ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΑ ΟΚΤΩ.

ARISTOTELIS POLITICORUM
LIBER I.

1. Ἐπειδὴ πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινωνίαν τινὰ ν, καὶ πᾶσαν κοινωνίαν ἀγαθοῦ τινος ἕνεκεν συνε- υῖαν (τοῦ γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν α πράττουσι πάντες·) δῆλον, ὡς πᾶσαι μὲν ἀγα- τινος στοχάζονται, μάλιστα δὲ, καὶ τοῦ κυριωτά- πάντων, ἡ πασῶν κυριωτάτη καὶ πάσας περιέχου- ὰς ἄλλας· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις, καὶ ἡ ωνία ἡ πολιτική.

Ὅσοι μὲν οὖν οἴονται, πολιτικὸν καὶ βασιλικὸν οἰκονομικὸν καὶ δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐ ῶς λέγουσι· πλήθει γὰρ καὶ ὀλιγότητι νομίζουσι έρειν, ἀλλ' οὐκ εἴδει τούτων ἕκαστον· οἷον, ἂν μὲν ων, δεσπότην, ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον, ἂν δ' ἔτι όνων, πολιτικὸν ἢ βασιλικόν· ὡς οὐδὲν διαφέρου- μεγάλην οἰκίαν ἢ μικρὰν πόλιν. Καὶ πολιτικὸν αὶ βασιλικόν· ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκῃ, βασιλι- ὅταν δὲ κατὰ λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης ὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, πολιτικόν. Ταῦτα ὐκ ἔστιν ἀληθῆ. Δῆλον δ' ἔσται τὸ λεγόμενον κοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. Ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀσυνθέτων κη διαιρεῖν, (ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μόρια τοῦ παν-) οὕτω καὶ πόλιν, ἐξ ὧν σύγκειται σκοποῦντες, μεθα καὶ περὶ τούτων μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν λων, καὶ εἴ τι τεχνικὸν ἐνδέχεται λαβεῖν περὶ ἕκα- τῶν ῥηθέντων. [II.] Εἰ δή τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγ- ι φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ [ἐν] οις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν.

Ἀνάγκη δὴ πρῶτον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλ- ων μὴ δυναμένους εἶναι· οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄῤῥεν, γενέσεως ἕνεκεν· καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσι- τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτὸ, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτε- Ἄρχον δὲ φύσει καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτη- · τὸ μὲν γὰρ δυνάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾷν, ἄρ- φύσει καὶ δεσπόζον φύσει· τὸ δὲ δυνάμενον τῷ ατι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον καὶ φύσει δοῦλον· δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταὐτὸ συμφέρει. Φύσει μὲν διώρισται τὸ θῆλυ καὶ τὸ δοῦλον· οὐθὲν γὰρ ἡ ις ποιεῖ τοιοῦτον, οἷον χαλκοτύποι τὴν [δελφικὴν] χαιραν, πενιχρῶς, ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν· οὕτω γὰρ ἂν οτελοῖτο κάλλιστα τῶν ὀργάνων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς οις, ἀλλ' ἑνὶ δουλεῦον. Ἐν δὲ τοῖς βαρβάροις τὸ λυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν· αἴτιον δ', ὅτι φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία τῶν δούλης καὶ δούλου. Διὸ φασὶν οἱ ποιηταί·

> Βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός·

ὡς ταὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ δοῦλον ὄν. Ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν δύο κοινωνιῶν οἰκία πρώτη· καὶ ὀρθῶς Ἡσίοδος εἶπε ποιήσας·

> Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα.

ὁ γὰρ βοῦς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένησίν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν οἶκός ἐστιν· οὓς Χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους, Ἐπιμενίδης δὲ ὁ Κρὴς ὁμοκάπους. Ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινωνία πρώτη χρήσεως ἕνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμη· μάλιστα δὲ κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι, οὓς καλοῦσί τινες ὁμογάλακτας, παῖδάς τε καὶ παίδων παῖδας. Διὸ καὶ τοπρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις, καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη· ἐκ βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον· πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύεται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου· ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγγένειαν. Καὶ τοῦτ' ἔστιν, ὃ λέγει Ὅμηρος·

> θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
> Παίδων ἠδ' ἀλόχων·

σποράδες γάρ· καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον ᾤκουν. Καὶ τοὺς θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ αὐτοὶ, οἱ μὲν ἔτι νῦν, οἱ δὲ τὸ ἀρχαῖον, ἐβασιλεύοντο· ὥσπερ δὲ καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς βίους τῶν θεῶν. Ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πόλις, ἡ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος εἰπεῖν· γινομένη μὲν οὖν τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. Διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστὶν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι· τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων· ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν· οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώπου, ἵππου, οἰκίας. Ἔτι τὸ, οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος, βέλτιστον· ἡ δ' αὐτάρκεια τέλος καὶ βέλτιστον· ἐκ τούτων οὖν φανερὸν, ὅτι τῶν φύσει ἡ πόλις ἐστί· καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον, καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν καὶ οὐ διὰ τύχην ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείττων ἢ ἄνθρωπος· ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' Ὁμήρου λοιδορηθεὶς ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος· ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος καὶ πολέμου ἐπιθυμητὴς, ἅτε περ ἄζυξ ὢν, ὥσπερ ἐν πετεινοῖς. Διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον· οὐδὲν γὰρ, ὥς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ· λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων· ἡ μὲν οὖν φωνὴ τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον· διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις· μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν ἐλήλυθεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ λυπηροῦ καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν ἀλλήλοις· ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ

δηλοῦν ἐστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν· ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. Τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου, καὶ τῶν ἄλλων, αἴσθησιν ἔχειν. Ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. Καὶ πρότερον δὴ τῇ φύσει πόλις, ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν, ἐστι· τὸ γὰρ ὅλον πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους· ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ ὅλου, οὐκ ἔσται πούς, οὐδὲ χείρ, εἰ μὴ ὁμωνύμως· ὥσπερ εἴ τις λέγει τὴν λιθίνην· διαφθαρεῖσα γάρ, ἔσται τοιαύτη. Πάντα δὲ τῷ ἔργῳ ὥρισται καὶ τῇ δυνάμει, ὥστε μηκέτι τοιαῦτα ὄντα οὐ λεκτέον τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. Ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις καὶ φύσει καὶ πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον· εἰ γὰρ μὴ αὐτάρκης ἕκαστος χωρισθείς, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν ἕξει πρὸς τὸ ὅλον· ὁ δὲ μὴ δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐθὲν μέρος πόλεως· ὥστε ἢ θηρίον ἢ θεός. Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν· ὁ δὲ πρῶτος συστήσας, μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος· ὥσπερ γὰρ καὶ τελεωθὲν βέλτιστον τῶν ζώων [ὁ] ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης χείριστον πάντων· χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα· ὁ δ' ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ, οἷς ἐπὶ τἀναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. Διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώτατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον. Ἡ δὲ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν· ἡ δὲ δίκη τοῦ δικαίου κρίσις.

II. [III.] Ἐπεὶ δὲ φανερόν, ἐξ ὧν μορίων ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀνάγκη περὶ οἰκονομίας εἰπεῖν πρότερον· πᾶσα γὰρ πόλις ἐξ οἰκιῶν σύγκειται· οἰκονομίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὖθις οἰκία συνίσταται· οἰκία δὲ τέλειος ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον ἕκαστον ζητητέον, πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας δεσπότης καὶ δοῦλος, καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, καὶ πατὴρ καὶ τέκνα· περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη, τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι. Ταῦτα δ' ἐστὶ δεσποτικὴ καὶ γαμική (ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς σύζευξις)· καὶ τρίτον ἡ τεκνοποιητική· καὶ αὕτη γὰρ οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. Ἔστωσαν δ' αὗται τρεῖς ἃς εἴπομεν. Ἔστι δέ τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία, τοῖς δὲ μέγιστον μέρος αὐτῆς· ὅπως δ' ἔχει, θεωρητέον· λέγω δὲ περὶ τῆς καλουμένης χρηματιστικῆς. Πρῶτον δὲ περὶ δεσπότου καὶ δούλου εἴπωμεν, ἵνα τά τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἴδωμεν, κἂν εἴ τι πρὸς τὸ εἰδέναι περὶ αὐτῶν δυναίμεθα λαβεῖν βέλτιον τῶν νῦν ὑπολαμβανομένων. Τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη τέ τις εἶναι ἡ δεσποτεία καὶ ἡ αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία, καὶ πολιτικὴ καὶ βασιλική, καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι· τοῖς δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν· νόμῳ γὰρ τὸν μὲν δοῦλον εἶναι, τὸν δ' ἐλεύθερον, φύσει δ' οὐδὲν διαφέρειν· διόπερ οὐδὲ δίκαιον· βίαιον γάρ. [IV.] Ἐπεὶ ουν ἡ κτῆσις μέρος τῆς οἰκίας ἐστί, καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας· ἄνευ γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἀδύνατον καὶ ζῆν καὶ εὖ ζῆν· ὥσπερ ταῖς ὡρισμέναις τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἴη ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει ἀποτελεσθήσεσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῶν οἰκονομικῶν· τῶν δ' ὀργάνων τὰ μὲν ἄψυχα, τὰ δ' ἔμψυχα· οἷον τῷ κυβερνήτῃ ὁ μὲν οἴαξ ἄψυχον, ὁ δὲ πρωρεὺς ἔμψυχον· ὁ γὰρ ὑπηρέτης ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστίν· οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργανον πρὸς ζωήν ἐστι, καὶ ἡ κτῆσις πλῆθος ὀργάνων ἐστί, καὶ ὁ δοῦλος κτῆμά τι

ἔμψυχον, καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων πᾶς
ὑπηρέτης. Εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων
κελευσθὲν ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑ
ἔργον, [ἤ,] ὥσπερ τὰ Δαιδάλου φασὶν ἢ τοὺς
Ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιητὴς αὐτ
τους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐ
ζον αὐταί, καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂ
οὔτε τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσ
δούλων. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα ποιητικ
γανά ἐστιν· τὸ δὲ κτῆμα πρακτικόν· ἀπὸ μὲν γὰρ
κερκίδος ἕτερόν τι γίνεται παρὰ τὴν χρῆσιν
ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης ἡ χρῆσις μ
Ἔτι δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποίησις εἴδει καὶ ἡ πρᾶξις
δέονται ἀμφότεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα
αὐτὴν ἔχειν διαφοράν. Ὁ δὲ βίος πρᾶξις, οὐ
σίς, ἐστι· διὸ καὶ ὁ δοῦλος ὑπηρέτης τῶν πρ
πρᾶξιν. Τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ καὶ τὸ μ
τό τε γὰρ μόριον οὐ μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον,
καὶ ὅλως ἄλλου. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτῆμα.
μὲν δεσπότης τοῦ δούλου δεσπότης μόνον, ἐκεί
οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ δοῦλος οὐ μόνον δεσπότου
ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκείνου. Τίς μὲν οὖν ἡ
τοῦ δούλου καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ τούτων δῆ
γὰρ μὴ αὑτοῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου, ἄνθρωπος δέ,
φύσει δοῦλός ἐστιν. Ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρω
ἂν κτῆμα ᾖ ἄνθρωπος ὤν· κτῆμα δὲ ὄργανον
κὸν καὶ χωριστόν. [V.] Πότερον δ' ἔστι τις φύσ
τος, ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλτιον καὶ δίκαιόν τ
λεύειν, ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ φύ
μετὰ ταῦτα σκεπτέον· οὐ χαλεπὸν δέ, καὶ
θεωρῆσαι καὶ ἐκ τῶν γινομένων καταμαθεῖν.
ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίω
καὶ τῶν συμφερόντων ἐστί· καὶ εὐθὺς ἐκ γενε
διέστηκε, τὰ μὲν ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι, τὰ δ' ἐπὶ τ
καὶ εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων
ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρχὴ ἡ τῶν βελτιόνων καὶ ἀρ
οἷον ἀνθρώπου ἢ θηρίου· τὸ γὰρ ἀποτ
ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον· ὅπου δὲ τ
χει, τὸ δ' ἄρχεται, ἔστι τι τούτων ἔργον.
ἐκ πλειόνων συνέστηκε καὶ γίνεται ἕν τι κοινό
συνεχῶν, εἴτε ἐκ διῃρημένων, ἐν ἅπασιν ἐμφ
ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον· καὶ τοῦτο ἐκ τῆ
φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις. Καὶ γὰρ
μὴ μετέχουσι ζωῆς ἐστί τις ἀρχή, οἷον ἁρμο
λὰ ταῦτα μὲν ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψ
δὲ ζῶον πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς καὶ
ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δ' ἀρχόμε
δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλο
σει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις· διὸ καὶ
στα διακείμενον, καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψ
θρωπον θεωρητέον, ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον· τῶν
χθηρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων δόξειεν ἂν ἄρχ
κις τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, διὰ τὸ φαύλως καὶ
σιν ἔχειν. Ἔστι δ' οὖν, ὥσπερ λέγομεν,
ζῴῳ θεωρῆσαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ
Ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τοῦ σώματος ἄρχει δεσπο
χήν, ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως πολιτικὴν καὶ β
ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συ
ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ
κῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λ
τος· τὸ δ' ἐξ ἴσου, ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν π
λιν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὡσ
μὲν γὰρ ἥμερα τῶν ἀγρίων βελτίω τὴν φύσι

πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπὸ ἀνθρώπου· τυγχάνει
ς σωτηρίας οὕτως. Ἔτι δὲ τὸ ἄῤῥεν πρὸς τὸ θῆλυ
σει τὸ μὲν κρεῖττον τὸ δὲ χεῖρον, καὶ τὸ μὲν ἄρχον τὸ
ἀρχόμενον. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγκαῖον εἶναι
ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. Ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον
στᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος, καὶ ἄνθρωπος θηρίου,
κειται τοῦτον τὸν τρόπον· ὅσων ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ
ματος χρῆσις, καὶ τοῦτ' ἔστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον,
οι μὲν εἰσὶ φύσει δοῦλοι· οἷς βέλτιόν ἐστιν ἄρχε-
ι ταύτην τὴν ἀρχήν, εἴπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις.
γὰρ φύσει δοῦλος ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι· διὸ
ἄλλου ἐστί· καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου τοσοῦτον, ὅσον
θάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἔχειν· τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα οὐ
ν αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμασιν ὑπηρετεῖ. Καὶ
εία δὲ παραλλάττει μικρόν· ἡ γὰρ πρὸς τἀναγ-
τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν, παρά
ῶν δούλων καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. Βού-
μὲν οὖν ἡ φύσις καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποι-
τὰ τῶν ἐλευθέρων καὶ τῶν δούλων, τὰ μὲν ἰσχυρὰ
τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν, τὰ δ' ὀρθὰ καὶ ἄχρηστα
τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρήσιμα πρὸς πο-
ὸν βίον· οὕτως δὲ καὶ γίνεται διῃρημένος εἴς τε
πολεμικὴν χρείαν καὶ τὴν εἰρηνικήν· συμβαίνει δὲ
άκις καὶ τοὐναντίον, τοὺς μὲν τὰ σώματα ἔχειν
ἐλευθέρων, τοὺς δὲ τὰς ψυχάς. Ἐπεὶ τοῦτό γε
ρόν, ὡς εἰ τοσοῦτον γένοιντο διάφοροι τὸ σῶμα
, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, τοὺς ὑπολειπομέ-
πάντες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι τούτοις δουλεύειν.
ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦτ' ἀληθές, πολὺ δικαιότε-
ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. Ἀλλ' οὐχ ὁμοί-
ᾴδιον ἰδεῖν τό τε τῆς ψυχῆς κάλλος καὶ τὸ τοῦ
τος. Ὅτι μὲν τοίνυν εἰσὶ φύσει τινὲς οἱ μὲν ἐλεύ-
οι, οἱ δὲ δοῦλοι, φανερόν· οἷς καὶ συμφέρει τὸ
ειν, καὶ δίκαιόν ἐστι. [VI.] Ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀναντία
κοντες τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ χαλεπὸν
. Διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος.
γάρ τις κατὰ νόμον δοῦλος καὶ δουλεύων· ὁ γὰρ
ὁμολογία τίς ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρα-
να τῶν κρατούντων εἶναί φασιν· τοῦτο δὴ τὸ δί-
πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νόμοις, ὥσπερ ῥήτορα, γρά-
ι παρανόμων, ὡς δεινόν, εἰ τοῦ βιάσασθαι δυνα-
καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος ἔσται δοῦλον καὶ
μενον τὸ βιασθέν. Καὶ τοῖς μὲν οὕτως δοκεῖ, τοῖς
ίως, καὶ τῶν σοφῶν. Αἴτιον δὲ ταύτης τῆς
σβητήσεως, καὶ ὃ ποιεῖ τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν,
ρόπον τινὰ ἀρετὴ τυγχάνουσα χορηγίας καὶ βιά-
αι δύναται μάλιστα· καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν
εροχῇ ἀγαθοῦ τινος· ὥστε δοκεῖν μὴ ἄνευ ἀρε-
ναι τὴν βίαν, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου μόνον εἶναι
ἀμφισβήτησιν· διὰ γὰρ τοῦτο τοῖς μὲν εὔνοια δο-
ὸ δίκαιον εἶναι, τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ
κρείττονα ἄρχειν· ἐπεὶ διαστάντων γε χωρὶς τού-
τῶν λόγων οὔτ' ἰσχυρὸν οὐθὲν ἔχουσιν οὔτε πι-
ὸν ἅτεροι λόγοι, ὡς οὐ δεῖ τὸ βέλτιον κατ' ἀρετὴν
ιν καὶ δεσπόζειν. Ὅλως δ' ἀντεχόμενοί τινες,
οἴονται, δικαίου τινός (ὁ γὰρ νόμος δίκαιόν τι)
κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν· ἅμα δ'
φασι· τήν τε γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶ-
τῶν πολέμων· καὶ τὸν ἀνάξιον δουλεύειν οὐδαμῶς
φαίη τις δοῦλον εἶναι· εἰ δὲ μή, συμβήσεται τοὺς
γενεστάτους εἶναι δοκοῦντας, δούλους εἶναι, καὶ ἐκ
λων, ἐὰν συμβῇ πραθῆναι ληφθέντας. Διόπερ
οὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρ-
βάρους. Καίτοι ὅταν τοῦτο λέγωσιν, οὐθὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τὸ φύσει δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν. Ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινας φάναι τοὺς μὲν πανταχοῦ δούλους, τοὺς δ' οὐδαμοῦ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ εὐγενείας· αὐτοὺς μὲν γὰρ οὐ μόνον παρ' αὐτοῖς εὐγενεῖς, ἀλλὰ πανταχοῦ νομίζουσιν· τοὺς δὲ βαρβάρους οἴκοι μόνον, ὡς ὄν τι τὸ μὲν ἁπλῶς εὐγενὲς καὶ ἐλεύθερον, τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς· ὥσπερ καὶ ἡ Θεοδέκτου Ἑλένη φησί·

> Θείων δ' ἀπ' ἀμφοῖν ἔκγονον ῥιζωμάτων
> τίς ἂν προσειπεῖν ἀξιώσειε λάτριν;

Ὅταν δὲ τοῦτο λέγωσιν, οὐδενὶ ἀλλ' ἢ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ διορίζουσι τὸ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς δυσγενεῖς· ἀξιοῦσι γάρ, ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον καὶ ἐκ θηρίων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν. Ἡ δὲ φύσις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις, οὐ μέντοι δύναται. Ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις, καὶ εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι, δῆλον· καὶ ὅτι ἔν τισι διώρισται τὸ τοιοῦτον, ὧν συμφέρει τῷ μὲν τὸ δουλεύειν, τῷ δὲ [τὸ] δεσπόζειν, καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὸ μὲν ἄρχεσθαι, τὸ δ' ἄρχειν, ἣν πεφύκασιν ἀρχὴν ἄρχειν· ὥστε καὶ δεσπόζειν· τὸ δὲ κακῶς, ἀσυμφόρως ἐστὶν ἀμφοῖν. Τὸ γὰρ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ· ὁ δὲ δοῦλος μέρος τι τοῦ δεσπότου, οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ μέρος. Διὸ καὶ συμφέρον ἐστί τι καὶ φιλία δούλῳ καὶ δεσπότῃ πρὸς ἀλλήλους τοῖς φύσει τούτων ἠξιωμένοις· τοῖς δὲ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ βιασθεῖσι, τοὐναντίον. [VII.] Φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πολιτική, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί, ὥσπερ τινές φασιν· ἡ μὲν γὰρ ἐλευθέρων φύσει, ἡ δὲ δούλων ἐστίν· καὶ ἡ μὲν οἰκονομικὴ μοναρχία· μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος· ἡ δὲ πολιτικὴ ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. Ὁ μὲν οὖν δεσπότης οὐ λέγεται κατ' ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιόσδ' εἶναι· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος. Ἐπιστήμη δ' ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ καὶ δουλική· δουλικὴ μέν, οἵανπερ ὁ ἐν Συρακούσαις ἐπαίδευεν· ἐκεῖ γὰρ λαμβάνων τις μισθὸν ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. Εἴη δ' ἂν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῶν τοιούτων μάθησις, οἷον ὀψοποιϊκὴ καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς διακονίας. Ἔστι γὰρ ἔργα ἑτέρων τὰ μὲν ἐντιμότερα τὰ δ' ἀναγκαιότερα, καί, κατὰ τὴν παροιμίαν

> Δοῦλος πρὸ δούλου, δεσπότης πρὸ δεσπότου.

Αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ ἐπιστῆμαί εἰσι· δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ χρηστικὴ δούλων· ὁ γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ' ἐν τῷ χρῆσθαι δούλοις. Ἔστι δ' αὕτη ἡ ἐπιστήμη οὐθὲν μέγα ἔχουσα οὐδὲ σεμνόν· ἃ γὰρ τὸν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. Διὸ ὅσοις ἐξουσία, μὴ αὐτοὺς κακοπαθεῖν, ἐπίτροπος λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν, αὐτοὶ δὲ πολιτεύονται ἢ φιλοσοφοῦσιν. Ἡ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ἡ δικαία, πολεμική τις οὖσα ἢ θηρευτική. Περὶ μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.

III. [VIII.] Ὅλως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον, ἐπείπερ καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτήσεως μέρος τι ἦν. Πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερον ἡ χρηματιστικὴ ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι, ἢ ὑπη-

ρετική· καί, εἰ ὑπηρετική, πότερον ὡς ἡ κερκιδοποιϊκὴ τῇ ὑφαντικῇ, ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐᾳ· οὐ γὰρ ὡσαύτως ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ὄργανα παρέχει, ἡ δὲ τὴν ὕλην· λέγω δὲ ὕλην τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον· οἷον ὑφάντῃ μὲν ἔρια, ἀνδριαντοποιῷ δὲ χαλκόν. Ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐτὴ οἰκονομικὴ τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον· τῆς μὲν γὰρ τὸ πορίσασθαι, τῆς δὲ τὸ χρήσασθαι. Τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κατὰ τὴν οἰκίαν παρὰ τὴν οἰκονομικήν; Πότερον δὲ μέρος αὐτῆς ἐστί τι, ἢ ἕτερον εἶδος, ἔχει διαμφισβήτησιν. Εἰ γὰρ ἔστι τοῦ χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι, πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται, ἡ δὲ κτῆσις πολλὰ περιείληφε μέρη καὶ ὁ πλοῦτος· [γν] ωστέ [ον] πρῶτον, ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς, ἢ ἕτερόν τι γένος, καὶ καθόλου ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆσις. Ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς· διὸ καὶ βίοι πολλοὶ καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσίν· οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τροφῆς· ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς τοὺς βίους πεποιήκασι διαφέροντας τῶν ζώων· τῶν τε γὰρ θηρίων τὰ μὲν ἀγελαῖα, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν, ὁποτέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐτοῖς, διὰ τὸ τὰ μὲν ζωοφάγα, τὰ δὲ καρποφάγα, τὰ δὲ παμφάγα, αὐτῶν εἶναι· ὥστε πρὸς τὰς ῥᾳστώνας καὶ τὴν αἵρεσιν τὴν τούτων ἡ φύσις τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν. Ἐπεὶ δ' οὐ ταὐτὸ ἑκάστῳ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν ζωοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν· ὁμοίως δὲ τὸ τῶν ἀνθρώπων· πολὺ γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων βίοι· οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι νομάδες εἰσίν· ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων τροφὴ ζώων ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν· ἀναγκαίου δ' ὄντος μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομάς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζονται συνακολουθεῖν, ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες. Οἱ δ' ἀπὸ θήρας ζῶσιν, καὶ θήρας ἕτεροι ἑτέρας· οἷον οἱ μὲν ἀπὸ λῃστείας, οἱ δ' ἀφ' ἁλιείας, ὅσοι λίμνας καὶ ἕλη καὶ ποταμοὺς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν· οἱ δ' ἀπ' ὀρνίθων ἢ θηρίων ἀγρίων· τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς γῆς ζῇ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν. Οἱ μὲν οὖν βίοι τοσοῦτοι σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν, καὶ μὴ δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφήν, νομαδικός, γεωργικός, λῃστρικός, ἁλιευτικός, θηρευτικός. Οἱ δὲ καὶ μιγνύντες ἐκ τούτων, ἡδέως ζῶσι, προσαναπληροῦντες τὸν ἐνδεέστατον βίον, ᾗ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι· οἷον οἱ μὲν νομαδικὸν ἅμα καὶ λῃστρικόν, οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ θηρευτικόν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἂν ἡ χρεία συναναγκάζῃ τοῦτον τὸν τρόπον διάγουσιν. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κτῆσις ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν εὐθύς, οὕτω καὶ τελειωθεῖσι· καὶ γὰρ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τὰ μὲν συνεκτίκτει τῶν ζώων τοσαύτην τροφήν, ὡς ἱκανὴν εἶναι μέχρις οὗ ἂν δύνηται αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν, οἷον ὅσα σκωληκοτοκεῖ ἢ ᾠοτοκεῖ. Ὅσα δὲ ζωοτοκεῖ, τοῖς γενομένοις ἔχει τροφὴν ἐν αὑτοῖς μέχρι τινός, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν· ὥστε ὁμοίως δῆλον ὅτι καὶ [γενομένοις] οἰητέον τά τε φυτὰ τῶν ζώων ἕνεκεν εἶναι, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τῶν ἀνθρώπων χάριν, τὰ μὲν ἥμερα καὶ διὰ τὴν χρῆσιν καὶ διὰ τὴν τροφήν· τῶν δ' ἀγρίων εἰ μὴ πάντα, ἀλλά τά γε πλεῖστα τῆς τροφῆς καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν, ἵνα καὶ ἐσθὴς καὶ ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. Εἰ οὖν ἡ φύσις μη-

θὲν μήτε ἀτελὲς ποιεῖ μήτε μάτην, ἀναγκαῖο
ἀνθρώπων ἕνεκεν αὐτὰ πάντα πεποιηκέναι τὴ
Διὸ καὶ ἡ πολεμικὴ φύσει κτητική πως ἔσται·
θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς, ᾗ δεῖ χρῆσθαι πρ
θηρία καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι πεφυκότες ἀ
μὴ θέλουσιν, ὡς φύσει δίκαιον τοῦτον ὄντα τ
μον. Ἓν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσι
κονομικῆς μέρος ἐστίν, ὃ δεῖ ἤτοι ὑπάρχειν ἢ
αὐτήν, ὅπως ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι θησαυρισμὸς
πρὸς ζωὴν ἀναγκαίων καὶ χρησίμων εἰς κοιν
λεως ἢ οἰκίας. Καὶ ἔοικεν ὅ γ' ἀληθινὸς π
τούτων εἶναι· ἡ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως
πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν οὐκ ἄπειρός ἐστιν, ὥσπ
φησὶ ποιήσας·

Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένο
κεῖται·

κεῖται γάρ, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις·
ὄργανον ἄπειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης, οὔ
οὔτε μεγέθει· ὁ δὲ πλοῦτος ὀργάνων πλῆθ
κονομικῶν καὶ πολιτικῶν. Ὅτι μὲν [τοίνυν] ἔ
τική κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς
καὶ δι' ἣν αἰτίαν, δῆλον. [IX.] Ἔστι δὲ γέν
τικῆς, ἣν μάλιστα καλοῦσι, καὶ δίκαιον αὐτὸ
ματιστικήν, δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πέρας εἶναι
κτήσεως· ἣν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λε
λοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτνίασιν. Ἔστι δ
τῇ τῇ εἰρημένῃ, οὔτε πόῤῥω ἐκείνης. Ἔ
φύσει, ἡ δ' οὐ φύσει αὐτῶν, ἀλλὰ δι' ἐμπ
καὶ τέχνης γίνεται μᾶλλον. Λάβωμεν δ
τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. Ἑκάστου γὰρ κτήμ
χρῆσίς ἐστιν· ἀμφότεραι δὲ καθ' αὑτὸ [μ
ὁμοίως καθ' αὑτό, ἀλλ' ἡ μὲν οἰκεία, ἡ δ
τοῦ πράγματος· οἷον ὑποδήματος, ἥ τε
ἡ μεταβλητική· ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήμα
καὶ γὰρ ὁ ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑπο
τὶ νομίσματος ἢ τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδ
δημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν χρῆσιν· οὐ
ἕνεκεν γέγονεν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
τῶν ἄλλων κτημάτων. Ἔστι γὰρ ἡ μετα
των, ἀρξαμένη τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κα
τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔ
θρώπους. Ἧι καὶ δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστι φ
ματιστικῆς ἡ καπηλική· ὅσον γὰρ ἱκανὸν
καῖον ἦν ποιεῖσθαι τὴν ἀλλαγήν. Ἐ
πρώτῃ κοινωνίᾳ (τοῦτο δ' ἐστὶν οἰκία
οὐθέν ἐστιν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλεί
νωνίας οὔσης. Οἱ μὲν γάρ, τῶν αὐτ
πάντων, οἱ δέ, κεχωρισμένοι, πολλῶν πά
ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον ποιεῖσθ
δόσεις· καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τ
ἐθνῶν κατὰ τὴν ἀλλαγήν· αὐτὰ γὰρ τὰ
αὐτὰ καταλλάττονται, ἐπιπλέον δ' οὐδε
πρὸς σῖτον διδόντες καὶ λαμβάνοντες,
τῶν τοιούτων ἕκαστον. Ἡ μὲν οὖν τοι
τικὴ οὔτε παρὰ φύσιν οὔτε χρηματιστι
οὐθέν· εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ τῆς κατὰ
κείας ἦν· ἐκ μέντοι ταύτης ἐγένετο ἐκεί
ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθε
σθαι, ὧν ἐνδεεῖς, καὶ ἐκπέμπειν, ὧν ἐ
ἀνάγκης ἡ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη χ
εὐβάστακτον ἕκαστον τῶν κατὰ φύ
Διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦτόν τι συνέθ
αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν, ὃ τῶν χ

ν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς τὸ ζῆν, οἷον
ίδηρος καὶ ἄργυρος κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον, τὸ μὲν
ρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ, τὸ δὲ τε-
ευταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς
ετρήσεως αὐτούς· ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ
ημεῖον. Πορισθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς
ναγκαίας ἀλλαγῆς θάτερον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς
ένετο, τὸ καπηλικὸν, τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς ἴσως γι-
όμενον, εἶτα δι' ἐμπειρίας ἤδη τεχνικώτερον, πόθεν
αὶ πῶς μεταβαλλόμενον πλεῖστον ποιήσει κέρδος.
ιὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶ-
αι, καὶ ἔργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι, πόθεν
ται πλῆθος χρημάτων· ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλού-
ου καὶ χρημάτων. Καὶ γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις
τιθέασι νομίσματος πλῆθος, διὰ τὸ περὶ τοῦτ' εἶναι
ὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν. Ὁτὲ δὲ πάλιν
ῆρος εἶναι δοκεῖ τὸ νόμισμα, καὶ εἶς νόμος παντάπα-
ι φύσει δ' οὐδὲν, ὅτι μεταθεμένων τε τῶν χρωμένων,
ὐθενὸς ἄξιον οὔτε χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαί-
ων ἐστὶ, καὶ νομίσματος πλουτῶν πολλάκις ἀπορήσει
ῆς ἀναγκαίας τροφῆς. Καίτοι ἄτοπον εἶναι τοιοῦ-
ον πλοῦτον, οὗ εὐπορῶν λιμῷ ἀπολεῖται· καθάπερ
αὶ τὸν Μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι διὰ τὴν ἀπληστί-
αν τῆς εὐχῆς πάντων γιγνομένων τῶν παρατιθεμένων
χρυσῶν. Διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν
χρηματιστικὴν, ὀρθῶς ζητοῦντες· ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ
χρηματιστικὴ καὶ ὁ πλοῦτος ὁ κατὰ φύσιν· καὶ αὕτη
μὲν οἰκονομική· ἡ δὲ καπηλικὴ ποιητικὴ χρημάτων,
οὐ πάντως, ἀλλ' ἢ διὰ χρημάτων μεταβολῆς· καὶ δο-
κεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι· τὸ γὰρ νόμισμα στοι-
χεῖον καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστιν· καὶ ἄπειρος δὴ
οὗτος ὁ πλοῦτος ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. Ὥς-
περ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι, καὶ ἑκά-
στη τῶν τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον· (ὅτι μάλιστα
ἐκεῖνο βούλονται ποιεῖν· τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος
οὐκ εἰς ἄπειρον· πέρας γὰρ τὸ τέλος πάσαις·) οὕτω
καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέ-
ρας· τέλος δὲ, ὁ τοιοῦτος πλοῦτος καὶ χρημάτων κτῆ-
σις. Τῆς δ' οἰκονομικῆς, οὐ χρηματιστικῆς, ἔστι
πέρας· οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. Διὸ τῇ
μὲν φαίνεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας,
ἐπὶ δὲ τῶν γινομένων ὁρῶμεν συμβαῖνον τοὐναντίον·
πάντες γὰρ εἰς ἄπειρον αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι
τὸ νόμισμα. Αἴτιον δὲ τὸ σύνεγγυς αὐτῶν· ἐπαλλάτ-
τει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ οὖσα ἑκατέρας τῆς χρη-
ματιστικῆς (τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις, ἀλλ'
οὐ κατὰ ταὐτόν· ἀλλὰ τῆς μὲν ἕτερον τέλος, τῆς δ' ἡ
αὔξησις)· ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς
ἔργον, καὶ διατελοῦσιν ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ αὔξειν
τὴν τοῦ νομίσματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. Αἴτιον δὲ
ταύτης τῆς διαθέσεως τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλ-
λὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν· εἰς ἄπειρον οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυ-
μίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπείρων ἐπιθυμοῦσιν.
Ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται, τὸ πρὸς τὰς
ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν· ὥστ' ἐπεὶ καὶ
τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατρι-
βὴ περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι· καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς
χρηματιστικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν· ἐν ὑπερβολῇ γὰρ
οὔσης τῆς ἀπολαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερ-
βολῆς ποιητικὴν ζητοῦσι· κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστι-
κῆς δύνωνται πορίζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶν-
ται, ἑκάστῃ χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν.
Ἀνδρίας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστιν, ἀλλὰ θάρσος·

οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς· ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην,
τῆς δ' ὑγίειαν· οἱ δὲ πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς,
ὡς τοῦτο τέλος ὂν, πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον
ἀπαντᾶν. Περὶ μὲν οὖν τῆς τε μὴ ἀναγκαίας χρημα-
τιστικῆς, καὶ τίς καὶ δι' αἰτίαν τίνα ἐν χρείᾳ ἐσμὲν αὐ-
τῆς, εἴρηται· καὶ περὶ τῆς ἀναγκαίας, ὅτι ἑτέρα μὲν
αὐτῆς, οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν, ἡ περὶ τὴν τροφὴν,
οὐχ ὥσπερ αὐτὴ ἄπειρος, ἀλλ' ἔχουσα ὅρον. [X.] Δῆλον
δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ οἰκονο-
μικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐστιν ἡ χρηματιστικὴ, ἢ οὔ.
ἀλλὰ δεῖ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν· ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώ-
πους οὐ ποιεῖ ἡ πολιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς
φύσεως χρῆται αὐτοῖς, οὕτω καὶ τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ
παραδοῦναι, γῆν ἢ θάλατταν ἢ ἄλλο τι· ἐκ δὲ τούτων,
ὡς δεῖ, ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν οἰκονόμον· οὐ
γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσασθαι αὐ-
τοῖς, καὶ γνῶναι δὲ, τὸ ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον,
ἢ φαῦλον καὶ ἀνεπιτήδειον. Καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἄν
τις, διὰ τί ἡ μὲν χρηματιστικὴ μόριον τῆς οἰκονομίας,
ἡ δ' ἰατρικὴ οὐ μόριον· καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς κα-
τὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων.
Ἐπεὶ δ' ἔστι μὲν, ὡς τοῦ οἰκονόμου, καὶ τοῦ ἄρχοντος,
καὶ περὶ ὑγιείας ἰδεῖν, ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰα-
τροῦ, οὕτω καὶ περὶ τῶν χρημάτων ἔστι μὲν ὡς τοῦ
οἰκονόμου, ἔστι δ' ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς. Μά-
λιστα δὲ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, δεῖ φύσει τοῦ-
το ὑπάρχειν· φύσεως γάρ ἐστιν ἔργον, τροφὴν τῷ γεν-
νηθέντι παρέχειν· παντὶ γὰρ, ἐξ οὗ γίνεται, τροφὴ τὸ
λειπόμενόν ἐστι· διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ χρηματιστι-
κὴ πᾶσιν ἀπὸ τῶν καρπῶν καὶ τῶν ζώων. Διπλῆς δ'
οὔσης αὐτῆς, ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς,
τῆς δ' οἰκονομικῆς, καὶ ταύτης μὲν ἀναγκαίας καὶ
ἐπαινουμένης, τῆς δὲ μεταβλητικῆς ψεγομένης δικαί-
ως· (οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀπ' ἀλλήλων ἐστίν·) εὐ-
λογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατικὴ, διὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ
τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν, καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ
ἐπορίσθη· μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν· ὁ δὲ τόκος
αὐτὸ ποιεῖ πλέον· ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ' εἴληφεν·
ὅμοια γὰρ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν· ὁ
δὲ τόκος γίνεται νόμισμα νομίσματος· ὥστε καὶ μάλι-
στα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἐστιν.

IV. [XI.] Ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν
ἱκανῶς, τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. Πάντα δὲ τὰ
τοιαῦτα τὴν μὲν θεωρίαν ἐλεύθερον ἔχει, τὴν δ' ἐμ-
πειρίαν ἀναγκαίαν. Ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη
χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπειρον εἶναι, ποῖα λυ-
σιτελέστατα, καὶ ποῦ, καὶ πῶς· οἷον ἵππων κτῆσις, ποία
τις, ἢ βοῶν, ἢ προβάτων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν
ζώων· δεῖ γὰρ ἔμπειρον εἶναι, πρὸς ἄλληλά τε τούτων
τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τόποις· ἄλλα
γὰρ ἐν ἄλλαις εὐθηνεῖ χώραις· ἢ περὶ γεωργίας, καὶ
ταύτης ἤδη ψιλῆς τε καὶ πεφυτευμένης· καὶ μελιτ-
τουργίας καὶ τῶν ἄλλων ζώων τῶν πλωτῶν ἢ πτηνῶν,
ἀφ' ὅσων ἐστὶ τυγχάνειν βοηθείας. Τῆς μὲν οὖν οἰ-
κειοτάτης χρηματιστικῆς ταῦτα μόρια καὶ πρῶτα·
τῆς δὲ μεταβλητικῆς μέγιστον μὲν ἐμπορία· καὶ ταύ-
της μέρη τρία, ναυκληρία, φορτηγία, παράστασις.
Διαφέρει δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων τῷ τὰ μὲν ἀσφαλέ-
στερα εἶναι, τὰ δὲ πλείω πορίζειν τὴν ἐπικαρπίαν.
Δεύτερον δὲ τοκισμὸς, τρίτον δὲ μισθαρνία· ταύτης
δ' ἡ μὲν τῶν βαναύσων τεχνῶν, ἡ δὲ τῶν ἀτέχνων καὶ
τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. Τρίτον δὲ εἶδος χρημα-
τιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης· ἔχει γὰρ καὶ

τῆς κατὰ φύσιν τι μέρος καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων ἀκάρπων μὲν, χρησίμων δὲ, οἷον ὑλοτομία τε καὶ πᾶσα μεταλλευτική· αὕτη δὲ πολλὰ ἤδη περιείληφε γένη· πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων ἐστί. Περὶ ἑκάστου δὲ τούτων καθόλου μὲν εἴρηται καὶ νῦν, τὸ δὲ κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργασίας, φορτικὸν δὲ τὸ ἐνδιατρίβειν. Εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον τύχης· βαναυσόταται δὲ, ἐν αἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα· δουλικώταται δὲ, ὅπου τοῦ σώματος πλεῖσται χρήσεις· ἀγεννέσταται δὲ, ὅπου ἐλάχιστον προσδεῖ ἀρετῆς. Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶν ἐνίοις γεγραμμένα περὶ τούτων, οἷον Χάρητι δὴ τῷ Παρίῳ καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ Λημνίῳ περὶ γεωργίας, καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης, ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλοις περὶ ἄλλων· ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπιμελές· ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι᾽ ὧν ἐπιτετυχήκασιν ἔνιοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν· πάντα γὰρ ὠφέλιμα ταῦτ᾽ ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν. Οἷον καὶ τὸ Θάλεω τοῦ Μιλησίου· τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν· ἀλλ᾽ ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι, τυγχάνει δὲ καθόλου τι ὄν. Ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνωφελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας ἔτι χειμῶνος ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων ἀῤῥαβῶνας διαδοῦναι τῶν ἐλαιουργείων τῶν ἐν Μιλήτῳ καὶ Χίῳ πάντων, ὀλίγου μισθωσάμενον, ἅτ᾽ οὐδενὸς ἐπιβάλλοντος· ἐπειδὴ δ᾽ ὁ καιρὸς ἧκε, πολλῶν ζητουμένων ἅμα, καὶ ἐξαίφνης, ἐκμισθοῦντα ὃν τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντος, ἐπιδεῖξαι, ὅτι ῥᾴδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται, ἀλλ᾽ οὐ τοῦτ᾽ ἐστὶ, περὶ ὃ σπουδάζουσι. Θαλῆς μὲν οὖν λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι τῆς σοφίας· ἔστι δ᾽, ὥσπερ εἴπομεν, καθόλου τὸ τοιοῦτον χρηματιστικὸν, ἐάν τις δύνηται μονοπωλίαν αὑτῷ κατασκευάζειν. Διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔνιαι τοῦτον ποιοῦνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημάτων· μονοπωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. Ἐν Σικελίᾳ δέ τις, τεθέντος παρ᾽ αὐτῷ νομίσματος, συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν σιδηρείων· μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμπορίων οἱ ἔμποροι, ἐπώλει μόνος οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τιμῆς· ἀλλ᾽ ὅμως ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ταλάντοις ἐπέλαβεν ἑκατόν. Τοῦτον μὲν οὖν ὁ Διονύσιος αἰσθόμενος, τὰ μὲν χρήματα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι, μὴ μέντοι γ᾽ ἔτι μένειν ἐν Συῤῥακούσαις, ὡς πόρους εὑρίσκοντα τοῖς αὑτοῦ πράγμασιν ἀσυμφόρους. Τὸ μέντοι ὅραμα Θάλεω καὶ τοῦτο ταὐτόν ἐστιν· ἀμφότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχνασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. Χρήσιμον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς· πολλαῖς γὰρ πόλεσι δεῖ χρηματισμοῦ, καὶ τοιούτων πόρων, ὥσπερ οἰκίᾳ· μᾶλλον δὲ, διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομένων ταῦτα μόνον.

V. [XII.] Ἐπεὶ δὲ τρία τῆς οἰκονομικῆς ἦν, ἓν μὲν δεσποτική, περὶ ἧς εἴρηται πρότερον, ἓν δὲ πατρική, τρίτον δὲ γαμική· καὶ γὰρ γυναικὸς ἄρχει καὶ τέκνων· ὡς ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν πολιτικῶς, τέκνων δὲ βασιλικῶς· τό τε γὰρ ἄῤῥεν φύσει τοῦ θήλεος ἡγεμονικώτερον, εἰ μή που συνέστηκε παρὰ φύσιν, καὶ τὸ πρεσβύτερον καὶ τέλειον τοῦ νεωτέρου καὶ ἀτελοῦς. Ἐν μὲν οὖν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείσταις μεταβάλλει τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον· ἐξ ἴσου γὰρ
ναι βούλεται τὴν φύσιν καὶ διαφέρειν μηδέν· ὅμως
ὅταν τὸ μὲν ἄρχῃ, τὸ δὲ ἄρχηται, ζητεῖ διαφορὰν
καὶ σχήμασι καὶ λόγοις καὶ τιμαῖς· ὥσπερ καὶ Ἀμ
εἶπε τὸν περὶ τοῦ ποδανιπτῆρος λόγον. Τὸ δ᾽
ἀεὶ πρὸς τὸ θῆλυ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Ἡ δ
τέκνων ἀρχὴ βασιλική· τὸ γὰρ γεννῆσαν καὶ κατ
λίαν ἄρχον καὶ κατὰ πρεσβείαν ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶ
λικῆς εἶδος ἀρχῆς. Διὸ καλῶς Ὅμηρος τὸν Δία
ηγόρευσεν, εἰπών,

πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,

τὸν βασιλέα τούτων ἁπάντων· φύσει γὰρ τὸν β
διαφέρειν μὲν δεῖ, τῷ γένει δ᾽ εἶναι τὸν αὐτόν·
πέπονθε τὸ πρεσβύτερον πρὸς τὸ νεώτερον, καὶ
νήσας πρὸς τὸ τέκνον. [XIII.] Φανερὸν τοίνυν, ὅτι
ἡ σπουδὴ τῆς οἰκονομίας περὶ τοὺς ἀνθρώ
περὶ τὴν τῶν ἀψύχων κτῆσιν, καὶ περὶ τὴν ἀρετ
των ἢ περὶ τῆς κτήσεως, ὃν καλοῦμεν πλοῦτο
τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον ἢ δούλων. Πρῶτον
περὶ δούλων ἀπορήσειεν ἄν τις, πότερόν ἐστι
τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ διακονικ
τιμιωτέρα τούτων, οἷον σωφροσύνη καὶ ἀνδρία
καιοσύνη καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων
ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σωματικὰς ὑπηρεσίας.
γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως· εἴτε γὰρ ἔστι, τί δ
τῶν ἐλευθέρων; εἴ τε μὴ ἔστιν, ὄντων ἀνθρώ
λόγου κοινωνούντων, ἄτοπον. Σχεδὸν δὴ
ἐστι τὸ ζητούμενον καὶ περὶ γυναικὸς καὶ παιδ
τερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταί, καὶ δεῖ τὴν γυν
ναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαίαν, καὶ π
καὶ ἀκόλαστος καὶ σώφρων ἢ οὔ; καὶ καθό
τοῦτ᾽ ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει
χοντος, πότερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἢ ἑτέρα. Εἰ
δεῖ ἀμφοτέρους μετέχειν καλοκαγαθίας, διὰ τί
ἄρχειν δέοι ἄν, τὸν δὲ ἄρχεσθαι καθάπαξ; Ο
τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον οἷόν τε διαφέρειν· τὸ
ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν εἴδει διαφέρει, τὸ δὲ μᾶ
ἧττον οὐδέν. Εἰ δὲ τὸν μὲν δεῖ, τὸν δὲ μή,
στόν· εἴτε γὰρ ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ
πῶς ἄρξει καλῶς; εἴθ᾽ ὁ ἀρχόμενος, πῶς ἀρχ
καλῶς; ἀκόλαστος γὰρ ὢν καὶ δειλὸς, οὐδὲν ποι
προσηκόντων. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἀνάγκη
τέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς, ταύτης δ᾽ εἶναι δι
ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. Καὶ τοῦτ
ὑφήγηται περὶ τὴν ψυχήν· ἐν ταύτῃ γάρ ἐστι
μὲν ἄρχον, τὸ δὲ ἀρχόμενον· ὧν ἑτέραν φα
ἀρετὴν, οἷον τοῦ λόγον ἔχοντος καὶ τοῦ ἀλόγο
λον τοίνυν, ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει καὶ ἐπὶ
λων· ὥστε φύσει τὰ πλείω ἄρχοντα καὶ ἀρ
Ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄ
τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδός· καὶ πᾶ
πάρχει μὲν τὰ μόρια τῆς ψυχῆς, ἀλλ᾽ ἐνυπάρχ
φερόντως. Ὁ μὲν γὰρ δοῦλος ὅλως οὐκ ἔχει
λευτικὸν, τὸ δὲ θῆλυ ἔχει μὲν, ἀλλ᾽ ἄκυρον· ὁ
ἔχει μὲν, ἀλλ᾽ ἀτελές. Ὁμοίως τοίνυν ἀν
ἔχειν καὶ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς· ὑποληπτέ
μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ᾽ οὐ τὸν αὐτὸν τρόπο
ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὑτοῦ ἔργον. Διὸ τὸν
χοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· τὸ γ
ἐστὶν ἁπλῶς τοῦ ἀρχιτέκτονος· ὁ δὲ λόγος ἀρχ
τῶν δ᾽ ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖ
φανερὸν, ὅτι ἔστιν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων
καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρ

νδρία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης, λλ᾽ ἡ μὲν ἀρχικὴ ἀνδρία, ἡ δ᾽ ὑπηρετική. Ὁμοίως ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ ρος μᾶλλον ἐπισκοποῦσι· καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες απατῶσιν ἑαυτούς, ὅτι τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρετή, τὸ ὀρθοπραγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων. Πολὺ γὰρ ιειον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετάς, ὥσπερ ργίας, τῶν οὕτως ὁριζομένων. Διὸ δεῖ, ὥσπερ ὁ ητὴς εἴρηκε περὶ γυναικός, οὕτω νομίζειν ἔχειν πεπάντων,

γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει,

ἀνδρὶ οὐκέτι τοῦτο. Ἐπεὶ δ᾽ ὁ παῖς ἀτελής, δῆ, ὅτι τούτου μὲν καὶ ἡ ἀρετὴ οὐκ αὐτοῦ πρὸς αὐ ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τέλειον καὶ τὸν ἡγούμενον. οίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην. Ἔθεμεν δὲ ὸς τἀναγκαῖα χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον· ὥστε δῆ, ὅτι καὶ ἀρετῆς δεῖται μικρᾶς, καὶ τοσαύτης, ὅπως τε δι᾽ ἀκολασίαν μήτε διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔρ. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, τὸ νῦν εἰρημένον εἰ ἀλη, ἆρα καὶ τοὺς τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν; πολς γὰρ δι᾽ ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων· ἢ διαει τοῦτο πλεῖστον; ὁ μὲν γὰρ δοῦλος κοινωνὸς ζω ὁ δὲ ποῤῥώτερον, καὶ τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς ωπερ καὶ δουλείας· ὁ γὰρ βάναυσος τεχνίτης ωρισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν· καὶ ὁ μὲν δοῦλος, φύσει, σκυτοτόμος δ᾽ οὐθεὶς οὐδὲ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴτιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην, ἀλλ᾽ οὐ τὴν διδασκαλικὴν ἔχοντα τῶν ἔργων δεσποτικήν. Διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον· νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους ἢ τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Περὶ δ᾽ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πατρός, τῆς τε περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρετῆς καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμιλίας, τί τὸ καλῶς καὶ μὴ καλῶς ἐστι, καὶ πῶς δεῖ τὸ μὲν εὖ διώκειν, τὸ δὲ κακῶς φεύγειν, ἐν τοῖς περὶ τὰς πολιτείας ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν. Ἐπεὶ γὰρ οἰκία μὲν πᾶσα μέρος πόλεως, ταῦτα δ᾽ οἰκίας, τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέπειν ἀρετήν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντας παιδεύειν καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, εἴπερ τι διαφέρει, πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπουδαίους καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαίους. Ἀναγκαῖον δὲ διαφέρειν· αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων· ἐκ δὲ τῶν παίδων οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας· ὥστ᾽, ἐπεὶ περὶ μὲν τούτων διώρισται, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν ἄλλοις λεκτέον, ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λόγους, ἄλλην ἀρχὴν ποιησάμενοι λέγωμεν, καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ τῶν ἀποφηναμένων περὶ τῆς πολιτείας τῆς ἀρίστης.

POLITICORUM LIB. II.

1. Ἐπεὶ δὲ προαιρούμεθα θεωρῆσαι περὶ τῆς ωνίας τῆς πολιτικῆς, ἡ κρατίστη πασῶν τοῖς δυμένοις ζῆν ὅτι μάλιστα κατ᾽ εὐχήν, δεῖ καὶ τὰς ἄλ ἐπισκέψασθαι πολιτείας, αἷς τε χρῶνταί τινες πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγομένων, κἂν εἴ τινες ραι τυγχάνωσιν ὑπό τινων εἰρημέναι καὶ δοκοῦσαι ῶς ἔχειν, ἵνα τό τ᾽ ὀρθῶς ἔχον ὀφθῇ καὶ τὸ χρήον, ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ᾽ αὐτὰς ἕτερον, μὴ δοκῇ τως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων, ἀλλά, διὰ τὸ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦ ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. Ἀρ δὲ πρῶτον ποιητέον, ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης σκέψεως· ἀνάγκη γὰρ ἤτοι πάντας πάντων κοινεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενός, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δὲ . Τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ύνατον· ἡ γὰρ πολιτεία κοινωνία τίς ἐστιν. Καὶ ῶτον ἀνάγκη τοῦ τόπου κοινωνεῖν· ὁ μὲν γὰρ τός ἰσότης μιᾶς πόλεως, οἱ δὲ πολῖται κοινωνοὶ τῆς ιᾶς πόλεως. Ἀλλὰ πότερον, ὅσων ἐνδέχεται κοινωσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰσεσθαι πόλιν καλῶς, ἢ τινῶν μέν, τινῶν δ᾽ οὐ βέλον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ κτηάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν ῇ Πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος· ἐκεῖ γὰρ ὁ Σωκράτης ησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις· τοῦτο δὴ πότερον ὡς νῦν, οὕτω βέλτιον ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ Πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον; [II.] Ἔχει δὴ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινάς, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων. Ἔτι δὲ πρὸς τὸ τέλος, ὅ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον· πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. Λέγω δὲ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡς ἄριστον ὅτι μάλιστα· λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης. Καίτοι φανερόν ἐστιν, ὡς προϊοῦσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον οὐδὲ πόλις ἔσται· πλῆθος γάρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἡ πόλις· γινομένη τε μία μᾶλλον, οἰκία μὲν ἐκ πόλεως, ἄνθρωπος δ᾽ ἐξ οἰκίας ἔσται· μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίημεν ἄν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰκίας· ὥστ᾽, εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δρᾶν, οὐ ποιητέον· ἀναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν. Οὐ μόνον δ᾽ ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἴδει διαφερόντων· οὐ γὰρ γίνεται πόλις ἐξ ὁμοίων· ἕτερον γὰρ συμμαχία καὶ πόλις· τὸ μὲν γὰρ τῷ ποσῷ χρήσιμον, κἂν ᾖ τὸ αὐτὸ τῷ εἴδει· βοηθείας γὰρ χάριν ἡ συμμαχία πέφυκεν· ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλεῖον ἑλκύσῃ. Διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνους, ὅταν μὴ κατὰ κώμας ὦσι κεχωρισμένοι τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ οἷον Ἀρκάδες. Ἐξ ὧν δὲ δεῖ ἓν γενέσθαι, εἴδει διαφέρει. Διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπονθὸς σώσει τὰς πόλεις, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἠθικοῖς εἴρηται πρότερον· ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθέροις καὶ ἴσοις ἀνάγκη τοῦτ᾽ εἶναι· ἅμα γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντας ἄρχειν, ἀλλ᾽ ἢ κατ᾽ ἐνιαυτὸν ἢ κατά τινα ἄλλην τάξιν ἢ χρόνον. Καὶ συμβαίνει δὴ τὸν τρόπον τοῦτον, ὥστε πάντας ἄρχειν, ὥσπερ ἂν εἰ μετέβαλλον οἱ σκυτεῖς καὶ οἱ τέκτονες, καὶ μὴ οἱ αὐτοὶ ἀεὶ σκυτοτόμοι καὶ τέκτονες ἦσαν. Ἐπεὶ δὲ βέλτιον οὕτως ἔχειν, καὶ τὰ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν πολιτικὴν δῆλον, ὡς τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ βέλτιον ἄρχειν, εἰ δυνατόν. Ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατόν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας, ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ᾽

ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάντας αὐτοῦ μετέχειν· ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴσους εἴκειν ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς· οἱ μὲν γὰρ ἄρχουσιν, οἱ δ᾽ ἄρχονται κατὰ μέρος, ὥσπερ ἂν ἄλλοι γενόμενοι. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἀρχόντων, ἕτεροι ἑτέρας ἄρχουσιν ἀρχάς. Φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν, ὥσπερ λέγουσί τινες· καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ἐν ταῖς πόλεσιν ὅτι τὰς πόλεις ἀναιρεῖ. Καίτοι τό γε ἑκάστου ἀγαθὸν σώζει ἕκαστον. Ἔστι δὲ καὶ κατ᾽ ἄλλον τρόπον φανερὸν, ὅτι τὸ λίαν ἑνοῦν ζητεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἔστιν ἄμεινον. Οἰκία μὲν γὰρ αὐταρκέστερον ἑνὸς, πόλις δ᾽ οἰκίας· καὶ βούλεταί γ᾽ ἤδη τότε εἶναι πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνῃ τὴν κοινωνίαν εἶναι τοῦ πλήθους. Εἴπερ οὖν αἱρετώτερον τὸ αὐταρκέστερον, καὶ τὸ ἧττον ἓν τοῦ μᾶλλον αἱρετώτερον. [III.] Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι, τὸ μίαν ὅτι μάλιστα εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτ᾽ ἀποδείκνυσθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσιν τὸ ἐμὸν καὶ τὸ μὴ ἐμόν· τοῦτο γὰρ οἴεται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν πόλιν τελέως εἶναι μίαν. Τὸ γὰρ πάντες, διττόν. Εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ᾽ ἂν εἴη μᾶλλον, ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης· ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν, καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτὴν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως. Νῦν δ᾽ οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοιναῖς χρώμενοι ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ᾽ αὐτῶν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ᾽ αὐτῶν. Ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τις ἐστὶ, τὸ λέγειν πάντας, φανερόν· τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφότερα καὶ περιττὰ καὶ ἄρτια διὰ τὸ διττὸν, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικοὺς ποιεῖ συλλογισμούς· διὸ ἔστι τὸ πάντας τὸ αὐτὸ λέγειν, ὡδὶ μὲν καλὸν, ἀλλ᾽ οὐ δυνατὸν, ὡδὶ δ᾽ οὐθὲν ὁμονοητικόν. Πρὸς δὲ τούτοις ἑτέραν ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον· ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν· τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι, τῶν δὲ κοινῶν ἧττον ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἑτέρου φροντίζοντος, ὀλιγωροῦσι μᾶλλον· ὥσπερ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίοτε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων. Γίνονται δ᾽ ἑκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν υἱοὶ, καὶ οὗτοι οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόντος ὁ τυχὼν ὁμοίως ἐστὶν υἱὸς, ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρήσουσιν. Ἔτι οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν πολιτῶν, ἢ κακῶς, ὁ πόστος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν, οἷον ἐμὸς [ἢ] τοῦ δεῖνος· τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ᾽ ἕκαστον τῶν χιλίων ἢ ὅσων ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ τοῦτο διστάζων· ἄδηλον γὰρ, ᾧ συνέβη γενέσθαι τέκνον καὶ σωθῆναι γενόμενον. Καίτοι πότερον οὕτω κρεῖττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον τὸ αὐτὸ μὲν προσαγορεύοντας δισχιλίων, καὶ μυρίων, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸν ἐμὸν λέγουσιν; ὁ μὲν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσαγορεύει τὸν αὐτὸν, ὁ δ᾽ ἀνεψιὸν ἢ κατ᾽ ἄλλην τινὰ συγγένειαν ἢ πρὸς αἵματος ἢ κατ᾽ οἰκειότητα καὶ κηδείαν αὐτοῦ πρῶτον ἢ τῶν αὐτοῦ· πρὸς δὲ τούτοις ἕτερον φράτορα ἢ φυλέτην· κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι, ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν τὸ μή τινας ὑπολαμβάνειν ἑαυτῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας· κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητας, αἳ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς τοὺς γεννήσαντας, ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς

πίστεις. Ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους πραγματευομένων· εἶναι γάρ τι-
τῶν ἄνω Λιβύων κοινὰς τὰς γυναῖκας· τὰ μέντοι γι-
νόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας. Εἰ-
σὶ δέ τινες καὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώων, οἷον ἵπ-
ποι καὶ βόες, αἳ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδιδό-
ναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν, ὥσπερ ἡ ἐν Φαρσάλῳ
θεῖσα δικαία ἵππος. [IV.] Ἔτι δὲ καὶ τὰς τοιαύτας
χερείας οὐ ῥᾴδιον εὐλαβηθῆναι τοῖς ταύτην κα-
σκευάζουσι τὴν κοινωνίαν, οἷον αἰκίας καὶ φόν-
ἀκουσίους, τοὺς δ᾽ ἑκουσίους, καὶ μάχας καὶ λοιδο-
ρίας· ὧν οὐθὲν ὅσιόν ἐστι γίνεσθαι πρὸς πατέ-
καὶ μητέρας, καὶ τοὺς μὴ πόῤῥω τῆς συγγενείας
τας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ἄποθεν· ἀλλὰ καὶ πλεῖον συμ-
βαίνειν ἀναγκαῖον ἀγνοούντων ἢ γνωριζόντων.
γενομένων, τῶν μὲν γνωριζόντων ἐνδέχεται τὰς
ζομένας γίνεσθαι λύσεις, τῶν δὲ μηδεμίαν. Ἄτο-
δὲ καὶ τὸ κοινοὺς ποιήσαντα τοὺς υἱοὺς, τὸ συνεῖ-
μόνον ἀφελεῖν τῶν ἐρώντων, τὸ δ᾽ ἐρᾶν μὴ κωλύ-
μηδὲ τὰς χρήσεις τὰς ἄλλας, ἃς πατρὶ πρὸς υἱὸν
πάντων ἐστὶν ἀπρεπέστατον, καὶ ἀδελφῷ πρὸς ἀδ-
φόν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐρᾶν μόνον. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ
συνουσίαν ἀφελεῖν δι᾽ ἄλλην μὲν αἰτίαν μηδεμίαν,
λίαν δὲ ἰσχυρᾶς τῆς ἡδονῆς γινομένης· ὅτι δ᾽ ὁ
πατὴρ ἢ υἱὸς, οἱ δ᾽ ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηδὲν οἴεσ-
διαφέρειν. Ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι
σιμον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖ-
ἢ τοῖς φύλαξιν· ἧττον γὰρ ἔσται φιλία, κοινῶν ὄ-
τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναικῶν· δεῖ δὲ τοιούτους
τοὺς ἀρχομένους πρὸς τὸ πειθαρχεῖν καὶ μὴ νεω-
ζειν. Ὅλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη τοὐναντίον διὰ
τοιοῦτον νόμον, ὧν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμ-
νόμους αἰτίους γίνεσθαι, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν ὁ Σω-
της οὕτως οἴεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ τέκν-
τὰς γυναῖκας· φιλίαν τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον
τῶν ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα
σιάζοιμεν· καὶ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ
λισθ᾽ ὁ Σωκράτης, ὃ καὶ δοκεῖ, κἀκεῖνος εἶναι
τῆς φιλίας ἔργον· καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς
ἴσμεν λέγοντα τὸν Ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντ-
τὸ σφόδρα φιλεῖν ἐπιθυμούντων συμφῦναι καὶ
σθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους ἕνα. Ἐνταῦ-
οὖν ἀνάγκη, ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι, ἢ τὸν ἕνα
τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ γίνεσθ-
τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην, καὶ ἥκιστα λέγειν
μὸν ἢ υἱὸν πατέρα, ἢ πατέρα υἱόν. Ὥσπερ γ-
κρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕδωρ μιχθὲν ἀναίσθητον
τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ τὴν οἰκειότη-
πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τούτω-
φροντίζειν ἥκιστα ἀναγκαῖον ὂν ἐν τῇ πολ-
τοιαύτῃ ἢ πατέρα ὡς υἱῶν, ἢ υἱὸν ὡς πατρὸς
ἀδελφοὺς ἀλλήλων. Δύο γάρ ἐστιν, ἃ μάλιστ-
κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν, τό τε ἴδ-
τὸ ἀγαπητόν· ὧν οὐδέτερον οἷόν τε ὑπάρχειν τ-
τω πολιτευομένοις. Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ μ-
ρειν τὰ γινόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεωργῶν κα-
τῶν εἰς τοὺς φύλακας, τὰ δὲ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνου-
λὴν ἔχει ταραχὴν, τίνα ἔσται τρόπον· καὶ γ-
ἀναγκαῖον τοὺς διδόντας καὶ μεταφέροντας,
νας διδόασιν. Ἔτι δὲ καὶ τὰ πάλαι λεχθέντα
ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον συμβαίνειν, οἷον αἰκί-
τας, φόνους· οὐ γὰρ ἔτι προσαγορεύουσιν ἀ-
καὶ τέκνα καὶ πατέρας καὶ μητέρας τοὺς

τε εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας δοθέντες καὶ πάλιν οἱ αρὰ τοῖς φύλαξι [εἰς] τοὺς ἄλλους πολίτας, ὥστ' λαβεῖσθαι τῶν τοιούτων τι πράττειν διὰ τὴν συγγένειαν. Περὶ μὲν οὖν τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας κοινωνίας διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

II. [V.] Ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῆς κτήσεως, τίνα τρόπον δεῖ κατασκευάζεσθαι τοῖς μέλλουσι πολιτεύεσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν, πότερον κοινὴν ἢ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν κτῆσιν. Τοῦτο δ' ἄν τις καὶ χωρὶς σκέψαιτο ἀπὸ τῶν περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας νενομοθετημένων· λέγω δὲ τὰ περὶ τὴν κτῆσιν· πότερον, κἂν ᾖ ἐκεῖνα χωρὶς, καθ' ὃν νῦν τρόπον ἔχει πᾶσι, τάς τε κτήσεις κοινὰς εἶναι βέλτιον καὶ τὰς χρήσεις· οἷον τὰ μὲν γήπεδα χωρὶς, τοὺς δὲ καρποὺς εἰς τὸ κοινὸν φέροντας ἀναλίσκειν· ὅπερ ἔνια ποιεῖ τῶν ἐθνῶν· ἢ τοὐναντίον, τὴν μὲν γῆν κοινὴν εἶναι, καὶ γεωργεῖν κοινῇ, τοὺς δὲ καρποὺς διαιρεῖσθαι πρὸς τὰς ἰδίας χρήσεις· λέγονται δέ τινες καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κοινωνεῖν τῶν βαρβάρων· ἢ καὶ τὰ γήπεδα καὶ τοὺς καρποὺς κοινούς. Ἑτέρων μὲν οὖν ὄντων τῶν γεωργούντων, ἄλλος ἂν εἴη τρόπος καὶ ῥᾴων· αὐτῶν δ' αὐτοῖς διακονούντων, τὰ περὶ τὰς κτήσεις πλείους ἂν παρέχοι δυσκολίας· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι καὶ ἐν τοῖς ἔργοις μὴ γινομένων ἴσων, ἀναγκαῖον ἐγκλήματα γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἀπολαύοντας [μὲν ἢ λαμβάνοντας] πολλὰ, ὀλίγα δὲ πονοῦντας, τοῖς ἐλάττω μὲν λαμβάνουσι, πλείω δὲ πονοῦσιν. Ὅλως δὲ τὸ συζῆν καὶ κοινωνεῖν τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων χαλεπὸν, καὶ μάλιστα τῶν τοιούτων· δηλοῦσι δ' αἱ τῶν συναποδήμων κοινωνίαι· σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι διαφερόμενοι ἐκ τῶν ἐν ποσὶ καὶ ἐκ μικρῶν προσκρούοντες ἀλλήλοις. Ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τούτοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. Τὸ μὲν οὖν κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις, ταύτας τε καὶ ἄλλας τοιαύτας ἔχει δυσχερείας. Ὃν δὲ νῦν τρόπον ἔχει καὶ ἐπικοσμηθὲν ἤθεσι καὶ τάξει νόμων ὀρθῶν, οὐ μικρὸν ἂν διενέγκαι· ἕξει γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ἀγαθόν· λέγω δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὸ ἐκ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἰδίας· δεῖ γάρ πως μὲν εἶναι κοινὰς, ὅλως δ' ἰδίας. Αἱ μὲν γὰρ ἐπιμέλειαι διῃρημέναι τὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλλήλους οὐ ποιήσουσι, μᾶλλον δ' ἐπιδώσουσιν, ὡς πρὸς ἴδιον ἑκάστου προσεδρεύοντος· δι' ἀρετὴν δ' ἔσται πρὸς τὸ χρῆσθαι κατὰ τὴν παροιμίαν· κοινὰ τὰ φίλων. Ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον, ὡς οὐκ ὂν ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις τὰ μὲν ἔστι, τὰ δὲ γένοιτ' ἄν· ἰδίαν γὰρ ἕκαστος τὴν κτῆσιν ἔχων, τὰ μὲν, χρήσιμα ποιεῖ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ, χρῆται κοινοῖς· οἷον καὶ ἐν Λακεδαίμονι τοῖς τε δούλοις χρῶνται τοῖς ἀλλήλων, ὡς εἰπεῖν ἰδίοις, ἔτι δ' ἵπποις καὶ κυσὶ, κἂν δεηθῶσιν ἐφοδίων ἐν τοῖς ἀγροῖς κατὰ τὴν χώραν. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι βέλτιον εἶναι μὲν ἰδίας τὰς κτήσεις, τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινάς. Ὅπως δὲ γίνωνται τοιοῦτοι, τοῦ νομοθέτου τοῦτ' ἔργον ἴδιόν ἐστιν. Ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἴδιόν τι· μὴ γὰρ οὐ μάτην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει φιλίαν ἕκαστος· ἀλλ' ἔστι τοῦτο φυσικόν· τὸ δὲ φίλαυτον εἶναι ψέγεται δικαίως. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο φιλεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον, ἢ δεῖ, φιλεῖν· καθάπερ καὶ τὸν φιλοχρήματον· ἐπεὶ φιλοῦσί γε πάντες ὡς εἰπεῖν ἕκαστος τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ χαρίσασθαι καὶ τὸ βοηθῆσαι φίλοις ἢ ξένοις ἢ ἑταίροις ἥδιστον· ὃ γίνεται τῆς κτήσεως ἰδίας οὔσης. Ταῦτά τε δὴ οὐ συμβαίνει τοῖς λίαν ἓν ποιοῦσι τὴν πόλιν, καὶ πρὸς τούτοις ἀναιροῦσιν ἔργα δυοῖν ἀρεταῖν φανερῶς, σωφροσύνης μὲν τὸ περὶ τὰς γυναῖκας· ἔργον γὰρ καλὸν ἀλλοτρίας οὔσης ἀπέχεσθαι διὰ σωφροσύνην· ἐλευθεριότητος δὲ τὸ περὶ τὰς κτήσεις· οὔτε γὰρ ἔσται φανερὸς ἐλευθέριος ὢν, οὔτε πράξει πρᾶξιν ἐλευθέριον οὐδὲ μίαν· ἐν γὰρ τῇ χρήσει τῶν κτημάτων τὸ τῆς ἐλευθεριότητος ἔργον ἐστίν. Εὐπρόσωπος μὲν οὖν ἡ τοιαύτη νομοθεσία, καὶ φιλάνθρωπος ἂν εἶναι δόξειεν· ὁ γὰρ ἀκροώμενος ἄσμενος ἀποδέχεται, νομίζων ἔσεσθαι φιλίαν τινὰ θαυμαστὴν πᾶσι πρὸς ἅπαντας, ἄλλως τε καὶ ὅταν κατηγορῇ τις τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς πολιτείαις κακῶν, ὡς γινομένων διὰ τὸ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν οὐσίαν· λέγω δὲ δίκας τε πρὸς ἀλλήλους περὶ συμβολαίων καὶ ψευδομαρτυριῶν κρίσεις, καὶ πλουσίων κολακείας, ὧν οὐδὲν γίνεται διὰ τὴν ἀκοινωνησίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρίαν. Ἐπεὶ καὶ τοὺς κοινὰ κεκτημένους καὶ κοινωνοῦντας πολλῷ διαφερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν ἢ τοὺς χωρὶς τὰς οὐσίας ἔχοντας· ἀλλὰ θεωροῦμεν ὀλίγους τῶν ἐκ τῶν κοινωνιῶν διαφερομένους, πρὸς πολλοὺς συμβάλλοντες τοὺς κεκτημένους ἰδίᾳ τὰς κτήσεις. Ἔτι δὲ δίκαιον μὴ μόνον λέγειν, ὅσων στερήσονται κακῶν κοινωνήσαντες, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἀγαθῶν. Φαίνεται δ' εἶναι πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος. Αἴτιον δὲ τῷ Σωκράτει τῆς παρακρούσεως χρὴ νομίζειν τὴν ὑπόθεσιν οὐκ οὖσαν ὀρθήν· δεῖ μὲν γὰρ εἶναί πως μίαν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν πόλιν, ἀλλ' οὐ πάντως· ἔστι μὲν γὰρ ὡς οὐκ ἔσται προϊοῦσα πόλις· ἔστι δ' ὡς ἔσται μὲν, ἐγγὺς δ' οὖσα τοῦ μὴ πόλις εἶναι, χείρων πόλις. Ὥσπερ κἂν εἴ τις τὴν συμφωνίαν ποιήσειεν ὁμοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν βάσιν μίαν. Ἀλλὰ δεῖ, πλῆθος ὂν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, διὰ τὴν παιδείαν κοινὴν καὶ μίαν ποιεῖν, καὶ τόν γε μέλλοντα παιδείαν εἰσάγειν, καὶ νομίζοντα διὰ ταύτης ἔσεσθαι τὴν πόλιν σπουδαίαν, ἄτοπον τοῖς τοιούτοις οἴεσθαι διορθοῦν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔθεσι καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῖς νόμοις· ὥσπερ τὰ περὶ τὰς κτήσεις ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κρήτῃ τοῖς συσσιτίοις ὁ νομοθέτης ἐκοίνωσε. Δεῖ δὲ μηδὲ τοῦτο αὐτὸ ἀγνοεῖν, ὅτι χρὴ προσέχειν τῷ πολλῷ χρόνῳ καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν, ἐν οἷς οὐκ ἂν ἔλαθεν, εἰ ταῦτα καλῶς εἶχε. Πάντα γὰρ σχεδὸν εὕρηται μὲν, ἀλλὰ τὰ μὲν οὐ συνῆκται, τοῖς δ' οὐ χρῶνται γινώσκοντες. Μάλιστα δ' ἂν γένοιτο φανερὸν, εἴ τις τοῖς ἔργοις ἴδοι τὴν τοιαύτην πολιτείαν κατασκευαζομένην· οὐ γὰρ δυνήσεται μὴ μερίζων αὐτῶν καὶ χωρίζων ποιῆσαι τὴν πόλιν, τὰ μὲν εἰς συσσίτια, τὰ δ' εἰς φρατρίας καὶ φυλάς· ὥστε οὐθὲν ἄλλο συμβήσεται νενομοθετημένον, πλὴν μὴ γεωργεῖν τοὺς φύλακας· ὅπερ καὶ νῦν Λακεδαιμόνιοι ποιεῖν ἐπιχειροῦσιν. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς ὅλης πολιτείας τίς ἔσται τοῖς κοινωνοῦσιν, οὔτ' εἴρηκεν ὁ Σωκράτης, οὔτε ῥᾴδιον εἰπεῖν. Καίτοι σχεδὸν τό γε πλῆθος τῆς πόλεως τὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν γίνεται πλῆθος, περὶ ὧν οὐδὲν διώρισται, πότερον καὶ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ τὰς κτήσεις, ἢ καὶ καθ' ἕκαστον ἰδίας· ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἰδίους ἢ κοινούς. Εἰ μὲν γὰρ τὸν αὐτὸν τρόπον κοινὰ πάντα πάντων, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων; ἢ τί πλεῖον τοῖς ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν; ἢ τί μαθόντες ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν, ἐὰν μή τι σοφίζωνται τοιοῦτον, οἷον Κρῆτες· ἐκεῖνοι γὰρ, τἆλλα ταὐτὰ τοῖς

δούλοις ἐφέντες, μόνον ἀπειρήκασι τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων κτῆσιν. Εἰ δὲ, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι, καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῆς κοινωνίας; ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις· ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύλακας, οἷον φρουροὺς, τοὺς δὲ γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας. Ἐγκλήματα δὲ καὶ δίκαι καὶ ὅσα ἄλλα ταῖς πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ κακὰ, πάνθ' ὑπάρξει καὶ τούτοις. Καίτοι λέγει ὁ Σωκράτης, ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων διὰ τὴν παιδείαν, οἷον ἀστυνομικῶν καὶ ἀγορανομικῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀποδιδοὺς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς φύλαξιν. Ἔτι δὲ κυρίους ποιεῖ τῶν κτημάτων τοὺς γεωργοὺς, ἀποφορὰν φέροντας. Ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰκὸς εἶναι χαλεποὺς καὶ φρονημάτων πλήρεις, ἢ τὰς παρ' ἐνίοις εἱλωτείας καὶ πενεστείας καὶ δουλείας. Ἀλλὰ γὰρ εἴτ' ἀναγκαῖα ταῦθ' ὁμοίως, εἴτε μὴ, νῦν γ' οὐδὲν διώρισται· καὶ περὶ τῶν ἐχομένων, τίς ἡ τούτων τε πολιτεία καὶ παιδεία, καὶ νόμοι τίνες. Ἔστι δ' οὔθ' εὑρεῖν ῥᾴδιον, οὔτε τὸ διαφέρον μικρὸν, τὸ ποιούς τινας εἶναι τούτους πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν τῶν φυλάκων κοινωνίαν. Ἀλλὰ μὴν εἴγε τὰς μὲν γυναῖκας ποιήσει κοινὰς, τὰς δὲ κτήσεις ἰδίας, τίς οἰκονομήσει, ὥσπερ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἄνδρες αὐτῶν; κἂν εἰ κοιναὶ αἱ κτήσεις καὶ αἱ τῶν γεωργῶν γυναῖκες. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παραβολὴν, ὅτι δεῖ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν, οἷς οἰκονομίας οὐδὲν μέτεστιν. Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας ὡς καθίστησιν ὁ Σωκράτης· ἀεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας· τοῦτο δὲ στάσεως αἴτιον γίνεται καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν ἀξίωμα κεκτημένοις, ἦπου δῆθεν παρά γε θυμοειδέσι καὶ πολεμικοῖς ἀνδράσιν. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον αὐτῷ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας, φανερόν· οὐ γὰρ ὁτὲ μὲν ἄλλοις, ὁτὲ δὲ ἄλλοις μέμικται ταῖς ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσὸς, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς. Φησὶ δὲ τοῖς μὲν εὐθὺ γινομένοις μῖξαι χρυσὸν, τοῖς δ' ἄργυρον, χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον τοῖς τεχνίταις μέλλουσιν ἔσεσθαι καὶ γεωργοῖς. Ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαιρούμενος τῶν φυλάκων, ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαίμονα ποιεῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην. Ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν ὅλην, μὴ τῶν πλείστων, ἢ μὴ πάντων μερῶν ἢ τινῶν ἐχόντων τὴν εὐδαιμονίαν. Οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ εὐδαιμονεῖν, ὧνπερ τὸ ἄρτιον· τοῦτο μὲν γὰρ ἐνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν, τῶν δὲ μερῶν μηδετέρῳ· τὸ δ' εὐδαιμονεῖν ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλακες μὴ εὐδαίμονες, τίνες ἕτεροι; οὐ γὰρ δὴ οἵ γε τεχνῖται καὶ τὸ πλῆθος τὸ τῶν βαναύσων. Ἡ μὲν οὖν πολιτεία, περὶ ἧς ὁ Σωκράτης εἴρηκε, ταύτας τε τὰς ἀπορίας ἔχει, καὶ τούτων οὐκ ἐλάττους ἑτέρας.

III. [VI.] Σχεδὸν δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς νόμους ἔχει τοὺς ὕστερον γραφέντας· διὸ καὶ περὶ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας ἐπισκέψασθαι μικρὰ βέλτιον· καὶ γὰρ ἐν τῇ Πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ Σωκράτης, περί τε γυναικῶν καὶ τέκνων κοινωνίας, πῶς ἔχειν δεῖ, καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν· διαιρεῖται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων, τὸ μὲν εἰς τοὺς γεωργοὺς, τὸ δὲ εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος, τρίτον δ' ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον καὶ κύριον τῆς πόλεως. Περὶ δὲ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν, πότερον οὐδεμιᾶς ἢ μετέχουσι τινὸς ἀρχῆς, καὶ πότερον ὅπλα δεῖ κεκτῆσθαι καὶ τούτους καὶ

συμπολεμεῖν, ἢ μὴ, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν
κράτης, ἀλλὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἴεται δεῖν συμπο
καὶ παιδείας μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξι· τὰ
λα τοῖς ἔξωθεν λόγοις πεπλήρωκε τὸν λόγον, κ
τῆς παιδείας, ποίαν τινὰ δεῖ γίγνεσθαι τῶν φυ
Τῶν δὲ Νόμων τὸ μὲν πλεῖστον μέρος, νόμοι τυγ
σιν ὄντες· ὀλίγα δὲ περὶ τῆς πολιτείας εἴρηκ
ταύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς πόλ
τὰ μικρὸν περιάγει πάλιν πρὸς τὴν ἑτέραν πο
Ἔξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας καὶ τῆς
τὰ ἄλλα ταὐτὰ δίδωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πο
καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν καὶ τὸ τῶν ἔργων τ
καίων ἀπεχομένους ζῆν, καὶ περὶ συσσιτίω
τως· πλὴν ἐν ταύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια
ναικῶν· καὶ τὴν μὲν χιλίων τῶν τὰ ὅπλα κεκ
ταύτην δὲ πεντακισχιλίων. Τὸ μὲν οὖν περιτ
σι πάντες οἱ τοῦ Σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ κο
τὸ καινοτόμον καὶ τὸ ζητητικόν· καλῶς δὲ πά
χαλεπόν. Ἐπεὶ καὶ τὸ νῦν εἰρημένον πλῆθο
λανθάνειν, ὅτι χώρας δεήσει τοῖς τοσούτοις
νίας ἢ τινος ἄλλης ἀπεράντου τὸ πλῆθος, ἐξ
πεντακισχίλιοι θρέψονται, καὶ παρὰ τούτους
καὶ θεραπόντων ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσ
μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι κατ' εὐχὴν, μηδὲν μέν
τον. Λέγεται δὲ, ὡς δεῖ τὸν νομοθέτην
βλέποντα τιθέναι τοὺς νόμους, πρός τε τὴν
τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτι δὲ καλῶς ἔχει προστ
πρὸς τοὺς γειτνιῶντας τόπους, εἰ δεῖ τὴν
βίον πολιτικόν· οὐ γὰρ μόνον ἀναγκαῖόν ἐ
τοιούτοις χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον ὅπλοι
σιμα κατὰ τὴν οἰκείαν χώραν ἐστὶν, ἀλλὰ
τοὺς ἔξω τόπους. Εἰ δέ τις μὴ τοιοῦτον
βίον μήτε τὸν ἴδιον μήτε τὸν κοινὸν τῆς πό
οὐδὲν ἧττον δεῖ φοβεροὺς εἶναι τοῖς πολεμί
νον ἐλθοῦσιν εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ
Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ, μ
τιον ἑτέρως διορίσαι τῷ σαφῶς μᾶλλον· το
εἶναί φησι δεῖν, ὥστε ζῆν σωφρόνως, ὥσπ
εἶπεν, ὥστε ζῆν εὖ· τοῦτο γάρ ἐστι καθόλ
Ἔτι δ' ἔστι σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως δὲ
βελτίων ὅρος τὸ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως
ἑκάτερον, τὸ μὲν τῷ τρυφᾶν ἀκολουθήσ
ἐπιπόνως. Ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις ἀρετ
τῆς οὐσίας χρῆσιν αὗται, οἷον οὐσίᾳ πρᾴω
ως χρῆσθαι οὐκ ἔστι, σωφρόνως δὲ καὶ
ἔστιν· ὥστε καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον πε
ναι ταύτας. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς κτήσε
τὸ περὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατ
ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιΐαν ἀόριστον, ὡς
ὁμαλισθησομένην εἰς τὸ αὐτὸ πλῆθος δ
κνίας ὁσωνοῦν γεννωμένων, ὅτι δοκεῖ τοῦ
συμβαίνειν περὶ τὰς πόλεις. Δεῖ δὲ τοῦτ'
ἀκριβῶς ἔχειν περὶ τὰς πόλεις τότε καὶ ν
γὰρ οὐδεὶς ἀπορεῖ, διὰ τὸ μερίζεσθαι τὰ
ὁποσονοῦν πλῆθος· τότε δὲ ἀδιαιρέτων οὐ
κη τοὺς παράζυγας μηδὲν ἔχειν, ἐάν τ' ἐ
τὸ πλῆθος ἐάν τε πλείους. Μᾶλλον δὲ
βοι τις ἂν ὡρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν τεκνοπ
ἀριθμοῦ τινος μὴ πλείονα γεννᾶν, τοῦτο δ
πλῆθος, ἀποβλέποντα πρὸς τὰς τύχας,
τελευτᾶν τινας τῶν γεννηθέντων, καὶ πρὸς
λων ἀτεκνίαν· τὸ δ' ἀφεῖσθαι καθάπερ
σταις πόλεσι, πενίας ἀναγκαῖον αἴτιόν γ

λίταις· ἡ δὲ πενία στάσιν ἐμποιεῖ καὶ κακουργίαν.
ίδων μὲν οὖν ὁ Κορίνθιος, ὢν νομοθέτης τῶν ἀρ-
στάτων, τοὺς οἴκους ἴσους ᾠήθη δεῖν διαμένειν
τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν· καὶ εἰ τὸ πρῶτον το ̓ς
ρους ἀνίσους εἶχον πάντες κατὰ μέγεθος· ἐν δὲ
; Νόμοις τούτοις τὸ ὑναντίον ἐστίν. Ἀλλὰ περὶ
τούτων πῶς οἰόμεθα βέλτιον ἂν ἔχειν, λεκτέον
ρον. Ἐλλέλειπται δὲ τοῖς Νόμοις τούτοις καὶ
περὶ τοὺς ἄρχοντας, ὅπως ἔσονται διαφέροντες τῶν
ομένων. Φησὶ γὰρ δεῖν, ὥσπερ ἐξ ἑτέρου τὸ στη-
ον ἐρίου γίνεται τῆς κρόκης, οὕτω καὶ τοὺς ἄρ-
ας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους. Ἐπεὶ δὲ
πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μείζονα μέχρι πεν-
ασίας, διὰ τί τοῦτ' οὐκ ἂν εἴη ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι
; Καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκο-
μήποτ' οὐ συμφέρει πρὸς οἰκονομίαν· δύο γὰρ
πεδα ἑκάστῳ ἔνειμε διελὼν χωρίς· χαλεπὸν δὲ οἰ-
δύο οἰκεῖν. Ἡ δὲ σύνταξις ὅλη βούλεται μὲν εἶ-
ήτε δημοκρατία μήτε ὀλιγαρχία, μέση δὲ τούτων,
λοῦσι πολιτείαν· ἐκ γὰρ τῶν ὁπλιτευόντων ἐστίν.
ν οὖν ὡς κοινοτάτην ταύτην κατασκευάζει ταῖς
ι τῶν ἄλλων πολιτείαν, καλῶς εἴρηκεν ἴσως· εἰ δ'
ίστην μετὰ τὴν πρώτην πολιτείαν, οὐ καλῶς· τά-
ρ τὴν τῶν Λακώνων ἄν τις ἐπαινέσειε μᾶλλον ἢ
λλην τινὰ ἀριστοκρατικωτέραν. Ἔνιοι μὲν οὖν
σιν, ὡς δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐξ ἁπασῶν εἶ-
ῶν πολιτειῶν μεμιγμένην· διὸ καὶ τὴν τῶν Λακε-
νίων ἐπαινοῦσιν· εἶναι γὰρ αὐτὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλι-
ας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας φασὶ, λέγον-
ν μὲν βασιλείαν μοναρχίαν, τὴν δὲ τῶν γερόν-
ἀρχὴν ὀλιγαρχίαν, δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ τὴν
ἐφόρων ἀρχὴν, διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς
ους. Οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορίαν εἶναι τυραννίδα,
κρατεῖσθαι δὲ κατά τε τὰ συσσίτια καὶ τὸν ἄλ-
ίον τὸν καθ' ἡμέραν. Ἐν δὲ τοῖς Νόμοις εἴρη-
ούτοις, ὡς δέον συγκεῖσθαι τὴν ἀρίστην πολιτεί-
δημοκρατίας καὶ τυραννίδος, ἃς ἢ τοπαράπαν
ν τις θείη πολιτείας, ἢ χειρίστας πασῶν. Βέλ-
ν λέγουσιν οἱ πλείους μιγνύντες· ἡ γὰρ ἐκ πλει-
συγκειμένη πολιτεία βελτίων. Ἔπειτ' οὐδ' ἔχου-
νεται μοναρχικὸν οὐδὲν, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ καὶ
ρατικὰ, μᾶλλον δ' ἐγκλίνειν βούλεται πρὸς τὴν
χίαν. Δῆλον δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων κατα-
ως· τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἱρετῶν κληρωτοὺς, κοινὸν
ν· τὸ δὲ τοῖς μὲν εὐπορωτέροις ἐπάναγκες ἐκ-
ίζειν εἶναι, καὶ φέρειν ἄρχοντας, ἤ τι ποιεῖν ἄλλο
ολιτικῶν, τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, τοῦτο δ' ὀλιγαρχι-
καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων εἶ-
ὺς ἄρχοντας, καὶ τὰς μεγίστας ἐκ τῶν μεγίστων
άτων. Ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ τὴν τῆς βουλῆς
ν· αἱροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ'
ῦ πρώτου τιμήματος· εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ τοῦ
ου, εἶτ' ἐκ τῶν τρίτων· πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάναγ-
ν τοῖς ἐκ τῶν τρίτων ἢ τετάρτων, ἐκ δὲ τῶν
ρων μόνοις ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευ-
· εἶτ' ἐκ τούτων ἴσον ἀφ' ἑκάστου τιμήματος
ῖξαί φησι δεῖν ἀριθμόν. Ἔσονται δὴ πλείους
τῶν μεγίστων τιμημάτων καὶ βελτίους, διὰ τὸ
μὴ αἱρεῖσθαι τῶν δημοτικῶν, διὰ τὸ μὴ ἐπάνα-
Ὡς μὲν οὖν οὐκ ἐκ δημοκρατίας καὶ μοναρ-
ῖ συνιστάναι τὴν τοιαύτην πολιτείαν, ἐκ τούτων
ὸν καὶ ἐκ τῶν ῥηθησομένων, ὅταν ἐπιβάλῃ περὶ
ιαύτης πολιτείας ἡ σκέψις. Ἔχει δὲ καὶ περὶ
τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἱρετῶν αἱρετοὺς, ἐπι-
κίνδυνον· εἰ γάρ τινες συστῆναι θέλουσι καὶ μέτριοι
τὸ πλῆθος, αἰεὶ κατὰ τὴν τούτων αἱρεθήσονται βούλη-
σιν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς Νό-
μοις τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον.

IV. [VII.] Εἰσὶ δέ τινες πολιτεῖαι καὶ ἄλλαι, αἱ μὲν
ἰδιωτῶν, αἱ δὲ φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν· πᾶσαι δὲ τῶν
καθεστηκυιῶν, καὶ καθ' ἃς πολιτεύονται νῦν, ἐγγύτε-
ρόν εἰσι τούτων ἀμφοτέρων· οὐδεὶς γὰρ οὔτε τὴν πε-
ρὶ τὰ τέκνα κοινότητα καὶ τὰς γυναῖκας ἄλλος κεκαι-
νοτόμηκεν, οὔτε περὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν, ἀλλ'
ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων ἄρχονται μᾶλλον. Δοκεῖ γάρ τι-
σι τὸ περὶ τὰς οὐσίας εἶναι μέγιστον τετάχθαι καλῶς·
περὶ γὰρ τούτων ποιεῖσθαί φασι τὰς στάσεις πάντας.
Διὸ Φαλέας ὁ Χαλκηδόνιος τοῦτ' εἰσήνεγκε πρῶτος.
Φησὶ γὰρ δεῖν ἴσας εἶναι τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν.
Τοῦτο δὲ κατοικιζομέναις μὲν εὐθὺς, οὐ χαλεπὸν ᾤετο
ποιεῖν· τὰς δὴ κατοικουμένας ἐργωδέστερον μὲν, ὅμως
δὲ τάχιστ' ἂν ὁμαλισθῆναι τῷ τὰς προῖκας τοὺς μὲν
πλουσίους διδόναι μὲν, λαμβάνειν δὲ μή· τοὺς δὲ πέ-
νητας μὴ διδόναι μὲν, λαμβάνειν δέ. Πλάτων δὲ τοὺς
Νόμους γράφων μέχρι μέν τινος ᾤετο δεῖν ἐᾶν, πλεῖον
δὲ τοῦ πενταπλασίαν εἶναι τῆς ἐλαχίστης μηδενὶ τῶν
πολιτῶν ἐξουσίαν εἶναι κτήσασθαι, καθάπερ εἴρηται
καὶ πρότερον. Δεῖ δὲ μηδὲ τοῦτο λανθάνειν τοὺς οὕ-
τω νομοθετοῦντας, ὃ λανθάνει νῦν, ὅτι τὸ τῆς οὐσίας
τάττοντας πλῆθος προσήκει καὶ τῶν τέκνων τὸ πλῆθος
τάττειν· ἐὰν γὰρ ὑπεραίρῃ τῆς οὐσίας τὸ μέγεθος ὁ
τῶν τέκνων ἀριθμὸς, ἀνάγκη τόν γε νόμον λύεσθαι·
καὶ χωρὶς τῆς λύσεως φαῦλον τὸ πολλοὺς ἐκ πλουσίων
γίνεσθαι πένητας· ἔργον γὰρ μὴ νεωτεροποιοὺς εἶναι
τοὺς τοιούτους. Διότι μὲν οὖν ἔχει τινὰ δύναμιν εἰς
τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν ἡ τῆς οὐσίας ὁμαλότης, καὶ
τῶν πάλαι τινὲς φαίνονται διεγνωκότες, οἷον καὶ Σό-
λων ἐνομοθέτησε, καὶ παρ' ἄλλοις ἐστὶ νόμος, ὃς κω-
λύει κτᾶσθαι γῆν, ὁπόσην ἂν βούληταί τις· ὁμοίως δὲ
καὶ τὴν οὐσίαν πωλεῖν οἱ νόμοι κωλύουσιν, ὥσπερ ἐν
Λοκροῖς νόμος ἐστὶ μὴ πωλεῖν, ἐὰν μὴ φανερὰν ἀτυ-
χίαν δείξῃ συμβεβηκυῖαν. Ἔτι δὲ τοὺς παλαιοὺς κλή-
ρους διασώζειν· τοῦτο δὲ λυθὲν καὶ περὶ Λευκάδα δη-
μοτικὴν ἐποίησε λίαν τὴν πολιτείαν αὐτῶν· οὐ γὰρ ἔτι
συνέβαινεν ἀπὸ τῶν ὡρισμένων τιμημάτων εἰς τὰς ἀρ-
χὰς βαδίζειν. Ἀλλ' ἔστι τὴν ἰσότητα μὲν ὑπάρχειν
τῆς οὐσίας, ταύτην δ' ἢ λίαν εἶναι πολλὴν, ὥστε τρυ-
φᾶν, ἢ λίαν ὀλίγην, ὥστε ζῆν γλίσχρως· δῆλον οὖν, ὡς
οὐχ ἱκανὸν τὸ τὰς οὐσίας ἴσας ποιῆσαι τὸν νομοθέ-
την, ἀλλὰ τοῦ μέσου στοχαστέον. Ἔτι δ' εἴ τις καὶ
τὴν μετρίαν τάξειεν οὐσίαν πᾶσιν, οὐθὲν ὄφελος· μᾶλ-
λον γὰρ δεῖ τὰς ἐπιθυμίας ὁμαλίζειν, ἢ τὰς οὐσίας·
τοῦτο δ' οὐκ ἔστι, μὴ παιδευομένοις ἱκανῶς ὑπὸ τῶν
νόμων. Ἀλλ' ἴσως εἴποι ἂν ὁ Φαλέας, ὅτι ταῦτα τυγ-
χάνει λέγων αὐτός· οἴεται γὰρ δυοῖν τούτοιν ἰσότη-
τα δεῖν ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι, κτήσεως καὶ παιδείας·
ἀλλὰ τήν τε παιδείαν, ἥτις ἔσται, δεῖ λέγειν· καὶ τὸ
μίαν εἶναι καὶ τὴν αὐτὴν, οὐθὲν ὄφελος· ἔστι γὰρ τὴν
αὐτὴν μὲν εἶναι καὶ μίαν, ἀλλὰ ταύτην εἶναι τοιαύτην,
ἐξ ἧς ἔσονται προαιρετικοὶ τοῦ πλεονεκτεῖν ἢ χρημά-
των ἢ τιμῆς ἢ συναμφοτέρων. Ἔτι στασιάζουσιν οὐ
μόνον διὰ τὴν ἀνισότητα τῆς κτήσεως, ἀλλὰ καὶ διὰ
τὴν τῶν τιμῶν. Τοὐναντίον δὲ περὶ ἑκάτερον· οἱ μὲν
γὰρ πολλοὶ διὰ τὸ περὶ τὰς κτήσεις ἄνισον, οἱ δὲ χα-
ρίεντες περὶ τῶν τιμῶν, ἐὰν ἴσαι· ὅθεν καὶ

ἐν δ' ἰῇ τιμῇ ἡμὲν κακὸς ἠδὲ καὶ ἐσθλός.

Οὐ μόνον δ' οἱ ἄνθρωποι διὰ τἀναγκαῖα ἀδικοῦσιν, ὧν ἄκος εἶναι νομίζει τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας, ὥστε μὴ λωποδυτεῖν διὰ τὸ ῥιγοῦν ἢ πεινῆν, ἀλλὰ καὶ ὅπως χαίρωσι καὶ μὴ ἐπιθυμῶσι· ἐὰν γὰρ μείζω ἔχωσιν ἐπιθυμίαν τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὴν ταύτης ἰατρείαν ἀδικήσουσιν. Οὐ τοίνυν διὰ ταύτην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐπιθυμοῖεν, ἵνα χαίρωσι ταῖς ἄνευ λυπῶν ἡδοναῖς. Τί οὖν ἄκος τῶν τριῶν τούτων; τοῖς μὲν οὐσία βραχεῖα καὶ ἐργασία, τοῖς δὲ σωφροσύνη· τρίτον δ', εἴ τινες βούλοιντο δι' αὐτῶν χαίρειν, οὐκ ἂν ἐπιζητοῖεν, εἰ μὴ παρὰ φιλοσοφίας ἄκος· αἱ γὰρ ἄλλαι ἀνθρώπων δέονται· ἐπεὶ ἀδικοῦσί γε τὰ μέγιστα διὰ τὰς ὑπερβολὰς, ἀλλ' οὐ διὰ τἀναγκαῖα, οἷον τυραννοῦσιν, οὐχ ἵνα μὴ ῥιγῶσι· διὸ καὶ αἱ τιμαὶ μεγάλαι, ἂν ἀποκτείνῃ τις οὐ κλέπτην, ἀλλὰ τύραννον· ὥστε πρὸς τὰς μικρὰς ἀδικίας βοηθητικὸς μόνον ὁ τρόπος τῆς Φαλέου πολιτείας. Ἔτι τὰ πολλὰ βούλεται κατασκευάζειν, ἐξ ὧν τὰ πρὸς αὑτοὺς πολιτεύσονται καλῶς. Δεῖ δὲ καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας καὶ τοὺς ἔξωθεν πάντας· ἀναγκαῖον ἄρα τὴν πολιτείαν συντετάχθαι πρὸς τὴν πολεμικὴν ἰσχὺν, περὶ ἧς ἐκεῖνος οὐδὲν εἴρηκεν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς κτήσεως· δεῖ γὰρ οὐ μόνον πρὸς τὰς πολιτικὰς χρήσεις ἱκανὴν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν κινδύνους. Διόπερ οὔτε τοσοῦτον δεῖ πλῆθος ὑπάρχειν, ὧν οἱ πλησίον καὶ κρείττους ἐπιθυμήσουσιν, οἱ δ' ἔχοντες ἀμύνειν οὐ δυνήσονται τοὺς ἐπιόντας· οὔθ' οὕτως ὀλίγην, ὥστε μὴ δύνασθαι πόλεμον ὑπενεγκεῖν μηδὲ τῶν ἴσων καὶ τῶν ὁμοίων. Ἐκεῖνος μὲν οὖν οὐδὲν διώρικε. Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὅτι συμφέρει πλῆθος οὐσίας. Ἴσως οὖν ἄριστος ὅρος τὸ μὴ λυσιτελεῖν τοῖς κρείττοσι διὰ τὴν ὑπερβολὴν πολεμεῖν, ἀλλ' οὕτως, ὡς ἂν καὶ μὴ ἐχόντων τοσαύτην οὐσίαν· οἷον Εὔβουλος, Αὐτοφραδάτου μέλλοντος Ἀταρνέα πολιορκεῖν, ἐκέλευσεν αὐτὸν, σκεψάμενον ἐν πόσῳ χρόνῳ λήψεται τὸ χωρίον, λογίσασθαι τοῦ χρόνου τούτου τὴν δαπάνην· ἐθέλειν γὰρ ἔλαττον τούτου λαβὼν ἐκλιπεῖν ἤδη τὸν Ἀταρνέα· ταῦτα δ' εἰπὼν ἐποίησε τὸν Αὐτοφραδάτην, σύννουν γενόμενον, παύσασθαι τῆς πολιορκίας. Ἔστι μὲν οὖν τι τῶν συμφερόντων, τὸ τὰς οὐσίας εἶναι ἴσας τοῖς πολίταις, πρὸς τὸ μὴ στασιάζειν πρὸς ἀλλήλους· οὐ μὴν μέγ' οὐδὲν ὡς εἰπεῖν· καὶ γὰρ ἂν οἱ χαρίεντες ἀγανακτοῖεν ἂν, ὡς οὐκ ἴσων ὄντες ἄξιοι· διὸ καὶ φαίνονται πολλάκις ἐπιτιθέμενοι καὶ στασιάζοντες. Ἔτι δ' ἡ πονηρία τῶν ἀνθρώπων, ἄπληστον· καὶ τὸ πρῶτον μὲν ἱκανὸν διωβολία μόνον, ὅταν δ' ἤδη τοῦτ' ᾖ πάτριον, ἀεὶ δέονται τοῦ πλείονος, ἕως εἰς ἄπειρον ἔλθωσιν· ἄπειρος γὰρ ἡ τῆς ἐπιθυμίας φύσις, ἧς πρὸς τὴν ἀναπλήρωσιν οἱ πολλοὶ ζῶσιν. Τῶν οὖν τοιούτων ἀρχὴ, μᾶλλον τοῦ τὰς οὐσίας ὁμαλίζειν, τὸ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς τῇ φύσει τοιούτους κατασκευάζειν, ὥστε μὴ βούλεσθαι πλεονεκτεῖν, τοὺς δὲ φαύλους, ὥστε μὴ δύνασθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἥττους τε ὦσι καὶ μὴ ἀδικῶνται. Οὐ καλῶς δ' οὐδὲ τὴν ἰσότητα τῆς οὐσίας εἴρηκε· περὶ γὰρ τὴν τῆς γῆς κτῆσιν ἰσάζει μόνον. Ἔστι δὲ καὶ δούλων καὶ βοσκημάτων πλοῦτος καὶ νομίσματος, καὶ κατασκευὴ πολλὴ τῶν καλουμένων ἐπίπλων. Ἢ πάντων οὖν τούτων ἰσότητα ζητητέον, ἢ τάξιν τινὰ μετρίαν, ἢ πάντα ἐατέον. Φαίνεται δ' ἐκ τῆς νομοθεσίας κατασκευάζων τὴν πόλιν μικρὰν, εἴ γ' οἱ τεχνῖται πάντες δημόσιοι ἔσονται, καὶ μὴ πλήρωμά τι παρέξονται τῆς πόλεως. Ἀλλ' εἴπερ δὴ δημοσίους εἶναι τοὺς τὰ κοινὰ ἐργαζομένους, δεῖ καθάπερ ἐν Ἐπιδάμνῳ τε, καὶ ὡς Διόφαντός ποτε κατεσκεύαζ[illegible] Ἀθήνησι, τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Περὶ μὲν [illegible] τῆς Φαλέου πολιτείας σχεδὸν ἐκ τούτων ἄν τις [illegible] ωρήσειεν, εἴτι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς, ἢ μὴ καλῶς.

V. [VIII.] Ἱππόδαμος δὲ Εὐρυφῶντος, Μιλήσ[illegible] καὶ τὴν τῶν πόλεων διαίρεσιν εὗρε, καὶ τὸν Πειραι[illegible] τεμε, γενόμενος καὶ περὶ τὸν ἄλλον βίον περιττ[illegible] διὰ φιλοτιμίαν, οὕτως ὥστε δοκεῖν ἐνίοις ζῆν περι[illegible] τερον τριχῶν τε πλήθει καὶ κόσμῳ πολυτελεῖ· [illegible] ἐσθῆτος εὐτελοῦς μὲν, ἀλεεινῆς δὲ, οὐκ ἐν τῷ χ[illegible] μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς θερινοὺς χρόνους· λόγι[illegible] ος δὲ καὶ περὶ τὴν ὅλην φύσιν εἶναι βουλόμενος, π[illegible] τος τῶν μὴ πολιτευομένων ἐνεχείρησέ τι περὶ πολι[illegible] εἰπεῖν τῆς ἀρίστης. Κατεσκεύαζε δὲ τὴν πόλιν [illegible] πλήθει μὲν μυρίανδρον, εἰς τρία δὲ μέρη διῃρημ[illegible] ἐποίει γὰρ ἓν μὲν μέρος τεχνίτας, ἓν δὲ γεωργούς, [illegible] τον δὲ τὸ προπολεμοῦν καὶ τὸ ὅπλα ἔχον. Δ[illegible] δ' εἰς τρία μέρη τὴν χώραν, τὴν μὲν ἱεράν, τὴν δ[illegible] μοσίαν, τὴν δ' ἰδίαν· ὅθεν μὲν τὰ νομιζόμενα π[illegible] σουσι πρὸς τοὺς θεοὺς, ἱεράν· ἀφ' ὧν δ' οἱ προπ[illegible] μοῦντες βιώσονται, κοινήν· τὴν δὲ τῶν γεωργῶν [illegible] Ὤιετο δ' εἴδη καὶ τῶν νόμων εἶναι τρία μόνον· [illegible] ὧν γὰρ αἱ δίκαι γίνονται, τρία ταῦτ' εἶναι τὸν [illegible] θμὸν, ὕβριν, βλάβην, θάνατον. Ἐνομοθέτει δὲ κ[illegible] καστήριον ἓν τὸ κύριον, εἰς ὃ πάσας ἀνάγεσθα[illegible] τὰς μὴ καλῶς κεκρίσθαι δοκούσας δίκας· τοῦτο [illegible] τεσκεύαζεν ἔκ τινων γερόντων αἱρετῶν· τὰς δὲ [illegible] ἐν τοῖς δικαστηρίοις οὐ διὰ ψηφοφορίας γί[illegible] δεῖν, ἀλλὰ φέρειν ἕκαστον πινάκιον, ἐν ᾧ γράφ[illegible] καταδικάζοι ἁπλῶς τὴν δίκην· εἰ δ' ἀπολύοι [illegible] κενὸν, εἰ δὲ τὸ μὲν, τὸ δὲ μὴ, τοῦτο διορίζειν· [illegible] οὐκ ᾤετο νενομοθετῆσθαι καλῶς· ἀναγκάζει[illegible] ἐπιορκεῖν καὶ ταῦτα δικάζοντας. Ἐτίθει δὲ [illegible] περὶ τῶν εὑρισκόντων τι τῇ πόλει συμφέρον, ὅπ[illegible] χάνωσι τιμῆς. Καὶ τοῖς παισὶ τῶν ἐν τῷ πολέμ[illegible] τώντων ἐκ δημοσίου γίνεσθαι τὴν τροφὴν, ὡς [illegible] τοῦτο παρ' ἄλλοις νενομοθετημένον· ἔστι δὲ [illegible] Ἀθήναις οὗτος ὁ νόμος νῦν, καὶ ἐν ἑτέραις τῶν [illegible] Τοὺς δ' ἄρχοντας αἱρετοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου εἶνα[illegible] τας· δῆμον δ' ἐποίει τὰ τρία μέρη τῆς πόλεως· [illegible] δ' αἱρεθέντας ἐπιμελεῖσθαι κοινῶν καὶ ξ[illegible] ὀρφανικῶν. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα καὶ τὰ μάλ[illegible] λογα τῆς Ἱπποδάμου τάξεως ταῦτ' ἐστίν. [illegible] δ' ἄν τις πρῶτον μὲν τὴν διαίρεσιν τοῦ πλήθ[illegible] πολιτῶν· οἵ τε γὰρ τεχνῖται καὶ οἱ γεωργοὶ κα[illegible] ὅπλα ἔχοντες κοινωνοῦσι τῆς πολιτείας πάντε[illegible] γεωργοὶ οὐκ ἔχοντες ὅπλα, οἱ δὲ τεχνῖται οὔτε γ[illegible] τε ὅπλα· ὥστε γίνονται σχεδὸν δοῦλοι τῶν τ[illegible] κεκτημένων. Μετέχειν μὲν οὖν πασῶν τῶν τιμ[illegible] νατον· ἀνάγκη γὰρ ἐκ τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων [illegible] στασθαι καὶ στρατηγοὺς καὶ πολιτοφύλακας [illegible] κυριωτάτας ἀρχὰς ὡς εἰπεῖν· μὴ μετέχοντας [illegible] πολιτείας πῶς οἷόν τε φιλικῶς ἔχειν πρὸς τὴν [illegible] τείαν; Ἀλλὰ δεῖ κρείττους εἶναι τοὺς τὰ ὅπλα [illegible] κτημένους ἀμφοτέρων τῶν μερῶν· τοῦτο δ' οὐ [illegible] μὴ πολλοὺς ὄντας· εἰ δὲ τοῦτ' ἔσται, τί δεῖ τ[illegible] λους μετέχειν τῆς πολιτείας, καὶ κυρίους εἶναι τῆ[illegible] ἀρχόντων καταστάσεως; Ἔτι οἱ γεωργοὶ τί π[illegible] τῇ πόλει; τεχνίτας μὲν γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι· [illegible] γὰρ δεῖται πόλις τεχνιτῶν, καὶ δύνανται διαγ[illegible] καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, ἀπὸ τῆς τέχν[illegible] δὲ γεωργοὶ, πορίζοντες μὲν τοῖς τὰ ὅπλα κεκτη[illegible] τὴν τροφὴν, εὐλόγως ἂν ἦσάν τι τῆς πόλεως μ[illegible]

…ν δ᾽ ἰδίαν ἔχουσι, καὶ ταύτην ἰδίᾳ γεωργήσουσιν. …ι δὲ τὴν κοινήν, ἀφ᾽ ἧς οἱ προπολεμοῦντες ἕξουσι …οφήν, εἰ μὲν αὐτοὶ γεωργήσουσιν, οὐκ ἂν εἴη τὸ μά…ιον ἕτερον καὶ τὸ γεωργοῦν· βούλεται δ᾽ ὁ νομοθέ…ς. Εἰ δ᾽ ἕτεροί τινες ἔσονται τῶν τὰ ἴδια γεωργούν…ν καὶ τῶν μαχίμων, τέταρτον οὖν μόριον ἔσται τοῦ… τῆς πόλεως, οὐδενὸς μετέχον, ἀλλὰ ἀλλότριον τῆς …λιτείας. Ἀλλὰ μὴν εἴ τις τοὺς αὐτοὺς θήσει τούς …τὴν ἰδίαν καὶ τοὺς τὴν κοινὴν γεωργοῦντας, τό τε …ῆθος ἄπορον ἔσται τῶν καρπῶν, ἐξ ὧν ἕκαστος γε…ήσει δύο οἰκίας, καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθὺς ἀπὸ … γῆς καὶ τῶν αὐτῶν κλήρων αὐτοῖς τε τὴν τροφὴν …ονται καὶ τοῖς μαχίμοις παρέξουσι; Ταῦτα δὴ …τα πολλὴν ἔχει ταραχήν. Οὐ καλῶς δ᾽ οὐδ᾽ ὁ … τῆς κρίσεως ἔχει νόμος, τὸ κρίνειν ἀξιοῦν διαι…ντα, τῆς κρίσεως ἁπλῶς γεγραμμένης, καὶ γίνεσθαι … δικαστὴν διαιτητήν. Τοῦτο δ᾽ ἐν μὲν τῇ διαίτῃ …πλείοσιν ἐνδέχεται· κοινολογοῦνται γὰρ ἀλλήλοις … τῆς κρίσεως· ἐν δὲ τοῖς δικαστηρίοις οὐκ ἔστιν, …ὰ καὶ τοὐναντίον τούτων τῶν νομοθετῶν οἱ πολ… παρασκευάζουσιν, ὅπως οἱ δικασταὶ μὴ κοινολο…ται πρὸς ἀλλήλους. Ἔπειτα πῶς οὐκ ἔσται τα…ώδης ἡ κρίσις, ὅταν ὀφείλειν ὁ δικαστὴς οἴηται, … τοσοῦτον δέ, ὅσον ὁ δικαζόμενος. Ὁ μὲν γὰρ εἴ… μνᾶς, ὁ δὲ δικαστὴς [κρίνει] δέκα μνᾶς, ἢ ὁ μὲν …ον, ὁ δ᾽ ἔλασσον, ἄλλος δὲ πέντε, ὁ δὲ τέτταρας, … τοῦτον δὴ τὸν τρόπον δηλονότι μεριοῦσιν, οἱ δὲ …τα καταδικάσουσιν, οἱ δ᾽ οὐδέν. Τίς οὖν ὁ τρό… ἔσται τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων; Ἔτι δ᾽ οὐδεὶς …ορκεῖν ἀναγκάζει τὸν ἁπλῶς ἀποδικάσαντα ἢ κα…ικάσαντα, εἴπερ ἁπλῶς τὸ ἔγκλημα γέγραπται δι…ως· οὐ γάρ, μηδὲν ὀφείλειν, ὁ ἀποδικάσας κρίνει, …ὰ τὰς εἴκοσι μνᾶς· ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἤδη ἐπιορκεῖ ὁ κα…ικάσας, μὴ νομίζων ὀφείλειν τὰς εἴκοσι μνᾶς. Πε…δὲ τοῦ τοῖς εὑρίσκουσί τι τῇ πόλει συμφέρον, ὡς δεῖ …σθαί τινα τιμήν, οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς τὸ νομοθετεῖν, … εὐόφθαλμον ἀκοῦσαι μόνον· ἔχει γὰρ συκοφαν… καὶ κινήσεις, ἂν τύχῃ πολιτείας. Ἐμπίπτει δὲ εἰς …ο πρόβλημα καὶ σκέψιν ἑτέραν· ἀποροῦσι γάρ τι… πότερον βλαβερὸν ἢ συμφέρον ταῖς πόλεσι τὸ μὴ …ν τοὺς πατρίους νόμους, κἂν εἴ τις ἄλλος βελτίων. …περ οὐ ῥᾴδιον τῷ λεχθέντι ταχὺ συγχωρεῖν, εἴπερ … συμφέρει κινεῖν. Ἐνδέχεται δ᾽ εἰσηγεῖσθαί τινας …ων λύσιν ἢ πολιτείας, ὡς κοινὸν ἀγαθόν. Ἐπεὶ …ποιήμεθα μνείαν, ἔτι μικρὰ περὶ αὐτοῦ διαστεί…θαι βέλτιον· ἔχει γὰρ ὥσπερ εἴπομεν ἀπορίαν, καὶ …ιεν ἂν βέλτιον εἶναι τὸ κινεῖν. Ἐπὶ γοῦν τῶν ἄλ… ἐπιστημῶν τοῦτο συνενήνοχεν· οἷον ἰατρικὴ κινη…σα παρὰ τὰ πάτρια, καὶ γυμναστική, καὶ ὅλως αἱ …ναι πᾶσαι καὶ αἱ δυνάμεις· ὥστ᾽, ἐπεὶ μίαν τούτων …τέον καὶ τὴν πολιτικήν, δῆλον ὅτι καὶ περὶ ταύτην …γκαῖον ὁμοίως ἔχειν. Σημεῖον δ᾽ ἂν γεγονέναι …ιη τις ἐπ᾽ αὐτῶν τῶν ἔργων· τοὺς γὰρ ἀρχαίους νό…ς λίαν ἁπλοῦς εἶναι καὶ βαρβαρικούς· ἐσιδηρο…φοῦντό τε γὰρ οἱ Ἕλληνες, καὶ τὰς γυναῖκας ἐω…ντο παρ᾽ ἀλλήλων. Ὅσα δὲ λοιπὰ τῶν ἀρχαίων … που νομίμων, εὐήθη πάμπαν ἐστίν· οἷον ἐν Κύ… περὶ τὰ φονικὰ νόμος ἐστίν, ἂν πλῆθός τι παρά…ηται μαρτύρων ὁ διώκων τὸν φόνον τῶν αὑτοῦ συγ…ῶν, ἔνοχον εἶναι τῷ φόνῳ τὸν φεύγοντα. Ζητοῦσι …λως οὐ τὸ πάτριον, ἀλλὰ τἀγαθὸν πάντες· εἰκός …οὺς πρώτους, εἴτε γηγενεῖς ἦσαν εἴτ᾽ ἐκ φθορᾶς …ς ἐσώθησαν, ὁμοίους εἶναι καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀνοήτους, ὥσπερ καὶ λέγεται κατὰ τῶν γηγενῶν· ὥστε ἄτοπον μένειν [ἐν] τοῖς τούτων δόγμασι. Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ τοὺς γεγραμμένους ἐᾶν ἀκινήτους βέλτιον· ὥσπερ γὰρ καὶ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας, καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἀδύνατον ἀκριβῶς πάντα γραφῆναι· καθόλου γὰρ ἀναγκαῖον γραφῆναι· αἱ δὲ πράξεις περὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστόν εἰσιν. Ἐκ μὲν οὖν τούτων φανερόν, ὅτι κινητέοι καὶ τινὲς καὶ ποτὲ τῶν νόμων εἰσίν. Ἄλλον δὲ τρόπον ἐπισκοποῦσιν, εὐλαβείας ἂν δόξειεν εἶναι πολλῆς· ὅταν γὰρ ᾖ τὸ μὲν βέλτιον μικρόν, τὸ δ᾽ ἐθίζειν εὐχερῶς λύειν τοὺς νόμους φαῦλον, φανερόν, ὡς ἐατέον ἐνίας ἁμαρτίας καὶ τῶν νομοθετῶν καὶ τῶν ἀρχόντων· οὐ γὰρ τοσοῦτον ὠφελήσεται κινήσας, ὅσον βλαβήσεται τοῖς ἄρχουσιν ἀπειθεῖν ἐθισθείς. Ψεῦδος δὲ καὶ τὸ παράδειγμα τὸ περὶ τῶν τεχνῶν· οὐ γὰρ ὅμοιον τὸ κινεῖν τέχνην καὶ νόμον. Ὁ γὰρ νόμος ἰσχὺν οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τὸ πείθεσθαι, πλὴν παρὰ τὸ ἔθος· τοῦτο δ᾽ οὐ γίνεται εἰ μὴ διὰ χρόνου πλῆθος· ὥστε τὸ ῥᾳδίως μεταβάλλειν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων νόμων εἰς ἑτέρους νόμους καινούς, ἀσθενῆ ποιεῖν ἐστι τὴν τοῦ νόμου δύναμιν. Ἔτι δέ, εἰ καὶ κινητέον, πότερον πάντες καὶ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ, ἢ οὔ, καὶ πότερον τῷ τυχόντι, ἢ τισί· ταῦτα γὰρ ἔχει μεγάλην διαφοράν· διὸ νῦν μὲν ἀφῶμεν ταύτην τὴν σκέψιν· ἄλλων γάρ ἐστι καιρῶν.

VI. [IX.] *Περὶ δὲ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας καὶ τῆς Κρητικῆς*, σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν δύο εἰσὶν αἱ σκέψεις, μία μέν, εἴ τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς πρὸς τὴν ἀρίστην νενομοθέτηται τάξιν· ἑτέρα δέ, εἴ τι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν τρόπον ὑπεναντίως τῆς προκειμένης αὐτοῖς πολιτείας. Ὅτι μὲν οὖν δεῖ τῇ μελλούσῃ καλῶς πολιτεύεσθαι τὴν τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν σχολήν, ὁμολογούμενόν ἐστι· τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχειν, οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν. Ἥ τε γὰρ Θετταλῶν πενεστεία πολλάκις ἐπέθετο τοῖς Θετταλοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν οἱ εἵλωτες· ὥσπερ γὰρ ἐφεδρεύοντες τοῖς ἀτυχήμασι διατελοῦσι. Περὶ δὲ τοὺς Κρῆτας οὐδέν πω τοιοῦτον συμβέβηκεν. Αἴτιον δ᾽ ἴσως τὸ τὰς γειτνιώσας πόλεις, καίπερ πολεμούσας ἀλλήλαις, μηδεμίαν εἶναι σύμμαχον τοῖς ἀφισταμένοις, διὰ τὸ μὴ συμφέρειν καὶ αὐταῖς κεκτημέναις περιοίκους. Τοῖς δὲ Λάκωσιν οἱ γειτνιῶντες ἐχθροὶ πάντες ἦσαν, Ἀργεῖοι καὶ Μεσήνιοι καὶ Ἀρκάδες. Ἐπεὶ καὶ τοῖς Θετταλοῖς καταρχὰς ἀφίσταντο, διὰ τὸ πολεμεῖν ἔτι τοῖς προσχώροις Ἀχαιοῖς καὶ Περραιβοῖς καὶ Μάγνησιν. Ἔοικε δὲ καί, εἰ μηδὲν ἕτερον, ἀλλὰ τό γε τῆς ἐπιμελείας ἐργῶδες εἶναι, τίνα δεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁμιλῆσαι τρόπον· ἀνιέμενοί τε γὰρ ὑβρίζουσι καὶ τῶν ἴσων ἀξιοῦσιν ἑαυτοὺς τοῖς κυρίοις· καὶ κακοπαθῶς ζῶντες ἐπιβουλεύουσι καὶ μισοῦσι. Δῆλον οὖν, ὡς οὐκ ἐξευρίσκουσι τὸν βέλτιστον τρόπον, οἷς τοῦτο συμβαίνει περὶ τὴν εἱλωτείαν. Ἔτι δ᾽ ἡ περὶ τὰς γυναῖκας ἄνεσις καὶ πρὸς τὴν προαίρεσιν τῆς πολιτείας βλαβερὰ καὶ πρὸς εὐνομίαν πόλεως. Ὥσπερ γὰρ οἰκίας μέρος ἀνὴρ καὶ γυνή, δῆλον ὅτι καὶ πόλιν ἐγγὺς τοῦ δίχα διῃρῆσθαι δεῖ νομίζειν, εἴς τε τὸ τῶν ἀνδρῶν πλῆθος καὶ τὸ τῶν γυναικῶν. Ὥστ᾽ ἐν ὅσαις πολιτείαις φαύλως ἔχει τὸ περὶ τὰς γυναῖκας, τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως εἶναι δεῖ νομίζειν ἀνομοθέτητον. Ὅπερ ἐκεῖ συμβέβηκεν· ὅλην γὰρ τὴν πόλιν ὁ νομοθέτης εἶναι βουλόμενος καρτερικήν, κατὰ μὲν τοὺς ἄνδρας φανερός ἐστι τοιοῦτος ὤν, ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν ἐξημέληκε· ζῶσι γὰρ ἀκολάστως πρὸς ἅπασαν ἀκολασίαν καὶ τρυ-

φερῶς· ὥστ' ἀναγκαῖον ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ τι-
μᾶσθαι τὸν πλοῦτον, ἄλλως τε κἂν τυγχάνωσι γυναι-
κοκρατούμενοι, καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν στρατιωτικῶν
καὶ πολεμικῶν γενῶν, ἔξω Κελτῶν, ἢ κἂν εἴ τινες ἕτε-
ροι φανερῶς τετιμήκασι τὴν πρὸς τοὺς ἄῤῥενας συν-
ουσίαν. Ἔοικε γὰρ ὁ μυθολογήσας πρῶτος οὐκ ἀλό-
γως συζεῦξαι τὸν Ἄρη πρὸς τὴν Ἀφροδίτην· ἢ γὰρ
πρὸς τὴν τῶν ἀῤῥένων ὁμιλίαν ἢ πρὸς τὴν τῶν γυναι-
κῶν φαίνονται κατακώχιμοι πάντες οἱ τοιοῦτοι. Διὸ
παρὰ τοῖς Λάκωσι τοῦθ' ὑπῆρχε· καὶ πολλὰ διῳκεῖτο
ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν. Καίτοι τί
διαφέρει γυναῖκας ἄρχειν ἢ τοὺς ἄρχοντας ὑπὸ τῶν
γυναικῶν ἄρχεσθαι; ταὐτὸ γὰρ συμβαίνει. Χρησί-
μου δ' οὔσης τῆς θρασύτητος πρὸς οὐδὲν τῶν ἐγκυ-
κλίων, ἀλλ', εἴπερ πρὸς τὸν πόλεμον, βλαβερώταται
καὶ πρὸς ταῦθ' αἱ τῶν Λακώνων ἦσαν. Ἐδήλωσαν
δ' ἐπὶ τῆς Θηβαίων ἐμβολῆς· χρήσιμοι μὲν γὰρ οὐδὲν
ἦσαν, ὥσπερ ἐν ἑτέραις πόλεσι, θόρυβον δὲ παρεῖχον
πλείω τῶν πολεμίων. Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν ἔοικε συμ-
βεβηκέναι τοῖς Λάκωσιν εὐλόγως ἡ τῶν γυναικῶν ἄνε-
σις· ἔξω γὰρ τῆς οἰκείας διὰ τὰς στρατείας ἀπεξενοῦντο
πολὺν χρόνον, πολεμοῦντες τόν τε πρὸς Ἀργείους πό-
λεμον, καὶ πάλιν τὸν πρὸς Ἀρκάδας καὶ Μεσηνίους·
σχολάσαντες δὲ αὑτοὺς μὲν παρεῖχον τῷ νομοθέτῃ προ-
ωδοπεποιημένους διὰ τὸν στρατιωτικὸν βίον· πολλὰ
γὰρ ἔχει μέρη τῆς ἀρετῆς· τὰς δὲ γυναῖκάς φασι μὲν
ἄγειν ἐπιχειρῆσαι τὸν Λυκοῦργον ἐπὶ τοὺς νόμους· ὡς
δ' ἀντέκρουον, ἀποστῆναι πάλιν. Αἰτίαι μὲν οὖν εἰ-
σὶν αὗται τῶν γενομένων, ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ταύτης
τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐ τοῦτο σκοποῦμεν, τίνι
δεῖ συγγνώμην ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀρθῶς
[καὶ μὴ ὀρθῶς]. Τὰ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας, ἔχοντα μὴ
καλῶς, ἔοικεν, ὥσπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον, οὐ μόνον
ἀπρέπειάν τινα ποιεῖν τῆς πολιτείας αὐτὴν καθ' αὑ-
τὴν, ἀλλὰ συμβάλλεσθαί τι πρὸς τὴν φιλοχρηματίαν.
Μετὰ γὰρ τὰ νῦν ῥηθέντα τοῖς περὶ τὴν ἀνωμαλίαν
τῆς κτήσεως ἐπιτιμήσειεν ἄν τις· τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν
συμβέβηκε κεκτῆσθαι πολλὴν λίαν οὐσίαν, τοῖς δὲ
πάμπαν μικράν· διόπερ εἰς ὀλίγους ἧκεν ἡ χώρα.
Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν νόμων τέτακται φαύλως· ὠνεῖ-
σθαι μὲν γὰρ ἢ πωλεῖν τὴν ὑπάρχουσαν ἐποίησεν οὐ
καλὸν, ὀρθῶς ποιήσας· διδόναι δὲ καὶ καταλείπειν
ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς βουλομένοις. Καίτοι τοῦτο συμ-
βαίνειν ἀναγκαῖον ἐκείνως τε καὶ οὕτως. Ἔστι δὲ καὶ
τῶν γυναικῶν σχεδὸν τῆς πάσης χώρας τῶν πέντε με-
ρῶν τὰ δύο, τῶν τ' ἐπικλήρων πολλῶν γινομένων, καὶ
διὰ τὸ προῖκας διδόναι μεγάλας. Καίτοι βέλτιον ἦν
μηδεμίαν ἢ ὀλίγην ἢ καὶ μετρίαν τετάχθαι· νῦν δ'
ἔξεστι δοῦναί τε τὴν ἐπίκληρον, ὅτῳ ἂν βούληται·
κἂν ἀποθάνῃ μὴ διαθέμενος, ὃν ἂν καταλίπῃ κληρο-
νόμον, οὗτος ᾧ ἂν θέλῃ δίδωσι. Τοιγαροῦν δυναμέ-
νης τῆς χώρας χιλίους ἱππεῖς τρέφειν καὶ πεντακοσί-
ους, καὶ ὁπλίτας τρισμυρίους, οὐδὲ χίλιοι τὸ πλῆθος
ἦσαν. Γέγονε δὲ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν δῆλον, ὅτι φαύ-
λως αὐτοῖς εἶχε τὰ περὶ τὴν τάξιν ταύτην· μίαν γὰρ πλη-
γὴν οὐχ ὑπήνεγκεν ἡ πόλις, ἀλλ' ἀπώλετο διὰ τὴν ὀλι-
γανθρωπίαν. Λέγουσι δὲ, ὡς ἐπὶ μὲν τῶν προτέρων
βασιλέων μετεδίδοσαν τῆς πολιτείας, ὥστ' οὐ γίνε-
σθαι τότε ὀλιγανθρωπίαν πολεμούντων πολὺν χρό-
νον· καί φασιν εἶναί ποτε τοῖς Σπαρτιάταις καὶ μυ-
ρίους. Οὐ μὴν ἀλλ', εἴτ' ἐστὶν ἀληθῆ ταῦτα εἴτε μὴ,
βέλτιον τὸ διὰ τῆς κτήσεως ὡμαλισμένης πληθύειν
ἀνδρῶν τὴν πόλιν. Ὑπεναντίος δὲ καὶ ὁ περὶ τὴν
τεκνοποιΐαν νόμος πρὸς ταύτην τὴν διόρθωσιν. Βου-
λόμενος γὰρ ὁ νομοθέτης ὡς πλείστους εἶναι τοὺς
Σπαρτιάτας, προάγεται τοὺς πολίτας ὅτι πλείστους
ποιεῖσθαι παῖδας· ἔστι γὰρ αὐτοῖς νόμος, τὸν μὲν γε-
νήσαντα τρεῖς υἱοὺς ἄφρουρον εἶναι, τὸν δὲ τέττα[ρας]
ἀτελῆ πάντων. Καίτοι φανερὸν, ὅτι πολλῶν γε[νομέ]-
νων, τῆς δὲ χώρας οὕτω διῃρημένης, ἀναγκαῖον [πολ]-
λοὺς γίνεσθαι πένητας. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ περὶ [τὴν]
ἐφορίαν ἔχει φαύλως· ἡ γὰρ ἀρχὴ κυρία μὲν [αὐτὴ]
τῶν μεγίστων αὐτοῖς ἐστι, γίνονται δ' ἐκ τοῦ δή[μου]
πάντες· ὥστε πολλάκις ἐμπίπτουσιν ἄνθρωποι σ[φό]-
δρα πένητες εἰς τὸ ἀρχεῖον, οἳ διὰ τὴν ἀπορίαν ὤ[νιοι]
ἦσαν. Ἐδήλωσαν δὲ πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, [καὶ]
νῦν δὲ ἐν τοῖς Ἀνδρίοις· διαφθαρέντες γὰρ ἀργ[υρίῳ]
τινὲς, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅλην τὴν πόλιν ἀπώλ[εσαν].
Καὶ, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν εἶναι λίαν μεγάλην καὶ ἰσ[οτύ]-
ραννον, δημαγωγεῖν αὐτοὺς ἠναγκάζοντο καὶ οἱ [βα]-
σιλεῖς· ὥστε καὶ ταύτῃ συνεπιβλάπτεσθαι τὴ[ν πολι]-
τείαν· δημοκρατία γὰρ ἐξ ἀριστοκρατίας συνέβ[αινεν].
Συνέχει μὲν οὖν τὴν πολιτείαν τὸ ἀρχεῖον τοῦτο· ἡ[συ]-
χάζει γὰρ ὁ δῆμος διὰ τὸ μετέχειν τῆς μεγίστης ἀ[ρ]-
χῆς· ὥστ' εἴτε διὰ τὸν νομοθέτην εἴτε διὰ τύχην τ[αῦ]-
το συμπέπτωκε, συμφερόντως ἔχει τοῖς πράγμ[ασιν].
Δεῖ γὰρ τὴν πολιτείαν τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι, [πάν]-
τα βούλεσθαι τὰ μέρη τῆς πόλεως εἶναι καὶ διαμ[ένειν]
ταὐτά. Οἱ μὲν οὖν βασιλεῖς διὰ τὴν αὑτῶν τιμὴ[ν οὕ]-
τως ἔχουσιν· οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ διὰ τὴν γερουσ[ίαν·]
ἆθλον γὰρ ἡ ἀρχὴ αὕτη τῆς ἀρετῆς ἐστιν· ὁ δὲ δ[ῆμος]
διὰ τὴν ἐφορείαν· καθίσταται γὰρ ἐξ ἁπάντων. [Ἀλλ']
αἱρετὴν ἔδει τὴν ἀρχὴν εἶναι ταύτην ἐξ ἁπάντω[ν μὲν,]
μὴ τὸν τρόπον δὲ τοῦτον, ὃν νῦν· παιδαριώδης γ[άρ]
ἐστι λίαν. Ἔτι δὲ καὶ κρίσεών εἰσι μεγάλων κύ[ριοι,]
ὄντες οἱ τυχόντες· διόπερ οὐκ αὐτογνώμονας βέ[λτιον]
κρίνειν, ἀλλὰ κατὰ τὰ γράμματα καὶ τοὺς νόμ[ους].
Ἔστι δὲ καὶ ἡ δίαιτα τῶν ἐφόρων οὐχ ὁμολογου[μένη]
τῷ βουλήματι τῆς πόλεως· αὐτὴ μὲν γὰρ ἀνειμέ[νη λί]-
αν ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις μᾶλλον ὑπερβάλλει ἐπ[ὶ τὸ]
σκληρόν· ὥστε μὴ δύνασθαι καρτερεῖν, ἀλλὰ λά[θρα]
τὸν νόμον ἀποδιδράσκοντας ἀπολαύειν τῶν σω[ματι]-
κῶν ἡδονῶν. Ἔχει δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν τῶν γερ[όντων]
ἀρχὴν οὐ καλῶς αὐτοῖς· ἐπιεικῶν μὲν γὰρ ὄντω[ν καὶ]
πεπαιδευμένων ἱκανῶς πρὸς ἀνδραγαθίαν, τά[χ' ἂν]
εἴποι τις συμφέρειν τῇ πόλει· καίτοι τό γε διὰ [βίου]
κυρίους εἶναι κρίσεων μεγάλων, ἀμφισβητήσιμο[ν· ἔστι]
γὰρ, ὥσπερ καὶ σώματος, καὶ διανοίας γῆρας· [τὸν]
τρόπον δὲ τοῦτον πεπαιδευμένων, ὥστε καὶ τὸν ν[ομο]-
θέτην αὐτὸν ἀπιστεῖν, ὡς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, [οὐκ]
ἀσφαλές. Φαίνονται δὲ καὶ καταδωροδοκούμενο[ι καὶ]
καταχαριζόμενοι πολλὰ τῶν κοινῶν οἱ κεκοινωνη[κότες]
τῆς ἀρχῆς ταύτης· διόπερ βέλτιον αὐτοὺς μὴ ἀνευ[θύ]-
νους εἶναι· νῦν δ' εἰσί. Δόξειε δ' ἂν ἡ τῶν ἐφ[όρων]
ἀρχὴ πάσας εὐθύνειν τὰς ἀρχάς· τοῦτο δὲ τῇ ἐφ[ορείᾳ]
μέγα λίαν τὸ δῶρον· καὶ τὸν τρόπον οὐ τοῦτον λ[έγο]-
μεν διδόναι δεῖν τὰς εὐθύνας. Ἔτι δὲ καὶ τὴν α[ἵρε]-
σιν, ἣν ποιοῦνται τῶν γερόντων, κατά τε τὴν κρ[ίσιν]
ἐστὶ παιδαριώδης, καὶ τὸ αὐτὸν αἰτεῖσθαι τὸν ἀ[ξιω]-
θησόμενον τῆς ἀρχῆς, οὐκ ὀρθῶς ἔχει· δεῖ γὰρ [καὶ]
βουλόμενον καὶ μὴ βουλόμενον ἄρχειν τὸν ἄξιον [τῆς]
ἀρχῆς. Νῦν δ', ὅπερ καὶ περὶ τὴν ἄλλην πολιτ[είαν]
ὁ νομοθέτης φαίνεται ποιῶν· φιλοτίμους γὰρ πα[ρα]-
σκευάζων τοὺς πολίτας τούτοις κέχρηται πρὸς τ[ὴν]
αἵρεσιν τῶν γερόντων· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἄρχειν αἰτ[ήσαι]-
το, μὴ φιλότιμος ὤν. Καίτοι τῶν γ' ἀδικημάτων [τῶν]

κουσίων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν
αὶ διὰ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις. Περὶ δὲ
ασιλείας, εἰ μὲν μὴ βέλτιόν ἐστιν ὑπάρχειν ταῖς πόλε-
ν ἢ βέλτιον, ἄλλοις ἔστω λόγος· ἀλλὰ μὴν βέλτιόν
μὴ καθάπερ νῦν, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ βίον ἕκα-
ον κρίνεσθαι τῶν βασιλέων. Ὅτι δ' ὁ νομοθέτης
δ' αὐτὸς οἴεται δύνασθαι ποιεῖν καλοὺς κἀγαθούς,
λον· ἀπιστεῖ γοῦν, ὡς οὐκ οὖσιν ἱκανῶς ἀγαθοῖς
δράσι· διόπερ ἐξέπεμπον συμπρεσβευτὰς τοὺς
θρούς, καὶ σωτηρίαν ἐνόμιζον τῇ πόλει εἶναι τὸ στα-
ζειν τοὺς βασιλεῖς. Οὐ καλῶς δ' οὐδὲ περὶ τὰ
σίτια, τὰ καλούμενα Φιδίτια, νενομοθέτηται τῷ κα-
τήσαντι πρῶτον· ἔδει γὰρ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ μᾶλλον
α τὴν σύνοδον, καθάπερ ἐν Κρήτῃ. Παρὰ δὲ τοῖς
κωσιν ἕκαστον δεῖ φέρειν, καὶ σφόδρα πενήτων
ν ὄντων, καὶ τοῦτο τὸ ἀνάλωμα οὐ δυναμένων δα-
ᾶν· ὥστε συμβαίνει τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ τῆς
αιρέσεως. Βούλεται μὲν γὰρ δημοκρατικὸν εἶναι
κατασκεύασμα τῶν συσσιτίων· γίνεται δ' ἥκιστα
οκρατικὸν οὕτω νενομοθετημένον· μετέχειν μὲν
οὐ ῥᾴδιον τοῖς λίαν πένησιν· ὅρος δὲ τῆς πολιτεί-
ὗτός ἐστιν αὐτοῖς ὁ πάτριος, τὸν μὴ δυνάμενον
ο τὸ τέλος φέρειν, μὴ μετέχειν αὐτοῖς. Τῷ δὲ πε-
οὺς ναυάρχους νόμῳ καὶ ἕτεροί τινες ἐπιτετιμήκα-
ὀρθῶς ἐπιτιμῶντες· στάσεως γὰρ γίνεται αἴτιος·
γὰρ τοῖς βασιλεῦσιν, οὖσι στρατηγοῖς, ἀΐδιος ἡ
ρχία σχεδὸν ἑτέρα βασιλεία καθέστηκε. Καὶ ὡ-
τῇ ὑποθέσει τοῦ νομοθέτου ἐπιτιμήσειεν ἄν τις,
καὶ Πλάτων ἐν τοῖς Νόμοις ἐπιτετίμηκε· πρὸς
μέρος ἀρετῆς ἡ πᾶσα σύνταξις τῶν νόμων ἐστί,
πολεμικήν. Αὕτη γὰρ χρησίμη πρὸς τὸ κρατεῖν·
αροῦν ἐσώζοντο μὲν πολεμοῦντες, ἀπώλλυντο δὲ
αντες, διὰ τὸ μὴ ἐπίστασθαι σχολάζειν, μηδὲ ἠσκη-
ι μηδεμίαν ἄσκησιν ἑτέραν κυριωτέραν τῆς πο-
κῆς. Τούτου δὲ ἁμάρτημα οὐκ ἔλαττον· νομί-
ι μὲν γὰρ γίνεσθαι τἀγαθὰ τὰ περιμάχητα, δι'
ῆς μᾶλλον ἢ κακίας· καὶ τοῦτο μὲν καλῶς· ὅτι
οι ταῦτα κρείττω τῆς ἀρετῆς ὑπολαμβάνουσιν, οὐ
ς. Φαύλως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰ κοινὰ χρήματα
Σπαρτιάταις· οὔτε γὰρ ἐν τῷ κοινῷ τῆς πόλεώς
οὐδὲν πολέμους μεγάλους ἀναγκαζομένοις πολε-
εἰσφέρουσί τε κακῶς· διὰ γὰρ τὸ τῶν Σπαρτια-
ναι τὴν πλείστην γῆν, οὐκ ἐξετάζουσιν ἀλλήλων
ἰσφοράς, ἀποβέβηκέ τε τοὐναντίον τῷ νομοθέτῃ
συμφέροντος· τὴν μὲν γὰρ πόλιν πεποίηκεν
ματον, τοὺς δ' ἰδιώτας φιλοχρημάτους. Περὶ
ὲν τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας ἐπὶ τοσοῦτον
ηθω· ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ μάλιστ' ἄν τις ἐπιτι-
ειεν.

VII. [X.] Ἡ δὲ Κρητικὴ πολιτεία πάρεγγυς μέν ἐστι
ης, ἔχει δὲ μικρὰ μὲν οὐ χεῖρον, τὸ δὲ πλεῖον ἧτ-
γλαφυρῶς· καὶ γὰρ ἔοικε καὶ λέγεται δὲ τὰ πλεῖ-
μεμιμῆσθαι τὴν Κρητικὴν πολιτείαν ἡ τῶν Λακώ-
τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἧττον διήρθρωται τῶν
έρων. Καὶ γὰρ τὸν Λυκοῦργον, ὅτε τὴν ἐπιτρο-
ν τὴν Χαριλάου τοῦ βασιλέως καταλιπὼν ἀπεδή-
ε, τότε τὸν πλεῖστον διατρίψαι χρόνον περὶ τὴν
ήτην διὰ τὴν συγγένειαν· ἄποικοι γὰρ οἱ Λύκτιοι
Λακώνων ἦσαν· κατέλαβον δ' οἱ πρὸς τὴν ἀποι-
ἐλθόντες τὴν τάξιν τῶν νόμων ὑπάρχουσαν ἐν τοῖς
κατοικοῦσι· διὸ καὶ νῦν οἱ περίοικοι τὸν αὐτὸν
πον χρῶνται αὐτοῖς, ὡς κατασκευάσαντος Μίνω
του τὴν τάξιν τῶν νόμων. Δοκεῖ δ' ἡ νῆσος καὶ
πρὸς τὴν ἀρχὴν τὴν ἑλληνικὴν πεφυκέναι καὶ κεῖσθαι
καλῶς· πάσῃ γὰρ ἐπίκειται τῇ θαλάσσῃ σχεδὸν τῶν
Ἑλλήνων ἱδρυμένων περὶ τὴν θάλασσαν πάντων· ἀπέ-
χει γὰρ τῇ μὲν ὀλίγον τῆς Πελοποννήσου, τῇ δὲ τῆς
Ἀσίας τοῦ περὶ Τριόπιον τόπου καὶ Ῥόδον. Διὸ καὶ
τὴν τῆς θαλάσσης ἀρχὴν κατέσχεν ὁ Μίνως, καὶ τὰς
νήσους τὰς μὲν ἐχειρώσατο, τὰς δ' ᾤκισε· τέλος δ' ἐπι-
θέμενος τῇ Σικελίᾳ τὸν βίον ἐτελεύτησεν ἐκεῖ περὶ
Κάμικον. Ἔχει δ' ἀνάλογον ἡ Κρητικὴ τάξις πρὸς
τὴν Λακωνικήν· γεωργοῦσί τε γὰρ τοῖς μὲν εἵλωτες,
τοῖς δὲ Κρησὶν οἱ περίοικοι· καὶ συσσίτια παρ' ἀμ-
φοτέροις ἐστί· καὶ τό γε ἀρχαῖον ἐκάλουν οἱ Λάκωνες
οὐ φιδίτια ἀλλὰ ἄνδρια, καθάπερ οἱ Κρῆτες· ᾗ καὶ
δῆλον, ὅτι ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. Ἔτι δὲ τῆς πολιτείας ἡ
τάξις· οἱ μὲν γὰρ ἔφοροι τὴν αὐτὴν ἔχουσι δύναμιν
τοῖς ἐν τῇ Κρήτῃ καλουμένοις κόσμοις· πλὴν οἱ μὲν
ἔφοροι πέντε τὸν ἀριθμόν, οἱ δὲ κόσμοι δέκα εἰσί. Οἱ
δὲ γέροντες τοῖς γέρουσιν, οὓς καλοῦσιν οἱ Κρῆτες βου-
λήν, ἴσοι. Βασιλεία δὲ πρότερον μὲν ἦν, εἶτα κατέ-
λυσαν οἱ Κρῆτες· καὶ τὴν ἡγεμονίαν οἱ κόσμοι τὴν
κατὰ πόλεμον ἔχουσιν. Ἐκκλησίας δὲ μετέχουσι πάν-
τες· κυρία δ' οὐδενός ἐστιν, ἀλλ' ἢ συνεπιψηφίσαι τὰ
δόξαντα τοῖς γέρουσι καὶ τοῖς κόσμοις. Τὰ μὲν οὖν
τῶν συσσιτίων ἔχει βέλτιον τοῖς Κρησὶν ἢ τοῖς Λάκω-
σιν· ἐν μὲν γὰρ Λακεδαίμονι κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος
εἰσφέρει τὸ τεταγμένον· εἰ δὲ μή, μετέχειν νόμος κω-
λύει τῆς πολιτείας, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον.
Ἐν δὲ Κρήτῃ κοινοτέρως· ἀπὸ πάντων γὰρ τῶν γι-
νομένων καρπῶν τε καὶ βοσκημάτων, ἐκ τῶν δημοσίων
καὶ φόρων, οὓς φέρουσιν οἱ περίοικοι, τέτακται μέρος
τὸ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὰς κοινὰς λειτουργίας,
τὸ δὲ τοῖς συσσιτίοις, ὥστε ἐκ κοινοῦ τρέφεσθαι πάν-
τας καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ἄνδρας. Πρὸς δὲ
τὴν ὀλιγοσιτίαν ὡς ὠφέλιμον πολλὰ πεφιλοσόφηκεν ὁ
νομοθέτης, καὶ πρὸς τὴν διάζευξιν τῶν γυναικῶν, ἵνα
μὴ πολυτεκνῶσι, τὴν πρὸς τοὺς ἄῤῥενας ποιήσας ὁμι-
λίαν, περὶ ἧς, εἰ φαύλως ἢ μὴ φαύλως, ἕτερος ἔσται
τοῦ διασκέψασθαι καιρός. Ὅτι δὲ τὰ περὶ τὰ συσσί-
τια βέλτιον τέτακται τοῖς Κρησὶν ἢ τοῖς Λάκωσι, φα-
νερόν. Τὰ δὲ περὶ τοὺς κόσμους ἔτι χεῖρον τῶν ἐφό-
ρων· ὃ μὲν γὰρ ἔχει κακὸν τὸ τῶν ἐφόρων ἀρχεῖον,
ὑπάρχει καὶ τούτων· γίνονται γὰρ οἱ τυχόντες· ὃ δ'
ἐκεῖ συμφέρει πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐνταῦθ' οὐκ ἔστιν.
Ἐκεῖ μὲν γάρ, διὰ τὸ τὴν αἵρεσιν ἐκ πάντων εἶναι, με-
τέχων ὁ δῆμος τῆς μεγίστης ἀρχῆς βούλεται μένειν
τὴν πολιτείαν· ἐνταῦθα δ' οὐκ ἐξ ἁπάντων αἱροῦνται
τοὺς κόσμους, ἀλλ' ἐκ τινῶν γενῶν· καὶ τοὺς γέρον-
τας ἐκ τῶν κεκοσμηκότων. Περὶ ὧν τοὺς αὐτοὺς ἂν
τις εἴποι λόγους καὶ περὶ τῶν ἐν Λακεδαίμονι γινομέ-
νων· τὸ γὰρ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ διὰ βίου, μεῖζόν ἐστι
γέρας τῆς ἀξίας αὐτοῖς, καὶ τὸ μὴ κατὰ γράμματα
ἄρχειν, ἀλλ' αὐτογνώμονας, ἐπισφαλές. Τὸ δ' ἡσυ-
χάζειν μὴ μετέχοντα τὸν δῆμον, οὐδὲν σημεῖον τοῦ τε-
τάχθαι καλῶς· οὐδὲν γὰρ λήμματός τι τοῖς κόσμοις,
ὥσπερ τοῖς ἐφόροις, πόῤῥω γ' ἀποικοῦσιν ἐν νήσῳ τῶν
διαφθερούντων. Ἣν δὲ ποιοῦνται τῆς ἁμαρτίας ταύ-
της ἰατρείαν, ἄτοπος καὶ οὐ πολιτική, ἀλλὰ δυναστευ-
τική. Πολλάκις γὰρ ἐκβάλλουσι συστάντες τινὲς τοὺς
κόσμους ἢ τῶν συναρχόντων αὐτῶν ἢ τῶν ἰδιωτῶν.
Ἔξεστι δὲ καὶ μεταξὺ τοῖς κόσμοις ἀπειπεῖν τὴν ἀρ-
χήν. Ταῦτα δὴ πάντα βέλτιον γίνεσθαι κατὰ νόμον
ἢ κατὰ ἀνθρώπων βούλησιν· οὐ γὰρ ἀσφαλὴς ὁ κα-
νών. Πάντων δὲ φαυλότατον τὸ τῆς ἀκοσμίας τῶν

κα-
μίας τῶν

δυνατῶν, ἣν συνιστᾶσι πολλάκις, ὅταν μὴ δίκας βούλωνται δοῦναι· ᾗ καὶ δῆλον, ὡς ἔχει τι πολιτείας ἡ τάξις, ἀλλ' οὐ πολιτεία ἐστὶν, ἀλλὰ δυναστεία μᾶλλον. Εἰώθασι δὲ διαλαμβάνοντες τὸν δῆμον καὶ τοὺς φίλους μοναρχίαν ποιεῖν καὶ στασιάζειν καὶ μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Καίτοι τί διαφέρει τὸ τοιοῦτον ἢ διά τινος χρόνου μηκέτι πόλιν εἶναι τὴν τοιαύτην, ἀλλὰ λύεσθαι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν; Ἔστι δ' ἐπικίνδυνος οὕτως ἔχουσα πόλις, τῶν βουλομένων ἐπιτίθεσθαι καὶ δυναμένων· ἀλλά, καθάπερ εἴρηται, σώζεται διὰ τὸν τόπον· ξενηλασίας γὰρ τὸ πόῤῥω πεποίηκε. Διὸ καὶ τὸ τῶν περιοίκων μένει τοῖς Κρησίν· οἱ δ' εἵλωτες ἀφίστανται πολλάκις· οὔτε γὰρ ἐξωτερικῆς ἀρχῆς κοινωνοῦσιν οἱ Κρῆτες, νεωστί τε πόλεμος ξενικὸς διαβέβηκεν εἰς τὴν νῆσον, ὃς πεποίηκε φανερὰν τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐκεῖ νόμων. Περὶ μὲν οὖν ταύτης εἰρήσθω τοσαῦθ' ἡμῖν τῆς πολιτείας.

VIII. [XI.] Πολιτεύεσθαι δὲ δοκοῦσι καὶ Καρχηδόνιοι καλῶς, καὶ πολλὰ περιττῶς πρὸς τοὺς ἄλλους, μάλιστα δ' ἔνια παραπλησίως τοῖς Λάκωσιν· αὗται γὰρ αἱ πολιτεῖαι τρεῖς ἀλλήλαις τε σύνεγγύς πως εἰσί, καὶ τῶν ἄλλων πολὺ διαφέρουσιν, ἥ τε Κρητικὴ καὶ ἡ Λακωνικὴ καὶ τρίτη τούτων ἡ τῶν Καρχηδονίων. Καὶ πολλὰ τῶν τεταγμένων ἔχει παρ' αὐτοῖς καλῶς· σημεῖον δὲ πολιτείας συντεταγμένης τὸ τὸν δῆμον ἔχουσαν διαμένειν ἐν τῇ τάξει τῆς πολιτείας, καὶ μήτε στάσιν, ὅ τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, γεγενῆσθαι, μήτε τύραννον. Ἔχει δὲ παραπλήσια τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ τὰ μὲν συσσίτια τῶν ἑταιριῶν τοῖς Φιδιτίοις, τὴν δὲ τῶν ἑκατὸν καὶ τεττάρων ἀρχὴν τοῖς ἐφόροις, πλὴν οὐ χεῖρον· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τῶν τυχόντων εἰσὶ, ταύτην δ' αἱροῦνται τὴν ἀρχὴν ἀριστίνδην. Τοὺς δὲ βασιλεῖς καὶ τὴν γερουσίαν ἀνάλογον τοῖς ἐκεῖ βασιλεῦσι καὶ γέρουσι, καὶ βέλτιον δὲ τοὺς βασιλεῖς, μήτε κατὰ τὸ αὐτὸ εἶναι γένος, μηδὲ τοῦτο τὸ τυχὸν, [ἀλλ'] εἴτε [τι] διαφέρον, ἐκ τούτων αἱρετοὺς ἢ καθ' ἡλικίαν· μεγάλων γὰρ κύριοι καθεστῶτες, ἂν εὐτελεῖς ὦσι, μεγάλα βλάπτουσι, καὶ ἔβλαψαν ἤδη τὴν πόλιν τὴν τῶν Λακεδαιμονίων. Τὰ μὲν οὖν πλεῖστα τῶν ἐπιτιμηθέντων ἂν διὰ τὰς παρεκβάσεις κοινὰ τυγχάνει πάσαις ὄντα ταῖς εἰρημέναις πολιτείαις· τῶν δέ, πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς πολιτείας, τὰ μὲν εἰς δῆμον ἐκκλίνει μᾶλλον, τὰ δ' εἰς ὀλιγαρχίαν. Τοῦ μὲν γὰρ τὰ μὲν προσάγειν τὰ δὲ μὴ προσάγειν πρὸς τὸν δῆμον οἱ βασιλεῖς κύριοι μετὰ τῶν γερόντων, ἂν ὁμογνωμονῶσι πάντες· εἰ δὲ μή, καὶ τούτων ὁ δῆμος. Ἃ δ' ἂν εἰσφέρωσιν οὗτοι, οὐ διακοῦσαι μόνον ἀποδιδόασι τῷ δήμῳ τὰ δόξαντα τοῖς ἄρχουσιν, ἀλλὰ κύριοι κρίνειν εἰσί· καὶ τῷ βουλομένῳ τοῖς εἰσφερομένοις ἀντειπεῖν ἔξεστιν· ὅπερ ἐν ταῖς ἑτέραις πολιτείαις οὐκ ἔστι. Τὸ δὲ τὰς πενταρχίας κυρίας οὔσας πολλῶν καὶ μεγάλων ὑφ' αὑτῶν αἱρετὰς εἶναι, καὶ τὴν τῶν ἑκατὸν ταύτας αἱρεῖσθαι τὴν μεγίστην ἀρχὴν, ἔτι δὲ ταύτας πλείονα ἄρχειν χρόνον τῶν ἄλλων· (καὶ γὰρ ἐξεληλυθότες ἄρχουσι καὶ μέλλοντες) ὀλιγαρχικόν. Τὸ δ' ἀμίσθους καὶ μὴ κληρωτὰς, ἀριστοκρατικὸν θετέον, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον· καὶ τὸ τὰς δίκας ὑπὸ τῶν ἀρχείων δικάζεσθαι πάσας, καὶ μὴ ἄλλας ὑπ' ἄλλων, καθάπερ ἐν Λακεδαίμονι. Παρεκβαίνει δὲ τῆς ἀριστοκρατίας ἡ τάξις τῶν Καρχηδονίων μάλιστα πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν κατά τινα διάνοιαν, ᾗ συνδοκεῖ τοῖς πολλοῖς· οὐ γὰρ μόνον ἀριστίνδην, ἀλλὰ καὶ πλουτίνδην οἴονται δεῖν αἱρεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας· ἀδύνατον γὰρ τὸν ἀποροῦντα καλῶς ἄρχειν καὶ σχολάζειν. Εἴπερ οὖν τὸ [illegible] αἱρεῖσθαι πλουτίνδην ὀλιγαρχικὸν, τὸ δὲ κατ' ἀρετὴν [illegible] ἀριστοκρατικὸν, αὕτη τις ἂν εἴη τάξις τρίτη, καθ' [illegible] περ συντέτακται καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὰ περὶ [illegible] πολιτείαν· αἱροῦνται γὰρ εἰς δύο ταῦτα βλέπ[illegible] καὶ μάλιστα τὰς μεγίστας, τούς τε βασιλεῖς καὶ [illegible] στρατηγούς. Δεῖ δὲ νομίζειν ἁμάρτημα νομο[illegible] τὴν παρέκβασιν εἶναι τῆς ἀριστοκρατείας ταύτ[illegible] ἀρχῆς γὰρ τοῦθ' ὁρᾶν ἔστι τῶν ἀναγκαιοτάτων, [illegible] οἱ βέλτιστοι δύνωνται σχολάζειν, καὶ μηδὲν ἀσχη[illegible] μὴ μόνον ἄρχοντες ἀλλὰ μηδ' ἰδιωτεύοντες. Εἰ [illegible] βλέπειν καὶ πρὸς εὐπορίαν χάριν σχολῆς, φαῦλ[illegible] τὰς μεγίστας ὠνητὰς εἶναι τῶν ἀρχῶν, τήν τε βασιλ[illegible] καὶ τὴν στρατηγίαν· ἔντιμον γὰρ ὁ νόμος οὗτος [illegible] τὸν πλοῦτον μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν πόλ[illegible] φιλοχρήματον. Ὅτι δὲ ἂν ὑπολάβῃ τίμιον εἶν[illegible] κύριον, ἀνάγκη καὶ τὴν τῶν ἄλλων πολιτῶν δ[illegible] ἀκολουθεῖν τούτοις· ὅπου δὲ μὴ μάλιστα ἀρετὴ τι[illegible] ται, ταύτην οὐχ οἷόν τε εἶναι βεβαίως ἀριστοκρατ[illegible] πολιτείαν. Ἐθίζεσθαι δ' εὔλογον κερδαίνειν [illegible] ὠνουμένους, ὅταν δαπανήσαντες ἄρχωσιν· ἄτοπον [illegible] εἰ, πένης μὲν ὢν, ἐπιεικὴς δὲ, βουλήσεται κερδαί[illegible] φαυλότερος δ' ὢν οὐ βουλήσεται δαπανήσας. [illegible] δεῖ τοὺς δυναμένους ἀρισταρχεῖν, τούτους ἄρχ[illegible] Βέλτιον δ' εἰ καὶ προεῖτο τὴν εὐπορίαν τῶν ἐπιε[illegible] ὁ νομοθέτης, ἀλλὰ ἀρχόντων γε ἐπιμελεῖσθαι τῆς [illegible] λῆς. Φαῦλον δ' ἂν δόξειεν εἶναι καὶ τὸ πλείους [illegible] χὰς τὸν αὐτὸν ἄρχειν, ὅπερ εὐδοκιμεῖ παρὰ τοῖς Κα[illegible] χηδονίοις· ἓν γὰρ ὑφ' ἑνὸς ἔργον ἄριστ' ἀποτελ[illegible] Δεῖ δ' ὅπως γίνηται τοῦθ' ὁρᾶν τὸν νομοθέτην, [illegible] μὴ προστάττειν τὸν αὐτὸν αὐλεῖν καὶ σκυτοτο[illegible] Ὥσθ' ὅπου μὴ μικρὰ πόλις, πολιτικώτερον πλεί[illegible] μετέχειν τῶν ἀρχῶν, καὶ δημοτικώτερον· κοινότ[illegible] τε, καθάπερ εἴπομεν, καὶ κάλλιον ἕκαστον ἀποτελ[illegible] τῶν αὐτῶν καὶ θᾶττον. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐπὶ τ[illegible] πολεμικῶν καὶ τῶν ναυτικῶν· ἐν τούτοις γὰρ ἀμφ[illegible] ροις διὰ πάντων ὡς εἰπεῖν διελήλυθε τ' ἄρχειν καὶ [illegible] ἄρχεσθαι. Ὀλιγαρχικῆς δ' οὔσης τῆς πολιτείας, [illegible] στα ἐκφεύγουσι τῷ πλουτεῖν αἰεί τι τοῦ δήμου [illegible] ἐκπέμποντες ἐπὶ τὰς πόλεις· τούτῳ γὰρ ἰῶνται [illegible] ποιοῦσι μόνιμον τὴν πολιτείαν. Ἀλλὰ τοῦτό ἐσ[illegible] χης ἔργον· δεῖ δὲ ἀστασιάστους εἶναι διὰ τὸν νο[illegible] την· νῦν δέ, ἂν ἀτυχία γένηταί τις, καὶ τὸ πλῆθ[illegible] ἀποστῇ τῶν ἀρχομένων, οὐθέν ἐστι φάρμακον [illegible] νόμων τῆς ἡσυχίας. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν Λα[illegible] δαιμονίων πολιτείας, καὶ Κρητικῆς, καὶ τῆς Καρχ[illegible] δονίων, αἵπερ δικαίως εὐδοκιμοῦσι, τοῦτον ἔχει [illegible] τρόπον.

IX. [XII.] Τῶν δ' ἀποφηναμένων τι περὶ πολιτ[illegible] ἔνιοι μὲν οὐκ ἐκοινώνησαν πράξεων πολιτικῶν οὐδ' [illegible] νωνοῦν, ἀλλὰ διετέλεσαν ἰδιωτεύοντες τὸν βίον· [illegible] ὧν, εἴ τι ἀξιόλογον, εἴρηται σχεδὸν περὶ πάντων. [illegible] δὲ νομοθέται γεγόνασιν, οἱ μὲν ταῖς οἰκείαις πόλε[illegible] οἱ δὲ καὶ τῶν ὀθνείων τισὶ πολιτευθέντες αὐτοί· [illegible] τούτων οἱ μὲν νόμων ἐγένοντο δημιουργοὶ μόνον, [illegible] δὲ καὶ πολιτείας, οἷον καὶ Λυκοῦργος καὶ Σόλων· [illegible] τοι γὰρ καὶ νόμους καὶ πολιτείας κατέστησαν. Π[illegible] μὲν οὖν τῆς Λακεδαιμονίων εἴρηται. Σόλωνα δ' ἔ[illegible] μὲν οἴονται νομοθέτην γενέσθαι σπουδαῖον· ὀλιγ[illegible] χίαν τε γὰρ καταλῦσαι λίαν ἄκρατον οὖσαν, καὶ δο[illegible] λεύοντα τὸν δῆμον παῦσαι, καὶ δημοκρατίαν καταστ[illegible] σαι τὴν πάτριον, μίξαντα καλῶς τὴν πολιτείαν. [illegible] ναι γὰρ τὴν μὲν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν ὀλιγαρχ[illegible]

ο δὲ τὰς ἀρχὰς αἱρετὰς ἀριστοκρατικόν, τὰ δὲ δικα-
τήρια δημοτικόν. Ἔοικε δὲ Σόλων ἐκεῖνα μὲν ὑπάρ-
οντα πρότερον οὐ καταλῦσαι, τήν τε βουλὴν καὶ τὴν
ῶν ἀρχῶν αἵρεσιν, τὸν δὲ δῆμον καταστῆσαι, τὰ δικα-
τήρια ποιήσας ἐκ πάντων. Διὸ καὶ μέμφονταί τινες
τῷ· λῦσαι γὰρ θάτερον, κύριον ποιήσαντα τὸ δι-
στήριον πάντων, κληρωτὸν ὄν· ἐπεὶ γὰρ τοῦτ'
χυεν, ὥσπερ τυράννῳ τῷ δήμῳ χαριζόμενοι τὴν πολι-
ίαν εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν κατέστησαν. Καὶ τὴν
ν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴν Ἐφιάλτης ἐκόλουσε καὶ
ρικλῆς, τὰ δὲ δικαστήρια μισθοφόρα κατέστησε
ρικλῆς· καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἕκαστος τῶν δη-
γωγῶν προήγαγεν αὔξων εἰς τὴν νῦν δημοκρατίαν.
ίνεται δ' οὐ κατὰ τὴν Σόλωνος γενέσθαι τοῦτο
αίρεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ συμπτώματος. Τῆς
αρχίας γὰρ ἐν τοῖς Μηδικοῖς ὁ δῆμος αἴτιος γενό-
ος ἐφρονηματίσθη, καὶ δημαγωγοὺς ἔλαβε φαύ-
ς, ἀντιπολιτευομένων τῶν ἐπιεικῶν· ἐπεὶ Σόλων γε
ε τὴν ἀναγκαιοτάτην ἀποδιδόναι τῷ δήμῳ δύνα-
, τὸ τὰς ἀρχὰς αἱρεῖσθαι καὶ εὐθύνειν· μηδὲ γὰρ
του κύριος ὢν ὁ δῆμος [δοῦλος] ἂν εἴη καὶ πολέ-
. Τὰς δ' ἀρχὰς ἐκ τῶν γνωρίμων καὶ τῶν εὐπό-
κατέστησε πάσας, ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ
γιτῶν καὶ τρίτου τέλους τῆς καλουμένης ἱππάδος·
δὲ τέταρτον θητικόν, οἷς οὐδεμιᾶς ἀρχῆς μετῆν.
ιοθέται δ' ἐγένοντο Ζάλευκός τε Λοκροῖς τοῖς
ζεφυρίοις, καὶ Χαρώνδας ὁ Καταναῖος τοῖς αὑτοῦ
ίταις καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς Χαλκιδικαῖς πόλεσι ταῖς
Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν. Πειρῶνται δέ καί τινες
συνάγειν ὡς Ὀνομακρίτου μὲν γενομένου πρώτου
οῦ περὶ νομοθεσίαν, γυμνασθῆναι δ' αὐτὸν ἐν
ήτῃ Λοκρὸν ὄντα, καὶ ἐπιδημοῦντα κατὰ τέχνην
τικήν· τούτου δὲ γενέσθαι Θάλητα ἑταῖρον, Θά-
ος δ' ἀκροατὴν Λυκοῦργον καὶ Ζάλευκον, Ζαλεύ-
δὲ Χαρώνδαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λέγουσιν ἀσκε-
τερον τῷ χρόνῳ λέγοντες. Ἐγένετο δὲ καὶ Φιλό-
ς ὁ Κορίνθιος νομοθέτης Θηβαίοις· ἦν δ' ὁ Φι-
αος τὸ μὲν γένος τῶν Βακχιαδῶν, ἐραστὴς δὲ γενό-
ς Διοκλέους τοῦ νικήσαντος Ὀλυμπιάσιν, ὡς ἐκεῖ-
τὴν πόλιν ἔλιπε, διαμισήσας τὸν ἔρωτα τὸν τῆς
μητρὸς Ἀλκυόνης, ἀπῆλθεν εἰς Θήβας, κἀκεῖ τὸν βίον ἐτελεύτησαν ἀμφότεροι· καὶ νῦν ἔτι δεικνύουσι τοὺς τάφους αὐτῶν ἀλλήλοις μὲν εὐσυνόπτους ὄντας, πρὸς δὲ τὴν τῶν Κορινθίων χώραν τοῦ μὲν συνόπτου, τοῦ δ' οὐ συνόπτου. Μυθολογοῦσι γὰρ αὐτοὺς οὕτω τάξασθαι τὴν γραφήν, τὸν μὲν Διοκλέα, διὰ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ πάθους, ὅπως μὴ ἄποπτος ἔσται ἡ Κορινθία ἀπὸ τοῦ χώματος, τὸν δὲ Φιλόλαον, ὅπως ἄποπτος. Ὤικησαν μὲν οὖν διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν παρὰ τοῖς Θηβαίοις· νομοθέτης δ' αὐτοῖς ἐγένετο Φιλόλαος περί τ' ἄλλων τινῶν καὶ περὶ τῆς παιδοποιΐας, οὓς καλοῦσιν ἐκεῖνοι νόμους θετικούς· καὶ τοῦτ' ἐστὶν ἰδίως ὑπ' ἐκείνου νενομοθετημένον, ὅπως ὁ ἀριθμὸς σώζηται τῶν κλήρων. Χαρώνδου δ' ἴδιον μὲν οὐθὲν ἐστι πλὴν αἱ δίκαι τῶν ψευδομαρτύρων· πρῶτος γὰρ ἐποίησε τὴν ἐπίσκηψιν· τῇ δ' ἀκριβείᾳ τῶν νόμων ἐστὶ γλαφυρώτερος καὶ τῶν νῦν νομοθετῶν. Φιλολάου δ' ἴδιον ἡ τῶν οὐσιῶν ἀνομάλωσις. Πλάτωνος δὲ ἥ τε τῶν γυναικῶν καὶ παίδων καὶ τῆς οὐσίας κοινότης καὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν, ἔτι δ' ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος, τὸ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν, καὶ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἄσκησιν, ὅπως ἀμφιδέξιοι γίνωνται κατὰ τὴν μελέτην, ὡς δέον μὴ τὴν μὲν χρήσιμον εἶναι ταῖν χεροῖν, τὴν δ' ἄχρηστον. Δράκοντος δὲ νόμοι μὲν εἰσι, πολιτείᾳ δ' ὑπαρχούσῃ τοὺς νόμους ἔθηκεν. Ἴδιον δ' ἐν τοῖς νόμοις οὐθέν ἐστιν, ὅ τι καὶ μνείας ἄξιον, πλὴν ἡ χαλεπότης διὰ τὸ τῆς ζημίας μέγεθος. Ἐγένετο δὲ καὶ Πιττακὸς νόμων δημιουργός, ἀλλ' οὐ πολιτείας. Νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ, τὸ τοὺς μεθύοντας, ἂν τυπτήσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. Διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέβλεψεν, ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον. Ἐγένετο δὲ καὶ Ἀνδροδάμας Ῥηγῖνος νομοθέτης Χαλκιδεῦσι τοῖς ἐπὶ Θρᾴκης, οὗ περί τε τὰ φονικὰ καὶ τὰς ἐπικλήρους ἐστίν· οὐ μὴν ἀλλὰ ἴδιόν γε οὐθὲν αὐτοῦ λέγειν ἔχοι τις ἄν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς πολιτείας τάς τε κυρίας καὶ τὰς ὑπὸ τινῶν εἰρημένας ἔστω τεθεωρημένα τὸν τρόπον τοῦτον.

POLITICORUM LIB. III.

περὶ πολιτείας ἐπισκοποῦντι καὶ τίς ἑκάστη καὶ
τις, σχεδὸν πρώτη σκέψις περὶ πόλεως ἰδεῖν, τί
ἐστιν ἡ πόλις· νῦν γὰρ ἀμφισβητοῦσιν, οἱ μὲν
οντες τὴν πόλιν πεπραχέναι τὴν πρᾶξιν, οἱ δ' οὐ
πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὀλιγαρχίαν ἢ τὸν τύραννον. Τοῦ
ολιτικοῦ καὶ τοῦ νομοθέτου πᾶσαν ὁρῶμεν τὴν
γματείαν οὖσαν περὶ πόλιν· ἡ δὲ πολιτεία τῶν τὴν
ν οἰκούντων, ἔστι τάξις τις. Ἐπεὶ δὲ ἡ πόλις τῶν
κειμένων, καθάπερ ἄλλο τι τῶν ὅλων μέν, συνεστώ-
δ' ἐκ πολλῶν μορίων, δῆλον ὅτι πρότερον ὁ πο-
ης ζητητέος· ἡ γὰρ πόλις πολιτῶν τι πλῆθός ἐστιν·
τε τίνα χρὴ καλεῖν πολίτην, καὶ τίς ὁ πολίτης ἐστί,
πτέον. Καὶ γὰρ ὁ πολίτης ἀμφισβητεῖται πολλά-
· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦσι πάντες εἶναι πολί-
ν. Ἔστι γάρ τις ὅς, ἐν δημοκρατίᾳ πολίτης ὤν, ἐν
γαρχίᾳ πολλάκις οὐκ ἔστι πολίτης. Τοὺς μὲν οὖν
ἄλλως πως τυγχάνοντας ταύτης τῆς προσηγορίας, οἷον τοὺς ποιητοὺς πολίτας, ἀφετέον. Ὁ δὲ πολίτης οὐ τῷ οἰκεῖν που πολίτης ἐστί· καὶ γὰρ μέτοικοι καὶ δοῦλοι κοινωνοῦσι τῆς οἰκήσεως· οὐδ' οἱ τῶν δικαίων μετέχοντες οὕτως, ὥστε καὶ δίκην ὑπέχειν καὶ δικάζεσθαι· τοῦτο γὰρ ὑπάρχει καὶ τοῖς ἀπὸ συμβόλων κοινωνοῦσι. Καὶ [γὰρ] ταῦτα τούτοις ὑπάρχει. Πολλαχοῦ μὲν οὖν, οὐδὲ τούτων τελέως, οἱ μέτοικοι μετέχουσι τῆς τοιαύτης κοινωνίας, ἀλλὰ καθάπερ καὶ παῖδας τοὺς μήπω δι' ἡλικίαν ἐγγεγραμμένους καὶ τοὺς γέροντας τοὺς ἀφειμένους φατέον εἶναι μέν πως πολίτας, οὐχ ἁπλῶς δὲ λίαν, ἀλλὰ προστιθέντας τοὺς μὲν ἀτελεῖς, τοὺς δὲ παρηκμακότας ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει· δῆλον γὰρ τὸ λεγόμενον· ζητοῦμεν γὰρ τὸν ἁπλῶς πολίτην καὶ μηθὲν ἔχοντα τοιοῦτον ἔγκλημα διορθώσεως δεόμενον. Ἐπεὶ

καὶ περὶ τῶν ἀτίμων καὶ φυγάδων ἔστι τὰ τοιαῦτα καὶ διαπορεῖν καὶ λύειν. Πολίτης δ' ἁπλῶς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ὁρίζεται μᾶλλον ἢ τῷ μετέχειν κρίσεως καὶ ἀρχῆς. Τῶν δ' ἀρχῶν αἱ μέν εἰσι διῃρημέναι κατὰ χρόνον, ὥστ' ἐνίας μὲν ὅλως δὶς τὸν αὐτὸν οὐκ ἔξεστιν ἄρχειν, ἢ διὰ τινῶν ὡρισμένων χρόνων· ὁ δ' ἀόριστος, οἷον ὁ δικαστὴς καὶ ἐκκλησιαστής. Τάχα μὲν οὖν ἂν ἀντιφαίη τις, οὐδ' ἄρχοντας εἶναι τοὺς τοιούτους, οὐδὲ μετέχειν διὰ ταῦτ' ἀρχῆς. Καίτοι γελοῖον τοὺς κυριωτάτους ἀποστερεῖν ἀρχῆς· ἀλλὰ διαφερέτω μηδέν· περὶ ὀνόματος γὰρ ὁ λόγος· ἀνώνυμον γὰρ τὸ κοινὸν ἐπὶ δικαστοῦ καὶ ἐκκλησιαστοῦ, τί δεῖ ταῦτ' ἄμφω καλεῖν· ἔστω δὴ διορισμοῦ χάριν ἀόριστος ἀρχή· τίθεμεν δὴ πολίτας τοὺς οὕτω μετέχοντας. Ὁ μὲν οὖν μάλιστ' ἂν ἐφαρμόσας πολίτης ἐπὶ πάντας τοὺς λεγομένους πολίτας σχεδὸν τοιοῦτός ἐστι. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς τὰ ὑποκείμενα διαφέρει τῷ εἴδει, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν ἐστι πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δ' ἐχόμενον, ἢ τὸ παράπαν οὐδέν ἐστιν, ᾗ τοιαῦτα, τὸ κοινὸν ἢ γλίσχρως. Τὰς δὲ πολιτείας ὁρῶμεν εἴδει διαφερούσας ἀλλήλων, καὶ τὰς μὲν ὑστέρας, τὰς δὲ προτέρας οὔσας· τὰς γὰρ ἡμαρτημένας καὶ παρεκβεβηκυίας ἀναγκαῖον ὑστέρας εἶναι τῶν ἀναμαρτήτων· τὰς δὲ παρεκβεβηκυίας πῶς λέγομεν, ὕστερον ἔσται φανερόν. Ὥστε καὶ τὸν πολίτην ἕτερον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν καθ' ἑκάστην πολιτείαν· διόπερ ὁ λεχθεὶς ἐν μὲν δημοκρατίᾳ μάλιστ' ἐστὶ πολίτης, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἐνδέχεται μέν, οὐ μὴν ἀναγκαῖον· ἐνίαις γὰρ οὐκ ἔστι δῆμος, οὐδ' ἐκκλησίαν νομίζουσιν ἀλλὰ συγκλήτους· καὶ τὰς δίκας δικάζουσι κατὰ μέρος, οἷον ἐν Λακεδαίμονι τὰς τῶν συμβολαίων δικάζει τῶν ἐφόρων ἄλλος ἄλλας, οἱ δὲ γέροντες τὰς φονικάς, ἑτέρα δ' ἴσως ἀρχή τις ἑτέρας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ Καρχηδόνα· πάσας γὰρ ἀρχαί τινες κρίνουσι τὰς δίκας. Ἀλλ' ἔχει γὰρ διόρθωσιν ὁ τοῦ πολίτου διορισμός· ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις πολιτείαις οὐχ ὁ ἀόριστος ἄρχων ἐκκλησιαστής ἐστι καὶ δικαστής, ἀλλὰ ὁ κατὰ τὴν ἀρχὴν ὡρισμένος. Τούτων γὰρ ἢ πᾶσιν ἢ τισὶν ἀποδέδοται τὸ βουλεύεσθαι καὶ δικάζειν ἢ περὶ πάντων ἢ περὶ τινῶν. Τίς μὲν οὖν ἐστιν ὁ πολίτης, ἐκ τούτων φανερόν· ᾧ γὰρ ἐξουσία κοινωνεῖν ἀρχῆς βουλευτικῆς ἢ κριτικῆς, πολίτην ἤδη λέγομεν εἶναι ταύτης τῆς πόλεως· πόλις δὲ τὸ τῶν τοιούτων πλῆθος, ἱκανὸν πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. [II.] Ὁρίζονται δὴ πρὸς τὴν χρῆσιν πολίτην τὸν ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν, καὶ μὴ θατέρου μόνον, οἷον πατρὸς ἢ μητρός· οἱ δὲ καὶ τοῦτ' ἐπιπλέον ζητοῦσιν, οἷον ἐπιπάππους δύο ἢ τρεῖς ἢ πλείους. Οὕτω δὴ ὁριζομένων πολιτικῶς καὶ ταχέως, ἀποροῦσί τινες τὸν τρίτον ἐκεῖνον ἢ τέταρτον, πῶς ἔσται πολίτης. Γοργίας μὲν οὖν ὁ Λεοντῖνος τὰ μὲν ἴσως ἀπορῶν τὰ δ' εἰρωνευόμενος ἔφη, καθάπερ ὅλμους εἶναι τοὺς ὑπὸ τῶν ὁλμοποιῶν πεποιημένους, οὕτω καὶ Λαρισσαίους τοὺς ὑπὸ τῶν δημιουργῶν πεποιημένους· εἶναι γάρ τινας λαρισσοποιούς. Ἔστι δὲ ἁπλοῦν· εἰ γὰρ μετεῖχον κατὰ τὸν ῥηθέντα διορισμὸν τῆς πολιτείας, ἦσαν πολῖται· καὶ γὰρ οὐδὲ δυνατὸν ἐφαρμόττειν τὸ ἐκ πολίτου ἢ ἐκ πολίτιδος ἐπὶ τῶν πρώτων οἰκησάντων ἢ κτισάντων. Ἀλλ' ἴσως ἐκείνην μᾶλλον ἔχει ἀπορίαν, ὅσοι μετέσχον μεταβολῆς γενομένης πολιτείας, οἷον Ἀθήνησιν ἐποίησε Κλεισθένης μετὰ τὴν τῶν τυράννων ἐκβολήν· πολλοὺς γὰρ ἐφυλέτευσε ξένους καὶ [δούλους] μετοίκους. Τὸ δ' ἀμφισβήτημα πρὸς τούτους ἐστίν, οὐ τίς πολίτης, ἀλλὰ πότερον ἀδίκως ἢ δικαίως. Καί[illegible] τοι καὶ τοῦτό τις ἔτι προσαπορήσειεν, ἆρ', εἰ μὴ δικαίως πολίτης, οὐ πολίτης, ὡς ταὐτὸ δυναμένου [illegible] τ' ἀδίκου καὶ τοῦ ψευδοῦς. Ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν καὶ ἄρχοντάς τινας ἀδίκως, οὓς ἄρχειν μὲν φήσομεν, ἀ[illegible] οὐ δικαίως· ὁ δὲ πολίτης ἀρχῇ τινι διωρισμένος [illegible] ὁ γὰρ κοινωνῶν τῆς τοιᾶσδε ἀρχῆς πολίτης ἐστίν, [illegible] ἔφαμεν· δῆλον ὅτι πολίτας μὲν εἶναι φατέον καὶ [illegible] τους, περὶ δὲ τοῦ δικαίως ἢ μὴ δικαίως συνάπτει [illegible] εἰρημένην πρότερον ἀμφισβήτησιν. [III.] Ἀποροῦσι [illegible] τινες, πόθ' ἡ πόλις ἔπραξε, καὶ πότε οὐχ ἡ [illegible] οἷον ὅταν ἐξ ὀλιγαρχίας ἢ τυραννίδος γένηται [illegible] κρατία· τότε γὰρ οὔτε τὰ συμβόλαια ἔνιοι [illegible] διαλύειν, ὡς οὐ τῆς πόλεως ἀλλὰ τοῦ τυράννου [illegible] βόντος, οὔτ' ἄλλα τῶν τοιούτων· ὡς ἐνίας τῶν [illegible] τειῶν τῷ κρατεῖν οὔσας, ἀλλὰ οὐ διὰ τὸ κοινῇ [illegible] ρον. Εἴπερ οὖν καὶ δημοκρατοῦνταί τινες κατὰ [illegible] τρόπον τοῦτον ὁμοίως τῆς πόλεως φατέον εἶναι [illegible] τὰς τῆς πολιτείας ταύτης πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῆς [illegible] γαρχίας καὶ τῆς τυραννίδος. Ἔοικε δ' οἰκεῖος ὁ [illegible] γος εἶναι τῆς ἀπορίας ταύτης, πῶς ποτε χρὴ λέγειν [illegible] πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν ἢ μὴ τὴν αὐτὴν ἀλλ' [illegible] Ἡ μὲν οὖν ἐπιπολαιοτάτη τῆς ἀπορίας ζήτησις [illegible] τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐστίν. Ἐνδέ[illegible] γὰρ διαζευχθῆναι τὸν τόπον καὶ τοὺς ἀνθρώπους, [illegible] τοὺς μὲν ἕτερον τοὺς δ' ἕτερον οἰκῆσαι τόπον. [illegible] την μὲν οὖν πρᾳοτέραν θετέον τὴν ἀπορίαν· πολ[illegible] γὰρ τῆς πόλεως λεγομένης, ἔστι πως εὐμάρεια τῆς [illegible] αὐτης ζητήσεως. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν τόπον κατοι[illegible] των ἀνθρώπων πότε δεῖ νομίζειν μίαν εἶναι τὴν πόλιν[illegible] γὰρ δὴ τοῖς τείχεσιν· εἴη γὰρ ἂν Πελοποννήσῳ [illegible] λεῖν ἓν τεῖχος. Τοιαύτη δ' ἴσως ἐστὶ καὶ Βα[illegible] καὶ πᾶσα, ἥτις ἔχει περιγραφὴν μᾶλλον ἔθνους ἢ [illegible] λεως, ἧς γε φασὶν ἑαλωκυίας τρίτην ἡμέραν οὐκ [illegible] σθέσθαι τι μέρος τῆς πόλεως. Ἀλλὰ περὶ μὲν τα[illegible] τῆς ἀπορίας εἰς ἄλλον καιρὸν χρήσιμος ἡ σκέψις· [illegible] ρὶ γὰρ μεγέθους τῆς πόλεως τό τε ποσὸν, καὶ πότ[illegible] ἓν ἢ πλείω συμφέρει, δεῖ μὴ λανθάνειν τὸν πολιτ[illegible] Ἀλλὰ τῶν αὐτῶν κατοικούντων τὸν αὐτὸν τόπον, [illegible] ρον, ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος ταὐτὸ τῶν κατοικούντων, [illegible] αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ αἰεὶ τῶν μὲν [illegible] ρομένων τῶν δὲ γινομένων; ὥσπερ καὶ ποταμοὺς [illegible] θαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, [illegible] περ αἰεὶ τοῦ μὲν ἐπιγινομένου νάματος τοῦ δ' [illegible] τος. Ἢ τοὺς μὲν ἀνθρώπους φατέον εἶναι [illegible] αὐτοὺς διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν, τὴν δὲ πόλιν ἑτέ[illegible] Εἴπερ γάρ ἐστι κοινωνία τις ἡ πόλις, ἔστι δὲ κοιν[illegible] πολιτῶν πολιτείας, γινομένης ἑτέρας τῷ εἴδει καὶ [illegible] αφερούσης τῆς πολιτείας, ἀναγκαῖον εἶναι δό[illegible] ἂν καὶ τὴν πόλιν εἶναι μὴ τὴν αὐτήν· ὥσπερ γε [illegible] χορὸν ὁτὲ μὲν κωμικὸν ὁτὲ δὲ τραγικὸν ἕτερον [illegible] φαμεν, τῶν αὐτῶν πολλάκις ἀνθρώπων ὄντων. Ὁ[illegible] ως δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν καὶ σύνθεσιν ἑτ[illegible] ἂν εἶδος ἕτερον ᾖ τῆς συνθέσεως, οἷον ἁρμονίαν, [illegible] αὐτῶν φθόγγων, ἑτέραν εἶναι λέγοιμεν ἄν, ὅτε μὲν [illegible] Δώριος, ὅτε δὲ Φρύγιος. Εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν [illegible] πον, φανερὸν ὅτι μάλιστα λεκτέον τὴν αὐτὴν [illegible] εἰς τὴν πολιτείαν βλέποντας. Ὄνομα δὲ καλεῖν [illegible] ρον ἢ ταὐτὸν ἔξεστι καὶ τῶν αὐτῶν κατοικούντων [illegible] τὴν καὶ πάμπαν ἑτέρων ἀνθρώπων. Εἰ δὲ δί[illegible] διαλύειν ἢ μὴ διαλύειν, ὅταν εἰς ἑτέραν μεταβάλ[illegible] πολιτείαν ἡ πόλις, λόγος ἕτερος.

II. [IV.] Τῶν δὲ νῦν εἰρημένων ἐχόμενόν ἐστιν ἐπ[illegible]

ασθαι, πότερον τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ
ι πολίτου σπουδαίου θετέον, ἢ μὴ τὴν αὐτήν.
λλὰ μὴν εἴ γε τοῦτο τυχεῖν δεῖ ζητήσεως, τὴν τοῦ
λίτου τύπῳ τινὶ πρῶτον σκεπτέον. Ὥσπερ οὖν ὁ
ωτὴρ εἷς τις τῶν κοινωνῶν ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν πο-
ην φαμέν. Τῶν δὲ πλωτήρων καίπερ ἀνομοίων
των τὴν δύναμιν (ὁ μὲν γάρ ἐστιν ἐρέτης, ὁ δὲ κυ-
ρνήτης, ὁ δὲ πρωρεὺς, ὁ δ' ἄλλην τιν' ἔχων τοιαύ-
ν ἐπωνυμίαν) δῆλον ὡς ὁ μὲν ἀκριβέστατος ἑκάστου
γος ἴδιος ἔσται τῆς ἀρετῆς, ὁμοίως δὲ καὶ κοινός τις
ρμόσει πᾶσιν· ἡ γὰρ σωτηρία τῆς ναυτιλίας ἔρ-
ἐστὶν αὐτῶν πάντων· τούτου γὰρ ἕκαστος ὀρέγεται
πλωτήρων. Ὁμοίως τοίνυν καὶ τῶν πολιτῶν, καί-
ἀνομοίων ὄντων, ἡ σωτηρία τῆς κοινωνίας ἔργον
κοινωνία δ' ἐστὶν ἡ πολιτεία· διὸ τὴν ἀρετὴν
γκαῖον εἶναι τοῦ πολίτου πρὸς τὴν πολιτείαν. Εἴπερ
ἔστι πλείω πολιτείας εἴδη, δῆλον ὡς οὐκ ἐνδέχεται
σπουδαίου πολίτου μίαν ἀρετὴν εἶναι τὴν τελείαν.
ν δ' ἀγαθόν ἄνδρα φαμὲν κατὰ μίαν ἀρετὴν εἶ-
τὴν τελείαν.] Ὅτι μὲν οὖν ἐνδέχεται πολίτην ὄντα
υδαῖον μὴ κεκτῆσθαι τὴν ἀρετὴν καθ' ἣν σπου-
ς ἀνὴρ, φανερόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον
τον ἔστι διαποροῦντας ἐπελθεῖν τὸν αὐτὸν λόγον
τῆς ἀρίστης πολιτείας. Εἰ γὰρ ἀδύνατον ἐξ
των σπουδαίων ὄντων εἶναι πόλιν, δεῖ δ' ἕκα-
τὸ καθ' αὐτὸν ἔργον εὖ ποιεῖν, τοῦτο δὲ ἀπ' ἀρε-
ἐπεὶ δὲ ἀδύνατον ὁμοίους εἶναι πάντας τοὺς πο-
ς, οὐκ ἂν εἴη μία ἀρετὴ πολίτου καὶ ἀνδρὸς ἀγα-
. Τὴν μὲν γὰρ τοῦ σπουδαίου πολίτου δεῖ πᾶσιν
χειν· οὕτω γὰρ ἀρίστην ἀναγκαῖον εἶναι τὴν πό-
τὴν δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἀγαθοῦ ἀδύνατον, εἰ μὴ
τας ἀναγκαῖον ἀγαθοὺς εἶναι τοὺς ἐν τῇ σπου-
πόλει πολίτας. Ἔτι ἐπεὶ ἐξ ἀνομοίων ἡ πόλις,
ρ ζῷον εὐθὺς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ψυχὴ
όγου καὶ ὀρέξεως, καὶ οἰκία ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναι-
καὶ κτῆσις ἐκ δεσπότου καὶ δούλου, τὸν αὐτὸν
ρόπον καὶ πόλις ἐξ ἁπάντων τε τούτων καὶ πρὸς
οις ἐξ ἄλλων ἀνομοίων συνέστηκεν εἰδῶν· ἀνάγ-
ἡ μίαν εἶναι τὴν τῶν πολιτῶν πάντων ἀρετὴν, ὥσ-
οὐδὲ τῶν χορευτῶν κορυφαίου καὶ παραστάτου.
μὲν τοίνυν ἁπλῶς οὐχ ἡ αὐτὴ, φανερὸν ἐκ τούτων.
ἆρα ἔσται τινὸς ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πολίτου τε σπου-
ν καὶ ἀνδρὸς σπουδαίου; Φαμὲν δὴ τὸν ἄρχοντα
σπουδαῖον ἀγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον, τὸν δὲ
τικὸν ἀναγκαῖον εἶναι φρόνιμον. Καὶ τὴν παι-
δ' εὐθὺς ἑτέραν εἶναι λέγουσί τινες [τοῦ] ἄρχον-
ὥσπερ καὶ φαίνονται οἱ τῶν βασιλέων υἱεῖς ἱπ-
καὶ πολιτικὴν παιδευόμενοι. Καὶ Εὐριπίδης φησὶ·

— Μή μοι τὰ κόμψ',
Ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ·

ῦσάν τινα ἄρχοντος παιδείαν. Εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ἀρε-
ἄρχοντός τε ἀγαθοῦ καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, πολίτης
στὶ καὶ ὁ ἀρχόμενος, οὐχ ἡ αὐτὴ ἁπλῶς ἂν εἴη πο-
υ καὶ ἀνδρὸς, τινὸς μέντοι πολίτου· οὐ γὰρ ἡ αὐ-
ἄρχοντος καὶ πολίτου. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως Ἰάσων
πεινῆν ὅτε μὴ τυραννοῖ, ὡς οὐκ ἐπιστάμενος ἰδιώ-
εἶναι. Ἀλλὰ μὴν ἐπαινεῖταί γε τὸ δύνασθαι ἄρ-
καὶ ἄρχεσθαι, καὶ πολίτου δοκίμου ἡ ἀρετὴ εἶναι
ύνασθαι καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι καλῶς. Εἰ οὖν
μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς τίθεμεν ἀρχικὴν, τὴν δὲ
πολίτου ἄμφω, οὐκ ἂν εἴη ἄμφω ἐπαινετὰ ὁμοί-
Ἐπεὶ οὖν ποτε δοκεῖ ἀμφότερα, καὶ οὐ ταὐτὰ
τὸν ἄρχοντα μανθάνειν καὶ τὸν ἀρχόμενον, τὸν
δὲ πολίτην ἀμφότερ' ἐπίστασθαι καὶ μετέχειν ἀμφοῖν, τοὐντεῦθεν ἂν κατίδοι τις. Ἔστι γὰρ ἀρχὴ δεσποτική· ταύτην δὲ τὴν περὶ τἀναγκαῖα λεγόμενα, ποιεῖν ἐπίστασθαι τὸν ἄρχοντ' οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλὰ χρῆσθαι μᾶλλον· θάτερον δὲ καὶ ἀνδραποδῶδες· λέγω δὲ θάτερον τὸ δύνασθαι καὶ ὑπηρετεῖν τὰς διακονικὰς πράξεις. Δούλου δ' εἴδη πλείω λέγομεν· αἱ γὰρ ἐργασίαι πλείους· ὧν ἓν μέρος κατέχουσιν οἱ χερνῆτες· οὗτοι δ' εἰσὶν, ὥσπερ σημαίνει καὶ τοὔνομ' αὐτοὺς, οἱ ζῶντες ἀπὸ τῶν χειρῶν· ἐν οἷς ὁ βάναυσος τεχνίτης ἐστί. Διὸ παρ' ἐνίοις οὐ μετεῖχον οἱ δημιουργοὶ τὸ παλαιὸν ἀρχῶν, πρὶν δῆμον γενέσθαι τὸν ἔσχατον. Τὰ μὲν οὖν ἔργα τῶν ἀρχομένων οὕτως οὐ δεῖ τὸν ἀγαθὸν οὐδὲ τὸν πολιτικὸν οὐδὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν μανθάνειν, εἰ μή ποτε χρείας χάριν αὐτῷ πρὸς αὑτόν· οὐ γὰρ ἔτι συμβαίνει γίνεσθαι τὸν μὲν δεσπότην, τὸν δὲ δοῦλον· ἀλλ' ἔστι τις ἀρχὴ, καθ' ἣν ἄρχει τῶν ὁμοίων τῷ γένει καὶ τῶν ἐλευθέρων. Ταύτην γὰρ λέγομεν εἶναι τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν, ἣν δεῖ τὸν ἄρχοντα ἀρχόμενον μαθεῖν, οἷον ἱππαρχεῖν ἱππαρχηθέντα, στρατηγεῖν στρατηγηθέντα, καὶ ταξιαρχήσαντα καὶ λοχαγήσαντα. Διὸ λέγεται καὶ τοῦτο καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν εὖ ἄρξαι μὴ ἀρχθέντα. Τούτων δὲ ἀρετὴ μὲν ἑτέρα, δεῖ δὲ τὸν πολίτην τὸν ἀγαθὸν ἐπίστασθαι καὶ δύνασθαι καὶ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν· καὶ αὕτη ἀρετὴ πολίτου, τὸ τὴν τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴν ἐπίστασθαι ἐπ' ἀμφότερα. Καὶ ἀνδρὸς δὴ ἀγαθοῦ ἄμφω. Καὶ, εἰ ἕτερον εἶδος σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ἀρχικῆς, καὶ [γὰρ] ἀρχομένου μὲν ἐλευθέρου δέ· δῆλον ὅτι οὐ μία ἂν εἴη τοῦ ἀγαθοῦ ἀρετὴ, οἷον δικαιοσύνη, ἀλλ' εἴδη ἔχουσα, καθ' ἃ ἄρξει καὶ ἄρξεται· ὥσπερ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἑτέρα σωφροσύνη καὶ ἀνδρία. Δόξαι γὰρ ἂν εἶναι δειλὸς ἀνὴρ, εἰ οὕτως ἀνδρεῖος εἴη, ὥσπερ γυνὴ ἀνδρεία· καὶ γυνὴ λάλος, εἰ οὕτω κοσμία εἴη, ὥσπερ ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός. Ἐπεὶ καὶ οἰκονομία ἑτέρα ἀνδρὸς καὶ γυναικός· τοῦ μὲν γὰρ κτᾶσθαι, τῆς δὲ φυλάττειν ἔργον ἐστίν. Ἡ δὲ φρόνησις ἄρχοντος ἴδιος ἀρετὴ μόνη· τὰς γὰρ ἄλλας ἔοικεν ἀναγκαῖον εἶναι κοινὰς καὶ τῶν ἀρχομένων καὶ τῶν ἀρχόντων. Ἀρχομένου δέ γε οὐκ ἔστιν ἀρετὴ φρόνησις, ἀλλὰ δόξα ἀληθής. Ὥσπερ αὐλοποιὸς γὰρ ὁ ἀρχόμενος, ὁ δ' ἄρχων αὐλητὴς ὁ χρώμενος. Πότερον μὲν οὖν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπουδαίου ἢ ἑτέρα, καὶ πῶς ἡ αὐτὴ καὶ πῶς ἑτέρα, φανερὸν ἐκ τούτων.

III. [V.] Περὶ δὲ τὸν πολίτην ἔτι λείπεταί τις τῶν ἀποριῶν. Ὡς ἀληθῶς γάρ· πότερον πολίτης ἐστὶν, ᾧ κοινωνεῖν ἔξεστιν ἀρχῆς, ἢ καὶ τοὺς βαναύσους πολίτας θετέον; Εἰ μὲν οὖν καὶ τούτους θετέον, οἷς μὴ μέτεστιν ἀρχῶν, οὐχ οἷόν τε παντὸς εἶναι πολίτου τὴν τοιαύτην ἀρετήν· οὗτος γὰρ πολίτης· εἰ δὲ μηδεὶς τῶν τοιούτων πολίτης, ἐν τίνι μέρει θετέος ἕκαστος; οὐδὲ γὰρ μέτοικος οὐδὲ ξένος. Ἢ διά γε τοῦτον τὸν λόγον οὐδὲν φήσομεν συμβαίνειν ἄτοπον· οὐδὲ γὰρ οἱ δοῦλοι τῶν εἰρημένων οὐδὲν, οὐδ' οἱ ἀπελεύθεροι. Τοῦτο γὰρ ἀληθὲς, ὡς οὐ πάντας θετέον πολίτας, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν εἴη πόλις. Ἐπεὶ οὐδ' οἱ παῖδες ὡσαύτως πολῖται καὶ οἱ ἄνδρες, ἀλλ' οἱ μὲν ἁπλῶς, οἱ δ' ἐξ ὑποθέσεως· πολῖται μὲν γάρ εἰσιν, ἀλλ' ἀτελεῖς. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις παρ' ἐνίοις ἦν δοῦλον τὸ βάναυσον ἢ ξενικόν· διόπερ οἱ πολλοὶ τοιοῦτοι καὶ νῦν. Ἡ δὲ βελτίστη πόλις οὐ ποιήσει βάναυσον πολίτην. Εἰ δὲ καὶ οὗτος πολίτης, ἀλλὰ πολί-

του ἀρετήν, ἥν εἴπομεν, λεκτέον οὐ παντὸς οὐδ᾽ ἐλευθέρου μόνον, ἀλλ᾽ ὅσοι τῶν ἔργων εἰσὶν ἀφειμένοι τῶν ἀναγκαίων. Τῶν δ᾽ ἀναγκαίων οἱ μὲν ἑνὶ λειτουργοῦντες τὰ τοιαῦτα δοῦλοι, οἱ δὲ κοινῇ, βάναυσοι καὶ θῆτες. Φανερὸν δὲ ἐντεῦθεν μικρὸν ἐπισκεψαμένοις, πῶς ἔχει περὶ αὐτῶν· αὐτὸ γὰρ φανὲν τὸ λεχθὲν ποιεῖ δῆλον. Ἐπεὶ γὰρ πλείους εἰσὶν αἱ πολιτεῖαι, καὶ εἴδη πολίτου ἀναγκαῖον εἶναι πλείω, καὶ μάλιστα τοῦ ἀρχομένου πολίτου· ὥστ᾽ ἐν μέν τινι πολιτείᾳ τὸν βάναυσον ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὸν θῆτα πολίτας, ἐν τισὶ δ᾽ ἀδύνατον, οἷον εἴ τις ἐστὶν, ἣν καλοῦμεν ἀριστοκρατικὴν, καὶ ἐν ᾗ κατ᾽ ἀρετὴν αἱ τιμαὶ δίδονται καὶ κατ᾽ ἀξίαν· οὐ γὰρ οἷόν τ᾽ ἐπιτηδεῦσαι τὰ τῆς ἀρετῆς ζῶντα βίον βάναυσον ἢ θητικόν. Ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις θῆτα μὲν οὐκ ἐνδέχεται εἶναι πολίτην· ἀπὸ τιμημάτων γὰρ μακρῶν αἱ μεθέξεις τῶν ἀρχῶν· βάναυσον δ᾽ ἐνδέχεται· πλουτοῦσι γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν τεχνιτῶν. Ἐν Θήβαις δὲ νόμος ἦν τὸν δέκα ἐτῶν μὴ ἀπεσχημένον τῆς ἀγορᾶς μὴ μετέχειν ἀρχῆς. Ἐν πολλαῖς δὲ πολιτείαις προσεφέλκεται καὶ τῶν ξένων ὁ νόμος· ὁ γὰρ ἐκ πολίτιδος ἔν τισι δημοκρατίαις πολίτης ἐστί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς νόθους παρὰ πολλοῖς· οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπεὶ δι᾽ ἔνδειαν τῶν γνησίων πολιτῶν ποιοῦνται πολίτας τοὺς τοιούτους· (διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν οὕτω χρῶνται τοῖς νόμοις)· εὐποροῦντες δ᾽ ὄχλου κατὰ μικρὸν παραιροῦνται τοὺς ἐκ δούλου πρῶτον ἢ δούλης, εἶτα τοὺς ἀπὸ γυναικῶν, τέλος δὲ μόνον τοὺς ἐξ ἀμφοῖν αὐτῶν πολίτας ποιοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν εἴδη πλείω πολίτου, φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ ὅτι λέγεται μάλιστα πολίτης ὁ μετέχων τῶν τιμῶν, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησεν·

[ὡσεί τιν᾽ ἀτίμητον μετανάστην·

ὥσπερ μέτοικος γάρ ἐστιν ὁ τῶν τιμῶν μὴ μετέχων·] ἀλλ᾽ ὅπου τὸ τοιοῦτον ἐπικεκρυμμένον ἐστὶν, ἀπάτης χάριν τῶν συνοικούντων ἐστίν. Πότερον μὲν οὖν ἑτέραν ἢ τὴν αὐτὴν θετέον, καθ᾽ ἣν ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι καὶ πολίτης σπουδαῖος, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τινὸς μὲν πόλεως ὁ αὐτὸς, τινὸς δ᾽ ἕτερος, κἀκεῖνος οὐ πᾶς, ἀλλ᾽ ὁ πολιτικὸς καὶ κύριος ἢ καθ᾽ αὑτὸν ἢ μετ᾽ ἄλλων τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας.

IV. [VI.] Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διώρισται, τὸ μετὰ ταῦτα σκεπτέον, πότερον μίαν θετέον πολιτείαν ἢ πλείους· κἂν εἰ πλείους, τίνες καὶ πόσαι, καὶ διαφοραὶ τίνες αὐτῶν εἰσιν. Ἔστι δὲ πολιτεία πόλεως τάξις τῶν τε ἄλλων ἀρχῶν καὶ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων· κύριον μὲν γὰρ πανταχοῦ τὸ πολίτευμα τῆς πόλεως· πολίτευμα δ᾽ ἐστὶν ἡ πολιτεία. Λέγω δ᾽ οἷον ἐν μὲν ταῖς δημοκρατικαῖς κύριος ὁ δῆμος· οἱ δ᾽ ὀλίγοι τοὐναντίον ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις. Φαμὲν δὲ καὶ πολιτείαν ἑτέραν εἶναι τούτων. Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον ἐροῦμεν λόγον καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Ὑποθετέον δὴ πρῶτον, τίνος χάριν συνέστηκε πόλις, καὶ τῆς ἀρχῆς εἴδη πόσα τῆς περὶ ἄνθρωπον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ζωῆς. Εἴρηται δὴ κατὰ τοὺς πρώτους λόγους, ἐν οἷς περὶ οἰκονομίας διωρίσθη καὶ δεσποτείας, καὶ ὅτι φύσει μέν ἐστιν ἄνθρωπος ζῷον πολιτικόν· διὸ καὶ μηδὲν δεόμενοι τῆς παρ᾽ ἀλλήλων βοηθείας οὐκ ἔλαττον ὀρέγονται τοῦ συζῆν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ᾽ ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. Μάλιστα μὲν οὖν τοῦτ᾽ ἐστὶ τέλος καὶ κοινῇ πᾶσι καὶ χωρὶς, συνέρχονται δὲ καὶ τοῦ ζῆν ἕνεκεν αὐτοῦ, (ἴσως γὰρ ἔνεστί τι τοῦ καλοῦ μόριον·) καὶ συνέχουσι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, καὶ κατὰ τὸ

ζῆν αὐτὸ μόνον, ἂν μὴ τοῖς χαλεποῖς κατὰ τὸν βίον
ὑπερβάλλῃ λίαν. Δῆλον δ᾽ ὡς καρτεροῦσι πολ
κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων γλιχόμενοι
ζῆν, ὡς ἐνούσης τινὸς εὐημερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυ-
τητος φυσικῆς. Ἀλλὰ μὴν καὶ τῆς ἀρχῆς γε το
γομένους τρόπους ῥᾴδιον διελεῖν· καὶ γὰρ ἐν
ἐξωτερικοῖς λόγοις διοριζόμεθα περὶ αὐτῶν πολ
Ἡ μὲν γὰρ δεσποτεία, καίπερ ὄντος κατ᾽ ἀλη
τῷ τε φύσει δούλῳ καὶ τῷ φύσει δεσπότῃ ταὐτοῦ
φέροντος, ὅμως ἄρχει πρὸς τὸ τοῦ δεσπότου συμ
ρον οὐδὲν ἧττον, πρὸς δὲ [τὸ] τοῦ δούλου κατὰ
βεβηκός· οὐ γὰρ ἐνδέχεται φθειρομένου τοῦ δ
σώζεσθαι τὴν δεσποτείαν. Ἡ δὲ τέκνων ἀρχ
γυναικὸς καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ καλοῦμεν
νομικὴν, ἤτοι τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν ἢ
τινος ἀμφοῖν. Καθ᾽ αὑτὸ μὲν τῶν ἀρχομένων,
ὁρῶμεν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας, οἷον ἰατρικὴν καὶ
μναστικήν· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κἂν αὐτῶν εἶεν.
δὲν γὰρ κωλύει τὸν παιδοτρίβην ἕνα τῶν γυμνα
νων ἐνίοτ᾽ εἶναι καὶ αὐτὸν, ὥσπερ ὁ κυβερνήτης
ἐστιν ἀεὶ τῶν πλωτήρων. Ὁ μὲν οὖν παιδοτρίβης
κυβερνήτης σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων ἀγαθόν·
δὲ τούτων εἷς γένηται καὶ αὐτὸς, κατὰ συμβ
μετέχει τῆς ἀσφαλείας· ὁ μὲν γὰρ πλωτὴρ, ὁ δὲ
γυμναζομένων εἷς γίνεται παιδοτρίβης ὤν. Δι
τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς, ὅταν ᾖ κατ᾽ ἰσότητα τῶν
τῶν συνεστηκυῖα καὶ καθ᾽ ὁμοιότητα, κατὰ μέρος
οὖσιν ἄρχειν· πρότερον μὲν ᾗ πέφυκεν, ἀξιοῦντ
μέρει λειτουργεῖν, καὶ σκοπεῖν τινα πάλιν τὸ
ἀγαθὸν, ὥσπερ πρότερον αὐτὸς ἄρχων ἐσκόπει
ἐκείνου συμφέρον· νῦν δὲ διὰ τὰς ὠφελείας τὰς
τῶν κοινῶν καὶ τὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς βούλονται συ
ἄρχειν· οἷον εἰ συνέβαινεν ὑγιαίνειν ἀεὶ τοῖς ἄρχου
σι, νοσακεροῖς οὖσι· καὶ γὰρ ἂν οὕτως ἴσως
τὰς ἀρχάς. Φανερὸν τοίνυν, ὡς ὅσαι μὲν πολ
τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦσιν, αὗται μὲν ὀρθαὶ
χάνουσιν οὖσαι κατὰ τὸ ἁπλῶς δίκαιον· ὅσαι δ
σφέτερον μόνον τῶν ἀρχόντων, ἡμαρτημέναι
καὶ παρεκβάσεις τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν· δεσπ
γάρ· ἡ δὲ πόλις κοινωνία τῶν ἐλευθέρων ἐστί. [VII.]
ρισμένων δὲ τούτων ἐχόμενόν ἐστι τὰς πολιτείας
σκέψασθαι, πόσαι τὸν ἀριθμὸν καὶ τίνες
πρῶτον τὰς ὀρθὰς αὐτῶν· καὶ γὰρ αἱ παρεκ
ἔσονται φανεραὶ τούτων διορισθεισῶν.

V. Ἐπεὶ δὲ πολιτεία μὲν καὶ πολίτευμα ση
νει ταὐτὸν, πολίτευμα δ᾽ ἐστὶ τὸ κύριον τῶν
ἀνάγκη δ᾽ εἶναι κύριον ἢ ἕνα ἢ ὀλίγους ἢ τοὺς
λούς· ὅταν μὲν ὁ εἷς ἢ οἱ ὀλίγοι ἢ οἱ πολλοὶ πρὸς
κοινὸν συμφέρον ἄρχωσι, ταύτας μὲν ὀρθὰς ἀναγ
ον εἶναι τὰς πολιτείας, τὰς δὲ πρὸς τὸ ἴδιον ἢ
ἑνὸς ἢ τῶν ὀλίγων ἢ τοῦ πλήθους, παρεκβάσεις
γὰρ οὐ πολίτας φατέον εἶναι τοὺς μετέχοντας, ἢ δεῖ
νωνεῖν τοῦ συμφέροντος. Καλεῖν δ᾽ εἰώθαμεν
μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν
φέρον, βασιλείαν, τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν, πλειόνων
ἑνὸς ἀριστοκρατίαν, ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρ
ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἄριστον τῇ πόλει καὶ τοῖς κοινων
σιν αὐτῆς. Ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν
λιτεύηται συμφέρον, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα π
τῶν πολιτειῶν, πολιτεία. Συμβαίνει δ᾽ εὐλόγ
ἕνα μὲν γὰρ διαφέρειν κατ᾽ ἀρετὴν ἢ ὀλίγους ἐνδ
ται, πλείους δ᾽ ἤδη χαλεπὸν ἠκριβῶσθαι πρὸς π
ἀρετὴν, ἀλλὰ μάλιστα τὴν πολεμικήν· αὕτη γὰρ

ήθει γίγνεται. Διόπερ κατὰ ταύτην τὴν πολιτείαν
ριώτατον τὸ προπολεμοῦν, καὶ μετέχουσιν αὐτῆς
κεκτημένοι τὰ ὅπλα. Παρεκβάσεις δὲ τῶν εἰρημέ-
ν, τυραννὶς μὲν βασιλείας, ὀλιγαρχία δὲ ἀριστοκρα-
ς, δημοκρατία δὲ πολιτείας. Ἡ μὲν γὰρ τυραννίς
ι μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦν-
, ἡ δ᾽ ὀλιγαρχία πρὸς τὸ τῶν εὐπόρων, ἡ δὲ δημο-
τία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τῶν ἀπόρων· πρὸς δὲ τὸ
κοινῷ λυσιτελοῦν οὐδεμία αὐτῶν. [VIII.] Δεῖ δὲ μικρὸν
μακροτέρων εἰπεῖν, τίς ἑκάστη τούτων τῶν πολι-
ν ἐστι· καὶ γὰρ ἔχει τινὰς ἀπορίας. Τῷ δὲ περὶ
στην μέθοδον φιλοσοφοῦντι καὶ μὴ μόνον ἀπο-
ποντι πρὸς τὸ πράττειν οἰκεῖόν ἐστι τὸ μὴ παρο-
μηδέ τι καταλείπειν, ἀλλὰ δηλοῦν τὴν περὶ ἕκα-
ἀλήθειαν. Ἔστι δὲ τυραννὶς μὲν μοναρχία, κα-
περ εἴρηται, δεσποτικὴ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας·
αρχία δέ, ὅταν ὦσι κύριοι τῆς πολιτείας οἱ τὰς
ας ἔχοντες· δημοκρατία δὲ τοὐναντίον, ὅταν οἱ
κεκτημένοι πλῆθος οὐσίας ἀλλ᾽ ἄποροι. Πρώτη
πορία πρὸς τὸν διορισμόν ἐστιν· εἰ γὰρ εἶεν οἱ
ους, ὄντες εὔποροι, κύριοι τῆς πόλεως· δημοκρα-
δ᾽ ἐστίν, ὅταν ᾖ κύριον τὸ πλῆθος· ὁμοίως δὲ
ν, κἂν εἴ που συμβαίνῃ τοὺς ἀπόρους ἐλάττους
εἶναι τῶν εὐπόρων, κρείττους δ᾽ ὄντας κυρίους
ι τῆς πολιτείας· ὅπου δ᾽ ὀλίγον κύριον πλῆθος,
αρχίαν εἶναί φασιν, οὐκ ἂν καλῶς δόξειεν διωρί-
ι περὶ τῶν πολιτειῶν. Ἀλλὰ μὴν κἂν τις συνθεὶς
μὲν εὐπορίᾳ τὴν ὀλιγότητα, τῇ δ᾽ ἀπορίᾳ τὸ πλῆ-
, οὕτω προσαγορεύῃ τὰς πολιτείας, ὀλιγαρχίαν
ἐν ᾗ τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οἱ εὔποροι, ὀλίγοι τὸ πλῆ-
ὄντες, δημοκρατίαν δέ, ἐν ᾗ οἱ ἄποροι, πολλοὶ
πλῆθος ὄντες, ἄλλην ἀπορίαν ἔχει. Τίνας γὰρ
ῦμεν τὰς ἄρτι λεχθείσας πολιτείας, τήν, ἐν ᾗ πλεί-
οἱ εὔποροι, καὶ ἐν ᾗ ἐλάττους οἱ ἄποροι, κύριοι
κάτεροι τῶν πολιτειῶν; εἴπερ μηδεμία ἄλλη πο-
ία παρὰ τὰς εἰρημένας ἐστίν. Ἔοικε τοίνυν ὁ
ς ποιεῖν δῆλον, ὅτι τὸ μὲν ὀλίγους ἢ πολλοὺς εἶ-
υρίους συμβεβηκός ἐστι, τὸ μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις,
ὲ ταῖς δημοκρατίαις, διὰ τὸ τοὺς μὲν εὐπόρους
ους, πολλοὺς δ᾽ εἶναι τοὺς ἀπόρους πανταχοῦ.
καὶ οὐ συμβαίνει τὰς ῥηθείσας αἰτίας γίνεσθαι
ορᾶς· ᾧ δὲ διαφέρουσιν ἥ τε δημοκρατία καὶ ἡ
αρχία ἀλλήλων, πενία καὶ πλοῦτός ἐστι· καὶ ἀναγ-
ν μέν, ὅπου ἂν ἄρχωσι διὰ πλοῦτον ἄν τ᾽ ἐλάτ-
ἄν τε πλείους, εἶναι ταύτην ὀλιγαρχίαν, ὅπου δ᾽
ποροι, δημοκρατίαν. Ἀλλὰ συμβαίνει, καθάπερ
μεν, τοὺς μὲν ὀλίγους εἶναι, τοὺς δὲ πολλούς·
ροῦσι μὲν γὰρ ὀλίγοι, τῆς δ᾽ ἐλευθερίας μετέ-
σι πάντες· δι᾽ ἃς αἰτίας ἀμφισβητοῦσιν ἀμφότεροι
πολιτείας. [IX.] Ληπτέον δὲ πρῶτον, τίνας ὅρους λέ-
σι τῆς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας, καὶ τί τὸ δί-
ον τό τε ὀλιγαρχικὸν καὶ δημοκρατικόν· πάντες
ἅπτονται δικαίου τινός, ἀλλὰ μέχρι τινὸς προέρ-
ται, καὶ λέγουσιν οὐ πᾶν τὸ κυρίως δίκαιον· οἷον
εῖ ἴσον τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ γάρ ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ πᾶ-
, ἀλλὰ τοῖς ἴσοις· καὶ τὸ ἄνισον δοκεῖ δίκαιον εἶναι·
ὶ γάρ ἐστιν, ἀλλ᾽ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνίσοις· οἱ δὲ
ς ἀφαιροῦσι, τὸ οἷς, καὶ κρίνουσι κακῶς. Τὸ δ᾽
τιον, ὅτι περὶ αὑτῶν ἡ κρίσις· σχεδὸν δ᾽ οἱ πλεῖστοι
ῦλοι κριταὶ περὶ τῶν οἰκείων. Ὥστ᾽ ἐπεὶ τὸ δίκαιόν
ι, καὶ διῄρηται τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπί τε τῶν πραγ-
των καὶ οἷς· καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς Ἠ-
κοῖς, τὴν μὲν τοῦ πράγματος ἰσότητα ὁμολογοῦσι,

τὴν δὲ οἷς, ἀμφισβητοῦσι, μάλιστα μὲν διὰ τὸ λεχθὲν ἄρτι, διότι κρίνουσι τὰ περὶ αὑτοὺς κακῶς· ἔπειτα δὲ καί, διὰ τὸ λέγειν μέχρι τινὸς ἑκατέρους δίκαιόν τι, νομίζουσι δίκαιον λέγειν ἁπλῶς. Οἱ μὲν γάρ, ἂν κατά τι ἄνισοι ὦσιν, οἷον χρήμασιν, ὅλως οἴονται ἄνισοι εἶναι· οἱ δ᾽, ἂν κατά τι ἴσοι, οἷον ἐλευθέριοι, ὅλως ἴσοι· τὸ δὲ κυριώτατον οὐ λέγουσιν. Εἰ μὲν γὰρ τῶν κτημάτων χάριν ἐκοινώνησαν καὶ συνῆλθον, τοσοῦτον μετέχουσι τῆς πόλεως, ὅσονπερ τὸ τῆς κτήσεως· ὥσθ᾽ ὁ τῶν ὀλιγαρχικῶν λόγος δόξειεν ἂν ἰσχύειν· οὐ γὰρ εἶναι δίκαιον, ἴσον μετέχειν τῶν ἑκατὸν μνῶν τὸν εἰσενέγκαντα μίαν μνᾶν τῷ δόντι τὸ λοιπὸν πᾶν, οὔτε τῶν ἐξ ἀρχῆς οὔτε τῶν ἐπιγινομένων. Εἰ δὲ μήτε τοῦ ζῆν μόνον ἕνεκεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῦ εὖ ζῆν, (καὶ γὰρ ἂν δούλων καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἦν πόλις· νῦν δ᾽ οὐκ ἔστι, διὰ τὸ μὴ μετέχειν εὐδαιμονίας, μηδὲ τοῦ ζῆν κατὰ προαίρεσιν·) μήτε συμμαχίας ἕνεκεν, ὅπως ὑπὸ μηδενὸς ἀδικῶνται, μήτε διὰ τὰς ἀλλαγὰς καὶ τὴν χρῆσιν τὴν πρὸς ἀλλήλους, (καὶ γὰρ ἂν Τυῤῥηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι καὶ πάντες, οἷς ἐστι σύμβολα πρὸς ἀλλήλους, ὡς μιᾶς ἂν πολῖται πόλεως ἦσαν· εἰσὶ γοῦν αὐτοῖς συνθῆκαι περὶ τῶν εἰσαγωγίμων, καὶ σύμβολα περὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν, καὶ γραφαὶ περὶ συμμαχίας· ἀλλ᾽ οὔτ᾽ ἀρχαὶ πᾶσιν ἐπὶ τούτοις κοιναὶ καθεστᾶσιν, ἀλλ᾽ ἕτεραι παρ᾽ ἑκατέροις, οὔτε τοῦ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ φροντίζουσιν ἅτεροι τοὺς ἑτέρους, οὐδ᾽ ὅπως μηδεὶς ἄδικος ἔσται τῶν ὑπὸ τὰς συνθήκας, μηδὲ μοχθηρίαν ἕξει μηδεμίαν, ἀλλὰ μόνον, ὅπως μηδὲν ἀδικήσωσιν ἀλλήλους·) περὶ δ᾽ ἀρετῆς καὶ κακίας πολιτικῆς διασκοποῦσιν, ὅτι φροντίζουσιν εὐνομίας. Ἧι καὶ φανερόν, ὅτι δεῖ περὶ ἀρετῆς ἐπιμελὲς εἶναι τῇ γ᾽ ὡς ἀληθῶς ὀνομαζομένῃ πόλει, μὴ λόγου χάριν· γίνεται γὰρ ἡ κοινωνία συμμαχία, τῶν ἄλλων τόπῳ διαφέρουσα μόνον, τῶν ἄποθεν συμμάχων· καὶ ὁ νόμος συνθήκη, καθάπερ ἔφη Λυκόφρων ὁ σοφιστής, ἐγγυητὴς ἀλλήλοις τῶν δικαίων, ἀλλ᾽ οὐχ οἷος ποιεῖν ἀγαθοὺς καὶ δικαίους τοὺς πολίτας. Ὅτι δὲ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, φανερόν· εἰ γάρ τις καὶ συνάγοι τοὺς τόπους εἰς ἕν, ὥστε ἅπτεσθαι τὴν Μεγαρέων πόλιν καὶ Κορινθίων τοῖς τείχεσιν, ὅμως οὐ μία πόλις οὐδ᾽ εἰ πρὸς ἀλλήλους ἐπιγαμίας ποιήσαιντο· καίτοι τοῦτο τῶν ἰδίων ταῖς πόλεσι κοινωνημάτων ἐστίν. Ὁμοίως δ᾽ οὐδ᾽ εἴ τινες οἰκοῖεν χωρὶς μέν, μὴ μέντοι τοσοῦτον ἄποθεν εἶεν, ὥστε μὴ κοινωνεῖν, ἀλλ᾽ εἰ ἦσαν αὐτοῖς νόμοι, τοῦ μὴ σφᾶς αὐτοὺς ἀδικεῖν περὶ τὰς μεταδόσεις, οἷον ὁ μὲν εἴη τέκτων, ὁ δὲ γεωργός, ὁ δὲ σκυτοτόμος, ὁ δ᾽ ἄλλο τι τοιοῦτον καὶ τὸ πλῆθος εἶεν μύριοι, μὴ μέντοι κοινωνοῖεν ἄλλου μηδενὸς ἢ τῶν τοιούτων, οἷον ἀλλαγῆς καὶ συμμαχίας, οὐδ᾽ οὕτω που πόλις. Διὰ τίνα δήποτ᾽ αἰτίαν; οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ μὴ σύνεγγυς τῆς κοινωνίας· εἰ γὰρ καὶ συνέλθοιεν οὕτω κοινωνοῦντες, ἕκαστος μέντοι χρῷτο τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ ὥσπερ πόλει, καὶ σφίσιν αὐτοῖς ὡς ἐπιμαχίας οὔσης βοηθοῦντες ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας μόνον, οὐδ᾽ οὕτως ἂν εἶναι δόξειε πόλις τοῖς ἀκριβῶς θεωροῦσιν, εἴπερ ὁμοίως ὁμιλοῖεν συνελθόντες καὶ χωρίς. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἔστι κοινωνία τόπου καὶ τοῦ μὴ ἀδικεῖν σφᾶς αὐτοὺς καὶ τῆς μεταδόσεως χάριν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἴπερ ἔσται πόλις, οὐ μήν, οὐδ᾽ ὑπαρχόντων τούτων ἁπάντων, ἤδη πόλις, ἀλλ᾽ ἡ τοῦ εὖ ζῆν κοινωνία καὶ ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς γένεσι ζωῆς τελείας χάριν καὶ αὐτάρκους. Οὐκ ἔσται μέντοι τοῦ-

το μὴ τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα κατοικούντων τόπον καὶ χρωμένων ἐπιγαμίαις· διὸ κηδεῖαί τ' ἐγένοντο κατὰ τὰς πόλεις καὶ φρατρίαι καὶ θυσίαι καὶ διαγωγαὶ τοῦ συζῆν· τὸ δὲ τοιοῦτον φιλίας ἔργον· ἡ γὰρ τοῦ συζῆν προαίρεσις φιλία. Τέλος μὲν οὖν πόλεως τὸ εὖ ζῆν, ταῦτα δὲ τοῦ τέλους χάριν. Πόλις δὲ ἡ γενῶν καὶ κωμῶν κοινωνία ζωῆς τελείας καὶ αὐτάρκους. Τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥς φαμὲν, τὸ ζῆν εὐδαιμόνως καὶ καλῶς. Τῶν καλῶν ἄρα πράξεων χάριν θετέον εἶναι τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ συζῆν. Διόπερ ὅσοι συμβάλλονται πλεῖστον εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν, τούτοις τῆς πόλεως μέτεστι πλεῖον ἢ τοῖς κατὰ μὲν ἐλευθερίαν καὶ γένος ἴσοις ἢ μείζωσι, κατὰ δὲ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν ἀνίσοις, ἢ τοῖς κατὰ πλοῦτον ὑπερέχουσι, κατ' ἀρετὴν δ' ὑπερεχομένοις. Ὅτι μὲν οὖν πάντες οἱ περὶ τῶν πολιτειῶν ἀμφισβητοῦντες μέρος τι τοῦ δικαίου λέγουσι, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

VI. [X.] Ἔχει δ' ἀπορίαν, τί δεῖ τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως· ἢ γάρ τοι τὸ πλῆθος ἢ τοὺς πλουσίους ἢ τοὺς ἐπιεικεῖς ἢ τὸν βέλτιστον ἕνα πάντων ἢ τύραννον. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἔχειν φαίνεται δυσκολίαν. Τί γάρ, ἂν οἱ πένητες, διὰ τὸ πλείους εἶναι, διανέμωνται τὰ τῶν πλουσίων, τοῦτ' οὐκ ἄδικόν ἐστι; Ἔδοξε γάρ, νὴ Δία, τῷ κυρίῳ δικαίως. Τὴν οὖν ἀδικίαν τί χρὴ λέγειν τὴν ἐσχάτην; Πάλιν δὲ πάντων ληφθέντων οἱ πλείους τὰ τῶν ἐλαττόνων ἂν διανέμωνται, φανερὸν ὅτι φθείρουσι τὴν πόλιν. Ἀλλὰ μὴν οὐχ ἥ γ' ἀρετὴ φθείρει τὸ ἔχον αὐτήν, οὐδὲ τὸ δίκαιον πόλεως φθαρτικόν. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ τὸν νόμον τοῦτον οὐχ οἷόν τ' εἶναι δίκαιον. Ἔτι καὶ τὰς πράξεις, ὅσας ὁ τύραννος ἔπραξεν, ἀναγκαῖον εἶναι πάσας δικαίας· βιάζεται γὰρ ὢν κρείττων, ὥσπερ καὶ τὸ πλῆθος τοὺς πλουσίους. Ἀλλ' ἄρα τοὺς ἐλάττους δίκαιον ἄρχειν καὶ τοὺς πλουσίους; ἂν οὖν κἀκεῖνοι ταὐτὰ ποιῶσι, καὶ διαρπάζωσι καὶ τὰ κτήματα ἀφαιρῶνται τοῦ πλήθους, τοῦτ' ἐστὶ δίκαιον; Καὶ θάτερον ἄρα. Ταῦτα μὲν τοίνυν ὅτι πάντα φαῦλα καὶ οὐ δίκαια, φανερόν. Ἀλλὰ τοὺς ἐπιεικεῖς ἄρχειν δεῖ καὶ κυρίους εἶναι πάντων; οὐκοῦν ἀνάγκη τοὺς ἄλλους ἀτίμους εἶναι πάντας μὴ τιμωμένους ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς· τιμὰς γὰρ λέγομεν εἶναι τὰς ἀρχάς· ἀρχόντων δ' αἰεὶ τῶν αὐτῶν, ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς ἄλλους ἀτίμους. Ἀλλ' ἕνα τὸν σπουδαιότατον ἄρχειν βέλτιον; ἀλλ' ἔτι τοῦτο ὀλιγαρχικώτερον· οἱ γὰρ ἄτιμοι πλείους. Ἀλλ' ἴσως φαίη τις ἂν τὸ κύριον ὅλως ἄνθρωπον εἶναι, ἀλλὰ μὴ νόμον, φαῦλον, ἔχοντά γε τὰ συμβαίνοντα πάθη περὶ τὴν ψυχήν. Ἂν οὖν ᾖ νόμος μέν, ὀλιγαρχικὸς δὲ ἢ δημοκρατικός, τί διοίσει περὶ τῶν ἠπορημένων; συμβήσεται γὰρ ὁμοίως τὰ λεχθέντα πρότερον.

[XI.] Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἔστω τις ἕτερος λόγος· ὅτι δὲ δεῖ κύριον εἶναι μᾶλλον τὸ πλῆθος ἢ τοὺς ἀρίστους μὲν ὀλίγους δέ, δόξειεν ἂν [λύεσθαι] καί τιν' ἔχειν ἀπορίαν τάχα δὲ κἂν ἀλήθειαν. Τοὺς γὰρ πολλούς, ὧν ἕκαστός ἐστιν οὐ σπουδαῖος ἀνήρ, ὅμως ἐνδέχεται συνελθόντας εἶναι βελτίους ἐκείνων, οὐχ ὡς ἕκαστον, ἀλλ' ὡς σύμπαντας· οἷον τὰ συμφορητὰ δεῖπνα τῶν ἐκ μιᾶς δαπάνης χορηγηθέντων· πολλῶν γὰρ ὄντων ἕκαστον μόριον ἔχειν ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ γίνεσθαι συνελθόντας ὥσπερ ἕνα ἄνθρωπον τὸ πλῆθος πολύποδα καὶ πολύχειρα, πολλὰς ἔχοντα αἰσθήσεις· οὕτω καὶ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὴν διάνοιαν. Διὸ κρίνουσιν ἄμεινον οἱ πολλοὶ καὶ τὰ τῆς μουσικῆς ἔργα καὶ τὰ τῶν ποιητῶν· ἄλλοι γὰρ ἄλλο τι μόριον, πάντες δὲ πάντα. Ἀλλὰ τούτῳ διαφέρουσιν οἱ σπου[illegible]δαῖοι τῶν ἀνδρῶν ἑκάστου τῶν πολλῶν, ὥσπερ καὶ τ[illegible] μὴ καλῶν τοὺς καλούς φασι, καὶ τὰ γεγραμμένα [illegible] τέχνης τῶν ἀληθινῶν, τῷ συνῆχθαι τὰ διεσπαρ[illegible] χωρὶς εἰς ἕν· ἐπεὶ κεχωρισμένων γε κάλλιον ἔχει[illegible] γεγραμμένου, τουδὶ μὲν τὸν ὀφθαλμόν, ἑτέρου δ[illegible] ἕτερον μόριον. Εἰ μὲν οὖν περὶ πάντα δῆμ[illegible] περὶ πᾶν πλῆθος ἐνδέχεται ταύτην εἶναι τὴν [illegible] ρὰν τῶν πολλῶν πρὸς τοὺς ὀλίγους σπουδαίους, [illegible] λον· ἴσως δέ, νὴ Δία, δῆλον, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύν[illegible] Ὁ γὰρ αὐτὸς κἂν ἐπὶ τῶν θηρίων ἁρμόσειε [illegible] Καίτοι τί διαφέρουσιν ἔνιοι τῶν θηρίων, ὡς ἔπος [illegible] πεῖν; Ἀλλὰ περί τι πλῆθος οὐδὲν εἶναι κωλύει τ[illegible] χθὲν ἀληθές. Διὸ καὶ τὴν πρότερον εἰρημένην ἀπ[illegible] λύσειεν ἄν τις διὰ τούτων, καὶ τὴν ἐχομένην α[illegible] τίνων δεῖ κυρίους εἶναι τοὺς ἐλευθέρους καὶ τὸ π[illegible] θος τῶν πολιτῶν· τοιοῦτοι δ' εἰσίν, ὅσοι μήτε [illegible] σιοι μήτε ἀξίωμα ἔχουσιν ἀρετῆς μηδὲ ἕν. Τ[illegible] γὰρ μετέχειν αὐτοὺς τῶν ἀρχῶν τῶν μεγίστων, [illegible] ἀσφαλές· διά τε γὰρ ἀδικίαν καὶ δι' ἀφροσύνην τ[illegible] ἀδικεῖν ἄν, τὰ δὲ ἁμαρτάνειν αὐτούς· τὸ δὲ μὴ [illegible] διδόναι μηδὲ μετέχειν, φοβερόν· ὅταν γὰρ ἄ[illegible] πολλοὶ καὶ πένητες ὑπάρχωσι, πολεμίων ἀναγ[illegible] εἶναι πλήρη τὴν πόλιν ταύτην. Λείπεται δ[illegible] βουλεύεσθαι καὶ κρίνειν μετέχειν αὐτούς. [illegible] καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νομοθετῶν τάττ[illegible] ἐπί τε τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀ[illegible] των, ἄρχειν δὲ καταμόνας οὐκ ἐῶσι. Πάντες μ[illegible] ἔχουσι συνελθόντες ἱκανὴν αἴσθησιν, καὶ μιγν[illegible] τοῖς βελτίοσι τὰς πόλεις ὠφελοῦσι, καθάπερ ἡ μ[illegible] θαρὰ τροφὴ μετὰ τῆς καθαρᾶς τὴν πᾶσαν ποι[illegible] σιμωτέραν τῆς ὀλίγης· χωρὶς δ' ἕκαστος ἀτελ[illegible] τὸ κρίνειν ἐστίν. Ἔχει δ' ἡ τάξις αὕτη τῆς πο[illegible] ἀπορίαν, πρώτην μέν, ὅτι δόξειεν ἂν τοῦ αὐτο[illegible] τὸ κρῖναι, τίς ὀρθῶς ἰάτρευκεν, οὗπερ καὶ τὸ ἰατρ[illegible] καὶ ποιῆσαι ὑγιᾶ τὸν κάμνοντα τῆς νόσου τῆς π[illegible] σης· οὗτος δ' ἐστὶν ἰατρός. Ὁμοίως δὲ τοῦτ[illegible] περὶ τὰς ἄλλας ἐμπειρίας καὶ τέχνας. Ὥσπερ ο[illegible] τρὸν δεῖ διδόναι τὰς εὐθύνας ἐν ἰατροῖς, οὕτω [illegible] τοὺς ἄλλους ἐν τοῖς ὁμοίοις. Ἰατρὸς δ' ὅ τε [illegible] ουργὸς καὶ ὁ ἀρχιτεκτονικὸς καὶ τρίτος ὁ πεπα[illegible] νος περὶ τὴν τέχνην· εἰσὶ γάρ τινες τοιοῦτοι [illegible] πάσας ὡς εἰπεῖν τὰς τέχνας· ἀποδίδομεν δὲ τὸ [illegible] οὐδὲν ἧττον τοῖς πεπαιδευμένοις ἢ τοῖς εἰδόσιν. [illegible] τα καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν τὸν αὐτὸν ἂν δόξειεν [illegible] τρόπον· καὶ γὰρ τὸ ἑλέσθαι ὀρθῶς τῶν εἰδότων [illegible] ἐστίν, οἷον γεωμέτρην τε τῶν γεωμετρικῶν καὶ κ[illegible] νήτην τῶν κυβερνητικῶν· εἰ γὰρ καὶ περὶ ἐνίων [illegible] καὶ τεχνῶν μετέχουσι καὶ τῶν ἰδιωτῶν τινες, ἀλλ' [illegible] τῶν εἰδότων γε μᾶλλον. Ὥστε κατὰ μὲν τοῦτον [illegible] λόγον οὐκ ἂν εἴη τὸ πλῆθος ποιητέον κύριον οὔτε [illegible] ἀρχαιρεσιῶν οὔτε τῶν εὐθυνῶν. Ἀλλ' ἴσως οὐ [illegible] τα ταῦτα λέγεται καλῶς διά τε τὸν πάλαι λόγον, [illegible] τὸ πλῆθος μὴ λίαν ἀνδραποδῶδες· ἔσται γὰρ ἕκαστ[illegible] μὲν χείρων κριτὴς τῶν εἰδότων, ἅπαντες δὲ συνελθ[illegible] τες ἢ βελτίους ἢ οὐ χείρους· καὶ ὅτι περὶ ἐνίων ο[illegible] μόνον ὁ ποιήσας οὔτ' ἄριστ' ἂν κρίνειεν, ὅσων τὰ ἔ[illegible] γα γινώσκουσι καὶ οἱ μὴ ἔχοντες τὴν τέχνην· οἷον [illegible] κίαν οὐ μόνον ἐστὶ γνῶναι τοῦ ποιήσαντος, ἀλλὰ [illegible] βέλτιον ὁ χρώμενος αὐτοῦ κρινεῖ· χρῆται δ' ὁ οἰκο[illegible] νόμος· καὶ πηδάλιον κυβερνήτης τέκτονος· καὶ θοί[illegible] νην ὁ δαιτυμών, ἀλλ' οὐχ ὁ μάγειρος. Ταύτην [illegible] οὖν τὴν ἀπορίαν τάχα δόξειέ τις ἂν οὕτω λύειν ἱκα[illegible]

ς. Ἄλλη δ᾽ ἐστὶν ἐχομένη ταύτης· δοκεῖ γὰρ ἄτο-
ν εἶναι τὸ μειζόνων εἶναι κυρίους τοὺς φαύλους τῶν
εικῶν. Αἱ δ᾽ εὐθῦναι καὶ αἱ τῶν ἀρχῶν αἱρέσεις
ὶ μέγιστον, ἃς ἐν ἐνίαις πολιτείαις, ὥσπερ εἴρηται,
ς δήμοις ἀποδιδόασιν. Ἡ γὰρ ἐκκλησία κυρία
των τῶν τοιούτων ἐστί. Καίτοι τῆς μὲν ἐκκλη-
ς μετέχουσι καὶ βουλεύουσι καὶ δικάζουσιν ἀπὸ
ρῶν τιμημάτων καὶ τῆς τυχούσης ἡλικίας, ταμιεύ-
ι δὲ καὶ στρατηγοῦσι καὶ τὰς μεγίστας ἀρχὰς
σιν ἀπὸ μεγάλων. Ὁμοίως δή τις ἂν λύσειε καὶ
την τὴν ἀπορίαν· ἴσως γὰρ ἔχει καὶ ταῦτ᾽ ὀρθῶς·
γὰρ ὁ δικαστὴς οὐδ᾽ ὁ βουλευτὴς οὐδ᾽ ὁ ἐκκλησια-
ς ἄρχων ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ δικαστήριον καὶ ἡ βουλὴ
ὁ δῆμος. Τῶν δὲ ῥηθέντων ἕκαστος μόριόν ἐστι
των· λέγω δὲ μόριον τὸν βουλευτὴν καὶ τὸν ἐκκλη-
στὴν καὶ τὸν δικαστήν· ὥστε δικαίως κύριον μει-
ν τὸ πλῆθος· ἐκ γὰρ πολλῶν ὁ δῆμος καὶ ἡ βου-
καὶ τὸ δικαστήριον· καὶ τὸ τίμημα δὲ πλεῖον τὸ
των τούτων ἢ τὸ τῶν καθ᾽ ἕνα καὶ κατ᾽ ὀλίγους
λας ἀρχὰς ἐχόντων. Ταῦτα μὲν οὖν διωρίσθω
τον τὸν τρόπον. Ἡ δὲ πρώτη λεχθεῖσα ἀπορία
ῖ φανερὸν οὐδὲν οὕτως ἕτερον ὡς ὅτι δεῖ τοὺς νό-
ς εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς, τὸν ἄρχοντα δέ,
τε εἷς ἄν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους,
ὅσων ἐξαδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ἀκριβῶς, διὰ
ὴ ῥᾴδιον εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων.
οίους μέντοι τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς ὀρθῶς κειμένους
ους, οὐδέν πω δῆλον, ἀλλ᾽ ἔτι μένει τὸ πάλαι δια-
ηθέν· ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμοίως ταῖς πολιτείαις
γκη καὶ τοὺς νόμους φαύλους ἢ σπουδαίους εἶναι
δικαίους ἢ ἀδίκους. Πλὴν τοῦτό γε φανερὸν,
δεῖ πρὸς τὴν πολιτείαν κεῖσθαι τοὺς νόμους· ἀλ-
μὴν εἰ τοῦτο, δῆλον ὅτι τοὺς μὲν κατὰ τὰς ὀρθὰς
ιτείας ἀναγκαῖον εἶναι δικαίους, τοὺς δὲ κατὰ τὰς
εκβεβηκυίας οὐ δικαίους.

VII. [XII.] Ἐπεὶ δ᾽ ἐν πάσαις μὲν ταῖς ἐπιστήμαις
τέχναις ἀγαθὸν τὸ τέλος, μέγιστον δὲ καὶ μάλιστα ἐν
κυριωτάτῃ πασῶν· αὕτη δ᾽ ἐστὶν ἡ πολιτικὴ δύνα-
· ἔστι δὲ πολιτικὸν ἀγαθὸν τὸ δίκαιον, τοῦτο δ᾽
τὸ κοινῇ συμφέρον. Δοκεῖ δὲ πᾶσιν ἴσον τι τὸ
ιον εἶναι, καὶ μέχρι γέ τινος ὁμολογοῦσι τοῖς κατὰ
οσοφίαν λόγοις, ἐν οἷς διώρισται περὶ τῶν ἠθικῶν·
ὰρ καὶ τισὶ τὸ δίκαιον, καὶ δεῖν τοῖς ἴσοις ἴσον εἶ-
φασι· ποίων δ᾽ ἰσότης ἐστὶ καὶ ποίων ἀνισότης,
μὴ λανθάνειν· ἔχει γὰρ τοῦτ᾽ ἀπορίαν καὶ φιλο-
ίαν πολιτικήν. Ἴσως γὰρ ἂν φαίη τις κατὰ παν-
ὑπεροχὴν ἀγαθοῦ δεῖν ἀνίσως νενεμῆσθαι τὰς ἀρ-
, εἰ πάντα τὰ λοιπὰ μηδὲν διαφέροιεν, ἀλλ᾽ ὅμοιοι
χάνοιεν ὄντες· τοῖς γὰρ διαφέρουσιν ἕτερον εἶναι
δίκαιον καὶ τὸ κατ᾽ ἀξίαν. Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτ᾽ ἀλη-
ς, ἔσται καὶ κατὰ χρῶμα καὶ κατὰ μέγεθος καὶ καθ᾽
οῦν τῶν ἀγαθῶν πλεονεξία τις τῶν πολιτικῶν δι-
ίων τοῖς ὑπερέχουσιν. Ἢ τοῦτο ἐπιπόλαιον τὸ ψεῦ-
ς; φανερὸν δ᾽ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ δυνά-
ων· τῶν γὰρ ὁμοίων αὐλητῶν τὴν τέχνην οὐ δοτέον
λεονεξίαν τῶν αὐλῶν τοῖς εὐγενεστέροις· οὐδὲν γὰρ
ὐλήσουσι βέλτιον· δεῖ δὲ τῷ κατὰ τὸ ἔργον ὑπερέ-
οντι διδόναι καὶ τῶν ὀργάνων τὴν ὑπεροχήν. Εἰ δὲ
ήπω δῆλον τὸ λεγόμενον, ἔτι μᾶλλον αὐτὸ προαγα-
οῦσιν ἔσται φανερόν· εἰ γὰρ εἴη τις ὑπερέχων μὲν
κατὰ τὴν αὐλητικὴν, πολὺ δ᾽ ἐλλείπων κατ᾽ εὐγένειαν
κάλλος, εἰ καὶ μεῖζον ἕκαστον ἐκείνων ἀγαθόν ἐστι
ς αὐλητικῆς, (λέγω δὲ τήν τ᾽ εὐγένειαν καὶ τὸ κάλ-
λος,) καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ὑπερέχουσι πλέον τῆς
αὐλητικῆς ἢ ἐκεῖνος κατὰ τὴν αὐλητικὴν, ὅμως τού-
τῳ δοτέον τοὺς διαφέροντας τῶν αὐλῶν· δεῖ γὰρ εἰς τὸ
ἔργον συμβάλλεσθαι τὴν ὑπεροχὴν καὶ τοῦ πλούτου
καὶ τῆς εὐγενείας· συμβάλλονται δ᾽ οὐδέν. Ἔτι κα-
τά γε τοῦτον τὸν λόγον πᾶν ἀγαθὸν πρὸς πᾶν ἂν εἴη συμ-
βλητόν· εἰ γὰρ μᾶλλον τὸ τὶ μέγεθος, καὶ ὅλως ἂν τὸ
μέγεθος ἐνάμιλλον εἴη καὶ πρὸς πλοῦτον καὶ πρὸς
ἐλευθερίαν· ὥστ᾽ εἰ πλεῖον ὁδὶ διαφέρει κατὰ μέγεθος
ἢ ὁδὶ κατ᾽ ἀρετὴν, καὶ πλεῖον ὑπερέχει ὅλως ἀρετῆς
μέγεθος, εἴη ἂν συμβλητὰ πάντα. Τοσόνδε γὰρ μέ-
γεθος εἰ κρεῖττον τοσοῦδε, τοσόνδε δῆλον ὡς ἴσον. Ἐπεὶ
δὲ τοῦτ᾽ ἀδύνατον, δῆλον ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν
εὐλόγως οὐ κατὰ πᾶσαν ἀνισότητα ἀμφισβητοῦσι
τῶν ἀρχῶν· εἰ γὰρ οἱ μὲν βραδεῖς οἱ δὲ ταχεῖς, οὐδὲν
διὰ τοῦτο δεῖ τοὺς μὲν πλεῖον τοὺς δ᾽ ἔλαττον ἔχειν· ἀλλ᾽
ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσιν ἡ τούτων διαφορὰ λαμ-
βάνει τὴν τιμήν· ἀλλ᾽ ἐξ ὧν πόλις συνέστηκεν, ἐν τού-
τοις ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν. Διό-
περ εὐλόγως ἀντιποιοῦνται τῆς τιμῆς οἱ εὐγενεῖς καὶ
ἐλεύθεροι καὶ πλούσιοι· δεῖ γὰρ ἐλευθέρους τ᾽ εἶναι
καὶ τίμημα φέροντας· οὐ γὰρ ἂν εἴη πόλις ἐξ ἀπόρων
πάντων, ὥσπερ οὐδ᾽ ἐκ δούλων. Ἀλλὰ μὴν εἰ δεῖ τού-
των, δῆλον ὅτι καὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς πολεμικῆς
ἀρετῆς· οὐδὲ γὰρ ἄνευ τούτων οἰκεῖσθαι πόλιν δυνα-
τόν· πλὴν ἄνευ μὲν τῶν προτέρων ἀδύνατον εἶναι πό-
λιν, ἄνευ δὲ τούτων, οἰκεῖσθαι καλῶς. [XIII.] Πρὸς μὲν
οὖν τὸ πόλιν εἶναι, δόξειεν ἂν ἢ πάντα ἢ ἔνιά γε τούτων
ὀρθῶς ἀμφισβητεῖν, πρὸς μέντοι ζωὴν ἀγαθὴν ἡ παι-
δεία καὶ ἡ ἀρετὴ μάλιστα δικαίως ἂν ἀμφισβητοίησαν,
καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Ἐπεὶ δ᾽ οὔτε πάν-
των ἴσον ἔχειν δεῖ τοὺς ἴσους ἕν τι μόνον ὄντας, οὔτε
ἄνισον τοὺς ἀνίσους καθ᾽ ἓν, ἀνάγκη πάσας εἶναι τὰς
τοιαύτας πολιτείας παρεκβάσεις. Εἴρηται μὲν οὖν
καὶ πρότερον, ὅτι διαμφισβητοῦσι τρόπον τινὰ δικαί-
ως, ἁπλῶς δ᾽ οὐ πάντες δικαίως· οἱ πλούσιοι μὲν, ὅτι
πλεῖον μέτεστι τῆς χώρας αὐτοῖς· ἡ δὲ χώρα κοινόν·
ἔτι πρὸς τὰ συμβόλαια πιστοὶ μᾶλλον, ὡς ἐπιτοπλέον·
Οἱ δ᾽ ἐλεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, ὡς ἐγγὺς ἀλλήλων· πο-
λῖται γὰρ μᾶλλον οἱ γενναιότεροι τῶν ἀγενῶν· ἡ δ᾽
εὐγένεια παρ᾽ ἑκάστοις οἴκοι τίμιος· ἔτι διότι βελτίους
εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων· εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γέ-
νους. Ὁμοίως δὴ φήσομεν δικαίως καὶ τὴν ἀρετὴν
ἀμφισβητεῖν· κοινωνικὴν γὰρ ἀρετὴν εἶναί φαμεν τὴν
δικαιοσύνην, ᾗ πάσας ἀναγκαῖον ἀκολουθεῖν τὰς ἄλ-
λας. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ πλείους πρὸς τοὺς ἐλάττους·
καὶ γὰρ κρείττους καὶ πλουσιώτεροι καὶ βελτίους εἰ-
σὶν, ὡς λαμβανομένων τῶν πλειόνων πρὸς τοὺς ἐλάτ-
τους. Ἆρ᾽ οὖν, εἰ πάντες εἶεν ἐν μιᾷ πόλει, λέγω [δὲ]
οἷον οἵ τ᾽ ἀγαθοὶ καὶ οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς, ἔτι
δὲ πλῆθος ἄλλο τι πολιτικὸν, πότερον ἀμφισβήτησις
ἔσται, τίνας ἄρχειν δεῖ, ἢ οὐκ ἔσται; Καθ᾽ ἑκάστην
μὲν οὖν πολιτείαν τῶν εἰρημένων ἀναμφισβήτητος ἡ
κρίσις, τίνας ἄρχειν δεῖ· τοῖς γὰρ κυρίοις διαφέρουσιν
ἀλλήλων· οἷον ἡ μὲν τῷ διὰ πλουσίων, ἡ δὲ τῷ διὰ
τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν εἶναι καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη
τὸν αὐτὸν τρόπον. Ἀλλ᾽ ὅμως σκοπήσομεν, ὅταν πε-
ρὶ τὸν αὐτὸν ταῦθ᾽ ὑπάρχῃ χρόνον, πῶς διοριστέον.
Εἰ δὴ τὸν ἀριθμὸν ὀλίγοι πάμπαν οἱ τὴν ἀρετὴν ἔχον-
τες, τίνα δεῖ διελεῖν τρόπον; ἢ τὸ ὀλίγοι πρὸς τὸ ἔρ-
γον δεῖ σκοπεῖν, εἰ δυνατοὶ διοικεῖν τὴν πόλιν, ἢ το-
σοῦτοι τὸ πλῆθος, ὥστ᾽ εἶναι πόλιν ἐξ αὐτῶν; Ἔστι
δὲ ἀπορία τις πρὸς ἅπαντας τοὺς διαμφισβητοῦντας

περὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν· δόξαιεν γὰρ οὐδὲν [ἂν] λέγειν δίκαιον οἱ διὰ τὸν πλοῦτον ἀξιοῦντες ἄρχειν· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ κατὰ γένος· δῆλον γάρ· ὡς εἴ τις πάλιν εἷς πλουσιώτερος ἁπάντων ἐστὶ, δῆλον, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον τοῦτον ἄρχειν τὸν ἕνα ἁπάντων δεήσει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν εὐγενείᾳ διαφέροντα τῶν ἀμφισβητούντων δι' ἐλευθερίαν. Ταὐτὸ δὲ τοῦτ' ἴσως συμβήσεται καὶ περὶ τὰς ἀριστοκρατίας ἐπὶ τῆς ἀρετῆς· εἰ γάρ τις εἷς ἀμείνων ἀνὴρ εἴη τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι σπουδαίων ὄντων, τοῦτον εἶναι δεῖ κύριον κατὰ ταὐτὸ δίκαιον. Οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ πλῆθος εἶναί γε δεῖ κύριον, διότι κρείττους εἰσὶ τῶν ὀλίγων· κἂν εἷς ἢ πλείους μὲν τοῦ ἑνὸς, ἐλάττους δὲ τῶν πολλῶν, κρείττους ὦσι τῶν ἄλλων, τούτους ἂν δέοι κυρίους εἶναι μᾶλλον ἢ τὸ πλῆθος. Πάντα δὴ ταῦτ' ἔοικε φανερὸν ποιεῖν, ὅτι τούτων τῶν ὅρων οὐδεὶς ὀρθῶς ἐστι, καθ' ὃν ἀξιοῦσιν αὐτοὶ μὲν ἄρχειν, τοὺς δ' ἄλλους ὑπὸ σφῶν ἄρχεσθαι πάντας· καὶ γὰρ δὴ καὶ πρὸς τοὺς κατ' ἀρετὴν ἀξιοῦντας κυρίους εἶναι τοῦ πολιτεύματος, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς κατὰ πλοῦτον ἔχοιεν ἂν λέγειν τὰ πλήθη λόγον τινὰ δίκαιον. Οὐδὲν γὰρ κωλύει ποτὲ τὸ πλῆθος εἶναι βέλτιον τῶν ὀλίγων καὶ πλουσιώτερον, οὐχ ὡς καθ' ἕκαστον, ἀλλ' ὡς ἀθρόους. Διὸ καὶ πρὸς τὴν ἀπορίαν, ἣν ζητοῦσι καὶ προβάλλουσί τινες, ἐνδέχεται τοῦτον τὸν τρόπον ἀπαντᾶν· ἀποροῦσι γάρ τινες, πότερον τῷ νομοθέτῃ νομοθετητέον, βουλομένῳ τίθεσθαι τοὺς ὀρθοτάτους νόμους, πρὸς τὸ τῶν βελτιόνων συμφέρον ἢ πρὸς τὸ τῶν πλειόνων, ὅταν συμβαίνῃ τὸ λεχθέν. Τὸ δ' ὀρθὸν ληπτέον ἴσως· τὸ δ' ἴσως ὀρθὸν πρὸς τὸ τῆς πόλεως ὅλης συμφέρον καὶ πρὸς τὸ κοινὸν τὸ τῶν πολιτῶν. Πολίτης δὲ κοινῇ μὲν ὁ μετέχων τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαί ἐστι· καθ' ἑκάστην δὲ πολιτείαν ἕτερος· κατὰ δὲ τὴν ἀρίστην ὁ δυνάμενος καὶ προαιρούμενος ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν πρὸς τὸν βίον τὸν κατ' ἀρετήν.

VIII. Εἰ δέ τις ἐστὶν εἷς τοσοῦτον διαφέρων κατ' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, ἢ πλείους μὲν ἑνὸς, μὴ μέντοι δυνατοὶ πλήρωμα παρασχέσθαι πόλεως, ὥστε μὴ συμβλητὴν εἶναι τὴν τῶν ἄλλων ἀρετὴν πάντων, μηδὲ τὴν δύναμιν αὐτῶν τὴν πολιτικὴν πρὸς τὴν ἐκείνων, εἰ πλείους, εἰ δ' εἷς, τὴν ἐκείνου μόνον, οὐκέτι θετέον τούτους μέρος πόλεως· ἀδικήσονται γὰρ ἀξιούμενοι τῶν ἴσων, ἄνισοι τοσοῦτον κατ' ἀρετὴν ὄντες καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν· ὥσπερ γὰρ θεὸν ἐν ἀνθρώποις εἰκὸς εἶναι τὸν τοιοῦτον. Ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ τὴν νομοθεσίαν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ τοὺς ἴσους καὶ τῷ γένει καὶ τῇ δυνάμει· κατὰ δὲ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος· αὐτοὶ γάρ εἰσι νόμος. Καὶ γὰρ γελοῖος ἂν εἴη νομοθετεῖν τις πειρώμενος κατ' αὐτῶν· λέγοιεν γὰρ ἂν ἴσως, ἅπερ Ἀντισθένης ἔφη τοὺς λέοντας, δημηγορούντων τῶν δασυπόδων καὶ τὸ ἴσον ἀξιούντων πάντας ἔχειν. Διὸ καὶ τίθενται τὸν ὀστρακισμὸν αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις διὰ τὴν τοιαύτην αἰτίαν· αὗται γὰρ δὴ δοκοῦσι διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων· ὥστε τοὺς δοκοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον ἢ πολυφιλίαν ἤ τινα ἄλλην πολιτικὴν ἰσχὺν ὠστράκιζον, καὶ μεθίστασαν ἐκ τῆς πόλεως χρόνους ὡρισμένους. Μυθολογεῖται δὲ καὶ τοὺς Ἀργοναύτας τὸν Ἡρακλέα καταλιπεῖν διὰ τοιαύτην αἰτίαν· οὐ γὰρ ἐθέλειν αὐτὸν ἄγειν τὴν Ἀργὼ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς ὑπερβάλλοντα πολὺ τῶν πλωτήρων. Διὸ καὶ τοὺς ψέγοντας τὴν τυραννίδα καὶ τὴν Περιάνδρου Θρασυβούλῳ συμβουλίαν οὐχ ἁπλῶς οἰητέον ὀρθῶς ἐπιτιμᾶν· φασὶ γὰρ τὸν Περίανδρον εἰπεῖν μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν πεμφθέντα κήρυκα περὶ τῆς συμβουλίας, ἀφαιροῦντα δὲ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ὁμαλῦναι τὴν ἄρουραν· ὅθεν, ἀγνοοῦντος μὲν τοῦ κήρυκος τοῦ γινομένου τὴν αἰτίαν, ἀπαγγείλαντος δὲ τὸ συμπεσὸν, συννοῆσαι τὸν Θρασύβουλον, ὅτι δεῖ τοὺς ὑπερέχοντας ἄνδρας ἀναιρεῖν. Τοῦτο γὰρ οὐ μόνον συμφέρει τοῖς τυράννοις, οὐδὲ μόνον οἱ τύραννοι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁμοίως ἔχει καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρχίας καὶ τὰς δημοκρατίας· ὁ γὰρ ὀστρακισμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν τρόπον τινὰ τῷ κωλύειν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ φυγαδεύειν. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ποιοῦσιν οἱ κύριοι τῆς δυνάμεως, οἷον Ἀθηναῖοι μὲν περὶ Σαμίους καὶ Χίους καὶ Λεσβίους· ἐπεὶ γὰρ θᾶττον ἐγκρατῶς ἔσχον τὴν ἀρχὴν, ἐταπείνωσαν αὐτοὺς παρὰ τὰς συνθήκας. Ὁ δὲ Περσῶν βασιλεὺς Μήδους καὶ Βαβυλωνίους καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πεφρονηματισμένους διὰ τὸ γενέσθαι ποτ' ἐπ' ἀρχῆς ἐπέκοπτε πολλάκις. Τὸ δὲ πρόβλημα καθόλου περὶ πάσας ἐστὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς ὀρθάς· αἱ μὲν γὰρ παρεκβεβηκυῖαι πρὸς τὸ ἴδιον ἀποσκοποῦσαι τοῦτο δρῶσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ τὰς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἐπισκοπούσας τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν· οὔτε γὰρ γραφεὺς ἐάσειεν ἂν τὸν ὑπερβάλλοντα πόδα τῆς συμμετρίας ἔχειν τὸ ζῶον, οὐδ' εἰ διαφέροι τὸ κάλλος, οὔτε ναυπηγὸς πρύμναν ἢ τῶν ἄλλων τι μορίων τῆς νεώς· οὐδὲ δὴ χοροδιδάσκαλος τὸν μεῖζον καὶ κάλλιον τοῦ παντὸς χοροῦ φθεγγόμενον ἐάσει συγχορεύειν. Ὥστε διὰ τοῦτο μὲν οὐδὲν κωλύει τοὺς μονάρχους συμφωνεῖν ταῖς πόλεσιν, εἰ τῆς οἰκείας ἀρχῆς ὠφελίμου ταῖς πόλεσιν οὔσης τοῦτο δρῶσι. Διὸ κατὰ τὰς ὁμολογουμένας ὑπεροχὰς ἔχει τι δίκαιον πολιτικὸν ὁ λόγος ὁ περὶ τὸν ὀστρακισμόν. Βέλτιον μὲν οὖν τὸν νομοθέτην ἐξ ἀρχῆς οὕτω συστῆσαι τὴν πολιτείαν, ὥστε μὴ δεῖσθαι [τοιαύτης ἰατρείας· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἂν συμβῇ, πειρᾶσθαι] τοιούτῳ τινὶ διορθώματι διορθοῦν. Ὅπερ οὐκ ἐγίνετο περὶ τὰς πόλεις· οὐ γὰρ ἔβλεπον πρὸς τὸ τῆς πολιτείας τῆς οἰκείας συμφέρον, ἀλλὰ στασιαστικῶς ἐχρῶντο τοῖς ὀστρακισμοῖς. Ἐν μὲν οὖν ταῖς παρεκβεβηκυίαις πολιτείαις ὅτι μὲν ἰδίᾳ συμφέρει καὶ δίκαιόν ἐστι, φανερὸν ἴσως, ὅτι δὲ καὶ οὐχ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τοῦτο φανερόν· Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας ἔχει πολλὴν ἀπορίαν, οὐ κατὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τὴν ὑπεροχὴν, οἷον ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ πολυφιλίας, ἀλλὰ ἄν τις γένηται διαφέρων κατὰ ἀρετὴν, τί χρὴ ποιεῖν; οὐ γὰρ δὴ φαῖεν ἂν δεῖν ἐκβάλλειν καὶ μεθιστάναι τὸν τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄρχειν γε τοῦ τοιούτου· παραπλήσιον γὰρ κἂν εἰ τοῦ Διὸς ἄρχειν ἀξιοῖεν μερίζοντες τὰς ἀρχάς. Λείπεται τοίνυν, ὅπερ ἔοικε πεφυκέναι, πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ πάντας ἀσμένως, ὥστε βασιλέας εἶναι τοὺς τοιούτους ἀϊδίους ἐν ταῖς πόλεσιν.

IX. [XIV.] Ἴσως δὲ καλῶς ἔχει μετὰ τοὺς εἰρημένους λόγους μεταβῆναι καὶ σκέψασθαι περὶ βασιλείας· φαμὲν γὰρ τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν μίαν εἶναι ταύτην. Σκεπτέον δὲ πότερον συμφέρει τῇ μελλούσῃ καλῶς οἰκήσεσθαι καὶ πόλει καὶ χώρᾳ βασιλεύεσθαι ἢ οὔ, ἀλλ' ἄλλη τις πολιτεία μᾶλλον, ἢ τισὶ μὲν συμφέρει, τισὶ δ' οὐ συμφέρει; Δεῖ δὲ πρῶτον διελέσθαι, πότερον ἓν τὸ γένος ἐστὶν αὐτῆς ἢ πλείους ἔχει διαφοράς. Ῥᾴδιον δὴ τοῦτό γε καταμαθεῖν, ὅτι πλείω τε γένη

ριέχει, καὶ τῆς ἀρχῆς ὁ τρόπος ἐστὶν οὐχ εἷς πασῶν.
γὰρ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ δοκεῖ εἶναι βασιλεία
λιστα τῶν κατὰ νόμους, οὐκ ἔστι δὲ κυρία πάντων,
ἀλλ' ὅταν ἐξέλθῃ τὴν χώραν, ἡγεμών ἐστι τῶν πρὸς
πόλεμον, ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀποδέδοται
ς βασιλεῦσιν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ βασιλεία οἷον στρα-
ία τις αὐτοκρατόρων καὶ ἀΐδιός ἐστι· κτεῖναι γὰρ
κύριος, εἰ μὴ ἔν τινι βασιλείᾳ, καθάπερ ἐπὶ τῶν
αίων, ἐν ταῖς πολεμικαῖς ἐξόδοις ἐν χειρὸς νόμῳ.
λοῖ δὲ Ὅμηρος· ὁ γὰρ Ἀγαμέμνων κακῶς μὲν ἀκού-
ἠνείχετο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἐξελθόντων δὲ καὶ κτεῖ-
κύριος ἦν. Λέγει γοῦν·

Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης —— οὔ οἱ
ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας ἠδ' οἰωνούς·
Πὰρ γὰρ ἐμοὶ θάνατος.

μὲν οὖν τοῦτ' εἶδος βασιλείας, στρατηγία διὰ βίου.
των δὲ αἱ μὲν κατὰ γένος εἰσὶν, αἱ δὲ αἱρεταί.
ὰ ταύτην δ' ἄλλο μοναρχίας εἶδος, οἷαι παρ' ἐνί-
εἰσὶ βασιλεῖαι τῶν βαρβάρων. Ἔχουσι δ' αὗται
δύναμιν πᾶσαι παραπλησίαν τυραννικῇ, εἰσὶ δ'
ς κατὰ νόμον καὶ πατρικαί. Διὰ γὰρ τὸ δουλι-
ρα εἶναι τὰ ἔθνη φύσει οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλ-
ων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν τῶν περὶ τὴν Εὐρώπην, ὑπο-
ουσι τὴν δεσποτικὴν ἀρχὴν, οὐδὲν δυσχεραίνοντες.
αννικαὶ μὲν οὖν διὰ τὸ τοιοῦτόν εἰσιν, ἀσφαλεῖς
ὰ τὸ πάτριαι καὶ κατὰ νόμον εἶναι. Καὶ ἡ φυ-
ὴ δὲ βασιλικὴ καὶ οὐ τυραννικὴ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰ-
· οἱ γὰρ πολῖται φυλάττουσιν ὅπλοις τοὺς βασι-
, τοὺς δὲ τυράννους ξενικόν· οἱ μὲν γὰρ κατὰ νό-
, καὶ ἑκόντων, οἱ δ' ἀκόντων ἄρχουσιν· ὥσθ' οἱ
παρὰ τῶν πολιτῶν, οἱ δ' ἐπὶ τοὺς πολίτας ἔχουσι
φυλακήν. Δύο μὲν οὖν εἴδη ταῦτα μοναρχίας.
ρον δὲ, ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν, οὓς
οῦσιν αἰσυμνήτας· ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν
ετὴ τυραννὶς, διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς οὐ τῷ
κατὰ νόμον ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον.
ον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην, οἱ δὲ
ι τινῶν ὡρισμένων χρόνων ἢ πράξεων· οἷον εἵλον-
οτε Μυτιληναῖοι Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας,
προειστήκεσαν Ἀντιμενίδης καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιη-
Δηλοῖ δ' Ἀλκαῖος, ὅτι τύραννον εἵλοντο τὸν
τακὸν ἔν τινι τῶν σκολίων· ἐπιτιμᾷ γὰρ, ὅτι „ τὸν
οπάτριδα Πιττακὸν πόλεως τᾶς ἀχόλω καὶ βαρυ-
ονος ἐστάσαντο τύραννον μέγ' ἐπαινέοντες ἀολ-
." Αὗται μὲν οὖν εἰσί τε καὶ ἦσαν διὰ μὲν τὸ
αννικαὶ εἶναι δεσποτικαὶ, διὰ δὲ τὸ αἱρεταὶ καὶ
ντων, βασιλικαί. Τέταρτον δ' εἶδος μοναρχίας
λικῆς αἱ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἑκούσιαί
αὶ πάτριαι γινόμεναι κατὰ νόμον· διὰ γὰρ τὸ
ς πρώτους γενέσθαι τοῦ πλήθους εὐεργέτας κατὰ
νας ἢ πόλεμον, ἢ διὰ τὸ συναγαγεῖν ἢ πορίσαι
ραν, ἐγίνοντο βασιλεῖς ἑκόντων, καὶ τοῖς παραλαμ-
ουσι πάτριοι. Κύριοι δὲ ἦσαν τῆς τε κατὰ πόλε-
ν ἡγεμονίας καὶ τῶν θυσιῶν, ὅσαι μὴ ἱερατικαί· καὶ
ὸς τούτοις τὰς δίκας ἔκρινον· τοῦτο δ' ἐποίουν οἱ
οὐκ ὀμνύοντες, οἱ δ' ὀμνύοντες· ὁ δὲ ὅρκος ἦν
ῦ σκήπτρου ἐπανάτασις. Οἱ μὲν οὖν ἐπὶ τῶν ἀρ-
ίων χρόνων καὶ τὰ κατὰ πόλιν καὶ τὰ ἔνδημα καὶ
ὑπερόρια συνεχῶς ἦρχον, ὕστερον δὲ, τὰ μὲν αὐ-
ν παριέντων τῶν βασιλέων, τὰ δὲ τῶν ὄχλων παραι-
υμένων, ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι θυσίαι κατελεί-
ησαν τοῖς βασιλεῦσι μόνον, ὅπου δ' ἄξιον εἰπεῖν
εἶναι βασιλείαν, ἐν τοῖς ὑπερορίοις τῶν πολεμικῶν τὴν
ἡγεμονίαν μόνον εἶχον.

X. Βασιλείας μὲν οὖν εἴδη ταῦτα τέτταρα τὸν ἀριθμὸν, μία μὲν ἡ περὶ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους· αὕτη δ' ἦν ἑκόντων μὲν, ἐπὶ τισὶ δ' ὡρισμένων· στρατηγὸς γὰρ ἦν καὶ δικαστὴς ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς κύριος. Δευτέρα δὲ ἡ βαρβαρική· αὕτη δ' ἐστὶν ἐκ γένους ἀρχὴ δεσποτικὴ κατὰ νόμον. Τρίτη δὲ ἣν αἰσυμνητείαν προσαγορεύουσιν· αὕτη δ' ἐστὶν αἱρετὴ τυραννίς. Τετάρτη δ' ἡ Λακωνικὴ τούτων· αὕτη δ' ἐστὶν, ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς, στρατηγία κατὰ γένος ἀΐδιος. Αὗται μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον διαφέρουσιν ἀλλήλων. Πέμπτον δ' εἶδος βασιλείας, ὅταν ᾖ πάντων κύριος εἷς ὢν, ὥσπερ ἕκαστον ἔθνος καὶ πόλις ἑκάστη τῶν κοινῶν, τεταγμένη κατὰ τὴν οἰκονομικήν. Ὥσπερ γὰρ ἡ οἰκονομικὴ βασιλεία τις οἰκίας ἐστὶν, οὕτως ἡ βασιλεία πόλεως καὶ ἔθνους ἑνὸς ἢ πλειόνος, οἰκονομία. [XV.] Σχεδὸν δὴ δύο ἐστὶν ὡς εἰπεῖν εἴδη βασιλείας, περὶ ὧν σκεπτέον· αὕτη τε καὶ ἡ Λακωνική· τῶν γὰρ ἄλλων αἱ πολλαὶ μεταξὺ τούτων εἰσίν· ἐλαττόνων μὲν γὰρ κύριοι τῆς παμβασιλείας, πλειόνων δ' εἰσὶ τῆς Λακωνικῆς. Ὥστε τὸ σκέμμα σχεδὸν περὶ δυοῖν ἐστιν· ἓν μὲν, πότερον συμφέρει ταῖς πόλεσι στρατηγὸν ἀΐδιον εἶναι, καὶ τοῦτον ἢ κατὰ γένος ἢ κατὰ μέρος, ἢ οὐ συμφέρει· ἓν δὲ, πότερον ἕνα συμφέρει κύριον εἶναι πάντων, ἢ οὐ συμφέρει. Τὸ μὲν οὖν περὶ τῆς τοιαύτης στρατηγίας ἐπισκοπεῖν, νόμων ἔχει μᾶλλον εἶδος ἢ πολιτείας· ἐν ἁπάσαις γὰρ ἐνδέχεται γίνεσθαι τοῦτο ταῖς πολιτείαις· ὥστ' ἀφείσθω τὴν πρώτην· ὁ δὲ λοιπὸς τρόπος τῆς βασιλείας πολιτείας εἶδός ἐστιν· ὥστε περὶ τούτου δεῖ θεωρῆσαι καὶ τὰς ἀπορίας ἐπιδραμεῖν τὰς ἐνούσας. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῆς ζητήσεως αὕτη, πότερον συμφέρει μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς ἄρχεσθαι ἢ ὑπὸ τῶν ἀρίστων νόμων. Δοκεῖ δὴ τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι τὸ καθόλου μόνον ὁ μόνος λέγειν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ προσπίπτοντα ἐπιτάττειν· ὥστ' ἐν ὁποιαοῦν τέχνῃ τὸ κατὰ γράμματα ἄρχειν ἠλίθιον. Καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς· ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὑτοῦ κινδύνῳ. Φανερὸν τοίνυν, ὡς οὐκ ἔστιν ἡ κατὰ γράμματα καὶ νόμους ἀρίστη πολιτεία, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνον δεῖ ὑπάρχειν τὸν λόγον τὸν καθόλου τοῖς ἄρχουσι· κρεῖττον δ', ᾧ μὴ πρόσεστι τὸ παθητικὸν ὅλως, ἢ ᾧ συμφυές. Τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐχ ὑπάρχει, ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην ἀνάγκη τοῦτ' ἔχειν πᾶσαν. Ἀλλ' ἴσως ἂν φαίη τις, ὡς ἀντὶ τούτου βουλεύσεται περὶ τῶν καθ' ἕκαστα κάλλιον. Ὅτι μὲν τοίνυν ἀνάγκη νομοθέτην αὐτὸν εἶναι, δῆλον· καὶ κεῖσθαι νόμους, ἀλλὰ μὴ κυρίους, ᾗ παρεκβαίνουσιν· ἐπεὶ περί τῶν γ' ἄλλων εἶναι δεῖ κυρίους. Ὅσα δὲ μὴ δυνατὸν τὸν νόμον κρίνειν ἢ ὅλως ἢ εὖ, πότερον ἕνα τὸν ἄριστον δεῖ ἄρχειν ἢ πάνυ πολλούς; καὶ γὰρ νῦν συνιόντες δικάζουσι καὶ βουλεύονται καὶ κρίνουσιν· αὗται δ' αἱ κρίσεις εἰσὶ πᾶσαι περὶ τῶν καθ' ἕκαστον. Καθ' ἕνα μὲν οὖν συμβαλλόμενος ὁστισοῦν χείρων, ἀλλ' ἔστιν ἡ πόλις ἐκ πολλῶν ὥσπερ ἑστίασις συμφορητὸς καλλίων μιᾶς καὶ ἁπλῆς· διὰ τοῦτο καὶ κρίνειν ἄμεινον ὄχλος πολλὰ ἢ εἷς ὁστισοῦν. Ἔτι μᾶλλον ἀδιάφθορον τὸ πολύ, καθάπερ ὕδωρ τὸ πλεῖον, οὕτω καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὀλίγων ἀδιαφθορώτερον. Τοῦ δ' ἑνὸς ὑπ' ὀργῆς κρατηθέντος ἤ τινος ἑτέρου πάθους τοιούτου, ἀναγκαῖον διεφθάρθαι τὴν κρίσιν· ἐκεῖ δ' ἔργον ἅμα

ἅμα

πάντας ὀργισθῆναι καὶ ἁμαρτεῖν. Ἔστω δὲ τὸ πλῆ-
θος οἱ ἐλεύθεροι, μηδὲν παρὰ τὸν νόμον πράττοντες
ἀλλ' ἢ περὶ ὧν ἐκλείπειν ἀναγκαῖον αὐτόν. Εἰ δὲ δὴ
τοῦτο μὴ ῥᾴδιον ἐν πολλοῖς, ἀλλ' εἰ πλείους εἶεν ἀγα-
θοὶ καὶ ἄνδρες καὶ πολῖται, πότερον ὁ εἷς ἀδιαφθο-
ρώτερος ἄρχων, ἢ μᾶλλον οἱ πλείους μὲν τὸν ἀρι-
θμόν, ἀγαθοὶ δὲ πάντες; ἢ δῆλον ὡς οἱ πλείους; Ἀλλ'
οἱ μὲν στασιάσουσιν, ὁ δὲ εἷς ἀστασίαστος. Ἀλλὰ
πρὸς τοῦτ' ἀντιθετέον ἴσως, ὅτι σπουδαῖοι τὴν ψυχήν,
ὥσπερ κἀκεῖνος ὁ εἷς. Εἰ δὴ τὴν μὲν τῶν πλειόνων
ἀρχήν, ἀγαθῶν δ' ἀνδρῶν πάντων ἀριστοκρατίαν θε-
τέον, τὴν δὲ τοῦ ἑνὸς βασιλείαν, αἱρετώτερον ἂν εἴη
ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας, καὶ μετὰ δυνά-
μεως καὶ χωρὶς δυνάμεως οὔσης τῆς ἀρχῆς, ἂν ᾖ λα-
βεῖν πλείους ὁμοίους. Καὶ διὰ τοῦτ' ἴσως ἐβασιλεύ-
οντο πρότερον, ὅτι σπάνιον ἦν εὑρεῖν ἄνδρας πολὺ
διαφέροντας κατ' ἀρετήν, ἄλλως τε καὶ τότε μικρὰς
οἰκοῦντας πόλεις· ἔτι δ' ἀπ' εὐεργεσίας καθίστασαν
τοὺς βασιλεῖς, ὅπερ ἐστὶν ἔργον τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν.
Ἐπεὶ δὲ συνέβαινε γίνεσθαι πολλοὺς ὁμοίους πρὸς ἀρε-
τήν, οὐκέτι ὑπέμενον, ἀλλ' ἐζήτουν κοινόν τι, καὶ πο-
λιτείαν καθίστασαν. Ἐπεὶ δὲ χείρους γινόμενοι ἐχρη-
ματίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐντεῦθέν ποθεν εὔλογον
γενέσθαι τὰς ὀλιγαρχίας· ἔντιμον γὰρ ἐποίησαν τὸν
πλοῦτον. Ἐκ δὲ τούτων πρῶτον εἰς τυραννίδας με-
τέβαλλον, ἐκ δὲ τῶν τυραννίδων εἰς δημοκρατίαν· αἰεὶ
γὰρ εἰς ἐλάττους ἄγοντες δι' αἰσχροκέρδειαν ἰσχυρό-
τερον τὸ πλῆθος κατέστησαν, ὥστ' ἐπιθέσθαι καὶ γε-
νέσθαι δημοκρατίας. Ἐπεὶ δὲ καὶ μείζους εἶναι συμ-
βέβηκε τὰς πόλεις, ἴσως οὐδὲ ῥᾴδιον ἔτι γίνεσθαι πο-
λιτείαν ἑτέραν παρὰ δημοκρατίαν. Εἰ δὲ δή τις ἄρι-
στον θείη τὸ βασιλεύεσθαι ταῖς πόλεσι, πῶς ἕξει τὰ
περὶ τῶν τέκνων; πότερον καὶ τὸ γένος δεῖ βασιλεύειν;
Ἀλλὰ γινομένων, ὁποῖοί τινες ἔτυχον, βλαβερόν. Ἀλλ'
οὐ παραδώσει κύριος ὢν τοῖς τέκνοις; Ἀλλ' οὐκ ἔστι
τοῦτο ῥᾴδιον πιστεῦσαι· χαλεπὸν γάρ, καὶ μείζονος
ἀρετῆς ἢ κατ' ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἔχει δ' ἀπορίαν
καὶ περὶ τῆς δυνάμεως, πότερον ἔχειν δεῖ τὸν μέλλον-
τα βασιλεύειν ἰσχύν τινα περὶ αὐτόν, ᾗ δυνήσεται βιά-
ζεσθαι τοὺς μὴ βουλομένους πειθαρχεῖν, ἢ πῶς ἐνδέ-
χεται τὴν ἀρχὴν διοικεῖν; Εἰ γὰρ καὶ κατὰ νόμον εἴη
κύριος, μηδὲν πράττων κατὰ τὴν αὑτοῦ βούλησιν πα-
ρὰ τὸν νόμον, ὅμως ἀναγκαῖον ὑπάρχειν αὐτῷ δύνα-
μιν, ᾗ φυλάξει τοὺς νόμους. Τάχα μὲν οὖν τὰ περὶ
τὸν βασιλέα τὸν τοιοῦτον οὐ χαλεπὸν διορίσαι· δεῖ
γὰρ αὐτὸν μὲν ἔχειν ἰσχύν, εἶναι δὲ τοσαύτην τὴν
ἰσχύν, ὥστε ἑκάστου μὲν καὶ ἑνὸς καὶ συμπλειόνων κρείτ-
τω, τοῦ δὲ πλήθους ἥττω· καθάπερ οἵ τ' ἀρχαῖοι τὰς
φυλακὰς ἐδίδοσαν, ὅτε καθισταῖέν τινα τῆς πόλεως ὃν
ἐκάλουν αἰσυμνήτην ἢ τύραννον· καὶ Διονυσίῳ τις,
ὅτ' ᾔτει τοὺς φύλακας, συνεβούλευε τοῖς Συρακουσί-
οις διδόναι τοσούτους τοὺς φύλακας.

XI. [XVI.] *Περὶ δὲ τοῦ βασιλέως τοῦ κατὰ τὴν αὑ-
τοῦ βούλησιν πάντα πράττοντος ὅ τε λόγος ἐφέστηκε νῦν
καὶ ποιητέον τὴν σκέψιν· ὁ μὲν γὰρ κατὰ νόμον λεγό-
μενος βασιλεὺς οὐκ ἔστιν εἶδος καθάπερ εἴπομεν πο-
λιτείας· ἐν πάσαις γὰρ ὑπάρχειν ἐνδέχεται στρατηγί-
αν ἀΐδιον, οἷον ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἀριστοκρατίᾳ· καὶ
πολλοὶ ποιοῦσιν ἕνα κύριον τῆς διοικήσεως· τοιαύτη
γὰρ ἀρχή τις ἐστὶ καὶ περὶ Ἐπίδαμνον, καὶ περὶ Ὀ-
ποῦντα δὲ κατά τι μέρος ἔλαττον. Περὶ δὲ τῆς παμ-
βασιλείας καλουμένης (αὕτη δ' ἐστί, καθ' ἣν ἄρχει
πάντων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ὁ βασιλεύς·) δοκεῖ
δέ τισιν οὐδὲ κατὰ φύσιν εἶναι τὸ κύριον ἕνα πάντων
εἶναι τῶν πολιτῶν, ὅπου συνέστηκεν ἐξ ὁμοίων ἡ πόλις·
τοῖς γὰρ ὁμοίοις φύσει τὸ αὐτὸ δίκαιον ἀναγκαῖον
καὶ τὴν αὐτὴν ἀξίαν κατὰ φύσιν εἶναι. Ὥστ', εἴπερ
καὶ τὸ ἴσην ἔχειν τοὺς ἀνίσους τροφὴν ἢ ἐσθῆτα βλα-
βερὸν τοῖς σώμασιν, οὕτως ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς τιμάς·
ὁμοίως τοίνυν καὶ τὸ ἄνισον τοὺς ἴσους. Διόπερ οὐ-
δὲν μᾶλλον ἄρχειν ἢ ἄρχεσθαι δίκαιον, καὶ τὸ ἀνὰ μέ-
ρος τοίνυν ὡσαύτως. Τοῦτο δ' ἤδη νόμος· ἡ γὰρ
τάξις νόμος. Τὸν ἄρα νόμον ἄρχειν αἱρετώτερον
μᾶλλον ἢ τῶν πολιτῶν ἕνα τινά. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ
λόγον τοῦτον, κἂν εἴ τινας ἄρχειν βέλτιον, τούτους
καταστατέον νομοφύλακας καὶ ὑπηρέτας τοῖς νόμοις·
ἀναγκαῖον γὰρ εἶναί τινας ἀρχάς, ἀλλ' οὐχ ἕνα τοῦ-
τον εἶναί φασι δίκαιον, ὁμοίως γε ὄντων πάντων.
Ἀλλὰ μὴν ὅσαι γε μὴ δοκεῖ δύνασθαι διορίζειν ὁ νό-
μος, οὐδ' ἄνθρωπος ἂν δύναιτο γνωρίζειν. Ἀλλ' ἐπί-
τηδες παιδεύσας ὁ νόμος ἐφίστησι τὰ λοιπὰ τῇ δικαιο-
τάτῃ γνώμῃ κρίνειν καὶ διοικεῖν τοὺς ἄρχοντας. Ἔτι
δ' ἐπανορθοῦσθαι δίδωσιν ὅ τι ἂν δόξῃ πειρωμένοις
ἄμεινον εἶναι τῶν κειμένων. Ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον
κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τοὺς
νόμους· ὁ δ' ἄνθρωπον κελεύων, προστίθησι καὶ
θηρίον· ἥ τε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον, καὶ ὁ θυμὸς
ἄρχοντας διαστρέφει καὶ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας· διό-
περ ἄνευ ὀρέξεως νοῦς ὁ νόμος ἐστί. Τὸ δὲ τῶν
τεχνῶν εἶναι δοκεῖ παράδειγμα ψεῦδος· ὅτι τὸ κατὰ
γράμματα ἰατρεύεσθαι φαῦλον· ἀλλὰ καὶ αἱρετώτερον
χρῆσθαι τοῖς ἔχουσι τὰς τέχνας. Οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν
διὰ φιλίαν παρὰ τὸν λόγον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἄρνυνται
τὸν μισθόν, τοὺς κάμνοντας ὑγιάσαντες· οἱ δ' ἐν
ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χά-
ριν εἰώθασι πράττειν. Ἐπεὶ καὶ τοὺς ἰατρούς, ὅταν
ὑποπτεύωσι πεισθέντας τοῖς ἐχθροῖς διαφθείρειν διὰ
κέρδος, τότε τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων θεραπείαν ζητή-
σαιεν ἂν μᾶλλον. Ἀλλὰ μὴν εἰσάγονταί γε ἐφ' ἑαυ-
τοὺς οἱ ἰατροὶ κάμνοντες ἄλλους ἰατρούς, καὶ οἱ παι-
δοτρῖβαι γυμναζόμενοι παιδοτρίβας, ὡς οὐ δυνάμε-
νοι κρίνειν τὸ ἀληθές, διὰ τὸ κρίνειν περί τε οἰκείων
καὶ ἐν πάθει ὄντες. Ὥστε δῆλον, ὅτι τὸ δίκαιον ζη-
τοῦντες τὸ μέσον ζητοῦσιν· ὁ γὰρ νόμος τὸ μέσον.
Ἔτι κυριώτεροι καὶ περὶ κυριωτέρων τῶν κατὰ γράμ-
ματα νόμων οἱ κατὰ τὰ ἔθη εἰσίν· ὥστε τῶν κατὰ
γράμματα ἄνθρωπος ἄρχων ἀσφαλέστερος, ἀλλ' οὐ
τῶν κατὰ τὸ ἔθος. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ῥᾴδιον ἐφορᾶν
πολλὰ τὸν ἕνα· δεήσει ἄρα πλείονας εἶναι τοὺς ὑπ'
αὐτοῦ καθισταμένους ἄρχοντας· ὥστε τί διαφέρει, τοῦ-
το ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὑπάρχειν ἢ τὸν ἕνα καταστῆσαι
τοῦτον τὸν τρόπον; Ἔτι, ὃ καὶ πρότερον εἰρημένον
ἐστίν, εἴπερ ὁ ἀνὴρ ὁ σπουδαῖος, διότι βελτίων, ἄρ-
χειν δίκαιος, τοῦ δὲ ἑνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους
(τοῦτο γάρ ἐστι τὸ

σύν τε δύ' ἐρχομένω,

καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος·

τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες).

Εἰσὶ δὲ καὶ νῦν περὶ ἐνίων αἱ ἀρχαὶ κύριαι κρίνειν,
ὥσπερ ὁ δικαστής, περὶ ὧν ὁ νόμος ἀδυνατεῖ διορί-
ζειν, (ὡς οὐκ ἂν ἄριστα ὁ νόμος ἄρξειε καὶ κρίνειεν)
ἐπεὶ περὶ ὧν δυνατός, οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ περὶ τούτων.
Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν ἐνδέχεται περιληφθῆναι τοῖς νό-
μοις, τὰ δ' ἀδύνατα, ταῦτ' ἐστίν, ἃ ποιεῖ διαπορεῖν
καὶ ζητεῖν, πότερον τὸν ἄριστον νόμον ἄρχειν αἱρετώ-
τερον ἢ τὸν ἄνδρα τὸν ἄριστον. Περὶ ὧν γὰρ βου-

ονται νομοθετῆσαι, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Οὐ τοί-
τοῦτό γ' ἀντιλέγουσιν, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον ἄνθρω-
ν εἶναι τὸν κρινοῦντα περὶ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὅτι
ἕνα μόνον, ἀλλὰ πολλούς· κρίνει γὰρ ἕκαστος
ων πεπαιδευμένος ὑπὸ τοῦ νόμου καλῶς. Ἄτο-
δ' ἴσως ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ βέλτιον ἴδοι τις δυοῖν
ασι καὶ δυσὶν ἀκοαῖς κρίνων, καὶ πράττων δυσὶ
ὶ καὶ χερσὶν, ἢ πολλοὶ πολλοῖς· ἐπεὶ καὶ νῦν
αλμοὺς πολλοὺς οἱ μόναρχοι ποιοῦσιν αὐτῶν καὶ
καὶ χεῖρας καὶ πόδας· τοὺς γὰρ τῇ ἀρχῇ καὶ
ῆς φίλους ποιοῦνται συνάρχους. Μὴ φίλοι μὲν
ὄντες οὐ ποιήσουσι κατὰ τὴν τοῦ μονάρχου προ-
ιν· εἰ δὲ φίλοι, κἀκείνου καὶ τῆς ἀρχῆς· ὅ τε φί-
ἴσος καὶ ὅμοιος· ὥστ', εἰ τούτους οἴεται δεῖν ἄρ-
τοὺς ἴσους καὶ ὁμοίους ἄρχειν οἴεται δεῖν ὁμοί-
Ἃ μὲν οὖν οἱ διαμφισβητοῦντες πρὸς τὴν βασι-
λέγουσι, σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν. [XVII.] Ἀλλ' ἴσως
ἐπὶ μέν τινων ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, ἐπὶ δέ τινων οὐχ
ς. Ἔστι γάρ τι φύσει δεσποτικὸν, καὶ ἄλλο βα-
ὸν, καὶ ἄλλο πολιτικὸν καὶ δίκαιον καὶ συμφέ-
τυραννικὸν δ' οὐκ ἔστι κατὰ φύσιν· οὐδὲ τῶν
ν πολιτειῶν ὅσαι παρεκβάσεις εἰσί· ταῦτα γὰρ
αι παρὰ φύσιν. Ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων γε φανε-
ὡς ἐν μὲν τοῖς ὁμοίοις καὶ ἴσοις οὔτε συμφέρον
οὔτε δίκαιον, ἕνα κύριον εἶναι πάντων, οὔτε μὴ
ν ὄντων ἀλλ' αὐτὸν ὡς νόμον ὄντα, οὔτε νόμων
ν, οὔτε ἀγαθὸν ἀγαθῶν, οὔτε μὴ ἀγαθῶν μὴ
ὸν, οὐδ' ἂν κατ' ἀρετὴν ἀμείνων ᾖ, εἰ μὴ τρό-
τινά. Τίς δὲ ὁ τρόπος, λεκτέον. Εἴρηται δὲ
ἤδη καὶ πρότερον. Πρῶτον δὲ διοριστέον, τί τὸ
ευτὸν, καὶ τί τὸ ἀριστοκρατικὸν, καὶ τί τὸ πο-
ν. Βασιλευτὸν μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι πλῆ-
ὃ πέφυκε φέρειν γένος ὑπερέχον κατ' ἀρετὴν πρὸς
ονίαν πολιτικήν. Ἀριστοκρατικὸν δὲ πλῆθος, ὃ
κε φέρειν πλῆθος ἄρχεσθαι δυνάμενον τὴν τῶν
έρων ἀρχὴν ὑπὸ τῶν κατ' ἀρετὴν ἡγεμονικῶν
πολιτικὴν ἀρχήν. Πολιτικὸν δὲ πλῆθος, ἐν ᾧ
κε καὶ ἓν ἐγγίνεσθαι πλῆθος πολεμικὸν, δυνάμε-
ρχεσθαι καὶ ἄρχειν κατὰ νόμον τὸν κατ' ἀξίαν
διανέμοντα τοῖς ἀπόροις τὰς ἀρχάς. Ὅταν οὖν ἢ γέ-
νος ὅλον ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἕνα τινὰ συμβῇ διαφέρον-
τα γενέσθαι κατ' ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥσθ' ὑπερέχειν
τὴν ἐκείνου τῆς τῶν ἄλλων πάντων, τότε δίκαιον τὸ
γένος εἶναι τοῦτο βασιλικὸν, καὶ κύριον πάντων, καὶ
βασιλέα τὸν ἕνα τοῦτον. Καθάπερ γὰρ εἴρηται πρό-
τερον, οὐ μόνον οὕτως ἔχει κατὰ τὸ δίκαιον, ὃ προφέ-
ρειν εἰώθασιν οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες, οἵ τε τὰς
ἀριστοκρατικὰς καὶ οἱ τὰς ὀλιγαρχικὰς, καὶ πάλιν οἱ
τὰς δημοκρατικάς· πάντες γὰρ καθ' ὑπεροχὴν ἀξιοῦ-
σιν, ἀλλ' ὑπεροχὴν οὐ τὴν αὐτήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ πρό-
τερον λεχθέν· οὔτε γὰρ κτείνειν ἢ φυγαδεύειν, οὐδ'
ὀστρακίζειν δήπου τὸν τοιοῦτον πρέπον ἐστὶν, οὔτ'
ἀξιοῦν ἄρχεσθαι κατὰ μέρος· οὐ γὰρ πέφυκε τὸ μέ-
ρος ὑπερέχειν τοῦ παντός· τῷ δὲ τηλικαύτην ὑπερ-
βολὴν ἔχοντι τοῦτο συμβέβηκεν. Ὥστε λείπεται μό-
νον καὶ πείθεσθαι τῷ τοιούτῳ, καὶ κύριον εἶναι μὴ
κατὰ μέρος τοῦτον, ἀλλ' ἁπλῶς. Περὶ μὲν οὖν βασι-
λείας, τίνας ἔχει διαφορὰς, καὶ πότερον οὐ συμφέρει
ταῖς πόλεσιν, ἢ συμφέρει, καὶ τίσι καὶ πῶς, διωρίσθω
τὸν τρόπον τοῦτον.

XII. [XVIII.] Ἐπεὶ δὲ τρεῖς φαμεν εἶναι τὰς ὀρθὰς πολιτείας, τούτων δ' ἀναγκαῖον ἀρίστην εἶναι τὴν ὑπὸ τῶν ἀρίστων οἰκονομουμένην· (τοιαύτη δ' ἐστὶν, ἐν ᾗ συμβέβηκεν ἢ ἕνα τινὰ συμπάντων ἢ γένος ὅλον ἢ πλῆθος ὑπερέχον εἶναι κατ' ἀρετὴν, τῶν μὲν ἄρχεσθαι δυναμένων, τῶν δ' ἄρχειν, πρὸς τὴν αἱρετωτάτην ζωήν), ἐν δὲ τοῖς πρώτοις ἐδείχθη λόγοις, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι καὶ πολίτου τῆς πόλεως τῆς ἀρίστης· φανερὸν ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνήρ τε γίνεται σπουδαῖος καὶ πόλιν συστήσειεν ἄν τις ἀριστοκρατουμένην ἢ βασιλευομένην. Ὥστ' ἔσται καὶ παιδεία καὶ ἔθη ταὐτὰ σχεδὸν τὰ ποιοῦντα σπουδαῖον ἄνδρα, καὶ τὰ ποιοῦντα πολιτικὸν καὶ βασιλικόν. Διωρισμένων δὲ τούτων, περὶ τῆς πολιτείας ἤδη πειρατέον λέγειν τῆς ἀρίστης, τίνα πέφυκε γίνεσθαι τρόπον καὶ καθίστασθαι πῶς. Ἀνάγκη δὴ τὸν μέλλοντα περὶ αὐτῆς ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν σκέψιν.

POLITICORUM LIB. IV.

Ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις καὶ ταῖς ἐπιστή-
ταῖς μὴ κατὰ μόριον γινομέναις, ἀλλὰ περὶ γέ-
τι τελείαις οὔσαις, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι τὸ περὶ
ον γένος ἁρμόττον· οἷον ἄσκησις σώματι ποία τε
συμφέρει, καὶ τίς ἀρίστη· (τῷ γὰρ κάλλιστα πε-
ι καὶ κεχορηγημένῳ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἁρ-
ιν·) καὶ τίς τοῖς πλείστοις, μία πᾶσι· καὶ γὰρ
τῆς γυμναστικῆς. Ἔτι δ' ἐάν τις μὴ τῆς ἱκνου-
ἐπιθυμῇ μήθ' ἕξεως μήτ' ἐπιστήμης τῶν περὶ
γωνίαν, μηδὲν ἧττον τοῦ παιδοτρίβου καὶ τοῦ
αστικοῦ παρασκευάσαι τε καὶ ταύτην ἐστὶ τὴν
μιν. Ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ περὶ ἰατρικὴν καὶ πε-
υπηγίαν καὶ ἐσθῆτα καὶ περὶ πᾶσαν ἄλλην τέ-
ὁρῶμεν συμβαῖνον. Ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ πολι-
τῆς αὐτῆς ἐστιν ἐπιστήμης τὴν ἀρίστην θεωρῆ-
τίς ἐστι, καὶ ποία τις ἂν οὖσα μάλιστ' εἴη κατ'
, μηδενὸς ἐμποδίζοντος τῶν ἐκτὸς, καὶ τίς τίσιν
τουσα· πολλοῖς γὰρ τῆς ἀρίστης τυχεῖν ἴσως
ἀδύνατον. Ὥστε τὴν κρατίστην τε ἁπλῶς καὶ τὴν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρίστην οὐ δεῖ λεληθέναι τὸν νομοθέτην καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς πολιτικόν· ἔτι δὲ τρίτην τὴν ἐξ ὑποθέσεως· δεῖ γὰρ καὶ τὴν δοθεῖσαν δύνασθαι θεωρεῖν ἐξ ἀρχῆς τε πῶς ἂν γένοιτο, καὶ γενομένη τίνα τρόπον ἂν σώζοιτο πλεῖστον χρόνον. Λέγω δὲ, οἷον εἴ τινι πόλει συμβέβηκε μήτε τὴν ἀρίστην πολιτεύεσθαι πολιτείαν, ἀχορήγητόν τε εἶναι καὶ τῶν ἀναγκαίων, μήτε [τὴν] ἐνδεχομένην ἐκ τῶν ὑπαρχόντων, ἀλλά τινα φαυλοτέραν. Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα τὴν μάλιστα πάσαις ταῖς πόλεσιν ἁρμόττουσαν δεῖ γνωρίζειν· ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποφαινομένων περὶ πολιτείας, καὶ εἰ τἆλλα λέγουσι καλῶς, τῶν γε χρησίμων διαμαρτάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀρίστην δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατήν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ῥᾴω καὶ κοινοτέραν ἁπάσαις. Νῦν δ' οἱ μὲν τὴν ἀκροτάτην καὶ δεομένην πολλῆς χορηγίας ζητοῦσι μόνον, οἱ δὲ μᾶλλον κοινήν τινα λέγοντες, τὰς ὑπαρχούσας ἀναιροῦντες πο-

λιτείας τὴν Λακωνικὴν ἤ τινα ἄλλην ἐπαινοῦσι. Χρὴ δὲ τοιαύτην εἰσηγεῖσθαι τάξιν, ἣν ῥᾳδίως ἐκ τῶν ὑπαρχουσῶν καὶ πεισθήσονται καὶ δυνήσονται κοινωνεῖν· ὡς ἔστιν οὐκ ἔλαττον ἔργον τὸ ἐπανορθῶσαι πολιτείαν ἢ κατασκευάζειν ἐξ ἀρχῆς, ὥσπερ καὶ τὸ μεταμανθάνειν τοῦ μανθάνειν ἐξ ἀρχῆς. Διὸ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ ταῖς ὑπαρχούσαις πολιτείαις δεῖ δύνασθαι βοηθεῖν τὸν πολιτικόν, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον· τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἀγνοοῦντα πόσα πολιτείας ἐστὶν εἴδη. Νῦν δὲ μίαν δημοκρατίαν οἴονταί τινες εἶναι, καὶ μίαν ὀλιγαρχίαν· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτ' ἀληθές· ὥστε δεῖ τὰς διαφορὰς μὴ λανθάνειν τὰς τῶν πολιτειῶν πόσαι καὶ συντίθενται ποσαχῶς· μετὰ δὲ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ταύτης καὶ νόμους τοὺς ἀρίστους ἰδεῖν, καὶ τοὺς ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν ἁρμόττοντας. Πρὸς γὰρ τὰς πολιτείας τοὺς νόμους δεῖ τίθεσθαι, καὶ τίθενται πάντες, ἀλλ' οὐ τὰς πολιτείας πρὸς τοὺς νόμους. Πολιτεία μὲν γάρ ἐστι τάξις ταῖς πόλεσιν ἡ περὶ τὰς ἀρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται, καὶ τί τὸ κύριον τῆς πολιτείας, καὶ τί τὸ τέλος ἑκάστης τῆς κοινωνίας ἐστί. Νόμοι δὲ κεχωρισμένοι τῶν δηλούντων τὴν πολιτείαν, καθ' οὓς δεῖ τοὺς ἄρχοντας ἄρχειν καὶ φυλάττειν τοὺς παραβαίνοντας αὐτούς. Ὥστε δῆλον, ὅτι τὰς διαφορὰς ἀναγκαῖον καὶ τὸν ἀριθμὸν ἔχειν τῆς πολιτείας ἑκάστης καὶ πρὸς τὰς τῶν νόμων θέσεις· οὐ γὰρ οἷόν τε τοὺς αὐτοὺς νόμους συμφέρειν ταῖς ὀλιγαρχίαις, οὐδὲ ταῖς δημοκρατίαις πάσαις, εἴπερ δὴ πλείω καὶ μὴ μία δημοκρατία, μηδὲ ὀλιγαρχία μόνον ἐστίν.

II. [II.] Ἐπεὶ δ' ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ περὶ τῶν πολιτειῶν διειλόμεθα τρεῖς μὲν τὰς ὀρθὰς πολιτείας, βασιλείαν, ἀριστοκρατίαν, πολιτείαν, τρεῖς δὲ τὰς τούτων παρεκβάσεις, τυραννίδα μὲν βασιλείας, ὀλιγαρχίαν δὲ ἀριστοκρατίας, δημοκρατίαν δὲ πολιτείας, καὶ περὶ μὲν ἀριστοκρατίας καὶ βασιλείας εἴρηται· (τὸ γὰρ περὶ τῆς ἀρίστης πολιτείας θεωρῆσαι ταὐτὸ καὶ περὶ τούτων ἐστὶν εἰπεῖν τῶν ὀνομάτων· βούλεται γὰρ ἑκατέρα κατ' ἀρετὴν συνιστάναι κεχορηγημένην·) ἔτι δὲ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων ἀριστοκρατία καὶ βασιλεία, καὶ πότε δεῖ βασιλείαν νομίζειν, διώρισται πρότερον· λοιπὸν περὶ πολιτείας διελθεῖν τῆς τῷ κοινῷ προσαγορευομένης ὀνόματι, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν, ὀλιγαρχίας τε καὶ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος. Φανερὸν μὲν οὖν καὶ τούτων τῶν παρεκβάσεων τίς χειρίστη καὶ δευτέρα τίς· ἀνάγκη γὰρ τὴν μὲν τῆς πρώτης καὶ θειοτάτης παρέκβασιν εἶναι χειρίστην. Τὴν δὲ βασιλείαν ἀναγκαῖον ἢ τοὔνομα μόνον ἔχειν οὐκ οὖσαν, ἢ διὰ πολλὴν ὑπεροχὴν εἶναι τὴν τοῦ βασιλεύοντος· ὥστε τὴν τυραννίδα χειρίστην οὖσαν, πλεῖστον ἀπέχειν πολιτείας. Δεύτερον δὲ τὴν ὀλιγαρχίαν· ἡ γὰρ ἀριστοκρατία διέστηκεν ἀπὸ ταύτης πολὺ τῆς πολιτείας· μετριωτάτην δὲ τὴν δημοκρατίαν. Ἤδη μὲν οὖν τις ἀπεφήνατο καὶ τῶν πρότερον οὕτως, οὐ μὴν εἰς ταὐτὸ βλέψας ἡμῖν· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔκρινε, πασῶν μὲν οὐσῶν ἐπιεικῶν, οἷον ὀλιγαρχίας τε χρηστῆς καὶ τῶν ἄλλων, χειρίστην δημοκρατίαν, φαύλων δὲ ἀρίστην. Ἡμεῖς δὲ ὅλως ταύτας ἐξημαρτημένας εἶναί φαμεν· καὶ βελτίω μὲν ὀλιγαρχίαν ἄλλην ἄλλης, οὐ καλῶς ἔχει λέγειν, ἧττον δὲ φαύλην. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης κρίσεως ἀφείσθω τανῦν. Ἡμῖν δὲ πρῶτον μὲν διαιρετέον, πόσαι διαφοραὶ τῶν πολιτειῶν, εἴπερ ἐστὶν εἴδη πλείονα τῆς τε δημοκρατίας καὶ τῆς ὀλιγαρχίας· ἔπειτα τίς κοινοτάτη, καὶ τίς αἱρετωτάτη μετὰ τὴν ἀρίστην πολιτείαν, κἂν εἴ τις ἄλλη [illegible] τύχηκεν ἀριστοκρατικὴ καὶ συνεστῶσα καλῶς, [illegible] ταῖς πλείσταις ἁρμόττουσα πόλεσι τίς ἐστιν. [illegible] καὶ τῶν ἄλλων τίς τίσιν αἱρετή· τάχα γὰρ τοῖς [illegible] ἀναγκαία δημοκρατία μᾶλλον ὀλιγαρχίας, τοῖς [illegible] τη μᾶλλον ἐκείνης. Μετὰ δὲ ταῦτα τίνα τρόπον [illegible] καθιστάναι τὸν βουλόμενον ταύτας τὰς πολιτείας, [illegible] γω δὲ δημοκρατίας τε καθ' ἕκαστον εἶδος, καὶ [illegible] ὀλιγαρχίας. Τέλος δέ, πάντων τούτων ὅταν [illegible] μεθα συντόμως τὴν ἐνδεχομένην μνείαν, [illegible] ἐπελθεῖν, τίνες φθοραὶ καὶ τίνες σωτηρίαι τῶν [illegible] τειῶν καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστης, καὶ διὰ τίνας [illegible] τίας ταύτας μάλιστα γίνεσθαι πέφυκε.

III. [III.] Τοῦ μὲν οὖν εἶναι πλείους πολιτείας [illegible] ὅτι πάσης ἐστὶ μέρη πλείω πόλεως τὸν ἀριθμόν· [illegible] τον μὲν γὰρ ἐξ οἰκιῶν συγκειμένας πάσας ὁρῶμεν [illegible] πόλεις· ἔπειτα πάλιν τούτου τοῦ πλήθους τοὺς [illegible] πόρους ἀναγκαῖον εἶναι, τοὺς δ' ἀπόρους, [illegible] μέσους· καὶ τῶν εὐπόρων δὲ καὶ τῶν ἀπόρων [illegible] ὁπλιτικόν, τὸ δ' ἄνοπλον. Καὶ τὸν μὲν [illegible] δῆμον ὁρῶμεν ὄντα, τὸν δ' ἀγοραῖον, τὸν δὲ [illegible] σον. Καὶ τῶν γνωρίμων εἰσὶ διαφοραὶ καὶ κατὰ [illegible] πλοῦτον καὶ κατὰ τὰ μεγέθη τῆς οὐσίας, οἷον [illegible] φίας· τοῦτο γὰρ οὐ ῥᾴδιον μὴ πλουτοῦντας [illegible] Διόπερ ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὅσαις πόλεσιν [illegible] ἵπποις ἡ δύναμις ἦν, ὀλιγαρχίαι παρὰ τούτοις [illegible] ἐχρῶντο δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ἵπποις πρὸς [illegible] ἀστυγείτονας, οἷον Ἐρετριεῖς καὶ Χαλκιδεῖς, καὶ [illegible] γνητες οἱ ἐπὶ Μαιάνδρῳ, καὶ τῶν ἄλλων πολλοὶ [illegible] τὴν Ἀσίαν. Ἔτι πρὸς ταῖς κατὰ πλοῦτον [illegible] ἐστιν ἡ μὲν κατὰ γένος, ἡ δὲ κατ' ἀρετήν, κἂν [illegible] τοιοῦτον ἕτερον πόλεως εἶναι μέρος εἴρηται ἐν [illegible] ρὶ τὴν ἀριστοκρατίαν· ἐκεῖ γὰρ διειλόμεν, ἐκ [illegible] μερῶν ἀναγκαίων ἐστὶ πᾶσα πόλις. Τούτων [illegible] μερῶν ὁτὲ μὲν πάντα μετέχει τῆς πολιτείας, [illegible] ἐλάττω, ὁτὲ δὲ πλείω. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι [illegible] ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείας εἴδει διαφερούσας [illegible] λων· καὶ γὰρ ταῦτ' εἴδει διαφέρει τὰ μέρη [illegible] τῶν. Πολιτεία μὲν γὰρ ἡ τῶν ἀρχῶν τάξις ἐστί, [illegible] την δὲ διανέμονται πάντες ἢ κατὰ τὴν δύναμιν [illegible] τεχόντων, ἢ κατά τινα αὐτῶν ἰσότητα κοινήν [illegible] οἷον τῶν ἀπόρων ἢ τῶν εὐπόρων ἢ κοινήν [illegible] Ἀναγκαῖον ἄρα πολιτείας εἶναι τοσαύτας, [illegible] τάξεις κατὰ τὰς ὑπεροχάς εἰσι καὶ κατὰ τὰς [illegible] τῶν μορίων. Μάλιστα δὲ δοκοῦσιν εἶναι δύο, [illegible] περ ἐπὶ τῶν πνευμάτων λέγεται τὰ μὲν βόρεια [illegible] νότια, τὰ δ' ἄλλα τούτων παρεκβάσεις· οὕτω καὶ [illegible] πολιτειῶν δύο, δῆμος καὶ ὀλιγαρχία· τὴν γὰρ [illegible] στοκρατίαν τῆς ὀλιγαρχίας εἶδος τιθέασιν, ὡς [illegible] ὀλιγαρχίαν τινά, καὶ τὴν καλουμένην πολιτείαν [illegible] κρατίαν, ὥσπερ ἐν τοῖς πνεύμασι τὸν μὲν ζέφυρον [illegible] βορέου, τοῦ δὲ νότου τὸν εὖρον. Ὁμοίως [illegible] καὶ περὶ τὰς ἁρμονίας, ὥς φασί τινες· καὶ γὰρ [illegible] θενται εἴδη δύο, τὴν Δωριστὶ καὶ τὴν Φρυγιστί, [illegible] ἄλλα συντάγματα τὰ μὲν Δώρια τὰ δὲ Φρύγια [illegible] Μάλιστα μὲν οὖν εἰώθασιν οὕτως ὑπολαμβάνειν [illegible] τῶν πολιτειῶν· ἀληθέστερον δὲ καὶ βέλτιον, ὡς [illegible] διείλομεν, δυεῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συνεστ[illegible] τὰς ἄλλας εἶναι παρεκβάσεις, τὰς μὲν τῆς εὖ [illegible] νης ἁρμονίας, τὰς δὲ τῆς ἀρίστης πολιτείας, ὀλιγ[illegible] μὲν τὰς συντονωτέρας καὶ δεσποτικωτέρας, [illegible] ἀνειμένας καὶ μαλακὰς δημοτικάς. [IV.] Οὐ δεῖ δ[illegible] ναι δημοκρατίαν, καθάπερ εἰώθασί τινες νῦν [illegible]

ως, ὅπου κύριον τὸ πλῆθος· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ὀλι-
χίαις καὶ πανταχοῦ τὸ πλέον μέρος κύριον· οὐδ'
γαρχίαν, ὅπου κύριοι ὀλίγοι τῆς πολιτείας. Εἰ
εἴησαν οἱ πάντες χίλιοι καὶ τριακόσιοι, καὶ τού-
οἱ χίλιοι πλούσιοι, καὶ μὴ μεταδιδοῖεν ἀρχῆς τοῖς
κοσίοις καὶ πένησιν, ἐλευθέροις οὖσι καὶ τἄλλα
ίοις, οὐδεὶς ἂν φαίη δημοκρατεῖσθαι τούτους.
ίως δὲ καὶ εἰ πένητες μὲν ὀλίγοι εἶεν, κρείττους δὲ
εὐπόρων, πλειόνων ὄντων, οὐδεὶς ἂν ὀλιγαρχίαν
αγορεύσειεν οὐδὲ τὴν τοιαύτην, εἰ τοῖς ἄλλοις
πλουσίοις μὴ μετείη τῶν τιμῶν. Μᾶλλον τοίνυν
ἐον, ὅτι δῆμος μέν ἐστιν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι κύριοι
ὀλιγαρχία δ', ὅταν οἱ πλούσιοι. Ἀλλὰ συμ-
ει τοὺς μὲν πολλοὺς εἶναι, τοὺς δ' ὀλίγους· ἐλεύ-
ι μὲν γὰρ πολλοί, πλούσιοι δ' ὀλίγοι. Καὶ γὰρ
ἰ κατὰ μέγεθος διενέμοντο τὰς ἀρχάς, ὥσπερ ἐν
οπίᾳ φασί τινες, ἢ κατὰ κάλλος, ὀλιγαρχία ἦν ἄν·
ν γὰρ τὸ πλῆθος καὶ τὸ τῶν καλῶν καὶ τὸ τῶν
λων. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ τούτοις μόνον ἱκανῶς
διωρίσθαι τὰς πολιτείας ταύτας· ἀλλ' ἐπεὶ πλείο-
όρια καὶ τοῦ δήμου καὶ τῆς ὀλιγαρχίας εἰσίν, ἔτι
ηπτέον, ὡς οὔτ' ἂν οἱ ἐλεύθεροι ὀλίγοι ὄντες πλει-
καὶ μὴ ἐλευθέρων ἄρχωσι, δῆμος· οἷον ἐν Ἀπολ-
ᾳ τῇ ἐν τῷ Ἰονίῳ καὶ ἐν Θήρᾳ· ἐν τούτων γὰρ
έρᾳ τῶν πόλεων ἐν ταῖς τιμαῖς ἦσαν οἱ διαφέρον-
ατ' εὐγένειαν καὶ πρῶτοι κατασχόντες τὰς ἀποι-
ὀλίγοι ὄντες πολλῶν· οὔτε ἄν, εἰ πλούσιοι, διὰ
τὰ πλῆθος ὑπερέχειν, δῆμος· οἷον ἂν ἐν Κολο-
τὸ παλαιόν· ἐκεῖ γὰρ ἐκέκτηντο μακρὰν οὐσίαν
είους, πρὶν γενέσθαι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Λυ-
Ἀλλ' ἔστι δημοκρατία μέν, ὅταν οἱ ἐλεύθεροι
ποροι πλείους ὄντες κύριοι τῆς ἀρχῆς ὦσιν· ὀλι-
ίαι δέ, ὅταν οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενέστεροι ὀλίγοι
ς. Ὅτι μὲν οὖν πολιτεῖαι πλείους, καὶ δι' ἣν αἰ-
εἴρηται. Διότι δὲ πλείους τῶν εἰρημένων, καὶ
καὶ διὰ τί, λέγωμεν, ἀρχὴν λαβόντες τὴν εἰρη-
ν πρότερον. Ὁμολογοῦμεν γὰρ οὐχ ἓν μέρος,
πλείω πᾶσαν ἔχειν πόλιν· ὥσπερ οὖν εἰ ζώου
ρούμεθα λαβεῖν εἴδη, πρῶτον ἂν ἀποδιωρίζομεν,
ἀναγκαῖον πᾶν ἔχειν ζῶον, οἷον ἔνιά τε τῶν αἰ-
ηρίων καὶ τὸ τῆς τροφῆς ἐργαστικὸν καὶ δεκτι-
οἷον στόμα καὶ κοιλίαν, πρὸς δὲ τούτοις, οἷς κι-
ι μορίοις ἕκαστον αὐτῶν. Εἰ δὴ τοσαῦτα εἴδη
ν, τούτων δ' εἶεν διαφοραί, (λέγω δ' οἷον στόμα-
ινα πλείω γένη καὶ κοιλίας καὶ τῶν αἰσθητηρίων,
ἔ καὶ τῶν κινητικῶν μορίων,) ὁ τῆς συζεύξεως τῆς
ων ἀριθμὸς ἐξ ἀνάγκης ποιήσει πλείω γένη ζώων·
ὰρ οἷόν τε ταὐτὸν ζῶον ἔχειν πλείους στόματος
ορὰς· ὁμοίως δ' οὐδ' ὤτων· ὥσθ', ὅταν ληφθῶ-
ύτων πάντες οἱ ἐνδεχόμενοι συνδυασμοί, ποιήσου-
ίδη ζώου, καὶ τοσαῦτ' εἴδη τοῦ ζώου, ὅσαιπερ αἱ
ύξεις τῶν ἀναγκαίων μορίων εἰσί. Τὸν αὐτὸν δὲ
τον καὶ τῶν εἰρημένων πολιτειῶν· καὶ γὰρ αἱ πό-
οὐκ ἐξ ἑνὸς ἀλλ' ἐκ πολλῶν σύγκειται μερῶν ὥσ-
εἴρηται πολλάκις. Ἓν μὲν οὖν ἐστι τὸ περὶ τὴν
φὴν πλῆθος, οἱ καλούμενοι γεωργοί. Δεύτερον
τὸ καλούμενον βάναυσον· ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς
νας, ὧν ἄνευ πόλιν ἀδύνατον οἰκεῖσθαι· τούτων δὲ
τεχνῶν τὰς μὲν ἐξ ἀνάγκης ὑπάρχειν δεῖ, τὰς δὲ
τρυφὴν ἢ τὸ καλῶς ζῆν. Τρίτον δ' ἀγοραῖον·
ω δὲ ἀγοραῖον τὸ περὶ τὰς πράσεις καὶ τὰς ὠνὰς
τὰς ἐμπορίας καὶ καπηλείας διατρῖβον. Τέταρτον
τὸ θητικόν. Πέμπτον δὲ γένος τὸ προπολεμῆσον,
ὃ τούτων οὐδὲν ἧττόν ἐστιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, εἰ
μέλλουσι μὴ δουλεύσειν τοῖς ἐπιοῦσι· μὴ γὰρ ἓν τῶν
ἀδυνάτων ᾖ, πόλιν ἄξιον εἶναι καλεῖν τὴν φύσει δού-
λην· αὐτάρκης γὰρ ἡ πόλις· τὸ δὲ δοῦλον οὐκ αὔταρ-
κες. Διόπερ ἐν τῇ Πολιτείᾳ κομψῶς τοῦτο, οὐχ ἱκα-
νῶς δὲ εἴρηται· φησὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἐκ τεττάρων
τῶν ἀναγκαιοτάτων πόλιν συγκεῖσθαι· λέγει δὲ τούτους
ὑφάντην καὶ γεωργὸν καὶ σκυτοτόμον καὶ οἰκοδόμον.
Πάλιν δὲ προστίθησιν, ὡς οὐκ αὐτάρκων τούτων, χαλ-
κέα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις βοσκήμασιν, ἔτι δὲ
ἔμπορόν τε καὶ κάπηλον, καὶ πάντα ταῦτα γίνεται
πλήρωμα τῆς πρώτης πόλεως· ὡς τῶν ἀναγκαίων γε
χάριν πᾶσαν πόλιν συνεστηκυῖαν, ἀλλ' οὐ τοῦ καλοῦ
μᾶλλον, ἴσον τε δεομένην σκυτέων καὶ γεωργῶν. Τὸ
δὲ προπολεμοῦν οὐ πρότερον ἀποδίδωσι μέρος, πρὶν ἢ
τῆς χώρας αὐξομένης καὶ τῆς τῶν πλησίον ἁπτομένων
εἰς πόλεμον καταστῶσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τοῖς τέτ-
ταρσι καὶ τοῖς ὁποσοισοῦν κοινωνοῖς ἀναγκαῖον εἶναί
τινα τὸν ἀποδώσοντα καὶ κρινοῦντα τὸ δίκαιον. Εἴ-
περ οὖν καὶ ψυχὴν ἄν τις θείη ζώου μόριον μᾶλλον ἢ
σῶμα, καὶ πόλεων τὰ τοιαῦτα μᾶλλον θετέον τῶν εἰς
τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν συντεινόντων, τὸ πολεμικὸν καὶ
τὸ μετέχον δικαιοσύνης δικαστικῆς· πρὸς δὲ τούτοις τὸ
βουλευόμενον, ὅπερ ἐστὶ συνέσεως πολιτικῆς ἔργον.
Καὶ ταῦτ' εἴτε κεχωρισμένως ὑπάρχει τισίν, εἴτε τοῖς
αὐτοῖς, οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον· καὶ γὰρ ὁπλι-
τεύειν καὶ γεωργεῖν συμβαίνει τοῖς αὐτοῖς πολλάκις.
Ὥστε, εἴπερ καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα θετέα μόρια τῆς πό-
λεως, φανερόν, ὅτι τό γε ὁπλιτικὸν ἀναγκαῖόν ἐστι
μόριον τῆς πόλεως. Ἕβδομον δὲ τὸ ταῖς οὐσίαις λει-
τουργοῦν· ὃ καλοῦμεν εὐπόρους. Ὄγδοον δὲ τὸ δη-
μιουργικὸν καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχὰς λειτουργοῦν, εἴπερ
ἄνευ ἀρχόντων ἀδύνατον εἶναι πόλιν. Ἀναγκαῖον
οὖν εἶναί τινας τοὺς δυναμένους ἄρχειν, καὶ λειτουρ-
γοῦντας ἢ συνεχῶς ἢ κατὰ μέρος τῇ πόλει ταύτην τὴν
λειτουργίαν. Λοιπὰ δέ, περὶ ὧν τυγχάνομεν διωρικό-
τες ἀρτίως, τὸ βουλευόμενον καὶ κρῖνον περὶ τῶν δι-
καίων τοῖς ἀμφισβητοῦσιν. Εἴπερ οὖν ταῦτα δεῖ γε-
νέσθαι ταῖς πόλεσι καὶ καλῶς γενέσθαι καὶ δικαίως,
ἀναγκαῖον καὶ μετέχοντας εἶναί τινας ἀρετῆς τῶν πο-
λιτικῶν. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας δυνάμεις τοῖς αὐτοῖς
ὑπάρχειν ἐνδέχεσθαι δοκεῖ πολλοῖς, οἷον τοὺς αὐτοὺς
εἶναι προπολεμοῦντας καὶ γεωργοῦντας καὶ τεχνίτας,
ἔτι δὲ τοὺς βουλευομένους τε καὶ κρίνοντας· ἀντιποι-
οῦνται δὲ καὶ τῆς ἀρετῆς πάντες, καὶ τὰς πλείστας
ἄρχειν οἴονται δύνασθαι, ἀλλὰ πένεσθαι καὶ πλουτεῖν
τοὺς αὐτοὺς ἀδύνατον· διὸ ταῦτα μέρη μάλιστα εἶναι
δοκεῖ πόλεως οἱ εὔποροι καὶ οἱ ἄποροι. Ἔτι δὲ διὰ
τὸ ὡς ἐπιτοπολὺ τοὺς μὲν ὀλίγους εἶναι, τοὺς δὲ πολ-
λούς, ταῦτα ἐναντία μέρη φαίνεται τῶν τῆς πόλεως
μορίων· ὥστε καὶ τὰς πολιτείας κατὰ τὰς ὑπεροχὰς
τούτων καθιστᾶσι· καὶ δύο πολιτεῖαι δοκοῦσιν εἶναι,
δημοκρατία καὶ ὀλιγαρχία. Ὅτι μὲν οὖν εἰσι πολι-
τεῖαι πλείους, καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον·
ὅτι δ' ἐστὶ καὶ δημοκρατίας εἴδη πλείω καὶ ὀλιγαρχί-
ας, λέγωμεν.

IV. Φανερὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων· εἴδη
γὰρ πλείω τοῦ τε δήμου καὶ τῶν λεγομένων γνωρίμων
ἐστίν· οἷον δήμου μὲν εἴδη, ἓν μὲν [οἱ] γεωργοί, ἕτερον
δὲ τὸ περὶ τὰς τέχνας· ἄλλο δὲ τὸ ἀγοραῖον, τὸ περὶ
ὠνὴν καὶ πρᾶσιν διατρῖβον· ἄλλο δὲ τὸ περὶ τὴν θά-
λατταν· καὶ τούτου τὸ μὲν πολεμικόν, τὸ δὲ χρηματι-
στικόν, τὸ δὲ πορθμευτικόν, τὸ δέ, ἁλιευτικόν. Πολ-

λαχοῦ γὰρ ἕκαστα τούτων πολύοχλα· οἷον ἁλιεῖς μὲν ἐν Τάραντι καὶ Βυζαντίῳ, τριηρικὸν δὲ Ἀθήνησιν, ἐμπορικὸν δὲ ἐν Αἰγίνῃ καὶ Χίῳ, πορθμικὸν ἐν Τενέδῳ. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ χερνητικὸν καὶ τὸ μικρὰν ἔχον οὐσίαν, ὥστε μὴ δύνασθαι σχολάζειν· ἔτι τὸ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων πολιτῶν ἐλεύθερον, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἑτέρου πλήθους εἶδος. Τῶν δὲ γνωρίμων πλοῦτος, εὐγένεια, ἀρετὴ, παιδεία, καὶ τὰ τούτοις λεγόμενα κατὰ τὴν διαφοράν. Δημοκρατία μὲν οὖν ἐστι πρώτη μὲν ἡ λεγομένη μάλιστα κατὰ τὸ ἴσον· ἴσον γὰρ φησιν ὁ νόμος ὁ τῆς τοιαύτης δημοκρατίας, τὸ μηδὲν μᾶλλον ὑπάρχειν τοὺς ἀπόρους ἢ τοὺς εὐπόρους, μηδὲ κυρίους εἶναι ὁποτερουσοῦν, ἀλλ' ὁμοίους ἀμφοτέρους. Εἴπερ γὰρ ἐλευθερία μάλιστ' ἐστὶν ἐν δημοκρατίᾳ, καθάπερ ὑπολαμβάνουσί τινες, καὶ ἰσότης, οὕτως ἂν εἴη μάλιστα, κοινωνούντων ἁπάντων μάλιστα τῆς πολιτείας ὁμοίως. Ἐπεὶ δὲ πλείων ὁ δῆμος, κύριον δὲ τὸ δόξαν τοῖς πλείοσιν, ἀνάγκη δημοκρατίαν εἶναι ταύτην. Ἓν μὲν οὖν εἶδος δημοκρατίας τοῦτο. Ἄλλο δὲ τὸ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τιμημάτων εἶναι, βραχέων δὲ τούτων ὄντων· δεῖ δὲ τῷ κτωμένῳ ἐξουσίαν εἶναι μετέχειν, καὶ τὸν ἀποβάλλοντα μὴ μετέχειν. Ἕτερον εἶδος δημοκρατίας, τὸ μετέχειν ἅπαντας τοὺς πολίτας, ὅσοι ἀνυπεύθυνοι, ἄρχειν δὲ τὸν νόμον. Ἕτερον δὲ εἶδος δημοκρατίας, τὸ πᾶσι μετεῖναι τῶν ἀρχῶν, ἐὰν μόνον ᾖ πολίτης, ἄρχειν δὲ τὸν νόμον. Ἕτερον δ' εἶδος δημοκρατίας, τἄλλα μὲν εἶναι ταὐτά, κύριον δ' εἶναι τὸ πλῆθος καὶ μὴ τὸν νόμον. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν τὰ ψηφίσματα κύρια ᾖ, ἀλλὰ μὴ ὁ νόμος· συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τοὺς δημαγωγούς· ἐν μὲν γὰρ ταῖς κατὰ νόμον δημοκρατουμέναις οὐ γίνεται δημαγωγὸς, ἀλλ' οἱ βέλτιστοι τῶν πολιτῶν εἰσιν ἐν προεδρίᾳ· ὅπου δ' οἱ νόμοι μή εἰσι κύριοι, ἐνταῦθα γίνονται δημαγωγοί. Μόναρχος γὰρ ὁ δῆμος γίνεται σύνθετος εἷς ἐκ πολλῶν· οἱ γὰρ πολλοὶ κύριοί εἰσιν, οὐχ ὡς ἕκαστος, ἀλλὰ πάντες. Ὅμηρος δὲ ποίαν λέγει οὐκ ἀγαθὸν εἶναι πολυκοιρανίην, πότερον ταύτην, ἢ ὅταν πλείους ὦσιν οἱ ἄρχοντες, ὡς ἕκαστος, ἄδηλον. Ὁ δ' οὖν τοιοῦτος δῆμος, ἅτε μόναρχος ὤν, ζητεῖ μοναρχεῖν, διὰ τὸ μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ νόμου, καὶ γίνεται δεσποτικός· ὥστε οἱ κόλακες ἔντιμοι. Καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος δῆμος ἀνάλογον τῶν μοναρχιῶν τῇ τυραννίδι· διὸ καὶ τὸ ἦθος τὸ αὐτὸ, καὶ ἄμφω δεσποτικὰ τῶν βελτιόνων. Καὶ τὰ ψηφίσματα, ὥσπερ ἐκεῖ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ὁ δημαγωγὸς καὶ ὁ κόλαξ οἱ αὐτοὶ καὶ ἀνάλογον· καὶ μάλιστα δ' ἑκάτεροι ἰσχύουσιν οἱ μὲν κόλακες παρὰ τυράννοις, οἱ δὲ δημαγωγοὶ τοῖς δήμοις τοῖς τοιούτοις. Αἴτιοι δέ εἰσι τοῦ εἶναι τὰ ψηφίσματα κύρια, ἀλλὰ μὴ τοὺς νόμους, οὗτοι, πάντα ἀνάγοντες εἰς τὸν δῆμον· συμβαίνει γὰρ αὐτοῖς γίνεσθαι μεγάλοις, διὰ τὸ τὸν μὲν δῆμον εἶναι κύριον, τῆς δὲ τοῦ δήμου δόξης τούτους· πείθεται γὰρ τὸ πλῆθος τούτοις. Ἔτι δὲ οἱ ταῖς ἀρχαῖς ἐγκαλοῦντες τὸν δῆμόν φασι δεῖν κρίνειν· ὁ δὲ ἀσμένως δέχεται τὴν πρόκλησιν· ὥστε καταλύονται πᾶσαι αἱ ἀρχαί. Εὐλόγως δὲ ἂν δόξειεν ἐπιτιμᾶν ὁ φάσκων τὴν τοιαύτην εἶναι δημοκρατίαν, οὐ πολιτείαν· ὅπου γὰρ μὴ νόμοι ἄρχουσιν, οὐκ ἔστι πολιτεία· δεῖ γὰρ τὸν μὲν νόμον ἄρχειν πάντων, τῶν δὲ καθ' ἕκαστα τὰς ἀρχὰς, καὶ τὴν πολιτείαν κρίνειν. Ὥστ', εἴπερ ἐστὶ δημοκρατία μία τῶν πολιτειῶν, φανερὸν, ὡς ἡ τοιαύτη κατάστασις, ἐν ᾗ ψηφίσμασι πάντα διοικεῖται, οὐδὲ δημοκρατία κυρίως· οὐθὲν γὰρ ἐνδέχεται ψήφισμα εἶναι καθόλου. Τὰ

μὲν οὖν τῆς δημοκρατίας εἴδη διωρίσθω τὸν τρόπον
τοῦτον.

V. [V.] Ὀλιγαρχίας δὲ εἴδη ἓν μὲν, τὸ ἀπὸ τιμη
εἶναι τὰς ἀρχὰς τηλικούτων, ὥστε τοὺς ἀπόρ
μετέχειν πλείους ὄντας, ἐξεῖναι δὲ τῷ κτωμένῳ
τῆς πολιτείας. Ἄλλο δὲ, ὅταν ἀπὸ τιμημάτων
ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ τοὺς ἐλλεί
Ἂν μὲν οὖν ἐκ πάντων τούτων τοῦτο ποιῶσι,
τοῦτ' εἶναι μᾶλλον ἀριστοκρατικὸν, ἐὰν δ' ἐκ
ἀφωρισμένων, ὀλιγαρχικόν. Ἕτερον εἶδος ὀλιγ
ας, ὅταν παῖς ἀντὶ πατρὸς εἰσίῃ. Τέταρτον δ',
ὑπάρχῃ τό τε νῦν λεχθὲν, καὶ ἄρχῃ μὴ ὁ νόμος,
οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔστιν ἀντίστροφος αὕτη ἐν ταῖς
γαρχίαις, ὥσπερ ἡ τυραννὶς ἐν ταῖς μοναρχίαις,
περὶ ἧς τελευταίας εἴπομεν δημοκρατίας ἐν ταῖς
μοκρατίαις· καὶ καλοῦσι δὴ τὴν τοιαύτην ὀλιγαρ
δυναστείαν. Ὀλιγαρχίας μὲν οὖν εἴδη τοσαῦτα
δημοκρατίας. Οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν, ὅτι πολλ
συμβέβηκεν, ὥστε τὴν μὲν πολιτείαν τὴν κατὰ
νόμους μὴ δημοτικὴν εἶναι, διὰ δὲ τὸ ἦθος καὶ
ἀγωγὴν πολιτεύεσθαι δημοτικῶς· ὁμοίως δὲ
παρ' ἄλλοις τὴν μὲν κατὰ τοὺς νόμους εἶναι
αν δημοτικωτέραν, τῇ δ' ἀγωγῇ καὶ τοῖς ἤθεσιν
γαρχεῖσθαι μᾶλλον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο μά
μετὰ τὰς μεταβολὰς τῶν πολιτειῶν· οἱ γὰρ
μεταβαίνουσιν, ἀλλ' ἀγαπῶσι τὰ πρῶτα μικρὰ
νεκτοῦντες παρ' ἀλλήλων· ὥσθ' οἱ μὲν νόμοι
νουσιν οἱ προϋπάρχοντες, κρατοῦσι δ' οἱ μετα
λοντες τὴν πολιτείαν. [VI.] Ὅτι δ' ἐστὶ τοσαῦτα
μοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας, ἐξ αὐτῶν τῶν εἰρη
φανερόν ἐστιν· ἀνάγκη γὰρ ἢ πάντα τὰ εἰρημένα
ρη τοῦ δήμου κοινωνεῖν τῆς πολιτείας, ἢ τὰ μὲν,
δὲ μή. Ὅταν μὲν οὖν τὸ γεωργικὸν καὶ τὸ
νον μετρίαν οὐσίαν κύριον ᾖ τῆς πολιτείας,
ονται κατὰ νόμους· ἔχουσι γὰρ ἐργαζόμενοι
δύνανται δὲ σχολάζειν· ὥστε τὸν νόμον ἐπιστ
ἐκκλησιάζουσι τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησίας. Το
ἄλλοις μετέχειν ἔξεστιν, ὅταν κτήσωνται τὸ τίμ
διωρισμένον ὑπὸ τῶν νόμων· ὅλως μὲν γὰρ τὸ
ἐξεῖναι πᾶσιν, ὀλιγαρχικόν· τὸ δὲ δὴ ἐξεῖναι σχ
ἀδύνατον, μὴ προσόδων οὐσῶν. Τοῦτο μὲν
δος ἓν δημοκρατίας διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.
δὲ εἶδος διὰ τὴν ἐχομένην αἵρεσιν· ἔστι γὰρ
σιν ἐξεῖναι τοῖς ἀνυπευθύνοις κατὰ τὸ γένος
[μὴ] μέντοι δυναμένοις σχολάζειν· διόπερ ἐν τῇ
δημοκρατίᾳ οἱ νόμοι ἄρχουσι, διὰ τὸ μὴ εἶναι
οδον. Τρίτον δ' εἶδος, τὸ πᾶσιν ἐξεῖναι, ὅσοι
ἐλεύθεροι ὦσι, μετέχειν τῆς πολιτείας, μὴ μέντοι
τέχειν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν· ὥστ' ἀναγ
καὶ ἐν ταύτῃ ἄρχειν τὸν νόμον. Τέταρτον δὲ
δημοκρατίας ἡ τελευταία τοῖς χρόνοις ἐν ταῖς
γεγενημένη. Διὰ γὰρ τὸ μείζους γεγονέναι πολ
πόλεις τῶν ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ προσόδων ὑπάρχειν
πορίας, μετέχουσι μὲν πάντες τῆς πολιτείας διὰ
ὑπεροχὴν τοῦ πλήθους, κοινωνοῦσι δὲ καὶ πολι
ονται διὰ τὸ δύνασθαι σχολάζειν καὶ τοὺς ἀπό
λαμβάνοντας μισθόν. Καὶ μάλιστα δὲ σχολάζ
τοιοῦτον πλῆθος· οὐ γὰρ ἐμποδίζει αὐτοὺς οὐ
τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια, τοὺς δὲ πλουσίους ἐμποδίζει·
πολλάκις οὐ κοινωνοῦσι τῆς ἐκκλησίας οὔτε τοῦ
ζειν· διὸ γίνεται τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος κύριον
πολιτείας, ἀλλ' οὐχ οἱ νόμοι. Τὰ μὲν οὖν τῆς
μοκρατίας εἴδη τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διὰ ταύτας

άγκας ἐστί. Τὰ δὲ τῆς ὀλιγαρχίας, ὅταν μὲν πλεί-
ς ἔχωσιν οὐσίαν, ἐλάττω δὲ καὶ μὴ πολλὴν λίαν, τὸ
ς πρώτης ὀλιγαρχίας εἶδός ἐστι· ποιοῦσι γὰρ ἐξου-
ν μετέχειν τῷ κτωμένῳ, καὶ διὰ τὸ πλῆθος εἶναι
ν μετεχόντων τοῦ πολιτεύματος ἀνάγκη μὴ τοὺς ἀν-
ώπους ἀλλὰ τὸν νόμον εἶναι κύριον. Ὅσῳ γὰρ ἂν
ῖον ἀπέχωσι τῆς μοναρχίας, καὶ μήτε τοσαύτην
σιν οὐσίαν, ὥστε σχολάζειν ἀμελοῦντας, μήθ' οὔ-
ὀλίγην, ὥστε τρέφεσθαι ἀπὸ τῆς πόλεως, ἀνάγκη
νόμον ἀξιοῦν αὐτοῖς ἄρχειν, ἀλλὰ μὴ αὐτούς.
ν δὲ δὴ ἐλάττους ὦσιν οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, ἢ
τὸ πρότερον, πλείω δὲ, τὸ τῆς δευτέρας ὀλιγαρχί-
γίνεται εἶδος· μᾶλλον γὰρ ἰσχύοντες πλεονεκτεῖν
ῦσι· διὸ αὐτοὶ μὲν αἱροῦνται ἐκ τῶν ἄλλων τοὺς
τὸ πολίτευμα βαδίζοντας· διὰ δὲ τὸ μήπω οὕτως
ροὶ εἶναι, ὥστ' ἄνευ νόμου ἄρχειν, τὸν νόμον τί-
ται τοιοῦτον· ἐὰν δ' ἐπιτείνωσι τῷ ἐλάττονες ὄν-
μείζονας οὐσίας ἔχειν, ἡ τρίτη ἐπίδοσις γίνεται
ὀλιγαρχίας, τὸ δι' αὐτῶν μὲν τὰς ἀρχὰς ἔχειν,
νόμον δὲ τὸν κελεύοντα τῶν τελευτώντων διαδέ-
θαι τοὺς υἱεῖς. Ὅταν δὲ ἤδη πολὺ ὑπερτείνωσι
οὐσίαις καὶ ταῖς πολυφιλίαις, ἐγγὺς ἡ τοιαύτη
στεία μοναρχίας ἐστὶ, καὶ κύριοι γίνονται οἱ ἄν-
ποι, ἀλλ' οὐχ ὁ νόμος· καὶ τὸ τέταρτον εἶδος τῆς
αρχίας τοῦτ' ἔστιν, ἀντίστροφον τῷ τελευταίῳ
δημοκρατίας. [VII.] Ἔτι δ' εἰσὶ δύο πολιτεῖαι παρὰ
οκρατίαν τε καὶ ὀλιγαρχίαν, ὧν τὴν μὲν ἑτέραν λέ-
σί τε πάντες, καὶ εἴρηται τῶν τεττάρων πολιτειῶν
ς ἕν· λέγουσι δὲ τέτταρας, μοναρχίαν, ὀλιγαρχίαν,
οκρατίαν, τέταρτον δὲ τὴν καλουμένην ἀριστοκρατί-
Πέμπτη δ' ἐστὶν, ἣ προσαγορεύεται τὸ κοινὸν
μα πασῶν· πολιτείαν γὰρ καλοῦσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ
πολλάκις γίνεσθαι, λανθάνει τοὺς πειρωμένους
θμεῖν τὰ τῶν πολιτειῶν εἴδη, καὶ χρῶνται ταῖς
αρσι μόνον, ὥσπερ Πλάτων ἐν ταῖς πολιτείαις.
στοκρατίαν μὲν οὖν καλῶς ἔχει καλεῖν, περὶ ἧς
θομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις· τὴν γὰρ ἐκ τῶν
των ἁπλῶς κατ' ἀρετὴν πολιτείαν καὶ μὴ πρὸς
θεσίν τινα ἀγαθῶν ἀνδρῶν, μόνην δίκαιον προσα-
ύειν ἀριστοκρατίαν· ἐν μόνῃ γὰρ ἁπλῶς ὁ αὐτὸς
ρ καὶ πολίτης ἀγαθός ἐστιν· οἱ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις
θοὶ πρὸς τὴν πολιτείαν εἰσὶ τὴν αὑτῶν. Οὐ μὴν
εἰσί τινες, αἳ πρός τε τὰς ὀλιγαρχουμένας ἔχουσι
φορὰς καὶ καλοῦνται ἀριστοκρατίαι, καὶ πρὸς τὴν
ουμένην πολιτείαν· ὅπου γε μὴ μόνον πλουτίνδην
ὰ καὶ ἀριστίνδην αἱροῦνται τὰς ἀρχάς. Αὕτη ἡ
ιτεία διαφέρει τε ἀμφοῖν καὶ ἀριστοκρατικὴ καλεῖ-
Καὶ γὰρ ἐν ταῖς μὴ ποιουμέναις κοινὴν ἐπιμέ-
ν ἀρετῆς εἰσιν ὅμως τινὲς οἱ εὐδοκιμοῦντες καὶ
οῦντες εἶναι ἐπιεικεῖς. Ὅπου οὖν ἡ πολιτεία βλέ-
εἰς τε πλοῦτον καὶ ἀρετὴν καὶ δῆμον, οἷον ἐν
ρχηδόνι, αὕτη ἀριστοκρατική ἐστι· καὶ ἐν αἷς εἰς
δύο μόνον, οἷον ἡ Λακεδαιμονίων εἰς ἀρετήν τε
δῆμον, καὶ ἔστι μίξις τῶν δύο τούτων δημοκρα-
ς τε καὶ ἀρετῆς. Ἀριστοκρατίας μὲν οὖν παρὰ
ν πρώτην, τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ταῦτα δύο εἴδη,
ὰ τρίτον, ὅσαι τῆς καλουμένης πολιτείας ῥέπουσι
ρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μᾶλλον.

VI. [VIII.] Λοιπὸν δ' ἐστὶν ἡμῖν περί τε τῆς νομι-
μένης πολιτείας εἰπεῖν καὶ περὶ τυραννίδος. Ἐτάξα-
ν δ' οὕτως οὐκ οὖσαν οὔτε ταύτην παρέκβασιν οὔτε
ς ἄρτι ῥηθείσας ἀριστοκρατίας, ὅτι τὸ μὲν ἀληθὲς
ᾶσαι διημαρτήκασι τῆς ὀρθοτάτης πολιτείας· ἔπει-
τα καταριθμοῦνται μετὰ τούτων, εἰσί τ' αὐτῶν αὗται
παρεκβάσεις, ὥσπερ ἐν τοῖς κατ' ἀρχὴν εἴπομεν.
Τελευταῖον δὲ περὶ τυραννίδος εὔλογόν ἐστι ποιήσα-
σθαι μνείαν, διὰ τὸ πασῶν ἥκιστα ταύτην εἶναι πο-
λιτείαν, ἡμῖν δὲ τὴν μέθοδον εἶναι περὶ πολιτείας.
Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν τέτακται τὸν τρόπον τοῦτον,
εἴρηται· νῦν δὲ δεικτέον ἡμῖν περὶ πολιτείας. Φανε-
ρωτέρα γὰρ ἡ δύναμις αὐτῆς, διωρισμένων τῶν περὶ
ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας· ἔστι γὰρ ἡ πολιτεία ὡς
ἁπλῶς εἰπεῖν μίξις ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας. Εἰώ-
θασι δὲ καλεῖν τὰς μὲν ἀποκλινούσας ὡς πρὸς τὴν δη-
μοκρατίαν πολιτείας, τὰς δὲ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μᾶλ-
λον ἀριστοκρατίας, διὰ τὸ μᾶλλον ἀκολουθεῖν παιδεί-
αν καὶ εὐγένειαν τοῖς εὐπορωτέροις· ἔτι δὲ δοκοῦσιν
ἔχειν οἱ εὔποροι, ὧν ἕνεκεν οἱ ἀδικοῦντες ἀδικοῦσιν·
ὅθεν καὶ καλοὺς κἀγαθοὺς καὶ γνωρίμους τούτους
προσαγορεύουσιν. Ἐπεὶ οὖν ἡ ἀριστοκρατία βούλε-
ται τὴν ὑπεροχὴν ἀπονέμειν τοῖς ἀρίστοις τῶν πολι-
τῶν, καὶ τὰς ὀλιγαρχίας εἶναί φασιν ἐκ τῶν καλῶν
κἀγαθῶν μᾶλλον. Δοκεῖ δ' εἶναι τῶν ἀδυνάτων, τὸ
μὴ εὐνομεῖσθαι τὴν ἀριστοκρατουμένην πόλιν, ἀλλὰ
πονηροκρατουμένην· ὁμοίως δὲ καὶ ἀριστοκρατεῖσθαι
τὴν μὴ εὐνομουμένην. Οὐκ ἔστι δὲ εὐνομία τὸ εὖ
κεῖσθαι τοὺς νόμους, μὴ πείθεσθαι δέ· διὸ μίαν μὲν
εὐνομίαν ὑποληπτέον εἶναι τὸ πείθεσθαι τοῖς κειμέ-
νοις, ἑτέραν δὲ τὸ καλῶς κεῖσθαι τοὺς νόμους, οἷς
ἐμμένουσιν· ἔστι γὰρ πείθεσθαι καὶ κακῶς κειμένοις.
Τοῦτο δὲ ἐνδέχεται διχῶς· ἢ γὰρ τοῖς ἀρίστοις τῶν
ἐνδεχομένων αὐτοῖς, ἢ τοῖς ἁπλῶς ἀρίστοις. Δοκεῖ
δὲ ἀριστοκρατία μὲν εἶναι μάλιστα τὸ τὰς τιμὰς νενε-
μῆσθαι κατ' ἀρετήν· ἀριστοκρατίας μὲν γὰρ ὅρος
ἀρετὴ, ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος· δήμου δ' ἐλευθερία.
Τὸ δὲ ὅ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσιν, ἐν πάσαις ὑπάρχει·
καὶ γὰρ ἐν ὀλιγαρχίᾳ καὶ ἐν ἀριστοκρατίᾳ καὶ ἐν δή-
μοις ὅ τι ἂν δόξῃ τῷ πλείονι μέρει τῶν μετεχόντων
τῆς πολιτείας, τοῦτ' ἔστι κύριον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς
πλείσταις πόλεσι τὸ τῆς πολιτείας εἶδος καλεῖται· μό-
νον γὰρ ἡ μίξις στοχάζεται τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπό-
ρων, πλούτου καὶ ἐλευθερίας· σχεδὸν γὰρ παρὰ τοῖς
πλείστοις οἱ εὔποροι τῶν καλῶν κἀγαθῶν δοκοῦσι
κατέχειν χώραν. Ἐπεὶ δὲ τρία ἐστὶ τὰ ἀμφισβητοῦν-
τα τῆς ἰσότητος τῆς πολιτείας, ἐλευθερία, πλοῦτος,
ἀρετή· (τὸ γὰρ τέταρτον, ὃ καλοῦσιν εὐγένειαν, ἀκο-
λουθεῖ τοῖς δυσίν· ἡ γὰρ εὐγένειά ἐστιν ἀρχαῖος πλοῦ-
τος καὶ ἀρετή·) φανερὸν, ὅτι τὴν μὲν τοῖν δυοῖν μί-
ξιν, τῶν εὐπόρων καὶ τῶν ἀπόρων, πολιτείαν λεκτέον,
τὴν δὲ τῶν τριῶν, ἀριστοκρατίαν μάλιστα τῶν ἄλλων
παρὰ τὴν ἀληθινὴν καὶ πρώτην. Ὅτι μὲν οὖν ἔστι
καὶ ἕτερα πολιτείας εἴδη παρὰ μοναρχίαν τε καὶ δη-
μοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν, εἴρηται, καὶ ποῖα ταῦτα,
καὶ τί διαφέρουσιν ἀλλήλων αἵ τ' ἀριστοκρατίαι καὶ
αἱ πολιτεῖαι τῆς ἀριστοκρατίας, καὶ ὅτι οὐ πόῤῥω
αὗται ἀλλήλων, φανερόν.

VII. [IX.] Τίνα δὲ τρόπον γίνεται παρὰ δημοκρατίαν
καὶ ὀλιγαρχίαν ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν
δεῖ καθιστάναι, λέγωμεν ἐφεξῆς τοῖς εἰρημένοις. Ἅμα
δὲ δῆλον ἔσται καὶ οἷς ὁρίζονται τὴν δημοκρατίαν
καὶ τὴν ὀλιγαρχίαν· ληπτέον γὰρ τὴν τούτων διαίρε-
σιν, εἶτα ἐκ τούτων ἀφ' ἑκατέρας ὥσπερ σύμβολον
λαμβάνοντας συνθετέον. Εἰσὶ δὲ ὅροι τρεῖς τῆς συν-
θέσεως καὶ μίξεως· ἢ γὰρ ἀμφότερα ληπτέον, ὧν ἑ-
κάτεραι νομοθετοῦσιν, οἷον περὶ τοῦ δικάζειν· ἐν μὲν
γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις τοῖς εὐπόροις ζημίαν τάττουσιν,

μὲν
τάττουσιν,

ἂν μὴ δικάζωσι, τοῖς δ' ἀπόροις οὐθένα μισθόν· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις τοῖς μὲν ἀπόροις μισθὸν, τοῖς δ' εὐπόροις οὐδεμίαν ζημίαν. Κοινὸν δὲ καὶ μέσον τούτων ἀμφότερα ταῦτα· διὸ καὶ πολιτικόν· μέμικται γὰρ ἐξ ἀμφοῖν. Εἷς μὲν οὗτος τοῦ συνδυασμοῦ τρόπος. Ἕτερος δὲ, τὸ μέσον λαμβάνειν ὧν ἑκάτεραι τάττουσιν, οἷον ἐκκλησιάζειν οἱ μὲν ἀπὸ τιμήματος οὐθενὸς ἢ μικροῦ πάμπαν, οἱ δ' ἀπὸ μακροῦ τιμήματος· κοινὸν δέ γε οὐδέτερον, ἀλλὰ τὸ μέσον ἑκατέρου τιμήματος τούτων. Τρίτον δ' ἐκ δυοῖν ταγμάτοιν τὰ μὲν ἐκ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ νόμου, τὰ δ' ἐκ τοῦ δημοκρατικοῦ· λέγω δ', οἷον δοκεῖ δημοκρατικὸν μὲν εἶναι τὸ κληρωτὰς εἶναι τὰς ἀρχὰς, τὸ δ' αἱρετὰς, ὀλιγαρχικόν· καὶ δημοκρατικὸν μὲν τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος, ὀλιγαρχικὸν δὲ τὸ ἀπὸ τιμήματος. Ἀριστοκρατικὸν τοίνυν καὶ πολιτικὸν τὸ ἐξ ἑκατέρας ἑκάτερον λαβεῖν, ἐκ μὲν τῆς ὀλιγαρχίας τὸ αἱρετὰς ποιεῖν τὰς ἀρχὰς, ἐκ δὲ τῆς δημοκρατίας τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος. Ὁ μὲν οὖν τρόπος τῆς μίξεως οὗτος. Τοῦ δ' εὖ μεμίχθαι δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν ὅρος, ὅταν ἐνδέχηται λέγειν τὴν αὐτὴν πολιτείαν δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν· δῆλον γὰρ, ὅτι τοῦτο πάσχουσιν οἱ λέγοντες διὰ τὸ μεμίχθαι καλῶς. Πέπονθε δὲ τοῦτο καὶ τὸ μέσον· ἐμφαίνεται γὰρ ἑκάτερον ἐν αὐτῷ τῶν ἄκρων· ὅπερ συμβαίνει περὶ τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν. Πολλοὶ γὰρ ἐγχειροῦσι λέγειν, ὡς δημοκρατίας οὔσης, διὰ τὸ δημοκρατικὰ πολλὰ τὴν τάξιν ἔχειν· οἷον πρῶτον τὸ περὶ τὴν τροφὴν τῶν παίδων· ὁμοίως γὰρ οἱ τῶν πλουσίων τρέφονται τοῖς τῶν πενήτων καὶ παιδεύονται τὸν τρόπον τοῦτον, ὃν ἂν δύναιντο καὶ τῶν πενήτων οἱ παῖδες. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐχομένης ἡλικίας, καὶ ὅταν ἄνδρες γένωνται, τὸν αὐτὸν τρόπον· οὐδὲν γὰρ διάδηλος ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένης· οὕτω τὰ περὶ τὴν τροφὴν ταὐτὰ πᾶσιν ἐν τοῖς συσσιτίοις. Καὶ τὴν ἐσθῆτα οἱ πλούσιοι τοιαύτην, οἵαν ἄν τις παρασκευάσαι δύναιτο καὶ τῶν πενήτων ὁστισοῦν. Ἔτι τῶν δύο τὰς μεγίστας ἀρχὰς τὴν μὲν αἱρεῖσθαι τὸν δῆμον, τῆς δὲ μετέχειν· τοὺς μὲν γὰρ γέροντας αἱροῦνται, τῆς δ' ἐφορείας μετέχουσιν. Οἱ δ' ὀλιγαρχίαν, διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν ὀλιγαρχικὰ, οἷον τὸ πάσας αἱρετὰς εἶναι καὶ μηδεμίαν κληρωτὴν, καὶ ὀλίγους κυρίους θανάτου καὶ φυγῆς, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά. Δεῖ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ μεμιγμένῃ καλῶς ἀμφότερα δοκεῖν εἶναι καὶ μηδέτερον· καὶ σώζεσθαι δι' αὑτῆς καὶ μὴ ἔξωθεν· καὶ δι' αὑτῆς, μὴ τῷ πλείους ἔξωθεν εἶναι τοὺς βουλομένους· εἴη γὰρ ἂν καὶ πονηρᾷ πολιτείᾳ τοῦθ' ὑπάρχον· ἀλλὰ τῷ μηδ' ἂν βούλεσθαι πολιτείαν ἑτέραν μηδὲν τῶν τῆς πόλεως μορίων ὅλως. Τίνα μὲν οὖν τρόπον δεῖ καθιστάναι πολιτείαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ὀνομαζομένας ἀριστοκρατίας, νῦν εἴρηται.

VIII. [X.] Περὶ δὲ τυραννίδος ἦν ἡμῖν λοιπὸν εἰπεῖν, οὐχ ὡς ἐνούσης πολυλογίας περὶ αὐτὴν, ἀλλ' ὅπως λάβῃ τῆς μεθόδου τὸ μέρος· ἐπειδὴ καὶ ταύτην τίθεμεν τῶν πολιτειῶν τι μέρος. Περὶ μὲν οὖν βασιλείας διωρίσαμεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις, ἐν οἷς περὶ τῆς μάλιστα λεγομένης βασιλείας ἐποιούμεθα τὴν σκέψιν, πότερον ἀσύμφορον ἢ συμφέρει ταῖς πόλεσι, καὶ τίνα καὶ πόθεν δεῖ καθιστάναι καὶ πῶς. Τυραννίδος δ' εἴδη δύο μὲν διείλομεν ἐν οἷς περὶ βασιλείας ἐπεσκοποῦμεν, διὰ τὸ τὴν δύναμιν ἐπαλλάττειν πως αὐτῶν καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν, διὰ τὸ κατὰ νόμον εἶναι ἀμφοτέρας ταύτας [τὰς] ἀρχάς· ἔν τε γὰρ τῶν βαρβάρων τισὶν αἱροῦνται αὐτοκράτορας μονάρχους, καὶ τὸ παλαιὸν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐγίνοντό τινες μόναρχοι τὸν τρόπον τοῦτον, οὓς ἐκάλουν αἰσυμνήτας. Ἔχουσι δέ τινας πρὸς ἀλλήλας αὗται διαφοράς· ἦσαν δὲ διὰ μὲν τὸ κατὰ νόμον βασιλικαὶ καὶ διὰ τὸ μοναρχεῖν ἑκόντων, τυραννικαὶ δὲ διὰ τὸ δεσποτικῶς ἄρχειν κατὰ τὴν αὑτῶν γνώμην. Τρίτον δὲ εἶδος τυραννίδος, ἥπερ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ τυραννὶς, ἀντίστροφος οὖσα τῇ βασιλείᾳ. Τοιαύτην δ' ἀναγκαῖον εἶναι τυραννίδα τὴν μοναρχίαν· ἥτις ἀνυπεύθυνος ἄρχει τῶν ὁμοίων καὶ βελτιόνων πάντων πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῆς συμφέρον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ τῶν ἀρχομένων. Διόπερ ἀκούσιος· οὐθεὶς γὰρ ἑκὼν ὑπομένει τῶν ἐλευθέρων τὴν τοιαύτην ἀρχήν. Τυραννίδος μὲν οὖν εἴδη ταῦτα καὶ τοσαῦτα διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

IX. [XI.] Τίς δ' ἀρίστη πολιτεία καὶ τίς ἄριστος βίος ταῖς πλείσταις πόλεσι καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, μήτε πρὸς ἀρετὴν συγκρίνουσι τὴν ὑπὲρ τοὺς ἰδιώτας, μήτε πρὸς παιδείαν, ἃ φύσεως δεῖται καὶ χορηγίας τυχηρᾶς· μήτε πρὸς πολιτείαν τὴν κατ' εὐχὴν γινομένην, ἀλλὰ βίον τε τὸν τοῖς πλείστοις κοινωνῆσαι δυνατὸν, καὶ πολιτείαν, ἧς τὰς πλείστας πόλεις ἐνδέχεται μετασχεῖν; Καὶ γὰρ ἃς καλοῦσιν ἀριστοκρατίας, περὶ ὧν νῦν εἴπομεν, τὰ μὲν ἐξωτέρω πίπτει ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, τὰ δὲ γειτνιῶσι τῇ καλουμένῃ πολιτείᾳ· διὸ περὶ ἀμφοῖν ὡς μιᾶς λεκτέον. Ἡ δὲ δὴ κρίσις περὶ ἁπάντων τούτων ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐστίν. Εἰ γὰρ καλῶς ἐν τοῖς Ἠθικοῖς εἴρηται τὸ τὸν εὐδαίμονα βίον εἶναι τὸν κατ' ἀρετὴν ἀνεμπόδιστον, μεσότητα δὲ τὴν ἀρετὴν, τὸν μέσον ἀναγκαῖον εἶναι βίον βέλτιστον, τῆς ἑκάστοις ἐνδεχομένης τυχεῖν μεσότητος. Τοὺς δὲ αὐτοὺς τούτους ὅρους ἀναγκαῖον εἶναι καὶ πόλεως ἀρετῆς καὶ κακίας καὶ πολιτείας· ἡ γὰρ πολιτεία βίος τίς ἐστι πόλεως. Ἐν ἁπάσαις δὴ ταῖς πόλεσίν ἐστι τρία μέρη τῆς πόλεως, οἱ μὲν εὔποροι σφόδρα, οἱ δὲ ἄποροι σφόδρα, οἱ δὲ τρίτοι οἱ μέσοι τούτων. Ἐπεὶ τοίνυν ὁμολογεῖται τὸ μέτριον ἄριστον καὶ τὸ μέσον, φανερὸν ὅτι καὶ τῶν εὐτυχημάτων ἡ κτῆσις ἡ μέση βελτίστη πάντων. Ῥᾴστη γὰρ τῷ λόγῳ πειθαρχεῖν· ὑπέρκαλον δὲ ἢ ὑπερίσχυρον ἢ ὑπερευγενῆ ἢ ὑπερπλούσιον, ἢ τἀναντία τούτοις ὑπέρπτωχον ἢ ὑπερασθενῆ καὶ σφόδρα ἄτιμον χαλεπὸν τῷ λόγῳ ἀκολουθεῖν. Γίνονται γὰρ οἱ μὲν ὑβρισταὶ καὶ μεγαλοπόνηροι μᾶλλον, οἱ δὲ κακοῦργοι καὶ μικροπόνηροι λίαν· τῶν δ' ἀδικημάτων τὰ μὲν γίνεται δι' ὕβριν, τὰ δὲ διὰ κακουργίαν. Ἔτι δὲ ἥκισθ' οὗτοι φιλαρχοῦσι καὶ βουλαρχοῦσι· ταῦτα δ' ἀμφότερα βλαβερὰ ταῖς πόλεσι. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ μὲν ἐν ὑπεροχαῖς εὐτυχημάτων ὄντες, ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ φίλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ἄρχεσθαι οὔτε βούλονται οὔτε ἐπίστανται, καὶ τοῦτ' εὐθὺς οἴκοθεν ὑπάρχει παισὶν οὖσι· διὰ γὰρ τὴν τρυφὴν οὐδ' ἐν τοῖς διδασκαλείοις ἄρχεσθαι σύνηθες αὐτοῖς. Οἱ δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἐν ἐνδείᾳ τούτων ταπεινοὶ λίαν· ὥσθ' οἱ μὲν ἄρχειν οὐκ ἐπίστανται, ἀλλ' ἄρχεσθαι δουλικὴν ἀρχὴν, οἱ δ' ἄρχεσθαι μὲν οὐδεμιᾷ ἀρχῇ, ἄρχειν δὲ δεσποτικὴν ἀρχήν. Γίνεται οὖν δούλων καὶ δεσποτῶν πόλις, ἀλλ' οὐκ ἐλευθέρων, καὶ τῶν μὲν φθονούντων, τῶν δὲ καταφρονούντων· ἃ πλεῖστον ἀπέχει φιλίας καὶ κοινωνίας πολιτικῆς· ἡ γὰρ κοινωνία φιλικόν· οὐδὲ γὰρ ὁδοῦ βούλονται κοινωνεῖν τοῖς ἐχθροῖς. Βούλεται δέ γε ἡ πόλις ἐξ ἴσων εἶναι καὶ ὁμοίων ὅτι μάλιστα

...το δ' ὑπάρχει μάλιστα τοῖς μέσοις. Ὥστ' ἀναγ-...ον ἄριστα πολιτεύεσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἐστὶν, ...ὧν φαμεν φύσει τὴν σύστασιν εἶναι τῆς πόλεως. ...σώζονται δ' ἐν ταῖς πόλεσιν οὗτοι μάλιστα τῶν ...ιτῶν· οὔτε γὰρ αὐτοὶ τῶν ἀλλοτρίων, ὥσπερ οἱ πέ-...ες, ἐπιθυμοῦσιν, οὔτε τῆς τούτων ἕτεροι, καθάπερ τῶν πλουσίων οἱ πένητες ἐπιθυμοῦσι, καὶ διὰ τὸ ...ἐπιβουλεύεσθαι μήτ' ἐπιβουλεύειν ἀκινδύνως διά-...ιν. Διὰ τοῦτο καλῶς εὔξατο Φωκυλίδης·

...λλὰ μέσοισιν ἄριστα· μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.

...ον ἄρα, ὅτι καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτικὴ ἀρίστη ἡ ...τῶν μέσων· καὶ τὰς τοιαύτας ἐνδέχεται εὖ πολι-...θαι πόλεις, ἐν αἷς δὴ πολὺ τὸ μέσον καὶ κρεῖτ-...μάλιστα μὲν ἀμφοῖν, εἰ δὲ μὴ, θατέρου μέρους· ...τιθέμενον γὰρ ποιεῖ ῥοπὴν, καὶ κωλύει γίνεσθαι ...ἐναντίας ὑπερβολάς. Διόπερ εὐτυχία μεγίστη ...πολιτευομένους οὐσίαν ἔχειν μέσην καὶ ἱκανήν· ...του οἱ μὲν πολλὰ σφόδρα κέκτηνται, οἱ δὲ μηδὲν, ...ος ἔσχατος γίνεται ἢ ὀλιγαρχία ἄκρατος ἢ τυ-...ς, δι' ἀμφοτέρας τὰς ὑπερβολάς· καὶ γὰρ ἐκ ...κρατίας τῆς νεανικωτάτης καὶ ἐξ ὀλιγαρχίας γί-...τυραννὶς, ἐκ δὲ τῶν μέσων καὶ τῶν σύνεγγυς πο-...πον. Τὴν δ' αἰτίαν ὕστερον ἐν τοῖς περὶ τὰς ...βολὰς τῶν πολιτειῶν ἐροῦμεν. Ὅτι δ' ἡ μέση ...στη, φανερόν· μόνη γὰρ ἀστασίαστος· ὅπου γὰρ ...τὸ διὰ μέσου, ἥκιστα στάσεις καὶ διαστάσεις γί-...ι τῶν πολιτειῶν. Καὶ αἱ μεγάλαι πόλεις ἀστα-...ότεραι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι πολὺ τὸ μέσον· ...ταῖς μικραῖς ῥᾴδιόν τε διαλαβεῖν εἰς δύο πάν-...ὥστε μηθὲν καταλιπεῖν μέσον, καὶ πάντες σχεδὸν ...οι ἢ εὔποροί εἰσι. Καὶ αἱ δημοκρατίαι δὲ ...λέστεραι τῶν ὀλιγαρχιῶν εἰσι καὶ πολυχρονιώτεραι ...οὺς μέσους· πλείους τε γάρ εἰσι καὶ μᾶλλον με-...σι τῶν τιμῶν ἐν ταῖς δημοκρατίαις ἢ ταῖς ὀλι-...ίαις· ἐπεὶ ὅταν ἄνευ τούτων τῷ πλήθει ὑπερτεί-...οἱ ἄποροι, κακοπραγία γίνεται, καὶ ἀπόλλυν-...χέως. Σημεῖον δὲ δεῖ νομίζειν καὶ τὸ τοὺς βελ-...υς νομοθέτας εἶναι τῶν μέσων πολιτῶν. Σό-...ε γὰρ ἦν τούτων· δηλοῖ δ' ἐκ τῆς ποιήσεως· καὶ ...ργος· οὐ γὰρ ἦν βασιλεύς· καὶ Χαρώνδας, ...χεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν ἄλλων. Φανερὸν δ' ἐκ ...ν καὶ διότι αἱ πλεῖσται πολιτεῖαι αἱ μὲν δημοκρα-...εἰσιν, αἱ δ' ὀλιγαρχικαί· διὰ γὰρ τὸ ἐν ταύ-...πολλάκις ὀλίγον εἶναι τὸ μέσον, αἰεὶ ὁπότεροι ...ερέχωσιν, εἴθ' οἱ τὰς οὐσίας ἔχοντες, εἴθ' ὁ δῆ-...οἱ τὸ μέσον ἐκβαίνοντες, καθ' αὑτοὺς ἄγουσι τὴν ...είαν· ὥστε ἢ δῆμος γίνεται ἢ ὀλιγαρχία. Πρὸς ...τοις διὰ τὸ στάσεις γίνεσθαι καὶ μάχας πρὸς ...ους τῷ δήμῳ καὶ τοῖς εὐπόροις, ὁποτέροις ἂν ...ον συμβῇ κρατῆσαι τῶν ἐναντίων, οὐ καθιστᾶσι ...ν πολιτείαν οὐδ' ἴσην, ἀλλὰ τῆς νίκης ...ν τὴν ὑπεροχὴν τῆς πολιτείας λαμβάνουσι, ...οἱ μὲν δημοκρατίαν οἱ δ' ὀλιγαρχίαν ποιοῦσιν. ...δὲ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ γενομένων τῆς Ἑλλάδος ...τὴν παρ' αὐτοῖς ἑκάτεροι πολιτείαν ἀποβλέπον-...ἱ μὲν δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσι καθίστασαν, οἱ ...λιγαρχίας, οὐ πρὸς τὸ τῶν πόλεων συμφέρον σκο-...τες, ἀλλὰ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶν· ὥστε διὰ ταύ-...τὰς αἰτίας ἢ μηδέποτε τὴν μέσην γίνεσθαι πολι-..., ἢ ὀλιγάκις, καὶ παρ' ὀλίγοις· εἷς γὰρ ἀνὴρ συν-...θη μόνος τῶν πρότερον ἐφ' ἡγεμονίᾳ γενομέ-...αύτην ἀποδοῦναι τὴν τάξιν. Ἤδη δὲ καὶ τοῖς ...ς πόλεσιν ἔθος καθέστηκε, μηδὲ βούλεσθαι τὸ ἴσον, ἀλλ' ἢ ἄρχειν ζητεῖν ἢ κρατουμένους ὑπομένειν. Τίς μὲν οὖν ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, ἐκ τούτων φανερόν. Τῶν δ' ἄλλων πολιτειῶν (ἐπειδὴ πλείους δημοκρατίας καὶ πλείους ὀλιγαρχίας φαμὲν εἶναι) ποίαν πρώτην θετέον καὶ δευτέραν καὶ τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐχομένην, τῷ τὴν μὲν εἶναι βελτίω, τὴν δὲ χείρω διωρισμένης τῆς ἀρίστης, οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν. Δεῖ γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι βελτίω τὴν ἐγγύτατα ταύτης, χείρω δὲ τὴν ἀφεστηκυῖαν τοῦ μέσου πλεῖον, ἂν μὴ πρὸς ὑπόθεσιν κρίνῃ τις. Λέγω δὲ τὸ πρὸς ὑπόθεσιν, ὅτι πολλάκις οὔσης ἄλλης πολιτείας αἱρετωτέρας, ἐνίοις οὐδὲν κωλύσει συμφέρειν ἑτέραν μᾶλλον εἶναι πολιτείαν.

X. [XII.] Τίς δὲ πολιτεία τίσι καὶ ποία συμφέρει ποίοις, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων διελθεῖν. Ληπτέον δὴ πρῶτον περὶ πασῶν καθόλου ταὐτόν· δεῖ γὰρ κρεῖττον εἶναι τὸ βουλόμενον μέρος τῆς πόλεως τοῦ μὴ βουλομένου μένειν τὴν πολιτείαν. Ἔστι δὲ πᾶσα πόλις ἔκ τε τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ· λέγω δὲ ποιὸν μὲν ἐλευθερίαν, πλοῦτον, παιδείαν, εὐγένειαν· ποσὸν δὲ τὴν τοῦ πλήθους ὑπεροχήν. Ἐνδέχεται δὲ τὸ μὲν ποιὸν ὑπάρχειν ἑτέρῳ μέρει τῆς πόλεως, ἐξ ὧν συνέστηκε μερῶν ἡ πόλις, ἄλλῳ δὲ μέρει τὸ ποσόν· οἷον πλείους τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν γενναίων τοὺς ἀγεννεῖς, ἢ τῶν πλουσίων τοὺς ἀπόρους, μὴ μέντοι τοσοῦτον ὑπερέχειν τῷ ποσῷ, ὅσον λείπεσθαι τῷ ποιῷ· διὸ ταῦτα πρὸς ἄλληλα συγκριτέον. Ὅπου μὲν οὖν ὑπερέχει τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος τὴν εἰρημένην ἀναλογίαν, ἐνταῦθα πέφυκεν εἶναι δημοκρατίαν, καὶ ἕκαστον εἶδος δημοκρατίας κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ δήμου ἑκάστου· οἷον ἐὰν μὲν τὸ τῶν γεωργῶν ὑπερτείνῃ πλῆθος, τὴν πρώτην δημοκρατίαν· ἐὰν δὲ τὸ τῶν βαναύσων καὶ μισθαρνούντων, τὴν τελευταίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἄλλας τὰς μεταξὺ τούτων. Ὅπου δὲ τὸ τῶν εὐπόρων καὶ γνωρίμων [μᾶλλον] ὑπερτείνει τῷ ποιῷ ἢ λείπεται τῷ ποσῷ, ἐνταῦθα δὲ ὀλιγαρχίαν καὶ τῆς ὀλιγαρχίας τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστον εἶδος κατὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὀλιγαρχικοῦ πλήθους. Δεῖ δ' αἰεὶ τὸν νομοθέτην ἐν τῇ πολιτείᾳ προσλαμβάνειν τοὺς μέσους· ἄν τε γὰρ ὀλιγαρχικοὺς τοὺς νόμους τιθῇ, στοχάζεσθαι χρὴ τῶν μέσων, ἐάν τε δημοκρατικοὺς, προσάγεσθαι τοῖς νόμοις τούτους. Ὅπου δὲ τὸ τῶν μέσων ὑπερτείνει πλῆθος ἢ συναμφοτέρων τῶν ἄκρων ἢ καὶ θατέρου μόνον, ἐνταῦθ' ἐνδέχεται πολιτείαν εἶναι μόνιμον· οὐθὲν γὰρ φοβερὸν μήποτε συμφωνήσωσιν οἱ πλούσιοι τοῖς πένησιν ἐπὶ τούτους· οὐδέποτε γὰρ ἅτεροι βουλήσονται δουλεύειν τοῖς ἑτέροις. Κοινοτέραν δ' ἂν ζητῶσιν, οὐδεμίαν εὑρήσουσιν ἄλλην ταύτης· ἐν μέρει γὰρ ἄρχειν οὐκ ἂν ὑπομείνειαν, διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους· πανταχοῦ δὲ πιστότατος ὁ διαιτητής· διαιτητὴς δὲ ὁ μέσος. Ὅσῳ δ' ἂν ἄμεινον ἡ πολιτεία μιχθῇ, τοσούτῳ μονιμωτέρα. Διαμαρτάνουσι δὲ πολλοὶ καὶ τῶν τὰς ἀριστοκρατικὰς βουλομένων ποιεῖν πολιτείας, οὐ μόνον ἐν τῷ πλεῖον νέμειν τοῖς εὐπόροις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ παρακρούεσθαι τὸν δῆμον· ἀνάγκη γὰρ χρόνῳ ποτὲ ἐκ τῶν ψευδῶς ἀγαθῶν ἀληθὲς συμβῆναι κακόν· αἱ γὰρ πλεονεξίαι τῶν πλουσίων ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν ἢ αἱ τοῦ δήμου. [XIII.] Ἔστι δ', ὅσα προφάσεως χάριν ἐν ταῖς πολιτείαις σοφίζονται πρὸς τὸν δῆμον, πέντε τὸν ἀριθμὸν, περὶ ἐκκλησίαν, περὶ τὰς ἀρχὰς, περὶ δικαστήρια, περὶ ὅπλισιν, περὶ γυμνασίαν. Περὶ ἐκκλησίαν μὲν, τὸ ἐξεῖναι ἐκκλησιάζειν πᾶσι,

ζημίαν δὲ ἐπικεῖσθαι τοῖς εὐπόροις, ἐὰν μὴ ἐκκλησιάζωσιν, ἢ μόνοις ἢ μείζω πολλῷ· περὶ δὲ τὰς ἀρχάς, τὸ τοῖς μὲν ἔχουσι τίμημα μὴ ἐξεῖναι ἐξόμνυσθαι, τοῖς δ᾽ ἀπόροις ἐξεῖναι· καὶ περὶ τὰ δικαστήρια, τοῖς μὲν εὐπόροις εἶναι ζημίαν, ἂν μὴ δικάζωσι, τοῖς δ᾽ ἀπόροις ἄδειαν, ἢ τοῖς μὲν μεγάλην, τοῖς δὲ μικράν, ὥσπερ ἐν τοῖς Χαρώνδου νόμοις. Ἐνιαχοῦ δ᾽ ἔξεστι μὲν πᾶσιν ἀπογραψαμένοις ἐκκλησιάζειν καὶ δικάζειν, ἐὰν δ᾽ ἀπογραψάμενοι μήτε ἐκκλησιάζωσι μήτε δικάζωσιν, ἐπίκεινται μεγάλαι ζημίαι τούτοις, ἵνα διὰ μὲν τὴν ζημίαν φεύγωσι τὸ ἀπογράφεσθαι, διὰ δὲ τὸ μὴ ἀπογράφεσθαι μὴ δικάζωσι μηδ᾽ ἐκκλησιάζωσι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοῦ ὅπλα κεκτῆσθαι καὶ τοῦ γυμνάζεσθαι νομοθετοῦσι· τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις ἔξεστι μὴ κεκτῆσθαι, τοῖς δ᾽ εὐπόροις ἐπιζήμιον μὴ κεκτημένοις. Κἂν μὴ γυμνάζωνται, τοῖς μὲν οὐδεμία ζημία, τοῖς δ᾽ εὐπόροις ἐπιζήμιον, ὅπως οἱ μὲν διὰ τὴν ζημίαν μετέχωσιν, οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ φοβεῖσθαι μὴ μετέχωσι. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας. Ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις πρὸς ταῦτ᾽ ἀντισοφίζονται· τοῖς μὲν γὰρ ἀπόροις μισθὸν πορίζουσιν ἐκκλησιάζουσι καὶ δικάζουσιν, τοῖς δ᾽ εὐπόροις οὐδεμίαν τάττουσι ζημίαν. Ὥστε φανερόν, ὅτι εἴ τις βούλεται μιγνύναι δικαίως, δεῖ τὰ παρ᾽ ἑκατέροις συνάγειν, καὶ τοῖς μὲν μισθὸν πορίζειν, τοῖς δὲ ζημίαν· οὕτω γὰρ ἂν κοινωνοῖεν ἅπαντες, ἐκείνως δ᾽ ἡ πολιτεία γίνεται τῶν ἑτέρων μόνον. Δεῖ δὲ τὴν πολιτείαν εἶναι μὲν ἐκ τῶν τὰ ὅπλα ἐχόντων μόνον, τοῦ δὲ τιμήματος τὸ πλῆθος ἁπλῶς μὲν ὁρισαμένους οὐκ ἔστιν εἰπεῖν τοσοῦτον ὑπάρχειν, ἀλλὰ σκεψαμένους τὸ ποῖον ἐπιβάλλει μακρότατον, ὥστε τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας εἶναι πλείους τῶν μὴ μετεχόντων, τοῦτο τάττειν. Ἐθέλουσι γὰρ οἱ πένητες καὶ μὴ μετέχοντες τῶν τιμῶν ἡσυχίαν ἔχειν, ἐὰν μὴ ὑβρίζῃ τις αὐτούς, μήτε ἀφαιρῆται μηδὲν τῆς οὐσίας. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ ῥᾴδιον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμβαίνει χαρίεντας εἶναι τοὺς μετέχοντας τοῦ πολιτεύματος. Καὶ εἰώθασι δέ, ὅταν πόλεμος ᾖ, ὀκνεῖν, ἂν μὴ λαμβάνωσι τροφήν, ἄποροι δὲ ὦσιν· ἐὰν δὲ πορίζῃ τις τροφήν, βούλονται πολεμεῖν. Ἔστι δ᾽ ἡ πολιτεία παρ᾽ ἐνίοις οὐ μόνον ἐκ τῶν ὁπλιτευόντων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡπλιτευκότων· ἐν Μαλιεῦσι δὲ ἡ μὲν πολιτεία ἦν ἐκ τούτων, τὰς δ᾽ ἀρχὰς ᾑροῦντο ἐκ τῶν στρατευομένων. Καὶ ἡ πρώτη δὲ πολιτεία ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο μετὰ τὰς βασιλείας ἐκ τῶν πολεμούντων· ἡ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ τῶν ἱππέων· τὴν γὰρ ἰσχὺν καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐν τοῖς ἱππεῦσιν ὁ πόλεμος εἶχεν· ἄνευ μὲν γὰρ συντάξεως ἄχρηστον τὸ ὁπλιτικόν· αἱ δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἐμπειρίαι καὶ τάξεις ἐν τοῖς ἀρχαίοις οὐχ ὑπῆρχον, ὥστ᾽ ἐν τοῖς ἱππεῦσιν εἶναι τὴν ἰσχύν. Αὐξανομένων δὲ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχυσάντων μᾶλλον, πλείους μετεῖχον τῆς πολιτείας· διόπερ ἃς νῦν καλοῦμεν πολιτείας, οἱ πρότερον ἐκάλουν δημοκρατίας. Ἦσαν δὲ αἱ ἀρχαῖαι πολιτεῖαι εὐλόγως ὀλιγαρχικαὶ καὶ βασιλικαί· δι᾽ ὀλιγανθρωπίαν γὰρ οὐκ εἶχον πολὺ τὸ μέσον· ὥστ᾽ ὀλίγοι τε ὄντες τὸ πλῆθος καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν, μᾶλλον ὑπέμενον τὸ ἄρχεσθαι. Διὰ τίνα μὲν οὖν εἰσιν αἰτίαν αἱ πολιτεῖαι πλείους, καὶ διὰ τί παρὰ τὰς λεγομένας ἕτεραι (δημοκρατία τε γὰρ οὐ μία τὸν ἀριθμόν ἐστι, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως·) ἔτι δὲ τίνες αἱ διαφοραί, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν συμβαίνει, πρὸς δὲ τούτοις τίς ἀρίστη τῶν πολιτειῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰπεῖν, καὶ τῶν ἄλλων ποία ποίοις ἁρμόττει τῶν πολιτ[...]
εἴρηται.

XI. [XIV.] Πάλιν δὲ κοινῇ καὶ χωρὶς περὶ ἑκάστης [...]
γωμεν, περὶ τῶν ἐφεξῆς λαβόντες ἀρχὴν τὴν προσή[...]
αὐτῶν. Ἔστι δὴ τρία μόρια τῶν πολιτειῶν πασῶν, π[...]
δεῖ θεωρεῖν τὸν σπουδαῖον νομοθέτην ἑκάστῃ τ[...]
φέρον· ὧν ἐχόντων καλῶς, ἀνάγκη τὴν πολιτεία[...]
καλῶς, καὶ τὰς πολιτείας ἀλλήλων διαφέρειν ἐν τ[...]
φέρειν ἕκαστον τούτων. Ἔστι δὲ τῶν τριῶν τ[...]
ἓν μέν τι τὸ βουλευόμενον περὶ τῶν κοινῶν, δ[...]
δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχάς· τοῦτο δ᾽ ἐστίν, ἃς δεῖ καὶ τ[...]
εἶναι κυρίας, καὶ ποίαν τινὰ δεῖ γίνεσθαι τὴν [...]
αὐτῶν· τρίτον δὲ τί τὸ δικάζον. Κύριον δ᾽ ἐ[...]
βουλευόμενον περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ συμμ[...]
καὶ διαλύσεως, καὶ περὶ νόμων καὶ περὶ θα[...]
καὶ φυγῆς καὶ δημεύσεως καὶ τῶν εὐθυνῶν. Ἀ[...]
καῖον δ᾽ ἤτοι πᾶσι τοῖς πολίταις ἀποδεδόσθαι [...]
ταύτας τὰς κρίσεις, ἢ τισὶ πάσας· οἷον ἀρχῇ τι[...]
ἢ [πλείοσιν ἢ] ἑτέροις ἑτέρας, ἢ τινὰς μὲν αὐτῶ[...]
τινὰς δὲ τισί. Τὸ μὲν οὖν πάντας καὶ περὶ ἁπ[...]
δημοτικόν· τὴν τοιαύτην γὰρ ἰσότητα ζητεῖ ὁ δ[...]
Εἰσὶ δὲ οἱ τρόποι τοῦ πάντας πλείους· εἷς μ[...]
κατὰ μέρος, ἀλλὰ μὴ πάντας ἀθρόους, ὥσπερ [...]
πολιτείᾳ τῇ τοῦ Τηλεκλέους ἐστὶ τοῦ Μιλησίου. [...]
ἐν ἄλλαις δὲ πολιτείαις βουλεύονται αἱ συναρχία[...]
ιοῦσαι, εἰς δὲ τὰς ἀρχὰς βαδίζουσι πάντες κατ[...]
ρος ἐκ τῶν φυλῶν καὶ τῶν μορίων τῶν ἐλαχίστω[...]
τελῶς, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων· συνιέναι δ[...]
περί τε νόμων θέσεως καὶ τῶν περὶ τῆς πολιτεί[...]
τὰ παραγγελλόμενα ἀκουσομένους ὑπὸ τῶν ἀρ[...]
Ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ πάντας ἀθρόους, συνιέναι[...]
νον πρός τε τὰς ἀρχαιρεσίας αἱρησομένους, καὶ [...]
τὰς νομοθεσίας, καὶ περὶ πολέμου καὶ εἰρήνη[...]
πρὸς εὐθύνας, τὰ δ᾽ ἄλλα τὰς ἀρχὰς βουλ[...]
τὰς ἐφ᾽ ἑκάστοις τεταγμένας, αἱρετὰς οὔσας ἐξ [...]
των ἢ κληρωτάς. Ἄλλος δὲ τρόπος, τὸ περὶ τ[...]
χὰς καὶ τὰς εὐθύνας ἀπαντᾶν τοὺς πολίτας, [...]
περὶ πολέμου βουλευσομένους καὶ συμμαχίας, [...]
ἄλλα τὰς ἀρχὰς διοικεῖν αἱρετὰς οὔσας, ὅσας [...]
ται· τοιαῦται δ᾽ εἰσίν, ὅσας ἄρχειν ἀναγκαῖο[...]
ἐπισταμένους. Τέταρτος δὲ τρόπος, τὸ πάντ[...]
πάντων βουλεύεσθαι συνιόντας, τὰς δ᾽ ἀρχὰς [...]
δενὸς κρίνειν, ἀλλὰ μόνον προανακρίνειν, [...]
λευταία δημοκρατία νῦν διοικεῖται τρόπον· [...]
γόν φαμεν εἶναι ὀλιγαρχίᾳ τε δυναστευτικῇ καὶ μ[...]
χίᾳ τυραννικῇ. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ τρόποι δημ[...]
κοὶ πάντες. Τὸ δὲ τινὰς περὶ πάντων, ὀλιγαρ[...]
Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο διαφορὰς πλείους. Ὅταν μ[...]
ἀπὸ τιμημάτων μετριωτέρων αἱρετοί τε ὦσι, καὶ [...]
ους διὰ τὴν μετριότητα τοῦ τιμήματος, καὶ [...]
ὁ νόμος ἀπαγορεύει μὴ κινῶσιν, ἀλλ᾽ ἀκολο[...]
καὶ ἐξῇ κτωμένῳ τὸ τίμημα μετέχειν, ὀλιγαρχί[...]
πολιτικὴ δ᾽ ἐστὶν ἡ τοιαύτη διὰ τὸ μετριάζειν. [...]
δὲ μὴ πάντες τοῦ βουλεύεσθαι μετέχωσιν, ἀλλ᾽ [...]
τοί, κατὰ νόμον δ᾽ ἄρχωσιν, ὥσπερ καὶ πρότερον, [...]
γαρχικόν. Ὅταν δὲ καὶ αἱρῶνται αὐτοὶ αὑτο[...]
κύριοι τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ ὅταν παῖς ἀντὶ π[...]
εἰσίῃ, καὶ κύριοι τῶν νόμων ὦσιν, ὀλιγαρχικὴ[...]
καῖον εἶναι τὴν τάξιν ταύτην. Ὅταν δὲ τιν[...]
οἷον πολέμου μὲν καὶ ὑπὲρ εἰρήνης καὶ εὐθυνῶ[...]
τες, τῶν δὲ ἄλλων ἄρχοντες καὶ οὗτοι αἱρετοὶ [...]
ρωτοί, ἀριστοκρατία ἢ πολιτεία. Ἐὰν δ᾽ ἐνί[...]
αἱρετοί, ἐνίων δὲ κληρωτοί, καὶ κληρωτοὶ ἢ ἁπλ[...]

οκρίτων, ἢ κοινῇ αἱρετοὶ καὶ κληρωτοὶ, τὰ μὲν πο-
τείας ἀριστοκρατικῆς ἐστι τούτων, τὰ δὲ πολιτείας
τῆς. Διῄρηται μὲν οὖν τὸ βουλευόμενον πρὸς τὰς
λιτείας τοῦτον τὸν τρόπον, καὶ διοικεῖ ἑκάστη πο-
εία κατὰ τὸν εἰρημένον διορισμόν. Συμφέρει δὲ
μοκρατίᾳ τε τῇ μάλιστ' εἶναι δοκούσῃ δημοκρατίᾳ
, (λέγω δὲ τοιαύτην, ἐν ᾗ κύριος ὁ δῆμος καὶ τῶν
ων ἐστί) πρὸς τὸ βουλεύεσθαι βέλτιόν τε αὐτὸ
εῖν, ὅπερ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις·
τουσι γὰρ ζημίαν τούτοις, οὓς βούλονται δικάζειν,
δικάζωσιν· οἱ δὲ δημοτικοὶ μισθὸν τοῖς ἀπόροις·
το δὲ καὶ περὶ τὰς ἐκκλησίας ποιεῖν. Βουλεύσον-
γὰρ βέλτιον κοινῇ βουλευόμενοι πάντες, ὁ μὲν δῆ-
μετὰ τῶν γνωρίμων, οὗτοι δὲ μετὰ τοῦ πλήθους.
φέρει δὲ καὶ τὸ αἱρετοὺς εἶναι τοὺς βουλευομένους
ηρωτοὺς ἴσως ἐκ τῶν μορίων. Συμφέρει δὲ κἂν
βάλλωσι πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος οἱ δημοτικοὶ τῶν
τικῶν ἢ μὴ πᾶσι διδόναι μισθὸν, ἀλλ' ὅσοι σύμ-
οι πρὸς τὸ τῶν γνωρίμων πλῆθος, ἢ ἀποκληροῦν
πλείους. Ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἢ προαιρεῖ-
τινας ἐκ τοῦ πλήθους ἢ κατασκευάσαντας ἀρ-
, οἷον ἐνίαις πολιτείαις ἐστὶν, οὓς καλοῦσι προ-
λους καὶ νομοφύλακας, καὶ περὶ τούτων χρηματί-
περὶ ὧν ἂν οὗτοι προβουλεύσωσιν· οὕτω γὰρ
ξει ὁ δῆμος τοῦ βουλεύεσθαι, καὶ λύειν οὐδὲν δυ-
ται τῶν περὶ τὴν πολιτείαν. Ἔτι ἢ ταὐτὰ ψηφί-
αι τὸν δῆμον, ἢ μηθὲν ἐναντίον τοῖς εἰσφερομέ-
ἢ τῆς συμβουλῆς μὲν μεταδιδόναι πᾶσι, βουλεύ-
α δὲ τοὺς ἄρχοντας. Καὶ τὸ ἀντικείμενον δὲ τοῦ
ας πολιτείαις γινομένου δεῖ ποιεῖν· ἀποψηφιζό-
ν γὰρ κύριον δεῖ ποιεῖν τὸ πλῆθος, καταψηφιζό-
ν δὲ μὴ κύριον, ἀλλ' ἐπαναγέσθω πάλιν ἐπὶ τοὺς
ντας. Ἐν γὰρ ταῖς πολιτείαις ἀντεστραμμένως
ουσιν· οἱ γὰρ ὀλίγοι ἀποψηφισάμενοι μὲν κύριοι,
ψηφισάμενοι δὲ οὐ κύριοι, ἀλλ' ἐπανάγεται εἰς
πλείστους αἰεί.

XII. [XV.] Περὶ μὲν οὖν τοῦ βουλευομένου καὶ τοῦ
ν δὴ τῆς πολιτείας τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.
μένη δὲ τούτων ἐστὶν ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς διαίρεσις·
γὰρ καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς πολιτείας πολλὰς
ορὰς, πόσοι τε ἀρχαὶ, καὶ κύριαι τίνων, καὶ περὶ
ν, πόσος ἑκάστης ἀρχῆς· οἱ μὲν γὰρ ἑξαμήνους,
δι' ἐλάττονος, οἱ δ' ἐνιαυσίας, οἱ δὲ πολυχρονιω-
ποιοῦσι τὰς ἀρχάς· καὶ πότερον εἶναι δεῖ τὰς
ς ἀϊδίους ἢ πολυχρονίους, ἢ μηδέτερον, ἀλλὰ
άκις τοὺς αὐτοὺς, ἢ μὴ τὸν αὐτὸν δὶς, ἀλλ' ἅπαξ
ν. Ἔτι δὲ περὶ τὴν κατάστασιν τῶν ἀρχῶν, ἐκ
δεῖ γίνεσθαι καὶ ὑπὸ τίνων καὶ πῶς· περὶ πάν-
γὰρ τούτων δεῖ δύνασθαι διελεῖν, κατὰ πόσους
εται γενέσθαι τρόπους, κἄπειτα προσαρμόσαι,
ς ποῖαι πολιτείαις συμφέρουσιν. Ἔστι δὲ οὐδὲ
ο διορίσαι ῥᾴδιον, ποίας δεῖ καλεῖν ἀρχάς· πολ-
γὰρ ἐπιστατῶν ἡ πολιτικὴ κοινωνία δεῖται· διό-
πάντας οὔτε τοὺς αἱρετοὺς οὔτε τοὺς κληρωτοὺς
ντας θετέον, οἷον τοὺς ἱερεῖς πρῶτον· τοῦτο γὰρ
ν. τι παρὰ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς θετέον. Ἔτι
ηγοὶ καὶ κήρυκες· αἱροῦνται δὲ καὶ πρεσβευ-
Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν πολιτικαὶ τῶν ἐπιμελειῶν ἢ πάν-
ῶν πολιτικῶν πρός τινα πρᾶξιν, οἷον στρατηγὸς
ευομένων· ἢ κατὰ μέρος, οἷον ὁ γυναικονόμος ἢ
όμος· αἱ δ' οἰκονομικαί· πολλάκις γὰρ αἱροῦν-
ομέτρας· αἱ δ' ὑπηρετικαὶ καὶ πρὸς ἅς, ἂν εὐπο-
άττουσι δούλους. Μάλιστα δ' ὡς ἁπλῶς εἰ-
πεῖν ἀρχὰς λεκτέον ταύτας, ὅσαις ἀποδέδοται βουλεύ-
σασθαί τε περὶ τινῶν, καὶ κρῖναι καὶ ἐπιτάξαι, καὶ
μάλιστα τοῦτο· τὸ γὰρ ἐπιτάττειν ἀρχικώτερόν ἐστιν.
Ἀλλὰ ταῦτα διαφέρει πρὸς μὲν τὰς χρήσεις οὐδὲν ὡς
εἰπεῖν· οὐ γάρ πω κρίσις γέγονεν ἀμφισβητούντων πε-
ρὶ τοῦ ὀνόματος· ἔχει δέ τιν' ἄλλην διανοητικὴν πραγ-
ματείαν. Ποῖαι δ' αἱ ἀρχαὶ καὶ πόσαι ἀναγκαῖαι,
εἰ ἔσται πόλις, καὶ ποῖαι ἀναγκαῖαι μὲν οὔ, χρήσιμοι
δὲ πρὸς σπουδαίαν πολιτείαν, μᾶλλον ἄν τις ἀπορή-
σειε πρὸς ἅπασάν τε δὴ πολιτείαν καὶ δὴ καὶ τὰς μι-
κρὰς πόλεις. Ἐν μὲν γὰρ δὴ ταῖς μεγάλαις ἐνδέχεταί
τε καὶ δεῖ μίαν τετάχθαι πρὸς ἓν ἔργον· πολλούς τε
γὰρ εἰς τὰ ἀρχεῖα ἐνδέχεται βαδίζειν, διὰ τὸ πολλοὺς
εἶναι τοὺς πολίτας· ὥστε τὰς μὲν διαλείπειν πολὺν
χρόνον, τὰς δὲ ἅπαξ ἄρχειν· καὶ βέλτιον ἕκαστον ἔργον
τυγχάνει τῆς ἐπιμελείας μονοπραγματούσης ἢ πολυ-
πραγμονούσης. Ἐν δὲ ταῖς μικραῖς ἀνάγκη συνάγειν
εἰς ὀλίγους πολλὰς ἀρχάς· διὰ γὰρ ὀλιγανθρωπίαν
οὐ ῥᾴδιόν ἐστι πολλοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς εἶναι· τίνες γὰρ
οἱ τούτοις ἔσονται διαδεξόμενοι πάλιν; Δέονται δ'
ἐνίοτε τῶν αὐτῶν ἀρχῶν καὶ νόμων αἱ μικραὶ ταῖς με-
γάλαις, πλὴν αἱ μὲν δέονται πολλάκις τῶν αὐτῶν, ταῖς
δ' ἐν πολλῷ χρόνῳ τοῦτο συμβαίνει. Διόπερ οὐδὲν
κωλύει πολλὰς ἐπιμελείας ἅμα προστάττειν, οὐ γὰρ
ἐμποδιοῦσιν ἀλλήλαις· καὶ πρὸς τὴν ὀλιγανθρωπίαν
ἀναγκαῖον τὰ ἀρχεῖα οἷον ὀβελισκολύχνια ποιεῖν.
Ἐὰν οὖν ἔχωμεν λέγειν, πόσας ἀναγκαῖον ὑπάρχειν
πάσῃ πόλει, καὶ πόσας οὐκ ἀναγκαῖον, δεῖ δ' ὑπάρ-
χειν, ῥᾷον ἄν τις εἰδὼς ταῦτα συνάγοι, ποίας ἁρμότ-
τει συνάγειν ἀρχὰς εἰς μίαν ἀρχήν· ἁρμόττει δὲ καὶ
τοῦτο μὴ λεληθέναι, ποῖα δεῖ κατὰ τόπον ἀρχεῖα πολ-
λῶν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ποίων πανταχοῦ μίαν ἀρχὴν
εἶναι κυρίαν, οἷον εὐκοσμίας πότερον ἐν ἀγορᾷ μὲν
ἀγορανόμον, ἄλλον δὲ κατ' ἄλλον τόπον, ἢ πανταχοῦ
τὸν αὐτόν· καὶ πότερον κατὰ τὸ πρᾶγμα δεῖ διαιρεῖν
ἢ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, λέγω δ' οἷον ἕνα τῆς εὐ-
κοσμίας, ἢ παίδων ἄλλον καὶ γυναικῶν. Καὶ κατὰ
τὰς πολιτείας δὲ, πότερον διαφέρει καθ' ἑκάστην καὶ
τὸ τῶν ἀρχῶν γένος ἢ οὐδέν· οἷον ἐν δημοκρατίᾳ καὶ
ὀλιγαρχίᾳ καὶ ἀριστοκρατίᾳ καὶ μοναρχίᾳ πότερον αἱ
αὐταὶ μέν εἰσιν ἀρχαὶ κύριαι, οὐκ ἐξ ἴσων δ' οὐδ' ἐξ
ὁμοίων, ἀλλ' ἕτεραι ἐν ἑτέραις, οἷον ἐν μὲν ταῖς ἀρι-
στοκρατίαις ἐκ πεπαιδευμένων, ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις
ἐκ τῶν πλουσίων, ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις ἐκ τῶν ἐλευ-
θέρων· ἢ τυγχάνουσι μέν τινες οὖσαι καὶ κατὰ ταύτας
τὰς διαφορὰς τῶν ἀρχῶν, ἔστι δὲ ὅπου συμφέρουσιν αἱ
αὐταὶ, καὶ ὅπου διαφέρουσιν· ἔνθα μὲν γὰρ ἁρμόττει
μεγάλας, ἔνθα δ' εἶναι μικρὰς τὰς αὐτάς. Οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ ἴδιαί τινές εἰσιν, οἷον ἡ τῶν προβούλων·
αὕτη γὰρ οὐ δημοκρατική, βουλὴ δὲ δημοτικόν· δεῖ
μὲν γὰρ εἶναί τι τοιοῦτον, ᾧ ἐπιμελὲς ἔσται τοῦ δή-
μου προβουλεύειν, ὅπως ἀσχολῶν ἔσται. Τοῦτο δὲ,
ἂν ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ὦσιν, ὀλιγαρχικόν· τοὺς δὲ
προβούλους ὀλίγους ἀναγκαῖον εἶναι τὸ πλῆθος· ὥστ'
ὀλιγαρχικόν. Ἀλλ' ὅπου ἄμφω αὗται αἱ ἀρχαὶ, οἱ
πρόβουλοι καθιστᾶσιν ἐπὶ τοῖς βουλευταῖς· ὁ μὲν
γὰρ βουλευτὴς δημοτικὸν, ὁ δὲ πρόβουλος ὀλιγαρχι-
κόν. Καταλύεται δὲ καὶ τῆς βουλῆς ἡ δύναμις ἐν
ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἐν αἷς αὐτὸς συνιὼν ὁ
δῆμος χρηματίζει περὶ πάντων. Τοῦτο δὲ συμβαίνειν
εἴωθεν, ὅταν εὐπορία τις ᾖ ἢ μισθὸς τοῖς ἐκκλησιά-
ζουσι· σχολάζοντες γὰρ συλλέγονταί τε πολλάκις καὶ
ἅπαντα αὐτοὶ κρίνουσι. Παιδονόμος δὲ καὶ γυναι-

κονόμος καὶ εἴ τις ἄλλος ἄρχων κύριός ἐστι τοιαύτης ἐπιμελείας, ἀριστοκρατικόν, δημοκρατικὸν δ' οὔ· πῶς γὰρ οἷόν τε κωλύειν ἐξιέναι τὰς τῶν ἀπόρων; οὐδ' ὀλιγαρχικόν· τρυφῶσι γὰρ αἱ τῶν ὀλιγαρχούντων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω νῦν. Περὶ δὲ τὰς τῶν ἀρχῶν καταστάσεις πειρατέον ἐξ ἀρχῆς διελθεῖν. Εἰσὶ δ' αἱ διαφοραὶ ἐν τρισὶν ὅροις, ὧν συντιθεμένων ἀναγκαῖον πάντας εἰλῆφθαι τοὺς τρόπους. Ἔστι δὲ τῶν τριῶν τούτων ἓν μέν, τίνες οἱ καθιστάντες τὰς ἀρχάς, δεύτερον δέ, ἐκ τίνων, λοιπὸν δέ, τίνα τρόπον; Ἑκάστου δὲ τῶν τριῶν τούτων διαφοραὶ τρεῖς εἰσιν· ἢ γὰρ πάντες οἱ πολῖται καθιστᾶσιν, ἢ τινές· καὶ ἢ ἐκ πάντων ἢ ἐκ τινῶν ἀφωρισμένων, οἷον ἢ τιμήματι ἢ γένει ἢ ἀρετῇ ἢ τινι τοιούτῳ ἄλλῳ· ὥσπερ ἐν Μεγάροις ἐκ τῶν συγκατελθόντων καὶ συμμαχεσαμένων πρὸς τὸν δῆμον· καὶ ταῦτα ἢ αἱρέσει ἢ κλήρῳ· πάλιν ταῦτα συνδυαζόμενα, λέγω δὲ τὰς μὲν τινές, τὰς δὲ πάντες, καὶ τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν, καὶ τὰς μὲν αἱρέσει, τὰς δὲ κλήρῳ. Τούτων δ' ἑκάστης ἔσονται τῆς διαφορᾶς τρόποι τέτταρες· ἢ γὰρ πάντες ἐκ πάντων αἱρέσει· ἢ πάντες ἐκ πάντων κλήρῳ· καὶ ἢ ἐξ ἁπάντων, [ἢ] ὡς ἀνὰ μέρος, οἷον κατὰ φυλὰς καὶ δήμους καὶ φρατρίας, ἕως ἂν διέλθῃ διὰ πάντων τῶν πολιτῶν, ἢ αἰεὶ ἐξ ἁπάντων· καὶ τὰ μὲν οὕτω, τὰ δὲ ἐκείνως. Πάλιν εἰ τινὲς οἱ καθιστάντες ἢ ἐκ πάντων αἱρέσει ἢ ἐκ πάντων κλήρῳ, ἢ ἐκ τινῶν αἱρέσει, ἢ ἐκ τινῶν κλήρῳ· ἢ τὰ μὲν οὕτω, τὰ δ' ἐκείνως· λέγω δὲ τὰ μὲν ἐκ πάντων αἱρέσει, τὰ δὲ κλήρῳ· ὥστε δώδεκα οἱ τρόποι γίνονται χωρὶς τῶν [δύο] συνδυασμῶν. Τούτων δ' αἱ μὲν δύο καταστάσεις δημοτικαί, τὸ πάντας ἐκ πάντων αἱρέσει ἢ κλήρῳ γίνεσθαι, ἢ ἀμφοῖν, τὰς μὲν κλήρῳ τὰς δ' αἱρέσει τῶν ἀρχῶν. Τὸ δὲ μὴ πάντας ἅμα μὲν καθιστάναι, ἐξ ἁπάντων δ' ἢ ἐκ τινῶν, ἢ κλήρῳ, ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφοῖν· ἢ τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν, ἀμφοῖν, (τὸ δὲ ἀμφοῖν λέγω, τὰς μὲν κλήρῳ, τὰς δ' αἱρέσει,) πολιτικόν. Καὶ τὸ τινὰς ἐκ πάντων, τὰς μὲν αἱρέσει καθιστάναι, τὰς δὲ κλήρῳ, ἢ ἀμφοῖν, (τὰς μὲν κλήρῳ τὰς δ' αἱρέσει) ὀλιγαρχικόν· ὀλιγαρχικώτερον δὲ καὶ τὸ ἐξ ἀμφοῖν. Τὸ δέ, τὰς μὲν ἐκ πάντων, τὰς δ' ἐκ τινῶν, πολιτικὸν ἀριστοκρατικῶς, ἢ τὰς μὲν αἱρέσει, τὰς δὲ κλήρῳ. Τὸ δὲ τινὰς ἐκ τινῶν, ὀλιγαρχικόν· καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινῶν κλήρῳ, μὴ γενόμενον δ' ὁμοίως, καὶ τὸ τινὰς ἐκ τινῶν ἀμφοῖν. Τὸ δὲ τινὰς ἐξ ἁπάντων, [οὐκ ὀλιγαρχικόν·] τὸ δ' ἐκ τινῶν αἱρέσει πάντας, ἀριστοκρατικόν. Οἱ μὲν οὖν τρόποι τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοσοῦτοι τὸν ἀριθμόν εἰσι, καὶ διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας οὕτω. Τίνα δὲ τίσι συμφέρει, ἢ πῶς δεῖ γίνεσθαι τὰς καταστάσεις ἅμα [ταῖς] δυνάμεσι τῶν ἀρχῶν, καὶ τίνες εἰσίν, ἔσται φανερόν. Λέγω δὲ δύναμιν ἀρχῆς, οἷον τὴν κυρίαν τῶν προσόδων, καὶ τὴν κυρίαν τῆς φυλακῆς· ἄλλο γὰρ εἶδος δυνάμεως, οἷον στρατηγίας καὶ τῆς τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν συμβολαίων κυρίας.

XIII. [XVI.] Λοιπὸν δὲ τῶν τριῶν εἰπεῖν τὸ δικαστικὸν περὶ τῶν δικαστηρίων. Ληπτέον δὲ καὶ τούτων [...] τρόπους κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἔστι δὲ διαφορὰ [...] δικαστηρίων ἐν τρισὶν ὅροις, ἐξ ὧν τε καὶ περὶ [...] πῶς. Λέγω δὲ ἐξ ὧν μέν, πότερον ἐκ πάντων ἢ [...]νῶν· περὶ ὧν δέ, πόσα εἴδη δικαστηρίων· τὸ δὲ [...] πότερον κλήρῳ ἢ αἱρέσει. Πρῶτον οὖν διαιρ[...] πόσα εἴδη δικαστηρίων. Ἔστι δὲ τὸν ἀριθμὸν [...] ἓν μὲν εὐθυντικόν· ἄλλο δέ, εἴ τις τι τῶν κοινῶν [...]κεῖ· ἕτερον, ὅσα εἰς τὴν πολιτείαν φέρει· τέταρτον [...] ἄρχουσι καὶ ἰδιώταις, ὅσα περὶ ζημιώσεων ἀμφισ[...]τοῦσι· πέμπτον τὸ περὶ τῶν ἰδίων συναλλαγμάτων [...] ἐχόντων μέγεθος· καὶ παρὰ ταῦτα τό τε φονικὸν [...] τὸ ξενικόν. Φονικοῦ μὲν [οὖν] εἴδη, ἄν τ' ἐν [...] αὐτοῖς δικασταῖς ἄν τ' ἐν ἄλλοις περί τε τῶν ἐκ [...]νοίας καὶ περὶ τῶν ἀκουσίων, καὶ ὅσα μὲν ὁμολογ[...]ται, ἀμφισβητεῖται δὲ περὶ τοῦ δικαίου· τέταρτον [...] ὅσα τοῖς φεύγουσι φόνου ἐπὶ καθόδῳ ἐπιφέρεται, [...]ον Ἀθήνησι λέγεται καὶ τὸ ἐν Φρεαττοῖ δικαστή[ριον] Συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ [...] καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι. Τοῦ δὲ ξενικοῦ [...] ξένοις πρὸς ξένους, ἄλλο ξένοις πρὸς ἀστούς. [...] δὲ παρὰ πάντα ταῦτα περὶ τῶν μικρῶν συναλλαγμά[...]των, ὅσα δραχμιαῖα καὶ πεντάδραχμα καὶ μικρῷ [...]ονος· δεῖ μὲν γὰρ καὶ περὶ τούτων γίνεσθαι [...] οὐκ ἐμπίπτει δὲ εἰς δικαστῶν πλῆθος. Ἀλλὰ [...] μὲν τούτων ἀφείσθω καὶ τῶν φονικῶν καὶ τῶν ξενικῶν. Περὶ δὲ τῶν πολιτικῶν λέγωμεν, περὶ ὧν μὴ γι[...]νων καλῶς, διαστάσεις γίνονται καὶ τῶν πολιτειῶν κινήσεις. Ἀνάγκη δ' ἤτοι πάντας περὶ πάντων [...]νειν τῶν διῃρημένων αἱρέσει ἢ κλήρῳ, ἢ πάντας [...] πάντων τὰ μὲν κλήρῳ τὰ δ' αἱρέσει· ἢ περὶ ἐνίων [...] αὐτῶν τοὺς μὲν κλήρῳ τοὺς δ' αἱρετούς. Οὗτοι [...] οὖν οἱ τρόποι τέτταρες τὸν ἀριθμόν. Τοσοῦτοι [...] ἕτεροι καὶ οἱ κατὰ μέρος· πάλιν γὰρ ἐκ τινῶν [...] δικάζοντες περὶ πάντων αἱρέσει, ἢ ἐκ τινῶν περὶ [...]των κλήρῳ, ἢ τὰ μὲν κλήρῳ τὰ δ' αἱρέσει, ἢ ἔνια [...]καστήρια περὶ τῶν αὐτῶν ἐκ κληρωτῶν καὶ αἱρ[...] Οὗτοι μὲν οὖν ὥσπερ ἐλέχθησαν οἱ τρόποι τοῖς [...]μένοις. Ἔτι δὲ τὰ αὐτὰ συνδυαζόμενα, λέγω [...] τὰ μὲν ἐκ πάντων, τὰ δ' ἐκ τινῶν, [τὰ δ' ἐξ ἀμφοῖν,] οἷον, εἰ τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου εἶεν οἱ μὲν ἐκ πάντων, οἱ δ' ἐκ τινῶν, καὶ ἢ κλήρῳ ἢ αἱρέσει, ἢ ἀμφ[οῖν]. Ὅσους μὲν οὖν ἐνδέχεται τρόπους εἶναι τὰ δικαστήρια, εἴρηται. Τούτων δὲ τὰ μὲν πρῶτα δημ[οτικά], ὅσα ἐκ πάντων ἢ περὶ πάντων· τὰ δὲ δεύτερα ὀλιγαρχικά, ὅσα ἐκ τινῶν περὶ πάντων· τὰ δὲ τρίτα ἀριστοκρατικὰ καὶ πολιτικά, ὅσα τὰ μὲν ἐκ πάντων, τὰ [δ' ἐκ] τινῶν.

POLITICORUM LIB. V.

I. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὧν προειλόμεθα, σχεδὸν εἴρηται περὶ πάντων· ἐκ τίνων δὲ μεταβάλλουσιν αἱ πολιτεῖαι καὶ πόσων καὶ ποίων, καὶ τίνες ἑκάστης πολιτείας φθοραί, καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται, ἔτι δ', εἰ σωτηρίαι τινὲς καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστης εἰσίν, διὰ τίνων ἂν μ[άλιστα] σώζοιτο τῶν πολιτειῶν ἑκάστη, σκεπτέον ἐφεξῆς [τοῖς] εἰρημένοις. Δεῖ δὲ πρῶτον ὑπολαβεῖν τὴν ἀρχ[ήν, ὅτι] πολλαὶ γεγένηνται πολιτεῖαι, πάντων μὲν ὁμολογούντων τὸ δίκαιον καὶ τὸ κατ' ἀναλογίαν ἴσον, τοῦ[...]

μαρτανόντων, ὥσπερ εἴρηται καὶ πρότερον· δῆμος
ν γὰρ ἐγένετο ἐκ τοῦ ἴσους ὁτιοῦν ὄντας οἴεσθαι
πλῶς ἴσους εἶναι· ὅτι γὰρ ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως,
πλῶς εἶναι νομίζουσιν. Ὀλιγαρχία δὲ ἐκ τοῦ ἀνί-
ος ἕν τι ὄντας ὅλως εἶναι ἀνίσους ὑπολαμβάνειν·
τ' οὐσίαν γὰρ ἄνισοι ὄντες ἁπλῶς ἄνισοι ὑπολαμ-
νουσιν εἶναι. Εἶτα οἱ μὲν ὡς ἴσοι ὄντες πάντων
ν ἴσων ἀξιοῦσι μετέχειν, οἱ δ' ὡς ἄνισοι ὄντες πλεο-
κτεῖν ζητοῦσι· τὸ γὰρ πλεῖον ἄνισον· ἔχουσι μὲν οὖν
πᾶσαι δίκαιον, ἡμαρτημέναι δὲ ἁπλῶς εἰσι. Καὶ
ταύτην τὴν αἰτίαν, ὅταν μὴ κατὰ τὴν ὑπόληψιν
τεροι τυγχάνωσιν ἔχοντες καὶ μετέχωσι τῆς πολι-
ας, στασιάζουσι. Πάντων δὲ δικαιότατα μὲν ἂν
σιάζοιεν, ἥκιστα δὲ τοῦτο πράττουσιν, οἱ κατ' ἀρε-
διαφέροντες· μάλιστα γὰρ εὔλογον ἀνίσους
ῶς εἶναι τούτους μόνον. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ κατὰ
ος ὑπερέχοντες οὐκ ἀξιοῦσι τῶν ἴσων αὑτοὺς διὰ
ἀνισότητα ταύτην· εὐγενεῖς γὰρ εἶναι δοκοῦσιν,
ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ καὶ πλοῦτος. Ἀρχαὶ
οὖν ὡς εἰπεῖν αὗται καὶ πηγαὶ τῶν στάσεών εἰσιν,
ν στασιάζουσι· διὸ καὶ αἱ μεταβολαὶ γίνονται δι-
· ὁτὲ μὲν γὰρ πρὸς τὴν πολιτείαν, ὅπως ἐκ τῆς
θεστηκυίας ἄλλην μεταστήσωσιν· οἷον ἐκ δημο-
τίας ὀλιγαρχίαν, ἢ δημοκρατίαν ἐξ ὀλιγαρχίας, ἢ
λιτείαν καὶ ἀριστοκρατίαν ἐκ τούτων, ἢ ταύτας ἐξ
νων· ὁτὲ δ' οὐ πρὸς τὴν καθεστηκυῖαν πολιτείαν,
ὰ τὴν μὲν κατάστασιν προαιροῦνται τὴν αὐτήν,
αὑτῶν δ' εἶναι βούλονται ταύτην, οἷον τὴν ὀλιγαρ-
ν ἢ τὴν μοναρχίαν. Ἔτι περὶ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧτ-
· οἷον ἢ ὀλιγαρχίαν οὖσαν εἰς τὸ μᾶλλον ὀλιγαρ-
θαι ἢ εἰς τὸ ἧττον, ἢ δημοκρατίαν οὖσαν εἰς τὸ
λλον δημοκρατεῖσθαι ἢ εἰς τὸ ἧττον. Ὁμοίως δὲ καὶ
τῶν λοιπῶν πολιτειῶν ἢ ἵνα ἐπιταθῶσιν ἢ ἀνεθῶσιν.
ι πρὸς τὸ μέρος τι κινῆσαι τῆς πολιτείας· οἷον ἀρ-
τινα καταστῆσαι ἢ ἀνελεῖν· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμο-
φασι Λύσανδρόν τινες ἐπιχειρῆσαι καταλῦσαι τὴν
σιλείαν, καὶ Παυσανίαν τὸν βασιλέα τὴν ἐφορείαν.
ἐν Ἐπιδάμνῳ δὲ μετέβαλεν ἡ πολιτεία κατὰ μό-
ν· ἀντὶ γὰρ τῶν φυλάρχων βουλὴν ἐποίησαν. Εἰς
τὴν ἡλιαίαν ἐπάναγκές ἐστιν ἔτι τῶν ἐν τῷ πολιτεύ-
ι βαδίζειν τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐπιψηφίζηται ἀρχή τις.
γαρχικὸν δὲ καὶ ὁ ἄρχων ὁ εἷς ἦν ἐν τῇ πολιτείᾳ
τῃ· πάντων γὰρ διὰ τὸ ἄνισον ἡ στάσις· οὐ μὴν
ς ἀνίσοις ὑπάρχει ἀνάλογον· ἀΐδιος γὰρ βασιλεία
σος, ἐὰν ᾖ ἐν ἴσοις· ὅλως γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες
σιάζουσιν. Ἔστι δὲ διττὸν τὸ ἴσον· τὸ μὲν γὰρ
θμῷ, τὸ δὲ κατ' ἀξίαν ἐστί· λέγω δ' ἀριθμῷ μὲν
πλήθει ἢ μεγέθει ταὐτὸ καὶ ἴσον, κατ' ἀξίαν δὲ τὸ
λόγῳ. Οἷον ὑπερέχει κατ' ἀριθμὸν μὲν ἴσον τὰ
α τοῖν δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός· λόγῳ δὲ τὰ τέτταρα
ν δυοῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἑνός· ἴσον γὰρ μέρος τὰ
ο τῶν τεττάρων καὶ τὸ ἓν τοῖν δυοῖν· ἄμφω γὰρ
ίση. Ὁμολογοῦντες δὲ τὸ ἁπλῶς εἶναι δίκαιον, ἐν
κατ' ἀξίαν διαφέρονται, καθάπερ ἐλέχθη πρότε-
ν· οἱ μέν, ὅτι, ἐὰν κατά τι ἴσοι ὦσιν, ὅλως ἴσοι νο-
ζουσιν εἶναι, οἱ δ' ὅτι, ἐὰν κατά τι ἄνισοι, πάντων
νίσων ἀξιοῦσιν ἑαυτούς. Διὸ καὶ μάλιστα δύο γί-
νται πολιτεῖαι, δῆμος καὶ ὀλιγαρχία· εὐγένεια γὰρ
αὶ ἀρετὴ ἐν ὀλίγοις, ταῦτα δ' ἐν πλείοσιν· εὐγενεῖς
ρ καὶ ἀγαθοὶ οὐδαμοῦ ἑκατόν, ἄποροι δὲ πολλοὶ
λλαχοῦ. Τὸ δὲ ἁπλῶς πάντῃ καθ' ἑκατέραν τετά-
θαι τὴν ἰσότητα, φαῦλον· φανερὸν δ' ἐκ τοῦ συμ-
αίνοντος· οὐδεμία γὰρ μόνιμος ἐκ τῶν τοιούτων

πολιτειῶν. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἀδύνατον ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακόν τι. Διὸ δεῖ τὰ μὲν ἀριθμητικῇ ἰσότητι χρῆσθαι, τὰ δὲ τῇ κατ' ἀξίαν. Ὅμως δὲ ἀσφαλεστέρα καὶ ἀστασίαστος μᾶλλον ἡ δημοκρατία τῆς ὀλιγαρχίας· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἐγγίνονται δύο, ἥ τε πρὸς ἀλλήλους στάσις καὶ ἔτι ἡ πρὸς τὸν δῆμον· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις ἡ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν μόνον· αὐτῷ δὲ πρὸς αὑτόν, ὅ τι καὶ ἄξιον εἰπεῖν, οὐκ ἐγγίνεται τῷ δήμῳ στάσις. Ἔτι δὲ ἡ ἐκ τῶν μέσων πολιτεία ἐγγυτέρω τοῦ δήμου ἢ ἡ τῶν ὀλίγων, ἥπερ ἐστὶν ἀσφαλεστάτη τῶν τοιούτων πολιτειῶν.

II. [II.] Ἐπεὶ δὲ σκοποῦμεν ἐκ τίνων αἵ τε στάσεις γίνονται καὶ αἱ μεταβολαὶ περὶ τὰς πολιτείας, ληπτέον καθόλου πρῶτον τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν. Εἰσὶ δὲ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν τρεῖς τὸν ἀριθμόν, ἃς διοριστέον καθ' αὑτὰς τύπῳ πρῶτον. Δεῖ γὰρ λαβεῖν, πῶς τε ἔχοντες στασιάζουσι, καὶ τίνων ἕνεκεν, καὶ τρίτον, τίνες ἀρχαὶ γίνονται τῶν πολιτικῶν ταραχῶν καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους στάσεων. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς ἔχειν πως πρὸς τὴν μεταβολήν, αἰτίαν καθόλου μάλιστα θετέον, περὶ ἧς ἤδη τυγχάνομεν εἰρηκότες· οἱ μὲν γὰρ ἰσότητος ἐφιέμενοι στασιάζουσιν, ἂν νομίζωσιν ἔλαττον ἔχειν ὄντες ἴσοι τοῖς πλεονεκτοῦσιν· οἱ δὲ τῆς ἀνισότητος καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἂν ὑπολαμβάνωσιν ὄντες ἄνισοι μὴ πλέον ἔχειν, ἀλλ' ἴσον ἢ ἔλαττον. Τούτων δ' ἔστι μὲν ὀρέγεσθαι δικαίως, ἔστι δὲ καὶ ἀδίκως· ἐλάττους τε γὰρ ὄντες, ὅπως ἴσοι ὦσι, στασιάζουσι, καὶ ἴσοι ὄντες, ὅπως μείζους. Πῶς μὲν οὖν ἔχοντες στασιάζουσιν, εἴρηται. Περὶ ὧν δὲ στασιάζουσιν, ἔστι κέρδος καὶ τιμὴ καὶ τἀναντία τούτοις· καὶ γὰρ ἀτιμίαν φεύγοντες καὶ ζημίαν ἢ ὑπὲρ αὑτῶν ἢ τῶν φίλων στασιάζουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν. Αἱ δ' αἰτίαι καὶ ἀρχαὶ τῶν κινήσεων, ὅθεν αὐτοί τε διατίθενται τὸν εἰρημένον τρόπον καὶ περὶ τῶν λεχθέντων, ἔστι μὲν ὡς τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ τυγχάνουσιν οὖσαι, ἔστι δ' ὡς πλείους· ὧν δύο μὲν ἔστι ταὐτὰ τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· διὰ κέρδος γὰρ καὶ διὰ τιμὴν παροξύνονται πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἵνα κτήσωνται σφίσιν αὐτοῖς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἀλλ' ἑτέρους ὁρῶντες τοὺς μὲν δικαίως τοὺς δ' ἀδίκως πλεονεκτοῦντας τούτων. Ἔτι διὰ ὕβριν, διὰ φόβον, διὰ ὑπεροχήν, διὰ καταφρόνησιν, διὰ αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον, ἔτι δὲ ἄλλον τρόπον δι' ἐριθείαν, δι' ὀλιγωρίαν, διὰ μικρότητα, δι' ἀνομοιότητα. [III.] Τούτων δέ, ὕβρις μὲν καὶ κέρδος τίνα ἔχουσι δύναμιν, καὶ πῶς αἴτια, σχεδόν ἐστι φανερόν· ὑβριζόντων τε γὰρ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ πλεονεκτούντων, στασιάζουσι καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰς πολιτείας τὰς διδούσας τὴν ἐξουσίαν· ἡ δὲ πλεονεξία γίνεται ὁτὲ μὲν ἀπὸ τῶν ἰδίων, ὁτὲ δὲ ἀπὸ τῶν κοινῶν. Δῆλον δὲ καὶ ἡ τιμὴ καὶ τί δύναται καὶ πῶς αἰτία στάσεως· καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀτιμαζόμενοι καὶ ἄλλους ὁρῶντες τιμωμένους στασιάζουσι. Ταῦτα δὲ ἀδίκως μὲν γίνεται, ὅταν παρὰ τὴν ἀξίαν ἢ τιμῶνταί τινες ἢ ἀτιμάζωνται· δικαίως δέ, ὅταν κατὰ τὴν ἀξίαν· δι' ὑπεροχὴν δέ, ὅταν τις ᾖ τῇ δυνάμει μείζων ἢ εἷς ἢ πλείους ἢ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ πολιτεύματος· γίνεσθαι γὰρ εἴωθεν ἐκ τῶν τοιούτων μοναρχία ἢ δυναστεία. Διὸ ἐνιαχοῦ εἰώθασιν ὀστρακίζειν, οἷον ἐν Ἄργει καὶ Ἀθήνησι· καίτοι βέλτιον ἐξ ἀρχῆς ὁρᾶν, ὅπως μὴ ἐνέσονται τοσοῦτον ὑπερέχοντες, ἢ ἐάσαντας γενέσθαι ἰᾶσθαι ὕστερον. Διὰ δὲ φόβον στασιάζουσιν οἵ τε ἠδικηκότες, δεδιότες μὴ

δῶσι δίκην, καὶ οἱ μέλλοντες ἀδικεῖσθαι, βουλόμενοι φθάσαι πρὶν ἀδικηθῆναι· ὥσπερ ἐν Ῥόδῳ συνέστησαν οἱ γνώριμοι ἐπὶ τὸν δῆμον διὰ τὰς ἐπιφερομένας δίκας. Διὰ καταφρόνησιν δὲ καὶ στασιάζουσι καὶ ἐπιτίθενται, οἷον ἔν τε ταῖς ὀλιγαρχίαις, ὅταν πλείους ὦσιν οἱ μὴ μετέχοντες τῆς πολιτείας· κρείττους γὰρ οἴονται εἶναι· καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις οἱ εὔποροι, καταφρονήσαντες τῆς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας· οἷον καὶ ἐν Θήβαις μετὰ τὴν ἐν Οἰνοφύτοις μάχην, κακῶς πολιτευομένων ἡ δημοκρατία διεφθάρη· καὶ ἡ Μεγαρέων δι' ἀταξίαν καὶ ἀναρχίαν ἡττηθέντων· καὶ ἐν Συῤῥακούσαις πρὸ τῆς Γέλωνος τυραννίδος, καὶ ἐν Ῥόδῳ ὁ δῆμος πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Γίνονται δὲ καὶ δι' αὔξησιν τὴν παρὰ τὸ ἀνάλογον μεταβολαὶ τῶν πολιτειῶν· ὥσπερ γὰρ σῶμα ἐκ μερῶν σύγκειται, καὶ δεῖ αὐξάνεσθαι ἀνάλογον, ἵνα μένῃ συμμετρία, εἰ δὲ μή, φθείρεται· ὅταν ὁ μὲν ποὺς τεττάρων πηχῶν ᾖ, τὸ δ' ἄλλο σῶμα δυοῖν σπιθαμαῖν· ἐνίοτε δὲ κἂν εἰς ἄλλου ζῴου μεταβάλλοι μορφήν, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸ ποσὸν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ποιὸν αὐξάνοιτο παρὰ τὸ ἀνάλογον· οὕτω καὶ πόλις σύγκειται ἐκ μερῶν, ὧν πολλάκις λανθάνει τι αὐξανόμενον, οἷον τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος ἐν ταῖς δημοκρατίαις καὶ πολιτείαις. Συμβαίνει δ' ἐνίοτε τοῦτο καὶ διὰ τύχας· οἷον ἐν Τάραντι ἡττηθέντων καὶ ἀπολομένων πολλῶν γνωρίμων ὑπὸ τῶν Ἰαπύγων, μικρὸν ὕστερον τῶν Μηδικῶν, δημοκρατία ἐγένετο ἐκ πολιτείας. Καὶ ἐν Ἄργει, τῶν ἐν τῇ Ἑβδόμῃ ἀπολομένων ὑπὸ Κλεομένους τοῦ Λάκωνος, ἠναγκάσθησαν παραδέξασθαι τῶν περιοίκων τινάς. Καὶ ἐν Ἀθήναις ἀτυχούντων πεζῇ οἱ γνώριμοι ἐλάττους ἐγένοντο, διὰ τὸ ἐκ καταλόγου στρατεύεσθαι ὑπὸ τὸν Λακωνικὸν πόλεμον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις, ἧττον δέ· πλειόνων γὰρ τῶν εὐπόρων γινομένων, ἢ τῶν οὐσιῶν αὐξανομένων, μεταβάλλουσιν εἰς ὀλιγαρχίας καὶ δυναστείας. Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως διά τε τὰς ἐριθείας ὥσπερ ἐν Ἡραίᾳ· ἐξ αἱρετῶν γὰρ διὰ τοῦτο ἐποίησαν κληρωτάς, ὅτι ᾑροῦντο τοὺς ἐριθευομένους· καὶ δι' ὀλιγωρίαν, ὅταν ἐάσωσιν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς κυρίας παριέναι τοὺς μὴ τῆς πολιτείας φίλους· ὥσπερ ἐν Ὠρεῷ κατελύθη ἡ ὀλιγαρχία, τῶν ἀρχόντων γενομένου Ἡρακλεοδώρου, ὃς ἐξ ὀλιγαρχίας πολιτείαν καὶ δημοκρατίαν κατεσκεύασεν. Ἔτι διὰ τὸ παρὰ μικρόν· λέγω δὲ παρὰ μικρόν, ὅτι πολλάκις λανθάνει μεγάλη γινομένη μετάβασις τῶν νομίμων, ὅταν παρορῶσι τὸ μικρόν· ὥσπερ ἐν Ἀμβρακίᾳ μικρὸν ἦν τὸ τίμημα, τέλος δ' οὐθενὸς ἦρχον, ὡς ἐγγὺς ὂν ἢ μηδὲν διαφέρον τοῦ μηδὲν τὸ μικρόν. Στασιωτικὸν δὲ καὶ τὸ μὴ ὁμόφυλον, ἕως ἂν συμπνεύσῃ· ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἐκ τοῦ τυχόντος πλήθους πόλις γίνεται, οὕτως οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι χρόνῳ. Διὸ ὅσοι ἤδη συνοίκους ἐδέξαντο ἢ ἐποίκους, οἱ πλεῖστοι ἐστασίασαν, οἷον Τροιζηνίοις Ἀχαιοὶ συνῴκισαν Σύβαριν· εἶτα πλείους οἱ Ἀχαιοὶ γενόμενοι ἐξέβαλον τοὺς Τροιζηνίους· ὅθεν τὸ ἄγος συνέβη τοῖς Συβαρίταις. Καὶ ἐν Θουρίοις Συβαρῖται τοῖς συνοικήσασι· πλεονεκτεῖν γὰρ ἀξιοῦντες, ὡς σφετέρας, τῆς χώρας, ἐξέπεσον. Καὶ Βυζαντίοις οἱ ἔποικοι ἐπιβουλεύοντες φωραθέντες ἐξέπεσον διὰ μάχης. Καὶ Ἀντισσαῖοι τοὺς Χίων φυγάδας εἰσδεξάμενοι διὰ μάχης ἐξέβαλον. Ζαγκλαῖοι δὲ Σαμίους ὑποδεξάμενοι ἐξέπεσον καὶ αὐτοί. Καὶ Ἀπολλωνιᾶται οἱ ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἐποίκους ἐπαγαγόμενοι ἐστασίασαν· καὶ Συῤῥακούσιοι μετὰ τὰ τυραννικὰ τοὺς ξένους καὶ τοὺς μισθοφόρους πολίτας ποιησάμενοι ἐστασίασαν, καὶ εἰς μάχην ἦλθον. Καὶ Ἀμφιπολῖται δεξάμενοι Χαλκιδέων ἀποίκους ἐξ[…] ὑπὸ τούτων οἱ πλεῖστοι αὐτῶν. Στασιάζουσι δ' […] μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις οἱ πολλοὶ ὡς ἀδικούμενοι, […] μετέχουσι τῶν ἴσων, καθάπερ εἴρηται πρότερον, […] ὄντες· ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις οἱ γνώριμοι, ὅτι […]χουσι τῶν ἴσων οὐκ ἴσοι ὄντες. Στασιάζουσι δ' […]τε αἱ πόλεις καὶ διὰ τοὺς τόπους, ὅταν μὴ εὐφυ[…] ἡ χώρα πρὸς τὸ μίαν εἶναι πόλιν· οἷον ἐν Κλαζομ[…] οἱ ἐπὶ Χύτρῳ πρὸς τοὺς ἐν νήσῳ· καὶ Κολοφώνι[…] Νοτιεῖς· καὶ Ἀθήνησιν οὐχ ὁμοίως εἰσὶν ἀλλὰ […]λον δημοτικοὶ οἱ τὸν Πειραιᾶ οἰκοῦντες τῶν τὸ […] Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις αἱ διαβάσεις τῶν […] τῶν καὶ τῶν πάνυ μικρῶν διασπῶσι τὰς φάλαγγ[…] οὕτως ἔοικε πᾶσα διαφορὰ ποιεῖν διάστασιν. […]στη μὲν οὖν ἴσως διάστασις ἀρετὴ καὶ μοχθηρία· […] πλοῦτος καὶ πενία, καὶ οὕτω δὴ ἑτέρα ἑτέρας μᾶλ[…] ὧν μία καὶ ἡ εἰρημένη ἐστί.

III. [IV.] Γίνονται μὲν οὖν αἱ στάσεις οὐ περὶ μικ[…] ἀλλ' ἐκ μικρῶν· στασιάζουσι δὲ περὶ μεγάλων. […]λιστα δὲ καὶ αἱ μικραὶ ἰσχύουσιν, ὅταν ἐν τοῖς κυρ[…] γένωνται· οἷον συνέβη καὶ ἐν Συῤῥακούσαις ἐν […] ἀρχαίοις χρόνοις· μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δυ[…] ανίσκων στασιασάντων, ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων, […] ἐρωτικὴν αἰτίαν· θατέρου γὰρ ἀποδημοῦντος, ἑτα[…]ῶν τις τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ ὑπεποιήσατο· πάλιν […] ἐκεῖνος τούτῳ χαλεπήνας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀνέπ[…] ὡς αὑτὸν ἐλθεῖν· ὅθεν προσλαμβάνοντες τοὺς ἐν […] πολιτεύματι διεστασίασαν πάντας. Διόπερ ἀρχο[…]νων εὐλαβεῖσθαι δεῖ τῶν τοιούτων, καὶ διαλύειν […] τῶν ἡγεμόνων καὶ δυναμένων στάσεις· ἐν ἀρχῇ […] γίνεται τὸ ἁμάρτημα· ἡ δ' ἀρχὴ λέγεται ἥμισυ […] παντός· ὥστε καὶ τὸ ἐν αὐτῇ μικρὸν ἁμάρτημα […]λογόν ἐστι πρὸς τὰς ἐν τοῖς ἄλλοις μέρεσιν. Ὅλως […] αἱ τῶν γνωρίμων στάσεις συναπολαύειν ποιοῦσι […] τὴν ὅλην πόλιν· οἷον ἐν Ἑστιαίᾳ συνέβη μετὰ τὰ […]δικά, δύο ἀδελφῶν περὶ τῆς πατρῴας νομῆς […]νεχθέντων· ὁ μὲν γὰρ ἀπορώτερος, ὡς οὐκ ἀπο[…]νοντος θατέρου τὴν οὐσίαν οὐδὲ τὸν θησαυρόν, […] εὗρεν ὁ πατήρ, προσήγετο τοὺς δημοτικούς, ὁ δ' […]ρος ἔχων οὐσίαν πολλὴν τοὺς εὐπόρους. Καὶ ἐν Δελ[…]φοῖς, ἐκ κηδείας γενομένης διαφορᾶς, ἀρχὴ […] ἐγένετο τῶν στάσεων τῶν ὕστερον· ὁ μὲν γὰρ οἰωνισά[…]μενός τι σύμπτωμα, ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὴν νύμφην, οὐ […]βὼν ἀπῆλθεν· οἱ δ' ὡς ὑβρισθέντες ἐνέβαλον τῶν […]ρῶν χρημάτων θύοντος, κἄπειτα ὡς ἱερόσυλον […]κτειναν. Καὶ περὶ Μυτιλήνην δὲ ἐξ ἐπικλήρων […]σεως γενομένης, πολλῶν ἐγένετο ἀρχὴ κακῶν καὶ […] πολέμου τοῦ πρὸς Ἀθηναίους, ἐν ᾧ Πάχης ἔλαβε […] πόλιν αὐτῶν. Τιμοφάνους γὰρ τῶν εὐπόρων […] καταλιπόντος δύο θυγατέρας ὁ περιωσθεὶς καὶ […] λαβὼν τοῖς υἱέσιν αὐτοῦ Δόξανδρος ἦρξε τῆς σ[…]ως, καὶ τοὺς Ἀθηναίους παρώξυνε, πρόξενος ὢ[…] πόλεως. Καὶ ἐν Φωκεῦσιν ἐξ ἐπικλήρου στάσεω[…]νομένης περὶ Μνασέαν τὸν Μνήσωνος πατέρα […] Εὐθυκράτη τὸν Ὀνομάρχου, ἡ στάσις αὕτη ἀρχ[…] ἱεροῦ πολέμου κατέστη τοῖς Φωκεῦσι. Μετέβα[…] καὶ ἐν Ἐπιδάμνῳ ἡ πολιτεία ἐκ γαμικῶν· ἐπι[…]στευσάμενος γάρ τις [θυγατέρα,] ὡς ἐζημίωσεν […] τοῦ ὑπομνηστευθέντος πατὴρ γενόμενος τῶν […]των, ἅτερος συμπαρέλαβε τοὺς ἐκτὸς τῆς πολιτ[…] ἐπηρεασθείς. Μεταβάλλουσι δὲ καὶ εἰς ὀλιγ[…]

ὶ εἰς δῆμον καὶ εἰς πολιτείαν ἐκ τοῦ εὐδοκιμῆσαί τι
αὐξηθῆναι ἢ ἀρχεῖον ἢ μόριον τῆς πόλεως· οἷον ἡ
Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ εὐδοκιμήσασα ἐν τοῖς Μηδι-
ς ἔδοξε συντονωτέραν ποιῆσαι τὴν πολιτείαν. Καὶ
λιν ὁ ναυτικὸς ὄχλος γενόμενος αἴτιος τῆς περὶ
λαμῖνα νίκης καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡγεμονίας καὶ διὰ
κατὰ θάλατταν δύναμιν, τὴν δημοκρατίαν ἰσχυ-
έραν ἐποίησε. Καὶ ἐν Ἄργει οἱ γνώριμοι εὐδοκι-
σαντες περὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην, τὴν πρὸς Λα-
αιμονίους, ἐπεχείρησαν καταλύειν τὸν δῆμον. Καὶ
Συρρακούσαις ὁ δῆμος, αἴτιος γενόμενος τῆς νίκης
πολέμου τοῦ πρὸς Ἀθηναίους, ἐκ πολιτείας εἰς
οκρατίαν μετέβαλε. Καὶ ἐν Χαλκίδι Φόξον τὸν
αννον μετὰ τῶν γνωρίμων ὁ δῆμος ἀνελὼν εὐθὺς
το τῆς πολιτείας. Καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ πάλιν ὡσαύ-
Περίανδρον συνεκβαλὼν τοῖς ἐπιτιθεμένοις ὁ δῆ-
τὸν τύραννον εἰς ἑαυτὸν περιέστησε τὴν πολιτείαν.
ὅλως δὴ δεῖ τοῦτο μὴ λανθάνειν, ὡς οἱ δυνάμεως
οι γενόμενοι καὶ ἰδιῶται καὶ ἀρχαὶ καὶ φυλαὶ καὶ
ς μέρος καὶ ὁποιονοῦν πλῆθος, στάσιν κινοῦσιν·
ρ οἱ τούτοις φθονοῦντες τιμωμένοις ἄρχουσι τῆς
σεως, ἢ οὗτοι διὰ τὴν ὑπεροχὴν οὐ θέλουσι μένειν
τῶν ἴσων. Κινοῦνται δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ὅταν
ντία εἶναι δοκοῦντα μέρη τῆς πόλεως ἰσάζῃ ἀλ-
ις, οἷον οἱ πλούσιοι καὶ ὁ δῆμος, μέσον δ' ἢ μι-
ἢ μηδὲν πάμπαν· ἂν γὰρ πολὺ ὑπερέχῃ ὁποτε-
οῦν τῶν μερῶν πρὸς τὸ φανερῶς κρεῖττον, τὸ λοι-
οὐ θέλει κινδυνεύειν. Διὸ καὶ οἱ κατ' ἀρετὴν
φέροντες οὐ ποιοῦσι στάσιν, ὡς εἰπεῖν· ὀλίγοι γὰρ
νται πρὸς πολλούς. Καθόλου μὲν οὖν περὶ πάσας
πολιτείας αἱ ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι τῶν στάσεων καὶ τῶν
αβολῶν τοῦτον ἔχουσι τὸν τρόπον. Κινοῦσι δὲ τὰς
ιτείας ὁτὲ μὲν διὰ βίας, ὁτὲ δὲ δι' ἀπάτης· διὰ
ς μὲν ἢ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ ὕστερον ἀναγκάζοντες· καὶ
ἡ ἀπάτη διττή. Ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξαπατήσαντες τὸ
τον ἑκόντων μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν, εἶθ'
ρον βίᾳ κατέχουσιν ἀκόντων· οἷον ἐπὶ τῶν τετρα-
ων τὸν δῆμον ἐξηπάτησαν, φάσκοντες τὸν βασι-
χρήματα παρέξειν πρὸς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς
αιμονίους· ψευσάμενοι δὲ κατέχειν ἐπειρῶντο
πολιτείαν. Ὁτὲ δὲ ἐξ ἀρχῆς τε πείσαντες καὶ ὕστε-
πάλιν πεισθέντων ἑκόντων ἄρχουσιν αὐτῶν.
ὡς μὲν οὖν περὶ πάσας τὰς πολιτείας ἐκ τῶν εἰρημέ-
συμβέβηκε γίνεσθαι τὰς μεταβολάς.

IV. [V.] Καθ' ἕκαστον δ' εἶδος πολιτείας ἐκ τούτων
ζοντας τὰ συμβαίνοντα δεῖ θεωρεῖν. Αἱ μὲν οὖν
οκρατίαι μάλιστα μεταβάλλουσι διὰ τὴν τῶν δη-
γῶν ἀσέλγειαν· τὰ μὲν γὰρ ἰδίᾳ συκοφαντοῦντες
τὰς οὐσίας ἔχοντας συστρέφουσιν αὐτούς· συνά-
γὰρ καὶ τοὺς ἐχθίστους ὁ κοινὸς φόβος· τὰ δὲ κοι-
τὸ πλῆθος ἐπάγοντες· καὶ τοῦτο ἐπὶ πολλῶν ἂν
ἴδοι γινόμενον οὕτω. Καὶ γὰρ ἐν Κῷ ἡ δημοκρα-
μετέβαλε πονηρῶν ἐγγενομένων δημαγωγῶν· οἱ
γνώριμοι συνέστησαν. Καὶ ἐν Ῥόδῳ· μισθοφο-
τε γὰρ οἱ δημαγωγοὶ ἐπόριζον, καὶ ἐκώλυον ἀπο-
ναι τὰ ὀφειλόμενα τοῖς τριηράρχοις· οἱ δὲ διὰ
ἐπιφερομένας δίκας ἠναγκάσθησαν συστάντες
αλῦσαι τὸν δῆμον. Κατελύθη δὲ καὶ ἐν Ἡρα-
ίᾳ ὁ δῆμος μετὰ τὸν ἀποικισμὸν εὐθὺς διὰ τοὺς
αγωγούς· ἀδικούμενοι γὰρ ὑπ' αὐτῶν οἱ γνώρι-
ἐξέπιπτον· ἔπειτα ἀθροισθέντες οἱ ἐκπίπτοντες
κατελθόντες κατέλυσαν τὸν δῆμον. Παραπλησί-
δὲ καὶ ἡ ἐν Μεγάροις κατελύθη δημοκρατία· οἱ

γὰρ δημαγωγοί, ἵνα χρήματα ἔχωσι δημεύειν, ἐξέβαλον πολλοὺς τῶν γνωρίμων· ἕως πολλοὺς ἐποίησαν τοὺς φεύγοντας· οἱ δὲ κατιόντες ἐνίκησαν μαχόμενοι τὸν δῆμον, καὶ κατέστησαν τὴν ὀλιγαρχίαν. Συνέβη δὲ ταὐτὸν καὶ περὶ Κύμην ἐπὶ τῆς δημοκρατίας, ἣν κατέλυσε Θρασύμαχος. Σχεδὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἄν τις ἴδοι θεωρῶν τὰς μεταβολὰς τοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον. Ὁτὲ μὲν γάρ, ἵνα χαρίζωνται, ἀδικοῦντες τοὺς γνωρίμους συνιστᾶσιν, ἢ τὰς οὐσίας ἀναδάστους ποιοῦντες ἢ τὰς προσόδους ταῖς λειτουργίαις· ὁτὲ δὲ διαβάλλοντες, ἵν' ἔχωσι δημεύειν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχαίων, ὅτε γένοιτο ὁ αὐτὸς δημαγωγὸς καὶ στρατηγός, εἰς τυραννίδα μετέβαλλον· σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων τυράννων ἐκ δημαγωγῶν γεγόνασιν. Αἴτιον δὲ τοῦ τότε μὲν γίνεσθαι, νῦν δὲ μή, ὅτι τότε μὲν οἱ δημαγωγοὶ ἦσαν ἐκ τῶν στρατηγούντων· οὐ γάρ πω δεινοὶ ἦσαν λέγειν· νῦν δὲ τῆς ῥητορικῆς ηὐξημένης οἱ δυνάμενοι λέγειν δημαγωγοῦσι μέν, δι' ἀπειρίαν δὲ τῶν πολεμικῶν οὐκ ἐπιτίθενται, πλὴν εἴ που βραχύ τι γέγονε τοιοῦτον. Ἐγίνοντο δὲ τυραννίδες πρότερον μᾶλλον ἢ νῦν καὶ διὰ τὸ μεγάλας ἀρχὰς ἐγχειρίζεσθαί τισιν, ὥσπερ ἐν Μιλήτῳ ἐκ τῆς πρυτανείας· πολλῶν γὰρ ἦν καὶ μεγάλων κύριος ὁ πρύτανις. Ἔτι δὲ διὰ τὸ μὴ μεγάλας εἶναι τότε τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἰκεῖν τὸν δῆμον ἄσχολον ὄντα πρὸς τοῖς ἔργοις, οἱ προστάται τοῦ δήμου, ὅτε πολεμικοὶ γένοιντο, τυραννίδι ἐπετίθεντο. Πάντες δὲ τοῦτο ἔδρων ὑπὸ τοῦ δήμου πιστευθέντες· ἡ δὲ πίστις ἦν ἡ ἀπέχθεια ἡ πρὸς τοὺς πλουσίους. Οἷον Ἀθήνησί τε Πεισίστρατος στασιάσας πρὸς τοὺς πεδιακούς, καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις τῶν εὐπόρων τὰ κτήνη ἀποσφάξας, λαβὼν παρὰ τὸν ποταμὸν ἐπινέμοντας· καὶ Διονύσιος κατηγορῶν Δαφναίου καὶ τῶν πλουσίων ἠξιώθη τῆς τυραννίδος, διὰ τὴν ἔχθραν πιστευθεὶς ὡς δημοτικὸς ὤν. Μεταβάλλουσι δὲ καὶ ἐκ τῆς πατρίας δημοκρατίας εἰς τὴν νεωτάτην· ὅπου γὰρ αἱρεταὶ μὲν αἱ ἀρχαί, μὴ ἀπὸ τιμημάτων δέ, αἱρεῖται δὲ ὁ δῆμος, δημαγωγοῦντες οἱ σπουδαρχιῶντες εἰς τοῦτο καθιστᾶσιν, ὡς κύριον εἶναι τὸν δῆμον καὶ τῶν νόμων. Ἄκος δὲ τοῦ ἢ μὴ γίνεσθαι ἢ τοῦ γίνεσθαι ἧττον τὸ τὰς φυλὰς φέρειν τοὺς ἄρχοντας, ἀλλὰ μὴ πάντα τὸν δῆμον. Τῶν μὲν οὖν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ γίνονται πᾶσαι σχεδὸν διὰ ταύτας τὰς αἰτίας.

V. [VI.] Αἱ δ' ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι διὰ δύο μάλιστα τρόπους τοὺς φανερωτάτους, ἕνα μέν, ἐὰν ἀδικῶσι τὸ πλῆθος· πᾶς γὰρ ἱκανὸς γίνεται προστάτης· μάλιστα δ', ὅταν ἐξ αὐτῆς συμβῇ τῆς ὀλιγαρχίας γίνεσθαι τὸν ἡγεμόνα· καθάπερ ἐν Νάξῳ Λύγδαμις, ὃς καὶ ἐτυράννησεν ὕστερον τῶν Ναξίων. Ἔχει δὲ καὶ ἡ ἐξ ἄλλων ἀρχὴ στάσεως διαφοράς· ὁτὲ μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐπόρων οὐ τῶν ὄντων δ' ἐν ταῖς ἀρχαῖς γίνεται κατάλυσις, ὅταν ὀλίγοι σφόδρα ὦσιν οἱ ἐν ταῖς τιμαῖς, οἷον ἐν Μασσαλίᾳ καὶ ἐν Ἴστρῳ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι συμβέβηκεν· οἱ γὰρ μὴ μετέχοντες τῶν ἀρχῶν ἐκίνουν, ἕως μετέλαβον, οἱ πρεσβύτεροι πρότερον τῶν ἀδελφῶν, ὕστερον δ' οἱ νεώτεροι πάλιν· οὐ γὰρ ἄρχουσιν ἐνιαχοῦ μὲν ἅμα πατήρ τε καὶ υἱός, ἐνιαχοῦ δὲ ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ νεώτερος ἀδελφός. Καὶ ἔνθα μὲν πολιτικωτέρα ἐγένετο ἡ ὀλιγαρχία, ἐν Ἴστρῳ δ' εἰς δῆμον ἀπετελεύτησεν, ἐν Ἡρακλείᾳ δ' ἐξ ἐλαττόνων εἰς ἑξακοσίους ἦλθε. Μετέβαλε δὲ καὶ ἐν Κνίδῳ ἡ ὀλιγαρχία, στασιασάν-

των τῶν γνωρίμων αὐτῶν πρὸς αὐτούς, διὰ τὸ ὀλίγους μετέχειν, καί, καθάπερ εἴρηται, εἰ πατήρ, υἱὸν μὴ μετέχειν, μηδ᾽ εἰ πλείους ἀδελφοί, ἀλλ᾽ ἢ τὸν πρεσβύτατον· ἐπιλαβόμενος γὰρ στασιαζόντων ὁ δῆμος καὶ λαβὼν προστάτην ἐκ τῶν γνωρίμων, ἐπιθέμενος ἐκράτησεν· ἀσθενὲς γὰρ τὸ στασιάζον. Καὶ ἐν Ἐρυθραῖς δὲ ἐπὶ τῆς τῶν Βασιλιδῶν ὀλιγαρχίας ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, καίπερ καλῶς ἐπιμελουμένων τῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὅμως διὰ τὸ ὑπ᾽ ὀλίγων ἄρχεσθαι, ἀγανακτῶν ὁ δῆμος μετέβαλε τὴν πολιτείαν. Κινοῦνται δὲ αἱ ὀλιγαρχίαι ἐξ αὐτῶν καὶ διὰ φιλονεικίαν δημαγωγούντων. Ἡ δημαγωγία δὲ διττὴ μὲν ἐν αὐτοῖς τοῖς ὀλίγοις· ἐγγίνεται γὰρ δημαγωγός, κἂν πάνυ ὀλίγοι ὦσιν· οἷον ἐν τοῖς τριάκοντα Ἀθήνησιν οἱ περὶ Χαρικλέα ἴσχυσαν τοὺς τριάκοντα δημαγωγοῦντες, καὶ ἐν τοῖς τετρακοσίοις οἱ περὶ Φρύνιχον τὸν αὐτὸν τρόπον· ἢ ὅταν τὸν ὄχλον δημαγωγῶσιν οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ὄντες· οἷον ἐν Λαρίσσῃ οἱ πολιτοφύλακες, διὰ τὸ αἱρεῖσθαι αὐτούς, τὸν ὄχλον ἐδημαγώγουν· καὶ ἐν ὅσαις ὀλιγαρχίαις οὐχ οὗτοι αἱροῦνται τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν οἱ ἄρχοντές εἰσιν, ἀλλ᾽ αἱ μὲν ἀρχαὶ ἐκ τιμημάτων μεγάλων εἰσὶν ἢ ἑταιριῶν, αἱροῦνται δὲ οἱ ὁπλῖται ἢ ὁ δῆμος, ὅπερ ἐν Ἀβύδῳ συνέβαινε· καὶ ὅπου τὰ δικαστήρια μὴ ἐκ τοῦ πολιτεύματός ἐστι· δημαγωγοῦντες γὰρ πρὸς τὰς κρίσεις μεταβάλλουσι τὴν πολιτείαν· ὅπερ καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. Ἔτι δέ, ὅταν ἔνιοι εἰς ἐλάττους ἕλκωσι τὴν ὀλιγαρχίαν· οἱ γὰρ τὸ ἴσον ζητοῦντες ἀναγκάζονται βοηθὸν ἐπαγαγέσθαι τὸν δῆμον. Γίνονται δὲ μεταβολαὶ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ ὅταν ἀναλώσωσι τὰ ἴδια ζῶντες ἀσελγῶς· καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι καινοτομεῖν ζητοῦσι, καὶ ἢ τυραννίδι ἐπιτίθενται αὐτοὶ ἢ κατασκευάζουσιν ἕτερον, ὥσπερ Ἱππαρῖνος Διονύσιον ἐν Συῤῥακούσαις. Καὶ ἐν Ἀμφιπόλει, ᾧ ὄνομα ἦν Κλεότιμος, τοὺς ἐποίκους τοὺς Χαλκιδέων ἤγαγε, καὶ ἐλθόντων διεστασίασεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς εὐπόρους. Καὶ ἐν Αἰγίνῃ ὁ τὴν πρᾶξιν τὴν πρὸς Χάρητα πράξας ἐνεχείρησε μεταβαλεῖν τὴν πολιτείαν διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Ὁτὲ μὲν οὖν ἐπιχειροῦσί τι κινεῖν, ὁτὲ δὲ κλέπτουσι τὰ κοινά· ὅθεν πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσιν ἢ οὗτοι ἢ οἱ πρὸς τούτους μαχόμενοι κλέπτοντας· ὅπερ ἐν Ἀπολλωνίᾳ συνέβη τῇ ἐν τῷ Πόντῳ. Ὁμονοοῦσα δὲ ὀλιγαρχία οὐκ εὐδιάφθορος ἐξ αὑτῆς· σημεῖον δὲ ἡ ἐν Φαρσάλῳ πολιτεία· ἐκεῖνοι γὰρ ὀλίγοι ὄντες πολλῶν κύριοί εἰσι, διὰ τὸ χρῆσθαι σφίσιν αὐτοῖς καλῶς. Καταλύονται δὲ καὶ ὅταν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ ἑτέραν ὀλιγαρχίαν ἐμποιῶσι· τοῦτο δ᾽ ἐστίν, ὅταν, τοῦ παντὸς πολιτεύματος ὀλίγου ὄντος, τῶν μεγίστων ἀρχῶν μὴ μετέχωσιν οἱ ὀλίγοι πάντες· ὅπερ ἐν Ἤλιδι συνέβη ποτέ· τῆς πολιτείας γὰρ δι᾽ ὀλίγων οὔσης, τῶν γερόντων ὀλίγοι πάμπαν ἐγίνοντο, διὰ τὸ ἀϊδίους εἶναι ἐνενήκοντα ὄντας, τὴν δ᾽ αἵρεσιν δυναστευτικὴν εἶναι καὶ ὁμοίαν τῇ τῶν ἐν Λακεδαίμονι γερόντων. Γίνεται δὲ μεταβολὴ τῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ· ἐν μὲν πολέμῳ διὰ τὴν πρὸς τὸν δῆμον ἀπιστίαν στρατιώταις ἀναγκαζομένων χρῆσθαι· ᾧ γὰρ ἂν ἐγχειρίσωσιν, οὗτος πολλάκις γίνεται τύραννος, ὥσπερ ἐν Κορίνθῳ Τιμοφάνης· ἂν δὲ πλείους, οὗτοι αὑτοῖς περιποιοῦνται δυναστείαν· ὁτὲ δὲ ταῦτα δεδιότες μεταδιδόασι τῷ πλήθει τῆς πολιτείας, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τῷ δήμῳ χρῆσθαι. Ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ διὰ τὴν ἀπιστίαν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐγχειρίζουσι τὴν φυλακὴν στρατιώταις καὶ ἄρχοντι μεσιδίῳ, ὃς ἐνίοτε γίνεται κύριος ἀμφοτέρων·

ὅπερ συνέβη ἐν Λαρίσσῃ ἐπὶ τῆς τῶν Ἀλευαδῶν ἀρχῆς
τῶν περὶ Σάμον καὶ ἐν Ἀβύδῳ ἐπὶ τῶν ἑταιριῶν, ὧν
μία ἡ Ἰφιάδου. Γίνονται δὲ στάσεις καὶ ἐκ τοῦ
ριωθεῖσθαι ἑτέρους ὑφ᾽ ἑτέρων τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ
αὐτῶν, καὶ καταστασιάζεσθαι κατὰ γάμους ἢ
οἷον ἐκ γαμικῆς μὲν αἰτίας αἱ εἰρημέναι πρότερον
καὶ τὴν ἐν Ἐρετρίᾳ δ᾽ ὀλιγαρχίαν τὴν τῶν ἱππέων
γόρας κατέλυσεν ἀδικηθεὶς περὶ γάμον. Ἐκ δὲ
στηρίου κρίσεως ἡ ἐν Ἡρακλείᾳ στάσις ἐγένετο,
ἐν Θήβαις ἐπ᾽ αἰτίᾳ μοιχείας, δικαίως μὲν στασια
κῶς δὲ ποιησαμένων τὴν κόλασιν, τῶν μὲν ἐν Ἡ
κλείᾳ κατ᾽ Εὐετίωνος, τῶν δ᾽ ἐν Θήβαις κατ᾽ Ἀρ
ἐφιλονείκησαν γὰρ αὐτοὺς οἱ ἐχθροί, ὥστε δεθ
ἐν ἀγορᾷ ἐν τῷ κύφωνι. Πολλαὶ δὲ καὶ διὰ τὸ
δεσποτικὰς εἶναι τὰς ὀλιγαρχίας ὑπὸ τῶν ἐν τῇ
τείᾳ τινῶν δυσχερανάντων κατελύθησαν, ὥσπερ
Κνίδῳ καὶ ἡ ἐν Χίῳ ὀλιγαρχία. Γίνονται δὲ καὶ
συμπτώματος μεταβολαὶ καὶ τῆς καλουμένης πολι
ας καὶ τῶν ὀλιγαρχιῶν, ἐν ὅσαις ἀπὸ τιμήματος
λεύουσι καὶ δικάζουσι καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄρχου
πολλάκις γὰρ τὸ ταχθὲν πρῶτον τίμημα πρὸς
παρόντας καιρούς, ὥστε μετέχειν ἐν μὲν τῇ ὀλιγα
ὀλίγους, ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ τοὺς μέσους, εὐετηρίας
νομένης δι᾽ εἰρήνην ἢ δι᾽ ἄλλην τινὰ εὐτυχίαν,
βαίνει πολλαπλασίου γίνεσθαι τιμήματος ἀξίας
αὐτὰς κτήσεις, ὥστε πάντας πάντων μετέχειν, ὁτὲ
ἐκ προσαγωγῆς καὶ κατὰ μικρὸν γινομένης τῆς
βολῆς καὶ λανθανούσης, ὁτὲ δὲ καὶ θᾶττον.
οὖν ὀλιγαρχίαι μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσι διὰ
αὐτας αἰτίας· ὅλως δὲ καὶ αἱ δημοκρατίαι καὶ
γαρχίαι ἐξίστανται ἐνίοτε οὐκ εἰς τὰς ἐναντίας
τείας, ἀλλ᾽ εἰς τὰς ἐν τῷ αὐτῷ γένει· οἷον ἐκ τῶν
μων δημοκρατιῶν καὶ ὀλιγαρχιῶν εἰς τὰς κυρίους,
ἐκ τούτων εἰς ἐκείνας.

VI. [VII.] Ἐν δὲ ταῖς ἀριστοκρατίαις γίνονται αἱ
σεις αἱ μὲν διὰ τὸ ὀλίγους τῶν τιμῶν μετέχειν,
εἴρηται κινεῖν καὶ τὰς ὀλιγαρχίας, διὰ τὸ καὶ τὴν
στοκρατίαν ὀλιγαρχίαν εἶναί πως· ἐν ἀμφοτέραις
γὰρ ὀλίγοι οἱ ἄρχοντες· οὐ μέντοι διὰ ταὐτὸ
ἐπεὶ δοκεῖ γε διὰ ταῦτα καὶ ἡ ἀριστοκρατία ὀλιγαρ
χία εἶναι· μάλιστα δὲ τοῦτο συμβαίνειν ἀναγκαῖον
ὅταν ᾖ τὸ πλῆθος τῶν πεφρονηματισμένων ὡς
κατ᾽ ἀρετήν· οἷον ἐν Λακεδαίμονι οἱ λεγόμενοι
θενίαι· ἐκ τῶν ὁμοίων γὰρ ἦσαν· οὓς φωράσαντες
βουλεύσαντας ἀπέστειλαν Τάραντος οἰκιστάς. Ἢ
τινὲς ἀτιμάζωνται μεγάλοι ὄντες καὶ μηθενὸς
κατ᾽ ἀρετὴν ὑπὸ τινῶν ἐντιμοτέρων, οἷον Λύσαν
ὑπὸ τῶν βασιλέων. Ἢ ὅταν ἀνδρώδης τις ὢν μὴ
τέχῃ τῶν τιμῶν, οἷον Κινάδων ὁ τὴν ἐπ᾽ Ἀγ
λάου συστήσας ἐπίθεσιν ἐπὶ τοὺς Σπαρτιάτας.
ὅταν οἱ μὲν ἀπορῶσι λίαν, οἱ δ᾽ εὐπορῶσι· καὶ
στα ἐν τοῖς πολέμοις τοῦτο γίνεται. Συνέβη δὲ
τοῦτο ἐν Λακεδαίμονι ὑπὸ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλε
Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο ἐκ τῆς Τυρταίου ποιήσεως
καλουμένης Εὐνομίας· θλιβόμενοι γάρ τινες διὰ
πόλεμον ἠξίουν ἀνάδαστον ποιεῖν τὴν χώραν.
ἐάν τις μέγας ᾖ καὶ δυνάμενος ἔτι μείζων εἶναι
ναρχῇ· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι δοκεῖ Παυσανίας
στρατηγήσας κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον, καὶ ἐν Κ
χηδόνι Ἄννων. Λύονται δὲ μάλιστα αἵ τε πολιτεῖαι
αἱ ἀριστοκρατίαι διὰ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πολιτείᾳ τοῦ
καίου παρέκβασιν· ἀρχὴ γὰρ τὸ μὴ μεμῖχθαι
ἐν μὲν τῇ πολιτείᾳ δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν, ἐν

ἀριστοκρατίᾳ ταῦτά τε καὶ τὴν ἀρετήν, μάλιστα δὲ
δύο· λέγω δὲ τὰ δύο, δῆμον καὶ ὀλιγαρχίαν. Ταῦ-
γὰρ αἱ πολιτεῖαί τε πειρῶνται μιγνύναι καὶ αἱ πολ-
τῶν καλουμένων ἀριστοκρατιῶν. Διαφέρουσι γὰρ
ὀνομαζομένων πολιτειῶν αἱ ἀριστοκρατίαι τούτῳ·
διὰ τοῦτ' εἰσὶν αἱ μὲν ἧττον, αἱ δὲ μᾶλλον μόνιμοι
τῶν· τὰς γὰρ ἀποκλινούσας μᾶλλον πρὸς τὴν ὀλι-
χίαν ἀριστοκρατίας καλοῦσι, τὰς δὲ πρὸς τὸ πλῆ-
ς πολιτείας. Διόπερ ἀσφαλέστεραι αἱ τοιαῦται
ἑτέρων εἰσί· κρεῖττόν τε γὰρ τὸ πλεῖον, καὶ μᾶλλον
απῶσιν ἴσον ἔχοντες· οἱ δ' ἐν ταῖς εὐπορίαις, ἂν
ολιτεία διδῷ τὴν ὑπεροχήν, ὑβρίζειν ζητοῦσι καὶ
ονεκτεῖν. Ὅλως δ' ἐφ' ὁπότερον ἂν ἐγκλίνῃ ἡ πο-
ία, ἐπὶ ταῦτα μεθίσταται, ἑκατέρων τὸ σφέτερον
ανόντων· οἷον ἡ μὲν πολιτεία εἰς δῆμον, ἀριστο-
τία δ' εἰς ὀλιγαρχίαν. Ἢ εἰς τἀναντία· οἷον ἡ
ἀριστοκρατία εἰς δῆμον· ὡς ἀδικούμενοι γὰρ πε-
πῶσιν εἰς τοὐναντίον οἱ ἀπορώτεροι· αἱ δὲ πολι-
εἰς ὀλιγαρχίαν· μόνον γὰρ μόνιμον τὸ κατ' ἀξίαν
, καὶ τὸ ἔχειν τὰ αὑτῶν. Συνέβη δὲ τὸ εἰρημένον ἐν
ρίοις· διὰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ πλείονος τιμήματος εἶναι
ἀρχάς, εἰς ἔλαττον μετέβη, καὶ εἰς ἀρχεῖα πλείω·
δὲ τὸ τὴν χώραν ὅλην τοὺς γνωρίμους συγκτήσα-
παρὰ τὸν νόμον· ἡ γὰρ πολιτεία ὀλιγαρχικωτέ-
ν· ὥστε ἐδύναντο πλεονεκτεῖν· ὁ δὲ δῆμος γυμνα-
ς ἐν τῷ πολέμῳ τῶν φρουρῶν ἐγένετο κρείττων,
ἀφεῖσαν τῆς χώρας, ὅσοι πλείω ἦσαν ἔχοντες.
διὰ τὸ πάσας τὰς ἀριστοκρατικὰς πολιτείας ὀλι-
χικὰς εἶναι, μᾶλλον πλεονεκτοῦσιν οἱ γνώριμοι·
καὶ ἐν Λακεδαίμονι εἰς ὀλίγους αἱ οὐσίαι ἔρχον-
καὶ ἔξεστι ποιεῖν ὅ τι ἂν θέλωσι τοῖς γνωρίμοις
λον, καὶ κηδεύειν ὅτῳ θέλουσι. Διὸ καὶ ἡ Λοκρῶν
τεία ἀπώλετο ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον κηδείας· ὃ
ημοκρατίᾳ οὐκ ἂν ἐγένετο, οὐδ' ἂν ἐν ἀριστοκρα-
εὖ μεμιγμένῃ. Μάλιστα δὲ λανθάνουσιν αἱ ἀρι-
ρατίαι μεταβάλλουσαι τῷ λύεσθαι κατὰ μικρόν·
εἴρηται ἐν τοῖς πρότερον καθόλου κατὰ πασῶν
πολιτειῶν, ὅτι αἴτιον τῶν μεταβολῶν καὶ τὸ μι-
ἐστιν· ὅταν γάρ τι πρόωνται τῶν πρὸς τὴν πο-
ν, μετὰ τοῦτο καὶ ἄλλο μικρῷ μεῖζον εὐχερέστε-
ινοῦσιν, ἕως ἂν πάντα κινήσωσι τὸν κόσμον.
η δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Θουρίων πολιτείας· νό-
γὰρ ὄντος διὰ πέντε ἐτῶν στρατηγεῖν, γενόμενοί
πολεμικοὶ τῶν νεωτέρων, καὶ παρὰ τῷ πλήθει
φρουρῶν εὐδοκιμοῦντες, καταφρονήσαντες τῶν ἐν
πράγμασι, καὶ νομίζοντες ῥᾳδίως κατασχήσειν,
τὸν νόμον λύειν ἐπεχείρησαν πρῶτον, ὥστ' ἐξεῖ-
οὺς αὐτοὺς συνεχῶς στρατηγεῖν, ὁρῶντες τὸν δῆ-
αὐτοὺς χειροτονήσοντα προθύμως. Οἱ δ' ἐπὶ
τεταγμένοι τῶν ἀρχόντων, οἱ καλούμενοι σύμ-
οι, ὁρμήσαντες τὸ πρῶτον ἐναντιοῦσθαι, συνεπεί-
αν, ὑπολαμβάνοντες τοῦτον κινήσαντας τὸν νό-
ἐάσειν τὴν ἄλλην πολιτείαν· ὕστερον δὲ βουλόμε-
ωλύειν, ἄλλων κινουμένων, οὐκέτι πλέον ἐποίουν
ν, ἀλλὰ μετέβαλεν ἡ τάξις πᾶσα τῆς πολιτείας
αστείαν τῶν ἐπιχειρησάντων νεωτερίζειν. Πᾶ-
δ' αἱ πολιτεῖαι λύονται ὁτὲ μὲν ἐξ αὑτῶν, ὁτὲ δ'
εν, ὅταν ἐναντία πολιτεία ᾖ ἢ πλησίον ἢ πόῤῥω
ἔχουσα δὲ δύναμιν· ὅπερ συνέβαινεν ἐπ' Ἀθηναί-
ὶ Λακεδαιμονίων. Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι παν-
ῦ τὰς ὀλιγαρχίας, οἱ δὲ Λάκωνες τοὺς δήμους
λυον. Ὅθεν μὲν οὖν αἱ μεταβολαὶ γίνονται τῶν πο-
ῶν καὶ αἱ στάσεις, εἴρηται σχεδόν.

VII. [VIII.] Περὶ δὲ σωτηρίας καὶ κοινῇ καὶ χωρὶς ἑκάστης πολιτείας ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν δῆλον· εἴπερ ἔχομεν δι' ὧν φθείρονται αἱ πολιτεῖαι, ἔχομεν καὶ δι' ὧν σώζονται· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία ποιητικά· φθορὰ δὲ σωτηρίᾳ ἐναντίον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς εὖ κεκραμέναις πολιτείαις ὥσπερ ἄλλο τι δεῖ τηρεῖν, ὅπως μηδὲν παρανομῶσι, καὶ μάλιστα τὸ μικρὸν φυλάττειν. Λανθάνει γὰρ παραδυομένη ἡ παρανομία, ὥσπερ τὰς οὐσίας τὸ μικρὸν δαπάνημα ἀναιρεῖ πολλάκις γινόμενον· λανθάνει γὰρ ἡ δαπάνη διὰ τὸ μὴ ἀθρόα γίνεσθαι· παραλογίζεται γὰρ ἡ διάνοια ὑπ' αὐτῶν, ὥσπερ ὁ σοφιστικὸς λόγος, εἰ ἕκαστον μικρὸν καὶ πάντα· τοῦτο δ' ἐστὶ μὲν ὥς, ἔστι δ' ὡς οὔ· τὸ γὰρ ὅλον καὶ τὰ πάντα οὐ μικρόν, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ μικρῶν. Μίαν μὲν οὖν φυλακὴν πρὸς ταύτην τὴν ἀρχὴν δεῖ ποιεῖσθαι. Ἔπειτα μὴ πιστεύειν τοῖς σοφίσματος χάριν πρὸς τὸ πλῆθος συγκειμένοις· ἐξελέγχεται γὰρ ὑπὸ τῶν ἔργων. Ποῖα δὲ λέγομεν τῶν πολιτειῶν σοφίσματα, πρότερον εἴρηται. Ἔστι δ' ὁρᾶν, ὅτι ἔνιαι μένουσιν οὐ μόνον ἀριστοκρατίαι, ἀλλὰ καὶ ὀλιγαρχίαι, οὐ διὰ τὸ ἀσφαλεῖς εἶναι τὰς πολιτείας, ἀλλὰ διὰ τὸ εὖ χρῆσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς γινομένους καὶ τοῖς ἔξω τῆς πολιτείας καὶ τοῖς ἐν τῷ πολιτεύματι· τοὺς μὲν μὴ μετέχοντας τῷ μὴ ἀδικεῖν, καὶ τῷ τοὺς ἡγεμονικοὺς αὐτῶν εἰσάγειν εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ τοὺς μὲν φιλοτίμους μὴ ἀδικεῖν εἰς ἀτιμίαν, τοὺς δὲ πολλοὺς εἰς κέρδος· πρὸς αὑτοὺς δὲ καὶ τοὺς μετέχοντας τῷ χρῆσθαι ἀλλήλοις δημοτικῶς· ὃ γὰρ ἐπὶ τοῦ πλήθους ζητοῦσιν οἱ δημοτικοί, τὸ ἴσον, τοῦτ' ἐπὶ τῶν ὁμοίων οὐ μόνον δίκαιον ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἐστί. Διὸ ἐὰν πλείους ὦσιν ἐν τῷ πολιτεύματι, πολλὰ συμφέρει τῶν δημοτικῶν νομοθετημάτων, οἷον τὸ ἑξαμήνους τὰς ἀρχὰς εἶναι, ἵνα πάντες οἱ ὅμοιοι μετέχωσιν· ἔστι γὰρ ὥσπερ δῆμος ἤδη οἱ ὅμοιοι· διὸ καὶ ἐν τούτοις ἐγγίνονται δημαγωγοὶ πολλάκις, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Ἔπειθ' ἧττον εἰς δυναστείας ἐμπίπτουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι καὶ ἀριστοκρατίαι· οὐ γὰρ ὁμοίως ῥᾴδιον κακουργῆσαι ὀλίγον χρόνον ἄρχοντας καὶ πολύν. Ἐπεὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ δημοκρατίαις γίνονται τυραννίδες· ἢ γὰρ οἱ μέγιστοι ἐν ἑκατέρᾳ ἐπιτίθενται τυραννίδι, ἔνθα μὲν οἱ δημαγωγοί, ἔνθα δ' οἱ δυνάσται, ἢ οἱ τὰς μεγίστας ἔχοντες ἀρχάς, ὅταν πολὺν χρόνον ἄρχωσι. Σώζονται δ' αἱ πολιτεῖαι οὐ μόνον διὰ τὸ πόῤῥω εἶναι τῶν διαφθειρόντων, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τὸ ἐγγύς· φοβούμενοι γάρ, διὰ χειρῶν ἔχουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν· ὥστε δεῖ τοὺς τῆς πολιτείας φροντίζοντας φόβους παρασκευάζειν, ἵνα φυλάττωσι, καὶ μὴ καταλύωσι, ὥσπερ νυκτερινὴν φυλακήν, τὴν τῆς πολιτείας τήρησιν, καὶ τὸ πόῤῥω ἐγγὺς ποιεῖν. Ἔτι τὰς τῶν γνωρίμων φιλονεικίας καὶ στάσεις καὶ διὰ τῶν νόμων πειρᾶσθαι δεῖ φυλάττειν, καὶ τοὺς ἔξω φιλονεικίας ὄντας, πρὶν παρειληφέναι καὶ αὐτούς· ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ γινόμενον κακὸν γνῶναι οὐ τοῦ τυχόντος ἀλλὰ πολιτικοῦ ἀνδρός. Πρὸς δὲ τὴν διὰ τὰ τιμήματα γινομένην μεταβολὴν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ πολιτείας, ὅταν συμβαίνῃ τοῦτο, μενόντων μὲν τῶν αὐτῶν τιμημάτων, εὐπορίας δὲ νομίσματος γινομένης, συμφέρει τοῦ τιμήματος ἐπισκοπεῖν τοῦ κοινοῦ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ παρελθόν, ἐν ὅσαις μὲν πόλεσι τιμῶνται κατ' ἐνιαυτόν, κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον· ἐν δὲ ταῖς μείζοσι διὰ τριετηρίδος ἢ πενταετηρίδος· κἂν ᾖ πολλαπλάσιον ἢ πολλοστημόριον τοῦ πρότερον, ἐν ᾧ αἱ τιμήσεις κατέστησαν τῆς πολιτείας, νό-

μον εἶναι καὶ τὰ τιμήματα ἐπιτείνειν ἢ ἀνιέναι· κἂν μὲν ὑπερβάλλῃ, ἐπιτείνοντας κατὰ τὴν πολλαπλασίωσιν, ἐὰν δ' ἐλλείπῃ, ἀνιέντας καὶ ἐλάττω ποιοῦντας τὴν τίμησιν. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ταῖς πολιτείαις, μὴ ποιούντων μὲν οὕτως, ἔνθα μὲν ὀλιγαρχίαν, ἔνθα δὲ δυναστείαν γίνεσθαι συμβαίνει, ἐκείνως δέ, ἐκ μὲν πολιτείας δημοκρατίαν, ἐκ δ' ὀλιγαρχίας πολιτείαν ἢ δῆμον. Κοινὸν δὲ καὶ ἐν δήμῳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ καὶ πάσῃ πολιτείᾳ μήτ' αὐξάνειν λίαν μηδένα παρὰ τὴν συμμετρίαν, ἀλλὰ μᾶλλον πειρᾶσθαι μικρὰς καὶ πολυχρονίους διδόναι τιμὰς ἢ ταχὺ μεγάλας. Διαφθείρονται γάρ· καὶ φέρειν οὐ παντὸς ἀνδρὸς εὐτυχίαν· εἰ δὲ μή, μήτοι γ' ἀθρόας δόντας ἀφαιρεῖσθαι πάλιν ἀθρόας, ἀλλ' ἐκ προσαγωγῆς. Καὶ μάλιστα μὲν πειρᾶσθαι τοῖς νόμοις οὕτως ἄγειν, ὥστε μηδένα ἐγγίνεσθαι πολὺ ὑπερέχοντα δυνάμει μήτε φίλων μήτε χρημάτων· εἰ δὲ μή, ἀποδημητικὰς ποιεῖσθαι τὰς παραστάσεις αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ διὰ τοὺς ἰδίους βίους νεωτερίζουσι, δεῖ ἐμποιεῖν ἀρχήν τινα τὴν ἐποψομένην τοὺς ζῶντας ἀσυμφόρως πρὸς τὴν πολιτείαν, ἐν μὲν δημοκρατίᾳ πρὸς τὴν δημοκρατίαν, ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτειῶν ἑκάστῃ. Καὶ τὸ εὐημεροῦν δὲ τῆς πόλεως ἀνὰ μέρος φυλάττεσθαι διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας· τούτου τ' ἄκος τὸ αἰεὶ τοῖς ἀντικειμένοις μορίοις ἐγχειρίζειν τὰς πράξεις καὶ τὰς ἀρχάς. Λέγω δ' ἀντικεῖσθαι τοὺς ἐπιεικεῖς τῷ πλήθει, καὶ τοὺς ἀπόρους τοῖς εὐπόροις. Καὶ τὸ πειρᾶσθαι ἢ συμμιγνύναι τὸ τῶν ἀπόρων πλῆθος καὶ τὸ τῶν εὐπόρων, ἢ τὸ μέσον αὔξειν· τοῦτο γὰρ διαλύει τὰς διὰ τὴν ἀνισότητα στάσεις. Μέγιστον δὲ ἐν πάσῃ πολιτείᾳ τὸ καὶ τοῖς νόμοις καὶ τῇ ἄλλῃ οἰκονομίᾳ οὕτω τετάχθαι, ὥστε μὴ εἶναι τὰς ἀρχὰς κερδαίνειν. Τοῦτο δὲ μάλιστα ἐν ταῖς ὀλιγαρχικαῖς δεῖ τηρεῖν· οὐ γὰρ οὕτως ἀγανακτοῦσιν εἰργόμενοι τοῦ ἄρχειν οἱ πολλοί, ἀλλὰ καὶ χαίρουσιν, ἐάν τις ἐᾷ πρὸς τοῖς ἰδίοις σχολάζειν, ὡς ἐὰν οἴωνται τὰ κοινὰ κλέπτειν τοὺς ἄρχοντας· τότε δ' ἀμφότερα λυπεῖ, τό τε τῶν τιμῶν μὴ μετέχειν καὶ τὸ τῶν κερδῶν. Μοναχῶς δὲ καὶ ἐνδέχεται ἅμα εἶναι δημοκρατίαν καὶ ἀριστοκρατίαν, εἰ τοῦτο κατασκευάσειέ τις· ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν καὶ τοὺς γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος ἔχειν ἃ βούλονται ἀμφοτέρους. Τὸ μὲν γὰρ ἐξεῖναι πᾶσιν ἄρχειν δημοκρατικόν, τὸ δὲ τοὺς γνωρίμους εἶναι ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀριστοκρατικόν. Τοῦτο δ' ἔσται, ὅταν μὴ ᾖ κερδαίνειν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν· οἱ γὰρ ἄποροι οὐ βουλήσονται ἄρχειν, τῷ μηδὲν κερδαίνειν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἰδίοις εἶναι μᾶλλον· οἱ δ' εὔποροι δυνήσονται, διὰ τὸ μηδενὸς προσδεῖσθαι τῶν κοινῶν· ὥστε συμβήσεται τοῖς μὲν ἀπόροις γίνεσθαι εὐπόροις, διὰ τὸ διατρίβειν πρὸς τοῖς ἔργοις, τοῖς δὲ γνωρίμοις μὴ ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν τυχόντων. Τοῦ μὲν οὖν μὴ κλέπτεσθαι τὰ κοινά, ἡ παράδοσις γινέσθω τῶν χρημάτων, παρόντων πάντων τῶν πολιτῶν· καὶ ἀντίγραφα κατὰ φρατρίας καὶ λόχους καὶ φυλὰς τιθέσθωσαν· τοῦ δὲ ἀκερδῶς ἄρχειν, τιμὰς εἶναι δεῖ νενομοθετημένας τοῖς εὐδοκιμοῦσι. Δεῖ δ' ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις τῶν εὐπόρων φείδεσθαι μὴ μόνον τὰς κτήσεις μὴ ποιεῖν ἀναδάστους, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς καρπούς, ὃ ἐν ἐνίαις τῶν πολιτειῶν λανθάνει γινόμενον. Βέλτιον δὲ καὶ βουλομένους κωλύειν λειτουργεῖν τὰς δαπανηρὰς μὲν μὴ χρησίμους δὲ λειτουργίας, οἷον χορηγίας καὶ λαμπαδαρχίας καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται. Ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ τῶν ἀπόρων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι πολλήν, καὶ τὰς ἀρχάς, ἀφ' ὧν λήμματα, τούτοις ἀπονέμειν· κἂν τις ὑβρίσῃ τῶν εὐπόρων εἰς τούτους, μείζω τὰ ἐπιτίμια εἶναι, ἢ ἂν σφῶν αὐτῶν. Καὶ τὰς κληρονομίας μὴ κατὰ δόσιν εἶναι [illegible] κατὰ γένος· μηδὲ πλειόνων ἢ μιᾶς τὸν αὐτὸν κληρονομεῖν· οὕτω γὰρ ἂν ὁμαλώτεραι αἱ οὐσίαι εἶεν, [illegible] τῶν ἀπόρων εἰς εὐπορίαν ἂν καθίσταιντο πλ[illegible]. Συμφέρει δὲ καὶ ἐν δημοκρατίᾳ καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ [illegible] ἄλλων ἢ ἰσότητα ἢ προεδρίαν νέμειν τοῖς ἧττον [illegible]νωνοῦσι τῆς πολιτείας, ἐν μὲν δήμῳ τοῖς εὐπ[illegible], ἐν δ' ὀλιγαρχίᾳ τοῖς ἀπόροις, πλὴν ὅσαι ἀρχαὶ κυ[illegible] τῆς πολιτείας· ταύτας δὲ τοῖς ἐκ τῆς πολιτείας ἐγχειρίζειν μόνοις ἢ πλείοσι. [IX.] Τρία δέ τινα χρὴ [illegible] τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχάς· πρῶτον μὲν [illegible]λίαν πρὸς τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν, ἔπειτα δύναμιν [illegible] μεγίστην τῶν ἔργων τῆς ἀρχῆς, τρίτον δ' ἀρετὴν [illegible] δικαιοσύνην, ἐν ἑκάστῃ πολιτείᾳ τὴν πρὸς τὴν πολιτείαν· εἰ γὰρ μὴ ταὐτὸν τὸ δίκαιον κατὰ πάσας τὰς πολιτείας, ἀνάγκη καὶ τῆς δικαιοσύνης εἶναι διαφοράς. Ἔχει δ' ἀπορίαν, ὅταν μὴ συμβαίνῃ ταῦτα πάντα περὶ τὸν αὐτόν, πῶς χρὴ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν. Οἷον εἰ στρατηγικὸς μέν τις εἴη, πονηρὸς [illegible] καὶ μὴ τῇ πολιτείᾳ φίλος, ὁ δὲ δίκαιος καὶ φίλος, [illegible] δεῖ ποιεῖσθαι τὴν αἵρεσιν; Ἔοικε δὲ δεῖν βλέπειν [illegible] δύο, τίνος πλεῖον μετέχουσι πάντες, καὶ τίνος ἔλαττον. Διὸ ἐν στρατηγίᾳ μὲν εἰς τὴν ἐμπειρίαν μᾶλλον [illegible] τῆς ἀρετῆς· ἔλαττον γὰρ στρατηγίας μετέχουσι, τῆς [illegible] ἐπιεικείας πλεῖον. Ἐν δὲ φυλακῇ καὶ ταμιείᾳ τἀναντία· πλείονος γὰρ ἀρετῆς δεῖται ἢ ὅσην οἱ πολλοὶ ἔχουσιν· ἡ δὲ ἐπιστήμη κοινὴ πᾶσιν. Ἀπορήσειε [illegible] ἄν τις, κἂν δύναμις ὑπάρχῃ τῆς πολιτείας καὶ φιλία, τί δεῖ τῆς ἀρετῆς; ποιήσει γὰρ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ δύο· ἢ ὅτι ἐνδέχεται τοὺς τὰ δύο ταῦτα ἔχοντας ἀκρατεῖς εἶναι, ὥστε, καθάπερ καὶ αὑτοῖς οὐχ ὑπηρετοῦσιν, εἰδότες καὶ φιλοῦντες αὑτούς, οὕτω καὶ πρὸς τὸ κοινὸν οὐδὲν κωλύει ἔχειν ἐνίους; Ἁπλῶς δὲ ὅσα ἐν τοῖς νόμοις ὡς συμφέροντα λέγομεν ταῖς πολιτείαις, ἅπαντα ταῦτα σώζει τὰς πολιτείας. Καὶ τὸ πολλάκις εἰρημένον μέγιστον στοιχεῖον, τὸ τηρεῖν, ὅπως κρεῖττον ἔσται τὸ βουλόμενον τὴν πολιτείαν πλῆθος τοῦ μὴ βουλομένου. Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα δεῖ μὴ λανθάνειν, ὃ νῦν λανθάνει τὰς παρεκβεβηκυίας πολιτείας, τὸ μέσον· πολλὰ γὰρ τῶν δοκούντων δημοτικῶν λύει τὰς δημοκρατίας, καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν τὰς ὀλιγαρχίας. Οἱ δ' οἰόμενοι ταύτην εἶναι μίαν ἀρετὴν ἕλκουσιν εἰς τὴν ὑπερβολήν, ἀγνοοῦντες, ὅτι, καθάπερ ῥίς ἐστι παρεκβεβηκυῖα μὲν τὴν εὐθύτητα τὴν καλλίστην πρὸς τὸ γρυπὸν ἢ τὸ σιμόν, ἀλλ' ὅμως ἔτι καλὴ καὶ χάριν ἔχουσα πρὸς τὴν ὄψιν· οὐ μὴν ἀλλ' ἐὰν ἐπιτείνῃ τις ἔτι μᾶλλον εἰς τὴν ὑπερβολήν, πρῶτον μὲν ἀποβαλεῖ τὴν μετριότητα τοῦ μορίου, τέλος δ' οὕτως ὥστε μηδὲ ῥῖνα ποιήσει φαίνεσθαι διὰ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν τῶν ἐναντίων· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἔχει καὶ περὶ τῶν ἄλλων μορίων. Συμβαίνει δὴ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας. Καὶ γὰρ ὀλιγαρχίαν καὶ δημοκρατίαν ἔστιν ὥστ' ἔχειν ἱκανῶς, καίπερ ἐξεστηκυίας τῆς βελτίστης τάξεως· ἐὰν δέ τις ἐπιτείνῃ μᾶλλον ἑκατέραν αὐτῶν, πρῶτον μὲν χείρω ποιήσει τὴν πολιτείαν, τέλος δ' οὐδὲ πολιτείαν. Διὸ δεῖ τοῦτο μὴ ἀγνοεῖν τὸν νομοθέτην καὶ τὸν πολιτικόν, ποῖα σώζει τῶν δημοτικῶν καὶ ποῖα φθείρει τὴν δημοκρατίαν, καὶ ποῖα τῶν ὀλιγαρχικῶν τὴν ὀλιγαρχίαν· οὐδετέραν μὲν γὰρ ἐνδέχεται αὐτῶν εἶναι καὶ διαμένειν ἄνευ τῶν εὐπόρων καὶ τοῦ πλήθους· ἀλλ' ὅταν [illegible]

της γένηται τῆς οὐσίας, ἄλλην ἀνάγκη εἶναι ταύτην
ν πολιτείαν· ὥστε φθείροντες τοὺς καθ' ὑπεροχὴν
μους φθείρουσι τὰς πολιτείας. Ἁμαρτάνουσι δὲ
ὶ ἐν ταῖς δημοκρατίαις καὶ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις· ἐν
ν ταῖς δημοκρατίαις οἱ δημαγωγοί, ὅπου τὸ πλῆθος
ριον τῶν νόμων· δύο γὰρ ποιοῦσιν αἰεὶ τὴν πόλιν
όμενοι τοῖς εὐπόροις· δεῖ δὲ τοὐναντίον αἰεὶ δο-
ν λέγειν ὑπὲρ εὐπόρων· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις
ἐρ τοῦ δήμου τοὺς ὀλιγαρχικούς. Καὶ τοὺς ὅρ-
ς ἐναντίους ἢ νῦν ὀμνύναι τοὺς ὀλιγαρχικούς· νῦν
γὰρ ἐν ἐνίαις ὀμνύουσι καὶ τῷ δήμῳ κακό-
ς ἔσομαι, καὶ βουλεύσω ὅ τι ἂν ἔχω
κόν. Χρὴ δὲ καὶ ὑπολαμβάνειν καὶ ὑποκρίνε-
ι τοὐναντίον ἐπισημαινομένους ἐν τοῖς ὅρκοις ὅτι
κ ἀδικήσω τὸν δῆμον. Μέγιστον δὲ πάντων
εἰρημένων πρὸς τὸ διαμένειν τὰς πολιτείας, οὗ νῦν
ωροῦσι πάντες, τὸ παιδεύεσθαι πρὸς τὰς πολι-
ς. Ὄφελος γὰρ οὐθὲν τῶν ὠφελιμωτάτων νόμων
συνδεδοξασμένων ὑπὸ πάντων τῶν πολιτευομένων,
ἢ ἔσονται εἰθισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐν τῇ πολι-
, εἰ μὲν οἱ νόμοι δημοτικοί, δημοτικῶς, εἰ δ' ὀλι-
χικοί, ὀλιγαρχικῶς. Εἴπερ γάρ ἐστιν ἐφ' ἑνὸς ἀκρα-
ἐστὶ καὶ ἐπὶ πόλεως. Ἔστι δὲ τὸ πεπαιδεῦσθαι πρὸς
πολιτείαν, οὐ τοῦτο, τὸ ποιεῖν οἷς χαίρουσιν οἱ ὀλι-
χοῦντες ἢ οἱ δημοκρατίαν βουλόμενοι, ἀλλ' οἷς δυ-
νται οἱ μὲν ὀλιγαρχεῖν οἱ δὲ δημοκρατεῖσθαι. Νῦν
ν μὲν ταῖς ὀλιγαρχίαις οἱ τῶν ἀρχόντων υἱοὶ τρυ-
ν, οἱ δὲ τῶν ἀπόρων γίνονται γεγυμνασμένοι καὶ
νηκότες· ὥστε καὶ βούλονται μᾶλλον καὶ δύναν-
εωτερίζειν. Ἐν δὲ ταῖς δημοκρατίαις ταῖς μάλιστα
ι δοκούσαις δημοκρατικαῖς τοὐναντίον τοῦ συμφέ-
ος καθέστηκεν. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι κακῶς
ονται τὸ ἐλεύθερον. Δύο γάρ ἐστιν, οἷς ἡ δημο-
τία δοκεῖ ὡρίσθαι, τῷ τὸ πλεῖον εἶναι κύριον, καὶ
λευθερίᾳ· τὸ μὲν γὰρ δίκαιον ἴσον δοκεῖ εἶναι·
δ' ὅ τι ἂν δόξῃ τῷ πλήθει, τοῦτ' εἶναι κύριον·
θερον δὲ καὶ ἴσον τὸ ὅ τι ἂν βούληταί τις ποιεῖν·
ζῆν ἐν ταῖς τοιαύταις δημοκρατίαις, ἕκαστος ὡς
ται, καὶ εἰς ὃ χρῄζων, ὥς φησιν Εὐριπίδης. Τοῦ-
ἐστὶ φαῦλον· οὐ γὰρ δεῖ οἴεσθαι δουλείαν εἶναι
ν πρὸς τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ σωτηρίαν. Ἐξ ὧν
οῦν αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσι καὶ φθείρονται,
ιὰ τίνων σώζονται καὶ διαμένουσιν, ὡς ἁπλῶς εἰ-
τοσαῦτά ἐστι.

VIII. [X.] Λείπεται δ' ἐπελθεῖν καὶ περὶ μοναρχίας,
τε φθείρεται καὶ δι' ὧν σώζεσθαι πέφυκε. Σχε-
δὲ παραπλήσια τοῖς εἰρημένοις περὶ τὰς πολιτείας
καὶ τὰ συμβαίνοντα περὶ τὰς βασιλείας καὶ τὰς
ννίδας. Ἡ μὲν γὰρ βασιλεία κατὰ τὴν ἀριστο-
ίαν ἐστίν, ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ ὀλιγαρχίας τῆς ὑστά-
γκειται καὶ δημοκρατίας. Διὸ δὴ καὶ βλαβερω-
τοῖς ἀρχομένοις ἐστίν, ἅτε ἐκ δυοῖν συγκειμένη
ν, καὶ τὰς παρεκβάσεις καὶ τὰς ἁμαρτίας ἔχουσα
παρ' ἀμφοτέρων τῶν πολιτειῶν. Ὑπάρχει δ' ἡ
ις εὐθὺς ἐξ ἐναντίων ἑκατέρᾳ τῶν μοναρχιῶν.
ὲν γὰρ βασιλεία πρὸς βοήθειαν τὴν ἀπὸ τοῦ δή-
τοῖς ἐπιεικέσι γέγονε, καὶ καθίσταται βασιλεὺς
ῶν ἐπιεικῶν καθ' ὑπεροχὴν ἀρετῆς ἢ πράξεων τῶν
τῆς ἀρετῆς, ἢ καθ' ὑπεροχὴν τοιούτου γένους·
τύραννος ἐκ τοῦ δήμου καὶ τοῦ πλήθους ἐπὶ τοὺς
ρίμους, ὅπως ὁ δῆμος ἀδικῆται μηδὲν ὑπ' αὐτῶν.
ερὸν δ' ἐκ τῶν συμβεβηκότων. Σχεδὸν γὰρ οἱ
στοι τῶν τυράννων γεγόνασιν ἐκ δημαγωγῶν, ὡς
εἰπεῖν, πιστευθέντες ἐκ τοῦ διαβάλλειν τοὺς γνωρί-
μους. Αἱ μὲν γὰρ τοῦτον τὸν τρόπον κατέστασαν
τῶν τυραννίδων, ἤδη τῶν πόλεων ηὐξημένων· αἱ δὲ
πρὸ τούτων ἔκ τε τῶν βασιλέων παρεκβαινόντων τὰ
πάτρια καὶ δεσποτικωτέρας ἀρχῆς ὀρεγομένων· αἱ δὲ
ἐκ τῶν αἱρετῶν ἐπὶ τὰς κυρίας ἀρχάς· τὸ γὰρ ἀρχαῖ-
ον οἱ δῆμοι κατέστησαν πολυχρονίους τὰς δημιουρ-
γίας καὶ τὰς θεωρίας· αἱ δ' ἐκ τῶν ὀλιγαρχιῶν αἱρου-
μένων ἕνα τινὰ κύριον ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. Πᾶ-
σι γὰρ ὑπῆρχε τοῖς τρόποις τούτοις τὸ κατεργάζε-
σθαι ῥᾳδίως, εἰ μόνον βουληθεῖεν, διὰ τὸ δύναμιν
προϋπάρχειν, τοῖς μὲν βασιλικῆς ἀρχῆς, τοῖς δὲ τὴν
τῆς τιμῆς· οἷον Φείδων μὲν περὶ Ἄργος καὶ ἕτεροι
τύραννοι κατέστησαν βασιλείας ὑπαρχούσης· οἱ δὲ
περὶ τὴν Ἰωνίαν καὶ Φάλαρις ἐκ τῶν τιμῶν. Παναί-
τιος δὲ ἐν Λεοντίνοις καὶ Κύψελος ἐν Κορίνθῳ καὶ
Πεισίστρατος Ἀθήνησι καὶ Διονύσιος ἐν Συῤῥακού-
σαις καὶ ἕτεροι τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ δημαγωγίας.
Καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἡ βασιλεία τέτακται κατὰ τὴν
ἀριστοκρατίαν· κατ' ἀξίαν γάρ ἐστιν ἢ κατ' ἰδίαν ἀρε-
τὴν ἢ κατὰ γένους ἢ κατ' εὐεργεσίας ἢ κατὰ ταῦτά τε
καὶ δύναμιν· ἅπαντες γὰρ εὐεργετήσαντες ἢ δυνάμε-
νοι τὰς πόλεις ἢ τὰ ἔθνη εὐεργετεῖν ἐτύγχανον τῆς τι-
μῆς ταύτης, οἱ μὲν κατὰ πόλεμον κωλύσαντες δουλεύ-
ειν, ὥσπερ Κόδρος, οἱ δ' ἐλευθερώσαντες, ὥσπερ Κῦ-
ρος, ἢ κτίσαντες, ἢ κτησάμενοι χώραν, ὥσπερ οἱ Λα-
κεδαιμονίων βασιλεῖς καὶ Μακεδόνων καὶ Μολοττῶν.
Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ μὲν κε-
κτημένοι τὰς οὐσίας μηθὲν ἄδικον πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆ-
μος μὴ ὑβρίζηται μηδέν. Ἡ δὲ τυραννίς, ὥσπερ εἴ-
ρηται πολλάκις, πρὸς οὐθὲν ἀποβλέπει κοινόν, εἰ μὴ
τῆς ἰδίας ὠφελείας χάριν· ἔστι δὲ σκοπὸς τυραννικὸς
μὲν τὸ ἡδύ, βασιλικὸς δὲ τὸ καλόν. Διὸ καὶ τῶν πλεο-
νεκτημάτων τὰ μὲν χρήματα, τυραννικά, τὰ δ' εἰς
τιμήν, βασιλικὰ μᾶλλον· καὶ φυλακὴ βασιλικὴ μὲν
πολιτική, τυραννικὴ δὲ διὰ ξένων. Ὅτι δ' ἡ τυραν-
νὶς ἔχει κακὰ καὶ τὰ τῆς δημοκρατίας καὶ [τὰ] τῆς ὀλι-
γαρχίας, φανερόν· ἐκ μὲν ὀλιγαρχίας τῷ τὸ τέλος εἶ-
ναι πλοῦτον· οὕτω γὰρ καὶ διαμένειν ἀναγκαῖον μό-
νως τήν τε φυλακὴν καὶ τὴν τρυφήν· καὶ τὸ τῷ πλή-
θει μηδὲν πιστεύειν· διὸ καὶ τὴν παραίρεσιν ποιοῦν-
ται τῶν ὅπλων· καὶ τὸ κακοῦν τὸν ὄχλον, καὶ τὸ ἐκ
τοῦ ἄστεος ἀπελαύνειν καὶ διοικίζειν ἀμφοτέρων κοι-
νὸν καὶ τῆς ὀλιγαρχίας καὶ τῆς τυραννίδος. Ἐκ δη-
μοκρατίας δὲ τὸ πολεμεῖν τοῖς γνωρίμοις, καὶ δια-
φθείρειν λάθρα καὶ φανερῶς, καὶ φυγαδεύειν ὡς ἀντι-
τέχνους καὶ πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐμποδίους· ἐκ γὰρ τού-
των συμβαίνει γίνεσθαι καὶ τὰς ἐπιβουλάς, τῶν μὲν
ἄρχειν αὐτῶν βουλομένων, τῶν δὲ μὴ δουλεύειν. Ὅ-
θεν καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβού-
λευμά ἐστιν, ἡ τῶν ὑπερεχόντων σταχύων κόλουσις, ὡς
δέον αἰεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν.
Καθάπερ οὖν σχεδὸν ἐλέχθη, τὰς αὐτὰς ἀρχὰς δεῖ
νομίζειν περί τε τὰς πολιτείας εἶναι τῶν μεταβολῶν
καὶ περὶ τὰς μοναρχίας. Διά τε γὰρ ἀδικίαν καὶ διὰ
φόβον καὶ διὰ καταφρόνησιν ἐπιτίθενται πολλοὶ τῶν
ἀρχομένων ταῖς μοναρχίαις· τῆς δὲ ἀδικίας μάλιστα
δι' ὕβριν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν ἰδίων στέρησιν.
Ἔστι δὲ καὶ τὰ τέλη ταὐτά, καθάπερ κἀκεῖ, καὶ περὶ
τὰς τυραννίδας καὶ τὰς βασιλείας· μέγεθος γὰρ ὑπάρ-
χει πλούτου καὶ τιμῆς τοῖς μονάρχοις, ὧν ἐφίενται
πάντες. Τῶν δ' ἐπιθέσεων αἱ μὲν ἐπὶ τὸ σῶμα γί-
νονται τῶν ἀρχόντων, αἱ δ' ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Αἱ μὲν

οὖν δι᾽ ὕβριν ἐπὶ τὸ σῶμα· τῆς δ᾽ ὕβρεως οὔσης πολυμεροῦς, ἕκαστον αὐτῶν αἴτιον γίνεται τῆς ὀργῆς· τῶν δ᾽ ὀργιζομένων σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τιμωρίας χάριν ἐπιτίθενται, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπεροχῆς. Οἷον ἡ μὲν τῶν Πεισιστρατιδῶν διὰ τὸ προπηλακίσαι μὲν τὴν Ἁρμοδίου ἀδελφὴν, ἐπηρεάσαι δ᾽ Ἁρμόδιον· ὁ μὲν γὰρ Ἁρμόδιος διὰ τὴν ἀδελφὴν, ὁ δὲ Ἀριστογείτων διὰ τὸν Ἁρμόδιον. Ἐπεβούλευσαν δὲ καὶ Περιάνδρῳ τῷ ἐν Ἀμβρακίᾳ τυράννῳ, διὰ τὸ συμπίνοντα μετὰ τῶν παιδικῶν ἐρωτῆσαι αὐτὸν, εἰ ἤδη ἐξ αὐτοῦ κύει. Ἡ δὲ Φιλίππου ὑπὸ Παυσανίου, διὰ τὸ ἐᾶσαι ὑβρισθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν περὶ Ἄτταλον. Καὶ ἡ Ἀμύντου τοῦ μικροῦ ὑπὸ Δέρδα, διὰ τὸ καυχήσασθαι εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ. Καὶ ἡ τοῦ Εὐνούχου Εὐαγόρᾳ τῷ Κυπρίῳ· διὰ γὰρ τὸ τὴν γυναῖκα παρελέσθαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπέκτεινεν ὡς ὑβρισμένος. Πολλαὶ δ᾽ ἐπιθέσεις γεγένηνται καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ σῶμα αἰσχύνεσθαι τῶν μονάρχων τινάς. Οἷον καὶ ἡ Κραταίου εἰς Ἀρχέλαον· αἰεὶ γὰρ βαρέως εἶχε πρὸς τὴν ὁμιλίαν· ὥστε ἱκανὴ καὶ ἐλάττων ἐγένετο πρόφασις, ἢ διότι τῶν θυγατέρων οὐδεμίαν ἔδωκεν ὁμολογήσας αὐτῷ, ἀλλὰ τὴν μὲν προτέραν κατεχόμενος ὑπὸ πολέμου πρὸς Σίῤῥαν καὶ Ἀῤῥίβαιον ἔδωκε τῷ βασιλεῖ τῷ τῆς Ἐλιμείας, τὴν δὲ νεωτέραν τῷ υἱεῖ Ἀμύντᾳ, οἰόμενος οὕτως ἂν ἐκεῖνον ἥκιστα διαφέρεσθαι καὶ τὸν ἐκ τῆς Κλεοπάτρας· ἀλλὰ τῆς γε ἀλλοτριότητος ὑπῆρχεν ἀρχὴ τὸ βαρέως φέρειν πρὸς τὴν ἀφροδισιαστικὴν χάριν. Συνεπέθετο δὲ καὶ Ἑλλανοκράτης ὁ Λαρισσαῖος διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ὡς γὰρ χρώμενος αὐτοῦ τῇ ἡλικίᾳ οὐ κατῆγεν ὑποσχόμενος, δι᾽ ὕβριν καὶ οὐ δι᾽ ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν ᾤετο εἶναι τὴν γεγενημένην ὁμιλίαν. Πύῤῥων δὲ καὶ Ἡρακλείδης οἱ Αἴνιοι Κότυν διέφθειραν τῷ πατρὶ τιμωροῦντες. Ἀδάμας δ᾽ ἀπέστη Κότυος διὰ τὸ ἐκτμηθῆναι παῖς ὢν ὑπ᾽ αὐτοῦ, ὡς ὑβρισμένος. Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ εἰς τὸ σῶμα αἰκισθῆναι πληγαῖς ὀργισθέντες, οἱ μὲν διέφθειραν, οἱ δ᾽ ἐνεχείρισαν, ὡς ὑβρισθέντες, καὶ τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ βασιλικὰς δυναστείας. Οἷον ἐν Μυτιλήνῃ τοὺς Πενθαλίδας Μεγακλῆς περιιόντας καὶ τύπτοντας ταῖς κορύναις, ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων ἀνεῖλε. Καὶ ὕστερον, Σμέρδης Πενθίλον πληγὰς λαβὼν καὶ παρὰ τῆς γυναικὸς ἐξελκυσθεὶς διέφθειρε. Καὶ τῆς Ἀρχελάου δ᾽ ἐπιθέσεως Δεκάμνιχος ἡγεμὼν ἐγένετο, παροξύνων τοὺς ἐπιθεμένους πρῶτος· αἴτιον δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτι αὐτὸν ἐξέδωκε μαστιγῶσαι Εὐριπίδῃ τῷ ποιητῇ· ὁ δ᾽ Εὐριπίδης ἐχαλέπαινεν εἰπόντος τι αὐτοῦ εἰς δυσωδίαν τοῦ στόματος. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ διὰ τοιαύτας αἰτίας οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δ᾽ ἐπεβουλεύθησαν. Ὁμοίως δὲ καὶ διὰ φόβον· ἓν γάρ τι τοῦτο τῶν αἰτίων ἦν, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς πολιτείας καὶ τὰς μοναρχίας. Οἷον Ξέρξην Ἀρταπάνης, φοβούμενος τὴν διαβολὴν τὴν περὶ Δαρεῖον, ὅτι ἐκρέμασεν οὐ κελεύσαντος Ξέρξου, ἀλλ᾽ οἰόμενος συγγνώσεσθαι, ὡς ἀμνημονοῦντα διὰ τὸ δειπνεῖν. Αἱ δὲ διὰ καταφρόνησιν· ὥσπερ Σαρδανάπαλον ἰδών τις ξαίνοντα μετὰ τῶν γυναικῶν, εἰ ἀληθῆ ταῦτα οἱ μυθολογοῦντες λέγουσιν· εἰ δὲ μὴ ἐπ᾽ ἐκείνου, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἄλλου γε ἂν γένοιτο ἀληθές. Καὶ Διονυσίῳ τῷ ὑστέρῳ Δίων ἐπέθετο διὰ τὸ καταφρονεῖν, ὁρῶν τούς τε πολίτας οὕτως ἔχοντας καὶ αὐτὸν αἰεὶ μεθύοντα. Καὶ τῶν φίλων δέ τινες ἐπιτίθενται διὰ καταφρόνησιν· διὰ γὰρ τὸ πιστεύεσθαι καταφρονοῦσιν ὡς λήσοντες. Καὶ οἱ οἰόμενοι δύνασθαι κατασχεῖν τὴν ἀρχὴν τρόπον τινὰ

διὰ τὸ καταφρονεῖν ἐπιτίθενται· ὡς δυνάμενοι
καὶ καταφρονοῦντες τοῦ κινδύνου διὰ τὴν δύναμιν,
ἐπιχειροῦσι ῥᾳδίως· ὥσπερ οἱ στρατηγοῦντες τοῖς
μονάρχοις· οἷον Κῦρος Ἀστυάγῃ, καὶ τοῦ βίου καταφρονῶν καὶ τῆς δυνάμεως, διὰ τὸ τὴν μὲν δύναμιν ἐξηργηκέναι, αὐτὸν δὲ τρυφᾶν. Καὶ Σεύθης ὁ
Θρᾷξ Ἀμαδόκῳ στρατηγὸς ὤν. Οἱ δὲ καὶ διὰ
τούτων ἐπιτίθενται, οἷον καὶ καταφρονοῦντες καὶ
κέρδος· ὥσπερ Ἀριοβαρζάνῃ Μιθριδάτης.
στα δὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐγχειροῦσιν οἱ τὴν
σιν μὲν θρασεῖς, τιμὴν δ᾽ ἔχοντες πολεμικὴν
τοῖς μονάρχοις· ἀνδρία γὰρ δύναμιν ἔχουσα
σός ἐστι· δι᾽ ἃς ἀμφοτέρας ὡς ῥᾳδίως κρατήσοντες
ποιοῦνται τὰς ἐπιθέσεις. Τῶν δὲ διὰ φιλοτιμίαν
τιθεμένων ἕτερος τρόπος ἐστὶ τῆς αἰτίας παρὰ
εἰρημένους πρότερον· οὐ γὰρ, ὥσπερ ἔνιοι τοῖς
ράννοις ἐπιχειροῦσιν ὁρῶντες κέρδη τε μεγάλα
τιμὰς μεγάλας οὔσας αὐτοῖς, οὕτω καὶ τῶν διὰ
τιμίαν ἐπιτιθεμένων ἕκαστος προαιρεῖται κινδυνεύειν·
ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι μὲν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν,
ὥσπερ κἂν ἄλλης τινὸς γενομένης πράξεως
καὶ δι᾽ ἣν ὀνομαστοὶ γίνονται καὶ γνώριμοι τοῖς
λοις, οὕτω καὶ τοῖς μονάρχοις ἐγχειροῦσιν, οὐ
σασθαι βουλόμενοι μοναρχίαν, ἀλλὰ δόξαν.
ἀλλ᾽ ἐλάχιστοί γε τὸν ἀριθμόν εἰσιν οἱ διὰ
τὴν αἰτίαν ὁρμῶντες· ὑποκεῖσθαι γὰρ δεῖ τὸ
θῆναι μηδὲν φροντίζειν, ἂν μὴ μέλλῃ κατασχήσειν
πρᾶξιν· οἷς ἀκολουθεῖν μὲν δεῖ τὴν Δίωνος
ψιν· οὐ ῥᾴδιον δ᾽ αὐτὴν ἐγγενέσθαι πολλοῖς.
νος γὰρ μετ᾽ ὀλίγων ἐστράτευσεν ἐπὶ Διονύσιον,
ἔχειν φάσκων, ὡς, ὅπουπερ ἂν δύνηται
ἱκανὸν αὐτῷ τοσοῦτον μετασχεῖν τῆς πράξεως,
εἰ μικρὸν ἐπιβάντα τῆς γῆς εὐθὺς συμβαίη
σαι, τοῦτον καλῶς ἔχειν αὐτῷ τὸν θάνατον.
ρεται δὲ τυραννὶς ἕνα μὲν τρόπον, ὥσπερ καὶ τῶν
λων ἑκάστη πολιτειῶν, ἔξωθεν, ἐὰν ἐναντία τις
λιτεία κρείττων· τὸ μὲν γὰρ βούλεσθαι
ὑπάρξει, διὰ τὴν ἐναντιότητα τῆς προαιρέσεως,
βούλονται, δυνάμενοι πράττουσι πάντες.
τ᾽ αἱ πολιτεῖαι, δῆμος μὲν τυραννίδι, καθ᾽
ὡς κεραμεῖ κεραμεύς· καὶ γὰρ ἡ δημοκρατία
ταία, τυραννίς ἐστι· βασιλεία δὲ καὶ ἀριστοκρατία
τὴν ἐναντιότητα τῆς πολιτείας· διὸ Λακεδαιμόνιοι
πλείστας κατέλυσαν τυραννίδας καὶ Συρρακούσιοι
τὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐπολιτεύοντο καλῶς.
αὑτῆς, ὅταν οἱ μετέχοντες στασιάζωσιν, ὥσπερ
περὶ Γέλωνα, καὶ νῦν ἡ τῶν περὶ Διονύσιον
Γέλωνος, Θρασυβούλου, τοῦ Ἱέρωνος ἀδελφοῦ
υἱὸν τοῦ Γέλωνος δημαγωγοῦντος καὶ πρὸς
ὁρμῶντος, ἵν᾽ αὐτὸς ἄρχῃ, τῶν δ᾽ οἰκείων
των, ἵνα μὴ τυραννὶς ὅλως καταλυθῇ, ἀλλὰ
βουλος· οἱ δὲ συστάντες αὐτῶν ὡς καιρὸν
ἐξέβαλον ἅπαντας αὐτούς. Διονύσιον δὲ
τεύσας, κηδεστὴς ὤν, καὶ προσλαβὼν τὸν δῆμον
νον ἐκβαλὼν διεφθάρη. Δύο δὲ οὐσῶν αἰτιῶν,
ἃς μάλιστ᾽ ἐπιτίθενται ταῖς τυραννίσι, μίσους
ταφρονήσεως, θάτερον μὲν δεῖ τούτων ὑπάρχειν
τυράννοις, τὸ μῖσος. Ἐκ δὲ τοῦ καταφρονεῖν
πολλαὶ γίνονται τῶν καταλύσεων· σημεῖον
μὲν γὰρ κτησαμένων οἱ πλεῖστοι καὶ διεφύλαξαν
ἀρχὰς, οἱ δὲ παραλαβόντες εὐθὺς ὡς εἰπεῖν
πάντες· ἀπολαυστικῶς γὰρ ζῶντες εὐκαταφρόνητοι
γίνονται, καὶ πολλοὺς καιροὺς παραδιδόασι

θημένοις. Μόριον δέ τι τοῦ μίσους καὶ τὴν ὀργὴν
 τιθέναι· τρόπον γάρ τινα τῶν αὐτῶν αἰτία γίνε-
 πράξεων· πολλάκις δὲ καὶ πρακτικώτερον τοῦ μί-
ς· συντονώτερον γὰρ ἐπιτίθενται διὰ τὸ μὴ χρῆ-
αι λογισμῷ τὸ πάθος. Μάλιστα δὲ συμβαίνει
ς θυμοῖς ἀκολουθεῖν διὰ τὴν ὕβριν· δι' ἣν αἰτίαν
ε τῶν Πεισιστρατιδῶν κατελύθη τυραννὶς καὶ πολ-
 τῶν ἄλλων. Ἀλλὰ μᾶλλον τὸ μῖσος· ἡ μὲν γὰρ
γὴ μετὰ λύπης πάρεστιν· ὥστε οὐ ῥᾴδιον λογίζε-
αι· ἡ δ' ἔχθρα ἄνευ λύπης. Ὡς δὲ ἐν κεφαλαί-
 εἰπεῖν, ὅσας αἰτίας εἰρήκαμεν τῆς τε ὀλιγαρχίας
 ἀκράτου καὶ τελευταίας καὶ τῆς δημοκρατίας τῆς
ἐτης, τοσαύτας καὶ τῆς τυραννίδος θετέον· καὶ
 αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι διαιρεταὶ τυραννίδες.
σιλεία δ' ὑπὸ μὲν τῶν ἔξωθεν ἥκιστα φθείρεται·
 καὶ πολυχρόνιός ἐστιν· ἐξ αὐτῆς δ' αἱ πλεῖσται
ορaὶ συμβαίνουσι. Φθείρεται δὲ κατὰ δύο τρό-
ς· ἕνα μέν, στασιασάντων τῶν μετεχόντων τῆς βα-
είας· ἄλλον δὲ τρόπον, τυραννικώτερον πειρωμέ-
 διοικεῖν, ὅταν εἶναι κύριοι πλειόνων ἀξιῶσι, καὶ
ρὰ τὸν νόμον. Οὐ γίνονται δ' ἔτι βασιλεῖαι νῦν,
 ἄν περ γίνωνται, μοναρχίαι καὶ τυραννίδες μᾶλ-
 διὰ τὸ τὴν βασιλείαν ἑκούσιον μὲν ἀρχὴν εἶναι,
ζόνων δὲ κυρίαν, πολλοὺς δ' εἶναι τοὺς ὁμοίους,
 μηδένα διαφέροντα τοσοῦτον, ὥστε ἀπαρτίζειν
ς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς. Ὥστε
 μὲν τοῦτο ἑκόντες οὐχ ὑπομένουσιν, ἂν δὲ δι'
άτης ἄρχῃ τις ἢ βίας, ἤδη δοκεῖ τοῦτο εἶναι τυ-
νίς. Ἐν δὲ ταῖς κατὰ γένος βασιλείαις τιθέναι
 τῆς φθορᾶς αἰτίαν πρὸς ταῖς εἰρημέναις καὶ τὸ
σθαι πολλοὺς εὐκαταφρονήτους, καὶ τὸ δύναμιν
 κεκτημένους τυραννικήν, ἀλλὰ βασιλικὴν τιμήν,
ίζειν. Ῥᾳδία γὰρ ἐγίνετο ἡ κατάλυσις· μὴ βου-
ένων γὰρ εὐθὺς οὐκ ἔσται βασιλεύς. Ἀλλ' ὁ τύ-
νος καὶ μὴ βουλομένων. Φθείρονται μὲν οὖν
μοναρχίαι διὰ ταύτας καὶ τοιαύτας ἑτέρας αἰτίας.

IX. [XI.] Σώζονται δέ, δῆλον, ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν,
 τῶν ἐναντίων, ὡς δὲ καθ' ἕκαστον, τῷ τὰς μὲν βα-
είας ἄγειν ἐπὶ τὸ μετριώτερον. Ὅσῳ γὰρ ἂν ἐλατ-
ων ὦσι κύριοι, πλείω χρόνον ἀναγκαῖον μένειν πᾶ-
 τὴν ἀρχήν· αὐτοί τε γὰρ ἧττον γίνονται δεσπο-
 καὶ τοῖς ἤθεσιν ἴσοι μᾶλλον, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχο-
ων φθονοῦνται ἧττον. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἡ περὶ
λοττοὺς πολὺν χρόνον βασιλεία διέμεινε, καὶ ἡ
κεδαιμονίων, διὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς τε εἰς δύο μέρη διαι-
ῆναι τὴν ἀρχήν, καὶ πάλιν Θεοπόμπου μετριά-
ντος τοῖς τε ἄλλοις καὶ τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἐπι-
ταστήσαντος. Τῆς γὰρ δυνάμεως ἀφελὼν ηὔξησε
 χρόνῳ τὴν βασιλείαν· ὥστε τρόπον τινὰ ἐποίη-
 οὐκ ἐλάττονα ἀλλὰ μείζονα αὐτήν. Ὅπερ καὶ
ὸς τὴν γυναῖκα ἀποκρίνεσθαί φασιν αὐτὸν εἰποῦ-
ν, εἰ μηδὲν αἰσχύνεται τὴν βασιλείαν ἐλάττω πα-
διδοὺς τοῖς υἱέσιν ἢ παρὰ τοῦ πατρὸς παρέλαβεν;
 δῆτα, φάναι· παραδίδωμι γὰρ πολυχρονιωτέραν.
 δὲ τυραννίδες σώζονται κατὰ δύο τρόπους τοὺς
αντιωτάτους, ὧν ἅτερός ἐστιν ὁ παραδεδομένος, καὶ
θ' ὃν διοικοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν τυράννων τὴν ἀρ-
ήν. Τούτων δὲ τὰ πολλά φασι καταστῆσαι Περίαν-
ρον τὸν Κορίνθιον· πολλὰ δὲ καὶ παρὰ τῆς τῶν
Περσῶν ἀρχῆς ἐστι τοιαῦτα λαβεῖν. Ἔστι δὲ τά τε
άλαι λεχθέντα πρὸς σωτηρίαν, ὡς οἷόν τε τῆς τυραν-
ίδος, τὸ τοὺς ὑπερέχοντας κολούειν, καὶ τοὺς φρο-
ηματίας ἀναιρεῖν, καὶ μήτε συσσίτια ἐᾶν μήτε ἑται-
ρίαν μήτε παιδείαν μήτε ἄλλο μηθὲν τοιοῦτον,
ἀλλὰ πάντα φυλάττειν, ὅθεν εἴωθε γίνεσθαι δύο,
φρονήματά τε καὶ πίστις· καὶ μήτε σχολὰς μήτε ἄλ-
λους συλλόγους ἐπιτρέπειν γίνεσθαι σχολαστικούς·
καὶ πάντα ποιεῖν, ἐξ ὧν ὅτι μάλιστα ἀγνῶτες ἀλλήλοις
ἔσονται πάντες· ἡ γὰρ γνῶσις πίστιν ποιεῖ μᾶλλον
πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τὸ τοὺς ἐπιδημοῦντας αἰεὶ φα-
νεροὺς εἶναι καὶ διατρίβειν περὶ θύρας· οὕτω γὰρ
ἂν ἥκιστα λανθάνοιεν τί πράττουσι, καὶ φρονεῖν ἂν
ἐθίζοιντο μικρόν, αἰεὶ δουλεύοντες. Καὶ τἆλλα ὅσα
τοιαῦτα Περσικὰ καὶ βάρβαρα, τυραννικά ἐστι· πάν-
τα γὰρ ταὐτὸν δύναται. Καὶ τὸ μὴ λανθάνειν πει-
ρᾶσθαι, ὅσα τυγχάνει τις λέγων ἢ πράττων τῶν ἀρ-
χομένων, ἀλλ' εἶναι κατασκόπους· οἷον περὶ Συῤῥα-
κούσας αἱ ποταγωγίδες καλούμεναι. Καὶ τοὺς ὠτα-
κουστὰς ἐξέπεμπεν Ἱέρων, ὅπου τις εἴη συνουσία καὶ
σύλλογος· παῤῥησιάζονταί τε γὰρ ἧττον, φοβούμενοι
τοὺς τοιούτους, κἂν παῤῥησιάζωνται, λανθάνουσιν
ἧττον. Καὶ τὸ διαβάλλειν ἀλλήλοις καὶ συγκρούειν
καὶ φίλους φίλοις καὶ τὸν δῆμον τοῖς γνωρίμοις καὶ
τοὺς πλουσίους ἑαυτοῖς. Καὶ τὸ πένητας ποιεῖν τοὺς
ἀρχομένους τυραννικόν, ὅπως μήτε φυλακὴ τρέφηται,
καὶ πρὸς τῷ καθημέραν ὄντες ἄσχολοι ὦσιν ἐπιβου-
λεύειν. Παράδειγμα δὲ τούτου αἵ τε πυραμίδες αἱ
περὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰ ἀναθήματα τῶν Κυψελιδῶν
καὶ τοῦ Ὀλυμπίου ἡ οἰκοδόμησις ὑπὸ τῶν Πεισι-
στρατιδῶν, καὶ τῶν περὶ Σάμον ἔργα Πολυκράτεια·
πάντα γὰρ ταῦτα δύναται ταὐτόν, ἀσχολίαν καὶ πενί-
αν τῶν ἀρχομένων. Καὶ ἡ εἰσφορὰ τῶν τελῶν, οἷον
ἐν Συῤῥακούσαις· ἐν πέντε γὰρ ἔτεσιν ἐπὶ Διονυσίου
τὴν οὐσίαν ἅπασαν εἰσενηνοχέναι συνέβαινεν. Ἔστι
δὲ καὶ πολεμοποιὸς ὁ τύραννος, ὅπως δὴ ἄσχολοί τε
ὦσι καὶ ἡγεμόνος ἐν χρείᾳ διατελῶσιν ὄντες. Καὶ ἡ
μὲν βασιλεία σώζεται διὰ τῶν φίλων, τυραννικὸν δὲ
τὸ μάλιστ' ἀπιστεῖν τοῖς φίλοις, ὡς βουλομένων μὲν
πάντων, δυναμένων δὲ μάλιστα τούτων. Καὶ τὰ περὶ
τὴν δημοκρατίαν δὲ γινόμενα τὴν τελευταίαν τυραννι-
κὰ πάντα, γυναικοκρατία τε περὶ τὰς οἰκίας, ἵν' ἐξαγ-
γέλλωσι κατὰ τῶν ἀνδρῶν, καὶ δούλων ἄνεσις διὰ τὴν
αὐτὴν αἰτίαν· οὔτε γὰρ ἐπιβουλεύουσιν οἱ δοῦλοι καὶ
αἱ γυναῖκες τοῖς τυράννοις, εὐημεροῦντάς τε ἀναγ-
καῖον εὔνους εἶναι καὶ ταῖς τυραννίσι καὶ ταῖς δημο-
κρατίαις. Καὶ γὰρ ὁ δῆμος εἶναι βούλεται μόναρ-
χος· διὸ καὶ ὁ κόλαξ παρ' ἀμφοτέροις ἔντιμος· παρὰ
μὲν τοῖς δήμοις ὁ δημαγωγός· ἔστι γὰρ ὁ δημαγωγὸς
τοῦ δήμου κόλαξ· παρὰ δὲ τοῖς τυράννοις οἱ τα-
πεινῶς ὁμιλοῦντες· ὅπερ ἐστὶν ἔργον κολακείας. Καὶ
γὰρ διὰ τοῦτο πονηρόφιλον ἡ τυραννίς· κολακευόμε-
νοι γὰρ χαίρουσι· τοῦτο δ' οὐδ' ἂν εἷς ποιήσειε φρό-
νημα ἔχων ἐλεύθερον, ἀλλὰ φιλοῦσιν οἱ ἐπιεικεῖς ἢ
οὐ κολακεύουσι· καὶ χρήσιμοι οἱ πονηροὶ εἰς τὰ πο-
νηρά· ἥλῳ γὰρ ὁ ἧλος, ὥσπερ ἡ παροιμία. Καὶ τὸ
μηθενὶ χαίρειν σεμνῷ μηδ' ἐλευθέρῳ τυραννικόν·
αὐτὸν γὰρ εἶναι μόνον ἀξιοῖ τοιοῦτον ὁ τύραννος· ὁ
δ' ἀντισεμνυνόμενος καὶ ἐλευθεριάζων ἀφαιρεῖται τὴν
ὑπεροχὴν καὶ τὸ δεσποτικὸν τῆς τυραννίδος· μισοῦ-
σιν οὖν ὥσπερ καταλύοντας τὴν ἀρχήν. Καὶ τὸ χρῆ-
σθαι συσσίτοις καὶ συνημερευταῖς ξενικοῖς μᾶλλον ἢ
πολιτικοῖς τυραννικόν· ὡς τοὺς μὲν πολεμίους, τοὺς
δ' οὐκ ἀντιποιουμένους. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα
τυραννικὰ μὲν καὶ σωτήρια τῆς ἀρχῆς, οὐδὲν δ' ἐλλεί-
πει μοχθηρίας. Ἔστι δ' ὡς εἰπεῖν πάντα ταῦτα πε-
ριειλημμένα τρισὶν εἴδεσι· στοχάζεται γὰρ ἡ τυραν-

νὶς τριῶν· ἑνὸς μὲν τοῦ μικρὰ φρονεῖν τοὺς ἀρχομένους· οὐδενὶ γὰρ ἂν μικρόψυχος ἐπιβουλεύσειε· δευτέρου δὲ τοῦ διαπιστεῖν ἀλλήλοις· οὐ καταλύεται γὰρ πρότερον τυραννὶς, πρὶν ἢ πιστεύσουσί τινες αὑτοῖς. Διὸ καὶ τοῖς ἐπιεικέσι πολεμοῦσιν ὡς βλαβεροῖς πρὸς τὴν ἀρχὴν, οὐ μόνον διὰ τὸ μὴ ἀξιοῦν ἄρχεσθαι δεσποτικῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πιστοὺς καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις εἶναι, καὶ μὴ καταγορεύειν μήτε ἑαυτῶν μήτε τῶν ἄλλων. Τρίτον δ' ἀδυναμία τῶν πραγμάτων· οὐδεὶς γὰρ ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀδυνάτοις· ὥστε οὐδὲ τυραννίδα καταλύειν, μὴ δυνάμεως ὑπαρχούσης.

Εἰς οὓς μὲν οὖν ὅρους ἀνάγεται τὰ βουλήματα τῶν τυράννων, οὗτοι τρεῖς τυγχάνουσιν ὄντες· πάντα γὰρ ἀναγάγοι τις ἂν τὰ τυραννικὰ πρὸς ταύτας τὰς ὑποθέσεις, τὰ μὲν ὅπως μὴ πιστεύωσιν ἀλλήλοις, τὰ δ' ὅπως μὴ δύνωνται, τὰ δ' ὅπως μικρὸν φρονῶσιν. Ὁ μὲν οὖν εἷς τρόπος, δι' οὗ γίνεται σωτηρία ταῖς τυραννίσι, τοιοῦτός ἐστιν. Ὁ δ' ἕτερος σχεδὸν ἐξ ἐναντίας ἔχει τοῖς εἰρημένοις τὴν ἐπιμέλειαν. Ἔστι δὲ λαβεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς φθορᾶς τῆς τῶν βασιλειῶν· ὥσπερ γὰρ τῆς βασιλείας εἷς τρόπος τῆς φθορᾶς τὸ ποιεῖν τὴν ἀρχὴν τυραννικωτέραν, οὕτω τῆς τυραννίδος σωτηρία ποιεῖν αὐτὴν βασιλικωτέραν, ἓν φυλάττοντα μόνον, τὴν δύναμιν, ὅπως ἄρχῃ μὴ μόνον βουλομένων, ἀλλὰ καὶ μὴ βουλομένων· προϊέμενος γὰρ καὶ τοῦτο προΐεται καὶ τὸ τυραννεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὥσπερ ὑπόθεσιν δεῖ μένειν, τὰ δ' ἄλλα τὰ μὲν ποιεῖν τὰ δὲ δοκεῖν, ὑποκρινόμενον τὸν βασιλικὸν καλῶς. Πρῶτον μὲν δοκεῖν φροντίζειν τῶν κοινῶν, μήτε δαπανῶντα δωρεὰς τοιαύτας, ἐφ' αἷς τὰ πλήθη χαλεπαίνουσιν, ὅταν ἀπ' αὐτῶν μὲν λαμβάνωσιν ἐργαζομένων καὶ πονούντων γλίσχρως, διδῶσι δ' ἑταίραις καὶ ξένοις καὶ τεχνίταις ἀφθόνως· λόγον τε ἀποδιδόντα τῶν λαμβανομένων καὶ δαπανωμένων· ὅπερ ἤδη πεποιήκασί τινες τῶν τυράννων· οὕτω γὰρ ἄν τις διοικῶν οἰκονόμος ἀλλ' οὐ τύραννος εἶναι δόξει. Οὐ δεῖ δὲ φοβεῖσθαι μή ποτε ἀπορήσῃ χρημάτων, κύριος ὢν τῆς πόλεως. Ἀλλὰ τοῖς γ' ἐκτοπίζουσι τυράννοις ἀπὸ τῆς οἰκίας κἂν συμφέροι τοῦτο μᾶλλον ἢ καταλιπεῖν ἀθροίσαντας· ἧττον γὰρ ἂν οἱ φυλάττοντες ἐπιτιθεῖντο τοῖς πράγμασιν· εἰσὶ δὲ φοβερώτεροι τῶν τυράννων τοῖς ἀποδημοῦσιν οἱ φυλάττοντες τῶν πολιτῶν· οἱ μὲν γὰρ συναποδημοῦσιν, οἱ δὲ ὑπομένουσιν. Ἔπειτα τὰς εἰσφορὰς καὶ τὰς λειτουργίας δεῖ φαίνεσθαι τῆς τε οἰκονομίας ἕνεκα συνάγοντα, κἄν ποτε δεηθῇ, χρῆσθαι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς καιρούς, ὅλως τε αὑτὸν παρασκευάζειν φύλακα καὶ ταμίαν ὡς κοινῶν, ἀλλὰ μὴ ὡς ἰδίων. Καὶ φαίνεσθαι μὴ χαλεπὸν, ἀλλὰ σεμνόν· ἔστι δὲ τοιοῦτον, ὥστε μὴ φοβεῖσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, ἀλλὰ μᾶλλον αἰδεῖσθαι. Τούτου μέντοι τυγχάνειν οὐ ῥᾴδιον, ὄντα εὐκαταφρόνητον. Διὸ δεῖ, κἂν μὴ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἐπιμέλειαν ποιῆται, ἀλλὰ τῆς πολιτικῆς, καὶ δόξαν ἐμποιεῖν περὶ αὑτοῦ τοιαύτην. Ἔτι δὲ μὴ μόνον αὐτὸν φαίνεσθαι μηδένα τῶν ἀρχομένων ὑβρίζοντα μήτε νέον μήτε νέαν, ἀλλὰ μηδ' ἄλλον μηθένα τῶν περὶ αὐτόν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰς οἰκείας ἔχειν γυναῖκας πρὸς τὰς ἄλλας· ὡς καὶ διὰ γυναικῶν ὕβρεις, πολλαὶ τυραννίδες ἀπολώλασι. Περί τε τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς τοὐναντίον ποιεῖν ἢ νῦν τινες τῶν τυράννων ποιοῦσιν· οὐ γὰρ μόνον εὐθὺς ἕωθεν τοῦτο δρῶσι καὶ συνεχῶς πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις βούλονται τοῦτο πράττοντες, ἵν' ὡς εὐδαίμονας καὶ μακαρίους θαυμά-

σωσιν· ἀλλὰ μάλιστα μὲν μετριάζειν τοῖς τοιούτοις, εἰ
δὲ μή, τό γε φαίνεσθαι τοῖς ἄλλοις διαφεύγειν· οὔτε
γὰρ εὐεπίθετος οὔτ' εὐκαταφρόνητος ὁ νήφων, ἀλλ' ὁ
μεθύων, οὐδ' ὁ ἄγρυπνος, ἀλλὰ ὁ καθεύδων. Τοὐ-
ναντίον τε ποιητέον τῶν πάλαι λεχθέντων σχεδὸν πάν-
των· κατασκευάζειν γὰρ δεῖ καὶ κοσμεῖν τὴν πόλιν ὡς
ἐπίτροπον ὄντα καὶ μὴ τύραννον. Ἔτι δὲ τὰ πρὸς
τοὺς θεοὺς φαίνεσθαι αἰεὶ σπουδάζοντα διαφερόν-
τως· ἧττόν τε γὰρ φοβοῦνται τὸ παθεῖν τι παράνο-
μον ὑπὸ τῶν τοιούτων, ἐὰν δεισιδαίμονα νομίζωσιν εἶ-
ναι τὸν ἄρχοντα καὶ φροντίζειν τῶν θεῶν· καὶ ἐπιβου-
λεύουσιν ἧττον ὡς συμμάχους ἔχοντι καὶ τοὺς θεοὺς.
δεῖ δ' ἄνευ ἀβελτηρίας φαίνεσθαι τοιοῦτον. Τούς
τε ἀγαθοὺς περί τι γινομένους τιμᾶν οὕτως, ὥστε
νομίζειν ἄν ποτε τιμηθῆναι μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολιτῶν
αὐτονόμων ὄντων· καὶ τὰς μὲν τοιαύτας τιμὰς
νέμειν αὐτὸν, τὰς δὲ κολάσεις δι' ἑτέρων ἀρχόντων καὶ
δικαστηρίων. Κοινὴ δὲ φυλακὴ πάσης μοναρχίας
τὸ μηθένα ποιεῖν ἕνα μέγαν, ἀλλ' εἴπερ, πλείους·
ρήσουσι γὰρ ἀλλήλους. Ἐὰν δ' ἄρα τινὰ δέῃ ποιῆ-
σαι μέγαν, μήτοι τό γε ἦθος θρασύν· ἐπιθετικώτατον
γὰρ τὸ τοιοῦτον ἦθος περὶ πάσας τὰς πράξεις.
τῆς δυνάμεώς τινα δοκῇ παραλύειν, ἐκ προσαγωγῆς
τοῦτο δρᾶν, καὶ μὴ πᾶσαν ἀθρόον ἀφαιρεῖσθαι τὴν
ἐξουσίαν. Ἔτι δὲ πάσης μὲν ὕβρεως εἴργεσθαι,
ρὰ πάσας δὲ δυοῖν, τῆς τε εἰς τὰ σώματα κολάσεως
καὶ τῆς εἰς τὴν ἡλικίαν. Μάλιστα δὲ ταύτην
τέον τὴν εὐλάβειαν περὶ τοὺς φιλοτίμους· τὴν μὲν
εἰς τὰ χρήματα ὀλιγωρίαν οἱ φιλοχρήματοι φέρουσι
βαρέως, τὴν δὲ εἰς ἀτιμίαν οἵ τε φιλότιμοι καὶ οἱ
εικεῖς τῶν ἀνθρώπων. Διόπερ ἢ μὴ χρῆσθαι δεῖ τοῖς
τοιούτοις, ἢ τὰς μὲν κολάσεις πατρικῶς φαίνεσθαι
ποιούμενον καὶ μὴ δι' ὀλιγωρίαν, τὰς δὲ πρὸς τὴν
κίαν ὁμιλίας δι' ἐρωτικὰς αἰτίας, ἀλλὰ μὴ δι' ἐξουσίαν.
Ὅλως δὲ τὰς δοκούσας ἀτιμίας ἐξωνεῖσθαι μείζοσι
μαῖς. Τῶν δ' ἐπιχειρούντων ἐπὶ τὴν τοῦ σώματος
διαφθορὰν οὗτοι φοβερώτατοι καὶ δέονται πλείστης
φυλακῆς, ὅσοι μὴ προαιροῦνται περιποιεῖσθαι τὸ ζῆν
διαφθείραντες. Διὸ μάλιστα εὐλαβεῖσθαι δεῖ τοὺς
ὑβρίζεσθαι νομίζοντας ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι
χάνουσιν· ἀφειδῶς γὰρ ἑαυτῶν ἔχουσιν οἱ διὰ θυμὸν
ἐπιχειροῦντες, καθάπερ καὶ Ἡράκλειτος εἶπε, χαλεπὸν
φάσκων εἶναι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖσθαι.
Ἐπεὶ δὲ αἱ πόλεις ἐκ δύο συνεστήκασι μορίων,
τῶν ἀπόρων ἀνθρώπων καὶ τῶν εὐπόρων, μάλιστα
ἀμφοτέρους ὑπολαμβάνειν δεῖ σώζεσθαι διὰ τὴν
χὴν, καὶ τοὺς ἑτέρους ὑπὸ τῶν ἑτέρων ἀδικεῖσθαι
δέν· ὁπότεροι δ' ἂν ὦσι κρείττους, τούτους ἰδίους
μάλιστα ποιεῖσθαι τῆς ἀρχῆς· ὡς, ἂν ὑπάρξῃ τοῦτο
τοῖς πράγμασιν, οὔτε δούλων ἐλευθέρωσιν ἀναγκ
εἶσθαι τὸν τύραννον, οὔτε ὅπλων παραίρεσιν·
γὰρ θάτερον μέρος πρὸς τῇ δυνάμει προστιθέμενον
ὥστε κρείττους εἶναι τῶν ἐπιτιθεμένων. Περίεργον
τὸ λέγειν καθ' ἕκαστον τῶν τοιούτων· ὁ γὰρ σκοπὸς
φανερὸς, ὅτι δεῖ μὴ τυραννικὸν ἀλλ' οἰκονομικὸν
βασιλικὸν εἶναι φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις, καὶ
σφετεριστὴν, ἀλλ' ἐπίτροπον, καὶ τὰς μετριότητας
βίου διώκειν, μὴ τὰς ὑπερβολάς. Ἔτι δὲ τοὺς
γνωρίμους καθομιλεῖν, τοὺς δὲ πολλοὺς δημαγωγεῖν.
ἐκ γὰρ τούτων ἀναγκαῖον οὐ μόνον τὴν ἀρχὴν
καὶ καλλίω καὶ ζηλωτοτέραν, τὸ βελτιόνων ἀρχειν
μὴ τεταπεινωμένων, μηδὲ μισούμενον καὶ φοβούμενον
διατελεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶναι πολυχρονιωτέραν

ν. Ἔτι δ' αὐτὸν διακεῖσθαι κατὰ τὸ ἦθος ἤτοι κα-
ς πρὸς ἀρετὴν ἢ ἡμίχρηστον ὄντα καὶ μὴ πονηρὸν,
λ' ἡμιπόνηρον. [XII.] Καίτοι πασῶν ὀλιγοχρονιώτε-
ι τῶν πολιτειῶν εἰσιν ὀλιγαρχία καὶ τυραννίς· πλεῖ-
ον γὰρ ἐγένετο χρόνον ἡ περὶ Σικυῶνα τυραννὶς ἡ
ν Ὀρθαγόρου παίδων καὶ αὐτοῦ Ὀρθαγόρου. Ἔτη
αὕτη διέμεινεν ἑκατόν· τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τοῖς
χομένοις ἐχρῶντο μετρίως, καὶ πολλὰ τοῖς νόμοις
ύλευον· καὶ διὰ τὸ πολεμικὸς γίνεσθαι Κλεισθέ-
οὐκ ἦν εὐκαταφρόνητος· καὶ τὰ πολλὰ ταῖς ἐπιμε-
ις ἐδημαγώγουν. Λέγεται γοῦν Κλεισθένης τὸν
κρίναντα τῆς νίκης αὐτὸν ὡς ἐστεφάνωσεν· ἔνιοι
ικόνα φασὶν εἶναι τοῦ κρίναντος οὕτως τὸν ἀνδρι-
α τὸν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενον. Φασὶ δὲ καὶ Πει-
ρατον ὑπομεῖναί ποτε προσκληθέντα δίκην εἰς
ον πάγον. Δευτέρα δὲ περὶ Κόρινθον ἡ τῶν
ελιδῶν· καὶ γὰρ αὕτη διετέλεσεν ἔτη τρία καὶ
μήκοντα καὶ ἓξ μῆνας. Κύψελος μὲν γὰρ ἐτυράν-
εν ἔτη τριάκοντα, Περίανδρος δὲ τετταράκοντα καὶ
ρα. Ψαμμήτιχος δ' ὁ Γορδίου τρία ἔτη. Τὰ
αἴτια ταῦτα καὶ ταύτης· ὁ μὲν γὰρ Κύψελος δημα-
ὸς ἦν, καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν ἀδορυφόρη-
Περίανδρος δ' ἐγένετο μὲν τυραννικὸς, ἀλλὰ πο-
κός. Τρίτη δ' ἡ τῶν Πεισιστρατιδῶν Ἀθήνησιν·
ἐγένετο δὲ συνεχής· δὶς γὰρ ἔφυγε Πεισίστρατος
ννῶν· ὥστε ἐν ἔτεσι τριάκοντα καὶ τρισὶν ἑπτα-
δεκα ἔτη τούτων ἐτυράννευσεν· ὀκτωκαίδεκα δὲ οἱ
δες· ὥστε τὰ πάντα ἐγένετο ἔτη τριάκοντα καὶ
ε. Τῶν δὲ λοιπῶν ἡ περὶ Ἱέρωνα καὶ Γέλωνα
Συῤῥακούσαις· ἔτη δ' οὐδ' αὕτη πολλὰ διέμει-
ἀλλὰ τὰ σύμπαντα δυοῖν δέοντα εἴκοσι. Γέλων
γὰρ ἑπτὰ τυραννεύσας τῷ ὀγδόῳ τὸν βίον ἐτελεύ-
· δέκα δ' Ἱέρων· Θρασύβουλος δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ
ἐξέπεσεν. Αἱ δὲ πολλαὶ τῶν τυραννίδων ὀλιγοχρό-
πᾶσαι γεγόνασι παντελῶς. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς
τείας καὶ τὰ περὶ τὰς μοναρχίας, ἐξ ὧν τε φθεί-
αι καὶ πάλιν σώζονται, σχεδὸν εἴρηται περὶ πάν-

X. Ἐν δὲ τῇ [τοῦ Πλάτωνος] Πολιτείᾳ λέγεται
περὶ τῶν μεταβολῶν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, οὐ μέν-
λέγεται καλῶς· τῆς τε γὰρ ἀρίστης πολιτείας καὶ
της οὔσης οὐ λέγει τὴν μεταβολὴν ἰδίως· φησὶ
αἴτιον εἶναι τὸ μὴ μένειν μηδὲν, ἀλλ' ἔν τινι περιόδῳ
αβάλλειν, ἀρχὴν δ' εἶναι τούτων, ὧν ἐπίτριτος πυ-
ὴν πεμπάδι συζυγεὶς δύο ἁρμονίας παρέχεται λέ-
, ὅταν ὁ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τούτου γένη-
στερεός· ὡς τῆς φύσεώς ποτε φυούσης φαύλους
κρείττους τῆς παιδείας· τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ λέγων
ς οὐ κακῶς· ἐνδέχεται γὰρ εἶναί τινας, οὓς παιδευ-
ναι καὶ γενέσθαι σπουδαίους ἄνδρας ἀδύνατον·
λ' αὕτη τί ἂν ἴδιος εἴη μεταβολὴ τῆς ὑπ' ἐκείνου
ομένης ἀρίστης πολιτείας μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων πα-
ν καὶ τῶν γινομένων πάντων; Καὶ διά τε τοῦ χρό-
υ, δι' ὃν λέγει πάντα μεταβάλλειν, καὶ τὰ μὴ ἅμα
ξάμενα γίνεσθαι ἅμα μεταβάλλει· οἷον εἰ τῇ προ-
ρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο τῆς τροπῆς, ἅμα ἄρα μεταβάλλει.

Πρὸς δὲ τούτοις διὰ τίν' αἰτίαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Λακωνικὴν μεταβάλλει; Πλεονάκις γὰρ εἰς τὴν ἐναντίαν μεταβάλλουσι πᾶσαι αἱ πολιτεῖαι ἢ τὴν σύνεγγυς· ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων μεταβολῶν· ἐκ γὰρ τῆς Λακωνικῆς, φησι, μεταβάλλει εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἐκ δὲ ταύτης εἰς δημοκρατίαν, εἰς τυραννίδα δὲ ἐκ δημοκρατίας. Καίτοι καὶ ἀνάπαλιν μεταβάλλουσιν, οἷον ἐκ δήμου εἰς ὀλιγαρχίαν, καὶ μᾶλλον ἢ εἰς μοναρχίαν. Ἔτι δὲ τυραννίδος οὐ λέγει οὔτ', εἰ ἔσται μεταβολὴ, οὔτ' εἰ μὴ ἔσται, διὰ τίν' αἰτίαν καὶ εἰς ποίαν πολιτείαν. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι οὐ ῥᾳδίως ἂν εἶχε λέγειν· ἀόριστον γάρ· ἐπεὶ κατ' ἐκεῖνον δεῖ εἰς τὴν πρώτην καὶ τὴν ἀρίστην· οὕτω γὰρ ἂν ἐγίνετο συνεχῶς καὶ κύκλος. Ἀλλὰ μεταβάλλει καὶ εἰς τυραννίδα τυραννὶς, ὥσπερ ἡ Σικυῶνος ἐκ τῆς Μύρωνος εἰς τὴν Κλεισθένους· καὶ εἰς ὀλιγαρχίαν, ὥσπερ ἡ ἐν Χαλκίδι ἡ Ἀντιλέοντος· καὶ εἰς δημοκρατίαν ὥσπερ ἡ τῶν [τοῦ] Γέλωνος ἐν Συῤῥακούσαις· καὶ εἰς ἀριστοκρατίαν, ὥσπερ ἡ Χαριλάου ἐν Λακεδαίμονι, καὶ ἐν Καρχηδόνι. Καὶ εἰς τυραννίδα μεταβάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας, ὥσπερ ἐν Σικελίᾳ σχεδὸν αἱ πλεῖσται τῶν ἀρχαίων, ἐν Λεοντίνοις εἰς τὴν Παναιτίου τυραννίδα, καὶ ἐν Γέλᾳ εἰς τὴν Κλεάνδρου, καὶ ἐν Ῥηγίῳ εἰς τὴν Ἀναξιλάου, καὶ ἐν ἄλλαις πολλαῖς πόλεσιν ὡσαύτως. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ οἴεσθαι εἰς ὀλιγαρχίαν διὰ τοῦτο μεταβάλλειν, ὅτι φιλοχρήματοι καὶ χρηματισταὶ [οἱ] ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' οὐχ ὅτι οἱ πολὺ ὑπερέχοντες ταῖς οὐσίαις οὐ δίκαιον οἴονται εἶναι, ἴσον μετέχειν τῆς πόλεως τοὺς κεκτημένους μηδὲν τοῖς κεκτημένοις. Ἐν πολλαῖς τε ὀλιγαρχίαις οὐκ ἔξεστι χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ νόμοι εἰσὶν οἱ κωλύοντες· ἐν Καρχηδόνι δὲ δημοκρατουμένῃ χρηματίζονται, καὶ οὔπω μεταβεβλήκασιν. Ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φάναι, δύο πόλεις εἶναι τὴν ὀλιγαρχικὴν, πλουσίων καὶ πενήτων· τί γὰρ αὐτὴ μᾶλλον, τῆς Λακωνικῆς πέπονθεν ἢ ὁποιασοῦν ἄλλης, οὗ μὴ πάντες κέκτηνται ἴσα, ἢ μὴ πάντες ὁμοίως εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες; Οὐδενὸς δὲ πενεστέρου γενομένου ἢ πρότερον, οὐδὲν ἧττον μεταβάλλουσιν εἰς δῆμον ἐξ ὀλιγαρχίας, ἂν γένωνται πλείους οἱ ἄποροι, καὶ ἐκ δήμου εἰς ὀλιγαρχίαν, ἐὰν κρεῖττον ᾖ τοῦ πλήθους τὸ εὔπορον, καὶ οἱ μὲν ἀμελῶσιν, οἱ δὲ προσέχωσι τὸν νοῦν. Πολλῶν τε οὐσῶν αἰτιῶν, δι' ὧν γίνονται αἱ μεταβολαὶ, οὐ λέγει, ἀλλὰ μίαν ὅτι ἀσωτευόμενοι [καὶ] κατατοκιζόμενοι γίνονται πένητες, ὡς ἐξ ἀρχῆς πλουσίων ὄντων πάντων ἢ τῶν πλείστων. Τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος· ἀλλ' ὅταν μὲν τῶν ἡγεμόνων τινὲς ἀπολέσωσι τὰς οὐσίας, καινοτομοῦσιν· ὅταν δὲ τῶν ἄλλων, οὐθὲν γίνεται δεινόν. Καὶ μεταβάλλουσιν οὐδὲν μᾶλλον οὐδέποτε εἰς δῆμον ἢ εἰς ἄλλην πολιτείαν. Ἔτι δὲ, κἂν τιμῶν μὴ μετέχωσι, κἂν ἀδικῶνται ἢ ὑβρίζωνται, στασιάζουσι καὶ μεταβάλλουσι τὰς πολιτείας, κἂν μὴ καταδαπανήσωσι τὴν οὐσίαν· διὰ τὸ ἐξεῖναι, ὅ τι ἂν βούλωνται ποιεῖν, οὗ αἰτίαν τὴν ἄγαν ἐλευθερίαν εἶναί φησι. Πλειόνων δ' οὐσῶν ὀλιγαρχιῶν καὶ δημοκρατιῶν, ὡς μιᾶς οὔσης ἑκατέρας λέγει τὰς μεταβολὰς ὁ Σωκράτης.

POLITICORUM LIB. VI.

I. Πόσαι μὲν οὖν διαφοραὶ καὶ τίνες τοῦ τε βουλευτικοῦ καὶ κυρίου τῆς πολιτείας καὶ τῆς περὶ τὰς ἀρχὰς τάξεως, καὶ περὶ δικαστηρίων, καὶ ποία πρὸς ποίαν συντέτακται πολιτείαν, ἔτι δὲ περὶ φθορᾶς τε καὶ σωτηρίας τῶν πολιτειῶν, ἐκ ποίων τε γίνεται καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δὲ τετύχηκεν εἴδη πλείω δημοκρατίας ὄντα καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως πολιτειῶν, ἅμα τε περὶ ἐκείνων εἴ τι λοιπὸν, οὐ χεῖρον ἐπισκέψασθαι, καὶ τὸν οἰκεῖον καὶ τὸν συμφέροντα τρόπον ἀποδοῦναι πρὸς ἑκάστην. Ἔτι δὲ καὶ τὰς συναγωγὰς αὐτῶν τῶν εἰρημένων ἐπισκεπτέον πάντων τῶν τρόπων· ταῦτα γὰρ συνδυαζόμενα ποιεῖ τὰς πολιτείας ἐπαλλάττειν ὥστε ἀριστοκρατίας τε ὀλιγαρχικὰς εἶναι, καὶ πολιτείας δημοκρατικωτέρας. Λέγω δὲ τοὺς συνδυασμοὺς, οὓς δεῖ μὲν ἐπισκοπεῖν, οὐκ ἐσκεμμένοι δ' εἰσὶ νῦν, οἷον, ἂν τὸ μὲν βουλευόμενον καὶ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας ὀλιγαρχικῶς ᾖ συντεταγμένον, τὰ δὲ περὶ δικαστήρια ἀριστοκρατικῶς, ἢ ταῦτα μὲν καὶ τὸ περὶ τὸ βουλευόμενον ὀλιγαρχικῶς, ἀριστοκρατικῶς δὲ τὸ περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον μὴ πάντα συντεθῇ τὰ τῆς πολιτείας οἰκεῖα. Ποία μὲν οὖν δημοκρατία πρὸς ποίαν ἁρμόττει πόλιν, ὡσαύτως δὲ καὶ ποία τῶν ὀλιγαρχικῶν ποίῳ πλήθει, καὶ τῶν λοιπῶν δὲ πολιτειῶν τίς συμφέρει τίσιν, εἴρηται πρότερον· ὅμως δὲ δεῖ γενέσθαι δῆλον, μὴ μόνον ποία τούτων τῶν πολιτειῶν ἀρίστη ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ πῶς δεῖ κατασκευάζειν καὶ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας, ἐπέλθωμεν συντόμως. Καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας εἴπωμεν· ἅμα γὰρ καὶ περὶ τῆς ἀντικειμένης πολιτείας φανερόν· αὕτη δ' ἐστὶν, ἣν καλοῦσί τινες ὀλιγαρχίαν. Ληπτέον δὲ πρὸς ταύτην τὴν μέθοδον πάντα τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ δοκοῦντα ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθεῖν· ἐκ γὰρ τούτων συντιθεμένων τὰ τῆς δημοκρατίας εἴδη γίνεσθαι συμβαίνει καὶ πλείους δημοκρατίας μιᾶς εἶναι καὶ διαφόρους. Δύο γάρ εἰσιν αἰτίαι, δι' ἅσπερ αἱ δημοκρατίαι πλείους εἰσί· πρῶτον μὲν ἡ λεχθεῖσα πρότερον, ὅτι διάφοροι οἱ δῆμοι· γίνεται γὰρ τὸ μὲν γεωργικὸν πλῆθος, τὸ δὲ βάναυσον καὶ θητικόν· ὧν τοῦ πρώτου τῷ δευτέρῳ προσλαμβανομένου, καὶ τοῦ τρίτου πάλιν τοῖς ἀμφοτέροις, οὐ μόνον διαφέρει τῷ βελτίω καὶ χείρω γίνεσθαι τὴν δημοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τῷ μὴ τὴν αὐτήν. Δευτέρα δὲ, περὶ ἧς νῦν λέγομεν· τὰ γὰρ ταῖς δημοκρατίαις ἀκολουθοῦντα καὶ δοκοῦντα εἶναι τῆς πολιτείας οἰκεῖα ταύτης, ποιεῖ συντιθέμενα τὰς δημοκρατίας ἑτέρας· τῇ μὲν γὰρ ἐλάττω, τῇ δ' ἀκολουθήσει πλείονα, τῇ δ' ἅπαντα ταῦτα. Χρήσιμον δ' ἕκαστον αὐτῶν γνωρίζειν πρός τε τὸ κατασκευάζειν, ἣν ἄν τις αὐτῶν τύχῃ βουλόμενος, καὶ πρὸς τὰς διορθώσεις. Ζητοῦσι μὲν γὰρ οἱ τὰς πολιτείας καθιστάντες ἅπαντα τὰ οἰκεῖα συναγαγεῖν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, ἁμαρτάνουσι δὲ τοῦτο ποιοῦντες, καθάπερ ἐν τοῖς περὶ τὰς φθορὰς καὶ τὰς σωτηρίας τῶν πολιτειῶν εἴρηται πρότερον. Νυνὶ δὲ τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ ἤθη καὶ ὧν ἐφίενται λέγομεν. [II.] Ὑπόθεσις μὲν οὖν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας ἐλευθερία· τοῦτο γὰρ λέγειν εἰώθασιν, ὡς ἐν μόνῃ τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ μετέχοντας ἐλευθερίας· τούτου γὰρ στοχάζεσθαί φασι πᾶσαν δημοκρατίαν. Ἐλευθερίας δὲ, ἓν μὲν, τὸ ἐν μέρει ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν· καὶ γ[ὰρ] τὸ δίκαιον τὸ δημοτικὸν τὸ ἴσον ἔχειν ἐστὶ κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ μὴ κατ' ἀξίαν· τούτου δ' ὄντος τοῦ δικαίου, τὸ πλῆθος ἀναγκαῖον εἶναι κύριον, καὶ ὅ τι ἂν δό[ξῃ] τοῖς πλείοσι, τοῦτ' εἶναι καὶ τέλος, καὶ τοῦτ' εἶναι δίκαιον· φασὶ γὰρ δεῖν ἴσον ἔχειν ἕκαστον τῶν πο[λι]τῶν. Ὥστε ἐν ταῖς δημοκρατίαις συμβαίνει κυρι[ωτέ]ρους εἶναι τοὺς ἀπόρους τῶν εὐπόρων· πλείους [γὰρ] εἰσι· κύριον δὲ τὸ τοῖς πλείοσι δόξαν. Ἓν μὲν [οὖν] τῆς ἐλευθερίας σημεῖον τοῦτο, ὃν τίθενται πάντες [οἱ] δημοτικοὶ τῆς πολιτείας ὅρον. Ἓν δὲ, τὸ ζῆν, [ὡς] βούλεταί τις· τοῦτο γὰρ τὸ τῆς ἐλευθερίας ἔργον [εἶ]ναί φασιν, εἴπερ τοῦ δούλου ὄντος τὸ ζῆν μὴ ὡς β[ού]λεται. Τῆς μὲν οὖν δημοκρατίας ὅρος οὗτος δεύ[τε]ρος. Ἐντεῦθεν δ' ἐλήλυθε τὸ μὴ ἄρχεσθαι, μά[λι]στα μὲν ὑπὸ μηδενὸς, εἰ δὲ μὴ, κατὰ μέρος· καὶ [συμ]βάλλεται ταύτῃ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τὴν κατὰ τὸ [ἴσον]. Τούτων δ' ὑποκειμένων, καὶ τοιαύτης οὔσης τῆς [ἀρ]χῆς, τὰ τοιαῦτα δημοτικά· τὸ αἱρεῖσθαι τὰς ἀρ[χὰς] πάντας ἐκ πάντων· τὸ ἄρχειν πάντας μὲν ἑκά[στου], ἕκαστον δ' ἐν μέρει πάντων· τὸ κληρωτὰς εἶναι [τὰς] ἀρχὰς ἢ πάσας, ἢ ὅσαι μὴ ἐμπειρίας δέονται καὶ [τέ]χνης· τὸ μὴ ἀπὸ τιμήματος μηθενὸς εἶναι τὰς ἀρ[χὰς] ἢ ὅτι μικροτάτου· τὸ μὴ δὶς τὸν αὐτὸν ἄρχειν [μη]μίαν ἢ ὀλιγάκις ἢ ὀλίγας, ἔξω τῶν κατὰ πόλεμον· [τὸ] ὀλιγοχρονίους τὰς ἀρχὰς ἢ πάσας ἢ ὅσας ἐνδέχε[ται]· τὸ δικάζειν πάντας καὶ ἐκ πάντων καὶ περὶ πάντ[ων ἢ] περὶ τῶν πλείστων καὶ τῶν μεγίστων καὶ τῶν κυ[ριω]τάτων, οἷον περὶ εὐθυνῶν καὶ πολιτείας καὶ τῶν [ἰδίων] συναλλαγμάτων· τὸ τὴν ἐκκλησίαν κυρίαν εἶναι [πάν]των, ἀρχὴν δὲ μηδεμίαν μηδενὸς ἢ ὅτι ὀλιγίστων, [ἢ] τῶν μεγίστων κυρίαν. Τῶν δὲ ἀρχῶν δημοτικωτ[άτη] βουλὴ, ὅπου μὴ μισθοῦ εὐπορία πᾶσιν· ἐνταῦθα [γὰρ] ἀφαιροῦνται καὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς τὴν δύναμιν· [εἰς] αὐτὸν γὰρ ἀνάγει τὰς κρίσεις πάσας ὁ δῆμος εὐπο[ρῶν] μισθοῦ, καθάπερ εἴρηται πρότερον ἐν τῇ μεθό[δῳ] τῇ πρὸ ταύτης. Ἔπειτα τὸ μισθοφορεῖν μάλι[στα] μὲν πάντας, ἐκκλησίαν, δικαστήρια, ἀρχάς, εἰ δὲ [μή], τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δικαστήρια καὶ τὴν βουλὴν καὶ [τὰς] ἐκκλησίας τὰς κυρίας, ἢ τῶν ἀρχῶν ἃς ἀνάγκη [συσ]σιτεῖν μετ' ἀλλήλων. Ἔτι, ἐπειδὴ ὀλιγαρχία καὶ [γέ]νει καὶ πλούτῳ καὶ παιδείᾳ ὁρίζεται, τὰ δημοτικὰ [δο]κεῖ τἀναντία τούτων εἶναι, ἀγένεια, πενία, βαναυ[σία]. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀρχῶν τὸ μηδεμίαν ἀΐδιον εἶναι· ἐὰν [δέ] τις καταλειφθῇ ἐξ ἀρχαίας μεταβολῆς, τότε περι[αι]ρεῖσθαι τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ ἐξ αἱρετῶν κληρωτ[ὰς] ποιεῖν. Τὰ μὲν οὖν κοινὰ ταῖς δημοκρατίαις ταῦ[τα] ἐστι. Συμβαίνει δ' ἐκ τοῦ δικαίου τοῦ ὁμολογουμέν[ου] εἶναι δημοκρατικοῦ (τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον ἔχειν ἅπαν[τας] κατ' ἀριθμὸν) ἡ μάλιστ' εἶναι δοκοῦσα δημοκρα[τία] καὶ δῆμος· ἴσον γὰρ τὸ μηδὲν μᾶλλον ἄρχειν τ[οὺς] ἀπόρους ἢ τοὺς εὐπόρους, μηδὲ κυρίους εἶναι μόνου[ς], ἀλλὰ πάντας ἐξ ἴσου κατ' ἀριθμόν· οὕτω γὰρ ἂν ὑπάρχειν νομίζοιεν τήν τ' ἰσότητα τῇ πολιτείᾳ καὶ τὴν ἐλευθερίαν. [III.] Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἀπορεῖται πῶς ἕξου[σι] τὸ ἴσον; πότερον δεῖ τὰ τιμήματα διελεῖν χιλίο[ις] τὰ τῶν πεντακοσίων, καὶ τοὺς χιλίους ἴσον δύνασθ[αι] τοῖς πεντακοσίοις; ἢ οὐχ οὕτω δεῖ τιθέναι τὴν κατὰ

τοῦτο ἰσότητα, ἀλλὰ διελεῖν μὲν οὕτως, ἔπειτα ἐκ τῶν
εντακοσίων ἴσους λαβόντα καὶ ἐκ τῶν χιλίων τούτους
ρίους εἶναι τῶν αἱρέσεων καὶ τῶν δικαστηρίων; Πότε-
ον οὖν αὕτη ἡ πολιτεία δικαιοτάτη κατὰ τὸ δημο-
ικὸν δίκαιον, ἢ μᾶλλον ἡ κατὰ τὸ πλῆθος; Φασὶ γὰρ
δημοτικοὶ τοῦτο δίκαιον, ὅ τι ἂν δόξῃ τοῖς πλείο-
ν· οἱ δ' ὀλιγαρχικοί, ὅ τι ἂν δόξῃ τῇ πλείονι οὐ-
α· κατὰ πλῆθος γὰρ οὐσίας φασὶ κρίνεσθαι δεῖν.
χει δ' ἀμφότερα ἀνισότητα καὶ ἀδικίαν· εἰ μὲν γάρ,
τι ἂν οἱ ὀλίγοι, τυραννίς· καὶ γὰρ ἐὰν εἷς ἔχῃ πλείω
ν ἄλλων εὐπόρων, κατὰ τὸ ὀλιγαρχικὸν δίκαιον ἄρ-
, δίκαιος μόνος· εἰ δ', ὅ τι ἂν οἱ πλείους κατ' ἀρι-
ιόν, ἀδικήσουσι δημεύοντες τὰ τῶν πλουσίων καὶ
ττόνων, καθάπερ εἴρηται πρότερον. Τίς ἂν οὖν
ἰσότης, ἣν ὁμολογήσουσιν ἀμφότεροι, σκεπτέον
ὧν ὁρίζονται δικαίων ἀμφότεροι· λέγουσι γὰρ ὡς
ἂν δόξῃ τοῖς πλείοσι τῶν πολιτῶν, τοῦτ' εἶναι δεῖ
ιον. Ἔστω δὴ τοῦτο, μὴ μέντοι πάντως· ἀλλ' ἐπει-
δύο μέρη τετύχηκεν, ἐξ ὧν ἡ πόλις, πλούσιοι καὶ
ητες, ὅ τι ἂν ἀμφοτέροις δόξῃ ἢ τοῖς πλείοσι,
το κύριον ἔστω· ἐὰν δὲ τἀναντία δόξῃ, ὅ τι ἂν οἱ
ίους καὶ ὧν τὸ τίμημα πλεῖον· οἷον οἱ μὲν δέκα,
δὲ εἴκοσιν· ἔδοξε δὲ τῶν μὲν πλουσίων τοῖς ἕξ, τῶν
ἀπορωτέρων τοῖς πεντεκαίδεκα· προσγεγένηνται
ς μὲν πένησι τέτταρες τῶν πλουσίων, τοῖς δὲ πλου-
ς πέντε τῶν πενήτων· ὁποτέρων οὖν τὸ τίμημα
ρτείνει, συναριθμουμένων ἀμφοτέρων ἑκατέροις,
το κύριον. Ἐὰν δὲ ἴσοι συμπέσωσι, κοινὴν εἶναι
την νομιστέον ἀπορίαν, ὥσπερ νῦν, ἐὰν δίχα ἡ ἐκ-
σία γένηται ἢ τὸ δικαστήριον· ἢ γὰρ ἀποκληρωτέ-
ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ποιητέον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ
καὶ τοῦ δικαίου, κἂν ᾖ πάνυ χαλεπὸν εὑρεῖν τὴν
θειαν περὶ αὐτῶν, ὅμως ῥᾷον τυχεῖν ἢ συμπεῖσαι
ς δυναμένους πλεονεκτεῖν· αἰεὶ γὰρ ζητοῦσι τὸ ἴσον
τὸ δίκαιον οἱ ἥττους, οἱ δὲ κρατοῦντες οὐδὲν φρον-
υσι.

II. [IV.] Δημοκρατιῶν δ' οὐσῶν τεττάρων, βελτίστη
ἡ πρώτη τάξει, καθάπερ ἐν τοῖς πρὸ τούτων
θη λόγοις· ἔστι δὲ καὶ ἀρχαιοτάτη πασῶν αὕτη.
ω δὲ πρώτην, ὥσπερ ἄν τις διέλοι τοὺς δήμους·
τιστος γὰρ δῆμος ὁ γεωργικός ἐστιν· ὥστε καὶ ποι-
ἐνδέχεται δημοκρατίαν, ὅπου ζῇ τὸ πλῆθος ἀπὸ
ργίας ἢ νομῆς. Διὰ μὲν γὰρ τὸ μὴ πολλὴν οὐ-
ν ἔχειν, ἄσχολος, ὥστε μὴ πολλάκις ἐκκλησιάζειν·
δὲ τὸ μὴ ἔχειν τἀναγκαῖα, πρὸς τοῖς ἔργοις δια-
βουσι, καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλ'
ον τὸ ἐργάζεσθαι τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ ἄρχειν,
υ ἂν μὴ ᾖ λήμματα μεγάλα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν· οἱ
πολλοὶ μᾶλλον ὀρέγονται τοῦ κέρδους ἢ τῆς τι-
. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ καὶ τὰς ἀρχαίας τυραν-
ας ὑπέμενον, καὶ τὰς ὀλιγαρχίας ὑπομένουσιν, ἐὰν
αὐτοὺς ἐργάζεσθαι μὴ κωλύῃ μηδ' ἀφαιρῆται μη-
· ταχέως γὰρ οἱ μὲν πλουτοῦσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὐκ
ορουσιν. Ἔτι δὲ τὸ κυρίους εἶναι τοῦ ἑλέσθαι καὶ
θύνειν ἀναπληροῖ τὴν ἔνδειαν, εἴ τι φιλοτιμίας ἔχου-
· ἐπεὶ παρ' ἐνίοις δήμοις, κἂν μὴ μετέχωσι τῆς αἱ-
σεως τῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ τινὲς αἱρετοὶ κατὰ μέρος ἐκ
ντων, ὥσπερ ἐν Μαντινείᾳ, τοῦ δὲ βουλεύεσθαι
ριοι ὦσιν, ἱκανῶς ἔχει τοῖς πολλοῖς. Καὶ δεῖ νο-
ζειν καὶ τοῦτ' εἶναι σχῆμά τι δημοκρατίας, ὥσπερ
Μαντινείᾳ ποτ' ἦν. Διὸ δὴ καὶ συμφέρον ἐστὶ τῇ
ότερον ῥηθείσῃ δημοκρατίᾳ, καὶ ὑπάρχειν εἴωθεν
εῖσθαι μὲν τὰς ἀρχὰς καὶ εὐθύνειν καὶ δικάζειν
πάντας, ἄρχειν δὲ τὰς μεγίστας αἱρετοὺς καὶ ἀπὸ τι-
μημάτων, τὰς μείζους ἀπὸ μειζόνων, ἢ καὶ ἀπὸ τιμη-
μάτων μὲν μηδεμίαν, ἀλλὰ τοὺς δυναμένους. Ἀνάγ-
κη δὲ πολιτευομένους οὕτω πολιτεύεσθαι καλῶς· αἵ
τε γὰρ ἀρχαὶ αἰεὶ διὰ τῶν βελτίστων ἔσονται, τοῦ δή-
μου βουλομένου καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν οὐ φθονοῦντος·
καὶ τοῖς ἐπιεικέσι καὶ γνωρίμοις ἀρκοῦσαν εἶναι ταύ-
την τὴν τάξιν· ἄρξονται γὰρ οὐχ ὑπ' ἄλλων χειρόνων
καὶ ἄρξουσι δικαίως, διὰ τὸ τῶν εὐθυνῶν εἶναι κυρί-
ους ἑτέρους. Τὸ γὰρ ἐπανακρέμασθαι καὶ μὴ πᾶν ἐξεῖναι
ποιεῖν, ὅ τι ἂν δόξῃ, συμφέρον ἐστίν· ἡ γὰρ ἐξουσία
τοῦ πράττειν, ὅ τι ἂν ἐθέλῃ τις, οὐ δύναται φυλάττειν
τὸ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἀνθρώπων φαῦλον. Ὥστε ἀναγ-
καῖον συμβαίνειν, ὅπερ ἐστὶν ὠφελιμώτατον ἐν ταῖς
πολιτείαις, ἄρχειν τοὺς ἐπιεικεῖς ἀναμαρτήτους ὄντας,
μηδὲν ἐλαττουμένου τοῦ πλήθους. Ὅτι μὲν οὖν αὕτη
τῶν δημοκρατιῶν ἀρίστη, φανερόν, καὶ διὰ τίν' αἰ-
τίαν, ὅτι διὰ τὸ ποιόν τινα εἶναι τὸν δῆμον. Πρὸς
δὲ τὸ κατασκευάζειν γεωργὸν τὸν δῆμον, τῶν τε νό-
μων τινὲς τῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς κειμένων τὸ ἀρχαῖον
χρήσιμοι πάντες, ἢ τὸ ὅλως μὴ ἐξεῖναι κεκτῆσθαι
πλείω γῆν μέτρου τινός, ἢ ἀπό τινος τόπου πρὸς τὸ
ἄστυ καὶ τὴν πόλιν. Ἦν δὲ τό γε ἀρχαῖον ἐν πολλαῖς πό-
λεσι νενομοθετημένον μηδὲ πωλεῖν ἐξεῖναι τοὺς πρώ-
τους κλήρους. Ἔστι δὲ καὶ ὃν λέγουσιν Ὀξύλου νό-
μον εἶναι τοιοῦτόν τι δυνάμενος, τὸ μὴ δανείζειν εἰς
τὶ μέρος τῆς ὑπαρχούσης ἑκάστῳ γῆς. Νῦν δὲ δεῖ
διορθοῦν καὶ τῷ Ἀφυταίων νόμῳ· πρὸς γὰρ ὃ λέγο-
μεν ἐστὶ χρήσιμος· ἐκεῖνοι γὰρ καίπερ ὄντες πολλοί, κε-
κτημένοι δὲ γῆν ὀλίγην, ὅμως πάντες γεωργοῦσι· τιμῶν-
ται γὰρ οὐχ ὅλας τὰς κτήσεις, ἀλλὰ κατὰ τηλικαῦτα μό-
ρια διαιροῦντες, ὥστ' ἔχειν ὑπερβάλλειν ταῖς τιμήσεσι καὶ
τοὺς πένητας. Μετὰ δὲ τὸ γεωργικὸν πλῆθος βέλτιστος
δῆμός ἐστιν, ὅπου νομεῖς εἰσι, καὶ ζῶσιν ἀπὸ βοσκη-
μάτων· πολλὰ γὰρ ἔχει τῇ γεωργίᾳ παραπλησίως, καὶ
τὰ πρὸς τὰς πολεμικὰς πράξεις μάλισθ' οὗτοι γεγυ-
μνασμένοι τὰς ἕξεις, καὶ χρήσιμοι τὰ σώματα, καὶ δυνά-
μενοι θυραυλεῖν. Τὰ δ' ἄλλα πλήθη πάντα σχεδόν,
ἐξ ὧν αἱ λοιπαὶ δημοκρατίαι συνεστᾶσι, πολλῷ φαυ-
λότερα τούτων· ὁ γὰρ βίος φαῦλος, καὶ οὐθὲν ἔργον
μετ' ἀρετῆς, ὧν μεταχειρίζεται τὸ πλῆθος τό τε τῶν
βαναύσων καὶ τὸ τῶν ἀγοραίων ἀνθρώπων καὶ τὸ
θητικόν. Ἔτι δὲ διὰ τὸ περὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ ἄστυ
κυλίεσθαι, πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος ὡς εἰπεῖν ῥᾳδίως ἐκ-
κλησιάζει· οἱ δὲ γεωργοῦντες, διὰ τὸ διεσπάρθαι κα-
τὰ τὴν χώραν, οὔτ' ἀπαντῶσιν οὔθ' ὁμοίως δέονται
τῆς συνόδου ταύτης. Ὅπου δὲ καὶ συμβαίνει τὴν
χώραν τὴν θέσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστε τὴν χώραν πολὺ
τῆς πόλεως ἀπηρτῆσθαι, ῥᾴδιον καὶ δημοκρατίαν ποι-
εῖσθαι χρηστὴν καὶ πολιτείαν· ἀναγκάζεται γὰρ τὸ
πλῆθος ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ποιεῖσθαι τὰς ἀποικίας. Ὥσ-
τε δεῖ, κἂν ἀγοραῖος ὄχλος ᾖ, μὴ ποιεῖν ἐν ταῖς δη-
μοκρατικαῖς ἐκκλησίας ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν χώραν πλή-
θους. Πῶς μὲν οὖν δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην
καὶ πρώτην δημοκρατίαν, εἴρηται. Φανερὸν δὲ καὶ
πῶς τὰς ἄλλας· ἑπομένως γὰρ δεῖ παρεκβαίνειν, καὶ
τὸ χεῖρον αἰεὶ πλῆθος χωρίζειν. Τὴν δὲ τελευταίαν,
διὰ τὸ πάντας κοινωνεῖν, οὔτε πάσης ἐστὶ πόλεως φέ-
ρειν, οὔτε ῥᾴδιον διαμένειν, μὴ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς
ἔθεσιν εὖ συγκειμένην. Ἃ δὲ φθείρειν συμβαίνει
ταύτην καὶ τὰς ἄλλας πολιτείας, εἴρηται πρότερον τὰ
πλεῖστα σχεδόν. Πρὸς δὲ τὸ καθιστάναι ταύτην τὴν
δημοκρατίαν, καὶ τὸν δῆμον ποιεῖν ἰσχυρόν, εἰώθασιν

οἱ προεστῶτες τῷ προσλαμβάνειν ὡς πλείστους, καὶ ποιεῖν πολίτας μὴ μόνον τοὺς γνησίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ὁποτερουοῦν πολίτου, λέγω δὲ οἷον πατρὸς ἢ μητρός· ἅπαν γὰρ οἰκεῖον τοῦτο τῷ τοιούτῳ δήμῳ μᾶλλον. Εἰώθασι μὲν οὖν οἱ δημαγωγοὶ κατασκευάζειν οὕτω· δεῖ μέντοι προσλαμβάνειν μέχρις ἂν ὑπερτείνῃ τὸ πλῆθος τῶν γνωρίμων καὶ τῶν μέσων, καὶ τούτου μὴ πέρα προβαίνειν· ὑπερβάλλοντες γὰρ ἀτακτοτέραν τε ποιοῦσι τὴν πολιτείαν, καὶ τοὺς γνωρίμους πρὸς τὸ χαλεπῶς ὑπομένειν τὴν δημοκρατίαν παροξύνουσι μᾶλλον· ὅπερ συνέβη τῆς στάσεως αἴτιον γενέσθαι περὶ Κυρήνην· ὀλίγον μὲν γὰρ πονηρὸν παρορᾶται· πολὺ δὲ γινόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστιν. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα κατασκευάσματα χρήσιμα πρὸς τὴν δημοκρατίαν τὴν τοιαύτην, οἷς Κλεισθένης τε Ἀθήνησιν ἐχρήσατο, βουλόμενος αὐξῆσαι τὴν δημοκρατίαν, καὶ περὶ Κυρήνην οἱ τὸν δῆμον καθιστάντες· φυλαί τε γὰρ ἕτεραι ποιητέαι πλείους καὶ φρατρίαι, καὶ τὰ τῶν ἰδίων ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα καὶ κοινά, καὶ πάντα σοφιστέον, ὅπως ἂν ὅτι μάλιστα ἀναμιχθῶσι πάντες ἀλλήλοις, αἱ δὲ συνήθειαι διαζευχθῶσιν αἱ πρότερον. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τυραννικὰ κατασκευάσματα δημοτικὰ δοκεῖ πάντα· λέγω δ' οἷον ἀναρχία τε δούλων (αὕτη δ' ἂν εἴη μέχρι του συμφέρουσα) καὶ γυναικῶν καὶ παίδων, καὶ τὸ ζῆν, ὅπως τις βούλεται, παρορᾶν· πολὺ γὰρ ἔσται τὸ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ βοηθοῦν· ἥδιον γὰρ τοῖς πολλοῖς τὸ ζῆν ἀτάκτως, ἢ τὸ σωφρόνως.

III. [V.] Ἔστι δ' ἔργον τοῦ νομοθέτου καὶ τῶν βουλομένων συνιστάναι τινὰ τοιαύτην πολιτείαν, οὐ τὸ καταστῆσαι μέγιστον ἔργον οὐδὲ μόνον, ἀλλ' ὅπως σώζηται μᾶλλον· μίαν γὰρ ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας οὐ χαλεπὸν μεῖναι πολιτευομένους ὁπωσοῦν. Διὸ δεῖ, περὶ ὧν τεθεώρηται πρότερον, τίνες σωτηρίαι καὶ φθοραὶ τῶν πολιτειῶν, ἐκ τούτων πειρᾶσθαι κατασκευάζειν τὴν ἀσφάλειαν, εὐλαβουμένους μὲν τὰ φθείροντα, τιθεμένους δὲ τοιούτους νόμους καὶ τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γεγραμμένους, οἳ περιλήψονται μάλιστα τὰ σώζοντα τὰς πολιτείας· καὶ μὴ νομίζειν τοῦτ' εἶναι δημοτικὸν μηδ' ὀλιγαρχικόν, ὃ ποιήσει τὴν πόλιν ὅτι μάλιστα δημοκρατεῖσθαι ἢ ὀλιγαρχεῖσθαι, ἀλλ' ὃ πλεῖστον χρόνον. Οἱ δὲ νῦν δημαγωγοὶ χαριζόμενοι τοῖς δήμοις, πολλὰ δημεύουσι διὰ τῶν δικαστηρίων. Διὸ δεῖ πρὸς ταῦτα ἀντιπράττειν τοὺς κηδομένους τῆς πολιτείας, νομοθετοῦντας, μηθὲν εἶναι δημόσιον τῶν καταδικαζομένων καὶ φερόντων πρὸς τὸ κοινόν, ἀλλ' ἱερόν. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες οὐδὲν ἧττον εὐλαβεῖς ἔσονται· ζημιώσονται γὰρ ὁμοίως· ὁ δ' ὄχλος ἧττον καταψηφιεῖται τῶν κρινομένων, λήψεσθαι μηδὲν μέλλων. Ἔτι δὲ τὰς γινομένας δημοσίας δίκας ὡς ὀλιγίστας αἰεὶ ποιεῖν, μεγάλοις ἐπιτιμίοις τοὺς εἰκῇ γραφομένους κωλύοντας· οὐ γὰρ τοὺς δημοτικοὺς ἀλλὰ τοὺς γνωρίμους εἰώθασιν εἰσάγειν. Δεῖ δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ πάντας μάλιστα μὲν εὔνους εἶναι τοὺς πολίτας, εἰ δὲ μή, μήτοι γε ὡς πολεμίους νομίζειν τοὺς κυρίους. Ἐπεὶ δ' αἱ τελευταῖαι δημοκρατίαι πολυάνθρωποί τε εἰσὶ, καὶ χαλεπὸν ἐκκλησιάζειν ἀμίσθους· τοῦτο δ', ὅπου πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, πολέμιον τοῖς γνωρίμοις· ἀπό τε γὰρ εἰσφορᾶς καὶ δημεύσεως ἀναγκαῖον γίνεσθαι καὶ δικαστηρίων φαύλων, ἃ πολλὰς ἤδη δημοκρατίας ἀνέτρεψεν· ὅπου μὲν οὖν πρόσοδοι μὴ τυγχάνουσιν οὖσαι, δεῖ ποιεῖν ὀλίγας ἐκκλησίας, καὶ δικαστήρια πολλῶν μέν, ὀλίγας δ'

ἡμέρας· τοῦτο γὰρ φέρει μὲν καὶ πρὸς τὸ μὴ φο
σθαι τοὺς πλουσίους τὰς δαπάνας, ἐὰν οἱ μὲν εὔ
μὴ λαμβάνωσι δικαστικόν, οἱ δ' ἄποροι· φέρει δ
πρὸς τὸ κρίνεσθαι τὰς δίκας πολὺ βέλτιον· οἱ
εὔποροι πολλὰς μὲν ἡμέρας οὐκ ἐθέλουσιν ἀπ
ἰδίων ἀπεῖναι, βραχὺν δὲ χρόνον ἐθέλουσιν. Ὅπ
εἰσὶ πρόσοδοι, μὴ ποιεῖν, ὃ νῦν οἱ δημαγωγοὶ π
σι· τὰ γὰρ περιόντα νέμουσι, λαμβάνουσι δὲ ἅμ
πάλιν δέονται τῶν αὐτῶν· ὁ τετρημένος γὰ
πίθος ἡ τοιαύτη βοήθεια τοῖς ἀπόροις. Ἀλλὰ
ἀληθινῶς δημοτικὸν ὁρᾶν, ὅπως τὸ πλῆθος
ἄπορον ᾖ· τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μοχθηρὰν ε
δημοκρατίαν. Τεχναστέον οὖν, ὅπως ἂν εὐπ
νοιτο χρόνιος. Ἐπεὶ δὲ συμφέρει τοῦτο καὶ
πόροις, τὰ μὲν ἀπὸ τῶν προσόδων γινόμενα συ
ζοντας ἀθρόα χρὴ διανέμειν τοῖς ἀπόροις·
μέν, εἴ τις δύναται τοσοῦτον ἀθροίζων, ὅσο
δίου κτῆσιν· εἰ δὲ μή, πρὸς ἀφορμὴν ἐμπο
γεωργίας· καὶ εἰ μὴ πᾶσι δυνατόν, ἀλλὰ κα
ἤ τι μέρος ἕτερον ἐν μέρει διανέμειν. Ἐν
πρὸς τὰς ἀναγκαίας συνόδους τοὺς εὐπόρο
ρειν τὸν μισθὸν ἀφιεμένους τῶν ματαίων λει
Τοιοῦτον δέ τινα τρόπον Καρχηδόνιοι πολι
φίλον κέκτηνται τὸν δῆμον· αἰεὶ γάρ τινας
τες τοῦ δήμου πρὸς τὰς περιοικίας, ποιοῦσιν
Χαριέντων δ' ἐστὶ καὶ νοῦν ἐχόντων γνω
διαλαμβάνοντας τοὺς ἀπόρους, ἀφορμὰς
τρέπειν ἐπ' ἐργασίας. Καλῶς δ' ἔχει μιμ
τὰ Ταραντίνων· ἐκεῖνοι γὰρ κοινὰ ποι
κτήματα τοῖς ἀπόροις ἐπὶ τὴν χρῆσιν, εὔν
σκευάζουσι τὸ πλῆθος. Ἔτι δὲ τὰς ἀρχὰς πά
σαν διττάς, τὰς μὲν αἱρετὰς τὰς δὲ κληρωτ
κληρωτάς, ὅπως ὁ δῆμος αὐτῶν μετέχῃ, τὰ
τάς, ἵνα πολιτεύωνται βέλτιον. Ἔστι δὲ τ
σαι καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς μερίζοντας, τοὺς
τοὺς τοὺς δ' αἱρετούς. Πῶς μὲν οὖν δεῖ
κρατίας κατασκευάζειν, εἴρηται.

IV. [VI.] Σχεδὸν δὲ καὶ περὶ τὰς ὀλιγαρ
φανερὸν ἐκ τούτων· ἐκ τῶν ἐναντίων γὰρ
ἑκάστην ὀλιγαρχίαν πρὸς τὴν ἐναντίαν
ἀναλογιζόμενον· τὴν μὲν εὔκρατον μάλισ
γαρχιῶν καὶ πρώτην· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ σύν
λουμένη πολιτεία· ᾗ δεῖ τὰ τιμήματα δια
ἐλάττω τὰ δὲ μείζω ποιοῦντας· ἐλάττω
τῶν ἀναγκαίων μεθέξουσιν ἀρχῶν· μείζω
τῶν κυριωτέρων· τῶν τε κτωμένων τὸ τίμ
ἐξεῖναι τῆς πολιτείας τοσοῦτον εἰσαγομέν
πλῆθος διὰ τοῦ τιμήματος, μεθ' οὗ κρεί
ται τῶν μὴ μετεχόντων· αἰεὶ δὲ δεῖ παρα
τοῦ βελτίονος δήμου τοὺς κοινωνούς.
τὴν ἐχομένην ὀλιγαρχίαν ἐπιτείνοντας δ
τασκευάζειν. Τῇ δ' ἀντικειμένῃ τῇ τελ
κρατίᾳ, τῇ δυναστικωτάτῃ καὶ τυραννικω
γαρχιῶν, ὅσῳπερ χειρίστη, τοσούτῳ δεῖ
λακῆς. Ὥσπερ γὰρ τὰ μὲν εὖ σώματ
πρὸς ὑγίειαν, καὶ πλοῖα τὰ πρὸς ναυτιλί
τα τοῖς πλωτῆρσιν ἐπιδέχεται πλείους ἁ
μὴ φθείρεσθαι δι' αὐτάς· τὰ δὲ νοσερῶ
σωμάτων, καὶ τὰ τῶν πλοίων ἐκλελυμένα
τετυχηκότα φαύλων οὐδὲ τὰς μικρὰς δ
ἁμαρτίας· οὕτω καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ
στης δέονται φυλακῆς. Τὰς μὲν οὖν
ὅλως ἡ πολυανθρωπία σώζει· τοῦτο

ρὸς τὸ δίκαιον τὸ κατὰ τὴν ἀξίαν· τὴν δ' ὀλιγαρχίαν
ῆλον ὅτι τοὐναντίον ὑπὸ τῆς εὐταξίας δεῖ τυγχάνειν
ῆς σωτηρίας. [VII.] Ἐπεὶ δὲ τέτταρα μέν ἐστι μέρη μά-
στα τοῦ πλήθους, γεωργικὸν, βαναυσικὸν, ἀγοραῖον,
ητικόν· τέτταρα δὲ τὰ χρήσιμα πρὸς πόλεμον, ἱππι-
ν, ὁπλιτικὸν, ψιλὸν, ναυτικόν· ὅπου μὲν συμβέβηκε
ν χώραν εἶναι ἱππάσιμον, ἐνταῦθα μὲν εὐφυῶς ἔχει
ασκευάζειν τὴν ὀλιγαρχίαν ἰσχυράν· ἡ γὰρ σωτη-
ι τοῖς οἰκοῦσι διὰ ταύτης ἐστὶ τῆς δυνάμεως· αἱ δ'
ποτροφίαι τῶν μακρὰς οὐσίας κεκτημένων εἰσίν.
ου δ' ὁπλῖτιν, τὴν ἐχομένην ὀλιγαρχίαν· τὸ γὰρ
λιτικὸν τῶν εὐπόρων μᾶλλον ἢ τῶν ἀπόρων· ἡ δὲ
ὴ δύναμις καὶ ναυτικὴ δημοκρατικὴ πάμπαν. Νῦν
οὖν, ὅπου τοιοῦτον πολὺ πλῆθός ἐστιν, ὅταν δια-
σι, πολλάκις ἀγωνίζονται χεῖρω· δεῖ δὲ πρὸς τοῦτο
μακον παρὰ τῶν πολεμικῶν λαμβάνειν στρατηγῶν,
συνδυάζουσι πρὸς τὴν ἱππικὴν δύναμιν καὶ τὴν
ιτικὴν τὴν ἁρμόττουσαν τῶν ψιλῶν. Ταύτῃ δ'
ρατοῦσιν ἐν ταῖς διαστάσεσιν οἱ δῆμοι τῶν εὐπό-
. Ψιλοὶ γὰρ ὄντες, πρὸς ἱππικὴν καὶ ὁπλιτικὴν
νίζονται ῥᾳδίως. Τὸ μὲν οὖν ἐκ τούτων καθιστά-
ταύτην τὴν δύναμιν, ἐφ' ἑαυτοὺς ἐστι καθιστάναι·
δὲ, διῃρημένης τῆς ἡλικίας, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρε-
τέρων τῶν δὲ νέων, ἔτι μὲν ὄντας νέους τοὺς αὐτῶν
ς διδάσκεσθαι τὰς κούφας καὶ τὰς ψιλὰς ἐργασίας,
κριμένους δ' ἐκ παίδων ἀθλητὰς εἶναι αὐτοὺς τῶν
ν. Τὴν δὲ μετάδοσιν γίνεσθαι τῷ πλήθει τοῦ
τεύματος, ἤτοι, καθάπερ εἴρηται πρότερον, τοῖς
ίμημα κτωμένοις, ἢ, καθάπερ Θηβαίοις, ἀποσχο-
ας χρόνον τινὰ τῶν βαναύσων ἔργων, ἢ, καθάπερ
Μασσαλίᾳ, κρίσιν ποιουμένους τῶν ἀξίων τῶν ἐν τῷ
τεύματι καὶ τῶν ἔξωθεν. Ἔτι δὲ καὶ ταῖς ἀρχαῖς
κυριωτάταις, ἃς δεῖ τοὺς ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέχειν,
ροσκεῖσθαι λειτουργίας, ἵν' ἑκὼν ὁ δῆμος μὴ με-
, καὶ συγγνώμην ἔχῃ τοῖς ἄρχουσιν, ὡς μισθὸν
ν διδοῦσι τῆς ἀρχῆς. Ἁρμόττει δὲ θυσίας τε εἰς-
ας ποιεῖσθαι μεγαλοπρεπεῖς, καὶ κατασκευάζειν
ῶν κοινῶν, ἵνα τῶν περὶ τὰς ἑστιάσεις μετέχων ὁ
ος, καὶ τὴν πόλιν ὁρῶν κοσμουμένην τὰ μὲν ἀνα-
ασι τὰ δ' οἰκοδομήμασιν, ἄσμενος ὁρᾷ μένουσαν
πολιτείαν· συμβήσεται δὲ καὶ τοῖς γνωρίμοις εἶναι
εῖα τῆς δαπάνης. Ἀλλὰ τοῦτο νῦν οἱ περὶ τὰς
αρχίας οὐ ποιοῦσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον· τὰ λήμμα-
ὰρ ζητοῦσιν οὐχ ἧττον ἢ τὴν τιμήν· διόπερ εὖ
λέγειν ταύτας εἶναι δημοκρατίας μικράς. Πῶς
οὖν χρὴ καθιστάναι τὰς δημοκρατίας καὶ τὰς ὀλι-
χίας, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

V. [VIII.] Ἀκόλουθον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ τὸ
ῆσθαι καλῶς τὰ περὶ τὰς ἀρχὰς, πόσαι καὶ τίνες καὶ
ν, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον· τῶν μὲν γὰρ
γκαίων ἀρχῶν χωρὶς ἀδύνατον εἶναι πόλιν, τῶν δὲ
ς εὐταξίαν καὶ κόσμον ἀδύνατον οἰκεῖσθαι καλῶς.
δ' ἀναγκαῖον, ἐν μὲν ταῖς μικραῖς ἐλάττους εἶναι
ἀρχὰς, ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πλείους, ὥσπερ τυγχά-
πρότερον εἰρημένον. Ποίας οὖν ἁρμόττει συνά-
καὶ ποίας χωρίζειν, δεῖ μὴ λανθάνειν. Πρῶτον
οὖν ἐπιμέλεια τῶν ἀναγκαίων ἡ περὶ τὴν ἀγοράν,
ῇ δεῖ τινα ἀρχὴν εἶναι τὴν ἐφορῶσαν περί τε τὰ
βόλαια καὶ τὴν εὐκοσμίαν· σχεδὸν γὰρ ἀναγκαῖον
ταις ταῖς πόλεσι τὰ μὲν ὠνεῖσθαι τὰ δὲ πωλεῖν πρὸς
ἀλλήλων ἀναγκαίαν χρείαν· καὶ τοῦτ' ἔστιν ὑπο-
στατον πρὸς αὐτάρκειαν, δι' ἣν δοκοῦσιν εἰς μίαν
τείαν συνελθεῖν. Ἑτέρα δὲ ἐπιμέλεια ταύτης ἐχο-
μένη καὶ σύνεγγυς ἡ τῶν περὶ τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ
ἰδίων, ὅπως εὐκοσμία ᾖ, καὶ τῶν πιπτόντων οἰκοδομη-
μάτων καὶ ὁδῶν σωτηρία καὶ διόρθωσις, καὶ τῶν ὁρί-
ων τῶν πρὸς ἀλλήλους, ὅπως ἀνεγκλήτως ἔχωσι, καὶ
ὅσα τούτοις ἄλλα τῆς ἐπιμελείας ὁμοιότροπα. Κα-
λοῦσι δ' ἀστυνομίαν οἱ πλεῖστοι τὴν τοιαύτην ἀρχήν.
Ἔχει δὲ μόρια πλείω τὸν ἀριθμὸν, ὧν ἑτέρους ἐφ' ἕτε-
ρα καθιστᾶσιν ἐν ταῖς πολυανθρωποτέραις πόλεσιν,
οἷον τειχοποιοὺς καὶ κρηνῶν ἐπιμελητὰς καὶ λιμένων
φύλακας. Ἄλλη δ' ἀναγκαία τε καὶ παραπλησία
ταύτῃ· περὶ τῶν αὐτῶν μὲν γὰρ, ἀλλὰ περὶ τὴν χώραν
ἐστὶ καὶ [τὰ] περὶ τὰ ἔξω τοῦ ἄστεος. Καλοῦσι δὲ
τοὺς ἄρχοντας τούτους οἱ μὲν ἀγρονόμους, οἱ δ' ὑλω-
ρούς. Αὗται μὲν οὖν ἐπιμέλειαί εἰσι τούτων τρεῖς.
Ἄλλη δ' ἀρχὴ, πρὸς ἣν αἱ πρόσοδοι τῶν κοινῶν ἀνα-
φέρονται· παρ' ὧν φυλαττόντων μερίζονται πρὸς ἑκά-
στην διοίκησιν. Καλοῦσι δ' ἀποδέκτας τούτους καὶ
ταμίας. Ἑτέρα δ' ἀρχὴ, πρὸς ἣν ἀναγράφεσθαι δεῖ
τά τε ἴδια συμβόλαια καὶ τὰς κρίσεις ἐκ τῶν δικαστη-
ρίων· παρὰ δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ τὰς γραφὰς τῶν
δικῶν γίγνεσθαι δεῖ καὶ τὰς εἰσαγωγάς. Ἐνιαχοῦ
μὲν οὖν μερίζουσι καὶ ταύτην εἰς πλείους, ἔστι δὲ μία
κυρία τούτων πάντων· καλοῦνται δὲ ἱερομνήμονες καὶ
ἐπιστάται καὶ μνήμονες, καὶ τούτοις ἄλλα ὀνόματα
σύνεγγυς. Μετὰ δὲ ταύτην ἐχομένη μὲν ἀναγκαιοτά-
τη δὲ σχεδὸν καὶ χαλεπωτάτη τῶν ἀρχῶν ἐστιν ἡ περὶ
τὰς πράξεις τῶν καταδικασθέντων καὶ τῶν προτιθε-
μένων κατὰ τὰς ἐγγραφὰς, καὶ περὶ τὰς φυλακὰς τῶν
σωμάτων. Χαλεπὴ μὲν οὖν ἐστι, διὰ τὸ πολλὴν ἔχειν
ἀπέχθειαν· ὥστε ὅπου μὴ μεγάλα ἐστὶ κερδαίνειν, οὔτ'
ἄρχειν ὑπομένουσιν αὐτὴν, οὔθ' ὑπομείναντες ἐθέλου-
σι πράττειν κατὰ τοὺς νόμους. Ἀναγκαία δ' ἐστὶν,
ὅτι οὐθὲν ὄφελος γίνεσθαι μὲν δίκας περὶ τῶν δικαί-
ων, ταύτας δὲ μὴ λαμβάνειν τέλος· ὥστ' εἰ μὴ γινομέ-
νων, κοινωνεῖν ἀδύνατον ἀλλήλοις, καὶ πράξεων μὴ
γινομένων. Διὸ βέλτιον μὴ μίαν εἶναι ταύτην τὴν
ἀρχὴν, ἀλλ' ἄλλα ἐξ ἄλλων δικαστηρίων καὶ περὶ τὰς
προθέσεις τῶν ἀναγεγραμμένων ὡσαύτως πειρᾶσθαι
διαιρεῖν· ἔτι δ' ἔνια πράττεσθαι καὶ τὰς ἀρχὰς τάς
τε ἄλλας καὶ τὰς τῶν νέων μᾶλλον τὰς νέας. Καὶ
τὰς τῶν ἐνεστώτων ἑτέρας καταδικασάσης ἑτέραν εἶναι
τὴν πραττομένην, οἷον ἀστυνόμους τὰς παρὰ τῶν ἀγο-
ρανόμων, τὰς δὲ παρὰ τούτων ἑτέρους· ὅσῳ γὰρ ἂν
ἐλάττων ἀπέχθεια ἐνῇ τοῖς πραττομένοις, τοσούτῳ
μᾶλλον λήψονται τέλος αἱ πράξεις. Τὸ μὲν οὖν τοὺς
αὐτοὺς εἶναι τοὺς καταδικάσαντας καὶ πραττομένους,
ἀπέχθειαν ἔχει διπλῆν, τὸ δὲ περὶ πάντων τοὺς αὐ-
τοὺς, πολεμίους πᾶσι. Πολλαχοῦ δὲ διῄρηται καὶ ἡ
φυλάττουσα πρὸς τὴν πραττομένην, οἷον Ἀθήνησι
τῶν ἕνδεκα καλουμένων· διὸ βέλτιον καὶ ταύτην χωρί-
ζειν καὶ τὸ σόφισμα ζητεῖν καὶ περὶ ταύτην· ἀναγκαία
μὲν γάρ ἐστιν οὐχ ἧττον τῆς εἰρημένης. Συμβαίνει
δὲ τοὺς μὲν ἐπιεικεῖς φεύγειν μάλιστα ταύτην τὴν ἀρ-
χὴν, τοὺς δὲ μοχθηροὺς οὐκ ἀσφαλὲς ποιεῖν κυρίους·
αὐτοὶ γὰρ δέονται φυλακῆς μᾶλλον ἢ φυλάττειν ἄλ-
λους δύνανται. Διὸ δεῖ μὴ μίαν ἀποτεταγμένην ἀρ-
χὴν εἶναι πρὸς αὐτοῖς μηδὲ συνεχῶς τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ
τῶν τε νέων, ὅπου τις ἐφήβων ἢ φρουρῶν ἐστι τάξις,
καὶ τῶν ἀρχῶν δεῖ κατὰ μέρη ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν
ἑτέρους. Ταύτας μὲν οὖν τὰς ἀρχὰς ὡς ἀναγκαιοτά-
τας θετέον [εἶναι] πρώτας. Μετὰ δὲ ταύτας, τὰς
ἀναγκαίας μὲν οὐδὲν ἧττον, ἐν σχήματι δὲ μείζονι τε-
ταγμένας· καὶ γὰρ ἐμπειρίας καὶ πίστεως δέονται πολ-

λῆς. Τοιαῦται δ' εἶεν αἵ τε περὶ τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ ὅσαι τάττονται πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας. Δεῖ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ πυλῶν τε καὶ τειχῶν φυλακῆς ὁμοίως ἐπιμελητὰς εἶναι, καὶ ἐξετάσεως καὶ συντάξεως τῶν πολιτῶν. Ἔνθα μὲν οὖν ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἀρχαὶ πλείους εἰσὶν, ἔνθα δ' ἐλάττους, οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσι μία περὶ πάντων· καλοῦσι δὲ στρατηγοὺς καὶ πολεμάρχους τοὺς τοιούτους. Ἔτι δὲ κἂν ὦσιν ἱππεῖς ἢ ψιλοὶ ἢ τοξόται ἢ ναυτικὸν, καὶ ἐπὶ τούτων ἑκάστων ἐνίοτε καθίσταται ἀρχή· αἳ καλοῦνται ναυαρχίαι καὶ ἱππαρχίαι καὶ ταξιαρχίαι, καὶ κατὰ μέρος δὲ αἱ ὑπὸ ταύτας τριηραρχίαι καὶ λοχαγίαι καὶ φυλαρχίαι, καὶ ὅσα τούτων μόρια. Τὸ δὲ πᾶν ἕν τι τούτων ἐστὶν εἶδος ἐπιμελείας πολεμικῶν. Περὶ μὲν οὖν ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ δὲ ἔνιαι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν ληψομένην λογισμὸν καὶ προσευθυνοῦσαν, αὐτὴν μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον. Καλοῦσι δὲ τούτους οἱ μὲν εὐθύνους, οἱ δὲ λογιστὰς, οἱ δὲ ἐξεταστὰς, οἱ δὲ συνηγόρους. Παρὰ πάσας δὲ ταύτας τὰς ἀρχὰς ἡ μάλιστα κυρία πάντων ἐστὶν (ἡ γὰρ αὐτὴ πολλάκις ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν εἰσφορὰν) ἢ προκάθηται τοῦ πλήθους, ὅπου κύριός ἐστιν ὁ δῆμος. Δεῖ γὰρ εἶναι τὸ συνάγον τὸ κύριον τῆς πολιτείας· καλεῖται δὲ ἔνθα μὲν πρόβουλοι, διὰ τὸ προβουλεύειν· ὅπου δὲ τὸ πλῆθός ἐστι, βουλὴ μᾶλλον. Αἱ μὲν οὖν πολιτικαὶ τῶν ἀρχῶν σχεδὸν τοσαῦταί τινές εἰσιν. Ἄλλο δ' εἶδος ἐπιμελείας ἡ περὶ τοὺς θεοὺς, οἷον ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμεληταὶ τῶν περὶ τὰ ἱερὰ, τοῦ σώζεσθαι τὰ ὑπάρχοντα καὶ ἀνορθοῦσθαι τὰ πίπτοντα τῶν οἰκοδομημάτων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τέτακται πρὸς

τοὺς θεούς. Συμβαίνει δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐνιαχοῦ μὲν εἶναι μίαν, οἷον ἐν ταῖς μικραῖς πόλεσιν, ἐνιαχοῦ δὲ πολλὰς καὶ κεχωρισμένας τῆς ἱερωσύνης, οἷον
ἱεροποιοὺς καὶ ναοφύλακας καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων. Ἐχομένη δὲ ταύτης ἡ πρὸς τὰς θυσίας ἀφωρισμένη τὰς κοινὰς πάσας, ὅσας μὴ τοῖς ἱερεῦσιν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κοινῆς ἑστίας ἔχουσι
τὴν τιμήν. Καλοῦσι δ' οἱ μὲν ἄρχοντας τούτους, οἱ
δὲ βασιλεῖς, οἱ δὲ πρυτάνεις. Αἱ μὲν οὖν ἀναγκαῖαι
ἐπιμέλειαί εἰσι περὶ τούτων, ὡς εἰπεῖν συγκεφαλαιωσαμένους, περί τε τὰ δαιμόνια καὶ τὰ πολεμικὰ,
περὶ τὰς προσόδους, καὶ περὶ τὰ ἀναλισκόμενα,
περὶ ἀγορὰν, καὶ περὶ τὸ ἄστυ καὶ λιμένας καὶ τὴν χώραν· ἔτι τὰ περὶ τὰ δικαστήρια καὶ συναλλάγματα
καὶ ἀναγραφὰς καὶ πράξεις καὶ φυλακὰς καὶ ἐπιλογισμούς τε καὶ ἐξετάσεις καὶ προσευθύνας τῶν ἀρχόντων, καὶ τέλος αἱ περὶ τὸ βουλευόμενόν εἰσι τῶν
νῶν. Ἰδία δὲ ταῖς σχολαστικωτέραις καὶ μᾶλλον
ἡμερούσαις πόλεσιν, ἔτι δὲ φροντιζούσαις εὐκοσμίας
γυναικονομία, νομοφυλακία, παιδονομία, γυμνασιαρχία· πρὸς δὲ τούτοις περὶ ἀγῶνας ἐπιμέλεια γυμνικοὺς καὶ διονυσιακοὺς, κἂν εἴ τινας ἑτέρας συμβαίνει
τοιαύτας γενέσθαι θεωρίας. Τούτων δ' ἔνιαι φανερῶς
εἰσιν οὐ δημοτικαὶ τῶν ἀρχῶν, οἷον γυναικονομία
παιδονομία· τοῖς γὰρ ἀπόροις ἀνάγκη χρῆσθαι καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν ὥσπερ ἀκολούθοις, διὰ τὴν ἀδουλίαν.
Τριῶν δ' οὐσῶν ἀρχῶν, καθ' ἃς αἱροῦνταί τινες ἀρχὰς τὰς κυρίους, νομοφυλάκων, προβούλων, βουλῆς,
οἱ μὲν νομοφύλακες ἀριστοκρατικὸν, ὀλιγαρχικὸν δ'
πρόβουλοι, βουλὴ δὲ δημοτικόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν
ἀρχῶν ὡς ἐν τύπῳ σχεδὸν εἴρηται περὶ πασῶν.

POLITICORUM LIB. VII.

I. Περὶ πολιτείας ἀρίστης τὸν μέλλοντα ποιήσασθαι τὴν προσήκουσαν ζήτησιν ἀνάγκη διορίσασθαι πρῶτον, τίς αἱρετώτατος βίος· ἀδήλου γὰρ ὄντος τούτου, καὶ τὴν ἀρίστην ἀναγκαῖον ἄδηλον εἶναι πολιτείαν. Ἄριστα γὰρ πράττειν προσήκει τοὺς ἄριστα πολιτευομένους ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἐὰν μή τι γίνηται παράλογον. Διὸ δεῖ πρῶτον ὁμολογεῖσθαι, τίς ὁ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν αἱρετώτατος βίος· μετὰ δὲ τοῦτο, πότερον κοινῇ καὶ χωρὶς ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερος. Νομίσαντας οὖν ἱκανῶς πολλὰ λέγεσθαι καὶ τῶν ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις περὶ τῆς ἀρίστης ζωῆς, καὶ νῦν χρηστέον αὐτοῖς· ὡς ἀληθῶς γὰρ πρός γε μίαν διαίρεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσειεν ἂν, ὡς οὐ, τριῶν οὐσῶν μερίδων, τῶν τε ἐκτὸς καὶ τῶν ἐν σώματι καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, πάντα ταῦτα ὑπάρχειν τοῖς μακαρίοις. Οὐδεὶς γὰρ ἂν φαίη μακάριον τὸν μηθὲν μόριον ἔχοντα ἀνδρίας μηδὲ σωφροσύνης μηδὲ δικαιοσύνης μηδὲ φρονήσεως, ἀλλὰ δεδιότα μὲν τὰς παραπετομένας μυίας, ἀπεχόμενον δὲ μηδενὸς, ἂν ἐπιθυμήσῃ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν, τῶν ἐσχάτων, ἕνεκα δὲ τεταρτημορίου διαφθείροντα τοὺς φιλτάτους φίλους· ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν διάνοιαν οὕτως ἄφρονα καὶ διεψευσμένον ὥσπερ τι παιδίον ἢ μαινόμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν λεγόμενα [ὥσπερ] πάντες ἂν συγχωρήσειαν, διαφέρονται δ' ἐν τῷ ποσῷ καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς. Τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς

ἔχειν ἱκανὸν νομίζουσιν ὁποσονοῦν, πλούτου δὲ καὶ
χρημάτων καὶ δυνάμεως καὶ δόξης καὶ πάντων τῶν
τοιούτων εἰς ἄπειρον ζητοῦσι τὴν ὑπερβολήν. Ἡμεῖς
δὲ αὐτοῖς ἐροῦμεν, ὅτι ῥᾴδιον μὲν περὶ τούτων καὶ διὰ
τῶν ἔργων διαλαμβάνειν τὴν πίστιν, ὁρῶντας, ὅτι κτῶνται καὶ φυλάττουσιν οὐ τὰς ἀρετὰς τοῖς ἐκτὸς, ἀλλ' ἐκεῖνα ταύταις· καὶ τὸ ζῆν εὐδαιμόνως, εἴτ' ἐν τῷ χαίρειν
ἐστὶν εἴτ' ἐν ἀρετῇ τοῖς ἀνθρώποις, εἴτ' ἐν ἀμφοῖν,
μᾶλλον ὑπάρχει τοῖς τὸ ἦθος μὲν καὶ τὴν διάνοιαν
κεκοσμημένοις εἰς ὑπερβολὴν, περὶ δὲ τὴν ἔξω κτῆσιν
τῶν ἀγαθῶν μετριάζουσιν, ἢ τοῖς ἐκεῖνα μὲν κεκτημένοις πλείω τῶν χρησίμων, ἐν δὲ τούτοις ἐλλείπουσιν.
Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν λόγον σκοπουμένοις εὐσύνοπτόν ἐστι· τὰ μὲν γὰρ ἐκτὸς ἔχει πέρας, ὥσπερ ὄργανόν τι· πᾶν δὲ τὸ χρήσιμόν ἐστιν, ὧν τὴν ὑπερβολὴν ἢ βλάπτειν ἀναγκαῖον ἢ μηθὲν ὄφελος εἶναι
ἔχουσι· τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἕκαστον ἀγαθῶν
ἂν ὑπερβάλλῃ, τοσούτῳ μᾶλλον χρήσιμον εἶναι,
καὶ τούτοις ἐπιλέγειν μὴ μόνον τὸ καλὸν ἀλλὰ καὶ
χρήσιμον· ὅλως δὲ δῆλον, ὡς ἀκολουθεῖν φήσομεν
διάθεσιν τὴν ἀρίστην ἑκάστου πράγματος πρὸς
ληλα κατὰ τὴν ὑπεροχὴν, ἥνπερ εἴληχε διάστασιν
φαμεν αὐτὰς εἶναι διαθέσεις ταύτας· ὥστ', εἴπερ
ἡ ψυχὴ καὶ τῆς κτήσεως καὶ τοῦ σώματος τιμιώτερον
καὶ ἁπλῶς καὶ ἡμῖν, ἀνάγκη καὶ τὴν διάθεσιν

ρίστην ἑκάστου ἀνάλογον τούτων ἔχειν. Ἔτι δὲ τῆς υχῆς ἕνεκεν ταῦτα πέφυκεν αἱρετά, καὶ δεῖ πάντας ρεῖσθαι τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνων ἕνεν τὴν ψυχήν. Ὅτι μὲν οὖν ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ιβάλλει τοσοῦτον, ὅσονπερ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως αὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας, ἔστω συνωμολογημένον μῖν, μάρτυρι τῷ θεῷ χρωμένοις, ὃς εὐδαίμων μέν τι καὶ μακάριος, δι᾽ οὐδὲν δὲ τῶν ἐξωτερικῶν ἀγαῶν, ἀλλὰ δι᾽ αὐτὸν αὐτὸς καὶ τῷ ποιός τις εἶναι τὴν ύσιν. Ἐπεὶ καὶ τὴν εὐτυχίαν τῆς εὐδαιμονίας διὰ ῦτ᾽ ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι· τῶν μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀγαῶν τῆς ψυχῆς αἴτιον ταὐτόματον καὶ ἡ τύχη· δίκαιος οὐδεὶς οὐδὲ σώφρων ἀπὸ τύχης οὐδὲ διὰ τὴν τύχην τίν. Ἐχόμενον δ᾽ ἐστὶ καὶ τῶν αὐτῶν λόγων δεόνον, καὶ πόλιν εὐδαίμονα τὴν ἀρίστην εἶναι καὶ άττουσαν καλῶς. Ἀδύνατον δὲ καλῶς πράττειν ς μὴ τὰ καλὰ πράττουσιν· οὐθὲν δὲ καλὸν ἔργον ἀνδρὸς οὔτε πόλεως χωρὶς ἀρετῆς καὶ φρονήσε- ἀνδρία δὲ πόλεως καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις ν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν, ὧν μετασχὼν κστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται δίκαιος καὶ φρόνιμος ὶ σώφρων. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἔστω φροιμιασμένα τῷ λόγῳ· οὔτε γὰρ μὴ θιγγάνειν τῶν δυνατόν, οὔτε πάντας τοὺς οἰκείους ἐπεξελῖν ἐνδέχεται λόγους· ἑτέρας γάρ ἐστιν ἔργον σχος ταῦτα. Νῦν δ᾽ ὑποκείσθω τοσοῦτον, ὅτι βίος ν ἄριστος καὶ χωρὶς ἑκάστῳ καὶ κοινῇ ταῖς πόλεσιν μετὰ ἀρετῆς κεχορηγημένος ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε μεχειν τῶν κατ᾽ ἀρετὴν πράξεων. Πρὸς δὲ τοὺς ἀμφιητοῦντας, ἐάσαντας ἐπὶ τῆς νῦν μεθόδου, διασκεπτέον τερον, εἴ τις τοῖς εἰρημένοις τυγχάνει μὴ πειθόμενος.

II. [II.] Πότερον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν τὴν αὐτὴν εἶναι ατέον ἑνός τε ἑκάστου τῶν ἀνθρώπων καὶ πόλεως, μὴ τὴν αὐτήν, λοιπόν ἐστιν εἰπεῖν. Φανερὸν δὲ ὶ τοῦτο· πάντες γὰρ ἂν ὁμολογήσειαν εἶναι τὴν αὐν· ὅσοι γὰρ ἐν πλούτῳ τὸ ζῆν εὖ τίθενται ἐφ᾽ ἑνός, τοι καὶ τὴν πόλιν ὅλην, ἐὰν ᾖ πλουσία, μακαρίζουν· ὅσοι τε τὸν τυραννικὸν βίον μάλιστα τιμῶσιν, τοι καὶ πόλιν τὴν πλείστων ἄρχουσαν εὐδαιμονεάτην ἂν εἶναι φαῖεν· εἴ τε τις τὸν ἕνα δι᾽ ἀρετὴν τοδέχεται, καὶ πόλιν εὐδαιμονεστέραν φήσει τὴν σπουαιοτέραν. Ἀλλὰ ταῦτα ἤδη δύο ἐστίν, ἃ δεῖται σκέως· ἓν μέν, πότερος αἱρετώτερος βίος, ὁ διὰ τοῦ μπολιτεύεσθαι καὶ κοινωνεῖν πόλεως, ἢ μᾶλλον ὁ νικὸς καὶ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας ἀπολελυμένος· ἔτι τίνα πολιτείαν θετέον καὶ ποίαν διάθεσιν πόλεως ίστην, εἴτε πᾶσιν ὄντος αἱρετοῦ κοινωνεῖν πόλεως, τε καὶ τισὶ μὲν μή, τοῖς δὲ πλείστοις. Ἐπεὶ δὲ τῆς λιτικῆς διανοίας καὶ θεωρίας τοῦτ᾽ ἐστὶν ἔργον, λ᾽ οὐ τὸ περὶ ἕκαστον αἱρετόν, ἡμεῖς δὲ ταύτην ροηρήμεθα νῦν τὴν σκέψιν, ἐκεῖνο μὲν πάρεργον ἂν η, τοῦτο δὲ ἔργον τῆς μεθόδου ταύτης. Ὅτι μὲν ν ἀναγκαῖον εἶναι πολιτείαν ἀρίστην ταύτην, καθ᾽ ν τάξιν κἂν ὁστισοῦν ἄριστα πράττοι καὶ ζῴη μακαως, φανερόν ἐστιν· ἀμφισβητεῖται δὲ παρ᾽ αὐτῶν ν ὁμολογούντων τὸν μετ᾽ ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρεώτατον, πότερον ὁ πολιτικὸς καὶ πρακτικὸς βίος αἱτός, ἢ μᾶλλον ὁ πάντων τῶν ἐκτὸς ἀπολελυμένος, ον θεωρητικός τις, ὃν μόνον τινές φασιν εἶναι φιλόφον. Σχεδὸν γὰρ τούτους τοὺς δύο βίους τῶν θρώπων οἱ φιλοτιμότατοι πρὸς ἀρετὴν φαίνονται οαιρούμενοι καὶ τῶν προτέρων καὶ τῶν νῦν. λέγω δύο, τόν τε πολιτικὸν καὶ τὸν φιλόσοφον. Διαφέρει δὲ οὐ μικρόν, ποτέρως ἔχει τὸ ἀληθές· ἀνάγκη γὰρ τόν τε εὖ φρονοῦντα πρὸς τὸν βελτίω σκοπὸν συντάττεσθαι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον καὶ κοινῇ τὴν πολιτείαν. Νομίζουσι δ᾽ οἱ μὲν τὸ τῶν πέλας ἄρχειν, δεσποτικῶς μὲν γινόμενον, μετ᾽ ἀδικίας τινὸς εἶναι τῆς μεγίστης· πολιτικῶς δέ, τὸ μὲν ἄδικον οὐκ ἔχειν, ἐμπόδιον δὲ ἔχειν τῇ περὶ αὐτὸν εὐημερίᾳ. Τούτων δ᾽ ὥσπερ ἐξ ἐναντίας ἕτεροι τυγχάνουσι δοξάζοντες· μόνον γὰρ ἀνδρὸς τὸν πρακτικὸν εἶναι βίον καὶ πολιτικόν· ἐφ᾽ ἑκάστης γὰρ ἀρετῆς οὐκ εἶναι πράξεις μᾶλλον τοῖς ἰδιώταις ἢ τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσι καὶ πολιτευομένοις. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ὑπολαμβάνουσιν· οἱ δὲ τὸν δεσποτικὸν καὶ τυραννικὸν τρόπον τῆς πολιτείας εἶναι μόνον εὐδαίμονά φασι· παρ᾽ ἐνίοις δὲ καὶ τῆς πολιτείας οὗτος ὅρος τῶν νόμων, ὅπως δεσπόζωσι τῶν πέλας. Διὸ καὶ τῶν πλείστων νομίμων χύδην ὡς εἰπεῖν κειμένων παρὰ τοῖς πλείστοις, ὅμως εἴ πού τι πρὸς ἓν οἱ νόμοι βλέπουσι, τοῦ κρατεῖν στοχάζονται πάντες· ὥσπερ ἐν Λακεδαίμονι καὶ Κρήτῃ πρὸς τοὺς πολέμους συντέτακται σχεδὸν ἥ τε παιδεία καὶ τὸ τῶν νόμων πλῆθος. Ἔτι δ᾽ ἐν τοῖς ἔθνεσι πᾶσι τοῖς δυναμένοις πλεονεκτεῖν ἡ τοιαύτη τετίμηται δύναμις, οἷον ἐν Σκύθαις καὶ Πέρσαις καὶ Θρᾳξὶ καὶ Κελτοῖς. Ἐν ἐνίοις γὰρ καὶ νόμοι τινές εἰσι παροξύνοντες πρὸς τὴν ἀρετὴν ταύτην, καθάπερ ἐν Καρχηδόνι φασὶ τὸν ἐκ τῶν κρίκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. Ἦν δέ ποτε καὶ περὶ Μακεδονίαν νόμος, τὸν μηθένα ἀπεκτονότα πολέμιον ἄνδρα περιεζῶσθαι τὴν φορβειάν. Ἐν δὲ Σκύθαις οὐκ ἐξῆν πίνειν ἐν ἑορτῇ τινι σκύφον περιφερόμενον τῷ μηθένα ἀπεκτονότι πολέμιον. Ἐν δὲ τοῖς Ἴβηρσιν, ἔθνει πολεμικῷ, τοσούτους τὸν ἀριθμὸν ὀβελίσκους καταπηγνύουσι περὶ τὸν τάφον, ὅσους ἂν διαφθείρῃ τῶν πολεμίων· καὶ ἕτερα δὴ παρ᾽ ἑτέροις ἐστὶ τοιαῦτα πολλά, τὰ μὲν νόμοις κατειλημμένα τὰ δὲ ἔθεσι. Καίτοι δόξειεν ἂν ἄγαν ἄτοπον ἴσως εἶναι τοῖς βουλομένοις ἐπισκοπεῖν, εἰ τοῦτ᾽ ἔστιν ἔργον τοῦ πολιτικοῦ, τὸ δύνασθαι θεωρεῖν, ὅπως ἄρχῃ καὶ δεσπόζῃ τῶν πλησίων καὶ βουλομένων καὶ μὴ βουλομένων. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦτο πολιτικὸν ἢ νομοθετικόν, ὅ γε μηδὲ νόμιμόν ἐστιν; οὐ νόμιμον δὲ τὸ μὴ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἀδίκως ἄρχειν. Κρατεῖν δ᾽ ἔστι καὶ μὴ δικαίως. Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις τοῦτο ὁρῶμεν· οὔτε γὰρ τοῦ ἰατροῦ οὔτε τοῦ κυβερνήτου ἔργον ἐστὶ τὸ πεῖσαι ἢ τὸ βιάσασθαι, τοῦ μὲν τοὺς θεραπευομένους, τοῦ δὲ τοὺς πλωτῆρας. Ἀλλ᾽ ἐοίκασιν οἱ πολλοὶ τὴν δεσποτικὴν πολιτικὴν οἴεσθαι εἶναι· καὶ ὅπερ αὑτοῖς ἕκαστοι οὔ φασιν εἶναι δίκαιον οὐδὲ συμφέρον, τοῦτ᾽ οὐκ αἰσχύνονται πρὸς τοὺς ἄλλους ἀσκοῦντες· αὐτοὶ μὲν γὰρ παρ᾽ αὑτοῖς τὸ δικαίως ἄρχειν ζητοῦσι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐδὲν μέλει τῶν δικαίων. Ἄτοπον δέ, εἰ μὴ φύσει τὸ μὲν δεσπόζον ἐστί, τὸ δὲ οὐ δεσπόζον· ὥστε, εἴπερ ἔχει τὸν τρόπον τοῦτον, οὐ δεῖ πάντων πειρᾶσθαι δεσπόζειν, ἀλλὰ τῶν δεσποστῶν, ὥσπερ οὐδὲ θηρεύειν ἐπὶ θοίνην ἢ θυσίαν ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ πρὸς τοῦτο θηρευτόν· ἔστι δὲ θηρευτόν, ὃ ἂν ἄγριον ᾖ ἐδεστὸν ζῶον. Ἀλλὰ μὴν εἴη γ᾽ ἂν καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν μία πόλις εὐδαίμων, ἣ πολιτεύεται δηλονότι καλῶς, εἴπερ ἐνδέχεται πόλιν οἰκεῖσθαί που καθ᾽ ἑαυτήν, νόμοις χρωμένην σπουδαίοις, ἧς τῆς πολιτείας ἡ σύνταξις οὐ πρὸς πόλεμον οὐδὲ πρὸς τὸ κρατεῖν ἔσται τῶν πολεμίων· μηθὲν γὰρ ὑπαρχέτω τοιοῦτον. Δῆλον ἄρα,

ὅτι πάσας τὰς πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιμελείας καλὰς μὲν
θετέον, οὐχ ὡς τέλος δὲ πάντων ἀκρότατον, ἀλλὰ ἐκεί-
νου χάριν ταύτας. Τοῦ δὲ νομοθέτου τοῦ σπουδαί-
ου ἐστὶ τὸ θεάσασθαι πόλιν καὶ γένος ἀνθρώπων καὶ
πᾶσαν ἄλλην κοινωνίαν, ζωῆς ἀγαθῆς πῶς μεθέξουσι
καὶ τῆς ἐνδεχομένης αὐτοῖς εὐδαιμονίας· διοίσει μέν-
τοι τῶν ταττομένων ἔνια νομίμων. Καὶ τοῦτο τῆς νο-
μοθετικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἐάν τινες ὑπάρχωσι γειτνιῶντες,
ποῖα πρὸς ποίους ἀσκητέον, ἢ πῶς τοῖς καθήκουσι
πρὸς ἑκάστους χρηστέον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν κἂν ὕστε-
ρον τύχοι τῆς προσηκούσης σκέψεως, πρὸς τί τέλος
δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συντείνειν.

III. [III.] *Πρὸς* δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας μὲν τὸν μετ᾽
ἀρετῆς εἶναι βίον αἱρετώτατον, διαφερομένους δὲ περὶ
τῆς χρήσεως αὐτοῦ, λεκτέον ἡμῖν πρὸς ἀμφοτέρους
αὐτούς· οἱ μὲν γὰρ ἀποδοκιμάζουσι τὰς πολιτικὰς
ἀρχάς, νομίζοντες τόν τε τοῦ ἐλευθέρου βίον ἕτερόν
τινα εἶναι τοῦ πολιτικοῦ καὶ πάντων αἱρετώτατον, οἱ
δὲ τοῦτον ἄριστον· ἀδύνατον γὰρ τὸν μηδὲν πράττον-
τα πράττειν εὖ, τὴν δ᾽ εὐπραγίαν καὶ τὴν εὐδαιμονί-
αν εἶναι ταὐτόν· ὅτι τὰ μὲν ἀμφότεροι λέγουσιν ὀρ-
θῶς, τὰ δ᾽ οὐκ ὀρθῶς· οἱ μέν, ὅτι ὁ τοῦ ἐλευθέρου
βίος τοῦ δεσποτικοῦ ἀμείνων· τοῦτο γὰρ ἀληθές·
οὐθὲν γὰρ τῷ γε δούλῳ ᾗ δοῦλος χρῆσθαι σεμνόν·
ἡ γὰρ ἐπίταξις ἡ περὶ τῶν ἀναγκαίων οὐδενὸς μετέχει
τῶν καλῶν. Τὸ μέντοι νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι
δεσποτείαν, οὐκ ὀρθόν· οὐ γὰρ ἔλαττον διέστηκεν ἡ
τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ τῆς τῶν δούλων ἢ αὖ τὸ φύσει
ἐλεύθερον τοῦ φύσει δούλου· διώρισται δὲ περὶ αὐ-
τῶν ἱκανῶς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. Τὸ δὲ μᾶλλον
ἐπαινεῖν τὸ ἀπρακτεῖν τοῦ πράττειν οὐκ ἀληθές· ἡ
γὰρ εὐδαιμονία πρᾶξίς ἐστιν· ἔτι δὲ πολλῶν καὶ κα-
λῶν τέλος ἔχουσιν αἱ τῶν δικαίων καὶ σωφρόνων πρά-
ξεις. Καίτοι τάχ᾽ ἂν ὑπολάβοι τις τούτων οὕτω διω-
ρισμένων, ὅτι τὸ κύριον εἶναι πάντων ἄριστον· οὕτω
γὰρ ἂν πλείστων καὶ καλλίστων κύριος εἴη πράξεων·
ὥστε οὐ δεῖ τὸν δυνάμενον ἄρχειν παριέναι τῷ πλησί-
ον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀφαιρεῖσθαι, καὶ μήτε πατέρα παί-
δων μήτε παῖδας πατρὸς μηθ᾽ ὅλως φίλον φίλου μη-
θένα ὑπολογίζειν, μηδὲ πρὸς τοῦτο φροντίζειν· τὸ
γὰρ ἄριστον αἱρετώτατον, τὸ δ᾽ εὖ πράττειν ἄριστον.
Τοῦτο μὲν οὖν ἀληθῶς ἴσως λέγουσιν, εἴπερ ὑπάρξει
τοῖς ἀποστεροῦσι καὶ βιαζομένοις τὸ τῶν ὄντων αἱρε-
τώτατον. Ἀλλ᾽ ἴσως οὐχ οἷόν τε ὑπάρχειν, ἀλλ᾽ ὑπο-
τίθενται τοῦτο ψεῦδος. Οὐ γὰρ ἔτι καλὰς τὰς πρά-
ξεις ἐνδέχεται εἶναι τῷ μὴ διαφέροντι τοσοῦτον, ὅσον
ἀνὴρ γυναικὸς ἢ πατὴρ τέκνων ἢ δεσπότης δούλων·
ὥστε ὁ παραβαίνων οὐθὲν ἂν τηλικοῦτον κατορθώ-
σειεν ὕστερον, ὅσον ἤδη παρεκβέβηκε τῆς ἀρετῆς.
Τοῖς γὰρ ὁμοίοις τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον ἐν τῷ μέ-
ρει· τοῦτο γὰρ ἴσον καὶ ὅμοιον· τὸ δὲ μὴ ἴσον τοῖς
ἴσοις καὶ τὸ μὴ ὅμοιον τοῖς ὁμοίοις παρὰ φύσιν· οὐ-
δὲν δὲ τῶν παρὰ φύσιν καλόν. Διὸ κἂν ἄλλος τις ᾖ
κρείττων κατ᾽ ἀρετὴν καὶ κατὰ δύναμιν τὴν πρακτι-
κὴν τῶν ἀρίστων, τούτῳ καλὸν ἀκολουθεῖν καὶ τούτῳ
πείθεσθαι δίκαιον. Δεῖ δ᾽ οὐ μόνον ἀρετήν, ἀλλὰ
καὶ δύναμιν ὑπάρχειν, καθ᾽ ἣν ἔσται πρακτικός.
Ἀλλ᾽ εἰ ταῦτα λέγεται καλῶς, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν
εὐπραγίαν θετέον, καὶ κοινῇ πάσης πόλεως ἂν εἴη
καὶ καθ᾽ ἕκαστον ἄριστος βίος ὁ πρακτικός. Ἀλ-
λὰ τὸν πρακτικὸν οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἑτέ-
ρους, καθάπερ οἴονταί τινες, οὐδὲ τὰς διανοίας εἶναι
μόνας ταύτας πρακτικάς, τὰς τῶν ἀποβαινόντων χά-
ριν γινομένας ἐκ τοῦ πράττειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὰς
αὐτοτελεῖς καὶ τὰς αὐτῶν ἕνεκεν θεωρίας καὶ διανοή-
σεις. Ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος· ὥστε καὶ πρᾶξίς τις·
μάλιστα δὲ καὶ πράττειν λέγομεν κυρίως καὶ τῶν ἐξωτερι-
κῶν πράξεων τοὺς ταῖς διανοίαις ἀρχιτέκτονας.
λὰ μὴν οὐδ᾽ ἀπρακτεῖν ἀναγκαῖον τὰς καθ᾽
πόλεις ἱδρυμένας καὶ ζῆν οὕτω προῃρημένας·
ται γὰρ κατὰ μέρη καὶ τοῦτο συμβαίνειν·
γὰρ κοινωνίαι πρὸς ἄλληλα τοῖς μέρεσι τῆς
εἰσιν. Ὁμοίως δὲ τοῦτο ὑπάρχει καὶ καθ᾽ ἑνὸς
οὖν τῶν ἀνθρώπων· σχολῇ γὰρ ἂν ὁ θεὸς ἔχοι
λῶς καὶ πᾶς ὁ κόσμος, οἷς οὐκ εἰσὶν ἐξωτερικαὶ
ξεις παρὰ τὰς οἰκείας τὰς αὐτῶν. Ὅτι μὲν οὖν
αὐτὸν βίον ἀναγκαῖον εἶναι τὸν ἄριστον ἑκάστῳ
ἀνθρώπων καὶ κοινῇ ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς ἀνθρώ
φανερόν ἐστιν.

IV. [IV.] Ἐπεὶ δὲ πεφροιμίασται τὰ νῦν
περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ τὰς ἄλλας πολιτείας ἡμῖν τεθ
ται πρότερον, ἀρχὴ τῶν λοιπῶν εἰπεῖν πρῶτον,
τινὰς δεῖ τὰς ὑποθέσεις εἶναι περὶ τῆς μελλούσης
εὐχὴν συνεστάναι πόλεως· οὐ γὰρ οἷόν τε πολι
γενέσθαι τὴν ἀρίστην ἄνευ συμμέτρου χορηγίας.
δεῖ πολλὰ προϋποτίθεσθαι, καθάπερ εὐχο
εἶναι μέντοι μηδὲν τούτων ἀδύνατον· λέγω δὲ
περί τε πλήθους πολιτῶν καὶ χώρας. Ὥσπερ
καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς οἷον ὑφάντῃ καὶ
γῷ δεῖ τὴν ὕλην ὑπάρχειν ἐπιτηδείαν οὖσαν πρὸς
ἐργασίαν· ὅσῳ γὰρ ἂν αὐτὴ τυγχάνῃ παρεσκευασμέ-
νη βέλτιον, ἀνάγκη καὶ τὸ γινόμενον ὑπὸ τῆς
εἶναι κάλλιον· οὕτω καὶ τῷ πολιτικῷ καὶ τῷ
τῃ δεῖ τὴν οἰκείαν ὕλην ὑπάρχειν ἐπιτηδείως
Ἔστι δὲ πολιτικῆς χορηγίας πρῶτον τό τε πλῆθος
ἀνθρώπων, πόσους τε καὶ ποίους τινὰς ὑπάρχειν
φύσει, καὶ κατὰ τὴν χώραν ὡσαύτως, πόσην τε
καὶ ποίαν τινὰ ταύτην. Οἴονται μὲν οὖν οἱ
προσήκειν μεγάλην εἶναι τὴν εὐδαίμονα πόλιν·
τοῦτ᾽ ἀληθές, ἀγνοοῦσι ποία μεγάλη καὶ ποία
πόλις· κατ᾽ ἀριθμοῦ γὰρ πλῆθος τῶν ἐνοικούντων
κρίνουσι τὴν μεγάλην. Δεῖ δὲ μᾶλλον μὴ εἰς τὸ
θος, εἰς δὲ δύναμιν ἀποβλέπειν. Ἔστι γάρ τι
πόλεως ἔργον· ὥστε τὴν δυναμένην τοῦτο μάλιστ᾽
τελεῖν, ταύτην οἰητέον εἶναι μεγίστην· οἷον Ἱππο
την οὐκ ἄνθρωπον ἀλλ᾽ ἰατρὸν εἶναι μείζω φήσειε
τις τοῦ διαφέροντος κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος.
Οὐ μὴν ἀλλὰ κἂν εἰ δεῖ κρίνειν πρὸς τὸ πλῆθος
βλέποντας, οὐ κατὰ τὸ τυχὸν πλῆθος τοῦτο ποιητέον·
ἀναγκαῖον γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἴσως ὑπάρχειν καὶ δούλων
ἀριθμὸν πολλῶν καὶ μετοίκων καὶ ξένων, ἀλλ᾽ ὅσοι
λεώς εἰσι μέρος, καὶ ἐξ ὧν συνίσταται πόλις
μορίων. Ἡ γὰρ τούτων ὑπεροχὴ τοῦ πλήθους
λης πόλεως σημεῖον· ἐξ ἧς δὲ βάναυσοι μὲν ἐξέρχον-
ται πολλοὶ τὸν ἀριθμόν, ὁπλῖται δὲ ὀλίγοι,
ἀδύνατον εἶναι μεγάλην· οὐ γὰρ ταὐτὸν μεγάλη
πόλις καὶ πολυάνθρωπος. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό
ἐκ τῶν ἔργων φανερόν, ὅτι χαλεπόν, ἴσως δ᾽ ἀδύνατον
εὐνομεῖσθαι τὴν λίαν πολυάνθρωπον· τῶν γοῦν
κουσῶν πολιτεύεσθαι καλῶς οὐδεμίαν ὁρῶμεν
νην πρὸς τὸ πλῆθος. Τοῦτο δὲ δῆλον καὶ διὰ
τῶν λόγων πίστεως· ὅ τε γὰρ νόμος τάξις τίς ἐστι
τὴν εὐνομίαν ἀναγκαῖον εὐταξίαν εἶναι· ὁ δὲ
ὑπερβάλλων ἀριθμὸς οὐ δύναται μετέχειν τά
θείας γὰρ δὴ τοῦτο δυνάμεως ἔργον, ἥτις καὶ
συνέχει τὸ πᾶν· ἐπεὶ τό γε καλὸν ἐν πλήθει καὶ

εἴωθε γίνεσθαι· διὸ καὶ πόλις, ἧς μετὰ μεγέθους
λεχθεὶς ὅρος ὑπάρχει, ταύτην εἶναι καλλίστην ἀναγ-
ξον. Ἀλλ' ἔστι τι καὶ πόλεσι μεγέθους μέτρον,
περ καὶ τῶν ἄλλων πάντων, ζώων, φυτῶν, ὀργά-
ν· καὶ γὰρ τούτων ἕκαστον οὔτε λίαν μικρὸν οὔτε
τὰ μέγεθος ὑπερβάλλον ἕξει τὴν αὑτοῦ δύναμιν,
ἀλλ' ὁτὲ μὲν ὅλως ἐστερημένον ἔσται τῆς φύσεως, ὁτὲ
φαύλως ἔχον· οἷον πλοῖον σπιθαμιαῖον μὲν
ἔσται πλοῖον ὅλως, οὐδὲ δυοῖν σταδίοιν· εἰς
τι μέγεθος ἐλθὸν ὁτὲ μὲν διὰ μικρότητα φαύ-
ποιήσει τὴν ναυτιλίαν, ὁτὲ δὲ διὰ τὴν ὑπερ-
ήν. Ὁμοίως δὲ καὶ πόλις ἡ μὲν ἐξ ὀλίγων λίαν,
αὐτάρκης· ἡ δὲ ἐκ πολλῶν ἄγαν ἐν μὲν τοῖς ἀναγ-
οις αὐτάρκης, ὥσπερ ἔθνος, ἀλλ' οὐ πόλις· πολι-
ν γὰρ οὐ ῥᾴδιον ὑπάρχειν. Τίς γὰρ στρατηγὸς
ι τοῦ λίαν ὑπερβάλλοντος πλήθους; ἢ τίς κῆρυξ
στεντόρειος; Διὸ πρώτην μὲν εἶναι πόλιν ἀναγκαῖ-
ὴν ἐκ τοσούτου πλήθους, ὃ πρῶτον πλῆθος αὔ-
κες πρὸς τὸ εὖ ζῆν ἐστι κατὰ τὴν πολιτικὴν κοινω-
. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τὴν ταύτης ὑπερβάλλουσαν
ὰ πλῆθος εἶναι μείζω πόλιν· ἀλλὰ τοῦτ' οὐκ ἔστιν,
ερ εἴπομεν, ἀόριστον. Τίς δ' ἐστὶν ὁ τῆς ὑπερ-
ῆς ὅρος, ἐκ τῶν ἔργων ἰδεῖν ῥᾴδιον· εἰσὶ γὰρ αἱ
ξεις τῆς πόλεως τῶν μὲν ἀρχόντων, τῶν δ' ἀρχο-
ων· ἄρχοντος δ' ἐπίταξις καὶ κρίσις ἔργον. Πρὸς
ὸ κρίνειν περὶ τῶν δικαίων, καὶ πρὸς τὸ τὰς ἀρχὰς
νέμειν κατ' ἀξίαν, ἀναγκαῖον γνωρίζειν ἀλλήλους,
οἱ τινές εἰσι, τοὺς πολίτας· ὡς ὅπου τοῦτο μὴ συμ-
νει γίνεσθαι, φαύλως ἀνάγκη γίνεσθαι τὰ περὶ
ἀρχὰς καὶ τὰς κρίσεις. Περὶ ἀμφότερα γὰρ οὐ
ιον αὐτοσχεδιάζειν, ὅπερ ἐν τῇ πολυανθρωπίᾳ τῇ
ν ὑπάρχει φανερῶς. Ἔτι δὲ ξένοις καὶ μετοίκοις
ιον μεταλαμβάνειν τῆς πολιτείας· οὐ γὰρ χαλεπὸν
λανθάνειν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πλήθους. Δῆ-
τοίνυν, ὡς οὗτός ἐστι πόλεως ὅρος ἄριστος, ἡ με-
τη τοῦ πλήθους ὑπερβολὴ πρὸς αὐτάρκειαν ζωῆς,
ύνοπτος. Περὶ μὲν οὖν μεγέθους πόλεως διωρί-
 τὸν τρόπον τοῦτον.

V. [V.] Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς χώρας ἔχει·
 μὲν γὰρ τοι ποίαν τινά, δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκε-
την πᾶς τις ἂν ἐπαινέσειε· τοιαύτην δ' ἀναγκαῖον
ι τὴν παντοφόρον· τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν καὶ
θαι μηδενός, αὔταρκες. Πλήθει δὲ καὶ μεγέθει
αύτην, ὥστε δύνασθαι τοὺς οἰκοῦντας ζῆν σχολά-
τας ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως. Τοῦτο δὲ εἰ
ῶς ἢ μὴ καλῶς λέγομεν, ὕστερον ἐπισκεπτέον
ιβέστερον, ὅταν ὅλως περὶ κτήσεως καὶ τῆς περὶ
 οὐσίαν εὐπορίας συμβαίνῃ ποιεῖσθαι μνείαν, πῶς
καὶ τίνα τρόπον ἔχειν πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτήν.
λλαὶ γὰρ περὶ τὴν σκέψιν ταύτην εἰσὶν ἀμφισβη-
εις διὰ τοὺς ἕλκοντας ἐφ' ἑκατέραν τοῦ βίου ὑπερ-
ὴν, τοὺς μὲν ἐπὶ τὴν γλισχρότητα, τοὺς δὲ ἐπὶ
 τρυφήν. Τὸ δ' εἶδος τῆς χώρας οὐ χαλεπὸν εἰ-
ν· δεῖ δ' ἔνια πείθεσθαι καὶ τοῖς περὶ τὴν στρα-
ίαν ἐμπείροις, ὅτι χρὴ μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι δυσ-
βολον, αὐτοῖς δ' εὐέξοδον· ἔτι δέ, ὥσπερ τὸ πλῆ-
ς τὸ τῶν ἀνθρώπων εὐσύνοπτον ἔφαμεν εἶναι δεῖν,
ω καὶ τὴν χώραν. Τὸ δ' εὐσύνοπτον τὸ εὐβοήθητον
αι τὴν χώραν ἐστί. Τῆς δὲ πόλεως τὴν θέσιν εἰ
ῆ ποιεῖν κατ' εὐχήν, πρός τε τὴν θάλατταν προσή-
ι κεῖσθαι καλῶς, πρός τε τὴν χώραν. Εἷς μὲν ὁ
χθεὶς ὅρος· δεῖ γὰρ πρὸς τὰς ἐκβοηθείας κοινὴν εἶ-
ι τῶν τόπων ἁπάντων. Ὁ δὲ λοιπὸς πρὸς τὰς τῶν
γινομένων καρπῶν παραπομπάς, ἔτι δὲ τῆς περὶ ξύ-
λα ὕλης, κἂν εἴ τινα ἄλλην ἐργασίαν ἡ χώρα τυγχάνοι
κεκτημένη τοιαύτην, εὐπαρακόμιστον. [VI.] Περὶ δὲ τῆς
πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας, πότερον ὠφέλιμος ταῖς
εὐνομουμέναις πόλεσιν ἢ βλαβερά, πολλὰ τυγχάνου-
σιν ἀμφισβητοῦντες. Τό τε γὰρ ἐπιξενοῦσθαί τινας
ἐν ἄλλοις τεθραμμένους νόμοις, ἀσύμφορον εἶναί φα-
σι πρὸς τὴν εὐνομίαν καὶ τὴν πολυανθρωπίαν· γίνε-
σθαι μὲν γάρ, ἐκ τοῦ χρῆσθαι τῇ θαλάττῃ διαπέμ-
ποντας καὶ δεχομένους, ἐμπόρων πλῆθος, ὑπεναντίαν
δ' εἶναι πρὸς τὸ πολιτεύεσθαι καλῶς. Ὅτι μὲν οὖν,
εἰ ταῦτα μὴ συμβαίνει, βέλτιον καὶ πρὸς ἀσφάλειαν
καὶ πρὸς εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων μετέχειν τὴν πόλιν
καὶ τὴν χώραν τῆς θαλάττης, οὐκ ἄδηλον. Καὶ γὰρ
πρὸς τὸ ῥᾷον φέρειν τοὺς πολεμίους, εὐβοηθήτους εἶ-
ναι δεῖ κατ' ἀμφότερα τοὺς σωθησομένους, καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· καὶ πρὸς τὸ βλάψαι τοὺς
ἐπιτιθεμένους, εἰ μὴ κατ' ἄμφω δυνατόν, ἀλλ' εἰ κατὰ
θάτερον ὑπάρξει μᾶλλον ἀμφοτέρων μετέχουσιν· ὅσα
τ' ἂν μὴ τυγχάνῃ παρ' αὐτοῖς ὄντα, δέξασθαι ταῦτα,
καὶ τὰ πλεονάζοντα τῶν γινομένων ἐκπέμψασθαι τῶν
ἀναγκαίων ἐστίν. Αὑτῇ γὰρ ἐμπορικὴν ἀλλ' οὐ τοῖς
ἄλλοις δεῖ εἶναι τὴν πόλιν. Οἱ δὲ παρέχοντες σφᾶς
αὐτοὺς πᾶσιν ἀγοράν, προσόδου χάριν ταῦτα πράτ-
τουσιν· ἣν δὲ μὴ δεῖ πόλιν τοιαύτης μετέχειν πλεονε-
ξίας, οὐδ' ἐμπόριον δεῖ κεκτῆσθαι τοιοῦτον. Ἐπεὶ
δὴ καὶ νῦν ὁρῶμεν πολλαῖς ὑπάρχον καὶ χώραις καὶ
πόλεσιν ἐπίνεια καὶ λιμένας εὐφυῶς κείμενα πρὸς τὴν
πόλιν, ὥστε μήτε τὸ αὐτὸ νέμειν ἄστυ, μήτε πόῤῥω
λίαν, ἀλλὰ κρατεῖσθαι τείχεσι καὶ τοιούτοις ἄλλοις
ἐρύμασι, φανερόν, ὡς, εἰ μὲν ἀγαθόν τι συμβαίνει
γίνεσθαι διὰ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ὑπάρξει τῇ πόλει
τοῦτο τὸ ἀγαθόν· εἰ δέ τι βλαβερόν, φυλάξασθαι ῥᾴ-
διον τοῖς νόμοις, φράζοντας καὶ διορίζοντας, τίνας
οὐ δεῖ καὶ τίνας ἐπιμίσγεσθαι δεῖ πρὸ ἀλλήλους.
Περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως, ὅτι μὲν βέλτιστον
ὑπάρχειν μέχρι τινὸς πλήθους, οὐκ ἄδηλον· οὐ γὰρ
μόνον αὑτοῖς ἀλλὰ καὶ τῶν πλησίον τισὶ δεῖ καὶ φοβε-
ροὺς εἶναι καὶ δύνασθαι βοηθεῖν, ὥσπερ κατὰ γῆν,
καὶ κατὰ θάλατταν. Περὶ δὲ πλήθους ἤδη καὶ με-
γέθους τῆς δυνάμεως ταύτης πρὸς τὸν βίον σκεπτέον
τῆς πόλεως· εἰ μὲν γὰρ ἡγεμονικὸν καὶ πολιτικὸν ζή-
σεται βίον, ἀναγκαῖον καὶ ταύτην τὴν δύναμιν ὑπάρ-
χειν πρὸς τὰς πράξεις σύμμετρον. Τὴν δὲ πολυαν-
θρωπίαν τὴν γινομένην περὶ τὸν ναυτικὸν ὄχλον, οὐκ
ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πόλεσιν· οὐθὲν γὰρ αὐτοὺς
[μέρος] εἶναι δεῖ τῆς πόλεως· τὸ μὲν γὰρ ἐπιβατικὸν
ἐλεύθερον καὶ τῶν πεζευόντων ἐστίν, ὃ κύριόν ἐστι καὶ
κρατεῖ τῆς ναυτιλίας. Πλήθους δὲ ὑπάρχοντος πε-
ριοίκων καὶ τῶν τὴν χώραν γεωργούντων, ἀφθονίαν
ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ναυτῶν· ὁρῶμεν δὲ καὶ τοῦτο καὶ
νῦν ὑπάρχον τισίν, οἷον τῇ πόλει τῶν Ἡρακλεωτῶν·
πολλὰς γὰρ ἐκπληροῦσι τριήρεις, κεκτημένοι τῷ μεγέ-
θει πόλιν ἑτέρων ἐμμελεστέραν. Περὶ μὲν οὖν χώρας
καὶ λιμένων καὶ πόλεων καὶ θαλάττης καὶ περὶ τῆς
ναυτικῆς δυνάμεως, ἔστω διωρισμένον τοῦτον τὸν τρό-
πον.

VI. [VII.] Περὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους, τίνα μὲν
ὅρον ὑπάρχειν χρή, πρότερον εἴπομεν· ποίους δέ τι-
νας τὴν φύσιν εἶναι δεῖ, νῦν λέγωμεν. Σχεδὸν δὴ
κατανοήσειεν ἄν τις τοῦτό γε βλέψας ἐπί τε τὰς εὐδο-
κιμούσας τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν οἰκουμέ-
νην, ὡς διείληπται τοῖς ἔθνεσι. Τὰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς

ψυχροῖς τόποις ἔθνη καὶ τὰ περὶ τὴν Εὐρώπην θυμοῦ μέν ἐστι πλήρη, διανοίας δὲ ἐνδεέστερα καὶ τέχνης· διόπερ ἐλεύθερα μὲν διατελεῖ μᾶλλον, ἀπολίτευτα δέ, καὶ τῶν πλησίον ἄρχειν οὐ δυνάμενα. Τὰ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν διανοητικὰ μὲν καὶ τεχνικὰ τὴν ψυχήν, ἄθυμα δέ· διόπερ ἀρχόμενα καὶ δουλεύοντα διατελεῖ. Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος, ὥσπερ μεσεύει κατὰ τοὺς τόπους, οὕτως ἀμφοῖν μετέχει· καὶ γὰρ ἔνθυμον καὶ διανοητικόν ἐστι· διόπερ ἐλεύθερόν τε διατελεῖ καὶ βέλτιστα πολιτευόμενον, καὶ δυνάμενον ἄρχειν πάντων μιᾶς τυγχάνον πολιτείας. Τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει διαφορὰν καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἔθνη καὶ πρὸς ἄλληλα· τὰ μὲν γὰρ ἔχει τὴν φύσιν μονόκωλον, τὰ δὲ εὖ κέκραται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις ταύτας. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ διανοητικούς τε εἶναι καὶ θυμοειδεῖς τὴν φύσιν τοὺς μέλλοντας εὐαγώγους ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ πρὸς τὴν ἀρετήν. Ὅπερ γάρ φασί τινες δεῖν ὑπάρχειν τοῖς φύλαξι, τὸ φιλητικοὺς μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων, πρὸς δὲ τοὺς ἀγνῶτας ἀγρίους, ὁ θυμός ἐστιν ὁ ποιῶν τὸ φιλητικόν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ψυχῆς δύναμις, ᾗ φιλοῦμεν. Σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ τοὺς συνήθεις καὶ φίλους ὁ θυμὸς αἴρεται μᾶλλον ἢ πρὸς τοὺς ἀγνῶτας, ὀλιγωρεῖσθαι νομίσας. Διὸ καὶ Ἀρχίλοχος προσηκόντως τοῖς φίλοις ἐγκαλῶν διαλέγεται πρὸς τὸν θυμόν·

οὐ γὰρ δὴ περὶ φίλων ἀπάγχεο.

Καὶ τὸ ἄρχον δὲ καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς δυνάμεως ταύτης ὑπάρχει πᾶσιν· ἀρχικὸν γὰρ καὶ ἀήττητον ὁ θυμός. Οὐ καλῶς δ᾽ ἔχει λέγειν, χαλεποὺς εἶναι πρὸς τοὺς ἀγνῶτας· πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρὴ τοιοῦτον, οὐδὲ εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν ἄγριοι, πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας. Τοῦτο δὲ μᾶλλον ἔτι πρὸς τοὺς συνήθεις πάσχουσιν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, ἂν ἀδικεῖσθαι νομίσωσι. Καὶ τοῦτο συμβαίνει κατὰ λόγον· παρ᾽ οἷς γὰρ ὀφείλεσθαι δεῖν τὴν εὐεργεσίαν ὑπολαμβάνουσι, πρὸς τῷ βλάβει καὶ ταύτης ἀποστερεῖσθαι νομίζουσιν. Ὅθεν εἴρηται·

χαλεποὶ πόλεμοι γὰρ ἀδελφῶν.

καί·

Οἵ τοι πέρα στέρξαντες οἵδε καὶ πέρα
Μισοῦσιν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν πολιτευομένων, πόσους τε ὑπάρχειν δεῖ καὶ ποίους τινὰς τὴν φύσιν, ἔτι δὲ τὴν χώραν πόσην τέ τινα καὶ ποίαν τινά, διώρισται σχεδόν· οὐ γὰρ τὴν αὐτὴν ἀκρίβειαν δεῖ ζητεῖν διά τε τῶν λόγων καὶ τῶν γινομένων διὰ τῆς αἰσθήσεως.

VII. [VIII.] Ἐπεὶ δ᾽, ὥσπερ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν συνεστώτων οὐ ταὐτά ἐστι μόρια τῆς ὅλης συστάσεως, ὧν ἄνευ τὸ ὅλον οὐκ ἂν εἴη, δῆλον ὡς οὐδὲ πόλεως μέρη θετέον, ὅσα ταῖς πόλεσιν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, οὐδ᾽ ἄλλης κοινωνίας οὐδεμιᾶς, ἐξ ἧς ἕν τι τὸ γένος. Ἓν γάρ τι καὶ κοινὸν εἶναι δεῖ καὶ ταὐτὸ τοῖς κοινωνοῖς, ἄν τε ἴσον ἄν τε ἄνισον μεταλαμβάνωσι, οἷον εἴτε τροφὴ τοῦτό ἐστιν εἴτε χώρας πλῆθος εἴτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐστίν. Ὅταν δὴ τὸ μὲν τούτου ἕνεκεν, τὸ δὲ οὗ ἕνεκεν, οὐδὲν ἕν γε τούτοις κοινὸν ἀλλ᾽ ἢ τῷ μὲν ποιῆσαι, τῷ δὲ λαβεῖν. Λέγω δ᾽ οἷον ὀργάνῳ τε παντὶ πρὸς τὸ γινόμενον ἔργον καὶ τοῖς δημιουργοῖς· οἰκίᾳ γὰρ πρὸς οἰκοδόμον οὐδέν ἐστιν ὃ γίνεται κοινόν, ἀλλ᾽ ἔστι τῆς οἰκίας χάριν ἡ τῶν οἰκοδόμων τέχνη. Διὸ κτήσεως μὲν δεῖ ταῖς πόλεσιν, οὐδὲν δ᾽ ἐστὶν ἡ κτῆσις μέρος τῆς πόλεως· πολλὰ δ᾽ ἔμψυχα μέρη τῆς κτήσεώς ἐστιν· ἡ δὲ πόλις κοινωνία τίς ἐστι τῶν ὁμοί-

ων, ἕνεκεν δὲ ζωῆς τῆς ἐνδεχομένης ἀρίστης. Ἐπεὶ […]
ἔστιν εὐδαιμονία τὸ ἄριστον, αὕτη δὲ ἀρετῆς ἐνέργεια […]
καὶ χρῆσίς τις τέλειος, συμβέβηκε δὲ οὕτως, ὥστε […]
μὲν ἐνδέχεσθαι μετέχειν αὐτῆς, τοὺς δὲ […]
ἢ μηδέν, δῆλον ὡς τοῦτ᾽ αἴτιον τοῦ γίνεσθαι […]
λεως εἴδη καὶ διαφοράς, καὶ πολιτείας πλείους· […]
γὰρ τρόπον καὶ δι᾽ ἄλλων ἕκαστοι τοῦτο θηρ[…]
τούς τε βίους ἑτέρους ποιοῦνται καὶ τὰς πολι[…]
Ἐπισκεπτέον δὲ καὶ πόσα ταυτί ἐστιν, ὧν ἄνευ […]
οὐκ ἂν εἴη· καὶ γὰρ ἃ λέγομεν εἶναι μέρη πόλε[…]
τούτοις ἂν εἴη ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. Ληπτέον […]
τῶν ἔργων τὸν ἀριθμόν· ἐκ τούτων γὰρ ἔσται […]
Πρῶτον μὲν οὖν ὑπάρχειν δεῖ τροφήν, ἔπειτα […]
πολλῶν γὰρ ὀργάνων δεῖται τὸ ζῆν· τρίτον δὲ […]
τοὺς γὰρ κοινωνοῦντας ἀναγκαῖον καὶ ἐν αὐτοῖς […]
ὅπλα πρός τε τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπειθούντων χάριν, […]
πρὸς τοὺς ἔξωθεν ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας· ἔτι […]
των τινὰ εὐπορίαν, ὅπως ἔχωσι καὶ πρὸς τὰς […]
αὐτοὺς χρείας καὶ πρὸς πολεμικάς· πέμπτον […]
πρῶτον τὴν περὶ τὸ θεῖον ἐπιμέλειαν, ἣν καλοῦσιν […]
ρατείαν· ἕκτον δὲ τὸν ἀριθμὸν καὶ πάντων ἀναγκ[…]
ύτατον κρίσιν περὶ τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δ[…]
τῶν πρὸς ἀλλήλους. Τὰ μὲν οὖν ἔργα ταῦτ᾽ […]
ὧν δεῖται πᾶσα πόλις ὡς εἰπεῖν· ἡ γὰρ πόλις […]
ἐστιν, οὐ τὸ τυχόν, ἀλλὰ πρὸς ζωὴν αὔταρκες, […]
μεν. Ἐὰν δέ τι τυγχάνῃ τούτων ἐκλεῖπον, ἀδύ[…]
ἁπλῶς αὐτάρκη τὴν κοινωνίαν εἶναι ταύτην. […]
κη τοίνυν κατὰ τὰς ἐργασίας ταύτας συνεστάναι […]
λιν. Δεῖ ἄρα γεωργῶν τ᾽ εἶναι πλῆθος, οἳ παρα[…]
ζουσι τὴν τροφήν, καὶ τεχνίτας καὶ τὸ μάχιμον […]
εὔπορον καὶ ἱερεῖς καὶ κριτὰς τῶν ἀναγκαίων καὶ […]
φερόντων.

VIII. [IX.] Διωρισμένων δὲ τούτων λοιπὸν […]
σθαι, πότερον πᾶσι κοινωνητέον πάντων τούτων· […]
ται γὰρ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντας εἶναι καὶ γεωργοὺς […]
χνίτας καὶ τοὺς βουλευομένους καὶ δικάζοντας· ἢ […]
ἕκαστον ἔργον τῶν εἰρημένων ἄλλους ὑποθετέον, […]
μὲν ἴδια, τὰ δὲ κοινὰ τούτων ἐξ ἀνάγκης ἐστίν. […]
ἐν πάσῃ δὲ τοῦτο πολιτείᾳ· καθάπερ γὰρ […]
ἐνδέχεται καὶ πάντας κοινωνεῖν πάντων, καὶ μὴ […]
τας πάντων, ἀλλὰ τινὰς τινῶν. Ταῦτα γὰρ […]
τὰς πολιτείας ἑτέρας· ἐν μὲν γὰρ ταῖς δημοκρατίαις […]
μετέχουσι πάντες πάντων, ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις […]
ναντίον. Ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν σκοποῦντες περὶ […]
ἀρίστης πολιτείας, αὕτη δ᾽ ἐστί, καθ᾽ ἣν ἡ πόλις […]
εἴη μάλιστ᾽ εὐδαίμων· τὴν δ᾽ εὐδαιμονίαν ὅτι […]
ἀρετῆς ἀδύνατον ὑπάρχειν, εἴρηται πρότερον· […]
ρὸν ἐκ τούτων, ὡς ἐν τῇ κάλλιστα πολιτευομένῃ […]
λει καὶ τῇ κεκτημένῃ δικαίους ἄνδρας ἁπλῶς […]
πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, οὔτε βάναυσον βίον οὔτ᾽ ἀγ[…]
ον δεῖ ζῆν τοὺς πολίτας· ἀγεννὴς γὰρ ὁ τοιοῦτος […]
καὶ πρὸς ἀρετὴν ὑπεναντίος· οὐδὲ δὴ γεωργοὺς […]
τοὺς μέλλοντας ἔσεσθαι πολίτας· δεῖ γὰρ σχολῆς […]
πρὸς τὴν γένεσιν τῆς ἀρετῆς καὶ πρὸς τὰς πράξεις […]
πολιτικάς. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πολεμικὸν καὶ τὸ βουλ[…]
μενον περὶ τῶν συμφερόντων καὶ κρῖνον περὶ τῶν […]
καίων ἐνυπάρχει, καὶ μέρη φαίνεται τῆς πόλεως […]
λιστα ὄντα, πότερον ἕτερα καὶ ταῦτα θετέον, […]
αὐτοῖς ἀποδοτέον ἄμφω; Φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο, […]
τι τρόπον μέν τινα τοῖς αὐτοῖς, τρόπον δέ τινα […]
ἑτέροις· ᾗ μὲν γὰρ ἑτέρας ἀκμῆς ἑκάτερον τῶν […]
καὶ τὸ μὲν δεῖται φρονήσεως, τὸ δὲ δυνάμεως, […]
ᾗ δὲ τῶν ἀδυνάτων ἐστί, τοὺς δυναμένους βιάζεσθαι […]

κωλύειν ταύτους ὑπο μένειν ἀρχομένους αἰεὶ, ταύ-
ὲ τοὺς αὐτούς· οἱ γὰρ τῶν ὅπλων κύριοι καὶ μέ-
καὶ μὴ μένειν κύριοι τὴν πολιτείαν. Λείπεται
ν τοῖς αὐτοῖς μὲν ἀμφοτέροις ἀποδιδόναι τὴν πο-
αν ταύτην, μὴ ἅμα δέ· ἀλλ', ὥσπερ πέφυκεν, ἡ
δύναμις ἐν νεωτέροις, ἡ δὲ φρόνησις ἐν πρεσβυτέροις
· οὐκοῦν οὕτως ἀμφοῖν νενεμῆσθαι συμφέρει καὶ
ον εἶναι· ἔχει γὰρ αὕτη ἡ διαίρεσις τὸ κατ' ἀξίαν.
μὴν καὶ τὰς κτήσεις δεῖ [εἶναι] περὶ τούτους·
καῖον γὰρ εὐπορίαν ὑπάρχειν τοῖς πολίταις· πο-
δὲ οὗτοι, τὸ γὰρ βάναυσον οὐ μετέχει τῆς πόλε-
ὐδ' ἄλλο οὐθὲν γένος, ὃ μὴ τῆς ἀρετῆς δημιουργόν
Τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῆς ὑποθέσεως· τὸ μὲν γὰρ
μονεῖν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν μετὰ τῆς ἀρετῆς·
μονα δὲ πόλιν οὐκ εἰς μέρος τι βλέψαντας δεῖ
αὐτῆς, ἀλλ' εἰς πάντας τοὺς πολίτας. Φανε-
ὲ καὶ ὅτι δεῖ τὰς κτήσεις εἶναι τούτων, εἴπερ ἀναγ-
εἶναι τοὺς γεωργοὺς δούλους ἢ βαρβάρους ἢ
ίκους. Λοιπὸν δ' ἐκ τῶν καταριθμηθέντων τὸ
ερέων γένος· φανερὰ δὲ καὶ ἡ τούτων τάξις. Οὔ-
ρ γεωργὸν οὔτε βάναυσον ἱερέα καταστατέον·
γὰρ τῶν πολιτῶν πρέπει τιμᾶσθαι τοὺς θεούς.
δὲ διῄρηται τὸ πολιτικὸν εἰς δύο μέρη, τοῦτ'
ό τε ὁπλιτικὸν καὶ τὸ βουλευτικόν, πρέπει δὲ τὴν
ραπείαν ἀποδιδόναι τοῖς θεοῖς, καὶ τὴν ἀνάπαυ-
ειν περὶ αὐτοὺς τοὺς διὰ τὸν χρόνον ἀπειρηκό-
τούτοις ἂν εἴη τὰς ἱερωσύνας ἀποδοτέον. Ὧν
ὶνων ἄνευ πόλις οὐ συνίσταται, καὶ ὅσα μέρη
ς, εἴρηται. Γεωργοὶ μὲν γὰρ καὶ τεχνῖται καὶ
ὸ θητικὸν ἀναγκαῖον ὑπάρχειν ταῖς πόλεσι, μέρη
ς πόλεως τό τε ὁπλιτικὸν καὶ βουλευτικόν· καὶ
ισται δὴ τούτων ἕκαστον, τὸ μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ κατὰ
ς.

IX. [X.] Ἔοικε δὲ οὐ νῦν οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώ-
τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφοῦσιν, ὅτι δεῖ διῃ-
αι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν, καὶ τό τε μάχιμον
εἶναι καὶ τὸ γεωργοῦν· ἐν Αἰγύπτῳ τε γὰρ ἔχει
ρόπον τοῦτον ἔτι καὶ νῦν, τά τε περὶ τὴν Κρή-
τὰ μὲν οὖν περὶ Αἴγυπτον Σεσώστριος ὥς φασιν οὑ-
μοθετήσαντος, Μίνω δὲ τὰ περὶ Κρήτην. Ἀρ-
δὲ ἔοικεν εἶναι καὶ τῶν συσσιτίων ἡ τάξις, τὰ μὲν
Κρήτην γενόμενα περὶ τὴν Μίνω βασιλείαν, τὰ
ρὶ τὴν Ἰταλίαν πολλῷ παλαιότερα τούτων. Φα-
ρ οἱ λόγιοι τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Ἰταλόν τινα
θαι βασιλέα τῆς Οἰνωτρίας, ἀφ' οὗ τό τε ὄνομα
βαλόντας Ἰταλοὺς ἀντ' Οἰνωτρῶν κληθῆναι, καὶ
κτὴν ταύτην τῆς Εὐρώπης Ἰταλίαν τοὔνομα λα-
ὅση τετύχηκεν ἐντὸς οὖσα τοῦ κόλπου τοῦ Σκυλ-
τοῦ καὶ τοῦ Λαμητικοῦ· ἀπέχει γὰρ ταῦτα ἀπ'
λων ὁδὸν ἡμισείας ἡμέρας. Τοῦτον δὴ λέγουσι
Ἰταλὸν νομάδας τοὺς Οἰνωτροὺς ὄντας ποιῆσαι γε-
ούς, καὶ νόμους ἄλλους τε αὐτοῖς θέσθαι, καὶ τὰ
ίτια καταστῆσαι πρῶτον. Διὸ καὶ νῦν ἔτι τῶν
ἐκείνου τινὲς χρῶνται τοῖς συσσιτίοις καὶ τῶν νό-
ἐνίοις. Ὤικουν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὴν Τυῤῥηνίαν
κοί, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν ἐπωνυ-
Αὔσονες· τὸ δὲ πρὸς τὴν Ἰαπυγίαν καὶ τὸν Ἰό-
Χάονες τὴν καλουμένην Σιρῖτιν· ἦσαν δὲ καὶ οἱ
νες Οἰνωτροὶ τὸ γένος. Ἡ μὲν οὖν τῶν συσσιτίων
ἐντεῦθεν γέγονε πρῶτον. Ὁ δὲ χωρισμὸς ὁ κα-
νος τοῦ πολιτικοῦ πλήθους ἐξ Αἰγύπτου· πολὺ
ὑπερτείνει τοῖς χρόνοις τὴν Μίνω βασιλείαν ἡ Σε-
ριος. Σχεδὸν μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα δεῖ νομίζειν
εὑρῆσθαι πολλάκις ἐν τῷ πολλῷ χρόνῳ, μᾶλλον δ' ἀπειράκις. Τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα τὴν χρείαν διδάσκειν εἰκὸς αὐτήν, τὰ δ' εἰς εὐσχημοσύνην καὶ περιουσίαν ὑπαρχόντων ἤδη τούτων εὔλογον λαμβάνειν τὴν αὔξησιν· ὥστε καὶ τὰ περὶ τὰς πολιτείας οἴεσθαι δεῖ τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον. Ὅτι δὲ πάντα ἀρχαῖα, σημεῖον τὰ περὶ Αἴγυπτόν ἐστιν. Οὗτοι γὰρ ἀρχαιότατοι μὲν δοκοῦσιν εἶναι· νόμων δὲ τετυχήκασι καὶ τάξεως πολιτικῆς· διὸ δεῖ τοῖς μὲν εἰρημένοις ἱκανῶς χρῆσθαι, τὰ δὲ παραλελειμμένα πειρᾶσθαι ζητεῖν. Ὅτι μὲν οὖν δεῖ τὴν χώραν εἶναι τῶν ὅπλα κεκτημένων καὶ τῶν τῆς πολιτείας μετεχόντων, εἴρηται πρότερον· καὶ διότι τοὺς γεωργοῦντας αὐτῶν ἑτέρους εἶναι δεῖ, καὶ πόσην τινὰ χρὴ καὶ ποίαν εἶναι τὴν χώραν. Περὶ δὲ τῆς διανομῆς καὶ τῶν γεωργούντων, τίνας καὶ ποίους εἶναι χρή, λεκτέον πρῶτον, ἐπειδὴ οὔτε κοινήν φαμεν εἶναι δεῖν τὴν κτῆσιν, ὥσπερ τινὲς εἰρήκασιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει φιλικῶς γινομένην κοινήν, οὔτ' ἀπορεῖν οὐδένα τῶν πολιτῶν τροφῆς. Περὶ συσσιτίων τε συνδοκεῖ πᾶσι, χρήσιμον εἶναι ταῖς εὖ κατεσκευασμέναις πόλεσιν ὑπάρχειν· δι' ἣν δ' αἰτίαν συνδοκεῖ καὶ ἡμῖν, ὕστερον ἐροῦμεν. Δεῖ δὲ τούτων κοινωνεῖν πάντας τοὺς πολίτας· οὐ ῥᾴδιον δὲ τοὺς ἀπόρους ἀπὸ τῶν ἰδίων τε εἰσφέρειν τὸ συντεταγμένον καὶ διοικεῖν τὴν ἄλλην οἰκίαν. Ἔτι δὲ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς δαπανήματα κοινὰ πάσης τῆς πόλεώς ἐστιν. Ἀναγκαῖον τοίνυν εἰς δύο μέρη διῃρῆσθαι τὴν χώραν, καὶ τὴν μὲν εἶναι κοινήν, τὴν δὲ τῶν ἰδιωτῶν· καὶ τούτων ἑκατέραν διῃρῆσθαι δίχα πάλιν, τῆς μὲν κοινῆς τὸ μὲν ἕτερον μέρος εἰς τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς λειτουργίας, τὸ δὲ ἕτερον εἰς τὴν τῶν συσσιτίων δαπάνην· τῆς δὲ τῶν ἰδιωτῶν τὸ ἕτερον μέρος, τὸ πρὸς τὰς ἐσχατιάς, ἕτερον δέ, τὸ πρὸς τὴν πόλιν, ἵνα, δύο κλήρων ἑκάστῳ νεμηθέντων, ἀμφοτέρων τῶν τόπων πάντες μετέχωσι. Τό τε γὰρ ἴσον οὕτως ἔχει καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἀστυγείτονας πολέμους ὁμονοητικώτερον. Ὅπου γὰρ μὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οἱ μὲν ὀλιγωροῦσι τῆς πρὸς τοὺς ὁμόρους ἔχθρας, οἱ δὲ λίαν φροντίζουσι καὶ παρὰ τὸ καλόν. Διὸ παρ' ἐνίοις νόμος ἐστὶ, τοὺς γειτνιῶντας τοῖς ὁμόροις μὴ συμμετέχειν βουλῆς τῶν πρὸς αὐτοὺς πολέμων, ὡς διὰ τὸ ἴδιον οὐκ ἂν δυναμένους βουλεύσασθαι καλῶς. Τὴν μὲν οὖν χώραν ἀνάγκη διῃρῆσθαι τὸν τρόπον τοῦτον διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας· τοὺς δὲ γεωργήσοντας μάλιστα μέν, εἰ δεῖ κατ' εὐχήν, δούλους εἶναι, μήτε ὁμοφύλους πάντας μήτε θυμοειδεῖς· οὕτω γὰρ ἂν πρός τε τὴν ἐργασίαν εἶεν χρήσιμοι καὶ πρὸς τὸ μηδὲν νεωτερίζειν ἀσφαλεῖς· δεύτερον δὲ βαρβάρους περιοίκους παραπλησίους τοῖς εἰρημένοις τὴν φύσιν· τούτων δὲ τοὺς μὲν ἐν τοῖς ἰδίοις εἶναι ἰδίους τῶν κεκτημένων τὰς οὐσίας, τοὺς δὲ ἐπὶ τῇ κοινῇ γῇ κοινούς. Τίνα δὲ δεῖ τρόπον χρῆσθαι δούλοις, καὶ διότι βέλτιον πᾶσι τοῖς δούλοις ἆθλον προκεῖσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ὕστερον ἐροῦμεν.

X. [XI.] Τὴν δὲ πόλιν ὅτι μὲν δεῖ κοινὴν εἶναι τῆς ἠπείρου τε καὶ θαλάττης, καὶ τῆς χώρας ἁπάσας ὁμοίως ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, εἴρηται πρότερον. Αὐτῆς δὲ πρὸς αὐτὴν εἶναι τὴν θέσιν εὔχεσθαι δεῖ κατατυγχάνειν πρὸς τέτταρα βλέποντας, πρῶτον μέν, ὡς ἀναγκαῖον, πρὸς ὑγίειαν· αἵ τε γὰρ πρὸς ἕω τὴν ἔγκλισιν ἔχουσαι καὶ πρὸς τὰ πνεύματα πνέοντα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ὑγιεινότεραι· δεύτερον δέ, κατὰ βορέαν· εὐχείμεροι γὰρ αὗται μᾶλλον. Τῶν δὲ λοιπῶν, πρός τε

τὰς πολιτικὰς πράξεις καὶ πολεμικὰς καλῶς ἔχειν· πρὸς μὲν οὖν τὰς πολεμικὰς, αὐτοῖς μὲν εὐέξοδον εἶναι χρὴ, τοῖς δ' ἐναντίοις δυσπρόσοδον καὶ δυσπερίληπτον· ὑδάτων τε καὶ ναμάτων μάλιστα μὲν ὑπάρχειν πλῆθος οἰκεῖον, εἰ δὲ μὴ, τοῦτό γ' εὕρηται διὰ τοῦ κατασκευάζειν ὑποδοχὰς ὀμβρίους, ὕδασιν ἀφθόνους καὶ μεγάλας, ὥστε μηδέποτε ὑπολείπειν εἰργομένους τῆς χώρας διὰ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ δεῖ περὶ ὑγιείας φροντίζειν τῶν ἐνοικούντων, τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν τῷ κεῖσθαι τὸν τόπον ἔν τε τοιούτῳ καὶ πρὸς τοιοῦτον καλῶς, δεύτερον δὲ, ὕδασιν ὑγιεινοῖς χρῆσθαι, καὶ τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἔχειν μὴ παρέργως. Οἷς γὰρ πλείστοις χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα καὶ πλειστάκις, ταῦτα πλεῖστον συμβάλλεται πρὸς τὴν ὑγίειαν. Ἡ δὲ τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ πνεύματος δύναμις τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν. Διόπερ ἐν ταῖς εὖ φρονούσαις δεῖ διωρίσθαι πόλεσιν, ἐὰν μὴ πάνθ' ὅμοια μήτ' ἀφθονία τούτων ᾖ ναμάτων, χωρὶς τά τε εἰς τροφὴν ὕδατα καὶ τὰ πρὸς τὴν ἄλλην χρεῖαν. Περὶ δὲ τόπων τῶν ἐρυμνῶν οὐ πάσαις ὁμοίως ἔχει τὸ συμφέρον ταῖς πολιτείαις· οἷον ἀκρόπολις ὀλιγαρχικὸν καὶ μοναρχικόν δημοκρατικὸν δὲ ὁμαλότης· ἀριστοκρατικὸν δὲ οὐδέτερον, ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυροὶ τόποι πλείους. Ἡ δὲ τῶν ἰδίων οἰκήσεων διάθεσις ἡδίων μὲν νομίζεται καὶ χρησιμωτέρα πρὸς τὰς ἄλλας πράξεις, ἂν εὔτομος ᾖ, καὶ κατὰ τὸν νεώτερον καὶ τὸν Ἱπποδάμειον τρόπον· πρὸς δὲ τὰς πολεμικὰς ἀσφαλείας τοὐναντίον, ὡς εἶχον κατὰ τὸν ἀρχαῖον χρόνον· δυσέξοδος γὰρ ἐκείνη τοῖς ξενικοῖς καὶ δυσεξερεύνητος τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Διὸ δεῖ τούτων ἀμφοτέρων μετέχειν· ἐνδέχεται γὰρ, ἄν τις οὕτω κατασκευάζῃ, καθάπερ ἐν τοῖς γεωργοῖς ἃς καλοῦσί τινες τῶν ἀμπέλων συστάδας· καὶ τὴν μὲν ὅλην μὴ ποιεῖν πόλιν εὔτομον, κατὰ μέρη δὲ καὶ τόπους· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς ἀσφάλειαν καὶ κόσμον ἕξει καλῶς. Περὶ δὲ τειχῶν, οἱ μὴ φάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιουμένας πόλεις, λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνουσι, καὶ ταῦθ' ὁρῶντες ἐλεγχομένας ἔργῳ τὰς ἐκείνως καλλωπισαμένας. Ἔστι δὲ πρὸς μὲν τοὺς ὁμοίους καὶ μὴ πολὺ τῷ πλήθει διαφέροντας οὐ καλὸν τὸ πειρᾶσθαι σώζεσθαι διὰ τῆς τῶν τειχῶν ἐρυμνότητος· ἐπεὶ δὲ καὶ συμβαίνει καὶ ἐνδέχεται πλείω τὴν ὑπεροχὴν γίνεσθαι τῶν ἐπιόντων καὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς ἐν τοῖς ὀλίγοις ἀρετῆς, εἰ δεῖ σώζεσθαι καὶ μὴ πάσχειν κακῶς, μηδὲ ὑβρίζεσθαι, τὴν ἀσφαλεστάτην ἐρυμνότητα τῶν τειχῶν οἰητέον εἶναι πολεμικωτάτην, ἄλλως τε καὶ νῦν εὑρημένων τῶν περὶ τὰ βέλη καὶ τὰς μηχανὰς εἰς ἀκρίβειαν πρὸς τὰς πολιορκίας. Ὅμοιον γὰρ τὸ τείχη μὴ περιβάλλειν ταῖς πόλεσιν ἀξιοῦν καὶ τὸ τὴν χώραν εὐέμβολον ζητεῖν, καὶ περιαιρεῖν τοὺς ὀρεινοὺς τόπους. Ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς οἰκήσεσι ταῖς ἰδίαις μὴ περιβάλλειν τοίχους, ὡς ἀνάνδρων ἐσομένων τῶν κατοικούντων. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτό γε δεῖ λανθάνειν, ὅτι τοῖς μὲν περιβεβλημένοις τείχη περὶ τὴν πόλιν ἔξεστιν ἀμφοτέρως χρῆσθαι ταῖς πόλεσιν, καὶ ὡς ἐχούσαις τείχη καὶ ὡς μὴ ἐχούσαις· ταῖς δὲ μὴ κεκτημέναις οὐκ ἔξεστιν. Εἰ δὴ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, οὐχ ὅτι τείχη μόνον περιβλητέον, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπιμελητέον, ὅπως καὶ πρὸς κόσμον ἔχῃ τῇ πόλει πρεπόντως, καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς χρείας τάς τε ἄλλας, καὶ τὰς νῦν ἐπεξευρημένας. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἐπιτιθεμένοις ἐπιμελές ἐστι, δι' ὧν τρόπων πλεονεκτήσουσιν, οὕτω τὰ μὲν εὕρηται, τὰ δὲ δεῖ ζητεῖν καὶ φιλοσοφεῖν καὶ τοὺς φυλαττομένους. Ἀρχὴν γὰρ οὐδ' ἐπιχειροῦσιν ἐπιτίθεσθαι τοῖς εὖ παρεσκευασμένοις.

Ἐπεὶ δὲ δεῖ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πολιτῶν ἐν συσσιτ[illegible]
κατανενεμῆσθαι, τὰ δὲ τείχη διειλῆφθαι φυλακτη[illegible]
καὶ πύργοις κατὰ τόπους ἐπικαίρους, δῆλον ὡς [illegible]
προκαλεῖται παρασκευάζειν ἔνια τῶν συσσιτίων [illegible]
τοις τοῖς φυλακτηρίοις. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ τοῦ[illegible]
τις διοκοσμήσειε τὸν τρόπον.

XI. [XII.] Τὰς δὲ τοῖς θείοις ἀποδεδομέν[illegible]
σεις καὶ τὰ κυριώτατα τῶν ἀρχῶν συσσίτια [illegible]
τόπον ἐπιτήδειόν τε ἔχειν καὶ τὸν αὐτὸν, ὅσα μ[illegible]
ἱερῶν ὁ νόμος ἀφορίζει χωρὶς ἤτοι μαντεῖον ἄλλ[illegible]
θόχρηστον. Εἴη δ' ἂν τοιοῦτος ὁ τόπος, ὅστις [illegible]
φάνειάν τε ἔχει πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς θέσιν [illegible]
καὶ πρὸς τὰ γειτνιῶντα μέρη τῆς πόλεως ἐρ[illegible]
ρως. Πρέπει δὲ ὑπὸ μὲν τοῦτον τὸν τόπον τ[illegible]
ἀγορᾶς εἶναι κατασκευὴν, οἵαν καὶ περὶ Θετ[illegible]
ὀνομάζουσιν, ἣν ἐλευθέραν καλοῦσιν. Αὕτη δ' [illegible]
ἣν δεῖ καθαρὰν εἶναι τῶν ὠνίων πάντων, καὶ μή[illegible]
ναυσον μήτε γεωργὸν μήτ' ἄλλον μηθένα τοιοῦτ[illegible]
ραβάλλειν μὴ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. [illegible]
δ' ἂν εὔχαρις ὁ τόπος, εἰ καὶ τὰ γυμνάσια τ[illegible]
σβυτέρων ἔχοι τὴν τάξιν ἐνταῦθα· πρέπει γὰρ [illegible]
σθαι κατὰ τὰς ἡλικίας καὶ τοῦτον τὸν κόσμ[illegible]
παρὰ μὲν τοῖς νεωτέροις ἄρχοντάς τινας δ[illegible]
τοὺς δὲ πρεσβυτέροις παρὰ τοῖς ἄρχουσιν. Ἡ [illegible]
ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν ἀρχόντων παρουσία μάλιστ[illegible]
ποιεῖ τὴν ἀληθινὴν αἰδῶ καὶ τὸν τῶν ἐλευθέρ[illegible]
Τὴν δὲ τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἑτέραν τε δεῖ ταύτης [illegible]
καὶ χωρὶς, ἔχουσαν τόπον εὐσυνάγωγον τοῖς [illegible]
τῆς θαλάττης πεμπομένοις καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς [illegible]
πᾶσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος διαιρεῖται τῆς πόλ[illegible]
ἱερεῖς [καὶ] εἰς ἄρχοντας, πρέπει καὶ τῶν ἱερέω[illegible]
τια περὶ τὴν τῶν ἱερῶν οἰκοδομημάτων ἔχειν τ[illegible]
ξιν. Τῶν δ' ἀρχείων ὅσα περὶ τὰ συμβόλαια [illegible]
ται τὴν ἐπιμέλειαν, περί τε γραφὰς δικῶν καὶ τ[illegible]
σεις καὶ τὴν ἄλλην τὴν τοιαύτην διοίκησιν, ἔτι [illegible]
τὴν ἀγορανομίαν καὶ τὴν καλουμένην ἀστυνομία[illegible]
ἀγορᾷ μὲν δεῖ καὶ συνόδῳ τινὶ κοινῇ κατεσκ[illegible]
Τοιοῦτος δ' ὁ περὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀγοράν ἐστι [illegible]
ἐνσχολάζειν μὲν γὰρ τὴν ἄνω τίθεμεν, ταύτην δ[illegible]
τὰς ἀναγκαίας πράξεις. Νενεμῆσθαι δὲ χρὴ τ[illegible]
μένην τάξιν καὶ τὰ περὶ τὴν χώραν· καὶ γ[illegible]
ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσιν οἱ μὲν ὑλωροὺς οἱ δ[illegible]
νόμους, καὶ φυλακτήρια καὶ συσσίτια πρὸς φ[illegible]
ἀναγκαῖον ὑπάρχειν, ἔτι δὲ ἱερὰ κατὰ τὴν χώρ[illegible]
νενεμημένα, τὰ μὲν θεοῖς τὰ δὲ ἥρωσιν. Ἀλλὰ τ[illegible]
τρίβειν νῦν ἀκριβολογουμένους καὶ λέγοντας περὶ [illegible]
τοιούτων, ἀργόν ἐστιν· οὐ γὰρ χαλεπόν ἐστι τ[illegible]
τα νοῆσαι, ἀλλὰ ποιῆσαι μᾶλλον. Τὸ μὲν γὰρ [illegible]
εὐχῆς ἔργον ἐστὶ, τὸ δὲ συμβῆναι τύχης. Δι[illegible]
μὲν τῶν τοιούτων τό γε ἐπὶ πλεῖον ἀφείσθω τ[illegible]

XII. [XIII.] Περὶ δὲ τῆς πολιτείας αὐτῆς, ἐκ [illegible]
καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνεστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι [illegible]
λιν μακαρίαν καὶ πολιτεύεσθαι καλῶς, λεκτέον. Ἐ[illegible]
δύ' ἐστὶν, ἐν οἷς γίνεται τὸ εὖ πᾶσιν, τούτοιν δ' [illegible]
ἓν μὲν ἐν τῷ τὸν σκοπὸν κεῖσθαι καὶ τὸ τέλος [illegible]
πράξεων ὀρθῶς, ἓν δὲ τὰς πρὸς τὸ τέλος φερ[illegible]
πράξεις εὑρίσκειν· ἐνδέχεται γὰρ ταῦτα καὶ δια[illegible]
ἀλλήλοις καὶ συμφωνεῖν· ἐνίοτε γὰρ ὁ μὲν [illegible]
ἔκκειται καλὸς, ἐν δὲ τῷ πράττειν τοῦ τυχεῖν [illegible]
διαμαρτάνουσιν· ὁτὲ δὲ τῶν μὲν πρὸς τὸ τέλος [illegible]
ἐπιτυγχάνουσιν, ἀλλὰ τὸ τέλος ἔθεντο φαῦλον· [illegible]
ἑκατέρου διαμαρτάνουσιν· οἷον περὶ ἰατρικὴν· [illegible]
γὰρ, ποῖόν τι δεῖ τὸ ὑγιαῖνον εἶναι σῶμα, κρί[illegible]

καλῶς, οὔτε πρὸς τὸν ὑποκείμενον αὐτοῖς ὅρον
άνουσι τῶν ποιητικῶν· δεῖ δ' ἐν ταῖς τέχναις καὶ
ήμαις ταῦτα ἀμφότερα κρατεῖσθαι τὸ τέλος καὶ
ς τὸ τέλος πράξεις. Ὅτι μὲν οὖν τοῦ τ' εὖ ζῆν
ῆς εὐδαιμονίας ἐφίενται πάντες, φανερόν· ἀλλὰ
ν τοῖς μὲν ἐξουσία τυγχάνειν, τοῖς δὲ οὔ, διά τι-
χην ἢ φύσιν· δεῖται γὰρ καὶ χορηγίας τινὸς τὸ
αλῶς, τούτου δὲ ἐλάττονος μὲν τοῖς ἄμεινον δια-
οις, πλείονος δὲ τοῖς χεῖρον. Οἱ δ' εὐθὺς οὐκ
ς ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν, ἐξουσίας ὑπαρχού-
Ἐπεὶ δὲ τὸ προκείμενόν ἐστι τὴν ἀρίστην πο-
ν ἰδεῖν, αὕτη δ' ἐστὶ καθ' ἣν ἄριστ' ἂν πολιτεύ-
τόλις· ἄριστα δ' ἂν πολιτεύοιτο, καθ' ἣν εὐδαι-
μάλιστα ἐνδέχεται τὴν πόλιν· δῆλον ὅτι τὴν
ονίαν δεῖ τί ἐστι μὴ λανθάνειν. Φαμὲν δὲ καὶ
Ἠθικοῖς, εἴ τι γε τῶν λόγων ἐκείνων ὄφελος,
αν εἶναι καὶ χρῆσιν ἀρετῆς τελείαν, καὶ ταύτην
ὑποθέσεως, ἀλλὰ ἁπλῶς. Λέγω δ' ἐξ ὑπο-
ς τἀναγκαῖα, τὸ δ' ἁπλῶς τὸ καλῶς· οἷον τὰ
ας δικαίας πράξεις αἱ δίκαιαι τιμωρίαι καὶ κο-
ἀπ' ἀρετῆς μέν εἰσιν, ἀναγκαῖαι δέ, καὶ τὸ κα-
ναγκαίως ἔχουσιν· αἱρετώτερον μὲν γὰρ μηδε-
ισθαι τῶν τοιούτων μήτε τὸν ἄνδρα μήτε τὴν
Αἱ δ' ἐπὶ τὰς τιμὰς καὶ τὰς εὐπορίας, ἁπλῶς
άλλισται πράξεις· τὸ μὲν γὰρ ἕτερον κακοῦ τι-
ρεσίς ἐστιν, αἱ τοιαῦται δὲ πράξεις τοὐναντίον·
κευαὶ γὰρ ἀγαθῶν εἰσι καὶ γεννήσεις. Χρή-
δ' ἂν ὁ σπουδαῖος ἀνὴρ καὶ πενίᾳ καὶ νόσῳ
αῖς ἄλλαις τύχαις ταῖς φαύλαις καλῶς, ἀλλὰ τὸ
ον ἐν τοῖς ἐναντίοις ἐστί· καὶ γὰρ τοῦτο διώ-
κατὰ τοὺς ἠθικοὺς λόγους, ὅτι τοιοῦτός ἐστιν
υδαῖος, ᾧ διὰ τὴν ἀρετὴν τὰ ἀγαθά ἐστι τὰ
ἀγαθά. Δῆλον δ' ὅτι καὶ τὰς χρήσεις ἀναγκαῖον
αίας καὶ καλὰς εἶναι ταύτας ἁπλῶς· διὸ καὶ νο-
ιν ἄνθρωποι τῆς εὐδαιμονίας αἴτια τὰ ἐκτὸς εἶ-
ν ἀγαθῶν, ὥσπερ εἰ τοῦ κιθαρίζειν λαμπρὸν καὶ
αἰτιῷτο τὴν λύραν μᾶλλον τῆς τέχνης. Ἀναγ-
τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν ὑπάρχειν, τὰ δὲ
κευάσαι τὸν νομοθέτην. Διὸ κατ' εὐχὴν εὐ-
α τὴν τῆς πόλεως σύστασιν ὧν ἡ τύχη κυρία·
γὰρ αὐτὴν ὑπάρχειν τίθεμεν. Τὸ δὲ σπου-
εἶναι τὴν πόλιν, οὐκέτι τύχης ἔργον, ἀλλ' ἐπι-
καὶ προαιρέσεως. Ἀλλὰ μὴν σπουδαία πόλις
ῷ τοὺς πολίτας τοὺς μετέχοντας τῆς πολιτείας
σπουδαίους· ἡμῖν δὲ πάντες οἱ πολῖται μετέ-
τῆς πολιτείας. Τοῦτ' ἄρα σκεπτέον, πῶς ἀνὴρ
σπουδαῖος· καὶ γὰρ εἰ πάντας ἐνδέχεται σπου-
εἶναι, μὴ καθ' ἕκαστον δὲ τῶν πολιτῶν, οὕτως
ότερον· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ καθέκαστον καὶ τὸ
ς. Ἀλλὰ μὴν ἀγαθοί γε καὶ σπουδαῖοι γίνον-
ιὰ τριῶν· τὰ τρία δὲ ταῦτά ἐστι, φύσις, ἔθος,
καὶ γὰρ φῦναι δεῖ πρῶτον οἷον ἄνθρωπον,
μὴ τῶν ἄλλων τι ζώων· οὕτω καὶ ποιόν τινα τὸ
καὶ τὴν ψυχήν. Ἔνιά τε οὐθὲν ὄφελος φῦναι·
άρ ἔθη μεταβαλεῖν ποιεῖ· ἔνια γάρ ἐστι διὰ τῆς
ως, ἐπαμφοτερίζοντα διὰ τῶν ἐθῶν ἐπὶ τὸ χεῖρον
τὸ βέλτιον. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῶν ζώων μάλιστα
τῇ φύσει ζῇ, μικρὰ δ' ἔνια καὶ τοῖς ἔθεσιν· ἄν-
πος δὲ καὶ λόγῳ· μόνον γὰρ ἔχει λόγον. Ὥστε
ταῦτα συμφωνεῖν ἀλλήλοις· πολλὰ γὰρ παρὰ τοὺς
μοὺς καὶ τὴν φύσιν πράττουσι διὰ τὸν λόγον, ἐὰν
θῶσιν ἄλλως ἔχειν βέλτιον. Τὴν μὲν τοίνυν
ν οἵους εἶναι δεῖ τοὺς μέλλοντας εὐχειρώτους
ἔσεσθαι τῷ νομοθέτῃ, διωρίσμεθα πρότερον· τὸ δὲ
λοιπὸν ἔργον ἤδη παιδείας· τὰ μὲν γὰρ ἐθιζόμενοι
μανθάνουσι, τὰ δ' ἀκούοντες.

XIII. [XIV.] Ἐπεὶ δὲ πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία συνέστηκεν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, τοῦτο δὴ σκεπτέον, εἰ ἑτέρους εἶναι δεῖ τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς ἀρχομένους, ἢ τοὺς αὐτοὺς διὰ βίου· δῆλον γὰρ ὡς ἀκολουθεῖν δεήσει καὶ τὴν παιδείαν κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην. Εἰ μὲν τοίνυν εἴησαν τοσοῦτον διαφέροντες ἅτεροι τῶν ἄλλων, ὅσον τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας ἡγούμεθα τῶν ἀνθρώπων διαφέρειν, εὐθὺς πρῶτον κατὰ τὸ σῶμα πολλὴν ἔχοντας ὑπερβολήν, εἶτα κατὰ τὴν ψυχήν, ὥστε ἀναμφισβήτητον εἶναι καὶ φανερὰν τὴν ὑπεροχὴν τοῖς ἀρχομένοις τὴν τῶν ἀρχόντων, δῆλον ὅτι βέλτιον αἰεί, τοὺς αὐτοὺς μὲν ἄρχειν τοὺς δ' ἄρχεσθαι καθάπαξ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' οὐ ῥᾴδιον λαβεῖν, οὐδέ ἐστιν, ὥσπερ ἐν Ἰνδοῖς φησι Σκύλαξ εἶναι τοὺς βασιλέας τοσοῦτον διαφέροντας τῶν ἀρχομένων, φανερὸν ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· τό τε γὰρ ἴσον ταὐτὸν τοῖς ὁμοίοις, καὶ χαλεπὸν μένειν τὴν πολιτείαν τὴν συνεστηκυῖαν παρὰ τὸ δίκαιον· μετὰ γὰρ τῶν ἀρχομένων ὑπάρχουσι νεωτερίζειν βουλόμενοι πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν· τοσούτους τε εἶναι τοὺς ἐν τῷ πολιτεύματι τὸ πλῆθος, ὥστ' εἶναι κρείττους πάντων τούτων, ἕν τι τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν ὅτι γε δεῖ τοὺς ἄρχοντας διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀναμφισβήτητον. Πῶς οὖν ταῦτ' ἔσται, καὶ πῶς μεθέξουσι, δεῖ σκέψασθαι τὸν νομοθέτην. Εἴρηται δὲ πρότερον περὶ αὐτοῦ· ἡ γὰρ φύσις δέδωκε τὴν αἵρεσιν ποιήσασα αὐτὸ τῷ γένει ταὐτό, τὸ μὲν νεώτερον τὸ δὲ πρεσβύτερον, ὧν τοῖς μὲν ἄρχεσθαι πρέπει τοῖς δ' ἄρχειν. Ἀγανακτεῖ δὲ οὐδεὶς καθ' ἡλικίαν ἀρχόμενος, οὐδὲ νομίζει εἶναι κρείττων, ἄλλως τε καὶ μέλλων ἀντιλαμβάνειν τοῦτον τὸν ἔρανον, ὅταν τύχῃ τῆς ἱκνουμένης ἡλικίας. Ἔστι μὲν ἄρα ὡς τοὺς αὐτοὺς ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι φατέον, ἔστι δὲ ὡς ἑτέρους· ὥστε καὶ τὴν παιδείαν ἔστιν ὡς τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον, ἔστι δ' ὡς ἑτέραν εἶναι· τόν τε γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. Ἔστι δ' ἀρχή, καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις εἴρηται λόγοις, ἡ μὲν τοῦ ἄρχοντος χάριν, ἡ δὲ τοῦ ἀρχομένου· τούτων δὲ τὴν μὲν δεσποτικὴν εἶναί φαμεν, τὴν δὲ τῶν ἐλευθέρων. Διαφέρει δ' ἔνια τῶν ἐπιταττομένων οὐ τοῖς ἔργοις, ἀλλὰ τῷ τίνος ἕνεκα· διὸ πολλὰ τῶν εἶναι δοκούντων διακονικῶν ἔργων καὶ τῶν νέων τοῖς ἐλευθέροις καλὸν διακονεῖν· πρὸς γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ μὴ καλὸν οὐχ οὕτω διαφέρουσιν αἱ πράξεις καθ' αὑτάς, ὡς ἐν τῷ τέλει καὶ τῷ τίνος ἕνεκεν. Ἐπεὶ δὲ πολίτου καὶ ἄρχοντος τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναί φαμεν, καὶ τοῦ ἀρίστου ἀνδρός, τὸν δ' αὐτὸν ἀρχόμενόν τε δεῖν γίνεσθαι πρότερον καὶ ἄρχοντα ὕστερον, τοῦτ' ἂν εἴη τῷ νομοθέτῃ πραγματευτέον, ὅπως ἄνδρες ἀγαθοὶ γίνωνται, καὶ διὰ τίνων ἐπιτηδευμάτων, καὶ τί τὸ τέλος τῆς ἀρίστης ζωῆς. Διῄρηται δὲ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, ὧν τὸ μὲν ἔχει λόγον καθ' αὑτό, τὸ δ' οὐκ ἔχει μὲν καθ' αὑτό, λόγῳ δ' ὑπακούειν δυνάμενον· ὧν φαμεν τὰς ἀρετὰς εἶναι, καθ' ἃς ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγεταί πως. Τούτων δὲ ἐν ποτέρῳ μᾶλλον τὸ τέλος, τοῖς μὲν οὕτω διαιροῦσιν, ὡς ἡμεῖς φαμεν, οὐκ ἄδηλον, πῶς λεκτέον· αἰεὶ γὰρ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονός ἐστιν ἕνεκεν· καὶ τοῦτο φανερὸν ὁμοίως ἔν τε τοῖς κατὰ τέχνην καὶ τοῖς κατὰ φύσιν· βέλτιον δὲ τὸ λόγον ἔχον. Διῄρηταί τε διχῇ, καθ' ὅνπερ εἰώθα-

μεν τρόπον διαιρεῖν· ὁ μὲν γὰρ πρακτικός ἐστι λόγος, ὁ δὲ θεωρητικός. Ὡσαύτως οὖν ἀνάγκη διῃρῆσθαι καὶ τοῦτο τὸ μέρος· καὶ τὰς πράξεις δ' ἀνάλογον ἐροῦμεν ἔχειν· καὶ δεῖ τὰς τοῦ φύσει βελτίονος αἱρετωτέρας εἶναι τοῖς δυναμένοις τυγχάνειν ἢ πασῶν ἢ τοῖν δυοῖν· αἰεὶ γὰρ ἑκάστῳ τοῦθ' αἱρετώτατον, οὗ τυχεῖν ἐστιν ἀκροτάτου. Διῄρηται δὲ καὶ πᾶς ὁ βίος εἰς ἀσχολίαν καὶ εἰς σχολήν, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην· καὶ τῶν πρακτῶν τὰ μὲν εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα, τὰ δὲ εἰς τὰ καλά· περὶ ὧν ἀνάγκη τὴν αὐτὴν αἵρεσιν εἶναι καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι καὶ ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, πόλεμον μὲν εἰρήνης χάριν, ἀσχολίαν δὲ σχολῆς, τὰ δ' ἀναγκαῖα καὶ χρήσιμα τῶν καλῶν ἕνεκεν. Πρὸς πάντα μὲν τοίνυν τῷ πολιτικῷ βλέποντι νομοθετητέον καὶ κατὰ τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ κατὰ τὰς πράξεις αὐτῶν, μᾶλλον δὲ πρὸς τὰ βελτίω καὶ τὰ τέλη. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ τοὺς βίους καὶ τὰς τῶν πραγμάτων διαιρέσεις· δεῖ μὲν γὰρ ἀσχολεῖν δύνασθαι καὶ πολεμεῖν, μᾶλλον δ' εἰρήνην ἄγειν καὶ σχολάζειν· καὶ τἀναγκαῖα καὶ τὰ χρήσιμα δὲ πράττειν, τὰ δὲ καλὰ δεῖ μᾶλλον. Ὥστε πρὸς τούτους τοὺς σκοποὺς καὶ παῖδας ἔτι ὄντας παιδευτέον, καὶ τὰς ἄλλας ἡλικίας, ὅσαι δέονται παιδείας. Οἱ δὲ νῦν ἄριστα δοκοῦντες πολιτεύεσθαι τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν νομοθετῶν οἱ ταύτας καταστήσαντες τὰς πολιτείας οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον τέλος φαίνονται συντάξαντες τὰ περὶ τὰς πολιτείας, οὔτε πρὸς πάσας τὰς ἀρετὰς τοὺς νόμους καὶ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ φορτικῶς ἀπέκλιναν πρὸς τὰς χρησίμους εἶναι δοκούσας καὶ πλεονεκτικωτέρας. Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τῶν ὕστερόν τινες γραψάντων ἀπεφήναντο τὴν αὐτὴν δόξαν· ἐπαινοῦντες γὰρ τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν ἄγανται τοῦ νομοθέτου τὸν σκοπόν, ὅτι πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνομοθέτησεν. Ἃ καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐστὶν εὐέλεγκτα καὶ τοῖς ἔργοις ἐξελήλεγκται νῦν· ὥσπερ γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ζητοῦσι τὸ πολλῶν δεσπόζειν, ὅτι πολλὴ χορηγία γίνεται τῶν εὐτυχημάτων, οὕτω καὶ Θίμβρων ἀγάμενος φαίνεται τὸν τῶν Λακώνων νομοθέτην, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος τῶν γραφόντων περὶ [τῆς] πολιτείας αὐτῶν, ὅτι διὰ τὸ γεγυμνάσθαι πρὸς τοὺς κινδύνους πολλῶν ἦρχον. Καίτοι δῆλον, ὡς, ἐπειδὴ νῦν γε οὐκέτι ὑπάρχει τοῖς Λάκωσι τὸ ἄρχειν, οὐκ εὐδαίμονες, οὐδ' ὁ νομοθέτης ἀγαθός. Ἔτι δὲ τοῦτο γελοῖον, εἰ μένοντες ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ, καὶ μηδενὸς ἐμποδίζοντος πρὸς τὸ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἀποβεβλήκασι τὸ ζῆν καλῶς. Οὐκ ὀρθῶς δ' ὑπολαμβάνουσιν οὐδὲ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἣν δεῖ τιμῶντα φαίνεσθαι τὸν νομοθέτην· τοῦ γὰρ δεσποτικῶς ἄρχειν ἡ τῶν ἐλευθέρων ἀρχὴ καλλίων καὶ μᾶλλον μετ' ἀρετῆς. Ἔτι δὲ οὐ διὰ τοῦτο δεῖ τὴν πόλιν εὐδαίμονα νομίζειν, καὶ τὸν νομοθέτην ἐπαινεῖν, ὅτι κρατεῖν ἤσκησεν ἐπὶ τὸ τῶν πέλας ἄρχειν· ταῦτα γὰρ μεγάλην ἔχει βλάβην. Δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τῶν πολιτῶν τῷ δυναμένῳ, τοῦτο πειρατέον διώκειν, ὅπως δύνηται τῆς οἰκείας πόλεως ἄρχειν· ὅπερ ἐγκαλοῦσιν οἱ Λάκωνες Παυσανίᾳ τῷ βασιλεῖ, καίπερ ἔχοντι τηλικαύτην τιμήν. Οὔτε δὴ πολιτικὸς τῶν τοιούτων λόγων καὶ νόμων οὐδείς, οὔτε ὠφέλιμος οὔτε ἀληθής ἐστι· ταῦτα γὰρ ἄριστα, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὸν νομοθέτην ἐμποιεῖν δεῖ ταῦτα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων. Τήν τε τῶν πολεμικῶν ἄσκησιν οὐ τούτου χάριν δεῖ μελετᾶν, ἵνα καταδουλώσωνται τοὺς ἀναξίους, ἀλλ' ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὶ μὴ δουλεύσωσιν

ἑτέροις, ἔπειτα ὅπως ζητῶσι τὴν ἡγεμονίαν
λείας ἕνεκα τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ μὴ πάντων
τείας· τρίτον δὲ τὸ δεσπόζειν τῶν ἀξίων δουλεύειν
δὲ δεῖ τὸν νομοθέτην μᾶλλον σπουδάζειν, ὅπως
περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν ἄλλην νομοθεσίαν
ζειν ἕνεκεν τάξῃ καὶ τῆς εἰρήνης, μαρτυρεῖ
τοῖς λόγοις. Αἱ γὰρ πλεῖσται τῶν τοιούτων
λεμοῦσαι μὲν σώζονται, κατακτησάμεναι δὲ
ἀπόλλυνται· τὴν γὰρ βαφὴν ἀφιᾶσιν, ὥσπερ
εἰρήνην ἄγοντες. Αἴτιος δ' ὁ νομοθέτης, οὐ
δύνασθαι σχολάζειν. [XV.] Ἐπεὶ δὲ τὸ αὐτὸ
ναι φαίνεται καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τοῖς ἀνθρώποις
αὐτὸν ὅρον ἀναγκαῖον εἶναι τῷ τε ἀρίστῳ
ἀρίστῃ πολιτείᾳ, φανερὸν ὅτι δεῖ τὰς εἰς
ἀρετὰς ὑπάρχειν· τέλος γάρ, ὥσπερ εἴρηται
εἰρήνη μὲν πολέμου, σχολὴ δ' ἀσχολίας.
τῶν ἀρετῶν εἰσὶ πρὸς τὴν σχολὴν καὶ διαγωγὴν
ἐν τῇ σχολῇ τὸ ἔργον καὶ ὧν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ
πολλὰ τῶν ἀναγκαίων ὑπάρχειν, ὅπως ἐξῇ
διὸ σώφρονα τὴν πόλιν εἶναι προσήκει καὶ
καρτερικήν· κατὰ γὰρ τὴν παροιμίαν, οὐ
λοις. Οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι κινδυνεύειν
λοι τῶν ἐπιόντων εἰσίν. Ἀνδρίας μὲν οὖν
ρίας δεῖ πρὸς τὴν ἀσχολίαν, φιλοσοφίας
σχολήν, σωφροσύνης δὲ καὶ δικαιοσύνης
ροις τοῖς χρόνοις καὶ μᾶλλον εἰρήνην ἄγουσι
λάζουσιν· ὁ μὲν γὰρ πόλεμος ἀναγκάζει
ναι καὶ σωφρονεῖν, ἡ δὲ τῆς εὐτυχίας
τὸ σχολάζειν μετ' εἰρήνης ὑβριστὰς ποιεῖ
λῆς οὖν δεῖ δικαιοσύνης καὶ πολλῆς σω
ἄριστα δοκοῦντας πράττειν, καὶ πάντων
ζομένων ἀπολαύοντας· οἷον εἴ τινές εἰσιν
ποιηταί φασιν, ἐν μακάρων νήσοις· μά
τοι δεήσονται φιλοσοφίας καὶ σωφροσύνης
σύνης, ὅσῳ μᾶλλον σχολάζουσιν ἐν ἀφθονίᾳ
των ἀγαθῶν. Διότι μὲν οὖν τὴν μέλλ
νήσειν καὶ σπουδαίαν ἔσεσθαι πόλιν
ἀρετῶν μετέχειν, φανερόν· αἰσχροῦ γὰρ
νασθαι χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, [ἔτι μ
σθαι ἐν τῷ σχολάζειν χρῆσθαι,] ἀλλ'
καὶ πολεμοῦντας φαίνεσθαι ἀγαθούς,
τας καὶ σχολάζοντας, ἀνδραποδώδεις.
θάπερ ἡ Λακεδαιμονίων πόλις τὴν
ἐκεῖνοι μὲν γὰρ οὐ ταύτῃ διαφέρουσι
μὴ νομίζειν ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις μέγιστ
ἀλλὰ τῷ γενέσθαι ταῦτα μᾶλλον δι
Ἐπεὶ δὲ μείζω τε ἀγαθὰ ταῦτα καὶ τὴν
τούτων ἢ τὴν τῶν [τοῦ πολέμου] ἀρε
καὶ ὅτι δι' αὐτήν, φανερὸν ἐκ τούτων
διὰ τίνων ἔσται, τοῦτο δὴ θεωρητέον
δὴ διῃρημένοι πρότερον, ὅτι φύσεως κ
γου δεῖ· τούτων δὲ ποίους μέν τινας εἶ
σιν, διώρισται πρότερον· λοιπὸν δὲ θε
παιδευτέοι τῷ λόγῳ πρότερον ἢ τοῖ
γὰρ δεῖ πρὸς ἄλληλα συμφωνεῖν συμ
στην· ἐνδέχεται γὰρ διημαρτηκέναι κα
βελτίστης ὑποθέσεως· καὶ διὰ τῶν ἐθῶν
Φανερὸν δὴ τοῦτό γε πρῶτον μέν,
ἄλλοις, ὡς ἡ γένεσις ἀπ' ἀρχῆς ἐστι,
τινὸς ἀρχῆς ἄλλου τέλους· ὁ δὲ λό
νοῦς τῆς φύσεως τέλος· ὥστε πρὸς
νεσιν καὶ τὴν τῶν ἐθῶν δεῖ παρασ
Ἔπειτα ὥσπερ ψυχὴ καὶ σῶμα δύ' ἐστ

ῆς ὁρῶμεν δύο μέρη, τό τε ἄλογον καὶ τὸ λόγον
, καὶ τὰς ἕξεις τὰς τούτων δύο τὸν ἀριθμόν· ὧν
ιέν ἐστιν ὄρεξις, τὸ δὲ νοῦς. Ὥσπερ δὲ τὸ σῶμα
τερον τῇ γενέσει τῆς ψυχῆς, οὕτω καὶ τὸ ἄλογον
λόγον ἔχοντος. Φανερὸν δὲ καὶ τοῦτο· θυμὸς
καὶ βούλησις, ἔτι δὲ ἐπιθυμία, καὶ γενομένοις εὐ-
ὑπάρχει τοῖς παιδίοις, ὁ δὲ λογισμὸς καὶ ὁ νοῦς
οῦσιν ἐγγίνεσθαι πέφυκε. Διὸ πρῶτον μὲν τοῦ
ατος τὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκαῖον εἶναι προτέραν ἢ
τῆς ψυχῆς, ἔπειτα τὴν τῆς ὀρέξεως· ἕνεκα μέντοι τοῦ
τὴν τῆς ὀρέξεως, τὴν δὲ τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς.

XIV. [XVI.] Εἴπερ οὖν ἀπ᾽ ἀρχῆς τὸν νομοθέτην
δεῖ, ὅπως βέλτιστα τὰ σώματα γένηται τῶν τρεφομέ-
πρῶτον μὲν ἐπιμελητέον περὶ τὴν σύζευξιν, πότε
οίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους
αμικὴν ὁμιλίαν. Δεῖ δ᾽ ἀποβλέποντα νομοθε-
αύτην τὴν κοινωνίαν πρός αὐτούς τε καὶ τὸν τοῦ
ρόνον, ἵνα συγκαταβαίνωσι ταῖς ἡλικίαις ἐπὶ τὸν
καιρόν, καὶ μὴ διαφωνῶσιν αἱ δυνάμεις, τοῦ
ι δυναμένου γεννᾶν, τῆς δὲ μὴ δυναμένης, ἢ
ης μέν, τοῦ δ᾽ ἀνδρὸς μή· ταῦτα γὰρ ποιεῖ καὶ
ις πρὸς ἀλλήλους καὶ διαφοράς. Ἔπειτα καὶ
τὴν τῶν τέκνων διαδοχήν· δεῖ γὰρ οὔτε λίαν
είπεσθαι ταῖς ἡλικίαις τὰ τέκνα τῶν πατέρων·
ητος γὰρ τοῖς μὲν πρεσβυτέροις ἡ χάρις παρὰ τῶν
ν, ἡ δὲ παρὰ τῶν πατέρων βοήθεια τοῖς τέκνοις·
λίαν πάρεγγυς εἶναι· πολλὴν γὰρ ἔχει δυσχέρει-
ἥ τε γὰρ αἰδὼς ἧττον ὑπάρχει τοῖς τοιούτοις,
ρ ἡλικιώταις, καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν ἐγκληματι-
ὸ πάρεγγυς. Ἔτι δέ, ὅθεν ἀρχόμενοι δεῦρο με-
μεν, ὅπως τὰ σώματα τῶν γεννωμένων ὑπάρχῃ
τὴν τοῦ νομοθέτου βούλησιν. Σχεδὸν δὴ πάν-
αῦτα συμβαίνει κατὰ μίαν ἐπιμέλειαν· ἐπεὶ γὰρ
ται τέλος τῆς γεννήσεως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰ-
ἀνδράσι μὲν ὁ τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμὸς
τος, πεντήκοντα δὲ γυναιξὶν, δεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς
ύξεως κατὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τοὺς χρόνους κατα-
ειν τούτους. Ἔστι δ᾽ ὁ τῶν νέων συνδυασμὸς
ος πρὸς τὴν τεκνοποιίαν· ἐν γὰρ πᾶσι ζώοις ἀτε-
τῶν νέων ἔκγονα, καὶ θηλυτόκα μᾶλλον, καὶ μι-
τὴν μορφήν· ὥστ᾽ ἀναγκαῖον ταὐτὸ τοῦτο συμ-
ειν καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Τεκμήριον δέ· ἐν
ς γὰρ τῶν πόλεων ἐπιχωριάζεται τὸ νέους συζευ-
αι καὶ νέας, ἀτελεῖς καὶ μικροὶ τὰ σώματά εἰσιν.
δὲ ἐν τοῖς τόκοις αἱ νέαι πονοῦσί τε μᾶλλον καὶ
θείρονται πλείους· διὸ καὶ τὸν χρησμὸν γενέσθαι
φασι διὰ τοιαύτην αἰτίαν τοῖς Τροιζηνίοις, ὡς
ῶν διαφθειρομένων διὰ τὸ γαμίσκεσθαι τὰς νεω-
ς, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς τὴν τῶν καρπῶν κομιδήν. Ἔτι
αὶ πρὸς σωφροσύνην συμφέρει τὰς ἐκδόσεις ποιεῖ-
ι πρεσβυτέραις· ἀκολαστότεραι γὰρ εἶναι δοκοῦ-
ίαι χρησάμεναι ταῖς συνουσίαις. Καὶ τὰ τῶν ἀῤ-
ν δὲ σώματα βλάπτεσθαι δοκεῖ πρὸς τὴν αὔξησιν,
ἔτι τοῦ σπέρματος αὐξανομένου ποιῶνται τὴν συν-
ίαν· καὶ γὰρ τούτου τις ὡρισμένος χρόνος, ὃν οὐχ
ρβαίνει πληθύον ἔτι. Διὸ τὰς μὲν ἁρμόττει περὶ
ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύναι, τοὺς δ᾽
τὰ καὶ τριάκοντα ἢ μικρόν· ἐν τοσούτῳ γὰρ ἀκμά-
σί τε τοῖς σώμασι σύζευξις ἔσται καὶ πρὸς τὴν παῦ-
ν τῆς τεκνοποιίας συγκαταβήσεται τοῖς χρόνοις εὐ-
ίρως. Ἔτι δὲ ἡ διαδοχὴ τῶν τέκνων τοῖς μὲν ἀρ-
μένης ἔσται τῆς ἀκμῆς, ἐὰν γίνηται κατὰ λόγον εὐ-
ς ἡ γένεσις, τοῖς δὲ ἤδη καταλελυμένης τῆς ἡλικίας
πρὸς τὸν τῶν ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἀριθμόν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πότε δεῖ ποιεῖσθαι τὴν σύζευξιν, εἴρηται· τοῖς δὲ περὶ τὴν ὥραν χρόνοις δεῖ χρῆσθαι οἷς οἱ πολλοὶ χρῶνται καλῶς καὶ νῦν, ὁρίσαντες χειμῶνος τὴν συναυλίαν ποιεῖσθαι ταύτην. Δεῖ δὴ καὶ αὐτοὺς ἤδη θεωρεῖν πρὸς τὴν τεκνοποιίαν τά τε παρὰ τῶν ἰατρῶν λεγόμενα καὶ τὰ παρὰ τῶν φυσικῶν· οἵ τε γὰρ ἰατροὶ τοὺς καιροὺς τῶν σωμάτων ἱκανῶς λέγουσι, καὶ περὶ τῶν πνευμάτων οἱ φυσικοὶ, τὰ βόρεια τῶν νοτίων ἐπαινοῦντες μᾶλλον. Ποίων δέ τινων τῶν σωμάτων ὑπαρχόντων μάλιστα ὄφελος εἴη τοῖς γεννωμένοις, ἐπιστήσασι μὲν μᾶλλον λεκτέον ἐν τοῖς περὶ τῆς παιδονομίας, τύπῳ δὲ ἱκανὸν εἰπεῖν καὶ νῦν· οὔτε γὰρ ἡ τῶν ἀθλητῶν χρήσιμος ἕξις πρὸς πολιτικὴν εὐεξίαν, οὔτε πρὸς ὑγίειαν καὶ τεκνοποιίαν, οὔτε ἡ θεραπευτικὴ καὶ κακοπονητικὴ λίαν, ἀλλ᾽ ἡ μέση τούτων. Πεπονημένην μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὴν ἕξιν, πεπονημένην δὲ πόνοις μὴ βιαίοις μηδὲ πρὸς ἕνα μόνον, ὥσπερ ἡ τῶν ἀθλητῶν ἕξις, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν ἐλευθέρων πράξεις. Ὁμοίως δὲ δεῖ ταῦτα ὑπάρχειν ἀνδράσι καὶ γυναιξί. Χρὴ δὲ καὶ τὰς ἐγκύους ἐπιμελεῖσθαι τῶν σωμάτων, μὴ ῥαθυμούσας, μηδ᾽ ἀραιᾷ τροφῇ χρωμένας. Τοῦτο δὲ ῥᾴδιον τῷ νομοθέτῃ ποιῆσαι προστάξαντι, καθ᾽ ἡμέραν τινὰ ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν τῶν εἰληχότων τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμήν. Τὴν μέντοι διάνοιαν τοὐναντίον τῶν σωμάτων ῥαθυμοτέρως ἁρμόττει διάγειν· ἀπολαύοντα γὰρ φαίνεται τὰ γεννώμενα τῆς ἐχούσης, ὥσπερ καὶ τὰ φυόμενα τῆς γῆς. Περὶ δὲ ἀποθέσεως καὶ τροφῆς τῶν γινομένων ἔστω νόμος, μηδὲν πεπηρωμένον τρέφειν. Διὰ δὲ πλῆθος τέκνων, ἐὰν ἡ τάξις τῶν ἐθῶν κωλύῃ μηδὲν ἀποτίθεσθαι τῶν γινομένων· ὡρίσθαι γὰρ δεῖ τῆς τεκνοποιίας τὸ πλῆθος. Ἐὰν δέ τισι γίνηται παρὰ ταῦτα συνδυασθέντων, πρὶν αἴσθησιν ἐγγενέσθαι καὶ ζωήν, ἐμποιεῖσθαι δεῖ τὴν ἄμβλωσιν· τὸ γὰρ ὅσιον καὶ τὸ μή, διωρισμένον τῇ αἰσθήσει καὶ τῷ ζῆν ἔσται. Ἐπεὶ δ᾽ ἡ μὲν ἀρχὴ τῆς ἡλικίας ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ διώρισται πότε ἄρχεσθαι χρὴ τῆς συζεύξεως, καὶ πόσον χρόνον λειτουργεῖν ἁρμόττει πρὸς τεκνοποιίαν, ὡρίσθω· τὰ γὰρ τῶν πρεσβυτέρων ἔκγονα, καθάπερ τὰ τῶν νεωτέρων, ἀτελῆ γίνεται καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς διανοίαις, τὰ δὲ τῶν γηρασκόντων ἀσθενῆ. Διὸ κατὰ τὴν τῆς διανοίας ἀκμήν· αὕτη δ᾽ ἐστὶν ἐν τοῖς πλείστοις, ἥνπερ τῶν ποιητῶν τινες εἰρήκασιν οἱ μετροῦντες ταῖς ἑβδομάσι τὴν ἡλικίαν, περὶ τὸν χρόνον τὸν τῶν πεντήκοντα ἐτῶν· ὥστε τέτταρσιν ἢ πέντε ἔτεσιν ὑπερβάλλοντα τὴν ἡλικίαν ταύτην ἀφεῖσθαι δεῖ τῆς εἰς τὸ φανερὸν γεννήσεως· τὸ δὲ λοιπὸν ὑγιείας χάριν ἤ τινος ἄλλης τοιαύτης αἰτίας φαίνεσθαι δεῖ ποιουμένους τὴν ὁμιλίαν. Περὶ δὲ τῆς πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς ἄλλον, ἔστω μὲν ἁπλῶς μὴ καλὸν ἁπτόμενον φαίνεσθαι μηδαμῇ μηδαμῶς, ὅταν ᾖ καὶ προσαγορευθῇ πόσις· περὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν τῆς τεκνοποιίας ἐάν τις φαίνηται τοιοῦτόν τι δρῶν, ἀτιμίᾳ ζημιούσθω πρεπούσῃ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.

XV. [XVII.] Γενομένων δὲ τῶν τέκνων, οἴεσθαι μεγάλην εἶναι διαφορὰν πρὸς τὴν τῶν σωμάτων δύναμιν τὴν τροφήν, ὁποία τις ἂν ᾖ. Φαίνεται δὲ διά τε τῶν ἄλλων ζώων ἐπισκοποῦσι καὶ διὰ τῶν ἐθνῶν, οἷς ἐπιμελές ἐστιν ἄγειν τὴν πολεμικὴν ἕξιν, ἡ τοῦ γάλακτος πληθύουσα τροφὴ μάλιστα οἰκεία τοῖς σώμασιν, ἀοινοτέρα δέ, διὰ τὰ νοσήματα. Ἔτι δὲ καὶ κινήσεις, ὅσας ἐνδέχεται ποιεῖσθαι τηλικούτων, συμφέρει· πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη δι᾽ ἁπαλότητα, χρῶν-

ται καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὀργάνοις τισὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν τοιούτων ἀστραβές. Συμφέρει δὲ εὐθὺς καὶ πρὸς τὰ ψύχη συνεθίζειν ἐκ μικρῶν παίδων· τοῦτο γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ πρὸς πολεμικὰς πράξεις εὐχρηστότατον· διὸ παρὰ πολλοῖς ἐστι τῶν βαρβάρων ἔθος, τοῖς μὲν εἰς ποταμὸν ἀποβάπτειν τὰ γινόμενα ψυχρόν, τοῖς δὲ σκέπασμα μικρὸν ἀμπισχεῖν, οἷον Κελτοῖς. Πάντα γάρ, ὅσα δυνατὸν ἐθίζειν, εὐθὺς ἀρχομένων βέλτιον μὲν ἐθίζειν, ἐκ προσαγωγῆς δ' ἐθίζειν· εὐφυὴς δ' ἡ τῶν παίδων ἕξις διὰ θερμότητα πρὸς τὴν τῶν ψυχῶν ἄσκησιν. Περὶ μὲν οὖν τὴν πρώτην συμφέρει ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν τοιαύτην τε καὶ τὴν ταύτῃ παραπλησίαν. Τὴν δ' ἐχομένην ταύτης ἡλικίαν μέχρι πέντε ἐτῶν, ἣν οὔτε πω πρὸς μάθησιν καλῶς ἔχει προσάγειν οὐδεμίαν οὔτε πρὸς ἀναγκαίους πόνους, ὅπως μὴ τὴν αὔξησιν ἐμποδίζωσι, δεῖ τοσαύτης τυγχάνειν κινήσεως, ὥστε διαφεύγειν τὴν ἀργίαν τῶν σωμάτων· ἣν χρὴ παρασκευάζειν καὶ δι' ἄλλων πράξεων καὶ διὰ τῆς παιδιᾶς. Δεῖ δὲ καὶ τὰς παιδιὰς εἶναι μήτ' ἀνελευθέρους μήτ' ἐπιπόνους μήτε ἀνειμένας. Καὶ περὶ λόγων δὲ καὶ μύθων, ποίους τινὰς ἀκούειν δεῖ τοὺς τηλικούτους, ἐπιμελὲς ἔστω τοῖς ἄρχουσιν, οὓς καλοῦσι παιδονόμους· πάντα γὰρ δεῖ τὰ τοιαῦτα προοδοποιεῖν πρὸς τὰς ὕστερον διατριβάς. Διὸ τὰς παιδιὰς εἶναι δεῖ τὰς πολλὰς μιμήσεις τῶν ὕστερον σπουδαζομένων. Τὰς δὲ διατάσεις τῶν παίδων καὶ τοὺς κλαυθμοὺς οὐκ ὀρθῶς ἀπαγορεύουσιν οἱ κωλύοντες ἐν τοῖς νόμοις· συμφέρουσι γὰρ πρὸς αὔξησιν· γίνεται γὰρ τρόπον τινὰ γυμνασία τοῖς σώμασιν· ἡ γὰρ τοῦ πνεύματος κάθεξις ποιεῖ τὴν ἰσχὺν τοῖς πονοῦσιν· ὃ συμβαίνει καὶ τοῖς παιδίοις διατεινομένοις. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῖς παιδονόμοις τὴν τούτων διαγωγὴν τήν τ' ἄλλην, καὶ ὅπως ὅτι ἥκιστα μετὰ δούλων ἔσται· ταύτην γὰρ τὴν ἡλικίαν καὶ μέχρι τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ἀναγκαῖον οἴκοι τὴν τροφὴν ἔχειν. Εὔλογον οὖν ἀπελαύνειν ἀπὸ τῶν ἀκουσμάτων καὶ τῶν ὁραμάτων τῶν ἀνελευθέρων καὶ τηλικούτους ὄντας. Ὅλως μὲν οὖν αἰσχρολογίαν ἐκ τῆς πόλεως ὥσπερ ἄλλο τι δεῖ τὸν νομοθέτην ἐξορίζειν· ἐκ τοῦ γὰρ εὐχερῶς λέγειν ὁτιοῦν τῶν αἰσχρῶν γίνεται καὶ τὸ ποιεῖν σύνεγγυς· μάλιστα μὲν οὖν ἐκ τῶν νέων, ὅπως μήτε λέγωσι μήτε ἀκούωσι μηδὲν τοιοῦτον. Ἐὰν δέ τις φαίνηταί τι λέγων ἢ πράττων τῶν ἀπηγορευμένων, τὸν μὲν ἐλεύθερον, μήπω δὲ κατακλίσεως ἠξιωμένον ἐν τοῖς συσσιτίοις, ἀτιμίαις κολάζειν καὶ πληγαῖς, τὸν δὲ πρεσβύτερον τῆς ἡλικίας ταύτης ἀτιμίαις ἀνελευθέροις ἀνδραποδωδίας χάριν. Ἐπεὶ δὲ τὸ λέγειν τι τῶν τοιούτων ἐξορίζομεν, φανερὸν ὅτι καὶ τὸ θεωρεῖν ἢ γραφὰς ἢ λόγους ἀσχήμονας. Ἐπιμελὲς μὲν οὖν ἔστω τοῖς ἄρχουσι, μηθὲν μήτε ἄγαλμα μήτε γραφὴν εἶναι τοιούτων πράξεων μίμησιν, εἰ μὴ παρὰ τισὶ θεοῖς τοιούτοις, οἷς καὶ τὸν τωθασμὸν ἀποδίδωσιν ὁ νόμος. Πρὸς δὲ τούτοις ἀφίησιν ὁ νόμος καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν τιμαλφεῖν τοὺς θεούς. Τοὺς δὲ νεωτέρους οὔτ' ἰάμβων οὔτε κωμῳδίας θεατὰς νομοθετητέον, πρὶν ἢ τὴν ἡλικίαν λάβωσιν, ἐν ᾗ καὶ κατακλίσεως ὑπάρξει κοινωνεῖν ἤδη καὶ μέθης· καὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων γινομένης βλάβης ἀπαθεῖς ἡ παιδεία ποιήσει πάντας. Νῦν μὲν οὖν τοῦτον ἐν παραδρομῇ πεποιήμεθα τὸν λόγον, ὕστερον δ' ἐπιστήσαντας δεῖ διορίσαι μᾶλλον, εἴτε μὴ δεῖ πρῶτον εἴτε δεῖ, διαπορήσαντας, καὶ πῶς δεῖ· κατὰ δὲ τὸν παρόντα καιρὸν ἐμνήσθημεν ὡς ἀναγκαῖον. Ἴσως γὰρ οὐ κακῶς ἔλεγε τὸ τοιοῦτον Θεόδωρος ὁ τῆς τραγῳδίας ὑποκριτής· οὐδενὶ γὰρ πώποτε παρῆκεν ἑαυτοῦ προεισάγειν οὐδὲ τῶν εὐτελῶν ὑποκριτῶν, ὡς οἰκειουμένων τῶν θεατῶν ταῖς πρώταις ἀκοαῖς. Συμβαίνει δὲ ταὐτὸ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς τῶν ἀνθρώπων ὁμιλίας καὶ πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων· πάντα γὰρ στέργομεν τὰ πρῶτα μᾶλλον. Διὸ δεῖ τοῖς νέοις πάντα ποιεῖν ξένα τὰ φαῦλα, μάλιστα δ' αὐτῶν ὅσα ἔχει ἢ μοχθηρίαν ἢ δυσμένειαν. Διελθόντων δὲ τῶν πέντε ἐτῶν, τὰ δύο μέχρι τῶν ἑπτὰ δεῖ θεωροὺς ἤδη γίνεσθαι τῶν μαθήσεων, ἃς δεήσει μανθάνειν αὐτούς. Δύο δ' εἰσὶν ἡλικίαι, πρὸς ἃς ἀναγκαῖον διῃρῆσθαι τὴν παιδείαν μετὰ τὴν ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι ἥβης, καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀφ' ἥβης μέχρι τῶν ἑνὸς καὶ εἴκοσιν ἐτῶν· οἱ γὰρ ταῖς ἑβδομάσι διαιροῦντες τὰς ἡλικίας ὡς ἐπιτοπολὺ λέγουσιν οὐ καλῶς. Δεῖ δὲ τῇ διαιρέσει τῆς φύσεως ἐπακολουθεῖν· πᾶσα γὰρ τέχνη καὶ παιδεία τὸ προσλεῖπον βούλεται τῆς φύσεως ἀναπληροῦν. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον εἰ ποιητέον τάξιν τινὰ περὶ τοὺς παῖδας· ἔπειτα πότερον συμφέρει κοινῇ ποιεῖσθαι τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, ἢ κατ' ἴδιον τρόπον, ὃ γίνεται καὶ νῦν ἐν ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων· τρίτον δέ, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην.

POLITICORUM LIB. VIII.

I. Ὅτι μὲν οὖν τῷ νομοθέτῃ μάλιστα πραγματευτέον περὶ τὴν τῶν νέων παιδείαν, οὐδεὶς ἂν ἀμφισβητήσειε· καὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν οὐ γινόμενον τοῦτο βλάπτει τὰς πολιτείας. Δεῖ γὰρ πρὸς ἑκάστην πολιτεύεσθαι· τὸ γὰρ ἦθος τῆς πολιτείας ἑκάστης τὸ οἰκεῖον καὶ φυλάττειν εἴωθε τὴν πολιτείαν καὶ καθίστησιν ἐξ ἀρχῆς· οἷον τὸ μὲν δημοκρατικὸν δημοκρατίαν, τὸ δ' ὀλιγαρχικὸν ὀλιγαρχίαν· ἀεὶ δὲ τὸ βέλτιστον ἦθος βελτίονος αἴτιον πολιτείας. Ἔτι δὲ πρὸς πάσας δυνάμεις καὶ τέχνας ἐστὶν ἃ δεῖ προπαιδεύεσθαι, καὶ προεθίζεσθαι πρὸς τὰς ἑκάστων ἐργασίας· ὥστε δῆλον ὅτι καὶ πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς πράξεις. Ἐπεὶ δ' ἓν τὸ τέλος τῇ πόλει πάσῃ, φανερόν, ὅτι καὶ τὴν παιδείαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι πάντων· καὶ ταύτης τὴν ἐπιμέλειαν εἶναι κοινὴν καὶ μὴ κατ' ἰδίαν, ὃν τρόπον νῦν ἕκαστος ἐπιμελεῖται τῶν αὑτοῦ τέκνων, ἰδίᾳ τε καὶ μάθησιν ἰδίαν, ἣν ἂν δόξῃ, διδάσκων. Δεῖ δὲ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι καὶ τὴν ἄσκησιν κοινήν. Ἅμα δὲ οὐδὲ χρὴ νομίζειν αὐτὸν αὑτοῦ τινα εἶναι τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ πάντας τῆς πόλεως· μόριον γὰρ ἕκαστος τῆς πόλεως· ἡ δ' ἐπιμέλεια πέφυκεν ἑκάστου μορίου βλέπειν πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἐπιμέλειαν. Ἐπαινέσειε δ' ἄν τις καὶ τοῦτο Λακεδαιμονίους· καὶ γὰρ πλείστην ποιοῦνται σπουδὴν περὶ τοὺς παῖδας καὶ κοινῇ ταύτην. Ὅτι μὲν οὖν νομοθετητέον περὶ παιδείας καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον, φανερόν. [II.] Τίς δ' ἐστὶν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι, δεῖ μὴ λανθάνειν· νῦν γὰρ ἀμφισβητεῖται περὶ τῶν ἔργων· οὐ

τὰ πάντες ὑπολαμβάνουσι δεῖν μανθάνειν τοὺς
ς οὔτε πρὸς ἀρετὴν οὔτε πρὸς τὸν βίον τὸν ἄρι-
· οὐδὲ φανερὸν, πότερον πρὸς τὴν διάνοιαν πρέ-
μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος. Ἔκ τε τῆς
οδῶν παιδείας ταραχώδης ἡ σκέψις, καὶ δῆλον οὐ-
πότερον ἀσκεῖν δεῖ τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ἢ
είνοντα πρὸς ἀρετὴν ἢ τὰ περιττά· πάντα γὰρ εἴ-
ταῦτα κριτάς τινας, περί τε τῶν πρὸς ἀρετὴν οὐ-
έστιν ὁμολογούμενον· καὶ γὰρ τὴν ἀρετὴν οὐ τὴν
ν εὐθὺς πάντες τιμῶσιν· ὥστ' εὐλόγως διαφέρον-
αὶ πρὸς τὴν ἄσκησιν αὐτῆς.

I. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀναγκαῖα δεῖ διδάσκεσθαι τῶν
ίμων, οὐκ ἄδηλον· ὅτι δὲ οὐ πάντα, διῃρημένων
τε ἐλευθέρων ἔργων καὶ τῶν ἀνελευθέρων, φανε-
τι τῶν τοιούτων δεῖ μετέχειν, ὅσα τῶν χρησίμων
σει τὸν μετέχοντα μὴ βάναυσον. Βάναυσον δ'
ν εἶναι δεῖ τοῦτο νομίζειν, καὶ τέχνην ταύτην καὶ
ησιν, ὅσαι πρὸς τὰς χρήσεις καὶ τὰς πράξεις τὰς
ρετῆς ἄχρηστον ἀπεργάζονται τὸ σῶμα τῶν ἐλευ-
ν ἢ τὴν ψυχὴν ἢ τὴν διάνοιαν. Διὸ τάς τε τοι-
ς τέχνας, ὅσαι τὸ σῶμα παρασκευάζουσι χεῖρον
ῖσθαι, βαναύσους καλοῦμεν, καὶ τὰς μισθαρνι-
ργασίας· ἄσχολον γὰρ ποιοῦσι τὴν διάνοιαν καὶ
ινήν. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐλευθερίων ἐπιστημῶν
ι μέν τινος ἐνίων μετέχειν οὐκ ἀνελεύθερον· προς-
ρειν δὲ λίαν πρὸς τὸ ἐντελὲς, ἔνοχον ταῖς εἰρημέ-
βλάβαις. Ἔχει δὲ πολλὴν διαφορὰν καὶ τὸ τίνος
ν πράττει τις ἢ μανθάνει· αὐτοῦ μὲν γὰρ χάριν
λων ἢ δι' ἀρετὴν, οὐκ ἀνελεύθερον· ὁ δὲ αὐτὸ
ο πράττων δι' ἄλλους, πολλάκις θητικὸν καὶ δου-
ν δόξειεν ἂν πράττειν. Αἱ μὲν οὖν καταβεβλη-
ι νῦν μαθήσεις, καθάπερ ἐλέχθη πρότερον, ἐπαμ-
ερίζουσιν. [III.] Ἔστι δὲ τέτταρα σχεδὸν, ἃ παιδεύειν
ασι, γράμματα καὶ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν,
τέταρτον ἔνιοι γραφικήν· τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ
φικὴν ὡς χρησίμους πρὸς τὸν βίον οὔσας καὶ πο-
ήστους, τὴν δὲ γυμναστικὴν ὡς συντείνουσαν
ς ἀνδρίαν. Τὴν δὲ μουσικὴν ἤδη διαπορήσειεν ἄν
νῦν μὲν γὰρ ὡς ἡδονῆς χάριν οἱ πλεῖστοι μετέ-
ιν αὐτῆς· οἱ δ' ἐξ ἀρχῆς ἔταξαν ἐν παιδείᾳ, διὰ
ὴν φύσιν αὐτὴν ζητεῖν, ὅπερ πολλάκις εἴρηται, μὴ
ν ἀσχολεῖν ὀρθῶς, ἀλλὰ καὶ σχολάζειν δύνασθαι
ῶς. Αὕτη γὰρ ἀρχὴ πάντων, ἵνα καὶ πάλιν εἴπω-
περὶ αὐτῆς. Εἰ γὰρ ἄμφω μὲν δεῖ, μᾶλλον δὲ
ετὸν τὸ σχολάζειν τῆς ἀσχολίας, καὶ ὅλως ζητητέον,
τοιοῦντας δεῖ σχολάζειν· οὐ γὰρ δὴ παίζοντας·
ος γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ βίου τὴν παιδιὰν ἡμῖν.
δὲ τοῦτο ἀδύνατον, καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀσχολίαις
στέον ταῖς παιδιαῖς· ὁ γὰρ πονῶν δεῖται τῆς ἀνα-
σεως· ἡ δὲ παιδιὰ χάριν ἀναπαύσεώς ἐστι· τὸ δ'
ολεῖν συμβαίνει μετὰ πόνου καὶ συντονίας· διὰ
ο δεῖ παιδιὰς εἰσάγεσθαι καιροφυλακοῦντας τὴν
ιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν· ἄνεσις
ἡ τοιαύτη κίνησις τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τὴν ἡδονὴν
ναυσις. Τὸ δὲ σχολάζειν ἔχειν αὐτὸ δοκεῖ τὴν
ὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὸ ζῆν μακαρίως.
το δ' οὐ τοῖς ἀσχολοῦσιν ὑπάρχει, ἀλλὰ τοῖς σχο-
υσιν· ὁ μὲν γὰρ ἀσχολῶν ἕνεκα τινὸς ἀσχολεῖ τέ-
ὡς οὐχ ὑπάρχοντος· ἡ δ' εὐδαιμονία τέλος ἐστὶν,
ὐ μετὰ λύπης ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς οἴονται πάντες
Ταύτην μέντοι τὴν ἡδονὴν οὐκέτι τὴν αὐτὴν
σιν, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστος, καὶ τὴν ἕξιν
ὐτῶν· ὁ δ' ἄριστος τὴν ἀρίστην καὶ τὴν ἀπὸ τῶν
καλλίστων· ὥστε φανερὸν, ὅτι δεῖ καὶ πρὸς τὴν ἐν τῇ
διαγωγῇ σχολὴν μανθάνειν ἄττα καὶ παιδεύεσθαι,
καὶ ταῦτα μὲν τὰ παιδεύματα καὶ ταύτας τὰς μαθή-
σεις ἑαυτῶν εἶναι χάριν, τὰς δὲ πρὸς τὴν ἀσχολίαν ὡς
ἀναγκαίας καὶ χάριν ἄλλων. Διὸ καὶ τὴν μουσικὴν
οἱ πρότερον εἰς παιδείαν ἔταξαν οὐχ ὡς ἀναγκαῖον·
οὐδὲν γὰρ ἔχει τοιοῦτον· οὐδ' ὡς χρήσιμον, ὥσπερ τὰ
γράμματα πρὸς χρηματισμὸν καὶ πρὸς οἰκονομίαν καὶ
πρὸς μάθησιν καὶ πρὸς πολιτικὰς πράξεις πολλάς·
(δοκεῖ δὲ καὶ γραφικὴ χρήσιμος εἶναι πρὸς τὸ κρίνειν
τὰ τῶν τεχνιτῶν ἔργα κάλλιον) οὐδ' αὖ καθάπερ ἡ γυμνα-
στικὴ πρὸς ὑγίειαν καὶ ἀλκήν· οὐδέτερον γὰρ τούτων ὁ-
ρῶμεν γιγνόμενον ἐκ τῆς μουσικῆς. Λείπεται τοίνυν πρὸς
τὴν ἐν τῇ σχολῇ διαγωγήν· εἰς ὅπερ καὶ φαίνονται παρά-
γοντες αὐτήν· ἣν γὰρ οἴονται διαγωγὴν εἶναι τῶν ἐλευ-
θέρων, ἐν ταύτῃ τάττουσι. Διόπερ Ὅμηρος οὕτως
ἐποίησεν·

> ἀλλ' οἷον μέν ἐστι καλεῖν ἐπὶ δαῖτα θαλείην·

καὶ οὕτω προειπὼν ἑτέρους τινὰς,

> οἳ καλέουσιν ἀοιδόν, φησιν, ὅ κεν τέρπῃσιν ἅπαν-
> τας·

καὶ ἐν ἄλλοις δέ φησιν Ὀδυσσεὺς ταύτην ἀρίστην εἶ-
ναι διαγωγὴν, ὅταν εὐφραινομένων τῶν ἀνθρώπων

> δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζωνται ἀοιδοῦ,
> ἥμενοι ἑξείης.

III. Ὅτι μὲν τοίνυν ἐστὶ παιδεία τις, ἣν οὐχ ὡς
χρησίμην παιδευτέον τοὺς υἱεῖς, οὐδ' ὡς ἀναγκαῖον,
ἀλλ' ὡς ἐλευθέριον καὶ καλὴν, φανερόν ἐστι. Πότε-
ρον δὲ μία τὸν ἀριθμὸν ἢ πλείους, καὶ τίνες αὗται καὶ
πῶς, ὕστερον λεκτέον περὶ αὐτῶν. Νῦν δὲ τοσοῦτον
ἡμῖν εἶναι πρὸ ὁδοῦ γέγονεν, ὅτι καὶ παρὰ τῶν ἀρ-
χαίων ἔχομέν τινα μαρτυρίαν ἐκ τῶν καταβεβλημένων
παιδευμάτων· ἡ γὰρ μουσικὴ τοῦτο ποιεῖ δῆλον. Ἔτι
δὲ καὶ τῶν χρησίμων ὅτι δεῖ τινα παιδεύεσθαι τοὺς
παῖδας, οὐ μόνον διὰ τὸ χρήσιμον, οἷον τὴν τῶν γραμ-
μάτων μάθησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πολλὰς ἐνδέχεσθαι
γίνεσθαι δι' αὐτῶν μαθήσεις ἑτέρας. Ὁμοίως δὲ καὶ
τὴν γραφικὴν, οὐχ ἵνα ἐν τοῖς ἰδίοις ὠνίοις μὴ δια-
μαρτάνωσιν, ἀλλ' ὦσιν ἀνεξαπάτητοι πρὸς τὴν τῶν
σκευῶν ὠνήν τε καὶ πρᾶσιν, ἢ μᾶλλον ὅτι ποιεῖ θεω-
ρητικὸν τοῦ περὶ τὰ σώματα κάλλους. Τὸ δὲ ζητεῖν
πανταχοῦ τὸ χρήσιμον, ἥκιστα ἁρμόττει τοῖς μεγαλο-
ψύχοις καὶ τοῖς ἐλευθέροις. Ἐπεὶ δὲ φανερὸν, πότε-
ρον τοῖς ἔθεσι παιδευτέον ἢ τῷ λόγῳ καὶ περὶ τὸ σῶ-
μα πρότερον ἢ τὴν διάνοιαν, δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι
παραδοτέον τοὺς παῖδας γυμναστικῇ καὶ παιδοτρι-
βικῇ· τούτων γὰρ ἡ μὲν ποιάν τινα ποιεῖ τὴν ἕξιν
τοῦ σώματος, ἡ δὲ τὰ ἔργα. [IV.] Νῦν μὲν οὖν αἱ μάλι-
στα δοκοῦσαι τῶν πόλεων ἐπιμελεῖσθαι τῶν παίδων αἱ μὲν
ἀθλητικὴν ἕξιν ἐμποιοῦσι, λωβώμεναι τά τε εἴδη καὶ
τὴν αὔξησιν τῶν σωμάτων· οἱ δὲ Λάκωνες ταύτην μὲν
οὐχ ἥμαρτον τὴν ἁμαρτίαν, θηριώδεις δ' ἀπεργάζον-
ται τοῖς πόνοις, ὡς τοῦτο πρὸς ἀνδρίαν μάλιστα συμ-
φέρον. Καίτοι, καθάπερ εἴρηται πολλάκις, οὔτε
πρὸς μίαν οὔτε πρὸς μάλιστα ταύτην βλέποντα ποιη-
τέον τὴν ἐπιμέλειαν· εἴ τε καὶ πρὸς ταύτην, οὐδὲ τοῦ-
το ἐξευρίσκουσιν· οὔτε γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις οὔτ'
ἐπὶ τῶν ἐθνῶν ὁρῶμεν τὴν ἀνδρίαν ἀκολουθοῦσαν
τοῖς ἀγριωτάτοις, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς ἡμερωτέροις καὶ
λεοντώδεσιν ἤθεσι. Πολλὰ δ' ἐστὶ τῶν ἐθνῶν, ἃ πρὸς
τὸ κτείνειν καὶ πρὸς τὴν ἀνθρωποφαγίαν εὐχερῶς ἔχει,
καθάπερ τῶν περὶ τὸν Πόντον Ἀχαιοί τε καὶ Ἡνίο-
χοι, καὶ τῶν ἠπειρωτικῶν ἐθνῶν ἕτερα, τὰ μὲν ὁμοίως

τούτοις, τὰ δὲ μᾶλλον· ἃ ληστικὰ μέν ἐστιν, ἀνδρίας δ' οὐ μετειλήφασιν. Ἔτι δ' αὐτοὺς τοὺς Λάκωνας ἴσμεν, ἕως μὲν αὐτοὶ προσήδρευον ταῖς φιλοπονίαις, ὑπερέχοντας τῶν ἄλλων· νῦν δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις καὶ τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσι λειπομένους ἑτέρων· οὐ γὰρ τῷ τοὺς νέους γυμνάζειν τὸν τρόπον τοῦτον διέφερον, ἀλλὰ τῷ μόνον μὴ πρὸς ἀσκοῦντας ἀσκεῖν. Ὥστε τὸ καλὸν ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες δεῖ πρωταγωνιστεῖν· οὐ γὰρ λύκος οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων ἀγωνίσαιτο ἂν οὐθένα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. Οἱ δὲ λίαν εἰς ταῦτα ἀνέντες τοὺς παῖδας, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπαιδαγώγους ποιήσαντες, βαναύσους κατεργάζονται κατά γε τὸ ἀληθές, πρὸς ἕν τε μόνον ἔργον τῇ πολιτικῇ χρησίμους ποιήσαντες, καὶ πρὸς τοῦτο χεῖρον, ὥς φησιν ὁ λόγος, ἑτέρων. Δεῖ δὲ οὐκ ἐκ τῶν προτέρων ἔργων κρίνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν νῦν· ἀνταγωνιστὰς γὰρ τῆς παιδείας νῦν ἔχουσι, πρότερον δ' οὐκ εἶχον.

IV. Ὅτι μὲν οὖν χρηστέον τῇ γυμναστικῇ καὶ πῶς χρηστέον, ὁμολογούμενόν ἐστι· μέχρι μὲν γὰρ ἥβης κουφότερα γυμνάσια προσοιστέον, τὴν βίαιον τροφὴν καὶ τοὺς πρὸς ἀνάγκην πόνους ἀπείργοντας, ἵνα μηθὲν ἐμπόδιον ᾖ πρὸς τὴν αὔξησιν. Σημεῖον γὰρ οὐ μικρόν, ὅτι δύνανται τοῦτο παρασκευάζειν· ἐν γὰρ τοῖς Ὀλυμπιονίκαις δύο τις ἂν ἢ τρεῖς εὕροι τοὺς αὐτοὺς νενικηκότας ἄνδρας τε καὶ παῖδας, διὰ τὸ νέους ἀσκοῦντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δύναμιν ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων γυμνασίων. Ὅταν δ' ἀφ' ἥβης ἔτη τρία πρὸς τοῖς ἄλλοις μαθήμασι γένωνται, τότε ἁρμόττει καὶ τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ἀναγκοφαγίαις καταλαμβάνειν τὴν ἐχομένην ἡλικίαν· ἅμα γὰρ τῇ τε διανοίᾳ καὶ τῷ σώματι διαπονεῖν οὐ δεῖ· τοὐναντίον γὰρ ἑκάτερος ἀπεργάζεσθαι πέφυκε τῶν πόνων, ἐμποδίζων ὁ μὲν τοῦ σώματος πόνος τὴν διάνοιαν, ὁ δὲ ταύτης τὸ σῶμα. [V.] Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια μὲν διηπορήκαμεν τῷ λόγῳ καὶ πρότερον, καλῶς δ' ἔχει καὶ νῦν ἀναλαβόντας αὐτὰ προαγαγεῖν, ἵνα ὥσπερ ἐνδόσιμον γένηται τοῖς λόγοις, οὓς ἄν τις εἴποι ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. Οὔτε γὰρ τίνα ἔχει δύναμιν, ῥᾴδιον περὶ αὐτῆς διελεῖν, οὔτε τίνος δεῖ χάριν μετέχειν αὐτῆς, πότερον παιδιᾶς ἕνεκα καὶ ἀναπαύσεως, καθάπερ ὕπνου καὶ μέθης· ταῦτα γὰρ καθ' αὑτὰ μὲν οὐδὲ τῶν σπουδαίων, ἀλλ' ἡδέα καὶ ἅμα παύει μέριμναν, ὥς φησιν Εὐριπίδης· διὸ καὶ τάττουσιν αὐτὴν καὶ χρῶνται πᾶσι τούτοις ὁμοίως οἴνῳ καὶ μέθῃ καὶ μουσικῇ· τιθέασι δὲ καὶ τὴν ὄρχησιν ἐν τούτοις. Ἢ μᾶλλον οἰητέον πρὸς ἀρετήν τι τείνειν τὴν μουσικήν, ὡς δυναμένην, καθάπερ ἡ γυμναστικὴ τὸ σῶμα ποιόν τι παρασκευάζει, καὶ τὴν μουσικὴν τὸ ἦθος ποιόν τι ποιεῖν, ἐθίζουσαν δύνασθαι χαίρειν ὀρθῶς· ἢ πρὸς διαγωγήν τι συμβάλλεται καὶ πρὸς φρόνησιν; καὶ γὰρ τοῦτο τρίτον θετέον τῶν εἰρημένων. Ὅτι μὲν οὖν δεῖ τοὺς νέους μὴ παιδιᾶς ἕνεκα παιδεύειν, οὐκ ἄδηλον· οὐ γὰρ παίζουσι μανθάνοντες· μετὰ λύπης γὰρ ἡ μάθησις· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ διαγωγήν τε παισὶν ἁρμόττει καὶ ταῖς ἡλικίαις ἀποδιδόναι ταῖς τοιαύταις· οὐθενὶ γὰρ ἀτελεῖ προσήκει τέλος. Ἀλλ' ἴσως ἂν δόξειεν ἡ τῶν παίδων σπουδὴ παιδιᾶς εἶναι χάριν ἀνδράσι γενομένοις καὶ τελειωθεῖσιν. Ἀλλ' εἰ τοῦτ' ἐστὶ τοιοῦτον, τίνος ἂν ἕνεκα δέοι μανθάνειν αὐτούς, ἀλλὰ μή, καθάπερ οἱ τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεῖς, δι' ἄλλων αὐτὸ ποιούντων μεταλαμβάνειν τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς μαθήσεως; καὶ γὰρ ἀναγκαῖον βέλτιον ἀπεργάζεσθαι τοὺς αὐτὸ τοῦτο πε-

ποιημένους ἔργον καὶ τέχνην τῶν τοσοῦτον χρόνον [illegible]
μελουμένων, ὅσον πρὸς μάθησιν μόνον. Εἰ δ' [illegible]
τὰ τοιαῦτα διαπονεῖν αὐτούς, καὶ περὶ τὴν τῶν [illegible]
πραγματείαν αὐτοὺς ἂν δέοι παρασκευάζειν· ἀλλ' [illegible]
πον. Τὴν δ' αὐτὴν ἀπορίαν ἔχει καὶ εἰ δύναι[illegible]
ἤθη βελτίω ποιεῖν· ταῦτα γὰρ τί δεῖ μανθάνειν [illegible]
τούς, ἀλλ' οὐχ ἑτέρων ἀκούοντας ὀρθῶς τε χαίρειν [illegible]
δύνασθαι κρίνειν; ὥσπερ οἱ Λάκωνες· ἐκεῖνοι [illegible]
οὐ μανθάνοντες ὅμως δύνανται κρίνειν ὀρθῶς [illegible]
φασι, τὰ χρηστὰ καὶ τὰ μὴ χρηστὰ τῶν μελῶν. [illegible]
αὐτὸς λόγος, κἂν εἰ πρὸς εὐημερίαν καὶ διαγωγὴν [illegible]
θέριον χρηστέον αὐτῇ· τί γὰρ δεῖ μανθάνειν αὐ[illegible]
ἀλλ' οὐχ ἑτέρων χρωμένων ἀπολαύειν; Σκοπεῖν [illegible]
ἔξεστι τὴν ὑπόληψιν ἣν ἔχομεν περὶ τῶν θεῶν·
οὐ [δὲ] γὰρ ὁ Ζεὺς αὐτὸς ἀείδει καὶ κιθαρίζει [illegible]
τοῖς ποιηταῖς· ἀλλὰ καὶ βαναύσους καλοῦμεν τοὺς [illegible]
τους, καὶ τὸ πράττειν οὐκ ἀνδρὸς μὴ μεθύοντος ἢ [illegible]
ζοντος. Ἀλλ' ἴσως περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον [illegible]

V. Ἡ δὲ πρώτη ζήτησίς ἐστι, πότερον οὐ [illegible]
εἰς παιδείαν τὴν μουσικὴν ἢ θετέον, καὶ τί δύνα[illegible]
τῶν διαπορηθέντων τριῶν, πότερον παιδείαν ἢ [illegible]
διὰν ἢ διαγωγήν; Εὐλόγως δ' εἰς πάντα τάττεται [illegible]
καὶ φαίνεται μετέχειν. Ἥ τε γὰρ παιδιὰ χάριν [illegible]
παύσεώς ἐστι· τὴν δ' ἀνάπαυσιν ἀναγκαῖον ἡδεῖαν [illegible]
ναι· τῆς γὰρ διὰ τῶν πόνων λύπης ἰατρεία τίς [illegible]
Καὶ τὴν διαγωγὴν ὁμολογουμένως δεῖ μὴ μόνον [illegible]
τὸ καλόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡδονήν· τὸ γὰρ εὐδαιμονεῖν [illegible]
ἀμφοτέρων τούτων ἐστί· τὴν δὲ μουσικὴν πάντες [illegible]
ναί φαμεν τῶν ἡδίστων καὶ ψιλὴν οὖσαν καὶ μετὰ [illegible]
λῳδίας. Φησὶ γοῦν καὶ Μουσαῖος εἶναι

βροτοῖς ἥδιστον ἀείδειν·

διὸ καὶ εἰς τὰς συνουσίας καὶ διαγωγὰς εὐλόγως [illegible]
ραλαμβάνουσιν αὐτήν, ὡς δυναμένην εὐφραίνειν. [illegible]
καὶ ἐντεῦθεν ἄν τις ὑπολάβοι παιδεύεσθαι δεῖν [illegible]
τοὺς νεωτέρους. Ὅσα γὰρ ἀβλαβῆ τῶν ἡδέων, οὐ [illegible]
νον ἁρμόττει πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν [illegible]
παυσιν. Ἐπεὶ δὲ ἐν μὲν τῷ τέλει συμβαίνει τοῖς [illegible]
θρώποις ὀλιγάκις γίνεσθαι, πολλάκις δὲ ἀναπαύονται [illegible]
καὶ χρῶνται ταῖς παιδιαῖς, οὐχ ὅσον ἐπὶ πλέον [illegible]
καὶ διὰ τὴν ἡδονήν, χρήσιμον ἂν εἴη διαναπαύειν [illegible]
ταῖς ἀπὸ ταύτης ἡδοναῖς. Συμβέβηκε δὲ τοῖς [illegible]
θρώποις ποιεῖσθαι τὰς παιδιὰς τέλος· ἔχει γὰρ [illegible]
ἡδονήν τινα καὶ τὸ τέλος, ἀλλ' οὐ τὴν τυχοῦσαν [illegible]
τοῦντες δὲ ταύτην λαμβάνουσιν ὡς ταύτην ἐκείνην [illegible]
διὰ τὸ τῷ τέλει τῶν πράξεων ἔχειν ὁμοίωμά τι. [illegible]
τε γὰρ τέλος οὐδενὸς τῶν ἐσομένων χάριν αἱρετόν, [illegible]
αἱ τοιαῦται τῶν ἡδονῶν οὐδενός εἰσι τῶν ἐσομένων [illegible]
ἕνεκεν, ἀλλὰ τῶν γεγονότων, οἷον πόνων καὶ λύπης [illegible]
Δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν ζητοῦσι τὴν εὐδαιμονίαν γίνε[illegible]
σθαι διὰ τούτων τῶν ἡδονῶν, ταύτην ἄν τις εἰκότως [illegible]
ὑπολάβοι τὴν αἰτίαν. Περὶ δὲ τοῦ κοινωνεῖν τῆς μου[illegible]
σικῆς οὐ διὰ ταύτην μόνην ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ χρήσιμον [illegible]
εἶναι πρὸς τὰς ἀναπαύσεις, ὡς ἔοικεν, οὐ μὴν ἀλλὰ [illegible]
ζητητέον, μή ποτε τοῦτο μὲν συμβέβηκε, τιμιωτέρα δ' [illegible]
αὐτῆς ἡ φύσις ἐστὶν ἢ κατὰ τὴν εἰρημένην χρείαν, [illegible]
δεῖ μὴ μόνον τῆς κοινῆς ἡδονῆς μετέχειν ἀπ' αὐτῆς [illegible]
ἧς ἔχουσι πάντες αἴσθησιν, (ἔχει γὰρ ἡ μουσικὴ [illegible]
ἡδονὴν φυσικήν· διὸ πάσαις ἡλικίαις καὶ πᾶσιν ἤθε[illegible]
σιν ἡ χρῆσις αὐτῆς ἐστι προσφιλής·) ἀλλ' ὁρᾶν, εἴ [illegible]
καὶ πρὸς τὸ ἦθος συντείνει καὶ πρὸς τὴν ψυχήν. Τοῦ[illegible]
το δ' ἂν εἴη δῆλον, εἰ ποιοί τινες τὰ ἤθη γινόμεθα
δι' αὐτῆς. Ἀλλὰ μὴν ὅτι γινόμεθα ποιοί τινες, δῆλον
διὰ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ διὰ τῶν [illegible]

υπου μελῶν. Ταῦτα γὰρ ὁμολογουμένως ποιεῖ
ψυχὰς ἐνθουσιαστικάς· ὁ δ' ἐνθουσιασμὸς τοῦ
τὴν ψυχὴν ἤθους πάθος ἐστίν. Ἔτι δὲ ἀκροώ-
ι τῶν μιμήσεων γίνονται πάντες συμπαθεῖς καὶ χω-
ῶν ῥυθμῶν καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ συμ-
κεν εἶναι τὴν μουσικὴν τῶν ἡδέων, τὴν δ' ἀρετὴν
τὸ χαίρειν ὀρθῶς καὶ φιλεῖν καὶ μισεῖν, δεῖ δηλον-
ιανθάνειν καὶ συνεθίζεσθαι μηδὲν οὕτως, ὡς τὸ
ν ὀρθῶς καὶ τὸ χαίρειν τοῖς ἐπιεικέσιν ἤθεσι καὶ
καλαῖς πράξεσιν. Ἔστι δὲ ὁμοιώματα μάλιστα
τὰς ἀληθινὰς φύσεις ἐν τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τοῖς
ν ὀργῆς καὶ πρᾳότητος, ἔτι δ' ἀνδρίας καὶ σω-
ύνης καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τούτοις καὶ τῶν
ν ἠθικῶν. Δῆλον δὲ ἐκ τῶν ἔργων· μεταβάλλο-
γὰρ τὴν ψυχὴν ἀκροώμενοι τοιούτων. Ὁ δ' ἐν
ὁμοίοις ἐθισμὸς τοῦ λυπεῖσθαι καὶ χαίρειν ἐγγύς
ῷ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον·
εἴ τις χαίρει τὴν εἰκόνα τινὸς θεώμενος μὴ δι'
αἰτίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν μορφὴν αὐτήν, ἀναγκαῖον
καὶ αὐτὴν ἐκείνην τὴν θεωρίαν, οὗ τὴν εἰκόνα
ῖ, ἡδεῖαν εἶναι. Συμβέβηκε δὲ τῶν αἰσθητῶν
τοῖς ἄλλοις μηθὲν ὑπάρχειν ὁμοίωμα τοῖς ἤθε-
ίον ἐν τοῖς ἁπτοῖς καὶ τοῖς γευστοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς
ῖς ἠρέμα· σχήματα γάρ ἐστι τοιαῦτα, ἀλλ' ἐπὶ
ν, καὶ πάντες τῆς τοιαύτης αἰσθήσεως κοινωνοῦ-
Ἔτι δὲ οὐκ ἔστι ταῦτα ὁμοιώματα τῶν ἠθῶν,
σημεῖα μᾶλλον τὰ γινόμενα σχήματα καὶ χρώμα-
ν ἠθῶν· καὶ ταῦτ' ἐστὶν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐν τοῖς
σιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅσον διαφέρει καὶ περὶ τὴν τού-
εωρίαν, δεῖ μὴ τὰ Παύσωνος θεωρεῖν τοὺς νέους,
τὰ Πολυγνώτου κἂν εἴ τις ἄλλος τῶν γραφέων ἢ
γαλματοποιῶν ἐστιν ἠθικός. Ἐν δὲ τοῖς μέλεσιν
ῖς ἐστι μιμήματα τῶν ἠθῶν, καὶ τοῦτ' ἐστὶ φανε-
εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε
οντας ἄλλως διατίθεσθαι καὶ μὴ τὸν αὐτὸν ἔχειν
ν πρὸς ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ πρὸς μὲν ἐνίας
ικωτέρως καὶ συνεστηκότως μᾶλλον, οἷον πρὸς
ιξολυδιστὶ καλουμένην· πρὸς δὲ τὰς μαλακωτέ-
ὴν διάνοιαν, οἷον πρὸς τὰς ἀνειμένας· μέσως δὲ
ιαθεστηκότως μάλιστα πρὸς ἑτέραν, οἷον δοκεῖ
ν ἡ Δωριστὶ μόνη τῶν ἁρμονιῶν· ἐνθουσιαστι-
δ' ἡ Φρυγιστί. Ταῦτα γὰρ καλῶς λέγουσιν οἱ
τὴν παιδείαν ταύτην πεφιλοσοφηκότες· λαμβά-
γὰρ τὰ μαρτύρια τῶν λόγων ἐξ αὐτῶν τῶν ἔρ-
Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἔχει καὶ τὰ περὶ τοὺς
ιούς· οἱ μὲν γὰρ ἦθος ἔχουσι στασιμώτερον, οἱ
νητικόν· καὶ τούτων οἱ μὲν φορτικωτέρας ἔχουσι
ινήσεις, οἱ δὲ ἐλευθεριωτέρας. Ἐκ μὲν οὖν τού-
φανερὸν ὅτι δύναται ποιόν τι τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος
υσικὴ παρασκευάζειν. Εἰ δὲ τοῦτο δύναται ποι-
δῆλον, ὅτι προσακτέον καὶ παιδευτέον ἐν αὐτῇ
νέους. Ἔχει δὲ ἁρμοζόντως πρὸς τὴν φύσιν τὴν
ιαύτην ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς· οἱ μὲν γὰρ
διὰ τὴν ἡλικίαν ἀνήδυντον οὐθὲν ὑπομένουσιν
ες· ἡ δὲ μουσικὴ φύσει τῶν ἡδυσμένων ἐστί.
τις ἔοικε συγγένεια ταῖς ἁρμονίαις καὶ τοῖς ῥυ-
ς εἶναι· διὸ πολλοί φασι τῶν σοφῶν οἱ μὲν ἁρμο-
ῖναι τὴν ψυχήν, οἱ δ' ἔχειν ἁρμονίαν.

I. [VI.] Πότερον δὲ δεῖ μανθάνειν αὐτοὺς ᾄδοντάς
χειρουργοῦντας ἢ μή, καθάπερ ἠπορήθη πρό-
, νῦν λεκτέον. Οὐκ ἄδηλον δέ, ὅτι πολλὴν ἔχει
ρὰν πρὸς τὸ γίνεσθαι ποιούς τινας, ἐάν τις αὐ-
οινωνῇ τῶν ἔργων· ἓν γάρ τι τῶν ἀδυνάτων ἢ χα-
λεπῶν ἐστι τοὺς μὴ κοινωνήσαντας τῶν ἔργων κριτὰς
γενέσθαι καὶ σπουδαίους. Ἅμα δὲ καὶ δεῖ τοὺς παῖδας
ἔχειν τινὰ διατριβήν· καὶ τὴν Ἀρχύτου πλαταγὴν οἴε-
σθαι γενέσθαι καλῶς, ἣν διδόασι τοῖς παιδίοις, ὅπως
χρώμενοι ταύτῃ μηδὲν καταγνύωσι τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν·
οὐ γὰρ δύναται τὸ νέον ἡσυχάζειν. Αὕτη μὲν οὖν ἐστι τοῖς
νηπίοις ἁρμόττουσα τῶν παιδιῶν, ἡ δὲ παιδεία πλα-
ταγὴ τοῖς μείζοσι τῶν νέων. Ὅτι μὲν οὖν παιδευτέον
τὴν μουσικὴν οὕτως, ὥστε καὶ κοινωνεῖν τῶν ἔργων,
φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων. Τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ μὴ
πρέπον ταῖς ἡλικίαις οὐ χαλεπὸν διορίσαι, καὶ λῦσαι
πρὸς τοὺς φάσκοντας βάναυσον εἶναι τὴν ἐπιμέλειαν.
Πρῶτον μὲν γάρ, ἐπεὶ τοῦ κρίνειν χάριν μετέχειν δεῖ
τῶν ἔργων, διὰ τοῦτο χρὴ νέους μὲν ὄντας χρῆσθαι
τοῖς ἔργοις, πρεσβυτέρους δὲ γινομένους τῶν μὲν ἔργων
ἀφεῖσθαι, δύνασθαι δὲ τὰ καλὰ κρίνειν, καὶ χαίρειν
ὀρθῶς διὰ τὴν μάθησιν τὴν γενομένην ἐν τῇ νεότητι.
Περὶ δὲ τῆς ἐπιτιμήσεως, ἥν τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιού-
σης τῆς μουσικῆς βαναύσους, οὐ χαλεπὸν λῦσαι, σκε-
ψαμένους, μέχρι τε πόσου τῶν ἔργων κοινωνητέον τοῖς
πρὸς ἀρετὴν παιδευομένοις πολιτικήν, καὶ ποίων μελῶν
καὶ ποίων ῥυθμῶν κοινωνητέον, ἔτι δὲ ἐν ποίοις ὀργά-
νοις τὴν μάθησιν ποιητέον· καὶ γὰρ τοῦτο διαφέρειν
εἰκός· ἐν τούτοις γὰρ ἡ λύσις ἐστὶ τῆς ἐπιτιμήσεως.
Οὐδὲν γὰρ κωλύει τρόπους τινὰς τῆς μουσικῆς ἀπερ-
γάζεσθαι τὸ λεχθέν. Φανερὸν τοίνυν, ὅτι δεῖ τὴν
μάθησιν αὐτῆς μήτε ἐμποδίζειν πρὸς τὰς ὕστερον πρά-
ξεις, μήτε τὸ σῶμα ποιεῖν βάναυσον καὶ ἄχρηστον πρὸς
τὰς πολεμικὰς καὶ πολιτικὰς ἀσκήσεις· πρὸς μὲν τὰς
χρήσεις ἤδη, πρὸς δὲ τὰς μαθήσεις ὕστερον. Συμβαί-
νοι δ' ἂν περὶ τὴν μάθησιν, εἰ μήτε τὰ πρὸς τοὺς ἀγῶ-
νας τοὺς τεχνικοὺς συντείνοντα διαπονοῖεν, μήτε τὰ
θαυμάσια καὶ περιττὰ τῶν ἔργων, ἃ νῦν ἐλήλυθεν
εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐκ δὲ τῶν ἀγώνων εἰς τὴν παιδείαν.
Ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα μέχρι περ ἂν δύνωνται χαίρειν
τοῖς καλοῖς μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς, καὶ μὴ μόνον τῷ κοι-
νῷ τῆς μουσικῆς, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔνια ζώων, ἔτι
δὲ καὶ πλῆθος ἀνδραπόδων καὶ παιδίων. Δῆλον δὲ
ἐκ τούτων καὶ ποίοις ὀργάνοις χρηστέον· οὔτε γὰρ
αὐλοὺς εἰς παιδείαν ἀκτέον οὔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργα-
νον, οἷον κιθάραν κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστιν, ἀλ-
λὰ ὅσα ποιήσει αὐτῶν ἀκροατὰς ἀγαθοὺς ἢ τῆς μου-
σικῆς παιδείας ἢ καὶ τῆς ἄλλης. Ἔτι δὲ οὐκ ἔστιν ὁ
αὐλὸς ἠθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν· ὥστε πρὸς
τοὺς τοιούτους αὐτῷ καιροὺς χρηστέον, ἐν οἷς ἡ θεω-
ρία κάθαρσιν μᾶλλον δύναται ἢ μάθησιν. Προσθῶ-
μεν δέ, ὅτι συμβέβηκεν ἐναντίον αὐτῷ πρὸς παιδείαν
καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὔλησιν· διὸ κα-
λῶς ἀπεδοκίμασαν αὐτοῦ οἱ πρότερον τὴν χρῆσιν ἐκ
τῶν νέων καὶ τῶν ἐλευθέρων, καίπερ χρησάμενοι τὸ
πρῶτον αὐτῷ. Σχολαστικώτεροι γὰρ γινόμενοι διὰ
τὰς εὐπορίας καὶ μεγαλοψυχότεροι πρὸς ἀρετήν, ἔτι
τε πρότερον καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ φρονηματισθέντες
ἐκ τῶν ἔργων πάσης ἥπτοντο μαθήσεως, οὐδὲν διακρί-
νοντες, ἀλλ' ἐπιζητοῦντες· διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἤγα-
γον πρὸς τὰς μαθήσεις. Καὶ γὰρ ἐν Λακεδαίμονι
τις χορηγὸς αὐτὸς ηὔλησε τῷ χορῷ, καὶ περὶ Ἀθήνας
οὕτως ἐπεχωρίασεν, ὥστε σχεδὸν οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευ-
θέρων μετεῖχον αὐτῆς. Δῆλον δὲ ἐκ τοῦ πίνακος, ὃν
ἀνέθηκε Θράσιππος Ἐκφαντίδῃ χορηγήσας. Ὕστε-
ρον δ' ἀπεδοκιμάσθη διὰ τῆς πείρας αὐτῆς βέλτιον
δυναμένων κρίνειν τὸ πρὸς ἀρετὴν καὶ τὸ μὴ πρὸς ἀρε-
τὴν συντεῖνον. Ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων

τῶν ἀρχαίων οἷον πηκτίδες καὶ βάρβιτοι καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν συντείνοντα τοῖς ἀκούουσι τῶν χρωμένων, ἑπτάγωνα καὶ τρίγωνα καὶ σαμβῦκαι καὶ πάντα τὰ δεόμενα χειρουργικῆς ἐπιστήμης. Εὐλόγως δ' ἔχει καὶ τὸ περὶ τῶν αὐλῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεμυθολογημένον· φασὶ γὰρ δὴ τὴν Ἀθηνᾶν εὑροῦσαν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλούς. Οὐ κακῶς μὲν οὖν ἔχει φάναι καὶ διὰ τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ προσώπου τοῦτο ποιῆσαι δυσχεράνασαν τὴν θεόν· οὐ μὴν ἀλλὰ μᾶλλον εἰκός, ὅτι πρὸς τὴν διάνοιαν οὐδέν ἐστιν ἡ παιδεία τῆς αὐλήσεως· τῇ δὲ Ἀθηνᾷ τὴν ἐπιστήμην περιτίθεμεν καὶ τὴν τέχνην.

VII. [VII.] Ἐπεὶ δὲ τῶν τε ὀργάνων καὶ τῆς ἐργασίας ἀποδοκιμάζομεν τὴν τεχνικὴν παιδείαν, (τεχνικὴν δὲ τίθεμεν τὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας· ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ πράττων οὐ τῆς αὐτοῦ μεταχειρίζεται χάριν ἀρετῆς, ἀλλὰ τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς, καὶ ταύτης φορτικῆς· διόπερ οὐ τῶν ἐλευθέρων κρίνομεν εἶναι τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ θητικωτέραν· καὶ βαναύσους δὴ συμβαίνει γίνεσθαι· πονηρὸς γὰρ ὁ σκοπὸς, πρὸς ὃν ποιοῦνται τὸ τέλος· ὁ γὰρ θεατὴς φορτικὸς ὤν, μεταβάλλειν εἴωθε τὴν μουσικήν· ὥστε καὶ τοὺς τεχνίτας τοὺς πρὸς αὐτὸν μελετῶντας αὐτούς τε ποιούς τινας ποιεῖ καὶ τὰ σώματα διὰ τὰς κινήσεις·) σκεπτέον δ' ἔτι περί τε τὰς ἁρμονίας καὶ τοὺς ῥυθμούς, καὶ πρὸς παιδείαν πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον; ἔπειτα τοῖς πρὸς παιδείαν διαπονοῦσι πότερον τὸν αὐτὸν διορισμὸν θήσομεν, ἢ τρίτον δεῖ τινα ἕτερον; ἐπειδὴ τὴν μὲν μουσικὴν ὁρῶμεν διὰ μελοποιίας καὶ ῥυθμῶν οὖσαν· τούτων δὲ ἑκάτερον οὐ δεῖ λεληθέναι, τίνα ἔχει δύναμιν πρὸς παιδείαν· καὶ πότερον προαιρετέον τὴν εὐμελῆ μουσικὴν ἢ τὴν εὔρυθμον; Νομίσαντες οὖν πολλὰ καλῶς λέγειν περὶ τούτων τῶν τε νῦν μουσικῶν ἐνίους καὶ τῶν ἐκ φιλοσοφίας ὅσοι τυγχάνουσιν ἐμπείρως ἔχοντες τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας, τὴν μὲν καθ' ἕκαστον ἀκριβολογίαν ἀποδώσομεν ζητεῖν τοῖς βουλομένοις παρ' ἐκείνων, νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν, τοὺς τύπους μόνον εἰπόντες περὶ αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαιροῦσί τινες τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν ἠθικὰ τὰ δὲ πρακτικὰ τὰ δ' ἐνθουσιαστικὰ τιθέντες, καὶ τῶν ἁρμονιῶν τὴν φύσιν πρὸς ἕκαστα τούτων οἰκείαν, ἄλλην πρὸς ἄλλο μέρος τιθέασι· φαμὲν δ' οὐ μιᾶς ἕνεκεν ὠφελείας τῇ μουσικῇ χρῆσθαι δεῖν, ἀλλὰ καὶ πλειόνων χάριν· καὶ γὰρ παιδείας ἕνεκεν καὶ καθάρσεως· (τί δὲ λέγομεν κάθαρσιν, νῦν μὲν ἁπλῶς, πάλιν δὲ ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον·) τρίτον δὲ πρὸς διαγωγήν, πρὸς ἄνεσίν τε καὶ πρὸς τὴν τῆς συντονίας ἀνάπαυσιν· φανερὸν ὅτι χρηστέον μὲν πάσαις ταῖς ἁρμονίαις, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον πάσαις χρηστέον· ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν παιδείαν ταῖς ἠθικωτάταις, πρὸς δὲ ἀκρόασιν ἑτέρων χειρουργούντων καὶ ταῖς πρακτικαῖς καὶ ταῖς ἐνθουσιαστικαῖς. Ὃ γὰρ περὶ ἐνίας συμβαίνει πάθος ψυχὰς ἰσχυρῶς, τοῦτο ἐν πάσαις ὑπάρχει, τῷ δὲ ἧττον διαφέρει καὶ τῷ μᾶλλον, οἷον ἔλεος καὶ φόβος, ἔτι δ' ἐνθουσιασμός. Καὶ γὰρ ὑπὸ ταύτης τῆς κινήσεως κατακώχιμοί τινές εἰσιν· ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν ὁρῶμεν τούτους, ὅταν χρήσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι, καθισταμένους, ὥσπερ ἰατρείας τυχόντας καὶ καθάρσεως. Ταὐτὸ δὴ τοῦτο ἀναγκαῖον πάσχειν καὶ τοὺς ἐλεήμονας καὶ τοὺς φοβητικοὺς καὶ τοὺς ὅλως παθη-
τικούς· τοὺς δ' ἄλλους, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει τῶν το-
ούτων ἑκάστῳ· καὶ πᾶσι γίνεσθαί τινα κάθαρσι
κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ
τὰ καθαρτικὰ παρέχει χαρὰν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθ
διὸ ταῖς μὲν τοιαύταις ἁρμονίαις καὶ τοῖς τοι
μέλεσι θετέον τοὺς τὴν θεατρικὴν μουσικὴν μ
ριζομένους ἀγωνιστάς. Ἐπεὶ δ' ὁ θεατὴς διττ
μὲν ἐλεύθερος καὶ πεπαιδευμένος, ὁ δὲ φορτικὸ
ναύσων καὶ θητῶν καὶ ἄλλων τοιούτων συγκ
ἀποδοτέον ἀγῶνας καὶ θεωρίας καὶ τοῖς τοιούτοις
ἀνάπαυσιν. Εἰσὶ δ' ὥσπερ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ παρεστ
μέναι τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, οὕτω καὶ τῶν ἁρμ
παρεκβάσεις εἰσί, καὶ τῶν μελῶν τὰ σύντονα κ
ρακεχρωσμένα. Ποιεῖ δὲ τὴν ἡδονὴν ἑκάστοις τὸ
φύσιν οἰκεῖον· διόπερ ἀποδοτέον ἐξουσίαν τοῖς ἀ
νιζομένοις πρὸς τὸν θεατὴν τὸν τοιοῦτον τοιούτ
χρῆσθαι τῷ γένει τῆς μουσικῆς. Πρὸς δὲ παι
ὥσπερ εἴρηται, τοῖς ἠθικοῖς τῶν μελῶν χρηστέον
ταῖς ἁρμονίαις ταῖς τοιαύταις. Τοιαύτη δ' ἡ Δω
καθάπερ εἴπομεν πρότερον· δέχεσθαι δὲ δεῖ κἂν
ἄλλην ἡμῖν δοκιμάζωσιν οἱ κοινωνοὶ τῆς ἐν φιλ
διατριβῆς καὶ τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας.
ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν Φρυγιστὶ
νην καταλείπει μετὰ τῆς Δωριστί, καὶ ταῦτα ἀπ
μάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν· ἔχει γὰρ τὴν
δύναμιν ἡ Φρυγιστὶ τῶν ἁρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐ
ὀργάνοις· ἄμφω γὰρ ὀργιαστικὰ καὶ παθητικά.
λοῖ δ' ἡ ποίησις· πᾶσα γὰρ βακχεία καὶ πᾶσα ἡ
αὕτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐ
τῶν δ' ἁρμονιῶν ἐν τοῖς Φρυγιστὶ μέλεσι λαμ
ταῦτα τὸ πρέπον· οἷον ὁ διθύραμβος ὁμολογου
εἶναι δοκεῖ Φρύγιον. Καὶ τούτου πολλὰ παραδ
τα λέγουσιν οἱ περὶ τὴν σύνεσιν ταύτην ἄλλα τ
διότι Φιλόξενος ἐγχειρήσας ἐν τῇ Δωριστὶ ποιῆσα
θύραμβον, τοὺς μύθους, οὐχ οἷός τ' ἦν, ἀλλ' ὑπ
φύσεως αὐτῆς ἐξέπεσεν εἰς τὴν Φρυγιστὶ τὴν προσ
σαν ἁρμονίαν πάλιν. Περὶ δὲ τῆς Δωριστὶ πάντες
λογοῦσιν ὡς στασιμωτάτης οὔσης καὶ μάλιστ'
ἐχούσης ἀνδρεῖον· ἔτι δέ, ἐπεὶ τὸ μέσον μὲν τῶν ὑπ
βολῶν ἐπαινοῦμεν, καὶ χρῆναι διώκειν φαμέν, ἡ δὲ
ριστὶ ταύτην ἔχει τὴν φύσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἁρμ
φανερὸν ὅτι τὰ Δώρια μέλη πρέπει παιδεύεσθα
λον τοῖς νεωτέροις. Εἰσὶ δὲ δύο σκοποί, τό τε δυ
καὶ τὸ πρέπον· καὶ γὰρ τὰ δυνατὰ δεῖ μεταχειρ
μᾶλλον καὶ τὰ πρέποντα ἑκάστους· ἔστι δὲ καὶ τ
ὡρισμένα ταῖς ἡλικίαις· οἷον τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ
νον, οὐ ῥᾴδιον ᾄδειν τὰς συντόνους ἁρμονίας,
τὰς ἀνειμένας ἡ φύσις ὑποβάλλει τοῖς τηλικού
Διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τοῦτο Σωκράτει τῶν περ
μουσικήν τινες, ὅτι τὰς ἀνειμένας ἁρμονίας ἀπ
μάσειεν εἰς τὴν παιδείαν, ὡς μεθυστικὰς λαμβ
αὐτάς, οὐ κατὰ τὴν τῆς μέθης δύναμιν, (βακχευ
γὰρ ἥ γε μέθη ποιεῖ μᾶλλον,) ἀλλ' ἀπειρη
Ὥστε καὶ πρὸς τὴν ἐσομένην ἡλικίαν τὴν τῶν πρε
τέρων δεῖ καὶ τῶν τοιούτων ἁρμονιῶν ἅπτεσθαι
τῶν μελῶν τῶν τοιούτων· ἔτι δ', εἴ τις ἐστὶ τοια
τῶν ἁρμονιῶν, ἣ πρέπει τῇ τῶν παίδων ἡλικίᾳ, δ
δύνασθαι κόσμον τ' ἔχειν ἅμα καὶ παιδείαν, οἷ
Λυδιστὶ φαίνεται πεπονθέναι μάλιστα τῶν ἁρμ
ἢ δῆλον ὅτι τούτους ὅρους τρεῖς ποιητέον εἰς τὴν
δείαν, τό τε μέσον καὶ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ πρέπον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ [ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ]

ΒΙΒΛΙΑ Γ.

ARISTOTELIS ARS RHETORICA.

LIBER I.

CAPUT I.

ητορική ἐστιν ἀντίστροφος τῇ διαλεκτικῇ· ἀμ-
αι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρό-
νὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπι-
ς ἀφωρισμένης. Διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ
υσιν ἀμφοῖν· πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετά-
ὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγο-
χειροῦσι. Τῶν μὲν οὖν πολλῶν, οἱ μὲν εἰκῆ
δρῶσιν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως. Ἐπεὶ
φοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ
εῖν. Δι' ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν οἵ τε διὰ συνή-
καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν
αι· τὸ δὲ τοιοῦτον πάντες ἤδη ἂν ὁμολογή-
τέχνης ἔργον εἶναι. Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας
γων συντιθέντες, ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς
· αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον, τὰ δ'
προσθῆκαι. Οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐ-
γουσιν, ὅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως, περὶ δὲ τῶν
ῦ πράγματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. Δια-
γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη
χῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς
καστήν. Ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις,
τερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλι-
ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ, τι λέγωσιν.
ες γὰρ οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους
ειν, οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ
ατος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ· ὀρ-
ῦτο νομίζοντες. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν δια-
ιν, εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον·
γὰρ, κἂν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦ-
ιήσει στρεβλόν. Ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τοῦ μὲν
βητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα,
ιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. Εἰ δὲ
ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα μὴ ὁ νομο-
διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώ-
καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούν-
Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει, τοὺς ὀρθῶς κειμέ-
νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτοὺς,
ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι· πρῶ-
ὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον, ἢ πολλοὺς
ονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικά-
ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου
μένων γίγνονται, αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου·
χαλεπὸν, ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον
ς τοὺς κρίνοντας. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι
τοῦ νομοθέτου κρίσις, οὐ κατὰ μέρος, [οὔτε πε-
ν παρόντων,] ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ κα-
θόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν, καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις· ὥστε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθὲς, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἄλλα διορίζουσιν, οἷον τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων· οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν· ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς, καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον· ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι ὅτι οὕτως ἔχει, ὥς φησιν ὁ συμβουλεύων. Ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις· ὥστε πρὸς τὸ αὑτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. Διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος. Ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξίς τις· (τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν·) ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ ἐνθύμημα· καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς διαλεκτικῆς ἐστὶν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον δ' ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίγνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν περὶ ποῖά τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς. Τό, τε γὰρ ἀληθὲς,

καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστὶ δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας. Διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν, τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος[καὶ]οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν. Χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ ῥητορική, διά τε τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων· ὥστε ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. Ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀνάγκη διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. Ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ πῶς ἔχει, καὶ ὅπως, ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ διαλεκτικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων. Τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει, εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. Εἰ δέ, ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας· τοιούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν, ἀδίκως. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ ῥητορική, ἀλλὰ καθάπερ ἡ διαλεκτική, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις. Οὐδὲ γὰρ ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλά, μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας, ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. Πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς τό, τε πιθανὸν καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανόν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. Ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ· ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων. Πάλιν οὖν οἷον ἐξ ὑπαρχῆς ὁρισάμενοι αὐτὴν τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

CAPUT II.

Ἔστω δ' ἡ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. Τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη, περὶ τὸ αὐτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πιστική· οἷον ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγ[...] καὶ ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ α[...] παὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Ἡ δὲ ῥητορικ[...] τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θε[...] πιθανόν· διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν οὐ περί τι γέν[...] ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. Τῶν δὲ πίστε[...] μὲν ἄτεχνοί εἰσιν αἱ δὲ ἔντεχνοι. Ἄτεχνα δ[...] ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχ[...] μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαί, καὶ ὅσα τοιαῦτ[...] τεχνα δέ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατα[...] σθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν [...] σθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου πορ[...] νων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν [...] ἤθει τοῦ λέγοντος, αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν [...] ναί πως, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικ[...] φαίνεσθαι δεικνύναι. Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους [...] οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸ[...] γοντα. Τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλ[...] θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ [...] βὲς μή ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελ[...] δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ [...] τὸ προδεδοξάσθαι ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. [...] γάρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασι [...] τέχνῃ[καὶ] τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν [...] βαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· ἀλλὰ σχεδόν, ὡς [...] κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. Διὰ δὲ τῶν [...] τῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν [...] γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι [...] χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ [...] νον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν [...] χνολογοῦντας. Περὶ μὲν οὖν τούτων δηλω[...] καθέκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν. [...] τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαι[...] δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. Ἐπεὶ [...] πίστεις διὰ τούτων εἰσί, φανερὸν ὅτι ταῦτα τρία [...] βεῖν, τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θε[...] τὰ περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετάς, καὶ τρίτον τὰ [...] πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ [...] καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς· ὥστε συμβαίν[...] ῥητορικήν, οἷον παραφυές τι τῆς διαλεκτ[...] καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιό[...] προσαγορεύειν πολιτικήν. Διὸ καὶ ὑποδύεται [...] σχῆμα τὸ τῆς πολιτικῆς ἡ ῥητορική· καὶ οἱ [...] ούμενοι ταύτης, τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ [...] ζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρω[...] Ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὁ[...] καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς [...] ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστιν ἐπιστήμη, [...] ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. Περὶ [...] οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς [...] λας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. Τῶν δὲ διὰ τοῦ [...] ναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς [...] λεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι τὸ δὲ συλλογισμ[...] δὲ φαινόμενος συλλογισμός·] καὶ ἐνταῦθα ὁ[...] Ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή, τὸ δὲ ἐνθύμη[...] μα συλλογισμός. Καλῶ δ' ἐνθύμημα μέν, ῥητ[...] συλλογισμόν· παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητ[...] Πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικ[...] παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ [...] ταῦτα οὐδέν πως· ὥστ', εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη [...] λογιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν ἢ [...] (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν) ἀναγ[...] ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι.

ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, ...ρὸν ἐκ τῶν τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ ... ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον· ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν ...λῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι ὅτι οὕτως ἔχει, ἐκεῖ μὲν ...γωγή ἐστιν, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ, τινῶν ...ων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα, ...ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐκεῖ ... συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. ...ρὸν δὲ ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς ...ρικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς μεθοδικοῖς εἴ...ι, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν ...αδειγματώδεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί· ...ῥήτορες ὁμοίως, οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ ...μηματικοί. Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λό...οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλ...οἱ ἐνθυμηματικοί. Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ ... ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ ...ν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς. Ἐπεὶ ... τὸ πιθανὸν, τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν, εὐθὺς ...χει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν, τὸ δὲ, τῷ δεί...θαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ ...αθέκαστον, (οἷον ἡ ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιει...ἐστιν, ἢ Καλλίᾳ· ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσ... τοῦτο γὰρ ἔντεχνον· τὸ δὲ καθέκαστον ἄπειρον ... οὐκ ἐπιστητόν·) οὐδὲ ἡ ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ...ξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ ...ῦδε, καθάπερ καὶ ἡ διαλεκτική· καὶ γὰρ ἐκείνη ...ογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ ... παραληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεο...ων· ἡ δὲ ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰω...ων. Ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων, ... ὧν βουλευόμεθα καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν ... τοιούτοις ἀκροαταῖς, οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν ...ορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόῤῥωθεν. Βουλευόμεθα ...περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· ... γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι ἢ ἔσεσθαι ...ειν οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐ... γὰρ πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. Ἐν...ται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν, τὰ μὲν ἐκ συλ...γισμένων πρότερον, τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, ...μένων δὲ συλλογισμοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα. ...γκη δὲ, τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον, ... τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς· ...δὲ, μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, ... ἐνδόξων· ὥστε ἀναγκαῖον, τό, τε ἐνθύμημα εἶναι ... τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολ...ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν, ... ἐνθύμημα συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε καὶ ...λάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. ... γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐ... γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής· οἷον, ὅτι ...ριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ... Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμ...α, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες. ...εὶ δέ ἐστιν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥη...ρικοὶ συλλογισμοί εἰσι· (τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ ...ίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ... μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι· τὰ ... πραττόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί· καὶ οὐδὲν, ...ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ' ὡς ἐπὶ τὸ ...πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα, ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ...τέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ' ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων· ...ῆλον δ' ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν·) φανερὸν, ὅτι, ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὥστε ἀνάγκη τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον; οὐχ ἁπλῶς δὲ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο πρὸς ὃ εἰκὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου, τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. Τούτων δὲ, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίγνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. Ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας, ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. Ἔτι δὲ τῶν σημείων, τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου, ὧδε· οἷον εἴ τις εἴπειε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. Τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. Τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἴπειε σημεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστί· μόνον γάρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι. Τὸ δὲ, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾷν. Τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖον, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. Παράδειγμα δὲ, ὅτι μὲν ἐστιν ἐπαγωγὴ, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ, εἴρηται· ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔθ' ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ' ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ᾖ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν φυλακήν· καὶ γὰρ Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ᾔτει τὴν φυλακὴν, καὶ λαβὼν, ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίγνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. Πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι, φυλακὴν αἰτεῖ. Ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαὶ, εἴρηται. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. Τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν, ἔστι κατὰ τὴν ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις, τὰς μὲν οὔσας, τὰς δὲ οὔπω κατειλημμένας. Διὸ καὶ λανθάνουσι τοὺς ἀκροατὰς, καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι (ἢ) κατὰ τρόπον, μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν· μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγόμενον, διὰ πλειόνων ῥηθέν. Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει· οἷον, ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον

τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καίτοι ταῦτα εἴδει διαφέρει· ἴδια δέ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. Κᾀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δέ, ὅσῳ τις ἂν βελτίους ἐκλέγηται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτική, οὐδὲ ῥητορική, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα, τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν, ἐλάττω. Καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. Λέγω δὲ εἴδη μὲν τὰς καθέκαστον γένος ἰδίας προτάσεις, τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. Πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

CAPUT III.

Ἔστι δὲ τῆς ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστιν· λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. Ἀνάγκη δὲ τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν· κριτὴν δέ, ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. Ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, οἷον ὁ θεωρός. Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικόν, δικανικόν, ἐπιδεικτικόν. Συμβουλῆς δὲ τὸ μὲν προτροπή, τὸ δὲ ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι. Δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία, τὸ δέ, ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. Ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος, τὸ δὲ ψόγος. Χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσὶ, τῷ μὲν συμβουλεύοντι, ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων· τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. Τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι, τρία· τῷ μὲν συμβουλεύοντι, τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων, ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀποτρέπων, ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν. Τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. Τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. Σημεῖον δέ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν·

ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδ
ἔδει δίκης· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες,
ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα
λεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ
λογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον τοὺς ἀστυγείτον
δουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας,
οὐδὲν φροντίζουσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἐπα
καὶ οἱ ψέγοντες, οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντ
ξεν ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις ὅτι
ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος, ἔπραξέ τ
οἷον, Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τ
Πατρόκλῳ, εἰδὼς ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν,
Τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος, κάλλιο
ζῆν, συμφέρον. Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημ
ἀνάγκη περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτ
γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα,
εἰσὶ ῥητορικαί. Ὅλως μὲν γὰρ, συλλογισμὸ
τάσεών ἐστι· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμός ἐ
στηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. Ἐπ
πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ
ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μ
οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπρᾶχθαι, τὰ δὲ πραχ
ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι, καὶ τ
μένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσει
νατοῦ καὶ ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ
ἔσται, ἢ μή. Ἔτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐ
καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀπ
καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, ο
εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ
μικρόν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν, ἢ τὸ
αἰσχρόν, ἢ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ ἄδικον ἢ
λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλον
ὅτι δέοι ἂν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητο
μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχ
θόλου καὶ περὶ ἑκάστου· οἷον, τί μεῖζον
ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως
τῶν ἄλλων. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης
τὰς προτάσεις, εἴρηται. Μετὰ δὲ ταῦτ
ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧ
καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον
αἱ δίκαι.

CAPUT IV.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀ
κὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ
τα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μ
ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἰ
σθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή.
τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ
καὶ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθά, τῶν
καὶ γίγνεσθαι καὶ μή, περὶ ὧν οὐδὲν π
συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περὶ ὅσων
λεύεσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα πέφυκεν ἀ
ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμ
χρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρω
δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. Καθέκαστ
ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν ε
ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ' ὅσον ἐνδέχ
τῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κ
ρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητ
τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον
πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ
θεωρημάτων. Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερο
τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ ῥητορικ

ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ η πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ διαλεκτικῇ, δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. Ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν λεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' στήμας πειρᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύ- αὐτῶν ἀφανίσας, τῷ μεταβαίνειν [ἐπισκευάζων] εἰς τήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ ν λόγων. Ὅμως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διε- ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, μεν καὶ νῦν· σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλεύονται τες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ στα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' περί τε πόρων, καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ομένων· καὶ περὶ νομοθεσίας. Ὥςτε περὶ μὲν ν τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν, δέοι ἂν τὰς προσ- ς τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως, τις παραλείπεται, προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, θῇ. Ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας· ς, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων, των γένηται. Οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα τιθέντες πλουσιώτεροι γίγνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαι- τες τῶν δαπανημάτων. Ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾶν, ἀλλ' καῖον, καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστο- ν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν. Περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πό- ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ρξαι· καὶ ποιά τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥ τις χεται προσγενέσθαι. Ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πεπολέμηκεν. Οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ ς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως, πρὸς μὲν τοὺς ττους, εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους, ἐφ' αὐ- ῇ τὸ πολεμεῖν. Καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ὅμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦ- . Ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰ- ς πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλ- πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια εσθαι πέφυκεν. Ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ θάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰ- α τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν ακτηρίων. Τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄν- ῆς χώρας· ἵν', εἴ τ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ· εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ους τηρῶσι μᾶλλον. Ἔτι δὲ, περὶ τροφῆς, πόση πάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομέ- καὶ εἰσαγώγιμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι συμβολαὶ γίγνωνται. Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάτ- ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός τε ς κρείττους, καὶ πρὸς τοὺς εἰς ταῦτα χρησίμους. δ' ἀσφάλειαν, ἅπαντα μὲν ταῦτα ἀναγκαῖον δύ- σθαι θεωρεῖν· οὐκ ἐλάχιστον δὲ περὶ νομοθεσίας αΐειν· ἐν γὰρ τοῖς νόμοις ἐστὶν ἡ σωτηρία τῆς πό- ως. Ὥστ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, πόσα τέ ἐστι πολι- τῶν εἴδη, καὶ ποῖα συμφέρει ἑκάστῃ, καὶ ὑπὸ τίνων θείρεσθαι πέφυκε, καὶ οἰκείων τῆς πολιτείας καὶ αντίων. Λέγω δὲ τὸ ὑπὸ οἰκείων φθείρεσθαι, ὅτι ω τῆς βελτίστης πολιτείας αἱ ἄλλαι πᾶσαι καὶ ἀνιέ- ναι καὶ ἐπιτεινόμεναι φθείρονται. Οἷον, δημο- ρατία, οὐ μόνον ἀνιεμένη, ἀσθενεστέρα γίγνεται, ὥς- τέλος ἥξει εἰς ὀλιγαρχίαν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτεινομένη σφόδρα· ὥσπερ καὶ ἡ γρυπότης καὶ ἡ σιμότης, οὐ μόνον ἀνιέμενα ἔρχεται εἰς τὸ μέσον, ἀλλὰ καὶ σφόδρα γρυπὰ γιγνόμενα ἢ σιμὰ, οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα, ὥστε μηδὲ μυκτῆρα δοκεῖν εἶναι. Χρήσιμον δὲ πρὸς τὰς νομοθεσίας, τὸ μὴ μόνον ἐπαΐειν, τίς πολιτεία συμφέρει, ἐκ τῶν παρεληλυθότων θεωροῦντι· ἀλλὰ καὶ τὰς παρὰ τοῖς ἄλλοις εἰδέναι, αἱ ποῖαι τοῖς ποίοις ἁρμόττουσιν. Ὥςτε δῆλον, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι· ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους· πρὸς δὲ τὰς πολιτικὰς συμβουλὰς, τὰς τῶν περὶ τὰς πράξεις γραφόντων ἱστορίας· ἅπαντα δὲ ταῦτα, πολιτικῆς, ἀλλ' οὐ ῥητορικῆς ἔργον ἐστί. Περὶ ὧν μὲν οὖν ἔχειν δεῖ τὸν μέλλοντα συμβουλεύειν τὰ μέγιστα, τοσαῦτά ἐστιν. Ἐξ ὧν δὲ δεῖ καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, λέγωμεν πάλιν.

CAPUT V.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι, καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. Ὥςτε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαί εἰσι. Τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην, ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν. Ἔστω δὴ εὐδαιμονία, εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς· ἢ αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας ἥδιστος· ἢ εὐθενία κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἓν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. Εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετὰς, οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην. Οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. Ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώματι· ἔξω δὲ, εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή. Ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. Λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον τί ἐστιν. Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν, ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς, γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ, εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως, τούς τε πρώτους γνωρίμους, ἢ ἐπ' ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή· ἀγαθὴ δὲ κατ' ἀρετὴν σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία, τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄῤῥενα. Θηλειῶν

δὲ ἀρετή, σώματος μὲν, κάλλος καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ, σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. Ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι· Πλούτου δὲ μέρη, νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτήσεις· ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις, καὶ βοσκημάτων, καὶ ἀνδραπόδων, πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. Ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον, τὰ κάρπιμα· ἐλευθέρια δὲ, τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν. Κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ τι καὶ ἄξιον. Ὅρος δὲ, ἀσφαλείας μὲν, τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ' ἐφ' αὑτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν· τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὑτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν, δόσιν καὶ πρᾶσιν. Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστιν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος. Εὐδοξία δὲ ἐστι τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. Τιμὴ δὲ, ἔστι μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. Εὐεργεσία δὲ, ἢ εἰς σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ποτέ. Πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. Μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις, καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια. Καὶ γὰρ τὸ δῶρον, ἔστι κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον· διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι, ἐφίενται αὐτῶν. Ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι. Σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμασι· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. Κάλλος δὲ, ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί. Νέου μὲν οὖν κάλλος, τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. Ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος. Γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανὸν, ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. Ἰσχὺς δὲ, ἔστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ κινεῖν ἕτερον, ἢ ἕλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς, ἢ πᾶσιν, ἢ τούτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. Μεγέθους δὲ ἀρετὴ, τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος, καὶ βάθος, καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ, σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν. Ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως, καὶ κινεῖν ταχὺ, καὶ πόῤῥω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν,

παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ πυκτικός· ὁ δ' ἀμ-
φοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος.
θλος. Εὐγηρία δὲ, ἔστι βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυ-
πίας· οὔτε γὰρ εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγήρως, οὔτ' εἰ μό-
γις μὲν, λυπηρῶς δέ· ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος
ἀρετῶν καὶ τύχης. Μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυ-
ρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρό-
νιος, οὔτ' ἂν εὐτυχὴς διαμείνειεν ἄν. Ἔστι δέ τις
χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος·
πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοι
εἰσιν. Ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ
τούτων εἰς τὰ νῦν. Πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία
οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἔστιν ὁ τοιοῦτος
φίλος, ὅστις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός
ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον· ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύ-
φιλος· ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος.
τυχία δὲ ἔστιν ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνε-
σθαι καὶ ὑπάρχειν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ
γιστα. Αἰτία δέ ἐστιν ἡ τύχη, ἐνίων μὲν ὧν
τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις·
ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν
τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους, φύσις.
δὲ, τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης,
ἐστιν ὁ φθόνος. Ἔστι δὲ καὶ τῶν παραλόγων
θῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοὶ,
ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν,
εὗρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου
ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος, ἀεὶ φοιτῶν· οἱ δὲ ἅπαξ
τες, διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, εὐτυχήματα
τα δοκεῖ εἶναι. Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπείπερ οἰκειότατος
ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου
μεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. Ὧν μὲν
στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόν-
των, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ
τούτων ἐστίν.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς
συμφέρον· βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους,
λὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέ-
ροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον,
ληπτέον ἂν στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος
ἁπλῶς. Ἔστω δὴ ἀγαθὸν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ
ᾖ αἱρετόν· καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα· καὶ οὗ
ται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα ἢ νοῦν,
λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη·
ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ,
ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν· καὶ οὗ παρόντος, εὖ διάκειται
καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὔταρκες· καὶ τὸ
κὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ
τοιαυτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρ-
τικά. Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον·
οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον·
δὲ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν ἅμα. Καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς·
τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία,
είας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ
πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. Τούτων δὲ κειμένων,
κη τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι,
τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ,
μὲν, τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν, ἅμα· τῷ δὲ, τὸ
τὸ ἀγαθὸν, ὕστερον. Καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγα-
θοῦ, μείζονος λῆψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ
ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος,
τοῦτο γίγνεται τοῦ μὲν λῆψις, τοῦ δ' ἀποβολή.

ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύ-
εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν
θῶν εἰσι, καὶ πρακτικαί· περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς,
ποία, χωρὶς ῥητέον. Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι·
α γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. Ὥστε καὶ
δέα, καὶ τὰ καλὰ, ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν
ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν, τὰ μὲν, ἡδέα·
, αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. Ὡς δὲ κατὰ
πεῖν, ἀνάγκη, ἀγαθὰ εἶναι τάδε· Εὐδαιμονία·
γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα
ῦ πολλὰ αἱρούμεθα. Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σω-
ύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι
αῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. Καὶ ὑγίεια,
άλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ
ικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια, καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ
Διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν τοῖς
οῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ
Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητι-
πολλῶν. Φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν
ὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. Τιμὴ, δόξα·
ὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ ἀκολουθεῖ αὐ-
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὸ ὑπάρχειν ἐφ' οἷς τιμῶνται.
μις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάν-
τοιαῦτα ἀγαθῶν. Ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμά-
ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗ-
γαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπι-
αι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι. Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ
ἄλλο ἕποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι.
τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. Ταῦ-
οὖν σχεδὸν ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν. Ἐν
ῖς ἀμφισβητησίμοις, ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ᾧ
αντίον κακὸν, τοῦτ' ἀγαθόν. Καὶ οὗ τὸ ἐναν-
τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι
ατα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον ὅτι ἀνδρεία μά-
ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. Καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ
ονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ
μον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ· οὐδὲν γὰρ
ει ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν
αι, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ
ὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. Καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολὴ,
ἀγαθόν· ὃ δὲ ἂν ᾖ μεῖζον ἢ δεῖ, κακόν. Καὶ
εκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται· φαινόμε-
ὰρ ἀγαθὸν ἤδη· καὶ ὡς τέλος ἤδη τὸ τοιοῦτον
αμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος, ἀγα-
ὅθεν ταῦτ' εἴρηται·

Κὰδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ.

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

ἡ παροιμία δὲ, τὸ „ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.“ Καὶ
πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον·
ὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν· οἱ δὲ πολ-
ὥσπερ πάντες φαίνονται. Καὶ τὸ ἐπαινετόν·
ὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. Καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ
οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη
λογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ
φανερὸν, ὁμολογήσειαν ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς
φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέ-
σι· διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ
ωνίδου ποιήσαντος,

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

ὃ τῶν φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ
γυναικῶν, προέκρινεν· οἷον, Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ, καὶ
Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ θεαὶ, καὶ Ἀχιλλέα
Ὅμηρος. Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. Προαιροῦνται
δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ,
καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά. Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ
διχῶς ἐστι, τά τε γενόμενα ἂν, καὶ τὰ ῥᾳδίως γιγνόμε-
να· ῥᾴδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ·
τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου.
Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ, ἢ μηδὲν κακὸν,
ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λαν-
θάνῃ ἡ τιμωρία, ἢ μικρὰ ᾖ. Καὶ τὰ ἴδια. Καὶ ἃ
μηδείς. Καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον.
Καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε προσή-
κοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. Καὶ ὧν ἐλλείπειν
οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται
ταῦτα πράττειν. Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ,
ὡς ῥᾴδια· εὐκατέργαστα δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολ-
λοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. Καὶ ἃ
χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχ-
θροῖς. Καὶ ὅσα, οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται
πράττειν. Καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροι·
ῥᾷον γὰρ κατορθώσειν οἴονται. Καὶ ἃ μηδεὶς φαῦ-
λος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. Καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες
τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον
φαίνεται. Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι·
οἷον, οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή·
οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως.
Περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος, ἐκ τούτων
ληπτέον τὰς πίστεις.

CAPUT VII.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες ἄμφω, συμφέρειν,
περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λε-
κτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμ-
φέροντος. Ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν, τοσοῦτον καὶ ἔτι·
ὑπερεχόμενον δὲ, τὸ ἐνυπάρχον. Καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ καὶ
πλεῖον πρὸς ἔλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρὸν, καὶ πολὺ
καὶ ὀλίγον, πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον
μὲν, τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλεῖπον, μικρόν· καὶ πολὺ καὶ
ὀλίγον, ὡσαύτως. Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν, τό τε
αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα, καὶ μὴ ἄλλου αἱρετόν· καὶ οὗ
πάντα ἐφίεται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα
ἕλοιτο καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν, ἢ ᾧ ἕπε-
ται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὗ ἕνεκα, τὸ τέλος ἐστί· τέλος
δ' ἐστὶν, οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν, τὸ πρὸς
αὐτὸ ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη, τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς
καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν
ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ
ἐνυπάρχον, ὑπερέχεται. Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ με-
γίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν,
καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ μέγιστος ἀνὴρ
γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν
γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν
ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυ-
ναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ
τῶν γενῶν, καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. Καὶ ὅταν
τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ
ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ
ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. Ἕπεται δὲ,
ἅμα μὲν, τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ·
ὕστερον δὲ, τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι· δυνάμει δὲ,
τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας, κἂν
ἀποστερήσειε. Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζο-
νι, μείζω· ἀνάγκη γὰρ ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος.

Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ, μείζω· ταὐτὸ γὰρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. Καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ, τοῦ μὴ καθ' αὑτό· οἷον, ἰσχὺς ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ, οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα· τὸ δὲ, αὑτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. Κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ, ἄλλου ἕνεκα· τὸ δὲ, αὑτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι, τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. Καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. Κἂν ᾖ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. Κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς, ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι. Καὶ δυοῖν ἀρχαῖν, τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς, μεῖζον· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου, μεῖζον. Καὶ ἀνάπαλιν δὴ, δυοῖν ἀρχαῖν, ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ, μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοιν, τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον, μεῖζον. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι· καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι· καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος, μεῖζον, καὶ οὐκ ἀρχή. Ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου, τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου. Πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύουσιν, ὅπως πράξωσι. Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου· οἷον, χρυσὸς σιδήρου, ἀχρηστότερος ὤν· μείζων γὰρ ἡ κτῆσις, διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. Ἄλλον δὲ τύπον, τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, Ἄριστον μὲν ὕδωρ. Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ. Ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ, ὡς βουλόμεθα. Καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον. Καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων. Καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ, τέλη· τὰ δὲ, οὐ τέλη. Καὶ ὧν τὰ ἔργα καλλίω ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. Καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾷν, αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις ὀσφρήσεως, καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. Καὶ ἀντικειμένως δὲ, τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις, μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι, βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. Καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὑτῆς ἑκάστη. Καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι, ἀνάλογον διὰ ταῦτα. Καὶ ὃ κρίνειεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν [ἢ] μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν, ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκριναν. Ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ

τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ ποσὸν καὶ ποιὸν,
ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι·
ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ ἀγαθὸν
λαβόντα [τὰ πράγματα] φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν
δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις
Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον, ἢ ἁπλῶς ἢ ᾗ
οἷον ἡ ἀνδρεία, ἰσχύος. Καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ
ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι
ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν.
ἥδιον, τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντε
κει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται·
δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ,
ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. Καὶ
λιον, τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν,
ἡδὺ, ἢ τὸ καθ' αὑτὸ αἱρετόν. Καὶ ὅσων
τοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον,
μείζω ἀγαθά· ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά.
πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ
ότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ
τῶν μὲν, τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ, τῇ βουλήσει·
βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου.
ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων
τἄλλα ἀκολουθεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως,
αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία
αἱρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ
Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται, τοῦ ὃ μὴ πάντες.
πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ
ἐφίενται· ὥστε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον.
ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες,
οὗτοι κρίνουσι· τὸ μὲν γὰρ, ὡς ἂν οἱ πάντες
ἐστί· τὸ δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. Καὶ
οὐ πάντες μετέχουσι, μεῖζον· ἀτιμία γὰρ, τὸ
χειν· ὁτὲ δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ οὗ ὀλίγοι·
γάρ. Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλλίω γάρ.
αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ,
τίς ἐστι. Καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. Καὶ τὰ
λογουμένων ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω.
αιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ, μείζω
πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν καὶ
φησι, πεῖσαι [λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον

> Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν
> Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε
> θύνει·
> Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ
μος· διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ
ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ
γάλων καὶ αἴτιον. Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον
νιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι,
τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι
Εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ
τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τότ',
μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων,
ἐναντίων. Ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπ

> Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν
> λαν,
> Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

Καὶ ὁ Ἰφικράτης αὑτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, Ἐξ ὧν
ξε ταῦτα. Καὶ τὸ αὐτοφυὲς, τοῦ ἐπικτήτου·
πώτερον γάρ· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν, Αὐτο
κτος δ' εἰμί. Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέρος·
Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς
λεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ

θείη. Καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα· οἷον
γήρᾳ καὶ νόσοις. Καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ
ς. Καὶ τὸ αὐτῷ, ἢ ἁπλῶς. Καὶ τὸ δυνατὸν,
δυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. Καὶ τὰ
ει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει.
ὰ πρὸς ἀλήθειαν, τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ
δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο. Διὸ
εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτε-
ναι· τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποι-
εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. Καὶ ὅσα
άλλον ἢ δοκεῖν βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ
ν· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι,
κεῖν ἢ εἶναι αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν οὔ.
ὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἷον, τὸ πρὸς τὸ
ὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλά·
ὁ πλοῦτος, καὶ ἡ ὑγίεια, μέγιστα δοκεῖ εἶναι·
α γὰρ ἔχει ταῦτα. Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ
δονῆς· πλείω γὰρ ἑνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ
ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀλυπία. Καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ
θέμενον, μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. Καὶ ἃ μὴ λαν-
παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ
αῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγα-
οῦ δοκεῖν. Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν
τοῖς δὲ μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἂν
ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ καὶ τὸν δύ' ἔχοντα·
τὸν γὰρ ἀφῄρηται. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς
φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχε-
ηται.

CAPUT VIII.

γιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύ-
πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολι-
πάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμι-
συμφέροντα διελεῖν. Πείθονται γὰρ ἅπαντες
φέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πολιτείαν.
κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ
ῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολι-
οσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν. Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι
ς, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μο-
· ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον, τούτων τι
μόριον, ἢ ὅλον τούτων. Ἔστι δὲ, δημοκρατία
λιτεία, ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς ἀρχάς· ὀλι-
δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων· ἀριστοκρατία δὲ,
κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω, τὴν ὑπὸ τοῦ
κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις,
ριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν· ἀνάγκη δὲ τούτους φαί-
ἀρίστους· ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο.
χία δ' ἐστὶ, κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων
ἐστι· τούτων δὲ, ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασι-
δ' ἀόριστος, τυραννίς. Τὸ δὴ τέλος ἑκάστης
ας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς
ς. Ἔστι δὲ, δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία·
χίας δὲ, πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ, τὰ πρὸς
ν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ, φυλακή.
οὖν ὅτι τὰ πρὸς τέλος ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα,
μφέροντα διαιρετέον· εἴπερ αἱροῦνται πρὸς
ἐπαναφέροντες. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις
ται δι' ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι' ἠθι-
τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, πι-
εν· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὔ-
ἢ ἄμφω·) δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης
μᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος, πιθανώτα-
νάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. Ταῦτα δὲ ληφθή-
διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ
τὴν προαίρεσιν· ἡ δὲ προαίρεσις, ἀναφέρεται πρὸς τὸ
τέλος. Ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς
ἐσομένων ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμ-
φέροντος πίστεις λαμβάνειν· ἔτι δὲ, περὶ τῶν κατὰ τὰς
πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς
εὐπορήσομεν, ἐφ' ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμε-
τρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς περὶ
τούτων.

CAPUT IX.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας,
καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαι-
νοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέ-
γοντας, κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθη-
σόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ
τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησό-
μεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ
χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις
οὐ μόνον ἄνθρωπον ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα καὶ τῶν
ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τού-
των ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε, ὅσον παραδείγμα-
τος χάριν, εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων. Καλὸν μὲν οὖν
ἐστιν, ὃ ἂν δι' αὑτὸ αἱρετὸν ὂν, ἐπαινετὸν ᾖ· ἢ ὃ ἂν
ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. Εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ κα-
λὸν, ἀνάγκη τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν, ἐπαι-
νετόν ἐστιν. Ἀρετὴ δὲ, ἐστὶ μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ
ἀγαθῶν, καὶ φυλακτική· καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν
καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα. Μέρη δὲ ἀρε-
τῆς, δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια,
μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης, φρόνησις, σοφία.
Ἀνάγκη δὲ μεγίστας εἶναι ἀρετὰς, τὰς τοῖς ἄλλοις χρησι-
μωτάτας, εἴπερ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική.
Διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶ-
σιν· ἡ μὲν γὰρ, ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ, καὶ ἐν εἰρήνῃ χρή-
σιμος αὐτοῖς. Εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ,
καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μά-
λιστα ἐφίενται ἄλλοι. Ἔστι δὲ, δικαιοσύνη μὲν, ἀρε-
τὴ δι' ἣν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος·
ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. Ἀν-
δρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν
τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ
τῷ νόμῳ· δειλία δὲ, τοὐναντίον. Σωφροσύνη δὲ,
ἀρετὴ δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως
ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον.
Ἐλευθεριότης δὲ, περὶ χρήματα εὖ ποιητική· ἀνελευ-
θερία δὲ, τοὐναντίον. Μεγαλοψυχία δὲ, ἀρετὴ με-
γάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων· μικροψυχία δὲ, τοὐ-
ναντίον. Μεγαλοπρέπεια δὲ, ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι
μεγέθους ποιητική· μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια,
τἀναντία. Φρόνησις δὲ, ἔστιν ἀρετὴ διανοίας, καθ'
ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν
τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς
καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ τῶν μορίων, εἴ-
ρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. Περὶ δὲ τῶν
ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη,
τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν
γάρ· καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα· τοιαῦτα δὲ, τά τε
σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα,
καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα ἢ πάθη, κα-
λά· ἀνάγκη, ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας,
ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι· καὶ τὰ δίκαια, καὶ
τὰ δικαίως ἔργα· πάθη δὲ, οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ
τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζη-
μιοῦσθαι, αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως·

καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμή, καλά. Καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον ἢ χρήματα. Καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν. Καὶ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε, παριδὼν τὸ αὑτοῦ. Καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά. Καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὑτοῦ. Καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὑτόν. Καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. Καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὑτόν. Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται, καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

Θέλω τί τ' εἰπῆν, ἀλλά με κωλύει
Αἰδώς·

Σ. Αἰ δ' ἶχέ σ' ἐσθλῶν ἵμερος ἢ καλῶν,
Καὶ μή τι εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν, τοῦτο πάσχουσι. Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη, καλόν. Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι, δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον, καλόν· καὶ ἀνδρείου, τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. Καὶ νίκη, καὶ τιμή, τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ, ἄκαρπα ὄντα, καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. Καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον, μᾶλλον. Καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ. Καὶ τὰ περιττά. Καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα, καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. Καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. Καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια, καλά. Καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν, καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ, τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. Ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα, καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον, δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον, χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον, πρᾷον. Καὶ ἕκαστον δὲ, ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν, ἁπλοῦν· καὶ τὸν αὐθάδη, μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς, ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον τὸν θρασὺν, ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον, ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς· καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ οὗ μὴ ἀνάγκη κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς, τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. Σκοπεῖν δὲ καὶ, παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν, Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. Δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον [ὂν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπείπερ δοκεῖ γειτνιᾶν. Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον, εἰ ἄξια τῶν προγόνων, καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν

γὰρ καὶ καλὸν, τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. Ἢ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον, καὶ τὸ κάλλιον· οἷον εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν, μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν, μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος, βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. Τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου,

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν —

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου,

Ἣ πατρός τε καὶ ἀνδρὸς ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.

Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. Χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. Διὸ καὶ τὰ συμπτώματα καὶ τὰ ἀπὸ τύχης, ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. Ἔστι δ' ἔπαινος, λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. Δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον, τῶν ἔργων ἐστί· τὰ δὲ κύκλῳ, εἰς πίστιν· οἷον εὐγένεια, καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὸν, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι· διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. Τὰ δ' ἔργα, σημεῖα τῆς ἕξεώς εἰσιν· ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν εἶναι τοιοῦτον. Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς, αὐτοῖς μὲν, ταὐτά· τούτοις δὲ, οὐ ταὐτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα. Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος, καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἂν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει, ἐγκώμια γίγνεται. Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποῖόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα ὡς ὑποθήκας λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. Οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν, ὑποθήκην δύναται· ὡδὶ δὲ, ἔπαινον· μέγα φρονῶν, οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι' αὑτόν. Ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ, ὅρα τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποτίθεσθαι, ὅρα τί ἂν ἐπαινέσειας. Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν, κωλύον τὸ δὲ, μὴ κωλύον, μετατεθῇ. Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων, καὶ ὃ μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά. Καὶ τὸ ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. Καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὑτὸν ἂν δόξειε. Καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. Κἂν μὴ καθ' αὑτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει, διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν. Δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. Πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ, τῶν καλῶν. Διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις, ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοιπὸν, μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα, τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμεθα, κρίνοντες·

τὰ δ᾽ ἐνθυμήματα, τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ
ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς, διὰ τὸ
ές. Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέ-
ι σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαι-
καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ
είδη, ταῦτ᾽ ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναν-
ντοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

CAPUT X.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων
οίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον
λέγειν. Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἓν μὲν, τίνων, καὶ
ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακεί-
τρίτον δὲ, τοὺς ποίους καὶ πῶς ἔχοντας. Διο-
νοι οὖν τὸ ἀδικεῖν, λέγωμεν ἑξῆς. Ἔστω δὴ τὸ
ν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα, παρὰ τὸν νόμον. Νό-
ἐστὶν, ὁ μὲν, ἴδιος· ὁ δὲ, κοινός. Λέγω δὲ,
μὲν, καθ᾽ ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν
α ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ.
ες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζό-
Ὅσα μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμε-
ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς
προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. Δι᾽ ἃ δὲ προαιροῦνται
ειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία
αὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν, ἢ
ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο ὃ μοχθηροὶ τυγχάνου-
τες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος,
χρήματα· ὁ δὲ ἀκόλαστος, περὶ τὰς τοῦ σώματος
ς· ὁ δὲ μαλακὸς, περὶ τὰ ῥᾴθυμα· ὁ δὲ δειλὸς,
τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγ-
μπάνουσι, διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος, διὰ
· ὁ δ᾽ ὀξύθυμος, δι᾽ ὀργήν· ὁ δὲ φιλόνικος,
κην· ὁ δὲ πικρὸς, διὰ τιμωρίαν· ὁ δ᾽ ἄφρων,
ὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον· ὁ δ᾽
χυντος, δι᾽ ὀλιγωρίαν δόξης. Ὁμοίως δὲ καὶ
ἄλλων ἕκαστος, περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων.
περὶ μὲν τούτων, δῆλον, τὰ μὲν, ἐκ τῶν περὶ τὰς
ς εἰρημένων· τὰ δὲ, ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθη-
ων. Λοιπὸν δ᾽ εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς
ς ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. Πρῶτον μὲν οὖν διελώ-
τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχει-
ν ἀδικεῖν. Δῆλον γὰρ, ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦν-
σα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ, σκε-
, ὧν ἐφιέμενοι πάντες, τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι·
ἀπολογουμένῳ, ποῖα, καὶ πόσα τούτων οὐχ
χει. Πάντες δὴ πράττουσι πάντα, τὰ μὲν, οὐ
τούς· τὰ δὲ, δι᾽ αὑτούς. Τῶν μὲν οὖν μὴ δι᾽
ύς, τὰ μὲν, διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δὲ, ἐξ ἀνάγ-
Τῶν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης, τὰ μὲν, βίᾳ· τὰ δὲ, φύσει.
πάντα ὅσα μὴ δι᾽ αὑτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν,
τύχης· τὰ δὲ, φύσει· τὰ δὲ, βίᾳ. Ὅσα δὲ δι᾽
ύς, καὶ ὧν αὐτοὶ αἴτιοι, τὰ μὲν δι᾽ ἔθος· τὰ δὲ,
ρεξιν· καὶ τὰ μὲν, διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ, δι᾽
ιστον. Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις, μετὰ λόγου ὄρε-
γαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ᾽ ἢ ὅ, τ᾽ ἂν οἰη-
εἶναι ἀγαθόν· ἄλογοι δ᾽ ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπι-
ία. Ὥστε πάντα ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράτ-
δι᾽ αἰτίας ἑπτὰ, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν,
θος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι᾽ ἐπιθυμίαν. Τὸ
προσδιαιρεῖσθαι καθ᾽ ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ᾽ ἄττα
πραττόμενα, περίεργον. Εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς
ς ὀργίλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεό-
α πράττουσι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι᾽ ὀργὴν καὶ ἐπι-
μίαν. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε, τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ τὴν ἐξουσίαν, ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. Ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι, οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ᾽ οἱ μὲν, δι᾽ ἤθη καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ, διὰ τἀναντία. Συμβαίνει μέντοι, ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε, τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως, τῷ μὲν σώφρονι, διὰ τὸ σῶφρον, δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ᾽ ἀκολάστῳ, αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον· σκεπτέον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει. Καὶ ὅλως ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκείτω ἢ πένεσθαι, διοίσει τι· καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον. Ἔστι δ᾽ ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε αἰεὶ, μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. Δῆλον δ᾽ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. Φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς, καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν, οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερα κατὰ φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται. Δόξειε δ᾽ ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. Βίᾳ δὲ, ὅσα παρ᾽ ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι᾽ αὐτῶν τῶν πραττόντων. Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολλάκις πεποιηκέναι ποιοῦσι. Διὰ λογισμὸν δὲ, τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι᾽ ἡδονήν. Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρητικά. Διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις, τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία, τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν. Δι᾽ ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐθιστὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. Ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι᾽ αὑτοὺς πράττουσιν, ἅπαντά ἐστιν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. Ἐπεὶ δ᾽ ὅσα δι᾽ αὑτοὺς, ἑκόντες πράττουσιν· οὐχ ἑκόντες δὲ, ὅσα μὴ δι᾽ αὑτούς· πάντ᾽ ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. Τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος, ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἱρετὰ γάρ πώς ἐστι· καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων, ἢ ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα, πόσα καὶ ποῖα. Περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος, ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος, εἴπωμεν νῦν. Δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

CAPUT XI.

Ὑποκείσθω δ᾽ ἡμῖν εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τι-

να ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δὲ, τοὐναντίον. Εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν. Ἀνάγκη οὖν ἡδὺ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ μάλιστα ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν τὰ κατ᾽ αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον, ὥστερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεί. Ἔστι δὲ, ἡ μὲν φύσις, τοῦ αἰεί· τὸ δὲ ἔθος, τοῦ πολλάκις. Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. Διὸ αἱ ἀνάγκαι, λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πράγμ᾽ ἀνιαρὸν ἔφυ.

Τὰς δ᾽ ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. Τὰ δ᾽ ἐναντία, ἡδέα· διὸ αἱ ῥᾳθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαὶ, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. Καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. Τῶν δ᾽ ἐπιθυμιῶν, αἱ μὲν, ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ, μετὰ λόγου. Λέγω δὲ, ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι· οἷον, ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ᾽ ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία· καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκοὴν, καὶ ὄψιν. Μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενὴς, κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθείη φαντασία τις οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι καὶ ἡδοναὶ μάλα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. Ὥστ᾽ ἀνάγκη πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ, ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ᾽ ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. Ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ᾽ ἡδύ τοι, σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων

Καὶ,

— Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι, καὶ πολλὰ ἔοργοι.

Τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. Τὰ δ᾽ ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. Ὅλως δὲ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι, ἡδύ· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο·

οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν. Οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει, ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν· οἷον οἵ τ᾽ ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις,

καὶ μεμνημένοι ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες
χαίρουσι. Καὶ οἱ ἐρῶντες [καὶ] διαλεγόμ
γράφοντες, καὶ ποιοῦντες αἰεί τι περὶ τοῦ
χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μ
οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου.
δὲ τοῦ ἔρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ
ρόντος χαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνη
σι. Διὸ καὶ ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μ
Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνετα
Ἡ μὲν γὰρ λύπη, ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδο
μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾷν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἐ
οἷος ἦν. Διὸ καὶ τοῦτ᾽ εἴρηται,

Ὣς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ᾽ ἵμερον

Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι, ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μ
λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ᾽ ὀργιζ
ποῦνται ἀνυπερβλήτως, μὴ τιμωρούμενοι
δὲ, χαίρουσι. Καὶ τὸ νικᾷν, ἡδὺ, οὐ μό
λονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπε
ται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμ
Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾷν ἡδὺ, ἀνάγκη καὶ τὰς π
εἶναι, τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς
πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ
ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβε
τείας. Καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ
ως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἂν τι
αἱ δ᾽ εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία, καὶ π
κή· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νί
καὶ ἡ δικανικὴ, καὶ ἡ ἐριστικὴ, ἡδεῖα το
καὶ δυναμένοις. Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία,
διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστ
οὗτος καὶ σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅτ
οἴεται ἀληθεύειν. Τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγ
πόῤῥω· καὶ οἱ συνήθεις, καὶ οἱ γνώριμ
λῖται, τῶν ἄποθεν· καὶ οἱ ὄντες, τῶν μ
οἱ φρόνιμοι, ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ, ὀ
γὰρ εἰκὸς ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους,
ἐπεὶ, ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παι
οὐδὲν μέλει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δο
τῆς δόξης χάριν· ἀλλ᾽ εἴπερ, δι᾽ ἄλλο τ
λος, τῶν ἡδέων· τό, τε γὰρ φιλεῖν, ἡδ
φίλοινος, ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ· καὶ τὸ φ
Φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπά
ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν
νοι. Τὸ δὲ φιλεῖσθαι, ἀγαπᾶσθαί
αὐτόν. Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι, ἡδὺ, δι᾽
σθαι. Καὶ τὸ κολακεύεσθαι, καὶ ὁ
φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς, καὶ φαινό
κόλαξ ἐστίν. Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν
τὸ γὰρ σύνηθες, ἡδὺ ἦν. Καὶ τὸ μετ
εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τ
ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξε
ρηται·

— — Μεταβολὴ πάντων γλυκύ·

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα
θρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰ
τος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον, τὸ διὰ
τὸ μανθάνειν, καὶ τὸ θαυμάζειν, ἡδὺ,
λύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν, τὸ ἐπι
ἐστιν· ὥστε τὸ θαυμαστὸν, ἐπιθυμητὸ
θάνειν, εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθ
ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων·
πάσχειν, τυγχάνειν ἐστὶν ὧν ἐπιθυμ
ποιεῖν, ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφο

ἐ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὖ ποιητικὸν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν
τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλ-
ἐπιτελεῖν. Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ, καὶ
υμάζειν, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἡδέα εἶναι τό,
μιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία,
οιητικὴ, καὶ πᾶν ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν μὴ
οὗ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ
γισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο· ὥστε μανθάνειν
βαίνει. Καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν
θαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ
. Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ
φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ
, ἡδέα, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οἷον, ἄνθρωπος ἀνθρώ-
καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. Ὅθεν καὶ αἱ πα-
αι εἴρηνται, ὡς, ἧλιξ ἥλικα τέρπει· καὶ, αἰεὶ τὸν
ν· καὶ, ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα· καὶ, αἰεὶ κολοιὸς
κολοιόν· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ
ν καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ'
πρὸς ἑαυτὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη
ς φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἧττον· πάντα
ὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτὸν μάλιστα. Ἐπεὶ
αυτοι πάντες, καὶ τὰ αὑτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι
· οἷον, ἔργα, λόγους. Διὸ φιλοκόλακες, ὡς ἐπὶ
λὺ, καὶ φιλερασταὶ, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότε-
αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. Καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπι-
, ἡδύ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. Καὶ ἐπεὶ
χειν, ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι, ἡδύ·
ὸν γὰρ τὸ φρονεῖν· ἔστι δ' ἡ σοφία πολλῶν καὶ
αστῶν ἐπιστήμη. Ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ
λὺ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἐπιτιμᾷν τοῖς πέλας, ἡδὺ εἶ-
Καὶ τὸ ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ,
θα διατρίβειν· ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησί·

> Κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
> μων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
> αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

ως δὲ καὶ ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων, καὶ πᾶσα
ς, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων. Ἀνάγκη δὲ καὶ τὰ
α ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους, καὶ ἔργα.
σται δὲ περὶ γελοίων, χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητι-
Περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ λυ-
, ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. Ὧν μὲν οὖν
ἀδικοῦσι, ταῦτ' ἐστί.

CAPUT XII.

Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. Αὐτοὶ
ὖν ὅταν οἴωνται δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πρα-
αι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. Εἴ τε ἂν λαθεῖν πρά-
ς, ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν,
ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ
κήδονται. Ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ
ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ
μερῶν τῆς ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. Αὐτοὶ δ'
ται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν, οἱ εἰ-
δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοὶ, καὶ οἱ ἔμπειροι πολ-
ἀγώνων. Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι. Καὶ ἐὰν πλού-
. Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημέ-
, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦ-
αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ
τα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ
ναι δίκην. Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις,
τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι, ἀφύλακτοί τε πρὸς
ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελ-
ῖν· οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι· καὶ ἢ
ως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. Λαθητικοὶ δὲ εἰ-
σιν, οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· οἷον, ἀσθενὴς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. Καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ τὸ [ὅλως] μηδένα ἂν οἴεσθαι. Καὶ τὰ τηλικαῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἃ μηδὲ εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀῤῥωστήματα φυλάττονται, καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδείς πω ἠῤῥώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ, οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ, λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπολογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος. Καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. Καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει, ὅ, τι ἀπολέσει. Καὶ οἷς, τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι, ἢ μικραὶ ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόῤῥω. Καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ, οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς. Καὶ ὅσοις, τὰ μὲν ἀδικήματα, λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι, ὀνείδη μόνον. Καὶ οἷς τοὐναντίον, τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα· οἷον, εἰ συνέβη ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι, εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι· ἀμφότεροι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. Καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. Καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷον ἀναμάχεσθαι. Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον· ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς, τοιοῦτοι· ἔστι δὲ ἀκρασία περὶ πάντα ὅσων ὀρέγονται. Καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον, τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον, ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι, τὰ τοιαῦτα διώκουσι. Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. Καὶ οἷς ἂν ᾖ τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. Καὶ ὅσοι ἂν ενδεεῖς ὦσι. Διχῶς δέ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες. Αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες, ἐπιχειροῦσιν. Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς, ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. Καὶ τοὺς πόῤῥω, καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ, ἡ λῆψις ταχεῖα· τῶν δὲ, ἡ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. Καὶ τοὺς ῥαθυμοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. Καὶ τοὺς αἰσχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας, κατὰ τὴν παροιμίαν, τούτους, Μυσῶν λείαν. Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι· οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ, οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτάς· οὔτε δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι. Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν, ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς, ἢ

μελλησάντων, ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, Προφάσεως δεῖται μοῦνον ἡ πονηρία. Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ, ῥᾴδιον· τοὺς δὲ, ἡδύ. Καὶ τοὺς ἀφίλους. Καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάτονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην ἢ ἔκτισιν· οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥᾳδίως οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται. Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. Καὶ οἷς χαριοῦνται, ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. Καὶ πρὸς οὓς ἐστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα, ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα. Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοὶ, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ, ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥᾳδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. Καὶ τὰ ῥᾴδια κρύψαι· τοιαῦτα δὲ, ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται· οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν. Ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. Καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. Καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτοὺς, ἢ εἰς υἱεῖς. Καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

CAPUT XIII.

Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. Ὥρισται δὴ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὓς ἐστι, διχῶς. Λέγω δὲ νόμον, τὸν μὲν, ἴδιον· τὸν δὲ, κοινόν. Ἴδιον μὲν, τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὐτοὺς· καὶ τούτων, τὸν μὲν, ἄγραφον· τὸν δὲ, γεγραμμένον. Κοινὸν δὲ, τὸν κατὰ φύσιν· ἔστι γὰρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη· οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον, ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' αἰεί ποτε
Ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν, ἐξ ὅτου φάνη.

Καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ, οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον·

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διά τ' εὐρυμέδοντος
Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας. Πρὸς

οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται· ἢ γὰρ
κοινὸν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ
καὶ μὴ πράττειν. Διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ
καιώματα, διχῶς ἔστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν
γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν
μοιχεύων καὶ τύπτων, ἀδικεῖ τινα τῶν ὡρισμένων
μὴ στρατευόμενος, τὸ κοινόν. Ἁπάντων δὴ τῶν
κημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς
νὸν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους,
τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. Ἔστι
ἀδικεῖσθαι, τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν·
ἀδικεῖν, ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. Ἐπεὶ
ἀνάγκη τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι, καὶ
βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι, ἐκ τῶν πρότερον
εἰσι· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ'
πρότερον, καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἔστιν, ὅσα εἰδότες.
ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα, ἢ πρὸς τὸ
πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος
ἑκόντος καὶ εἰδότος· καὶ τούτων, τὰ μὲν, προελ
τὰ δὲ, διὰ πάθος. Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθ
ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. Ποῖα δὲ προαιροῦνται
πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δ' ὁμολ
τες πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ
γοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν
οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ
καὶ συγγενέσθαι μὲν, ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι·
ψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι· οὐ γὰρ θεοῦ
ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν·
χθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι
ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί
τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως ἐάν τε ὑπάρχειν,
ὑπάρχειν βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφαν
δίκαιον. Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τοῦ
κον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, [περὶ οὗ]
βήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία
τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσ
νει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ
ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἕνεκά του,
ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι. Οὐδὲ
εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ
καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
λων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. Ἐπεὶ δὲ τῶν
ων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ
μένα· τὰ δὲ, ἄγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι
ουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων, δύο ἐστὶν
Ταῦτα δ' ἐστὶ, τὰ μὲν, καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς
κακίας, ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ
καὶ δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι
ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν
τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ,
νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς
κεῖ δίκαιον εἶναι. Ἔστι δὲ ἐπιεικὲς, τὸ παρὰ τὸν
γραμμένον νόμον δίκαιον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο,
ἀκόντων· τὰ δὲ, ἑκόντων τῶν νομοθετῶν·
μὲν, ὅταν λάθῃ· ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται
σαι· ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ καθόλου εἰπεῖν, μὴ
ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι
ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ
ποίῳ τινί· ὑπολείποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντα
Ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι,
ἁπλῶς εἰπεῖν· ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων, ἐπάρηται
χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον
ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς,

καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. Εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρη-
ν ἐπιεικές, φανερὸν ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ
κῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε
δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. Καὶ τὸ τὰ
τήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν,
τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα· ἔστι δέ, ἀτυ-
τα μέν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας·
τήματα δέ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονη-
ἀδικήματα δέ, ὅσα μή τε παράλογα, ἀπὸ πονη-
τέ ἐστι· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν, ἀπὸ πονηρίας.
ὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν, ἐπιεικές. Καὶ
πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκο-
Καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διά-
τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. Καὶ μὴ πρὸς τὴν
ν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. Καὶ μὴ πρὸς τὸ
ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. Μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλ-
ῖός τις ἦν αἰεί, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ τὸ μνη-
ειν μᾶλλον ὧν ἔπαθεν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ
ὧν ἔπαθε μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀνέ-
ι ἀδικούμενον. Καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν
θαι, ἢ ἔργῳ. Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς
βούλεσθαι ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητής, τὸ ἐπιεικὲς
ὁ δὲ δικαστής, τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα δι-
ς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. Περὶ
ν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT XIV.

ικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ
ς· διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα, μέγιστα· οἷον ὃ Μελα-
Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία
βελια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· ἐπὶ δικαιοσύνης δέ,
τίον. Ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυ-
ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας, κἂν ὁτιοῦν
σειεν. Ὁτὲ μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον, ὁτὲ δὲ ἐκ
λάβους κρίνεται. Καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία,
πᾶσα ἐλάττων. Καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις· χαλε-
ὸ καὶ ἀδύνατον. Καὶ οὗ μή ἐστι δίκην λαβεῖν
θόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις,
Καὶ εἰ ὁ παθών, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὑ-
άλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δί-
κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος
ρῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθείς, οὐ τι-
ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν.
μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε.
πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν, μέγα. Καὶ δι'
ητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα·
Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι'
δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. Καὶ τὸ θηριωδέ-
ἀδίκημα, μεῖζον. Καὶ τὸ προνοίας, μᾶλλον.
οἱ ἀκούοντες φοβοῦνται μᾶλλον, ἢ ἐλεοῦσι.
ὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρη-
αια, ἢ ὑπερβέβηκεν· οἷον, ὅρκους, δεξιάς, πί-
ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή.
ὸ ἐνταῦθα, οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες· ὅπερ
σιν οἱ ψευδομάρτυρες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδική-
εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; Καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύ-
άλιστα. Καὶ εἰ τοῦτον ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω
ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ. Καὶ
ρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονος γάρ, μὴ δι'
κην δίκαιον εἶναι. Τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα, ἐξ
κης· τὰ δ' ἄγραφα, οὔ. Ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ
τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ
ιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. Περὶ
ὲν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος, εἴρηται.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμε-
νόν ἐστι τῶν εἰρημένων, ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται
τῶν δικανικῶν. Εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμόν, νόμοι,
μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. Πρῶτον μὲν
οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ προτρέπον-
τα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολο-
γούμενον· φανερὸν γάρ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γε-
γραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον,
καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιοτέροις. Καὶ ὅτι τῇ γνώ-
μῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἔστι, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς
γεγραμμένοις. Καὶ ὅτι, τὸ μὲν ἐπιεικὲς αἰεὶ μένει,
καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει, οὐδ' ὁ κοινός· κατὰ φύσιν
γάρ ἐστιν· οἱ δὲ γεγραμμένοι, πολλάκις· ὅθεν εἴρηται
ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γάρ,
ὅτε ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ
τὸν ἄγραφον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἰεί ποτε·
Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον ἀνδρὸς οὐδενός.

Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον,
ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν· ὥστ' οὐ νόμος, ὁ γεγραμμένος·
οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. Καὶ ὅτι ὥσ-
περ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ
κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. Καὶ ὅτι βελτίονος
ἀνδρός, τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις χρῆ-
σθαι, καὶ ἐμμένειν. Καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐ-
δοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ· οἷον, ἐνίοτε, ὁ μέν, κε-
λεύει κύρια εἶναι, ἅττ' ἂν σύνθωνται· ὁ δέ, ἀπαγο-
ρεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. Καὶ εἰ ἀμ-
φίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν ἐφ' ὁποτέραν τὴν
ἀγωγήν, ἢ τὸ δίκαιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον· εἶ-
τα τούτῳ χρῆσθαι. Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα ἐφ' οἷς
ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον
τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. Ἐὰν
δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμῃ τῇ
ἀρίστῃ λεκτέον ἐστίν· ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνε-
κα δικάζειν ἐστίν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ ὅ, τι λέγει ὁ
νόμος, μὴ ἐπιορκῇ. Καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν
αἱρεῖται οὐδείς, ἀλλὰ τὸ αὑτῷ. Καὶ ὅτι οὐδὲν δια-
φέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. Καὶ ὅτι ἐν ταῖς
ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, οἷον
τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ
ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. Καὶ
ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἔστιν
ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. Καὶ
περὶ μὲν τῶν νόμων, οὕτω διωρίσθω. Περὶ δὲ μαρτύ-
ρων· μάρτυρές εἰσι διπλοῖ, οἱ μὲν παλαιοί, οἱ δὲ πρόσ-
φατοι. Καὶ τούτων, οἱ μέν, μετέχοντες τοῦ κινδύ-
νου· οἱ δέ, ἐκτός. Λέγω δέ, παλαιοὺς μέν, τούς τε
ποιητάς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φα-
νεραί· οἷον, Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο πε-
ρὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ
Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου
τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων ὅτι πάλαι
ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων,

Εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυῤῥότριχι, πατρὸς ἀκούειν.

Περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων, οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες.
Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων, καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θε-
μιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος.
Ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία ἐστίν·
οἷον, εἴ τις συμβουλεύει μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα,
τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, Μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέρον-
τα. Καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος ᾧ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. Καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρές εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή. Περὶ δὲ τοῦ ποῖον, οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον. [Οἱ δ' ἄπωθεν, καὶ περὶ τούτων πιστότατοι.] Πιστότατοι δὲ, οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. [Πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν·] μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἔστι, τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. Καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. Ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. Καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι, αἱ μὲν, περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. Καὶ αἱ μὲν, περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ, περὶ τοῦ ἤθους. Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐδέποτέ ἐστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους, ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν, ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν, τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον. Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν, οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἂν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν. Ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη, νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. Καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι, τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. Καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος, συνθήκη τίς ἐστιν· ὥστε ὅστις ἀπιστεῖ, καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. Ἔτι δὲ, πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων, καὶ τὰ ἑκούσια, κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκύρων γιγνομένων, ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. Καὶ τἄλλα δὲ ὅσα ἁρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν. Ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχέσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ, τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. Εἶτα ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστής· οὔκουν τοῦτο σκεπτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. Καὶ τὸ μὲν δίκαιον, οὐκ ἔστι μεταστρέψαι, οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ· πεφυκὸς γάρ ἐστι. Συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. Πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. Ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συν[θή]καις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι [illegible] ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, [illegible] ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμ[ον]. [illegible] δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾶν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς [illegible] καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐ[illegible] ὁμοίως. Αἱ δὲ βάσανοι, μαρτυρίαι τινές εἰσι· [illegible] δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστι. [illegible]ουν χαλεπὸν οὐδὲν, περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τ[illegible] χόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, [illegible] ἐστὶν, ὅτι ἀληθεῖς μόναι τῶν μαρτυριῶν εἰσιν [illegible] ἐάν τε ὑπεναντίαι ὦσι, καὶ μετὰ τοῦ ἀμφισβ[ητοῦντος], διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθ' ὅλου τοῦ [illegible] τῶν βασάνων· οὐδὲν γὰρ ἧττον ἀναγκαζόμενοι [illegible] δῆ λέγουσιν, ἢ τἀληθῆ· καὶ διακαρτεροῦντες μ[illegible] τἀληθῆ· καὶ ῥᾳδίως καταψευδόμενοι, ὡς παυ[illegible] θᾶττον. Δεῖ δ' ἔχειν ἐπαναφέρειν ἐπὶ τοιαῦτα [illegible] νημένα παραδείγματα, ἃ ἴσασιν οἱ κρίνοντες. [illegible] δὲ ὅρκων, τετραχῶς ἐστι διελεῖν· ἢ γὰρ δίδω[σι] [illegible] λαμβάνει, ἢ οὐδέτερον· ἢ τὸ μὲν, τὸ δ' οὔ· [illegible] των ἢ δίδωσι μὲν, οὐ λαμβάνει δέ· ἢ λαμβάνει [illegible] δίδωσι δέ. Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα, εἰ ὀμώμο[illegible] τος] ἢ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὑπ' ἐκείνου. Οὐ δίδωσι [illegible] ὅτι ῥᾳδίως ἐπιορκοῦσι. Καὶ διότι, ὁ μὲν ὀμό[illegible] ἀποδίδωσι· τοὺς δὲ, μὴ ὀμόσαντος, οἴεται κα[illegible] ζειν. Καὶ ὡς οὗτος ὁ κίνδυνος κρείττων ὁ ἐν [illegible] κασταῖς· τοῖς μὲν γὰρ, πιστεύει· τῷ δὲ, οὔ. [illegible] βάνει δὲ, ὅτι ἀντὶ χρημάτων ὅρκος. Καὶ [illegible] φαῦλος, κατωμόσαιτο ἄν· κρεῖττον γὰρ ἕνεκά τ[illegible] λον εἶναι, ἢ μηδενός· ὀμόσας μὲν γὰρ, ἕξει· [illegible] σας δὲ, οὔ. Οὕτω δὲ δι' ἀρετὴν ἂν εἴη, ἀλ[λ'] [illegible] ἐπιορκίαν τὸ μή· καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους ἁρ[illegible] οὐκ ἴση πρόκλησις αὕτη· ἀσεβεῖ πρὸς εὐσε[βῆ] [illegible] ὁμοία καὶ εἰ ἰσχυρὸς ἀσθενῆ πατάξαι, ἢ [illegible] προκαλέσαιτο. Εἰ δὲ λαμβάνει, ὅτι πιστεύ[ει] [illegible] ἐκείνῳ δ' οὔ. Καὶ τὸ τοῦ Ξενοφάνους μετα[illegible] τα, φατέον οὕτως, ἴσον εἶναι· ἐὰν μὲν ὁ ἀσεβ[ὴς] [illegible] ὁ εὐσεβὴς δ' ὀμνύῃ· δεινόν τε, τὸ μὴ ἐθέλει[ν] [illegible] ὑπὲρ ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. [illegible] δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς [illegible] Καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσ[θαι] [illegible] γὰρ δίδωσι κρίνειν. Καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ [illegible] ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. [illegible] καθ' ἕκαστον δῆλον, πῶς λεκτέον, καὶ συνδυα[illegible] πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει [illegible] νειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμ[βάνειν δὲ] μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλ[ει] [illegible] μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκ[illegible] ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τ[illegible] μένων. Ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, [illegible] τίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικ[εῖν] [illegible] τὸ δὲ ἐπιορκεῖν, ἀδικεῖν ἐστι· τὰ δὲ βίᾳ καὶ [illegible] ἀκούσια. Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ [illegible] ὅτι ἐστὶ τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. [illegible] τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, ὅτι πάντα ἀναι[ρεῖ] [illegible] ἐμμένων οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς [illegible] χρῶνται ὀμόσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν [illegible] οἷς ἂν ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμέν[ουσι]. Καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε. Περὶ μὲν [illegible] ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

RHETORICAE LIBER II.

CAPUT I.

ίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, έγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖ- καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς ύτων πίστεις, ταῦτ' ἐστί. Περὶ γὰρ τούτων τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς περὶ ἕκαστον ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρί- στιν ἡ ῥητορική, (καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρί- καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν·) ἀνάγκη μὴ μόνον πρὸς γον ὁρᾷν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστός, αὶ αὐτὸν ποιόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευά- Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐ- τολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι. Τὸ μὲν ον τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, χρησιμώτερον συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ήν, εἰς τὰς δίκας. Οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φι- αὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πρᾴως ἔχου- λ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ κατὰ μέγεθος ἕτε- ῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρί- ὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μι- τοὐναντίον. Καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ όντι, ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδύ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχε- , τοὐναντίον. Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πι- ὺς λέγοντας, τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. Ἔστι δὲ φρόνησις, καὶ ἀρετή, καὶ εὔνοια. Διαψεύ- γάρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ α ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί. Ἢ γὰρ δι' ἀφρο- ὐκ ὀρθῶς [τοῦτο] δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. Διό- χεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γινώσκον- παρὰ ταῦτα οὐδέν. Ἀνάγκη ἄρα τὸν ἅπαν- ντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πι- θεν μὲν τοίνυν φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι φα- ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον. αὐτῶν γάρ, κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατα- τοιοῦτον. Περὶ δ' εὐνοίας καὶ φιλίας ἐν τὰ πάθη λεκτέον νῦν. Ἔστι δὲ τὰ πάθη, μεταβάλλοντες, διαφέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, αἷς λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργή, ἔλεος, φόβος, ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. Δεῖ ῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ' οἷον πε- , πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσί, καὶ τίσιν εἰ- ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. Εἰ γὰρ τὸ μὲν δύο ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μή, ἀδύνατον τὴν ὀργὴν ἐμποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ- Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγρά- τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, λωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

CAPUT II.

στω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαι- ς διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τινα μὴ προσηκόντως. Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργή, ἀνάγκη τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθέκαστον τινί· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ. Καὶ ὅτι αὐτόν, ἢ τῶν αὐτοῦ τινά τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. Καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονήν, τὴν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γάρ, τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι, ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὑτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὑτῷ δυνατῶν. Διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται.

Ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις, διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. Ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία, ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἔστιν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· (καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθά, ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρά, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν·) τρία δ' ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμός, καὶ ὕβρις. Ὅ τε γὰρ καταφρονῶν, ὀλιγωρεῖ· ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμός, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. Ἐπεὶ οὖν, οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλον [γάρ,] ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει (ἐφοβεῖτο γάρ, καὶ οὐκ ὠλιγώρει) οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντισε γὰρ ἄν, ὥστε φίλος εἶναι. Καὶ ὁ ὑβρίζων δέ, ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις, τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τι γένηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς δρῶντες αὐτούς, ὑπερέχειν μᾶλλον. Διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. Ὕβρεως δέ, ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων, ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον, οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς·

Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας, αὐτὸς ἀπούρας.

Καί,

Ὡσεί τιν' ἀτίμητον μετανάστην·

ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. Προσήκειν δ' οἴονται πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ' ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταὐτῷ ὑπερέχει πολύ· οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικός, ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων, ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος, τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. Διὸ εἴρηται,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.

Καί,

Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. Ἔτι, ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δέ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτός, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοί, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. Αὐτοὶ μὲν γάρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος, ὁ

λυπούμενος· ἐάν τε κατ᾽ εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ τις· οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἄν τε ἀντιπράττῃ τις, ἄν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. Διὸ κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν, τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ, τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ, τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προοδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν, ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. Ἔτι δὲ, ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται, ὃ βούλεται. Διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι· αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. Καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς, μήτ᾽ ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι᾽ ὕβριν. Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δὲ ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς, ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. Ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλλον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ᾽ αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν· καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδῶσιν. Καὶ τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ᾽ ὡς παρ᾽ ἡττόνων. Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας, πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι, μὴ ὀλιγωρεῖν. Τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία· καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ, τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι, σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως, εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. Καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. Ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ᾽ ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρεῖ, ὀργίζονται μᾶλλον. Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. Καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. Καὶ τοῖς ἀρ[...]
πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ [...]
Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ κα[...]
καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικὸν, τὸ μὴ ἀξιοῦν [...]
τας, καὶ αὐτόν. Ποιητικὸν δ᾽ ὀργῆς καὶ [...]
οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὖσα παρὰ μικρόν· [...]
γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· διὰ ἀμ[...]
γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ᾽ ἀμέλεια, ὀλιγωρία [...]
Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ δ[...]
ἅμα εἴρηται. Δῆλον δ᾽ ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατα[...]
ζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως [...]
καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ᾽ [...]
γίζονται, καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται.

CAPUT III.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πρα[...]
καὶ ὀργὴ πρᾳότητι, ληπτέον, πῶς ἔχοντες πρᾷ[...]
καὶ πρὸς τίνας πρᾴως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πρ[...]
ται. Ἔστω δὴ πράϋνσις, κατάστασις καὶ ἠρέμη[...]
γῆς. Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀ[...]
δὲ ἐστιν ἑκούσιον, φανερὸν ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν [...]
ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις [...]
τοις, πρᾷοί εἰσι. Καὶ τοῖς τἀναντία, ὧν ἐ[...]
βουλομένοις· καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοι[...]
οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. Κα[...]
ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχον[...]
κην, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις, παύετα[...]
ὀργῆς. Σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κο[...]
τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας, [...]
κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως [...]
ζεσθαι, παυόμεθα θυμούμενοι. Αἴτιον δ᾽, ὅ[...]
σχυντία, τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ᾽ ἀναισ[...]
ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ κα[...]
νοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. Καὶ τοῖς ταπει[...]
πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γ[...]
λογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ᾽ ἥττους, φοβοῦνται· [...]
μενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. Ὅτι δὲ πρὸς τοὺ[...]
νουμένους παύεται ἡ ὀργὴ, καὶ οἱ κύνες δηλο[...]
δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. Καὶ τοῖς σπου[...]
πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδ[...]
ἀλλ᾽ οὐ καταφρονεῖσθαι. Καὶ τοῖς μεῖζ[...]
σμένοις· καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτου[...]
πεινότεροι γάρ. Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς, μη[...]
σταῖς, μηδ᾽ ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς [...]
ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοί περ αὐτοί. Ὅλως δ᾽ [...]
ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά. Καὶ οὓς φ[...]
ται καὶ αἰσχύνονται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχω[...]
ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ, ἅμα φοβεῖσθαι κα[...]
ζεσθαι. Καὶ τοῖς δι᾽ ὀργὴν ποιήσασιν, ἢ οὐ[...]
ζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι᾽ ὀλιγωρία[...]
νονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγω[...]
μὲν γὰρ ὀλιγωρία, ἄλυπον· ἡ δ᾽ ὀργὴ, μετὰ [...]
Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. Καὶ ἔχοντες [...]
τίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον ὅτι πρᾷοί εἰσιν· [...]
παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατ[...]
σει, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυπίᾳ, καὶ ἡδονῇ [...]
στικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. Ἔτι κεχρονικότ[...]
μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ [...]
Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν μείζω, ἡ παρ᾽ ἄλλο[...]
φθεῖσα τιμωρία πρότερον. Διὸ εὖ Φιλοκράτ[...]
πόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀ[...]
γῇ; οὔπω γε, ἔφη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω δ[...]
βλημένον. Πρᾷοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλο[...]
ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλ[...]

γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆσαν, διὰ
Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον.
ἐὰν ἕλωσι, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν,
ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι
ρίαν οἴονται. Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ,
δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ
ιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν·
ὀργὴ τοῦτο ἦν. Διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν·
νακτοῦσι γὰρ ἧττον κολαζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι.
ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ
ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ, τῶν καθέκαστόν ἐστι·
ν δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. Διὸ ὀρθῶς πεποίηται·
ᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολίπορθον· Polyphemus
ὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο καὶ ὑφ' οὗ, καὶ
ὅτου. Ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθά-
αι, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπον-
τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθη-
γοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. Διὸ εὖ περὶ
Ἕκτορος ὁ ποιητὴς, παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλ-
τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

ωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

ν οὖν, ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις, ἐκ τού-
τῶν τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι
ύτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, ἢ αἰσχύ-
αξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦν-
τοῖς πεποιημένοις.

CAPUT IV.

Τίνας δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φι-
καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν. Ἔστω δὴ τὸ
ιν, τὸ βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθὰ, ἐκείνου
α, ἀλλὰ μὴ αὑτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτι-
εἶναι τούτων. Φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντι-
ύμενος. Οἴονται δὲ φίλοι εἶναι, οἱ οὕτως ἔχειν
ετοι πρὸς ἀλλήλους. Τούτων δὲ ὑποκειμένων,
κη φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ
λγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διά τι ἕτερον, ἀλλὰ δι'
ον. Γιγνομένων γὰρ ὧν βούλονται, χαίρουσι
τες· τῶν ἐναντίων δὲ, λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλή-
σημεῖον, αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. Καὶ οἷς ἤδη
ὰ ἀγαθὰ καὶ κακά· καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ
οῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλε-
ι ἀνάγκη. Ὥστε ἅπερ αὑτῷ, καὶ ἄλλῳ βουλό-
ς, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. Καὶ τοὺς πεποιη-
ς εὖ, φιλοῦσιν, ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ με-
α, ἢ εἰ προθύμως, ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐ-
ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. Καὶ
ς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦντας οὓς αὐτοὶ
οῦσι· καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων
τοῖς. Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦν-
οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν
τοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγα-
φαίνεται εἶναι, καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε βούλεσθαι τὰ
τοῖς ἀγαθά· ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. Ἔτι τοὺς εὖ ποιη-
ους εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευ-
ρίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι. Καὶ τοὺς δικαί-
ς· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι, τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων
ντας· τοιοῦτοι δὲ, οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τού-
ν, οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ
λιστα. Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι· καὶ
ὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. Καὶ οἷς βουλόμεθα
ίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι. Εἰσὶ δὲ τοι-
ῦτοι, οἵ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ
πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομέ-
νοις ὑπ' αὐτῶν, ἢ ἐν τοῖς θαυμάζουσιν αὐτούς. Ἔτι
τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι
δ' οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων,
καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ δυσέριδες. Πάντες γὰρ οἱ
τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι, τἀναντία φαί-
νονται βούλεσθαι. Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι, καὶ τῷ τωθάσαι, +
καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὰ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδου-
σι τῷ πλησίον· δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμε-
λῶς σκώπτοντες. Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα
ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρ-
χειν αὐτοῖς. Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ
ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς,
μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων·
ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους,
μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλά-
κτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλ-
λους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἴονται. Καὶ τοὺς μὴ κακο-
λόγους, μηδὲ εἰδότας, μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μήτε
τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ.
Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπου-
δάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. Καὶ τοὺς πρὸς
αὑτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας
αὐτούς. Καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας. Καὶ
χαίροντας αὐτοῖς. Καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας,
περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ
σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. Καὶ τοὺς ὁμοίους,
καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ
ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίνεται γὰρ οὕτω τὸ, κερα-
μεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας,
ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ, ταὐτὸ καὶ
οὕτω συμβαίνει. Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε
μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες.
Καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. Καὶ
πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλον-
ται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βού-
λονται φίλοι εἶναι. Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττω-
σιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. Καὶ
τοῖς ὁμοίως καὶ τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φι-
λοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους
πάντες φιλοῦσι. Καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους,
καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν
ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. Καὶ τοὺς μὴ πλατ-
τομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα
τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φί-
λους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυ-
νόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε.
Καὶ τοὺς μὴ φοβεροὺς, καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς
γὰρ ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. Εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρία, οἰ-
κειότης, συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ποιητικὰ δὲ
φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ
ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαί-
νεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον. Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μι-
σεῖν φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. Ποιη-
τικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. Ὀργὴ
μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ καὶ
ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶ-
ναι τοιόνδε, μισοῦμεν. Καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ πε-
ρὶ τὰ καθέκαστα· οἷον Καλλίᾳ ἢ Σωκράτει· τὸ δὲ
μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ
τὸν συκοφάντην ἕκαστος. Καὶ τὸ μὲν, ἰατὸν χρόνῳ·
τὸ δ', ἀνίατον. Καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ
δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. Αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ
ὀργιζόμενος· τῷ δὲ, οὐδὲν διαφέρει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν

λυπηρά, αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μάλιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. Καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης· τὸ δ', οὐ μετὰ λύπης. Ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος, λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν, οὔ. Καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ, οὐδενός. Ὁ μὲν γὰρ, ἀντιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους, καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις, ἄγειν. Ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔσται φανερόν.

CAPUT V.

Ἔστω δὴ φόβος, λύπη τις ἢ ταραχὴ, ἐκ φαντασίας μέλλοντος κακοῦ, ἢ φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ. Οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ φοβεῖται· οἷον, εἰ ἔσται ἄδικος ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναται· καὶ ταῦτα, ἂν μὴ πόῤῥω, ἀλλὰ σύνεγγυς φαίνηται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόῤῥω σφόδρα, οὐ φοβοῦνται. Ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐγγὺς, οὐδὲν φροντίζουσιν. Εἰ δὴ ὁ φόβος τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη τὰ τοιαῦτα φοβερὰ εἶναι, ὅσα φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας, εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. Διὸ καὶ τὰ σημεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. Τοιαῦτα δὲ, ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γὰρ, ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται· ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. Καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος, ἄδικος. Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη, δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γὰρ, ὅτι προαιρεῖται μὲν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀεὶ, δύναται δὲ νῦν. Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τὶ ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. Ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπιτοπολὺ, τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. Ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τὶ δεινὸν, φοβεροὶ, ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν, ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. Καὶ οἱ ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. Καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτους. Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους· καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό. Καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. Καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων, οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παῤῥησιαστικοὶ, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ, ὅτι πόῤῥω. Πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥᾴδιαι. Ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα, ἐλεεινά ἐστι. Τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. Εἰ δὴ ἔστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν [illegible] οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα ἃ μὴ οἴονται [illegible] παθεῖν, οὐδὲ τούτους ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ [illegible] ὅτε μὴ οἴονται. Ἀνάγκη τοίνυν φοβεῖσθαι τοὺς [illegible] μένους τὶ παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τούτων, καὶ τα[illegible] καὶ τότε. Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἄν, οὔτε οἱ ἐν [illegible] τυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες· διὸ ὑβρ[illegible] καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοιούτους πλ[illegible] ἰσχὺς, πολυφιλία, δύναμις· οὔτε οἱ ἤδη πεπον[illegible] νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μ[illegible] ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινα [illegible] δα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖ[illegible] ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ· καίτοι οὐδεὶς [illegible] λεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. Ὥστε δεῖ τοιο[illegible] παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτ[illegible] ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μ[illegible] ἔπαθον· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνῦναι πάσχοντας [illegible] πονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντ[illegible] ταῦτα, καὶ τότε ὅτε οὐκ ᾤοντο. Ἐπεὶ δὲ περὶ [illegible] φανερὸν, τί ἐστι, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, καὶ [illegible] στοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων, καὶ τὸ [illegible] ῥεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαῤῥαλέοι, καὶ πῶς [illegible] μενοι θαῤῥαλέοι εἰσί· τό, τε γὰρ θάρσος ἐναντί[illegible] φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ [illegible] τασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων ὡς ἐγγὺς ὄντων, [illegible] δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων. [illegible] δὲ θαῤῥαλέα, τά τε δεινὰ πόῤῥω ὄντα, καὶ τὰ [θαῤῥα]λέα] ἐγγύς. Καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθει[illegible] πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. Καὶ μήτε ἠδικη[illegible] μήτε ἠδικηκότες ὦσιν. Ἀνταγωνισταί τε, ἢ μ[illegible] ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν· ἢ δύναμιν ἔχοντες [illegible] λοι· ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες. [illegible] πλείους ὦσιν οἷς ταῦτα συμφέρει, ἢ κρείττους, ἢ [illegible] Αὐτοὶ δ' οὕτως ἔχοντες, θαῤῥαλέοι εἰσὶν, ἐὰν [illegible] κατωρθωκέναι οἴωνται, καὶ μὴ πεπονθέναι. [illegible] πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ [illegible] φευγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρ[illegible] ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· [illegible] τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις, οἵ τε ἄπειροι χει[illegible] θαῤῥοῦσι τὰ μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες, [illegible] τὴν ἐμπειρίαν. Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβ[illegible] μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι [illegible] ται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν, ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττ[illegible] τῶν ὁμοίων. Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται [illegible] καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες, φοβεροί εἰσι· ταῦτα [illegible] ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, κα[illegible] λων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκ[illegible] ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγίστων. Καὶ ἐὰν μὴ ἠδικη[illegible] ὦσιν, ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, [illegible] ὧν φοβοῦνται. Καὶ ὅλως, ἂν τὰ πρὸς θεοὺς α[illegible] καλῶς ἔχῃ, τά, τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ [illegible] γίων· θαῤῥαλέον γὰρ ἡ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, [illegible] ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμ[illegible] νεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. Καὶ ὅταν πρ[illegible] χειροῦντες, ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν, μηδὲ πείσεσθα[illegible] κατορθώσειν οἴωνται. Καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶ[illegible] θαῤῥαλέων εἴρηται.

CAPUT VI.

Ποῖα δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, [illegible] πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. [illegible] δὴ αἰσχύνη, λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδ[illegible] φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων ἢ γεγ[illegible] των, ἢ μελλόντων. Ἡ δ' ἀναισχυντία, ὀλιγωρία [illegible]

ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. Εἰ δὴ ἔστιν αἰ-
η ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς
ύτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ
ροντίζει· τοιαῦτα δ᾽ ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα
· οἷον, ἀποβαλεῖν ἀσπίδα ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας
καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ᾽ ἀδι-
γάρ. Καὶ τὸ συγγενέσθαι οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ
ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ᾽ ἀκολασίας γάρ. Καὶ τὸ κερ-
ειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ᾽ ἀδυνάτων,
πενήτων ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ,
ἀπὸ νεκροῦ φέρειν· ἀπὸ αἰσχροκερδίας γὰρ καὶ
ευθερίας. Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν, δυνάμενον, εἰς
ατα, ἢ ἧττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ
ἧττον εὐπόρων. Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰ-
καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰ-
καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχη-
μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα
α. Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα, κολακείας· καὶ
γαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν,
ὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ᾽ ἀλγοῦντι· καὶ τἄλλα πάντα ὅσα
τα· κολακείας γὰρ σημεῖα. Καὶ τὸ μὴ ὑπομέ-
πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ
ουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι·
α γὰρ μαλακίας σημεῖα. Καὶ τὸ ὑφ᾽ ἑτέρου εὖ
ειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ, ἃ εὖ ἐποίησεν, ὀνειδί-
μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος σημεῖα.
τὸ περὶ αὐτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὸ
λλότρια, αὐτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ· ὁμοίως
ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν
γα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ
ἰσχυντηλά. Καὶ ἐπὶ τούτοις, τὸ καλῶν ων πάν-
ετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ
ειν. Ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἡλι-
συγγενεῖς· ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη
μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ
ἄλλων ὁμοίως. Πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι᾽
ὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον,
ὐτὸς ἦ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ
όντων. Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι
αῦτα, αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνεί-
Ταῦτα δ᾽ ἐστὶν, ὅσα εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος ἢ
ν αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι. Καὶ τὰ μὲν,
κολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ, εἰς βίαν,
τα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἡ ὑπομονή· καὶ
ἢ ἀμύνεσθαι. Ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά
καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία
ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ
ἀποβαινόντων· οὐδεὶς δὲ δόξης φροντίζει, ἀλλ᾽ ἢ
τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη τούτους αἰσχύνεσθαι,
όγον ἔχει. Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ
θαυμάζει, καὶ ὑφ᾽ ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι,
πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς
ης. Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων,
θαυμάζουσι τούτους, οἳ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τι-
· ἢ παρ᾽ ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς,
ἐκεῖνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρῶντες. Φιλοτιμοῦνται
ρὸς τοὺς ὁμοίους. Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευ-
ν τῶν φρονίμων· τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε πρεσβύτεροι
οἱ πεπαιδευμένοι. Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ
ανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, ἐν ὀφθαλμοῖς
αἰδῶ. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλ-
αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ
φθαλμοῖς ἀμφότερα. Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα

ἐνόχους· δῆλον γὰρ, ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. Καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾷν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον ὅτι νεμεσᾷ. Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλλειν. Ἐξαγγελτικοὶ δὲ, οἵ τε ἠδικημένοι, διὰ τὸ παρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. Καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις· οἷον, χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. Καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. Διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς. Τοιοῦτοι δ᾽ οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται· διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους· καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. Αἰσχύνονται δ᾽ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα· οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τούτων. Ὅλως δ᾽ οὐκ αἰσχύνονται, οὔθ᾽ ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ἀλλὰ τοῖς μὲν γνωρίμους, τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄποθεν, τὰ πρὸς τὸν νόμον. Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι, αἰσχυνθεῖεν ἄν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς, οἵους ἔφαμεν εἶναι οὓς αἰσχύνονται. Ἦσαν δὲ οὗτοι, ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ᾽ ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες. Καὶ οὗτοι, ἢ ὁρῶντες· ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἃ ἂν ψηφίσωνται· ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. Καὶ ὅταν ἔχωσιν, ἃ καταισχυνοῦσιν ἔργα καὶ πράγματα, ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί. Εἰσὶ δ᾽ οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους, καὶ ποιοῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι. Καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδόσιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν. Ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν· Τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη, ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; Περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης, ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

CAPUT VII.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν, δῆλον ἔσται. Ἔστω δὴ χάρις, καθ᾽ ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ, μὴ ἀντὶ τινὸς, μηδ᾽ ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ᾽ ἵνα ἐκείνῳ τι. Μεγάλη δ᾽ ἂν, ἢ σφό-

δρα δεομένων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. Δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον ὁ ἔρως. Καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. Διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ τὸν καιρὸν, κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. Ἀνάγκη οὖν μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. Ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ καὶ δεήσει· τοὺς δὲ, ὑπηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας. Φανερὸν δὲ, καὶ ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ, ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἦν χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν· ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν, εἴτε εἰδότες, εἴτε μή· ἀμφοτέρως γάρ τι ἀντὶ τινός· ὥστε οὐδὲ οὕτως ἂν εἴη χάρις. Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ. Σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν· καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς ἢ ταὐτὰ, ἢ ἶσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. Ἢ εἰ φαῦλα, εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ δεῖσθαι φαύλων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

CAPUT VIII.

Ποῖα δὲ ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. Ἔστω δὴ ἔλεος, λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ, τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινα· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν, ὑπάρχειν τοιοῦτον οἷον οἰήσεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινὰ, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον. Διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ· οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρχειν τἀγαθὰ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν· οἵ τε πεπονθότες ἤδη, καὶ διαπεφευγότες. Καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οἱ ἀσθενεῖς. Καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. Καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὑτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν, τὰ εἰρημένα. Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὀργῇ, ἢ θάῤῥει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα· μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι· ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. Κἂν οἴωνταί τινας εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται ἀξίους εἶναι κακοῦ. Ὅλως δὴ, ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὑτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὑτῷ, ἢ τῶν αὑτοῦ. Ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται· ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. Ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ [illegible] ἡ τύχη αἰτία κακῶν, μέγεθος ἐχόντων. Ἔστι δὲ [illegible] νηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι καὶ αἰκίαι, καὶ [illegible] μάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς [illegible] δεια. Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγο[illegible] λία· διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ [illegible] θων, ἐλεεινόν· αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία· καὶ [illegible] ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβ[illegible] καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο. Καὶ τὸ πεπονθότος [illegible] σθαι τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθει τὰ παρὰ βασ[illegible] τεθνεῶτι κατεπέμφθη. Καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγο[illegible] ἀγαθὸν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. Ἐφ' [illegible] μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τοιαῦτά ἐστιν. Ἐλε[illegible] δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσι [illegible] κειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὑτοὺς μέλ[illegible] τας, ἔχουσι. Διὸ καὶ Ἄμασις, ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ [illegible] νῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν, οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν, [illegible] τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν· [illegible] δὲ δεινόν. Τὸ γὰρ δεινὸν, ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ [illegible] κρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρή[illegible] μον. Ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ [illegible] Καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι, κατὰ ἡλικίαν, κατὰ [illegible] κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι [illegible] τούτοις μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι. [illegible] γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὑτῶν [illegible] βοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. [illegible] δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά εἰσι, τὰ δὲ μ[illegible] στὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα οὔτ' ἐλπίζοντες [illegible] μεμνημένοι ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· [illegible] κη, τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς [illegible] ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει ἐλεεινοτέρους [illegible] Ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν, πρὸ [illegible] των ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. Κα[illegible] γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα [illegible] τὸ αὐτό. Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, [illegible] τάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Κα[illegible] γους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτ[illegible] Καὶ μάλιστα, τὸ σπουδαίους εἶναι, ἐν τοῖς τοιού[illegible] καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα, δ[illegible] ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ [illegible] ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου [illegible] πάθους.

CAPUT IX.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν, μάλιστα μὲν, ὃ καλ[illegible] νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακο[illegible] πραγίαις, ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ, καὶ ἀπὸ τ[illegible] αὐτοῦ ἤθους, τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπρα[illegible] γίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ. Δεῖ [illegible] ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς, συνάχθεσθαι [illegible] καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δ' εὖ, νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ, τὸ π[illegible] τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδο[illegible] τὸ νεμεσᾶν. Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλε[illegible] τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συνεγγὺς ὂν [illegible] ταὐτὸν τῷ νεμεσᾶν· ἔστι δὲ ἕτερον. Λύπη γὰρ τ[illegible] ραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν, [illegible] οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. Τὸ [illegible] μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τ[illegible] πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ [illegible] ἔσται, τὸ μὲν, φθόνος· τὸ δὲ, νέμεσις· ἀλλὰ φ[illegible] ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη, καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι α[illegible] τῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. Φα[illegible] νερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη το[illegible] τοις. Ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κα[illegible]

Butler says it's a natural tendency — Hobbes that it is because we are afraid for our selves: Rhet. the unworthiness of the suf[illegible] [illegible]

ραγοῦσιν, ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς
ντίοις κακοπραγοῦσιν. Οἷον, τοὺς πατραλοίας
μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐδεὶς ἂν λυ-
θείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις·
δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ' ἀξίαν·
ω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγ-
γὰρ ἐλπίζειν ὑπάρξαι ἄν, ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐ-
Καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ
αντία, τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαι-
κος καὶ φθονερός· ἐφ' ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνο-
καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον τοῦτον ἐπὶ τῇ στερή-
καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. Διὸ κωλυτικὰ
ἐλέους πάντα ταῦτ' ἐστί· διαφέρει δέ, διὰ τὰς εἰ-
νας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπαν-
μοίως χρήσιμα. Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμε-
λέγωμεν, τίσιν τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς
τες αὐτοί· εἶτα μετὰ ταῦτα, περὶ τῶν ἄλλων.
ρὸν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμε-
λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν,
ον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς
τοῖς νεμεσᾷν. Οὐδεὶς γάρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος,
ρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ
ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσιν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ,
υνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἁπλῶς εἰ-
ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί, καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες
θά, οἷον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
δὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει,
κη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθόν, ἐὰν νεωστὶ
ες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον
ῶν. Μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦν-
ῶν πάλαι καὶ διὰ γένους. Ὁμοίως δὲ καὶ ἄρ-
ς, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὔτεκνοι,
τιοῦν τῶν τοιούτων, κἂν διὰ ταῦτα ἄλλό τι ἀγα-
γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα
ον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι, ἄρχοντες διὰ τὸν
τον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
ἄλλων. Αἴτιον δ' ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν
οἱ δ' οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν,
ές δοκεῖ· ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν.
ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν, οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον,
τίς ἐστιν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον· οἷον, ὅπλων
ος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ
ι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ
εὐγενέσιν. Ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἁρμότ-
ος τυγχάνῃ, νεμεσητόν, καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττο-
φισβητεῖν· μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ·
καὶ τοῦτ' εἴρηται,

αντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
εὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο.

μή, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι· οἷον,
μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη
μουσικῆς. Οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἅ,
ύτων δῆλον· ταῦτα γάρ, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν.
δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄν-
ῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ
ῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαι-
Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι
νωσι· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι.
ὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοί τινων πράξεων, καὶ
τα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι
τυγχάνουσι. Καὶ ὅλως, οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑ-
ῶν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τούτοις, καὶ
ν. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ

ἀφιλότιμοι, οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον, οὗ αὑτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. Ὥστε ἂν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

CAPUT X.

Δῆλον δέ, καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐπραγίᾳ φαινομένῃ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι' ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται. Ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ' ἡλικίαν, καθ' ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. Καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει, τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διό, οἱ μεγάλα πράττοντες, καὶ εὐτυχοῦντες, φθονεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὑτῶν φέρειν. Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. Καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. Καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι, φθονεροὶ περὶ τοῦτο. Καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. Ἐφ' οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστί, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὑτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι. Φανερὸν δὲ καί, οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὅθεν εἴρηται,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται·

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὑτοῖς ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις λείπεσθαι· οὐδ' ὧν πολὺ ὑπερέχειν. Ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς, καὶ ἀντεραστάς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη τούτοις μάλιστα φθονεῖν· ὅθεν εἴρηται, Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. Καὶ τοῖς ταχύ, ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γάρ, ὅτι παρ' αὑτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. Καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτηντό ποτε· διὸ πρεσβύτεροί γε νεωτέροις. Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτό, τοῖς ὀλίγα, φθονοῦσι. Δῆλον δέ, καὶ ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. Ὥστε, ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ' ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι, ὦσιν οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

CAPUT XI.

Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ' ἐστὶ δῆλον· εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις

ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων, καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ' ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστι· (διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν, φαῦλον, καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ αὑτὸν παρασκευάζει διὰ τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον·) ἀνάγκη δὴ, ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα, πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὑτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων. Εἰ δέ ἐστι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐεργετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας, καὶ τοὺς ἀγαθούς· καὶ ὅσων ἀγαθῶν ἀπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον, πλοῦτος καὶ κάλλος, μᾶλλον ὑγιείας. Φανερὸν δὲ, καὶ οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι, ζηλωτοί· ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. Ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται, ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων. Καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζηλῶσαί τινας ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. Διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. Δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

CAPUT XII.

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. Λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον· ἕξεις δὲ, ἀρετὰς καὶ κακίας. Εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. Ἡλικίαι δέ εἰσι, νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. Τύχην δὲ λέγω, εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. Οἱ μὲν οὖν νέοι, τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. Καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν, μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. Καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. Ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ. Καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν, οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. Καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις. Καὶ ἄμφω ταῦτα μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. Καὶ οὐ κακοήθεις, ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. Καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. Καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. Καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς, τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἡ δὲ μνήμη, τοῦ παροιχομένου. Τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον, πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, βραχύ. Τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. Καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. Καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν, μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ, θαῤῥεῖν ποιεῖ. Οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται, τό, τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαῤῥαλέον ἐστί. Καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων, μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἤθει ζῶσι μᾶλλον ἢ τῷ λογισμῷ· ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς, τοῦ συμφέροντος· ἡ δ' ἀρετὴ, τοῦ καλοῦ. Καὶ φιλόφιλοι καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδὲν, ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἄλλα πάντα ὁμοίως. Οἱ καὶ εἰδέναι πάντα οἴονται, καὶ διϊσχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ, πάντα ἄγαν. Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. Καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὑτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν, ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. Ἡ γὰρ εὐτραπελία, πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. Τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθός ἐστι.

CAPUT XIII.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι, καὶ παρηκμακότες, σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη. Διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδὲν, ἧττόν τι ἢ ἅπαντα, ἢ δεῖ. Καὶ οἴονται, ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δὲ οὐδέν. Καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια, τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. Ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι, διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δὲ, δι' ἐμπειρίαν. Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην, καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. Καὶ μικρόψυχοι, διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. Καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. Καὶ δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται

ῖς νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ, θερμοί.
στε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ
φόβος κατάψυξίς τίς ἐστι. Καὶ φιλόζωοι, καὶ μά-
τα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶ-
τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα
θυμοῦσι. Καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον, ἢ δεῖ· μικροψυ-
γάρ τις καὶ αὕτη. Καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν,
οὐ πρὸς τὸ καλὸν, μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοι
ι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον, αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι· τὸ δὲ
ὸν, ἁπλῶς. Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυν-
οί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ
τοῦ συμφέροντος, ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. Καὶ
λπιδες, διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν
γμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ
ὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. Καὶ ζῶσι τῇ
ῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ βίου τὸ μὲν λοι-
ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς, πολύ· ἔστι δὲ ἡ
λπὶς, τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη, τῶν παροιχομέ-
Ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· δια-
ῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι
ἥδονται. Καὶ οἱ θυμοὶ, ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθε-
δέ. Καὶ αἱ ἐπιθυμίαι, αἱ μὲν ἐκλελοίπασιν, αἱ δὲ
νεῖς. Ὥστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ
τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σω-
κοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι
ασι καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. Καὶ μᾶλλον ζῶ-
τὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογι-
, τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος, τῆς ἀρετῆς ἐστι.
τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς
ν. Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ
αὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ, διὰ φιλανθρωπίαν·
, δι' ἀσθένειαν. Πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι
ῖς παθεῖν· τοῦτο δ' ἦν ἐλεητικοῦ. Ὅθεν ὀδυρ-
εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναν-
γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι. Τῶν μὲν οὖν
καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. Ὥστ'
ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγο-
ς λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς
ενοι τοῖς λόγοις, τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ,
ἱ λόγοι.

CAPUT XIV.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ
ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν·
οὔτε σφόδρα θαῤῥοῦντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοι-
ν· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω
τες. Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπι-
ντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον.
οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ
έρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. Καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ,
πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. Ὁμοίως
αὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. Καὶ σώ-
νες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης·
ὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διῄρηται ταῦτα· εἰ-
ὰρ οἱ μὲν νέοι, ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρε-
τεροι, σώφρονες καὶ δειλοί. Ὡς δὲ καθόλου εἰ-
, ὅσα μὲν διῄρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν
λίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλου-
ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον.
άζει δὲ τὸ μὲν σῶμα, ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, μέ-
τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ, περὶ τὰ ἑνὸς
πεντήκοντα. Περὶ μὲν οὖν νεότητος καὶ γήρως
ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω το-
α.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν, καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι, τὸ φιλοτιμότερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια, ἐντιμότης προγόνων ἐστί. Καὶ καταφρονητικὸν, καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν, κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ, κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτελεῖς. Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. Ἐξίσταται δὲ, τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου· τὰ δὲ στάσιμα, εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα· οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

CAPUT XVI.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι, πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. Ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τ' ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. Ὁ γὰρ πλοῦτος, οἷον τιμή τίς ἐστι τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ. Καὶ τρυφεροὶ καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν, διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι, διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. Ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων, πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος, ἐρομένην, πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν; πλούσιον εἰπεῖν· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾷν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις [,ἔφη,] διατρίβοντας. Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄξιον ἄρχειν. Καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθους, ὁ πλοῦτός ἐστι. Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ τοῖς πάλαι τὰ ἤθη, τῷ ἅπαντα μᾶλλον, καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. Καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

CAPUT XVII.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ, τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίω. Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ περὶ τὴν δύναμιν. Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ μὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης, μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. Καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι. Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ μέγισται δοκοῦσαι εἶ-

ναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν. Καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. Ὑπερηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. Ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσιν, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. Περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν ἐναντίων φανερά ἐστιν· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

CAPUT XVIII.

Ἐπεὶ δ' ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί· περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου· ἔστι δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ ἢ ἀποτρέπῃ· οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτής, ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα τὸν λόγον ποιεῖται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτήν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν· ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστι κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῖν διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν. Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. Ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. Τούτων δὲ διωρισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες, ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. Ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν, οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονὸς, τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον, τοῖς συμβουλευτικοῖς.

CAPUT XIX

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. Ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατὸν ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι, καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον. Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεπώτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται, οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. Καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρχὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. Καὶ ὧν ἡ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. Καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ τὰ μέρη. Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑποδήματα δύναται. Καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτών. Καὶ εἰ τὸ γένος ὅλον τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. Καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. [...] εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται,

> Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
> Ἡμῖν ἀνάγκῃ καὶ τύχῃ προσγίγνεται.

Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, [...] ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. Πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· [...] ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. Καὶ εἰ [...] καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. [...] εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. Καὶ [...] νατὸν, καὶ ὠργίζετο. Καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, [...] ποιοῦσιν, οἱ μὲν φαῦλοι, δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' [...] ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. Καὶ εἰ ἔμελλε [...] σθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ [...] σαι. Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα πεφύκει πρὸ ἐκείνου [...] ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε· [...] εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. Καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον [...] γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. [...] τούτων ἁπάντων, τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις· καὶ [...] τοῦ ἐσομένου, ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν, ἔσται. Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. [...] ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· [...] γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, [...] μὴ μέλλοντα. Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίγνεσθαι· οἷον εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς ὕσαι. [...] τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονός τε καὶ ἐλάττονος

ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων
ν ἐστι φανερόν. Εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευ-
οῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν καὶ περὶ τοῦ μείζο-
ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος. Ὥστ' ἐπεὶ καθ' ἕκαστον
λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον,
συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερὸν
δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. Τὸ δὲ
ὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπερ-
ς, κενολογεῖν ἐστι· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν
ίαν τῶν καθόλου, τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων.
ὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέ-
εν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ
έθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω
τα.

CAPUT XX.

Λοιπὸν δέ, περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰ-
, ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. Εἰσὶ δ' αἱ κοι-
πίστεις, δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα·
ὴ γνώμη, μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. Πρῶτον μὲν
περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγω-
ὸ παράδειγμα· ἡ δ' ἐπαγωγὴ, ἀρχή. Παραδειγ-
ων δ' εἴδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγμα-
εἶδος, τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δέ, τὸ
ὸν ποιεῖν. Τούτου δ' ἓν μὲν, παραβολή· ἓν δέ,
οι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. Ἔστι δὲ τὸ
παράδειγμα τοιόνδέ τι, ὥσπερ εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ
ς βασιλέα παρασκευάζεσθαι, καὶ μὴ ἐᾷν Αἴγυ-
χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρό-
ν διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δέ, διέβη.
πάλιν, Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ
βε· λαβὼν δέ, διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ,
βήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. Παραβολὴ δέ, τὰ
ρατικά· οἷον εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κλη-
οὺς ἄρχειν· ὅμοιον γάρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλη-
κληροίη, μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἳ
άχωσιν· ἢ τῶν πλωτήρων ὅν τινα δεῖ κυβερνᾷν
ρώσειεν, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστά-
ον. Λόγος δέ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν,
Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησίχορος μὲν
, ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων
λαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώμα-
τἄλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· Ὡς ἵππος
εἶχε λειμῶνα μόνος· ἐλθόντος δ' ἐλάφου, καὶ δια-
είροντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι
ἔλαφον, ἠρώτα τιν' ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐ-
κολάσαι τὸν ἔλαφον. Ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χα-
ν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια. Συν-
λογήσαντος δὲ καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσα-
αι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ
ς, ἔφη, ὁρᾶτε, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι
ωρήσασθαι, ταὐτὸ πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ
ινὸν ἤδη ἔχετε, ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα·
δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δουλεύ-
ε ἤδη Φαλάριδι. Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνη-
ρῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη, Ἀ-
πεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν, ἀπωσθῆναι εἰς φάραγ-
· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι, πολὺν χρόνον κακοπα-
ῖν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐτῆς· ἐχῖ-
ν δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοικτείραντα
ωτᾷν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς· τὴν δὲ οὐκ
ν· ἐρομένου δὲ, διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗτοι μὲν πλήρεις
ν ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν αἷμα· ἐὰν δὲ τού-
ς ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πεινῶντες, ἐκπιοῦνταί
μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ
ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάπτει· πλούσιος
γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀποκτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι
πένητες, οἳ ὑμῖν ἀναλώσουσι τὰ κοινὰ κλέπτοντες.
Εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν
τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα,
χαλεπόν· λόγους δέ, ῥᾷον. Ποιῆσαι γὰρ δεῖ ὥσπερ
καὶ παραβολὰς, ἄν τις δύνηται τὸ ὅμοιον ὁρᾷν, ὅπερ
ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. Ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι
τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύ-
σασθαι, τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. Δεῖ δὲ χρῆσθαι
τοῖς παραδείγμασι, μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς
ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δ', ὡς
μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι.
Προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητο-
ρικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιλε-
γόμενα δέ, μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς, πανταχοῦ πιθα-
νός. Διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν·
ἐπιλέγοντι δέ, καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ
εἷς χρήσιμος. Πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ
πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

CAPUT XXI.

Περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος τί ἐστι γνώμη, μάλιστ'
ἂν γένοιτο φανερὸν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τί-
σιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις.
Ἔστι δὲ γνώμη, ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέ-
καστον· οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου·
οὔτε περὶ πάντων καθόλου· οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμ-
πύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ
αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράσσειν. Ὥστ' ἐπεὶ
τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμός ἐστι,
σχεδὸν τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ
αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί
εἰσιν. Οἷον,

Χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων πέφυκ' ἀνὴρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

Τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας,
καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν· οἷον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν, ἀργίας,
Φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ.

Καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν, ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅστις ἔστ' ἐλεύθερος

γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα·

Ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

Εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη τέτταρα εἶναι
γνώμης εἴδη· ἢ γὰρ μετ' ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπι-
λόγου. Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι πα-
ράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μη-
δὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. Τούτων δ' ἀνάγκη,
τὰς μὲν, διὰ τὸ προεγνῶσθαι, μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου·
οἷον,

Ἀνδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ·

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω· τὰς δ' ἅμα λε-
γομένας, δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἷον,

Οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου, αἱ μὲν, ἐνθυμήματος μέρος εἰ-
σίν· ὥσπερ,

Χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων·

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέ-
ρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. Εἰσὶ δ' αὗται, ἐν

ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον· οἷον ἐν τῷδε,

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

Τὸ μὲν γὰρ φάναι, μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, θνητὸν ὄντα, τὸ διὰ τί λέγει. Ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ' ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον, γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἴ τις εἴποι, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ' ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι· ἢ τοῦτο προειπόντα, ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. Περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. Ἁρμόττει δ' ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη· οἷον. εἴ τις λέγοι ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν, ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν. Ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. Σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. Καθόλου δὲ μὴ ὄντος, καθόλου εἰπεῖν, μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις, ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. Χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης·

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας,

Ξυνὸς ἐνυάλιος.

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα, καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

Ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν, καὶ γνῶμαί εἰσιν· οἷον παροιμία, Ἀττικὸς πάροικος. Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν, καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, Γνῶθι σαυτόν· καὶ τὸ Μηδὲν ἄγαν· ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ἐστίν. Ἔστι δὲ, παθητικῶς μὲν, εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη, ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὑτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν αὑτὸν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε. Τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον· ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δ' ἐμοὶ τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. Καὶ οὐδὲ τὸ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς τε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ, διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἐάν τις καθόλου λέγων, ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. Ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ, καὶ πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφανσίς ἐστι· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγ-

χάνουσιν. Οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχῃ κεχρημένος ἢ [illegible]
κνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος, οὐδὲν [illegible]
τονίας χαλεπώτερον· ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον [illegible]
ποιΐας. Ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, πῶς τυγχάν[illegible]
ποῖα προϋπολαμβάνοντες· εἶθ' οὕτω περὶ τούτων [illegible]
θόλου λέγειν. Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν [illegible]
γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ [illegible]
τοὺς λόγους. Ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις [illegible]
ἡ προαίρεσις. Αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο π[illegible]
διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα [illegible]
λου περὶ τῶν προαιρετῶν· ὥστ' ἂν χρησταὶ [illegible]
γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν [illegible]
τα. Περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα [illegible]
αὐτῆς, καὶ πῶς χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφ[illegible]
ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα.

CAPUT XXII.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν, [illegible]
τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα, τοὺς τόπους [illegible]
λο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. Ὅτι μὲν [illegible]
ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν, εἴρηται πρότ[illegible]
καὶ πῶς συλλογισμὸς καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτ[illegible]
Οὔτε γὰρ πόῤῥωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα [illegible]
άγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς, διὰ μῆκος· τὸ δὲ, [illegible]
λεσχία, διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. Τοῦτο γὰρ αἴτιον [illegible]
τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν [illegible]
παιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ π[illegible]
τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους [illegible]
Οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· [illegible]
ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. Ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων [illegible]
δοκούντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· [illegible]
τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. Καὶ τοῦτο [illegible]
ὅτι οὕτω φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς [illegible]
στοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, [illegible]
καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ [illegible]
βεῖν, ὅτι περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι, [illegible]
πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ' ὁποιῳοῦν, ἀναγκ[illegible]
κατὰ τούτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα, ἢ πάντα, [illegible]
ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχων, ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις [illegible]
άγειν. Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν δυνάμεθα συμ[illegible]
λεύειν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμ[illegible]
μὴ ἔχοντες, τίς ἡ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτ[illegible]
πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὕτη πόση· καὶ πρόσοδοι [illegible]
νες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέμους [illegible]
πολεμήκασι, καὶ πῶς, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα. [illegible]
ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχ[illegible]
ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλ[illegible]
πραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. Ἐκ γὰρ [illegible]
ὑπαρχόντων, ἢ δοκούντων ὑπάρχειν καλῶν, ἐπαιν[illegible]
πάντες. Ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντ[illegible]
σκοποῦντες τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπ[illegible]
χειν· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, [illegible]
τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους καὶ [illegible]
στεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδ[illegible]
τας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρ[illegible]
μα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. Ὡς δ' αὔτως [illegible]
κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπ[illegible]
χόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦν[illegible]
Οὐδὲν δὲ διαφέρει, περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμον[illegible]
ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταὐτὸ τοῦτο δρᾷν. Καὶ [illegible]
συμβουλεύοντα τῷ Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέ[illegible]
τα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ α[illegible]
τὰ ὑπάρχοντα ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν ληπτέον, [illegible]
τούτων λέγωμεν ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι [illegible]

άρχει ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμε-
, εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δέ, εἴ τι
υφέρον ἢ βλαβερόν. Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ
άγματος ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγα-
ν ἢ μὴ ἀγαθόν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ,
ῷ ἀγαθῷ. Ὥστ' ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνον-
ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώ-
ον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβά-
σιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ
λόγου· δῆλον γάρ, ὅτι ἀδύνατον ἄλλως δεικνύναι·
ερὸν ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶ-
περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομέ-
καὶ τῶν ἐπικαιροτάτων. Περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου
ομένων, ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα
ἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λό-
· καὶ περιγράφοντα, ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ
γματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρ-
των, τοσούτῳ ῥᾷδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον,
ούτῳ οἰκειότερα, καὶ ἧττον κοινά. Λέγω δέ, κοι-
μέν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα ὅτι ἄνθρωπος, καὶ
τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο·
τα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν
λον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην· ἴδια
ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ
κτεῖναι τὸν Ἕκτορα, τὸν ἄριστον τῶν Τρώων· καὶ
Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν, ἄτρω-
ὤν· καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστρά-
ε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Εἷς μὲν οὖν τρόπος
ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. Τὰ δὲ
χεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέ-
καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. Πρῶτον δ' εἴ-
μεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. Ἔστι γὰρ
ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γάρ, δεικτικά
, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δέ, ἐλεγκτικά· καὶ δια-
ει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, ἔλεγχος καὶ συλλο-
μός. Ἔστι δέ, τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα, τὸ ἐξ
λογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικόν, τὸ τὰ ἀνο-
ογούμενα συνάγειν. Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ
στων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχον-
οἱ τόποι· ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκα-
ν εἰσίν· ὥστ' ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τό-
, περὶ ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ
αίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημά-
, καὶ ἕξεων· ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι
ότερον οἱ τόποι. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθό-
περὶ ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν, παρασημαι-
μενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς καὶ τοὺς ἀποδεικτικούς, καὶ
ς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐν-
μημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. Δηλωθέν-
ν δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορί-
μεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

CAPUT XXIII.

Ἔστι δὲ εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν, ἐκ τῶν ἐναν-
ων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρ-
ι· ἀναιροῦντα μέν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα
, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν, ἀγαθόν· τὸ
ὰρ ἀκολασταίνειν, βλαβερόν. Ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνια-
ῷ, Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, με-
 τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. Καὶ·

Εἴπερ γὰρ οὐδὲ, τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκουσίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν,
Οὐδ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινά,
Προσῆκόν ἐστι τῷδ' ὀφείλεσθαι χάριν. — Καί·

Ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν
Πιθανόν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον,
Ἄπιστ' ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν, ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως· νῦν δ' οὐχ αἱρετόν, δικαίως ἀποθανεῖν. Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. Εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι. Καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι· οἷον ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελωνιῶν, Εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι. Καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. Εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. Διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρίς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἁρμόττει. Ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο· καὶ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τοῦ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν;

φησὶ δ' ἀποκρινόμενος,

Ἀλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

Ἐρομένης δὲ τῆς Ἀλφεσιβοίας, πῶς; ὑπολαβὼν φησι,

Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον, εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ, ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον ὅτι οὐδ' ᾧ ἧττον. Τὸ δ' ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα τύπτει, ἐκ τοῦ, εἰ τὸ ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. Ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον, μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται·

Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατήρ,
Οἰνεὺς δ' ἄρ' οὐχί, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας
Κλεινότατον γόνον;

Καὶ ὅτι, εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. Καὶ εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. Καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. Καὶ ὅτι, εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλος, ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν· οἷον ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, ὅτι „εἰ πρὶν ποιῆσαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δέ, ἆρ' οὐ δώσετε; Μὴ τοίνυν μέλλοντες μέν, ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ', ἀφαιρεῖσθε.“ Καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους Φίλιππον διϊέναι εἰς τὴν Ἀττικήν, „ὅτι εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν· ἄτοπον οὖν, εἰ διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν.“ Ἄλλος, ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ, ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα, ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν; οὐ φάσκοντος δέ, εἶτα εἶπε, Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὤν, οὐ προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης; Δεῖ δ' ὑπαρ-

χειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα, τοῦτό τις ἂν εἴπειεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου. Ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. Καθόλου δ' ἄτοπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέποι ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μηδὲ ποιήσειεν ἄν. Ἄλλος, ἐξ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον. Καίτοι ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. Καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. Καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. Τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. Καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι, τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι, συλλογίζονται περὶ ὧν λέγουσιν. Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς, περὶ τοῦ ὀρθῶς. Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὼ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ' αὐτοί φασιν. Ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν, ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θετταλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, „Εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων, οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν εἰ ὁμοίως ἐφ' ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν, οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας· „Ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον, καίπερ βλάσφημον ὄντα, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι Ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι Σαπφὼ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις, εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις.“ Ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ αἰεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵγε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ, ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν· οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν· οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, Εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ; Ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, Ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν. Ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο, Ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν, ἔφη, οὐδὲν τοιοῦτον· λέγων τὸν Σωκράτην. Καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν θεὸν, κεχρημένος πρότερον Ὀλυμπίασιν, Εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ τῷ πατρί· ὡς αἰσχρὸν [illegible] τἀναντία εἰπεῖν. Καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε· [illegible] περὶ Ἀλεξάνδρου, ὃν αἱ θεαὶ προέκριναν. Καὶ [illegible] Εὐαγόρου, ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί· „Κόνων γοῦν δυστυχήσας, πάντας τοὺς ἄλλους [illegible] λιπὼν, ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν.“ Ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν· ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, ποία κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ [illegible] ἢ ἥδε. Παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου, Εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκεν; τίνας θεῶν οὐ τετίμη[illegible]κεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει; Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλεί[illegible]στων συμβαίνει, ὥςθ' ἕπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν [illegible] κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέ[illegible]πειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαι[illegible] ἢ ψέγειν. Οἷον, τῇ παιδεύσει τὸ φθονεῖσθαι ἀκολου[illegible]θεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ τοίνυν [illegible] παιδεύεσθαι· φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν [illegible] παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. Ὁ τόπος [illegible] ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνα[illegible]τὸν, καὶ τἄλλα, ὡς εἴρηται. Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν [illegible] καὶ ἀντικειμένοιν ἢ προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, [illegible] τῷ πρότερον εἰρημένῳ τρόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι [illegible] Διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, [illegible] ταῦθα δὲ τἀναντία. Οἷον, ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν [illegible] δημηγορεῖν· Ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφη, τὰ δίκαια λέγῃς, [illegible] ἄνθρωποί σε μισήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί [illegible] Δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι [illegible] Τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ, τὸ ἕλος πρίασθαι [illegible] καὶ τοὺς ἅλας. Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἐστιν, [illegible] δυοῖν ἐναντίοιν, ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται [illegible] ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ [illegible] τὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερῶς [illegible] μὲν, τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· [illegible] δὲ, τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων [illegible] ρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων [illegible] τος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. Ἄλλος, ἐκ τοῦ [illegible] λογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν [illegible] αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, [illegible] τουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, Ὅτι εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται. Καὶ ὁ Θεοδέκτης [illegible] τῷ νόμῳ, Ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ' οὐ ποιήσετε, τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα διαπεπραγμένους; Ἄλλος, ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖ[illegible]νον ἐὰν ᾖ ταὐτὸν, ὅτι καὶ, ἐξ ὧν συμβαίνει, ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, Ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέ[illegible]σθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς, τοῖς ἀποθανεῖν λέγου[illegible]σιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς. Καὶ ὅλως δὲ, τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν ὡς ταὐτὸ αἰεί· „Μέλλετε δὲ κρίνειν, οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσο[illegible]φεῖν.“ Καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ, δουλεύειν ἐστί· καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης, ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. Ληπτέον δ', ὁπότερον ἂν ᾖ χρή[illegible]σιμον. Ἄλλος, ἐκ τοῦ μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἱ[illegible]ρεῖσθαι, ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν· οἷον [illegible] τόδε τὸ ἐνθύμημα, Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν· κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχόμεθα; Ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι [illegible]

ουντο· ότε δὲ τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν.
λος, τὸ οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τοῦτον ἕνεκα
ναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίη ἄν τις τινὶ,
ἀφελόμενος λυπήσῃ. Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων,
Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης
είλετο Ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκο-
θῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. Ἄλλος
ὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι, καὶ τοῖς συμβουλεύουσι,
εῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ ὧν ἕνε-
αὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι· ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ,
μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν· οἷον, εἰ δυνατὸν, καὶ
ον, καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις· ἢ βλαβερὸν
οῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγ-
ς. Καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀπο-
ονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων
ατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀπο-
όντων, ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων,
γοροῦσιν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος, ὅλη τέχνη,
Παμφίλου, καὶ ἡ Καλλίππου. Ἄλλος, ἐκ τῶν δο-
των μὲν γίγνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδο-
εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν· καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ
ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον,
ἢ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς
αθανὸν, δοκεῖ οὕτως. Οἷον, Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν
θεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν
εἰπόντι· Δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώ-
ς· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός· καίτοι οὐκ εἰκὸς,
πιθανὸν, ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός· καὶ
έμφυλα ἐλαίου· καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον
ται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. Ἄλλος ἐλεγκτικὸς,
ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον
ντων καὶ χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων· χωρὶς
ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, Καὶ φησὶ μὲν φι-
μᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα· χωρὶς δ' ἐπ'
ῦ, Καὶ φησὶ μὲν εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ
ῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην· χωρὶς δ' ἐπ'
ῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, Καὶ οὗτος μὲν οὐ δε-
κε πώποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι
. Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις, καὶ ἀνθρώ-
καὶ πράγμασι, μὴ δοκοῦσι τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν
παραδόξου· ἔστι γάρ τι, δι' ὃ φαίνεται· οἷον ὑπο-
ημένης τινὸς τὸν αὑτῆς υἱὸν, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι,
ι συνεῖναι τῷ μειρακίῳ· λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου,
η ἡ διαβολή. Καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Θεοδέ-
, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι, ἀνδρειό-
ς ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ
ου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί· κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι
ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ
ου, οὐδέν ἐστιν. Οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος
ε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης
ως ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριά-
τα· Οὐκ ἐνδέχεσθαι, ἔφη· μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεῖ-
αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας
ς τὸν δῆμον. Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως,
δέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε,
πεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι εἰ [μὴ] οὕτως ἔχει, οὐ πέ-
χεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ φαῦλα καὶ γιγνώσκων
προαιρεῖται. Ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ
ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρό-
τερον δὲ ἄδηλον. Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ
πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξε-
νοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ,
καὶ θρηνῶσιν, ἢ μὴ, συνεβούλευεν, εἰ μὲν θεὸν ὑπο-
λαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν.
Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν ἢ
ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ, οἱ μὲν
κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν· οὐ φαί-
νεσθαι γοῦν αὐτούς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια περὶ τὴν
ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν
τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο
γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον
ἐποίησεν. Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος,
καὶ τὸ εἶδος ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. Ἄλ-
λος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρὼ, καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

Καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ
ὡς Κόνων Θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει· καὶ
Ἡρόδικος Θρασύμαχον, αἰεὶ θρασύμαχος εἶ· καὶ Πῶ-
λον, αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην,
ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος·
χαλεποὶ γάρ· καὶ ὡς Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν
Ἀφροδίτην,

Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς·

καὶ ὡς Χαιρήμων,

Πενθεὺς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ
τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ, συναγωγὴν μὲν ἐναντίων
εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ,
φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. Πάντων δὲ καὶ
τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν, θορυ-
βεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι,
μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὐτοῖς
χαίρουσι προαισθανόμενοι· καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστε-
ρίζουσιν, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

CAPUT XXIV.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸν
δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ ἐνθύμη-
μα, τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, φαίνεσθαι
δέ· ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις. Τόποι
δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, εἷς μὲν, ὁ πα-
ρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς
διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς
τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγκη ἄρα
τὸ καὶ τό. Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμέ-
νως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν, φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ
γὰρ τοιαύτη λέξις, χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος. Καὶ
ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως.
Ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον,
τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν· Ὅτι τοὺς
μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας
ἠλευθέρωσεν. Ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπε-
δείχθη· συντεθέντων δὲ, φαίνεται καὶ ἐκ τούτων τι
γίγνεσθαι. Ἓν δὲ, τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, [ὡς] τὸ
φάναι σπουδαῖον εἶναι μῦν, ὑφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιω-
τάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιω-
τάτη τελετή. Ἢ εἴ τις τὸν κύνα ἐγκωμιάζων, τὸν ἐν
τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει· ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίν-
δαρος ἔφη,

Ὦ μάκαρ, ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν
καλέοισιν Ὀλύμπιοι·

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα, ἀτιμότατόν ἐστιν· ὥστε τὸ κύνα δηλονότι τίμιον. Καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. Καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον, οὐχ ἁπλῶς λέγεται. Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν, ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα. Ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος· οἷον, τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστιν· ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. Καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γάρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἓν κακόν ἐστιν. Οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακά. Ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. Πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γάρ. Ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστιν·

Δίκαιόν ἐστιν, εἴ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,
ἀποθνήσκειν ταύτην,
Καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν;

Οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γάρ, ἴσως οὐκέτι δίκαιον. Εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν; ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπό τινος. Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν. Τοῦτο δ' ἐστίν, ὅταν μὴ δείξας ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι· ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων, αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. Οὐκοῦν ἐστιν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατής, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι, Ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον· καὶ εἴ τις λέγοι, Ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης· ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς, πονηρός. Ἄλλος, διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον, ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. Ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι, τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον· οἷον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν, ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. Καὶ ἐπεὶ καλλωπιστής, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Ὅμοιον δὲ καὶ ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι, καὶ ὀρχοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. Διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. Ἄλλος, παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον· οἷον τὸ ἅμα, ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο, ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν, πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ' ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. Ἄλλος, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε, καὶ πῶς· οἷον, ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατήρ, μέχρι τούτου κύριος. Ἢ εἴ τις φαίη τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους, ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως· ἀλλ' ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. Ἔτι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὄν, μὴ ὄν· καὶ ὅτι ἐπιστητόν, τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον, ὅτι ἄγνωστον. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι φαινόμενον ἐνθύμημα, παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκός, ἀλλά τι εἰκός. Ἔτι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τάχ' ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα.

Γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστ' εἰκός, καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. Εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκός, εἰκός· ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν, τὸ κατά τι, καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα, ποιεῖ τὴν συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα, παρὰ τὸ εἰκὸς εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὤν, αἰκίαν φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὤν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκός, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μέν, εἰκός· τὸ δέ, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται· καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρείττω ποιεῖν, τοῦτ' ἔστι. Καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἀληθές, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκός, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. Καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων, καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων, εἴρηται.

CAPUT XXV.

Περὶ δὲ λύσεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. Ἔστι δὲ λύειν, ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοί, ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλά, ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. Αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. Λέγω δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μέν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο Καύνιος ἔρως, εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις φέρεται· οἷον εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν· ἔνστασις, ὅτι οὔκουν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν, εἰκός, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἔστι δέ, τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ

αγωγῆς, διὰ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων, ὅταν
βὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος,
παραδείγματος· τὰ δὲ δι᾽ ἀναγκαίου, καὶ ὄντος,
τεκμηρίου· τὰ δὲ, διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέ-
ὄντος, ἐάν τε ὂν, ἐάν τε μὴ, διὰ σημείων· τὸ δὲ
ὸς, οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· φανερὸν
τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων αἰεί ἐστι λύειν,
οντα ἔνστασιν. Ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ᾽ οὐκ
θὴς αἰεί· οὐ γὰρ ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος,
ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. Διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν
λογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα, διὰ τοῦτον
παραλογισμόν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν, κατηγορῶν δι᾽
των ἀποδείκνυσιν· ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι
εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν
ς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ᾽ ἀεὶ καὶ
καῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως λυθῇ, ἢ οὐκ
εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος,
ρ ἐλέγομεν. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐ-
μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ
τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν· οὔκουν ἱκανὸν, ἂν
, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰ-
Τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον
ὶ τὸ πολύ. Ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς,
χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι· τὰ κυριώτατα δὲ, εἰ
ῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτω, τοῦτ᾽ ἔστιν εἰκὸς
ον. Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημεί-
θυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ
η ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι
σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Πρὸς δὲ
ραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις, καὶ τὰ εἰκότα· ἐὰν
ρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον,
τὰ πλείω, καὶ πλεονάκις ἄλλως· ἐὰν δὲ καὶ τὰ
καὶ τὰ πλεονάκις, οὕτω μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ πα-
ρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφοράν γέ τινα
ἔχει. Τὰ δὲ τεκμήρια, καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα,
κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον, οὐκ ἔσται λῦσαι. Δῆλον
δὲ καὶ τοῦθ᾽ ἡμῖν ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. Λείπεται δ᾽
ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον δεικνύναι. Εἰ δὲ φανε-
ρὸν, καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη
γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀποδείξει ἤδη
φανερά.

CAPUT XXVI.

Τὸ δ᾽ αὔξειν καὶ μειοῦν, οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον. Ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα ἐμπίπτει. Τὸ δ᾽ αὔξειν καὶ μειοῦν, ἔστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. Ταῦτα δ᾽ ἔστι πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὥστ᾽ εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν. Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο, τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν, ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν ὅτι γέγονεν, οὗτος ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ, ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος ὅτι γέγονεν. Ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστι, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. Ἡ δ᾽ ἔνστασις, οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς τὸ εἰπεῖν δόξαν τινὰ, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων, καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. Λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως καὶ τάξεως.

RHETORICAE LIBER III.

CAPUT I.

ιδὴ τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν
· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον
ὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη
όγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πό-
ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί το-
μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρί-
, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγον-
ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. Εἴρηται
, τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι
τὰ μὲν, εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ, τόποι.
δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπό-
ὸ ἔχειν ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ᾽ ἀνάγκη καὶ ταῦτα ὡς
πεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι
τινα τὸν λόγον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη
φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα
ων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ
διαθέσθαι· τρίτον δὲ τούτων, ὃ δύναμιν μὲν ἔχει
την, οὔπω δ᾽ ἐπικεχείρηται, τὸ περὶ τὴν ὑπόκρι-
Καὶ γὰρ εἰς τὴν τραγικὴν καὶ ῥαψῳδίαν ὀψὲ
λθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιη-
πρῶτον. Δῆλον οὖν ὅτι καὶ περὶ τὴν ῥητορι-
τι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ποιητικήν·
ερoί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ
Τήϊος. Ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ πότε μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γάρ ἐστι περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ᾽ ἐστὶ, μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. Τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι. Καὶ καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταὶ, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας, διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. Οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε· καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι, καλῶς ὑπολαμβανόμενον· ἀλλ᾽ ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ ῥητορικὴν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ᾽ εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ, αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν· ὥστε τἄλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι, περίεργά ἐστιν· ἀλλ᾽ ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον· ἀλλ᾽ ἅπαντα φαντασία ταῦτά ἐστι καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν δι-

δάσκει. Ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ ὑποκριτικῇ. Ἐγκεχειρήκασι δὲ ἐπ' ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἐλέοις. Καὶ ἔστι φύσεως, τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. Διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα, μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥ τε ῥαψῳδία, καὶ ἡ ὑποκριτική, καὶ ἄλλαι γε. Ἐπεὶ δὲ οἱ ποιηταὶ λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο ἡ λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. Καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκαντο, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκαντο· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. Ὥστε φανερόν, ὅτι οὐχ ἅπαντα ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς.

CAPUT II.

Ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετή, σαφῆ εἶναι· σημεῖον γάρ, ὅτι ὁ λόγος ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινήν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινή, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δέ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἄλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. Διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσί· ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέτρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἅ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω εἰσίν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεπεῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ λίαν μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανόν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γάρ, τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ', ἀλλότριαι. Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκλέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. Ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως· τούτων γλώτταις μέν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δέ, ὕστερον ἐροῦμεν· τὸ δὲ διὰ τί εἴρηται [illegible] ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. Τὸ δὲ κύριον, καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν· σημεῖον δέ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. [illegible] δῆλον, ὡς, ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικόν, καὶ [illegible] θάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ· αὕτη δ' ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. Τῶν δ' ὀνομάτων, τῷ μὲν [illegible] φιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ ταύτας γὰρ κα[illegible] γεῖ· τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. Λέγω δὲ κύρια [illegible] συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαί τε καὶ τὸ βαδίζειν [illegible] τα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλή[illegible] Τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη με[illegible] φορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται, καὶ ἐν [illegible] σει καὶ ἐν λόγοις, αἱ μεταφοραί, εἴρηται, καθάπερ [illegible] γομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς. Τοσούτῳ δ' ἐν [illegible] δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ [illegible] τόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. Καὶ [illegible] σαφές, καὶ τὸ ἡδύ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ [illegible] ταφορά. Καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὴν παρ' ἄλ[illegible] Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττ[illegible] σας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ [illegible] ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία [illegible] λιστα φαίνεσθαι. Ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοι[illegible] οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. [illegible] ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν [illegible] τῷ γένει φέρειν τὴν μεταφοράν, ἐάν τε ψέγειν, [illegible] τῶν χειρόνων. Λέγω δ' οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν [illegible] αὐτῷ γένει, τὸ φάναι τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, [illegible] εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν [illegible] τραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον· ὁ δὲ ἔφη ἀμύητον [illegible] τὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, [illegible] λὰ δᾳδοῦχον· ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν [illegible] μιον, τὸ δὲ ἄτιμον. Καὶ οἱ μὲν διονυσοκόλακας, [illegible] τοὶ δ' αὐτοὺς τεχνίτας καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω [illegible] μεταφοραί· ἡ μὲν ῥυπαινόντων, ἡ δὲ τοὐναντ[illegible] Καὶ οἱ μὲν λῃσταί, αὑτοὺς ποριστὰς καλοῦσι [illegible] Διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, [illegible] δὲ ἁμαρτάνοντα ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέψαντα, καὶ [illegible] βεῖν καὶ πορθῆσαι. Τὸ δέ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐρ[illegible] φησί, „κώπας ἀνάσσειν,“ καὶ „ἀποβὰς εἰς Μυσ[illegible] ἀπρεπές, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν· [illegible] κλέπται οὖν. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρ[illegible] τία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς· οἷον Διονύσ[illegible] προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις, κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναί ** φαύλη ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς. Ἔτι δέ, οὐ [illegible] ῥωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν [illegible] ταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν [illegible] ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ [illegible] μοῦντι,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. Ἔστι δ' ἄμφω πρόσ[illegible] τις. Κόλλησιν τοίνυν εἶπε, τὴν τῆς συκίας πρόσ[illegible] Καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ᾐνιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς [illegible] ἐπιεικεῖς· μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε [illegible] ὅτι εὖ μετενήνεκται. Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ [illegible] ματος, τὸ μέν, ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως· ἔτι δὲ [illegible] τον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γάρ, ὡς ἔφη [illegible] σων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει[illegible]

ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον, σημαίνει τόδε καὶ τόδε· ὥστε οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον· φω μὲν γάρ, τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· οὐχ ᾗ καλόν, ἢ οὐχ ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μέν, ἀλ- μᾶλλον καὶ ἧττον. Τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν τέον, ἀπὸ καλῶν, ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ι, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. Διαφέρει δ' εἰπεῖν, οἷον οδάκτυλος Ἠώς μᾶλλον ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι λότερον, ἐρυθροδάκτυλος. Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου ἢ αἰ- οῦ· οἷον, ὁ μητροφόντης· ἔστι δ' ἀπὸ τοῦ βελ- ος· οἷον, ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. Καὶ ὁ Σιμωνίδης, μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς σιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιό- ποιεῖν· ἐπεὶ δ' ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

οι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. Ἔτι, τὸ αὐτὸ κορίζεσθαι. Ἔστι δὲ ὁ ὑποκορισμός, ὃς ἔλαττον καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ Ἀρι- φάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυ- χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον· καὶ νοσημάτιον. αβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖς τὸ ιον.

CAPUT III.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν, ε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων τὸν πο- ρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς· καὶ ην δὲ στενοπόρον· καὶ Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχό- σος κόλαξ, ἐπιορκίσαντας καὶ κατευορκίσαντας. ὡς Ἀλκιδάμας, μένους μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμέ- , πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην· καὶ τελεσφό- ῳήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ σφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε· καὶ κυ- χρων, τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος. Πάντα γὰρ τα, ποιητικὰ διὰ τὴν δίπλωσιν φαίνεται. Μία οὖν αὕτη αἰτία· μία δέ, τὸ χρῆσθαι γλώτταις· , Λυκόφρων Ξέρξην, πέλωρον ἄνδρα· καὶ Σκίρων, ς ἀνήρ· καὶ Ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ῃ τεθηγμένον. Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τό, ακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ, τὰ ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, ποιεῖ φανερόν, ὅτι ποίησίς ἐστιν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆ- αὐτῇ· ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθός, καὶ ξενικὴν ποι- τὴν λέξιν. Ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῆ λέγειν. Ἡ μὲν οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δέ, τὸ κακῶς. Διὸ τὰ Ἀλκι- αντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ἡδύσματι χρῆται, ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις, οὕτω πυκνοῖς, καὶ ζοσι, καὶ ἐπιδήλοις· οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὸν ἱδρῶτα· καὶ οὐκ, εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν θμίων πανήγυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν λεων βασιλεῖς νόμους· καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρο- ίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὴν ντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου πος δημιουργός· καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόν- ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλά- δοις ἀπέκρυψε· καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύνην· καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον· ὥστε ποίημα γίγνεται) καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. Διὸ ποιητικῶς λέγοντες, τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν. Οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ' ἂν πολύ, πάντως ποιητικόν. Διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς, αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δέ, ἂν πόῤῥωθεν. Οἷον Γοργίας, χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα· σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας· ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, τὴν φιλοσοφίαν, ἐπιτείχισμα τῶν νόμων· καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον. Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. Τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γάρ, Αἰσχρόν γε, ὦ Φιλομήλα· ὄρνιθι μὲν γάρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δέ, αἰσχρόν. Εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπών, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ ὃ ἔστιν.

CAPUT IV.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα, ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν, εἰκών ἐστιν· ὅταν δέ, λέων ἐπόρουσε, μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε, μετενέγκας λέοντα, τὸν Ἀχιλλέα. Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. Οἰστέαι δέ, ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. Καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ. Καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον· ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ, ἰσχυρῷ μέν, ὑποκώφῳ δέ. Καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. Καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχονται μέν, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτούς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὑτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. Καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. Καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παραλείφουσι. Καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. Πάσας γὰρ ταύτας, καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξε-

στι λέγειν. Ὥστε ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες, μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον, ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεως. Ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων.

CAPUT V.

Ἔστι δ᾽ ἀρχὴ τῆς λέξεως, τὸ ἑλληνίζειν· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ἐν πέντε. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γίγνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ ΜΕΝ, καὶ ὁ ἘΓΩ ΜΕΝ, ἀπαιτεῖ τὸν ΔΕ, καὶ τὸν Ὁ ΔΕ. Δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾷν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. Ἐγὼ δ᾽, ἐπεί μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν· ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς. Ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου, προεμβέβληνται σύνδεσμοι. Ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. Ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται· ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέγειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὂν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς, μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

Καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις. Τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν μᾶλλον ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. Διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται, πότε. Ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ᾽, ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, φευκτέον. Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει ἄῤῥενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· Ἡ δ᾽ ἐλθοῦσα, καὶ διαλεχθεῖσα ᾤχετο. Πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολλὰ καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν ὀρθῶς ὀνομάζειν· Οἱ δ᾽ ἐλθόντες, ἔτυπτόν με. Ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον. Ἔστι δὲ τὸ αὐτό· ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ᾽ ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. Τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον. Οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ, Τοῦ λόγου τοῦ δ᾽ ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται. Ἄδηλον γὰρ, τὸ αἰεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. Ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν, ὃ ἁρμόττει· οἷον ἢ ψόφον, ἢ χρῶμα, τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοινόν· τὸ δ᾽ αἰσθόμενος, κοινόν. Ἀσαφῆ δὲ, ἃ μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον, Ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς ἐκείνῳ τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε, πορεύεσθαι· ἀλλὰ μὴ, Ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.

CAPUT VI.

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ᾽ ὀνόματος· οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ᾽ ἐπίπεδον, τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. Εἰς δὲ συντομ[...] τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. Καὶ ἐὰν αἰσχ[...] ἢ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔν[...] λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. Καὶ μετα[...] φοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμεν[...] ποιητικόν. Καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποι[...] ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι λιμένα[...] Ἀχαϊκούς· καὶ,

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ᾽ ἑκατέρῳ ἑκάτερον, Τῆς γυ[...] ναικὸς τῆς ἡμετέρας· ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντ[...] Τῆς ἡμετέρας γυναικός. Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγ[...] ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδ[...] δέ· οἷον, πορευθεὶς καὶ διαλεχθεὶς, πορευθεὶς διαλε[...] χθην. Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέ[...] γειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος·

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. Ἔστι δὲ τοῦτο [...] ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως [...] χρήσιμον. Ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρ[...] τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων [...] ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφ[...] λεγόμενον, ταῖς ἀνάλογον· οἷον τὸ φάναι, τὴν σάλ[...] γα εἶναι μέλος ἄλυρον.

CAPUT VII.

Τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική [...] ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογ[...] Τὸ δ᾽ ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων α[...] βδάλως λέγηται, μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς· μ[...] τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος· εἰ δὲ μὴ, κ[...] φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια [...] γεν, καὶ εἰ εἴπειεν ἂν, πότνια συκῆ. Παθητι[...] ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· ἐὰν δὲ ἀσεβ[...] αἰσχρὰ, δυσχεραίνοντως καὶ εὐλαβουμένως λέγε[...] δὲ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· ἐὰν δὲ ἐλεεινὰ, ταπεινῶς, [...] τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. Πιθανοῖ δὲ τὸ πρᾶγμα [...] οἰκεία λέξις· παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀλ[...] λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν, [...] οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων τὰ πρά[...] ματα οὕτως ἔχειν. Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ [...] ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηδὲν λέγῃ· [...] λοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. [...] ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολ[...] ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. Λέγω δὲ γ[...] μὲν καθ᾽ ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων· [...] γυνὴ, ἢ ἀνήρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός. Ἕξεις [...] καθ᾽ ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ᾽ ἅπασαν [...] οἱ βίοι ποιοί τινες· ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα [...] γῃ τῇ ἕξει, ποιήσει τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτὰ οὐδ᾽ [...] τως ἄγροικος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. Πάσχου[...] σι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ, καὶ ᾧ κατακόρως χρῶνται [...] γογράφοι· τίς δ᾽ οὐκ οἶδεν· ἅπαντες ἴσασιν· ὁμ[...] γεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ [...] καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. Τὸ δ᾽ εὐκαίρως ἢ μὴ εὐκ[...] χρῆσθαι, κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστιν. Ἄκος [...] ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ, τὸ θρυλλούμενον· δεῖ γὰρ α[...] αὐτῷ προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, [...] οὐ λανθάνει γε ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. Ἔτι τοῖς ἀ[...] λογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτ[...] ὁ ἀκροατής. Λέγω δὲ, οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκλ[...] ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμ[...] τουσιν· εἰ δὲ μὴ, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον ὅ ἐ[...] Ἐὰν δὲ τόδε μὲν, τόδε δὲ μὴ, λανθάνῃ ποιῶν, τὸ αὐ[...]

οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλα-
λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. Τὰ δὲ ὀνόματα τὰ
ετα καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμότ-
λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ
ν φάναι οὐρανόμηκες, ἢ πελώριον εἰπεῖν. Καὶ
ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατάς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι,
αίνοις ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ· οἷον καὶ Ἰσο-
της ποιεῖ ἐν τῷ πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, Φήμην δὲ
νήμην· καί, Οἵ τινες ἔτλησαν. Φθέγγονταί τε
τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχον-
δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. Διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρ-
· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. Ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ
εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ
δρῳ.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι,
ἄῤῥυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον· πεπλάσθαι γὰρ
ι, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ
ῳ, πότε πάλιν ἥξει. Ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων
αμβάνουσι τὰ παιδία, τό, τίνα αἱρεῖται ἐπίτρο-
ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. Τὸ δὲ ἄῤῥυθ-
ἀπέραντον. Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μέν, μὴ μέτρῳ·
ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον, τὸ ἄπειρον. Περαί-
ι δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξε-
ριθμός, ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά.
ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα
ἔσται· ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς. Τοῦτο δὲ ἔσται,
μέχρι του ᾖ. Τῶν δὲ ῥυθμῶν, ὁ μὲν ἡρῷος, σε-
καὶ οὐ λεκτικός, καὶ ἁρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἴαμ-
αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα
των τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες.
δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. Ὁ δὲ τροχαῖος,
δακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ
χρὸς ῥυθμός, τὰ τετράμετρα. Λείπεται δὲ παι-
ῷ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ
ν δὲ λέγειν, τίς ἦν. Ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ
ενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν.
ίων δὲ ὁ μέν, ἓν πρὸς ἕν· ὁ δέ, δύο πρὸς ἕν.
ται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν
αιάν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, διά τε τὰ εἰρημένα ἀφε-
, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιάν, ληπτέος· ἀπὸ
ν γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν·
μάλιστα λανθάνειν. Νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ
παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. Δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τε-
τὴν τῆς ἀρχῆς. Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη, ἀντι-
ενα ἀλλήλοις· ὧν τὸ μὲν ἕν, ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσ-
καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστίν, οὗ ἄρχει μὲν ἡ μα-
, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι· Δαλογενές, εἴτε
κίαν· καί, Χρυσεοκόμα Ἕκατε, παῖ Διός. Ἕτερος
ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς· ἡ δὲ μακρὰ
ευταῖα· Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.
τος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα, διὰ τὸ ἀτε-
εἶναι, ποιεῖ κολοβόν. Ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀπο-
τεσθαι, καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτήν, μὴ διὰ τὸν
αφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυ-
ιόν. Ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν, καὶ
ἄῤῥυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοί,
πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

CAPUT IX.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συν-
μῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβο-
ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων
ητῶν ἀντιστρόφοις. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις, ἡ
ἀρχαία ἐστίν· Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπό-
δειξις. Ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ
πολλοὶ χρῶνται. Λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέ-
λος καθ' αὑτήν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειω-
θῇ. Ἔστι δὲ ἀηδής, διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος
πάντες βούλονται καθορᾶν. Διόπερ ἐπὶ τοῖς καμ-
πτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ
πέρας, οὐ κάμνουσι πρότερον. Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη
τῆς λέξεως, ἐστὶν ἥδε. Κατεστραμμένη δέ, ἡ ἐν περι-
όδοις· λέγω δὲ περίοδον, λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τε-
λευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτήν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον·
ἡδεῖα δ' ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μέν, διὰ τὸ
ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεί τι οἴεται
ἔχειν ὁ ἀκροατής, τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ
μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές. Εὐμαθὴς
δέ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δέ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ
ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον.
Διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν
χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει ᾧ μετρεῖται. Δεῖ δὲ τὴν
περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακό-
πτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

Καλυδὼν μὲν ἥδε, γαῖα Πελοπείας χθονός.

Τοὐναντίον γὰρ ἔστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσ-
περ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς
Πελοποννήσου. Περίοδος δέ, ἡ μέν, ἐν κώλοις· ἡ δὲ
ἀφελής. Ἔστι δέ, ἐν κώλοις μέν, λέξις ἡ τετελειωμένη
τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαι-
ρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. Κῶλον
δ' ἐστί, τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. Ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν
μονόκωλον. Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους,
μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. Τὸ μὲν γὰρ
μικρόν, προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν·
ἀνάγκη γάρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόῤῥω, καὶ τὸ μέ-
τρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμέ-
νου, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν.
Τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ ἐξωτέρω
ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ
οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ
περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι, λόγος γίγνεται καὶ ἀναβο-
λῇ ὅμοιον. Ὥστε γίγνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ
Χῖος εἰς Μελανιππίδην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρό-
φων ἀναβολάς·

Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνήρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
Ἡ δὲ μακρ' ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη. Ἁρ-
μόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους
λέγειν. Αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίγνεται·
προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν. Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέ-
ξεως, ἡ μέν, διῃρημένη ἐστίν· ἡ δέ, ἀντικειμένη. Διῃ-
ρημένη μέν, οἷον, Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανη-
γύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας κα-
ταστησάντων. Ἀντικειμένη δέ, ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ κώ-
λῳ, ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταὐτὸ ἐπέ-
ζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἷον, Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν,
καὶ τοὺς ὑπομείναντας, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας·
τοῖς μὲν γάρ, πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο· τοῖς δέ,
ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον. Ἐναντία, ὑπομονή,
ἀκολούθησις· ἱκανόν, πλεῖον. Ὥστε καὶ τοῖς χρη-
μάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις,
ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. Καὶ ἔτι, Συμβαίνει
πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν,
καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. Εὐθὺς μὲν τῶν ἀρι-
στείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς
θαλάσσης ἔλαβον. Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου,

πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. Καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ', αἰσχρῶς ἐσώθησαν. Ἰδίᾳ μὲν, τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι· κοινῇ δὲ, πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾷν δουλεύοντας. Ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν. Καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, Οὗτοι δ' ὑμᾶς, οἴκοι μὲν ὄντες, ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς, ἐώνηνται. Ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος, συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. Παρομοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τῶν κώλων. Ἀνάγκη δὲ ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. Καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἡ δὲ τελευτὴ, τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. Ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ.

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο, παράῤῥητοί τ' ἐπέεσσιν.

Ἐπὶ τελευτῆς δέ, Ὠιήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι. Ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι. Πτῶσις δὲ ταὐτοῦ, Ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. Ταὐτὸ δ' ὄνομα, Σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν [ἀποθανόντα] γράφεις κακῶς. Ἀπὸ συλλαβῆς δέ, Τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; Ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταὐτὸ καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

CAPUT X.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα, καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον. Ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ, τῆς μεθόδου ταύτης. Εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. Τὸ γὰρ μανθάνειν ῥᾳδίως, ἡδὺ φύσει πᾶσίν ἐστι· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. Αἱ μὲν οὖν γλῶτται, ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια, ἴσμεν. Ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διόπερ, ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται. Ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει· διὸ ἧττον ἡδὺ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. Ἀνάγκη δὴ, καὶ λέξιν καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι· οὔτε ὅσα εἰρημένα, ἀγνοούμενά ἐστιν, ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίγνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις· ἐκείνως δὲ, οὐδέτερον. Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου, τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. Κατὰ δὲ τὴν λέξιν, τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται· οἷον, Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις

κοινὴν εἰρήνην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίοις
ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. Τοῖς δ' ὀνόμα
ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μήτ' ἀλλοτρίαν·
γὰρ συνιδεῖν· μήτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ
σχειν. Ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾷν γ
πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. Δεῖ ἄρα
στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως,
Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμ
λιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς
νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ, οὕτ
νίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ
αὐτοῦ ἐξέλῃ. Καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμ
ἐᾶν περιϊδεῖν τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον
Καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος
δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον,
φάσκων εἰς πνῖγμα τὸν δῆμον ἔχοντα, τ
πειρᾶσθαι δοῦναι. Καὶ παρακαλῶν ποτε
ναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη,
τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα. Καὶ Ἰφικράτης,
νων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν
ἠγανάκτει, φάσκων αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ
ρηκῆσθαι. Καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλο
τοῦ δήμου, Σηστὸν δὲ, τηλείαν τοῦ Πειρα
Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε,
τοῦ Πειραιέως. Καὶ Μοιροκλῆς, οὐδὲν
τερος εἶναι, ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν·
γὰρ ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτ
κάτων. Καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον
γατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν,
Ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθέ
Καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τ
πον, τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπ
ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον. Καὶ
τὰς τριήρεις ἐκάλει μύλωνας ποικίλους·
καπηλεῖα, τὰ Ἀττικὰ φειδίτια. Αἰσίω
Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν· τοῦτο γὰρ
πρὸ ὀμμάτων· καὶ ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλ
το τρόπον τινὸ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμ
ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευ
ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας.
πρὸς τοὺς συντρέχοντας ἐν ταῖς παν
οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, διότι ἄξιον ἦν ἐπὶ
τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθ
δα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ α
θερίας. Εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δ
καταθαπτομένης τῆς ἀρετῆς, μεταφορὰ,
των· τὸ δὲ, τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας,
ἔχει. Καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· Ἡ γὰ
λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμ
ταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μ
μάτων ποιεῖ. Καὶ τὸ φάναι παρακαλε
νους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας, πρὸ
φορά. Καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου,
τηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκό
μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ
ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκ
τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τ
ἔργων. Καὶ Πάντα τρόπον μικρὸν φ
τες· τὸ γὰρ μελετᾷν, αὔξειν τί ἐστι.
νοῦν ὁ θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ· ἀ
τι. Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμο
βαλλόμεθα· ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα,
καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη. Καὶ τὸ τὰς σ

...αιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γε-
...των· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης·
... δέ, ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου· ἄμφω γὰρ νίκης
...ια. Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων
...λας εὐθύνας διδόασιν· ἡ γὰρ εὐθύνη, βλάβη τις
...ά ἐστιν. Ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς
...ς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν,
...αι.

CAPUT XI.

...λεκτέον δέ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποι-
...γίγνεται τοῦτο. Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα
..., ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, τὸν ἀγαθὸν
... φάναι εἶναι τετράγωνον, μεταφορά· ἄμφω γὰρ
...· ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν. Ἀλλά, τὸ ἀνθοῦ-
...ζοντος τὴν ἀκμήν, ἐνέργεια. Καὶ τό, σὲ δ' ὥσ-
...φετον, ἐνέργεια. Καί, τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες
...τες ποσί, τὸ ἀΐξαντες, ἐνέργεια καὶ μεταφορά.
...ς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ τῷ τὰ ἄψυχα ἔμ-
...λέγειν, διὰ τῆς μεταφορᾶς. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνερ-
...ποιεῖν, εὐδοκιμεῖ· οἷον ἐν τοῖσδε,

...θις ἐπὶ δάπεδόνδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

...Επταὶ ὀϊστός.

...Επιπτέσθαι μενεαίνων.

...Εν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.

...Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

...σι γὰρ τούτοις, διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι, ἐνεργοῦντα
...ται· τὸ ἀναισχυντεῖν γάρ, καὶ μαιμᾶν, καὶ τἆλ-
...ργεια. Ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλο-
...εταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν Σίσυφον,
...ισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. Ποιεῖ
... ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων

...ρτά, φαληριόωντα· πρὸ μὲν τ' ἄλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα·

...μενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. Ἡ δ' ἐνέρ-
...μίμησις. Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται
...ρον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν
...φίᾳ τὸ ὅμοιον, καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν
...ου. Ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη ταὐτὸν εἶναι διαιτη-
...ὶ βωμόν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον κατα-
... Ἢ εἴ τις φαίη ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ
...εἶναι· ἄμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῷ
...ν καὶ κάτωθεν. Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πό-
...ν πολὺ διέχουσι ταὐτό, ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνά-
...ὸ ἴσον. Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ
...ορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾷν· μᾶλλον γὰρ
...αι δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ
...λέγειν ἡ ψυχή· ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἥμαρτον. Καὶ
...ποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ ὃ
...λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου, ὅτι οἱ τέττιγες
...ς χαμόθεν ᾄσονται. Καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ
...τὸ ἡδέα· μάθησις γάρ, καὶ λέγεται μεταφορά.
... λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. Γίγνεται δέ,
...παράδοξον ᾖ, καὶ μή, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν
...σθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς γελοίοις τὰ
...πεποιημένα. Ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμ-
...σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. Καὶ ἐν τοῖς μέτροις·
...ερ, ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

...στειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα·

...ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν. Τούτου δ' ἅμα λεγομένου,
...ῆλον εἶναι. Τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ, οὐχ ὃ
...λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεο-
...υ εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδόν, Θράττει σε· προσ-
ποιεῖται γὰρ λέγειν τό, Θράττει σε, καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλ-
λο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ εἰ μὴ ὑπολαμβά-
νει Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. Καὶ τό,
βούλει αὐτὸν πέρσαι. Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόν-
τως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα· οἷον τὸ φάναι
Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχήν, μὴ ἀρχὴν εἶναι
τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ. Ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης τὴν
ἀρχὴν τῇ πόλει, ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ἀμφοτέρως
γὰρ ὃ οὐκ ἂν φήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώ-
σθη ὅτι ἀληθές. Τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν
εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, καὶ ἀρχήν,
οὐχ ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. Ἐν ἅπασι δὲ
τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία
ἢ μεταφορά, τότε τὸ εὖ· οἷον, ἀνάσχετος οὐκ ἀνά-
σχετος, ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ
αἰεὶ δίς. Καί,

Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένον,
Ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἢ σε δεῖ, τὸ αὐτό. Καὶ οὐ δεῖ τὸν ξένον,
ξένον αἰεὶ εἶναι· ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. Τὸ αὐτὸ
καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾶν ἄξιον·

ταὐτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ ἀποθανεῖν, μὴ
ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν, μὴ θανά-
του ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. Τὸ
μὲν οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ' ὅσῳ
ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλ-
λον. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις, διὰ μὲν τὸ
ἀντικεῖσθαι, μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ, θᾶτ-
τον γίγνεται. Δεῖ δ' αἰεὶ προσεῖναι, ἢ τὸ πρὸς ὃν λέ-
γεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθές,
καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον,
ἀποθνήσκειν δεῖ, μηθὲν ἁμαρτάνοντα· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖ-
ον. Τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖ-
ον· ἀλλ' ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ. Ἄξιόν γ' ἀποθανεῖν,
μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. Ὅσῳ δ' ἂν πλείω ἔχῃ,
τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται· οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόμα-
τα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδί, καὶ ἀντίθεσις,
καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ
εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκι-
μοῦσαι τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγον-
ται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά· οἷον, ἡ ἀσπίς, φα-
μέν, ἐστὶ φιάλη Ἄρεος· καὶ τόξον, φόρμιγξ ἄχορδος.
Οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ
τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. Καὶ
εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον πιθήκῳ αὐλητήν· λύχνῳ ψα-
καζομένῳ εἰς μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. Τὸ δ'
εὖ ἐστιν, ὅταν μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν
ἀσπίδα, φιάλην Ἄρεος· καὶ τὸ ἐρείπιον ῥάκει οἰκίας·
καὶ τὸν Νικήρατον φάναι Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμέ-
νον ὑπὸ Πράτυος, ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν
τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα,
κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. Ἐν οἷς μάλιστ' ἐκπί-
πτουσιν οἱ ποιηταί, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι.
Λέγω δ' ὅταν ἀποδιδῶσιν,

Ὥσπερ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ.

Καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. Αἱ δ' εἰκόνες,
ὅτι μεταφοραί, εἴρηται πολλάκις. Καὶ αἱ παροιμίαι,
μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν· οἷον, ἄν τις ὡς
ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς
ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον
πεπόνθασιν. Ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ

διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ, μεταφοραί· οἷον εἰς ὑπωπιασμένον· Ὠιήθητε γὰρ αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον· ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον. Ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. Τὸ δὲ ὥσπερ τὸ καὶ τὸ, ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ Κωρύκῳ·
ᾠήθητ᾽ ἂν αὐτὸν Φιλάμμωνα εἶναι μαχόμενον τῷ Κωρύκῳ.

Ὥσπερ σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ·
ᾠήθην δὲ οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως οὖλα. Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. Διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

Οὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
Κούρην δ᾽ οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρείδαο,
Οὐδ εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
Ἔργα δ᾽ Ἀθηναίῃ.

Χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

CAPUT XII.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρμόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ καὶ ἀγωνιστική· οὐδὲ δημηγορικὴ καὶ δικανική. Ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γὰρ, ἔστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ, μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾷν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. Ἔστι δὲ λέξις, γραφικὴ μὲν, ἡ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ, ἡ ὑποκριτικωτάτη. Ταύτης δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ, ἠθική· ἡ δὲ, παθητική. Διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. Βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος· καὶ Λυκίμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. Καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι, στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες, ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. Αἴτιον δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. Διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη· οἷον τὰ ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. Ἀνάγκη δὲ μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· Οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. Οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει, ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ Ἐγώ. Ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων. Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην· ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. Ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι. Ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. Ἔχει οὖν αὔξησιν· ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά. Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί. Τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ᾽ αὖ Σύμηθεν·
Νιρεὺς Ἀγλαΐης·
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

Περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι. Εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. Ὥσ-

τε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμ[...]
μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ [...]
ποιησάμενος. Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, [...]
τελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλ[...]
ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα· διὸ τὰ ἀκριβῆ [...]
καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. Ἡ δὲ δικ[...]
βέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον, ἡ ἑνὶ κριτῇ· ἐλάχισ[...]
ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλο[...]
κεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· κα[...]
ἄπεστιν. Ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. Διὸ οὐχ [...]
ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες· ἀλλ᾽ ὅπ[...]
λιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια [...]
το δὲ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα ὅπου μεγά[...]
μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις, γραφικωτάτη· τὸ [...]
αὐτῆς, ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ, ἡ δικανική[...]
προσδιαιρεῖσθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ κα[...]
πρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα [...]
θέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή; τὸ γὰρ [...]
ναι, ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀ[...]
σται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα [...]
καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσα[...]
γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφής, οὐδὲ, ἂν σύντομ[...]
δῆλον ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. Καὶ τὸ ἡδ[...]
ρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθός, [...]
καὶ ὁ ῥυθμός, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντ[...]
οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπ[...]
ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. Λοιπὸν δὲ, περὶ τά[...]

CAPUT XIII.

Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖ[...]
τε πρᾶγμα εἰπεῖν περὶ οὗ, καὶ τότ᾽ ἀποδ[...]
εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ [...]
ἀδύνατον. Ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων, τί [...]
καὶ ὁ προλέγων, ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προ[...]
των δὲ, τὸ μὲν, πρόθεσίς ἐστι· τὸ δὲ, πίσ[...]
ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν, πρόβλημα· τ[...]
ξις. Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγη[...]
τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. Ἐπ[...]
καὶ δημηγορικοῦ, πῶς ἐνδέχεται εἶναι [...]
λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ [...]
ἀποδεικτικῶν; Προοίμιον δὲ, καὶ ἀντιπ[...]
ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γί[...]
ἀντιλογία ᾖ· καὶ γὰρ ἡ κατηγορία, κα[...]
πολλάκις, ἀλλ᾽ οὐχ ἡ συμβουλή· ἀλλ᾽ ὁ ἐ[...]
οὐδὲ δικανικοῦ παντὸς, οἷον, ἐὰν μικρὸς [...]
πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰ[...]
ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια, [...]
πίστις. Ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ π[...]
μιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος· τὰ γ[...]
ἀντίδικον, τῶν πίστεών ἐστι· καὶ ἡ ἀντιπ[...]
ξησις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίσ[...]
κνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ᾽ οὐ [...]
οὐδ᾽ ὁ ἐπίλογος, ἀλλ᾽ ἀναμιμνήσκει[...]
ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν [...]
δωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, [...]
σις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. Δεῖ [...]
γοντα καὶ διαφορὰν, ὄνομα τίθεσθαι· [...]
γνεται κενὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λικύμ[...]
τέχνῃ, ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀπο[...]
ὄζους.

CAPUT XIV.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον, ἔστιν ἀρχὴ [...]
ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προ[...]
τα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ᾽ εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοπ[...]

Τὸ μὲν οὖν προαύλιον, ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδει-
ῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταί, ὅ, τι ἂν ἔχωσιν
σαι, τοῦτο προαυλίσαντες, συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ·
ν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ,
ρ ἂν βούληται εὐθὺς εἰπόντα, ἐνδοῦναι καὶ συν-
· ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσο-
υς Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρ-
ῖς ἐριστικοῖς καὶ Ἑλένῃ. Ἅμα δὲ καὶ ἐὰν ἐκτο-
ἁρμόττει μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. Λέ-
δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια, ἐξ ἐπαίνου ἢ
υ· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, Ὑπὸ
ν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες· ἐπαι-
ρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης
ει, ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτί-
· τοῖς δ' εὖ φρονοῦσιν, οὐδὲν ἆθλον ἐποίησαν.
πὸ συμβουλῆς, οἷον ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τι-
ιὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιού-
οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦλοι, ἀλλ' ὅσοι
ὶ ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου·
γὰρ συμβουλεύει. Ἔτι δ' ἐκ τῶν δικανικῶν
ίων· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν,
παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ, ἢ περὶ τε-
ημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον
ος,
ν δ' ὅτε πάντα δέδασται.
ὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια, ἐκ
· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀπο-
, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν. Δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ
εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. Τὰ δὲ τοῦ δικα-
προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταὐτὸ δύναται ὅπερ
αμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοί-
τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων, ὅμοια τοῖς ἐπιδει-
·
σέ καὶ τεὰ δῶρα, εἴ τε σκῦλα.
τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα
σι, περὶ οὗ ᾖ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διά-
τὸ γὰρ ἀόριστον, πλανᾷ. Ὁ δοὺς οὖν, ὥσπερ
χεῖρα, τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ
Διὰ τοῦτο,
νιν ἄειδε θεά.
ρά μοι ἔννεπε μοῦσα.
ό μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
θεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.
τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς,
Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ·
καὶ Σοφοκλῆς,
ὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.
κωμῳδία ὡσαύτως. Τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιό-
ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι,
τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. Διόπερ ἂν δῆλον
μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. Τὰ
α εἴδη οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα, καὶ κοινά.
ι δὲ ταῦτα, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροα-
ὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. Περὶ αὐτοῦ
τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποι-
Ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ, πρῶ-
πρὸς διαβολήν· κατηγοροῦντι δ', ἐν τῷ ἐπιλόγῳ.
έ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον,
λλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κω-
ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ δια-
, ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύ-
λλον· τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, ἐκ τοῦ εὔνουν
καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι, καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσ-

εκτικὸν, ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν. Διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. Εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται· καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ μᾶλλον τούτοις. Προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. Διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. Ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικούς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ ὥσπερ σῶμα κεφαλήν. Ἔτι, τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν, πάντων τῶν μερῶν κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. Διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. Ὥστε ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον, Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ ὑμέτερον· καὶ, Ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν. Τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ, ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις,

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο —

Τί φροιμιάζῃ;

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. Διὸ οἱ δοῦλοι, οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

Δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινόν,

τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατὴν, ἢ αὐτὸν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. Ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. Τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. Φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ, περὶ οὗ, ἴσασι. Καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτὸν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μὴ, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. Τούτων δὲ ἕνεκα, προοιμίου δεῖται, ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται, ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἄρχεται, Ἦλις, πόλις εὐδαίμων.

CAPUT XV.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, εἴτε μή· ὥστε τοῦτο καθόλου. Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ ποιῆσαι ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν· ἢ ἀντικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβερὸν, ἀλλὰ καλόν· εἰ λυπηρὸν,

δ.ότι, σχεδὸν εἴρηται τ
μοῦσαι ὑπερβολαί, με
νον· Ὠιήθητε γὰρ α
ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑ
δρα. Τὸ δὲ ὥσπερ τ
φέρουσα.

Ὥσπερ Φιλάμμων
φήθητ' ἂν αὐτὸν (
Κωρύκῳ.

Ὥσπερ σέλινον οὖ
φήθην δὲ οὐ σκέλη
Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μ
λοῦσιν. Διὸ ὀργιζό

Οὐδ' εἴ μοι τόσα
Κούρην δ' οὐ γα
Οὐδ' εἰ χρυσείῃ Α
Ἔργα δ' Ἀθηνα

Χρῶνται δὲ μάλιστα
πρεσβυτέρῳ λέγειν

Δεῖ δὲ μὴ λεληθ
τει λέξις· οὐ γὰρ
οὐδὲ δημηγορικὴ κ
δέναι· τὸ μὲν γάρ,
μὴ ἀναγκάζεσθαι
δοῦναι τοῖς ἄλλοις
τοι γράφειν. Ἔστι
στάτη· ἀγωνιστι
δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲ
καὶ οἱ ὑποκριταὶ
καὶ οἱ ποιηταὶ τ
ἀναγνωστικοί· οἷ
λογογράφος· κα
Καὶ παραβαλλόμ
ἀγῶσι, στενοὶ φα
χθέντες, ἰδιωτικο
ἀγῶνι ἁρμόττει.
τῆς ὑποκρίσεως,
νεται εὐήθη· οἷ
αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ
δὲ ἀγωνιστικῇ κο
κριτικά. Ἀνάγκ
ὑπερ ὥσπερ ὁδο
ὁ κλέψας ὑμῶν·
τὸ ἔσχατον προσ
μων ὁ ὑποκριτὴ
τομανίᾳ, ὅτε λέγ
ἐν τῷ προλόγῳ
τὰ τοιαῦτα μὴ
ρων. Καὶ τὰ
ἐδεόμην· ἀνάγ
γοντα τῷ αὐτῷ
ον τι τὰ ἀσύνδ
ρῆσθαι. Ὁ γ
ἐὰν ἐξαιρεθῇ,
Ἔχει οὖν αὔξη
Δοκεῖ δὲ ὑπερ
βούλεται ποιε

Νιρεὺς δ'
Νιρεὺς Ἀγ
Νιρεύς, ὃς

Περὶ οὗ γὰρ
ρῆσθαι. Εἰ ο

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰσάγει. Καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόν γε ἐστίν. Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀπαντᾷν λύοντα καὶ προδιασύροντα. Ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι, προανελὼν οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. Ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. Ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
Ἐγὼ γὰρ Ἥραν —

Ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. Περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

Χρημάτων δ'
Ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ οὗ ἡ ἀρχὴ,

Οὔ μοι τὰ Γύγεω.

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, Χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. Ἐνθυμηματικῶς δέ· Εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαὶ, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

CAPUT XVIII.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός; φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν; Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ· τὸ δὲ, ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾷν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης, Μελίτου οὐ φά-

ἀλλ᾽ ὠφέλιμον, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἄλλος τρόπος, ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν, οὐχ ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ᾽ ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκοντὶ εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. Καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαβῆναι. Δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ ὅπως τοῦτο γένηται ἐποίουν. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων, ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. Ἄλλος, εἰ ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ δεῖνα, [καὶ ὁ δεῖνα ἄρα.] Ἄλλος, εἰ ἄλλους διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβὴς, ὅς γ᾽ ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν·

Ἡ γλῶσσ᾽ ὀμώμοχ᾽, ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος·

ἔφη γὰρ αὐτὸν ἀδικεῖν, τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν. Ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. Κοινὸς δ᾽ ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν· οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή· ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ, ὁ Τελαμών· καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. Ἄλλος, τῷ διαβάλλοντι, τῷ ἐπαινοῦντι μικρὸν, μακρῶς ψέξαι, μέγα, συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἓν ψέξαι. Τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. Κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι, κακοηθιστέον ἐστὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ, ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα· τῷ δὲ, ὅτι οὔ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον. Καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα.

CAPUT XVI.

Διήγησις δ᾽ ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστιν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος, τὸ μὲν, ἄτεχνον· οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων· τὸ δὲ, ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. Διὰ δὲ τοῦτ᾽ ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. Ἐκ μὲν οὖν τούτων, ἀνδρεῖος· ἐκ δὲ τῶνδε, σοφὸς, ἢ δίκαιος. Καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ, ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. Δεῖ δὲ, τὰς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν. ** Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. Καίτοι ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ, πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει, τί δ᾽, ἔφη, εὖ ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διη-

γεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς
τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ
ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως· τοῦτ
τὸ λέγειν ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποι
λαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικηκέναι,
λικαῦτα ἡλίκα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ
Παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴ
οἷον, Ἐγὼ δ᾽ ἐνουθέτουν αἰεὶ τὰ δίκαια, λέγω
τέκνα ἐγκαταλείπειν. Ἢ θατέρου κακίαν· Ὁ
κρίνατό μοι, ὅτι οὗ ἂν ᾖ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα
ὁ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθ
ὁ Ἡρόδοτος. Ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. Ἀπ
μένῳ δὲ, ἐλάττων ἡ διήγησις. Αἱ δ᾽ ἀμφισβ
ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδ
μὴ τηλικοῦτον· ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον
τριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷο
πρακται, ἀλλ᾽ οὐκ ἄδικον. Ἔτι πεπραγμέ
γειν, ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσ
Παράδειγμα ὁ Ἀλκίνου ἀπόλογος, ὅτι πρὸς
νελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. Καὶ
λος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος
κὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. Ἔσται δὲ τ
εἰδῶμεν τί ἦθος ποιεῖ. Ἓν μὲν δὴ, τὸ π
δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος, τῷ ποιὰν ταύτ
προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει· διὰ τοῦτο οὐκ
μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσ
οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ᾽ οἱ Σωκρατικοί·
ούτων γὰρ λέγουσιν. Ἄλλα ἠθικὰ τὰ ἑπ
στῳ ἤθει· οἷον, ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε·
θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. Καὶ μ
διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ᾽ ὡς ἀπ
σεως. Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ προειλόμη
το· ἀλλ᾽ εἰ μὴ ὠνήμην, βέλτιον· τὸ μὲν
μου· τὸ δὲ, ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ
ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ, ἐν τῷ τὸ
δ᾽ ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν·
φοκλῆς ποιεῖ παράδειγμα, τὸ ἐκ τῆς Ἀντ
μᾶλλον τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ
μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα·

Μητρὸς δ᾽ ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς βεβηκότ
Οὐκ ἔστ᾽ ἀδελφὸς ὅστις ἂν βλάστοι πο

Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ᾽ ὅτι οὐκ ἀγ
λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσ
πράττειν ἑκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον.
παθητικῶν λέγειν, διηγούμενον καὶ τὰ ἑπ
ἴσασι, καὶ τὰ ἴδια ἢ αὑτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσ
ᾤχετό με ὑποβλέψας. Καὶ ὡς περὶ Κρα
νης, ὅτι διασίζων καὶ τοῖν χεροῖν διασεί
γάρ· διότι σύμβολα γίγνεται ταῦτα ἃ ἴσ
ὧν οὐκ ἴσασι. Πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβ
ἐστίν.

Ὣς ἄρ᾽ ἔφη, γρῆϋς δὲ κατέσχετο χερσ
οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι, ἐπιλαμβ
ὀφθαλμῶν. Καὶ εὐθὺς εἰσάγαγε σεαυτ
ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδι
νων δὲ ποίει. Ὅτι δὲ ῥᾴδιον, ὁρᾷν δεῖ
γελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμ
μεν ὑπόληψίν τινα. Πολλαχοῦ δὲ δ
καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ. Ἐν δὲ δημη
διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων
ται· ἀλλ᾽ ἐάν περ διήγησις ᾖ, τῶν γεγ
ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων, βέλτιον βουλ
τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινο

τε, οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. Ἂν δ' ἦ
ιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ
τάττειν οἷς βούλονται· οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκί-
ἐν τῷ Οἰδίποδι αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομέ-
τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν. Καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφο-
ους.

CAPUT XVII.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδει-
ναι δὲ χρὴ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, πε-
τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν·
ν, εἰ ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ
του μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ' ὅτι οὐκ
αψε, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως.
αύτως καὶ εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβή-
ις. Μὴ λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ
ἀμφισβητήσει μόνῃ, τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ
ἔστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ
αίου ἀμφισβητοῖεν. Ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον·
ἐ τοῖς ἄλλοις, οὔ. Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, τὸ
ν, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ
γματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων
δείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν
Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς, ἢ ὡς οὐκ ἔσται, ἀμ-
βητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς ἔσται μὲν ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ
μα, ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. Δεῖ δὲ καὶ
ν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια
ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων, ὅτι ψεύδεται.
ι δὲ, τὰ μὲν παραδείγματα, δημηγορικώτατα· τὰ
νθυμήματα, δικανικώτερα. Ἡ μὲν γὰρ, περὶ τὸ
λον· ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα
ιν· ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον ἀπό-
ἐς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην.
δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμι-
ναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔστι γὰρ καὶ
ποσοῦ ὅρος.

Ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

οὐ τοιαῦτα. Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα
ιν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φι-
οφούντων, οἳ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ
τότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς,
λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μά-
εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ
σεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθε-
ποιοῦσιν. Οὐδ' ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ
ύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε
αίρεσιν ἡ ἀπόδειξις. Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ
διηγήσει, καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ· Καὶ ἐγὼ δέ-
α, καὶ ταῦτ' εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν. Ἐὰν δὲ
θητικῶς, Καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημέ-
τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δί-
ον. Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζε-
αι, εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ
ονός, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη
μενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων
ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδή-
δέ. Καὶ ὁ νόμος, ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς.
ντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει
λὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὐ-
, ἢ παθητικὸν ποιεῖν. Ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἂν
ξίστηται. Δεῖ οὖν ἀποροῦντα τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ
Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσοκράτης· καὶ
συμβουλεύων κατηγορεῖ. οἷον Λακεδαιμονίων μὲν,
ῷ Πανηγυρικῷ· Χάρητος δὲ, ἐν τῷ Συμμαχικῷ.

Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰσάγει. Καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεόν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν· ἣ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ἢ τοιόν γε ἐστίν. Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δεικτικῶν· ὅτι ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον, οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. Δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ, πρὸς τἀναντία ἀπαντᾷν λύοντα καὶ προδιασύροντα. Ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι, προανελὼν οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. Ὕστερον δὲ λέγοντα, πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. Δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. Ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὑτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
Ἐγὼ γὰρ Ἥραν —

Ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. Περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν, ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου, ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

Χρημάτων δ'
Ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ οὗ ἡ ἀρχή,

Οὔ μοι τὰ Γύγεω.

Καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, Χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν. Ἐνθυμηματικῶς δέ· Εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαὶ, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

CAPUT XVIII.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως, εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι, μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν, ἤρετο, εἰ οἶδεν αὐτός; φάσκοντος δὲ, καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν; Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν, φανερὸν ᾖ· τὸ δὲ, ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν, μὴ προσερωτᾷν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν· οἷον Σωκράτης, Μελίτου οὐ φά-

σκοντος αὐτὸν θεοὺς νομίζειν, εἴρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. Ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, εἰ οὐχ οἱ δαίμονες, ἤτοι θεῶν παῖδες εἶεν, ἢ θεῖόν τι; Φήσαντος δὲ, Ἔστιν οὖν, ἔφη, ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ; Ἔτι, ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξον. Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς, ἀποκρινάμενον λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὔ· ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· ἢ, πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες. Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾷν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. Διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ, πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως· πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία, τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν, ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾷν, ἐν τίνι ὁ λόγος. Φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν τοπικῶν καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις. Καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους, ἔφη, Τί δὲ, οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι; Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά; Ναὶ, ἔφη· οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω. Καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτώμενος εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι, ἔφη· ὁ δὲ, Οὐκοῦν σὺ ταὐτὰ τούτοις ἔθου; καὶ ὡς ἔφη, Οὐκοῦν δικαίως ἂν, ἔφη, καὶ σὺ ἀπόλοιο; Οὐ δῆτα, ἔφη· οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες, ταῦτα ἔπραξαν· ἐγὼ δὲ, οὔ· ἀλλὰ γνώμῃ. Διὸ οὔτε ἐπερωτᾷν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾷν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας, τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν, ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς· ὧν τὸ μὲν, ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δὲ, οὔ. Ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. Ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος, ἑτέρου.

CAPUT XIX.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἐκ
πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν,
ἐναντίον φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαι καὶ ταπ
καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστ
ἐξ ἀναμνήσεως. Πέφυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξ
τὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω
νεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. Δυοῖν δὲ
δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι
ὁ δὲ, ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς. Ἐξ
τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τό
θεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ φαύλο
δὲ μετὰ τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ
σιν, καὶ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα
σθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τ
των αὔξησις, ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. Ὅθ
αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι
Μετὰ δὲ ταῦτα δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡ
πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν,
δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος,
καὶ ἔρις· εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι
Ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα.
ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τ
μίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθ
ουσι πολλάκις εἰπεῖν. Ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ
εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ περὶ οὗ ἡ κρίσις·
δι' ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. Ἀρχὴ
ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν· ὥστε ἅ τε, καὶ δι
Λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίο
βάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἰπ
ἀντικρύ. Ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τού
ταδὶ, καὶ διὰ ταῦτα. Ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷον, Ο
εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε. Καὶ, Τί ἂν ἐποίει,
ξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε; Ἢ ἐξ ἐρωτήσεως· Τί
ἢ οὗτος τί ἔδειξεν; Ἢ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ
ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω, τὰ
πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐν
Τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύ
ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ· εἴρηκα, ἀκ
κρίνατε.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ.

ARISTOTELIS DE ARTE POETICA.

CAPUT I.

ρὶ ποιητικῆς αὐτῆς τε καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς, ἥν δύναμιν ἕκαστον ἔχει, καὶ πῶς δεῖ συνίστασθαι μύθους, εἰ μέλλει καλῶς ἕξειν ἡ ποίησις· ἔτι δὲ όσων καὶ ποίων ἐστὶ μορίων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἄλλων ὅσα τῆς αὐτῆς ἐστι μεθόδου, λέγωμεν, ἀρνοι κατὰ φύσιν πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων. Ἐποα δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳκαὶ ἡ διθυραμβοποιητική, καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ στη καὶ κιθαριστικῆς, πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι ήσεις τὸ σύνολον· διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν· ῳ τῷ γένει ἑτέροις μιμεῖσθαι, ἢ τῷ ἕτερα, ἢ τῷ ως καὶ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὥσπερ γὰρ καὶ μασι καὶ σχήμασι πολλὰ μιμοῦνταί τινες ἀπεικάες, (οἱ μὲν διὰ τέχνης, οἱ δὲ διὰ συνηθείας,) ἕτεροι ἡ φωνῇ· οὕτω κἀν ταῖς εἰρημέναις τέχναις ἅπασαι ποιοῦνται τὴν μίμησιν ἐν ῥυθμῷ καὶ λόγῳ καὶ ἁρία· τούτοις δὲ ἢ χωρὶς, ἢ μεμιγμένοις. Οἷον, ἁρία μὲν καὶ ῥυθμῷ χρώμεναι μόνον ἥ τε αὐλητικὴ ἡ κιθαριστικὴ, κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνουσιν αι τοιαῦται τὴν δύναμιν· οἷον, ἡ τῶν συρίγγων. ῷ δὲ τῷ ῥυθμῷ μιμεῖται, χωρὶς ἁρμονίας, ἡ τῶν ηστῶν· καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τῶν σχηματιζομένων ῥυθμιμοῦνται καὶ ἤθη καὶ πάθη καὶ πράξεις. Ἡ οποιΐα, μόνον τοῖς λόγοις ψιλοῖς, ἢ τοῖς μέτροις· τούτοις εἴτε μιγνῦσα μετ' ἀλλήλων, εἴθ' ἑνί τινι χρωμένη τῶν μέτρων τυγχάνουσα μέχρι τοῦ νῦν. ὲν γὰρ ἂν ἔχοιμεν ὀνομάσαι κοινὸν τοὺς Σώφροκαὶ Ξενάρχου μίμους, καὶ τοὺς Σωκρατικοὺς λός· οὐδὲ εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων ἢ τῶν ἄλλων ὧν τοιούτων ποιοῖτο τὴν μίμησιν. Πλὴν οἱ ἄνθρωποί συνάπτοντες τῷ μέτρῳ τὸ ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐλεγοοὺς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν, οὐχ ὡς κατὰ μίμησιν ποιητὰς, ἀλλὰ κοινῇ κατὰ τὸ μέτρον προσρεύοντες. Καὶ γὰρ, ἂν ἰατρικὸν ἢ φυσικόν τι διὰ μέτρων ἐκφέρωσιν, οὕτω καλεῖν εἰώθασιν. Οὐδὲ κοινόν ἐστιν Ὁμήρῳ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ, πλὴν τὸ ρον. Δι' ὃ τὸν μὲν ποιητὴν δίκαιον καλεῖν, τὸν φυσιολόγον μᾶλλον, ἢ ποιητήν. Ὁμοίως δὲ κἂν εἴ ἅπαντα τὰ μέτρα μιγνύων, ποιοῖτο τὴν μίμησιν, θάπερ Χαιρήμων ἐποίησε Κένταυρον, μικτὴν ῥαδίαν ἐξ ἁπάντων τῶν μέτρων, οὐκ ἤδη καὶ ποιητὴν οσαγορευτέον. Περὶ μὲν οὖν τούτων διωρίσθω ντον τὸν τρόπον. Εἰσὶ δέ τινες, αἳ πᾶσι χρῶνται ς εἰρημένοις· λέγω δὲ, οἷον, ῥυθμῷ καὶ μέλει μέτρῳ· ὥσπερ ἥ τε τῶν διθυράμβων ποίησις, ἡ τῶν νόμων, καὶ ἥ τε τραγῳδία καὶ ἡ κωμῳδία. Διαφέρουσι δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἅμα πᾶσιν, αἱ δὲ κατὰ μέρος. Ταύτας μὲν οὖν λέγω τὰς διαφορὰς τῶν τεχνῶν, ἐν οἷς ποιοῦνται τὴν μίμησιν.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι· (τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες·) ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς, ἢ χείρονας, ἢ καὶ τοιούτους ἀνάγκη μιμεῖσθαι· ὥσπερ οἱ γραφεῖς, Πολύγνωτος μὲν κρείττους, Παύσων δὲ χείρους, Διονύσιος δὲ ὁμοίους εἴκαζε. Δῆλον δὲ, ὅτι καὶ τῶν λεχθεισῶν ἑκάστη μιμήσεων ἕξει ταύτας τὰς διαφορὰς· καὶ ἔσται ἑτέρα τῷ ἕτερα μιμήσασθαι τοῦτον τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας· καὶ περὶ τοὺς λόγους δὲ καὶ τὴν ψιλομετρίαν· οἷον, Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ [ὁ Θάσιος,] ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος, καὶ Νικοχάρης, ὁ τὴν Δηλιάδα, χείρους. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ τοὺς νόμους, ὡς Πέρσας καὶ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν. Ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν.

CAPUT III.

Ἔτι δὲ τούτων τρίτη διαφορὰ, τὸ, ὡς ἕκαστα τούτων μιμήσαιτο ἄν τις. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ αὐτὰ μιμεῖσθαι ἔστιν, ὁτὲ μὲν ἀπαγγέλλοντα, (ἢ ἕτερόν τι γιγνόμενον, ὥσπερ Ὅμηρος ποιεῖ· ἢ ὡς τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ μεταβάλλοντα·) ἢ πάντας ὡς πράττοντας καὶ ἐνεργοῦντας τοὺς μιμουμένους. Ἐν τρισὶ δὴ ταύταις διαφοραῖς ἡ μίμησίς ἐστιν, ὡς εἴπομεν κατ' ἀρχάς· ἐν οἷς τε, καὶ ἃ, καὶ ὥς. Ὥστε τῇ μὲν ὁ αὐτὸς ἂν εἴη μιμητὴς Ὁμήρῳ Σοφοκλῆς· μιμοῦνται γὰρ ἄμφω σπουδαίους· τῇ δὲ Ἀριστοφάνει· πράττοντας γὰρ μιμοῦνται καὶ δρῶντας ἄμφω. Ὅθεν καὶ δράματα καλεῖσθαί τινες αὐτά φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. Διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγῳδίας καὶ τῆς κωμῳδίας οἱ Δωριεῖς· τῆς μὲν κωμῳδίας οἱ Μεγαρεῖς, (οἵ τε ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης, καὶ οἱ ἐκ Σικελίας· ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαρμος ὁ ποιητὴς, πολλῷ πρότερος ὢν Χιωνίδου καὶ Μάγνητος·) καὶ τῆς τραγῳδίας ἔνιοι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ· ποιούμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. Οὗτοι μὲν γὰρ κώμας τὰς περιοικίδας καλεῖν φασιν· Ἀθηναῖοι δὲ δήμους· ὡς κωμῳδοὺς οὐκ ἀπὸ τοῦ

κωμάζειν λεχθέντας, ἀλλὰ τῇ κατὰ κώμας πλάνῃ ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως· καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾷν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν. Περὶ μὲν οὖν τῶν διαφορῶν καὶ πόσαι καὶ τίνες τῆς μιμήσεως, εἰρήσθω ταῦτα.

CAPUT IV.

Ἐοίκασι δὲ γεννῆσαι μὲν ὅλως τὴν ποιητικὴν αἰτίαι δύο τινὲς, καὶ αὗται φυσικαί· τό τε γὰρ μιμεῖσθαι, σύμφυτον τοῖς ἀνθρώποις ἐκ παίδων ἐστὶ, (καὶ τούτῳ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι μιμητικώτατόν ἐστι· καὶ τὰς μαθήσεις ποιεῖται διὰ μιμήσεως τὰς πρώτας·) καὶ τὸ χαίρειν τοῖς μιμήμασι πάντας. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἃ γὰρ αὐτὰ λυπηρῶς ὁρῶμεν, τούτων τὰς εἰκόνας τὰς μάλιστα ἠκριβωμένας χαίρομεν θεωροῦντες· οἷον θηρίων τε μορφὰς τῶν ἀτιμοτάτων, καὶ νεκρῶν. Αἴτιον δὲ καὶ τούτου, ὅτι τὸ μανθάνειν οὐ μόνον τοῖς φιλοσόφοις ἥδιστον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως· ἀλλ᾽ ἐπὶ βραχὺ κοινωνοῦσιν αὐτοῦ. Διὰ γὰρ τοῦτο χαίρουσι τὰς εἰκόνας ὁρῶντες, ὅτι συμβαίνει θεωροῦντας μανθάνειν καὶ συλλογίζεσθαι, τί ἕκαστον· οἷον, ὅτι οὗτος ἐκεῖνος. Ἐπεὶ ἐὰν μὴ τύχῃ προεωρακὼς, οὐχ, ᾗ μίμημα, ποιήσει τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπεργασίαν, ἢ τὴν χροιὰν, ἢ διὰ τοιαύτην τινὰ ἄλλην αἰτίαν. Κατὰ φύσιν δὲ ὄντος ἡμῖν τοῦ μιμεῖσθαι, καὶ τῆς ἁρμονίας, καὶ τοῦ ῥυθμοῦ· (τὰ γὰρ μέτρα ὅτι μόρια τῶν ῥυθμῶν ἐστι, φανερόν·) ἐξ ἀρχῆς οἱ πεφυκότες πρὸς αὐτὰ μάλιστα, κατὰ μικρὸν προάγοντες ἐγέννησαν τὴν ποίησιν ἐκ τῶν αὐτοσχεδιασμάτων. Διεσπάσθη δὲ κατὰ τὰ οἰκεῖα ἤθη ἡ ποίησις. Οἱ μὲν γὰρ σεμνότεροι τὰς καλὰς ἐμιμοῦντο πράξεις, καὶ τὰς τῶν τοιούτων [τύχας·] οἱ δὲ εὐτελέστεροι, τὰς τῶν φαύλων, πρῶτον ψόγους ποιοῦντες, ὥσπερ ἕτεροι ὕμνους καὶ ἐγκώμια. Τῶν μὲν οὖν πρὸ Ὁμήρου οὐδενὸς ἔχομεν εἰπεῖν τοιοῦτον ποίημα· εἰκὸς δὲ εἶναι πολλούς. Ἀπὸ δὲ Ὁμήρου ἀρξαμένοις ἔστιν· οἷον, ἐκείνου ὁ Μαργίτης, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐν οἷς καὶ τὸ ἁρμόττον ἰαμβεῖον ἦλθε μέτρον. Διὸ καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. Καὶ ἐγένοντο τῶν παλαιῶν, οἱ μὲν ἡρωϊκῶν, οἱ δὲ ἰάμβων ποιηταί. Ὥσπερ δὲ καὶ τὰ σπουδαῖα μάλιστα ποιητὴς Ὅμηρος ἦν· (μόνος γὰρ, οὐχ ὅτι εὖ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ μιμήσεις δραματικὰς ἐποίησεν·) οὕτω καὶ τὰ τῆς κωμῳδίας σχήματα πρῶτος ὑπέδειξεν, οὐ ψόγον, ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας. Ὁ γὰρ Μαργίτης ἀνάλογον ἔχει, ὥσπερ Ἰλιὰς καὶ Ὀδύσσεια πρὸς τὰς τραγῳδίας, οὕτω καὶ οὗτος πρὸς τὰς κωμῳδίας. Παραφανείσης δὲ τῆς τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας, οἱ ἐφ᾽ ἑκατέραν τὴν ποίησιν ὁρμῶντες κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, οἱ μὲν ἀντὶ τῶν ἰάμβων, κωμῳδοποιοὶ ἐγένοντο· οἱ δὲ ἀντὶ τῶν ἐπῶν, τραγῳδοδιδάσκαλοι, διὰ τὸ μείζω καὶ ἐντιμότερα τὰ σχήματα εἶναι ταῦτα ἐκείνων. Τὸ μὲν οὖν ἐπισκοπεῖν, εἰ ἄρα ἔχει ἤδη ἡ τραγῳδία τοῖς εἴδεσιν ἱκανῶς, ἢ οὔ, αὐτό τε καθ᾽ αὑτὸ κρινόμενον, καὶ πρὸς τὰ θέατρα, ἄλλος λόγος. Γενομένη οὖν ἀπ᾽ ἀρχῆς αὐτοσχεδιαστικὴ καὶ αὐτὴ καὶ ἡ κωμῳδία, ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διθύραμβον, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν τὰ φαλλικὰ, ἃ ἔτι καὶ νῦν ἐν πολλαῖς τῶν πόλεων διαμένει νομιζόμενα, κατὰ μικρὸν ηὐξήθη, προαγόντων ὅσον ἐγένετο φανερὸν αὐτῆς. Καὶ πολλὰς μεταβολὰς μεταβαλοῦσα ἡ τραγῳδία ἐπαύσατο, ἐπεὶ ἔσχε τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Καὶ τό τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χο-

ροῦ ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρ-
σκεύασε· τρεῖς δὲ καὶ σκηνογραφίαν, Σοφοκλῆς. Ἔτι
δὲ τὸ μέγεθος ἐκ μικρῶν μύθων καὶ λέξεως γελοίας,
διὰ τὸ ἐκ σατυρικοῦ μεταβαλεῖν, ὀψὲ ἀπεσεμν-
τό τε μέτρον ἐκ τετραμέτρου ἰαμβεῖον ἐγένετο. Τὸ
μὲν γὰρ πρῶτον τετραμέτρῳ ἐχρῶντο, διὰ τὸ σατυ-
καὶ ὀρχηστικωτέραν εἶναι τὴν ποίησιν. Λέξεως
γενομένης, αὐτὴ ἡ φύσις τὸ οἰκεῖον μέτρον εὗρε. Μά-
λιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. Ση-
μεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν
διαλέκτῳ τῇ πρὸς ἀλλήλους· ἑξάμετρα δὲ ὀλιγάκις,
καὶ ἐκβαίνοντες τῆς λεκτικῆς ἁρμονίας. Ἔτι δὲ ἐπεισ-
οδίων πλήθη, καὶ τὰ ἄλλα ὡς ἕκαστα κοσμ-
ναι λέγεται. Περὶ μὲν οὖν τούτων τοσαῦτα ἔστω
εἰρημένα. Πολὺ γὰρ ἂν ἴσως ἔργον εἴη, διεξιέναι κα-
ἕκαστον.

CAPUT V.

Ἡ δὲ κωμῳδία ἐστὶν, ὥσπερ εἴπομεν, μίμησις φαυ-
λοτέρων μὲν, οὐ μέντοι κατὰ πᾶσαν κακίαν· ἀλλὰ
αἰσχροῦ· οὗ ἐστι τὸ γελοῖον μόριον. Τὸ γὰρ γελ-
ἐστιν ἁμάρτημά τι καὶ αἶσχος ἀνώδυνον, καὶ οὐ φθαρ-
τικόν· οἷον, εὐθὺς τὸ γελοῖον πρόσωπον, αἰσχρ-
καὶ διεστραμμένον ἄνευ ὀδύνης. Αἱ μὲν οὖν
τραγῳδίας μεταβάσεις, καὶ δι᾽ ὧν ἐγένοντο, οὐ λε-
θασιν· ἡ δὲ κωμῳδία, διὰ τὸ μὴ σπουδάζεσθαι
χῆς, ἔλαθε. Καὶ γὰρ χορὸν κωμῳδῶν ὀψέ
ἄρχων ἔδωκεν, ἀλλ᾽ ἐθελονταὶ ἦσαν. Ἤδη δὲ σχ-
τά τινα αὐτῆς ἐχούσης, ὀλίγοι μὲν οἱ αὐτῆς
μνημονεύονται· τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ [προ-
γους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα,
ται. Τοῦ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος καὶ Φ
ἦρξαν. Τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε.
δὲ Ἀθήνησι, Κράτης πρῶτος ἦρξεν, ἀφέμενος
ἰαμβικῆς ἰδέας, καθόλου ποιεῖν λόγους ἢ μύ-
Ἡ μὲν οὖν ἐποποιΐα τῇ τραγῳδίᾳ, μέχρι μόνου
τρου καὶ λόγου, μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθ-
τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν, καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι
της διαφέρει. Ἔτι δὲ τῷ μήκει· ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλ-
πειρᾶται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἢ μικρὸν
ἀλλάττειν· ἡ δὲ ἐποποιΐα, ἀόριστος τῷ χρόνῳ
τούτῳ διαφέρει. Καίτοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν
τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι. Μ-
δέ ἐστι τὰ μὲν ταὐτὰ, τὰ δὲ ἴδια τῆς τραγῳδίας.
περ, ὅστις περὶ τραγῳδίας οἶδε σπουδαίας καὶ φ-
λης, οἶδε καὶ περὶ ἐπῶν. Ἃ μὲν γὰρ ἐποποιΐα
ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ· ἃ δὲ αὕτη, οὐ πάντα ἐν
ἐποποιΐᾳ.

CAPUT VI.

Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐν ἑξαμέτροις μιμητικῆς, καὶ
κωμῳδίας, ὕστερον ἐροῦμεν. Περὶ δὲ τραγῳδίας
γωμεν, ἀπολαβόντες αὐτῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τὸν γι-
μενον ὅρον τῆς οὐσίας. Ἔστιν οὖν τραγῳδία
μησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχού-
σης· ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς
μορίοις· δρώντων, καὶ οὐ δι᾽ ἀπαγγελίας· δι᾽ ἐλέου
καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων
κάθαρσιν. Λέγω δὲ ἡδυσμένον μὲν λόγον
ἔχοντα ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν καὶ μέλος. Τὸ δὲ χω-
ρὶς ἑκάστῳ τῶν εἰδῶν, τὸ διὰ μέτρων ἔνια μόνον
περαίνεσθαι, καὶ πάλιν ἕτερα διὰ μέλους. Ἐπεὶ δὲ
πράττοντες ποιοῦνται τὴν μίμησιν, πρῶτον μὲν
ἀνάγκης ἂν εἴη τι μόριον τραγῳδίας ὁ τῆς ὄψεως κό-
σμος· εἶτα μελοποιΐα καὶ λέξις. Ἐν τούτοις γὰρ

οῦνται τὴν μίμησιν. Λέγω δὲ λέξιν μὲν αὐτὴν τὴν
μέτρων σύνθεσιν· μελοποιΐαν δὲ, ὃ τὴν δύναμιν
ερὰν ἔχει πᾶσαν. Ἐπεὶ δὲ πράξεώς ἐστι μίμησις,
ἰττεται δὲ ὑπὸ τινῶν πραττόντων, οὓς ἀνάγκη
ούς τινας εἶναι κατά τε τὸ ἦθος καὶ τὴν διάνοιαν·
γὰρ τούτων καὶ τὰς πράξεις εἶναί φαμεν ποιάς
ε·) πέφυκεν αἴτια δύο τῶν πράξεων εἶναι, διάνοια
ἦθος. Καὶ κατὰ ταῦτα καὶ τυγχάνουσι καὶ ἀπο-
γάνουσι πάντες. Ἔστι δὲ τῆς μὲν πράξεως ὁ μῦ-
μίμησις· (λέγω γὰρ μῦθον τοῦτο, τὴν σύνθεσιν
πραγμάτων·) τὰ δὲ ἤθη, καθ' ἃ ποιούς τινας εἶ-
φαμεν τοὺς πράττοντας· διάνοια δὲ, ἐν ὅσοις λέ-
ες ἀποδεικνύουσί τι, ἢ καὶ ἀποφαίνονται γνώμην.
κη οὖν πάσης τραγῳδίας μέρη εἶναι ἕξ, καθ' ἃ
τίς ἐστιν ἡ τραγῳδία. Ταῦτα δ' ἐστὶ, μῦθος,
ἤθη, καὶ λέξις, καὶ διάνοια, καὶ ὄψις, καὶ
οποιΐα. Οἷς μὲν γὰρ μιμοῦνται, δύο μέρη ἐστίν·
μιμοῦνται, ἕν· ἃ δὲ μιμοῦνται, τρία· καὶ πα-
ῦτα οὐδέν. Τούτοις μὲν οὖν οὐκ ὀλίγοι αὐ-
ὡς εἰπεῖν, κέχρηνται τοῖς εἴδεσι. Καὶ γὰρ ὄψιν
τὰν, καὶ ἦθος, καὶ μῦθον, καὶ λέξιν, καὶ μέλος,
ιάνοιαν ὡσαύτως. Μέγιστον δὲ τούτων ἐστὶν ἡ
ραγμάτων σύστασις. Ἡ γὰρ τραγῳδία μίμη-
τιν οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πράξεων, καὶ βίου, καὶ
μονίας καὶ κακοδαιμονίας. Καὶ γὰρ ἡ εὐδαι-
καὶ ἡ κακοδαιμονία ἐν πράξει ἐστί· καὶ τὸ τέλος
ς τίς ἐστιν, οὐ ποιότης. Εἰσὶ δὲ κατὰ μὲν τὰ ἤθη
τινες· κατὰ δὲ τὰς πράξεις, εὐδαίμονες, ἢ τοὐναντί-
ὐκ οὖν ὅπως τὰ ἤθη μιμήσωνται, πραττουσιν ἀλ-
ἤθη συμπεριλαμβάνουσι διὰ τὰς πράξεις· ὥστε τὰ
ματα καὶ ὁ μῦθος τέλος τῆς τραγῳδίας· τὸ δὲ
μέγιστον ἁπάντων ἐστίν. Ἔτι ἄνευ μὲν πράξεως
ν γένοιτο τραγῳδία· ἄνευ δὲ ἠθῶν, γένοιτ' ἄν.
ἀρ τῶν νέων τῶν πλείστων ἀήθεις τραγῳδίαι εἰ-
αὶ ὅλως ποιηταὶ πολλοὶ τοιοῦτοι· οἷον καὶ τῶν
ων Ζεῦξις πρὸς Πολύγνωτον πέπονθεν. Ὁ μὲν
Πολύγνωτος ἀγαθὸς ἠθογράφος· ἡ δὲ Ζεύξιδος
οὐδὲν ἔχει ἦθος. Ἔτι ἐάν τις ἐφεξῆς θῇ ῥήσεις
ς, καὶ λέξεις καὶ διανοίας εὖ πεποιημένας, οὐ
ι ὃ ἦν τῆς τραγῳδίας ἔργον· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον
δεεστέροις τούτοις κεχρημένη τραγῳδία, ἔχουσα
θον καὶ σύστασιν πραγμάτων. Πρὸς δὲ τού-
ὰ μέγιστα οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγῳδία, τοῦ μύ-
έρη ἐστὶν, αἵ τε περιπέτειαι καὶ ἀναγνωρίσεις.
ημεῖον, ὅτι καὶ οἱ ἐγχειροῦντες ποιεῖν, πρότερον
ται τῇ λέξει καὶ τοῖς ἤθεσιν ἀκριβοῦν, ἢ τὰ
ματα συνίστασθαι· οἷον καὶ οἱ πρῶτοι ποιηταὶ
ἅπαντες. Ἀρχὴ μὲν οὖν καὶ οἷον ψυχὴ ὁ μῦ-
ῆς τραγῳδίας. Δεύτερον δὲ τὰ ἤθη. Παρα-
ν γάρ ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς γραφικῆς· εἰ γάρ τις
ψειε τοῖς καλλίστοις φαρμάκοις χύδην, οὐκ ἂν
ς εὐφράνειε, καὶ λευκογραφήσας εἰκόνα. Ἔστι
ησις πράξεως, καὶ διὰ ταύτην μάλιστα τῶν πρατ-
ν. Τρίτον δὲ ἡ διάνοια. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ λέ-
ὔνασθαι τὰ ἐνόντα καὶ τὰ ἁρμόττοντα· ὅπερ
ν λόγων τῆς πολιτικῆς καὶ ῥητορικῆς ἔργον ἐστίν.
ν γὰρ ἀρχαῖοι πολιτικῶς ἐποίουν λέγοντας· οἱ
, ῥητορικῶς. Ἔστι δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον, ὃ
τὴν προαίρεσιν ὁποία τις, εἰ προαιρεῖται ἢ φεύ-
Διόπερ οὐκ ἔχουσιν ἦθος ἔνιοι τῶν λόγων, ἐν
ηθ' ὅλως ἐστὶν, ὅ, τι προαιρεῖται ἢ φεύγει ὁ λέγων.
ια δὲ, ἐν οἷς ἀποδεικνύουσί τι ὡς ἔστιν, ἢ ὡς
τιν, ἢ καθόλου τι ἀποφαίνονται. Τέταρτον δὲ,
τῶν μὲν λόγων ἡ λέξις. Λέγω δὲ, ὥσπερ πρότερον
εἴρηται, λέξιν εἶναι τὴν διὰ τῆς ὀνομασίας ἑρμηνείαν.
Ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἐμμέτρων καὶ ἐπὶ τῶν λόγων ἔχει τὴν
αὐτὴν δύναμιν. Τῶν δὲ λοιπῶν τὸ πέμπτον, ἡ μελο-
ποιΐα, μέγιστον τῶν ἡδυσμάτων. Ἡ δὲ ὄψις, ψυχα-
γωγικὸν μὲν, ἀτεχνότατον δὲ, καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς
ποιητικῆς. Ἡ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ
ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἐστιν. Ἔτι δὲ κυριωτέρα πε-
ρὶ τὴν ἀπεργασίαν τῶν ὄψεων ἡ τοῦ σκευοποιοῦ τέχνη
τῆς τῶν ποιητῶν ἐστι.

CAPUT VII.

Διωρισμένων δὲ τούτων, λέγωμεν μετὰ ταῦτα, ποί-
αν τινὰ δεῖ τὴν σύστασιν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἐπει-
δὴ τοῦτο καὶ πρῶτον καὶ μέγιστον τῆς τραγῳδίας
ἐστί. Κεῖται δ' ἡμῖν, τὴν τραγῳδίαν τελείας καὶ
ὅλης πράξεως εἶναι μίμησιν, ἐχούσης τι μέγεθος. Ἔστι
γὰρ ὅλον καὶ μηδὲν ἔχον μέγεθος. Ὅλον δέ ἐστι,
τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν. Ἀρχὴ δέ
ἐστιν, ὃ αὐτὸ μὲν ἐξ ἀνάγκης μὴ μετὰ ἄλλο ἐστί· μετ'
ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τελευτὴ
δὲ τοὐναντίον, ὃ αὐτὸ μετ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι, ἢ ἐξ
ἀνάγκης, ἢ ὡς ἐπιτοπολύ· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν.
Μέσον δὲ, ὃ καὶ αὐτὸ μετὰ ἄλλο, καὶ μετ' ἐκεῖνο ἕτερον.
Δεῖ ἄρα τοὺς συνεστῶτας εὖ μύθους, μήθ' ὁπόθεν
ἔτυχεν ἄρχεσθαι, μήθ' ὅπου ἔτυχε τελευτᾷν· ἀλλὰ
κεχρῆσθαι ταῖς εἰρημέναις ἰδέαις. Ἔτι δὲ ἐπεὶ τὸ
καλὸν καὶ ζῶον καὶ ἅπαν πρᾶγμα συνέστηκεν ἔκ τι-
νῶν, οὐ μόνον ταῦτα τεταγμένα δεῖ ἔχειν, ἀλλὰ καὶ
μέγεθος ὑπάρχειν μὴ τὸ τυχόν. Τὸ γὰρ καλὸν, ἐν
μεγέθει καὶ τάξει ἐστί. Διὸ οὔτε πάμμικρον ἄν τι
γένοιτο καλὸν ζῶον· συγχεῖται γὰρ ἡ θεωρία ἐγγὺς
τοῦ ἀναισθήτου χρόνου γιγνομένη· οὔτε παμμέγεθες·
οὐ γὰρ ἅμα ἡ θεωρία γίγνεται, ἀλλ' οἴχεται τοῖς θεω-
ροῦσι τὸ ἓν καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῆς θεωρίας· οἷον, εἰ μυ-
ρίων σταδίων εἴη ζῶον. Ὥστε δεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν
σωμάτων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ἔχειν μὲν μέγεθος, τοῦτο
δὲ εὐσύνοπτον εἶναι· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν μύθων ἔχειν
μὲν μῆκος, τοῦτο δ' εὐμνημόνευτον εἶναι. Τοῦ δὲ
μήκους ὅρος, πρὸς μὲν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν αἴσθη-
σιν, οὐ τῆς τέχνης ἐστίν. Εἰ γὰρ ἔδει ἑκατὸν τρα-
γῳδίας ἀγωνίζεσθαι, πρὸς κλεψύδραν ἂν ἠγωνίζοντο,
ὥσπερ ποτ' ἄλλοτε καὶ ἄλλοτέ φασιν. Ὁ δὲ κατ'
αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος ὅρος, ἀεὶ μὲν ὁ μείζων,
μέχρι τοῦ σύνδηλος εἶναι, καλλίων ἐστὶ κατὰ τὸ μέγε-
θος· ὡς δὲ ἁπλῶς διορίσαντας εἰπεῖν, ἐν ὅσῳ μεγέ-
θει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων,
συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας, ἢ ἐξ εὐτυχίας
εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ με-
γέθους.

CAPUT VIII.

Μῦθος δ' ἐστὶν εἷς, οὐχ, ὥσπερ τινὲς οἴονται,
ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄπειρα τῷ γ' ἑνὶ
συμβαίνει· ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν. Οὕτω δὲ καὶ
πράξεις ἑνὸς πολλαί εἰσιν, ἐξ ὧν μία οὐδεμία γίνεται
πρᾶξις. Διὸ πάντες ἐοίκασιν ἁμαρτάνειν, ὅσοι τῶν
ποιητῶν Ἡρακληΐδα, καὶ Θησηΐδα, καὶ τὰ τοιαῦτα
ποιήματα πεποιήκασιν. Οἴονται γὰρ, ἐπεὶ εἷς ἦν ὁ
Ἡρακλῆς, ἕνα καὶ τὸν μῦθον εἶναι προσήκειν. Ὁ δὲ
Ὅμηρος, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα διαφέρει, καὶ τοῦτ' ἔοικε
καλῶς ἰδεῖν, ἤτοι διὰ τέχνην ἢ διὰ φύσιν. Ὀδύσσειαν
γὰρ ποιῶν, οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη·
οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παρνασσῷ, μανῆναι δὲ προσ-
ποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ· ὧν οὐδὲν θατέρου γενο-

μένου ἀναγκαῖον ἦν ἢ εἰκὸς θάτερον γενέσθαι· ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν, οἵαν λέγομεν, τὴν Ὀδύσσειαν συνέστησεν· ὁμοίως δὲ καὶ τὴν Ἰλιάδα. Χρὴ οὖν, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις μιμητικαῖς ἡ μία μίμησις ἑνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησίς ἐστι, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνεστάναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὥστε μετατιθεμένου τινὸς μέρους, ἢ ἀφαιρουμένου, διαφέρεσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον. Ὃ γὰρ, προσὸν ἢ μὴ προσὸν, μηδὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόριον τοῦ ὅλου ἐστί.

CAPUT IX.

Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι οὐ τὸ τὰ γενόμενα λέγειν, τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστὶν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο καὶ τὰ δυνατὰ, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς, οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν· εἴη γὰρ ἂν τὰ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἧττον ἂν εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου, ἢ ἄνευ μέτρων· ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ, οἷα ἂν γένοιτο. Διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ποίησις ἱστορίας ἐστίν. Ἡ μὲν γὰρ ποίησις μᾶλλον τὰ καθόλου, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει. Ἔστι δὲ καθόλου μὲν, τῷ ποίῳ τὰ ποῖ' ἄττα συμβαίνει λέγειν ἢ πράττειν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ τὸ ἀναγκαῖον· οὗ στοχάζεται ἡ ποίησις ὀνόματα ἐπιτιθεμένη. Τὰ δὲ καθ' ἕκαστον, τί Ἀλκιβιάδης ἔπραξεν, ἢ τί ἔπαθεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς κωμῳδίας ἤδη τοῦτο δῆλον γέγονε. Συστήσαντες γὰρ τὸν μῦθον διὰ τῶν εἰκότων, οὕτω τὰ τυχόντα ὀνόματα ἐπιτιθέασι, καὶ οὐχ, ὥσπερ οἱ ἰαμβοποιοὶ, περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ποιοῦσιν. Ἐπὶ δὲ τῆς τραγῳδίας τῶν γενομένων ὀνομάτων ἀντέχονται. Αἴτιον δ', ὅτι πιθανόν ἐστι τὸ δυνατόν. Τὰ μὲν οὖν μη γενόμενα, οὔπω πιστεύομεν εἶναι δυνατά· τὰ δὲ γενόμενα, φανερὸν ὅτι δυνατά· οὐ γὰρ ἂν ἐγένετο, εἰ ἦν ἀδύνατα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ἐν ἐνίαις μὲν ἓν ἢ δύο τῶν γνωρίμων ἐστὶν ὀνομάτων, τὰ δὲ ἄλλα πεποιημένα· ἐν ἐνίαις δὲ οὐδέν· οἷον ἐν τῷ Ἀγάθωνος Ἄνθει. Ὁμοίως γὰρ ἐν τούτῳ τά τε πράγματα καὶ τὰ ὀνόματα πεποίηται· καὶ οὐδὲν ἧττον εὐφραίνει. Ὥστ' οὐ πάντως εἶναι ζητητέον, τῶν παραδεδομένων μύθων περὶ οὓς αἱ τραγῳδίαι εἰσὶν, ἀντέχεσθαι. Καὶ γὰρ γελοῖον τοῦτο ζητεῖν· ἐπεὶ καὶ τὰ γνώριμα, ὀλίγοις γνώριμά ἐστιν, ἀλλ' ὅμως εὐφραίνει πάντας. Δῆλον οὖν ἐκ τούτων, ὅτι τὸν ποιητὴν μᾶλλον τῶν μύθων εἶναι δεῖ ποιητὴν, ἢ τῶν μέτρων, ὅσῳ ποιητὴς κατὰ τὴν μίμησίν ἐστι. Μιμεῖται δὲ τὰς πράξεις. Κἂν ἄρα συμβῇ γενόμενα ποιεῖν, οὐδὲν ἧττον ποιητής ἐστι. Τῶν γὰρ γενομένων ἔνια οὐδὲν κωλύει τοιαῦτα εἶναι, οἷα ἂν εἰκὸς γενέσθαι, καὶ δυνατὰ γενέσθαι· καθ' ὃ ἐκεῖνος αὐτῶν ποιητής ἐστι. Τῶν δὲ ἁπλῶν μύθων καὶ πράξεων αἱ ἐπεισοδιώδεις εἰσὶ χείρισται. Λέγω δ' ἐπεισοδιώδη μῦθον, ἐν ᾧ τὰ ἐπεισόδια μετ' ἄλληλα οὔτ' εἰκὸς οὔτ' ἀνάγκη εἶναι. Τοιαῦται δὲ ποιοῦνται, ὑπὸ μὲν τῶν φαύλων ποιητῶν, δι' αὐτούς· ὑπὸ δὲ τῶν ἀγαθῶν, διὰ τοὺς ὑποκριτάς· ἀγωνίσματα γὰρ ποιοῦντες, καὶ παρὰ δύναμιν παρατείνοντες, πολλάκις διαστρέφειν ἀναγκάζονται τὸ ἐφεξῆς. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις, ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν· ταῦτα δὲ γίνεται μάλιστα τοιαῦτα, ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν, καὶ μᾶλλον, ὅταν δι' ἄλληλα. Τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον, ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης. Ἐπεὶ καὶ τῶν

ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ, ὅσα
ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι· οἷον, ὁ ἀνδριὰ
Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ
τῷ Μίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. Ἔοικε γὰρ τ
τα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι. Ὥστε ἀνάγκη τοὺς τ
εἶναι καλλίους μύθους.

CAPUT X.

Εἰσὶ δὲ τῶν μύθων οἱ μὲν ἁπλοῖ, οἱ δὲ π
νοι. Καὶ γὰρ αἱ πράξεις, ὧν μιμήσεις οἱ μῦ
ὑπάρχουσιν εὐθὺς οὖσαι τοιαῦται. Λέγω
μὲν πρᾶξιν, ἧς γενομένης, ὥσπερ ὥρισται,
καὶ μιᾶς, ἄνευ περιπετείας ἢ ἀναγνωρισμοῦ
βασις γίνεται. Πεπλεγμένην δὲ, ἐξ ἧς μετὰ
ρίσεως ἢ περιπετείας, ἢ ἀμφοῖν, ἡ μετάβ
Ταῦτα δὲ δεῖ γίνεσθαι ἐξ αὐτῆς τῆς συστά
μύθου, ὥστε ἐκ τῶν προγεγενημένων συμβα
ἀνάγκης ἢ κατὰ τὸ εἰκὸς γίγνεσθαι ταῦτα.
ρει γὰρ πολὺ, γίγνεσθαι τάδε διὰ τάδ
τάδε.

CAPUT XI.

Ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν ἡ εἰς τὸ ἐναντίον
τομένων μεταβολὴ, καθάπερ εἴρηται· κα
ὥσπερ λέγομεν, κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον
ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰ
ἀπαλλάξων τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου
ὅστις ἦν, τοὐναντίον ἐποίησε. Καὶ ἐν τ
ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δ
λουθῶν ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τ
μένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι. Ἀνα
ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα σημαίνει, ἐξ
γνῶσιν μεταβολὴ, ἢ εἰς φιλίαν ἢ εἰς ἔχθρα
εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὡρισμένων. Καλλί
γνώρισις, ὅταν ἅμα περιπέτειαι γίνωνται·
τῷ Οἰδίποδι. Εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι ἀ
Καὶ γὰρ πρὸς ἄψυχα καὶ τὰ τυχόντα ἐστὶ
εἴρηται, συμβαίνει. Καὶ εἰ πέπραγέ τι
πραγεν, ἔστιν ἀναγνωρίσαι. Ἀλλ' ἡ μ
μύθου, καὶ ἡ μάλιστα τῆς πράξεως, ἡ εἰ
Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις καὶ περιπέτ
ἕξει, ἢ φόβον· οἵων πράξεων ἡ τραγῳδία
κειται. Ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀτυχεῖν καὶ τὸ
τῶν τοιούτων συμβήσεται. Ἐπεὶ δὲ ἡ
τινῶν ἐστιν ἀναγνώρισις, ἡ μέν ἐστι θ
τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος τίς ἐστιν·
τέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι. Οἷον, ἡ μὲν
Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς [πέμψεως τῆ
ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἐδ
σεως. Δύο μὲν οὖν τοῦ μύθου μέρη πε
περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. Τρίτον δὲ
των δὲ περιπέτεια μὲν καὶ ἀναγνώρισις εἴ
θος δέ ἐστι πρᾶξις φθαρτικὴ, ἢ ὀδυνηρά
ἐν τῷ φανερῷ θάνατοι, καὶ αἱ περιωδυν
σεις, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

CAPUT XII.

Μέρη δὲ τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδ
σθαι, πρότερον εἴπομεν. Κατὰ δὲ τὸ π
ἃ διαιρεῖται κεχωρισμένα, τάδε ἐστί· πρό
όδιον, ἔξοδος, χορικόν. Καὶ τούτου τ
δος· τὸ δὲ, στάσιμον. Κοινὰ μὲν οὖν
τα. Ἴδια δὲ, τὰ ἀπὸ τῆς σκηνῆς καὶ κ
δὲ πρόλογος μὲν, μέρος ὅλον τραγῳδίας
παρόδου. Ἐπεισόδιον δὲ, μέρος ὅλον τ
μεταξὺ ὅλων χορικῶν μελῶν. Ἔξοδος δ

γῳδίας μεθ' ὃ οὐκ ἔστι χοροῦ μέλος. Χορικοῦ πάροδος μὲν, ἡ πρώτη λέξις ὅλου χοροῦ· στάσιμον μέλος χοροῦ τὸ ἄνευ ἀναπαίστου καὶ τροχαίου. μμος δὲ, θρῆνος κοινὸς χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς. ρη μὲν οὖν τραγῳδίας, οἷς μὲν ὡς εἴδεσι δεῖ χρῆ-α, πρότερον εἴρηται· κατὰ δὲ τὸ ποσὸν καὶ εἰς αιρεῖται κεχωρισμένα, ταῦτ' ἐστίν.

CAPUT XIII.

Ὧν δὲ δεῖ στοχάζεσθαι, καὶ ἃ δεῖ εὐλαβεῖσθαι ιστάντας τοὺς μύθους, καὶ πόθεν ἔσται τὸ τῆς γῳδίας ἔργον, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον τοῖς νῦν εἰρημέ-. Ἐπειδὴ οὖν δεῖ τὴν σύνθεσιν εἶναι τῆς καλλί-ς τραγῳδίας μὴ ἁπλῆν, ἀλλὰ πεπλεγμένην, καὶ την φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν εἶναι μιμητικήν· (τοῦτο ἴδιον τῆς τοιαύτης μιμήσεώς ἐστι·) πρῶτον μὲν ν, ὅτι οὔτε τοὺς ἐπιεικεῖς ἄνδρας δεῖ μεταβάλλον-φαίνεσθαι ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν· (οὐ γὰρ ρόν, οὐδὲ ἐλεεινὸν τοῦτο, ἀλλὰ μιαρόν ἐστιν·) τοὺς μοχθηροὺς ἐξ ἀτυχίας εἰς εὐτυχίαν· (ἀτρα-τατον γὰρ τοῦτό ἐστι πάντων· οὐδὲν γὰρ ἔχει ὧν οὔτε γὰρ φιλάνθρωπον, οὔτε ἐλεεινὸν, οὔτε φο-ν ἐστιν·) οὐδ' αὖ τὸν σφόδρα πονηρὸν ἐξ εὐτυ-εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν. (Τὸ μὲν γὰρ φιλάν-πον ἔχοι ἂν ἡ τοιαύτη σύστασις, ἀλλ' οὔτε ἔλεον φόβον. Ὁ μὲν γὰρ περὶ τὸν ἀνάξιόν ἐστι δυσ-ῦντα, ὁ δὲ περὶ τὸν ὅμοιον· ἔλεος μὲν περὶ τὸν ιον, φόβος δὲ περὶ τὸν ὅμοιον. Ὥστε οὔτε ἐλε-οὔτε φοβερὸν ἔσται τὸ συμβαῖνον.) Ὁ μεταξὺ τούτων λοιπός. Ἔστι δὲ τοιοῦτος, ὁ μήτε ἀρετῇ έρων καὶ δικαιοσύνῃ, μήτε διὰ κακίαν καὶ μο-ίαν μεταβάλλων εἰς τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ δι' τίαν τινά, τῶν ἐν μεγάλῃ δόξῃ ὄντων καὶ εὐτυ-σίον, Οἰδίπους καὶ Θυέστης, καὶ οἱ ἐκ τοιούτων ν ἐπιφανεῖς ἄνδρες. Ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς α μῦθον ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον ἢ διπλοῦν, ὥσπερ φασι, καὶ μεταβάλλειν οὐκ εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυσ-ς, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν, ιὰ μοχθηρίαν, ἀλλὰ δι' ἁμαρτίαν μεγάλην, ἢ εἴρηται, ἢ βελτίονος μᾶλλον ἢ χείρονος. Ση-δὲ καὶ τὸ γιγνόμενον· πρὸ τοῦ μὲν γὰρ οἱ ποιη-ὺς τυχόντας μύθους ἀπηρίθμουν· νῦν δὲ περὶ ς οἰκίας αἱ κάλλισται τραγῳδίαι συντίθενται· περὶ Ἀλκμαίωνα, καὶ Οἰδίπουν, καὶ Ὀρέστην, καὶ γρον, καὶ Θυέστην, καὶ Τήλεφον, καὶ ὅσοις ἄλ-υμβέβηκεν ἢ παθεῖν δεινὰ ἢ ποιῆσαι. Ἡ μὲν οὖν τὴν τέχνην καλλίστη τραγῳδία, ἐκ ταύτης τῆς συ-ώς ἐστι. Διὸ καὶ οἱ Εὐριπίδῃ ἐγκαλοῦντες, αὐ-μαρτάνουσιν, ὅτι τοῦτο δρᾷ ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ολλαὶ αὐτοῦ εἰς δυστυχίαν τελευτῶσι. Τοῦτο στιν, ὥσπερ εἴρηται, ὀρθόν. Σημεῖον δὲ μέγι-ἐπὶ γὰρ τῶν σκηνῶν καὶ τῶν ἀγώνων τραγικώ-αἱ τοιαῦται φαίνονται, ἂν κατορθωθῶσι. Καὶ ιπίδης, εἰ καὶ τὰ ἄλλα μὴ εὖ οἰκονομεῖ, ἀλλὰ κώτατός γε τῶν ποιητῶν φαίνεται. Δευτέ-, ἡ πρώτη λεγομένη ὑπό τινων, ἐστὶν ἡ δι-ε τὴν σύστασιν ἔχουσα, καθάπερ ἡ Ὀδύσσεια, ευτῶσα ἐξ ἐναντίας τοῖς βελτίοσι καὶ χείροσι. δὲ εἶναι πρώτη διὰ τὴν τῶν θεατῶν ἀσθένειαν. θοῦσι γὰρ οἱ ποιηταὶ κατ' εὐχὴν ποιοῦντες αταῖς. Ἔστι δὲ οὐχ αὕτη ἀπὸ τραγῳδίας ἀλλὰ μᾶλλον τῆς κωμῳδίας οἰκεία. Ἐκεῖ γὰρ θιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται, καὶ ἀποθνήσκει οὐδεὶς ὑπ' οὐδενός.

CAPUT XIV.

Ἔστι μὲν οὖν τὸ φοβερὸν καὶ ἐλεεινὸν ἐκ τῆς ὄψεως γίνεσθαι· ἔστι δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συστάσεως τῶν πραγμάτων· ὅπερ ἐστὶ πρότερον καὶ ποιητοῦ ἀμείνονος. Δεῖ γὰρ καὶ ἄνευ τοῦ ὁρᾷν οὕτω συνεστάναι τὸν μῦθον, ὥστε τὸν ἀκούοντα τὰ πράγματα γινόμενα καὶ φρίττειν καὶ ἐλεεῖν ἐκ τῶν συμβαινόντων· ἅπερ ἂν πάθοι τις ἀκούων τὸν τοῦ Οἰδίποδος μῦθον. Τὸ δὲ διὰ τῆς ὄψεως τοῦτο παρασκευάζειν, ἀτεχνότερον καὶ χορηγίας δεόμενόν ἐστιν. Οἱ δὲ μὴ τὸ φοβερὸν διὰ τῆς ὄψεως, ἀλλὰ τὸ τερατῶδες μόνον παρασκευάζοντες, οὐδὲν τραγῳδίᾳ κοινωνοῦσιν. Οὐ γὰρ πᾶσαν δεῖ ζητεῖν ἡδονὴν ἀπὸ τραγῳδίας, ἀλλὰ τὴν οἰκείαν. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπὸ ἐλέου καὶ φόβου διὰ μιμήσεως δεῖ ἡδονὴν παρασκευάζειν τὸν ποιητὴν, φανερὸν ὡς τοῦτο ἐν τοῖς πράγμασιν ἐμποιητέον. Ποῖα οὖν δεινὰ ἢ ποῖα οἰκτρὰ φαίνεται τῶν συμπιπτόντων, λάβωμεν. Ἀνάγκη δὲ, ἢ φίλων εἶναι πρὸς ἀλλήλους τὰς τοιαύτας πράξεις, ἢ ἐχθρῶν, ἢ μηδετέρων. Ἂν μὲν οὖν ἐχθρὸς ἐχθρὸν ἀποκτείνῃ, οὐδὲν ἐλεεινὸν οὔτε ποιῶν οὔτε μέλλων δείκνυσι, πλὴν κατ' αὐτὸ τὸ πάθος· οὐδ' ἂν μηδετέρως ἔχοντες. Ὅταν δ' ἐν ταῖς φιλίαις ἐγγένηται τὰ πάθη· οἷον, εἰ ἀδελφὸς ἀδελφὸν, ἢ υἱὸς πατέρα, ἢ μήτηρ υἱὸν, ἢ υἱὸς μητέρα ἀποκτείνῃ ἢ μέλλῃ, ἢ τοιοῦτόν τι ἄλλο δρᾷ, ταῦτα ζητητέον. Τοὺς μὲν οὖν παρειλημμένους μύθους λύειν οὐκ ἔστι. Λέγω δὲ οἷον τὴν Κλυταιμνήστραν ἀποθανοῦσαν ὑπὸ τοῦ Ὀρέστου, καὶ τὴν Ἐριφύλην ὑπὸ τοῦ Ἀλκμαίωνος. Αὐτὸν δὲ εὑρίσκειν δεῖ, καὶ τοῖς παραδιδομένοις χρῆσθαι καλῶς. Τὸ δὲ καλῶς τί λέγομεν, εἴπωμεν σαφέστερον. Ἔστι μὲν γὰρ οὕτω γίνεσθαι τὴν πρᾶξιν, ὥσπερ οἱ παλαιοὶ ἐποίουν, εἰδότας καὶ γινώσκοντας· καθάπερ καὶ Εὐριπίδης ἐποίησεν ἀποκτείνουσαν τοὺς παῖδας τὴν Μήδειαν· ἔστι δὲ πρᾶξαι μὲν, ἀγνοοῦντας δὲ πρᾶξαι τὸ δεινὸν, εἶθ' ὕστερον ἀναγνωρίσαι τὴν φιλίαν· ὥσπερ ὁ Σοφοκλέους Οἰδίπους. Τοῦτο μὲν οὖν ἔξω τοῦ δράματος. Ἐν δ' αὐτῇ τῇ τραγῳδίᾳ, οἷον ὁ Ἀλκμαίων ὁ Ἀστυδάμαντος, ἢ ὁ Τηλέγονος ἐν τῷ Τραυματίᾳ Ὀδυσσεῖ. Ἔτι δὲ τρίτον παρὰ ταῦτα, τὸν μέλλοντα ποιεῖν τι τῶν ἀνηκέστων δι' ἄγνοιαν, ἀναγνωρίσαι πρὶν ποιῆσαι. Καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἄλλως. Ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη, ἢ μή· καὶ εἰδότας, ἢ μὴ εἰδότας. Τούτων δὲ τὸ μὲν γινώσκοντα μελλῆσαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, χείριστον. Τό, τε γὰρ μιαρὸν ἔχει, καὶ οὐ τραγικόν· ἀπαθὲς γάρ. Διόπερ οὐδεὶς ποιεῖ ὁμοίως, εἰ μὴ ὀλιγάκις· οἷον ἐν Ἀντιγόνῃ τὸν Κρέοντα ὁ Αἵμων. Τὸ δὲ πρᾶξαι, δεύτερον. Βέλτιον δὲ τὸ ἀγνοοῦντα μὲν πρᾶξαι, πράξαντα δὲ ἀναγνωρίσαι· τό, τε γὰρ μιαρὸν οὐ πρόσεστι, καὶ ἡ ἀναγνώρισις ἐκπληκτικόν. Κράτιστον δὲ τὸ τελευταῖον. Λέγω δὲ οἷον ἐν τῷ Κρεσφόντῃ ἡ Μερόπη μέλλει τὸν υἱὸν ἀποκτείνειν, ἀποκτείνει δὲ οὒ, ἀλλ' ἀνεγνώρισε. Καὶ ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ ἡ ἀδελφὴ τὸν ἀδελφόν. Καὶ ἐν τῇ Ἀντιόπῃ ὁ υἱὸς τὴν μητέρα ἐκδιδόναι μέλλων, ἀνεγνώρισε. Διὰ τοῦτο, ὅπερ πάλαι εἴρηται, οὐ περὶ πολλὰ γένη αἱ τραγῳδίαι εἰσί. Ζητοῦντες γὰρ, οὐκ ἀπὸ τέχνης, ἀλλ' ἀπὸ τύχης εὗρον τὸ τοιοῦτον παρασκευάζειν ἐν τοῖς μύθοις. Ἀναγκάζονται οὖν ἐπὶ ταύτας τὰς οἰκίας ἀπαντᾶν, ὅσαις τὰ τοιαῦτα συμβέβηκε πάθη. Περὶ μὲν οὖν τῆς τῶν

πραγμάτων συστάσεως, καὶ ποίους τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς μύθους, εἴρηται ἱκανῶς.

CAPUT XV

Περὶ δὲ τὰ ἤθη, τέτταρά ἐστιν ὧν δεῖ στοχάζεσθαι. Ἓν μὲν καὶ πρῶτον, ὅπως χρηστὰ ᾖ. Ἕξει δὲ ἦθος μὲν, ἐὰν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανερὸν ὁ λόγος ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα· φαῦλον μὲν, ἐὰν φαύλην· χρηστὸν δὲ, ἐὰν χρηστήν. Ἔστι δὲ ἐν ἑκάστῳ γένει. Καὶ γὰρ γυνή ἐστι χρηστὴ, καὶ δοῦλος· καίτοι γε ἴσως τούτων τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ὅλως φαῦλόν ἐστι. Δεύτερον δὲ τὰ ἁρμόττοντα. Ἔστι γὰρ ἀνδρεῖον μὲν τὸ ἦθος, ἀλλ' οὐχ ἁρμόττον γυναικὶ, τὸ ἀνδρείαν ἢ δεινὴν εἶναι. Τρίτον δὲ τὸ ὅμοιον· τοῦτο γὰρ ἕτερον τοῦ χρηστὸν τὸ ἦθος καὶ ἁρμόττον ποιῆσαι, ὥσπερ εἴρηται. Τέταρτον δὲ τὸ ὁμαλόν. Κἂν γὰρ ἀνώμαλός τις ᾖ ὁ τὴν μίμησιν παρέχων καὶ τοιοῦτον ἦθος ὑποτιθεὶς, ὅμως ὁμαλῶς ἀνώμαλον δεῖ εἶναι. Ἔστι δὲ παράδειγμα πονηρίας μὲν ἤθους, μὴ ἀναγκαῖον, οἷον ὁ Μενέλαος ἐν τῷ Ὀρέστῃ· τοῦ δὲ ἀπρεποῦς καὶ μὴ ἁρμόττοντος, ὅ, τε θρῆνος Ὀδυσσέως ἐν τῇ Σκύλλῃ, καὶ ἡ τῆς Μελανίππης ῥῆσις· τοῦ δὲ ἀνωμάλου, ἡ ἐν Αὐλίδι Ἰφιγένεια· οὐδὲν γὰρ ἔοικεν ἡ ἱκετεύουσα τῇ ὑστέρᾳ. Χρὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ τῶν πραγμάτων συστάσει, ἀεὶ ζητεῖν ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ἢ τὸ εἰκός. Ὥστε τὸν τοιοῦτον τὰ τοιαῦτα λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός· καὶ τοῦτο μετὰ τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἀναγκαῖον ἢ εἰκός. Φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως καὶ ἀγγελίας. Ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾷν. Ἄλογον δὲ μηδὲν εἶναι ἐν τοῖς πράγμασιν· εἰ δὲ μὴ, ἔξω τῆς τραγῳδίας· οἷον, τὰ ἐν τῷ Οἰδίποδι τοῦ Σοφοκλέους. Ἐπεὶ δὲ μίμησίς ἐστιν ἡ τραγῳδία βελτιόνων, ἡμᾶς δεῖ μιμεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς εἰκονογράφους. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν οἰκείαν μορφὴν, ὁμοίους ποιοῦντες, καλλίους γράφουσιν. Οὕτω καὶ τὸν ποιητὴν μιμούμενον καὶ ὀργίλους καὶ ῥαθύμους, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα ἔχοντας ἐπὶ τῶν ἠθῶν, ἐπιεικείας ποιεῖν παράδειγμα, ἢ σκληρότητος δεῖ· οἷον τὸν Ἀχιλλέα Ἀγάθων καὶ Ὅμηρος. Ταῦτα δὴ δεῖ διατηρεῖν, καὶ πρὸς τούτοις τὰς παρὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἀκολουθούσας αἰσθήσεις τῇ ποιητικῇ. Καὶ γὰρ κατ' αὐτάς ἐστιν ἁμαρτάνειν πολλάκις. Εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν τοῖς ἐκδεδομένοις λόγοις ἱκανῶς.

CAPUT XVI

Ἀναγνώρισις δὲ τί μὲν ἐστιν, εἴρηται πρότερον. Εἴδη δὲ ἀναγνωρίσεως· πρώτη μὲν, ἡ ἀτεχνοτάτη, καὶ ᾗ πλεῖστοι χρῶνται δι' ἀπορίαν, ἡ διὰ σημείων. Τούτων δὲ τὰ μὲν σύμφυτα· οἷον „λόγχην ἣν φοροῦσι Γηγενεῖς" ἢ ἀστέρες, οἵους ἐν τῷ Θυέστῃ Καρκίνος· τὰ δὲ ἐπίκτητα· καὶ τούτων, τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί· τὰ δὲ ἐκτὸς, τὰ περιδέραια, καὶ οἷον ἐν τῇ Τυροῖ, διὰ τῆς σκάφης. Ἔστι δὲ καὶ τούτοις χρῆσθαι ἢ βέλτιον, ἢ χεῖρον· οἷον, Ὀδυσσεὺς διὰ τῆς οὐλῆς ἄλλως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς τροφοῦ, καὶ ἄλλως ὑπὸ τῶν συβωτῶν. Εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν πίστεως ἕνεκα, ἀτεχνότεραι, καὶ αἱ τοιαῦται πᾶσαι· αἱ δὲ ἐκ περιπετείας, ὥσπερ ἡ ἐν τοῖς Νίπτροις, βελτίους. Δεύτεραι δὲ αἱ πεποιημέναι ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· διὸ

[οὐκ] ἄτεχνοι. Οἷον, Ὀρέστης ἐν τῇ Ἰφιγενεί[...]
ρισε τὴν ἀδελφὴν, ἀναγνωρισθεὶς ὑπ' ἐκείνη[...]
νη μὲν γὰρ διὰ τῆς ἐπιστολῆς· ἐκεῖνος δὲ δι[...]
Ταῦτα οὖν αὐτὸς λέγει ἃ βούλεται ὁ ποιη[...]
οὐχ ὁ μῦθος. Δι' ὃ ἐγγὺς τῆς εἰρημένης [...]
ἐστίν· ἐξῆν γὰρ ἂν ἔνια καὶ ἐνεγκεῖν. Καὶ [...]
φοκλέους Τηρεῖ ἡ τῆς κερκίδος φωνή. Τρ[...]
διὰ μνήμης, τῷ αἰσθέσθαι τι ἰδόντα· ὥ[...]
Κυπρίοις τοῖς Δικαιογένους· ἰδὼν γὰρ τὴ[...]
ἀπέκλαυσε. Καὶ ἡ ἐν Ἀλκίνου, ἀπὸ λόγω[...]
ων γὰρ τοῦ κιθαριστοῦ, καὶ μνησθεὶς, [...]
Ὅθεν ἀνεγνωρίσθησαν. Τετάρτη δὲ, ἡ ἐ[...]
σμοῦ· οἷον ἐν Χοηφόροις, ὅτι ὅμοιός τις [...]
Ὅμοιος δὲ οὐθεὶς, ἀλλ' ἢ Ὀρέστης· οὗτος [...]
λυθε. Καὶ ἡ Πολυείδου τοῦ σοφιστοῦ π[...]
γενείας· εἰκὸς γὰρ τὸν Ὀρέστην συλλογίσ[...]
ἥ τ' ἀδελφὴ ἐτύθη, καὶ αὐτῷ συμβαίν[...]
Καὶ ἡ ἐν τῷ τοῦ Θεοδέκτου Τυδεῖ, ὅτι ἐλθ[...]
σων υἱὸν, αὐτὸς ἀπόλλυται. Καὶ ἡ ἐν [...]
δαις· ἰδοῦσαι γὰρ τὸν τόπον, συνελογίσαν[...]
μένην, ὅτι ἐν τούτῳ εἵμαρτο ἀποθανεῖν [...]
γὰρ ἐξετέθησαν ἐνταῦθα. Ἔστι δέ τις κ[...]
ἐκ παραλογισμοῦ τοῦ θεάτρου· οἷον ἐν [...]
τῷ ψευδαγγέλῳ. Τὸ μὲν γὰρ τόξον ἔφη[...]
ὃ οὐχ ἑωράκει· ὁ δὲ, ὡς δι' ἐκείνου ἀν[...]
διὰ τούτου ἐποίησε παραλογισμόν. Πα[...]
τίστη ἀναγνώρισις, ἡ ἐξ αὐτῶν τῶν πρα[...]
ἐκπλήξεως γιγνομένης δι' εἰκότων· οἷον [...]
φοκλέους Οἰδίποδι καὶ τῇ Ἰφιγενείᾳ. Ε[...]
λεσθαι ἐπιθεῖναι γράμματα. Αἱ γὰρ τ[...]
ἄνευ τῶν πεποιημένων σημείων καὶ περιδ[...]
τεραι δὲ, αἱ ἐκ συλλογισμοῦ.

CAPUT XVII.

Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι [...]
συναπεργάζεσθαι, ὅτι μάλιστα π[...]
τιθέμενον. Οὕτω γὰρ ἂν ἐναργ[...]
ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς [...]
εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιστα ἂν [...]
ὑπεναντία. Σημεῖον δὲ τούτου ὃ ἐπ[...]
νῳ. Ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄε[...]
τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν· ἐπὶ δὲ τῆς [...]
δυσχεραινόντων τοῦτο τῶν θεατῶν. Ὁ[...]
καὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον [...]
νώτατοι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς φύσεως οἱ [...]
σίν εἰσι. Δι' ὃ καὶ χειμαίνει ὁ χειμαζ[...]
λεπαίνει ὁ ὀργιζόμενος ἀληθινώτατα. [...]
οῦς ἡ ποιητική ἐστιν, ἢ μανικοῦ. Το[...]
εὔπλαστοι, οἱ δὲ ἐκστατικοί εἰσιν. [...]
τοὺς πεποιημένους δεῖ καὶ αὐτὸν π[...]
σθαι καθόλου, εἶθ' οὕτως ἐπεισοδιοῦν [...]
Λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθ[...]
Ἰφιγενείας· τυθείσης τινὸς κόρης, [...]
σης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσ[...]
χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύ[...]
την ἔσχε τὴν ἱερωσύνην. Χρόνῳ δὲ [...]
φῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας· διὰ τ[...]
θεὸς — διὰ τίνα αἰτίαν, ἔξω τοῦ κα[...]
ἐκεῖ· καὶ ἐφ' ὅ, τι δὲ, ἔξω τοῦ μύθου. [...]
ληφθεὶς, θύεσθαι μέλλων, ἀνεγνώρι[...]
ριπίδης, εἶθ' ὡς Πολύειδος ἐποίησε[...]
εἰπὼν, ὅτι οὐκ ἄρα μόνον τὴν ἀδελφ[...]
τὸν ἔδει τυθῆναι· καὶ ἐντεῦθεν ἡ [...]
δὲ ταῦτα ἤδη, ὑποθέντα τὰ ὀνόμα[...]

πως δὲ ἔσται οἰκεῖα τὰ ἐπεισόδια, σκοπεῖν. Οἷον,
τῷ Ὀρέστῃ ἡ μανία δι' ἧς ἐλήφθη, καὶ ἡ σωτηρία
ὰ τῆς καθάρσεως. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δράμασι τὰ
εισόδια σύντομα· ἡ δ' ἐποποιΐα τούτοις μηκύνεται.
ῆς γὰρ Ὀδυσσείας μικρὸς ὁ λόγος ἐστίν· ἀποδη-
οῦντός τινος ἔτη πολλὰ, καὶ παραφυλαττομένου ὑπὸ
ῦ Ποσειδῶνος, καὶ μόνου ὄντος, ἔτι δὲ τῶν οἴκοι
τως ἐχόντων, ὥστε τα χρήματα ὑπὸ τῶν μνηστήρων
αλίσκεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ἐπιβουλεύεσθαι, αὐτὸς
ικνεῖται χειμασθεὶς, καὶ ἀναγνωρίσας τινὰς, αὐτοῖς
ιθέμενος, αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέ-
θειρε. Τὸ μὲν οὖν ἴδιον τοῦτο, τὰ δ' ἄλλα ἐπεισόδια.

CAPUT XVIII.

Ἔστι δὲ πάσης τραγῳδίας τὸ μὲν δέσις, τὸ δὲ λύ-
. Τὰ μὲν ἔξωθεν, καὶ ἔνια τῶν ἔσωθεν πολλάκις,
δέσις· τὸ δὲ λοιπὸν, ἡ λύσις. Λέγω δὲ δέσιν μὲν
αι τὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τούτου τοῦ μέρους ὃ ἔσχα-
νέστιν, ἐξ οὗ μεταβαίνει εἰς δυστυχίαν, ἢ εἰς εὐτυχίαν·
σιν δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταβάσεως μέχρι τέλους.
σπερ ἐν τῷ Λυγκεῖ τοῦ Θεοδέκτου, δέσις μὲν, τά τε
οπεπραγμένα, καὶ ἡ τοῦ παιδίου λῆψις· λύσις δὲ,
ἀπὸ τῆς αἰτιάσεως τοῦ θανάτου μέχρι τοῦ τέλους.
αγῳδίας δὲ εἴδη εἰσὶ τέσσαρα· τοσαῦτα γὰρ καὶ τὰ
ρη ἐλέχθη. Ἡ μὲν, πεπλεγμένη, ἧς τὸ ὅλον ἐστὶ
ριπέτεια καὶ ἀναγνώρισις. Ἡ δὲ, παθητική· οἷον,
τε Αἴαντες, καὶ οἱ Ἰξίονες. Ἡ δὲ, ἠθική· οἷον,
Φθιώτιδες καὶ ὁ Πηλεύς. Τὸ δὲ τέταρτον, ὁμα-
ν· οἷον, αἵ τε Φορκίδες καὶ Προμηθεὺς, καὶ ὅσα ἐν
ου. Μάλιστα μὲν οὖν ἅπαντα δεῖ πειρᾶσθαι ἔχειν·
δὲ μὴ, τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἄλλως τε καὶ ὡς νῦν
κοφαντοῦσι τοὺς ποιητάς. Γεγονότων γὰρ καθ'
αστον μέρος ἀγαθῶν ποιητῶν, ἑκάστου τῷ ἰδίῳ ἀγα-
ῷ ἀξιοῦσι τὸν ἕνα ὑπερβάλλειν. Δίκαιον δὲ καὶ
αγῳδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ
θῳ. Τοῦτο δὲ, ὧν ἡ αὐτὴ πλοκὴ καὶ λύσις. Πολ-
ὶ δὲ πλέξαντες εὖ, λύουσι κακῶς. Δεῖ δὲ ἄμφω ἀεὶ
οτεῖσθαι. Χρὴ δὲ, ὅπερ εἴρηται πολλάκις, μεμνῆ-
θαι, καὶ μὴ ποιεῖν ἐποποιϊκὸν σύστημα τραγῳδίας.
ποποιϊκὸν δὲ λέγω τὸ πολύμυθον. Οἷον, εἴ τις τὸν
ς Ἰλιάδος ὅλον ποιοῖ μῦθον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ διὰ τὸ
ῆκος λαμβάνει τὰ μέρη τὸ πρέπον μέγεθος· ἐν δὲ
ῖς δράμασι πολὺ παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἀποβαίνει.
ημεῖον δέ· ὅσοι πέρσιν Ἰλίου ὅλην ἐποίησαν, καὶ μὴ
τὰ μέρος, ὥσπερ Εὐριπίδης Ἑκάβην, ἢ ὥσπερ Αἰσχύ-
ος, ἢ ἐκπίπτουσιν, ἢ κακῶς ἀγωνίζονται. Ἐπεὶ καὶ Ἀγά-
ων ἐξέπεσεν ἐν τούτῳ μόνῳ. Ἐν δὲ ταῖς περιπετεί-
ις καὶ ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι στοχάζονται οὗ βού-
ονται θαυμαστοῦ· τραγικὸν γὰρ τοῦτο καὶ φιλάν-
ρωπον. Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πο-
ηρίας δὲ, ἐξαπατηθῇ, ὥσπερ Σίσυφος· καὶ ὁ ἀνδρεῖ-
ς μὲν, ἄδικος δὲ, ἡττηθῇ. Ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς,
ὥσπερ Ἀγάθων λέγει. Εἰκὸς γὰρ γίνεσθαι πολλὰ
αὶ παρὰ τὸ εἰκός. Καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπο-
λαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν καὶ μόριον εἶναι τοῦ ὅλου,
αὶ συναγωνίζεσθαι, μὴ ὥσπερ Εὐριπίδης, ἀλλ'
ὥσπερ Σοφοκλῆς. Τοῖς δὲ λοιποῖς τὰ διαδόμε-
α οὐ μᾶλλον τοῦ μύθου, ἢ ἄλλης τραγῳδίας ἐστί.
ι' ὃ ἐμβόλιμα ᾄδουσι, πρώτου ἄρξαντος Ἀγάθωνος
οῦ τοιούτου. Καίτοι τί διαφέρει ἢ ἐμβόλιμα ᾄδειν, ἢ
ῆσιν ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλο ἁρμόττειν, ἢ ἐπεισόδιον ὅλον;

CAPUT XIX.

Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἤδη εἴρηται. Λοιπὸν
ὲ περὶ λέξεως ἢ διανοίας εἰπεῖν. Τὰ μὲν οὖν περὶ
τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ ῥητορικῆς κείσθω. Τοῦ-
το γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου. Ἔστι δὲ
κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ πα-
ρασκευασθῆναι. Μέρη δὲ τούτων, τό, τε ἀποδεικνύ-
ναι, καὶ τὸ λύειν, καὶ τὸ πάθη παρασκευάζειν· οἷον,
ἔλεον, ἢ φόβον, ἢ ὀργὴν, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ ἔτι
μέγεθος, καὶ σμικρότητα. Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς
πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἰδῶν δεῖ χρῆσθαι, ὅταν
ἢ ἐλεεινὰ, ἢ δεινὰ, ἢ μεγάλα, ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευά-
ζειν. Πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαί-
νεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ
λέγοντος παρασκευάζεσθαι, καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνε-
σθαι. Τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο
ἡδέα καὶ, μὴ διὰ τὸν λόγον; Τῶν δὲ περὶ τὴν λέξιν ἓν
μὲν ἐστιν εἶδος θεωρίας, τὰ σχήματα τῆς λέξεως· ἅ
ἐστιν εἰδέναι τῆς ὑποκριτικῆς, καὶ τοῦ τὴν τοιαύτην
ἔχοντος ἀρχιτεκτονικήν· οἷον, τί ἐντολὴ, καὶ τί εὐχὴ,
καὶ διήγησις, καὶ ἀπειλὴ, καὶ ἐρώτησις, καὶ ἀπόκρι-
σις, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Παρὰ γὰρ τὴν τούτων
γνῶσιν ἢ ἄγνοιαν, οὐδὲν εἰς τὴν ποιητικὴν ἐπιτίμημα
φέρεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον σπουδῆς. Τί γὰρ ἄν τις
ὑπολάβοι ἡμαρτῆσθαι, ἃ Πρωταγόρας ἐπιτιμᾷ; ὅτι
εὔχεσθαι οἰόμενος, ἐπιτάττει εἰπών·

Μῆνιν ἄειδε θεά.

τὸ γὰρ κελεῦσαι, φησὶ, ποιεῖν τι ἢ μὴ, ἐπίταξίς ἐστι.
Διὸ παρείσθω, ὡς ἄλλης καὶ οὐ τῆς ποιητικῆς ὂν
θεώρημα.

CAPUT XX.

Τῆς δὲ λέξεως ἁπάσης τάδ' ἐστὶ τὰ μέρη· στοι-
χεῖον, συλλαβὴ, σύνδεσμος, ὄνομα, ῥῆμα, ἄρθρον,
πτῶσις, λόγος. Στοιχεῖον μὲν οὖν ἐστι φωνὴ ἀδι-
αίρετος· οὐ πᾶσα δὲ, ἀλλ' ἐξ ἧς πέφυκε συνετὴ γί-
νεσθαι φωνή. Καὶ γὰρ τῶν θηρίων εἰσὶν ἀδιαίρε-
τοι φωναὶ, ὧν οὐδεμίαν λέγω στοιχεῖον. Ταύτης δὲ
μέρη, τό, τε φωνῆεν, καὶ τὸ ἡμίφωνον, καὶ ἄφωνον.
Ἔστι δὲ φωνῆεν μὲν, τὸ ἄνευ προσβολῆς ἔχον φωνὴν
ἀκουστήν· οἷον τὸ α καὶ τὸ ω. Ἡμίφωνον δὲ, τὸ με-
τὰ προσβολῆς ἔχον φωνὴν ἀκουστήν· οἷον τὸ σ καὶ τὸ
ρ. Ἄφωνον δὲ, τὸ μετὰ προσβολῆς καθ' αὑτὸ μὲν
οὐδεμίαν ἔχον φωνὴν, μετὰ δὲ τῶν ἐχόντων τινὰ φω-
νὴν γινόμενον ἀκουστόν· οἷον τὸ γ καὶ τὸ δ. Ταῦ-
τα δὲ διαφέρει σχήμασί τε τοῦ στόματος καὶ τόποις,
καὶ δασύτητι καὶ ψιλότητι, καὶ μήκει καὶ βραχύτητι·
ἔτι δὲ καὶ ὀξύτητι, καὶ βαρύτητι, καὶ τῷ μέσῳ· περὶ ὧν
καθ' ἕκαστον ἐν τοῖς μετρικοῖς προσήκει θεωρεῖν. Συλ-
λαβὴ δὲ ἐστι φωνὴ ἄσημος, συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φω-
νὴν ἔχοντος· καὶ γὰρ τὸ γρ ἄνευ τοῦ α οὐκ ἔστι συλ-
λαβὴ, ἀλλὰ μετὰ τοῦ α· οἷον τὸ γρα. Ἀλλὰ καὶ τού-
των θεωρῆσαι τὰς διαφορὰς, τῆς μετρικῆς ἐστι. Σύν-
δεσμος δὲ ἐστι φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔτε κωλύει οὔτε
ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειόνων φωνῶν, πε-
φυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων, καὶ ἐπὶ τοῦ μέ-
σου, ἣν μὴ ἁρμόττῃ ἐν ἀρχῇ λόγου τιθέναι καθ' αὑ-
τήν· οἷον, μὲν, ἤτοι, δή. Ἡ φωνὴ ἄσημος, ἣ ἐκ πλειό-
νων μὲν φωνῶν, σημαντικῶν δὲ, ποιεῖν πέφυκε μίαν
σημαντικὴν φωνήν. Ἄρθρον δὲ ἐστι φωνὴ ἄσημος,
ἢ λόγου ἀρχὴν, ἢ τέλος, ἢ διορισμὸν δηλοῖ· οἷον, τὸ
φημὶ, καὶ τὸ περὶ, καὶ τὰ ἄλλα. Ἡ φωνὴ ἄσημος, ἣ οὔ-
τε κωλύει οὔτε ποιεῖ φωνὴν μίαν σημαντικὴν ἐκ πλειό-
νων φωνῶν, πεφυκυῖα τίθεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων,
καὶ ἐπὶ τοῦ μέσου. Ὄνομα δὲ ἐστι φωνὴ συνθε-
τὴ, σημαντικὴ ἄνευ χρόνου, ἧς μέρος οὐδέν ἐστι καθ'
αὑτὸ σημαντικόν. Ἐν γὰρ τοῖς διπλοῖς οὐ χρώμε-

θα, ὡς καὶ αὐτὸ καθ' αὑτὸ σημαῖνον· οἷον, ἐν τῷ Θεοδώρῳ, τὸ δῶρον οὐ σημαίνει. Ῥῆμα δὲ, φωνὴ συνθετὴ, σημαντικὴ μετὰ χρόνου, ἧς οὐδὲν μέρος σημαίνει καθ' αὑτὸ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀνομάτων. Τὸ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἢ λευκὸν, οὐ σημαίνει τὸ πότε· τὸ δὲ βαδίζει, ἢ βεβάδικε, προσσημαίνει, τὸ μὲν τὸν παρόντα χρόνον, τὸ δὲ τὸν παρεληλυθότα. Πτῶσις δέ ἐστιν ὀνόματος ἢ ῥήματος· ἡ μὲν κατὰ τὸ τούτου ἢ τούτῳ σημαίνουσα, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἡ δὲ κατὰ τὸ ἑνὶ ἢ πολλοῖς· οἷον, ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος· ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικὰ, οἷον, κατ' ἐρώτησιν ἢ ἐπίταξιν. Τὸ γὰρ ἐβάδισεν, ἢ βάδιζε, πτῶσις ῥήματος κατὰ ταῦτα τὰ εἴδη ἐστί. Λόγος δὲ, φωνὴ συνθετὴ σημαντική, ἧς ἔνια μέρη καθ' αὑτὰ σημαίνει τι. Οὐ γὰρ ἅπας λόγος ἐκ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων σύγκειται· οἷον, ὁ τοῦ ἀνθρώπου ὁρισμός· ἀλλ' ἐνδέχεται ἄνευ ῥημάτων εἶναι λόγον. Μέρος μέντοι ἀεί τι σημαῖνον ἕξει· οἷον ἐν τῷ, βαδίζει Κλέων, ὁ Κλέων. Εἷς δέ ἐστι λόγος διχῶς· ἢ γὰρ ὁ ἓν σημαίνων, ἢ ὁ ἐκ πλειόνων συνδέσμῳ· οἷον, ἡ Ἰλιὰς μὲν, συνδέσμῳ εἷς· ὁ δὲ τοῦ ἀνθρώπου, τῷ ἓν σημαίνειν.

CAPUT XXI.

Ὀνόματος δὲ εἴδη, τὸ μὲν ἁπλοῦν· ἁπλοῦν δὲ λέγω, ὃ μὴ ἐκ σημαινόντων σύγκειται· οἷον γῆ· τὸ δὲ διπλοῦν. Τούτου δὲ τὸ μὲν ἐκ σημαίνοντος καὶ ἀσήμου, τὸ δὲ ἐκ σημαινόντων σύγκειται. Εἴη δ' ἂν καὶ τριπλοῦν καὶ τετραπλοῦν ὄνομα καὶ πολλαπλοῦν· οἷον τὰ πολλὰ τῶν Μεγαλιωτῶν, Ἑρμοκαϊκόξανθος. Ἅπαν δὲ ὄνομά ἐστιν ἢ κύριον, ἢ γλῶττα, ἢ μεταφορὰ, ἢ κόσμος, ἢ πεποιημένον, ἢ ἐπεκτεταμένον, ἢ ὑφῃρημένον, ἢ ἐξηλλαγμένον. Λέγω δὲ κύριον μὲν, ᾧ χρῶνται ἕκαστοι· γλῶτταν δὲ, ᾧ ἕτεροι. Ὥστε φανερὸν ὅτι καὶ γλῶτταν καὶ κύριον εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ, μὴ τοῖς αὐτοῖς δέ. Τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. Μεταφορὰ δέ ἐστιν, ὀνόματος ἀλλοτρίου ἐπιφορὰ, ἢ ἀπὸ γένους ἐπὶ εἶδος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ γένος, ἢ ἀπὸ εἴδους ἐπὶ εἶδος, ἢ κατὰ τὸ ἀνάλογον. Λέγω δὲ, ἀπὸ γένους μὲν ἐπὶ εἶδος, οἷον,

Νηῦς δέ μοι ἥδ' ἕστηκε·

τὸ γὰρ ὁρμεῖν ἔστιν ἑστάναι τι. Ἀπὸ εἴδους δὲ ἐπὶ γένος·

— ἦ δὴ μυρί' Ὀδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργε.

τὸ γὰρ μυρίον πολύ ἐστιν, ᾧ νῦν ἀντὶ τοῦ πολλοῦ κέχρηται. Ἀπ' εἴδους δὲ ἐπ' εἶδος, οἷον,

Χαλκῷ ἀπὸ ψυχὴν ἐρύσας,

καὶ,

— τάμ' ἀτειρέϊ χαλκῷ.

ἐνταῦθα γὰρ τὸ μὲν ἐρύσαι, ταμεῖν· τὸ δὲ ταμεῖν, ἐρύσαι εἴρηται. Ἄμφω γὰρ ὑφελεῖν τι ἔστι. Τὸ δὲ ἀνάλογον λέγω, ὅταν ὁμοίως ἔχῃ τὸ δεύτερον πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ τὸ τέταρτον πρὸς τὸ τρίτον. Ἐρεῖ γὰρ ἀντὶ τοῦ δευτέρου τὸ τέταρτον, ἢ ἀντὶ τοῦ τετάρτου τὸ δεύτερον. Καὶ ἐνίοτε προστιθέασιν ἀνθ' οὗ λέγει πρὸς ὅ ἐστι· λέγω δὲ οἷον, ὁμοίως ἔχει φιάλη πρὸς Διόνυσον, καὶ ἀσπὶς πρὸς Ἄρην. Ἐρεῖ τοίνυν καὶ τὴν ἀσπίδα φιάλην Ἄρεως, καὶ τὴν φιάλην ἀσπίδα Διονύσου. Ἔτι, ὁμοίως ἔχει ἑσπέρα πρὸς ἡμέραν, καὶ γῆρας πρὸς βίον. Ἐρεῖ τοίνυν τὴν ἑσπέραν γῆρας ἡμέρας· καὶ τὸ γῆρας ἑσπέραν βίου, ἢ, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς, δυσμὰς βίου. Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ἀναλόγων, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον λεχθήσεται· οἷον, τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι, σπείρειν· τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου,

ἀνώνυμον. Ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς
καὶ τὸ σπείρειν πρὸς τὸν καρπόν. Διὸ εἰ

— σπείρων θεοκτίσταν φλόγα.

Ἔστι δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς μεταφορᾶς
ἄλλως, προσαγορεύσαντα τὸ ἀλλότριον
τῶν οἰκείων τι· οἷον, εἰ τὴν ἀσπίδα εἴποι
Ἄρεως, ἀλλ' ἄοινον. ..... Πεπο
ἐστιν, ὃ ὅλως μὴ καλούμενον ὑπό τινων,
ται ὁ ποιητής. Δοκεῖ γὰρ ἔνια εἶναι τ
τὰ κέρατα ἔρνυτας· καὶ τὸν ἱερέα, ἀρητ
τεταμένον δέ ἐστιν, ἢ ἀφῃρημέ
ἐὰν φωνήεντι μακροτέρῳ κεχρημένος ᾖ
συλλαβῇ ἐμβεβλημένῃ· τὸ δὲ, ἂν ἀφῃρ
τοῦ. Ἐπεκτεταμένον μὲν, οἷον, τὸ πό
καὶ τὸ Πηλείδου, Πηληϊάδεω. Ἀφῃρ
τὸ κρῖ, καὶ τὸ δῶ, καὶ,

— μία γίγνεται ἀμφοτέρων ὄψ.

ἐξηλλαγμένον δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ ὀ
μὲν καταλείπῃ, τὸ δὲ ποιῇ· οἷον τὸ,

Δεξιτερὸν κατὰ μαζόν·

ἀντὶ τοῦ δεξιόν.

Αὐτῶν δὲ τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἄρρε
τὰ δὲ μεταξύ. Ἄρρενα μὲν, ὅσα τελευ
ρ καὶ σ, καὶ ὅσα ἐκ τούτου σύγκειται
δύο, τὸ ψ καὶ ξ. Θήλεα δὲ, ὅσα ἐκ
εἴς τε τὰ ἀεὶ μακρά· οἷον, εἰς η καὶ ω
τεινομένων εἰς α. Ὥστε ἴσα συμβα
ὅσα τὰ ἄρρενα καὶ τὰ θήλεα. Τὸ
καὶ σ, ταὐτά ἐστιν. Εἰς δὲ ἄφωνον
λευτᾷ, οὐδὲ εἰς φωνῆεν βραχύ. Εἰς
να, μέλι, κόμμι, πέπερι. Εἰς δὲ τὸ υ
νάπυ, τὸ γόνυ, τὸ δόρυ, τὸ ἄστυ.
ταῦτα, καὶ ν καὶ σ.

CAPUT XXII.

Λέξεως δὲ ἀρετὴ, σαφῆ καὶ μὴ τα
φεστάτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἐκ τῶν κυρί
λὰ ταπεινή. Παράδειγμα δὲ ἡ Κ
σις, καὶ ἡ Σθενέλου. Σεμνὴ δὲ καὶ
ἰδιωτικὸν, ἡ τοῖς ξενικοῖς κεχρημένη
γω, γλῶτταν, καὶ μεταφορὰν, καὶ ἐπέ
παρὰ τὸ κύριον. Ἀλλ' ἄν τις [ἅμα] ἅπ
ποιήσῃ, ἢ αἴνιγμα ἔσται, ἢ βαρβαρι
ἐκ μεταφορῶν, αἴνιγμα· ἐὰν δὲ ἐκ γ
βαρισμός. Αἰνίγματος γὰρ ἰδέα αὕ
τα τὰ ὑπάρχοντα, ἀδύνατα συνάψα
τὴν τῶν ὀνομάτων σύνθεσιν, οὐχ οἷ
σαι· κατὰ δὲ τὴν μεταφορὰν, ἐνδέχε

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χαλκὸν ἐπ'

καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκ δὲ τῶν γλω
σμός. Δεῖ ἄρα κεχρῆσθαί πως το
μὴ ἰδιωτικὸν ποιήσει μηδὲ ταπεινὸν
μεταφορὰ, καὶ ὁ κόσμος, καὶ τἄλλα
τὸ δὲ κύριον, τὴν σαφήνειαν. Οὐ
ρος συμβάλλονται εἰς τὸ σαφὲς
ἰδιωτικὸν, αἱ ἐπεκτάσεις καὶ ἀποκο
τῶν ὀνομάτων. Διὰ μὲν γὰρ τὸ ἄ
κύριον, παρὰ τὸ εἰωθὸς γιγνόμενο
ποιήσει· διὰ δὲ τὸ κοινωνεῖν τοῦ
φὲς ἔσται. Ὥστε οὐκ ὀρθῶς ψέγ
τες τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῆς διαλέκτ
δοῦντες τὸν ποιητήν· οἷον Εὐκλείδ
ῥᾴδιον ποιεῖν, εἴ τις δώσει ἐκτείνει
ὁπόσον βούλεται, ἄμφω ποιήσας

ν, Ἦτοι Χάριν εἶδον Μαραθῶνάδε βαδίζοντα·
, Οὐκ ἄν γ᾽ ἐρώμενος τὸν ἐκείνου νοῦν ἐξελλεβόρι-
; Τὸ μὲν οὖν φαίνεσθαί πως χρώμενον τούτῳ τῷ
πῳ, γελοῖον. Τὸ δὲ μέτρον, κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ
ν μερῶν. Καὶ γὰρ μεταφοραῖς καὶ γλώτταις καὶ
ς ἄλλοις εἴδεσι χρώμενος ἀπρεπῶς, καὶ ἐπίτηδες
τὰ γελοῖα, τὸ αὐτὸ ἂν ἀπεργάσαιτο. Τὸ δὲ ἁρ-
ττον ὅσον διαφέρει ἐπὶ τῶν ἐπῶν, θεωρείσθω, ἐντι-
μένων τῶν ὀνομάτων εἰς τὸ μέτρον. Καὶ ἐπὶ τῆς
ὅττης δέ, καὶ ἐπὶ τῶν μεταφορῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων
ων μετατιθεὶς ἄν τις τὰ κύρια ὀνόματα, κατίδοι
ἀληθῆ λέγομεν. Οἷον, τὸ αὐτὸ ποιήσαντος ἰαμ-
ον Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, ἓν δὲ μόνον ὄνομα με-
θέντος, ἀντὶ κυρίου εἰωθότος γλῶτταν, τὸ μὲν φαί-
αι καλόν, τὸ δ᾽ εὐτελές. Αἰσχύλος μὲν γὰρ ἐν τῷ
λοκτήτῃ ἐποίησε,

Φαγέδαιναν, ἥ μου σάρκας ἐσθίει ποδός·

ὁ ἀντὶ τοῦ ἐσθίει, τὸ θοινᾶται μετέθηκε.

,

Νῦν δέ μ᾽ ἐὼν ὀλίγος τε καὶ οὐτιδανὸς καὶ ἄκικυς·

ις λέγοι τὰ κύρια μετατιθείς,

Νῦν δέ μ᾽ ἐὼν μικρός τε καὶ ἀσθενικὸς καὶ ἀειδής.

,

Δίφρον ἀεικέλιον καταθεὶς ὀλίγην τε τράπεζαν·

Δίφρον μοχθηρὸν καταθεὶς μικράν τε τράπεζαν·

τό,

Ἠϊόνες βοόωσιν·

Ἠϊόνες κράζουσιν.

ι δὲ Ἀριφράδης τοὺς τραγῳδοὺς ἐκωμῴδει, ὅτι ἃ
εἰς ἂν εἴποι ἐν τῇ διαλέκτῳ, τούτοις χρῶνται· οἷον
δωμάτων ἄπο, ἀλλὰ μὴ ἀπὸ δωμάτων· καὶ
σέθεν· καὶ τὸ ἐγὼ δέ νιν· καὶ τὸ Ἀχιλλέως
ρι, ἀλλὰ μὴ περὶ Ἀχιλλέως· καὶ ὅσα ἄλλα
αῦτα. Διὰ γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἐν τοῖς κυρίοις, ποιεῖ τὸ
ἰδιωτικὸν ἐν τῇ λέξει ἅπαντα τὰ τοιαῦτα. Ἐκεῖνος
τοῦτο ἠγνόει. Ἔστι δὲ μέγα μὲν τὸ ἑκάστῳ τῶν
ημένων πρεπόντως χρῆσθαι, καὶ διπλοῖς ὀνό-
σι καὶ γλώτταις· πολὺ δὲ μέγιστον τὸ μεταφορι-
ν εἶναι. Μόνον γὰρ τοῦτο οὔτε παρ᾽ ἄλλου ἔστι
βεῖν, εὐφυΐας τε σημεῖόν ἐστι. Τὸ γὰρ εὖ μεταφέ-
ν, τὸ ὅμοιον θεωρεῖν ἐστι. Τῶν δὲ ὀνομάτων, τὰ
ν διπλᾶ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς διθυράμβοις· αἱ δὲ
ῶτται, τοῖς ἡρωϊκοῖς· αἱ δὲ μεταφοραί, τοῖς ἰαμβεί-
ς. Καὶ ἐν μὲν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἅπαντα χρήσιμα τὰ
ημένα· ἐν δὲ τοῖς ἰαμβείοις, διὰ τὸ ὅτι μάλιστα λέ-
ν μιμεῖσθαι, ταῦτα ἁρμόττει τῶν ὀνομάτων, ὅσοις
ἐν λόγοις τις χρήσεται. Ἔστι δὲ ταῦτα, τὸ κύριον
ὶ μεταφορὰ καὶ κόσμος. Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας
ὶ τῆς ἐν τῷ πράττειν μιμήσεως, ἔστω ἡμῖν ἱκανὰ τὰ
ρημένα.

CAPUT XXIII.

Περὶ δὲ τῆς διηγηματικῆς καὶ ἐν ἑξαμέτρῳ μιμη-
ικῆς, ὅτι δεῖ τοὺς μύθους, καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳ-
δίαις, συνιστάναι δραματικούς, καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν
λην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος,
ν᾽ ὥσπερ ζῷον ἓν ὅλον ποιῇ τὴν οἰκείαν ἡδονήν, δῆλον·
αὶ μὴ ὁμοίας ἱστορίαις τὰς συνθέσεις εἶναι, ἐν αἷς
νάγκη οὐχὶ μιᾶς πράξεως ποιεῖσθαι δήλωσιν, ἀλλ᾽
ἑνὸς χρόνου, ὅσα ἐν τούτῳ συνέβη περὶ ἕνα ἢ πλείους,
ὧν ἕκαστα, ὡς ἔτυχεν, ἔχει πρὸς ἄλληλα. Ὥσπερ γὰρ
κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ᾽ ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο
ναυμαχία, καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη, οὐδὲν
πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος· οὕτω καὶ ἐν τοῖς
ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον,
ἐξ ὧν ἓν οὐδὲν γίνεται τέλος. Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ
τῶν ποιητῶν τοῦτο δρῶσι. Διό, ὥσπερ εἴπομεν, ἤδη
καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμηρος παρὰ τοὺς
ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον, καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν
καὶ τέλος, ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον· λίαν γὰρ ἂν μέ-
γας, καὶ οὐκ εὐσύνοπτος ἔμελλεν ἔσεσθαι· ἢ τῷ μεγέ-
θει μετριάζοντα, καταπεπλεγμένον τῇ ποικιλίᾳ. Νῦν
δ᾽ ἓν μέρος ἀπολαβών, ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν πολ-
λοῖς· οἷον νεῶν καταλόγῳ, καὶ ἄλλοις ἐπεισοδίοις, οἷς
διαλαμβάνει τὴν ποίησιν. Οἱ δ᾽ ἄλλοι περὶ ἕνα ποι-
οῦσι, καὶ περὶ ἕνα χρόνον, καὶ μίαν πρᾶξιν πολυμερῆ·
οἷον ὁ τὰ Κύπρια ποιήσας, καὶ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα.
Τοιγαροῦν ἐκ μὲν Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας μία τρα-
γῳδία ποιεῖται ἑκατέρας, ἢ δύο μόναι· ἐκ δὲ Κυπρίων,
πολλαί· καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς Ἰλιάδος, πλέον ὀκτώ· οἷον,
Ὅπλων κρίσις, Φιλοκτήτης, Νεοπτόλεμος, Εὐρύπυ-
λος, Πτωχεία, Λάκαιναι, Ἰλίου πέρσις, καὶ Ἀπόπλους,
καὶ Σίνων, καὶ Τρῳάδες.

CAPUT XXIV.

Ἔτι δὲ τὰ εἴδη ταὐτὰ δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιΐαν τῇ
τραγῳδίᾳ· ἢ γὰρ ἁπλῆν, ἢ πεπλεγμένην, ἢ
ἠθικήν, ἢ παθητικὴν δεῖ εἶναι. Καὶ τὰ μέρη,
ἔξω μελοποιίας καὶ ὄψεως, ταὐτά· καὶ γὰρ περιπετειῶν
δεῖ καὶ ἀναγνωρίσεων καὶ παθημάτων. Ἔτι τὰς διανοίας
καὶ τὴν λέξιν ἔχειν καλῶς. Οἷς ἅπασιν Ὅμηρος κέχρη-
ται καὶ πρῶτος καὶ ἱκανῶς. Καὶ γὰρ καὶ τῶν ποιη-
μάτων ἑκάτερον συνέστηκεν, ἡ μὲν Ἰλιάς, ἁπλοῦν καὶ
παθητικόν· ἡ δὲ Ὀδύσσεια, πεπλεγμένον· ἀναγνώρισις
γὰρ διόλου· καὶ ἠθικόν. Πρὸς δὲ τούτοις, λέξει καὶ
διανοίᾳ πάντας ὑπερβέβληκε. Διαφέρει δὲ κατά τε
τῆς συστάσεως τὸ μῆκος, καὶ τὸ μέτρον. Τοῦ μὲν οὖν
μήκους ὅρος ἱκανὸς ὁ εἰρημένος. Δύνασθαι γὰρ δεῖ
συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος. Εἴη δ᾽ ἂν τοῦ-
το, εἰ τῶν μὲν ἀρχαίων ἐλάττους αἱ συστάσεις εἶεν, πρὸς
τε τὸ πλῆθος τῶν τραγῳδιῶν τῶν εἰς μίαν ἀκρόασιν
τιθεμένων παρήκοιεν. Ἔχει δὲ πρὸς τὸ ἐπεκτείνεσθαι
τὸ μέγεθος, πολύ τι ἡ ἐποποιΐα ἴδιον, διὰ τὸ ἐν μὲν
τῇ τραγῳδίᾳ μὴ ἐνδέχεσθαι ἅμα πραττόμενα πολλὰ
μιμεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῶν ὑποκριτῶν
μέρος μόνον. Ἐν δὲ τῇ ἐποποιΐᾳ, διὰ τὸ διήγησιν εἶ-
ναι, ἔστι πολλὰ μέρη ἅμα ποιεῖν περαινόμενα· ὑφ᾽ ὧν
οἰκείων ὄντων, αὔξεται ὁ τοῦ ποιήματος ὄγκος. Ὥς-
τε τοῦτ᾽ ἔχει τὸ ἀγαθὸν εἰς μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ
μεταβάλλειν τὸν ἀκούοντα, καὶ ἐπεισοδιοῦν ἀνομοίοις
ἐπεισοδίοις. Τὸ γὰρ ὅμοιον ταχὺ πληροῦν, ἐκπίπτειν
ποιεῖ τὰς τραγῳδίας. Τὸ δὲ μέτρον τὸ ἡρωϊκὸν ἀπὸ
τῆς πείρας ἥρμοκεν. Εἰ γάρ τις ἐν ἄλλῳ τινὶ μέτρῳ
διηγηματικὴν μίμησιν ποιοῖτο, ἢ ἐν πολλοῖς, ἀπρεπὲς
ἂν φαίνοιτο. Τὸ γὰρ ἡρωϊκόν, στασιμώτατον καὶ
ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ἐστί. Διὸ καὶ γλώττας καὶ
μεταφορὰς δέχεται μάλιστα. Περιττὴ γὰρ καὶ ἡ διη-
γηματικὴ μίμησις τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ ἰαμβικὸν καὶ τε-
τράμετρον, κινητικά· τὸ μέν, ὀρχηστικόν· τὸ δέ,
πρακτικόν. Ἔτι δὲ ἀτοπώτερον, εἰ μιγνύοι τις αὐτά,
ὥσπερ Χαιρήμων. Διὸ οὐδεὶς μακρὰν σύστασιν ἐν ἄλ-
λῳ πεποίηκεν, ἢ τῷ ἡρῴῳ· ἀλλ᾽ ὥσπερ εἴπομεν, αὐτὴ
ἡ φύσις διδάσκει τὸ ἁρμόττον αὐτῇ διαιρεῖσθαι.

Ὅμηρος δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, καὶ

δὴ καὶ ὅτι μόνος τῶν ποιητῶν οὐκ ἀγνοεῖ, ὃ δεῖ ποιεῖν αὐτόν. Αὐτὸν γὰρ δεῖ τὸν ποιητὴν ἐλάχιστα λέγειν· οὐ γάρ ἐστι κατὰ ταῦτα μιμητής. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, αὐτοὶ μὲν δι᾽ ὅλου ἀγωνίζονται, μιμοῦνται δὲ ὀλίγα καὶ ὀλιγάκις· ὁ δὲ ὀλίγα φροιμιασάμενος, εὐθὺς εἰσάγει ἄνδρα ἢ γυναῖκα, ἢ ἄλλο τι, καὶ οὐδὲν ἀηθές, ἀλλ᾽ ἔχοντα ἤθη. Δεῖ μὲν οὖν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ποιεῖν τὸ θαυμαστόν· μᾶλλον δ᾽ ἐνδέχεται ἐν τῇ ἐποποιΐᾳ τὸ ἄλογον, (δι᾽ ὃ συμβαίνει μάλιστα τὸ θαυμαστόν,) διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν εἰς τὸν πράττοντα. Ἐπεὶ τὰ περὶ τὴν Ἕκτορος δίωξιν ἐπὶ σκηνῆς ὄντα, γελοῖα ἂν φανείη· οἱ μέν, ἑστῶτες καὶ οὐ διώκοντες, ὁ δέ, ἀνανεύων. Ἐν δὲ τοῖς ἔπεσι, λανθάνει. Τὸ δὲ θαυμαστόν, ἡδύ. Σημεῖον δέ· πάντες γὰρ προστιθέντες ἀπαγγέλλουσιν, ὡς χαριζόμενοι. Δεδίδαχε δὲ μάλιστα Ὅμηρος καὶ τοὺς ἄλλους ψευδῆ λέγειν ὡς δεῖ. Ἔστι δὲ τοῦτο παραλογισμός. Οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ, ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερόν ἐστι, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι. Τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος. [Δι᾽ ὃ εἴη ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος. Ἀλλ᾽ οὐδὲ τούτου ὄντος, ἀνάγκη εἶναι ἢ γενέσθαι ἢ προσθεῖναι.] Διὰ γὰρ τὸ τοῦτο εἰδέναι ἀληθὲς ὄν, παραλογίζεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡς ὄν. Παράδειγμα δὲ τούτου ἐκ τῶν Νίπτρων. Προαιρεῖσθαί τε ἀδύνατα καὶ εἰκότα μᾶλλον ἢ δυνατὰ καὶ ἀπίθανα. Τούς τε λόγους μὴ συνίστασθαι ἐκ μερῶν ἀλόγων· ἀλλὰ μάλιστα μὲν μηδὲν ἔχειν ἄλογον· εἰ δὲ μή, ἔξω τοῦ μυθεύματος· ὥσπερ Οἰδίπους τὸ μὴ εἰδέναι πῶς ὁ Λάϊος ἀπέθανεν. Ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ δράματι· ὥσπερ ἐν Ἠλέκτρᾳ οἱ τὰ Πύθια ἀπαγγέλλοντες, ἢ ἐν Μυσοῖς ὁ ἄφωνος ἐκ Τεγέας εἰς τὴν Μυσίαν ἥκων. Ὥστε τὸ λέγειν, ὅτι ἀνῄρητο ἂν ὁ μῦθος, γελοῖον. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ οὐ δεῖ συνίστασθαι τοιούτους· ἂν δὲ τεθῇ, καὶ φαίνηται εὐλογώτερον, ἐνδέχεσθαι καὶ ἄτοπον· ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν Ὀδυσσείᾳ ἄλογα, τὰ περὶ τὴν ἔκθεσιν, ὡς οὐκ ἂν ἦν ἀνεκτά, δῆλον ἂν γένοιτο, εἰ αὐτὰ φαῦλος ποιητὴς ποιήσειε. Νῦν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ὁ ποιητὴς ἀφανίζει ἡδύνων τὸ ἄτοπον. Τῇ δὲ λέξει δεῖ διαπονεῖν ἐν τοῖς ἀργοῖς μέρεσι, καὶ μήτε ἠθικοῖς, μήτε διανοητικοῖς. Ἀποκρύπτει γὰρ πάλιν ἡ λίαν λαμπρὰ λέξις τά ἤθη καὶ τὰς διανοίας.

CAPUT XXV.

Περὶ δὲ προβλημάτων καὶ λύσεων, ἐκ πόσων τε καὶ ποίων ἂν εἰδῶν εἴη, ὧδε θεωροῦσι γένοιτ᾽ ἂν φανερόν. Ἐπεὶ γάρ ἐστι μιμητὴς ὁ ποιητής, ὥσπερ ἂν ἢ ζωγράφος ἤ τις ἄλλος εἰκονοποιός· ἀνάγκη μιμεῖσθαι, τριῶν ὄντων τὸν ἀριθμόν, ἕν τι ἀεί. Ἢ γὰρ οἷα ἦν, ἢ ἔστιν· ἢ οἷά φασι καὶ δοκεῖ· ἢ οἷα εἶναι δεῖ. Ταῦτα δ᾽ ἐξαγγέλλεται λέξει, ἢ καὶ γλώτταις καὶ μεταφοραῖς. Καὶ πολλὰ πάθη τῆς λέξεώς ἐστι. Δίδομεν γὰρ ταῦτα τοῖς ποιηταῖς. Πρὸς δὲ τούτοις οὐχ ἡ αὐτὴ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ποιητικῆς. Αὐτῆς δὲ τῆς ποιητικῆς διττὴ ἡ ἁμαρτία· ἡ μὲν γὰρ καθ᾽ αὑτήν, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκός. Εἰ μὲν γὰρ προείλετο μιμήσασθαι κατ᾽ ἀδυναμίαν, αὐτῆς ἡ ἁμαρτία· εἰ δὲ τὸ προελέσθαι μὴ ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸν ἵππον ἄμφω τὰ δεξιὰ προβεβληκότα, ἢ τὸ καθ᾽ ἑκάστην τέχνην ἁμάρτημα, οἷον τὸ κατὰ ἰατρικὴν ἢ ἄλλην τέχνην, ἢ ἀδύνατα πεποίηται ὁποιαοῦν, οὐ καθ᾽ ἑαυτήν. Ὥστε δεῖ τὰ ἐπιτιμήματα ἐν τοῖς προβλήμασιν ἐκ τούτων ἐπισκοποῦντα λύειν. Πρῶτον μὲν γάρ, ἂν τὰ πρὸς αὐτὴν τὴν τέχνην ἀδύνατα πεποίηται, ἡμάρτηται. Ἀλλ᾽ ὀρθῶς ἔχοι, εἰ τυγχάνοι τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς. Τὸ γὰρ τέλος εἴρηται· εἰ οὕτως ἐκπληκτικώτερον ἢ αὐτὸ ἢ ἄλλο ποιεῖ [...]. Παράδειγμα ἡ τοῦ Ἕκτορος δίωξις. Εἰ μέντοι τὸ τέ-[...]λος ἢ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐνεδέχετο ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὴν περὶ τούτων τέχνην ἡμάρτηται, οὐκ ὀρθῶς. [...] γάρ, εἰ ἐνδέχεται, ὅλως μηδαμῇ ἡμαρτῆσθαι. [...] ποτέρων ἐστὶ τὸ ἁμάρτημα, τῶν κατὰ τὴν τέχνην, [...] κατ᾽ ἄλλο συμβεβηκός. Ἔλαττον γάρ, εἰ μὴ ᾔδει [...] ἔλαφος θήλεια κέρατα οὐκ ἔχει, ἢ εἰ κακομιμήτως ἔγραψε. Πρὸς δὲ τούτοις ἐὰν ἐπιτιμᾶται, ὅτι [...] ἀληθῆ· ἀλλ᾽ οἷα δεῖ. Οἷον καὶ Σοφοκλῆς ἔφη, [...] μὲν οἵους δεῖ ποιεῖν, Εὐριπίδην δὲ οἷοί εἰσι. [...] ταύτῃ λυτέον. Εἰ δὲ μηδετέρως, ὅτι οὕτω φασίν. [...] τὰ περὶ θεῶν. Ἴσως γὰρ οὔτε βέλτιον οὕτω λέγειν [...] οὔτε ἀληθῆ· ἀλλ᾽ ἔτυχεν, ὥσπερ Ξενοφάνης, οὐ [...] τάδε. Ἴσως δὲ οὐ βέλτιον μέν, ἀλλ᾽ οὕτως εἶχεν [...] τὰ περὶ τῶν ὅπλων·

— — ἔγχεα δέ σφιν
Ὄρθ᾽ ἐπὶ σαυρωτῆρος.

οὕτω γὰρ τότ᾽ ἐνόμιζον, ὥσπερ καὶ νῦν οἱ Ἰλλυριοί. Περὶ δὲ τοῦ εἰ καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἢ εἴρηταί τινι ἢ [...]πρακται, οὐ μόνον σκεπτέον εἰς αὐτὸ τὸ πεπραγμένον ἢ εἰρημένον βλέποντα, εἰ σπουδαῖον ἢ φαῦλον, ἀλλὰ [...] εἰς τὸν πράττοντα ἢ λέγοντα, πρὸς ὅν, ἢ ὅτε, ἢ ὅτῳ, [...] ἕνεκεν· οἷον, εἰ μείζονος ἀγαθοῦ, ἵνα γένηται· ἢ [...]ζονος κακοῦ, ἵνα ἀπογένηται. Τὰ δὲ πρὸς τὴν λέξιν ὁρῶντα δεῖ διαλύειν· οἷον, γλώττῃ·

Οὐρῆας μὲν πρῶτον.

ἴσως γὰρ οὐ τοὺς ἡμιόνους λέγει, ἀλλὰ τοὺς φύλακας. Καὶ τὸν Δόλωνα,

— εἶδος μὲν ἔην κακός,

οὐ τὸ σῶμα ἀσύμμετρον, ἀλλὰ τὸ πρόσωπον αἰσχρόν· τὸ γὰρ εὐειδὲς οἱ Κρῆτες εὐπρόσωπον καλοῦσι. Καὶ τό,

Ζωρότερον δὲ κέραιρε.

οὐ τὸ ἄκρατον, ὡς οἰνόφλυξιν, ἀλλὰ τὸ θᾶττον. Τὸ δέ, κατὰ μεταφορὰν εἴρηται· οἷον,

Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες —
Εὗδον παννύχιοι.

ἅμα δέ φησιν.

Ἤτοι ὅτ᾽ ἐς πεδίον τὸ Τρωϊκὸν ἀθρήσειεν.

καί,

Αὐλῶν συρίγγων θ᾽ ὅμαδον.

. τὸ γὰρ Πάντες ἀντὶ τοῦ Πολλοὶ κατὰ μεταφορὰν εἴρηται. Τὸ γὰρ πᾶν, πολύ τι. Καὶ τό,

Οἴη δ᾽ ἄμμορος,

κατὰ μεταφοράν. Τὸ γὰρ γνωριμώτατον, μόνον. Κατὰ δὲ προσῳδίαν, ὥσπερ Ἱππίας ἔλυεν ὁ Θάσιος τό,

— δίδομεν δέ οἱ —

καί,

— τὸ μὲν οὐ καταπύθεται ὄμβρῳ.

τὰ δέ, διαιρέσει· οἷον Ἐμπεδοκλῆς·

Αἶψα δὲ θνήτ᾽ ἐφύοντο, τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ᾽ εἶναι,
Ζωρά τε πρίν, κέκρητο.

τὰ δέ, ἀμφιβολίᾳ·

— παρῴχηκεν δὲ πλέων νύξ.

τὸ γὰρ πλέων, ἀμφίβολόν ἐστι. Τὰ δέ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς λέξεως· οἷον τὸν κεκραμένον, οἶνόν φασιν εἶναι. Ὅθεν πεποίηται ὁ Γανυμήδης

— — Διῒ οἰνοχοεύειν,

οὐ πινόντων οἶνον. Καὶ χαλκέας, τοὺς τὸν σίδηρον ἐργαζομένους. Ὅθεν εἴρηται

— κνημὶς νεοτεύκτου κασσιτέροιο.

δὲ τοῦτό γε καὶ κατὰ μεταφοράν. Δεῖ δὲ καὶ ὅταν
ομά τι ὑπεναντίωμά τι δοκῇ σημαίνειν, ἐπισκοπεῖν,
σαχῶς ἂν σημήνειε τοῦτο ἐν τῷ εἰρημένῳ· οἷον τὸ,
— τῇ ῥ' ἔσχετο χάλκεον ἔγχος,
ταύτῃ κωλυθῆναι. Τὸ δὲ ποσαχῶς, ἐνδέχεται ὡδί
ς μάλιστα, ἄν τις ὑπολάβοι κατὰ τὴν καταντικρύ.
ὡς Γλαύκων λέγει, ὅτι ἔνιοι ἀλόγως προϋπολαμβά-
σι, καὶ αὐτοὶ καταψηφισάμενοι συλλογίζονται, καὶ
είρηκότες ὅ, τι δοκεῖ, ἐπιτιμῶσιν, ἂν ὑπεναντίον ᾖ
αὐτῶν οἰήσει. Τοῦτο δὲ πέπονθε τὰ περὶ Ἰκάριον.
νται γὰρ αὐτὸν Λάκωνα εἶναι. Ἄτοπον οὖν τὸ μὴ
χεῖν τὸν Τηλέμαχον αὐτῷ, εἰς Λακεδαίμονα ἐλ-
τα. Τὸ δ' ἴσως ἔχει ὥσπερ οἱ Κεφαλλῆνές φασι.
ρ' αὐτῶν γὰρ γῆμαι λέγουσι τὸν Ὀδυσσέα· καὶ εἶ-
Ἰκάδιον, ἀλλ' οὐκ Ἰκάριον. Δι' ἁμάρτημα δὲ τὸ
βλημα εἰκός ἐστιν. Ὅλως δὲ τὸ ἀδύνατον μὲν, ἢ
ς τὴν ποίησιν, ἢ πρὸς τὸ βέλτιον, ἢ πρὸς τὴν δό-
δεῖ ἀνάγειν. Πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν, αἱρετώτερον
ανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον καὶ δυνατόν. Καὶ
; τὸ βέλτιον· τὸ γὰρ παράδειγμα δεῖ ὑπερέχειν,
ύτους δ' εἶναι, οἵους Ζεῦξις ἔγραφεν. Ἀλλὰ πρὸς
σι, τἄλογα. Οὕτω τε, καὶ ὅτι ποτὲ οὐκ ἄλογόν
· εἰκὸς γὰρ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς γενέσθαι. Τὰ δ'
πεναντία εἰρημένα οὕτω σκοπεῖν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς
ις ἔλεγχοι, εἰ τὸ αὐτὸ, καὶ πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ
ύτως· ὥστε καὶ αὐτὸν ἢ πρὸς ἃ αὐτὸς λέγει, ἢ ὃ
ρόνιμος ὑπόθηται. Ὀρθὴ δὲ ἡ ἐπιτίμησις ἀλο-
καὶ μοχθηρίας, ὅταν μὴ ἀνάγκης οὔσης, χρήση-
τῷ ἀλόγῳ, ὥσπερ Εὐριπίδης ἐν τῷ Αἰγεῖ, ἢ τῇ
ρίᾳ, ὥσπερ ἐν Ὀρέστῃ τοῦ Μενελάου. Τὰ μὲν
ἐπιτιμήματα ἐκ πέντε εἰδῶν φέρουσιν. Ἢ γὰρ
δύνατα, ἢ ὡς ἄλογα, ἢ ὡς βλαβερὰ, ἢ ὡς ὑπε-
ία, ἢ ὡς παρὰ τὴν ὀρθότητα τὴν κατὰ τέχνην.
ὲ λύσεις ἐκ τῶν εἰρημένων σκεπτέαι. Εἰσὶ δὲ δώ-

CAPUT XXVI.

Πότερον δὲ βελτίων ἡ ἐποποιητικὴ μίμησις, ἢ ἡ
ῳδικὴ, διαπορήσειεν ἄν τις. Εἰ γὰρ ἡ ἧττον φορ-
βελτίων, τοιαύτη δὲ ἡ πρὸς βελτίους θεατάς
· δῆλον ὅτι ἡ ἅπαντα μιμουμένη φορτική. Ὡς
οὐκ αἰσθανομένων, ἂν μὴ αὐτὸς προσθῇ, πολλὴν
σιν κινοῦνται· οἷον οἱ φαῦλοι αὐληταὶ, κυλιόμε-
ἂν δίσκον δέῃ μιμεῖσθαι· καὶ ἕλκοντες τὸν κορυ-
ν, ἂν Σκύλλαν αὐλῶσιν. Ἡ μὲν οὖν τραγῳδία
ύτη ἐστὶν, οἵους καὶ οἱ πρότερον τοὺς ὑστέρους
αὐτῶν ᾤοντο ὑποκριτάς. Ὡς λίαν γὰρ ὑπερβάλλον-
τα, πίθηκον ὁ Μυνίσκος τὸν Καλλιππίδην ἐκάλει.
Τοιαύτη δὲ δόξα καὶ περὶ Πινδάρου ἦν. Ὡς δ' οὗτοι
ἔχουσι προς αὐτοὺς, ἡ ὅλη τέχνη πρὸς τὴν ἐποποιίαν
ἔχει. Τὴν μὲν οὖν πρὸς [τοὺς] θεατὰς ἐπιεικεῖς φασιν
εἶναι, οἳ οὐδὲν δέονται τῶν σχημάτων· τὴν δὲ τραγι-
κὴν πρὸς φαύλους. Ἡ οὖν φορτικὴ χείρων δηλονό-
τι ἂν εἴη. Πρῶτον μὲν οὖν οὐ τῆς ποιητικῆς ἡ κα-
τηγορία, ἀλλὰ τῆς ὑποκριτικῆς· ἐπεὶ ἔστι περιεργά-
ζεσθαι τοῖς σημείοις καὶ ῥαψῳδοῦντα, ὅπερ ἐποίει
Σωσίστρατος· καὶ διᾴδοντα, ὅπερ ἐποίει Μνασίθεος ὁ
Ὀπούντιος. Εἶτα οὐδὲ κίνησις ἅπασα ἀποδοκιμα-
στέα, εἴπερ μηδ' ὄρχησις· ἀλλ' ἡ φαύλων, ὅπερ καὶ
Καλλιππίδῃ ἐπετιμᾶτο, καὶ νῦν ἄλλοις, ὡς οὐκ ἐλευ-
θέρας γυναῖκας μιμουμένων. Ἔτι ἡ τραγῳδία καὶ
ἄνευ κινήσεως ποιεῖ τὸ αὑτῆς, ὥσπερ ἡ ἐποποιΐα. Διὰ
γὰρ τοῦ ἀναγινώσκειν φανερὰ ὁποία τίς ἐστιν. Εἰ οὖν
ἐστι τἄλλα κρείττων, τοῦτό γε οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῇ
ὑπάρχειν. Ἔπειτα δὲ ὅτι πάντ' ἔχει ὅσαπερ ἡ ἐποποιΐα.
Καὶ γὰρ τῷ μέτρῳ ἔξεστι χρῆσθαι. Καὶ ἔτι οὐ μι-
κρὸν μέρος τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὄψιν ἔχει, δι' ἧς αἱ
ἡδοναὶ συνίστανται ἐναργέστατα. Εἶτα καὶ τὸ ἐναρ-
γὲς ἔχει καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἔτι
τῷ ἐν ἐλάττονι μήκει τὸ τέλος τῆς μιμήσεως εἶναι· τὸ
γὰρ ἀθροώτερον ἥδιον ἢ πολλῷ κεκραμένον τῷ χρό-
νῳ. Λέγω δ' οἷον εἴ τις τὸν Οἰδίπουν θείη τὸν Σο-
φοκλέους ἐν ἔπεσιν ὅσοις ἡ Ἰλιάς. Ἔτι ἧττον μία
ὁποιαοῦν μίμησις ἡ τῶν ἐποποιῶν. Σημεῖον δέ· ἐκ
γὰρ ὁποιασοῦν μιμήσεως πλείους τραγῳδίαι γίνονται.
Ὥστε ἐὰν μὲν ἕνα μῦθον ποιῶσιν, [ἀνάγκη] ἢ βραχέα
δεικνύμενον μείουρον φαίνεσθαι, ἢ ἀκολουθοῦντα τῷ
τοῦ μέτρου μήκει, ὑδαρῆ· ἐὰν δὲ πλείους, λέγω δὲ οἷον
ἐὰν ἐκ πλειόνων πράξεων ᾖ συγκειμένη, οὐ μία· ὥσπερ
ἡ Ἰλιὰς ἔχει πολλὰ τοιαῦτα μέρη, καὶ ἡ Ὀδύσσεια, ἃ
καὶ καθ' ἑαυτὰ ἔχει μέγεθος. Καίτοι ταῦτα τὰ ποιή-
ματα συνέστηκεν ὡς ἐνδέχεται ἄριστα, καὶ ὅτι μάλιστα
μιᾶς πράξεως μίμησίς ἐστιν. Εἰ οὖν τούτοις τε διαφέ-
ρει πᾶσι, καὶ ἔτι τῷ τῆς τέχνης ἔργῳ· (δεῖ γὰρ οὐ τὴν
τυχοῦσαν ἡδονὴν ποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ τὴν εἰρημένην·)
φανερὸν ὅτι κρείττων ἂν εἴη, μᾶλλον τοῦ τέλους τυγ-
χάνουσα τῆς ἐποποιΐας. Περὶ μὲν οὖν τραγῳδίας καὶ
ἐποποιΐας, καὶ αὐτῶν, καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μερῶν
αὐτῶν, καὶ πόσα, καὶ τί διαφέρει, καὶ τοῦ εὖ ἢ μὴ, τί-
νες αἰτίαι, καὶ περὶ ἐπιτιμήσεων καὶ λύσεων, εἰρήσθω
τοσαῦτα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

ARISTOTELIS PROBLEMATUM SECTIONES XXXVIII.

SECTIO I.

Ὅσα ἰατρικά.

Διὰ τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; Ἢ ὅτι ὑπερβολὴν ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δὲ ἦν ἡ νόσος. — 2. Διὰ τί [δὲ] τὰς νόσους ὑγιάζουσι πολλάκις, ὅταν πολὺ ἐκστῇ τις· καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη; ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἅλμης, ἢ σίτου, ἢ λιμοῦ. Ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νοσον ποιοῦντα, εἰς τὸ μέσον οὖν ἄγει θάτερον ἑκατέρου; — 3. Διὰ τί αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους καὶ ποιοῦσιν; Ἢ ὅτι θερμαὶ καὶ ψυχραί εἰσιν, καὶ ὑγραὶ καὶ ξηραί· αἱ δὲ νόσοι, τούτων εἰσὶν ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγεία, ἰσότης. Ἐὰν οὖν δι' ὑγρότητα καὶ ψῦξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει· ἐὰν δὲ [μὴ] ἐναντία ὥρα ἔχηται, ἡ ὁμοία κρασις ἐπιγενομένη, ἐπέτεινε καὶ ἀνεῖλε. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι λύουσι τὴν κρᾶσιν. Ἅμα γὰρ ταῖς οἰκείαις ὥραις καὶ ἡλικίαις καὶ τόποις αὐξάνεται. Διὸ δεῖ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα διακυβερνᾶν. Ὁ δὲ [καθόλου] περὶ τῶν ὡρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἴτιον. Αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαὶ, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥρας τινός εἰσι μεταβολαί. Διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει καὶ παύει, καὶ κρίνει καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὧραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ Ὠρίων, καὶ Ἀρκτοῦρος, καὶ Πλειὰς, καὶ Κύων· [ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμώνων, καὶ ἀλέας.] — 4. Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὡρῶν ἐμέτοις [οὐ] δεῖ χρῆσθαι; Ἢ ἵνα μὴ γένηται συντάραξις, διαφόρων γενομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ; — 5. Διὰ τί καὶ οἱ κιβδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; Ἢ διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφότεροι; συντήκονται δὲ οἱ μὲν διὰ λιμὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν· οἱ δὲ κιβδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἧς ἀπολαμβάνουσι τροφῆς. — 6. Διὰ τί [ὄντων] τῶν ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέττουσι γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; [Ἢ] διότι μετὰ πυρετοῦ ὄντα ὀξέα ἐστὶ, διὰ τὸ βίαια εἶναι· ἡ δὲ βία, παρὰ φύσιν. Ὑγραινομένων γὰρ τινων τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται· ἡ δὲ θερμασία, ὑπερβολὴ θερμότητος οὖσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν [αἱ] νόσοι· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι ὑγραὶ καὶ θερμαί· διὸ ὀξεῖαι. Ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν· οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος. — 7. Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιαζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; Ἢ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινή ἐστιν ἅπασιν· ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λοιμὸν, ὅσοι φαύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. Καὶ γὰρ [...] τὸ ὑπέκκαυμα τῆς νόσου τῆς παρὰ τῶν θεραπ[...]των γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἁλίσ[...]ται. — 8. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομέν[ου ...] τὸ ἔαρ ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρο[ς ...]σῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; Ἢ ὅτι [...] σώματα ἐκδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλ[...] ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν οἰκ[...] νεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ [...] σώδεις τόποι; Πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίν[...] τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιττώσεως· [...] πυρετοί. Δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερ[...]τον γίνεται, καὶ ψυχρότατον· οἷον, ὕδωρ καὶ [...] ὁ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ κάει μᾶλλον. Ἔν τε οὖν ἀέρ[ι ...] γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος· [...] τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνίγη καὶ καύματα (τ[...] τοῖς σώμασι καῦμα, πυρετός ἐστιν) ἐν δὲ ὀφθ[...] ὀφθαλμίαι. Ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ [...] τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος [...] θὺς ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὂν καὶ ξηρόν. [...] δὲ χαλεπώτερον, ἐὰν καὶ τὸ θέρος ἔπομβρον γέν[...] Ἔχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν [...] σώμασι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἀέρι· διὸ γίνονται [...] καὶ ὀφθαλμίαι. — 9. Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος [...]ται καὶ ἔπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ β[...] νοσῶδες γίνεται καὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος; [Ἢ] [...] ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, [...] τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; Ὑγρὰ γὰρ ἀνάγκ[...] καὶ οὐ συνεστηκότα. Οὕτω δὲ ἐχόντων, τὸ ἔαρ [...]χρὸν ὂν, ἔπηξε καὶ ἐσκλήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχ[...] Ὥστε ταῖς μὲν κυούσαις ὁ τόκος ἐαρινὸς εἰς ἐκτ[...] γίνεται, διὰ τὴν θερμασίαν καὶ τὸν σφακελισμ[ὸν ...] γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ [...]νομένης τῆς ὑγρότητος· τὰ δὲ κυόμενα παιδία, [...]νῆ γίνεται καὶ πηρὰ, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ [...] Συμβέβηκε γὰρ τότε γεννώμενα [ἐν εὐδίᾳ,] καὶ [...]ναι καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ. Τοῖς δὲ ἄλλοις, [...] [ἐν τῷ ἔαρι] οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγμ[ατος ...] [διὰ] τὴν ὑπερβολὴν, (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεειν[...]νηται) ἀλλὰ διὰ ψύχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβ[ῃ ...] θέρος, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βίᾳ, τοῖς μὲν χολώδε[σι ...] ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερὰ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, [...]λὰ τὴν φύσιν αὖον ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, [...]ται δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἁλίσκοντ[αι ...] οἱ δὲ φλεγματώδεις, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμ[ονα ...] κατάῤῥοις. Ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνον[ται ...] διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως· τ[οῖς ...] δὲ γεραιτέροις ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγ[...] ἐπιπέσῃ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ συμφύτου θερ[...]

γῇ. — 10. Διὰ τί, ἐὰν μὲν τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένη-
καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐναντίον, ὑγρὸν καὶ
νον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ
ἰγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; Ἢ ὅτι
βάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών· ὥστ' αὐτῷ ἔργον ἐστὶ,
ξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι; Ἐν μὲν οὖν
ς κεφαλαῖς, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιεῖ·
δὲ ᾖ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς. Ἐὰν δὲ
πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον·
ν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνον-
— 11. Διὰ τί, ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρος καὶ
μῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγμα-
σι καὶ ταῖς γυναιξίν; Ἢ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερα
οῖν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοὐναντίον ἡ ὥρα ἑλκύ-
α, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκρασίαν· καὶ παραχρῆ-
ε ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μή τι δι' ἑαυτοὺς ἁμαρτάνωσι·
εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες
καύματα τῷ ψύχει. — 12. Διὰ τί τοῖς χολώδεσι
ιδές ἐστι τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρος καὶ με-
ωρον; Ἢ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ
ραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. Ξηραι-
νων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ γλυκυτάτου
ξικμαζομένου ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων
ίαν, ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις, ὀφθαλ-
ξηρὰς γίνεσθαι· διὰ δὲ τὸ χολῶδες, τοὺς
ειπομένους εἶναι χυμούς· ὑπερθερμαινομένων
αὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, ἅτε
ικράτου τῆς χολῆς· ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς ἂν μέ-
ι χολὴ φύσει ἐνῇ. Αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει, ἀνα-
ινομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν. — 13. Διὰ τί [τὸ]
δατα μεταβάλλειν, νοσῶδές φασιν εἶναι· τὸ δὲ
έρα, οὔ; Ἢ ὅτι τοῦτο γίνεται τροφὴ, καὶ ἔχοντες καὶ
ελαυκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, τοῦ δὲ ἀέρος
; Ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστὶ, καὶ διάφορα
αὐτὰ, ἀέρος δὲ οὔ· ὥστε καὶ τοῦτο αἴτιον. Ἐν
ὰρ τῷ ἀέρι σχεδὸν τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν
ποδημοῦντας· ἐν δὲ ὕδασιν ἄλλοις. Διὸ καλῶς
νοσώδης ἡ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι. — 14. Διὰ
ᾶλλον ἡ τοῦ ὕδατος ἢ [ἡ] τῶν σιτίων μεταβολὴ
δης; [Ἢ] ὅτι πλεῖστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ;
[γὰρ] τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὄψοις, καὶ ἐν τῷ
τι τὸ πλεῖστον ὕδωρ. — 15. Διὰ τί δὲ ἡ μεταβο-
σώδης; Ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἡ μεταβολὴ, καὶ ὥρας
λικίας, εὐκίνητον. Εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, οἷον
αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί. Ὥστε καὶ αἱ τροφαὶ
ι οὖσαι, ἀλλήλας φθείρουσιν. Αἱ μὲν γὰρ ἄρτι,
, οὔπω προσπεφύκασιν. Ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ ποικί-
οφὴ νοσώδης, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις)
συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλῃ πόμα-
ρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφὴ, κυριω-
τῆς ξηρᾶς ἐστι, τῷ πλεῖστον εἶναι, καὶ ἐξ αὐτῶν
σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν. — 16. Διὰ τί ἡ
ὑδάτων μεταβολὴ τοῖς ἔχουσι φθεῖρας ποιεῖ πολ-
ἔχειν; Ἢ ὅτι ἀπεψία γινομένη τοῦ ὑγροῦ διὰ τὴν
χὴν, ἣ γίνεται, διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕδατος,
ι μεταβάλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ· καὶ μάλιστα
ἐπιτηδείως ὑπάρχοντι τόπῳ; ὁ δὲ ἐγκέφαλος,
· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀεὶ μάλιστα. Δηλοῖ δὲ, ὅτι
χες ἔνεισι μάλιστα ἐν αὐτῇ. Ἡ δὲ τοῦ τόπου
υ ὑγρότης, φθειρῶν ποιητική. Δηλοῖ δὲ ἐπὶ
αίδων. Ὑγροκέφαλοί τε γάρ εἰσι καὶ πολλάκις
ζῶσιν, ἢ αἷμα ποιεῖ ῥεῖν· καὶ φθεῖρας πλείους
ύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι — 17. Διὰ τί ἀπὸ Πλειά-
δος μέχρι Ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες
μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν
νέων; Πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερ-
βολή τε καὶ ψύχος; Τὸ γὰρ ζῆν, θερμόν· ἡ δὲ ὥρα
αὕτη, ἄμφω ταῦτ' ἔχει. Ψυχρά τε γάρ ἐστι, καὶ
ἀκμαιότατος ὁ χειμών. Τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν. Ἢ ὅτι
ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ
τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; Οἷον γὰρ ἤδη γῆ-
ρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. Τὸ γὰρ σῶμα
ἀμφοῖν ξηρὸν καὶ ψυχρόν ἐστι· τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν,
τῶν δὲ, διὰ νόσον. Ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι ὑπερ-
βολή ἐστι ψυχρότητος καὶ ξηρότητος· μικρᾶς οὖν δεο-
μένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνεται οἷον πῦρ ἐπὶ πυρὶ ὁ χει-
μών· καὶ φθείρει διὰ ταῦτα. — 18. Διὰ τί ἐν τοῖς
ἑλώδεσι τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἕλκη ταχὺ ὑγιάζεται, τὰ
δὲ ἐν ταῖς κνήμαις μόλις; Ἢ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης,
διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρέα εἰς τὸ κάτω ἀποχω-
ρεῖ; Τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἔκκριτα, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι
εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω, πολλῆς [γέμει] περιττώσεως
καὶ εὐσήπτου. — 19. Διὰ τί, ἐὰν, τοῦ χειμῶνος γενο-
μένου βορείου, καὶ τοῦ ἔαρος νοτίου καὶ ἐπόμβρου,
τὸ θέρος λίαν αὐχμηρὸν γένηται, θανατῶδες γίνεται
τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις· καὶ
τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερίαι καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γί-
νονται ἐν αὐτῷ; Ἢ ὅτι μετρίου μὲν ἐπιγενομένου ὕδα-
τος θερινοῦ, καταψυχθὲν τὸ ζέον ὑγρὸν ἐν ἡμῖν, λω-
φᾷ ὅσον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ
δὲ μὴ, τὰ μὲν παιδία, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ
εἶναι, ὑπερζεῖ τῷ πάθει, διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι.
Ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅσον ἐκζεῖ.
Αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺς ἀνέλωσι, περὶ πνεύ-
μονα καὶ ἀρτηρίαν γινόμεναι· (ἄνω γὰρ πρῶται συνί-
στανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἡμᾶς θερμαίνεσθαι·
διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμίαι πυρετοῦ πρότερον γί-
νονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει·) ἐὰν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω,
καθάπερ εἴρηται, τὰ περιττώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, κατα-
βαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δέ ἐστι
δυσεντερία· διὰ [δὲ] τὸ μὴ ἐκκρίνεσθαι ὑπὸ πλήθους
τὸ ὑγρόν. Καὶ ἐὰν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται
τοῖς σωζομένοις. Ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις,
μονιμωτάτη ἐστὶ, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι,
καθάπερ ἡ μέλαινα χολή. — 20. Διὰ τί, ἐὰν τὸ θέρος
ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, ὁ
χειμὼν νοσερὸς γίνεται; Ἢ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώ-
ματα ὁ χειμὼν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἔτι μεγάλη
γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ
τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλεεινόν; ὥστε τοῖς μὲν
γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς
οὖσι· τοῖς γὰρ τοιούτοις ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιτ-
τώματα ἀθροίζεται, διὰ τὸ τούτους μὲν τοὺς τόπους
ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω ἑτέρους εἶναι. Οἱ οὖν ὄν-
τες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται.
Ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέ-
ρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι,
τὰ εἰρημένα [νοσήματα] συμβαίνει γίνεσθαι. Τοῖς
δὲ ἀραιοτέροις, πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης
ἀπεψίας γινομένους πυρετοὺς, καύσους συμβαίνει γί-
νεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκεδάσθαι μὲν μᾶλ-
λον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρὰ, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις·
συνισταμένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος,
θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ πυρετοὺς ποιεῖν· Ἡ γὰρ παν-
τὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρε-
τός· ἐπιτεινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης

αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται. — 21. Διὰ τί, ὅταν ἐκ γῆς ἀνίῃ ἀτμὸς πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; Ἢ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἔπομβρον τὸ ἔτος σημαίνειν, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; Οἷον οὖν ἐν ἑλώδει τόπῳ ἡ οἴκησις γίνεται. Νοσώδης δὲ ἡ τοιαύτη ἐστί. Καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περίττωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θέρει ἔχειν ὕλην νοσώδη. — 22. Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γένηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; Ἢ ὅτι ἕκαστον εὐσθενεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὴ φύσει ἐστὶν ὑγρά· ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. Τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν. Ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα· ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον. — 23. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσίν; Ἢ ὅτι ὑγρότητα καὶ θέρμην ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετῶδες· ὁ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρας τῆς τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς· ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς· οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι, καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς. Ἐψυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτά. Αἱ δ' ἐρυσίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θέρμης ἀλλοτρίας. — 24. Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι; Ἢ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρύ; Ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. Ταῦτα δὲ ἀνίεται ὑπὸ τῶν νοτίων. Δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκολλημένων. Τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μέν, κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς· ὑγρὸν δὲ λίαν ὄν, συντείνεσθαι. — 25. Διὰ τί ἀῤῥωστοῦσι μὲν μᾶλλον τοῦ θέρους, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀῤῥωστοῦντες τοῦ χειμῶνος; [Ἢ] διὰ τὴν πυκνότητα, ἐντὸς τῶν σωμάτων συνεσταλμένου τοῦ θερμοῦ· καὶ πονοῦντες μᾶλλον, εἰ μὴ πέττοιμεν, τῶν ἐν ἡμῖν συνισταμένων περιττωμάτων, ἰσχυρὰν ἀνάγκη τὴν ἀρχὴν εἶναι τῆς νόσου; τοιαύτην δὲ οὖσαν, φθαρτικὴν εἰκός ἐστιν αὐτὴν εἶναι. Ἐν δὲ τῷ θέρει, μανοῦ καὶ κατεψυγμένου παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐκλελυμένου πρὸς τοὺς πόνους ὄντος, ἀρχὰς νόσων ἀνάγκη πλείους μὲν γίνεσθαι, διά τε κόπους καὶ ἀπεψίαν τῶν εἰσφερομένων, (καὶ γὰρ οἱ νέοι καρποὶ τότε εἰσὶν) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἰσχυράς· διὸ εὐβοήθητοι. — 26. Διὰ τί μετὰ τὰς τροπὰς ἀμφοτέρας, μέχρι ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι μάλιστα; Ἢ ἄχρι τοσούτου ἑκατέρα ἡ ὑπερβολὴ διέχει, ἥ τε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ; ἡ δὲ ὑπερβολὴ, τοῖς ἀσθενέσι ποιεῖ τὰς νόσους καὶ τὰς φθοράς. — 27. Διὰ τί τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον νοσώδη; [Ἢ] ὅτι αἱ μεταβολαὶ νοσώδεις; τὸ δὲ μετόπωρον, τοῦ ἔαρος νοσωδέστερον· ὅτι μᾶλλον τοῦ θερμοῦ ψυχομένου, ἢ τοῦ ψυχροῦ θερμαινομένου, νοσοῦμεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ ἔαρι, τὸ ψυχρὸν θερμαίνεται· ἐν δὲ τῷ μετοπώρῳ, τὸ θερμὸν ψύχεται. — 28. Διὰ τί ἐν τῷ χειμῶνι ἐλάττω μὲν τὰ ἀῤῥωστήματα, ἢ ἐν τῷ θέρει, θανάσιμα δὲ μᾶλλον; Ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ θέρει ἀπὸ μικρᾶς προφάσεως ἀῤῥωστήματα· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὔ; πεπτικώτεροι γὰρ καὶ ὑγιεινότεροι ἡμῶν αὐτῶν. Ὥστε εἰκότως τὰ ἀπὸ μείζονος προφάσεως γινόμενα, μείζω καὶ ἀναιρετικώτερα. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶς διακειμένων ὁρῶμεν. Ἢ γὰρ οὐ λαμβάνονται νόσῳ, ἢ ταχὺ συναπίασι. Μεγάλης γὰρ αἰτίας δέονται. — 29. Διὰ τί τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνοντ[illegible] ἐν ταῖς ψυχραῖς ὥραις, τοῦ δὲ θέρους τὰ ῥιγ[illegible] καυμάτων ὄντων; Ἢ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπ[illegible] χολὴ μέν ἐστι θερμὸν, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρόν; [illegible] οὖν τῷ θέρει τὸ ψυχρὸν ἀναλύεται, καὶ διαχυθὲ[illegible] καὶ τρόμους παρασκευάζει· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ [illegible] μὸν ὑπὸ τῆς ὥρας κρατεῖται κατεψυγμένον. [illegible] καῦσοι, μᾶλλον ἐνοχλοῦσι χειμῶνος καὶ τοῦ φθιν[illegible] ρου, ὅτι διὰ τὸ ψῦχος τὸ θερμὸν εἴσω συστέλλ[illegible] ὁ δὲ καῦσος εἴσωθέν ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιπολῆς· [illegible] οὖν οἱ καῦσοι ταύτην τὴν ὥραν γίνονται. Κατ[illegible] θοι τοῦτο δ' ἄν τις ἀκριβέστερον ἐπὶ τῶν ψυχ[illegible] τρούντων τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τοῦ χειμῶνος [illegible] μένων τῷ θερμῷ· ὅτι οἱ μὲν τῷ ψυχρῷ λου[illegible] ἀποῤῥιγώσαντες ὀλίγον χρόνον ἕως λούωνται, τ[illegible] πὴν ἡμέραν οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· [illegible] τῷ θερμῷ ὕδατι χρησάμενοι, δυσριγωτέρως δια[illegible] Τῶν μὲν γὰρ τῷ ψυχρῷ λουομένων, πυκνοῦται ἡ σὰρ[illegible] συστέλλεται εἴσω τὸ θερμόν· τῶν δὲ θερμολουτ[illegible] ἡ σὰρξ ἀραιοῦται, καὶ τὸ θερμὸν ἕως τοῦ ἔξω τόπου [illegible] σπᾶται. — 30. Τίς καταπλάσματος ἀρετή; Ἢ τὸ δ[illegible] κὸν εἶναι, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖν καὶ ἀποπνοήν; Τῷ δ[illegible] ἔμπυον; ἢ ἐὰν καταχεομένου τοῦ θερμοῦ ἀλλ[illegible] πυον; εἰ δὲ μὴ, οὔ; — 31. Ποῖα δεῖ καίειν, ἢ [illegible] τέμνειν; Ἢ ὅσα μὲν ἔχει στόμα μέγα, καὶ [illegible] συμφύεται, ταῦτα καίειν δεῖ, ὅπως ἡ ἐσχάρα [illegible] σῃ; οὕτω γὰρ οὐκ ἔσται ὕπουλα. — 32. Τίς [illegible] ἀρετή; Ἢ τὸ ξηραντικὸν εἶναι, καὶ τῆς ἐπισ[illegible] ῥιττώσεως συσταλτικὸν, ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ [illegible] τῆς σαρκός; οὕτω γὰρ ἀφλέγματον ἂν εἴη κα[illegible] φυτικόν. Μὴ ἐπιῤῥέοντος μὲν γὰρ, ἀφλέγματο[illegible] ξηρὸν δὲ ὂν, [συμφύεται· ἕως δὲ ἂν ὑγροῤῥοῇ,] συμφύσεται. Διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πλεῖστ[illegible] ἀποστύφειν. — 33. Ποῖα τέμνειν δεῖ καὶ ποῖα [illegible] καὶ ποῖα οὔ, ἀλλὰ φαρμάκοις; Ἢ τὰ μὲν ἐπὶ τα[illegible] σχάλαις καὶ βουβῶσι, φαρμάκῳ; μετὰ γὰρ [illegible] τὰ μὲν, ἐπίπονα· τὰ δὲ, ἐπικίνδυνα. Καίει[illegible] πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντ[illegible] ἐν φλεβώδεσι καὶ μὴ εὐσάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ [illegible] συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς. — 34. Δι[illegible] χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾷον ὑγιάζεται, ἢ [illegible] Πότερον ὅτι λειότερον; ὥσθ' ἧττον σπ[illegible] καὶ ποιεῖ πληγήν. Ἢ εἴπερ ἀκμὴν μᾶλλον [illegible] δηρος λαμβάνει, ῥᾴων καὶ ἀπαθεστέρα ἡ δια[illegible] Ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκὸς, ἡ δὲ ἀρχὴ [illegible] Τὸ μὲν οὖν εὐθὺς ἅμα τῇ τομῇ θᾶττον τὸ φ[illegible] ποιεῖ τὴν σύμφυσιν. — 35. Διὰ τί δὲ καὶ τὰ κατα[illegible] ματα θᾶττον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ [illegible] σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἡ [illegible] της. — 36. Πότερον ἡ πτισσάνη κουφοτέρα ἢ [illegible] καὶ βελτίων πρὸς τὰ ἀῤῥωστήματα, ἢ ἡ πυρίν[illegible] κεῖ γάρ τισιν αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοὺς [illegible] ριζομένους, ὅτι πολὺ εὐχρούστεροι οἱ περὶ τὴν [illegible] ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων. Ἔσ[illegible] ὑγρότερον ἡ κριθή· τὸ δὲ ὑγρότερον πλέονος [illegible] πέψεως. Ἢ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπ[illegible] καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; Οὐ γὰρ [illegible] νον ὑγροτέρα ἐστὶν ἡ κριθὴ τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ κα[illegible] χροτέρα. Δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφε[illegible] τοιοῦτον εἶναι τῷ πυρέττοντι, ὃ τροφήν τε [illegible] ποιήσει, καὶ καταψύξει. Ἡ δὲ πτισσάνη τοιο[illegible] ἡ κριθίνη. Διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον ἢ σωματωδ[illegible]

αι, ὀλίγον δίδωσι, καὶ τοῦτο ψυκτικόν. — 37. Διὰ
τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλες; Ἢ ὅτι
ιὲν ὑγρότητά τινα ἔχει· φανερὰ δὲ αὕτη μασσομέ-
ς τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινά. Ἕλκεται γὰρ
γρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰσδυόμενον, ἐξάγει τὸ
. Καὶ γὰρ ὅτι συγγενής, ἡ ὀξύτης σημαίνει. Ἔχει
[τινα] ὀξύτητα ὁ χυμός. Ὁ δὲ ἅλς συντήκων
γει καὶ τὴν ὀξύτητα. (Cf. 7, 9.) — 38. Διὰ τί οὖν κο-
καὶ τὸ νίτρον οὔ; Ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει; (Ibid.)
39. Διὰ τί τοὺς [μὲν] θερινοὺς κόπους λου-
ἰᾶσθαι δεῖ, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμμασιν; Ἢ
ς μὲν ἀλείμματι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας
αβολάς; θέρμῃ γὰρ λύειν δεῖ, ἢ ποιήσει ἀλεάζειν·
δὲ ἔλαιον, θερμόν. Ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν.
ὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ φοβεραὶ [αἱ] φρίκαι, διὰ
εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν. Ὀλιγοσιτία δὲ [καὶ] κωθω-
ιὸς θέρους· τὸ μέν, ὅλως· τὸ δέ, μᾶλλον. Ὁ μὲν
ος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγο-
α, κοινὸν μέν, μᾶλλον δὲ θέρους. Ἐκθερμαίνεται
διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων. (Cf. 5, 38.) — 40.
τί τῶν φαρμάκων, τὰ μέν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν
ύστιν οὔ· τὰ δέ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν
ὔ; Ἢ ὅσα μέν ἐστιν ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος
τά, ταῦτα ἂν ᾖ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν; ἐκεῖ
ὑφίσταται τὰ ἄσηπτα τῶν ὑγρῶν. Ὑποδοχὴ γὰρ
ν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεττομένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ,
ὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαί τι ἢ παθεῖν, ὑποχω-
Ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστίν, ἂν ᾖ φαρμα-
η, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει. Εἰς ταύτην γὰρ
ορὰ τῶν γεωδῶν. Ὥστε ἂν ᾖ κινητικόν, ταράττει.
41. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν
ω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία
ὴν κάτω· τὰ δέ, ἄμφω, οἷον ἐλατήριον καὶ τῆς θα-
ς ὁ ὀπός. Ἢ ὅτι τὰ μέν ἐστι ψυχρὰ τῶν φαρμά-
τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, [τὰ δέ, θερμά·] ὥστε
μέν, διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ
α, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, κἀκεῖ-
συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ
στα συμπεφυκότα· ἂν δὲ ἰσχυρὸν ᾖ τὸ φάρμακον,
λέον δοθῇ τῆς φύσεως, κατάγει εἰς τὴν ἄνω κοι-
ν· ταῦτά τε, καὶ ἐὰν τὸ περίττωμα. Ἢ καὶ διὰ
θερμότητα ταράττον τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον
αὐτοῦ, προσιστᾶν τοὺς ἐμέτους ποιεῖ. Τὰ δὲ ψυ-
ὶ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρος, καὶ πρὶν παθεῖν τι
τοιῆσαι, κάτω φέρεται· κἀκεῖθεν ὁρμῶντα, τὸ αὐ-
δρᾷ τοῖς ἄνω. Κατὰ γὰρ τοὺς πόρους ἀνιόντα
ῖθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων
ὶ συντηγμάτων λαβόντα, τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν. Ὅσα
ἀμφοῖν μετέχει, καὶ ἔστι μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν
θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέραν τὴν δύ-
μιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευά-
υσιν οἱ ἰατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις. — 42. Διὰ τί
φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα καὶ
υφνότερα, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ὑπερβάλ-
τα, οὐ καθαίρει; Ἢ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας
άμεις καθαίρει, ἀλλ' ὅτι ἄπεπτά ἐστι; [ὅσα γὰρ
ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα
ς ὄγκους, ἄπεπτά εἰσι,] καὶ οἷα κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ
τεῖσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, εὐδιάχυ-
όντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν·
ν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι,
νται καθ' οὕσπερ ἡ τροφὴ πόρους εἰς τὰς φλέ-
Οὐ πεφθέντα δέ, ἀλλὰ κρατήσαντα, ἐκπίπτει
φέροντα [τὰ] ἐμπόδια αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο
κάθαρσις. Χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα,
ἄπεπτα μέν ἐστιν ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, ἀλλ'
οὐκ εὐδιάχυτα ταῖς κοιλίαις. Ἔλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ
γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ' οὐ
τῷ ποιῷ, ἀλλὰ τῷ ποσῷ. Ὅταν γὰρ διὰ πλῆθος
ἄπεπτα γένηται, τότε καὶ καθαίρει, ἤνπερ καθαίρῃ.
Διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστιν, διὰ τὸ ποιὰ αὐτὰ
εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσά. Διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν
οὐδὲν τῶν εἰρημένων. Οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαί-
ρει. Στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς
φαρμάκοις, καὶ δυσωδία, τῷ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ
τὸ φάρμακον. Τὸ μὲν γάρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως,
τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή·
τὸ δέ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὸν δὲ εἰς τὰς φλέ-
βας, καὶ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος τα-
ράττον· αὕτη δὲ φαρμάκου φύσις ἐστίν. — 43. Διὰ
τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλί-
γον δέ, τὴν κοιλίαν; ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ οὖσα,
τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιά, τὴν κύστιν;
Ἢ διότι ἑκάτερον ἑκατέρας ἐστὶ κινητικώτερον; τὸ μὲν
γὰρ πέπερι οὐρητικόν ἐστιν· ἡ δὲ σκαμμωνία, κατω-
τερικόν. Τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται
εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον
δὲ ὄν, κρατηθέν, διαλύει, καὶ γίνεται φάρμακον αὐ-
τῆς. Ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὖσα, εἰς τοῦτο
κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται
φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν.
Ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πό-
ρους, καὶ ταχύ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύ-
στιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώ-
ματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστιν· ἡ δὲ
πολλή, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολὺν χρόνον ἐμ-
μείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη. — 44.
Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, οἱ μὲν ψύχοντες, ὑγιά-
ζουσιν· οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; Ἀλλ' οἱ μέν,
ἀλλοτρίᾳ θερμότητι· οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οἰκείαν
συνάγουσιν. — 45. Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ κατα-
πλάσματα; Ἢ ὅτι ὡς μᾶλλον αἰσθάνηται; Τὰ γὰρ
συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκέτι φάρμακα,
ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων. — 46.
Διὰ τί ὑγιεινόν, τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστέλλεσθαι,
πονεῖν δὲ πλείω; Ἢ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἴτιον περιττώμα-
τος πλῆθος; Τοῦτο δὲ γίνεται, ἡνίκα τροφῆς ὑπερβο-
λή, ἢ πόνων ἔνδεια. — 47. Διὰ τί τὰ φάρμακα καὶ τὰ
πικρὰ ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ δυσώδη καθαίρει; Ἢ ὅτι
ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη, ἄπεπτά ἐστι; Διὸ καὶ
τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη. Τῷ γὰρ ἄπεπτα
εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φάρμακά ἐστιν·
καὶ ἐὰν δοθῇ πλείω, διαφθείρει. Ὅσα δέ, κἂν σμικρὰ
δοθῇ, διαφθαρτικά, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλ-
λὰ θανατηφόρα. Οὐδ' ὅσα μὴ τῷ ποιῷ καθαίρει, οὐκ
ἔστι φάρμακα. Καὶ γὰρ τῆς τροφῆς πολλὰ μὲν ταὐτὸ
ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἷον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα
δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὔπεπτα, καθαίρει· καὶ τού-
τοις οἷς μὴ εὔπεπτα, καθαίρει καὶ τούτους. Ἔστι γὰρ
ἄλλα ἄλλοις εὔπεπτα καὶ δύσπεπτα. Διὸ οὐ πᾶσι
ταὐτὰ φαρμακώδη, ἀλλ' ἐνίοις ἴδια. Ὅλως γὰρ τὸ
φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινη-
τικὸν εἶναι. Ὥσπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔξωθεν ἧκον
ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἀλλότρια. — 48. (Cf.
12, 12.) Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρ-
ματα καὶ φυτά; Ἢ ὅτι θερμά, καὶ εὔπεπτα· τὰ δὲ

τοιαῦτα, οὐρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα
θερμότης· καὶ ἡ ὀσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ
ὀσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικά,
μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ ἐνώδη σπέρ-
ματα. — 49. Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ
φαῦλα τῶν ἑλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς
χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ καὶ ὑγιαζόμενα,
ὑγροῖς καὶ μόνοις; Ἢ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν
δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δέ ἐστιν ὑγρότης ἀλλοτρία, ἣν
ἀφαιρεῖν δεῖ. Τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα καὶ στρυφνά,
τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ· τὰ δὲ κα-
θαρὰ συνεπουλώσεως δεῖται μόνον. — 50. (Cf. 4,
17.) Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσή-
ματα, λαγνεία; Ἢ ὅτι τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπό-
κρισις, καὶ φύσει ὅμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιροῦσα
πολὺ φλεγματῶδες, ὠφελεῖ ἡ συνουσία. — 51. Πότε-
ρον δὲ τροφὴν προσφέρειν ἀρχομένῳ βέλτιον ἢ ὕστε-
ρον; Ἢ ἀρχομένῳ, ὅπως μὴ προεξησθενηκότι ἡ φλεγ-
μασία ἐπιπίπτῃ; ἢ οὖν ἀπισχναντέον εὐθύς, ἢ
οὕτω προσοιστέον· ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς
ῥοφήμασι· πραότερα γάρ, καὶ λειότερα, καὶ εὐ-
τηκτότερα· καὶ ἐνδέξασθαι τὴν τροφὴν ἐκ τού-
του ῥᾴδιόν ἐστιν ἀσθενεῖ σώματι. Οὐ γὰρ ἐν [τῇ] κοι-
λίᾳ δεῖ παθεῖν τὰ σῖτα πρῶτον διαχυθῆναί τε καὶ
θερμανθῆναι· μετὰ πόνου τῷ σώματι ταῦτα πέπον-
θε. — 52. Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον ση-
μεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὔρησιν, εἰ ἤδη πέπεπται,
ἢ μὴ μᾶλλον καὶ συνεχῶς οὐροῦντα; Ἢ διότι σημεῖον
μὲν τοῦ πεπέφθαι, ἐὰν ᾖ πυῤῥόν; τοῦτο δὲ γίνεται
μᾶλλον διαλαμβάνουσιν. Ἢ διότι ἔνοπτον γίνεται
ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν χρόας, ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν
γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορᾶται· ἐν δὲ τῷ
ὀλίγῳ, τὰ χρώματα· οἷον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου καὶ τῶν
ῥανίδων, καὶ ἐπὶ τῶν δακρύων τῶν ἐπὶ ταῖς βλεφαρίσι.
Συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιέμενον, γίνεται πλεῖον· διασπώ-
μενον δέ, δέχεται μᾶλλον· ὥστε κἂν ᾖ αὐτὸ τοιοῦτον
ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλά-
σεως γινομένης καὶ ἐνόπτρου, ἔνοπτον διὰ τὴν διαί-
ρεσιν. — 53. (Cf. 5, 34. et 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ
πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγείαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσ-
περ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὔπνους, (διὸ καὶ ἡ
θάλασσα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν, μᾶλλον
ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδὲν περίττωμα,
ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ ἀεὶ οὕτως
ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθύς [που] ἐκκρίνειν
τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἠρεμεῖν.
Τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπει, ὥσπερ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμε-
νον· σηπόμενον δέ, νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ
τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμέ-
νης μὲν τῆς σαρκός, οὐ γίνεται· (ὡσπερεὶ γὰρ ἐμ-
φράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δέ, συμβαίνει. Διὸ
καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται
γὰρ ἡ σάρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον
τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντός, διαμένει· τὸ δ'
ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται· ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ
ὀπτά, τῶν ἑφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα
βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων τοῦ
σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέ-
σεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ
τὸ πόῤῥω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτα
ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δέ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥᾴδιον. —
54. Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτλοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ
συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; Ἢ ὅτι τὰ χίμετλα δι' ὑπερ-
βολὴν γίγνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρόν, συνίστη[σι]...
σι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμόν, ἐκπυρ...
καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῷ πνεύματι, ἀραιοῦν τὴν σάρκα. —
55. Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χίμετλα,
καὶ τὸ θερμὸν τὰ πυρίκαυστα; Ἢ διὰ τὸ ...
ποιεῖ μέν, συντήκοντα· παύει δέ, [μᾶλλον] ξηραίν[ον]-
τα. — 56. Ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ...
πολλάκις καὶ κατ' ὀλίγον. Τὸ μὲν γὰρ πολύ, ...
ῥαῤῥεῖ· τὸ δὲ ὀλίγον μέν, πολλάκις δέ, διαβρέχ[ει] ...
εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. Οἷα γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν ...
κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ, παραῤῥεῖ· ἐὰν δὲ κατ' [ὀλί]-
γον, βρέχει μόνον· τὸ αὐτὸ [δὲ] καὶ ἐν τοῖς πυρ...
Τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐάν τις κατ' ὀλίγον ἄγῃ, ...
τὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον ἀθρόον ἄγῃ, ὅπο[ι] ...
ἄγῃ, χωρεῖ. Ἔπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὡς ...
στα· ἀκίνητος μέν, ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερῶς, ἐὰν ...
μὴ κινῇ, καταμαραίνεται· πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ ...
κείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει· καὶ ῥα...
μενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. Περιστ[έλλε]-
σθαι δὲ τούτου ἕνεκεν, ὅτι, πυρὶ ἐὰν ἀναπνο[ὴν] ...
διδῷς, σβέννυται· καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνο...
ἕως ἂν νοτὶς ἐγγένηται. Τὸ φανερὸν γὰρ πῦρ, ...
ὑγρὸν σβέννυσι. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῇ ...
Ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκε[υάζειν] ...
δεῖ καὶ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδα[ς] ...
ρατιθέντα· καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ...
ὅτι θερμότατος ᾖ πρὸ τοῦ τὴν λῆψιν εἶναι. ...
γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγ[ει]. —
57. Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ ...
ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν εἰσάγοντα. Δεῖ δὲ καὶ ...
γυμνασίοις χρῆσθαι. Ἢ δὲ ἡμέρᾳ ἡ λῆψις, ...
μενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ...
θερμαίνουσα δίαιτα, ὅτι ἀσθενὴς ὁ τεταρταῖος ...
τός. Εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενής, οὐκ ἂν τεταρταῖος ...
νετο. Ὁρᾷς ὅπου πῦρ πολύ, λύχνος οὐ δύναται ...
εσθαι; τὸ γὰρ πολύ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἀ...
Τούτου δ' ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμ...
ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει. Ἔστι δὲ τὸ ...
ἡμέραν διαίτημα, τὸ μέν, πῦρ, τὸ δέ, νοτίδα ...
σῶμα εἰσάγοντα. — 58. Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μέν, ...
πυρός· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος. Ἰατρεύονται δέ, ...
ἀπὸ πυρὸς νόσοι, νοτίᾳ· αἱ δὲ ἀπὸ νοτίδος, ...
Νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

SECTIO II.

Ὅσα περὶ ἱδρῶτα.

Διὰ τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ ...
μα γίνεται ἱδρώς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεῖσιν; Ἢ ...
πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας· ὥστε ...
λύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψυδ[ρῶν] ...
ὅταν πλήρεις οὔσας ἐπιλάβῃ τις. Ὅταν δὲ ἐξῇ ...
πολὺς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιληψίᾳ ἀθροισθ[ῆναι] ...
κατὰ μικρόν. — 2. Διὰ τί οὐχ ἱδροῦσι τὰ ἐν θερ[μοῖς] ...
ὑδατι μέρη, οὐδ' ἂν θερμὰ ᾖ; Ἢ διότι τὸ ὕδωρ κωλ[ύει] ...
τήκεσθαι; ὁ δὲ ἱδρώς, τὸ κακῶς προσῳκοδομημέν[ον] ...
ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί· ὃ κωλύει τήκεσθαι, ὅταν ἐκκρ...
διὰ θερμότητα. — 3. Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἁλμυρόν; ...
διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρ[ι]-
νούσης ὅσον ἀλλότριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆ[ς] ...
τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ ταχ[ύ] ...
στα ἀφίσταται, διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ...
κμάζειν. Ἁλμυρὸς δέ ἐστι, διὰ τὸ τὸ γλυκύτατον ...
κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀνηλῶσθαι· τὸ δὲ ἀλλοτρ[ιώ]-
τατον καὶ ἀπεπτότατον, ἀπολύεσθαι. Τὸ τοιοῦτ[ον] ...

ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ
κὶ, ἱδρώς· ἄμφω δὲ ἁλμυρὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.
4. Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; Πό-
ον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω·
το δὲ ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν
ῶτα· τοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; Ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν
δρώς ἐστι· τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις
. — 5. Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μάλι-
ἱδρὼς γίνεται, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; Ἢ
ι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ
ῦμα κατέχομεν [τῷ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. Πο-
ντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν· οὕτω δὲ ἔχοντες, τὸ
ῦμα μᾶλλον κατέχομεν.] Εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ
πονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλο μέρος τρίβωμεν.
γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυ-
ζόμεθα, καὶ τρίβοντες. — 6. Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἐκ τῆς
αλῆς, ἢ οὐκ ὄζει, ἢ ἧττον τοῦ ἐκ τοῦ σώματος;
ὅτι εὔπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος; Δηλοῖ δὲ μανὸς
τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει. Λυσώδεις δὲ οἱ τόποι,
τὰ ἐν αὐτοῖς γίνεται, ὅσα μὴ εὔπνοα. — 7. Διὰ
γυμναζόμενοι, ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαίωσιν,
λλον ἱδροῦσιν, ἢ ἐὰν συνεχῶς; Ἢ διὰ τὸ ἀθροίζε-
ι διαναπαυομένων· ἔπειτα τοῦτον τὸν ἱδρῶτα ἐξά-
ὕστερον ἡ πάλη· ἡ δὲ συνεχὴς ἀναξηραίνει, ὥσπερ
λιος. — 8. Διὰ τί μᾶλλον ἱδροῦσιν, ὅταν μὴ διὰ
λοῦ χρόνου χρῶνται ταῖς ἀφιδρώσεσιν; Ἢ διότι οἱ
ῶτες γίνονται οὐ μόνον δι' ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ
τὸ τοὺς πόρους ἀνεῷχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ
ατα εἶναι; τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύ-
ιν οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δ' ἀναστομοῦνται. —
Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυ-
ὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἱδροῦσι μᾶλλον οἱ ἀμπε-
ενοι; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἐκ-
ων ὁ ἥλιος; Ἢ διότι τὰς ἀτμίδας ξηραίνει· ἀμπε-
ένοις δὲ, ταῦτα ἧττον συμβαίνει; — 10. Διὰ τί
οῦσι μάλιστα τὰ πρόσωπα; Ἢ ὅσα ἀραιὰ, καὶ
ρὰ μάλιστα· διὰ δὲ τούτων ὁ ἱδρὼς διαπορεύεται;
κεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ. Διὸ καὶ
τρίχες, διὰ τὸ πολὺ ὑγρόν· ὁ δὲ τόπος, ἀραιὸς καὶ
ρός. Δίεισιν ἄρα κατὰ φύσιν. — 11. (Cf. inf.
) Διὰ τί οὔτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον
οῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερο-
νου; οἱ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦσι μᾶλλον,
εὐθὺς εἰ εἴη τοσοῦτον. Ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἕκα-
ον ἐργάζεται; οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ποιεῖ τὸ πλεῖον,
ποιήσει πλεῖον ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τῷ σύμμε-
ον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἔργον. Διὰ μὲν οὖν τοῦτο,
χὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι· διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκα-
ον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέ-
ποιεῖν, προστιθεμένου μᾶλλον. Οὐ γὰρ ταὐτὸ
ροοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν πα-
ασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. Τὸ
ἐν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προωδοποίησε καὶ πα-
εσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν. Ἄλλης δὲ δεῖ
υμμετρίας καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. Τοῦτο
ὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστε-
ον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον. — 12. Διὰ τί
ποστλεγγισαμένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἱδρὼς, ἢ ἐῶσιν ἐπι-
ιεῖναι; Πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω;
ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἱδρὼς ἐπὶ τοῖς πό-
οις; ὥστε κωλύει τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν. — 13. Διὰ
ὶ τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια
ῶν μύρων; Ἢ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὀσμῇ βαρύτης ἔνι, ταῦτα
κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδε-
στέραν ποιεῖ τὴν ὀσμήν; — 14. Διὰ τί ἱδροῦμεν τὸν
νῶτον μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; Ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρό-
σθεν ἐστὶ τόπος ἐντὸς, εἰς ὃν ἀποχετεύεται τὸ ὑγρὸν,
ἐν δὲ τῷ ὄπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν
ἀναγκαῖον γίνεσθαι. Τὸ δ' αὐτό ἐστιν αἴτιον καὶ
ὅτι τὴν κοιλίαν ἧττον ἱδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. Ἔτι δὲ
ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἱδρῶτος τὰ νῶτα,
καὶ τὰ ὄπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμ-
προσθεν [τῶν ὄπισθεν] ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἴ-
τιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἱδροῦν τάχιστα καὶ μάλι-
στα· ἥκιστα γὰρ ψύχονται. Ἔτι δὲ σαρκωδέστερά
ἐστι τὰ περὶ τὸν νῶτον τῶν ἔμπροσθεν· ὥστε ὑγρό-
τερα. Πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὄπισθεν. Ὁ
γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὢν, ὑγρασίαν πολλὴν πα-
ρέχει. — 15. Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἱδροῦ-
μεν; Ἢ ὅτι θερμὸς ὢν ὁ τόπος ᾧ ἁπτόμεθα, κωλύει
διϊέναι τὸν ἱδρῶτα· ἀναξηραίνει γὰρ αὐτόν; Ἔτι δὲ
θλίβεται. Θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα· οὗ συμ-
βαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον. Σημεῖον δὲ ἡ νάρ-
κη. Κατάψυξίς τε γάρ ἐστι τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ
θλίψεως, ἢ πληγῆς. — 16. (Cf. inf. 28.) Διὰ τί οἱ
καθεύδοντες μᾶλλον ἱδροῦσιν; Ἢ διὰ τὴν ἀντιπερί-
στασιν; ἀθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει
τὸ ὑγρόν. — 17. (Cf. 36, 2.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον μά-
λιστα ἱδροῦσιν, ἀσαρκότατον ὄν; Ἢ ὅτι εὐίδρωτα μὲν,
ὅσα ὕφυγρα καὶ ἀραιά; ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη. Ὑγρό-
τητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι δὲ αἱ φλέ-
βες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ καθάῤῥοι ἐξ αὐτῆς,
καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. Ση-
μεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσὶ, περαίνον-
τες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἱδρὼς, ἀλλ' ἐκ τῆς
κεφαλῆς γίνεται. Διὸ [καὶ] ἱδροῦσι καὶ πρῶτον καὶ
μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον· τὸ δὲ
ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω. — 18. Διὰ τί οἱ
ἱδροῦντες, ἐὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι ἢ πνεύματι, ναυ-
τιῶσι; Πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔστη ἀθρόον, ἔμ-
προσθεν οὐκ ἠρεμοῦν διὰ τὸ ῥεῖν· ἢ καὶ τὸ πνεῦμα
διϊὸν ἔξω, γινόμενον ἱδρὼς διὰ τὴν ψύξιν, τοῦτο ἔσω
ψυχθὲν πρὶν ἐξελθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο, καὶ προσπεσὸν
ποιεῖ τὴν ναυτίαν; — 19. Διὰ τί ποτε ἐκ τῶν ποδῶν
καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἱδρῶτες γίνονται θερμαι-
νομένων; Ἢ ὅτι τὸ θερμαινόμενον ἐφέλκει ἐφ' ἑαυτὸ
τὸ ὑγρόν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπῃ καταναλίσκηται,
διὰ τὸ εἶναι τοὺς τόπους τούτους ὀστώδεις. Ἐκπίπτει
οὖν ἔξω. — 20. (Cf. inf. 23.) Διὰ τί οἱ πονοῦντες,
ὅτε παύσωνται, ἱδροῦσιν; ἔδει γὰρ, εἴπερ ὁ πόνος αἴ-
τιος, ὅταν πονῶσι. Πότερον ὅτι πονούντων μὲν, ὑπὸ
τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους
συμμεμυκέναι ποιοῦσι· παυσαμένων δὲ συνίζουσιν;
ὥστε δι' εὐρυτέρων γινομένων τῶν πόρων, ῥᾷον διέρ-
χεται τὸ ὑγρόν. Ἢ ὅτι πονούντων μὲν, ἀποκρίνει ἡ
κίνησις ἐκ τοῦ συμπεφυκότος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ
θερμότητα τὴν ἀπὸ τῆς κινήσεως, γίνεται τὸ ὑγρὸν
πνεῦμα ἐπιπολῆς; ὅταν δὲ παύσηται πονῶν, ἅμα καὶ
ἡ θερμότης λήγει, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμέ-
νου, ὑγρότης γίνεται, ὁ καλούμενος ἱδρώς. — 21.
(Cf. inf. 33.) Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρα-
σκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἢ ὅτε μᾶλλον
ὑγροὶ, καὶ χαλεπώτεροι ἄνευ ἐπιμελείας γένοιντ' ἄν;
Ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέῃ μᾶλλον. Ἢ [ὅτε] μεγάλη ἡ με-
ταβολὴ, καὶ τὰ περιττώματα οὐ συνεκπέττεται, [πάλιν]
ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος; Δῆλον ἄρα, ὅτι

τοῦ θέρους μᾶλλον. Καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ σήπεται μᾶλλον ἅπαντα τοῦ θέρους. Διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον. — 22. Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀποῤῥοῆς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ; Ἢ ὅτι ἐλάττων ἔκκρισις; Ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεῖον γίνεται ἐξ ἐλάττονος. Τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον. Ὥστε πλείονι χρόνῳ ἡ ἔκκρισις. Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν. Ἔτι τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ τὴν κατάμιξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἀδυνατεῖ. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκὶ πόῤῥω ὁ τόπος οὗτος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι· τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς. Ἢ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγον ἄλλως. — 23. (Cf. sup. 20.) Διὰ τί ἧττον ἱδροῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; Ἢ ὅτι πονοῦντες μὲν, ποιοῦσι· πεποιηκότες δὲ, πεπονήκασιν; Εἰκότως οὖν ἐκκρίνεται πλέον. Ὁτὲ μὲν γὰρ γίνεται, ὁτὲ δὲ ἐστί. Ἢ ὅτι πονούντων μὲν, συγκλείονται τῆς σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθεξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ' ἀνῶσιν, ἀνοίγονται; Διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἧττον ἱδροῦσι. — 24. Διὰ τί ὅταν τροχάζωμεν, ὁ ἱδρὼς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ᾖ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅταν παύσηται; Ἢ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου τινός ἐστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν συναθροιζόμενον; ὅταν δὲ ἀφεθῇ, πλέον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς. Ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τὴν κύστιν· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντός. Ὁμοίως οὖν πολλῆς κινήσεως οὔσης, τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται· διὸ καὶ αἱ φλέβες διατείνονται, τοῦ ὑγροῦ οὐ δυναμένου ἐξιέναι. Ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρὸν, ὅταν ἀνεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται. — 25. Διὰ τί, ὅταν πίωσιν, ἧττον ἱδροῦσιν ἐπιφαγόντες; Ἢ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθαπερεὶ σπόγγος ἐμπεσών; Ἔστι δὲ κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος· ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους προσενεγκάμενον τὴν τροφήν. — 26. (Cf. inf. 31.) Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ; μᾶλλον γὰρ εὔλογον, ὅταν πᾶν ἱδρώσῃ τὸ σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας. Ψυχρότατος γὰρ ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἱδροῦσι. Καὶ οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς ἀῤῥωστίαις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας παραγγέλλουσιν, ὅτι εὔψυκτοί εἰσιν. Ὥστε ἀρχὴν ῥᾳδίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. Ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετάστασις, (ὥσπερ ἐν τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ' αὔξησις θερμοῦ, ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ θερμοῦ ἐστι τοῦ περὶ τὴν καρδίαν· καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον. — 27. Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξέρυθροι γίνονται, οὐχ ἱδροῦσι δέ; Ἢ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι; ὥστε τὸ μὲν ἐν τῷ προσώπῳ ὑγρὸν, ξηραίνει ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα, τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει, διὰ τὸ ἐλάττω μὲν εἶναι, πλέω δὲ τῆς ἐμφύτου καὶ προϋπαρχούσης. — 28. (Cf. sup. 16.) Διὰ τί καθεύδοντες ἱδροῦσι μᾶλλον ἢ ἐγρηγορότες; Ἢ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἱδρῶτος· θερμότερα δὲ τὰ ἐντός· ὥστε καὶ ἐκπ[illegible] διαχέουσα ἡ ἐντὸς θερμότης τὸ ἐντὸς ὑγρόν· [illegible] ἀεὶ ἔοικεν ἀποῤῥεῖν τι τοῦ σώματος· ἀλλὰ διὰ τὸ μ[illegible]θὲν εἶναι, πρὸς ὃ προσπίπτον ἀλισθήσεται, λανθάν[illegible]. Σημεῖον δέ· τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος ἀεὶ ἱδρ[illegible]. — 29. Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις μᾶλλον ἱδροῦσιν, [illegible] ἢ ψῦχος; Ἢ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τ[illegible] τοῦ ψύχους περίστασιν· (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τού[illegible] ἀλλ' ἐντὸς κατειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐ[illegible] ὑγρά, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν. — 30. Διὰ τί [illegible]λιμώτερός ἐστιν ὁ ἱδρὼς, κἂν ἐλάττων ἐπέλθῃ, ὁ [illegible]μνοῦ τροχάζοντος γενόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίῳ; Ἢ ὅτι [illegible] πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βέλτιόν ἐστι καθόλου· [illegible] ἱδρὼς δὲ ὁ μετὰ πόνου, [τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων [illegible] καὶ ὁ μᾶλλον δὲ μετὰ πόνου,] τοῦ ἧττον, βελτί[illegible] μᾶλλον δ' ἐστὶ μετὰ πόνου, ὁ γυμνοῦ τροχάζ[illegible] γινόμενος. Ἐὰν γὰρ μὴ πολλῇ συντονίᾳ τροχ[illegible] οὐ δύναται ἱδρῶσαι, γυμνὸς ὤν. Ἐν ἱματίῳ γὰρ [illegible] πάνυ μετρίως τροχάσῃ, ταχὺ ἱδροῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τ[illegible] ἱματίου ἀλέαν. Καὶ εὐχρούστεροι δὲ γίνονται οἱ [illegible]μνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι [illegible] ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς εὐπνουστέροις τόποις οἰκ[illegible] εὐχρούστεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνιγμένοις [illegible]κούντων· οὕτω καὶ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, [illegible] ὥσπερ ἐν εὐπνοίᾳ ᾖ, τότε εὐχρούστερός ἐστιν, ἢ [illegible] καταπεπνιγμένος ᾖ καὶ περιεχόμενος ὑπὸ τινος [illegible] πολλῆς· ὃ συμβαίνει μᾶλλον τῷ ἐν ἱματίῳ τρέχ[illegible]. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθεύδοντες, ἀχ[illegible]στεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων. Ἐ[illegible]ταπέπνικται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων. — 31. (Cf. [illegible] 26.) Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ [illegible] πρόσωπον οὔ, ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἱδρούντων ἡμῶν μάλ[illegible]στα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; Ἢ [illegible] ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φό[illegible]βος, κατάψυξις τῶν ἄνω, διὸ καὶ ὠχριῶσι τὰ πρό[illegible]τα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς [illegible]. Ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γ[illegible]μνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδροῦσι ταῦτα οἷς πον[illegible] καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας καὶ συγκαθιᾶσι, καὶ [illegible]νονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἠρεμοῦσιν. Ὁρ[illegible]μητικοὶ γάρ εἰσι πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ τὸ θερμὸ[illegible] τῶν ἠθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ στῆθος τόπον, [illegible] ἐνσωματωδέστερον. Ὅθεν παντὸς διάττοντος αὐτ[illegible] τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ [illegible] γίνεσθαι κίνησιν. Μάλιστα δὲ ἱδροῦσι τοὺς πό[illegible] ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τ[illegible] σώματος, ἀναπαύσεως τυγχάνει ταῖς τῶν σχημάτων [illegible] κινήσεων μεταβολαῖς. — 32. (Cf. sup. 11.) Διὰ τί [illegible] τοῖς πυριατηρίοις οὔτ' ἀθρόου τοῦ πυρὸς ὄντος, μᾶλ[illegible]λον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ γινομένου, ἀλλὰ [illegible] πλείονος; ἐπεισφερομένου γὰρ, τὰ πυριατήρια μᾶλ[illegible]λον ἱδροῦσιν, ἢ εἴπερ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον [illegible] πῦρ. Ἢ τὸ μὲν πολὺ, ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει καὶ ὀστρακοῖ· γενομένη δὲ τοιαύτη, τέγγει τοὺς ἱδρῶτας· τὸ δ' [illegible] ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιὲν, αὐτήν τε ἀραιοῖ, κα[illegible] τὰ ἐντὸς καθάπερ ὀργάζει πρὸς τὴν διάκρισιν καὶ ἐξα[illegible]γωγήν. Οὕτω δ' ἐχούσης αὐτῆς, ἐπεισενεχθὲν πλεῖ[illegible] πῦρ, καὶ εἰςδυόμενον εἰς βάθος τῆς σαρκὸς δι' ἀραιό[illegible]τητα, ἐξατμίζει τε τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρῖνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος. — 33. (Cf. sup. 21.) Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; Ἢ τὸ [illegible]

χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς τὸ θερμὸν, ἐκπέττει
πνευματοῖ τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ πάντων αὐτῶν,
ῶν πλείστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συγγε-
ς ἀποκρίσεως. Τοῦ δὲ θέρους δι' ἀραιᾶς τῆς σαρ-
ἐκπίπτοντος τοῦ θερμοῦ, ἧττον πέττεται τὰ ἐν
ν ὑγρά· διὸ δεῖται ἀπαντλήσεως. Ἐμμείναντα
διὰ τὴν ὥραν, σήπεται καὶ νοσοποιεῖ. Σήπεται
πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ' ἀλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ
οῦ οἰκείου πέττεται. Ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἀλ-
ριον ἰσχύει· διὸ σήπεται [πάντα] μᾶλλον ἐν αὐτῷ·
ἐ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμών.
34. Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς
μασίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσπιπτούσης, πρὸς
ν ἱδρώτων φρίττομεν; Ἢ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς
μασίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλί-
συστελλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοὺ
οῦ περιόδους ἀποφράττουσιν, εἶτα ἡ φρίκη ἐγ-
ται, ἔτι τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομέ-
καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος. Ἡ δὲ ἐκτὸς θερμα-
προσπίπτουσα, ἀραιοῖ τὸν χρῶτα πρῶτον· εἶτα τὸ
τῆς φύσεως θερμὸν ἀποκρινόμενον, τὴν φρίκην
σεν. — 35. Διὰ τί τῶν ἱδρώτων οἱ θερμοὶ κρί-
ι βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; Ἢ ὅτι πᾶς μὲν
, περιττώματός τινος ἔκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ
ν ὀλίγον περίττωμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον,
μοίως. Ὥστε ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς, πολλοῦ περιττώ-
ς ἂν εἴη σημεῖον. Διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νό-
ποιεῖ. — 36. Διὰ τί τῶν ἱδρώτων διαθερμασία
ένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἧττον ἱδροῦμεν; Ἢ διότι
σφόδρα θερμαινομένου τοῦ σώματος, εἰς πνεῦ-
ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκπίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ
ξηραινομένου, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβάνομεν;
7. (Cf. 9.) Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαινόν-
ἂν μηδὲν περίβλημα ἔχωμεν, *** ἱδρῶτες γίνονται
ματίοις περιστελλομένοις; Καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ
μεν τῷ προτέρῳ. — 38. (Cf. 5, 41.) Διὰ τί τῶν
ν κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ
ῶν ἧττον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι
, ἱδρῶτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα
πῶσιν, ὡς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν κατάντων;
ι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν
, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; Ἡ οὖν τοῦ θερμοῦ
ἡ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ κατάντη οὐθὲν
νεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ. Ὥστε
ἐν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται μᾶλλον,
οὺς ἱδρῶτας ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα προΐστησιν.
άλλεται δέ τι ἐν ταῖς πορείαις, καὶ ἡ τοῦ σώμα-
γκαμψις, πρὸς τὸ μὴ εὐθυπορεῖν τὸ πνεῦμα προΐ-
. — 39 Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων, ὅσῳ ἂν ἐπι-
ηται τις μᾶλλον, οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπι-
όμενοι ἱδροῦσι; Καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ ἐροῦμεν τῷ
ω. — 40. Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων
θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἱδρωτικωτέρως διακείμε-
οῦ θέρους; Ἢ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν
ἰτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κα-
αι; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα. Τοῦ δὲ
ῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ
λημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ
ύει τὸ ὑγρόν. Ἔτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ
σφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοὐναντίον.
41. Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς
άνουσιν ἱδρῶτες, φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν
τῶν πόνων; Ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντλοῦντες
ἀεὶ τὸ περιττεῦον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρα-
σκευάζουσιν· ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινὰς
εἶναι, καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ ἠθήσει μηδεμίαν ἔμφραξιν
γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προσαγορευόμενοι
ἱδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος
ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ
θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται, ἀλλ' ἔτι ἀπο-
μάχεσθαι καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσου
σημεῖα φαίνεται. Τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας,
ἢ τοῦ συμμέτρου κατὰ φύσιν ψύχεται, ἥ τε σάρξ, διόμ-
βρος γενομένη, τὴν κακίστην πρὸς ὑγείαν διάθεσιν
λαμβάνει. — 42. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἱδρῶτες ἧσσον
γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλό-
μεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος;
Ἢ ἧσσον μὲν ἱδροῦμεν, ὅτι τὰ ὑγρὰ τοῦ χειμῶνος πέ-
πηγε καὶ συνέστηκε σφόδρα; δυσλυτώτερα οὖν. Οὐχ
ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἱδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶ-
νος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγιεινή. Ὁ δὲ τοὺς ἱδρῶ-
τας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἕξιν· ἔτι τε καὶ
ἀραιοτέραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν, τό τε ἐντὸς
θερμὸν ἀποκρίνων, ἔλαττον ποιεῖ· ὥστε μὴ ὁμοίως
δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι· τό,
τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥᾳδιέστερον παρεμπεσεῖται τοῖς
σώμασιν, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἱδρωτοποιΐας
[ὄντων.]

SECTIO III.

Ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

Διὰ τί μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσ-
ριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ἁλίσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος
καὶ τῶν τοιούτων; Ἢ διότι, πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ,
πολὺ ψυχρὸν γίνεται· ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερ-
μότητος; Γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθὴς βε-
βρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἡ σὰρξ ἔνδοθεν.
(Cf. 6.) — 2. (Cf. 27.) Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύον-
τες παροινοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα; Ἢ
ὅτι οὔθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν, ὥστε ὁμοίως ἔχειν
τοῖς νήφουσιν· οὔθ' οὕτω, ὥστε διαλύεσθαι, ὅπερ
πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; Ἔτι οἱ μὲν νήφοντες,
μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες,
οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν. Οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρί-
νουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν· κακῶς δὲ, διὰ
τὸ μὴ νήφειν· καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ
τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν. — 3. (Cf. 14 et 22.)
Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες,
ἢ ὅλως ἄκρατον; Πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κε-
κραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στε-
νωτέρους· ὁ δὲ ἄκρατος, ἧττον; ὥστε δυσεξαγωγότε-
ρος ὁ κεκραμένος. Ἢ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον,
διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; Ἔτι δὲ
συμπέττει τὰ λοιπὰ, θερμότερος ὢν, καὶ αὐτὸς αὑ-
τόν· ὁ δὲ ὑδαρὴς, τοὐναντίον. — 4. Διὰ τί τῶν οἰνο-
φλύγων τὸ σπέρμα οὐ γόνιμον ὡς ἐπιτοπολύ; Ἢ ὅτι
ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος ἐξύγρανται; τὰ δὲ ὑγρὰ σπέρ-
ματα οὐ γόνιμα, ἀλλὰ τὰ συνεστῶτα καὶ πάχος ἔχον-
τα. — 5. (Cf. 26.) Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι
μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; Ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος,
θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυ-
χροῦ. Διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι. Πολλοῖς
δ' ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρό-
μοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀποῤῥίπτειν τοὺς θλί-
βοντας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως
εἶχον. Ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν;
γίνεται δὲ ἢ περιϊσταμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ

ἐκτὸς ψύχος, οἷον τοῦ χειμῶνος, ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ [τῇ] τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τῷ ἐν τῷ ἡλίῳ ἢ πυρὶ καιομένῳ. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις. Ὢν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερτείνηται δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβέννυσιν αὐτό. Σβεσθέντος δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόμους γίνεσθαι. Ἔστι δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα [ἄλλον τρόπον καταψύξεως.] Ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ᾗ τὸ θερμὸν ἑκάστῳ τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθείρεσθαι. Τοῦτο δὲ ἐπὶ [μὲν] τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερόν (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό, τε γῆρας ταὐτὸ ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακραὶ καὶ συντηκτικαί. Ἀναιρουμένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλύειν αὐτὸ συμβαίνει. Ὑγρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμόν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι. Διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺ γὰρ καὶ αὐχμηρὸν ἀντὶ λείου καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. Σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαραίνουσι τὸν βίον ἐκλείπουσιν. Ὅ τι γὰρ ἂν ἐπιστάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει τὸ θρεπτικὸν αὐτῶν, ὡς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινομένης τῆς διαλύσεως. Ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποτοῦσι τοῦτ' εἶναι αἴτιον. Ὢν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τῷ οἰκείῳ θερμῷ. Διὸ συμβαίνει τοὺς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι· τοὺς δὲ, ῥευματικούς· τοὺς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν. Τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμέα ἐστί· καὶ τὰ εἰσιόντα δι' ἀσθένειαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἁπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται. Ἀσθενὲς δέ ἐστι τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾧ ἔτι σώζεται, καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθένειαν, ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου. — 6. (Cf. 1.) Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δυσριγοί εἰσι καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἁλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; Ἢ ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. Σημεῖον δέ· θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δὲ οὔ. Εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει δῆλον ὅτι θᾶττον αὐτὰ ἡ θερμότης ἢ ὑγρότης. Ὥστε λειφθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥιγοῦσί τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεῖα πάσχουσι πάθη. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες, θερμοὶ ὄντες, οὐ φίλοινοί εἰσι, Σκύθαι δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; Ἢ ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἡ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη· οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί. Ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινος. Ἡ οὖν ὑγρότης, κωλύει διψητικοὺς εἶναι τοὺς παῖδας. Ἔνδεια γάρ τις ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία. — 8. (Cf. 19.) Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ, ἧττον; Ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον; τὰ δὲ ἐναντία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα. Ὁ μὲν οὖν μεθύων, γλυκεῖς ἐν αὐτῷ χυμοὺς ἔχει, (τοιοῦτο γὰρ ὁ οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φαύλων χυμῶν αἰσθητικώτερος ἐστιν· ὁ δὲ νήφων, δριμεῖς καὶ ἁλυκούς. Τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, οἱ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζουσιν. Οὗτοί τε οὖν εἰσιν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων, καὶ τὸν ἔχοντα ποιοῦσιν. — 9. (Cf. 20.) Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι, καὶ ἤδη ἁπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόῤῥω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης αὐτὸ ποιοῦνταί τινες. Ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνεσθαι τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον ἐγγὺς διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθυόντων, περὶ τὰ πόῤῥω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν. Διὰ ἐκεῖνα μὲν ὅλως οὐχ ὁρᾶται, τὰ δ' ἐγγὺς οὐδ' ἐν τῷ τόπῳ ἐστὶν ὁρᾷ. Κύκλῳ δὲ φαίνεται φέρεσθαι, οὐκ ἐγγὺς καὶ πόῤῥω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόῤῥω, διὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν, ἀδυνατωτέρα ἐστὶ φέρεσθαι ἡ ὄψις. Ἅμα γὰρ τἀναντία ποιεῖν οὐ ῥᾴδιον. Ἔστι δὲ ἡ πόῤῥω ἐπιθυμία, σφοδρά· ἡ δὲ κύκλῳ, ἐν ᾧ τοῦτο σημαίνει, σχήματι. Διά τε οὖν τὰ εἰρημένα, οὐ φέρεται· καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόῤῥω, καὶ ταὐθ' ὁρῴη. Ἀπολείποι γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ αὐτῶν τὸ ὁρώμενον ἐν ταὐτῷ τόπῳ. Ἀπολείπον οὐκ ἂν ὁρῴη. Κύκλῳ δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον σχῆμα τῆς ὄψεως. Ἔστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βάσις κύκλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο, διὰ τὸ μὴ ἀπολείπειν αὐτό. Διέψευσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό. Ταὐτὸ γὰρ ἂν ἦν, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο. — 10. (Cf. 30.) Διὰ τί τοῖς μεθύουσι τὸ ἓν πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; Ἢ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηθένα χρόνον αὐτὴν ἐπὶ ταὐτοῦ ἠρεμεῖν ὄψιν; τὸ δὲ ἐν ταὐτῷ χρόνῳ ἑτέρως ὁρώμενον, ὀψιαίτερον εἶναι δοκεῖ. Ἁφῇ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον· ἅπτεσθαι δὲ πλείοσιν ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον. Ὄντος δὲ ἀναισθήτου τοῦ μεταξὺ χρόνου, [ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἥπτετο, καὶ παρήλλαττε τὸ ὁρώμενον] εἷς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ ἧπται καὶ παρήλλαχεν· ὥστ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταῖς πλειόνων ἁπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα, διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον εἶναι ἅπτεσθαι. — 11. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; Ἢ ὅτι δεῖ τινα τόπον αὐτῶν μανθῆναι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμότητος ἀδυνατοῦσιν. Ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος μᾶλλον, πολύ ἐστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρὸν καὶ ἄπεπτον. Ἔστι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς. Τροφὴ δὲ πᾶσα πέττεται. πληρωθέντες, ὁρμητικοί εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια. καὶ κελεύουσί τινες πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν τοιαύτην ἀριστᾷν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ἡ ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων. — 12. Διὰ τί γλυκὺς καὶ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενος ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἧττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; Ἢ πάντων τὸ αὐτὸ αἴτιόν ἐστιν, ἡ παράκρουσις τοῦ ἐπιπολάζοντος θερμοῦ; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστὶν, ὅταν ᾖ τὸ θερμὸν [ἐν] τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις. — 13. Διὰ τί τοῦ γλυκέως ἐπιπολαστικοῦ ὄντος, ἐάν τις μεθύων ἤδη ἐπιπίῃ γλυκὺ, καταπέπτεται ὁ ἐνυπάρχων οἶνος, καὶ ἧττον ἐνοχλεῖ; Ἢ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λεαντικόν τί ἐστι

ισχρον, (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δὲ αὐστη-
ν, τραχυντικόν; καὶ τὸ μὲν εὔπεπτον ποιεῖ τῷ θερ-
τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, στέγει αὐτὸ, τοὺς
ρους ἐμφράττων. Ὅτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων
ἡ μέθη, εἴρηται. Ἔτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄνο-
ς· ὁ δὲ αὐστηρὸς, οὔ. Ὀσμὴ δὲ πᾶσα βαρύνει κε-
λήν. — 14. (Cf. 3.) Διὰ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν,
ατεστέρου δὲ, ἕωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν,
πὸ τοῦ ἀκράτου; Ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄκρατος, παχυμερὴς
εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους στενοὺς ὄντας,
ος μὲν οὐκ εἰσπίπτει, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, ἡ ὀσμὴ
θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ
τι αὐτὸς εἰσδύεται· ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῆς δυνά-
ς πολὺ τῆς τοῦ ἀκράτου δυσπεπτότερός ἐστι. Τά τε
ὑγρὰ [πάντων] δυσπεπτότατα, καὶ τὰ σώματα
ἐν αὐτοῖς δυνάμεων. — 15. Διὰ τί μᾶλλον δύναν-
πιεῖν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμέ-
, καὶ ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν; Ἢ ὅτι [οἱ] ἔχοντες
ττωμα καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται·
ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κούφως ἔχειν,
τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὑγρὸν οἰνῶδες· οἱ μὲν οὖν
μναστοι, ὑγροὶ καὶ περιττωματικοί εἰσιν· οἱ δὲ
μνασμένοι, ξηροί· ὥστ' εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἡ
της ἡ οἰνηρὰ ἀφικνεῖται. Εὐθύς τε οὖν ἀντι-
τῇ οὐρήσει ἡ φορὰ αὕτη· καὶ ὕστερον ἐμμένον
γρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βάρος ποιεῖ. — 16.
τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ καὶ μανικούς;
τία γὰρ ἡ διάθεσις. Ὁ μὲν γὰρ, μᾶλλον ἐν κινή-
ὁ δὲ, ἧττον. Ἢ ὥσπερ Χαιρήμων εἶπε,
Τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται.
ντία οὖν ποιεῖ, οὐ ταὐτὰ, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως
τα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ
ὑνει, ἀλλ' οὐ ταὐτά· καὶ τήκει τὸν κρύσταλ-
καὶ πήγνυσι τοὺς ἅλας. Καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς
ἐστι τὴν φύσιν) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπι-
καὶ θάττους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάττους ἐκλύ-
Διὸ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει, ἐν ταῖς
πάλαις ἐκλελυμένοι γίνονται πάμπαν· ὥσπερ γὰρ
υτρὸν τοὺς μὲν συνδεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκλη-
εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγροὺς
· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λύων τὰ ἐντὸς,
γάζεται τοῦτο. — 17. Διὰ τί ἡ κράμβη παύει
ραιπάλην; Ἢ ὅτι τὸν μὲν χυλὸν γλυκὺν καὶ ῥυ-
ὸν ἔχει· διὸ καὶ κλύζουσιν αὐτῷ τὴν κοιλίαν οἱ
οί. Αὐτὴ δέ ἐστι ψυχρά. Σημεῖον δέ· πρὸς γὰρ
σφοδρὰς διαῤῥοίας χρῶνται αὐτῇ οἱ ἰατροὶ,
τες σφόδρα, καὶ ἀποξυλίζοντες καὶ ψύχοντες.
βαίνει δὲ τῶν κραιπαλώντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς
ὴν κοιλίαν κατασπᾷν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρὰ, οἰνηρὰ
ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω
ία, ψύχειν τὸ σῶμα. Ψυχομένου δὲ, ὑγρὰ λεπτὰ
βαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι. Ὥστε καὶ ἅμ-
ρα τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ
ψυχομένου, εἰκότως ἀκραίπαλοι γίνονται. Ὁ γὰρ
ς ὑγρὸς καὶ θερμός ἐστιν. Ἔτι δὲ συμβαίνει τῶν
ν κατασπωμένων καὶ κρινομένων κάτω, καὶ πνεῦ-
ἐπάγεσθαι αὐτοῖς· ὅθεν μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς
κεφαλὴν φερόμενον, τὸν κάρον καὶ τὴν κραιπάλην
ῖ. Κάτω δὲ ὁρμήσαντος καὶ καταψυχομένου τοῦ σώ-
ος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται [ὁ] κραιπάλης πόνος. Ἔστι
ἡ κραιπάλη, ζέσις τις καὶ φλεγμασία λήγουσα. Λυ-
δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ
ραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὖσι, τὸν πόνον παρέχει· κα-
θάπερ οὖν καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παί-
ζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι· παρ' αὑτοῖς δὲ γενόμενοι οἱ
αὐτοὶ, κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι. Ταὐτὰ
γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμ-
βαίνει. — 18. Διὰ τί μᾶλλον ἐμετιᾷν ποιεῖ ὁ ὑδαρὴς
οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; Ἢ ὅτι ἐμεῖν μάλιστα
ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικὰ, καὶ ὅσα ἀηδῆ ἐστιν. Ἔστι δὲ
ὁ μὲν οἶνος κατακρουστικὸς, τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ
οὐκ ἀηδές. Διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδὲς
εἶναι, κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδὲς, οὐ
ποιεῖ καρδιώττειν. Ὁ δὲ κεκραμένος λίαν, οὐκ ἔστι
λεπτὸς, ὥστε διαῤῥεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴ-
νου, ἀηδής ἐστι. Ταράττει γὰρ τὴν αἴσθησιν, τῷ
πλείους ἐν αὐτῇ [τὰς] κινήσεις ἐμποιεῖν, τήν τ' ἀπὸ
τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος· αἰσθηταὶ γὰρ ἄμφω γί-
νονται. Ὁ δ' εὔκρατος τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν
ἀφανίζει, οἴνου δὲ μαλακοῦ ποιεῖ αἴσθησιν· διὸ ἡδέως
πίνεται. Ἀηδὴς δὲ ὢν ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἐπιπολαστι-
κός ἐστι· τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστι. — 19. (V.
sup. 8.) Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα διαισθανόμεθα τὰ
ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δὲ, ἧττον; Ἢ
ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι, τοὺς
δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει. [Ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων,
ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει.] Ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει·
ὁ δὲ μεθύων, πλήρης. — 20. (Cf. sup. 9.) Διὰ τί τοῖς
μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι·
καὶ ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ
πόῤῥω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποι-
οῦνται αὐτό τινες. Ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμό-
τητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; Ὥσπερ οὖν, ὅταν
ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν, δύο φαίνεται, οὕτω
καὶ τοῖς μεθύουσιν. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει, ἐὰν μὲν
ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν.
Ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἡ ὄψις. Ὥστε οὐ
δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόῤῥωθεν ἔτι μᾶλ-
λον· ἔτι γὰρ ἧττον κρατεῖ ἀποτεινομένης τῆς ὄψεως·
καὶ πλέον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ποιεῖ ἡ ἐγγὺς αὕ-
τη κίνησις. Ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὁμαλῶς ἄνω
καὶ κάτω, ἧττον κρατήσει τοῦ πόῤῥω. Πάντα δὲ ἀπο-
τεινόμενα κύκλῳ φέρεται· οἷον ὀϊστοὶ καὶ τὰ καταρ-
ρίμενα. Καὶ ἡ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταὐτὸ πά-
σχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόῤῥω ἐφέρετο. Διαφέρει δ' οὐδὲν
τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. Ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ
πρὸς τὸ φαίνεσθαι. — 21. Διὰ τί ὅταν ἀθρόως πί-
νωσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνε-
σθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλείονος; Ἢ ὅτι τοῦ μὲν πολ-
λοῦ καὶ ἀθρόου, οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ' εἰς τὸν αὐ-
τὸν ἔρχεται τόπον ἀπαθές; ἔστι δὲ ὑγροῦ τόπος ἄπε-
πτου ἡ κύστις. Τοῦ δὲ ὀλίγου κρατεῖ καὶ πέττει.
Ὥστε μένον, ὑγραίνει. — 22. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί
μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ εὔκρατον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρα-
τον; Ἢ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κε-
κραμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ
ἔστι δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον
μὲν, ἀλλ' εὐέξοδον. Ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρα-
τον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμοῦσιν; Ἔτι
δὲ συμπίπτει τὰ λοιπά. Ταὐτὸ δέ ἐστι πρόβλη-
μα. — 23. Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνή-
σκουσιν, ἐάν τις προϊσχνάνας πολὺ πίῃ; καὶ μὴ
προϊσχνάναντες δὲ πολλοὶ τῶν φιλοπότων, ἀθρόον πο-
λὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; Δοκεῖ γὰρ ὅ, τε οἶνος τῶν
θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν· τὸ δὲ ἀποθνή-
σκειν, κατάψυξις. Ἢ ὥσπερ [καὶ] ἀπὸ τοῦ κωνείου,

σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἰκείου· ἀλλὰ τρόπον ἕτερον; Τὸ μὲν γὰρ, τῇ ψυχρότητι πήγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμόν· ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὑτοῦ μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα. Ὥσπερ οὖν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου, τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω ἡ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ. — 24. *Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀριδάκρυοι μᾶλλον;* Ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; Ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι. — 25. (Cf. 13.) *Διὰ τί ἧττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι;* Πάντων γὰρ ταὐτὸ αἴτιον ἡ κατάκρουσις, τουτέστιν ἐπιπολῆς. Τὸ μὲν γὰρ μεθύειν, ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν τόποις.*** Ἢ ὅτι δεῖ πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμήν; αὕτη γὰρ, εὔπεπτος. Ἂν δὲ μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος. Διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τῆς θέρμης. Τοῖς δὲ μελαγχολικοῖς, καὶ τὰς μεγάλας πυρίας, ἀγρυπνία· τοῖς μὲν, ὅτι κατέψυκται τούτων· τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον. Φανερὸν οὖν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καθ' ἕτερον τῶν παθῶν. — 26. (Cf. 5.) *Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν;* ἔστι δὲ, ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικός· ὁ δὲ τρόμος γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι. Πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀποῤῥίπτειν τοὺς θλίβοντας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον. Ἕτεροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτώμενοι, καὶ τρίψεσι χρώμενοι καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀῤῥωστίας ἤλασαν. [Οἷς] τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινησίαν, ἧττον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχάζειν. Ἔτι [καὶ] τοῦ μὲν τρόμου αἰτία, ἡ ψυχρότης· φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἵ τε ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες. Ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρόν· τῶν δὲ, ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικώτατος· ὥσθ' ὑπεναντίον ἄν τι συμβαίνοι. Ἢ οὐθὲν κωλύει γίνεσθαι ταὐτὸ ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούντων; οἷον καὶ ἀπὸ τῶν πάγων ἀποκάεται ὑπὸ θερμοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὑπ' ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαίνειν, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ αὐτό. Ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπ' ἐνδείας θερμοῦ, οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου. Φθείρεται δὲ τὸ θερμὸν, ἢ μαράνσει, ἢ σβέσει· σβέσει μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ· μαράνσει δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἢ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτρίου, οἷον τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί. Οἱ μὲν οὖν ῥιγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι. Διὸ καὶ τοῖς προσχεομένοις τὸ θερμὸν, αἱ φρῖκαι γίνονται· ἐγκατακλειόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω καὶ ἀντιπεριϊστάμενον, ἵστησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥῖγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται. Ἐν δὲ τῷ γήρᾳ τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης. Τροφὴ μὲν γὰρ, ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γῆρας, ψυχρόν. Οἱ δὲ οἰνόφλυγες, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι· κἂν εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς διὰ γῆρας, ἀλλ' ἔτι τρίτος ἦν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς. Ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται, ἐν τῷ σώματι πολλὴ οὖσα ἡ θερμότης, ἢ ἀποσβέννυ-

σιν, ἢ ἀσθενῆ ποιεῖ τὴν οἰκείαν θερμότητα

μεν· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινοῦν

κινουμένου· οἷον, ὅταν ξύλον μακρὸν καὶ μέγα,

ἐγκρατῶς ἔχῃ τις, τὸ ἄκρον τρέμει. Γίνεται γὰρ τοῦ-

το, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ

ἔλαττον. Συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ,

κεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς

μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν. Σημεῖον δ' ὅτι διὰ ψυχρό-

τα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφλυξι καὶ τοῖς

τέροις, ὅτι ἄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος. — 27. Διὰ

ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροινεῖ τοῦ μεθύοντος

λον, καὶ νήφοντος; Ἢ ὅτι ὁ μὲν νήφων, οὐ

ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις

πλασμένας εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν,

κρίνει· οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ. Ὁ δὲ ἀκρο-

θωραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει,

παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον

φιλολοίδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ

τος λέγῃ καὶ μὴ λοιδορῆται, τὰ ὦτα ἐπέπλασε,

μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορίαν τρέπηται· παυομένου

ἀντιδίκου, ἀφεῖλον· μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος

οὐκ ἀπέσχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεγε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι

μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν. — 28. *Διὰ τί πρὸς τὸν*

κὺν οἶνον ἡδίω ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες;

οὐκ ἴδιον χυμὸν ἔχει ὁ γλυκὺς, ἀλλ' ἀλλότριον;

γλυκυς οὖν μᾶλλον ἢ φίλοινος ἔσται ὁ κεκρατη-

— 29. (Cf. 32.) *Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ*

θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; Ἢ ὅτι

πέψεως; ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ κατεψῦχθαι. Διὸ

ἀποπληξίαι καὶ αἱ ἀποναρκώσεις τάχιστα μετὰ

πότους γίνονται. — 30. (Cf. 10.) *Διὰ τί τοῖς μεθύου-*

σιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; Ἢ ὅτι

χαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου,

θάπερ ἡ ὅλη κεφαλή; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν,

εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ

ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου· διὸ δύο φαίνεται·

τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν

Ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μη

ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. Ἡ μὲν οὖν τοιαύτη

νησις, ἔξωθεν γίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου,

Διαφέρει δ' οὐθέν. Ταὐτὰ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν

νηθεῖσα. — 31. *Διὰ τί τῶν μεθυόντων ἡ γλῶσσα*

πταίει; Πότερον ὅτι, καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα

μέθῃ σφάλλεται, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα σφαλλ-

πταίει, καὶ οὐ δύναται τὴν λέξιν διαρθροῦν; Ἢ

γώδης ἐστὶν ἡ τῆς γλώττης σάρξ; βρεχομένη

ρεται. Τούτου δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος

τοῦ ὄγκου, δυσκινητοτέρα οὖσα, οὐ δύναται

βοῦν. Ἢ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα

διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀέρος, οὐδ' ὅταν εἰς τὸ

λάβωμεν ὑγρόν; Ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ

γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν. Τὸ δὲ μὴ ἀκρι-

ἐστι τὸ πταίειν. Ἢ διότι ἐν ταῖς μέθαις ἡ ψυχὴ

παθὴς γινομένη, πταίει; Τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο

σχούσης, εἰκὸς καὶ τὴν γλῶτταν ταὐτὸ πάσχειν.

ἐκείνης γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἀρχή. Διὸ καὶ χωρὶς

μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τι, συμπάσχει καὶ ἡ

τα, οἷον τῶν φοβουμένων. — 32. (Cf 29.) *Διὰ*

οἰνόφλυγες καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσι

Ἢ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες δέονται πέψεως, καὶ

συμβαίνει τινὰς τόπους κατεψῦχθαι; διὸ καὶ

πληξίαι καὶ ἀποναρκώσεις μετὰ τοὺς πότους·

θαλάττιοι, διὰ τὸ ἀεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο

33. Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδύνατοι ἀφροδισιάζειν; τι δεῖ μᾶλλόν τινα τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλ- σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, νατοῦσιν. Ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινή- ς θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. Ἢ διότι μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὁ δ' οἶνος πέφυκε φέρεσθαι; ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν, ῦθεν δὲ ἀπάγει. Καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα οδισιαστικοί· καὶ κελεύουσιν ἀριστᾶν μὲν πολύ, νεῖν δὲ ὀλίγον. Ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέ- α· πεπεμμένων δέ, κάτω τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν. ὲ τοῦ σπέρματος γένεσις ἐκ τούτων. Καὶ οἱ κο- ντες ἐξονειρώττουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κό- Ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ περίτ- ς, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. Διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ ἀῤῥωστήμασιν, ὅσοις γίνεται, συμβαίνει· καὶ τοῖς ουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύ- — 34. Διὰ τί νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν νσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; Ἢ διὰ τὸ θερμοὺς [καὶ οὺς] εἶναι, πολὺ τὸ συῤῥυὲν γίνεται περίττωμα, διὰ ὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρόν· ὥστε ὑπερχεῖ- πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν βολὴν ἀντισπᾷ τὸ σῶμα. Ἢ ὅτι μᾶλλον ὑπνω- εροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν ς, καθύπνους ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ οὔρου πτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, καθάπερ οὐδὲ τῶν ἔξωθεν κινήσεων, οὐδὲν ἧττον νθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. Δῆλον δέ· καὶ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕπνοις μάλιστα ροῦσιν. — 35. Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας φέρει, καὶ τοῦ δύνασθαι πίνειν τὸ καταῤῥοφεῖν; ότι οὐρητικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προοδοποιεῖ;

SECTIO IV.

Ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

Διὰ τί ὁ ἀφροδισιάζων καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλ- τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; Ἢ διότι θεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν ἀναστρέφει ἵναπερ ὁρμᾷ· ἐν ῷ ὕπνῳ, κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; Συγ- ονται δὲ οἱ ὀφθαλμοί, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἔτι δα. — 2. Διὰ τί τῶν πλείοσιν ἀφροδισίοις χρω- ων, ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα καὶ τὰ α· τὰ μέν, ἐγγὺς ὄντα· τὰ δέ, πόῤῥω; Πότερον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμπονεῖ τα, τῇ ἐργασίᾳ συνιόντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ ρματος; συνεκθλίβεται οὖν μάλιστα ἐντεῦθεν ν εὔτηκτον τῆς τροφῆς ἔνεστι διὰ τὴν θλίψιν. Ἤ, ι παραθερμαίνεται, τήκεται μάλιστα· ὁ δὲ ἀφρο- ιασμός, θερμότητα ἐργάζεται. Μάλιστα δὲ ταῦτα ρμαίνεται, ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Οἱ δὲ ὀφθαλ- , καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν, ἐπιδήλως συμπονεῖ. Οὔτε μὴ συνάγοντι τὰ περὶ τὴν ἕδραν ἐνδέχεται προέ- ι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. Τὰ γὰρ περὶ τὴν ἕδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύ- ς τῇ χειρὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συνα- ή, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. Ὅτι δὲ μεγάλην ἔχου- ὰ ὄμματα τὴν δύναμιν καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς σιν, δηλοῖ ἡ τῶν ἀτέκνων καὶ γονίμων γυναικῶν ἐναλείμμασι πεῖρα· ὡς δέον ταύτῃ διελθεῖν εἰς πέρμα δύναμιν. Πίονα δὲ [ἀεὶ] ἄμφω τυγχάνει πάντων ἀεί, ἀρχός τε καὶ ὄμματα. Διὰ μὲν οὖν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύ- λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρ- Οὔτε γάρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως χρύσει ἡ θερμότης, οὔτε πῖον μὴ συμπονοῦν, οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ· ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ τὴν γειτνίασιν. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πάροδος, παρὰ τοὺς τόπους τούτους οὖσα, ἐπιδηλότατα ἱκανή ἐστι λεπτύνειν. Ἀφαιρεῖ γὰρ [τι,] ἀλλ' οὐ προστίθησι, πλησιάζουσα. — 3. Διὰ τί καὶ οἱ ἀφροδισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις, ὅμως ἀμφότεροι τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτονται; Ἢ ὅτι τοῖς μέν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δέ, διὰ τὴν πήρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος; Ἐπιδηλότατα δ' ἐν τούτοις, ὅσον τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκριβές· ἡ δ' ὄψις τοιοῦτον. Κατασπωμένων δὲ τῶν [τοιούτων] ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται. Ὁ μὲν [οὖν] ἀφροδισιασμός, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δὲ εὐνούχοις τὰ σκέλη οἰδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι εὔλυτοι, ὡς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ. — 4. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνον ὅταν ὄρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἡβᾷ· τῶν δὲ ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν; Ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῶα εἰς τοὐναντίον; φωνή τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψιλῶν; Δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δασέα ζῶα ψιλοῖτ' ἄν, οὐ δασύνοιτο, σπερματικὰ γινόμενα. Πάσχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνεσθαι καὶ ἀραιότερα· ἐξ ὧν θρὶξ φύεται· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐν ταῖς οὐλαῖς φύεσθαι τρίχας, μηδὲ τοῖς παιδίοις καὶ γυναιξίν. — 5. Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; Ἢ ὅτι τὸ μέλλον ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ ὑγρόν; τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. Διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας οἱ ἐξονειρωγμοὶ γίνονται· γρηγοροῦσι δέ, μετὰ πόνου. Ἅμα δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι. Σημεῖον δέ, ὅτι καθευδόντων, θερμοί, ὡς ἅμα τοῖς ἐν τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες. Ἡ δ' ἀνυποδησία, τοὐναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει. Ὥστ', εἴτε ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὄντων ἀφροδισιάσαι, εἴτε χαλεπόν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν. — 6. Διὰ τί ἐκλύεται μάλιστα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος; Ἢ διότι πλεῖστον προΐεται σπέρμα κατὰ λόγον τοῦ σώματος; — 7. Διὰ τί δὲ πλεῖστον προΐεται; Ἢ ὅτι ἥκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφήν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμόν ἐστι τῶν ζώων μάλιστα; ὧν τὸ μέν, ποιεῖ σπέρμα πολύ· τὸ δέ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; Καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν, ἕως ἂν σώζηται. — 8. Διὰ τί, τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυκτικοῦ καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γένωνται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; Ἢ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τήν τε οἰκείαν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπων; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι [δὲ] μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. Δῆλον δὲ καὶ τῇ ὄψει. Τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. Ὑγιὸν οὖν τὸ θερμόν, ἐν [μὲν] τῷ φόβῳ κάτω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ, κάτωθεν ἄνω, ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι, ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον. — 9. Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα, οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πτάρνυσθαι, οὔτε φῦσαν ἀφιέναι; Ἢ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχομεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπωμένοις, οἷς προσεκπᾶταί τι ἀλλότριον, ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; Ἅπαν δὲ ὃ δεῖ μὲν ἐξαρθῆναι, κολοβὸν δὲ ὑπολείπεται, πλείω

χρόνον παρέξει πόνον. Ἐάν τε τὶς κινήσῃ τὸ ἀλλότριον, τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὄν· ἃ συμβήσεται τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιοῦσί τι τῶν εἰρημένων. — 10. Διὰ τί νήστεις θᾶττον ἀφροδισιάζουσιν; Ἢ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νήστεσι, πλήρεσι δὲ πλήρεις; Κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι. Δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύστεως. Οὐ γὰρ δύνανται πλήρους οὔσης ταχὺ ἀφροδισιάζειν. — 11. Διὰ τί οἱ νέοι ὅταν πρῶτον ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρᾶξιν μισοῦσιν; Ἢ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μεταβολήν; τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι, ὡς αἰτίαν ἢ ἐπλησίασαν, φεύγουσι. — 12. Διὰ τί οἱ ἱππεύοντες [συνεχῶς,] ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; Ἢ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν, ταὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; Διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχούσης ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται· [ἀεὶ οὖν τῇ κινήσει ταύτῃ χρωμένων, εὔροα τὰ σώματα γίνεται,] καὶ προωδοπεποιημένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν. — 13. Διὰ τί ὅταν ἄρξωνται ἀφροδισιάζειν δύνασθαι, οἱ χρῶτες ὄζουσι· πρότερον δ' οὐκ ὄζουσι πρὸ ἥβης, οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες; Ἢ ὅτι τὰ ἄπεπτα, τούς τε χυμοὺς ἀεὶ χείρους ἔχει, (ἢ γὰρ ὀξυτέρους, ἢ ἁλμυρωτέρους, ἢ πικροτέρους) καὶ τὰς ὀσμὰς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἧττον ἀγλευκεῖς, καὶ τὰς ὀσμὰς εὐωδεστέρας, ἢ ἧττον δυσώδεις; Τοῦτο δ' ἐστὶ δῆλον ἐπὶ πάντων θεωμένοις καὶ φυτῶν καὶ ζώων· ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν εὐπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα· οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυκέος, πικρὰ ἡ κονία, καὶ ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός. Πέττει δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὅ, μικρὸν ὄν, πολλὴν ἔχει δύναμιν· ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαιῶται· διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, λύονται ὡς ἐπιτοπολὺ [μᾶλλον,] καὶ καταψύχονται· ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ μᾶλλον γίνονται, ἀναστομουμένων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ. Ἁλμυρώτεροι οὖν οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν· καὶ ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἱδρῶτος, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει, καὶ ἐν τοῖς τόποις τούτοις μάλιστα, οἷον μασχάλῃ, ἐν ᾧ μάλιστα καὶ τοῖς ἄλλοις. — 14. Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται ζῷον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. Τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὔ; ἢ γὰρ ἅπαντα προσήκει, ἢ οὐθέν· ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτω μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκείνως δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὅσα ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζῴου, ζῷον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα. Τὸ δὲ βλάπτον καὶ τὸ κακὸν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον. Οὐ γὰρ ταὐτὸ, τούτου τὶ εἶναι, καὶ τούτου ἀλλότριον, ἢ ἕτερον, ἢ κακόν. Αἱ δὲ ἐκκρίσεις καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσιν. Οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνεται, ἃ αἴρουσι καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια. Παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγινομένων ἐστίν. Εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον, ὀρθῶς ἂν τὸ ἐκ τούτου γινόμενον, ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον. Καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἄν τι ἄλλο γένηται, οἷον σκώληξ σαπέντος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, ὅσα [illegible] λέγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον· ὅλως γὰρ ἐκ δια[illegible] φθαρμένου γινόμενα, οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίν[illegible] ται, ἀλλ' ἐξ ἀλλοτρίου, ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεω[illegible] οἷον τὸ ἐκ τῆς κόπρου. Σημεῖον δὲ ὅτι ἐκ διαφθα[illegible] μένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεται. Ἐκ μὴ διαφθαρ[illegible] μένου γάρ, τοιοῦτον πέφυκε γίνεσθαι, οἷον ἂν ᾖ [illegible] οὗ τὸ σπέρμα· ἐὰν ἐξ ἵππου, ἵππος· ἐὰν δὲ ἐξ ἀνθρώ[illegible] που, ἄνθρωπος. Καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρ[illegible] μα, οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γενόμενον. Καὶ γ[illegible] ὑγρόν, καὶ ὄγκος τὶς καὶ σὰρξ γίνεται. Ποτὲ δὲ, [illegible] τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοσοῦτον μόνον [illegible] φύσεως, ὅτι οὕτω διάκειται, ὥστε γενέσθαι ἐξ αὐτ[illegible] τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς· ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν [illegible] οὗτον. Διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, [illegible] ἐκ τούτου διεφθαρμένου ἢ ἀτελῶς ἔχοντος, τὸ ἔγ[illegible] νόν ἐστιν ἡμέτερον. — 15. Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ὑπο[illegible] νανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; Ἢ ὅτι ἐν ὕδατι [illegible] οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μόλ[illegible] ἢ κηρός· ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρί· [illegible] μὲν γὰρ ἡ τρῖψις ἐκθερμάνῃ, οὐ τήκεται· οἱ δὲ ἐν [illegible] οὐ τρίψει ὀχεύουσι. — 16. Διὰ τί τὸ ἀφροδισ[illegible] ἥδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος [illegible] χει τοῖς ζώοις; Ἢ ἡδὺ μέν ἐστιν, ἤτοι διὰ τὸ [illegible] παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπερ [illegible] φασιν; Ἢ καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ [illegible] οὔτου, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν [illegible] βῶν; Οὔσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ [illegible] τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ [illegible] τος. Ὁ δὲ κνησμὸς ἡδύς ἐστιν, ὑγροῦ ἔξοδος [illegible] ματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν. Ἡ δὲ [illegible] νή, τοιοῦτον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔξοδος. Ἔστι δὲ [illegible] ἐξ ἀνάγκης ἡδύ, καὶ ἕνεκά τινος. Ἐξ ἀνάγκης [illegible] ὅτι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδύ ἐστιν, ἐὰν ᾖ αἰσθη[illegible] τή. Ἕνεκα δέ τινος, ἵνα γένεσις ᾖ ζώων. Διὰ [illegible] τὴν ἡδονήν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ [illegible] — 17. (Cf. I, 50.) Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσ[illegible] ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; Ἢ ὅτι περ[illegible] ματός [τινός] ἐστιν ἔξοδος· ὥστε συνεκκρίνεται [illegible] λὴ περίττωσις; Τὸ δὲ φλέγμα, περίττωμα. — 1[illegible] Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξη[illegible] Ἢ ψύχει μέν, ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ [illegible] ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις. Ἐξατμίζεται γάρ, τοῦ θερ[illegible] μοῦ ἐξιόντος· ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου. Ἔτι καὶ [illegible] θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει. — 19. Διὰ τί, [illegible] αἱ βλεφαρίδες ῥέουσι, λάγνοι; Ἢ διὰ τὸ αὐτό, καὶ δι[illegible] τι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τοῦ [illegible] τοῦ. Ἔστι δὲ τὸ αἴτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέρου γιν[illegible] μένου, μὴ αὐξάνονται τῶν συγγενικῶν τριχῶν, [illegible] τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις. Κεφαλὴ [illegible] καὶ ὀφρὺς καὶ βλεφαρίς, συγγενικαὶ τρίχες. Τούτων [illegible] δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὀφρύες δασύνονται πρεσβυτέροις γι[illegible] νομένοις. Δι' ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἄλλοις. Αἱ [illegible] ραι δέ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν. Αἴτιον δέ, [illegible] καταψύχει τὰ ἄνω ἡ λαγνεία ὀλίγαιμα ὄντα· ὥστε [illegible] πέττει τὴν τροφὴν ὁ τόπος. Οὐ λαμβάνουσαι δὲ τρο[illegible] φήν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες. — 20. Διὰ τί οὐρητιῶντες [illegible] οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; Ἢ ὅτι πλήρεις γίνονται [illegible] οἱ πόροι; τὸ δὲ πλῆρες ὑγροῦ, οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν. — 21. Διὰ τί αἱ ἰξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γενν[illegible] καὶ ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅ, τι ἂν ἴσχῃ; Ἢ ὅτι ἡ ἰξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ [illegible] ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. Ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφρο-

ασμὸς μετὰ πνεύματος ἔξοδον. Εἰ οὖν ὁδοποιεῖ-
ἡ ὁρμὴ γινομένου αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ ὁρμᾷν τὸ σπέρ-
, ἀλλὰ καταψύχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντονίαν
αἰδοίου. — 22. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύον-
καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὡς ἐπιτοπολύ; Πότερον
τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα· ὥστε
οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι, καὶ τοῦ σώματος
σειομένη σύνθεσίς ἐστι τῷ ἀπεληλυθέναι· οἷον
αἷμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν ὅ, τι ἄλλο μέρος, οὕτω
δρα ἐπίκαιρον τὸ ἐξιόν ἐστι· καὶ ὃ ἐκ πολλῆς γίνε-
τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σιτού.
23. Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες
ίνουσιν; Ἢ πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος,
πέρμα ὑπεξιὸν ἐν ἐλάττονι τόπῳ, πλείονά τε ὄγ-
ποιεῖ καὶ αἴρει; ἐπίκειται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοῖς
οις. — 24. Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου
ἡ αὔξησις; Ἢ διὰ δύο; διά τε τὸ βάρος ἐπιγίνε-
ι ἐν τῷ ὄπισθεν τῶν ὄρχεων αἴρεσθαι; ὑπομό-
ν γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται· [καὶ] διὰ τὸ πνεύματος
ροῦσθαι τοὺς πόρους. Ἢ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομέ-
καὶ μεθισταμένου, ὁ ὄγκος μείζων γίνεται; τὰ
δὲ μεγάλα, ἧττον αἴρεται, διὰ τὸ πορρωτέρω τὸ
ος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι. — 25. Διὰ τί οἱ
οδισιάζοντες καὶ οἱ τοιοῦτοι, δυσώδεις· (οἱ δὲ
δες, οὔ·) καὶ τοῦ καλουμένου γράσου ὄζουσιν;
ῶν πνευμάτων (ὥσπερ εἴρηται) τὰ μὲν τῶν παι-
, πέττει τὸ ὑγρὸν, καὶ τοὺς ἱδρῶτας· οἱ δὲ τῶν ἀν-
ν, ἄπεπτοι; — 26. (Cf. 29.) Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ
ἄνδρες ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν, αἱ δὲ
ῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει [ἐπὶ
κολύμῳ.]
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες.
ερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθίενται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χει-
ι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπᾶ-
Ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτου-
ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ· [αἱ δὲ ψυχραὶ,
πουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ, ξηρὸς καὶ θερμός·]
ἡ γυνὴ, ψυχρὰ καὶ ὑγρά. Τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς
ύρωται ἡ δύναμις· τῶν δὲ, θάλλει, ἐπανισουμένη
ναντίῳ. — 27. Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαί-
σι· καὶ οἱ μὲν, ἅμα δρῶντες· οἱ δ', οὔ; Ἢ ὅτι
ν ἑκάστῃ περιττώσει τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρί-
θαι κατὰ φύσιν· καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα
ν ἀνοιδεῖν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν; οἷον τὸ
οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δ' ἐξικμασμένη τροφὴ, εἰς
λίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δ', εἰς
κτῆρας· αἷμα δὲ, εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις
ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις καὶ αἰδοῖα. Οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ
τὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποτυφλωθῆ-
ι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον, (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐ-
ύχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως, εἰς τὴν ἕδραν
ῤῥεῖ ἡ τοιαύτη ἰκμάς. Καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύ-
. Σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ
ούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν
ραν. Ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τού-
ις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία
νηται, τότ' ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται.
δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας
εται. Ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα τὸ
εῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περίττωμα συῤ-
οὗ πέφυκε· κἂν μὲν λεπτὸν ᾖ ἢ πνευματῶδες, τού-
ἐξελθόντος, ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ
ς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος,
παύονται. Ὅταν δὲ κατασβεσθῇ τὸ ὑγρὸν, ἐὰν μηδ'
ἕτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἄν τι τούτων συμ-
βῇ. Οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε
ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγην, οὗπερ τοῖς ἔχουσι
κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. Αἴ-
τιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσιν. Ἄρσενες γὰρ
ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦ-
τον πεπηρῶσθαι αὐτῶν· πήρωσις δὲ, ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ
φθόρον· ἡ δὲ, διαστροφήν. Ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι·
γυνὴ γὰρ ἂν ἐγένετο. Ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι,
καὶ ἄλλοθί που ὁρμᾷν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ
ἄπληστοι, ὥσπερ αἱ γυναῖκες. Ὀλίγη γὰρ ἡ ἰκμὰς,
καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. Καὶ ὅσοις
μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν· [ὅσοις
δὲ ἐπ' ἀμφότερα, οὗτοι καὶ δρᾷν καὶ πάσχειν· ἐφ'
ὁπότερα δὲ πλεῖον, τοῦτον.] Ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ
ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. Ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμ-
βαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως.
Ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν οἷς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ
μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται. Διὰ τοῦτο
ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἥβης, ἀλλὰ περὶ ἥβην ἐθισθῶσιν
ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ
τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονὴν, διὰ δὲ τὸ
ἔθος, ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν, τὰ μέν-
τοι πολλὰ, καὶ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται.
Ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακὸς, καὶ θᾶττον
ἕκαστα τούτων συμβαίνει. — 28. Διὰ τί μάλιστα
αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιά-
ζεσθαι, ἀλλ' οὐ πιεῖν, οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο
τῶν τοιούτων οὐδέν; Ἢ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγ-
καῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνια δὲ καὶ ἀναιρεῖ τοὺς μὴ τυγ-
χάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστί;
— 29. (Cf. 25.) Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος,
αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὁρμητικώτεραι πρὸς τὰ
ἀφροδίσια; Ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ
ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες, ὑγραὶ καὶ κατεψυγ-
μέναι; Τοῖς μὲν οὖν τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὔταρ-
κες πρὸς τὴν ὁρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρμα-
τος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον
καὶ τὸ ὑγρόν ἐστι πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυ-
ρός· τοῦτο δὲ θέρους. Ταῖς μὲν οὖν, σύμμετρον τὸ
θερμόν· τοῖς δὲ, πλέον τοῦ ἱκανοῦ. Τὸ γὰρ ἄγαν,
πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παιδία τοῦ θέ-
ρους λεπτότερα. Συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν.
— 30. Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ὦσι
καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι, χολή τε προΐ-
σταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἔκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ
φλέγμα ἁλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; Ἢ ὅτι
μετὰ τοῦ σπέρματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται; διὸ
καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν, ἰχθύων πλύντρου ὄζει
ἡ γονή. Ἀφροδισιάζουσι μὲν οὖν τοῦτο συναπέρχε-
ται, ὥστ' οὐ λυπεῖ· μὴ ἁπτομένοις δὲ τῆς ὁμιλίας, τὸ
περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἁλμυρὸν γίνεται. — 31.
Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; Ἢ ὅτι πνευ-
ματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἔξοδός ἐστιν. Οἷς
οὖν πολὺ τοιοῦτον, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τού-
τους ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ. — 32. Διὰ
τί καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι;
Πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὔ, (τὸ γὰρ
θῆλυ, ὑγρὸν μὲν, ἀλλ' οὐ δασύ) ἀλλ' ὅτι ἀμφότεραι
αἱ φύσεις, πεπτικαὶ ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότη-
τα; σημεῖον δὲ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. Ἢ ὅτι πολὺ
τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; Οὔτε γὰρ

ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατουμένης, ἐξεφύετο τοῖς μὲν, αἱ τρίχες, τοῖς δὲ, τὰ πτερά. Τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι. Ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ ὑγρὰ καὶ θερμή. Διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. Ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις, κάτω μὲν, ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται. — 33. Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; Ἢ δῆλον ὅτι ἀπολείποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρὰ, ἐὰν μὴ διαθερμάνῃ τὰ θερμά· οὐδὲ δεῖται τήξεως. Κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

SECTIO V.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

Διὰ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμαλέσι, κοπιαρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάλων· βραχεῖς δὲ, ἀκοπώτεροι; Ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά. Τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης· πολλὴ δὲ ἡ συνεχὴς καὶ μία. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσιν, ἐὰν ᾖ μακρὰ, ἀνάπαυσις γίνεται ἡ μεταβολὴ, καὶ οὐ μικρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβολήν· ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν. Ὅταν δὲ ᾖ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀνάντεσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι καὶ ἐναντίαν, ὁτὲ μὲν ἄνω, ὁτὲ δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον. Τοιαύτη δὲ (ὥς φαμεν) ἐν τοῖς ἀνάντεσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοὐναντίον. — 2. Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων [διαλυομένοις,] ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; Ἢ ὅτι αἵ τε φωναὶ ἐλάττους φαινόμεναι, ὀξύτεραι φαίνονται· (σημεῖον δὲ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόῤῥωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους; — 3. (Cf. 14.) Διὰ τί ἡ γαστὴρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; Ἢ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα; — 4. Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον γίνεται τοῖς πονοῦσιν; Ἢ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον· ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει· ἡ δὲ σὰρξ οὐ τήκεται. — 5. Διὰ τί δὲ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν πιότατα; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς; ἐν ὅσῳ οὖν τἄλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνει, αὐτὴ πολλάκις λαμβάνει. Ἢ ὅτι ἥκιστα πονεῖ; καμπὰς γὰρ οὐκ ἔχει. — 6. Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τὶς τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίξας ἀνατρίψηται; Ἢ ὅτι μᾶλλον εἰςδύεται τὸ ἔλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ᾖ, οὐχ ὁμοίως παρεισδύνει, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι. Μᾶλλον οὖν μαλάττεται τὸ σῶμα εἰσδυομένου, ἐπεὶ τὸ ἔλαιόν ἐστι φύσει θερμόν· τὰ δὲ θερμὰ καὶ ξηραίνει καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους, ἀξύμφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία καὶ ἡ σκληρότης. Μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἧττον ξηραίνει. — 7. Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προστάττουσιν ἐμεῖν· εἴπερ ὁ ἔμετος κοπῶδές ἐστιν; Ἢ κόπος γίνεται, ὀστῶν θλωμένων καὶ πιεζομένων καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἐκτός τινος πάσχοι ἂν, ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι· καὶ τοῦτο διττῶς. Ἢ γὰρ σαρκῶν ὑπερτεινουσῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συχνοῦ τῷ ἄλλῳ σώματι, χώραν οἰκείαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιττώματά ἐστι. Πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῖν περιαπτόμενα βάρη, κοπωδέστερα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, κἂν τύχῃ σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα. Σημεῖον δὲ [illegible] εἰρημένων· οἱ γὰρ πλεῖον βεβρωκότες καὶ πεπωκότες [illegible] ἔλαττον πονήσαντες ἢ νήστεις ὄντες, μᾶλλον κοπιῶσι [illegible] τὸ μὴ τὴν οἰκείαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἀπεπτα [illegible] Ἐπεὶ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ, ἡ δὲ σύντηξις περιττωμά ἐστι, τοῦτό ἐστιν ὃ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ [illegible] πλανώμενον ἀτάκτως, καὶ προσπίπτον ὀστοῖς τε [illegible] νεύροις, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς οὖσι [illegible] ἀνεωγμένοις. Ὁ οὖν ἔμετος, ἐξάγων αὐτὸ, αἴτιον [illegible] τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ. Λείπει γὰρ [illegible] ἣν ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα. Κοπῶδες δ' [illegible] ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως [illegible] βολῇ, ἀλλ' ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι. [illegible] των γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιττωμάτων [illegible] ἐνόντων, τὸν τοῦ ἐμέτου κόπον γίνεσθαι συμβαίνει [illegible] καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται. [illegible] μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἴτιος, [illegible] οὕτως ἔχοντας πονῆσαι, οὐδ' ἂν τοῖς μὴ ἐξαροῦσι [illegible] σιτία, ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἴτιος· ἐχρῆν γὰρ [illegible] τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον. Γίνονται δὲ ἀκοποι [illegible] πολλοὶ ἐμέσαντες. — 8. Διὰ τί κοπιαρώτερόν ἐστι [illegible] βραχίονι τὸ διὰ κενῆς ῥίπτειν, ἢ λιθάζοντα; Ἢ [illegible] σπασματωδέστερον τὸ διὰ κενῆς ἐστιν; οὐ γὰρ [illegible] ρείδεται πρὸς οὐδὲν, ὥσπερ ὁ βάλλων πρὸς τὸ [illegible] ρὶ βέλος· ὁμοίως δὲ τούτου καὶ ὁ πένταθλος, [illegible] τοὺς ἁλτῆρας· καὶ ὁ θέων παρασείων, πρὸς τὰς [illegible] ρας. Διὸ ὁ μὲν, μεῖζον ἅλλεται ἔχων, ἢ μὴ ἔχων [illegible] τῆρας· ὁ δὲ, θᾶττον θεῖ παρασείων, ἢ μὴ παρασείων. — 9. Διὰ τί ἡ ταχυδρομία [καὶ] ἐπ' ἀνθρώπων [illegible] ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων νοσηματικοὺς ποιεῖ τὰ περὶ [illegible] κεφαλήν; καίτοι ὅλως ὁ δρόμος κατασπᾶν δοκεῖ [illegible] τὰ περιττώματα, ὥσπερ ὁ περίπατος· διὸ καὶ [illegible] νονται τὰ σκέλη οἱ πολλὰ περιπατοῦντες, ὅτι [illegible] κάτω ὑπονοστεῖ ἄνωθεν καὶ ἡ τροφὴ καὶ τὰ περιττώματα. [Ἢ] ἡ μὲν κίνησις ταὐτὸ ποιεῖ· ἀλλ' [illegible] χεῖα, διὰ τὴν συντονίαν καὶ ἀπνευστίαν ἐκθερμαίνει [illegible] τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς φλέβας ἐκφυσᾷ τὰς ἐν αὐτῇ, [illegible] σπαστικὰς τῶν θύραθεν ποιεῖ δυνάμεων, οἷον ψύχους [illegible] καὶ ἀλέας, καὶ τῶν ἐκ τοῦ θώρακος· ὧν εἰσιόντων, [illegible] σεῖν ἀναγκαῖον τὸν τόπον ἐστί. — 10. (Cf. 22.) Διὰ τί κοπιῶσι μᾶλλον μὲν ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις τόποις· θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν [illegible] ἢ τὴν ἀνώμαλον; Ἢ ὅτι ἀκοπώτερον μέν ἐστι, [illegible] ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν· [illegible] βαίνει ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ [illegible] ρεύονται, ὅτι ἧττον παρὰ φύσιν κινοῦνται. Ἐν [illegible] οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ θέσις καὶ πυκνή [illegible] δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοὐναντίον· ἔστι δὲ τὸ αἴρειν, [illegible] φύσιν. Βίᾳ γάρ ἐστι πᾶσα ἄρσις. Τὸ δὲ παρ' [illegible] στην βάσιν γινόμενον μικρὸν, πολὺ γίνεται παρὰ [illegible] λάς. — 11. Διὰ τί τὰ ἐπίπεδα κοπιαρώτερα ἐγκατακεῖσθαι τῶν κοίλων ἐστίν; Ἢ διὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰ [illegible] τῶν ἐπιπέδων; ἐφ' ἕνα γὰρ τόπον συναθροιζόμενον [illegible] τὸ βάρος ἐν τῇ καθέδρᾳ, ἢ κατακλίσει, τῇ θλίψει [illegible] ποιεῖ πόνον. Τὸ μὲν οὖν κυρτὸν, τοῦ εὐθέος· [illegible] δὲ, τοῦ κοίλου μᾶλλον τοιοῦτόν ἐστι. Τὸ γὰρ σῶμα [illegible] ἡμῶν ἐστι περιφερέστερον ἢ εὐθύτερον. Τῶν δὲ [illegible] οὕτων κατὰ πλέον ἅπτεται τὰ κοῖλα, ἢ τὰ ἐπίπεδα. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα τῶν μὴ ἐνδιδόντων ἀκοπώτερά ἐστι καὶ ἐγκατακλιθῆναι καὶ ἐγκαθίζεσθαι. — 12. (Cf. 35.) Διὰ τί οἱ βραχεῖς περίπατοι κοπώδεις εἰσίν; Ἢ ὅτι ἀνώμαλοί εἰσι; πολλάκις γὰρ ἵστασθαι ποιοῦσι. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον [illegible]

εταβάλλειν, κοπῶδές ἐστι. Συνήθειαν γὰρ οὐδετέρ ποιεῖ, ὅ ἐστιν ἄκοπον. Ἀμφοῖν δ' ἅμα οὐκ ἐνδέται συνήθειαν γίνεσθαι. — 13. (Cf. 37.) Διὰ τί οἱ ὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον θέῃ ὁ ἵπος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα; Πότερον ὰ τὸ ψυχρότερον εἶναι τὸν ἀεὶ προσπίπτοντα ἀέρα, ῳ ἂν ἐλάττω χρόνον ἅπτηται τοῦ σώματος· ὅπερ ὶ τῶν γυμνῶν θεόντων συμβαίνει; τὸ δὲ ψῦχος δάνον ποιεῖ. Ἢ διὰ τοὐναντίον; Καὶ γὰρ τὸ θερμὸν εῖ δακρύειν, οἷον ὁ ἥλιος. Ἡ δὲ κίνησις θερμόα ποιεῖ. Ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; Ὡς ρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, τως ὁ ἀὴρ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ, τούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν. — 14. . 3.) Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα τριβόμενα σαρκοῦνται η, ἡ δὲ γαστὴρ λεπτοτέρα γίνεται; Ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἐκ οσαγωγῆς, ἀλλὰ στιφροτέρα; οὐ μὴν ἀλλ' οὐχ οίως γε καὶ ἡ σάρξ. Διὸ καὶ τὸ πρόβλημά ἐστιν. ως γὰρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα τύνεται ἡ γαστήρ. Αἴτιον δ' ὅτι τὰ πίονα θερνόμενα τήκεται, καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον. δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ πιαίθαι τάχιστα, ἀεί τινα ἴχει πιότητα, ἐὰν μὴ κάμνῃ νόσῳ. Αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τρο· ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ' ἐπίτον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ ξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρίς, θερμαίνουσαι, τήκουσιν αὐτὴν καὶ τὴν τροφὴν λεονάζουσαν νέμουσι τοῖς ἄλλοις μορίοις. Διὸ αἱ καθέδραι, τὴν κοιλίαν πιαίνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα τύνουσιν· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις, τὴν μὲν λίαν λεπτύνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα παχύνουσι. 15. Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ μων, ὅταν στῇ τις ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων, σείοντῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ σπᾶται κάτω προπε; Ἢ διὰ τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινής, οὐκ ἀναπαύεται ὁ σεισμὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῶν ρων; Τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ λλάκις, μορίων δ' οὔ, ὁπόταν πως κινηθῇ, οἷον καὶ διας καὶ αἰδοίου. Αἴτιον δ', ὅτι πνεῦμα πολὺ ὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται στάντι. ῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ὑποστῶν τῇ κινήσει, καταᾶται, καὶ τοῦ πορρωτάτου ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· οῦτον δὲ αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ τω χεῖλος. — 16. Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως χοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνέουσιν; Πότερον ὅτι ς ῥυθμός, ὡρισμένῃ μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ' ὶν ἡ δι' ἴσου οὖσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦ. Ἅμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν· τε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γενομένην, διὰ τὸ τῇ ἴσῃ ήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν. Ἢ ὅτι πᾶσα μὲν λῶς ἀναπνοή, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν τῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι; καθημένοις μὲν ν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος ήσεως, οὐκ εὔδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται. Συντόνως τρέχουσιν, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς θήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς θμόν. Ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτρον ἡ κίνηαἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δη. — 17. Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι ῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; Πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τοῦ χάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινοῦ, ὅ ἐστιν πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ. Ἢ διότι τροχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι; τούτου δὲ συμβαίνοντος, μᾶλλον αἴσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος διὰ τῆς κινήσεως. Εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ. Τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φοράν. — 18. (Cf. 29.) Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες, πίπτουσιν; [Ἢ] ὅτι μᾶλλον πρὶν κινεῖσθαι αἴρουσιν; τὸ γὰρ θέειν τοῦ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει. — 19. (Cf. 24.) Διὰ τί ποτε ἀναβαίνοντες μέν, τὰ γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δέ, τοὺς μηρούς; Ἢ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναρριπτοῦμεν ἄνω τὸ σῶμα, καὶ ἡ σπάσις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα· ἐν δὲ τοῖς κατάντεσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς. Εἶθ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν [γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει. Ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν,] τοῖς μὲν γόνασιν, ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις· τοῖς δὲ μηροῖς, ἡ εἰς τοὔπισθεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοὔπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς κατάντεσι δ', οἱ μηροὶ εἰς τοὔμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετὲς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα. — 20. Διὰ τί ποτε ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; Ἢ ὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἑνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου δέ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῦθεν; ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν. — 21. Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; Ἢ ὅτι ἐκθερμαινόμενον ὑγρόν, ἀὴρ γίνεται, καὶ κάει μᾶλλον τὸ πλέον; Ὅτε οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε [ταχὺ] ἐκπυροῦται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ. Διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἱδρῶτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον. Διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται. — 22. Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾷον; Ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω; ὁμαλὸν γάρ ἐστι τὸ σύμμετρον· τὸ δὲ ὁμαλόν, ὁμοπαθέστερον. Ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρτημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν. Κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾷον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα. Εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον· ὥστε εὐαπαλλακτότερον. Τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος. — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν ταῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν ταῖς ἀνωμάλοις; θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλήν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; Ἢ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων. Ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ πυκνή· ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοὐναντίον. Τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς. — 24. (Cf. 19.) Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες δέ, τὰς κνήμας; Ἢ ὅτι ἀναβαίνοντες μέν, τῷ αἴρειν τὸ σῶμα; ἅπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα. Ὧι οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ᾧ αἴρομεν, τοῦτο μάλιστα πονεῖ. Ἡ δὲ κνήμη τοῦτο. Ἔσχατον γάρ, μῆκος ἔχον· καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ πούς πλάτος ἔχει· διὸ σαλεύεται. Ὥστε οἷον τῷ ὤμῳ

τὰ βάρη κινοῦμεν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν. Τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τὸν ὦμον μάλιστα. Καταβαίνοντες δὲ, τῷ ἐκπίπτειν τὸ σῶμα κάτω καὶ προωθεῖν παρὰ φύσιν, ὁ πόνος ἐστίν· ὥστε ᾧ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τούτῳ παρέχει τὸν πόνον. Ἡ μὲν οὖν κνήμη, μένει· τὸ δὲ βάρος, ὁ θώραξ γίνεται· ὁ δὲ μηρὸς, δέχεταί τε καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκός τε ἔχειν καὶ στρέφεσθαι ἄνωθεν, ᾗ ὁ θώραξ ἐκπίπτει. — 25. (Cf. 30, 4.) Διὰ τί πλείων δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι, ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τίς, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τἄλλα ὁμοίως ἔχοντες τύχωμεν; Ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι πόση, τὸ εἰδέναι ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ· καὶ πλεῖον ἀεὶ τὸ ἀόριστον τοῦ ὡρισμένου; Ὥσπερ οὖν εἰ ᾔδει ὅτι τοσήδε, πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι· οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὡς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος. Ἔτι τὸ ποσὸν, ὡρισμένον· καὶ τὸ ὡρισμένον, ποσόν. Ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ τὸ πεφυκὸς ὡρίσθαι, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὡρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον. — 26. Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; Πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα· ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι, συσπῶσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνῆμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς; Μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει. Καὶ γὰρ ἂν μηδὲν ἔχοντες περίττωμα, κοπιάσωσιν, ὅμως τοὺς μηροὺς καὶ τὴν ὀσφὺν πονοῦσι μᾶλλον. Ἢ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες, διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φλεβῶν καὶ νεύρων, οὕτω καὶ οὗτος; ἐγγυτέρω δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. Ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς τῆς κνήμης; τοῦτο δὲ κοπιαρώτερον. Ἢ ὅτι σαρκώδης· ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν ἔχων ἐν αὐτῷ; — 27. Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἕλκη ἐκφύουσιν; Ἢ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ᾖ, ἡ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμάζει μετὰ τοῦ ἱδρῶτος; παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηρούς, ὀξεῖς καὶ πικροὺς καὶ ἁλμυρούς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν οὐ δύναται διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκός, καὶ ἐξελκοῖ διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ. — 28. Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ εὐθὺς προσφέρουσι τροφήν; Ἢ διότι καθαίρεται τὸ σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπαυται πονοῦν, καὶ ἀποκέκριται τὰ περιττώματα; — 29. (Cf. 18.) Διὰ τί χαλεπώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; Ἢ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει ὁ θέων; Ὅταν γὰρ ᾖ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὑτῷ ἔχει· ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τειχίοις ἀναπαυόμενος, ἐπιθεὶς ἔχει ἐπὶ τῷ ἠρεμοῦντι. — 30. Διὰ τί ἐκ τῶν γυμνασίων οὐ πίνουσιν εὐθύς; Πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς συντήξεως, ἕως ἀντιπεφθῇ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιεῖ ὁ πόνος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὴν δίψαν, ἣ γίνεται ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας; Πάντα γὰρ συμβαίνει ταῦτα. — 31. Διὰ τί ἐξονειρωκτικοί εἰσιν οἱ κοπιῶντες καὶ φθισιῶντες; Ἢ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ οἱ θερμοὶ [καὶ ὑγροί;] τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστι τὴν φύσιν. Τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ οὕτω διακειμένων μάλιστα γίνεται. Ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ σώματα δεῖται, καὶ ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν. Οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, οὕτω διάκεινται· οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες, διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ πλήρεις εἰσίν· οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τὸν κατάῤῥουν καὶ

τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας. — [illegible] Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερον τρίβεσθαι [illegible] ὑφ' ἑαυτοῦ πολὺν χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; Ἢ ὅτι [illegible] δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς δὲ παρὰ φύσιν, [illegible] τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τρίψις ἐξεστραμμένως γίνεται [illegible] Τὰ δὲ παρὰ φύσιν ποιούμενα, χαλεπά. Τῇ δὲ ἀρι[illegible] στερᾷ, τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπίδηλον, διὰ τὸ μηθέτερ[illegible] ἰσχύειν. — 33. Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς [illegible] ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; Ἢ ὅτι τοῦ νοσ[illegible] αἴτιον περιττώματος πλῆθος; τοῦτο δὲ γίνεται, [illegible] διὰ τροφῆς ὑπερβολὴν, ἢ διὰ πόνων ἔνδειαν. — [illegible] (Cf. 1, 53. 37, 3.) Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρ[illegible] πρὸς ὑγείαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; Ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγι[illegible] καὶ τόπος εὔπνους, (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινή) [illegible] καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. Δεῖ γὰρ [illegible] μὴ ὑπάρχειν μηθὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχ[illegible] ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν τὰ σώματα, [illegible] λαμβάνοντα, εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ [illegible] ἐν κινήσει καὶ μὴ ἠρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ μένον, σηπ[illegible] ὥσπερ ὕδωρ· τὸ δὲ σηπόμενον καὶ μὴ κινούμ[illegible] νοσοποιεῖ· τὸ δ' ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρ[illegible] χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρ[illegible] οὐ γίνεται· (ὡσπερεὶ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πό[illegible] ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει· διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ [illegible] γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ [illegible] μιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίν[illegible] τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλ[illegible] τεται, ὥσπερ [καὶ] τὰ κρέα τὰ ἑφθὰ τῶν ὀπτῶν μᾶλ[illegible] οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ [illegible] ἄριστα ᾠκοδομημένων ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ὃ ἥκιστα [illegible] ται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. Ἐκεῖθεν [illegible] οὖν διὰ τὸ πόῤῥω εἶναι, ἂν μὴ μετὰ πόνου, οὐ [illegible] ἱδρῶτας ἀγαγεῖν· ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχ[illegible] εἶναι, ῥᾴδιον. — 35. (Cf. 12.) Διὰ τί κοπι[illegible] βραχεῖς τῶν περιπάτων; Ἢ ὅτι πολλάκις συνίστα[illegible] καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινοῦνται περὶ τὰς καμπάς; τ[illegible] τοιοῦτο, κωπῶδες. — 36. Διὰ τί ἑστηκότες [illegible] ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι· καὶ τ[illegible] τῆς κινήσεως θερμαντικῆς οὔσης; Ἢ οὐ πᾶσα κί[illegible] σις θερμαίνει, ἀλλ' ἔνια ψύχει; οἷον καὶ ἐπὶ τῶν [illegible] χύτρας τὰς ἑψημένας φυσώντων καὶ κινούντων [illegible] βαίνει. Εἰ οὖν ἑστηκότι μὲν προσμένει τὸ θερ[illegible] προσμένον δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον· [illegible] γὰρ τὸ σῶμα ἴδιον ἡμῶν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν [illegible] σιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, [illegible] δαλὸς παρών) ἠρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γί[illegible] ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀὴρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων [illegible] πνεῦμα γίνεται, ὃ καταψύχει ἡμᾶς. Πᾶν γὰρ πνε[illegible] ψυχρόν ἐστιν. — 37. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππ[illegible] ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ [illegible] λον δακρύουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοὶ, ὅσῳ ἂν [illegible] λον τρέχωσι; Πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν π[illegible] πίπτοντα ἀέρα; τὸ γὰρ ψῦχος δακρύειν [illegible] συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκθλί[illegible] τὸ ὑγρόν. Ἢ διὰ τοὐναντίον; τὸ γὰρ θερμὸν [illegible] ἱδρῶτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἱδρώς τίς ἐστι. Διὰ [illegible] γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἀλεαί[illegible] ὁμοίως. Ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. Ἢ διὰ τ[illegible] ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττ[illegible] οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀὴρ ὁ προσ[illegible] πτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσ[illegible] μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακὴν, δι' ἣν γίνεται δακρ[illegible] ἀραιουμένων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς [illegible]

Πᾶσα γὰρ πληγὴ διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστι- — 38. (Cf. 1, 39.) Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερινοὺς τοὺς λουτρῷ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμματι; ούτους μὲν, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας με- ολὰς θερμῷ οὐ δεῖ λύειν, ὃ ποιήσει ἀλεάζειν· (τὸ λαιον θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν· ἡ ὥρα ξηρὰ, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν. γοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους, τὸ μὲν, ὅλως, ἡ, μᾶλλον. Ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μέν, μᾶλλον δὲ νος. Ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον διὰ τὴν ὥραν τῶν σιτίων. — 39. Διὰ τί οἱ θέοντες εὐτόνως, στα λαμβάνουσι σπάσματα, ὅταν τὶς θέουσιν αὐ- ὑποστῇ; Ἢ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἃ εἰς αντίον τε καὶ ἰσχυρῶς ἕλκεται καὶ κινεῖται; οὖν θέοντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν ων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἀντισπᾷν εἰς τοὐναντίον, ἔτι φερομένων εἰς πρόσθεν· ὥστε ἡ σπάσις τοσούτῳ ἰσχυροτέ- ίνεται, ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον. — 40. τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροι οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθέων; Ἢ διὰ τὸ τὴν φορὰν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι; οἱ δ' ἐν ὁμαλοῖς, τῶν ἀνωμάλων κοπιωδέστεροι. Τοῖς αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόνους παρέχουσιν· οἱ δ' ἐν ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον [εἰς] ἅπαν τὸ Αἱ δὲ ἀλέαι μᾶλλον ἰσχνοῦσι τῶν ἐν τοῖς ψύ- Τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόνον παρέ- ι. Διὸ καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιοῦντες, ἰσχναί- ν· οἱ δ' ἐν τοῖς ψύχεσι, στιφροτέραν τὴν σάρκα σι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικωτέρους. Τοῖς σω μέρεσι μὲν αὔξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται· υσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὔξοντες ἐν · τὴν δὲ σάρκα, στερεὰν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι ἐν διὰ πάσης αὐτῆς. Ὁμοίως οἱ ἀνάντεις τῶν των ἐπιπονώτεροι καὶ ἰσχναντικώτεροι. Οἱ μὲν ἀνάντεις, τὴν ὀσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ τάντεις, τοὺς μηρούς. Τοῖς γὰρ μηροῖς τὸ βάρος ἐμπίπτον, κόπους εἴωθε παρέχειν. Ἄνω γὰρ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βίᾳ φερόμενος, ἐκθερ- ι. Διὸ τούς τε ἱδρῶτας ἐμποιεῖ· καὶ τὸ πνεῦμα ρίζοντες, ἰσχναίνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ὀδυνῶσι. ὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναγόμενα, τὴν ὀσφὺν κάμ- σί τε καὶ ἀνασπῶσιν· ὑφ' ὧν ἀναγκάζονται πο- μάλιστα. Οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, τοῖς σι καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κό- . Συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς , βιαίας γενομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς. Οἱ τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπιώδεις εἰσί. Τῶν ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν, ἅτε ἐνδι- ης τῆς βάσεως. Τὸ δ' αὐτό ἐστι πρόβλημα. 1. (Cf. 2, 38.) Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βα- ιν; Ἢ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως ελεῖται; τὸ μὲν οὖν ἆραι, παρὰ φύσιν· τὸ δὲ αι, κατὰ φύσιν· τὸ δὲ προσθεῖναι, μεσότης· ἐν ῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν. 42. Διὰ τί οἱ ἀφ' ἵππων ἧττον πίπτουσιν; Ἢ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

SECTIO VI.

τα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι συμβαίνει.

Διὰ τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώ- , τοὺς δὲ, ἰσχναίνει; Πότερον [ὅτι] αἱ ἕξεις δια- φέρουσιν; Οἱ μὲν γὰρ, θερμοί εἰσιν· οἱ δὲ, ψυχροί. Οἱ μὲν οὖν θερμοὶ, παχύνονται· (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα τῆς τροφῆς, διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυγμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, καὶ τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν κινήσεων· οὐ [γὰρ] δύνανται πέττειν ἠρεμοῦντες. Ἢ ὅτι οἱ μὲν περιττωματικοί εἰσι, καὶ δέονται κινήσεως, ἣ ἀναλώσει ταῦτα· οἱ δὲ, οὔ; — 2. Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διάτασιν τῶν μερῶν· ὃ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; Ἢ ὅτι δεῖ τῷ οἰκείῳ πνεύματι καθαίρεσθαι τοὺς πόρους; — 3. Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον κατακεῖσθαι, καὶ πολλοί γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἰατρῶν; Ἢ ὅτι ἀλεαίνουσα ἡ κοιλία, θᾶττον πέττει; οὕτω δὲ καὶ ἀλεαίνει μᾶλλον. Ἔτι δεῖ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς ὃν ἀπερήσονται. Οὕτω γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φῦσαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινὰ, ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα. Ἐκτεταμένου μὲν οὖν, οὐ γίνεται κοιλία· (ἅπαντα γὰρ τὸν τόπον τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκαμφθέντος δὲ, γίνεται. — 4. Διὰ τί ἀνισταμένοις ἴλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν; Ἢ διότι ἠρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ᾠὰ οὐ δύνανται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει. Κινούμενον δὲ τὸ ὑγρὸν, ὁμοίως ἔχει. Ἀνίστανται μὲν οὖν ἠρεμήσαντες, ὅτε οὕτως διάκεινται· καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γενόμενοι, ὅτε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν καὶ ἐσκέδασται. — 5. Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; Πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχοντες ἐγρηγόρασι καὶ καθεύδουσιν; ἐπεὶ οὖν ἐγρηγορότες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκεινται, τοὐναντίον ἔσται ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας. Ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος; Τὰ μὲν οὖν κινητικὰ μέρη δεῖ ἠρεμεῖν· τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά. Οὕτω δὲ κατακειμένων, οἷον δέδεται ἀρχή τις ἐπεγερτική. — 6. Διὰ τί ναρκῶσι; καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; Ἢ ὅτι κατάψυξίς ἐστιν ἡ νάρκη; διὰ στέρησιν γὰρ αἵματος γίνεται καὶ μετάστασιν. Ἀσαρκότατα δὲ αὐτὰ καὶ νευρωδέστατα· μάλιστα δὲ οἱ πόδες. Ὥστε προοδοποιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι ταχέως. — 7. Διὰ τί κατακείμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ ἡδέως, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; Πότερον ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς, οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ τῷ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. Ἢ διότι ἐγρηγόραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀριστεροῖς, καὶ αἱ χρήσεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι· ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον σχῆμα πρὸ ἔργου; Παρακαλεῖ δὲ ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον τὸ σχῆμα μᾶλλον.

SECTIO VII.

Ὅσα ἐκ συμπαθείας.

Διὰ τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὡς ἐπιτοπολύ; Ἢ διότι ἐὰν ἀναμνησθῶσιν, ὀργῶντες ἐνεργοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα· οἷον οὐροῦσιν· ἡ δὲ χάσμη, πνεῦμα καὶ ὑγροῦ κίνησίς ἐστι· πρόχειρον οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ· ἔστι γὰρ πλησίον. — 2. Διὰ τί ἐὰν μέν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ αὐτό· ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; Ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀεί· ἀλλ' ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδήν· τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην εἶναι, τὸ ἔχον ὁρμὴν πρὸς τὸ φαντασθέν. — 3. Διὰ τί, ἐπειδὰν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἐὰν

πρός τὸ ὕδωρ, οἷον ἐὰν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; Ἢ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπόμνησιν δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προσιόν; αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα. — 4. Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δὲ ὑγείας οὐδεὶς ὑγιάζεται; Ἢ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις· ἡ δὲ ὑγίεια, ἠρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ· ἡ δ', οὐθέν. Ἢ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι· τὸ δ', ἑκόντι γίνεται; καὶ ἄρα τὰ ἀκούσια, τῶν ἑκουσίων, καὶ τῶν ἐκ προνοίας διαφέρει. 5. Διὰ τί τῶν μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρῶν ἔνια φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος, καὶ κίσσηρις τεμνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὄψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἱμωδιῶμέν τε γὰρ τοὺς ὀξὺ ὁρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὁρῶντες, ἐκψύχουσιν. Ἢ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, [ἓν] πνεῦμα ἐστί; τοῦτο δὲ εἰςδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινήσει δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν, ποιοῦν ἢ ἀλλοιοῦν τι τῶν ἐν ἡμῖν· τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα, τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸν κινεῖ· (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχέα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδρὰν, σείει τε τὸν τόπον, καὶ πόῤῥω διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει. Διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόῤῥω· δύναμις γάρ ἐστιν ἡ ψυχρότης. Αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ, εἴρηται. Τὰ δὲ τραχέα, τῷ πληγὴν ποιεῖν πυκνὴν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοὐναντίον· ἀπωθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς ἀνάπαλιν γενέσθαι· διὸ συμβαίνει ἵστασθαι αὐτάς· πᾶσαι γὰρ νενεύκασι κάτω. Ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν. Ὄντων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων, ἡ φρίκη γίνοιτ' ἂν διὰ τὰ εἰρημένα. Γίνονται δ' αὗται μᾶλλον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐνταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος ἀσθενές. Τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰσθήσεως ἢ τῆς ὄψεως, ἐπιπόλαια καὶ τὰ πάθη γίνεται ἀπ' αὐτῆς· ἡ δὲ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται. Τῆς δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας, οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ' αὐτῆς· [διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ἀληθείας πάθη συμβαίνει γίνεσθαι ἀπ' αὐτῆς·] ἐλαφρότερα δὲ τῆς ἀληθείας. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ μὲν οὔ. Τὴν δὲ ἀπ' αὐτῶν προςδοκίαν φρίττομεν· ἀλγεινοῦ γὰρ κακοῦ προςδοκία ἐστί. — 6. Διὰ τί χασμησαμένοις ἀντιχασμῶνται· καὶ ὅταν οὐροῦντα ἴδωσιν, οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; Ἢ διὰ τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ, κινεῖται τοῦτο τὸ μέρος. Τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις, διὰ τὸ εὐαισθητοτέροις εἶναι, ἰδοῦσιν εὐθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δὲ ὑποζυγίοις, οὐκ αὔταρκες τὸ ἰδεῖν, ἀλλὰ προςδέονται καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ καὶ ὀσφρανθέντα· ὅτι εὐκινητοτέρα αὕτη ἡ αἴσθησις τοῖς ἄνευ λόγου· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ. Τότε γὰρ μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὀσφρανθῶσιν· ὀσφραίνονται δ', ὅταν πλησιάσωσι. — 7. Διὰ τί ἐπειδὰν τεμνόμενόν τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ στρεβλούμενον, ἢ ἄλλό τι τῶν δεινῶν πάσχοντα, συναλγοῦμεν τῇ διανοίᾳ; Ἢ ὅτι ἡ φύσις ἡμῖν κοινὴ ἅπασι; Συνήλγησεν οὖν, ἐπειδάν τι τοιοῦτον ἴδῃ, τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα. Ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες καὶ αἱ ἀκοαὶ λαμβάνουσί τινας

ἀποῤῥοίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ
ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρ
— 8. Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψ
οἱ πλησιάζοντες ἁλίσκονται· ἀπὸ δὲ ὕδρωπος
πυρετῶν καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἁλίσκονται, οὐδ
ἄλλων; Ἢ ἡ μὲν ὀφθαλμία, ὅτι εὐκινητότατ
ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὁρωμέν
ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου· ὥστε καὶ
βλέπων τεταραγμένῳ, ταράττεται μάλιστα; ἡ δὲ
σις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ καὶ βαρύ. Τ
δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἅπτεται πάντων, ὅσα
φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη. Ὁ δὲ π
ζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ. Νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νο
ἀπὸ μόνου δὲ, ὅτι ἐκπνεῖ, νοσεῖ· οἱ δὲ ἄλλοι,
Τὴν αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ᾧ ἂν ἀσθενήσῃ, τοῦτ
πνεῖ τοιοῦτον, οἷον εἰ πεπονθὼς ἦν. Ἡ δὲ
μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτ
ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀποῤῥέον. Τὰ γὰ
σμώδη τοιαῦτα. Διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθ
γλίσχρον εἶναι, ἅπτεται. Τῶν δ' ἄλλων, τὰ
ἅπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ
πολῆς, ὅτι προσμένει διὰ ξηρότητα. — 9. (C
Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη καὶ
ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ α
σωμένης τε, κἂν συντεθῇ χρόνον τινά· ἕλκετ
ὑγρότης. Τὸ δὲ γλίσχρον εἰςδυόμενον, ἐξάγ
Καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς ἡ ὀξύτης σημαίνει.
τινα ὀξύτητα ὁ χυλός. Ὁ δὲ ἅλς, συντήκων
τὴν ὀξύτητα. — 10. Διὰ τί [οὖν] ἡ κονία
τρον οὔ; Ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει; (Cf. 1,

SECTIO VIII.

Ὅσα ἐκ ῥίγους καὶ φρίκης.

Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες πελιδνοὶ γίνονται; Ἢ
αἷμα πήγνυται διὰ τὸ ψύχος· πηγνύμενον
νεται, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ θερμοῦ; τὸ
τοῦ πυρός. Διὸ καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μ
λιδνοῦται ἡ σάρξ, ὅτι ἐλαχίστην ἔχει θ
— 2. (Cf. 22.) Διὰ τί οἱ ῥιγῶντες καθεύδειν
ται; [Ἢ] διότι πάντες οἱ ῥιγῶντες μᾶλλον
κατέχουσιν; ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον
ὥστε χαλεπὸν ῥιγῶντα καθεύδειν. Ἅμα γ
τἀναντία, ἀδύνατον. — 3. Διὰ τί ἐν τῷ ψύχ
καὶ οἱ ἀσθενήσαντες, καὶ οἱ λυπούμενοι,
ζόμενοι; Ἢ στιφρότερον ποιεῖ τὸ κατα
— 4. Διὰ τί οἱ ἀθληταὶ δύσριγοι, εὖ ἔχον
καθαρὰ καὶ εὔπνους ἡ ἕξις καὶ ἀπίμελος;
δὲ ἀπαθεστάτη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ὅταν εὐδ
καὶ μὴ ἔχῃ θερμότητα ἐν αὐτῇ· ἡ δὲ πιμελ
ἂν μὴ δίυγρος. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὰ
ῥιγῶσιν; Ἢ διὰ στενότητα; καὶ οἱ πό
στενοὶ ὄντες, ὀλίγαιμοί εἰσιν, ὥστε καὶ ὀ
εἰσι; τὸ γὰρ αἷμα θερμόν. — 6. Διὰ τί, ἐ
ῶσιν οἱ πόδες, μᾶλλον ῥιγοῦσι; Πότερ
μᾶλλον; Ἢ ὅτι ἐν ἐλάττονι γίνεται τὸ
ὥστε τὸ ἄλλο εὐψυκτότερον, ἐκλείποντος τ
— 7. Διὰ τί οἱ παχεῖς σφόδρα ῥιγοῦσι, τ
θερμῆς οὔσης; Ἢ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ π
μὲν ἔσωθεν θερμοῦ, πόῤῥω γίνεται τὰ ἔ
δὲ ἔξω ψυχροῦ, ἐγγύς; — 8. Διὰ τί πι
οὐρήσαντες φρίττουσιν; Ἢ ὅτι κενοῦνται
ἐν ἀμφοτέροις; κενωθέντων δὲ, ὁ ἀὴρ εἰσ
χρὸς, ὁ ποιῶν φρίττειν. — 9. Διὰ τί μάλ
μῶσιν ἐπὶ τῷ ψύχει, καὶ τοῦ χειμῶνος μ

ιους; Ἢ διότι [ἡ] μὲν βουλιμία γίνεται δι' ἔνδειαν ξηρᾶς τροφῆς· ἐν δὲ [τῷ ψύχει καὶ] τῷ χειμῶνι τελλομένου τοῦ ἐντὸς θερμοῦ εἰς ἐλάττω, τοῦτο ττον ὑπολείπει ἡ ἐντὸς τροφή. Τούτου δὲ γινο-ου, μᾶλλον βουλιμιᾶν εἰκός. Ἡ δ' ἐν τῇ βουλιμίᾳ υσις καὶ ἀδυναμία γίνεται, συντήξεως γινομένης τῷ σώματι διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἄθροισιν· ἧς ἴσης εἰς τὸν τῶν σιτίων τόπον, αὐτὴ τροφὴ γίνεται τῷ ματι. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀναπνοῆς ἔλθῃ, ωνία καὶ ἀδυναμία συμβαίνει· ἀφωνία μὲν, διὰ ἐμφράττεσθαι τὸν τοῦ πνεύματος πόρον· ἀδυ-ία δὲ, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀτροφίαν καὶ σύντηξιν. γεῖαι δὲ καὶ ἀπ' ὀλίγων αἱ βοήθειαι γίνονται τοῖς ύτοις, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ πάθους ἔξωθεν γί-ἔαι. Συστέλλον γὰρ ἐντὸς τὸ ψυχρὸν τὸ θερμὸν ν, ποιεῖ τὴν βουλιμίαν. Καθάπερ οὖν ἐν τῷ ῳ τρέμοντες καὶ ὠχριῶντες, ἀφεθέντες τοῦ κιν-ου, παραχρῆμα οἱ αὐτοὶ γίνονται· οὕτω καὶ οἱ βου-ῶντες, μικρὰ προσενεγκάμενοι ἐξ ἄρτου, βίᾳ κινη-τες ἐκ τῆς φύσεως, μὴ φθαρέντες δέ· ταχεῖα ἡ κάθαρσις γίνεται. Ταὐτὸ γὰρ ἀντέτεινέ τε τὴν ὰ φύσιν ἀγωγὴν, καὶ καθίστησιν εἰς τὴν φύσιν. ῖναι οὖν μόνον αὐτὴν δεῖ, καὶ καθάπερ τῶν παι-τὰ ἀντιτείνοντα εἰς τοὔπισθεν τὰ σπαρτία. Καὶ ταῦτα ἀφεθέντων τῶν σπαρτίων, εὐθὺς πεττώκα-ὔπτια. — 10. Διὰ τί οἱ γεγυμνασμένοι, δυςριγώ-ι τῶν ἀγυμνάστων; Πότερον ὅτι τὸ πῖον ὑπὸ τῶν ων ἐξῄρηται; τοῦτο δὲ ἀλέαν παρέχει. Θερμὸν τὸ λιπαρόν. Ἢ ὅτι εὐπνούστερα τὰ σώματα καὶ κότερα, διὰ τὸ τὸ πῖον καὶ τὸ περίττωμα ἐξῃρῆσθαι· ε οὐδὲν ἀποστέγειν τὸ ψῦχος; Ἢ διὰ τὴν τῶν πόρων αστόμωσιν, τοῖς ἱδρῶσιν οἷον πολλαὶ θύραι ἐξῄρην-; Φανερὸν δὲ, ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἕξις πρὸς ὑγείαν ἰσχὺν συμφέρει· ἡ μὲν [γὰρ,] πίων· ἡ δὲ, ἀραιὰ ίνεται οὖσα. — 11. Διὰ τί φρίττουσι καὶ τῷ θερμῷ τῷ ψυχρῷ προςχεόμενοι; [ἄτοπον γὰρ, τὰ ἐναντία αὐτοῦ εἶναι αἴτια.] Ἢ διότι [ὑπὸ μὲν τοῦ ψυχροῦ σχεομένου,] τὸ ἐντὸς θερμὸν σβεννύμενον, τὴν την ποιεῖ; ὑπὸ δὲ τοῦ θερμοῦ τὸ ἐκτὸς ψυχρὸν περιϊστάμενον εἰς ἓν, καὶ ἀθροιζόμενον τῇ φυγῇ ; ὥστε ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἄμφω γίνεται· ἀλλ' ὁτὲ μὲν, τοῦ ἔσω· ὁτὲ δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν. — 12. Διὰ τί ττουσιν αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἢ ὅταν συσπά-ι τὸ δέρμα, εἰκότως ἐξανέστησαν; συσπῶσι δὲ καὶ ῥίγους καὶ ὑπὸ ἄλλων παθῶν. — 13. Διὰ τί ἐν τελευταίᾳ προέσει τοῦ οὔρου φρίττομεν; Ἢ ὅτι τος μὲν τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ, πλήρεις ἦτε κύστις οἱ περὶ αὐτὴν πόροι; ἐξελθόντος δὲ, ἀέρος ψυ-ῦ ἐνέπλησεν· οὐδὲν γὰρ κενὸν δεῖ εἶναι, ἀλλ' ἢ ἀέ-ἢ σώματος πλῆρες. Ἅτε οὖν εἰσεληλυθότος ψυ-ῦ ἀέρος, εἰκότως φρίττειν συμβαίνει. — 14. Διὰ ῶν ῥιγούντων ἡ γλῶσσα, καθάπερ τῶν μεθυόντων, ίει; Πότερον, ὑπὸ τοῦ ψύχους πηγνυμένη καὶ ηρυνομένη, δυσκίνητος γίνεται; τούτου δὲ συμβαί-τος, οὐ δύναται σαφηνίζειν. Ἢ τῶν ἐκτὸς ψυχο-ων, διὰ τὸ ψῦχος εἴσω συῤῥυὲν, τὸ ὑγρὸν ἐξυγραί-τὴν γλῶτταν; διόπερ οὐ δύναται ἡ γλῶττα τὸ αὐ-ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται καὶ ἐπὶ τῶν μεθυόντων. διὰ τὸν ἀπὸ τοῦ ῥίγους τρόμον ἀτάκτου τῆς κινή-ς οὔσης, οὐ δύναται τὰ λεγόμενα διαρθροῦν ἡ ῶττα· διόπερ καὶ πταίει; — 15. Διὰ τί τῶν ῥιγούν-ν ὀρθαὶ αἱ ἐν τῷ σώματι τρίχες γίνονται; Ἢ διότι ὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δ' ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερ-μοῦ, συνίσταται μᾶλλον· συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται. Ἢ διότι ** — 16. Διὰ τί τοῦ χει-μῶνος τρέχοντες μᾶλλον ῥιγῶμεν, ἢ ἑστῶτες; Ἢ ὅτι ὁ ἀὴρ ὁ περὶ τὸ σῶμα, ἑστώτων μὲν, ἐπειδὰν ἅπαξ συνθερμανθῇ, οὐκ ἔτι ἐνοχλεῖ· τρεχόντων δὲ, ἀεὶ ἄλ-λος καὶ ἄλλος προσπίπτει ψυχρὸς ὤν· διόπερ μᾶλλον ῥιγῶμεν; Ἔτι δὲ [καὶ] κινούμενος, ψυχρότερος γίνεται ὁ ἀήρ. Τοῦτο δὲ ἐν τῷ τρέχειν μάλιστα συμπίπτει. — 17. (Cf. 25, 5.) Διὰ τί ὑπεπιφαύσκοντος μᾶλλον ψῦχος, ἐγγυτέρω τοῦ ἡλίου ὄντος; Ἢ ὅτι πλείων χρό-νος τῆς τοῦ ἡλίου ἀπουσίας· ὥστε μᾶλλον ἀπέψυκται ἡ γῆ; ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν ἡ δρόσος πίπτει, ὥσπερ πάχνη· ταῦτα δὲ ψυχρά; ἢ καὶ ταῦτα πίπτει, διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὸ ἀναφερόμενον θερμόν; κρατεῖται δὲ διὰ τὴν τοῦ ἡλίου ἀπουσίαν· διὸ καὶ πλεῖον μὲν ἀπέ-χοντος, οὐ πίπτει· ἐγγυτέρω δὲ ὄντος, πίπτει καὶ πή-γνυται· διότι μᾶλλον ἀπέψυκται ὁ τόπος, πλείω χρό-νον τοῦ ἡλίου ἀπόντος. Ἢ ὅτι πρὸς ἡμέραν μᾶλλον τὰ ἐκ νυκτῶν πνεύματα τῆς ψύξεως; ἢ ἡμῖν δοκεῖ μᾶλλον εἶναι ψῦχος, διὰ τὸ πεπέφθαι τὰ σιτία; κενώ-τεροι δὲ ὄντες, δυςριγώτεροι. Σημεῖον δὲ, τὸ μετὰ τοὺς ἐμέτους μάλιστα ῥιγοῦν. — 18. Διὰ τί πονοῦσιν, ὅταν ῥιγῶντας πρὸς τὸ πῦρ φέρωσιν· ὅταν δὲ κατὰ μικρὸν χλιαίνωσιν, οὔ; Ἢ ὅτι ὅλως ἐκ τῶν ἐναντίων τοὐναντίον γινόμενον μεγάλην ποιεῖ τὴν μεταβολήν; ὥσπερ ἐπὶ τῶν δένδρων, εἰ μὲν κατὰ μικρὸν κάμπτοι τὶς, οὐκ ἂν πονοῖ· εἰ δὲ σφοδρότερον καὶ μὴ κατὰ μικρὸν, κλῶνται. Εἰ οὖν τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου ἀπαθὲς, τὸ δὲ θερμὸν τοῦ ῥιγῶντος εἴσω συνίσταται καὶ συνέρχεται, τὸ δὲ ὑγρὸν καταλείπεται καὶ τὸ ψυ-χρὸν, τὸ δὲ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου φθαρτικόν· ὥστε ἐὰν μὲν χλιαίνῃ, κατὰ μικρὸν ἐξέρχεται τὸ θερμὸν, καὶ ἧττον πονεῖ· ἐὰν δὲ μὴ ἀναχλιάνῃ, προσάγει μᾶλ-λον. — 19. (Cf. 37, 4.) Διὰ τί ψυχθέντες, μᾶλλον ὑπὸ τῆς [αὐτῆς] θερμασίας καόμεθα καὶ ἀλγοῦμεν; Πότερον διὰ πυκνότητα στέγει ἡ σὰρξ τὸ προςπῖπτον θερμόν; διὸ μόλιβδος ἐρίου θερμότερος. Ἢ βίαιος γίνεται τοῦ θερμοῦ ἡ διοδος, διὰ τὸ πεπηγέναι ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς πόρους. — 20. Διὰ τί ὀργιζόμενοι οὐ ῥιγοῦσιν; Ἢ ὅτι ἡ ὀργὴ τῇ δειλίᾳ ἐναντίον, καὶ ὁ θυμός; Ἔστι δὲ ἡ μὲν ὀργὴ, ἀπὸ τοῦ πυρός. Πολὺ γὰρ [τὸ] πῦρ κατέχοντες εἴσω, χλιαίνονται. Μάλιστα δ' ἐστὶν ἐπὶ τῶν παιδίων καταμαθεῖν. Οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες, βλάπτονται· τὰ δὲ παιδία, πρῶτον μὲν τὸ πνεῦμα πολὺ ἀναλαμβάνουσιν, εἶτα ἐρυθριῶσι· πολὺ γὰρ εἴσω ὂν τὸ θερμὸν καὶ ἐξυγραῖνον, ἐρυθριᾶν ποιεῖ· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῖς πολὺ τοῦ ψυχροῦ προςχέοι, παύσοιντο ἂν ὀργιζόμενοι. Κατασβεσθείη γὰρ ἂν αὐτῶν τὸ θερμόν. Οἱ δὲ δειλοὶ καὶ φοβούμενοι, τοὐ-ναντίον. Ῥιγοῦσί τε γὰρ, καὶ ψυχροὶ καὶ ὠχροὶ γί-νονται. Ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν αὐτοῖς ἐκ τῶν ἐπι-πολῆς τόπων. — 21. Διὰ τί, ὅταν φρίξωμεν, αἱ τρί-χες ὀρθαὶ ἵστανται; Ἢ διὰ τὸ ἐν ὑγρῷ πεφυκέναι κατακεκλεῖσθαι; κρατεῖ γὰρ τοῦ ὑγροῦ τὸ βάθος τῆς τριχός. Ἡ δὲ φρίκη γίνεται ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ δὲ ψῦχος κατὰ φύσιν πήγνυσι τὸ θερμόν. Ὅταν οὖν μεταβάλλῃ τὸ ὑγρὸν, ἐξ οὗ πεφύκασιν αἱ τρίχες, καὶ παγῇ, μεταβάλλειν εἰκὸς τὰς τρίχας. Εἰς μὲν οὖν τοὐναντίον εἰ μεταβάλλουσιν, ἢ ἐν ταὐτῷ μένουσιν, ἢ ἐπικρατήσει πάλιν ἡ θρὶξ τοῦ ὑγροῦ. Οὐκ εἰκὸς δὲ πεπηγότος καὶ πεπυκνωμένου τοῦ ὑγροῦ, τὴν τρίχα τῷ βάρει κρατεῖν. Εἰ δὲ μηδαμοῦ κεκλῖσθαι δύναιτο

τὴν τρίχα, τῷ ὑγρῷ πεπηγέναι, λείπεται ἑστάναι ὀρθήν. Ἢ διότι ὑπὸ τῆς καταψύξεως τὸ θερμὸν, εἰς τὸν ἐντὸς τόπον ἀθροίζεται; ἐκλείποντος δὲ ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ θερμοῦ, συνίσταται μᾶλλον ἡ σάρξ. Συναγομένης δὲ, ὀρθότεραι αἱ τρίχες γίνονται, καθάπερ ἐάν τις εἰς τὴν γῆν ἐμπήξας κάρφος ἢ ἄλλό τι συντάττῃ, καὶ πάντοθεν συνάγῃ τὴν γῆν, μᾶλλον ὀρθοῦται, ἢ ἐὰν ἐᾷ μὴ συνεστηκυῖαν. — 22. (Cf. sup. 2.) Διὰ τί οἱ ῥιγοῦντες μάλιστα οὐ καθεύδουσιν; Ἢ διότι ὁ ῥιγῶν μᾶλλον κατέχει τὸ πνεῦμα ἢ ἐκπνεῖ· ὁ δὲ καθεύδων, ἐκπνεῖ μᾶλλον ἢ εἰσπνεῖ; Ἐναντίως οὖν ποιεῖ ἔχειν τὸ ῥίγος τῷ καθεύδειν.

SECTIO IX.

Ὅσα περὶ ὑπώπια καὶ οὐλὰς καὶ μώλωπας.

Διὰ τί τοὺς μώλωπας κωλύει τὰ νεόδαρτα δέρματα προστιθέμενα, καὶ μάλιστα κριῶν, καὶ ὠὰ ἐπικαταγνύμενα; Ἢ ὅτι ἄμφω κωλύει τὴν ἄθροισιν τοῦ ὑγροῦ, καὶ τὴν ἔπαρσιν; τὸ γὰρ ἀφηλκωμένον ἕλκει, καὶ ἐπαίρεται διὰ τὴν θερμασίαν· τά τε δὴ ὠὰ, διὰ τὴν γλισχρότητα κατακολλῶντα, κωλύει ἐπαίρεσθαι, καθάπερ καὶ τὰ καύματα· ὥσπερ καὶ ἡ κόλλα καὶ τὰ δέρματα, τῇ τε γλισχρότητι προσκολλᾶται, καὶ ἅμα τῇ θερμότητι συμπέττει, καὶ παύει τὴν φλεγμασίαν. Οὐδὲ γὰρ ἀφαιροῦσιν ἡμερῶν τινῶν. Ἐξάγειν δὲ βούλονται τὴν φλεγμασίαν καὶ οἱ τῷ ἁλὶ καὶ τῷ ὄξει τρίβοντες. — 2. (Cf. inf. 7.) Διὰ τί ἐν μὲν τῷ ἄλλῳ σώματι αἱ οὐλαὶ μέλαιναι, ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ λευκαί; Ἢ ὅτι ἐναντίαν χρόαν ἡ οὐλὴ λαμβάνει τῇ πρότερον, ὥσπερ πᾶν τὸ νενοσηκός; Ἐν τῷ μέλανι δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἕλκη· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν σώματι μέλαιναι [εὐθὺς, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς λευκαὶ, οὐδὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀεὶ μέλαιναι,] ἀλλ' ἀποκαθίστανται τῷ χρόνῳ, ἢ ἁπλῶς ἢ μᾶλλον. — 3. Διὰ τί ὁ νάρθηξ τὰ κύκλῳ τῆς πληγῆς ποιεῖ ἐρυθρὰ, τὸ δὲ μέσον, λευκόν; Πότερον ὅτι ἀποπιέζει τὸ αἷμα ἐκ τοῦ μέσου, καθὸ μάλιστα προσπίπτει περιφερὴς ὤν; ἢ ἔδει ἐπανιέναι διά γε τοῦτο πάλιν· ἀλλ' αἵματος συνδρομὴ τὸ ἐρύθημά ἐστι· συνδρομὴ δ', εἰς τὸν πληγέντα τόπον. — 4. Διὰ τί τῷ μὲν νάρθηκι σφόδρα τυπτόμενον, τὸ μέσον τῆς σαρκὸς λευκὸν γίνεται, τὸ κύκλῳ δὲ ἐρυθρόν· ξύλῳ δὲ, ἐρυθρότερον τὸ μέσον; Ἢ ὅτι ὁ μὲν νάρθηξ, διὰ κουφότητα, ἐὰν σφόδρα πατάξῃ, τὸ ἐπιπολῆς διεσκέδασεν αἷμα· ὥστε ὅθεν μὲν ἐξέλιπε, λευκὸν φαίνεται; οὗ δὲ πλέον ἦλθεν, ἐρυθρότερον. Οἰδησάσης δὲ τῆς πληγῆς, οὐ ταχέως ἀποκαθίσταται τὸ σκεδασθὲν αἷμα, διὰ τὸ ὀλίγον τε εἶναι, καὶ τὴν φορὰν εἰς τὸ πρόσαντες εἶναι. Πλήθει γὰρ βιασθὲν, δεῖ τὴν παρὰ φύσιν φορὰν ἐνεχθῆναι. Διὰ δὲ τῶν σκληρῶν, αἱ πληγαὶ, διὰ βάρος καὶ τὴν ἰσχὺν, θλίψιν καὶ θλάσιν ποιοῦσι. Θλιβόμενον μὲν οὖν, κοῖλον γίνεται· θλώμενον δὲ, ἀραιόν. Τομὴ γὰρ καὶ διαίρεσίς ἐστι μαλακὴ ἡ θλάσις. Κοίλου δὲ καὶ ἀραιοῦ γενομένου τοῦ μέσου, φέρεται εἰς αὐτὸ ἐκ τῶν πέριξ ἐπιπολῆς αἷμα. Κάτω τε γὰρ πέφυκε φέρεσθαι, καὶ εἰς τὰ ἀραιὰ τῷ εἴκειν αὐτά. Ἀθροιζομένου δ' ἐνταῦθα εἰκότως τοῦ αἵματος, τοῦτο μὲν ἐρυθραίνει· ἃ δὲ ἀπολείπει, λευκαίνει. 5. Διὰ τί αἱ οὐλαὶ μέλαιναι τῶν σπληνιώντων; Ἢ ὅτι αἷμα διεφθαρμένον ἔχουσι, διὰ τὴν ἐκ τοῦ σπληνὸς σύμμιξιν νοσώδους αἵματος καὶ ὑδαροῦς; ἡ μὲν οὖν οὐλὴ, τὸ δέρμα λεπτὸν καὶ ἐπιπόλαιον ἴσχει· τὸ δὲ αἷμα,] διὰ τὸ ὑδαρὲς καὶ θερμὸν εἶναι μέλαν ὂν, τοιαύτην ποιεῖ τὴν οὐλὴν φαινόμενον· καὶ δὴ πλεονάκις ἡ οὐλὴ ἐν τούτῳ γίνεται μελαντέρα. Γίνεται δὲ διὰ ταὐτό. Δι' ἀσθένειαν

γὰρ τοῦ δέρματος, καταψύχεται τὸ αἷμα, κα
ζοντος τοῦ θερμοῦ, γίνεται μελάντερον· ὁμοί
τοῖς πρεσβύταις, οἵ τε χρῶτες μελάντεροι γίν
αἱ οὐλαὶ αἱ συγγενεῖς μελάντεραι, ἢ νέοις·
πιον γὰρ αὐτοῖς ἅπαν τὸ σῶμα οὐ διὰ λεπτ
δέρματος, ἀλλ' ὅτι τὸ θερμὸν ἐκλέλοιπεν. —
τερον ὅσα τοῦ αὐτοῦ αἴτια, τὴν αὐτὴν ἔχ
εἰς τὸ ποιεῖν, ἢ οὔ; λέγω δὲ, οἷον· ἐπεὶ
καὶ ὁ χαλκὸς ἐξαίρει καὶ ἡ ῥαφανὶς, κα
διαμασσώμενος, καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ ἄρ
ἕτερ' ἄττα, τῇ αὐτῇ δυνάμει. Ἢ ὁ μὲν χαλ
ναι τὸν ἰὸν φαρμακώδη· ὁ δὲ κύαμος καὶ
καὶ ἡ ἄργιλος, τῷ ἐπισπᾷν ἐφ' ἑαυτὰ διὰ
ἄλλα δὲ, δι' ἑτέρας αἰτίας; Ἢ τὸ μὲν ἔσχατο
των τῶν τοιούτων ταὐτό; Πολλὰ γὰρ καὶ ἐ
τοις, καθάπερ καὶ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχ
πρὸ τούτων, οὐδὲν κωλύει ἕτερα. — 7. (C
αἱ μὲν ἄλλαι οὐλαὶ, μέλαιναι γίνονται·
ὀφθαλμῷ, λευκαί; ἢ διότι μεταβάλλουσιν ἐν
τὰς χροιάς; ἐν δὲ τῷ ὀφθαλμῷ μέλανι ὄν
ὥστε ἀνάγκη λευκὰς γίνεσθαι. — 8. Διὰ
τέρα ἡ πληγὴ τοῦ νάρθηκος, ἢ ἐνίων σ
ἐάν τις κατὰ λόγον σκοπῇ τύπτων; Εὐλο
τὴν τοῦ σκληροτέρου εἶναι ἀλγεινοτέραν·
τύπτει. Ἢ ὅτι ἡ σὰρξ ἀλγεῖ, οὐ μόνον τυ
λὰ καὶ τύπτουσα; ὑπὸ μὲν οὖν τῶν σκλη
μόνον· (ὑπείκει γὰρ διὰ τὴν σκληρότητα
δὲ τοῦ νάρθηκος, ἄμφω αὐτῇ συμβαίνε
τε, καὶ διὰ κουφότητα τοῦ βάρους τύπτε
σαν· ὥστε διπλασία γίνεται ἡ πληγή. —
θαψία καὶ ὁ κύαθος τὰ ὑπώπια παύει·
μενα· ὁ δὲ, ὕστερον· ἐναντία ὄντα; ὁ μὲ
θος, ψυχρός· ὥστε καὶ ὁ ποιητής φησι,

ψυχρὸν δ' ἕλε χαλκὸν ὀδοῦσιν·

ἡ δὲ θαψία, θερμὸν καὶ καυστικόν. Ἢ
ὥσπερ τοῖς μικροψυχοῦσι τὸ ὕδωρ; Ἀπ
ψύξις, κωλύει ἐξιέναι τὸ θερμὸν ἐκ τ
ἐπιπολῆς, διὰ τὴν πληγὴν συνδραμόντ
ἐξέλθῃ τὸ θερμὸν, πηγνυμένου. Ὥσπερ
ὂν πήγνυται, καὶ ἐγγὺς τοῦ ἔξω τὸ αἷμ
τὸ δέρμα, κωλυθέντος διεξιέναι τοῦ θε
ψυχρότητα τοῦ χαλκοῦ πήγνυται, ἀλλὰ
ται καὶ ἐπανέρχεται ὅθεν συνέδραμεν.
θερμὴ οὖσα, τὸ αὐτὸ ποιεῖ. Κωλύει γ
θερμὴ οὖσα. — 10. Διὰ τί τὰ ὑπώ
προσέχουσι τὰ χαλκᾶ, οἷον κυάθους, κ
Ἢ διότι ψυχρὸν ὁ χαλκός ἐστι; κωλύει
ἐξιέναι ἐκ τοῦ συνιόντος αἵματος ὑπὸ τ
ἐξελθόντος ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς γίνεται ὑ
καὶ ταχὺ δεῖ προστιθέναι, πρὶν παγῆνα
ψία δὲ μετὰ μέλιτος βοηθεῖ, διὰ τὸ
γὰρ οὖσα, κωλύει ψύχεσθαι τὸ αἷμα.
ποτε ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ πλεονάκις
ἡ οὐλὴ μέλαινα γίνεται; Ἢ ὁπόταν
πᾶν ἀσθενές ἐστι τοῦτο· καὶ ὅσῳ ἂν
σούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ ἀσθενὲς, κατ
ὑγρότητος πλῆρες; διὸ καὶ μέλαν φαίν
γάλα ἕλκη καὶ πολυχρόνια μελαίνας τ
Τὸ δὲ πολλάκις λαβεῖν ἕλκος, οὐδὲν ἀλ
νον ἔχειν ἐστὶν ἕλκος. — 12. Διὰ τί
ὑπώπια τοὺς κυάθους προστιθέμεθα,
πληγῶμεν, ὁ τόπος καταψύχεται, τὸ δ
χωρεῖ. Προστιθέμενος οὖν ὁ κύαθος

χαλκοῦ, διακωλύει τὸ θερμὸν ἐκπορεύεσθαι.
13. (Cf. 10, 29. 31.) Διὰ τί ἐν ταῖς οὐλαῖς οὐ γί-
ται τρίχες; Ἢ ὅτι οἱ πόροι ἐπιτυφλοῦνται ἐξ ὧν
ρίζες, καὶ παραλλάττουσι; — 14. Διὰ τί οἴδημα
πελιώματα λαμβάνουσιν αἱ πληγαί; Ἢ διότι κατὰ
τον τὸν τόπον διασταλέντα τὰ ὑγρά, εἰς τοὺς πλη-
τόπους προσκόψαντα ἀποπάλλεται πάλιν, καὶ
κολλήσει ὑγρὸν συνήγαγεν; ἐὰν δὲ καὶ φλεβία τινὰ
ῇ, ὕφαιμος ἡ συνδρομὴ γίνεται.

SECTIO X.

Ἐπιτομὴ φυσικῶν.

Διὰ τί τὰ μὲν βήττει, τὰ δ' οὔ; Οἷον ἄνθρωπος
βήττει, βοῦς δέ, οὔ; Πότερον τῷ εἰς ἄλλό τι τρέ-
φεσθαι τοῖς πλείστοις ζώοις τὸ περίττωμα, ἀνθρώπῳ
ῦρο; Ἢ ὅτι ἐγκέφαλον πλεῖστον καὶ ὑγρότατον
ὁ ἄνθρωπος; ἡ δὲ βὴξ καταῤῥέοντος γίνεται φλέγ-
ος; — 2. Διὰ τί ἀνθρώπῳ μόνῳ τῶν ζώων αἷμα
κ τῶν μυκτήρων; Ἢ ὅτι ἐγκέφαλον ἔχει πλεῖστον
ὑγρότατον· ἀφ' οὗ αἱ φλέβες πληρούμεναι τοῦ
σώματος, διὰ τῶν πόρων προΐενται τὴν ῥύσιν;
τότερον γὰρ γίνεται τοῦ αἵματος τοῦ καθαροῦ τὸ
ρόν. Τοῦτο δέ ἐστι, τὸ μιχθὲν τοῖς τοῦ ἐγκεφά-
περιττώμασι, καὶ ἔστι καθάπερ ἰχώρ. — 3. Διὰ
ων ζώων τὰ μέν, ὑπὸ σάρκα, [τὰ δέ, κατὰ σάρκα,]
ά ἐστι· τὰ δέ, κατ' ἀμφότερα; Ἢ ὅσων μὲν πυκνὴ
ρξ ὑπὸ δέρμα, μεταξὺ τοῦ δέρματος καὶ τῆς σαρ-
συστέλλεται ἡ ἰκμάς, διὰ τὸ ταύτῃ εἶναι τὸ δέρμα
στὼς φύσει· ἡ πεττομένη, γίνεται πιμελή. Ὅσα
ραιοτέραν ἔχει τὴν σάρκα, καὶ τὸ δέρμα προεστώς,
ἡ σάρκα πίονα γίνεται. Τὰ δὲ ἀμφοτέρως ἔχοντα,
ἀμφότερα πιαίνεται. — 4. Διὰ τί οἱ παῖδες καὶ
γυναῖκες ἧττον ἔχουσι λεύκην τῶν ἀνδρῶν· καὶ
ν μὲν γυναικῶν αἱ πρεσβύτιδες μᾶλλον; Ἢ ὅτι ἡ
κη ἐστὶ πνεύματος ἔξοδος; ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν παί-
ν οὐκ εὔπνοα σώματα, ἀλλὰ πυκνά· καὶ τὰ τῶν
αικῶν ἧττον, ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν, ὅτι ταύταις εἰς τὰ
αμήνια τρέπεται. Δηλοῖ δὲ ἡ λειότης τὴν πυκνό-
α τῆς σαρκός. Τὰ δὲ τῶν πρεσβυτέρων καὶ [τὰ]
γραῶν σώματα εὔπνοα. Μόνα γάρ, ὥσπερ τὰ
αιὰ οἰκοδομήματα, διεστῶσαν ἔχει τὴν σύνθεσιν
μορίων. — 5. (Cf. 35.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος μόνον
ει λεύκην; Πότερον ὅτι λεπτοδερμότατον τῶν ζώων
ν, ἅμα δὲ καὶ πνευματωδέστερον; Σημεῖον δέ, ὅτι
εύκη ἐν τοῖς λεπτοδερμοτάτοις μάλιστα καὶ πρῶτον
εται μέρεσιν. Ἢ διὰ ταῦτά τε, καὶ ὅτι μόνον πο-
ῦται τῶν ζώων; Ἐν γὰρ ταῖς λεύκαις πολιαὶ γίνον-
αἱ τρίχες. Ὥστε ἀδύνατον, ὅσα μὴ πολιοῦται,
κην ἴσχειν. — 6. Διὰ τί αἶγες μὲν καὶ πρόβατα
λγονται πλεῖστον γάλα, οὐ μέγιστον σῶμα ἔχοντα·
θρωπος δὲ καὶ βοῦς ἔλαττον, ὡς κατὰ λόγον; Πό-
ον ὅτι εἰς τὸ σῶμα ἀναλίσκεται· τοῖς δὲ ἄλλοις, εἰς
περίττωμα; τοῖς [δὲ] προβάτοις καὶ ταῖς αἰξί, τὸ
γενόμενον τοῦ περιττώματος, γάλα γίνεται πᾶν;
ὅτι πολυτοκώτερά ἐστι τῶν μεγάλων· ὥστε πλεῖον
α περίττωμα, διὰ τὸ πλείω τρέφειν; Ἢ δι' ἀσθέ-
αν τῶν σωμάτων πλεῖον περίττωμα γίνεται κύουσιν
τοῖς; τὸ δὲ γάλα γίνεται ἐκ τοῦ περιττώματος.
7. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μέν, μεταβάλλοντα τὰ ὕδατα,
ταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ὅμοια γίνεται τοῖς ἐκεῖ,
ον αἶγες· τὰ δέ, οὔ, οἷον ἄνθρωποι; — 8. Καὶ
ως δὲ διὰ τί τὰ μὲν μεταβάλλει, τὰ δὲ οὔ; οἷον
ραξ οὐ μεταβάλλει. Ἤ, ὧν μὲν οὐ κρατεῖ ἡ φύσις
υ ὑγροῦ, ὥσπερ ἡ τῶν ὀρνέων, (διὸ καὶ κύστιν οὐκ
ἔχει) οὐ μεταβάλλει; — 9. Καὶ διὰ τί οὐκ αὐτά, ἀλλὰ τὰ ἔκγονα μεταβάλλει; Ἢ ὅτι ἀσθενέστερα [τὰ νέα] τῶν γεννησάντων; — 10. Διὰ τί τὰ ἄρσενα μείζονα τῶν θηλειῶν ὡς ἐπίπαν ἐστί; Πότερον ὅτι θερμότερα· τοῦτο δὲ αὐξητικόν; Ἢ ὅτι ὁλόκληρα· τὰ δὲ πεπήρωται; Ἢ ὅτι τὰ μὲν ἐν πολλῷ χρόνῳ τελειοῦται· τὰ δέ, ἐν ὀλίγῳ; — 11. Διὰ τί τὰ μέν, ταχυτόκα τῶν ζώων ἐστί· τῶν δέ, πολυχρόνιος ἡ κύησις; Ἢ ὅτι τὰ μακροβιώτερα, βραδύτερον πέφυκε τελειοῦσθαι; ἔστι δὲ βραδυτόκα τὰ μακρόβια. Οὐ μέντοι τὰ μάλιστα· οἷον ἵππος ἀνθρώπου βραδυτοκώτερον μὲν μάλιστα, ὀλιγοχρονιώτερον δέ. Τούτου δὲ αἴτιον, ἡ σκληρότης τῶν ὑστερῶν. Ὥσπερ γὰρ ἡ ξηρὰ γῆ οὐ ταχὺ ἐκτρέφει, οὕτω καὶ ἡ τοῦ ἵππου ὑστέρα. — 12. Διὰ τί τοῖς ἄλλοις ζώοις τὰ ἔκγονα μᾶλλον τὰς φύσεις ὁμοιοῦται, ἢ τοῖς ἀνθρώποις; Ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος πολλαχῶς διατίθεται τὴν ψυχὴν κατὰ τὴν ὁμιλίαν; Καθὼς δ' ἂν ὅ, τε πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ διατεθῶσιν, οὕτω ποικίλλεται [καὶ] τὰ τικτόμενα. Τὰ δὲ ἄλλα ζῶα, τὰ μὲν πλεῖστα πρὸς αὐτὸ τοῦτό εἰσιν. Ἔτι δὲ οὐ πληροῦται ὡς ἐπιτοπολύ, διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν. — 13. Διὰ τί οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ὡς ἐπιτοπολὺ γλαυκοί; Ἢ διότι [τριῶν] χρωμάτων ὄντων τοῖς ὄμμασι, μέλανος καὶ αἰγωποῦ καὶ γλαυκοῦ, τῷ τοῦ σώματος χρώματι καὶ τὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ χρῶμα ἀκολουθεῖ; τοῦτο δέ ἐστι γλαυκότης. — 14. Διὰ τίνα αἰτίαν οἱ νάνοι γίνονται; Ἔτι δὲ μᾶλλον καθόλου· διὰ τί τὰ μέν, ὅλως μεγάλα, τὰ δέ, μικρά; εἶτα οὕτω σκεπτέον. Δύο δὴ τὰ αἴτια. Ἢ γὰρ ὁ τόπος, ἢ ἡ τροφή. Ὁ μὲν [οὖν] τόπος, ἐὰν ᾖ στενός· ἡ δὲ τροφή, ἐὰν ᾖ ὀλίγη· ὥσπερ καὶ ἤδη γεγεννημένων, πειρῶνται μικροὺς ποιεῖν· οἷον οἱ τὰ κυνίδια τρέφοντες ἐν τοῖς ὀρτυγοτροφίοις. Ὅσοις μὲν οὖν ὁ τόπος αἴτιος, οὗτοι πυγμαῖοι γίνονται. Τὰ μὲν γὰρ πλάτη καὶ τὰ μήκη ἔχοντες γίνονται κατὰ τὸ τῶν τεκόντων μέγεθος· μικροὶ δὲ ὅλως. Τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι διὰ τὴν στενότητα τοῦ τόπου συγκλώμεναι αἱ εὐθεῖαι, καμπύλαι γίνονται. Ὥσπερ οὖν οἱ ἐπὶ τῶν καπηλίων γραφόμενοι, μικροὶ μέν εἰσι, φαίνονται δ' ἔχοντες πλάτη καὶ βάθη, ὁμοίως συμβαίνει καὶ τοῖς πυγμαίοις. Ὅσοι δὲ διὰ τροφῆς ἔνδειαν ἀτελεῖς γίνονται, οὗτοι καὶ παιδαριώδη τὰ μέλη ἔχοντες φαίνονται. Καὶ ἐνίους ἰδεῖν ἐστι, μικροὺς μὲν σφόδρα, συμμέτρους δέ, ὥσπερ τὰ Μελιταῖα κυνίδια· αἴτιον δέ, ὅτι οὐχ ὡς ὁ τόπος ἡ φύσις ποιεῖ. — 15. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν ἐξ ἀλλήλων γίνεται, τὰ δ' ἔκ τινων συγκρινομένων, ὁμοίως τῆς ἐξ ἀρχῆς γενέσεως αὐτοῖς ὑπαρξάσης; [Ἢ] καθάπερ οἱ περὶ φύσεως λέγοντες λέγουσι, καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τῶν ζώων γενέσθαι, διὰ τὰς μεταβολὰς καὶ μετακινήσεις τοῦ κόσμου καὶ τοῦ παντὸς οὕτω μεγάλας· καὶ νῦν εἴπερ μέλλει πάλιν ἔσεσθαι, τοιαύτας τινὰς ὑπάρξαι δεῖ κινήσεις; Ἡ μὲν γὰρ ἀρχή, παντὸς ἔργου μέγιστον· ἥμισυ γάρ· τὸ δὲ σπέρμα, ἀρχή. Τῶν μὲν οὖν μικρῶν, καὶ ὅσα γίνεται μὴ ἐξ ἀλλήλων, αἴτιον τοιαῦτα γενέσθαι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθησαν, ἡ τοῦ σπέρματος μικρότης. Τοῦ γὰρ ἐλάττονος, καὶ ἡ ἀρχὴ ἐλάττων. Ὥστε ἱκαναὶ καὶ αἱ τούτου μεταβολαὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αὐτῷ τὸ σπέρμα· ὅπερ συμβαίνει. Γίνονται γὰρ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα· τοῖς δὲ [μείζοσι,] μείζονος δεῖται [καὶ] μεταβολῆς. — 16. Διὰ τί, τὰ μέν, πολύτεκνα τῶν ζώων, οἷον ὗς, κύων, λαγώς· τὰ δὲ οὔ, οἷον ἄνθρωπος, λέων; Ἢ ὅτι τὰ μέν, πολλὰς μήτρας καὶ τόπους ἔχει ἴσους, καὶ πίμπλασθαι ἐπι-

θυμεῖ, καὶ εἰς ἃ σχίζεται ἡ γονή· τὰ δὲ, τοὐναντίον. — 17. Διὰ τί ἐλάχιστον διάστημα τῶν ὀμμάτων ὁ ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων κατὰ μέγεθος; Ἢ διότι μάλιστα κατὰ φύσιν ἔχει τῶν ἄλλων; ἡ δὲ αἴσθησις φύσει τὸ ἔμπροσθεν· ἐφ' ὃ γὰρ ἡ κίνησις, τοῦτο δεῖ προορᾷν· ὅσῳ δ' ἂν ᾖ πλεῖον τὸ διάστημα τῶν ὀμμάτων, τοσούτῳ μᾶλλον αἱ ὄψεις ἔσονται ἐν τῷ πλαγίῳ. Εἰ οὖν ἔχειν δεῖ κατὰ φύσιν, ὅτι ὀλίγιστον δεῖ τὸ διάστημα εἶναι. Οὕτω γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν μάλιστα πορεύσεται. Ἔτι δὲ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἐπεὶ χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, ἀναγκαῖον παρορᾷν εἰς τὰ πλάγια. Διὸ πλεῖον διέστηκε τὰ ὄμματα αὐτῶν, καὶ μάλιστα τῶν προβάτων, διὰ τὸ μάλιστα ποιεῖσθαι τὴν πορείαν κύπτοντα. — 18. Διὰ τί τὰ ζῶα, τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δὲ ὀλιγάκις; Πότερον ὅτι οὐδὲν ὕπτιον κατάκειται; ἐξονειρώττει δὲ οὐδὲν μὴ ὕπτιον. Ἢ ὅτι οὐκ ἐνυπνιάζει τὰ ἄλλα ὁμοίως; ὁ δὲ ἐξονειρωγμὸς μετὰ φαντασίας γίνεται. — 19. Διὰ τί τῶν ζώων τὰ μὲν κινεῖ τὴν κεφαλὴν, τὰ δὲ οὐ κινεῖ; Ἢ ὅτι ἔνια οὐκ ἔχει αὐχένα: διὸ ταῦτα οὐ κινεῖ τὴν κεφαλήν. — 20. (Cf. inf. 56. et 32, 10.) Διὰ τί ἄνθρωπος πτάρνυται τῶν ζώων μάλιστα; Πότερον ὅτι τοὺς πόρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ὀσμὴ εἰσέρχεται; τούτοις δὲ πληρουμένοις πνεύματος, πτάρνυται. Ὅτι δὲ εὐρεῖς, σημεῖον, ὅτι ἥκιστα ὀσφραντικὸν τῶν ἄλλων ζώων· ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτότεροι. Εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλέον καὶ πλεονάκις εἰσέρχεται ὑγρὸν, (οὗ πνευματουμένου, ὁ πταρμὸς γίνεται) τοιούτους δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι, πλειστάκις ἂν πτάρνοιντο εἰκότως. Ἢ ὅτι ἐλάχιστοι κατὰ τὸ μῆκος οἱ μυκτῆρες; ὥστε τὸ θερμανθὲν ὑγρὸν, ταχὺ δύναται πνεῦμα γίνεσθαι. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 21. Διὰ τί ἡ γλῶττα οὐδενὸς πίερα τῶν ζώων; Ἢ ὅτι τὸ πῖον, πυκνόν· ἡ δὲ γλῶττα, ἀραιὰ φύσει ἐστὶν, ὅπως τοὺς χυμοὺς γνωρίζῃ; — 22. Διὰ τί τὰ θήλεα συντάσει οὐρεῖ, τὰ δὲ ἄῤῥενα οὔ; Ἢ ὅτι ποῤῥώτερόν ἐστιν ἡ κύστις ἡ τῶν θηλειῶν, καὶ εἰς βάθος καὶ εἰς μῆκος; μεταξὺ γὰρ αὐτῶν ἡ μήτρα τῆς ἕδρας καὶ τῆς κύστεως· ὥστε δεῖται βίας πλείονος τὸ ἐκπεμπόμενον, διά γε τὴν ἀπόστασιν τῆς μήτρας. Βιάζεται δὲ συντεῖνον τῷ πνεύματι. — 23. Διὰ τί τῶν ζώων ὅσα μὴ πέτεται, πάντα ἀποβάλλει τὰς χειμερινὰς τρίχας, πλὴν ὑός; καὶ γὰρ κύων ἀποβάλλει, καὶ βοῦς. Ἢ ὅτι θερμότατον ὁ ὗς ἐστι, καὶ ἐκ θερμοῦ πεφύκασιν αἱ τρίχες αὐτῷ; τοιοῦτον γάρ ἐστι τὸ λιπαρόν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων, ἢ διὰ τὸ ἀποψύχεσθαι τὸ ὑγρὸν, ἀπολίπτουσιν, ἢ πέττειν τροφὴν οὐ δυναμένης τῆς οἰκείας θερμότητος, ἢ διὰ τὸ μηδὲν πάσχειν τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτῇ, διὰ τὸ πέττεσθαι καλῶς τὴν τροφὴν, οὐκ ἀποβάλλει τὰς τρίχας. Ὁπότε γὰρ ἡ αἰτία τῆς ἀποβολῆς ἐστιν, ἱκανὴ ἡ πιότης κωλῦσαι. Πρόβατα δὲ καὶ ἄνθρωποι, διὰ [τὸ] πλῆθος καὶ πυκνότητα τῆς τριχὸς, ἀπαθῆ ἐστιν. Οὐ γὰρ διϊκνεῖται ἡ ψύξις εἰς βάθος, ὥστε πῆξαι τὴν ὑγρότητα, ἢ πέψαι κωλῦσαι τὴν θερμότητα. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν προβάτων μαλακώτεραι αἱ τρίχες ἀναφύονται τιλλόμεναι· τῶν δὲ ἀνθρώπων, σκληρότεραι; Ἢ ὅτι τῶν μὲν προβάτων ἐκ τοῦ ἐπιπολῆς πεφύκασι; διὸ καὶ ἀλύπως ἐκσπῶνται, μενούσης τῆς ἀρχῆς τῆς τροφῆς ἀδιαφθόρου, ἥ ἐστιν ἐν σαρκί. Τὰ μὲν οὖν περιττώματα, ἀνοιχθέντων, ἐξατμίζει μᾶλλον· τὸ δὲ ἔριον, σαρκὸς οἰκείαν τροφὴν λαμβάνει· σὰρξ δὲ μαλακοῖς καὶ γλυκέσι τρέφεται.

Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων τρίχες, ἐκ βάθους [illegible]
βίᾳ [καὶ] μετ' ἀλγηδόνος ἐκσπῶνται. Δῆλον [illegible]
σπῶνται γὰρ αἷμα. Τραυματιζομένου οὖν [illegible]
που, συμβαίνει αὐτὸν καὶ οὐλοῦσθαι. Διὸ [illegible]
συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς τιλλομένοις· ἕως δ' [illegible]
τρίχες, σκληρὰς ἀνιέναι, διὰ τὸ τὴν μὲν τροφ[illegible]
σαρκὸς ἐκλελοιπέναι πᾶσαν τροφὴν, ἐκ περιττ[illegible]
δ' αὐτὰς γίνεσθαι. Σημεῖον δέ· τῶν μὲν γὰρ [illegible]
μεσημβρίαν πάντων σκληραί εἰσιν αἱ τρίχες, [illegible]
τὸ ἐκτὸς θερμὸν εἰς βάθος διϊκνούμενον, [illegible]
τὴν εὔπεπτον τροφήν· τῶν δὲ ὑπὸ τὰς ἄρκτους [illegible]
καί. Τούτοις γὰρ ἐπιπολῆς μᾶλλόν ἐστι τό [illegible]
καὶ οἱ γλυκεῖς χυμοί. Διὸ καὶ εὔχροοί εἰσι. — [illegible]
Διὰ τί αἱ μὲν τῶν προβάτων τρίχες, ὅσῳ ἂν [illegible]
τεραι ὦσι, σκληρότεραι γίνονται· αἱ δὲ τῶν ἀ[illegible]
πων, μαλακώτεραι; Ἢ ὅτι αἱ τῶν προβάτων, [illegible]
ρηται τροφὴν ἔχουσαι, [μακρὰν] τῆς ἀρχῆς [illegible]
μεναι, ἀτροφώτεραί εἰσι, καὶ ῥᾳδίως ἐξ αὐτῶν [illegible]
τμίζεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἡ ἐνυπάρχουσα τροφ[illegible]
εὐπεψίαν; ξηραινόμεναι δὲ, ξηρότεραι γίνονται [illegible]
γὰρ ὑγρὸν, μαλακόν. Αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων [illegible]
μὲν, μᾶλλον δὲ τῆς ἀρχῆς. Πέττεται δὲ αὐτ[illegible]
λον, διὰ τὸ ἐλάττω εἶναι· πεττομένη δὲ, μαλ[illegible]
ποιεῖ τὴν τρίχα. Πάντα γὰρ τὰ πεπεμμένα, τ[illegible]
πτων μαλακώτερά ἐστιν. Ἐκ περιττώματος γὰρ [illegible]
στου ἡ τοῦ ἀνθρώπου θρὶξ, ἢ ἡ τοῦ προβάτου. [illegible]
μεῖον δέ· τὰ γὰρ νέα πρόβατα, τῶν παλαιῶν [illegible]
κώτερα ἔχει τὰ ἔρια. — 26. (Cf. 4, 32.) Διὰ τί [illegible]
θρωποι καὶ οἱ ὄρνιθες οἱ δασεῖς, λάγνοι [illegible]
Ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ τὴν φύσιν εἰσί; [illegible]
ἀμφοῖν πρὸς τὴν ὀχείαν. Τὸ μὲν γὰρ θερ[illegible]
ἐκκρίνει· τὸ δὲ ὑγρὸν, ἐκκρίνεται. Διὰ τὸ [illegible]
καὶ οἱ χωλοὶ ἄνδρες. Ἡ γὰρ τροφὴ αὐτοῖς ὀλ[illegible]
κάτω ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν [illegible]
δὲ τὸν ἐπάνω τόπον ἔρχεται πολλὴ, καὶ εἰς σπέρμα [illegible]
συγκρίνεται. — 27. (Cf. 32.) Διὰ τί ὁ ἄνθρωπος [illegible]
χαίτην οὐκ ἔχει; Ἢ διότι πώγωνα ἔχει· ὥστε [illegible]
ἀπελθοῦσα τροφὴ τῆς τοιαύτης περιττώσεως, εἰς τὰς [illegible]
σιαγόνας ἔρχεται; — 28. Διὰ τί πάντα τὰ [illegible]
τίους τοὺς πόδας ἔχει; Ἢ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται [illegible]
μὴ ἑστηκότος τινὸς, ἂν μὴ ἅλληται; Ἐπεὶ [illegible]
δυοῖν τινοῖν κίνησιν ἀνάγκη τῇ πορείᾳ εἶναι, [illegible]
σεως καὶ στάσεως, ταῦτα δὲ δύο, καὶ ἄρτια ἤδη [illegible]
τράποδα, διότι πλείους· τοὺς μὲν γὰρ δύο [illegible]
δὲ δύο ἑστήκασι· καὶ οἱ ἕξ· καὶ τὰ ἄλλα δὲ [illegible]
τούτων δὲ τὸ μὲν, κινεῖται· τὸ δὲ, ἕστηκε. — [illegible]
(Cf. 9, 13. et inf. 31.) Διὰ τί τοῖς μὲν ἵπποις [illegible]
ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται τρίχες, τοῖς δὲ [illegible]
ποις οὔ; Ἢ διότι τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις ἐστὶ [illegible]
μέρος τῆς σαρκὸς, ἀνθρώπῳ δὲ καθάπερ τὸ [illegible]
σαρκός; Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς τὸ ἐπιπολῆς καταψυχ[illegible]
στερεώτερον γίνεσθαι· καθάπερ τῶν ἑφθῶν [illegible]
αἱ γραῖαι καλούμεναι. Ἐπεὶ οὖν κἀκεῖναί εἰσι [illegible]
ρον ἑφθὸν, καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου καλούμενον [illegible]
σὰρξ ἂν εἴη. Τραυματισθέντος δὲ ἢ τριβέντος [illegible]
θρώπου μὲν τὴν σάρκα συμβαίνει πυκνοῦσθαι [illegible]
ἠλλοιωμένης τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς οὐ τὴν αὐτ[illegible]
σιν λαμβάνει τὰ τραύματα, ἧπερ καὶ ἐκ γε[illegible]
ἀλλοιωθείσης δ' αὐτῆς μὴ γίνεσθαι ἔτι τὸ ἐξ [illegible]
οὐθὲν ἄτοπον, καθάπερ καὶ ἐκ τῶν ἀλωπεκιῶν [illegible]
μένων· καὶ γὰρ αὗται τῆς ἐπιπολῆς σαρκὸς φ[illegible]
καὶ ἀλλοιώσεις εἰσίν. Τῶν δὲ ὑποζυγίων τρι[illegible]
καὶ ὑγιαζομένων, πάλιν ἀναπληροῦται τὰ γενο[illegible]

τοῦ σώματος, τῶν αὐτῶν μὲν, ἀσθενεστέρων ἐξ ἀρχῆς ἦν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ τὸ δέρμα μέρος ν, γίνοιντό τε ἂν καὶ φύοιντο τρίχες· [ἐκ δέρματος γὰρ φύονται τρίχες·] λευκαὶ δὲ φύονται, διὰ τὸ, δέρμα ἀσθενέστερον γεγονέναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ευκὴν ἀσθενεστάτην εἶναι τρίχα. — 30. Διὰ τί ν τοῖς ἄλλοις ζώοις διαμένει ὁμοίως τὰ δίδυμα, α καὶ ἄρσενα ὄντα· ἐν δὲ τοῖς ἀνθρώποις, οὔ; ὅτι ἀσθενῆ μάλιστα τὰ δίδυμα· μονοτόκον γὰρ · ἐν δὲ τοῖς διδύμοις παρὰ φύσιν, τὸ θῆλυ γίαι καὶ ἄῤῥεν. Ὥστε ὃ μάλιστά ἐστι παρὰ φύσιν, καὶ ἀσθενέστατον. — 31. (Cf. sup. 29.) Διὰ τί ιὲν ἵπποις καὶ τοῖς ὄνοις ἐκ τῶν οὐλῶν φύονται · τοῖς δὲ ἀνθρώποις, οὔ; Ἢ διότι ἡ οὐλὴ κωλύει ν πύκνωσιν; ἢ διὰ τὸ φθείρειν τὴν τροφήν; Τοῖς ῦν ἀνθρώποις παντελῶς κωλύει, διὰ τὴν ἀσθέ- τῆς τριχός· τοῖς δὲ ἵπποις οὐκ ἐκώλυσε· διέρε δέ. — 32. (Cf. sup. 28.) Διὰ τί τοῖς ζώοις ἄρ-όδες; Ἢ ὅτι παντὸς μὲν τοῦ κινουμένου, ἀνάγκη μεῖν; συνέβαινε δὲ, περιττῶν ὄντων, μὴ γίνεσθαι · ὅπερ κατὰ τὴν ἀντιστοιχίαν τῶν ποδῶν ἦν ἡ ς. — 33. Διὰ τί ἐλάττω χρόνον τὰ ζῶα καθεύ- ἢ ἐγρήγορεν, οὐ συνεχῶς δέ; Ἢ διὰ τὸ μὴ ἅμα ν πέττεσθαι τὴν περίττωσιν; [ἀλλ' ὅταν τι πε-κουφισθὲν διεγείρεται· καὶ πλεονάκις δὲ ἐγείρε- ὅσοις ψυχρὸς ὁ τόπος ὁ πέττων ἐστὶ τὴν περίτ-.] Ταχὺ γὰρ παύεται καὶ πολλάκις· ἡ δὲ διά-ς, ἔγερσίς ἐστιν. Ἡδὺ δὲ εἰκότως διὰ τὸ αυσιν εἶναι φαίνεται. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα χρόνον ἡ ἀνάπαυσις γίνεται τῶν κατὰ φύσιν ν· οὐδ' εἰ τὸ ἐσθίειν ἥδιον τοῦ μὴ, ὅμως πλείω ον ἐσθίουσιν ἢ ἀσιτοῦσι. — 34. Διὰ τί τῶν ζώων έν, εὐθὺς ἀκολουθεῖ τοῖς γεννήσασι· τὰ δ', ὀψέ, ἄνθρωπος· ἢ μόλις, ἢ οὐδέποτε; Ἢ διότι τὰ ταχὺ ἀπολαμβάνει τοῦ γνωρίζειν· τὰ δ', ὀψέ; ὰ μὲν, ἀναίσθητα τοῦ ὠφελοῦντος· τὰ δὲ, ἔχει αἴ-ιν. Ὅσα μὲν οὖν ἔχει ἄμφω ταῦτα, (λέγω δ', καὶ αἴσθησιν τοῦ ὠφελοῦντος, καὶ ἐπιτέλεσιν τοῦ τος) ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ μὴ ἄμφω, οὐ ποιεῖ τοῦτο. ὰρ δύνασθαι καὶ μὴ αἰσθάνεσθαι. — 35. Διὰ τί λευ-γίνεται τοῖς ἄλλοις ζώοις; Πότερον ὅτι τοῖς μὲν ἀλ-νόσημα, τοῖς δὲ ἀνθρώποις οὐ γίνεται διάλευκα τὰ ατα καὶ αἱ τρίχες αὐτῶν; Ἀλλ' ὅμως ἀπορήσειεν ἂν ιὰ τί ὕστερον οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐκ γενετῆς ἡ ποικιλία. ι τὰ δέρματα τῶν ἄλλων ζώων σκληρὰ, ἄνθρωπος δὲ λεπτοδερμότατον; ἡ δὲ λεύκη, πνεύματός ἐστιν ἔκ-ς, ὃ κωλύεται διὰ τὴν πυκνότητα ἐξιέναι τοῖς ἄλλοις ς τοῦ δέρματος. — 36. Διὰ τί ἐν μὲν τῇ λεύκῃ αὶ γίνονται· ὅπου δὲ πολιαὶ, οὐκ ἀεὶ λεύκη; Ἢ αἱ τρίχες ἐκ τοῦ δέρματός εἰσιν; ἡ δὲ πολιὰ, ὥσ-σαπρότης τις τῶν τριχῶν ἐστιν. Ὅταν μὲν οὖν έρμα κάμνῃ, ἀνάγκη καὶ τὴν τρίχα ἐξ ἐκείνου κά-ν· ὅταν δὲ ἡ θρὶξ, οὐκ ἀνάγκη τὸ δέρμα. — 37. τί τῶν ζώων, τὰ μὲν χαλεπά ἐστι μετὰ τὸν τόκον, κύων καὶ ὗς· τὰ δὲ, οὐδὲν ἐπιδήλως, οἷον γυνὴ, βατον; Ἢ ὅτι ὅσα μὲν περιττωματικὰ, πρᾶα· ρχεται γὰρ ἐν τῷ τόκῳ τὰ λυποῦντα. Ὅσοις δὲ τῶν εὖ ἐχόντων γίνεται ἡ ἀφαίρεσις, ταῦτα ἐξα-ίνεται καὶ χαλεπά ἐστι. Ὥστε καὶ ἰσχνότης ποιεῖ τὴν ἕξιν τὴν ὀργήν. Ὥσπερ καὶ αἱ ἀλεκτορίδες τεκοῦσαι χαλεπαὶ, ἀλλ' ἐπωάζουσαι, διὰ τὴν ἀσι-ν. — 38. Διὰ τί εὐνοῦχοι, τὰ μὲν ἄλλα εἰς τὸ θῆλυ φθειρόμενοι μεταβάλλουσι; καὶ γὰρ φωνὴν θηλυκὴν ἴσχουσι, καὶ ἀμορφίαν, καὶ ἀναρθρίαν· καὶ οὕτω σφόδρα μεταπίπτουσιν, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις τὰ ἐκτεμνόμενα. Ἐναντίως δ' οἱ ταῦροι καὶ οἱ κριοὶ τὰ κέρατα ἴσχουσι· διότι καὶ τὰ θήλεα ἐναντίως αὐτῶν ἔχει. Διὸ οἱ μὲν μείζω ἐκτεμνόμενοι ἴσχουσιν· οἱ δὲ ἐλάττω, ἀνίσχυροί εἰσι. Τὸ δὲ μέγεθος μόνον οἱ εὐνοῦχοι εἰς τὸ ἄῤῥεν μεταβάλλουσι· μείζους γὰρ γίνονται. Ἔστι δὲ τοῦτο τοῦ ἄῤῥενος· τὰ γὰρ θήλεα, ἐλάττω ἐστὶ τῶν ἀῤῥένων. Ἢ οὐδὲ τοῦτο εἰς τὸ ἄῤῥεν, ἀλλ' εἰς τὸ θῆλυ; οὐ γὰρ εἰς πᾶν τὸ μέγεθος, ἀλλ' εἰς τὸ μῆκος μόνον· τὸ δὲ ἄῤῥεν καὶ εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος. Τότε γὰρ τετελείωται. Ἔτι δὲ ὡς ἔχει τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄῤῥεν, οὕτως αὐτοῦ τοῦ θήλεως ἡ παρθένος πρὸς τὴν γυναῖκα. Ἡ μὲν γὰρ, ἤδη γενναία· ἡ δὲ, οὔ. Εἰς τὴν τούτων οὖν μεταβάλλει. Ἐπὶ μῆκος γὰρ ταύταις ἡ αὔξησις. Διὸ καὶ Ὅμηρος ἐν·

μῆκος δ' ἔπορ' Ἄρτεμις ἁγνή·

ὡς διὰ τὴν παρθενίαν, ὃ εἶχε, δυναμένης δοῦναι. Οὐκ οὖν εἰς τὸ ἄῤῥεν κατὰ τὸ μέγεθος μεταβάλλει. Οὐ γὰρ εἰς τὸ τέλειον μεταβάλλει. Οἱ δὲ εὐνοῦχοι εἰς μέγεθος τὸ μῆκος ἐπιδιδόασιν. — 39. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἢ ὅλως οὐκ ἴσχουσιν, ἢ ἧττον ἰξίας; Ἢ ὅτι μεταβάλλουσι τὴν φύσιν ἐν τῇ ἐκτμήσει εἰς τὰ ἄγονα; τοιαῦτα δὲ παῖς καὶ γυνή· ὧν οὐδέτερον ἔχει ἰξίας· εἰ μή τι σπάνιον ἡ γυνή. — 40. Διὰ τί μᾶλλον ἄνθρωπος πολλὰς φωνὰς ἀφίησι· τὰ δὲ ἄλλα, μίαν, ἀδιάφορα ὄντα τῷ εἴδει· καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μία φωνὴ, ἀλλὰ διάλεκτοι πολλαί. — 41. Διὰ τί δὲ αὐτὴ ἄλλη, τοῖς δὲ ἄλλοις οὔ; Ἢ ὅτι, οἱ μὲν ἄνθρωποι γράμματα πολλὰ φθέγγονται· τῶν δὲ ἄλλων τὰ μὲν, οὐδέν· ἔνια δὲ, δύο ἢ τρία τῶν ἀφώνων; ταῦτα δὲ ποιεῖ μετὰ τῶν φωνηέντων τὴν διάλεκτον. Ἔστι δὲ ὁ λόγος, οὐ τὸ τῇ φωνῇ σημαίνειν, ἀλλὰ τοῖς πάθεσιν αὐτῆς, καὶ μὴ ὅτι ἀλγεῖν χαίρει. Τὰ [δὲ] γράμματα, πάθη ἐστὶ τῆς φωνῆς. Ὁμοίως δὲ οἵ τε παῖδες καὶ τὰ θηρία δηλοῦσιν· οὐ γάρ πω οὐδὲ τὰ παιδία φθέγγονται τὰ γράμματα. — 42. Διὰ τί μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος γίνεται ἰσχνόφωνον; Πότερον ὅτι καὶ ἐνεόν; ἡ δὲ ἰσχνοφωνία, ἐνεότης ἐστίν. Ἀλλὰ δὴ καὶ οὐδ' ὅλως πεπλήρωται τοῦτο τὸ μόριον. Ἢ ὅτι κοινωνεῖ μᾶλλον λόγου· τὰ δ' ἄλλα, φωνῆς; ἔστι δὲ ἰσχνοφωνία, οὐ κατὰ τὸ ὄνομα ἓν, ἢ οὐ συνεχῶς διεξιέναι. — 43. Διὰ τί ἄνθρωπος γίνεται ἐκ γενετῆς χωλὸς μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; [Πότερον ὅτι ἰσχυρὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ σκέλη τῶν ζώων;] ὀστώδη γὰρ καὶ νευρώδη, καὶ τετράποδα καὶ ὄρνιθες ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι, σαρκώδη. Διὰ τὴν ἁπαλότητα οὖν θᾶττον πηροῦνται ἐν τῇ κινήσει; Ἢ διότι μόνον τῶν ζώων πολλοὺς ἔχει χρόνους τῆς γενέσεως; καὶ γὰρ ἑπτάμηνα καὶ ὀκτάμηνα, καὶ δεκάμηνα γίνεται· τοῖς δ' ἄλλοις εἷς χρόνος τῆς τελειώσεως γέγονεν οὐ διατρίψας· τοῖς δ' ἀνθρώποις πολὺς ὁ χρόνος γίνεται τῆς ἐν πλήθει διατριβῆς. Ὥστε κινουμένων διὰ τὸ ἁπαλὰ εἶναι, καὶ θραύεται τὰ ἀκρωτήρια ἐν τῷ πλείονι χρόνῳ πλείω. — 44. Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι ἑλκώδεις τὰς κνήμας ἔχουσι καὶ σατρούς; Πότερον ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες· οἱ δ' εὐνοῦχοι, γυναικικοί; Ἢ τοῦτο μὲν συμβέβηκεν· αἴτιον δὲ καὶ ταῖς γυναιξὶν, ὅτι ἡ θερμότης κάτω ὁρμᾷ. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ γυναικεῖα. Διὸ οὐδὲ οἱ εὐνοῦχοι οὐδὲ γυναῖκες δασεῖς γίνονται, διὰ πολλὴν ὑγρότητα. — 45. Διὰ τί τῶν ζώων οὐθὲν λιθιᾷ, ἀλλ' ἢ ἄνθρωπος; Ἢ ὅτι τῶν μὲν ὑποζυγίων καὶ τῶν πολυωνύχων οἱ πόροι τῆς κύστεως εὐρεῖς εἰσιν; ὅσα δὲ μὴ τὸ

πρῶτον, ὕστερον δὲ ζωοτοκεῖ ἐν αὑτοῖς, οἷον ἔνιοι τῶν ἰχθύων· τούτων δὲ οὐδὲν κύστιν ἔχει, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη συνθλίβεται ὑπόστασις, οἷον καὶ τοῖς ὄρνισιν· ὥστε ταχὺ καὶ διεξέρχεται κατὰ τὴν ἕδραν. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, κύστιν τε ἔχει, καὶ στενὸν τὸν καυλὸν, ὡς κατὰ μέγεθος. Διὰ μὲν οὖν τὸ ἔχειν τοῦτο τὸ μόριον, συμθλίβεται τὸ γεῶδες εἰς τὴν κύστιν· (διὸ καὶ χρώζονται αἱ ἀμίδες ὑπ' αὐτοῦ) διά τε τὴν θερμότητα τοῦ τόπου συμπέττεται καὶ παχύνεται μᾶλλον. Ἐμμένει δὲ καὶ αὐξάνεται, διὰ τὴν στενότητα τοῦ οὐρητῆρος. Οὐ γὰρ δυνάμενα τὰ γεώδη ὑποστήματα ῥᾳδίως ὑπεξιέναι, πρὸς ἄλληλα ὑποστρεφόμενα, γίνεται λίθος. — 46. Διὰ τί οὐκ ἐρεύγεται τὰ ὑποζύγια, οὐδὲ οἱ βόες καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐδὲ οἱ ὄρνιθες; Ἢ διὰ ξηρότητα τῆς κοιλίας; ταχὺ γὰρ ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν καὶ διηθεῖται. Ἐμμένοντος δὲ καὶ πνευματουμένου, γίνεται ὁ ἐρευγμός. Τοῖς δὲ λοφούροις, διὰ μῆκος τοῦ αὐχένος, εἰς τὸ κάτω ὁρμᾷ τὸ πνεῦμα· διὸ καὶ ἀποψοφοῦσι μάλιστα. Οἱ ὄρνιθες δὲ, καὶ τὰ κερατοφόρα, οὐ ποιεῖ οὐδέτερον. Οὐδὲ ἐρεύγονται δὲ ὅσα μηρυκάζει, διὰ τὸ πολλὰς ἔχειν κοιλίας, καὶ τὸν καλούμενον κεκρύφαλον. Διὸ πολλῶν οὖν γίνεται καὶ ἄνω καὶ κάτω τῷ πνεύματι ἡ πορεία· καὶ φθάνει ἀναλισκόμενον τὸ ὑγρὸν, πρὶν ἐκπνευματωθῆναι, καὶ ποιῆσαι ἢ ἐρυγεῖν, ἢ ψοφῆσαι. — 47. Διὰ τί, ὅσα μὲν ἥμερα τῶν ζώων, ἔστι πάντως καὶ ἄγρια· ὅσα δὲ ἄγρια, οὐ πάντως ἥμερα· καὶ γὰρ ἄνθρωποί που φαίνονται ἄγριοι ὄντες, καὶ κύνες ἐν Ἰνδοῖς, καὶ ἵπποι ἄλλοθι· ἀλλ' οὐ λέοντες ἥμεροι, οὐδὲ παρδάλεις, οὐδ' ἔχεις, οὐδ' ἄλλα πολλά; Ἢ ὅτι ῥᾷον τὸ φαῦλον καὶ γενέσθαι ἐξ ἀρχῆς, καὶ μεταβαλεῖν εἰς αὐτό; ἡ γὰρ φύσις, οὐχ ἡ πρώτη, ἀλλ' ἡ ἐν τέλει, ἐργώδης τυχεῖν εὐθύς. Διὸ πάντα καὶ τὰ ἥμερα, ἄγρια γίνονται τὸ πρῶτον μᾶλλον, ἢ ἥμερα· οἷον παιδίον ἢ ἀνὴρ, παμφάγον, καὶ τῷ θυμῷ ζῶν· ἀλλὰ ἀσθενέστερα. Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῆς τέχνης τῶν ἔργων, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν τῆς φύσεως ἔργων. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων πάντ' ἐστὶ φαύλως εἰργασμένα, καὶ πλείω τὰ φαῦλα, κλίνη, καὶ ἱμάτιον, καὶ ἄλλο ὁτιοῦν. Καὶ ὃ μὲν ἐστι καλὸν, λαβεῖν ἐστιν ἅπαν καὶ φαῦλον· ὃ δὲ φαῦλον, οὐ πᾶν καὶ καλόν· οἷον εἴ τις ἐπὶ τῶν ἀρχαίων γραφέων καὶ ἀνδριαντοποιῶν σκοπεῖ τὰ ἔργα· οὐ γὰρ ἦν πώποτε οὐδαμῆ γραφὴ σπουδαία, οὐδὲ ἀνδριάς· φαῦλα δὲ ἦν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ φύσις, φαῦλα μὲν πάντα ποιεῖ, καὶ πλείους καὶ πλείω· σπουδαῖα δὲ ἐλάττω, καὶ οὐ πάντα δύναται. Τὸ δὲ ἥμερον, βέλτιον· τὸ δὲ ἄγριον, φαῦλον. Φύσει δὲ οὐ τῇ ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἐφ' ἣν οἶμαι ῥᾷον, ποιεῖ σπουδαῖα καὶ ἥμερα. Τὰ δὲ ἐναντία, ἢ οὐδέποτε, ἢ μόλις, καὶ ἔν τισι τόποις, καὶ ἐν χρόνοις, ἢ ἀρτίου, ἢ ποτὲ ἔν τινι κράσει τοῦ ὅλου, γίνονται ἥμερα τὰ ζῶα πάντα· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν πάντων ἐστίν· ὅσα μὲν [γὰρ] ἥμερα, καὶ ἄγρια· οὐ πάντα δὲ δύναται ἡμεροῦσθαι, ἀλλ' ὅμως εἰσὶν ἐν ἰδίᾳ χώρᾳ πρὸς πολλὰ ἰδίως ἐχούσῃ· ὥστε ἠμελημένα καὶ ἄγρια, κρείττω καὶ ἡμερώτερα φύεσθαι, τῶν ἐν ἄλλῃ γεωργουμένων. — 48. Διὰ τί τοῖς μὲν ἀνθρώποις οἱ ὀμφαλοὶ μεγάλοι γίνονται, τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις οὐ φανεροί; Ἢ διότι τοῖς μὲν διὰ το πολὺν χρόνον εἴσω μένειν ἀναφαίνονται, καὶ εὐθὺ τείνονται· ὅλον δ' ἐπανοιδοῦσι τὰ ἕλκη; διὸ ἔνιοι τῶν ὀμφαλῶν καὶ αἰσχίους εἰσίν· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ἀτελὴς ἐξέρχεται· ὥστε ἔφυγροι καὶ ἄναιμοι οἱ ὀμφαλοὶ ἀκολουθοῦσιν. Ὅτι δὲ τὰ μὲν, τετελειωμένα, τὰ δὲ, ἀτελῆ ἐξέρχεται, σημεῖον, ὅτι τὰ μὲν εὐθὺς δύναται ζῆν, τὰ δὲ [illegible] ἐπιμελείας δεῖται. — 49. Διὰ τί τὰ μὲν τῶν ζώων [illegible] ὀχεύεται, τὰ δὲ, πολλάκις· καὶ τὰ μὲν, ὥρᾳ [illegible] δ', ὅτε ἔτυχεν· ἄνθρωπος μὲν ἀεὶ, τὰ δὲ [illegible] πολλάκις· καὶ ὗς μὲν ἄγριος, ἅπαξ· ἥμερος δὲ [illegible] λάκις; Ἢ διὰ τὴν τροφὴν, καὶ ἀλέαν, καὶ [illegible] πλησμονῇ γὰρ κύπρις. Ἔπειτα τὰ αὐτὰ ἄλλοθι [illegible] ἅπαξ τίκτει, ἄλλοθι δὲ πλεονάκις· οἷον τὰ [illegible] ἐν Μαγνησίᾳ καὶ Λιβύῃ τίκτει δίς. Τὸ δ' [illegible] ἡ πολυχρονία τοῦ τόκου· οὐ γὰρ ἐπιθυμεῖ [illegible] σθῇ, ὥσπερ οὐδὲ τροφῆς, τὰ πλήρη. Τὰ δὲ [illegible] ἧττον ὀχείας ἐπιθυμεῖ, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι [illegible] θαρσιν. — 50. Διὰ τί τῶν ἀνθρώπων οἱ [illegible] ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, βραχύβιοι ὡς ἐπιτοπολὺ [illegible] ὅτι σημεῖον τοῦ τὸ ὀστοῦν πυκνὸν εἶναι; ὡς [illegible] φαλος ἀσθενὴς οὐκ εὐπνοῶν· ὥστε ὑγρὸς ὢν [illegible] σιν, ταχὺ σήπεται. Καὶ γὰρ τὰ ἄλλα μὴ [illegible] καὶ ἀπατμίζοντα. Διὸ καὶ ἄνθρωπος τὴν [illegible] δασύτατον, καὶ τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος μακρο[illegible] διὰ τὰς ῥαφάς. Δεῖ δὲ ἰδεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — [illegible] Διὰ τί δὲ, ὅσοι τὴν διὰ τῆς χειρὸς τομὴν ἔχ[illegible] ὅλης, μακροβιώτεροι; Ἢ διότι τὰ ἄναρθρα, [illegible] βιώτατα, ὡς τὰ ἔνυγρα; εἰ δὲ τὰ ἄναρθρα βρ[illegible] δῆλον ὅτι τὰ ἠρθρωμένα τοὐναντίον. Τοια[illegible] ὧν καὶ τὰ φύσει ἄναρθρα, μάλιστα ἤρθρω[illegible] δὲ χειρὸς τὸ εἴσω, ἀναρθρότατον. — 52. Διὰ [illegible] ζώων ἄνθρωπος, ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέ[illegible] Ἢ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ [illegible] γίνεται, ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι συμβαίνει πᾶσι. — [illegible] Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος μάλιστα καπνίζεται; [illegible] μάλιστα δακρύει· ἡ δὲ κάπνισις μετὰ δακρύου. — [illegible] τί ἵππος ἵππῳ χαίρει καὶ ἐπιθυμεῖ, ἄνθρωπος [illegible] θρώπῳ, καὶ ὅλως δὲ τὰ συγγενῆ τοῖς συγγενέσι [illegible] ὁμοίοις; Οὐ [γὰρ] δὴ ὁμοίως, ὅτι σὺ ζῷον καλόν [illegible] δὲ ἐπιθυμία, τοῦ καλοῦ· ἔδει οὖν τὸ καλὸν [illegible] εἶναι. Νῦν δὲ μᾶλλον λύπαις κάλλος, [illegible] καὶ τὸ ἡδύ. Οὐδὲ πᾶσα ἡ ἡδονὴ, ἢ τὸ καλὸν, [illegible] οἷον φαγεῖν ἐστιν ἥδιον ἑτέρῳ, καὶ ἀφροδισιάζειν [illegible] Διότι μὲν οὖν ἕκαστον τῷ συγγενεῖ μιγνύμενον, [illegible] λιστα καὶ ἥδιστα ἀφροδισιάζει, ἄλλο πρόβλημα. [illegible] δὲ καὶ κάλλιστον, οὐκέτι ἀληθές· ἀλλὰ ἡμεῖς [illegible] τὴν συνουσίαν ἡδὺ, ὅτι ὃ μὲν καλὸν, ὅτι ἐπιθυ[illegible] χαίρομεν ὁρῶντες. Καίτοι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων [illegible] μιῶν ἔχει ὁμοίως. Διψῶντες γὰρ, ἥδιον ὁρῶσι τὸ [illegible] μὲν οὖν πρὸς χρείαν τινὰ καλὸν, οὗ καὶ μάλιστα [illegible] θυμοῦμεν, τοῦτο δοκεῖ ἥδιστον εἶναι· τὸ δὲ καθ' [illegible] οὐκέτι οὕτως. Σημεῖον δὲ τούτου· δοκοῦσι γὰρ [illegible] καὶ ἄνδρες καλοὶ εἶναι, πρὸς τὴν συνουσίαν βλέποντες [illegible] οὖν οὕτως, ὥστε καὶ ἡσθῆναι ὁρῶσι μᾶλλον τὴν [illegible] συνουσίαν; Οὐδέν γε κωλύει, εἰ μὴ ἐπιθυμοῦντες [illegible] χοιμεν. Οὕτω δὲ πόμα κάλλιον. Εἰ γὰρ διψῶντες [illegible] τύχοιμεν, ἥδιον ὀψόμεθα. — 55. Διὰ τί ποτε τοῦ μὲν ἀν[illegible] θρώπου τὰ ἔμπροσθεν δασύτερα τῶν ὄπισθεν [illegible] τῶν δὲ τετραπόδων τὰ ὄπισθεν; Ἢ ὅτι πάντα τὰ [illegible] ποδα, τὰ ἔμπροσθεν ἔχει δασύτερα; οἱ γὰρ ὄρνιθες [illegible] τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς ἀνθρώποις ἔχουσι. [illegible] ἀσθενέστερα μᾶλλον ἀεὶ σκεπάζειν ἡ φύσις [illegible] ἀσθενὲς δὲ ἕκαστόν ἐστι τινὰ τρόπον· τῶν δὲ τετρα[illegible] πόδων ἁπάντων, τὰ ὄπισθεν ἀσθενέστερά ἐστι [illegible] ἔμπροσθεν, διὰ τὸν τόπον. Ὑπὸ γὰρ τῶν ψυχ[illegible] καυμάτων, μᾶλλον δυνατά ἐστι πάσχειν· τῶν δ' ἀν[illegible] θρώπων τὰ ἔμπροσθεν ἀσθενέστερά ἐστι, καὶ τὰ [illegible] πέπονθεν. — 56. (Cf. 20.) Διὰ τί ἄνθρωπος τῶν ζώων [illegible]

ον πτάρνυνται; Ἢ ὅτι καὶ κορυζῶσι μάλιστα; τοῦ-
δ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι τοῦ θερμοῦ ὄντος περὶ τὴν
ίαν, καὶ πεφυκότος ἄνω φέρεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις
, ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορά ἐστιν ἐπὶ τοὺς
ς· ἐντεῦθεν δὲ ἐξ ἀνακλάσεως σχιζόμενον, τὸ μὲν
ὸν τράχηλον καὶ τὴν κεφαλὴν φέρεται αὐτοῦ τὸ
ς τὴν ῥάχιν καὶ τὴν ὀσφὺν, διὰ τὸ ἐπὶ τῆς αὐτῆς
ας εἶναι πάντα ταῦτα, καὶ παρὰ τὴν βάσιν. Φε-
ον δὲ ὁμοίως τὸ σῶμα, καὶ τὰ ὑγρὰ μερίζει εἰς
ὁμαλῶς. Ἕπεται γὰρ τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ· διὸ
πάνυ κορυζᾷ τὰ τετράποδα ζῶα, οὐδὲ πτάρνυ-
γὰρ πταρμὸς, ἡ πνεύματος ἀθρόου φορά ἐστιν,
ν ἐξατμιζόντων τι μᾶλλον τοῦ σώματος· ἢ ὑγρῶν
των. Διὸ πρὸ τῶν καταῤῥόων γίνεται, ἃ [οὐ]
ίνει τοῖς ἄλλοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν τοῦ θερμοῦ
ν ὁμαλίζειν [ἐν] αὐτῷ εἰς τὸ πρόσθεν καὶ ὄπισθεν·
ὲ ἀνθρώπου πρὸς ὀρθῇ πεφυκότος τῇ βάσει,
περ τὰ φυτὰ, συμβαίνει τοῦ θερμοῦ φορὰν ἐπὶ
κεφαλὴν γίνεσθαι πλείστην καὶ σφοδροτάτην·
μενόν τε ἐνταῦθα, ἀραιοῖ καὶ θερμαίνει τοὺς περὶ
πόρους. Ὄντες δὲ τοιοῦτοι, δεκτικοὶ γίνονται
γρῶν μᾶλλον, ἢ οἱ κάτω τῆς καρδίας πόροι.
οὖν συμβῇ ἐξυγρανθῆναι μᾶλλον τοῦ δέοντος
καταψυγῆναι, ἔξωθεν συμβαίνει τὸ θερμὸν, τρο-
ς ἔχον καὶ συστελλόμενον ἐντὸς, αὔξεσθαι· αὐ-
ενον δὲ, φέρεσθαι ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ τοὺς ἐν
πόρους· εἰς οὓς ἀκολουθοῦντα τὰ ὑγρὰ, ὄντα
καὶ ἄπεπτα, πληροῖ αὐτοὺς, καὶ τοὺς καταῤ-
ποιεῖ, καὶ πταρμοὺς ὁμοίως. Ἐν γὰρ ταῖς ἀρχαῖς
καταῤῥόων, τὸ θερμὸν προαναφερόμενον τοῦ
ῦ, καὶ πνευματοῦν τοὺς πόρους, τῇ τ' ἐκβολῇ τοῦ
ατος τοὺς πταρμοὺς ποιεῖ, καὶ τῇ πρὸ τῶν
ν ἀναγωγῇ, ἅ ἐστι λεπτὰ καὶ δριμέα. Διὸ καὶ
βαίνει μετὰ τῶν τῆς κορύζης πταρμῶν, ὑδατώδη
ράττεσθαι. Πάντων δὲ τούτων ὁρμησάντων, τὰ
ῇ καὶ πύθος ἔχοντα ὑγρὰ, ὑφίσταται αὐτοῖς,
μφράττει τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν ῥῖνα
ς. Ὀγκηρότερα γὰρ γινόμενα, καὶ διατείνοντα,
τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόνους. Σημεῖον δὲ,
ὶ ἐκτὸς, ἢ δι' αὐτῶν πνεῦμα ἀφεῖσθαι. Διὸ
πτάρνυνται, οὔτε ὀσφραίνονται, οἱ κορυζῶντες.
ἄνευ κορύζης γινόμενοι, διὰ μὲν τὰς αἰτίας αἱ-
γίνονται· μικρὰς δὲ καὶ ἐλαφρὰς ἀρχὰς λαβόν-
Ὥστε συναχθέντα τὰ ὑγρὰ τῷ θερμῷ, ἐκπνευ-
μενα ὑπ' αὐτοῦ δι' ὀλιγότητα, εἰςπίπτει κατὰ
ῖνας. Ποιεῖ δὲ τὸν ψόφον τοῦ πνεύματος, οὐχ
ἡ βία τῆς φορᾶς, ἢ τὸ πλῆθος αὐτοῦ. Ἐνε-
ος γὰρ τοῦ θερμοῦ πρὸς ὀρθὴν, πρὸς τὸν ἐγκέ-
ν, καὶ προςπεσόντος αὐτῷ, ἀνακλᾶται ἐπὶ τὰς
, διὰ τὸ τοὺς ταύτῃ πόρους ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ ἐγ-
λου διατείνειν. Παρὰ φύσιν οὖν τῆς ἐκτὸς κλά-
φορᾶς γινομένης ἐπὶ τὰς ῥῖνας τῷ πνεύματι,
ρὰν συμβαίνει γίνεσθαι· διὸ ποιεῖ τοὺς ψόφους.
δὲ ἄλλων ζώων συμβαίνει μάλιστα κορυζᾶν τοὺς ὄρ-
ς, διὰ τὸ μάλιστα ὁμοιόσχημον εἶναι ἀνθρώπῳ·
δὲ ἢ ἄνθρωπος πάσχει αὐτὸ, ὅτι τὰ πολλὰ
ἔχει τὴν κεφαλὴν, διὰ τὸ τὴν νομὴν ἀπὸ τῆς γῆς εἶ-
— 57. Διὰ τί τὰ θαλάττια ζῶα τῶν ἐν τῇ γῇ
ο καὶ εὐτραφέστερά ἐστιν; Ἢ ὅτι ὁ ἥλιος κατα-
νῶν τὰ περιέχοντα τὴν γῆν ἀφαιρεῖται τὴν τρο-
διὸ καὶ τὰ κατακεκλεισμένα εὐτραφέστερά ἐστι.
των οὖν τούτων ἀπήλλακται τὰ θαλάττια ζῶα.
8. Διὰ τί ποτε τὰ μὲν ἄλλα ζῶα, πλεονάκις τὴν ξη-
ρὰν τροφὴν ἢ τὴν ὑγρὰν προσάγεται· ὁ δὲ ἄνθρωπος,
τὴν ὑγρὰν ἢ τὴν ξηράν; Ἢ ὅτι φύσει ὁ ἄνθρωπος
θερμότατον; Πλείστης οὖν καταψύξεως δεῖται. — 59.
Διὰ τί οἱ εὐνοῦχοι οὐ γίνονται φαλακροί; Ἢ ὅτι πολὺν
ἔχουσι τὸν ἐγκέφαλον; Τοῦτο δὲ συμβέβηκεν αὐτοῖς,
διὰ τὸ μὴ συγγίνεσθαι ταῖς γυναιξίν. Ἡ γὰρ γονή
ἐστιν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα [διὰ τῆς ῥάχεως.]
Διὰ τοῦτο οὖν δοκοῦσι καὶ οἱ βόες οἱ ἐκτομίαι μεγά-
λα τὰ κέρατα ἔχειν, ὅταν ἐκτμηθῶσι. Δοκεῖ δὲ ἡ
αὐτὴ αἰτία εἶναι, ὅτι καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες
οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 60. Διὰ τί τὰ μὲν εὐθὺς δύ-
νανται δι' αὐτῶν τρέφεσθαι μετὰ τὴν γένεσιν· τὰ δὲ,
οὔ; Ἢ ὅσα ὀλιγοχρονιώτερα τῶν μνήμης δεκτικῶν;
Διὸ ἅπαντα καὶ τελευτᾷ θᾶττον. — 61. Διὰ τί ποτε
ὁ μὲν ἄνθρωπος, πλείω τὴν ὑποχώρησιν ποιεῖται τῆς
ξηρᾶς τὴν ὑγράν· οἱ δὲ ἵπποι καὶ οἱ ὄνοι, τὴν ξηράν;
Ἢ διότι ταῦτα μὲν τὰ ζῶα, πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται
τῇ ξηρᾷ· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὑγρᾷ μᾶλλον ἢ τῇ ξηρᾷ;
πᾶσα δὲ περίττωσις, ἀπὸ τῆς τροφῆς ἐστί· καὶ ἀπὸ
τῆς πλείονος πλείων. Τὰ μὲν οὖν τῇ ὑγρᾷ μᾶλλον,
τὰ δὲ τῇ ξηρᾷ πλείονι τῇ τροφῇ χρῆται· διότι τὰ μὲν
τῶν ζώων ἐστὶ φύσει ξηρά, τὰ δὲ ὑγρά. Τὰ μὲν
οὖν τῇ φύσει ξηρὰ, τῆς ὑγρᾶς μᾶλλον ἐπιθυμεῖ·
(ταύτης γὰρ ἐνδεέστερά εἰσι) τὰ δὲ τῇ φύσει ὑγρά,
τῆς ξηρᾶς· ταύτης γὰρ ἐνδεέστερα καθέστηκεν.
— 62. Διὰ τί ὄρνιθες καὶ ἄνθρωποι καὶ τῶν ζώων
τὰ ἀνδρεῖα, σκληρότερα; Ἢ ὅτι ὁ θυμὸς μετὰ θερ-
μότητος; ὁ γὰρ φόβος, κατάψυξις. Ὅσων οὖν τὸ
αἷμα ἔνθερμόν ἐστι, καὶ ἀνδρεῖα καὶ θυμοειδῆ· τὸ δὲ
αἷμα, τροφή. Ὅσα δὲ θερμῷ ἄρδεται τῶν φυομένων,
σκληρότερα πάντα. — 63. Διὰ τί τέρατα τίκτουσι μά-
λιστα τὰ τετράποδα τὰ μὴ μεγάλα· ἄνθρωπος δὲ, καὶ
τὰ μεγάλα, ἧττον, οἷον ἵπποι καὶ ὄνοι; Ἢ ὅτι πολύ-
γονα ταῦτα, οἷον κύνες, καὶ ὕες, καὶ αἶγες, καὶ πρό-
βατα, πολὺ μᾶλλον τῶν μεγάλων; ἐκείνων δὲ τὰ μὲν
ὅλως μονοτόκα, τὰ δὲ ὡς ἐπιτοπολύ. Τὰ δὲ τέρατα
γίνονται, ἐπαλλαττόντων τῶν σπερμάτων ἀλλήλοις, καὶ
συγχεομένων ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς γονῆς, ἢ ἐν τῇ μίξει τῇ
ἐν τῇ ὑστέρᾳ τῆς θηλείας· διὸ καὶ ὄρνιθες αὐτὰ ποι-
οῦσι. Τὰ γὰρ ᾠὰ [δίδυμα] τίκτουσι· τὰ δὲ τέρατα
ἐκ τῶν διδύμων γίνεται, ὧν ἡ λέκιθος τῷ ὑμένι οὐ
διαιρεῖται. — 64. Διὰ τί ἡ κεφαλὴ δασεῖα τῶν ἀν-
θρώπων μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος, καὶ οὐ κατὰ λό-
γον· τοῖς δὲ ἄλλοις ζώοις τοὐναντίον; Ἢ ὅτι καὶ τῶν
ἄλλων, τὰ μὲν, εἰς ὀδόντας ἐκδίδωσι καθ' ὑπερβολὴν
τῆς τροφῆς· τὰ δὲ, εἰς κέρατα· τὰ δὲ, εἰς τρίχας; Ὅσα
μὲν εἰς κέρατα, ἧττον τὴν κεφαλὴν ἔχει δασεῖαν· ἐκεῖ
γὰρ ἀνήλωται· ὅσα δὲ εἰς ὀδόντας, μᾶλλον μὲν τῶν κε-
ρατοφόρων· ἔχει γὰρ λοφίαν· ἧττον δὲ τῶν τοιούτων,
οἷον ὀρνέων. Ἔχουσι γὰρ ταῦτα καὶ τὴν τῶν ἀνθρώ-
πων· ὃ ἐκείνοις πολλαχῇ διὰ πλῆθος, τοῦτο εἰς κε-
φαλὴν ἐκδίδωσιν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲν ἔχει, οὐδὲ πολὺ
οὕτως ὥστε πανταχῇ. — 65. Διὰ τί ἄνθρωπος μόνος
τῶν ζώων πολιὰς ἔχει; Ἢ ὅτι τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ζώων
ῥυάδα τὴν τρίχα ἀνὰ πᾶν ἔτος ἔχει, οἷον ἵππος, βοῦς·
ἔνια δὲ, ῥυάδα μὲν οὐκ ἔχει, βραχύβια δέ εἰσι, καθά-
περ πρόβατον καὶ ἄλλα· οὗ ἡ θρὶξ ὥσπερ οὐ γηρά-
σκουσα, οὐδὲ πολιοῦται. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, οὐδὲ ῥυάδα
ἔχει τὴν τρίχα, μακρόβιόν τέ ἐστιν· ὥστε ὑπὸ τοῦ
χρόνου παλαιοῦται. — 66. Διὰ τί, ὅσοις τὰ ἀπὸ τοῦ
ὀμφαλοῦ κάτω μείζονα, ἢ τὰ πρὸς τὰ στήθη, βραχύ-
βιοι καὶ ἀσθενεῖς; Ἢ ὅτι ἡ κοιλία ψυχρὰ διὰ μικρό-
τητα· ὥστε οὐ πεπτική, ἀλλὰ περιττωματική; οἱ δὲ

οἱ δὲ

τοιοῦτοι, νοσεροί. — 67. *Διὰ τί τὰ μὲν γίνεται τῶν ζώων, οὐ μόνον ἐξ ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ αὐτόματα· τὰ δὲ, ἐξ ἀλλήλων μόνον, οἷον ἄνθρωπος καὶ ἵππος;* Ἢ κᾂν εἰ καὶ μὴ δι' ἑτέρας αἰτίας, ἀλλ' ὅτι τοῖς μὲν ὀλίγος ὁ χρόνος τῆς γενέσεως· ὥστε ἡ γεννητικὴ ὥρα ὑπερτείνει, καὶ ἐνδέχεται γενέσθαι ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν ὡρῶν; τῶν δὲ πολὺ ἡ γένεσις ὑπερτείνει· ἐνιαύσιοι γὰρ, ἢ δεκάμηνοί εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη ἢ μὴ γίνεσθαι, ἢ ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι. — 68. *Διὰ τί τῶν Αἰθιόπων οἱ μὲν ὀδόντες λευκοὶ, καὶ λευκότεροι ἢ οἱ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες, οὐκ ἔτι;* Ἢ οἱ μὲν ὄνυχες, ὅτι καὶ τὸ δέρμα μέλαν, καὶ μελάντερον ἢ τῶν ἄλλων· οἱ δὲ ὄνυχες ἐκ τοῦ δέρματος φύονται. Οἱ δὲ ὀδόντες λευκοὶ διὰ τί; Ἢ ὅτι ἐξ ὧν ὁ ἥλιος τὸ ὑγρὸν ἐξάγει, ἄνευ τοῦ ἐπιβάπτειν λευκαίνεται, οἷον καὶ τὸν κηρόν; τὸ μὲν οὖν δέρμα ἐπιβάπτει, [τοὺς δὲ ὀδόντας οὐκ ἐπιβάπτει,] ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν διὰ τὴν ἀλέαν ἐξατμίζεται ἐξ αὐτῶν. — 69. *Διὰ τί τὰ μὲν, ἀφαιρουμένης τῆς κεφαλῆς, ἀποθνήσκει εὐθὺς, ἢ ταχύ· τὰ δὲ, οὔ;* Ἢ ὅσα ἄναιμα καὶ ὀλιγότροφα, τοῦτο πάσχει; Οὔτε τροφῆς γὰρ δεῖται ταχύ· οὔτε ἐγχεῖται αὐτῶν τὸ θερμὸν ἐν τῷ ὑγρῷ. Ὧν ἄνευ οὐχ οἷόν τε ζῆν τοῖς ἐναίμοις. Τούτοις δὲ οἷόν τέ ἐστιν· ἀπνευστὶ ζῆν γὰρ δύνανται πολὺ μᾶλλον. Ἡ δὲ αἰτία ἐν ἑτέροις εἴρηται.

SECTIO XI.

Ὅσα περὶ φωνῆς.

Διὰ τί τῶν αἰσθήσεων ἐκ γενετῆς μάλιστα τὴν ἀκοὴν πηροῦνται; Ἢ ὅτι ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς εἶναι δόξειεν ἥ τε ἀκοὴ καὶ ἡ φωνή; ῥᾷστα δὲ δοκεῖ διαφθείρεσθαι ἡ διάλεκτος, οὖσα εἶδος φωνῆς, καὶ χαλεπώτατα ἐπιτελεῖσθαι. Σημεῖον δὲ, ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι πολὺν χρόνον ἐνεοὶ ἐσμὲν, εἶτα ὀψέ ποτε ψελλίζομεν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὅλως οὐδὲ λαλοῦμεν οὐδένα, διά τε τὸ τὴν διάλεκτον εὔφθαρτον εἶναι· τὴν [αὐτὴν] δὲ ἀρχὴν ἀμφοτέρων εἶναι, καὶ τῆς διαλέκτου· (φωνὴ γάρ τις καὶ τῆς ἀκοῆς) ὥσπερ καὶ εἰ συμβεβηκότος ῥᾷστα τῶν αἰσθήσεων φθείρεται, καὶ οὐ καθ' αὑτὴν, ἡ ἀκοή. Τεκμήριον δέ ἐστι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων λαβεῖν, ὅτι παντελῶς εὔφθαρτός ἐστιν ἡ ἀρχὴ τῆς διαλέκτου. Λαλεῖ γὰρ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζώων, πλὴν ἀνθρώπου, καὶ οὗτοι δὲ ὀψέ ποτε, καθάπερ εἴρηται. — 2. (Cf. 4.) *Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται;* Ἢ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἐνεοὶ εἶναι; οἱ δὲ ἐνεοὶ λαλοῦσι διὰ τῶν ῥινῶν. Ταύτῃ γὰρ αὐτῶν ἐκπίπτει τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ τῷ στόματι μεμυκέναι. Μεμύκασι δὲ, ὅτι οὐθὲν εἰς φωνὴν χρῶνται τῇ γλώττῃ. — 3. *Διὰ τί μεγαλόφωνοι πάντες εἰσὶν οἱ θερμοὶ τὴν φύσιν;* Ἢ ὅτι ἀνάγκη καὶ ἀέρα πολὺν καὶ ψυχρὸν ἐν τούτοις εἶναι; ἕλκει γὰρ θερμὸν καὶ πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἀέρα, καὶ πλείω τὸ πλεῖον. Ἡ δὲ μεγάλη φωνὴ γίνεται ἐν τῷ πολὺν ἀέρα κινεῖν· καὶ ὀξεῖα, ἐν τῷ ταχέως· βαρεῖα δὲ, ἡ ἐν τῷ βραδέως. — 4. (Sup. 2.) *Διὰ τί οἱ κωφοὶ πάντες διὰ τῶν ῥινῶν φθέγγονται;* Ἢ διὰ τὸ βιαιότερον πνεῖν τοὺς κωφούς; ἐγγὺς γὰρ τοῦ ἐνεοὶ εἶναι εἰσί. Διΐσταται οὖν τῶν μυκτήρων ὁ πόρος ὑπὸ [τοῦ] πνεύματος· οἱ τοιοῦτοι δὲ διὰ ῥινῶν φθέγγονται. — 5. (Cf. 33.) *Διὰ τί εὐηκοώτερα τὰ τῆς νυκτός;* Ἢ ὅτι μᾶλλον ἠρεμία, διὰ τὴν τοῦ θερμοτάτου ἀπουσίαν· διὸ ὡς ἐπιτοπολὺ ἀταρακτότερα· ὁ γὰρ ἥλιος ὁ κινῶν. — 6. (Cf. 20. et 47.) *Διὰ τί πόῤῥωθεν αἱ φωναὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι;* Οἱ γοῦν μιμούμενοι τοὺς σφόδρα πόῤῥω ὄντας καὶ βοῶντας, ὀξὺ φθέγγονται, καὶ ὅμοιον τοῖς ἀπηχοῦσι· καὶ τῆς ἠχοῦς ὀξύτερος φαίνεται ὁ
Ἔστι δὲ πόῤῥω· ἀνακλᾶται γάρ. Οὐκοῦν
μὲν ἐν ψόφῳ τὸ ταχὺ, βραδὺ δὲ τὸ βαρὺ,
τέρας πόῤῥωθεν φαίνεσθαι τὰς φωνάς. Τὰ
φερόμενα πάντα, βραδύτερον φέρεται, ὅσῳ
τῆς ἀρχῆς πλεῖον, καὶ τέλος πίπτει. Πότερ
οἱ μιμούμενοι ἀμενηνῇ τῇ φωνῇ μιμοῦνται,
πτὴν τὴν πόῤῥωθεν φωνήν; λεπτὴ δὲ βαρεῖα
Οὐδὲ μικρὸν καὶ ἀμενηνὸν φθέγγεσθαι βαρ
ὀξὺ ἀνάγκη. Ἢ οὐ μόνον οἱ μιμούμενοι
μιμοῦνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ψόφοι αὐτοὶ ὀξύτεροι
ται; Αἴτιον δὲ, ὅτι ὁ ἀὴρ φερόμενος, ποιεῖ τ
καὶ ὥσπερ τὸ πρῶτον ψοφεῖ τὸ κινῆσαν τὸν ἀέρα
δεῖ πάλιν ποιῆσαι τὸν ἀέρα ἀεὶ ἄλλον κινοῦντα
τὸ δὲ, κινούμενον. Διὸ ὁ ψόφος συνεχής,
ἐκδέχεται κινοῦντα κινῶν, ἕως ἂν ἀπομαρανθῇ,
τῶν σωμάτων ἐστὶ τὸ πεσεῖν, ὅταν μηκέτι
ὠθεῖν ὁ ἀὴρ, ἔνθα μὲν τὸ βέλος, ἔνθα δὲ τ
Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ γίνεται ἡ συνεχὴς, ἀέρος
νου ὑπ' ἀέρος· τὸ δὲ βέλος φέρεται, σώματος
κινουμένου. Ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀεὶ τὸ αὐτὸ
σῶμα, ἕως ἂν καταπέσῃ. Ἐκεῖ δὲ ἀεὶ ἕτ
Καὶ πρῶτον ἐλάττω, θᾶττον μὲν κινεῖται,
δέ· διὸ πόῤῥω ὀξύτεραι καὶ λεπτότεραι αἱ φ
γὰρ θᾶττον, ὀξὺ, ὥσπερ καὶ διηπόρηται.
αὐτὴ αἰτία, δι' ἣν καὶ οἱ μὲν παῖδες (Cf. 16)
κάμνοντες ὀξὺ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ
νοντες, βαρύ. Τὸ δὲ τοῖς ἐγγὺς μὴ ἐπιδη
τὴν φωνὴν, ἢ βαρυτέραν ἢ ὀξυτέραν γινομένην
ὅλως μὴ ὁμοίως ἔχειν τοῖς ῥιπτομένοις βάρεσι,
ὅτι τὸ μὲν ῥιφθὲν, ἓν αἴτιον φέρεται ἀεὶ τὸ
δὲ ψόφος, ἀήρ ἐστιν ὠθούμενος ὑπὸ ἀέρος.
τὸ μὲν, εἰς ἓν πίπτει· ἡ δὲ φωνὴ, πανταχῇ
εἰ τὸ ῥιφθὲν ἅμα φερόμενον, ἀπείρως θρ
ἔτι εἰς τοὔπισθεν. — 7. *Διὰ τί αἱ νεαλεῖς*
μᾶλλον ἠχοῦσιν; Ἢ ὅτι μᾶλλον ἀνάκλασις
διὰ τὴν λειότητα; λειότεραι δὲ, διὰ τὸ
[τὸ] συνεχές. Δεῖ δὲ μὴ παντελῶς ὑγρὰ,
ξηρὰν λαμβάνειν. Ἀπὸ πηλοῦ γὰρ οὐκ
κλασις. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ τὰ κονιάματα
ἠχεῖ. Συμβάλλεται δὲ ἴσως καὶ ἡ ἀκινησία τ
Ἀθρόος γὰρ ἰὼν, μᾶλλον ἀποπλήττεται τὸν
πτοντα. — 8. *Διὰ τί, ἐάν τις πίθον καὶ κ*
κατορύξῃ καὶ πωμάσῃ, μᾶλλον ἠχεῖ τὰ οἰκ
ἐὰν φρέαρ ἢ λάκκος ᾖ ἐν τῇ οἰκίᾳ; [Ἢ]
ἀνάκλασις ἡ ἠχὼ, δεῖ περιειλημμένον ἀθρ
τὸν ἀέρα, καὶ ἔχειν πρὸς ὃ ἀνακλασθήσεται
πίπτον πυκνὸν καὶ λεῖον; Οὕτω γὰρ μάλιστα
νεται. Τὸ μὲν οὖν φρέαρ καὶ ὁ λάκκος, ἔχει π
νότητα καὶ τὴν ἄθροισιν· οἱ δὲ πίθοι καὶ
ράμια, καὶ τὴν πυκνότητα τῶν περιεχόντων.
ἐξ ἀμφοτέρων τὸ συμβαῖνον. Καὶ γὰρ τὰ κ
λον ἠχεῖ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ χαλκὸς μάλιστα
λων. Ὅτι δὲ κατορωρυγμένα, οὐθὲν ἄτοπον
φωνὴ φέρεται κάτω οὐχ ἧττον. Ὅλως δὲ
δοκεῖ καὶ κύκλῳ φέρεσθαι. — 9. *Διὰ τί δ*
ἐὰν κατορύξῃ τις, ἠχεῖ, ἢ ἐὰν μή; Ἢ ὅτι
μενα μᾶλλον εἰς αὐτὰ δέχεται καὶ κατέχει
συμβαίνει δὲ καὶ τὴν πληγὴν σφοδροτέραν;
— 10. *Διὰ τί τὸ ὕδωρ τὸ ψυχρὸν ἐκ τοῦ α*
γείου διαχεόμενον, ὀξύτερον ποιεῖ τὸν ψόφον
θάττων ἡ φορά; βαρύτερον γάρ. Ἡ δὲ θά
τερον ποιεῖ τὸν ψόφον. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ

καὶ τῇ ἀναφορᾷ κουφίζει. Παρόμοιον δέ, ὅτι
αἱ δᾷδες καιόμεναι ἀσθενεστέραν τὴν πληγὴν ποι-
— 11. Διὰ τί τοῖς ἠγρυπνηκόσιν ἡ φωνὴ τρα-
α; Ἢ διότι ὑγρότερον τὸ σῶμα, διὰ τὴν ἀπε-
καὶ οὐχ ἥκιστα περὶ τὸν ἄνω τόπον; διὸ καὶ βά-
ν τῇ κεφαλῇ. Ὑγρότητός τε περὶ τὸν βρόγχον
, ἀνάγκη καὶ τραχυτέραν εἶναι τὴν φωνήν. Ἡ
ὰρ τραχύτης, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν· ἡ δὲ βαρύτης,
ν ἔμφραξιν· βαρυτέρα γὰρ ἡ φορά. — 12. Διὰ
ὰ τὰ σιτία, τάχιστα ἀποῤῥήγνυται ἡ φωνή; Ἡ
πτόμενος μὲν ὁ τόπος, ἐκθερμαίνεται· θερμαι-
ος δὲ ἕλκει τὴν ὑγρότητα; Πλείων δὲ αὕτη καὶ
τέρα διὰ τὴν προσφοράν. — 13. Διὰ τί οἱ κλαί-
ὀξὺ φθέγγονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρύ; Ἢ ὅτι
, ὀλίγον κινοῦσι πνεῦμα δι' ἀσθένειαν· οἱ δέ,
ῶς· ὃ ποιεῖ ταχὺ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα; τὸ δὲ
ὀξύ. Καὶ γὰρ ἀπὸ συντόνου τοῦ σώματος ῥι-
ενον, ταχὺ φέρεται. Ὁ δὲ γελῶν, τοὐναντίον,
υμένως· οἱ δὲ ἀσθενεῖς, ὀξύ· ὀλίγον γὰρ ἀέρα
ιν· οἱ δέ, ἐπιπολῆς. Ἔτι οἱ μὲν γελῶντες, θερ-
νεῦμα ἀφιᾶσιν· οἱ δὲ κλαίοντες, ὥσπερ καὶ ἡ
κατάψυξίς ἐστι [τοῦ] τόπου τοῦ περὶ τὰ στήθη,
πνεῦμα ψυχρότερον ἀφιᾶσι. Τὸ μὲν οὖν θερ-
πολὺν ἀέρα κινεῖ, ὥστε βραδέως φέρεσθαι· τὸ
ρόν, ὀλίγον. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν
. Οἱ γὰρ θερμοτέρῳ τῷ πνεύματι αὐλοῦντες,
βαρύτερον αὐλοῦσιν. — 14. Διὰ τί οἱ παῖδες
ἄλλα τῶν ζώων τὰ νέα, ὀξύτερον φθέγγονται
ελείων, καὶ ταῦτα τῆς ὀξύτητος σφοδροτάτης
; Ἢ ἡ φωνή ἐστιν ἀέρος κίνησις, καὶ ἡ θάττων
ρα; ῥᾷον δὲ καὶ θᾶττον ὁ ὀλίγος τοῦ πολλοῦ
αι ἀήρ. Κινεῖται δέ, ἢ συγκρινόμενος, ἢ δια-
μενος ὑπὸ θερμοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἡ μὲν εἰσπνοή ἐστι
οῦ εἰσαγωγή, συγκρίνοιτ' ἂν ἐν αὐτῇ ὁ ἐν ἡμῖν
ἡ δὲ ἐκπνοή, θερμοῦ κινήσαντος ἀέρα, γίνοιτ' ἂν
ή. Ἐκπνέοντες γάρ, οὐκ εἰσπνέοντες, φωνοῦμεν.
ὲ τὰ νέα θερμότερά ἐστι τῶν πρεσβυτέρων, καὶ
αὐτοῖς πόρους στενωτέρους ἔχει, ἐλάττω ἂν
χοιεν ἐν ἑαυτοῖς. Ὄντος δὲ τοῦ τε κινουμένου
νος, καὶ τοῦ κινοῦντος θερμοῦ πλείονος ἐν
, θᾶττον ἂν δι' ἄμφω ἡ κίνησις γένοιτο τοῦ ἀέ-
δὲ θᾶττον, ὀξυφωνοτέρα ἂν εἴη, διὰ τὰ προει-
. — 15. (Cf. 13.) Διὰ τί οἱ κλαίοντες, ὀξὺ
ονται· οἱ δὲ γελῶντες, βαρύ; Ἢ ὅτι οἱ μὲν κλαί-
συντείνοντες καὶ συνάγοντες τὸ στόμα φωνοῦσι;
δὴ συντονίᾳ κινεῖται ταχὺ ὁ ἐν αὐτοῖς ἀήρ, καὶ
στενοῦ τοῦ στόματος φέρεσθαι, θᾶττον φέρε-
Δι' ἄμφω οὖν ὀξεῖα γίνεται ἡ φωνή. Οἱ δὲ γε-
, ἀνέντες τὸν τόνον γελῶσι, καὶ κεχηνότες. Ἐκ-
ντες οὖν διὰ τοῦτο εὐρέως καὶ βραδέως τὸν ἀέρα,
ς βαρυφωνοῦσι. — 16. (Cf. 34. et 62.) Διὰ τί
νοι, οἷον παῖδες, γυναῖκες, καὶ οἱ ἤδη γέροντες,
εὐνοῦχοι, ὀξὺ φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρύ;
θάπερ ἡ γραμμὴ καὶ τὰ ἄλλα λεπτά, ἓν διάστημα
τὰ δὲ παχέα, πλείω· οὕτω καὶ ἡ λεπτὴ φωνή, ἕν,
ίω; Ἐχόντων οὖν τῶν προειρημένων πνεῦμα
ές, κινεῖ αὐτῷ ἀέρα ὀλίγον. Ἐλάχιστος δέ ἐστιν,
ιάστημα ἔχων· ὃς ἔσται λεπτὸς διὰ τὰ προειρη-
Καὶ ἡ ἀπ' αὐτοῦ φωνὴ γινομένη τοιαύτη· ἡ
πτὴ φωνή, ὀξεῖά ἐστιν· οἱ μὲν οὖν ἄγονοι, διὰ
ὀξύφωνοί εἰσιν· οἱ δὲ ἄνδρες, ἰσχύοντες τῷ
ατι, πολὺν ἀέρα κινοῦσι. Πολὺς δὲ ὤν, βραδέως
οῖτο· καὶ βαρεῖαν φωνὴν ποιεῖ. Ἐποίει γὰρ
ἥ τε λεπτὴ καὶ ταχεῖα κίνησις, ὀξεῖαν φωνήν. Ὧν
οὐδέτερον ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς συμβαίνει γίνεσθαι. — 17.
(Cf. 56 et 61.) Διὰ τί αἱ φωναὶ βαρύτεραι ἡμῖν εἰσι
τοῦ χειμῶνος; Ἢ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ ἐστι τότε, καὶ
ὁ ἐν ἡμῖν καὶ ὁ ἐκτός; Παχυτέρου δὲ ὄντος, βαρυτέρα
ἡ κίνησις γίνεται· ὥστε ἡ φωνὴ βαρυτέρα. Ἔτι ὑπνω-
τικώτεροί ἐσμεν τοῦ χειμῶνος ἢ τοῦ θέρους, καὶ κα-
θεύδομεν πλείω χρόνον. Ἐκ δὲ τῶν ὕπνων βαρύτεροί
ἐσμεν. Ἐν ᾧ οὖν πλείονα χρόνον καθεύδομεν ἢ ἐγρη-
γόραμεν, (οὗτος δέ ἐστιν ὁ χειμών) ἐν τούτῳ ἂν εἴη-
μεν βαρυφωνότεροι, ἢ ἐν ᾧ τοὐναντίον. Τοῦ γὰρ με-
ταξὺ τῆς ἐγέρσεως ὄντος ὀλίγου χρόνου, ἡ ἐν τῷ
ὕπνῳ ἕξις γενομένη, διαμένει πρὸς τὴν καθύπνωσιν.
— 18. Διὰ τί ἐκ τῶν πότων καὶ τῶν ἐμέτων, καὶ ἐν
τοῖς ψύχεσι, βαρύτερον φθέγγονται; Ἢ διὰ τὴν ἔμ-
φραξιν τοῦ φάρυγγος τὴν γινομένην ὑπὸ τοῦ φλέγ-
ματος; Ἐπικατασπᾷ γὰρ ῥευμάτιον εἰς αὐτόν· καὶ τοῖς
μὲν ὁ ἔμετος ἢ ὁ πότος, τοῖς δὲ ἡ ὥρα καὶ τὸ συμπλή-
ρωμα, στενότερον ποιεῖ τὸν φάρυγγα. Ὥστε βραδυ-
τέρα γίνεται ἡ φορὰ τοῦ πνεύματος. Ἡ δὲ βραδεῖα
φορά, καὶ βαρεῖαν ποιεῖ φωνήν. — 19. Διὰ τί ἐγγύ-
θεν μέν, ἡ βαρυτέρα μᾶλλον ἐξακούεται· πόῤῥωθεν
δέ, ἧττον; Ἢ διότι ἡ βαρυτέρα φωνή, πλείω μὲν ἀέρα
κινεῖ, οὐκ εἰς μῆκος δέ; Πόῤῥωθεν μὲν οὖν ἧττον
ἀκούομεν, διότι ἐπ' ἔλαττον κινεῖται· ἐγγύθεν δέ,
μᾶλλον, διότι πλείων ἡμῖν ἀὴρ πρὸς τὸ αἰσθητήριον
προσπίπτει. Ἡ δὲ ὀξεῖα πόῤῥω ἀκούεται, ὅτι λεπτο-
τέρα ἐστί. Τὸ δὲ λεπτὸν τὴν εἰς μῆκος αὔξησιν ἔχει. Λέγοι
δὲ ἄν τις, ὅτι καὶ θάττων ἐστὶν ἡ ποιοῦσα αὐτὴν κίνησις.
Εἴη δ' ἂν τοῦτο, εἰ πυκνὸν μέν, στενὸν δ' εἴη τὸ κι-
νοῦν πνεῦμα τὸν ἀέρα. Ὅ, τε γὰρ ὀλίγος, εὐκινη-
τότερός ἐστιν ἀήρ· (κινεῖται γὰρ ὀλίγος ὑπὸ τοῦ
στενοῦ) καὶ τὸ πυκνὸν πλείους πληγὰς ποιεῖ, αἳ τὸν
ψόφον ποιοῦσιν. Ἰδεῖν δέ ἐστι τοῦτο ἐπὶ τῶν ὀργά-
νων. Αἱ γὰρ λεπτότεραι χορδαί, ὀξύτεραί εἰσι, τῶν
ἄλλων τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. — 20. (Cf. 6.)
Διὰ τί ἡ φωνὴ ὀξυτέρα φαίνεται τοῖς μακροτέρω ἀφε-
στηκόσι, τοῦ ὀξέος ὄντος ἐν τῷ ταχέως φέρεσθαι· τὸ
δὲ μακροτέρω φερόμενον, βραδύτερον κινεῖται; Ἢ ὅτι
ἡ ὀξύτης τῆς φωνῆς, οὐ μόνον ἐστὶν ἐν τῷ ταχέως κι-
νεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ λεπτότατον ψόφον γίνε-
σθαι; τοῖς δὲ μακροτέρω ἀφεστηκόσιν, ἀεὶ λεπτοτέρα
ἡ φωνὴ ἀφικνεῖται, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ ἀέρος τοῦ
κινουμένου. Μαραίνεται γὰρ ἡ κίνησις. Μαραινόμε-
νος δὲ ὁ ἀριθμός, εἰς τὸ ἓν μὲν τελευτᾷ, σῶμα δὲ εἰς
διάστημα ἕν, ὅ ἐστιν ἐν σώματι λεπτότης. Ὁμοίως δὲ
[καὶ] ἐν φωνῇ. — 21. Διὰ τί καὶ οἱ γεγυμνασμένοι
καὶ οἱ ἀσθενεῖς ὀξὺ φθέγγονται; Ἢ ὅτι οἱ μὲν ἀσθε-
νεῖς, ὀλίγον ἀέρα κινοῦσιν, ὁ δὲ ὀλίγος τοῦ πλείονος
θᾶττον φέρεται· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ἰσχυρῶς κι-
νοῦσι τὸν ἀέρα. Ὁ δὲ ἰσχυρῶς κινούμενος ἀήρ, θᾶτ-
τον φέρεται. Τὸ δὲ ταχὺ ἐν φορᾷ, ἐν φωνῇ ὀξύ ἐστιν.
— 22. (Cf. 46.) Διὰ τί τοῖς μετὰ τὰ σιτία κεκραγόσιν
ἡ φωνὴ διαφθείρεται; Καὶ πάντας ἂν ἴδοιμεν τοὺς
φωνασκοῦντας, οἷον ὑποκριτὰς καὶ χορευτάς, καὶ
τοὺς ἄλλους τοὺς τοιούτους, ἕωθέν τε καὶ νήστεις ὄν-
τας, τὰς μελέτας ποιουμένους; Ἢ τὸ διαφθείρεσθαι
τὴν φωνήν, οὐθὲν ἕτερόν ἐστι, ἢ τὸν τόπον διαφθεί-
ρεσθαι καθ' ὃν τὸ πνεῦμα διεξέρχεται; Διὸ καὶ οἱ
βραγχιῶντες διαφθείρονται τὰς φωνάς, οὐ τῷ τὸ
πνεῦμα γίνεσθαι χεῖρον, ὃ ποιεῖ τὴν φωνήν, ἀλλὰ τῷ
τετραχύνθαι τὴν ἀρτηρίαν. Ὑπὸ δὲ τῆς θερμασίας
τῆς σφοδρᾶς μάλιστα τραχύνεσθαι πέφυκεν ὁ τόπος

οὗτος, διὸ καὶ οὔθ' οἱ πυρέττοντες, οὔτε οἱ σφόδρα πεπυρεχότες, εὐθὺς μετὰ τὴν ἄνεσιν τοῦ πυρετοῦ ᾄδειν δύνανται. Τετράχυνται γὰρ ὁ φάρυγξ αὐτοῖς, διὰ τὴν θερμασίαν. Ἀπὸ δὲ τῶν σιτίων εἰκὸς εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ πολὺ καὶ θερμόν. Τὸ δὲ τοιοῦτον, εὔλογόν ἐστι διεξιὸν, ἑλκοῦν τε καὶ τραχύνειν τὴν ἀρτηρίαν. Τούτου δὲ συμβαίνοντος, εἰκότως ἡ φωνὴ διαφθείρεται. — 23. (Cf. 51.) Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνή ἐστιν ἀὴρ τις ἐσχηματισμένος καὶ φερόμενος, διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἠχὼ, ἣ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρός τι στερεὸν, οὐ διαλύεται αὕτη, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν αὐτῆς; Ἢ ὅτι ἀνάκλασίς ἐστιν, ἀλλ' οὐ κατάκλασις; οὕτω δὲ τό θ' ὅλον διαμένει, καὶ δύο μέρη ὁμοιοσχήμονα ἐξ αὐτοῦ γίνεται· πρὸς ὁμοίαν γὰρ γωνίαν ἐστὶν ἡ ἀνάκλασις. Διὸ καὶ ὁμοία γίνεται ἡ τῆς ἠχοῦς φωνὴ τῇ ἐξ ἀρχῆς. — 24. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων ζώων τὰ νέα καὶ νήπια, ὀξύτερον φθέγγονται τῶν τελείων, οἱ δὲ μόσχοι, βαρύτερον τῶν τελείων βοῶν; Ἢ ὅτι ἐν ἑκάστῳ γένει τὸ νήπιον ὅμοιόν ἐστι τῷ ἐν αὐτῷ θήλει; τῶν βοῶν δὲ αἱ θήλειαι, βαρύτερον φθέγγονται τῶν ἀῤῥένων· οἱ δὲ μόσχοι, ταύταις ὁμοιότεροί εἰσιν, ἢ τοῖς ἄῤῥεσι· τὰ δὲ ἄλλα, τοὐναντίον. — 25. Διὰ τί ὅταν ἀχυρωθῶσιν αἱ ὀρχῆστραι, ἧττον οἱ χοροὶ γεγώνασιν; Ἢ διὰ τὴν τραχύτητα προσπίπτουσα ἡ φωνὴ, οὐ πρὸς λεῖον τὸ ἔδαφος, ἧττον γίνεται μία· ὥστ' ἐλάττων; οὐ γὰρ συνεχής. Ὥσπερ καὶ τὸ φῶς ἐπὶ τῶν λείων μᾶλλον [φαίνει,] διὰ τὸ μὴ διαλαμβάνεσθαι τοῖς ἐμποδίζουσι. — 26. Διὰ τί ποτε [ὁ] ἅλς, ὅταν εἰς πῦρ ἐμβληθῇ, ψοφεῖ; Ἢ ὅτι ὁ ἅλς ὑγρὸν ἔχει οὐ πολύ· ὃ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐκπνευματούμενον, καὶ βίᾳ ἐκπῖπτον, σχίζει τὸν ἅλα; τὸ δὲ σχιζόμενον ἅπαν ψοφεῖ. — 27. Διὰ τί ποτε τῶν παιδίων ἔνια, πρὶν ἥκειν τὴν ἡλικίαν ἐν ᾗ σαφηνίζειν ὥρα αὐτοῖς, φθεγξάμενα καὶ σαφῶς εἰπόντα, πάλιν ὁμοίως διάγουσιν, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ εἰωθὼς χρόνος; Ἃ δὴ πολλοὶ τέρατα νομίζουσιν εἶναι. Ἤδη δ' ἔνια λέγεται καὶ εὐθὺς γινόμενα φθέγξασθαι. Ἢ ὅτι ὡς μὲν ἐπιπολὺ τὰ πλείω τε τῶν γενομένων γίνεται κατὰ φύσιν; διὸ ὀλίγοις τοῦτο συμβαίνει, καὶ φύσει ἅμα κατάλληλα τελειοῦται· διὸ καὶ ἀκούει τε ἅμα καὶ φωνεῖ, καὶ ξυνίησι κατὰ τὴν ἀκοὴν, καὶ λέγει καὶ σαφηνίζει. Οὐ μὴν ἀλλὰ πολλάκις οὐκ ἀπαρτίζει τὰ αὐτά· ἀλλὰ τὰ μὲν, ξυνίησι πρότερον ἢ τοῦτο τὸ μόριον ἀπολυθῆναι ᾧ διαλέγεται· τοῖς δὲ, τοὐναντίον. Ταῦτα μὲν οὖν οὐκ ἂν διαλεχθείη συνετῶς· (ἃ γὰρ ἂν ἀκούσωσι, διαλέγονται) ἀλλ' ὅταν ἥκῃ καιρὸς ἀμφοῖν, ἀποδιδόασι τὸ κατὰ φύσιν. Ὅσοις [δὲ] ἔμπροσθεν ἡ κατὰ τὴν ἀκοὴν αἴσθησις διακριβοῦται ἐν τῇ ψυχῇ ᾧ πρώτῳ κινοῦσι τὴν φωνὴν καὶ ποιοῦσι λόγον, τούτοις ἐνίοτε γίνεται, ἤδη ξυνιεῖσι πολλὰ, καὶ δύναμίς τις τοῦ μορίου καὶ ἀπόλυσις, μάλιστα μὲν μετὰ ὕπνον τινά. Τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ὁ ὕπνος, καὶ τὰ σώματα νωθρότερα ποιεῖ, καὶ τὰ μόρια, ἀναπαύσας· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἄλλην μεταβολὴν λαβόντα τοιαύτην. Πολλὰ δὲ ἔχομεν τοιαῦτα ποιεῖν, ἃ μικρῶν δεῖται καιρῶν· κἄπειτα οὐκ ἔτι ὁμοίως ἔχει, ὅταν οὕτω τύχῃ τὸ μόριον ἔχον καὶ ἀπολυθέν· ὅταν ἐπιπολῆς ἡ ἐν τῇ αἰσθήσει ὧν ἐκινήθη διάνοια, κατὰ τὴν ἀκοὴν τοῦτο ἐπανῆλθε καὶ ἐφθέγξατο. Πολλάκις δὲ καὶ μέλη καὶ ῥήματα ἐπέρχεται οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἡμῖν· ἀλλ' ἐὰν τὸ πρῶτον προελόμενοι εἴπωμεν, ὕστερον ἄνευ προαιρέσεως λέγομεν, ἢ οἴδαμεν; καὶ οὐ δύνανται ἐκ τοῦ στόματος ἐξελθεῖν. Οὕτω καὶ

τοῖς παιδίοις, ὅταν συμβῇ τοῦτο λεπτὸν, [illegible]
καταστῇ εἰς τὴν φύσιν ἐκεῖνο τὸ μόριον, ἕως [illegible]
ἔλθῃ ἰσχύσαι αὐτὸ καὶ ἀποκριθῆναι. — 28. [illegible]
ἔνια ψοφεῖ καὶ κινεῖται ἐξαίφνης, οἷον τὰ κιβώ[illegible]
δενὸς αἰσθητοῦ κινοῦντος· καίτοι κρεῖττον [illegible]
κινοῦν τοῦ κινουμένου; Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ [illegible]
καὶ γήρως. Ὑπὸ ἀναισθήτου γὰρ φθείρεται [illegible]
γόμενα, ὑπὸ τοῦ χρόνου, πάντα. Ἢ ὅμοιον [illegible]
σταλαγμοῖς καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἐκφυομένων [illegible]
λίθοις; Οὐ γὰρ τὸ τελευταῖον αἴρει ἢ κινεῖ, [illegible]
συνεχές. Ἐπὶ δὲ τούτου συνέβη, ἀναισθήτου [illegible]
αἰσθητὴν γίνεσθαι τὴν κίνησιν. Οὕτω δὲ καὶ [illegible]
ριεχόμενον, αἰσθητοῖς χρόνοις κινεῖται, καὶ [illegible]
ται εἰς ἀναίσθητα. Τῷ δὲ παντὶ καὶ συνεχ[illegible]
νησε καὶ ἔφθειρε. Συνεχὲς δέ ἐστιν, οὐκ ἐν [illegible]
ἀλλ' ἐν τῷ ὡρισμένῳ χρόνῳ ὑπὸ τοῦ νῦν. — 29. [illegible]
44.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἧττον ἀκούουσιν; [illegible]
τοῦ ἐξιόντος πνεύματος ἐν τῇ χάσμῃ πολὺ, καὶ [illegible]
ὦτα χωρεῖ ἔσωθεν, ὥστε καὶ τῇ αἰσθήσει ἐπιθ[illegible]
ναι τὴν κίνησιν ἣν ποιεῖ περὶ τὴν ἀκοήν· μάλιστα [illegible]
ἐκ τῶν ὕπνων; Ὁ δὲ ψόφος, ἀὴρ, ἢ πάθος ἀέρος [illegible]
Ἀντιπαίοντος οὖν [τοῦ] ἔσωθεν, εἰσέρχεται ὁ [illegible]
ψόφος, καὶ ὑπὸ τῆς κινήσεως καὶ τοῦ ἔξωθεν [illegible]
ἐκκρούεται ἡ κίνησις. — 30. Διὰ τί ἰσχνόφωνοι [illegible]
δες [ὄντες] μᾶλλον, ἢ ἄνδρες; [Ἢ] ὥσπερ [illegible]
χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ἀεὶ ἧττον κρατοῦσι [illegible]
τες, καὶ ὅσοι ἐλάττους οὐ δύνανται βαδίζειν, [illegible]
καὶ τῆς γλώττης οἱ νεώτεροι οὐ δύνανται; [illegible]
τάπασι μικροὶ ὦσιν, οὐδὲ φθέγγεσθαι δύνανται, [illegible]
ἢ ὥσπερ τὰ θηρία, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. Εἴη δ' [illegible]
μόνον ἐπὶ τοῦ ἰσχνοφώνου, ἀλλὰ καὶ τραυλοὶ [illegible]
λοί. Ἡ μὲν οὖν τραυλότης, τῷ γράμματός [illegible]
κρατεῖν, καὶ τοῦτο οὐ τὸ τυχόν. Ἡ δὲ ψελλότης [illegible]
ἐξαίρειν τι, ἢ γράμμα, ἢ συλλαβήν. Ἡ δὲ ἰσχνοφωνία [illegible]
ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλα[illegible]
βὴν πρὸς τὴν ἑτέραν. Ἅπαντα δὲ δι' ἀδυναμίαν. Τῇ [illegible]
διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο [illegible]
οἱ μεθύοντες πάσχουσι, καὶ οἱ πρεσβῦται· [illegible]
πάντα συμβαίνει. — 31. Διὰ τί ἡ φωνὴ τρέμει [illegible]
ἀγωνιώντων, καὶ τῶν δεδιότων; Ἢ ὅτι σείεται [illegible]
θερμοῦ ἐξιόντος; Ἀμφοτεράκις δὲ πάσχουσι [illegible]
γὰρ τοῖς ἀγωνιῶσι συμβαίνει, καὶ τοῖς φοβουμένοις [illegible]
μένης δὲ, οὐ γίνεται μία ἡ πληγὴ, ἀλλὰ πλείους [illegible]
περ ἡ τῶν παρανενευρισμένων χορδῶν. — 32. [illegible]
et 53.) Διὰ τί οἱ μὲν ἀγωνιῶντες, βαρὺ φθέγγονται [illegible]
οἱ δὲ φοβούμενοι, ὀξύ; Ἢ ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις [illegible]
καταψύχεται ὁ τόπος ὁ περὶ τὴν καρδίαν, [illegible]
μῶντος τοῦ θερμοῦ· ὥστε ὀλίγον ἀέρα κινεῖ [illegible]
γὰρ ἰσχὺς ἐν τῷ θερμῷ· τοῖς δὲ ἄνω φέρεται [illegible]
μὸν, ὥσπερ τοῖς αἰσχυνομένοις. Δι' αἰσχύνην [illegible]
[καὶ] ἀγωνιῶσι. Τοῖς δὲ αἰσχυνομένοις ἄνω [illegible]
πρὸς τὸ πρόσωπον. Σημεῖον δὲ, ὅτι ἐξέρυθ[illegible]
νονται μᾶλλον. Συντήκει οὖν καὶ παχὺν [illegible]
ἀέρα, ᾧ φθέγγονται· ὁ δὲ τοιοῦτος, βραδέως [illegible]
τὸ δὲ βραδὺ ἐν φωνῇ, βαρύ ἐστιν. — 33. (Cf. [illegible]
τί εὐηκοωτέρα ἡ νὺξ τῆς ἡμέρας ἐστί; Πότερον [illegible]
περ Ἀναξαγόρας φησὶ, διὰ τὸ τῆς μὲν ἡμέρας [illegible]
καὶ ψοφεῖν τὸν ἀέρα θερμαινόμενον ὑπὸ τοῦ [illegible]
τῆς δὲ νυκτὸς, ἡσυχίαν ἔχειν, ἅτε ἐκλελοιπότος [illegible]
θερμοῦ· εἶναι δὲ μᾶλλον ἀκουστὸν μηθενὸς [illegible]
ψόφου; Ἢ διότι διὰ τοῦ κενωτέρου μᾶλλον [illegible]
ἐστιν, ἢ διὰ τοῦ πλήρους. Ἔστι δὲ [illegible]
ἡμέρας, ὁ ἀὴρ πυκνὸς, ἅτε πεπληρωμένος ὑπὸ [illegible]

καὶ τῶν ἀκτίνων· τῆς δὲ νυκτὸς, ἀραιότερος, διὰ
ἀπεληλυθέναι ἐξ αὐτοῦ τὸ πῦρ καὶ τὰς ἀκτῖνας,
ατα ὄντα. Ἢ ὅτι τῆς μὲν ἡμέρας, τὰ σώματα
πολλὰ τὴν διάνοιαν ἕλκει· διὸ οὐκ εὐκρινὲς
πρὸς τὴν ἀκοήν; καὶ τὸ πράττειν ἡμᾶς πάντα,
λον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἢ τῇ νυκτὶ, καὶ αὐτὰ περὶ τὰς
ξεις ἐστί. Χωρισθεῖσα δὲ αἴσθησις διανοίας, κα-
ερ ἀναίσθητον πόνον ἔχει, ὥσπερ εἴρηται τὸ, νοῦς
καὶ νοῦς ἀκούει. Νυκτὸς δὲ τῆς ὄψεως ἀργού-
καὶ τῆς διανοίας μᾶλλον ἠρεμούσης, ὁ τῆς ἀκοῆς
ος (μᾶλλον) ἀνεῳγμένος, καθάπερ τῆς ἡμέρας,
ικὸς μέν ἐστι τῶν ἤχων ὁμοίως, ἐξαγγελτικὸς δὲ
λον τῇ διανοίᾳ, διὰ τὸ μήτε αὐτὴν ἐνεργεῖν, μήθ'
τῆς ὄψεως παρενοχλεῖσθαι, καθάπερ καὶ τῆς ἡμέ-
— 34. (Cf. 16.) Διὰ τί οἱ ἄγονοι, οἷον παῖδες
γυναῖκες, καὶ οἱ ἤδη γέροντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι,
φθέγγονται· οἱ δὲ ἄνδρες, βαρύτερον; [Ἢ]
σθένειαν τοῦ κινοῦντος μορίου τὸν ἀέρα; Ὀλίγον
τὸ ἀσθενὲς κινεῖ. Ὁ δὲ ὀλίγος, ταχὺ φέρεται·
ταχὺ φερόμενον, ὀξύ. Ἢ διότι ὁ πόρος ὁ πρῶ-
δι' οὗ ἡ φωνὴ φέρεται, τοῖς μὲν ἀγόνοις μικρός·
ὀλίγον ἐξ αὐτοῦ τὸ ὠθοῦν τὸν ἀέρα· ὀλίγος δὲ
ταχὺ φέρεται δι' εὐρέος τοῦ ἄνω φάρυγγος· ἀκ-
σι δὲ καὶ ἀνδρουμένοις διΐσταται οὗτος, ὥσπερ
ἐπὶ τοὺς ὄρχεις· ὥστε καὶ πλείων ἐστὶν ὁ ὠθοῦ-
ς. Βραδύτερον οὖν διϊὼν, βαρὺς γίνεται. — 35.
τί οἱ ἰσχνόφωνοι οὐ δύνανται διαλέγεσθαι μικρόν;
ὅτι ἴσχονται τοῦ φωνεῖν, ἐμποδίζοντός τινος; οὐκ
δὲ ἰσχύος οὐδὲ ὁμοίας κινήσεως, μὴ ἐμποδίζον-
τε τὴν κίνησιν μηδενὸς, καὶ ἐμποδίζοντος, βιάσα-
ι δεῖ. Ἡ δὲ φωνὴ κίνησίς ἐστι· μεῖζον δὲ φθέγ-
ται μᾶλλον οἱ τῇ ἰσχύϊ χρώμενοι. Ὥστ' ἐπεὶ
άγκη ἀποβιάζεσθαι τὸ κωλῦον, ἀνάγκη μεῖζον
έγγεσθαι τοὺς ἰσχνοφώνους. — 36. Διὰ τί δὲ ἀγω-
ντες μὲν, μᾶλλον ἰσχνόφωνοι γίνονται· ἐν δὲ ταῖς
αις ἧττον; Ἢ ὅτι ἀποπληξίας ὅμοιόν ἐστι τὸ πά-
μέρους τινὸς τῶν ἐντὸς, ὃ ἀδυνατοῦσι κινεῖν, ἐμ-
ίζοντος διὰ τὴν κατάψυξιν; Ὁ μὲν οὖν οἶνος, φύ-
θερμὸς ὢν, λύει τὴν κατάψυξιν μᾶλλον· ἡ δὲ ἀγω-
ποιεῖ. Φόβος γάρ τις ἡ ἀγωνία· ὁ δὲ φόβος,
άψυξις. — 37. Διὰ τί ἔξωθεν εἰς τὰς οἰκίας
κούεται μᾶλλον, ἢ ἔσωθεν ἔξω; Ἢ ὅτι ἔσω-
ὁ ψόφος διὰ τὸ ἀχανὲς εἶναι διασπᾶται·
τε οὐχ ἱκανὸν ἕκαστον μέρος ἀκουσθῆναι, ἢ
ον; ἔξωθεν δὲ ἔσω εἰς ἐλάττω τόπον καὶ ἀέ-
εστῶτα, ἡ φωνὴ βαδίζουσα, ἀθρόα ἔρχεται·
ε μείζων οὖσα, κρούεται μᾶλλον. — 38. Διὰ τί οἱ
νόφωνοι μελαγχολικοί; Ἢ ὅτι τὸ τῇ φαντασίᾳ ἀκο-
θεῖν ταχέως, τὸ μελαγχολικὸν εἶναι ἐστίν· οἱ δὲ
νόφωνοι, τοιοῦτοι. Προτερεῖ γὰρ ἡ ὁρμὴ τοῦ λέ-
ν τῆς δυνάμεως αὐτοῖς, ὡς θᾶττον ἀκολουθούσης
ψυχῆς τῷ φανέντι. Καὶ οἱ τραυλοὶ δὲ ὡσαύτως.
αχύτερα γὰρ τὰ μόρια τοῖς τοιούτοις ταῦτα. Ση-
ον δέ· οἰνωμένοι γὰρ, τοιοῦτοι γίνονται, ὅτε μά-
τα τοῖς φαινομένοις ἀκολουθοῦσι, καὶ οὐ τῷ οἴνῳ.
39. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέρει πρὸς εὐφωνίαν,
καὶ τοῖς πέρδιξιν; Ἢ ὅτι τὰ σκόροδα ἑφθὰ, λεαί-
· τὰ δὲ πράσα, γλισχρότητα ἔχει τινά· ῥυπτικὸν
τοῦ φάρυγγος. — 40. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα ὀξύτε-
ν φθέγγονται, σφοδρότερα ὄντα· ὁ δὲ ἄνθρωπος,
θενῶν; Ἢ διότι ἐλάττω κινεῖ ἀέρα; οὗτος δὲ ταχὺ
ρχεται. Τὸ δὲ ταχὺ, ὀξὺν ποιεῖ τὸν ψόφον. — 41.
. 48.) Διὰ τί ἀκούουσι μᾶλλον κατέχοντες τὸ πνεῦ-
μα, ἢ ἐκπνέοντες; Διὸ καὶ ἐν ταῖς θήραις παραγγέλ-
λουσιν ἑαυτοῖς, μὴ πνευστιᾶν. Πότερον ὅτι τὸ αἰσθη-
τικὸν ἄνω ἔρχεται αἰρομένων τῶν φλεβῶν; καθευδόν-
των γὰρ, κάτω· διὸ καὶ μᾶλλόν τε ἐκπνέουσι καθεύ-
δοντες, ἢ εἰσπνέουσι, καὶ ἀνήκοοί εἰσιν. Ἢ καὶ τὸ
αἷμα ἀνέρχεται ἐκπεπνευκότος· ὥστε κενοῦται τὰ
ἄνω; ἀκούουσι δὲ τῷ κενῷ. Ἢ ὅτι ὁ φυσιασμὸς, ψό-
φος τίς ἐστι; οὗτος δὲ ἐν τῷ ἐκπνεῖν γινόμενος, κω-
λύει ἀκούειν. — 42. Διὰ τί θᾶττον μὲν ψοφοῦσι καὶ
πηδῶσιν οἱ ἅλες οἱ μικροὶ, μείζω δὲ ψοφοῦσι καὶ πηδῶσιν
οἱ μεγάλοι; Ἢ διότι, οἱ μὲν, ταχὺ σχίζονται, διὰ τὴν
μικρότητα· οἱ δὲ, βραδέως. Ἔχουσι γὰρ πολὺ, ὃ δεῖ
διελθεῖν τῷ πυρί. Μεῖζον γὰρ ἔργον, τὸ μεῖζον δια-
σχίσαι, ἢ τὸ μικρόν. Ψοφεῖ δὲ ὁ μὲν μικρὸς, μικρόν·
(ἡ γὰρ πληγὴ, μικρά) ὁ δὲ μείζων, μεγάλα· μεγάλη
γὰρ ἡ πληγή. Ὁ δὲ ψόφος, πληγή ἐστι. Καὶ πηδᾷ
δὲ μᾶλλον τὸ ἰσχυρότερον, ἂν πληγῇ· ἧττον γὰρ ἐν-
δίδωσι. — 43. Διὰ τί, ἐὰν εἰς πολὺ πῦρ ἐμβάλλῃ τὶς
τὸ αὐτὸ μέγεθος ἁλὸς, ἧττον ψοφεῖ, ἢ οὐ ψοφεῖ; Ἢ
ὅτι φθάνει κατακαυθεὶς πρὶν σχισθῆναι; Καίεται μὲν
γὰρ, τῷ τὸ ὑγρὸν ἀναλωθῆναι· ψοφεῖ δὲ, τῷ σχι-
σθῆναι. — 44. (Cf. 29.) Διὰ τί οἱ χασμώμενοι ἧττον
ἀκούουσιν; Ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνουσι; τὸ δὲ
ἀπολαμβανόμενον πνεῦμα, περὶ τὰ ὦτα ἀθροισθὲν,
κωλύει ἀκούειν. Σημεῖον δέ· ἐν γὰρ τοῖς ὠσὶ ψόφος
γίνεται ὅταν χασμησώμεθα. Ἔτι δὲ καὶ φωνή τις
γίνεται τῶν χασμωμένων. Τοῦτο δὲ κωλυτικὸν τοῦ
ἀκούειν· καὶ συμπιέζεσθαι ἀναγκαῖον τὰς ἀκοὰς,
διασπωμένου τοῦ σώματος. — 45. Διὰ τί τῆς φωνῆς,
ἐπειδὴ φύσις τίς ἐστι, φύσιν ἐχούσης ἄνω φέρεσθαι,
μᾶλλόν ἐστιν εὐήκοος ἄνωθεν κάτω, ἢ κάτωθεν ἄνω;
Ἢ ὅτι ἡ φωνὴ, ἀήρ τίς ἐστι μεθ' ὑγροῦ, ὃ φέρεται
κάτω καὶ οὐκ ἄνω; τοῦ γὰρ ὑγροῦ κατὰ φύσιν ἡ κά-
τω φορά. Διὸ τοῖς κάτω μᾶλλον ἀκούεται. Ἢ τοῦτο
μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ ζώου φωνῆς μόνον γίνεται· [αὕτη
γὰρ μεθ' ὑγροῦ.] Τὸ δὲ συμβαῖνόν ἐστι καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων ψόφων; καθάπερ οὖν ἡ ὄψις, ἐὰν μὲν
ἄνωθεν κάτω προσπέσῃ, τὴν ἀνάκλασιν ἄνω ποιεῖται,
κάτωθεν δὲ ἄνω προσπεσοῦσα, ἀνεκλάσθη κάτω· τὸν
αὐτὸν τρόπον ἡ φωνὴ ἡ φύσιν ἔχουσα ἄνω φέρεσθαι,
προσκόψασα τῷ ἐξ ἐναντίας ἀέρι, βιάζεσθαι μὲν οὐ
δύναται, πλείονα ὄντα καὶ βαρύτερον· ἀνακλασθεὶς
δὲ ὁ κινηθεὶς ἀὴρ ἐπὶ τοὐναντίον, ἠνέχθη κάτω. Διὸ
καταχεόμενος, ἀκούεται κάτω μᾶλλον. Τοιοῦτο δὲ
καὶ τὸ περὶ τὴν ἠχὼ συμβαῖνον ἐστὶν, ἀνάκλασις τῆς
φωνῆς ἐπὶ τοὐναντίον. — 46. (Cf. 12.) Διὰ τί μεθυ-
όντων μᾶλλον ἀποῤῥήγνυται ἡ φωνὴ, ἢ νηφόντων;
Ἢ διὰ τὸ πεπληρῶσθαι, ταχέως ἀποῤῥηγνύασι τὴν
φωνήν; Σημεῖον δὲ τούτου· οὔτε γὰρ οἱ χοροὶ μελε-
τῶσιν ἐξ ἀρίστου, οὔτε οἱ ὑποκριταὶ, ἀλλὰ νήστεις.
Ἐν δὲ τῇ μέθῃ, πληρέστεροι ὄντες, εὐλόγως μᾶλλον
ἀποῤῥήγνυνται τὰς φωνάς. — 47. Διὰ τί ποτε τῶν
ὀξυτέρων φωνῶν πόῤῥωτερον ἀκούουσιν; Ἢ διότι τὸ ὀξὺ
ἐν φωνῇ ταχύ ἐστι; θᾶττον δὲ κινεῖται τὰ βίᾳ μᾶλλον φε-
ρόμενα· τὰ δὲ σφοδρότερον φερόμενα, ἐπὶ πλέον φέρε-
ται. — 48. (Cf. 41.) Διὰ τί κατέχοντες τὸ πνεῦμα
μᾶλλον ἀκούομεν; Ἢ ὅτι ἡ ἀνάπνευσις ψόφον τινὰ
παρέχει. Εἰκότως οὖν τότε μᾶλλον ἀκούομεν, ὅταν
ἥττων ὁ ψόφος ᾖ. Ἥττων γὰρ ὁ ψόφος, ὅταν κατέ-
χωμεν τὸ πνεῦμα. — 49. (Cf. 58. et 25, 9.) Διὰ τί τὸ
μὲν φῶς οὐ διέρχεται διὰ τῶν πυκνῶν, λεπτότερον
ὂν, καὶ πόῤῥω ὂν, καὶ θᾶττον· ὁ δὲ ψόφος, διέρχεται;
Ἢ διότι τὸ μὲν φῶς, κατ' εὐθεῖαν φέρεται (ὥστε, ἂν

ἀντιφράξῃ τι τὴν εὐθυωρίαν, ὅλως ἀποκέκλεισται) ὁ δὲ ψόφος φέρεται καὶ οὐκ εὐθὺ, διὰ τὸ πνεῦμα εἶναι; Διὸ πανταχόθεν ψοφοῦντος ἀκούομεν, καὶ οὐ μόνον τῶν κατ᾽ εὐθυωρίαν τοῖς ὠσί. — 50. (Cf. 13.) Διὰ τί ποτε οἱ μὲν γελῶντες, βαρὺ φθέγγονται· οἱ δὲ κλαίοντες, ὀξύ; Ἢ διότι ἀπὸ τῶν συντόνων ὀξεῖα ἡ φωνή; τὸ δὲ ὀξύ ἐστιν ἀσθενές. Ἄμφω δὲ ταῦτα μᾶλλον τοῖς κλαίουσιν ὑπάρχει. Καὶ γὰρ συντέτανται μᾶλλον οἱ κλαίοντες, καὶ ἀσθενέστεροί εἰσι. — 51. Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἀήρ τις ἐσχηματισμένος ἐστὶ, φερομένη διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα· ἡ δὲ ἠχὼ, ἣ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρός τι στερεὸν, οὐ διαλύεται, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν; Ἢ διότι ἀνάκλασίς ἐστιν, οὐ κατάκλασις; τοῦτο δὲ ὅλον ἀφ᾽ ὅλου· εἶτα τὸ πάθος ἀφ᾽ ὁμοίου. Ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀέρος ἀνακλᾶται ἐν τῷ κοίλῳ, οὐκ ἀπὸ τοῦ κοίλου. — 52. (Cf. 9, 2.) Διὰ τί ἑνός τε καὶ πολλῶν φθεγγομένων ἅμα, οὔτε ἴσος ὁ φθόγγος, οὔτε ἐπὶ πλεῖον γεγωνόσιν, ὡς κατὰ λόγον, εἰς τὸ πόῤῥω; Ἢ ὅτι ἕκαστος τὸν καθ᾽ αὑτὸν ἀέρα προωθεῖ, ἀλλ᾽ οὐ τὸν αὐτὸν, πλὴν ἐπὶ μικρόν; Ὅμοιον δὲ συμβαίνει, ὥσπερ ἂν εἰ πολλοὶ μὲν εἶεν οἱ βάλλοντες, ἕκαστος μέντοι λίθῳ ἑτέρῳ, ἢ οἵ γε πλεῖστοι. Οὔτε γὰρ ἐκεῖ πόῤῥωθεν οὐθὲν ἀφίξεται βέλος, ἢ οὐ κατὰ λόγον, οὔτε ἐνταῦθα. Οὐ γὰρ ἑνὸς ἡ τοσαύτη φωνὴ, ἀλλὰ πολλῶν. Ἐγγύθεν μὲν οὖν κατὰ λόγον, πολλὴ φαίνεται ἡ φωνή. Καὶ γὰρ βέλη πλείω τεύξεται τοῦ αὐτοῦ· πόῤῥωθεν δὲ, οὐκ ἔτι. — 53. (Cf. 32. et 36.) Διὰ τί ἀγωνιῶντες μὲν, βαρύτερον φθέγγονται· φοβούμενοι δὲ, ὀξύτερον; Καίτοι καὶ ἡ αἰδὼς φόβος τίς ἐστιν. Ἢ διαφέρει πολὺ τὸ πάθος; οἱ μὲν γὰρ αἰδούμενοι, ἐρυθριῶσιν· ἡ δὲ ἀγωνία, αἰσχύνη τίς ἐστιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι· φανερὸν οὖν ὅτι τοῖς μὲν φοβουμένοις ἐκλείπει ἄνωθεν τὸ θερμόν· (ὥστε κινεῖ ἀσθενὲς ὂν, ὀλίγον ἀέρα τὸ πνεῦμα· τὸ δὲ ὀλίγον, ταχὺ φέρεται· τὸ δὲ ἐν φωνῇ ταχὺ, τὸ ὀξὺ) τοῖς δὲ, αἰδουμένοις, ἄνω ἔρχεται τὸ θερμὸν περὶ τὰ στήθη. Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐξέρυθροι. Πολὺν δὲ κινεῖ ἀέρα ἡ πολλὴ δύναμις. Τὸ δὲ πολὺ, βραδέως φέρεται. Τὸ δὲ βαρὺ ἐν φωνῇ, βραδύ. — 54. (Cf. 60.) Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; Ἢ αἴτιον ἡ κατάψυξις τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ἢ ὥσπερ ἀποπληξία τοῦ μέρους τούτου ἐστίν; διὸ καὶ θερμαινόμενοι ὑπὸ οἴνου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾷον συνείρουσι τὸν λόγον. — 55. Διὰ τί μόνον τῶν ἄλλων ζώων ἄνθρωπος γίνεται ἰσχνόφωνον; Ἢ ὅτι λόγου κοινωνεῖ μόνον· τὰ δὲ ἄλλα, φωνῆς; οἱ δὲ ἰσχνόφωνοι, φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. — 56. (Cf. 17. et 61.) Διὰ τί τοῦ μὲν χειμῶνος, ὀξύτερον φθέγγονται, καὶ νήφοντες· θέρους δὲ, καὶ μεθύοντες, βαρύτερον; Ἢ ὅτι ὀξυτέρα μέν ἐστιν, ἡ ταχυτέρα· ταχυτέρα δέ ἐστιν, ἡ ἀπὸ συντεταμένου φωνή; Τῶν δὲ νηφόντων, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι, τὰ σώματα συνέστηκε μᾶλλον, ἢ μεθυόντων, καὶ ἐν τῷ θέρει. Τὸ γὰρ θερμὸν, καὶ αἱ ἀλέαι, διαλύει τὰ σώματα. — 57. Διὰ τί ἡ φωνὴ ὕστατον τελειοῦται τοῖς ἀνθρώποις τῶν φθεγγομένων; Ἢ διότι πλείστας ἔχει διαφορὰς καὶ εἴδη; τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα, ἢ οὐθὲν γράμμα, ἢ ὀλίγα διαλέγονται. Τὸ δὲ ποικιλώτατον καὶ πλείστας ἔχον διαφορὰς, ἀνάγκη ἐν πλείστῳ χρόνῳ ἀποτελεῖσθαι. — 58. Διὰ τί ἡ μὲν ὄψις οὐ διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν, ἡ δὲ φωνὴ διέρχεται; Ἢ ὅτι τῆς μὲν ὄψεως, μία φορὰ ἡ κατ᾽ εὐθεῖαν· (σημεῖον δὲ αἵ τε τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας μόνον ὁρῶμεν) τῆς δὲ φωνῆς πολλαί; ἀκούο-

μεν γὰρ πανταχόθεν. Ὅταν οὖν κωλυθῇ κα[illegible]
θεῖαν ἐκπίπτειν, διὰ τὸ μὴ κατ᾽ ἀλλήλους [illegible]
πόρους, ἀδυνατεῖ διορᾷν. Ὁ δὲ ἀὴρ καὶ ἡ φ[illegible]
πανταχοῦ φερομένη, διὰ παντὸς διαπίπτει κα[illegible]
ται. Ἐν δὲ τοῖς ὑγροῖς, αἱ μὲν ὄψεις δ[illegible]
αἱ δὲ φωναὶ, οὐκ ἀκούονται, ἢ μόλις, [illegible]
τέρου ὄντος τοῦ ὑγροῦ, ἢ τῆς γῆς, ὅτι [illegible]
ροι μικροὶ καὶ κατ᾽ ἀλλήλους. Ὥστε οὐ [illegible]
ἡ ὄψις εὐθυωρεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ διὰ μὲν τ[illegible]
διορᾶται, πυκνῆς οὔσης· διὰ δὲ τοῦ νάρθηκος, [illegible]
ὄντος, οὐ διορᾶται. Ἔτι τῆς μὲν οἱ πόροι, [illegible]
ληλοι· τῶν δὲ, παραλλάττοντες. Οὐδὲν δ᾽ [illegible]
εἶναι μεγάλους, ἐὰν μὴ κατ᾽ εὐθεῖαν ὦσι. [illegible]
φωνὴ οὐκ ἀκούεται, ὅτι ἐλάττω τὰ διάκενα τ[illegible]
ὕδατι τοῦ ἀέρος· ὥστε οὐ δύναται δέχεσθαι, [illegible]
ναι τὴν φωνὴν, ἀλλὰ μόλις ἡ μετὰ φωνῆς. [illegible]
φωνὴ, ἀήρ τις. Οὐ γὰρ ἅπαν τὸ μανώτερον, [illegible]
κτικώτερον, ἂν μὴ καὶ οἱ πόροι ὦσιν ἁρμόττον[illegible]
διϊέντι. Ὥστ᾽ οὐδὲ συνεκτικώτερον εἰς αὐτὸ, [illegible]
δεκτικοὶ ὦσιν οἱ πόροι τῶν σωμάτων. Κα[illegible]
μανὸν, μαλακὸν, καὶ δυνάμενον εἰς αὐτὸ [illegible]
Ἀλλ᾽ ἔνια κωλύεται διὰ τὴν μικρότητα τῶν [illegible]
οἷον ἡ ὕελος· ταύτης γὰρ [οὐ] συνάγονται, [illegible]
τέρας οὔσης τοῦ νάρθηκος, διὰ τὴν εἰρημέν[illegible]
τίαν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ εἴ τι ἄλλο [illegible]
τον. Ὥστε καὶ τόδε φανερὸν, διότι τοῦ μα[illegible]
μαλακοῦ, ἢ ταὐτοῦ ὄντος, ἢ παραπλησίου [illegible]
σιν, οὐ τὸ μανώτερον μᾶλλον συνάγεται [illegible]
Ἡ γὰρ αὐτὴ αἰτία πάντων. — 59. Διὰ τί [illegible]
ἐλάττων μὲν ἡ φωνὴ ἐξαιρουμένων, ὁμοία δὲ τ[illegible]
ρακτῆρα; Ἢ ὅτι ἐμέμικτο αὐτοῖς; τὸ δὲ μεμ[illegible]
οὐ τῇ μέν ἐστι, τῇ δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντῃ. Ὁμοί[illegible]
πανταχόθεν ἐξαιρουμένων, συνέρχεται ὁμοίως. [illegible]
ἔλαττόν τε ἀνάγκη καὶ ὅμοιον εἶναι. — 60. (Cf. [illegible]
Διὰ τί ἰσχνόφωνοι γίνονται; πότερον διὰ θ[illegible]
προπετέστεροί εἰσιν; ὥστε προσπταίοντες [illegible]
σιν, ὥσπερ οἱ ὀργιζόμενοι. Καὶ γὰρ οὗτοι [illegible]
ἄσθματος γίνονται. Πολὺ μὲν οὖν τὸ πνεῦμα [illegible]
βαίνει. [Ἢ] διὰ τὴν ζέσιν τοῦ θερμοῦ [illegible]
σι, διὰ τὸ πολὺ εἶναι καὶ μὴ φθάνειν ὑπεξιὸν [illegible]
ἀναπνοῆς καιρῷ; Ἢ μᾶλλον τοὐναντίον κατ[illegible]
θερμότης τοῦ τόπου ᾧ φθέγγονται, ὥσπερ ἀπ[illegible]
ξία τοῦ μέρους τούτου; διὸ καὶ θερμαινόμενοι [illegible]
οἴνου καὶ τοῦ λέγειν συνεχῶς, ῥᾷον συνείρουσι [illegible]
λόγον. — 61. (Cf. 17.) Διὰ τί τοῦ χειμῶνος [illegible]
ναὶ βαρύτεραι; Ἢ ὅτι παχύτερος ὁ ἀήρ; παχ[illegible]
δὲ ὄντος, βραδυτέρα ἡ κίνησις· ὥσθ᾽ ἡ φωνὴ [illegible]
τέρα. Ἢ διότι διὰ τῶν στέρνων βραδύτερον [illegible]
ὁ ἀήρ; συμφράττεται δὲ τὸ περὶ τὸν φάρυγγα, [illegible]
τε τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ ἐπιῤῥέοντος φλέγματος. —
62. Διὰ τί τὰ παιδία, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ οἱ [illegible]
χοι, καὶ οἱ γέροντες, φθέγγονται ὀξύ; Ἢ ὅτι [illegible]
των κίνησίς ἐστιν ἡ ὀξυτέρα; ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ πλ[illegible]
δυσκινητότερον· ὥστε οἱ ἐν ἀκμῇ πλείω συνεπισ[illegible]
τὸν ἀέρα. Οὗτος οὖν βραδύτερος ἰὼν, βραδυτ[illegible]
παρασκευάζει τὴν φωνήν. Ἐν δὲ τοῖς παιδίοις κα[illegible]
νούχοις, διὰ τὸ ἐλάττω ἔχειν, ἐναντίως. Τρέμειν δὲ τ[illegible]
πρεσβύτας, οὐ δυναμένους κρατεῖν, ὥσπερ τοῖς ἀ[illegible]
τοις καὶ παιδίοις, ὅταν μακρὸν ξύλον λάβωσιν [illegible]
ἄκρου, τὸ ἕτερον ἄκρον σείεται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν. [illegible]
αὐτὸ δὲ ὑποληπτέον καὶ ἐπὶ τῶν ἀγωνιώντων καὶ φ[illegible]
βουμένων καὶ ῥιγώντων, αἴτιον τοῦ τρόμου τῆς φ[illegible]
νῆς. Τοῦ γὰρ ἔχοντος τὴν φωνὴν τοιαύτην, [illegible]

των παθῶν εἴσω περιεστηκότος τοῦ πλείστου,
ν ὀλίγον ὄν, οὐ δύναται κρατεῖν τῆς φωνῆς· διὸ
ίεται καὶ τρέμει. Διὸ καὶ οἱ τεχνικοὶ τῶν συν-
ν ὅτι ἀγωνιῶσι, μικρὸν διαλέγονται ἐξ ἀρχῆς,
ρι οὗ ἂν καταστῶσιν· μικρᾶς γὰρ οὔσης τῆς
, ῥᾷον κρατοῦσιν.

SECTIO XII.

Ὅσα περὶ τὰ εὐώδη.

ιὰ τί τῶν θυμιαμάτων ἧττον αἰσθάνονται πλη-
ντες; Πότερον ὅτι ἀκρατεστέρα κερασθεῖσα ἡ
οια τῷ ἀέρι, ἡδίων, ὥσπερ ἡ σμύρνη τῶν ἰα-
ἢ καὶ τοὐναντίον εἴη ἄν· ὥστε ἀφαιρεῖσθαι
τὴν ὀσμὴν, διὰ τὸ καίειν; ἡ γὰρ ὀσμὴ θυμιω-
Διὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθράκων, οὐκ ὄζει· πόῤ-
ν δέ, [καὶ] καθαρώτερον φαίνεται καὶ λεπτό-
τοῦτο. — 2. (Cf. 9.) Διὰ τί αἱ ὀσμαὶ ἧττον εὐώ-
ν θυμιαμάτων καὶ τῶν ἀνθῶν ἐκ τοῦ ἐγγύς;
ον ὅτι συναπέρχεται τῇ ὀσμῇ καὶ γῆς μόρια, ἃ
αφέρεται διὰ βάρος· ὥστε καθαρὰ πoῤῥώτε-
εται ἡ ὀσμή; ἢ οὔτε ἐγγὺς οὔσης τῆς ἀρχῆς,
ον γίνεται τὸ ῥέον, οὔτε λίαν πόῤῥω; τὸ μὲν
ὺ πολύ· τὸ δέ, διασπᾶται. — 3. Λέγεται ὡς
γίνεται τὰ δένδρα, εἰς ἅπερ ἂν ἡ ἶρις κατα-
Πότερον οὖν ἀληθές ἐστιν ἢ ψεῦδος; Καὶ
θές, διὰ τίν' αἰτίαν εἴη τὸ συμβαῖνον; Ὅτι μὲν
ε πάντα, οὔτε ἀεὶ, δῆλον. Πολλάκις γὰρ ἡ
ν γέγονε, τὰ δὲ δένδρα οὐθὲν ἐπίδηλον φαί-
Ὅταν τε γένηται τοῦτο, οὐκ ἐν πάσῃ γίνεται
ἐπεὶ συμβαίνει γέ ποτε· διὸ καὶ λέγεται. Τὸ
ον, κατὰ συμβεβηκὸς τῇ ἴριδι ἀποδοτέον, ἀλ-
καὶ εἰ μή ἐστί τις φύσις ἡ ἶρις, ἀλλὰ τῆς ὄψεως
ἀνακλωμένης. Γίνεται δὲ, ὥσπερ ἐλέχθη, οὐχ
ῶν ἐχούσης τῆς ὕλης τὸ πάθος· οὔτε γὰρ ἐν
λωροῖς δένδροις, οὔτε ἐν τοῖς αὔοις, ἀλλ' ἐν τῇ
ρησμένῃ ὕλῃ φασὶν οἱ νομεῖς μετὰ τὰ ἐπὶ τῇ
δατα γίνεσθαι ἐπίδηλον τὴν εὐωδίαν, καὶ μά-
οὗ ἂν ἀσπάλαθος ᾖ, καὶ ῥάμνος, καὶ ὧν τὰ
εὐώδη ἐστίν. Αἴτιον δὲ τῆς εὐωδίας ἐστὶν,
αὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Διαθέρμου γὰρ καὶ διακε-
ης οὔσης, ὃ ἂν ἐκφύσῃ, τὸ πρῶτον εὐῶδες.
Τὰ γὰρ πυρούμενά πως τῶν ὑγρότητα ἐχόν-
γην, εὐώδη γίνεται. Πέττει γὰρ τὸ θερμὸν
. Διὸ καὶ τῆς ὅλης γῆς τὰ πρὸς τὸν ἥλιον,
ερα τῶν πρὸς ἄρκτον εἰσί· τούτων δὲ τὰ πρὸς
ν πρὸς μεσημβρίαν· ὅτι γεώδης μᾶλλον ὁ τό-
περὶ τὴν Συρίαν καὶ Ἀῤῥαβίαν ἐστίν· ἡ δὲ Λι-
ψαμμώδης καὶ ἄνικμος. Δεῖ γὰρ μήτε πολλὴν
ὴν ἰκμάδα, (ἄπεπτος γάρ ἐστιν ἡ πολλή) μήτε
ν· οὐ γὰρ γίνεται ἀτμίς. Ὃ συμβαίνει καὶ
ὴν νεόκαυστον ὕλην, καὶ τὸ γένος τοιαύτην,
ειν εὐωδίαν σὺν αὐτῇ. Δηλοῖ δὲ τοῖς ἄνθε-
Ἀφίησι γὰρ ἐν τούτοις τὴν ὀσμήν. Δοκεῖ δὲ
ἂν ἐνσκήψῃ ἡ ἶρις γίνεσθαι, ὅτι οὐδὲν ἄνευ
οἷόν τε γίνεσθαι. Βραχεῖά τε γὰρ ἡ ὕλη,
ἐνόντι θερμῷ πέψασα, τὴν ἐν αὐτῇ γινομένην
ἀφίησιν. Οὔτε πολὺ τὸ ὕδωρ δεῖ εἶναι· ἐκ-
γὰρ τὸ πολὺ λίαν, καὶ σβέννυσι τὴν θερμότη-
ἐνυπάρχουσαν ἀπὸ τῆς πυρώσεως. Τὰ δὲ
ὴν ἶριν ὕδατα, οὐ πολλὰ γίνεται, ἀλλὰ μετρίως
ιν. Καὶ ἐὰν πολλαὶ γίνωνται ἴριδες, οὐ πολὺ
, ἀλλὰ πολλάκις μὲν, ὀλίγον δέ. Διὸ εἰκό-
ύτου γινομένου, οὐθὲν ἄλλο ὁρῶντες διάφο-
λὴν τὴν ἶριν, ταύτῃ τὴν αἰτίαν προσέθεσαν
τῆς εὐωδίας. — 4. Διὰ τί τὰ ἄνθη καὶ τὰ θυμιώ-
μενα, πόῤῥωθεν μᾶλλον ἥδιον ὄζει· ἐγγύθεν δὲ, τὰ
μὲν, ποωδέστερον· τὰ δὲ, καπνωδέστερον; Ἢ ὅτι ἡ
ὀσμὴ, θερμότης τίς ἐστι, καὶ τὰ εὐώδη, θερμά; τὸ
δὲ θερμὸν, κοῦφον. Ὥστε διὰ μὲν τοῦτο πoῤῥωτέ-
ρω διϊόντων, ἀμιγεστέρα γίνεται ἡ ὀσμὴ τῶν συμπα-
ρεπομένων ὀσμῶν ἀπὸ τῶν φύλλων καὶ τοῦ καπνοῦ,
ὄντος ὑδατώδους ἀτμοῦ. Πλησίον δὲ ὄντων, τὰ με-
μιγμένα αὐτοῖς, συνόζει ἐν οἷς ἐστί. — 5. (Cf. 13, 12.)
Διὰ τί πάντα μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἢ ὅτι ἀνα-
πίμπλησι πλείω ἀέρα, ἢ ἡσυχάζοντα; Διαπέμπεται
οὖν ἡ ὀσμὴ θᾶττον οὕτω πρὸς τὴν αἴσθησιν ἡμῖν. —
6. Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἧττον ὀσφραινόμεθα, καὶ ἐν
τοῖς πάγεσιν ἥκιστα; Ἢ ὅτι ὁ ἀὴρ ἀκινητότερός
ἐστιν ἐν τῷ ψύχει; οὐκ οὖν ἀφικνεῖται ὁμοίως ἡ κί-
νησις ἡ ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ τὴν ὀσμὴν ἔχοντος, διὰ
τὴν δυσκινησίαν τῆς ἀποῤῥοῆς καὶ τοῦ ἀέρος ἐν ᾧ
ἐστιν. — 7. (Cf. 11.) Διὰ τί δριμύτερον ὄζει τῶν
ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυμιωμένων ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός,
καὶ μᾶλλον καὶ πλείω χρόνον τὴν αὐτῶν ὀσμὴν ἔχει
ἐπὶ τῆς τέφρας θυμιώμενα; Ἢ ὅτι ἀπεπτοτέρα ἐστὶν
ἡ ὀσμὴ ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; τὸ δὲ πῦρ,
ταχὺ πέττον αὐτῶν τὴν δύναμιν, ἀλλοιοῖ τὴν ὀσμήν.
Ἡ γὰρ πέψις, ἀλλοίωσίς ἐστι τοῦ πεττομένου. — 8.
Διὰ τί ἥδιον ὄζει τῶν ῥόδων ὧν ὁ ὀμφαλὸς τραχύς
ἐστιν, ἢ ὧν λεῖος; Ἢ ὅτι μᾶλλον ὄζει ἡδὺ, ὅσα τὴν
φύσιν ἀπείληφε τὴν αὐτῶν; ἀκανθῶδες δὲ φύσει τὸ
ῥόδον ἐστί. Διὸ μᾶλλον ἔχον τὰ κατὰ φύσιν, ἥδι-
στα ὄζει. — 9. (Cf. 2.) Διὰ τί αἱ ὀσμαὶ ἐγγύθεν
ἧττον εὐώδεις, καὶ θυμιαμάτων καὶ ἀνθῶν; Ἢ ὅτι
πλησίον μὲν συναποφέρεται τὸ γεῶδες· ὥστε κεραν-
νύμενον, ἀσθενεστέραν ποιεῖ τὴν δύναμιν; εἰς δὲ τὸ
πόῤῥω καταφέρεται ἡ ὀδμή. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τρι-
φθέντα τὰ ἄνθη, ἀπόλλυσι τὴν ὀσμήν. — 10. Πότερον
αἱ ὀδμαὶ, καπνός, ἢ ἀὴρ, ἢ ἀτμίς; Διαφέρει γὰρ, εἰ
τὸ μὲν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς, τὸ δὲ, καὶ ἄνευ τούτου γίνε-
ται. Καὶ πότερον ἀπὸ τῆς αἰσθήσεώς τι πρὸς ἐκεῖ-
να, ἢ ἀπ' ἐκείνων πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀφικνεῖται, ἀεὶ
κινοῦν τὸν πλησίον ἀέρα; καὶ εἰ ἀπ' ἐκείνων ἀποῤῥεῖ,
ἔδει ἔλαττον κινεῖσθαι· καίτοι τὰ εὐωδέστατα ὁρῶ-
μεν μάλιστα διαμένοντα. — 11. (Cf. 7.) Διὰ τί δρι-
μύτερον ὄζει μᾶλλον τῶν ἀρωμάτων ἐπὶ τέφρας θυ-
μιωμένων, ἢ ἐπὶ τοῦ πυρός; Ἢ διότι ἀπεπτοτέρα ἡ
ὀσμὴ ἐπὶ τῆς τέφρας· διὸ καὶ πλείων; πολὺ οὖν καὶ
τοῦ γεώδους συναναθυμιᾶται, καὶ γίνεται καπνός·
τὸ δὲ πῦρ φθάνει ἐκκαῖον τὸ γεῶδες αὐτῶν. Ὥστε
ἡ ὀσμὴ καθαρωτέρα καὶ εἰλικρινὴς ἀφικνεῖται ἄνευ
τοῦ καπνοῦ. Διὸ καὶ τριβόμενα, ἧττον εὐώδη τὰ
ἄνθη. Τὸ γὰρ γεῶδες καὶ ἡ τρίψις κινεῖ· καὶ ἡ
βραδεῖα θερμότης οὐ φθείρει. — 12. (Cf. 1, 48. et
20, 16.) Διὰ τί εὐώδη, οὐρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ
φυτά; Ἢ ὅτι θερμὰ καὶ λεπτά; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐ-
ρητικά. Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ
ἡ ὀσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον
σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα, οὐρητικά, μᾶλλον μέν-
τοι τηκτικά. Θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι
ὅλως ἡ ὀσμὴ διὰ θερμότητα γίνεται. Ἀλλὰ τὰ δυσ-
ώδη, ἄπεπτά ἐστι, δεῖ δὲ μὴ μόνον θερμὰ εἶναι, ἀλ-
λὰ καὶ εὔπεπτα, εἰ ἔσται οὐρητικά, ὅπως συγκατιόν-
τα, λεπτύνῃ τὰ ὑγρά. — 13. Διὰ τί ποτε οἱ κεκρα-
μένοι τῶν οἴνων, θᾶττον τῶν ἀκράτων ὄζουσιν; Ἢ
ὅτι ὁ κεκραμένος, ἀσθενέστερος τοῦ ἀκράτου ἐστί;
τὸ δὲ ἀσθενέστερον, ὑπὸ πάντων ἐξίσταται τοῦ ἰσχυ-

ροτέρου. Εἶτα ὁ κεκραμένος, ἔστιν εὐπετέστερος τοῦ ἀκράτου. Εὐπετέστερον δέ ἐστιν, ὑπάρξαι ὁτιοῦν, καὶ ἐκλαβεῖν τι τῶν μὴ ὑπαρχόντων. Ὁ μὲν οὖν ἄκρατος, ὀσμώδης ἐστίν· ὁ δὲ κεκραμένος, ἄνοσμος.

SECTIO XIII.

Ὅσα περὶ δυσώδη.

Διὰ τί τὸ μὲν οὖρον, ὅσῳ ἂν χρονίζηται ἐν τῷ σώματι, δυσωδέστερον γίνεται· ἡ δὲ κόπρος, ἧττον; Ἢ ὅτι ἡ μὲν, ξηραίνεται μᾶλλον χρονιζομένη· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσηπτότερον; τὸ δὲ οὖρον, παχύνεται· πρόσφατόν τε ὂν, ὁμοιότερον τῷ ἐξ ἀρχῆς ἐστι πόματι. — 2. Διὰ τί τὰ δυσώδη τοῖς ἐδηδοκόσιν οὐ δοκεῖ ὄζειν; Ἢ διὰ τὸ συντετρῆσθαι τὴν ὄσφρησιν τῷ στόματι κατὰ τὸν οὐρανὸν, πλήρης ἡ αἴσθησις γίνεται ταχὺ, καὶ τῆς τε ἔσω οὐκέθ' ὁμοίως αἰσθάνεται, (τὸ γὰρ πρῶτον αἰσθάνονται πάντες· ὅταν δὲ ἅψωνται, οὐκ ἔτι, ὥσπερ συμφυοῦς) καὶ ἡ ἔξωθεν ἡ ὁμοία, ἀφανίζεται ὑπὸ τῆς ἔσω. — 3. Διὰ τί τριβόμενα τὰ ἄνθη, δυσωδέστερα; Ἢ διότι συμμίγνυται τῇ ὀσμῇ τὸ γεῶδες τὸ ἐν τῷ ἄνθει. — 4. Διὰ τί τῶν μὲν ζώων οὐθὲν εὐῶδές ἐστιν, ἔξω τῆς παρδάλεως· (αὕτη δὲ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις; φασὶ γὰρ αὐτοῖς τὰ θηρία ἡδέως ὀσμᾶσθαι) φθειρόμενα δὲ, καὶ δυσώδη ἐστί; τῶν δὲ φυτῶν πολλάκις φθειρόμενα καὶ αὐαινόμενα, ἔτι μᾶλλον εὐώδη γίνεται; Πότερον ὅτι τῆς δυσωδίας αἴτιον ἀπεψία τις περιττώματος; διὸ καὶ οἱ ἱδρῶτες ἐνίοις καὶ ἐνίοτε, τοιοῦτοί εἰσι· μάλιστα δὲ οἷς μὴ ἀεὶ τοιοῦτοι ἐκ τῶν νόσων γίνονται. Καὶ αἱ φῦσαι δὲ καὶ οἱ ἐρυγμοὶ οἱ τῶν ἀπέπτων, δυσώδεις εἰσί. Τὸ αὐτὸ δὲ αἴτιον καὶ τοῦ ἐν ταῖς σαρξὶ, κατὰ τὸ ἀνάλογον. Λέγω δὲ ἀνάλογον, τὸ ἀντὶ σαρκὸς τοῖς ἄλλοις ἐνυπάρχον ζώοις. Ἔστι γὰρ καὶ ἐνταῦτα περίττωμα ἐνίοις ἄπεπτον. Τοῦτο οὖν ζώντων τε αἴτιον τῆς δυσωδίας ἐστί. καὶ φθειρομένων, σηπόμενον. Διὸ καὶ τὰ πίονα καὶ ὀστᾶ καὶ τρίχες, οὐ δυσώδη ἐστίν· ὅτι τὰ μὲν, πέττεται· τὰ δὲ, οὐκ ἔχει ὑγρότητα. Τοῖς δὲ φυτοῖς, οὐκ ἔνι περίττωμα. Ἢ ἔστι μέντοι καὶ τούτοις, ἀλλ' ὅτι θερμὰ καὶ ξηρὰ τὴν φύσιν ἐστὶ τὰ φυτά· ὥστε εὐπεπτοτέρα ἡ ἰκμὰς, καὶ οὐ πηλώδης ἐστὶν αὐτῶν; Δηλοῖ δὲ καὶ τῆς γῆς ἡ ἐν τοῖς θερμοῖς εὐώδης οὖσα, Συρία καὶ Ἀῤῥαβία, καὶ τὰ εὐώδη τὰ ἐκεῖθεν, ὅτι ξηρὰ καὶ θερμά ἐστι· τὰ δὲ τοιαῦτα, ἄσηπτα. Τὰ δὲ ζῶα, οὐ τοιαῦτά ἐστι καὶ θερμά· ὥστε αἵ τε περιττώσεις ἄπεπτοι καὶ δυσώδεις αὐτῶν εἰσι, καὶ διαφυσήσεις ὁμοίως· καὶ διαφθειρομένων, σήπεται ἡ ὑγρότης· τῶν δὲ, οὔ. Οὐ γὰρ ἔχουσι. — 5. Διὰ τί τὰ δυσώδη θερμὰ ὄντα, μᾶλλον δυσώδη ἐστὶν ἢ ἐψυγμένα; Ἢ ὅτι ἐστὶν ἡ ὀσμὴ ἀτμὸς καὶ ἀποῤῥοή τις; ὅ τε οὖν ἀτμὸς ὑπὸ θερμοῦ γίνεται, καὶ ἡ ἀποῤῥοή. Κίνησις γάρ τίς ἐστι. Τὸ δὲ θερμὸν, κινητικόν· τὸ δὲ ψυχρὸν, τοὐναντίον στατικὸν καὶ συσταλτικὸν, καὶ φορὰν δὲ κάτω ἔχει· τὸ δὲ θερμὸν, καὶ αἱ ὀσμαὶ πᾶσαι ἀνωφερεῖς, διὰ τὸ ἐν ἀέρι τε εἶναι, καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτῶν ἄνω εἶναι, μὴ κάτω. Πρὸς γὰρ ἐγκέφαλον περαίνουσα ἡ ὀσμὴ, αἴσθησιν ποιεῖ. — 6. Διὰ τί ἐάν τις σκόροδα φάγῃ, τὸ οὖρον ὄζει· ἄλλων δὲ ἐχόντων ἰσχυρὰν ὀσμὴν, οὐκ ὄζει ἐδεσθέντων; Πότερον ὥσπέρ τινες τῶν ἡρακλειτιζόντων φασὶν, ὅτι ἀναθυμιᾶται, ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ, καὶ ἐν τῷ σώματι· εἶτα πάλιν ψυχθὲν, συνίσταται· ἐκεῖ μὲν, ὑγρόν· ἐνταῦθα δὲ, οὖρον· ἡ δὲ ἐκ τῆς τροφῆς ἀναθυμίασις, ἐξ οὗ ἐγένετο αὕτη συμμι-

γνυμένη, ποιεῖ τὴν ὀσμήν. Αὕτη γάρ ἐστιν, — 2.
μεταβάλλῃ. Ἢ ἔδει καὶ τὰ ἄλλα τοῦτο ποιεῖν,
ἰσχυρὰς ὀσμὰς ἔχει· νῦν δὲ οὐ ποιεῖ; Ἔτι συγ
ἐκ τῆς ἀτμίδος, οὐκ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἔρχεται,
ἐξ οἴνου, ἀλλ' οὐχ ὕδωρ· ὥστε καὶ τοῦτο
ἀλλ' ὅτι μόνον φυσητικὸν τῆς κάτω κοιλίας
ὀσμὴν ἐχόντων ἰσχυρὰν καὶ οὐρητικὴν ἅμα
ἄλλα, ἄνω ποιεῖ, οἷον ἡ ῥάφανος, καὶ τὰ
ἢ οὐκ οὐρητικά. Κάτω δὲ τρία ὑπάρχει
καὶ γὰρ οὐρητικὸν, καὶ πνεῦμα ποιεῖ, καὶ
τω. Ὁ δὲ τόπος ὁ πέριξ τὰ αἰδοῖα καὶ τὴν κύστιν
τοιούτων ἀπολαύει, διὰ τὴν γειτνίασιν, καὶ
ματικός ἐστι. Δηλοῖ δὲ [καὶ] ἡ συντονία τοῦ
Δῆλον οὖν ὅτι ἀφικνεῖται τὸ περίττωμα εἰς
στιν αὐτοῦ, μάλιστα τῶν τοιούτων ἅμα τῷ
τι· ὃ μιγνύμενον, ποιεῖ τοῦ οὔρου τὴν ὀσμήν. —
Διὰ τί τὰ στόματα μηδὲν ἐδηδοκότων, ἀλλὰ
σάντων, ὄζει μᾶλλον· (ὃ καλεῖται νηστείας ὄζειν)
γόντων δὲ, οὐκέτι, ὅτε ἔδει μᾶλλον; Ἢ ὅτι
νης τῆς κοιλίας, θερμότερος ὁ ἀὴρ γινόμενος
ἀκινησίαν, σήπει τὸ πνεῦμα, καὶ τὰ φλεγμ
ριττώματα; ὅτι δὲ θερμότερος γίνεται,
καὶ δίψαν ποιεῖ ἡ νηστεία μᾶλλον. Φαγ
διὰ τὸ ἐλάττων εἶναι ἡ ὀσμὴ τῆς τῶν σιτίων
ται. Κρατεῖ γὰρ τῆς θερμότητος ἡ τῶν σιτίων
μότης· ὥστε μηθὲν πάσχειν. — 8. Διὰ τί
λη δυσωδέστατον τῶν τόπων; Πότερον ὅτι
τός ἐστιν; ἔστι δὲ ἡ δυσωδία ἐν τοῖς τοιούτοις
στα, διὰ τὸ σῆψιν γίνεσθαι ὑπὸ τῆς
ποιότητος· ἢ ὅτι καὶ ἀκίνητος καὶ
— 9. Διὰ τί οἱ τοῦ γράσου ὄζοντες, ὅταν
μύρῳ, δυσωδέστεροι γίνονται; Ἢ διότι
πολλῶν γίνεται; ὀξὺ καὶ γλυκὺ συμμιχθὲν,
γλυκύτερον ἐγένετο. Εἶτα ἱδρώσαντες
ωδέστεροί εἰσι. Τὸ δὲ μύρον, θερμαντικόν.
Ἱδρῶτας οὖν παρασκευάζει. — 10. Διὰ τί
κύρτων καὶ κυφοτέρων δυσοσμοτέρα καὶ
ὀσμὴ τοῦ πνεύματος; Ἢ διότι συγκέκλεισται
πος ὁ περὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἀνέσπασται
θυωρίας· ὥστε οὐκ εὔπνους, ἀλλὰ σήπεται
καὶ τὸ πνεῦμα εἴσω μᾶλλον ἐγκαταλ
11. Διὰ τί [τὰ] πολλὰ τῶν μύρων συνεξ
ώδη· ἔνια δὲ ἡδίω, ἢ οὐ χείρω; Ἢ ὅσα μὲν
νήσει ἢ τρίψει μεταβάλλοντα, χείρω τοιαῦτα
μὴ, τοὐναντίον; ἔστι δὲ ἔνια τοιαῦτα· ὥσπερ
ἀνθῶν, ἐξ ὧν γίνονται αἱ εὐωδίαι, τὰ μὲν
ἢ θερμαινόμενα, ἢ ξηραινόμενα, φαῦλα,
κόϊα· τὰ δὲ, ὅμοια, οἷον τὰ ῥόδα. Καὶ
δὲ ὅσα ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶ, μεταβάλλει·
διὸ τὸ ῥόδιον ἥκιστα. Καὶ δυσώδη [δὲ] φ
λον, ὅσων οἱ ἱδρῶτες δυσώδεις, καὶ διὰ τὸ
τῷ ἐναντίῳ, ὥσπερ τὸ μέλι μετὰ τοῦ ἁλὸς,
γλυκὺ, ἀλλ' ἧττον. — 12. (Cf. 12, 5.) Διὰ
μᾶλλον ὄζει κινούμενα; Ἢ διότι ἀνα
ἀέρα; Διαπέμπεται οὖν θᾶττον ἡ ὀσμὴ
αἴσθησιν.

SECTIO XIV.

Ὅσα περὶ κράσεως.

Διὰ τί θηριώδεις τὰ ἔθη καὶ τὰς
ταῖς ὑπερβολαῖς ὄντες, ἢ ψύχους, ἢ καὶ
διὰ τὸ αὐτό; Ἡ γὰρ ἀρίστη κρᾶσις, καὶ
συμφέρει· αἱ δὲ ὑπερβολαὶ, ἐξιστῶσι·
σῶμα διαστρέφουσιν, οὕτω καὶ τὴν τῆς

— 2. Διὰ τί ἐν τῷ Πόντῳ ὁ σῖτος ἐυθεὶς ἐν ...ύχει, πολλὰ ἔτη γίνεται ἄκοπος; Ἢ ὅτι ἐξικμά... τὸ ἀλλότριον ὑγρὸν μετὰ τοῦ θερμοῦ, ὥσπερ ...ῆς σταφυλίδος; ἔνια μὲν γάρ, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· ...δέ, ἅμα τῷ θερμῷ. — 3. Διὰ τί ἐν τῇ ψυχροχώρᾳ οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται; Ἢ διότι ἀν...ίστησι τὸ ψύχος εἴσω τὴν θερμότητα; ἐν δὲ ...ρει τοὐναντίον συμβαίνει, τὰ εἴσω ψυχρότερα. ...καῦσος, πυρετὸς [ὢν] τῶν ἔξω κατεψυγμένων, ...ῳ θερμότητι ὑπερβάλλει. — 4. Διὰ τί οἱ Αἰ...ς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, βλαισοί εἰσιν; Ἢ διότι ὑπὸ ...ῦ, ὥσπερ καὶ τὰ ξύλα διαστρέφεται ξηραινό... οὕτω καὶ τὰ τῶν ζώων σώματα; Δηλοῦσι δὲ καὶ ...χες· οὐλοτέρας γὰρ ἔχουσιν· ἡ δὲ οὐλότης ὥσπερ βλαισότης τῶν τριχῶν. — 5. Διὰ τί ...ς νοτίοις μᾶλλον θηλυτοκοῦσιν αἱ ὀχεῖαι; Ἢ ...πλεῖον ὑγρὸν βραδύτερον παχύνεται; ἐν δὲ τοῖς ..., διὰ τὴν ὑγρότητα τῆς κράσεως, ὑγρότερον ...ρμα γίνεται. — 6. (Cf. 1, 18.) Διὰ τί ἐν τοῖς ..., τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἕλκη ταχὺ ὑγιάζεται· ...ν ταῖς κνήμαις, μόλις; Ἢ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρό...ὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρέα, εἰς τὸ κάτω ...εῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, εὔπεπτα, διὰ τὸ ὑποκε...ται κάτω· τὰ δὲ κάτω πολλῆς γέμει τῆς πε...ως καὶ εὐσήπτου. — 7. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς ...ς τόποις, βραδέως γηράσκουσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ...καὶ ἑλώδεσι, ταχέως; Ἢ τὸ γῆρας σηπεδὼν ...; σήπεται δὲ τὸ ἠρεμοῦν. Τὸ δὲ ἐν κινήσει ...λως ἀσαπές, ἢ ἧττον τοῦτο πάσχει, οἷον τὸ ... Ἐν μὲν οὖν τοῖς ὑψηλοῖς, διὰ τὴν εὔπνοιαν, ...ἐν κινήσει ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις, μένει. ...ἐκεῖ μέν, διὰ τὴν κίνησιν ἀεὶ καθαρὸς ὁ ἀήρ, ...ρος γίνεται· ἐν δὲ τοῖς ἑλώδεσι, μένει. — 8. ...) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοί ...ἐν δὲ τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι; Ἢ ὅτι ἐναν...ς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἡ φύσις ἔχει, διὰ τὸ ...χόντων, ἀνάγκη διακαίεσθαι ταχέως. Ἀν...ί εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί· δειλοὶ δέ, οἱ ...μένοι. Συμβαίνει δὲ τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ...κατεψύχθαι· τοὺς δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτε...θαι τὴν φύσιν. Μεγάλοι δὲ ἄμφω εἰσίν· οἱ ...ῖς ψυχροῖς, διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς σύμφυτον θερ... ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς, διὰ τὴν ἐν τῷ τόπῳ. ...τοῖς θερμοῖς καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ αὐξά... Τὸ δὲ ψύχος, πιλητικόν ἐστιν. Ὅτε οὖν ...ἐν αὐτοῖς ἐχόντων τὴν ἀρχὴν τῆς αὐξήσεως ..., τῶν δέ, οὐ κωλυομένων ὑπὸ τῆς ἔξωθεν ψυ..., εἰκότως ἐπὶ πολὺ τὴν αὔξησιν ἐπιδέχονται. ...ρὶ ἡμᾶς, ἧττον, διὰ τὸ ἐλάττω τε ἔχειν τὴν ... αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς ...σθαι. — 9. Διὰ τί μακρόβιοι μᾶλλόν εἰ... τοῖς θερμοῖς τόποις οἰκοῦντες; Ἢ διὰ τὸ ...ν ἔχειν τὴν φύσιν· τὸ δὲ ξηρότερον, ἀσαπέ...ναι καὶ πολυχρονιώτερον· τὸν δὲ θάνατον, ...ἐν τινα εἶναι; Ἢ διότι ὁ μὲν θάνατός ἐστι ...ῦ ἐντὸς θερμοῦ· καταψύχεται δὲ πᾶν ὑπὸ ...ἔχοντος καὶ ψυχροτέρου; Ἔστι δὲ ὁ περιέχων ...ὲν τοῖς ἀλεεινοῖς τόποις, θερμός· ἐν δὲ τοῖς ...ψυχρός· ὥστε θᾶττον καὶ μᾶλλον φθείρει ...οῖς θερμόν. — 10. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς θερ...οις, μακροβιώτεροι; Ἢ ὅτι μᾶλλον τὸ θερ...γρὸν σώζουσιν; ὁ γὰρ θάνατος, ἡ τούτων ... — 11. Διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι τόποις ὑπνωδέστεροι γινόμεθα; Ἢ ὅτι κατεψυγμένοι μᾶλλον ἐν αὐτοῖς ἐσμέν; ἡ δὲ κατάψυξις, ἡσυχία τὶς οὖσα, παρασκευάζει ὕπνον. Ὁ δὲ ὕπνος, ἐν τῷ ἡσυχάζειν παραγίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ ἐν τοῖς πλοίοις, εὔχροοι, ἐπὶ ὕδατος διαιτώμενοι, μᾶλλον τῶν ἐν τοῖς ἕλεσι; Ἢ ἡ ὥρα καὶ τὸ εὔπνουν αἴτιον; ὠχροὺς δὲ τὸ ὕδωρ ποιεῖ, ὅταν σήπηται· ὃ πάσχει δι' ἀκινησίαν· διὸ ἐν τοῖς ἑλώδεσιν ὕπωχροι. — 13. Διὰ τί ἐν τοῖς χειμερινοῖς χωρίοις πνίγη σφοδρὰ γίνεται πολλά, καὶ μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς; Πότερον διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ ἀέρος; ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς θερμότητος, ὕδωρ θερμότερον γίνεται τοῦ ἀέρος· ὥστε καὶ ὁ ἀὴρ ὑγρότερος τοῦ θερμοῦ. Ἢ οὐδὲ ἐστι ξηρότερος ὁ ἀὴρ ἐν [τοῖς τόποις] τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ φαίνεται παρὰ τὸ ἐναντίον; ὥσπερ ὁ ἐκ νεφέλης ἥλιος, παρὰ τὸ ἐκ τῆς σκιᾶς θιγγάνεσθαι. — 14. Διὰ τί οἱ πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦντες, μᾶλλόν εἰσι μελανόφθαλμοι; Ἢ γλαυκὰ μέν ἐστι τὰ ὄμματα, δι' ὑπερβολὴν τοῦ ἐντὸς θερμοῦ· μέλανα δέ, διὰ τὴν τούτου ἀπουσίαν; ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησι. Καθάπερ οὖν τῶν πρὸς ἄρκτον οἰκούντων, γλαυκὰ ὄμματά ἐστι, τῷ τὸ ἐντὸς θερμὸν κωλύεσθαι διεκπίπτειν, διὰ τὸ ἐκτὸς ψυχρόν· οὕτω τῶν πρὸς μεσημβρίαν οἰκούντων, τὸ μὲν ὑγρόν, διὰ τὸ περιέχον θερμόν, οὐκ ἐκπίπτει· [τὸ δὲ θερμόν, μηδενὸς ἀντιφράττοντος, ἐκπίπτει·] τὸ δὲ λειπόμενον ὑγρόν, μέλαν ποιεῖ. Τῇ γὰρ τοῦ φωτὸς ἀπουσίᾳ, τὸ λειπόμενόν ἐστι σκοτῶδες. Ἢ τοῖς τοῦ λοιποῦ σώματος χρώμασιν ὁμοιοῦται τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ χρῶμα; διὸ τῶν πρὸς ἄρκτον λευκῶν ὄντων, γλαυκὰ τὰ ὄμματα· (τοῦ γὰρ λευκοῦ τοῦτο ἐγγὺς τὸ χρῶμα) καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν μελάνων ὄντων, μέλανα καὶ τὰ ὄμματα. — 15. Διὰ τί [οἱ] ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις σοφώτεροί εἰσιν, ἢ [οἱ] ἐν τοῖς ψυχροῖς; Πότερον διὰ τὸ αὐτό, δι' ὅπερ καὶ οἱ γέροντες, τῶν νέων; οἱ μὲν γάρ, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ τόπου, ἐπανιούσης τῆς φύσεως αὐτῶν, θερμότεροί εἰσι πολύ· ὥστε λίαν μεθύουσιν ἐοίκασι, καὶ οὐκ εἰσὶ ζητητικοί, ἀλλὰ ἀνδρεῖοι καὶ εὐέλπιδες. Οἱ δὲ ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς, νήφουσι, διὰ τὸ κατεψύχθαι. Πανταχοῦ δὲ οἱ φοβούμενοι, τῶν θαῤῥούντων μᾶλλον ἐπιχειροῦσι ζητεῖν· ὥστε καὶ εὑρίσκουσι μᾶλλον. Ἢ διὰ τὸ πολυχρονιώτερον τὸ γένος εἶναι τοῦτο· τοὺς δὲ ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἀπολέσθαι; ὥστε εἶναι καθάπερ νέους πρὸς γέροντας, τοὺς ἐν τοῖς ψυχροῖς τόποις, πρὸς τοὺς ἐν τοῖς θερμοῖς οἰκοῦντας. — 16. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς τόποις, δειλοί εἰσιν· οἱ δὲ ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἀνδρεῖοι; Ἢ ὅτι ἐναντίως τοῖς τόποις καὶ ταῖς ὥραις ἡ φύσις ἔχει, διὰ τὸ ὁμοίως ἐχόντων, διακαίεσθαι ἂν ταχέως; ἀνδρεῖοι δέ εἰσιν, οἱ τὴν φύσιν θερμοί· δειλοὶ δέ, οἱ κατεψυγμένοι. Συμβαίνει δ' οὖν τοὺς μὲν ἐν τοῖς θερμοῖς ὄντας, καταψύχεσθαι· (ἀραιοῦ γὰρ ὄντος αὐτοῖς τοῦ σώματος, τὸ θερμὸν αὐτῶν ἔξω διεκπίπτει) τοὺς δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς, ἐκτεθερμάνθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ ἐκ τοῦ ἐκτὸς ψύχους πυκνοῦσθαι τὴν σάρκα· πυκνουμένης δέ, ἐντὸς συστέλλεσθαι τὸ θερμόν.

SECTIO XV.

Ὅσα μαθηματικῆς μετέχει θεωρίας καὶ ὅσα περὶ οὐράνια.

Διὰ τί διάμετρος καλεῖται μόνη τῶν δίχα διαιρουσῶν τὰ εὐθύγραμμα, ἡ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν ἀχθεῖσα γραμμή; Ἢ ὅτι διάμετρος δίχα διαιρεῖ, καθάπερ τοὔνομα ὑποσημαίνει, οὐ φθείρουσα τὸ μετροῦ

μενον; ἡ μὲν οὖν κατὰ τὰς συνθέσεις διαιροῦσα, (λέγω δὲ τὰς γωνίας) διάμετρος ἔσται· οὐ γὰρ φθείρει, ἀλλὰ διαιρεῖ, καθάπερ οἱ τὰ στρατιωτικὰ σκεύη διαιροῦντες. Ἡ δὲ κατὰ τὰς γραμμὰς σύνθετα τέμνουσα, φθείρει· σύγκειται γὰρ τὸ εὐθύγραμμον κατὰ τὰς γωνίας. — 2. Διὰ τί διάμετρος καλεῖται; Ἢ διότι δίχα μόνη διαιρεῖ; ὥσπερ οὖν εἴ τις εἴποι, διχάμετρός ἐστι. Καὶ διότι μόνη τῶν δίχα τοῦτο καλεῖται. Ἢ ὅτι ᾗ κατὰ μέλη ᾗ κέκαμπται μόνη διαιρεῖ, αἱ δὲ ἄλλαι κατὰ πλευράς; — 3. Διὰ τί πάντες ἄνθρωποι, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες, ἐς τὰ δέκα καταριθμοῦσι, καὶ οὐκ εἰς ἄλλον ἀριθμόν, οἷον Β, Γ, Δ, Ε· [εἶτα πάλιν ἐπαναδιπλοῦσιν, ἓν πέντε, δύο πέντε,] ὥσπερ ἕνδεκα, δώδεκα· οὐδ᾽ αὖ ἐξωτέρω παυσάμενοι τῶν δέκα, εἶτα ἐκεῖθεν ἐπαναδιπλοῦσιν; ἔστι [μὲν] γὰρ ἕκαστος τῶν ἀριθμῶν, ὁ ἔμπροσθεν, καὶ ἓν ἢ δύο, καὶ οὗτος ἄλλος τις· ἀριθμοῦσι δ᾽ ὅμως ὁρίσαντες ἄχρι τῶν δέκα· οὐ γὰρ δὴ ἀπὸ τύχης γε αὐτὸ ποιοῦντες φαίνονται, καὶ ἀεί· τὸ δὲ ἀεὶ καὶ ἐπὶ πάντων, οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ φυσικόν. Πότερον ὅτι τὰ δέκα τέλειος ἀριθμός; ἔχων γὰρ πάντα τὰ τοῦ ἀριθμοῦ εἴδη, ἄρτιον, περιττόν, τετράγωνον, κύβον, μῆκος, ἐπίπεδον, πρῶτον σύνθετον. Ἢ ὅτι ἀρχὴ ἡ δεκάς; ἓν γὰρ καὶ δύο καὶ τρία καὶ τέτταρα, γίνεται δεκάς. Ἢ ὅτι τὰ φερόμενα σώματα ἐννέα; ἢ ὅτι ἐν δέκα ἀναλογίαις, τέτταρες κυβικοὶ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦνται· ἐξ ὧν φασιν ἀριθμῶν οἱ Πυθαγόρειοι τὸ πᾶν συνεστάναι; ἢ ὅτι πάντες ὑπῆρξαν ἄνθρωποι ἔχοντες δέκα δακτύλους; οἷον οὖν ψήφους ἔχοντες τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ, τούτῳ τῷ πλήθει καὶ τἄλλα ἀριθμοῦσι. Μόνοι δὲ ἀριθμοῦσι τῶν Θρᾳκῶν γένος τὶ εἰς τέτταρα, διὰ τὸ ὥσπερ τὰ παιδία μὴ δύνασθαι μνημονεύειν ἐπιπολύ, μηδὲ χρῆσιν μηδενὸς εἶναι πολλοῦ αὐτοῖς. *** Ὅτι ἡ γῆ κέντρον· ἀεὶ γὰρ ὅμοια τὰ φαινόμενα ἡμῖν σχήματα· δοκεῖ τοῦτο εἶναι, ἐὰν μὴ ἀπὸ τοῦ μέσου τὶς θεωρῇ, ἀλλ᾽ ὁτὲ μὲν τρίγωνα, ὁτὲ δὲ τραπέζια, ὁτὲ δὲ ἀλλοῖα ἐδόκει ἡ γῆ μέσον ἡμῶν, εἰ ἀπὸ τούτου ἔνι ἡμᾶς θεωρεῖν. Οὔσης γὰρ σφαιροειδοῦς τῆς γῆς, ταὐτὸ κέντρον τούτου καὶ τῆς γῆς ἔσται. Ἡμεῖς δὲ ἐπάνω τῆς γῆς οἰκοῦμεν. Ὥστε οὐκ ἀπὸ τούτου, ἀλλὰ τὸ ἥμισυ τῆς διαμέτρου ἀφεστᾶσιν ἡμῖν, τοιαῦτα φαίνεται. Τί οὖν κωλύει, πλείονος γενομένου τοῦ διαστήματος, διαμένειν τὴν τῶν σχημάτων φαντασίαν; — 4. Διὰ τί τοῦ ἡλίου ὁμοτόνως φερομένου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ, οὐχ ἡ αὐτὴ αὔξησις καὶ φθίσις τῶν σκιῶν; Ἢ ὅτι ἴσαι γίνονται αἱ γωνίαι πρὸς τὰ ὁρώμενα, αἱ ἀπὸ τῶν ἀκτίνων ὑπὸ ταῖς ἴσαις περιφερείαις; Εἰ δ᾽ αὗται, καὶ ἐμβαλλόμεναι ποιοῦσιν ἀκτῖνας ἐν τῷ τριγώνῳ, ὅπερ ἔχεται ὑπό τε τῆς πρώτης ἀκτῖνος, καὶ τοῦ ὁρωμένου καὶ τῆς σκιᾶς. Εἰ δ᾽ αἱ γωνίαι ἴσαι, ἀνάγκη τὴν πορρωτέρω γραμμὴν τοῦ ὁρωμένου μείζω εἶναι τῆς ἐγγυτέρω. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν. Διῃρήσθω οὖν ἡ περιφέρεια εἰς ἴσα, ὅσα οὖν πλήθει· ὁράσθω δὲ τὸ Θ. Ὅταν οὖν ὁ ἥλιος ἐπὶ τοῦ Α, προσλαβὼν τὸ Θ, ποιήσῃ τινὰ σκιὰν ἐν τῷ Θ Δ, ἀνάγκη δὴ τὴν ἀκτῖνα ἐπὶ τὸ Δ πίπτειν. Ὅταν δ᾽ ἔλθῃ ἐπὶ τὸ Β, ἡ ἀπὸ τοῦ Β ἀκτὶς, ἐντὸς τῆς Θ Δ πεσεῖται· καὶ ὅταν πάλιν ἐπὶ τὸ Γ μεταβῇ, ὡσαύτως. Εἰ δὲ μὴ, εὐθεῖα εὐθείας διχῇ ἅψεται. Ἐπεὶ οὖν ἴση ἡ Α Β τῇ Β Γ, καὶ αἱ γωνίαι αἱ ὑπὸ ταύτης αἱ πρὸς τὸ Δ, ἴσαι ἔσονται· πρὸς τῷ κέντρῳ γάρ. Αἱ δὲ τῇ τοῦ Δ, καὶ ἐν τῷ τριγώνῳ. Κατὰ κορυφὴν γὰρ ταύταις. Ὥστ᾽ ἐπεὶ εἰς ἴσα διαιρεῖται ἡ γωνία, μείζων ἔσται ἡ Δ Ε τῆς Ε Ζ,

λινέστερον ἡμῖν ποιεῖ τὸν κύκλον. Οὕτω δὲ τιθέ-
ος πρὸς τὴν ὄψιν ὁ κύκλος, κώνου τομῇ ἐμφερὴς
ετο. Μηνοειδὴς δὲ φαίνεται, ὅταν ὁ ἥλιος με-
ῇ. Ὅταν γὰρ κατὰ τὰ ἔσχατα σημεῖα, καθ' ἃ δι-
ομος φαίνεται, ὁ κύκλος ὁ τοῦ ἡλίου γένηται, πε-
ρεια φαίνεται ἡ τοῦ κύκλου. Οὐ γὰρ ἔτι κατ' εὐ-
ν ἐστὶ τῇ ὄψει, ἀλλὰ παραλλάττει. Τούτου δὲ
μένου, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν σημείων τοῦ κύκλου ὄν-
ἀνάγκη μηνοειδῆ φαίνεσθαι. Μέρος γάρ τι τοῦ
ου κατὰ τὴν ὄψιν εὐθύς ἐστι, τοῦ προτέρου ἐξ
τίας ὄντος. Ὥστε τοῦ λαμπροῦ ἀποτέμνεται·
οὕτως καὶ τὰ ἄκρα μένουσιν ἐν τῷ αὐτῷ. Ὥστε
κη μηνοειδῆ φαίνεσθαι. Μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον,
τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν. Μεταβαίνοντος γὰρ τοῦ
, καὶ ὁ κύκλος ὃν ὁρᾷ ἐπιστρέφεται, ἐν τοῖς αὐτοῖς
ίοις ὤν. Ἀπείρους γὰρ ἐγκλίσεις ἐγχωρεῖ αὐτὸν
ηναι· εἴπερ γραφῆναι τοὺς μεγίστους κύκλους,
ῶν αὐτῶν σημείων, ἀπείρους ἐνδέχεται. — 7. Διὰ
ἥλιος καὶ ἡ σελήνη σφαιροειδῆ ὄντα, ἐπίπεδα
ται; Ἢ ὅτι πάντων ὅσων τὸ ἀπόστημα ἄδηλον,
πλεῖον ἢ ἔλαττον ἀφέστηκεν, ἐξ ἴσου φαίνονται;
καὶ ἐφ' ἑνὸς μέν, μόρια δ' ἔχοντος, ἂν μὴ τῇ
διαφέρῃ, ἀνάγκη τὰ μόρια ἐξ ἴσου φαίνεσθαι.
ὲ ἐξ ἴσου, ὁμαλόν, καὶ ἐπίπεδον ἀνάγκη
ν εἶναι. — 8. Διὰ τί τὰς σκιὰς ποιεῖ ὁ
ἀνίσχων καὶ δύνων μακράς· αἰρόμενος δὲ
ους· ἐπὶ τῆς μεσημβρίας δ', ἐλαχίστας; Ἢ
ἀνίσχων, τὸ μὲν πρῶτον παράλληλον ποιεῖ
σκιὰν τῇ γῇ, καὶ ἄπειρον ὡς ἄνισον ὑπερ-
, ἔπειτα μακράν· ἀεὶ δ' ἐλάττω, διὰ τὸ ἀεὶ τὴν
τοῦ ἀνωτέρου σημείου εὐθεῖαν ἐντὸς πίπτειν.
ων τὸ Α Β· ἥλιος, οὗ τὸ Γ, καὶ οὗ τὸ Δ· ἡ δὲ
τοῦ Γ ἀκτίς, ἐφ' ἧς τὸ Γ Ζ, ἐξωτέρω ἔσται τῆς
Ἔστω δὲ σκιὰ ἡ μὲν Β Ε, ἀνωτέρω ὄντος τοῦ
ν· ἡ δὲ Β Ζ, κατωτάτω· ἐλαχίστη δέ, ὅσῳ ἀνωτά-
καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς. — 9. Διὰ τί αἱ ἀπὸ τῆς
ης σκιαὶ μείζους τῶν ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὅταν ἀπὸ
ὕτης ὦσι καθέτου; Ἢ διότι ἀνώτερος ὁ ἥλιος τῆς
ης; ἀνάγκη οὖν ἐντὸς πίπτειν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνω-
ἀκτῖνα. Γνώμων ἐφ' ᾧ Α Δ, σελήνη Β, ἥλιος
Ι μὲν [οὖν] ἀπὸ τῆς σελήνης ἀκτίς, Β Ζ. Ὥστε
σκιά, ἡ το Δ Ζ. ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ἡ τὸ Γ Ε.
ἔσται σκιὰ ἐξ ἀνάγκης ἥττων· ἔσται γὰρ τὸ Δ
-10. Διὰ τί ἐν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐκλείψεσιν, ἐάν τις
ς διὰ κοσκίνου ἢ φύλλου, οἷον πλατάνου, ἢ ἄλ-
πλατυφύλλου, ἢ τοὺς δακτύλους τῆς ἑτέρας χει-
ὶ τὴν ἑτέραν ἐπιζεύξας, μηνίσκοι αἱ αὐγαὶ ἐπὶ
ῆς γίνονται; Ἢ ὅτι, ὥσπερ δι' ὀπῆς ἐὰν λάμπῃ
ίου τὸ φῶς, στρογγύλον καὶ κῶνος γίνεται; αἴ-
δέ, ὅτι δύο γίνονται κῶνοι, ὁ ἀπὸ τοῦ ἡλίου
τὴν ὀπήν, καὶ ὁ ἐντεῦθεν πρὸς τὴν γῆν, καὶ
ρυφοι. Ὅταν οὖν ἐχόντων οὕτως, ἄνωθεν κύ-
ποτέμνηται, ἔσται μηνίσκος ἐξ ἐναντίας ἐπὶ τῆς
οῦ φωτός· ἀπὸ τοῦ μηνίσκου γὰρ τῆς περιφε-
, γίνονται αἱ ἀκτῖνες. Αἱ δὲ ἐν τοῖς δακτύλοις
οσκίνοις, οἷον ὀπαὶ γίνονται. Διὸ ἐπιδηλότερον
ι, ἢ διὰ τῶν μεγάλων ὀπῶν. Ἀπὸ δὲ τῆς σελή-
ὐ γίνονται, οὔτε ἐκλειπούσης, οὔτε ἐν αὐξήσει
, ἢ φθίσει, διὰ τὸ μὴ ἀκριβεῖς τὰς ἀπὸ τῶν
ν αὐγὰς εἶναι, ἀλλὰ τῷ μέσῳ φαίνειν· ὁ δὲ
κος, μικρὸν τὸ μέσον ἔχει. — 11. Διὰ τί
λιος οὐ γίνεται, οὔτε μεσουρανοῦντος τοῦ
, οὔθ' ὑπὲρ τὸν ἥλιον, [οὔθ' ὑπὸ τὸν
ἥλιον,] ἀλλ' ἐκ πλαγίων μόνον; Ἢ διότι παρήλιος
γίνεται, κλωμένης τῆς ὄψεως πρὸς τὸν ἥλιον; αὕτη
δὲ τοῦ ἀέρος ἡ στάσις, ἐφ' ἧς ἀνακλᾶται ἡ ὄψις, οὔτ'
ἐγγὺς ἂν γένοιτο τοῦ ἡλίου, οὔτε πόῤῥω. Ἐγγὺς
μὲν γὰρ οὖσαν, ὁ ἥλιος διαλύσει· πόῤῥω δὲ οὔσης,
ἡ ὄψις οὐκ ἀνακλασθήσεται. Ἀπὸ γὰρ μικροῦ ἐνό-
πτρου πόῤῥω ἀνατεινομένη, ἀσθενὴς γίνεται. Διὸ
καὶ ἄλλως οὐ γίνεται. Ἐξ ἐναντίας τοῦ ἡλίου μὲν
οὖν ἐὰν γίνηται, καὶ ἐγγύς, διαλύσει ὁ ἥλιος· ἐὰν δὲ
πόῤῥω, ἐλάττων ἡ ὄψις προσπεσεῖται. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ
πλαγίῳ ἐστί, τοσοῦτον ἀποστῆναι συμβαίνει τὸ ἔνο-
πτρον, ὥστε μήτε τὸν ἥλιον διαλῦσαι, μήτε τὴν ὄψιν
ἀθρόαν ἀνελθεῖν, διὰ τὸ ὑπὸ τὴν γῆν φέρεσθαι.
Ὑπὸ δὲ τὸν ἥλιον οὐ γίνεται, διὰ τὸ πλησίον μὲν τῆς
γῆς ὄντος, διαλύεσθαι ἂν ὑπὸ τοῦ ἡλίου· ἄνω δὲ με-
σουρανίου, τὴν ὄψιν διασπᾶσθαι. Καὶ ὅλως οὐδὲ ἐκ
πλαγίας μεσουρανίου γίνεται, ὅτι ἡ ὄψις ὑπὸ τὴν γῆν
ἐὰν λίαν φέρηται, ὀλίγη εἰς τὸ ἔνοπτρον προσπίπτει.
Ὥστε ἀνακλωμένη [πρὸς] πᾶν, ἔσται ἀσθενής. — 12.
Διὰ τί τῆς σκιᾶς τὸ ἄκρον τοῦ ἡλίου τρέμειν φαίνε-
ται; Οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ φέρεσθαι τὸν ἥλιον· ἀδύνατον
γὰρ κινεῖσθαι εἰς τἀναντία· ὁ δὲ τρόμος, τοιοῦτος.
Ἔτι δὲ ἄδηλος ἡ μετάβασις, ὥσπερ καὶ τοῦ ἡλίου αὐ-
τοῦ. Ἢ διὰ τὸ κινεῖσθαι τὰ ἐν τῷ ἀέρι; καλεῖται δὲ
ξύσματα· φανερὰ δέ ἐστιν ἐν ταῖς [ἀκτῖσι ταῖς] διὰ
τῶν θυρίδων. Ταῦτα γὰρ κινεῖται, κἂν νηνεμία ᾖ.
Ἔκ τε οὖν τῆς σκιᾶς εἰς τὸ φῶς, ἔκ τε τοῦ φωτὸς εἰς
τὴν σκιὰν φερομένων ἀεί, καὶ ὁ ὅρος ὁ κοινὸς τοῦ
φωτὸς καὶ τῆς σκιᾶς φαίνεται κινούμενος παρεγγύς.
Ἡ γὰρ οἷον σκιὰν ποιοῦσιν, ᾗ δὲ φῶς, ἑκατέρωθεν
μεταβάλλονται ταῦτα. Ὥστε ἡ σκιὰ φαίνεται κινεῖ-
σθαι, οὐ κινουμένη αὐτὴ οὕτως, ἀλλ' ἐκεῖναι.

SECTIO XVI.

Ὅσα περὶ τὰ ἄψυχα.

Διὰ τί αἱ μὲν βάσεις τῶν πομφολύγων λευκαὶ ἐν
τοῖς ὕδασι· καὶ ἐὰν ἐν ἡλίῳ τεθῶσι, σκιὰν οὐ ποιοῦ-
σιν· ἀλλ' ἡ μὲν ἄλλη πομφόλυξ σκιὰν ποιεῖ, ἡ δὲ βά-
σις οὐ ποιεῖ, ἀλλ' ἡλίωται κύκλῳ· τὸ δὲ ἔτι
θαυμαστότερον, ὅτι οὐδὲ ἐάν τι τεθῇ ξύλον εἰς
τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἡλίῳ, τέμνεται ὑπὸ τοῦ ὕδατος
ταῦτα. Ἢ οὐ γίνεται σκιά, ἀλλ' ἡλίῳ διῄρηται ἡ σκιά;
Εἰ οὖν σκιά ἐστι τὸ ὁρώμενον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κύ-
κλῳ ἂν ὁρῷτο ὁ ὄγκος. Τοῦτο δὲ ὅτι ἀδύνατον,
δείκνυται ἐν τοῖς ὀπτικοῖς. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἐλάχιστον
ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἐνδέχεται ὅλον περιοφθῆναι. — 2.
Διὰ τί αἱ πομφόλυγες ἡμισφαίρια; Ἢ διὰ τὸ ὡς ἀπὸ
κέντρου πρὸς τὸν ἀέρα φέρεσθαι ἄνω ὁμοίως πάντῃ;
ἀνάγκη δὲ τοῦτο ἡμισφαίριον εἶναι. Τὸ δὲ κάτω
ἡμισφαίριον, ἀποτέμνεται ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ ὑδα-
τώδους, ἐν ᾧ τὸ κέντρον ἐστίν. — 3. Διὰ τί τοῖς ἄνι-
σον τὸ βάθος ἔχουσι μεγέθεσιν, ἐάν τις τὸ κουφότε-
ρον κινῇ, κύκλῳ περιφέρεται τὸ βαλλόμενον, οἷον τοῖς
μεμολιβδωμένοις ἀστραγάλοις συμβαίνει, ἄν τις βάλλῃ
τὸ κουφότερον πρὸς αὐτὸν στρέψας μέρος; Ἢ ὅτι τὸ
βαρύτερον ἀδύνατον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ, ἀπὸ
τῆς αὐτῆς ἰσχύος ῥιφθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν πάμ-
παν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ ἀδύνατον, ὁμοταχῶς μὲν
φερόμενα, τὴν αὐτὴν οἰσθήσεται γραμμήν· θᾶττον δὲ
θατέρου φερομένου, κύκλον ἀνάγκη φέρεσθαι· ἐπει-
δὴ ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ σχήματι ταῦτα ἀεὶ κατάλληλα
ὄντα σημεῖα, ἐν ταὐτῷ χρόνῳ ἀνίσους διέρχεται γραμ-
μάς. — 4. Διὰ τί τὰ πίπτοντα ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ἀφαλ-
λόμενα, ὁμοίας γωνίας ποιεῖ πρὸς τὸ ἐπίπεδον

ἐφ' ἑκάτερα τοῦ σημείου, ᾧ ἥψατο τοῦ ἐπιπέδου; Ἢ ὅτι πάντα μὲν φύσει φέρεται πρὸς ὀρθήν; τὰ μὲν οὖν εἰς ὁμαλὲς πεσόντα, τῇ καθέτῳ καὶ τῇ διαμέτρῳ προσκρούσαντα τῷ ἐπιπέδῳ, τοσαύτας ποιεῖ [τὰς] γωνίας ἀφαλλόμενα, διὰ τὸ τὴν μὲν διάμετρον, ἴσα διαιρεῖν· τὰ δὲ εἰς τὰ πλάγια πίπτοντα, οὐ τῇ καθέτῳ προσκρούοντα τῷ χωρίῳ, ἀλλὰ τῷ ἀνωτέρω τῆς καθέτου σημείῳ, συμβαίνει πάλιν ἀνωσθέντα ὑπὸ τοῦ πληγέντος τόπου, εἰς τοὐναντίον φέρεσθαι· τὰ μὲν στρογγύλα, ὅτι ἐν αὐτῷ φερόμενα, εἰς τοὐναντίον τῆς ἀπώσεως ἐξελίττεται, ἐάν τε ἠρεμῇ τὸ μέσον αὐτῶν, ἐάν τε καὶ τόπον διαλλάττῃ· τὰ δὲ εὐθύγραμμα, διὰ τὸ τὴν κάθετον αὐτῶν εἰς τοὔμπροσθεν προσενεχθεῖσαν ἐκκρούεσθαι, καθάπερ τοῖς τε ξυρουμένοις τὰ σκέλη συμβαίνει, καὶ ὧν τοὺς κολύθρους ὑφαρπάζουσι. Πάντες γὰρ οὗτοι εἰς τοὐναντίον καὶ ὄπισθεν ἐπιπίπτουσι, διὰ τὸ ἰσάζειν αὐτὰ τὴν κάθετον, μετέωρόν τε εἶναι καὶ εἰς τοὔμπροσθεν ἐκκρούεσθαι. Τὰ γὰρ ἐναντία δηλονότι αὐτῆς, ὄπισθέν [τε] καὶ κάτω συμβαίνει γίνεσθαι. Κάτω δὲ φερόμενα, βαρύτερα ἂν εἴη. Ὁ οὖν τούτοις πτῶμα, τοῖς ἀφαλλομένοις φορὰν συμβαίνει γίνεσθαι. Πρὸς ὀρθὴν μὲν οὖν οὐδέτερα αὐτῶν ἀφάλλεται, διὰ τὸ τὴν μὲν κάθετον [δίχα] τῷ βάρει διαιρεῖν τὰ φερόμενα· καθέτους καὶ πλείους πρὸς ταὐτὸ ἐπίπεδον μὴ γίνεσθαι τεμνούσας αὐτάς· ὃ συμβήσεται τούτοις, καθέτου γινομένης κατὰ τὴν ἄφαλσιν, ᾗ προσέκρουσε τῷ ἐπιπέδῳ τὸ φερόμενον, διχοτομεῖσθαι πάλιν ὑπ' αὐτῆς αὐτὸ συμβήσεται. Ὥστε ἀναγκαῖον τέμνεσθαι ὑπ' αὐτῆς τὴν πρώτην κάθετον ὑφ' ἧς ἐφέρετο. Ἐπεὶ δ' εἰς τοὐναντίον μὲν ὠσθήσεται, πρὸς ὀρθὴν δὲ οὐκ ὠσθήσεται, λοιπὸν ὀξεῖαν γίνεσθαι γωνίαν τὴν ἐπὶ θατέρῳ τοῦ προσπεσόντος τῷ ἐπιπέδῳ σημείου. Ὅρος γάρ ἐστιν ἡ ὀρθὴ τῶν ἐναντίων γωνιῶν. — 5. Διὰ τί ὁ μὲν κύλινδρος ὠσθεὶς, εἰς εὐθύ τε φέρεται, καὶ γράφει εὐθείας τοῖς ὁρίζουσιν αὐτὸν κύκλοις· ὁ δὲ κῶνος κύκλῳ περιφέρεται, τῆς κορυφῆς μενούσης, καὶ γράφει τὸν κύκλον τῷ ὁρίζοντι; Κύκλῳ μὲν ἀμφότερα φέρεται, γράφει δ' ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ὁ μὲν κύλινδρος, εὐθείας· ὁ δὲ κῶνος, κύκλους, διὰ τὸ τοὺς μὲν ἐν τῷ κώνῳ ἀνίσους εἶναι κύκλους, φέρεσθαι δὲ ἀεὶ θᾶττον τὸν μείζονα τῶν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον. Φερομένων δὲ ἀνίσως πάντων ἅμα τῶν ἐν τῷ κώνῳ κύκλων, συμβαίνει τοὺς ἐξωτάτω πλεῖστον ἐν ταὐτῷ χρόνῳ τόπον καὶ γραμμὴν φέρεσθαι· διὸ καὶ κύκλῳ φέρονται. Γράφονταί τε γὰρ πάντες τῇ αὐτῇ εὐθείᾳ· καὶ τῆς εὐθείας κύκλῳ μὲν φερομένης, οὐ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ σημεῖα ἴσην ἐν ταὐτῷ χρόνῳ γράφει γραμμήν· εἰς εὐθὺ δὲ φέρει τὴν ἴσην. Τοῦ δὲ κυλίνδρου πάντων [ἴσων] ὄντων τῶν κύκλων καὶ περὶ ταὐτὸ κέντρον, συμβαίνει τὰ ἅμα τοῦ ἐπιπέδου ἐν αὐτοῖς πάνθ' ἁπτόμενοις σημεῖα, φέρεσθαί τε ἰσοταχεῖς κυλιομένους, διὰ τὸ τοὺς κυλίνδρους ἴσους εἶναι, καὶ ἥκειν ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον, πάλιν ἅμα ἐκκυλισθέντα ἕκαστον τὸν αὐτοῦ κύκλον· ὥστε καὶ τὰς ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εὐθείας ἴσας γίνεσθαι. Τῇ γὰρ αὐτῶν ἁφῇ αὐτὰς ἔγραψαν, ὄντες ἴσοι τε καὶ ἰσοταχεῖς. Ἐγίνοντο δὲ εὐθεῖαι αἱ ὑπὸ τῆς αὐτῆς γραφεῖσαι γραμμῆς εἰς εὐθὺ φερομένης· ὥστε διὰ ταύτας εἰς εὐθὺ ἀναφέροιτο ὁ κύλινδρος. Διαφέρει γὰρ οὐθὲν, ἢ ἡ πρώτη ἥψατο ὁ κύλινδρος τοῦ ἐπιπέδου γραμμῇ, ταύτῃ ἕλκειν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ἢ ἐγκυλίειν αὐτό. Ἀεὶ γὰρ ἴσην καὶ ὁμοίαν γραμμὴν τῶν ἐν τῷ κυλίνδρῳ συμβήσεται ἅπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, ἑλκομένου τε καὶ κυλιομένου τοῦ κυλίνδρου. — 6. Διὰ [illegible] τῶν βιβλίων ἡ τομὴ οὖσα ἐπίπεδος καὶ εὐθεῖα, [illegible] μέν τις τέμνῃ παρὰ τὴν βάσιν, γίνεται εὐθεῖα [illegible]τομένη· ἐὰν δὲ ἐγκλίνας, σκολιά; Ἢ ὅτι [illegible] τῶν ἐν τῇ ἑτέρᾳ τομῇ κύκλων ἐν ταὐτῷ ἐπιπέ[illegible]των, τὴν ἐγκεκλιμένην τομὴν μὴ παρακειμένη[illegible] ἀλλ' ἐν τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς [illegible] ὥστε ἐξελιττομένου, οἱ μὲν ἐν ταὐτῷ ἐπιπέδῳ [illegible] κύκλοι, καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἐν ταὐτῷ ἐπιπέδῳ, [illegible] ἐξ αὐτῶν ποιήσουσι γραμμὴν ἐξελιττόμενοι. Ἐ[illegible] γὰρ ἡ γιγνομένη γραμμὴ ἐκ τῶν κύκλων, οἱ [illegible] ταὐτῷ ἐπιπέδῳ· ὥστε καὶ εὐθεῖα οὖσα ἐν ἐπιπέδῳ [illegible] τε τῆς λοξῆς τομῆς ἐξελιττομένη γραμμὴ οὐκ [illegible] παρὰ τὴν πρώτην, ἀλλὰ τῇ μὲν πλεῖον, τῇ δὲ ἔλαττον αὐτῆς διεστηκυῖα, διὰ τὸ τὴν τομὴν οὕτως ἔχειν [illegible] αὐτήν, οὐκ ἐν ἐπιπέδῳ ἔσται. Ὥστε οὐδ' εὐθεῖα. Τ[illegible] εὐθείας οὐκ ἔστι, τὸ μὲν, ἐν ἄλλῳ ἐπιπέδῳ, τὸ δὲ, ἐν [illegible] — 7. Διὰ τί διαιρούμενα τὰ μεγέθη, ἐλάττω φαίνεται πάντα τοῦ ὅλου; Ἢ ὅτι διαιρούμενα μὲν ἀριθμ[illegible] πάντα, μεγέθει δὲ ἐλάττω ἐστὶ τοῦ ἑνός; Τὸ μὲν γὰρ [illegible]γα, τῷ κατὰ συνέχειαν εἶναι καὶ ποσόν τι, μέγα [illegible]ται· ὁ δὲ ἀριθμός τε πᾶς, παντὸς μεγέθους ἀριθ[illegible] μείζων. Διόπερ εἰκὸς τὸ ὅλον διαιρεθέντων τῶν [illegible]ρῶν μεῖζον φαίνεσθαι. Τῶν αὐτῶν γὰρ ὄντων [illegible] τὸ μὲν ὅλον τὴν τοῦ μεγέθους ἔχει μᾶλλον φύσιν, [illegible]εχὲς ὄν· τὰ δὲ μέρη, τὴν τοῦ ἀριθμοῦ. — 8. [illegible] περὶ τὴν κλεψύδραν συμβαινόντων, τὸ μὲν ὅλον [illegible] αἴτιον εἶναι, καθάπερ Ἀναξαγόρας λέγει· ὁ γὰρ [illegible] ἐστιν αἴτιος, ἐναπολαμβανόμενος ἐν αὐτῇ, τοῦ μὴ [illegible]ιέναι τὸ ὕδωρ ἐπιληφθέντος τοῦ αὐλοῦ. Οὐ [illegible] ἁπλῶς γε αἴτιος· κἂν γάρ τις αὐτὴν πλαγίαν [illegible] τὸ ὕδωρ, ἐπιλαβὼν τὸν αὐλὸν, εἴσεισι τὸ ὕδωρ. [illegible] οὐ λέγεται ὑπ' αὐτοῦ ἱκανῶς ᾗ αἴτιόν ἐστιν. [illegible] δὲ αἴτιον μὲν, καθάπερ εἴρηται, ὁ ἀήρ· οὗτος [illegible] ὠθούμενός τε καὶ καθ' ἑαυτὸν φερόμενος καὶ μὴ [illegible]ζόμενος, ἐπ' εὐθείας πέφυκε φέρεσθαι, καθάπερ καὶ ἄλλα στοιχεῖα. Πλαγίας μὲν οὖν βαφείσης τῆς κλεψύδρας, διὰ τῶν ἐναντίων τοῖς ἐν τῷ ὕδατι τρυπημάτων, ἐπ' εὐθείας μένων ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐξέρχεται· ὑποχωροῦντος δὲ αὐτοῦ, τὸ ὕδωρ εἰσέρχεται· ὀρθῆς δὲ εἰς τὸ ὕδωρ βαφείσης τῆς κλεψύδρας, οὐ δυνάμενος πρὸς ὀρθὴν ὑποχωρεῖν, διὰ τὸ πεφράχθαι τὰ ἄνω, μένει περὶ τὰ πρῶτα τρυπήματα. Ἄττεσθαι γὰρ [illegible] αὐτὸν οὐ πέφυκε. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἴργεσθαι [illegible]σθαι τὸ ὕδωρ ἀκινητίζοντα τὸν ἀέρα, τὸ ἐπὶ [illegible] γινόμενον τῆς κλεψύδρας. Ἐὰν γάρ τις αὐτῆς [illegible] τὴν καρδίαν ἐμπλήσας ὕδατος, ἐπιλαβὼν τὸν [illegible] καταστρέψῃ ἐπὶ τὸν αὐλὸν, οὐ φέρεται τὸ ὕδωρ [illegible] τοῦ αὐλοῦ ἐπὶ στόμα. Ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ στόματος, οὐκ εὐθὺς ἐκρεῖ κατὰ τὸν αὐλὸν, ἀλλὰ μικροτέρου[illegible]ρον, ὡς οὐκ ὂν ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ αὐλοῦ, ἀλλ' [illegible]ρον διὰ τούτου φερόμενον, ἀνοιχθέντος. Πλ[illegible] δὲ καὶ ὀρθῆς οὔσης τῆς κλεψύδρας, ἀνοιχθέντος [illegible] αὐλοῦ, εὐθὺς ῥεῖ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ, διὰ τὸ ἐκεῖνο[illegible] ἅπτεσθαι, τῶν δὲ ἄκρων τοῦ αὐλοῦ μὴ ἅπτε[illegible] Οὐκ εἰσέρχεται μὲν οὖν τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κλεψύδραν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίαν. Ἐξέρχεται δὲ [illegible]χθέντος τοῦ αὐλοῦ, διὰ τὸ τὸν ἐν αὐτῷ ἀέρα κι[illegible]νον ἄνω καὶ κάτω, πολλὴν κένωσιν ποιεῖν τοῦ [illegible] κλεψύδρᾳ ὕδατος. Ὠθούμενον δὲ κάτω, καὶ [illegible]ῥέπον εἰς αὐτὸ, εἰκότως ἐκρεῖ, βιαζόμενον τὸν [illegible] τῆς κλεψύδρας ἀέρα κινούμενόν τε, καὶ ὄντα [illegible] δυνάμει τῷ ἐπωθοῦντι αὐτὸν ἀέρι, τῇ δὲ ἀντ[illegible]

ιθενέστερον ἐκείνου, διὰ τὸ διὰ στενοῦ αὐτὸν τοῦ λοῦ ῥέοντα, θᾶττον καὶ σφοδρότερον ῥεῖν, καὶ προσπτειν τῷ ὕδατι. Τοῦ δὲ πωμασθέντος τοῦ αὐλοῦ συῤῥεῖν, τὸ ὕδωρ αἴτιον, ὅτι τὸ ὕδωρ εἰσιὸν εἰς ν κλεψύδραν, ἐξωθεῖ βίᾳ τὸν ἀέρα ἐξ αὐτῆς. Σηῖον δέ ἐστι τὸ γινόμενον ἐν ταύτῃ πνεῦμα καὶ ἐρυγ-ς. Εἰσιόντος δὲ τοῦ ὕδατος, βίᾳ ὠθῶν, συνεισπίει εἰς τὸν αὐλὸν αὐτοῦ, καθάπερ τὰ ἐκπιεστὰ ξύλα, χαλκὸς τῇ διαιρέσει πιεζόμενος, μένει ἄνευ παντὸς λου συνδέσμου, ἕως ἂν ἐκκρουσθῇ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καάπερ τοὺς κατεαγότας ὀπιούρους ἐν τοῖς ξύλοις ἐκκρούσι. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἀνοιχθέντος τοῦ αὐλοῦ γίνεαι, διὰ τὰ προειρημένα. Ἢ οὖν διὰ ταῦτα εἰκός ἐστιν τὸν μὴ ἐκρεῖν, ἢ ἐξιόντος βιαίου ἀέρος καὶ πνευτουμένου. Δηλοῖ δὲ ὁ ψόφος ἐπισπᾶσθαι τῷ εύματι τὸ ὕδωρ ἄνω, ὥσπερ ἐπὶ πολλῶν συμβαίνει εσθαι. Ἐπισπώμενον δὲ καὶ συνεχὲς ὂν αὐτῷ πᾶν ὕδωρ, μένει πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἕως ἂν οστῇ πάλιν ἐπ᾽ αὐτοῦ. Τῆς δὲ ἀρχῆς μενούσης, ι τὸ ἄλλο ἐξ αὐτῆς κρέμαται ὕδωρ ἓν καὶ συνεχές. λογον δέ, τοῦτο γίνεσθαι· τοῦ γὰρ αὐτοῦ ἐστι κισαί τε ἐκ τῆς οἰκείας χώρας τι, καὶ τοῦτο ἴσχειν ἐκτὸς ίνης, ἐν πλείονι δὲ χρόνῳ, ἐὰν ᾖ ὅμοια τῇ δυνάμει , τε ἔχον καὶ τὸ ἐχόμενον, ἢ [εἰ] τὸ ἴσον κρεῖττον· ερ ἐνταῦθα συμβαίνει. Πνεῦμα γὰρ ὕδατός ἐστι ῖττον τῇ δυνάμει. — 9. Διὰ τί τὰ μόρια τῶν φυν καὶ τῶν ζώων, ὅσα μὴ ὀργανικά, πάντα περιφερῆ; ν μὲν φυτῶν τὸ στέλεχος, καὶ οἱ πτόρθοι· τῶν δὲ ων, κνῆμαι, μηροί, βραχίονες, θώραξ· τρίγωνον δὲ δὲ πολύγωνον, οὔτε ὅλον οὔτε μόριόν ἐστι; Πότερον, σπερ Ἀρχύτας ἔλεγε, διὰ τὸ ἐν τῇ κινήσει τῇ φυσικῇ εἶναι τὴν τοῦ ἴσου ἀναλογίαν· (κινεῖσθαι γὰρ ἀνάογον πάντα) ταύτην δὲ μόνην εἰς αὐτὴν ἀνακάμτειν· ὥστε κύκλους ποιεῖν καὶ στρογγύλα ὅταν ἐγγέηται; — 10. Διὰ τί ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἀεὶ γίνεται περιφερῆ; Ἢ ὅτι ἡ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων πάντα οιεῖ ὡς δυνατὸν ἄριστα καὶ κάλλιστα; τὸ δὲ σχῆμα ῦτο κάλλιστον, τὸ αὐτὸ αὐτῷ ὁμοιότατον. — 11. ιὰ τί, ἐὰν κύκλος ῥιφῇ, τὸ μὲν πρῶτον εὐθεῖαν γράει· πανόμενος δέ, ἕλικα, ἕως ἂν πέσῃ; Ἢ εὐθεῖαν ν τὸ πρῶτον, ὅτι ὁμοίως ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὁ ἀὴρ τορθοῖ; Ἴσης οὖν οὔσης τῆς ῥοπῆς ἔνθεν καὶ ἔνθεν, νάγκη καὶ τὴν γραμμὴν τοιαύτην εἶναι, ἢ ἴσον διαιῖ τὸν τόπον ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Τοιαύτη δέ ἐστιν θεῖα. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος δι᾽ ἀνωαλίαν τοῦ περιϊσταμένου ἀέρος, οὐκέτι ἴσην γράφει τε ἐντὸς καὶ τὸ ἐκτὸς μέρος, ἀλλ᾽ ἀνάγκη περιφερῆ. —12. (Cf. sup. 3.) Διὰ τί τοῖς ἄνισον τὸ βάθος ἔχουσι εγέθεσιν, ἐάν τις κουφότερον κινῇ τῶν μερῶν, κύκλῳ περιφέρεται τὸ βαλλόμενον; Οἷον τοῖς μεμολιβδωμένοις στραγάλοις συμβαίνει, ἐάν τις βάλλῃ τὸ κουφότερον ρὸς αὑτὸν στρέψας μέρος; Ἢ ὅτι τὸ βαρύτερον ἀδύνατον ἰσοδρομεῖν τῷ κουφοτέρῳ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος ῥιθέν; ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μὲν κινεῖσθαι, ἐξ ἴσου δὲ καὶ ' εὐθείας ἀδύνατον, ἀνάγκη εἰς τὸ ἐντὸς φερόμεον, κύκλῳ φέρεσθαι· οἷον εἰ ὅλως τι ἦν αὐτοῦ ἀκίητον διὰ βάρος ἐν μέσῳ, τὸ μὲν πρὸς τῷ ἀφιέντι, εἰς ὸ πρόσθεν ἂν ἐκινήθη αὐτοῦ μέρος· τὸ δὲ ὑπ᾽ ἐκεῖνα, ρὸς τὸν ἀφιέντα. Ἐπεὶ δὲ κινεῖται μὲν τὸ πᾶν, ἔχει ὲ ἐν μέσῳ τὸ βάρος φερόμενον, ἀνάγκη [καὶ] ταὐτὸ οῦτο ποιεῖν. — 13. Διὰ τί τὰ φερόμενα ὅταν ἀντιέσῃ, ἀφάλλεται εἰς τοὐναντίον ἢ πέφυκε φέρεσθαι, αὶ πρὸς ὁμοίας γωνίας; Ἢ ὅτι οὐ μόνον ἐκείνην φέρεται τὴν φοράν, ἣν φέρεται κατὰ τὸ οἰκεῖον μέρος, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀφιέντος γινομένην; Ἡ μὲν οὖν οἰκεία παύεται, ὅταν εἰς τὸν οἰκεῖον ἔλθῃ τόπον. Ἅπαν γὰρ ἠρεμεῖ, ἐλθὸν εἰς ὃν φέρεται τόπον κατὰ φύσιν. Καθ᾽ ἣν δ᾽ ἔχει ἀλλοτρίαν, ἀνάγκη ἔτι κινεῖσθαι· οὐκ εἰς τὸ πρόσθεν δέ, διὰ τὸ κωλύεσθαι, ἀλλ᾽ ἢ εἰς τὸ πλάγιον, ἢ εἰς τὸ ὀρθόν. Ἅπαντα δὲ ἀποπηδᾷ πρὸς ὁμοίας γωνίας, διὰ τὸ φέρεσθαι μὲν ἐνταῦθα, οὗ ἡ κίνησις φέρει, ἣν ἐποίησεν ὁ ἀφείς. Ἐκεῖ δὲ πρὸς ὀξεῖαν, ἢ πρὸς ὀρθὴν φέρεσθαι συμβαίνει. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἀντικροῦσαν κωλύει τὴν εἰς εὐθὺ κίνησιν, ὁμοίως κωλύει τὸ φερόμενον καὶ τὴν φορὰν αὐτοῦ. Ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς κατόπτροις τὸ ἄκρον τῆς εὐθείας οὗ ξυνέπεσεν ἡ ὄψις φαίνεται, καὶ ἐν τοῖς φερομένοις οὕτω τὸ ἐναντίον γίνεται. Τοσαύτην γὰρ γωνίαν ἀπέωσται, ὅσην γίνεται [ἡ] κατὰ κορυφήν. Δεῖ γὰρ νοῆσαι μετακινουμένην τὴν γωνίαν καὶ τὴν φοράν. Τούτου δὲ γενομένου, φανερὸν ὅτι πρὸς ὁμοίας γωνίας ἀφάλλεται.

SECTIO XVII.

Ὅσα περὶ ἔμψυχα.

Διὰ τί οἱ ἀσύμμετροι παρ᾽ ἀλλήλοις θεωρούμενοι, μείζους φαίνονται ἢ καθ᾽ αὑτοὺς μόνους; Ἢ ὅτι τὸ σύμμετρόν ἐστιν ἕν, καὶ ἡ συμμετρία [ἐστὶν ἕν,] ὅτι μάλιστα ἓν ποιεῖ; τὸ δὲ ἕν, ἀδιαίρετον βούλεται εἶναι. Τὸ δὲ ἀδιαίρετον, ἔλαττόν ἐστιν. Ἡ δὲ συμμετρία κατὰ τὴν διαφορὰν πολλὰ ποιεῖ. Καθ᾽ αὑτὰ μὲν οὖν θεωρούμενα, μᾶλλον λανθάνει, ποῖα ἄττα τὰ μεγέθη ἐστί· παράλληλα δέ, οὔ. Τὸ μὲν οὖν ἀδιαίρετον, ἓν φαίνεται, καὶ ἡ θεωρία μία ἐστὶν αὐτοῦ, διὰ τὴν συμμετρίαν· τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ὡς πολλὰ ὄν, θεωρίαν ποιεῖ πλείω· καὶ μείζω φαίνεται, διὰ τὸ ἓν ὄν, πολλὰ φαίνεσθαι. Ἔχει γὰρ τήν τε τοῦ μεγέθους κατὰ τὴν συνέχειαν φύσιν, καὶ τὴν τοῦ ἀριθμοῦ κατὰ τὸ ἀνώμαλον τῶν μερῶν· διόπερ εἰκότως τὴν ἐξ ἀμφοῖν αὔξησιν ἔχον, μεῖζον φαίνεται παρὰ τὸ ἁπλοῦν καὶ ἕν. — 2. Διὰ τί ἐπὶ μῆκος μᾶλλον τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ φύεται; Ἢ ὅτι τὸ μῆκος μέν, τρὶς αὔξεται· τὸ δὲ πλάτος, δίς· τὸ δὲ βάθος, ἅπαξ; ἔστι γὰρ μῆκος, τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς πρῶτον· ὥστε μόνον τε αὔξεται, καὶ ἅμα τῷ πλάτει πάλιν γινόμενον, καὶ τρίτον ἅμα τῷ βάθει· τὸ δὲ πλάτος, δίς, καθ᾽ ἑαυτό τε, καὶ ἅμα τῷ μεγέθει. — 3. Πῶς τὸ πρότερον καὶ [τὸ] ὕστερον δεῖ λαβεῖν; Πότερον ὥσπερ ἡμῶν οἱ ἐπὶ Τροίας, καὶ ἐκείνων οἱ πρὸ αὐτῶν, καὶ ἀεὶ οἱ ἐπάνω πρότεροί εἰσιν; Ἢ εἴπερ ἀρχή τίς ἐστι καὶ μέσον καὶ τέλος τοῦ παντός, καὶ ὅταν γηράσκων τις ἐπὶ τὸ πέρας ἔλθῃ, καὶ πάλιν ἐπαναστρέψῃ ἐπὶ τὴν ἀρχήν, τὰ δὲ ἐγγυτέρω τῆς ἀρχῆς πρότερα, τί κωλύει ἡμᾶς ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀρχὴν εἶναι μᾶλλον; εἰ δὲ πρὸς τοῦτο, κἂν πρότεροι εἴημεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἑκάστου τῶν ἄστρων φορᾷ κύκλος τίς ἐστι· τί κωλύει καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν φθαρτῶν τοιαύτην εἶναι, ὥστε ταῦτα πάλιν γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι; καθάπερ καὶ φασί, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. Τὸ μὲν δὴ τῷ ἀριθμῷ τοὺς αὐτοὺς ἀξιοῦν εἶναι ἀεὶ τοὺς γινομένοις, εὔηθες· τὸ δὲ τῷ εἴδει, μᾶλλον ἄν τις ἀποδέξαιτο· ὥστε, κἂν αὐτοὶ πρότεροι εἴημεν, καὶ θείη ἄν τις τὴν τοῦ εἱρμοῦ τάξιν τοιαύτην εἶναι, ὡς πάλιν ἐπανακάμπτειν ἐπὶ τὴν ἀρχήν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν, καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχειν. Τοὺς γὰρ ἀνθρώπους φησὶν Ἀλκμαίων διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει

προσάψαι· κομψῶς εἰρηκὼς, εἴ τις ὡς τύπῳ φράζοντος αὐτοῦ δέχοιτο, καὶ μὴ διακριβοῦν ἐθέλοι τὸ λεχθέν. Εἰ δὲ κύκλος ἐστὶ, τοῦ δὲ κύκλου μήτε ἀρχὴ, μήτε πέρας, οὐδ' ἂν πρότεροι εἶεν, τῷ ἐγγυτέρω τῆς ἀρχῆς εἶναι, οὔθ' ἡμεῖς ἐκείνων, οὔτ' ἐκεῖνοι ἡμῶν.

SECTIO XVIII.

Ὅσα περὶ φιλολογίαν.

Διὰ τί τοὺς μὲν, ἐὰν ἄρξωνται ἀναγινώσκειν, ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· τοὺς δὲ βουλομένους προεγρηγορέναι, ὅταν λάβωσι βιβλίον; (Cf. inf. 7.) Ἢ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις διὰ ψυχρότητα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓς περίττωμα γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότητα, τούτοις ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια καὶ μὴ νοήσῃ ἐπιστήσασά τι, ἐκκρούεται τῇ ἑτέρᾳ κινήσει οὔσῃ καταψυκτικῇ· διὸ μᾶλλον καθεύδουσιν; ὅταν δὲ ἐρείσωσι πρός τι ἐν τῇ διανοίᾳ, ὥσπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινοῦνται ὑπὸ τῆς θερμαντικῆς κινήσεως οὐκ ἐκκρουομένης ὑπ' οὐδενός· ὥστε οὐ δύνανται καθεύδειν· τῶν δὲ κατὰ φύσιν ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἓν ἡ διάνοια καὶ μὴ μεταβάλλῃ πολλαχῇ ἰσχυροτάτη οὖσα, ἴσχεται καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἐστὶ περὶ τὸν τόπον τοῦτον, ὧν ἠρέμησις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ὅταν δὲ στῇ, καὶ οἷον κοπιάσῃ ὁ νοῦς, βαρύνει τὴν κεφαλὴν τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ ποιεῖ τὸν ὕπνον· κινουμένης δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· ζῇ γὰρ τότε μάλιστα. Τὸ δ' ἐγρηγορέναι, τοῦ ζῆν αἴτιόν ἐστιν, ἢ τὸ καθεύδειν. — 2. *Διὰ τί* οἱ ἐριστικοὶ λόγοι γυμναστικοί εἰσιν; Ἢ ὅτι ἔχουσι τὸ νικᾶν, ἢ ἡττᾶσθαι πυκνόν; Φιλονείκους οὖν εὐθὺς ποιοῦσι. Καὶ γὰρ νικῶντες, διὰ τὸ χαίρειν προάγονται μᾶλλον ἐρίζειν· καὶ ἡττώμενοι, ὡς ἀναμαχούμενοι· καὶ οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ταὐτό. Διὸ καὶ μαχόμενοι καὶ ἥττους ὄντες, πολλάκις οὐ βούλονται διαλύεσθαι. — 3. *Διὰ τί* τοῖς παραδείγμασι χαίρουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐν ταῖς ῥητορείαις καὶ τοῖς λόγοις μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων; Ἢ ὅτι τῷ τε μανθάνειν χαίρουσι, καὶ τῷ ταχύ; ῥᾷον δὲ διὰ τῶν παραδειγμάτων καὶ τῶν λόγων μανθάνουσιν. Ἃ γὰρ ἴσασιν, ἔστι ταῦτα καὶ ἐπὶ μέρους. Τὰ δὲ ἐνθυμήματα, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐκ τῶν καθόλου, ἃ ἧττον ἴσμεν ἢ τὰ μέρη. Ἔτι οἷς ἂν μαρτυρῶσι πλείους, μᾶλλον πιστεύομεν. Τὰ δὲ παραδείγματα καὶ οἱ λόγοι, μαρτυρίαις ἐοίκασιν. Αἱ δὲ διὰ τῶν μαρτύρων, ῥᾴδιοι πίστεις. Ἔτι τὸ ὅμοιον μανθάνουσιν ἡδέως· τὸ δὲ παράδειγμα καὶ οἱ μῦθοι, τὸ ὅμοιον δεικνύουσι. — 4. *Διὰ τί* ῥήτορα μὲν καὶ χρηματιστὴν καὶ στρατηγὸν λέγομεν δεινόν· αὐλητὴν δὲ καὶ ὑποκριτὴν, οὐ λέγομεν; Ἢ ὅτι τῶν μὲν ἡ δύναμις ἄνευ πλεονεξίας· (ἡδονῆς γὰρ στοχαστική ἐστι) τῶν δὲ, πρὸς τὸ πλεονεκτεῖν· ῥήτωρ γὰρ καὶ στρατηγὸς καὶ χρηματιστὴς, ἀγαθός ἐστιν, ὁ δυνάμενος πλέον ἔχειν· ἡ δὲ δεινότης μάλιστα ἐν τῷ πλεονεκτεῖν ἐστιν. — 5. (Cf. 30, 9.) *Διὰ τί* τὸν φιλόσοφον τοῦ ῥήτορος οἴονται διαφέρειν; Ἢ ὅτι, ὁ μὲν, τί ἐστιν ἀδικία· ὁ δὲ, ὡς ἄδικος ὁ δεῖνα; καὶ ὁ μὲν, ὅτι τύραννος· ὁ δὲ, οἷον τυραννίς. — 6. *Διὰ τί*, ἅπερ ἂν τινες προέλωνται, ἐνδιατρίβουσι τούτοις ἐνίοτε φαύλοις οὖσι μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς σπουδαιοτέροις; οἷον θαυματοποιὸς, ἢ μίμος, ἢ συρικτὴς μᾶλλον, ἢ ἀστρονόμος ἢ ῥήτωρ εἶναι ἂν βούλοιτο ὁ ταῦτα ἑλόμενος. Ἢ ὅτι βούλονται μὲν ἔνιοι τὰ σπουδαιότατα μεταχειρίζεσθαι· διὰ δὲ τὸ μὴ πιστεύειν ἑαυτοῖς ὡς δυνησομένοις, διὰ τοῦτο οὐ πράττουσιν; Ἢ ὅτι, ἐν οἷς οἴεται ἕκαστος κρα-

τιστεύειν, ταῦτα προαιρεῖται; ὁ δὲ αἱρεῖτα[illegible]
τοῦτ' ἐπείξεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας
ρος, ἵνα αὐτὸς αὐτοῦ τυγχάνῃ κράτιστος [illegible]
δὲ ἄν τινες ἐξ ἀρχῆς ἕλωνται, καὶ οἷς ἂν σ[illegible]
σιν, οὐδὲ κρίνειν δύνανται τὰ βελτίω. [illegible]
γὰρ ἡ διάνοια διὰ φαύλας προαιρέσεις. [illegible]
sup. 1.) *Διὰ τί* τοὺς μὲν, ἂν ἄρξωνται ἀ[illegible]
ὕπνος λαμβάνει καὶ μὴ βουλομένους· [illegible]
βουλομένους, ποιεῖ δύνασθαι, ὅταν λάβ[illegible]
Ἢ ὅσοις μὲν εἰσι πνευματικαὶ κινήσεις δι[illegible]
τα φύσεως, ἢ μελαγχολικῶν χυμῶν, δι' οὓ[illegible]
γίνεται πνευματικὸν ἄπεπτον διὰ ψυχρότ[illegible]
ὅταν μὲν κινῆται ἡ διάνοια, καὶ μὴ νοῇ[illegible]
τι, ἐκκρούεται ἡ ἑτέρα κίνησις. Διὸ μ[illegible]
βάλλοντες πολὺ τὴν διάνοιαν, καθεύδου[illegible]
γὰρ ἡ πνευματική. Ὅταν δὲ ἐρείσωσι [illegible]
διάνοιαν, ὅπερ ἡ ἀνάγνωσις ποιεῖ, κινοῦ[illegible]
πνευματικῆς κινήσεως, οὐκ ἐκκρουομένης [illegible]
ὥστε οὐ δύνανται καθεύδειν. Τῶν δ[illegible]
ἐχόντων, ὅταν στῇ πρὸς ἓν ἡ διάνοια, [illegible]
βάλλῃ πολλαχῇ, ἵσταται καὶ τὰ ἄλλα ὅσ[illegible]
πον· ὧν ἠρέμησις ὁ ὕπνος ἐστίν. Ἑνὸ[illegible]
στάντος, ὥσπερ ἐν τροπῇ, στάντα τὰ [illegible]
πέφυκεν ἵστασθαι. Φύσει γὰρ ἄνω τ[illegible]
ρεται· τὸ δὲ βαρὺ, κάτω. Ὅταν οὖν [illegible]
κατὰ φύσιν, οὐ καθεύδει· οὕτω γὰρ ἔ[illegible]
στῇ καὶ οἷον κοπιάσῃ, ὁ μὲν νοῦς με[illegible]
ἄνω τὰ σωματώδη πρὸς τὴν κεφαλὴν ἰ[illegible]
ὕπνον. Δόξειε δ' ἂν ἡ ἀνάγνωσις κ[illegible]
δειν. Ἔστι δὲ οὐ διὰ τὸ νοεῖν, (ὡρισ[illegible]
τότε μᾶλλον) ἀλλὰ διὰ τὸ μεταβάλλ[illegible]
ἐπεὶ καὶ νοήσεις αἱ τοιαῦται ἀγρυπν[illegible]
ζητεῖ ἡ ψυχὴ καὶ ἀπορεῖ, ἀλλ' οὐκ ἐν [illegible]
Ἐκεῖναι μὲν γὰρ, ἀοριστεῖν ποιοῦσιν[illegible]
— 8. *Διὰ τί* ἐν τοῖς ἐριστικοῖς οὐκ ἐν[illegible]
Ἢ ὅτι συλλογισμός ἐστι φαινόμενος; [illegible]
συλλογισμός· καὶ ἐὰν μηκύνῃ, χρό[illegible]
παραλογισμὸς δῆλος, καὶ ἔστιν ὃ ἐδ[illegible]
— 9. *Διὰ τί* ποτε τῶν ἱστοριῶν ἥδιο[illegible]
περὶ ἓν συνεστηκυιῶν ἢ τῶν περὶ πολ[illegible]
μένων; Ἢ διότι τοῖς γνωριμωτέροις [illegible]
χομεν, καὶ ἥδιον αὐτῶν ἀκούομεν; [illegible]
ἐστι τὸ ὡρισμένον τοῦ ἀορίστου. [illegible]
ὥρισται· τὰ δὲ πολλὰ, τοῦ ἀπείρου [illegible]
Διὰ τί ἡδόμεθα ἀκούοντες, τὰ μ[illegible]
μήτε κομιδῇ νέα; Ἢ διότι τοῖς μὲν [illegible]
ἀπιστοῦμεν· ἐφ' οἷς δὲ ἀπιστοῦμεν[illegible]
τὰ δὲ ἐγγὺς, ὥσπερ ἔτι αἰσθανόμεθα[illegible]
ἀκούοντες, οὐχ ἡδόμεθα.

SECTIO XIX.

Ὅσα περὶ ἁρμονίαν.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες καὶ οἱ ἀπολ[illegible]
ται; Ἢ ἵνα οἱ μὲν ἧττον λυπῶνται[illegible]
χαίρωσι. — 2. (Cf. 11, 12.) *Διὰ τί* [illegible]
τὸς τῇ αὐτῇ φωνῇ γεγωνεῖ, μετ' [illegible]
βοῶν, ἢ μόνος; Ἢ ὅτι τὸ ἀθρόως [illegible]
βειν, ἢ ὠθεῖν, οὐ τοσαῦτα πλησ[illegible]
ἀριθμός; ἀλλ' ὥσπερ ἡ γραμμὴ ἡ [illegible]
σιον, ἀλλὰ τετραπλάσιόν τι γράφει[illegible]
τιθέμενα πλέον ἰσχύει κατὰ τὸν ἀ[illegible]
διῃρημένα. Ἀθρόων οὖν ὄντων, [illegible]
φωνῆς ἰσχὺς, καὶ ἅμα ὠθεῖ τὸν ἀ[illegible]
πλάσιον προϊέναι. Καὶ γὰρ ἐκ π[illegible]

άστης πολλαπλάσιος. — 3. Διὰ τί τὴν παρυπά-
ν ᾄδοντες μάλιστα ἀποῤῥήγνυνται, οὐχ ἧττον ἢ
ν νήτην καὶ τὰ ἄνω, μετὰ δὲ διαστάσεως πλείονος;
ὅτι χαλεπώτατα ταύτην ᾄδουσι, καὶ αὕτη ἡ ἀρχή;
δὲ χαλεπὸν, διὰ τὴν ἐπίτασιν [καὶ πίεσιν] τῆς φω-
ἐν τούτοις δὲ πόνος· πονοῦντα δὲ μᾶλλον
φθείρεται. — 4. Διὰ τί δὲ ταύτην χαλεπῶς, τὴν
ὑπάτην ῥᾳδίως· καίτοι δίεσις ἑκατέρας; Ἢ ὅτι
ἀνέσεως ἡ ὑπάτη, καὶ ἅμα μετὰ τὴν σύστασιν
φρὸν τὸ ἄνω βάλλειν; Διὰ ταὐτὸ δὲ ἔοικε πρὸς
ν ᾄδεσθαι τὰ πρὸς ταύτην ἢ παρανήτην ᾀδόμενα·
γὰρ μετὰ συννοίας καὶ καταστάσεως οἰκειοτά-
τῷ ἤθει πρὸς τὴν βούλησιν. Τοῦ δὲ δὴ μετὰ
φωνίας, τίς ἡ αἰτία; — 5. Διὰ τί ἥδιον ἀκού-
ν ᾀδόντων, ὅσα προεπιστάμενοι τυγχάνωσι τῶν
ν, ἢ ὧν μὴ ἐπίστανται; Πότερον ὅτι μᾶλλον δῆ-
ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρίζωσι τὸ
μενον; τοῦτο δὲ ἡδὺ θεωρεῖν. Ἢ ὅτι ἡδὺ τὸ
θάνειν; τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι τὸ μὲν, λαμβάνειν
ἐπιστήμην· τὸ δὲ, χρῆσθαι καὶ ἀναγνωρίζειν
ν. Ἔτι καὶ τὸ σύνηθες, ἡδὺ μᾶλλον τοῦ ἀσυνή-
ς. — 6. Διὰ τί ἡ παρακαταλογὴ ἐν ταῖς ᾠδαῖς
ικόν; Ἢ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν; παθητικὸν γὰρ τὸ
μαλὲς, καὶ ἐν μεγέθει τύχης ἢ λύπης. Τὸ δὲ
λόν, ἔλαττον γοῶδες. — 7. (Cf. 47.) Διὰ τί οἱ
ῖοι, ἑπταχόρδους ἁρμονίας ποιοῦντες, τὴν ὑπά-
ἀλλ' οὐ νήτην κατέλιπον; Πότερον τοῦτο ψεῦ-
(ἀμφοτέρας γὰρ κατέλιπον, τὴν δὲ τρίτην ἐξῄ-
) ἢ οὔ; ἀλλ' ὅτι ἡ βαρυτέρα ἰσχύει τὸν τῆς ὀξυ-
φθόγγον· ὥστε μᾶλλον ἡ ὑπάτη ἀπεδίδου τὸ
φωνον, ἢ ἡ νήτη· ἐπεὶ τὸ ὀξὺ, δυνάμεως μᾶλλον·
ὲ βαρὺ, ῥᾷον φθέγξασθαι. — 8. Διὰ τί ἡ βα-
τὸν τῆς ὀξείας ἰσχύει φθόγγον; Ἢ ὅτι μεῖζον
βαρύ; τῇ γὰρ ἀμβλείᾳ ἔοικε· τὸ δὲ, τῇ ὀξείᾳ
ᾳ. — 9. Διὰ τί ἥδιον τῆς μονῳδίας ἀκούομεν,
τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ· καίτοι πρὸς χορ-
καὶ τὸ αὐτὸ μέλος ᾄδουσιν ἀμφοτέρως; Εἰ γὰρ
ᾶλλον τὸ αὐτὸ, πλέον ἔδει πρὸς πολλοὺς αὐλη-
καὶ ἔτι ἥδιον εἶναι. Ἢ ὅτι τυγχάνων δῆλος τοῦ
οῦ μᾶλλον, ὅταν πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν; τὸ δὲ
πολλοὺς αὐλητὰς ἢ λύρας πολλὰς, οὐχ ἥδιον,
φανίζει τὴν ᾠδήν. — 10. Διὰ τί, εἰ ἥδιον ἡ ἀν-
του φωνὴ, ἢ ἄνευ λόγου ᾄδοντος οὐχ ἡδίων
, οἷον τερετιζόντων, ἀλλ' αὐλὸς ἢ λύρα; Ἢ οὐδ'
ἐὰν μὴ μιμῆται, ὁμοίως ἡδύ; οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
ὸ ἔργον αὐτό. Ἡ μὲν γὰρ φωνὴ ἡδίων ἡ τοῦ
ώπου· κρουστικὰ δὲ μᾶλλον τὰ ὄργανα τοῦ
ατος· διὸ ἥδιον ἀκούειν, ἢ τερετίζειν. — 11.
ὶ ἡ ἀπηχοῦσα, ὀξυτέρα; Ἢ ὅτι ἔλαττον, ἀσθε-
ρα γινομένη; — 12. Διὰ τί τῶν χορδῶν ἡ βα-
α ἀεὶ τὸ μέλος λαμβάνει; ἂν γὰρ δέηται ᾆσαι
αραμέσην σὺν ψιλῇ τῇ μέσῃ, γίνεται τὸ μέσον
ν ἧττον· ἐὰν δὲ τὴν μέσην, δέον ἄμφω, ψιλὰ οἱ
αι. Ἢ ὅτι τὸ βαρὺ μέγα ἐστίν· ὥστε κρατε-
καὶ ἔνεστιν ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ μικρόν· καὶ τῇ
φει δύο νῆται ἐν τῇ ὑπάτῃ γίνονται. — 13.
ὶ ἐν τῇ διὰ πασῶν, τοῦ μὲν ὀξέος, ἀντίφωνον γί-
τὸ βαρύ· τούτου δὲ, τὸ ὀξὺ οὔ; Ἢ ὅτι μάλι-
ὲν ἐν ἀμφοῖν ἐστι τὸ ἀμφοῖν μέλος; εἰ δὲ μὴ,
βαρεῖ· μεῖζον γάρ. — 14. Διὰ τί λανθάνει τὸ
ασῶν, καὶ δοκεῖ ὁμόφωνον εἶναι, οἷον ἐν τῷ
κῷ καὶ ἐν τῷ ἀτρόπῳ; Τὰ γὰρ ἐν τοῖς ὀξέσιν
οὐχ ὁμόφωνα, ἀλλ' ἀνάλογον ἀλλήλοις διὰ πα-
σῶν. Ἢ ὅτι ὥσπερ ὁ αὐτὸς εἶναι δοκεῖ φθόγγος,
διὰ τὸ ἀνάλογον ἰσότης ἐπὶ φθόγγων; τὸ δὲ ἴσον
τοῦ ἑνός. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐν ταῖς σύριγξιν ἐξα-
πατῶνται. — 15. Διὰ τί οἱ μὲν νόμοι οὐκ ἐν ἀντι-
στρόφοις ἐποιοῦντο· αἱ δὲ ἄλλαι ᾠδαὶ αἱ χορικαί;
Ἢ ὅτι οἱ μὲν νόμοι, ἀγωνιστῶν ἦσαν, ὧν ἤδη μιμεῖ-
σθαι δυναμένων καὶ διατείνεσθαι, ἡ ᾠδὴ ἐγίνετο μα-
κρὰ καὶ πολυειδής; Καθάπερ οὖν καὶ τὰ ῥήματα,
καὶ τὰ μέλη τῇ μιμήσει ἠκολούθει ἀεὶ ἕτερα γινόμε-
να. Μᾶλλον γὰρ τῷ μέλει ἀνάγκη μιμεῖσθαι, ἢ τοῖς
ῥήμασι. Δι' ὃ καὶ οἱ διθύραμβοι, ἐπειδὴ μιμητικοὶ
ἐγένοντο, οὐκ ἔτι ἔχουσιν ἀντιστρόφους, πρότερον δὲ
εἶχον. Αἴτιον δὲ, ὅτι τὸ παλαιὸν οἱ ἐλεύθεροι ἐχό-
ρευον αὐτοί. Πολλοὺς οὖν ἀγωνιστικῶς ᾄδειν, χα-
λεπὸν ἦν. Ὥστε ἐναρμόνια μᾶλλον μέλη ἐνῇδον. Με-
ταβάλλειν γὰρ πολλὰς μεταβολὰς τῷ ἑνὶ ῥᾷον, ἢ τοῖς
πολλοῖς, καὶ τῷ ἀγωνιστῇ, ἢ τοῖς τὸ ἦθος φυλάτ-
τουσι. Δι' ὃ ἁπλούστερα ἐποιοῦντο αὐτοῖς τὰ μέλη.
Ἡ δὲ ἀντίστροφος, ἁπλοῦν. Ἀριθμὸς γάρ ἐστι, καὶ
ἑνὶ μετρεῖται. Τὸ δ' αὐτὸ αἴτιον καὶ διότι τὰ μὲν
ἀπὸ τῆς σκηνῆς οὐκ ἀντίστροφα, τὰ δὲ τοῦ χοροῦ
ἀντίστροφα. Ὁ μὲν γὰρ ὑποκριτὴς ἀγωνιστὴς [καὶ
μιμητής·] ὁ δὲ χορὸς, ἧττον μιμεῖται. — 16. Διὰ
τί ἥδιον τὸ ἀντίφωνον τοῦ συμφώνου; Ἢ ὅτι μᾶλ-
λον διάδηλον γίνεται τὸ συμφωνεῖν, ἢ ὅταν πρὸς τὴν
συμφωνίαν ᾄδῃ; ἀνάγκη γὰρ τὴν ἑτέραν ὁμοφωνεῖν.
Ὥστε δύο πρὸς μίαν φωνὴν γινόμεναι, ἀφανίζουσι
τὴν ἑτέραν. — 17. Διὰ τί πέντε οὐκ ᾄδουσιν ἀντί-
φωνα; Ἢ ὅτι οὐχ ἡ αὐτὴ ἡ σύμφωνος τῇ συμ-
φωνίᾳ, ὥσπερ ἐν τῷ διὰ πασῶν; ἐκείνη γὰρ ἐν τῷ
βαρεῖ ἀνάλογον, ὡς ἡ ὀξεῖα ἐν τῷ ὀξεῖ. Ὥσπερ οὖν
ἡ αὐτή ἐστιν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἄλλη, αἱ δὲ ἐν τῷ διὰ
πέντε καὶ διὰ τεσσάρων οὐκ ἔχουσιν οὕτως. Ὥστε
οὐκ ἐμφαίνεται ὁ τῆς ἀντιθέτου φθόγγος. Οὐ γάρ
ἐστιν ὁ αὐτός. — 18. Διὰ τί ἡ διὰ πασῶν συμφω-
νία ᾄδεται μόνη; μαγαδίζουσι γὰρ ταύτην, ἄλλην δὲ
οὐδεμίαν. Ἢ ὅτι μόνη ἐξ ἀντιφώνων ἐστὶ χορδῶν·
ἐν δὲ τοῖς ἀντιφώνοις, καὶ τὴν ἑτέραν ἐὰν ᾄδῃ, τὸ αὐ-
τὸ ποιεῖ; ἡ γὰρ μία τρόπον τινὰ τὰς ἀμφοτέρων
ἔχει φωνάς. Ὥστε καὶ μιᾶς ᾀδομένης ἐν ταύτῃ τῇ
συμφωνίᾳ, ᾄδεται ἡ συμφωνία, καὶ ὅμφω ᾄδοντες·
ἢ τῆς μὲν, ᾀδομένης· τῆς δὲ, αὐλουμένης· ὥσπερ καὶ
μίαν ἄμφω ᾄδουσι. Διὸ μόνη μελῳδεῖται, ὅτι μιᾶς
ἔχει χορδῆς τὰ ἀντίφωνα φωνήν. — 19. Διὰ τί δὲ
ταῖς ἀντιφώνοις τοῦτο μόναις ὑπάρχει; Ἢ ὅτι μό-
ναι ἶσον ἀπέχουσι τῆς μέσης; ἡ οὖν μεσότης ὁμοιό-
τητά τινα ποιεῖ τῶν φθόγγων, καὶ ἔοικεν ἡ ἀκοὴ λέ-
γειν ὅτι ἡ αὐτὴ, καὶ ὅτι ἀμφότεραι ἔσχαται. — 20.
Διὰ τί, ἐὰν μέν τις τὴν μέσην κινήσῃ ἡμῶν, ἁρμόσας
[δὲ] τὰς ἄλλας χορδὰς, κέχρηται τῷ ὀργάνῳ, οὐ μό-
νον ὅταν κατὰ τὸν τῆς μέσης γένηται φθόγγον,
λυπεῖ, καὶ φαίνεται ἀνάρμοστον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
ἄλλην μελῳδίαν· ἐὰν δὲ τὴν λιχανὸν, ἤ τινα ἄλλον
φθόγγον, τότε φαίνεται διαφέρειν μόνον, ὅταν κἀκεί-
νῃ τὶς χρῆται; Ἢ εὐλόγως τοῦτο συμβαίνει; πάντα
γὰρ τὰ χρηστὰ μέλη, πολλάκις τῇ μέσῃ χρῆται· καὶ
πάντες οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ, πυκνὰ πρὸς τὴν μέσην
ἀπαντῶσι· κἂν ἀπέλθωσι, ταχὺ ἐπανέρχονται· πρὸς
δὲ ἄλλην οὕτως οὐδεμίαν. Καθάπερ ἐκ τῶν λόγων
ἐνίων ἐξαιρεθέντων συνδέσμων, οὐκ ἔστιν ὁ λόγος
Ἑλληνικός· (οἷον τὸ τέ, καὶ τὸ τοί) καὶ ἔνιοι δὲ οὐ-
θὲν λυποῦσι· διὰ τὸ τοῖς μὲν, ἀναγκαῖον εἶναι χρῆ-
σθαι πολλάκις, ἢ οὐκ ἔσται λόγος Ἑλληνικός· τοῖς

δέ, μή· οὕτω καὶ τῶν φθόγγων ἡ μέση, ὥσπερ σύνδεσμός ἐστι, καὶ μάλιστα τῶν καλῶν, διὰ τὸ πλειστάκις ἐνυπάρχειν τὸν φθόγγον αὐτῆς. — 21. Διὰ τί τῶν ᾀδόντων οἱ βαρύτερον ᾄδοντες, τῶν ὀξὺ ᾀδόντων, ἐὰν ἀπᾴδωσι, μᾶλλον κατάδηλοι γίνονται; ὁμοίως δὲ καὶ τῷ ῥυθμῷ οἱ ἐν τῷ βαρυτέρῳ πλημμελοῦντες, κατάδηλοι μᾶλλον; Πότερον ὅτι πλείων ὁ χρόνος ὁ τοῦ βαρέος; οὗτος δὲ μᾶλλον αἰσθητός. Ἢ ὅτι ἐν πλείονι χρόνῳ πλείω [καὶ] αἴσθησιν παρέχει. Τὸ δὲ ταχὺ καὶ ὀξύ, λανθάνει διὰ τὸ τάχος. — 22. Διὰ τί οἱ πολλοὶ μᾶλλον ᾄδοντες τὸν ῥυθμὸν σώζουσιν, ἢ οἱ ὀλίγοι; Ἢ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἕνα τε καὶ ἡγεμόνα βλέπουσι, καὶ βαρύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥᾴδιον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν γὰρ τῷ τάχει ἡ ἁμαρτία πλείων. — 23. Διὰ τί διπλασία ἡ νήτη τῆς ὑπάτης; Ἢ πρῶτον μέν, ὅτι ἐκ τοῦ ἡμίσεως ἡ χορδὴ ψαλλομένη, καὶ ὅλη συμφωνοῦσα διὰ πασῶν; Ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν συρίγγων. Ἡ γὰρ διὰ τοῦ μέσου τῆς σύριγγος τρήματος φωνή, τῇ δι' ὅλης τῆς σύριγγος συμφωνεῖ διὰ πασῶν. Ἔτι [ἐν τοῖς ἄλλοις] τῷ διπλασίῳ διαστήματι λαμβάνεται τὸ διὰ πασῶν, καὶ οἱ αὐλοτρύπαι οὕτω λαμβάνουσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ τῷ διὰ πέντε τῷ ἡμιολίῳ, ὅτι οἱ τὰς σύριγγας ἁρμοττόμενοι, εἰς μὲν τὴν ὑπάτην ἄκραν τὸν κηρὸν ἐμπλάττουσι, τὴν δὲ νήτην μέχρι τοῦ ἡμίσεος ἀναπληροῦσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὴν διὰ πέντε τῷ ἡμιολίῳ, καὶ τὴν διὰ τεττάρων τῷ ἐπιτρίτῳ διαστήματι λαμβάνουσιν. Ἔτι οἱ ἐν τοῖς τριγώνοις ψαλτηρίοις, τῆς ἴσης ἐπιτάσεως γινομένης, συμφωνοῦσι διὰ πασῶν, ἡ μέν, διπλασία οὖσα· ἡ δέ, ἡμίσεια τῷ μήκει. — 24. (Cf. 42.) Διὰ τί, ἐάν τις ψήλας τὴν νήτην ἐπιλάβῃ, ἡ ὑπάτη μόνη δοκεῖ ἀντηχεῖν; Ἢ ὅτι συμφυὴς μάλιστα γίνεται τῷ φθόγγῳ, ὁ ἀπὸ ταύτης ἦχος, διὰ τὸ σύμφωνος εἶναι; Τῷ οὖν συναυξάνεσθαι τῷ ὁμοίῳ, φαίνεται μόνος. Οἱ δὲ ἄλλοι, διὰ μικρότητα ἀφανεῖς. — 25. (Cf. 45.) Διὰ τί μέση καλεῖται ἐν ταῖς ἁρμονίαις· τῶν δὲ ὀκτὼ οὐκ ἔστι μέσον; Ἢ ὅτι ἑπτάχορδοι ἦσαν αἱ ἁρμονίαι τὸ παλαιόν; τὰ δὲ ἑπτὰ ἔχει μέσον. — 26. (Cf. 46.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀπᾴδουσιν οἱ πλεῖστοι; Πότερον ὅτι ῥᾷον ὀξὺ ᾆσαι ἢ βαρύ; ἢ ὅτι χεῖρον τοῦ βαρέος; ἁμαρτία δέ ἐστι, τοῦ χείρονος πρᾶξις. — 27. Διὰ τί τὸ ἀκουστὸν μόνον ἦθος ἔχει τῶν αἰσθητῶν; καὶ γὰρ ἐὰν ᾖ ἄνευ λόγου μέλος, ὅμως ἔχει ἦθος· ἀλλ' οὐ τὸ χρῶμα, οὐδὲ ἡ ὀσμή, οὐδὲ ὁ χυμὸς ἔχει. Ἢ ὅτι κίνησιν ἔχει μονονουχί, ἣν ὁ ψόφος ἡμᾶς κινεῖ; Τοιαύτη μὲν γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει· κινεῖ γὰρ καὶ τὸ χρῶμα [καὶ] τὴν ὄψιν· ἀλλὰ τῆς ἑπομένης τῷ τοιούτῳ ψόφῳ αἰσθανόμεθα κινήσεως. Αὕτη δὲ ἔχει ὁμοιότητα, ἔν τε τοῖς ῥυθμοῖς καὶ ἐν τῇ τῶν φθόγγων τάξει τῶν ὀξέων καὶ βαρέων, οὐκ ἐν τῇ μίξει. Ἀλλ' ἡ συμφωνία οὐκ ἔχει ἦθος. Ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς τοῦτο οὐκ ἔστιν. Αἱ δὲ κινήσεις αὗται, πρακτικαί εἰσιν. Αἱ δὲ πράξεις, ἤθους σημασία ἐστί. — 28. Διὰ τί νόμοι καλοῦνται, οὓς ᾄδουσιν; Ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα, ᾖδον τοὺς νόμους, ὅπως μὴ ἐπιλάθωνται· ὥσπερ ἐν Ἀγαθύρσοις ἔτι εἰώθασι; καὶ τῶν ὑστέρων οὖν ᾠδῶν τὰς πρώτας τὸ αὐτὸ ἐκάλεσαν, ὅπερ τὰς πρώτας. — 29. Διὰ τί οἱ ῥυθμοὶ καὶ τὰ μέλη φωνὴ οὖσα, ἤθεσιν ἔοικεν· οἱ δὲ χυμοὶ οὔ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ χρώματα καὶ αἱ ὀσμαί; Ἢ ὅτι κινήσεις εἰσίν, ὥσπερ καὶ αἱ πράξεις; ἤδη δὲ ἡ μὲν ἐνέργεια ἠθικόν, καὶ ποιεῖ ἦθος· οἱ δὲ χυμοὶ καὶ

τὰ χρώματα οὐ ποιοῦσιν ὁμοίως. — 30. Διὰ [...]
οὐδὲ ὑποδωριστὶ οὐδὲ ὑποφρυγιστὶ οὐκ ἔστιν ἐν τρα-
γῳδίᾳ χορικόν; Ἢ ὅτι οὐκ ἔχει ἀντίστροφα, [...]
ἀπὸ σκηνῆς; μιμητικὴ γάρ. — 31. Διὰ τί οἱ [...]
Φρύνιχον ἦσαν μᾶλλον μελοποιοί; Ἢ διὰ τὸ [...]
πλάσια εἶναι τότε τὰ μέλη ἐν ταῖς τῶν μέτρων [...]
γῳδίαις; — 32. Διὰ τί διὰ πασῶν καλεῖται, [...]
κατὰ τὸν ἀριθμὸν δι' ὀκτώ, ὥσπερ καὶ διὰ τεσσάρων [...]
καὶ διὰ πέντε; Ἢ ὅτι ἑπτὰ ἦσαν αἱ χορδαὶ τὸ [...]
χαῖον; εἶτ' ἐξελὼν τὴν τρίτην Τέρπανδρος, τὴν [...]
προσέθηκε, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκλήθη διὰ πασῶν, [...]
οὐ δι' ὀκτώ. Δι' ἑπτὰ γὰρ ἦν. — 33. Διὰ [...]
εὐαρμοστότερον ἀπὸ τοῦ ὀξέος ἐπὶ τὸ βαρύ, ἢ [...]
τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ; Πότερον ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς [...]
χῆς γίνεται ἄρχεσθαι; ἡ γὰρ μέση καὶ ἡγεμό[...]
τάτη τοῦ τετραχόρδου. Τὸ δὲ οὐκ ἀπ' ἀρχῆς, [...]
ἀπὸ τελευτῆς. Ἢ ὅτι τὸ βαρὺ ἀπὸ τοῦ ὀξέος [...]
ναιότερον, καὶ εὐφωνότερον; — 34. (Cf. 41.) [...]
δὶς μὲν δι' ὀξειῶν, καὶ δὶς διὰ τεττάρων οὐ [...]
νεῖ, δὶς διὰ πασῶν δέ; Ἢ ὅτι ἡ δὶς δι' ὀξειῶν [...]
δὶς διὰ τεττάρων ἐστίν; τὸ δὲ διὰ τεττάρων, [...]
πέντε. — 35. Διὰ τί ἡ διὰ πασῶν καλλίστη [...]
νία; Ἢ ὅτι ἐν ὅλοις ὅροις οἱ ταύτης λόγοι [...]
δὲ τῶν ἄλλων, οὐκ ἐν ὅλοις; ἐπεὶ γὰρ ἡ νήτη [...]
σία τῆς ὑπάτης, οἷα ἡ νήτη δύο, ἡ ὑπάτη [...]
οἷα ἡ ὑπάτη δύο, ἡ νήτη τέσσαρα· καὶ [...]
Τῆς δὲ μέσης ἡμιόλια. Τὸ γὰρ διὰ πέντε [...]
οὐκ ἐν ὅλοις ἀριθμοῖς ἐστιν· οἷον γὰρ ἕν, [...]
τον τὸ μεῖζον. Τοσοῦτον δὲ καὶ ἔτι τὸ ἥμισυ [...]
οὐχ ὅλα πρὸς ὅλα συγκρίνεται, ἀλλ' ἐπεστ[...]
Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ διὰ τεσσάρων ἔχει· τὸ [...]
τριτόν ἐστιν ὅσον τεμεῖν· ὃ καὶ ἔτι ἐν τῶν [...]
ἐπίτριτόν ἐστιν. Ἢ ὅτι τελεωτάτη ἐξ ἀμφοτέρ[...]
σα, καὶ ὅτι μέτρον τῆς μελῳδίας διὰ παντὸς [...]
ρομένου, ἢ κατὰ μέσον κίνησις σφοδροτάτη· [...]
μένου δὲ καὶ λήγοντος, μαλακωτέρα; ὅτι δὲ σφο[...]
τάτη ἡ κίνησις, καὶ ἡ φωνὴ ὀξυτέρα τοῦ φερομέ[...]
διὸ καὶ χορδαὶ ἐπιτεινόμεναι, ὀξύτερον φθέγγ[...]
θᾶττων γὰρ ἡ κίνησις γίνεται· ἡ δὲ φωνή, [...]
ἄλλου τινὸς φορά· τὴν ἀνὰ μέσον τὸν πορ[...]
την δεῖ γίνεσθαι. Ὥστε εἰ τοῦτο μὴ συμβ[...]
ἂν εἴη τινὸς φορά. — 36. Διὰ τί, ἐὰν μὲν [...]
κινηθῇ, καὶ αἱ ἄλλαι χορδαὶ ἠχοῦσι φθεγ[...]
ἐὰν δὲ αὖ ἡ μὲν μένῃ, τῶν δ' ἄλλων τὶς κατ[...]
νηθεῖσα μόνη φθέγγεται; Ἢ ὅτι τὸ [...]
ἐστὶν ἁπάσαις, [τὸ δὲ ἔχειν πως πρὸς τὴν μέ[...]
σαις,] καὶ ἡ τάξις ἡ ἑκάστης, ἤδη δι' ἐκεῖνη[...]
τος οὖν τοῦ αἰτίου τοῦ ἡρμόσθαι καὶ τοῦ [...]
τος, οὐκ ἔτι ὁμοίως φαίνεται ὑπάρχειν. [...]
ἀναρμόστου οὔσης, τῆς δὲ μέσης μενούσης, [...]
τὸ κατ' αὐτὴν ἐκλειπόμενον. Ταῖς γὰρ [...]
ὑπάρχει τὸ ἡρμόσθαι. — 37. Διὰ τί τοῦ [...]
ὀξέος ὄντος κατὰ τὸ ὀλίγον, τοῦ δὲ βαρέος κα[...]
πολύ, (τὸ μὲν γὰρ βαρύ, διὰ τὸ πλῆθος, βαρ[...]
ὀξύ, δι' ὀλιγότητα ταχύ) ἔργον μᾶλλον ᾄδειν τὰ [...]
ἢ τὰ βαρέα; καὶ ὀλίγοι τὰ ἄνω ᾄδειν δύναντα[...]
οἱ νόμοι ὄρθιοι, καὶ οἱ ὀξεῖς χαλεποὶ ᾆσαι, [...]
ἀνατεταμένοι εἶναι; καίτοι ἔλαττον ἔργον τὸ [...]
κινεῖν, ἢ τὸ πολύ. Ὥστε καὶ ἀέρα. Ἢ οὐ τ[...]
ὀξύφωνον εἶναι φύσει, καὶ τὸ ὀξὺ ᾄδειν; ἀλλὰ [...]
μὲν ὀξύφωνα, ἅπαντα δι' ἀσθένειαν, τῷ μὴ δύνασθαι
πολὺν κινεῖν ἀέρα, ἀλλ' ὀλίγον. Ὁ δ' ὀλίγος [...]
φέρεται. Ἐν δὲ τῷ ᾄδειν, τὸ ὀξύ, δυνάμεως [...]

μὲν γὰρ σφοδρῶς φερόμενον, ταχὺ φέρεται. Διὸ ξὺ, δυνάμεως σημεῖον. Διὸ καὶ οἱ ἐκτικοὶ ὀξύ-οι· καὶ ἔργον, τὰ ἄνω ᾄδειν· τὰ δὲ βαρέα, κάτω. 38. Διὰ τί ῥυθμῷ καὶ μέλει καὶ ὅλως ταῖς συμ-αις χαίρουσι πάντες; Ἢ ὅτι ταῖς μετὰ φύσιν κι-σι χαίρομεν κατὰ φύσιν; σημεῖον δὲ, τὸ τὰ παι-ὐθὺς γενόμενα, χαίρειν αὐτοῖς. Διὰ δὲ τὸ ἔθος, οις μελῶν χαίρομεν. Ῥυθμῷ δὲ χαίρομεν, διὰ ώριμον καὶ τεταγμένον ἀριθμὸν ἔχειν, καὶ κινεῖν τεταγμένως. Οἰκειοτέρα γὰρ ἡ τεταγμένη κί-φύσει τῆς ἀτάκτου· ὥστε καὶ κατὰ φύσιν μᾶλ-Σημεῖον δέ· πονοῦντες γὰρ, καὶ πίνοντες καὶ ντες [τὰ] τεταγμένα, σώζομεν καὶ αὔξομεν τὴν καὶ τὴν δύναμιν· ἄτακτα δὲ, φθείρομεν καὶ μεν αὐτήν. Αἱ γὰρ νόσοι, τῆς τοῦ σώματος κτὰ φύσιν τάξεως κινήσεις εἰσί. Συμφωνίᾳ δὲ μεν, ὅτι κρᾶσίς ἐστι λόγον ἐχόντων ἐναντίων ἄλληλα. Ὁ μὲν οὖν λόγος, τάξις· ὃ ἦν φύσει Τὸ δὲ κεκραμένον, τοῦ ἀκράτου πᾶν ἥδιον· τε κᾂν αἰσθητὸν ὂν, ἀμφοῖν τοῖν ἄκροιν ἐξ ἣν δύναμιν ἔχοι, ἐν τῇ συμφωνίᾳ ὁ λόγος. — ιὰ τί ἥδιόν ἐστι τὸ σύμφωνον τοῦ ὁμοφώνου; τὸ μὲν ἀντίφωνον, σύμφωνόν ἐστι διὰ πασῶν; δων γὰρ νέων καὶ ἀνδρῶν, γίνεται τὸ ἀντίφω-οῖ διεστᾶσι τοῖς τόνοις, ὡς νήτη πρὸς τὴν ν. Συμφωνία δὲ πᾶσα ἡδίων ἁπλοῦ φθόγ-(δι' ἃ δὲ, εἴρηται) καὶ τούτων ἡ διὰ πασῶν, · τὸ ὁμόφωνον δὲ ἁπλοῦν ἔχει φθόγγον. Μα-υσι δὲ ἐν τῇ διὰ πασῶν συμφωνίᾳ· ὅτι καθά-τοῖς μέτροις οἱ πόδες ἔχουσι πρὸς αὑτοὺς λό-ον πρὸς ἴσον, ἢ δύο πρὸς ἓν, ἢ καί τινα ἄλλον, καὶ οἱ ἐν τῇ συμφωνίᾳ φθόγγοι λόγον ἔχουσι ως πρὸς αὑτούς. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων νιῶν, ἀτελεῖς αἱ θατέρου καταστροφαὶ εἰ-ὲς ἥμισυ τελευτῶσαι· δι' ὃ τῇ δυνάμει οὐκ εἰσιν· οὖσαι δὲ ἄνισοι, διαφορὰ τῇ αἰσθή-καθάπερ ἐν τοῖς χοροῖς ἐν τῷ καταλύειν ἄλλων φθεγγομένων ἐστίν. Ἔτι δὲ ὑπάτῃ ίνει [ἐκ τοῦ] τὴν αὐτὴν τελευτὴν τῶν ἐν τοῖς οις περιόδων ἔχειν. Ἡ γὰρ δευτέρα τῆς νεά-ηγὴ τοῦ ἀέρος, ὑπάτη ἐστί. Τελευτώσαις δ' τὸν, [οὐ ταὐτὸν ποιούσαις,] ἓν καὶ κοινὸν τὸ συμβαίνει γίνεσθαι, καθάπερ τοῖς ὑπὸ τὴν κρούουσι, καὶ γὰρ οὗτοι τὰ ἄλλα οὐ προσ-ντες, ἐὰν εἰς ταὐτὸν καταστρέφωσιν, εὐφραίνου-λον τῷ τέλει, ἢ λυποῦσι ταῖς πρὸ τοῦ τέλους αῖς, τῷ τὸ ἐκ διαφόρων τὸ κοινὸν, ἥδιστον ἐκ ὰ πασῶν γίνεσθαι. Τὸ δὲ μαγαδίζειν, ἐξ ν φωνῶν. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ διὰ πασῶν μα-υσι. — 40. (Cf. sup. 5.) Διὰ τί ἥδιον ἀκού-ᾳδόντων, ὅσα ἂν προεπιστάμενοι τύχωσι τῶν ἢ ἐὰν μὴ ἐπιστῶνται; Πότερον ὅτι μᾶλλον ἐστιν ὁ τυγχάνων ὥσπερ σκοποῦ, ὅταν γνωρί-ὸ ᾀδόμενον; γνωριζόντων δὲ, ἡδὺ θεωρεῖν. Ἢ μπαθὴς ἐστιν ὁ ἀκροατὴς, τῷ τὸ γνώριμον ; συνᾴδει γὰρ αὐτῷ. Ἄιδει δὲ πᾶς γεγηθὼς, ά τινα ἀνάγκην τοῦτο ποιῶν. — 41. (Cf. 31.) δὶς μὲν δι' ὀξειῶν, ἢ δὶς διὰ τεττάρων οὐ νεῖ, δὶς διὰ πασῶν δέ; Ἢ ὅτι τὸ μὲν διὰ πέν-ν ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ· τὸ δὲ διὰ τεττάρων, ἐν ῳ; ὄντων δὲ ἡμιολίων τριῶν ἑξῆς ἀριθμῶν ἢ των, οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους οὐδένα λόγον · οὔτε γὰρ ἐπιμόριοι, οὔτε πολλαπλάσιοι ἔσονται. Τὸ δὲ διὰ πασῶν, ἐπειδή ἐστιν ἐν διπλα-σίῳ λόγῳ, δὶς τούτου γινομένου, ἐν τετραπλασίονι λόγῳ ἂν εἶεν οἱ ἄκροι πρὸς ἀλλήλους. Ὥστ' ἐπεὶ συμφωνία εὔλογον ἐχόντων φθόγγων πρὸς ἀλλήλους ἐστί· λόγον δὲ οἱ μὲν τὸ δὶς διὰ πασῶν διάλειμμα ἔχοντες, πρὸς ἀλλήλους φθόγγοι ἔχουσιν· οἱ δὲ τὸ δὶς διὰ τεττάρων, ἢ [τὸ] δὶς διὰ πέντε, οὐκ ἔχου-σιν, οἱ μὲν δὶς διὰ πασῶν, σύμφωνοι εἶεν ἂν, οἱ δ' ἕτεροι οὒ, διὰ τὰ εἰρημένα. — 42. (Cf. 24.) Διὰ τί, ἐάν τις ψήλας τὴν νήτην ἐπιλάβῃ, ἡ ὑπάτη μόνη δο-κεῖ ὑπηχεῖν; Ἢ ὅτι ἡ νεάτη λήγουσα καὶ μαραινο-μένη, ὑπάτη γίνεται; σημεῖον δὲ, τὸ ἀπὸ τῆς ὑπάτης τὴν νεάτην δύνασθαι ᾄδειν. Ὡς γὰρ οὔσης αὐτῆς ᾠδῆς νεάτης, τὴν ὁμοιότητα λαμβάνουσιν ἀπ' αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἠχὼ [ᾠδή τις ἐστὶν,] ἀφή ἐστι φωνῆς τῆς νεάτης ληγούσης, [καὶ,] ἦχος ὢν ὁ αὐτὸς, τῷ τῆς ὑπά-της φθόγγῳ κινεῖ, εἰκότως τῇ ὁμοιότητι τὴν ὑπάτην ἡ νήτη κινεῖν δοκεῖ. Τὴν μὲν γὰρ νεάτην ἴσμεν ὅτι οὐ κινεῖται ἐπιληφθεῖσα· τὴν δὲ ὑπάτην αὐτὴν ὁρῶντες ἀκατάληπτον οὖσαν, καὶ φθόγγου αὐτῆς ἀκούοντες, ταύτην οἰόμεθα ἠχεῖν· ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἡμῖν συμβαί-νει, ἐφ' ὧν μήτε τῷ λογισμῷ, μήτε τῇ αἰσθήσει δυνά-μεθα εἰδῆσαι τὸ ἀκριβές. Ἔτι εἰ πληγείσης τῆς νεά-της μάλιστα ἐντεταμένης, συμβαίνει τὸν ζυγὸν κινεῖ-σθαι, οὐθὲν ἂν εἴη θαυμαστόν. Κινηθέντος δὲ, πάσας τὰς χορδὰς συγκινεῖσθαι, καί τιν' ἦχον ποιεῖν, οὐκ ἄλογον. Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ὁ τῆς νεάτης φθόγγος, ἀλλότριός ἐστι καὶ λήγων καὶ ἀρχόμενος· τῇ δὲ ὑπάτῃ λήγων ὁ αὐτός. Οὗ προστεθέντος τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς κινήσει, ἐκείνης δόξαι πάντ' αὐτὸν εἶναι, οὐθὲν ἄτοπον. Ἔστι δὲ μείζων, ἢ ὁ κοινὸς τῶν λοι-πῶν χορδῶν ἦχος, ὅτι αἱ μὲν, ὑπὸ τῆς νεάτης καθά-περ ὠσθεῖσαι, μαλακῶς ἤχησαν· ἡ δὲ νεάτη, πάσῃ τῇ αὐτῆς δυνάμει, οὖσα αὐτῶν σφοδροτάτη. Ὥστε εἰκότως καὶ τὸ δευτερεῖον αὐτῆς, κρεῖττον ἂν εἴη, ἢ τὸ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ βραχείας κινεῖσθαι, ὡς αὐτῆς τε γεγενημένης. — 43. (Cf. 9.) Διὰ τί ἥδιον τῆς μο-νῳδίας ἀκούομεν, ἐάν τις πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ᾄδῃ; Ἢ ὅτι πᾶν τὸ ἥδιον μιχθὲν ἡδίονι, ἕν ἐστιν; ὁ δὲ αὐ-λὸς, ἡδίων τῆς λύρας. Ὥστε καὶ ἡ ᾠδὴ τούτῳ μι-χθεῖσα, ἢ λύρα, ἡδίων ἂν εἴη, [ἐπεὶ τὸ μεμιγμένον τοῦ ἀμίκτου ἥδιόν ἐστιν,] ἐὰν ἀμφοῖν ἅμα αἴσθησίν τις λαμβάνῃ; οἶνος γὰρ ἡδίων τοῦ ὀξυμέλιτος, διὰ τὸ μεμίχθαι μᾶλλον αὐτοῖς τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως μιχθέν-τα, ἢ ὑφ' ἡμῶν. Ἔστι γὰρ καὶ ὁ οἶνος μικτὸς ἐξ ὀξέος καὶ γλυκέος χυμοῦ. Δηλοῦσι δὲ καὶ αἱ οἰνώ-δεις ῥοιαὶ καλούμεναι. Ἡ μὲν οὖν ᾠδὴ καὶ ὁ αὐ-λὸς, μίγνυνται αὐτοῖς δι' ὁμοιότητα· (πνεύματι γὰρ ἄμφω γίνεται) ὁ δὲ τῆς λύρας φθόγγος, ἐπειδὴ οὐ πνεύματι γίνεται, ἢ ἧττον αἰσθητὸν ἢ ὁ τῶν αὐλῶν, ἀμικτότερός ἐστι τῇ φωνῇ· ποιῶν δὲ διαφορὰν τῇ αἰσθήσει, ἧττον ἡδύνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν χυμῶν εἴ-ρηται. Ἔτι ὁ μὲν αὐλὸς πολλὰ τῷ αὐτοῦ ἤχῳ καὶ τῇ ὁμοιότητι συγκρύπτει τῶν τῆς ᾠδῆς ἁμαρτημά-των. Οἱ δὲ τῆς λύρας φθόγγοι, ὄντες ψιλοὶ καὶ ἀμικτότεροι τῇ φωνῇ, καθ' αὑτοὺς θεωρούμενοι καὶ ὄντες οἱ αὐτοὶ, συμφανῆ ποιοῦσι τὴν τῆς ᾠδῆς ἁμαρ-τίαν, καθάπερ κανόνες ὄντες αὐτῶν. Πολλῶν δὲ ἐν τῇ ᾠδῇ ἁμαρτανομένων, τὸ κοινὸν ἐξ ἀμφοῖν, ἀναγ-καῖον χεῖρον γίνεσθαι. — 44. (Cf. 25.) Διὰ τί τῶν μὲν ἑπτὰ, μέση καλεῖται· τῶν δὲ ὀκτὼ, οὐκ ἔστι μέ-σον; Ἢ ὅτι ἑπτάχορδοι ἦσαν αἱ ἁρμονίαι τὸ παλαι-όν; τὰ δὲ ἑπτὰ ἔχει μέσον. Ἔτι ἐπειδὴ τῶν μεταξὺ

τῶν ἄκρων, τὸ μέσον μόνον ἀρχή τίς ἐστιν· (ἔστι γὰρ τῶν θάτερον τῶν ἄκρων νευόντων ἔν τινι διαστήματι ἀνὰ μέσον ὄν, ἀρχή) τοῦτ' ἔσται μέσον. Ἐπεὶ δ' ἔσχατα μέσον ἐστὶν ἁρμονίας νεάτη καὶ ὑπάτη, τούτων δὲ ἀνὰ μέσον οἱ λοιποὶ φθόγγοι, ὧν ἡ μέση καλουμένη, μόνη ἀρχή ἐστι θατέρου τετραχόρδου, δικαίως μέση καλεῖται. Τῶν γὰρ μεταξύ τινων ἄκρων, τὸ μέσον ἦν ἀρχὴ μόνον. — 45. (Cf. 22.) Διὰ τί πολλοὶ ᾄδοντες σώζουσι μᾶλλον τὸν ῥυθμὸν, ἢ οἱ ὀλίγοι; Ἢ ὅτι μᾶλλον πρὸς ἕνα τε καὶ ἡγεμόνα βλέπουσι, καὶ βραδύτερον ἄρχονται· ὥστε ῥᾷον τοῦ αὐτοῦ τυγχάνουσιν; ἐν μὲν γὰρ τάχει, πλείων γίνεται ἡ ἁμαρτία, συμβαίνει δὲ τῷ ἡγεμόνι προσέχειν τοὺς πολλούς· ἰδιαζόμενος δὲ οὐδεὶς ἂν αὐτῶν διαλάμψειεν ὑπερφέρας τὸ πλῆθος. Ἐν δὲ τοῖς ὀλίγοις, μᾶλλον διαλάμπουσι· δι' ὃ καθ' αὑτοὺς, ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ἀγωνίζονται, ἢ πρὸς τὸν ἡγεμόνα. — 46. (Cf. 26.) Διὰ τί ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀπᾴδουσι οἱ πλεῖστοι; Ἢ [ὅτι] ῥᾷον ὀξὺ ᾆσαι, ἢ βαρύ; ᾄδουσι γοῦν ὀξὺ μᾶλλον· καὶ ἐν ᾧ ᾄδουσιν, ἁμαρτάνουσιν. — 47. (Cf. 7.) Διὰ τί οἱ ἀρχαῖοι ἑπταχόρδους ποιοῦντες τὰς ἁρμονίας, τὴν ὑπάτην, ἀλλ' οὐ τὴν νήτην κατέλιπον; Ἢ οὐ τὴν ὑπάτην, ἀλλὰ τὴν νῦν καλουμένην παραμέσην ἀφῄρουν καὶ τὸ τονιαῖον διάστημα; ἐχρῶντο δὲ τῇ ἐσχάτῃ μέσῃ, τοῦ ἐπὶ τὸ ὀξὺ πυκνοῦ· διὸ καὶ μέσην αὐτὴν προσηγόρευσαν. Ἢ ὅτι ἦν τοῦ μὲν ἄνω τετραχόρδου, τελευτή· τοῦ δὲ κάτω, ἀρχὴ, καὶ μέσον εἶχε λόγον τόνῳ τῶν ἄκρων; — 48. (Cf. 30.) Διὰ τί οἱ ἐν τραγῳδίᾳ χοροὶ οὔθ' ὑποδωριστὶ, οὔθ' ὑποφρυγιστὶ ᾄδουσιν; Ἢ ὅτι [τὸ] μέλος ἥκιστα ἔχουσιν αὗται αἱ ἁρμονίαι, οὗ δεῖ μάλιστα τῷ χορῷ; ἦθος δὲ ἔχει ἡ μὲν ὑποφρυγιστὶ, πρακτικόν· (διὸ καὶ ἔν τε τῷ Γηρυόνῃ ἡ ἔξοδος καὶ ἡ ἐξόπλισις ἐν ταύτῃ πεποίηται) ἡ δὲ ὑποδωριστὶ, μεγαλοπρεπὲς καὶ στάσιμον· διὸ καὶ κιθαρῳδικωτάτη ἐστὶ τῶν ἁρμονιῶν. Ταῦτα δ' ἄμφω, χορῷ μὲν ἀνάρμοστα, τοῖς δὲ ἀπὸ σκηνῆς οἰκειότερα. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, ἡρώων μιμηταί· οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν ἀρχαίων, μόνοι ἦσαν ἥρωες· οἱ δὲ λαοὶ, ἄνθρωποι· ὧν ἐστιν ὁ χορός. Διὸ καὶ ἁρμόζει αὐτῷ τὸ γοερὸν καὶ ἡσύχιον ἦθος καὶ μέλος. Ἀνθρωπικὰ γάρ. Ταῦτα δ' ἔχουσιν αἱ ἄλλαι ἁρμονίαι, ἥκιστα δὲ αὐτῶν ἡ ὑποφρυγιστί· ἐνθουσιαστικὴ γὰρ καὶ βακχική. Κατὰ μὲν οὖν ταύτην πάσχομέν τι· (παθητικοὶ γὰρ οἱ ἀσθενεῖς μᾶλλον τῶν δυνατῶν εἰσι· δι' ὃ καὶ αὕτη ἁρμόττει τοῖς χοροῖς) κατὰ δὲ τὴν ὑποδωριστὶ καὶ ὑποφρυγιστὶ, πράττομεν· ὃ οὐκ οἰκεῖόν ἐστι χορῷ. Ἔστι γὰρ ὁ χορὸς, κηδευτὴς ἄπρακτος. Εὔνοιαν γὰρ μόνον παρέχεται, οἷς πάρεστι. — 49. Διὰ τί τῶν [τὴν] συμφωνίαν ποιούντων φθόγγων ἐν τῷ βαρυτέρῳ τὸ μαλακώτερον; Ἢ ὅτι μέλος τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει, μαλακόν ἐστι καὶ ἠρεμαῖον· τῇ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ μίξει, τραχὺ καὶ κινητικόν; Ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν βαρὺς φθόγγος μαλακὸς καὶ ἠρεμαῖός ἐστιν, ὁ δὲ ὀξὺς κινητικὸς, καὶ τῶν ταὐτὸ μέλος ἐχόντων, εἴη ἂν μαλακώτερος ὁ βαρύτερος ἐν ταὐτῷ μέλει μᾶλλον. Ἦν γὰρ τὸ μέλος αὐτῶν μαλακόν. — 50. Διὰ τί ἴσων πίθων καὶ ὁμοίων, ἐὰν μὲν ὁ ἕτερος κενὸς ᾖ, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὸ ἥμισυ διάμεστος, διὰ πασῶν συμφωνεῖ ἡ ἠχώ; Ἢ ὅτι διπλασία γίνεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἡμίσεως τῆς ἐκ τοῦ κενοῦ; Τί γὰρ διαφέρει τοῦτο, ἢ ἐπὶ τῶν συρίγγων; δοκεῖ γὰρ ἡ θᾶττον κίνησις, ὀξυτέρα εἶναι· ἐν δὲ τοῖς μείζοσι βραδύτερον ὁ ἀὴρ ἀπαντᾷ· καὶ ἐν τοῖς διπλασίοις τοσούτῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον. Συμφωνεῖ [illegible] διὰ πασῶν, καὶ ὁ διπλασίων ἀσκὸς πρὸς τὸν [illegible]

SECTIO XX.

Ὅσα περὶ θάμνους καὶ λαχανώδη.

Διὰ τί τὸ ἁλυκὸν ὕδωρ τὰ μὲν σέλινα δέχεται [illegible] δὲ πράσον οὔ; Ἢ ὅτι τοῦ μὲν, ἀσθενεῖς αἱ [illegible] τοῦ δὲ, ἰσχυραί; τὸ δὲ ἰσχυρότερον ἀπαθέστερον. — [illegible] Διὰ τί λέγεται,

Μίνθην ἐν πολέμῳ μήτ' ἔσθιε, μήτε φύτευε [illegible]

Ἢ ὅτι καταψύχει τὰ σώματα; Δηλοῖ δὲ ἡ τοῦ [illegible] ματος φθορά. Τοῦτο δὲ ὑπεναντίον πρὸς ἀν[illegible] καὶ θυμὸν, ταὐτὸν ὂν τῷ γένει. — 3. Διὰ τί [illegible] θος ἔχοντα, ἄκαρπά ἐστιν, οἷον σίκυος καὶ κολ[illegible] καὶ ῥόα; Ἢ οὐκ ἄκαρπα, ἀλλὰ ταῦτα καρπ[illegible] περικάρπιον γοῦν ἐστὶ τὸ ἀνθοῦν· ὁ δὲ σίκυος, [illegible] κάρπιον. — 4. Διὰ τί τῶν φυομένων τὰ μὲν, [illegible] τὰ δὲ, ὠμὰ βρωτά; Ἢ ὅσων οἱ χυμοὶ μὴ [illegible] εὐθὺς, τούτων πυρωθέντων, γλυκύτεροι γίνονται [illegible] τοῦ θερμοῦ· ὅσων δὲ εὐθὺς, καὶ ὠμὰ ἐδώδιμα. — [illegible] Διὰ τί τὰ μὲν, ἑφανὰ, τὰ δὲ, ὀπτανά; Ἢ ὅτι [illegible] ὑγρότερα, οὐ τοσοῦτον· τὰ δὲ ξηρότερα, οἷ[illegible] ξηρανθῆναι δεῖ; ἑψόμενα δὲ πάντα, ὑγρότ[illegible] μαλακώτερα. Τὰ δὲ ἧττον ὑγρὰ, ἂν πυρωθ[illegible] ται ξηρά. — 6. Διὰ τί δὲ τὰ μὲν, ἄβρωτα [illegible] δὲ, βρωτά; Ἢ διὰ τοὺς χυμούς; Ὅσα γὰρ [illegible] ἀπέπτους ἔχει, καὶ πυρούμενα μὴ μεταβάλλει, [illegible] Ὅσων δὲ βρωτὸς ὁ χυμὸς, ἰσχυρότερος δὲ, ταῦτ[illegible] σματά ἐστι. Τὰ γὰρ ἐν μικρῷ ἔχοντα πολ[illegible] μιν τῶν βρωτῶν, ἡδυντικὰ τῶν ἐν πολλῷ. — [illegible] τίνα αἰτίαν τὰ μὲν μέχρι σπέρματος τῶν φυ[illegible] εἶτα ἐνεγκόντα αὐαίνεται· οἷον ἡ πόα, καὶ τ[illegible] μενα λάχανα· τὰ δὲ οὔ, ἀλλὰ πολλάκις φ[illegible] τῶν μέχρι σπέρματος ζώντων, τὰ μὲν πολλὰ, [illegible] τὸ δὲ ἱπποσέλινον, τῷ ὑστέρῳ ἔτει φέρει καρπ[illegible] ἐνέγκαν, ἐξαυαίνεται; Ἢ ἅπαντα μὲν μέχρι [illegible] ἀκμάζει, ἕως ἂν κατὰ τὸ σπέρμα ἀκμάζῃ; ἐπεὶ [illegible] ἄνθρωποι μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἐπιδιδόασιν, ὁτ[illegible] τῷ πλήθει, ὁτὲ δὲ τῇ παχύτητι. Ὅταν δὲ [illegible] νηται φέρειν, ὥσπερ ἐκεῖ, αὐαίνεται καὶ κατ[illegible] τὰ δὲ, βραδέως, καὶ κατὰ λόγον. Δι' ἣν [illegible] τίαν τὰ μὲν, βραχύβια, τὰ δὲ, μακρόβιά ἐστ[illegible] ἔστω λόγος. Ἐπεὶ δ' ἔστι πᾶσιν ὅρος ἡ τοῦ [illegible] τος τελείωσις, ἀνάγκη τοῖς μὲν βραχυβίοις [illegible] ὀλιγάκις ἐνεγκεῖν καρπόν· τοῖς δὲ μακροβίοις, [illegible] κις. Ὥστε τὰ μὲν ἀσθενέστατα, ἅπαξ ἐνέ[illegible] ὃ ἀνάγκη αὐαίνεσθαι) καὶ τούτων τὰ μὲν, [illegible] ἐπέτεια εἶναι· τὰ δὲ, ὥσπερ τὸ ἱπποσέλινον, [illegible] ρῳ ἔτει, ὥσπερ τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτά. — [illegible] σελίνου, ἐάν τις περιορύξας μέχρι κάτω πρὸς [illegible] ζας, παραβάλλῃ τῶν καχρυδίων, εἶτα [illegible] γῆν, καὶ οὕτως ἄρδῃ, παμμεγέθεις γίνονται [illegible] Ἢ διότι τὸ καχρύδιον, θερμὸν ὂν καὶ σομφὸν, [illegible] μὲν σύνολον τὴν τροφὴν, καὶ οὐ προΐεται [illegible] τει δὲ, θερμὸν ὄν· ὥστε πολλὴν τὴν αὔξησιν [illegible] — 9. Διὰ τί, ἐάν τις τὰς κολοκύνθας εὐθὺς [illegible] οὔσας κρύψῃ τῇ γῇ, ἢ τοὺς σικύους, μείζους [illegible] Ἢ διότι τὰ πνεύματα καὶ ὁ ἥλιος ξηραίνοντα [illegible] ροῦνται τὴν αὔξησιν, καὶ τοὺς ὄγκους ἐλάτ[illegible] ποιοῦσι πάντων, στιφροτέρους δέ; (ὥσπερ [illegible] δένδρων, τά τε ἐν προσηνέμοις καὶ ἑλώδεσι, [illegible] κοιλοῖς καὶ ἐφύδροις· τὰ μὲν γὰρ, μεγάλα [illegible] καὶ σομφά· τὰ δὲ, μικρὰ καὶ πυκνά) ἐν δὲ τ[illegible] φθέντα, ἐναντία πάσχοντα, ἐναντίως [illegible]

οίως δὲ καὶ τὰ εἰς ἀγγεῖα τιθέμενα, σίκυοι εἰς νάρ-
εας κοίλους ἢ καλύπτρας, καὶ ῥόαι καὶ μῆλα εἰς
ρας, τὰ μὲν, μεγάλα, σομφὰ δέ· οἱ δέ, μικροί,
ῥοὶ αὐξανόμενοι, μὴ εἰς ἀντίτυπον. Αἰτία δὲ ἡ
φὴ πλείων γινομένη, διὰ τὸ μήτε ἀποπνεῖσθαι, μήτε
αίνεσθαι. Τὸ γὰρ ἀποστέγον, κωλύει ταῦτα πέ-
ν. — 10. Διὰ τί τὰ σπέρματα τῶν δριμέων φυτῶν
ύτερά ἐστιν, ἢ αἱ ῥίζαι καὶ τὰ φύλλα; Ἢ διότι
οῦ σπέρματος γίνεται ἅπαντα, καὶ εἰς τὰ ἄλλα
ται μέρη ἐκ τούτου, οἱονεὶ ἐνυπάρχοντα, ὥς φασί
ς, καὶ οἱ χυμοὶ καὶ αἱ ὀσμαί; ἐπεὶ καὶ αἱ ὀσμαὶ
ι γίνονται ἅμα τοῖς σπέρμασιν ἅπασιν. Εἰ οὖν
ούτου καὶ τοῖς ἄλλοις ἡ δριμύτης ὑπάρχει, εὔλο-
καὶ αὐτὸ ὑπάρχειν μάλιστα. — 11. Διὰ τί αἱ ῥα-
ίδες αἱ λεπταί, δριμύτεραι; Ἢ ὅτι αἱ μείζους, διὰ
χρόνον πεπεμμέναι μᾶλλον; — 12. Διὰ τί ἡ κάπ-
ις οὐκ ἐθέλει ῥᾳδίως ἐν τοῖς ἐργασίμοις γίνεσθαι
ίοις· (πολλοὶ γὰρ πεπείρανται, καὶ ῥίζας μετα-
οντες, καὶ σπέρματα καταβάλλοντες· ἐνιαχοῦ γὰρ
τελεῖ μᾶλλον τῶν ῥόδων) ἀλλὰ φύεται μάλιστα
τῶν τάφρων, ὅτι ἀβατώτατος ὁ τόπος ἐστί. Περὶ
ἡ τούτου καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, δεῖ λαβεῖν, ὅτι
ἅπαντα ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης γίνεται, οὐδ' αὔξεται,
ἔνια ἐξ ἄλλων φθορᾶς καὶ ἐξ ἀρχῆς γίνεται καὶ
εται· οἷον οἱ φθεῖρες καὶ αἱ τρίχες ἐν τῷ σώματι,
φθειρομένης τῆς τροφῆς, καὶ ἀεὶ τὸ χεῖρον ἐχον-
Ὥσπερ οὖν καὶ τῶν ἐν σώματι ἔνια γίνεται ἐκ
ιττώματος τροφῆς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀπεψία, καὶ οὐ
ἐδύνατο κρατῆσαι ἡ φύσις, τὰ μὲν προχειρότατα,
κύστιν καὶ κοιλίαν ἀποκρίνεται· ἐξ ἐνίων δὲ ζῶα
εται, δι' ὃ καὶ αὐξάνονται ταῦτα ἐν γήρᾳ καὶ νό-
ς· οὕτως ἐν τῇ γῇ, τὰ μὲν ἐκ πεπεμμένης τῆς τρο-
ς γίνεται καὶ αὐξάνεται, τὰ δέ, ἐκ περιττωμάτων
ἐναντίως ἐχόντων. Ἡ δὲ γεωργία, πέττει καὶ ἐνερ-
ποιεῖ τὴν τροφήν· ἐξ ἧς συνίστανται οἱ ἥμεροι
ποί. Ἃ μὲν οὖν ἐκ τοιαύτης γίνεται ἡμερότητος,
ρα καλεῖται, διὰ τὸ ἀπὸ τέχνης ὠφελεῖσθαι, ὥσ-
παιδευόμενα· ὅσα δὲ μὴ δύναται, ἢ καὶ ἐξ ἐναν-
ς ἔχοντος συνίσταται, ταῦτα ἄγριά ἐστι, καὶ οὐκ
λει γίνεσθαι ἐν γεωργησίμῳ. Ἡ γὰρ γεωργία φθείρει αὐ-
παιδεύουσα. Ἐκ γὰρ φθορᾶς γίνεται. Ὧν καὶ ἡ κάπ-
ρίς ἐστιν. — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ῥαφανίδων, ὅταν μάλι-
ἀκμάζωσι τοῦ χειμῶνος, ἀποτεμὼν τὰ φύλλα, ἐπισά-
τὴν γῆν καὶ καταπατήσῃ, ὥστε ἀποστέγειν τὸ ὕδωρ,
ται ἐν τῷ θέρει γίνονται ἄπλετοι τὸ πάχος; Ἢ ὅτι
ῦ μὲν μὴ φθείρεσθαι, τὸ περισεσάχθαι αἴτιον, κω-
ον τὸ ὕδωρ σήπειν; ἡ δὲ τροφή, ἣν ἄνω ἀφίει εἰς
ν βλαστόν, εἰσέρχεται εἰς αὐτήν· ὥστε ἀνάγκη αὐ-
ν μείζω γίνεσθαι, ἢ ἀφιέναι παραβλαστάνουσαν
λας [ῥίζας, ὥσπερ τὰ κρόμμυα; Καὶ γὰρ ταῦτα,
ν μή τις ἐκτίλῃ ἐπέτεια, ἀλλ' ἐάσῃ τὸν χειμῶνα,
λλαπλάσια γίνεται. Τὰ μὲν οὖν κρόμμυα, τῶν πα-
βλαστανόντων ἐστίν· ἡ δὲ ῥάφανος, οὔ. Ὥστε
άγκη αὐτὴν γίνεσθαι παχεῖαν, διὰ τὸ πᾶσαν λαμ-
νειν τὴν τροφήν. — 14. Διὰ τί, ἐάν τις σικύους ἢ
λοκύνθας περὶ φρέαρ φυτεύσας, ὅταν ὡραῖοι ὦσι,
θεὶς εἰς τὸ φρέαρ ἀποστεγάσῃ, γίνονται δι' ἔτους
ωροι; Ἢ διότι ἥ τε ἀπὸ τοῦ ὕδατος ἀτμὶς ψύχουσα
ωλύει ξηραίνεσθαι, καὶ παρέχει θάλλοντα· καὶ τὸ
ποστέγειν τούτους, καὶ τὰ πνεύματα τρέφει τὰ
ηὐξημένα; τοῦ δὲ διαμένειν αἴτιον, τὸ ἔχειν τροφὴν ἐω-
μένων τῶν ῥιζῶν. [Καὶ γὰρ ἐάν τις ἀφελὼν τὴν βλά-
την ὅταν καρποφορήσωσι, καὶ ἀποτεμὼν περισάξῃ
καὶ καταπατήσῃ τὴν γῆν περὶ τὰς ῥίζας, πρωΐμους
οἴσει σικύους, ὡς δυναμένων σώζεσθαι τῶν ῥιζῶν·]
οὐ γὰρ ἔσται σίκυος τῶν προετείων· θᾶττον δὲ αὐτοὶ
τῶν σπειρομένων οἴσουσι καρπόν, διὰ τὸ πολὺ προϋ-
πάρχειν τοῦ ἔργου τῇ φύσει τὰς ῥίζας· τοῖς δὲ σπει-
ρομένοις δεῖν γίνεσθαι τοῦτο πρῶτον, γῆς δὲ περισάξεις
ἀλέαν ποιεῖν· ὥστε σώζεσθαι, καὶ θᾶττον ἀνιέναι βλα-
στόν. Δι' ὃ καὶ ἐάν τις χειμῶνος φυτεύσῃ σπέρμα
σικύου ἐν ταλαρίσκοις, καὶ ἄρδηται θερμῷ, καὶ εἰς
τὸν ἥλιον ἐκφέρῃ, καὶ παρὰ πυρὶ τιθῇ, πρώϊμοι σφό-
δρα ἔσονται, ἐὰν ὡς ἔχῃ ἐν τοῖς ταλάροις εἰς τὴν ἱκνου-
μένην ὥραν εἰς τὴν γῆν φυτεύσῃ. — 15. Διὰ τί ἀρ-
δεύουσιν ἕωθεν, ἢ νυκτός, ἢ δείλης; Πότερον ἵνα μὴ
ὁ ἥλιος ἀναλώσῃ; ἢ ὅτι ἐὰν ᾖ θερμὸν τὸ ὕδωρ, δια-
φθείρει τὰ ἀρδόμενα; — 16. (Cf. 1, 48. et 12, 12.)
Διὰ τί τὰ εὐώδη οὐρητικά, καὶ σπέρματα καὶ φυτά;
Ἢ ὅτι θερμὰ καὶ εὔπεπτα; τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά.
Ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὀσμὴ
οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ μὴ εὐώδη, οἷον σκόροδα,
διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικά, μᾶλλον μέντοι συντη-
κτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα, διότι ὅλως
ἡ ὀδμὴ διὰ θερμότητά τινα γίνεται· ἀλλὰ τὰ δυσώδη
ἄπεπτά ἐστι. Δεῖ δὲ μὴ μόνον εἶναι θερμά, ἀλλὰ καὶ
εὔπεπτα, εἰ ἔσται οὐρητικά, ὅπως συγκατιόντα λε-
πτύνῃ τὰ ὑγρά. — 17. Διὰ τί θᾶττον ἐκκαυλεῖ τῶν
λαχάνων τὰ ἐκ παλαιοτέρου σπέρματος, οἷον τριετοῦς
ἢ διετοῦς, ἢ τὰ ἐκ τῶν προσφάτων; Ἢ ὅτι ὡς ἐπὶ τῶν
ζώων θᾶττον σπέρμα φέρει τὸ ἀκμάζον, οὕτω καὶ τῶν
σπερμάτων, τὰ μὲν λίαν παλαιά, ἐξίκμασται τὴν δύ-
ναμιν· τὰ δὲ ἀσθενέστερα, διὰ τὸ ἔτι ἔχειν περίττω-
μα μὴ οἰκεῖον· τὰ δὲ μέσα τῷ χρόνῳ, ἰσχυρότατα,
ἀπεληλυθότος τοῦ ὑγροῦ. Θᾶττον οὖν σπέρμα φέ-
ρει. Τὸ δὲ ἐκκαυλεῖν, τοῦτό ἐστιν· ἐκ γὰρ τοῦ καυ-
λοῦ τὸ σπέρμα. — 18. Διὰ τί πήγανον κάλλιστον καὶ
πλεῖστον γίνεται, ἐάν τις ἐκφυτεύσῃ εἰς συκῆν; ἐκφυ-
τεύεται δὲ περὶ τὸν φλοιόν, καὶ περιπλάττεται πηλῷ.
Ἢ ὅτι θερμότητος δέονται αἱ ῥίζαι τοῦ πηγάνου καὶ
ἀλέας· (δι' ὃ καί, τὴν τέφραν ἐάν τις περιβάλλῃ, ὀνί-
νανται) ἡ δὲ συκῆ, θερμή ἐστι. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ὀπός,
πάντων δριμύτατος ὤν, καὶ ὁ πολὺς καπνός. Ἔχει
οὖν τοιαύτην θερμότητα καὶ ἰκμάδα, οἵαν καὶ ἡ τέ-
φρα. Ὥστε εἰ ἐκείνην ὀνίνησιν, ἀναγκαῖον καὶ ἐν τῇ
συκῇ μάλιστα εὐσθενεῖν, ὅσῳ ἡ μὲν τέφρα οὐκ ἐπιῤ-
ῥεῖ· τὸ δ' ἀπὸ τῆς συκῆς, ἀεὶ ἐπιῤῥεῖ, οὐκ ἀναλισκο-
μένου τοῦ ὑγροῦ τῇ συκῇ. — 19. Διὰ τί ἔνια τῶν φυ-
τῶν ἀεὶ κενὸν φέρει τὸν καυλόν; Ἢ ὧν ἀνάγκη ἄλλο
φύειν .... — 20. Διὰ τί ἐν τῇ Ἀττικῇ οἱ μὲν ἄλ-
λοι καρποί, γλυκύτατοι γίνονται, τὸ δὲ θύμον, δριμύ-
τατον; καίτοι καὶ τοῦτο καρπός τίς ἐστιν ..... ὥστε
οὐ πολὺ ὑγρὸν τὰ φυόμενα ἔχει. Ὅσα μὲν οὖν φύ-
σει γλυκέα ἐστί, διὰ μετριότητα τοῦ ἐνυπάρχοντος
ὑγροῦ, ὅταν ἀπάγῃ ὁ ἥλιος τὸ πλεῖστον, τὸ ὑπολειπό-
μενον ῥᾳδίως πέττεται. Τὸ γὰρ πολύ, ἔργον πεπάν-
θαι· τὸ δὲ μέτριον, ῥᾷον. Ὥστε γίνονται οἱ φύσει
γλυκεῖς, γλυκύτεροι. Ἐν δὲ τοῖς φύσει ξηροῖς τε καὶ
μὴ γλυκέσι καρποῖς, λείπεται δι' ὀλιγότητα τὸ οἰκεῖον.
Τοῦτο δ' ἐστὶν ἥκιστα γλυκύ. Ἀφαιρεῖται γὰρ ὁ
ἥλιος τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον· οὗτοι δὲ οὐκ
ἔχουσι περισσὸν [ὑγρόν,] ὥσπερ οἱ ἄλλοι καρποί.
— 21. Διὰ τί γλήχων καὶ τὰ λείρια καὶ τὰ κρόμμυα τὰ
κρεμάμενα, ὑπὸ τὰς τροπὰς ἀνθεῖ; Ἢ ἐνυπάρχει αὐ-
τοῖς τροφὴ ἄπεπτος, ἣ τοῦ μὲν χειμῶνος οὐ πέττεται
διὰ ψῦχος· ὑπὸ δὲ τροπὰς πεττομένης διὰ τὴν ὥραν,

ἡ αὔξησις γίνεται; αὕτη δέ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐπίῤῥυσιν, ταχὺ μαραίνεται. Οὐ γάρ τινα ἔχουσα ἀρχὴν, οὐδέ τινα ἐπίῤῥυσιν, ἀποξηραίνεται· ὥσπερ Σκύθαις, διὰ τὸ πολλὴν τὴν χιόνα γίνεσθαι, συμβαίνει τὸν σῖτον μένειν, καὶ ταχὺ ἀνατρέχειν. — 22. Διὰ τί τὸ κρόμμυον [μόνον] οὕτως περιττῶς δάκνει τὼ ὀφθαλμώ; (δι᾽ ὃ καὶ τοὔνομά φασι τοῦτ᾽ ἔχειν αὐτὸ, ὡς τὴν κόρην ποιεῖν συμμύειν) ἡ δὲ ὀρίγανος οὔ, οὐδὲ ἄλλα δριμέα ὄντα; Καὶ γὰρ τὸ ἀνάῤῥινον, μᾶλλον δάκνον, οὐ ποιεῖ ὁμοίως δακρύειν προσφερόμενον· τὸ δέ, προσφερόμενον, καὶ κατατρωγόμενον. Ἢ ὅτι διαφοραὶ πολλαὶ ἀκολουθοῦσιν ἑκάστοις τῶν δριμέων, ἃ ποιεῖ τὴν ἰδίαν ἑκάστου δύναμιν; Τὸ μὲν οὖν ἀνάῤῥινον, διὰ τὸ θερμότερον εἶναι, ξηραντικώτερόν ἐστι τῆς γινομένης ὑπ᾽ αὐτοῦ συντήξεως· ἐπεὶ ποιεῖ δάκρυον ἐσθίοντι· προσφερόμενον δὲ οὔ, ὅτι οὐκ ἀπατμίζει ἀπ᾽ αὐτοῦ λεπτόν τι· ξηρότερον γάρ ἐστι καὶ θερμότερον. Ἡ δὲ ὀρίγανος, καὶ τὰ τοιαῦτα, ξηρά ἐστιν ἠρέμα. Ἔδει δὲ τὸ μέλλον δάκρυον ποιήσειν, δηκτικὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι καὶ γλίσχρον. Δι᾽ ὃ καὶ τὸ ἔλαιον ποιεῖ δακρύειν, ἀσθενῆ ἔχον δῆξιν. Διὰ γλισχρότητα γὰρ καὶ λεπτότητα παραδῦνον, ποιεῖ τὸν πόνον, καὶ τὴν σύντηξιν διὰ τὸν πόνον. Τὸ δὲ κρόμμυον τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὴν ἀτμίδα αὐτοῦ θερμὴν καὶ λεπτὴν καὶ γλίσχραν εἶναι. Ὥστε προσφερόμενον μέν, διὰ τὸ τὴν ἀτμίδα τοιαύτην εἶναι, καὶ συναφιέναι ὑγρότητα λεπτὴν, ποιεῖ δακρύειν. Ἐσθιομένου δέ, ἡ ἀναθυμίασις διϊοῦσα [ταὐτὸ ποιεῖν δύναται·] τὸ δὲ σκόροδον θερμὸν μὲν καὶ δριμύ ἐστι, καὶ ὑγρότητα ἔχει, ἀλλ᾽ οὐ γλίσχρον· δι᾽ ὃ οὐ ποιεῖ δακρύειν. — 23. Διὰ τί τὰ μύρτα ἐν τῇ χειρὶ θλιβέντα, γλυκύτερα ἡμῖν δοκεῖ εἶναι τῶν μὴ τεθλιμμένων; Ἢ καθάπερ καὶ αἱ ῥᾶγες τετρυγημέναι τῶν βοτρύων γλυκύτεραί εἰσι τῶν ἀτρυγήτων; ὑπὸ γὰρ τοῦ γλεύκους ὄντος ἡδέος φύσει, αἱ μὲν τετρυγημέναι ῥᾶγες, ὥσπερ ἐοίκασιν ἡδυσμέναι· (ἀνάπλεῳ γάρ εἰσι καὶ ἔξωθεν) αἱ δ᾽ ἐπὶ τῶν βοτρύων, ἀνήδυστοι. Ὁμοίως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν μύρτων φύσει γλυκέων καὶ τὴν γλυκύτητα ἐχόντων ἐντός. Ὥσπερ αἱ ῥᾶγες οὖν, ὅταν θλιφθῇ, ἀναπίμπλαται ἀπὸ τῆς ἐντὸς γλυκύτητος καὶ ἔξωθεν διαφαίνεται γλυκύτερα ὄντα. — 24. Διὰ τί τῶν τε μύρτων τὰ ἐλάττω, ἀπυρηνότερά ἐστι, καὶ ἐν τοῖς φοίνιξι καὶ ἐπὶ τῶν βοτρύων· ἔνθα δ᾽ αἱ μικραὶ ῥᾶγες οὐκ ἔχουσιν, ἢ ἐλάττους πυρῆνας; Ἢ διὰ τὸ ἀτελέστερα εἶναι, οὐκ ἔχει ἀποκεκριμένον; τέλος γὰρ ὁ πυρὴν ἔχει τὸ σπέρμα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐλάττους εἰσὶν, ὡς ὄντα παραφυάδες καὶ ἀτελῆ, καὶ ἧττον δὲ γλυκέα τῶν ἐχόντων πυρῆνας. Ἀπεπτότερα γάρ ἐστιν. Ἡ δὲ πέψις, τελείωσίς ἐστιν. — 25. Διὰ τί τῶν περικαρπίων τὰ μέν, πικρότερα τὰ πρὸς τὴν ῥίζαν ἔχει, οἷον σίκυοι· τὰ δέ, πρὸς τὸ ἄκρον τὸ ἄνω, οἷον αἱ βάλανοι; Ἢ ὅτι τῶν μέν, ταύτῃ ἄπεπτος ἡ τροφὴ, διὰ τὸ ἐπιῤῥεῖν κατὰ τὴν ῥίζαν ἀεί· τὰ δέ, ξηρὰ φύσει ἐστίν· ὥστε ἀπαγομένου τοῦ γλυκέος ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ πεπεμμένου, ἤδη ξηραίνεται, καὶ λείπεται τὸ πικρόν, ὥσπερ οἱ ἅλες; ξηραινόμενον δὲ μᾶλλον, πικρὸν γίνεται, καθάπερ ἐλᾶαι καὶ βάλανοι παλαιούμεναι, πικραὶ γίνονται. — 26. Διὰ τί ἔνια βλαστάνει οὐκ ἐν τῇ γῇ ὄντα, ἀλλ᾽ ἐκτετμημένα· τὰ δέ, κείμενα, οἷον οἱ τῶν κρίνων καυλοὶ, [σκόροδά τε] καὶ κρόμμυα; Ἢ ὅτι ἔχουσι τροφὴν πάντα ἐν αὐτοῖς, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν ἀφωρισμένῳ τόπῳ οὐδὲν φυτόν; [ἡ περιουσία οὖν ἐστι τῆς τροφῆς ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν. Δῆλον δέ· καὶ γὰρ καὶ αἱ σκίλλαι καὶ οἱ βολβοὶ ταὐτὸ π[illegible]οῦσιν. Αὔξεται δὲ ἕκαστον, οὐ τῷ ἔχειν, ἀλλ᾽ [illegible] πεφθῇ καὶ διανεμηθῇ. Ἔχει μὲν οὖν καὶ ἔμπροσθεν [illegible] αὔξεται δέ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἐν ᾗ τοῦτο γίνεται [illegible]τούσης ὥρας, οἷον καὶ τὰ τῶν κροκοδείλων ᾠά. [illegible]εχὲς δὲ οὐκ ἔτι, ὅτι οὐκ ἐπιῤῥεῖ ἄλλη τροφή. — [illegible] Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα καὶ τὰ κρόμμυα, ὅσῳ ἂν [illegible]ρότερα φυτεύηται, τοσούτῳ βελτίω γίνεται· τὰ [illegible] ἄλλα, χείρω; Ἢ ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα μάλιστα ὑγρα[illegible]σίας ἐστὶ πλήρη; εὔκρατα οὖν γίνεται τοῦτον τὸν τρό[illegible]πον φυτευθέντα, καὶ ὅτι ἧττον σήπεται, ὅταν ξη[illegible]θέντα φυτευθῇ. — 28. Διὰ τί ποτε τὰ σκόροδα [illegible] τὰ κρόμμυα μόνα τῶν φυτῶν κείμενα βλαστάν[illegible]; [illegible] διότι ὑγρασίας ἐστὶ πλήρη καὶ τροφῆς; ἡ περιουσία [illegible] οὖν ἐστι τῆς τροφῆς, ἡ ποιοῦσα βλαστάνειν· [illegible] δέ· καὶ γὰρ αἱ σκίλλαι καὶ βολβοὶ, ταὐτὸ ποιοῦσιν· [illegible] αὔξεται δέ, ὅταν ἡ ὥρα ἔλθῃ ἑκάστῳ. — 29. [illegible] τὰ τῷ ψυχρῷ ὕδατι ἀρδόμενα γλυκύτερα, ἢ τὰ [illegible] θερμῷ; Πότερον ὅτι ἐγκατακλειόμενον τὸ θερμὸν [illegible] ἁλμυρώτερον, ὥσπερ καὶ τὸ ἁλμυρώτερον θερμότε[illegible]ρον; τὸ δὲ γλυκὺ, ἐναντίον, ὥσπερ ψυχρόν. Τροφὴ [illegible] τοῖς λαχάνοις τὸ ὑγρὸν, καὶ οἱ χυμοὶ ἐντεῦθεν. — [illegible] Διὰ τί τὰ σκόροδα ὄζει μᾶλλον ἐγκαυλοῦντα, ἢ [illegible] ὄντα; Ἢ ὅτι νέων μὲν ὄντων, ἔτι πολὺ ὑγρὸν [illegible]τριον ἐνὸν, ἀφαιρεῖται τὴν δύναμιν αὐτῶν; ὅταν [illegible] πεπανθῇ, ἐκκεκριμένου ἤδη τούτου, τότε τὴν [illegible] ἔχει ὀδμήν. Αὕτη δέ ἐστι φύσει. Ὁμοίως δὲ καὶ [illegible] ἄλλοι καρποὶ οἱ πρόσφατοι ὄντες, ὑδαρέστεροι. [illegible] ὃ καὶ τὰ κρόμμυα ἧττον δριμέα τὰ νεώτερα. — [illegible] Διὰ τί τῶν μυῤῥινῶν μὲν μὴ τεταριχευμένων, τὰ [illegible] ἀποῤῥεῖ μᾶλλον τῶν φύλλων· ταριχευομένων [illegible] φύκει, τὰ μὲν φύλλα ἀποῤῥεῖ, τὰ δὲ μύρτα οὐκ ἀπο[illegible]ῤῥεῖ; Ἢ ἀταριχεύτων μὲν ὄντων, οὕτως ἔχει [illegible] φύσιν; ὅταν γὰρ πεπανθῇ, ἀποῤῥεῖν πέφυκε τὰ [illegible]τα. Τοῦτο δὲ οὐ συμβαίνει κειμένων, ἀλλὰ [illegible] κωλύει ἡ ἰκμὰς τοῦ φύκους μεταβάλλειν τὸ [illegible] μύρτῳ ὑγρόν. Τὰ δὲ φύλλα ἀποπίπτει τοὺ[illegible] αὐτῶν ξηραινομένων. Τὸ δὲ φῦκος ξηραίνει, [illegible]ρὸν ὄν. Οὐ ταὐτὸ οὖν συμβαίνει ἐπί τε τῆς [illegible]νης οὖσι, καὶ κειμένοις τοῖς φύλλοις. — 32. [illegible] οἱ σίκυοι πέπονες ἄριστοι γίνονται ἐν τοῖς ἐλώδε[illegible]δίοις, οὖσιν ἐνύγροις, οἷον περὶ Ὀρχομενὸν καὶ ἐν Αἰ[illegible]γύπτῳ; δοκεῖ δ᾽ ἔνυδρος αὕτη ἡ χώρα εἶναι. Ἔστι [illegible] τὰ ἐλώδη ἔνυδρα· οἱ δὲ σίκυοι αὐτοὶ ὑγρότεροι [illegible] καὶ οἱ κηπαῖοι φαῦλοι εἰσίν. Πότερον ὅτι εἰς βάθος [illegible] διὰ σκληρότητα τῆς γῆς ἀναγκάζεται φυτεύεσθαι· [illegible] γὰρ πηλώδης καὶ πεδιὰς, μάλιστα γίνεται [illegible] οἱ δέ, εἰς βάθος φυτευθέντες, βελτίους. Ἢ [illegible] ξηρὰν δεῖ εἶναι τὴν γῆν, διὰ τὸ αὐτὸ εἶναι ὑγρὸν [illegible]σει; οὕτω γὰρ ἀντισπώμενον, ἐπὶ μέσον ἥξει. Ἢ [illegible] ἐλωδεστέρα μέν, βαθεῖα δέ, τροφὴν ἴσχει καὶ [illegible] βάθος τῆς γῆς, καὶ διὰ τὸν τόπον· καὶ οὐχ [illegible] βάλλουσαν, διὰ τὸ ξηραίνεσθαι τὴν γῆν πάλιν. — 33. (Cf. 2, 13.) Διὰ τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; Ἢ ὅτι, ὅσων ἐν τῇ [illegible] βαρύτης ἔνι καὶ δριμύτης, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδεστέραν ποιεῖ τὴν ὀσμήν; — 34. Διὰ τί τὸ πήγανον βασκανίας φασὶ φάρμακον εἶναι; Ἢ διότι βασκαίνεσθαι δοκοῦσι [illegible] ἐσθίοντες, ἢ ὑφορώμενοί τινας δυσχερείας, καὶ [illegible] τὰ προσφερόμενα ὑπόπτως ἔχοντες; Ἐπιλέγουσι [illegible] ὅταν τῆς αὐτῆς τραπέζης ἰδίᾳ τι προσφέρωνται, μετα[illegible] διδόντες, ἵνα μὴ βασκάνῃς με. Ἅπαντες οὖν [illegible]

ιχῆς τῶν βρωμάτων προσοίσονται τὸ διδόμενον
όν, ἢ σιτίον, ὑφ' ὧν ἢ καταλαμβανομένων, ἢ ἀπε-
μένων μετεωρισθέντα τὰ σιτία, συνεξέτεσε [καὶ] τὰ
ύματα ὑπὸ τῶν ὑγρῶν, καὶ πόνους καὶ στρόφους
έχει. Τὸ πήγανον οὖν προεδεσθὲν, θερμαντικὸν
τῇ φύσει, ἠραίωσε τὸ δεχόμενον ἀγγεῖον τὰ σιτία,
τὸ ἄλλο σῶμα. Διὸ ἔξωθεν τὸ ἐγκαταλαμβανόμε-
πνεῦμα συμβαίνει. — 35. Διὰ τί ἡ ὀρίγανος ἐμ-
λομένη τῷ γλεύκει, γλυκὺν ποιεῖ τὸν οἶνον; ἐμ-
λονται δὲ δύο κοτύλαι εἰς τὸν ἀμφορέα. Ἢ ὅτι
ρει, δι' ὧν ἡ αὐστηρότης γίνεται, τὸ ὑδατῶδες καὶ
ρυγῶδες ἀναδεχομένη εἰς αὐτήν; Σημεῖον δὲ, ὅτι
ούτων τὸ αὐστηρόν· οἱ γὰρ οἶνοι ἧττον μαλακοὶ,
ὕδωρ παραχεθῇ, καὶ ἐὰν ἐν τῇ τρυγίᾳ πλείω χρό-
εάσῃ τις. Καὶ ὅταν ποιῶσι γλυκὺ, ἡλιῶσι τὰς
φυλὰς πολὺν χρόνον, καὶ ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ τὸ ὑδα-
ς, καὶ τὸ λοιπὸν συμπέττει. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο
ῖ καὶ ἡ ὀρίγανος· ξηρὰ γὰρ καὶ θερμή. Ὥστε εἰ-
ος διαμένει. — 36. Διὰ τί αἱ μέλαιναι μυῤῥίναι
νοφυλλότεραί εἰσι τῶν λευκῶν μυῤῥινῶν; Ἢ ὅτι
ώτεραι τὸ γένος; Σημεῖον δὲ, ὅτι γίνονται ἐν τοῖς
οῖς, καὶ ἥκιστα μεταβάλλουσιν ὑπὸ τῆς ἐπιμελείας.
δὲ ὑγρὰ πάντα πυκνοφυλλότερα. Διὰ γὰρ τὸ
ν πέττειν τὸν καρπὸν, εἰς τὰ φύλλα ἡ τροφὴ
εται.

SECTIO XXI.

Ὅσα περὶ ἄλφιτα καὶ μᾶζαν, καὶ τὰ ὅμοια.

Διὰ τί ἡ πτισσάνη καὶ τὸ ἄλευρον, ἐλαίου ἐπιχεο-
ν, λευκότερον γίνεται; Καίτοι τὸ ἔλαιον πυῤῥόν.
ὅτι πέφυκε μιγνύμενον τῷ ὑγρῷ ἀφρίζειν; τοῦτο
λευκότης· ἡ δὲ μίξις τρίψει καὶ κινήσει. Μί-
ται δὲ μᾶλλον τοῖς σωματικοῖς. Ἐν δὲ τοῖς ἑψήμασι
τοσυμβαίνει. Διὸ καὶ λευκότερα ποιεῖ. — 2. Διὰ τί ἡ
οῦ πυροῦ τροφὴ μάλιστα ἁρμόττει τοῖς σώμασι, καὶ
λον τρόφιμος, ἢ ἡ ἐκ τῶν κριθῶν; Ἢ διότι μετρίαν ἔχει
ιχρότητα; Δεῖ δὲ τὴν τροφὴν ἔχειν τοῦτο. Προσφῦναι
δεῖ καὶ προσκολληθῆναι τῷ σώματι· οὗ αἴτιον
γλίσχρον. Ἀλλὰ ψαθυρώτερον· δι' ὃ αἱ τετριμ-
αι σφόδρα μᾶζαι, τροφιμώτεραί [εἰσι] τῶν ἀτρί-
ν. — 3. (Cf. 7.) Διὰ τί τῶν μὲν ἀλεύρων τὰ πρῶ-
τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα λαμπρότερα; Ἢ
ι τὸ μὲν, καπυρὸν ὂν, περιθραύεται· τὸ δὲ, μα-
όν, ἐνθλίβεται; Λαμπρότερον δὲ ἐν ἀμφοτέροις τὸ
ός. — 4. Διὰ τί οἱ ἄρτοι λευκότεροι φαίνονται,
χροὶ ὄντες, ἢ θερμοί; Ἢ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν
πον τινὰ καὶ τὸ ἔλαιον λευκότερον τοῦ προσφά-
τὸ παλαιόν; Αἴτιον γὰρ τῆς μελανίας τὸ ὕδωρ.
ῦτο δὲ ἐν ἀμφοτέροις πλεῖον προσφάτοις οὖσι· χρο-
ομένοις δὲ, διὰ τὸ ἐξατμίζειν, λείπεται ἔλαττον τὸ
πολῆς. Ἐξατμίζει δὲ τοῦ μὲν ἐλαίου, ἢ ὁ χρόνος,
ὁ ἥλιος· ἐκ δὲ τῶν ἄρτων ψυχομένων τὸ θερμὸν
όν, ψυχρῶν μὲν ὄντων, ἐξελήλυθεν· ἐν δὲ θερμοῖς
σιν, ἔτι ἔνεστιν. — 5. Διὰ τί οἱ ἄναλοι ἄρτοι πλείο-
σταθμὸν ἔχουσι τῶν ἡλισμένων, τῶν ἁλῶν αὐτοῖς
ων ὑπαρχόντων; εἰκὸς δὲ ἦν τοὐναντίον· οἱ γὰρ
λες πρόσκεινταί τε, καὶ βαρύτεροι τοῦ ὕδατός εἰσιν.
Ἢ ὅτι ξηραίνουσιν οἱ ἅλες; δι' ὃ καὶ σώζεται ἄσηπτα
ὰ τεταριχευμένα. Ἀναλίσκεται γὰρ καὶ ξηραίνεται
ὸ ὑγρὸν ὑπ' αὐτῶν, ὃ σήπεται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ. Καὶ
ν τῷ ἄρτῳ οὖν ἀναλίσκεται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ ἁλὸς,
αὶ ἀποπνεῖ ἔξω. Δι' ὃ καὶ οἱ ἕωλοι ἄρτοι κουφότε-
οί εἰσι τῶν θερμῶν, ψυχρότεροι ὄντες. Ἐν δὲ τοῖς
ὴ ἡλισμένοις, τοῦτο τὸ ὑγρὸν πλεῖστον ἐνυπάρχον,
βαρυτέρους αὐτοὺς ποιεῖ. — 6. Διὰ τί οἱ μὲν ψυχροὶ ἄρτοι ἀναβρεχθέντες, εἰ ἅψονται ἀλλήλων, οὐ συνέχονται, οἱ δὲ θερμοί; Ἢ ὅτι οἱ μὲν ψυχροὶ, μετὰ τῆς ἀτμίδος ἀφιᾶσι τὸ ἐν αὐτοῖς γλίσχρον ὑγρόν· οὗ ἐξελθόντος, οὐ κολλῶνται; τὸ γὰρ ὕδωρ, ᾧ ἐβρέχθησαν, ψαθυρώτερόν ἐστιν. Οἱ δὲ θερμοὶ, ἔχουσί τινα γλισχρότητα. Ὅταν [μὲν] οὖν βεβρεγμένων αὐτῶν ἡ ἀτμὶς ἐξίῃ, τὸ μὲν θερμὸν διαπνεῖ, διὰ λεπτότητα· τὸ δὲ κολλῶδες, συνεξιὸν αὐτῷ, καὶ μιγνύμενον τῷ ὑγρῷ, προσέρχεσθαι ποιεῖ ἐν αὐτοῖς. — 7. (Cf. 3.) Διὰ τί τῶν ἀλεύρων τὰ πρῶτα λαμπρότατά ἐστι, τῶν δὲ ἀλφίτων τὰ τελευταῖα; Ἢ ὅτι τὸ μὲν ἄλφιτον, καπυρὸν ὂν, περιθραύεται, οἷον μάλιστα πάσχει πλεῖστον χρόνον κοπτόμενον; τὸ δὲ μαλακὸν καὶ λεπτὸν ἄλευρον, ὅ ἐστιν ἐντὸς τοῦ πυροῦ, ἐκθλίβεται [καὶ κόπτεται] πρῶτον. Λαμπρότατον δέ ἐστιν ἐν ἀμφοτέροις τὸ ἐντός. — 8. Διὰ τί ἡ μὲν μᾶζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, δυςδιαχωρητοτέρα γίνεται· ὁ δὲ ἄρτος, εὐδιαχωρητότερος; Ἢ διὰ τὸ τριφθῆναι σφόδρα τὸ σταῖς, μικρότερον γίνεται· τὸ δὲ γλίσχρον, τοιοῦτόν ἐστιν; ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς, πάντοθεν ἐξήρηται τὸ ὑγρὸν τοῦ ἄρτου· ὥστε ψαθυρώτερον γίνεται τοῦ ὑγροῦ ἐξαιρεθέντος ὅλως, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, διὰ τὸ ἐν τῇ τρίψει μικρομερέστερον γεγονέναι· τὸ δὲ ψαθυρὸν, εὐπεπτότερόν ἐστιν. Ἡ δὲ μᾶζα, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τριφθῇ, γλισχροτέρα γίνεται τοῦ ὑγροῦ μεμιγμένου· τὸ δὲ γλίσχρον, οὐκ εὐδιαίρετον. Τὰ δὲ τοιαῦτα, δύςπεπτά ἐστι. Δεῖ γὰρ τὸ πεφθησόμενον διαιρεθῆναι εἰς μικρά. — 9. Διὰ τί ἡ μὲν μᾶζα, τριβομένη, ἐλάττων γίνεται· τὸ δὲ σταῖς, μεῖζον; Ἢ ὅτι τὸ μὲν ἄλφιτον βρεχθὲν καὶ τριβόμενον, συνιζεῖ τῇ τοῦ ὑγροῦ κολλήσει, διὰ τὸ ἀραιὸν εἶναι καὶ χονδρόν; τὸ δὲ ἄλευρον, μετεωρίζεται, διὰ τὸ πυκνὸν σφόδρα εἶναι; τὰ γὰρ πυκνὰ, τριβόμενα, θερμαίνεται· θερμαινόμενα δὲ καὶ πνευματούμενα, μετεωρίζεται, καθάπερ [καὶ] ἡ σάρξ. — 10. (Cf. 23.) Διὰ τί δὲ πυρούμενον τὸ σταῖς, μεῖζον γίνεται ἢ ἡ μᾶζα; ἢ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] κεχωρισμένον· ὥστε ἐξιέναι θερμαινόμενον διὰ τὴν τρίψιν· ἐξ οὗ θερμαινομένου, πνεῦμα γίνεται; ἐκ δὲ τοῦ πλείονος ὑγροῦ, ἀνάγκη γίνεσθαι πλεῖον πνεῦμα. — 11. Διὰ τί, τοῦ μέλιτος κολλητικωτέρου ὄντος ἢ τοῦ ὕδατος, τὸ τῷ μελικράτῳ φυραθὲν ἄλευρον, ψαθυρώτερον γίνεται ὅταν ἑψηθῇ ἢ ὀπτηθῇ, ἢ τὸ τῷ ὕδατι; Ἢ διότι τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πυρὸς πήγνυται καὶ συνίσταται, τὸ ὕδωρ· τὸ δὲ μέλι, συνιστᾷ μὲν, ἀλλ' ἐπιξηραίνει· δι' ὃ μᾶλλον ψαθυρὸν ποιεῖ. Ἡ γὰρ ψαθυρότης, ὑπὸ ξηρασίας γίνεται. — 12. Διὰ τί οἱ δίπυροι ἄρτοι ψυχθέντες, οὐ γίνονται σκληροί; Ἢ ὅτι ἔχει τινὰ ἐν αὐτῷ ὁ πυρὸς γλυκὺν καὶ γλίσχρον χυμὸν, ὅς ἐστιν αὐτοῦ καθάπερ ψυχή; Σημεῖον δέ· ξηραινόμενος γὰρ, ὅλως κενοῦται· νοτιῶν δὲ, ἐκφύεται. Τοῦ οὖν χυμοῦ τούτου ἐνυπάρχοντος καὶ ἐν τῷ ἀλεύρῳ καὶ μάλιστα τῷ καθαρωτάτῳ, σταιτὸς γενομένου τοῦ ἀλεύρου καὶ τριβομένου, συμβαίνει αὐτό. Σημεῖον δέ· ἑψόμενον γὰρ, διαχωρητικώτερον γίνεται. Ὀπτωμένου μὲν οὖν τὸ πρῶτον τοῦ ἄρτου, τὸ ψαθυρὸν καὶ ἐλαφρὸν μετὰ τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐκ τοῦ ἄρτου ἀπατμίζει, καὶ τοῦ ἀλεύρου τὸ ἀχυρωδέστατον ἀποκαίεται. Ἐξαιρεθέντος δὲ καὶ τριβομένου πάλιν τοῦ σταιτὸς, τὸ, τε τοῦ ἀλεύρου λειότατον, καὶ τοῦ ὑγροῦ γλισχρότατον λειπόμενον, μίγνυται μᾶλλον ἑαυτοῖς, διά τε τὸ τοιαῦτα καὶ μᾶλλον γεγονέναι, καὶ διὰ τὴν πύρωσιν· βαφῇ γὰρ ὁμοία

ἡ μίξις αὐτῶν γίνεται· ὥστε γενέσθαι τὸ ὕστερον τριφθὲν σταῖς, ὅμοιον τῷ ἑψομένῳ ἀλεύρῳ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο, τριφθέντος τοῦ σταιτὸς, καὶ λειφθέντος τοῦ λεπτοτάτου ἀλεύρου καὶ τοῦ γλισχροτάτου ὑγροῦ, πυρωθὲν [καὶ] κολλῶδες γίνεται καὶ ἀνεξίκμαστον. Τό, τε γὰρ γλίσχρον, δυςδιαίρετον· καὶ τὸ πυκνὸν, οὐθὲν δι' αὐτοῦ προΐεται· ὑγρότατον οὖν τοῦτο, καὶ διὰ πυρὸς πάσχει ἄρτος διὰ τὰ εἰρημένα· ἔχων δὲ ἀεὶ ὑγρότητα, οὐ γίνεται σκληρός. — 13. Διὰ τί τῆς τροφῆς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς ὑγρᾶς ἐνίοις δυνάμεθα πολὺν χρόνον χρῆσθαι, οἷον τῇ γινομένῃ τροφῇ ἐξ ἀλφίτων καὶ ἀλεύρων, καὶ τοῖς οἴνοις τοῖς αὐστηροῖς καὶ ὕδατι· τοῖς δὲ οὐ δυνάμεθα, καὶ ταῦτα ἥδιον οὖσιν; Ἢ ὅτι τὰ μὲν ἐστι τῶν προςφερομένων, ἐπιπολαστικὰ καὶ τρόφιμα· ὥστε καὶ ὅταν κενωθῶσι, τῆς πρώτης τροφῆς ἀναλωθείσης, ἔτι ἔνεστιν ἐν τῷ σώματι πολλὴ δύναμις· ὡς μὲν πρὸς τὴν πρώτην ἐργασίαν τοῦ σώματος, πεφθεῖσα· ὡς δὲ πρὸς τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκ διαδοχῆς γινομένην, ἄπεπτος; Τοιαῦτα δὲ ἐστι καὶ τῶν ἡδέων τὰ πλεῖστα. Τὰ μὲν γὰρ λιπαρὰ καὶ γλυκέα, καὶ πίονα, ἥδιστα δοκεῖ εἶναι γενομένοις ἡμῖν. Ταῦτα δὲ ἐστι πάντα [τὰ] τρόφιμα καὶ οὐκ ἄπεπτα, καὶ ἐπιπολαστικὰ, ἐν ᾗ ἂν ᾖ διαφορᾷ· ὥστε ἔναυλον εἶναι τὴν δύναμιν, ἐάν τις αὐτῶν πληρωθῇ, καὶ μὴ ταχὺ ἐκλείπῃ τὴν αἴσθησιν. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῇ κοιλίᾳ ἐνόντων γίνεται ἡ πλήρωσις, ἀλλὰ καὶ διαδοθείσης τῆς τροφῆς, ἐν ἄλλοις μέρεσιν. Ἢ οὐ μόνον τοῦτο αἴτιον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ φύσει ἔνια σύμμετρα εἶναι καὶ οἰκεῖα ἡμῖν; Πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ κατὰ φύσιν εἶναι, μᾶλλον προσίεται τὰ σώματα· τὰ δὲ παρὰ φύσιν, ἧττον. Ἄλλά τε ἄλλῃ κράσει ἁρμόζει· οἷον τὸ μέλι ταῖς μελίτταις κατὰ φύσιν ἐστὶν, ὥστε προςφέρεσθαι μόνον· καίτοι ἀσθενεῖς γέ εἰσι τὴν δύναμιν· ὥστε δεῖ λείπειν τὸ ἀναλισκόμενον, ἀλλ' εἶναι ἀνάλογον τὸ πλῆθος, πρὸς τὴν ἰσχὺν τὴν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· ὥστε ὅσα τῶν ἡδέων τοιαῦτά ἐστι, διὰ μὲν τὸ ἐν τῇ φύσει ἧττον ὑπάρχειν, ἡδέα φαίνεται, ὀλίγον δὲ χρόνον· εἶτα πληροῖ ταχύ. Τῶν δὲ κατὰ φύσιν, ἀεὶ δέονται. Ὥστε καὶ προσφερομένων συνεχῶς δι' αὐτὰ, οὐ τῶν ἡδίστων, ἀλλ' ἑτέρων ἧττον πληροῦνται. — 14. Διὰ τί τὰ αὐτὰ συνεθιζομένοις τε ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. Τὸ δὲ ἔθος ἐστὶ, τὸ πολλάκις καὶ συνεχῶς [τι] ποιεῖν; Ἢ ὅτι τὸ μὲν ἔθος ἕξιν δεκτικήν τινος ἐν ἡμῖν ποιεῖ, οὐ πλήρωσιν; τὸ δὲ συνεχῶς προςφέρεσθαί τι, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν; [καὶ καθάπερ αἴτιον; ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία.] Αἱ μὲν οὖν ἕξεις γυμναζόμεναι, αὔξονται καὶ ἐπιδιδόασι· τὰ δὲ ἀγγεῖα, σαττόμενα, οὐδὲν μείζω γίνεται. Διόπερ τὸ μὲν ἔθος, ὂν γυμνάσιον, αὔξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν· τὸ δὲ συνεχῶς προςφερόμενον, σάττει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν· ἧς πληρωθείσης, οὐκ ἔτι προσιέμεθα· αὔξει δὲ οὐθὲν αὐτὴν, διὰ τὰ προειρημένα ἐπὶ τῆς σάξεως. Ἔτι τὸ ἔθος οὐ τῷ ἀεὶ ἡδύνειν, ἡδύ ἐστι, (λυπεῖ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐάν τις συνεχῶς ποιῇ) ἀλλὰ τῷ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου ἡδέως ἡμᾶς προσίεσθαι, καὶ πλείω χρόνον δύνασθαι ταὐτὸν ποιεῖν, ἢ ἀσυνήθεις ὄντας. Ἐν ᾧ οὖν καὶ τοῦτο λυπεῖ ἡδὺ ὂν, ἐν ταὐτῷ καὶ τὰ ἄλλα ἡδέα. Συνεχῶς γὰρ γινόμενα ἢ προσφερόμενα, ἀμφότερα λυπεῖ. Αἴτιον δὲ [διὰ] τὸ μὴ ἀπείρους ἡμᾶς ἐν αὐτοῖς δυνάμεις ἔχειν τὰς δεκτικὰς καὶ ποιητικὰς, ἀλλὰ πεπερασμένας, αἳ τυγχάνουσαι τοῦ συμμέτρου αὐταῖς, (τοῦτο γὰρ συνεχῶς ἐστιν αἰσθητὸν εἰς ἐπίδοσιν) αἱ μὲν, πληροῦνται,

αἱ δὲ, ἀδυνατοῦσιν ἐνεργεῖν. — 15. Διὰ τί τὸ ... σταῖς γίνεται τριβόμενον λευκόν, ἡ δὲ μᾶζα ... τέρα; Πότερον ὅτι ξηραίνεται μᾶλλον τὸ ἐπιπολῆς ... τῷ ἀλφίτῳ, οἷον ἐν ὑγρῷ θερμὸν, ὃ ποιεῖ τὴν λευ... τητα; ἢ διὰ τὸ πεπυρῶσθαι, ἕλκει τὸ ὑγρὸν ὡς ... μεγαλομερέστερον ὄν. — 16. Διὰ τί τὰ ἄλφιτα ... λον τῷ ὕδατι συμμένει φυρόμενα, ἢ τῷ ἐλαίῳ, ... γλισχοτέρῳ· καίτοι κολλητικώτερον τὸ γλίσχρον ... δὲ ἔλαιον, τοῦ ὕδατος γλισχρότερον; Ἢ ὅτι λεπτό... ρον τὸ ὕδωρ; ὥστε εἰςέρχεται εἰς ἅπαν καὶ ... ποιεῖ, συμφύεταί τε μᾶλλον καὶ συνθλίβεται πρὸς ἄλ... ληλα· καίτοι θλιβόμενα καὶ χωρὶς τῆς τρίψεως. — ... Διὰ τί οἱ ἄτριπτοι ἄρτοι καὶ οἱ σφόδρα τετριμ... μένοι ῥήγνυνται; Ἢ οἱ μὲν ἄτριπτοι, διὰ τὸ ... τοι εἶναι; ἡ γὰρ τρίψις συνδεῖ. Προσωδοπεποι... οὖν τῷ ῥήγνυσθαι. Ἔτι ἀμιγὲς καὶ πολὺ ... [τὸ] ὑγρόν. Οἱ δὲ τετριμμένοι σφόδρα, λίαν ... ξηροὶ, διὰ τὸ ὀλίγων ἔχειν ὑγρόν. Θερμαινο... γὰρ, πᾶν ἐξέρχεται. Ὥστε ἄμφω, διὰ τὸ πολὺ ... ἐξιέναι, ῥήγνυνται. Πολὺ γὰρ ἐν μὲν τοῖς ἀτρίπτοις ἁπλῶς ἔνεστιν· ἐν δὲ τοῖς τετριμμένοις, πρὸς τὸ ... πον. — 18. Διὰ τί κουφότερον τὸ φύραμα γίνεται ἢ ἄμφω, τό, τε ὑγρὸν καὶ τὸ ἄλφιτον; Πότερον ... μιγνυμένων, πνεῦμα συγκατακλείεται; Ἢ ὅτι ... θερμοῦ τοῦ ἐν τοῖς ἀλφίτοις ἐξατμίζεται τοῦ ... ὥστε ἔλαττον γίνεται τὸ μεμιγμένον; ὁ δὲ ἀὴρ, ... μίγνυται, οὐθὲν ἂν κουφότερον ποιῇ. Ἔχει γὰρ ... ρος καὶ ὁ ἀὴρ ἐν τῷ ἀέρι. — 19. Διὰ τί μετὰ τοῦ ἀλ... φίτου πινόμενον τὸ γάλα καὶ ὁ γλυκὺς, φαίνεται ... κύτερα; Πότερον παρὰ τὸ μὴ γλυκὺ, μᾶλλον φαίνεται· τὸ γὰρ ἄλφιτον, οὐ γλυκύ. Ἢ ὅτι ἐνδιατρίβει ... ἄλφιτον ἔχον γλυκύτητα· ὥστε πλείονι χρόνῳ ... σθησις; — 20. Διὰ τί ἧττον ἄκρατον φαίνεται ... αὐτὸ πόμα μετὰ τοῦ ἀλφίτου πινόμενον; Πότερον ... ὅτι κεράννυσιν ἄλλο ἔχον μετ' ἄλλου; ἢ ὅτι ἀντι... τει τῷ πόματι καὶ ἀφανίζει, ἀντισπῶν εἰς αὐτό; — ... Διὰ τί ὁ χόνδρος πλεῖον ὕδωρ δέχεται, ἢ οἱ πυροὶ ... ὧν ὁ τοιοῦτος ἐγένετο χόνδρος; Ἢ ὅτι ἄλευρά ... ἐστὶν ὁ χόνδρος; τὰ δὲ ἄλευρα πλεῖον δέχεται ... γὰρ γίνεται ὁ ὄγκος πλείων, ἢ ὁ τῶν πυρῶν. ... κται γὰρ καὶ τὰ ἐν τοῖς πυροῖς. Τὰ δὲ πλείω, ... πλεῖον· καὶ τοῦτο καὶ ὅτι ἔχει θερμότητα καὶ ... ρα, καὶ ὁ χόνδρος. Τὸ δὲ θερμὸν, καὶ ἕλκει ... τὸ ὑγρὸν, καὶ ἐξαναλίσκει ἐξατμίζον. — 22. (Cf. ...) Διὰ τί τὸ ἄλευρον τριβόμενον, μεῖζον πολὺ γίνεται ... τὸ ἄλφιτον, κατὰ λόγον; Ἢ ὅτι τὸ μὲν, πολὺ ... δέχεται· τὸ δὲ, ὀλίγον; Διὰ τί δέχεται πλεῖον; ... λον γὰρ εἰκὸς τὸ ἄλφιτον· πεπύρωται γάρ· τὸ ... ἄπυρον· μᾶλλον δὲ ξηρὸν τὸ πεπυρωμένον. Ἢ ... τρίψιν μᾶλλον δέχεται τὸ ἄλευρον; τούτου δὲ αἴτιον ... τὸ μικρομερέστερον εἶναι. Ὥσπερ οὖν ὁσαπλάσιον ... ἐστι δυνάμει τῇ μικρότητι, τοσαυταπλάσιον δέχεται ... τὸ ὕδωρ. Κόλλῃ γὰρ χρῆται τῷ ὕδατι· ὥσπερ ... Ἐμπεδοκλῆς μετήνεγκεν ἐν τοῖς Περσικοῖς εἰπών, ἄλ... φιτον ὕδατι κολλήσας· καὶ ἀναλίσκει πολὺ διὰ ... — 23. (Cf. 10.) Διὰ τί δὲ καὶ πεπυρωμένον τὸ σταῖς ... μεῖζον γίνεται, ἢ ἡ μᾶζα; Ἢ ὅτι ἔχει ὑγρὸν [οὐ] ... ρισμένον, ὥστε ἐξιέναι, θερμαινομένου, οὐ πνευμα... νόμενον, καὶ οὐ δυνάμενον ἐξιέναι ὁμοίως καὶ ἐν τῇ μάζῃ, διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ σταιτός; (πυκνὸν γὰρ τὸ ἐκ μικρομερεστέρων) αἴρει οὖν καὶ ποιεῖ τὸν ὄγκον. Ἔτι δὲ καὶ πλεῖον ἔχει τὸ ὑγρόν· ἐξ οὗ θερμαινομένου, πνεῦμα γίνεται. Ἐκ δὲ τοῦ πλείονος, ...

σθαι πλεῖον. — 24. (Cf. 38, 10.) Διὰ τί οἱ περὶ τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς κριθὰς, οι γίνονται καὶ καταῤῥοϊκοί· οἱ δὲ περὶ τοὺς πυ-, εὐεκτικοί; Ἢ διότι εὐπεπτότερος ὁ πυρὸς τῆς ῆς· διόπερ καὶ αἱ ἀποῤῥοιαι; — 25. Διὰ τί τος, ἐὰν μέν τις αὐτὸν ὀπτᾷ, σκληρότερος γίνεται· δέ τις αὐτὸν χλιαίνῃ, ὑγρότερος ἄχρι τινός; Ἢ ὀπτωμένου αὐτοῦ, τὸ ὑγρὸν ἐκπορεύεται; σκληρος οὖν γίνεται. Ἐπιθερμαινομένου δὲ, τὸ ὑγρὸν ταθὲν, διαχεῖται ὑπὸ τοῦ πυρός· διὸ ὑγρότεροι νται. — 26. Διὰ τί τὰ μὲν ἄλευρα, ψυχόμενα, ν σάττεται· τὰ δὲ ἄλφιτα, μᾶλλον; Ἢ ὅτι τὰ μὲν ομερῆ οὐ διαλείπει χώραν, καὶ τὰ βαρέα τῇ θλί- τὰ πλείω, ἐλάττω κατέχει τὸ ἴσον; Τὰ μὲν οὖν τα, ἁδρά ἐστι. Ψυχόμενα οὖν, ἐλάττω γίνεται· τὸ ἔλαττον συμπιέζει τὸ πλέον. Τὰ δὲ ἄλευρα χει μὲν μικρομερῆ ὄντα· ὥστε οὐ διὰ τοῦτο ψύ-· ἀλλ' ἵνα ᾖ κουφότερα, καὶ μὴ σάττηται διὰ θλῖψιν. Βαρύτερον γὰρ φύσει τὸ ἄλευρον τοῦ του ἐστίν.

SECTIO XXII.

Ὅσα περὶ ὀπώραν.

Διὰ τί τὴν ὀπώραν ὕστερον ἢ πρότερον φαγοῦ- οὐκ ἀνάλογος τοῖς αὐτοῖς ὁ ὄγκος τῆς πληρώ- γίνεται; Ἢ ὅτι βαρυτέρα ἐστὶν ἡ ὀπώρα πολὺ σιτίων. Δηλοῖ δὲ καὶ τὰ σῦκα, ἐὰν ὕστατα βρω- τελευταῖα γὰρ ἐμεῖται. Ἐὰν μὲν οὖν πρῶτα, βάρος κάτω πορευόμενα, εὐρυχωρίαν ἄνω ποιεῖ. ῥᾳδίως δέχεσθαι τὸν ὄγκον τῶν σιτίων. Ἀνά- ν δὲ εἰσελθόντα τὰ σιτία, διὰ τὸ μὴ κάτω φέρε-, ταχὺ τοῦ ἄνω κενοῦ προσλαμβάνει. — 2. Διὰ ν γλυκέων ὄντων ὁμοιοτέρων ἡμῖν ἢ τῶν δριμέων, τον πληρούμεθα ὑπὸ τῶν γλυκέων; εἰκὸς δὲ ἦν ν. Ὑπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἧττον ἦν εἰκὸς πλη-θαι. Ἢ ὅτι οὐχ ὁμοίως τό, τε ἀγγεῖον πλη-αι ταχὺ, ἐξ οὗ πληρούμεθα, καὶ τὸ τρεφόμενον; ἐνίοτε ἡ μὲν κοιλία πλήρης ἐστὶν, οἷον τῶν δι-των· ἡ δὲ δίψα, οὐδὲν ἧττόν ἐστι; οὐ γὰρ τῷ ταύ- εἶναι πλήρη παυόμεθα διψῶντες, ἀλλὰ τῷ ἕκαστον τοῦ σώματος τὸ αὐτῷ οἰκεῖον ἑστακέναι· καὶ ὅταν α ἀπολαύῃ ἱκανῶς, τότε παυόμεθα διψῶντες· καὶ ῶντες δὲ, ὡσαύτως. — 3. Διὰ τί θᾶττον πληρούμε- ἀπὸ τῶν γλυκέων, ἢ ἀπὸ τῶν δριμέων; Ἢ ὅτι θᾶτ- παυόμεθα ἐπιθυμοῦντες τῶν γλυκέων; ἢ ὡς μὲν λία πληροῦται, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῶν γλυ-; Ἢ οὐχ ὁμολογεῖται· ὅτι δὲ ἡ ἐπιθυμία θᾶττον αὐτῶν πληροῦται, τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον; [ἢ] ὅτι ἐν ἐπιθυμία (ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν) ἔστι μὲν ἔνδεια, μηκέτι ἔχωμεν τροφὴν, ἢ ὀλίγην; Τὰ μὲν οὖν έα, οὐκ ἔστι τρόφιμα, ἀλλὰ τροφὴν μὲν ὀλίγην , τὸ δὲ περίττωμα πολύ. Εἰκότως οὖν πολλὰ τα ζητοῦμεν ἐσθίειν, καὶ οὐκ ἐμπιπλάμεθα αὐ- τὴν ἐπιθυμίαν, διὰ τὸ ἔτι προσδεῖσθαι τροφῆς, τα δὲ μὴ ἔχειν τροφήν· τὰ δὲ γλυκέα, ἅπαντά ἐστι φὴ, καὶ ἀπὸ μικρῶν τοιούτων πολλὴν λαμβάνει τὸ α. Ὅταν οὖν ἀπολαύῃ πολλὴν τροφὴν, οὐκέτι δύ- αι ἐσθίειν, διὰ τὸ μὴ ὑποφέρειν. Εἰκότως οὖν τον ὑπὸ τῶν γλυκέων πληρούμεθα. — 4. Διὰ τὰ περικάρπια καὶ τὰ κρέα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐν ς ἀσκοῖς ἄσηπτα γίνεται, ὅταν σφόδρα φυσηθῶ- καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀκριβῶς περιπωματιζομένοις ὡσαύ-; Ἢ διότι σήπεται μὲν κινούμενα πάντα; τὰ δὲ ρη, ἀκίνητα. Ἀδύνατον γὰρ ἄνευ κενοῦ κινη-θῆναι· ταῦτα δὲ πλήρη. — 5. Διὰ τί μετὰ τὰ σαπρὰ τῶν περικαρπίων, ὁ οἶνος πικρὸς φαίνεται πινόμενος; Ἢ ὅτι τὴν πικρότητα ἔχει ἡ σαπρότης ἡ τοιαύτη; τὸ οὖν ἐπιμένον ἐπὶ τῇ γλώττῃ, μιγνύμενον τῷ πόματι καὶ διαχεόμενον, πικρὸν ποιεῖ τὸ πόμα. Αὐτὸ δὲ καθ' αὑτὸ ἧττον φαίνεται ἐσθιόμενον, διὰ τὸ πολλῶν ἅπτεσθαι, καὶ εἰς μικρὰ διανενεμῆσθαι τὸν τοιοῦτον χυμόν. — 6. Διὰ τί τὰ τραγήματα ἐδεστέον; Ἢ ἕνεκα τοῦ πιεῖν ἱκανόν; οὐ γὰρ μόνον ποτέον τῆς δίψης χάριν τῆς ἐπὶ τοῖς σιτίοις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ σιτίον. — 7. Διὰ τί τὰ ὀπτὰ κάρυα, ψυχθέντα χείρω γίνεται, καὶ ὁ ἄρτος δὲ, καὶ ὁ βάλανος, καὶ πολλὰ τῶν τοιούτων· θερμανθέντα δὲ πάλιν, βελτίω; Ἢ διότι ψυχθέντος μὲν, πέπηγεν ὁ χυμός· ἀναχλιανθέντων δὲ, πάλιν χεῖται; ἡ δὲ ἡδονὴ γίνεται διὰ τὸν χυμόν. — Διὰ τί ἐν τῇ ἀπολαύσει τῆς ὀπώρας, οἷον σύκων καὶ τῶν τοιούτων, ἢ οἶνον ἄκρατον δεῖ ἐπιπίνειν, ἢ ὕδωρ· ταῦτα δὲ ἐναντία; Ἢ ὅτι ἡ ὀπώρα καὶ θερμή ἐστι καὶ ὑγρὰ διὰ τὴν γένεσιν; ἔχει γὰρ πολὺ πῦρ καὶ ὑγρότητα· ὥστε διὰ μὲν τὸ πῦρ, οἷον ζέσιν ποιεῖ ὁ χυμὸς εἴσω· ὅπερ ἔξω τὸ γλεῦκος ποιεῖ. Ἧττον δὲ ἔχει δύναμιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀκρόδρυα. Τὸ δὲ τῆς ὑγρότητος πλῆθος, ἀπεψίαν ποιεῖ. Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ, διὰ τὴν ψυχρότητα σβεννύει τὴν ζέσιν· ὁ δὲ οἶνος, διὰ τὴν θερμότητα ὡς ἐπιτοπολύ. Ὥσπερ γὰρ πῦρ ἐνίοτε πυρὸς, ἐὰν ᾖ ἔλαττον, ἀφαιρεῖται τὴν ἰσχύν· μᾶλλον δὲ τῇ θερμότητι πεπτικός ἐστι τῆς ὑγρότητος, καὶ διὰ βάρος κατακρατεῖ τῶν τῆς ζέσεως ἐπιπολασμῶν. — 9. Διὰ τί τῶν ἰσχάδων γλυκύταται αἱ δίχα ἐσχισμέναι· οὔτε δὲ αἱ πολυσχιδεῖς; οὔτε αἱ ἀσχιδεῖς; Ἢ διότι ἐκ μὲν τῶν πολυσχιδῶν, διαπέπνευκε καὶ ἐξίκμακε μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος; ἐν δὲ ταῖς μεμυκυίαις, πολὺ τὸ ὑδατῶδές ἐστι, διὰ τὸ μὴ ἠτμικέναι. Αἱ δὲ ἐσχισμέναι μὲν, μὴ εἰς πολλὰ δὲ, ἀμφοτέρων τούτων ἐκτός εἰσι τῶν παθημάτων. — 10. Διὰ τί ταῖς καμίνοις ξηραινόμενα τὰ σῦκα σκληρότερα γίνεται, ἐὰν ψυχθῇ ἐν τῇ καμίνῳ, ἢ ἂν ἐξαιρεθέντα ψυχθῇ; Ἢ ὅτι ἐν μὲν τῇ καμίνῳ ἐξατμίζει πᾶν τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ· ἔξω δὲ περιεστηκὼς ὁ ἀὴρ ψύχων, κωλύει τὸ ὑγρὸν ἐξιέναι καὶ συνίστασθαι; μᾶλλον γὰρ ἐξατμίζει. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ξηρὰ, σκληρά· τὰ δὲ ὑγρὰ, μαλακά. — 11. Διὰ τί παρὰ τὰ στρυφνὰ ὁ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ φαίνεται γλυκύτερα· οἷον ἐάν τις βαλάνους, ἢ μύρτα, ἤ τι τῶν τοιούτων διατράγῃ; Ἢ εἰκότως, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων; πᾶν γὰρ τὸ αὐτὸ παρὰ τὸ ἐναντίον μᾶλλον φαίνεται· οἱ δὲ τῶν ἐναντίων χυμοὶ, ἀντικείμενοί πως εἰσίν. Ἢ ὅτι, καθάπερ ἐπὶ τῶν βαπτομένων, ὑπὸ τῶν στρυφνῶν ἡ γλῶττα προδιεργάζεται, καὶ τοὺς πόρους ἀνοίγεται, ὥστε μᾶλλον διιέναι τὸ γλυκύ; Καὶ γὰρ τὰ βαπτόμενα, τούτου ἕνεκεν προβρέχουσιν ἐν τοῖς στρυφνοῖς, τῷ διεργασθὲν μᾶλλον δέχεσθαι τὴν βαφήν. — 12. Διὰ τί τὰ γλυκέα ἧττον δοκεῖ γλυκέα εἶναι θερμὰ ὄντα, ἢ ὅταν ψυχθῇ; Πότερον ὅτι ἅμα δύο αἰσθήσεις γίνονται ἀμφοῖν· ὥστε ἡ τοῦ θερμοῦ ἐκκρούει τὴν ἑτέραν; ἢ ὅτι καὶ τὸ γλεῦκος θερμόν. Ὥσπερ οὖν πῦρ γίνεται ἐπὶ πῦρ. Κωλύει οὖν ἡ θερμότης. [Ἢ] ὅτι τὸ πῦρ ἀφαιρεῖται τὰς δυνάμεις ἁπάντων, διὰ τὸ κινητικὸν εἶναι. Ἐγγύτερον οὖν τοῦ μεταβάλλειν ἐστὶ θερμὰ ὄντα· ἀποψυχθέντα δὲ, ἕστηκεν. — 13. Διὰ τί ποτε τὰ ἄχυρα, τὰ μὲν σκληρὰ πέττει, τὰ δὲ πεπεμμένα, οὐ σή-

πει; Ἢ ὅτι τὸ ἄχυρον θερμόν τε καὶ ὁλκόν ἐστι; Τῇ μὲν οὖν θερμότητι, πέττει· τῷ δὲ ὁλκὸν εἶναι, τὸν ἰχῶρα τὸν σηπόμενον δέχεται· δι' ὃ οὐ σήπει. — 14. Διὰ τί τὰ σῦκα, μαλακὰ καὶ γλυκέα ὄντα, λυμαίνεται τοὺς ὀδόντας; Ἢ διὰ τὴν γλισχρότητα προσέρχεται τοῖς οὔλοις, καὶ παρεμπίπτει διὰ τῶν ὀδόντων εἰς τὰ διὰ μέσου, διὰ τὸ μαλακὰ εἶναι, καὶ σῆψιν ποιεῖ ταχέως, ἅτε θερμὰ ὄντα; Τάχα δὲ [ἴσως] καὶ διὰ τὴν σκληρότητα τῶν κεγχραμίδων, ἐν τῇ τούτων κατεργασίᾳ πονοῦσι ταχέως οἱ ὀδόντες.

SECTIO XXIII.

Ὅσα περὶ τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ καὶ θάλατταν.

Διὰ τί τὸ κῦμα οὐκ ἐπιγελᾷ ἐν τοῖς βαθέσι πελάγεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς καὶ βραχέσιν; Ἢ ὅτι τὸ μικρὸν ὑγρὸν φερόμενον, μᾶλλον διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ἢ τὸ πολύ; (Cf. 24.) — 2. (Cf. 12. et 28.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότερον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέμων; Ἢ ὅτι πρὸς τῇ ἀρχῇ τοῦ πνεύματος ἡ θάλασσα ὠσθεῖσα πρώτη, τὴν ἐχομένην ἀεὶ ταὐτὸν ποιεῖ; διόπερ οὔσης αὐτῆς συνεχοῦς, καθάπερ μιᾷ πληγῇ συνεχεῖ πάσαις γίνεται. Τὸ δὲ ἐν ἑνὶ χρόνῳ γίνεται. Ὥστε συμβαίνει τήν τε πρώτην καὶ τὴν ἐσχάτην ἅμα κινεῖσθαι. Ὁ δὲ ἀὴρ οὐ πάσχει τοῦτο, ὅτι οὔτε ἐστὶν ἓν σῶμα συνεχὲς, τῷ πολλὰς πάντοθεν ἀντικρούσεις λαμβάνειν, αἳ πολλάκις κωλύουσι τὴν πρώτην καὶ νεανικωτάτην κίνησιν, τήν τε θάλασσαν οὐ ποιοῦσι τοῦτο, διὰ τὸ βαρυτέραν καὶ δυσκινητοτέραν εἶναι αὐτοῦ. — 3. Διὰ τί τὰ πλοῖα γέμειν δοκεῖ μᾶλλον ἐν τῷ λιμένι, ἢ ἐν τῷ πελάγει· καὶ θεῖ δὲ θᾶττον ἐκ τοῦ πελάγους πρὸς τὴν γῆν, ἢ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος; Ἢ ὅτι τὸ πλέον ὕδωρ ἀντερείδει μᾶλλον [ἐκ] τοῦ ὀλίγου; ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ δέδυκε, διὰ τὸ κρατεῖν αὐτοῦ μᾶλλον; ὠθεῖ γὰρ κάτω τὸ ὕδωρ ἄνωθεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ λιμένι, ὀλίγη ἐστὶν ἡ θάλασσα· ἐν δὲ τῷ πελάγει, βαθεῖα. Ὥστε καὶ ἄγειν πλέον δόξει ἐν τῷ λιμένι, καὶ κινήσεται χαλεπώτερον, διὰ τὸ δεδυκέναι μᾶλλον, καὶ ἧττον ἀντερείδειν τὸ ὕδωρ· ἐν τῷ πελάγει δὲ, τἀναντία τούτων ἐστίν. — 4. Διὰ τί, ὅταν τι ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν κυμαίνουσαν, οἷον ἡ ἄγκυρα, γαλήνη γίνεται; Ἢ διότι ἵσταται ἡ θάλαττα τῷ φερομένῳ, μεθ' οὗ ἀὴρ συγκαταφέρεται· ὃς ἐπ' εὐθείας κάτω φερόμενος, καὶ ἐνταῦθα ἐπισπασθεὶς, συνεπισπᾶται τὸ ἐκ πλαγίου κινοῦν τὴν θάλατταν; ὁ δὲ κλύδων τῆς θαλάττης, οὐκ ἄνωθεν κάτω γίνεται, ἀλλ' ἐπιπολῆς· οὗ λήξαντος, γαλήνη γίνεται. Ἔτι συνιοῦσα ἡ θάλασσα εἰς τὰ διαστάντα τῷ φερομένῳ, δίνην ποιεῖ. Ἡ δὲ δίνη, κύκλῳ φέρεται. Ἐπεὶ δὲ ἡ εὐθεῖα τοῦ κύκλου κατὰ σημεῖον ἅπτεται, τὰ δὲ κύματα ἐπ' εὐθείας λοξῆς φέρεται, συμβαίνοι ἂν αὐτὰ τοῦ ἐξωτάτου τῆς δίνης κατὰ σημεῖον ἅπτεσθαι, διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ διὰ τὴν τῆς δίνης φορὰν, ἣ προσιοῦσα ἀπωθεῖται αὐτά. Ἀκύμου δὲ ὄντος τοῦ κατ' αὐτὴν τόπου, γαλήνην ἐν τῇ ῥήξει αὐτῆς συμβαίνει γίνεσθαι, ὅτι συγκαταβὰς ἀὴρ τῷ ἐνεχθέντι κάτω, ἀναφερόμενος καὶ ὠθῶν ἄνω τὴν θάλατταν, καθάπερ πομφολυγοῖ αὐτήν. Ἡ γὰρ πομφόλυξ, ὑγροῦ ὑπὸ ἀέρος κάτωθεν ἀνωθουμένου ἐστίν. Πομφόλυξ δὲ πᾶσα, λεία καὶ γαληνός ἐστι. Σημεῖα δὲ τῶν εἰρημένων ἐστί· μετέωρος γὰρ ἡ κατὰ τὸ ἐνεχθὲν κάτω θάλαττα τῆς πέριξ γίνεται μικρὸν ὕστερον. — 5. Διὰ τί ἐνίοτε πλοῖα θέοντα ἐν τῇ θαλάττῃ, εὐδίας καταπίνεται καὶ ἀφανῆ γίνεται, ὥστε μηδὲ ναυάγιον ἀναπλεῖν; Ἢ ὅταν ἀντρώδης τόπος ἐν τῇ ὑπὸ τὴν θάλατταν γῇ ῥαγῇ, εἰς τὴν θάλατταν καὶ ἔσω ἀκολουθεῖ τῇ τοῦ ... ματος φορᾷ; ὁμοίως δὲ καὶ πᾶν τῇ φερομένῃ ... φέρεται κάτω. Τοῦτο δ' ἔστι δῖνος. Τὰ δὲ ... Μεσήνην ἐν τῷ πορθμῷ, πάσχει μὲν τοῦτο ... ῥοῦν, (γίνονται γὰρ αἱ δῖναι ὑπὸ τούτου) καὶ ... πίνεται εἰς βυθὸν, διὰ ταῦτά τε καὶ ὅτι ... βαθεῖα καὶ γῆ ὕπαντρος μέχρι πόῤῥω· φέρονται ... εἰς ταῦτα ἀποβιαζόμεναι αἱ δῖναι· δι' ὃ οὐκ ... αὐτόθι τὰ ναυάγια. Ὁ δὲ ῥοῦς γίνεται, ὅταν ... σαμένου τοῦ προτέρου, ἀντιπνεύσῃ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ῥεούσης τῷ προτέρῳ πνεύματι· μάλιστα δὲ, ... νότος ἀντιπνεύσῃ. Ἀντιπνέοντα γὰρ ἀλλήλοις ... ῥεύματα, παρεκθλίβεται, ὥσπερ ἐν τοῖς ποταμοῖς ... γίνονται αἱ δῖναι. Φέρεται γὰρ ἐλαττομένη ... τῆς κινήσεως, ἄνωθεν ἰσχυρὰ οὖσα. Ἐπεὶ ... πλάγιον οὐκ ἔστιν ὁρμᾶν, (ἀντωθεῖται γὰρ ὑπ' ἀλλήλων) ἀνάγκη εἰς βάθος ὠθεῖσθαι. Ὥστε ... ἂν ληφθῇ ὑπὸ τῆς δίνης, ἀνάγκη συγκαταφέρεσθαι. Διὸ ἀνάσιμα τὰ πλοῖα ποιοῦνται. Ἤδη γὰρ ... θὸν ποτε μνημονεύεται καταποθέν. — 6. Διὰ τί ἡ θάλαττα λευκοτέρα ἡ ἐν τῷ Πόντῳ, ἢ ἐν τῷ Αἰγαίῳ; Πότερον διὰ τὴν ἀνάκλασιν τῆς ὄψεως ... γινομένην ἀπὸ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἀέρα; ... γὰρ περὶ τὸν Πόντον ἀὴρ, παχὺς καὶ λευκός ... καὶ τῆς θαλάττης ἡ ἐπιφάνεια τοιαύτη φαίνεται ... δὲ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, κυανοῦς, διὰ τὸ μέχρι πόῤῥω ... καθαρός· ὥστε καὶ ἡ θάλασσα ἀνταυγοῦσα, ... τη φαίνεται. Ἢ ὅτι πᾶσαι αἱ λίμναι, λευκότεραι τῆς θαλάσσης; ὁ δὲ Πόντος ἐστὶ λιμνώδης, ... τὸ πολλοὺς ποταμοὺς εἰς αὐτὸν ῥεῖν. ... λίμναι, διαλευκότεραι τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ... μῶν. Γράφουσι γοῦν οἱ γραφεῖς τοὺς μὲν ... μοὺς ὠχροὺς, τὴν δὲ θάλατταν κυανέαν. ... διὰ μὲν τοῦ ποταμοῦ διέρχεται ταχὺ ἡ ὄψις, καὶ ... ἀνακλᾶται πρὸς τὸν ἀέρα, ἀπὸ δὲ τῆς θαλάττης οὔ; οὔτ' ἄνω ἀνακλᾶται, διὰ τὸ μὴ λεῖον ... ὕδωρ· κάτω δὲ ἀποκάμνει βαδίζουσα· δι' ὃ ... φαίνεται· ἐν δὲ τοῖς λιμνώδεσιν, ἐπιπολῆς ... ποτίμου, κάτω δὲ τοῦ ἁλμυροῦ, οὐ διέρχεται ... ἀνακλᾶται πρὸς τὴν αὐγήν· δι' ὃ φαίνεται ... ἐπιφάνεια αὐτῆς. — 7. Διὰ τί ἡ θάλαττα, τοῦ ποτίμου ὕδατος ἧττον ψυχρὰ, καὶ τὰ ἁλυκὰ, τῶν ... κέων; Πότερον ὅτι πυκνότερον ἡ θάλασσα, καὶ ... λον σῶμα; τὰ δὲ τοιαῦτα, ἧττον ψύχεται, ὥσπερ ... θερμαίνεται μᾶλλον. Σωστικωτέρα γὰρ τοῦ ... μοῦ διὰ τὴν πυκνότητα. Ἢ ὅτι λιπαρωτέρα ... λαττα; διὸ καὶ οὐ σβέννυσι τὴν φλόγα· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τὸ δὲ λιπαρώτερον, θε... ρον. Ἢ ὅτι γῆς πολὺ ἔχει· ὥστε ξηρότερον; ... ξηρότερον, θερμότερον. — 8. Διὰ τί ἡ θ... εὐδιοπτέρα τοῦ ποτίμου, παχυτέρα οὖσα; ... ρον γὰρ τὸ πότιμον τοῦ ἁλμυροῦ. Ἢ οὐ τὸ ... αἴτιον, ἀλλ' εὐθυωρίαι τῶν πόρων πλεῖσται ... γισταί εἰσι; Τὸ μὲν οὖν πότιμον, πυκνὸν διὰ ... μέρειάν ἐστι· τὸ δὲ ἁλμυρὸν, μεγάλα ἔχει τὰ ... Ἢ ὅτι καθαρώτερον ἡ θάλαττα; Γῆ μὲν ... ἔστιν. Ἡ δὲ ἄμμος, βαρεῖα οὖσα, ὑφίσταται ... δὲ πότιμα, γεώδη. Αὐτὴ δὲ, ἐν τῷ μεταξὺ ... νη, ἀναθολοῦται ταχύ. — 9. Διὰ τί ἐν τοῖς ... ρείοις εὐδιοπτοτέρα ἡ θάλαττα, ἢ ἐν τοῖς ... Ἢ ὅτι ἐν τῇ γαλήνῃ χρῶμα ἔχει ἡ θάλαττα; ... ρὸν γὰρ ἔνεστιν ἐν τῷ ἁλμυρῷ χυμῷ. Σημ...

νεται γὰρ ἔλαιον ἐν ταῖς ἁλέαις. Εὐδίας οὖν ς, καὶ ἀλεεινοτέρας τῆς θαλάττης διὰ κουφότη- πανθεῖ ἄνω ὁ τοιοῦτος χυμός. Τοῖς δὲ βο- ς, ἧττον, διὰ [τὸ] ψῦχος. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ εὐ- ιότερον τοῦ ἐλαίου. Τὸ γὰρ ἔλαιον, χρῶμα τὸ δὲ ὕδωρ, ἄχροον παρεμφαινόμενον, σαφεστέ- ποιεῖ τὴν ἔμφασιν. — 10. Διὰ τί λουσάμενοι τῇ ττῃ, θᾶττον ξηραίνονται, βαρυτέρᾳ οὔσῃ τῶν ων; Ἢ ὅτι παχυτέρα καὶ γεώδης ἡ θάλαττα; ν οὖν ἔχουσα τὸ ὑγρὸν, ξηραίνεται θᾶττον. 1. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα ἀνεμώδη; Ἢ ὅτι α ἐστὶ πνεύματος ἐσομένου; Ἔστι γὰρ τὸ πνεῦ- ύνωσις ἀέρος. Ἢ διὰ τὸ ἀεὶ προωθεῖσθαι, α; προωθεῖ δὲ οὐ συνεχὲς πω ὂν τὸ πνεῦμα, ἀλ- χόμενον. Τὸ μὲν δὴ πρῶτον, ὥσπερ προεμα- η. Ἄλλο δὲ τοῦτο προέωσε, καὶ ἄλλην πυκνότη- αγεν, καὶ ἀπεμαράνθη. Ὥστε δῆλον, ὅταν ὸ προωθούμενον παρῇ, ὅτι ἥξει καὶ τὸ κινοῦν· ενον γὰρ τοῦτο ποιεῖ. — 12. Διὰ τί τὸ κῦ- οεκπίπτει τοῦ πνεύματος; Ἢ ὅτι οὐχ ἅμα αι τὸ πνεῦμα τὸ πνέον καὶ ἡ θάλαττα κυμαί- , ἀλλ' ὕστερον ἡ θάλαττα, ἐνδέχεται τὸ κινη- νεῦμα φθαρῆναι, πρὸ τοῦ γενέσθαι αἰσθητόν. οὐ πρότερον τὸ κῦμα πνεύματος, ἀλλὰ τὸ μὲν νει, τὸ δὲ οὔ. Ἢ οὐχὶ τὰ πνεύματα ἅμα χοῦ πνεῖ, ἀλλ' ὅθεν ἡ ἀρχὴ πρότερον; ἅμα δὲ καὶ τὴν πλησίον θάλατταν κινεῖ· αὐτὴ δὲ τὴν ην· καὶ οὕτως ἂν ἐνδέχοιτο πρότερον τὸ κῦ- πίπτειν. Ὑπὸ γὰρ τῆς θαλάσσης, καὶ οὐχ οῦ πνεύματος ἡ κίνησις ἡ θάττων τοῦ ἀέρος, θαλάττης. — 13. Διὰ τί ἐν τῇ θαλάττῃ μᾶλ- ν δύνανται, ἢ ἐν τοῖς ποταμοῖς; Ἢ ὅτι ὁ νέων στηριζόμενος ἐν τῷ ὕδατι νεῖ; ἐν δὲ τῷ σω- εστέρῳ μᾶλλον ἀποστηρίζεσθαι δυνάμεθα. ωδέστερον δὲ ἐστι τὸ θαλάττιον ὕδωρ τοῦ πο- ν. Παχύτερον γάρ ἐστι, καὶ μᾶλλον ἀντερεί- υνάμενον. — 14. Διὰ τί ποτε ἐν τῇ θαλάττῃ χρόνον διατελεῖν δύνανται, ἢ ἐν τῷ ποταμῷ; ι τὸ ποτάμιον ὕδωρ λεπτόν ἐστι; μᾶλλον οὖν ιδυόμενον, πνίγει. — 15. Διὰ τί ἡ μὲν θά- καίεται, τὸ δὲ ὕδωρ, οὔ; Ἢ καίεται μὲν κἀκεῖ- δὲ θάλαττα ἧττον σβέννυσι τὸ πῦρ, διὰ τὸ ωτέρα εἶναι; σημεῖον δὲ ὅτι λιπαρωτέρα· ἀπὸ ῶν ἁλῶν ἔλαιον ἀφαιρεῖται. Ἢ καὶ ἧττον ται οἱ πόροι ἁρμόττειν τῷ πυρὶ, διὰ τὸ παχύτε- ναι, καὶ μᾶλλόν γε δὴ, ἅτε καὶ τῶν ἁλῶν ἐνυ- ντων; Ὥσπερ οὖν τὸ ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ ἧττον ικὸν, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον κατὰ λόγον καυστι- τι, καὶ ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον, τῷ ἐγγυτέρω θερμοῦ εἶναι, τὸ ξηρότερον δὲ τῇ θαλάττῃ· δὲ ταῦτα μᾶλλον ὑπάρχει. — 16. (Cf. 26. 31.) ί ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης οὐκ ἀποπνεῖ ἕωθεν ν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἢ ὅτι ἡ μὲν θάλατ- τιν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ νοις; ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὔρα, εἰς ν τόπον σκίδναται, (ὥστε εἶναι ἀσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἢ οὐ τοῦτο αἴτιον, ἀλλ' οἱ μὲν ποταμοὶ ψυχροί εἰσιν, ἡ δὲ ττα οὔτε θερμὴ οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὔρα ἡ ἀναπνοὴ, θερμαινομένων ἢ ψυχομένων τῶν ν. Ὁπότερον γὰρ ἂν τούτων πάσχῃ, ἐξαεροῦ- Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὁ ἀὴρ ὁ γινό- μενος φέρεται· ὅ ἐστιν αὔρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, [ψυχρὸν] εἰκότως ἀποπνεῖ· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνέον, ψύχεται καὶ γίνεται ψυ- χρόν. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ἅπαντας ψυχροὺς εὕροι τις ἄν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε θερ- μὴ σφόδρα ἐστίν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνέον ψυχρὸν ἀπ' αὐτῆς ἐστι, διὰ τὸ μὴ ψυχρὰν εἶναι· οὔτε ψύχε- ται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 17. Διὰ τί ἐν τοῖς μείζοσι πελάγεσι βραδύτερον καθίστα- ται κύματα, ἢ ἐν τοῖς βραχέσιν; Ἢ ὅτι ἐκ τῆς πολ- λῆς κινήσεως βραδύτερον καθίσταται πᾶν, ἢ ἐκ τῆς ὀλίγης; ἐν δὲ τοῖς μεγάλοις πελάγεσιν, πλείων ἡ ἄμ- πωτις γίνεται, ἢ ἐν τοῖς βραχέσιν. Οὐθὲν οὖν ἄλογον, τὸ [πλεῖον] βραδύτερον καθίστασθαι. — 18. Διὰ τί τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ, ψυχρὸν μὲν, οὐ πότιμον· θερμαινόμε- νον δὲ, μᾶλλον γίνεται πότιμον, καὶ θερμὸν δὲ ὂν καὶ ἀποψυχόμενον; Ἢ διότι εἰς τὸ ἐναντίον ἀπὸ τοῦ ἐναν- τίου πέφυκε μεταβάλλειν; ἔστι δὲ τὸ πότιμον τῷ ἁλ- μυρῷ ἀντικείμενον· καὶ θερμαινομένου μὲν, ἀφέψεται τὸ ἁλμυρόν· ψυχομένου δὲ ὑφίσταται. — 19. Διὰ τί τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ ὡς ἐπιτοπολὺ ὕδατα, γλυκέα [ὕδατα,] ἀλλ' οὐχ ἁλμυρά; Ἢ διὰ τὸ ποτιμώτερα διη- θούμενα γίνεσθαι; διηθεῖται δὲ τὸ ἐγγύτερον τῆς θαλάσσης μᾶλλον. — 20. Διὰ τί τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ οὐκ ἀπόῤῥυτόν ἐστιν; Ἢ διότι τὸ μὲν βαρὺ, στάσιμον· τὸ δὲ ἁλμυρὸν, βαρύ; Διὸ καὶ τὰ θερμὰ μόνα τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων ἀπόῤῥυτά ἐστιν. Ἔχει γὰρ κουφό- τητα ἐν αὐτοῖς, ἣ κρατεῖ τῆς κατὰ τὴν ἁλμυρίδα βα- ρύτητος. Τὸ γὰρ θερμὸν, κουφότερόν ἐστιν. Ἔτι τὰ μὲν ἀπόῤῥυτα διηθεῖται διὰ τῆς γῆς· διηθουμέ- νων δὲ ἀεὶ μάλιστα ὑφίσταται τὸ παχύτατον καὶ βα- ρύτατον· ἐκκρίνεται δὲ τὸ κοῦφον καὶ καθαρόν. Ἔστι γὰρ τὸ μὲν ἁλμυρὸν, βαρύ· τὸ δὲ γλυκὺ κοῦφον. Διό- περ ἐστὶ γλυκέα τὰ ἀπόῤῥυτα. Τὸ δὲ αὐτὸ αἴτιόν ἐστι, καὶ διὰ τί τὸ ἁλμυρὸν ὕδωρ κινούμενον καὶ με- ταβάλλον, γλυκύτερον γίνεται· κουφότερον γὰρ καὶ ἀσθενέστερον διὰ τὴν κίνησιν γίνεται. — 21. (Cf. 37.) Διὰ τί ἐν τῇ Λιβύῃ ἐὰν ὀρύξῃ τις παρὰ τὴν θά- λατταν, τὸ πρῶτον πότιμον, εἶθ' ἁλμυρὸν γίνεται τα- χύ· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις τόποις, ἧττον ποιεῖ τοῦτο; Πό- τερον ὅτι τὸ μὲν πρῶτον, [τὸ] ὑπάρχον ὕδωρ ἐν τῷ τόπῳ, καὶ τὸ πεπεμμένον ὑπὸ τῆς γῆς ἐστιν· ὅταν δὲ χρονισθῇ, ἡ θάλαττα προδιηθουμένη, διὰ τὸ πρόσφα- τον εἶναι, ποιεῖ ἁλμυρώτερον; ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔχει. Ἢ [τὸ] πολὺ ὕδωρ, διὰ τὸ μὴ ξηραίνεσθαι τὸν τόπον. — 22. Διὰ τί τοὺς ἅλας θᾶττον τήκει τὸ ἁλ- μυρὸν ὕδωρ, ἢ τὸ πότιμον; Ἢ διότι τὸ μὲν τήκεσθαί ἐστιν, τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ θερμοῦ εἰσιόντος διαιρεῖ- σθαι, ὥστε ὑγρὸν εἶναι; [οὐ τήκει δὲ ἢ τὰ ὅλως μὴ δυνάμενα εἰσιέναι,] ἢ τὰ οὕτως, ὥστε μὴ θιγγάνειν. Μόλις δὲ τήκει τὰ ῥᾳδίως διεξιόντα· τὰ δ' ἐπιόντα βιαζόμενα, ταῦτα τάχιστα διαιρεῖ· οὐκ εἰσέρχεται δὲ τὰ λίαν μεγαλομερῆ· ὑπερέχει γὰρ τῶν πόρων. Τὰ δὲ μικρομερέστερα, διέρχεται οὐ ψαυόμενα. Ἔστι δὲ τὸ μὲν πότιμον, λεπτόν· τὸ δὲ ἁλμυρὸν, παχύτερον. Ὥστε τὸ μὲν, ῥᾳδίως διὰ τὴν λεπτότητα δῦνον, μόλις τήκει· τὸ δὲ, εἰσέρχεται μὲν, ἧττον δὲ καὶ διὰ τὸ με- γαλομερέστερον εἶναι, διαιρεῖ καὶ βιάζεται θᾶττον. — 23. Διὰ τί τὸ ὕδωρ ἧττον φαίνεται λευκὸν, ἐὰν κι- νῆται, οἷον καὶ ἡ φρίκη; διὸ καὶ Ὅμηρος, ἀρχομένου φησὶ τοῦ πνεύματος,

μελάνει δέ τε πόντος ὑπ' αὐτοῦ.

Ἢ διὰ δύο αἰτίας· ἐγγύθεν μὲν τῆς ὄψεως οὔσης, διὰ

τὸ διϊέναι τὴν ὄψιν μᾶλλον ἠρεμοῦντος· κινουμένου δὲ, μὴ εὐθυπορεῖν· τὸ δὲ διαφανὲς, λευκὸν φαίνεται· (δι' οὗ γὰρ μὴ διέρχεται ἡ ὄψις, μέλαν φησὶν εἶναι. Δι' ὃ καὶ ὁ ἀὴρ πόῤῥωθεν μέλας φαίνεται· ὁ δὲ ἐγγὺς, λευκός. Καὶ θαλάττης τὸ μὲν ἐγγὺς, λευκόν· τὸ δὲ πόῤῥωθεν, κυανοῦν καὶ μέλαν·) πόῤῥωθεν δὲ, κινουμένης πως τῆς ὄψεως, καὶ τῷ διανακλᾶσθαι ἀθρόον τὴν ὄψιν, ἐὰν ἠρεμῇ πρὸς τὸ φῶς· κινουμένου δὲ, μὴ δύνασθαι. — 24. (Cf. 1.) Διὰ τί ἐν τοῖς βαθέσι πελάγεσι τὸ κῦμα οὐκ ἐπιγελᾷ, ἀλλ' ἐν τοῖς μικροῖς; Πότερον ὅτι τὸ μικρὸν φερόμενον ὕδωρ, διαιρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀέρος μᾶλλον, ἢ τὸ πολύ; διὸ θραύεται πατάξαν μᾶλλον. Ἐν μὲν οὖν τῷ βάθει, πολὺ τὸ κινούμενον· ἐν δὲ τῷ βραχεῖ, ὀλίγον. — 25. Διὰ τί οἱ πρὸς νότον τόποι, ἁλυκώτερα τὰ ὕδατα ἔχουσιν; Ἢ, διὰ τὸ τὴν θάλατταν ὑπὸ νότου ὠθεῖσθαι ὑπὸ τὴν γῆν, κεράννυται; — 26. Διὰ τί τῶν ὑδάτων τὸ ἁλμυρὸν ἐπὶ τῷ γλυκεῖ οἴνῳ ἐπιπολάζει μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῷ αὐστηρῷ; Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκὺς, ὥσπερ ἡ ἀσταφίς; Ἢ ὅτι βαρύτερος καὶ γλισχρότερος ὁ γλυκύς; ὥσθ' ἧττον μίγνυται· μιγνύμενος δὲ, ἐφίσταται. — 27. Διὰ τί ὅλως ἐφίσταται γεῶδες ὄν; ἡ γὰρ οἰκεία φορὰ κάτω. Πότερον ὅτι μᾶλλον ἔχει γῆν ὁ γλυκύς; Ἢ διὰ τὴν θερμότητα, καθάπερ οἱ ἅλες; ὅμοιον γὰρ ἐξανθήματι. Ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν; ἢ οὔ; διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῷ γλυκεῖ μᾶλλον, οὐκ ἄλογον· θερμότατος γάρ. — 28. (Cf. 2.) Διὰ τί τὰ κύματα πρότερον φοιτᾷ ἐνίοτε τῶν ἀνέμων; Ἢ διότι καὶ τελευτᾷ ὕστερον; τὸ γὰρ πρῶτον πνεῦμα ὡσανεὶ προδιαλύεται τοῦ ὠσθέντος κύματος· ἀφικνεῖται δὲ οὐκ αὐτὸ τὸ πρῶτον ὠσθὲν, ἀλλ' ἀεὶ ἡ ὦσις γίνεται τοῦ ἐχομένου. — 29. Διὰ τί αἱ κυματωδέστεραι γαῖ, στεῤῥαὶ γίνονται πολλάκις οὕτω σφόδρα, ὥσπερ ἠδαφισμέναι· καὶ ἡ μὲν κυματώδης γῆ, στερεά· ἡ δὲ ἄποθεν, χαῦνος; Ἢ διότι ἡ μικρὰ ἄμμος οὐ πόῤῥωθεν ἐκβάλλεται ὑπὸ τοῦ κύματος, ἀλλὰ ἡ μείζων μᾶλλον; ὥσπερ καὶ τῇ χειρὶ βάλλειν πόῤῥω, οὐ τὸ ἐλάχιστον μάλιστα δυνατόν. Ἔπειτα πολλῶν κυκωμένων, τὰ ἐλάχιστα ἐμπίπτοντα, πυκνοῖ. Ἡ δὲ τοῦ κύματος, λοφῶντος κίνησις ἐδαφίζει, κινεῖ δὲ οὐκ ἔτι. Διὰ μὲν οὖν τὸ τὰ μικρότατα μὴ πόῤῥω δύνασθαι πηδᾶν, ἐκ μικρῶν σφόδρα συντέθειται· διὰ δὲ τὸ πολλάκις κινεῖσθαι, συνεχὲς γίνεται πιπτούσης ἄμμου, ἕως ἂν συναρμόσῃ. Διὰ δὲ τὸ κῦμα τὸ τελευταῖον ἐδαφίζεται, καὶ τὸ ἠρέμα ὑγρὸν συγκολλᾷ. Ἡ δὲ πόῤῥω, ξηρά τε οὖσα, διΐσταται, καὶ ἐκ μειζόνων ἐστὶ λιθιδίων, καὶ ἀνεδάφιστος. — 30. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει ἁλμυρώτερα καὶ θερμότερα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἁλμυρώτερον τοῦ εἰς βάθος; Καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω· βαθύτερον γὰρ τὸ ἁλμυρόν. Ἢ διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἀνάγει ἀεὶ τὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν; τὸ δὲ ποτιμώτερον ἀεὶ κουφότερον, μᾶλλον δὲ ἀπάγει ἀπὸ τῶν ἐγγυτέρων τόπων. Ὥστε καὶ τῆς θαλάσσης, ἀπὸ τῶν ἐπιπολῆς καὶ τῶν ποτίμων, ἀνάγκη τὸ λειπόμενον ἁλμυρώτερον εἶναι, ἀφ' ὧν ἀνῆκται, ἢ ἀφ' ὧν μηθὲν, ἢ ἔλαττον τὸ γλυκύ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ θερμότερα τὰ ἄνω. Τὸ γὰρ ἁλμυρὸν, θερμότερον τοῦ ποτίμου. Δι' ὃ καὶ φασί τινες τῶν Ἡρακλειτιζόντων, ἐκ μὲν τοῦ ποτίμου ξηραινομένου καὶ πηγνυμένου, λίθους γίνεσθαι καὶ γῆν· ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης, τὸν ἥλιον ἀναθυμιᾶσθαι. — 31. Διὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ πρὸς τῇ γῇ γλυκύτερά ἐστιν; ἢ διότι ἐν τῇ κινήσει μᾶλλόν ἐστι; κινούμενον δὲ τὸ ἁλμυρὸν, γλυκύτερον γίνεται. Ἢ ὅτι καὶ ἐν τῷ β[illegible]θει ἁλμυρώτερόν ἐστι τὸ ὕδωρ; τὰ δὲ πρὸς τῇ γ[illegible] ἧττόν ἐστι βαθέα. Δι' ὃ καὶ τάγχιβαθῆ, [illegible] ἐστι, καὶ οὐχ ὁμοίως γλυκέα. Τούτου δ' αἴτιον, [illegible] βαρὺ ὂν τὸ ἁλμυρὸν, φέρεται μᾶλλον εἰς [illegible] — 32. (Cf. 23, 15.) Διὰ τί ἡ θάλαττα μόνον τῶν [illegible]των κάεται· τὰ δὲ πότιμα καὶ ποτάμια, οὔ; [illegible] ὅτι γῆν πολλὴν ἔχει; δηλοῦσι δὲ οἱ ἅλες. Ἢ [illegible] παρά; δηλοῖ δὲ τὸ ἐν τοῖς ἅλεσιν ὑφιστάμενον [illegible] — 33. Διὰ τί ἐν ταῖς λίμναις ἄμμος οὐ γίνεται [illegible] ἧττον ἢ ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς ποταμοῖς; Ἢ [illegible] τῇ θαλάττῃ πέτραι γίνονται, καὶ ἡ γῆ ἐκκέκαυται [illegible]λιστα; ἡ δὲ ἄμμος ἐστὶ πέτρα ἐψηγμένη εἰς [illegible] ἐλάχιστα μόρια. Ψήχεται δὲ, διὰ τὴν πληγὴν [illegible] κυμάτων. Ἐν δὲ ταῖς λίμναις οὐ γίνονται [illegible] πέτραι καθαραὶ, οὐδὲ θραύονται ὁμοίως, διὰ [illegible] γίνεσθαι κύματα ὁμοίως. Ἐν δὲ τοῖς ποταμοῖς [illegible]λον, ὅτι τὴν μὲν γῆν καταφέρουσι, τὰς δὲ πέτρας [illegible] πληγῇ θραύουσιν. — 34. Διὰ τί, ὅταν ἡ λίμνη [illegible] πᾶσα ἢ ξηρὰ γένηται, ἀποκάεται ὁ σῖτος ἐν τῷ [illegible] μᾶλλον; Πότερον ὅτι τὸ ὑγρὸν τὸ ἐν τῇ λίμνῃ [illegible]τμίζον τῇ ἀτμίδι θερμαίνει τὸν ἀέρα· ὥστε [illegible] καὶ ἀσθενεστέρους τοὺς πάγους ποιεῖ, ἢ ἐν τοῖς [illegible]λοις καὶ προσελώδεσι τόποις; Ἢ ἐκ τῆς γῆς ([illegible]γεται) τὰ ψύχη ἄρχεται, καὶ λανθάνει [illegible] ξηρᾶς οὖν οὔσης τῆς λίμνης, διὰ πλείονος [illegible] ψυχρότης πλείων προσπίπτουσα, πήγνυσι καὶ [illegible] μᾶλλον. Ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις χώραις τὰ ψύχη [illegible]τωθεν γίνεται, ὥσπερ καὶ δοκεῖ. Καίτοι ἡ γῆ [illegible] τοῦ χειμῶνος· ἀλλὰ διὰ τὸ ἔφυγρον εἶναι, [illegible] τὸ ἐπιπολῆς θερμὸν τὸ ἐν τῇ γῇ. Τὸ γὰρ [illegible] οὐδὲ οὕτω πόῤῥω ἐστὶν ὥστε μὴ ψύχεσθαι, [illegible] ἐνοῦσαν θερμότητα ἐν τοῖς ὑγροῖς, οὔτε οὕτως [illegible] ὥστε μηθὲν ἰσχύειν, διὰ τὸ διάβροχον εἶναι [illegible] Οἷον οὖν διὰ τὴν ψύξιν αὐτοῦ συμβαίνει ἐπὶ [illegible]λου περιπατεῖν καὶ οἰκεῖν. — 35. Διὰ τί ἡ [illegible] ἁλμυρὰ καὶ πικρά ἐστιν; Ἢ ὅτι ἐν τῇ θαλάττῃ [illegible] οἱ χυμοί; καὶ γὰρ τὸ ἁλμυρὸν καὶ τὸ [illegible] φαίνεται. — 36. Διὰ τί τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ [illegible] καὶ λίθοι στρογγύλα γίνονται; Ἢ ὅτι ὁμοίως [illegible] θραυόμενα τὰ ἔσχατα, εἰς τὸ στρογγύλον [illegible] ἔρχεται; τούτου γὰρ τὸ ἔσχατον ὅμοιον· ἡ [illegible]λαττα, πάντῃ κινοῦσα ὁμοίως, περιθραύει. — [illegible] (Cf. 21.) Διὰ τί ἐνιαχοῦ, ἐάν τις ὀρύξῃ περὶ τὴν [illegible]λατταν, τὸ μὲν πρῶτον πότιμόν ἐστιν ὕδωρ, [illegible]μυρὸν γίνεται; Ἢ ὅτι αὐτῆς ἐστι τῆς θαλάττης [illegible] διηθούσης ὑπὸ τὴν γῆν τὸ ὕδωρ; Εἰκότως [illegible] πρῶτόν ἐστι γλυκύ· ἐλαφρότερον γάρ ἐστι τὸ [illegible] τοῦ ἁλμυροῦ· καὶ ἡ θάλαττα ἔχει τι τοῦ [illegible] μιχθὲν τῇ γῇ, μᾶλλον ἐπιπολάζει. Τὸ δὲ [illegible] διὰ τὸ βάρος, καὶ διὰ τὸ τμητικὸν εἶναι, κάτω [illegible] Εἴτε οὖν οὕτως, εἴτε κατὰ τὰς φλέβας, ἐκ τῆς [illegible] ῥεῖ ἐπὶ τὴν θάλατταν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰκότως [illegible]πολῆς εἴη τῆς θαλάττης, ἢ μίγνυται αὐτῇ. [illegible]χθέντων δὲ τῶν πόρων, ὕστερον διὰ πλῆθος [illegible]κὸν κρατοῦν, τοιοῦτο πᾶν ποιεῖ. Συμβαίνει γὰρ [illegible] φραγμένων τῶν πόρων ἄνω, ἄλλην ὁδὸν ζητεῖν τὸ [illegible] ῥέον· ἀνοιχθέντων δὲ, ἐνταῦθα πᾶν φέρεται, [illegible] ἐπὶ τῶν τοῦ σώματος φλεβῶν. — 38. (Cf. 8.) [illegible] ἡ θάλαττα οὖσα βαρυτέρα τοῦ ποτίμου ὕδατος, [illegible]λόν ἐστιν εὐδίοπτος; Πότερον ὅτι λιπαρωτέρα; [illegible] ἔλαιον ἐπιχυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον εὐδίοπτον. [illegible] δὲ ἐν αὐτῇ λίπος, εἰκότως μᾶλλον εὐδίοπτός ἐστι. [illegible]

ἅπαν τὸ ἐλαφρότερον καὶ εὐδιοπτότερον; αὐτὸ
τὸ ἔλαιον ἐλαφρότερον τοῦ ὕδατος, εὐδιοπτότε-
δὲ οὔ. Ἢ οὐκ εὐδιοπτότερόν ἐστιν, ἀλλὰ φαίνε-
τὸ γὰρ πότιμον ὕδωρ, ἀπὸ τῆς γῆς, ἢ ἀπὸ ῥευ-
ον ἐστίν· ἡ δὲ πηγὴ συναφίησι μετὰ τοῦ ὕδατος
γῆν. Ὥστε τὸ μὴ καθαρὰ εἶναι τὰ ῥεύματα, συγ-
ίγει τῇ γῇ καὶ ἰλύν. Αὕτη οὖν ἐστιν ἡ αἰτία, τοῦ
ν εἶναι εὐδίοπτον. — 39. Διὰ τί οἱ νέοντες ἐν τῇ
άττῃ, λαπαροὶ γίνονται; οὐ γὰρ ὅτι πονοῦσι· καὶ
οἱ τροχιζόμενοι ἰσχυρὸν πονοῦσι πόνον, καὶ οὐ
ἐττονται. Ἢ ὅτι οὐ πᾶς πόνος ποιεῖ λάπαξιν,
ὁ μὴ ποιῶν σύντηξιν; ἡ δὲ ἐν τῇ θαλάττῃ διατρι-
αὶ ὅλως δοκεῖ βρωτικωτέρους ποιεῖν καὶ λαπα-
. Θερμή τε γάρ ἐστι καὶ ξηρὰ ἡ ἀπ' αὐτῆς
ς. — 40. Διὰ τί ἡ Παῖσα λίμνη πότιμος οὖσα, πλύνει
ῥύπτει τὰ ἱμάτια; πλύνει μὲν γὰρ τὸ γλυκύ, ῥύ-
δὲ τὸ πικρόν· ἅμα δὲ οὐχ οἷόν τε ἔχειν ταῦτα.
ὑ τῷ πικρὸν εἶναι οὐθὲν ῥύπτει, ἀλλ' ἡ γλισχρότης
ικόν; διὸ καὶ τὰ ἀκροπόλια καὶ ὅσα μυξώδη,
ῦτα. Ὥστε καὶ τῶν πικρῶν, ὅσα τούτου μετέχει.
ὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ συμβέβηκε τοῦτο· ὥστε τῆς νι-
δους δυνάμεως, τὸ μὲν πικρόν, ἐκκεκαῦσθαι, ἐμμέ-
δὲ τὸ λιπαρὸν καὶ γλίσχρον. Τούτῳ μὲν οὖν
τει, πλύνει δὲ τῷ ποτίμῳ αὐτῆς. — 41. Διὰ τί
αληνίζον τῆς θαλάττης, λευκὸν φαίνεται· τὸ δὲ
ιφορον, μέλαν; Ἢ ὅτι τὸ ἧττον ὁρώμενον, μελάν-
ν μᾶλλον φαίνεται; ἧττον δὲ φαίνεται τὸ κινού-
ν τοῦ ἠρεμοῦντος. Ἢ διότι τὸ μὲν διαφαινόμε-
λευκόν· τὸ δὲ μὴ διαφαινόμενον μέλαν; ἧττον δὲ
φαίνεται τὸ κινούμενον.

SECTIO XXIV.

Ὅσα περὶ τὰ θερμὰ ὕδατα.

Διὰ τί τὸ θερμὸν ὕδωρ, ἐὰν ἐπικεχρισμένοι ὦσιν
ῳ, ἧττον θερμόν ἐστι καταχεόμενον, τοῦ ἐλαίου
μοῦ ὄντος; Ἢ διὰ τὸ λεαίνειν, ὀλισθαίνει, καὶ ἧτ-
ἐνδύνει; — 2. Διὰ τί τὰ ὕδατα ἐν τοῖς φρέασι
ὰ μεσημβρίαν γίνεται τοῦ θέρους θερμά; Ἢ διότι
ικαῦτα ἤδη κεκράτηκε τὸ θερμὸν τὸν ἀέρα; πρὸ
ημβρίας δὲ τὸ θερμὸν λύει τε ψυχρὸν καὶ παύει·
ἅμα δὲ πέπαυται καὶ κρατεῖ, ἀλλ' ὅταν ἐπιχρονί-
— 3. Διὰ τί τὸ ὕδωρ θερμότερον ἐνίοτε τῆς φλο-
γινόμενον, οὐ κατακάει [μᾶλλον] τὰ ξύλα, ἡ δὲ
ὲ κατακάει; Ἢ ὅτι ἡ μὲν φλόξ, λεπτομερές, καὶ
ἀπ' αὐτῆς πνεῦμα· τὸ δὲ ὕδωρ, μεγαλομερές· ὥστε
εἰςδύεται; ἡ δὲ φλὸξ καὶ τὸ ἀπὸ τῶν ἀνθράκων,
λεπτότητα εἰσιὸν διαλύει. — 4. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ
ζέον οὐ τήκει, ἡ δὲ κοιλία τήκει; Πότερον ὅτι τὸ
ν θερμὸν τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ εἰςέρχεται, διὰ λεπτότητα
δὲ ὕδωρ, οὐκ εἰσέρχεται διὰ παχύτητα; ἢ διότι καὶ
ἄλλα κωλύει τήκεσθαι τὸ ὑγρόν; οὐθὲν γὰρ ἐν
ρῷ τήκεται· ἐν δὲ τῇ κοιλίᾳ τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν κύ-
ν ὑπονοστοῦν, οὕτω λύει. — 5. (Cf. 8.) Διὰ τί τῶν
γείων ὁ πυθμὴν οὐ κάει, ἐνόντος τοῦ ὕδατος καὶ
οντος, ἀλλὰ καὶ φέρουσι, τοῦ πυθμένος ἐχόμε-
ν· ἐξαιρεθέντος δέ, κάει; Ἢ ὅτι σβέννυται τὸ
γινόμενον θερμὸν ἐν τῷ πυθμένι ὑπὸ τοῦ ὕδατος;
ὃ καὶ οὐ τήκεται τὰ τηκτά, ἂν μὴ ψόφος ἐμπέσῃ.
— 6. Διὰ τί οὐχ ὑπερζεῖ τοῦ χειμῶνος ὁμοίως καὶ
οῦ θέρους τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον ὁμοίως θερμαινόμε-
ον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καὶ ὁμοίως θερμὸν ὄν, καὶ ἔτι
μᾶλλον; Ἢ διότι ἡ ὑπέρζεσίς ἐστιν ἡ ἀναβολὴ τῶν
πομφολύγων; τὸ μὲν οὖν ὕδωρ αὐτὸ θερμαίνεται τό-
ε οὐθὲν ἧττον ἢ τοῦ ψύχους· αἱ δὲ πομφόλυγες, αἴ-
ρεσθαι οὐ δύνανται ὁμοίως, διὰ τὸ τὸν περιέχοντα
ἀέρα εἶναι ψυχρόν· ἀλλὰ καὶ ἐλάττους τε τῷ μεγέθει
αἴρονται ὑπὸ τοῦ ψύχους θλιβόμεναι, καὶ διακόπτον-
τος τοῦ ἀέρος, ταχὺ διαπίπτουσιν. Ὥστε ἐλάττους
τε τῷ ὄγκῳ καὶ τῷ πλήθει γίνονται τοῦ χειμῶνος· τοῦ
δὲ θέρους, τὸ ἐναντίον. Ἡ δὲ ὑπέρζεσις γίνεται, διὰ
τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ἀφροῦ. — 7. Διὰ τί
τὸ μὲν θερμὸν ὕδωρ ῥυτιδοῖ· τὸ δὲ πῦρ, θερμὸν ὄν,
οὔ; Ἢ ὅτι τὸ μὲν πῦρ, ποιεῖ πνεῦμα· ὥστε ὀγκοῖ; πε-
ριτείνεται γὰρ τὸ δέρμα. Ἡ δὲ κάμψις, ῥυτίς ἐστιν.
— 8. Διὰ τί τῶν ἀγγείων οἱ πυθμένες θερμαινομένου
τοῦ ὕδατος, ἕως ἂν ᾖ ψυχρὸν τὸ ὕδωρ, θερμότεροί
εἰσιν; Ἢ διότι ψυχροῦ μὲν [ἔτι] ὄντος τοῦ ὕδατος, ἐγ-
κατακλείεται τὸ θερμὸν καὶ ἀντιπεριΐσταται εἴσω,
κωλυόμενον ἐξιέναι; ὅταν δὲ διαθερμανθῇ τὸ ἐνὸν
ὕδωρ, οὐκέτι ἀποστέγοντος, ἀλλὰ διαπνέοντος καὶ
ἐλάττονος γινομένου τοῦ πυρός, ψυχρότερος γίνεται
ὁ πυθμήν, ὁμοίως ὥσπερ καὶ τὰ βαλανεῖα. Καὶ γὰρ
ταῦτα τοῦ χειμῶνος θερμότερα, ἢ τοῦ θέρους, διὰ
τὸ ἐγκατακλείεσθαι τὸ θερμὸν ἐν τῷ χειμῶνι μᾶλλον,
ἢ ἐν τῷ θέρει, ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ὄντος ψυ-
χροῦ. — 9. Διὰ τί τὸ μὲν ὕδωρ ζέον οὐκ ἐκπαφλάζει,
τὸ δὲ ἔτνος καὶ ἡ φακῆ; καίτοι κουφότερον τὸ ὕδωρ
τούτων· τὰ δὲ κοῦφα, ῥᾷον ῥίψαι πόῤῥω. Ποιεῖ δὲ
καὶ τὸ ἀργύριον ταὐτό, καὶ τοῦτο καθαιρόμενον· δι'
ὃ οἱ ἐν τῷ ἀργυροκοπείῳ καλλύνοντες, κερδαίνουσι.
Τὸ γὰρ διαῤῥιπτούμενον συγκαλλύνοντες, λαμβά-
νουσι τὰ λείψανα. Ἢ διότι ποιεῖ μὲν τὸν ἐκπαφλασμὸν
τὸ θερμὸν ἐξατμίζον καὶ βιαζόμενον τὰ ἀντικρούοντα
τῇ κατὰ φύσιν αὐτοῦ φορᾷ; Τὸ μὲν οὖν ὕδωρ διὰ κου-
φότητα καὶ λεπτότητα οὐκ ἀποβιάζεται. Ὥστε οὐκ
ἀθροίζεται πολὺ θερμόν· ἀλλὰ πρὶν ἁλισθῆναι, φθά-
νει διακόψαν τὸ ἀεὶ προσελθόν. Τὰ δὲ ἔχοντα ἐν
αὑτοῖς σῶμα, οἷον τὰ ῥοφήματα, ἢ ὁ ἄργυρος, διὰ
βάρος τὸ σωματοειδὲς ἔχοντα πολύ, καὶ ἀνταπωθοῦν-
τα διὰ τὸ ἀποβιάζεσθαι βίᾳ, ἐξιόντος ἀποσφαιρίζε-
ται ᾗ ἂν κρατήσῃ τὸ θερμόν· οὐ γὰρ δίεισι διὰ πυ-
κνότητα, ἀλλὰ κρατεῖ, ἕως ἂν ὑπὸ τοῦ ἐπιῤῥέοντος
θερμοῦ ἀποῤῥιφθῇ. Γίνεται δὲ πληγή, οὐκ ὦσις,
διὰ τὸ ταχὺ φέρεσθαι τὸ θερμὸν κάτωθεν ἄνω. — 10.
Διὰ τί τὰ μὲν ὀλίγον χρόνον ἐν τῷ θερμῷ βρεχόμενα,
ἀνοιδεῖ· τὰ δὲ πολύν, συμπίπτει καὶ γίνεται ῥυσά;
Ἢ διότι τὸ θερμὸν ἐκ [τοῦ] πεπηγότος, ὑγρὸν ποιεῖ·
ἐκ δὲ [τοῦ] ὑγροῦ πνεῦμα· τὰ δὲ πυκνά, ἀραιοῖ; τὸ
μὲν οὖν πρῶτον θερμαῖνον τὰ πεπηγότα, ὑγρότερα
ποιεῖ· καὶ ἐξ ὑγρῶν πνευματοποιοῦν, ὀγκηρὰ ποιεῖ
διαχέον· ὅταν δὲ μᾶλλον θερμαίνῃ τὸ πέριξ, ἀραιὸν
ποιεῖ· ὥστε ἀποπνεῖται ἡ ἀτμίς· καὶ τὸ ὑγρὸν ξηραι-
νόμενον, συμπίπτειν ποιεῖ τοὺς ὄγκους. Συμπιπτόν-
των δέ, ῥυσοῦται τὰ πέριξ δέρματα πάντων. Ἡ δὲ
ἀνωμάλως, ταύτῃ ῥυσὸν γίνεται. — 11. Διὰ τί ὑπὸ
τῶν θερμῶν ὑδάτων μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ψυχρῶν πή-
γνυνται λίθοι; Πότερον ὅτι τῇ τοῦ ὑγροῦ ἐκλείψει γί-
νεται λίθος; μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἢ τοῦ ψυχροῦ
ἐκλείπει τὸ ὑγρόν. Καὶ ἀπολιθοῦται δὴ διὰ τὸ θερ-
μόν· καθάπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς φησὶ τάς τε πέτρας
καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὰ θερμὰ τῶν ὑδάτων γίνεσθαι.
Ἢ τὸ θερμὸν ἀπολιθοῖ· καὶ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ
δὲ λιθοῦται, διὰ τὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάγου
τὸ ὑγρὸν ἀναλίσκουσαν σκληρύνειν; δῆλον οὖν
ἐκ τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τὸ ἁπλῶς. — 12. Διὰ
τί ἐν τῷ θερμῷ ὕδατι ἐὰν τὸν πόδα ἔχῃ τις,
ἠρεμοῦντος μέν, ἧσσον δοκεῖ εἶναι θερμόν· ἐὰν δὲ

κινηθῇ, θερμότερον; Ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐὰν ἐν τῷ πνεύματι τροχάζῃ τις, ἀεὶ ὁ προϊστάμενος ἀὴρ ψυχρότερος· εἰς δὲ τὸ πορρώτερον εἰσιών, μᾶλλον αἰσθάνεται. — 13. *Διὰ τί ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον ἢ τῇ σκιᾷ τὰ θερμὰ ψύχεται;* Πότερον ὅτι τὸ θερμὸν τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ πλείονος φθείρεται; Ἢ ὅτι ἐν μὲν τῇ σκιᾷ τὸ ψυχρὸν περιεστηκὸς θλίβει τὸ ἐνὸν θερμόν, καὶ οὐκ ἐᾷ ἐπεξιέναι; ὥσπερ καὶ τοῖς θνήσκουσι ποιεῖ τὸ ψυχρὸν προςχεόμενον· ἐγκατακλείει γὰρ τὸ θερμὸν καὶ κωλύει ἐξιέναι· καὶ ὅλως τοῦ χειμῶνος ἅπασι συμβαίνει τὰ ἔσωθεν θερμότερα· ἐν δὲ τῷ ἡλίῳ οὐδενὸς ἀντιφράττοντος, φέρεται, καὶ θᾶττον ἀπολείπει. — 14. *Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερμαινόμενον ὕδωρ ὥστε λούεσθαι, οὐκ ἔστιν ὑγιεινότερον;* Πότερον ὅτι διὰ τὸ ψύχεσθαι· καὶ ἔτι ἐπεὶ τὸ σωμάτιον φρίττειν ποιεῖ; ἢ ποιεῖ μὲν καὶ τοῦτο, ἀλλὰ κἂν πολλάκις λούηταί τις, νοσερόν ἐστι; τὸ μὲν γὰρ θερμόν, ὅλως πεπτικόν ἐστι καὶ ξηραντικόν· τὸ δὲ ψυχρόν, σταλτικόν. Ὥστε ἄμφω ποιεῖ τι ἀγαθόν. Διὸ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ ψυχρὸν λουομένοις, καὶ τὸ θερμὸν τὸ ὑπὸ τοῦ πυρός, χρήσιμον· τὸ δὲ ὑπὸ ἡλίου, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς θερμότητος, οὐδέτερον τούτων ποιεῖ, ἀλλὰ ὑγραίνει ὥσπερ τὸ τῆς σελήνης φῶς. — 15. *Διὰ τί τὸ ἐν τῷ ἡλίῳ θερμανθὲν ὕδωρ, οὐκ ἀγαθόν;* Ἢ ὅτι τὰ ψυχόμενα ῥιγοῦν ποιεῖ; — 16. *Διὰ τί τὰ ἐν Μαγνησίᾳ καὶ τὰ ἐν Ἀταρνεῖ θερμά, πότιμά ἐστιν;* Ἢ διότι ἐμβάλλει ὕδωρ πλέον ἀποῤῥέοντι τῷ θερμῷ· οὗ ἡ μὲν ἁλμυρότης, ἀφανίζεται· ἡ δὲ θερμότης, διαμένει; — 17. *Διὰ τί ἐν Μαγνησίᾳ τὰ θερμὰ τοῦ μὲν θερμὰ εἶναι ἐπαύσατο, ἁλμυρὸν δὲ ἦν τὸ ὕδωρ;* Ἢ πλεῖον ἐπεχύθη ἅμα ψυχρὸν ἐπὶ τὰς πηγὰς ἀλλότριον, καὶ ἐναπέσβεσε τὴν θερμότητα· ἡ δὲ γῆ, ἁλμυρὰ μὲν ἦν, θερμὴ δὲ οὔ, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος τοῦ ἐμβάλλοντος; Ὅμοιον οὖν συνέβη τῷ διὰ τῆς τέφρας ὕδατι ἠθουμένῳ. Καὶ γὰρ τοῦτο διὰ θέρμης ἠθούμενον, ἐκείνην μὲν καταψύχει, καὶ αὐτὸ ψυχρὸν γίνεται, ἁλμυρόν τε καὶ πικρὸν διὰ τὴν τέφραν ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ προσιὸν ἠλλοτριωμένον ἐστί, δι' ἄλλην αἰτίαν ἐκράτησεν ἡ θερμότης ἐνοῦσα ἐν τῇ γῇ τῆς ψυχρότητος τοῦ ὕδατος δι' ὀλιγότητα, καὶ ἐγένετο πάλιν θερμά. — 18. *Διὰ τί τὰ ὅλα τῶν θερμῶν ὑδάτων, ἁλμυρά;* Ἢ διότι τὰ πολλὰ διὰ γῆς διηθεῖται στυπτηριώδους, (δηλοῖ δὲ ἡ ὀσμὴ αὐτῶν) κεκαυμένης δέ; ἡ δὲ τέφρα πάντων ἁλμυρά, καὶ θείου ὄζει. Δι' ὃ καὶ συγκαίει οὕτως ὥσπερ ὁ κεραυνός. Πολλὰ οὖν θερμά ἐστιν ἀπὸ ἐπισημάνσεως κεραυνῶν. — 19. *Διὰ τί τὰ θερμὰ λουτρά, ἱερά;* Ἢ ὅτι ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων γίνονται, θείου καὶ κεραυνοῦ;

SECTIO XXV.

Ὅσα περὶ τὸν ἀέρα φυσικὰ προβλήματα.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἀσκοῖς τοῖς πεφυσημένοις, ἐναπολαμβανόμενα τὰ μέλη πόνον παρέχει; Πότερον διὰ τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος; ὥσπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς ἔξωθεν πιέζουσι τὸν ἀσκὸν ἐνδίδωσιν ὁ ἀήρ, ἀλλ' ἀπωθεῖ, οὕτω καὶ τὰ ἐντὸς ἐναπολαμβανόμενα θλίβει ὁ ἀήρ. Ἢ διότι βίᾳ κατέχεται καὶ πεπίληται; ἔξω οὖν πάντῃ ὁρμῶν κατὰ φύσιν, προσαπερείδεται πρὸς τὸ ἐντὸς ἀπειλημμένον σῶμα. — 2. *Διὰ τί [ἐν] τοῖς ἕλεσι τοῖς παρὰ τοὺς ποταμοὺς γίνονται οἱ καλούμενοι βούμυκοι· οὓς μυθολογοῦσι ταύρους ἱεροὺς εἶναι τοῦ θεοῦ;* ἔστι δὲ τὸ γινόμενον ψόφος ὅμοιος φωνῇ ταύρου· ὥστε αἱ βόες οὕτω διατίθενται ἀκούουσαι, ὥσπερ ταύρου μυκωμένου. Ἢ ὅτι, ὅσοι ποταμοὶ λιμνάζουσιν εἰς ἕλη, ἢ ὅσα ἕλη λιμνάζονται, ἢ ὑπὸ θαλάττης ἀντικρούον-

ται, ἢ τὸ πνεῦμα ἀφιᾶσιν ἀθροώτερον,
τοις γίνεται τοῦτο; αἴτιον δέ, ὅτι αἱ κο
γίνονται. Οὕτως οὖν κλυζόμενον τὸ
ἐνεῖναι ῥεῦμα ἐν τῇ τοιαύτῃ λιμνασίᾳ,
ἀέρα διὰ στενοῦ εἰς εὐρυτέραν κοιλίαν·
ἀμφορέα κενὸν κατὰ τὸ στόμιον ποιεῖ
ματι ὅμοιον γίνεται. Καὶ γὰρ ἡ μυκ
γίνεται τὸ σχῆμα τοῖς βουσί. Πολλὰς δ
φωνὰς ποιοῦσι τὰ σχήματα τῶν κοιλ
ὄντα· ἐπεὶ καὶ ἀμφορέως τὸν πύνδακα
διὰ τοῦ πυθμένος τρίβῃ ἕλκων ἔσω κα
διὰ τοῦ καταδήματος, ψόφον ποιεῖ,
θηρία, ὅταν οἱ ὀπωροφύλακες κατασκ
— 3. *Διὰ τί ὁ ἀὴρ οὐχ ὑγρός, ἁπτόμ*
τος; τῶν γὰρ ἄλλων οὐθὲν ὅ, τι οὐχ
ται. Ἢ διότι τὸ ἔσχατον αὐτῶν ἅμα,
ἑκατέρου οὐχ ἕτερον; Τὰ μὲν οὖν ἄλλ
δὲ ἀήρ, οὐ ῥέπει κατωτέρω τοῦ ἐσχ
μὲν [οὖν,] ὅτι οὐθὲν μεταξύ· οὐ βρέχ
ἄνωθεν τοῦ ὕδατος. — 4. *Διὰ τί μέ*
μεσημβρίας μάλιστα εὐδία γίνεται;
μία, ἐστὶν ἀέρος στάσις; ἕστηκε δὲ
κρατῇ ἢ κρατῆται· μαχόμενος δέ, κι
μὲν οὖν μάλιστα μέσων νυκτῶν, κρα
βρίας. Τοτὲ μὲν γὰρ ὁ ἥλιος πόῤῥ
ἐγγυτάτω γίνεται. Ἔτι ἄρχεται τὰ
ἕω, ἢ περὶ δυσμάς. Λήγει δὲ τὸ
κρατηθῇ· τὸ δὲ ἀπὸ δυσμῶν, ὅταν π
Συμβαίνει οὖν, τὰ μέν, μεσημβρίας
μέσων νυκτῶν. — 5. (Cf. 15. et 8, 17.
σκούσης ἕω, καὶ ἤδη πρωΐ, μᾶλλον ἐ
νυκτός, ἐγγυτέρω ὄντος τοῦ ἡλίου ἡμ
ἡμέραν δρόσος καὶ πάχνη πίπτει; τ
χρά. Ὥσπερ οὖν ῥανθέντος τοῦ πα
ψυχρῷ, γίνεται κατάψυξις. — 6. *Διὰ τ*
ψύχῃ μάλιστα καὶ πνίγῃ; Ἢ διὰ τὴν
ρος; τοῦ μὲν [γὰρ] χειμῶνος, οὐ δύνα
σθαι. Τοῦ δὲ θέρους, ὅταν θερμανθῇ
χύτητα. Ἡ δὲ αὐτὴ αἰτία, καὶ διότι τὰ
μῶνος, ψυχρά· τοῦ δὲ θέρους, θερμά
ἡλίου φοράν; τοῦ μὲν γὰρ χειμῶνος
τοῦ δὲ θέρους, ἐγγύς. — 7. *Διὰ τί*
μᾶλλον, ἢ μεθ' ἡμέραν; Ἢ καὶ το
τῆς ταραχῆς ὁ ἥλιος αἴτιος; ταῦτα
νος γενομένης, συμβαίνει γίνεσθαι.
θερμόν. Ὅταν οὖν τοῦτο μὴ παρῇ
καὶ αἰρομένου τοῦ ἡλίου μᾶλλον
καὶ τό,

Μήποτ' ἀπ' ἠπείρου — —

(Cf. 26, 58.) τουτ' ἐστίν· ὅτι οὐ πλε
ἥκιστα ἄν τι μένοι καὶ συσταίη, μὴ
κρατοῦντος τοῦ συνισταμένου. Τοῦ
ἡ θάλασσα τοιοῦτον· τοῦ δὲ θέρους
τί, ὅταν διαχυθῇ τὸ ὑγρὸν εἰς ἀσκ
ὑγρὸν δέχεται ὁ πίθος μετὰ τῶν ἀσκ
προσλαμβάνει; Ἢ ὅτι ἐν τῷ ὑγρῷ
οὗτος οὖν ὅταν μὴ ἐν τῷ πίθῳ ἐνῇ,
νεσθαι, διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πίθο
μείζονος, χαλεπώτερον ἐκθλίψαι ὁ
καὶ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν σπ
μερίζηται εἰς μικρά, ἐκθλίβεται ἐκ
τοῦ ἐνόντος. Ὥσθ' ἡ τοῦ ἀέρος χώρα
καὶ τοὺς ἀσκούς, καὶ ἔτι ἄλλο ὑγρὸν δ

λον ἐπὶ τοῦ οἴνου τοῦτο γίνεται, ὅτι πλείων ὁ ἀὴρ τῷ οἴνῳ ἔνεστιν, ἢ ἐν τῷ ὕδατι. Ὅμοιον δὲ τοῦ- καὶ τὸ ταὐτὸ ἀγγεῖον τήν τε κονίαν καὶ τὸ ὕδωρ εῖν ἅμα, ὅσον ἑκάτερον χωρὶς ἐγχεόμενον. Ἔοικε πολλὰ εἶναι τὰ διάκενα τῆς τέφρας. Ἅτε οὖν τότερον τὸ ὕδωρ, διαδύνει μᾶλλον καὶ συσσάττει ὥστε πυκνοῦσθαι· καὶ διὰ τὸ παρ' ἕκαστον τῶν ῶν εἶναι τὴν σάξιν· (μᾶλλον γὰρ σάττεται κατὰ ρὸν σαττόμενον ἅπαν, ἢ ἀθρόον) τούτου δὲ γινο- ου, ὑποκαταβαίνειν τὴν κονίαν· ἅμα δὲ καὶ ἡ τέ- εἰς αὑτὴν δέχεται τὸ ὑγρόν, διὰ τὸ ἔχειν κοιλίας. δὲ βαλλομένη τέφρα εἰς τὸ ὕδωρ, θερμὴ οὖσα, τέ- αὐτὸ καὶ ἐξαεροῖ. Καὶ πρότερον δὲ ὕδατος ἐγ- έντος καὶ ὕστερον κονίας ἐμπιπτούσης, τὸ αὐτὸ ται. Ὥστε καὶ τὸ ὕδωρ ἔχοι ἂν κοιλίας καὶ διά- αὐτὸ ἐν αὑτῷ. Ἢ οὐ τὸ ὕδωρ τὸ δεχόμενον τὴν ίαν, ἀλλ' ἡ κονία τὸ ὕδωρ; τὸ γὰρ λεπτομερέστε- εἰκὸς εἶναι τὸ εἰσιόν. Ἔτι καὶ ἐκ τῆς πείρας δῆ- Ὅταν γὰρ ἐπιπάττηται ἡ τέφρα, καθ' ὃν ἂν τό- ἐπιπάττηται, εἰς τοῦτον συῤῥεῖ τὸ ἄλλο ὕδωρ. δὲ τὸ ἐναντίον, εἴπερ ἦν τὸ ὕδωρ δεχόμενον. Ἢ συμβαίνει τοῦτο, ἐὰν πρότερον ἐγχυθῇ τὸ ὕδωρ, σφόδρα διαμεστώσῃ· ἀλλ' ἐὰν ὁτιοῦν ἐπιβληθῇ, ρχεῖται· ἐὰν δ' ἅπαξ ὑπερχυθῇ καὶ ἐπιπέσῃ ἡ τέ- , ἤδη συμβαίνει. Ἡ γὰρ τέφρα ἦν δεχομένη. ὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὅτι οἱ βόθυνοι τὴν ἐκβληθεῖσαν ὐτῶν γῆν οὐ δέχονται. Ἔοικε γὰρ δὴ ἀήρ τις καταλαμβάνων τὸν τόπον· καὶ διὰ τοῦτο μὴ δέχε- αι. — 9. (Cf. 11, 49 et 58.) Διὰ τί ὁ ἀήρ, παχύτε- ὢν τοῦ φωτός, διέρχεται διὰ τῶν στερεῶν; Ἢ διότι μὲν φῶς κατ' εὐθεῖαν φέρεται μόνον· δι' ὃ καὶ διὰ ἀραιῶν οὐ διορᾷ ἡ ὄψις, οἷον κισσήριδος; ἐπαλ- ττουσι γὰρ οἱ πόροι· ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ ὑάλῳ. Ὁ δὲ ρ οὐ κωλύεται διὰ τὸ μὴ εὐθυπορεῖν οὐ διέρχεται. 10. Διὰ τί ὁ ἀὴρ ψυχρὸς μὲν γίνεται, διὰ τὸ ἅπτε- αι τοῦ ὕδατος· δίυγρος δὲ οὔ, κἂν σφόδρα τις φυσᾷ τὸ ὕδωρ ὥστε κυμαίνειν; ὅτι δὲ ψυχρός, δηλοῖ με- στάμενος. Ψύχει γὰρ ἀπὸ τῶν ὑδάτων. Ἢ ὅτι ψυ- ὸς μὲν πέφυκεν εἶναι καὶ θερμός· ὥστε μεταβάλλει ἁφῇ οὗ ἂν τινος ἅπτηται· ὑγρὸς δὲ οὐκ ἔτι, διὰ τὸ υφότερος εἶναι· καὶ οὐδέ ποτε εἰς τὸ βάθος τοῦ ατος ἔρχεται, ἀλλὰ ἀεὶ τοῦ ἐπιπέδου ἅπτεται κἂν ᾄζηται κάτω· καὶ τὸ ὕδωρ ἔτι κατωτέρω φέρεται· τε μήποτε εἰς βάθος ἰέναι. — 11. Διὰ τί ὁ ἐκ ν πομφολύγων καὶ κάτωθεν ἀνιών, οὐ διερὸς έρχεται; Ἢ διότι οὐκ ἐπιμένει τὸ ὑγρόν, ἀλλ' ὀλι- θαίνει τὸ ὕδωρ; τὸ δ' ἐπὶ τῇ πομφόλυγι, καὶ ἔλαττόν τιν ἢ ὥστε διεροῦν. — 12. Διὰ τί ὁ ἀὴρ οὐκ ἀνα- ίμπλησι, τὸ δὲ ὕδωρ; καὶ εἰς τὸν ἀέρα γὰρ μετατι- έμενον, διερόν. Ἢ ὅτι ὥσπερ οὐδὲ ὁ λίθος; οὐ γὰρ ἄν ἐστιν ἀναπληστικόν· ἀλλὰ τὸ γλίσχρον ἢ ὑγρόν. — 13. [Διὰ τί οἱ ἀσκοὶ φυσηθέντες ἐπιπολάζουσιν;] Ἢ ὅτι ὁ ἀὴρ ἄνω φέρεται; [ὁ γὰρ ἀσκός, ὅταν μὲν ενὸς ᾖ, κάτω φέρεται·] ὅταν δὲ φυσηθῇ, ἄνω ἐπιμέ- ει, διὰ τὸ τοῦτον ἀναφέρειν. Εἰ δὲ ὁ ἀὴρ ἀνακουφίζει καὶ κωλύει κάτω φέρεσθαι, διὰ τί βαρύτεροι γίνονται φυσηθέντες; καὶ πῶς, ὅτε μὲν βαρύτερός ἐστιν, ἐπιμένει· κουφότερος δὲ γενόμενος, καταφέρεται; — 14. Διὰ τί ὁ ἀὴρ οὐκ ἄνω φέρεται; εἰ γὰρ τὰ πνεύματα τούτου κινουμένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ γίνεται, πέφυκε δὲ τὸ πῦρ ἄνω φέρεσθαι, καὶ τὸ πνεῦμα εἰς τὸ ἄνω ἐβάδιζεν· εἴπερ τό [τε] κινοῦν εἰς τὸ ἄνω θεῖ, καὶ τὸ κινούμενον οὕτω πέφυκε φέρεσθαι· νῦν δὲ φαίνεται λοξὴν τὴν φορὰν ποιούμενος. — 15. (Cf. 5.) Διὰ τί τὸ ἀφ' ἕω ψυχρότερον, ἢ τὸ ἀφ' ἑσπέρας; Ἢ ὅτι τὸ μέν, ἐγγύτερον μέσων νυκτῶν· τὸ δέ, μεσημβρίας; ἔστι δὲ ἡ μεσημβρία θερμότατον, διὰ τὸ εἶναι ἐγγύτατον ἡλίου· αἱ δὲ μέσαι νύκτες, ψυχρότεραι, διὰ τὸ ἐναντίον. — 16. Διὰ τί αἱ νύκτες τῶν ἡμερῶν ἐν ταῖς ἀλέαις πνιγηρότεραι; Ἢ διὰ τὴν ἄπνοιαν; οἱ γὰρ ἐτησίαι καὶ πρόδρομοι, τὰς νύκτας ἧττον πνέουσιν. — 17. (Cf. 22, 4.) Διὰ τί τὰ ἐν τοῖς ἀσκοῖς ἄσηπτα φυσηθεῖσι, καὶ ἐν τοῖς περιπωματιζομένοις; Ἢ διότι σήπεται μὲν κινούμενα; ἅπαντα δὲ τὰ πλήρη, ἀκίνητα· ταῦτα δὲ πλήρη. — 18. Διὰ τί τῆς αἰθρίας μᾶλλον ψῦχος γίνεται, ἢ ἐπινεφέλων ὄντων· τὰ δὲ ἄστρα καὶ οὐρανός, θερμός; Ἢ ὅτι οὐθὲν ἀποστέγει ἐν τῇ αἰθρίᾳ τὴν ἀτμίδα, ἀλλὰ διαχεῖται· ἐν δὲ τοῖς ἐπινεφέλοις ἀποστέγεται; καὶ βορείων γε ἢ νοτίων διὰ τὸ αὐτό. Ὁ μὲν γὰρ νότος, ἄγει τὸ τοιοῦτον· ὁ δέ, ἀπωθεῖ. Καὶ ἀτμίζειν δὲ φαίνεται βορείοις μᾶλλον ἢ νοτίοις, καὶ χειμῶνος ἢ θέρους. Ἢ παρὰ τὸ ἀνόμοιον; ἢ ὅτι θερμοῦ ψυχομένου ἐστὶν ἡ ἀτμίς; — 19. Διὰ τί ἀὴρ ὁ ἐλάττων, θερμότερος τοῦ πλείονος; αἱ γὰρ στενοχωρίαι ἀλεεινότεραι. Ἢ διότι κινεῖται μᾶλλον ὁ πολύς· ἡ δὲ κίνησις ποιεῖ ψυχρόν; σημεῖον δὲ τούτου, ὅτι κινούμενα ψύχεται τὰ θερμά. — 20. Διὰ τί ὕδωρ μὲν καὶ γῆ σήπεται, ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ οὐ σήπεται; Ἢ ὅτι θερμότατον γίνεται τὸ σηπόμενον ἅπαν· πυρὸς δὲ οὐθὲν θερμότερον; ἢ ὅτι ψυχθῆναι δεῖ πρότερον; τὸ δὲ πῦρ, ἀεὶ θερμόν· ὁ δὲ ἀήρ, πυρὸς πλήρης. Σήπεται δὲ οὐθὲν θερμόν, ἀλλὰ ψυχθὲν γῆ δὲ καὶ ὕδωρ [καὶ ἀήρ] καὶ θερμὰ καὶ ψυχρὰ γίνεται. — 21. Διὰ τί τὰ ἐπινέφελα, ἀλεεινότερα τῶν αἰθρίων; Πότερον ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον, ὅτι τὰ ἄστρα ψυχρά; ἢ λίαν τοῦτό γε ἄτοπον· ἀλλὰ διότι ἀτμίζει; ἐπισημαντέον δέ, ὅτι ἐν νηνεμίᾳ ἡ δρόσος καὶ ἡ πάχνη γίνεται. Ὅταν μὲν οὖν αἰθρία ᾖ, διαπνεῖ τὸ θερμόν, ὑφ' οὗ ἀνάγεται τὸ ὑγρόν· ὥστε ψυχρὸς ὁ ἀήρ. Δι' ὃ καὶ δροσίζει ἀφιέμενον τὸ ὑγρὸν ἀπὸ τοῦ θερμοῦ. Ὅταν δὲ ἐπινέφελον ᾖ, ἀποστέγεται. Δι' ὃ οὐ γίνεται δρόσος οὐδὲ πάχνη ὄντων ἐπινεφέλων. Περὶ οὖν τὴν γῆν ὑπομένον τὸ θερμόν, ποιεῖ τὴν ἀλέαν. — 22. Διὰ τί ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τῶν οἴκων ὁ ἀὴρ διευριπίζει, καὶ μάλιστα ταῖς εὐδίαις; Ἢ διότι ὁ ἀὴρ πολύκενός τίς ἐστι τὴν σύγκρισιν. Ὅταν οὖν ἄρξηται εἴσω ῥεῖν, συγχωρεῖ ὁ ἐν τῷ οἰκήματι ἀὴρ καὶ συστέλλεται. Τούτου δὲ συμπίπτοντος τῷ χρόνῳ, πολυκενώτερος γίνεται ὁ ἔξωθεν, καὶ χώραν πολλὴν ἴσχει. Εἰς ταύτην οὖν τὴν χώραν πίπτει ὁ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀήρ, ὢν πλησίον· καὶ φέρεται εἰς ταύτην τὴν χώραν, διὰ τὸ κρέμασθαι, καὶ τὴν τοῦ κενοῦ φύσιν μὴ δύνασθαι ἀντιστηρίζειν. Κατὰ πολλὰ δὲ αὐτοῦ μέρη τούτου συμβαίνοντος, ἕπεται αὐτῷ ὁ πλησίον διὰ τὴν πρόωσιν· εἶτα πολλοῦ ἔξω φερομένου, ὁ μὲν εἴσω τόπος, πολύκενος γίνεται· ὁ δὲ ἔξω, πυκνότερος· καὶ πάλιν ἔξωθεν εἴσω φέρεται. Καὶ ταῦτα ἀλλάσσονται.

SECTIO XXVI.

Ὅσα περὶ τοὺς ἀνέμους.

Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ' ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; [Ἢ ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ;] Ἢ ὅτι ἀφ' ὑψηλοτέρων τόπων πνεῖ; ἔστι γὰρ τὰ πρὸς ἕω, ὑψηλότερα τῶν πρὸς ἑσπέραν· σημεῖον δέ, τὸ τῆς πρὸς ἑσπέραν θαλάττης μέγεθος καὶ βάθος. Πνέων δὲ ἄνωθεν, εἰς τοὐναντίον γραμμὴν ποιεῖ τῇ φορᾷ τὰ κοῖλα πρὸς τὴν γῆν ἔχουσαν. Προσπίπτων δὲ (ὡς

εἴρηται) τοῖς πρὸς ἑσπέραν τῆς γῆς τόποις, καὶ συστέλλων τὰ νέφη, διὰ τὸ τῆς γραμμῆς σχῆμα, τῇ ἐκεῖθεν ἀνακλάσει, ἐπ' αὐτὸν ὠθεῖ αὐτά. Ποιεῖ δὲ μόνος τοῦτο τῶν λοιπῶν, τῷ τοὺς μὲν, ὑψηλοτέρους, τοὺς δ' ἐναντίους εἶναι τόπους· πρὸς οὓς ἐκ τοῦ κάτωθεν, ἢ ἐπ' εὐθείας, τὴν φορὰν γίνεσθαι συμβαίνει, τὰ κυρτὰ πρὸς τὴν γῆν ἐχούσης· ὥστε ἀνάκλασιν μὴ γίνεσθαι τοῦ πνεύματος, τῷ μὴ πρὸς τὴν γῆν [ἐχούσης ἀέρα] ἔχειν τὴν τελευτὴν τῆς φορᾶς, ἐν ᾧ οὐδὲ νέφη ἐστὶ πρὸς τὴν γῆν· τοῖς δὲ ἧττον κοίλοις καὶ τῷ ἀπηλιώτῃ, τῷ μὴ εἶναι ὑγρόν· ὥστε οὐ συνιστὰς, ἧττον καταφανής ἐστιν αὐτοῦ ποιῶν τοῦτο ὃ ποιεῖ. — 2. *Διὰ τί βορέαι μὲν, ἐτήσιοι γίνονται· νότοι δὲ, οὔ;* Ἢ γίνονται μὲν καὶ νότοι, ἀλλ' οὐ συνεχεῖς· ὅτι πόῤῥω ἡμῶν ἡ ἀρχὴ τοῦ νότου ἐστὶν, ὑπὸ δὲ τῷ βορέᾳ οἰκοῦμεν; Ἢ ὅτι οἱ μὲν ἐτησίαι βορέαι καθεστηκότος τοῦ ἀέρος πνέουσι· (θέρους γὰρ πνέουσιν) οἱ δὲ νότοι, ἦρος, ὅθ' ἧττον ἕστηκε τὰ περὶ τὸν ἀέρα; Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ μὲν νότος, ὑγρός. Τῷ δὲ ὑγρῷ, ὁ ἄνω τόπος ἀλλότριός ἐστι. Διὸ ταχὺ διαλύεται τὰ ἐν αὐτῷ συνιστάμενα ὑγρά. Καὶ τὰ ὑγρὰ, πλανητικά ἐστιν. Ὥστε οὐ μένων ἐν ταὐτῷ τόπῳ, συμμεθίστησι καὶ τὴν τοῦ ἀέρος κίνησιν. Κινουμένου δὲ μὴ ἐν ταὐτῷ, πνεύματα ἄλλα συμβαίνει γίνεσθαι. Ἔστι γὰρ πνεῦμα, ἀέρος κίνησις. — 3. *Διὰ τί νότος πνεῖ μετὰ πάχνην;* Ἢ διότι ἡ μὲν πάχνη γίνεται πέψεως γινομένης· μετὰ δὲ τὴν πέψιν καὶ τὴν ἀποκάθαρσιν, ἡ μεταβολὴ εἰς τοὐναντίον γίνεται; ἐναντίον δὲ τῷ βοῤῥᾷ νότος ἐστί. Διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ μετὰ τὴν χιόνα πνεῖ νότος. Ὅλως δὲ ἡ χιὼν καὶ ἡ χάλαζα καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη ἀποκάθαρσις, πέψεως σημεῖόν ἐστι. Διὸ καὶ μετὰ ὑετὸν καὶ τὰς τοιαύτας χειμασίας, πίπτει τὰ πνεύματα. — 4. *Διὰ τί αἱ τροπαὶ πνέουσιν;* Ἢ διὰ τὸ αὐτὸ [δι'] ὃ καὶ οἱ εὔριποι ῥέουσι; μέχρι γὰρ τοῦ ῥεῖν, [καὶ] ἡ θάλαττα φέρεται καὶ ὁ ἀήρ. Εἶθ' ὅταν ἀντιπέσῃ καὶ μηκέτι δύνηται τὰ ἀπόγεια προάγειν, διὰ τὸ μὴ ἰσχυρὰν ἔχειν τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως καὶ φορᾶς, πάλιν ἀνταποδίδωσι. — 5. *Διὰ τί αἱ τροπαὶ ἐκ τῆς θαλάττης εἰσίν;* Ἢ ὅτι ἡ θάλαττα πλησίον; Ἢ ὅτι ἐναντίον ἐστὶ τῇ ἀπογείᾳ ἡ τροπαία; καὶ ἔστιν ἡ τροπαία, οἷον ἀναστροφὴ ἀπογείας· ἡ δὲ ἀπογεία, τὸ ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὴν θάλατταν πνεῦμα γινόμενον· ἡ δὲ τροπαία, ἡ τούτου παλίῤῥοια. Ὥστε ἀνάγκη ἐκ θαλάττης εἶναι. Ἢ ἡ θάλαττά ἐστι, διὰ τὸ εἰς τὴν θάλατταν ἀθροισθῆναι τὸν ῥυέντα ἀέρα; τοῦ δὲ μὴ εἰς τὴν γῆν τοῦτο συνίστασθαι, καὶ τοῦ ἀνακάμπτειν ἀπιὸν, αἴτιον, ὅτι ἡ θάλαττα ἐν κοίλῳ ἐστίν· ὁ δὲ ἀὴρ, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, ῥεῖ ἀεὶ εἰς τὸ κοιλότατον. — 6. *Διὰ τί οἱ ἐκνεφίαι ὕδατος γενομένου θᾶττον παύονται.* Ἢ ὅτι αἱ κοιλίαι συμπίπτουσι τοῦ νέφους, ὕδατος γενομένου· ἐν αἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ πνεύματος συνίσταται; — 7. *Διὰ τί οὐχ οἱ αὐτοὶ ἄνεμοι πανταχοῦ ὑέτιοί εἰσιν;* Ἢ ὅτι οὐχ οἱ αὐτοὶ πανταχοῦ πρὸς ὄρη ἀντιπνέουσιν, ἀλλ' ἕτεροι κεῖνται πρὸς ἕτερα ὄρη; οἷον γὰρ πρὸς ἀνάντη μόλις ῥεόντων, ἐνταῦθα ὑφίσταται μᾶλλον τὰ νέφη, οὗ ἀδυνατεῖ ἔτι προωθεῖν αὐτὰ ἄνεμος. Ὑφιστάμενα δὲ καὶ πιεζόμενα, ῥήγνυται. — 8. *Διὰ τί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις εὐδιεινὸν σημεῖον· αἱ δὲ τεταραγμέναι, χειμερινόν;* Ἢ ὅτι χειμὼν γίνεται, συνισταμένου καὶ πυκνουμένου τοῦ ἀέρος; ὅταν μὲν οὖν κρατῇ ὁ ἥλιος, διακρίνει καὶ αἰθριάζει αὐτόν· ὅταν δὲ κρατῆται, ἐπινεφῆ ποιεῖ. Ἐὰν μὲν οὖν ἰσχυρὰ ᾖ ἡ σύστασις, εὐθὺς ἡμέρας γί-

νεται χειμών· ἐὰν δὲ ἀσθενεστέρα, μὴ πα[...]
κρατουμένη, τὸ συνιστάμενον ἐξωθεῖται π[...]
σεις· ἐνταῦθα δὲ μένει, διὰ τὸ παχύτατο[...]
περὶ τὴν γῆν ἀέρα τοῦ χειμῶνος. Ταχὺ [...]
ται καὶ ὁ ἄλλος, διὰ τὸ ἔχειν ἀρχὴν καὶ [...]
δέξεται καὶ ἀθροίσει τὸ προσιὸν [καθάπ[...]
Ὥσπερ γὰρ ἐν τροπῇ, ἑνὸς ἀντιστάντος, [...]
μένουσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Δι[...]
ἐξαίφνης ἐνίοτε γίνεται καὶ ἐπινέφελα. [...]
δύσεις τεταραγμέναι ὦσι, σημεῖόν ἐστιν [...]
οὐ κεκράτηκεν ὁ ἥλιος τῆς συστάσεως, π[...]
ἐναντιούμενος αὐτῇ. Ὥστε εἰκότως ἐσ[...]
πλέον. Καὶ ἧττον δέ ἐστι φοβερὸν, ὅτα[...]
σαντος, ἢ ὅταν ἐξ εὐδίας τοῦτο συμβῇ. [...]
γὰρ, ἔοικεν ὥσπερ ὑπόλειμμά τι εἶναι[...]
ἀρχὴ συστάσεως. — 9. (Cf. 14.) *Διὰ τί*[...]
Οὔ ποτε νυκτερινὸς βορέας τρίτον[...]
Ἢ διότι ἀσθενῆ τὰ πνεύματα τὰ ἀπὸ τῆς [...]
νυκτερινά; σημεῖον γὰρ, ὅτι οὐ πολὺς ὁ[...]
τὸ τηνικαῦτα πνεῦσαι, ὅτε ὀλίγη θερμό[...]
ἡ δὲ ὀλίγη, ὀλίγον ἐκίνει ἀέρα. Τελευ[...]
πάντα, καὶ τὰ ἐλάχιστα ἐν τῇ πρώτῃ τρ[...]
τοῦτο τὸ πνεῦμα. — 10. (Cf. 15.) *Δι*[...]
πυκνότερον πνεῖ ἢ ὁ νότος; Ἢ ὅτι ὁ μὲ[...]
νιῶν τῇ οἰκουμένῃ, οὐ λανθάνει ὀλιγοχρό[...]
γὰρ πνεῖ καὶ πάρεστιν) ὁ δὲ νότος, ο[...]
διὰ τὸ πόῤῥωθεν πνεῖν. — 11. *Διὰ τί*[...]
μετὰ χειμερινὰς νύκτας πνεῖ, ἢ μεθ' ἡ[...]
καὶ τῆς νυκτὸς ὁ ἥλιος ἐγγύς ἐστι τῇ π[...]
ρῳ, καὶ ἀλεεινότεραι αἱ νύκτες ἐκεῖ, ἢ π[...]
ἡμέραι; ὥστε πολὺς κινεῖται ὁ ἀὴρ, κα[...]
ἢ μεθ' ἡμέραν· ἀλλ' αἱ θερμότεραι ἡ[...]
μᾶλλον πνεῖν, ξηραίνουσαι τὰς ὑγρό[...]
(Cf. 34.) *Διὰ τί ἐπὶ Κυνὶ ὁ νότος πνεῖ, κα*[...]
τι ἄλλο γίνεται τεταγμένως; Ἢ διότι θ[...]
τοῦ ἡλίου οὐ πόῤῥω ὄντος· ὥστε πολ[...]
νεται; καὶ πολλοὶ δὲ ἔπνεον, εἰ μὴ δι[...]
Νῦν δὲ οὗτοι κωλύουσιν. [Ἢ ὅτι ἐπὶ[...]
μαίνει τοῖς ἄστροις δυομένοις ἢ ἐπιτ[...]
ἥκιστα δὲ ἐπὶ τούτῳ; δῆλον οὖν ὅτι π[...]
στα ἐπὶ τούτῳ, καὶ μετ' αὐτόν. Ἐπεὶ [...]
πνεύματα εἰκότως ἐπ' αὐτῷ τὰ θερμό[...]
ὁ δὲ νότος, θερμός ἐστιν. Ἐπεὶ δὲ εἰθ[...]
ἐκ τῶν ἐναντίων εἰς τὰ ἐναντία μεταβάλ[...]
δὲ οἱ πρόδρομοι πνέουσιν ὄντες βορέαι[...]
κύνα νότος πνεῖ. Ἐπειδὴ ἐπισημαίνε[...]
λουσι δὲ τοῖς ἄστροις· τὸ δὲ ἐπισημαίν[...]
βολὴν τοῦ ἀέρος ποιεῖν· μεταβάλλει δὲ[...]
ἐναντίους ἢ τοὺς ἐπὶ δεξιὰ ἀνέμους [...]
Ἐπεὶ δὲ βορέας εἰς τοὺς ἐπιδεξίους μετ[...]
αὐτῷ λοιπὸν εἰς νότον μεταβάλλειν. [...]
μετὰ τὰς χειμερινὰς τροπὰς πεντεκαι[...]
διὰ τὸ τὰς μὲν τροπὰς ἀρχήν τινα εἶνα[...]
κατ' αὐτὴν μάλιστα ἀέρα τὸν ἥλιον, εἶν[...]
ταῖς τροπαῖς πρὸς νότον. Καθάπερ [...]
ἀνατολῆς κινῶν, ἀπηλιώτας ἀνέμους [...]
καὶ τὰ ἀπὸ μεσημβρίας κινῶν, νότους [...]
εὐθὺ δὲ ἀπὸ τροπῶν ποιεῖ τοῦτο, διὰ [...]
ποιεῖσθαι τὰς μεταστάσεις τότε· ἀλλ' [...]
καιδεκάτῃ, διὰ τὸ τὸν χρόνον τοῦτον [...]
τῇ κατὰ τὴν μετάστασιν πρώτῃ φα[...]
γάρ ἐστι μέρος εὐσημότατον ὁ εἰρημένος [...]
Διὰ τί ἐπὶ Ὠρίωνι γίνονται αἰόλοι μάλ[...]

ἀκαιρίαι τῶν πνευμάτων; Ἢ ὅτι ἐν μεταβολῇ ἀεὶ
τα ἀοριστεῖ μάλιστα; ὁ δ' Ὠρίων ἀνατέλλει μὲν
ρχῇ ὀπώρας, δύνει δὲ χειμῶνος. Ὥστε διὰ τὸ
ω καθεστάναι μίαν ὥραν, ἀλλὰ τὴν μὲν γίνεσθαι,
δὲ παύεσθαι, διὰ ταῦτα ἀνάγκη καὶ τὰ πνεύματα
τάστατα εἶναι διὰ τὸ ἐπαμφοτερίζειν τὰ ἐξ ἑκατέ-
Καὶ χαλεπὸς δὲ λέγεται καὶ δύνων καὶ ἀνατέλ-
ὁ Ὠρίων, διὰ τὴν ἀοριστίαν τῆς ὥρας. Ἀνάγκη
ταραχώδη εἶναι καὶ ἀνώμαλον. — 14. (Cf. 9.)
τί ὁ νυκτερινὸς βορέας, τριταῖος λήγει; Πότερον
ἀπὸ μικρᾶς καὶ ἀσθενοῦς ἀρχῆς; ἡ τρίτη δὲ κρί-
ς. Ἢ ὅτι ἀθρόος ἡ ἔκχυσις, ὥσπερ τῶν ἐκνεφιῶν;
ία οὖν ἡ παῦλα. — 15. (Cf. 10.) Διὰ τί βορέαι
στοι πνέουσι τῶν ἀνέμων; Ἢ διὰ τὸ πρὸς τούτῳ
οἰκουμένην τῷ τόπῳ ὑποκεῖσθαι ὄντι ὑψηλῷ, καὶ
τροπῶν, καὶ πλήρει χιόνος, ἢ οὐδέποτε ἔνια ὄρη
εται; τὸ πολὺ οὖν, ὑγραινομένων τῶν πεπηγότων,
άκις πνεῦμα γίνεται. Τοῦτο δέ ἐστι βορέας, τὸ
ὸν ἀπὸ τῆς ἄρκτου τόπων πνεῦμα. — 16. Διὰ
νότοι πνέουσι μὲν [τοῦ] χειμῶνος καὶ ἔαρος ἀρ-
νου, καὶ μετοπώρου λήγοντος· εἰσὶ δὲ [καὶ] κυ-
ειδεῖς καὶ συνεστραμμένοι, καὶ τοῖς ἐν Λιβύῃ ὁμοίως
ροὶ, ὡς οἱ βορέαι ἐνταῦθα; Ἢ διότι πλησίον τοῦ
υ ὄντος, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὰ πνεύματα; ὁ δὲ
ς, τοῦ χειμῶνος πρὸς νότον φέρεται, καὶ τοῦ μὲν
ς ἀρχομένου, τοῦ δὲ μετοπώρου τελευτῶντος, ἤδη
αίνει· τὸ δὲ θέρος, πρὸς βορέαν φέρεται, ἐκείνους
πολείπει τοὺς τόπους· θερμὸς δέ ἐστι, διὰ τὸ μί-
θαι τὸ πνεῦμα τῷ κατὰ Λιβύην ἀέρι θερμῷ ὄντι·
διὰ τοῦτο μεγαλοκύμων νοτίζειν ποιεῖ τὸ θέρος,
πτων εἰς τὴν θάλατταν. — 17. Διὰ τί ὁ νότος
ώδης; Ἢ ὅτι ὑγρὰ καὶ θερμὰ ποιεῖ τὰ σώματα,
τα δὲ σήπεται μάλιστα; — 18. Διὰ τί οἱ ἐκ τῆς
άττης νότοι, ἀγαθοὶ φυτοῖς; ἐκ θαλάττης γὰρ
οῖς προσπίπτει. Καὶ τῆς Ἀττικῆς τῷ Θριασίῳ
ῳ αἴτιον, διότι ἀπεψυγμένος ἀφικνεῖται. Αἱ δ'
ίβαι γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος, θερμῆς μὲν, ἀλλο-
ς δέ. — 19. Διὰ τί ἄνεμος γίνεται πρὸ τῶν ἐκ-
εων ὡς τὰ πολλά· ἀκρόνυχον μὲν, πρὸ τῶν μεσο-
τίων ἐκλείψεων· μεσονύκτιον δὲ, πρὸ τῶν ἑώων; Ἢ
ι ἀμαυροῦται τὸ θερμὸν τὸ ἀπὸ τῆς σελήνης, διὰ
λησίον ἤδη φορὰν εἶναι, ἐν ᾧ γενομένῳ, ἔσται ἡ
ψις; ἀνιεμένου οὖν ᾧ κατείχετο ὁ ἀὴρ, καὶ ἠρέμει,
ν κινεῖται, καὶ γίνεται πνεῦμα τῆς ὀψιαίτερον
ίψεως ὀψιαίτερον. — 20. Διὰ τί ὁ νότος οὐκ
όμενος, ἀλλὰ λήγων, ὑέτιος; Πότερον ὅτι πόῤῥω-
συνάγει τὸν ἀέρα; γίνεται δὲ συνιστάντος τὸ
ῳ, συνίσταται δὲ ὕστερον ἢ ἄρχεται. Ἢ ὅτι ἀρ-
ένου θερμός ἐστιν ὁ ἀὴρ ἔτι, διὰ τὸ ἐκ τοῦ τοιού-
ἐληλυθέναι; ἐπιχρονιζόμενος δὲ ψυχθεὶς, συνί-
ται μᾶλλον εἰς ὕδωρ. — 21. Διὰ τί ὁ νότος, ὅταν
ἐλάττων ᾖ, αἴθριός ἐστιν· ὅταν δὲ μέγας, νεφώδης
χρονιώτερος; Πότερον, ὥσπερ τινὲς λέγουσι, διὰ
ἀρχήν; ἐὰν μὲν γὰρ ἀπ' ἐλάττονος, αἴθριος· ἐὰν
ἀπὸ πλείονος ὁρμήσῃ, νεφελώδης. Ἢ ὅτι ἐλάττων
όμενός ἐστιν· ὥστε οὐ πολὺν ἀέρα ὠθεῖ; ἐπὶ τέλει
εἴωθε γίνεσθαι μέγας. Δι' ὃ καὶ παροιμιάζονται,
Ἀρχομένου γε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο.
. 42.) — 22. Διὰ τί προΐεται τοῦ χειμῶνος ἀπὸ
ἕω τὰ πνεύματα· τοῦ θέρους δὲ, [καὶ] ἀφ' ἑσπέ-
ς; Ἢ ὅτι ὅταν μηκέτι κρατῇ ὁ ἥλιος, ἀφιέμενος ὁ
ρεῖ; δύνων τε οὖν ἐκλείπει νέφη, ἀφ' ὧν οἱ ζέφυ-
· καὶ ὅσον ἂν ἐπαγάγῃ ἐκείνοις τοῖς ἐν τῷ κάτω
ἡμισφαιρίῳ οἰκοῦσιν, ἑωθινὸν πνεῦμα γίνεται. Τἀ-
ναντία δὲ, ὅταν δύνῃ ἐν τῷ κάτω μέρει, ἐκείνοις τε ζε-
φύρους ποιήσει, καὶ ἐνταῦθα ἑωθινὸν πνεῦμα, ἀπὸ
τοῦ ἑπομένου ἀέρος αὐτῷ. Διὰ τοῦτο κἂν καταλάβῃ
ἄλλον ἄνεμον, μείζων γίνεται αἰρομένου, ὅτι προσέ-
θηκε. — 23. Διὰ τί οἱ κύνες τὰ ἴχνη ἥκιστα εὑρί-
σκουσι ζεφύρου πνέοντος; Ἢ διότι μάλιστα συγχεῖ,
διὰ τὸ συνεχέστατος εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ μάλιστα
ὑπὸ τὴν γῆν πνεῖν; — 24. Διὰ τί, ὅταν ἀστέρες διάτ-
τωσιν, ἀνέμου σημεῖον; Ἢ ὅτι ὑπὸ τοῦ πνεύματος
φέρονται, καὶ πρότερον ἐκεῖ γίνεται πνεῦμα, ἢ παρ'
ἡμῖν; διὸ καὶ, ἀφ' οὗ ἂν τόπου φέρωνται οἱ ἀστέρες,
ἐν τούτῳ καὶ τὸ πνεῦμα γίνεται. — 25. Διὰ τί μεγί-
στας νεφέλας τῶν ἀνέμων ὁ ζέφυρος ἄγει; Ἢ διότι
ἐκ πελάγους πνεῖ, καὶ κατὰ τὴν θάλατταν; Ἐκ πολλοῦ
οὖν καὶ συνάγει. — 26. Διὰ τί οἱ ἐπὶ τέλει ἄνεμοι
μέγιστοι; Ἢ ὅτι, ὅταν ἀθρόοι ἐκπνεύσωσιν, ὀλίγον
τὸ θερμόν; — 27. Διὰ τί, ἐὰν περὶ ἰσημερίαν λὶψ
πνεύσῃ, ὕδωρ γίνεται; Ἢ ὅτι καθ' ὃν [ἂν ᾖ] ὁ ἥλιος
τόπον τοῦ κόσμου, τὰ ἐντεῦθεν πνεύματα κινεῖ; δι'
ὃ καὶ ἡ τῶν πνευμάτων περίστασις κατὰ τὴν τοῦ
ἡλίου φορὰν γίνεται. Ἐπεὶ δ' ἡ ἰσημερία μεθόριόν
ἐστι χειμῶνος καὶ θέρους, ὅταν συμβῇ τὸν ἥλιον κατὰ
τὴν ἡμῖν φαινομένην ἰσημερίαν ὑπερβεβηκέναι, ἢ ἐκ-
λείπειν τοῦ ἀκριβοῦς ὅρου, καὶ εἶναι μᾶλλον ἐν τοῖς
χειμερίοις, συμβαίνει τοὺς ἐκ τούτου τοῦ μέρους ἀνέ-
μους πνεῖν, ὧν ἐστι πρῶτος λὶψ, ὢν ὑγρὸς φύσει.
Ὄντος δὲ τοῦ ἡλίου μᾶλλον ἐν τῷ χειμερίῳ μέρει τοῦ
κόσμου, καὶ κινοῦντος τὰ ἐν αὐτῷ πνεύματα, τὰ χει-
μῶνος ἔργα συμβαίνει γίνεσθαι. Τούτων δέ ἐστιν ὁ
ὄμβρος. Ἔτι δὲ ἐπειδὴ ἡ ἰσημερία ἐστὶ καθάπερ χει-
μὼν καὶ θέρος ἰσοκρατής· ἐὰν [οὖν] ὁποτερῳοῦν αὐ-
τῶν προστεθῇ τι, εὔσημον τὴν ῥοπὴν ποιεῖ, καθάπερ
ἐπὶ τῶν ἰσαζόντων ζυγῶν. Ἐπεὶ δὲ ὁ λὶψ, ἔκ τε τῆς
χειμερίου τάξεώς ἐστι, καὶ ὑγρὸς φύσει, προστεθεὶς
ἐν τῇ ἰσημερίᾳ, ῥοπὴν χειμῶνος ἐποίησε καὶ ὄμβρον.
Ὁ γὰρ ὄμβρος, χειμών ἐστιν οἰκειότατος τῷ [πνεύ-
σαντι] πνεύματι. — 28. Διὰ τί ὁ νότος καὶ ὁ εὖρος,
θερμότεροι ὄντες τῶν ἐναντίων, ὁ μὲν, τοῦ βορέου,
ὁ δὲ, τοῦ ζεφύρου, ὑδατωδέστεροί εἰσι; καίτοι διὰ
ψυχρότητα ὕδωρ ἐξ ἀέρος γίνεται. Οὐ γὰρ διὰ τὸ
ἀπωθεῖν τὸν βορέαν, ἐντεῦθεν γίνεται τὰ νέφη· ὁ γὰρ
ζέφυρος, καὶ ὁ εὖρος, ἀπάγουσιν ἄμφω· (ὁμοίως γὰρ
πλάγιοι) καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες, ὅθεν πνέουσι. Πό-
τερον ὅτι ἀντιπεριΐσταται τὸ ψυχρὸν εἴσω μᾶλλον,
ὅταν ᾖ ἔξω τὸ θερμὸν μᾶλλον; Ἢ ἔστι μέν τι, καὶ διὰ
τὸ ὅθεν πνέουσιν, αἰθρίους εἶναι; καὶ γὰρ εὖρος,
ἀπ' ἠοῦς ἐστιν· ἧδε δὲ ἡ χώρα, πρὸς ἑσπέραν κεῖται,
καὶ ζέφυρος. Ἀλλὰ καὶ διότι πρότερον θερμαινόμε-
νος ὁ ἀὴρ, ὥσπερ καὶ τὰ ὕδατα, τάχιστα καὶ μάλιστα
ψύχεται. Φέρεται οὖν ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ εὔρου ἀπ' ἀνα-
τολῆς ἀὴρ, θερμός· ὁ δὲ, ἀπὸ νότου, τοῦ ἀπὸ μεσημ-
βρίας. Ὅταν οὖν ἔλθωσιν εἰς τὸν ψυχρότερον τόπον,
ταχὺ πήγνυται, καὶ συνίστανται εἰς ὕδωρ, [καὶ μᾶλ-
λον ὁ εὖρος ποιεῖ ὕδωρ.] ὅτι ἀπὸ τοῦ ἡλίου μᾶλλον
φέρει τὸν ἀέρα, καὶ ὁμοίως θερμόν. Ὁ δὲ νότος, λή-
γων, ὑδατώδης, ὅτι ψυχρὸς ὁ πρῶτος φερόμενος ἀὴρ
ἀπὸ τῆς θαλάττης· ὁ δὲ τελευταῖος, διάθερμος ὢν,
ἀπὸ τῆς γῆς κομίζει. Ἢ οὐ μόνον τοῦτ' αἴτιον, ἀλλ'
ὅτι καὶ μείζων λήγων ὁ νότος γίνεται; διὸ καὶ ἡ πα-
ροιμία εἰς αὐτὸν,

Ἀρχομένου γε νότου (Cf. 21.)

οἱ δὲ μείζους, ψυχρότεροι. Ὥστε πηγνύει ὕστερον

τὰ νέφη. Ἢ διὰ τοῦτο ὑδατωδέστερος ἢ ἀρχόμενος; — 29. Διὰ τί οἱ ἄνεμοι ξηραίνουσι, ψυχροὶ ὄντες; Ἢ διότι ἀτμίζειν ποιοῦσιν οἱ ψυχρότεροι; — 30. Διὰ τί δὲ μᾶλλον ἢ ὁ ἥλιος; Ἢ διότι ἀπάγουσι τὴν ἀτμίδα· ὁ δὲ ἥλιος, καταλείπει; ὑγραίνει μὲν οὖν μᾶλλον, ξηραίνει δὲ ἧττον. — 31. (Cf. 1.) Διὰ τί ὁ Καικίας μόνος τῶν ἀνέμων ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἄγει τὰ νέφη; ὥσπερ καὶ ἡ παροιμία λέγει·

Ἕλκων ἐφ᾽ αὑτὸν ὥσπερ Καικίας νέφος.

Οἱ γὰρ ἄλλοι, ὅθεν ἂν πνέωσιν, ἐνταῦθα ἀναστέλλουσι. Πότερον αἴτιον, ὅτι ἅμα ὁ ἐναντίος πνεῖ; Ἢ οὐκ ἂν ἐλάνθανεν, ἀλλὰ πέφυκε τὸ πνεῦμα κύκλου γραμμὴν φέρεσθαι; Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, περὶ τὴν γῆν πνέουσι· τοῦτο δὲ τὸ κοῖλον τῆς γραμμῆς πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν γῆν ἐστιν. Ὥστε ἐπὶ τὴν ἀρχὴν πνέων, ἐφ᾽ ἑαυτὸν τὰ νέφη ἄγει. — 32. Διὰ τί ἀπὸ μὲν τῆς θαλάττης οὐκ ἀποπνεῖ ἕωθεν ψυχρόν, ἀπὸ δὲ τῶν ποταμῶν; Ἢ ὅτι ἡ μὲν θάλαττά ἐστιν ἐν ἀναπεπταμένοις τόποις· οἱ δὲ ποταμοὶ, ἐν στενοῖς; ἡ οὖν ἀπὸ τῆς θαλάττης αὔρα, εἰς πολὺν τόπον σκίδναται (ὥστε εἶναι ἀσθενής) ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ποταμῶν, ἀθρόως φέρεται, καὶ μᾶλλον ἰσχύει· διὸ μᾶλλον εἰκότως φαίνεται ψυχρά. Ἢ οὐ τοῦτ᾽ ἐστὶν αἴτιον; ἀλλ᾽ οἱ μὲν ποταμοὶ, ψυχροί εἰσιν· ἡ δὲ θάλαττα, οὔτε θερμὴ, οὔτε ψυχρά; γίνεται δὲ ἡ αὔρα καὶ ἀποπνοὴ θερμαινομένων ἢ ψυχομένων. Ὁπότερον γὰρ ἂν τούτων πάσχῃ, ἐξαεροῦται. Ἐξαερουμένου δὲ τοῦ ὕδατος, ὁ ἀὴρ γινόμενος φέρεται· ὅ ἐστιν αὔρα. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν ψυχρῶν, ψυχρὸν εἰκότως ἀποπνεῖ· τὰ δὲ ἀπὸ τῶν σφόδρα θερμῶν ἀποπνέοντα, ψύχεται, καὶ γίνεται ψυχρά. Τοὺς μὲν οὖν ποταμοὺς ψυχροὺς ἅπαντας εὕροι τις ἄν· ἡ δὲ θάλαττα, οὐδὲ ψυχρὰ οὐδὲ θερμὴ σφόδρα ἐστιν. Οὔτε οὖν τὸ ἀποπνέον ψυχρὸν ἀπ᾽ αὐτῆς ἐστι, διὰ τὸ μὴ ψυχρὸν εἶναι σφόδρα· οὔτε ψύχεται ταχὺ, διὰ τὸ μὴ θερμὴν εἶναι σφόδρα. — 33. (Cf. 57.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδιεινὸς καὶ ἥδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων, καὶ οἷον Ὅμηρος ἐν τῷ Ἠλυσίῳ πεδίῳ,

Ἀλλ᾽ αἰεὶ ζεφύροιο διαπνείουσιν ἀῆται;

Ἢ πρῶτον μὲν, ὅτι ἔχει τὴν τοῦ ἀέρος κρᾶσιν; οὔτε γὰρ θερμὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ μεσημβρίας καὶ ἕω· οὔτε ψυχρὸς, ὥσπερ οἱ ἀπὸ τῆς ἄρκτου· [ἀλλ᾽ ἐν μεθορίῳ ἐπὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων· γειτνιῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· διὸ καὶ εὔκρατός ἐστι,] καὶ πνεῖ ἔαρος μάλιστα. Ἔτι τὰ πνεύματα περιΐσταται, ἢ εἰς τἀναντία, ἢ εἰς τὰ δεξιά. Μετὰ οὖν τὸν βορέαν πνέων (ἐπὶ δεξιὰ γὰρ ὁ τόπος) εὐδοκιμεῖ, ὥσπερ παρὰ χαλεπὸν πρᾶος. Καὶ ἅμα ὅταν ἀποχειμάσῃ, εὐδία εἴωθε γίνεσθαι ὡς ἐπιτοπολύ. Ὁ δὲ βορέας χειμέριός [ἐστιν] ἄνεμος. [Καὶ ὁ ἀπηλιώτης δὲ, ἐν τῷ μέσῳ ὢν τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν πνευμάτων, ἧττον αὐτοῖς κοινωνεῖ. Ἀπηλιώτης μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότου πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάστασις αὐτοῦ ἐστι) κινῶν δὲ οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος, καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νοτίων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βόρεια. Τελευτᾷ γὰρ ἐνταῦθα ἡ περίοδος τῶν πνευμάτων. Διὸ τῶν μὲν τὴν τελευτὴν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν αὐτῷ, δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι.] — 34. (Cf. 12.) Διὰ τί ἐπὶ κυνὶ νότος πνεῖ τοῖς ἄστροις δυομένοις ἢ ἐπιτέλλουσιν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπὶ τούτου; δῆλον οὖν ὅτι πνεύματα μάλιστα ἐπὶ τούτῳ καὶ μετ᾽ αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ πνίγει, καὶ πνεύματα εἰκότως ἐπ᾽ αὐτῷ τὰ θερμότατα κινεῖται· ὁ δὲ

νότος, θερμός ἐστιν. [Καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς ἐν τῷ
— 35. Διὰ τί ὁ ζέφυρος πρὸς τὴν δείλην πνεῖ,
δὲ οὔ; Ἢ αἴτιος μέν ἐστιν ὡς ἐπιτοπολὺ τῶν
των ὁ ἥλιος ἀνατέλλων καὶ δύνων; ὅταν γὰρ
ὄντα τὸν ἀέρα διαθερμαίνων πέττῃ καὶ διαχύσῃ,
πνεῦμα διακρίνει· ἐὰν δὲ ᾖ πνευματώδης ὁ
μᾶλλον ἐκπνευματοῦται [ὁ ἀὴρ] ὑπὸ τοῦ ἡλίου.
μὲν οὖν ἐπ᾽ ἀνατολῇ ᾖ ὁ ἥλιος, πόῤῥω ἐστὶ τοῦ
ρου· ἀπὸ γὰρ δυσμῶν πνεῖ· ὅταν δὲ περὶ τὸ
ἤδη, τότε διακεκριμένον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τελέως.
δὲ μέσου ἡμέρας καὶ πρὸς τὴν δείλην, συμμετρ
ἔχει πρὸς τὸ διαθερμᾶναι καὶ διακρῖναι. Διὰ
δὲ καὶ ὁ ἀπηλιώτης πρωῒ ἄρχεται πνεῖν. Τοῦ
ὑπὲρ γῆς ἀέρος τῆς νυκτὸς ἐξυγραινομένου,
τῇ γῇ πλησιάσαντος διὰ βάρος, ἕωθεν διακρίν
τὸν ὁ ἥλιος, τὸν καθ᾽ αὑτὸν κινεῖ πρῶτον.
ἀπὸ τοῦ ἡλίου πνεῦμα ἀνατέλλοντος ἐντεῦθεν,
λιώτης καλεῖται. — 36. Διὰ τί, αἱρομένου τοῦ
καὶ αὐξάνεται καὶ πίπτει τὰ πνεύματα; Ἢ
πνεῦμά ἐστιν, ἤτοι τοῦ ἀέρος, ἢ τοῦ ἀναχ
ὑγροῦ κίνησις; αὕτη δὲ, ὅταν μὲν ἐλάττων ᾖ,
καταναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου· (ὥστε οὐ
πνεῦμα) ὅταν δὲ πλείων, κινεῖται μᾶλλον τοῦ
ἀνατείλαντος. Ὁ γὰρ ἥλιος, ἀρχὴ τῶν
ἐστιν. — 37. Διὰ τί ὁ ζέφυρος τῆς δείλης
ἅπαντα τὰ πνεύματα τοῦ ἡλίου διαχέοντος τὰ
γίνεται; τότε γὰρ συνεστηκὸς, ὅταν ἡ τοῦ θερ
ναμις πλησιάζῃ, ἐξάπτει. Ὁ δὲ ζέφυρος
ρας πνεῖ. Εἰκότως οὖν τῆς δείλης γίνεται·
ὁ ἥλιος εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ἀφικνεῖται. Κ
ρέας καὶ ὁ νότος διὰ ταῦτο πλειστάκις πνέου
τὸ ἐναντίον ὑπὸ τοῦ ἐναντίου κρατούμενον,
θυωρίαν ἥκιστα δύναται διαμένειν, ἀλλὰ μ
τοῦ πλαγίου. Ὁ μὲν οὖν νότος καὶ βορέας,
ἐφ᾽ ἑκάτερα τόπων τῆς τοῦ ἡλίου φορᾶς πνέ
δὲ ἄλλοι, μᾶλλον ἐκ τοῦ κατ᾽ ἀντικρύ. — 38
ρον τὸ πνεῦμα ἀπὸ πηγῆς τινος φέρεται,
ὕδωρ· καὶ ταύτης οὐκ ἔστιν ἀνωτέρω αὐτὸ ἐν
ἢ οὔ; καὶ πότερον ἀπὸ ἑνὸς σημείου, ἢ ἀπὸ
τόπου; Ἔνια μὲν οὖν ἐστιν ὅμοια· ἃ καὶ ἐπὶ
των συμβαίνει γίνεσθαι. Τότε γὰρ ὕδωρ,
τὸ κάταντες φέρηται, θᾶττον ῥεῖ, ἢ ὅταν ἐν
πέδῳ καὶ ὁμαλῷ λιμνάζῃ. Ὁμοίως δὲ καὶ
ματα. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἄκροις καὶ τοῖς
ἀεὶ ἐν κινήσει ὁ ἀήρ· ἐν δὲ τοῖς κοίλοις ἠρ
λάκις, καὶ ἄπνοια γίνεται. Ἔτι ἐπὶ τοῖς σφό
λοις ὄρεσιν, οὐ γίνεται τὰ πνεύματα, οἷον
Ἄθῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις. Σημ
γὰρ ἂν καταλείπωσιν οἱ τῷ προτέρῳ ἔτει θύ
ρίσκεσθαί φασι διαμένοντα τῷ ὑστέρῳ.
ὅτι ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ ἡ τοῦ
φορὰ γίνεται. Εἰς τὸ ἄνω οὖν οὐκ ἔτι δύ
κνεῖσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν ἐπὶ τοῖς ὑψηλοῖς
βαίνει. Ὁμοίως δ᾽ ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ
Οὔτε γὰρ ὕδωρ λάβρον, οὔτε πνεῦμα ἐξαί
ὑψηλοῖς φαίνεται γίνεσθαι. — 39. Δ
τοῦ μὲν νότου πνέοντος, ἡ θάλαττα κυαν
τοῦ δὲ βορέου, ζοφώδης; Ἢ ὅτι ὁ βορέας
θάλατταν ταράττει; τὸ δὲ ἀτακτότερον
λαν φαίνεται. — 40. Διὰ τί οἱ νότοι μικ
οντες οὐ ποιοῦσιν ἐπίνεψιν ἤτοι συννέφειαν
δὲ γενόμενοι, ἐπινεφοῦσι; Ἢ διότι μικροὶ μὲ
οὐ δύνανται πολλὰ νέφη ποιεῖν; ὀλίγον

σχουσιν. Ὅταν δὲ μεγάλοι γίνωνται, πολλὰ θοῦσι· δι' ὃ δοκοῦσι μᾶλλον ἐπινεφεῖν. (Cf. 2.)
41. Διὰ τί ὁ μὲν βορέας ἀρχόμενος, μέγας· λήγων μικρός· ὁ δὲ νότος, ἀρχόμενος, μικρός· λήγων δὲ, ς; Ἢ ὅτι ὁ μὲν βορέας, ἐγγὺς ἡμῶν· ὁ δὲ νότος, ω; ὁ μὲν οὖν, ὅταν ἄρξηται, εὐθὺς παρ' ἡμῖν· δὲ, ἅτε διὰ πολλοῦ χρόνου, ἡ ἀρχὴ διασκεδάννυ-καὶ πρὸς ἡμᾶς μικρὸν ἀφικνεῖται αὐτῆς τὸ πρῶ-τῆς δὲ τελευτῆς τοῦ μὲν, αἰσθανόμεθα, τοῦ δὲ, οὐκ αἰσθανόμεθα· ὥστε εἰκότως ὁ μὲν, ἀσθενὴς, μενος· (ἀσθενὴς γὰρ ἡ τελευτὴ πάντων) ὁ δὲ, τῆς γὰρ τελευτῆς οὐκέτι αἰσθανόμεθα αὐτοῦ.
2. Διὰ τί, οὗ μὲν κόλποι εἰσὶ, τροπαῖαι γίνονται· ὲ ἀναπεπταμένα πελάγη, οὐ γίνονται; Ἢ διότι ἐν τοὺς κόλπους ῥέον οὐ διασπᾶται τὸ πνεῦμα ον, ἀλλ' ἀθρόον ἐπὶ πολὺ φέρεται; ἐν δὲ τοῖς επταμένοις, ἐξ ἀρχῆς τε αἱ ἀπογέαι εὐθὺς δια-ται μᾶλλον· καὶ ὅταν ῥέωσι, ταὐτὸ πάσχουσι, ὁ πολλαχῇ ἐξεῖναι ὁρμῆσαι. Ἔστι γὰρ ἡ τρο-ἀπόγεος ἀνάκλασις. — 43. Διὰ τί λέγεται,

ἀρχομένου τε νότου, καὶ λήγοντος βορέαο;

ὅτι ὁ μὲν βορέας, διὰ τὸ ὑπείκειν ἡμᾶς αὐτῷ, ναι τὴν οἴκησιν πρὸς ἄρκτον, εὐθὺς μέγα πνεῖ; γὰρ ἄρχεται καὶ πάρεστι. Δι' ὃ παυόμενος, ἡ-ῖ. [Τότε γὰρ ἀσθενὴς πνεῖ.] Ὁ δὲ νότος, διὰ ῤῥωθεν, ὕστερον μείζων ἀφικνεῖται. — 49. Διὰ τοῖς νοτίοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυναιώτε-οἱ ἄνθρωποι; Ἢ διότι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γί-, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν, καὶ ἐκ πνεύματος ου ὑγρὸν βαρύ· εἶτα ἡ δύναμις ἀτονεῖ; — 45. Διὰ τοῖς βορείοις βρωτικώτεροι, ἢ ἐν τοῖς νοτίοις; Ἢ ψυχρότερα τὰ βόρεια; — 46. Διὰ τί ὁ νότος ῖ κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον τὰ πρὸς θάλατταν, ὅσον ἡμέρας δρόμον καὶ νυκτός· τὰ δὲ ὑπὲρ φεως καὶ ἀποσχόντι δρόμον ἡμέρας καὶ νυκτός, ρός· καὶ πρὸς ἑσπέραν οὐ πνεῖ, ὅσον δύο ἡμε-καὶ νυκτῶν δρόμον· τὰ δὲ πρὸς ἕω λίβες πνέου-Ἢ διότι κοίλη τὰ κάτω ἡ Αἴγυπτός ἐστι· δι' ὃ πίπτει αὐτῆς; ἄνω δὲ καὶ πόῤῥω οἱ τόποι ὑψη-οι. — 47. Διὰ τί ὁ νότος, ἀρχόμενος μὲν, μι-ἐστι· λήγων δὲ, μείζων γίνεται· ὁ δὲ βορέας, αλιν; δι' ὃ [καὶ] ἡ παροιμία λέγει, εὖ πλεῖν, ἀρχομένου τε νότου καὶ λήγοντος βορέαο.

ὅτι πρὸς ἄρκτον μᾶλλον ἢ πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦ-πνεῖ δὲ ὁ μὲν βορέας, ἀπὸ τῆς ἄρκτου· ὁ δὲ νότος τῆς μεσημβρίας. Εἰκότως οὖν ὁ μὲν, ἀρχόμενος ύς] σφοδρῶς πρόσκειται τοῖς πλησίον τόποις ον, καὶ μετὰ ταῦτα μεταλλάττει τὸ σφοδρὸν πρὸς ους. Ὁ δὲ νότος, τοὐναντίον· ἀρχόμενος μὲν, πρὸς μεσημβρίαν οἰκοῦσιν ἔγκειται· ἐπειδὰν δὲ αλλάξῃ, τοῖς πρὸς ἄρκτον λαμπρὸς καταπνεῖ.
48. Διὰ τί λέγεται,

Εἰ δ' ὁ νότος βορέαν προκαλέσσεται, αὐτίκα χειμών;

τι ὁ νότος τοιοῦτός ἐστιν, οἷος νεφέλας καὶ ὕδωρ ὑ συναίρειν; Ὅταν οὖν τοιαύτης τῆς καταστάσεως ης ἐπιπνεύσῃ ὁ βορέας, πολλῆς αὐτῷ ὕλης ὑπαρ-σης, πήγνυσι, καὶ χειμῶνα ποιεῖ. Δι' ὃ λέγεται,

Εἰ βοῤῥᾶς πηλὸν καταλήψεται, αὐτίκα χειμών.

ὁ πηλὸς, καὶ ὅλως τὰ ὕδατα, ὑπὸ τοῦ νότου ἢ μά-α, ἢ πλειστάκις γίνεται. — 49. Διὰ τί ἐπὶ μὲν τῷ ῳ ταχὺς ὁ βορέας, ἐπὶ δὲ τούτου ὁ νότος οὐ ταχὺς ἐπιπτει; Ἢ ὅτι τῷ μὲν, ἐγγύθεν· τῷ δὲ, πόῤῥωθεν ἡ ἄφιξις; ἡ γὰρ οἴκησις πρὸς βορέαν ἡμῶν. — 50. Διὰ τί τὰ πνεύματα ψυχρά ἐστιν, ὄντα ἀπὸ τῆς τοῦ θερμοῦ συγκινήσεως; Ἢ οὐ πάντως ἡ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κίνησις θερμὴ γίνεται, ἐὰν μὴ τρόπον τινὰ γίνηται; ἀλλ' ἐὰν μὲν ἀθρόως ἐμπίπτῃ, [καίει αὐτὸ τὸ ἀφιὲν] θερμή· ἐάν τε διὰ στενοῦ καὶ κατὰ μικρὸν, αὐτὴ μὲν θερμή· ὁ δὲ ὑπὸ τούτου κινούμενος ἀὴρ, οἷος ἄν ποτε τυγχάνῃ προϋπάρχων, τοιαύτην καὶ τὴν κίνησιν ἀπετέλεσεν· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος. Φασὶ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ θερμὸν καὶ ψυχρὸν [ἡμᾶς] πνεῖν. (Cf. 34, 7.) Τοῦτο δὲ οὐκ ἀληθές. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐξιὸν, θερμὸν ἀεί. Σημεῖον δὲ τὸ, ἐγγὺς προσαγαγόντι, τοιοῦτον φαίνεσθαι. Διαφέρει δὲ καὶ ἡ ἔκπτωσις αὐτοῦ· ἐὰν μὲν γὰρ διὰ πολλοῦ ἀφίωμεν χανόντες, θερμὸν φαίνεται, διὰ τὸ αὐτοῦ αἰσθάνεσθαι· ἐὰν δὲ διὰ στενοῦ θερμότερον γινόμενον, ὠθεῖ τὸν πλησίον ἀέρα, κἀκεῖνος τὸν ἐχόμενον. Ψυχροῦ δὲ ὄντος τοῦ ἀέρος, καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ ψυχρὰ γίνεται. Μήποτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πνευμάτων τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καὶ διὰ στενοῦ ἡ πρώτη κίνησις· εἶτ' ἐκεῖνον μὲν διήνεγκεν, ἕτερος δὲ ἀὴρ ἐπιῤῥεῖ. Δι' ὃ καὶ τοῦ μὲν θέρους, θερμὰ, τοῦ δὲ χειμῶνος, ψυχρὰ τὰ πνεύματα, ὅτι ἐν ἑκατέρῳ τοιοῦτος ὁ ἀὴρ ὁ προϋπάρχων· ἐπεὶ ὅτι γε οὔτε αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενος ὁ ἀὴρ, οὔτε ὑπὸ τοῦ θερμοῦ κρατούμενος φέρεται ταύτην τὴν φορὰν, δῆλον οὐ μόνον τούτῳ, ὅτι θερμαίνει τὰ πνεύματα, πλείονος τοῦ θερμοῦ ἐνόντος, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἄνω ἐφέρετο. Τὸ γὰρ πῦρ, τοιοῦτον· τὸ δὲ ψυχρὸν κάτω πέφυκε φέρεσθαι· τὰ δὲ πνεύματα, πλάγια εἰκότως. Ἐπεὶ γὰρ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω βιάζεται, καὶ οὐδέτερον κρατεῖ, μένειν δὲ οὐχ οἷόν τε, λοξὴν τὴν φορὰν εἰκὸς γίνεσθαι. — 51. Διὰ τί οἱ νότοι ἐν τῇ Λιβύῃ ψυχροὶ, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ βορέαι; Ἢ πρῶτον μὲν, διὰ τὸ ἐγγυτέρω εἶναι ἡμῖν τε κἀκείνοις τὰς ἀρχὰς τῶν πνευμάτων. Εἰ γὰρ, ὥσπερ εἴπομεν, διὰ στενοῦ γίνεται τὰ πνεύματα, τοῖς ἐγγυτέρω ψυχρότερα ἔσται, διὰ τὴν σφοδρότητα τῆς κινήσεως. Εἰς γὰρ το πόῤῥω προϊούσης, διαχεῖται. Δι' ὃ καὶ παρ' ἡμῖν οἱ βορέαι ψυχροὶ, ὅτι ἐγγυτέρω παντελῶς, καὶ πρὸς τῇ ἄρκτῳ οἰκοῦμεν. — 52. Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις; Ἢ ὅτι ὑγρότητα θερμὴν ἀλλοτρίαν ἐμποιοῦσι τοῖς σώμασιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει. Τοῦτο δ' ἐστὶ φύσει πυρετῶδες· ὁ γὰρ πυρετὸς, ὑπ' ἀμφοτέρων [τούτων] ἐστὶν ὑπερβολῆς. Ὅταν μὲν οὖν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην τὴν τάξιν· ὅταν δὲ ἅμα τῷ ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει. — 53. Διὰ τί οἱ ἐτησίαι ταύτην δὴ τὴν ὥραν ἀεὶ καὶ τοσοῦτοι πνέουσι; καὶ διὰ τί ληγούσης τῆς ἡμέρας λήγουσι, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέουσιν; Ἢ τοῦτο μὲν, διὰ τὸ τὴν χιόνα τηκομένην παύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸς ἑσπέραν καὶ τὴν νύκτα; ὅλως δὲ πνέουσιν, ὅταν ὁ ἥλιος κρατεῖν καὶ λύειν ἄρξηται τὸν πρὸς βορέαν πάγον. Ἀρχομένου μὲν οὖν, οἱ πρόδρομοι· ἤδη δὲ λυομένου, οἱ ἐτησίαι. — 54. Διὰ τί ὁ ζέφυρος λειότατός τε τῶν ἀνέμων καὶ ψυχρότατος· καὶ δύο ὥρας πνεῖ μάλιστα, ἔαρ τε καὶ μετόπωρον· καὶ πρὸς ἑσπέραν τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν μάλιστα; Ἢ ψυχρὸς μὲν, διὰ τὸ πνεῖν ἀπὸ τῆς θαλάττης καὶ [διὰ] πεδίων ἀναπεπταμένων, ἧττον μὲν οὖν ψυχρὸς τοῦ βορέου, διὰ τὸ ἀφ' ὕδατος πνευματουμένου καὶ μὴ χιόνος πνεῖν. Ψυχρὸς δὲ, διὰ τὸ μετὰ χειμῶνα, ἄρτι τοῦ ἡλίου κρατοῦντος, πνεῖν. Καὶ μετοπώρου, ὅτε οὐκέτι κρατεῖ ὁ ἥλιος·

οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τῇ γῇ ὑπομένει τὴν ὕλην, ἀλλὰ πλανᾶται, διὰ τὸ ἐφ' ὑγροῦ βεβηκέναι. Καὶ ὁμαλὸς διὰ τὸ αὐτό· οὐ γὰρ ἀπὸ ὀρέων πνεῖ, οὐδὲ βίᾳ τηκομένου, ἀλλὰ ῥᾳδίως ὥσπερ δι' αὐλῶνος ῥέων. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς βορέαν καὶ νότον, ὀρεινά· [τὰ] πρὸς ἑσπέραν δὲ, οὔτε ὄρος, οὔτε γῆ ἐστιν, ἀλλὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος· ὥστε ἐπὶ τῆς γῆς φέρεται. Καὶ πρὸς ἑσπέραν δὲ τῆς ἡμέρας πνεῖ, διὰ τὸν τόπον· τότε γὰρ ὁ ἥλιος πλησιάζει τῷ τόπῳ. Καὶ τῆς νυκτὸς παύεται, διὰ τὸ ἐκλείπειν τὴν τοῦ ἡλίου κίνησιν. — 55. Διὰ τί, ὅταν ὁ εὖρος πνεῖ, μείζω φαίνεται τὰ πάντα; Ἢ ὅτι ζοφωδέστατον τὸν ἀέρα ποιεῖ; — 56. Διὰ τί τὸν μὲν χειμῶνα, πρωῒ ἀπὸ τῆς ἕω τὰ πνεύματα πνεῖ· τὸ δὲ θέρος, δείλης, καὶ ἀπὸ δυσμῶν ἡλίου; Ἢ ὅτι ἃ ἡμῖν συμβαίνει τοῦ θέρους, ταῦτα τοῦ χειμῶνος τοῖς τὸ ἐναντίον τῆς γῆς ἡμισφαίριον οἰκοῦσιν; ἡμῖν δὲ τοῦ χειμῶνος πρωῒ καὶ ἀφ' ἕω τὰ πνεύματα πνεῖ, διὰ τὸ τὸν ἀέρα κάθυγρον ἐν τῇ νυκτὶ διακρίνεσθαι, καὶ κινεῖσθαι τὸ πρωῒ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ πρῶτον τὸν ἔγγιστα τοῦ ἡλίου. Ποιεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἥλιος καὶ πρὸ [τῆς] ἀνατολῆς· δι' ὃ αὖραι οὐχ ἧττον πρὸ ἀνατολῆς πνέουσιν. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκει ὁ ἥλιος τὰ ὑγρὰ, καὶ κινεῖ πρὸ ἀνατολῆς τοῦ χειμῶνος ὑγρὸν ὄντα τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα, δῆλον ὡς καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ἀνέλκει, ὢν ἐν τῷ κάτω ἡμισφαιρίῳ, καὶ δείλη ἐκείνοις, ὃ ἡμῖν ἐστιν ὄρθρος. Ὥστε συμβαίνει αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὸ ἀνατολῆς παρ' ἡμῶν ἐφ' ἑαυτὸν ἑλκόμενον ἀέρα, τοῦτον τοῖς κάτω γενέσθαι ζέφυρον, καὶ δείλης πνεῖν. Ὁ δὲ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν χειμῶνι, τῆς ἕω ἐκείνοις συμβαίνει· ὃ δὲ ἐν τῷ θέρει, τῆς δείλης ἡμῖν. Ὅτε γὰρ παρ' ἡμῖν θέρος, ἐκεῖ χειμών ἐστι· καὶ ἡμετέρα δείλη, ἐκείνοις ὄρθρος· καθ' ἣν ἐκείνοις μὲν, αὔρας ἐξ ἑώας συμβαίνει πνεῖν· ἡμῖν δὲ, ζεφύρους, διὰ ταὐτὰ τοῖς προειρημένοις. Τοῦ δὲ θέρους καὶ ἑῷαι μὲν οὐ πνέουσιν, ὅτι εἰς ξηρότερον ἔτι τὸν παρ' ἡμῖν ἀέρα ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, διὰ τὸ ὀλίγον χρόνον αὐτοῦ ἀπογεγονέναι. Ζέφυροι δὲ οὐ πνέουσι δείλης τοῦ χειμῶνος· ὅτι οὐδ' ἐν τῷ κάτω ἡμισφαιρίῳ ἑῷοι ταύτην τὴν ὥραν, διὰ τὰ προειρημένα· ὅθεν ὁ ἥλιος ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων τὰ ὑγρὰ, παρ' ἡμῖν ζέφυρον ποιεῖ. — 57. (Cf. 33.) Διὰ τί ὁ ζέφυρος εὐδιεινὸς καὶ ἥδιστος δοκεῖ εἶναι τῶν ἀνέμων; Ἢ ὅτι ἐν μεθορίῳ ἐστὶ τῶν ψυχρῶν καὶ θερμῶν πνευμάτων; γειτνιῶν δὲ ἀμφοῖν, τῆς δυνάμεως αὐτῶν κοινωνεῖ· δι' ὃ εὔκρατός ἐστιν. Ὁ δὲ ἀπηλιώτης ἧττον κοινωνεῖ, ὢν ἐν τῷ μέσῳ τῶν αὐτῶν. Ἀπηλιώτης μὲν γὰρ πνέων, τὰ πρὸς νότον πνεύματα κινεῖ· (ἐνταῦθα γὰρ ἡ μετάβασις αὐτοῦ ἐστι) κινῶν δὲ, οὐ μίγνυται αὐτοῖς. Ὁ δὲ ζέφυρος καὶ κινεῖται ὑπὸ τῶν νότων, καὶ πνέων κινεῖ τὰ βόρεια. Τελευτᾷ γὰρ ἐνταῦθα ἡ περίοδος τῶν πνευμάτων, δι' ὃ τῶν μὲν τὴν τελευτὴν, τῶν δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ. δικαίως ἡδύς ἐστι καὶ δοκεῖ εἶναι. — 58. Διὰ τί ἄλλοις ἄλλοι τῶν ἀνέμων ὑέτιοι; οἷον, ἐν μὲν τῇ Ἀττικῇ καὶ ταῖς νήσοις, ὁ Ἑλλησποντίας· ἐν Ἑλλησπόντῳ δὲ, ὁ βορέας, καὶ ἐν Κυρήνῃ· περὶ δὲ Λέσβον, νότος; Ἢ ὅπου ἂν ἄθροισις νεφῶν, ἐνταῦθα ὕδωρ; ἐνταῦθα γὰρ ἡ πύκνωσις ἀθροίζεται, ὅπου ἂν προκαθίζεσθαι ἔχοι, δι' ὃ καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μᾶλλον ὕει, [ἢ ὅπου ἂν τὸ πλῆθος ὑπεξάγειν δύνηται· περικαταλαμβανόμενον γὰρ, πυκνοῦται· δεῖ δὲ τοῦτο γενέσθαι· καὶ ἐν ταῖς εὐδίαις μᾶλλον ὕει.] Ἐν Ἑλλησπόντῳ μὲν οὖν ἄνωθεν ὁ βορέας πολλὰ συνωθεῖ νέφη· πρὸς δὲ τὴν Ἀττικὴν

καὶ τὰς νήσους, ὁ Ἑλλησποντίας, ὥσπερ
Καὶ γὰρ περιΐσταται τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ βο
δὲ Λέσβον, ὁ εὖρος καὶ ὁ νότος, ἐκ τοῦ πελά
τες, πολλὰ νέφη προσβάλλουσι τῇ χώρᾳ.
τὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. — 59. (C
τί λέγεται·

Μήποτ' ἀπ' ἠπείρου δείσῃς νέφο
πόντου

Χειμῶνος, θέρεος δὲ, ἀπ' ἠπείροιο
Ἢ διότι τοῦ μὲν χειμῶνος, ἡ θάλαττ
ὥστε εἴ τις συνέστη, δῆλον ὅτι ἀπ' ἀρχῆς
ἕστηκεν· ἐλύθη γὰρ ἂν, διὰ τὸ ἀλεειν
τόπον. Τοῦ δὲ θέρους, ἡ μὲν θάλαττ
τὰ πόντια πνεύματα· ἡ δὲ γῆ, θερμή.
ἀπὸ τῆς γῆς φέρεται, διὰ μείζονος ἀ
Διελύθη γὰρ ἂν, εἰ ἀσθενὲς ἦν. — 60
Ἀρκαδίᾳ ὑψηλῇ οὔσῃ, τὰ μὲν πνεύμα
χρότερα τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις· ὅταν δὲ
ἐπινέφελα, ψυχρὰ, ὥσπερ ἐν τοῖς ὁμαλέ
σιν; [Ἢ ὅτι καὶ ἡ Ἀρκαδία ὁμοία γίνε
σιν;] οὐ γὰρ ἔχει ἐξόδους τοῖς ὕδασιν
δι' ὃ καὶ βάραθρα πολλὰ αὐτόθι ἐσ
οὖν ᾖ ἄνεμος, ἀποῤῥιπίζει τὴν ἐκ τῆς
σιν, οὖσαν ψυχράν· (αὐτὰ δὲ τὰ πνε
χρὰ, διὰ τὸ ἀπὸ τῆς θαλάττης προσ
ταῖς νηνεμίαις ἀνιοῦσα ἡ ἀτμὶς ἀπὸ
ὕδατος, ποιεῖ τὸ ψῦχος. — 61. Διὰ
πνεῖν ἄρξηται, διημερεύει μᾶλλον; Ἢ
τοῦ ἡλίου σφοδροτάτη ἡ φορά· δι' ὃ
αὕτη οὖσα; σημεῖον δὲ, ὅτι ἰσχυρὰ ἡ
Διὰ τί βορέας τὴν ἡμέραν μὲν λαμπρ
πίπτει; Ἢ διότι γίνεται ἀπὸ πεπηγότ
ἀναθυμιᾶται διὰ τὸν ἥλιον; πίπτει
οὐχ ἡ αὐτὴ γένεσις, ἀλλὰ τοὐναντίον
νύκτας ἐκπνεῖ, τὰς δὲ ἡμέρας ἧττον.
ἀράχνια τὰ πολλὰ ὅταν φέρηται, πν
μεῖα; Πότερον ὅτι ἐργάζεται ὁ ἀράχνη
φέρεται δὲ, διὰ τὸ ψυχόμενον τὸν ἀε
τὴν γῆν· τὸ δὲ ψύχεσθαι, ἀρχὴ χειμ
οὖν ἡ φορὰ τῶν ἀραχνίων. Ἢ ὅτι
καὶ τοὺς χειμῶνας γίνεται τῶν ἀραχ
φορὰ, ἐν ταῖς εὐδίαις ἐργαζομένω
χειμῶνι μὴ φαίνεσθαι; δύσριγον γὰρ
ῥόμενοι ὑπὸ τοῦ πνεύματος πολ
Μετὰ δὲ τὰ ὕδατα, εἴωθε πνεῦμα γίν
λά. — 64. Διὰ τί οἱ βορέαι μεγάλοι
τοῖς ψυχροῖς τόποις ἐπινέφελοι, ἐξ
ὅτι ἅμα ψυχροί εἰσι καὶ μεγάλοι;
ψυχροί. Ὥστε φθάνουσι πηγνύντ
τὰ νέφη· ὅταν δὲ παγῇ, μένουσι διὰ
τῷ μεγέθει ἐργάζονται μᾶλλον, ἢ τῷ

SECTIO XXVI

Ὅσα περὶ φόβον καὶ ἀνδρ

Διὰ τί οἱ φοβούμενοι τρέμουσιν
τάψυξιν; ἐκλείπει γὰρ τὸ θερμὸν,
Δι' ὃ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τοῖς πε
τί οὖν καὶ διψῶσιν ἔνιοι, καθάπερ
λάζεσθαι; οὐ γὰρ ἔδει, καταψυχομ
ταὐτῷ τόπῳ ἡ κατάψυξις καὶ ἡ
μὲν, ἐν τῷ ἐπιπολῆς, ἔνθεν ἐκλείπει
ἐν τῷ ἐντός· ὥστε ἐκθερμαίνει; Σ
λύεσθαι τὰς κοιλίας. Ἀναξηραινο
ρίου τόπου, τὸ δίψος. Ὅμοιον δὲ

αλοῦσιν, οἳ ἅμα τῷ ῥιγοῦν διψῶσιν. Οὐδὲ γὰρ
ὐτὸς οὐδ' ἐκεῖ τόπος ψύχεται καὶ θερμαίνεται.
3. Διὰ τί ἐν μὲν τοῖς θυμοῖς εἰς τὸ ἐντὸς ἀθροι-
ένου τοῦ θερμοῦ διάθερμοι καὶ θαῤῥαλέοι· ἐν
τοῖς φόβοις, ἀνάπαλιν; Ἢ οὐκ εἰς τὸν αὐτὸν τό-
, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὀργιζομένοις περὶ τὴν καρδίαν·
ὃ καὶ θαῤῥητικοὶ, καὶ ἐν ἐρυθήματι, καὶ πνευμα-
πλήρεις, ἄνω τῆς φορᾶς οὔσης· τοῖς δὲ φοβου-
οις, κάτω συμφευγόντων τοῦ αἵματος καὶ τοῦ θερ-
· δι' ὃ καὶ ἡ λύσις τῶν κοιλιῶν· ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς
δίας πήδησις οὐχ ὁμοία, ἀλλὰ τοῖς μὲν, ὡς ἂν διὰ
ἔκλειψιν, πυκνὴ καὶ νυγματώδης· τοῖς δὲ, ὡς ἂν
ροιζομένου πλείονος θερμοῦ. Δι' ὃ καὶ τὸ ἀνα-
, καὶ τὸ ὀρίνεσθαι τὸν θυμὸν καὶ ταράττεσθαι,
ὅσα τοιαῦτα λέγουσιν, οὐ κακῶς, ἀλλ' οἰκείως.
οὖν καὶ διὰ τοῦτο τὸ δίψος; ἐπεὶ τό γε ξηρὸν
ειν ὁ σανσαρισμὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα, γίνεται διὰ τὴν
φορὰν τοῦ πνεύματος ἅμα καὶ θερμοῦ, καὶ τὸ δί-
δὲ δῆλον, ὡς ἐκθερμαινομένου τοῦ σώματος.
ς οὖν ὁ αὐτὸς τόπος ἀναξηραίνεται ἀμφοῖν, ᾧ δι-
ιεν καὶ τῷ φοβουμένῳ καὶ τῷ ὀργιζομένῳ; ὁ δὲ
θος ὅτι διψητικὸν, καὶ οἱ ἐν ταῖς τροπαῖς δηλοῦ-
· οὐδαμοῦ γὰρ οὕτω διψῶσι· καὶ οἱ ἀγωνιῶν-
δὲ σφόδρα· δι' ὃ καὶ διακλύζονται καὶ ἐπιῤῥοφοῦσι,
θάπερ Παρμένων ὁ ὑποκριτής. Ἢ τούτοις μὲν
ἔστι δίψος, ἀλλὰ ξηρότης πεφευγότος τοῦ αἵμα-
· ὅθεν καὶ ὠχροί; σημεῖον δὲ, τὸ μὴ πίνειν πολὺ,
λὰ καὶ βροχθίσαι. Οἱ δ' ἐν ταῖς τροπαῖς, μετὰ
νου. Δι' ὃ διψῶσι καὶ οἱ μέλλοντες κολάζεσθαι.
ὶ οὐθὲν ἄτοπον. Ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἔνιοι καὶ
ν ἀνδρείων, ὅταν διασκευασθῶσι, καὶ τρέμουσιν
κ ἐξεστηκότες, ἀλλὰ θαῤῥοῦντες· ὧν εἰώθασι μα-
ιγοῦν τὸ σῶμα πλατεῖ νάρθηκι· εἰ δὲ μὴ, ταῖς χερ-
ν ἀναθερμανθέντες. Ἔοικε δὴ διὰ τὴν ὀξύτητα
ὶ τὴν φορὰν τοῦ θερμοῦ, ἀνωμαλία τις εἶναι περὶ
σῶμα ταραχώδης. — 4. Διὰ τί οἱ ἀνδρεῖοι ὡς
ιτοπολὺ φίλοινοι; Ἢ ὅτι οἱ ἀνδρεῖοι θερμοί· ἡ δὲ
ρμότης, περὶ τὰ στήθη. Ἐνταῦθα γὰρ καὶ ὁ φό-
ς φαίνεται, γινόμενος κατάψυξίς τις. Ὥστε περὶ
ν καρδίαν ἧττον μὲν μένει, τοῖς δὲ πηδᾷ ψυχομένη.
σοι οὖν τὸν πνεύμονα ἔχουσιν ἔναιμον, θερμὸν
ουσι τοῦτον ὥσπερ οἰνωμένοι· ὥστε οὐ ψύχει ἡ φαν-
σία τοῦ δεινοῦ. Οἱ δὲ τοιοῦτοι, καὶ φιλοπόται.
τε γὰρ τοῦ ποτοῦ ἐπιθυμία, διὰ τὴν τούτου τοῦ
ρίου θερμότητά ἐστιν, (εἴρηται δὲ περὶ αὐτοῦ ἐν
λλοις) καὶ τοῦ παυστικοῦ ἡ ἐπιθυμία. Ὁ δὲ οἶνος,
ρμὸς μὲν τὴν φύσιν, παύει δὲ τὴν δίψαν μᾶλλον
ῦ ὕδατος· καὶ μάλιστα τῶν αὐτῶν· δι' ἣν αἰτίαν,
ρηται ἐν ἄλλοις. Δι' ὃ καὶ οἱ ἐν τῇ περιπνευμονίᾳ,
ὶ οἱ μαινόμενοι, ἀμφότεροι ἐπιθυμοῦσιν οἴνου·
ἴτοι τῶν μὲν, διὰ τὴν θερμασίαν, θερμὸς ὁ πνεύ-
ων· τῶν δὲ, διὰ τὴν ταραχήν. Ἐπεὶ οὖν οἱ αὐτοὶ
ς ἐπιτοπολὺ τῷ γένει διψητικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, οἴνου
ὲ οἱ διψητικοὶ ἐπιθυμητικοὶ, οἱ δὲ τοιοῦτοι φιλοπό-
αι, ἀναγκαῖον ὡς ἐπιτοπολὺ παρακολουθεῖν ἀλλήλοις
ὰς φύσεις. Δι' ὃ καὶ οἱ οἰνωμένοι, ἀνδρειότεροι
ῶν μή. — 5. Διὰ τί μάλιστα τὴν ἀνδρείαν τιμῶσιν
ὶ πόλεις, οὐ βελτίστην οὖσαν τῶν ἀρετῶν; Ἢ ὅτι δια-
τελοῦσιν ἢ πολεμοῦντες, ἢ πολεμούμενοι; αὕτη δὲ, ἐν
ἀμφοῖν [χρησιμωτάτη ἐστί·] τιμῶσι δὲ οὐ τὰ βέλ-
τιστα, ἀλλὰ τὰ αὑτοῖς βέλτιστα. — 6. Διὰ τί οἱ
φοβούμενοι μάλιστα τρέμουσι τὴν φωνὴν καὶ χεῖρας,
καὶ τὸ κάτω χεῖλος; Ἢ διότι ἔκλειψίς ἐστι τὸ πάθος
θερμοῦ ἐκ τῶν ἄνω τόπων· διὸ καὶ ὠχριῶσι, διὰ μὲν
οὖν τοῦτο ἐκ τοῦ στήθους ἡ φωνὴ τρέμει, ψυχομένου
ᾧ κινεῖται. Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ χεῖρες· ἐκ τοῦ στή-
θους γὰρ ἤρτηνται. Τὸ δὲ κάτω χεῖλος, ἀλλ' οὐ τὸ
ἄνωθεν, [κάτω] κρέμαται ἢ ῥέπει· τὸ δὲ κάτωθεν ἄνω,
παρὰ φύσιν· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἄνω ἠρεμεῖ· οὗ
ὑφαιρουμένου, διὰ τὸ ψύχεσθαι τρέμει. Καὶ ἐν τοῖς
θυμοῖς δὲ διὰ τὸ αὐτὸ ἀποκρεμάννυται τὸ χεῖλος.
Δῆλον δὲ ἐπὶ τῶν παιδίων. Συνωθεῖ γὰρ εἰς τὴν
καρδίαν τὸ θερμόν. — 7. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι μά-
λιστα τρέμουσι τὴν φωνὴν καὶ χεῖρας, καὶ τὸ κάτω
χεῖλος; Ἢ διότι ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἐκλείπει τὸ θερ-
μὸν ἐν ᾧ ἡ φωνή; τὸ δὲ χεῖλος καὶ τὰς χεῖρας, ὅτι εὐ-
κινητότατα καὶ ἥκιστα ἔναιμα. Καὶ προΐενται μὲν τὴν
γονὴν, συσπῶσι δὲ καὶ τὰ αἰδοῖα· προΐενται μὲν, διὰ
τὸ συντήκειν τὸ καταβαῖνον θερμόν· ἀνασπῶσι δὲ,
ὅτι ἔξωθεν φόβος. Εἰς τοὐναντίον οὖν ἡ φυγή. — 8.
Διὰ τί οἱ φοβούμενοι καὶ ῥιγοῦσι καὶ διψῶσι; ταῦτα
δὲ ἐναντία τὰ πάθη. Ἢ ῥιγοῦσι μὲν, ψυχόμενοι·
διψῶσι δὲ, θερμαινόμενοι; διότι ἐν τῷ φοβεῖσθαι, τὸ
θερμὸν ἐκλείπει, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῶν ἄνω τόπων.
Δηλοῖ δὲ τὸ χρῶμα καὶ αἱ κοιλίαι. Τὸ μὲν γὰρ πρό-
σωπον, ὠχρόν· αἱ δὲ κοιλίαι, [ἐνίοτε] λύονται. Διὰ
μὲν [οὖν] τὸ ἐκλείπειν τὸ θερμὸν ἐκ τῶν ἄνωθεν, τὸ
ῥῖγος γίνεται· διὰ δὲ τὸ ὑγρὸν, ἡ δίψα. — 9. Διὰ
τί τοῦ τε φόβου λύπης τινὸς ὄντος καὶ τῆς ἀλγηδόνος,
οἱ μὲν ἀλγοῦντες, ἀναβοῶσιν· οἱ δὲ φοβούμενοι, σιω-
πῶσιν; Ἢ οἱ μὲν ἀλγοῦντες, κατέχουσι τὸ πνεῦμα·
(δι' ὃ ἀθρόον ἐξιὸν, μετὰ φωνῆς ἐξέρχεται) τῶν δὲ
φοβουμένων, κατέψυκται τὸ σῶμα, καὶ τὸ θερμὸν
κάτω ἐνήνεκται, ὃ ποιεῖ πνεύματα. Ἧι οὖν ἐνήνεκται
μάλιστα, ἐνταῦθα καὶ ποιεῖ αὐτά. Δι' ὃ καὶ ἀπο-
ψοφοῦσιν οἱ φοβούμενοι. Ἡ δὲ φωνή ἐστι φορὰ
πνεύματος, ἄνω πως καὶ διὰ τόνον γινομένη. Τοῦ
δὲ τοὺς ἀλγοῦντας κατέχειν τὸ πνεῦμα, αἴτιον, ὅτι
ταῖς ἐνυπαρχούσαις ἡμῖν βοηθείαις φύσει εὐθὺ πάν-
τες παθόντες, ἄνευ λογισμοῦ χρώμεθα, καθάπερ καὶ
τὰ ἄλλα ζῶα· τὰ μὲν γὰρ κέρασι, τὰ δὲ ὀδοῦσι, τὰ δὲ
ὄνυξιν ἀμύνεται. Πρὸς δὲ τὰ ἀλγήματα πάντα ἢ τὰ
πλεῖστα, βοηθεῖ ἡ θερμότης· ὃ ποιεῖ ὁ κατέχων τὸ
πνεῦμα. Θερμαίνει γὰρ καὶ ἐκπέττει τὸ ἄλγημα,
συστέλλων ἐντὸς τὸ θερμὸν τῷ πνεύματι. — 10. Διὰ
τί τοῖς φοβουμένοις αἱ κοιλίαι λύονται, καὶ οὐρητιῶ-
σιν; Ἢ τὸ θερμὸν τὸ ἐν ἡμῖν ἐστιν ὥσπερ ζῶον; τοῦτ'
οὖν φεύγει, ὅτε ἂν φοβηθῇ. Ἔξωθεν οὖν γινομένων
τῶν τε ὑπὸ τῆς ἀγωνίας φόβων καὶ τῶν τοιούτων, καὶ
ἐκ τῶν ἄνωθεν εἰς τὰ κάτω, καὶ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς εἰς
τὰ ἐντός. Ἐκθερμαινόμενοι δὲ οἱ περὶ τὴν κοιλίαν
τόποι, καὶ τὴν κύστιν διαλύονται, καὶ ποιοῦσιν αὐτὰς
εὐτρεπεῖς. Καὶ γὰρ τὰ ἄνισα καὶ τὰ ἀψίνθια, καὶ
ὅσα οὐρητικὰ, θερμαντικά. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ πρὸς
τὴν κοιλίαν φάρμακα, τὰ κάτω θερμαντικώτερα· καὶ
τὰ μὲν, τῶν εἰσενεχθέντων μόνον λυτικά· τὰ δὲ, καὶ
ἑτέραν σύντηξιν ποιεῖ· οἷον τὸ σκόροδον εἰς τὸ οὖρον.
Τὸ αὐτὸ δὴ τοῖς τοιούτοις, ἡ ἐκ τῶν ἐπιπολῆς θερ-
μασία εἰς τούτους τοὺς τόπους συνιοῦσα δρᾷ. (Cf. 7.)
— 11. Διὰ τί οἱ φοβούμενοι συσπῶσι τὰ αἰδοῖα; εἰκὸς
γὰρ ἦν τοὐναντίον, εἰς τοῦτον τὸν τόπον τοῦ θερμοῦ
ἀθροιζομένου τῶν φοβουμένων, ἀνίεσθαι αὐτά. Ἢ
οἱ φοβούμενοι σχεδὸν ἅπαντες ὥσπερ ῥιγοῦντές εἰσιν;
ἐκλελοιπότος οὖν ἐκ τῶν ἐπιπολῆς τοῦ θερμοῦ, συ-
σπῶσι. Δι' ὃ καὶ βομβυλιάζουσιν οἱ δεινῶς δεδιότες.
Δοκεῖ δὲ συσπᾶν τὸ ἐπιπολῆς καὶ τὸ δέρμα τῶν ῥι-

γούντων, ἅτε τοῦ θερμοῦ ἐκκεκριμένου. Δι᾽ ὃ καὶ φρίττουσι. Συσπᾶται δὲ καὶ ἡ ὀσχέα τοῦ αἰδοίου ἄνω, καὶ συνεφέλκονται καὶ οἱ ὄρχεις αὐτοῖς συστελλομένων. Θᾶττον δὲ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἀφροδισίων. Ὁ γὰρ φόβος ἐκκρίνει, καὶ πολλοῖς τῶν ἀγωνιώντων καὶ τῶν περιφόβων συγκινεῖ ἡ τῆς γονῆς πρόεσις.

SECTIO XXVIII.

Ὅσα περὶ σωφροσύνην καὶ ἀκολασίαν, καὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν.

Διὰ τί ἔνιοι κάμνουσιν, ὅταν ἐθισθέντες ἀκολάστως ζῆν, μὴ ἀκολάστως διαιτῶνται; οἷον Διονύσιος ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἐν [τῇ] πολιορκίᾳ ἐπαύσατο πίνων ὀλίγον τινὰ χρόνον, εὐθὺς ἐφθισίασεν, ἕως πάλιν εἰς τὴν μέθην μετέβαλεν. Ἢ μέγα μέν τι καὶ τὸ ἔθος ἐστὶν ἑκάστοις; φύσις γὰρ ἤδη γίνεται. Καθαπερανεὶ ἰχθὺς ἐν ἀέρι, ἢ ἄνθρωπος ἐν ὕδατι διατελῶν, φαύλως ἂν ἴσχοι· οὕτω καὶ οἱ τὰ ἔθη μεταβάλλοντες, χαλεπῶς ἀπαλλάττουσι· καὶ τὸ πάλιν εἰς τὰ εἰωθότα ἐλθεῖν σωτηρία γίνεται αὐτοῖς, ὥσπερ εἰς φύσεως κατάστασιν. Ἔτι δὲ καὶ συντηκτικοὶ γίνονται, εἰωθότες τροφῇ χρῆσθαι δαψιλεῖ τῇ ἡδείᾳ. Μὴ λαμβάνοντες γὰρ τὴν εἰωθυῖαν, ὥσπερ ὅλως μὴ λαμβάνοντες διατίθενται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ περιττώματα τροφῇ μεμιγμένα πολλῇ, ἀφανίζεται. Αὐτὰ δὲ ἐπιπολάζει μόνα ὄντα, καὶ φέρεται εἰς ὄμματα ἢ πνεύμονα. Προσενεγκαμένοις δὲ τροφὴν, κατακεραννύμενα, ὑδαρῆ γίνεται καὶ ἀβλαβῆ. Γίνεται δὲ τοῖς ἀκολάστως ζῶσι πλείω τὰ περιττώματα, ἄχρι τινὸς λήξασι τοῦ εἰωθότος βίου, διὰ τὸ πολλὴν ἀκαταχώριστον ἐν αὐτοῖς ὕλην ὑπάρχειν ἐκ τοῦ προτέρου βίου· ἧς τηκομένης ὑπὸ τοῦ συμφύτου θερμοῦ, καθάπερ χιόνος πολλῆς, ῥεύματα ἀθρόα συμβαίνει γίνεσθαι. — 2. *Διὰ τί* κατὰ μόνας δύο αἰσθήσεις, ἀκρατεῖς λέγομεν, οἷον ἁφὴν καὶ γεῦσιν; Ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις; Ἅτε οὖν κοιναὶ οὖσαι ἀτιμόταταί εἰσι. Δι᾽ ὃ καὶ μάλιστα, ἢ μόναι ἐπονείδιστοί εἰσιν. Ὥστε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον εἶναι φαμὲν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. — 3. *Διὰ τί* ἀκρατεῖς λέγονται κατὰ τὰς ἐπιθυμίας μόνον, οὔσης τῆς ἀκρασίας καὶ περὶ τὴν ὀργήν; Ἢ ὅτι ἀκρατὴς μέν ἐστιν, ὁ παρὰ τὸν λόγον τι πράττων· καὶ ἀκρασία, ἡ παρὰ τὸν λόγον ἀγωγή; εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἐπιθυμίαι, (ὡς ἐπίπαν εἰπεῖν) παρὰ τὸν λόγον· αἱ δὲ ὀργαὶ, μετὰ λόγου, οὐχ ὡς κελεύσαντος τοῦ λόγου, ἀλλ᾽ ὡς δηλώσαντος τὸν προπηλακισμὸν, ἢ τὴν αἰτίαν.—4. *Διὰ τί* τὴν μὲν ἐγκράτειαν καὶ τὴν σωφροσύνην, ἐπὶ τῶν νέων καὶ πλουσίων μάλιστα ἐξετάζομεν· τὴν δὲ δικαιοσύνην, ἐπὶ τῶν πενήτων; Ἢ ὅτι, οὗ μάλιστα δεῖταί τις, εἰ τούτου ἀπέχεται, μᾶλλον θαυμάζοιτ᾽ ἂν, ἢ τῶν ἐναντίων; ὁ μὲν οὖν πένης εὐπορίας δεῖται· ὁ δὲ νέος καὶ πλούσιος, ἀπολαύσεως. — 5. *Διὰ τί* ἧττον ἀνέχονται διψῶντες ἢ πεινῶντες; Πότερον ὅτι λυπηρότερον; σημεῖον δὲ τοῦ λυπηροτέρου, ὅτι ἥδιον τὸ διψῶντα πιεῖν, ἢ πεινῶντα, φαγεῖν. Τὸ δὲ ἐναντίον τῷ ἡδεῖ, λυπηρότερον. Ἢ διότι μᾶλλον δεῖται τὸ θερμὸν τοῦ ὑγροῦ, ἢ τὸ ξηρὸν ᾧ ζῶμεν; Ἢ ὅτι δυοῖν ἡ δίψα ἐπιθυμία, ποτοῦ καὶ τροφῆς· ἡ δὲ πεῖνα, ἑνὸς μόνου, τροφῆς; — 6. *Διὰ τί* ἧττον καρτεροῦμεν διψῶντες ἢ πεινῶντες; Ἢ διότι λυπούμεθα μᾶλλον; σημεῖον δὲ τῆς λύπης, ἡ ἡδονὴ σφοδροτέρα. Εἶτα ὁ μὲν διψῶν, δυοῖν ἐνδεὴς, τροφῆς τε καὶ καταψύξεως· (ἄμφω γὰρ ἔχει τὸ ποτόν) ὁ δὲ

πεινῶν, θατέρου μόνον. — 7. (Cf. 2.) Δι
τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν, οὐ ἂν ὑπ
ἀκρατεῖς λέγονται; (οἵ τε γὰρ περὶ τὰ ἀφρ
λαστοι, οἵ τε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολ
δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ᾽ ἐνίων μὲν, ἐν τ
ἡδύ· ἀπ᾽ ἐνίων δὲ, ἐν τῷ λάρυγγι· δι᾽ ὃ
νος γεράνου φάρυγγα εὔχετο ἔχειν) οἱ
ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν, οὐκ ἔτι; Ἢ διὰ τὸ τὰ
γινομένας ἡδονὰς, κοινὰς εἶναι ἡμῖν κα
ζώοις; Ἅτε οὖν οὐσῶν κοινῶν, ἀτιμόται
μάλιστα, ἢ μόναι ἐπονείδιστοι. Ὥστε τ
των ἡττώμενον, ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ κα
λέγομεν, διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδον
Οὐσῶν δὲ τῶν αἰθήσεων πέντε, τάτε ἄ
δύο μὲν τῶν προειρημένων, ἥδεται· κατ
λας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται, ἢ κατὰ συμβε
πάσχει. Ὁρᾷ μὲν γὰρ ὁρῶν· ἢ καὶ ὅσ
χαίρει ὅτε ἀπολαύει· καὶ ὅταν πληρωθῇ,
αὖτα ἡδέα αὐτῷ, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ
ὀδμὴ, ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν· ὅ
ὦμεν, ἡδέα· ἡ δὲ τοῦ ῥόδου, ἀεὶ ἡδεῖα.
ἧττον κατέχουσι τὸν γέλωτα παρόντων τ
Ἢ ὅταν σφόδρα ἐξηρτημένον ᾖ τι, εὐκ
ἡ δ᾽ εὔνοια, εἰπεῖν μᾶλλον γελοῖον· ὥστ

SECTIO XXIX.

Ὅσα περὶ δικαιοσύνην καὶ ἀδικία

Διὰ τί μείζονος ὄντος ἀδικήματος, ἐ
εἰς τὸ μεῖζον ἀγαθὸν, τῆς δὲ τιμῆς οὐ
ἀγαθοῦ, ἡ τῶν χρημάτων ἀδικία μᾶλ
ἄδικοι μᾶλλον εἶναι δοκοῦσι περὶ τὰ χρήματ
ροῦνται τὰ χρήματα μᾶλλον τῆς τιμῆς, κ
κοινότατον; ἡ δὲ τιμὴ ὀλίγοις, καὶ ὀλιγάκι
χρῆσις αὐτῆς. — 2. *Διὰ τί* παρακαταθήκ
ἀποστερεῖν, ἢ δάνειον; Ἢ ὅτι αἰσχρὸν ἀδ
μὲν οὖν τὴν παρακαταθήκην ἀποστερῶν,
οὐδεὶς γὰρ παρακατατίθεται μὴ πιστεύω
χρέος, οὐ φίλος· οὐ γὰρ δανείζει, ἐὰν ᾖ φίλ
σιν. Ἢ ὅτι μεῖζον τὸ ἀδίκημα; πρὸς
καὶ τὴν πίστιν παραβαίνει· δι᾽ ἣν, εἰ κ
ρον, δεῖ ἀπέχεσθαι τοῦ ἀδικεῖν. Ἔτι τὸ
ἀμύνεσθαι, φαῦλον. Ὁ μὲν οὖν ἔδωκε
ὁ δὲ, ἀπεστέρησεν ὡς ἐχθρόν. Ὁ δὲ δ
ὡς φίλος ἔδωκεν. Ἔτι τῶν μὲν ἡ δόσις,
ἀποδόσεως χάριν· τῶν δὲ, καὶ ὠφελε
δὲ ἀγανακτοῦμεν ἀποβάλλοντες, εἰ κέρ
μεν, οἷον οἱ ἁλιεῖς τὰ δελέατα· προφαν
δυνος. Ἔτι παρακατατίθενται μὲν ὡς
οἱ ἐπιβουλευόμενοι καὶ ἀτυχοῦντες· δα
εὐποροῦντες. Δεινότερον δὲ ἐστι τὸν ἀ
τὸν εὐτυχοῦντα ἀδικεῖν. — 3. *Διὰ τί* ἐ
ρίοις τοῖς γένεσι μᾶλλον ἢ ταῖς διαθήκαις
Ἢ ὅτι γένους μὲν οὐκ ἔστι καταψεύσασθ
ἀποφαίνειν· διαθῆκαι δὲ πολλαὶ ψευ
λέγχθησαν οὖσαι. — 4. *Διὰ τί* ἡ πεν
χρηστοῖς τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ πα
λοις ἐστίν; Ἢ διὰ τὸ ὑπὸ πάντων μισεῖ
λαύνεσθαι, πρὸς τοὺς ἐπιεικεῖς καταφε
μάλιστα παρὰ τούτοις σωτηρίας τυχεῖν,
ται· εἰ δὲ πρὸς πονηροὺς ἔλθῃ, οὐκ ἂν
τῇ αὐτῇ δυνάμει αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἢ κλέπτ
σθαι· ὧν γινομένων, οὐκ ἂν ἔτι εἶνα
αὐτοῖς. Ἢ ὅτι τοῖς ἐπιεικεῖς οἴεται τῶ
ἄριστα ἂν αὐτῇ χρῆσθαι, καὶ ἥκιστα ἂν

ὑτῶν; Καθάπερ οὖν τὰς τῶν χρημάτων παρακα-
κας πρὸς τοὺς ἐπιεικεῖς τιθέμεθα, οὕτω καὶ αὐ-
τὲρ αὑτῆς διατάττεται. Ἢ ὅτι θήλεια οὖσα,
ωτέρα ἐστίν· ὥστε τῶν ἐπιεικῶν δεῖται; Ἢ ὅτι
κακὸν οὖσα, πρὸς τὸ κακὸν οὐκ ἂν ἔλθοι; εἰ
τὸ κακὸν ἕλοιτο, παντάπασιν ἂν δυσίατον εἴη.
. Διὰ τί οὐχ ὁμοίως αἱ ἀδικίαι μείζους περὶ τὰ
τα καὶ τὰ ἄλλα; οἷον ὁ μικρὸν εἰπών, οὐκ ἂν
ὸ ἀπόῤῥητον εἴποι· ἀλλ' ὁ ἕνα προδούς, καὶ
, ὥσπερ ὁ ὀβολὸν ἀποστερήσας, καὶ τάλαντον.
ι ἀπὸ μείζονος ἀδικίας ἔνια ἐλάττω ἐστὶ, δι' ἀδυ-
ιν; — 6. Διὰ τί παρακαταθήκην αἰσχρὸν ἀπο-
σαι μικράν, ἢ πολὺ δανεισάμενον; Ἢ ὅτι ὁ τὴν
καταθήκην ἀποστερῶν, τὸν ὑπολαβόντα εἶναι
ν ἐπιεικῆ, ἐξαπατᾶται; ἢ ὅτι ὁ τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο
ειε; — 7. Διὰ τί ἄνθρωπος μάλιστα παιδείας
ων, ζώων ἁπάντων ἀδικώτατόν ἐστιν; Ἢ ὅτι
του λογισμοῦ κεκοινώνηκε; Μάλιστα οὖν τὰς
ὰς καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἐξήτακε. Ταῦτα δ' ἄνευ
ας οὐκ ἔστι. — Διὰ τί ὁ πλοῦτος ὡς ἐπὶ τὸ πο-
αρὰ τοῖς φαύλοις [μᾶλλον] ἢ τοῖς ἐπιεικέσιν
; Ἢ διότι τυφλὸς ὢν τὴν διάνοιαν, οὐ δύναται
ιν οὐδὲ αἱρεῖσθαι τὸ βέλτιστον; — 9. Διὰ τί
ότερον εἶναι νενόμισται, τοῖς τετελευτηκόσιν, ἢ
ζῶσιν ἐπαμύνειν; Ἢ ὅτι οἱ μὲν ζῶντες, δύναιντ'
αὐτοῖς] ἐπαρκέσαι· ὁ δὲ τετελευτηκὼς οὐκ ἔτι;
0. (Cf. 7, 4.) Διὰ τί ὑγιαίνοντι μὲν ὁ συνὼν οὐ-
γιέστερος γίνεται, οὐδὲ ἰσχυρῷ ἢ καλῷ εἰς τὰς
ἐπιδίδωσιν οὐθέν· δικαίῳ δέ, καὶ σώφρονι, καὶ
θῷ; Ἢ διότι τὰ μέν, ἀμίμητα, τὰ δέ, μιμητὰ
ψυχῇ; ἀγαθὸς δέ, τῇ ψυχῇ· ὑγιὴς δέ, τῷ σώματι·
ζεται οὖν χαίρειν ὀρθῶς καὶ λυπεῖσθαι. Ὁ δὲ
ὶ συνών, οὐκ ἔτι. Οὐ γὰρ ἐν τῷ τισὶ χαίρειν, ἢ
ὁ ὑγιής· οὐθὲν τούτων γὰρ ποιεῖ ὑγίειαν. — 11.
ὶ τί δεινότερον γυναῖκα ἀποκτεῖναι, ἢ ἄνδρα·
τοι βέλτιον τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος φύσει; Ἢ διότι
ενέστερον· ὥστε ἐλάττω ἀδικεῖ; Ἢ ὅτι οὐ νεανικὸν
σχυρίζεσθαι πρὸς τὸ πολὺ ἧττον; — 12. Διὰ τί
ε τῷ φεύγοντι ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὴν δεξιὰν στάσιν
ασιν; Ἢ διότι ἐπανισοῦν βούλονται; Πλεονε-
ῦντος οὖν τοῦ διώκοντος, τὴν στάσιν τῷ φεύγοντι
ασιν. Εἶθ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ φεύγοντες πα-
υλάττονται. Ἐπὶ δεξιᾷ δὲ ἡ φυλακή γίνεται,
ὁ φεύγων ἔχῃ τὴν ἐν δεξιᾷ στάσιν. — 13. Διὰ τί
ε ὅταν καὶ τῷ φεύγοντι καὶ τῷ διώκοντι φαίνων-
ψῆφοι ἴσαι, ὁ φεύγων νικᾷ; Ἢ ὅτι ὁ μὲν φεύγων,
τῷ ἀγῶνι μόνον ἀκήκοεν αὐτοῦ, πρὸς ἃ δεῖ αὐτὸν
ηγορεῖσθαι, καὶ τοὺς μάρτυρας παρασχέσθαι πρὸς
κατηγορημένα ἔχεσθαι, εἴ τι μέλλουσιν ὠφελη-
ναι; Οὐ ῥᾴδιον δὲ τὸ μαντεύσασθαί τινα, ὧν δεῖ
τὸν παρασκευάσασθαι ἢ μάρτυρας ἢ ἄλλο τεκμή-
ιν, ὅτι οὐθὲν ἀδικεῖ. Τῷ δὲ διώκοντί ἐστιν ὅπως
ύλεται, καὶ πρὸ τοῦ τὴν δίκην κλητεύσασθαι, ἐν-
ήσασθαι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἤδη κεκληκότα, πλασά-
νον ὅτι βούλεται πιθανόν, κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ὁρῶν
κατὰ πάντα ταῦτα ἐλαττούμενον ὁ νομοθέτης τὸν
εύγοντα, προσέθετο τῷ φεύγοντι, ὅ, τι ἂν οἱ δικα-
αὶ ἀμφιδοξήσωσιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτ' ἄν τις
οι. Ἐν γὰρ τοῖς φόβοις ὄντες, πολλὰ παραλιμπά-
υσιν ὧν αὐτοὺς ἔδει εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι. Οἱ δὲ φεύ-
οντες, ἀεὶ ἐν μείζοσι κινδύνοις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τυγ-
άνουσιν ὄντες. Ὥστ' εἰ παραλιμπάνουσιν ὧν δεῖ
ὑτοὺς, εἴπερ ἐξισοῦνται τοῖς δικαίοις, δῆλον ὅτι εἰ
μὴ παρελίμπανον, ἐκράτουν ἄν. Ἔτι δὲ ἕκαστος
ἡμῶν μᾶλλον ἂν προέλοιτο τοῦ μὴ ἀδικοῦντος ἀπο-
ψηφίσασθαι ὡς οὐκ ἀδικεῖ, ἢ τοῦ ἀδικοῦντος κατα-
ψηφίσασθαι ὡς ἀδικεῖ· οἷον εἴ τις φεύγει δουλείας,
ἢ ἀνδροφονίας. Τούτων γὰρ ἑκάστου ὄντων, ἃ κα-
τηγορεῖ αὐτῶν, μᾶλλον ἂν ἀποψηφίσασθαι ἑλώμεθα,
ἢ μὴ ὄντων καταψηφίσασθαι. Ἔστι γάρ, ὅταν τις
ἀμφιδοξῇ, τὰ ἐλάττω τῶν ἁμαρτημάτων αἱρετέον.
Δεινὸν γὰρ καὶ τό, τοῦ δούλου, ὡς ἐλεύθερός ἐστι,
καταγνῶναι· πολὺ δὲ δεινότερον, ὅταν τις τοῦ ἐλευθέ-
ρου ὡς δούλου καταψηφίσηται. Ἔτι δέ, ἐὰν ὁ μὲν τύ-
χῃ ἐγκαλῶν, ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ὑπὲρ ὁτουοῦν, οὐκ
εὐθὺς οἰόμεθα δεῖν ἀποδοῦναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ
νέμεσθαι τὸν κεκτημένον, ἕως ἂν κριθῇ. Τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν πλειόνων, ὅταν ἰσάζῃ τὸ
πλῆθος, τῶν τε φασκόντων ἀδικεῖν καὶ τῶν μὴ ὁμο-
λογούντων· ὥσπερ ὅτε ἐξ ἀρχῆς ὁ μὲν ἐνεκάλει, ὁ δὲ
ἀπηρνεῖτο, οὐκ οἰόμεθα δεῖν τὸν νομοθέτην προσ-
τιθέναι τῷ ἐγκαλοῦντι, ἀλλὰ τὸν φεύγοντα κύριον
εἶναι, ἕως ἂν ὑπεροχήν τινα ἔχῃ ὁ ἀδικῶν. Ὁμοίως
δὲ καὶ ἐπὶ τῶν κριτῶν, ἐπειδὴ οὐδεμίαν ὑπεροχὴν ἰσα-
σθεισῶν τῶν ψήφων, κατὰ χώραν εἴασεν ὁ νομοθέτης
ἔχειν. Ἔτι δὲ τῶν μὲν ἀξιολόγων ἁμαρτημάτων, με-
γάλαι καὶ αἱ κολάσεις εἰσίν. Ὥστε ἀδίκως [μὲν] κα-
ταψηφισαμένοις καὶ μὴ γνοῦσιν, οὐκ ἔστιν ἐπανορθοῦ-
σθαι καιρὸν λαβόντας· ἀπολύσασι δὲ παρὰ τὸ προσῆ-
κον, εἰ μὲν οὕτως εὐλαβῶς, ὥστε μηθὲν ἔτι ποτὲ
ἁμαρτεῖν, τί ἂν καὶ μέγα ἡμαρτηκότες οἱ κριταὶ εἴη-
σαν, τοιοῦτον ἄνθρωπον ἀπολύσαντες θανάτου; Εἰ
δ' ἔτι ἐξ ὑστέρου ἁμαρτάνει, δι' ἀμφότερα ἂν αὐτὸν
νῦν κολάζεσθαι ἀξιοῖ. Ἢ ἔτι ἀδικωτέρου μέν ἐστιν
ἀνδρὸς ταῦτα ἀδικεῖν, ἃ ἧττον εἰκός ἐστιν ἀδίκως
ἐγκαλεῖσθαι; Τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, καὶ δι' ὀργὴν καὶ
διὰ φόβον, καὶ δι' ἐπιθυμίαν, καὶ δι' ἄλλα πολλὰ γί-
νεται, καὶ οὐ μόνον ἐκ προνοίας· τὸ δὲ ἀδίκως ἐγκα-
λεῖν, ὡς ἐπιτοπολὺ ἐκ προνοίας ἐστίν· ὥστε ἐπεὶ ἴσαι
αἱ ψῆφοι γεγόνασι, τὸ δὲ ἀδίκως τὸν ἐγκα-
λοῦντα ἐγκαλεῖν, καὶ τὸν φεύγοντα ἀδικεῖν, φαύλου
κριθέντος τοῦ ἀδίκως ἐγκαλοῦντος, τὸ νικᾶν τῷ φεύ-
γοντι ὁ νομοθέτης ἀπένειμεν. Ἔτι δὲ καὶ αὐτοὶ
οὕτως ἔχομεν πρὸς τοὺς θεράποντας, ὥστε ὅταν ὑπο-
πτεύσωμέν τι αὐτοὺς ἡμαρτηκέναι καὶ μηδὲν ἀκρι-
βὲς ἔχωμεν, ἀλλ' ὅμως αὐτοὺς ὑπολαμβάνωμεν πε-
πραχέναι, οὐκ εὐθὺς ἐπὶ τὸ κολάζειν ἐρχόμεθα· καὶ
ἐὰν μηθὲν μᾶλλον δυνώμεθα ἐξετάσαι, ἀφίεμεν ταύ-
της τῆς αἰτίας. Ἔτι μείζω μὲν ἀδικεῖ ὁ ἐκ προνοίας
ἀδικῶν, ἢ ὁ μὴ ἐκ προνοίας. Ὁ μὲν δὴ συκοφαν-
τῶν, ἀεὶ ἐκ προνοίας ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἕτερόν τι ἀδικῶν,
τὰ μέν, δι' ἀνάγκην· τὰ δέ, δι' ἄγνοιαν· τὰ δέ, ὅπως
ἔτυχεν ἀδικεῖν αὐτῷ συμπίπτει. Ὅταν δὲ ἴσαι γέ-
νωνται αἱ ψῆφοι, ὁ μὲν διώκων, κέκριται ὑπὸ τῶν
ἡμίσεων ἐκ προνοίας ἀδικεῖν· ὁ δὲ φεύγων, ὑπὸ τῶν
λοιπῶν αὖ ἀδικεῖν μέν, οὐ μέντοι [γε] ἐκ προνοίας.
Ὥστε ἐπεὶ ἀδικεῖν μείζω κέκριται ὁ διώκων τοῦ φεύ-
γοντος, εἰκότως ὁ νομοθέτης νικᾶν ἔκρινε τὸν τὰ
ἐλάττω ἀδικοῦντα. Ἔτι δὲ ἀεὶ μὲν ἀδικωτερός ἐστιν,
ὁ μὴ οἰόμενος λανθάνειν ὃν ἀδικεῖ, καὶ ὅμως ἀδικῶν,
ἢ ὁ οἰόμενος λανθάνειν· ὁ μὲν γὰρ ἀδίκως τινὶ ἐγκα-
λῶν, οὐκ οἴεται λανθάνειν τοῦτον ὃν συκοφαντεῖ· οἱ
δ' ἄλλο τι ἀδικοῦντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἰόμενοι λαν-
θάνειν ὃν ἀδικοῦσιν, ἐπιχειροῦσιν ἀδικεῖν. Ὥστε
ἀδικώτεροι κρίνοιντο ἂν οἱ διώκοντες, ἢ οἱ φεύγοντες.
— 14. Διὰ τί ποτε, ἐὰν μέν τις ἐκ βαλανείου κλέ-

ψη, ἢ ἐκ παλαίστρας, ἢ ἐξ ἀγορᾶς, ἢ τῶν τοιούτων τινὸς, θανάτῳ ζημιοῦται· ἐὰν δέ τις ἐξ οἰκίας, διπλοῦν τῆς ἀξίας τοῦ κλέμματος ἀποτίνει; Ἢ ὅτι ἐν μὲν ταῖς οἰκίαις, φυλάξαι ὁπωσοῦν ἐστί; καὶ γὰρ ὁ τοῖχος ἰσχυρὸς καὶ κλεῖς ἐστι, καὶ οἰκέταις τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ πᾶσιν ἐπιμελές ἐστιν, ὅπως σώζηται τὰ ἐνόντα. Ἐν δὲ τῷ βαλανείῳ, καὶ ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὖσιν ὥσπερ τὸ βαλανεῖον, ῥᾴδιον τῷ βουλομένῳ κακουργεῖν. Οὐδὲν γὰρ ἰσχυρὸν ἔχουσι πρὸς τὴν φυλακὴν οἱ τιθέντες, ἀλλ' ἢ τὸ αὑτῶν ὄμμα. Ὥστε ἂν μόνον τὶς παραβλέψῃ, ἐπὶ τῷ κλέπτοντι ἤδη γίνεται· διὸ ὁ νομοθέτης οὐχ ἱκανοὺς ὄντας ἡγησάμενος εἶναι φύλακας, τὸν νόμον αὐτοῖς ἐπέστησεν ἀπειλοῦντα σφοδρῶς, ὡς οὐ βιωσομένους ἐάν τι σφετερίζωνται τῶν ἀλλοτρίων. Ἔτι δὲ, εἰς μὲν τὴν οἰκίαν ἐπὶ τῷ κεκτημένῳ ἐστὶν ὅν τινα ἂν βούληται εἰςδέχεσθαι, καὶ ᾧ μὴ πιστεύει εἰσφέρεσθαι· τῷ δὲ ἐν τῷ βαλανείῳ θεμένῳ τί, οὐκ ἔξεστιν οὐθένα κωλῦσαι, οὔτε εἰσιέναι, οὔτε εἰσελθόντα μὴ παρὰ κλέπτην τὸ αὑτοῦ ἱμάτιον θέσθαι, ἀποδύντα ἄν· ἀλλ' ὡς οὐ βούλεται, ἐν τῷ αὐτῷ ἥ τε τοῦ κλέπτου ἐσθὴς, καὶ ἡ τοῦ μέλλοντος ἀπολλύναι, ἀναμεμιγμέναι κεῖνται. Διὸ ὁ νομοθέτης, τῷ μὲν ἑκόντι εἰςδεξαμένῳ τὸν κλέπτην, καὶ αὐτῷ ἡμαρτηκότι, οὐ λίαν μεγάλαις τιμωρίαις βεβοήθηκε· τοῖς δὲ ἐξ ἀνάγκης κοινωνοῦσι τῆς εἰς τὸ βαλανεῖον εἰσόδου καὶ τῆς ἀναμίξεως, μεγάλας τιμωρίας φανερός ἐστι καθιστὰς τοῖς κλέπτουσιν. Ἔτι δὲ, οἱ μὲν ἐν τοῖς οὕτω κοινοῖς οὖσι τῷ βουλομένῳ εἰσιέναι κλέπτοντες, καταφανεῖς ἅπασι γίνονται ὅτι φανεροί εἰσιν. Ὥστε περιγενόμενοι, οὐδὲ καρπισμοῦ ἔτι χάριν ἐπιεικεῖς εἶναι δοκεῖν βούλονται· ὡς μάτην αὐτοῖς ὂν, πρὸς τοὺς γνόντας πλάττεσθαι ὅτι ἐπιεικεῖς εἰσι. Καταφανῶς οὖν ἤδη πονηροὶ διατελοῦσιν ὄντες. Οἱ δὲ ἑνὶ μόνῳ φανεροὶ γενόμενοι, πρὸς τοὺς ἄλλους ἐπιχειροῦσι πείθειν, ἀποτίσαντές τι, ὅπως μὴ καταφανεῖς αὐτοὺς ποιήσῃ. Διὸ οὐ παντελῶς ἂν εἶεν πονηροὶ διὰ τέλους· ἀνθ' ὧν ὁ νομοθέτης ἐλάττω αὐτοῖς τὰ ἐπιζήμια ἐποίησε. Ἔτι δὲ, τῶν ἁμαρτιῶν μάλιστα αἰσχύνουσι τὴν πόλιν αἱ ἐν τοῖς κοινοτάτοις συλλόγοις τε καὶ συνόδοις γινόμεναι· ὥσπερ καὶ τιμὴν φέρουσι πολὺ μάλιστα αἱ ἐν τῷ κοινῷ εὐταξίαι. Καταφανεῖς γὰρ μάλιστα διὰ τῶν τοιούτων, καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις. Συμβαίνει οὖν οὐ μόνον ἰδίᾳ τὸν ἀπολέσαντα βλάπτεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων τινὸς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν πόλιν λοιδορίας γίνεσθαι. Διὸ καὶ τὸν κλέψαντα ταῖς μείζοσι ζημίαις ἐκόλασε, τῶν ἐξ οἰκίας τινὸς ἀφελομένων. Ἔτι δὲ, καὶ ὁ ἐξ οἰκίας τινὸς ἀπολέσας, ἐν τῷ τοιούτῳ τόπῳ τυγχάνει ὢν, ὅθεν ῥᾴδιον μήτε παθόντα, μήτε χλευασθέντα ὑπό τινων, οἴκοι ὄντα τὸ ἀτύχημα φέρειν. Τῷ δὲ, οὐκ ἔτι, ὅτι ἡ ἀποχώρησις ἐργώδης γεγυμνωμένῳ· προσέτι δὲ χλευάζεσθαι ὑπό τινων ὑπάρχει τοῖς πολλοῖς· ὃ πολὺ δυσχερέστερόν ἐστι τῆς ἀπωλείας. Διὸ καὶ ὁ νομοθέτης μείζους αὐτοῖς ζημίας ἐνέγραψεν. Ἔτι δὲ παραπλήσια τούτοις πολλὰ φαίνονται νενομοθετηκότες· οἷον καὶ ἐὰν μέν τις ἄρχοντα κακῶς εἴπῃ, μεγάλα τὰ ἐπιτίμια· ἐὰν δέ τις ἰδιώτην, οὐθέν· καὶ καλῶς. Οἴεται γὰρ τότε οὐ μόνον εἰς τὸν ἄρχοντα ἐξαμαρτάνειν τὸν κακηγοροῦντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν ὑβρίζειν. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὸν ἐν τῷ λιμένι κλέπτοντα, οὐ μόνον τὸν ἰδιώτην βλάπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν αἰσχύνειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, οὗ κοινῇ που συνερχόμεθα. — 15. Διὰ τί ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐὰν ἴσαι γένωνται ψῆφοι τοῖς ἀντιδίκοις, ὁ φεύγων [illegible] Ἢ ὅτι ὁ φεύγων ὑπὸ τοῦ διώκοντος οὐθὲν [illegible] ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις αὐτῷ ἤδη ἔμελλε νικᾷν; — [illegible] τί ἐπὶ μὲν κλοπῇ θάνατος ἡ ζημία· ἐπὶ δὲ [illegible] ζονι οὔσῃ ἀδικίᾳ, τίμησις, τί χρὴ παθεῖν ἢ [illegible] Ἢ διότι τὸ μὲν ὑβρίζειν, ἀνθρώπινόν ἐστι [illegible] πάντες πλέον ἢ ἔλαττον αὐτοῦ μετέχουσι· [illegible] πτειν, οὐ τῶν ἀναγκαίων; Καὶ ὅτι ὁ κλέπτειν [illegible] καὶ ὑβρίζειν ἂν προέλοιτο.

SECTIO XXX.

Ὅσα περὶ φρόνησιν καὶ νοῦν καὶ σοφίαν.

Διὰ τί πάντες ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν [illegible] κατὰ φιλοσοφίαν, ἢ πολιτικὴν, ἢ ποίησιν, [illegible] φαίνονται μελαγχολικοὶ ὄντες· καὶ οἱ μὲν οὕτως [illegible] καὶ λαμβάνεσθαι τοῖς ἀπὸ [μελαίνης] χολῆς [illegible] στήμασιν; οἷον λέγεται τῶν τε ἡρωϊκῶν τὰ [illegible] Ἡρακλέα. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔοικε γενέσθαι [illegible] τῆς φύσεως. Δι' ὃ καὶ τὰ ἀῤῥωστήματα τῶν [illegible] πτικῶν, ἀπ' ἐκείνου προσηγόρευον οἱ ἀρχαῖοι [illegible] νόσον· καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, καὶ [illegible] τῆς ἀφανίσεως ἐν Οἴτῃ τῶν ἑλκῶν ἔκφυσις [illegible] τοῦτο δηλοῖ. Καὶ γὰρ τοῦτο γίνεται πολλοῖς [illegible] μελαίνης χολῆς. Συνέβη δὲ καὶ Λυσάνδρῳ τῷ [illegible] κωνι πρὸ τῆς τελευτῆς γενέσθαι τὰ ἕλκη ταῦτα [illegible] δὲ τὰ περὶ Αἴαντα καὶ Βελλεροφόντην· ὧν [illegible] ἐκστατικὸς ἐγένετο παντελῶς, ὁ δὲ, τὰς ἐρημίας [illegible] κε· δι' ὃ οὕτως ἐποίησεν Ὅμηρος·

Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ οὗτος ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσιν, [illegible]
Ἤτοι ὁ καππεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο,
Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλ[illegible]

Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν ἡρώων ὁμοιοπαθεῖς [illegible] ται τούτοις. Τῶν δὲ ὑστέρων, Ἐμπεδοκλῆς [illegible] των καὶ Σωκράτης, καὶ ἕτεροι συχνοὶ τῶν [illegible] Ἔτι δὲ τῶν περὶ τὴν ποίησιν οἱ πλεῖστοι. [illegible] μὲν γὰρ τῶν τοιούτων, γίνονται νοσήματα [illegible] τοιαύτης κράσεως τῷ σώματι. Τοῖς δὲ [illegible] δήλη ῥέπουσα πρὸς τὰ πάθη. Πάντες [illegible] (ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς) εἰσὶ, καθάπερ ἐλέχθη, [illegible] φύσιν. Δεῖ δὲ λαβεῖν τὴν αἰτίαν, πρῶτον [illegible] δείγματος προχειρισαμένοις. Ὁ γὰρ οἶνος [illegible] μάλιστα φαίνεται παρασκευάζειν τοιούτους, [illegible] λέγομεν τοὺς μελαγχολικοὺς εἶναι, καὶ πλεῖστα [illegible] ποιεῖν πινόμενος, οἷον ὀργίλους, φιλανθρώπους, [illegible] μονας, ἰταμούς· ἀλλ' οὐχὶ τὸ μέλι, οὐδὲ [illegible] οὐδὲ τὸ ὕδωρ, οὐδ' ἄλλο τῶν τοιούτων [illegible] Ἴδοι δ' ἄν τις ὅτι παντοδαποὺς ἀπεργάζεται [illegible] θεωρῶν ὡς μεταβάλλει τοὺς πίνοντας ἐκ προσαγωγῆς [illegible] παραλαβὼν γὰρ ἀπεψυγμένους ἐν τῷ νήφειν καὶ [illegible] πηλοὺς, μικρῷ μὲν πλείων ποθεὶς, λαλιστέρους [illegible] Ἔτι δὲ πλείων, ῥητορικοὺς καὶ θαῤῥαλέους· πρὸς [illegible] δὲ, πρὸς τὸ πράττειν ἰταμούς. Ἔτι δὲ μᾶλλον [illegible] μενος, ὑβριστάς· ἔπειτα μανικούς. Λίαν δὲ [illegible] ἐκλύει καὶ ποιεῖ μωρούς, ὥσπερ τοὺς ἐκ παίδων [illegible] λήπτους, ἢ καὶ ἐχομένους τοῖς μελαγχολικοῖς [illegible] Ὥσπερ οὖν ὁ εἷς ἄνθρωπος μεταβάλλει τὸ ἦθος [illegible] νων καὶ χρώμενος τῷ οἴνῳ ποσῷ τινι, οὕτω καὶ [illegible] στον τὸ ἦθος εἰσί τινες ἄνθρωποι. Οἷος γὰρ [illegible] μεθύων νῦν ἐστιν, ἄλλος τις τοιοῦτος φύσει [illegible] μὲν, λάλος· ὁ δὲ, κεκινημένος· ὁ δὲ, ἀρίδακρυς [illegible] γάρ τινας καὶ τοιούτους. Δι' ὃ καὶ Ὅμηρος [illegible] καί μέ φησι δάκρυ πλώειν βεβαρημένον οἴνῳ [illegible] γὰρ ἐλεήμονές ποτε γίνονται, καὶ ἄγριοι καὶ [illegible] λοί. Ἔνιοι οὖν ἀποσιωπῶσι, καὶ μάλιστα τῶν [illegible]

ων ὅσοι ἐκστατικοί. Ποιεῖ δὲ καὶ φιλητικοὺς
ος. Σημεῖον δὲ, ὅτι προάγεται ὁ πίνων καὶ τῷ
ατι φιλεῖν, οὓς νήφων οὐδ' ἂν εἷς φιλήσειεν, ἢ
ὸ εἶδος, ἢ διὰ τὴν ἡλικίαν. Ὁ μὲν οὖν οἶνος, οὐ
ν χρόνον ποιεῖ περιττὸν, ἀλλ' ὀλίγον· ἡ δὲ φύσις,
έως τις ἂν ᾖ. Οἱ μὲν γὰρ, θρασεῖς· οἱ δὲ, σιω-
ί· οἱ δὲ, ἐλεήμονες· οἱ δὲ, δειλοὶ γίνονται φύσει.
δῆλον ὅτι διὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖ, ὅ, τε οἶνος καὶ ἡ
; ἑκάστου τὸ ἦθος. Πάντα γὰρ κατεργάζεται
ερμότητι ταμιευόμενα. Ὅ, τε δὲ χυμὸς καὶ ἡ
ς ἡ τῆς μελαίνης χολῆς πνευματικά ἐστι. Δι' ὃ
ὰ πνευματώδη πάθη καὶ τὰ ὑποχόνδρια, μελαγ-
ὰ οἱ ἰατροί φασιν εἶναι. Καὶ ὁ οἶνος δὲ πνευμα-
ς τὴν δύναμιν· διό δή ἐστι τὴν φύσιν ὅμοια, ὅ,
νος καὶ ἡ κρᾶσις. Δηλοῖ δὲ ὅτι πνευματώδης ὁ
ἐστιν, ὁ ἀφρός. Τὸ μὲν γὰρ ἔλαιον, θερμὸν
ὺ ποιεῖ ἀφρόν· ὁ δὲ οἶνος, πολὺν, καὶ μᾶλλον ὁ
τοῦ λευκοῦ, ὅτι θερμότερος καὶ σωματωδέστε-
Καὶ διὰ τοῦτο ὅ, τε οἶνος ἀφροδισιαστικοὺς
γάζεται, καὶ ὀρθῶς Διόνυσος καὶ Ἀφροδίτη λέ-
ι μετ' ἀλλήλων εἶναι· καὶ οἱ μελαγχολικοὶ οἱ
τοι λάγνοι εἰσίν. Ὅ, τε γὰρ ἀφροδισιασμὸς,
ματώδης. Σημεῖον δὲ, τὸ αἰδοῖον, ὡς ἐκ μικροῦ
αν ποιεῖται τὴν αὔξησιν διὰ τὸ ἐμφυσᾶσθαι· καὶ
ρὶν δύνασθαι προΐεσθαι σπέρμα, γίνεταί τις
ἡ ἐπὶ παισὶν οὖσιν, ὅταν ἐγγὺς ὄντες τοῦ ἡβᾶν, ξύων-
ὰ αἰδοῖα δι' ἀκολασίαν. Γίνεται δὲ δῆλον, διὰ τὸ
μα διεξιέναι διὰ τῶν πόρων, δι' ὧν ὕστερον τὸ
ν φέρεται· ἥ τε ἔκχυσις τοῦ σπέρματος ἐν ταῖς
ίαις, καὶ ἡ ῥίψις ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὠθοῦντος
ρὸν γίνεσθαι. Ὥστε καὶ τῶν ἐδεσμάτων καὶ ποτῶν
γως ταῦτ' ἐστὶν ἀφροδισιαστικὰ, ὅσα πνευματώδη
περὶ τὰ αἰδοῖα ποιεῖ τόπον. Δι' ὃ καὶ ὁ μέλας
ς, οὐδενὸς ἧττον τοιούτους ἀπεργάζεται, οἷοι καὶ
ελαγχολικοὶ πνευματώδεις. Δῆλοι δ' εἰσὶν ἐπ'
ν. Σκληροὶ γὰρ οἱ πλείους τῶν μελαγχολικῶν,
αἱ φλέβες ἐξέχουσι. Τούτου δ' αἴτιον, οὐ τὸ τοῦ
τος πλῆθος, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος. Διότι δὲ οὐδὲ
ες οἱ μελαγχολικοὶ σκληροὶ, οὐδὲ μέλανες, ἀλλ'
ᾶλλον κακόχυμοι, ἄλλος λόγος· περὶ οὗ δὲ ἐξ ἀρ-
ροειλόμεθα διελθεῖν, ὅτι ἐν τῇ φύσει εὐθὺς τοι-
ς χυμὸς ὁ μελαγχολικὸς κεράννυται· θερμοῦ δὲ
υχροῦ κρᾶσίς ἐστιν. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν δυοῖν
σις συνέστηκε. Διὸ καὶ ἡ μέλαινα χολὴ καὶ θερ-
τον καὶ ψυχρότατον γίνεται. Τὸ γὰρ αὐτὸ πά-
ν πέφυκε ταῦτ' ἄμφω, οἷον καὶ τὸ ὕδωρ ὂν ψυχρόν·
ς ἐὰν ἱκανῶς θερμανθῇ, οἷον τὸ ζέον, τῆς φλογὸς
ῆς θερμότερόν ἐστι· καὶ λίθος καὶ σίδηρος διά-
α γενόμενα, μᾶλλον θερμὰ γίνεται ἄνθρακος,
ρὰ ὄντα φύσει. Εἴρηται δὲ σαφέστερον περὶ τού-
ἐν τοῖς περὶ πυρός. Καὶ ἡ χολὴ δὲ ἡ μέλαινα
ει ψυχρὰ, καὶ οὐκ ἐπιπόλαιος οὖσα, ὅταν μὲν οὕ-
ἔχῃ ὡς εἴρηται, ἐὰν ὑπερβάλλῃ ἐν τῷ σώματι,
πληξίαν, ἢ νάρκας, ἢ ἀθυμίας ποιεῖ, ἢ φόβους·
δὲ ὑπερθερμανθῇ, τὰς μετ' ᾠδῆς εὐθυμίας, καὶ
τάσεις καὶ ἐκζέσεις ἑλκῶν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Τοῖς
οὖν πολλοῖς ἀπὸ τῆς καθ' ἡμέραν τροφῆς ἐγγι-
ένη, οὐδὲν τὸ ἦθος ποιεῖ διαφόρους, ἀλλὰ μόνον
ημά τι μελαγχολικὸν ἀπειργάσατο. Ὅσοις δὲ ἐν
φύσει συνέστη κρᾶσις τοιαύτη, εὐθὺς οὗτοι τὰ
η γίνονται παντοδαποὶ, ἄλλος κατ' ἄλλην κρᾶσιν·
ν, ὅσοις μὲν πολλὴ καὶ ψυχρὰ ἐνυπάρχει, νωθροὶ
μωροί· ὅσοις δὲ λίαν πολλὴ καὶ θερμὴ, μανικοὶ

καὶ εὐφυεῖς, καὶ ἐρωτικοὶ, καὶ εὐκίνητοι πρὸς τοὺς
θυμοὺς καὶ τὰς ἐπιθυμίας· ἔνιοι δὲ, καὶ λάλοι μᾶλλον.
Πολλοὶ δὲ καὶ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ νοεροῦ τόπου
τὴν θερμότητα ταύτην, νοσήμασιν ἁλίσκονται μανι-
κοῖς, ἢ ἐνθουσιαστικοῖς. Ὅθεν Σίβυλλαι καὶ Βάκιδες,
καὶ οἱ ἔνθεοι γίνονται πάντες, ὅταν μὴ νοσήματι γέ-
νωνται, ἀλλὰ φυσικῇ κράσει. Μαρακὸς δὲ ὁ Συρα-
κούσιος καὶ ἀμείνων ἦν ποιητὴς, ὅτ' ἐκσταίη. Ὅσοις
δ' ἂν ἐπανθῇ τὴν ἄγαν θερμότητα πρὸς τὸ μέσον,
οὗτοι μελαγχολικοὶ μέν εἰσι, φρονιμώτεροι δὲ, καὶ ἧτ-
τον μὲν ἔκτοποι, πρὸς πολλὰ δὲ διαφέροντες τῶν ἄλ-
λων, οἱ μὲν, πρὸς παιδείαν· οἱ δὲ, πρὸς τέχνας· οἱ δὲ,
πρὸς πολιτείαν. Πολλὴν δὲ καὶ εἰς τοὺς κινδύνους
ποιεῖ διαφορὰν ἡ τοιαύτη ἕξις, τοῦ ἐνίοτε ἀνωμάλους
εἶναι μὲν τοῖς φόβοις πολλοὺς τῶν ἀνδρῶν. Ὡς γὰρ
ἂν τύχωσι τὸ σῶμα ἔχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην κρᾶσιν,
διαφέρουσιν αὐτοὶ αὑτῶν· ἡ δὲ μελαγχολικὴ κρᾶσις,
ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς νόσοις ἀνωμάλους ποιεῖ, οὕτω καὶ
αὐτὴ ἀνώμαλός ἐστιν· ὁτὲ μὲν [γὰρ] ψυχρά ἐστιν ὥσ-
περ ὕδωρ· ὁτὲ δὲ, θερμή· ὥστε φοβερόν τι ὅταν εἰσ-
αγγελθῇ, ἐὰν μὲν ψυχροτέρας οὔσης τῆς κράσεως
τύχῃ, δειλὸν ποιεῖ. Προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ,
καὶ ὁ φόβος καταψύχει. Δηλοῦσι δὲ οἱ περίφοβοι·
τρέμουσι γάρ. Ἐὰν δὲ μᾶλλον θερμὴ, εἰς τὸ μέτριον
κατέστησεν ὁ φόβος, καὶ ἐν ταὐτῷ, καὶ ἀπαθῆ. Ὁμοίως
δὲ καὶ πρὸς τὰς καθ' ἡμέραν ἀθυμίας· πολλάκις γὰρ
οὕτως ἔχομεν, ὥστε λυπεῖσθαι· ἐφ' ὅτῳ δὲ, οὐκ ἂν
ἔχοιμεν εἰπεῖν· ὁτὲ δὲ εὐθύμως· ἐφ' ᾧ δ', οὐ δῆλον.
Τὰ δὴ τοιαῦτα πάθη καὶ τὰ παλαιὰ λεχθέντα, κατὰ
μέν τι μικρὸν πᾶσι γίνεται. Πᾶσι γὰρ μέμικταί τι
τῆς δυνάμεως. Ὅσοις δ' εἰς βάθος, οὗτοι δ' ἤδη
ποιοί τινές εἰσι τὰ ἤθη. Ὥσπερ γὰρ τὸ εἶδος ἕτεροι
γίνονται, οὐ τῷ πρόσωπον ἔχειν, ἀλλὰ τῷ ποιόν τι
τὸ πρόσωπον, οἱ μὲν καλὸν, οἱ δὲ αἰσχρὸν, οἱ δὲ, μη-
θὲν ἔχοντες περιττόν· οὗτοι δὲ, μέσοι τὴν φύσιν· οὕτω
καὶ οἱ μὲν μικρὰ μετέχοντες τῆς τοιαύτης κράσεως,
μέσοι εἰσίν· οἱ δὲ πλήθους, ἤδη ἀνόμοιοι τοῖς πολ-
λοῖς· ἐὰν μὲν γὰρ σφόδρα κατακορὴς ᾖ ἡ ἕξις, μελαγ-
χολικοί εἰσι λίαν· ἐὰν δὲ πως κραθῶσι, περιττοί. Ῥέ-
πουσι δ', ἂν ἀμελῶσιν, ἐπὶ τὰ μελαγχολικὰ νοσήματα,
ἄλλοι περὶ ἄλλο μέρος τοῦ σώματος· καὶ τοῖς μὲν,
ἐπιληπτικὰ ἀποσημαίνει· τοῖς δὲ, ἀποπληκτικά· ἄλ-
λοις δὲ, ἀθυμίαι ἰσχυραὶ ἢ φόβοι· τοῖς δὲ, θάῤῥη
λίαν, οἷον καὶ Ἀρχελάῳ συνέβαινε τῷ Μακεδονίας βα-
σιλεῖ. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης δυνάμεως ἡ κρᾶσις,
ὅπως ἂν ἔχῃ ψύξεώς τε καὶ θερμότητος. Ψυχροτέρα
μὲν γὰρ οὖσα τοῦ καιροῦ, δυσθυμίας ποιεῖ ἀλόγους·
δι' ὃ αἵ τ' ἀγχόναι μάλιστα τοῖς νέοις, ἐνίοτε δὲ καὶ
πρεσβυτέροις. Πολλοὶ δὲ καὶ μετὰ τὰς μέθας δια-
φθείρουσιν ἑαυτούς. Ἔνιοι δὲ τῶν μελαγχολικῶν ἐκ
τῶν πότων ἀθύμως διάγουσι· σβέννυσι γὰρ ἡ τοῦ οἴ-
νου θερμότης τὴν φυσικὴν θερμότητα. Τὸ δὲ θερ-
μὸν τὸ περὶ τὸν τόπον, ᾧ φρονοῦμεν καὶ ἐλπίζομεν,
ποιεῖ εὐθύμους. Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τὸ πίνειν εἰς
μέθην πάντες ἔχουσι προθύμως, ὅτι πάντας ὁ οἶνος
ὁ πολὺς εὐέλπιδας ποιεῖ, καθάπερ ἡ νεότης τοὺς
παῖδας. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, δύσελπί ἐστιν· ἡ δὲ νεό-
της, ἐλπίδος πλήρης. Εἰσὶ δέ τινες ὀλίγοι, οὓς πί-
νοντας δυσθυμίαι λαμβάνουσι, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν,
δι' ἣν καὶ μετὰ τοὺς πότους ἐνίους. Ὅσοις μὲν οὖν
μαραινομένου τοῦ θερμοῦ αἱ ἀθυμίαι γίνονται, μᾶλ-
λον ἀπάγχονται. Διὸ καὶ οἱ νέοι ἢ [καὶ] οἱ πρεσβῦ-
ται μᾶλλον ἀπάγχονται. Τὸ μὲν γὰρ γῆρας, μαραί-

[illegible]

— 3. Διὰ τί τῶν ζώων ὁ ἄνθρωπος φρονιμώτατον; Πότερον ὅτι μικροκεφαλώτατον κατὰ λόγον τοῦ σώματος; ἢ ὅτι ἀσυμμέτρως ἐλάχιστον. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ μικροκέφαλοι· καὶ αὐτῶν οἱ τοιοῦτοι, μᾶλλον τῶν μεγαλοκεφάλων φρονιμώτεροι. — 4. (Cf. 5. 25.) Διὰ τί δοκεῖ ἡμῖν πλείων εἶναι ἡ ὁδὸς, ὅταν μὴ εἰδότες πόση τίς ἐστι βαδίζωμεν, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοίως τύχωμεν ἔχοντες; Ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι [πόση] ἐστὶν εἰδέναι τὸν ἀριθμόν; τὸ γὰρ ἄπειρον καὶ ἀναρίθμητον, ταὐτόν· καὶ πλέον ἀεὶ τὸ ἄπειρον τοῦ ὡρισμένου. Ὥσπερ οὖν εἰ ᾔδει ὅτι τοσήδε ἐστὶ, πεπερασμένην αὐτὴν ἀνάγκη εἶναι· οὕτως εἰ μὴ οἶδε πόση τίς ἐστιν, ἀντιστρέφοντος παραλογίζεται ἡ ψυχὴ, καὶ φαίνεται αὐτὴ εἶναι ἄπειρος, ἐπεὶ τὸ ποσὸν, ὡρισμένον ἐστί· καὶ τὸ ὡρισμένον, ποσόν. Ὅταν τοίνυν μὴ φαίνηται ὡρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον δόξει εἶναι, διὰ τὸ, τὸ πεφυκὸς ὡρίσθαι, ἂν μὴ ᾖ ὡρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὡρίσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον. — 5. Διὰ τί πρεσβύτεροι μὲν γινόμενοι, μᾶλλον νοῦν ἔχομεν· νεώτεροι δὲ ὄντες, θᾶττον μανθάνομεν; Ἢ ὅτι ὁ θεὸς ὄργανα ἐν ἑαυτοῖς ἡμῖν δέδωκε δύο, ἐν οἷς χρησόμεθα τοῖς ἐκτὸς ὀργάνοις· σώματι μὲν, χεῖρα· ψυχῇ δὲ, νοῦν. Ἔστι γὰρ ὁ νοῦς τῶν φύσει ἐν ἡμῖν ὥσπερ ὄργανον ὑπάρχων· αἱ δὲ ἄλλαι ἐπιστῆμαι καὶ τέχναι, τῶν ὑφ᾽ ἡμῶν ποιητῶν εἰσιν· ὁ δὲ νοῦς, τῶν

[illegible] ... τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔτι ὁμοίως, [illegible] — 6. Διὰ τί ἄνθρωπ[illegible] [illegible] — 7. Διὰ τί [illegible] [illegible] αὐτὴ δὲ ὁμοίως ἐστὶν [illegible] πλεῖστον ἴσας ἔσχεν· [illegible] περὶ τῆς ναυμαχίας τῆς ἐν Σαλαμῖνι, [illegible] μεμνημένοι καὶ ἐλπίζοντες [illegible] τοῖς τοιούτοις. Ἢ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῖς τοιούτοις [illegible] μεν, ὡς γενομένοις ἢ [illegible] ὡς κατὰ ἀλήθειαν θεωρίας [illegible] ἡμῖν ποιεῖν· τὰς δὲ πράξεις, τὴν ἀπὸ τῶν [illegible] των ἀπ᾽ αὐτῶν. [Ἀναγκαῖον οὖν [illegible] ξεων, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα ἀπ᾽ αὐτῶν] γίνεται [illegible] λυπηρά· τὰ δὲ, ἡδέα· φεύγομεν δὲ καὶ διώκομεν [illegible] ἡδονὴν καὶ λύπην ἅπαντα. — 8. Διὰ τί μέχρι [illegible] πραγματεύονται οἱ ἰατροί; ἰσχναίνει γὰρ [illegible] τούτου ξηραίνει· εἶτα ὑγίειαν ἐποίησεν· εἶτα [illegible] ἔστη. Πότερον οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκ τούτου γ[illegible] ἄλλο· ἢ εἰ δυνατὸν, ἄλλης ἐπιστήμης, καὶ ἔσται [illegible] ἐξ ὑγιείας ποιήσει ἄλλο τι; Εἰ δὴ γίνεται ἐκ τῶν [illegible] τίων καὶ τῶν μεταξὺ, δῆλον ὅτι ἀφεστὼ[illegible] ρος, ἢ ὑγρότερος, ἢ τι τοιοῦτον. Ποιεῖ δὴ ἐκ [illegible] ἧττον σφόδρα, καὶ τέλεον οὐδὲ θερμὸν, καὶ οὐ[illegible] ἢ ὑγρὸν μεταβαῖνον ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ μεταξ[illegible] ἂν ἔλθῃ εἰς τὸ οὕτως ἔχειν, ὃ ἦν τοῦ ὑγιαίνει[illegible] τούτου οὐ πέφυκεν ἄλλο τι ὂν, ἢ τὸ μεταξύ. [illegible] μὲν οὖν ποιῆσαι ὁ ἔχων. Ὡς γὰρ ἦλθεν, [illegible] δύναται καὶ ἀπελθεῖν· οὐ μὴν ἥ γε τέχνη τούτο[illegible] ἀεὶ γὰρ βέλτιον. Ὥστε οὐδὲ ἄλλη, οὔτε αὐτ[illegible] σει ἐξ ὑγιείας ἄλλο τι. Οὐθὲν γὰρ ἐγίνετο, ἢ [illegible] τίον τούτου· εἴπερ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη. Οὔτε [illegible] οἰκίας οὐδὲν ποιήσειεν ἂν τοὐναντίον· οὐ[illegible] ἄλλη τέχνη ἡ ἐκ τούτου τι ποιήσουσα, πλὴν ὡς [illegible]

σκυτικὴ, ὑπόδημα ἐκ προσχήματος. Ἐξ ἑκα-
γὰρ γίνεται διττῶς, ἢ συντιθεμένου, ἢ φθειρο-
— 9. (Cf. 18, 5.) Διὰ τί τὸν φιλόσοφον τοῦ
ς οἴονται διαφέρειν; Ἢ ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος,
ας ἰδέας σπουδάζει· ὁ δὲ ῥήτωρ, περὶ τὰ με-
α· οἷον ὁ μὲν, τί ἐστιν ἀδικία· ὁ δὲ, ὡς ἄδικος
· καὶ ὁ μὲν, τί ἡ τυραννίς· ὁ δὲ, οἷόν τι ὁ τύ-
. — 10. Διὰ τί οἱ Διονυσιακοὶ τεχνῖται, ὡς
ολὺ πονηροί εἰσιν; Ἢ ὅτι ἥκιστα λόγου σοφίας
οῦσι, διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας τὸ πολὺ
τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸ πολὺ
ου εἰσὶ, τὰ δὲ, [καὶ] ἐν ἀπορίαις; ἀμφότερα δὲ,
ητος παρασκευαστικά. — 11. Διὰ τί οἱ ἐξ
, τῆς μὲν κατὰ [τὸ] σῶμα ἀγωνίας, ἆθλόν τι
ξαν, σοφίας δὲ οὐθ' ἐν ἔθηκαν; Ἢ ὅτι ἐπιεικῶς
ς κριτὰς, ἃ παρὰ διάνοιάν ἐστιν, ἢ μηδὲν χεί-
ῶν ἀγωνιστῶν εἶναι, ἢ κρείττους; εἰ δὲ ἔδει σο-
ὺς πρωτεύοντας ἀγωνίζεσθαι, καὶ ἆθλον προῦ-
ο, κριτῶν ἂν ἠπόρουν αὐτῆς. Ἐπὶ δὲ τῶν γυ-
ἀγώνων, ἅπαντός ἐστι κρῖναι, τῇ ὄψει μόνῃ
μενον. Ἔτι δὲ ὁ ἐξ ἀρχῆς κατασκευάζων, οὐκ
ο τοιαύτην ἀγωνίαν προθεῖναι τοῖς Ἕλλησιν,
ἔμελλον στάσεις καὶ ἔχθραι μεγάλαι ἔσεσθαι·
ἄνθρωποι ὅταν τις ἢ ἐκκριθῇ, ἢ προσδεχθῇ
ῶν κατὰ τὸ σῶμα ἀθλημάτων, οὐ πάντῃ χαλε-
ρουσιν, οὐδὲ εἰς ἔχθραν καθίστανται τοῖς κρί-
· ὑπὲρ δὲ τοῦ φρονιμωτέρους ἢ μοχθηροτέρους
τοῖς κρίνουσι μάλιστα ὀργίζονται καὶ ἀγανα-
. Στασιῶδες δὲ καὶ μοχθηρὸν τὸ τοιοῦτόν ἐστιν.
δεῖ τῆς ἀγωνίας τὸ ἆθλον κρεῖττον εἶναι. Ἐπὶ
ρ τῶν γυμνικῶν ἀθλημάτων, τὸ ἆθλον αἱρετό-
καὶ βέλτιον τῆς ἀγωνίας· σοφίας δὲ τί ἂν ἆθλον
γένοιτο; — 12. Διὰ τί ἄλλο νοεῖ καὶ ποιεῖ ἄν-
ος μάλιστα; Ἢ ὅτι τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ ἐπι-
ἢ ὅτι ὁ μὲν νοῦς, πολλῶν ἐστιν· ἡ δὲ ὄρεξις,
Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος τῷ νῷ τὰ πλεῖστα ζῇ· τὰ
α ὀρέξει καὶ θυμῷ καὶ ἐπιθυμίᾳ. — 13. Διὰ
νιμοί τινες κτώμενοι οὐ χρώμενοι διατελοῦσι;
ν ὅτι τῷ ἔθει χρῶνται; ἢ διὰ τὸ ἐν ἐλπίδι ἡδύ;
. ... ὅτι ἡ αἴσθησις καὶ ἡ διάνοια τῷ ἠρε-
ν ψυχὴν ἐνεργεῖ· ὃ καὶ ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι,
ψυχὴν ἵστησι. Κινουμένης γὰρ καὶ φερομέ-
τε αἰσθέσθαι οὔτε διανοηθῆναι δυνατόν. Δι'
ὰ παιδία καὶ οἱ μεθύοντες καὶ οἱ μαινόμενοι,
· διὰ γὰρ πλῆθος τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρ-
πλείστη κίνησις αὐτοῖς καὶ σφοδροτάτη συμ-
· ληγούσης δὲ ταύτης ἐμφρονέστεροι γίνονται.
χου γὰρ οὔσης τῆς διανοίας, μᾶλλον ἐφιστάναι
αι αὐτὴν, οἵ τ' ἐν τῷ καθεύδειν ἐνυπνιαζόμε-
σταμένης τῆς διανοίας, καὶ καθ' ὅσον ἠρεμεῖ,
ττουσι· μάλιστα γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἡ ψυχὴ κι-
περιϊσταμένου γὰρ τοῦ θερμοῦ ἐκ τοῦ ἄλλου
ος εἰς τὸν ἐντὸς τόπον, τότε πλείστη καὶ σφο-
η κίνησις ὑπάρχει· οὐχ ὥσπερ οἱ πολλοὶ ὑπο-
νουσι, [διὰ τὸ] τότε ἠρεμεῖν καὶ καθ' αὑτὴν
καὶ μάλιστα ὅτε μηδὲν ἴδωσιν ἐνύπνιον. Συμ-
δὲ τοὐναντίον· διὰ γὰρ τὸ ἐν πλείστῃ κινήσει
καὶ μηδὲ κατὰ μικρὸν ἠρεμεῖν, οὐδὲ διανοεῖ-
δύναται. Ἐν πλείστῃ δὲ κινήσει, ὅταν ἥδιστα
ύδῃ, εἰκότως ἐστίν· ὅτι τότε μάλιστα καὶ πλεῖ-
θερμὸν ἀθροίζεται εἰς τὸν εἴσω τόπον. Ὅτι δὲ
κινήσει οὖσα ἡ ψυχὴ, οὐ μόνον ὕπαρ, ἀλλ' οὐδ'
ς ὕπνοις δύναται διανοεῖσθαι, κἀκεῖνο σημεῖον·
ἐν γὰρ τοῖς μετὰ τὴν πρόεσιν τῶν σιτίων ὕπνοις, ἥκι-
στά ἐστιν ἐνύπνιον ὁρᾷν. Τότε δὲ μάλιστα συμβαίνει
κινεῖσθαι αὐτὴν, διὰ τὴν ἐπεισενεχθεῖσαν τροφήν.
Τό, τε ἐνύπνιόν ἐστιν, ὅταν διανοουμένοις καὶ πρὸ
ὀμμάτων τιθεμένοις, ὕπνος ἐπέλθῃ. Δι' ὃ καὶ ταῦτα
μάλιστα ὁρῶμεν, ἃ πράττομεν, ἢ μέλλομεν, ἢ βουλό-
μεθα. Περὶ γὰρ τούτων μάλιστα πλειστάκις λογι-
σμοὶ καὶ φαντασίαι ἐπιγίνονται· καὶ οἱ βελτίους, βελ-
τίω τὰ ἐνύπνια ὁρῶσι διὰ ταῦτα, ὅτι καὶ οἱ ἐγρηγο-
ρότες περὶ βελτιόνων διανοοῦνται· οἱ δὲ χεῖρον ἢ τὴν
διάνοιαν ἢ τὸ σῶμα διακείμενοι, χείρω. Καὶ γὰρ ἡ
τοῦ σώματος διάθεσις, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐνυπνίων
φαντασίαν συμβλητικόν. Τοῦ γὰρ νοσοῦντος, καὶ
αἱ τῆς διανοίας προθέσεις φαῦλαι· καὶ ἔτι διὰ τὴν
ἐν τῷ σώματι ταραχὴν ἐνοῦσαν, ἡ ψυχὴ οὐ δύναται
ἠρεμεῖν. Οἱ δὲ μελαγχολικοὶ διὰ τοῦτο ἐξάττουσιν
ἐν τοῖς ὕπνοις, ὅτι πλείονος τῆς θερμασίας οὔσης,
μᾶλλον τοῦ μετρίου ἡ ψυχὴ ἐν κινήσει· σφοδροτέρας
δὲ τῆς κινήσεως οὔσης, οὐ δύνανται καθεύδειν.

SECTIO XXXI.

Ὅσα περὶ ὀφθαλμούς.

Διὰ τί τρίψαντες τὸν ὀφθαλμὸν, παυόμεθα τῶν πταρμῶν; Ἢ ὅτι ἀναπνοὴ ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; δακρύει γὰρ ὁ ὀφθαλμὸς μετὰ τὴν τρίψιν· ὁ δὲ πταρμὸς, διὰ πλῆθος ὑγρῶν; ἢ ὅτι ἔλαττον θερμὸν φθείρεται ὑπὸ τοῦ πλείονος; ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τριφθεὶς, πλείω λαμβάνει θερμότητα [τῆς] ἐν τῇ ῥινί. Διὰ τοῦτο δὲ κἂν τις αὐτὴν τὴν ῥῖνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρμός. (Cf. 33, 2.) — 2. Διὰ τί τῷ ἑνὶ ὀφθαλμῷ ἀκριβέστερον ὁρῶσιν, ἢ τοῖν δυοῖν; Ἢ ὅτι πλείους οὖσαι κινήσεις, τοῖν δυοῖν γίνονται· οἷον τοῖς διεστραμμένοις; οὔκουν μία ἡ κίνησις· τοῦ δὲ ἑνὸς, ἁπλῆ. Ἧττον οὖν ὁρῶσιν ἀκριβέστερον. — 3. Διὰ τί ὀργιζόμενοι μὲν, τοὺς ὀφθαλμοὺς μάλιστα ἐπιδιδόασι πρὸς τὸ ἐρυθριᾷν· αἰσχυνόμενοι δὲ, τὰ ὦτα; Ἢ διότι οἱ μὲν, καταψύχονται ἐν τῇ αἰδοῖ, (ἐν ὀφθαλμοῖς γὰρ αἰδὼς) καὶ ἀντιβλέπειν οὐ δύνανται; καὶ ἡ δειλία κατάψυξίς τίς ἐστιν. Ἐνταῦθα δὲ μεθίσταται εἰς τοὐναντίον τῷ ἔμπροσθεν τὸ ὄπισθεν. Τὰ δὲ ὦτα, ἀντίκειται· δι' ὃ καὶ μάλιστα ἐρυθριῶσιν αἰσχυνόμενοι. Ἐν δὲ τῷ κνήθεσθαι, ἐπὶ τὸ αἰσθητικώτερον καὶ κινητικώτερον ἡ βοήθεια ὡς ἀδικουμένου. Φοβουμένοις γὰρ ἐνταῦθα ἐκλείπει μάλιστα. — 4. Διὰ τί θατέρου καταληφθέντος ὀφθαλμοῦ, ὁ ἕτερος ἀτενίζει μᾶλλον; Ἢ διότι ἐκ ταὐτοῦ ἤρτηνται αἱ ἀρχαὶ τῶν ὀφθαλμῶν; θατέρου οὖν κινουμένου, καὶ ἡ κοινὴ ἀρχὴ κινεῖται. Ἐκείνης δὲ κινουμένης, καὶ ὁ ἕτερος. Ληφθέντος οὖν θατέρου, ἡ κίνησις κινήσει αὐτόν. Ὥστε δύναται ἀτενίζειν μᾶλλον. — 5. Διὰ τί οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, οὐ γίνονται φαλακροί; Ἢ ὅτι λυμαίνει τὰ ὄμματα ὑγρότης οὖσα πολλὴ ἐν τῷ περὶ τὴν κεφαλὴν τόπῳ; δι' ὃ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς, τάς τε περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα. Ἐπεὶ οὖν λυμαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ ἐν αὐτῇ περίττωμα γινόμενον, κωλύοι ἂν αὐτοὺς ταὐτὸ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς γίνεσθαι, πλέον συνιστάμενον ἐν αὐτῇ. Ἐπεὶ δὲ ἐκ περιττωμάτων θρὶξ φύεται, τοῦτο δὲ ἐν τῇ τῶν τυφλῶν κεφαλῇ ἐκ γενετῆς ἐστὶ πολὺ, εἰκότως οὐκ εἰσὶ φαλακροί. — 6. Διὰ τί οἱ ἐξόφθαλμοι καπνίζονται μᾶλλον; Ἢ ὅτι τάχιστα προσπίπτει πρὸς τὰ προέχοντα; — 7. Διὰ τί εἰς μὲν τὰ δεξιὰ ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις ἅμα διαστρέφειν δυνάμεθα,

καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὴν ῥῖνα, καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν δὲ ἢ τὸ δεξιὸν τὴν ἑτέραν· ἅμα δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ δεξιὸν, ἀδυνατοῦμεν; ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸ κάτω καὶ εἰς τὸ ἄνω. Ἅμα μὲν γὰρ ἐπὶ ταὐτὸ δυνάμεθα, χωρὶς δὲ, οὔ. Ἢ ὅτι αἱ ὄψεις, δύο οὖσαι, ὁμοίως ἐξ ἑνὸς συνήρτηνται; ὅσα δὲ τοιαῦτα, ἄκρου θατέρου κινουμένου, ἀνάγκη θάτερον ἀκολουθεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῷ γὰρ ἑτέρῳ ἄκρῳ, ἡ ἀρχὴ θάτερον ἄκρον. Εἰ οὖν τὸ ἓν ἀδύνατον ἅμα εἰς τἀναντία κινεῖσθαι, ἀδύνατον καὶ τὰς ὄψεις. Τὰ μὲν γὰρ ἄκρα εἰς τἀναντία ἀντικινοῖτο, εἰ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω κινοῖτο· ἡ δὲ ἀρχὴ, ἀμφοῖν ἂν ἀκολουθοίη· ὅπερ ἀδύνατον. Ἡ δὲ διαστροφή ἐστι τῶν ὀμμάτων, διὰ τὸ ἀρχὴν ἔχειν τὰς σφαίρας, καὶ μέχρι τοῦ στρέφεσθαι εἰς τὰ ἄνω καὶ κάτω καὶ [εἰς] πλάγια. Ὅταν οὖν ἔχουσαι ὡς ἂν ὁμοίως ἔχοιεν τῇ θέσει ἀλλήλαις, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω κινεῖσθαι, καὶ εἰς πλάγιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἑαυτῶν λάβωσι τὴν ὄψιν, αὗται μὲν ἀδιάστροφοί τε καὶ μάλιστα ἀκίνητοι τῇ θέσει· ὅσαι δὲ ἐπὶ ταὐτοῦ σημείου λάβωσι τὰς ὄψεις, ἀδιάστροφοι μὲν εἰσι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. Καίτοι κρύπτεται τοῦ μέλανός τι καὶ τοῖς ἄνω βάλλουσι τὰ λευκὰ, οἷον μελλέπταρμοι· ἕτεροι δὲ, εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ οἱ μανικοί· οἱ δὲ, εἰς τοὺς μυκτῆρας, ὥσπερ τὰ τραγικὰ πρόσωπα, καὶ οἱ στρυφνοί· σύννουν γὰρ τὸ βλέμμα. Ὅσοι δὲ μήθ' ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν ἐπὶ ταὐτῷ σημείῳ ἔχουσι τὰς ὄψεις, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, μὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ, οὗτοι διεστραμμένοι εἰσί· διὸ ὑποβλέπουσι καὶ συνάγουσι τὰ ὄμματα. Πειρῶνται γὰρ ἐπὶ ταὐτὸν καταστῆσαι σχῆμα τὴν σφαῖραν. Ὥστε τὸν μὲν ἐῶσι, τὸν δὲ σχηματίζουσι τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ κατ' αὐτὸ σημεῖον τεθῶσιν αἱ ὄψεις, ἀνάγκη διεστράφθαι. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ὑποβάλλουσιν [ὑπὸ] τὸν ὀφθαλμὸν [τὸ ἓν] δύο φαίνεται, (καὶ γὰρ ἐκείνοις κεκίνηται ἡ ἀρχὴ) καὶ τούτοις ὁμοίως. Ἐὰν μὲν οὖν ἄνω κινηθῇ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ πέρας κάτω τῆς ὄψεως γίνεται· ἐὰν δὲ κάτω, ἄνω τὸ πέρας. Ἐν ἑνὶ δὲ ὀφθαλμῷ μεθισταμένῳ, κινεῖσθαι μὲν τὸ ὁρώμενον δοκεῖ διὰ ταῦτα ἄνω ἢ κάτω, ὅτι καὶ ἡ ὄψις· δύο δὲ οὐ φαίνεται, ἐὰν μὴ δύο αἱ ὄψεις ὦσι, καὶ διαστρέφει. Τοιαύτη μὲν τῷ ἑτεροφθάλμῳ γίνεται, ὥστε δύο φαίνεσθαι· κατὰ τὴν θέσιν δὲ γίνεται, τῷ μὴ κατὰ μέσον τοῦ ὄμματος κεῖσθαι. — 8. (Cf. 15.) Διὰ τί οἱ μύωπες μικρὰ γράφουσιν; Ἄτοπον γὰρ τοὺς μὴ ὀξὺ ὁρῶντας, ποιεῖν ἔργον ὀξὺ ὁρώντων. Πότερον ὅτι μεγάλα φαίνεται τὰ μικρὰ ἐὰν ᾖ ἐγγύς· οἱ δὲ προσάγοντες γράφουσιν; ἢ διὰ τὸ συνάγοντας τὰ βλέφαρα γράφειν; δι' ἀσθένειαν γὰρ τῆς ὄψεως, ἂν μὲν ἀναπεπταμένοις γράφωσι τοῖς ὄμμασι, διασπωμένη ἡ ὄψις, ἀμβλὺ ὁρᾷ. Οὕτω δὲ ἀθρόως προσπίπτει. Γωνίαν δὲ μικρὰν ποιοῦσα, ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ μικρὰ γράφειν. — 9. Διὰ τί ὀφθαλμιάσαντες ἔνιοι ὀξύτερον ὁρῶσιν; Ἢ διὰ τὸ ἀποκεκαθάρθαι τὰ ὄμματα; πολλάκις γὰρ ἡ ἔξω πυκνότης ἀποστέγει τὴν ὄψιν· ἀποδακρύσαντι δὲ λύεται. Διὸ καὶ τὸ ἀποδάκνεσθαι συμφέρει, οἷον κρόμμυον· θάτερον δὲ, πολέμιον, οἷον ὀρίγανον. — 10. Διὰ τί τῇ μιᾷ ὄψει ἀπαθέστεροι; Ἢ διότι ἔλαττον ἡ ψυχὴ πάσχει; ὥστε ἔλαττον τὸ πάθος. — 11. (Cf. 18. et 35, 10.) Διὰ τί τοῖς διϊσταμένοις δύο φαίνεται; Ἢ διότι οὐκ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἑκατέρου τῶν ὀμμάτων ἡ κίνησις; ὥσπερ οὖν δύο ὁρᾷν, τὸ δὶς ὁρᾷν οἴεται ἡ ψυχή. Ὅμοιον καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς ἐπαλλάξεως·

δύο γὰρ τὸ ἓν δοκεῖ, ὡς δὶς ἁπτομένη
18. et 30.) Διὰ τί οὐ διαφέρουσιν αἱ
τοῖς δεξιοῖς τῶν ἀριστερῶν, ἐν δὲ τα
κρείττω τὰ δεξιά; Πότερον διὰ τὸ ἔθ
ὁμοίως ἀμφοῖν ἐθιζόμεθα αἰσθάνεσθα
τῷ ἔθει δοκεῖ διαφέρειν· ἐπεὶ ἐθισθεῖ
γίνονται. Ἢ ὅτι τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι,
τὰ δὲ δεξιὰ διαφέρει τῷ ποιητικώτερα
θέστερα τῶν ἀριστερῶν. — 13. Διὰ
ἄλλοις, κρείττω τὰ δεξιά· ἐν δὲ ταῖς αἰσ
Ἢ διότι ταῦτα μὲν ἐθιζόμεθα ὁμοίως
τῷ ἔθει; Ἔτι τὸ μὲν αἰσθάνεσθαι, πά
δὲ τῶν δεξιῶν διαφορὰ, τῷ εἰς τὸ ποιε
σχειν. — 14. Διὰ τί τὸ γυμνάζεσθαι
ὀξυωπίαν; Ἢ ὅτι ξηρὸν ποιεῖ τὸ αἱ
ὥσπερ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα; ἡ δὲ ξηρ
τὸ δέρμα πᾶν· ὥστε καὶ τὸ ἐπὶ τῇ κό
πρεσβῦται οὐκ ὀξὺ ὁρῶσι. Καὶ γὰρ τῶ
ῥόδερμα, ἅμα δὲ καὶ ῥυσά. Ὥστε
ὄψις. — 15. (Cf. 8.) Διὰ τί οἱ μύω
οὐκ ὀξὺ, γράφουσι δὲ μικρά; καίτο
βλέποντος καθορᾷν ἐστιν. Ἢ διότι
τὴν ὄψιν, συνάγουσι τὰ βλέφαρα εἰς
γὰρ ἐξιοῦσα ἡ ὄψις, μᾶλλον ὁρᾷ·
δὲ τοῦ ὄμματος, διασπᾶται. Διὰ μ
νειαν, συνάγουσι [εἰς μικρὸν] τὸ β
τὸ ἐκ μικροῦ ὁρᾷν, μικρὸν μέγεθος
ὁρῶσι μέγεθος, τοσοῦτον καὶ γράφο
τί οἱ μύωπες, συνάγοντες τὰ βλέφα
ἀσθένειαν τῆς ὄψεως, ὥσπερ καὶ οἱ
χεῖρα προσάγοντες, οὕτω καὶ τὰ β
ἐγγὺς προστίθενται ὥσπερ χεῖρα;
ἵνα ἀθροωτέρα ἡ ὄψις ἐξίῃ, δι' ἐλάτ
μὴ εὐθὺς ἐξ ἀναπεπταμένου διεξι
ὁρᾷ δὲ ἡ πλείων, μεῖζον. — 17.
γιον κινοῦσι τὸν ὀφθαλμὸν, οὐ φα
Ἢ ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς γίνεται γραμ
δὲ φαίνεται ταύτης μεταβαλλούσης
δὲ πλάγιον, οὐδὲν διαφέρει, ἐὰν
— 18. (Cf. 12.) [Διὰ] τί δὲ ἐπὶ μ
ὥστε φαίνεσθαι τὸ ἓν δύο, ἄν πως
μοὶ πρὸς ἀλλήλους· ἐπὶ δὲ τῶν
οὐκ ἔστιν; Ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἁφῆς γί
τῶν δακτύλων τὸ ἓν δύο; ἐπὶ δὲ τῶν
ὅτι οὔτε ἔξω ἀποτεινομένων αἰσθ
Γίνεται δὲ διὰ τοῦτο, διόπερ καὶ
μιμεῖται γὰρ τὴν ὄψιν. — 19. Διὰ
σώματος τὰ ἀριστερὰ ἀσθενέστερα·
οὔ, ἀλλ' ὁμοίως ὀξύ; Ἢ ὅτι τὰ μὲν δεξι
διαφέρουσι· τῷ δὲ παθητικὰ, οὐ δ
ὄψεις, παθητικαί. — 20. Διὰ τί
τὰ ἄλλα ἀτενίζοντες, χεῖρον διατιθ
χλωρὰ καὶ ποώδη, οἷον λάχανα καὶ
βέλτιον; Ἢ ὅτι πρὸς μὲν τὸ λευκὸν
δυνάμεθα ἀτενίζειν· (ἄμφω γὰρ λυ
τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν χρωμάτων, μέσο
μετρίως τῆς ὄψεως διατιθεμένης,
μεν αὐτῇ, βέλτιον δὲ διατιθέμεθα
καθάπερ ἐπὶ τῶν σωμάτων σφοδ
χεῖρον ἔχομεν· τὸ μέσον δὲ, βέλτιο
αὐτὸν τρόπον καὶ τὴν ὄψιν. Πρ
ἀτενίζοντες, πονοῦμεν αὐτήν. Πρ
δενὸς ἀντιφράττοντος, οὐ διαπονο

τερά τε μετρίως, καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς ἱκανόν. **βλάπτει** τε οὐθέν, καὶ διαναγκάζει τὴν ὄψιν **οὕτοις** εἶναι, διὰ τὸ τὴν τοῦ χρώματος κρᾶσιν, **ρον** ἔχειν πρὸς τὴν ὄψιν. — 21. *Διὰ τί τὰ μὲν* **ἀμφοτέροις** τοῖς ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ὁρῶμεν· **ὐθὺ** τὸ ἐπὶ τῶν στίχων, τῷ ἑνὶ προσάγοντες **ὰ** γράμματα, μᾶλλον καθορῶμεν; Ἢ ἀμφοτέ**ν αἱ** ὄψεις συμπίπτουσαι, καθάπερ λέγουσιν οἱ **ὀπτικά**, ταραχὴν παρέχουσιν; ἐπειδὰν δὲ τῇ **ωρῶμεν**, πρὸς εὐθεῖαν τὴν ὄψιν, ὥσπερ πρὸς **, μᾶλλον** [φαίνεται] τὸ εὐθύ. — 22. *Διὰ τί* **ὸς** τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον δάκνει; Ἢ ὅτι μό**θενέστατοι**; ἀεὶ γὰρ τὰ ἔσω τοῦ σώματος **στατα**. Σημεῖον δέ, ὅτι καὶ τὸ ὄξος καὶ ἕκα**ων** δριμέων, τὴν μὲν ἔξω σάρκα οὐ δάκνει, **ἐντός**, ὅτι ἀραιοτάτη τοῦ σώματος, καὶ **ἔχει** πόρους. Αἱ γὰρ ὄψεις διά τινων **ἐκπίπτουσιν**. Ὥστε τὸ ἔσω δηκτικώτατον **ῆς** σαρκὸς ἀποπίπτει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ **υον**, καὶ ὅσα ἄλλα δάκνει τοὺς ὀφθαλμούς. **ἔλαιον**, μάλιστα τῶν ὑγρῶν, ὅτι λεπτομερέστα**τοιοῦτον** δ' ὄν, εἰσδύνει διὰ τῶν πόρων· τὸ δ' **ἐν** φαρμάκῳ τῇ ἄλλῃ σαρκί. — 23. *Διὰ τί ὁ* **μὸς** μόνον τοῦ σώματος, ἀσθενέστατος ὤν, οὐ Ἢ ὅτι πίων ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός, σαρκὸς δὲ οὐθέν; **τοιαῦτα**, ἄριγά ἐστιν· οὐ γὰρ δὴ ὅτι γε πῦρ ἐστιν **,** διὰ τοῦτο οὐ ῥιγοῖ. Οὐ γὰρ τοιοῦτόν γε **ὸ πῦρ**, ὥστε θερμαίνειν. — 24. *Διὰ τί δάκρυα,* **ν κλαίοντες** ἀφίωμεν, θερμά ἐστιν· ἐὰν δὲ πο**ες τοὺς** ὀφθαλμοὺς δακρύωμεν, ψυχρά; Ἢ ὅτι τὸ **πεπτον**, ψυχρόν· τὸ δὲ πεπεμμένον, θερμόν; ἡ **λακία** ὅλως [πᾶσα] ἐξ ἀπεψίας ἐστί· καὶ τῶν τοὺς **αλμοὺς** πονούντων ἄπεπτόν ἐστι τὸ δάκρυον· **υχρόν**. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἰατροὶ οἴονται ση**εἶναι** μεγάλης νόσου τοὺς ψυχροὺς ἱδρῶτας· **δὲ** θερμούς, τοὐναντίον ἀπαλλακτικούς. Ὅταν **ὰρ ᾖ** τὸ περίττωμα πολύ, οὐ δύναται τὸ ἐντὸς **ὸν πέττειν**· (ὥστε ἀνάγκη ψυχρὸν εἶναι·) ὅταν **ίγον, κρατεῖ**. Γίνονται δὲ ἐκ τῶν περιττωμάτων **ῥωστίαι**. — 25. *Διὰ τί ποτε εὐκινήτων ὄντων τῶν* **μερῶν**, ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀριστερὸς μᾶλλον τοῦ **συνάγεται**; Ἢ ὅτι τὰ ἀριστερὰ πάντα ὑγρότε**ῶν δεξιῶν** ἐστι· τὰ δὲ ὑγρότερα, μᾶλλον συνάγε**πέφυκεν**· εἶτα εἰς τὸ δεξιὸν μᾶλλον ἀποτελεῖν **ται** τοῦ ἀριστεροῦ δυναμένου καὶ καθ' αὑτό. **26.** *Διὰ τί ἀμφότεραι κατὰ ἀσθένειάν τινα τῶν* **λμῶν** διακείμενοι, ὅ, τε μύωψ καὶ ὁ πρεσβύτης, **ἐγγὺς** προσάγει, ἄν τι βούληται ἰδεῖν· ὁ δέ, **ω ἀπάγει**; Ἢ ὅτι οὐχ ὁμοία ἡ ἀσθένεια παρέπε**αὐτοῖς**; Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτης, ὅτι ἰδεῖν ἀδύνατος **, οὗ μὴ** συμπίπτει ἡ ὄψις αὐτῷ, ἀπάγει τὸ θεώ**ν, ἅτε** καὶ μάλιστα μέλλων ὄψεσθαι· πόῤῥω δὲ **πίπτει**. Ὁ δέ, αὐτὸ μὲν ὁρᾷ· ποῖα δὲ κοῖλα, **ποῖα** ἐξέχοντα τοῦ ὁρωμένου, οὐκ ἔτι δύναται κρί**, ἀλλὰ** περὶ ταῦτα ἀπατᾶται. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ **ἐξέχοντα**, μάλιστα τῇ αὐγῇ κρίνεται. Πόῤῥωθεν **οὖν** [οὐ] δύναται τῇ αὐγῇ καταμαθεῖν, πῶς ἐπιβάλ**ει τὸ** ὁρατόν· ἐγγύθεν δέ, μᾶλλον καταφανής ἐστι. **27.** *Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνον, ἢ μάλι*- **διαστρέφεται**; Ἢ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ἐπιλη**ν ἐν τῇ** νεότητι γίνεται· ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι **βαίνει πᾶσι**; — 28. *Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι μόνοι* **ἄλλων** ζώων τὰ ὄμματα διαστρέφουσι; Πότερον διὰ τὸ ἐλάχιστον διάστημα εἶναι τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐπ' εὐθείας; ὥστε εὔδηλον σφόδρα γίνεται τὸ μὴ κατωρθωμένον· ἢ διότι τῶν ἄλλων μονόχροα τὰ ὄμματά ἐστι μᾶλλον; εἰ δ' ἦν ἓν χρῶμά τι τοῦ ὄμματος, οὐκ ἦν διαστροφή. Ἢ διότι μόνοι ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων; ἡ δ' ἐπίληψις, διαστροφὴν ποιεῖ ὅταν γένηται, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων μορίων· ἀλλ' ἐνίοις ὀψὲ παντελῶς γίνεται ἡ διαστροφή, ὅσοις τὸ ἀῤῥώστημα. — 29. *Διὰ τί πρὸς τὸν λύχνον καὶ πρὸς τὸν ἥλιον προστησάμενοι τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ φωτὸς μᾶλλον ὁρῶμεν;* Ἢ ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ λύχνου φῶς προσπίπτον μὲν ἡμῶν πρὸς τὴν ὄψιν, ἀσθενεστέραν ποιεῖ δι' ὑπερβολήν; φθείρει γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ συγγενῆ τῇ ὑπερβολῇ. Εἰρχθέντα δὲ ὑπὸ τῆς χειρός, τὴν μὲν ὄψιν οὐ λυμαίνει· τὸ δὲ ὁρώμενον, ὁμοίως ἐστὶν ἐν φωτί. Δι' ὃ ἡ μέν, μᾶλλον δρᾷ· τὸ δὲ ὁρώμενον, οὐδὲν ἧττον ὁρᾶται. — 30. *Διὰ τί χεὶρ μὲν καὶ ποὺς διαφορὰν ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ [καὶ] τὰ ἀριστερά· ὄμματα δὲ καὶ ἀκοή, οὔ;* Ἢ ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ εἰλικρινῆ, ἀδιάφορα· ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν στοιχείων, ἡ διαφορά; αὗται δὲ αἱ αἰσθήσεις εἰσὶν ἐξ εἰλικρινῶν· ἡ μὲν ὄψις, πυρός· ἡ δ' ἀκοή, ἀέρος.

SECTIO XXXII.

Ὅσα περὶ ὦτα.

Διὰ τί τὰ ὦτα, ὄντα ἀναιμότατα τοῦ προσώπου, ὅταν αἰσχύνωνται, ἐρυθριᾷ μάλιστα; [Cf. 12.) Πότερον ὅτι εἰς τὸ κενὸν μάλιστα πορεύεσθαι πέφυκε τὸ ἀλλότριον ὑγρόν· ὥστε ὅταν διαλυθῇ ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἢ γίνεται αἰσχυνομένοις, συνέρχεται εἰς ταῦτα; Ἢ διότι ἐπὶ τοῖς κροτάφοις ἐπίκεινται, εἰς οὓς τὸ ὑγρὸν ἀθροίζεται μάλιστα; αἰσχυνομένων δέ, εἰς τὸ πρόσωπον ἔρχεται ἡ ὑγρότης· διὸ καὶ ἐρυθριῶσι. Τοῦ δὲ προσώπου ἥκιστα βάθος ἔχει τὰ ὦτα· καὶ φύσει θερμότατα καὶ εὔχροα, ἐὰν μὴ ἀπηρτημένα πόῤῥωθεν ᾖ τῷ ψύχει· διὸ καὶ εὐχρούστατον τῶν ἐν τῷ προσώπῳ μορίων. Ὥστε ὅταν σκεδασθῇ ἡ θερμότης, μάλιστα ἐπιπολῆς οὖσα, ἐν τούτοις ποιεῖ ἐρυθριᾶν. — 2. (Cf. 11.) *Διὰ τί τὰ ὦτα ἐν τῇ θαλάττῃ ῥήγνυται τοῖς κολυμβῶσι;* Πότερον διὰ τὸ κατέχειν τὸ πνεῦμα πληρούμενον βιάζεται; Ἢ εἰ τοῦτ' αἴτιον, ἔδει καὶ ἐν τῷ ἀέρι; ἢ ὅτι μὴ ὑπεῖκον, διακόπτεται θᾶττον, καὶ ὑπὸ σκληροτέρου ἢ μαλακοῦ; Τὸ οὖν πεφυσημένον, ἧττον ὑπείκει. Τὰ δὲ ὦτα, ὥσπερ εἴρηται, ὑπὸ τοῦ κατέχεσθαι τὸ πνεῦμα ἐμφυσᾶται. Ὥστε τὸ ὕδωρ, σκληρότερον ὂν τοῦ ἀέρος, προσπίπτον διακόπτει. — 3. *Διὰ τί οἱ κολυμβηταὶ σπόγγους περὶ τὰ ὦτα καταδοῦνται;* Ἢ ἵνα ἡ θάλασσα βίᾳ ἰοῦσα, μὴ ῥηγνύῃ τὰ ὦτα; οὕτω μὲν γάρ, οὐ γίνεται, ὥσπερ ἀφῃρημένων, πλήρη. — 4. *Διὰ τί ὁ ἐν τοῖς ὠσὶ ῥύπος πικρός ἐστιν;* Ἢ διότι ἱδρώς ἐστι σαπρός· ἔστιν οὖν ἁλμυρὸν σαπρόν. Τὸ δὲ σαπρὸν ἁλμυρόν, πικρόν. — 5. *Διὰ τί οἱ σπογγεῖς διατέμνονται τὰ ὦτα καὶ τοὺς μυκτῆρας;* Ἢ ὅπως εὐπνούστεροι ὦσι; ταύτῃ γὰρ ἐξιέναι δοκεῖ τὸ πνεῦμα. Ἀνατέμνουσι δὲ ταῦτα καὶ πρὸς εὔπνοιαν. Πονεῖν γὰρ δή φασι μᾶλλον αὐτοὺς ἐν τῇ δυσπνοίᾳ, τῷ μὴ δύνασθαι προΐεσθαι θύραζε· ὅταν δὲ ὥσπερ ἐξεράσωσι, κουφίζονται. Ἄτοπον οὖν, εἰ μὴ δύνανται τυγχάνειν ἀναπνοῆς, καταψύξεως χάριν· ἀλλ' ἔοικε τοῦτο ἀναγκαιότερον εἶναι. Ἢ εὐλόγως ὁ πόνος πλείων κατέχουσιν, ὀγκουμένων καὶ διατεινομένων; φαίνεται δὲ καὶ αὐτόματός τις

καὶ εἰς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὴν ῥῖνα, καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν δὲ ἢ τὸ δεξιὸν τὴν ἑτέραν· ἅμα δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν καὶ δεξιὸν, ἀδυνατοῦμεν; ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸ κάτω καὶ εἰς τὸ ἄνω. Ἅμα μὲν γὰρ ἐπὶ ταὐτὸ δυνάμεθα, χωρὶς δὲ, οὔ. Ἢ ὅτι αἱ ὄψεις, δύο οὖσαι, ὁμοίως ἐξ ἑνὸς συνήρτηνται; ὅσα δὲ τοιαῦτα, ἄκρου θατέρου κινουμένου, ἀνάγκη θάτερον ἀκολουθεῖν ἐπὶ τὸ αὐτό. Τῷ γὰρ ἑτέρῳ ἄκρῳ, ἡ ἀρχὴ θάτερον ἄκρον. Εἰ οὖν τὸ ἓν ἀδύνατον ἅμα εἰς τἀναντία κινεῖσθαι, ἀδύνατον καὶ τὰς ὄψεις. Τὰ μὲν γὰρ ἄκρα εἰς τἀναντία ἀντικινοῖτο, εἰ τὸ μὲν, ἄνω, τὸ δὲ, κάτω κινοῖτο· ἡ δὲ ἀρχὴ, ἀμφοῖν ἂν ἀκολουθοίη· ὅπερ ἀδύνατον. Ἡ δὲ διαστροφή ἐστι τῶν ὀμμάτων, διὰ τὸ ἀρχὴν ἔχειν τὰς σφαίρας, καὶ μέχρι τοῦ στρέφεσθαι εἰς τὰ ἄνω καὶ κάτω καὶ [εἰς] πλάγια. Ὅταν οὖν ἔχουσαι ὡς ἂν ὁμοίως ἔχοιεν τῇ θέσει ἀλλήλαις, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω κινεῖσθαι, καὶ εἰς πλάγιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου ἑαυτῶν λάβωσι τὴν ὄψιν, αὗται μὲν ἀδιάστροφοί τε καὶ μάλιστα ἀκίνητοι τῇ θέσει· ὅσαι δὲ ἐπὶ ταὐτοῦ σημείου λάβωσι τὰς ὄψεις, ἀδιάστροφοι μὲν εἰσι, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. Καίτοι κρύπτεται τοῦ μέλανός τι καὶ τοῖς ἄνω βάλλουσι τὰ λευκὰ, οἷον μελλέπταρμοι· ἕτεροι δὲ, εἰς τὸ πλάγιον, ὥσπερ οἱ μανικοί· οἱ δὲ, εἰς τοὺς μυκτῆρας, ὥσπερ τὰ τραγικὰ πρόσωπα, καὶ οἱ στρυφνοί· σύννουν γὰρ τὸ βλέμμα. Ὅσοι δὲ μήθ' ὁμοίως κειμένων τῶν σφαιρῶν ἐπὶ ταὐτῷ σημείῳ ἔχουσι τὰς ὄψεις, ἢ ὁμοίως μὲν κειμένων, μὴ ἐπὶ τῷ αὐτῷ δὲ, οὗτοι διεστραμμένοι εἰσί· διὸ ὑποβλέπουσι καὶ συνάγουσι τὰ ὄμματα. Πειρῶνται γὰρ ἐπὶ ταὐτὸν καταστῆσαι σχῆμα τὴν σφαῖραν. Ὥστε τὸν μὲν ἐῶσι, τὸν δὲ σχηματίζουσι τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ κατ' αὐτὸ σημεῖον τεθῶσιν αἱ ὄψεις, ἀνάγκη διεστράφθαι. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ὑποβάλλουσιν [ὑπὸ] τὸν ὀφθαλμὸν [τὸ ἓν] δύο φαίνεται, (καὶ γὰρ ἐκείνοις κεκίνηται ἡ ἀρχὴ) καὶ τούτοις ὁμοίως. Ἐὰν μὲν οὖν ἄνω κινηθῇ ὁ ὀφθαλμὸς, τὸ πέρας κάτω τῆς ὄψεως γίνεται· ἐὰν δὲ κάτω, ἄνω τὸ πέρας. Ἐν ἑνὶ δὲ ὀφθαλμῷ μεθισταμένῳ, κινεῖσθαι μὲν τὸ ὁρώμενον δοκεῖ διὰ ταῦτα ἄνω ἢ κάτω, ὅτι καὶ ἡ ὄψις· δύο δὲ οὐ φαίνεται, ἐὰν μὴ δύο αἱ ὄψεις ὦσι, καὶ διαστρέφει. Τοιαύτη μὲν τῷ ἑτεροφθάλμῳ γίνεται, ὥστε δύο φαίνεσθαι· κατὰ τὴν θέσιν δὲ γίνεται, τῷ μὴ κατὰ μέσον τοῦ ὄμματος κεῖσθαι. — 8. (Cf. 15.) *Διὰ τί οἱ μύωπες μικρὰ γράφουσιν;* Ἄτοπον γὰρ τοὺς μὴ ὀξὺ ὁρῶντας, ποιεῖν ἔργον ὀξὺ ὁρώντων. Πότερον ὅτι μεγάλα φαίνεται τὰ μικρὰ ἐὰν ᾖ ἐγγύς· οἱ δὲ προσάγοντες γράφουσιν; ἢ διὰ τὸ συνάγοντας τὰ βλέφαρα γράφειν; δι' ἀσθένειαν γὰρ τῆς ὄψεως, ἂν μὲν ἀναπεπταμένοις γράφωσι τοῖς ὄμμασι, διασπωμένη ἡ ὄψις, ἀμβλὺ ὁρᾷ. Οὕτω δὲ ἀθρόως προσπίπτει. Γωνίαν δὲ μικρὰν ποιοῦσα, ἐξ ἀνάγκης ποιεῖ μικρὰ γράφειν. — 9. *Διὰ τί ὀφθαλμιάσαντες ἔνιοι ὀξύτερον ὁρῶσιν;* Ἢ διὰ τὸ ἀποκεκαθάρθαι τὰ ὄμματα; πολλάκις γὰρ ἡ ἔξω πυκνότης ἀποστέγει τὴν ὄψιν· ἀποδακρύσαντι δὲ λύεται. Διὸ καὶ τὸ ἀποδάκνεσθαι συμφέρει, οἷον κρόμμυον· θάτερον δὲ, πολέμιον, οἷον ὀρίγανον. — 10. *Διὰ τί τῇ μιᾷ ὄψει ἀπαθέστεροι;* Ἢ διότι ἔλαττον ἡ ψυχὴ πάσχει; ὥστε ἔλαττον τὸ πάθος. — 11. (Cf. 18. et 35, 10.) *Διὰ τί τοῖς διϊσταμένοις δύο φαίνεται;* Ἢ διότι οὐκ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον ἑκατέρου τῶν ὀμμάτων ἡ κίνησις; ὥσπερ οὖν δύο ὁρᾶν, τὸ δὶς ὁρᾶν οἴεται ἡ ψυχή. Ὅμοιον καὶ ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς ἐπαλλάξεως·

στερεά τε μετρίως, καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς ἱκανόν. βλάπτει τε οὐθέν, καὶ διαναγκάζει τὴν ὄψιν τούτοις εἶναι, διὰ τὸ τὴν τοῦ χρώματος κρᾶσιν, ιετρον ἔχειν πρὸς τὴν ὄψιν. — 21. Διὰ τί τὰ μὲν , ἀμφοτέροις τοῖς ὀφθαλμοῖς μᾶλλον ὁρῶμεν· εὐθὺ τὸ ἐπὶ τῶν στίχων, τῷ ἑνὶ προςάγοντες τὰ γράμματα, μᾶλλον καθορῶμεν; Ἢ ἀμφότε-μὲν αἱ ὄψεις συμπίπτουσαι, καθάπερ λέγουσιν οἱ τὰ ὀπτικά, ταραχὴν παρέχουσιν; ἐπειδὰν δὲ τῇ θεωρῶμεν, πρὸς εὐθεῖαν τὴν ὄψιν, ὥςπερ πρὸς να, μᾶλλον [φαίνεται] τὸ εὐθύ. — 22. Διὰ τί πνὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον δάκνει; Ἢ ὅτι μό-ασθενέστατοι; ἀεὶ γὰρ τὰ ἔσω τοῦ σώματος ενέστατα. Σημεῖον δέ, ὅτι καὶ τὸ ὄξος καὶ ἕκα-τῶν δριμέων, τὴν μὲν ἔξω σάρκα οὐ δάκνει, δὲ ἐντός, ὅτι ἀραιοτάτη τοῦ σώματος, καὶ στ' ἔχει πόρους. Αἱ γὰρ ὄψεις διά τινων ον ἐκπίπτουσιν. Ὥστε τὸ ἔσω δηκτικώτατον τῆς σαρκὸς ἀποπίπτει. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μυον, καὶ ὅσα ἄλλα δάκνει τοὺς ὀφθαλμούς. ὲ ἔλαιον, μάλιστα τῶν ὑγρῶν, ὅτι λεπτομερέστα-τοιοῦτον δ' ὄν, εἰςδύνει διὰ τῶν πόρων· τὸ δ' , ἐν φαρμάκῳ τῇ ἄλλῃ σαρκί. — 23. Διὰ τί ὁ αλμὸς μόνον τοῦ σώματος, ἀσθενέστατος ὤν, οὐ ; Ἢ ὅτι πίων ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός, σαρκὸς δὲ οὐθέν; ὲ τοιαῦτα, ἄριγά ἐστιν· οὐ γὰρ δὴ ὅτι γε πῦρ ἐστιν ις, διὰ τοῦτο οὐ ῥιγοῖ. Οὐ γὰρ τοιοῦτόν γε τὸ πῦρ, ὥστε θερμαίνειν. — 24. Διὰ τί δάκρυα, μὲν κλαίοντες ἀφίωμεν, θερμά ἐστιν· ἐὰν δὲ πο-ντες τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύωμεν, ψυχρά; Ἢ ὅτι τὸ ἄπεπτον, ψυχρόν· τὸ δὲ πεπεμμένον, θερμόν; ἡ αλακία ὅλως [πᾶσα] ἐξ ἀπεψίας ἐστί· καὶ τῶν τοὺς θαλμοὺς πονούντων ἄπεπτόν ἐστι τὸ δάκρυον· ψυχρόν. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἰατροὶ οἴονται ση-ον εἶναι μεγάλης νόσου τοὺς ψυχροὺς ἱδρῶτας· ς δὲ θερμούς, τοὐναντίον ἀπαλλακτικούς. Ὅταν γὰρ ᾖ τὸ περίττωμα πολύ, οὐ δύναται τὸ ἐντὸς μὸν πέττειν· (ὥστε ἀνάγκη ψυχρὸν εἶναι·) ὅταν λίγον, κρατεῖ. Γίνονται δὲ ἐκ τῶν περιττωμάτων ῥῥωστίαι. — 25. Διὰ τί ποτε εὐκινήτων ὄντων τῶν ῶν μερῶν, ὁ ὀφθαλμὸς ὁ ἀριστερὸς μᾶλλον τοῦ οῦ συνάγεται; Ἢ ὅτι τὰ ἀριστερὰ πάντα ὑγρότε-τῶν δεξιῶν ἐστι; τὰ δὲ ὑγρότερα, μᾶλλον συνάγε-ι πέφυκεν· εἶτα εἰς τὸ δεξιὸν μᾶλλον ἀποτελεῖν αται τοῦ ἀριστεροῦ δυναμένου καὶ καθ' αὑτό. 26. Διὰ τί ἀμφότεραι κατὰ ἀσθένειάν τινα τῶν θαλμῶν διακείμενοι, ὅ, τε μύωψ καὶ ὁ πρεσβύτης, μὲν ἐγγὺς προσάγει, ἄν τι βούληται ἰδεῖν· ὁ δέ, ῥῶ ἀπάγει; Ἢ ὅτι οὐχ ὁμοία ἡ ἀσθένεια παρέπε-αὐτοῖς; Ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτης, ὅτι ἰδεῖν ἀδύνατός ιν, οὗ μὴ συμπίπτει ἡ ὄψις αὐτῷ, ἀπάγει τὸ θεώ-ον, ἅτε καὶ μάλιστα μέλλων ὄψεσθαι· πόῤῥω δὲ μπίπτει. Ὁ δέ, αὐτὸ μὲν ὁρᾷ· ποῖα δὲ κοῖλα, ποῖα ἐξέχοντα τοῦ ὁρωμένου, οὐκ ἔτι δύναται κρί-ν, ἀλλὰ περὶ ταῦτα ἀπατᾶται. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ ἐξέχοντα, μάλιστα τῇ αὐγῇ κρίνεται. Πόῤῥωθεν ν οὖν [οὐ] δύναται τῇ αὐγῇ καταμαθεῖν, πῶς ἐπιβάλ-ς ἐπὶ τὸ ὁρατόν· ἐγγύθεν δέ, μᾶλλον καταφανής ἐστι. — 27. Διὰ τί τῶν ζώων ἄνθρωπος ἢ μόνον, ἢ μάλι-α διαστρέφεται; Ἢ ὅτι ἢ μόνον, ἢ μάλιστα ἐπίλη-τον ἐν τῇ νεότητι γίνεται· ὅτε καὶ διαστρέφεσθαι μβαίνει πᾶσι; — 28. Διὰ τί οἱ ἄνθρωποι μόνοι ν ἄλλων ζώων τὰ ὄμματα διαστρέφουσι; Πότερον διὰ τὸ ἐλάχιστον διάστημα εἶναι τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐπ' εὐθείας; ὥστε εὔδηλον σφόδρα γίνεται τὸ μὴ κατωρθωμένον· ἢ διότι τῶν ἄλλων μομόχροα τὰ ὄμματά ἐστι μᾶλλον; εἰ δ' ἦν ἓν χρῶμά τι τοῦ ὄμματος, οὐκ ἦν διαστροφή. Ἢ διότι μόνοι ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων; ἡ δ' ἐπίληψις, διαστροφὴν ποιεῖ ὅταν γένηται, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων μορίων· ἀλλ' ἐνίοις ὀψὲ παντελῶς γίνεται ἡ διαστροφή, ὅσοις τὸ ἀῤῥώστημα. — 29. Διὰ τί πρὸς τὸν λύχνον καὶ πρὸς τὸν ἥλιον προστησάμενοι τὴν χεῖρα πρὸ τοῦ φωτὸς μᾶλλον ὁρῶμεν; Ἢ ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ λύχνου φῶς προσπίπτον μὲν ἡμῶν πρὸς τὴν ὄψιν, ἀσθενεστέραν ποιεῖ δι' ὑπερβολήν; φθείρει γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ συγγενῆ τῇ ὑπερβολῇ. Εἰρχθέντα δὲ ὑπὸ τῆς χειρός, τὴν μὲν ὄψιν οὐ λυμαίνει· τὸ δὲ ὁρώμενον, ὁμοίως ἐστὶν ἐν φωτί. Δι' ὃ ἡ μέν, μᾶλλον ὁρᾷ· τὸ δὲ ὁρώμενον, οὐδὲν ἧττον ὁρᾶται. — 30. Διὰ τί χεὶρ μὲν καὶ πούς διαφορὰν ἔχει πρὸς τὰ δεξιὰ [καὶ] τὰ ἀριστερά· ὄμματα δὲ καὶ ἀκοή, οὔ; Ἢ ὅτι τὰ στοιχεῖα τὰ εἰλικρινῆ, ἀδιάφορα· ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν στοιχείων, ἡ διαφορά; αὗται δὲ αἱ αἰσθήσεις εἰσὶν ἐξ εἰλικρινῶν· ἡ μὲν ὄψις, πυρός· ἡ δ' ἀκοή, ἀέρος.

SECTIO XXXII.

Ὅσα περὶ ὦτα.

Διὰ τί τὰ ὦτα, ὄντα ἀναιμότατα τοῦ προσώπου, ὅταν αἰσχύνωνται, ἐρυθριᾷ μάλιστα; [Cf. 12.) Πότερον ὅτι εἰς τὸ κενὸν μάλιστα πορεύεσθαι πέφυκε τὸ ἀλλότριον ὑγρόν· ὥστε ὅταν διαλυθῇ ὑπὸ τῆς θερμότητος, ἣ γίνεται αἰσχυνομένοις, συνέρχεται εἰς ταῦτα; Ἢ διότι ἐπὶ τοῖς κροτάφοις ἐπίκεινται, εἰς οὓς τὸ ὑγρὸν ἀθροίζεται μάλιστα; αἰσχυνομένων δέ, εἰς τὸ πρόσωπον ἔρχεται ἡ ὑγρότης· διὸ καὶ ἐρυθριῶσι. Τοῦ δὲ προσώπου ἥκιστα βάθος ἔχει τὰ ὦτα· καὶ φύσει θερμότατα καὶ εὔχροα, ἐὰν μὴ ἀπηρτημένα πόῤῥωθεν ᾖ τῷ ψύχει· διὸ καὶ εὐχρούστατον τῶν ἐν τῷ προσώπῳ μορίων. Ὥστε ὅταν σκεδασθῇ ἡ θερμότης, μάλιστα ἐπιπολῆς οὖσα, ἐν τούτοις ποιεῖ ἐρυθριᾶν. — 2. (Cf. 11.) Διὰ τί τὰ ὦτα ἐν τῇ θαλάττῃ ῥήγνυται τοῖς κολυμβῶσι; Πότερον διὰ τὸ κατέχειν τὸ πνεῦμα πληρούμενον βιάζεται; Ἢ εἰ τοῦτ' αἴτιον, ἔδει καὶ ἐν τῷ ἀέρι; ἢ ὅτι μὴ ὑπεῖκον, διακόπτεται θᾶττον, καὶ ὑπὸ σκληροτέρου ἢ μαλακοῦ; Τὸ οὖν πεφυσημένον, ἧττον ὑπείκει. Τὰ δὲ ὦτα, ὥσπερ εἴρηται, ὑπὸ τοῦ κατέχεσθαι τὸ πνεῦμα ἐμφυσᾶται. Ὥστε τὸ ὕδωρ, σκληρότερον ὂν τοῦ ἀέρος, προσπίπτον διακόπτει. — 3. Διὰ τί οἱ κολυμβηταὶ σπόγγους περὶ τὰ ὦτα καταδοῦνται; Ἢ ἵνα ἡ θάλασσα βίᾳ ἰοῦσα, μὴ ῥηγνύῃ τὰ ὦτα; οὕτω μὲν γάρ, οὐ γίνεται, ὥσπερ ἀφῃρημένων, πλήρη. — 4. Διὰ τί ὁ ἐν τοῖς ὠσὶ ῥύπος πικρός ἐστιν; Ἢ διότι ἱδρώς ἐστι σαπρός· ἔστιν οὖν ἁλμυρὸν σαπρόν. Τὸ δὲ σαπρὸν ἁλμυρόν, πικρόν. — 5. Διὰ τί οἱ σπογγεῖς διατέμνονται τὰ ὦτα καὶ τοὺς μυκτῆρας; Ἢ ὅπως εὐπνούστεροι ὦσι; ταύτῃ γὰρ ἐξιέναι δοκεῖ τὸ πνεῦμα. Ἀνατέμνουσι δὲ ταῦτα καὶ πρὸς εὔπνοιαν. Πονεῖν γὰρ δή φασι μᾶλλον αὐτοὺς ἐν τῇ δυσπνοίᾳ, τῷ μὴ δύνασθαι προΐεσθαι θύραζε· ὅταν δὲ ὥσπερ ἐξεράσωσι, κουφίζονται. Ἄτοπον οὖν, εἰ μὴ δύνανται τυγχάνειν ἀναπνοῆς, καταψύξεως χάριν· ἀλλ' ἔοικε τοῦτο ἀναγκαιότερον εἶναι. Ἢ εὐλόγως ὁ πόνος πλείων κατέχουσιν, ὀγκουμένων καὶ διατεινομένων; φαίνεται δὲ καὶ αὐτόματός τις

εἶναι φορὰ τοῦ πνεύματος ἔξω· εἰ δὲ καὶ εἴσω, σκεπτέον. Ἔοικε δέ· ὁμοίως [γὰρ] ἀναπνοὴν ποιοῦσι τοῖς κολυμβηταῖς λέβητα καταφέντες. Οὐ πίμπλαται γὰρ οὗτος τοῦ ὕδατος, ἀλλὰ τηρεῖ τὸν ἀέρα. Μετὰ βίας γὰρ ἡ κάθεσις. Ὀρθὸν γὰρ ὁτιοῦν παρεγκλιθὲν εἰσρεῖ. — 6. Διὰ τί ἔνιοι τὰ ὦτα σκαλεύοντες βήττουσιν; Ἢ ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πόρου τῷ πνεύμονι καὶ τῇ ἀρτηρίᾳ ἡ ἀκοή; Σημεῖον δὲ, ὅτι ἀναπηροῦνται καὶ γίνονται ἐνεοί. Θερμαινομένου οὖν τῇ τρίψει, συντήκεται ἐπὶ τὴν ἀρτηρίαν ἀπὸ τοῦ πόνου κάτωθεν ὑγρόν· ὃ ποιεῖ τὴν βῆχα. — 7. Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν οὖς θᾶττον συμφύεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅταν τρυπηθῇ; διὸ καὶ αἱ γυναῖκες τὸ μὲν ἄῤῥεν, τὸ δὲ θῆλυ καλοῦσι τῶν ὤτων. Ἢ ὅτι τὰ ἀριστερὰ ὑγρὰ καὶ θερμὰ μᾶλλον; συμφύεται δὲ τὰ τοιαῦτα μάλιστα. Διὸ καὶ ἐν φυτοῖς τοῖς χλωροῖς ἡ σύμφυσις. Καὶ τὰ τῶν νέων δὲ ἕλκη [μᾶλλον συμφύεται] ἢ τὰ τῶν πρεσβυτέρων. Σημεῖον δὲ, ὅτι ὑγρὰ μᾶλλον, καὶ ὅλως θηλυκώτερα τὰ ἀριστερά. — 8. Διὰ τί τοῖς μὲν αἰσχυνομένοις, ἄκρα τὰ ὦτα ἐπιφοινίσσεται· τοῖς δὲ ὀργιζομένοις, οἱ ὀφθαλμοί; Ἢ ὅτι ἡ μὲν αἰδὼς, ἐν ὀφθαλμοῖς κατάψυξίς τις μετὰ φόβου· (ὥστε εἰκότως ἀπολείπει τὸ θερμὸν τοὺς ὀφθαλμούς· χωριζόμενον δὲ, εἰς τὸν δεκτικώτατον φέρεται τόπον. Τοιοῦτος δὲ, ὁ ἐν τοῖς ἄκροις τῶν ὤιων. Ὁ γὰρ ἄλλος, ὀστώδης) ὀργιζομένοις δ', ἐπανέρχεται τὸ θερμόν. Μάλιστα δὲ γίνεται φανερὸν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς, διὰ τὴν χρόαν οὖσαν λευκήν. — 9. Διὰ τί ὁ ἦχος ὁ ἐν τοῖς ὠσὶν, ἐάν τις ψοφήσῃ, παύεται; Ἢ ὅτι ὁ μείζων ψόφος τὸν ἐλάττω ἐκκρούεται; — 10. Διὰ τί ἐὰν εἰς τὸ οὖς ὕδωρ ἐγχυθῇ, ἔλαιον προσεγχέονται, οὐ δυναμένου τοῦ ἐντὸς ὑγροῦ ἐξελθεῖν δι' ἄλλου ὑγροῦ; Πότερον διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι τὸ ἔλαιον τοῦ ὕδατος, καὶ διὰ γλισχρότητα αὐτοῦ ἔχεσθαι τὸ ὕδωρ ἐξιόντος τοῦ ἐλαίου, ἵνα συνεξίῃ τὸ ὕδωρ; ἢ ἵνα ὀλισθηροῦ τοῦ ὠτὸς γενομένου, ἐξέλθῃ τὸ ὕδωρ, τὸ γὰρ ἔλαιον, λεῖον ὂν, ποιεῖ ὀλισθαίνειν. — 11. Διὰ τί ἧττον τὰ ὦτα ῥήγνυται τοῖς κολυμβῶσιν, ἐὰν προσεγχέωσιν εἰς τὰ ὦτα ἔλαιον; Ἢ τοῦ μὲν ῥήγνυσθαι τὰ ὦτα, εἴρηται πρότερον ἡ αἰτία; (Cf. 2.) Τὸ δὲ ἔλαιον, ἐγχυθὲν εἰς τὰ ὦτα, τὴν ὕστερον θάλατταν ὀλισθαίνειν ποιεῖ, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἔξω τοῦ σώματος συμβαίνει τοῖς ἀληλιμμένοις. Ὀλισθαίνουσα δὲ, πληγὴν οὐ ποιεῖ εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ ὠτός. Διόπερ οὐ ῥήγνυσι. — 12. (Cf. 1.) Διὰ τί τῶν ὤτων ἀναίμων ὄντων, μάλιστα οἱ αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν; Ἢ ἕκαστον εἰς τὸ κενὸν ἑκάστου μάλιστα φέρεται; δοκεῖ δὲ τοῦ αἰσχυνομένου ἄνω θερμὸν φέρεσθαι τὸ αἷμα. Εἰς οὖν τὸ κενώτατον ἐρυθριᾶν ποιεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν γνάθων. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι λεπτότατον τὸ δέρμα τὸ περιτεταμένον, μάλιστα δὴ φαίνεται δι αὐτά. — 13. Διὰ τι οὐδεὶς χασμώμενος τὸ οὖς σκαλεύει; Ἢ ὅτι, ὅτε χασμᾶται, ἐμφυσᾶται καὶ ἡ μῆνιγξ, δι' ἧς ἀκούει; [σημεῖον δέ·] ἥκιστα γὰρ ἀκούουσι χασμώμενοι. Τὸ γὰρ πνεῦμα, ὥσπερ καὶ κατὰ τὸ στόμα, καὶ εἰς τὰ ὦτα ἐντὸς πορευόμενον, ἐξωθεῖται τὸν ὑμένα, καὶ κωλύει τὸν ψόφον εἰσίεναι. Ἐὰν οὖν οὕτως ἔχοντος ἅψηται τῆς ἀκοῆς ὡς σκαλεύειν, μάλιστα βλάψειε. Πρὸς ἀντιπίπτον γὰρ ἡ πληγὴ γίνεται, καὶ οὐ πρὸς ὑπεῖκον τὸ τοῦ πνεύματος· τὸ δὲ δέρμα καὶ τὴν μήνιγγα ἀφεστάναι τῶν στερεῶν [δῆλον.] Ὥστε πόνον μάλιστα οὕτω ποιεῖ, καὶ τραυματίζοι ἄν.

SECTIO XXXIII.

Ὅσα περὶ μυκτῆρα.

Διὰ τί ὁ πταρμὸς λυγμὸν μὲν παύει, ... δὲ οὐ παύει; (Cf. 5 et 17.) Ἢ διότι οὐ ... τόπου τὸ πάθος ἑκάτερον· ἀλλ' ὁ μὲν ἐγ... λίας· ὁ δὲ λυγμὸς, τοῦ περὶ τὸν πνεύμονα ... καὶ ἀπεψία πνεύματος καὶ ὑγροῦ; Κοινων... περὶ τὸν ἐγκέφαλον τόποι τῷ πνεύμονι, ... Φανερὸν δέ· ἅμα γὰρ ἐνεοὶ καὶ κωφοὶ γίνονται ... αἱ νόσοι ἀντιπεριΐστανται αἱ τοῦ ὠτὸς ... πνεύμονος πάθη. Ἐνίοις δὲ σκαλεύουσι τὰ ... χες ἐγγίνονται. Τὸ δὲ περὶ τὸν πταρνύμενον ... εἶναι τῆς ῥινὸς κοινωνίαν τῷ πνεύμονι, δῆλ... πνοὴ κοινὴ οὖσα. Ὥστε πτάρνυται μὲν ... νου αὐτοῦ· τῷ δὲ συμπάσχειν, ὁ κάτω τόπος ... ἐστιν ὁ λυγμός. Ἡ δὲ θερμασία πέττει. ... τε παύει λυγμὸν, καὶ ἡ ἀπνευσία, ἐὰν ἠρεμ... λύγξ. Ἐκθερμαίνει γὰρ τὸ πνεῦμα κατ... Ὥστε καὶ ἐν τῷ πταρμῷ ἡ ἀντικατάσχεσις ... τοῦ πνεύματος, τοῦτο ποιεῖ, καὶ οἰκείως ἡ ... γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ ἄνω τόπου. Ἀδύνατον ... ρειν μὴ ἐκπνέοντα. Ἡ οὖν ὁρμὴ ῥήγνυσι τὸ ... λημμένον πνεῦμα, ὃ ποιεῖ τὸν λυγμόν. — 2 ... et 31, 1.) Διὰ τί ἐάν τις μέλλων πτάρνυσθαι ... τὸν ὀφθαλμὸν, ἧττον πτάρνυται; Ἢ διότι ... οὖν τὸν πταρμὸν, θερμότης τίς ἐστιν; ἡ ... θερμότητα ποιεῖ, ἢ διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὸν ... μῶν τὸν τόπον ᾧ πτάρνυται, ἀφανίζει τὸ ... ὥσπερ τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος ... νον. — 3. Διὰ τί δὶς πτάρνυται ὡς ἐπιτοπολὺ ... οὐχ ἅπαξ, ἢ πλεονάκις; Ἢ ὅτι δύο εἰσὶ ... καθ' ἕτερον οὖν διέσχισται τὸ φλεβίον, δι' ... ῥεῖ. — 4. Διὰ τί πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες ... νυνται μᾶλλον; Ἢ διότι κινεῖ θερμαῖνον· ... οὖν πτεροῖς θιγγάνοντες. Ἀμφότεροι γὰρ τὸ ... ποιοῦσι. Τῇ γὰρ κινήσει θερμαίνοντες, ... θᾶττον πνεῦμα ποιοῦσι. Τούτου δὲ ἡ ... μός. — 5. (Cf. 1.) Διὰ τί λύγγα παύει ... καὶ πνεύματος ἐπίσχεσις, καὶ ὄξος; Ἢ ... πταρμὸς, διότι ἀντιπερίστασίς ἐστι τοῦ κάτω ... τος, ὥσπερ αἱ ἄνω φαρμακεῖαι πρὸς τὴν κοι... λίαν; ἡ δὲ ἀπνευστία τὰς ἀσθενεῖς λύγγας, ... κρα ὁρμὴ τοῦ πνεύματος ἡ ἀνιοῦσα, ὥσπερ ... βῆχα, ἐάν τις κατάσχῃ παύεται, οὕτω καὶ ... [καὶ κατέσπασε] καὶ κατέπνιξε καὶ συνατ... Τὸ δὲ ὄξος παύει, ὅτι τὸ περιεστὼς ὑγρὸν καὶ ... ἀπερυγεῖν, ἐπνευμάτωσε τῇ θερμασίᾳ. Ἔστι ... ἐρυγμὸς μὲν, ὅταν πνευματωθῇ τὸ ἐν τῇ ἄνω ... ὑγρὸν, καὶ πεφθῇ· ἡ δὲ λύγξ, ὅταν ὑπὸ ὑγροῦ ... χηται πνεῦμα περιττὸν περὶ τὸν πνευματ... πον. Τοῦτο γὰρ ὁρμοῦν καὶ μὴ δυνάμενον ... ψαι, σπασμὸν ποιεῖ. Ὁ δὲ σπασμὸς οὗτος, ... λύγξ. Καὶ διὰ τοῦτο ῥιγώσαντας λύγξ λαμβάνει ... ὅτι τὸ ψύχος τὸ ὑγρὸν ποιεῖ συστὰν ἐκ τοῦ ... τος ἔτι· περιλαμβανόμενον δὲ τὸ ἄλλο, ... κίνησις, λυγμός ἐστι. — 6. Διὰ τί ἐνίοις ... χρὸν προσχέομεν [καὶ] πρὸς τὸ πρόσωπον, ... μα ῥεῖ ἐκ τῶν μυκτήρων; Ἢ ἀντιπεριΐσταται ... θερμόν; Ἂν οὖν ἐπιπολῆς τύχῃ αἷμα, ἐξυγραίν... λον. — 7. Διὰ τί τὸν [μὲν] πταρμὸν, θεὸν ... μεθα εἶναι· τὴν δὲ βῆχα, ἢ τὴν κόρυζαν, οὔ; ... ἐκ τοῦ θειοτάτου τῶν περὶ ἡμᾶς, τῆς κεφαλῆς ...

μός ἐστι, γίνεται; ἢ ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἀπὸ νο-
ν γίνεται· τοῦτο δὲ οὔ; — 8. (Cf. 2.) Διὰ
αντες τὸν ὀφθαλμὸν, παυόμεθα τῶν πταρμῶν;
ἀνάπνοια ταύτῃ γίνεται τῷ ὑγρῷ; δακρύει
ὀφθαλμὸς μετὰ τρίψιν· ὁ δὲ πταρμὸς, διὰ
ὑγρότητος. Ἢ ὅτι τὸ ἔλαττον θερμὸν φθεί-
πὸ τοῦ πλείονος· ὁ δὲ ὀφθαλμὸς τριφθεὶς,
αμβάνει θερμότητα τῆς ἐν τῇ ῥινί. Διὰ ταῦ-
ἐν τις αὐτὴν τὴν ῥῖνα τρίψῃ, παύεται ὁ πταρ-
— 9. Διὰ τί τῶν μὲν ἄλλων πνευμάτων αἱ ἔξο-
ιον φύσης καὶ ἐρυγμοῦ, οὐχ ἱεραί· ἡ δὲ τοῦ
ῦ ἱερά; Πότερον ὅτι τριῶν τόπων οντων, κε-
καὶ θώρακος καὶ τῆς κάτω κοιλίας, ἡ κεφαλὴ
τη; ἔστι δὲ φῦσα μὲν, ἀπὸ τῆς κάτω κοιλίας
· ἐρυγμὸς δὲ, τῆς ἄνω· ὁ δὲ πταρμὸς, τῆς κε-
Διὰ τὸ ἱερώτατον οὖν εἶναι τὸν τόπον, καὶ
μα τὸ ἐντεῦθεν ὡς ἱερὸν προσκυνοῦσιν. Ἢ
ντα τὰ πνεύματα σημαίνει τοὺς εἰρημένους τό-
λτιον ἔχειν ὡς ἐπιτοπολύ; μὴ διαχωρούντων
φίζει τὸ πνεῦμα διεξιόν· ὥστε καὶ ὁ πταρμὸς
ὰ τὴν κεφαλὴν τόπον, ὅτι ὑγιαίνει καὶ δύναται
Ὅταν γὰρ κρατήσῃ ἡ ἐν τῇ κεφαλῇ θερμό-
ὑγρότητα, τὸ πνεῦμα τότε γίνεται πταρμός.
τοὺς ἐκθνήσκοντας κινοῦσι πταρμικῷ· ὡς
τούτῳ δύνωνται πάσχειν, ἀσώτους ὄντας.
ς σημεῖον ὑγείας τοῦ ἀῤῥώστου καὶ ἱερωτάτου
προσκυνοῦσιν ὡς ἱερὸν, καὶ φήμην ἀγαθὴν
ται. — 10. (Cf. 10, 29.) Διὰ τί ἄνθρωπος
ται μάλιστα τῶν ἄλλων ζώων; Πότερον ὅτι
όρους εὐρεῖς ἔχει, δι' ὧν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ῥύ-
ρχεται; τούτοις γὰρ πληρουμένοις πνεύματος,
ται. Ὅτι δ' εὐρεῖς, σημεῖον ὅτι ἥκιστα
ντικὸν τῶν ζώων. Ἀκριβέστεροι δὲ οἱ λεπτοὶ
Εἰ οὖν εἰς μὲν τοὺς εὐρεῖς πλεῖον καὶ πλεο-
ισέρχεται τὸ ὑγρὸν, οὗ πνευματουμένου ὁ πταρ-
εται· (τοιούτοις δὲ μάλιστα τῶν ζώων οἱ ἄν-
ἔχουσι·) πλειστάκις ἂν πτάρνυντο εἰκότως,
λάχιστοι οἱ μυκτῆρες. Ὥστε τὸ θερμανθὲν
ταχὺ ἐξιέναι δύναται πνεῦμα γενόμενον· ἐν δὲ
λοις, διὰ μῆκος καταψύχεται πρότερον. — 11.
οἱ μὲν ἀπὸ μέσων νυκτῶν ἄχρι μέσης ἡμέρας,
αθοὶ πταρμοί· οἱ δὲ ἀπὸ μέσης ἡμέρας, ἄχρι
νυκτῶν; Ἢ ὅτι ὁ μὲν πταρμὸς, μᾶλλον δοκεῖ
ν τοὺς ἀρχομένους, καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ; δι' ὃ ὅταν
ν ἀρχομένοις συμβῆναι, μάλιστα ἀποτρεπό-
τοῦ πράττειν. Ἡ μὲν οὖν ἠὼς καὶ τὸ ἀπὸ
νυκτῶν, οἷον ἀρχή τις· δι' ὃ εὐλαβούμεθα
ν, μὴ κωλύσωμεν ὡρμημένον. Πρὸς δείλης δὲ
μέσας νύκτας, οἷον τελευτή τις καὶ ἐναντίον
· ὥστε ἐν τῷ ἐναντίῳ ταὐτὸν αἱρετέον. — 12.
οἱ πρεσβῦται χαλεπῶς πτάρνυνται; Πότερον
οι συμπεπτώκασι, δι' ὧν τὸ πνεῦμα; ἢ ὅτι αἴ-
τὸ ἄνω οὐκ ἔτι δυνάμενοι ῥᾳδίως, εἶτα βίᾳ
κάτω; — 13. Διὰ τί, ἐάν τις ἀπνευστιάζῃ,
παύεται; Ἢ διότι ἡ μὲν, ὑπὸ καταψύξεως γί-
(διὸ καὶ οἱ φοβούμενοι καὶ οἱ ῥιγοῦντες, λύ-
) κατεχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα, ἐκθερμαίνει τὸν
τόπον; — 14. Διὰ τί οἱ κωφοὶ ἐκ τῶν μυκτή-
ιαλέγονται ὡς ἐπιτοπολύ; Ἢ ὅτι ὁ πνεύμων ἐστὶ
ις πεπονηκός; τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ κωφότης,
σις τοῦ τόπου τοῦ πνευμονικοῦ. Οὐκ οὖν ῥᾳ-
ἡ φωνὴ φέρεται, ἀλλ' ὥσπερ τὸ πνεῦμα τῶν
στιώντων, ἢ ἀσθμαινόντων δι' ἀδυναμίαν ἀθρόον,
οὕτως ἐκείνοις ἡ φωνή. Βιάζεται οὖν καὶ διὰ τῶν
μυκτήρων. Βιαζομένη δὲ τῇ τρίψει, ποιεῖ τὸν ἦχον.
Ἔστι γὰρ ἡ διὰ τῶν ῥινῶν διάλεκτος γινομένη, ὅταν
τὸ ἄνω τῆς ῥινὸς εἰς τὸν οὐρανίσκον, ᾗ συντέτρηται,
κοῖλον γένηται. Ὥσπερ κώδων γὰρ ὑπηχεῖ, τοῦ κά-
τωθεν στενοῦ ὄντος. — 15. Διὰ τί μόνον ὁ πταρ-
μὸς ἡμῖν καθεύδουσιν οὐ γίνεται, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν
ἅπαντα ἐγρηγορόσιν; Ἢ ὅτι ὁ μὲν πταρμὸς, γίνεται
καὶ ὑπὸ θερμοῦ τινος κινήσαντος τὸν τόπον τοῦτον
ἀφ' οὗ γίνεται· διὸ καὶ ἀνακύπτομεν πρὸς τὸν ἥλιον,
ὅταν βουλόμεθα πτάρειν· ὅτι καθευδόντων ἡμῶν,
ἀντιπεριΐσταται τὸ θερμὸν ἐντός. Διὸ καὶ γίνεται
τὰ κάτω θερμὰ τῶν καθευδόντων, καὶ τὸ πνεῦμα
πολὺ αἴτιόν ἐστι τοῦ ἐξονειρώττειν ἡμᾶς. Εἰκότως
οὖν οὐ πταρνύμεθα. Ἀπαλλαγέντος γὰρ τοῦ θερ-
μοῦ τοῦ ἐκ τῆς κεφαλῆς, ὃ κινεῖν πέφυκε τὸ ἐνταῦθα
ὑγρὸν, (οὗ ἐξαερουμένου, γίνεται ὁ πταρμὸς) καὶ τὸ
συμβαῖνον πάθος, εἰκὸς μὴ γίνεσθαι. Ἀποψοφοῦσι
δὲ μᾶλλον ἢ πτάρνυνται, καὶ ἐρεύγονται καθεύδοντες
ἢ ἐγρηγορότες, ὅτι ἐκθερμαινομένου τοῦ περὶ τὴν
κοιλίαν τόπου, ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον ἐκπνευματοῦ-
σθαι συμβαίνει τὰ περὶ αὐτὴν ὑγρά· πνευματού-
μενα δὲ, εἰς τοὺς ἔγγιστα τόπους φέρεσθαι. Ἐν-
ταῦθα γὰρ καὶ συναπωθεῖται ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ὕπνῳ
γινομένου πνεύματος· καθεκτικώτερος γάρ ἐστιν, ἢ
προεκτικώτερος ὁ καθεύδων τοῦ πνεύματος. Διὸ
καὶ συστέλλει τὸ θερμὸν ἐντός. Ὁ δὲ κατέχων τὸ
πνεῦμα, ὠθεῖ κάτω αὐτό. Παρὰ φύσιν γάρ ἐστι τῷ
πνεύματι ἡ κάτω φορά. Διὸ καὶ χαλεπόν ἐστι κα-
τέχειν τὸ πνεῦμα. Τὸ αὐτὸ δ' αἴτιον καὶ τοῦ κα-
θεύδειν ἡμῖν ἐστιν. Οὔσης γὰρ τῆς ἐγρηγόρσεως
κινήσεως, ταύτης δ' ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἡμῶν γινο-
μένης, μάλιστα ἐν τῷ ἐγρηγορέναι ἡμᾶς, δῆλον ὡς
καὶ ἠρεμούντων ἡμῶν, καθεύδοιμεν ἄν. Ἐπεὶ δὲ τὸ
μὲν πῦρ, κινητικόν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν μορίων· τοῦτο
δ' ἐν τῷ ὕπνῳ ἐντὸς περιΐσταται, λιπὸν τὸν περὶ τὴν
κεφαλὴν τόπον, οὗ ἐστι τὸ αἰσθητήριον, ἠρεμοίη ἂν
μάλιστα ἡμῶν τότε τὰ αἰσθητήρια· ὃ εἴη ἂν αἴτιον
τοῦ καθεύδειν. — 16. (Cf. 8, 8.) Διὰ τί πτάραντες
καὶ οὐρήσαντες φρίττουσιν; Ἢ ὅτι κενοῦνται αἱ φλέ-
βες ἀμφοτέροις τούτοις, τοῦ προτέρου ἐνυπάρχοντος
ἀέρος θερμοῦ; κενωθέντων δὲ, ἄλλως ἀὴρ ἔξωθεν
εἰσέρχεται ψυχρότερος τοῦ προϋπάρχοντος ἐν ταῖς
φλεψί· τοιοῦτος δ' εἰσιὼν, ποιεῖ φρίττειν. — 17.
(Cf. 1.) Διὰ τί τοὺς λυγμοὺς οἱ πταρμοὶ παύουσιν;
Ἢ ὅτι ὁ λυγμὸς οὐχ ὡς οἱ ἐρυγμοὶ ἀπὸ τῆς τὰ σιτία
δεχομένης κοιλίας ἐστὶν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πνεύματος:
συμβαίνει δὲ μάλιστα ἀπὸ καταψύξεως, ἐκ ῥίγους
καὶ λύπης καὶ φαρμακείας τῆς ἄνω μάλιστα γίνεσθαι.
Θερμὸς γὰρ ὢν φύσει ὁ τόπος, ὅταν καταψυχθῇ, οὐ
προΐεται τὸ πνεῦμα πᾶν, ἀλλ' ὥσπερ πομφόλυγας
ποιεῖ· δι' ὃ καὶ τὸ πνεῦμα κατασχοῦσι παύεται· ἐκ-
θερμαίνεται γὰρ ὁ τόπος· καὶ τὸ ὄξος, θερμαντικὸν
ὂν, προσφερόμενον. Τοῦ δὴ θερμοῦ συμβαίνοντος
ἀπὸ θερμασίας καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, τῶν ἄνω τόπων
εἰς τὸν πνεύμονα συντετρημένων, θερμοῦ τοῦ πνεύ-
μονος ὄντος, ἥ τε πρὸ τοῦ πταρμοῦ κατοχὴ, καὶ ἡ
ἄνωθεν κατάκρουσις λύει τὸ πάθος. — 18. Διὰ τί
οἱ οὐλότριχες, καὶ οἷς ἐπέστραπται τὸ τριχίον, ὡς
ἐπιτοπολὺ σιμώτεροι; Ἢ εἴπερ ἡ οὐλότης ἐν παχύ-
τητι· ἡ δὲ παχύτης, μετὰ σκληρότητος· σκληρὸν δ'
ὂν τὸ αἷμα, θερμόν· ἡ δὲ θερμότης, οὐ ποιεῖ περίτ-
τωσιν· τὸ δὲ ὀστοῦν, ἐκ περιττώματος· ὁ δὲ χόνδρος,

ὀστοῦν· εὐλόγως ἂν ἔκλειψις εἴη τοῦ μορίου; σημεῖον δέ, τὸ τὰ παιδία πάντα εἶναι σιμά.

SECTIO XXXIV.

Ὅσα περὶ τὸ στόμα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ.

Διὰ τί οἱ μανοὺς ἔχοντες τοὺς ὀδόντας, οὐ μακρόβιοι; Ἢ ὅτι τὰ μακρόβια πλείους ἔχουσι; οἷον τὰ ἄρρενα, τῶν θηλειῶν· ἄνδρες, γυναικῶν· πρόβατα, προβάτων. Οἱ οὖν ἀραιοὶ ὀδόντες, ὥσπερ ἂν ἐλάττονας ἔχωσιν ὀδόντας, ἐοίκασι. — 2. Διὰ τί οἱ ὀδόντες, ἰσχυρότεροι τῶν σαρκῶν ὄντες, ὅμως ψυχροῦ αἰσθάνονται μᾶλλον; Ἢ ὅτι ἐπὶ τοὺς πόρους προσπεφύκασιν· ἐν οἷς ὀλίγον ὂν τὸ θερμόν, ταχὺ ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ κρατούμενον, ποιεῖ τὴν ἀλγηδόνα; — 3. Διὰ τί τοῦ ψυχροῦ μᾶλλον αἰσθάνονται οἱ ὀδόντες, ἢ τοῦ θερμοῦ· ἡ δὲ σάρξ, τοὐναντίον; Πότερον ὅτι ἡ μὲν σάρξ, τοῦ μέσου, καὶ εὔκρατος· οἱ δὲ ὀδόντες, ψυχροί· ὥστε τοῦ ἐναντίου μᾶλλον αἰσθητικοί; Ἢ διότι λεπτῶν πόρων εἰσίν· ἐν οἷς μικρὸν τὸ θερμόν· ὥστε ταχὺ πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; ἡ δὲ σάρξ, θερμόν· ὥστε οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τοῦ δὲ θερμοῦ ταχὺ αἰσθάνεται. Ὥσπερ γὰρ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. — 4. Διὰ τί ἡ γλῶττα σημαντικὸν πολλῶν· καὶ γὰρ τῶν πυρετῶν, ἐν τοῖς ὀξέσι νοσήμασι· καὶ ἐὰν χάλαζαι ἐνῶσι· καὶ τῶν ποικίλων προβάτων ποικίλαι; Ἢ ὅτι ὑγρότητος δεκτικόν, καὶ ἐπὶ τῷ [πνεύμονι] ἐπίκειται, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῶν πυρετῶν. Πολύχροα δὲ πάντα, διὰ τὴν πολυχροιαν τῶν ὑγρῶν· βάπτεται δὲ [τὸ] πρῶτον, δι' οὗ πρῶτον ἠθεῖται· ἡ δὲ γλῶττα, τοιοῦτον. Αἵ τε χάλαζαι, διὰ τὸ σομφὴν εἶναι, συλλέγονται. Ἔστι γὰρ ἡ χάλαζα οἱονεὶ ἴονθος ἄπεπτος ἐν τοῖς ἐντός. — 5. Διὰ τί ἡ γλῶττα γλυκεῖα μὲν οὐ γίνεται, πικρὰ δὲ καὶ ἁλμυρὰ καὶ ὀξεῖα; Ἢ ὅτι διαφθοραὶ ταῦτ' ἐστί, τῆς δὲ φύσεως οὐκ αἰσθάνει; — 6. Διὰ τί ὅσας ἂν χρόας ἔχῃ τὸ δέρμα, τοσαύτας ἔχει καὶ ἡ γλῶττα; Πότερον ὅτι ἓν μέρος ἐστὶν ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἔξωθεν, ἀλλ' ἐντὸς περιείληπται; διὰ δὲ τὸ λεπτὸν εἶναι ταύτῃ τὸ δέρμα, καὶ ἡ μικρὰ ποικιλία ἐμφαίνεται. Ἢ διότι τὸ ὕδωρ ἐστὶν ὃ ποιεῖ μεταβάλλειν τὰς χρόας; ἡ δὲ γλῶττα μάλιστα πάσχει ὑπὸ τοῦ πόματος. — 7. Διὰ τί ἐκ τοῦ στόματος καὶ θερμὸν καὶ ψυχρὸν πνέουσι; φυσῶσι μὲν γάρ, ψυχρόν· ἀάζουσι δέ, θερμόν. Σημεῖον δέ, ὅτι θερμαίνει, ἐὰν πλησίον προσάγῃ τις τὴν χεῖρα τοῦ στόματος. Ἢ ἀμφοτέρως ὁ ἀὴρ κινούμενος ψυχρός· ὁ δὲ φυσῶν, κινεῖ τὸν ἀέρα οὐκ ἀθρόως, ἀλλὰ διὰ στενοῦ τοῦ στόματος; Ὀλίγον οὖν ἐκπνέων, πολὺ κινεῖ τὸ θύραθεν, ἐν ᾧ τὸ θερμὸν ὂν τὸ ἐκ τοῦ στόματος, οὐ φαίνεται δι' ὀλιγότητα. Ὁ δὲ ἀάζων, ἀθρόον ἐκπνεῖ· διὸ θερμόν. Ἔστι γὰρ φυσασμός, τῷ διαφέρειν τῇ συστροφῇ· ὁ δ' ἀασμός, ἀθρόου ἔκπνευσις. — 8. Διὰ τί, ἐὰν σφόδρα καὶ ἀθρόον ἐκπνεύσωσιν, ἀδυνατοῦσι πάλιν ἐκπνεῦσαι; ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀναπνεῦσαι. Ἀδυνατοῦσι γὰρ δὶς ἐφεξῆς ποιεῖν αὐτό. Ἢ ὅτι τὸ μέν, δίωσίς τις ἐστί· τὸ δέ, συναγωγὴ τόπου· ἃ ἄχρι τινός ἐστι δυνατὰ γίνεσθαι; Φανερὸν οὖν ὅτι ἐναλλὰξ ἀνάγκη ἄμφω γίνεσθαι, καὶ ἀδύνατον δὶς ἐφεξῆς. — 9. Διὰ τί ἑτέρου τόπου ὄντος ᾗ τὰ σιτία καὶ τὸ ποτὸν διεξέρχεται, καὶ ᾗ ἀναπνέομεν, ἐὰν μείζω ψωμὸν καταπίωμεν, πνιγόμεθα; Οὐδὲν δὴ ἄτοπον· οὐ γὰρ μόνον ἐάν τι ἐμπέσῃ εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ἀλλὰ κἂν ἔτι φραχθῇ, οὕτω μᾶλλον πνιγόμεθα. Ταῦτα δὲ παράλληλά ἐστι, καθ' ὅ, τε τὰ σιτία δεχόμεθα, καὶ καθ' ὃ ἀναπνέομεν. Ὅταν οὖν ἐμπέσῃ μείζων ψωμός [illegible] ἀναπνοὴ συμφράττει· ὥστε μὴ εἶναι τῷ [illegible] ἔξοδον. — 10. (Cf 10, 51.) Διὰ τί, ὅσοι τρα[illegible]ρὸς τομὴν ἔχουσι δι' ὅλης, μακροβιώτατοι [illegible] τὰ ἄναρθρα, βραχύβια καὶ ἀσθενῆ; σημεῖον [illegible] μὲν ἀσθενείας, τὰ νέα· τῆς δὲ βραχυβιότητος [illegible]γρα. Δῆλον ἄρα ὅτι τὰ ἠρθρωμένα [illegible] Τοιαῦτα δέ, ὧν καὶ τὰ φύσει ἄναρθρα, μα[illegible]θρωται. Τῆς δὲ χειρὸς τὸ ἔσω, ἀναρθρ[illegible] — 11. Διὰ τί ἐν τῷ μακρὸν ἀναπνεῖν, ἕλκοντ[illegible] εἴσω τὸ πνεῦμα, συμπίπτει ἡ κοιλία· ἐκπνεόντ[illegible] πληροῦται; πιθανὸν δ' ἐστὶν τοὐναντίον [illegible] Ἢ ὅτι τῶν μὲν ἀναπνεόντων, συμπιεζομένης [illegible] ραῖς κάτω, καθάπερ αἱ φῦσαι, προσογκοῦ[illegible] — 12. Διὰ τί ἀναπνέομεν; Ἢ καθάπερ τ[illegible] εἰς πνεῦμα διαλύεται, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα [illegible] τὸ τῆς φύσεως οὖν θερμόν, ὅταν τὸ πολὺ τοῦ [illegible]ματος πῦρ ποιήσῃ, ἀλγηδόνα ἐμποιεῖ, τοῖς [illegible] καὶ ὄγκον· διόπερ ἐξωθοῦμεν τὸ πῦρ μετὰ τοῦ [illegible]ματος. Ὅταν δὲ ἐξέλθῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ πῦρ [illegible] πιπτόντων τῶν πόρων καὶ καταψυχομένων, [illegible]νες γίνονται. Ἕλκομεν οὖν τὸ πνεῦμα πα[illegible] ἀνοίξαντες τοῦ σώματος τοὺς πόρους καὶ βοηθ[illegible]τες, πάλιν γίνεται τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἀλγοῦντ[illegible] πέμπομεν, καὶ διὰ τέλους τοῦτο πράττομεν, [illegible] καὶ σκαρδαμύσσομεν, κατὰ τὸ καταψύχεσθαι [illegible] τὸν ὀφθαλμὸν σῶμα, καὶ ξηραίνεσθαι. Κα[illegible]ζομεν οὖν προσχόντες τῇ βαδίσει τὸν νοῦν, [illegible]μένης δὲ τῆς διανοίας [αὐτοῖς......] τοι[illegible] τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ τὴν ἀναπνοὴν [illegible] Μηχανώμενοι γὰρ τὸν ἀέρα ἕλκειν, ἀναπνε[illegible] πάλιν ἕλκομεν.

SECTIO XXXV.

Ὅσα περὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἁφήν.

Διὰ τί μᾶλλον φρίττομεν, ἑτέρου θιγόντος [illegible] ἢ αὐτοὶ ἡμῶν; Ἢ ὅτι αἰσθητικωτέρα ἡ ἁφὴ τοῦ [illegible]τρίου, ἢ ἡ τοῦ οἰκείου; Τὸ γὰρ συμφυές, [illegible]τον· καὶ φοβερώτερον, τὸ λάθρα καὶ ἐξαπ[illegible]νόμενον· ὁ δὲ φόβος, κατάψυξις. Ἡ δὲ [illegible] ἁφή, πρὸς τὴν οἰκείαν ἄμφω ταῦτα ἔχει. [illegible] δὲ παθητικὸν ἕκαστον πέφυκεν, ἢ μόνον [illegible] ὑπ' ἄλλου, ἢ ὑφ' αὐτοῦ· οἷον καὶ ἐπὶ τοῦ [illegible]ζεσθαι συμβαίνει. — 2. Διὰ τί γαργαλί[illegible] μασχάλας καὶ τὰ ἐντὸς τῶν ποδῶν; Ἢ δι[illegible] πτότητα τοῦ δέρματος; καὶ ὧν ἀσυνήθης ἡ [illegible] τούτων καὶ τοῦ ὠτός; — 3. (Cf. 7, 5.) [illegible] φρίττουσιν οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; Ἢ [illegible] ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες ἡδόμεθα· ὥσπερ οὐδ[illegible]μεθα ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πάντες; ὁμοίως δὲ οὐ [illegible]μεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἔστι γὰρ ἡ αὐτὴ κα[illegible]τις. Διὸ οἱ μέν, τοῦ ἱματίου δακνομένου, φ[illegible]σιν· οἱ δέ, πρίονος ἀκονουμένου ἢ ἑλκομένου [illegible] κισσήρεως τεμνομένης· οἱ δέ, ὄνου λίθον [illegible] — 4. Διὰ τί τοῦ μὲν θέρους ὄντος θερμοῦ [illegible] χειμῶνος ψυχροῦ, τὰ σώματα θιγγανόντων [illegible]τερά ἐστι τοῦ θέρους, ἢ τοῦ χειμῶνος; Πότερ[illegible] ἱδρὼς καὶ ἡ ἴδισις καταψύχει τὰ σώματα; το[illegible] μὲν τῷ θέρει, γίνεται· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὐ[illegible] ἀντιπεριίσταται ἐναντίως ψυχρὸν καὶ τὸ θε[illegible] ὥρᾳ, καὶ ἔσω φεύγει ἐν τῷ θέρει· διὸ καὶ ἱδρ[illegible]σιν· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ἀποστέγει τὸ ψῦχος, [illegible]ξει τὸ σῶμα ὥσπερ ἡ γῆ; — 5. Διὰ τί [illegible] αἱ τρίχες ἐν τῷ δέρματι; Ἢ ὅταν σπάσωσι[illegible]

ἴτοις ἐξανέστησαν; συσπῶσι δὲ καὶ ὑπὸ ῥίγους καὶ ἄλλων παθῶν. — 6. Διὰ τί αὐτὸς αὑτὸν οὐ γαργαλίζει; Ἢ ὅτι ἧττον καὶ ὑπ' ἄλλου, ἐὰν αἰσθηται· μᾶλλον δ', ἂν μὴ ὁρᾷ· ὥσθ' ἥκιστα γαλισθήσεται, ὅταν μὴ λανθάνῃ τοῦτο πάσχων. ι δὲ ὁ γέλως, παρακοπή τις καὶ ἀπάτη. Διὸ τυπτόμενοι εἰς τὰς φρένας, γελῶσιν. Οὐ γὰρ ὁ ὢν τόπος ἐστὶν ᾧ γελῶσι. Τὸ δὲ λαθραῖον, ἀπα-κόν. Διὰ τοῦτο καὶ γίνεται ὁ γέλως, καὶ οὐ γίνεται αὐτοῦ. — 7. Διὰ τί ποτε τὰ χείλη μάλιστα γαλιζόμεθα; Ἢ διότι δεῖ τὸ γαργαλιζόμενον μὴ σώπου αἰσθητικοῦ εἶναι; ἐστὶ δὲ τὰ χείλη περὶ τὸν ον [τοῦτον μάλιστα. Διὰ τοῦτο δὲ γαργαλίζεται είλη τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπων,] ἅ ἐστιν εὐσαρ- Εὐκινητότατα οὖν μάλιστά ἐστι. — 8. Διὰ ἂν τις τὸν περὶ τὰς μασχάλας τόπον κινήσῃ, ἐκ-ιουσιν· ἐὰν δέ τινα ἄλλον, οὔ; Ἢ διὰ τί [πτερῷ τὰς ς κινήσαντες] πτάρνυνται; Ἢ τόποι εἰσὶ τῶν φλε- ὧν καταψυχομένων, ἢ τοὐναντίον πασχόντων αίνονται; ἢ εἰς πνεῦμα ἐκ τοῦ ὑγροῦ διαλύεται; ερ ἐὰν τὰς ἐπὶ τοῦ τραχήλου πιέσῃ τις φλέβας, εύδουσιν. Ἡ μὲν [οὖν] ἡδονὴ θερμασία τις. Τοῦτο δέ, ὅταν πλέον τὸ πνεῦμα ἐγγένηται, ὃν ἔξω ἀφίεμεν. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ [τῷ] πταρ-τῷ πτερῷ διαθερμάναντες καὶ κινήσαντες, διαλύ-ιν εἰς πνεῦμα· πλείονος δὲ γενομένου, ἐξώσαμεν. 9. Διὰ τί μετὰ τὰ σιτία φρίττομεν πολλάκις; ὅτι ψυχρὰ εἰσπορευόμενα ἀπὸ πρώτης, κρατεῖ λον τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ, ἢ κρατεῖται; — 10. 31, 12.) Διὰ τί τὸ περιαγόμενον ἐναλλὰξ τοῖς δα-λοις, δύο φαίνεται; Ἢ διότι δυσὶν αἰσθητηρίοις όμεθα· τοῖς γὰρ ἐντὸς τῶν δακτύλων, κατὰ φύ-ἔχοντες τὴν χεῖρα, ἀμφοτέροις οὐ δυνατὸν εἰπεῖν.

SECTIO XXXVI.

Ὅσα περὶ πρόσωπον.

Διὰ τί τοῦ προσώπου τὰς εἰκόνας ποιοῦνται; ερον ὅτι τοῦτο δηλοῖ ποῖοί τινες· ἢ ὅτι μάλιστα σκεται. — 2. (Cf. 2, 17.) Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἱδροῦσι στα, ἀσαρκότατον ὄν; Ἢ διότι εὔιδρωτα μέν, ἔφυγρα καὶ ἀραιά· ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη· ότητα γὰρ ὑγρασίαν ἔχει πλείστην. Δηλοῦσι αἱ φλέβες, τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ καταρ-γινόμενοι ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐγκέφαλος ὑγρός, καὶ οἱ οι πολλοί. Σημεῖον δ' αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ πό-ρισοὶ περαίνοντες ἔξω. Οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. Διὸ ἱδροῦσι, πρῶτον μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ τὸ τον. Τὸ δ' ὑγρόν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω. 3. Διὰ τί ἐν τῷ προσώπῳ μάλιστα οἱ ἴονθοι; Ἢ ἱμανὸς ὁ τόπος, καὶ ὑγρότητα ἔχει· σημεῖον δέ, ἥ τε τριχῶν ἔκφυσις, καὶ ἡ τῶν αἰσθήσεων δύναμις· ὁ δὲ θος, ὥσπερ ἐξάνθημα ὑγρότητός τινος ἀπέπτου.

SECTIO XXXVII.

Ὅσα περὶ ὅλον τὸ σῶμα.

Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀποῤ-ς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται σῶμα, ἐὰν μὴ ἱδρῇ; Ἢ διότι ἔλαττον ἡ ἔκκρισις ται· ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεῖον ται ἐξ ἐλάττονος. Τὸ γὰρ διακρινόμενον πλεῖον τε ἐν πλείονι χρόνῳ ἡ ἔκκρισις. — 2. Διὰ τί δὲ το; Ἢ διότι ἐκείνων πόρων ἔξοδος ἐστι· τὸ γὰρ σχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρί-αι διὰ τὴν καταμιξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἀδυ-νατεῖ. Μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. Διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συν-εξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες. Ἢ καὶ ὅτι τῇ μὲν σαρκί, πόῤῥω οὗτος ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες· (ὥστε ἔργον μεταστῆσαι) τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς; Ἢ γὰρ ἂν ἐν ταύτῃ γίνεται, ἢ πλησίον· δι' ὃ καὶ δυσεξάγωγος ἄλλως. — 3. (Cf. 1, 51.) Διὰ τί αἱ τρίψεις σαρκοῦσιν; Ἢ ὅτι αὐξητικώτατον τῶν ἐν τῷ σώματι τὸ θερμόν ἐστι; τοῦ μὲν γὰρ ἐνυπάρχοντος, μείζους οἱ ὄγκοι γίνονται διὰ τὸ ἀεὶ αὐτὸ ἐν κινήσει εἶναι, καὶ εἰς τὸ ἄνω φέρεσθαι, καὶ πνευματοῦνται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· ὃ ἐν τῇ τρίψει γίνεται. Ἐκλείποντος δέ, φθίνει καὶ ἐλαττοῦται τὸ σῶμα. Ἢ ὅτι ὀγκοτέρα τῆς τροφῆς γίνεται ἡ σάρξ, διὰ τὴν θερμασίαν· ἅπαν γὰρ τὸ θερμόν, ἐπισπαστικὸν τοῦ ὑγροῦ ἐστιν. Ἡ δ' εἰς τὴν σάρκα διαδιδομένη [τροφή] ὑγρά ἐστι, καὶ ἐπιδέχεται τὴν τροφὴν μᾶλλον διὰ τὴν ἀραίωσιν. Ἀραιοτέρα γὰρ γινομένη, μᾶλλον δύναται δέχεσθαι, ὥσπερ σπογγιά. Ἡ δὲ τρίψις, εὔπνουν καὶ ἀραιὰν ποιεῖ τὴν σάρκα, καὶ κωλύει συστάσεις γίνεσθαι κατὰ τὸ σῶμα, τούτου δὲ μὴ ὄντος, οὐδὲ συντήξεις γίνονται. Αἱ γὰρ ἀτροφίαι καὶ αἱ συντήξεις, ἐκ τῶν ἀθροισθέντων εἰσίν. Εὐπνούστερα δὲ καὶ ἀραιότερα καὶ ὁμαλέστερα γινόμενα, εἰκὸς μᾶλλον ὀγκοῦσθαι. Τῆς τε γὰρ τροφῆς δεκτικώτερα καὶ τῶν ἐκκρίσεων προετικώτερα γίνεται· ὅτι οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ' ἀραιοῦν· ὥσπερ καὶ πόλις ὑγιεινή ἐστι καὶ τόπος εὔπνους· (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα [τὸ] εὔπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν ἐστι τοῦ ἐναντίως ἔχοντος· δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηδέν, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν, ὥστε λαμβάνον εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει ἀεί, καὶ μηδέποτε ἠρεμεῖν. Τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπεται, ὥσπερ καὶ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον· σηπόμενον δέ, νόσον ποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. Τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκός, οὐ γίνεται· (ὥσπερεὶ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δέ, συμβαίνει. Διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· συνίσταται γὰρ ἡ σάρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται. Τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς ὑγρόν, διαμένει· τὸ δ' ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται ἐξατμιζόμενον, ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτὰ τῶν ἑφθῶν μᾶλλον τὰ ἐντὸς ὑγρά ἐστιν· οὐδὲ [δεῖ] τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν ἐν ἡλίῳ· (ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος φέρεται, ὃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως) ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντὸς ξηραντέον. Ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόῤῥω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτα ἄγειν· ἀπὸ τούτων δέ, διὰ τὸ πρόχειρα εἶναι, ῥᾴδιον ἀναλῶσαι τὸ ὑγρόν. — 4. (Cf. 8, 10.) Διὰ τί ψυχθέντες ἀπὸ τῆς αὐτῆς θερμασίας καιόμεθα μᾶλλον καὶ ἀλγοῦμεν; Πότερον διὰ τὴν πυκνότητα στέγει ἡ σάρξ τὸ προσιὸν θερμόν, δι' ὃ μόλιβδος τρίου θερμότερος. Ἢ βίαιος γίνεται [τοῦ] θερμοῦ ἡ δίοδος, διὰ τὸ πεπηγέναι ὑπὸ ψυχροῦ τὸ σῶμα; — 5. Διὰ τί αἱ ξηροτριβίαι στιφρὰν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν; Ἢ ὅτι διὰ τὴν τρίψιν τῆς θερμασίας ἐγγινομένης, τὸ ὑγρὸν καταναλίσκεται· πρὸς δὲ τούτοις, ἡ σὰρξ τριβομένη πυκνοῦται· ἅπαντα δὲ ὅσα πλείονος τρίψεως τυγχάνει, πυκνοῦται καὶ στιφρὰ γίνεται. Θεωρῆσαι δὲ τὸ τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ πολλῶν. Τὸ γὰρ στέαρ, ἢ πίσσα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐὰν μὲν ὕδωρ ἐπι-

χίας ἔχῃς, ὑγρὰ καὶ κλυδῶντα διαμένει· ἐὰν δὲ πλείω τρίψιν προσάγῃς, πυκνοῦταί [τε καὶ στερεοῦται] ταχέως, καὶ γλίσχρα γίνεται. — 6. Διὰ τί αἱ τρίψεις μᾶλλον σαρκοῦσι τῶν δρόμων; Ἢ ὅτι οἱ μὲν δρόμοι, περιψύχουσι τὴν σάρκα, καὶ οὐ δεκτικὴν τροφῆς παρασκευάζουσιν· ἀλλὰ τὰ μὲν, συσσείεται κάτω· τὰ δ', ἐπὶ πολλοῦ τοῦ φυσικοῦ θερμοῦ ἐπιτελουμένου, παντελῶς λεπτυνόμενα, εἰς πνεῦμα διακρίνεται; ἡ δὲ παλάμη, τῇ τρίψει τὴν σάρκα ἀραιὰν καὶ δεκτικὴν αὐτῆς παρασκευάζει. Καὶ ἡ ἔξωθεν δὲ ἁφὴ ἐναντιουμένη διὰ τῆς πιλήσεως, τῇ φορᾷ αὐτὸν συνέχει μᾶλλον, καὶ ἀνάκλασιν τῆς σαρκὸς ποιεῖται.

SECTIO XXXVIII.

Ὅσα περὶ χρόαν.

Διὰ τί τὸν μὲν κηρὸν καὶ τοὔλαιον λευκαίνει ὁ ἥλιος, τὴν δὲ σάρκα μελαίνει; Ἢ ὅτι τὰ μὲν λευκαίνει, ἀπάγων τὸ ὕδωρ· (φύσει γὰρ τὸ ὑγρὸν, μέλαν, διὰ τὴν μῖξιν τοῦ [γεώδους] ὕδατος) τὴν δὲ σάρκα, ἐπικαίει; — 2. Διὰ τί οἱ ἁλιεῖς καὶ πορφυρεῖς, καὶ ἁπλῶς οἱ τὴν θάλατταν ἐργαζόμενοι, πυῤῥοί εἰσι; Πότερον ὅτι ἡ θάλαττα θερμὴ καὶ αὐχμώδης ἐστὶ διὰ τὴν ἅλμην; τὸ δὲ τοιοῦτον, πυῤῥὰς ποιεῖ τὰς τρίχας, καθάπερ ἥ τε κονία, καὶ τὸ ἀρσενικόν. Ἢ τὰ μὲν ἐκτὸς, γίνονται θερμότεροι· τὰ δ' ἐντὸς περιψύχονται, διὰ τὸ βρεχομένων αὐτῶν ἀεὶ ξηραίνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου τὰ πέριξ, τούτων δὲ τοῦτο πασχόντων, αἱ τρίχες ξηραινόμεναι, λεπτύνονται καὶ πυῤῥοῦνται. Καὶ πάντες δὲ οἱ πρὸς ἄρκτον, πυῤῥότριχες καὶ λεπτότριχές εἰσι. — 3. Διὰ τί οἱ μὲν ἐν ἱματίῳ δρόμοι, καὶ ἡ τοῦ ἐλαίου εἰς ἱμάτιον χρῖσις, εὐχρους ποιεῖ· [οἱ δὲ γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρους;] Ἢ ὅτι ἡ μὲν εὔπνοια εὐχροιαν ποιεῖ, ἡ δὲ κατάπνιξις τοὐναντίον. Διὰ δὴ τὸ συνθερμαινόμενον τὸ ἐπιπολῆς ὑγρὸν μὴ διαψύχεσθαι, ἀχροιαν ποιεῖ. Ἄμφω δὲ ταὐτὸν ποιεῖ, ἥ ἐν τῷ ἱματίῳ ἵδρωσις, καὶ ἡ εἰς τὸ ἱμάτιον ἄλειψις. Ἐγκατακλείεται γὰρ ἡ θερμότης. Οἱ δὲ γυμνοὶ δρόμοι, ἄχρουν ποιοῦσι διὰ τοὐναντίον, ὅτι καταψύχει ὁ ἀὴρ τὰς συνισταμένας ἐκκρίσεις, καὶ διαπνεῖ τὸ σῶμα. Ἔτι τὸ ἔλαιον ὑγρὸν ὂν καὶ λεπτὸν, ὑπαλειφθὲν καὶ τοὺς πόρους ἐμφράττον, οὐδὲ τὸ ἐκ τοῦ σώματος ὑγρὸν καὶ πνεῦμα ἔξω ῥεῖν ἐᾷ, οὔτε τὸ ἐκτὸς πνεῦμα ἐντός. Δι' ὃ καταπνιγόμενα ἐν τῷ σώματι ὑγρὰ περιττώματα σηπόμενα, ἀχροιαν ποιεῖ. — 4. Διὰ τί ἡ εὔπνοια εὔχροιαν ποιεῖ; Ἢ ὅτι ἀχροια ἔοικεν εἶναι, οἷον σῆψίς τις χρωτός. Ὅταν οὖν τὸ ἐπιπολῆς ὑγρὸν καὶ θερμὸν ᾖ, τοῦτο συμβαίνει καὶ χλωρὸν γίνεσθαι, ἐὰν [μὴ] ψυχθῇ καὶ ἀποπνεύσῃ τὸ θερμόν. — 5. Διὰ τί οἱ μὲν [ἐκ] τῶν γυμνασίων, εὔχροοί εἰσιν εὐθύς· οἱ δὲ [ἐκ τῶν πόνων] ἄχροοι; Ἢ διότι ὑπὸ μὲν τοῦ μετρίου πόνου [τὸ θερ]μὸν ἐκκαίεται καὶ ἐπιπολάζει· ὑπὸ δὲ τῶν [πολλῶν] ἐξηθεῖται μετὰ [τοῦ] ἱδρῶτος καὶ τοῦ πνεύματος, ἀραιουμένου τοῦ σώματος ἐν τῷ πονεῖν. Ὅταν [γὰρ] ἐπιπολάσῃ τὸ θερμὸν, εὔχροοι γίνονται, καθάπερ οἵ τε θερμαινόμενοι καὶ αἰσχυνόμενοι· ὅταν δὲ [ἐκλίπῃ,] ἄχροοι. Οἱ μὲν οὖν ἰδιῶται, μέτρια γυμνάζονται, οἱ δὲ ἀθληταὶ, πολλά. — 6. Διὰ τί μᾶλλον [καίονται] ὑπὸ τοῦ ἡλίου οἱ καθεζόμενοι, τῶν γυμναζομένων; Ἢ ὅτι οἱ ἐν κινήσει ὄντες, ὥσπερ ῥιπίζονται [ὑπὸ τοῦ] πνεύματος, διὰ τὸ κινεῖν τὸν ἀέρα; οἱ δὲ καθήμενοι, οὐ πάσχουσι τοῦτο. — 7. Διὰ τί ὁ μὲν ἥλιος [καίει], τὸ δὲ πῦρ, οὔ; Ἢ διότι λεπτότερός ἐστιν ὁ [ἥλιος καὶ] μᾶλλον δύναται διαδύεσθαι εἰς τὴν σάρκα. [Τὸ δὲ πῦρ,] ἐὰν καὶ ἐπικαύσῃ, ἄνω μόνον ποιεῖ τὸ χρῶμα, [τὰς φλυκτί]δας καλουμένας· εἴσω δὲ οὐκ εἰσδύεται. — [8. Διὰ τί] τὸ πῦρ [τοὺς ἀνθρώπους] οὐ ποιεῖ μέλανας, [ὁ δὲ] ἥλιος ποιεῖ· τὸν δὲ κέραμον ποιεῖ, ὁ δὲ [ἥλιος, οὔ;] Ἢ οὐχ ὁμοίως ἑκάτερον ποιεῖ, ἀλλ' ὁ μὲν, [ἥλιος] τὴν χρόαν μελαίνει· τὸ δὲ πῦρ, τὸν κέραμον [μελαίνει] πλῷ, ἢ ἀναφέρει ἀσβόλῳ. Τοῦτο δ' ἐστὶ λεπτ[ὴ] ῥίνης, ἀποθραυομένων ἅμα καὶ καιομένων τῶν θραύσων. Τοὺς δ' ἀνθρώπους ὁ μὲν ἥλιος [μελαίνει,] τὸ δὲ πῦρ, οὔ· ὅτι τοῦ μὲν, μαλθακὴ ἡ θερμότης, καὶ διὰ μικρομέρειαν δύναται τὸ δέρμα αὐτὸ [διαδύεσθαι·] ὥστε διὰ μὲν τὸ τῆς σαρκὸς μὴ ἅπτεσθαι, [λευ]κόν· διὰ δὲ τὸ καίειν, μέλαν ποιεῖ. Τὸ δὲ πῦρ, [ἢ οὐχ] ἅπτεται, ἢ εἴσω διέρχεται, ἐπεὶ μέλανα καὶ [τὰ ἐπί]καυστα γίνεται· ἀλλ' οὐ μόνον καίει οὐ [...] — 9. Διὰ τί οἱ γηράσκοντες μελάντεροι [γίνονται;] Ἢ ὅτι πᾶν σηπόμενον μελάντερον γίνεται, [πλὴν ἱδ]ρῶτος; τοῦτο δ' ἐστὶ γῆρας, καὶ σαπρότης. [Ἢ] ἐπειδὴ τὸ αἷμα ξηραινόμενον μελάντερον γίνεται, [εἰ]κότως ἂν μελάντεροι εἶεν οἱ πρεσβύτεροι. Τοῦτο [γὰρ] ἐστι τὸ χρῶζον ἡμῶν τὰ σώματα φυσικῶς. — 10. [Διὰ] τί περὶ τὴν τῶν σιτίων ἐργασίαν, οἱ μὲν περὶ τὰς [κρι]θὰς, ἄχροοι γίνονται καὶ κατάῤῥοικοι· οἱ δὲ [περὶ] τοὺς πυροὺς, εὐεκτικοί; Ἢ ὅτι εὐπεπτότερ[ος ὁ πυ]ρὸς τῆς κριθῆς· ὥστε καὶ αἱ ἀποῤῥοιαι. — 11. [Διὰ] τί ὁ μὲν ἥλιος τὸ μὲν ἔλαιον λευκαίνει, τὴν δὲ [σάρκα] μελαίνει; Ἢ ὅτι τοῦ μὲν ἐλαίου ἀπάγει τὸ [ὕδωρ·] τοῦτο δὲ ἦν τὸ μέλαν, ὥσπερ τὸ γεῶδες τοῦ [...] Τὴν δὲ σάρκα μελαίνει, ὅτι καίει. Τὸ γὰρ καιόμενον, ἅπαν γίνεται μέλαν.

PSEUDEPIGRAPHA.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ.

ARISTOTELIS QUI FERTUR
DE MUNDO LIBER AD ALEXANDRUM.

CAPUT I.

Πολλάκις μὲν ἔμοιγε θεῖόν τι καὶ δαιμόνιον ὄντως
μα, ὦ Ἀλέξανδρε, ἡ φιλοσοφία ἔδοξεν εἶναι μάλι-
ι δὲ, ἐν οἷς μόνη διαραμένη πρὸς τὴν τῶν ὅλων
ν, ἐσπούδασε γνῶναι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν· καὶ
ἄλλων ταύτης ἀποστάντων, διὰ τὸ ὕψος καὶ τὸ
θος, αὕτη τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔδεισεν, οὐδ' αὑτὴν
καλλίστων ἀπηξίωσεν, ἀλλὰ καὶ συγγενεστάτην
τῇ, καὶ μάλιστα πρέπουσαν ἐνόμισεν εἶναι τὴν
ων μάθησιν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν τῷ σώμα-
ς τὸν οὐράνιον ἀφικέσθαι τόπον, καὶ τὴν γῆν ἐκ-
όντα, τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον χῶρον κατοπτεῦσαι,
άπερ οἱ ἀνόητοί ποτε ἐπενόουν Ἀλωάδαι, ἡ γοῦν
χὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν,
ραιώθη, καὶ ἐξεδήμησεν, ἀκοπίατόν τινα ὁδὸν εὑ-
σα, καὶ τὰ πλεῖστον ἀλλήλων ἀφεστῶτα τοῖς τό-
ς, τῇ διανοίᾳ συνεφρόνησε, ῥᾳδίως οἶμαι τὰ συγ-
ῆ γνωρίσασα, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα κα-
λαβοῦσα, τοῖς τε ἀνθρώποις προφητεύουσα. Τοῦ-
δὲ ἔπαθε, καθ' ὅσον οἷόν τε ἦν, πᾶσιν ἀφθόνως
αδοῦναι βουληθεῖσα τῶν παρ' αὐτῆς τιμίων. Διὸ
τοὺς ἢ μετὰ σπουδῆς διαγράψαντας ἡμῖν ἑνὸς τό-
ν φύσιν, ἢ μιᾶς σχῆμα πόλεως, ἢ ποταμοῦ μέγεθος,
ρους κάλλος, οἷά τινες ἤδη πεποιήκασι, φράζοντες,
μὲν, τὴν Ὄσσαν· οἱ δὲ, τὴν Νύσσαν· οἱ δὲ, τὸ Κω-
κιον ἄντρον· οἱ δὲ, ὁτιοῦν ἔτυχε τῶν ἐπὶ μέρους,
τίσειεν ἄν τις τῆς μικροψυχίας, τὰ τυχόντα ἐκπε-
ηγμένους, καὶ μέγα φρονοῦντας ἐπὶ θεωρίᾳ μικρᾷ.
ῦτο δὲ πάσχουσι, διὰ τὸ ἀθέατοι τῶν κρειττόνων
αι· λέγω δὲ κόσμου, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ μεγίστων·
δέποτε γὰρ ἂν τούτοις γνησίως ἐπιστήσαντες, ἐθαύ-
ζόν τι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα αὐτοῖς τὰ ἄλλα μι-
ὰ κατεφαίνετο ἂν, καὶ οὐδενὸς ἄξια πρὸς τὴν τού-
ν ὑπεροχήν. Λέγωμεν δὴ ἡμεῖς, καὶ καθόσον ἐφι-
όν, θεολογῶμεν περὶ τούτων συμπάντων, ὡς ἕκα-
ον ἔχει φύσεως, καὶ θέσεως, καὶ κινήσεως. Πρέ-
ιν δὲ οἶμαί γε καὶ σοὶ ἡγεμόνων ὄντι ἀρίστῳ, τὴν
ν μεγίστων ἱστορίαν μετιέναι, φιλοσοφίᾳ τε μηδὲν
κρὸν ἐπινοεῖν, ἀλλὰ τοῖς ταύτης δώροις δεξιοῦσθαι
ς ἀρίστους.

CAPUT II.

Κόσμος μὲν οὖν, ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ
ς καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. Λέγε-
α δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ
ακόσμησις, ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη.
αὐτῆς δὲ τὸ μὲν μέσον, ἀκίνητόν τε ὂν καὶ ἑδραῖον,
φερέσβιος εἴληχε γῆ, παντοδαπῶν ζώων ἑστία τε οὖσα, καὶ μήτηρ· τὸ δ' ὕπερθεν αὐτῆς, πᾶν τε καὶ πάντη πεπερατωμένον· ἧς τὸ ἀνωτάτω θεοῦ οἰκητήριον, οὐρανὸς ὀνόμασται· πλήρης δὲ ὢν σωμάτων θείων, ἃ δὴ καλεῖν ἄστρα εἰώθαμεν, κινούμενος κίνησιν ἀΐδιον, μιᾷ περιαγωγῇ, καὶ κύκλῳ συναναχορεύει πᾶσι τούτοις ἀπαύστως δι' αἰῶνος. Τοῦ δὲ σύμπαντος οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου σφαιροειδοῦς ὄντος, καὶ κινουμένου, καθάπερ εἶπον, ἐνδελεχῶς, δύο ἀκίνητα ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ σημεῖα, καταντικρὺ ἀλλήλων, καθάπερ τῆς ἐν τόρνῳ κυκλοφορουμένης σφαίρας, στερεὰ μένοντα, καὶ συνέχοντα τὴν σφαῖραν· περὶ ἃ ὁ πᾶς κόσμος κινεῖται. Ὁ μὲν οὖν κόσμος, ἐν κύκλῳ περιστρέφεται. Καλοῦνται δ' οὗτοι πόλοι· δι' ὧν εἰ νοήσαιμεν ἐπεζευγμένην εὐθεῖαν, ἥν τινες ἄξονα καλοῦσι, διάμετρος ἔσται τοῦ κόσμου, μέσην μὲν ἔχουσα τὴν γῆν, τοὺς δὲ δύο πόλους, πέρατα. Τῶν δὲ ἀκινήτων πόλων τούτων, ὁ μὲν ἀεὶ φανερός ἐστιν ὑπὲρ κορυφὴν ὢν, κατὰ τὸ βόρειον κλίμα, ἀρκτικὸς καλούμενος· ὁ δὲ, ὑπὸ γῆν ἀεὶ κατακέκρυπται, κατὰ τὸ νότιον, ἀνταρκτικὸς καλούμενος. Οὐρανοῦ δὲ καὶ ἄστρων οὐσίαν μὲν, αἰθέρα καλοῦμεν, οὐχ ὥς τινες, διὰ τὸ πυρώδη οὖσαν, αἴθεσθαι, πλημμελοῦντες περὶ τὴν πλεῖστον πυρὸς ἀπηλλαγμένην δύναμιν· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀεὶ θεῖν κυκλοφορουμένην, στοιχεῖον οὖσαν ἕτερον τῶν τεσσάρων, ἀκήρατόν τε καὶ θεῖον. Τῶν γε μὴν ἐμπεριεχομένων ἄστρων, τὰ μὲν ἀπλανῆ, τῷ σύμπαντι οὐρανῷ συμπεριστρέφονται, τὰς αὐτὰς ἔχοντα ἕδρας· ὧν μέσος ὁ ζωοφόρος καλούμενος κύκλος, ἐγκάρσιος διὰ τῶν τροπικῶν διέζωσται, κατὰ μέρος διῃρημένος εἰς δωδεκαζῳδίων χώρας· τὰ δὲ, πλανητὰ ὄντα, οὔτε τοῖς προτέροις ὁμοταχῶς κινεῖσθαι πέφυκεν, οὔτε ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐν ἑτέροις καὶ ἑτέροις κύκλοις· ὥστε αὐτῶν, τὸ μὲν, προσγειότερον εἶναι· τὸ δὲ, ἀνώτερον. Τὸ μὲν οὖν τῶν ἀπλανῶν πλῆθος, ἐστὶν ἀνεξεύρετον ἀνθρώποις, καίπερ ἐπὶ μιᾶς κινουμένων ἐπιφανείας τῆς τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ· τὸ δὲ τῶν πλανήτων, εἰς ἑπτὰ μέρη κεφαλαιούμενον, ἐν τοσούτοις ἐστὶ κύκλοις ἐφεξῆς κειμένοις· ὥστε ἀεὶ τὸν ἀνώτερον, μείζω τοῦ ὑποκάτω εἶναι, τούς τε ἑπτὰ ἐν ἀλλήλοις περιέχεσθαι, πάντας γε μὴν ὑπὸ τῆς τῶν ἀπλανῶν σφαίρας περιειλῆφθαι. Συνεχῆ δὲ ἔχει ἀεὶ ταύτῃ τὴν θέσιν, ὁ τοῦ Φαίνοντος ἅμα καὶ Κρόνου καλούμενος κύκλος· ἐφεξῆς δὲ, ὁ τοῦ Φαέθοντος, Διὸς λεγόμενος· εἶθ' ὁ Πυρόεις, Ἡρακλέους τε καὶ Ἄρεος προσαγορευόμενος· ἑξῆς δὲ ὁ Στίλβων, ὃν ἱερὸν Ἑρμοῦ καλοῦσιν ἔνιοι· τινὲς δὲ, Ἀπόλλωνος· μεθ' ὃν ὁ τοῦ Φωσφόρου, ὃν Ἀφροδίτης, οἱ δὲ, Ἥρας προσαγορεύου-

ARISTOTELES.

ου. Εἶτα, ὁ ἡλίου· καὶ τελευταῖος, ὁ τῆς σελήνης, μέχρι τῆς γῆς ὁρίζεται. Ὁ δὲ αἰθὴρ, τά τε θεῖα ἐμπεριέχει σώματα, καὶ τὴν τῆς κινήσεως τάξιν. Μετὰ δὲ τὴν αἰθέριον καὶ θείαν φύσιν, ἥν τινα τεταγμένην ἀποφαίνομεν, ἔτι δὲ ἄτρεπτον τε καὶ ἀνετεροίωτον καὶ ἀπαθῆ, συνεχής ἐστιν, ἡ δι᾽ ὅλου παθητή τε καὶ τρεπτὴ, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν, φθαρτή τε καὶ ἐπίκηρος. Ταύτης δὲ αὐτῆς, πρώτη μέν ἐστιν ἡ λεπτομερὴς καὶ φλογώδης οὐσία, ὑπὸ τῆς αἰθερίου φύσεως πυρουμένη, διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς, καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς κινήσεως· ἐν δὲ τῇ πυρώδει καὶ ἀτάκτῳ λεγομένῃ, τά τε σέλα διάττει, καὶ φλόγες ἀκοντίζονται· καὶ δοκίδες, καὶ βόθυνοι, καὶ κομῆται λεγόμενοι, στηρίζονται, καὶ σβέννυνται πολλάκις. Ἑξῆς δὲ ταύτης ὁ ἀὴρ ὑποκέχυται, ζοφώδης ὢν, καὶ παγετώδης τὴν φύσιν· ὑπὸ δὲ κινήσεως λαμπόμενος ἅμα καὶ διακαιόμενος, λαμπρότερός τε γίνεται καὶ ἀλεεινός. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ αὐτῷ τῆς παθητῆς ὄντι δυνάμεως, καὶ παντοδαπῶς ἀλλοιουμένῳ, νέφη τε συνίσταται, καὶ ὄμβροι καταῤῥάσσουσι, χιόνες τε καὶ πάχναι, καὶ χάλαζαι, πνοαί τε ἀνέμων καὶ τυφώνων· ἔτι τε βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ πτώσεις κεραυνῶν, μυρίων τε γνόφων συμπληγάδες.

CAPUT III.

Ἑξῆς δὲ τῆς ἀερίου φύσεως, γῆ τε καὶ θάλασσα ἐρήρεισται, φυτοῖς βρύουσα καὶ ζώοις, πηγαῖς τε καὶ ποταμοῖς, τοῖς μὲν, ἀνὰ γῆν ἑλιττομένοις· τοῖς δὲ, ἀνερευγομένοις εἰς θάλασσαν. Πεποίκιλται δὲ καὶ χλόαις μυρίαις, ὄρεσί τε ὑψηλοῖς, καὶ βαθυξύλοις δρυμοῖς, καὶ πόλεσιν, ἃς τὸ σοφὸν ζῶον ἄνθρωπος ἱδρύσατο· νήσοις τε ἐναλίοις, καὶ ἠπείροις. Τὴν μὲν οὖν οἰκουμένην ὁ πολὺς λόγος, εἴς τε νήσους καὶ ἠπείρους διεῖλεν, ἀγνοῶν ὅτι καὶ ἡ σύμπασα, μία νῆσός ἐστιν, ὑπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς καλουμένης θαλάσσης περιῤῥεομένη. Πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας εἰκὸς τῆσδε ἀντιπόρθμους ἀπωθεν κεῖσθαι, τὰς μὲν, μείζους αὐτῆς· τὰς δὲ, ἐλάττους· ἡμῖν δὲ πάσας, πλὴν τῆσδε, ἀοράτους· ὅπερ γὰρ αἱ παρ᾽ ἡμῖν νῆσοι πρὸς ταυτὶ τὰ πελάγη πεπόνθασι, τοῦτο ἥδε ἡ οἰκουμένη πρὸς τὴν Ἀτλαντικὴν θάλασσαν· πολλαί τε ἕτεραι πρὸς σύμπασαν τὴν θάλασσαν· καὶ γὰρ αὗται μεγάλαι τινές εἰσι νῆσοι, μεγάλοις περικλυζόμεναι πελάγεσιν. Ἡ δὲ σύμπασα τοῦ ὑγροῦ φύσις ἐπιπολάζουσα, κατά τινας τῆς γῆς σπίλους τὰς, καλουμένας ἀναπεφηκυῖα οἰκουμένας, ἑξῆς ἂν εἴη τῆς ἀερίου μάλιστα φύσεως. Μετὰ δὲ ταύτην, ἐν τοῖς βυθοῖς κατὰ τὸ μεσαίτατον τοῦ κόσμου συνερηρεισμένη, γῆ πᾶσα, καὶ πεπιεσμένη συνέστηκεν, ἀκίνητος, καὶ ἀσάλευτος· καὶ τοῦτ᾽ ἔστι τοῦ κόσμου τὸ πᾶν, ὃ καλοῦμεν κάτω. Πέντε δὴ στοιχεῖα ταῦτα, ἐν πέντε χώραις σφαιρικῶς ἐγκείμενα, περιεχομένης ἀεὶ τῆς ἐλάττονος τῇ μείζονι· λέγω δὲ, γῆς μὲν ἐν ὕδατι, ὕδατος ἐν ἀέρι, ἀέρος ἐν πυρὶ, πυρὸς δὲ ἐν αἰθέρι, τὸν κόσμον ὅλον συνεστήσατο· καὶ τὸ μὲν ἄνω, θεῶν ἀπέδειξεν οἰκητήριον· τὸ κάτω δὲ, ἐφημέρων ζώων. Αὐτοῦ γε μὴν τούτου, τὸ μὲν, ὑγρόν ἐστιν· ὃ καλεῖν ποταμοὺς, καὶ νάματα, καὶ θαλάσσας εἰθίσμεθα· τὸ δὲ, ξηρὸν, ὃ γῆν τε, καὶ ἠπείρους, καὶ νήσους ὀνομάζομεν. Τῶν δὲ νήσων, αἱ μὲν, εἰσὶ μεγάλαι, καθάπερ ἡ σύμπασα ἥδε, οἰκουμένη λέλεκται· πολλαί τε ἕτεραι περιῤῥεόμεναι μεγάλοις πελάγεσιν· αἱ δὲ εἰσιν ἐλάττους. Φανεραὶ δὲ ἡμῖν καὶ ἐντὸς οὖσαι. Καὶ τούτων, αἱ μὲν, ἀξιόλογοι, Σικελία, καὶ Σαρδὼ, καὶ Κύρνος, καὶ Κρήτη, καὶ Εὔβοια, καὶ Κύπρος, καὶ Λέσβος· αἱ δὲ, ὑποδεέστεραι· ὧν, αἱ μὲν, Σποράδες· αἱ δὲ, Κυκλάδες· αἱ δὲ, ἄλλως ὀνομάζονται. Πέλαγος δὲ, τὸ μὲν ἔξω τῆς οἰκουμένης, Ἀτλαντικὸν καλεῖται, καὶ ὁ Ὠκεανὸς, περιῤῥέων ἡμᾶς. Ἐν δὲ τῷ πρὸς δύσιν στενοπόρῳ στόματι διανεῳγὼς, κατὰ τὰς Ἡρακλείους λεγομένας στήλας, τὸν εἴσρουν εἰς τὴν ἔσω θάλατταν, ὡς ἂν εἰς λιμένα, ποιεῖται· κατὰ βραχὺ δὲ ἐπιπλατυνόμενος ἀναχεῖται, μεγάλους περιλαμβάνων κόλπους ἀλλήλοις συναφεῖς, πῇ μὲν κατὰ στενοπόρους αὐχένας ἀνεστομωμένος, πῇ δὲ πάλιν πλατυνόμενος. Πρῶτον μὲν οὖν λέγεται ἐγκεκολπῶσθαι ἐν δεξιᾷ εἰσπλέοντι τὰς Ἡρακλείους στήλας, διχῶς, εἰς τὰς λεγομένας Σύρτεις, ὧν τὴν μὲν, μεγάλην, τὴν δὲ μικρὰν καλοῦσιν· ἐπὶ θάτερα δὲ, οὐχ ὁμοίως ἀποκολπούμενος, τρία ποιεῖ πελάγη, τό, τε Σαρδόνιον, καὶ τὸ Γαλατικὸν καλούμενον, καὶ Ἀδρίαν. Ἑξῆς δὲ τούτων, ἐγκάρσιον τὸ Σικελικόν· μετὰ δὲ τοῦτο, τὸ Κρητικόν· συνεχὲς δὲ αὐτῷ, τῇ μὲν, τὸ Αἰγύπτιον καὶ Παμφύλιον, καὶ Σύριον· τῇ δὲ τὸ Αἰγαῖον καὶ Μυρτῷον. Ἀντιπαρήκει δὲ τοῖς εἰρημένοις πολυμερέστατος ὢν ὁ Πόντος· οὗ, τὸ μὲν μυχαίτατον, Μαιῶτις καλεῖται· τὸ δὲ ἔξω πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, συνεστόμωται τῇ καλουμένῃ Προποντίδι. Πρὸς μὲν ταῖς ἀνατολαῖς τοῦ ἡλίου, πάλιν εἰσρέων ὁ Ὠκεανὸς, τὸν Ἰνδικόν τε καὶ Περσικὸν διανοίξας κόλπον, ἀναφαίνει συνεχῆ, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διειληφώς. Ἐπὶ θάτερον δὲ κέρας κατὰ στενόν τε καὶ ἐπιμήκη διήκων αὐχένα, πάλιν ἀνευρύνεται, τὴν Ὑρκανίαν καὶ Κασπίαν ὁρίζων· τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτην βαθὺν ἐπέχει τὸν ὑπὲρ τὴν Μαιῶτιν λίμνην τόπον. Εἶτα κατ᾽ ὀλίγον ὑπὲρ τοὺς Σκύθας καὶ Κελτικὴν, σφίγγει τὴν οἰκουμένην, πρός τε τὸν Γαλατικὸν κόλπον, καὶ τὰς προειρημένας Ἡρακλείους στήλας, ὧν ἔξω περιῤῥεῖ τὴν γῆν ὁ Ὠκεανός. Ἐν τούτῳ γε μὴν, νῆσοι μέγισταί τε τυγχάνουσιν οὖσαι δύο, Βρεττανικαὶ λεγόμεναι, Ἀλβίων καὶ Ἰέρνη, τῶν προϊστορημένων μείζους, ὑπὲρ τοὺς Κελτοὺς κείμεναι. Τούτων δὲ οὐκ ἐλάττους, ἥ τε Ταπροβάνη, πέραν Ἰνδῶν, λοξὴ πρὸς τὴν οἰκουμένην, καὶ ἡ Φεβὸλ καλουμένη, κατὰ τὸν Ἀραβικὸν κειμένη κόλπον. Οὐκ ὀλίγαι δὲ μικραὶ περὶ τὰς Βρεττανικὰς καὶ τὴν Ἰβηρίαν, κύκλῳ περιεστεφάνωνται τὴν οἰκουμένην ταύτην, ἣν δὴ νῆσον εἰρήκαμεν· ἧς πλάτος μέν, ἐστι κατὰ τὸ βαθύτατον τῆς ἠπείρου, βραχὺ ἀποδέον τετρακισμυρίων σταδίων, ὥς φασιν οἱ εὖ γεωγραφήσαντες· μῆκος δὲ περὶ ἑπτακισμυρίων μάλιστα. Διαιρεῖται δὲ εἴς τε Εὐρώπην, καὶ Ἀσίαν, καὶ Λιβύην. Εὐρώπη μὲν οὖν, ἐστιν ἧς ὅροι κύκλῳ, στῆλαί τε Ἡρακλέους, καὶ μυχοὶ Πόντου, θάλαττά τε Ὑρκανία, καθ᾽ ἣν στενότατος ἰσθμὸς εἰς τὸν Πόντον διήκει. Τινὲς δὲ ἀπὸ τοῦ ἰσθμοῦ Τάναϊν ποταμὸν εἰρήκασιν. Ἀσία δέ, ἐστὶ, τὸ ἀπὸ τοῦ εἰρημένου ἰσθμοῦ τοῦ τε Πόντου, καὶ τῆς Ὑρκανίας θαλάσσης, μέχρι θατέρου ἰσθμοῦ, ὃς μεταξὺ κεῖται τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου, καὶ τῆς ἔσω θαλάσσης, περιεχόμενος ὑπὸ ταύτης, καὶ τοῦ πέριξ Ὠκεανοῦ. Τινὲς δὲ, τὸ ἀπὸ Τανάϊδος μέχρι Νείλου στομάτων τίθενται τὸν τῆς Ἀσίας ὅρον. Λιβύη δὲ, τὸ ἀπὸ τοῦ Ἀραβικοῦ ἰσθμοῦ ἕως Ἡρακλέους στηλῶν· οἱ δὲ, ἀπὸ τοῦ Νείλου ἕως ἐκείνων. Τὴν δὲ Αἴγυπτον, ὑπὸ τῶν τοῦ Νείλου στομάτων περιῤῥεομένην, οἱ μὲν τῇ Ἀσίᾳ, οἱ δὲ τῇ Λιβύῃ, προσάπτουσι· καὶ τὰς νήσους, οἱ μὲν ἐξαιρέτους ποιοῦσιν, οἱ δὲ προσνέμουσι ταῖς γειτνιώσαις μοίραις. Γῆς μὲν δὴ, καὶ θαλάττης φύσιν,

ἥν τινα καὶ νῦν εἰώθαμεν οἰκουμένην, τοιάνδε ἱστορήκαμεν.

CAPUT IV.

Περὶ δὲ τῶν ἀξιολογωτάτων ἐν αὐτῇ, καὶ περὶ αὐτὴν παθῶν, νῦν λέγωμεν, αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα κεφαλαιούμενοι· δύο γὰρ δή τινες ἀπ' αὐτῆς ἀναθυμιάσεις ἀναφέρονται συνεχῶς εἰς τὸν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀέρα, λεπτομερεῖς καὶ ἀόρατοι παντάπασιν, εἰ τι μὴ, κατὰ ἑῴας ἐστίν· αἵ τε διὰ ποταμῶν τε καὶ ναμάτων φερόμεναι θεωροῦνται. Τούτων δὲ, ἡ μὲν, ξηρὰ καὶ καπνώδης, ἀπὸ τῆς γῆς ἀπορρέουσα· ἡ νοτερὰ καὶ ἀτμώδης, ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιωμένη φύσεως. Γίνονται δὲ, ἀπὸ μὲν ταύτης, ὀμίχλαι, δρόσοι, καὶ πάχνης ἰδέαι, νέφη τε καὶ ὄμβροι, καὶ χιόνες, καὶ χάλαζαι· ἀπὸ δὲ τῆς ξηρᾶς, ἄνεμοί τε καὶ πνευμάτων διαφοραὶ, βρονταί τε καὶ ἀστραπαὶ, καὶ πρηστῆρες, καὶ κεραυνοὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἃ δὴ τούτοις σύμφυλα. Ἔστι δὲ, ὀμίχλη μὲν, ἀτμώδης ἀναθυμίασις τις, ἄγονος ὕδατος, ἀέρος μὲν παχυτέρα, νέφους δὲ ἀραιοτέρα· γίνεται δὲ, ἤτοι ἐξ ἀρχομένης νέφους, ἢ ἐξ ὑπολείμματος. Ἀντίπαλος δὲ αὐτῇ λέγεται καὶ ἔστιν, αἰθρία, οὐδὲν ἄλλο οὖσα, πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος. Δρόσος δέ ἐστιν ὑγρὸν ἐξ αἰθρίας κατὰ σύστασιν λεπτὴν φερόμενον· κρύσταλλος δὲ, ἀθρόον ὕδωρ ἐξ αἰθρίας πεπηγός· πάχνη δὲ, δρόσος πεπηγυῖα. Δροσοπάχνη δὲ, ἡμιπαγὴς δρόσος. Νέφος δὲ, ἐστὶ πάχος ἀτμῶδες συνεστραμμένον, γόνιμον ὕδατος. Ὄμβρος δὲ, γίνεται μὲν κατ' ἐκπιεσμὸν νέφους εὖ μάλα πεπαχυμένου· διαφορὰς δὲ ἴσχει τοσάσδε, ὅσας καὶ ἡ τοῦ νέφους θλῖψις· ἠπία μὲν οὖσα, μαλακὰς ψακάδας διασπείρει· σφοδρὰ δὲ, ἁδροτέρας· καὶ τοῦτο καλοῦμεν ὑετὸν, ὄμβρου μείζω καὶ συνεχῆ συστρέμματα ἐπὶ γῆς φερόμενα. Χιὼν δὲ γίνεται κατὰ νεφῶν πεπυκνωμένων ἀπόθραυσιν πρὸ τῆς εἰς ὕδωρ μεταβολῆς ἀνακοπτομένων· ἐργάζεται δὲ ἡ μὲν κοπὴ τὸ ἀφρῶδες καὶ ἔκλευκον· ἡ δὲ σύμπηξις, τοῦ ἐνόντος ὑγροῦ τὴν ψυχρότητα, οὔπω χυθέντος, οὐδὲ ἠραιωμένου. Σφοδρὰ δὲ αὕτη καὶ ἀθρόα καταφερομένη, νιφετὸς ὠνόμασται. Χάλαζα δὲ γίνεται, νιφετοῦ συστραφέντος, καὶ βρῖθος ἐκ πιλήματος εἰς καταφορὰν ταχυτέραν λαβόντος· παρὰ δὲ τὰ μεγέθη τῶν ἀπορρηγνυμένων θραυσμάτων, οἵ τε ὄγκοι μείζους, αἵ τε καταφοραὶ γίνονται βιαιότεραι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως πέφυκε συμπίπτειν. Ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς, ὑπὸ ψύχους μὲν ὠσθείσης, ὥστε ῥεῖν, ἄνεμος ἐγένετο· οὐδὲν γάρ ἐστιν οὗτος, πλὴν ἀὴρ πολὺς ῥέων καὶ ἀθρόος· ὅστις ἅμα καὶ πνεῦμα λέγεται. Λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως πνεῦμα, ἥ τε ἐν φυτοῖς, καὶ ζῴοις, καὶ διὰ πάντων διήκουσα, ἔμψυχός τε καὶ γόνιμος οὐσία, περὶ ἧς λέγειν νῦν οὐκ ἀναγκαῖον· τὰ δὲ ἐν ἀέρι πνέοντα πνεύματα, καλοῦμεν ἀνέμους· αὔρας δὲ, τὰς ἐξ ὑγροῦ φερομένας ἐκπνοάς. Τῶν δ' ἀνέμων, οἱ μὲν ἐκ νενοτισμένης γῆς πνέοντες, ἀπόγειοι λέγονται· οἱ δὲ ἐκ κόλπων διεξάττοντες, ἐγκολπίαι. Τούτοις δὲ ἀνάλογόν τι ἔχουσιν, οἱ μὲν, ἐκ ποταμῶν καὶ λιμνῶν· οἱ δὲ, κατὰ ῥῆξιν νέφους γινόμενοι, καὶ ἀνάλυσιν τοῦ πάχους πρὸς ἑαυτοὺς ποιούμενοι, ἐκνεφίαι καλοῦνται. Μεθ' ὕδατος δὲ ἐκραγέντος ἀθρόως, ἐξυδρίαι λέγονται. Καὶ οἱ μὲν ἀπὸ ἀνατολῆς συνεχεῖς, εὖροι κέκληνται· βορέαι δὲ, οἱ ἀπὸ ἄρκτου· ζέφυροι δὲ, οἱ ἀπὸ δύσεως· νότοι δὲ, οἱ ἀπὸ μεσημβρίας. Τῶν γε μὴν εὔρων, καικίας μὲν λέγεται, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς θερινὰς ἀνατολὰς τόπου πνέων ἄνεμος· ἀπηλιώτης δὲ, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς ἰσημερινάς· εὖρος δὲ, ὁ ἀπὸ τοῦ περὶ τὰς χειμερινάς. Καὶ τῶν ἐναντίων ζεφύρων, ἀργέστης μὲν, ὁ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως, ὅν τινες καλοῦσιν Ὀλυμπίαν, οἱ δὲ Ἰάπυγα· ζέφυρος δὲ, ὁ ἀπὸ τῆς ἰσημερινῆς· λὶψ δὲ, ὁ ἀπὸ τῆς χειμερινῆς. Καὶ τῶν βορέων ἰδίως, ὁ μὲν ἑξῆς τῷ καικίᾳ, καλεῖται βορέας· ἀπαρκτίας δὲ, ὁ ἐφεξῆς ἀπὸ τοῦ πόλου κατὰ τὸ μεσημβρινὸν πνέων· θρασκίας δὲ, ὁ ἑξῆς πνέων τῷ ἀργέστῃ, ὃν ἔνιοι καικίαν καλοῦσι. Καὶ τῶν νότων, ὁ μὲν ἀπὸ τοῦ ἀφανοῦς πόλου φερόμενος ἀντίπαλος τῷ ἀπαρκτίᾳ, καλεῖται νότος· εὐρόνοτος δὲ, ὁ μεταξὺ νότου καὶ εὔρου. Τὸν δὲ ἐπὶ θάτερα, μεταξὺ λιβὸς καὶ νότου, οἱ μὲν, λιβόνοτον· οἱ δὲ λιβοφοίνικα καλοῦσι. Τῶν δὲ ἀνέμων, οἱ μέν εἰσιν εὐθύπνοοι, ὁπόσοι διεκπνέουσι πρόσω καὶ ἐπ' εὐθείας· οἱ δὲ, ἀνακαμψίπνοοι, καθάπερ ὁ καικίας λεγόμενος. Καὶ οἱ μὲν, χειμῶνος, ὥσπερ οἱ νότοι, δυναστεύοντες· οἱ δὲ θέρους, ὡς οἱ ἐτησίαι λεγόμενοι, μίξιν ἔχοντες τῶν τε ἀπὸ τῆς ἄρκτου φερομένων, καὶ ζεφύρων· οἱ δὲ ὀρνιθίαι καλούμενοι, ἐαρινοί τινες ὄντες ἄνεμοι, βορέαι εἰσὶ τῷ γένει. Τῶν γε μὴν βιαίων πνευμάτων, καταιγὶς μέν ἐστι, πνεῦμα ἄνωθεν τύπτον ἐξαίφνης. Θύελλα δὲ, πνεῦμα βίαιον, καὶ ἄφνω προσαλλόμενον. Λαῖλαψ δὲ καὶ στρόβιλος, πνεῦμα εἰλούμενον κάτωθεν ἄνω. Ἀναφύσημα δὲ γῆς, πνεῦμα ἄνω φερόμενον κατὰ τὴν ἐκ βυθοῦ τινος ἢ ῥήγματος ἀνάδοσιν· ὅταν δὲ εἰλούμενον πολὺ φέρηται, πρηστὴρ χθόνιός ἐστιν· εἰληθὲν δὲ πνεῦμα ἐν νέφει παχεῖ τε καὶ ἐνύγρῳ, καὶ ἐξωθὲν δι' αὐτοῦ, ῥηγνῦον βιαίως τὰ συνεχῆ πιλήματα τοῦ νέφους, βρόμον καὶ πάταγον ἀπειργάσατο μέγαν, βροντὴ λεγόμενον, ὥσπερ ἐν ὕδατι πνεῦμα σφοδρῶς ἐλαυνόμενον. Κατὰ δὲ τὴν τοῦ νέφους ἐκρηξιν πυρωθὲν τὸ πνεῦμα καὶ λάμψαν, ἀστραπὴ λέγεται· ὃ δὴ πρότερον τῆς βροντῆς προσέπεσεν, ὕστερον γενόμενον· ἐπεὶ τὸ ἀκουστὸν ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ προλαμβάνεσθαι πέφυκε, τοῦ μὲν, καὶ πόρρωθεν ὁρωμένου· τοῦ δὲ, ἐπειδὰν ἐμπελάσῃ τῇ ἀκοῇ· καὶ μάλιστα, ὅταν, τὸ μὲν, τάχιστον ᾖ τῶν ὄντων, λέγω δὲ τὸ πυρῶδες· τὸ δὲ, ἧττον ταχὺ, ἀερῶδες ὂν, ἐν τῇ πλήξει πρὸς ἀκοὴν ἀφικνούμενον. Τὸ δὲ ἀστράψαν, ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διεκθέον, κεραυνὸς καλεῖται· ἐὰν δὲ ἡμίπυρον ᾖ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀθρόον, πρηστήρ· ἐὰν δὲ ἄπυρον ᾖ παντελῶς, τυφών. Ἕκαστον δὲ τούτων κατασκῆψαν εἰς τὴν γῆν, σκηπτὸς ὀνομάζεται. Τῶν δὲ κεραυνῶν, οἱ μὲν αἰθαλώδεις, ψολόεντες λέγονται· οἱ δὲ ταχέως διᾴττοντες, ἀργῆτες· ἑλικίαι δὲ, οἱ γραμμοειδῶς φερόμενοι· σκηπτοὶ δὲ, ὅσοι κατασκήπτουσιν εἴς τι. Συλλήβδην δὲ, τῶν ἐν ἀέρι φαντασμάτων, τὰ μὲν, ἐστὶ κατ' ἔμφασιν· τὰ δὲ, καθ' ὑπόστασιν. Κατ' ἔμφασιν μὲν, ἴριδες, καὶ ῥάβδοι, καὶ τὰ τοιαῦτα· καθ' ὑπόστασιν δὲ, σέλα τε, καὶ διᾴττοντες, καὶ κομῆται, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἶρις μὲν οὖν, ἐστὶν ἔμφασις ἡλίου τμήματος, ἢ σελήνης, ἐν νέφει νοτερῷ, καὶ κοίλῳ, καὶ συνεχεῖ, πρὸς φαντασίαν ὡς ἐν κατόπτρῳ θεωρουμένη, κατὰ κύκλου περιφέρειαν· ῥάβδος δὲ, ἐστὶν ἴριδος ἔμφασις εὐθεῖα. Ἅλως δὲ, ἐστὶν ἔμφασις λαμπρότητος ἄστρου περίαυγος. Διαφέρει δὲ ἴριδος, ὅτι ἡ μὲν ἶρις ἐξ ἐναντίας φαίνεται ἡλίου τε καὶ σελήνης· ἡ δὲ ἅλως, κύκλῳ παντὸς ἄστρου. Σέλας δὲ, ἐστὶ πυρὸς ἀθρόου ἔξαψις ἐν ἀέρι. Τῶν δὲ σελάων, ἃ μὲν, ἀκοντίζεται· ἃ δὲ στηρίζεται. Ὁ μὲν οὖν ἐξακοντισμὸς, ἐστὶ πυρὸς γένεσις ἐκ παρατρίψεως, ἐν ἀέρι φερομέ-

του ταχέως, καὶ φαντασίαν μήκους ἐμφαίνοντος διὰ τὸ τάχος· ὁ δὲ στηριγμὸς, ἐστὶ χωρὶς φορᾶς προμήκης ἔκτασις, καὶ οἷον ἄστρου ῥύσις· πλατυνομένη δὲ κατὰ θάτερον, κομήτης καλεῖται. Πολλάκις δὲ, τῶν σελάων, τὰ μὲν, ἐπιμένει πλείονα χρόνον· τὰ δὲ, παραχρῆμα σβέννυται. Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι φαντασμάτων ἰδέαι θεωροῦνται, λαμπάδες τε καλούμεναι, καὶ δοκίδες, καὶ πίθοι, καὶ βόθυνοι, κατὰ τὴν πρὸς ταῦτα ὁμοιότητα ὧδε προσαγορευθεῖσαι. Καὶ τὰ μὲν τούτων, ἑσπέρια· τὰ δὲ ἑῷα· τὰ δὲ, ἀμφιφαῆ θεωρεῖται· σπανίως δὲ, βόρεια καὶ νότια· πάντα δὲ, ἀβέβαια· οὐδέποτε γάρ τι τούτων ἀεὶ φανερὸν ἱστόρηται κατεστηριγμένον. Τὰ μὲν τοίνυν ἀέρια, τοιαῦτα. Ἐμπεριέχει δὲ καὶ πολλὰς ἡ γῆ ἐν αὑτῇ καθάπερ ὕδατος, οὕτω καὶ πνεύματος καὶ πυρὸς πηγάς. Τούτων δὲ, αἱ μὲν ὑπὸ γῆν, εἰσὶν ἀόρατοι· πολλαὶ δὲ ἀναπνοὰς ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Λιπάρα τε καὶ Αἴτνη, καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις· αἳ δὴ καὶ ῥέουσι πολλάκις ποταμῶν δίκην, καὶ μύδρους ἀναρριπτοῦσι διαπύρους· ἔνιαι δὲ ὑπὸ γῆν οὖσαι, πλησίον πηγαίων ὑδάτων, θερμαίνουσι ταῦτα· καὶ τὰ μὲν χλιαρὰ τῶν ναμάτων ἀνιᾶσι· τὰ δὲ, ὑπέρζεστα· τὰ δὲ, εὖ ἔχοντα κράσεως. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν πνευμάτων πολλὰ πολλαχοῦ γῆς στόμια ἀνέῳκται· ὧν, τὰ μὲν, ἐνθουσιᾶν ποιεῖ τοὺς ἐμπελάζοντας· τὰ δὲ ἀτροφεῖν· τὰ δὲ, χρησμῳδεῖν, ὥσπερ τὰ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὰ ἐν Λεβαδίᾳ· τὰ δὲ, καὶ παντάπασιν ἀναιρεῖ, καθάπερ τὸ ἐν Φρυγίᾳ. Πολλάκις δὲ καὶ συγγενὲς πνεῦμα εὔκρατον ἐν γῇ παρεξωσθὲν εἰς μυχίους σήραγγας αὐτῆς, ἔξεδρον γενόμενον ἐκ τῶν οἰκείων τόπων, πολλὰ μέρη συνεκράδανε. Πολλάκις δὲ πολὺ γενόμενον ἔξωθεν, ἐγκατειλήθη τοῖς ταύτης κοιλώμασι, καὶ ἀποκλεισθὲν ἐξόδου, μετὰ βίας αὐτὴν συνετίναξε, ζητοῦν ἔξοδον ἑαυτῷ, καὶ ἀπειργάσατο πάθος τοῦτο ὃ καλεῖν εἰώθαμεν σεισμόν· τῶν δὲ σεισμῶν, οἱ μὲν εἰς πλάγια σείοντες κατ' ὀξείας γωνίας, ἐπικλίνται καλοῦνται· οἱ δὲ ἄνω ῥιπτοῦντες, καὶ κάτω κατ' ὀρθὰς γωνίας, βράσται· οἱ δὲ συνιζήσεις ποιοῦντες εἰς τὰ κοῖλα, χασματίαι· οἱ δὲ χάσματα ἀνοίγοντες, καὶ γῆν ἀναῤῥηγνύντες, ῥῆκται καλοῦνται. Τούτων δὲ, οἱ μὲν, καὶ πνεῦμα προσαναβάλλουσι· οἱ δὲ, πέτρας· οἱ δὲ, πηλόν· οἱ δὲ, πηγὰς φαίνουσι τὰς πρότερον οὐκ οὔσας· τινὲς δὲ, ἀνατρέποντες κατὰ μίαν πρόωσιν, οὓς καλοῦσιν ὤστας· οἱ δὲ ἀποπάλλοντες, καὶ ταῖς εἰς ἑκάτερον ἐγκλίσεσι καὶ ἀποπάλσεσι διορθοῦντες ἀεὶ τὸ σειόμενον, παλματίαι λέγονται, τρόμῳ πάθος ὅμοιον ἀπεργαζόμενοι. Γίνονται δὲ καὶ μυκηταὶ σεισμοὶ, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου. Πολλάκις δὲ χωρὶς σεισμοῦ γίνεται μύκημα γῆς, ὅταν τὸ πνεῦμα, σείειν μὲν μὴ ᾖ αὔταρκες, ἐνειλούμενον δὲ ἐν αὐτῇ, κόπτηται μετὰ ῥοθίου βίας. Συσσωματοποιεῖται δὲ τὰ εἰσιόντα πνεύματα καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ ὑγρῶν κεκρυμμένων. Τὰ δὲ ἀνάλογον, συμπίπτει τούτοις καὶ ἐν θαλάσσῃ· χάσματά τε γὰρ γίνεται θαλάσσης, καὶ ἀναχωρήματα πολλάκις, καὶ κυμάτων ἐπιδρομαὶ, ποτὲ μὲν, ἀντανακοπὴν ἔχουσαι· ποτὲ δὲ πρόωσιν μόνην, ὥσπερ ἱστορεῖται περὶ Ἑλίκην τε καὶ Βοῦραν. Πολλάκις δὲ καὶ ἀναφυσήματα γίνεται πυρὸς ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πηγῶν ἀναβλύσεις, καὶ ποταμῶν ἐκβολαὶ, καὶ δένδρων ἐκφύσεις· ῥοαί τε, καὶ δῖναι, ταῖς τῶν πνευμάτων ἀνάλογον, αἱ μὲν, ἐν μέσοις πελάγεσιν· αἱ δὲ, κατὰ τοὺς εὐρίπους τε καὶ πορθμούς. Πολλαὶ δὲ ἀμπώτεις λέγονται, καὶ κυμάτων ἄρσεις συμπεριοδεύειν ἀεὶ τῇ σελήνῃ, κατά τινας ὡρισμένους καιρούς. Ὡς δὲ τὸ πᾶν εἰπεῖν, τῶν στοιχείων ἐγκεκραμένων ἀλλήλοις, ἔν τε ἀέρι, καὶ γῇ, καὶ θαλάσσῃ, κατὰ τὸ εἰκὸς, αἱ τῶν παθῶν ὁμοιότητες συνίστανται, τοῖς μὲν, ἐπὶ μέρους φθορὰς καὶ γενέσεις φέρουσαι· τὸ δὲ σύμπαν, ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀγέννητον φυλάττουσαι.

CAPUT V.

Καίτοι γέ τις ἐθαύμασε, πῶς ποτε, εἰ ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκεν ὁ κόσμος (λέγω δὲ, ξηρῶν τε καὶ ὑγρῶν, ψυχρῶν τε καὶ θερμῶν,) οὐ πάλαι διέφθαρται καὶ ἀπόλωλεν· ὡς κἂν εἰ πόλιν τινὲς θαυμάζοιεν, ὅπως διαμένῃ, συνεστηκυῖαν ἐκ τῶν ἐναντίων ἐθνῶν, πενήτων λέγω, καὶ πλουσίων· νέων, καὶ γερόντων· ἀσθενῶν, ἰσχυρῶν· πονηρῶν, χρηστῶν· ἀγνοοῦσι δὲ, ὅτι τοῦτ' ἦν πολιτικῆς ὁμονοίας τὸ θαυμασιώτατον· λέγω δὲ, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων, ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν, καὶ τύχην. Ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐναντίων ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων· ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ τὴν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. Ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη, τὴν φύσιν μιμουμένη, τοῦτο ποιεῖν· ζωγραφία μὲν γὰρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκερασαμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγουμένοις ἀπετέλεσε συμφώνους· μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, ἐν διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν· γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνηέντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεστήσατο. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο ἦν καὶ τὸ παρὰ τῷ σκοτεινῷ λεγόμενον Ἡρακλείτῳ· συνάψιας οὖλα, καὶ οὐχὶ οὖλα· συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον· συνᾷδον, καὶ διᾷδον· καὶ ἐκ πάντων ἕν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα.

Οὕτως οὖν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν, οὐρανοῦ λέγω, καὶ γῆς, τοῦ τε σύμπαντος κόσμου, διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράσεως μία διεκόσμησεν ἁρμονία· ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφον μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, γῆν τε πᾶσαν καὶ θάλασσαν, αἰθέρα τε, καὶ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα δύναμις, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων, ἀέρος τε καὶ γῆς, καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος, τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, καὶ μιᾷ διαλαβοῦσα σφαίρας ἐπιφανείᾳ τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν· αἰτία δὲ, ταύτης μὲν, ἡ τῶν στοιχείων ὁμολογία· τῆς δὲ ὁμολογίας, ἡ ἰσομοιρία, καὶ τὸ μηδὲν αὐτῶν πλέον ἕτερον ἑτέρου δύνασθαι· τὴν γὰρ ἴσην ἀντίστασιν ἔχει τὰ βαρέα πρὸς τὰ κοῦφα, καὶ τὰ θερμὰ πρὸς τὰ θάτερα, τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν μειζόνων διδασκούσης, ὅτι τὸ ἴσον σωστικόν πως ἐστὶν ὁμονοίας· ἡ δὲ ὁμόνοια τοῦ πάντων γενετῆρος καὶ περικαλλεστάτου κόσμου. Τίς γὰρ ἂν εἴη φύσις τοῦδε κρείττων; ἣν γὰρ ἂν εἴποι τις, μέρος αὐτοῦ ἐστι. Τό τε καλὸν πᾶν, ἐπώνυμόν ἐστι τούτου· καὶ τὸ τεταγμένον, ἀπὸ τοῦ κόσμου λεγόμενον κεκοσμῆσθαι. Τί δὲ τῶν ἐπὶ μέρους, δύναιτ' ἂν ἐξισωθῆναι τῇ κατὰ τὸν οὐρανοῦ τάξει τε καὶ φορᾷ ἄστρων, ἡλίου τε καὶ σελήνης, κινουμένων ἐν ἀκριβεστάτοις μέτροις, ἐξ αἰῶνος εἰς ἕτερον αἰῶνα. Τίς δὲ γένοιτ' ἂν ἀψεύδεια τοιαύτη, ἥντινα φυλάττουσιν αἱ καλαὶ καὶ γόνιμοι τῶν

ι, θέρη τε καὶ χειμῶνας ἐπάγουσαι τεταγμένως,
ας τε καὶ νύκτας, εἰς μηνὸς ἀποτέλεσμα, καὶ ἐνι-
οῦ; Καὶ μὴν, μεγέθει μὲν, ὁ αὐτὸς παντέριστατος·
σει δὲ, ὀξύτατος· λαμπρότητι δὲ, ἐναργέστατος· δυ-
ει δὲ, ἀγήρως τε καὶ ἄφθαρτος. Οὗτος ἐναλίων
ν, καὶ πεζῶν, καὶ ἀερίων φύσεις ἐχώρισε, καὶ βίους
ρησε ταῖς ἑαυτοῦ κινήσεσιν. Ἐκ τούτου πάντα
εῖ τε καὶ ψυχὴν ἴσχει τὰ ζῶα. Τούτου καὶ αἱ πα-
ξοι νεοχμώσεις τεταγμένως ἀποτελοῦνται, συν-
πόντων μὲν ἀνέμων παντοίων, πιπτόντων δὲ ἐξ
ανοῦ κεραυνῶν, ῥηγνυμένων δὲ χειμώνων ἐξαισίων.
δὲ τούτων τὸ νοτερὸν ἐκπιεζόμενον, τό, τε πυρῶ-
διαπνεόμενον, εἰς ὁμόνοιαν ἄγει τὸ πᾶν καὶ κα-
ησιν. Ἥ τε γῆ φυτοῖς κομῶσα παντοδαποῖς, νά-
τε περιβλύζουσα, καὶ περιοχουμένη ζώοις, κατὰ
ὂν ἐκφύουσά τε πάντα καὶ τρέφουσα καὶ δεχομένη,
ας τε φέρουσα ἰδέας καὶ πάθη, τὴν ἀγήρω φύ-
μοίως τηρεῖ, καίτοι καὶ σεισμοῖς τινασσομένη, καὶ
μυρίοισιν ἐπικλυζομένη, πυρκαϊαῖς τε κατὰ μέρος
ιζομένη. Ταῦτα δὲ πάντα ἔοικεν αὐτῇ πρὸς ἀγα-
γινόμενα, τὴν δι' αἰῶνος σωτηρίαν παρέχειν·
ένης τε γάρ, διεξάττουσιν αἱ τῶν πνευμάτων τι-
τώσεις, κατὰ τὰ ῥήγματα τὰς ἀναπνοὰς ἰσχου-
καθὼς ἄνω λέλεκται· καθαιρομένης τε ὄμβροις
λύζεται πάντα τὰ νοσώδη· περιπνεομένης δὲ αὔ-
, τά τε ὑπ' αὐτήν, καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτήν, εἰλικρινεῖ.
Καὶ μὴν, αἱ φλόγες μὲν τὸ παγετῶδες ὑπαίνου-
οἱ πάγοι δὲ, τὰς φλόγας ἀνιᾶσι. Καὶ τῶν ἐπὶ
υς, τὰ μὲν, γίνεται· τὰ δὲ, ἀκμάζει· τὰ δὲ φθεί-
ι· καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπανατέλλουσι τὰς φθο-
· αἱ δὲ φθοραὶ κουφίζουσι τὰς γενέσεις. Μία
ι πάντων περαινομένη σωτηρία διαπαντὸς, ἀντιπε-
ταμένων ἀλλήλοις· καὶ τοτὲ μὲν, κρατούντων·
δὲ, κρατουμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρ-
δι' αἰῶνος.

CAPUT VI.

Λοιπὸν δὴ, περὶ τῆς τῶν ὅλων συνεκτικῆς αἰτίας
ελαιωδῶς εἰπεῖν, ὃν τρόπον καὶ περὶ τῶν ἄλλων·
ιμελὲς γὰρ, περὶ κόσμου λέγοντας, εἰ καὶ μὴ δι'
βείας, ἀλλ' οὖν γε ὡς εἰς τυπώδη μάθησιν, τὸ
κόσμου κυριώτατον παραλιπεῖν. Ἀρχαῖος μὲν
τις λόγος καὶ πάτριός ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς
εοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν·
μία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρη-
εῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας· διὸ καὶ τῶν παλαι-
ιπεῖν τινὲς προήχθησαν, ὅτι ταῦτά ἐστι πάντα
ν πλέα τε, καὶ δι' ὀφθαλμῶν ἰνδαλλόμενα ἡμῖν,
δι' ἀκοῆς, καὶ πάσης αἰσθήσεως· τῇ μὲν θείᾳ δυ-
ει πρέποντα καταβαλλόμενοι λόγον, οὐ μὴν τῇ γε
ίᾳ· σωτὴρ μὲν γὰρ ὄντως ἁπάντων ἐστὶ, καὶ γενέ-
τῶν ὁπωσδήποτε κατὰ τόνδε τὸν κόσμον συντε-
μένων, ὁ θεός· οὐ μὴν αὐτουργοῦ καὶ ἐπιπόνου
υκάματον ὑπομένων, ἀλλὰ δυνάμει χρώμενος ἀτρυ-
δι' ἧς καὶ τῶν πόρρω δοκούντων εἶναι περιγίνεται.
ν μὲν οὖν ἀνωτάτω καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλα-
, ὕπατός τε διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ κατὰ τὸν
ητὴν, ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθι-
μένος οὐρανοῦ· μάλιστα δέ πως αὐτοῦ τῆς δυνά-
ος ἀπολαύει τὸ πλησίον αὐτοῦ σῶμα· καὶ ἔπειτα,
μετ' ἐκεῖνο· καὶ ἐφεξῆς οὕτως, ἄχρι τῶν καθ'
ῆς τόπων. Διὸ γῆ τε καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἔοικεν
ἀποστῶσι πλεῖστον τῆς ἐκ θεοῦ οὔσης ὠφελείας,
ενῆ καὶ ἀκατάλληλα εἶναι, καὶ πολλῆς μεστὰ τα-
ραχῆς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ, καθόσον ἐπὶ πᾶν διϊκνεῖ-
σθαι πέφυκε τὸ θεῖον, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ὁμοίως συμβαί-
νει, τά τε ὑπὲρ ἡμᾶς, κατὰ τὸ ἐγγιόν τε καὶ πορρώτε-
ρον θεοῦ εἶναι, μᾶλλον δὲ καὶ ἧττον ὠφελείας μεταλαμ-
βάνοντα. Κρεῖττον οὖν ὑπολαβεῖν ὃ καὶ πρέπον ἐστὶ, καὶ
θεῷ μάλιστα ἁρμόζον, ὡς ἡ ἐν οὐρανῷ δύναμις ἱδρυ-
μένη, καὶ τοῖς πλεῖστον ἀφεστηκόσιν, ὡς ἔνι γε εἰπεῖν,
καὶ σύμπασιν αἴτιος γίνεται σωτηρίας, μᾶλλον, ἢ ὡς
διήκουσα καὶ φοιτῶσα ἔνθα μὴ καλὸν μηδὲ εὔσχημον,
αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς· τοῦτο μὲν γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων
ἡγεμόσιν ἁρμόττει, παντὶ καὶ τῷ τυχόντι ἐφίστασθαι
ἔργῳ· οἷον, στρατιᾶς ἄρχοντι, ἢ πόλεως, ἢ οἴκου· καὶ εἰ
χρεὼν στρωματόδεσμον εἴη δῆσαι, καὶ εἴ τι φαυλότερον
ἀποτελεῖν ἔργον, ὃ ἐπὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, οὐκ ἂν
τὸ τυχὸν ἀνδράποδον ποιήσειεν· ἀλλ' οἷον ἱστορεῖται
τὸ Καμβύσου, Ξέρξου τε καὶ Δαρείου πρόσχημα, εἰς
σεμνότητος καὶ ὑπεροχῆς ὕψος μεγαλοπρεπῶς διακε-
κόσμητο· αὐτὸς μὲν γὰρ, ὡς λόγος, ἵδρυτο ἐν Σούσοις
ἢ Ἐκβατάνοις, παντὶ ἀόρατος, θαυμαστὸν ἐπέχων
βασίλειον οἶκον, καὶ περίβολον χρυσῷ καὶ ἠλέκτρῳ
καὶ ἐλέφαντι ἀστράπτοντα· πυλῶνες δὲ πολλοὶ καὶ
συνεχεῖς· πρόθυρά τε συχνοῖς εἰργόμενα σταδίοις
ἀπ' ἀλλήλων· θύραις τε χαλκαῖς, καὶ τείχεσι μεγά-
λοις ὠχύρωτο· ἔξω δὲ τούτων, ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δοκι-
μώτατοι διεκεκόσμηντο, οἱ μὲν, ἀμφ' αὐτὸν βασιλέα,
δορυφόροι τε καὶ θεράποντες· οἱ δὲ, ἑκάστου περι-
βόλου φύλακες, πυλωροί τε καὶ ὠτακουσταὶ λεγόμε-
νοι· ὡς ἂν ὁ βασιλεὺς αὐτὸς δεσπότης καὶ θεὸς ὀνο-
μαζόμενος, πάντα μὲν βλέποι, πάντα δὲ ἀκούοι. Χω-
ρὶς δὲ τούτων, ἄλλοι καθειστήκεσαν προσόδων ταμί-
αι, καὶ στρατηγοὶ πολέμων καὶ κυνηγεσιῶν, δώρων τε
ἀποδεκτῆρες, τῶν τε λοιπῶν ἔργων ἕκαστοι κατὰ τὰς
χρείας ἐπιμεληταί. Τὴν δὲ σύμπασαν ἀρχὴν τῆς Ἀσί-
ας, περατουμένην, Ἑλλησπόντῳ μὲν ἐκ τῶν πρὸς ἑσπέ-
ραν μερῶν, Ἰνδῷ δὲ ἐκ τῶν πρὸς ἕω, διειλήφεσαν
κατὰ ἔθνη, στρατηγοὶ καὶ σατράπαι καὶ βασιλεῖς, δοῦ-
λοι τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἡμεροδρόμοι τε καὶ σκο-
ποὶ, καὶ ἀγγελιαφόροι, καὶ φύλακες, φρυκτωριῶν τε
ἐποπτῆρες. Τοσοῦτος δὲ ἦν ὁ κόσμος, καὶ μάλιστα τῶν
φρυκτωριῶν, κατὰ διαδοχὰς πυρσευόντων ἀλλήλοις
ἐκ περάτων τῆς ἀρχῆς μέχρι Σούσων καὶ Ἐκβατάνων,
ὥστε τὸν βασιλέα γινώσκειν αὐθημερὸν πάντα τὰ ἐν
τῇ Ἀσίᾳ καινουργούμενα. Νομιστέον δὴ τὴν τοῦ με-
γάλου βασιλέως ὑπεροχὴν, πρὸς τὴν τοῦ τὸν κόσμον
ἐπέχοντος θεοῦ τοσοῦτον καταδεεστέραν, ὅσον τῆς
ἐκείνου τὴν τοῦ φαυλοτάτου τε καὶ ἀσθενεστάτου
ζώου. Ὥστε, εἴπερ ἄσεμνον ἦν αὐτῷ, αὐτὸν δο-
κεῖν Ξέρξην αὐτουργεῖν ἅπαντα καὶ διατελεῖν ἃ
βούλοιτο, καὶ ἐφιστάμενον διοικεῖν, πολὺ μᾶλλον
ἀπρεπὲς ἂν εἴη τοῦτο θεῷ· σεμνότερον δὲ καὶ
πρεπωδέστερον, αὐτὸν μὲν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω χώ-
ρας ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ δύναμιν διὰ τοῦ σύμπαντος κό-
σμου διήκουσαν, ἥλιόν τε κινεῖν καὶ σελήνην, καὶ τὸν
πάντα οὐρανὸν περιάγειν, αἴτιόν τε γίνεσθαι τοῖς ἐπὶ
τῆς γῆς σωτηρίας· οὐδὲν γὰρ ἐπιτεχνήσεως αὐτῷ δεῖ,
καὶ ὑπηρεσίας τῆς παρ' ἑτέρων, ὥσπερ τοῖς παρ' ἡμῖν
ἄρχουσι τῆς πολυχειρίας διὰ τὴν ἀσθένειαν· ἀλλὰ
τοῦτο ἦν τὸ θειότατον, τὸ μετὰ ῥᾳστώνης καὶ ἁπλῆς
κινήσεως παντοδαπὰς ἀποτελεῖν ἰδέας, ὥσπερ ἀμέλει
δρῶσιν οἱ μεγαλότεχνοι διὰ μιᾶς ὀργάνου χαλαστηρίας,
πολλὰς καὶ ποικίλας ἐνεργείας ἀποτελοῦντες· ὁμοίως
δὲ καὶ οἱ νευροσπάσται, μίαν μήρινθον ἐπισπασάμε-
νοι ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου.

καὶ ὤμου, καὶ ὀφθαλμόν· ἔστι δὲ ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. Οὕτως οὖν καὶ ἡ θεία φύσις ἀπό τινος ἁπλῆς κινήσεως τοῦ πρώτου, τὴν δύναμιν εἰς τὰ συνεχῆ δίδωσι, καὶ ἀπ' ἐκείνων πάλιν εἰς τὰ πορρωτέρω, μέχρις ἂν διὰ τοῦ παντὸς διεξέλθῃ· κινηθὲν γὰρ ἕτερον ὑφ' ἑτέρου, καὶ αὐτὸ πάλιν ἐκίνησεν ἄλλο σὺν κόσμῳ, δρώντων μὲν πάντων οἰκείως ταῖς σφετέραις κατασκευαῖς, οὐ τῆς αὐτῆς δὲ ὁδοῦ πᾶσιν οὔσης, ἀλλὰ διαφόρου καὶ ἑτεροίας· ἔστι δὲ οἷς καὶ ἐναντίας· καίτοι τῆς πρώτης οἷον ἐνδόσεως εἰς κίνησιν μιᾶς γενομένης· ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐξ ἀγγείου ὁμοῦ ῥίψειε σφαῖραν, καὶ κύβον, καὶ κῶνον, καὶ κύλινδρον· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν κατὰ τὸ ἴδιον κινηθήσεται σχῆμα· ἢ εἴ τις ὁμοῦ ζῷον ἔνυδρόν τε, καὶ χερσαῖον, καὶ πτηνὸν ἐν τοῖς κόλποις ἔχων ἐκβάλοι· δῆλον γὰρ, ὅτι, τὸ μὲν νηκτὸν, ἁλλόμενον εἰς τὴν ἑαυτοῦ δίαιταν ἐκνήξεται· τὸ δὲ χερσαῖον, εἰς τὰ σφέτερα ἤθη καὶ νομοὺς διεξερπύσει· τὸ δὲ ἀέριον, ἐξαρθὲν ἐκ γῆς, μετάρσιον οἰχήσεται πετόμενον, μιᾶς τῆς πρώτης αἰτίας πᾶσιν ἀποδούσης τὴν οἰκείαν εὐμάρειαν. Οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ κόσμου· διὰ γὰρ ἁπλῆς τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ περιαγωγῆς ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ περατουμένης, ἀλλοῖαι πάντων διέξοδοι γίνονται, καίτοι ὑπὸ μιᾶς σφαίρας περιεχομένων, τῶν μὲν θᾶττον, τῶν δὲ σχολαιότερον κινουμένων, παρά τε τὰ τῶν διαστημάτων μήκη, καὶ τὰς ἰδίας ἑκάστων κατασκευάς· σελήνη μὲν γὰρ, ἐν μηνὶ τὸν αὑτῆς διαπεραίνεται κύκλον, αὐξομένη τε, καὶ μειουμένη, καὶ φθίνουσα· ἥλιος δὲ, ἐν ἐνιαυτῷ· καὶ οἱ τούτου ἰσόδρομοι, ὅ, τε Φωσφόρος, καὶ ὁ Ἑρμῆς λεγόμενος. Ὁ δὲ Πυρόεις, ἐν διπλασίονι τούτων χρόνῳ· ὁ δὲ Διὸς, ἐν ἑξαπλασίονι τούτου· καὶ τελευταῖος, ὁ τοῦ Κρόνου λεγόμενος, ἐν διπλασίονι καὶ ἡμίσει τοῦ ὑποκάτω. Μία δὲ ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐξ ἑνός τε γίνεται, καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. Κόσμον δ' ἐτύμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν, ὀνομάσας ἄν. Καθάπερ δὲ ἐν χορῷ, κορυφαίου κατάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἔσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ κεραννύντων· οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ· κατὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδόσιμον ὑπὸ τοῦ φερωνύμως ἂν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανός· πορεύεται δὲ διττὰς πορείας ὁ παμφαὴς ἥλιος· τῇ μὲν, ἡμέραν καὶ νύκτα διορίζων, ἀνατολῇ καὶ δύσει· τῇ δὲ, τὰς τέσσαρας ὥρας ἄγων τοῦ ἔτους, πρόσω τε βόρειος, καὶ ὀπίσω νότιος διεξέρπων. Γίνονται δὲ ὑετοὶ κατὰ καιρὸν καὶ ἄνεμοι, καὶ δρόσοι, τά τε πάθη τὰ ἐν τῷ περιέχοντι συμβαίνοντα, διὰ τὴν πρώτην καὶ ἀρχέγονον αἰτίαν. Ἕπονται δὲ τούτοις, ποταμῶν ἐκροαὶ, θαλάσσης ἀνοιδήσεις, δένδρων ἐκφύσεις, καρπῶν πεπάνσεις, γοναὶ ζῴων, ἐκτροφαί τε πάντων, καὶ ἀκμαὶ, καὶ φθίσεις, συμβαλλομένης πρὸς ταῦτα καὶ τῆς ἑκάστου κατασκευῆς, ὡς ἔφην. Ὅταν οὖν ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενέτωρ, ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ, σημήνῃ πάσῃ φύσει μεταξὺ οὐρανοῦ τε καὶ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσα ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις· ποτὲ μὲν, ἀφανιζομένη, ποτὲ δὲ, φαινομένη, μυρίας ἰδέας ἀναφαίνουσά τε καὶ πάλιν ἀποκρύπτουσα ἐκ μιᾶς ἀρχῆς. Ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ· τότε γὰρ τῆς φωνῆς ἕκαστος ἀκούσας, ὁ μὲν, ἀσπίδα ἀναιρεῖται· ὁ δὲ, θώρακα ἐνδύεται· ὁ δὲ, κνημῖδας, ἢ κράνος, ἢ ζωστῆρα περιτίθεται· καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ· ὁ δὲ, συνωρίδα ἀναβαίνει· ὁ δὲ, σύνθημα παρεγγυᾷ· καθίσταται δὲ εὐθέως, ὁ μὲν λοχαγὸς εἰς λόχον, ὁ δὲ ταξίαρχος εἰς τάξιν, ὁ δὲ ἱππεὺς ἐπὶ κέρας, ὁ δὲ ψιλὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἐκτρέχει χώραν· πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τοῦ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. Οὕτω χρὴ καὶ περὶ τοῦ σύμπαντος φρονεῖν· ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ὀτρυνομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα, καὶ ταύτης ἀοράτου καὶ ἀφανοῦς· ὅπερ οὐδαμῶς ἐστιν ἐμπόδιον, οὔτε ἐκείνῃ πρὸς τὸ δρᾷν, οὔτε ἡμῖν πρὸς τὸ πιστεῦσαι· καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ, δι' ἣν ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ οἴκους ἔχομεν, ἀόρατος οὖσα, τοῖς ἔργοις αὐτοῖς ὁρᾶται· πᾶς γὰρ ὁ τοῦ βίου διάκοσμος, ὑπὸ ταύτης εὕρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται· γῆς ἀρόσεις, καὶ φυτεύσεις, τέχνης ἐπίνοιαι, χρήσεις νόμων, κόσμος πολιτείας, ἔνδημοι πράξεις, ὑπερόριος πόλεμος, εἰρήνη. Ταῦτα χρὴ καὶ περὶ θεοῦ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτου, κάλλει δὲ εὐπρεπεστάτου, ζωῇ δὲ ἀθανάτου, ἀρετῇ δὲ κρατίστου· διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἔργων θεωρεῖται· τὰ γὰρ πάθη, καὶ τὰ δι' ἀέρος ἅπαντα, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ τὰ ἐν ὕδατι, θεοῦ λέγοιτ' ἂν ὄντως ἔργα εἶναι, τοῦ τὸν κόσμον ἐπέχοντος· ἐξ οὗ, κατὰ τὸν φυσικὸν Ἐμπεδοκλέα,

> Πάνθ' ὅσα τ' ἦν, ὅσα τ' ἔστιν, ἰδ' ὅσσα τ' ἔσται ὀπίσσω,
> Δένδρεά τ' ἐβλάστησε καὶ ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες,
> Θῆρές τ' οἰωνοί τε καὶ ὑδατοθρέμμονες ἰχθῦς.

Ἔοικε δὲ ὄντως, εἰ καὶ μικρότερον, παραβάλλειν τὸν κόσμον τοῖς ὀμφαλοῖς λεγομένοις τοῖς ἐν ταῖς ψαλίσι λίθοις, οἳ μέσοι κείμενοι κατὰ τὴν εἰς ἑκάτερον μέρος ἔνδεσιν, ἐν ἁρμονίᾳ τηροῦσι καὶ ἐν τάξει τὸ πᾶν σχῆμα τῆς ψαλίδος, καὶ ἀκίνητον. Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν, κατασκευαζόμενον τὴν ἐν ἀκροπόλει Ἀθηνᾶν, ἐν μέσῃ τῇ ταύτης ἀσπίδι, τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐντυπώσασθαι, καὶ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι διά τινος ἀφανοῦς δημιουργίας· ὥστε ἐξ ἀνάγκης, εἴ τις βούλοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἄγαλμα λύειν τε καὶ συγχεῖν. Τοῦτον οὖν ἔχει τὸν λόγον ὁ θεὸς ἐν κόσμῳ, συνέχων τὴν τῶν ὅλων ἁρμονίαν τε καὶ σωτηρίαν· πλὴν οὔτε μέσος ὢν, ἔνθα ἡ γῆ τε καὶ ὁ θολερὸς οὗτος τόπος, ἀλλ' ἄνω, καὶ καθαρὸς ἐν καθαρῷ χώρῳ βεβηκὼς, ὃν ἐτύμως καλοῦμεν οὐρανὸν, ἀπὸ τοῦ ὅρον εἶναι τῶν ἄνω· Ὄλυμπον δὲ, οἷον ὁλολαμπῆ, καὶ παντὸς ζόφου καὶ ἀτάκτου κινήματος κεχωρισμένον, οἷα γίνεται παρ' ἡμῖν διὰ χειμῶνος καὶ ἀνέμων βίας, ὥσπερ ἔφη καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος·

> Οὔλυμπόνδ', ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
> Ἔμμεναι· οὔτ' ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
> Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται· ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
> Πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἀναδέδρομεν αἴγλη.

Συνεπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ βίος ἅπας, τὴν ἄνω χώραν ἀποδοὺς θεῷ· καὶ γὰρ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐχὰς ποιούμενοι· καθ' ὃν λόγον οὐ κακῶς κἀκεῖνο ἀναπεφώνηται·

> Ζεὺς δ' ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσι.

Διὸ καὶ τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ τὰ οὐράνια διὰ τοῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα

κεκόσμηται, καὶ οὔ ποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθη,
θάπερ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εὔτρεπτα ὄντα, πολλὰς τρε-
ώσεις καὶ πάθη ἀναδέδεκται· σεισμοί τε γὰρ ἤδη
οι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν· ὄμβροι τε κατέ-
σαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντες· ἐπιδρομαί τε κυμάτων,
ἀναχωρήσεις πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν,
θαλάττας ἠπείρωσαν· βίαι τε πνευμάτων καὶ τυ-
ῶν, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν· πυρκαϊαὶ
αὶ φλόγες, αἱ μὲν, ἐξ οὐρανοῦ γενόμεναι πρότερον,
ερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντος, τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέ-
ξαν· αἱ δὲ πρὸς ἑσπέραν ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι καὶ
σήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναρ-
έντων, καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων χειμάῤῥου δί-
· ἔνθα καὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐξόχως ἐτίμησε
αιμόνιον, περικαταληφθέντων ὑπὸ τοῦ ῥεύματος,
τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς, καὶ
ειν· πλησίον γὰρ αὐτῶν γενόμενος ὁ τοῦ πυρὸς πο-
ὸς ἐξεσχίσθη, παρετρέψε τε, τὸ μὲν, ἔνθα τὸ δ' ἔν-
καὶ ἐτήρησεν ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσι τοὺς νεανί-
ους. Καθόλου δὲ, ὅπερ ἐν νηῒ κυβερνήτης, ἐν ἅρμα-
ι ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νο-
, ἐν στρατοπέδῳ δὲ ἡγεμών· τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ·
ν καθ' ὅσον, τοῖς μὲν, καματηρὸν τὸ ἄρχειν, πο-
νητόν τε, καὶ πολυμέριμνον· τῷ δὲ, ἄλυπον, ἄπο-
τε, καὶ πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενεί-
ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ πε-
ει, ὅπου βούλεται, καὶ ὅπως, ἐν διαφόροις τε
ις καὶ φύσεσιν· ὥσπερ ἀμέλει καὶ ὁ τῆς πόλεως
ος, ἀκίνητος ὤν, ἐν ταῖς τῶν χρωμένων ψυχαῖς πάν-
ἰκονομεῖ τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν· ἑπόμενοι γὰρ
ῷ δηλονότι ἐξίασιν, ἄρχοντες μὲν, ἐπὶ τὰ ἀρχεῖα·
μοθέται δὲ, εἰς τὰ οἰκεῖα δικαστήρια· βουλευταὶ
αὶ ἐκκλησιασταὶ, εἰς συνέδρια τὰ προσήκοντα· καὶ
έν τις, εἰς τὸ πρυτανεῖον βαδίζει σιτησόμενος· ὁ
πρὸς τοὺς δικαστὰς, ἀπολογησόμενος· ὁ δὲ, εἰς
εσμωτήριον, ἀποθανούμενος. Γίνονται δὲ καὶ
οθοινίαι νόμιμοι, καὶ πανηγύρεις ἐνιαύσιοι, θεῶν
υσίαι, καὶ ἡρώων θεραπεῖαι, καὶ χοαὶ κεκμηκό-
· ἄλλα δὲ ἄλλως ἐνεργούμενα, κατὰ μίαν πρόστα-
ἢ νόμιμον ἐξουσίαν, σώζει τὸ τοῦ ποιητοῦ
ῶς·

Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,
Ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

ως ὑποληπτέον καὶ ἐπὶ τῆς μείζονος πόλεως, λέ-
δὴ τοῦδε τοῦ κόσμου· νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσο-
νής, ὁ θεὸς, οὐδεμίαν ἐπιδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ
άθεσιν· κρείττων δὲ, οἶμαι, καὶ βεβαιότερος τῶν
κύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. Ἡγουμένου δὲ ἀκινή-
ως αὐτοῦ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διακοσμεῖται
κοσμος οὐρανοῦ καὶ γῆς, μεμερισμένος κατὰ τὰς
σεις πάσας διὰ τῶν οἰκείων σπερμάτων, εἴς τε τὰ φυτὰ
ζῶα, κατὰ γένη τε καὶ εἴδη· καὶ γὰρ ἄμπελοι, καὶ
ίνικες, καὶ περσέαι, συκέαι τε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι,
φησιν ὁ ποιητὴς, τά τε ἄκαρπα μὲν, ἄλλας δὲ παρε-
ενα χρείας, πλάτανοι, καὶ πίτυς, καὶ πύξοι·

Κλήθρη τ', αἴγειρός τε, καὶ εὐώδης κυπάρισσος·

τε καρπὸν ὀπώρας ἡδὺν, ἄλλως δὲ δυσθησαύριστον
ουσαι,

Ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι·

τῶν τε ζώων τά τε ἄγρια, καὶ ἥμερα, τά τε ἐν ἀέρι
καὶ ἐπὶ γῆς καὶ ἐν ὕδατι βοσκόμενα γίνεται, καὶ ἀκ-
μάζει, καὶ φθείρεται, τοῖς τοῦ θεοῦ πειθόμενα θε-
σμοῖς· πᾶν γὰρ ἑρπετὸν, τὴν γῆν νέμεται, ὥς φησιν
Ἡράκλειτος.

CAPUT VII.

Εἷς δὲ ὢν, πολυώνυμός ἐστι, κατονομαζόμενος
τοῖς πάθεσι πᾶσιν, ἅπερ αὐτὸς νεοχμοῖ. Καλοῦσι δὲ
αὐτὸν καὶ Ζῆνα καὶ Δία, παραλλήλως χρώμενοι τοῖς
ὀνόμασιν, ὡς κἂν εἰ λέγοιμεν, δι' ὃν ζῶμεν. Κρόνου
δὲ καὶ χρόνου λέγεται, διήκων ἐξ αἰῶνος ἀτέρμονος εἰς
ἕτερον αἰῶνα· ἀστραπαῖός τε καὶ βροντῖος, καὶ αἴ-
θριος καὶ αἰθέριος, κεραύνιός τε καὶ ὑέτιος, ἀπὸ
τῶν ὑετῶν καὶ κεραυνῶν, καὶ τῶν ἄλλων καλεῖται· καὶ
μὴν ἐπικάρπιος μὲν, ἀπὸ τῶν καρπῶν· πολιεὺς δὲ,
ἀπὸ τῶν πόλεων ὀνομάζεται· γενέθλιός τε καὶ ἑρκεῖος,
καὶ ὁμόγνιος, καὶ πάτριος, ἀπὸ τῆς πρὸς ταῦτα κοι-
νωνίας· ἑταιρεῖός τε καὶ φίλιος, καὶ ξένιος, καὶ
στράτιος, καὶ τροπαιοῦχος, καθάρσιός τε, καὶ παλα-
μναῖος, καὶ ἱκέσιος, καὶ μειλίχιος, ὥσπερ οἱ ποιηταὶ
λέγουσι· σωτήρ τε καὶ ἐλευθέριος ἐτύμως· ὡς δὲ τὸ
πᾶν εἰπεῖν, οὐράνιός τε καὶ χθόνιος, πάσης ἐπώνυ-
μος ὢν φύσεώς τε καὶ τύχης, ἅτε πάντων αὐτὸς αἴ-
τιος ὤν· διὸ καὶ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς οὐ κακῶς λέγεται,

Ζεὺς πρῶτος γένετο, Ζεὺς ὕστατος ἀρχικέραυνος·
Ζεὺς κεφαλὴ, Ζεὺς μέσσα· Διὸς δ' ἐκ πάντα τέ-
τυκται·
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος·
Ζεὺς ἄρσην γένετο, Ζεὺς ἄμβροτος ἔπλετο νύμφη·
Ζεὺς πνοιὴ πάντων, Ζεὺς ἀκαμάτου πυρὸς ὁρμή.
Ζεὺς πόντου ῥίζα· Ζεὺς ἥλιος, ἠδὲ σελήνη·
Ζεὺς βασιλεὺς· Ζεὺς ἀρχὸς ἁπάντων ἀρχικέραυνος.
Πάντας γὰρ κρύψας αὖτις φάος ἐς πολυγηθὲς
Ἐκ κραδίης ἀνενέγκατο μέρμερα ῥέζων.

Οἶμαι δὲ καὶ τὴν ἀνάγκην οὐκ ἄλλο τι λέγεσθαι, πλὴν
τοῦτον, οἱονεὶ ἀνίκητον οὐσίαν ὄντα· εἱμαρμένην δὲ,
διὰ τὸ εἴρειν τε καὶ χωρεῖν ἀκωλύτως· πεπρωμένην
δὲ, διὰ τὸ πεπεράνθαι πάντα, καὶ μηδὲν ἐν τοῖς οὖ-
σιν ἄπειρον εἶναι. Καὶ Μοῖραν μὲν, ἀπὸ τοῦ μεμε-
ρίσθαι· Νέμεσιν δὲ, ἀπὸ τῆς ἑκάστῳ διανεμήσεως·
Ἀδράστειαν δὲ, ἀναπόδραστον αἰτίαν οὖσαν κατὰ φύ-
σιν· Αἶσαν δὲ, ἀεὶ οὖσαν. Τά τε περὶ τὰς μοίρας
καὶ τὸν ἄτρακτον, εἰς ταὐτό πως νεύει· τρεῖς μὲν γὰρ
αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι· νῆμα δὲ
ἀτράκτου, τὸ μὲν, ἐξειργασμένον· τὸ δὲ μέλλον· τὸ
δὲ περιστρεφόμενον. Τέτακται δὲ κατὰ μὲν τὸ γεγο-
νὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα
πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις·
εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ
ἐνεστὼς, Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα ἑκά-
στῳ τὰ οἰκεῖα. Περαίνεται δὲ καὶ ὁ μῦθος οὐκ ἀτά-
κτως. Ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, οὐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ
θεὸς, καθάπερ καὶ ὁ γενναῖος Πλάτων φησίν. Ὁ μὲν
δὴ θεὸς, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε, καὶ τελευ-
τὴν, καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, εὐθείᾳ πε-
ραίνει κατὰ φύσιν πορευόμενος· τῷ δὲ, ἀεὶ ξυνέπεται
δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός·
ἧς ὁ εὐδαιμονήσειν μέλλων, μακάριός τε καὶ εὐδαίμων,
ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἴη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΑ ΜΕΓΑΛΑ.

ARISTOTELIS QUAE FERUNTUR MAGNA MORALIA.

LIBER I.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ προαιρούμεθα λέγειν ὑπὲρ ἠθῶν, πρῶτον ἂν εἴη σκεπτέον, τίνος ἐστὶ μέρος τὸ ἦθος. Ὡς μὲν οὖν συντόμως εἰπεῖν, δόξειεν οὐκ ἄλλης ἢ τῆς πολιτικῆς εἶναι μέρος. Ἔστι δ' οὐθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς δυνατὸν πρᾶξαι ἄνευ τοῦ ποιόν τινα εἶναι· λέγω δ' οἷον σπουδαῖον. Τὸ δὲ σπουδαῖον εἶναι, ἔστι τὸ τὰς ἀρετὰς ἔχειν. Δεῖ ἄρα, εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶναι, τὸ ἦθος εἶναι σπουδαῖος. Μέρος ἐστὶν ἄρα, ὡς ἔοικε, καὶ ἀρχὴ, ἡ περὶ τὰ ἤθη πραγματεία, τῆς πολιτικῆς. Τὸ δ' ὅλον καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δικαίως δοκεῖ ἄν μοι ἔχειν ἡ πραγματεία, οὐκ ἠθικὴν, ἀλλὰ πολιτικήν. Δεῖ ἄρα (ὡς ἔοικε) πρῶτον ὑπὲρ ἀρετῆς εἰπεῖν, τί τέ ἐστι, καὶ ἐκ τίνων γίνεται. Οὐθὲν γὰρ ἴσως ὄφελος εἰδέναι μὲν τὴν ἀρετὴν, πῶς δὲ ἂν, καὶ ἐκ τίνων, μὴ ἐπαΐειν. Οὐ γὰρ μόνον ὅπως εἰδήσομεν τί ἐστι σκοπεῖσθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τίνων ἐστὶ σκέψασθαι· ἅμα γὰρ εἰδῆσαι βουλόμεθα, καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι. Τοῦτο δ' οὐ δυνησόμεθα, ἐὰν μὴ εἰδῶμεν καὶ ἐκ τίνων, καὶ πῶς ἄν. Ἀναγκαῖον μὲν οὖν εἰδῆσαι, τί ἐστιν ἀρετή. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον εἰδέναι τὸ ἐκ τίνων ἂν, καὶ πῶς ἂν, ἀγνοοῦντα τὸ τί ἐστι, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν. Οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν οὐδ' εἴ τινες πρότερον ὑπὲρ τούτων εἰρήκασι. Πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν· οὐκ ὀρθῶς δέ. Τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιήσατο. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος. Μετὰ τοῦτον Σωκράτης ἐπιγενόμενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ τούτων· οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος· τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστήμας ἐποίει. Τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. Αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι πᾶσαι μετὰ λόγου· λόγος δὲ ἐν τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς γίνεται μόνῳ. Γίνονται οὖν αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι καθ' αὐτὸν ἐν τῷ λογιστικῷ τῆς ψυχῆς μορίῳ· συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι τὰς ἀρετὰς ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. Τοῦτο δὲ ποιῶν, ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἦθος. Διὸ οὐκ ὀρθῶς ἥψατο ταύτῃ τῶν ἀρετῶν. Μετὰ ταῦτα δὲ Πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἴς τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς· καὶ ἀπέδωκεν ἑκάστῳ ἀρετὰς προσηκούσας. Μέχρι μὲν οὖν τούτου καλῶς· μετὰ μέντοι τοῦτο οὐκ ἔτι ὀρθῶς. Τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμιξεν εἰς τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ· οὐ δὴ ὀρθῶς· οὐ γὰρ οἰκεῖον. Ὑπὲρ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀληθείας λέγοντα, οὐκ ἔδει ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν. Οὐδὲν γὰρ τούτῳ κἀκείνῳ κοινόν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἥψαντο, καὶ οὕτως. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη μετὰ ταῦτα σκέψασθαι, τί δεῖ αὐτοῖς λέγειν ὑπὲρ τούτων. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ, ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ δυνάμεώς ἐστί τι τέλος, καὶ τοῦτ' ἀγαθόν. Οὐδεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ἕνεκεν κακοῦ ἐστιν. Εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγαθὸν τὸ τέλος, δῆλον ὡς καὶ τῆς βελτίστης βέλτιστον ἂν εἴη. Ἀλλὰ μὴν ἡ πολιτικὴ βελτίστη δύναμις. Ὥστε τὸ τέλος αὐτῆς ἂν εἴη ἀγαθόν. Ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα (ὡς ἔοικεν) ἡμῖν λεκτέον, καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ οὐ τοῦ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν. Οὐ γὰρ τοῦ θεῶν ἀγαθοῦ· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλλος λόγος, καὶ ἀλλοτρία ἡ σκέψις. Ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ. Πάλιν δὲ καὶ τοῦτο διελεῖν δεῖ ὑπὲρ ἀγαθοῦ, πῶς λεγομένου· οὐ γάρ ἐστιν ἁπλοῦν. Λέγεται γὰρ ἀγαθὸν, ἢ τὸ ἄριστον ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν αἱρετόν· ἢ οὗ τἄλλα μετασχόντα ἀγαθά ἐστι· τοῦτο δὲ ἐστι ἡ ἰδέα τἀγαθοῦ. Πότερον οὖν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἢ οὔ, ἀλλ' ὡς τὸ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν; Ἕτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ ἰδέα χωριστὸν, καὶ αὐτὸ καθ' αὑτό· τὸ δὲ κοινὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχει· οὐκ ἄρα ἐστὶ δὲ ταὐτὸν τῷ χωριστῷ· οὐ γὰρ ἄν ποτε τὸ χωριστὸν καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι, ἐν πᾶσιν ὑπάρχῃ. Πότερον οὖν ὑπὲρ τούτου δεῖ λέγειν τἀγαθοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος, ἢ οὔ; Διὰ τί; ὅτι τοῦτό ἐστι μὲν κοινὸν, ὡς ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή· ὁ δὲ ὁρισμὸς βούλεται τὴν ἑκάστου οὐσίαν λέγειν, ἤτοι ὅτι ἀγαθὸν, ἢ ὅτι κακὸν, ἢ ὅτι ἂν ἄλλο ᾖ. Λέγει δὲ ὁ ὅρος, ὅτι τὸ ἀγαθὸν καθόλου, ὃ ἐὰν ᾖ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ αἱρετόν· τὸ δὲ ἐν ἅπασι ἐνυπάρχον, ὅμοιον τῷ ὅρῳ ἐστίν. Ὁ δὲ ὅρος λέγει ὅτι ἀγαθόν. Ἐπιστήμη δέ γε οὐδεμία οὐδὲ δύναμις οὐδεμία λέγει ὑπὲρ τοῦ τέλους τοῦ αὑτῆς ὅτι ἀγαθόν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἄλλης δυνάμεώς ἐστι θεωρῆσαι. Οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς, οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει, ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, οὐδὲ ἡ οἰκία· ἀλλ' ὅτι ὁ μὲν ὑγίειαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ, ὁ δ' οἰκίαν. Δῆλον τοίνυν ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τοῦ κοινοῦ. Μία γάρ ἐστι καὶ αὕτη τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. Τοῦτο δὲ οὐ μιᾶς ἦν λέγειν, οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης ὡς τέλους. Οὐδ' ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστι τὸ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμόν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ. Διὰ τί; ὅτι, ὅταν βουλώμεθα δεῖξαί τι μέρος ἀγαθὸν, ἢ τῷ ὁρισμῷ δείκνυμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος ἐφαρμόττει ἐπί τε τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἐπὶ τοῦτο ὃ βουλόμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθόν· ἢ τῇ ἐπαγωγῇ.

α θέλομεν δεῖξαι ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν ἀγα-
ν, φαμὲν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνδρία,
ἁπλῶς αἱ ἀρεταί· ἡ δὲ μεγαλοψυχία ἀρετή· ὥστε
ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν. Οὐδὲ δὴ ὑπὲρ τοῦ κατὰ
ἐπαγωγὴν κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον τῇ πολιτικῇ, ὅτι
αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται τούτῳ, καὶ τῷ κατὰ
ὅρον κοινῷ ἀγαθῷ. Ὅτι γὰρ ἀγαθὸν, καὶ ἐν-
θα ἐρεῖ. Δῆλον τοίνυν ὅτι ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ἀγα-
ῦ λεκτέον ἐστὶ, καὶ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. Τὸ δ' ὅλον
ι ἄν τις, ὅτι οὐκ ἔστι μιᾶς οὔτ' ἐπιστήμης οὔτε δυ-
μεως τὸ ὑπὲρ παντὸς ἀγαθοῦ σκοπεῖν· διὰ τί; ὅτι
αθὸν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις ἐστί. Καὶ γὰρ
ῷ τί, καὶ ἐν τῷ ποιῷ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ πότε,
πρός τι, καὶ τινὶ, καὶ ἁπλῶς ἐν πάσαις. Ἀλλὰ
τὸ πότε ἀγαθὸν, ἐν μὲν ἰατρικῇ ὁ ἰατρὸς οἶδεν·
ἐν κυβερνητικῇ ὁ κυβερνήτης· ἐν ἑκάστῃ δ' ἕκαστος.
τε μὲν γὰρ δεῖ τέμνειν, ὁ ἰατρὸς οἶδε· πότε δὲ δεῖ πλεῖν, ὁ
βερνήτης· ἐν ἑκάστῃ δὲ τὸ πότε ἀγαθὸν, ἕκαστος
καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει. Οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς τὸ ἐν τῇ
βερνητικῇ ἀγαθὸν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης
ἐν ἰατρικῇ. Οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ
αθοῦ λεκτέον. Τὸ γὰρ πότε, ἐν πάσαις κοινόν.
οίως δὲ καὶ τὸ πρός τι ἀγαθὸν, καὶ τὸ κατὰ τὰς
ας κατηγορίας, κοινὸν μὲν ἐν πάσαις. Οὐδεμιᾶς δ'
ιν οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ τοῦ
κάστῃ πότε ἀγαθοῦ, οὐδ' αὖ τῆς πολιτικῆς ὑπὲρ
κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. Ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα,
ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου.
ως δὲ οὐδὲ δεῖ βουλόμενόν τι δεικνύναι, τοῖς μὴ
νεροῖς παραδείγμασι χρῆσθαι, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφα-
τοῖς φανεροῖς, καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν τοῖς αἰσθη-
ς· καὶ ταῦτα γὰρ φανερώτατα. Ὅταν οὖν ὑπὲρ
αθοῦ ἐγχειρῇ τις λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶ ὑπὲρ τῆς
ας. Καίτοι οἴονταί γε δεῖν, ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγα-
ῦ λέγωσιν, ὑπὲρ τῆς ἰδέας δεῖν λέγειν. Ὑπὲρ γὰρ
ῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φασὶ δεῖν λέγειν. Αὐτὸ δὲ ἕκα-
ν μάλιστ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον. Ὥστε μάλιστ' ἂν εἴη
αθὸν ἡ ἰδέα, ὡς οἴονται. Ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος,
θὴς μὲν ἐστι ἴσως· ἀλλ' οὐχ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη,
δύναμις, ὑπὲρ ἧς νῦν ἐστι ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ὑπὲρ
ου σκοπεῖ τἀγαθοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ.
δεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύναμις ὑπὲρ τοῦ
ους λέγει ὅτι ἀγαθόν ἐστ' οὐδ' ἡ πολιτική. Διὸ
χ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ τὸν λόγον ποιεῖ-
ι. Ἀλλ' ἴσως, φησὶ, τούτῳ τἀγαθῷ ἀρχῇ χρησά-
νος ὑπὲρ τῶν καθέκαστα, ἐκ τούτων προβαίη, ἐρῶ
δ' οὕτως ὀρθῶς. Δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμ-
νειν. Ἄτοπον γὰρ, εἴ τις βουλόμενος τὸ τρίγωνον,
δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι
ψυχὴ ἀθάνατος. Οὐ γὰρ οἰκεία. Δεῖ δὲ τὴν ἀρ-
ν οἰκείαν εἶναι καὶ συνημμένην· νῦν δὲ καὶ ἄνευ
ῦ τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον, δείξει τις δυσὶν ὀρ-
αῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
αθῶν ἐστι θεάσασθαι τὰ ἄλλα ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν
έαν ἀγαθοῦ. Διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν εἶναι τούτου
ἀγαθοῦ. Οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' ὁ Σωκράτης ἐπιστή-
ας ἐποίει τὰς ἀρετάς. Ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν ᾤετο δεῖν
άτην εἶναι. Ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετὰς ἐπιστήμας εἶναι,
υνέβαινεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς μάτην εἶναι. Διὰ τί;
ε ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι τὴν ἐπι-
ήμην τί ἐστι, καὶ εἶναι ἐπιστήμονα. Εἰ γὰρ ἰατρικὴν
ς οἶδε τί ἐστι, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐθέως ἐστίν. Ὁμοίως
καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν
τοῦτο συμβαίνει. Οὐ γὰρ εἴ τις οἶδε τὴν δικαιο-
σύνην τί ἐστιν, εὐθέως δίκαιός ἐστιν· ὡς δ' αὔ-
τως κἀπὶ τῶν ἄλλων. Συμβαίνει οὖν καὶ μάτην
τὰς ἀρετὰς εἶναι, καὶ μὴ εἶναι ἐπιστήμας.

CAPUT II.

Ἐπεὶ δὴ ὑπὲρ τούτων διώρισται, πειραθῶμεν
λέγειν τἀγαθὸν ποσαχῶς λέγεται. Ἔστι γὰρ τῶν
ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια, τὰ δ' ἐπαινετὰ, τὰ δὲ δυνά-
μεις. Τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦτον, τὸ θεῖον, τὸ
βέλτιον, οἷον ψυχὴ, νοῦς· τὸ ἀρχαιότερον, ἡ ἀρχὴ,
τὰ τοιαῦτα· τίμια δ', ἐφ' οἷς ἡ τιμή. Τοῖς δὲ τοιού-
τοις πᾶσι τιμὴ ἀκολουθεῖ. Οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τί-
μιον, ὅταν γε δὴ ἀπ' αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται·
ἤδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρετῆς σχῆμα ἥκει. Τὰ δ'
ἐπαινετὰ, οἷον ἀρεταί. Ἀπὸ γὰρ τῶν κατ' αὐτὰς
πράξεων, ὁ ἔπαινος γίνεται. Τὰ δὲ, δυνάμεις· οἷον
ἀρχὴ, πλοῦτος, ἰσχὺς, κάλλος· τούτοις γὰρ καὶ ὁ
σπουδαῖος εὖ ἂν δύνηται χρήσασθαι, καὶ ὁ φαῦλος
κακῶς· διὸ δυνάμει τὰ τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθά.
Ἀγαθὰ μὲν δή εἰσι· δοκιμάζεται γὰρ τῇ τοῦ σπου-
δαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου. Τοῖς
δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς, καὶ τὴν τύ-
χην τῆς γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι· ἀπὸ τύχης γὰρ
καὶ πλοῦτος γίγνεται καὶ ἀρχὴ, καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυ-
νάμεως τάξιν ἥκει. Λοιπὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγα-
θῶν, τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀγαθοῦ· οἷον γυ-
μνάσια ὑγιείας, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Ἀλλ' ἔτι καὶ
ἄλλην ἔχει τἀγαθὰ διαίρεσιν· οἷον ἐστι· τῶν ἀγαθῶν
τὰ μὲν πάντῃ καὶ πάντως αἱρετὰ, τὰ δ' οὔ· οἷον, ἡ
μὲν δικαιοσύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ, καὶ πάντῃ καὶ
πάντως αἱρεταί· ἰσχὺς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις,
καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε πάντῃ οὔτε πάντως. Ἔτι καὶ
ἄλλως· τῶν γὰρ ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἐστι τέλη, τὰ δ' οὐ
τέλη· οἷον, ἡ μὲν ὑγίεια, τέλος· τὰ δὲ τῆς ὑγιείας ἕνε-
κεν, οὐ τέλη· καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων ἀεὶ τὸ τέλος
βέλτιον· οἷον ὑγίεια βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά· καὶ ἁπλῶς
ἀεὶ καθόλου τοῦτο βέλτιον, οὗ ἕνεκεν καὶ τὰ ἄλλα.
Πάλιν αὐτῶν τῶν τελῶν, βέλτιον ἀεὶ τὸ τέλειον τοῦ
ἀτελοῦς. Τέλειον δὲ ἐστιν, οὗ παραγενομένου, μη-
θενὸς ἔτι προσδεόμεθα· ἀτελὲς δὲ, οὗ παραγενομένου,
προσδεόμεθά τινος· οἷον τῆς δικαιοσύνης μὲν μόνον
παραγενομένης, πολλῶν προσδεόμεθα· τῆς δὲ εὐ-
δαιμονίας παραγενομένης, οὐδενὸς ἔτι προσδεόμεθα.
Τοῦτο ἄρα ἐστὶ τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν, ὅ ἐστι
τέλος τέλειον· τὸ δὲ δὴ τέλειον τέλος ἀγαθόν ἐστι, καὶ
τὸ τέλος τἀγαθόν. Μετὰ ταῦτα τοίνυν πῶς τὸ
ἄριστον δεῖ σκοπεῖν; πότερον οὕτως ὡς καὶ αὐτοῦ
συναριθμουμένου; Ἀλλ' ἄτοπον. Τὸ γὰρ ἄριστον
[ἐπειδὴ] ἐστι τέλος τέλειον, τὸ δὲ τέλειον τέλος, ὡς ἁπλῶς
εἰπεῖν, οὐθὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι ἢ εὐδαιμονία· τὴν
δ' εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. Ἐὰν
δὴ τὸ βέλτιστον σκοπῶν, καὶ αὐτὸ συναριθμῇς, αὐτὸ
ἔσται αὐτοῦ βέλτιον· αὐτὸ γὰρ βέλτιστον ἔσται. Οἷον
τὰ ὑγιεινὰ θεὶς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκέψει τί τούτων
πάντων βέλτιστον. Βέλτιστον δ' ἐστὶν ὑγίεια· εἰ δὴ
τούτων πάντων βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὐτοῦ βέλτιστον·
ἄτοπον δὴ συμβαίνει. Οὐ δὴ ἴσως γε οὕτω σκεπτέον
τὸ βέλτιστον. Ἀλλ' ἆρά γε οὕτως, οἷον χωρὶς αὐτοῦ·
ἢ καὶ τοῦτο ἄτοπον; ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἔκ τινων
ἀγαθῶν συγκειμένη· τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται,
σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶ βέλτιον, ἄτοπον. Οὐ γάρ ἐστιν
ἄλλο τι χωρὶς τούτων ἡ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα.
Ἀλλ' ἆρά γε οὑτωσί πως ὀρθῶς ἄν τις σκοποῖτο συγ-

κρίνον τὸ ἄριστον· οἷον αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, συγκρίνων πρὸς ἄλλα ἃ μή ἐστιν ἐν αὐτῇ ἐνόντα, οὕτως τὸ ἄριστον σκοπῶν, ὀρθῶς ἂν σκοποῖτο. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἁπλοῦν τὸ ἄριστον ὃ ζητοῦμεν νῦν· οἷον λέγοι ἄν τις εἶναι ἄριστον τὴν φρόνησιν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν καθ' ἓν συγκρινομένων. Ἀλλ' ἴσως οὐχ οὕτως ζητητέον ἐστὶ τὸ ἄριστον ἀγαθόν. Τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν· ἡ δὲ φρόνησις μόνη οὖσα, οὐ τέλειον· οὐκ ἄρα τοῦτο τὸ ἄριστον ὃ ζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ οὕτως ἄριστον.

CAPUT III.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τἀγαθὰ ἄλλην διαίρεσιν. Ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐν ψυχῇ, οἷον αἱ ἀρεταί· τὰ δ' ἐν τῷ σώματι, οἷον ὑγίεια, κάλλος· τὰ δὲ ἐκτός, πλοῦτος, ἀρχή, τιμή, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Τούτων δὲ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, βέλτιστα. Τὰ δ' ἐν ψυχῇ ἀγαθὰ διώρισται εἰς τρία, εἰς φρόνησιν, εἰς ἀρετήν, καὶ ἡδονήν. Ἤδη τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ὃ καὶ λέγομεν πάντες, καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν, καὶ τελειότατον εἶναι, ἡ εὐδαιμονία, καὶ τοῦτο ταὐτὸ φαμὲν εἶναι τὸ εὖ πράττειν καὶ εὖ ζῆν. Τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ διττόν· ἐνὶ μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος, αὐτὴ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὄψεως· καὶ ἔστι γε ἡ χρῆσις αἱρετωτέρα τῆς ἕξεως· τέλος δὲ ἡ χρῆσις. Οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιτο ἔχειν τὴν ὄψιν μὴ μέλλων ὁρᾷν, ἀλλὰ μύειν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀκοῆς, καὶ τῶν τοιούτων. Ὧν ἄρα καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἕξις ἐστὶν, ἀεὶ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον ἡ χρῆσις τῆς ἕξεως. Ἡ γὰρ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια, τέλος· ἡ δ' ἕξις, τῆς χρήσεως ἕνεκα. Μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν, ἄλλην δὲ σπουδαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικήν· καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰκοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων.

CAPUT IV.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν ὁρῶμεν ὅτι οὐθενὶ ἄλλῳ ἢ ψυχῇ ζῶμεν· ἐν ψυχῇ δέ ἐστιν ἀρετή· τὸ αὐτό γέ τοι φαμεν, τήν τε ψυχὴν ποιεῖν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετήν. Ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἑκάστῳ τοῦτο ποιεῖ, οὗ ἐστιν ἀρετή· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τἄλλα μέν· ψυχῇ δὲ ζῶμεν· διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν· τὸ δέ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράττειν, οὐθὲν ἄλλο ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. Τὸ ἄρα εὐδαιμονεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστι· τὸ δ' εὖ ζῆν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον. Ἐν χρήσει τοίνυν τινὶ ἂν εἴη καὶ ἐνεργείᾳ τέλος ἡ εὐδαιμονία. Ὧν γὰρ ἕξις καὶ χρῆσις, ἡ χρῆσις καὶ ἐνέργεια τέλος· τῆς δὲ ψυχῆς ἡ ἀρετή, ἕξις ἐστίν. Ἔστι δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς τῶν ἀρετῶν· ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς· ἡ εὐδαιμονία ἄρα εἴη ἂν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. Ἐπειδήπερ οὖν τὸ ἄριστον ἀγαθόν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, καὶ αὕτη τέλος ἐνεργείᾳ, ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετάς, εὐδαίμονες ἂν εἴημεν, καὶ ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. Ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τέλειον ἀγαθὸν καὶ τέλος, οὐδὲ τοῦτο δεῖ λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐν τελείῳ ἔσται. Οὐ γὰρ ἔσται ἐν παιδὶ (οὐ γάρ ἐστι παῖς εὐδαίμων) ἀλλ' ἐν ἀνδρί· οὗτος γὰρ τέλειος. Οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ, ἀλλ' ἐν τελείῳ. Τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὃν ἄνθρωπος βιοῖ. Καὶ γὰρ λέγεται ὀρθῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν· ὡς δέον τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ καὶ ἐν ἀνθρώπῳ. Ὅτι δ' ἐνέργειά ἐστιν, ἴδοι ἄν τις καὶ ἐντεῦθεν. Ἐν γὰρ τοῖς ὕπνοις, οἷον εἴ τις καθεύδει διὰ βίου, τὸν τοιοῦτον οὐ πάνυ βουλόμεθα λέγειν εὐδαίμονα εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρχει· ἀλλὰ τὸ ζῆν κατὰ τὰς ἀρετάς, οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν κατὰ τὴν ἐνέργειαν. Μετὰ τοῦτο τὸ μέλλον λέγεσθαι, οὔτε πάνυ ἂν δόξειεν οἰκεῖον εἶναι τούτῳ, οὔτε μακρὰν ἀπέχον. Οἷον ἐπειδήπερ ἐστὶν (ὡς δοκεῖ) μόριον τι τῆς ψυχῆς ᾧ τρεφόμεθα, ὃ καλοῦμεν θρεπτικόν· τοῦτο γὰρ εὔλογόν ἐστιν εἶναι· τοὺς γοῦν λίθους ὁρῶμεν ἀδυνάτους τρέφεσθαι ὄντας· ὥστε δῆλον ὅτι τῶν ἐμψύχων ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι. Εἰ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη αἰτία· τῆς δὲ ψυχῆς, τούτων μὲν τῶν μορίων, οὐθὲν αἴτιον ἂν εἴη τοῦ τρέφεσθαι· οἷον τὸ λογιστικόν, ἢ τὸ θυμικόν, ἢ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἀλλ' ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα, ᾧ οὐθὲν ἔχομεν οἰκειότερον ὄνομα ἐπιθεῖναι, ἢ θρεπτικόν. Τί οὖν ἄν τις εἴποι, πότερόν ποτε καὶ τούτου τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀρετή; Εἰ γὰρ ἔστι, δῆλον ὅτι καὶ ταύτῃ δεήσει ἐνεργεῖν. Τῆς γὰρ τελείας ἀρετῆς ἡ ἐνέργεια, εὐδαιμονία. Εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀρετὴ τούτου, ἢ μή ἐστιν, ἄλλος λόγος. Εἰ δ' ἄρα ἐστὶν, οὐκ ἔστι ταύτης ἐνέργεια. Ὧν γὰρ μή ἐστιν ὁρμή, οὐδ' ἐνέργεια τούτων ἔσται. Οὐ φαίνεται δὲ εἶναι ὁρμὴ ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, ἀλλ' ὅμοιον εἶναι τῷ πυρί. Καὶ γὰρ ἐκεῖνο ὅ, τι ἂν ἐμβάλῃς, καταναλώσει· καὶ εἰ μὴ ἐμβάλῃς, οὐχ ἔχει ὁρμὴν πρὸς τὸ λαβεῖν. Οὕτω καὶ τοῦτο τὸ μόριον τῆς ψυχῆς ἔχει. Ἂν μὲν γὰρ ἐμβάλῃς τροφήν, τρέφεται· ἐὰν δὲ μὴ ἐμβάλῃς τροφάς, οὐκ ἔχει ὁρμὴν τοῦ τρέφεσθαι. Διὸ οὐδὲ ἐνέργεια οὗ μηδὲ ὁρμή. Ὥστ' οὐδὲν συνεργεῖ τὸ μόριον τοῦτο πρὸς εὐδαιμονίαν. Μετὰ ταῦτα τοίνυν λεκτέον ἂν εἴη, τίς ἐστιν ἡ ἀρετή· ἐπείπερ ἡ ταύτης ἐνέργειά ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. Ὡς μὲν οὖν ἁπλῶς εἰπεῖν, ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἕξις ἡ βελτίστη. Ἀλλ' ἴσως οὐχ ἱκανὸν οὕτως ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφέστερον διορίσαι δεῖ.

CAPUT V.

Πρῶτον μὲν οὖν λεκτέον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς ἐν ᾗ γίνεται, οὐ τί ἐστιν ἡ ψυχή (ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτου ἄλλος λόγος) ἀλλ' ὡς τύπῳ διελέσθαι. Ἔστι δ' ἡ ψυχὴ (ὥς φαμεν) εἰς δύο μέρη διῃρημένη, εἴς τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ ἄλογον. Ἐν μὲν γὰρ δὴ τῷ λόγον ἔχοντι ἐγγίνεται φρόνησις, ἀγχίνοια, σοφία, εὐμάθεια, μνήμη, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἐν δὲ τῷ ἀλόγῳ, αὗται αἱ ἀρεταὶ λεγόμεναι, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, ἀνδρία, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοῦ ἤθους δοκοῦσιν ἐπαινεταὶ εἶναι. Κατὰ γὰρ ταύτας ἐπαινετοὶ λεγόμεθα· κατὰ δὲ τὰς τοῦ τὸν λόγον ἔχοντος, οὐδεὶς ἐπαινεῖται. Οὔτε γὰρ ὅτι σοφός, οὐδεὶς ἐπαινεῖται, οὔτε ὅτι φρόνιμος, οὐδ' ὅλως κατά τι τῶν τοιούτων οὐθέν. Οὐδὲ δὴ τὸ ἄλογον εἶναι, ἢ ὑπηρετικόν ἐστι καὶ ὑπηρετεῖ τῷ λόγον ἔχοντι μορίῳ. Ἔστι δ' ἡ ἀρετὴ ἠθικὴ ὑπὸ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθειρομένη. Ὅτι δὲ ἡ ἔνδεια καὶ ὑπερβολὴ φθείρει, τοῦτ' ἰδεῖν ἐστιν ἐκ τῶν ἠθῶν. Δεῖ δὲ ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι. Εὐθέως γὰρ ἐπὶ γυμνασίων ἴδοι ἄν τις. Πολλῶν γὰρ γινομένων φθείρεται ἡ ἰσχύς· ὀλίγων δὲ ὡσαύτως. Ἐπί τε ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως· πολλῶν τε γὰρ δὴ γινομένων, φθείρεται ἡ ὑγίεια· ὀλίγων δὲ ὡσαύτως· συμμέτρων δὲ γενομένων σώζεται ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ὑγίεια. Ὁμοίως δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ

φροσύνης, καὶ ἐπὶ ἀνδρίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν.
ἐν μὲν γάρ τινα λίαν ποιήσῃς ἄφοβον, ὥστε μηδὲ
ὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμε-
; ἂν δὲ φοβούμενον πάντα, δειλός. Ἀνδρεῖος ἄρα
ται, οὔτε ὁ φοβούμενος πάντα, οὔτε ὁ μηθέν.
ῦτ' ἄρα καὶ αὔξει καὶ φθείρει τὴν ἀρετήν. Καὶ
ρ οἱ λίαν φόβοι καὶ πάντες, φθείρουσι· καὶ οἱ
ὶ μηδὲν δὲ, ὁμοίως. Ἔστι δ' ἡ ἀνδρία περὶ φό-
υς· ὥστε οἱ μέτριοι φόβοι αὔξουσι τὴν ἀνδρίαν.
ὸ τῶν αὐτῶν ἄρα καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται ἡ ἀν-
α· ὑπὸ φόβων γὰρ τοῦτο πάσχουσιν. Ὁμοίως δὲ
ὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί.

CAUPT VI.

Ἔτι οὐ μόνον τοῖς τοιούτοις τὴν ἀρετὴν ἀφορί-
ειν ἄν τις, ἀλλὰ καὶ λύπῃ καὶ ἡδονῇ. Διὰ μὲν γὰρ
ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην,
ι κακῶν ἀπεχόμεθα· ὅλως τε οὐκ ἔστι λαβεῖν ἀρε-
ι καὶ κακίαν ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. Ἔστιν οὖν
ρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας· ἡ δ' ἠθικὴ ἀρετὴ
εῦθεν τὰς ἐπωνυμίας ἔχει· εἰ δεῖ παρὰ γράμμα
οντα τὴν ἀλήθειαν ὡς ἔχει σκοπεῖν· δεῖ δ' ἴσως.
γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν.
ικὴ γὰρ καλεῖται, διὰ τὸ ἐθίζεσθαι· ᾗ καὶ δῆλον
οὐδεμία ἡμῖν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀλόγου μέρους φύ-
ἐγγίνεται. Οὐθὲν γὰρ τῶν ὄντων φύσει, ἔθει
λως γίνεται. Οἷον ὁ λίθος, καὶ ὅλως τὰ βαρέα,
ρυκε κάτω φέρεσθαι· ἄν τις ῥίπτῃ πολλάκις καὶ
ίζῃ ἄνω φέρεσθαι, ὅμως οὐκ ἄν ποτε ἄνω ἐνε-
εἴη, ἀλλὰ ἀεὶ κάτω. Ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν
ούτων.

CAPUT VII.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο δεῖ βουλομένους εἰπεῖν τὸ τί
ιν ἡ ἀρετὴ, εἰδῆσαι τίνα ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινό-
να. Ἔστι δ' ἃ γίνεται ταῦτα· πάθη, δυνάμεις,
ις· ὥστε δῆλον ὅτι τούτων ἄν τι εἴη ἡ ἀρετή. Πάθη
ν οὖν ἐστιν, ὀργὴ, φόβος, μῖσος, πόθος, ζῆλος,
ος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷς εἴωθε παρακολουθεῖν
πη καὶ ἡδονή. Δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ
ύτων λεγόμεθα. Οἷον καθ' ἃς δυνατοί ἐσμεν ὀργι-
ῆναι, λυπηθῆναι, ἐλεῆσαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἕξεις
εἰσὶ, καθ' ἃς πρὸς ταῦτα ἔχομεν εὖ ἢ κακῶς· οἷον
ὸς τὸ ὀργισθῆναι· εἰ μὲν λίαν ὀργίλοι, κακῶς
ομεν πρὸς ὀργήν· εἰ δ' ὅλως μὴ ὀργιζόμεθα ἐφ' οἷς
ῖ, καὶ οὕτω κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀργήν. Τὸ ἄρα μέ-
ως ἔχον, τὸ μήτε λίαν ὑπεροργίζειν, μήτε παντελῶς
αλγήτως ἔχειν. Ὅταν οὖν οὕτως ἔχωμεν, εὖ δια-
ίμεθα. Ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια. Τὸ
ιρ εὐόργητον καὶ τὸ πρᾶον, ἐν μεσότητι ἐστὶν ὀργῆς
ὶ ἀναλγησίας τῆς πρὸς ὀργήν. Ὁμοίως ἐπ' ἀλα-
νείας. Τὸ μὲν γὰρ πλείω προσποιεῖσθαι τῶν ὑπαρ-
όντων ἔχειν, ἀλαζονεία· τὸ δὲ ἐλάττω, εἰρωνεία.
ἄρα μεσότης ἡ τούτων, ἡ ἀλήθειά ἐστι.

CAPUT VIII.

Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων· τοῦτο γάρ
ετι τῆς ἕξεως, τὸ εὖ ἢ κακῶς πρὸς ταύτην ἔχειν· τὸ
εὖ ἔχειν πρὸς ταῦτα, ἐστὶ τὸ μήτε πρὸς τὴν ὑπερ-
βολὴν ἔχειν, μήτε πρὸς τὴν ἔνδειαν. Πρὸς μεσότη-
α ἄρα τῶν τοιούτων, καθ' ἃ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα, ἡ
ξις· τοῦ δὲ κακῶς, πρὸς ὑπερβολὴν καὶ ἔνδειαν.
Ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ τῶν παθῶν τούτων μεσό-
ης· τὰ δὲ πάθη, ἤτοι λῦπαι εἰσὶν ἢ ἡδοναὶ, ἢ οὐκ
νευ λύπης ἢ ἡδονῆς· ἡ ἄρα ἀρετὴ ἐστι περὶ λύπας
ὶ ἡδονὰς, καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ δῆλον. Ἔστι δὲ καὶ
ἄλλα πάθη (ὡς δόξειεν ἄν τινι) ἐφ' ὧν ἡ κακία οὐκ ἔστιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει τινί· οἷον μοιχεία, καὶ ὁ μοιχός· οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ μᾶλλον τὰς ἐλευθέρας διαφθείρων. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτόν ἐστιν, ὃ περιέχεται ἡδονῇ τῇ κατ' ἀκολασίαν, ἢ καὶ ὁ ἐν ἐλλείψει, καὶ ὁ ἐν ὑπερβολῇ, τὸ ψεκτὸν ἔχει.

CAPUT IX.

Μετὰ τοίνυν τοῦτο ἀναγκαῖον ἐστὶν ἴσως ῥηθῆναι, τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται, πότερον ἡ ὑπερβολὴ, ἢ ἔνδεια. Ἐνίαις μὲν γὰρ μεσότησιν ἔνδεια ἐναντίον, ἐνίαις δὲ ὑπερβολή· οἷον, ἀνδρίᾳ μὲν οὐχὶ θρασύτης ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἔνδεια οὖσα. Τῇ δὲ σωφροσύνῃ μεσότητι οὔσῃ ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ ἡδονὰς, οὐ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια οὖσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία, οὖσα ὑπερβολή. Ἔστι δ' ἀμφότερα ἐναντία τῇ μεσότητι, καὶ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔνδεια. Ἡ γὰρ μεσότης, τῆς μὲν ὑπερβολῆς ἐνδεέστερον, τῆς δ' ἐνδείας ὑπερβάλλον· διὸ καὶ οἱ μὲν ἄσωτοι, τοὺς ἐλευθερίους ἀνελευθερίους φασὶν εἶναι· οἱ δ' ἀνελεύθεροι, τοὺς ἐλευθερίους ἀσώτους. Καὶ οἱ μὲν θρασεῖς καὶ προπετεῖς, τοὺς ἀνδρείους καλοῦσι δειλούς· οἱ δὲ δειλοὶ, τοὺς ἀνδρείους προπετεῖς καὶ μαινομένους. Διὰ δύο αἰτίας δόξαιμεν ἀντιτιθέναι τῇ μεσότητι τὴν ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἔνδειαν. Ἢ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος σκοποῦσι πότερον ἐγγύτερόν ἐστι τοῦ μέσου, ἢ πορρώτερον· οἷον ἐλευθεριότητι, πότερον ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία πορρώτερον. Μᾶλλον γὰρ ἂν δόξειεν ἡ ἐλευθεριότης ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία. Πορρώτερον ἄρα ἡ ἀνελευθερία. Τὰ δὲ πλεῖον ἀπέχοντα τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δόξειεν ἂν εἶναι. Ἐκ μὲν ἄρα αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἡ ἔνδεια ἐναντιώτερον φαίνεται. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως· οἷον, πρὸς ἃ μᾶλλον πεφύκαμεν, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ. Οἷον, πεφύκαμεν μᾶλλον ἀκόλαστοι ἢ κόσμιοι εἶναι· ἡ οὖν ἐπίδοσις γίνεται μᾶλλον πρὸς ἃ πεφύκαμεν. Πρὸς ἃ δὲ μᾶλλον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον ἐναντία. Ἐπιδίδομεν δὲ πρὸς ἀκολασίαν μᾶλλον ἢ κοσμιότητα· ὥστ' ἐναντιώτερον ἂν εἴη ἡ ὑπερβολὴ μεσότητος· ἡ γὰρ ἀκολασία, ὑπερβολὴ σωφροσύνης. Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, ἐπισκεπτέον. Μεσότης γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τῶν παθῶν. Ὥστε δέοι ἂν τὸν μέλλοντα κατὰ τὸ ἦθος εὐδοκιμήσειν, τὴν μεσότητα τῶν παθῶν ἑκάστου διατηρεῖν· διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. Ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν ἔργον. Οἷον κύκλον μὲν γράψαι, παντός ἐστι· τὸ δὲ μέσον τὸ ἐν αὐτῷ ἤδη λαβεῖν, χαλεπόν. Ὁμοίως δὲ ὀργισθῆναι μὲν ῥᾴδιον, καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτου· τὸ δὲ μέσως ἔχειν, χαλεπόν. Ἁπλῶς δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν παθῶν ἐστιν ἰδεῖν, ὅτι τὸ ἐμπεριέχον τὸ μέσον, ῥᾴδιόν ἐστι· τὸ δὲ μέσον, χαλεπὸν, καθ' ὃ ἐπαινούμεθα· διὸ καὶ σπάνιον τὸ σπουδαῖον. Ἐπεὶ δ' οὖν ὑπὲρ ἀρετῆς εἴρηται, μετὰ τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον, πότερον δυνατὴ παραγενέσθαι, ἢ οὔ, ἀλλ', ὥσπερ Σωκράτης ἔφη, οὐκ ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι τὸ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους. Εἰ γάρ τις, φησὶν, ἐρωτήσειεν ὁντιναοῦν, πότερον ἂν βούλοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς ἂν ἕλοιτο τὴν ἀδικίαν. Ὁμοίως δ' ἐπ' ἀνδρείας καὶ δειλίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀεὶ ὡσαύτως, δῆλον ὡς εἰ φαῦλοι τινές εἰσιν, οὐκ ἂν ἑκόντες εἴησαν φαῦλοι. Ὥστε δῆλον ὅτι οὐδὲ σπουδαῖοι. Ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἔστιν ἀληθής. Διὰ τί γὰρ ὁ νομοθέτης οὐκ ἐᾷ

τὰ φαῦλα πράττειν, τὰ δὲ καλὰ καὶ σπουδαῖα κελεύει; καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς φαύλοις ζημίαν τάττει, ἂν πράττῃ· ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς, ἂν μὴ πράττῃ; καί τοι ἄτοπος ἂν εἴη ταῦτα νομοθετῶν, ἃ μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν ἐστι πράττειν. Ἀλλ᾽ (ὡς ἔοικεν) ἐφ᾽ ἡμῖν τὸ σπουδαίοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. Ἔτι δὲ μαρτυροῦσιν οἵ τ᾽ ἔπαινοι καὶ ψόγοι γινόμενοι· ἐπὶ μὲν γὰρ τῇ ἀρετῇ ἔπαινος, ἐπὶ δὲ τῇ κακίᾳ ψόγος. Ἔπαινος δὲ καὶ ψόγος, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ οὕτως ἐφ᾽ ἡμῖν καὶ τὰ σπουδαῖά ἐστι πράττειν καὶ τὰ φαῦλα. Ἔλεγον δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ παραβολήν, βουλόμενοι δεικνύναι ὅτι οὐχ ἑκούσιον. Διὰ τί γάρ (φασιν) ὅταν νοσῶμεν ἢ αἰσχροὶ ὦμεν, οὐδεὶς ψέγει τοὺς τοιούτους; τὸ δ᾽ οὐκ ἀληθές· ψέγομεν γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους, ὅταν αὐτοὺς οἰηθῶμεν αἰτίους εἶναι τοῦ νοσεῖν, ἢ τοῦ κακῶς ἔχειν τὸ σῶμα, ὡς ὂν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἑκούσιον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ κατ᾽ ἀρετὴν καὶ κακίαν εἶναι τὸ ἑκούσιον.

CAPUT X.

Ἔτι δ᾽ ἄν τις τοῦτο ἐναργέστερον καὶ ἐντεῦθεν ἴδοι. Πᾶσα γὰρ φύσις γεννητική ἐστιν οὐσίας τοιαύτης, οἵα ἐστίν· οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα· ἀμφότερα γὰρ γεννητικά· γεννητικὰ δὲ ἐκ τῶν ἀρχῶν, οἷον τὸ δένδρον ἐκ τοῦ σπέρματος· αὕτη γάρ τις ἀρχή· τὸ δὲ μετὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως ἔχει. Ὡς γὰρ ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχοι. Ἐναργέστερον δ᾽ ἐστὶ κατιδεῖν τοῦτο ἐν τοῖς κατὰ γεωμετρίαν. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἐπειδή τινες λαμβάνονται ἀρχαί ὡς ἂν ἔχωσιν, οὕτω καὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχάς· οἷον εἰ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, τὸ δὲ τετράγωνον τέτταρσι· καὶ ἐὰν μεταβάλλῃ τὸ τρίγωνον, οὕτω καὶ τὸ τετράγωνον συμμεταβάλλει· ἀντιστρέφει γάρ· καὶ ἐὰν τὸ τετράγωνον μὴ ἔχει τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας, οὐδὲ τὸ τρίγωνον ἕξει δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας.

CAPUT XI.

Οὕτω τοίνυν καὶ ὁμοίως τούτοις καὶ ἐπ᾽ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ γὰρ γεννητικόν ἐστιν ἄνθρωπος οὐσίας, ἔκ τινων ἀρχῶν καὶ τινων πράξεων ὧν πράττει ἄνθρωπος, γεννητικόν ἐστι. Τί γὰρ ἂν ἄλλο; οὔτε γὰρ ἀψύχων οὐθὲν λέγομεν πράττειν, οὔτε τῶν ἐμψύχων ἔξω ἀνθρώπων. Δῆλον οὖν ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῶν πράξεων ἐστὶ γεννητικός. Ἐπεὶ οὖν ὁρῶμεν μεταβαλλούσας τὰς πράξεις, καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πράττομεν· εἰσὶ δὲ αἱ πράξεις γεγεννημέναι ἔκ τινων ἀρχῶν, δῆλον ὅτι, ἐπειδὴ καὶ πράξεις μεταβάλλουσι, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν πράξεων, ἀφ᾽ ὧν εἰσί, μεταβάλλουσιν, ὥσπερ ἔφαμεν παραβάλλοντες ἐπὶ τῶν ἐν γεωμετρίᾳ. Ἀρχὴ δ᾽ ἐστὶ πράξεως καὶ σπουδαίας καὶ φαύλης, προαίρεσις καὶ βούλησις, καὶ τὸ κατὰ λόγον πᾶν. Δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αὗται μεταβάλλουσι. Μεταβάλλομεν γὰρ καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκόντες· ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ προαίρεσις· μεταβάλλει γὰρ ἑκουσίως. Ὥστε δῆλον ὅτι ἐφ᾽ ἡμῖν ἂν εἴη καὶ σπουδαίοις εἶναι καὶ φαύλοις. Ἴσως οὖν λέγοι ἄν τις, ἐπειδήπερ ἐν ἐμοί ἐστι τὸ δικαίῳ εἶναι καὶ σπουδαίῳ, ἐὰν βούλωμαι, ἔσομαι πάντων σπουδαιότατος. Οὐ δὴ δυνατὸν τοῦτο. Διὰ τί; ὅτι οὐδ᾽ ἐπὶ τοῦ σώματος γίγνεται τοῦτο. Οὐ γάρ, ἄν τις βούληται ἐπιμελεῖσθαι τοῦ σώματος, καὶ δὴ πάντων ἄριστον ἕξει τὸ σῶμα. Δεῖ γὰρ μὴ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸ τῇ φύσει γίνεσθαι τὸ σῶμα καλὸν κἀγαθόν. Βέλτιον μὲν οὖν ἕξει τὸ σῶμα· ἄριστα μέντοι πάντων οὔ. Ὁμοίως δὲ δεῖ ὑπολαμβάνειν καὶ ἐπὶ ψυχῆς. Οὐ γὰρ ἔσται ὁ προαιρούμενος εἶναι σπουδαιότατος, ἂν μὴ ἡ φύσις ὑπάρξῃ· βελτίων μέντοι ἔσται.

CAPUT XII.

Ἐπεὶ οὖν φαίνεται ἐφ᾽ ἡμῖν ὂν τὸ σπουδαίοις εἶναι, ἀναγκαῖον τὸ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν ὑπὲρ ἑκουσίου, τί ἐστι τὸ ἑκούσιον. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κυριώτατον πρὸς τὴν ἀρετήν, τὸ ἑκούσιον. Ἑκούσιον δὲ ἁπλῶς ὡς οὕτως ῥηθῆναί ἐστιν, ὃ πράττομεν μὴ ἀναγκαζόμενοι. Ἀλλ᾽ ἴσως σαφέστερόν ἐστι λεκτέον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἔστι μὲν οὖν, καθ᾽ ὃ πράττομεν, ὄρεξις. Ὀρέξεως δὲ ἐστι εἴδη τρία, ἐπιθυμία, θυμός, βούλησις. Πρῶτον μὲν οὖν τὴν κατ᾽ ἐπιθυμίαν πρᾶξιν ἐπισκεπτέον, πότερον ἑκούσιόν ἐστιν ἢ ἀκούσιον. Τὸ μὲν οὖν ἀκούσιον, οὐκ ἂν δόξειε. Διὰ τί, καὶ πόθεν; ὅτι ὅσα μὴ ἑκόντες πράττομεν, ἀναγκαζόμενοι πράττομεν. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξ ἀνάγκης πραττομένοις πᾶσιν, ἕπεται λύπη· τοῖς δὲ δι᾽ ἐπιθυμίαν πραττομένοις, ἡδονὴ ἀκολουθεῖ. Ὥστε οὑτωσί γε οὐκ ἂν εἴη τὰ δι᾽ ἐπιθυμίαν πραττόμενα ἀκούσια, ἀλλ᾽ ἑκούσια. Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος τις τούτῳ ἐναντιοῦται, ὁ ἐπὶ τῇ ἀκρασίᾳ. Οὐθεὶς γάρ, φησι, πράττει ἑκὼν τὰ κακά, εἰδὼς ὅτι κακά ἐστιν. Ἀλλὰ μήν, φασίν, ὅ γε ἀκρατής, εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλα ἐστιν, ὅμως πράττει, καὶ κατ᾽ ἐπιθυμίαν γε πράττει· οὐκ ἄρα ἑκών· ἀναγκαζόμενος ἄρα. Ἐνταῦθα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. Καὶ γὰρ εἰ κατ᾽ ἐπιθυμίαν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ, ἡδονὴ ἀκολουθεῖ· τὰ δὲ δι᾽ ἡδονήν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. Ἔτι ἄλλως τοῦτ᾽ ἂν γένοιτο δῆλον, ὅτι ὁ ἀκρατὴς ἑκὼν πράττει. Οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ἑκόντες ἀδικοῦσιν· οἱ δὲ ἀκρατεῖς, ἄδικοι καὶ ἀδικοῦσιν· ὥστε ὁ ἀκρατὴς ἑκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν.

CAPUT XIII.

Ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος ἐναντιοῦται, ὅς φησιν οὐχ ἑκούσιον εἶναι. Ὁ γὰρ ἐγκρατὴς ἑκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. Ἐπαινεῖται γάρ· ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις. Εἰ δ᾽ ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον. Ὁ δὲ ἐγκρατὴς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει. Ὥστε ὁ ἐγκρατὴς οὐχ ἑκὼν ἂν εἴη ἐγκρατής· ἀλλ᾽ οὐ δοκεῖ. Οὐδ᾽ ἄρα τὸ κατὰ ἐπιθυμίαν ἑκούσιόν ἐστι. Πάλιν ἐπὶ τῶν κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως. Οἱ γὰρ αὐτοὶ λόγοι, οἵπερ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἁρμόττουσιν· ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν. Ἔστι γὰρ ἀκρατῆ καὶ ἐγκρατῆ ὀργῆς εἶναι. Ἔτι λοιπή ἐστι τῶν ὀρέξεων, ὧν διαιρούμεθα, ἡ βούλησις, πρὸς τὸ ἐπισκέπτεσθαι εἰ ἐστιν ἑκούσιον. Ἀλλὰ μὴν οἵ γε ἀκρατεῖς ἐφ᾽ ἃ ὁρμῶσι, ταῦτα τέως βούλονται. Πράττουσιν ἄρα οἱ ἀκρατεῖς, τὰ φαῦλα βουλόμενοι. Ἐπεὶ δέ γε οὐθεὶς τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει, ὅτι κακά ἐστιν. Ὁ δὲ ἀκρατής, εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακά, πράττει βουλόμενος. Οὐκ ἄρα ἑκών. Οὐδ᾽ ἡ βούλησις ἄρα ἑκούσιός ἐστιν. Ἀλλ᾽ οὗτος ὁ λόγος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν, καὶ τὸν ἀκρατῆ. Εἰ γὰρ μὴ ἑκών, οὐκ ἔστι ψεκτός· ἀλλ᾽ ἔστιν ὁ ἀκρατὴς ψεκτός· ἑκὼν ἄρα· ἡ ἄρα βούλησις ἑκούσιον. Ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντιοῦσθαι φαίνονται, σαφέστερον λεκτέον ὑπὲρ τοῦ ἑκουσίου.

CAPUT XIV.

Πρότερον ἂν τοίνυν εἴη λεκτέον ὑπὲρ βίας καὶ ἀνάγκης. Ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶ καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. Ἑκάστοις γάρ ἐστι τῶν ἀψύχων οἰκεῖος τόπος ἀποδεδομένος, τῷ μὲν πυρὶ ὁ ἄνω, τῇ δὲ γῇ ὁ κάτω. Ἔστι μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄνω φέρεσθαι

ὰ τὸ πῦρ κάτω. Ἔστι δὲ καὶ τὸ ζῷον βιάσασθαι· ον τὸν ἵππον ἐπ' ὀρθὸν θέοντα, ἀντιλαμβανόμενον ποστρέψαι. Ὅσοις μὲν οὖν ἐστιν ἐκτὸς ἡ αἰτία ῦ παρὰ φύσιν τι, ἢ παρ' ἃ βούλονται ποιεῖν, ἐροῦ- ν βιαζομένοις, ἂν ποιῶσι, ποιεῖν. Ἐν οἷς δ' ἐν τοῖς ἐστιν ἡ αἰτία, οὐκέτι τούτους βιάζεσθαι ἐροῦ- ν. Εἰ δὲ μή, ὁ ἀκρατὴς ἀντερεῖ, οὐ φάσκων φαῦ- ς εἶναι· βιαζόμενος γάρ φησιν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας φαῦλα πράττειν. Τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡμῖν ὼ ὁ ὁρισμός, ὧν ἐκτός ἐστιν ἡ αἰτία, ἀφ' ἧς βιά- νται πράττειν. Ὧν δ' ἐντὸς καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, βία.

CAPUT XV.

Πάλιν δ' ὑπὲρ ἀνάγκης, καὶ τοῦ ἀναγκαίου λε- ον. Τὸ δ' ἀναγκαῖον οὐ πάντως, οὐδ' ἐν παντὶ τέον ἐστίν· οἷον ὅσα ἡδονῆς ἕνεκεν πράττομεν. Εἰ τις λέγοι ὅτι ἠναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα φθεῖραι ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπον ἂν εἴη. Τὸ γὰρ γκαῖον οὐκ ἐν παντί, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός· οἷον τις καταβλάπτηται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο ζον ὑπὸ τῶν πραγμάτων· οἷον ἠναγκάσθην συντο- ρον βαδίσαι εἰς ἀγρόν· εἰ γὰρ μή, ἀπολώλοι' ἂν ον τὰ ἐν ἀγρῷ. Ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ- ον.

CAPUT XVI.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ἑκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστι, λοιπὸν εἴη τὸ ἐκ διανοίας γιγνόμενον· τὸ γὰρ ἀκούσιον τό, τε κατ' ἀνάγκην καὶ κατὰ βίαν γιγνόμενον, τρίτον ὃ μὴ κατὰ διάνοιαν γίγνεται· δῆλον δ' ἐστὶ το ἐκ τῶν γιγνομένων. Ὅταν γάρ τις πατάξῃ τι- ἢ ἀποκτείνῃ, ἤ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ, μηδὲν διανοηθείς, ἄκοντα φαμὲν ποιῆσαι, ὡς τοῦ ἑκου- ν ὄντος ἐν τῷ διανοηθῆναι· οἷόν φασί ποτέ τινα αῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι πιεῖν· εἶτα τὸν ἄνθρω- ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ φίλτρου· τὴν δ' ἄνθρωπον ρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὐ παροῦσαν, δι' οὐθὲν ο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. Ἔδωκε μὲν φιλίᾳ, διήμαρτε δὲ τούτου· διὸ οὐχ ἑκούσιον ει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ δια- ς τοῦ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἐδίδου. Ἐνταῦθα ἄρα κούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας.

CAPUT XVII.

Ἔτι δὲ λοιπόν ἐστιν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρε- , πότερόν ἐστιν ὄρεξις ἢ οὔ. Ὄρεξις μὲν γὰρ καὶ οῖς ἀλόγοις ζῴοις ἐγγίνεται· προαίρεσις δὲ οὔ. γὰρ προαίρεσις μετὰ λόγου· λόγος δ' ἐν οὐδενὶ ἄλλων ζῴων ἐστίν· ὄρεξις μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη. ' ἆρά γε βούλησις; ἢ οὐδὲ τοῦτο. Βούλησις μὲν ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων· οἷον, βουλόμεθα μὲν άνατοι εἶναι, προαιρούμεθα δὲ οὔ. Ἔτι δὲ προ- εσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ ος· οἷον οὐθεὶς προαιρεῖται ὑγιαίνειν, ἀλλὰ τὰ ς τὴν ὑγίειαν προαιρούμεθα περιπατεῖν, τρο- ειν· βουλόμεθα δὲ τὰ τέλη· ὑγιαίνειν γὰρ βουλό- θα. Ὥστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ ταὐτὸν ἡ βού- ις καὶ ἡ προαίρεσις· ἀλλὰ ἡ προαίρεσις ἔοικεν ως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα αὐτῆς ἔχει. Οἷον αιρούμεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε, οἷον τὸ βέλτιον ἀν- τοῦ χείρονος ἐν αἱρέσει ὄντος· ἐνταῦθα τὸ προαι- σθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι. Ἐπεὶ οὖν ἡ προαί- ις οὐθὲν τούτων ἐστί, ἆρά γε ἐστι τὸ κατὰ διάνοιαν προαίρεσις; ἢ οὐδὲ τοῦτο· πολλὰ γὰρ διανοούμε- καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. Ἆρ' οὖν ὃ διανοούμε-θα, ταῦτα καὶ προαιρούμεθα; ἢ οὔ· πολλάκις γὰρ διανοούμεθα ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, ἀλλ' οὔτι καὶ προαιρούμεθα. Οὐκ ἄρα οὐδὲ διάνοιά ἐστιν ἡ προαίρεσις. Ἐπεὶ οὖν καθ' ἕκαστον τούτων οὐθέν ἐστιν ἡ προαίρεσις, ταῦτα δέ ἐστι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, ἀναγκαῖον συνδυαζομένων τινῶν τούτων, εἶναι τὴν προαίρεσιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστίν, ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέχθη, ἡ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος ἀγαθῶν, καὶ οὐ τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ τῶν ἀντιλογίαν παραδιδόντων πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἱρετόν, δῆλον ὅτι δέοι ἂν πρότερον διανοηθῆναι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ βουλεύσασθαι. Εἶθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον διανοηθεῖσιν, οὕτως ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί· καὶ τοῦτο δὴ πράττοντες, κατὰ προαίρεσιν δοκοῦμεν πράττειν. Εἰ τοίνυν ἡ προαίρεσις ὄρεξίς τις βουλευτική μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον προαιρετόν· ἑκόντες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλεύσασθαι· οἷον καθίζομεν, καὶ ἀνιστάμεθα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἑκόντες μέν, ἄνευ δὲ τοῦ διανοηθῆναι. Οὐκ ἄρα τὸ ἑκούσιον προαιρετόν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἑκούσιον. Ἄν τι γὰρ προαιρώμεθα πράττειν, βουλευσάμενοι, ἑκόντες πράττομεν. Φαίνονται δέ τινες ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τε ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάττοντες. Ἔστιν οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτοῖς καὶ τούτοις ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι, καὶ μὴ πρᾶξαι, καὶ οὕτως, ἢ μὴ οὕτως, καὶ ἐν οἷς ἐστι λαβεῖν τὸ διὰ τί. Τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἁπλοῦν ἐστι. Ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίᾳ, ὅτ' ἂν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί, ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. Ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις ἐκ τῆς ἀρχῆς ὡρισμένης ἔλαβον τὸ διὰ τί· ἐν δέ γε τοῖς πρακτοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως. Οὐδεμία γὰρ κεῖται ὡρισμένη· ἀλλὰ ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας; ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως, ἢ ὅτι βέλτιον οὕτως. Ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὁποῖ' ἂν φαίνηται βέλτιον εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. Διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸ βουλεύσασθαί ἐστι, τὸ πῶς δεῖ· ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὔ. Οὐδεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα Ἀρχικλέους. Ἡ οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ γράφειν. Ἐν οἷς γὰρ μή ἐστιν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται ὑπὲρ τούτων, ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία· ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. Ἁμαρτάνομεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. Τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδούς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. Ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. Διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν τὰ φαῦλα πράττομεν· διὰ δὲ τὴν λύπην τὰ καλὰ φεύγομεν.

CAPUT XVIII.

Ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐχ ὥσπερ αἴσθησις· οἷον τῇ ὄψει, οὐκ ἂν δύναιτο οὐθὲν ἂν ἄλλο ποιῆσαι ἢ ἰδεῖν· οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθὲν ἄλλο ἢ ἀκοῦσαι. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀκοῇ ἢ ἰδεῖν. Ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο δύναται πράττειν, καὶ ἄλλα. Διὰ τοῦτο βουλεύεσθαι ἐνταῦθα ἤδη ὑπάρχει. Ἔστι οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἱρέσει τῶν ἀγαθῶν, οὐ περὶ τὰ τέλη, (ταῦτα μὲν γὰρ

ἅπαντες ἐπιζητοῦσιν εἰδέναι, οἷον, τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν) ἀλλ' ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος· οἷον πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὔ. Μάλιστα οὖν ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. Τὴν μὲν γὰρ φεύγομεν, τὴν δὲ αἱρούμεθα. Ἐπεὶ οὖν διήρηται ἐν τίνι ἁμαρτία, καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστική, πότερον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος· οἷον πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ τῶν εἰς τὸ καλόν. Πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη, πότερον τῆς οἰκοδομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος ἰδεῖν; Ἂν γὰρ τοῦτο καλῶς προθῆται, οἷον καλὴν οἰκίαν ποιῆσαι, καὶ τὰ εἰς τοῦτο οὐκ ἄλλος τις εὑρήσει καὶ ποριεῖ, ἢ οἰκοδόμος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἐπιστημῶν· ὁμοίως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ' ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος, ὃ δεῖ ὀρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέλος· καὶ ἐξ ὧν τοῦτ' ἔσται οὐθεὶς ἄλλος ποριεῖ, καὶ εὑρήσει ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. Καὶ εὔλογον δὲ τοῦτον εἶναι προθετικὴν τὴν ἀρετήν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον, καὶ ποιητικὸν καὶ προθετικόν. Οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστι. Ταύτης γὰρ ἕνεκα καὶ τἄλλα ἐστί, καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. Τούτου ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ' ἐστίν· τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινὶ ἔοικε, καὶ τούτου ἕνεκεν ἐστιν ἕκαστον. Ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτο ἄν. Ὥστε δῆλον ὡς κἀπὶ τῆς ἀρετῆς· ἐπειδὴ βελτίστη ἐστὶν αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος.

CAPUT XIX.

Τῆς δέ γ' ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. Τούτου ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν ἔσται. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ταύτης. Ὅλως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. Ἴσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴη τις ἀγαθὸς μιμητής, ὅμως δὲ οὐκ ἂν ἐπαινεθείη, ἂν μὴ τὸν σκοπὸν θεὶς τὰ βέλτιστα μιμῆσθαι. Τῆς ἀρετῆς παντελῶς τοῦτ' ἐστι, τὸ καλὸν προθέσθαι. Διὰ τί οὖν, ἄν τις εἴποι; πρότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν ἀρετὴν αὐτήν; νῦν δὲ οὐκ ἐξ οὗ ἡ ἐνέργεια, τοῦτο τῇ ἀρετῇ ἀποδίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἐνέργεια; ναί· ἀλλὰ καὶ νῦν φαμεν τοῦτο, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι. Οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες, κρίνουσιν ἐκ τοῦ πράττειν· διὰ τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι δηλῶσαι τὴν ἑκάστου προαίρεσιν ἣν ἔχει· ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἑκάστου γνώμην, ὡς ἔχει πρὸς τὸ καλόν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδόκει εἶναι. Ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησάμεθα, λεκτέον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσι.

CAPUT XX.

Ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ ἀνδρία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ ποίους φόβους καὶ θάρρη. Ἆρ' οὖν, εἰ μέν τις φοβεῖται μὴ ἀποβάλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός; εἰ δέ τις θαρρεῖ περὶ ταῦτα, ἀνδρεῖος, ἢ οὔ; ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται νόσον ἢ θαρρεῖ, οὔτε δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φοβούμενον· οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρεσιν ἐστὶν ἡ ἀνδρία. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις, οἷον εἰ μή τις φοβεῖται βροντάς, ἢ ἀστραπάς, ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον φοβερῶν, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενός τις. Ἐν φόβοις ἄρα καὶ θάρρεσιν ἐστιν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἀνθρώπους· λέγω δέ, ἃ οἱ λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες· πρὸς τούτοις ὁ ὢν θαρραλέος, οὗτος ἀνδρεῖος. Τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη, ἐπειδὴ κατὰ πολλὰ εἰσὶν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁποῖος ἀνδρεῖος. Ἔστι γὰρ καὶ κατ' ἐμπειρίαν ἀνδρεῖος, οἷον οἱ στρατιῶται. Οὗτοι γὰρ οἴδασι δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ, ἢ ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτα εἰδώς, καὶ διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. Ἐὰν γὰρ τούτων μηθὲν ὑπάρχῃ, οὐχ ὑπομένει. Διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν οὐ φατέον ἀνδρείους εἶναι. Οὐδὲ Σωκράτης γε ὀρθῶς ἔλεγεν, ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρίαν. Ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους τὴν ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται· τοὺς δι' ἐμπειρίαν ὑπομένοντας, οὔ φαμεν, οὐδ' ἐροῦσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶναι· οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρία ἐπιστήμη ἂν εἴη. Πάλιν οὖν εἰσιν ἀνδρεῖοι ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομένων, οὐ φοβοῦνται, διὰ τὴν ἀπειρίαν. Οὐδὲ δή, οὐδὲ τούτους φατέον ἀνδρείους. Εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ τὰ πάθη· οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες· οὐδὲ τούτους φατέον ἀνδρείους εἶναι. Ἐὰν γὰρ αὐτῶν τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ, οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι. Δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, ἀεὶ εἶναι ἀνδρεῖον. Διὸ οὐδὲ τὰ θηρία, οἷον τοὺς ὗς οὐκ ἄν τις εἴποι ἀνδρείους διὰ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὰν πληγέντες λυπηθῶσιν. Οὐδὲ δεῖ τὸν ἀνδρεῖον διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. Πάλιν ἄλλη ἀνδρία πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι· οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολίτας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι. Σημεῖον δὲ τούτου· καὶ γὰρ Ὅμηρος πεποίηκε τὸν Ἕκτορα λέγοντα·

Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει,

διὸ οἴεται δεῖν μάχεσθαι. Οὐδὲ δὴ τὴν τοιαύτην θετέον εἶναι. Ὁ γὰρ αὐτὸς ἐφ' ἑκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. Οὗ γὰρ ἀφαιρουμένου, μὴ διαμένει ἀνδρεία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. Ἂν οὖν τὴν αἰσχύνην περιέλω δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἐστὶν ἀνδρεῖος. Ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, διὰ ἐλπίδα, καὶ προσδοκίαν ἀγαθοῦ. Οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶναι ἀνδρείους, ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρείους λέγειν ἄτοπον φαίνεται. Οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι. ὁποιονοῦν ἀνδρεῖον, καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος σκεπτέον. ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὁ διὰ μηθὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὤν, ἀλλὰ διὰ τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλὸν τοῦτο ποιῶν, κἂν παρῇ τις, κἂν μὴ παρῇ. Οὐ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὁρμῆς ἐγγίγνεται ἡ ἀνδρία. Δεῖ δὲ τὴν ὁρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ καλόν. Ὁ δὴ ὁρμῶν διὰ λόγον ἕνεκεν τοῦ καλοῦ τὸ κινδυνεύειν, ἄφοβος ὢν περὶ αὐτά, οὗτος ἀνδρεῖος, καὶ ἡ ἀνδρία περὶ ταῦτα. Ἄφοβος δὲ οὐχ ὅταν συμπέσῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε ὅλως μὴ φοβεῖσθαι· μὲν γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ᾧ ὅλως μηθὲν φοβερόν· οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη, καὶ ἄλλα ἀνδρεῖα· ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μέν, ὑπομένειν δέ· γὰρ αὖ μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρεῖος. Ἔτι δὲ καὶ ὥσπερ ἐπάνω διειλόμεθα, περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς αἱρετικοὺς τῆς οὐσίας. Ἔτι δὲ οὐδ' ἐν τῷ τυχόντι καὶ παντὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι, καὶ οἱ κίνδυνοι πλησίον. Εἰ γάρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖται, πῶς ἀνδρεῖος; ἔνιοι γὰρ θαρροῦσι διὰ τὸ πόρρω ἀπέχειν· ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. Ἡ μὲν οὖν ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρεῖος, οὗτος.

CAPUT XXI.

Σωφροσύνη δ' ἐστὶ μεσότης ἀκολασίας καὶ ἀν

ησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς· ἔστι γὰρ ἡ σωφροσύνη,
ἡ ἁπλῶς ἅπασα ἀρετὴ, ἕξις ἡ βελτίστη· ἡ δὲ βελτί-
η ἕξις τοῦ βελτίστου ἐστίν. Βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερ-
λῆς καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον· κατ' ἀμφότερα γάρ εἰσι
ετοὶ, καὶ καθ' ὑπερβολὴν, καὶ κατ' ἔνδειαν. Ὥστε εἴπερ
μέσον βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τις ἂν εἴη
λασίας καὶ ἀναισθησίας· μεσότης μὲν ἂν εἴη τού-
ν. Ἔστι δὲ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας·
πάσας δὲ, οὐδὲ τὰς περὶ πάντα. Οὐ γὰρ εἴ τις
ται θεωρῶν γραφὴν, ἢ ἀνδριάντα, ἤ τι ἄλλο τῶν τοι-
ων, καὶ δὴ οὗτος ἀκόλαστος. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ περὶ
ῆς, οὐδὲ περὶ ὀσφρήσεως· ἀλλ' ἐν ἡδοναῖς ταῖς περὶ
ὴν καὶ γεῦσιν. Οὐδὲ δὲ δὴ περὶ ταύτας ἀνὴρ σώφρων
αι οὕτως ἔχων, ὥστε μηδὲ ὑπὸ μιᾶς τῶν τοιούτων
νῶν μηθὲν πάσχειν, (ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος, ἀναί-
ητος) ἀλλ' ἤδη ὁ πάσχων καὶ μὴ ἀγόμενος. Ὥστε
ὑπερβολὴν αὐτῶν ἀπολαύων, πάντα τἄλλα ποιεῖ-
ι πάρεργα, καὶ αὐτόν γε τὸν ἢ δι' αὐτοῦ καλοῦ
εν, καὶ μὴ ἄλλου πράττοντα, σώφρονα. Ὅστις
τῶν τοιούτων ἡδονῶν τῆς ὑπερβολῆς ἀπέχεται ἢ
φόβον, ἢ δι' ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐ σώφρων.
γὰρ τἄλλα ζῷα λέγομεν εἶναι σώφρονα ἔξω ἀνθρώ-
, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς λόγον, ᾧ δοκιμάζοντες
καλὸν αἱροῦνται. Πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ,
εἰς τὸ καλόν ἐστιν· ὥστε εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη περὶ
νὰς καὶ λύπας, καὶ ταύτας τὰς ἐν ἁφῇ καὶ γεύσει
ομένας. Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτου λέγειν ὑπὲρ
ιότητος καὶ τί ἐστι, καὶ ἐν τίσιν.

CAPUT XXII.

Ἔστιν οὖν ἡ πρᾳότης ἀνὰ μέσον ὀργιλότητος καὶ
γησίας· καὶ ὅλως δὲ δοκοῦσιν αἱ ἀρεταὶ μεσότητές
ς εἶναι. Ὅτι δ' εἰσὶ μεσότητες, καὶ οὕτως ἄν τις
οι· εἰ γάρ ἐστιν ἐν μεσότητι τὸ βέλτιστον, ἡ δ'
τὴ ἐστιν ἡ βελτίστη ἕξις, βέλτιστον δ' ἐστὶ τὸ με-
, ἡ ἀρετὴ ἂν εἴη τὸ μέσον. Δῆλον δὲ ἔσται μᾶλ-
καὶ καθ' ἕκαστον σκοποῦσιν. Ἐπειδὴ γάρ ἐστιν
ίλος ὁ παντὶ καὶ πάντως καὶ ἐπὶ πλεῖον ὀργιζό-
ος, καὶ ψεκτὸς δὲ ὁ τοιοῦτος· (οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ
ίζεσθαι, οὔτ' ἐπὶ πᾶσι, οὔτε πάντως καὶ ἀεί·
' οὐ πάλιν οὕτως ἔχειν δεῖ, ὥστε μηθενὶ μηδε-
ε· καὶ γὰρ οὗτος ψεκτὸς, ἀνάλγητός γε ὤν) ἐπεὶ
υν καὶ ὁ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ψεκτὸς, καὶ ὁ κατὰ
ἔλλειψιν, ὁ μέσος ἂν τούτων εἴη καὶ πρᾶος καὶ
ινετός. Οὔτε γὰρ ὁ ἐλλείπων τῇ ὀργῇ, οὔτε ὁ
ρβάλλων, ἐπαινετός· ἀλλ' ὁ μέσως ἔχων πρὸς ταῦ-
οὗτος πρᾶος· καὶ ἡ πρᾳότης δὲ, τούτων τῶν πα-
ν μεσότης ἂν εἴη.

CAPUT XXIII.

Ἐλευθεριότης δέ ἐστι μεσότης ἀσωτίας καὶ ἀνε-
θερίας. Ἔστι δὲ περὶ χρήματα τὰ τοιαῦτα πάθη.
τε γὰρ ἄσωτός ἐστιν ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ μὴ δεῖ, καὶ
ίω ὧν δεῖ, καὶ ὅτε μὴ δεῖ. Ὁ τ' ἀνελεύθερος ἐναν-
ς τούτῳ, ὁ μὴ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ
ι δεῖ. Καὶ ἀμφότεροι δὲ οὗτοι ψεκτοί. Ἔστι δὲ
ύτων, ὁ μὲν κατ' ἔλλειψιν, ὁ δὲ καθ' ὑπερβολήν.
δ' ἄρα ἐλευθέριος, ἐπειδή ἐστιν ἐπαινετὸς, μεσότης
εἴη τούτων. Τίς οὖν ἐστιν; ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ
, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ.

CAPUT XXIV.

Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἴδη πλείω·
ον, κίμβικάς τινας καλοῦμεν, καὶ κυμινοπρίστας, καὶ
αισχροκερδεῖς, καὶ μικρολόγους. Πάντες δ' οὗτοι
ὸ τὴν ἀνελευθερίαν πίπτουσι. Τὸ μὲν γὰρ
κακὸν πολυειδές· τὸ δ' ἀγαθὸν, μονοειδές· οἷον, ἡ μὲν ὑγίεια ἁπλοῦν, ἡ δὲ νόσος πολυειδές. Ὁμοίως ἡ μὲν ἀρετὴ ἁπλοῦν, ἡ δὲ κακία πολυειδές. Πάντες γὰρ οὗτοι περὶ χρήματά εἰσι ψεκτοί. Πότερον οὖν τοῦ ἐλευθερίου καὶ τὸ κτήσασθαί ἐστι, καὶ τὸ παρασκευάσασθαι χρήματα, ἢ οὔ; Οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἀρετῆς οὐδεμιᾶς. Οὔτε γὰρ τῆς ἀνδρίας ἐστὶ τὸ ὅπλα ποιῆσαι, ἀλλ' ἄλλης. Ταύτης δὲ λαβούσης, τούτοις ὀρθῶς χρήσασθαι· ὁμοίως ἐπὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων. Οὐδὲ δὴ τῆς ἐλευθεριότητος, ἀλλ' ἤδη χρηματιστική.

CAPUT XXV.

Ἡ δὲ μεγαλοψυχία, μεσότης μέν ἐστι χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Ἔστι δὲ περὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν· καὶ περὶ τιμὴν, οὐ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν σπουδαίων· καὶ μᾶλλον δὲ δὴ, ἢ περὶ ταύτην. Οἱ γὰρ σπουδαῖοι εἰδότες καὶ κρίνοντες ὀρθῶς, τιμήσουσι. Βουλήσεται οὖν μᾶλλον ὑπὸ τῶν εἰδότων αὐτὸν, ὅτι ἄξιός ἐστι τιμῆς, τιμᾶσθαι. Οὐδὲ γὰρ περὶ πᾶσαν τιμὴν ἔσται, ἀλλὰ περὶ τὴν βελτίστην, καὶ τὸ τίμιον ἀγαθὸν, καὶ ἀρχῆς τάξιν ἔχον. Οἱ μὲν οὖν εὐκαταφρόνητοι ὄντες, καὶ φαῦλοι, μεγάλων δ' αὑτοὺς ἀξιοῦντες καὶ πρὸς τούτοις τιμᾶσθαι οἰόμενοι δεῖν, χαῦνοι. Ὅσοι δὲ ἐλαττόνων αὑτοὺς ἀξιοῦσιν ἢ προσῆκον αὐτοῖς, μικρόψυχοι· ὁ ἄρα μέσος τούτων ἐστὶν, ὃς μὴ ἐλάττονος τιμῆς αὑτὸν ἀξιοῖ ἢ ἧς προσήκει, μήτε μείζονος ἢ ἄξιός ἐστι, μήτε πάσης· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ μεγαλόψυχος. Ὥστε δῆλον ὅτι ἡ μεγαλοψυχία μεσότης ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας.

CAPUT XXVI.

Μεγαλοπρέπεια δ' ἐστὶ μεσότης ἀλαζονείας καὶ μικροπρεπείας. Ἔστι δ' ἡ μεγαλοπρέπεια περὶ δαπάνας, ἃς τῷ πρέποντι γίγνεσθαι προσήκει. Ὅστις μὲν οὖν δαπανᾷ οὗ μὴ δεῖ, ἀλαζών· οἷον, εἴ τις ἑστιᾷ ἐρανιστὰς ὡς ἂν γάμους τις ἑστιῶν, ὁ τοιοῦτος ἀλαζών. Ὁ γὰρ τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἐν ᾧ μὴ δεῖ καιρῷ ἐνδεικνύμενος τὴν ἑαυτοῦ εὐπορίαν. Ὁ δὲ μικροπρεπὴς, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὃς οὗ δεῖ μὴ μεγαλείως δαπανήσει, ἢ τοῦτο μὲν ποιῶν, οἷον εἰς γάμους ἢ χορηγίαν δαπανῶν, μὴ ἀξίως δὲ, ἀλλ' ἐνδεῶς· ὁ τοιοῦτος μικροπρεπής. Ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος φανερὰ ἐστιν, οὖσα τοιαύτη οἵαν λέγομεν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρέποντι τὸ μέγα δέον ἐστὶ, ὀρθῶς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοὔνομα κεῖται. Ἡ μεγαλοπρέπεια ἄρα ἂν εἴη, ἐπειδή ἐστιν ἐπαινετὴ, μεσότης τῆς ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς τῆς περὶ δαπάνας τὰς προσηκούσας. Ἔνιαι δέ εἰσιν, ὡς οἴονται, καὶ πλείους μεγαλοπρέπειαι· οἷον φασὶ, μεγαλοπρεπῶς τε ἐβάδισε· καὶ ἄλλα δὴ τοιαῦτα μεγαλοπρεπῆ λέγονται μεταφορικῶς, καὶ οὐ κυρίως· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τούτοις μεγαλοπρέπεια, ἀλλ' ἐν οἷς εἰρήκαμεν.

CAPUT XXVII.

Νέμεσις δέ ἐστι μεσότης φθονερίας καὶ χαιρεκακίας· ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταί εἰσιν· ὁ δὲ νεμεσητικὸς, ἐπαινετός. Ἔστι δὲ ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθὰ, ἃ τυγχάνει ὑπάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι, λύπη τις· νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοιούτοις λυπητικός· καὶ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται, ἄν τινα ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. Ἡ μὲν οὖν νέμεσις καὶ ὁ νεμεσητικὸς, ἴσως τοιοῦτος. Ὁ δέ γε φθονερὸς ἐναντίος τούτῳ. Ἁπλῶς γὰρ, ἄν τε ἄξιός τις εἴη, ἄν τε μὴ, τοῦ εὖ πράττειν, λυπηθήσεται. Ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος.

ἡσθήσεται κακῶς πράττοντι, καὶ τῷ ἀξίῳ, καὶ τῷ ἀναξίῳ. Ὁ δὲ νεμεσητικὸς οὔ· ἀλλὰ μεσότης τίς ἐστι τούτων.

CAPUT XXVIII.

Σεμνότης δέ ἐστι αὐθαδείας ἀνὰ μέσον τε καὶ ἀρεσκείας. Ἔστι δὲ περὶ τὰς ἐντεύξεις. Ὅ, τε γὰρ αὐθάδης τοιοῦτός ἐστιν, οἷος μηδενὶ ἐντυχεῖν μηδὲ διαλεχθῆναι· ἀλλὰ τοὔνομα ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τρόπου κεῖσθαι. Ὁ γὰρ αὐθάδης αὐτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὑτῷ ἀρέσκειν. Ὁ δὲ ἄρεσκος τοιοῦτος, οἷος πᾶσιν ὁμιλεῖν, καὶ πάντως, καὶ πανταχῇ. Οὐδέτερος δὴ τούτων ἐπαινετός. Ὁ δέ γε σεμνὸς, ἀνὰ μέσον τούτων ὤν, ἐπαινετός. Οὔτε γὰρ εἰς πάντας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀξίους· οὔτε εἰς οὐθένα, ἀλλὰ εἰς τοὺς αὐτοὺς τούτους.

CAPUT XXIX.

Αἰδὼς δ' ἐστὶ μεσότης ἀναισχυντίας καὶ καταπλήξεως· ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. Ὁ μὲν γὰρ ἀναίσχυντός ἐστιν ὁ ἐν παντὶ καὶ εἰς πάντας λέγων καὶ πράττων ἃ ἔτυχεν. Ὁ δὲ καταπεπληγμένος, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὁ πάντα καὶ πάντας εὐλαβούμενος καὶ πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν. Ἄπρακτος γάρ ὁ τοιοῦτος, ὁ πάντα καταπληττόμενος, ἡ δὲ αἰδὼς καὶ ὁ αἰδήμων μεσότης τούτων. Οὔτε γὰρ ἅπαντα καὶ πάντως, ὡς ὁ ἀναίσχυντος, καὶ ἐρεῖ καὶ πράξει· οὔτε ὡς ὁ καταπλὴξ, ἐν παντὶ καὶ πάντως εὐλαβηθήσεται, ἀλλὰ πράξει καὶ ἐρεῖ ἐν οἷς δεῖ, καὶ ἃ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ.

CAPUT XXX.

Εὐτραπελία δ' ἐστὶ μεσότης βωμολοχίας καὶ ἀγροικίας· ἔστι δὲ περὶ τὰ σκώμματα. Ὅ τε γὰρ βωμολόχος ἐστὶν ὁ πάντα καὶ πᾶν οἰόμενος δεῖν σκώπτειν· ὅ, τε ἄγροικος, ὁ μήτε σκώπτειν βουλόμενος δεῖν, μήτε σκωφθῆναι, ἀλλ' ὀργιζόμενος. Ὁ δὲ εὐτράπελος ἀνὰ μέσον τούτων, ὁ μήτε πάντας καὶ πάντως σκώπτων, μήτ' αὐτὸς ἄγροικος ὤν. Ἔσται δὲ ὁ εὐτράπελος διττῶς πως λεγόμενος. Καὶ γὰρ ὁ δυνάμενος σκῶψαι ἐμμελῶς, καὶ ὁ ὑπομείνη σκωπτόμενος, εὐτράπελος· καὶ ἡ εὐτραπελία τοιαύτη.

CAPUT XXXI.

Φιλία δ' ἐστὶ μεσότης κολακείας καὶ ἔχθρας. Ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. Ὁ μὲν γὰρ κόλαξ, ἐστὶν ὁ πλείω τῶν προσηκόντων καὶ ὄντων προστιθείς. Ὁ δὲ ἀπεχθητικὸς, ἐχθρὸς, καὶ τῶν ὑπαρχόντων περιαιρῶν. Οὐδέτερος οὖν ὀρθῶς ἐπαινετός ἐστιν. Ὁ δὲ φίλος ἀνὰ μέσον τούτων. Οὔτε γὰρ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσθήσει, οὔτ' ἐπαινέσει τὰ μὴ προσήκοντα. Οὔτ' αὖ πάλιν ἐλάττω ποιήσει, οὔτε πάντως ἐναντιώσεται παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν φίλος τοιοῦτος.

CAPUT XXXII.

Ἀλήθεια δ' ἐστὶ μεταξὺ εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας. Ἔστι δὲ περὶ λόγους, οὐ πάντας δέ. Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἐστιν ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, ἢ εἰδέναι ἃ μὴ οἶδεν. Ὁ δὲ εἴρων, ἐναντίος τούτῳ, καὶ ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, καὶ ἃ οἶδε μὴ φάσκων, ἀλλ' ἐπικρυπτόμενος τὸ εἰδέναι. Ὁ δὲ ἀληθὴς, οὐδέτερον τούτων ποιήσει. Οὔτε γὰρ προσποιήσεται πλείω ὑπαρχόντων αὐτῷ, οὔτ' ἐλάττω· ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ, ταῦτα φήσει καὶ εἶναι καὶ εἰδέναι. Εἰ μὲν οὖν εἰσὶν αὗται ἀρεταὶ, ἄλλος ἂν εἴη λόγος. Ὅτι δὲ μεσότητές εἰσι τῶν εἰρημένων, δῆλον· οἱ γὰρ κατ' αὐτὰς ζῶντες, ἐπαινοῦνται.

CAPUT XXXIII.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης λοιπὸν ἂν εἴη εἰπεῖν, τί ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ λάβοιμεν, τί ἐστι τὸ δίκαιον. Ἔστι δὴ διττὸν τὸ δίκαιον· ὧν τὸ μὲν κατὰ νόμον ἐστί. Δίκαια γάρ φασιν εἶναι, ἃ ὁ νόμος προστάττει. Ὁ δὲ νόμος κελεύει τἀνδρεῖα πράττειν, καὶ τὰ σώφρονα, καὶ ἁπλῶς ἅπαντα ὅσα κατὰ τὰς ἀρετὰς λέγεται· διὸ καὶ (φασι) δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. Εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστιν ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν, ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετὰς ὄντα προστάττει· ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἔσται. Ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Ἓν μὲν δή τι δίκαιον ἔν τε τούτοις ἐστὶ, καὶ περὶ ταῦτα. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦτο τὸ δίκαιον, οὐδὲ τὴν περὶ ταῦτα δικαιοσύνην ζητοῦμεν. Κατὰ μὲν γὰρ ταῦτα δίκαιά ἐστι, καθ' ἑαυτὸν ὄντα δίκαιον εἶναι. Ὁ γὰρ σώφρων καὶ ἀνδρεῖος, καὶ ἐγκρατὴς καὶ αὐτὸς καθ' αὑτόν ἐστι τοιοῦτος. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον τὸ εἰς ἕτερον, ἄλλο τοῦ εἰρημένου κατὰ νόμον δικαίου ἐστίν· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς εἰς ἕτερον δικαίοις οὖσι, καθ' αὑτὸν εἶναι δίκαιον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ ζητοῦμεν δίκαιον κατὰ τὴν δικαιοσύνην τὴν περὶ ταῦτα. Τὸ τοίνυν δίκαιόν ἐστι τὸ εἰς ἕτερον, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, τὸ ἴσον. Τὸ γὰρ ἄδικον, τὸ ἄνισόν ἐστιν. Ὅταν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν τὰ μείζω αὑτοῖς νέμωσι, τῶν δὲ κακῶν τὰ ἐλάσσονα, ἄνισον τοῦτ' ἐστί· καὶ οὕτως ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι οἴονται. Δῆλον ἄρα ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀδικία ἐν ἀνίσοις, ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἐν ἰσότητι συμβολαίων· ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. Ὅ τε γὰρ ἀδικῶν τῷ ἀδικεῖν πλεῖον ἔχει· καὶ ὁ ἀδικούμενος δὲ, τῷ ἀδικεῖσθαι ἔλαττον. Τὸ δέ γε μέσον τούτων, δίκαιόν ἐστι. Τὸ δὲ μέσον, ἴσον. Ὥστε τὸ ἴσον ἂν πλείονος καὶ ἐλάττονος εἴη δίκαιον· καὶ δίκαιος δὲ, ὁ τὸ ἴσον βουλόμενος ἔχειν. Τὸ δέ γε ἴσον ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν ἐγγίγνεται. Τὸ ἄρα εἰς ἕτερον ἴσον εἶναι, δίκαιόν ἐστι, καὶ δίκαιος ὁ τοιοῦτος ἂν εἴη. Ἐπεὶ οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐν δικαίῳ, καὶ ἐν ἴσῳ, καὶ ἐν μεσότητι, τὸ μὲν δίκαιον, ἔν τισι λέγεται δίκαιον· τὸ δὲ ἴσον, ἔν τισιν ἴσον· τὸ δὲ μέσον, τισὶ μέσον. Ὥσθ' ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἔσται καὶ εἴς τινας καὶ ἔν τισιν. Ἐπεὶ οὖν ἐστι τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ τούτῳ ἀνάλογον ἴσον, δίκαιον ἂν εἴη. Τὸ δὲ ἀνάλογον, ἐν τέτταρσι γάρ ἐστιν ἐλαχίστοις. Ὡς γὰρ τὸ Α πρὸς τὸ Β, καὶ τὸ Γ πρὸς τὸ Δ· οἷον ἀνάλογόν ἐστιν, τὸν τὰ πολλὰ κεκτημένον, πολλὰ εἰσφέρειν· τὸν δὲ ὀλίγα κεκτημένον, ὀλίγα. Πάλιν ὁμοίως, τὸν μὲν πολλὰ πεπονηκότα, πολλὰ λαμβάνειν· τὸν δὲ ὀλίγα πεπονηκότα, ὀλίγα λαμβάνειν. Ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς ἔχει πρὸς τὸν μὴ πεπονηκότα, οὕτω τὰ πολλὰ εἰς τὰ ὀλίγα· ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς πρὸς τὰ πολλὰ, οὕτως ὁ μὴ πεπονηκὼς πρὸς τὰ ὀλίγα. Ἔοικε δὲ καὶ Πλάτων τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ τοῦ δικαίου χρῆσθαι ἐν τῇ πολιτείᾳ. Ὁ μὲν γὰρ γεωργός, φησι, σῖτον ποιεῖ· ὁ δὲ οἰκοδόμος οἰκίαν, ὁ δὲ ὑφάντης ἱμάτιον, ὁ δὲ σκυτοτόμος ὑπόδημα. Ὁ μὲν οὖν γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ σῖτον δίδωσιν· ὁ δ' οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ οἰκίαν. Ὁμοίως δὲ οἱ ἄλλοι πάντες οὕτως ἔχουσιν, ὥστε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀντικαταλλάττεσθαι τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις. Ἔστι δ' ἡ ἀναλογία αὕτη· ὡς γὰρ ὁ γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ, οὕτως ὁ οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ· ὁμοίως τῷ σκυτεῖ, τῷ ὑφάντῃ

οἷς ἄλλοις πᾶσιν ἡ αὐτὴ ἀναλογία πρὸς ἀλλήλους γίνεται. Καὶ συνέχει δ' ἡ αὐτὴ ἀναλογία τὴν πολιτείαν. Ὥστε τὸ δίκαιον ἔοικεν εἶναι τὸ ἀνάλογον. Τὸ γὰρ δίκαιον συνέχει τὰς πολιτείας· τὸ αὐτὸ δ' ...ὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀνάλογον. Ἐπεὶ δὲ ὁ οἰκοδόμος ...λείονος ἄξιον ποιεῖ τὸ αὐτοῦ ἔργον ἢ ὁ σκυτεύς, καὶ ...ν ἔργον ἀντικαταλλάττεσθαι καὶ τῷ σκυτεῖ πρὸς τὸν ...ἰκοδόμον, ἀνθ' ὑποδημάτων δ' οὐκ ἦν οἰκίαν λαβεῖν, ...ταῦθα ἤδη ἐχρήσαντο ταῦτα πάντα ὠνητά, καί τι ...ργύριον προσαγορεύσαντες νόμισμα, τούτῳ χρῆσθαι, ...ὶ πρὸς τὴν ἀξίαν ἕκαστον ἑκάστου διδόντας, τὴν ...λλαξιν ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους, καὶ τούτῳ τὴν πολι...κὴν κοινωνίαν συνέχειν. Ἐπεὶ οὖν τὸ δίκαιόν ἐστιν ... τούτοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν, ἡ περὶ ...ῦτα δικαιοσύνη ἂν εἴη ἕξις ὁρμὴν ἔχουσα μετὰ ...ροαιρέσεως περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις. Ἔστι δὲ ...καιον καὶ τὸ ἀντιπεπονθός. Οὐ μέντοι γε ὡς οἱ ...υθαγόρειοι ἔλεγον· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ᾤοντο δίκαιον ...ναι, ἅ ἐποίησέ τις, ταῦτα ἀντιπαθεῖν. Τὸ δὲ τοῦ...ιον, οὐκ ἔστι πρὸς ἅπαντας. Οὐ γὰρ ταὐτὸ δί...αιον οἰκέτῃ πρὸς ἐλεύθερον ταὐτόν· ὁ οἰκέτης γὰρ ...ν πατάξῃ τὸν ἐλεύθερον, οὐκ ἔστι δίκαιος ἀντιπλη...ῆναι, ἀλλὰ πολλάκις. Καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς δὲ ...καιόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνάλογον. Ὡς γὰρ ὁ ἐλεύθερος ...ει πρὸς τὸν δοῦλον τῷ βελτίων εἶναι, οὕτως τὸ ἀν...τιποιῆσαι πρὸς τὸ ποιῆσαι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐλευ...θέρου πρὸς ἐλεύθερον ἕξει. Οὐ γὰρ δίκαιον, εἴ τις ...ν ὀφθαλμὸν ἐξέκοψέ τινος, ἀντεκκοπῆναι μόνον, ...λὰ πλείονα παθεῖν, ἀκολουθήσαντα τῇ ἀναλογίᾳ· ...ὶ γὰρ ἦρξε πρότερος καὶ ἠδίκησεν. Ἀδικεῖ δὲ κατ' ...ἀμφότερα. Ὥστε ἀνάλογα καὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ ...ἀντιπαθεῖν πλείω ἃν ἐποίησε, δίκαιόν ἐστι. Ἐπεὶ ... τὸ δίκαιον πολλαχῶς λέγεται, διοριστέον ἂν εἴη ...περὶ ποίου δικαίου ἐστὶν ἡ σκέψις. Ἔστι δὲ δίκαιον ...ι, ὥς φασιν, οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, καὶ υἱῷ πρὸς ...πατέρα. Τὸ δ' ἐν τούτοις δίκαιον ὁμωνύμως ἂν ...ξειεν λέγεσθαι τῷ πολιτικῷ δικαίῳ. Ἔστι γὰρ δί...καιον ὑπὲρ οὗ ἐστιν ἡ σκέψις, τὸ πολιτικὸν δίκαιον. ...οῦτο γὰρ μάλιστά ἐστιν ἐν ἰσότητι. Κοινωνοὶ γὰρ ...πολιτικοί τινες, καὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι τῇ φύ...ι, τῷ δὲ τρόπῳ ἕτεροι. Τῷ δὲ υἱῷ πρὸς πατέ...ι, καὶ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ...καιον οὐθέν. Οὔτε γὰρ τῷ ποδὶ τῷ ἐμῷ πρὸς ἐμέ, ...ε τῇ χειρί. Ὁμοίως δ' οὐδ' ἑκάστῳ τῶν μορίων. ...σαύτως οὖν δόξειεν ἔχειν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα. ...σπερ γὰρ μέρος τί ἐστι τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, πλὴν ...ὰν ἤδη λάβῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τάξιν, καὶ χωρισθῇ ...ἀπ' αὐτοῦ, τότε ἤδη ἐν ἰσότητι καὶ ὁμοιότητί ἐστι τῷ ...τρί· οἱ δὲ πολῖται τοιοῦτόν τι βούλονται εἶναι. ...ς δ' αὔτως οὐδ' οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην ἐστὶ δίκαιον, ...ὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Τοῦ γὰρ δεσπότου ἐστὶν ὁ ...κέτης. Ἀλλὰ δή, καὶ εἰ ἔστιν αὐτῷ δίκαιον, τὸ οἰ...κονομικὸν δίκαιον πρὸς αὐτόν ἐστιν. Οὐ τοῦτο δέ γε ...μεῖς ζητοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν· ἐν ἰσότητι γὰρ ...ὶ ὁμοιότητι τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔοικεν εἶναι. Ἀλλὰ ...ἢ τὸ μὲν ἐν γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς κοινωνίᾳ δίκαιον, ...ἐστιν ἐγγὺς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. Ἥττων μὲν γὰρ ...ἐστιν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρός, οἰκειοτέρα, καὶ μετ...έχει ἰσότητός πως μᾶλλον. Ἔστιν ἐγγὺς τῆς πολιτικῆς ...κοινωνίας ὁ βίος αὐτῶν. Ὥστε καὶ τὸ δίκαιον τὸ ...γυναικὶ πρὸς ἄνδρα, μάλιστά πως ἤδη τῶν ἄλλων πο...λιτικόν ἐστιν. Ἐπεὶ οὖν δίκαιον τὸ ἐν πολιτικῇ κοι...νωνίᾳ ὄν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος περὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔσται. Τῶν δὲ δικαίων ἐστὶ τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ νόμῳ. Δεῖ δ' οὕτως ὑπολαμβάνειν, μὴ ὡς μηδέποτε ἂν μεταπεσόντα· καὶ γὰρ τὰ φύσει ὄντα μεταλαμβάνουσι μεταβολῆς. Λέγω δ' οἷον εἰ πάντες τῇ ἀριστερᾷ μελετῷμεν ἀεὶ βάλλειν, γενοίμεθα ἂν ἀμφιδέξιοι· ἀλλὰ φύσει γε ἀριστερά ἐστι· καὶ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἧττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῆς ἀριστερᾶς, κἂν πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ καθάπερ τῇ δεξιᾷ· οὐδ' ὅτι μεταπίπτοντα, διὰ τοῦτ' ἐστὶν οὐ φύσει· ἀλλ' εἰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸν πλείω χρόνον οὕτω διαμένει ἡ ἀριστερά, ἀριστερὰ οὖσα, καὶ ἡ δεξιά, δεξιά, τοῦτο φύσει ἐστίν. Ὡσαύτως ἐπὶ τῶν φύσει δικαίων, μή, εἰ μεταβάλλει διὰ τὴν ἡμετέραν χρῆσιν, διὰ τοῦτ' οὐκ ἔστι φύσει δίκαιον, ἀλλ' ἔστι. Τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διαμένον, τοῦτο φύσει δίκαιον προφανές. Ὃ γὰρ ἂν ἡμεῖς θώμεθα καὶ νομίσωμεν, τοῦτο καὶ ἔστι δίκαιον ἤδη, καὶ καλοῦμεν κατὰ νόμον δίκαιον. Βέλτιον οὖν δίκαιον τὸ κατὰ φύσιν, τοῦ κατὰ νόμον. Ἀλλ' ὃ ζητοῦμεν, δίκαιόν ἐστι πολιτικόν. Τὸ δὲ πολιτικόν, ἐστὶ τὸ νόμῳ, οὐ τὸ φύσει. Τὸ δ' ἄδικον καὶ τὸ ἀδίκημα δόξειεν ἂν εἶναι ταὐτό· οὐκ ἔστι δέ. Τὸ μὲν γὰρ ἄδικόν ἐστι τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον· οἷον, τὴν παρακαταθήκην ἀποστερῆσαι ἄδικόν ἐστιν· τὸ δ' ἀδίκημά ἐστι τὸ ἤδη ἀδίκως τι πρᾶξαι. Ὁμοίως δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαιοπράγημα οὐ ταὐτόν· τὸ μὲν γὰρ δίκαιον τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον, τὸ δὲ δικαιοπράγημα, τὸ τὰ δίκαια πράττειν. Πότε οὖν δίκαιον, καὶ πότε οὔ; Ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὅταν πράττῃ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑκουσίως· (τὸ δὲ ἑκουσίως ὃ ἦν, εἴρηται ἐν τοῖς ἐπάνω ἡμῖν·) καὶ ὅταν εἰδὼς καὶ ὅν, καὶ ᾧ, καὶ οὗ ἕνεκα, οὕτως δίκαιον πράττῃ. Ὁμοίως καὶ ὡσαύτως καὶ ὁ ἄδικος ἔσται, ὁ εἰδὼς καὶ ὅν, καὶ ᾧ, καὶ οὗ ἕνεκα. Ὅταν δὲ μηθὲν τούτων εἰδὼς πράξῃ τι ἄδικον, ἄδικος μὲν οὐκ ἔστιν, ἀτυχὴς δέ. Εἰ γὰρ οἰόμενος τὸν πολέμιον ἀποκτείνειν, τὸν πατέρα ἀπέκτεινεν, ἄδικον μέντοι ἔπραξεν· ἀδικεῖ μέντοι οὐθένα, ἀτυχεῖ δέ. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὴ ἀδικεῖν τὰ ἄδικα πράττοντα ἐν τῷ ἀγνοεῖν ἐστι τοῦτο, ὃ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγετο, ὅταν μὴ εἰδὼς μήθ' ὃν βλάπτει μήθ' ᾧ, μηδ' οὗ ἕνεκεν· ἀλλ' ἤδη τὴν ἄγνοιαν διοριστέον ἐστί, πῶς ἂν γινομένης τῆς ἀγνοίας, ὁ βλάπτει οὐκ ἀδικήσει. Ἔστω δὴ οὕτως ὁ διορισμός· ὅταν μὲν γὰρ ἡ ἄγνοια αἰτία ᾖ τοῦ πρᾶξαί τι, οὐχ ἑκὼν τοῦτο πράττει· ὥστε οὐκ ἀδικεῖ. Ὅταν δὲ τῆς ἀγνοίας αὐτὸς ᾖ αἴτιος, καὶ πράττῃ τι κατὰ τὴν ἄγνοιαν, ἧς αὐτὸς αἴτιός ἐστιν, οὗτος ἤδη ἀδικεῖ, καὶ δικαίως αἴτιος ὁ τοιοῦτος κληθήσεται· οἷον ἐπὶ τῶν μεθυόντων. Οἱ γὰρ μεθύοντες, καὶ πράξαντές τι κακόν, ἀδικοῦσιν· τῆς γὰρ ἀγνοίας αὐτοί εἰσιν αἴτιοι. Ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς μὴ πίνειν τοσοῦτον, ὥστ' ἀγνοήσαντα τύπτειν τὸν πατέρα. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγνοιῶν, ὅσαι μὲν γίγνονται δι' αὐτούς, οἱ κατ' αὐτὰς ἀδικοῦντες ἄδικοι. Ὧν δὲ μὴ αὐτοί εἰσιν αἴτιοι, ἀλλ' ἡ ἄγνοια κἀκείνοις ἐστὶν αἰτία τοῦ πρᾶξαι ὃ ἔπραξαν, οὐκ ἄδικοι. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἡ φυσική, οἷον τὰ παιδία ἀγνοοῦντα τοὺς πατέρας τύπτουσιν· ἀλλ' ἡ ἐν τούτοις ἄγνοια φυσικὴ οὖσα, οὐ ποιεῖ διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην τὰ παιδία λέγεσθαι ἄδικα· ἡ γὰρ ἄγνοια αἰτία τοῦ πράττειν ταῦτα· τῆς δ' ἀγνοίας οὐκ αὐτὰ αἴτια. Διὸ οὐκ ἄδικα λέγονται. Ὑπὲρ δὲ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς; πότερον ἑκόντα ἔστιν ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ; Δίκαια μὲν γὰρ καὶ ἄδικα πράττουσιν ἑκόντες, ἀδικοῦνταί γε δ' οὐκέτι ἑκόντες· τὸ γὰρ κολάζεσθαι

φεύγομεν. Ὥστε δῆλον ὅτι οὐκ ἂν ἀδικοίμεθα ἑκόντες. Οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν βλάπτεσθαι ὑπομένει. Τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι βλάπτεσθαί ἐστι. Ναί. Ἀλλ' εἰσί τινες οἳ δέον αὐτοὺς τὸ ἴσον ἔχειν, παραχωροῦσι τοῖν. Ὥστ' εἰ τὸ ἴσον ἔχειν ἦν δίκαιον, τὸ ἔλαττον ἔχειν ἀδικεῖσθαί ἐστιν· ἔλαττον δὲ ἔχει ἑκών· ἑκὼν ἄρα, φησίν, ἀδικεῖται. Ἀλλ' ἐντεῦθεν πάλιν δῆλον ὅτι οὐχ ἑκών. Πάντες γὰρ οἱ ἔλαττον λαμβάνοντες, ἀντικαταλλάττονται ἢ τιμήν, ἢ ἔπαινον, ἢ δόξαν, ἢ φιλίαν, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων· ὁ δ' ἀντικαταλλαττόμενός τι, ἀνθ' οὗ πρόεται, οὐκέτι ἀδικεῖται· εἰ δὲ μή, ἀδικεῖται. Ἔτι πάλιν οἱ τὸ ἔλαττον λαμβάνοντες, καὶ ἀδικούμενοι, ὅτι οὐκ ἴσον λαμβάνουσιν, οὗτοι καλλωπίζονται καὶ σεμνύνονται ἐπὶ τῶν τοιούτων, ὅτι φασίν· ἐξόν μοι ἴσον λαμβάνειν, οὐκ ἔλαβον, ἀλλὰ παρῆκα τῷ πρεσβυτέρῳ, ἢ τῷ φίλῳ. Ἀδικούμενος δέ γε οὐδεὶς σεμνύνεται. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς ἀδικήμασι μὴ σεμνύνονται, ἐπὶ δὲ τούτοις σεμνύνονται, ὥστ' οὐκ ἂν ἀδικοῖντο οὕτως ἐλαττούμενοι. Εἰ δὲ μὴ ἀδικοῦνται, οὐδ' ἂν ἑκόντες ἀδικοῖντο. Πρὸς δὴ ταῦτα τὸ, τοιούτους λόγους ὁ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς λόγος ἐναντιοῦται· ὁ γὰρ ἀκρατὴς βλάπτει αὐτὸς αὑτὸν εἰδώς, ὥστε ἑκὼν αὐτὸς ὑφ' αὑτοῦ ἀδικεῖται. Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ διορισμὸς προστεθεὶς κωλύει τὸν λόγον τοῦτον. Ἔστι δὲ ὁ διορισμὸς οὗτος, τὸ μηδένα βούλεσθαι ἀδικεῖσθαι. Ὁ δέ γε ἀκρατὴς, βουλόμενος πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν· ὥστε αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ· βούλεται ἄρα τὰ φαῦλα πράττειν αὑτῷ. Ἀλλ' οὐδεὶς βούλεται ἀδικεῖσθαι· ὥστ' οὐδ' ὁ ἀκρατὴς αὐτὸς αὑτὸν ἑκὼν ἀδικοίη. Ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα πάλιν ἐπαπορήσειεν ἄν τις, ἆρά γε ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν; Ἐκ μὲν δὴ τοῦ ἀκρατοῦς σκοπουμένῳ ἔοικεν ἐνδέχεσθαι. Καὶ πάλιν οὕτως· εἰ γὰρ ἃ ὁ νόμος πράττειν τάττει, ταῦτα ἐστι δίκαια, ὁ μὴ πράττων ταῦτα ἀδικεῖ· καὶ εἰ πρὸς ὃν κελεύει πράττειν, πρὸς τοῦτον εἰ μὴ πράττει, τοῦτον ἀδικεῖ· ὁ δὲ νόμος κελεύει σώφρονα εἶναι, οὐσίαν κεκτῆσθαι, σώματος ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα· ὁ ἄρα ταῦτα μὴ πράττων, ἀδικεῖ αὐτόν. Εἰς οὐθένα γὰρ ἄλλον τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἡ ἀναφορά ἐστιν. Ἀλλὰ μή ποτε ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ᾖ, οὐδ' ἐνδέχεται αὐτὸν ἀδικεῖν αὑτόν. Τὸν γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐνδέχεται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον, οὐδ' ἑκόντα ἅμα καὶ ἄκοντα· ἀλλὰ μὴν ὁ ἀδικῶν, ᾗ ἀδικεῖ, πλέον ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος, ᾗ ἀδικεῖται, ἔλαττον. Εἰ ἄρα αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ, ἐνδέχεται τὸν αὐτὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον. Ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔτι ὁ μὲν ἀδικῶν, ἑκὼν ἀδικεῖ· ὁ δὲ ἀδικούμενος, ἄκων ἀδικεῖται. Ὥστε εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν, ἐνδέχοιτ' ἂν ἅμα καὶ ἀκουσίως καὶ ἑκουσίως πράττειν τι. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον. Οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔτι εἴ τις λαμβάνει ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων. Ἀδικοῦσι γὰρ πάντες ἢ παρακαταθήκην ἀποστεροῦντες, ἢ μοιχεύοντες, ἢ κλέπτοντες, ἢ τι ἄλλο τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων ποιοῦντες. Οὐδεὶς δὲ πώποτε αὐτὸς αὑτὸν παρακαταθήκην ἀπεστέρησεν, οὐδ' ἐμοίχευσε τὴν αὑτοῦ γυναῖκα, οὐδ' ἔκλεψεν αὐτὸς τὰ αὑτοῦ. Ὥστ' εἰ τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστί, τούτων δὲ μηθὲν ἐνδέχεται πρὸς αὑτὸν ποιεῖν, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο αὐτὸν ἀδικεῖν· εἰ δὲ μή, οὔ τό γε πολιτικὸν ἀδίκημα, ἀλλὰ τὸ οἰκονομικόν· ἡ γὰρ ψυχὴ εἰς πλείω μεμερισμένη, ἔχει τι αὑτῆς τὸ χεῖρον, τὸ δὲ βέλτιον. Ὥστ' εἴ τι ἐγγίνεται ἐν ψυχῇ ἀδικημάτων, μερῶν πρὸς ἄλληλα. Τὸ οἰκονομικὸν γὰρ ἀδίκημα διελόμεθα, τῷ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἢ βέλτιον, ὡς γίνεσθαι πρὸς αὐτὸν ἄδικον καὶ δίκαιον. Οὐ τοῦτο δ' ἡμεῖς ἐπισκοπούμεθα, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. Ὥστε τοῖς τοιούτοις ἀδικήμασιν, ὃ νῦν ζητοῦμεν, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Πότερον δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν ποτέρῳ ἐστὶ τὸ ἀδίκημα, ἐν τῷ ἄδικον ὁτιοῦν ἔχοντι, ἢ τῷ κρίναντι, καὶ ἀπονείμαντι, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀγῶσι; καὶ γὰρ ὁ λαβὼν τὸν φοίνικα παρὰ τοῦ ἐφεστῶτος, καὶ ταῦτα κρίναντος, οὐκ ἀδικεῖ, κἂν ἀδίκως αὐτῷ ἀποδοθῇ· ἀλλ' ὁ κρίνας κακῶς καὶ δοὺς, οὗτος ἀδικεῖ· καὶ ἔστι μὲν ᾗ ἀδικεῖ, ἔστι δὲ ᾗ οὐκ ἀδικεῖ. Ἡ μὲν τὸ τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ φύσει ὂν δίκαιον μὴ κρίνας, ταύτῃ ἀδικεῖ· ᾗ δὲ τὸ αὐτῷ δοκοῦν εἶναι δίκαιον, οὐκ ἀδικεῖ.

CAPUT XXXIV.

Ἐπεὶ δ' ὑπὲρ τῶν ἀρετῶν εἴρηται καὶ τίνες εἰσὶ, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα, καὶ περὶ ἑκάστης αὐτῶν, ὅτι πράττομεν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ βέλτιστον, τοσοῦτον εἰπεῖν, τὸ δὲ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν ἐστὶν, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοῦτο εἴπειεν, ὅτι ἡ ὑγίεια ἄριστ' ἂν γίνοιτο, εἴ τις τὰ ὑγιεινὰ προσφέροιτο· τὸ δὴ τοιοῦτον ἀσαφές· ἀλλ' ἐρεῖ μοι, τὰ ποῖα διασάφησον ἐστιν ὑγιεινά, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ λόγου, τί ἐστιν ὁ λόγος, καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος· ἀναγκαῖον ἴσως ἐστὶ πρῶτον μὲν ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ὑπὲρ τούτου διελέσθαι. Διώρισται μὲν οὖν ὑπὲρ ψυχῆς ὡς τύπῳ καὶ πρότερον, ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς ἐστι λόγον ἔχον, τὸ δὲ ἄλογον μόριον τῆς ψυχῆς. Ἔστι δὴ εἰς δύο τὴν διαίρεσιν ἔχον, τὸ λόγον ἔχον μόριον τῆς ψυχῆς· ὧν ἐστι τὸ μὲν βουλευτικόν, τὸ δὲ ἐπιστημονικόν. Ὅτι δὲ ἕτερα ἀλλήλων ταῦτα, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἂν γένοιτο φανερόν. Ὥσπερ γὰρ δὴ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων χρῶμά τε καὶ χυμός, καὶ ψόφος καὶ ὀσμή· ὁμοίως καὶ τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν ἡ φύσις ἀπέδωκε. Ψόφον μὲν γὰρ ἀκοῇ, χυμὸν δὲ γεύσει γνωρίζομεν, χρῶμα δὲ ὄψει. Οὕτω δὲ καὶ τἄλλα τὸν αὐτὸν τρόπον δεῖ ὑπολαμβάνειν. Ἐπεὶ δ' ἕτερα τὰ ὑποκείμενά ἐστιν, ἕτερα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἶναι δεῖ μέρη, οἷς ταῦτα γνωρίζομεν. Ἕτερον δ' ἐστὶ τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητόν· ταῦτα δὲ ψυχῇ γνωρίζομεν· ἕτερον ἄρ' ἂν εἴη τὸ μόριον τὸ περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ τὰ νοητά· τὸ δὲ βουλευτικόν, περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει, καὶ ἁπλῶς ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ἐστιν. Βουλευόμεθα γὰρ περὶ τούτων ἃ ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι προαιρουμένοις, περὶ ἅ ἐστι βουλὴ καὶ προαίρεσις, τοῦ πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι· ταῦτα δ' ἐστὶν αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει τοῦ μεταβάλλειν. Ὥστε τὸ προαιρετικὸν μόριον τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν λόγον τῶν αἰσθητῶν. Τούτων δὴ διωρισμένων, μετὰ ταῦτα λεκτέον ὡς ἐπειδὴ ὑπὲρ ἀληθοῦς ἐστιν ὁ λόγος, καὶ τἀληθὲς πῶς ἔχει σκοπούμεθα· ἔστι δὲ ἐπιστήμη, φρόνησις, νοῦς, σοφία, ὑπόληψις· περὶ τί δὴ ἕκαστον τούτων ἐστί. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστήμη ἐστὶ περὶ ἐπιστητόν, καὶ τὸ μετὰ ἀποδείξεως καὶ λόγου διατεινόμενον. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτά, ἐν οἷς αἵρεσις, καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. Ἔστι δὴ τῶν ποιουμένων καὶ πραττομένων οὐ ταὐτὸ τὸ ποιητικὸν καὶ πρακτικόν· τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐστὶ τι παρὰ τὴν ποίησιν ἄλλο τέλος· οἷον παρὰ τὴν οἰκοδομικήν, ἐπεὶ

καὶ ὑπηρετικός. Εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει (ὅπερ εἰκὸς καὶ εὔλογον) καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτική. Αἱ γὰρ ἀρεταὶ πᾶσαι πρακτικαί εἰσιν· ἡ δὲ φρόνησις, ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν ἐστίν· ὅπως γὰρ αὕτη προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταὶ καὶ οἱ κατ' αὐτὰς πράττουσιν. Ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταὶ πρακτικαί, καὶ ἡ φρόνησις πρακτικὴ ἂν εἴη. Πότερον δὲ αὕτη πάντων ἄρχει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δοκεῖ καὶ ἀπορεῖται, ἢ οὔ; τῶν γὰρ βελτιόνων οὐκ ἂν δόξειεν, οἷον, τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει· ἀλλά, φασίν, αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων, καὶ κυρία ἐστὶ προστάττουσα. Ἀλλ' ἴσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος· οὗτος γὰρ πάντων κύριος, καὶ πάντα διοικεῖ· ἀλλ' οὔπω οὗτος ἄρχει πάντων, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκεῖνος μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων ἐκκλείηται τοῦ τῶν καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. Οὕτω καὶ ὁμοίως τούτῳ ἡ φρόνησις, ὥσπερ ἐπίτροπός τίς ἐστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευάζει ταύτῃ σχολήν, καὶ τὸ ποιεῖν τὸ αὑτῆς ἔργον, κατέχουσα τὰ πάθη, καὶ ταῦτα σωφρονίζουσα.

MAGNORUM MORALIUM LIBER II.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἐπιεικείας δέοι ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι, τί τέ ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. Ἔστι δ' ἡ ἐπιείκεια, καὶ ὁ ἐπιεικής, ὁ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. Ἃ γὰρ ὁ νομοθέτης ἐξαδυνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀκριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέγει, ὁ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἱρούμενος ἃ ὁ νομοθέτης ἐβούλετο μὲν καὶ καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἠδυνήθη δέ, ὁ τοιοῦτος ἐπιεικής. Οὐκ ἔστι δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἁπλῶς. Τῶν μὲν γὰρ φύσει, καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων, οὐκ ἐλαττοῦται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἃ ὁ νομοθέτης ἐξαδυνατῶν ἀπέλιπεν.

CAPUT II.

Ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶ περὶ ταὐτά, περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια· περὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ ἐλλελειμμένα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, τῷ μὴ ἀκριβῶς διωρίσθαι, κριτικὸς ὢν τῶν ἐλλελειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου, καὶ γινώσκων ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται, ἔστι μέντοι δίκαια, ὁ τοιοῦτος εὐγνώμων. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνωμοσύνη. Τὸ μὲν γὰρ κρῖναι, τοῦ εὐγνώμονος· τὸ δὲ δὴ πράττειν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν, τοῦ ἐπιεικοῦς.

CAPUT III.

Ἡ δέ γε εὐβουλία ἐστὶ μὲν περὶ ταὐτὰ τῇ φρονήσει· περὶ γὰρ τὰ πρακτά ἐστι, τὰ περὶ αἵρεσιν καὶ φυγήν. Ἔστι δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. Ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, πρακτικὴ τούτων ἐστί· ἡ δὲ εὐβουλία, ἕξις ἢ διάθεσις, ἤ τι τοιοῦτον, ἡ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς βελτίστων καὶ συμφορωτάτων. Διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν δόξειε τὰ ἀπὸ ταὐτομάτου συμβαίνοντα κατὰ τρόπον. Οἷς γὰρ μή ἐστιν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκ ἔστιν εἴ τις ὡς συνέβη τι κατὰ τρόπον, τοῦτον εὔβουλον, ἀλλ' εὐτυχῆ. Τὰ γὰρ ἄνευ τοῦ λόγου τοῦ κρίνοντος γινόμενα κατορθώματα, εὐτυχήματά ἐστι. Πότερον δέ ἐστι τοῦ δικαίου ἐστί, τὸ τῇ ἐντεύξει τὸ ἴσον ἑκάστῳ ἀποδιδόναι; λέγω δὲ οἷον, ὁποῖός ἂν ᾖ ἕκαστος, τοιοῦτον γίγνεσθαι ἐντυγχάνοντα, ἢ οὔ. Τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος καὶ ἀρέσκου δόξειεν ἂν εἶναι· ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδιδόναι τὴν ἔντευξιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἁπλῶς ἂν δόξειεν εἶναι. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τοῦτο, εἴπερ ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα, καὶ εἰδότα καὶ ὅν, καὶ ὥς, καὶ οὗ ἕνεκα. Ἔστι δὲ ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς, καὶ περὶ ἀγαθά. Ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος, εἰδείη ἂν ὁποῖα ἀγαθὰ καὶ ὁποῖα κακά· τὸ δέ γε ὑπὲρ τῶν τοιούτων εἰδέναι, ἐστὶν ἴδιον τοῦ φρονίμου καὶ τῆς φρονήσεως· ἄτοπον δὴ συμβαίνει, τὸ τῷ ἀδίκῳ παρακολουθεῖν τὸ μέγιστον τἀγαθὸν τὴν φρόνησιν. Ἢ οὐκ ἂν δόξειε παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἡ φρόνησις. Οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ ἄδικος, οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ αὑτῷ ἀγαθόν, ἀλλὰ διαμαρτάνει. Τῆς δὲ φρονήσεως τοῦτό ἐστι, τὸ ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν· ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικήν· τὸ μὲν ἁπλῶς ὑγιεινόν, καὶ τὸ ὑγιείας ποιητικὸν ἴσμεν ἅπαντες ὅτι ἐλλέβορος, καὶ τὸ ἐλατήριον, καὶ τομαί, καὶ αἱ καύσεις ὑγιεινά εἰσι, καὶ ὑγιείας ποιητικά· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. Οὐ γὰρ ἔτι οἴδαμεν τὸ καθ' ἕκαστον ἀγαθόν, ὥσπερ ὁ ἰατρὸς οἶδε τίνι, ὅτι τοῦτ' ἀγαθόν, καὶ πότε, καὶ πῶς διακειμένῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Τὰ μὲν οὖν ἁπλῶς ὑγιεινὰ εἰδότες, οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. Ὡς δ' αὔτως ὁ ἄδικος ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς καὶ τυραννὶς ἀγαθόν, καὶ ἡ ἀρχή, καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν· ἀλλ' εἰ αὐτῷ ἀγαθὸν ἢ μή, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ, οὐκέτι οἶδε. Τοῦτο δέ ἐστι μάλιστα τῆς φρονήσεως. Ὥστε τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. Αἱρεῖται γὰρ τἀγαθά, ὑπὲρ ὧν ἀδικεῖ, τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, οὐ τὰ αὑτῷ ἀγαθά. Ὁ γὰρ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχὴ ἁπλῶς μὲν ἀγαθόν, αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγαθόν. Εὐπορήσας γὰρ καὶ ἄρξας, πολλὰ κακὰ αὐτὸς ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις. Οὐ γὰρ δυνήσεται ἀρχῇ ὀρθῶς χρήσασθαι. Ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκέψιν, πότερόν ἐστι πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὔ. Εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλάβῃ, ἡ δὲ βλάβη ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειε βλάπτειν. Τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ αὐτῷ οἴεται εἶναι ἀγαθά, οὐκ ἀγαθά ἐστιν. Ἡ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς χρῆσθαι ὀρθῶς, βλάψει. Εἰ οὖν αὐτῷ βλαβερὰ ἔσται παραγενόμενα, ὁ τούτων στερίσκων, οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν. Ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς. Πάντες γὰρ οἴονται καὶ ἀρχῇ καὶ δυνάμει, καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι, οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. Δῆλον δὲ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ νομοθέτου. Ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὡς εἴρηται καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ εὐπορία, ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλλοντι ἄρχειν, ὡς οὐ δυνατὸν ὄντα παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. Εἰ δή τις ἀγανακτεῖ ὅτι οὐκ ἄρχει, ἢ οὐδεὶς ἑαυτὸν ἐᾷ κυβερνᾶν· οὐ γὰρ ἔχεις (εἴποι ἂν τις) οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, οἷον δυνήσει καὶ ἄρχειν καὶ κυβερνᾶν. Ἡ ἐπὶ μὲν τοῦ

ιτος ὁρῶμεν οὐ δυναμένους ὑγιαίνειν τοὺς τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένους. Ἀλλ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρότερον, καὶ ὀλίγα σιτία προσοιστέον· τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύλην ἔχοντι, πρὸς τὸ μηθὲν κακὸν ἐργάζεσθαι, ἀφεκτέον ὶ πλούτου, καὶ ἀρχῆς, καὶ δυνάμεως, καὶ ἁπλῶς τῶν τοιούτων, ὅσῳ εὐκινητότερον καὶ εὐμεταβολώτερον χὴ σώματος. Ὥσπερ γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἦν ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι, καὶ ὁ φαῦλος τὴν ψυν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν, μηθὲν τῶν τοιούτων ων. Ἔχει δὲ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὰν μὴ ἄλλα πρᾶξαι, τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια πότ' ἄν τις άξειεν; Ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς ἔφαμεν ν ὁρμὴν μόνον δεῖν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἄνευ γου· ᾧ δ' ἐστὶν αἵρεσις ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τῷ λόγον ντι ἐστίν. Ὥστε τὸ ἅμα λέγεσθαι καὶ παρεῖναι, ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρονήσεως εἶναι· οὐκ ἄνευ δὲ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ καλόν, οὐδ' ἐναντιοῦνται ἀρετῇ. Πέφυκε γὰρ εἴκειν τῷ λόγῳ, ἢ ὡς οὗτος προστάττει· ὥστε ἐφ' ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλίνει. Τὸ γὰρ λέγον οὗτός ἐστιν ὁ αἱρούμενος. Οὔτε γὰρ ἄνευ τῆς ονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὔθ' ἡ φρόνησις τελεία ἄνευ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· ἀλλὰ συνεργοῦσί ς μετ' ἀλλήλων ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει. χήσειε δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπορήσειεν, πότερον τε καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν οὕτως ἔχει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν λων ἀγαθῶν τῶν τ' ἐκτὸς, καὶ τῶν περὶ σῶμα. ῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χείρους ποιεῖ· ν πλοῦτος πολὺς γενόμενος, ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς οίησεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρς, τιμῆς, κάλλους, μεγέθους. Πότερον οὖν καὶ ἀρετὴ οὕτως ἔχει, ὥστε ἐάν τῳ δικαιοσύνη, ἢ δρία, εἰς ὑπερβολὴν παραγένηται, χείρων ἔσται, ἢ ς φησίν. Ἀλλ' ἀπὸ μὲν τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται· δὲ τιμὴ μεγάλη γινομένη, χείρους ποιεῖ. Ὥστε δῆν ὅτι (φησὶν) ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέυς, χείρους ποιήσει. Τῆς δὲ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία· τε καὶ ἡ ἀρετὴ ποιοίη ἂν χείρους μείζων γινομένη. οὐ τοῦτο ἀληθές. Τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ ἄλλα πολέστιν ἔργα, ὥσπερ καὶ ἔστι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μάτα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις νασθαι ὀρθῶς παραγινομένοις χρῆσθαι. Εἰ δὴ πουδαῖος παραγινομένης αὐτῷ ἢ τιμῆς, ἢ ἀρχῆς γάλης, μὴ χρήσεται τούτοις, οὐκ ἔτι ἂν εἴη σπουῖος. Οὔτε δ' ἡ τιμὴ, οὔτε ἡ ἀρχὴ ποιήσει τὸν ουδαῖον χείρω, ὥστε οὐδ' ἡ ἀρετή. Τὸ δ' ὅλον ειδήπερ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρεὶ μεσότητες, καὶ ἡ μᾶλλον ἀρετὴ, μᾶλλόν ἐστι μετης· ὥστ' οὐχ ὅτι χείρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἡ ἀρεἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω. Ἡ γὰρ μεσότης ἐνδείας καὶ ερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἦν μεσότης. Ταῦτα μὲν χρι τούτου.

CAPUT IV.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖον ἐστιν ἑτέραν ἀρχὴν ποιησαμένοις, λέγειν ὑπὲρ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. σπερ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία αὐταί τινες ἄτοπι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγους λεχθησομένους ἀτόπους γίνεσθαι. Οὐ γὰρ οία ἡ ἀρετὴ αὕτη ταῖς ἄλλαις. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταὐτὰ καὶ ὁ λόγος καὶ τὰ πάθη ὁρῶσι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις· ἐπὶ δὲ ταύτης ἀντιοῦνται ἀλλήλοις ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη.

Ἔστι δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι λεγόμεθα, κακία, ἀκρασία, θηριότης. Ὑπὲρ μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρετῆς τί ἐστι, καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπάνω. Νῦν δὲ ὑπὲρ ἀκρασίας καὶ θηριότητος λεκτέον ἂν εἴη.

CAPUT V.

Ἔστι δὲ ἡ θηριότης ὑπερβάλλουσά τις κακία. Ὅταν γάρ τινα παντελῶς ἴδωμεν φαῦλον, οὐδ' ἄνθρωπόν φαμεν εἶναι, ἀλλὰ θηρίον· ὡς οὔσης τινὰ κακίαν θηριότητα. Ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ ἐστὶν ἀνώνυμος. Ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὖσα, οἷον ἡρωϊκή τις καὶ θεία. Ἀνώνυμος δὲ ἐστιν αὕτη ἡ ἀρετή, ὅτι οὐκ ἔστι θεοῦ ἀρετή. Ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς, καὶ οὐ κατ' ἀρετήν ἐστι σπουδαῖος. Οὕτω γὰρ βέλτιον ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. Διὸ ἀνώνυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. Ἔστι δὲ τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. Ὥσπερ γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη.

CAPUT VI.

Ὑπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶτον δεῖ εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα, πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους λόγους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων λόγων συνεπισκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες, τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν. Ῥᾷον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τἀληθὲς ἔσται. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ἀνῄρει ὅλως, καὶ οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακὰ, ὅτι κακά ἐστιν, ἕλοιτ' ἄν· ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ, εἰδὼς ὅτι φαῦλά ἐστιν, αἱρεῖσθαι ὅμως, ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους· διὰ δὴ τὸν τοιοῦτον λόγον οὐκ ᾤετο εἶναι ἀκρασίαν· οὐκ ὀρθῶς. Ἄτοπον γὰρ τῷ λόγῳ τούτῳ πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινόμενον. Ἀκρατεῖς γὰρ εἰσιν ἄνθρωποι, καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι φαῦλα, ὅμως ταῦτα πράττουσι. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστιν ἀκρασία, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τιν' ἔχει, ᾗ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει τὰ φαῦλα; Ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν. Ἄτοπον γὰρ τὸ κράτιστον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. Ἐπιστήμη γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον. Ὥστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην. Ἀλλ' ἆρά γε ἐπιστήμη μὲν οὔ, δόξα δέ; ἀλλ' εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρατής, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. Εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς εἰδώς, ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἄν τις ἀπονείμῃ προσθέσθαι τῇ ἡδονῇ, καὶ πρᾶξαι τὰ φαῦλα, μὴ ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι φαῦλά ἐστιν, ἀλλὰ δοξάζοντα. Οἷς δέ γε συγγνώμην ἔχομεν, τούτους οὐ ψέγομεν. Ὥστε ὁ ἀκρατής, εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός· ἀλλ' ἔστι ψεκτός. Οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορεῖν ποιοῦσιν. Οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην· ἄτοπον τι γὰρ συμβαίνει· οἱ δὲ πάλιν οὐδὲ δόξαν. Καὶ γὰρ οὕτω ἄτοπόν τι πάλιν ἐνδοῖεν συμβαίνειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' ἄν τις ἀπορήσειεν· ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατὴς εἶναι, πότερον τὸν σώφρονα ποιήσει σφοδρὰς ἐπιθυμίας; Εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατής, σφοδρὰς δεήσει ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. Οὐ γὰρ ἂν εἴποις ἐγκρατῆ, ὅστις μετρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ. Εἰ δέ γε σφοδρὰς μὴ ἕξει ἐπιθυμίας, οὐκ ἔτι ἔσται σώφρων. Οὐ γὰρ σώφρων ἐστὶν ὁ μὴ ἐπιθυμῶν, μηδὲ πάσχων οὐθέν. Ἔχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων, καὶ τὸν ἀκρατῆ

ν ἀπο-
τὸν ἀκρατῆ

ποτε ἐπαινετὸν εἶναι, καὶ τὸν ἐγκρατῆ ψεκτόν. Ἔστω γάρ τις φησὶ διημαρτηκὼς τῷ λογισμῷ, καὶ δοκείτω αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦλα, ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλά. Οὐκοῦν ὁ μὲν λόγος οὐκ ἐάσει πράττειν, ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράξει· τοιοῦτος γὰρ ἦν ὁ ἀκρατής· πράξει ἄρα τὰ καλά. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐπὶ ταῦτα ἦγεν. Ὁ δὲ λόγος κωλύσει· διημάρτανε γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν. Οὐκοῦν οὗτος ἀκρατὴς μὲν ἔσται, ἐπαινετὸς μέντοι. Ἣ γὰρ πράττει τὰ καλά, ἐπαινετός. Ἄτοπον δὴ τὸ συμβαῖνον. Πάλιν δ' αὖ διημαρτανέτω τῷ λόγῳ, καὶ τὰ καλὰ αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι· ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλά. Ἐγκρατὴς μέν γε ἐστιν ὁ ἐπιθυμῶν μέν, μὴ πράττων δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον. Οὐκοῦν ὁ διημαρτηκὼς τῷ λόγῳ τῶν καλῶν, κωλύσει ἐπιθυμοῦντα πράττειν· κωλύει ἄρα τὰ καλὰ πράττειν. Ἐπὶ ταῦτα γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἦγεν. Ὁ δέ γε τὰ καλὰ μὴ πράττων, ἃ δεῖ πράττειν, ψεκτός. Ὁ ἄρα ἐγκρατὴς ἔσται ποτὲ ψεκτός. Ἄτοπον δὴ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον. Πότερον δ' ἡ ἀκρασία καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐν ἅπασιν ἔσται, καὶ περὶ πάντα (οἷον περὶ χρήματα, καὶ τιμήν, καὶ ὀργήν, καὶ δόξαν· περὶ γὰρ ταῦτα πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι) ἢ οὔ, ἀλλὰ περὶ τι ἀφωρισμένον ἐστὶν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις. Τὰ μὲν οὖν τὴν ἀπορίαν παρέχοντα, ταῦτ' ἐστίν· ἀναγκαῖον δὴ λῦσαι τὰς ἀπορίας. Πρῶτον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἄτοπον γὰρ ἐδόκει εἶναι ἐπιστήμην ἔχοντα ταύτην ἀποβάλλειν, ἢ μεταπίπτειν. Ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. Οὐθὲν γὰρ διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστήμην. Εἰ γάρ ἐστιν ἡ δόξα σφοδρὰ τῷ βέβαιον εἶναι καὶ ἀμετάπειστον, οὐθὲν διοίσει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πιστεύειν οὕτως ἔχειν ὡς δοξάζουσιν· οἷον Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος τοιαύτην ἔχει δόξαν, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ ἐδόκει. Οὐθὲν δὴ ἄτοπον τῷ ἀκρατεῖ, οὔτ' εἰ ἐπιστήμην ἔχει, οὔτ' εἰ δόξαν οἵαν λέγομεν, πράττειν τι φαῦλον. Ἔστι γὰρ ἐπίστασθαι διττόν, ὧν τὸ μὲν ἐστι τὴν ἐπιστήμην ἔχειν· ἐπίστασθαι γὰρ φαμὲν τοῦτ', ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχῃ. Τὸ δ' ἕτερον, τὸ ἐνεργεῖν ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀκρατὴς οὖν ἐστιν ὁ ἔχων τὴν ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ. Ὅταν οὖν μὴ ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐθὲν ἄτοπον ἐστιν αὐτὸν πράττειν τὰ φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. Ὅμοιον γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐπὶ τῶν καθευδόντων. Οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην, ὅμως ἐν τῷ ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῆ καὶ πράττουσι καὶ πάσχουσιν· οὐ γὰρ ἐνεργεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ ἐπιστήμη. Ὡσαύτως δ' ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. Ὥσπερ γὰρ καθεύδοντι ἔοικε, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. Λύεται δ' ἡ ἀπορία οὕτως. Ἠπορεῖτο γὰρ πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκβάλλει ποτὲ τὴν ἐπιστήμην, ἢ μεταπίπτει. Ἄτοπον γὰρ ἀμφότερα δοκεῖ εἶναι. Ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο φανερόν, ὥσπερ ἔφαμεν ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς, ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ τούτων εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ δευτέραν ὑπ' αὐτὴν καὶ ἐπὶ μέρους· οἷον ἐπίσταμαι πάντα ἄνθρωπον πυρέττοντα ὑγιάζειν, τουτονὶ δὲ πυρέττειν· ἐπίσταμαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιάζειν. Ἔστιν οὖν ὃ τῇ μὲν καθόλου ἐπιστήμῃ ἐπίσταμαι, τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὔ. Γίνεται οὖν ἁμαρτία τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι, καὶ αὐτὴ δ', οἷον ἐπίσταμαι μὲν τὸν πυρέττοντα ὑγιάζειν. Εἰ μέντοι οὗτος πυρέττει, οὐκ οἶδα. Ὡσαύτως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἡ αὐτὴ ἁμαρτία συμβήσεται. Ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατῆ τὴν μὲν καθόλου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλαβερά· μὴ μέντοι γε, ὅτι ἐστὶ ταῦτα φαῦλα, τὰ ἐπὶ μέρους εἰδέναι. Ὥστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρτήσεται. Ἔχει γὰρ τὴν καθόλου, τὴν δ' ἐπὶ μέρους οὔ. Οὐθὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμβήσεται ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλα πράττειν. Ἔστι γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν μεθυόντων. Οἱ γὰρ μεθύοντες, ὅταν αὐτοῖς ἡ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν οἱ αὐτοί εἰσιν· οὐκ ἐξέστη δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τῆς μέθης. Ἀπαλλαγέντες δὲ τῆς μέθης, πάλιν οἱ αὐτοί εἰσιν. [Οὐκ ἐξέστη δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη.] Οὕτω ἔχει ὁ ἀκρατὴς πάλιν. Ἐπικρατῆσαν γὰρ τὸ πάθος ἠρεμεῖν ἐποίησε τὸν λογισμόν· ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πάλιν ὁ αὐτός ἐστιν. Ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις λόγος ἐπὶ τῆς ἀκρασίας ὃς παρεῖχεν ἀπορίαν, ὡς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς, ἐσομένου καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. Οὐ συμβαίνει δὲ τοῦτο. Οὐ γάρ ἐστιν οὔτ' ἐγκρατής, οὔτ' ἀκρατὴς ὁ τῷ λόγῳ διαψευσάμενος, ἀλλ' ὁ λόγον ἔχων ὀρθὸν καὶ τούτῳ τὰ φαῦλ' ὄντα κρίνων καὶ τὰ καλά. Καὶ ἀκρατὴς μέν, ὁ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν· ἐγκρατὴς δέ, ὁ πειθόμενος, καὶ μὴ ὑπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀγόμενος. Οὐδὲ γὰρ ᾧ τινι οὐ δοκεῖ πατέρα τύπτειν αἰσχρὸν εἶναι, ἐπιθυμοῦντι δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπεχόμενος ἐγκρατής ἐστι, ὥστε εἰ μὴ ἔστιν ἐπὶ τούτων μήτε ἐγκράτεια μήτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν ἐπαινετὴ εἴη ἡ ἀκρασία, οὐδὲ ψεκτὴ ἡ ἐγκράτεια, ὥσπερ δοκεῖ. Εἰσὶ δὲ τῶν ἀκρασιῶν αἱ μὲν νοσηματικαί, αἱ δὲ φύσει. Οἷον νοσηματικαὶ μὲν αἱ τοιαῦται, ὥσπερ τινές, οἱ τίλλοντες τρίχας διατρώγουσιν. Εἰ οὖν ταύτης τῆς ἡδονῆς κρατεῖ, οὐκ ἔστιν ἐπαινετός, οὐδὲ ψεκτός, ἐὰν μὴ κρατῇ, ἢ οὐ σφόδρα γε. Φύσει δὲ οἷον υἱόν ποτέ φασι κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι, ἀπολογεῖσθαι λέγοντ' ὅτι, Καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ πατέρα· καὶ ἀπεφεύγει. Ἐδόκει γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν εἶναι τὴν ἁμαρτίαν. Εἰ δή τις τοῦ τὸν πατέρα τύπτειν κρατοίη, οὐκ ἐπαινετός. Οὐ δὴ τὰς τοιαύτας ζητοῦμεν νῦν ἀκρασίας, οὐδ' ἐγκρατείας, ἀλλὰ καθ' ἃς ψεκτοὶ ἁπλῶς καὶ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα. Ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν ἐκτός, οἷον πλοῦτος, ἀρχή, τιμή, φίλοι, δόξα· τὰ δὲ ἀναγκαῖα καὶ περὶ σῶμά ἐστιν, οἷον, ἁφή, γεῦσις. Ὁ οὖν περὶ ταῦτα ἀκρατής, οὗτος ἁπλῶς ἂν ἀκρατὴς δόξειεν εἶναι, καὶ οἷον αἱ σωματικαὶ ζητοῦσι ἀκρασίαν, ἤδη περὶ ταῦτα δόξειεν ἄν. Ἠπορεῖτο δὲ πάλιν περὶ τί ποτέ ἐστιν ἡ ἀκρασία. Περὶ μὲν οὖν τιμὴν οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ἀκρατής. Ἐπαινεῖται γάρ πως ὁ περὶ τιμὴν ἀκρατής· φιλότιμος γάρ τις. Τὸ δ' ὅλον λέγομεν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν ἀκρατῆ, προστιθέντες, περὶ τιμὴν ἀκρατής, ἢ δόξαν, ἢ ὀργήν. Ἀλλὰ τῷ ἁπλῶς ἀκρατεῖ οὐ προστίθεμεν περὶ ἅ, ὑπάρχοντος αὐτῷ, καὶ φανεροῦ ὄντος, ἄνευ τῆς προσθέσεως, περὶ ἅ ἐστιν. Ἔστι γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικὰς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής. Δῆλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ ταῦτα ἡ ἀκρασία ἐστί· γὰρ ψεκτὸς ὁ ἀκρατής, ψεκτὰ εἶναι τὰ ὑποκείμενα. Τιμὴ μὲν οὖν καὶ δόξα, καὶ ἀρχή, καὶ χρήματα, καὶ τὰ περὶ ὅσα ἄλλα ἀκρατεῖς λέγονται, οὐκ ἔστι ψεκτά· αἱ δὲ ἡδοναὶ αἱ σωματικαὶ ψεκταί· διὸ καὶ ὁ περὶ ταύτας ὢν μᾶλλον τοῦ δέοντος, οὗτος ἀκρα-

λάστῳ ἔνεστιν ἀρχὴ φαύλη. Ἡ γὰρ πράττει φαῦλα ὄντα, καὶ ὁ λόγος σύμψηφος ταῦτα, καὶ δοκεῖ αὐτῷ ταῦτα δεῖν πράττειν, φαῦλος· ἐν αὐτῷ δ' ἡ ἀρχὴ ἐκείνου ἔχει· διὸ βέλτιον ἂν δόξειεν εἶναι ὁ ἀκρατὴς τοῦ ἀκολάστου. Ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας δύο εἴδη, ἡ μὲν προπετική τις καὶ ἀπρονόητος, καὶ ἐξαίφνης γινομένη, οἷον, ὅταν ἴδωμεν καλὴν γυναῖκα, εὐθέως τι ἐπάθομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους ὁρμὴ ἐγένετο πρὸς τὸ πρᾶξαί τι ὃ ἂν ἴσως οὐ δεῖ· ἡ δ' ἑτέρα, οἷον ἀσθενική τις ἡ μετὰ λόγου οὖσα ἀποτρέποντος· ἐκείνη μὲν οὖν οὐδ' ἂν λίαν δόξειεν εἶναι ψεκτή. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς σπουδαίοις ἡ τοιαύτη ἐγγίνεται, ἐν τοῖς θερμοῖς καὶ εὐφυέσιν· ἡ δ' ἐν τοῖς ψυχροῖς καὶ μελαγχολικοῖς· οἱ δὲ τοιοῦτοι ψεκτοί.

ἔμπροσθεν εἰρημένοις, οὐκ ἔσται ὁ φρόνιμος ἀκρατής. Ἔφαμεν γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι, οὐχ ᾧ ὀρθὸς λόγος μόνον ὑπάρχει, ἀλλ' ᾧ καὶ τὸ πράττειν τὰ κατὰ λόγον φαινόμενα βέλτιστα. Εἰ δὲ πράττει τὰ βέλτιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' ἂν ἀκρατὴς εἴη ὁ φρόνιμος· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δεινὸς μέν ἐστι. Διῃρήμεθα γὰρ ἐν τοῖς ἐπάνω τόν τε δεινὸν καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἑτέρων ὄντων. Περὶ μὲν γὰρ ταὐτά· ἀλλ' ὁ μὲν πρακτικὸς περὶ ἃ δεῖ, ὁ δ' οὐ πρακτικός. Τὸν οὖν δεινόν, ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι. Οὐ γὰρ πρακτικὸς περὶ ἃ καὶ δεινός· τὸν φρόνιμον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀκρατῆ εἶναι.

CAPUT VII.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον ἂν εἴη περὶ ἡδονῆς· ἐπειδήπερ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος· τὴν δ' εὐδαιμονίαν οἴονται πάντες ἤτοι ἡδονὴν εἶναι, καὶ τὸ ἡδέως ζῆν, ἢ οὐκ ἄνευ γε ἡδονῆς. Οἱ δὲ καὶ τῇ ἡδονῇ δυσχεραίνοντες, καὶ οὐκ οἰόμενοι δεῖν τὴν ἡδονὴν ἐναριθμεῖσθαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλά τό γε ἄλυπον προστιθέασιν. Ἐγγὺς οὖν τὸ ἄλυπον τῆς ἡδονῆς ἐστι. Διόπερ λεκτέον ὑπὲρ ἡδονῆς, οὐ μόνον δὲ διότι καὶ οἱ ἄλλοι οἴονται δεῖν· ἀλλὰ δὴ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν λέγειν ὑπὲρ ἡδονῆς. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἡμῖν ἐστιν ὁ λόγος, τὴν δ' εὐδαιμονίαν διωρίσαμεν, καὶ φαμὲν εἶναι ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ· ἡ δ' ἀρετή ἐστι περὶ ἡδονὴν καὶ λύπην· ἐπειδήπερ οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονία ἄνευ ἡδονῆς· πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν ἅ τινες λέγοντες, οὐκ οἴονται δεῖν τὴν ἡδονὴν ὡς ἐν ἀγαθοῦ μέρει λαμβάνειν. Πρῶτον μὲν γὰρ φασὶν εἶναι τὴν ἡδονὴν γένεσιν, τὴν δὲ γένεσιν ἀτελές τι· τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδέποτε τὴν τοῦ ἀτελοῦς χώραν ἔχειν. Δεύτερον δ' ὅτι εἰσί τινες φαῦλαι ἡδοναί· τὸ δ' ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐν φαυλότητι εἶναι. Πάλιν οὖν ὅτι ἅπασιν ἐγγίνεται· καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ, καὶ ἐν τῷ σπουδαίῳ, καὶ ἐν θηρίῳ, καὶ ἐν βοσκήματι· τὸ δ' ἀγαθὸν ἀμιγές ἐστι τοῖς φαύλοις, καὶ οὐ πολύκοινον· καὶ ὅτι οὐ κράτιστον ἡ ἡδονή, τὸ δ' ἀγαθὸν κράτιστον· καὶ ὅτι ἐμπόδιον τοῦ πράττειν τὰ καλά· τὸ δὲ κωλυτικὸν τῶν καλῶν, οὐκ ἂν εἴη ἀγαθόν. Πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον ἂν εἴη λεκτέον πρὸς τὴν γένεσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον τοῦτον λύειν, διὰ τὸ μὴ ἀληθῆ εἶναι. Ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν οὐ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἡδονὴ γινομένη, οὐκ ἔστι γένεσις· οὐδ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφρανθῆναι· οὐ γὰρ ἐξ ἐνδείας γινομένη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον ἐκ τοῦ φαγεῖν, ἢ πιεῖν. Αἳ μὲν γὰρ ἐξ ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς γίνονται, τῷ ἢ τὴν ἔνδειαν ἀναπληροῦσθαι, ἢ τῆς ὑπερβολῆς ἀφαιρεῖσθαι. Διὸ γένεσις δοκεῖ εἶναι. Ἡ δ' ἔνδεια καὶ ὑπερβολὴ λύπη. Λύπη οὖν ἐνταῦθα, ἔνθα ἡδονῆς γένεσις. Ἐπὶ δέ γε τοῦ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφρανθῆναι οὐκ ἔστι προλυπηθῆναι. Οὐδεὶς γὰρ ἡδόμενος τῷ ὁρᾶν, ἢ τῷ ὀσφραίνεσθαι, προελυπήθη· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἐστὶ θεωροῦντά τι ἥδεσθαι ἄνευ τοῦ προλυπηθῆναι· ὥστ' εἰ εἴη ἄν τις ἡδονή, (ὡς λόγος ὁ αὐτῶν ἔφη) διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ὅτι γένεσις. Ἔστι δέ τις ἡδονή, ἣ οὐκ ἔστι γένεσις. Αὕτη ἂν εἴη ἀγαθόν. Τὸ δ' ὅλον οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις. Οὐδὲ γὰρ αὗται αἱ ἀπὸ τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναὶ οὐκ εἰσὶ γενέσεις· ἀλλὰ διαμαρτάνουσιν οἱ ταύτας φάσκοντες εἶναι τὰς ἡδονὰς γενέσεις. Οἴονται γάρ, ἐπειδὴ τῆς προσφορᾶς γενομένης γίνεται ἡδονή, διὰ τοῦτο γένεσιν εἶναι· ἔστι δ' οὔ. Ἐπειδὴ γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς τι μέρος ᾧ ἡδόμεθα ἅμα τῇ προσφορᾷ ὧν ἐσμὲν ἐνδεεῖς, τοῦτο μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖ καὶ κινεῖται· ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐνέργεια, ἐστὶν ἡδονή· διὰ δὲ τὸ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐκεῖνο τὸ μέρος τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν, οἴονται γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν, τῷ τὴν προσφορὰν δήλην εἶναι· τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μόριον, ἄδηλον. Ὅμοιον οὖν, εἴ τις τὸν ἄνθρωπον οἴεται εἶναι σῶμα, ὅτι τὸ μὲν ἐστιν αἰσθητόν, ἡ δὲ ψυχὴ οὔ. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ψυχή. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τούτου· ἔστι γὰρ μέρος τι τῆς ψυχῆς, ᾧ ἡδόμεθα, ὃ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐνεργεῖ· διὸ οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις. Ἔτι ἀποκατάστασις δέ φασιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. Ἔστι γὰρ μὴ ἀποκαθισταμένοις εἰς φύσιν ἐστὶν ἡδονή. Τὸ γὰρ ἀποκαθίστασθαί ἐστι, τὸ τοῦ ἐνδεοῦς τῇ φύσει τούτου τὴν ἀναπλήρωσιν γενέσθαι· ἔστι δέ, ὡς φαμεν, μὴ ὄντα ἐνδεᾶ, ἥδεσθαι. Ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια λύπη· ἄνευ δὲ λύπης φαμὲν ἥδεσθαι. Ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἡδονὴ ἀποκατάστασις τοῦ ἐνδεοῦς. Ἐνδεὲς γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡδονῶν οὐδέν. Ὥστε εἰ διότι μὲν γένεσις ἡ ἡδονή, οὐκ ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι· οὐκ ἔστι δὲ οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις· ἀγαθὸν ἂν εἴη ἡδονή. Ἀλλὰ μετὰ τὰ τοῦτο οὐ πᾶσα, φησίν, ἡδονὴ ἀγαθή. Σκέψαιτο δ' ἄν τις καὶ ὑπὲρ τούτου οὕτως· ἐπεὶ γὰρ τἀγαθὸν φαμὲν ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις λέγεσθαι (καὶ γὰρ ἐν οὐσίᾳ, καὶ ἐν τῷ πρός τι, καὶ ποσῷ, καὶ ποτέ, καὶ ὅλως ἐν ἁπάσαις) ἤδη γ' ἐκεῖνο φανερόν. Κατὰ πάσας γὰρ ἡδονή τις ἀκολουθεῖ. Ὥστ' ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἁπάσαις ταῖς κατηγορίαις, καὶ ἡδονὴ ἂν εἴη ἀγαθόν. Ὥστ' ἐπειδὴ ἐν τούτοις μὲν τἀγαθά, καὶ ἡδονή· ἡ δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡδονή· ἀγαθὸν ἂν εἴη πᾶσα ἡδονή. Ἅμα δὲ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι καὶ διάφοροι τῷ εἴδει ἡδοναί εἰσι. Διάφοροι γὰρ καὶ κατηγορίαι, ἐν αἷς ἐστιν ἡδονή. Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἔχει, οἷον τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης τινὸς ὁτουοῦν. Ἐὰν ἔχῃ γὰρ Λάμπρος τὴν γραμματικήν, ὁμοίως δὲ διακείσεται ὑπὸ τῆς γραμματικῆς ... ὁ γραμματικός, ἄλλῳ ὁτῳοῦν ἔχοντι γραμματικήν, ... δύο εἰσὶ διάφοροι αἱ γραμματικαί, ἥ τ' ἐν Λάμπρῳ καὶ ἐν Ἰλεῖ· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὐχ οὕτως. Ἡ γὰρ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονή, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ συγγενέσθαι, οὐχ ὁμοίως διατιθέασι. Διὸ διάφοροι τῷ εἴδει δόξειεν ἂν εἶναι αἱ ἡδοναί. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὅτι φαῦλαί εἰσιν ἡδοναί τινες. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ δοκεῖ ἡδονὴ αὐτοῖς ἀγαθὸν εἶναι. Τὸ δὴ τοιοῦτον καὶ ἡ τοιαύτη κρίσις, οὐκ ἴδιός ἐστιν ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φύσεως καὶ ἐπιστήμης. Ἔστι γὰρ ἡ φύσις φαύλη, οἷον ἡ τῶν σκωλήκων, καὶ ἡ τῶν κανθάρων, καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζώων· ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡ φύσις τῶν φαύλων· ὁμοίως δ' εἰσὶν καὶ ἐπιστῆμαι φαῦλαι, οἷον βάναυσοι· ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τοῦτο φαῦλον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀγαθὸν τῷ γένει καὶ ἐπιστήμη καὶ φύσις. Ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἀνδριαντοποιὸν θεωρεῖν δεῖ τίς ἐστιν ἐξ ὧν ἀπέτυχε καὶ κακῶς εἰργάσατο, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ· οὕτως οὐδ' ἐπιστήμην οὐδὲ φύσιν, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ποῖόν τί ἐστιν ἐκ τῶν φαύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν σπουδαίων· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ τῷ γένει ἀγαθόν ἐστι. Ἐπεὶ ὅτι γέ εἰσι φαῦλαι ἡδοναί, οὐδὲ ἡμᾶς λανθάνει. Ἐπεὶ γὰρ καὶ φύσεις τῶν ζώων εἰσὶ διάφοροι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία, οἷον ἡ μὲν ἀνθρώπου σπουδαία, ἡ δὲ λύκου, ἢ τινος ἄλλου θηρίου, φαύλη· ὁμοίως δ' ἑτέρα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου, καὶ ὄνου, καὶ κυνός· ἡ δὲ ἡδονή ἐστι κατ...

ς ἐκ τοῦ παρὰ φύσιν εἰς φύσιν ἕκαστον τὴν αὑτοῦ. ...στε τοῦτ' ἂν εἴη ἥδιστον τῇ γε φαύλῃ φύσει· ἀλλὰ ...φαύλῃ φύσει φαύλη ἡδονή. Οὐ γάρ ἐστι ταὐτὸν ...ῷ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ· ὁμοίως οὐδὲ τοῖς ἄλλοις· ...λλ' ἐπείπερ αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ ἡδοναὶ διά...φοροι. Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἦν ἀποκατάστασις· καὶ ἡ ἀπο...κατάστασις, φασὶν, εἰς φύσιν καθίστησιν. Ὥστε τῆς ...ν φαύλης φύσεως ἡ κατάστασις φαύλη· τῆς δὲ ...σπουδαίας, σπουδαία. Ἀλλ' οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν ...δονὴν οὐ σπουδαῖον, πεπόνθασιν οἷον οἱ μὴ εἰδό...τες τὸ νέκταρ, οἴονται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν, καὶ ...κ εἶναι τούτου ἥδιον οὐθέν. Τοῦτο δὲ πάσχουσι ...ὰ τὴν ἄγνοιαν· οἷς ὅμοιον πεπόνθασιν οἱ πάσας ...ς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες εἶναι, καὶ οὐκ ἀγαθόν. ...ὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι ἄλλας ἡδονὰς, ἀλλ' ἢ τὰς σω...ματικὰς, ταύτας τε ὁρᾷν γενέσεις τε οὔσας καὶ μὴ ...σπουδαίας, ὅλως οὐκ οἴονται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγα...θόν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἐστιν ἡ ἡδονὴ καὶ καθισταμένης ...ς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, οἷον καθισταμένης ...ν, αἱ ἐξ ἐνδείας ἀναπληρώσεις, καθεστηκυίας δὲ, αἱ ...ὸ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ τῶν τοιούτων οὖ...σαι, βελτίους ἂν εἴησαν αἱ καθεστηκυίας τῆς φύσεως ...ἐργειαι. Αἱ γὰρ ἡδοναὶ, καὶ ἀμφοτέρως λεγόμε...ναι τοῖς τρόποις, ἐνέργειαί εἰσιν. Ὥστε δῆλον ὅτι ...ἀπὸ τῆς ὄψεως ἡδοναὶ, καὶ τῆς ἀκοῆς, καὶ τοῦ ...ανοεῖσθαι, βέλτισται ἂν εἴησαν, ἐπεὶ αἵ γε σωματι...καὶ ἐξ ἀναπληρώσεως. Ἔτι καὶ τοῦτο ἐλέγετο, ὅτι οὐκ ...γαθόν· τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν εἶναι, καὶ πᾶσι κοινὸν, οὐκ ...γαθόν· τὸ δὴ τοιοῦτον ἐπὶ φιλοτίμου μᾶλλον, καὶ ...λοτιμίας οἰκεῖον ἐστιν. Ὁ γὰρ φιλότιμός ἐστιν ὁ ...όνος βουλόμενος ἔχειν, καὶ τῷ τοιούτῳ τῶν ἄλλων ...περέχειν. Καὶ τὴν ἡδονὴν οὖν, εἰ μέλλει ἀγαθὸν ...ἶναι, τοιοῦτον δεῖν εἶναι φασιν. Ἢ οὔ, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον· ...διὰ τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι ἀγαθὸν, ὅτι πάντα τούτου ...φίεται. Τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ πάντα πέφυκεν ἐφίεσθαι. ...Ὥστ' εἰ τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται, ἀγαθὸν ἂν εἴη τῷ ...ένει ἡ ἡδονή. Πάλιν καὶ ἐκ τοῦ ἐμπόδιον ἡ ἡδο...νὴ, οὐκ ἔφασαν αὐτὴν ἀγαθὸν εἶναι. Τοῦ δὲ ἐμπό...διον φάσκειν εἶναι, διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς σκοπεῖν, φαίνε...ται αὐτοῖς. Οὐ γάρ ἐστιν ἐμπόδιον ἡ ἀπὸ τοῦ πράγ...ματος τοῦ πραττομένου ἡδονή. Ἡ μὲν γὰρ ἄλλη ...μπόδιον, οἷον ἡ ἀπὸ τῆς μέθης ἡδονὴ ἐμπόδιον ἐστι ...οῦ πράττειν. Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστή...μης ἐμπόδιον ἄν. Οὐ γάρ ἐστιν ἅμα ἀμφοτέραις ...ἐνεργεῖν. Ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἀγαθὸν ἡ ἐπιστήμη, εἰ ...ποιεῖ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἡδονὴν, καὶ πότερον ἐμ...πόδιον ἔσται, ἢ οὔ, ἀλλὰ μᾶλλον πράξει. Ἡ γὰρ ...ἡδονὴ παρορμᾷ πρὸς τὸ μᾶλλον πράττειν ἂν αὐτοῦ ...γινομένου, ἡ ἐπὶ τῷ σπουδαῖον ποιοῦντα πράττειν ...τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἡδέως ταῦτα πράττειν. Πολὺ δὲ ...μᾶλλον ἐνεργήσει ἅμα κατὰ τὴν πρᾶξιν· καὶ ...ἂν μέν γε ἡδόμενος πράττῃ, σπουδαῖος ἔσται· ἂν δὲ ...λυπούμενος τὰ καλὰ πράττῃ, οὐ σπουδαῖος. Ἡ γὰρ ...λύπη ἐπὶ τοῖς δι' ἀνάγκης ἐστίν. Ὥστ' εἴ τις λυπεῖται ...τὰ καλὰ πράττων, ἀναγκαζόμενος πράττει· ὁ ...δ' ἐξ ἀνάγκης πράττων, οὐ σπουδαῖος. Ἀλλὰ μὴν οὐχ ...οἷόν γε μὴ λυπούμενον ἢ ἡδόμενον τὰ κατ' ἀρετὴν ...πράττειν· τὸ δ' ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστιν. Διὰ τί; Ὅτι ἡ ...ἀρετὴ ἐν πάθει· τὸ δὲ πάθος ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ· ἐν ...δὲ τῷ ἀνὰ μέσον οὐκ ἔστιν. Δῆλον οὖν ὡς καὶ ἡ ἀρετὴ ...μετὰ λύπης καὶ ἡδονῆς. Ὁ μὲν οὖν λυπούμενος ...τὰ καλὰ πράττων, οὐ σπουδαῖος. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη ...ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης· (καὶ) μεθ' ἡδονῆς ἄρα. Οὐ μό-

νον ἄρα οὐκ ἐμπόδιόν ἐστιν ἡ ἡδονὴ, ἀλλὰ καὶ προτρεπτικὸν πρὸς τὸ πράττειν· καὶ τὸ ὅλον δὲ οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπ' αὐτῆς γινομένης. Ἄλλος ἦν λόγος ὅτι οὐδεμία ἐπιστήμη ποιεῖ ἡδονήν. Ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. Οἱ γὰρ δειπνοποιοὶ καὶ στεφανοποιοὶ καὶ οἱ μυρεψοὶ, ἡδονῆς εἰσι ποιητικοί. Ἀλλὰ δὴ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ὡς τέλος, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς τε, καὶ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς· ἔστιν οὖν ἐπιστήμη ποιητικὴ ἡδονῆς. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως ἐλέγετο ὅτι οὐκ ἄριστον. Ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τῷ τοιούτῳ λόγῳ ἀναιρήσεις καὶ τὰς καθ' ἕκαστα λεγομένας ἀρετάς. Ἡ γὰρ ἀνδρεία οὐκ ἔστιν ἄριστον. Ἆρ' οὖν διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθόν; ἢ τοῦτ' ἄτοπον; Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Οὐδὲ ἡδονὴ διὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθὸν, ὅτι οὐκ ἄριστον. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις μεταβὰς μὲν καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, τὸ τοιοῦτον· οἷον ἐπειδὴ ὁ λόγος κρατεῖ ποτε τῶν παθῶν· (φαμὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐγκρατοῦς) καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀνεστραμμένως τοῦ λόγου κρατεῖ· οἷον ἐπὶ τῶν ἀκρατῶν συμβαίνει· ἐπεὶ οὖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τὴν κακίαν, κρατεῖ τοῦ λόγου εὖ διακειμένου (ὁ γὰρ ἀκρατὴς τοιοῦτος), καὶ ὁ λόγος ὁμοίως φαῦλος. Διὸ κἀκεῖνος κρατήσει τῶν παθῶν εὖ διακειμένων, καὶ ἐχόντων τὴν οἰκείαν ἀρετήν. Εἰ δὲ τοῦτ', ἐπισυμβήσεται τῇ ἀρετῇ κακῶς χρῆσθαι. Ὁ γὰρ λόγῳ φαύλῳ διακείμενος, καὶ χρώμενος τῇ ἀρετῇ, κακῶς αὐτῇ χρήσεται. Τὸ δὴ τοιοῦτον ἄτοπον ἂν συμβαίνειν δόξειεν. Πρὸς δὴ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ῥᾴδιον ἀντειπεῖν καὶ λῦσαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων ὑπὲρ ἀρετῆς. Τότε γάρ φαμεν εἶναι ἀρετὴν, ὅταν ὁ λόγος εὖ διακείμενος τοῖς πάθεσιν ἔχουσι τὴν οἰκείαν ἀρετὴν σύμμετρος ᾖ, καὶ τὰ πάθη τῷ λόγῳ· οὕτω γὰρ διακείμενα συμφωνήσουσι πρὸς ἄλληλα· ὥστε τὸν μὲν λόγον προστάττειν ἀεὶ τὸ βέλτιστον, τὰ δὲ πάθη ῥᾳδίως εὖ διακείμενα ποιεῖν ὅ τι ἂν ὁ λόγος προστάττῃ. Ἂν οὖν ὁ λόγος φαύλως ᾖ διακείμενος, τὰ δὲ πάθη εὖ, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, ἐκλείποντος τοῦ λόγου. Ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἡ ἀρετή. Ὥστ' οὐδὲ κακῶς χρῆσθαι ἐνδέχεται ἀρετῇ. Ἁπλῶς δ' (οὐχ ὥσπερ οἴονται οἱ ἄλλοι) τῆς ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ ἡγεμών ἐστιν ὁ λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ πάθη. Δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν ἄλογόν τινα πρῶτον ἐγγίνεσθαι (ὃ καὶ γίνεται) εἶθ' οὕτως τὸν λόγον ὕστερον ἐπιψηφίζοντα εἶναι καὶ διακρίνοντα. Ἴδοι δ' ἄν τις τοῦτο ἐκ τῶν παίδων, καὶ τῶν ἄνευ λόγου ζώντων. Ἐν γὰρ τούτοις ἄνευ τοῦ λόγου ἐγγίνονται ὁρμαὶ τῶν παθῶν, πρὸς τὰ καλὰ πρότερον· ὁ δὲ λόγος ὕστερον ἐπιγενόμενος καὶ σύμψηφος ὢν, ποιεῖ πράττειν τὰ καλά. Ἀλλ' οὐκ ἐὰν ἀπὸ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν λάβῃ πρὸς τὰ καλὰ, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμογνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολλάκις ἐναντιοῦνται. Διὸ μᾶλλον ἀρχὴ ἔοικε πρὸς τὴν ἀρετὴν τὸ πάθος εὖ διακείμενον, ἢ ὁ λόγος.

CAPUT VIII.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τούτων εἰπεῖν, ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, περὶ εὐτυχίας. Οἴονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὸν εὐδαίμονα βίον τὸν εὐτυχῆ εἶναι, ἢ οὐκ ἄνευ γε εὐτυχίας· καὶ ὀρθῶς ἴσως. Ἄνευ γὰρ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, ὧν ἡ τύχη ἐστὶ κυρία, οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. Διὸ ῥητέον ἐστὶ περὶ εὐτυχίας, καὶ ἁπλῶς ὁ εὐτυχὴς τίς ἐστι, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ τί. Πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ ταῦτ' ἄν τις ἐλθὼν καὶ ἀποβλέψας, ἀπορήσειεν. Οὔτε γὰρ ἂν εἴποι τις τὴν τύχην ὡς ἐστὶ φύσις. Ἡ γὰρ φύσις ὧν ἐστιν

αἰτία, τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ ὡσαύτως ποιητική ἐστιν. Ἡ δέ γε τύχη οὐδέποτε, ἀλλ' ἀτάκτως, καὶ ὡς ἔτυχε· διὸ ἡ τύχη ἐν τοῖς τοιούτοις λέγεται. Οὔτε δὴ νοῦν γέ τινα ἢ λόγον ὀρθόν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα οὐχ ἧττόν ἐστι τὸ τεταγμένον, καὶ τὸ ἀεὶ ὡσαύτως· ἡ δὲ τύχη οὔ. Διὸ καὶ οὗ πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη· οὗ δὲ πλείστη τύχη, ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. Ἀλλ' ἆρά γε ἡ εὐτυχία ἐστὶν ὡς ἐπιμέλειά τις θεῶν; ἢ τοῦτ' οὐκ ἂν δόξειεν; τὸν γὰρ θεὸν ἀξιοῦμεν κύριον ὄντα τῶν τοιούτων, τοῖς ἀξίοις ἀπονέμειν καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακά· ἡ δὲ τύχη, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς τύχης, ὡς ἀληθῶς, ὡς ἂν τύχῃ γίνεται. Εἰ δέ γε τῷ θεῷ τοιοῦτον ἀπονέμομεν, φαῦλον αὐτὸν κριτὴν ποιήσομεν, ἢ οὐ δίκαιον. Καὶ τοῦτ' οὐ προσῆκόν ἐστι θεῷ. Ἀλλὰ μὴν ἔξω γε τούτων εἰς οὐδὲν ἄλλο τὴν τύχην ἄν τις τάξειεν. Ὥστε δῆλον ὅτι τούτων ἄν τι εἴη. Νοῦς μὲν δὴ καὶ λόγος, καὶ ἐπιστήμη, παντελῶς ἀλλότριόν τι ἔοικεν εἶναι. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιμέλεια, ἢ καὶ ἡ εὔνοια παρὰ τοῦ θεοῦ, δόξειεν ἂν εἶναι εὐτυχία, διὰ τὸ ἐν τοῖς φαύλοις ἐγγίνεσθαι· τὸν δὲ θεὸν τῶν φαύλων οὐκ εἰκὸς ἐπιμελεῖσθαι. Λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότατον τῆς εὐτυχίας ἐστὶν ἡ φύσις. Ἔστι δ' ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τύχη ἐν τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὖσι, μηδ' ὧν αὐτοὶ κύριοι ἐσμὲν, καὶ δυνατοὶ πρᾶξαι. Διὸ τὸν δίκαιον οὐθεὶς λέγει εὐτυχῆ, οὐδὲ τὸν ἀνδρεῖον, οὐδ' ὅλως τῶν κατ' ἀρετὴν οὐδένα. Ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι ταῦτα καὶ ἔχειν, καὶ μὴ ἔχειν. Ἀλλ' ἤδη ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οἰκειότερον τὴν εὐτυχίαν ἐροῦμεν. Τὸν γὰρ εὐγενῆ, εὐτυχῆ λέγομεν, καὶ ὅλως ᾧ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει, ὧν μὴ αὐτὸς κύριός ἐστιν· ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐνταῦθα ὁ κυρίως εὐτυχὴς λέγοιτο. Ἔστι δὲ πολλαχῶς λεγόμενος. Καὶ γὰρ ᾧ παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν αὐτοῦ συνέβη τι ἀγαθὸν πρᾶξαι, εὐτυχῆ φαμεν· καὶ ᾧ κατὰ λόγον ζημίαν ἦν λαβεῖν, τὸ τοιοῦτον κερδάνοντα εὐτυχῆ φαμεν. Ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία τῷ ἀγαθόν τι ὑπάρξαι παρὰ λόγον· ἀλλὰ μᾶλλον καὶ οἰκειότερον ἡ εὐτυχία ἂν δόξειεν εἶναι ἐν τῷ ἀγαθὸν λαβεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν λαβεῖν, ὃ καὶ καθ' αὑτὸ δόξειεν ἂν εὐτύχημα εἶναι. . . . Ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἄλογος φύσις. Ὁ γὰρ εὐτυχής ἐστιν ὁ ἄνευ λόγου ἔχων ὁρμὴν πρὸς τὰ ἀγαθὰ, καὶ τούτων ἐπιτυγχάνων· τοῦτο δ' ἐστὶ φύσεως. Ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ ἔνεστι τῇ φύσει τοιοῦτον, ᾧ ὁρμῶμεν ἀλόγως πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχωμεν. Καὶ εἴ τις ἐρωτήσειε τὸν οὕτως ἔχοντα, διὰ τί τοῦτο ἀρέσκει σοι οὕτω πράττειν, οὐκ οἶδα φησὶν, ἀλλ' ἀρέσκει μοι· ὅμοιον πάσχων τοῖς ἐνθουσιάζουσι. Καὶ γὰρ οἱ ἐνθουσιάζοντες, ἄνευ λόγου ὁρμὴν ἔχουσι πρὸς τὸ πράττειν τι. Τὴν δ' εὐτυχίαν οὐκ ἔχομεν οἰκείῳ καὶ ἰδίῳ ὀνόματι προσαγορεύειν, ἀλλ' αἰτίαν πολλάκις φαμὲν εἶναι αὐτήν· ἡ δ' αἰτία ἀλλότριον τοῦ ὀνόματος. Ἡ γὰρ αἰτία, καὶ οὗ ἐστιν αἰτία, ἄλλο ἐστὶ, καὶ ἄνευ ὁρμῆς τῆς ἐπιτυγχανούσης τῶν ἀγαθῶν αἰτία λεγομένη· οἷον ἢ τοῦ κακὸν μὴ λαβεῖν, ἢ πάλιν τὸ μὴ οἰόμενον ἀγαθὸν λήψεσθαι, ἀγαθὸν λαβεῖν. Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη εὐτυχία διαφόρως ἐκείνης, καὶ ἔοικεν αὕτη ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς μεταπτώσεως γίνεσθαι, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς εὐτυχία. Ὥστε ἀλλ' οὖν πρός γε τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ τοιαύτη ἂν εἴη εὐτυχία οἰκειοτέρα, ἧς ἐν αὑτῷ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁρμῆς τῶν ἀγαθῶν ἐστι τῆς ἐπιτεύξεως. Ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν· ταῦτα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, οἷον ἀρτίως ἔφαμεν, συνεργὸς ἂν εἴη τῇ εὐδαιμονίᾳ. Περὶ μὲν
ταῦτα.

CAPUT IX.

Ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἑκάστης τῶν ἀρετῶ
εἰρήκαμεν, λοιπὸν ἂν εἴη καθόλου συν
θέντας κεφαλαιωσαμένους εἰπεῖν.
οὐ κακῶς λεγόμενον τοὔνομα ἐπὶ τοῦ
δαίου, ἡ καλοκἀγαθία. Καλὸς κἀγα
ἐστιν, ὅταν τελέως σπουδαῖος. Ἐπὶ γὰρ
καλὸν καὶ ἀγαθὸν λέγουσιν· οἷον τὸν
καὶ ἀγαθόν φασι, τὸν ἀνδρεῖον, τὸν σω
ἐπὶ τῶν ἀρετῶν. Ἐπειδὴ οὖν εἰς δι
καὶ τὰ μὲν φαμὲν εἶναι καλὰ, τὰ δὲ κ
τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ἁπλῶς ἀγαθὰ,
καλὰ μὲν οἷον τὰς ἀρετὰς, καὶ τὰς ἀπ
ξεις· ἀγαθὰ δὲ, ἀρχὴν, πλοῦτον, δόξα
αὐτά· ἔστιν οὖν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς
ἀγαθά ἐστιν ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἁπλῶς κα
Ὁ τοιοῦτος γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθός.
ἀγαθὰ, μή ἐστιν ἀγαθὰ, οὐκ ἔστι
θός· ὥσπερ οὐδὲ ὑγιαίνειν ἂν δόξε
ὑγιεινὰ μὴ ὑγιεινά ἐστιν. Εἰ γὰρ ὁ
ἀρχὴ παραγινόμενα, τινὰ βλάπτοιεν,
εἴη, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἂν αὐτὸν μ
λήσεται αὐτῷ εἶναι. Ὁ δὲ τοιοῦτος ὢ
λόμενος τῶν ἀγαθῶν, πρὸς τὸ μὴ εἶ
δόξειε καλὸς καὶ ἀγαθὸς εἶναι· ἀλλ'
τὰ ὄντα ἀγαθά ἐστι, καὶ ὑπὸ τούτων
ται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς, ὁ
καὶ ἀγαθός.

CAPUT X.

Ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὰς ἀρετὰς ὀρθ
ρηται μὲν, οὐχ ἱκανῶς δέ· ἔφαμεν γ
ὀρθὸν λόγον πράττειν. Ἀλλ' ἴσως ἄ
ἀγνοῶν, ἐρωτήσειε, τὸ κατὰ τὸν ὀρθ
ἐστὶ καὶ ποῦ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος.
τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, ὅταν τὸ ἄ
ψυχῆς μὴ κωλύῃ τὸ λογικὸν ἐνεργεῖν
γειαν. Τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἐστὶ κατ
γον. Ἐπειδὴ γάρ τι τῆς ψυχῆς, τὸ
μὲν, τὸ δὲ βέλτιον, ἀεὶ δὲ τὸ χεῖρ
ἕνεκεν ἐστὶν, ὥσπερ ἐπὶ σώματος καὶ
τῆς ψυχῆς ἕνεκεν· καὶ τότ' ἐροῦμεν
ὅταν οὕτως ἔχῃ ὥστε μὴ κωλύειν, ἀ
λεσθαι καὶ συμπαρορμᾷν πρὸς τὸ
λεῖν τὸ αὐτῆς ἔργον (τὸ γὰρ χεῖρ
ἕνεκεν, πρὸς τὸ συνεργεῖν τῷ βελτίον
πάθη μὴ κωλύσωσι τὸν νοῦν τὸ αὐτοῦ
τότ' ἔσται τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον
Ἀλλ' ἴσως εἴποι τις ἂν, ὅταν πῶς ἔχ
κωλύουσι, καὶ πότε οὕτως ἔχουσιν;
δὴ τοιοῦτον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ῥᾴδιον.
τρός· ἀλλ' ὅταν εἴπῃ τῷ πυρέττοντι
φέρεσθαι· τὸ δὲ πυρέττειν πῶς αἰσ
φησιν, ὁρᾷς ὠχρὸν ὄντα. Τὸ δ' ὠχ
ἐνταῦθα συνιέτω ὁ ἰατρός· εἰ γὰρ μ
τῷ, φησὶ, τῶν γε τοιούτων αἴσθησιν.
τως ὑπὲρ τῶν ἄλλων κοινός ἐστι τῶν
γος. Ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν π
ξιν. Δεῖ γὰρ αὐτὸν συμβάλλεσθ
τι. Ἐπιζητήσειε δ' ἄν τις ἴσως καὶ
γε ἔργα εἰδήσας ταῦτα, καὶ δὴ ε
οἴονται γάρ. Τὸ δὲ ἐστιν οὐ τοι

...ἐρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν παραδίδωσι τῷ μανθάνοντι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν. Οὕτως οὐδ' ἐνταῦθα παραδίδωσι τὸ εἰδέναι ταῦτα τὴν χρῆσιν (ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια, ὡς ἔφαμεν) ἀλλὰ τὴν ἕξιν. Οὐδ' ἐν τῷ εἰδέναι ὧν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐκ τοῦ τούτοις χρῆσθαι. Τὴν δὲ χρῆσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, οὐκ ἔστι ταύτης τῆς πραγματείας τὸ παραδιδόναι. Οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἐπιστήμη οὐδεμία τὴν χρῆσιν παραδίδωσιν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν.

CAPUT XI.

Ἐφ' ἅπασι δὲ τούτοις ὑπὲρ φιλίας ἀναγκαῖον εἰπεῖν, τί ἐστι, καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ τί. Ἐπειδήπερ ὁρῶμεν παρὰ πάντα τὸν βίον παραγινομένην, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ οὖσαν ἀγαθόν, συμπαραληπτέα ἂν εἴη πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Πρῶτον μὲν ἴσως ἂν ἀπορηθείη καὶ ζητηθείη, βέλτιον διελθεῖν [illegible]

[illegible]

φιλητοί· φιλητοὶ δέ, οἱ ἀγαθοί. Οὐκοῦν σπουδαῖος, φησί, τῷ φαύλῳ οὐκ ἔσται φίλος; ἔσται μὲν οὖν. Ἐπειδὴ γὰρ τἀγαθῷ ἠκολούθει τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδύ, ᾗ ἐστι φαῦλος ὢν ἡδύς, ταύτῃ φίλος. Πάλιν αὖ συμφέρων, ᾗ συμφέρων, ταύτῃ φίλος. Ἀλλ' οὐκ ἔσται γε κατὰ τὸ φιλητὸν ἡ τοιαύτη φιλία. Φιλητὸν γὰρ ἦν τἀγαθόν, ὁ δὲ φαῦλος οὐ φιλητός· οὐ γὰρ ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλητόν. Εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τῆς τοιαύτης φιλίας, τῆς ἐν τοῖς σπουδαίοις, καὶ αὗται αἱ φιλίαι, ἥ τε κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. Ὁ οὖν κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν, οὐ φιλεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀγαθὸν φιλίαν, οὐδὲ ὁ κατὰ τὸ συμφέρον. Εἰσὶ δὲ αἱ φιλίαι αὗται, ἥ τε κατὰ τὸ ἀγαθόν, καὶ ἡ κατὰ τὸ ἡδύ, καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον, οὐχ αἱ αὐταὶ μέν, οὐ παντελῶς δὲ οὐδὲ ἀλλότριαι ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπὸ ταὐτοῦ πως ἠρτημέναι· οἷον φαμὲν ἰατρικὸν τὸ μαχαίριον, ἰατρικὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἰατρικὴν τὴν ἐπιστήμην, ταῦτα οὐχ ὁμοίως λέγονται· ἀλλὰ τὸ μὲν μαχαίριον τῷ χρήσιμον εἶναι πρὸς ἰατρικήν, ἰατρικὸν λέγεται· ὁ δ' ἄνθρωπος, τῷ ποιητικὸς εἶναι ὑγιείας· ἡ δ' ἐπιστήμη, τῷ [illegible]

οὐδὲν ἄτοπον μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν τῶν κατ᾽ ἀρετήν· ἀγανακτοῦσιν οὖν οὐκ ὀρθῶς. Δι᾽ ἡδονὴν γὰρ ποιησάμενοι τὴν φιλίαν, τὴν τῆς ἀρετῆς οἴονται δεῖν αὐτοῖς ὑπάρχειν· τὸ δ᾽ οὐ δυνατόν. Οὐ γάρ ἐστιν ἡ διὰ ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον, ἀρετῆς ἐχομένη. Κοινωσάμενοι οὖν ἡδονῇ, ἀρετὴν ζητοῦσιν· οὐκ ὀρθῶς· οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ καὶ τῷ συμφέροντι ἡ ἀρετή, ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἀμφότερα ταῦτα ἀκολουθεῖ. Ἄτοπον γὰρ εἰ μή τις οἰήσεται τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς αὑτοῖς ἡδίστους εἶναι. Καὶ γὰρ οἱ φαῦλοι (ὥς φησιν Εὐριπίδης) αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡδεῖς εἰσι· κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν. Οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ ἡ ἀρετή, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῇ ἀρετῇ ἀκολουθεῖ. Πότερον δὲ καὶ δεῖ ἐν τῇ τῶν σπουδαίων φιλίᾳ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἢ οὐ δεῖ; ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ φάναι δεῖν. Εἰ γὰρ ἀφελεῖς αὐτῶν τὸ ἡδεῖς εἶναι ἀλλήλοις, ἄλλους ποριοῦνται φίλους εἰς τὸ συζῆν τοὺς ἡδεῖς. Εἰς γὰρ τὸ συζῆν οὐδὲν μεῖζόν ἐστι τοῦ ἡδὺς εἶναι. Ἄτοπον οὖν τὸ μὴ οἴεσθαι δεῖν τοὺς σπουδαίους μάλιστα ἀλλήλοις συζῆν· τοῦτο δ᾽ οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ ἡδέος. Δέοι ἂν ἄρα (ὡς ἔοικε) μάλιστα τούτοις ὑπάρχειν τὸ ἡδέσιν εἶναι. Ἐπεὶ δὲ διῄρηνται αἱ φιλίαι εἰς τρία εἴδη, καὶ ἐν ταύταις ἠπορεῖτο, πότερον ἐν ἰσότητι ἡ φιλία ἐγγίνεται, ἢ ἐν ἀνισότητι· ἔστιν οὖν καὶ ἀμφότερα. Ἡ μὲν γὰρ καθ᾽ ὁμοιότητα, ἡ τῶν σπουδαίων καὶ ἡ τελεία φιλία· ἡ δὲ κατ᾽ ἀνομοιότητα, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. Τῷ γὰρ εὐπόρῳ ὁ πένης διὰ τὴν ἔνδειαν ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ, φίλος ἐστί· καὶ τῷ σπουδαίῳ ὁ φαῦλος, διὰ ταὐτό· διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀρετῆς, παρ᾽ οὗ οἴεται αὐτῷ ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο φίλος. Γίνεται οὖν ἐν τοῖς ἀνομοίοις φιλία κατὰ τὸ συμφέρον. Διὸ καὶ Εὐριπίδης· ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅταν ξηρὸν ᾖ πέδον. Ὡς ἐναντίοις οὖσι τούτοις ἐγγίνεται φιλία, ἡ διὰ τὸ συμφέρον. Καὶ γὰρ εἰ θέλεις τὰ ἐναντιώτατα ποιῆσαι πῦρ καὶ ὕδωρ, ταῦτα ἀλλήλοις χρήσιμά εἰσι. Τὸ γὰρ πῦρ φασιν, ἐὰν μὴ ἔχῃ ὑγρόν, φθείρεσθαι· ὡς τοῦτ᾽ αὐτῷ παρασκευάζον ὥσπερ τροφήν τινα· ταύτην δὲ τοσαύτην, ὅσης κρατήσειεν· ἂν μὲν γὰρ πλεῖον ποιήσῃς τὸ ὑγρὸν ἐπικρατῆσαι, φθείρεσθαι τὸ πῦρ· ἐὰν δὲ σύμμετρον, συνοίσει. Δῆλον οὖν ὅτι ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις φιλία ἐγγίνεται διὰ τὸ συμφέρον. Διῄρηνται δὲ πᾶσαι αἱ φιλίαι, καὶ αἱ ἐν ἰσότητι, καὶ αἱ ἐν ἀνισότητι, εἰς τὰς διῃρημένας τρεῖς. Ἔστι δ᾽ ἐν ἁπάσαις ταῖς φιλίαις διαφορὰ γινομένη πρὸς ἀλλήλους, ὅταν μὴ ὁμοίως φιλῶσιν, ἢ εὖ ποιῶσιν, ἢ ὑπηρετῶσιν, ἢ ὅ, τι ἂν τῶν τοιούτων. Ὅταν μὲν γὰρ ὁ μὲν ἐκτενῶς ποιῇ, ὁ δ᾽ ἐλλείπῃ, κατὰ τὴν ἔλλειψιν τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ μέμψις. Οὐ μὴν ἀλλ᾽ ἐπὶ μὲν τῶν τοιούτων τὸ αὐτό ἐστι τέλος τῆς φιλίας· οἷον οἱ ἀμφότεροι κατὰ τὸ συμφέρον ἀλλήλοις φίλοι, ἢ κατὰ τὸ ἡδύ, ἢ κατ᾽ ἀρετήν, εὔδηλος ἡ ἔλλειψις ἡ παρὰ τοῦ ἑτέρου, ἐὰν πλείω ἀγαθά σοι ποιῶ, ἢ σὺ ἐμοί. Οὐδ᾽ ἀμφισβητῶ ἔτι μή σε δεῖν σε μᾶλλον ὑπ᾽ ἐμοῦ φιλεῖσθαι. Ἐν ᾗ δὲ φιλίᾳ μὴ διὰ ταὐτὸ φίλοι ἐσμέν, μᾶλλον αἱ διαφοραί. Ἄδηλος γὰρ ἡ ἔλλειψις παρ᾽ ἑκατέρου· οἷον εἰ ὁ μὲν δι᾽ ἡδονὴν φίλος ἐστίν, ὁ δὲ διὰ τὸ συμφέρον, ἐνταῦθα ἡ ἀμφισβήτησις. Οὔτε γὰρ ὁ τῷ συμφέροντι ὑπερέχων, ἀξίαν οἴεται τὴν ἡδονὴν ἀντικαταλλάττεσθαι τοῦ συμφέροντος, οὔτε ὁ τῇ ἡδονῇ ὑπερέχων ἀξίαν τῆς ἡδονῆς ἐν τῷ συμφέροντι χάριν ἀπολαμβάνειν· διὸ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἐν ταῖς τοιαύταις φιλίαις γίγνονται· οἱ δὲ ἐν ἀνισότητι φίλοι ὄντες, οἱ μὲν ὑπερέχοντες

πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐκ οἴοντ
φιλεῖν, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῶν ἐνδεεστέρων οἴοντ
φιλεῖσθαι. Ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν
σθαι. Τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν ἐνέργειά τις
ἀγαθόν· ἀπὸ δὲ τοῦ φιλεῖσθαι οὐδεμ
μένῳ ἐνέργεια γίνεται. Ἔτι δὲ βέλτιον
ἢ τὸ γνωρίζεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ γνωρίζ
φιλεῖσθαι καὶ τοῖς ἀψύχοις ὑπάρχει·
ζειν καὶ φιλεῖν, τοῖς ἐμψύχοις. Ἔτι
εἶναι, βέλτιον ἢ τὸ μή. Ὁ μὲν οὖν φι
κὸς ᾖ φιλεῖ· ὁ δὲ φιλούμενος, ᾗ φιλητ
οἱ ἄνθρωποι διὰ φιλοτιμίαν φιλεῖσθαι
λονται ἢ φιλεῖν, διὰ τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι
εἶναι. Ἀεὶ γὰρ ὁ φιλούμενος ὑπερέχει
πορίᾳ, ἢ ἀρετῇ· ὁ δὲ φιλότιμος τῆς ὑπ
ται· καὶ οὐκ οἴονται δεῖν αὐτοὶ φιλεῖν
ὄντες. Ἀντιδιδόασι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχ
λοῦσιν αὐτούς. Ἔτι δὲ καὶ ἥττους αι
οὐκ οἴονται δεῖν φιλεῖν, ἀλλὰ φιλεῖσθαι
δεὴς χρημάτων, ἢ ἡδονῶν, ἢ ἀρετῆς,
ὑπερέχοντα τούτοις, καὶ φιλεῖ διὰ τὸ τ
χάνειν, ἢ οἴεσθαι τεύξεσθαι. Εἰσὶ δὲ κ
λίαι ἐξ ὁμοιοπαθείας, ἐκ τοῦ τἀγαθὰ
εἶναι. Οὐκ ἔστι δὲ ἡ ἐπὶ τούτων γινομ
τὰ ταὐτὰ ἔχουσα. Πολλάκις γὰρ ἀπο
λόμεθα τἀγαθά, συζῆν μέντοι ἀεὶ ἀπο
πότερον δεῖ φιλίας εἰπεῖν, ἢ τῆς τελ
καὶ ἀρετὴν πάθη. Ἐν ἐκείνῃ γὰρ τ
ταῦτα ἐνυπάρχει. Καὶ γὰρ συζῆν με
λον ἂν θέλοιμεν. Καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ κα
καὶ ἡ ἀρετή, τῷ σπουδαίῳ ὑπάρχει· κα
τῷ μάλιστα βουλοίμεθ᾽ ἄν, καὶ τὸ ζῆν
οὐκ ἄλλῳ τινὶ ἢ τούτῳ. Πότερον δ
πρὸς αὐτὸν φιλία, ἢ οὔ, νῦν μὲν ἀφῆσ
ροῦμεν. Πάντα δὲ βουλόμεθα ἡμ
γὰρ συζῆν μεθ᾽ ἡμῶν αὐτῶν βουλόμ
τοῦτο καὶ ἀναγκαῖον, καὶ τὸ εὖ ζῆν, κ
τὸ βούλεσθαι τἀγαθόν, οὐκ ἄλλῳ τιν
πάθῃς ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐσμέν.
πταίσωμεν, ἢ ἄλλῳ τινὶ περιπέσωμεν
εὐθὺς λυπούμεθα· διὸ δόξειεν ἂν οὖ
πρὸς αὐτὸν φιλία. Τὰ δὴ τοιαῦτα,
πάθειαν, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὰ ἄλλ
πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλίαν ἀναφέροντε
τὴν τελείαν. Ἐν ἀμφοτέραις δὲ ταῦτ
χει· καὶ γὰρ τὸ συζῆν, καὶ τὸ εἶναι
τὸ εὖ εἶναι, καὶ τἄλλα πάντα ἐν αὐταῖ
ἴσως ἂν δόξειεν ἐν οἷς ἐστι δίκαιον, ἐν
λίαν εἶναι· διὸ καὶ ὅσαπερ δικαίων
καὶ φιλιῶν. Τὸ δὴ δίκαιόν ἐστι καὶ ξ
την, καὶ δούλῳ πρὸς δεσπότην, καὶ π
λίτην, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, καὶ γυνα
καὶ ὅσαι ἁπλῶς ἄλλαι κοινωνίαι κα
ἑκάσταις τούτων. Βεβαιοτάτη δ᾽ α
τῶν φιλιῶν ἡ ξενική. Οὐ γάρ ἐστι
τέλος κοινὸν ὑπὲρ οὗ ἀμφισβητοῦσι,
λίταις. Διαμφισβητοῦντες γὰρ πρὸς
τὴν ὑπεροχήν, οὐ μένουσι φίλοι ὄντες.
ἂν εἴη νῦν τοῦτ᾽ εἰπεῖν, πότερόν ἐστι
λία, ἢ οὔ. Ἐπεὶ δ᾽ οὖν ὁρῶμεν, ὡ
ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ μὲν τῶν καθ᾽ ἑκ
τοῖς ἂν μάλιστα βουλοίμεθα καὶ τἀγ
ναι, καὶ τὸ εὖ εἶναι· ὁμοιοπαθέστατοι

ἐν, καὶ συζῆν τε μεθ' ἑαυτῶν μάλιστα βουλοίμεθα.
ι' εἰ μὲν ἐκ τῶν καθέκαστα γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ
ιαθ' ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς ἂν βουλοίμεθα ὑπάρχειν,
όν ἐστι, ὡς ἔστι πρὸς αὑτοὺς φιλία, ὥσπερ καὶ τὴν
κίαν ἔφαμεν πρὸς αὑτὸν εἶναι. Ἐπειδὴ γὰρ ἕτε-
μὲν ὁ ἀδικῶν, ἕτερος δὲ ὁ ἀδικούμενος, ὁ αὐτὸς
εἷς ἐστιν ἕκαστος, διὰ τὸ τοιοῦτον οὐκ ἐδόκει εἶναι
ς αὑτὸν ἀδικία. Ἔστι μέντοι ὡς ἔφαμεν, σκο-
ῦντες ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν· ἐπειδή ἐστι πλείω,
ν ταῦτα μὴ ὁμονοῶσι, τότε εἶναι πρὸς αὑτὸν τὴν
κίαν. Ὁμοίως οὖν τούτῳ καὶ ἡ φιλία δόξειεν εἶ-
πρὸς αὑτόν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ φίλος ἐστίν, ὥς φα-
, ὅταν βουλώμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φα-
ψυχὴ ἡ ἐμὴ καὶ ἡ τούτου· ἐπεὶ οὖν ἐστι τῆς ψυ-
πλείω μέρη, τότ' ἔσται μία ψυχή, ὅταν συμφω-
ι πρὸς ἄλληλα ὅ τε λόγος καὶ τὰ πάθη. Οὕτω
ι μία ἔσται. Ὥστε μιᾶς γενομένης, ἔσται πρὸς
ὸν φιλία· αὕτη δ' ἔσται ἡ πρὸς αὑτὸν φιλία ἐν
σπουδαίῳ· τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ
νοι μέρη πρὸς ἄλληλα τῷ μὴ διαφέρεσθαι· ἐπεὶ
φαῦλος οὐδέποτ' ἐστὶν αὐτὸς αὑτῷ φίλος· μά-
αι γὰρ ἀεὶ ἑαυτῷ. Ὁ γοῦν ἀκρατής, ὅταν πράξῃ τι
καθ' ἡδονήν, μετ' οὐ πολὺ μεταμέλεται, καὶ κα-
ι αὐτὸς αὑτόν. Ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ
ῦλος ἔχει· ἀπαύστως γὰρ αὐτὸς αὑτῷ μαχόμενος
ἐναντιούμενος. Ἔστι δὲ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι· οἷον,
ιὲν τῶν ἑταίρων ἡ ἰσότης, ἀριθμῷ καὶ δυνάμει
αθοῖ. Οὐδ' ἕτερος γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἄξιος θατέ-
υ πλέον ἔχειν, οὔτε κατ' ἀριθμὸν ἀγαθῶν, οὔτε
τὰ δύναμιν, οὔτε κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ἴσον.
οι γάρ τινες εἶναι βούλονται οἱ ἑταῖροι. Ἐν ἀν-
ητι δὲ ἡ πατέρος πρὸς υἱόν, καὶ ἀρχομένου πρὸς
ρχοντα, καὶ κρείττονος καὶ χείρονος, καὶ γυναικὸς
ὶ ἀνδρός, καὶ ὅλως ἐν οἷς ἐστιν ὁ τῇ τοῦ χείρονος
ἢ κρείττονος τάξει ἐν τῇ φιλίᾳ· αὕτη γάρ ἐστιν
ἐν ἀνισότητι φιλία κατὰ λόγον. Οὐδεὶς γὰρ ἂν
αθοῖ δοίη, οὐδεὶς ἴσον ἂν δοίη τῷ βελτίονι καὶ τῷ
ίρονι, ἀλλὰ μεῖζον τῷ καθ' ὑπεροχὴν ὄντι ἀεί·
ῦτο δ' ἴσον ἐστὶ τῷ λόγῳ. Ἴσον γάρ πως ἐστὶν ὁ
ττον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὤν, τῷ μεῖζον ἔχοντι,
είττονι ὄντι.

CAPUT XII.

Τῶν δὲ φιλιῶν ἁπασῶν τῶν εἰρημένων τούτων,
ἱλιστά πως ἐγγίνεται τὸ φιλεῖν ἐν τῇ συγγενικῇ, καὶ
ῦτα ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱόν. Καὶ διατί ποτε ὁ πα-
ρ τὸν υἱὸν μᾶλλον φιλεῖ, ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα; Πό-
ρον οὖν, ὥς τινες λέγουσιν, ὀρθῶς πρός γε τοὺς
ιλλοὺς, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ εὐεργετικός ἐστι τὸν υἱόν, ὁ
υἱὸς χάριν ὀφείλει τῆς εὐεργεσίας; Ἡ μὲν οὖν ἡ
τία ἐν τῇ κατὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ δόξειεν ἂν εἶναι.
ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπιστήμας ὁρῶμεν ἔχον, οὕτω
ὡς ἔχει καὶ ἐνταῦθα. Λέγω δ' οἷόν ἐστιν. Ἐπ'
ἐν οὖν τὸ αὐτὸ τέλος τε καὶ ἐνέργεια, καὶ οὐκ ἄλ-
ὅ τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν τέλος· οἷον τῷ αὐλητῇ ἡ αὐ-
ἡ ἐνέργεια καὶ τέλος· τὸ γὰρ αὐλεῖν καὶ τέλος αὐτῷ
τι καὶ ἐνέργεια· ἀλλ' οὐ τῇ οἰκοδομικῇ· καὶ γὰρ ἕτε-
ον τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἔστιν οὖν ἡ φιλία
νέργειά τις· οὐδὲν δέ ἐστιν ἄλλο τέλος παρὰ τὴν ἐνέρ-
γειαν τοῦ φιλεῖν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτό. Ὁ μὲν οὖν πα-
ὴρ ἐνεργεῖ πως ἀεὶ μᾶλλον, διὰ τὸ αὐτοῦ τι εἶναι
τοίημα τὸν υἱόν. Τοῦτο δ' ὁρῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
ων ὄν. Πάντες γὰρ πρὸς ὃ ἂν αὐτοὶ ποιήσωσι, πρὸς
οὕτω πως καὶ εὔνοοί εἰσιν. Ὁ οὖν πατὴρ εὐνοεῖ

πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄντα ποίημα, τῇ μνήμῃ καὶ τῇ ἐλπίδι ἀγόμενος· διὸ μᾶλλον φιλεῖ ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἢ ὁ υἱὸς τὸν πατέρα. Δεῖ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων φιλιῶν τῶν λεγομένων καὶ δοκουσῶν ἐπισκέψασθαι εἰ εἰσὶ φιλίαι· οἷον ἡ εὔνοια φιλία δοκεῖ. Ἁπλῶς μὲν οὖν οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ἡ εὔνοια φιλία. Πολλοῖς γὰρ πολλάκις, ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαί τι ὑπέρ τινος ἀγαθόν, εὖνοι γινόμεθα. Ἆρ' οὖν ἤδη καὶ φίλοι, ἢ οὔ; οὐ γὰρ εἴ τις ἦν Δαρείῳ εὔνους ἐν Πέρσαις ὄντι, ὥσπερ ἴσως ἦν, εὐθέως καὶ φιλία ἦν αὐτῷ πρὸς Δαρεῖον. Ἀλλ' ἀρχὴ μὲν ἄν ποτε φιλίας ἡ εὔνοια δόξειεν εἶναι· γένοιτο δ' ἂν ἡ εὔνοια φιλία, εἰ προσλάβοι βούλησιν τοῦ τἀγαθὰ δυνατὸς ὢν πρᾶξαι, πράττειν ἐκείνου ἕνεκεν, ᾧ ἐστιν εὔνους. Ἔστι δ' ἡ εὔνοια τοῦ ἤθους, καὶ πρὸς τὸ ἦθος. Οὐδεὶς γὰρ λέγεται εὔνους οἴνῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ἀψύχων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων. Ἀλλ' ἄν τις ᾖ τὸ ἦθος σπουδαῖος, πρὸς τοῦτον ἡ εὔνοια. Οὐκ ἔστι δὲ χωρὶς τῆς φιλίας ἡ εὔνοια, ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ· διὸ δοκεῖ φιλία εἶναι. Ἡ δ' ὁμόνοια ἔστι μὲν σύνεγγυς τῇ φιλίᾳ, ἐὰν τὴν ὁμόνοιαν λάβῃς τὴν κυρίως λεγομένην. Εἰ γάρ τις Ἐμπεδοκλεῖ ὁμοίως ὑπολαμβάνει, καὶ δοκεῖ αὐτῷ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἃ κἀκείνῳ, ἆρά γε οὗτος Ἐμπεδοκλεῖ ὁμονοεῖ, ἢ οὔ; ἐπείπερ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς· καὶ ἐν τούτοις οὐκ ἐν τῷ νοεῖν ταὐτόν, ἀλλ' ἐν τῷ ἅμα τῷ ταὐτὸ νοεῖν, προαίρεσιν ἔχειν περὶ ὧν νοοῦσιν ἐπὶ ταῦτα. Εἰ γὰρ ἐννοοῦσιν ἀμφότεροι ἄρχειν, ἀλλ' ὁ μὲν αὐτόν, ὁ δ' αὐτόν, ἆρά γε ἤδη ὁμονοοῦσιν, ἢ οὔ; Ἀλλ' εἰ κἀγὼ ἐμαυτὸν βούλομαι ἄρχειν, κἀκεῖνος ἐμέ, οὕτως ἤδη ὁμονοοῦμεν. Ἔστι δὴ ὁμονοεῖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς μετὰ βουλήσεως ταὐτοῦ. Περὶ ἄρχοντος ἅμα καταστάσεως ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἐστιν ἡ ὁμόνοια ἡ κυρίως λεγομένη.

CAPUT XIII.

Ἐπεὶ δ' ἐστίν, ὥς φαμεν, αὐτῷ πρὸς αὑτὸν φιλία, πότερον ὁ σπουδαῖος φίλαυτος ἂν εἴη, ἢ οὔ; Ἔστι δὲ φίλαυτος, ὃ αὐτοῦ ἕνεκεν πάντα πράττει, ἐν τοῖς κατὰ τὸ λυσιτελές. Ὁ μὲν οὖν φαῦλος, φίλαυτος ἔσται. Αὐτὸς αὐτοῦ γὰρ ἕνεκεν πάντα πράττει· ἀλλ' οὐχ ὁ σπουδαῖος· διὰ τοῦτο γάρ ἐστι σπουδαῖος, ὅτι ἄλλου ἕνεκεν τοῦτο πράττει· διὸ οὐκ ἔστι φίλαυτος. Ἀλλ' ὁρμῶσι μὲν ἅπαντες ἐπὶ τἀγαθά, καὶ οἴονται αὑτοῖς δεῖν μάλιστα ὑπάρχειν. Τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα φανερὸν ἐπὶ πλούτου καὶ ἀρχῆς. Ὁ μὲν οὖν σπουδαῖος ἐκστήσεται τούτων ἄλλῳ· οὐχ ὡς οὐ προσῆκον αὐτῷ μάλιστα, ἀλλ' ἂν ὁρᾷ ἄλλον δυνησόμενον μᾶλλον τούτοις αὐτοῦ χρῆσθαι. Οἱ δ' ἄλλοι τοῦτο οὐ ποιήσουσι δι' ἄγνοιαν (οὐ γὰρ οἴονται καλῶς ἂν χρῆσθαι τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς) ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ ἄρχειν. Ὁ δὲ σπουδαῖος οὐδέτερον τούτων πάσχει· διὸ οὐδὲ φίλαυτος, κατά γε τὰ τοιαῦτα ἀγαθά· ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ τὸ καλόν. Τούτου γὰρ μόνου ἄλλῳ οὐκ ἂν ἐκσταίη. Τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἡδέα ἐκστήσεται. Τῇ μὲν οὖν κατὰ τὸ καλὸν αἱρέσει, φίλαυτος ἔσται· τῇ δὲ κατὰ τὸ συμφέρον, καὶ καθ' ἡδονὴν λεγομένῃ, οὐκ ἔσται ὁ σπουδαῖος, ἀλλὰ ὁ φαῦλος.

CAPUT XIV.

Πότερον δέ ποτε ὁ σπουδαῖος φιλήσει αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα, ἢ οὔ; Ἔστι μὲν οὖν αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα ὡς φιλήσει, ἔστι δ' ὡς οὔ. Ἐπειδὴ γὰρ φαμὲν τὸν σπουδαῖον ἐκστήσεσθαι τῶν ἀγαθῶν κατὰ

τὸ συμφέρον τῷ φίλῳ, τὸν φίλον αὐτοῦ μᾶλλον φιλήσει· καί· ἀλλ' ἢ τούτων ἐξιστάμενος τῷ φίλῳ, ἢ αὐτῷ τὸ καλὸν περιποιεῖται, ταύτῃ οὐκ ἐξίσταται τῶν τοιούτων. Ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸν φίλον αὐτὸς αὑτοῦ μᾶλλον φιλεῖ, ἔστι δὲ ὡς αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ συμφέρον, τὸν φίλον· κατὰ δὲ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα. Αὑτῷ γὰρ ταῦτα περιποιεῖται κάλλιστα ὄντα. Ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλάγαθος, οὐ φίλαυτος. Μόνον γὰρ εἴπερ φιλεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν, ὅτι ἀγαθός· ὁ δὲ φαῦλος, φίλαυτος. Οὐδὲν γὰρ ἔχει δι' ὃ φιλήσει αὐτὸς ἑαυτὸν, οἷον καλόν τι· ἀλλ' ἄνευ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλήσει, ᾗ αὐτός. Διὸ καὶ οὗτος ἂν κυρίως λέγοιτο φίλαυτος.

CAPUT XV.

Ἐχόμενον δ' ἂν εἴη ὑπὲρ αὐταρκείας καὶ τοῦ αὐτάρκους, πότερον αὐτάρκης προσδεήσεται φιλίας, ἢ οὔ, ἀλλ' αὐτὸς αὑτῷ αὐτάρκης ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο. Λέγουσι γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταί· Ὅταν δ' ὁ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων; Ὅθεν καὶ ἡ ἀπορία γίνεται, πότερον ὁ πάντα τἀγαθὰ ἔχων, καὶ ὢν αὐτάρκης, προσδεήσεται φίλου; ἢ τότε καὶ μάλιστα; Τίνα γὰρ εὖ ποιήσει, ἢ μετὰ τοῦ συμβιώσεται; οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξει. Εἰ δὲ τούτων δεήσεται· ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας. Ἣν οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰώθαμεν ὁμοιότητα λαμβάνειν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὔτ' ἐκεῖ ὀρθῶς, οὔτ' ἂν ἐνταῦθα εἴη χρήσιμος. Οὐ γὰρ εἰ ὁ θεός ἐστιν αὐτάρκης καὶ μηδενὸς δεῖται, διὰ τοῦτ' οὐδ' ἡμεῖς οὐδενὸς δεηθησόμεθα. Ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτός τις λόγος ἐπὶ τοῦ θεοῦ λεγόμενος. Ἐπεὶ γάρ φησι πάντα ἔχει τἀγαθὰ ὁ θεὸς, καὶ ἔστιν αὐτάρκης, τί ποιήσει; οὐ γὰρ καθευδήσει. Θεάσεται δή τι, φησίν. Τοῦτο γὰρ κάλλιστον καὶ οἰκειότατον. Τί οὖν θεάσεται; Εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι θεάσεται, βέλτιον θεάσεταί τι αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦτ' ἄτοπον, τὸ, τοῦ θεοῦ ἄλλο τι εἶναι βέλτιον. Αὐτὸς ἑαυτὸν ἄρα θεάσεται. Ἀλλ' ἄτοπον. Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ὃς ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν κατασκοπῇ, ὡς ἀναισθήτῳ ἐπιτιμῶμεν. Ἄτοπον οὖν ἔσται, εἰ ὁ θεός, φησίν, ἔσται αὐτὸς ἑαυτὸν θεώμενος. Τί μὲν οὖν ὁ θεὸς θεάσεται, ἀφείσθω. Ὑπὲρ δὲ τῆς αὐταρκείας, οὐ τῆς τοῦ θεοῦ τὴν ἐπίσκεψιν ποιούμεθα, ἀλλὰ τῆς ἀνθρωπίνης· πότερον ὁ αὐτάρκης δεήσεται φιλίας, ἢ οὔ; Εἰ δή τις ἐπὶ τὸν φίλον ἐμβλέψας ἴδοι τί ἐστι, καὶ ὁποῖός τις ὁ φίλος, τοιοῦτος οἷος ἕτερος εἶναι ἐγώ· ἄν γε καὶ σφόδρα φίλον ποιήσῃς, ὥσπερ τὸ λεγόμενον· Ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς, ἄλλος φίλος ἐγώ. Ἐπεὶ οὖν ἐστι καὶ χαλεπώτατον, ὥσπερ καὶ τῶν σοφῶν τινες εἰρήκασι, τὸ γνῶναι αὑτὸν, καὶ ἥδιστον· (τὸ γὰρ αὑτὸν εἰδέναι ἡδύ) αὐτοὶ μὲν οὖν αὑτοὺς ἐξ αὑτῶν οὐ δυνάμεθα θεάσασθαι. Ὅτι δ' αὐτοὶ αὑτοὺς οὐ δυνάμεθα, δῆλον ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, αὐτοὶ δὲ μανθάνομεν ταὐτὰ ποιοῦντες. Τοῦτο δὲ γίνεται δι' εὔνοιαν, ἢ διὰ πάθος. Πολλοῖς δ' ἡμῶν ταῦτα ἐπισκοτεῖ πρὸς τὸ κρίνειν ὀρθῶς. Ὥσπερ οὖν ὅταν θέλωμεν αὐτοὶ αὑτῶν τὸ πρόσωπον εἰς τὸ κάτοπτρον ἐμβλέψαντες ἴδωμεν, ὁμοίως καὶ ὅταν αὐτοὶ αὑτοὺς βουληθῶμεν γνῶναι, εἰς τὸν φίλον ἰδόντες, γνωρίσαιμεν ἄν. Ἔστι γὰρ (ὡς φαμὲν) ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ. Εἰ οὖν ἡδὺ μὲν τὸ αὑτὸν εἰδέναι, τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰδέναι, ἄνευ ἄλλου φίλου, δέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας πρὸς τὸ αὑτὸν γνωρίζειν. Ἔτι δὲ καὶ εἴπερ ἐστὶ καλὸν (ὥσπερ ἐστὶ) τὸ εὖ ποιεῖν, ἔχοντα τὰ παρὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ, τίνα εὖ ποιήσει; μετὰ τίνος δὲ συμβιώσεται; οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξει. Τὸ γὰρ συμβιοῦν ἡδὺ καὶ ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν ταῦτα καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ἀναγκαῖα, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν καὶ ὁ αὐτάρκης φιλίας.

CAPUT XVI.

Πότερον δὲ πολλοῖς κτητέον φίλους, ἢ ὀλίγους; Οὔτε δὴ πολλοὺς, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, οὔτε ὀλίγους δεῖ ἀεί. Πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων, ἔργον ἑκάστῳ μερίσαι τὸ φιλεῖν. Ἐφ' ἁπάντων γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἐξαδυνατεῖ ἡμῶν ἡ φύσις ἀσθενὴς οὖσα, πρὸς τὸ ἐπὶ πολὺ ἀφικνεῖσθαι. Οὔτε γὰρ τῇ ὄψει πολὺ ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐὰν πλέον ἀποστήσῃς τοῦ συμμέτρου, ἐλλείπει διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως, οὔτ' ἀκοῇ, οὔτ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὁμοίως ἐπὶ τούτων. Ἐλλείπων οὖν τῷ φιλεῖν δι' ἀδυναμίαν, καὶ ἐγκλήματ' ἂν τις ἔχοι δικαίως, καὶ οὐκ ἂν εἴη φίλος, ἔργῳ γε, ἀλλ' ἢ τῷ γε λόγῳ· ἡ δὲ φιλία οὐ τοῦτο βούλεται. Ἔτι ἂν ὦσι πολλοὶ, οὐκ ἔστι παύσασθαι ἀλγοῦντα. Πολλῶν γὰρ ὄντων, εἰκὸς ἀεὶ περὶ ἕνα γέ τινα συμβαίνειν τι ἀτύχημα· ὧν γινομένων ἀναγκαῖον λυπεῖσθαι. Οὔτ' αὖ πάλιν ὀλίγους, ἕνα ἢ δύο, ἀλλὰ συμμέτρους τῷ καιρῷ τῇ αὐτοῦ ὁρμῇ πρὸς τὸ φιλεῖν.

CAPUT XVII.

Μετὰ δὲ ταῦτα εἴη σκεπτέον πῶς δεῖ φίλῳ χρῆσθαι. Ἔστι δ' οὐκ ἐν ἁπάσῃ φιλίᾳ ἡ σκέψις, ἀλλ' ἐν ᾗ μάλιστα ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλοις οἱ φίλοι. Οὐκ ἐγκαλοῦσι δὲ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμοίως· οἷον ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱὸν οὐκ ἔστιν ἔγκλημα τοιοῦτον, οἷον ἐν ἐνίαις· ὥσπερ ἐγὼ σοὶ, οὕτω καὶ σὺ ἐμοί. Εἰ δὲ μὴ, ἐνταῦθα τὸ σφοδρὸν ἔγκλημα. Ἐν δὲ ἀνίσοις φίλοις οὐκ ἔστι τὸ ἴσον. Ἔστι δὲ ἡ πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλία ἐν ἀνίσῳ· ὁμοίως ἡ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα, ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην, καὶ ὅλως δὲ χείρονος πρὸς βελτίονος. Οὐχ ἕξουσι γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγκλήματα, ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις φίλοις καὶ ἐν τῇ αὐτῇ φιλίᾳ τὸ τοιοῦτον ἔγκλημα. Ὥστε σκεπτέον ἂν εἴη, τὸ, πῶς χρῆσθαι φίλῳ ἐν τῇ ἐν ἴσοις φίλοις φιλίᾳ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΗΘΙΚΑ ΕΥΔΗΜΙΑ.

ARISTOTELIS
ETHICA EUDEMIA.

LIBER I.

CAPUT I.

[illegible]

CAPUT II.

[illegible]

CAPUT III.

[illegible]

ἐνδέχεται μετασχεῖν τοῦ εὖ καὶ καλῶς ζῆν (εἰ μακαρίως ἐπιφθονώτερον εἰπεῖν) καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τὴν περὶ ἕκαστα γενομένην ἂν τῶν ἐπιεικῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς διὰ τύχην γινομένοις, ἢ τοῖς διὰ φύσιν τὸ καλῶς ζῆν ἐστιν, ἀνέλπιστον ἂν εἴη πολλοῖς. Οὐ γάρ ἐστι δι' ἐπιμελείας ἡ κτῆσις οὐδὲ ἐπ' αὐτοῖς, οὐδὲ τῆς αὐτῶν πραγματείας. Εἰ δ' ἐν τῷ αὐτὸν ποιόν τινα εἶναι, καὶ τὰς κατ' αὐτὸν πράξεις, κοινότερον ἂν εἴη τὸ ἀγαθὸν καὶ θειότερον· κοινότερον, τῷ πλείοσιν ἐνδέχεσθαι μετασχεῖν· θειότερον δέ, τῷ κεῖσθαι τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς αὑτοὺς παρασκευάζουσι ποιούς τινας καὶ τὰς πράξεις.

CAPUT IV.

Ἔσται δὲ φανερὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ διαπορουμένων, ἂν καλῶς ὁρισθῇ, τί χρὴ νομίζειν εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν, πότερον ἐν τῷ ποιόν τινα μόνον εἶναι τὴν ψυχήν, καθάπερ τινὲς ᾠήθησαν τῶν σοφῶν καὶ πρεσβυτέρων· ἢ δεῖ μὲν καὶ ποιόν τινα ὑπάρχειν αὐτόν, μᾶλλον δὲ δεῖ τὰς πράξεις εἶναι ποιάς τινας. Διῃρημένων δὲ τῶν βίων, καὶ τῶν μὲν ἀμφισβητούντων τῆς τοιαύτης εὐημερίας, ἀλλ' ὡς τῶν ἀναγκαίων χάριν σπουδαζομένων, οἷον τῶν περὶ τὰς τέχνας τὰς φορτικάς, καὶ τῶν περὶ χρηματισμόν, καὶ τὰς βαναύσους· (λέγω δὲ φορτικὰς μέν, τὰς πρὸς δόξαν πραγματευομένας μόνον· βαναύσους δέ, τὰς ἑδραίας καὶ μισθαρνικάς· χρηματιστικὰς δέ, τὰς πρὸς ἀγορὰς καὶ πράσεις καπηλικάς,) τῶν οὖν εἰς ἀγωγὴν εὐδαιμονικὴν ταττομένων τριῶν ὄντων, τῶν καὶ πρότερον ῥηθέντων ἀγαθῶν ὡς μεγίστων, ἀρετῆς καὶ φρονήσεως καὶ ἡδονῆς, τρεῖς ὁρῶμεν καὶ βίους ὄντας, οὓς οἱ ἐπ' ἐξουσίας τυγχάνοντες προαιροῦνται ζῆν ἅπαντες, πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. Τούτων γὰρ ὁ μὲν φιλόσοφος, βούλεται περὶ φρόνησιν εἶναι καὶ τὴν θεωρίαν τὴν περὶ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ πολιτικός, περὶ τὰς πράξεις τὰς καλάς. (Αὗται δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς·) ὁ δ' ἀπολαυστικός, περὶ τὰς ἡδονὰς τὰς σωματικάς. Διόπερ ἕτερον τὸν εὐδαίμονα προσαγορεύει, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Ἀναξαγόρας μὲν ὁ Κλαζομένιος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, οὐθείς, εἶπεν, ὧν σὺ νομίζεις· ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοι φανείη· τοῦτον δ' ἀπεκρίνατο τὸν τρόπον ἐκεῖνος, ὁρῶν τὸν ἐρόμενον ἀδύνατον ὑπολαμβάνοντα, μὴ μέγαν ὄντα καὶ καλὸν ἢ πλούσιον, ταύτης τυγχάνειν τῆς προσηγορίας. Αὐτὸς δ' ἴσως ᾤετο τὸν ζῶντα ἀλύπως καὶ καθαρῶς πρὸς τὸ δίκαιον, ἤ τινος θεωρίας κοινωνοῦντα θείας, τοῦτον ὡς ἄνθρωπον εἰπεῖν μακάριον εἶναι.

CAPUT V.

Περὶ πολλῶν μὲν οὖν καὶ ἑτέρων, οὐ ῥᾴδιον τὸ κρῖναι καλῶς· μάλιστα δὲ περὶ οὗ ῥᾷστον εἶναι δοκεῖ, καὶ παντὸς ἀνθρώπου τὸ γνῶναι, τί τῶν ἐν τῷ ζῆν αἱρετόν, καὶ ὃ λαβὼν ἄν τις ἔχοι πλήρη τὴν ἐπιθυμίαν. Πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα τῶν ἀποβαινόντων, δι' ἃ προΐενται τὸ ζῆν, οἷον νόσους, περιωδυνίας, χειμῶνας. Ὥστε δῆλον ὅτι κἂν ἐξ ἀρχῆς αἱρετὸν ἦν, εἴ τις αἵρεσιν ἐδίδου, διά γε ταῦτα τὸ μὴ γενέσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ὁ βίος, ὃν [ἔτι] ζῶσιν ἔτι παῖδες ὄντες· καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτον ἀνακάμψαι πάλιν οὐδεὶς ἂν ὑπομείνειεν εὖ φρονῶν. Ἔτι δὲ πολλὰ τῶν τε μηδεμίαν ἐχόντων μὲν ἡδονὴν ἢ λύπην, καὶ τῶν ἐχόντων μὲν ἡδονήν, μὴ καλὴν δέ, τοιαῦτ' ἐστιν, ὥστε τὸ μὴ εἶναι κρεῖττον εἶναι τοῦ ζῆν. Ὅλως δ' εἴ τις ἅπαντα συναγάγοι, ὅσα πράττουσι μὲν καὶ πάσχουσιν ἅπαντες, ἑκόντες μέντοι μηθὲν αὐτῶν, διὰ τὸ μηδ' αὐτῶν χάριν, καὶ προσθείη χρόνου πλῆθος ἄπειρόν τι, οὐθὲν μᾶλλον ἕνεκ' ἄν τις τούτων ἕλοιτο ζῆν ἢ μὴ ζῆν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ διὰ τὴν τροφῆς μόνον ἡδονήν, ἢ τὴν τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἄλλων ἡδονῶν, ἃς τὸ γινώσκειν, ἢ βλέπειν, ἢ τῶν ἄλλων τις αἰσθήσεων πορίζει τοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἂν εἷς προτιμήσειε τὸ ζῆν, μὴ παντελῶς ὢν ἀνδράποδον. Δῆλον γὰρ ὅτι τῷ ταύτην ποιουμένῳ τὴν αἵρεσιν, οὐθὲν ἂν διενέγκαι γενέσθαι θηρίον ἢ ἄνθρωπον. Ὁ γοῦν ἐν Αἰγύπτῳ βοῦς, ὃν ὡς Ἆπιν τιμῶσιν, ἐν πλείοσι τῶν τοιούτων ἐξουσιάζει πολλῶν μοναρχιῶν. Ὁμοίως δὲ οὐδὲ διὰ τὴν τοῦ καθεύδειν ἡδονήν. Τί γὰρ διαφέρει καθεύδειν ἀνέγερτον ὕπνον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς τελευταίας ἐτῶν ἀριθμὸν χιλίων ἢ ποσωνοῦν, ἢ ζῆν ὄντα φυτόν; Τὰ γοῦν φυτὰ τοιαύτης τινὸς ἔοικε μετέχειν ζωῆς, ὥσπερ καὶ τὰ παιδία. Καὶ γὰρ ταῦτα κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ μητρὶ γένεσιν ὑπάρχοντα μὲν διατελεῖ, καθεύδοντα δὲ τὸν πάντα χρόνον. Ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι διαφεύγει σκοποῦντας τί τὸ εὖ, καὶ τί τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐν τῷ ζῆν. Τὸν δ' Ἀναξαγόραν φασὶν ἀποκρίνασθαι πρός τινα διαποροῦντα τοιαῦτ' ἄττα καὶ διερωτῶντα, τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, τοῦ (φάναι) θεωρῆσαι τὸν οὐρανόν, καὶ τὴν περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν. Οὗτος μὲν οὖν ἐπιστήμης τινὸς ἕνεκεν τὴν αἵρεσιν ᾤετο τιμίαν εἶναι τοῦ ζῆν. Οἱ δὲ Σαρδανάπαλλον μακαρίζοντες, ἢ Σμινδυρίδην τὸν Συβαρίτην, ἢ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν ζώντων τὸν ἀπολαυστικὸν βίον, οὗτοι δὲ πάντες ἐν τῷ χαίρειν φαίνονται τάττειν τὴν εὐδαιμονίαν. Ἕτεροι δέ τινες οὔτ' ἂν φρόνησιν οὐδεμίαν, οὔτε τὰς σωματικὰς ἡδονὰς ἕλοιντο μᾶλλον, ἢ τὰς πράξεις τὰς ἀπ' ἀρετῆς. Αἱροῦνται γοῦν οὐ μόνον ἔνιοι δόξης χάριν αὐτάς, ἀλλὰ καὶ μὴ μέλλοντες εὐδοκιμήσειν. Ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, οὐκ ἀληθῶς τυγχάνουσι τῆς προσηγορίας. Οὐ γάρ εἰσι πολιτικοὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν. Ὁ μὲν γὰρ πολιτικός, τῶν καλῶν ἐστι πράξεων προαιρετικὸς αὐτῶν χάριν· οἱ δὲ πολλοὶ χρημάτων καὶ πλεονεξίας ἕνεκεν αἱροῦνται τοῦ ζῆν οὕτως. Ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημένων φανερόν, ὅτι πάντες ἐπὶ τρεῖς βίους φέρουσι τὴν εὐδαιμονίαν, πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. Τούτων δ' ἡ μὲν περὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονή, καὶ τίς καὶ ποία τις γίνεται, καὶ διὰ τίνων, οὐκ ἄδηλον. Ὥστ' οὐ τίνες εἰσὶ δεῖ ζητεῖν αὐτάς, ἀλλ' εἰ συντείνουσί τι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μή, καὶ πῶς συντείνουσι· καὶ πότερον, εἰ δεῖ προσάπτειν τῷ ζῆν καλῶς ἡδονάς τινας, ταύτας δεῖ προσάπτειν, ἢ τούτων μὲν ἄλλον τινὰ τρόπον ἀνάγκη κοινωνεῖν, ἕτεραι δ' εἰσὶν ἡδοναί, δι' ἃς εὐλόγως οἴονται τὸν εὐδαίμονα ζῆν ἡδέως, καὶ μὴ μόνον ἀλύπως· ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. Περὶ δ' ἀρετῆς καὶ φρονήσεως πρῶτον θεωρήσωμεν, τήν τε φύσιν αὐτῶν ἑκατέρου τίς ἐστι, καὶ πότερον μόρια ταῦτα τῆς ἀγαθῆς ζωῆς ἐστιν, ἢ αὐτά, ἢ αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτῶν, ἐπειδὴ προσάπτουσιν αὐτά· κἂν εἰ μὴ πάντες εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὖν οἱ λόγοι ἄξιοι τῶν ἀνθρώπων πάντες. Σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ᾤετ' εἶναι τέλος τὸ γινώσκειν τὴν ἀρετήν, καὶ ἐπεζήτει τί ἐστιν ἡ δικαιοσύνη, καὶ τί ἡ ἀνδρεία, καὶ ἕκαστον τῶν μορίων αὐτῆς. Ἐποίει γὰρ ταῦτ' εὐλόγως· ἐπιστήμας γὰρ ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς ἀρετάς· ὥσθ' ἅμα συμβαίνειν εἰδέναι τε τὴν δικαιοσύνην, καὶ εἶναι

μὲν γὰρ μεμαθήκαμεν τὴν γεωμετρίαν καὶ οἰκοδομίαν, καὶ ἐσμὲν οἰκοδόμοι καὶ γεωμέτραι· διόπερ [illegible]ι τί ἐστιν ἀρετή, ἀλλ' οὐ πῶς γίνεται, καὶ ἐκ τίνων.

Τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει [illegible] θεωρητικῶν. Οὐθὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τῆς ἀστρολογίας, οὐδὲ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης, οὐδὲ γεωμετρίας, πλὴν τὸ γνωρίσαι καὶ θεωρῆσαι τὴν φύσιν [illegible] πραγμάτων τῶν ὑποκειμένων ταῖς ἐπιστήμαις· [illegible]ὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐθὲν κωλύει πρὸς [illegible] τῶν ἀναγκαίων εἶναι χρησίμους αὐτὰς ἡμῖν. [illegible] δὲ ποιητικῶν ἐπιστημῶν ἕτερον τὸ τέλος τῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως· οἷον ὑγίεια μὲν ἰατρικῆς, εὐνομία δέ, ἢ τοιοῦθ' ἕτερον, τῆς πολιτικῆς. Καλὸν μὲν [illegible] καὶ τὸ γνωρίζειν ἕκαστον τῶν καλῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ [illegible] περὶ ἀρετῆς, οὐ τὸ εἰδέναι τιμιώτατον τί ἐστιν, [illegible] τὸ γινώσκειν ἐκ τίνων ἐστίν· οὐ γὰρ εἰδέναι [illegible] τί ἐστιν ἀνδρία, ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖοι· οὐδὲ [illegible] ἐστι δικαιοσύνη, ἀλλ' εἶναι δίκαιοι· καθάπερ [illegible] ὑγιαίνειν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν τί ἐστι τὸ ὑγιαίνειν· [illegible] ἔχειν τὴν ἕξιν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν τί ἐστι τὸ [illegible]ειν.

CAPUT VI.

Πειρατέον δὲ περὶ τούτων πάντων ζητεῖν τὴν πίστιν διὰ [illegible] λόγων, μαρτυρίοις καὶ παραδείγμασι χρώμενον [illegible] φαινομένοις. [illegible]

CAPUT VII.

[illegible]

ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. Ὁμολογεῖται δὴ μέγιστον εἶναι καὶ ἄριστον τοῦτο τῶν ἀγαθῶν τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀνθρώπινον δὲ λέγομεν, ὅτι τάχ' ἂν εἴη καὶ βελτίονός τινος ἄλλου τῶν ὄντων εὐδαιμονία, οἷον θεοῦ. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ζώων ὅσα χείρω τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, οὐθὲν κοινωνεῖ ταύτης τῆς προσηγορίας. Οὐ γάρ ἐστιν εὐδαίμων ἵππος, οὐδ' ὄρνις, οὐδ' ἰχθύς, οὐδ' ἄλλο τῶν ὄντων οὐθέν, ὃ μὴ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν ἐν τῇ φύσει μετέχει θείου τινός, ἀλλὰ κατ' ἄλλην τινὰ τῶν ἀγαθῶν μετοχήν, τὸ μὲν [illegible] ζῇ, τὸ δὲ χεῖρον αὐτῶν. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔχει τὸν τρόπον, ὕστερον ἐπισκεπτέον· νῦν δὲ λέγομεν ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μέν ἐστι ἀνθρώπῳ πρακτά, τὰ δ' οὐ πρακτά. Τοῦτο δὲ λέγομεν οὕτω, διότι ἔνια τῶν ὄντων οὐθὲν μετέχει κινήσεως· ὥστ' οὐδὲ τῶν ἀγαθῶν· καὶ ταῦτ' ἴσως ἄριστα τὴν φύσιν ἐστίν. Ἔνια δὲ πρακτὰ μέν, ἀλλὰ πρακτὰ κρείττοσιν ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ διχῶς λέγεται τὸ πρακτόν (καὶ γὰρ ὧν ἕνεκα πράττομεν, καὶ ἃ τούτων ἕνεκα μετέχει πράξεως, οἷον καὶ τὴν ὑγίειαν, καὶ τὸν πλοῦτον, [illegible] τῶν πρακτῶν καὶ τὰ τούτων πραττόμενα χάριν, τὰ ὑγιεινὰ καὶ τὰ χρηματιστικά) δῆλον ὅτι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν ἄριστον θετέον.

CAPUT VIII.

Σκεπτέον τοίνυν τί τὸ ἄριστον, καὶ λέγεται ποσαχῶς. Ἐν τρισὶ δὴ μάλιστα φαίνεται δόξαις εἶναι τοῦτο. [illegible]

τοῦ ἀγαθοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὁμοιοσχημόνως λεγόμενα ἀγαθὰ, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι, οἷον τὸν καιρὸν ἢ τὸ μέτριον, ἀλλ' ἑτέρα ἕτερον καιρὸν θεωρεῖ, καὶ ἑτέρα ἕτερον μέτριον· οἷον περὶ τροφὴν μὲν, τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτριον ἰατρικὴ καὶ γυμναστική· περὶ δὲ τὰς πολεμικὰς πράξεις, στρατηγία. Καὶ οὕτως ἑτέρα περὶ ἑτέραν πρᾶξιν. Ὥστε σχολῇ αὐτό γε τὸ ἀγαθὸν θεωρῆσαι μιᾶς. Ἔτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν τι παρὰ ταῦτα, καὶ τοῦτο χωριστόν. Εἴη γὰρ ἄν τι τοῦ πρώτου πρότερον. Πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν καὶ χωριστὸν, διὰ τὸ, ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ, ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶτον· οἷον εἰ τὸ διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέχεται τὸ πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν. Ἔσται γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον, εἰ συμβαίνει τὸ κοινὸν εἶναι τὴν ἰδέαν, οἷον εἰ χωριστὸν ποιήσειέ τι τὸ κοινόν· εἰ γάρ ἐστι δικαιοσύνη ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀνδρία. Ἔτι τοίνυν φασὶν αὐτό τι ἀγαθόν. Τὸ οὖν αὐτὸ, πρόσκειται πρὸς τὸν λόγον τὸν κοινόν. Τοῦτο δὲ τί ἂν εἴη, πλὴν ὅτι ἀΐδιον καὶ χωριστόν; Ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον λευκὸν τὸ πολλὰς ἡμέρας λευκὸν τοῦ μίαν ἡμέραν· ὥστε οὐδὲ δὴ τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ταὐτὸ τῇ ἰδέᾳ· πᾶσι γὰρ ὑπάρχει κοινόν. Ἀνάπαλιν δὲ καὶ δεικτέον, πῶς νῦν δεικνύουσι τὸ ἀγαθὸν αὐτό. Νῦν μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἐκείνων τὰ ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν. Ἐξ ἀριθμῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν. Τάξεις γὰρ καὶ ἀριθμοὶ, ὡς τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ὑπάρχον, διὰ τὸ εἶναι τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν. Δεῖ δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων, οἷον ὑγιείας, ἰσχύος, σωφροσύνης, ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ καλόν. Πάντα γὰρ ταῦτα τάξις καὶ ἠρεμία. Εἰ ἄρα, ἐκεῖνα μᾶλλον· ἐκείνοις γὰρ ὑπάρχει ταῦτα μᾶλλον. Παράβολος δὲ καὶ ἡ ἀπόδειξις, ὅτι τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθὸν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται. Οὔτε γὰρ ὡς ἐφίενται λέγονται φανερῶς, ἀλλὰ λίαν ἁπλῶς τοῦτό φασι καὶ ὄρεξιν εἶναι, πῶς ἄν τις ὑπολάβοι ἐν οἷς ζωὴ μὴ ὑπάρχει. Δεῖ δὲ περὶ τούτου πραγματευθῆναι, καὶ μὴ ἀξιοῦν μηθὲν ἀλόγως, ἃ καὶ μετὰ λόγου πιστεῦσαι οὐ ῥᾴδιον· τό τε φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἑνός τινος ἀγαθ[illegible] θές. Ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται [illegible] μὸς ὄντος, σῶμα ὑγιείας· οὕτως ἄλλο [illegible] οὖν οὐκ ἔστιν αὐτό τι ἀγαθὸν, ἔχει ἀπορ[illegible] τας, καὶ ὅτι οὐ χρήσιμον τῇ πολιτικῇ [illegible] ἀγαθὸν, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις· οἷον [illegible] εὐεξία. Ἔτι καὶ τὸ ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένον [illegible] οὐδεμιᾷ χρήσιμον αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἶδ[illegible] σαις ὁμοίως. Ἔτι οὐ πρακτόν. Ὁμοίως δ' [illegible] κοινὸν ἀγαθὸν, οὔτε αὐτὸ ἀγαθόν ἐστι [illegible] μικρῷ ὑπάρξῃ ἀγαθῷ· οὔτε πρακτόν· [illegible] ὑπάρξῃ τὸ ὁτῳοῦν ὑπάρχον, ἰατρικὴ πραγμ[illegible] ἀλλ' ὅπως ὑγίεια. Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων [illegible] ἑκάστη· ἀλλὰ πολλαχῶς τὸ ἀγαθόν· καὶ ἔστι [illegible] καλὸν, καὶ τὸ μὲν πρακτὸν, τὸ δ' οὐ πρακτ[illegible] δὲ τοιοῦτον ἀγαθὸν, τὸ οὗ ἕνεκα. Οὐκ ἔστι [illegible] τοῖς ἀκινήτοις φανερὸν, ὅτι οὐδὲ ἡ ἰδέα τ[illegible] ζητούμενον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε [illegible] Τὸ μὲν γὰρ ἀκίνητον καὶ οὐ πρακτὸν, τὸ δὲ [illegible] μὲν, ἀλλ' οὐ πρακτόν. Τὸ δ' οὗ ἕνεκα, ὡς [illegible] στον καὶ αἴτιον τῶν ὑφ' αὐτὸ, καὶ πρῶτον [illegible] Ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη αὐτὸ ἀγαθὸν τὸ τέλος [illegible] θρώπῳ πρακτῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ τὴν [illegible] πασῶν. Αὕτη δ' ἐστὶ πολιτικὴ καὶ οἰκονομ[illegible] φρόνησις. Διαφέρουσι δὲ αὗται αἱ ἕξεις [illegible] ἄλλας, τῷ τοιαῦται εἶναι. Πρὸς δ' ἀλλήλας [illegible] διαφέρουσιν, ὕστερον λεκτέον. Ὅτι δ' αἴτιον [illegible] λος τοῖς ὑφ' αὐτὸ, δηλοῖ ἡ διδασκαλία. Ὁρισάμενοι [illegible] γὰρ τὸ τέλος, τἄλλα δεικνύουσιν, ὅτι ἕκαστον [illegible] ἀγαθόν. Αἴτιον γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα. Οἷον [illegible] τοῦ ὑγιαίνειν τοδὶ, ἀνάγκη τόδε εἶναι τὸ [illegible] πρὸς αὐτήν· τὸ δ' ὑγιαίνειν τῆς ὑγιείας [illegible] κινῆσαι, καὶ τότε τοῦ ἄλλου τὸ ἀγαθ[illegible] ὑγίειαν. Ἔτι οὐδὲ δεικνύουσιν οὐδ' ὅτι [illegible] ὑγίεια, ἂν μὴ σοφιστὴς, ἢ καὶ μὴ ἰατρὸς [illegible] τοῖς ἀλλοτρίοις λόγοις σοφίζονται, [illegible] ἀρχὴν οὐδεμίαν. Τὸ δ' ὡς τέλος ἀγαθὸν [illegible] καὶ τὸ ἄριστον τῶν πρακτῶν σκεπτέον [illegible] ἄριστον πάντων· ἐπειδὴ τοῦτο ἄριστον, [illegible] ἄλλην λαβοῦσιν ἀρχήν.

EUDEMIORUM LIBER II.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλην λαβοῦσιν ἀρχὴν περὶ τῶν ἐπομένων λεκτέον. Πάντα δὴ τὰ ἀγαθὰ, ἢ ἐκτὸς, ἢ ἐν ψυχῇ· καὶ τούτων αἱρετώτερα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις. Φρόνησις γὰρ καὶ ἀρετὴ καὶ ἡδονὴ, ἐν ψυχῇ· ὧν ἔνια ἢ πάντα τέλος εἶναι δοκεῖ πᾶσι. Τῶν δὲ ἐν ψυχῇ, τὰ μὲν ἕξεις ἢ δυνάμεις εἰσὶ, τὰ δ' ἐνέργειαι καὶ κινήσεις. Ταῦτα δὴ ὑποκείσθω, καὶ περὶ ἀρετῆς, ὅτι ἐστὶν ἡ βελτίστη διάθεσις, ἢ ἕξις, ἢ δύναμις ἑκάστων, ὅσων ἐστί τις χρῆσις ἢ ἔργον. Δῆλον δ' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἐπὶ πάντων γὰρ οὕτω τίθεμεν· οἷον ἱματίου ἀρετή ἐστι· καὶ γὰρ ἔργον τι καὶ χρῆσις· καὶ ἡ βελτίστη ἕξις τοῦ ἱματίου ἀρετή ἐστιν. Ὁμοίως δὲ καὶ πλοίου καὶ οἰκίας καὶ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ ψυχῆς. Ἔστι γάρ τι ἔργον αὐτῆς· καὶ τῆς βελτίονος δὴ ἕξεως ἔστω βέλτιον τὸ ἔργον· καὶ ὡς ἔχουσιν αἱ ἕξεις πρὸς ἀλλήλας, οὕτω καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τούτων πρὸς ἄλληλα ἐχέτω, καὶ τέλος ἑκάστου τὸ ἔργον. Φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων ὅτι βέλτιον τὸ ἔργον τῆς ἕξεως. Τὸ γὰρ τέλος, ἄριστον ὡς τέλος· ὑπόκειται γὰρ τέλος τὸ βέλτιστον καὶ τὸ ἔσχατον, οὗ ἕνεκα τἄλλα πάντα. Ὅτι μὲν τοίνυν τὸ ἔργον βέλτιον τῆς ἕξεως καὶ τῆς διαθέσεως, δῆλον. Ἀλλὰ τὸ ἔργον λέγεται διχῶς· τῶν μὲν γάρ ἐστιν ἕτερόν τι τὸ ἔργον παρὰ τὴν χρῆσιν· οἷον οἰκοδομικῆς οἰκία, ἀλλ' οὐκ οἰκοδόμησις· καὶ ἰατρικῆς ὑγίεια, ἀλλ' οὐχ ὑγίανσις, οὐδ' ἰάτρευσις. Τῶν δ', ἡ χρῆσις ἔργον· οἷον ὄψεως ὅρασις, καὶ μαθηματικῆς ἐπιστήμης θεωρία. Ὥστ' ἀνάγκη, ὧν ἔργον ἡ χρῆσις, τὴν χρῆσιν βέλτιον εἶναι τῆς ἕξεως. Τούτων δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διωρισμένων, λέγομεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ πράγματος καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως· οἷον σκυτοτομικῆς καὶ σκυτεύσεως ὑπόδημα. Εἰ δή τις ἐστὶν ἀρετὴ

CAPUT II.

καθ' αὑτά. Καὶ κατὰ μὲν ταῦτα οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει· κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις, ποιότης. Λέγω δὲ τὰς δυνάμεις καθ' ἃς λέγονται κατὰ πάθη οἱ ἐνεργοῦντες· οἷον ὀργίλος, ἀνάλγητος, ἐρωτικὸς, αἰσχυντηλὸς, ἀναίσχυντος. Ἕξεις δέ εἰσιν, ὅσαι αἰτίαι εἰσὶ τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον ὑπάρχειν, ἢ ἐναντίως· οἷον ἀνδρία, σωφροσύνη, δειλία, ἀκολασία.

CAPUT III.

Διωρισμένων δὲ τούτων, ληπτέον ὅτι ἐν ἅπαντι συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ἔστιν ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον· καὶ ταῦτα ἢ πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς ἡμᾶς· οἷον ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἰατρικῇ, ἐν οἰκοδομικῇ, ἐν κυβερνητικῇ, καὶ ἐν ὁποιαοῦν πράξει, καὶ ἐπιστημονικῇ καὶ ἀνεπιστημονικῇ, καὶ τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῳ. Ἡ μὲν γὰρ κίνησις, συνεχές· ἡ δὲ πρᾶξις, κίνησις. Ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέσον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον, ἐπιστήμη κελεύει καὶ ὁ λόγος. Πανταχοῦ δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖ τὴν βελτίστην ἕξιν, καὶ τοῦτο δῆλον διά τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ λόγου. Τὰ γὰρ ἐναντία φθείρει ἄλληλα· τὰ δ' ἄκρα, καὶ ἀλλήλοις, καὶ τῷ μέσῳ ἐναντία. Τὸ γὰρ μέσον ἑκάτερον, πρὸς ἑκάτερόν ἐστιν. Οἷον ἴσον τοῦ μὲν ἐλάττονος μεῖζον, τοῦ μείζονος δὲ ἔλαττον. Ὥστ' ἀνάγκη τὴν ἠθικὴν περὶ μέσ' ἄττα εἶναι καὶ μεσότητά τινα. Ληπτέον ἄρα ποία μεσότης ἀρετὴ, καὶ περὶ ποῖα μέσα. Εἰλήφθω δὴ παραδείγματος χάριν, καὶ θεωρείσθω ἕκαστον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς,

ὀργιλότης,	ἀναλγησία,	πραότης,
θρασύτης,	δειλία,	ἀνδρία,
ἀναισχυντία,	κατάπληξις,	αἰδώς,
ἀκολασία,	ἀναισθησία,	σωφροσύνη,
φθόνος,	ἀνώνυμον,	νέμεσις,
κέρδος,	ζημία,	δίκαιον,
ἀσωτία,	ἀνελευθερία,	ἐλευθεριότης,
ἀλαζονεία,	εἰρωνεία,	ἀλήθεια,
κολακεία,	ἀπέχθεια,	φιλία,
ἀρέσκεια,	αὐθάδεια,	σεμνότης,
τρυφερότης,	κακοπάθεια,	καρτερία,
χαυνότης,	μικροψυχία,	μεγαλοψυχία,
δαπανηρία,	μικροπρέπεια,	μεγαλοπρέπεια,
πανουργία,	εὐήθεια,	φρόνησις.

Τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει ταῖς ψυχαῖς. Πάντα δὲ λέγεται τὰ μὲν τῷ ὑπερβάλλειν, τὰ δὲ τῷ ἐλλείπειν. Ὀργίλος μὲν γάρ ἐστιν ὁ μᾶλλον ἢ δεῖ ὀργιζόμενος, καὶ θᾶττον, καὶ πλείοσιν ἢ οἷς δεῖ· ἀνάλγητος δὲ, ὁ ἐλλείπων, καὶ οἷς, καὶ ὅτε, καὶ ὥς. Θρασὺς δὲ, ὁ μήτε ἃ χρὴ φοβούμενος, μήθ' ὅτε, μήθ' ὥς· δειλὸς δὲ, ὁ καὶ ἃ μὴ δεῖ, καὶ ὅτε οὐ δεῖ, καὶ ὡς οὐ δεῖ. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ ἐπιθυμητικὸς, καὶ ὁ ὑπερβάλλων πᾶσιν ὅσοις ἐνδέχεται· ἀναίσθητος δὲ, ἐλλείπων, καὶ μηδ' ὅσα βέλτιον, καὶ κατὰ τὴν φύσιν ἐπιθυμῶν, ἀλλ' ἀπαθὴς ὥσπερ λίθος. Κερδαλέος δὲ, ὁ πανταχόθεν πλεονεκτικός· ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν, ἀλλ' ὀλιγαχόθεν. Ἀλαζὼν δὲ, ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος· εἴρων δὲ, ὁ ἐλάττω. Καὶ κόλαξ μὲν, ὁ πλείω συνεπαινῶν ἢ καλῶς ἔχει· ἀπεχθητικὸς δὲ, ἐλάττω. Καὶ τὸ μὲν λίαν πρὸς ἡδονὴν, ἀρέσκεια· τὸ δ' ὀλίγα καὶ μόγις, αὐθάδεια. Ἔτι δ' ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομένων λύπην, μηδ' εἰ βέλτιον, τρυφερός· ὁ δὲ πᾶσαν ὁμοίως, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀνώνυμος· μεταφορᾷ δὲ λέγεται σκληρὸς, καὶ ταλαίπωρος, καὶ κακοπαθητικός. Χαῦνος δ', ὁ μειζόνων ἀξιῶν αὑτόν· μικρόψυχος δ' ὁ ἐλαττόνων. Ἔτι δ' ἄσωτος ὁ πρὸς ἅπασαν δαπάνην ὑπερβάλλων· ἀνελεύθερος δὲ, ὁ πρὸς [illegible] λείπων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μικροπρεπὴς [illegible] κων· ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει τὸ πρέπον, [illegible] τοῦ πρέποντος. Καὶ ὁ μὲν πανοῦργος [illegible] πάντοθεν πλεονεκτικός· ὁ δ' εὐήθης [illegible] Φθονερὸς δὲ, τῷ λυπεῖσθαι ἐπὶ πλείοσιν [illegible] ἢ δεῖ. Καὶ γὰρ οἱ ἄξιοι εὖ πράττειν, [illegible] φθονεροὶ, εὖ πράττοντες. Ὁ δ' ἐναντ[illegible] μώτερος. Ἔστι δ' ὁ ὑπερβάλλων ἐπὶ τὸ [illegible] σθαι μηδ' ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις εὖ πράττουσι [illegible] χερὴς ὥσπερ οἱ γαστρίμαργοι πρὸς τροφὴν [illegible] χερὴς, κατὰ τὸν φθόνον ἐστί. Τὸ δὲ [illegible] μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως ἔχειν, περίεργον [illegible] Οὐδεμία γὰρ ἐπιστήμη, οὔτε θεωρητικὴ [illegible] τικὴ, οὔτε λέγει οὔτε πράττει τοῦτο προσ[illegible] Ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶν [illegible] τὰς λογικάς. Ἁπλῶς μὲν οὖν διωρίσθω τὸ[illegible] τοῦτον· ἀκριβέστερον δ' ὅταν περὶ τῶν [illegible] τῶν ἀντικειμένων. Αὐτῶν δὲ τούτων τὰ [illegible] εἴδη κατονομάζεται τῷ διαφέρειν κατὰ τὴν [illegible] λὴν, ἢ χρόνου, ἢ τοῦ μᾶλλον, ἢ πρός τι [illegible] των τὰ πάθη. Λέγω δὲ, οἷον ὀξύθυμος [illegible] τον πάσχειν ἢ δεῖ· χαλεπὸς δὲ καὶ θυμώδης [illegible] λον· πικρὸς δὲ, τῷ φυλακτικὸς εἶναι τῆς [illegible] κτης δὲ καὶ λοιδορητικὸς, ταῖς κολάσεσι τὰς [illegible] ὀργῆς. Ὀψοφάγοι δὲ καὶ γαστρίμαργοι [illegible] γες, τῷ πρὸς ὁποτέρας τροφῆς ἀπόλαυσιν [illegible] δύναμιν παθητικὴν παρὰ τὸν λόγον. [illegible] ἀγνοεῖν ὅτι ἔνια τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν [illegible] λαμβάνειν, ἄν πως λαμβάνηται τῷ μᾶλλον [illegible] Οἷον μοιχὸς, οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ πρὸς τὰς [illegible] πλησιάζειν· οὐ γάρ ἐστιν· ἀλλὰ μοχθηρία [illegible] δή ἐστι. Συνημμένον γὰρ τό, τε πάθος [illegible] τὸ τοιόνδε εἶναι. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὕβρις [illegible] ἀμφισβητοῦσι, συγγενέσθαι μὲν φάσκοντες [illegible] μοιχεῦσαι· ἀγνοοῦντες γὰρ, ἢ ἀναγκα[illegible] πατάξαι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. Ὁμοίως [illegible] τὰ ἄλλα τὰ τοιαῦτα.

CAPUT IV.

Εἰλημμένων δὲ τούτων, μετὰ ταῦτα λεκτέον [illegible] ἐπειδὴ δύο μέρη τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ [illegible] διῄρηνται· καὶ αἱ μὲν τοῦ λόγον ἔχοντος, διανο[illegible] ὧν ἔργον ἀλήθεια, ἢ περὶ τοῦ πῶς ἔχει, ἢ περὶ [illegible] σεως· αἱ δὲ τοῦ ἀλόγου, ἔχοντος δ' ὄρεξιν· [illegible] ὁποῖον μέρος ἔχει ψυχῆς ὄρεξιν, εἰ μέρισται [illegible] ἀνάγκη δὴ φαῦλον τὸ ἦθος καὶ σπουδαῖον [illegible] διώκειν καὶ φεύγειν ἡδονάς τινας καὶ λύπας. [illegible] δὲ τοῦτο ἐκ τῶν διαιρέσεων τῶν περὶ τὰ πάθη [illegible] δυνάμεις καὶ τὰς ἕξεις. Αἱ μὲν γὰρ δυνάμεις [illegible] ἕξεις, τῶν παθημάτων· τὰ δὲ πάθη, λύπῃ καὶ [illegible] διώρισται· ὥστε διά τε ταῦτα, καὶ διὰ τὰς [illegible] θέσεις, συμβαίνει πᾶσαν ἠθικὴν ἀρετὴν περὶ [illegible] εἶναι καὶ λύπας. Πάσης γὰρ ψυχῆς ὑφ' οἵων [illegible] γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα [illegible] ἡδονή. Δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλοί εἰσι, τῷ [illegible] κειν καὶ φεύγειν, ὡς μὴ δεῖ, ἢ ἃς μὴ δεῖ. Διὸ καὶ [illegible] ται πάντες προχείρως ἀπάθειαν καὶ ἠρεμίαν [illegible] ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἀρετάς, τὰς δὲ κα[illegible] τῶν ἐναντίων.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη [illegible] ἕξις πρακτικὴ τῶν βελτίστων, καὶ καθ' ἣν ἄριστα [illegible] κειται περὶ τὸ βέλτιστον· βέλτιστον δὲ καὶ ἄ[illegible]

[illegible]

CAPUT VI.

[illegible]

CAPUT VII.

[illegible]

τοῦ ἡδέος. Ὥστε βίαιον καὶ ἀκούσιον. Τὸ ἄρα κατ' ἐπιθυμίαν, ἑκούσιον· ἐναντία γὰρ ταῦτ' ἀλλήλοις. Ἔτι ἡ μοχθηρία ἀδικώτερον ἅπασα ποιεῖ· ἡ δ' ἀκρασία, μοχθηρία δοκεῖ εἶναι. Ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν, παρὰ τὸν λογισμὸν οἷος πράττειν καὶ ἐπιθυμίαν. Ἑκὼν ἄρα πράξει· καὶ ἑκούσιον, τὸ κατ' ἐπιθυμίαν. Καὶ γὰρ ἄτοπον εἰ δικαιότεροι ἔσονται οἱ ἀκρατεῖς γινόμενοι. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτων, δόξειεν ἂν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι· ἐκ δὲ τῶνδε, τοὐναντίον. Ἅπαν γὰρ ὃ ἑκών τις πράττει, βουλόμενος πράττει· καὶ ὃ βούλεται, ἑκών. Βούλεται δ' οὐθεὶς ὃ οἴεται εἶναι κακόν. Ἀλλὰ μὴν ὁ ἀκρατευόμενος οὐχ ἃ βούλεται ποιεῖ. Τὸ γὰρ παρ' ὃ οἴεται βέλτιστον εἶναι, πράττειν δι' ἐπιθυμίαν, ἀκρατεύεσθαί ἐστιν. Ὥστε ἅμα συμβήσεται τὸν αὐτὸν ἑκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ἔτι δ' ὁ ἐγκρατὴς δικαιοπραγήσει, καὶ μᾶλλον τῆς ἀκρασίας. Ἡ γὰρ ἐγκράτεια ἀρετή, ἡ δ' ἀρετὴ δικαιοτέρους ποιεῖ. Ἐγκρατεύεται δέ, ὅταν πράττῃ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸν λογισμόν. Ὥστ' εἰ τὸ μὲν δικαιοπραγεῖν ἑκούσιον, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν· ἄμφω γὰρ δοκεῖ ταῦτα ἑκούσια εἶναι· καὶ ἀνάγκη, εἰ θάτερον ἑκούσιον, καὶ θάτερον· τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν, ἀκούσιον· ἅμα ἄρα ὁ αὐτὸς τὸ αὐτὸ πράξει ἑκὼν καὶ ἄκων. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ θυμοῦ. Ἀκρασία γὰρ καὶ ἐγκράτεια, καὶ θυμοῦ δοκεῖ εἶναι, ὥσπερ καὶ ἐπιθυμίας· καὶ τὸ παρὰ τὸν θυμὸν λυπηρόν, καὶ βίαιον, ἡ κάθεξις· ὥστ' εἰ τὸ βίαιον ἀκούσιον, τὸ κατὰ τὸν θυμὸν ἑκούσιον ἂν εἴη πᾶν. Ἔοικε δὲ καὶ Ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ θυμοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἡ κώλυσις αὐτοῦ. Χαλεπὸν γάρ φησι θυμῷ μάχεσθαι· ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. Εἰ δ' ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ἑκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν ἅμα τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ πράγματος, μᾶλλον ἑκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν τοῦ κατ' ἐπιθυμίαν καὶ θυμόν. Τεκμήριον δέ· πολλὰ γὰρ πράττομεν ἑκόντες ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας. Λείπεται ἄρα, εἰ τὸ βουλόμενον καὶ ἑκούσιον ταὐτό, σκέψασθαι. Φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον. Ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν καὶ δοκεῖ ἡ μοχθηρία ἀδικωτέρους ποιεῖν. Ἡ δ' ἀκρασία μοχθηρία τις φαίνεται. Συμβήσεται δὲ τοὐναντίον. Βούλεται μὲν γὰρ οὐθεὶς ἃ οἴεται εἶναι κακά· πράττει δ' ὅταν γίνηται ἀκρατής. Εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν ἑκούσιον· τὸ δ' ἑκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκρατὴς γένηται, οὐκέτι ἀδικήσει, ἀλλ' ἔσται δικαιότερος ἢ πρὶν γενέσθαι ἀκρατής. Τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον τὸ κατὰ ὄρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ παρὰ τὴν ὄρεξιν, φανερόν.

CAPUT VIII.

Ὅτι δ' οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, πάλιν ἐκ τῶνδε δῆλον. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ βούλησιν ὡς οὐκ ἀκούσιον ἀπεδείχθη, ἀλλὰ μᾶλλον πᾶν ὃ βούλεται καὶ ἑκούσιον. Ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ βουλόμενον ἐνδέχεται πράττειν ἑκόντα, τοῦτο δέδεικται μόνον. Πολλὰ δὲ βουλόμενοι πράττομεν ἐξαίφνης· προαιρεῖται δ' οὐδεὶς ἐξαίφνης. Εἰ δὲ ἀνάγκη μὲν ἦν τριῶν τούτων ἕν τι εἶναι τὸ ἑκούσιον, ἢ κατ' ὄρεξιν, ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ κατὰ διάνοιαν· τούτων δὲ τὰ δύο μὴ ἔστι, λείπεται ἐν τῷ διανοούμενόν πως πράττειν εἶναι τὸ ἑκούσιον. Ἔτι δὲ μικρὸν προαγαγόντες τὸν λόγον, ἐπιθῶμεν τέλος τῷ περὶ τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διορισμῷ. Δοκεῖ γὰρ τὸ βίᾳ καὶ μὴ βίᾳ τι ποιεῖν, οἰκεῖα τοῖς εἰρημένοις εἶναι. Τό τε γὰρ βίαιον ἀκούσιον, καὶ τὸ ἀκούσιον πᾶν βίαιον εἶναι φαμέν. Ὥστε περὶ τοῦ βίᾳ σκεπτέον πρῶτον τί ἐστι, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. Δοκεῖ δὴ τὸ βίαιον καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀντικεῖσθαι, καὶ ἡ βία καὶ ἡ ἀνάγκη, τῷ ἑκουσίῳ καὶ τῇ πειθοῖ ἐπὶ τῶν πραττομένων. Καθόλου δὲ τὸ βίαιον καὶ τὴν ἀνάγκην, καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγομεν. Καὶ γὰρ τὸ πῦρ κάτω βίᾳ καὶ ἠναγκασμένον φέρεσθαι φαμέν. Τοῦτο δ' ὅταν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν καθ' αὑτὸ ὁρμὴν φέρηται, οὐ βίᾳ· οὐ μὴν οὐδ' ἑκούσια λέγεται, ἀλλ' ἀνώνυμος ἡ ἀντίθεσις. Ὅταν δὲ παρὰ ταύτην, βίᾳ φαμέν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ἀψύχων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁρῶμεν βίᾳ πολλὰ καὶ πάσχοντα καὶ ποιοῦντα, ὅταν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν ἔξωθέν τις κινῇ. Ἐν μὲν τοῖς ἀψύχοις ἁπλῆ ἡ ἀρχή, ἐν δὲ τοῖς ἐμψύχοις πλεονάζει. Οὐ γὰρ ἀεὶ ἡ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος συμφωνεῖ. Ὥστ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ζώων ἁπλοῦν τὸ βίαιον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. Οὐ γὰρ ἔχει λόγον καὶ ὄρεξιν ἐναντίαν, ἀλλὰ τῇ ὀρέξει ζῇ. Ἐν δ' ἀνθρώπῳ ἔνεστιν ἄμφω, καὶ ἔν τινι ἡλικίᾳ, ᾗ καὶ τὸ πράττειν ἀποδίδομεν. Οὐ γάρ φαμεν τὸ παιδίον πράττειν, οὐδὲ τὸ θηρίον, ἀλλὰ τὸν ἤδη διὰ λογισμὸν πράττοντα. Δοκεῖ δὴ τὸ βίαιον ἅπαν λυπηρὸν εἶναι· καὶ οὐθεὶς βίᾳ μὲν ποιεῖ, χαίρων δέ. Διὸ περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν ἀκρατῆ πλείστη ἀμφισβήτησίς ἐστιν. Ἐναντίας γὰρ ὁρμὰς ἔχων αὐτὸς ἕκαστος αὐτῶν πράττει· ὥσθ' ὅ τ' ἐγκρατὴς βίᾳ (φασὶν) ἀφέλκει αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἡδέων ἐπιθυμιῶν· ἀλγεῖ γὰρ ἀφέλκων πρὸς ἀντιτείνουσαν ὄρεξιν· καὶ ὁ ἀκρατὴς βίᾳ παρὰ τὸν λογισμόν· ἧττον δὲ δοκεῖ λυπεῖσθαι. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία, τοῦ ἡδέος, ᾗ ἀκολουθεῖ χαίρων. Ὥσθ' ὁ ἀκρατὴς μᾶλλον ἑκὼν καὶ οὐ βίᾳ, ὅτι οὐ λυπηρῶς. Ἡ δὲ πειθὼ τῇ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἀντιτίθεται. Ὁ δ' ἐγκρατής, ἐφ' ἃ πέπεισται ἄγεται, καὶ πορεύεται οὐ βίᾳ, ἀλλ' ἑκών. Ἡ δ' ἐπιθυμία οὐ πείσασα ἄγει· οὐ γὰρ μετέχει λόγου. Ὅτι μὲν οὖν οὗτοι μόνοι δοκοῦσι βίᾳ καὶ ἄκοντες ποιεῖν, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὅτι καθ' ὁμοιότητά τινα τῷ βίᾳ, καθ' ἣν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγομεν, εἴρηται. Οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τις προσθείη τὸ ἐν αὐτῷ διορισμῷ προσκείμενον, λύεται τὸ λεχθέν. Ὅταν μὲν γάρ τι τῶν ἔξωθεν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν κινῇ ἢ ἠρεμίζῃ, βίᾳ φαμέν· ὅταν δὲ μή, οὐ βίᾳ. Ἐν δὲ τῷ ἐγκρατεῖ καὶ ἀκρατεῖ ἡ δὲ καθ' αὑτὸν ὁρμὴ ἐνοῦσα ἄγει· ἄμφω γὰρ ἔχει. Ὥστ' οὐ βίᾳ οὐδέτερος, ἀλλ' ἑκὼν διά γε ταῦτα πράττοι ἄν, οὐδ' ἀναγκαζόμενος. Τὴν γὰρ ἔξωθεν ἀρχήν, τὴν παρὰ τὴν ὁρμὴν ἢ ἐμποδίζουσαν ἢ κινοῦσαν, ἀνάγκην λέγομεν, ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα τύπτοι τινὰ ἀντιτείνοντος καὶ τῷ βούλεσθαι καὶ τῷ ἐπιθυμεῖν. Ὅταν δ' ἔσωθεν ἡ ἀρχή, οὐ βίᾳ. Ἔτι καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη ἐν ἀμφοτέροις ἔνεστιν. Ὅ τε γὰρ ἐγκρατευόμενος λυπεῖται, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττων ἤδη, καὶ χαίρει τὴν ἀπ' ἐλπίδος ἡδονήν, ὅτι ὕστερον ὠφεληθήσεται, ἢ καὶ ἤδη ὠφελεῖται ὑγιαίνων. Καὶ ὁ ἀκρατής, χαίρει μὲν τυγχάνων ἀκρατευόμενος οὗ ἐπιθυμεῖ, λυπεῖται δὲ τὴν ἀπ' ἐλπίδος λύπην· οἴεται γὰρ κακὸν πράττειν. Ὥστε τὸ μὲν βίᾳ φάναι ἑκάτερον ποιεῖν, ἔχει λόγον· καὶ διὰ τὴν ὄρεξιν καὶ διὰ τὸν λογισμὸν ἑκάτερον ἄκοντά ποτε πράττειν. Κεχωρισμένα γὰρ ὄντα ἑκάτερα ἐκκρούεται ὑπ' ἀλλήλων. Ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν ὅλην μεταφέρουσι ψυχήν, ὅτι ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς τοιοῦτον ὁρῶσιν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἐνδέχεται τοῦτο λέγειν· ἡ δ' ὅλη ἑκοῦσα ψυχὴ καὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ τοῦ ἐγκρατοῦς, πράττει, βίᾳ δ' οὐδέτερος

τῶν ἐν ἐκείνοις τι, ἐπεὶ καὶ φύσει ἀμφότερα ἔχο-
Καὶ γὰρ ὁ λόγος φύσει ἄρχων· ὅτι ἐωμένης
νέσεως καὶ μὴ πηρωθείσης ἐνέσται· καὶ ἡ ἐπι-
, ὅτι εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἀκολουθεῖ καὶ ἔνεστι.
ν δὲ τούτοις δεῖν τὸ φύσει διορίζομεν, τῷ τε ὅσα
γινομένοις ἀκολουθεῖ πᾶσι, καὶ ὅσα ἐωμένης
νέσεως εὐθυποροῦν, γίνεται ἡμῖν, οἷον πολιὰ
ρας, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα. Ὥστε μὴ κατὰ
ἑκάτερος πράττει· ἁπλῶς δὲ κατὰ φύσιν ἑκάτε-
ὺ τὴν αὐτήν. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ
ἡ ἀπορίαι, περὶ τοῦ βίᾳ πράττειν, ἢ ἀμφοτέρους,
ἕτερον. Ὥστε ἢ μὴ ἑκόντας, ἢ ἅμα βίᾳ καὶ
ς· εἰ δὲ τὸ βίᾳ ἀκούσιον, ἅμα ἑκόντας καὶ
ς πράττειν· σχεδὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον
ς ἀπαντητέον. Λέγονται δὲ κατὰ ἄλλον τρό-
ᾳ καὶ ἀναγκασθέντες πρᾶξαι, οἱ διαφωνοῦντος
γου καὶ τῆς ὀρέξεως, ὅταν πράττωσιν ὃ καὶ λυ-
καὶ φαῦλον ὑπολαμβάνουσιν· ἀλλ' ἂν μὴ τοῦτο
ωσι, πληγαὶ ἢ δεσμοὶ [illegible]. Ταῦτα γὰρ φα-
γκασθέντες πρᾶξαι, ἢ οὔ. Ἀλλὰ πάντες ποιοῦ-
τὸ τοῦτο. Ἔξεστι γὰρ μὴ ποιεῖν, ἀλλ' ὑπο-
ῖναι τὸ πάθος. Ἔτι ἴσως τούτων τὰ μὲν φαίη
, τὰ δ' οὔ. Ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' αὑτῷ τῶν τοιού-
ἢ ὑπάρξαι ἢ ὑπάρξαι δεῖ, ὅσα πράττει ἃ μὴ
αι, ἑκὼν πράττει, καὶ οὐ βίᾳ· ὅσα δὲ μὴ ἐφ'
τῶν τοιούτων βίᾳ πως, οὐ μέντοι γ' ἁπλῶς,
κ αὐτὸ τοῦτο προαιρεῖται ὃ πράττει, ἀλλ' οὗ
ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις ἐστί τις διαφορά. [illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

καὶ ὅ, καὶ ᾧ, καὶ ὅν, ἀκούσιον. Τὸ ἐναντίον ἄρα ἑκούσιον. Ὅσα μὲν οὖν ἐφ' ἑαυτῷ ὂν μὴ πράττειν, πράττει μὴ ἀγνοῶν, καὶ δι' αὑτόν, ἑκούσια ταῦτ' ἀνάγκη εἶναι, καὶ τὸ ἑκούσιον τοῦτ' ἐστίν· ὅσα δ' ἀγνοῶν, καὶ διὰ τὸ ἀγνοεῖν, ἄκων. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ εἰδέναι διττόν, ἓν μὲν τὸ ἔχειν, ἓν δὲ τὸ χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ ἔχων, μὴ χρώμενος δέ, ἔστι μὲν ὡς δικαίως ἀγνοῶν λέγοιτο, ἔστι δ' ὡς οὐ δικαίως. Οἷον εἰ δι' ἀμέλειαν μὴ ἐχρῆτο. Ὁμοίως δὲ καὶ μὴ ἔχων τις ψέγοιτο ἄν, εἰ ὃ ῥᾴδιον ἢ ἀναγκαῖον ἦν, μὴ ἔχει δι' ἀμέλειαν ἢ ἡδονὴν ἢ λύπην. Ταῦτ' οὖν προσδιοριστέον. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAPUT X.

Περὶ δὲ προαιρέσεως μετὰ τοῦτο λέγωμεν, διαπορήσαντες πρῶτον τῷ λόγῳ περὶ αὐτῆς. Διστάσειε γὰρ ἄν τις ἐν ᾧ γένει πέφυκε, καὶ ἐν τίνι θεῖναι αὐτὴν χρή, καὶ πότερον οὐ ταὐτὸ τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ προαιρετόν, ἢ ταὐτά ἐστι. Μάλιστα δὲ λέγεται παρά τινων, καὶ ζητοῦντι δόξειεν ἂν δυοῖν εἶναι θάτερον ἡ προαίρεσις, ἤτοι δόξα, ἢ ὄρεξις· ἀμφότερα γὰρ φαίνεται παρακολουθοῦντα. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὄρεξις, φανερόν. Ἢ γὰρ βούλησις ἂν εἴη, ἢ ἐπιθυμία, ἢ θυμός. Οὐδεὶς γὰρ ὀρέγεται μηδὲν πεπονθὼς τούτων. Θυμὸς μὲν οὖν καὶ ἐπιθυμία καὶ τοῖς θηρίοις ὑπάρχει, προαίρεσις δ' οὔ. Ἔτι δὲ καὶ οἷς ὑπάρχει ἄμφω ταῦτα, πολλὰ καὶ ἄνευ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας προαιροῦνται· καὶ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες οὐ προαιροῦνται, ἀλλὰ καρτεροῦσιν. Ἔτι ἐπιθυμία μὲν καὶ θυμὸς ἀεὶ μετὰ λύπης· προαιρούμεθα δὲ πολλὰ καὶ ἄνευ λύπης. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησις καὶ προαίρεσις ταὐτόν. Βούλονται μὲν γάρ ἔνια καὶ τῶν ἀδυνάτων εἰδότες, οἷον βασιλεύειν τε πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἀθάνατοι εἶναι· προαιρεῖται δ' οὐδείς, μὴ ἀγνοῶν ὅτι ἀδύνατον [illegible]

[illegible]

καὶ μὴ εἶναι· ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν αὐτῶν ἡ γένεσις ἐστὶν, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ φύσιν, τὰ δὲ δι' ἄλλας αἰτίας γίνεται· περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἐγχειρήσειε βουλεύεσθαι μὴ ἀγνοῶν· περὶ ὧν δ' ἐνδέχεται μὴ μόνον τὸ εἶναι καὶ μὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ βουλεύσασθαι τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα δ' ἐστὶν ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστι πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶξαι. Διὸ οὐ βουλευόμεθα περὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς, οὐδὲ πῶς ἂν ὁ κύκλος τετραγωνισθείη· τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν· τὸ δ' ὅλως οὐ πρακτόν· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν πρακτῶν περὶ ἁπάντων. Καὶ δῆλον ὅτι οὐδὲ δόξα ἁπλῶς ἡ προαίρεσίς ἐστιν. Τὰ δὲ προαιρετὰ καὶ πρακτὰ, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἐστί. Διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, τί δή ποθ' οἱ μὲν ἰατροὶ βουλεύονται περὶ ὧν ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ γραμματικοὶ οὔ. Αἴτιον δ' ὅτι διχῇ γινομένης τῆς ἁμαρτίας (ἢ γὰρ λογιζόμενοι ἁμαρτάνομεν, ἢ κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτὸ δρῶντες) ἐν μὲν τῇ ἰατρικῇ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται ἁμαρτεῖν, ἐν δὲ τῇ γραμματικῇ κατὰ τὴν αἴσθησιν καὶ πρᾶξιν, ἣς ἂν σκοπῶσιν, εἰς ἄπειρον ἥξουσιν. Ἐπειδὴ οὖν οὔτε δόξα οὔτε βούλησίς ἐστι προαίρεσις, ἐστὶν ὡς ἑκάτερον, οὐδ' ἄμφω· ἐξαίφνης γὰρ προαιρεῖται μὲν οὐδεὶς, δοκεῖ δὲ πράττειν καὶ βούλεσθαι. Ὡς ἐξ ἀμφοῖν ἄρα. Ἄμφω γὰρ ὑπάρχει τῷ προαιρουμένῳ ταῦτα. Ἀλλὰ πῶς ἐκ τούτων σκεπτέον. Δηλοῖ δέ πως καὶ τὸ ὄνομα αὐτό. Ἡ γὰρ προαίρεσις μὲν ἐστι, οὐχ ἁπλῶς δὲ, ἀλλ' ἑτέρου πρὸς ἕτερον. Τοῦτο δὲ οὐχ οἷόν τε ἄνευ σκέψεως καὶ βουλῆς. Διὸ ἐκ δόξης βουλευτικῆς ἐστιν ἡ προαίρεσις. Περὶ μὲν δὴ τοῦ τέλους οὐδεὶς βουλεύεται, ἀλλὰ τοῦτο κεῖται πᾶσι· περὶ δὲ τῶν εἰς τοῦτο τεινόντων, πότερον τόδε ἢ τόδε συντείνει, ἢ δεδογμένου, τοῦτο πῶς ἔσται. Βουλευόμεθα δὲ πάντως τοῦτο, ἕως ἂν εἰς ἡμᾶς ἀναγάγωμεν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ προαιρεῖται μὲν μηδεὶς, μὴ παρασκευασάμενος μηδὲ βουλευσάμενος, ἢ χεῖρον ἢ βέλτιον· βούλεται δ' ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστι τῶν δυνατῶν εἶναι, καὶ μὴ τῶν πρὸς τὸ τέλος, δῆλον ὅτι ἡ προαίρεσις μὲν ἐστιν ὄρεξις τῶν ἐφ' αὐτῷ βουλευτική· ἅπαντες γὰρ βουλόμεθα ἃ καὶ προαιρούμεθα. Οὐ μέντοι γε ἃ βουλόμεθα, ταῦτα προαιρούμεθα. Λέγω δὲ βουλευτικὴν, ἧς ἀρχὴ καὶ αἰτία βούλευσίς ἐστι, καὶ ὀρέγεται διὰ τὸ βουλεύσασθαι. Διὸ οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐστὶν ἡ προαίρεσις, οὔτε ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ, οὔτε πάντως ἔχοντος ἀνθρώπου. Οὐδὲ γὰρ βουλεύσασθαι, οὐδ' ὑπόληψις τοῦ διατί, ἀλλὰ δοξάσαι μὲν εἰ ποιητέον, οὐθὲν κωλύει πολλοῖς ὑπάρχειν. Τὸ δὲ διὰ λογισμοῦ οὐκέτι. Ἔστι γὰρ βουλευτικὸν τῆς ψυχῆς τὸ θεωρητικὸν αἰτίας τινός. Ἡ γὰρ οὗ ἕνεκα μία τῶν αἰτιῶν ἐστί· τὸ μὲν γὰρ διατί αἰτία· οὗ δ' ἕνεκα ἐστιν ἢ γίγνεταί τι, τοῦτο αἴτιον φαμὲν εἶναι· οἷον τοῦ βαδίζειν ἡ κομιδὴ τῶν χρημάτων, εἰ τούτου ἕνεκα βαδίζει. Διὸ οἱ μηθὲν κείμενοι σκοπὸν, οὐ βουλευτικοί. Ὥστ' ἐπεὶ τὸ μὲν ἐφ' αὐτῷ ὂν ἢ πράττειν ἢ μὴ πράττειν, ἐάν τις πράττῃ ἢ ἀπρακτῇ δι' αὐτὸν καὶ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἑκὼν πράττει ἢ ἀπρακτεῖ· πολλὰ δὲ τῶν τοιούτων πράττομεν οὐ βουλευσάμενοι, οὐδὲ προνοήσαντες· ἀνάγκη τὸ μὲν προαιρετὸν ἅπαν ἑκούσιον εἶναι, τὸ δ' ἑκούσιον μὴ προαιρετόν· καὶ τὰ μὲν κατὰ προαίρεσιν πάντα ἑκούσια εἶναι, τὰ δ' ἑκούσια, μὴ πάντα κατὰ προαίρεσιν. Ἅμα δ' ἐκ τούτων φανερὸν καὶ ὅτι καλῶς διορίζονται οἱ τῶν παθημάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δ' ἀκούσια, τὰ δ' ἐκ προνοίας νομοθετοῦσιν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ διακριβοῦσιν, ἀλλ' ἅπτονταί γέ πη τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐροῦμεν ἐν τῇ περὶ τῶν [illegible] σκέψει. Ἡ δὲ προαίρεσις ὅτι οὔτε ἁπλῶς [illegible] οὔτε δόξα ἐστὶ, δῆλον· ἀλλὰ δόξα τε καὶ [illegible] ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι συμπερανθῶσιν. [illegible] λεύεται ἀεὶ ὁ βουλευόμενος ἕνεκά τινος, [illegible] πός τις ἀεὶ τῷ βουλευομένῳ, πρὸς ὃν σκοπεῖ [illegible] φέρον, περὶ μὲν τοῦ τέλους οὐθεὶς βουλεύεται, [illegible] τοῦτ' ἐστὶν ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις, ὥσπερ ἐν ταῖς [illegible] τικαῖς ἐπιστήμαις ὑποθέσεις. Εἴρηται δὲ [illegible] τῶν ἐν μὲν τοῖς ἐν ἀρχῇ βραχέως, ἐν δὲ τοῖς [illegible] κοῖς δι' ἀκριβείας. Περὶ δὲ τῶν πρὸς τὸ [illegible] ρόντων, ἡ σκέψις καὶ μετὰ τέχνης, καὶ ἄνευ [illegible] σίν ἐστιν· οἷον εἰ πολεμῶσιν ἢ μὴ πολεμῶσι [illegible] βουλευομένοις, ἐκ προτέρου δὲ μᾶλλον ἔσται [illegible] τουτέστι τὸ οὗ ἕνεκα· οἷον πλοῦτος ἢ ἡδονὴ [illegible] ἄλλο τοιοῦτον ὃ τυγχάνει οὗ ἕνεκα. [illegible] γὰρ ὁ βουλευόμενος, ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους [illegible] ἐκεῖ συντείνει ὅπως εἰς αὐτὸν ἀγάγῃ, ἢ αὐτὸς [illegible] πρὸς τὸ τέλος. Τὸ δὲ τέλος ἐστὶ φύσει μὲν [illegible] θὸν, καὶ περὶ οὗ κατὰ μέρος βουλεύονται [illegible] τρὸς βουλεύσαιτο ἂν εἰ δοίη φάρμακον, καὶ [illegible] ποῦ στρατοπεδεύσεται. Οἷς ἀγαθὸν τὸ τέλος [illegible] ἄριστόν ἐστι. Παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν [illegible] τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. [illegible] δ', ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλλο [illegible] σθαι, ἢ πρὸς ἃ πέφυκεν, οἷον ὄψιν. Οὐ γὰρ [illegible] ἰδεῖν οὗ μὴ ἔστιν ὄψις, οὐδ' ἀκοῦσαι οὗ [illegible] ἀλλὰ ἀπὸ ἐπιστήμης ποιῆσαι, καὶ οὗ μὴ [illegible] στήμη. Οὐ γὰρ ὁμοίως τῆς ὑγιείας ἡ αὐτὴ [illegible] μη καὶ νόσου, ἀλλὰ τῆς μὲν κατὰ φύσιν, τῆς δὲ [illegible] φύσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ βούλησις φύσει [illegible] ἀγαθοῦ ἐστι, παρὰ φύσιν δὲ τοῦ κακοῦ. [illegible] λεται φύσει μὲν τὸ ἀγαθὸν, παρὰ φύσιν δὲ [illegible] στροφὴν καὶ τὸ κακόν. Ἀλλὰ μὴν [illegible] καὶ διαστροφὴ οὐκ εἰς τὸ τυχὸν, ἀλλ' [illegible] τία καὶ τὰ μεταξύ. Οὐ γὰρ ἔστιν [illegible] τον, ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπάτη οὐκ εἰς τὰ [illegible] ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία ὅσοις ἐστὶν ἐναντία, [illegible] τῶν ἐναντίων ἃ κατὰ τὴν ἐπιστήμην [illegible] Ἀνάγκη ἄρα καὶ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν προαίρεσιν [illegible] τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ ἐναντία γίνεσθαι. [illegible] μέσου, καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον. [illegible] ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. Οὕτω γὰρ ἔχει ὥστε [illegible] φαίνεσθαι τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἥδιον [illegible] καὶ τὸ λυπηρὸν κακὸν, καὶ τὸ λυπηρότερον [illegible] Ὥστε καὶ ἐκ τούτων δῆλον ὅτι περὶ ἡδονὰς [illegible] πας ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. Περὶ μὲν γὰρ τὰ [illegible] ρετὰ τυγχάνουσιν οὖσαι. Ἡ δὲ προαίρεσις [illegible] ἀγαθὸν καὶ τὸ κακὸν, καὶ τὰ φαινόμενα. [illegible] δὲ φύσει ἡδονὴ καὶ λύπη. Ἀνάγκη τοίνυν [illegible] ἀρετὴ μὲν ἡ ἠθικὴ, αὐτή τε μεσότης ἐστὶ, [illegible] ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα· ἡ δὲ κακία ἐν [illegible] καὶ ἐλλείψει, καὶ περὶ ταῦτα τῇ ἀρετῇ, τὴν [illegible] ναι τὴν ἠθικὴν ἕξιν προαιρετικὴν μεσότητος [illegible] ἡμᾶς ἐν ἡδέσι καὶ λυπηροῖς, καθ' ὅσα ποιός [illegible] τὸ ἦθος, ἢ χαίρων, ἢ λυπούμενος. Ὁ [illegible] φιλόγλυκυς ἢ φιλόπικρος, οὐ λέγεται ποιός [illegible] ἦθος.

CAPUT XI.

Τούτων δὲ διωρισμένων, λέγωμεν πότερον [illegible] ἀναμάρτητον ποιεῖ τὴν προαίρεσιν καὶ τὸ τέλος [illegible] θὸν, οὕτως ὥστε οὗ ἕνεκα δεῖ προαιρεῖσθαι, [illegible] δοκεῖ τισι, τὸν λόγον· ἔστι δὲ τοῦτο ἐγκράτεια [illegible]

διαφθείρει τὸν λόγον. Ἔστι δ᾽ ἀρετὴ καὶ ...ια ἕτερον. Λεκτέον δ᾽ ὕστερον περὶ αὐτῶν, ...οις γε δοκεῖ τὸν λόγον ὀρθὸν παρέχειν ἡ ἀρε...το αἴτιον. Ἡ μὲν ἐγκράτεια τοιοῦτον. Τῶν ...τῶν δ᾽ ἡ ἐγκράτεια. Λέγομεν δὲ προαποφήσαν... Ἔστι γὰρ τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθὸν εἶναι, ἐν δὲ ...ρὸς τὸν σκοπὸν διαμαρτάνειν· ἔστι δὲ τὸν ...πὸν ἡμαρτῆσθαι, τὰ δὲ πρὸς ἐκεῖνον περαί... ὀρθῶς ἔχειν· καὶ μηδέτερον. Πότερον δ᾽ ἡ ... ποιεῖ τὸν σκοπόν, ἢ τὰ πρὸς τὸν σκοπόν; Τίθε... δὴ ὅτι τὸν σκοπόν. ... τούτου οὐκ ἔστι συλ...ὸς, οὐδὲ λόγος. Ἀλλὰ δὴ ὥσπερ ἀρχὴ τοῦτο ...σθω. Οὔτε γὰρ ἰατρὸς σκοπεῖ, εἰ δεῖ ὑγιαί...μή, ἀλλ᾽ εἰ περιπατεῖν, ἢ μή· οὔτε ὁ γυμνα..., εἰ δεῖ εὖ ἔχειν ἢ μή, ἀλλ᾽ εἰ παλαῖσαι, ἢ μή. ...ς δ᾽ οὐδ᾽ ἄλλη οὐδεμία περὶ τοῦ τέλους. Ὥσ...ρ ταῖς θεωρητικαῖς αἱ ὑποθέσεις ἀρχαί, οὕτω ...ῖς ποιητικαῖς τὸ τέλος ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις. ...ὶ δεῖ τόδε ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὶ ὑπάρξαι εἰ ...κεῖνο, ὥσπερ ἐκεῖ εἰ ἔστι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαί, ...ς τοδὶ εἶναι. Τῆς μὲν οὖν νοήσεως ἀρχὴ τὸ ... τῆς δὲ πράξεως ἡ τῆς νοήσεως τελευτή. Εἰ οὖν ... ὀρθότητος ἢ ὁ λόγος, ἢ ἡ ἀρετὴ αἰτία, εἰ μὴ ...ς, διὰ τὴν ἀρετὴν ὀρθὸν ἂν εἴη τὸ τέλος, ἀλλ᾽ οὐ ...ς τὸ τέλος. Τέλος δ᾽ ἐστὶ τὸ οὗ ἕνεκα. Ἔστι ...ᾶσα προαίρεσις τινός, καὶ ἕνεκα τινος. Οὗ μὲν οὖν ἕνεκα τὸ μέσον ἐστίν, οὗ αἰτία ἡ ἀρετὴ τὸ προαιρεῖσθαι οὗ ἕνεκα. Τὸ μὲν οὖν τυγχάνειν τούτων, ἄλλης δυνάμεως, ὅσα δεῖ. Ἔστι μέντοι ἡ προαίρεσις οὐ τούτου, ἀλλὰ τῆς τούτου ἕνεκα. Ἕνεκα τοῦ τέλους δεῖ πράττειν· τοῦ δὲ τὸ τέλος ὀρθὸν εἶναι τῆς προαιρέσεως, οὗ ἡ ἀρετὴ αἰτία. Καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς προαιρέσεως κρίνομεν ποῖός τις· τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ τίνος ἕνεκα πράττει, ἀλλ᾽ οὐ τί πράττει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία τῶν ἐναντίων ἕνεκα ποιεῖ τὴν προαίρεσιν. Εἰ δή τις, ἐφ᾽ αὐτῷ ὂν πράττειν μὲν τὰ καλά, ἀπρακτεῖν δὲ τὰ αἰσχρά, τοὐναντίον ποιεῖ, δῆλον ὅτι οὐ σπουδαῖός ἐστιν οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ὥστ᾽ ἀνάγκη τήν τε κακίαν ἑκούσιον εἶναι καὶ τὴν ἀρετήν. Οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη τὰ μοχθηρὰ πράττειν. Διὰ ταῦτα καὶ ψεκτὸν ἡ κακία, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐπαινετόν. Τὰ γὰρ ἀκούσια αἰσχρὰ καὶ κακά, οὐ ψεκτά· οὐδὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπαινετά, ἀλλὰ τὰ ἑκούσια. Ἔτι πάντας ἐπαινοῦμεν καὶ ψέγομεν, εἰς τὴν προαίρεσιν βλέποντες μᾶλλον, ἢ εἰς τὰ ἔργα· καί τοι αἱρετώτερον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς. Ἔτι πράττουσι μὲν φαῦλα καὶ ἀναγκαζόμενοι· προαιρεῖται δ᾽ οὐδείς. Ἔτι διὰ τὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι ἰδεῖν τὴν προαίρεσιν ὁποία τις, διὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἔργων ἀναγκαζόμεθα κρίνειν ὁποῖός τις. Αἱρετώτερον μὲν οὖν ἡ ἐνέργεια, ἐπαινετώτερον δ᾽ ἡ προαίρεσις. Ἔκ τε τῶν κειμένων οὖν συμβαίνει ταῦτα, καὶ ἔτι ὁμολογεῖται τοῖς φαινομένοις.

EUDEMIORUM LIBER III.

CAPUT I.

[illegible]

ὅλως ἢ ἠρέμα. Ἀπορεῖται δ' εἰ τῷ ἀνδρείῳ οὐδέν ἐστι φοβερόν, οὐδ' ἂν φοβηθείη· ἢ οὐδὲν κωλύει τὸν εἰρημένον τρόπον; Ἡ γὰρ ἀνδρεία ἀκολούθησις τῷ λόγῳ ἐστίν· ὁ δὲ λόγος τὸ καλὸν αἱρεῖσθαι κελεύει. Διὸ καὶ ὁ μὴ διὰ τοῦτον ὑπομένων αὐτά, οὗτος ἤτοι ἐξέστηκεν, ἢ θρασύς· ὁ δὲ διὰ τὸ καλὸν ἄφοβος, καὶ ἀνδρεῖος μόνος. Ὁ μὲν οὖν δειλὸς καὶ ἃ μὴ δεῖ φοβεῖται, ὁ δὲ θρασὺς καὶ ἃ μὴ δεῖ θαῤῥεῖ, ὁ δ' ἀνδρεῖος ἄμφω ἃ δεῖ, καὶ ταύτῃ μέσος ἐστίν. Ἃ γὰρ ἂν ὁ λόγος κελεύῃ, ταῦτα καὶ θαῤῥεῖ καὶ φοβεῖται. Ὁ δὲ λόγος τὰ μεγάλα λυπηρὰ καὶ φθαρτικὰ οὐ κελεύει ὑπομένειν, ἂν μὴ καλὰ ᾖ. Ὁ μὲν οὖν θρασύς, καὶ εἰ μὴ κελεύει, ταῦτα θαῤῥεῖ· ὁ δὲ δειλός, οὐδ' ἂν κελεύῃ· ὁ δ' ἀνδρεῖος μόνος, ἐὰν κελεύῃ.

Ἔστι δὲ εἴδη ἀνδρείας πέντε λεγόμενα καθ' ὁμοιότητα. Αὐτὰ γὰρ ὑπομένουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ αὐτά. Μία μὲν πολιτική· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δι' αἰδῶ οὖσα. Δευτέρα ἡ στρατιωτική· αὕτη δὲ δι' ἐμπειρίαν καὶ τὸ εἰδέναι, οὐχ (ὥσπερ Σωκράτης ἔφη) τὰ δεινά, ἀλλ' ὅτι τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν. Τρίτη δ', ἡ δι' ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν, δι' ἣν τὰ παιδία καὶ οἱ μαινόμενοι, οἱ μὲν ὑπομένουσι τὰ φερόμενα, οἱ δὲ λαμβάνουσι τοὺς ὄφεις. Ἄλλη δέ, ἡ κατ' ἐλπίδα, καθ' ἣν οἵ τε κατευτυχηκότες πολλάκις ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ οἱ μεθύοντες· εὐέλπιδας γὰρ ποιεῖ ὁ οἶνος. Ἄλλη δ' ἡ διὰ πάθος ἀλόγιστον· οἷον δι' ἔρωτα καὶ θυμόν. Ἄν τε γὰρ ἐρᾷ, θρασὺς μᾶλλον ἢ δειλός, καὶ ὑπομένει πολλοὺς κινδύνους· ὥσπερ ὁ ἐν Μεταποντίῳ τὸν τύραννον ἀποκτείνας, καὶ ὁ ἐν Κρήτῃ μυθολογούμενος· καὶ δι' ὀργὴν καὶ θυμὸν ὡσαύτως. Ἐκστατικὸν γὰρ ὁ θυμός. Διὸ καὶ οἱ ἄγριοι σῦες ἀνδρεῖοι δοκοῦσιν εἶναι, οὐκ ὄντες. Ὅταν γὰρ ἐκστῶσι, τοιοῦτοι εἰσίν· εἰ δὲ μή, ἀνώμαλοι, ὥσπερ οἱ θρασεῖς. Ὅμως δὲ μάλιστα φυσικὴ ἡ τοῦ θυμοῦ· ἀήττητον γὰρ ὁ θυμός· διὸ καὶ οἱ παῖδες ἄριστα μάχονται. Διὰ νόμον δὲ ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία. Κατ' ἀλήθειαν δὲ οὐδεμία τούτων, ἀλλὰ πρὸς τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐν τοῖς κινδύνοις χρήσιμα ταῦτα πάντα. Περὶ δὲ τῶν φοβερῶν νῦν μὲν ἁπλῶς εἰρήκαμεν· βέλτιον δὲ διορίσασθαι μᾶλλον. Ὅλως μὲν οὖν φοβερὰ λέγεται τὰ ποιητικὰ φόβου. Ταῦτα δ' ἐστὶν ὅσα φαίνεται ποιητικὰ λύπης φθαρτικῆς. Τοῖς γὰρ ἄλλην τινὰ προσδεχομένοις λύπην, ἑτέρα μὲν ἄν τις ἴσως λύπη γένοιτο, καὶ πάθος ἕτερον· φόβος δ' οὐκ ἔσται· οἷον εἴ τις προορῷτο ὅτι λυπήσεται λύπην ἣν οἱ φθονοῦντες λυποῦνται· ἢ τοιαύτην, οἵαν οἱ ζηλοῦντες, ἢ οἱ αἰσχυνόμενοι. Ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς τοιαύταις φαινομέναις ἔσεσθαι λύπαις φόβος γίνεται, ὅσων ἡ φύσις ἀναιρετικὴ τοῦ ζῆν. Διὸ καὶ σφόδρα τινὲς ὄντες μαλακοί, περὶ ἔνια ἀνδρεῖοί εἰσι· καὶ ἔνιοι σκληροὶ καὶ καρτερικοί, καὶ δειλοί· καὶ δὴ δοκεῖ σχεδὸν ἴδιον τῆς ἀνδρείας εἶναι τὸ περὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν περὶ τοῦτον λύπην ἔχειν πως. Εἰ γάρ τις εἴη τοιοῦτος οἷος πρὸς ἀλέας καὶ ψύχη, καὶ τὰς τοιαύτας λύπας, ὅσαι ἀκίνδυνοι, ὑπομενετικὸς ὡς ὁ λόγος, πρὸς δὲ τὸν θάνατον μαλακὸς καὶ περίφοβος, μὴ δι' ἄλλο τι πάθος, ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν φθοράν· ἄλλος δὲ πρὸς μὲν ἐκείνας μαλακός, πρὸς δὲ τὸν θάνατον ἀπαθής· ἐκεῖνος μὲν ἂν εἶναι δόξειε δειλός, οὗτος δ' ἀνδρεῖος. Καὶ γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν, ὅταν πλησίον ᾖ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν· φαίνεται δὲ κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνηται. Τὰ μὲν οὖν φοβερά, περὶ ὅσα φαμὲν εἶναι τὸν ἀνδρεῖον, εἴρηται, διότι τὰ φαινόμενα ποιητικὰ λύπης [illegible] φθαρτικῆς· ταῦτα μέντοι πλησίον τε φαινόμενα [illegible] μὴ πόῤῥω, καὶ τοσαῦτα τῷ μεγέθει ὄντα [illegible] να, ὥστ' εἶναι σύμμετρα πρὸς ἄνθρωπον. [illegible] ἀνάγκη παντὶ φαίνεσθαι ἀνθρώπῳ φοβερὰ [illegible] ραίνειν· οὐδὲν γὰρ κωλύει θερμὰ καὶ ψυχρὰ [illegible] ἄλλων δυνάμεων ἐνίας ὑπὲρ ἡμᾶς εἶναι, καὶ [illegible] ἀνθρωπίνου σώματος ἕξεις· οὕτω καὶ τῶν περὶ [illegible] ψυχὴν παθημάτων. Οἱ μὲν δειλοὶ καὶ θρασεῖς [illegible] ψεύδονται διὰ τὰς ἕξεις. Τῷ μὲν γὰρ δειλῷ [illegible] μὴ φοβερὰ δοκεῖ φοβερὰ εἶναι, καὶ τὰ ἠρέμα, [illegible] τῷ δὲ θρασεῖ τοὐναντίον, τά τε φοβερὰ [illegible] καὶ τὰ σφοδρά, ἠρέμα· τῷ δ' ἀνδρείῳ ταὐτὰ [illegible] λιστα. Διόπερ οὔτ' εἴ τις ὑπομένει τὰ φοβερὰ [illegible] ἄγνοιαν, ἀνδρεῖος, οἷον εἴ τις τοὺς κεραυνοὺς [illegible] μένει φερομένους, διὰ μανίαν· οὔτ' ἂν [illegible] ὁ κίνδυνος, διὰ θυμόν. Οἷον οἱ Κελτοὶ πρὸς [illegible] ματα ὅπλα ἀπαντῶσι λαβόντες· καὶ ὅλως [illegible] ρικὴ ἀνδρία μετὰ θυμοῦ ἐστιν. Ἔνιοι δὲ καὶ [illegible] λας ἡδονὰς ὑπομένουσι. Καὶ γὰρ ὁ θυμὸς [illegible] ἔχει τινά· μετ' ἐλπίδος γάρ ἐστι τιμωρίας. [illegible] οὔτ' εἰ διὰ ταύτην, οὔτ' εἰ δι' ἄλλην ἡδονὴν [illegible] τις τὸν θάνατον, ἢ φυγὴν μειζόνων λυπῶν, [illegible] καίως ἀνδρεῖος λέγοιτο τούτων. Εἰ γὰρ [illegible] ἀποθνήσκειν, πολλάκις ἂν δι' ἀκρασίαν [illegible] οἱ ἀκόλαστοι· ὅπερ καὶ νῦν, αὐτοῦ μὲν τοῦ [illegible] σκειν οὐκ ὄντος ἡδέος, τῶν ποιητικῶν δ' [illegible] λοὶ δι' ἀκρασίαν περιπίπτουσιν εἰδότες· [illegible] ἀνδρεῖος εἶναι δόξειεν, εἰ καὶ πάνυ ἑτοίμως [illegible] σκειν. Οὐθ' οἱ φεύγοντες τὸ πονεῖν, ὅπερ [illegible] τοιοῦσιν, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἀνδρεῖος. [illegible] περ καὶ Ἀγάθων φησί,

> Φαῦλοι βροτῶν γάρ, τοῦ πονεῖν ἡσσώμενοι,
> Θανεῖν ἐρῶσι.

Ὥσπερ καὶ τὸν Χείρωνα μυθολογοῦσιν [illegible] διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἕλκους ὀδύνην εὔξασθαι [illegible] ἀθάνατον ὄντα. Παραπλησίως δὲ τούτοις [illegible] δι' ἐμπειρίαν ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους· [illegible] σχεδὸν οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτικῶν ἀνθρώπων [illegible] μένουσιν. Αὐτὸ γὰρ τοὐναντίον ἔχει, [illegible] Σωκράτης, ἐπιστήμην οἰόμενος τὴν ἀνδρείαν [illegible] οὔτε γὰρ διὰ τὸ εἰδέναι τὰ φοβερὰ θαῤῥοῦσιν [illegible] τοὺς ἱστοὺς ἀναβαίνειν ἐπιστάμενοι, ἀλλ' [illegible] τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν· οὔτε δι' ὃ θαῤῥαλεώτερον [illegible] ἀγωνίζονται, τοῦτο ἀνδρεία. Καὶ γὰρ ἂν [illegible] καὶ ὁ πλοῦτος, κατὰ Θέογνιν, ἀνδρεία·

> Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος —

Φανερῶς ἔνιοι δειλοὶ ὄντες, ὅμως ὑπομένουσι δι' [illegible] ρίαν· τοῦτο δέ, ὅτι οὐκ οἴονται κίνδυνον εἶναι· [illegible] τὰς βοηθείας. Σημεῖον δέ· ὅταν γὰρ μὴ ἔχειν [illegible] βοήθειαν, ἀλλ' ἤδη πλησίον ᾖ τὸ δεινόν, οὐχ [illegible] Ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων αἰτίων οἱ διὰ τὴν αἰδῶ [illegible] νοντες μάλιστα φανεῖεν ἀνδρεῖοι· καθάπερ καὶ [illegible] τὸν Ἕκτορά φησιν ὑπομεῖναι τὸν κίνδυνον τὸν πρὸς [illegible] Ἀχιλλέα· Ἕκτορα δ' αἰδὼς εἷλε·

> Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει.

Καὶ ἔστιν ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία αὕτη. Ἡ δ' ἀληθὴς [illegible] αὕτη, οὔτε ἐκείνων οὐδεμία, ἀλλὰ ὁμοία μέν, [illegible] καὶ ἡ τῶν θηρίων, ἃ διὰ τὸν θυμὸν ὁμόσε τῇ [illegible] φέρεται. Οὔτε γὰρ ὅτι ἀδοξήσει, δεῖ μένειν [illegible] μένους, οὔτε δι' ὀργήν, οὔτε διὰ τὸ μὴ νομίζειν [illegible] θανεῖσθαι, ἢ διὰ τὸ δυνάμεις ἔχειν φυλακτικάς· [illegible] γὰρ οἰήσεται οὕτω γε φοβερὸν εἶναι οὐθὲν ἀλλ' [illegible]

...σα ἀρετὴ προαιρετική (τοῦτο δὲ πῶς λέγομεν, ...ι πρότερον, ὅτι ἕνεκά τινος πάντα αἱρεῖσθαι ... καὶ τοῦτό ἐστι τὸ οὗ ἕνεκα, τὸ καλόν) δῆλον ...ἡ ἀνδρεία ἀρετή τις οὖσα, ἕνεκά τινος ποιήσει ...βερὰ ὑπομένειν, οὔτε δι᾽ ἄγνοιαν ... οὔτε δι᾽ ἡδονήν, ἀλλ᾽ ὅτι καλόν. Ἐπεί, ...μὴ καλὸν ᾖ, ἀλλὰ μανικόν, οὐχ ὑπομένει· αἰσχρὸν ...

Περὶ τίνα μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀνδρεία μεσότης, ...ων, καὶ διὰ τί, καὶ τὰ φοβερὰ τίνα δύναμιν ἔχει, ...ν εἴρηται κατὰ τὴν παροῦσαν ἔφοδον ἱκανῶς.

CAPUT II.

[illegible]

CAPUT III.

[illegible]

προτερεῖ, οὔθ' ὑπερέχει, οὔτε οἷς οὐ δεῖ ὀργίζεται, οὔτε οἷς δεῖ οὐκ ὀργίζεται. Ὥστ' ἐπεὶ καὶ πρᾳότης ἡ βελτίστη ἕξις περὶ ταῦτα τὰ πάθη ἐστὶν, εἴη καὶ ἡ πρᾳότης μεσότης τις, καὶ ὁ πρᾶος μέσος τοῦ χαλεποῦ καὶ ἀνδραποδώδους.

CAPUT IV.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ μεγαλοψυχία, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, καὶ ἡ ἐλευθεριότης μεσότητες. Ἡ μὲν ἐλευθεριότης περὶ χρημάτων κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. Ὁ μὲν γὰρ κτήσει μὲν πάσῃ χαίρων μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀποβολῇ δὲ πάσῃ λυπούμενος μᾶλλον ἢ δεῖ, ἀνελεύθερος· ὁ δ' ἀμφότερα ἧττον ἢ δεῖ, ἄσωτος· ὁ δ' ἄμφω ὡς δεῖ, ἐλευθέριος. Τοῦτο δὲ λέγω τὸ ὡς δεῖ, καὶ ἐπὶ τούτων, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθός. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι μὲν εἰσιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει, ὅπου δὲ ἔσχατά εἰσι καὶ μέσον, καὶ τοῦτο βέλτιστον· ἓν δὲ περὶ ἕκαστον τῷ εἴδει τὸ βέλτιστον· ἀνάγκη καὶ τὴν ἐλευθεριότητα εἶναι ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας περὶ χρημάτων κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. Διχῶς δὲ τὰ χρήματα λέγομεν καὶ τὴν χρηματιστικήν. Ἡ μὲν γὰρ καθ' αὐτὸ κτῆσις τοῦ χρήματός ἐστιν, οἷον ὑποδήματος ἢ ἱματίου· ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς μὲν, οὐ μέντοι οὕτως ὡς ἂν εἴ τις σταθμῷ χρήσαιτο τῷ ὑποδήματι, ἀλλ' οἷον ἡ πώλησις καὶ ἡ μίσθωσις· χρῆται γὰρ ὑποδήματι· ὁ δὲ φιλάργυρος ὁ περὶ τὸ νόμισμα τῆς κτήσεως, ἀντὶ τῆς κατὰ συμβεβηκὸς χρήσεώς ἐστιν. Ὁ δ' ἀνελεύθερος, εἴη ἂν καὶ ἄσωτος περὶ τὸν κατὰ συμβεβηκὸς τρόπον τοῦ χρηματισμοῦ. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν χρηματισμοῦ τὴν αὔξησιν διώκει· ὁ δ' ἄσωτος, ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων· ὁ δ' ἐλευθέριος, τὴν περιουσίαν δίδωσιν. Αὐτῶν δὲ τούτων εἴδη λέγονται διαφέροντα τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον περὶ μόρια· οἷον ἀνελεύθερος, φειδωλὸς, καὶ κίμβιξ, καὶ αἰσχροκερδής· φειδωλὸς μὲν ἐν τῷ μὴ προΐεσθαι· αἰσχροκερδὴς δ' ἐν τῷ ὁτιοῦν προσίεσθαι· κίμβιξ δὲ, ὁ σφόδρα περὶ μικρὰ διατεινόμενος· παραλογιστὴς δὲ καὶ ἀποστερητὴς, ὁ ἄδικος κατ' ἀνελευθερίαν. Καὶ τοῦ ἀσώτου ὡσαύτως· λαφύκτης μὲν, ὁ ἐν τῷ ἀτάκτως ἀναλίσκειν· ἀλόγιστος δὲ, ὁ ἐν τῷ μὴ ὑπομένειν τὴν ἀπὸ λογισμοῦ λύπην.

CAPUT V.

Περὶ δὲ μεγαλοψυχίας ἐκ τῶν τοῖς μεγαλοψύχοις ἀποδιδομένων δεῖ διορίσαι τὸ αἴτιον. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὴν γειτνίασιν καὶ ὁμοιότητα μέχρι του λανθάνει πόῤῥω προϊόντα, καὶ περὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ταὐτὸ συμβέβηκε. Διὸ ἐνίοτε οἱ ἐναντίοι τοῦ αὐτοῦ ἀντιποιοῦνται· οἷον ὁ ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ αὐθάδης τῷ σεμνῷ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ ἀνδρείῳ· εἰσὶ γὰρ καὶ περὶ ταὐτὰ καὶ ὅμοροι μέχρι τινὸς, ὥσπερ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομενητικὸς κινδύνων, καὶ ὁ θρασύς· ἀλλ' ὁ μὲν ὡδὶ, ὁ δ' ὡδί. Ταῦτα δὲ διαφέρει πλεῖστον. Λέγομεν δὲ τὸν μεγαλόψυχον κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος προσηγορίαν, ὥσπερ ἐν μεγέθει τινὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως. Ὥστε καὶ τῷ σεμνῷ καὶ τῷ μεγαλοπρεπεῖ ὅμοιος εἶναι δοκεῖ, ὅτε καὶ πάσαις ταῖς ἀρεταῖς ἀκολουθεῖν φαίνεται. Καὶ γὰρ τὸ ὀρθῶς κρῖναι τὰ μεγάλα καὶ μικρὰ τῶν ἀγαθῶν, ἐπαινετόν. Δοκεῖ δὲ ταῦτ' εἶναι μεγάλα, ἃ διώκει ὁ τὴν κρατίστην ἔχων ἕξιν περὶ τὰ τοιαῦτ' εἶναι ἡδέα. Ἡ δὲ μεγαλοψυχία κρατίστη· κρίνει δὲ περὶ τὸ ἕκαστον ἀρετὴ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον ὀρθῶς, ἅπερ ὁ φρόνιμος ἂν κελεύσειε καὶ ἡ ἀρετή· ὥστε ἕπεσθαι [illegible] τὰς ἀρετὰς, ἢ αὐτὴν ἕπεσθαι πάσαις. [illegible] μεγαλοψύχου εἶναι, τὸ καταφρονητικὸν [illegible] δ' ἀρετὴ καταφρονητικὴ τῶν παρὰ τὸν [illegible] λων· οἷον ἀνδρία κινδύνων· μέγα γὰρ [illegible] τῶν αἰσχρῶν, καὶ πλῆθος οὐ πᾶν φοβερὸν [illegible] φρων ἡδονῶν μεγάλων καὶ πολλῶν, καὶ [illegible] χρημάτων. Μεγαλοψύχου δὲ τοῦτο δοκεῖ, [illegible] ρὶ ὀλίγα σπουδάζειν, καὶ ταῦτα μεγάλα, καὶ [illegible] δοκεῖ ἑτέρῳ τινὶ, καὶ μᾶλλον ἂν φροντίσειεν [illegible] γαλόψυχος, τί δοκεῖ ἑνὶ σπουδαίῳ, ἢ πολλοῖς [illegible] χοῦσιν. Ὥσπερ Ἀντιφῶν ἔφη πρὸς Ἀγάθωνα, [illegible] τεψηφισμένος τὴν ἀπολογίαν ἐπαινέσαντα. Καὶ [illegible] γωρον τοῦ μεγαλοψύχου μάλιστ' εἶναι πάθος [illegible] Πάλιν περὶ τιμῆς καὶ τοῦ ζῆν καὶ πλούτου, [illegible] σπουδάζειν δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐθὲν φροντίζει [illegible] περὶ τῶν ἄλλων, πλὴν περὶ τιμῆς. Καὶ λυπηθείη [illegible] ἂν ἀτιμαζόμενος καὶ ἀρχόμενος ὑπὸ ἀναξίου, [illegible] χαίρειν μάλιστα τυγχάνων. Οὕτω μὲν οὖν [illegible] ἐναντίως ἔχειν. Τὸ γὰρ εἶναί τε μάλιστα [illegible] καὶ καταφρονητικὸν εἶναι τῶν πολλῶν, καὶ [illegible] ὁμολογεῖσθαι. Δεῖ δὲ τοῦτο διορίσαντας [illegible] Ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη διχῶς. [illegible] τῷ ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τῷ ὑπὸ τῶν [illegible] λόγου, καὶ πάλιν τῷ ἐπί τινι ἡ τιμὴ διαφέρει. [illegible] γάλη γὰρ οὐ τῷ πλήθει τῶν τιμώντων, οὐδὲ [illegible] μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ τιμίαν εἶναι· τῇ ἀληθείᾳ δὲ [illegible] ἀρχαὶ καὶ τἆλλα ἀγαθὰ τίμια καὶ ἄξια σπουδῆς [illegible] τα, ὅσα μεγάλα ἀληθῶς ἐστι, ὥστε καὶ ἀρετὴ [illegible] ἄνευ μεγέθους· διὸ δοκοῦσι μεγάλους ποιεῖν [illegible] περὶ ὃ ἐστιν ἑκάστη αὐτῶν, ὥσπερ εἴπομεν. [illegible] ὅμως ἐστί τις περὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς μία μεγαλοψυχία [illegible] ὥσπερ καὶ ἰδίᾳ μεγαλόψυχον τοῦτον λεκτέον τὸν [illegible] ταύτην. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια τῶν ἀγαθῶν, τὰ [illegible] τίμια, τὰ δ' ὡς διωρίσθη πρότερον, τῶν [illegible] ἀγαθῶν ἐστι τὰ μὲν μεγάλα κατὰ ἀλήθειαν, τὰ δὲ [illegible] μικρά, καὶ τούτων ἔνιοι ἄξιοι καὶ ἀξιοῦσιν αὑτοὺς, [illegible] τούτοις ζητητέος ὁ μεγαλόψυχος. Τετραχῶς [illegible] διαφέρειν. Ἔστι μὲν γὰρ ἄξιον εἶναι μεγάλων, [illegible] ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων· ἔστι δὲ μικρὰ καὶ ἄξιον [illegible] τηλικούτων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων. Ἔστι [illegible] ἀνάπαλιν πρὸς ἑκάτερα αὐτῶν. Ὁ μὲν γὰρ [illegible] τοιοῦτος, οἷος ἄξιος ὢν μικρῶν μεγάλων ἀξιοῦν [illegible] τὸν τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν· ὁ δὲ ἄξιος ὢν μεγάλων [illegible] ἀξιῴη ἂν μικρῶν ἑαυτόν. Ὁ μὲν οὖν ἄξιος [illegible] μεγάλων δ' ἀξιῶν ἑαυτὸν, ψεκτός· ἀνόητον γὰρ [illegible] οὐ καλὸν τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν τυγχάνειν. Ψεκτὸς [illegible] καὶ ὅστις ἄξιος ὢν ὑπαρχόντων αὐτῷ, τῶν τοιούτων [illegible] μετέχειν μὴ ἀξιοῖ ἑαυτόν. Λείπεται δὲ [illegible] ἐναντίος τούτοις ἀμφοτέροις, ὅστις ἄξιος ὢν μεγάλων [illegible] ἀξιοῖ αὐτὸς ἑαυτὸν τούτων, καὶ τοιοῦτός ἐστιν [illegible] ἀξιοῦν ἑαυτόν. Οὗτος ἐπαινετὸς, καὶ μέσος τούτων. [illegible] Ἐπεὶ οὖν περὶ τιμῆς αἵρεσιν καὶ χρῆσιν, καὶ τῶν [illegible] λων ἀγαθῶν τῶν ἐντίμων, ἀρίστη ἐστὶ διάθεσις [illegible] γαλοψυχία, καὶ τοῦτ' ἀποδίδομεν, καὶ οἱ περὶ [illegible] χρήσιμα τὸν μεγαλόψυχον, ἅμα δὲ καὶ ἡ μεσότης [illegible] ἐπαινετωτάτη, δῆλον ὅτι καὶ μεγαλοψυχία μεσότης [illegible] εἴη, τῶν δ' ἐναντίων, ὥσπερ διεγράψαμεν, ἡ μὲν [illegible] τῷ ἀξιοῦν ἑαυτὸν ἀγαθῶν μεγάλων ἀνάξιον [illegible] χαυνότης. Τοὺς τοιούτους γὰρ χαύνους λέγομεν [illegible] ὅσοι μεγάλων οἴονται ἄξιοι εἶναι, οὐκ ὄντες. [illegible] περὶ τὸ ἄξιον ὄντα μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν μεγάλων, [illegible] ψυχία. Μικροψύχου γὰρ εἶναι δοκεῖ, ὅστις [illegible]

δι' ἃ δικαίως ἂν ἀξιοῖτο, μὴ ἀξιοῖ μηθενὸς
ν ἑαυτόν. Ὥστ' ἀνάγκη καὶ τὴν μεγαλοψυ-
ῖναι μεσότητα χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Ὁ
ρτος τῶν διορισθέντων, οὔτε πάντων ψεκτός,
εγαλόψυχος, περὶ οὐδὲν ἔχων μέγεθος. Οὔτε
ξιος, οὔτε ἀξιοῖ μεγάλων· διὸ οὐκ ἐναντίος.
ι δόξειεν ἂν ἐναντίον εἶναι τῷ μεγάλων ἀξίῳ
εγάλων, τὸ, μικρῶν ὄντα ἄξιον, ἀξιοῦν ἑαυτόν.
τι δὲ ἐναντίος οὔτε τῷ μὴ μεμπτὸς εἶναι· ὡς γὰρ
ς κελεύει, ἔχει. Καὶ ὁ αὐτός ἐστι τῇ φύσει τῷ
οψύχῳ· ὧν γὰρ ἄξιοι, τούτων ἀξιοῦσιν αὑτούς.
Καὶ ὁ μὲν γένοιτο ἂν μεγαλόψυχος· ἀξιώσει
ν ἐστιν ἄξιος. Ὁ δὲ μικρόψυχος, ὃς ὑπαρχόν-
ὐτῷ μεγάλων κατὰ τιμὴν ἀγαθῶν οὐκ ἀξιοῖ, τί
οι, εἰ μικρῶν ἄξιος ἦν; Ἢ γὰρ ἂν μεγάλων ἀξιῶν
ς ἦν, ἢ τοι ἐλαττόνων· διὸ καὶ οὐθεὶς ἂν εἴ-
κρόψυχον, εἴ τις μέτοικος ὢν, ἄρχειν μὴ ἀξιοῖ
, ἀλλ' ὑπείκει· ἀλλ' εἴ τις εὐγενὴς ὢν, καὶ ἡγοί-
μέγα εἶναι τὸ ἄρχειν.

CAPUT VI.

στι δὲ ὁ μεγαλοπρεπὴς οὐ περὶ τὴν τυχοῦσαν
ν καὶ προαίρεσιν, ἀλλὰ τὴν δαπάνην, εἰ μή που
μεταφορὰν λέγομεν· ἄνευ δὲ δαπάνης μεγαλο-
ια οὐκ ἔστι. Τὸ μὲν γὰρ πρέπον ἐν κόσμῳ
ὁ δὲ κόσμος οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων ἀναλωμάτων,
ἐν ὑπερβολῇ τῶν ἀναγκαίων ἐστί. Ὁ δὲ ἐν με-
δαπάνῃ τοῦ πρέποντος μεγέθους προαιρετικὸς,
ῆς τοιαύτης μεσότητος, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἡδονῇ
ικὸς, μεγαλοπρεπής. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ
μέλος, ἀνώνυμος· οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τινὰ γει-
ν, οὓς καλοῦσί τινες ἀπειροκάλους καὶ σαλάκω-
οἷον εἰ εἰς γάμον δαπανῶν τις τοῦ ἀγαπητοῦ,
σιος ὢν, δοκεῖ πρέπειν ἑαυτῷ τοιαύτην κατα-
ήν, οἷον ἀγαθοδαιμονισταῖς ἑστιῶντι, οὗτος μὲν
πρεπής. Ὁ δὲ τοιούτους δεχόμενος ἐκείνως μὴ
ς χάριν μηδὲ δι' ἐξουσίαν, ὅμοιος τῷ σαλάκωνι.
ὲ κατ' ἀξίαν καὶ ὡς ὁ λόγος, μεγαλοπρεπής· τὸ
πρέπον κατ' ἀξίαν ἐστίν. Οὐδὲν γὰρ πρέπει τὸ
ὶ τὴν ἀξίαν. Δεῖ δὲ πρέπον εἶναι. Καὶ γὰρ
πρέποντος κατ' ἀξίαν, καὶ πρέπον, καὶ περὶ ὅ·
περὶ οἰκέτου γάμον ἕτερον τὸ πρέπον, καὶ περὶ
ένου· καὶ αὐτῷ, εἴπερ ἐπὶ τοσοῦτον ἢ τοιοῦτον·
τὴν θεωρίαν οὐκ ᾤοντο Θεμιστοκλεῖ πρέπειν, ἣν
ήσατο Ὀλυμπιάζε, διὰ τὴν προϋπάρξασαν ταπει-
τα, ἀλλὰ Κίμωνι. Ὁ δ' ὅπως ἔτυχεν ἔχων πρὸς
ἀξίαν, οὐθεὶς τούτων. Καὶ ἐπ' ἐλευθεριότητος
ὕτως. Ἔστι γάρ τις ὡς ἐλευθέριος, οὔτε ἐλευ-
ος.

CAPUT VII.

Σχεδὸν δὲ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὸ ἦθος
νετῶν καὶ ψεκτῶν· τὰ μὲν γὰρ ὑπερβολαὶ, τὰ δ'
ίψεις, τὰ δὲ μεσότητές εἰσι παθητικαί. Οἷον ὁ
νερὸς καὶ ἐπιχαιρέκακος. Καθ' ἃς γὰρ ἕξεις λέ-
ται, ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κατ'
ν εὖ πράττουσίν ἐστι· τὸ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πά-
ς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀνώνυμον· ἀλλ' ὁ ἔχων δῆλος ἐστι
χαίρειν ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις. Καὶ
ραγίαις, μὴ χαίρειν δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. Μέσος
τούτων ὁ νεμεσητικός, καὶ ὃ ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι
νέμεσιν, τὸ λυπεῖσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς παρὰ τὴν
αν κακοπραγίαις· διὸ καὶ θεὸν οἴονται εἶναι τὴν
εσιν. Αἰδὼς δὲ, μεσότης ἀναισχυντίας καὶ κατα-
πλήξεως. Ὁ μὲν γὰρ μηδεμιᾶς φροντίζων δόξης, ἀναίσχυντος· ὁ δὲ πάσης ὁμοίως, καταπλήξ· ὁ δὲ τῆς τῶν φαινομένων ἐπιεικῶν, αἰδήμων. Φιλία δὲ, μεσότης ἔχθρας καὶ κολακείας. Ὁ μὲν γὰρ εὐχερῶς ἅπαντα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν, κόλαξ· ὁ δὲ πρὸς ἁπάσας ἀντικρούων, ἀπεχθητικός· ὁ δὲ μήτε πρὸς ἅπασαν ἡδονὴν μήτ' ἀκολουθῶν μήτ' ἀντιτείνων, ἀλλὰ πρὸς τὸ φαινόμενον βέλτιστον, φίλος. Σεμνότης δὲ, μεσότης αὐθαδείας καὶ ἀρεσκείας. Ὁ μὲν γὰρ μηδὲν πρὸς ἕτερον ζῶν, ἀλλὰ καταφρονητικὸς, αὐθάδης· ὁ δὲ πάντα πρὸς ἄλλον, ἢ καὶ πάντων ἐλάττων, ἄρεσκος· ὁ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τοὺς ἀξίους οὕτως ἔχων, σεμνός. Ὁ δ' ἀληθὴς καὶ ἁπλοῦς, ὃν καλοῦσιν αὐθέκαστον, μέσος τοῦ εἴρωνος καὶ ἀλαζόνος. Ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χείρω καθ' αὑτοῦ ψευδόμενος μὴ ἀγνοῶν, εἴρων· ὁ δ' ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀλαζών· ὁ δ' ὡς ἔχει, ἀληθὴς, καὶ καθ' Ὅμηρον πεπνυμένος· καὶ ὅλως ὁ μὲν φιλαλήθης, ὁ δὲ φιλοψευδής. Ἔστι δὲ καὶ ἡ εὐτραπελία μεσότης, καὶ ὁ εὐτράπελος μέσος τοῦ ἀγροίκου καὶ δυστραπέλου καὶ τοῦ βωμολόχου· ὥσπερ γὰρ παρὰ τροφὴν ὁ σικχὸς τοῦ παμφάγου διαφέρει τῷ, ὁ μὲν μηθὲν ἢ ὀλίγα, καὶ χαλεπῶς προσίεσθαι· ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς· οὕτω καὶ ὁ ἄγροικος ἔχει πρὸς τὸν φορτικὸν καὶ βωμολόχον· ὁ μὲν γὰρ οὐθὲν γελοῖον, ἀλλὰ χαλεπῶς προσίεται· ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς, καὶ ἡδέως. Δεῖ δ' οὐδέτερον, ἀλλὰ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ κατὰ λόγον· οὗτος δ' εὐτράπελος. Ἡ δ' ἀπόδειξις ἡ αὐτή. Ἥ τε γὰρ εὐτραπελία ἡ τοιαύτη, καὶ μὴ ἣν μεταφέροντες λέγομεν, ἐπιεικεστάτη ἕξις· καὶ ἡ μεσότης ἐπαινετὴ, τὰ δ' ἄκρα ψεκτά. Οὔσης δὲ διττῆς εὐτραπελίας (ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ χαίρειν ἐστὶ τῷ γελοίῳ, καὶ τῷ εἰς αὑτὸν, ἐὰν ᾖ τοιονδὶ, ὧν ἓν καὶ σκῶμμά ἐστιν· ἡ δ' ἐν τῷ δύνασθαι τοιαῦτα πορίζεσθαι) ἕτεραι μὲν εἰσὶν ἀλλήλων, ἀμφότεραι μέντοι μεσότης. Καὶ γὰρ ὁ δυνάμενος τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἐφ' ὅσοις ἡσθήσεται ὁ εὖ κρίνων, κἂν εἰς αὐτὸν ᾖ τὸ γελοῖον, μέσος ἔσται τοῦ φορτικοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. Ὁ δ' ὅρος οὗτος βελτίων, ἢ τὸ μὴ λυπηρὸν εἶναι τὸ λεχθὲν τῷ σκωπτομένῳ ὄντι ὁποιῳοῦν. Μᾶλλον γὰρ δεῖ τῷ ἐν μεσότητι ὄντι ἀρέσκειν· οὗτος γὰρ κρίνει εὖ. Πᾶσαι δ' αὗται αἱ μεσότητες ἐπαινεταὶ μὲν, οὐκ εἰσὶ δ' ἀρεταί, οὐδ' αἱ ἐναντίαι κακίαι. Ἄνευ προαιρέσεως γάρ. Ταῦτα δὲ πάντ' ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν παθημάτων διαιρέσεσιν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πάθος τί ἐστι. Διὰ δὲ τὸ φυσικὰ εἶναι, εἰς τὰς φυσικὰς συμβάλλεται ἀρετάς· ἔστι γὰρ (ὥσπερ λεχθήσεται ἐν τοῖς ὕστερον) ἑκάστη πως ἀρετὴ, καὶ φυσικὴ ἄλλως μετὰ φρονήσεως. Ὁ μὲν οὖν φθόνος εἰς ἀδικίαν συμβάλλεται. Πρὸς γὰρ ἄλλον αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἡ νέμεσις εἰς δικαιοσύνην, ἡ αἰδὼς εἰς σωφροσύνην. Διὸ καὶ ὁρίζονται ἐν τῷ γένει τούτῳ τὴν σωφροσύνην. Ὁ δ' ἀληθὴς καὶ ψευδὴς, ὁ μὲν ἔμφρων, ὁ δ' ἄφρων. Ἔστι δ' ἐναντιώτερον τοῖς ἄκροις τὸ μέσον, ἢ ἐκεῖνα ἀλλήλοις· διότι τὸ μὲν μετ' οὐδετέρου γίνεται αὐτῶν, τὰ δὲ πολλάκις μετ' ἀλλήλων, καὶ εἰσὶν ἐνίοτε οἱ αὐτοὶ θρασύδειλοι· καὶ τὰ μὲν ἄσωτοι, τὰ δὲ ἀνελεύθεροι· καὶ ὅλως ἀνώμαλοι κακῶς. Ὅταν μὲν γὰρ καλῶς ἀνώμαλοί εἰσιν, μέσοι γίνονται. Ἐν τῷ μέσῳ γάρ ἐστί πως τὰ ἄκρα. Αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ δοκοῦσιν ὑπάρχειν τοῖς ἄκροις πρὸς τὸ μέσον ὁμοίως ἀμφότεραι, ἀλλ' ὅτε μὲν κατὰ ὑπερβολὴν, ὅτε δὲ κατὰ ἔλλειψιν. Αἴτια δὲ τά τε πρῶτα ῥηθέντα δύο· ὀλιγότης τε, οἷον τῶν πρὸς τὰ ἡδέα ἀναισθήτων, καὶ

ὅτι ἐφ' ὃ ἁμαρτάνομεν, μᾶλλον τοῦτο ἐναντιώτατον εἶναι δοκεῖ. Τὸ δὲ τρίτον, ὅτι τὸ ὁμοιότερον, ἧττον ἐναντιώτερον φαίνεται· οἷον πέπονθε τὸ θάρσος πρὸς τὸ θράσος, καὶ ἀσωτία πρὸς ἐλευθεριότητα. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν εἴρηται σχεδόν· περὶ δὲ δικαιοσύνης ἤδη λέξεται.

EUDEMIORUM LIBER IV.

CAPUT I.

Περὶ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον· ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. Ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσί, καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. Διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ ὑποκείσθω ταῦτα. Οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνάμεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. Δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι· ἕξις δ' ἡ ἐναντία, τῶν ἐναντίων οὔ. Οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον. Λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. Πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας· πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων. Ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερά, καὶ ἡ καχεξία φανερὰ γίνεται, καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία, καὶ ἐκ ταύτης τὰ εὐεκτικά. Εἰ γάρ ἐστιν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκός, ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός· καὶ τὸ εὐεκτικόν, τὸ ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. Ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι. Οἷον εἰ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ ἀδικία. Ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία· ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν λανθάνει, καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόρρω δήλη μᾶλλον. Ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν· οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως, ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων, καὶ ᾗ τὰς θύρας κλείουσι. Εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγεται. Δοκεῖ δὲ ὅ τε παράνομος ἄδικος εἶναι, καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ὁ ἄνισος. Ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ τε νόμιμος καὶ ὁ ἴσος. Τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον, καὶ τὸ ἴσον· τὸ δ' ἄδικον, τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. Ἐπεὶ δὲ πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τἀγαθὰ ἔσται, οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία καὶ ἀτυχία, ἃ ἐστι μὲν ἁπλῶς ἀεὶ ἀγαθά, τινὶ δ' οὐκ ἀεί. Οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι· δεῖ δ' οὔ, ἀλλ' εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, καὶ αὑτοῖς ἀγαθὰ εἶναι· αἱρεῖσθαι δὲ τὰ αὑτοῖς ἀγαθά. Ὁ δ' ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν· ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι· τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. Ἔστι δὲ ἄνισος. Τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινὸν καὶ παράνομον. Τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία ἤτοι ἡ ἀνισότης περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. Ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια. Τά τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι, καὶ ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναί φαμεν. Οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ πάντων, στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ τοῖς κυρίοις κατ' ἀρετήν, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον. Ὥστε ἕνα μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. Προστάττει δ' ὁ νόμος καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν, οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν μηδὲ φεύγειν, μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα· καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδ' ὑβρίζειν· καὶ τὰ τοῦ πράου, οἷον μὴ τύπτειν μηδὲ κακηγορεῖν. Ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν κελεύων, τὰ δ' ἀπαγορεύων· ὀρθῶς μὲν ὁ κείμενος ὀρθῶς, χεῖρον δὲ ὁ ἀπεσχεδιασμένος. Ταύτῃ μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον· καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὔθ' ἕσπερος οὔθ' ἑῷος οὕτω θαυμαστός· καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν,

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετὴ ἔνι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς ἐστι. Τελεία δ' ἐστίν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. Πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν τοῖς οἰκείοις τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον ἀδυνατοῦσι. Καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος, ὅτι ἀρχὴ ἄνδρα δείξει. Πρὸς ἕτερον γὰρ καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρχων. Διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. Ἄλλῳ γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι, ἢ κοινωνῷ. Κάκιστος μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ· ἄριστος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὑτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ' ὁ πρὸς ἕτερον· τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλ' ὅλη ἀρετή ἐστιν· οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία μέρος κακίας, ἀλλ' ὅλη κακία. Τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό· ἀλλ' ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη· ᾗ δὲ τοιάδε ἕξις, ἁπλῶς ἀρετή. Ζητοῦμεν δὲ τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην· ἔστι γάρ τις, ὥς φαμεν. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος. Σημεῖον δ' ὅτι ἐστί. Κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μέν, πλεονεκτεῖ δ' οὐδέν. Οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δειλίαν, ἢ κακῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα, ἢ οὐ βοηθήσας χρήμασι δι' ἀνελευθερίαν. Ὅταν δὲ πλεονεκτῇ, πολλάκις κατ' οὐδεμίαν τούτων, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά. Ψέγομεν γάρ· καὶ κατ' ἀδικίαν. Ἔστιν ἄρα γε ἄλλη τις ἀδικία ὡς μέρος τῆς ὅλης, καὶ ἄδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου τοῦ παρὰ τὸν νόμον. Ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύει καὶ προσλαμβάνει, ὁ δὲ προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος μᾶλλον δόξειεν εἶναι, ἢ πλεονέκτης· ἐκεῖνος δ' ἄδικος, [illegible]

ον ἄρα ὅτι διὰ τὸ κερδαίνειν. Ἔτι περὶ μὲν πάντα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί ρθηρίαν ἀεί· οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐπ' ἀκολα- ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν· εἰ δ' ν, ἐπὶ ὀργήν· εἰ δὲ ἐκέρδανεν, ἐπ' οὐδεμίαν ίαν, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. Ὥστε φανερὸν ὅτι ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη, ἐν μέρει συνώνυ- ι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. Ἄμφω γὰρ ἐν ἕτερον ἔχουσι τὴν δύναμιν· ἀλλ' ἡ μὲν περὶ χρήματα ἢ σωτηρίαν, ἢ εἴ τινι ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνό- ριλαβεῖν ταῦτα πάντα, καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ι κέρδους· ἡ δὲ, περὶ ἅπαντα περὶ ὅσα ὁ σπου-

CAPUT II.

μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετήν, δῆλον. Τίς οία τις, ληπτέον. Διώρισται δὲ τὸ ἄδικον, ταράνομον καὶ τὸ ἄνισον· τὸ δὲ δίκαιον, τό, ιον καὶ τὸ ἴσον. Κατὰ τὸ παράνομον ἡ πρότε- ημένη ἀδικία ἐστίν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον καὶ τὸ πλέον, οὐ ταὐτὸν, ἀλλ' ἕτερον ὡς μέ- ς ὅλον· (τὸ μὲν πλέον ἅπαν ἄνισον, τὸ δ' ὐ πᾶν πλέον) καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς έρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδικίας· δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. Ὥστε ς ἐν μέρει ἀδικίας λεκτέον, καὶ τοῦ δικαίου ς. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη ύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα πρὸς ἄλλον· ἡ δὲ τῆς κακίας, ἀφείσθω· καὶ ιον καὶ τὸ ἄδικον τὸ κατὰ ταύτας, φανερὸν ὡς ιον. Σχεδὸν γὰρ τὰ πολλὰ τῶν νομίμων τὰ ς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστι. Καθ' γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ' ἑκάστην ίαν κωλύει ὁ νόμος. Τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης , ἐστὶ τῶν νομίμων ὅσα νενομοθέτηται περὶ ν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. Περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκα- ιδείας καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πό- ῆς πολιτικῆς ἐστιν ἢ ἑτέρας, ὕστερον διοριστέον. ι ἴσως ταὐτὸν ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι καὶ πολίτῃ

Τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' ικαίου, ἓν μέν ἐστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανο- ιῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων ὅσα μεριστὰ ινωνοῦσι τῆς πολιτείας. Ἐν τούτοις γάρ ἐστι ον ἔχειν, καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέρου. Ἓν δὲ, τὸ συναλλάγμασι διορθωτικόν· τούτου δὲ μέρη Τῶν γὰρ συναλλαγμάτων τὰ μὲν ἑκούσιά ἐστι, ἀκούσια. Ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε, οἷον , ὠνή, δανεισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρα- κη, μίσθωσις. Ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι τῶν συναλλαγμάτων τούτων ἑκούσιος. Τῶν σίων τὰ μὲν λαθραῖα, οἷον κλοπή, μοιχεία, ία, προαγωγεία, δουλαπατία, δολοφονία, ψευ- ρία. Τὰ δὲ βίαια, οἷον αἰκία, δεσμὸς, θάνα- παγή, πήρωσις, κακηγορία, προπηλακισμός. ' ὁ ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, ι καὶ μέσον τι ἐστὶ τοῦ ἀνίσου· τοῦτο δ' ἐστὶ . Ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ , ἔστι καὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἄνισον. Εἰ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον· ὅπερ ευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον καὶ τὸ δίκαιον μέσον ἄν τι εἴη. Ἔστι δὲ ν ἐν ἐλαχίστοις δυοῖν. Ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τε εἶναι, καὶ ἴσον, καὶ τισί, καὶ πρός τι. Καὶ ἡ μὲν μέσον, τινῶν· (ταῦτα δ' ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον) ἡ δ' ἴσον, δυοῖν· ἡ δὲ δίκαιον, τισίν. Ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν. Οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὄν, δύ' ἐστί· καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο. Καὶ ἡ αὐτὴ ἰσότης ἔσται οἷς καὶ ἐν οἷς. Ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω κἀκεῖνα ἔχει. Εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν, ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα, ὅταν οἱ ἴσοι μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ νέμωνται. Ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν δεῖν εἶναι. Τὴν μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες, ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρχικοὶ πλοῦτον, οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ ἀρετήν· ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι· τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ· ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγου καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. Ἡ μὲν οὖν διῃρημένη, ὅτι ἐν τέτταρσι δῆλον, ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής. Τῷ γὰρ ἑνὶ, ὡς δυσὶ χρῆται, καὶ δὶς λέγει· οἷον, ὡς ἡ τοῦ Α πρὸς τὴν τοῦ Β, οὕτως ἡ τοῦ Β πρὸς τὴν τοῦ Γ. Δὶς οὖν ἡ τοῦ Β εἴρηται· ὥστε ἐὰν τὸ Β δὶς τεθῇ, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. Ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός· διῄρηται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε καὶ ἅ. Ἔσται ἄρα ὡς ὁ Α ὅρος πρὸς τὸν Β, οὕτως ὁ Γ πρὸς τὸν Δ. Ἐναλλὰξ ἄρα ὡς ὁ Α πρὸς τὸν Γ, ὁ Β πρὸς τὸν Δ, καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει· κἂν οὕτω συντεθῇ, δικαίως συνδυάζει. Ἡ ἄρα τοῦ Α ὅρου τῷ Γ, καὶ ἡ τοῦ Β τῷ Δ σύζευξις, τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι, καὶ μέσον τὸ δίκαιον, τοῦτ' ἐστι τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. Τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον· τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. Καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. Ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία· οὐ γὰρ γίνεται εἷς ἀριθμῷ ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, τὸ ἀνάλογον· τὸ δ' ἄδικον τοῦτο, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. Γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλέον, τὸ δ' ἔλαττον. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει. Ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν, πλέον ἔχει· ὁ δ' ἀδικούμενος, ἔλαττον, ἐπὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ, ἀνάπαλιν. Ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μεῖζον κακόν. Ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος. Τὸ δὲ αἱρετὸν, ἀγαθόν· τὸ δὲ μᾶλλον, μεῖζον. Τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου, τοῦτ' ἐστι. Τὸ δὲ λοιπὸν ἓν, τὸ διορθωτικὸν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. Τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον ἄλλο εἶδος τοῦ προτέρου. Τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν τῶν κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην. Καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται διανομὴ, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα· καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. Τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἐστὶ μὲν ἴσον τι, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ· οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ βλάβους διαφορὰν βλέπει μόνον ὁ νόμος καὶ χρῆται ὡς ἴσοις, εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀδικεῖται, καὶ εἰ ὁ μὲν

ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται· ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο ἄνισον ὂν, ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής. Καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πληγῇ, ὁ δὲ πατάξῃ, ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ᾽ ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα, ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν τοῦ κέρδους. Λέγεται γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα ᾖ, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι· καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι· ἀλλ᾽ ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, καλεῖται τὸ μὲν ζημία, τὸ δὲ κέρδος. Ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ ἐλάττονος τὸ ἴσον μέσον· τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία, τὸ μὲν πλέον, τὸ δὲ ἔλαττον ἐναντίως· τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλέον, τὸ τε τοῦ κακοῦ ἔλαττον, κέρδος· τὸ δ᾽ ἐναντίον, ζημία· ὧν ἦν μέσον τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. Ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν δίκαιον ἂν εἴη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. Διὸ καὶ ὅταν ἀμφισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι. Τὸ δ᾽ ἐπὶ τὸν δικαστὴν ἰέναι, τὸ ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον· ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον, καὶ καλοῦσιν ἔνιοι μεσοδίκους· ὡς, ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι, τοῦ δικαίου τευξόμενοι. Μέσον ἄρα, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. Ὁ δὲ δικαστὴς ἐπανισοῖ, καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης, ᾧ τὸ μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ᾽ ἀφεῖλε τῷ ἐλάττονι τμήματι. Ὅταν δὲ διαιρεθῇ τὸ ὅλον δίχα, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὐτό, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. Τὸ δ᾽ ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον ὅτι δίχα ἐστί· ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον, καὶ ὁ δικαστὴς διχαστής. Ἐὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ ἀπὸ θατέρου, πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοιν ὑπερέχει τὸ θάτερον. Εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσετέθη δὲ, ἑνὶ ἂν μόνον ὑπερεῖχε τοῦ μέσου, ἑνὶ καὶ τὸ μέσον, ἀφ᾽ οὗ ἀφῃρέθη. Ἐπὶ τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι δεῖ τῷ ἔλαττον ἔχοντι· ᾧ δ᾽ ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. Ἴσαι αἱ ἐφ᾽ ὧν ΑΑ, ΒΒ, ΓΓ, ἀλλήλαις. Ἀπὸ τῆς ΑΑ ἀφῄρηται τὸ ΑΕ, καὶ πρόσκειται τῇ ΓΓ τὸ ἐφ᾽ ᾧ ΓΔ· ὥστε ὅλη ἡ ΔΓΓ τῆς ΕΑ ὑπερέχει τῷ ΓΔ, καὶ τῷ ΓΖ· τῆς ἄρα ΒΒ, τῷ ΓΔ.

Α —— Ε —— Α
Β ———— Β
Γ —— Ζ —— Γ —— Δ

Ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. Ἀνῃροῦντο γὰρ εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. Ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς. Τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν ἢ τὰ αὑτοῦ, κερδαίνειν λέγεται· τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι· οἷον γὰρ τὸ ὠνεῖσθαι καὶ πωλεῖν, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δέδωκεν ὁ νόμος. Ὅταν δὲ μήτε πλέον μήτε ἔλαττον, ἀλλ᾽ αὐτὰ δι᾽ αὐτῶν γένηται, τὰ αὑτῶν φασὶν ἔχειν, καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι οὔτε κερδαίνειν. Ὥστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι, τῷ παρὰ τὸ ἑκούσιον τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον.

CAPUT III.

Δοκεῖ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς ἁπλῶς εἶναι δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν· ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς ἄλλῳ. Τὸ δ᾽ ἀντιπεπονθὸς, οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ διανεμητικὸν
δίκαιον, οὔτ᾽ ἐπὶ τὸ διορθωτικόν· καί τοι
γε τοῦτο λέγειν καὶ τὸ Ῥαδαμάνθυος δίκαι
Εἴ κε πάθοι, τά κ᾽ ἔρεξε, δίκη κ᾽ ἰθεῖα
πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ· οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων
οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι· καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάτ
πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι.
ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ.
μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχ
οὗτο δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς, κατ᾽ ἀναλογί
μὴ κατ᾽ ἰσότητα· τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογ
μένει ἡ πόλις· ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν
δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσ
εὖ· εἰ δὲ μή, μετάδοσις οὐ γίνεται· τῇ μεταδ
συμμένουσι. Διὸ καὶ Χαρίτων ἱερὸν ἐμποδὼ
οῦνται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ· τοῦτο γὰρ χάριτ
ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ, καὶ
αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. Ποιεῖ δὲ τὴν
τὴν κατ᾽ ἀναλογίαν, ἡ κατὰ διάμετρον σύζευ
οἰκοδόμος ἐφ᾽ ᾧ Α, σκυτοτόμος ἐφ᾽ ᾧ Β, οἰκ
Γ, ὑπόδημα ἐφ᾽ ᾧ Δ.

Α	Β
οἰκοδόμος	σκυτοτόμος
Γ	Δ
οἰκία	ὑπόδημα.

Δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ
μου τὸ ἐκείνου ἔργον, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ
τοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν οὖν πρῶτον ᾖ τὸ κατὰ τὴν
ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται τὸ
νον· εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει·
κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ
ρου. Δεῖ οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι. Ἔστι
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἀνῃροῦντο γὰρ
ἐποίει τὸ ποιοῦν, ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πάσ
σχε τοῦτο, καὶ τοσοῦτον, καὶ τοιοῦτον· οὐ
ἰατρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ᾽ ἐξ ἰατροῦ
καὶ ὅλως ἑτέρων καὶ οὐκ ἴσων· ἀλλὰ τούτ
σθῆναι. Διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως
ἐστιν ἀλλαγή, ἐφ᾽ ὃ τὸ νόμισμ᾽ ἐλήλυθε,
πως μέσον. Πάντα γὰρ μετρεῖ· ὥστε καὶ τὴ
οχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, πόσα ἄττα δὴ
ἴσον οἰκίᾳ, ἢ τροφῇ. Δεῖ τοίνυν ὅπερ ὁ
πρὸς σκυτοτόμον, τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς
τροφήν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγ
κοινωνία. Τοῦτο δ᾽, εἰ μὴ ἴσα εἴη πως,
Δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχ
τερον. Τοῦτο δ᾽ ἐστί, τῇ μὲν ἀληθείᾳ
πάντα συνέχει· εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο,
ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγή, ἢ οὐχ ἡ αὐτή· οἷον
λαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ
καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα, ὅτι οὐ φ
νόμῳ ἐστὶ, καὶ ἐφ᾽ ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι
Ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσασθῇ. Ὥσπερ
γὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τοῦ σκυτοτόμο
τοῦ γεωργοῦ· εἰς σχῆμα δὲ οὐ δεῖ ἄγειν ἀναλ
ἀλλάξωνται· εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς
τὸ ἕτερον ἄκρον. Ἀλλ᾽ ὅταν ἔχωσι τὰ αὑτ
ἴσοι καὶ κοινωνοί· ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύνατ
τῶν γίνεσθαι. Γεωργὸς Α, τροφὴ Γ, σ
Β, τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον Δ.

Α	γεωργός.	Β	σκυτοτόμος.
Γ	τροφή.	Δ	σκυτοτόμου
			τροφή

εἰ δ᾽ οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν

Ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἕν τι ὄν, δηλοῖ, ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμφότεροι, ἢ ἅτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐτός, δέηταί τις, οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγήν. Δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. Ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖται, ὅτι ἔσται, ἐὰν δεηθῇ, τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητής ἐσθ' ἡμῖν· δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. Πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό. Οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύναται. Ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον· διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι· οὕτω γὰρ ἔσται ἀεὶ ἀλλαγή· εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία· τὸ δὴ νόμισμα, ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν, ἰσάζει· οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς κοινωνία ἦν· οὔτ' ἀλλαγή, ἰσότητος μὴ οὔσης· οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔσης συμμετρίας. Τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα, σύμμετρα γενέσθαι· πρὸς δὲ τὴν χρείαν, ἐνδέχεται ἱκανῶς. Ἓν δή τι δεῖ εἶναι· τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως· διὸ νόμισμα καλεῖται· τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα· μετρεῖται γὰρ πάντα νομίσματι. Οἰκία, ἐφ' ᾗς Α, μναῖ δέκα, Β, κλίνη Γ. Τὸ δὴ Α τοῦ Β ἥμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία ἢ ἴσον· ἡ δὲ κλίνη, δέκατον μέρος τὸ Γ, τοῦ Β. Δῆλον τοίνυν πόσαι κλῖναι ἴσαι οἰκίᾳ, ὅτι πέντε. Ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι. Τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. Διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν, τὸ δ', ἔλαττόν ἐστιν· ἡ δὲ δικαιοσύνη, μεσότης ἐστίν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς πρότερον ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστίν· ἡ δὲ ἀδικία, τῶν ἄκρων. Καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη, ἐστὶ καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὑτῷ πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον· οὐχ οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν αἱρετοῦ, πλέον αὑτῷ· ἔλαττον δέ, τῷ πλησίον· τοῦ βλαβεροῦ δ', ἀνάπαλιν· ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' ἀναλογίαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. Ἡ δ' ἀδικία τοὐναντίον τοῦ ἀδίκου. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον· διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεώς ἐστιν· ἐφ' αὑτοῦ μὲν ὑπερβολῆς τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου· ἐλλείψεως δέ, τοῦ βλαβεροῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως· τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁποτέρως ἔτυχε· τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖσθαί ἐστι· τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου.

CAPUT IV.

Ἐπεὶ δ' ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁ ποῖα ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν, οἷον κλέπτης, ἢ μοιχός, ἢ λῃστής·] ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει· καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ ᾗ, ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχήν, ἀλλὰ διὰ πάθος. Ἀδικεῖ μὲν οὖν· ἄδικος δ' οὐκ ἔστιν· οἷον οὐ κλέπτης, ἔκλεψε δέ· οὐδὲ μοιχός, ἐμοίχευσε δέ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον, εἴρηται πρότερον. Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον· τοῦτο δέ ἐστιν ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ ἴσων, ἢ κατὰ ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν· ὥστε ὅσοις μὴ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα· ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐτούς· νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία· ἡ γὰρ δίκη, κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου· ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία· τοῦτο δ' ἐστί, τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν· ἔλαττον δέ, τῶν ἁπλῶς κακῶν. Διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον· ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος. Ἔστι δ' ὁ ἄρχων, φύλαξ τοῦ δικαίου· εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ἴσου. Ἐπεὶ δ' οὐθὲν αὐτῷ πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος· οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὑτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι· διὸ ἑτέρῳ ποιεῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. Μισθὸς τις ἄρα δοτέος· τοῦτο δέ, τιμὴ καὶ γέρας· ὅσοις δὲ μὴ ἱκανὰ τὰ τοιαῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. Τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικόν, οὐ ταὐτὸ τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον· οὐ γὰρ ἔστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς. Τὸ δὲ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον, ἕως ἂν ᾖ πηλίκον, καὶ μὴ χωρισθῇ, ὥσπερ μέρος αὐτοῦ. Αὑτὸν δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν· διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὑτόν· οὐδ' ἄρα ἄδικον οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν· κατὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος· οὗτοι δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήματα· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον· ἕτερον δέ ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ.

CAPUT V.

Τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μέν, φυσικόν ἐστι· τὸ δέ, νομικόν. Φυσικὸν μέν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή· νομικὸν δέ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐθὲν διαφέρει οὕτως ἢ ἄλλως· ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ μνᾶς λυτροῦσθαι, ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. Ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα νομοθετοῦσιν· οἷον, τὸ θύειν Βρασίδα, καὶ τὰ ψηφισματώδη. Δοκεῖ δ' ἐνίοις πάντα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι, τὸ μὲν φύσει, ἀκίνητον καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν· ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Πέρσαις καίει· τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι. Τοῦτο δ', οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὡς. Καίτοι παρά γε τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον· παρ' ἡμῖν δ', ἔστι μέν τι καὶ φύσει κινητόν· οὐ μέντοι πᾶν. Ἀλλ' ὅμως ἐστί, τὸ μέν, φύσει· τὸ δέ, οὐ φύσει. Ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ ποῖον οὔ, ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ, εἴπερ ἄμφω κινητὰ ὁμοίως, δῆλον· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός· φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων· καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέσθαι. Τὰ δὲ κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρον τῶν δικαίων, ὅμοιά ἐστι τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὗ μὲν ὠνοῦνται, μείζω· οὗ δὲ πωλοῦσιν, ἐλάττω. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικά, ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταὐτὰ πανταχοῦ, ἐπεὶ οὐδὲ πολιτεῖαι· ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρίστη. Τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον, ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει· τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα, πολλά· ἐκείνων δέ, ἕκαστον ἕν· καθόλου γάρ. Διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον· ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τάξει· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκη-

μά ἐστι· πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὔπω, ἀλλ' ἄδικον. Ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. Καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοινὸν, μᾶλλον δικαιοπράγημα· δικαίωμα δὲ, τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. Καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα, καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον.

CAPUT VI.

Ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ· ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ' ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. Ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ· ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται· ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν· ὥστε ἄδικόν τι ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ οὔπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. Λέγω δὲ, ἑκούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἄν τις τῶν ἐφ' αὐτῷ ὄντων εἰδὼς, καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττῃ, μήτε ὃν, μήτε ᾧ, μήτε οὗ ἕνεκα· οἷον τίνα τύπτει, καὶ τίνι, καὶ τίνος ἕνεκα· κἀκείνων ἕκαστον, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ βίᾳ· ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τύπτοι ἕτερον· οὐχ ἑκὼν δέ· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ· ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν δ', ὅτι μὲν ἄνθρωπος, ἢ τῶν παρόντων τις, γινώσκειν· ὅτι δὲ πατὴρ, ἀγνοεῖν· ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ οὗ ἕνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην· τὸ δὴ ἀγνοούμενον, ἢ μὴ ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ' αὐτῷ δὲ ὂν ἢ βίᾳ, ἀκούσιον· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχομεν, ὧν οὐθὲν οὔτε ἑκούσιον, οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν· οἷον τὸ γηρᾶν ἢ ἀποθνήσκειν. Ἔστι δὲ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων, τὸ κατὰ συμβεβηκός· καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων καὶ διὰ φόβον, ὃν οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιοπραγεῖν φατέον, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα, κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄδικα πράττειν· τῶν δὲ ἑκουσίων, τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ' οὐ προελόμενοι· προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι· ἀπροαίρετα δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. Τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν, ὅταν μήτε ὃν, μήτε ὃ, μήτε ᾧ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, ταῦτα πράξῃ. Ἢ γὰρ, οὐ βάλλειν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ οὐ τοῦτον, ἢ οὐ τούτου ἕνεκα ᾠήθη· ἀλλὰ συνέβη, οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη· οἷον, οὐχ ἵνα τρώσῃ, ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ· ἢ οὐχ ὃν ἢ οὐχ ὥς. Ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα· ὅταν δὲ μὴ παραλόγως, ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα· ἁμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν ἐν ἑαυτῷ ἡ ἀρχὴ ᾖ τῆς αἰτίας· ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἔξωθεν. Ὅταν δὲ, εἰδὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ, ἀδίκημα· οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν, καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ, συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι μὲν, καὶ ἀδικήματά ἐστιν· οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα, οὐδὲ πονηροί· οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. Ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός· διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας κρίνεται· οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργίσας. Ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ, ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου. Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν· οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν. Ὁ δ' ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἀγνοεῖ· ὥστε, ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι, ὁ δ' οὔ· ἂν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάψῃ, ἀδικεῖ. Καὶ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν, ἄδικος, ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ᾖ, ἢ παρὰ τὸ ἴσον. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προελόμενος δικαιοπραγῇ· δικαιοπραγεῖ δὲ, ἂν μόνον ἑκὼν πράττῃ. Τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν, ἐστὶ συγγνωμονικά· τὰ δ' οὐ συγγνωμονικά· ὅσα μὲν γὰρ μὴ μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνωμονικά· ὅσα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος δὲ, μήτε φυσικὸν, μήτ' ἀνθρωπικὸν, οὐ συγγνωμονικά.

CAPUT VII.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ τοῦ ἀδικεῖν. Πρῶτον μὲν, εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων ἀτόπως· Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμήν· βραχὺς λόγος· Ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλουσαν οὐχ ἑκών· πότερον γὰρ ὡς ἀληθῶς ἔστιν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ· ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. Καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως, ἢ ἐκείνως, ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον· ἢ τὸ μὲν ἑκούσιον, τὸ δ' ἀκούσιον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι· τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. Ὥστ' εὔλογον ἀντικεῖσθαι ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι, ἢ ἑκούσιον, ἢ ἀκούσιον εἶναι. Ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι, εἰ ἅπαν ἑκούσιον· ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες· ἐπεὶ καὶ τόδε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς, ἀδικεῖται πᾶς, ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν, καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστί· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων· ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων· οὐ γὰρ ταὐτὸν τὸ τὰ ἄδικα πράττειν τῷ ἀδικεῖν· οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι· ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικοῦντος, ἢ δικαιοῦσθαι, μὴ δικαιοπραγοῦντος. Εἰ δ' ἐστὶν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόντα τινά· τὸ δ' ἑκόντα, εἰδότα καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὥς· ὁ δ' ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει αὐτὸς αὑτὸν, ἑκών τ' ἂν ἀδικοῖτο, καὶ ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἕν τι τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. Ἔτι, ἑκὼν ἄν τις δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοιτο ἑκόντος· ὥστ' εἴη ἂν ἑκόντ' ἀδικεῖσθαι. Ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμὸς, ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν εἰδότα καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὡς τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν. Βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν, καὶ τὰ ἄδικα πάσχει, ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς ἑκών· οὐθεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ' ὁ ἀκρατής· ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει· οὔτε γὰρ βούλεται οὐθεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον· ὁ δὲ ἀκρατὴς, ἃ οὐκ οἴεται δεῖν πράττειν, πράττει· ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησι δοῦναι τὸν Γλαῦκον τῷ Διομήδει,

Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων,

οὐκ ἀδικεῖται· ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι· τὸ δ' ἀδικεῖσθαι οὐκ ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑπάρχειν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. Ἔτι δ', ὧν προειλόμεθα δύο ἐστὶν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ νείμας παρὰ τὴν ἀξίαν τὸ πλεῖον, ἢ ὁ ἔχων· καὶ εἰ ἔστιν αὐτὸν αὑ-

ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεχθέν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλέον· εἴ τις πλέον ἑτέρῳ ἢ αὑτῷ νέμει, εἰδὼς καὶ ἑκών, οὗτος αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ· ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν· ὁ γὰρ ἐπιεικὴς ἐλαττωτικός ἐστιν. Ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν· ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ, εἰ ἔτυχεν, ἐπλεονέκτει· οἷον δόξης, ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. Ἔτι λύεται καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν· οὐδὲν γὰρ παρὰ τὴν αὑτοῦ πάσχει βούλησιν· ὥστε οὐκ ἀδικεῖται, διά γε τοῦτο· ἀλλ' εἴπερ, βλάπτεται μόνον. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον ἔχων ἀεί· οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ· ἀλλ' ᾧ τὸ ἑκόντα τοῦτο ποιεῖν· τοῦτο δ', ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἥ ἐστιν ἐν τῷ διανέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. Ἔτι ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ χείρ, καὶ ὁ οἰκέτης ἐπιτάξαντος, οὐκ ἀδικεῖ μέν, ποιεῖ δὲ τὰ ἄδικα. Ἔτι, εἰ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον, οὐδ' ἄδικος ἡ κρίσις ἐστίν· ἔστι δ', ὡς ἄδικος· ἕτερον γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον, καὶ τὸ πρῶτον. Εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτός, ἢ χάριτος, ἢ τιμωρίας· ὥσπερ οὖν κἂν εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδικήματος, καὶ ὁ διὰ ταῦτα κρίνας ἀδίκως, πλέον ἔχει· καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνῳ ὁ τὸν ἀγρὸν κρίνας, οὐκ ἀγρόν, ἀλλ' ἀργύριον ἔλαβεν. Οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν. Διὸ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. Τὸ δ', οὐκ ἔστι· συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος, καὶ πατάξαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀργύριον, ῥᾴδιον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντας ταῦτα ποιεῖν, οὔτε ῥᾴδιον, οὔτ' ἐπ' αὐτοῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, οὐδὲν οἴονται σοφὸν εἶναι, ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν συνιέναι· ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δίκαια, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός· ἀλλὰ πῶς πραττόμενα, καὶ πῶς νεμόμενα, δίκαια. Τοῦτο δὲ πλέον ἔργον, ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι· ἐπεὶ κἀκεῖ μέλι, καὶ οἶνον, καὶ ἐλλέβορον, καὶ καῦσιν, καὶ τομὴν εἰδέναι ῥᾴδιον· ἀλλὰ πῶς δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίνι, καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐθὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν, ὅτι οὐθὲν ἧττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον πρᾶξαι τούτων. Καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικί, καὶ πατάξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι, καὶ στραφεὶς ἐφ' ὁποτεραοῦν τρέχειν. Ἀλλὰ τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐστί, πλὴν κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντα ταῦτα ποιεῖν· ὥσπερ καὶ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν, οὐ τὸ τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν, ἀλλὰ τὸ ὡδί. Ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν· ἔχουσι δ' ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν. Τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς· τοῖς δ' οὐθὲν μόριον ὠφέλιμον, τοῖς ἀνιάτως κακοῖς, ἀλλὰ πάντα βλάπτει· τοῖς δὲ μέχρι του· διὰ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ἐστιν.

CAPUT VIII.

Περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει ἡ μὲν ἐπιείκεια πρὸς δικαιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς πρὸς τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὔτε γὰρ ὡς ταὐτὸν ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκοπουμένοις· καὶ ὁτὲ μὲν τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν, καὶ ἄνδρα τὸν τοιοῦτον· ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον, ὅτι βέλτιον, δηλοῦντες· ὁτὲ δέ, τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦσι φαίνεται ἄτοπον, εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ δίκαιόν τι ὄν, ἐπαινετόν ἐστιν. Ἢ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο· ἢ, εἰ ἄμφω σπουδαῖα, ταὐτόν ἐστιν. Ἡ μὲν οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. Ἔχει δ' ἅπαντα τρόπον τινὰ ὀρθῶς, καὶ οὐθὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς· τό, τε γὰρ ἐπιεικές, δικαίου τινὸς ὄν, βέλτιόν ἐστι δικαίου· καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γένος ὄν, βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. Ταὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικές· καὶ ἀμφοῖν σπουδαίοιν ὄντοιν, κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. Ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικὲς δίκαιον μέν ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ τὸν νόμον δέ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. Αἴτιον δ', ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, περὶ ἐνίων δέ, οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. Ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπιτοπλέον· λαμβάνει ὁ νόμος, οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον· καὶ ἔστιν οὐθὲν ἧττον ὀρθῶς· τὸ γὰρ ἁμάρτημα, οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη τοιαύτη ἐστίν. Ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτου παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παραλείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης οὕτως ἂν εἴποι, ἐκεῖ παρών· καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν. Διὸ δίκαιον μέν ἐστι, καὶ βέλτιον τινος δικαίου· οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς ἁμαρτήματος. Καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρθωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου· τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων ἀδύνατον θέσθαι νόμον. Ὥστε ψηφίσματος δεῖ. Τοῦ γὰρ ἀορίστου, ἀόριστος καὶ ὁ κανών ἐστιν, ὥσπερ καὶ τῆς Λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ μολύβδινος κανών. Πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται, καὶ οὐ μένει ὁ κανών· καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. Τί μὲν οὖν ἐστι τὸ ἐπιεικές, καὶ ὅτι δίκαιον, καὶ τινος βέλτιον δικαίου, δῆλον. Φανερὸν δ' ἐκ τούτου καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν. Ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικός, καὶ πρακτικός, καὶ ὁ μὴ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττωτικός, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικής ἐστι· καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δικαιοσύνη τις οὖσα, καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις.

CAPUT IX.

Πότερον δ' ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων· τὰ μὲν γάρ ἐστι τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα· οἷον, οὐ κελεύει ἀποκτιννύναι ἑαυτὸν ὁ νόμος· ἃ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. Ἔτι, ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ, μὴ ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀδικεῖ· ἑκὼν δέ, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ. Ὁ δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος· ἀδικεῖ ἄρα. Ἀλλὰ τίνα; ἢ τὴν πόλιν, αὑτὸν δ' οὔ; ἑκὼν γὰρ πάσχει· ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς ἑκών. Διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ, καί τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. Ἔτι, καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν, καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι ἑαυτόν. Τοῦτο γὰρ ἄλλο ἐκείνου· ἔστι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρός, ὥσπερ ὁ δειλός, οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν· ὥστ' οὐδὲ κατὰ ταύτην ἀδικεῖ. Ἅμα γὰρ ἂν τῷ αὐτῷ εἴη ἀφῃρῆσθαι καὶ προσκεῖσθαι τὸ αὐτό· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον.

Ἔτι δὲ, ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ προαιρέσεως, καὶ πρότερον. Ὁ γὰρ διότι ἔπαθε, καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιῶν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν· αὐτὸς δὲ αὑτὸν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. Ἔτι, εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, οὐθεὶς ἀδικεῖ· μοιχεύει δὲ οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ· οὐδὲ τοιχωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον, οὐδὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ. Ὅλως δὲ λύεται τὸ αὑτὸν ἀδικεῖν, κατὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα, καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὸ μὲν γὰρ, ἔλαττον, τὸ δὲ, πλεῖον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου· ὥσπερ, ὑγιεινὸν μὲν, ἐν ἰατρικῇ· εὐεκτικὸν δὲ, ἐν γυμναστικῇ. Ἀλλ' ὅμως, χεῖρον τὸ ἀδικεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ ψεκτὸν ἦν· καὶ κακίας, ἢ τῆς τελείας, καὶ ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς. Οὐ γὰρ ἅπαν τὸ ἑκούσιον, μετὰ ἀδικίας· τὸ δ' ἀδικεῖσθαι, ἄνευ κακίας καὶ ἀδικίας. Καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι ἧττον φαῦλον· κατὰ συμβεβηκὸς δ' οὐθὲν κωλύει μεῖζον κακόν· ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ, ἀλλὰ πλευρῖτιν λέγει μείζω νόσον προσπταίσματος. Καί τοι γένοιτ' ἄν ποτε θάτερον κατὰ συμβεβηκός, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμβαίη ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. Κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὑτὸν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν αὑτοῦ τισίν· οὐ πᾶν δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν, ἢ τὸ οἰκονομικόν· ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον. Εἰς ἃ δὴ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὑτὸν, ὅτι ἔστι ἐν τούτοις πάσχειν τι παρὰ τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις. Ὥσπερ οὖν ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι, καὶ τούτοις. Περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

EUDEMIORUM LIBER V.

CAPUT I.

Ἐπεὶ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες, ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβολὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν· τὸ δὲ μέσον ἐστὶν, ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἐστί τις σκοπὸς, πρὸς ὃν ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι· καί τις ἐστὶν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἔστι δὲ, τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές· καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀληθὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ ῥᾳθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα, καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος· τοῦτο δὲ μόνον ἔχων ἄν τις, οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον· οἷον ποῖα δεῖ προσφέρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποι, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει, καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. Διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις, μὴ μόνον ἀληθὲς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμένον, τίς τ' ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὁ ὅρος. Τὰς δὴ τῆς ψυχῆς ἀρετὰς διελόμενοι, τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἤθους ἔφαμεν, τὰς δὲ, τῆς διανοίας. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθαμεν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέγωμεν οὕτως. Πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυχῆς, τό, τε λόγον ἔχον, καὶ τὸ ἄλογον· νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. Καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λόγον ἔχοντα, ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὅσων αἱ ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, ἓν δέ γε, ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα· πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ἕτερον τῷ γένει, τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός, εἴπερ καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. Λεγέσθω δὲ τούτων, τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν, τὸ δὲ λογιστικόν· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταὐτόν· οὐθεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. Ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. Ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ βελτίστη ἕξις· αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου· ἡ δ' ἀρετὴ, πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον.

CAPUT II.

Τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. Τούτων δ' ἡ αἴσθησις, οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως· δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔχειν, πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. Ἔστι δ' ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή· ὥστ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἕξις προαιρετική· ἡ δὲ προαίρεσις, ὄρεξις βουλευτική· δεῖ διὰ ταῦτα, τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθήν· εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία· καὶ τὰ αὐτὰ, τὸν μὲν, φάναι· τὴν δὲ, διώκειν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια, πρακτική. Τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας, καὶ μὴ πρακτικῆς, μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι καὶ ψεῦδος· τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον· τοῦ δὲ πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ, ἡ ἀλήθεια, ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. Πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα· προαιρέσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος ὁ ἕνεκά τινος· διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς ἐστιν ἕξεως ἡ προαίρεσις· εὐπραξία γάρ. Καὶ τὸ ἐναντίον ἐν πράξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. Διάνοια δ' αὐτὴ οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτική· αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιητικῆς ἄρχει· ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν, καὶ οὐ τέλος ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι καὶ τινὸς τὸ ποιητόν, ἀλλ' οὐ τὸ πρακτόν· ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος· ἡ δ' ὄρεξις, τούτου· διὸ, ἢ ὀρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανοητική· καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ ἄνθρωπος. Οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐθὲν γεγονός· οἷον, οὐθεὶς προαιρεῖται Ἴλιον πεπορθηκέναι· οὐδὲ γὰρ βουλεύεται περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου. Τὸ δὲ γεγονὸς, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι· διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων·

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,
Ἀγένητα ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα.

Ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων ἀλήθεια τὸ ἔργον. Καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ' ἀληθεύσει ἑκάτερον, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν.

CAPUT III.

Ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν.

. Ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυχὴ τῷ καταφάναι ποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν· ταῦτα δ' ἐστὶ, τέχνη, στήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς· ὑπολήψει γὰρ καὶ η ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. Ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ιν, ἐντεῦθεν φανερὸν, εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, καὶ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησι· πάντες γὰρ ὑπολαμ-ομεν, ὃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν. δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν γένη-, λανθάνει εἰ ἔστιν, ἢ μή. Ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ ἐπιστητόν. Ἀΐδιον ἄρα· τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα, λῶς ἀΐδια πάντα· τὰ δ' ἀΐδια, ἀγένητα καὶ θαρτα. Ἔτι, διδακτὴ πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐπιστητὸν μαθητόν· ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα ασκαλία· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς λέγομεν· ἡ γὰρ, δι' ἐπαγωγῆς· ἡ δὲ, συλλογισμῷ. Ἡ μὲν ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου· ὁ δὲ συλλο-μὸς, ἐκ τῶν καθόλου. Εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλ-ισμὸς, ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός. Ἐπαγωγὴ ἄρα. μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτικὴ, καὶ ὅσα λα προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς· ὅταν ρ πως πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, σταται· εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, ὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐπιστήμην. Περὶ μὲν οὖν ς ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

CAPUT IV.

Τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιη- καὶ πρακτόν· ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις, καὶ πρᾶξις· πεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς γοις· ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου ἕξις πρακτικὴ, ἕτερόν ι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. Καὶ οὐδὲ πε-χεται ὑπ' ἀλλήλων· οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις, ποίησις, τε ἡ ποίησις, πρᾶξίς ἐστιν. Ἐπεὶ δ' ἡ οἰ-δομικὴ τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τις μετὰ γου ποιητικὴ, καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστιν, οὔτε αύτη, ἣ οὐ τέχνη, ταὐτὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ις μετὰ λόγου ἀληθοῦς, ποιητική. Ἔστι δὲ τέχνη ᾶσα περὶ γένεσιν, καὶ τὸ τεχνάζειν, καὶ θεωρεῖν, ως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι, καὶ μὴ ναι· καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ οιουμένῳ· οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, ἢ γινο-ένων, ἡ τέχνη ἐστίν· οὔτε τῶν κατὰ φύσιν. Ἐν αὐ-οῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. Ἐπεὶ δὲ ποίησις αὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως, ἀλλ' ὐ πράξεως εἶναι· καὶ τρόπον τινὰ περὶ ταὐτά στιν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη, καθάπερ καὶ Ἀγάθων ησί,

Τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

Ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ληθοῦς ποιητική ἐστιν· ἡ δ' ἀτεχνία, τοὐναντίον ετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμε-ον ἄλλως ἔχειν.

CAPUT V.

Περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν, θεωρή-σαντες, τίνας δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους. Δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχύν· ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μή ἐστι τέχνη. Ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη φρόνιμος ὁ βουλευτικός· βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι. Ὥστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετ' ἀποδείξεως, ὧν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μή ἐστιν ἀπόδειξις, (πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν·) καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων· οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη, οὐδὲ τέχνη· ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν· τέχνη δ', ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως, καὶ ποιήσεως. Λείπεται ἄρα αὐτὴν εἶναι, ἕξιν ἀληθῆ, μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά. Τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως, ἕτερον τὸ τέλος· τῆς δὲ πράξεως, οὐκ ἀεί· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία τέλος. Διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὑτοῖς ἀγαθὰ, καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν· εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς, καὶ πολιτικούς. Ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγορεύομεν τῷ ὀνόματι, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. Σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν· οὐ γὰρ ἅπασαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ λυπηρὸν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δυοῖν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ οὐκ ἔχει· ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν· αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν, τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά· τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν, ἢ λύπην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἡ ἀρχὴ, οὐδὲ δεῖν τούτου ἕνεκα, οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν· ἔστι γὰρ ἡ κακία, φθαρτικὴ ἀρχῆς· ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. Ἀλλὰ μὴν, τέχνης μὲν ἔστιν ἀρετή· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι. Καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἱρετώτερος· περὶ δὲ φρόνησιν, ἧττον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. Δῆλον οὖν ὅτι ἀρετή τίς ἐστι, καὶ οὐ τέχνη. Δυοῖν δ' ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ, τοῦ δοξαστικοῦ· ἥ τε γὰρ δόξα, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις· ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον. Σημεῖον δ', ὅτι λήθη, τῆς μὲν τοιαύτης ἕξεώς ἐστι· φρονήσεως δ', οὐκ ἔστιν.

CAPUT VI.

Ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις, καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων· εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης· μετὰ λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη· τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, οὔτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις. Τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν, ἀποδεικτόν· αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν· οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστί· τοῦ γὰρ σοφοῦ, περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. Εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν, καὶ μηδέποτε διαψευδόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα, ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη, καὶ φρόνησίς ἐστι, καὶ σοφία, καὶ νοῦς· τούτων δὲ τριῶν μηδὲν ἐνδέχεται εἶναι· λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν, ἐπιστήμην· λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν.

CAPUT VII.

Τὴν δὲ σοφίαν ἐν ταῖς τέχναις, τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν· οἷον, Φειδίαν, λιθουργὸν σοφὸν· καὶ Πολύκλειτον, ἀνδριαντοποιόν· ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. Εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως, οὐ κατὰ μέρος, οὐδ' ἄλλο τι ἢ σοφοὺς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ Μαργίτῃ·

Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀροτῆρα,
οὔτ' ἄλλως τι σοφόν.

Ὥστε δῆλον ὅτι ἡ ἀκριβεστάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη

ἡ σοφία. Δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀληθεύειν. Ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία, νοῦς καὶ ἐπιστήμη καὶ ὥσπερ κεφαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων· ἄτοπον γάρ, εἴ τις τὴν ἐπιστήμην, πολιτικήν· ἢ τὴν φρόνησιν, σπουδαιοτάτην οἴεται εἶναι, εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἄνθρωπός ἐστιν. Εἰ δή, ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευκὸν καὶ εὐθὺ ταὐτὸ ἀεί, καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες ἂν εἴποιεν· φρόνιμον δὲ ἕτερον· τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα τὸ εὖ θεωροῦν, φαῖεν ἂν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψειαν αὐτά· διὸ καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὑτῶν βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. Φανερὸν δ', ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτική, καὶ ἡ σοφία, ἡ αὐτή. Εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ ὠφέλιμα τὰ αὑτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι. Οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζώων· ἀλλ' ἑτέρα περὶ ἕκαστον· εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων· εἰ δ', ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζώων, οὐδὲν διαφέρει· καὶ γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν, οἷον τὰ φανερώτατά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. Ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη, καὶ νοῦς, τῶν τιμιωτάτων τῇ φύσει· διὸ καὶ Ἀναξαγόραν, καὶ Θαλῆν, καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μέν, φρονίμους δ' οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμφέροντ' αὑτοῖς· καὶ περιττὰ μέν, καὶ θαυμαστά, καὶ χαλεπά, καὶ δαιμόνια, εἰδέναι αὐτούς φασιν· ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. Ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ περὶ ὧν ἔστι βουλεύσασθαι· τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦτ' ἔργον εἶναί φαμεν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι. Βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τι ἔστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. Ὁ δ' ἁπλῶς εὔβουλος, ὁ τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν· οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον· ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν· πρακτικὴ γάρ· ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ' ἕκαστα. Διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, ἑτέρων εἰδότων πρακτικώτεροι, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι· εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦφα εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινά, ποῖα δὲ κοῦφα ἀγνοοῖ, οὐ ποιήσει ὑγίειαν· ἀλλ' ὁ εἰδώς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιεινά, ποιήσει μᾶλλον· ἡ δὲ φρόνησις, πρακτική· ὥστε δεῖ ἀμφοῖν ἔχειν, ἢ ταύτην μᾶλλον· εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτονική.

CAPUT VIII.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις· τὸ μέντοι εἶναι, οὐ ταὐτὸν αὐταῖς. Τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετική· ἡ δ', ὡς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα, πολιτική· αὕτη δὲ πρακτικὴ καὶ βουλευτική· τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτόν, ὡς τὸ ἔσχατον. Διὸ πολιτεύεσθαι τούτους μόνον λέγουσι· μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι, ὥσπερ οἱ χειροτέχναι· δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα. Καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις· ἐκείνων δέ, ἡ μέν, οἰκονομία· ἡ δέ, νομοθεσία· ἡ δέ, πολιτική· καὶ ταύτης, ἡ μέν, βουλευτική· ἡ δέ, δικαστική. Εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη γνώσεως, τὸ αὑτῷ εἰδέναι· ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν· καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων, φρόνιμος εἶναι· οἱ δὲ πολιτικοί, πολυπράγμονες· διὸ καὶ Εὐριπίδης·

> Πῶς δ' ἂν φρονοίην, ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως
> Ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ,
> Ἴσον μετασχεῖν τῷ [σοφωτάτῳ τύχης;]
> Τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πράσσοντας πλέον
> [Ζεὺς μισεῖ.]

Ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς ἀγαθόν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε τὸ τούτους εἶναι φρονίμους· καίτοι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ αὑτοῦ ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ' ἄνευ πολιτείας. Ἔτι δέ, τὸ αὑτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. Σημεῖον δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου, καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται, καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα· φρόνιμος δ' οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. Αἴτιον δ', ὅτι καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας· νέος δ' ἔμπειρος οὐκ ἔστι· πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει τὴν ἐμπειρίαν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί μαθηματικὸς μὲν παῖς γένοιτ' ἄν, σοφὸς δὲ ἢ φυσικὸς οὔ· ἢ ὅτι τὰ μὲν δι' ἀφαιρέσεώς ἐστι, τῶν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπειρίας. Καὶ τὰ μέν, οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι· τῶν δέ, τὸ τί ἐστιν οὐκ ἄδηλον. Ἔτι ἡ ἁμαρτία, ἢ περὶ τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλεύσασθαι, ἢ περὶ τὸ καθ' ἕκαστον· ἢ γάρ, ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα, φαῦλα· ἢ ὅτι τοδὶ βαρύσταθμον. Ὅτι δ' ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. Τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστίν, ὥσπερ εἴρηται· τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. Ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ· ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος· ἡ δέ, τοῦ ἐσχάτου, οὗ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἀλλ' αἴσθησις· οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ' οἵᾳ αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον τρίγωνον· στήσεται γὰρ κἀκεῖ. Ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις ἢ φρόνησις· ἐκείνης δέ, ἄλλο εἶδος.

CAPUT IX.

Τὸ ζητεῖν δέ, καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει· τὸ γὰρ βουλεύεσθαι, ζητεῖν τι ἐστί. Δεῖ δὲ λαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας, τί ἐστι, πότερον ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. Ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν· ἡ δ' εὐβουλία, βουλή τις ἐστίν· ὁ δὲ βουλευόμενος, ζητεῖ καὶ λογίζεται. Ἀλλὰ μήν, οὐδ' εὐστοχία· ἄνευ τε γὰρ λόγου, καὶ ταχύ τι ἡ εὐστοχία· βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον, καὶ φασί, πράττειν μὲν δεῖν ταχὺ τὰ βουλευθέντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. Ἔτι ἡ ἀγχίνοια ἕτερον, καὶ ἡ εὐβουλία. Ἔστι δὲ εὐστοχία τις ἡ ἀγχίνοια. Οὐδὲ δὴ δόξα, ἡ εὐβουλία οὐδεμία. Ἀλλ' ἐπεί, ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος, ἁμαρτάνει· ὁ δ' εὖ, ὀρθῶς βουλεύεται· δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν· οὔτ' ἐπιστήμης δέ, οὔτε δόξης· ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης· οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία· δόξης δ' ὀρθότης, ἡ ἀλήθεια. Ἅμα δὲ καὶ ὥρισται ἤδη πᾶν οὗ δόξα ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία· διανοίας ἄρα λείπεται· αὕτη γὰρ οὔπω φάσις· καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις ἤδη· ὁ δὲ βουλευόμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βουλεύηται, ζητεῖ τι, καὶ λογίζεται. Ἀλλὰ ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία, βουλῆς· διὸ ἡ βουλή, ζητητέα πρῶτον τί, καὶ περὶ τί. Ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεοναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα· ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος, ὃ προτίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τεύξεται· ὥστε ὀρθῶς ἔσται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς. Δοκεῖ δ' ἀγαθόν τι τὸ εὖ βουλεύεσθαι· ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς, εὐβουλία, ἡ ἀγαθοῦ τευκτική. Ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυχεῖν· καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, τυχεῖν· δι' οὗ δέ, οὔ· ἀλλὰ ψευδῆ

μέσον ὅρον εἶναι· ὥστ' οὐδ' αὕτη πω εὐβουλία,
ἣν, οὗ δεῖ μὲν τυγχάνει, οὐ μέντοι δι' οὗ ἔδει.
ἐστὶ πολὺν χρόνον βουλευόμενον τυχεῖν· τὸν δὲ,
ς. Οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία· ἀλλ' ὀρ-
ης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὡς, καὶ
Ἔτι ἐστὶ καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρὸς
λος. Ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς
ρθοῦσα· ἡ δέ τις, ἡ πρός τι τέλος. Εἰ δὴ τῶν
νίμων τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν ὀρ-
ης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος, οὗ ἡ φρό-
ς ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστιν.

CAPUT X.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς
μεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ
τήμῃ, ἢ δόξῃ· πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί· οὔτε
ία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν, οἷον ἡ ἰατρική·
ὑγιεινῶν γὰρ ἂν ἦν· ἡ γεωμετρία· περὶ μεγέθη
· οὔτε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ
σις ἐστὶν, οὔτε περὶ τῶν γιγνομένων ὁτουοῦν· ἀλ-
περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαιτο· διὸ
τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν· οὐκ ἔστι δὲ ταὐ-
σύνεσις καὶ φρόνησις· ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἐπι-
ική ἐστι· τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μὴ, τὸ τέλος αὐ-
ἐστιν· ἡ δὲ σύνεσις, κριτικὴ μόνον· ταὐτὸ γὰρ
σις καὶ εὐσυνεσία· καὶ γὰρ οἱ συνετοί, καὶ εὐ-
τοι· ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν, οὔτε τὸ
βάνειν, ἡ σύνεσις· ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέ-
ι συνιέναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ
θαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν
ρόνησίς ἐστιν, ἄλλου λέγοντος καὶ κρίνειν καλῶς·
γὰρ εὖ τῷ καλῶς ταὐτό. Καὶ ἐντεῦθεν ἐλήλυθε
ομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ
θάνειν· λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολ-
ς.

CAPUT XI.

Ἡ δὲ καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ
ν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρ-
Σημεῖον δέ· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστά φαμεν
ι συγγνωμονικόν· καὶ ἐπιεικὲς, τὸ ἔχειν περὶ ἔνια
γνώμην· ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ
ικοῦς ὀρθή· ὀρθὴ δὲ, ἡ τοῦ ἀληθοῦς. Εἰσὶ δὲ
αι αἱ ἕξεις αὗται εὐλόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι·
ομεν γὰρ γνώμην, καὶ σύνεσιν, καὶ φρόνησιν, καὶ
ν, ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν, καὶ
ν ἤδη, καὶ φρονίμους, καὶ συνετούς· πᾶσαι γὰρ
δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ'
στον· καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρό-
ος, συνετὸς, καὶ εὐγνώμων, ἢ συγγνώμων· τὰ
ρ ἐπιεικῆ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐστὶν ἐν τῷ
ς ἄλλον. Ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχά-
ν, ἅπαντα τὰ πρακτά· καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ
ώσκειν αὐτά· καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη, περὶ τὰ
ακτά· ταῦτα δ', ἔσχατα· καὶ ὁ νοῦς, τῶν ἐσχάτων
ἀμφότερα. Καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων, καὶ
ν ἐσχάτων, νοῦς ἐστι, καὶ οὐ λόγος· ὁ μὲν κατὰ τὰς
οδείξεις, τῶν ἀκινήτων ὅρων, καὶ πρώτων· ὁ δὲ ἐν
ῖς πρακτικαῖς, τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆ-
ρας προτάσεως· ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται·
τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου. Τούτων οὖν
ῖ ἔχειν αἴσθησιν· αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς· διὸ καὶ φυ-
κὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα· καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς·
ώμην δ' ἔχει, καὶ σύνεσιν, καὶ νοῦν. Σημεῖον
, ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολουθεῖν· καὶ

ἥδε ἡ ἡλικία νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως αἰτίας οὔσης· διὸ καὶ ἀρχὴ, καὶ τέλος, νοῦς· ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων· ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ἀποδείξεων· διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. Τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ σοφία, καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκατέρα οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρα, εἴρηται.

CAPUT XII.

Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν· ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων ἄνθρωπος· οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι γενέσεως. Ἡ δὲ φρόνησις, τοῦτο μὲν ἔχει· ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς, εἴπερ, ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν, ἡ περὶ τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστι πράττειν· οὐδὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ εἰδέναι αὐτά ἐσμεν, εἴπερ ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν· ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ, οὐδὲ τὰ εὐεκτικὰ, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται· οὐδὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν ἢ γυμναστικήν ἐσμεν. Εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον θετέον, ἀλλὰ τοῦ γίνεσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις οὐδὲν ἂν εἴη χρήσιμος· ἔτι δὲ, οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν· οὐδὲν γὰρ διοίσει αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι. Ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν· βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μανθάνομεν ἰατρικήν. Πρὸς δὲ τούτοις, ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται· ἡ γὰρ ποιοῦσα, ἄρχει, καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον. Περὶ δὴ τούτων λεκτέον· νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. Πρῶτον μὲν οὖν λέγομεν, ὅτι καθ' αὑτὰς ἀναγκαῖον αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι, ἀρετάς γ' οὔσας, ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου· καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν, μηδ' ἑτέρα αὐτῶν. Ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μὲν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια· οὕτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν. Μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς, τῷ ἔχεσθαι ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. Ἔτι, τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν· ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ, τὸν σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν· ἡ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον. Τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ· οὐδὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν, ἢ μὴ πράττειν. Περὶ δὲ τοῦ μηδὲν εἶναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβόντας ἀρχὴν ταύτην· ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτά· καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ τὸν σπουδαῖον· οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἔστι τὸ πῶς ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν· λέγω δ', οἷον, διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν πραττομένων. Τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή· τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. Λεκτέον δ' ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐτῶν. Ἔστι δὴ δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα· αὕτη δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα, δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. Ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλὸς, ἐπαινετή ἐστιν· ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία· διὸ καὶ τοὺς φρονίμους, δεινούς,

καὶ πανούργους φαμὲν εἶναι. Ἔστι δὲ ἡ φρόνησις, οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης. Ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε, καὶ ἔστι δῆλον· οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν· ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος, καὶ τὸ ἄριστον, ὁτιδήποτε ὄν· ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν· τοῦτο δ', εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται· διαστρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία, καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρχάς· ὥστε φανερὸν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄντα ἀγαθόν.

CAPUT XIII.

Σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς· καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα· οὐ ταὐτὸν μὲν, ὅμοιον δέ· οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν· πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως· καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοὶ, καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἄλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς· ἀλλ' ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι· καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρχειν· καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις· ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι. Πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματι ἰσχυρῷ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. Ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράττειν διαφέρει· ἡ δ' ἕξις ὁμοία οὖσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. Ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ, δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης, καὶ φρόνησις· οὕτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ, δύο ἐστί· τὸ μὲν ἀρετὴ φυσική· τὸ δ', ἡ κυρία· καὶ τούτων, ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως. Διόπερ φασὶ, πάσας τὰς ἀρετὰς φρονήσεις εἶναι· καὶ Σωκράτης, τῇ μὲν, ὀρθῶς ἐζήτει· τῇ δ', ἡμάρτανεν. Ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν· ὅτι δ' οὐκ ἄνευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ νῦν πάντες, ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν, προστιθέασι τὴν ἕξιν, εἰπόντες καὶ πρὸς ἅ ἐστι, τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ὀρθὸς δ', ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. Ἐοίκασι δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν, ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. Δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι· οὐ γὰρ μόνον ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστι. Ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων, ἡ φρόνησίς ἐστι. Σωκράτης μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι· ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας· ἡμεῖς δὲ, μετὰ λόγου. Δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως· οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἂν, ᾧ διαλεχθείη τις ἂν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί· οὐ γὰρ ὁ αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας· ὥστε τὴν μὲν ἤδη, τὴν δ' οὔπω εἰληφὼς ἔσται· τοῦτο γὰρ, κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς, ἐνδέχεται· καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχεται· ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ οὔσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι. Δῆλον δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν, ὅτι ἔδει ἂν αὐτῆς, διὰ τὸ τοῦ μορίου ἀρετὴν εἶναι· καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς· ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος· ἡ δὲ, τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γέ ἐστι τῆς σοφίας, οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου. Ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας, ἡ ἰατρική. Οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ· ἀλλ' ὁρᾷ ὅπως γένηται. Ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ. Ἔτι ὅμοιον κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

EUDEMIORUM LIBER VI.

CAPUT I.

Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιησαμένους ἀρχὴν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη φευκτῶν, τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρασία, θηριότης· τὰ δ' ἐναντία, τοῖς μὲν δυοῖ δῆλα· τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν· τὸ δ' ἐγκράτειαν καλοῦμεν· πρὸς δὲ τὴν θηριότητα, μάλιστ' ἂν ἁρμόττοι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ Ὅμηρος περὶ Ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν Πρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθός,

οὐδὲ ἐῴκει
Ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο.

Ὥστ', εἰ καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ θηριώδει ἀντιτιθεμένη ἕξις· καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίου ἐστὶ κακία, οὐδ' ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ· ἀλλ' ἡ μὲν, τιμιώτερον ἀρετῆς· ἡ δὲ, ἕτερόν τι γένος κακίας. Ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ Λάκωνες εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, Σεῖος ἀνὴρ, φασίν. Οὕτω καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος· μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί· γίνεται δ' ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις· καὶ τοὺς διὰ κακίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας οὕτως ἐπιδυσφημοῦμεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν· περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας, καὶ καρτερίας· οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ, ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον, οὔθ' ὡς ἕτερον γένος. Δεῖ δ', ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι· μάλιστα μὲν, πάντα τὰ ἔνδοξα, περὶ ταῦτα τὰ πάθη· εἰ δὲ μὴ, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα· ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυσχερῆ, καὶ καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. Δοκεῖ δὴ ἥ τε ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία, τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινετῶν εἶναι· ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύλων τε καὶ ψεκτῶν· καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλα πράττει, διὰ πάθος· ὁ δ' ἐγκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθεῖ διὰ τὸν λόγον. Καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερικόν· τὸν δὲ τοιοῦτον, οἱ μὲν, πάντα σώφρονα, οἱ δ' οὔ· καὶ τὸν ἀκόλαστον, ἀκρατῆ· καὶ τὸν ἀκρατῆ, ἀκόλαστον συγκεχυμένως. Οἱ δὲ, ἑτέρους εἶναί φασι. Τὸν δὲ φρόνιμον, ὁτὲ μὲν, οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀκρατῆ· ὁτὲ δὲ, ἐνίους φρονίμους ὄντας καὶ δεινοὺς ἀκρατεῖς εἶναι. Ἔτι ἀκρατεῖς λέγονται, καὶ θυμοῦ, καὶ τιμῆς, καὶ κέρδους. Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα, ταῦτ' ἐστίν.

CAPUT II.

[illegible]

δέ, τὰ μὲν ἀνελεῖν δεῖ· τὰ δέ, καταλιπεῖν. Ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας, εὕρεσίς ἐστι.

CAPUT III.

Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες ἢ οὔ, καὶ πῶς εἰδότες· εἶτα, περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θετέον.

[illegible]

των, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχήν, ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς. Οἷον, εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ· τουτὶ δὲ γλυκύ, ὡς ἕν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ μὴ κωλυόμενον, ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. Ὅταν οὖν, ἡ μὲν καθόλου ἐνῇ, κωλύουσα γεύεσθαι· ἡ δὲ ὅτι πᾶν τὸ γλυκὺ ἡδύ, τουτὶ δέ, γλυκύ· αὕτη δὲ ἐνεργεῖ· τύχῃ δὲ ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν λέγει φεύγειν τοῦτο· ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει· κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων· ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι, οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὑτήν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ἡ γὰρ ἐπιθυμία, ἐναντία, ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα, τῷ ὀρθῷ λόγῳ· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. Πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρατής, ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύδοντος, καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιολόγων ἀκούειν. Ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις, δόξα τε αἰσθητοῦ, καὶ κυρία τῶν πράξεων· ταύτην ἢ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὤν, ἢ οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ λέγειν, ὥσπερ ὁ οἰνωμένος τὰ Ἐμπεδοκλέους· καὶ διὰ τὸ μὴ καθόλου, μηδ' ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλου τὸν ἔσχατον ὅρον· καὶ ἔοικεν ὃ ἐζήτει Σωκράτης συμβαίνειν· οὐ γὰρ τῆς κυρίως εἶναι δοκούσης ἐπιστήμης παρούσης, γίνεται τὸ πάθος· οὐδ' αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος, ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς. Περὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα, καὶ μή, καὶ πῶς εἰδότα, ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω.

CAPUT IV.

Πότερον δὲ ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρατής, ἢ πάντες κατὰ μέρος· καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι, λεκτέον ἐφεξῆς. Ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡδονάς, καὶ λύπας εἰσὶν οἵ τ' ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοί, καὶ οἱ ἀκρατεῖς καὶ μαλακοί, φανερόν. Ἐπεὶ δ' ἐστί, τὰ μὲν ἀναγκαῖα, τῶν ποιούντων ἡδονήν· τὰ δ', αἱρετὰ μὲν καθ' αὑτά, ἔχοντα δ' ὑπερβολήν, ἀναγκαῖα μέν, τὰ σωματικά· λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά τε περὶ τὴν τροφήν, καὶ τὴν τῶν ἀφροδισίων χρείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ τὴν ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην· τὰ δ', ἀναγκαῖα μὲν οὔ, αἱρετὰ δὲ καθ' αὑτά· λέγω δέ, οἷον νίκην, τιμήν, πλοῦτον, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων· τοὺς μὲν οὖν πρὸς ταῦτα παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας, τὸν ἐν αὑτοῖς, ἁπλῶς μὲν οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς· προστιθέντες δὲ τό, χρημάτων ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ, ἁπλῶς δ' οὔ, ὡς ἑτέρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους, ὥσπερ ἄνθρωπος ὁ τὰ Ὀλύμπια νενικηκώς· ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρῷ διέφερεν· ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν· σημεῖον δέ· ἡ μὲν γὰρ ἀκρασία ψέγεται, οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κακία τις, ἡ ἁπλῶς οὖσα, ἢ κατά τι μέρος· τούτων δ' οὐθείς. Τῶν δὲ περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώφρονα καὶ ἀκόλαστον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν τε ἡδέων διώκων τὰς ὑπερβολάς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης καὶ δίψης, καὶ ἀλέας καὶ ψύχους, καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς λέγεται, οὐ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι περὶ τάδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλλ' ἁπλῶς μόνον. Σημεῖον δέ· καὶ γὰρ μαλακοὶ λέγονται περὶ ταύτας, περὶ ἐκείνων δὲ οὐδεμίαν· καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταὐτὸ τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα, ἀλλ' οὐ τούτων οὐδένα, διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι. Οἱ δ', εἰσὶ μὲν περὶ ταὐτά, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσίν· ἀλλ', οἱ μὲν προαιροῦνται, οἱ δ' οὐ προαιροῦνται· διὸ μᾶλλον ἀκόλαστον ἂν εἴποιμεν, ὅστις μηδ' ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, διώκει τὰς ὑπερβολάς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τοῦτον ὅστις διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα· τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ προσγένοιτο ἐπιθυμία νεανική, καὶ περὶ τὴν τῶν ἀναγκαίων ἔνδειαν λύπη ἰσχυρά; Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, αἱ μέν, εἰσὶ τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων· τῶν γὰρ ἡδέων ἔνια, φύσει αἱρετά· τὰ δ', ἐναντία τούτων· τὰ δέ, μεταξύ, καθάπερ διείλομεν πρότερον· οἷον χρήματα, καὶ κέρδος, καὶ νίκη, καὶ τιμή· πρὸς ἅπαντα δή, καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὰ μεταξύ, οὐ τῷ πάσχειν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται, ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ ὑπερβάλλειν· διὸ ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἢ κρατοῦνται, ἢ διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν καὶ ἀγαθῶν, οἷον οἱ περὶ τιμὴν μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες, ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς· καὶ γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες· ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο καὶ πρὸς τοὺς θεούς· ἢ ὥσπερ Σάτυρος ὁ φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος περὶ τὸν πατέρα· λίαν γὰρ ἐδόκει μωραίνειν. Μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία περὶ ταῦτ' ἐστὶ διὰ τὸ εἰρημένον, ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὑτό· φαῦλαι δὲ καὶ φευκταὶ αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑπερβολαί. Ὁμοίως δέ, οὐδ' ἀκρασία· ἡ γὰρ ἀκρασία οὐ μόνον φευκτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστι. Δι' ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέντες τὴν ἀκρασίαν, περὶ ἑκάστου λέγουσιν, οἷον κακὸν ἰατρόν, καὶ κακὸν ὑποκριτήν, ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν. Ὥσπερ οὖν οὐδ' ἐνταῦθα, διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον ὁμοίαν· οὕτω δῆλον ὅτι κἀκεῖ ὑποληπτέον μόνον ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥτις περὶ ταὐτά τῇ σωφροσύνῃ, καὶ τῇ ἀκολασίᾳ ἐστί· περὶ δὲ θυμόν, καθ' ὁμοιότητα λέγομεν· διὸ καὶ προστιθέντες ἀκρατῆ θυμοῦ, ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους, φασίν.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δ' ἐστίν, ἔνια μὲν ἡδέα φύσει, καὶ τούτων τὰ μέν, ἁπλῶς· τὰ δέ, κατὰ γένη καὶ ζῴων καὶ ἀνθρώπων· τὰ δ', οὐκ ἔστιν· ἀλλά, τὰ μέν, διὰ πηρώσεις, τὰ δέ, δι' ἔθη γίνεται· τὰ δέ, διὰ μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκαστα παραπλησίας ἰδεῖν ἕξεις· λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, οἷον τὴν ἄνθρωπον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀνασχίζουσαν τὰ παιδία κατεσθίειν· ἢ οἵοις φασὶ χαίρειν ἐνίους τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν Πόντον, τοὺς μὲν ὠμοῖς, τοὺς δέ, κρέασιν ἀνθρώπων· τοὺς δέ, τὰ παιδία δανείζειν ἀλλήλοις εἰς εὐωχίαν· ἢ τὸ περὶ Φάλαριν λεγόμενον. Αὗται μέν, θηριώδεις· αἱ δέ, διὰ νόσους γίνονται, καὶ μανίαν ἐνίοις, ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγών· καὶ ὁ τοῦ συνδούλου τὸ ἧπαρ· αἱ δέ, νοσηματώδεις, ἢ ἐξ ἔθους· οἷον, αἱ τῶν τριχῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώξεις· ἔτι δ' ἀνθράκων καὶ γῆς. Πρὸς δὲ τούτοις, ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι· τοῖς μὲν γάρ, φύσει· τοῖς δ', ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν, οἷον τοῖς ὑβριζομένοις ἐκ παίδων. Ὅσοις μὲν οὖν φύσις αἰτία, τούτους μέν, οὐδ' ἂν εἷς εἴποι ἀκρατεῖς, ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπυίουσιν, ἀλλ' ὀπυίονται· ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι

Τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἔνια τούτων, ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. Τὸ δ' ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι, οὐχ ἡ ἁπλῆ ἀκρασία ἀλλ' ἡ καθ' ὁμοιότητα, καθάπερ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πάθους, ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον· πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα καὶ ἀφροσύνη, καὶ δειλία, καὶ ἀκολασία, καὶ χαλεπότης, αἱ μὲν θηριώδεις· αἱ δέ, νοσηματώδεις εἰσίν· ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός· ὁ δὲ τὴν γαλῆν ἐδεδίει, διὰ νόσον· καὶ τῶν ἀφρόνων, οἱ μέν, ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι, καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις, οἷον ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων. Οἱ δέ, διὰ νόσους, οἷον τὰς ἐπιληπτικάς, ἢ μανίας, νοσηματώδεις. Τούτων δ' ἔστι μὲν ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μόνον, μὴ κρατεῖσθαι δέ· λέγω δέ, οἷον, εἰ Φάλαρις κατεῖχεν ἐπιθυμῶν παιδίου φαγεῖν, ἢ πρὸς ἀφροδισίων ἄτοπον ἡδονήν· ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι, μὴ μόνον ἔχειν· ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἡ μὲν κατ' ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγεται μοχθηρία, ἡ δὲ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώδης· ἁπλῶς δ' οὔ· τὸν αὐτὸν τρόπον δῆλον, ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστίν, ἡ μέν, θηριώδης· ἡ δέ, νοσηματώδης· ἁπλῶς δέ, ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολασίαν μόνη. Ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτειά ἐστι μόνον περὶ ἅπερ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλλα ἐστὶν ἄλλο εἶδος ἀκρασίας, λεγόμενον κατὰ μεταφοράν, καὶ οὐχ ἁπλῶς, δῆλον.

CAPUT VI.

Ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν· ἔοικε γὰρ ὁ θυμός, ἀκούειν μέν τι τοῦ λόγου, παρακούειν δέ· καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν διακόνων, οἳ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκθέουσιν, εἶτα ἁμαρτάνουσι τῆς προστάξεως· καὶ οἱ κύνες, πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἂν μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσιν. Οὕτως ὁ θυμός, διὰ θερμότητα καὶ ταχυτῆτα τῆς φύσεως, ἀκούσας μέν, οὐκ ἐπίταγμα δ' ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν· ὁ μὲν γὰρ λόγος, ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν· ὁ δ', ὥσπερ συλλογισάμενος ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει δὴ εὐθύς· ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος, ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν· ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως· ἡ δ' ἐπιθυμία, οὔ· αἰσχίων οὖν· ὁ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρατής, τοῦ λόγου πως ἡττᾶται· ὁ δέ, τῆς ἐπιθυμίας, καὶ οὐ τοῦ λόγου. Ἔτι ταῖς φυσικαῖς μᾶλλον συγγνώμη ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι κοιναὶ πᾶσι, καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί· ὁ δὲ θυμός, φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης, τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν τῆς ὑπερβολῆς, καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων· ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι· καὶ γὰρ οὗτος, ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ, κἀκεῖνος τὸν ἄνωθεν· καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμέ, ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται· συγγενὲς γὰρ ἡμῖν· καὶ ὁ ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις· καὶ γὰρ αὐτὸς ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. Ἔτι ἀδικώτεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. Ὁ μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπίβουλος, οὐδ' ὁ θυμός, ἀλλὰ φανερός. Ἡ δ' ἐπιθυμία, καθάπερ τὴν Ἀφροδίτην φασί· δολοπλόκου γὰρ Κυπρογενοῦς· καὶ τὸν κεστὸν ἱμάντα Ὅμηρος·

Πάρφασις, ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονέοντος.

Ὥστ', εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς περὶ τὸν θυμόν ἐστι, καὶ ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία πως. Ἔτι, οὐδεὶς ὑβρίζει λυπούμενος· ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος· ὁ δ' ὑβρίζων, μεθ' ἡδονῆς. Εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα ἀδικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἡ δι' ἐπιθυμίαν. Οὐ γάρ ἐστιν ἐν θυμῷ ὕβρις. Ὡς μὲν τοίνυν αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι ἔστιν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀκρασία περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωματικάς, δῆλον. Αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον· ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς, αἱ μέν, ἀνθρωπικαί εἰσι καὶ φυσικαί, καὶ τῷ γένει, καὶ τῷ μεγέθει· αἱ δέ, θηριώδεις· αἱ δέ, διὰ πηρώσεις καὶ νοσήματα· τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας, σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία μόνον ἐστί· διὸ καὶ τὰ θηρία, οὔτε σώφρονα, οὔτ' ἀκόλαστα λέγομεν, ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν· καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς ἄλλο διαφέρει γένος τῶν ζώων ὕβρει καὶ σιναμωρίᾳ, καὶ τῷ παμφάγον εἶναι· οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμόν, ἀλλ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. Ἔλαττον δὲ θηριότης, κακίας φοβερώτερον δέ· οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἔχει. Ὅμοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβάλλειν πρὸς ἔμψυχον, πότερον κάκιον· ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυλότης ἀεί, ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρχήν· ὁ δὲ νοῦς, ἀρχή. Παραπλήσιον οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδικίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον· ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον κάκιον· μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς θηρίου.

CAPUT VII.

Περὶ δὲ τὰς δι' ἁφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγάς, περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη διωρίσθη πρότερον, ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι καὶ ὧν οἱ πολλοὶ κρείττους· ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ ὧν οἱ πολλοὶ ἥττους· τούτων δ', ὁ μέν, περὶ ἡδονάς, ἀκρατής· ὁ δ', ἐγκρατής· ὁ δέ, περὶ λύπας, μαλακός· ὁ δέ, καρτερικός. Μεταξὺ δὲ ἡ τῶν πλείστων ἕξις, κἂν εἰ ῥέπουσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. Ἐπεὶ δ' ἔνια τῶν ἡδονῶν, ἀναγκαῖά ἐστι, τὰ δ', οὔ, καὶ μέχρι τινός· αἱ δ' ὑπερβολαί, οὔ, οὐδὲ αἱ ἐλλείψεις· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύπας· ὁ μὲν τὰς ὑπερβολὰς διώκων τῶν ἡδέων, ἢ καθ' ὑπερβολάς, ἢ διὰ προαίρεσιν, καὶ δι' αὐτάς, καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστος· ἀνάγκη γὰρ τοῦτον μὴ εἶναι μεταμελητικόν· ὥστ' ἀνίατος· ὁ δ' ἐλλείπων, ὁ ἀντικείμενος· ὁ δὲ μέσος, ὁ σώφρων. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωματικὰς λύπας, μὴ δι' ἧτταν, ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. Τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων, ὁ μὲν ἄγεται, διὰ τὴν ἡδονήν· ὁ δέ, διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύπην, τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. Παντὶ δ' ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, πράττοι τι αἰσχρόν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν· καὶ εἰ μὴ ὀργιζόμενος τύπτοι, ἢ εἰ ὀργιζόμενος· τί γὰρ ἂν ἐποίει, ἐν πάθει ὤν; Διὸ ὁ ἀκόλαστος, χείρων τοῦ ἀκρατοῦς. Τῶν δὴ λεχθέντων, τὸ μέν, μαλακίας εἶδος μᾶλλον· ὁ δ', ἀκόλαστος. Ἀντίκειται δέ, τῷ μὲν ἀκρατεῖ, ὁ ἐγκρατής· τῷ δὲ μαλακῷ, ὁ καρτερικός· τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν, ἐστὶν ἐν τῷ ἀντέχειν· ἡ δ' ἐγκράτεια, ἐν τῷ κρατεῖν. Ἕτερον δὲ τὸ ἀντέχειν καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι τοῦ νικᾶν· διὸ καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. Ὁ δ' ἐλλείπων, πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι, καὶ δύνανται, οὗτος μαλακὸς καὶ τρυφῶν· καὶ γὰρ ἡ τρυ-

CAPUT X.

[illegible]

CAPUT XI.

[illegible]

CAPUT XII.

[illegible]

CAPUT XIII.

[illegible]

κτόν τι καὶ κακόν, ἀγαθόν. Ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶναι· ὡς γὰρ Σπεύσιππος ἔλυεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις· ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ ἐναντίον· οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. Ἄριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναί, ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινά, ἐνίων φαύλων οὐσῶν· ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον, εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμπόδιστοι, εἴθ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία, εἴτε ἡ τινὸς αὐτῶν, ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡδονή· ὥστε εἴη ἄν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς· καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐδαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον εἶναι, καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν εὐλόγως· οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος, ἐμποδιζομένη· ἡ δ' εὐδαιμονία τῶν τελείων· διὸ προσδεῖται ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐκτός, καὶ τῆς τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. Οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ᾖ ἀγαθός, ἢ ἑκόντες ἢ ἄκοντες οὐδὲν λέγουσιν· διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισὶ ταὐτὸν εἶναι ἡ εὐτυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐκ οὖσα· ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι. Καὶ ἴσως οὐκ ἔτι εὐτυχίαν καλεῖν δίκαιον· πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. Καὶ τὸ διώκειν δ' ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονήν, σημεῖόν τι τοῦ εἶναί πως ἄριστον αὐτήν.

φήμη δ' οὔτι γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
πολλοὶ φημίζουσι.

Ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις οὔθ' ἕξις ἡ ἀρίστη οὔτ' ἔστιν οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐτὴν πάντες· ἡδονὴν μέντοι πάντες. Ἴσως δὲ καὶ διώκουσιν οὐχ ἣν οἴονται, οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν· πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον· ἀλλ' εἰλήφασι γε τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονομίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναί, διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν εἰς αὐτὰς καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. Διὰ τὸ μόνας οὖν γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. Φανερὸν δὲ καὶ ὅτι, εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθόν, καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα· τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν; οὔτε κακὸν γὰρ οὔτ' ἀγαθὸν ἡ λύπη, εἴπερ μηδ' ἡδονή· ὥστε διὰ τί ἂν φεύγοι; Οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ.

CAPUT XIV.

Περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαί γε ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα, οἷον αἱ καλαί, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαὶ καὶ περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. Διὰ τί οὖν αἱ ἐναντίαι λῦπαι μοχθηραί; κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον. Ἢ οὕτως ἀγαθαὶ αἱ ἀναγκαῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν; ἢ μέχρι του ἀγαθαί; τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μὴ ἔστι τοῦ βελτίονος ὑπερβολή, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς· ὅσων δ' ἔστι, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστί. Τῶν δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἔστιν ὑπερβολή, καὶ ὁ φαῦλος τῷ διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας· πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδισίοις, ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ. Ἐναντίως δ' ἐπὶ τῆς λύπης· οὐ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως· οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ λύπη ἐναντία, ἀλλ' ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύδους· τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν· ὅταν γὰρ εὔλογον φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθές, οὐκ ὂν ἀληθές, πιστεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον. Ὥστε λεκτέον διὰ τί φαίνονται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. Πρῶτον μὲν οὖν δή, ὅτι ἐκκρούει τὴν λύπην, καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύπης, ὡς οὔσης ἰατρείας, τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. Σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ ἰατρεῖαι· διὸ καὶ διώκονται, διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. Καὶ οὐ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονή, διὰ δύο ταῦτα, ὥσπερ εἴρηται· ὅτι αἱ μὲν φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις, ἢ ἐκ γενετῆς, ὥσπερ θηρίου, ἢ δι' ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων· αἱ δ' ἰατρεῖαι, ὅτι ἐνδεοῦς, καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι· αἱ δέ, συμβαίνουσι τελεουμένων. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδαῖαι. Ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι, ὑπὸ τῶν ἄλλαις μὴ δυναμένων χαίρειν· αὐτοὶ γοῦν αὑτοῖς δίψας τινὰς παρασκευάζουσιν. Ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς, ἀνεπιτίμητον· ὅταν δὲ βλαβεράς, φαῦλον· οὔτε γὰρ ἔχουσιν ἕτερα ἐφ' οἷς χαίρουσι, τό τε μηδέτερον πολλοῖς λυπηρὸν διὰ τὴν φύσιν. Ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῷον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, φάσκοντες εἶναι λυπηρόν· ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμέν, ὡς φασίν. Ὁμοίως δ' ἐν μὲν τῇ νεότητι, διὰ τὴν αὔξησιν, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διάκεινται, καὶ ἡδὺ ἡ νεότης· οἱ δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν, ἀεὶ δέονται ἰατρείας· καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ διὰ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσίν. Ἐξελαύνει δὲ ἡδονὴ ἥ τε ἐναντία, καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά· καὶ διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. Αἱ δ' ἄνευ λυπῶν, οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. Αὗται δὲ αἱ τῶν φύσει ἡδέων, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἡδέα τὰ ἰατρεύοντα. Ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑγιοῦς πράττοντός τι, διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι· φύσει δ' ἡδέα, ἃ ποιεῖ πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. Οὐκ ἀεὶ δ' οὐδὲν ἡδὺ τὸ αὐτό, διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐνεῖναί τι καὶ ἕτερον, καθὸ φθαρτά· ὥστε ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύσιν· ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον· ἐπεὶ εἴ του ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, ἀεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἡδίστη ἔσται· διὸ ὁ θεὸς ἀεὶ μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν· οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας· καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν ἢ ἐν κινήσει. Μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύτατον, κατὰ τὸν ποιητήν, διὰ πονηρίαν τινά· ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμετάβολος, ὁ πονηρός, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς· οὐ γὰρ ἁπλῆ οὐδ' ἐπιεικής. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης εἴρηται, καὶ τί ἕκαστον καὶ πῶς τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι· τὰ δὲ κακά· λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

EUDEMIORUM LIBER VII.

CAPUT I.

ὶ φιλίας, τί ἐστι, καὶ ποῖόν τι, καὶ τίς ὁ φίλος, πότερον μοναχῶς λέγεται ἡ φιλία, ἢ πλεοναχῶς, ἰ πλεοναχῶς, πόσα ἐστίν· ἔτι δὲ πῶς χρηστέον ίλῳ, καὶ τί τὸ δίκαιον τὸ φιλικόν, ἐπισκεπτέον, νὸς ἧττον τῶν περὶ τὰ ἤθη καλῶν καὶ αἱρετῶν. τε γὰρ πολιτικῆς ἔργον εἶναι δοκεῖ μάλιστα ποιῆσαι φιλίαν· καὶ τὴν ἀρετὴν διὰ τοῦτό φασιν εἶναι ιμον· οὐ γὰρ ἐνδέχεσθαι φίλους ἑαυτοῖς τοὺς ικουμένους ὑπ' ἀλλήλων. Ἔτι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ν περὶ τοὺς φίλους εἶναι μάλιστα πάντες φαμέν. ὁ αὐτὸς δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος, ιλία ἠθική τις εἶναι ἕξις, καὶ ἐάν τις βούληται σαι, ὥστε μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' εἰς φίλους ποιῆσαι. ἀρ ἀληθινοὶ φίλοι, οὐκ ἀδικοῦσιν. Ἀλλὰ μὴν ἂν δίκαιοι ὦσιν, οὐκ ἀδικήσουσιν. Ἢ ταὐτὸν ἢ ἐγγύς τι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλία. Πρὸς οὕτοις τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τὸν φίλον εἶναι αμβάνομεν. Τὴν δὲ ἀφιλίαν καὶ τὴν ἐρημίαν, τατον, ὅτι ὁ βίος ἅπας, καὶ ἡ ἑκούσιος ὁμιλία τούτων. Μετ' οἰκείων γὰρ ἢ μετὰ συγγενῶν, θ' ἑτέρων συνδιημερεύομεν, ἢ τέκνων, ἢ γονέων, ναικός. Καὶ τὰ ἴδια δίκαια τὰ πρὸς τοὺς φίἐστὶν ἐφ' ἡμῖν μόνον· τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους, νοθέτηται, καὶ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἀπορεῖται δὲ πολλὰ τῆς φιλίας· πρῶτον μὲν ὡς ἔξωθεν περιλαμβάνες, καὶ ἐπὶ πλεῖον λέγοντες· δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν τὸ ον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον. Ὅθεν εἴρηται·

Ὡς αἰεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς εἰς τὸν ὅμοιον·
γὰρ κολοιὸς ποτὶ κολοιόν.
Ἔγνω δὲ φώρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον.

ὲ φυσιολόγοι καὶ τὴν ὅλην φύσιν διακοσμοῦσιν, ἣν λαβόντες τὸ ὅμοιον εἶναι. Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν' ἔφη καθῆσθαι ἐπὶ τῆς κεραμίδος, τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. Οἱ μὲν οὖν οὕτω τὸν φίλέγουσιν· οἱ δὲ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φασὶν εἶφίλον. Τὸ μὲν γὰρ ἐρώμενον καὶ ἐπιθυμητὸν ιν εἶναι φίλον. Ἐπιθυμεῖ δὲ οὔτε ξηρὸν τοῦ ξη-, ἀλλ' ὑγροῦ· ὅθεν εἴρηται, Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου α. Καὶ τὸ, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Ἡ δὲ μεολὴ εἰς τοὐναντίον. Τὸ δ' ὅμοιον ἐχθρὸν τῷ ίῳ. Καὶ γὰρ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει· καὶ τὰ τῶν αὐτῶν τρεφόμενα πολέμια ἀλλήλοις ζῷα. αἱ μὲν οὖν αἱ ὑπολήψεις τοσοῦτον διεστᾶσιν. Οἱ γὰρ, τὸ ὅμοιον, φίλον· τὸ ἐναντίον, πολέμιον·

Τῷ πλέονι δ' αἰεὶ πολέμιον καθίσταται
Τοὔλασσον, ἐχθρᾶς θ' ἡμέρας κατάρχεται·

δὲ καὶ οἱ τόποι κεχωρισμένοι τῶν ἐναντίων· ἡ δὲ ία δοκεῖ συνάγειν. Οἱ δὲ, τὰ ἐναντία φίλα· καὶ άκλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι·

Ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀπόλοιτο·

γὰρ ἂν εἶναι ἁρμονίαν, μὴ ὄντος ὀξέος καὶ βαρέος, δὲ τὰ ζῷα ἄνευ θήλεος καὶ ἄρρενος ἐναντίων ὄνν. Δύο μὲν αὗται δόξαι περὶ φιλίας εἰσὶ, λίαν τε θόλου κεχωρισμέναι τοσοῦτον. Ἄλλαι δ' ἤδη ἐγγυτεραι καὶ οἰκεῖαι τῶν φαινομένων. Τοῖς μὲν ρ οὐκ ἐνδέχεσθαι δοκεῖ τοὺς φαύλους εἶναι φίλους, λὰ μόνον τοὺς ἀγαθούς· τοῖς δ' ἄτοπον εἰ μὴ φιλοῦσιν αἱ μητέρες τὰ τέκνα. Φαίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς θηρίοις ἐνοῦσα φιλία· προαποθνήσκειν οὖν αἱροῦνται τῶν τέκνων. Τοῖς δὲ τὸ χρήσιμον δοκεῖ φίλον εἶναι μόνον. Σημεῖον δ', ὅτι καὶ διώκουσι ταῦτα πάντες· τὰ δὲ ἄχρηστα, [καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν ***] ἀποβάλλουσιν· ὥσπερ Σωκράτης ὁ γέρων ἔλεγε, τὸν πτύελον καὶ τὰς τρίχας καὶ τοὺς ὄνυχας παραβάλλων, καὶ τὰ μόρια ὅτι ῥιπτοῦμεν τὰ ἄχρηστα, καὶ τέλος τὸ σῶμα, ὅταν ἀποθάνῃ· ἄχρηστος γὰρ ὁ νεκρός. Οἷς δὲ χρήσιμον, φυλάττουσιν, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ. Ταῦτα δὴ πάντα δοκεῖ μὲν ὑπεναντία ἀλλήλοις εἶναι. Τό, τε γὰρ ἄχρηστον τῷ ὁμοίῳ καὶ ἐναντιότης ὑπεροχῆς ἀπέχει πλεῖστον, καὶ τὸ ἐναντίον ἀχρηστότατον τῷ ἐναντίῳ. Φθαρτικὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον. Ἔτι δοκεῖ τοῖς μὲν ῥᾴδιον τὸ κτήσασθαι φίλον· τοῖς δὲ σπανιώτατον γνῶναι, καὶ οὐκ ἐνδέχεσθαι ἄνευ ἀτυχίας. Τοῖς γὰρ εὖ πράττουσι, βούλονται πάντες δοκεῖν φίλοι εἶναι. Οἱ δ' οὐδὲ τοῖς συνδιαμένουσιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀξιοῦσι πιστεύειν, ὡς ἐξαπατῶντας καὶ προσποιουμένους, ἵνα κτήσωνται διὰ τῆς τῶν ἀτυχούντων ὁμιλίας πάλιν εὐτυχούντων φιλίαν.

CAPUT II.

Ληπτέος δὲ τρόπος, ὅστις ἡμῖν ἅμα τά δοκοῦντα περὶ τούτων μάλιστα ἀποδώσει, καὶ τὰς ἀπορίας λύσει, καὶ τὰς ἐναντιώσεις. Τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν εὐλόγως φαίνηται τὰ ἐναντία δοκοῦντα. Μάλιστα γὰρ ὁμολογούμενος ὁ τοιοῦτος ἔσται λόγος τοῖς φαινομένοις. Συμβαίνει δὲ μένειν τὰς ἐναντιώσεις, ἐὰν ὡς ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον, ἔστι δ' ὡς οὔ. Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ πότερον τὸ ἡδὺ ἢ τὸ ἀγαθόν ἐστι τὸ φιλούμενον. Εἰ μὲν γὰρ φιλοῦμεν οὗ ἐπιθυμοῦμεν, καὶ μάλιστα ὁ ἔρως τοιοῦτον·

Οὐδεὶς γὰρ ἐραστὴς ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ·

Ἡ δ' ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. Ταύτῃ μὲν τὸ φιλούμενον τὸ ἡδύ, εἰ βουλόμεθα τὸ ἀγαθόν. Ἔστι δ' ἕτερον τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ἀγαθόν. Περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συγγενῶν τούτοις, πειρατέον διορίσαι, λαβοῦσιν ἀρχὴν τήνδε. Τὸ γὰρ ὀρεκτὸν καὶ βουλητόν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν· διὸ καὶ τὸ ἡδὺ ὀρεκτόν. Φαινόμενον γάρ τι ἀγαθόν. Τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ, τοῖς δὲ φαίνεται κἂν μὴ δοκῇ. Οὐ γὰρ ἐν ταὐτῷ τῆς ψυχῆς ἡ φαντασία καὶ ἡ δόξα. Ὅτι μέντοι φιλητὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ, δῆλον. Τούτου δὲ διωρισμένου ληπτέον ἑτέραν ὑπόθεσιν· τῶν γὰρ ἀγαθῶν τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστιν ἀγαθά, τὰ δὲ τινί, ἁπλῶς δ' οὔ. Καὶ τὰ αὐτὰ ἁπλῶς ἀγαθά, καὶ ἁπλῶς ἡδέα· τὰ γὰρ τῷ ὑγιαίνοντί φαμεν σώματι συμφέροντα, ἁπλῶς εἶναι σώματι ἀγαθά· τὰ δὲ τῷ κάμνοντι, οὔ· οἷον φαρμακείας καὶ τομάς. Ὁμοίως δὲ καὶ ἡδέα ἁπλῶς σώματι, τὰ τῷ ὑγιαίνοντι καὶ ὁλοκλήρῳ· οἷον τὸ ἐν τῷ φωτὶ ὁρᾶν, καὶ οὐ τὸ ἐν τῷ σκότει· καίτοι τῷ ὀφθαλμιῶντι ἐναντίως. Καὶ οἶνος ἡδίων οὐχὶ τῷ διεφθαρμένῳ τὴν γεῦσιν ὑπὸ οἰνοφλυγίας, ἐπεὶ οὐδέ γε ὄξος παρεγχέουσιν· ἀλλὰ τῇ ἀδιαφθόρῳ αἰσθήσει. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ψυχῆς, οὐχ ἃ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις, ἀλλὰ τοῖς καθεστῶσιν. Ἀμφοτέρων γοῦν μεμνημένοι, ταῦθ' αἱρούμεθα. Ὡς δ' ἔχει παιδίον καὶ θηρίον πρὸς

γὰρ φιλεῖσθαι φιλητοῦ ἐνέργεια, τὸ δὲ καὶ φι-
. Καὶ τὸ μὲν ἐν ἐμψύχῳ, τὸ δὲ καὶ ἐν ἀψύχῳ.
εῖται γὰρ καὶ τὰ ἄψυχα. Ἐπεὶ δὲ τὸ φιλεῖν τὸ
ἐνέργειαν τὸ φιλούμενον, ὅ ἐστι χρῆσθαι ᾗ φιλού-
ν. Ὁ δὲ φίλος φιλούμενον, καὶ φίλῳ ᾗ φίλος,
ὶ μὴ ᾗ μουσικὸς, ἢ ᾗ ἰατρικός· ἡδονὴ τοίνυν ἡ ἀπ'
οῦ, ᾗ αὐτὸς, αὕτη φιλική. Αὐτὸν γὰρ φιλεῖ, οὐχ
ἄλλῳ. Ὥστ' ἂν μὴ χαίρῃ ᾗ ἀγαθὸς, οὐχ ἡ πρώ-
ιλία. Οὐδὲ δὴ ἐμποδίζειν οὐθὲν τῶν συμβεβη-
ν μᾶλλον, ἢ τὸ ἀγαθὸν εὐφραίνειν. Τί γὰρ
δρα δυσώδης ἐστί; λείπεται γὰρ τὸ εὐνοεῖν,
ν δὲ μή. Αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη φιλία, ἣν πάντες
λογοῦσιν. Αἱ δ' ἄλλαι, δι' αὐτὴν καὶ δοκοῦσι
ἀμφισβητοῦνται. Βέβαιον γάρ τι δοκεῖ ἡ φιλία.
η δ' αὕτη βέβαιος. Τὸ γὰρ κεκριμένον βέβαιον·
ὴ ταχὺ γινόμενα μηδὲ ῥᾳδίως, οὐ ποιεῖ τὴν κρί-
ὀρθήν. Οὐκ ἔστι δ' ἄνευ πίστεως φιλία βέβαιος·
πίστις. Δεῖ γὰρ πεῖραν λαβεῖν, ὥσπερ λέγει καὶ
νις·

Οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς νόον οὐδὲ γυναικός,
Πρὶν πειρηθείης, ὥσπερ ὑποζυγίου.

' ἄνευ χρόνου φίλος. Ἀλλὰ βούλονται φίλοι.
μάλιστα λανθάνει ἡ τοιαύτη ἕξις ὡς φιλία. Ὅταν
προθύμως ἔχωσι φίλοι εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὑπη-
ν τὰ φιλικὰ ἀλλήλοις, οἴονται οὐ βούλεσθαι φί-
ἀλλ' εἶναι φίλοι. Τὸ δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων
βαίνει, καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας. Οὐ γὰρ εἰ βούλονται
ίνειν, ὑγιαίνουσιν· ὥστ' οὐδ' εἰ φίλοι βούλονται,
καὶ φίλοι εἰσί. Σημεῖον δέ· εὐδιάβλητοι γὰρ
διακείμενοι ἄνευ πείρας τοῦτον τὸν τρόπον.
ὶ ὧν μὲν γὰρ * * * οὐκ εὐδιάβλητοι, περὶ
δὲ μὴ πεπείρανται ὦσιν, ὅταν πιθανὰ λέγωσιν οἱ
βάλλοντες. Ἅμα δὲ φανερὸν ὅτι οὐδ' ἐν τοῖς φαύ-
αὕτη ἡ φιλία. Ἄπιστος γὰρ ὁ φαῦλος καὶ κα-
θης πρὸς πάντας· αὑτῷ γὰρ μετρεῖ τοὺς ἄλλους.
εὐεξαπατητότεροι εἰσιν οἱ ἀγαθοί, ἂν μὴ διὰ πεῖ-
ἀπιστῶσιν· οἱ δὲ φαῦλοι αἱροῦνται τὰ φύσει
θὰ ἀντὶ τοῦ φίλου, καὶ οὐθεὶς φιλεῖ μᾶλλον ἄν-
πον ἢ πράγματα. Ὥστ' οὐ φίλοι. Οὐ γὰρ γίνε-
οὕτω κοινὰ τὰ φίλων. Προσνέμεται γὰρ ὁ φίλος
πράγμασιν, οὐ τὰ πράγματα τοῖς φίλοις. Οὐ
ται γὰρ ἡ φιλία ἡ πρώτη ἐν πολλοῖς, ὅτι χαλεπὸν
λῶν πεῖραν λαβεῖν. Ἑκάστῳ γὰρ ἂν δεῖ συζῆσαι.
ὲ δὴ αἱρετέον ὁμοίως περὶ ἱματίου καὶ φίλου.
τοι ἐν πᾶσι δοκεῖ τοῦ νοῦν ἔχοντος, δυοῖν τὸ βέλ-
αἱρεῖσθαι· καὶ εἰ μὲν τῷ χείρονι πάλαι ἐχρῆτο
βελτίονι, μηδέπω, τοῦθ' αἱρετέον, ἀλλ' οὐκ ἀντὶ
πάλαι φίλου τὸν ἀγνῶτα εἰ βελτίων. Οὐ γὰρ
ν ἄνευ πείρας οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ὁ φίλος, ἀλλὰ
νου δεῖ. Διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος
ἁλῶν. Ἅμα δὲ εἰ μὴ μόνον ἁπλῶς ἀγαθὸν εἶναι,
ὰ καὶ σοὶ εἶναι, φίλος ἔσται σοὶ φίλος. Ἀγαθὸς
γὰρ ἁπλῶς ἐστι, τῷ ἀγαθὸς εἶναι· φίλος δὲ,
ἄλλῳ ἀγαθὸς· ἁπλῶς ἀγαθὸς καὶ φίλος, ὅταν
φωνῇ ταῦτα ἄμφω. Ὥστε ὃ ἐστιν ἁπλῶς ἀγα-
ν, τὸ τούτου ἄλλῳ, ἢ καὶ μὴ ἁπλῶς μὲν σπουδαῖος,
ῳ δ' ἀγαθὸς, ὅτι χρήσιμος. Τὸ δὲ πολλοῖς ἅμα
ι φίλον, καὶ τὸ φιλεῖν κωλύει. Οὐ γὰρ οἷόν τε
πρὸς πολλοὺς ἐνεργεῖν. Ἐκ δὴ τούτων φανερὸν
ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν βεβαίων, ὥσπερ
ἐδαιμονία τῶν αὐτάρκων· καὶ ὀρθῶς εἴρηται· Ἡ
ρ φύσις βέβαιον, οὐ τὰ χρήματα. Πολὺ δὲ κάλλιον
εῖν, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς φύσεως, καὶ ὅτι χρόνος λέγε-

ται δεικνύναι τὸν φιλούμενον, καὶ αἱ ἀτυχίαι μᾶλλον
τῶν εὐτυχιῶν. Τότε γὰρ δηλονότι κοινὰ τῶν φίλων.
Οὗτοι γὰρ μόνοι ἀντὶ τῶν φύσει ἀγαθῶν καὶ φύσει
κακῶν, περὶ ἃ αἱ εὐτυχίαι καὶ αἱ δυστυχίαι, αἱροῦνται
μᾶλλον ἄνθρωπον, ἢ τούτων τὰ μὲν εἶναι, τὰ δὲ μὴ
εἶναι. Ἡ δ' ἀτυχία δηλοῖ τοὺς μὴ ὄντως ὄντας φί-
λους, ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον· ἀτυχ * * * ὁ δὲ χρόνος
δηλοῖ ἀμφοτέρους. Οὐδὲ γὰρ ὁ χρήσιμος ταχὺ δῆ-
λος, ἀλλ' ὁ ἡδὺς μᾶλλον. Πλὴν οὐδ' ὁ ἁπλῶς ἡδὺς
ταχύς. Ὅμοιοι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς οἴνοις καὶ
ἐδέσμασιν. Ἐκείνων τε γὰρ τὸ μὲν τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ τὸ
ταχὺ δηλοῖ· πλείω δὲ χρόνον γινόμενον ἀηδὲς καὶ οὐ
γλυκύ· καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως. Ἔστι γὰρ
καὶ τὸ ἁπλῶς ἡδὺ τῷ τέλει ὁριστέον καὶ τῷ χρόνῳ.
Ὁμολογήσαιεν δ' ἂν καὶ οἱ πολλοὶ, οὐκ ἐκ τῶν ἀπο-
βαινόντων μόνον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πόματος κα-
λοῦσι γλύκιον. Τοῦτο γὰρ διὰ τὸ ἀποβαῖνον οὐχ
ἡδὺ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ συνεχὲς, ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐξαπα-
τᾷ. Ἡ μὲν οὖν πρώτη φιλία, καὶ δι' ἣν αἱ ἄλλαι λέ-
γονται, ἡ κατ' ἀρετήν ἐστι, καὶ δι' ἡδονὴν τῆς ἀρε-
τῆς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· αἱ δ' ἄλλαι ἐγγίνον-
ται φιλίαι καὶ ἐν παισὶ καὶ θηρίοις, καὶ τοῖς φαύλοις.
Ὅθεν λέγεται, ἧλιξ ἥλικα τέρπει· καὶ

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Ἐνδέχεται δὲ καὶ ἡδεῖς ἀλλήλοις εἶναι τοὺς φαύλους,
καὶ ἢ φαῦλοι ἢ μηδέτεροι, ἀλλ' οἷον ᾠδικοὶ ἄμφω, ἢ
ὁ μὲν φιλῳδὸς, ὁ δ' ᾠδικός ἐστι· καὶ ᾗ πάντες ἔχου-
σιν ἀγαθὸν, καὶ ταύτῃ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. Ἔτι
χρήσιμοι ἂν εἶεν ἀλλήλοις καὶ ὠφέλιμοι, οὐχ ἁπλῶς,
ἀλλὰ προαιρέσιν, ἢ οὐδέτεροι. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τῷ
ἐπιεικεῖ φαῦλον εἶναι φίλον. Καὶ γὰρ χρήσιμος ἂν
εἴη πρὸς τὴν προαίρεσιν, ὁ μὲν φαῦλος πρὸς τὴν
ὑπάρχουσαν τῷ σπουδαίῳ, ὁ δὲ τῷ μὲν ἀκρατεῖ, πρὸς
τὴν ὑπάρχουσαν· τῷ δὲ φαύλῳ, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν·
καὶ βουλήσεται τὰ ἀγαθὰ ἁπλῶς μὲν τὰ ἁπλᾶ, τὰ
δ' ἐκείνῳ ἐξ ὑποθέσεως, ᾗ πενία συμφέρει ἢ νόσος.
Ταῦτα τῶν ἁπλῶν ἀγαθῶν ἕνεκα, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ
φάρμακον πιεῖν· οὐ γὰρ βούλεται, ἀλλὰ τοῦδ' ἕνεκα
βούλεται. Ἔτι καθ' οὓς τρόπους καὶ ἀλλήλοις οἱ μὴ
σπουδαῖοι εἶεν ἂν φίλοι. Εἴη γὰρ ἂν ἡδὺς, οὐχ ᾗ
φαῦλος, ἀλλ' ᾗ τῶν κοινῶν τινος μετέχει· οἷον εἰ μουσι-
κός. Ἔτι ᾗ ἔνι τι πᾶσιν ἐπιεικές. Διὸ ἔνιοι ὁμιλη-
τικοὶ εἶεν ἂν καὶ σπουδαῖοι, ἢ εἰ προσαρμόττουσιν
ἑκάστῳ. Ἔχουσι γάρ τι πάντες τοῦ ἀγαθοῦ.

CAPUT III.

Τρία μὲν οὖν εἴδη ταῦτα φιλίας. Ἐν πᾶσι δὲ
τούτοις, κατ' ἰσότητά πως λέγεται ἡ φιλία. Καὶ γὰρ
οἱ κατ' ἀρετὴν φίλοι ἐν ἰσότητί πως ἀρετῆς εἰσι φίλοι
ἀλλήλοις. Ἄλλη δὲ διαφορὰ τούτων, ἡ καθ' ὑπερ-
βολὴν, ὥσπερ θεοῦ ἀρετὴ πρὸς ἄνθρωπον. Τοῦτο
γὰρ ἕτερον εἶδος φιλίας, καὶ ὅλως ἄρχοντος καὶ ἀρχο-
μένου, καθάπερ καὶ τὸ δίκαιον ἕτερον. Κατ' ἀναλο-
γίαν γὰρ ἴσον, κατ' ἀριθμὸν δ' οὐκ ἴσον. Ἐν τού-
τῳ τῷ γένει πατὴρ πρὸς υἱὸν, καὶ ὁ εὐεργέτης πρὸς
τὸν εὐεργετηθέντα. Αὐτῶν δὲ τούτων διαφοραὶ εἰ-
σιν, ἄλλη πατρὸς πρὸς υἱὸν, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖ-
κα. Αὕτη μὲν ὡς ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, ἡ δὲ
εὐεργέτου πρὸς εὐεργετηθέντα. Ἐν ταύταις δὲ ἢ
οὐκ ἔνεστιν, ἢ οὐχ ὁμοίως τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. Γελοῖον
γὰρ, εἴ τις ἐγκαλοίη τῷ θεῷ, ὅτι οὐχ ὁμοίως ἀντι-
φιλεῖ ὡς φιλεῖται· ἢ τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ.
Φιλεῖσθαι γὰρ, οὐ φιλεῖν, τοῦ ἄρχοντος, ἢ φιλεῖν
ἄλλον τρόπον. Καὶ ἡδονῇ διαφέρει οὐδέν· εἰ τι τοῦ

αὐτάρκους ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κτήματι ἢ παιδί, καὶ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τῷ γινομένῳ. Ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τῶν διὰ τὴν χρῆσιν φίλων, καὶ ἐπὶ τῶν δι' ἡδονήν· οἱ μὲν κατ' ἰσότητά εἰσιν, οἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν. Διὸ καὶ οἱ ἐκείνως οἰόμενοι ἐγκαλοῦσιν, ἐὰν μὴ ὁμοίως ὦσι χρήσιμοι καὶ εὖ ποιῶσι· καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς. Δῆλον δ' ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς· τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μάχεσθαι ἀλλήλοις πολλάκις. Ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρῶν, ὅτι οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος τοῖς ἐπὶ τὴν προθυμίαν. Διὸ εἴρηκεν αἰνεῖκος ὁ ἐρώμενος· τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἐρῶν λέγοι. Οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον.

CAPUT IV.

Ὥσπερ οὖν εἴρηται τριῶν ὄντων εἰδῶν φιλίας, κατ' ἀρετήν, κατὰ τὸ χρήσιμον, καὶ κατὰ τὸ ἡδύ, αὗται πάλιν διῄρηνται εἰς δύο· αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἴσον, αἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν εἰσι. Φιλίαι μὲν οὖν ἀμφότεραι, φίλοι δ' οἱ κατὰ τὴν ἰσότητα. Ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἰ ἀνὴρ παιδίῳ· φιλεῖ δέ γε καὶ φιλεῖται. Ἐνιαχοῦ φιλεῖσθαι μὲν δεῖ τὸν ὑπερέχοντα. Ἐὰν δὲ φιλῇ, ὀνειδίζεται ὡς ἀνάξιον φιλῶν. Τῇ γὰρ ἀξίᾳ τῶν φίλων μετρεῖται, καί τινι ἴσῳ. Τὰ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἔλλειψιν, ἀνάξια ὁμοίως φιλεῖσθαι· τὰ δὲ κατ' ἀρετήν, ἢ γένος, ἢ κατὰ ἄλλην τοιαύτην ὑπεροχήν· ἀεὶ δὲ τὸν ὑπερέχοντα, ἧττον, ἢ μὴ φιλεῖν ἀξιοῖν, καὶ ἐν τῷ χρησίμῳ, καὶ ἐν τῷ ἡδεῖ, καὶ κατ' ἀρετήν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑπεροχαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφισβητήσεις. Τὸ γὰρ μικρὸν ἐνιαχοῦ οὐδὲν ἰσχύει, ὥσπερ ἐν ξύλου σταθμῷ, ἀλλ' ἐν χρυσίῳ· ἀλλὰ τὸ μικρὸν κακῶς κρίνουσι. Φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οἰκεῖον ἀγαθόν, διὰ τὸ ἐγγύς, μέγα· τὸ δ' ἀλλότριον, διὰ τὸ πόρρω, μικρόν. Ὅταν δὲ ὑπερβολὴ ᾖ, οὐδ' αὐτοὶ ἐπιζητοῦσιν ὡς δεῖ ἢ ἀντιφιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀντιφιλεῖσθαι· οἷον εἴ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. Φανερὸν δὲ ὅτι φίλοι μέν, ὅταν ἐν τῷ ἴσῳ. Τὸ ἀντιφιλεῖν δ' ἐστίν, ἄνευ τοῦ φίλους εἶναι. Δῆλον δὲ καὶ διὰ τί ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπεροχὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. Ἅμα γὰρ ὑπάρχει οὕτως αὐτοῖς τό, τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. Διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις ἐντιμότερος τοῦ φίλου. Ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρχειν τῷ κολακευομένῳ· μάλιστα δ' οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι· τὸ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ. Φύσει δὲ γίνονται οἱ μὲν φιλητικοί, οἱ δὲ φιλότιμοι. Φιλητικὸς δὲ ὁ τῷ φιλεῖν χαίρων μᾶλλον ἢ τῷ φιλεῖσθαι· ἐκεῖνος δὲ, φιλότιμος μᾶλλον. Ὁ μὲν οὖν χαίρων τῷ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι, τῆς ὑπεροχῆς φίλος· ὁ δὲ τῆς ἐν τῷ φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ φιλητικός. Ἔστι γὰρ ἀνάγκη ἐνεργοῦντα· τὸ μὲν γὰρ φιλεῖσθαι συμβεβηκός· ἔστι γὰρ λανθάνειν. Φιλοῦντα δ' οὔ. Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλίαν τὸ φιλεῖν μᾶλλον ἢ τὸ φιλεῖσθαι, τὸ δὲ φιλεῖσθαι κατὰ τὸ φιλητόν. Σημεῖον δ' ἕλοιτ' ἂν ὁ φίλος μᾶλλον εἰ μὴ ἐνδέχοιτ' ἄμφω, γινώσκειν ἢ γινώσκεσθαι· οἷον ἐν ταῖς ὑποβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι, καὶ ἡ Ἀνδρομάχη ἡ Ἀντιφῶντος. Καὶ γὰρ ἔοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γινώσκεσθαι αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ τοῦ πάσχειν τι ἀγαθόν, ἀλλὰ μὴ ποιεῖν. Τὸ δὲ γινώσκειν, τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ φιλεῖν ἕνεκα. Διὸ καὶ τοὺς ἐμμένοντας τῷ φιλεῖν πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἐπαινοῦμεν. Γινώσκουσι γάρ, ἀλλ' οὐ γινώσκονται. Ὅτι μὲν οὖν πλείονες τρόποι φιλίας, καὶ πόσοι τρόποι, ὅτι τρεῖς, καὶ ὅτι τὸ φιλεῖσθαι καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσιν, οἵ τε κατ' ἰσότητα, καὶ οἱ καθ' ὑπεροχήν, εἴρηται.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ τὸ φίλον λέγεται καὶ καθόλου μᾶλλον, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἔξωθεν περιλαμβανόντων (οἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιον φασὶ φίλον, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον) λεκτέον καὶ περὶ τούτων πῶς εἰσὶ πρὸς τὰς εἰρημένας φιλίας. Ἀνάγεται δὲ τὸ μὲν ὅμοιον καὶ εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον· καὶ ὁ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεί, καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος· ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐθὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. Διὸ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ φαῦλοι, οὐ φίλοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διίστανται· ἡ δ' οὐ βεβαία φιλία οὐ φιλία. Οὕτω μὲν τὸ ὅμοιον φίλον, ὅτι ἀγαθὸν τὸ ὅμοιον. Ἔστι δὲ ὡς καὶ κατὰ τὸ ἡδύ. Τοῖς γὰρ ὁμοίοις ταὔθ' ἡδέα, καὶ ἕκαστον δὲ φύσει αὐτὸ αὑτῷ ἡδύ. Διὸ καὶ φωναὶ καὶ ἕξεις καὶ συνημερεύσεις τοῖς ὁμογενέσιν ἥδισται ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις· καὶ ταύτῃ ἐνδέχεται καὶ τοὺς φαύλους ἀλλήλους φιλεῖν.

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Τὸ δ' ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον, ὡς τὸ χρήσιμον. Αὐτὸ γὰρ αὑτῷ ὅμοιον, ἄχρηστον. Διὸ δεσπότης δούλου δεῖται, καὶ δοῦλος δεσπότου, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλήλων, καὶ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ ἐναντίον ὡς χρήσιμον, καὶ οὐχ ὡς ἐν τέλει, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ τέλος. Ὅταν γὰρ τύχῃ οὗ ἐπιθυμεῖ, ἐν τῷ τέλει μέν ἐστιν· οὐκ ὀρέγεται δὲ τοῦ ἐναντίου, οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. Ἔστι δέ πως καὶ ἡ τοῦ ἐναντίου φιλία τοῦ ἀγαθοῦ. Ὀρέγεται γὰρ ἀλλήλων διὰ τὸ μέσον· ὡς σύμβολα γὰρ ὀρέγεται ἀλλήλων· διὸ τὸ γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν ἓν μέσον. Ἔτι κατὰ συμβεβηκός ἐστι τοῦ ἐναντίου, καθ' αὑτὸ δὲ τῆς μεσότητος. Ὀρέγονται γὰρ οὐκ ἀλλήλων τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τοῦ μέσου. Ὑπερψυχθέντες γάρ, ἐὰν θερμανθῶσιν, εἰς τὸ μέσον καθίστανται· καὶ ὑπερθερμανθέντες, ἐὰν ψυχθῶσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ μή, ἀεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ, οὐκ ἐν τοῖς μέσοις· ἀλλὰ χαίρει ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἄνευ ἐπιθυμίας τοῖς φύσει ἡδέσιν. Οἱ δὲ πάντα τὰ ἐξιστάσι τῆς φύσει ἕξεως. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ εἶδος καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐστί· τὸ φιλεῖν δὲ γίνεται, ὅταν ᾖ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. Διὸ ἐνίοτε ἀνομοίοις χαίρουσιν, οἷον αὐστηροὶ εὐτραπέλοις, καὶ ὀξεῖς ῥαθύμοις· εἰς τὸ μέσον γὰρ καθίστανται ὑπ' ἀλλήλων. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη, τὰ ἐναντία φίλα, καὶ διὰ τὸ ἀγαθόν. Πόσα μὲν οὖν εἴδη φιλίας, καὶ τίνες διαφοραί, καθ' ἃς λέγονταί οἵ τε φίλοι καὶ οἱ φιλοῦντες καὶ οἱ φιλούμενοι, καὶ οὕτως ὥστε φίλοι εἶναι καὶ ἄνευ τούτου, εἴρηται.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τοῦ αὐτὸν αὑτῷ φίλον εἶναι ἢ μὴ πολλὴν ἔχει ἐπίσκεψιν. Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος εἶναι· καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κρίνουσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. Κατὰ δὲ τοὺς λόγους, καὶ τὰ δοκοῦνθ' ὑπάρχειν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπεναντιοῦται, τὰ δ' ὅμοια φαίνεται ὄντα. Ἔστι γάρ πως κατ' ἀναλογίαν αὕτη ἡ φιλία, ἁπλῶς δ' οὔ. Ἐν δυσὶ γὰρ διῃρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν, δι' ὃ μᾶλλον οὕτως αὐτὸς αὑτῷ φίλος ὡς ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ ἐγκρατοῦς, εἴρηται πῶς ἑκὼν ἢ ἄκων, τῷ τὰ μέρη ἔχειν πως πρὸς ἄλληλα τὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ὅμοιον τὰ τοιαῦτα πάντα, εἰ φίλος αὐτὸς αὑτῷ καὶ ἐχθρός, καὶ εἰ ἀδικεῖ τις αὐτὸς αὑτόν. Πάντα γὰρ ἐν δυσὶ ταῦτα καὶ διῃρημένως. Ἧ δὲ δύο πως ἡ ψυχή, ὑπάρχει πως ταῦτα· ᾗ δ' οὐ διῃρημένα, οὐχ ὑπάρχει. Ἀπὸ δὲ τῆς πρὸς αὑτὸν ἕξεως, οἱ ...

[illegible]

CAPUT VII.

Οἰκεῖον δὲ τῇ σκέψει θεωρῆσαι καὶ περὶ ὁμονοίας καὶ εὐνοίας. Δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν εἶναι ταὐτά, τοῖς δ' οὐκ ἄνευ ἀλλήλων. [illegible]

CAPUT VIII.

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

αὐτάρκους ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κτήματι ἢ παιδί, καὶ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τῷ γινομένῳ. Ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τῶν διὰ τὴν χρῆσιν φίλων, καὶ ἐπὶ τῶν δι' ἡδονήν· οἱ μὲν κατ' ἰσότητά εἰσιν, οἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν. Διὸ καὶ οἱ ἐκείνως οἰόμενοι ἐγκαλοῦσιν, ἐὰν μὴ ὁμοίως ὦσι χρήσιμοι καὶ εὖ ποιῶσι· καὶ ἐπὶ τῆς ἡδονῆς. Δῆλον δ' ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς· τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μάχεσθαι ἀλλήλοις πολλάκις. Ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρῶν, ὅτι οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος τοῖς ἐπὶ τὴν προθυμίαν. Διὸ εἴρηκεν Αἰνικὸς ὁ ἐρώμενος· τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἐρῶν λέγοι. Οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐτὸν εἶναι λόγον.

CAPUT IV.

Ὥσπερ οὖν εἴρηται τριῶν ὄντων εἰδῶν φιλίας, κατ' ἀρετήν, κατὰ τὸ χρήσιμον, καὶ κατὰ τὸ ἡδύ, αὗται πάλιν διῄρηνται εἰς δύο· αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἴσον, αἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν εἰσι. Φιλίαι μὲν οὖν ἀμφότεραι, φίλοι δ' οἱ κατὰ τὴν ἰσότητα. Ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἰ ἀνὴρ παιδίῳ· φιλεῖ δέ γε καὶ φιλεῖται. Ἐπιεικοῦ φιλεῖσθαι μὲν δεῖ τὸν ὑπερέχοντα. Ἐὰν δὲ φιλῇ, ὀνειδίζεται ὡς ἀνάξιον φιλῶν. Τῇ γὰρ ἀξίᾳ τῶν φίλων μετρεῖται, καὶ τινι ἴσῳ. Τὰ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἔλλειψιν, ἀνάξια ὁμοίως φιλεῖσθαι· τὰ δὲ κατ' ἀρετήν, ἢ γένος, ἢ κατὰ ἄλλην τοιαύτην ὑπεροχήν· ἀεὶ δὲ τὸν ὑπερέχοντα, ἢ ἧττον, ἢ μὴ φιλεῖν ἀξιοῦν, καὶ ἐν τῷ χρησίμῳ, καὶ ἐν τῷ ἡδεῖ, καὶ κατ' ἀρετήν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑπεροχαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφισβητήσεις. Τὸ γὰρ μικρὸν ἐνιαχοῦ οὐδὲν ἰσχύει, ὥσπερ ἐν ξύλου σταθμῷ, ἀλλ' ἐν χρυσίῳ· ἀλλὰ τὸ μικρὸν κακῶς κρίνουσι. Φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οἰκεῖον ἀγαθόν, διὰ τὸ ἐγγύς, μέγα· τὸ δ' ἀλλότριον, διὰ τὸ πόῤῥω, μικρόν. Ὅταν δὲ ὑπερβολὴ ᾖ, οὐδ' αὐτοὶ ἐπιζητοῦσιν ὡς δεῖ ἢ ἀντιφιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀντιφιλεῖσθαι· οἷον εἴ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. Φανερὸν δὲ ὅτι φίλοι μέν, ὅταν ἐν τῷ ἴσῳ. Τὸ ἀντιφιλεῖν δ' ἐστίν, ἄνευ τοῦ φίλους εἶναι. Δῆλον δὲ καὶ διά τι ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπεροχὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. Ἅμα γὰρ ὑπάρχει οὕτως αὐτοῖς τό, τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. Διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις ἐντιμότερος τοῦ φίλου. Ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρχειν τῷ κολακευομένῳ· μάλιστα δ' οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι· τὸ γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ. Φύσει δὲ γίνονται οἱ μὲν φιλητικοί, οἱ δὲ φιλότιμοι. Φιλητικὸς δέ, ὁ τῷ φιλεῖν χαίρων μᾶλλον ἢ τῷ φιλεῖσθαι· ἐκεῖνος δέ, φιλότιμος μᾶλλον. Ὁ μὲν οὖν χαίρων τῷ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι, τῆς ὑπεροχῆς φίλος· ὁ δὲ τῆς ἐν τῷ φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ φιλητικός. Ἔνεστι γὰρ ἀνάγκη ἐνεργοῦντα· τὸ μὲν γὰρ φιλεῖσθαι συμβεβηκός· ἔστι γὰρ λανθάνειν. Φιλοῦντα δ' οὔ. Ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλίαν τὸ φιλεῖν μᾶλλον ἢ τὸ φιλεῖσθαι, τὸ δὲ φιλεῖσθαι κατὰ τὸ φιλητόν. Σημεῖον δ'· ἕλοιτ' ἂν ὁ φίλος μᾶλλον εἰ μὴ ἐνδέχοιτ' ἄμφω, γινώσκειν ἢ γινώσκεσθαι· οἷον ἐν ταῖς ὑποβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι, καὶ ἡ Ἀνδρομάχη ἡ Ἀντιφῶντος. Καὶ γὰρ ἔοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γινώσκεσθαι αὐτοῦ ἕνεκα, καὶ τοῦ πάσχειν τι ἀγαθόν, ἀλλὰ μὴ ποιεῖν. Τὸ δὲ γινώσκειν, τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ φιλεῖν ἕνεκα. Διὸ καὶ τοὺς ἐμμένοντας τῷ φιλεῖν πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἐπαινοῦμεν. Γινώσκουσι γάρ, ἀλλ' οὐ γινώσκονται. Ὅτι μὲν οὖν πλείους τρόποι φιλίας, καὶ πόσοι τρόποι, ὅτι τρεῖς, καὶ ὅτι τὸ φιλεῖσθαι καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσιν, οἵ τε κατ' ἰσότητα, καὶ οἱ καθ' ὑπεροχήν, εἴρηται.

CAPUT V.

Ἐπεὶ δὲ τὸ φίλον λέγεται καὶ καθόλου μᾶλλον, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἔξωθεν περιλαμβανόντων (οἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιόν φασι φίλον, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον) λεκτέον καὶ πῶς ταῦτα εἰσὶ πρὸς τὰς εἰρημένας φιλίας. Ἀνάγεται δὲ τὸ ὅμοιον καὶ εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. Τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν, τὸ δὲ κακὸν πολύμορφον. Καὶ ὁ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεί, καὶ οὐ μεταβάλλεται τὸ ἦθος· ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐθὲν ἔοικεν ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. Διὸ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ φαῦλοι, οὐ φίλοι ἑαυτοῖς, ἀλλὰ διίστανται· ἡ δ' οὐ βεβαία φιλία οὐ φιλία. Οὕτω μὲν τὸ ὅμοιον φίλον, ὅτι ἀγαθὸν ὅμοιον. Ἔστι δὲ ὡς καὶ κατὰ τὸ ἡδύ. Τοῖς γὰρ ὁμοίοις ταὔθ' ἡδέα, καὶ ἕκαστον δὲ φύσει αὐτὸ αὑτῷ ἡδύ. Διὸ καὶ φωναὶ καὶ ἕξεις καὶ συνημερεύσεις τοῖς ὁμογενέσιν ἥδισται ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις· καὶ ταύτῃ ἐνδέχεται καὶ τοὺς φαύλους ἀλλήλους φιλεῖν.

Κακὸς κακῷ δὲ συντέτηκεν ἡδονῇ.

Τὸ δ' ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον, ὡς τὸ χρήσιμον. Αὐτὸ γὰρ αὑτῷ ὅμοιον, ἄχρηστον. Διὸ δεσπότης δούλου δεῖται, καὶ δοῦλος δεσπότου, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλήλων, καὶ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ ἐναντίον ὡς χρήσιμον, καὶ οὐχ ὡς ἐν τέλει, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ τέλος. Ὅταν γὰρ τύχῃ οὗ ἐπιθυμεῖ, ἐν τῷ τέλει ἐστίν· οὐκ ὀρέγεται δὲ τοῦ ἐναντίου, οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. Ἔστι δέ πως καὶ ἡ τοῦ ἐναντίου φιλία τοῦ ἀγαθοῦ. Ὀρέγεται γὰρ ἀλλήλων διὰ τὸ μέσον. Ὡς σύμβολα γὰρ ὀρέγεται ἀλλήλων· διὸ οὕτω γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν ἓν μέσον. Ἔτι κατὰ συμβεβηκός ἐστι τοῦ ἐναντίου, καθ' αὑτὸ δὲ τῆς μεσότητος· ὀρέγονται γὰρ οὐκ ἀλλήλων τἀναντία, ἀλλὰ τοῦ μέσου. Ὑπερψυχθέντες γάρ, ἐὰν θερμανθῶσιν, εἰς τὸ μέσον καθίστανται· καὶ ὑπερθερμανθέντες, ἐὰν ψυχθῶσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ μή, ἀεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ, οὐκ ἐν τοῖς μέσοις· ἀλλὰ χαίρει ὁ ἐν τῷ μέσῳ ἄνευ ἐπιθυμίας τοῖς φύσει ἡδέσιν. Οἱ δὲ πάντα ἐξιστᾶσι τῆς φύσει ἕξεως. Τοῦτο μὲν οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐστί· τὸ φιλεῖν δὲ γίνεται ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. Διὸ ἐνίοτε ἀνομοίοις χαίρουσιν· οἷον αὐστηροὶ εὐτραπέλοις, καὶ ὀξεῖς ῥᾳθύμοις· εἰς τὸ μέσον γὰρ καθίστανται ὑπ' ἀλλήλων. Κατὰ συμβεβηκὸς οὖν, ὥσπερ ἐλέχθη, τὰ ἐναντία φίλα, διὰ τὸ ἀγαθόν. Πόσα μὲν οὖν εἴδη φιλίας, καὶ τίνες διαφοραὶ καθ' ἃς λέγονται οἵ τε φίλοι καὶ οἱ φιλοῦντες καὶ οἱ φιλούμενοι, καὶ οὕτως ὥστε φίλοι εἶναι καὶ ἄνευ τούτου, εἴρηται.

CAPUT VI.

Περὶ δὲ τοῦ αὐτὸν αὑτῷ φίλον εἶναι ἢ μή, πολλὴν ἔχει ἐπίσκεψιν. Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος εἶναι· καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι κρίνουσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. Κατὰ δὲ τοὺς λόγους, καὶ τὰ δοκοῦνθ' ὑπάρχειν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπεναντιοῦται, τὰ δ' ὅμοια φαίνεται ὄντα. Ἔστι γάρ πως κατ' ἀναλογίαν αὕτη ἡ φιλία, ἁπλῶς δ' οὔ. Ἐν δυσὶ γὰρ διῃρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν, διὸ μᾶλλον οὕτως αὐτῷ φίλος, ὥσπερ ἐπὶ ἀκρατοῦς καὶ ἐγκρατοῦς, εἴρηται πῶς ἑκὼν ἢ ἄκων, τῷ τὰ μέρη ἔχειν πως πρὸς ἄλληλα τὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ὅμοιον τὰ τοιαῦτα πάντα, εἰ φίλος αὐτὸς αὑτῷ καὶ ἐχθρός, καὶ εἰ ἀδικεῖ τις αὐτὸς αὑτόν. Πάντα γὰρ ἐν δυσὶ ταῦτα καὶ διῃρημένως. Ἡ δὲ δύο πως, ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πως ταῦτα· ᾗ δ' οὐ διῃρημένα, οὐχ ὑπάρχει. Ἀπὸ δὲ τῆς πρὸς αὑτὸν ἕξεως, αἱ ἄλλαι

τοιτοῦ φιλεῖν διωρισμένοι, καθ' οὓς ἐν τοῖς λόγοις [illegible] ... ἔνεκεν. [illegible] ... *** ... [illegible]

CAPUT VII.

Οἰκεῖον δὲ τῇ σκέψει θεωρῆσαι καὶ περὶ ὁμονοίας καὶ εὐνοίας. [illegible] ... *** οὐκ ... [illegible]

CAPUT VIII.

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι δικαίου τι εἶδος· κοινωνία γάρ· τὸ δὲ κοινὸν πᾶν διὰ τοῦ δικαίου συνέστηκεν, ὥστε ἀεὶ διὰ φιλίας καὶ δικαίου καὶ κοινωνίας, καὶ πάντα ταῦτα σύνορα ἀλλήλοις, καὶ ἐγγὺς ἔχει τὰς διαφοράς. Ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχει ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ τεχνίτης πρὸς ὄργανον, καὶ δεσπότης πρὸς δοῦλον, τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. Οὐ γὰρ δύ' ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὲν, ἕν· τὸ δὲ τοῦ ἑνὸς, οὐδέν. Οὐδὲ διαιρετὸν τὸ ἀγαθὸν ἑκατέρῳ, ἀλλὰ τὸ ἀμφοτέρων τοῦ ἑνὸς οὗ ἕνεκά ἐστι. Τό, τε γὰρ σῶμα ἐστὶν ὄργανον σύμφυτον, καὶ τοῦ δεσπότου ὁ δοῦλος, ὥσπερ μόριον καὶ ὄργανον ἀφαιρετόν. Τὸ δ' ὄργανον ὥσπερ δοῦλος ἄψυχος. Αἱ δ' ἄλλαι κοινωνίαι εἰσὶν, ἢ μόριον τῶν τῆς πόλεως κοινωνιῶν. οἷον ἡ τῶν φρατόρων ἢ τῶν ὀργίων, ἢ αἱ χρηματιστικαὶ ἔτι πολιτεῖαι. Αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείοις συνυπάρχουσι, καὶ αἱ ὀρθαὶ, καὶ αἱ παρεκβάσεις. Ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἁρμονιῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις. Βασιλικὴ μὲν, ἡ τοῦ γεννήσαντος· ἀριστοκρατικὴ δὲ, ἡ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· πολιτεία δ', ἡ τῶν ἀδελφῶν. Παρέκβασις δὲ τούτων, τυραννὶς, ὀλιγαρχία, δῆμος· καὶ τὰ δίκαια δὴ τοσαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον τὸ μὲν κατ' ἀριθμὸν, τὸ δὲ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τοῦ δικαίου εἴδη ἔσται καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς κοινωνίας. Κατ' ἀριθμὸν μὲν γὰρ ἡ κοινωνία, καὶ ἡ ἑταιρικὴ φιλία. Τῷ γὰρ αὐτῷ ὅρῳ μετρεῖται. Κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλική. Οὐ γὰρ ταὐτὸν δίκαιον τῷ ὑπερέχοντι καὶ ὑπερεχομένῳ, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον. Καὶ ἡ φιλία δὲ ὁμοίως πατρὸς καὶ παιδός· καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς τρόπος.

CAPUT X.

Λέγονται δὲ φιλίαι, συγγενικὴ, ἑταιρικὴ, κοινωνική, ἡ λεγομένη πολιτική. Ἔστι μὲν συγγενικὴ πολλὰ ἔχουσα εἴδη· ἡ μὲν ὡς ἀδελφῶν, ἡ δ' ὡς πατρὸς καὶ υἱῶν. Καὶ γὰρ κατ' ἀναλογίαν, οἷον ἡ πατρική· καὶ κατ' ἀριθμὸν, οἷον ἡ τῶν ἀδελφῶν. Ἐγγὺς γὰρ αὕτη τῆς ἑταιρικῆς. Ἐπιλαμβάνουσι γὰρ κἀνταῦθα πρεσβείων. Ἡ δὲ πολιτικὴ συνέστηκε μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ μάλιστα· διὰ γὰρ τὸ μὴ αὐταρκεῖν, δοκοῦσι συνελθεῖν· ἐπεὶ συνῆλθον γ' ἂν καὶ τοῦ συζῆν χάριν. Μόνη δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ παρ' αὐτὴν παρέκβασις, οὐ μόνον φιλία, ἀλλὰ καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν· αἱ δ' ἄλλαι καθ' ὑπεροχήν. Μάλιστα δὲ δίκαιον τὸ ἐν τῇ τῶν χρησίμων φιλίᾳ, διὰ τὸ τοῦτ' εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον. Ἄλλως γὰρ συνῆλθον πρίων καὶ τέχνη, οὐχ ἕνεκα κοινοῦ τινος (οἷον γὰρ ὄργανον καὶ ψυχή) ἀλλὰ τοῦ χρωμένου ἕνεκεν. Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο ὄργανον ἐπιμελείας τυγχάνειν, ἧς δίκαιον πρὸς τὸ ἔργον. Ἐκείνου γὰρ ἕνεκέν ἐστι καὶ τῷ τρυπάνῳ εἶναι διττὸν, ὧν τὸ κυριώτερον ἡ ἐνέργεια, ἡ τρύπησις. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει σῶμα καὶ δοῦλος, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Τὸ ζητεῖν πῶς δεῖ τῷ φίλῳ ὁμιλεῖν, τὸ ζητεῖν δίκαιόν τι. Ἔστι γὰρ ὅλως τὸ δίκαιον ἅπαν πρὸς φίλον. Τό, τε γὰρ δίκαιον τισὶ, καὶ κοινωνοῖς· καὶ ὁ φίλος κοινωνὸς, ὁ μὲν γένους, ὁ δὲ βίου. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ μόνον πολιτικὸν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὸν ζῷον, καὶ οὐχ ὥσπερ τἄλλα ποτὲ συνδυάζεται καὶ τῷ τυχόντι καὶ θήλει καὶ ἄρρενι, ἀλλ' [illegible] μοναυλικόν· ἀλλὰ κοινωνικὸν ἄνθρωπος ζῷον πρὸς οὓς φύσει συγγενεία ἐστί· καὶ κοινωνία τοίνυν καὶ δίκαιόν τι, καὶ εἰ μὴ πόλις εἴη. Οἰκία δ' ἐστί τις φιλία. Δεσπότου μὲν οὖν καὶ δούλου, ἥπερ καὶ τέχνης καὶ ὀργάνου, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος. Αἱ δὲ τοιαῦται, οὔτε φιλίαι οὔτε [illegible] ναι, ἀλλ' ἀνάλογον ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν οὐ [illegible] ἀλλ' ἀνάλογον. Γυναικὸς δὲ καὶ ἀνδρὸς φιλία [illegible] χρήσιμον καὶ κοινωνία. Πατρὸς δὲ καὶ υἱοῦ [illegible] τὴ, ἥπερ θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εὖ [illegible] τος πρὸς τὸν παθόντα, καὶ ὅλως τοῦ φύσει [illegible] πρὸς τὸν φύσει ἀρχόμενον. Ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν [illegible] ἀλλήλους, ἑταιρικὴ μάλιστα ἡ κατ' ἰσότητα. [illegible] τι νόθος τῷδ' ἀπεδείχθη· ἀμφοῖν δὲ πατὴρ [illegible] ἐκλήθη Ζεὺς ἐμὸς ἄρχων. Ταῦτα γὰρ ὡς [illegible] τούτων λέγεται. Διὸ ἐν οἰκίᾳ πρῶτον ἀρχαὶ [illegible] πηγαὶ φιλίας, καὶ πολιτείας, καὶ δικαίου. [illegible] φιλίαι τρεῖς, κατ' ἀρετὴν, κατὰ τὸ χρήσιμον, [illegible] τὸ ἡδὺ, τούτων δὲ ἑκάστης δύο διαφοραί [illegible] καθ' ὑπεροχὴν, ἡ δὲ κατ' ἰσότητά ἐστιν [illegible] τῶν· τὸ δὲ δίκαιον τὸ περὶ αὐτὰς, ἐκ τῶν [illegible] τησάντων δῆλον) ἐν μὲν τῷ καθ' ὑπεροχὴν [illegible] τὸ ἀνάλογον οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὁ μὲν ὑπερέχων [illegible] στραμμένος τὸ ἀνάλογον, ὡς αὐτὸ πρὸς τὸ [illegible] οὕτω τὸ παρὰ τοῦ ἐλάττονος γινόμενον πρὸς τὸ [illegible] παρ' αὐτοῦ διακείμενον, ὥσπερ ἄρχων πρὸς [illegible] μενον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἴσον κατ' [illegible] ἀξιοῖ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινωνιῶν [illegible] συμβαίνει. Ὁτὲ μὲν γὰρ ἀριθμῷ τοῦ ἴσου [illegible] χουσιν, ὁτὲ δὲ λόγῳ. Εἰ μὲν γὰρ ἴσον ἀριθμῷ [illegible] νεγκεν ἀργύριον, ἴσον καὶ τῷ ἴσῳ ἀριθμῷ [illegible] βάνουσιν· εἰ δὲ μὴ ἴσον, ἀνάλογον. Ὁ δ' [illegible] μενος, τοὐναντίον στρέφει τὸ ἀνάλογον, [illegible] διάμετρον συζεύγνυσι. Δόξειε δ' ἂν οὕτως [illegible] τοῦσθαι ὁ ὑπερέχων καὶ λειτουργία ἡ φιλία [illegible] κοινωνία. Δεῖ ἄρα τινὶ ἑτέρῳ ἀνισάσαι καὶ [illegible] ἀνάλογον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τιμὴ, ὅπερ [illegible] ἄρχοντι φύσει καὶ θεῷ πρὸς τὸ ἀρχόμενον. [illegible] ἰσασθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν τιμήν. Ἡ δ[illegible] ἴση φιλία, ἐστὶν ἡ πολιτική. Ἡ δὲ πολιτικὴ [illegible] μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον· καὶ ὥσπερ αἱ πόλεις [illegible] ήλαις, οὕτω καὶ οἱ πολῖται· καὶ ὁμοίως

Οὐκέτι γιγνώσκουσιν Ἀθηναῖοι Μεγαρῆας·

καὶ οἱ πολῖται ὅταν μὴ χρήσιμοι ἀλλήλοις [illegible] χειρὸς εἰς χεῖρα ἡ φιλία. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα [illegible] χον καὶ ἀρχόμενον, οὔτε τὸ φυσικὸν, οὔτε τὸ [illegible] κὸν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρει. Οὐδὲ τούτου ἕνεκα [illegible] εἰ ποιῇ ὁ θεὸς, ἀλλ' ἵνα ἴσον ᾖ τοῦ ἀγαθοῦ, [illegible] λειτουργίας. Κατ' ἰσότητα δὴ βούλεται εἶναι [illegible] λιτικὴ φιλία. Ἔστι δὲ τῆς χρησίμου φιλίας εἴδη [illegible] ἡ μὲν νομικὴ, ἡ δ' ἠθική. Βλέπει δ' ἡ μὲν [illegible] εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ οἱ πωλοῦντες καὶ οἱ ὠνούμενοι. Διὸ εἴρηται· Μισθὸς ἀνδρὶ [illegible] Ὅταν μὲν οὖν καθ' ὁμολογίαν ἡ πολιτικὴ αὕτη [illegible] καὶ νομική· ὅταν δ' ἐπιτρέπωσιν αὑτοῖς, ἠθικὴ [illegible] λεται εἶναι φιλία, καὶ ἑταιρική. Διὸ μάλιστα ἔγκλη[illegible] μα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ· αἴτιον δ' ὅτι παρὰ φύσιν [illegible] Ἕτεραι γὰρ φιλίαι, ἡ κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ [illegible] τὴν ἀρετήν. Οἱ δ' ἀμφότερα βούλονται ἅμα [illegible] καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τοῦ χρησίμου ἕνεκα, ἠθικὴν δὲ [illegible] οῦσιν ὡς ἐπιεικεῖς. Διὸ ὡς πιστεύοντες οὐ νομικὴν ποιοῦσιν. Ὅλως μὲν γὰρ ἐν χρησίμῃ τῶν τριῶν πλεῖστα ἐγκλήματα. Ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀνέγκλητον· οἱ δ' ἡδεῖς ἔχοντες καὶ δόντες, ἀπαλλάττονται· οἱ δὲ χρήσιμοι οὐκ εὐθὺς διαλύονται, ἂν μὴ νομικῶς [illegible] ἑταιρικῶς προσφέρωνται. Ὅμως δὲ τῆς χρησίμου [illegible] νομικὴ ἀνέγκλητος. Ἔστι δ' ἡ μὲν νομικὴ διάλυσις πρὸς νόμισμα· μετρεῖται γὰρ τούτῳ τὸ ἴσον· [illegible]

ιῃ ἑκούσιος. Διὸ ἐνιαχοῦ νόμος ἐστὶ τοῖς οὕτως οὖσι φιλικῶς μὴ εἶναι δίκας τῶν ἑκουσίων συναλλάτων· ὀρθῶς. Τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οὐ πέφυκε ιον εἶναι· οἱ δ' ὡς ἀγαθοὶ καὶ πιστοὶ συναλλάτ- αν. Ἔστι δ' ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ τὰ ἐγκλήματα ιβάλλοντα αὐτοῖς, ἀμφοτέρα, πῶς ἑκάτερος ἐγκα- ὅταν ἠθικῶς ἀλλὰ μὴ νομικῶς πιστεύσωσι. Καὶ δὴ ἀπορίαν ποτέρως δεῖ κρίνειν τὸ δίκαιον, πο- πρὸς τὸ πρᾶγμα βλέποντα τὸ ὑπηρετηθὲν, πό- ἢ ποῖον, ἢ τῷ πεπονθότι. Ἐνδέχεται δ' εἶναι ερ λέγει Θέογνις·

Σοὶ μὲν τοῦτο θεὰ σμικρὸν, ἐμοὶ δὲ μέγα.

έχεται γὰρ καὶ τοὐναντίον γενέσθαι, ὥσπερ ἐν τῷ ῳ, σοὶ μὲν παιδιὰν τοῦτ' εἶναι, ἐμοὶ δὲ θάνατον. εῦθεν δ' εἴρηται τὰ ἐγκλήματα. Ὁ μὲν γὰρ ῖ ἀντιπαθεῖν, ὡς μέγα ὑπηρετήσας, ὅτι δεομένῳ ησεν, ἢ τι ἄλλο τοιοῦτο λέγων πρὸς τὴν ἐκείνου λειαν πόσον ἠδύνατο, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἦν αὐτῷ. Ὁ δὲ ναντίον ὅσον ἐκείνῳ, ἀλλ' οὐχ ὅσον αὐτῷ. Ὁτὲ αὶ μεταλαμβάνει καὶ ἀμφιβάλλει. Ὁ μὲν γὰρ ν αὐτῷ μικρὸν ἀπέβη, ὁ δ' ὅσον αὐτῷ μέγα ἐδύ- ο. Οἷον εἰ κινδυνεύσας δραχμῆς ἄξιον ὠφέλη- ὁ μὲν τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος, ὁ δὲ τὸ τοῦ ἀρ- ίου, ὥσπερ ἐν τῇ τῶν νομισμάτων ἀποδόσει· καὶ ἐνταῦθα περὶ τούτου ἡ ἀμφισβήτησις. Ὁ μὲν ἀξιοῖ πῶς τότ' ἦν, ὁ δὲ πῶς νῦν, ἂν μὴ διείπον- . Ἡ μὲν οὖν πολιτικὴ βλέπει εἰς τὴν ὁμολογίαν εἰς τὸ πρᾶγμα· ἡ δ' ἠθικὴ εἰς τὴν προαίρεσιν. τε καὶ δίκαιον τοῦτο μᾶλλόν ἐστι καὶ δικαιοσύνη ική. Αἴτιον δὲ τοῦ μάχεσθαι, διότι καλλίων μὲν θικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρησίμη. Οἱ δ' ονται μὲν ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ δι' ἀρετὴν ὄντες, ν δ' ἀντικρούσῃ τι τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι ροι ἦσαν. Ἐκ περιουσίας γὰρ διώκουσιν οἱ πολλοὶ καλόν. Διὸ καὶ τὴν καλλίω φιλίαν. Ὥστε φανερὸν, ς διαιρετέον περὶ τούτων. Εἰ μὲν γὰρ ἠθικοὶ λοι, εἰς τὴν προαίρεσιν βλεπτέον εἰ ἴση, καὶ οὐθὲν λο ἀξιωτέον θατέρῳ παρὰ θατέρου· εἰ δ' ὡς χρή- ιοι καὶ πολιτικοί, ὡς ἂν λυσιτελῇ ὁμολογοῦσιν. δ' ὁ μὲν φῇ ὡδί, ὁ δ' ἐκείνως, οὐ καλὸν μὲν ἀν- τοιῆσαι, δέον τοὺς καλοὺς λέγειν λόγους· ὁμοίως καὶ ἐπὶ θατέρου. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ διείποντο ὡς ικοῖς, δεῖ κρίνειν τινὰ, μηδ' ὑποκρινομένου μηδέτε- ν αὐτῶν ἐξαπατᾶν. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν χην. Ὅτι δ' ἐστὶν ἡ ἠθικὴ κατὰ προαίρεσιν, δῆ- ν· ἐπεὶ κἂν εἰ μεγάλα παθὼν μὴ ἀποδῷ, ἢ δι' ἀδυ- μίαν, ἀλλ' ὡς ἐδύνατο, καλῶς· καὶ ὁ θεὸς ἀνέχε- ι κατὰ δύναμιν λαμβάνων τὰς θυσίας· ἀλλὰ τῷ ολοῦντι οὐχ ἱκανῶς ἕξει, ἂν μὴ φῇ δύνασθαι έον δοῦναι, οὐδὲ τῷ δανείσαντι. Πολλὰ ἐγκλήματα νεται ἐν ταῖς φιλίαις ταῖς μὴ κατ' εὐθυωρίαν καὶ δίκαιον ἰδεῖν. Οὐ ῥᾴδιον γὰρ κάλλιον ἀναμετρῆσαι ὶ τῷ μὴ κατ' εὐθυωρίαν, οἷον συμβαίνει ἐπὶ τῶν ρωτικῶν. Ὁ μὲν γὰρ διώκει ὡς τὸν ἡδὺν ἐπὶ τὸ υζῆν, ὁ δ' ἐκεῖνον ἐνίοτε ὡς χρήσιμον. Ὅταν δὲ αύσηται τοῦ ἐρᾶν, ἄλλου γινομένου ἄλλος γίνεται· αὶ τότε λογίζονται τί ἀντὶ τίνος, καὶ ὡς Πύθων καὶ Παμμένης διεφέροντο, καὶ ὅλως διδάσκαλος καὶ μα- θητής. Ἐπιστήμη γὰρ καὶ χρήματα οὐχ ἑνὶ μετρεῖ- αι· καὶ ὡς Πρόδικος ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἀποδιδόντα μικρὸν τὸν μισθόν, καὶ ὡς ὁ κιθαρῳδὸς καὶ ὁ βασι- εύς. Ὁ μὲν γὰρ ὡς ἡδεῖ, ὁ δ' ὡς χρησίμῳ ὡμίλει. ὁ δ' ἐπεὶ ἔδει ἀποδιδόναι αὐτόν, αὐτὸν ὡς ἡδὺν ἐποίησεν, καὶ ἔφη ὥσπερ ἐκεῖνον ᾄσαντα εὐφρᾶναι, οὕτω καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος ἐκείνῳ. Ὅπως δὲ φανερὸν καὶ ἐνταῦθά πως γνωριστέον. Ἔστι γὰρ μετρητέον καὶ ἐνταῦθ', ἀλλ' οὐχ ὅρῳ, ἀλλὰ λόγῳ. Τὸ ἀνάλογον γὰρ μετρητέον, ὥσπερ καὶ ἡ πολιτικὴ μετρεῖται κοινωνία. Πῶς γὰρ κοινωνήσει γεωργῷ σκυτοτόμος, εἰ μὴ τὸ ἀνάλογον ἰσασθήσεται τἄργα; τοῖς δὲ μὴ κατ' εὐθυωρίαν, τὸ ἀνάλογον μέτρον· οἷον εἰ ὁ μὲν σοφίαν δοῦναι ἐγκαλεῖ, ὁ δ' ἐκείνῳ ἀργύριον, τί ἡ σοφία πρὸς τὸ πλούσιον· εἶτα τί δοθὲν πρὸς ἑκάτερον. Εἰ γὰρ ὁ μὲν τοῦ ἐλάττονος ἥμισυ ἔδωκεν, ὁ δὲ τοῦ μείζονος μὴ πολλοστὸν μέρος, δῆλον ὅτι οὗτος ἀδικεῖ. Ἔστι δὲ κἀνταῦθα ἐν ἀρχῇ ἀμφισβήτησις, ἂν φῶσιν ὡς χρήσιμοι συνελθεῖν αὐτούς. Ὁ δὲ μὴ ἄλλως, κατ' ἄλλην τινὰ φιλίαν.

CAPUT XI.

Περὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατ' ἀρετὴν φίλου, σκεπτέον πότερον δεῖ ἐκείνῳ τὰ χρήσιμα ὑπηρετεῖν καὶ βοηθεῖν, ἢ τῷ ἀντιποιοῦντι καὶ δυναμένῳ. Τοῦτο δὲ τὸ αὐτὸ πρόβλημά ἐστι, πότερον τὸν φίλον ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. Ἂν μὲν γὰρ φίλος καὶ σπουδαῖος, ἴσως οὐ λίαν χαλεπόν, ἂν μή τις τὸ μὲν αὔξῃ, τὸ δὲ ταπεινώσῃ, φίλον μὲν σφόδρα ποιῶν, ἐπιεικῆ δὲ ἠρέμα. Εἰ δὲ μή, πολλὰ προβλήματα γίνεται· οἷον εἰ ὁ μὲν ἦν, οὐκ ἔσται δέ· ὁ δὲ ἔσται, οὔπω δέ· ἢ ὁ μὲν ἐγένετο, ἔστι δ' οὔ· ὁ δὲ ἔστιν, οὐκ ἦν δέ, οὐδὲ ἔσται. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἐργωδέστερον. Μὴ γάρ τι λέγῃ Εὐριπίδης ποιήσας, Λόγων δίκαιον, μισθὸν ἂν λόγον φέροις. Ἔργων δ' ἐκείνοις ἔργα παρέσχετο. Καὶ οὐ πάντα δεῖ τῷ πατρί, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ τῇ μητρί· καίτοι βελτίων ὁ πατήρ. Οὐδὲ γὰρ τῷ Διὶ πάντα θύεται, οὐδ' ἔχει πάσας τὰς τιμάς, ἀλλὰ τινάς. Ἴσως οὖν ἔστιν ἃ δεῖ τῷ χρησίμῳ, ἄλλα δὲ τῷ ἀγαθῷ· οἷον οὐχὶ σῖτον δίδωσι, καὶ τἀναγκαῖα, καὶ συζῆν τούτῳ δεῖ. Οὐδ' ᾧ τοίνυν τὸ συζῆν, τούτῳ ἃ μὴ οὗτος δίδωσιν, ἀλλὰ χρήσιμος. Ἀλλ' οἱ τοῦτο ποιοῦντες, πάντα παντὶ τῷ ἐρωμένῳ διδόασιν, οὐ δέον. Οὐδ' εἰσὶν ἄξιοι καὶ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ὅροι τῆς φιλίας· πάντες μέν πως εἰσὶ φιλίας, ἀλλ' οὐ τῆς αὐτῆς. Τῷ μὲν γὰρ χρησίμῳ τὸ βούλεσθαι τὰ ἐκείνῳ ἀγαθά, καὶ τῷ εὖ ποιήσαντι καὶ τῷ ὁποῖος δεῖ. Οὐ γὰρ ἐπισημαίνει οὗτος ὁρισμὸς τῆς φιλίας, ἄλλῳ δὲ τὸ εἶναι, καὶ ἄλλῳ τὸ συζῆν· τῷ δὲ καθ' ἡδονήν, τὸ συναλγεῖν καὶ συγχαίρειν. Πάντες δ' οὗτοι οἱ ὅροι κατὰ φιλίαν μὲν λέγονταί τινα, οὐ πρὸς μίαν δ' οὐδείς. Διὸ πολλοί εἰσι, καὶ ἕκαστος μιᾶς εἶναι δοκεῖ φιλίας, οὐκ ὤν· οἷον ἡ τοῦ εἶναι προαίρεσις. Καὶ γὰρ ὁ καθ' ὑπεροχήν, καὶ ποιήσας, οὐ βούλεται τῷ ἔργῳ τῷ αὐτοῦ ὑπάρχειν, καὶ τῷ δόντι τὸ εἶναι δεῖ καὶ ἀντιαποδιδόναι· ἀλλὰ συζῆν οὐ τούτῳ, ἀλλὰ τῷ ἡδεῖ. Ἀδικοῦσιν οἱ φίλοι ἐνίοι ἀλλήλους· τὰ γὰρ πράγματα μᾶλλον, ἀλλ' οὐ φιλοῦσι τὸν ἔχοντα· διὸ φίλοι κἀκείνοις· οἷον διότι ἡδὺς τὸν οἶνον εἵλετο, καὶ ὅτι χρήσιμος τὸν πλοῦτον εἵλετο· χρησιμώτερος γάρ. Διὸ δεῖ ἀγανακτεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ μᾶλλον εἵλετο ἀντὶ χείρονος· οἱ δ' ἐγκαλοῦσιν. Ἐκεῖνοι γὰρ νῦν ζητοῦσι τὸν ἀγαθόν, πρότερον ζητήσαντες τὸν ἡδὺν ἢ τὸν χρήσιμον.

CAPUT XII.

Σκεπτέον δὲ καὶ περὶ αὐταρκείας καὶ φιλίας, πῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. Ἀπορήσαι γὰρ ἄν τις, πότερον εἴ τις κατὰ πάντα ἐστὶν αὐτάρκης, ἔσται τούτῳ φίλος, ἢ * * * ἔσται ἀγαθὸς αὐταρκέστατος.

δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι δικαίου τι εἶδος· κοινωνία γάρ· τὸ δὲ κοινὸν πᾶν διὰ τοῦ δικαίου συνέστηκεν, ὥστε ὅσα εἴδη φιλίας καὶ δικαίου καὶ κοινωνίας, καὶ πάντα ταῦτα σύνορα ἀλλήλοις, καὶ ἐγγὺς ἔχει τὰς διαφοράς. Ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχει ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ τεχνίτης πρὸς ὄργανον, καὶ δεσπότης πρὸς δοῦλον, τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. Οὐ γάρ δύ' ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὲν, ἕν· τὸ δὲ τοῦ ἑνὸς, οὐδέν. Οὐδὲ διαιρετὸν τὸ ἀγαθὸν ἑκατέρῳ, ἀλλὰ τὸ ἀμφοτέρων τοῦ ἑνὸς οὗ ἕνεκά ἐστι. Τό, τε γὰρ σῶμά ἐστιν ὄργανον σύμφυτον, καὶ τοῦ δεσπότου ὁ δοῦλος, ὥσπερ μόριον καὶ ὄργανον ἀφαιρετόν. Τὸ δ' ὄργανον ὥσπερ δοῦλος ἄψυχος. Αἱ δ' ἄλλαι κοινωνίαι εἰσὶν, ἢ μόριον τῶν τῆς πόλεως κοινωνιῶν, οἷον ἡ τῶν φρατόρων ἢ τῶν ὀργίων, ἢ αἱ χρηματιστικαὶ ἔτι πολιτεῖαι. Αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείοις συνυπάρχουσι, καὶ αἱ ὀρθαὶ, καὶ αἱ παρεκβάσεις. Ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἁρμονιῶν, καὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις. Βασιλικὴ μὲν, ἡ τοῦ γεννήσαντος· ἀριστοκρατικὴ δὲ, ἡ ἀνδρὸς καὶ γυναικός· πολιτεία δ', ἡ τῶν ἀδελφῶν. Παρέκβασις δὲ τούτων, τυραννὶς, ὀλιγαρχία, δῆμος· καὶ τὰ δίκαια δὴ τοσαῦτα. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον τὸ μὲν κατ' ἀριθμὸν, τὸ δὲ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τοῦ δικαίου εἴδη ἔσται καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς κοινωνίας. Κατ' ἀριθμὸν μὲν γὰρ ἡ κοινωνία, καὶ ἡ ἑταιρικὴ φιλία. Τῷ γὰρ αὐτῷ ὅρῳ μετρεῖται. Κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλική. Οὐ γὰρ ταὐτὸν δίκαιον τῷ ὑπερέχοντι καὶ ὑπερεχομένῳ, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον. Καὶ ἡ φιλία δὲ ὁμοίως πατρὸς καὶ παιδός· καὶ ἐν ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς τρόπος.

CAPUT X.

Λέγονται δὲ φιλίαι, συγγενική, ἑταιρική, κοινωνική, ἡ λεγομένη πολιτική. Ἔστι μὲν συγγενικὴ πολλὰ ἔχουσα εἴδη· ἡ μὲν ὡς ἀδελφῶν, ἡ δ' ὡς πατρὸς καὶ υἱῶν. Καὶ γὰρ κατ' ἀναλογίαν, οἷον ἡ πατρική· καὶ κατ' ἀριθμὸν, οἷον ἡ τῶν ἀδελφῶν. Ἐγγὺς γὰρ αὕτη τῆς ἑταιρικῆς. Ἐπιλαμβάνουσι γὰρ καὶ ἐνταῦθα πρεσβείων. Ἡ δὲ πολιτικὴ συνέστηκε μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ μάλιστα· διὰ γὰρ τὸ μὴ αὐταρκεῖν, δοκοῦσι συνελθεῖν· ἐπεὶ συνῆλθόν γ' ἂν καὶ τοῦ συζῆν χάριν. Μόνη δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ παρ' αὐτὴν παρέκβασις, οὐ μόνον φιλίαι, ἀλλὰ καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν· αἱ δ' ἄλλαι καθ' ὑπεροχήν. Μάλιστα δὲ δίκαιον τὸ ἐν τῇ τῶν χρησίμων φιλίᾳ, διὰ τὸ τοῦτ' εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον. Ἄλλον γὰρ τρόπον συνῆλθον χεὶρ καὶ τέχνη, οὐχ ἕνεκα κοινοῦ τινος (ὅλον γὰρ ὄργανον καὶ ψυχή) ἀλλὰ τοῦ χρωμένου ἕνεκεν. Συμβαίνει δὲ καὶ τοῦτο ὄργανον ἐπιμελείας τυγχάνειν, ἧς δίκαιον πρὸς τὸ ἔργον. Ἐκείνου γὰρ ἕνεκέν ἐστι καὶ τῷ τρυπάνῳ εἶναι διττὸν, ὧν τὸ κυριώτερον ἡ ἐνέργεια, ἡ τρύπησις. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει σῶμα καὶ δοῦλος, ὥσπερ εἴρηται πρότερον. Τὸ ζητεῖν πῶς δεῖ τῷ φίλῳ ὁμιλεῖν, τὸ ζητεῖν δίκαιόν τι. Ἔστι γὰρ ὅλως τὸ δίκαιον ἅπαν πρὸς φίλον. Τό, τε γὰρ δίκαιόν τισι, καὶ κοινωνοῖς· καὶ ὁ φίλος κοινὸς, ὁ μὲν γένους, ὁ δὲ βίου. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὐ μόνον πολιτικὸν, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικὸν ζῶον [...]
τἄλλα ποτὲ συνδυάζεται κα[...]
ἄρρεν, ἀλλ' αἱ διά[...]
ἄνθρωπος ζῶον π[...]
κοινωνία τοίνυν [...]
Οἰκία δ' ἐστί τις [...]
λον, ἧπερ καὶ τέχ[...]

ματος. Αἱ δὲ τοιαῦται, οὔτε φιλίαι εἰσὶ[...]
ναι, ἀλλ' ἀνάλογον ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιειν[...]
ἀλλ' ἀνάλογον. Γυναικὸς δὲ καὶ ἀνδρὸς φιλ[...]
χρήσιμον καὶ κοινωνία. Πατρὸς δὲ καὶ υἱοῦ[...]
τῇ, ἥπερ θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εὖ [...]
τος πρὸς τὸν παθόντα, καὶ ὅλως τοῦ φύσει [...]
πρὸς τὸν φύσει ἀρχόμενον. Ἡ δὲ τῶν ἀδελφ[...]
ἀλλήλους, ἑταιρικὴ μάλιστα ἡ κατ' ἰσότητα. [...]
τι νόθος τῷδ' ἀπεδείχθη· ἀμφοῖν δὲ πατὴ[ρ...]
ἐκλήθη Ζεὺς ἐμὸς ἄρχων. Ταῦτα γὰρ ὡ[...]
τούτων λέγεται. Διὸ ἐν οἰκίᾳ πρῶτον ἀρχα[ὶ...]
πηγαὶ φιλίας, καὶ πολιτείας, καὶ δικαίου. [...]
φιλίαι τρεῖς, κατ' ἀρετὴν, κατὰ τὸ χρήσιμον, [...]
τὸ ἡδὺ, τούτων δὲ ἑκάστης δύο διαφοραὶ (ἡ [...]
καθ' ὑπεροχὴν, ἡ δὲ κατ' ἰσότητά ἐστι [...]
τῶν· τὸ δὲ δίκαιον τὸ περὶ αὐτὰς, ἐκ τῶν [...]
τησάντων δῆλον) ἐν μὲν τῷ καθ' ὑπεροχὴν [...]
τὸ ἀνάλογον οὐχ ὡσαύτως, ἀλλ' ὁ μὲν ὑπερ[...]
στραμμένος τὸ ἀνάλογον, ὡς αὐτὸ πρὸς τὸν [...]
οὕτω τὸ παρὰ τοῦ ἐλάττονος γινόμενον πρὸς [...]
παρ' αὐτοῦ διακείμενον, ὥσπερ ἄρχων πρὸς [...]
μενον. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἴσον κατ' [...]
ἀξιοῖ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινω[νιῶν...]
συμβαίνει. Ὁτὲ μὲν γὰρ ἀριθμῷ τοῦ ἴσου [...]
χουσιν, ὁτὲ δὲ λόγῳ. Εἰ μὲν γὰρ ἴσον ἀριθμ[...]
νεγκεν ἀργύριον, ἴσον καὶ τῷ ἴσῳ ἀριθμῷ [...]
βάνουσιν· εἰ δὲ μὴ ἴσον, ἀνάλογον. Ὁ δ' ὑπ[...]
μενος, τοὐναντίον στρέφει τὸ ἀνάλογον, [...]
διάμετρον συζεύγνυσι. Δόξειε δ' ἂν οὕτως [...]
τοῦσθαι ὁ ὑπερέχων καὶ λειτουργία ἡ φιλ[ία...]
κοινωνία. Δεῖ ἄρα τινὶ ἑτέρῳ ἀνισάσαι καὶ [...]
ἀνάλογον. Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ τιμὴ, ὅπερ [...]
ἄρχοντι φύσει καὶ θεῷ πρὸς τὸ ἀρχόμενον. [...]
ἰσασθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν τιμήν. Ἡ [...]
ἴσα φιλία, ἐστὶν ἡ πολιτική. Ἡ δὲ πολιτ[ικὴ...]
μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον· καὶ ὥσπερ αἱ πόλεις φ[...]
λήλαις, οὕτω καὶ οἱ πολῖται· καὶ ὁμοίως

Οὐκέτι γιγνώσκουσιν Ἀθηναῖοι Μεγαρῆ[ς...]

καὶ οἱ πολῖται ὅταν μὴ χρήσιμοι ἀλλήλοις [...]
χειρὸς εἰς χεῖρα ἡ φιλία. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα [...]
χων καὶ ἀρχόμενον, οὔτε τὸ φυσικὸν, οὔτε τὸ [...]
κὸν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρει. Οὐδὲ τούτου ἕνεκ[α...]
εὖ ποιῇ ὁ θεὸς, ἀλλὰ ἵνα ἴσον ᾖ τοῦ ἀγαθοῦ, [...]
λειτουργίας. Κατ' ἰσότητα δὴ βούλεται εἶναι [...]
λιτικὴ φιλία. Ἔστι δὲ τῆς χρησίμου φιλίας εἴδ[η...]
ἡ μὲν νομικὴ, ἡ δ' ἠθική. Βλέπει δ' ἡ μὲν [...]
εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ οἱ πωλ[οῦντες...]
καὶ οἱ ὠνούμενοι. Διὸ εἴρηται· Μισθὸς ἀνδρὶ [...]
Ὅταν μὲν οὖν καθ' ὁμολογίαν ἡ πολιτικὴ [...]
καὶ νομική· ὅταν δ' ἐπιτρέπωσιν αὐτοῖς, ἠθ[...]
λεται εἶναι φιλία, καὶ ἑταιρική. Διὸ μάλιστα [...]
μα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ· αἴτιον δ' ὅτι παρὰ [...]
Ἕτεραι γὰρ φιλίαι, ἡ κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ [...]
τὴν ἀρετήν. Οἱ δ' ἀμφότερα βούλονται [...]
καὶ ὁμιλοῦσι μὲν τοῦ χρησίμου ἕνεκα, [...]
οῦσιν ὡς ἐπιεικεῖς. Διὸ ὡς πιστε[...]
ποιοῦσιν. Ὅλως μὲν γὰρ ἐ[...]
[...] ἐγκλήματα. Ἡ μὲν [...]
[...]χοντες καὶ δό[...]
[...] εὐθὺς δ[...]
[...]έρω[...]

[illegible]

CAPUT XI.

[illegible]

ει ὁ μετ' ἀρετῆς εὐδαίμων, τί ἂν δέοι φίλου; οὔτε γὰρ τῶν χρησίμων δεῖσθαι αὐτάρκους, οὔτε τῶν εὐφρανούντων, οὔτε τοῦ συζῆν. Αὐτὸς γὰρ ἱκανὸς αὐτῷ συνεῖναι. Μάλιστα δὲ τοῦτο φανερὸν ἐπὶ θεοῦ· δῆλον γὰρ ὡς οὐδενὸς προσδεόμενος, οὐδὲ φίλου δεήσεται· οὐδ' ἔσται αὐτῷ οὗ τε μηθὲν δεσπότου. Ὥστε καὶ ὁ ἄνθρωπος εὐδαιμονέστατος ἥκιστα δεήσεται φίλου, ἀλλ' ἢ καθ' ὅσον ἀδύνατον εἶναι αὐτάρκη. Ἀνάγκη ἄρα ἐλαχίστους εἶναι φίλους τῷ ἄριστα ζῶντι, καὶ ἀεὶ ἐλάττους γίνεσθαι, καὶ μὴ σπουδάζειν ὅπως ὦσι φίλοι· ἀλλ' ὀλιγωρεῖν μὴ μόνον τῶν χρησίμων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ συζῆν αἱρετῶν· ἀλλὰ μὴν καὶ τότε φανερὸν ἂν εἶναι δόξειεν ὡς οὐ χρήσεως ἕνεκα ὁ φίλος, οὐδ' ὠφελείας· ἀλλ' ὁ δι' ἀρετὴν φίλος μόνος. Ὅταν γὰρ μηθενὸς ἐνδεεῖς ὦμεν, τότε τοὺς συναπολαυσομένους ζητοῦσι πάντες, καὶ τοὺς εὖ πεισομένους μᾶλλον, ἢ τοὺς ποιήσοντας. Ἀμείνω δ' ἔχομεν κρίσιν αὐτάρκεις ὄντες, ἢ μετ' ἐνδείας, μάλιστά τε τῶν συζῆν ἀξίων δεόμεθα φίλων. Περὶ δὲ τῆς ἀπορίας ταύτης σκεπτέον, μή ποτε τὸ μὲν τι λέγεται καλῶς, τὸ δὲ λανθάνει διὰ τὴν παραβολήν. Δῆλον δὲ λαβοῦσι τί τὸ ζῆν καὶ ἐνέργειαν, καὶ ὡς τέλος. Φανερὸν οὖν ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ γνωρίζειν· ὥστε καὶ τὸ συζῆν τὸ συναισθάνεσθαι καὶ τὸ συγγνωρίζειν ἐστίν. Ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ αὐτὸ γνωρίζειν αἱρετώτατον ἑκάστῳ· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ζῆν πᾶσιν ἔμφυτος ἡ ὄρεξις. Τὸ γὰρ ζῆν δεῖ τιθέναι γνῶσίν τινα. Εἰ οὖν τις ἀποτέμοι καὶ ποιήσειε τὸ γινώσκειν αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ μή· ἀλλὰ τοῦτο μὲν λανθάνει, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ γέγραπται, τῷ μέντοι πράγματι ἔστι μὴ λανθάνειν, οὐθὲν ἂν διαφέροι, ἢ τὸ γινώσκειν ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ. Τὸ δ' ὅμοιον τοῦ ζῆν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλον. Εὐλόγως δὲ τὸ ἑαυτοῦ αἰσθάνεσθαι καὶ γνωρίζειν αἱρετώτερον. Δεῖ γὰρ ἅμα συνθεῖναι δύο ἐν τῷ λόγῳ, ὅτι τε τὸ ζῆν καὶ αἱρετόν, καὶ ὅτι τὸ ἀγαθόν, καὶ ἐκ τούτων ὅτι τὸ αὐτὸ τοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην φύσιν. Εἰ οὖν ἐστιν ἀεὶ τῆς τοιαύτης συστοιχίας ἡ ἑτέρα ἐν τῇ τοῦ αἱρετοῦ τάξει, καὶ τὸ γνωστὸν καὶ τὸ αἰσθητόν ἐστιν, ὡς ὅλως εἰπεῖν, τῷ κοινωνεῖν τῆς ὡρισμένης φύσεως· ὥστε τὸ αὑτοῦ βούλεσθαι αἰσθάνεσθαι, τὸ αὑτὸν εἶναι τοιονδὶ βούλεσθαί ἐστιν. Ἐπεὶ οὖν οὐ καὶ αὐτοί ἐσμεν ἕκαστον τούτων, ἀλλὰ κατὰ μετάληψιν τῶν δυνάμεων ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ γνωρίζειν· αἰσθανόμενος γὰρ αἰσθητὸς γίνεται ταύτῃ, καὶ κατὰ τοῦτο καθ' ὃ πρότερον αἰσθάνεται, καὶ ᾗ, καὶ οὗ. Γνωστὸς δὲ γινώσκων. Ὥστε διὰ τοῦτο καὶ ζῆν ἀεὶ βούλεται, ὅτι βούλεται ἀεὶ γνωρίζειν. Τοῦτο δὲ ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ γνωστόν. Τὸ δὴ συζῆν αἱρεῖσθαι, δόξειε μὲν ἂν εἶναι σκοπουμένοις πως εὐηθές. Ἐπὶ τῶν κοινῶν πρῶτον καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις, οἷον τὸ συνεσθίειν ἢ τὸ συμπίνειν. Τί γὰρ διαφέρει τὸ πλησίον ὄντων ταῦτα συμβαίνειν, ἢ χωρίς, ἀφαιρεθέντα τὸν λόγον; ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ λόγου κοινωνεῖν τοῦ τυχόντος ἕτερον τοιοῦτον· ἅμα τ' οὔτε διδάσκειν οὔτε μανθάνειν τοῖς αὐτάρκεσι φίλοις οἷόν τε. Μανθάνων μὲν γὰρ αὐτὸς οὐκ ἔχει ὡς δεῖ. Διδάσκοντος δ' ὁ φίλος, ἡ δ' ὁμοιότης φιλία. Ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γε· καὶ πάντες ἥδιον τῶν ἀγαθῶν μετὰ τῶν φίλων κοινωνοῦμεν καθ' ὅσον ἐπιβάλλει ἑκάστῳ, καὶ οὗ δύναται ἄριστον. Ἀλλὰ τούτων τῷ μὲν ἡδονῆς σωματικῆς, τῷ δὲ θεωρίας μουσικῆς, τῷ δὲ φιλοσοφίας. Καὶ τὸ ἅμα δεῖ εἶναι τῷ φίλῳ. Διό φησι, μόχθος οἱ τηλοῦ φίλοι· ὡς οὐ δεῖ γενέσθαι ἀλλήλων τούτου γινόμενον. Ὅθεν καὶ ὁ ἔρως δοκεῖ φιλίᾳ ὅμοιον εἶναι. Τοῦ γὰρ συζῆν ὀρέγεται ὁ ἐρῶν, ἀλλ' οὐχ ᾗ μάλιστα δεῖ, ἀλλὰ κατ' αἴσθησιν. Ὁ μὲν τοίνυν λόγος ἐκεῖνά φησι διαπορῶν· τὸ δ' ἔργον οὕτω φαίνεται γινόμενον. Ὥστε δῆλον ὅτι παρακρούεταί πως ἡμᾶς ὁ διαπορῶν. Σκεπτέον ἐνθένδε τἀληθές. Ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι, ὥσπερ ἡ παροιμία φησίν, ἄλλος Ἡρακλῆς, ἄλλος οὗτος. Διέσπασται δὲ καὶ χαλεπὸν τὰ ἐφ' ἑνὸς γενέσθαι· ἀλλὰ κατὰ μὲν φύσιν τὸ συγγενέστατον, κατὰ δὲ σῶμα ὅμοιος ἕτερος, ἄλλος δὲ κατὰ τὴν ψυχήν, καὶ τούτων κατὰ μόριον ἕτερος ἕτερον. Ἀλλ' οὐθέν τε ἧττον βούλεται ὥσπερ αὐτὸς διαιρετὸς εἶναι ὁ φίλος. Τὸ οὖν τοῦ φίλου αἰσθάνεσθαι, τὸ αὐτοῦ πως ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι εἶναι, καὶ τὸ αὑτόν πως γνωρίζειν. Ὥστε καὶ τὰ φορτικὰ μὲν συνήδεσθαι καὶ συζῆν τῷ φίλῳ ἡδὺ εὐλόγως. Συμβαίνει γὰρ ἐκείνου ἅμα αἴσθησις ἀεί· μᾶλλον δὲ τὰς θειοτέρας ἡδονάς. Αἴτιον δ' ὅτι ἀεὶ ἥδιον ἑαυτὸν θεωρεῖν ἐν τῷ βελτίονι ἀγαθῷ. Τοῦτο δ' ἐστὶν ὅτε μὲν πάθος, ὅτε δὲ πρᾶξις, ὅτε δὲ ἕτερόν τι, εἰ δ' αὐτὸν εὖ ζῆν καὶ οὕτω καὶ τὸν φίλον. Ἐν δὲ τῷ συζῆν συνεργεῖν, ἡ κοινωνία ἐν τέλει μάλιστά γε. Διὸ συνθεωρεῖν καὶ συνευωχεῖσθαι οὐ τὰ διὰ τροφὴν καὶ τὰ ἀναγκαῖα· αἱ τοιαῦται γὰρ ὁμιλίαι οὐ δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ ἀπολαύσεις. Ἀλλ' ἕκαστος, οὗ δύναται τυγχάνειν τέλους, ἐν ταὐτῷ βούλεται συζῆν. Εἰ δὲ μή, καὶ ποιεῖν εὖ καὶ πάσχειν ὑπὸ τῶν φίλων αἱροῦνται μάλιστα. Ὅτι μὲν τοίνυν καὶ δεῖ συζῆν, καὶ ὅτι μάλιστα βούλονται πάντες, καὶ ὅτι ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ ἄριστος μάλιστα τοιοῦτος, φανερόν. Ὅτι δὲ κατὰ τὸν λόγον οὐκ ἐφαίνετο, καὶ τοῦτο εὐλόγως συνέβαινε λέγοντος ἀληθῆ. Κατὰ τὴν σύνθεσιν γὰρ τῆς παραβολῆς ἀληθοῦς οὔσης, ἡ λύσις ἐστίν. Ὅτι γὰρ ὁ θεὸς οὐ τοιοῦτος, οἷος δεῖσθαι φίλου, καὶ τὸν ὅμοιον ἀξιοῦν. Καίτοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐδὲ νοήσει ὁ σπουδαῖος. Οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς εὖ ἔχει, ἀλλὰ βέλτιον, ἢ ὥστε ἄλλο τι νοεῖν παρ' αὐτὸς αὑτόν. Αἴτιον δ' ὅτι ἡμῖν μὲν τὸ εὖ καθ' ἕτερον, ἐκείνῳ δὲ αὐτὸς αὑτοῦ τὸ εὖ ἐστι, καὶ τὸ ζητεῖν ἡμῖν καὶ εὔχεσθαι πολλοὺς φίλους. Ἅμα δὲ λέγομεν, οὗ τις φίλος ᾧ πολλοὶ φίλοι, ἄμφω λέγεται ὀρθῶς. Ἐνδεχομένου γὰρ πολλοῖς συζῆν, ἅμα καὶ συναισθάνεσθαι ὡς πλείστοις αἱρετώτατον. Ἐπεὶ δὲ χαλεπώτατον ἐν ἐλάττοσιν, ἀνάγκη τὴν ἐνέργειαν τῆς συναισθήσεως εἶναι. Ὥστ' οὐ μόνον χαλεπὸν τὸ πολλοὺς κτήσασθαι· πείρας γὰρ δεῖ· ἀλλὰ καὶ ὄντας χρῆσθαι· καὶ ὅτε μὲν ἀπεῖναι εὖ πράττοντα τὸν φιλούμενον βουλόμεθα, ὅτε δὲ μετέχειν τῶν αὐτῶν· καὶ τὸ ἅμα βούλεσθαι εἶναι φιλικόν. Ἐνδεχομένου μὲν γὰρ ἅμα καὶ εὖ, τοῦτο πάντες αἱροῦνται. Μὴ ἐνδεχομένου δέ, ἀλλ' ὥσπερ τῷ Ἡρακλεῖ ἴσως ἂν ἡ μήτηρ εἵλετο θεὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ μεθ' αὑτῆς ὄντα τῷ Εὐρυσθεῖ θητεύειν. Ὁμοίως γὰρ ἂν εἴποιεν καὶ ὃν ὁ Λάκων ἔσκωψεν, ἐπεί τις ἐκέλευεν αὐτὸν χειμαζόμενον ἐπικαλέσασθαι τοὺς Διοσκούρους. Δοκεῖ δὲ τοῦ μὲν φιλοῦντος τὸ ἀπείργειν εἶναι τῆς συμπαθείας τῶν χαλεπῶν· τῶν δὲ τὸ βούλεσθαι συμμετέχειν. Καὶ ταῦτα ἀμφότερα συμβαίνει εὐλόγως. Δεῖ γὰρ τῷ φίλῳ μηθὲν εἶναι οὕτω λυπηρόν, ὡς [illegible] φίλον. Δοκεῖ δὲ δεῖν αἱρεῖσθαι μὴ τὸ αὑτοῦ. Διὸ κωλύουσι συμμετέχειν. Ἱκανοὶ γὰρ αὐτοὶ κακοπαθοῦντες, ἵνα μὴ φαίνωνται τὸ αὑτῶν σκοποῦντες καὶ αἱρεῖσθαι τὸ χαίρειν λυπουμένου τοῦ φίλου. Ἔτι δὲ κουφότεροι εἶναι μὴ μόνοι φέροντες τὰ κακά.

ἢ δ' αἱρετὸν τό, εἰ καὶ τὸ ἅμα, δῆλον ὅτι τὸ ἅμα μετ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, αἱρετόν πως, ἢ χωρὶς μείζονος. Ἐπειδὴ ἄδηλον τὸ πόσον δύναται ἅμα ἤδη διαφέρονται, καὶ οἱ μὲν τὸ μετέχειν πάντων φιλικόν, καὶ ὥσπερ συνδειπνεῖν ἅμα φασὶν ταῦτα ἔχοντας· οἱ δ' οὐ μόνον οὐ βούλονται. ἂν δέ γε τις ὑπερβολὰς ποιήσῃ, ὁμολογοῦσιν ἅμα πράττοντας σφόδρα, ἢ τὸ σφόδρα χωρίς. Παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ περὶ τῆς ἀτυχίας. Ὁτὲ μὲν βουλόμεθα τοὺς φίλους εἶναι οὐδὲ λυπεῖν, ὅταν μηδὲν μέλλωσι ποιήσειν πλέον· ὁτὲ δὲ τοῖς ἥδιστον εἶναι. Τὸ δὲ τῆς ὑπεναντιώσεως ταύτης καὶ εὔλογον. Διὰ γὰρ τὰ προειρημένα συμβαίνει, ὅτι τὸ μὲν λυπούμενον ἢ ἐν φαύλῃ ὄντα ἕξει τὸν φίλον θεωρεῖν φεύγομεν ἁπλῶς, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτούς· τὸ δ' ὁρᾶν τὸν φίλον ἡδύ, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἡδίστων, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν· καὶ μὴ κάμνοντα αὐτός. Ὥσθ' ὁπότερον ἂν τούτων ᾖ, μᾶλλον ἡδὺ εἶναι τὴν ῥοπὴν τοῦ βούλεσθαι παρεῖναι ἢ μή, καὶ ἐπὶ τῶν χειρόνων συμβαίνειν διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν [illegible]σθαι. Μάλιστα γὰρ φιλοτιμοῦνται τοὺς φίλους πράττειν εὖ, μηδ' εἶναι ἀναγκ*** αὐτοῖς κα-. Διὸ ἐνίοτε τοῖς ἐρωμένοις συναποθνήσκουσι. Μᾶλλον γὰρ τοῦ οἰκείου αἰσθάνεσθαι κακοῦ. Ὥσπερ ἂν εἰ καὶ μεμνημένος, εἴ ποτε εὖ ἔπραττε μᾶλλον, ᾤετο ἀεὶ κακῶς πράττειν.

CAPUT XIII.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἔστιν ἑκάστῳ χρήσασθαι καὶ ἐφ' ᾧ πέφυκε, καὶ ἄλλως, καὶ τοῦτο ᾗ αὐτὸ ἢ κατὰ συμβεβηκός. Οἷον ᾗ ὀφθαλμὸς ἰδεῖν, καὶ ἄλλως παριδεῖν διαστρέψαντα, ὥστε δύο τὸ ἓν φανῆναι. Αὗται μὲν δὴ ἄμφω ὅτι μὲν ὀφθαλμός, ἦν δ' ὀφθαλμοῦ· ἄλλη δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον εἰ ἦν ἀποδόσθαι ἢ φαγεῖν. Ὁμοίως δὴ καὶ ἐπιστήμη, καὶ γὰρ ἀληθῶς καὶ ἁμαρτεῖν· οἷον ὅταν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράψῃ, ὡς ἀγνοίᾳ δὴ χρῆται, ὥσπερ μεταστρέψαντες τὴν χεῖρα· καὶ τῷ ποδὶ ποτὲ ὡς χειρί, καὶ ταύτῃ ὡς ποδὶ χρῶνται. Ὀρχηστρίδες ἤδη πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ ἐπιστῆμαι εἶεν, καὶ δικαιοσύνῃ ὡς ἀδικίᾳ χρῆσθαι, εἰ δίκης. Ἀδικοίη ἄρα ὁ δικαιοσύνης τὰ ἄδικα πράττων, ὥσπερ καὶ τὰ ἀγνοητικὰ ἀπὸ ἐπιστήμης· εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον, φανερὸν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν ἐπιστῆμαι αἱ ἀρεταί. Οὐδ' εἰ μὴ ἔστιν ἀγνοεῖν ἀπὸ ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἁμαρτάνειν μόνον, καὶ τὰ αὐτὰ ἀπὸ ἀγνοίας ποιεῖν, οὔ τι ἀπὸ δικαιοσύνης γε ὡς ἀπὸ ἀδικίας πράξει· ἀλλ' ἐπεὶ φρόνησις ἐπιστήμη, καὶ ἀληθές τι, τὸ αὐτὸ ποιήσει κἀκείνη. Ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν ἀφρόνως ἀπὸ φρονήσεως, καὶ ἁμαρτάνειν ταὐτὰ ἅπερ ὁ ἄφρων. Εἰ δὲ ἁπλῆ ἑκάστου χρεία ᾗ ἕκαστον, κἂν φρονίμως ἔπραττον οὕτω πράττοντες. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἄλλη κυρία ποιεῖ τὴν στροφήν· αὐτῆς δὲ τῆς πασῶν κυρίας τίς; οὐ γὰρ ἔτι ἐπιστήμη γε ἢ νοῦς, ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀρετή. Χρῆται γὰρ αὐτῇ. Ἡ γὰρ τοῦ ἄρχοντος ἀρετὴ τῇ τοῦ ἀρχομένου χρῆται. Τίς οὖν ἐστιν, ἢ ὥσπερ λέγεται ἀκρασία κακία τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς, καὶ πῶς ἀκόλαστος ὁ ἀκρατὴς ἔχων νοῦν. Ἀλλ' ἤδη ἂν ἰσχυρὰ ᾖ ἡ ἐπιθυμία, στρέψει καὶ λογιεῖται τἀναντία. *** ὅτι *** δῆλον ὅτι, κἂν μὲν ἐν τούτῳ ἀρετή, ἐν δὲ τῷ λόγῳ ἄνοια ᾖ, ἕτερα μεταποιοῦνται. Ὥστ' ἔσται δικαιοσύνῃ καὶ δικαίως χρῆσθαι κακῶς, καὶ φρονήσει ἀφρόνως· ὥστε καὶ τἀναντία. Ἄτοπον γάρ, εἰ τῇ μὲν ἐν τῷ λογιστικῷ ἀρετῆς μοχθηρία ποτὲ ἐγγινομένη μὲν τῷ λόγῳ τρέψει καὶ ποιήσει ἀγνοεῖν· ἡ δ' ἀρετὴ ἐν τῷ λόγῳ ἀνοίας ἐνούσης, οὐ στρέψει ταύτην, καὶ ποιήσει φρονίμως κρίνειν καὶ τὰ δέοντα. Καὶ πάλιν ἡ φρόνησις ἡ ἐν τῷ λογιστικῷ, τὴν ἐν τῷ ἀλόγῳ κολασίαν σωφρόνως πράττειν· ὅπερ δοκεῖ ἡ ἐγκράτεια. Ὥστ' ἔσται καὶ ἡ ἀπὸ ἀγνοίας φρονίμως. Ἔτι τε ταῦτα ἄτοπα, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ ἀγνοίας χρῆσθαι φρονίμως. Τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐδαμῶς ὁρῶμεν· ὥσπερ τὴν ἰατρικὴν ἢ γραμματικὴν τρέφει ἀκολασία. Ἀλλ' οὖν ὁ τὴν ἄγνοιαν, ἐὰν ᾖ ἐναντία, διὰ τὸ μὴ ἐνεῖναι τὴν ὑπεροχὴν ἀλλὰ τὴν ἀρετήν, ὅλως μᾶλλον εἶναι πρὸς τὴν κακίαν οὕτως ἔχουσαν. Καὶ γὰρ ὁ ἄδικος πάντα ὁ δίκαιος δύναται, καὶ ὅλως ἔνεστιν ἐν τῇ δυνάμει ἡ ἀδυναμία. Ὥστε δῆλον ὅτι ἅμα φρόνιμοι καὶ ἀγαθοὶ ἐκεῖναι αἱ ἄλλων ἕξεις, καὶ ὀρθῶς τὸ Σωκρατικόν, ὅτι οὐδὲν ἰσχυρότερον φρονήσεως· ἀλλ' ὅτι ἐπιστήμην ἔφη, οὐκ ὀρθόν. Ἀρετὴ γάρ ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιστήμη, ἀλλὰ γένος ἄλλο γνώσ*

CAPUT XIV.

Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἡ φρόνησις ποιεῖ τὴν εὐπραγίαν καὶ ἀρετήν, ἀλλὰ φαμὲν καὶ τοὺς εὐτυχεῖς εὖ πράττειν, ὡς καὶ τῆς εὐτυχίας εὐπραγίαν ποιούσης, καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης, σκεπτέον πότερον ἔστι φύσει ὁ μὲν εὐτυχὴς ὁ δ' ἀτυχὴς ἢ οὔ, καὶ πῶς ἔχει περὶ τούτων. Ὅτι μὲν γὰρ εἰσί τινες εὐτυχεῖς ὁρῶμεν· ἄφρονες γὰρ ὄντες κατορθοῦσι πολλά, ἐν οἷς ἡ τύχη κυρία. Ἔτι δὲ καὶ ἐν οἷς τέχνη ἐστί, πολὺ μέντοι καὶ τύχης ἐνυπάρχει, οἷον ἐν στρατηγίᾳ καὶ κυβερνητικῇ. Πότερον οὖν ἀπό τινος ἕξεως οὗτοί εἰσιν, ἢ οὐ τῷ αὐτοὶ ποιοί τινες εἶναι πρακτικοί εἰσι τῶν εὐτυχημάτων. Νῦν μὲν γὰρ οὕτως οἴονται ὡς φύσει τινῶν ὄντων· ἡ δὲ φύσις ποιούς τινας ποιεῖ, καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς διαφέρουσιν· ὥσπερ οἱ μὲν γλαυκοί, οἱ δὲ μελανόμματοι, τῷ δεῖν τοιονδὶ ἔχειν· οὕτω καὶ οἱ εὐτυχεῖς καὶ ἀτυχεῖς. Ὅτι μὲν γὰρ οὐ φρονήσει κατορθοῦσι, δῆλον· οὐ γὰρ ἄλογος ἡ φρόνησις, ἀλλ' ἔχει λόγον διὰ τί οὕτω πράττει. Οἱ δ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν διὰ τί κατορθοῦσι· τέχνη γὰρ ἂν ἦν. Ἔτι δὲ φανερὸν ὄντες ἄφρονες, οὐχ ὅτι περὶ ἄλλα (τοῦτο γὰρ οὐθὲν ἄτοπον· οἷον Ἱπποκράτης γεωμετρικὸς ὤν, ἀλλὰ περὶ τὰ ἄλλα ἐδόκει βλὰξ καὶ ἄφρων εἶναι· καὶ πολὺ χρυσίον πλέων ἀπώλεσεν ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πεντηκοστολόγων, δι' εὐήθειαν, ὡς λέγουσιν) ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν οἷς εὐτυχοῦσιν ἄφρονες. Περὶ γὰρ ναυκληρίαν οὐχ οἱ δεινότατοι εὐτυχεῖς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν κύβων πτώσει, ὁ μὲν οὐδέν, ἄλλος δὲ βάλλει καθ' ἣν φύσει ἐστὶν εὐτυχής. Ἢ τῷ φιλεῖσθαι, ὥσπερ φασίν, ὑπὸ θεοῦ, καὶ ἔξωθέν τι εἶναι τὸ κατορθοῦν· οἷον πλοῖον κακῶς νεναυπηγημένον ἄμεινον πολλάκις πλεῖ, ἀλλ' οὐ δι' αὑτό, ἀλλ' ὅτι ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν· ἀλλ' οὕτως ὁ εὐτυχὴς τὸν δαίμονα ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν· ἀλλ' ἄτοπον θεὸν ἢ δαίμονα φιλεῖν τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ τὸν βέλτιστον καὶ τὸν φρονιμώτατον. Εἰ δὴ ἀνάγκη ἢ φύσει, ἢ νόῳ, ἢ ἐπιτροπῇ τινὶ κατορθοῦν, τὰ δὲ δύο μή ἐστι· φύσει ἂν εἶεν οἱ εὐτυχεῖς. Ἀλλὰ μὴν ἥ γε φύσις αἰτία, ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως, ἢ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἡ δὲ τύχη τοὐναντίον. Εἰ μὲν οὖν τὸ παραλόγως ἐπιτυγχάνειν, τύχης δοκεῖ εἶναι· ἀλλ' εἴπερ διὰ τύχην εὐτυχής, οὐκ ἂν τοιοῦτον εἴη τὸ αἴτιον, οἷον ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἔτι εἰ ὅτι τοιοσδὶ ἐπιτυγχάνει ἢ ἀποτυγχάνει, ὥσπερ ὅτι ὁ γλαυκὸς οὐκ ὀξὺ ὁρᾷ, οὐ τύχη αἰτία, ἀλλὰ φύσις· οὐκ ἄρα ἐστὶν εὐτυχής, ἀλλ'

οἷον εὐφυής. Ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον, ὅτι οὓς λέγομεν εὐτυχεῖς, οὐ διὰ τύχην εἰσίν· οὐκ ἄρα εἰσὶν εὐτυχεῖς. Τύχης γάρ, ὅσων αἰτία τύχη ἀγαθὴ ἀγαθῶν. Εἰ δ' οὕτω, πότερον ἢ ἔσται τύχη ὅλως, ἢ ἔσται μέν, ἀλλ' οὐκ ἔτι, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ εἶναι καὶ αἰτίαν εἶναι. Ἔσται ἄρα καὶ ἀγαθῶν τι αἰτία ἢ κακῶν. Εἰ δ' ὅλως ἐξαιρετέον, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον γίνεσθαι. Ἀλλ' ἡμεῖς, ἄλλης οὔσης αἰτίας, διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν, τύχην εἶναί φαμεν αἰτίαν. Διὸ καὶ ὁριζόμενοι, τὴν τύχην τιθέασιν αἰτίαν ἄλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ὡς οὔσης τινὸς φύσεως. Τοῦτο μὲν οὖν ἄλλο πρόβλημ' ἂν εἴη. Ἐπειδὴ ὁρῶμέν τινας ἅπαξ εὐτυχήσαντας, διὰ τί οὐ καὶ πάλιν ἄν, διὰ τὸ αὐτὸ κατορθῶσαι καὶ πάλιν καὶ πάλιν· τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτ' αἴτιον. Οὐκ ἄρα ἔσται τύχης. Οὐδ' ὅταν τὸ αὐτὸ ἀποβαίνοι ἀπείρων καὶ ἀορίστων. Ἔσται μὲν τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν· ἐπιστήμη δ' οὐκ ἔσται αὐτοῦ ἡ δι' ἐμπειρίαν· ἐπεὶ ἐμάνθανον ἄν τινες εὐτυχεῖς, ἢ καὶ πᾶσαι ἂν αἱ ἐπιστῆμαι, ὥσπερ ἔφη Σωκράτης, εὐτυχίαι ἦσαν. Τί οὖν κωλύει συμβῆναί τινι ἐφεξῆς τὰ τοιαῦτα πολλάκις, οὐχ ὅτι *** δεῖ, ἀλλ' οἷον ἂν εἴη τὸ κύβους ἀεὶ μακρὰν βάλλειν. Τί δὲ δή; ἆρ' οὐκ ἔνεισιν ὁρμαὶ ἐν τῇ ψυχῇ, αἱ μὲν ἀπὸ λογισμοῦ, αἱ δ' ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου, καὶ πρότεραι αὗται; εἰ γάρ ἐστι φύσει ἡ δι' ἐπιθυμίαν ἡδέος καὶ ἡ ὄρεξις, φύσει γε ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν βαδίζοι ἂν πᾶν. Εἰ δή τινές εἰσιν εὐφυεῖς ὥσπερ οἱ ᾠδικοὶ οὐκ ἐπιστάμενοι ᾄδειν, οὕτως οὖν πεφύκασι καὶ ἄνευ λόγου ὁρμῶσιν, ᾗ φύσις πέφυκε, καὶ ἐπιθυμοῦσι καὶ τούτου ποτέ, καὶ οὕτως ὡς δεῖ, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὅτε, οὗτοι κατορθοῦσι, κἂν τύχωσιν ἄφρονες ὄντες, καὶ ἄλογοι, ὥσπερ καὶ εὖ ᾄσονται οἱ διδασκαλικοὶ ὄντες. Οἱ δέ γε τοιοῦτοι εὐτυχεῖς, ὅσοι ἄνευ λόγου κατορθοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Φύσει ἄρα οἱ εὐτυχεῖς εἶεν ἄν· ἢ πλεοναχῶς λέγεται ἡ εὐτυχία. Τὰ μὲν γὰρ πράττεται ἀπὸ τῆς ὁρμῆς, καὶ προελομένων πρᾶξαι· τὰ δ' οὔ, ἀλλὰ τοὐναντίον. Καὶ ἐν ἐκείνοις κακῶς λογίσασθαι δοκοῦσι κατορθοῦντες, καὶ εὐτυχῆσαί φαμεν· καὶ πάλιν ἐν τούτοις, εἰ ἐβούλοντο ἄν, ἢ ἔλαττον ἔλαβον τἀγαθόν. Ἐκείνοις μὲν τοίνυν εὐτυχεῖν διὰ φύσιν ἐνδέχεται. Ἡ γὰρ ὁρμὴ καὶ ὄρεξις οὖσα, οὗ δεῖ κατορθῶσαι, ὁ δὲ λογισμὸς ἦν ἠλίθιος. Καὶ τοὺς μὲν ἐνταῦθα, ὅταν μὲν λογισμὸς μὴ δοκῶν ὀρθὸς εἶναι, τύχη δ' αὐτοῦ αἰτία οὖσα, αὐτὴ δ' ὀρθὴ οὖσα, ἔσωσεν· ἀλλ' ἐνίοτε δι' ἐπιθυμίαν ἐλογίσατο πάλιν, οὕτω καὶ ἠτύχησεν. Ἐν δὲ δὴ τοῖς ἑτέροις πῶς ἔσται ἡ εὐτυχία κατ' εὐφυΐαν ὀρέξεως καὶ ἐπιθυμίας; ἀλλὰ μὲν ἡ ἐνταῦθα εὐτυχία καὶ τύχη διττή, κἀκείνη ἡ αὐτή, ἢ πλείους αἱ εὐτυχίαι. Ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν παρὰ πάσας τὰς ἐπιστήμας καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὀρθοὺς εὐτυχοῦντάς τινας, δῆλον ὅτι ἕτερον ἄν τι εἴη τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας. Ἐκείνη δὲ πότερον ἡ εὐτυχία, ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ ἐπεθύμησεν ὧν ἔδει, καὶ ὅτε ἔδει τῷ λογισμὸς ἀνθρώπινος, οὐκ ἂν τούτου εἴη. Οὐ γὰρ δὴ παντάπασιν ἀλόγιστον τοῦτο, οὐδὲ φυσική ἐστιν ἡ ἐπιθυμία, ἀλλὰ διαφθείρεται ὑπό τινος. Εὐτυχεῖν μὲν οὖν δοκεῖ, ὅτι ἡ τύχη τῶν παραλόγων αἰτία· τοῦτο δὲ παράλογον. Παρὰ γὰρ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ καθόλου· ἀλλ' ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀπὸ τύχης. Ἀλλὰ δοκεῖ διὰ τοῦτο. Ὥσθ' οὗτος μὲν ὁ λόγος οὐ δείκνυσιν ὅτι φύσει ἐστὶν εὐτυχεῖν, ἀλλ' ὅτι οὐ πάντες οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, διὰ τύχην κατορθοῦσιν, ἀλλὰ διὰ φύσιν· οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστι τύχη αἰτία οὐδενὸς δείκνυσιν, ἀλλ' ὅτι οὐ τῶν πάντων ὧν δοκεῖ. Τοῦτο μέντ' ἂν ἀπορήσειέ τις, ἆρ' αὐτοῦ τούτου τύχη αἰτία, τοῦ ἐπιθυμῆσαι οὗ δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. Ἢ οὕτω γε πάντων ἔσται· καὶ γὰρ τοῦ νοῆσαι καὶ βουλεύσασθαι. Οὐ γὰρ δὴ ἐβουλεύσατο βουλευσάμενος, καὶ τοῦτ' ἐβουλεύσατο. Ἀλλ' ἔστιν ἀρχή τις· οὐδ' ἐνόησε νοήσας πρότερον νοῆσαι, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. Οὐκ ἄρα τοῦ νοῆσαι ὁ νοῦς ἀρχή, οὐδὲ τοῦ βουλεύσασθαι βουλή. Τί οὖν ἄλλο πλὴν τύχη; ὥστ' ἀπὸ τύχης ἅπαντα ἔσται, εἰ ἔστι τις ἀρχή, ἧς οὐκ ἔστιν ἄλλη ἔξω. Αὕτη δὲ διὰ τί τοιαύτη, τῷ εἶναι τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. Τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτ' ἐστί, τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ ἐν τῇ ψυχῇ. Δῆλον δή, ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεός, καὶ πᾶν ἐκεῖνο. Κινεῖ γάρ πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. Λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος, ἀλλά τι κρεῖττον. Τί οὖν ἂν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι, πλὴν θεός; ἡ γὰρ ἀρετὴ τοῦ νοῦ ὄργανον· καὶ διὰ τοῦτο οἱ πάλαι ἔλεγον, εὐτυχεῖς καλοῦνται, οἳ ἂν ὁρμήσωσι κατορθοῦν ἄλογοι ὄντες. καὶ βούλεσθαι οὐ συμφέρει αὐτοῖς. Ἔχουσι γὰρ ἀρχὴν τοιαύτην, ἣ κρείττων τοῦ νοῦ καὶ βουλεύσεως. Οἱ δὲ τὸν λόγον. Τοῦτο δ' οὐκ ἔχουσι καὶ ἐνθουσιασμοί. Τοῦτο δ' οὐ δύνανται. Ἄλογοι γὰρ ὄντες ἀποτυγχάνουσι καὶ τούτων φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν· καὶ μόνον τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δεῖ ἀπολαβεῖν· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἐμπειρίαν, οἱ δὲ διὰ συνήθειάν τε ἐν τῷ σκοπεῖν χρῆσθαι· τῷ θεῷ δὲ αὗται. Τοῦτο καὶ εὖ ὁρᾷ καὶ τὸ μέλλον καὶ τὸ ὄν, καὶ ὧν ἀπολύεται ὁ λόγος οὗτος. Διὸ οἱ μελαγχολικοὶ καὶ εὐθυόνειροι. Ἔοικε γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀπολυομένους τοὺς λόγους ἰσχύειν μᾶλλον, ὥσπερ οἱ τυφλοὶ μνημονεύουσι μᾶλλον ἀπολυθέντος τοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἶναι τὸ μνημονεῦον. Φανερὸν δὲ ὅτι δύο εἴδη εὐτυχίας· ἡ μὲν θεία· διὸ καὶ δοκεῖ ὁ εὐτυχὴς διὰ θεὸν κατορθοῦν. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ὁρμὴν διορθωτικός. Ὁ δ' ἕτερος ὁ παρὰ τὴν ὁρμήν. Ἄλογοι δ' ἀμφότεροι. Καὶ ἡ μὲν συνεχὴς εὐτυχία μᾶλλον, αὕτη δὲ οὐ συνεχής.

CAPUT XV.

Κατὰ μέρος μὲν οὖν περὶ ἑκάστης ἀρετῆς εἴρηται πρότερον. Ἐπεὶ δὲ χωρὶς διείλομεν τὴν δύναμιν αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς δι *** τεον τῆς ἐκ τούτων, ἣν ἐκαλοῦμεν ἤδη καλοκαγαθίαν. Ὅτι μὲν οὖν ἀνάγκη τὸν ταύτης ἀληθῶς τευξόμενον τῆς προσηγορίας ἔχειν τὰς κατὰ μέρος ἀρετάς, φανερόν. Οὐδὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐ θεῖος οἷόν τ' ἄλλως ἔχειν. Οὐδεὶς γὰρ ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑγιαίνει, μέρος δὲ οὐδέν· ἀλλ' ἀναγκαῖον πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα, τὸν αὐτὸν ἔχειν τρόπον τῷ ὅλῳ. Ἔστι δὴ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ καλὸν κἀγαθόν, οὐ μόνον κατὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔχοντα διαφοράν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη ἐστίν, ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. Τούτων δὲ καλά, ὅσα δι' αὑτὰ ὄντα, πάντα ἐπαινετά ἐστι. Ταῦτα γάρ ἐστιν ἀφ' ὧν αἵ τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταί, καὶ αὐτὰ ἐπαινετά, δικαιοσύνη, καὶ αὐτὴ καὶ αἱ πράξεις· καὶ οἱ σώφρονες· ἐπαινετὴ γὰρ καὶ ἡ σωφροσύνη. Ἀλλ' οὐχ ἡ ὑγίεια ἐπαινετόν. Οὐδὲ γὰρ τὸ ἔργον· οὐδὲ τὸ ἰσχυρῶς· ἀλλ' ἀγαθὰ μέν, ἐπαινετὰ δ' οὔ. Ὁμοίως δὲ τοῦτο δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. Ἀγαθὸς μὲν οὖν ἐστιν ᾧ τὰ φύσει ἀγαθά ἐστιν ἀγαθά. Τὰ γὰρ περιμάχητα καὶ μέγιστα εἶναι δοκοῦντα ἀγαθά, τιμὴ καὶ πλοῦτος, καὶ σώματος ἀρεταὶ καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις, ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστίν, ἐνδέχεται δ' εἶναι βλαβερά τισι διὰ τὰς ἕξεις.

ρων, οὔτ' ἄδικος ἢ ἀκόλαστος ὤν, οὐδ' ὀνήσαιτ ώμενος αὐτοῖς, ὥσπερ οὐδ' ὁ κάμνων τῇ τοῦ ὑγιαίνοντος τροφῇ χρώμενος, οὐδ' ὁ ἀσθενὴς καὶ ἀνάπη ς τοῖς τοῦ ὑγιοῦς τοῦ ὁλοκλήρου κόσμοις. Καλὸς κἀγαθὸς, τῷ τῶν ἀγαθῶν τὰ καλὰ ὑπάρχειν αὐτῷ αὐτά, καὶ τῷ πρακτικὸς εἶναι τῶν καλῶν καὶ αὐ ν ἕνεκα. Καλὰ δ' ἐστίν αἵ τε ἀρεταί, καὶ τὰ ἔργα ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. Ἔστι δέ τις ἕξις πολιτική, οἵαν Λάκωνες ἔχουσιν, ἢ ἄλλοι τοιοῦτοι ἔχοιεν ἄν. Αὐ δ' ἐστὶν ἕξις τοιαύτη. Εἰσὶ γάρ οἳ οἴονται τὴν ετὴν δεῖν μὲν ἔχειν, ἀλλὰ τῶν φύσει ἀγαθῶν ἕνεκεν. ὁ ἀγαθοὶ μὲν ἄνδρες εἰσί· τὰ γὰρ φύσει μὲν ἀγα ἰ αὐτοῖς ἐστι· καλοκἀγαθίαν γὰρ οὐκ ἔχουσιν. Οὐ ρ ὑπάρχει αὐτοῖς καλὰ δι' αὑτά, καὶ προαιροῦνται λοὶ κἀγαθοί, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ λὰ μὲν φύσει ὄντα, ἀγαθὰ δὲ φύσει ὄντα, τούτοις λά. Καλὰ γάρ ἐστιν, ὅταν οὗ ἕνεκα πράττουσι καὶ ροῦνται καλά. ἢ διότι τῷ καλῷ κἀγαθῷ καλά ἐστι φύσει ἀγαθά· καλὸν γὰρ τὸ δίκαιον· τοῦτο δὲ τὸ ' ἀξίαν· ἄξιος δ' οὗτος τούτων. Καὶ τὸ πρέπον λόν· πρέπει δὲ ταῦτα τούτῳ, πλοῦτος, εὐγένεια, ναμις. Ὥστε τῷ καλῷ κἀγαθῷ, καὶ αὐτὰ συμφέροντα καὶ καλά ἐστι· τοῖς δὲ πολλοῖς διαφωνεῖ τοῦτο. γάρ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, κἀκείνοις ἀγαθά ἐστι, τῷ ἀγαθῷ ἀγαθὰ καὶ καλά. Πολλὰς γὰρ καὶ καλὰς άξεις δι' αὐτὰ ἔπραξεν. Ὁ δ' οἰόμενος τὰς ἀρε ς ἔχειν δεῖν ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, κατὰ τὸ συμβηκὸς καλὰ πράττει. Ἔστιν οὖν καλοκἀγαθία ετὴ τέλειος. Καὶ περὶ ἡδονῆς δ' εἴρηται ποῖόν τι ὶ πῶς ἀγαθόν, καὶ ὅτι τά τε ἁπλῶς ἡδέα καὶ καλά, ὶ τά τε ἁπλῶς ἀγαθὰ ἡδέα. Οὐ γίνεται δὲ ἡδονὴ ἐν πράξει. Διὰ τοῦτο ὁ ἀληθῶς εὐδαίμων καὶ ιστα ζήσει καὶ τοῦτο οὐ μάτην οἱ ἄνθρωποι ἀξιοῦσι. Ἐπεὶ δ' ἐστί τις ὅρος καὶ τῷ ἰατρῷ, πρὸς ὃν ἀναφέρων, κρίνει τὸ ὑγιεινὸν σῶμα, καὶ μὴ, πρὸς ὃν μέχρι ποσοῦ ποιητέον ἕκαστον καὶ εὖ ὑγιαῖνον· εἰ δὲ ἔλαττον ἢ πλέον, οὐκέτι· οὕτω καὶ τῷ σπουδαίῳ περὶ τὰς πράξεις καὶ αἱρέσεις, τῶν φύσει μὲν ἀγαθῶν, οὐκ ἐπαινετῶν δὲ, δεῖ τινα εἶναι ὅρον καὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ περὶ φυγῆς χρημάτων πλήθους, καὶ ὀλιγότητος καὶ τῶν εὐτυχημάτων. Ἐν μὲν οὖν τοῖς πρότερον ἐλέχθη τὸ ὡς ὁ λόγος· τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν τοῖς περὶ τὴν τροφὴν εἴπειεν ὡς ἡ ἰατρικὴ καὶ ὁ λόγος ταύτης. Τοῦτο δ' ἀληθὲς μέν, οὐ σαφὲς δέ. Δεῖ δὴ ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος· οἷον δοῦλον, πρὸς δεσπότου, καὶ ἕκαστον πρὸς ἑκάστου καθήκουσαν ἀρχήν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δέοι πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. Αὕτη δὲ διττή. Ἄλλως γὰρ ἡ ἰατρικὴ, καὶ ἄλλως ἡ ὑγίεια. Ταύτης δὲ ἕνεκα ἐκείνη. Οὕτω δ' ἔχει κατὰ τὸ θεωρητικόν. Οὐ γὰρ ἐπιτακτικῶς ἄρχων ὁ θεός, ἀλλ' οὗ ἕνεκα ἡ φρόνησις. Ἐπιτάττει δὲ τὸ οὗ ἕνεκα· διώρισται δ' ἐν ἄλλοις, ἐπεὶ κεῖνός γε οὐθενὸς δεῖται. Ἥτις οὖν αἵρεσις καὶ κτῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ποιήσει τὴν τοῦ θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, αὕτη ἀρίστη, καὶ οὗτος ὁ ὅρος κάλλιστος. Ἥτις δ' ἢ δι' ἔνδειαν, ἢ δι' ὑπερβολὴν κωλύει τὸν θεὸν θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, αὕτη δὲ φαύλη. Ἔχει δὲ τοῦτο τῇ ψυχῇ, καὶ οὗτος τῆς ψυχῆς ὁ ὅρος ἄριστος, τὸ ἥκιστα αἰσθάνεσθαι τοῦ ἄλλου μέρους τῆς ψυχῆς, ἢ τοιοῦτον. Τίς μὲν οὖν ὅρος τῆς καλοκἀγαθίας, καὶ τίς ὁ σκοπὸς τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν, ἔστω εἰρημένον.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΚΙΩΝ.

ARISTOTELIS DE VIRTUTIBUS ET VITIIS

Ἐπαινετὰ μέν ἐστι τὰ καλά, ψεκτὰ δὲ τὰ αἰσχρά. Καὶ τῶν μὲν καλῶν ἡγοῦνται αἱ ἀρεταί, τῶν δ' αἰσχρῶν, αἱ κακίαι. Ἐπαινετὰ δέ ἐστι καὶ τὰ αἴτια τῶν ἀρετῶν, καὶ τὰ παρεπόμενα ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ψεκτὰ δὲ τὰ ἐναντία. Τριμεροῦς δὲ τῆς ψυχῆς λαμβανομένης κατὰ Πλάτωνα, τοῦ μὲν λογιστικοῦ ἀρετή ἐστιν ἡ φρόνησις· τοῦ δὲ θυμοειδοῦς, ἥ τε πρᾳότης, καὶ ἡ ἀνδρεία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, ἥ τε σωφροσύνη, καὶ ἡ ἐγκράτεια· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἥ τε δικαιοσύνη, καὶ ἡ ἐλευθεριότης, καὶ ἡ μεγαλοψυχία. Κακία δέ ἐστι, τοῦ μὲν λογιστικοῦ ἡ ἀφροσύνη· τοῦ δὲ θυμοειδοῦς ἥ τε ὀργιλότης, καὶ ἡ δειλία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ, ἥ τε ἀκολασία, καὶ ἡ ἀκρασία· ὅλης δὲ τῆς ψυχῆς, ἥ τε ἀδικία, καὶ ἀνελευθεριότης, καὶ μικροψυχία.

ΟΡΟΙ ΑΡΕΤΩΝ.

Ἔστι δὲ φρόνησις μὲν ἀρετὴ τοῦ λογιστικοῦ παρασκευαστικὴ τῶν πρὸς εὐδαιμονίαν συντεινόντων. Πρᾳότης δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ὑπὸ ὀργῆς γίνονται δυσκίνητοι. Ἀνδρεία δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν δυσέκπληκτοί εἰσιν ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον. Σωφροσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν ἀνόρεκτοι γίνονται περὶ τὰς ἀπολαύσεις τῶν φαύλων ἡδονῶν. Ἐγκράτεια δέ ἐστιν ἀρετὴ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν κατέχουσι τῷ λογισμῷ τὴν ἐπιθυμίαν ὁρμῶσαν ἐπὶ τὰς φαύλας ἡδονάς. Δικαιοσύνη δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν. Ἐλευθεριότης δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, εὐδάπανος εἰς τὰ καλά. Μεγαλοψυχία δέ ἐστιν ἀρετὴ ψυχῆς, καθ' ἣν δύνανται φέρειν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν.

ΟΡΟΙ ΚΑΚΙΩΝ.

Ἀφροσύνη δέ ἐστι κακία τοῦ λογιστικοῦ, αἰτία τοῦ ζῆν κακῶς. Ὀργιλότης δέ ἐστι κακία τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν εὐκίνητοι γίνονται πρὸς ὀργήν. Δειλία δέ ἐστι κακία τοῦ θυμοειδοῦς, καθ' ἣν ἐκπλήττονται ὑπὸ φόβων, καὶ μάλιστα τῶν περὶ θάνατον. Ἀκολασία δέ ἐστι κακία τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν αἱροῦνται τὰς φαύλας ἡδονάς. Ἀκρασία δέ ἐστι κακία τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, καθ' ἣν παρασυρόμενοι τῇ ἀλογίᾳ τὴν ἐπιθυμίαν, ἄγονται ἐπὶ τὰς τῶν φαύλων ἡδονῶν ἀπολαύσεις. Ἀδικία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν πλεονεκτικοὶ γίνονται παρὰ τὴν ἀξίαν. Ἀνελευθερία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν ὀρέγονται τοῦ πανταχόθεν κέρδους. Μικροψυχία δέ ἐστι κακία ψυχῆς, καθ' ἣν ἀδύνατοί εἰσι φέρειν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν.

ΤΑ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ.

Τῆς δὲ φρονήσεώς ἐστι, τὸ βουλεύσασθαι, τὸ κρῖναι τὰ ἀγαθὰ, καὶ τὰ κακὰ, καὶ πάντα ἐν τῷ βίῳ αἱρετὰ καὶ φευκτά· τὸ χρῆσθαι πᾶσι καλῶς τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς, τὸ ὁμιλῆσαι ὀρθῶς, τὸ συνιδεῖν τοὺς καιρούς, τὸ ἀγχίνως χρήσασθαι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, τὸ τὴν ἐμπειρίαν ἔχειν τῶν χρησίμων πάντων. Μνήμη δὲ καὶ ἐμπειρία, καὶ ἀγχίνοια, ἤτοι ἀπὸ τῆς φρονήσεως ἑκάστη αὐτῶν ἐστιν, ἢ παρέπεται τῇ φρονήσει, ἢ τὰ μὲν αὐτῶν οἷον συναίτια τῆς φρονήσεως, καθάπερ ἐμπειρία καὶ ἡ μνήμη· τὰ δὲ οἷον μέρη αὐτῆς, οἷον εὐβουλία καὶ ἀγχίνοια. — Πρᾳότητος δέ ἐστι, τὸ δύνασθαι φέρειν μετρίως ἐγκλήματα καὶ ὀλιγωρίας, καὶ τὸ μὴ ταχέως ὁρμᾶν ἐπὶ τὰς τιμωρίας, καὶ τὸ μὴ εὐκίνητον εἶναι πρὸς τὰς ὀργάς, ἄπικρον δὲ τῷ ἤθει καὶ ἀφιλόνεικον ἔχοντα τὸ ἠρεμαῖον ἐν τῇ ψυχῇ καὶ στάσιμον. — Ἀνδρείας δέ ἐστι, τὸ δυσέκπληκτον εἶναι ὑπὸ φόβων τῶν περὶ θάνατον, καὶ τὸ εὐθαρσὲς ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ τὸ εὔτολμον πρὸς τοὺς κινδύνους, καὶ μᾶλλον αἱρεῖσθαι τεθνάναι καλῶς, ἢ αἰσχρῶς σωθῆναι, καὶ τὸ νίκης αἴτιον εἶναι. Ἔτι δὲ ἀνδρείας καὶ τὸ πονεῖν, καὶ καρτερεῖν, καὶ αἱρεῖσθαι ἀνδρίζεσθαι. Παρέπεται δὲ τῇ ἀνδρείᾳ καὶ ἡ εὐτολμία, καὶ ἡ εὐψυχία, καὶ τὸ θάρσος, καὶ τὸ θράσος, καὶ ἡ φιλοπονία, καὶ ἡ καρτερία. — Σωφροσύνης δέ ἐστι, τὸ μὴ θαυμάζειν τὰς ἀπολαύσεις τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ τὸ εἶναι πάσης ἀπολαυστικῆς ἡδονῆς ἀνόρεκτον, καὶ τὸ φοβεῖσθαι καὶ τὴν ἄδικον ἄδειαν, καὶ τὸ τετάχθαι περὶ τὸν βίον ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις. Παρέπεται δὲ τῇ σωφροσύνῃ εὐταξία, κοσμιότης, αἰδώς, εὐλάβεια. — Ἐγκρατείας δέ ἐστι, τὸ δύνασθαι κατασχεῖν τῷ λογισμῷ τὴν ἐπιθυμίαν ὁρμῶσαν ἐπὶ φαύλας ἀπολαύσεις καὶ ἡδονάς, καὶ τὸ καρτερεῖν, καὶ τὸ ὑπομονητικὸν εἶναι τῆς κατὰ φύσιν ἐνδείας καὶ λύπης. — Δικαιοσύνης δέ ἐστι, τὸ διανεμητικὸν εἶναι τοῦ κατ' ἀξίαν, καὶ σῴζειν τὰ πάτρια ἔθη, καὶ τὰ νόμιμα· καὶ τὸ σῴζειν τοὺς γεγραμμένους νόμους, καὶ τὸ ἀληθεύειν ἐν τῷ διαφέροντι, καὶ τὸ διαφυλάττειν τὰς ὁμολογίας. Ἔστι δὲ πρώτη τῶν δικαιοσυνῶν πρὸς τοὺς θεούς, εἶτα πρὸς δαίμονας, εἶτα πρὸς πατρίδα καὶ γονεῖς, εἶτα πρὸς τοὺς κατοιχομένους· ἐν οἷς ἐστιν ἡ εὐσέβεια, ἤτοι μέρος οὖσα δικαιοσύνης, ἢ παρακολουθοῦσα. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότης, καὶ ἀλήθεια, καὶ πίστις, καὶ ἡ μισοπονηρία. — Ἐλευθεριότητος δέ ἐστι, τὸ προετικὸν εἶναι χρημάτων εἰς τὰ ἐπαινετά, καὶ δαψιλῆ ἐπὶ τῷ εἰς τὰ δέοντα ἀναλωθῆναι· καὶ τὸ βοηθητικὸν εἶναι ἐν τῷ διαφόρῳ, καὶ τὸ μὴ λαβεῖν ὅθεν

ι. Ἔστι δὲ ἐλευθέριος καὶ περὶ ἐσθῆτα καθαρὸς, ὶ περὶ οἴκησιν, καὶ κατασκευαστικὸς τῶν περιττῶν ὶ καλῶν, καὶ διαγωγὴν ἐχόντων ἡδεῖαν ἄνευ τοῦ υιτελοῦντος· καὶ θρεπτικὸς τῶν ζώων τῶν ἴδιον ὄντων τι ἢ θαυμαστόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἐλευθεριότη-τοῦ ἤθους ὑγρότης, καὶ εὐαγωγία, καὶ φιλανθρωπία, ὶ τὸ εἶναι ἐλεητικὸν, καὶ φιλόφιλον, καὶ φιλόξενον, καὶ λόκαλον. — Μεγαλοψυχίας δέ ἐστι, τὸ καλῶς ἐνεγ-ν καὶ εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἀτιμίαν· τὸ θαυμάζειν, μήτε τρυφὴν, μήτε θεραπείαν, μήτε υσίαν, μήτε τὰς νίκας τὰς ἐναγωνίους· ἔχειν δέ τι θος τῆς ψυχῆς, καὶ μέγεθος. Ἔστι δὲ μεγαλόψυ-ς, οὐδ' ὁ τὸ ζῆν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, οὐδ' ὁ λόζωος. Ἁπλοῦς δὲ τῷ ἤθει, καὶ γενναῖος, ἀδι-σθαι δυνάμενος, καὶ οὐ τιμωρητικός. Ἀκολουθεῖ τῇ μεγαλοψυχίᾳ, ἁπλότης, καὶ ἀλήθεια.

ΤΑ ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ.

Ἀφροσύνης δέ ἐστι, τὸ κρίνειν κακῶς τὰ πράγμα-, τὸ βουλεύσασθαι κακῶς, τὸ ὁμιλῆσαι κακῶς, τὸ ήσασθαι κακῶς τοῖς παροῦσιν ἀγαθοῖς, τὸ ψευδῶς ξάζειν περὶ τῶν εἰς τὸν βίον καλῶν καὶ ἀγαθῶν. Πα-κολουθεῖ δὲ τῇ ἀφροσύνῃ ἀπειρία, ἀμαθία, ἀκρα-ι, ἐπαριστερότης, ἀμνημοσύνη. — Ὀργιλότητος δὲ ιν εἴδη τρία, ἀκροχολία, πικρία, βαρυθυμία. Ἔστι τοῦ ὀργίλου μὴ δύνασθαι φέρειν, μήτε τὰς μικρὰς γωρήσεις, μήτε ἐλαττώσεις· εἶναι δὲ κολαστικὸν, ὶ τιμωρητικὸν, καὶ εὐκίνητον πρὸς ὀργὴν, καὶ ὑπὸ ον, καὶ ὑπὸ λόγου τοῦ τυχόντος. Ἀκολουθεῖ δὲ ὀργιλότητι τὸ παροξυντικὸν τοῦ ἤθους, καὶ εὐμετά-λον, καὶ ἡ πικρολογία, καὶ τὸ ἐπὶ μικροῖς λυπεῖ-ται, καὶ τὰ αὐτὰ πάσχειν ταχέως, καὶ παρὰ βραχὺν ρόν. — Δειλίας δέ ἐστι, τὸ ὑπὸ τῶν τυχόντων φό-ων εὐκίνητον εἶναι, καὶ μάλιστα τῶν περὶ θάνατον, ὰ τὰς σωματικὰς πηρώσεις, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν εῖττον εἶναι ὁπωσοῦν σωθῆναι, ἢ τελευτῆσαι καλῶς. ολουθεῖ δὲ τῇ δειλίᾳ, μαλακία, ἀνανδρία, ἀπονία, λοψυχία. Ἔνεστι δέ τις εὐλάβεια καὶ τὸ ἀφιλόνει-ν τοῦ ἤθους. — Ἀκολασίας δέ ἐστι, τὸ αἱρεῖσθαι ς ἀπολαύσεις τῶν ἡδονῶν, τῶν βλαβερῶν καὶ αἰ-ρῶν, καὶ τὸ ὑπολαμβάνειν εὐδαιμονεῖν, μάλιστα τοὺς ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ὄντας, καὶ τὸ φιλογέλοιον αι, καὶ τὸ φιλοσκωπτικὸν, καὶ φιλευτράπελον· καὶ ῥᾳδιουργὸν εἶναι ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις. ολουθεῖ δὲ τῇ ἀκολασίᾳ ἀταξία, ἀναίδεια, ἀκο-ία, τρυφὴ, ῥᾳθυμία, ἀμέλεια, ὀλιγωρία, ἔκλυσις.

Ἀκρασίας δέ ἐστι, τὸ κωλύοντος τοῦ λογισμοῦ τὰς ολαύσεις τῶν ἡδονῶν αἱρεῖσθαι, καὶ τὸ ὑπολαμβά-νοντα κρεῖττον εἶναι, μὴ μετέχειν μὲν αὐτῶν, με-ειν δὲ μηδὲν ἧττον· καὶ τὸ οἴεσθαι μὲν δεῖν πράτ-ν καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ συμφέροντα, ἀφίστασθαι δὲ τῶν διὰ τὰς ἡδονάς. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀκρασίᾳ λακία, καὶ μεταμέλεια, καὶ τὰ πλεῖστα ταῦτα, ἃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. — Ἀδικίας δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἀσέβεια, πλεονεξία, ὕβρις. Ἀσέβεια μὲν, ἡ περὶ θεοὺς πλημμέλεια, καὶ περὶ δαίμονας, ἢ καὶ περὶ τοὺς κατοιχομένους, καὶ περὶ γονεῖς καὶ περὶ πατρίδα. Πλεονεξία δὲ, περὶ τὰ συμβόλαια, παρὰ τὴν ἀξίαν αἱρουμένη τὸ διάφορον. Ὕβρις δὲ, καθ' ἣν τὰς ἡδονὰς αὐτοῖς παρασκευάζουσιν, εἰς ὄνειδος ἄγοντες ἑτέρους. Ὅθεν Εὔηνος περὶ αὐτῆς λέγει·

Ἥ τις κερδαίνουσ' οὐδὲν, ὅμως ἀδικεῖ.

Ἔστι δὲ τῆς ἀδικίας, τὸ παραβαίνειν τὰ πάτρια ἔθη καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὸ ἀπειθεῖν τοῖς νόμοις καὶ τοῖς ἄρχουσι, τὸ ψεύδεσθαι, τὸ ἐπιορκεῖν, τὸ παραβαίνειν τὰς ὁμολογίας, καὶ τὰς πίστεις. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀδικίᾳ συκοφαντία, ἀλαζονία, φιλανθρωπία προσποίητος, κακοήθεια, πανουργία. — Ἀνελευθερίας δέ ἐστιν εἴδη τρία, αἰσχροκερδία, φειδωλία, κιμβεία. Αἰσχροκερδία μὲν, καθ' ἣν κερδαίνειν ζητοῦσι πανταχόθεν, καὶ τὸ κέρδος τῆς αἰσχύνης περὶ πλείονος ποιοῦνται. Φειδωλία δέ ἐστι, καθ' ἣν ἀδάπανοι γίνονται τῶν χρημάτων εἰς τὸ δέον. Κιμβεία δέ ἐστι, καθ' ἣν δαπανῶσι μὲν, κατὰ μικρὸν δὲ, καὶ κακῶς, καὶ πλέον βλάπτονται τῷ μὴ κατὰ καιρὸν ποιεῖσθαι τὸ διάφορον. Ἔστι δὲ τῆς ἀνελευθερίας, τὸ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι χρήματα, καὶ τὸ μηδὲν ὄνειδος ἡγεῖσθαι τῶν ποιούντων τὸ κέρδος· βίος θητικὸς, καὶ δουλοπρεπὴς, καὶ ῥυπαρὸς, φιλοτιμίας καὶ ἐλευθερίας ἀλλότριος. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀνελευθεριότητι, μικρολογία, βαρυθυμία, καὶ μικροψυχία, ταπεινότης, ἀμετρία, ἀγέννεια, μισανθρωπία. — Μικροψυχίας δέ ἐστι, τὸ μήτε τιμὴν, μήτε ἀτιμίαν, μήτε εὐτυχίαν, μήτε ἀτυχίαν δύνασθαι φέρειν, ἀλλὰ τιμώμενον μὲν χαυνοῦσθαι, μικρὰ δὲ εὐτυχήσαντα ἐπεξαίρεσθαι· ἀτιμίαν δὲ, μηδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐνεγκεῖν δύνασθαι· ἀτύχημα δὲ, ἅπαν καὶ ἀτυχίαν κρίνειν μεγάλην· ὀδύρεσθαι δὲ ἐπὶ πᾶσι, καὶ δυσφορεῖν. Ἔτι δὲ τοιοῦτός ἐστιν ὁ μικρόψυχος, οἷος πάντα τὰ ὀλιγωρήματα καλεῖν ὕβριν καὶ ἀτιμίαν, καὶ τὰ δι' ἄγνοιαν ἢ λήθην γιγνόμενα. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ μικροψυχίᾳ, μικρολογία, μεμψιμοιρία, δυσελπιστία, ταπεινότης.

Καθόλου δὲ τῆς μὲν ἀρετῆς ἐστι, τὸ ποιεῖν σπουδαίαν τὴν διάθεσιν περὶ τὴν ψυχὴν, ἠρεμαίαις καὶ τεταγμέναις κινήσεσι χρωμένην, συμφωνοῦσαν κατὰ πάντα τὰ μέρη. Διὸ καὶ δοκεῖ παράδειγμα πολιτείας ἀγαθῆς εἶναι ψυχῆς σπουδαία διάθεσις. Ἔστι δὲ ἀρετῆς καὶ τὸ εὐεργετεῖν τοὺς ἀξίους, καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τὸ μήτε κολαστικὸν εἶναι, μήτε τιμωρητικὸν, ἀλλὰ ἵλεων, καὶ εὐμενικὸν, καὶ συγγνωμονικόν. Ἀκολουθεῖ δὲ τῇ ἀρετῇ χρηστότης, ἐπιείκεια, εὐγνωμοσύνη, ἐλπὶς ἀγαθή. Ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα, οἷον φιλοίκειον εἶναι, καὶ φιλόφιλον, φιλέταιρον, φιλόξενον, φιλάνθρωπον, καὶ φιλόκαλον· ἃ δὴ πάντα τῶν ἐπαινουμένων ἐστί. Τῆς δὲ κακίας, ἐστὶ τὰ ἐναντία.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ

ARISTOTELIS QUAE FERTUR
RHETORICA AD ALEXANDRUM.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΙ ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ.

, τούτων τῶν λόγων ἐπεφαντοτεθνήκασιν. Οἱ
'ὰρ Πάριοι λεγόμενοι σοφισταὶ, διὰ τὸ μὴ τεκεῖν,
ὶ διὰ ῥᾳθυμίαν ἄμουσον οὐ στέργουσιν, ἀλλὰ
ατα λαβόντες ἀποκηρύττουσιν. Διὰ τοῦτο γοῦν
σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λό-
τούτους, ὅπως νέοι καθεστῶτες ὑπὸ μηδενὸς
ασι διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμ-
αντες, εἰς ἡλικίαν ἐλθόντες, δόξης ἀκηράτου τεύ-
α. Παρειλήφαμεν δὲ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε
ίνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων, εἴ τίς τι γλα-
ὶν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων γέγραφεν ἐν ταῖς τέ-
;. Περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλίοις· ὧν τὸ μὲν
ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ γραφεί-
· τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις
πάντα γέγραπται περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν
νικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν
ρήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμ-
ν. Ἔῤῥωσο.

CAPUT I.

Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν δη-
ορικὸν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν, τὸ δὲ δικανικόν. Εἴδη
ούτων ἑπτὰ, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκω-
ιικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ
αστικὸν, ἢ αὐτὸ καθ' αὑτὸ, ἢ πρὸς ἄλλο. Τὰ μὲν
εἴδη τῶν λόγων τοσαῦτα ἀριθμῷ ἐστι. 2. Χρη-
εθα δὲ αὐτοῖς ἔν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, καὶ
περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις, καὶ ταῖς ἰδίαις
λίαις. Οὕτω δ' ἂν ἑτοιμότατον λέγειν περὶ αὐτῶν
ηθείημεν, εἰ κατὰ καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόν-
ἀπαριθμησαίμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν, καὶ τὰς
σεις, καὶ τὰς πράξεις. Καὶ πρῶτον μὲν τὰς προ-
πὰς καὶ ἀποτροπὰς, (ἐπείπερ ἔν ταῖς ἰδίαις ὁμιλί-
καὶ ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις, ἐν τοῖσδε μάλιστα,
ῶν χρῆσίς ἐστι) διέλθωμεν ἄν. 3. Καθόλου μὲν
εἰπεῖν, προτροπὴ μέν ἐστιν ἐπὶ προαιρέσεις, ἢ λό-
ς, ἢ πράξεις παράκλησις· ἀποτροπὴ δὲ ἀπὸ προ-
έσεως, ἢ λόγων, ἢ πράξεων διακώλυσις. Οὕτω δὲ
των διωρισμένων, τὸν μὲν προτρέποντα χρὴ δει-
ειν, ταῦτα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ, δίκαια ὄντα, καὶ νό-
ια, καὶ συμφέροντα, καὶ καλὰ, καὶ ἡδέα, καὶ ῥᾴδια
αχθῆναι. Εἰ δὲ μὴ, δυνατά τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ
ηχερῆ παρακαλῇ, καὶ ὡς ἀναγκαῖα ταῦτά ἐστι.
ν δὲ ἀποτρέποντα δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κωλύειν ἐπι-
ιειν, ὡς οὐ δίκαιον, οὐδὲ νόμιμόν ἐστιν, οὐδὲ συμ-
ρον, οὐδὲ καλὸν, οὐδὲ ἡδὺ, οὐδὲ δυνατὸν πράττειν
ιτο· εἰ δὲ μὴ, ὡς ἐργῶδες, καὶ οὐκ ἀναγκαῖον.
ασαι δὲ αἱ πράξεις μετέχουσι τούτων ἀμφοτέρων,
τε μηδ' ἑτέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπο-
ν. Ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέπον-
ς καὶ ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν. 4. Ὁρίσασθαι
πειράσομαι, τούτων ἕκαστον τί ἐστι, καὶ δεῖξαι, πό-
ν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν. Δίκαιον
ν οὖν ἐστι τὸ τῶν ἁπάντων, ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος
ραφον, διορίζον τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρά. Τοῦτο
ἐστὶ τὸ γονέας τιμᾶν, καὶ φίλους εὖ ποιεῖν, καὶ
ῖς εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ
ύτοις ὅμοια οὐ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ γε-
ραμμένοι νόμοι ποιεῖν, ἀλλ' εὐθὺς ἀγράφῳ καὶ κοινῷ
μῳ νομίζεται. Τὰ μὲν οὖν δίκαια ταῦτά ἐστι.
Νόμος δέ ἐστιν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν, διὰ γραμ-
άτων προστάττον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. 6. Συμ-
έρον δέ ἐστι τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ, ἢ τῶν
ἡ προσόντων κτῆσις, ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀπο-

βολὴ, ἢ τῶν προσδοκωμένων γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις. Διαιρήσεις δὲ τοῦτο τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα, καὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐπίκτητα. Σώματι μὲν οὖν ἐστι συμφέρον ῥώμη, κάλλος, ὑγίεια. Ψυχῇ δὲ ἀνδρεία, σοφία, δικαιοσύνη. Τὰ δὲ ἐπίκτητα φίλοι, χρήματα, κτήματα. Τὰ δ' ἐναντία τούτοις ἀσύμφορα. Πόλει δὲ συμφέροντα τὰ τοιαῦτά τέ ἐστιν, ὁμόνοια, δύναμις πρὸς πόλεμον, χρήματα, καὶ προσόδων εὐπορία, συμμάχων ἀρετὴ καὶ πλῆθος· καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοιότροπα συμφέροντα νομίζομεν· τὰ δὲ τούτοις ἐναντία ἀσύμφορα. 7. Καλὰ δέ ἐστιν, ἀφ' ὧν εὐδοξία τις καὶ τιμή τις ἔνδοξος γενήσεται τοῖς πράξασιν. 8. Ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργαζόμενα. 9. Ῥᾴδια δὲ τὰ μετὰ ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόνου καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. 10. Δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχόμενα γενέσθαι. 11. Ἀναγκαῖα δὲ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράττειν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης θείας ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα. Τὰ μὲν οὖν δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλὰ, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥᾴδια, καὶ τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ταῦτά ἐστιν. 12. Εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέγειν ἐξ αὐτῶν τε τῶν προειρημένων, καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις, καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς, καὶ τῶν ἤδη κεκριμένων ὑπὸ θεῶν, ἢ ἀνθρώπων ἐνδόξων, ἢ ὑπὸ κριτῶν, ἢ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἡμῖν. 13. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον, οἷόν ἂν ᾖ τὸν τρόπον, ἡμῖν δεδήλωται. Τὸ δὲ ὅμοιον τῷ δικαίῳ τοιόνδ' ἐστίν. Ὥσπερ γὰρ δίκαιον νομίζομεν τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον προσήκει μιμεῖσθαι τοὺς υἱοὺς τὰς τῶν πατέρων πράξεις· καὶ καθάπερ τοὺς εὖ ποιήσαντας ἀντευεργετεῖν δίκαιόν ἐστιν, οὕτω τοὺς μηδὲν ἡμᾶς κακὸν εἰργασμένους δίκαιόν ἐστι μὴ βλάπτειν. Τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ δικαίῳ τὸν τρόπον τοῦτον δεῖ λαμβάνειν. 14. Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων χρὴ καταφανὲς ποιεῖν αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Καθάπερ γὰρ τοὺς κακόν τι ποιήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας, οὕτω προσήκει ἀντευεργετεῖν. 15. Τὸ δὲ κεκριμένον ὑπό τινος ἐνδόξων δίκαιον οὕτω λήψῃ· ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς μόνοι μισοῦμεν, καὶ κακῶς ποιοῦμεν τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι δίκαιον εἶναι κρίνουσι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οὕτω μετιὼν πολλαχῶς λήψῃ. 16. Τὸ δὲ νόμιμον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ὥρισται ἡμῖν πρότερον. Δεῖ δὲ, ὅπου ἂν ᾖ χρήσιμον, αὐτόν τε τὸν ἀγορεύοντα καὶ τὸν νόμον λαμβάνειν, εἶτα τὸ ὅμοιον τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ. Ἔστι δὲ ὧν τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ὁ νομοθέτης μεγίσταις ζημίαις τοὺς κλέπτας ἐκόλασεν, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς ἐξαπατῶντας μάλιστα τιμωρεῖσθαι· καὶ γὰρ οὗτοι κλέπτουσι τὴν διάνοιαν. Καὶ καθάπερ ὁ νομοθέτης κληρονόμους πεποίηκε τοὺς ἐγγυτάτω γένους, ὅταν τις ἄπαις ἀποθνήσκῃ, οὕτω καὶ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου χρημάτων ἐμὲ νῦν προσήκει κύριον γενέσθαι· τῶν γὰρ ἀπελευθερωσάντων αὐτὸν τετελευτηκότων ἐγγυτάτω γένους αὐτός ὢν, καὶ τὸν ἀπελεύθερον δικαίως ἂν εἴην ἄρχειν. 17. Τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ νομίμῳ τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνεται· τὸ δ' ἐναντίον ὧδε· εἰ γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει, τὰ δημόσια διανέμεσθαι, δῆλον, ὅτι, τοὺς διαιρουμένους αὐτὰ πάντας ἀδικεῖν, ὁ νομοθέτης ἔκρινεν. Εἰ γὰρ τιμᾶσθαι οἱ νόμοι προστάττουσι τοὺς καλῶς καὶ δικαίως τῶν κοινῶν ἐπιστατήσαντας, δῆλον, ὡς καὶ τοὺς τὰ δημόσια διαφθείροντας τιμωρίας ἀξίους νομίζουσιν. 18. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐναντίων καταφανὲς οὕτω

γίνεται τὸ νόμιμον, ἐκ δὲ τῶν κεκριμένων ὧδε· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ τὸν νόμον τοῦτον ἕνεκα τούτου φημὶ τὸν νομοθέτην θεῖναι, ἀλλὰ καὶ πρότερον οἱ δικασταί, διεξιόντος Λυσιθείδου, παραπλήσια τοῖς νῦν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις ἐψηφίσαντο [ταῦτα] περὶ τοῦ νόμου τούτου. Τὸ μὲν οὖν νόμιμον οὕτω μετιόντες, πολλαχῶς δείξομεν. 19. Τὸ δὲ συμφέρον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν, ἐν τοῖς πρότερον ὥρισται. Δεῖ δὲ λαμβάνειν εἰς τοὺς λόγους τῶν προειρημένων καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος ἂν ὑπάρχῃ τι, καὶ μετιόντας τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὑπὲρ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ δικαίου διήλθομεν, οὕτω καὶ τὸ συμφέρον πολλαχῶς ἐμφανίζειν. 20. Εἴη δ' ἂν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ συμφέροντι τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις συμφέρει, τοὺς ἀνδρειοτάτους πρώτους τάττειν, οὕτως ἐν ταῖς πολιτείαις λυσιτελεῖ τοὺς φρονιμωτάτους καὶ δικαιοτάτους προεστάναι τοῦ πλήθους. Καὶ καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις ὑγιαίνουσι συμφέρει φυλάττεσθαι μὴ νοσήσωσιν, οὕτω καὶ ταῖς πόλεσιν ὁμονοούσαις συμφέρον ἐστὶ προσκοπεῖν μὴ στασιάσωσι. Τὰ μὲν οὖν ὅμοια τῷ συμφέροντι τοῦτον τὸν τρόπον μετιὼν πολλὰ ποιήσεις. 21. Ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ὧδέ σοι τὸ συμφέρον ἔσται καταφανές. Εἰ γὰρ λυσιτελεῖ τοὺς ἐπιεικεῖς τῶν πολιτῶν τιμᾶν, συμφέρον ἂν εἴη καὶ τοὺς πονηροὺς κολάζειν. Εἰ γὰρ οἴεσθε ἀσύμφορον τὸ μόνους ἡμᾶς πρὸς Θηβαίους πολεμεῖν, συμφέρον ἂν εἴη τὸ Λακεδαιμονίους συμμάχους ποιησαμένους ἡμᾶς οὕτω Θηβαίοις πολεμεῖν. Ἐκ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων οὕτω τὸ συμφέρον καταφανὲς ποιήσεις. 22. Τὸ δὲ κεκριμένον ὑπ' ἐνδόξων συμφέρον ὧδε χρὴ λαμβάνειν· Λακεδαιμόνιοί τε γὰρ Ἀθηναίους καταπολεμήσαντες, συμφέρειν αὑτοῖς ᾠήθησαν, μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν ἀνδραποδίσασθαι· καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι ἐξὸν αὐτοῖς ἀνασκάψαι τὴν Σπάρτην, συμφέρειν σφίσιν ᾠήθησαν περιποιῆσαι Λακεδαιμονίους. 23. Περὶ μὲν οὖν τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ νομίμου, καὶ τοῦ συμφέροντος οὕτω μετιὼν, εὐπορήσεις. Τὸ δὲ καλὸν, καὶ τὸ ῥᾴδιον, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τὸ ἀναγκαῖον, ὁμοιοτρόπως τούτοις μέτιθι. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT II.

Πάλιν δὲ διορισώμεθα καὶ περὶ πόσων, καὶ ποίων, καὶ τίνων, ἔν τε τοῖς βουλευτηρίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις συμβουλεύομεν. Ἂν γὰρ τούτων ἕκαστα σαφῶς ἐπιστώμεθα, τοὺς μὲν ἰδίους λόγους αὐτὰ τὰ πράγματα καθ' ἑκάστην ἡμῖν συμβουλίαν παραδώσει· τὰς δὲ κοινὰς ἰδέας ἐκ πολλοῦ προειδότες, ἐπιφέρειν ἐφ' ἑκάσταις τῶν πράξεων ῥᾳδίως δυνησόμεθα. Τούτων οὖν ἕνεκα διαιρετέον ἡμῖν, περὶ ὧν κοινῇ βουλεύονται πάντες. 2. Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰσὶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν. Ἀνάγκη γάρ ἐστι καὶ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν ἡμᾶς ἐν βουλῇ καὶ δήμῳ ἢ περὶ ἱερῶν, ἢ περὶ νόμων, ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς, ἢ περὶ τῶν πρὸς ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων, ἢ περὶ πολέμου, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ περὶ πόρου χρημάτων. Αἱ μὲν οὖν προθέσεις αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι, περὶ ὧν βουλευσόμεθα καὶ δημηγορήσομεν. Ἑκάστην δὲ πρόθεσιν διελώμεθα, καὶ σκοπῶμεν, ἐν οἷς τρόποις ἐνδέχεται περὶ τούτων λόγῳ χρήσασθαι. 3. Περὶ μὲν οὖν ἱερῶν τριττῶς ἀναγκαῖον λέγειν· ἢ γὰρ ἐροῦμεν, ὡς τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον μεταστατέον, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ ταπεινότερον. Ὅταν μὲν οὖν λέγωμεν, ὡς δεῖ τὰ καθεστῶτα διαφυλάττειν, εὑρήσομεν ἀφορμὰς ἐκ τοῦ δικαίου λέγοντες, ὅτι τὰ πάτρια ἔθη παρὰ πᾶσι παραβαίνειν ἄδικόν ἐστι, καὶ ὅτι τὰ μαντεῖα πάντα τοῖς ἀνθρώποις προστάττει κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖσθαι τὰς θυσίας, καὶ ὅτι τῶν πρώτων οἰκισάντων τὰς πόλεις καὶ τοῖς θεοῖς ἱδρυσαμένων τὰ ἱερά, μάλιστα δεῖ διαμένειν τὰς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας. Ἐκ δὲ τοῦ συμφέροντος, ὅτι πρὸς χρημάτων συντέλειαν ἢ τοῖς ἰδιώταις, ἢ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως, συμφέρον ἔσται, κατὰ τὰ πάτρια τῶν ἱερῶν θυομένων, καὶ ὅτι πρὸς τόλμαν λυσιτελεῖ τοῖς πολίταις· ἐπεὶ συμπομπευόντων ὁπλιτῶν, ἱππέων, ψιλῶν, εὐτολμότεροι γενήσονται οἱ πολῖται φιλοτιμούμενοι περὶ ταῦτα. Ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ, εἰ οὕτω λαμπρὰς τὰς ἑορτὰς πρὸς τὸ θεωρεῖν συμβέβηκεν. Ἐκ δὲ τῆς ἡδονῆς, εἰ καὶ πρὸς τὸ θεᾶσθαι ποικιλία τις περὶ τὰς τῶν θεῶν θυσίας. Ἐκ δὲ τοῦ δυνατοῦ, εἰ μήτε ἔνδεια γεγένηται, μήτε ὑπερβολὴ περὶ ταῦτα. Ὅταν μὲν οὖν τοῖς καθεστῶσι συναγορεύωμεν, οὕτω μετιοῦσι σκεπτέον ἐπὶ τῶν προειρημένων ἢ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, καὶ ὡς ἐνδέχεται διδάσκειν περὶ τῶν λεγομένων. 4. Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον συμβουλεύωμεν μεθιστάναι τὰς ἱεροποιΐας, ὑπὲρ μὲν τοῦ τὰ πάτρια κινεῖν ἀφορμὰς ἕξομεν εὐπρεπεῖς λέγοντες, ὅτι τὸ προστιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ καταλύειν ἐστίν, ἀλλ' αὔξειν τὰ καθεστῶτα. Ἔπειτα καὶ τοὺς θεοὺς εἰκὸς εὐνουστέρους εἶναι τοῖς μᾶλλον αὐτοὺς τιμῶσιν· ἔπειθ' ὡς οὔτε οἱ πατέρες ἀεὶ τὰ αὐτὰ τὰς θυσίας ἦγον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς εὐπραγίας ὁρῶντες, καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὰς πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείας ἐνομοθέτουν. Ἔπειθ' ὡς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων, οὕτω καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς ἰδίους οἴκους διοικοῦμεν. Λέγε δὲ καὶ εἰ τούτων προκατασκευασθέντων ὠφέλειά τις ἔσται τῇ πόλει, ἢ λαμπρότης, ἢ ἡδονή, μετιὼν ὥσπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων εἴρηται. 5. Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον συναγορεύωμεν, πρῶτον μὲν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τὸν λόγον ἀνακτέον, ὡς πράττοντες χεῖρον οἱ πολῖται τυγχάνουσι νῦν ἢ πρότερον. Ἔπειθ' ὡς οὐκ εἰκὸς τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων, ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις τῶν θυόντων. Ἔπειθ' ὡς πολλὴν ἄνοιαν τούτων καὶ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι καταγινώσκουσιν, ὅσοι παρὰ δύναμιν τι ποιοῦσιν. Ἔπειθ' ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ κακοπραγίαις ἐστὶ τὰ περὶ τὰς πολιτικὰς δαπάνας. Ἀφορμὰς μὲν οὖν ταύτας καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις ὑπὲρ τῶν περὶ τὰς ἱερὰς προθέσεων ἕξομεν. 6. Ἵνα δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἀρίστην θυσίαν δῶμεν εἰσηγεῖσθαι καὶ νομοθετεῖν, ὁρισώμεθα καὶ ταύτην· ἔστι γὰρ κρατίστη θυσιῶν ἥτις ἂν ἔχῃ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως, πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς δὲ τὸν πόλεμον ὠφελίμως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς. Ἕξει δὲ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως, ἂν τὰ πάτρια μὴ καταλύηται· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἐὰν μὴ πάντα τὰ πεμπόμενα καταναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἐὰν χρυσῷ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ μὴ συναναλίσκεται, δαψιλῶς τις χρήσηται· πρὸς δὲ τοὺς πολέμους ὠφελίμως, ἐὰν ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσιν. Τὰ μὲν δὴ περὶ τοὺς θεοὺς ἐκ τούτων κάλλιστα κατασκευάσομεν. Ἐκ δὲ τῶν πρότερον εἰρημένων, καθ' οὓς ἐνδέχεται τρόπους δημηγορεῖν περὶ τῆς ἱεροποιΐας, εἰσόμεθα. 7. Περὶ δὲ νόμων καὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ὁμοιοτρόπως διέλθωμεν. Εἰσὶ δὲ νόμοι, συλλήβδην μὲν εἰπεῖν, ὁμολογήματα

ως, ἃ διὰ γραμμάτων ὁρίζει καὶ προστάττει, πῶς ἕκαστα πράττειν. Δεῖ δὲ αὐτῶν τὴν θέσιν, ἐν μὲν δημοκρατίαις τὰς μικρὰς καὶ τὰς πολλὰς κληρω- ποιεῖν· ἀστασίαστον γὰρ τοῦτο· τὰς δὲ μεγίστας οτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους. Οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆ- κύριος ὢν διδόναι τὰς τιμάς, οἷς ἂν ἐθέλοι, τοῖς βάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει· οἱ δ' ἐπιφανέστε- μᾶλλον τὴν καλοκἀγαθίαν ἀσκήσουσιν, εἰδότες, τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν οὐκ ἀλυσιτελὲς ῖς ἔσται. Περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῇ οκρατίᾳ οὕτω δεῖ νομοθετεῖν. 8. Περὶ δὲ τὴν ν διοίκησιν καθ' ἓν μὲν ἕκαστον διελθεῖν, πολὺ ἂν ν εἴη. Συλλήβδην δέ, δεῖ παραφυλάττειν, ὅπως ιμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψωσι τοῖς τὰς οὐσίας σιν ἐπιβουλεύειν, τοῖς δὲ πλουτοῦσιν εἰς τὰς κοι- λειτουργίας ἑκουσίαν ἅπασαν φιλοτιμίαν ἐμποιή- . Τοῦτο δὲ οὕτως ἂν κατασκευάσειεν, εἰ τοῖς τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπα- νων τιμαί τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμέναι τυγ- ιεν· τῶν δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζο- υς καὶ ναυκληροῦντας τῶν ἀγοραίων μᾶλλον προ- εν, ὅπως οἱ μὲν πλουτοῦντες ἑκόντες τῇ πόλει λει- γήσωσι, τὸ δὲ πλῆθος οὐ συκοφαντίας, ἀλλ' ἐργα- ἐπιθυμήσῃ. Δεῖ δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ χώραν ποιεῖν ἀνάδαστον, μήτε δημεύειν τὰς οὐ- τῶν τελευτώντων, ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους, καὶ λας ἐπικεῖσθαι τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦ- Χρὴ δὲ τοῖς ἐν πολέμῳ τελευτῶσιν εἰς ταφήν τε ν δημόσιον ἐν καλῷ πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρισμέ- ιαὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης δημοσίαν τροφὴν θαι. Τῶν μὲν οὖν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ νόμων τὴν τοιαύτην δεῖ ποιεῖσθαι. 9. Περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρ- τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου τοῖς τῆς πολιτείας μετέχουσι· τούτων δὲ εἶναι ιὲν πλείστας κληρωτάς, τὰς δὲ μεγίστας κρυπτῇ ι μεθ' ὅρκων καὶ πλείστης ἀκριβείας διαψηφι- Δεῖ δὲ τὰς ζημίας ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ μεγίστας ισθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦ- Τὸ γὰρ πλῆθος οὐχ οὕτως ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στε- νον, ὡς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. Δεῖ δὲ καὶ ιαφορὰς τῶν πολιτῶν ὅτι τάχιστα διαλύειν, καὶ ιονίζεσθαι. Μηδὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας ἐπὶ όλιν τὸν ὄχλον. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων ιέφεται τὰ πλήθη, καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. ιλου δὲ εἰπεῖν, δεῖ τοὺς νόμους ἐν μὲν ταῖς δημο- αις κωλύειν τοὺς πολλοὺς ταῖς τῶν πλουσίων οὐ- ἐπιβουλεύειν· ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἀποτρέπειν τῆς πολιτείας μετέχοντας ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενε- υς καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. Ὧν μὲν οὖν σθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατα- ν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. Δεῖ δὲ τὸν συνηγο- ἐθέλοντα νόμῳ, δεικνύειν τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς αις, ὁμολογούμενόν τε τοῖς ἄλλοις νόμοις, καὶ ἔροντα τῇ πόλει, μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν· εἰ , πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκἀγαθίαν, ἢ πρὸς οινὰς προσόδους, ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς ις, ἢ πρὸς τὴν πολιτικὴν δύναμιν, ἢ πρὸς ἄλλο τι οιούτων. Ἀντιλέγοντα δὲ δεῖ σκοπεῖν πρῶτον μέν, κοινὸς ὁ νόμος· ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις ὁμολο- ἀλλ' ὑπεναντίος ἐστί. Ἐπὶ τούτοις, εἰ μὴ πρὸς τῶν εἰρημένων συμφέρον, ἀλλὰ τοὐναντίον βλα- . Περὶ μὲν οὖν νόμων καὶ τῆς κοινῆς κατα- ς ἐντεῦθεν καὶ τίθεσθαι καὶ λέγειν εὐπορήσομεν.

10. *Περὶ δὲ συμμάχων καὶ τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις συμβολαίων διελθεῖν ἐπιχειρήσομεν.* Τὰ μὲν οὖν συμβόλαια καὶ τὰς τάξεις ἀναγκαῖον κατὰ συνθήκας κοινὰς γίνεσθαι· συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι κατὰ τοὺς καιροὺς τούτους, ὅταν τινὲς καθ' ἑαυτοὺς ὦσιν ἀσθενεῖς, ἢ πόλεμός τις ᾖ, ἢ προσδόκιμος, ἢ διὰ τοῦτο ποιήσασθαι συμμαχίαν πρός τινας, ὅτι πολέμῳ ἀποστήσειν τινὰς νομίζουσιν. Αἰτίαι μὲν οὖν αὗται, καὶ αἱ παραπλήσιαι ταύταις ἄλλαι πλείους τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους εἰσίν. 11. Δεῖ δέ, ὅταν συναγορεύειν βούλῃ τῇ γινομένῃ συμμαχίᾳ, τὸν καιρὸν τοιοῦτον ὑπάρχοντα ἐμφανίζειν, καὶ δεικνύναι, τοὺς τὴν συμμαχίαν ποιουμένους μάλιστα μὲν δικαίους ὄντας, καὶ πρότερόν τι τῇ πόλει ἀγαθὸν πεποιηκότας, καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχοντας, καὶ πλησίον τοὺς τόπους κατοικοῦντας· εἰ δὲ μή, τούτων ἅπερ ἂν ὑπάρχῃ, ταῦτα συνάγειν. Ὅταν δὲ διακωλύῃς τὴν συμμαχίαν, ἐμφανίζειν ἐνδέχεται, πρῶτον μέν, ὡς οὐκ ἀνάγκη ποιεῖσθαι νῦν αὐτήν· ἔπειθ' ὡς οὐ δίκαιοι τυγχάνουσιν ὄντες, εἶθ' ὡς πρότερον ἡμᾶς κακῶς πεποιηκότες. Εἰ δὲ μή, ὡς μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχοντες, καὶ οὐχ ὑπάρχοντες δυνατοὶ κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγενέσθαι καιρούς. Ταῖς μὲν οὖν ἀντιλογίαις καὶ ταῖς συνηγορίαις ταῖς περὶ τῶν συμμάχων ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων εὐπορήσομεν χρῆσθαι. 12. *Περὶ εἰρήνης δὲ* πάλιν καὶ πολέμου τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς μεγίστας ἰδέας ἐκλάβωμεν. Προφάσεις μὲν οὖν εἰσι τοῦ πόλεμον ἐκφέρειν πρός τινας αἵδε· δεῖ πρότερον ἀδικηθέντας, νῦν καιροῦ παραπεπτωκότος, ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικήσαντας· ἢ νῦν ἀδικουμένους ὑπὲρ ἑαυτῶν πολεμεῖν, ἢ ὑπὲρ συγγενῶν, ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοηθεῖν, ἢ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος ἕνεκεν, ἢ εἰς εὐδοξίαν, ἢ εἰς εὐπορίαν, ἢ εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. 13. Ὅταν μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τούτων τε τῶν προφάσεων ὅτι πλείστας συνακτέον, καὶ μετὰ ταῦτα δεικτέον, ἐξ ὧν ἔστι περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, ὅτι πλεῖστα τούτων τοῖς παρακαλουμένοις ὑπάρχοντά ἐστι. Περιγίνονται δὲ πάντες ἢ διὰ τὴν τῶν θεῶν εὔνοιαν, ἣν εὐτυχίαν προσαγορεύομεν, ἢ διὰ σωμάτων πλῆθος καὶ ῥώμην, ἢ διὰ χρημάτων εὐπορίαν, ἢ διὰ στρατηγοῦ φρόνησιν, ἢ διὰ συμμάχων ἀρετήν, ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν. Τούτων μὲν οὖν καὶ τῶν τοιούτων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότερα λαμβάνοντες, ἐμφανιοῦμεν, ὅταν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ταπεινοῦντες, τὰ δ' ἡμέτερα ταῖς αὐξήσεσι μεγάλα καθιστάντες. 14. Ἐὰν δὲ πόλεμον μέλλοντα γίνεσθαι διακωλύειν ἐπιχειρῶμεν, πρῶτον μὲν διὰ προφάσεων δεικτέον, ἢ παντελῶς οὐδεμίαν ὑπάρχουσαν, ἢ μικρὰς καὶ ταπεινὰς οὔσας τὰς δυσχερείας. Ἔπειθ' ὡς οὐ συμφέρει πολεμεῖν, διεξιόντα τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχήματα τοῖς ἀνθρώποις. Πρὸς δὲ τούτοις, τὰ πρὸς νίκας συντείνοντα τοῦ πολέμου τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχοντα μᾶλλον δεικτέον. Ταῦτα δέ ἐστιν, ἅπερ ἀρτίως κατηρίθμηται. Γίνεσθαι μὲν οὖν μέλλοντα πόλεμον ἐκ τούτων ἀποτρεπτέον. 15. Ἤδη δ' ἐνεστῶτα παύειν ἐπιχειροῦντας, ἐὰν μὲν κρατῶσιν οἱ συμβουλευόμενοι, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον λεκτέον, ὅτι δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας μὴ περιμένειν, ἕως ἂν πέσωσιν, ἀλλ' ἐν τῷ κρατεῖν ποιεῖσθαι τὴν εἰρήνην. Ἔπειτα διότι πέφυκεν ὁ πόλεμος, καὶ τῶν ἐπιτυχόντων ἐν αὐτῷ πολλοὺς ἀπολλύναι· ἡ δ' εἰρήνη, τοὺς μὲν ἡττωμένους σώζει, τοὺς δὲ νικῶντας, ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν, παρέχει ἀπο-

CAPUT III.

CAPUT IV.

νοι, καὶ αἰσχροὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ ἀδύνατοι ἐπιτελεσθῆναι. Ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, κατά τε τῶν πονηρῶν καὶ τῶν ἀβελτέρων ἐπιχειρήματά ἐστι. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο παρατηρεῖν τοὺς κατηγοροῦντας, ποίοις τῶν ἀδικημάτων οἱ νόμοι τὰς τιμωρίας τάττουσιν, καὶ περὶ ποῖα τῶν ἀδικημάτων οἱ δικασταὶ ζημίας ὁρίζουσιν. Ὅταν μὲν οὖν ᾖ νόμος διωρισμένος, τοῦτο δεῖ μόνον σκοπεῖν τὸν κατήγορον, ὅπως ἂν δείξῃ τὸ πρᾶγμα γεγενημένον. Ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ τὸ κατηγορούμενον τιμῶσιν, αὐξητέον ἐστὶ τὰ ἀδικήματα, καὶ τὰ τῶν ἐναντίων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα μὲν δεικτέον, ὡς ἑκὼν, καὶ ἐκ προνοίας, οὐ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ μετὰ παρασκευῆς πλείστης ἠδίκησεν. Ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ νομίζῃς, ... ζαι τὸν ἐναντίον, ὡς ἥμαρτε τρόπον τινά, ἢ ὅτι τὰ πρᾶξαι διανοηθεὶς καλῶς, ἠτύχησε, περιαιρετέον τὴν συγγνώμην, λέγοντα τοῖς ἀκούουσιν, ὡς οὐ πράξαντας ἡμαρτηκέναι φάσκειν, ἀλλὰ πρὶν πράττειν ἐπιλαβέσθαι. Ἔπειθ' ὡς, εἰ καὶ ἐξήμαρτεν ἢ ἠτύχησεν ἐκεῖνος, δεῖ διὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἁμαρτίας ζημιωθῆναι μᾶλλον αὐτὸν, ἢ τὸν μηδ' ἕτερον τούτων ποιήσαντα. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησεν, ἵνα μὴ πάντες ἐξαμαρτάνωσι. Λέγε δὲ καὶ, ὡς εἰ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀπολογούμενον ἀποδέξονται, πολλοὺς τοὺς ἀδικεῖν προαιρουμένους ἕξουσι. Κατορθώσαντες μὲν γὰρ, ἃ βούλονται, πράξουσιν, ἀποτυχόντες δὲ, φάσκοντες ἠτυχηκέναι, τιμωρίας οὐχ ἕξουσι. Τοῖς μὲν οὖν κατηγοροῦσιν, ἐκ τῶν τοιούτων ἡ συγγνώμη περιαιρετέα, καί, ὡς πρότερον εἴρηται, διὰ τῶν αὐξήσεων πολλῶν αἴτια κακῶν τὰ τῶν ἐναντίων ἔργα δεικτέον. Τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν εἶδος διὰ τῶν μερῶν ἀποτελεῖται τούτων. 6. Τὸ δὲ ἀπολογητικὸν διὰ τριῶν μεθόδων συνίσταται, [illegible] τις ἀπολογήσεται. Ἢ γὰρ ἀποδεικτέον τῷ ἀπολογουμένῳ, ὡς οὐδὲν τῶν κατηγορουμένων ἔπραξεν· ἂν ἀναγκάζηται ὁμολογεῖν, πειρατέον δεικνύναι νόμιμον καὶ δίκαιον καὶ καλὸν καὶ συμφέρον τῇ πόλει πεπραγμένον. Ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο δύνηται ἀποδεῖξαι, εἰς ἁμάρτημα, ἢ εἰς ἀτύχημα ἄγοντα τὰς πράξεις, καὶ μικρὰς τὰς βλάβας ἀπ' αὐτῶν γενομένας ἀποφαίνοντα, συγγνώμης τυχεῖν πειρατέον. 7. Διορίζειν δὲ καὶ ἁμάρτημα καὶ ἀτυχίαν ἂν διορίζῃς, τὸ μὲν ἐκ προνοίας κακόν τι ποιεῖν, ἀδικίαν τίθει, καὶ φάθι, δεῖν τιμωρίας ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν μεγίστην λαμβάνειν. Τὸ δὲ δι' ἄγνοιαν βλαβερόν τι πράττειν, ἁμαρτίαν εἶναι φατέον. Τὸ δὲ μὴ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ δι' ἑτέρους τινὰς, ἢ διὰ τύχην μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν βουλευθέντων καλῶς, ἀτυχίαν τίθει, καὶ φάθι, τὸ μὲν ἀδικεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἴδιον· τὸ δ' ἐξαμαρτεῖν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν οὐ μόνον εἶναι σαυτῷ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόντων, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Αἰτεῖ δὲ συγγνώμην ἔχειν, ἀναγκασθεὶς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αὐτῶν, κοινοὺς τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυχεῖν. 8. Δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάντα θεωρεῖν, περὶ οἷς τῶν ἀδικημάτων οἵ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἐπάγουσι, καὶ οἱ δικασταὶ ζημίας τιμῶσι. Καὶ ὅταν ὁ νόμος ὁρίζῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον, ὡς οὐκ ἐποίησεν ὁ παρών, ἢ ὡς ἔννομα καὶ δίκαια ἐποίησεν. Ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ καθεστήκωσι τιμηταὶ τῆς ζημίας, ὁμοίως πάλιν οὐ φατέον, ὅτι ταῦτα οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ ἀλλ' ὀλίγα μικρὰ βεβλαμμένον τὸν ἐναντίον, καὶ ἀκούσια ἀποφαίνειν πειρατέον. Ἐκ τούτων μὲν οὖν καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις εὐπορήσομεν. Λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι διεξελθεῖν τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος.

CAPUT V.

Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, ἡ ἐξέτασίς ἐστι προαιρέσεων, ἢ πράξεων, ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα, ἢ πρὸς τὸν ἄλλον βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνισις. Δεῖ δὲ τὸν ἐξετάζοντα ζητεῖν, εἴ πού ἢ ὁ λόγος [οὗ ἐξετάζει], ἢ αἱ πράξεις τοῦ ἐξεταζομένου, ἢ αἱ προαιρέσεις ἐναντιοῦνται ἀλλήλαις. Ἡ δὲ μέθοδος ἥδε· σκοπεῖν ἐν τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ, εἴ τῳ πρότερόν τινος φίλος γενόμενος, πάλιν ἐχθρὸς ἐγένετο, καὶ πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ, ἢ τι ἄλλο ἐναντίον εἰς μοχθηρίαν φέρον ἔπραξεν, ἢ ἔτι πράξει, ἐὰν οἱ καιροὶ περιπέσωσιν αὐτῷ, ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις. 3. Ὡσαύτως δὲ ὅρα καὶ, εἴ τι εἰπὼν νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις [ἢ εἴ τι εἶπεν ἐναντίον τοῖς λεγομένοις, ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις]. Ὡσαύτως δὲ καὶ, εἴ τι πάλιν προείλετο ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένοις, ἢ προέλοιτ' ἂν καιροῦ παραπεσόντος. Ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις, λαμβάνειν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἔνδοξα ἐπιτηδεύματα τὰς ἐν τῷ τοῦ ἐξεταζομένου βίῳ ἐναντιώσεις. Τὸ μὲν οὖν ἐξεταστικὸν εἶδος οὕτω μετιών, οὐδένα παραλείψεις τρόπον τῆς ἐξετάσεως. 4. Πάντων δὲ τῶν εἰδῶν ἤδη διῃρημένων, δεῖ καὶ χωρὶς τούτων ἑκάστῳ, ὅταν ἁρμόττῃ, χρῆσθαι, καὶ κοινῇ συναπτέοντα τὰς δυνάμεις αὐτῶν. Ταῦτα γὰρ ἔχει μὲν διαφορὰς εὐμεγέθεις· ἐπικοινωνοῦσι μέντοι κατὰ τὰς χρήσεις ἀλλήλοις, καὶ ταὐτὸ πεπόνθασι τοῖς τῶν ἀνθρώπων εἴδεσι. Καὶ γὰρ οὗτοι τῇ μὲν ὅμοιοι, τῇ δὲ ἀνόμοιοι τὰς ὄψεις καὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. Οὕτω δὲ τῶν εἰδῶν διωρισμένων, καὶ ὧν προσδέονται, κοινῇ πάλιν ἐξαριθμήσωμεν καὶ διέλθωμεν, ὡς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι.

CAPUT VI.

Πρῶτον μὲν οὖν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διείλομεν, κοινὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσίν ἐστι. Μάλιστα δ' αὐτοῖς τὸ προτρεπτικὸν προσχρῆται. 2. Δεύτερα δὲ, τὰς αὐξήσεις καὶ ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ τὰ λοιπὰ πάντα. Μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τῷ ἐγκωμίῳ καὶ τοῖς ψόγοις αἱ χρήσεις. 3. Τρίται δὲ πίστεις, αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι· χρησιμώταται δέ εἰσιν ἐν ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις. Ταῦτα γὰρ πλείστης ἀντιλογίας δεῖται. Πρὸς δὲ τούτοις, προκαταλήψεις, καὶ αἰτήματα καὶ παλιλλογία, καὶ μῆκος λόγου, καὶ μετριότης μήκους, καὶ βραχυλογία, καὶ ἑρμηνεία. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κοινὰς ἔχει πᾶσι τοῖς εἴδεσι τὰς χρήσεις. Περὶ μὲν οὖν τῶν δικαίων, καὶ τῶν νομίμων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, πρότερον διωρίσαμεν, καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν διεξήλθον· καὶ περὶ μὲν τῶν αὐξήσεων καὶ ταπεινώσεων εἶπον.

CAPUT VII.

Νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων δηλώσω, πρῶτον ἀπὸ τῶν πίστεων ἀρξάμενος. Εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν πίστεων. Γίνονται γὰρ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἀνθρώπων· αἱ δ' ἐπίθετοι τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῖς πραττομένοις. Τὰ μὲν γὰρ εἰκότα, καὶ παραδείγματα, καὶ τεκμήρια, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ γνῶμαι, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ οἱ ἔλεγχοι, πίστεις ἐξ

λύειν· διεξιτέον δὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ, ὡς πολλαὶ καὶ παράλογοι γίνονται. Τοὺς μὲν οὖν ἐν τῷ πολέμῳ κρατοῦντας ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὴν εἰρήνην παρακλητέον· τοὺς δὲ ἐπταικότας ἐξ αὐτῶν τε τῶν συμβάντων, καὶ ἐκ τοῦ μὴ παροξύνεσθαι τοῖς προαδικήσασι ταῖς συμφοραῖς πειθομένους, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν γεγενημένων τοῦ μὴ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην, καὶ ἐκ τοῦ κρεῖττον εἶναι τοῖς κρείττοσι μέρος τι τῶν ὑπαρχόντων προέσθαι, ἢ πολέμῳ κρατηθέντας αὐτοὺς αὐτοῖς κτήμασιν ἀπολέσθαι. Συλλήβδην δὲ τοῦθ' ἡμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὅτι τοὺς πάντες οἱ ἄνθρωποι τοὺς πολέμους εἰώθασι διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὅταν ἤτοι δίκαια ἀξιοῦν τοὺς ἐναντίους ὑπολαμβάνωσιν, ἢ διενεχθῶσι τοῖς συμμάχοις, ἢ τῷ πολέμῳ κάμνωσιν, ἢ φοβηθῶσι τοὺς ἐναντίους, ἢ στασιάσωσι πρὸς σφᾶς αὐτούς· ὥστε τούτων τε πάντων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα συνάγων, οὐκ ἀπορήσεις, ὅθεν χρὴ περὶ πολέμου δημηγορεῖν καὶ εἰρήνης. 16. Λείπεται δ' ἡμᾶς ἔτι περὶ πόρου χρημάτων διελθεῖν. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἴ τι τῶν τῆς πόλεως κτημάτων ἠμελημένον ἐστὶ, καὶ μήτε πρόσοδον ποιεῖ, μήτε τοῖς θεοῖς ἐξαίρετόν ἐστι. Λέγω δ' οἷον τόπους τινὰς δημοσίους ἠμελημένους, ἐξ ὧν τοῖς ἰδιώταις, ἢ πραθέντων, ἢ μισθωθέντων, πρόσοδος ἄν τις τῇ πόλει γίγνοιτο. Κοινότατος γὰρ ὁ τοιοῦτος πόρος ἐστί. Ἂν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦτον, ἀπὸ τιμημάτων ἀναγκαῖον ποιεῖσθαι τὰς εἰσφοράς. Ἢ τοῖς μὲν πένησι τὰ σώματα παρέχειν εἶναι προστεταγμένον εἰς τοὺς κινδύνους· τοῖς δὲ πλουσίοις τὰ χρήματα· τοῖς δὲ τεχνίταις ὅπλα. Συλλήβδην δὲ περὶ πόρων εἰσηγουμένοις φατέα, αὐτοὺς ἴσους τοῖς πολίταις, καὶ πολυχρονίους καὶ μεγάλους ὄντας· τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία τούτοις ἔχοντας. 17. Τὰς μὲν οὖν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορήσομεν, καὶ τὰ μέρη τούτων, ἐξ ὧν τοὺς λόγους συστήσομεν, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, ἐκ τῶν εἰρημένων ἴσμεν. Προθέμενοι δὲ πάλιν, ἐφεξῆς τό, τε ἐγκωμιαστικὸν εἶδος, καὶ ψεκτικὸν περιλάβωμεν.

CAPUT III.

Συλλήβδην μὲν οὖν ἐστιν ἐγκωμιαστικὸν εἶδος, προαιρέσεων καὶ πράξεων καὶ λόγων ἐνδόξων αὔξησις, καὶ μὴ προσόντων συνοικείωσις. Ψεκτικὸν δὲ τὸ ἐναντίον τούτῳ, τῶν μὲν ἐνδόξων, ταπείνωσις· τῶν δὲ ἀδόξων, αὔξησις. 2. Ἐπαινετὰ μὲν οὖν ἐστι πράγματα τὰ δίκαια, καὶ τὰ νόμιμα, καὶ τὰ συμφέροντα, καὶ τὰ καλά, καὶ τὰ ἡδέα, καὶ τὰ ῥᾴδια πραχθῆναι. Ταῦτα δὲ αὐτά τε οἷά ἐστι, καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν, ἐν τοῖς πρὸ τούτων εἴρηται. 3. Δεῖ δὲ τὸν εὐλογοῦντα δεικνύειν τοῖς λόγοις, ὡς τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ τοῖς πράγμασιν, ὑπάρχει τι τούτων ἢ δι' αὐτοῦ κατεργασθὲν, ἢ δι' αὐτοῦ πορισθὲν, ἢ ἐκ τούτου ἐπιγενόμενον, ἢ ἕνεκα τούτου γιγνόμενον, ἢ οὐκ ἄνευ τούτου ἐπιτελούμενον. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῷ ψέγοντι τὰ ἐναντία τούτων δεικτέον προσόντα τῷ ψεγομένῳ. 4. Τὸ μὲν ἐκ τούτου, οἷον ἐκ τοῦ φιλογυμναστεῖν τὸ σῶμα ὑγιαίνειν· καὶ ἐκ τοῦ μὴ φιλοπονεῖν εἰς ἀρρωστίαν ἐμπίπτειν· καὶ ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν δεινότερον εἶναι περὶ φρόνησιν· καὶ ἐκ τοῦ ἀμελεῖν ἐνδεᾶ τῶν ἀναγκαίων εἶναι. Τὸ δ' ἕνεκα τούτου, οἷον ἕνεκα τοῦ στεφανωθῆναι ὑπὸ τῶν πολιτῶν πολλοὺς πόνους καὶ κινδύνους ὑπομένουσι. Καὶ ἕνεκα τοῦ χαρίζεσθαι τοῖς ἐρωμένοις τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζουσι. Τὸ δὲ μὴ ἄνευ τούτου, οἷον οὐκ ἄνευ τῶν ναυτῶν ναυμαχιῶν νίκαι· καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ πίνειν

αἱ παροινίαι. Τὰ τοιαῦτα δὲ τοῖς προειρημένοις τρόποις μετιών, ἐγκωμίων καὶ ψόγων εὐπορήσεις. 5. Αὐξήσεις δὲ καὶ ταπεινώσεις ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τόνδε τὸν τρόπον μετιών· πρῶτον μὲν ἀποφαίνων, ὥσπερ ἀρτίως μετῆλθον, ὑπὸ τούτου πολλὰ γεγενῆσθαι ἢ κακά, ἢ ἀγαθά. Εἷς μὲν τρόπος τῆς αὐξήσεως οὗτος. Δεύτερος ... τὸν μεταφέρειν, ἂν μὲν ἐπαινῇς, ἀγαθὸν ... κακόν. Εἶτα παριστάναι τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον ... παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, τοῦ μὲν ἐλαχίστου ... μένου τὰ μέγιστα διεξιών, τοῦ δὲ ἑτέρου ... καὶ οὕτω μέγα φανῆναι. Τρίτος πρὸς τὸ ... τοῦ λεγομένου ἀντιπαραβάλλειν τοὐλάχιστον ... τὴν αὐτὴν ἰδέαν πιπτόντων. Φανεῖται γὰρ ... τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μεῖζον, ὥσπερ οἱ μέτριοι ... θῆναι φαίνονται μείζους, ὅταν πρὸς βραχυτέρους ... σιν. 6. Ἔσται δὲ καὶ ὧδε πάντως αὔξειν ... μέγα ἀγαθὸν τοῦτο, τούτῳ τι ἐναντίον ἐὰν ... γα κακὸν φανεῖται. Ὡσαύτως δὲ τι τοιοῦτο ... κακόν, ἐὰν τούτῳ ἐναντίον λέγῃς, μέγα ... νεῖται. Ἔστι δὲ καὶ ὧδε μεγάλα ποιεῖν τὰ ... τὰ κακά, ἐὰν ἀποφαίνῃς αὐτὸν ἐκ διανοίας ... ζον, ὡς ἐκ πολλοῦ προενόησεν, ὡς πολλὰ ... ἐπεβάλλετο, ὡς πολὺν χρόνον ἔπραττεν, ... λος πρότερον τούτοις ἐνεχείρησεν, ὡς ... ἔπραξε μεθ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος, ὡς ἐπὶ τούτοις ... οὐδεὶς ἕτερος, ὡς ἑκών, ὡς ἐκ προνοίας ... τούτῳ ἴσως ποιοῖμεν, εὐδαιμονοῖμεν ἂν ... τοιμεν. 7. Χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν ... κοδομοῦντα τὸ ἕτερον ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον ... τονῷδε· ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον ... τοὺς αὑτοῦ γονεῖς τιμᾶν· ὃς δὲ τοὺς γονεῖς ... καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ εὖ ποιεῖν βούλεσθαι ... λήβδην δὲ, ἐὰν πολλῶν αἴτιον ἀποφαίνῃς ... ἐάν τε κακῶν, μεγάλα φανεῖται. Σκοπεῖν δὲ ... μα ὁποῖον φανεῖται, κατὰ μέρη διαιρούμενον ... ὅλον λεγόμενον, καὶ ὁποτέρως ἂν ... τὸν τρόπον αὐτὸ λέγειν. Τὰς μὲν οὖν ... μετιὼν πλείστας ποιήσεις καὶ μεγίστας. ... σεις δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ ... ἐναντίον τρόπον μετιών, ὡς εἰρήκαμεν ἐπὶ ... λων· καὶ μάλιστα μέν, ἂν μηδενὸς αἴτιον ... εἰ δὲ μή, ὡς ἐλαχίστων καὶ σμικροτάτων. ... οὖν ἐγκωμιάζοντες καὶ ψέγοντες αὐξήσομεν ... σομεν, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐκ τούτων ἴσμεν. ... οιμοι δὲ αἱ τῶν αὐξήσεων ἀφορμαί εἰσι καὶ ... λοις εἴδεσιν· ἀλλ' ἡ πλείστη δύναμις αὐτῶν ... τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ἐν τοῖς ψόγοις. Περὶ μὲν ... των ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT IV.

Διέλωμεν δὲ πάλιν ὁμοιοτρόπως τούτοις ... κατηγορικὸν καὶ τὸ ἀπολογητικὸν εἶδος, ἃ ... δικανικήν ἐστι πραγματείαν, αὐτά τε ἐξ ὧν ... καὶ ὡς δεῖ αὐτοῖς χρῆσθαι. 2. Ἔστι δὲ τὸ ... γορικόν, συλλήβδην εἰπεῖν, ἁμαρτημάτων καὶ ... μάτων ἐξάγγελσις· τὸ δὲ ἀπολογητικὸν ... καὶ ἀδικημάτων κατηγορηθέντων ἢ ... των διάλυσις. 3. Ἑκατέρου δὲ τῶν εἰδῶν ... μεις τὰς αὐτὰς ἐχόντων ... λέγειν, ὅταν ... ἐναντίων π... θει τῶν ... δὲ εἰς τὸ

ἑτέρους τινάς, ἢ διὰ τύχην μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν
...λευθέντων καλῶς, ἀτυχίαν τίθει, καὶ φάθι, τὸ μὲν
...κεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἴδιον· τὸ δ' ἐξα-
...ρτεῖν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν οὐ μόνον εἶναι
...τῷ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόντων, καὶ
...ν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἀξίου δὲ συγγνώμην ἔχειν,
...γκασθείς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αἰτιῶν, κοι-
... τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυ-
...ν. 8. Δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάντα θεωρεῖν,
...οἷς τῶν ἀδικημάτων οἵ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἐπά-
...σι, καὶ οἱ δικασταὶ ζημίας τιμῶσι. Καὶ ὅταν ὁ
...μος ὁρίζῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον, ὡς οὐκ ἐποίησε
...παράπαν, ἢ ὡς [illegible] ...ια ἐποίησεν. Ὅτε
...οἱ δικασταὶ [illegible] ...ζημίας, ὁμοι-
[illegible] ...ησεν, ἀλ...

CAPUT V.

CAPUT VI.

αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν πραγμάτων εἰσίν. Ἐπίθετοι δὲ μαρτυρίαι, ὅρκοι, βάσανοι. 2. Δεῖ δὲ τούτων ἑκάστην αὐτήν τε συνιέναι, ποία τίς ἐστι, καὶ πόθεν τῶν εἰς αὐτὴν λόγων εὐπορήσομεν, καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν. Εἰκὸς μὲν οὖν ἐστιν, οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν ταῖς διανοίαις ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες, λέγω δ', οἷον εἴ τις φαίη, τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι, καὶ τοὺς οἰκείους εὖ πράττειν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, συλλήβδην εἰκότα δόξειεν. Ἕκαστος γὰρ τῶν ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὑτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων, ἔχοντι τοιαύτας ἐπιθυμίας. Ὥστε τοῦτο δεῖ παρατηρεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις ἀεί, εἰ τοὺς ἀκούοντας συνειδότας λήψομεθα περὶ τοῦ πράγματος, οὗ λέγομεν. Τούτοις γὰρ αὐτοὺς εἰκός ἐστι μάλιστα πιστεύειν. Τὸ μὲν οὖν εἰκὸς τοιαύτην ἔχει φύσιν. 3. Διαιροῦμεν δὲ αὐτὸ εἰς τρεῖς ἰδέας. Μία μὲν οὖν ἐστι, τὸ τὰ πάθη τὰ κατὰ φύσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀνθρώποις, τοῖς λόγοις συμπαραλαμβάνειν ἐν τῇ κατηγορίᾳ, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐάν τινες καταφρονήσαντές τινα, ἢ δείσαντες, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότες, ἢ πάλιν ἡσθέντες, ἢ λυπηθέντες, ἢ ἐπιθυμοῦντες, ἢ πεπαυμένοι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἢ πλουτοῦντες, ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον πεπονθότες πάθος ταῖς ψυχαῖς, ἢ τοῖς σώμασιν, ἢ τινι τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, οἷς συμπάσχομεν. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, κοινὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὄντα πάθη, γνώριμα τοῖς ἀκούουσίν ἐστι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις εἰθισμένα γίνεσθαι τοιαῦτά ἐστιν· ἅ φαμεν δεῖν συμπαραλαμβάνειν ἐν τοῖς λόγοις. Ἕτερον δὲ μέρος ἐστὶ τῶν εἰκότων ἔθος, ὃ κατὰ συνήθειαν ἕκαστοι ποιοῦμεν· τρίτον δὲ κέρδος. Πολλάκις γὰρ διὰ τοῦτον τὴν φύσιν βιαζόμενοι, καὶ τὰ ἤθη προαιρούμεθα πράττειν. 4. Οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων, ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς καὶ ταῖς ἀποτροπαῖς δεικτέον περὶ τῶν ζητουμένων, ὅτι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὃ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν, ἢ ὃ ἀποτρέπομεν, αὐτοῖς, ὡς ἡμεῖς φαμεν, γίνεται. Εἰ δὲ μή, ὅτι τὰ τούτῳ τῷ πράγματι ὅμοια τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται, ὡς ἡμεῖς φαμεν, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ πάντα. 5. Κατὰ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων οὕτω τὸ εἰκὸς λεκτέον· κατὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐν μὲν ταῖς κατηγορίαις, ἂν ἔχῃς, ἐνδείκνυε τὸ αὐτὸ τοῦτο πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότα πρότερον· εἰ δὲ μή, ὅμοια τούτῳ. Πειρῶ δὲ ἀποφαίνειν, καὶ ὡς λυσιτελὲς ἦν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν. Οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων αὐτοὶ τὸ λυσιτελὲς μάλιστα προτιμῶντες καὶ τοὺς ἄλλους νομίζουσιν ἕνεκα τούτου πάντα πράττειν. Ἂν μὲν οὖν ἔχῃς ἐκ τοῦ τὸν ἀντίδικον αὐτὸν τὸ εἰκὸς λαμβάνειν, οὕτως αὐτοῦ κατηγόρει. Εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ὁμοίων τὰ εἰθισμένα φέρε. Λέγω δ', οἷον νέος ἐστὶν, οὗ κατηγορεῖς, ὅτι ἃ περὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὄντες πράττουσιν, ταῦτα λέγε πεποιηκέναι αὐτόν· πιστευθήσεται γὰρ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὰ κατὰ τούτου λεγόμενα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἐάν τις τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ δεικνύῃ τοιούτους ὄντας, οἷον σὺ τοῦτον φῄς. Καὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους συνήθειαν δόξει τὰ αὐτὰ τοῖς φίλοις ἐπιτηδεύειν. 6. Τοὺς μὲν οὖν κατηγοροῦντας οὕτω χρὴ μετιέναι τὸ εἰκός· τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις μάλιστα δεικτέον, ὡς οὐδέποτε τῶν κατηγορουμένων τι πρότερον, οὔτε αὐτός, οὔτε τῶν φίλων οὐδείς, οὔτε τῶν ὁμοίων αὐτῷ ἔπραξέ τις, οὐδ' ἐλυσιτέλησε τοιαῦτα πράττειν. Ἂν δὲ φανερὸς ᾖς αὐτὸ τοῦτο πρότερον πεποιηκώς, αἰτιατέον τὴν ἡλικίαν, ἢ τινα πρόφασιν ἄλλην ποριστέον, δι' ἣν εἰκότως ἐξήμαρτες τότε. Δηλοῦν δὲ, οὔτε ταῦτα τότε σοι πράξαντι συνήνεγκεν, οὔτ' ἐλυσιτέλησεν ἄν. Ἂν δέ σοι μηδὲν ᾖ πεπραγμένον τῶν τοιούτων, τῶν δὲ φίλων σου τινὲς τυγχάνωσιν αὐτὰ πεποιηκότες, χρὴ λέγειν, ὡς οὐ δίκαιον δι' ἐκείνους αὐτὸν διαβάλλεσθαι, καὶ δεικνύναι τῶν συνήθων ἑτέρους ἐπιεικεῖς ὄντας. Οὕτω γὰρ ἀμφίβολον ποιήσεις τὸ κατηγορούμενον. Ἂν δὲ τῶν ὁμοίων δεικνύωσι τινάς τι αὐτὰ πεποιηκότας, ἄτοπον εἶναι φάσκε, εἰ, διότι ἕτεροί τινες ἐξαμαρτάνοντες φαίνονται, πίστις ἔσται, ὅτι τῶν ἐγκαλουμένων τι καὶ σὺ πεποίηκας. Ἂν μὲν οὖν ἔξαρνος ᾖς, μὴ πεποιηκέναι τὴν κατηγορουμένην πρᾶξιν, οὕτως ἐκ τοῦ εἰκότος χρή σε ἀπολογεῖσθαι. Ἀπίθανον γὰρ ποιήσεις τὴν κατηγορίαν. 7. Ἂν δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκάζῃ, τοῖς τῶν πολλῶν ἤθεσιν ἀφομοίου τὰς σαυτοῦ πράξεις, μάλιστα λέγων, ὡς οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ πάντες τὰ τοιαῦτα πράττουσιν οὕτως, ὡς σοὶ τετυχηκὸς μένον. Ἂν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ τοῦτο δεῖξαι, καταφευκτέον ἐπὶ τὰς ἀτυχίας, ἢ τὰς ἁμαρτίας, καὶ συγγνώμης πειρατέον τυγχάνειν, παραλαμβάνοντα τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα πάθη, δι' ὧν ἐξιστάμεθα τοῦ λογισμοῦ. Ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔρως, ὀργή, μέθη, φιλοτιμία, καὶ τὰ τούτοις ὁμοιότροπα. Τὸ μὲν οὖν εἰκὸς διὰ ταύτης τῆς μεθόδου τεχνικώτατα μέτιμεν.

CAPUT VIII.

Παράδειγμα δ' ἐστὶ, πράξεις ὅμοιαι γεγενημέναι καὶ ἐναντίαι ταῖς νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομέναις. [illegible] χρηστέον αὐταῖς ἐστιν, ὅτε ἄπιστον ὂν τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον εἶναι φανερὸν ποιῆσαι θέλεις, ἐὰν διὰ τοῦ εἰκότος μὴ πιστεύηται, ὅπως πρᾶξιν ὁμοίαν πεπραγμένην τῇ ὑπὸ σοῦ λεγομένῃ καταμαθόντες οὕτω πεπραγμένην, ὡς σὺ φῂς γεγενῆσθαι, μᾶλλον πιστεύωσι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις. 2. Ἔστι δὲ τῶν παραδειγμάτων δύο τρόποι· τὰ γὰρ τῶν πραγμάτων γίνεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ παρὰ λόγον. Ποιεῖ δὲ τὰ μὲν κατὰ λόγον γινόμενα πιστεύεσθαι, τὰ δὲ μὴ κατὰ λόγον ἀπιστεῖσθαι. Λέγω δ', οἷον εἴ τις φάσκει, τοὺς πλουσίους δικαιοτέρους εἶναι τῶν πενομένων, καὶ φέρει τινὰς πράξεις πλουσίων ἀνδρῶν δικαίας· τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν παραδειγμάτων κατὰ λόγον εἶναι δοκεῖ. Τοὺς γὰρ πλείστους ἐστὶν ἰδεῖν νομίζοντας, τοὺς πλουτοῦντας εἶναι δικαιοτέρους τῶν πενομένων. Εἰ δέ τις ἀποφαίνοι τινὰς τῶν πλουσίων ἐπὶ χρήμασιν ἀδικήσαντας, τῷ παρὰ τὸ εἰκὸς γεγενημένῳ παραδείγματι χρώμενος, ἀπίστους ἂν ποιοῖτο τοὺς πλουτοῦντας. Ὡσαύτως δὲ καί, εἴ τις φέρει παράδειγμα τῶν κατὰ λόγον εἶναι δοκούντων· διότι Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθηναῖοι πολλῷ πλήθει χρώμενοι συμμάχων, κατεπολέμησαν τοὺς ἐναντίους· καὶ προτρέπει τοὺς ἀκούοντας πολλοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι. 3. Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα παραδείγματα κατὰ λόγον ἐστίν. Ἅπαντες γὰρ νομίζουσιν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ πλῆθος οὐ μικρὰν ῥοπὴν ἔχειν πρὸς τὴν νίκην. Εἰ δέ τις ἀποφαίνειν ἐθέλοι, μὴ τοῦτ' αἴτιον τοῦ νικᾶν, τοῖς παρὰ τὸ εἰκὸς γεγενημένοις πράγμασι χρήσαιτ' ἂν παραδείγμασι λέγων· ὡς οἱ μὲν Ἀθήνησι φυγάδες τὸ πρῶτον πεντήκοντα ἀνδρῶν Φυλήν τε καταλαβόντες καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἄστει πολλῷ πλείους ὄντας, καὶ συμμάχοις Λακεδαιμονίοις χρωμένους, πολεμήσαντες κατῆλθον εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν· Θηβαῖοι δὲ Λακεδαιμονίων καὶ σχεδὸν ἁπάντων Πελοποννησίων εἰς τὴν Βοιωτίαν

[illegible]

CAPUT IX.

[illegible]

CAPUT X.

[illegible]

CAPUT XI.

[illegible]

CAPUT XII.

[illegible]

καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. Τῶν μὲν οὖν σημείων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

CAPUT XIII.

Ἔλεγχος δέ ἐστι μὲν ὃ μὴ δυνατὸν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' οὕτως, ὡς ἡμεῖς λέγομεν. Λαμβάνεται δὲ ἐκ τῶν φύσει ἀναγκαίων, ὡς ἡμεῖς λέγομεν, ἢ ὁ ἀντιλέγων· καὶ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν δυνατῶν ἢ ἀδυνάτων, ὡς οἱ ἐναντίοι λέγουσι. 2. Κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν· οἷον τοὺς ζῶντας σιτίων δεῖσθαι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ὡς δ' ἡμεῖς λέγομεν ἔστιν ἀναγκαῖον, τοὺς μεμαστιγωμένους ὁμολογεῖν, ἅπερ οἱ μαστιγοῦντες κελεύουσι. Κατὰ φύσιν δὲ πάλιν ἀδύνατόν ἐστι, παιδάριον μικρὸν κλέψαι τοσοῦτον ἀργύριον, οἷον μὴ δυνατὸν φέρειν, καὶ οἴχεσθαι τοῦτο φέρον· ὡς δ' ἂν ὁ ἐναντίος λέγοι, ἔσται ἀδύνατον, ἂν φάσκῃ μὲν, ἐν χρόνοις τισὶν Ἀθήνησι ποιήσασθαι τὸ συμβόλαιον· ἡμεῖς δ' ἔχομεν ἐπιδεῖξαι τοῖς ἀκούουσιν, ὡς κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἐπιδημοῦμεν ἐν ἑτέρᾳ πόλει τινί. Τοὺς μὲν οὖν ἐλέγχους ἐκ τούτων, καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ποιησόμεθα. Συλλήβδην δὲ τὰς ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τῶν ἀνθρώπων πίστεις ἁπάσας διεληλύθαμεν. Σκεψώμεθα δὲ καὶ, τί ἀλλήλων διαφέρουσιν.

CAPUT XIV.

Τὸ μὲν τοίνυν εἰκὸς τοῦ παραδείγματος ταύτῃ διαφέρει· διότι τοῦ μὲν εἰκότος ἔχουσιν αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες ἔννοιαν· τὰ δὲ παραδείγματα καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων, καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων, φέρειν ἔστι. Τὰ δὲ τεκμήρια μόνον ἐκ τῶν περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίων συντίθεται. Καὶ μὴν ἐνθυμήματά γε τεκμηρίου ταύτην τὴν διαφορὰν εἴληχεν, ὅτι τὸ μὲν τεκμήριον περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίωσίς ἐστι· τὸ δ' ἐνθύμημα καὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναντιώσεις ἐξείληφεν· ἢ καὶ διὰ τὸ, τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἶναι λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ τοὺς λόγους ἐναντιώσεις τις ὑπάρχῃ· τὸ δ' ἐνθύμημα πολλαχόθεν οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. Γνῶμαι δ' ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν, ᾗ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν ἐναντιώσεων σύγκειται· τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐναντιώσεων, καὶ ἁπλῶς αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς δυνατόν ἐστιν ἐμφανίζειν. Τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνωμῶν καὶ τῶν προειρημένων ἁπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα οἴησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσιν· τῶν δὲ σημείων ἔνια καὶ σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας· καὶ διότι τῶν μὲν ἑτέρων οὐκ ἔστιν αὐτοῖς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα· τῶν δὲ σημείων πολλὰ ῥᾳδίως ἐστὶ ποιήσασθαι. Καὶ μὴν ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων ἔνια μόνον οἴεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας· ἔλεγχος δὲ πᾶς τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας. Ὥστε τὰς μὲν τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων πίστεις, οἷαί τέ εἰσι, καὶ ὅθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν, καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν. 2. Τὰς δ' ἐπιθέτους ἑκάστην πάλιν δηλώσομεν. Ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι, τὸ τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. Δεῖ δ' ἔμπειρον ἀποφαίνειν ἑαυτόν, περὶ ὧν ἂν λέγῃ, καὶ ἐπιδεικνύναι, ὡς συμφέρει [σοι] τἀληθῆ λέγειν περὶ τούτων. Τὸν δ' ἀντιλέγοντα, μάλιστα δεικτέα μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα τὸν ἐναντίον, περὶ ὧν ἀποφαίνεται τήν τε δόξαν ὁμοίως. Ἂν δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν ᾖ, δεικτέον, ὡς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἐξαμαρτάνουσιν. Ἂν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχηται λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τἀληθῆ περὶ τούτων εἰπεῖν. Ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος οὕτω χρησόμεθα, καὶ αὐτοὶ ἀποφαινόμενοι, καὶ ἀντιλέγοντες.

CAPUT XV.

Μαρτυρία δέ ἐστιν ὁμολογία συνειδότος ἑκόντος. Ἀναγκαῖον δ', εἶναι τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανὸν ἢ ἀπίθανον, ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν. Ὡσαύτως καὶ, τὸν μάρτυρα πιστὸν, ἢ ἄπιστον, ἢ ἀμφίβολον. 2. Ὅταν μὲν οὖν τὸ μαρτυρούμενον ᾖ πιθανὸν καὶ ὁ μάρτυς ἀληθινός, οὐδὲν δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλόγων, ἐὰν μὴ βούλῃ γνώμην ἢ ἐνθύμημα συντόμως εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν. Ὅταν δὲ ὕποπτος ᾖ ὁ μάρτυς, ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος ἕνεκεν, οὔτε τιμωρίας, ἢ κέρδους, ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῆ μαρτυρήσειε. Δεῖ δὲ καὶ διδάσκειν, ὅτι οὐ συμφέρει ψεῦδος μαρτυρεῖν. Αἱ μὲν γὰρ ὠφέλειαι μικραί, τὸ δ' ἐξελεγχθῆναι χαλεπόν. Γνωσθέντα δ' οὐ μόνον εἰς ἀργύριον οἱ νόμοι ζημιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν καὶ εἰς ἀπιστίαν. Τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτω πιστοὺς ποιήσομεν. 3. Ἀντιλέγοντας δὲ μαρτυρίᾳ δεῖ τὸν τρόπον τοῦ μάρτυρος διαβάλλειν, ἂν ᾖ πονηρός, ἢ τὸ μαρτυρούμενον ἐξετάζειν, ἂν ἀπίθανον τυγχάνῃ, ἢ καὶ συναμφοτέροις τούτοις ἀντιλέγειν, συνάγοντα τὰ φαυλότατα τῶν ἐναντίων εἰς ταὐτό. Σκεπτέον δὲ καὶ, εἰ φίλος ἐστὶν ὁ μάρτυς, ᾧ μαρτυρεῖ, ἢ κοινωνεῖ αὐτῷ ποθεν τοῦ πράγματος, ἢ ἐχθρός ἐστιν, ᾧ καταμαρτυρεῖ, ἢ πένης. Τούτων γὰρ οἱ μὲν διὰ χάριν, οἱ δὲ διὰ τιμωρίαν, οἱ δὲ διὰ κέρδος ὑποπτεύονται τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν. Καὶ τὸν τῶν ψευδομαρτυριῶν νόμον ἐπὶ τούτοις τεθεικέναι φήσομεν τὸν νομοθέτην. Ἄτοπον οὖν εἶναι, τοῦ νομοθέτου τῷ μάρτυρι μὴ πιστεύσαντος, τοὺς κρίνοντας πιστεύειν τοὺς κατὰ τοὺς νόμους κρίνειν ὀμωμοκότας. Τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτως ἀπιθάνους ποιήσομεν. 4. Ἔστι δὲ καὶ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν τρόπῳ τοιῷδε· μαρτύρησόν μοι, ὦ Λυσίκλεις. Μὰ τοὺς θεοὺς, οὐκ ἔγωγε· κωλύοντος γὰρ ἐμοῦ, ταῦτα ἔπραξεν οὗτος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀποφάσει ψευδομαρτυρήσας, ψευδομαρτυρίων δίκην οὐχ ὑφέξει. Τοιγαροῦν, ὅταν μὲν ἡμῖν συμφέρῃ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν, οὕτω χρησόμεθα. Ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι τοιοῦτόν τι ποιῶσιν, ἐμφανιοῦμεν τὴν κακοποιίαν αὐτῶν, καὶ συγγράψαντας μαρτυρεῖν κελεύσομεν. Μάρτυσι μὲν οὖν καὶ μαρτυρίαις ἐκ τούτων ἴσμεν ὡς δεῖ χρῆσθαι.

CAPUT XVI.

Βάσανος δέ ἐστι μὲν ὁμολογία παρὰ συνειδότος, ἄκοντος δέ. Ὅταν μὲν οὖν συμφέρῃ ἡμῖν ποιεῖν αὐτὴν ἰσχυράν, λεκτέον, ὡς οἵ γε ἰδιῶται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων, καὶ αἱ πόλεις περὶ τῶν μεγίστων ἐκ βασάνων τὰς πίστεις λαμβάνουσι, καὶ διότι πιστοτέρα ἐστὶ βάσανος μαρτύρων. Τοῖς μὲν γὰρ μάρτυσι συμφέρει πολλάκις ψεύσασθαι· τοῖς δὲ βασανιζομένοις λυσιτελεῖ τἀληθῆ λέγειν. Οὕτω γὰρ παύσονται τάχιστα τῆς κακοπαθείας. 2. Ὅταν δὲ βούλῃ τὰς βασάνους ἀπίστους ποιεῖν, πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς οἱ βασανιζόμενοι τοῖς ἐκδιδοῦσι πολέμιοι γίνονται, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν δεσποτῶν καταψεύδονται. Ἔπειθ', ὅτι πολλάκις τοῖς βασανίζουσιν ὁμολογοῦσιν οὐ τὰ τῆς ἀληθείας, ἵν' ὡς τάχιστα τῶν κακῶν παύσωνται. Δεικτέον δ' ὅτι καὶ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ ἤδη βασανιζόμενοι καθ' ἑαυτῶν ἐψεύσαντο, βουλόμενοι τὴν παραυτίκα κακοπάθειαν ἐκφυγεῖν. Ὥστε πολὺ μᾶλλον εἰκὸς λογον, τοὺς δούλους ψευσαμένους κατὰ τῶν δεσποτῶν

λεσθαι τὴν αὐτῶν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν, ἢ πολλὰς κακοπαθείας τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς ὑπομείναντες, ἵν' ἕτεροι μηδὲν πάθωσιν, αὐτοὶ βούλεσθαι μὴ ψεῦδος εἰπεῖν. Τὰς μὲν οὖν βασάνους ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους καταστήσομεν.

CAPUT XVII.

Ὅρκος δέ ἐστι μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος. Δεῖ δ', αὐτὸν ὅταν μὲν αὔξειν ἐθέλωμεν, λέγειν οὕτως· οὐδεὶς ἂν ἐπιορκεῖν βούλοιτο, φοβούμενος τήν τε παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν, καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην· καὶ δεικνύναι, ὅτι τοὺς μὲν ἀνθρώπους λαθεῖν ἔστι, τοὺς δὲ θεοὺς οὐκ ἔστιν. Ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι καταφεύγωσιν εἰς ὅρκον, καὶ βουλώμεθα ἡμεῖς ταπεινοῦν αὐτόν, δεικτέον, ὡς τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τὰ πονηρὰ πράττειν καὶ μὴ φροντίζειν ἐπιορκοῦντας. Ὅστις γὰρ κακουργῶν οἴεται λαθεῖν τοὺς θεούς, οὗτος οὐδὲ ἐπιορκῶν τιμωρίας οἴεται τεύξεσθαι. Καὶ περὶ μὲν τῶν ὅρκων ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις μετιόντες, λέγειν εὐπορήσομεν ὑπὲρ αὐτῶν. 2. Συλλήβδην δὲ τὰς πάσας πίστεις ἤδη, καθάπερ ὑπεθέμεθα, διεξεληλύθαμεν καὶ δεδηλώκαμεν, οὐ μόνον ἣν ἑκάστη αὐτῶν δύναμιν ἔσχηκεν, ἀλλὰ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσι, καὶ πῶς αὐταῖς χρηστέον. Νῦν δ' ὑπὲρ τῶν ἐπιλοίπων, ἃ τῶν πίστεών ἐστι, καὶ παρὰ πάντας τοὺς λόγους χρήσιμα γίνεται, διδάσκειν ἐπιχειρήσομεν.

CAPUT XVIII.

Προκατάληψις μὲν οὖν ἐστι, δι' ἧς τά τε τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήματα, καὶ τοὺς τῶν ἀντιλέγειν μελλόντων λόγους προκαταλαμβάνοντες, ὑπεξαιρήσομεν τὰς ἐπιφερομένας δυσχερείας. 2. Καὶ τὰς μὲν τῶν ἀκουόντων ἐπιτιμήσεις ὧδε χρὴ προκαταλαμβάνειν· ἴσως δέ τινες ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι νέος ὤν, οὕτω περὶ μεγάλων πραγμάτων ἐπεχείρησα δημηγορεῖν. Καὶ πάλιν· μηδεὶς ἀπαντήσῃ μοι δυσκόλως, ὅτι μέλλω συμβουλεύειν ὑμῖν, περὶ ὧν ὀκνοῦσί τινες ἄλλοι παρρησιάζεσθαι πρὸς ὑμᾶς. Περὶ μὲν οὖν τῶν μελλόντων δυσχεραίνεσθαι τοῖς ἀκούουσιν, οὕτω δεῖ προκαταλαμβάνοντα φέρειν αἰτίας, παρ' ἃς ὀρθῶς ποιεῖν δόξεις συμβουλεύων, δεικνύντα τὴν ἐρημίαν τῶν λεγόντων, τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων, ἢ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν, δι' ἧς λύσεις τὴν ἐπιφερομένην δυσχέρειαν. Ἂν δὲ μηδὲν ἧττον θορυβῶσιν οἱ ἀκούοντες, χρὴ λέγειν συντόμως, ἢ ὡς ἐν γνώμαις, ἢ ὡς ἐνθυμήματος σχήματι· διὸ πάντων ἀτοπώτατόν ἐστι, νομίζειν μὲν ὡς περὶ τῶν πραγμάτων βουλευομένους τὰ κράτιστα, νῦν δὲ μὴ βουλομένους ἀκούειν τῶν λεγόντων οἴεσθαι καλῶς ἂν βουλεύσασθαι. Καὶ πάλιν· ὅτι καλόν ἐστιν, ἢ αὐτοὺς ἀναστάντας συμβουλεύειν, ἢ τῶν συμβουλευόντων ἀκούσαντας, ἅπερ ἂν αὐτοῖς δοκῇ, χειροτονεῖν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς δημηγορίαις οὕτω καὶ ταῖς προκαταλήψεσι χρηστέον, καὶ τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον. 3. Ἐν δὲ ταῖς δικανολογίαις προκαταληψόμεθα μὲν ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις. Ἀπαντήσομεν δὲ τοῖς θορύβοις, ἐὰν μὲν ἐν ἀρχαῖς γίνωνται τῶν λόγων, ὧδε πως· οὐκ ἄλογον οὖν ἐστι, τὸν μὲν νομοθέτην προστάξαι, δύο λόγους τῶν ἀντιδίκων ἑκατέρῳ ἀποδοῦναι· τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὀμωμοκότας κατὰ τὸν νόμον κρίνειν, εἶτα μηδὲ τὸν ἕνα λόγον ἀκοῦσαι βούλεσθαι· καὶ ἐκεῖνον μὲν ὑπὲρ ὑμῶν ταύτην πρόνοιαν ἔχειν, ὅπως ἀκούσαντες, πάντων τῶν λεγομένων εὐόρκως θήσεσθε τὴν ψῆφον· ὑμᾶς δὲ περὶ τούτων οὕτως ὀλιγώρως ἔχειν, ὥστε μήτε τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὑπομείναντας τῶν λόγων, ἤδη νομίζειν ἀκριβῶς ἅπαντα γινώσκειν; καὶ ἄλλως· πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι, τὸν μὲν νομοθέτην τάξαι, τῶν ψήφων ἴσων γινομένων, τὸν φεύγοντα νικᾶν· ὑμᾶς δὲ οὕτως ἐναντίως γινώσκειν περὶ τούτων, ὡς μηδὲ ἀπολογουμένων τῶν διαβεβλημένων ἀκούειν· κἀκεῖνον μέν, διὰ τὸ μᾶλλον κινδυνεύειν τοὺς φεύγοντας, ἀπονεῖμαι ταύτην τὴν πλεονεξίαν αὐτοῖς ἐν ταῖς ψήφοις· ὑμᾶς δὲ τοῖς μὲν ἀκινδύνως κατηγοροῦσι μὴ φιλονεικεῖν, τοὺς δὲ μετὰ φόβου καὶ κινδύνου περὶ τῶν κατηγορουμένων ἀπολογουμένους, ὡς θορυβοῦντας ἐκπλήττειν; Ἐὰν μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς οἱ θόρυβοι γίνωνται, τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς ἀπαντητέον. Ἐὰν δὲ προεληλυθότος τοῦ λόγου θορυβῶσιν, ἐὰν μὲν ὀλίγοι τινὲς τοῦτο ποιῶσιν, ἐπιτιμητέον τοῖς θορυβοῦσι, καὶ πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὅτι δίκαιον νῦν μὲν αὐτοὺς ἀκούειν ἐστίν, ἵνα μὴ κωλύσωσι τοὺς ἄλλους ὀρθῶς δικάζειν. Ἐπὰν δὲ ἀκούσωσι, τότε ποιεῖν, ὅ τι ἂν ἐθέλωσιν. Ἐὰν δὲ τὸ πλῆθος θορυβῇ, μὴ τοῖς κρίνουσιν, ἀλλὰ σαυτῷ ἐπίπληξον. Τὸ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἐπιτιμᾶν ὀργὴν ἐργάζεται· τὸ δὲ σαυτῷ ἐπιπλῆξαι καὶ λέγειν ἡμαρτηκέναι συγγνώμης ποιήσει τυχεῖν. Δεῖ δὲ καὶ δεῖσθαι τῶν κρινόντων, εὐμενῶς αὐτοὺς ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, καὶ περὶ ὧν μέλλουσι κρύβδην τὴν ψῆφον φέρειν, ἤδη τὴν διάνοιαν φανερὰν τίθεσθαι. Συλλήβδην δὲ τοῖς θορύβοις ἀπαντήσομεν κεφαλαιωδῶς ἢ γνώμαις, ἢ ἐνθυμήμασι, δεικνύντες τοὺς θορυβοῦντας ἢ τοῖς δικαίοις, ἢ τοῖς νόμοις, ἢ τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως, ἢ τῷ καλῷ ἐναντιουμένους· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐστὶν ὅτι μάλιστα παῦσαι τοὺς ἀκούοντας θορυβοῦντας. Ταῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι, καὶ ὅπως τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν. 4. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐπίδοξα λέγεσθαι πάλιν, ὡς δεῖ προκαταλαμβάνειν, ὑποδείξω· ἴσως οὖν ὀδυρεῖται αὐτοῦ πενίαν, ἧς οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ τούτου τρόπος αἴτιος ἔσται· καὶ πάλιν· πυνθάνομαι αὐτὸν τόδε καὶ τόδε μέλλειν λέγειν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς προτέροις λόγοις οὕτω δεῖ τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων προκαταλαμβάνοντα διαλύειν, καὶ ἀσθενῆ ποιεῖν. Καὶ γὰρ κἂν πάνυ ἰσχυρὰ ᾖ τὰ προδιαβεβλημένα, οὐχ ὁμοίως φαίνεται μεγάλα τοῖς ἤδη προακηκοόσιν. 5. Ἐὰν δὲ τοὺς ὑστέρους λόγους ἔχωμεν, καὶ οἱ ἐναντίοι προκατειληφότες ὦσιν, ἃ μέλλομεν λέγειν, ἀντιπροκαταληπτέον ἐστὶν αὐτά, λέγοντα τόνδε τὸν τρόπον· οὗτος δ' οὐ μόνον μου κατεψεύσατο πολλὰ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς εἰδώς, ὅτι ἐλέγξω αὐτόν, προκατέλαβέ μου τὸν λόγον καὶ προδιέβαλεν, ἵν' ὑμεῖς μὴ ὁμοίως αὐτῷ προσέχητε, ἢ ἐγὼ μὴ εἴπω πρὸς ὑμᾶς αὐτόν, διὰ τὸ διαβεβλῆσθαι πρότερον ὑπὸ τούτου. Ἐγὼ δ' οἶμαι, δεῖν τοὺς ἐμοὺς λόγους παρ' ἐμοῦ πυνθάνεσθαι ὑμᾶς, ἀλλὰ μὴ παρὰ τούτου. Εἰ δὲ καὶ ταῦθ' οὗτος προδιέσυρε λέγων, φημὶ ἂν μικρὰ σημεῖα εἶναι τοῦ μηδὲν ὑγιὲς τοῦτον λέγειν. Κέχρηται δὲ καὶ Εὐριπίδης ἐν Φιλοκτήτῃ τεχνικῶς τούτῳ τῷ εἴδει διὰ τῶνδε·

Λέξω δ' ἐγώ, κἄν μου διαφθείρας δοκῇ
λόγους, [illegible] αὐτὸς ἠδικηκέναι·
Ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ τἀμὰ μαθήσει κλύων·
Ὁ δ' αὐτὸς αὑτὸν ἐμφανιεῖ σοι λέγων.

Ταῖς μὲν οὖν προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ πρὸς τοὺς κριτάς, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἴσμεν διὰ τούτων.

CAPUT XIX.

Αἰτήματα δέ ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις, ἃ παρὰ τῶν ἀκουόντων οἱ λέγοντες αἰτοῦνται. Τούτων δ' ἐστὶ τὰ μὲν ἄδικα, τὰ δὲ δίκαια. Δίκαιον μὲν οὖν ἐστι τό τε προσέχειν τοῖς λεγομένοις αἰτεῖσθαι, καὶ μετ' εὐνοίας ἀκούειν. Δίκαιον δὲ καὶ τὸ κατὰ τοὺς νόμους αὐτῷ βοηθῆσαι, καὶ τὸ μηδὲν παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, καὶ τὸ τοῖς ἀτυχήμασι συγγνώμην ἔχειν. Ἐὰν μὲν ᾖ παρὰ τοὺς νόμους, ἄδικον· ἐὰν δὲ μή, δίκαιον. Τὰ μὲν οὖν αἰτήματα ταῦτά ἐστι. Διελοῦμεν δ' αὐτῶν τὰς διαφοράς, ἵν' εἰδότες τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, χρώμεθα κατὰ τὸν καιρόν, καὶ μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς οἱ ἐναντίοι, ἄδικόν τι αἰτοῦντες τοὺς δικάζοντας. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ ἀγνοήσομεν.

CAPUT XX.

Παλιλλογία δέ ἐστι μὲν σύντομος ἀνάμνησις· δεῖ δὲ αὐτῇ χρῆσθαι καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. Παλιλλογήσομεν δὲ ἐν κεφαλαίοις, ἢ διαλογιζόμενοι, ἢ προαιρούμενοι, ἢ προσερωτῶντες, ἢ ἀπολογιζόμενοι. Δείξω δὲ αὐτῶν οἷον ἕκαστόν ἐστι. 2. Τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιόνδε τί ἐστιν· ἀπορῶ δ' ἔγωγε, τί ἂν ἐποίησαν οὗτοι, εἰ μὴ φανεροὶ μὲν ἦσαν ἡμᾶς πρότερον ἐγκαταλιπόντες, ἐξηλέγχοντο δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν στρατεύσαντες, οὐδὲν δὲ τούτοις, ὧν ὡμολογήκασι, ποιήσαντες. Τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι. 3. Τὸ δὲ ἀπολογίζεσθαι τοιοῦτον· ἀπέδειξα δ', αὐτοὺς διαλύσαντας προτέρους τὴν συμμαχίαν, καὶ πρώτους ἐπιθεμένους ἡμῖν, ὅτι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπολεμοῦμεν, καὶ μάλιστα σπουδάσαντας ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν ἡμῶν. Τὸ μὲν οὖν ἀπολογίζεσθαι τοιόνδε ἐστί. 4. Τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως ἀναμιμνήσκειν τοιόνδε· ἐνθυμεῖσθαι δὲ δεῖ, τί συμβέβηκεν ἡμῖν, ἐξ οὗ τὴν φιλίαν πρὸς τούτους ἐποιησάμεθα, μηδὲ τὸν κακὸν ἔτι τὸν τῶν πολεμίων παθεῖν. Βοηθήσαντες γὰρ ἡμῖν πολλάκις, ἐκώλυσαν Λακεδαιμονίους τὴν χώραν ἡμῶν διαφθεῖραι· χρήματα δὲ πολλὰ καὶ νῦν φέροντες διατελοῦσιν. Ἐκ προαιρέσεως μὲν οὕτως ἀναμνήσομεν. 5. Ἐξ ἐπερωτήσεως δὲ τόνδε τὸν τρόπον· ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην, διὰ τί τὰς συντάξεις ἡμῖν οὐκ ἀποδιδόασιν· οὐδὲ γάρ, ὡς ἀποροῦσιν, εἰπεῖν ἂν τολμήσαιεν, οἳ τοσαῦτα χρήματα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ τῆς χώρας ἐπιδεικνύονται λαμβάνοντες· οὐδ' ἂν φήσαιεν εἰς τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν πολλὰ δαπανᾶν. Πάντων γὰρ ἐλάχιστα τῶν νησιωτῶν ἀναλίσκοντες φαίνονται. Ἐκ μὲν οὖν ἐπερωτήσεως οὕτω παλιλλογήσομεν.

CAPUT XXI.

Εἰρωνεία δέ ἐστι λέγειν τι προσποιούμενον μὴ λέγειν, ἢ ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύειν. Εἴη δ' ἂν αὐτῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον, ἐν τῷ περὶ τῶν εἰρημένων συντόμως ἀναμιμνήσκειν· οὐδ' ἂν δ' οἶμαι δεῖν λέγειν, ὅτι οὗτοι μὲν οἱ φάσκοντες πολλὰ ἀγαθὰ πεποιηκέναι, πλεῖστον φαίνονται τὴν πόλιν ἐκκεκακουργηκότες· ἡμεῖς δ', οὓς οὗτοί φασιν ἀχαρίστους εἶναι, τούτους τε πολλάκις βοηθήσαντες, καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀδικοῦντες. Τὸ μὲν οὖν ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως ἀναμιμνήσκειν τοιοῦτόν ἐστι. 2. Τὸ δ' ἐν τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι προσαγορεύειν τὰ πράγματα τόδε τοιοῦτον ἐστι· οὗτοι μὲν οἱ χρηστοὶ πολλὰ φαίνονται τοὺς συμμάχους κακὰ πεποιηκότες, ἡμεῖς δ' οἱ φαῦλοι ἀγαθῶν αὐτοῖς αἴτιοι καθεστῶτες. Διὰ τούτων μὲν οὖν συντόμως ἀναμιμνήσκοντες ταῖς εἰρωνείαις χρησόμεθα καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν λόγων τὰς τελευτάς.

CAPUT XXII.

Ὅθεν δὲ ἔστιν ἀστεῖα λέγειν, καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων ποιεῖν, ὅπως ἄν τις ἐθέλοι, τοῦτο δηλώσομεν. Ἀστεῖα μὲν οὖν λέγειν ἐκ τούτου τοῦ τρόπου ἔσται, οἷον τὰ ἐνθυμήματα λέγοντας ὅλα, ἢ ἡμίση, ὥστε τὸ ἥμισυ αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν τοὺς ἀκούοντας, καὶ γνώμας συμπαραλαμβάνειν. Χρὴ δὲ [illegible] τὰ πάντα τὰ μέρη συγκαταλέγειν διαλλάττοντα τοὺς λόγους, καὶ μηδέποτε ὅμοιον εἰς τὸ αὐτὸ πολλάκις τιθέντα· καὶ οὕτως ὁ λόγος ἀστεῖος φανεῖται. 2. Μηκύνειν δὲ τοὺς λόγους βουλόμενον δεῖ μερίζειν τὰ πράγματα, καὶ ἐν ἑκάστῳ μέρει τὰ ἐνόντα, οἷά τ' ἐστὶ τὴν φύσιν, διδάσκειν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ τὰς προφάσεις αὐτῶν ἐκδιηγεῖσθαι. Ἐὰν δὲ ἔτι μακρότερον ἐθελήσομεν τὸν λόγον ποιεῖν, πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἑκάστου χρῆσθαι. Χρὴ δὲ κατὰ μέρος ἕκαστον τοῦ λόγου παλιλλογεῖν, καὶ τὴν παλιλλογίαν σύντομον ποιεῖσθαι. Ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου ταῦτα, περὶ ὧν καθ' ἓν ἕκαστον εἴρηκας, ἀθρόα συντιθέναι, καὶ περὶ ὅλων τῶν πραγμάτων [illegible]. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον μῆκος ἕξουσιν οἱ λόγοι. 3. Βραχυλογεῖν δὲ βουλόμενον, ὅλον τὸ πρᾶγμα ὀνόματι περιλαμβάνειν, καὶ τούτῳ, ὅ ἂν [illegible] τῷ πράγματι. Χρὴ δὲ καὶ συνδέσμους ὀλίγους ποιεῖν, τὰ πλεῖστα δὲ ζευγνύναι· [illegible] οὕτω, τῇ δὲ λέξει εἰς δύο χρῆσθαι, καὶ [illegible] τὴν σύντομον ἐκ τῶν μερῶν ἀφαιρεῖν, ἐν δὲ ταῖς [illegible] ταῖς μόνον παλιλλογεῖν. Καὶ τούτου μὲν τὸν τρόπον βραχεῖς τοὺς λόγους ποιήσομεν. 4. Ἐὰν δὲ [illegible] μέσως λέγειν, τὰ μέγιστα τῶν μερῶν [illegible] τούτων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. Χρὴ δὲ καὶ τοῖς [illegible] μασι τοῖς μέσοις χρῆσθαι, καὶ μήτε τοῖς [illegible] μήτε τοῖς βραχυτάτοις, μήτε πολλοῖς περὶ [illegible] λὰ μετρίοις. Χρὴ δὲ καὶ τοῖς ἐπιλόγοις [illegible] μέσον μερῶν μήτε παντελῶς ἐξαιρεῖν, μήτε [illegible] μέσοις ἐπιφέρειν· ἀλλ' ὅπερ ἂν μάλιστα [illegible] ποιῆσαι τοὺς ἀκούοντας, ἐπὶ τούτου [illegible] λογεῖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ. Τὰ μὲν οὖν μήκη [illegible] γον ἐκ τούτων ποιήσομεν, ἡλίκα ἂν ἐθέλωμεν. [illegible] δὲ ἀστεῖον γράφειν θέλῃς λόγον, παραφυλάττειν μάλιστα, ὅπως τὰ ἤθη τῶν λόγων ὅμοια τοῖς [illegible] θρώποις δείξῃς. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἐὰν [illegible] τὰ μεγάλα τῶν ἠθῶν, καὶ τὰ ἀκριβῆ, καὶ τὰ [illegible] Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσομεν. [illegible] ὀνομάτων συνθέσεως δηλώσομεν. Καὶ γὰρ τοῦτο ἀναγκαῖόν ἐστι.

CAPUT XXIII.

Πρῶτον μὲν οὖν τρόποι ὀνομάτων [illegible] ἁπλοῖ, ἢ σύνθετοι, ἢ μεταφέρων. Ὡσαύτως καὶ θέσεις τρεῖς· μία μὲν εἰς φωνήεντα τελευτᾶν [illegible] λαβάς, καὶ ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεσθαι· δευτέρα δὲ ἄφωνον ἀρξάμενον εἰς ἄφωνον τελευτᾶν· τρίτη δὲ ἄφωνα πρὸς τὰ φωνήεντα συνδεῖν. Τάξεις δὲ [illegible] σαρες· μία μὲν τὰ ὅμοια τῶν ὀνομάτων ἢ παρα[illegible] τιθέναι, ἢ διαστρέψαι· ἄλλη δὲ τοῖς αὐτοῖς [illegible] χρῆσθαι, ἢ μεταβάλλειν εἰς ἕτερα· τρίτη δὲ [illegible] λοῖς ὀνόμασι τὸ πρᾶγμα προσαγορεύειν· τετάρτη δὲ ἐξῆς τὰ πραχθέντα ὀνομάζειν, ἢ ὑπερβιβάζειν. [illegible] δὲ καλλίστην ποιήσεις τὴν ἑρμηνείαν, ἐὰν [illegible]

CAPUT XXIV.

[illegible]

CAPUT XXV.

[illegible]

CAPUT XXVI.

[illegible]

CAPUT XXVII.

[illegible]

CAPUT XXVIII.

[illegible]

CAPUT XXIX.

[illegible]

παρασκευή, καὶ τοῦ πράγματος ἐν κεφαλαίῳ μὴ εἰδόσι δήλωσις, ἵνα γινώσκωσι, περὶ ὧν ὁ λόγος, παρακολουθῶσί τε τῇ ὑποθέσει· καὶ ἐπὶ τὸ προσέχειν παρακαλέσαι, καὶ καθ' ὅσον τῷ λόγῳ δυνατὸν, εὔνους ἡμῖν αὐτοὺς ποιῆσαι. Τούτων μὲν οὖν εἶναι δεῖ τὸ προοίμιον παρασκευαστικόν. 2. Ὡς δὲ αὐτῷ χρησόμεθα, πρῶτον μὲν ἐπὶ τῶν δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν [τοῦτο] δείξω. Τὸ μὲν οὖν προεκτιθέναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀκούουσι καὶ φανερὸν ποιεῖν, τοιόνδε ἐστίν· ἀνέστην συμβουλεύσων, ὡς χρὴ πολεμεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ Συρακουσίων. Ἀνέστην ἀποφανούμενος, ὡς οὐ χρὴ βοηθεῖν ἡμᾶς Συρακουσίοις. Τὸ μὲν οὖν φράζειν ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα, τοιόνδε ἐστί. 3. Προσέχειν δὲ παρακαλεῖν ἐκ τούτων ἂν εἰδείημεν, εἰ κατανοήσαιμεν αὐτοὶ, ποίοις μάλιστα καὶ λόγοις καὶ πράγμασι βουλευόμενοι προσέχομεν. Ἆρ' οὖν οὐ τούτοις, ὅταν ἢ ὑπὲρ μεγάλων, ἢ φοβερῶν, ἢ τῶν ἡμῖν οἰκείων βουλευώμεθα· ἢ φάσκωσιν ἐπιδείξειν οἱ λέγοντες, ὡς δίκαια, καὶ καλὰ, καὶ συμφέροντα, καὶ ῥᾴδια, καὶ ἀληθῆ ἀποδείξουσιν ἡμῖν, ἐφ' ἃ πράττειν παρακαλοῦσιν; ἢ δεηθῶσιν ἡμῶν ἀκοῦσαι αὐτῶν προσέχοντας τὸν νοῦν; Ὥσπερ οὖν αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκειότατα τῶν προειρημένων τοῖς ὑφ' ἡμῶν πράγμασι λεγομένοις λαμβάνοντες καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνδεικνύμενοι, προσέχειν αὐτοὺς ποιήσομεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τὸ προσέχειν διὰ τούτων παρακαλοῦμεν. 4. Τὴν εὔνοιαν δὲ παρασκευασόμεθα, διασκεψάμενοι πρῶτον, πῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες, εὐνοϊκῶς, ἢ δυσμενῶς, ἢ μήτε εὖ, μήτε κακῶς. Ἐὰν μὲν οὖν εὖνοι τυγχάνωσιν ὄντες, περίεργον λέγειν περὶ εὐνοίας· ἐὰν δὲ πάντως βουλώμεθα, χρὴ συντόμως μετ' εἰρωνείας εἰπεῖν τοῦτον τὸν τρόπον· ὅτι μὲν οὖν εὔνους εἰμὶ τῇ πόλει, καὶ πολλάκις μοι πεισθέντες συμφερόντως ἐπράξατε, καὶ διότι πρὸς τὰ κοινὰ δίκαιον ἐμαυτὸν παρέχω, καὶ μᾶλλον τι τῶν ἰδίων προϊέμενον, ἢ ἀπὸ τῶν δημοσίων ὠφελούμενον, περίεργον εἶναι νομίζω πρὸς ὑμᾶς, τοῦτό γε σαφῶς εἰδότας, λέγειν. Ὡς δὲ, εἰ καὶ νῦν μοι πεισθῆτε, καλῶς βουλεύσεσθε, τοῦτο πειράσομαι διδάσκειν. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῖς εὖ διακειμένοις ἐν ταῖς δημηγορίαις τῆς εὐνοίας ὑπομνηστέον. Τοῖς δὲ μήτε διαβεβλημένοις, μήτε εὖ διακειμένοις, ῥητέον ὡς δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον, τοὺς πεῖραν μὴ δεδωκότας τῶν πολιτῶν εὔνους ἀκροατὰς γενέσθαι. Ἔπειτα τοὺς ἀκούοντας ἐπαίνῳ θεραπευτέον, δικαίως καὶ συνετῶς τοὺς λόγους ὡς εἰώθασι δοκιμάζειν. Ἔτι δὲ τὰς ταπεινώσεις ποιεῖν, λέγοντας, ὡς οὐ δεινότητι πιστεύων ἀνέστην, ἀλλὰ νομίζων τῷ κοινῷ τὸ συμφέρον εὑρήσεσθαι. Καὶ τοῖς μὲν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένοις, ἐκ τῶν τοιούτων τὴν εὔνοιαν ποριστέον. 5. Τοῖς δὲ διαβεβλημένοις, ἀναγκαῖον τὰς διαβολὰς ἢ αὐτοὺς ἔχειν, ἢ τὰ πράγματα, ὑπὲρ ὧν λέγουσιν, ἢ τὸν λόγον. Εἰσὶ δὲ αἱ διαβολαὶ γινόμεναι ἢ ἐκ τοῦ παρόντος, ἢ ἐκ τοῦ παρῳχημένου χρόνου. Ἐκ μὲν οὖν τοῦ παρῳχημένου χρόνου, ἐάν τις ὑποπτεύηται εἰς πονηρίαν τινά, πρῶτον μὲν τῇ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρηστέον, καὶ λεκτέον· ὡς οὐδ' αὐτὸς ἀγνοῶ διαβεβλημένος, ἀλλ' ἐπιδείξω ψευδεῖς οὔσας τὰς διαβολάς. Ἔπειτα κεφαλαιωδῶς ἐν τοῖς προοιμίοις ἀπολογητέον, ἂν ἔχῃς τι λέγειν ὑπὲρ σαυτοῦ, καὶ τὰς κρίσεις ψεκτέον. Ἀναγκαῖον γὰρ, ἄν τε πρὸς τὸ δημόσιον ᾖ τις διαβεβλημένος, ἄν τε πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἢ γεγενῆσθαι κρίσιν, ἢ μέλλειν γενήσεσθαι, ἢ μὴ βούλεσθαι τοὺς τὴν αἰτίαν ἐπενεγκόντας λαβεῖν κρίσιν· καὶ ῥητέον, ὡς ἀδίκως [illegible] ἐγένετο, καὶ ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεστασιάσθη. Ἢ ἐὰν τοῦτο μὴ ἐνδέχηται, λέγε, ὡς ἱκανὸν τοῖς [illegible] χήσασι τότε, καὶ ὡς δίκαιόν ἐστι, τῶν πραγμάτων κεκριμένων, μὴ περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαβολὴν [illegible]. Ἂν δ' ἐπίδοξος ἡ κρίσις ᾖ γενέσθαι, λεκτέον, [illegible] μος εἶ περὶ τῶν διαβολῶν ἐν τοῖς καθημένοις [illegible] νεσθαι· κἂν ἐλεγχθῇς τι τὴν πόλιν ἀδικῶν, [illegible] σκειν ὑποτιμῶ. Ἐὰν δὲ οἱ ἐγκαλέσαντες μὴ [illegible] σιν, αὐτὸ τοῦτο χρὴ σημεῖον ποιεῖσθαι, διότι τὴν [illegible] βολὴν ψευδῶς ἡμῶν κατήνεγκαν. Οὐ γὰρ [illegible] δόξει, τοὺς ἀληθῶς ἐγκαλοῦντας μὴ βούλεσθαι [illegible] σιν λαβεῖν. Ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρὴ διαβολῆς, [illegible] λέγειν, ὡς δεινὸν, καὶ κοινὸν, καὶ πολλῶν [illegible] τιον. Ἐμφανιστέον δ', ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη [illegible] ρησαν ἀδίκως διαβληθέντες. Χρὴ δὲ καὶ [illegible] ὡς εὔηθές ἐστιν, ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένους παρὰ πάντων τοὺς λόγους ἀκούοντας τὸ [illegible] σκοπεῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐνίων διαβολαῖς [illegible]. Δεῖ δὲ καὶ ἐπαγγέλλεσθαι καὶ ὑπισχνεῖσθαι [illegible] καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ ἐπιδείξειν, ἃ [illegible] συμβουλεύειν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκ τοῦ [illegible] χρόνου διαβεβλημένους τοῦτον τὸν τρόπον [illegible] μηγορίαις τὰς διαβολὰς λυτέον. Ἐκ δὲ τοῦ [illegible] χρόνου διαβάλλει τοὺς λέγοντας πρῶτον μὲν [illegible]. Ἐάν τε γὰρ νέος παντελῶς, ἐάν τε πρεσβύτης [illegible] γορῇ, δυσχεραίνεται. Τῷ μὲν γὰρ οὔπω [illegible] δὲ ἤδη προσήκειν πεπαῦσθαι οἴονται. Ἔτι [illegible] συνεχῶς εἴωθε λέγειν· πολυπράγμων γὰρ [illegible] οὗτος· καὶ εἰ μηδέπω πρότερον εἰρήκει· καὶ γὰρ [illegible] ἕνεκά τινος ἰδίου δοκεῖ παρὰ τὸ ἔθος [illegible] μὲν οὖν τοῦ παρόντος χρόνου οὕτω τοι [illegible] τὸν δημηγοροῦντα γενήσονται. Προφασιστέον [illegible] ὑπὲρ αὐτῶν δεῖ, τὸν μὲν νεώτερον ἐκ τῆς [illegible] συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τοῦ προσήκοντος [illegible] γω δ' οἷον ὑπὲρ λαμπαδαρχίας, ἢ ὑπὲρ [illegible] ὑπὲρ ὅπλων, ἢ ἵππων, ἢ περὶ πολέμου. [illegible] οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῷ νέῳ μέτεστι. Ῥητέον [illegible] ὡς, εἰ μήπω καθ' ἡλικίαν τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ [illegible] σιν καὶ ἐπιμέλειαν. Ἐμφανιστέον δὲ καὶ, [illegible] μὲν ἴδιον τὸ ἀτύχημα, κατορθώσαντι δὲ [illegible] λεια. Τῷ μὲν οὖν νέῳ ἐκ τῶν τοιούτων [illegible]. Γέροντι δὲ προφασιστέον λέγοντι ἔκ τε τῆς [illegible] τῶν συμβουλευόντων, καὶ ἐκ τῆς εὐπορίας [illegible]. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους, καὶ [illegible] καινότητος τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων [illegible] των. Τῷ δὲ λίαν εἰθισμένῳ ἐκ τῆς ἐμπειρίας [illegible] τοῦ αἰσχρὸν εἶναι, πρότερον δὴ λέγοντα νῦν [illegible] φαίνεσθαι γνώμας. Τῷ δὲ μὴ εἰθισμένῳ [illegible] μεγέθους τῶν κινδύνων, καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον [illegible] πάντα τινὰ, ᾧ τῆς πόλεως μέτεστιν, ὑπὲρ [illegible] προκειμένων ἀποφαίνεσθαι γνώμην. Τὰς μὲν [illegible] αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον διαβολὰς ἐν ταῖς [illegible] τῶν τοιούτων λύειν ἐπιχειρήσομεν. 6. Αἱ δὲ [illegible] πρᾶγμα γίνονται μὲν ὅταν τις ἡσυχίαν [illegible] δὲν ἀδικοῦντας, ἢ πρὸς τοὺς κρείττονας [illegible] ἢ εἰρήνην ποιεῖσθαι αἰσχρὰν, ἢ [illegible] σίας μικρὰ συντελεῖν, ἢ τι τοιοῦτον [illegible] δὲ περὶ τῶν τοιούτων πρότερον μὲν πρὸς [illegible] ταῖς προκαταλήψει χρῆσθαι· ἔπειτα τὴν [illegible] ἀνάγκην, καὶ τὴν τύχην, καὶ τοὺς καιροὺς [illegible] συμφέρον ἀναφέρειν, καὶ λέγειν, ὡς οὐχ [illegible] λεύοντες τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὰ πράγματα [illegible]

CAPUT XXX.

CAPUT XXXI.

CAPUT XXXII.

τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. 4. Ὅταν δὲ ἅπαντα τοῦτον τὸν τρόπον μετιόντες διέλθωμεν, ἐπὶ τελευτῆς αὐτοῦ γνώμας καὶ ἐνθυμήματα μέτρια, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἐνεγκόντες, ἐὰν μὲν μακρὸν ᾖ τὸ μέρος, καὶ βουλώμεθα μνημονεύεσθαι, συντόμως παλιλλογήσομεν· ἐὰν δὲ μέτριον ᾖ, καὶ μνημονεύηται, αὐτὸ τὸ μέρος ὁρισάμενοι, πάλιν ἕτερον προθησόμεθα. Ἔστι δέ, ὃ λέγω, τοιόνδε· ὡς μὲν δίκαιόν ἐστιν, ἡμᾶς βοηθεῖν Συρακουσίοις, ἐκ τῶν εἰρημένων ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαι νομίζω· ὡς δὲ καὶ συμφέρει ταῦτα πράττειν, ἐπιχειρήσω διδάσκειν. 5. Πάλιν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τοῦ δικαίου μετιών, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους, ἢ παλιλλογίαν, ἢ ὁρισμὸν ἐπιθείς, πάλιν ἕτερον, ὅ, τι ἂν ὑπάρχῃ σοι, προστίθει. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἄλλο ἄλλῳ συνάπτειν μέρει καὶ συνυφαίνειν τὸν λόγον. Ὅταν δὲ πάντα διέλθῃς, ἐξ ὧν ἐνδέχεταί σοι βεβαιῶσαι τὴν προτροπήν, ἐπὶ τούτοις ἅπασι κεφαλαιωδῶς μετὰ ἐνθυμημάτων καὶ γνωμῶν ἢ σχημάτων δείκνυε, ὡς ἄδικον, καὶ ἀσύμφορον, καὶ αἰσχρόν, καὶ ἀηδὲς μὴ ποιεῖν ταῦτα· καὶ ἀντιτίθει κεφαλαιωδῶς, ὡς δίκαιον, καὶ συμφέρον, καὶ καλόν, καὶ ἡδὺ πράττειν, ἐφ' ἃ παρακαλεῖς. Ὅταν δὲ ἱκανῶς ἤδη ᾖς ἐγκωμιολογηκώς, τὴν προτροπὴν πέρατι ὅρισαι. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν τὰ προτεθέντα. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος λέξομεν τὴν προκατάληψιν.

CAPUT XXXIII.

Αὕτη δέ ἐστι, δι' ἧς τὰς ἐνδεχομένας ἀντιλογίας ῥηθῆναι, τοῖς ὑπὸ σοῦ εἰρημένοις προκαταλαμβάνων διασύρεις. Δεῖ δὲ τὰ μὲν ἐκείνων μικρὰ ποιεῖν, τὰ δὲ σαυτοῦ αὔξειν, ὡς ἐν ταῖς αὐξήσεσι προακήκοας. Χρὴ δὲ παρατιθέναι καὶ ἓν πρὸς ἕν, ὅταν τὸ σὸν μεῖζον ᾖ, καὶ πρὸς πλείω πλείω, καὶ ἓν πρὸς πολλά, καὶ πολλὰ πρὸς ἕν, διαλλάττοντα κατὰ πάντας τοὺς τρόπους, τὰ μὲν σαυτοῦ αὔξοντα, τὰ δὲ τῶν ἐναντίων ἀσθενῆ καὶ μικρὰ ποιοῦντα. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ταῖς προκαταλήψεσι χρησόμεθα. Ταῦτα δὲ διελθόντες, ἐπὶ τελευτῇ παλιλλογήσομεν, τὰ προειρημένα σχήματα διαλογισμοῦ λαβόντες, ἢ ἀπολογισμοῦ, ἢ προαιρέσεως, ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως, ἢ εἰρωνείας.

CAPUT XXXIV.

Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τισι προτρέπωμεν, ἢ ἰδιώταις, ἢ πόλεσιν, ἁρμόσει συντόμως εἰπεῖν, καὶ εἴ τις προϋπάρχει τούτοις πρὸς τοὺς ἐκκλησιάζοντας φιλία, ἢ χάρις, ἢ ἔλεος. Μάλιστα γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐθέλουσιν ἐπαμύνειν. 2. Φιλοῦσι μὲν οὖν πάντες, ὑφ' ὧν οἴονται κατὰ τὸ προσῆκον εὖ πεπονθέναι, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ' αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοί, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. Χάριν δ' ἔχουσι τούτοις, ὑφ' ὧν οἴονται παρὰ τὸ προσῆκον ἀγαθόν τι πεπονθέναι, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι, ἢ ὑπ' αὐτῶν, ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοί, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι. Τούτων μὲν οὖν ἄν τι ᾖ, χρὴ συντόμως διδάσκειν, καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄγειν. Εὐπορήσομεν δὲ ἐλεεινὰ ποιεῖν, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐὰν συνειδῶμεν, ὅτι πάντες ἐλεοῦσι τούτους, οὓς οἰκείως ἔχειν αὑτοῖς ὑπειλήφασιν, ἢ οἴονται ἀναξίους εἶναι δυστυχεῖν. Δεῖ δὲ ταῦτα ἀποφαίνειν ἔχοντας, οὓς ἐθέλεις ἐλεεινοὺς ποιεῖν, καὶ ἐπιδεικνύναι αὐτοὺς ἢ κακῶς πεπονθότας, ἢ πάσχοντας, ἢ πεισομένους, ἐὰν μὴ οἱ ἀκούοντες αὐτοῖς βοηθῶσιν. Ἐὰν δὲ ταῦτα μὴ ᾖ, δεικτέον, ὑπὲρ ὧν λέγεις, ἀγαθῶν ἐστερημένους, ὧν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἢ τοῖς πλείστοις μέτεστιν, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε τετυχηκότας, ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μὴ τευξομένους, ἐὰν μὴ νῦν οἱ ἀκούοντες οἰκτείρωσιν. Ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐπὶ τὸ βοηθεῖν προτρέψομεν. 3. Τὰς δὲ ἀποτροπὰς ἐκ τῶν ἐναντίων ποιήσομεν, τὸν αὐτὸν τρόπον φροιμιαζόμενοι, καὶ τὰ πράγματα διεξιόντες, ταῖς τε πίστεσι χρώμενοι, τοῖς ἀκούουσι δεικνύντες, ὡς ἔστιν, ἃ πράττειν προτρέπουσιν, ἄνομα, καὶ ἄδικα, καὶ ἀσύμφορα, καὶ αἰσχρά, καὶ ἀηδῆ, καὶ ἀδύνατα, καὶ ἐργώδη, καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. Ἡ δὲ τάξις ὁμοιοτρόπως ἔσται, οἵα καὶ τῷ προτρέποντι. Τοῖς μὲν οὖν καθ' αὑτοὺς ἀποτρέπουσιν οὕτω τὰς τάξεις ποιητέον. 4. Τοῖς δὲ πρὸς τὰς ὑφ' ἑτέρων εἰρημένας προτροπὰς ἀντιλέγουσι πρῶτον μὲν ἐν τῷ προοιμίῳ δεῖ, οἷς μέλλουσιν ἀντιλέγειν, προθέσθαι· τὰ δ' ἄλλα καθ' αὑτὰ προοιμιαστέον. Μετὰ δὲ τὰ προοίμια, μάλιστα μὲν ἕκαστα τῶν προειρημένων καθ' ἓν ἕκαστον προτιθέμενον ἐπιδεικτέον, ὡς οὐκ ἔστι δίκαια, οὐδὲ νόμιμα, οὐδὲ συμφέροντα, οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ ὁ ἐναντίος. Τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἀποφαίνων ἢ ἄδικα ὄντα, ἢ ἀσύμφορα, ἢ τούτοις ὅμοια, ἢ ἐναντία τοῖς δικαίοις καὶ τοῖς συμφέρουσι, καὶ τοῖς κεκριμένοις πρότερον. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὑπάρχοντα. Κράτιστος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῆς ἀποτροπῆς οὗτος ἐστιν. Ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται τοῦτο ποιεῖν, ἀπὸ τοῦ παραλελειμμένου τρόπου ἀπότρεπε λέγων· οἷον, ἐὰν ὁ ἐναντίος δίκαιον ἀποφήνῃ, σὺ ἐπιχείρει δεικνύειν ὅτι ἐστὶν αἰσχρόν, ἢ ἀσύμφορον, ἢ ἐργῶδες, ἢ ἀδύνατον, ἢ ὅ, τι ἂν ἔχῃς τοιοῦτον. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ᾖ τὸ συμφέρον, σὺ ἐπιδείκνυε, ὡς ἄδικον, κἄν τι ἄλλο ᾖ πρὸς τούτῳ. Δεῖ δὲ καὶ τὰ μὲν αὑτοῦ αὔξειν, τὰ δὲ τοῦ ἐναντίου ταπεινοῦν, ποιοῦντα, ὡς ἐν τῷ προτρεπτικῷ εἴρηται. Χρὴ δὲ καὶ γνώμας φέρειν καὶ ἐνθυμήματα, καθάπερ ἐκεῖσε, καὶ τὰς προκαταλήψεις λύειν, καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ παλιλλογεῖν. Πρὸς δὲ τούτοις ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς ἀποφαίνειν, φιλίαν ὑπάρχουσαν, οἷς βοηθεῖν προτρέπομεν πρὸς τοὺς προτρεπομένους, καὶ ὀφείλοντας χάριν ἔχειν τοῖς δεομένοις· καὶ ἐν ταῖς ἀποτροπαῖς, οἷς οὐκ ἐῶμεν βοηθεῖν, ἢ ὀργῆς, ἢ φθόνου, ἢ ἔχθρας ἀξίους ὑπάρχοντας. 5. Ἔχθραν μὲν οὖν ἐμποιήσομεν ... ἐκείνων οὐ προσηκόντως τοὺς ἀποτρεπομένους ἀποφαίνοντες κακῶς πεπονθότας, ἢ τῶν φίλων, ἢ ... ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν. Ὀργὴν δέ, ἐὰν δεικνύωμεν παρὰ τὸ προσῆκον ὠλιγωρημένους ἢ ἠδικημένους, ἢ τοὺς φίλους ἐκείνων, ἢ αὐτούς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν αὐτοί. Φθόνον δὲ παρασκευάσομεν συλλήβδην πρὸς τούτους, οὓς ἀποφαίνομεν ἀναξίως εὖ πεπραχότας, ἢ πράττοντας, ἢ πράξοντας, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐστερημένους, ἢ μὴ στερομένους, ἢ μὴ στερησομένους· ἢ κακοῦ μηδέποτε τετυχηκότας, ἢ μὴ τυγχάνοντας, ἢ μηδὲ τευξομένους. Φθόνον μὲν οὖν καὶ ἔχθραν καὶ ὀργὴν τοῦτον τὸν τρόπον ἐμποιήσομεν. Φιλίαν δὲ καὶ χάριν καὶ ἔλεον ἐκ τῶν ἐν ταῖς προτροπαῖς. Συνθήσομεν δὲ καὶ τάξομεν ἐξ αὐτῶν τῶν προειρημένων αὐτὰς τόνδε τὸν τρόπον. Τὸ μὲν οὖν προτρεπτικὸν εἶδος αὐτό τε ἴσμεν οἷόν ἐστι, καὶ ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ὡς αὐτῷ χρηστέον.

CAPUT XXXV.

Τὸ δὲ ἐγκωμιαστικὸν καὶ κακολογικὸν ταῦτα προθέμενοι σκοπῶμεν. Φροιμιαστέον οὖν καὶ περὶ τούτων, πρῶτον προθεμένους τὰς προθέσεις· καὶ τὰς διαβολὰς ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. Ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν παρακαλοῦμεν ἔκ τε τῶν ... τῶν ἐν ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων, καὶ ἐκ τοῦ ...

μαστὰ καὶ περιφανῆ φάσκειν, καὶ αὐτὸν ἴσα, καὶ τοὺς ἐγκωμιαζομένους, καὶ τοὺς εὐλογουμένους ἀποφαίνειν πεπραγότας. Ὡς γὰρ ἐπιστολὴ τῶν τοιούτων εἰδῶν οὐκ ἀγῶνος, ἀλλ' ἐπιδείξεως ἕνεκα λέγομεν. Τάξομεν δὲ πρῶτον τὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἐπὶ τῶν προτρεπτικῶν καὶ ἀποτρεπτικῶν. 2. Μετὰ δὲ τὸ προοίμιον δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα ποιεῖν οὕτω. Τὰ μὲν οὖν ἔξω τῆς ἀρετῆς εἰς εὐγένειαν, καὶ ῥώμην, καὶ κάλλος, καὶ πλοῦτον. Τὴν δ' ἀρετὴν εἰς σοφίαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἀνδρείαν, καὶ ἐπιτηδεύματα ἔνδοξα. Τούτων δὲ τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς δικαίως ἐγκωμιάζεται· τὰ δ' ἔξω κλέπτεται· τοὺς γὰρ ἰσχυροὺς, καὶ τοὺς καλοὺς, καὶ τοὺς εὐγενεῖς, καὶ τοὺς πλουσίους, οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν προσήκει. 3. Ταῦτα δὴ λογισάμενοι, μετὰ τὰ προοίμια πρώτην τὴν γενεαλογίαν τάξομεν. Πρῶτον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τοῦθ' ὑπάρχει ἔνδοξον ἢ ἄδοξον. Τοιγαροῦν ἂν μὲν ἄνθρωπον, ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον ζῶον, εὐλογῶμεν, γενεαλογήσομεν. Ὅταν δὲ πάθος, ἢ πρᾶγμα, ἢ λόγον, ἢ κτῆμα· ἀπ' αὐτῶν εὐθὺς τῶν προσόντων ἐνδόξων εὐλόγως ἐπαινέσομεν. 4. Γενεαλογεῖν δὲ ὧδε δεῖ· ἐὰν μὲν ὦσιν οἱ πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντας μέχρι πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον, ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προγόνων κεφαλαιωδῶς ἔνδοξόν τι παρατιθέναι. Ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι μὲν ὦσι σπουδαῖοι, τοὺς δὲ λοιποὺς συμβεβήκῃ μηδὲν ἀξιόλογον πρᾶξαι, τοὺς μὲν πρώτους τὸν αὐτὸν τρόπον διελθεῖν, τοὺς δὲ φαύλους παραλιπεῖν, προφασισάμενον, ὅτι διὰ πλῆθος τῶν προγόνων οὐ θέλεις λέγων αὐτοὺς μακρολογεῖν. Ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γενομένους εἰκός ἐστι τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦσθαι. Ἐὰν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν ὄντες, οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔνδοξοι, τούτους δεῖ γενεαλογεῖν, καὶ λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων περίεργόν ἐστι μακρολογεῖν· τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τοῦ ἐπαινουμένου, τούτους ὄντας ἀγαθοὺς ἐπιδείξειν. Καὶ δῆλον, ὡς οἱ ἐκ τούτων πρόγονοι σπουδαῖοι ἦσαν. Οὐ γὰρ εἰκὸς φαίνεται τοὺς τοιούτους καλοὺς ἀγαθοὺς εἶναι ἐκ μοχθηρῶν προγόνων. Ἐὰν δὲ μηδὲν ἀπὸ τῶν προγόνων ἔνδοξον ὑπάρχῃ, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι γενναῖος, συμβιβάζων, ὡς εὖ γεγόνασι πάντες οἱ πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότες. Ἐπιτίμα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαινοῦσι, λέγων, ὅτι πολλοὶ προγόνων ἐνδόξων τυχόντες ἀνάξιοι γεγόνασι. Λέγε δὲ καὶ, ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους, πρόκειται νῦν ἐγκωμιάζειν. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακολογοῦντα ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν προγόνων ποιήσεις τὴν γενεαλογίαν. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τάξομεν. 5. Ἐάν τι δὲ ἔνδοξον αὐτῷ διὰ τὴν τύχην ὑπάρξῃ, τοῦτο μόνον διαλάττον ἔπειτα τὰ πρέποντα ταῖς ἡλικίαις ἐξῆς, μέχρι ἀκμῆς· τοὺς γὰρ παῖδας αἰσχυντηλοὺς δὲ αὐτοὺς, ὡς ἐν τοῖς νεωτέροις, οὕτω καὶ κοσμίους εἶναι καὶ σώφρονας. Διὰ βραχυλογήσεις περὶ αὐτῶν. 6. Ὅταν δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διέλθῃς, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέρους ἐνθύμημα καὶ γνώμην εἰπών, ἅπαντα ταῦτα τὰ μέρη ἐν τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ, καὶ τὴν προτέραν τάξεις, καὶ προτιθέμενος ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἐπαινουμένου, ἢ τὸν τρόπον, ἢ τὰ ἐπιτηδεύματα, αὔξειν, καθάπερ εἰρήκαμεν πρότερον ἐν ἀρχαῖς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ εἴδους, δεικνὺς, ὅτι ὑπὸ τούτου τοῦ ἐπαινουμένου ἐν αὐτῇ τῇ ἡλικίᾳ ὄντος τὸ καὶ τὸ γέγονεν ἔνδοξον, ἢ

ὅτι διὰ τοῦτον, ἢ ὅτι διὰ τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἢ ἐκ τούτου, ἢ ἕνεκα τούτου. Δεῖ δὲ καὶ ἑτέρων νέων ἐνδόξους πράξεις παριστάναι, καὶ παραβάλλειν δεικνύντα τὰς τοῦδε τὰς ἐκείνων, τοῦ μὲν ἑτέρου τὰ ἐλάχιστα τῶν ὑπαρχόντων λέγοντα, τοῦ δ' ὑπὸ σοῦ ἐπαινουμένου τὰ μέγιστα. Χρὴ δὲ καὶ παρ' ἄλλοις μικρὰ ἔνδοξα πράγματα παριστάναι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις, καὶ οὕτω μεγάλα φαίνεσθαι. Δεῖ δὲ καὶ εἰκάζοντα τὰς πράξεις αὔξειν ὧδε, καὶ ποῦ, καὶ τοῖός τις νέος οὕτω φιλόσοφος ἐγένετο, ὃς πρεσβύτερος γενόμενος μεγάλην ἂν ἐπίδοσιν ἔσχε. Καὶ οὗτός τις ἐρρωμένως τοὺς ἐν τοῖς γυμνασίοις ὑπομένων πόνους σφόδρα τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ φιλοπονίαν ἀγαπήσει. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον εἰκάζοντες αὐξήσομεν. 7. Ὅταν δὲ καὶ τὰ περὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ νεανίσκου διέλθωμεν, καὶ ἐπὶ τελευτῇ τούτου τοῦ μέρους γνώμας καὶ ἐνθυμήματα τάξωμεν, ἢ παλιλλογήσαντες συντόμως τὰ προειρημένα, ἢ τὸ πρακτικὸν μέρος τελευταῖον ὁρισάμενοι. Πάλιν ἃ διεπράξατο ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιαζόμενος ἀνὴρ προθέμενοι, τὴν δικαιοσύνην τάξομεν πρῶτον. Καὶ ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις αὐξήσαντες ἥξομεν ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἐὰν ὑπάρχῃ· καὶ ταύτην τὸν αὐτὸν τρόπον διελθόντες, προθέμενοι τὴν ἀνδρείαν, ἐὰν ᾖ, καὶ τὴν αὔξησιν ταύτης πάλιν διαδραμόντες, ὅταν ἐπὶ τελευτῇ τοῦ μέρους τούτου γενώμεθα, καὶ πάντα τὰ εἴδη διεξεληλυθότες ὦμεν, παλιλλογήσαντες ἐν κεφαλαίῳ τὰ προειρημένα, τελευτὴν ἤτοι γνώμην, ἢ ἐνθύμημα παντὶ τῷ λόγῳ ἐπιθήσομεν. 8. Χρήσει δὲ ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἕκαστον χρώμενος μεγαλοπρεπῆ τὴν λέξιν ποιήσεις. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν πραγμάτων κακολογοῦντες τὰς κατηγορίας συστήσομεν. Δεῖ δὲ μὴ σκώπτειν, ὃν ἂν κακολογῶμεν, ἀλλὰ διεξιέναι τὸν βίον αὐτοῦ. Μᾶλλον γὰρ οἱ λόγοι τῶν σκωμμάτων καὶ τοὺς ἀκούοντας πείθουσι, καὶ τοὺς κακολογουμένους λυποῦσι. Τὰ μὲν γὰρ σκώμματα στοχάζεται τῆς ἰδέας, ἢ τῆς οὐσίας· οἱ δὲ λόγοι τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τρόπων εἰσὶν οἷον εἰκόνες. Φυλάττου δὲ καὶ τὰς αἰσχρὰς πράξεις μὴ αἰσχροῖς ὀνόμασι λέγειν, ἵνα μὴ διαβάλλῃς τὸ ἦθος, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα αἰνιγματωδῶς ἑρμηνεύειν, καὶ ἑτέρων πραγμάτων ὀνόμασι χρώμενος δηλοῦν τὸ πρᾶγμα. Χρὴ δὲ ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου, ἐφ' οἷς σεμνύνεται, καὶ ἰδίᾳ μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτὸν, ἐν δὲ τοῖς ὄχλοις κατὰ τὰς μικρότατας κατηγορίας λοιδορεῖν· αὔξειν δὲ καὶ ταπεινοῦν τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς κακολογίας, ὥσπερ καὶ τὰ ἐγκώμια. Περὶ μὲν οὖν τούτων τῶν εἰδῶν ἐντεῦθεν εἰδήσομεν τὴν χρῆσιν.

CAPUT XXXVI.

Λοιπὸν δέ ἐστιν ἡμῖν εἶδος τό, τε κατηγορικὸν, καὶ τὸ ἐξεταστικόν. Ταῦτα πάλιν ὡς ἐν τῷ δικανικῷ γένει συνθήσομεν, καὶ τάξομεν, καὶ διέλθωμεν. 2. Πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις προθήσομεν τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κατηγορήσομεν, ἢ ἀπολογησόμεθα, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. 3. Προσοχὴν δὲ παρασκευάσομεν ἐκ τῶν αὐτῶν, ὧν ἐν τῷ προτρεπτικῷ καὶ ἐν τῷ ἀπολογητικῷ. 4. Ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς εὐνοίας· τῷ μὲν εὖ διακειμένῳ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἢ τοῦ παρόντος, καὶ μηδὲ διαβεβλημένῳ, ὡς πρὸς αὐτὸν, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς τὸν λόγον τοὺς ἀκούοντας δυσχεραίνειν, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς περὶ ἐκείνων εἴρηται, τὴν εὔνοιαν παριστάναι. Τῷ δὲ μήτε εὖ, μήτε κακῶς διακειμένῳ, τὴν εὔνοιαν παρασκευαστέον

ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου, ἢ ἐκ τοῦ παρόντος, ἢ δι' ἑαυτόν, ἢ τὸ πρᾶγμα, ἢ τὸν λόγον. Τῷ δὲ διαβεβλημένῳ, ἔνια μὲν μεμιγμένως, ἔνια δ' ἰδίως πρὸς εὐμένειαν ποριστέον. Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἔσται, δι' οὗ τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον. Τοὺς μὲν γὰρ μήτε εὖ, μήτε κακῶς διακειμένους, αὐτοὺς μὲν συντόμως ἐπαινετέον, καὶ τοὺς ἐναντίους κακολογητέον. Δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐκ τούτων ἐπαινεῖν, ὧν μάλιστα μέτεστι τοῖς ἀκούουσι. Λέγω δὲ φιλόπολιν, φιλέταιρον, ἐλεήμονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. Τὸν δ' ἐναντίον κακολογεῖν ἐκ τούτων, ἐφ' οἷς οἱ ἀκούοντες ὀργιοῦνται· ταῦτα δέ ἐστι, μισόπολιν, μισόφιλον, ἀχάριστον, ἀνελεήμονα, καὶ τὰ τοιαῦτα. 5. Χρὴ δὲ καὶ τοὺς δικαστὰς ἐπαίνῳ θεραπεῦσαι, ὡς δικασταὶ δίκαιοι, καὶ δεινοί εἰσι. Συμπαραληπτέον καὶ τὰς ἐλαττώσεις, εἴ που τῶν ἀντιδίκων καταδεεστέρως ἔχει πρὸς τὸ λέγειν, ἢ πράττειν, ἢ ἄλλο τι τῶν περὶ τὸν ἀγῶνα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐμβλητέον τό, τε δίκαιον, καὶ τὸ νόμιμον, καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Τῷ μὲν οὖν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ, ἐκ τούτων ἐν τοῖς δικασταῖς τὴν εὔνοιαν ποριστέον· τῷ δὲ διαβεβλημένῳ, ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου αἱ διαβολαὶ ὦσι περὶ τὸν λόγον, ἴσμεν, ὡς δεῖ τὰ τοιαῦτα λύειν, ἐκ τῶν προτέρων. 6. Ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου, περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἀναγκαῖον διαβεβλῆσθαι, ἐὰν ἀπρεπὴς ᾖ τῷ παρόντι ἀγῶνι, ἢ ὑπεναντίος τοῖς ἐγκλήμασιν, ἢ ὁμολογούμενος τῇ κατηγορίᾳ. Ἀπρεπὴς μὲν οὖν γένοιτ' ἄν, ἐὰν ἀγωνίζηται νεώτερος, ἢ πρεσβύτερος ὑπὲρ ἄλλου· ὑπεναντίος δέ, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὢν ἀσθενεῖ δικάζηται αἰκίας· ἢ ἐάν τις ὑβριστὴς ὢν ὕβριν ἐγκαλῇ σώφρονι· ἢ ἐάν τις πάνυ πλουσίῳ δικάζηται πάνυ πένης χρημάτων ἐγκαλῶν. Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι ὑπεναντίοι εἰσὶ τοῖς ἐγκλήμασιν. Ὁμολογούμενος δ' ἔσται, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὢν ὑπὸ ἀσθενοῦς αἰκίας διώκηται· ἢ ἐάν τις κλέπτης δοκῶν εἶναι κλοπῆς δίκην φεύγῃ. Ὅλως δὲ οἱ τὰς περὶ αὐτῶν δόξας ὁμοιοτρόπους αὐτοῖς ἔχοντες ὁμολογούμενοι τοῖς ἐγκλήμασι δόξουσιν εἶναι. Περὶ μὲν οὖν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου τοιαῦται γενήσονται διαβολαί. 7. Αἱ δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα συμβαίνουσαι, ἐάν τις πραγματεύηται πρὸς οἰκείους φίλους ἢ ξένους, ἢ ἰδίους, ἢ περὶ μικρῶν, ἢ αἰσχρῶν. Ταῦτα γὰρ ἀδοξίαν τοῖς δικαζομένοις ποιεῖ. 8. Πῶς οὖν τὰς διαβολάς, τὰς προειρημένας ἀπολύσομεν, τοῦτο δηλώσω. Δύο μὲν δὴ στοιχεῖα λέγω κοινὰ κατὰ πάντων· τὸ μέν, οἷς ἂν νομίζῃς τοὺς κριτὰς ἐπιπλήξειν, προκαταλάμβανε αὐτούς, καὶ ἐπίπληττε· τὸ δὲ ἕτερον, εἰς τὰς πράξεις, μάλιστα μὲν εἰς τοὺς ἀντιδίκους ἀποτρέψεις· εἰ δὲ μή, εἰς ἄλλους τινάς, προφάσει χρώμενος, ὅτι οὐχ ἑκών, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀναγκαζόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα κατέστης. 9. Καθ' ἑκάστην δὲ τὴν διαβολὴν τάδε χρὴ προφασίζεσθαι· τὸν μὲν νεώτερον, πρεσβυτέρων φίλων ἀπορίαν τῶν ἀγωνιουμένων ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ μέγεθος ἀδικημάτων, ἢ προθεσμίαν χρόνου, ἢ πλῆθος, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Ἐὰν δὲ ὑπὲρ ἄλλου λέγῃς, ῥητέον, ὡς διὰ φιλίαν συνηγορεῖς, ἢ δι' ἔχθραν τοῦ ἀντιδίκου, ἢ διὰ τὸ τοῖς πράγμασι παραγενέσθαι, ἢ διὰ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον, ἢ διὰ τὸ ἔρημον εἶναι, καὶ ἀδικεῖσθαι, ᾧ συνηγορεῖς. Ἐὰν δὲ ὁμολογούμενος τῷ ἐγκλήματι, ἢ ὑπεναντίος τῇ κατηγορίᾳ γένηται, τῇ τε προκαταλήψει χρῆσθαι, καὶ λέγειν, ὡς οὐ δίκαιον καὶ νόμιμον, οὐδὲ συμφέρον ἐκ τῆς ὑπολήψεως ἢ τῆς ὑποψίας κατακρίνειν, πρὶν τοῦ πράγματος ἀκοῦσαι. Τὰς μὲν οὖν περὶ τὸν ἄνθρωπον [illegible] διαβολὰς οὕτω λύσομεν. 10. Τὰς δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἀπωσόμεθα, τὴν αἰτίαν εἰς τὸν ἐναντίον [illegible]-ποντες, ἢ λοιδορίαν ἐγκαλοῦντες αὐτῷ, ἢ [illegible] πλεονεξίαν, ἢ φιλονεικίαν, ἢ ὀργήν, προφασιζ[illegible] ὅτι τοῦ δικαίου δι' ἄλλου τρόπου τυχεῖν οὐκ [illegible] Τὰς μὲν οὖν ἰδίας διαβολὰς ἐπὶ τῶν δικαστηρίων [illegible] λύσομεν· τὰς δὲ κοινὰς πᾶσι τοῖς εἴδεσιν, ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων εἰδῶν εἴρηται. 11. Τάξομεν δὲ τὰ [illegible]-κὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὰ δημηγορικά. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὰς [illegible]-λίας συνάψομεν τῷ προοιμίῳ, καὶ ἢ περὶ τὰ [illegible]-στὰς καὶ δικαίας ἀποφανοῦμεν, ἢ αὐτὰς ἐφ' [illegible] σωματοειδεῖς ποιησόμεθα. 12. Τὰ δὲ μετὰ [illegible] ἔσται βεβαίωσις, ἂν μὲν ἀντιλέγωνται τὰ πράγματα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἐκ τῶν πίστεων· ἂν δὲ ὁμολογῆται, ἐκ τῶν δικαίων, καὶ ἐκ τῶν συμφερόντων, καὶ τῶν τούτοις ἀκολούθων. Τάττειν δὲ δεῖ τῶν [illegible] πίστεων πρώτας τὰς μαρτυρίας, καὶ τὰ ἐκ τῶν [illegible]-νων ἡμῖν ὁμολογηθέντα, ἂν ὑπάρχῃ. Ἔπειτα [illegible] οὖν, ἂν μὲν πιθανὰ ᾖ, γνώμαις καὶ ἐνθυμήμασιν· ἐὰν δὲ μὴ παντελῶς πιθανὰ ᾖ, τῷ εἰκότι· ἔπειτα [illegible] παραδείγμασι, καὶ τοῖς τεκμηρίοις, καὶ τοῖς [illegible] καὶ τοῖς ἐλέγχοις· τελευταῖον δὲ τοῖς ἐνθυμήμασι [illegible] ταῖς γνωμολογίαις. Ἐὰν δὲ ὁμολογῆται τὰ πράγματα, τὰς μὲν πίστεις ἐατέον, τῇ δὲ δικαιολογίᾳ, [illegible] τοῖς ἔμπροσθεν, χρηστέον. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν. 13. Μετὰ δὲ τὴν βεβαίωσιν, [illegible] πρὸς τοὺς ἀντιδίκους τάττοντες, προκαταλη[illegible] αὐτῶν τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν [illegible]-ται τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν ὑφ' ἡμῶν πίστεις [illegible] αὐξητέον, τὰς δ' ὑπ' ἐκείνων μελλούσας λέγεσθαι [illegible]-συρτέον καὶ ταπεινωτέον. Ἐὰν δὲ ὁμολογοῦντες [illegible] ἔννομα καὶ δίκαια ἀποφαίνειν κατὰ τοὺς γεγραμμένους νόμους· καὶ οὓς μὲν ἡμεῖς παρεσχόμεθα, [illegible] τοὺς ὁμοίους τούτοις δικαίους, καὶ καλούς, [illegible]-φέροντας τῷ κοινῷ τῆς πόλεως κεκριμένους [illegible] πολλῶν, τοιούτους εἶναι πειρατέον ἐπιδεικνύειν· τοὺς δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ ἐναντία. 14. Ἐὰν δὲ μὴ [illegible]-χηται ταῦτα λέγειν, ὑπομίμνησκε τοὺς δικαστὰς [illegible] οὐχ ὑπὲρ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τοῦ πράγματος δικάσοντες, ὀμόσαντες κατὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμένους [illegible]-φον οἴσειν, καὶ δίδασκε, ὅτι οὐ νομοθετεῖν [illegible] ἥκει, ἀλλ' ἐν ταῖς περὶ τούτων κυρίαις ἡμέραις. [illegible] δ' ἡμῖν συμβαίνῃ τὸ παρὰ μοχθηροῖς καὶ [illegible] εἶναι νόμοις τὸ πρᾶγμα πεπρᾶχθαι, ῥητέον, [illegible] νόμος, ἀλλ' ἀνομία τὸ τοιοῦτόν ἐστι. Ὁ μὲν [illegible]-μος ἐπὶ τὸ ὠφελεῖν τίθεται· οὗτος δὲ βλάπτει [illegible]-λιν. Ῥητέον δὲ καί, ὡς οὐ παρανομήσουσιν, [illegible]-τῳ τῷ νόμῳ ἐναντίαν ψῆφον θῶνται, ἀλλὰ [illegible]-τήσουσιν, ὥστε μὴ χρῆσθαι δόγμασι πονηροῖς [illegible]-ρανόμοις. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβιβάζειν, ὡς [illegible] νόμος κωλύει τὸ κοινὸν εὖ ποιεῖν· τοὺς δὲ [illegible] νόμους ἀκύρους ποιεῖν, εὐεργετεῖν τὴν πόλιν [illegible] 15. Περὶ μὲν οὖν τῶν σαφῶς εἰρημένων νόμων, [illegible]-ους ἂν αὐτῶν ἔχωμεν, ἐκ τῶν τοιούτων προσλαμβάνοντες, ἀντιλέγειν εὐπορήσομεν. Περὶ δὲ τῶν [illegible]-φιβόλων ἐὰν οὕτως ὑπολαμβάνωσιν, ὡς σοὶ [illegible] δεῖ ταῦτα ὑποδεικνύειν. Ἂν δ' ὡς ὁ ἐναντίος [illegible] χρὴ διδάσκειν, ὡς ὁ νομοθέτης οὐ τοῦτο διενοεῖτο, [illegible] σὺ λέγεις, καὶ ὅτι συμφέρει αὐτοῖς οὕτω λέγεσθαι [illegible]-μον. Ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸς ᾖς ἐπὶ τὸ ἐναντίον [illegible]-στάναι, δείκνυε, ὡς οὐδὲν ἄλλο λέγειν ὁ ἐναντίος [illegible]

ται νόμος, ἢ ὃ σύ. Καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων, ὡς
ε χρῆσθαι, τοῦτον τὸν τρόπον μετιὼν, εὐπορήσεις.
6. Καθόλου δὲ, ἂν ὁμολογήσαντες, ἐκ τῶν δικαίων
ι τῶν νομίμων τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι μέλλωσιν,
τούτων τὰ ἐπίδοξα ῥηθήσεσθαι προκαταληπτέον.
7. Ἐὰν δὲ ὁμολογήσαντες συγγνώμης ἀξιῶσι τυχεῖν,
δε χρὴ περιαιρεῖσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντιδίκων.
ρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς κακοηθέστερον ἦν, καὶ ὡς τὰ
αῦτα ἐξαμαρτάνειν φασὶν, ὅταν γνωσθῶσιν· ὥστε,
τούτῳ συγγνώμην ἔχετε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας
ν τιμωριῶν ἀφήσετε. Ἔτι δὲ λέγε, ὡς εἰ τῶν ὁμο-
γούντων ἐξαμαρτάνειν ἀποψηφιεῖσθε, πῶς τῶν μὴ
ολογούντων καταψηφιεῖσθε; λεκτέον δὲ, ὅτι, εἰ καὶ
ήμαρτεν, οὐκ ἐμὲ δεῖ διὰ τὴν τούτου ἁμαρτίαν ζη-
οῦσθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ῥητέον, ὡς οὐδὲ ὁ νομο-
της τοῖς ἁμαρτάνουσι συγγνώμην ἔχει· οὐκοῦν δί-
ιον οὐδὲ τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς νόμους κρίνοντας.
κ μὲν οὖν τῶν τοιούτων τὰς συγγνώμας περιαιρησό-
θα, καθάπερ ἐν ἀρχαῖς δεδηλώκαμεν. Συλλήβδην
τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων μέλλοντα λέγεσθαι καὶ πρὸς
στιν καὶ δικαιολογίαν καὶ συγγνώμην ἐκ τῶν προει-
ημένων προκαταληψόμεθα. 18. Μετὰ δὲ ταύτην
ν αἰτίαν ἀναλογητέον ἐν κεφαλαίῳ τὸν λόγον ὅλον.
αὶ συντόμως, ἐὰν ἐνδέχηται, πρὸς μὲν τοὺς ἐναν-
ους ἔχθραν, ἢ ὀργὴν, ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμ-
ιητέον· πρὸς δὲ ἡμᾶς φιλίαν, ἢ χάριν, ἢ ἔλεον. Ὅθεν
ταῦτα γίνεται, ἐν τῷ δημηγορικῷ, καὶ ἐπὶ τῶν προ-
οπῶν καὶ ἀποτροπῶν εἰρήκαμεν, καὶ ἐν τῷ ἀπολο-
τικῷ εἴδει πάλιν ἐπὶ τελευτῆς διέξιμεν. 19. Τὸν
ν οὖν πρῶτον λόγον, ἐὰν κατηγορῶμεν, ἐν τοῖς δικα-
κοῖς οὕτω καὶ συνθήσομεν καὶ τάξομεν. Ἐὰν δὲ
πολογώμεθα, τὸ μὲν προοίμιον ὁμοιοτρόπως τῷ κα-
γοροῦντι συστήσομεν· τῶν δὲ κατηγορουμένων, ἃ
ἐν εἰδέναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε, παραλείψομεν·
δὲ δοξάζειν, ταῦτα προεκθέμενοι, μετὰ τὸ προοίμιον
αλύσομεν, τούς τε μάρτυρας, καὶ τὰς βασάνους, καὶ
ὺς ὅρκους, ἀπίστους ποιήσομεν, ὡς προακήκοας·
μὲν τὰ πράγματα πιστὰ ᾖ, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολο-
αν, ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ παραλειπομένου τόπον μεταβιβά-
οντες· εἰ δ' εἶεν οἱ μάρτυρες οἱ βασανισθέντες πι-
οὶ, ἐπὶ τὸν λόγον, ἢ τὴν πρᾶξιν, ἢ ὅ τι ἂν ἄλλο ἔχῃς
ὶ τῶν ἐναντίων πιστότατον. 20. Ἂν δὲ τὸ λυσιτε-
ς, ἢ τὸ ἔθος ἐπιφέρων, σοῦ κατηγορήσῃ, ἀπολογοῦ
άλιστα μὲν, ὡς λυσιτελές ἐστι τὸ κατηγορούμενον.
ὶ δὲ μὴ, ὅτι οὐκ εἴθισαι τὰ τοιαῦτα πράττειν, οὔτε
, οὔτε οἱ σοὶ ὅμοιοι· ἢ ὅτι οὐ τοῦτον τὸν τρόπον.
ὸ μὲν οὖν εἰκὸς οὕτω λύσεις. Τὸ δὲ παράδειγμα,
ρῶτον μὲν, ἂν δύνῃ, δείκνυε, ὡς οὐχ ὅμοιόν ἐστι τῷ
καλουμένῳ. Εἰ δὲ μὴ, ἕτερον φέρε αὐτὸς παράδειγ-
α ἐκ τῶν ἐναντίων παρὰ τὸ εἰκὸς γενόμενον. Τὸ δὲ
κμήριον λύε, φράζων, παρ' ἃς αἰτίας ἐναντιωθῆναι
νέβη· τὰς δὲ γνώμας καὶ τὰ ἐνθυμήματα ἢ παρά-
οξα ἀπόφαινε, ἢ ἀμφίβολα. Τὰ δὲ σημεῖα πλειόνων
των ἀπόφαινε σημεῖα, καὶ μὴ μόνου τοῦ σοὶ ἐγκα-
υμένου. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ἐπὶ τὸ ἐναντίον
γοντες, ἢ ἐπὶ τὸ ἀμφίβολον, ἀπίθανα τοῦτον τὸν
ρόπον καταστήσομεν. 21. Ἂν δὲ ὁμολογῶμεν τὰ
καλούμενα πεποιηκέναι, ἐκ τῶν δικαίων καὶ νομίμων
ετιόντες, ἐννομώτερα καὶ δικαιότερα τὰ ἡμέτερα
ποδεικνύναι πειρασόμεθα. Ἂν δὲ μὴ τοῦτο ἐνδέχη-
αι, εἰς ἁμάρτημα ἢ ἀτύχημα καταφεύγοντας, καὶ
μικρὰς τὰς βλάβας ἀποφαίνοντας, συγγνώμης τυγ-
άνειν πειρατέον· τὸ μὲν ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων

ἀνθρώπων ἐπιδεικνύοντας· τὸ δ' ἀδικεῖν, ἴδιον τῶν πονηρῶν. Λέγε δὲ, ὅτι καὶ ἐπιεικὲς καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν, συγγνώμην ἔχειν ταῖς ἁμαρτίαις. Οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσῃ. Ἀπόφαινε καὶ τὸν ἐναντίον, εἴ τι ἐξήμαρτεν, συγγνώμης τυχεῖν ἀξιώσαντα. Μετὰ δὲ ταῦτα αἱ προκαταλήψεις αἱ ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημέναι. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐπορήσομεν λύειν. 22. Ἐὰν δὲ διαβάλλωσιν ἡμᾶς, ὡς γεγραμμένους λόγους λέγομεν, ἢ λέγειν μελετῶμεν, ἢ ὡς ἐπὶ μισθῷ τινι συνηγοροῦμεν, χρὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁμόσε βαδίζοντας εἰρωνεύεσθαι, καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς λέγειν· μὴ κωλύειν τὸν νόμον, ἢ αὐτὸν γεγραμμένα λέγειν, ἢ ἐκεῖνον ἄγραφα. Τὸν γὰρ νόμον οὐκ ἐᾷν τοιαῦτα πράττειν· λέγειν δὲ, ὅπως ἂν τις βούληται, συγχωρεῖν. Ῥητέον δὲ καὶ, ὅτι οὕτως ὁ ἐναντίος οἴεται μεγάλα ἠδικηκέναι,-ὥστ' οὐ νομίζειν με κατ' ἀξίαν κατηγορῆσαι, εἰ μὴ γράφοιμι, καὶ πολὺν χρόνον σκεψαίμην. Περὶ μὲν οὖν τὰς τῶν γεγραμμένων λόγων διαβολὰς οὕτως ἀπαντητέον. 23. Ἂν δὲ φάσκωσιν, ἡμᾶς λέγειν μανθάνειν, καὶ μελετᾷν, ὁμολογήσαντες ἐροῦμεν· ἡμεῖς μὲν οἱ μανθάνοντες, ὡς φῂς, οὐ φιλόδικοι ἐσμέν· σὺ δὲ ὁ λέγειν μὴ ἐπιστάμενος, καὶ νῦν ἡμᾶς καὶ πρότερον ἑάλως συκοφαντῶν· ὥστε λυσιτελὲς φανεῖται τοῖς πολίταις, κᾀκεῖνον μανθάνειν ῥητορεύειν· οὐ γὰρ οὕτω πονηρὸν οὐδὲ συκοφάντην αὐτὸν εἶναι. 24. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, κᾂν ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν λέγῃ τις, ὁμολογήσαντες εἰρωνευσόμεθα, καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδείξομεν τοῦτο ποιοῦντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας. Τῶν δὲ μισθῶν διαιρεῖν τὰ εἴδη, καὶ λέγειν, ὡς οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ χάρισιν, οἱ δὲ ἐπὶ τιμωρίαις, οἱ δὲ ἐπὶ τιμαῖς συνηγοροῦσιν. Αὑτὸν μὲν οὖν ἀπόφαινε διὰ χάριν συνηγοροῦντα. Τὸν δ' ἐναντίον λέγε οὐδὲ ἐπὶ μικρῷ μισθῷ συνηγορεῖν. Ὅπως γὰρ λάβῃ ἀργύριον ἀδίκως, οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίσῃ, δικάζεται. Τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ, καὶ ἐάν τις ἡμᾶς δικάζεσθαί τινας λέγῃ διδάσκειν, ἢ λόγους δικανικοὺς συγγράφειν. Ἀπόφαινε γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καθ' ὅσον δύνανται, τοὺς φίλους ὠφελεῖν, καὶ διδάσκοντας καὶ συμβουλεύοντας· καὶ οὕτως ἐντέχνως περὶ τῶν τοιούτων ἀπαντήσεις. 25. Χρὴ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις, ὁπόσαι πίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα εἴδη, μὴ ῥᾳθύμως ἔχειν, ἀλλὰ διακρίνειν τὰς ὁμολογίας καὶ τὰς ἀρνήσεις ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν. Ὁμολογίαι μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαίδε· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· ἀπέκτεινα, πρότερον ἐπ' ἐμὲ σίδηρον ἀράμενον. Συνέκοψάς μου τὸν υἱόν· ἔγωγε, ἀδίκων χειρῶν ἄρχοντα. Κατέαξάς μου τὴν κεφαλήν· ἐγὼ, βιαζομένου σου νύκτωρ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰσιέναι. Αἱ μὲν οὖν τοιαῦται ὁμολογίαι τῷ νομίμῳ πιστεύουσαι ὁμολογοῦνται. Αἱ δὲ τοιαίδ' ἀρνήσεις παρακλίνουσι τὸν νόμον· ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὁ νόμος. Τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα οὕτω δεῖ ὑποκρίνεσθαι, ὅταν τῶν νόμων ὁ μὲν κελεύῃ τοῦτο ποιεῖν, ὁ δὲ κωλύῃ. Τὰ μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἐκ τούτων ἁπάντων συνάξεις. 26. Μετὰ δὲ ταῦτα παλιλλογία, τῶν εἰρημένων ἤδη σύντομος ἀνάμνησις. Χρήσιμος δέ ἐστι παρὰ πάντας τοὺς καιρούς· ὥστε καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ εἶδος τῇ παλιλλογίᾳ χρηστέον. Μάλιστα δ' ἁρμόττει πρὸς τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολογίας· ἔτι δὲ περὶ τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπάς. Οὐ γὰρ μόνον ἀναμνῆσαι δεῖν φαμὲν περὶ τῶν εἰρημένων ἐνταῦ-

θα, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν κακολογιῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς κριτὰς εὖ διαθεῖναι, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους κακῶς· δι' ὃ καὶ τελευταῖον τοῦτο τῶν ἐν τῷ λόγῳ μερῶν τάττομεν. 27. Ἔστι δὲ μνημονικὸν ποιεῖν ἐν κεφαλαίῳ, ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων, ἢ διαλογιζόμενον, ἢ προσερωτῶντα, τῶν μὲν σαυτοῦ τὰ βέλτιστα· τῶν δ' ἐναντίων τὰ φαυλότατα· εἰ δὲ βούλει, ἐρωτήσεως σχῆμα ποιησάμενον. Οἷον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστιν, ἐκ τῶν προτέρων ἴσμεν. 28. Εὖ δὲ διαθήσομεν ἡμᾶς, καὶ τοὺς ἐναντίους κακῶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν, ὑποφαίνοντες κεφαλαιωδῶς, ἐφ' οἷς εὖ πεποιήκαμεν τοὺς ἀδικοῦντας, ἢ ποιοῦμεν, ἢ ποιήσομεν, ἢ αὐτοί, ἢ ἡμέτεροι φίλοι, ἢ αὐτούς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν τοὺς κρίνοντας αὐτούς, ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι· καὶ διεξιόντες αὐτοῖς, ὡς νῦν καιρός, χάριτας ἡμῖν τῶν ὑπηργμένων ἀποδοῦναι· καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεινοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς καθιστάντες, ἐὰν ἐνδέχηται. Τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐπιδεικνύντες, ὡς πρὸς τοὺς ἀκούοντας οἰκείως ἔχομεν, καὶ ἀναξίως δυστυχοῦμεν, κακῶς πρότερον πεπονθότες, ἢ νῦν πάσχοντες, ἢ πεισόμενοι, ἐὰν μὴ βοηθῶσι ἡμῖν οὗτοι. Ἐὰν δὲ μὴ τοιαῦτα ὑπάρχῃ, διεξιόντες, τίνων ἀγαθῶν ἐστερήμεθα, ἢ στερισκόμεθα, ἢ στερησόμεθα, ὀλιγωρηθέντες ὑπὸ τῶν κρινόντων, ἢ ὡς ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐτύχομεν, ἢ μὴ ἐπιτυγχάνομεν, ἢ μὴ ἐπιτευξόμεθα, μὴ τούτων ἡμῖν συμβοηθησάντων. Ἐκ γὰρ τούτων ἐλεεινοὺς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτούς, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας εὖ διαθήσομεν. 29. Διαβαλοῦμεν δὲ τοὺς ἀντιδίκους, καὶ φθονεῖσθαι ποιήσομεν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις, ἀποφαίνοντες, ὑπὸ τούτων, ἢ τῶν τούτοις φίλων τοὺς ἀκούοντας, ἢ ὧν αὐτοὶ κήδονται, κακῶς πεπονθότας, ἢ πάσχοντας, ἢ πεισομένους παρὰ τὸ προσῆκον. Ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων καὶ μῖσος καὶ ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς ἕξουσιν. Ἂν δὲ μὴ ταῦτα ἐνδέχηται, συνάξομεν ἐξ ὧν φθόνον τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν ἐναντίων ἐργασόμεθα. Τὸ γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστι. Φθονήσονται δὲ συλλήβδην, ἐὰν ἀναξίους αὐτοὺς εὖ πράττοντας ἀποφαίνωμεν, καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἀλλοτρίως ἔχοντας, διεξιόντες, ὡς ἀγαθὰ πολλὰ πεπόνθασιν ἀδίκως, ἢ πάσχουσιν, ἢ μέλλουσι πείσεσθαι, ἢ ἀγαθοῦ οὐδέπω πρότερον ἐστερήθησαν, ἢ νῦν οὐ στερίσκονται, ἢ οὐ στερήσονται, ἢ κακοῦ οὐδέπω τετυχηκότες, ἢ νῦν οὐ τυγχάνοντες, ἢ οὐ τευξόμενοι, ἐὰν μὴ νῦν αὐτοὺς οἱ κριταὶ κολάσωσιν. Ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐπιλόγοις εὐμενῶς μὲν αὐτούς, κακῶς δὲ τοὺς ἐναντίους διαθήσομεν. Ἐκ δὲ τῶν προειρημένων ἁπάντων ἐντέχνως καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπολογίας τάξομεν.

CAPUT XXXVII.

Τὸ δ' ἐξεταστικὸν εἶδος αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐ πολλάκις συνίσταται, τοῖς δὲ ἄλλοις εἴδεσι μίγνυται, καὶ μάλιστα πρὸς τὰς ἀντιλογίας χρήσιμόν ἐστιν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅπως μηδὲ τούτου τὴν τάξιν ἀγνοῶμεν, ἄν ποθ' ἡμῖν λόγον, ἢ βίον, ἢ πρᾶξιν ἀνθρώπων, ἢ διοίκησιν πόλεως ἐξετάζειν συμβῇ, διέξειμι καὶ περὶ τούτου κεφαλαιωδῶς. 2. Φροιμιαστέον μὲν οὖν σχεδὸν ὁμοιοτρόπως τοῖς διαβεβλημένοις, καὶ τοῖς ἐξετάζουσι ταῦτα. Ὥστε προφάσεις ἐν ἀρχαῖς εὐλόγους ἐνεγκόντες, δι' ἃς δόξομεν εἰκότως τοῦτο ποιεῖν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἥξομεν. Ἁρμόσουσι δὲ αἱ τοιαίδε, ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις, ὡς οὐ φιλονεικίᾳ τὸ τοιοῦτον ποιοῦμεν, ἀλλ' ὅπως μὴ λάθῃ τοὺς ἀκούοντας· εἶτα ὅτι ἡμᾶς οὗτοι πρώτως ἠνώχλησαν· ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις, ἢ ἔχθραν, ἢ τὰ ἔθη τῶν ἐξεταζομένων φαῦλα ὄντα, [illegible] φιλίαν πρὸς τοὺς ἐξεταζομένους, ἢ ὅπως αὐτοί, [illegible] πράττουσι, μηκέτι ταῦτα ποιήσωσιν· ἐν δὲ τοῖς [illegible]σίοις τὸ νόμιμον, τὸ δίκαιον, τὸ τῷ κοινῷ συμφέρ[illegible]. Φροιμιασάμενοι δ' ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις [illegible] τρόπων, ἐφεξῆς ἕκαστον προτιθέμενοι τῶν ῥηθέντων, [illegible] πραχθέντων, ἢ διανοηθέντων ἐξετάσομεν, ἐνδεικνύντες αὐτὰ καὶ τοῖς δικαίοις, καὶ τοῖς νομίμοις, καὶ τοῖς [illegible] καὶ κοινῇ συμφέρουσιν ἐναντιούμενα, καὶ πάντα [illegible]ποῦντες, εἴπου αὐτὰ αὐτοῖς ἐστιν ἐναντία, ἢ τοῖς [illegible] τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων, ἢ τοῖς εἰκόσιν. 4. [illegible] μηκύνωμεν τὸν λόγον καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντες, [illegible] ἂν πλείοσι τῶν ἐνδόξων ἐπιτηδευμάτων, ἢ πραγμάτων, ἢ λόγων, ἢ ἐθῶν, ἐναντιούμενα τὰ τῶν ἐξεταζομένων ἀποφαίνομεν τοῖς ἀκούουσι, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ ἐξεταζόμενοι ἀδοξοῦσι. 5. Δεῖ δὲ πικρῷ τῷ ἤθει μὴ ἐξετάζειν, ἀλλὰ πρᾳεῖ. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον οἱ λόγοι [illegible]γνόμενοι πιθανώτεροι φανήσονται τοῖς ἀκούουσιν, [illegible] δὲ λέγοντες αὐτοὺς ἥκιστα διαβάλλουσιν. 6. [illegible] πάντα ἀκριβῶς ἐξητακὼς αὐξήσῃς αὐτά, παλ[illegible] ἐπὶ τῇ τελευτῇ σύντομον ποίησον, καὶ τοὺς [illegible] τὰς περὶ τῶν εἰρημένων ἀνάμνησον. Τὰ μὲν [illegible] πάντα τοῦτον τὸν τρόπον τάττοντες, ἐντέχνως [illegible] χρησόμεθα.

CAPUT XXXVIII.

Δεῖ δὲ καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας ὅτι μάλιστα πειρᾶσθαι κατὰ τὰ πεπραγμένα τοὺς λόγους ἀποδιδόναι, καὶ συνεθίζειν αὐτοὺς τούτοις ἅπασι [illegible]μου χρῆσθαι. Καὶ περὶ μὲν οὖν τοῦ λέγειν [illegible] καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις, καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς ἀγῶσι, [illegible] πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαις, ἐντεῦθεν πλείστας [illegible] τεχνικωτάτας ἀφορμὰς ἕξομεν. 2. Χρὴ δὲ καὶ τὴν [illegible]μέλειαν ποιεῖσθαι μὴ μόνον περὶ τοὺς λόγους, [illegible] καὶ περὶ τὸν βίον τὸν αὐτοῦ, διακοσμοῦντα ταῖς [illegible] ταῖς προειρημέναις. Συμβάλλεται γὰρ ἡ περὶ τὸν [illegible] παρασκευὴ καὶ πρὸς τὸ πείθειν, καὶ πρὸς τὸ δόξης [illegible]εικοῦς τυγχάνειν. 3. Πρῶτον μὲν οὖν διαιρεῖν χρὴ τὰ πράγματα κατὰ τὴν ὅλην τοῦ παιδεύματος [illegible]ρεσιν, ὅτι πρῶτον, ἢ δεύτερον, ἢ τρίτον, ἢ τέταρτον μεταχειριστέον· εἶτα σαυτοῦ ποιεῖσθαι παρα[illegible] ὥσπερ ἐν τοῖς προοιμίοις διήλθομεν τὰ περὶ τῶν [illegible]τῶν. 4. Εὐμενῆ μὲν οὖν τὰ περὶ σεαυτὸν [illegible] ἐὰν οἷς ὁμολογεῖς ἐμμένῃς, καὶ διαφυλάττῃς [illegible] τοὺς αὐτοὺς διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων φαίνῃ μὴ μεθιστάμενος, ἀλλ' [illegible] αὐτοῖς χρώμενος. Προσέξουσι δέ σοι, ἐὰν [illegible] καὶ καλὰς μεταχειρίζῃ τὰς πράξεις, καὶ τοῖς [illegible] συμφερούσας. Εὐμενεῖς δὲ γενόμενοι, ὅτι [illegible] πράξεων γένη, ὅσαι τῶν κακῶν ἀποτροπὴν ἔχ[illegible] δι' ἀγαθῶν παρουσίαν, ταύτας μέν, ὡς συμφ[illegible] αὐτοῖς, ἀποδέξονται· ὅσαι δὲ τἀναντία παρασ[illegible]σιν αὐτοῖς, ταύτας ἀποδοκιμάσουσιν. 5. Ἀντὶ [illegible] ταχεῖαν καὶ σαφῆ καὶ μὴ ἄπιστον τὴν διήγ[illegible]γεσθαι, τὰς πράξεις δεῖ ταύτας ποιεῖσθαι. [illegible]χέως μὲν οὖν ἐπιτελέσεις, ἂν μὴ πάντα πράττ[illegible] βούλῃ, ἀλλὰ πρότερον τὸ πρῶτον, ἔπειτα [illegible] Καθαρῶς δέ, ἂν μὴ ταχὺ τῆς πράξεως παυόμε[illegible] πράγματα μεταχειρίζῃ, πρὶν ταύτην ἐπιτελέσ[illegible] ἄπιστος δέ, ἂν μὴ παρὰ τὸ ἦθος τὸ σαυτοῦ [illegible] Πρὸς δὲ τούτοις, ἂν μὴ προσποιῇ, τοὺς αὐτοὺς [illegible] καὶ φίλους εἶναί σοι. 6. Ἐκ δὲ τῶν πίστεων λ[illegible] περὶ ὧν μὲν ἐπιστήμην ἔχομεν, κατὰ τὴν ταύ[illegible]γησιν τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν. Περὶ ὧν δὲ τυ[illegible]

νοοῦντες, κατὰ τὸ ὡς ἐπὶ [τὸ] πολὺ συμβαῖνον.
σφαλέστατον γὰρ πράττειν περὶ τῶν οὕτως ἐχόντων,
ιὸς τὸ εἰωθὸς ἀποβλέποντας. Εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς
τιδίκους ἀγῶνα ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἐκ τῶν λελεγμέ-
ν ποιήσομεν βεβαιότητα περὶ ἡμῶν. Ἐν δὲ τοῖς
μβολαίοις τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν κατὰ τοὺς νόμους
τὰ μεταχειριζώμεθα τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς γε-
αμμένους μετὰ μαρτύρων ὡς βελτίστων ὁριζομένοις
όνοις. 7. Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιλόγου περὶ μὲν τῶν λελεγμέ-
ν ἀναμνήσομεν τοὺς ἀκροατάς, τὰ πραχθέντα ἐν
ραλαίῳ αὖθις εἰπόντες. Ἐξ ὧν δὲ πράττομεν, ἀνα-
ήσομεν οὕτως, ἐπειδὰν τὰς αὐτὰς πράξεις, ἢ τὰς
οίας μεταχειριζόμεθα ταῖς προτέραις. Φιλικῶς δὲ
εκείσονται πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν πράττωμεν, ἐξ ὧν εὖ πε-
νθέναι δόξουσιν, ἢ πάσχειν, ἢ πείσεσθαι. Μεγάλα
πράξομεν, ἐὰν πολλῶν αἰτίους καὶ καλῶν πράξεις
ταχειριζώμεθα. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον χρὴ τὰ
τὰ τὸν βίον αὐτοῦ παρασκευάζειν· ἐκ δὲ τῆς προτέ-
ς συντάξεως περὶ τοὺς λόγους γυμνάζεσθαι.

[Τὰς δὲ θυσίας δεῖ ποιεῖν, ὡς προείρηται· πρὸς
θεοὺς ὁσίως· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως· πρὸς
τὰς θεωρίας λαμπρῶς· πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφε-
ιως. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως ἕξουσιν, ἐὰν
ὰ τὰ πάτρια θύωμεν· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρί-
, ἐὰν μὴ τὰ πεμπόμενα πάντα τοῖς δαπανωπένοις
ναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἐὰν με-
λοπρεπῶς ὦσι κατεσκευασμένα· πρὸς δὲ τοὺς
λίτας ὠφελίμως, ἐὰν ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διε-
υασμένοι συμπομπεύωσι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς τοὺς
οὺς οὕτω γινόμενα ὁσίως ἂν ἔχοι. Φιλίαν δὲ στη-
ιεθα πρὸς τοὺς ὁμοιοτρόπους ἡμῖν, καὶ οἷς ταὐτὰ
μφέρει, καὶ οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἀναγκαῖόν ἐστιν
ὶν κοινωνεῖν· ἡ γὰρ τοιαύτη μάλιστα συμβαίνει φι-
α. Συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι τοὺς δικαιοτάτους,
ὶ τοὺς δύναμιν πολλὴν ἔχοντας, καὶ τοὺς πλησίον
τοικοῦντας· ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἐναντίους τούτοις.
λεμον δὲ αἱρεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦν-
ς τὴν πόλιν, ἢ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς συμμάχους αὐ-
ς. Τοὺς δὲ φύλακας ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ δι' αὐτῶν,
διὰ τῶν συμμάχων, ἢ διὰ ξένων· καὶ πρῶτον μὲν δι'
τῶν· δεύτερον δὲ διὰ συμμάχων· τρίτον δὲ διὰ ξέ-
ν. Περὶ δὲ πόρου χρημάτων κράτιστον μὲν ἀπὸ
τῶν ἰδίων προσόδων ἢ κτημάτων· δεύτερον δὲ ἀπὸ
τῶν τιμημάτων· τρίτον δὲ τῶν πενήτων τὰ σώματα
παρεχόντων λειτουργεῖν· τῶν δὲ τεχνιτῶν ὅπλα· τῶν
δὲ πλουσίων χρήματα. Περὶ πολιτείας δέ, δημοκρα-
τία μὲν ἀρίστη, ἐν ᾗ οἱ νόμοι τοῖς ἀρίστοις τὰς τιμὰς
ἀπονέμουσι· τὸ δὲ πλῆθος μήτε χειροτονίας, μήτε ψη-
φοφορίας ἐστέρηται· κακίστη δέ, ἐν ᾗ τῷ πλήθει πα-
ραδιδόασιν οἱ νόμοι τοὺς πλουτοῦντας ὑβρίζειν. Ὀλι-
γαρχιῶν δέ εἰσι δύο τρόποι· ἢ γὰρ ἐξ ἑταιρίας, ἢ ἀπὸ
τῶν τιμημάτων. Ποιεῖσθαι δὲ συμμάχους ἀναγκαῖ-
όν ἐστιν, ὅταν οἱ πολῖται μὴ τυγχάνωσι δι' ἑαυτῶν
δυνατοὶ τὴν χώραν καὶ τὰ φρουρία φυλάττειν, ἢ τοὺς
πολεμίους ἀμύνεσθαι· παρίεσθαι δὲ δεῖ συμμαχίαν, ὅταν
μὴ ἀνάγκη τις ᾖ ποιεῖσθαι αὐτήν, ἢ μακρὰν τοῖς τό-
ποις ἀπέχωσι καὶ ἀδύνατοι ὦσι κατὰ τοὺς προσήκον-
τας παραγίνεσθαι καιρούς. Πολίτης δὲ ἀγαθός ἐστιν,
ὅστις φίλους μὲν χρησιμωτάτους τῇ πόλει παρασκευά-
ζει, ἐχθροὺς δὲ ἐλαχίστους καὶ ἀσθενεστάτους· καὶ
ὅστις πλείστας προσόδους παρασκευάζει, τῶν ἰδιωτῶν
μηδένα δημεύων· καὶ ὅστις ἑαυτὸν δίκαιον παρέχων
τοὺς ἀδικοῦντάς τι τῶν κοινῶν ἐξετάζει. Δωροῦνται
δὲ πάντες, ἐλπίζοντες ὠφεληθήσεσθαι, ἢ τῶν προτέ-
ρων εὐεργεσιῶν χάριν ἀποδιδόντες. Ὑπηρετοῦσι δὲ
πάντες κέρδους ἕνεκεν, ἢ τιμῆς, ἢ ἡδονῆς, ἢ φόβου.
Συναλλάττουσι δὲ πάντες ἢ κατὰ προαίρεσιν, ἢ ἀκου-
σίως· αἱ γὰρ πράξεις ἐπιτελοῦνται πᾶσαι ἢ διὰ βίαν,
ἢ διὰ πειθώ, ἢ δι' ἀπάτης, ἢ διὰ προφάσεως. Ἐν δὲ
πολέμῳ περιγίνονται πολεμοῦντες ἢ διὰ τύχην, ἢ διὰ
σωμάτων πλῆθος, ἢ ῥώμην, ἢ διὰ χρημάτων εὐπο-
ρίαν, ἢ διὰ τόπων εὐφυίαν, ἢ δι' ἀρετὴν συμμάχων,
ἢ διὰ στρατηγοῦ γνώμην. Ἐγκαταλιπεῖν δὲ τοὺς
συμμάχους ὑπολαμβάνουσι δεῖν, ἢ διὰ τὸ μᾶλλον
συμφέρειν τοῦτο, ἢ διὰ τὸ καταλύσασθαι τὸν πόλε-
μον. Δίκαια δὲ πράττειν ἐστὶ τὸ τοῖς κοινοῖς τῆς
πόλεως ἤθεσιν ἕπεσθαι, τοῖς νόμοις πείθεσθαι, καὶ
ταῖς ἰδίαις ὁμολογίαις ἐμμένειν. Συμφέρει δὲ σώμα-
τι μὲν εὐεξία, καὶ κάλλος, καὶ ῥώμη, καὶ ὑγεία· ψυχῇ
δὲ σοφία, φρόνησις, ἀνδρία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη·
συναμφοτέροις δὲ τούτοις χρήματα, καὶ φίλοι. Ἀσύμ-
φορα δὲ τἀναντία τούτων. Πόλει δὲ συμφέρον πλῆ-
θος πολιτῶν.]

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

ARISTOTELIS QUAE FERUNTUR OECONOMICA.

CAPUT I.

Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ διαφέρει, οὐ μόνον τοσοῦτον ὅσον οἰκία καὶ πόλις· (ταῦτα μὲν γὰρ αὐταῖς ἐστι τὰ ὑποκείμενα·) ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ μὲν πολιτικὴ ἐκ πολλῶν ἀρχόντων ἐστὶν, ἡ οἰκονομικὴ δὲ μοναρχία. Ἔνιαι μὲν οὖν τῶν τεχνῶν διῄρηνται, καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἐστι ποιῆσαι καὶ χρήσασθαι τῷ ποιηθέντι, ὥσπερ λύρᾳ καὶ αὐλοῖς· τῆς δὲ πολιτικῆς ἐστι, καὶ πόλιν ἐξ ἀρχῆς συστήσασθαι, καὶ ὑπαρχούσῃ χρήσασθαι καλῶς. Ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἂν εἴη, καὶ κτήσασθαι οἶκον καὶ χρήσασθαι αὐτῷ. Πόλις μὲν οὖν οἰκιῶν πλῆθός ἐστι καὶ χώρας καὶ χρημάτων, αὔταρκες πρὸς τὸ εὖ ζῆν. Φανερὸν δέ· ὅταν γὰρ μὴ δυνατοὶ ὦσι τούτου τυγχάνειν, διαλύεται καὶ ἡ κοινωνία. Ἔτι δὲ ἕνεκα τούτου συνέρχονται. Οὗ δὲ ἕνεκα ἕκαστόν ἐστι καὶ γέγονε, καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ τυγχάνει αὕτη οὖσα· ὥστε δῆλον ὅτι πρότερον [γενέσει] ἡ οἰκονομικὴ πολιτικῆς ἐστι. Καὶ γὰρ τὸ ἔργον· μόριον γὰρ οἰκία πόλεώς ἐστι. Σκεπτέον οὖν περὶ τῆς οἰκονομικῆς, καὶ τί τὸ ἔργον αὐτῆς.

CAPUT II.

Μέρη δὲ οἰκίας ἄνθρωπός τε καὶ κτῆσίς ἐστιν· ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἐν τοῖς ἐλαχίστοις ἡ φύσις ἑκάστου θεωρεῖται, καὶ περὶ τῆς οἰκίας ἂν ὁμοίως ἔχοι· ὥστε καθ' Ἡσίοδον δέοι ἂν ὑπάρχειν

Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα·

τὸ μὲν γὰρ τῆς τροφῆς πρῶτον, τὸ δὲ, τῶν ἐλευθέρων· ὥστε δέοι ἂν τὰ περὶ τὴν τῆς γυναικὸς ὁμιλίαν οἰκονομήσασθαι καλῶς· τοῦτο δέ ἐστι τὸ, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην εἶναι παρασκευάσαι. Κτήσεως δὲ πρώτη ἐπιμέλεια ἡ κατὰ φύσιν· κατὰ φύσιν δὲ γεωργικὴ προτέρα, καὶ δεύτεραι ὅσαι ἀπὸ τῆς γῆς, οἷον μεταλλευτικὴ καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη· ἡ δὲ γεωργικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία· οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων, οὔθ' ἑκόντων, ὥσπερ καπηλεία καὶ αἱ μισθαρνίαι, οὔτ' ἀκόντων, ὥσπερ αἱ πολεμικαί· ἔτι τε καὶ τῶν κατὰ φύσιν· φύσει γὰρ ἀπὸ τῆς μητρὸς ἡ τροφὴ πᾶσίν ἐστιν. ὥστε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς γῆς· πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρίαν συμβάλλεται μεγάλα· οὐ γὰρ ὥσπερ αἱ βάναυσοι τὰ σώματα ἀχρεῖα ποιοῦσιν, ἀλλὰ δυνάμενα θυραυλεῖν καὶ πονεῖν· ἔτι δὲ δυνάμενα κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους· μόνων γὰρ τούτων τὰ κτήματα ἔξω τῶν ἐρυμάτων ἐστίν.

CAPUT III.

Τῶν δὲ περὶ τοὺς ἀνθρώπους ἡ κατὰ γυναῖκα πρώτη ἐπιμέλεια· κοινωνία γὰρ φύσει τῷ θήλει καὶ ἄῤῥενι μάλιστά ἐστιν· ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν ἐν ἄλλοις, ὅτι πολλὰ τοιαῦτα ἡ φύσις ἐφίεται ἀπεργάζεσθαι, ὥσπερ καὶ τῶν ζώων ἕκαστον· ἀδύνατον δὲ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ἄῤῥενος, ἢ τὸ ἄῤῥεν ἄνευ τοῦ θήλεος ἀποτελεῖν τοῦτο· ὥστ' ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν ἡ κοινωνία συνέστηκεν. Ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἀλόγως τοῦτο [illegible] καὶ, ἐφ' ὅσον μετέχουσι τῆς φύσεως, ἐπὶ τοσοῦτο [illegible] τεκνοποιίας μόνον χάριν· ἐν δὲ τοῖς ἡμέροις καὶ [illegible]νιμωτέροις διήρθρωται μᾶλλον· φαίνονται γὰρ [illegible]λον βοήθειαι γινόμεναι καὶ εὖνοιαι καὶ συνεργία [illegible]λήλοις· ἐν ἀνθρώπῳ δὲ μάλιστα, ὅτι οὐ μόνον τοῦ [illegible]ναι, ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι σύνεργα ἀλλήλοις τὸ [illegible] καὶ τὸ ἄῤῥεν ἐστί. Καὶ ἡ τῶν τέκνων κτῆσις [illegible]τουργίας ἕνεκεν τῇ φύσει μόνον οὖσα τυγχάνει [illegible] καὶ ὠφελείας· ἃ γὰρ ἂν δυνάμενοι εἰς ἀδυνάτους [illegible]νήσωσι, πάλιν κομίζονται παρὰ δυναμένων, [illegible]τοῦντες ἐν τῷ γήρᾳ· ἅμα δὲ καὶ ἡ φύσις [illegible] ταύτῃ τῇ περιόδῳ τὸ ἀεὶ εἶναι· ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν [illegible] δύναται, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος· οὕτω [illegible] ὑπὸ τοῦ θείου ἑκατέρου ἡ φύσις, τοῦ τε ἀνδρὸς [illegible] τῆς γυναικὸς, πρὸς τὴν κοινωνίαν. Διῄρηται γὰρ τῷ μὴ ἐπὶ ταὐτὰ πάντα χρήσιμον ἔχειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἔνια μὲν ἐπὶ τἀναντία, εἰς ταὐτὸ δὲ συντείνοντα· τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον, τὸ δ' ἀσθενέστερον ἐποίησεν, ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ᾖ διὰ τὸν φόβον, τὸ δ' ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν, καὶ τὸ μὲν πορίζῃ τὰ ἔξωθεν, τὸ δὲ σώζῃ τὰ ἔνδον· καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τὸ μὲν δυνάμενον ἑδραῖον εἶναι, πρὸς δὲ τὰς ἔξω [illegible] θυραυλίας ἀσθενὲς, τὸ δὲ πρὸς μὲν τὰς ἡσυχίας χεῖρον, πρὸς δὲ τὰς κινήσεις ὑγιεινόν· καὶ περὶ τὰ τέκνα, τὴν μὲν γένεσιν κοινὴν, τὴν δὲ ὠφελίαν ἰδίαν· τῶν μὲν γὰρ τὸ θρέψαι, τῶν δὲ τὸ παιδεῦσαί ἐστιν.

CAPUT IV.

Πρῶτον μὲν οὖν νόμοι πρὸς γυναῖκα καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖν· οὕτως γὰρ ἂν οὐδ' αὐτὸς ἀδικοῖτο [illegible] ὑφηγεῖται δὲ καὶ ὁ κοινὸς νόμος, καθάπερ οἱ Πυθαγόρειοι λέγουσιν, ὥσπερ ἱκέτιν καὶ ἀφ' ἑστίας [illegible] ὡς ἥκιστα δεῖν δοκεῖν· ἀδικία δὲ ἀνδρὸς αἱ [illegible] συνουσίαι γινόμεναι. Περὶ δὲ ὁμιλίας μήθ' [illegible]σθαι ἴσως παρόντος, μήθ' ὡς ἀπόντος ἀδυνατ[illegible] χάζειν, ἀλλ' οὕτως ἐθίζειν, ὥστε ἱκανῶς ἔχειν [illegible]τος καὶ μὴ παρόντος. Εὖ δ' ἔχει καὶ τὸ τοῦ [illegible]

Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα κεδνὰ διδάξῃ· αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν ἥκιστα φιλικόν [illegible] δὲ κοσμήσεως, ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἤθη δεῖ ἀλαζ[illegible]νους ἀλλήλοις πλησιάζειν, οὕτως οὐδὲ τὰ σώματα [illegible] δὲ διὰ τῆς κοσμήσεως οὐδὲν διαφέρουσά ἐστι τῆς [illegible] τραγῳδῶν ἐν τῇ σκευῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμιλία.

CAPUT V.

Τῶν δὲ κτημάτων πρῶτον μὲν καὶ ἀναγκαιότατον [illegible] [καὶ] τὸ βέλτιστον καὶ ἡγεμονικώτατον· τοῦτο δ' [illegible] ἄνθρωπος. Διὸ δεῖ πρῶτον δούλους παρασκευάσασθαι σπουδαίους. Δούλων δὲ εἴδη δύο, ἐπίτροπος καὶ ἐργάτης. Ἐπεὶ δὲ ὁρῶμεν ὅτι αἱ παιδεῖαι [illegible] τινας ποιοῦσι τοὺς νέους, ἀναγκαῖον καὶ παρασκευασάμενον τρέφειν οἷς τὰ ἐλευθέρια τῶν ἔργων προ[illegible]

ν· ὁμιλίαν δὲ πρὸς δούλους, ὡς μήτε ὑβρίζειν ἐᾶν,
ἀνιέναι· καὶ τοῖς μὲν ἐλευθεριωτέροις τιμῆς μετα-
ναι, τοῖς δ᾽ ἐργάταις τροφῆς πλῆθος. Καὶ ἐπει-
τοῦ οἴνου πόσις καὶ τοὺς ἐλευθέρους ὑβριστὰς
ῖ, καὶ πολλὰ ἔθνη ἀπέχεται, καὶ τῶν ἐλευθέρων,
Καρχηδόνιοι ἐπὶ στρατιᾶς, φανερὸν ὅτι τούτου
ιδὲν ἢ ὀλίγον μεταδοτέον. Ὄντων δὲ τριῶν, ἔρ-
καὶ κολάσεως καὶ τροφῆς, τὸ μὲν μήτε κολάζεσθαι,
ἐργάζεσθαι, τροφὴν δ᾽ ἔχειν, ὕβριν ἐμποιεῖ· τὸ
ργα μὲν ἔχειν καὶ κολάσεις, τροφὴν δὲ μή, βίαιον,
ἀδυναμίαν ποιεῖ. Λείπεται δή, ἔργα παρέχειν
τροφὴν ἱκανήν· ἀμίσθων γὰρ οὐχ οἷόν τε ἄρχειν·
ῳ δὲ μισθὸς τροφή· ὥσπερ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις
μὴ γίνηται τοῖς βελτίοσι βέλτιον, μηδὲ ἆθλα ἢ
ῆς καὶ κακίας, γίνονται χείρους, οὕτω καὶ περὶ
τας. Διόπερ δεῖ ποιεῖσθαι σκέψιν, καὶ διανέμειν
αὶ ἀνιέναι κατ᾽ ἀξίαν ἕκαστα, καὶ τροφήν, καὶ
ῆτα, καὶ ἀργίαν, καὶ κολάσεις, λόγῳ καὶ ἔργῳ μι-
μένους τὴν τῶν ἰατρῶν δύναμιν, ἐν φαρμάκου λό-
προσθεωροῦντας ὅτι ἡ τροφὴ οὐ φάρμακον, διὰ τὸ
χές. Γένη δὲ ἂν εἴη πρὸς τὰ ἔργα βέλτιστα μήτε
ι, μήτε ἀνδρεῖα ἄγαν. Ἀμφότερα γὰρ ἀδικοῦ-
Καὶ γὰρ οἱ ἄγαν δειλοὶ οὐχ ὑπομένουσι, καὶ
υμοειδεῖς οὐκ εὔαρχοι. Χρὴ δὲ καὶ τέλος ὡρί-
ι πᾶσιν. Δίκαιον γὰρ καὶ συμφέρον, τὴν ἐλευ-
ίαν κεῖσθαι ἆθλον. Βούλονται γὰρ πονεῖν, ὅταν
θλον καὶ ὁ χρόνος ὡρισμένος. Δεῖ δὲ καὶ ἐξομη-
ιν ταῖς τεκνοποιίαις· καὶ μὴ κτᾶσθαι ὁμοεθνεῖς
λούς, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν. Καὶ τὰς θυσίας
τὰς ἀπολαύσεις μᾶλλον τῶν δούλων ἕνεκα ποιεῖ-
ι, ἢ τῶν ἐλευθέρων· πλείονα γὰρ ἔχουσιν οὗτοι
ερ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα ἐνομίσθη.

CAPUT VI.

Εἴδη δὲ τοῦ οἰκονόμου τέτταρα, ἃ δεῖ ἔχειν περὶ
ρήματα. Καὶ γὰρ τὸ κτᾶσθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι
φυλάττειν· εἰ δὲ μή, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι·
γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν τοῦτ᾽ ἔστιν, καὶ ὁ λεγόμενος τε-
μένος πίθος. Ἔτι δὲ καὶ εἶναι κοσμητικὸν τῶν
ρχόντων, καὶ χρηστικόν· τούτων γὰρ ἕνεκα κἀκεί-
δεόμεθα. Διῃρῆσθαι δὲ δεῖ τῶν κτημάτων ἕκα-
ν· καὶ πλείω τὰ κάρπιμα εἶναι τῶν ἀκάρπων, καὶ
ἐργασίας οὕτω νενεμῆσθαι, ὅπως μὴ ἅμα κινδυ-
ωσιν ἅπασι. Πρὸς δὲ φυλακὴν τοῖς τε Περσικοῖς
φέρει χρῆσθαι καὶ τοῖς Λακωνικοῖς. Καὶ ἡ Ἀττι-
ὲ οἰκονομία χρήσιμος· ἀποδιδόμενοι γὰρ ὠνοῦν-
καὶ ἡ τοῦ ταμιείου θέσις οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς μι-
κροτέραις οἰκονομίαις. Περσικὰ δὲ ἦν τὸ πάντα ἐπι-
τάττειν καὶ πάντ᾽ ἐφορᾶν αὐτόν· καὶ ὃ ἔλεγε Δίων
περὶ Διονυσίου· οὐδεὶς γὰρ ἐπιμελεῖται ὁμοίως τῶν
ἀλλοτρίων καὶ τῶν οἰκείων· ὥστε ὅσα ἐνδέχεται, δι᾽ αὐ-
τοῦ ποιεῖσθαι χρὴ τὴν ἐπιμέλειαν. Καὶ τὸ τοῦ Πέρ-
σου καὶ τὸ τοῦ Λίβυος ἀπόφθεγμα εὖ ἂν ἔχοι· ὁ μὲν
γὰρ ἐρωτηθεὶς τί μάλιστα ἵππον πιαίνει, ὁ τοῦ δε-
σπότου ὀφθαλμός, ἔφη· ὁ δὲ Λίβυς ἐρωτηθείς, ποία
κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη, ἔφη. Ἐπι-
σκεπτέον οὖν τὰ μὲν αὐτόν, τὰ δὲ τὴν γυναῖκα, ὡς
ἑκατέροις διαιρεῖται τὰ ἔργα τῆς οἰκονομίας. Καὶ
τοῦτο ποιητέον ἐν μικραῖς οἰκονομίαις ὀλιγάκις, ἐν
δ᾽ ἐπιτροπευομέναις πολλάκις· οὐ γὰρ οἷόν τε μὴ κα-
λῶς ὑποδεικνύντος καλῶς μιμεῖσθαι, οὔτ᾽ ἐν τοῖς ἄλ-
λοις, οὔτ᾽ ἐν ἐπιτροπείᾳ, ὡς ἀδύνατον μὴ ἐπιμελῶν δε-
σποτῶν ἐπιμελεῖς εἶναι τοὺς ἐφεστῶτας. Ἐπεὶ δὲ ταῦ-
τα καὶ καλὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ ὠφέλιμα πρὸς οἰκονο-
μίαν, ἐγείρεσθαι χρὴ πρότερον δεσπότας οἰκετῶν, καὶ
καθεύδειν ὕστερον· καὶ μηδέποτε ἀφύλακτον οἰκίαν
εἶναι, ὥσπερ πόλιν· ὅσα τε δεῖ ποιεῖν μήτε νυκτὸς μή-
τε ἡμέρας παριέναι· τό τε διανίστασθαι νύκτωρ· τοῦ-
το γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ οἰκονομίαν καὶ φιλοσο-
φίαν χρήσιμον. Ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς κτήσεσιν ὁ
Ἀττικὸς τρόπος τῆς διαθέσεως τῶν ἐπικαρπιῶν χρήσι-
μος, ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις διαμερισθέντων καὶ τῶν πρὸς
ἐνιαυτὸν καὶ τῶν κατὰ μῆνα δαπανωμένων. Ὁμοίως
δὲ καὶ περὶ σκευῶν χρήσεως τῶν καθ᾽ ἡμέραν καὶ τῶν
ὀλιγάκις, ταῦτα παραδοτέον τοῖς ἐφεστῶσιν· ἐπὶ τού-
τοις καὶ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν διά τινος χρόνου ποιη-
τέον, ἵνα μὴ λανθάνῃ τὸ σωζόμενον καὶ τὸ ἐλλεῖπον.
Οἰκίαν δὲ πρός τε τὰ κτήματα ἀποβλέποντα κατασκευα-
στέον, καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ πρὸς εὐημερίαν αὐτῶν·
λέγω δὲ κτήματα μέν, οἷον καρποῖς καὶ ἐσθῆτι ποῖα
συμφέρει· καὶ τῶν καρπῶν ποῖα ξηροῖς καὶ ποῖα
ὑγροῖς· καὶ τῶν ἄλλων κτημάτων, ποῖα ἐμψύχοις καὶ
ποῖα ἀψύχοις, καὶ δούλοις καὶ ἐλευθέροις, καὶ γυναιξὶ
καὶ ἀνδράσι, καὶ ξένοις καὶ ἀστοῖς. Καὶ πρὸς εὐημε-
ρίαν δέ, καὶ πρὸς ὑγίειαν δεῖ εἶναι, εὔπνουν μὲν τοῦ
θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶνος· εἴη δ᾽ ἂν ἡ τοιαύ-
τη κατάβορρος οὖσα καὶ μὴ ἰσοπλατής. Δοκεῖ δὲ καὶ
ἐν ταῖς μεγάλαις οἰκονομίαις χρήσιμος εἶναι θυρωρός,
ὃς ἂν ᾖ ἄχρηστος τῶν ἄλλων ἔργων, πρὸς σωτηρίαν τῶν
εἰσφερομένων καὶ ἐκφερομένων· πρὸς εὐχρηστίαν δὲ
σκευῶν τὸ Λακωνικόν· χρὴ γὰρ ἓν ἕκαστον ἐν τῇ αὐτοῦ
χώρᾳ κεῖσθαι· οὕτω γὰρ ἄν, ἕτοιμον ὄν, οὐ ζητοῖτο.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ.

ANONYMI OECONOMICA.

APUD ALIOS OECONOMICORUM LIBER II.

I. Τὸν οἰκονομεῖν μέλλοντά τι κατὰ τρόπον τῶν τε τόπων, περὶ οὓς ἂν πραγματεύηται, μὴ ἀπείρως ἔχειν, καὶ τῇ φύσει εὐφυῆ εἶναι, καὶ τῇ προαιρέσει φιλόπονόν τε καὶ δίκαιον· ὅ τι γὰρ ἂν ἀπῇ τούτων τῶν μερῶν, πολλὰ διαμαρτήσεται περὶ τὴν πραγματείαν, ἣν μεταχειρίζεται. Οἰκονομίαι δέ εἰσι τέσσαρες, ὡς ἐν τύπῳ διελέσθαι (τὰς γὰρ ἄλλας εἰς τοῦτο ἐμπιπτούσας εὑρήσομεν)· βασιλική, σατραπική, πολιτική, ἰδιωτική. Τούτων δὲ μεγίστη μὲν καὶ ἁπλουστάτη ἡ βασιλική· ποικιλωτάτη δὲ καὶ ῥᾴστη ἡ πολιτική· ἐλαχίστη δὲ καὶ ποικιλωτάτη ἡ ἰδιωτική. Ἐπικοινωνεῖν μὲν τὰ πολλὰ ἀλλήλαις ἀναγκαῖόν ἐστιν· ὅσα δὲ μάλιστα δι' αὐτῶν ἑκάστῃ συμβαίνει, ταῦτα ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐστιν. Πρῶτον μὲν τοίνυν τὴν βασιλικὴν ἴδωμεν. Ἔστι δὲ αὕτη δυναμένη μὲν τὸ καθόλου, εἴδη δὲ ἔχουσα τέτταρα, περὶ νόμισμα, περὶ τὰ ἐξαγώγιμα, περὶ τὰ εἰσαγώγιμα, περὶ τὰ ἀναλώματα. Τούτων δὲ κράτιστον μὲν περὶ τὸ νόμισμα λέγω, ποῖον καὶ πότε τίμιον ἢ εὔωνον ποιητέον· περὶ δὲ τὰ ἐξαγώγιμα καὶ εἰσαγώγιμα, πότε καὶ τίνα παρὰ τῶν σατραπῶν ἐν τῇ ταγῇ ἐκλαβόντι αὐτῷ λυσιτελήσει διατίθεσθαι· περὶ δὲ τὰ ἀναλώματα, τίνα περιαιρετέον, καὶ πότε· καὶ πότερον δοτέον νόμισμα εἰς τὰς δαπάνας, ἢ ἃ τῷ νομίσματι ὤνια. Δεύτερον δὲ τὴν σατραπικήν· ἔστι δὲ ταύτης εἴδη ἓξ τῶν προσόδων, ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἰδίων γινομένων, ἀπὸ ἐμπόρων, ἀπὸ τελῶν, ἀπὸ βοσκημάτων, ἀπὸ τῶν ἄλλων. Αὐτῶν δὲ τούτων πρώτη μὲν καὶ κρατίστη ἡ ἀπὸ τῆς γῆς· αὕτη δέ ἐστιν, ἣν οἱ μὲν ἐκφόριον, οἱ δὲ δεκάτην προσαγορεύουσι· δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων γινομένη, οὗ μὲν χρυσίον, οὗ δὲ ἀργύριον, οὗ δὲ χαλκὸς, οὗ δὲ ὁπόσα δύναται γίνεσθαι· τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορίων· τετάρτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν κατὰ γῆν τε καὶ ἀγοραίων τελῶν γινομένη· πέμπτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν βοσκημάτων, ἐπικαρπία καὶ δεκάτη καλουμένη· ἕκτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπικεφάλαιόν τε καὶ χειρωνάξιον προσαγορευομένη. Τρίτον δὲ τὴν πολιτικήν· ταύτης δὲ κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐν τῇ χώρᾳ γινομένων· εἶτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορίων καὶ δι' ἀγώνων· εἶτα ἡ ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων. Τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον τὴν ἰδιωτικήν. Αὕτη δέ ἐστιν ἀνώμαλος μὲν, διὰ τὸ δεῖν μὴ πρὸς ἕνα σκοπὸν οἰκονομεῖν· ἐλαχίστη δὲ διὰ τὸ καὶ τὰς προσόδους καὶ τὰ ἀναλώματα βραχέα γίνεσθαι. Αὐτῆς δὲ ταύτης κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ γῆς γινομένη, δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων· τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ ἀργυρίου. Χωρὶς δὲ τούτων, ὃ πάσαις μὲν ἐπικοινωνεῖται ταῖς οἰκονομίαις, καὶ προσήκει σκοπεῖν αὐτὸ μὴ παρέργως· μάλιστα δὲ ταύτῃ, τὸ τἀναλώματα μὴ μείζω τῶν προσόδων γίνεσθαι. Ἐπεὶ τοίνυν τὰς διαιρέσεις εἰρήκαμεν, μετὰ τοῦτο πάλιν νοητέον ἡμῖν, ἡ σατραπεία, [illegible] ἂν πραγματευώμεθα, ἢ πόλις, πότερον ἅπαντα [illegible] διειλόμεθα, ἢ τὰ μέγιστα τούτων δυνατὴ [illegible] [τούτοις χρηστέον.] Μετὰ δὲ τοῦτο ποῖαι τῶν [illegible] όδων, ἢ τὸ παράπαν οὐκ εἰσὶ, δυναταὶ δ' [illegible] ἢ μικραὶ νῦν οὖσαι μείζους οἷαί τινες κατασ[illegible] ναι· ἢ τῶν ἀναλωμάτων τῶν νῦν ἀναλουμέν[illegible] καὶ πόσα περιαιρεθέντα ὅλα, μηθὲν βλάψει. [illegible] οὖν περὶ τὰς οἰκονομίας τε καὶ τὰ μέρη ταύτ[illegible] ρήκαμεν· ὅσα δέ τινες τῶν πρότερον πεπ[illegible] πόρον χρημάτων, ἢ τεχνικῶς τι διῴκησαν, [illegible] βάνομεν ἀξιόλογα αὐτῶν εἶναι, συναγηόχαμ[illegible] γὰρ ταύτην τὴν ἱστορίαν ἀχρεῖον ὑπολαμβάν[illegible] ναι· ἔστι γὰρ ὅτε τούτων ἐφαρμόσει τι οἷς [illegible] πραγματεύῃ.

II. Κύψελος ὁ Κορίνθιος, εὐξάμενος τῷ [illegible] κύριος γένηται τῆς πόλεως, τὰ ὄντα Κορινθί[illegible] τα ἀναθήσειν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀπογράψασθα[illegible] γραψαμένων δὲ τούτων, τὸ δέκατον μέρος [illegible] στου ἔλαβε, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. [illegible] ριελθόντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ αὐτὸ τοῦτ[illegible] ὥστε συνέβαινεν ἐν δέκα ἔτεσιν ἐκεῖνόν [illegible] ἔχειν, ἅπερ ἀνιέρωσεν, τούς τε Κορινθίους [illegible] κτῆσθαι.

III. Λύγδαμις Νάξιος, ἐκβαλὼν φυγάδας, [illegible] τὰ κτήματα αὐτῶν οὐδεὶς ἠθέλησεν [illegible] ἀγοράζειν, αὐτοῖς τοῖς φυγάσιν ἀπέδοτο· [illegible] θήματα, ὅσα ἦν αὐτῶν ἐν τισὶν ἐργαστηρίοις [illegible] ἀνακείμενα, ἐπώλει τοῖς τε φυγάσι καὶ [illegible] τῷ βουλομένῳ, ὥστ' ἐπιγραφῆναι τὸ τοῦ [illegible] ὄνομα.

IV. Βυζάντιοι δὲ, δεηθέντες χρημάτων [illegible] νη τὰ δημόσια ἀπέδοντο, τὰ μὲν κάρπιμα [illegible] χρόνον τινὰ, τὰ δὲ ἄκαρπα ἀεννάως· τά τε [illegible] κὰ καὶ τὰ πατριωτικὰ ὡσαύτως, καὶ ὅσα [illegible] ἰδιωτικοῖς ἦν· ὠνοῦντο γὰρ πολλοῦ, ὧν ἦν [illegible] λο κτῆμα. Τοῖς δὲ θιασώταις ἕτερα τὰ [illegible] ὅσα ἦν περὶ τὸ γυμνάσιον ἢ τὴν ἀγορὰν ἢ τὸ[illegible] τούς τε τόπους τοὺς ἀγοραίους, ἐν οἷς ἐπώλ[illegible] καὶ τῆς θαλάττης τὴν ἁλιείαν, καὶ τὴν τῶν [illegible] τοπωλίαν, τῶν τ' ἐργαζομένων θαυματοποι[illegible] τεων καὶ φαρμακοπωλῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν [illegible] τρόπων τὸ [γένος τὸ] τρίτον μέρος τοῦ ἐργ[illegible] ἀποτελεῖν ἔταξαν· τῶν τε νομισμάτων τὴν κατ[illegible] ἀπέδοντο μιᾷ τραπέζῃ· ἑτέρῳ δὲ οὐκ ἦν οὐδ[illegible] ἀποδόσθαι ἑτέρῳ, οὔτε πρίασθαι παρ' ἑτέρου [illegible] μή, στέρησις ἦν. Ὄντος δὲ νόμου αὐτοῖς, [illegible] πολίτην ὃς ἂν μὴ ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων ᾖ, [illegible] δεηθέντες ἐψηφίσαντο τὸν ἐξ ἑνὸς ὄντα ἀστοῦ [illegible] βαλόντα μνᾶς τριάκοντα εἶναι πολίτην. Ἐν [illegible]

ενόμενοι καὶ ἀποροῦντες χρημάτων κατήγαγον
λοῖα τὰ ἐκ τοῦ Πόντου· χρόνου δὲ γενομένου, τῶν
ρων ἀγανακτούντων, ἐτέλουν αὐτοῖς τόκους ἐπι-
τους· τοῖς δ᾽ ὠνουμένοις τι, ἔταξαν χωρὶς τῆς τι-
διδόναι τὸ ἐπιδέκατον. Μετοίκων δὲ τινῶν ἐπι-
νεικότων ἐπὶ κτήμασιν, οὐκ οὔσης αὐτοῖς ἐγκτή-
ἐψηφίσαντο τὸ τρίτον μέρος εἰσφέροντα τοῦ δα-
, τὸν βουλόμενον, κυρίως ἔχειν τὸ κτῆμα.

V. Ἱππίας ὁ Ἀθηναῖος τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὑπε-
εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς
ὰ προφράγματα, καὶ τὰς θύρας τὰς ἀνοιγομέ-
ξω ἐπώλησεν· ὠνοῦντο οὖν ὧν ἦν τὰ κτήματα,
υνελέγη χρήματα οὕτως συχνά. Τό τε νόμισμα
Ἀθηναίοις ἀδόκιμον ἐποίησεν· τάξας δὲ τι-
ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀνακομίζειν· συνελθόντων
τῷ κόψαι ἕτερον χαρακτῆρα, ἐξέδωκε τὸ αὐτὸ
ριον· ὅσοι τε τριηραρχεῖν ἢ φυλαρχεῖν ἢ χορη-
ἤ τινα εἰς ἑτέραν τοιαύτην λειτουργίαν ἤμελλον
νᾶν, τίμημα τάξας μέτριον ἐκέλευσε τὸν βουλό-
, ἀποτίσαντα τοῦτο, ἐγγράφεσθαι εἰς τοὺς λελει-
ηκότας. Τῇ τε ἱερείᾳ τῇ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς ἐν
τόλει ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος, φέρειν χοίνικα κρι-
καὶ πυρῶν ἑτέραν, καὶ ὀβολόν· καὶ ὅτῳ ἂν παι-
ν γένηται, τὸ αὐτὸ τοῦτο.

VI. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐν Ποτιδαίᾳ οἰκοῦντες, δεό-
χρημάτων εἰς τὸν πόλεμον, ἀπογράψασθαι ἅπα-
νέταξαν τὰς οὐσίας, μὴ ἀθρόας εἰς τὸν αὐτοῦ δῆ-
καστον, ἀλλὰ κατὰ κτῆμα ἐν ᾧ τόπῳ ἕκαστον εἴη,
ἱ πένητες δύνωνται ὑποτιμᾶσθαι· ὅτῳ δὲ μὴ
ῆμα μηθὲν, τὸ σῶμα διμναῖον τιμήσασθαι. Ἀπὸ
ν οὖν εἰσέφερον τὸ ἐπιγραφὲν ἕκαστος σῷον τῇ
.

VII. Ἀντισσαῖος, δεηθείσης τῆς πόλεως χρημά-
εἰθισμένων δὲ αὐτῶν λαμπρῶς ἄγειν Διονύσια,
ἄλλα τε πολλὰ ἀνήλισκον ἐξ ἐνιαυτοῦ παρασκευά-
ς, καὶ ἱερεῖα πολυτελῆ, ὑπεγγύου δὲ οὔσης ταύ-
ῆς ἑορτῆς, ἔπεισεν αὐτοὺς τῷ μὲν Διονύσῳ εὔ-
αι ἐς νέωτα ἀποδώσειν διπλάσια, ταῦτα δὲ συνα-
ντας ἀποδίδοσθαι. Συνελέγη οὖν αὐτοῖς χρή-
οὐκ ὀλίγα πρὸς τὴν χρείαν.

VIII. Λαμψακηνοὶ δὲ, προσδοκίμων οὐσῶν τρι-
πολλῶν πρὸς αὐτοὺς, ὄντος μεδίμνου τῶν ἀλ-
τετραδράγμου, προσέταξαν τοῖς ἀγοραίοις πω-
ξαδράγμου, καὶ τοῦ ἐλαίου τὸν χοᾶ, ὄντα δραχ-
εττάρων καὶ τριωβόλου, τοῦ τε οἴνου καὶ τῶν
ὡσαύτως. Τὴν μὲν οὖν ἀρχαίαν τιμὴν ἐλάμ-
ὁ ἰδιώτης, τὸ δὲ πλέον ἡ πόλις, καὶ εὐπόρησε
των.

X. Ἡρακλεῶται, πέμποντες ναῦς τετταράκοντα
ὺς ἐν Βοσπόρῳ τυράννους, οὐκ εὐπορούμενοι
των, παρὰ τῶν ἐμπόρων συνηγόρασαν τόν τε
πάντα καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὴν ἄλλην
ν· χρόνου δὲ ἱσταμένου, ἐν ᾧ ἔμελλον ἀποδώ-
ὴν τιμὴν, τοῖς τε δὴ ἐμπόροις καλῶς εἶχε μὴ κο-
ν, ἀλλ᾽ ἀθρόα τὰ φορτία πεπρᾶσθαι· ἐκεῖνοί τε
ες δι᾽ ἄλλην, οὐ μισθὸν παρῆγον, ἀλλὰ τὴν ἀγο-
ὁλκάσι, καὶ ἄνδρα ταμίαν ἐπέστησαν ἐφ᾽ ἑκά-
ὸν νεῶν· ἀφικομένων δ᾽ εἰς τὴν πολεμίαν αὐτῶν,
ζον οἱ στρατιῶται παρὰ τούτων· ἅπαν τε πρό-
συνελέγη τἀργύριον ἢ ἐδίδοσαν οἱ στρατηγοὶ
τὸν μισθόν· ὥστε συνέβαινε ταὐτὸ τὸ ἀργύριον
αι, ἕως εἰς οἶκον ἀπῆλθον.

. Λακεδαιμόνιοι, Σαμίων δεηθέντων χρήματα αὐτοῖς εἰς τὴν κάθοδον δοῦναι, ἐψηφίσαντο μίαν ἡμέραν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ ὑποζύγια νηστεῦσαι, ὅσον δὲ ἐδαπάνα ἕκαστος, τοσοῦτον δοῦναι τοῖς Σαμίοις.

XI. Καλχηδόνιοι δὲ, ξένων ἐν τῇ πόλει συχνῶν παρ᾽ αὐτοῖς γινομένων, ὀφείλοντες αὐτοῖς μισθὸν οὐκ ἠδύναντο διαλῦσαι· ἀνήγγειλαν οὖν, εἴ τις τῶν πολιτῶν ἢ μετοίκων σύλαν ἔχει κατὰ πόλεως ἢ ἰδιώτου, ἢ βούλεται λαβεῖν, ἀπογράψασθαι. Ἀπογραψαμένων δὲ συχνῶν, τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα εἰς τὸν Πόντον ἐσύλων μετὰ προφάσεως εὐλόγου. Ἔταξαν δὲ χρόνον, ἐν ᾧ λόγον ὑπὲρ αὐτῶν ἔφασαν ποιήσεσθαι. Συλλεγέντων δὲ χρημάτων συχνῶν, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀπήλλαξαν, ὑπὲρ δὲ τῶν συλῶν διεδικάσαντο· τοῖς δὲ μὴ δικαίως συληθεῖσιν ἡ πόλις ἀπὸ τῶν προσόδων ἀπεδίδου.

XII. Κυζικηνοὶ δὲ, στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους, ἐπικρατήσαντος τοῦ δήμου, τῶν δὲ πλουσίων συνειλημμένων, ὀφείλοντες χρήματα στρατιώταις, ἐψηφίσαντο μὴ θανατῶσαι τοὺς συνειλημμένους, ἀλλὰ χρήματα πραξαμένους φυγαδεῦσαι.

XIII. Χῖοι δὲ, νόμου ὄντος αὐτοῖς ἀπογράφεσθαι τὰ χρέα εἰς τὸ δημόσιον, δεηθέντες χρημάτων ἐψηφίσαντο τοὺς ὀφείλοντας μὲν ἀποδοῦναι τῇ πόλει τὰ δάνεια, τὴν δὲ πόλιν ἐκ τῶν προσόδων τοὺς τόκους τοῖς δεδανεικόσι καταφέρειν, ἕως ἂν καὶ τὸ ἀρχαῖον εὐπορήσωσι.

XIV. Μαύσωλος, ὁ Καρίας τύραννος, πέμποντος βασιλέως πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῷ τοὺς φόρους δοῦναι, συναγαγὼν τοὺς εὐπορωτάτους ἐν τῇ χώρᾳ, ἔλεγεν ὅτι ὁ βασιλεὺς αἰτεῖ τοὺς φόρους, αὐτὸς δὲ οὐκ εὐπορεῖται. Κατασκευαστοὶ δ᾽ ἄνδρες αὐτῷ εὐθέως ἐπηγγέλλοντο, ὅσον εἰσοίσει ἕκαστος· τούτων δὲ τοῦτο πραξάντων οἱ εὐπορώτεροι τὰ μὲν αἰσχυνόμενοι τὰ δὲ φοβούμενοι, πολλῷ τούτων πλείω ἐπηγγέλλοντο καὶ εἰσέφερον. Πάλιν δεηθεὶς χρημάτων, ἐξεκκλησιάσας τοῖς Μυλασσεῦσιν ἔλεγεν, ὅτι μητρόπολις οὖσα ἡ πόλις αὐτοῦ, αὕτη ἀτείχιστός ἐστιν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπ᾽ αὐτὸν στρατεύει. Ἐκέλευσεν οὖν τοὺς Μυλασσεῖς φέρειν ἕκαστον ὅτι πλεῖστα χρήματα, φάσκων αὐτοὺς τοῖς νῦν εἰσενεχθεῖσι καὶ τὰ λοιπὰ σώζειν. Εἰσενεχθέντων δὲ πολλῶν, τὰ μὲν χρήματα εἶχε, τὸ δὲ τεῖχος οὐκ ἔφη τὸν θεὸν ἐν τῷ παρόντι οἰκοδομεῖν.

XV. Κόνδαλος, Μαυσώλου ὕπαρχος, ὁπότε διαπορευομένῳ αὐτῷ διὰ τῆς χώρας προσενέγκοι τις πρόβατον ἢ ὗν ἢ μόσχον, ἀπογραψάμενος τὸν δόντα καὶ τὸν χρόνον, ἀπαγαγόντα εἰς οἶκον ἐκέλευσε τρέφειν ἕως ἂν ἐπανέλθοι· ὁπότε δὲ δοκοίη χρόνος ἱκανὸς εἶναι, αὐτό τε τὸ τραφὲν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν λογισάμενος ἀπῄτει. Τῶν τε δένδρων τὰ ὑπερέχοντα ἢ πίπτοντα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς βασιλικὰς ἐπώλει [ὡς] ἐπικαρπίας. Τῶν δὲ στρατιωτῶν εἴ τις τελευτήσειε, διαπύλιον ἐπώλει δραχμὴν τοῦ σώματος· ἅμα τε οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἀργύριον ἐλάμβανεν, ἅμα τε οἱ ἡγεμόνες οὐ παρεκρούοντο αὐτὸν, πότε τετελεύτηκεν ὁ στρατιώτης. Τούς τε Λυκίους ὁρῶν ἀγαπῶντας τὸ τρίχωμα φορεῖν, ἔφησε γράμματα ἥκειν παρὰ βασιλέως, κόμας ἀποστεῖλαι εἰς προκόμια· προστετάχθαι οὖν αὐτῷ Μαυσώλου ἀποκεῖραι αὐτούς. Ἔφησεν οὖν, εἰ βούλονται ἐπικεφάλαιον τακτὸν αὐτῷ δοῦναι, μεταπέμψασθαι ἐκ τῆς Ἑλλάδος κόμην· οἱ δὲ ἀσμένως ἔδοσαν ὃ ᾔτει, καὶ συνελέγη χρήματα πολλὰ ἀπὸ πολλοῦ ὄχλου.

XVI. Ἀριστοτέλης Ῥόδιος, ἄρχων Φωκαίας, ἀπορῶν χρημάτων, ὁρῶν στάσεις οὔσας δύο τῶν Φωκαέων, λόγους ἐποιήσατο πρὸς τὴν ἑτέραν στάσιν ἐν ἀποῤῥήτοις, φάσκων αὐτῷ διδόναι χρήματα τοὺς ἑτέρους, ἐφ᾽ ᾧ αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐγκλῖναι, αὐτὸς δὲ μᾶλλον βούλεσθαι παρὰ τούτων λαβεῖν, καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν τούτοις διοικεῖν παραδοῦναι. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, εὐθέως τὰ χρήματα οἱ παρόντες, πορίσαντες ὅσα ἐκέλευσεν, ἔδωκαν. Ὁ δὲ τοῖς ἑτέροις πάλιν ἔδειξεν ἃ εἰληφὼς εἴη παρὰ τῶν ἑτέρων· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἔφασαν οὐκ ἐλάττω δώσειν· λαβὼν δὲ παρ᾽ ἀμφοτέρων, κατήλλαξεν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Τοῖς τε πολίταις κατιδὼν οὔσας δίκας πολλὰς, καὶ μεγάλας ἐκ πολλοῦ χρόνου ἀδικίας, τούτοις διὰ τὸν πόλεμον τὸν ἐμπεσόντα δικαστήριον καθίσας προεῖπεν, ὅσοι ἂν μὴ δικάσωνται (χρόνον δ᾽ ἔθηκε), μηκέτι ἔσεσθαι ὑπὲρ τῶν προτέρων ἐγκλημάτων κρίσεις. Τότε δὴ παραβόλιον πολλῶν δικῶν, καὶ τὰς ἐκκλήτους μετ᾽ ἐπιτιμίων ἐφ᾽ αὐτὸν ποιούμενος καὶ παρ᾽ ἑκατέρων ἀργύριον δι᾽ ἑτέρων λαμβάνων, συνήγαγεν οὐκ ὀλίγα χρήματα.

XVII. Κλαζομένιοι δ᾽, ἐν σιτοδείᾳ ὄντες, χρημάτων τε ἀποροῦντες, ἐψηφίσαντο, παρ᾽ οἷς ἔλαιόν ἐστι τῶν ἰδιωτῶν, δανεῖσαι τῇ πόλει ἐπὶ τόκῳ· γίνεται δὲ πολὺς οὗτος ὁ καρπὸς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν· δανεισάντων δὲ, μισθωσάμενοι πλοῖα, ἀπέστειλαν εἰς τὰ ἐμπόρια, ὅθεν αὐτοῖς ἧκε σῖτος, ὑποθήκης γενομένης τῆς τοῦ ἐλαίου τιμῆς. Ὀφείλοντες στρατιώταις μισθὸν εἴκοσι τάλαντα, καὶ οὐ δυνάμενοι, τόκον ἔφερον τοῖς ἡγεμόσι τέτταρα τάλαντα τοῦ ἐνιαυτοῦ· ἐπεὶ δὲ τοῦ μὲν ἀρχαίου ἀπέκοπτον οὐθὲν, ἀεὶ δὲ μάτην ἐδαπάνων, νόμισμα ἔκοψαν σιδηροῦν εἰς ἀργυρίου λόγον εἴκοσι ταλάντων· εἶτα διδόντες τοῖς εὐπορωτάτοις ἐν τῇ πόλει κατὰ λόγον ἑκάστῳ, ἀργύριον παρ᾽ ἐκείνων ἔλαβον ἴσον. Οἵ τε οὖν ἰδιῶται εἶχον εἰς τὰς καθ᾽ ἡμέραν χρείας ἀναλίσκειν, καὶ ἡ πόλις τοῦ χρέους ἀπηλλάγη. Δεύτερον δὲ ἐκ τῶν προσόδων ἐκείνοις τόν τε τόκον κατέφερον, ἀεί τε διαιροῦντες ἑκάστῳ πρὸς μέρος διεδίδοσαν, τοὺς δὲ σιδηροῦς ἐκομίζοντο.

XVIII. Σηλυμβριανοὶ δὲ, δεηθέντες χρημάτων, νόμου ὄντος αὐτοῖς σῖτον μὴ ἐξαγαγεῖν ἐν λιμῷ γενομένοις, ἐκείνοις δὲ ὑπάρχοντος σίτου παλαιοῦ, ἐψηφίσαντο τῇ πόλει παραδοῦναι τοὺς ἰδιώτας τὸν σῖτον τῆς τεταγμένης τιμῆς, ὑπολειπόμενον ἕκαστον ἐνιαυτοῦ τροφήν· εἶτα ἐξαγωγὴν ἔδωκαν τῷ βουλομένῳ, τάξαντες τιμὴν, ἣν ἐδόκει καλῶς ἔχειν αὐτοῖς.

XIX. Ἀβυδηνοὶ δὲ διὰ στασιασμὸν τῆς χώρας ἀργοῦ γενομένης, καὶ τῶν μετοίκων οὐ προϊεμένων αὐτοῖς οὐδὲν διὰ τὸ καὶ ἔτι ὀφείλειν, ἐψηφίσαντο τὸν βουλόμενον τοῖς γεωργοῖς δανείζειν, ὡς ἐργάσωνται, ὡς πρώτοις αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κομιδῆς ἐκ τοῦ καρποῦ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐκ τῶν λειπομένων.

XX. Ἐφέσιοι, δεηθέντες χρημάτων, νόμον ἔθεντο μὴ φορεῖν χρυσὸν τὰς γυναῖκας, ὅσον δὲ νῦν ἔχουσι, δανεῖσαι τῇ πόλει· τῶν τε κιόνων τῶν ἐν τῷ νεῷ τάξαντες ἀργύριον, ὃ δεῖ καταβαλεῖν, εἴων ἐπιγράφεσθαι τὸ ὄνομα τοῦ δόντος τὸ ἀργύριον, ὡς ἀνατεθεικότος.

XXI. Διονύσιος Συρακούσιος βουλόμενος χρήματα συναγαγεῖν, ἐκκλησίαν ποιήσας ἔφησεν ἑωρακέναι τὴν Δήμητραν κελεύειν τὸν τῶν γυναικῶν κόσμον εἰς τὸ ἱερὸν ἀποκομίζειν· αὐτὸς μὲν οὖν τῶν παρ᾽ αὐτῷ γυναικῶν τὸν κόσμον τοῦτο πεποιηκέναι· ἠξίου δὲ καὶ τοὺς ἄλλους, μή τι μήνιμα παρὰ τῆς θεοῦ γένηται· τὸν δὲ μὴ τοῦτο ποιήσαντα ἔνοχον ἔφησεν ἱεροσυλίας ἔσεσθαι. Ἀνενεγκάντων δὲ [illegible] εἶχον διά τε τὴν θεὸν καὶ δι᾽ ἐκεῖνον, θύσας [illegible] τὸν κόσμον ἀπηνέγκατο ὡς παρὰ τῆς θεοῦ [illegible] σμένος. Προελθόντος δὲ χρόνου καὶ τῶν [illegible] πάλιν φορουσῶν, ἐκέλευσε τὴν βουλομένην [illegible] ρεῖν τάγμα τι ἀνατιθέναι ἐν τῷ ἱερῷ. [illegible] ναυπηγεῖσθαι μέλλων ᾔδει ὅτι δεήσοιτο χρημάτων· ἐκκλησίαν οὖν συναγαγὼν, ἔφη πόλιν αὐτῷ [illegible] δίδοσθαι, εἰς ἣν δεῖσθαι χρημάτων· ἠξίου [illegible] τοὺς πολίτας εἰσενέγκαι δύο στατῆρας ἕκαστον· [illegible] εἰσήνεγκαν. Διαλιπὼν δὲ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, [illegible] μαρτηκὼς τῆς πράξεως ἐπαινέσας αὐτοὺς [illegible] ἑκάστῳ ὃ εἰσήνεγκαν· ποιήσας δὲ τοῦτο [illegible] τοὺς πολίτας· εἶτα πάλιν οἰόμενοι ἀπολήψεσθαι [illegible] ήνεγκαν· ὁ δὲ λαβὼν εἶχεν εἰς τὴν ναυπηγίαν. [illegible] εὐπορῶν δὲ ἀργυρίου νόμισμα ἔκοψε καττιτέρινον, [illegible] συναγαγὼν ἐκκλησίαν πολλὰ τοῦ κεκομμένου [illegible] σματος ὑπερεῖπεν, οἱ δὲ ἐψηφίσαντο καὶ [illegible] μενοι ἕκαστος ὃ ἀνείλετο ἔχειν ὡς ἀργυροῦν, [illegible] καττιτέρινον. Πάλιν τε δεηθεὶς χρημάτων [illegible] πολίτας εἰσενεγκεῖν αὐτῷ· οἱ δ᾽ οὐκ ἔφασαν [illegible] ἐξενέγκας οὖν τὰ σκεύη τὰ παρ᾽ αὐτῷ [illegible] δι᾽ ἀπορίαν τοῦτο ποιῶν ἀγοραζόντων δὲ [illegible] κουσίων ἀπεγράφετο, τί ἕκαστος ἀγοράσειε· [illegible] τὴν τιμὴν κατέβαλον, ἐκέλευσε τὸ σκεῦος [illegible] ἕκαστον ὃ ἠγόρασεν. Τῶν δὲ πολιτῶν διὰ τὰς [illegible] φορὰς οὐ τρεφόντων βοσκήματα εἶπεν, ὅτι [illegible] αὐτῷ πρὸς τοσοῦτον· τοὺς οὖν νῦν κτησαμένους [illegible] λεῖς ἔσεσθαι· πολλῶν δὲ ταχὺ κτησαμένων [illegible] σκήματα, ὡς ἀτελῆ ἑξόντων, ἐπεὶ καιρὸν [illegible] τιμήσασθαι κελεύσας, ἐπέβαλε τέλος. Οἱ οὖν [illegible] ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τῷ ἐξηπατῆσθαι, σφάζοντες [illegible] λουν· ὡς δὲ πρὸς τοῦτο ἔταξε σφάζεσθαι [illegible] ἡμέρας, οἱ δὲ πάλιν ἱερόθυτα ἐποίουν· ὁ δὲ [illegible] θῆλυ μὴ θύειν. Πάλιν τε δεηθεὶς [illegible] λευσεν ἀπογράψασθαι χρήματα πρὸς [illegible] κοι εἰσὶν ὀρφανικοί· ἀπογραψαμένων [illegible] τούτων χρήματα ἀπεχρᾶτο, ἕως ἕκαστος [illegible] ἔλθοιεν. Ῥήγιον τε καταλαβὼν, ἐκκλησίαν συναγαγὼν εἶπε, διότι δικαίως μὲν ἂν ἐξανδραποδίσαιτο [illegible] αὐτοῦ, νῦν μέντοι τὰ εἰς τὸν πόλεμον [illegible] ματα κομισάμενος, καὶ ὑπὲρ ἑκάστου σώματος [illegible] μνᾶς, ἀφήσειν αὐτούς. Οἱ δὲ Ῥηγῖνοι [illegible] αὐτοῖς ἀποκεκρυμμένα ἐμφανῆ ἐποίουν, [illegible] παρὰ τῶν εὐπορωτέρων καὶ παρὰ τῶν ξένων [illegible] ζόμενοι ἐπόρισαν ἃ ἐκέλευε χρήματα. Λαβὼν [illegible] τα παρ᾽ αὐτῶν τά τε σώματα πάντα οὐδὲν [illegible] δοτο, τά τε σκεύη, ἃ τότε ἦν ἀποκεκρυμμένα, [illegible] ἅπαντα ἔλαβε. Δανεισάμενός τε παρὰ τῶν [illegible] χρήματα ἐπ᾽ ἀποδόσει, ὡς ἀπῄτουν αὐτόν, [illegible] ἀναφέρειν ὅσον ἔχει τις ἀργύριον πρὸς αὐτὸν [illegible] μή, θάνατον ἔταξε τὸ ἐπιτίμιον· ἀνενεχθέντος [illegible] ἀργυρίου, ἐπικόψας χαρακτῆρα ἐξέδωκε τὴν [illegible] δύο δυναμένην δραχμὰς, τό τε ὀφειλόμενον [illegible] [ὃ] ἀνήνεγκαν πρὸς αὐτόν. Εἰς Τυῤῥηνίαν [illegible] σας ναυσὶν ἑκατὸν, ἔλαβεν ἐκ τοῦ τῆς Λευκοθέας ἱεροῦ χρυσίον τε καὶ ἀργύριον πολὺ, καὶ τὸν ἄλλον κόσμον οὐκ ὀλίγον εἰδὼς δὲ, ὅτι καὶ οἱ ναῦται [illegible] ἔχουσι, κήρυγμα ἐποιήσατο, τὰ ἡμίσεα ὧν ἔχει [illegible] στος ἀναφέρειν πρὸς αὐτὸν, τὰ δ᾽ ἡμίσεα ἔχειν [illegible] λαβόντα· τῷ δὲ μὴ ἀνενέγκαντι θάνατον ἔταξε [illegible] τιμιον. Ὑπολαβόντες δὲ οἱ ναῦται, ἀνενεγκόντες [illegible] ἡμίσεα τὰ κατάλοιπα ἕξειν ἀδεῶς, ἀνήνεγκαν [illegible]

ιέπερ ἐκεῖνα ἔλαβεν, ἐκέλευσε πάλιν τὰ ἡμίσεα ἀνα-
ϱειν.

XXII. *Μενδαῖοι δὲ τὰ μὲν ἀπὸ λιμένων καὶ τῶν*
λων τελῶν αὐτοῖς προσπορευόμενα ἐχρῶντο εἰς διοί-
σιν τῆς πόλεως, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ οἰκιῶν τέλη
κ ἔπραττον, ἀλλ᾽ ἀνέγραφον τοὺς ἔχοντας· ὁπότε δὲ
ηθεῖεν χρημάτων, ἀπεδίδοσαν οἱ ὀφείλοντες· ἐκέρ-
ινον οὖν τὸν παρεληλυθότα χρόνον ἀτόκοις τοῖς
ήμασιν ἀποκεχρημένοι. Πολεμοῦντές τε πρὸς Ὀλυν-
ους καὶ δεόμενοι χρημάτων, ὄντων αὐτοῖς ἀνδρα-
δων, ἐψηφίσαντο, καταλειπομένων ἑνὶ ἑκάστῳ θήλεος
ὶ ἄῤῥενος, τὰ ἄλλα ἀποδόσθαι τοὺς ἰδιώτας τῇ πό-
, ὡς ἐκδανεῖσαι χρήματα.

XXIII. *Καλλίστρατος ἐν Μακεδονίᾳ πωλουμένου*
ῦ ἐλλιμενίου ὡς ἐπιτοπολὺ εἴκοσι ταλάντων ἐποί-
εν εὑρεῖν τὸ διπλάσιον· κατιδὼν γὰρ ὠνουμένους τοὺς
τορωτέρους ἀεὶ, διὰ τὸ δεῖν ταλαντιαίους καθιστά-
ι τοὺς ἐγγύους τῶν εἴκοσι ταλάντων, προεκήρυξεν
εῖσθαι τὸν βουλόμενον, καὶ τοὺς ἐγγύους καθιστά-
ι τοῦ τρίτου μέρους καὶ καθ᾽ ὁπόσον ἕκαστος δύνη-
ι πείθειν.

XXIV. *Τιμόθεος Ἀθηναῖος πολεμῶν πρὸς Ὀλυν-*
ους καὶ ἀπορούμενος ἀργυρίου, κόψας χαλκὸν διε-
δου τοῖς στρατιώταις· ἀγανακτούντων δὲ τῶν στρα-
ωτῶν, ἔφη αὐτοῖς τοὺς ἐμπόρους τε καὶ ἀγοραίους
ιαντας ὡσαύτως πωλήσειν· τοῖς δ᾽ ἐμπόροις προς-
τεν, ὃν ἄν τις λάβῃ χαλκὸν, τούτου πάλιν ἀγορά-
ν τά τ᾽ ἐκ τῆς χώρας ὤνια καὶ τὰ ἐκ τῶν λειῶν ἀγό-
να· ὃς δ᾽ ἂν περιλειφθῇ αὐτοῖς χαλκὸς, πρὸς αὐ-
ν ἀναφέροντας ἀργύριον λαμβάνειν. Περὶ Κέρκυ-
ν δὲ πολεμῶν καὶ ἀπόρως διακείμενος καὶ τῶν στρα-
ωτῶν αἰτούντων τοὺς μισθοὺς καὶ ἀπειθούντων αὐ-
, καὶ πρὸς τοὺς ὑπεναντίους φασκόντων ἀποπο-
ύεσθαι, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔφησεν οὐ δύνασθαι
ὰ τοὺς χειμῶνας παραγενέσθαι αὐτῷ ἀργύριον·
εὶ τοσαύτην εἶναι περὶ αὐτὸν εὐπορίαν, ὥστε τὴν
οδεδομένην τρίμηνον σιταρκίαν δωρεὰν αὐτοῖς δι-
ναι· οἱ δὲ ὑπολαβόντες οὐκ ἄν ποτε προέσθαι αὐ-
ν τοσαῦτα χρήματα [τὸν Τιμόθεον] αὐτοῖς, εἰ μὴ
ἀληθείᾳ προσδόκιμα ἦν τὰ χρήματα πρὸς αὐτὸν,
υχίαν εἶχον ὑπὲρ τῶν μισθῶν, ἕως ἐκεῖνος διῳκήσα-
ἃ ἐβούλετο. Σάμον δὲ πολιορκῶν, τοὺς καρποὺς
ὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἀπεδίδοτο τοῖς Σαμίοις· ὥστε
τόρησε χρημάτων εἰς μισθοὺς τοῖς στρατιώταις.
ῶν τε ἐπιτηδείων ἐπεὶ σπάνις ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ
ὰ τοὺς ἀφικνουμένους, ἀπηγόρευσε μὴ πωλεῖν σῖτον
ηλεσμένον, μηδὲ μέτρον ἔλασσον ἢ μέδιμνον, μηδὲ
ν ὑγρῶν μηθὲν ἔλαττον ἢ μετρητήν. Οἱ μὲν οὖν
ξιάρχαι καὶ λοχαγοὶ ἀγοράζοντες ἀθρόα διεδίδο-
ν τοῖς στρατιώταις, οἱ δὲ εἰσαφικνούμενοι ἦγον αὐ-
ῖς τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ὁπότε ἀπαλλάττοιντο, εἴ τι πε-
λοιπον ἦν αὐτοῖς, ἐπώλουν· ὥστε συνέβαινεν εὐπο-
ῖσθαι τοὺς στρατιώτας τῶν ἐπιτηδείων.

XXV. *Δατάμης Πέρσης, ἔχων στρατιώτας τὰ*
ν καθ᾽ ἡμέραν πορίζειν ἐδύνατο ἐκ τῆς πολεμίας
τοῖς, νόμισμα δὲ οὐκ ἔχων διδόναι, ἀπαιτούμενος
χρόνου γενομένου οὗ ὤφειλε, τεχνάζει τοιόνδε. Ἐκ-
ησίαν συναγαγὼν ἔφη οὐκ ἀπορεῖσθαι χρημάτων,
λ᾽ εἶναι αὐτῷ ἐν χωρίῳ τινὶ, λέγων ἐν ᾧ εἴη· καὶ
αζεύξας ἐβάδιζεν ἐπ᾽ αὐτό· εἶτα ὡς ἐγγὺς τοῦ χωρίου
ένετο, προελθὼν εἰς αὐτὸ ἔλαβεν ἐκ τῶν ἐνόντων ἱε-
ν ὅσος ἐνῆν κοῖλος ἄργυρος· εἶτ᾽ ἐπισκευάσας τὰς
ιόνους ὡς ἀγούσας ἀργύριον, παραφαινούσας τε
ταῦτα, ἐβάδιζεν. Ἰδόντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ νομίσαντες ἅπαντα εἶναι ἄργυρον τὰ ἀγόμενα, ἐθάῤῥησαν ὡς κομιούμενοι τὸν μισθόν. Ὁ δ᾽ ἔφη δεῖν εἰς Ἄμισον ἐλθόντα ἐπισημήνασθαι· ἦν δ᾽ εἰς τὴν Ἄμισον ὁδὸς πολλῶν τε ἡμερῶν καὶ χειμέριος· τὸν δὲ χρόνον τοῦτον ἀπεχρᾶτο τῷ στρατοπέδῳ, τὰ ἐπιτήδεια μόνον διδούς.

Τοὺς δὲ τεχνίτας τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτὸς εἶχε καὶ τοὺς καπήλους τοὺς μεταβαλλομένους τι· ἄλλῳ δὲ οὐκ ἦν οὐθενὶ οὐθὲν τούτων ποιεῖν.

XXVI. *Χαβρίας Ἀθηναῖος Ταῷ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖ ἐκστρατεύοντι καὶ δεομένῳ χρημάτων συνεβούλευε τῶν τε ἱερῶν τινα καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆθος φάναι πρὸς τοὺς ἱερεῖς δεῖν παραλυθῆναι διὰ τὴν δαπάνην· ἀκούσαντες δὲ οἱ ἱερεῖς, καὶ τὸ ἱερὸν παρ᾽ αὐτοῖς ἕκαστοι βουλόμενοι εἶναι, καὶ ἴδια αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς ἐδίδοσαν χρήματα· ἐπεὶ δὲ παρὰ πάντων εἰλήφει, προστάξαι αὐτοῖς ἐκέλευσεν εἰς μὲν τὸ ἱερὸν καὶ εἰς αὐτὸν, τῆς δαπάνης ἧς πρότερον ἐποιοῦντο τὸ δέκατον μέρος ποιεῖσθαι, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῷ δανεῖσαι, ἕως ὁ πόλεμος ὁ πρὸς βασιλέα διαλυθῇ. Ἀπ᾽ οἰκίας δὲ ἑκάστης ἐκέλευσεν ἅπαντας εἰσενέγκαι τάξαντα ὃ δεῖ, καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος ὡσαύτως· τοῦ σίτου τε πωλουμένου χωρὶς τῆς τιμῆς διδόναι τὸν πωλοῦντα καὶ ὠνούμενον ἀπὸ τῆς ἀρτάβης τὸν ὀβολόν· ἀπὸ τῶν πλοίων τε καὶ ἐργαστηρίων καὶ τῶν ἄλλην τινὰ ἐργασίαν ἐχόντων, τῆς ἐργασίας μέρος τὸ δέκατον τέλος ἀποτελεῖν. Ἐκστρατεύειν δ᾽ αὐτῷ μέλλοντι ἐκ τῆς χώρας, εἴ τις τι ἔχοι ἄσημον ἀργύριον ἢ χρυσίον, κελεῦσαι ἐνέγκαι πρὸς αὐτόν· ἐνεγκάντων δὲ τῶν πλείστων, ἐκέλευσε τούτῳ μὲν ἐκεῖνον χρῆσθαι, τοὺς δὲ δανείσαντας συστῆσαι τοῖς νομάρχοις, ὥστ᾽ ἐκ τῶν φόρων αὐτοῖς ἀποδοῦναι.*

XXVII. *Ἰφικράτης Ἀθηναῖος, Κότυος συναγαγόντος στρατιώτας, ἐπόρισεν αὐτῷ χρήματα τρόπον τοιοῦτον· ἐκέλευσε τῶν ἀνθρώπων ὧν ἦρχε, προστάξαι κατασπεῖραι αὐτῷ γῆν τριῶν μεδίμνων· τούτου δὲ πραχθέντος, συνελέγη σίτου πολὺ πλῆθος· καταγαγὼν οὖν ἐπὶ τὰ ἐμπόρια, ἀπέδοτο καὶ εὐπόρησε χρημάτων.*

XXVIII. *Κότυς Θρᾷξ παρὰ Περινθίων ἐδανείζετο χρήματα εἰς τὸ τοὺς στρατιώτας συναγαγεῖν· οἱ δὲ Περίνθιοι οὐκ ἐδίδοσαν αὐτῷ. Ἠξίωσε γοῦν αὐτοὺς ἄνδρας γε τῶν πολιτῶν φρουροὺς δοῦναι εἰς χωρία τινὰ, ἵνα τοῖς ἐκεῖ στρατιώταις νῦν φρουροῦσι σχῇ ἀποχρήσασθαι· οἱ δὲ τοῦτο ταχέως ἐποίησαν, οἰόμενοι τῶν χωρίων κύριοι ἔσεσθαι. Ὁ δὲ Κότυς τοὺς ἀποσταλέντας εἰς φυλακὴν ποιήσας τὰ χρήματα αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀποστείλαντας, ἃ ἐδανείζετο παρ᾽ αὐτῶν, κομίζεσθαι.*

XXIX. *Μέντωρ υἱὸς Ἑρμείαν συλλαβὼν καὶ τὰ χωρία αὐτοῦ κατασχὼν, τοὺς ἐπιμελητὰς εἴασε κατὰ χώραν τοὺς ὑπὸ Ἑρμείου καθεστηκότας· ἐπεὶ δὲ ἐθάῤῥησάν τε ἅπαντες, καὶ εἴ τι ποτ᾽ ἦν αὐτοῖς ἀποκεκρυμμένον ἢ ὑπεκκείμενον, μεθ᾽ αὐτῶν εἶχον, συλλαβὼν αὐτοὺς πάντα παρείλετο ἃ εἶχον.*

XXX. *Μέμνων Ῥόδιος, κυριεύσας Λαμψάκου, δεηθεὶς χρημάτων ἐπέγραψε τοῖς πλουσιωτάτοις αὐτῶν πλῆθός τι ἀργυρίου· τούτοις δὲ τὴν κομιδὴν ἔσεσθαι παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἔφησεν· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι πολῖται εἰσήνεγκαν, ἐκέλευσε καὶ ταῦτα αὐτῷ δανεῖσαι ἐν χρόνῳ, διειπάμενος, ἐν ᾧ πάλιν αὐτοῖς ἀποδώσει. Πάλιν τε δεηθεὶς χρημάτων ἠξίωσεν αὐ-*

τοὺς εἰσενέγκαι· κομίσασθαι δὲ ἐκ τῶν προσόδων· οἱ δ' εἰσήνεγκαν, ὡς διὰ ταχέων αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κομιδῆς· ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ καταβολαὶ τῶν προσόδων παρῆσαν, ἔφησεν ἐπ' αὐτῷ χρείαν εἶναι καὶ τούτων, ἐκείνοις δὲ ὕστερον ἀποδώσειν σὺν τόκῳ. Τῶν τε στρατευομένων παρ' αὐτῷ παρῃρεῖτο τὰς σιταρκίας καὶ τοὺς μισθοὺς ἓξ ἡμερῶν τὸν ἐνιαυτὸν, φάσκων ταύταις ταῖς ἡμέραις οὔτε φυλακὴν αὐτοῖς οὐδεμίαν οὔτε πορείαν οὔτε δαπάνην ποιεῖσθαι, τὰς ἐξαιρεσίμους λέγων. Τόν τε πρὸ τοῦ χρόνον διδοὺς τοῖς στρατιώταις τῇ δευτέρᾳ τῆς νουμηνίας τὰς σιταρκίας, τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ παρέβη τρεῖς ἡμέρας, τῷ δ' ἐχομένῳ πέντε· τοῦτον δὲ τὸν τρόπον προῆγεν, ἕως εἰς τὴν τριακάδα ἦλθεν.

XXXI. Χαρίδημος Ὠρείτης, ἔχων τῆς Αἰολίδος τινὰ χωρία, ἐπιστρατεύοντος ἐπ' αὐτὸν Ἀρταβάζου, χρημάτων ἐδεῖτο εἰς τοὺς στρατιώτας. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον εἰσέφερον αὐτῷ, εἶτα οὐκέτι ἔφασαν ἔχειν· ὁ δὲ Χαρίδημος, ὃ ᾤετο χωρίον εὐπορώτατον εἶναι, ἐκέλευσε καὶ εἴ τι νόμισμα ἔχουσιν ἤ τι ἄλλο σκεῦος ἀξιόλογον, εἰς ἕτερον χωρίον ἀποστέλλειν, παραπομπὴν δὲ δώσειν· ἅμα δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτο ποιῶν φανερὸς ἦν. Πεισθέντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, προαγαγὼν αὐτοὺς τῆς πόλεως μικρὸν, καὶ ἐρευνήσας ἃ εἶχον, ἔλαβεν ὅσων ἐδεῖτο, ἐκείνους δὲ πάλιν εἰς τὸ χωρίον ἀπῆγε. Κήρυγμά τε ποιησάμενος ἐν ταῖς πόλεσιν, ὧν ἦρχε, μηδένα μηδὲν ὅπλον κεκτῆσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ· εἰ δὲ μὴ, ἀποτίσειν ἀργύριον ὃ ἐπεκήρυξεν, ἠμέλει καὶ οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν ἐποιεῖτο· τῶν δὲ ἀνθρώπων οἰομένων τὸ κήρυγμα μάτην αὐτὸν πεποιῆσθαι, εἶχον ἃ ἔτυχον ἕκαστοι κεκτημένοι κατὰ χώραν. Ὁ δ' ἔρευναν ἐξαίφνης ποιησάμενος τῶν οἰκιῶν, παρ' οἷς εὗρεν ὅπλον τι, ἐπράττετο τὸ ἐπιτίμιον.

XXXII. Φιλόξενός τις Μακεδὼν, Καρίας σατραπεύων, δεηθεὶς χρημάτων, Διονύσια ἔφασκε μέλλειν ἄγειν, καὶ χορηγοὺς προέγραψε τῶν Καρῶν τοὺς εὐπορωτάτους, καὶ προσέταττεν αὐτοῖς ἃ δεῖ παρασκευάζειν. Ὁρῶν δ' αὐτοὺς δυσχεραίνοντας, ὑποπέμπων τινὰς ἠρώτα, τί βούλονται δόντες ἀπαλλαγῆναι τῆς λειτουργίας· οἱ δὲ πολλῷ πλέον ἢ ὅσον ᾤοντο ἀναλώσειν ἔφασαν δώσειν, τοῦ μὴ ὀχλεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι. Ὁ δὲ, παρὰ τούτων λαβὼν ὃ ἐδίδοσαν, ἑτέρους κατέγραψεν, ἕως ἔλαβε παρὰ τούτων ἃ ἐβούλετο· καὶ προσῆν παρ' ἑκάστοις.

XXXIII. Εὐαίσης Σύρος, Αἰγύπτου σατραπεύων, ἀφίστασθαι μελλόντων τῶν νομαρχῶν ἀπ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος, καλέσας αὐτοὺς εἰς τὰ βασίλεια ἐκρέμασεν ἅπαντας· πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους ἐκέλευσε λέγειν, ὅτι ἐν φυλακῇ εἰσιν· ἕκαστος οὖν τῶν οἰκείων ἔπραττον ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ χρημάτων ἐξεωνοῦντο τοὺς συνειλημμένους· ὁ δὲ, διομολογησάμενος ὑπὲρ ἑκάστου καὶ λαβὼν τὰ ὁμολογηθέντα, ἀπέδωκεν ἑκάστοις τὸν νεκρόν.

XXXIV. Κλεομένης Ἀλεξανδρεὺς, Αἰγύπτου σατραπεύων, λιμοῦ γενομένου ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις σφόδρα, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ μετρίως, ἀπέκλεισε τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ σίτου. Τῶν δὲ νομαρχῶν φασκόντων, οὐ δυνήσεσθαι τοὺς φόρους ἀποδοῦναι τῷ μὴ ἐξάγεσθαι τὸν σῖτον, ἐξαγωγὴν μὲν ἐποίησε, τέλος δὲ πολὺ τῷ σίτῳ ἐπέβαλεν· ὥστε συνέβαινεν αὐτῷ [εἰ μὴ] ἐξαγομένου ὀλίγου πολὺ τέλος λαμβάνειν, αὐτούς τε τοὺς νομάρχας πεπαῦσθαι τῆς προφάσεως. Διαπλέοντος δ' αὐτοῦ τὸν νομὸν, οὗ ἐστι θεὸς ὁ κροκόδειλος, ἡρπάσθη τις τῶν παίδων αὐτοῦ· καλέσας οὖν τοὺς ἱερέας ἔφη πρότερος ἀδικηθεὶς ἀμύνεσθαι τοὺς κροκοδείλους, καὶ προσέταξε θηρεύειν αὐτούς· οἱ δὲ ἱερεῖς, ἵνα μὴ ὁ θεὸς αὐτῶν καταφρονηθῇ, συνενέγκαντες ὅσον ἠδύναντο χρυσίον, ἔδωκαν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἐπαύσατο. Ἀλεξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐντειλαμένου αὐτῷ οἰκίσαι πόλιν πρὸς τῷ Φάρῳ, καὶ τὸ ἐμπόριον τὸ πρότερον ὂν ἐπὶ τοῦ Κανώβου ἐνταῦθα ποιῆσαι, καταπλεύσας εἰς τὸν Κάνωβον πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς κτήματα ἔχοντας ἐκεῖ, ἐπὶ τούτῳ ἥκειν ἔφη, ὥστε μετοικίσαι αὐτούς. Οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ κάτοικοι συνενέγκαντες χρήματα ἔδωκαν, ἵν' ἐᾷ κατὰ χώραν μένειν τὸ ἐμπόριον. Ὁ δὲ λαβὼν τότε μὲν ἀπηλλάγη, ὕστερον δὲ καταπλεύσας, ἐπεὶ ἦν εὐτρεπῆ αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, ᾔτει αὐτοὺς χρήματα, ὑπερβάλλον τι πλῆθει· τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸ διάφορον εἶναι, τὸ ἐκεῖ εἶναι τὸ ἐμπόριον, καὶ μὴ ἐκεῖ. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔφασαν δύνασθαι δοῦναι, μετῴκισεν αὐτούς. Ἀποστείλας τέ τινα ἐπ' ἀγοράσματα, καὶ αἰσθόμενος εὐωνων ἐπιτετύχηκεν, αὐτῷ δὲ μέλλει ἐκτετιμημένα λογίζεσθαι, πρὸς τοὺς συνήθεις τοῦ ἀγοραστοῦ ἔφη, ὅτι ἀκηκοὼς εἴη τὰ ἀγοράσματα αὐτὸν ὑπερτετιμηκέναι· αὐτὸς οὖν οὐ προσέξειν· καὶ ἅμα τὴν ἀβελτηρίαν αὐτοῦ ἐλοιδόρει μετ' ὀργῆς προσποιούμενος. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, οὐκ ἔφασαν δεῖν πιστεύειν αὐτὸν τοῖς λέγουσί τι κατ' ἐκείνου, ἕως αὐτὸς παραγενόμενος, τὸν λόγον αὐτῷ δῷ. Ἀφικομένου δὲ τοῦ ἀγοραστοῦ, ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὰ παρὰ τοῦ Κλεομένους· ὁ δ' ἐκείνοις τε βουλόμενος ἐνδείξασθαι καὶ τῷ Κλεομένει ἀνήνεγκε τὰς τιμὰς ὧνπερ ἦν ἠγορακώς. Τοῦ τε σίτου πωλουμένου ἐν τῇ χώρᾳ δεκαδράχμου, καλέσας τοὺς ἐργαζομένους ἠρώτα, πόσου βούλονται αὐτῷ ἐργάζεσθαι· οἱ δὲ ἔφασαν ἐλάσσονος ἢ ὅσου τοῖς ἐμπόροις ἐπώλουν. Ὁ δ' ἐκεῖνον μὲν ἐκέλευσε αὐτῷ παραδιδόναι ὅσουπερ ἐπώλουν τοῖς ἄλλοις· αὐτὸς δὲ τάξας τριάκοντα καὶ δύο δραχμὰς τοῦ σίτου τιμὴν, οὕτως ἐπώλει. Τούς τε ἱερεῖς καλέσας ἔφησε, πολὺ τὸ ἀνάλωμα ἐν τῇ χώρᾳ γίνεσθαι εἰς τὰ ἱερά· δεῖν οὖν καὶ τῶν ἱερῶν τινα καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆθος καταλυθῆναι. Οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ κοινῇ τὰ ἱερὰ χρήματα ἐδίδοσαν, οἰόμενοί τε αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ μέλλειν τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἕκαστος βουλόμενος τό τε ἱερὸν τὸ αὐτοῦ εἶναι κατὰ χώραν, καὶ αὐτὸς ἱερᾶσθαι.

XXXV. Ἀντιμένης Ῥόδιος, ἡμιόδιος γενόμενος Ἀλεξάνδρου περὶ Βαβυλῶνα, ἐπόρισε χρήματα ὧδε. Νόμου ὄντος ἐν Βαβυλωνίᾳ παλαιοῦ, δεκάτην εἶναι τῶν εἰσαγομένων, χρωμένου δ' αὐτῷ οὐδενός, τηρήσας τούς τε σατράπας ἅπαντας προσδοκίμους ὄντας, καὶ στρατιώτας, οὐκ ὀλίγους τε πρέσβεις καὶ τεχνίτας κλητοὺς ἄλλους ἄγοντας καὶ ἰδίᾳ ἐπιδημοῦντας, καὶ δῶρα πολλὰ ἀναγόμενα, τὴν δεκάτην ἐπράττετο κατὰ τὸν νόμον τὸν κείμενον. [Ὡι] πάλιν τι ... ρίζων, τἀνδράποδα τὰ ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ ὄντα ἐκέλευσε τὸν βουλόμενον ἀπογράφεσθαι, ὁπόσου ... τελεῖν δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀκτὼ δραχμὰς [ἀποτίσαι] ... ἀποδράσῃ τὸ ἀνδράποδον, κομίζεσθαι τὴν τιμὴν ... ἀνεγράψατο· ἀπογραφέντων οὖν πολλῶν ἀνδραπόδων, οὐκ ὀλίγον συντελεῖ ἀργύριον. Εἰ δέ τι ἀποδρῴη ἀνδράποδον, ἐκέλευε τὸν σατράπην τῆς ... ἐν ᾗ ἐστι τὸ στρατόπεδον, ἀνασώζειν, ἢ τὴν τιμὴν ... κυρίῳ ἀποδοῦναι.

XXXVI. Ὀφέλας Ὀλύνθιος, καταστήσας ... μελητὴν ἐπὶ τὸν νομὸν τὸν Ἀθριβίτην, ἐπεὶ ...

ντες αὐτῷ οἱ νόμαρχοι οἱ ἐκ τοῦ τόπου τούτου,
εσαν βούλεσθαι πλείω αὐτοὶ πολὺ φέρειν, τὸν δ'
μελητὴν τὸν νῦν καθεστηκότα ἀπαλλάξαι αὐτὸν
ουν, ἐπερωτήσας αὐτούς, εἰ δυνήσονται συντελεῖν
ερ ἐπαγγέλλονται· φησάντων αὐτῶν, τὸν μὲν ἐπι-
ητὴν κατὰ χώραν εἴα, τοὺς δὲ φόρους πράσσεσθαι
λευεν, ὅσους αὐτοὶ ὑπετιμήσαντο. Οὔτε οὖν αὐ-
ὃν κατέστησεν ἀτιμάσαι ἐδόκει, οὔτ' ἐκείνοις πλεί-
φόρους ἐπιβαλεῖν, ἢ αὐτοὶ ἔταξαν, χρήματα δὲ
λαπλάσια αὐτὸς ἐλάμβανεν.

XXXVII. Πυθοκλῆς Ἀθηναῖος Ἀθηναίοις συν-
ύλευσε τὸν μόλυβδον τὸν ἐκ τῶν Τυρίων παρα-
βάνειν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν τὴν πόλιν ὥσπερ ἐπώλουν
ραχμον, εἶτα τάξαντας αὐτοὺς τιμὴν ἑξαδράχμου
ω πωλεῖν.

XXXVIII. Χαβρίας, πληρωμάτων τε κατει-
μένων εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ναῦς, τῷ δὲ Ταῷ ἑξή-
τα μόνων οὔσης χρείας, προσέταξε τοῖς ἐκ τῶν
κοντα νεῶν αὐτοῦ τῶν ὑπομενουσῶν τοὺς πλέον-
εἰς δίμηνον σιτηρεσιάσαι, ἢ αὐτοὺς πλέειν· οἱ δέ,
λόμενοι ἐπὶ τῶν ἰδίων εἶναι, ἔδωκαν, ἃ προσέταξεν.

XXXIX. Ἀντιμένης τούς τε θησαυροὺς τοὺς
ρὰ τὰς ὁδοὺς τὰς βασιλικὰς ἀναπληροῦν ἐκέλευε
ς σατράπας κατὰ τὸν νόμον τὸν τῆς χώρας· ὁπό-
δὲ διαπορεύοιτο στρατόπεδον ἢ ἕτερος ὄχλος ἄνευ
βασιλέως, πέμψας τινὰ παρ' αὐτοῦ ἐπώλει τὰ ἐκ
θησαυρῶν.

XL. Κλεομένης προσπορευομένης τε τῆς νου-
νίας καὶ δέον τοῖς στρατιώταις σιταρκίαν δοῦ-
ναι, κατέπλευσεν ἐξεπίτηδες· προσπορευομένου δὲ τοῦ
μηνός, ἀναπλεύσας διέδωκε τὴν σιταρκίαν· εἶτα τοῦ
εἰσιόντος μηνὸς διέλιπεν ἕως τῆς νουμηνίας. Οἱ μὲν
οὖν στρατιῶται, διὰ τὸ νεωστὶ εἰληφέναι τὴν σιταρκί-
αν, ἡσυχίαν εἶχον, ἐκεῖνος δὲ παραλλάξας ἕνα μῆνα πα-
ρὰ τὸν ἐνιαυτὸν, ἀφῄρει μισθὸν ἀεὶ μηνός.

XLI. Σταβέλβιος ὁ Μυσὸς στρατιώταις μι-
σθὸν [ὀφείλων] συγκαλέσας, ἔφησεν αὐτῷ τῶν μὲν ἰδιω-
τῶν οὐδεμίαν χρείαν εἶναι, τῶν δὲ ἡγεμόνων, ὅταν
δέηται στρατιωτῶν, ἐκείνων ἑκάστῳ δοὺς ἀργύριον
ἀποστέλλειν ἐπὶ ξενολογίαν, τούς τε μισθούς, οὓς δεῖ
ἐκείνοις δοῦναι, τοῖς ἡγεμόσιν ἂν ἥδιον διδόναι. Ἐκέ-
λευσεν οὖν αὐτοὺς ἀποστέλλειν ἕκαστον τοὺς αὐτῶν
καταλόγους ἐκ τῆς χώρας· τῶν δὲ ἡγεμόνων ὑπολα-
βόντων, χρηματισμὸν αὐτοῖς ἔσεσθαι, ἀπέστειλαν τοὺς
στρατιώτας, καθάπερ ἐκεῖνος προσέταξε. Διαλιπὼν
δὲ ὀλίγον χρόνον καὶ συναγαγὼν αὐτούς, οὔτε αὐ-
λητὴν ἄνευ χοροῦ οὔτε ἡγεμόνας ἄνευ ἰδιωτῶν οὐδὲν
ἔφη χρησίμους εἶναι· ἐκέλευσεν οὖν αὐτοὺς ἀπαλλάτ-
τεσθαι ἐκ τῆς χώρας.

XLII. Διονύσιος τὰ ἱερὰ περιπορευόμενος, εἰ
μὲν τράπεζαν ἴδοι παρακειμένην χρυσῆν ἢ ἀργυρᾶν,
ἀγαθοῦ δαίμονος κελεύσας ἐγχέαι, ἐκέλευεν ἀφαιρεῖν.
Ὅσα δὲ τῶν ἀγαλμάτων φιάλην εἶχε προτετακότα, εἴ-
πας ὅτι δέχομαι, ἐξαιρεῖν ἐκέλευε· τά θ' ἱμάτια τά τε
χρυσᾶ καὶ τοὺς στεφάνους περιῄρει τῶν ἀγαλμάτων,
φάσκων αὐτὸς καὶ κουφότερα καὶ εὐωδέστερα δοῦναι,
εἶτα ἱμάτια μὲν λευκὰ, στεφάνους δὲ λευκοΐνους περι-
ετίθει.

MIXTA.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

ARISTOTELIS
MECHANICA PROBLEMATA.

PROOEMIUM.

αυμάζεται τῶν μὲν κατὰ φύσιν συμβαινόντων, ὅσων
νοεῖται τὸ αἴτιον· τῶν δὲ παρὰ φύσιν, ὅσα γίνεται
τέχνην πρὸς τὸ συμφέρον τοῖς ἀνθρώποις. Ἐν
λλοῖς γὰρ ἡ φύσις ὑπεναντίον πρὸς τὸ χρήσιμον
ῖν ποιεῖ· ἡ μὲν γὰρ φύσις, ἀεὶ τὸν αὐτὸν ἔχει τρό-
ν, καὶ ἁπλῶς· τὸ δὲ χρήσιμον, μεταβάλλει πολλα-
ς. Ὅταν οὖν δέῃ τι παρὰ φύσιν πρᾶξαι, διὰ τὸ
λεπὸν, ἀπορίαν παρέχει, καὶ δεῖται τέχνης. Διὸ καὶ
λοῦμεν τῆς τέχνης τὸ πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπορίας
ηθοῦν μέρος, μηχανήν. Καθάπερ γὰρ ἐποίησεν
τιφῶν ὁ ποιητὴς, οὕτω καὶ ἔχει·

Τέχνῃ γὰρ κρατοῦμεν, ὧν φύσει νικώμεθα.

ιαῦτα δὲ ἐστιν, ἐν οἷς τά τε ἐλάττονα κρατεῖ τῶν μει-
νων, καὶ τὰ ῥοπὴν ἔχοντα μικρὰν, κινεῖ βάρη με-
λα, καὶ πάντα σχεδὸν ὅσα τῶν προβλημάτων μη-
νικὰ προσαγορεύομεν. Ἔστι δὲ ταῦτα τοῖς φυσι-
ῖς προβλήμασιν οὔτε ταὐτὰ πάμπαν, οὔτε κεχω-
ημένα λίαν, ἀλλὰ κοινὰ τῶν τε μαθηματικῶν θεω-
μάτων, καὶ τῶν φυσικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ὡς, διὰ τῶν
θηματικῶν δῆλον· τὸ δὲ περὶ ὅ, διὰ τῶν φυσικῶν.
εριέχεται δὲ τῶν ἀπορουμένων ἐν τῷ γένει τούτῳ τὰ
ρὶ τὸν μοχλόν. Ἄτοπον γὰρ εἶναι δοκεῖ τὸ κινεῖ-
σαι μέγα βάρος ὑπὸ μικρᾶς ἰσχύος, καὶ ταῦτα μετὰ
ρους πλείονος· ὃ γὰρ ἄνευ μοχλοῦ κινεῖν οὐ δύνα-
ί τις, τοῦτο αὐτὸ τὸ βάρος, προσλαβὼν ἔτι τὸ τοῦ
χλοῦ βάρος, κινεῖ θᾶττον. Πάντων δὲ τῶν
ούτων ἔχει τῆς αἰτίας τὴν ἀρχὴν ὁ κύκλος· καὶ
ῦτο εὐλόγως συμβέβηκεν. Ἐκ μὲν γὰρ θαυμα-
ωτέρου συμβαίνειν τὶ θαυμαστὸν, οὐδὲν ἄτοπον,
υμασιώτατον δὲ, τὸ τἀναντία γίνεσθαι μετ᾽ ἀλλή-
ν. Ὁ δὲ κύκλος συνέστηκεν ἐκ τοιούτων. Εὐθὺς
ἐκ κινουμένου τε γεγένηται καὶ μένοντος· ὧν ἡ
σις ἐστὶν ὑπεναντία ἀλλήλοις. Ὥστ᾽ ἐνταῦθά ἐστιν
βλέψασιν ἧττον θαυμάζειν τὰς συμβαινούσας ὑπε-
τιώσεις περὶ αὐτόν. Πρῶτον μὲν γὰρ τῇ περιε-
ύσῃ γραμμῇ τὸν κύκλον, πλάτος οὐθὲν ἐχούσῃ,
ναντία πως προσεμφαίνεται, τὸ κοῖλον καὶ τὸ κυρ-
. Ταῦτα δὲ διέστηκεν ἀλλήλων, ὃν τρόπον τὸ
α καὶ τὸ μικρόν. Ἐκείνων τε γὰρ μέσον τὸ ἶσον,
τούτων τὸ εὐθύ. Διὸ μεταβάλλοντα εἰς ἄλληλα,
μὲν ἀναγκαῖον ἶσα γενέσθαι πρότερον, ἢ τῶν
ων ὁποτερονοῦν· τὴν δὲ γραμμὴν εὐθεῖαν, ὅταν
κυρτῆς εἰς κοῖλον· ἢ πάλιν ἐκ ταύτης γίνεται κυρτὴ
περιφερής. Ἓν μὲν οὖν τοῦτο τῶν ἀτόπων ὑπάρ-
περὶ τὸν κύκλον. Δεύτερον δὲ, ὅτι ἅμα κινεῖται
ἐναντίας κινήσεις. Ἅμα γὰρ εἰς τὸν ἔμπροσθεν
κινεῖται τόπον, καὶ τὸν ὄπισθεν· ἥ τε γράφουσα γραμμὴ τὸν κύκλον, ὡσαύτως ἔχει. Ἐξ οὗ γὰρ ἄρχεται τόπου τὸ πέρας αὐτῆς, εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον ἔρχεται πάλιν. Συνεχῶς γὰρ κινουμένης αὐτῆς, τὸ ἔσχατον πάλιν ἀπῆλθε πρῶτον. Ὥστε καὶ φανερὸν ὅτι μετέβαλεν ἐντεῦθεν. Διὸ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, οὐδὲν ἄτοπον, τὸ πάντων εἶναι τῶν θαυμάτων αὐτὸν ἀρχήν. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸν ζυγὸν γινόμενα, εἰς τὸν κύκλον ἀνάγεται· τὰ δὲ περὶ τὸν μοχλὸν, εἰς τὸν ζυγόν· τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα σχεδὸν τὰ περὶ τὰς κινήσεις τὰς μηχανικὰς, εἰς τὸν μοχλόν. Ἔτι δὲ, διὰ τὸ, μιᾶς οὔσης τῆς ἐκ τοῦ κέντρου γραμμῆς, μηθὲν ἕτερον ἑτέρῳ φέρεσθαι τῶν σημείων τῶν ἐν αὐτῇ ἰσοταχῶς, ἀλλ᾽ ἀεὶ τὸ τοῦ μένοντος πέρατος, πορρώτερον ὂν, θᾶττον, πολλὰ τῶν θαυμαζομένων συμβαίνει περὶ τὰς κινήσεις τῶν κύκλων· περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑπομένοις προβλήμασιν ἔσται δῆλον. Διὰ δὲ τὸ τὰς ἐναντίας κινήσεις ἅμα κινεῖσθαι τὸν κύκλον, καὶ τὸ μὲν ἕτερον τῆς διαμέτρου τῶν ἄκρων, ἐφ᾽ οὗ τὸ Α, εἰς τοὔμπροσθεν κινεῖσθαι, θάτερον δὲ ἐφ᾽ οὗ τὸ Β, εἰς τοὔπισθεν, κατασκευάζουσί τινες· ὥστε ἀπὸ μιᾶς κινήσεως πολλοὺς ὑπεναντίους ἅμα κινεῖσθαι κύκλους, ὥσπερ οὓς ἀνατιθέασιν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ποιήσαντες τροχίσκους χαλκοῦς τε καὶ σιδηροῦς. Εἰ γὰρ εἴη τοῦ Α Β κύκλου ἁπτόμενος ἕτερος κύκλος ἐφ᾽ οὗ Γ Δ, τοῦ κύκλου ἐφ᾽ οὗ Α Β, κινουμένης τῆς διαμέτρου εἰς τοὔμπροσθεν, κινηθήσεται ἡ Γ Δ εἰς τοὔπισθεν τοῦ κύκλου, τοῦ ἐφ᾽ ᾧ Α, κινουμένης τῆς διαμέτρου περὶ τὸ αὐτό. Εἰς τοὐναντίον ἄρα κινηθήσεται ἐφ᾽ οὗ ὁ Γ Δ κύκλος, τῷ ἐφ᾽ οὗ τὸ Α Β· καὶ πάλιν αὐτὸς τὸν ἐφεξῆς, ἐφ᾽ οὗ Ε Ζ, εἰς τοὐναντίον αὐτῷ κινήσει διὰ τὴν αὐτὴν [ταύτην] αἰτίαν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν πλείους ὦσι, τοῦτο ποιήσουσιν ἑνὸς μόνου κινηθέντος. Ταύτην οὖν λαβόντες ὑπάρχουσαν ἐν τῷ κύκλῳ τὴν φύσιν οἱ δημιουργοὶ κατασκευάζουσιν ὄργανον κρύπτοντες τὴν ἀρχὴν, ὅπως ᾖ τοῦ μηχανήματος φανερὸν μόνον τὸ θαυμαστὸν, τὸ δ᾽ αἴτιον, ἄδηλον.

CAPUT I.

Πρῶτον μὲν οὖν τὰ συμβαίνοντα περὶ τὸν ζυγὸν ἀπορεῖται, διὰ τίνα αἰτίαν ἀκριβέστερά ἐστι τὰ ζυγὰ τὰ μείζω τῶν ἐλαττόνων. Τούτου δὲ ἀρχὴ, διὰ τί ποτε ἐν τῷ κύκλῳ, ἡ πλεῖον ἀφεστηκυῖα γραμμὴ τοῦ κέντρου τῆς ἐγγὺς τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ κινουμένης, θᾶττον φέρεται τῆς ἐλάττονος; Τὸ γὰρ θᾶττον, λέγεται διχῶς. Ἄν τε γὰρ ἐν ἐλάττονι χρόνῳ ἶσον τόπον διεξέλθῃ, θᾶττον εἶναι λέγομεν, καὶ ἐὰν ἐν ἴσῳ πλείω. Η

δὲ μείζων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ γράφει μείζονα κύκλον. Ὁ γὰρ ἐκτὸς, μείζων τοῦ ἐντός. Αἴτιον δὲ τούτων, ὅτι φέρεται δύο φορὰς ἡ γράφουσα τὸν κύκλον. Ὅταν μὲν οὖν ἐν λόγῳ τινὶ φέρηται, ἐπ' εὐθείας ἀνάγκη φέρεσθαι τὸ φερόμενον, καὶ γίνεται διάμετρος αὐτὴ τοῦ σχήματος, ὃ ποιοῦσιν αἱ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ συντεθεῖσαι γραμμαί. Ἔστω γὰρ ὁ λόγος ὃν φέρεται τὸ φερόμενον, ὃν ἔχει ἡ Α Β, πρὸς τὴν Α Γ· καὶ τὸ μὲν Α Γ φερέσθω πρὸς τὸ Β, ἡ δὲ Α Β ὑποφερέσθω πρὸς τὴν Η Γ. Ἀνηνέχθω δὲ τὸ μὲν Α πρὸς τὸ Δ, ἡ δὲ ἐφ' ᾗ Α Β, πρὸς τὸ Ε. Εἰ οὖν ἐπὶ τῆς φορᾶς ὁ λόγος ἦν, ὃν ἡ Α Β ἔχει πρὸς τὴν Α Γ, ἀνάγκη καὶ τὴν Α Δ, πρὸς τὴν Α Ε, τοῦτον ἔχειν τὸν λόγον. Ὅμοιον ἄρα ἐστὶ τῷ λόγῳ τὸ μικρὸν τετράπλευρον τῷ μείζονι. Ὥστε καὶ ἡ αὐτὴ διάμετρος αὐτῶν, καὶ τὸ Α ἔσται τὸ πρὸς τὸ Ζ. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον δειχθήσεται κἂν ὁπουοῦν διαληφθῇ ἡ φορά. Αἰεὶ γὰρ ἔσται ἐπὶ τῆς διαμέτρου. Φανερὸν οὖν ὅτι τὸ κατὰ τὴν διάμετρον φερόμενον ἐν δύο φοραῖς, ἀνάγκη τὸν τῶν πλευρῶν φέρεσθαι λόγον. Εἰ γὰρ ἄλλον τινὰ, οὐκ οἰσθήσεται κατὰ τὴν διάμετρον. Ἐὰν δὲ ἐν μηδενὶ λόγῳ φέρηται δύο φορὰς κατὰ μηθένα χρόνον, ἀδύνατον εὐθεῖαν εἶναι τὴν φοράν. Ἔστω γὰρ εὐθεῖα. Τεθείσης οὖν ταύτης διαμέτρου, καὶ παραπληρωθεισῶν τῶν πλευρῶν, ἀνάγκη τὸν τῶν πλευρῶν λόγον φέρεσθαι τὸ φερόμενον. Τοῦτο γὰρ δέδεικται πρότερον. Οὐκ ἄρα ποιήσει εὐθεῖαν τὸ ἐν μηδενὶ λόγῳ φερόμενον μηδένα χρόνον. [Ἐὰν γάρ τινα λόγον ἐνεχθῇ ἐν χρόνῳ τινὶ, τοῦτον ἀνάγκη τὸν χρόνον εὐθεῖαν εἶναι φορὰν διὰ τὰ προειρημένα.] Ὥστε περιφερὲς γίνεται, δύο φερόμενον φορὰς ἐν μηθενὶ λόγῳ μηθένα χρόνον. Ὅτι μὲν τοίνυν ἡ τὸν κύκλον γράφουσα φέρεται δύο φορὰς ἅμα, φανερὸν ἔκ τε τούτων, καὶ ὅτι τὸ φερόμενον κατ' εὐθεῖαν ἐπὶ τὴν κάθετον ἀφικνεῖται, ὥστε εἶναι πάλιν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου κάθετον. Ἔστω κύκλος ὁ Α Β Γ· τὸ δ' ἄκρον, τὸ ἐφ' οὗ Β, φερέσθω ἐπὶ τὸ Δ. Ἀφικνεῖται δέ ποτε ἐπὶ τὸ Γ. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ λόγῳ ἐφέρετο ὃν ἔχει ἡ Β Δ, πρὸς τὴν Δ Γ, ἐφέρετο ἂν τὴν διάμετρον τὴν ἐφ' ᾗ Β Γ. Νῦν δὲ, ἐπείπερ ἐν οὐδενὶ λόγῳ, ἐπὶ τὴν περιφέρειαν φέρεται τὴν ἐφ' ᾗ Β Ε Γ. Ἐὰν δὲ δυοῖν φερομένοιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος, τὸ μὲν ἐκκρούοιτο πλεῖον, τὸ δὲ ἔλαττον, εὔλογον βραδύτερον κινηθῆναι τὸ πλεῖον ἐκκρουόμενον τοῦ ἔλαττον ἐκκρουομένου· ὃ δοκεῖ συμβαίνειν ἐπὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος, τῶν ἐκ τοῦ κέντρου γραφουσῶν τοὺς κύκλους. Διὰ γὰρ τὸ ἐγγύτερον εἶναι τοῦ μένοντος τῆς ἐλάττονος τὸ ἄκρον, ἢ τὸ τῆς μείζονος, ὥσπερ ἀντισπώμενον εἰς τοὐναντίον, ἐπὶ τὸ μέσον βραδύτερον φέρεται τὸ τῆς ἐλάττονος ἄκρον. Πάσῃ μὲν οὖν κύκλον γραφούσῃ τοῦτο συμβαίνει, καὶ φέρεται τὴν μὲν κατὰ φύσιν, τὴν δὲ παρὰ φύσιν κατὰ τὴν περιφέρειαν εἰς τὸ πλάγιον καὶ τὸ κέντρον. Μείζω δ' ἀεὶ τὴν παρὰ φύσιν ἡ ἐλάττων φέρεται. Διὰ γὰρ τὸ ἐγγύτερον εἶναι τοῦ κέντρου τοῦ ἀντισπῶντος, κρατεῖται μᾶλλον. Ὅτι δὲ μεῖζον τὸ παρὰ φύσιν κινεῖται ἡ ἐλάττων τῆς μείζονος, τῶν ἐκ τοῦ κέντρου γραφουσῶν τοὺς κύκλους, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ἔστω κύκλος ἐφ' οὗ Β Γ Δ Ε, καὶ ἄλλος ἐν τούτῳ ἐλάττων, ἐφ' οὗ Χ Ν Μ Ξ, περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον τὸ Α· καὶ ἐκβεβλήθωσαν αἱ διάμετροι, ἐν μὲν τῷ μεγάλῳ, ἐφ' ὧν Γ Δ καὶ Β Ε, ἐν δὲ τῷ ἐλάττονι, αἱ Μ Χ Ν Ξ· καὶ τὸ ἑτερόμηκες παραπεπληρώσθω, τὸ Δ Ψ Ρ Γ. Εἰ δὴ ἡ Α Β γράφουσα κύκλον, ἥξει ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὅθεν ὡρμήθη [illegible] δῆλον ὅτι φέρεται πρὸς αὐτήν. Ὁμοίως [illegible] Α Χ, πρὸς τὴν Α Χ ἥξει. Βραδύτερον [illegible] ἡ Α Χ τῆς Α Β, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὸ γίνεσθαι [illegible] ζονα τὴν ἔκκρουσιν, καὶ ἀντισπᾶσθαι μᾶλλον [illegible] Χ. Ἤχθω δὲ ἡ Α Θ Η, καὶ ἀπὸ τοῦ Θ κάθετος [illegible] τὴν Α Β, ἡ Θ Ζ ἐν τῷ κύκλῳ, καὶ πάλιν [illegible] ἤχθω παρὰ τὴν Α Β, ἡ Θ Ω· καὶ ἡ Ω Υ [illegible] Α Β κάθετον, καὶ ἡ Η Κ. Αἱ δὲ ἐφ' ὧν Ω Υ καὶ [illegible] ἴσαι. Ἡ ἄρα Β Υ ἐλάττων τῆς Χ Ζ. Αἱ γὰρ [illegible] [εὐθεῖαι] ἐπ' ἀνίσους κύκλους ἐμβληθεῖσαι [illegible] θῇ τῇ διαμέτρῳ, ἔλαττον τμῆμα ἀποτέμνουσι [illegible] μέτρου ἐν τοῖς μείζοσι κύκλοις. Ἔστι δὲ ἡ Ω Υ [illegible] τῇ Θ Ζ. Ἐν ὅσῳ δὴ χρόνῳ ἡ Α Θ τὴν Χ Θ [illegible] νέχθη, ἐν τοσούτῳ χρόνῳ ἐν τῷ κύκλῳ τῷ [illegible] μείζονα τῆς Β Ω ἐνήνεκται τὸ ἄκρον τῆς Β Α [illegible] μὲν γὰρ μετὰ φύσιν φορὰ, ἴση· ἡ δὲ παρὰ [illegible] ἐλάττων· ἡ δὲ Β Υ, τῆς Ζ Χ. Δεῖ δὲ ἀνάλογον [illegible] ναι, ὡς τὸ κατὰ φύσιν πρὸς τὸ κατὰ φύσιν, [illegible] φύσιν πρὸς τὸ παρὰ φύσιν. Μείζονα ἄρα [illegible] ρειαν διελήλυθε [τὴν Η Β] τῆς Ω Β. [illegible] τὴν Η Β ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ διεληλυθέναι. [illegible] θα γὰρ ἔσται ὅταν ἀνάλογον ἀμφοτέρως [illegible] τὸ παρὰ φύσιν, πρὸς τὸ κατὰ φύσιν. Εἰ δὴ [illegible] ἐστι τὸ κατὰ φύσιν ἐν τῇ μείζονι, καὶ τὸ παρὰ [illegible] μᾶλλον ἂν ἐνταῦθα συμπίπτοι μοναχῶς, [illegible] ἐνηνέχθαι ἂν τὴν Β Η ἐν τῷ ἐφ' οὗ Χ σημείῳ. [illegible] ταῦθα γὰρ κατὰ φύσιν μὲν γίνεται τῷ Β [illegible] κέντρον· ἔστι γὰρ αὐτὴ ἀπὸ τοῦ Η κάθετος [illegible] φύσιν δὲ ἐς τὸ Κ Β. Ἔστι δὲ ὡς τὸ Η Κ [illegible] Β, τὸ Θ Ζ πρὸς τὸ Ζ Χ. Φανερὸν δὲ [illegible] χθῶσιν, ἀπὸ τῶν Β Χ ἐπὶ τὰ Η Θ. Εἰ δὲ [illegible] ἡ μείζων τῆς Η Β ἔσται, ἠνέχθη τὸ Β, οὐχ [illegible] ἔσται οὐδὲ ἀνάλογον ἐν ἀμφοῖν τὸ κατὰ φύσιν [illegible] τὸ παρὰ φύσιν. Δι' ἣν μὲν τοίνυν αἰτίαν [illegible] αὐτῆς ἰσχύος φέρεται θᾶττον τὸ πλέον [illegible] κέντρου σημεῖον, δῆλον διὰ τῶν εἰρημένων. [illegible] δὲ τὰ μὲν μείζω ζυγὰ ἀκριβέστερά ἐστι [illegible] φανερὸν ἐκ τούτων. Γίνεται γὰρ τὸ [illegible] κέντρον· μένει γὰρ τοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ ἑκάτερον [illegible] τῆς πλάστιγγος, αἱ ἐκ τοῦ κέντρου. Ἀπὸ [illegible] αὐτοῦ βάρους ἀνάγκη θᾶττον κινεῖσθαι τὸ [illegible] πλάστιγγος, ὅσῳ ἂν πλεῖον ἀπέχῃ τοῦ [illegible] καὶ ἔνια μὲν μὴ δῆλα εἶναι ἐν τοῖς μικροῖς [illegible] πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐπιτιθέμενα βάρη· ἐν δὲ τοῖς [illegible] γάλοις, δῆλα. Οὐθὲν γὰρ κωλύει ἔλαττον [illegible] ναι μέγεθος, ἢ ὥστε εἶναι τῇ ὄψει φανερόν. [illegible] δὲ τῆς μεγάλης πλάστιγγος ποιεῖ ὁρατὸν τὸ [illegible] ρος μέγεθος. Ἔνια δὲ δῆλα μὲν ἀμφοῖν ἐστι [illegible] πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν μειζόνων, διὰ τὸ πολὺ [illegible] ζον γίνεσθαι τὸ μέγεθος τῆς ῥοπῆς ὑπὸ τοῦ [illegible] βάρους ἐν τοῖς μείζοσι. Καὶ διὰ τοῦτο [illegible] οἱ ἁλουργοπῶλαι πρὸς τὸ παρακρούεσθαι [illegible] τό τε σπάρτον οὐκ ἐν μέσῳ τιθέντες, καὶ [illegible] τῆς φάλαγγος εἰς θάτερον μέρος ἐγχέοντες, [illegible] ξύλου τὸ πρὸς τὴν ῥίζαν, πρὸς ὃ βούλονται [illegible] ποιοῦντες, ἢ ἐὰν ἔχῃ ὄζον. Βαρύτερον γὰρ [illegible] μέρος ἡ ῥίζα τοῦ ξύλου ἐστίν. Ὁ δὲ ὄζος, [illegible] ἐστι.

CAPUT II.

Διὰ τί, ἐὰν μὲν ἄνωθεν ᾖ τὸ σπαρτίον, [illegible] τωθεν ῥέψαντος ἀφέλῃ τὸ βάρος, πάλιν [illegible] τὸ ζυγόν· ἐὰν δὲ κάτωθεν ὑποστῇ, οὐκ [illegible]

μένει; Ἢ διότι ἄνωθεν μὲν τοῦ σπαρτίου ὄντος, ν τοῦ ζυγοῦ γίνεται τὸ ἐπέκεινα τῆς καθέτου; ῳ σπαρτίον ἐστὶ κάθετος. Ὥστε ἀνάγκη ἐστὶ ῥέπειν τὸ πλέον, ἕως ἂν ἔλθῃ ἡ δίχα διαιροῦσα γὸν ἐπὶ τὴν κάθετον αὐτὴν, ἐπικειμένου τοῦ βάεν τῷ ἀνεσπασμένῳ μορίῳ τοῦ ζυγοῦ. Ἔστω ὀρθὸν, ἐφ᾽ οὗ Β Γ, σπαρτίον δὲ τὸ Α Δ. Ἐκόμενον δὴ τούτῳ κάτω, κάθετος ἔσται ἐφ᾽ ἧς ἡ Μ. Ἐὰν οὖν ἐπὶ τὸ Β ἡ ῥοπὴ ἐπιτεθείσεται, ν Β, οὗ τὸ Ε, τὸ δὲ Γ, οὗ τὸ Ζ ἔσται. Ὥστε ἡ διαιροῦσα τὸ ζυγὸν, πρῶτον μὲν ἦν ἡ Δ Μ τῆς του αὐτῆς· ἐπικειμένης δὲ τῆς ῥοπῆς, ἔσται ἡ Δ Ὥστε τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἐφ᾽ ᾧ Ε Ζ, τὸ ἔξω τῆς καυ τῆς ἐφ᾽ ἧς Α Β, τοῦ ἐν ᾧ Φ Π, μείζω τοῦ ἡμί- Ἐὰν οὖν ἀφαιρεθῇ τὸ βάρος ἀπὸ τοῦ Ε, ἀνάγάτω φέρεσθαι τὸ Ζ. Ἔλαττον γάρ ἐστι τὸ Ε. μὲν οὖν ἄνω τὸ σπαρτίον ἔχῃ, πάλιν διὰ τοῦτο ρέρεται τὸ ζυγόν. Ἐὰν δὲ κάτωθεν ᾖ τὸ ὑποκεί-, τοὐναντίον ποιεῖ. Πλεῖον γὰρ γίνεται τοῦ εος τοῦ ζυγοῦ τὸ κάτω μέρος, ἢ ὡς ἡ κάθετος εῖ. Ὥστε οὐκ ἀναφέρεται. Κουφότερον γὰρ ηρτημένον. Ἔστω ζυγὸν τὸ Ν, ἐφ᾽ οὗ Ν Ξ, τὸ ν· κάθετος δὲ ἡ Κ Λ Μ. Δίχα δὴ διαιρεῖτὸ Ν Ξ. Ἐπιτεθέντος δὲ βάρους ἐπὶ τὸ Ν, ἔσται ἐν Ν, οὗ τὸ Ο· τὸ δὲ Ξ, οὗ τὸ Ρ· ἡ δὲ Κ Λ, Λ Θ. Ὥστε μεῖζόν ἐστι τὸ Κ Ο, τοῦ Λ Ρ, τῷ Λ. Καὶ ἀφαιρεθέντος οὖν τοῦ βάρους, ἀνάγένειν. Ἐπίκειται γὰρ ὥσπερ βάρος ἡ ὑπεροχὴ ῦ ἡμίσεος τοῦ ἐν ᾧ τὸ Κ.

CAPUT III.

Διὰ τί κινοῦσι μεγάλα βάρη μικραὶ δυνάμεις τῷ λῷ· ὥσπερ ἐλέχθη καὶ κατ᾽ ἀρχήν· προσλαμβάες βάρος ἔτι τὸ τοῦ μοχλοῦ; Ῥᾴδιον δὲ τὸ ἔλατ- ἐστι κινῆσαι βάρος. Ἔλαττον δέ ἐστιν ἄνευ τοῦ λοῦ. Ἢ ὅτι αἴτιόν ἐστιν ὁ μοχλος, ζυγὸν [ὢν] ωθεν ἔχον τὸ σπαρτίον, καὶ εἰς ἄνισα διῃρημένον; γὰρ ὑπομόχλιον ἐστὶ τὸ σπαρτίον. Μένει γὰρ ω ταῦτα, ὥσπερ τὸ κέντρον. Ἐπεὶ δὲ θᾶττον τοῦ ἴσου βάρους κινεῖται ἡ μείζων τῶν ἐκ τοῦ ρου· [ἔστι δὲ τρία τὰ περὶ τὸν μοχλὸν, τὸ μὲν μόχλιον, σπάρτον, καὶ κέντρον,] δύο δὲ βάρη, ὅ τε ῶν καὶ τὸ κινούμενον· ὃ οὖν τὸ κινούμενον βάρος ς τὸ κινοῦν, τὸ μῆκος πρὸς τὸ μῆκος ἀντιπέπον-. Αἰεὶ δὲ ὅσῳ ἂν μεῖζον ἀφεστήκοι τοῦ ὑπομοου, ῥᾷον κινήσει. Αἰτία δέ ἐστιν ἡ προλεχθεῖσα, ἡ πλεῖον ἀπέχουσα ἐκ τοῦ κέντρου, μείζονα κύκλον φει. Ὥστε ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος πλέον μεταισεται τὸ κινοῦν, τὸ πλεῖον τοῦ ὑπομοχλίου ἀπέχον. τω μοχλὸς ἐφ᾽ οὗ Α Β· βάρος δὲ, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Γ· τὸ δὲ οῦν, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Δ· ὑπομόχλιον, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Ε· τὸ δὲ ᾧ τὸ Δ κινῆσαν, ἐφ᾽ ᾧ τὸ Η· κινούμενον δὲ, τὸ οὗ Γ· βάρος, ἐφ᾽ οὗ Κ.

CAPUT IV.

Διὰ τί οἱ μεσόνεοι μάλιστα τὴν ναῦν κινοῦσιν; Ἢ τι ἡ κώπη μοχλός ἐστιν; Ὑπομόχλιον μὲν γὰρ ὁ λμὸς γίνεται. Μένει γὰρ δὴ τοῦτο· τὸ δὲ βά-, ἡ θάλαττα, ἣν ἀπωθεῖ ἡ κώπη. Ὁ δὲ κινῶν μοχλὸν, ὁ ναύτης ἐστίν. Ἀεὶ δὲ πλέον βάρος κι- ὅσῳ ἂν πλέον ἀφεστήκοι τοῦ ὑπομοχλίου ὁ κινῶν βάρος. Μείζων γὰρ οὕτω γίνεται ἡ ἐκ τοῦ κένυ. Ὁ δὲ σκαλμὸς ὑπομόχλιον ὤν, κέντρον ἐστίν. μέσῃ δὲ τῇ νηΐ, πλεῖστον τῆς κώπης ἐντός ἐστιν. γὰρ ἡ ναῦς ταύτῃ εὐρυτάτη ἐστίν. Ὥστε πλεῖον ἐπ᾽ ἀμφότερα ἐνδέχεσθαι μέρος τῆς κώπης ἑκατέρου τοίχου ἐντὸς εἶναι τῆς νεώς. Κινεῖται μὲν οὖν ἡ ναῦς, διὰ τὸ ἀπερειδομένης τῆς κώπης εἰς τὴν θάλασσαν, τὸ ἄκρον τῆς κώπης τὸ ἐντὸς προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν· τὴν δὲ ναῦν προσδεδεμένην τῷ σκαλμῷ προϊέναι, ᾗ τὸ ἄκρον τῆς κώπης. Ἧι γὰρ πλείστην θάλασσαν διαιρεῖ ἡ κώπη, ταύτῃ ἀνάγκη μάλιστα προωθεῖσθαι. Πλείστην δὲ διαιρεῖ ᾗ πλεῖστον μέρος ἀπὸ τοῦ σκαλμοῦ τῆς κώπης ἐστί. Διὰ τοῦτο οἱ μεσόνεοι μάλιστα κινοῦσιν. Μέγιστον γὰρ ἐν μέσῃ νηΐ, τὸ ἀπὸ τοῦ σκαλμοῦ τῆς κώπης τὸ ἐντός ἐστιν.

CAPUT V.

Διὰ τί τὸ πηδάλιον, μικρὸν ὂν, καὶ ἐπ᾽ ἐσχάτῳ τῷ πλοίῳ, τοσαύτην δύναμιν ἔχει, ὥστε ὑπὸ μικροῦ οἴακος, καὶ ἑνὸς ἀνθρώπου δυνάμεως, καὶ ταύτης ἠρεμαίας, μεγάλα κινεῖσθαι μεγέθη πλοίων; Ἢ διότι καὶ τὸ πηδάλιον ἐστὶ μοχλός· τὸ δὲ βάρος, ἡ θάλασσα· ὁ δὲ κυβερνήτης, ὁ κινῶν. Οὐ κατὰ πλάτος δὲ λαμβάνει τὴν θάλασσαν, ὥσπερ ἡ κώπη, τὸ πηδάλιον. Οὐ γὰρ εἰς τὸ πρόσθεν κινεῖ τὸ πλοῖον, ἀλλὰ κινούμενον κλίνει, πλαγίως τὴν θάλατταν δεχόμενον. Ἐπεὶ γὰρ τὸ βάρος ἦν ἡ θάλασσα, τοὐναντίον ἀπερειδόμενον κλίνει τὸ πλοῖον. Τὸ γὰρ ὑπομόχλιον εἰς τοὐναντίον στρέφεται· ἡ θάλασσα δὲ ἐντός· ἐκεῖνο δὲ εἰς τὸ ἐκτός. Τούτῳ δὲ ἀκολουθεῖ τὸ πλοῖον, διὰ τὸ συνδεδέσθαι· ἡ μὲν οὖν κώπη, κατὰ πλάτος τὸ βάρος ὠθοῦσα, καὶ ὑπ᾽ ἐκείνου ἀντωθουμένη εἰς τὸ εὐθὺ προάγει· τὸ δὲ πηδάλιον, ὥσπερ κάθηται πλάγιον, τὴν εἰς τὸ πλάγιον, ἢ δεῦρο, ἢ ἐκεῖ, ποιεῖ κίνησιν. Ἐπ᾽ ἄκρου δὲ, καὶ οὐκ ἐν μέσῳ κεῖται, ὅτι ῥᾷστον τὸ κινούμενον κινῆσαι ἐπ᾽ ἄκρου κινοῦν. Τάχιστα γὰρ φέρεται τὸ πρῶτον μέρος, διὰ τὸ, ὥσπερ ἐν τοῖς φερομένοις, ἐπὶ τέλει λήγειν τὴν φορὰν, οὕτω καὶ τοῦ συνεχοῦς ἐπὶ τέλους, ἀσθενεστάτη ἐστὶν ἡ φορά. Ἡ δὲ ἀσθενεστάτη, ῥᾳδία ἐκκρούειν, διά τε δὴ ταῦτα ἐν τῇ πρύμνῃ τὸ πηδάλιον ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐνταῦθα μικρᾶς κινήσεως γινομένης, πολλῷ μεῖζον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ γίνεται, διὰ τὸ τὴν ἴσην γωνίαν ἐπὶ μείζονα καθῆσθαι· καὶ ὅσῳ ἂν μείζους ὦσιν αἱ περιέχουσαι. Δῆλον δὲ ἐκ τούτου, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν μᾶλλον προέρχεται εἰς τοὐναντίον τὸ πλοῖον, ἢ ἡ τῆς κώπης πλάτη. Τὸ αὐτὸ γὰρ μέγεθος, τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ κινούμενον ἐν ἀέρι, πλέον ἢ ἐν τῷ ὕδατι πρόεισιν. Ἔστω γὰρ ἡ Α Β κώπη· τὸ δὲ Γ, ὁ σκαλμός· τὸ δὲ Α, τὸ ἐν τῷ πλοίῳ, ἡ ἀρχὴ τῆς κώπης· τὸ δὲ Β, τὸ ἐν τῇ θαλάττῃ. Εἰ δὴ τὸ Α, οὗ τὸ Δ μετακεκίνηται, τὸ Β οὐκ ἔσται οὗ τὸ Ε. Ἴση γὰρ ἡ Β Ε, τῇ Α Δ. Ἴσον οὖν μετακεχωρηκὸς ἔσται. Ἀλλ᾽ ἦν ἔλαττον. Ἔσται δὴ οὗ τὸ Ζ, [ἢ τὸ Θ. Ἄρα τοίνυν τὴν Α Β, καὶ οὐχ ἡ τὸ Γ, καὶ κάτωθεν.] Ἐλάττων γὰρ ἡ Β Ζ, τῆς ΑΔ. Ὥστε καὶ ἡ Θ Ζ, τῆς Δ Θ. Ὅμοια γὰρ τὰ τρίγωνα. Καθεστηκὸς δὲ ἔσται καὶ [τὸ μέσον] τὸ ἐφ᾽ οὗ Γ· εἰς τοὐναντίον γὰρ τῷ ἐν τῇ θαλάττῃ ἄκρῳ τὸ Β μεταχωρεῖ, ᾗπερ τὸ ἐν πλοίῳ ἄκρον τὸ Α. Μὴ ἐχώρει δὲ οὗ τὸ Δ. Ὥστε μετακινηθήσεται τὸ πλοῖον, καὶ ἐκεῖ οὗ ἡ ἀρχὴ τῆς κώπης μεταφέρεται. Τὸ δ᾽ αὐτὸ καὶ τὸ πηδάλιον ποιεῖ· πλὴν ὅτι εἰς τὸ πρόσθεν οὐδὲν συμβάλλεται τῷ πλοίῳ, ὥσπερ ἐλέχθη ἐπὶ ἄνω, ἀλλὰ μόνον τὴν πρύμναν εἰς τὸ πλάγιον ἀπωθεῖ ἔνθα ἢ ἔνθα. Εἰς τοὐναντίον γὰρ ἡ πρῶρα οὕτω νεύει. Ἧι μὲν δὴ τὸ πηδάλιον προσέζευκται, δεῖ οἷόν τι [τοῦ] κινουμένου μέσον νοεῖν, καὶ ὥσπερ ὁ σκαλμὸς τῇ κώπῃ· τὸ δὲ μέσον ὑποχωρεῖ, ᾗ ὁ οἴαξ μετακινεῖται.

Ἐὰν μὲν εἴσω ἄγῃ, καὶ ἡ πρύμνα δεῦρο μεθέστηκεν· ἡ δὲ πρῶρα, εἰς τοὐναντίον νεύει. Ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ οὔσης τῆς πρῴρας, τὸ πλοῖον μεθέστηκεν ὅλον.

CAPUT VI.

Διὰ τί, ὅσῳ ἂν ἡ κεραία ἀνωτέρα ᾖ, θᾶττον πλεῖ τὰ πλοῖα τῷ αὐτῷ ἱστίῳ καὶ τῷ αὐτῷ πνεύματι; Ἢ διότι γίνεται ὁ μὲν ἱστὸς, μοχλός· ὑπομόχλιον δὲ, τὸ ἑδώλιον, ἐν ᾧ ἐμπέπηγεν· ὃ δὲ δεῖ κινεῖν βάρος, τὸ πλοῖον· τὸ δὲ κινοῦν, τὸ ἐν τῷ ἱστίῳ πνεῦμα. Εἰ δ᾽ ὅσῳ ἂν πορρώτερον ᾖ τὸ ὑπομόχλιον, ῥᾷον κινεῖ καὶ θᾶττον ἡ αὐτὴ δύναμις τὸ αὐτὸ βάρος. Ἡ οὖν κεραία ἀνώτερον ἀγομένη, καὶ τὸ ἱστίον πορρώτερον ποιεῖ τοῦ ἑδωλίου ὑπομοχλίου ὄντος.

CAPUT VII.

Διὰ τί, ὅταν ἐξ οὐρίας βούλωνται διαδραμεῖν, μὴ οὐρίου τοῦ πνεύματος ὄντος, τὸ μὲν πρὸς τὸν κυβερνήτην τοῦ ἱστίου μέρος στέλλονται, τὸ δὲ πρὸς τὴν πρῷραν ποδιαῖον ποιησάμενοι ἐφιᾶσιν; Ἢ διότι ἀντισπᾷν τὸ πηδάλιον, πολλῷ μᾶλλον ὄντι τῷ πνεύματι, οὐ δύναται, ὀλίγῳ δὲ, ὃ ὑποστέλλονται. Προάγει μὲν οὖν τὸ πνεῦμα, εἰς οὔριον δὲ καθίστησι τὸ πηδάλιον, ἀντισπῶν καὶ μοχλεῦον τὴν θάλασσαν. Ἅμα δὲ καὶ οἱ ναῦται μάχονται τῷ πνεύματι. Ἀνακλίνουσι γὰρ ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἑαυτούς.

CAPUT VIII.

Διὰ τί τὰ στρογγύλα καὶ περιφερῆ τῶν σχημάτων εὐκινητότερα; Τριχῶς δὲ ἐνδέχεται τὸν κύκλον κυλισθῆναι. Ἢ γὰρ κατὰ τὴν ἁψῖδα, συμμεταβάλλοντος τοῦ κέντρου, ὥσπερ ὁ τροχὸς ὁ τῆς ἁμάξης, κυλίεται· ἢ περὶ τὸ κέντρον μόνον, ὥσπερ αἱ τροχιλαῖαι, τοῦ κέντρου μένοντος· ἢ παρὰ τὸ ἐπίπεδον, τοῦ κέντρου μένοντος, ὥσπερ ὁ κεραμεικὸς τροχὸς κυλίνδεται· εἰ μὲν δὴ τάχιστα τὰ τοιαῦτα, διά τε τὸ μικρῷ ἅπτεσθαι τοῦ ἐπιπέδου, ὥσπερ ὁ κύκλος κατὰ στιγμὴν, καὶ διὰ τὸ μὴ προσκόπτειν. Ἀφέστηκε γὰρ τῆς γῆς ἡ γωνία. Καὶ ἔτι ᾧ ἂν ἀπαντήσῃ σώματι, πάλιν τούτου κατὰ μικρὸν ἅπτεται. Εἰ δὲ εὐθύγραμμον ἦν τῇ εὐθείᾳ, ἐπιπολὺ ἥπτετο ἂν τοῦ ἐπιπέδου. Ἔτι ᾗ ῥέπει ἐπὶ τὸ βάρος, ταύτῃ κινεῖ ὁ κινῶν. Ὅταν μὲν γὰρ πρὸς ὄρθιον ἡ διάμετρος ᾖ, τοῦ κύκλου τῷ ἐπιπέδῳ, ἁπτομένου τοῦ κύκλου κατὰ στιγμὴν τοῦ ἐπιπέδου, ἴσον τὸ βάρος ἐπ᾽ ἀμφότερα διαλαμβάνει ἡ διάμετρος. Ὅταν δὲ κινῆται, εὐθὺς πλέον ἐφ᾽ ᾧ κινεῖται, ὥσπερ ῥέπον ἐντεῦθεν, εὐκινητότερον τῷ ὠθοῦντι εἰς τοὔμπροσθεν. Ἐφ᾽ ὃ γὰρ ῥέπει ἕκαστον, εὐκίνητόν ἐστιν· εἴπερ καὶ τὸ ἐπὶ τὸ ἐναντίον τῆς ῥοπῆς δυσκίνητον. Ἔτι λέγουσί τινες ὅτι καὶ ἡ γραμμὴ ἡ τοῦ κύκλου ἐν φορᾷ ἐστιν ἀεὶ, ὥσπερ τὰ μένοντα, διὰ τὸ ἀντερείδειν, οἷον καὶ τοῖς μείζοσι κύκλοις ὑπάρχει πρὸς τοὺς ἐλάττονας. Θᾶττον γὰρ ὑπὸ τῆς ἴσης ἰσχύος κινοῦνται οἱ μείζους, καὶ τὰ βάρη κινοῦσι, διὰ τὸ ῥοπήν τινα ἔχειν τὴν γωνίαν τὴν τοῦ μείζονος κύκλου, πρὸς τὴν τοῦ ἐλάττονος, καὶ εἶναι ὥσπερ ἡ διάμετρος πρὸς τὴν διάμετρον, [ἀλλὰ μὴν] πᾶς κύκλος μείζων πρὸς ἐλάττονα. Ἄπειροι γὰρ οἱ ἐλάττονες. Εἰ δὲ καὶ πρὸς ἕτερον ἔχει ῥοπὴν ὁ κύκλος, ὁμοίως δὲ εὐκίνητος, καὶ ἄλλην ἂν ἔχοι ῥοπὴν ὁ κύκλος, καὶ τὰ ὑπὸ κύκλου κινούμενα, κἂν μὴ τῇ ἁψῖδι ἅπτηται τοῦ ἐπιπέδου, ἀλλ᾽ ἢ παρὰ τὸ ἐπίπεδον, ἢ ὡς αἱ τροχιλαῖαι· καὶ γὰρ οὕτως ἔχοντα, ῥᾷστα κινοῦνται καὶ κινοῦσι τὸ βάρος. Ἢ οὐ τῷ κατὰ μικρὸν ἅπτεσθαι καὶ προσκρούειν, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλην αἰτίαν. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ εἰρημένη πρότερον, ὅτι ἐκ δύο φορῶν γεγένηται ὁ κύκλος· ὥστε μίαν αὐτῶν ἀεὶ ἔχειν [illegible] φερόμενον αὐτὸν ἀεὶ, κινοῦσιν οἱ κινοῦ[illegible] νῶσιν κατὰ τὴν περιφέρειαν ὁπωσοῦν. [illegible] αὐτὴν κινοῦσιν. Τὴν μὲν γὰρ εἰς τὸ [illegible] κίνησιν, ὠθεῖ τὸ κινοῦν· τὴν δὲ ἐπὶ τῆς [illegible] αὐτὸς κινεῖται.

CAPUT IX.

Διὰ τί τὰ διὰ τῶν μειζόνων κύκλων [illegible] ἑλκόμενα, ῥᾷον καὶ θᾶττον κινοῦμεν· οἷον [illegible] χιλαῖαι αἱ μείζους τῶν ἐλαττόνων, καὶ [illegible] ὁμοίως; Ἢ διότι ὅσῳ ἂν μείζων ἡ ἐκ τοῦ [illegible] τῷ ἴσῳ χωρίῳ, πλέον κινεῖται χωρίον. [illegible] ἴσου βάρους ἐπόντος, ποιήσει τὸ αὐτὸ, [illegible] μεν, καὶ τὰ μείζω ζυγὰ τῶν ἐλαττόνων [illegible] εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ σπαρτίον, ἐστὶ κέντρον [illegible] ζυγοῦ αἱ ἐπὶ τάδε τοῦ σπαρτίου, αἱ ἐκ τοῦ [illegible]

CAPUT X.

Διὰ τί ῥᾷον, ὅταν ἄνευ βάρους ᾖ, κινεῖται [illegible] γὸν, ἢ ἔχον βάρος; ὁμοίως δὲ καὶ τροχὸς, [illegible] οὕτω, τὸ βαρύτερον μὲν, μεῖζον δὲ τοῦ [illegible] κουφοτέρου. Ἢ ὅτι οὐ μόνον εἰς τοὐναντίον [illegible] ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πλάγιον δυσκίνητόν ἐστιν. [illegible] γὰρ τῇ ῥοπῇ κινῆσαι, χαλεπῶς· ἐφ᾽ ὃ δὲ [illegible] δίως· εἰς δὲ τὸ πλάγιον οὐ ῥέπει.

CAPUT XI.

Διὰ τί ἐπὶ τῶν σκυτάλων ῥᾷον τὰ φορτία [illegible] ται, ἢ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν, ἐχουσῶν τῶν μὲν [illegible] τροχοὺς, τῶν δὲ μικρούς; Ἢ διότι ἐπὶ τῶν [illegible] οὐδεμίαν ἔχει πρόσκοψιν· τὸ δὲ ἐπὶ τῶν [illegible] ἄξονα, καὶ προσκόπτει αὐτῷ. Ἔκ τε γὰρ [illegible] θεν πιέζει αὐτὸν, καὶ ἐκ τῶν πλαγίων. [illegible] τῶν σκυτάλων, ἐπὶ δύο τούτων κινεῖται, ἡ [illegible] χώρᾳ ὑποκειμένῃ, καὶ τῷ βάρει τῷ ἐπικειμένῳ. [illegible] ἀμφοτέρων γὰρ τούτων κυλίεται τῶν τόπων [illegible] καὶ φερόμενος ὠθεῖται.

CAPUT XII.

Διὰ τί πορρωτέρω τὰ βέλη φέρεται ἀπὸ τῆς σφενδόνης, ἢ ἀπὸ τῆς χειρὸς, καίτοι κρατῶν γε [illegible] τῇ χειρὶ μᾶλλον, ἢ ἀπαρτήσας τὸ καίας; [illegible] μὲν δύο βάρη κινεῖ, τό τε τῆς σφενδόνης, [illegible] λος, ἐκείνως δὲ τὸ βέλος μόνον. Πότερον [illegible] σφενδόνῃ κινούμενον τὸ βέλος, ῥίπτει ὁ βάλλων [illegible] ριαγαγὼν γὰρ κύκλῳ πολλάκις, ἀφίησιν. [illegible] χειρὸς ἀπὸ τῆς ἠρεμίας ἡ ἀρχή. Πάντα δὲ [illegible] τότερα κινούμενα ἢ ἠρεμοῦντα. Ἢ διά τε [illegible] διότι ἐκ μὲν σφενδονῶν, ἡ μὲν χεὶρ γίνεται [illegible] δὲ σφενδόνη ἡ ἐκ τοῦ κέντρου, ὅσῳ ἂν ᾖ [illegible] ἀπὸ τοῦ κέντρου κινεῖται θᾶττον. Ἡ δὲ [illegible] χειρὸς βολὴ πρὸς τὴν σφενδόνην βραχεῖα ἐστι.

CAPUT XIII.

Διὰ τί ῥᾷον κινοῦνται περὶ τὸ αὐτὸ ζυγὸν [illegible] ζους τῶν ἐλαττόνων κόλλοπες, καὶ οἱ αὐτοὶ [illegible] τεροι ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος τῶν παχυτέρων; [illegible] ὁ μὲν ὄνος καὶ τὸ ζυγὸν κέντρον ἐστὶν, τὰ δὲ [illegible] μεγέθη αἱ ἐκ τοῦ κέντρου; Θᾶττον δὲ κινεῖται [illegible] πλέον ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος, αἱ τῶν μειζόνων [illegible] ἢ αἱ τῶν ἐλαττόνων. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς γὰρ ἰσχύος [illegible] ζον μεθίσταται τὸ ἄκρον τὸ πορρώτερον τοῦ [illegible] Διὸ πρὸς μὲν τὸν ζυγὸν τοὺς κόλλοπας ὄργανα [illegible] οῦνται, οἷς ῥᾷον στρέφουσιν· ἐν δὲ τοῖς λεπτοῖς [illegible] πλεῖον γίνεται τὸ ἔξω τοῦ ξύλου. Αὕτη δὲ γὰρ [illegible] ἐκ τοῦ κέντρου.

CAPUT XIV.

ιὰ τί τὸ αὐτὸ μέγεθος ξύλον ῥᾷον κατεάσσεται
τὸ γόνυ, ἐὰν ἴσον ἀποστήσωσι, τῶν ἄκρων ἐχό-
καταγνύῃ, ἢ παρὰ τὸ γόνυ ἐγγὺς ὄντος· καὶ
ρὸς τὴν γῆν ἐρείσας, καὶ τῷ ποδὶ προσβὰς, πόῤῥω-
ῇ χειρὶ καταγνύῃ, ἢ ἐγγύθεν; Ἢ διότι ἔνθα μὲν
ν κέντρον, ἔνθα δὲ ὁ πούς. Ὅσῳ δ᾽ ἂν ποῤ-
ον ᾖ τοῦ κέντρου, ῥᾷον κινεῖται ἅπαν. Κινη
δὲ ἀνάγκη καταγνύμενον.

CAPUT XV.

ιὰ τί περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς αἱ καλούμεναι κρό-
ρογγύλαι εἰσὶν, ἐκ μακρῶν τῶν λίθων καὶ ὀστρά-
ὸ ἐξ ὑπαρχῆς ὄντων; Ἢ διότι τὰ πλεῖον ἀπέχοντα
σου ἐν ταῖς κινήσεσι, θᾶττον φέρεται. Τὸ μὲν
έσον, γίνεται κέντρον· τὸ δὲ διάστημα, ἡ ἐκ τοῦ
ν. Ἀεὶ δὲ ἡ μείζων ἀπὸ τῆς ἴσης κινήσεως,
γράφει κύκλον. Τὸ δ᾽ ἐν ἴσῳ χρόνῳ διεξιὸν,
ν φέρεται. Τὰ δὲ φερόμενα θᾶττον ἐκ τοῦ ἴσου
ήματος, σφοδρότερον τύπτει. Τὰ δὲ τύπτοντα
ν, καὶ αὐτὰ τύπτεται μᾶλλον. Ὥστε ἀνάγκη
εσθαι αἰεὶ τὰ πλέον ἀπέχοντα τοῦ μέσου. Τοῦτο
χοντα, ἀνάγκη γίνεσθαι περιφερῆ. Ταῖς δὲ
ς, διὰ τὴν τῆς θαλάσσης κίνησιν, διὰ τὸ μετὰ
αλάσσης κινεῖσθαι, συμβαίνει ἀεὶ ἐν κινήσει εἶ-
αὶ κυλιομέναις προσκόπτειν. Τοῦτο δὲ ἀνάγκη
α συμβαίνειν αὐτοῖς τοῖς ἄκροις.

CAPUT XVI.

ιὰ τί, ὅσῳ ἂν ᾖ μακρότερα τὰ ξύλα, τοσούτῳ
έστερα γίνεται, καὶ κάμπτεται αἰρόμενα μᾶλλον,
τὸ μὲν βραχὺ, ὅσον δίπηχυ, λεπτὸν, τὸ δὲ ἑκατὸν
ν, παχύ; Ἢ διότι μοχλὸς γίνεται καὶ βάρος καὶ ὑπο-
ν ἐν τῷ αἴρεσθαι τοῦ ξύλου τὸ μῆκος; Τὸ μὲν
ρῶτον μέρος αὐτοῦ, ὃ ἡ χεὶρ αἴρει, οἷον ὑπομό-
γίνεται· τὸ δ᾽ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ, βάρος. Ὥστε ὅσῳ
ακρότερον τὸ ἀπὸ τοῦ ὑπομοχλίου, τοσούτῳ
η κάμπτεσθαι μᾶλλον. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλέον
ῃ τοῦ ὑπομοχλίου, τοσούτῳ ἀνάγκη κάμπτεσθαι
ν. Ἀνάγκη οὖν αἴρεσθαι τὰ ἄκρα τοῦ μοχλοῦ.
οὖν ᾖ καμπτόμενος ὁ μοχλὸς, ἀνάγκη αὐτὸν
τεσθαι μᾶλλον αἰρόμενον. Ὅπερ συμβαίνει
ῶν ξύλων τῶν μακρῶν· ἐν δὲ τοῖς βραχέσιν,
τὸ ἔσχατον τοῦ ὑπομοχλίου γίνεται τοῦ ἠρε-
τος.

CAPUT XVII.

ιὰ τί τῷ σφηνὶ, ὄντι μικρῷ, μεγάλα βάρη διΐ-
ι, καὶ μεγέθη σωμάτων, καὶ θλίψις ἰσχυρὰ γί-
Ἢ διότι ὁ σφὴν, δύο μοχλοί εἰσιν ἐναντίοι ἀλ-
. Ἔχει δὲ ἑκάτερος, τὸ μὲν βάρος, τὸ δὲ ὑπο-
ον, ὃ καὶ ἀνασπᾷ ἢ πιέζει. Ἔτι δὲ ἡ τῆς πληγῆς
, τὸ βάρος ὃ τύπτει καὶ κινεῖ, ποιεῖ μέγα· καὶ
κινούμενον κινεῖν τῇ ταχυτῆτι, ἰσχύει ἐπὶ πλέον·
δὲ ὄντι τῷ μοχλῷ, μεγάλαι δυνάμεις ἀκολου-
. Διὸ λανθάνει κινῶν, παρὰ τὴν ἀξίαν τοῦ
ους. Ἔστω σφὴν ἐφ᾽ ᾧ Α Β Γ· τὸ δὲ σφηνού-
, Δ Η Ζ. Μοχλὸς Δ Ε γίνεται ἡ Α Β· βάρος
τοῦ Β κάτωθεν· ὑπομόχλιον δὲ, τὸ Ζ Δ. Ἐναν-
ὲ τούτῳ μοχλὸς, τὸ Β Γ. Ἡ δὲ Α Γ κοπτο-
ἑκατέρᾳ τούτων χρῆται μοχλῷ. Ἀνασπᾷ γὰρ

CAPUT XVIII.

ὰ τί, ἐάν τις, δύο τροχιλαίας ποιήσας ἐπὶ δυσὶ
συμβάλλουσιν ἑαυτοῖς ἐναντίως αὐταῖς κύκλῳ
περιβάλῃ καλώδιον, ἔχον τὸ ἄρτημα ἐκ θατέρου τῶν ξύλων, θάτερον δὲ ᾖ προσεμηρεισμένον ἢ προστεθειμένον κατὰ τὰς τροχαλίας, ἐὰν ἕλκῃ τὶς τῇ ἀρχῇ τοῦ καλωδίου, μεγάλα βάρη προσάγει, κἂν ᾖ μικρὰ ἡ ἕλκουσα ἰσχύς; Ἢ διότι τὸ αὐτὸ βάρος ἀπὸ ἐλάττονος ἰσχύος εἰ μοχλεύεται, ἐγείρεται, ἢ ἀπὸ χειρός; ἡ δὲ τροχιλαία τὸ αὐτὸ ποιεῖ τῷ μοχλῷ; ὥστε ἡ μία ῥᾷον ἕλξει, καὶ ἀπὸ μιᾶς ὁλκῆς τοῦ κατὰ χεῖρα, πολὺ ἕλξει βαρύτερον. Τοῦτο δ᾽ αἱ δύο τροχαλίαι πλέον ἢ διπλασίῳ τάχει αἴρουσαι. Ἔλαττον γὰρ ἔτι ἡ ἑτέρα ἕλκει, ἢ εἰ αὐτὴ καθ᾽ ἑαυτὴν εἷλκεν, ὅταν παρὰ τῆς ἑτέρας ἐπιβληθῇ τὸ σχοινίον. Ἐκείνη γὰρ ἔτι ἔλαττον ἐποίησε τὸ βάρος. Καὶ οὕτως ἐὰν εἰς πλείους ἐπιβάλληται τὸ καλώδιον, ἐν ὀλίγαις τροχιλαίαις πολλὴ γίνεται διαφορά. Ἢ ὥστε ὑπὸ τῆς πρώτης τοῦ βάρους ἕλκοντος τέτταρας μνᾶς, ὑπὸ τῆς τελευταίας ἕλκεσθαι πολλῷ ἐλάττω. Καὶ ἐν τοῖς οἰκοδομικοῖς ἔργοις ῥᾳδίως κινοῦσι μεγάλα βάρη. Μεταφέρουσι γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τροχιλαίας ἐφ᾽ ἑτέραν, καὶ πάλιν ἀπ᾽ ἐκείνης εἰς ὄνους καὶ μοχλούς. Τοῦτο δὲ ταὐτόν ἐστι τῷ ποιεῖν πολλὰς τροχιλαίας.

CAPUT XIX.

Διὰ τί, ἐὰν μέν τις ἐπιθῇ ἐπὶ τὸ ξύλον πέλεκυν μέγαν, καὶ φορτίον μέγα ἐπ᾽ αὐτῷ, οὐ διαιρεῖ τὸ ξύλον, ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον· ἐὰν δὲ ἄρας τὸν πέλεκύν τις πατάξῃ, αὐτὸ διασχίζει, ἔλαττον βάρος ἔχοντος τοῦ τυπτομένου πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦ ἐπικειμένου καὶ πιέζοντος; Ἢ διότι πάντα τῇ κινήσει ἐργάζεται, καὶ τὸ βαρὺ τὴν τοῦ βάρους κίνησιν λαμβάνει μᾶλλον κινούμενον ἢ ἠρεμοῦν; Ἐπικείμενον οὖν οὐ κινεῖται τὴν τοῦ βάρους κίνησιν· φερόμενον δὲ, ταύτην τε καὶ τὴν τοῦ τύπτοντος. Ἔτι δὲ καὶ γίνεται σφὴν ὁ πέλεκυς· ὁ δὲ σφὴν, μικρὸς ὢν, μεγάλα διΐστησι, διὰ τὸ εἶναι ἐκ δύο μοχλῶν ἐναντίως συγκειμένων.

CAPUT XX.

Διὰ τί αἱ φάλαγγες τὰ κρέα ἱστᾶσιν ἀπὸ μικροῦ ἀρτήματος μεγάλα βάρη, τοῦ ὅλου ἡμιζυγίου ὄντος; Οὗ μὲν γὰρ τὸ βάρος ἐντίθεται, κατήρτηται μόνον ἡ πλάστιγξ, ἐπὶ θάτερον δὲ φάλαγξ ἐστὶ μόνον. Ἢ ὅτι ἅμα συμβαίνει ζυγὸν καὶ μοχλὸν εἶναι τὴν φάλαγγα; ζυγὸν μὲν γὰρ, ᾗ τῶν σπαρτίων ἕκαστον γίνεται τὸ κέντρον τῆς φάλαγγος· τὸ μὲν οὖν ἐπὶ θάτερα ἔχει πλάστιγγα, τὸ δὲ ἐπὶ θάτερα, ἀντὶ τῆς πλάστιγγος τὸ σφαίρωμα, ὃ τῷ ζυγῷ πρόσκειται, ὥσπερ εἴ τις τὴν ἑτέραν πλάστιγγα καὶ τὸν σταθμὸν ἐπιθείη ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς πλάστιγγος. Δῆλον γὰρ, ὅτι ἕλκει τοσοῦτον βάρος ἐν τῇ ἑτέρᾳ κείμενον πλάστιγγι. Ὅπως δὲ τὸ ἓν ζυγὸν πολλὰ ᾖ ζυγὰ, τοιαῦτα τὰ σπαρτία πολλὰ ἔγκειται ἐν τῷ τοιούτῳ ζυγῷ, ὧν ἑκάστου τὸ ἐπὶ τάδε ἐπὶ τὸ σφαίρωμα τὸ ἥμισυ τῆς φάλαγγός ἐστι, [καὶ ὁ σταθμὸς δι᾽ ἴσου τῶν ἀπ᾽ ἀλλήλων τῶν σπαρτίων κινουμένων, ὥστε συμμετρεῖσθαι πόσον βάρος ἕλκει τὸ ἐν τῇ πλάστιγγι κείμενον· ὥστε γινώσκειν, ὅταν ὀρθὴ ἡ φάλαγξ ᾖ, ἀπὸ ποίου σπάρτου πόσον βάρος ἔχει ἡ πλάστιγξ, καθάπερ εἴρηται.] Ὅλως μέν ἐστι τοῦτο ζυγὸν, ἔχον μίαν μὲν πλάστιγγα, ἐν ᾗ ἵσταται τὸ βάρος, τὴν δὲ ἑτέραν, ἐν ᾗ τὸ σταθμὸν ἐν τῇ φάλαγγι. Διὸ σφαίρωμά ἐστιν ἡ φάλαγξ ἐπὶ θάτερον. Τοιοῦτον δὲ ὂν, πολλὰ ζυγά ἐστι, καὶ τοσαῦτα, ὅσαπέρ ἐστι τὰ σπαρτία. Ἀεὶ δὲ τὸ ἐγγύτερον σπαρτίον τῆς πλάστιγγος καὶ τοῦ ἱσταμένου βάρους, μεῖζον ἕλκει βάρος, διὰ τὸ γίνεσθαι τὴν μὲν φάλαγγα πᾶσαν

μοχλὸν ἀνεστραμμένον· ὑπομόχλιον μὲν γὰρ τὸ σπαρτίον ἕκαστον ἄνωθεν ὄν, τὸ δὲ βάρος τὸ ἐνὸν ἐν τῇ πλάστιγγι. Ὅσῳ δ' ἂν μακρότερον ᾖ τὸ μῆκος τοῦ μοχλοῦ τοῦ ἀπὸ τοῦ ὑπομοχλίου, τοσούτῳ ἐκεῖ μὲν ῥᾶον κινεῖ, ἐνταῦθα δὲ σήκωμα ποιεῖ, καὶ ἵστησι τὸ πρὸς τὸ σφαίρωμα βάρος τῆς φάλαγγος.

CAPUT XXI.

Διὰ τί οἱ ἰατροὶ ῥᾷον ἐξαιροῦσι τοὺς ὀδόντας προςλαμβάνοντες βάρος τὴν ὀδοντάγραν, ἢ τῇ χειρὶ μόνῃ ψιλῇ; Πότερον διὰ τὸ μᾶλλον ἐξολισθαίνειν διὰ τῆς χειρὸς τὸν ὀδόντα, ἢ ἐκ τῆς ὀδοντάγρας; Ἢ μᾶλλον ὀλισθαίνει τῆς χειρὸς ὁ σίδηρος, καὶ οὐ περιλαμβάνει αὐτὸν κύκλῳ; Μαλθακὴ γὰρ οὖσα ἡ σὰρξ τῶν δακτύλων, καὶ προσμένει μᾶλλον καὶ περιαρμόττει. Ἀλλ' ὅτι ἡ ὀδοντάγρα δύο μοχλοί εἰσιν ἀντικείμενοι, ἓν τὸ ὑπομόχλιον ἔχοντες τὴν σύναψιν τῆς θερμαστρίδος· τοῦ ῥᾷον οὖν κινῆσαι χρῶνται τῷ ὀργάνῳ πρὸς τὴν ἐξαίρεσιν. Ἔστω γὰρ τῆς ὀδοντάγρας τὸ μὲν ἕτερον ἄκρον, ἐφ' ᾧ τὸ Α· τὸ δὲ ἕτερον, τὸ Β, ὃ ἐξαιρεῖ· ὁ δὲ μοχλός, ἐφ' ᾧ Α Δ Ζ· ὁ δὲ ἄλλος μοχλός, ἐφ' ᾧ Β Γ Ε· ὑπομόχλιον δέ, τὸ Γ Θ Δ· ὁ δὲ ὀδούς, ἐφ' οὗ Ι σύναψις· ὁ δέ, τὸ βάρος. Ἑκατέρῳ οὖν τῶν Β Ζ, καὶ ἅμα λαβὼν κινεῖ. Ὅταν δὲ κινήσῃ, ἐξεῖλε ῥᾷον τῇ χειρί, ἢ τῷ ὀργάνῳ.

CAPUT XXII.

Διὰ τί τὰ κάρυα ῥᾳδίως καταγνύουσιν ἄνευ πληγῆς ἐν τοῖς ὀργάνοις ἃ ποιοῦσι πρὸς τὸ καταγνύναι αὐτά; Πολλὴ γὰρ ἀφαιρεῖται ἰσχὺς ἡ τῆς φορᾶς καὶ βίας. Ἔτι δὲ σκληρῷ καὶ βαρεῖ συνθλίβων, θᾶττον ἂν κατάξῃ, ἢ ξυλίνῳ καὶ κούφῳ τῷ ὀργάνῳ. Ἢ διότι οὕτως ἐπ' ἀμφότερα θλίβεται ὑπὸ δύο μοχλῶν τὸ κάρυον, τῷ δὲ μοχλῷ ῥᾳδίως διαιρεῖται τὰ βάρη; Τὸ γὰρ ὄργανον ἐκ δύο σύγκειται μοχλῶν, ὑπομόχλιον ἐχόντων τὸ αὐτό, τὴν συναφὴν ἐφ' ἧς τὸ Α. Ὥσπερ οὖν εἰ ἦσαν ἐκβεβλημέναι, ὑφ' ὧν κινουμένων εἰς τὰ τῶν Γ Δ ἄκρα, αἱ Ε Ζ συνήγοντο ῥᾳδίως ἀπὸ μικρᾶς ἰσχύος· ἣν οὖν ἐν τῇ πληγῇ τὸ βάρος ἐποίει, ταύτην ἡ κρείττων ταύτης, ἡ τὸ Ε Γ καὶ Ζ Δ μοχλοὶ ὄντες ποιοῦσι. Τῇ ἄρσει γὰρ εἰς τοὐναντίον αἴρονται, καὶ θλίβοντες καταγνύουσι τὸ ἐφ' ᾧ Κ. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὅσῳ ἂν ἐγγύτερον ᾖ τῆς Α, τὸ Α συντρίβεται θᾶττον. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλεῖον ἀπέχῃ τοῦ ὑπομοχλίου ὁ μοχλός, ῥᾷον κινεῖ καὶ πλεῖον ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς αὐτῆς. Ἔστιν οὖν τὸ μὲν Α ὑπομόχλιον, ἡ δὲ Δ Α Ζ μοχλός, καὶ ἡ Γ Α Ε. Ὅσῳ ἂν οὖν τὸ Κ ἐγγυτέρω ᾖ τῆς γωνίας τῶν Α, τοσούτῳ ἐγγύτερον γίνεται τῆς συναφῆς τῶν Α. Τοῦτο δέ ἐστι τὸ ὑπομόχλιον. Ἀνάγκη τοίνυν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἰσχύος συναγούσης τὸ Ζ Ε, αἴρεσθαι πλέον. Ὥστε ἐπεί ἐστιν ἐξ ἐναντίας ἡ ἄρσις, ἀνάγκη θλίβεσθαι μᾶλλον· τὸ δὲ μᾶλλον θλιβόμενον, κατάγνυται θᾶττον.

CAPUT XXIII.

Διὰ τί, φερομένων δύο φορὰς ἐν τῷ ῥόμβῳ τῶν ἄκρων σημείων ἀμφοτέρων, οὐ τὴν ἴσην ἑκάτερον αὐτῶν εὐθεῖαν διέρχεται, ἀλλὰ πολλαπλασίαν θάτερον; Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ διὰ τί τὸ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς φερόμενον ἐλάττω διέρχεται τῆς φορᾶς. Τὸ μὲν γάρ, τὴν ἐλάττω διάμετρον· ἡ δέ, τὴν πλευρὰν μείζω· καὶ ἡ μέν, μίαν, τὸ δέ, δύο φέρεται φοράς. Φερέσθω γὰρ ἐπὶ τῆς Α Β, τὸ μὲν Α πρὸς τὸ Β, τὸ δὲ Β πρὸς τὸ Δ, τῷ αὐτῷ τάχει. Φερέσθω δὲ καὶ ἡ Α Β ἐπὶ τῆς Α Γ, παρὰ τὴν Γ Δ, τῷ αὐτῷ τάχει τούτοις. Ἀνάγκη δὴ τὸ μὲν Α ἐπὶ τῆς Α Δ διαμέτρου φέρεσθαι, τὸ δὲ Β ἐπὶ τῆς Β Γ, καὶ ἅμα διεληλυθέναι ἑκατέραν, καὶ τὴν Α Β τὴν Α Γ πλευράν. Ἐνηνέχθω γὰρ τὸ μὲν Α ἐπὶ τὴν Α Ε, ἡ δὲ Α Β, τὴν Α Ζ, καὶ ἔστω ἐκβεβλημένη Ζ Η παρὰ τὴν Α Β, καὶ ἀπὸ τοῦ Ε πεπληρώσθω. Ὅμοιον οὖν γίνεται τὸ παραπληρωθὲν τῷ ὅλῳ. [Ἴση ἡ Α Ζ τῇ Α Ε. Ἡ δὲ Α Β, τὴν Α Ζ εἴη ἂν ἐνηνεγμένη.] Ἔσται ἄρα ἐπὶ τῆς διαμέτρου κατὰ τὸ Ζ τὸ Α· αἰεὶ δὲ ἀνάγκη αὐτὸ φέρεσθαι κατὰ τὴν διάμετρον. Καὶ ἅμα ἡ πλευρὰ ἡ Α Β, τὴν πλευρὰν τὴν Α Γ δίεισι, καὶ τὸ Α τὴν διάμετρον δίεισι τὴν Α Δ. Ὁμοίως δὲ δειχθήσεται καὶ τὸ Β ἐπὶ τῆς Α Γ διαμέτρου φερόμενον. Ἴση γάρ ἐστιν ἡ Β Ε, τῇ Β Η. Παραπληρωθέντος οὖν ἀπὸ τοῦ Η, ὅμοιόν ἐστι τῷ ὅλῳ τὸ ἐντός· καὶ τὸ Β ἐπὶ τῆς διαμέτρου ἔσται κατὰ τὴν συναφὴν τῶν πλευρῶν, καὶ ἅμα δίεισιν ἥ τε πλευρὰ τὴν πλευράν, καὶ τὸ Β τὴν Β Γ διάμετρον. Ἅμα ἄρα καὶ τὸ Β τὴν πολλαπλασίαν τῆς Α Β δίεισι, καὶ ἡ πλευρὰ τὴν ἐλάττονα πλευρὰν τῷ αὐτῷ τάχει φερόμενα, καὶ ἡ πλευρὰ μείζω τοῦ Α διελήλυθε μίαν φορὰν φερομένη. Ὅσῳ γὰρ ἂν ὀξύτερος γένηται ὁ ῥόμβος, ἡ μὲν διάμετρος ἡ ἐλάττων γίνεται, ἡ Α Γ μείζων, [ἡ δὲ πλευρὰ τῆς Β Γ ἐλάττων] ἄτοπον ... ὥσπερ ἐλέχθη, τὸ δύο φοραῖς φερόμενον βραδύτερον φέρεσθαι τοῦ μίαν, καὶ ἀμφοτέρων ἰσοταχῶν σημείων δοθέντων, μείζω διεξιέναι θάτερον. Αἴτιον δέ, ὅτι τοῦ μὲν ἀπὸ τῆς ἀμβλείας φερομένου γωνίας ἐναντίαι ἀμφότεραι γίνονται, ἥν τε αὐτὸ φέρεται καὶ ἣν ὑπὸ τῆς πλευρᾶς ὑποφέρεται. Τοῦ δὲ ἀπὸ τῆς ὀξείας, ὥσπερ συμβαίνει φέρεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτό. Συνεπουρίζει γὰρ ἡ τῆς πλευρᾶς, τὴν ἐπὶ τῆς διαμέτρου· καὶ ὅσῳ ἂν τὴν μὲν ὀξυτέραν ποιῇς, τὴν δὲ ἀμβλυτέραν, ἡ μὲν βραδυτέρα ἔσται, ἡ δὲ θάττων. Αἱ μὲν γὰρ ἐναντιώτεραι γίνονται, διὰ τὸ ἀμβλυτέραν γίνεσθαι τὴν γωνίαν· αἱ δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ αὐτό, διὰ τὸ συνάγεσθαι τὰς γραμμάς. Τὸ μὲν γὰρ Β, σχεδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεται κατ' ἀμφοτέρας τὰς φοράς. Συνεπουρίζεται οὖν ἡ ἑτέρα, καὶ ὅσῳ ἂν ὀξυτέρα γίνηται ἡ γωνία, τοσούτῳ μᾶλλον· τὸ δὲ Δ, ἐπὶ τοὐναντίον. Αὐτὸ μὲν γὰρ πρὸς τὸ Β φέρεται, ἡ δὲ πλευρὰ ὑποφέρει αὐτὸ πρὸς τὸ Δ· καὶ ὅσῳ ἂν ἀμβλυτέρα ἡ γωνία ᾖ, ἐναντιώτεραι αἱ φοραὶ γίνονται. Εὐθυτέρα γὰρ ἡ γραμμὴ γίνεται. Εἰ δ' ὅλως εὐθεῖα γένοιτο, παντελῶς ἂν εἴησαν ἐναντίαι. Ἡ δὲ πλευρὰ ὑπ' οὐθενὸς κωλύεται μίαν φερομένη φοράν. Εὐλόγως οὖν τὴν μείζω διέρχεται.

CAPUT XXIV.

Ἀπορεῖται, διὰ τί ποτε ὁ μείζων κύκλος [...] τονι κύκλῳ ἴσην ἐξελίττεται γραμμήν, ὅταν [...] αὐτὸ κέντρον τεθῶσι· χωρὶς δὲ ἐκκυλιόμενοι, [...] τὸ μέγεθος αὐτῶν πρὸς τὸ μέγεθος ἔχει, οὕτως [...] γραμμαὶ αὐτῶν γίνονται πρὸς ἀλλήλας. [...] καὶ τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος ἀμφοῖν, ὁτὲ μὲν [...] καύτη γίνεται ἡ γραμμή, ἣν ἐκκυλίονται, [...] ἐλάττων κύκλος καθ' αὑτὸν ἐκκυλίεται· ὁτὲ [...] ὁ μείζων. Ὅτι μὲν οὖν μείζω ἐκκυλίεται [...] φανερόν. Γωνία μὲν γὰρ δοκεῖ κατὰ τὴν [...] εἶναι ἡ περιφέρεια ἑκάστου τῆς οἰκείας δ[...] τοῦ μείζονος κύκλου μείζων, [ἡ δὲ τοῦ [...] ἐλάττων.] Ὥστε τὸν αὐτὸν τοῦτον ἕξου[...] καθ' ἃς ἐξεκυλίσθησαν αἱ γραμμαὶ πρὸς ἀλλ[...] τὴν αἴσθησιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὅτι τὴν ἴση[...] ται, ὅταν περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον κείμενοι ὦ[...] καὶ οὕτως γίνεται, ὁτὲ μὲν ἴση τῇ γραμμῇ, [...]

ων κύκλος ἐκκυλίεται, ὁτὲ δὲ ἐλάττων. Ἔστω γὰρ
ύκλος, ὁ μείζων μὲν, ἐφ᾽ οὗ τὰ Δ Ζ Γ· ὁ δὲ ἐλάτ-
ων, ἐφ᾽ οὗ τὰ Ε Η Β· κέντρον δὲ ἀμφοῖν, τὸ Α· καὶ
ν μὲν ἐξελίττεται καθ᾽ αὑτὸν ὁ μέγας, ἡ ἐφ᾽ ἧς Ζ Ι,
ιτω· ἣν δὲ ὁ ἐλάττων καθ᾽ αὑτὸν, ἡ ἐφ᾽ ἧς Η Κ,
τη τῇ Δ Ζ. Ἐὰν δὴ κινῶ τὸν ἐλάττονα, τὸ αὐτὸ
ντρον κινῶ, ἐφ᾽ οὗ τὸ Α. Ὁ δὲ μέγας προσηρμό-
θω. Ὅταν οὖν ἡ Α Β ὀρθὴ γένηται πρὸς τὴν Η
, ἅμα καὶ ἡ Α Γ γίνεται ὀρθὴ πρὸς τὴν Ζ Δ. Ὥστε
ται ἴσην ἀεὶ διεληλυθυῖα· τὴν μὲν Η Κ, ἐφ᾽ ᾧ ἡ
περιφέρεια, τὴν δὲ Ζ Δ, ἡ ἐφ᾽ ἧς Ζ Γ. Εἰ δὲ τὸ
ταρτον μέρος ἴσην ἐλελίττεται, δῆλον ὅτι καὶ ὁ
ος κύκλος τῷ ὅλῳ κύκλῳ ἴσην ἐξελιχθήσεται.
στε ὅταν ἡ Β Η γραμμὴ ἔλθῃ ἐπὶ τὸ Κ, καὶ ἡ Ζ Γ
ται περιφέρεια ἐπὶ τῆς Ζ Δ, καὶ ὁ κύκλος ὅλος ἐξει-
γμένος. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐὰν τὸν μέγαν κινῶ, ἐναρ-
ίσας τὸν μικρὸν, τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος, ἅμα τῇ
Γ ἡ Α Β κάθετος καὶ ὀρθὴ ἔσται, ἡ μὲν πρὸς τὴν
Ι, ἡ δὲ πρὸς τὴν Η Θ. Ὥστε ὅταν ἴσην, ἡ μὲν τῇ
Θ ἔσται διεληλυθυῖα, ἡ δὲ τῇ Ζ Ι, καὶ γένηται
θὴ πάλιν ἡ Ζ Α πρὸς τὴν Ζ Δ, καὶ ἡ Α Γ ὀρθὴ
λιν, ὡς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἔσονται ἐπὶ τῶν Θ Ι. Τὸ δὲ
τε στάσεως γινομένης τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, ὥστε
νειν τινὰ χρόνον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, (κινοῦνται
ρ συνεχῶς ἄμφω) ἀμφοτεράκις μὲν ὑπερπαιδῶν-
; τοῦ ἐλάττονος μηθὲν σημεῖον, τὸν μὲν μείζω τῷ
ίττονι ἴσην διεξιέναι, τὸν δὲ τῷ μείζονι, ἄτοπον.
ι δὲ μὴ κινήσεως οὔσης, ἀεὶ τὸ κέντρον τὸ κινού-
νον ὁτὲ μὲν τὴν μεγάλην, ὁτὲ δὲ τὴν ἐλάττονα ἐκ-
λίεσθαι θαυμαστόν. Τὸ γὰρ αὐτὸ τῷ αὐτῷ τά-
φερόμενον, ἴσην πέφυκεν διεξιέναι· τῷ αὐτῷ δὲ τά-
, ἴσην ἐστὶ κινεῖν ἀμφοτεράκις. Ἀρχὴ δὲ ληπτέα
ε περὶ τῆς αἰτίας αὐτῶν, ὅτι ἡ αὐτὴ δύναμις καὶ
, τὸ μὲν βραδύτερον κινεῖ μέγεθος, τὸ δὲ ταχύτε-
ν. Εἰ δή τι εἴη ὃ μὴ πέφυκεν ὑφ᾽ ἑαυτοῦ κινεῖσθαι,
τοῦτο ἅμα καὶ αὐτὸ κινῇ τὸ πεφυκὸς κινεῖσθαι,
αδύτερον κινηθήσεται, ἢ εἰ αὐτὴ καθ᾽ αὑτὴν ἐκι-
το· καὶ ἐὰν μὲν πεφυκὸς ᾖ κινεῖσθαι, μὴ συγκι-
ται δὲ μηθὲν, ὡσαύτως ἕξει. Καὶ ἀδύνατον δὲ κι-
σθαι πλέον ἢ τὸ κινοῦν. Οὐ γὰρ τὴν αὑτὴν κι-
ται κίνησιν, ἀλλὰ τὴν τοῦ κινοῦντος. Εἴη δὴ κύ-
ος, ὁ μὲν μείζων, τὸ Α· ὁ δὲ ἐλάττων, ἐφ᾽ ᾧ Β. Εἰ
οίη δ᾽ ὁ ἐλάττων τὸν μείζω, μὴ κυλιομένου αὐτοῦ,
νερὸν ὅτι τοσοῦτον δίεισι τῆς εὐθείας ὁ μείζων,
ον ἐώσθη ὑπὸ τοῦ ἐλάττονος. Τοσοῦτον δέ γε
σθη, ὅσον ὁ μικρὸς ἐκινήθη. Ἴσην ἄρα τῆς εὐ-
ίας διεληλύθασιν. Ἀνάγκη τοίνυν, καὶ εἰ κυλιόμε-
; ὁ ἐλάττων τὸν μείζω ὠθοίη, κυλισθῆναι μὲν ἅμα
ὤσει τοσοῦτον, ὅσον ὁ ἐλάττων ἐκυλίσθη, ἢ μηθὲν
τὸς τῇ αὐτῇ κινήσει κινεῖται. Ὡς γὰρ καὶ ὅσον
νει, τοσοῦτον κεκινῆσθαι ἀνάγκη τὸ κινούμενον
᾽ ἐκείνου. Ἀλλὰ μὴν ὅ τε κύκλος τοσοῦτον ἐκίνησε
αὐτὸ, κύκλῳ τε καὶ ποδιαίαν. Ἔστω γὰρ τοσοῦ-
ν ὃ ἐκινήθη. Καὶ ὁ μέγας ἄρα τοσοῦτον ἐκινήθη.
ιοίως δὲ κἂν ὁ μέγας τὸν μικρὸν κινήσῃ, ἔσται κε-
ημένος ὁ μικρὸς, ὡς καὶ ὁ μείζων. Καθ᾽ αὑτὸν
δὴ κινηθεὶς ὁποτεροσοῦν, ἐάν τε ταχὺ, ἐάν τε
αδέως· τῷ αὐτῷ δὲ τάχει εὐθὺς ὅσην ὁ μείζων πέ-
κεν ἐξελιχθῆναι γραμμήν· ὅπερ καὶ ποιεῖ τὴν ἀπο-
ν· ὅτι οὐχ ἔτι ὁμοίως ποιοῦσιν ὅταν συναρμο-
ῶσιν· τὸ δ᾽ ἔστιν εἰ ὁ ἕτερος ὑπὸ τοῦ ἑτέρου κινεῖ-
, οὐχ ἣν πέφυκεν, οὐδὲ τὴν αὑτοῦ κίνησιν. Οὐ-
γὰρ διαφέρει περιθεῖναι καὶ ἐναρμόσαι, ἢ προσ-
θεῖναι ὁποτερονοῦν ὁποτέρῳ. Ὁμοίως γὰρ ὅταν ὁ μὲν κινῇ, ὁ δὲ κινεῖται ὑπὸ τούτου· ὅσον ἂν κινῇ ἅτερος, τοσοῦτον κινηθήσεται ἅτερος. Ὅταν μὲν οὖν προσκείμενον κινῇ, ἢ προσκρεμάμενον, οὐκ ἀεὶ κυλίει τίς. Ὅσαν δὲ περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον τεθῶσιν, ἀνάγκη κυλίεσθαι ἀεὶ τὸν ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Ἀλλ᾽ οὐθὲν ἧττον οὐ τὴν αὐτὴν κίνησιν ἅτερος κινεῖται, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἂν εἰ μηδεμίαν εἶχε κίνησιν· κἂν ἔχῃ, μὴ χρῆται δ᾽ αὐτῇ, ταὐτὸ συμβαίνει. Ὅταν μὲν οὖν ὁ μέγας κινῇ ἐνδεδεμένον τὸν μικρὸν, ὁ μικρὸς κινεῖται ὅσηνπερ οὗτος· ὅταν δὲ ὁ μέγας, ὅσην οὗτος. Χωριζόμενος δὲ, ἑκάτερος αὑτὸν κινεῖ αὐτός. Ὅτι δὲ τοῦ αὐτοῦ κέντρου ὄντος καὶ κινοῦντος τῷ αὐτῷ τάχει, συμβαίνει ἄνισον διεξιέναι αὐτοὺς γραμμὴν, παραλογίζεται ὁ ἀπορῶν σοφιστικῶς. Τὸ αὐτὸ μὲν γάρ ἐστι κέντρον ἀμφοῖν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς, ὡς μουσικὸν καὶ λευκόν. Τὸ γὰρ εἶναι ἑκατέρου κέντρου τῶν κύκλων, οὐ τῷ αὐτῷ χρῆται. Ὅταν μὲν οὖν ὁ κινῶν ᾖ ὁ μικρὸς, ὡς ἐκείνου κέντρον καὶ ἀρχή. Ὅταν δὲ ὁ μέγας, ὡς ἐκείνου. Οὔκουν τὸ αὐτὸ κινεῖ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἔστιν ὥς.

CAPUT XXVI.

Διὰ τί τὰς κλίνας ποιοῦσι διπλασιοπλεύρους, τὴν μὲν ἓξ ποδῶν καὶ μικρῷ μείζω πλευρᾶς, τὴν δὲ, τριῶν; καὶ διὰ τί ἐντείνουσιν οὐ κατὰ διάμετρον; Ἢ τὸ μὲν μέγεθος τηλικαύτας, ὅπως τοῖς σώμασιν ὦσιν σύμμετροι; Γίνονται γὰρ οὕτω διπλασιόπλευροι· τετραπήχεις μὲν τὸ μῆκος, διπήχεις δὲ τὸ πλάτος. ἐντείνουσι δὲ οὐ κατὰ διάμετρον, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ἐναντίας, ὅπως τά τε ξύλα ἧττον διασπᾶται. Τάχιστα γὰρ σχίζεται κατὰ φύσιν διαιρούμενα ταύτῃ, καὶ ἑλκόμενα πονεῖ μάλιστα. Ἔτι, ἐπειδὴ δεῖ βάρος δύνασθαι τὰ σπαρτία φέρειν, οὕτως ἧττον πονήσει λοξοῖς τοῖς σπαρτίοις ἐπιτιθεμένου τοῦ βάρους, ἢ πλαγίοις. Ἔτι δὲ ἔλαττον οὕτως σπαρτίον ἀναλίσκεται. Ἔστω γὰρ κλίνη ἡ Α Ζ Η Ι, καὶ δίχα διῃρήσθω ἡ Ζ Η κατὰ τὸ Β. Ἴσα δὴ τρυπήματά ἐστιν ἐν τῷ Ζ Β, καὶ ἐν τῷ Ζ Α. Καὶ γὰρ αἱ πλευραὶ ἴσαι εἰσίν. Ἡ γὰρ ὅλη Ζ Η, διπλασία ἐστίν. Ἐντείνουσι δ᾽ ὡς γέγραπται, ἀπὸ τοῦ Α ἐπὶ τὸ Β· εἶτα οὗ τὸ Γ, εἶτα οὗ τὸ Δ, εἶτα οὗ τὸ Θ, εἶτα οὗ τὸ Ε· καὶ οὕτως ἀεὶ, ἕως ἂν εἰς γωνίαν καταστρέψωσιν ἄλλην. Δύο γὰρ ἔχουσι γωνίας τὰς ἀρχὰς τοῦ σπαρτίου. Ἴσα δέ ἐστι τὰ σπαρτία κατὰ τὰς κάμψεις, τό τε Α Β, καὶ Β Γ, τῷ Γ Δ καὶ Δ Θ. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ὅτι οὕτως ἔχει ἡ αὐτὴ ἀπόδειξις. Ἡ μὲν γὰρ Α Β, τῇ Ε Θ ἴση· ἴσαι γάρ εἰσιν αἱ πλευραὶ τοῦ Β Η Κ Α χωρίου, καὶ τὰ τρυπήματα ἴσα διέστηκεν. Ἡ δὲ Β Η, ἴση τῇ Κ Α. Ἡ γὰρ Β γωνία, ἴση τῇ Η. Ἐν ἴσοις γὰρ ἡ μὲν ἐκτὸς, ἡ δὲ ἐντός· καὶ ἡ μὲν Β ἐστιν ἡμίσεια ὀρθῆς· ἡ γὰρ Ζ Β, ἴση τῇ Ζ Α· καὶ γωνία δὲ ἡ κατὰ τὸ Ζ, ὀρθή. Ἡ δὲ Β γωνία, ἴση τῇ κατὰ τὸ Η. Ἡ γὰρ κατὰ τὸ Ζ, ὀρθὴ, ἐπειδὴ διπλασιόπλευρον τὸ ἑτερόμηκες καὶ πρὸς μέσον κέκλασται. Ὥστε ἡ Α Δ τῇ Ε Η ἴση· ταύτῃ δὲ, ἡ Κ Θ. [Παράλληλος γάρ. Ὥστε ἡ Β Γ, ἴση τῇ Κ Θ· ἡ δὲ Γ Ε, τῇ Δ Θ.] Ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι δείκνυνται, ὅτι ἴσαι εἰσὶν αἱ κατὰ τὰς κάμψεις δύο ταῖς δυσίν· ὥστε δῆλον ὅτι τὰ τηλικαῦτα σπαρτία ὅσον τὸ Α Β τέσσαρα, τοσαῦτ᾽ ἔνεστιν ἐν τῇ κλίνῃ· ὅσον δ᾽ ἐστὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Ζ Η πλευρᾷ τρυπημάτων, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῷ Ζ Β τὰ ἡμίση. Ὥστε ἐν τῇ ἡμισείᾳ κλίνῃ, τηλικαῦτα μεγέθη σπαρτίων ἐστὶν, ὅσον τῷ Β Α ἔνε-

στι· τοσαῦτα δὲ τὸ πλῆθος, ὅσαπερ ἐν τῷ Β Η τρυπήματα. Ταῦτα δὲ οὐδὲν διαφέρει λέγειν, ἢ ὅσα ἐν τῇ Α Ζ καὶ Β Ζ τὰ συνάμφω. Εἰ δὲ κατὰ διάμετρον ἐνταθῇ τὰ σπαρτία, ὡς ἐν τῇ Α Β Γ Δ κλίνῃ ἔχει, τὰ ἡμίσεά εἰσιν οὐ τοσαῦτα, ὅσα αἱ πλευραὶ ἀμφοῖν, αἱ Α Ζ, Ζ Η· τὰ ἴσα δὲ, ὅσα ἐν τῷ Ζ Β, Ζ Α, τρυπήματα ἔνεστι. Μείζονες δέ εἰσιν αἱ Α Ζ, Β Ζ, δύο οὖσαι, τῆς Α Β. Ὥστε καὶ τὸ σπαρτίον μεῖζον τοσούτῳ, ὅσον αἱ πλευραὶ ἄμφω μείζους εἰσὶ τῆς διαμέτρου.

CAPUT XXVII.

Διὰ τί χαλεπώτερον τὰ μακρὰ ξύλα ἀπὸ μακροῦ φέρειν ἐπὶ τῷ ὤμῳ, ἢ κατὰ τὸ μέσον, ἴσου τοῦ βάρους ὄντος; Πότερον ὅτι σαλευομένου τοῦ ξύλου, τὸ ἄκρον κωλύει φέρειν, μᾶλλον ἀντισπῶν τῇ σαλεύσει τὴν φοράν; Ἢ κἂν μηθὲν κάμπτηται, μηδ᾽ ἔχῃ πολὺ μῆκος, ὅμως χαλεπώτερον φέρειν ἀπ᾽ ἄκρου; Ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ῥᾷον αἴρεται ἀπ᾽ ἄκρου ἐκ μέσου, διὰ τὸ αὐτὸ καὶ φέρειν ῥᾴδιον. Αἴτιον δὲ, ὅτι ἐκ μέσου μὲν αἰρόμενον ἀεὶ ἐπικουφίζει ἄλληλα τὰ ἄκρα, καὶ θάτερον μέρος τὸ ἐπὶ θάτερον εὖ αἴρει. Ὥσπερ γὰρ κέντρον γίνεται τὸ μέσον, ᾗ ἔχει τὸ αἶρον ἢ φέρον. Εἰς τὸ ἄνω οὖν κουφίζεται ἑκάτερον τῶν ἄκρων εἰς τὸ κάτω ῥέπον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἄκρου αἰρόμενον ἢ φερόμενον, οὐ ποιεῖ τοῦτο, ἀλλ᾽ ἅπαν τὸ βάρος ῥέπει ἐφ᾽ ἓν μέσον, εἰς ὅπερ αἴρεται ἢ φέρεται. Ἔστω μέσον, ἐφ᾽ οὗ Α, ἄκρα Β Γ. Αἰρουμένου οὖν ἢ φερομένου κατὰ τὸ Α, τὸ μὲν Β κάτω ῥέπον, ἄνω αἴρει τὸ Γ· τὸ δὲ Γ κάτω ῥέπον, τὸ Β ἄνω αἴρει· ἅμα δὲ αἰρόμενα, ἄνω ποιεῖ ταῦτα.

CAPUT XXVIII.

Διὰ τί, ἐὰν ᾖ λίαν μακρὸν τὸ αὐτὸ βάρος, χαλεπώτερον φέρειν ἐπὶ τοῦ ὤμου, κἂν μέσον φέρῃ τίς, ἢ ἐὰν ἔλαττον ᾖ; Πάλαι ἐλέχθη, ὡς οὐκ ἔστιν αἴτιον ἡ σάλευσις, ἀλλ᾽ ἡ σάλευσις νῦν αἰτιόν ἐστιν. Ὅταν γὰρ ᾖ μακρότερον, τὰ ἄκρα σαλεύεται. Ὥστε εἴη καὶ τὸν φέροντα χαλεπώτερον φέρειν μᾶλλον. Αἴτιον δὲ τοῦ σαλεύεσθαι μᾶλλον, ὅτι τῆς αὐτῆς κινήσεως οὔσης, μεθίσταται τὰ ἄκρα, ὅσῳπερ ἂν ᾖ μακρότερον τὸ ξύλον. Ὁ μὲν γὰρ ὦμος, κέντρον, ἐφ᾽ οὗ τὸ Α· μένει γὰρ τοῦτο· αἱ δὲ Α Β, καὶ Α Γ, αἱ ἐκ τοῦ κέντρου. Ὅσῳ δ᾽ ἂν ᾖ μεῖζον τὸ ἐκ τοῦ κέντρου, ἢ τὸ Α Β, ἢ καὶ τὸ Α Γ, πλέον μεθίσταται μέγεθος. Δέδεικται δὲ τοῦτο πρότερον.

CAPUT XXIX.

Διὰ τί ἐπὶ τοῖς φρέασι τὰ κηλώνεια ποιοῦσι τοῦτον τὸν τρόπον; Προστιθέασι γὰρ βάρος ἐν τῷ ξύλῳ τὸν μόλυβδον, ὄντος βάρους τοῦ κάδου αὐτοῦ, καὶ κενοῦ καὶ πλήρους ὄντος. Ἢ ὅτι, ἐν δυσὶ χρόνοις διῃρημένου τοῦ ἔργου, (βάψαι γὰρ δεῖ, καὶ τοῦτ᾽ ἄνω ἑλκύσαι·) συμβαίνει καθιέναι μὲν κενὸν ῥᾳδίως, αἴρειν δὲ πλήρη χαλεπῶς. Λυσιτελεῖ οὖν μικρῷ βραδύτερον εἶναι τὸ καταγαγεῖν πρὸς τὸ πολὺ κουφίσαι τὸ βάρος ἀνάγοντι. Τοῦτο οὖν ποιεῖ ἐπ᾽ ἄκρῳ τῷ κηλωνείῳ ὁ μόλυβδος προσκείμενος, ἢ ὁ λίθος. Καθιμῶντι μὲν γὰρ, γίνεται βάρος μεῖζον, [ἢ] εἰ μόνον κενὸν δεῖ κατάγειν τὸν κάδον. Ὅταν δὲ πλήρης ᾖ, ἀνάγει ὁ μόλυβδος, ἢ ὅτι ἂν ᾖ τὸ προσκείμενον βάρος. Ὥστ᾽ ἐστὶ ῥᾷον αὐτῷ τὰ ἄμφω ἢ ἐκεῖνο.

CAPUT XXX.

Διὰ τί, ὅταν φέρωσιν ἐπὶ ξύλου, ἤ τινος τοιούτου, δύο ἄνθρωποι ἴσον βάρος, οὐχ ὁμοίως θλίβονται, ἐὰν μὴ ἐπὶ τῷ μέσῳ ᾖ τὸ βάρος, ἀλλὰ μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἐγγύτερον ᾖ τῶν φερόντων; Ἢ διότι μοχλὸς μὲν γίνεται, οὕτως ἐχόντων, τὸ ξύλον· τὸ δὲ βάρος, ὑπομόχλιον· ὁ δὲ ἐγγύτερος τοῦ βάρους τῶν φερόντων, βάρος, τὸ κινούμενον. Ἅτερος δὲ τῶν φερόντων βάρος, ὁ κινῶν, ὅσῳ πλέον ἀπέχῃ τοῦ βάρους, τοσούτῳ ῥᾷον κινεῖ, καὶ θλίβει μᾶλλον τὸν ἕτερον εἰς τὸ κάτω, ὥσπερ ἀντερείδοντος τοῦ βάρους τοῦ [illegible]κειμένου, καὶ γινομένου ὑπομοχλίου. Ἐν μέσῳ δὲ ὑποκειμένου τοῦ βάρους, οὐδὲν μᾶλλον ἅτερος θατέρῳ γίνεται βάρος, οὐδὲ κινεῖ, ἀλλ᾽ ὁμοίως [illegible] ἑκατέρῳ γίνεται βάρος.

CAPUT XXXI.

Διὰ τί οἱ ἀνιστάμενοι πάντες, πρὸς ὀξεῖαν γωνίαν τῷ μηρῷ ποιήσαντες τὴν κνήμην ἀνίστανται, [illegible] τῷ θώρακι πρὸς τὸν μηρόν· εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν δύναιντο ἀναστῆναι; Πότερον ὅτι τὸ ἴσον ἠρεμίας πανταχοῦ αἴτιον· ἡ δὲ ὀρθὴ γωνία, τοῦ ἴσου, καὶ [illegible] στάσιν· διὸ καὶ φέρεται πρὸς ὁμοίας γωνίας τῇ περιφερείᾳ τῆς γῆς. Οὐ γὰρ ὅτι καὶ πρὸς ὀρθὴν [illegible] τῷ ἐπιπέδῳ. Ἢ ὅτι ἀνιστάμενος γίνεται ὀρθός. Ἀνάγκη δὲ τὸν ἑστῶτα, κάθετον εἶναι πρὸς τὴν [illegible] Εἰ οὖν μέλλει ἔσεσθαι πρὸς ὀρθὸν, τοῦτο δ᾽ [illegible] τὴν κεφαλὴν ἔχειν κατὰ τοὺς πόδας, καὶ γίνεται [illegible] ὅτε ἀνίσταται. Ὅταν μὲν οὖν καθήμενος ᾖ, παράλληλον ἔχει τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, καὶ [illegible] μιᾶς εὐθείας. Ἡ κεφαλὴ Α ἔστω, θώραξ Α Β, μηρὸς Β Γ, κνῆμαι Γ Δ. Πρὸς ὀρθὴν δὲ γίνεται [illegible] θώραξ ἐφ᾽ ὧν Α Β τῷ μηρῷ, καὶ ὁ μηρὸς τῇ [illegible] οὕτως καθημένῳ. Ὥστε οὕτως ἔχοντα ἀδύνατον ἀναστῆναι. Ἀνάγκη δὲ ἐγκλίναι τὴν κνήμην, καὶ [illegible] τοὺς πόδας ὑπὸ τὴν κεφαλήν. Τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, [illegible] ἡ Γ Δ, ἐφ᾽ ἧς τὰ Γ Ζ γένηται, καὶ ἅμα [ἀνίστασθαι] ἀναστῆναι συμβήσεται, καὶ ἔχει ἐπὶ τῆς αὐτῆς [illegible] τὴν κεφαλήν τε καὶ τοὺς πόδας. Ἡ δὲ Γ Ζ, [illegible] ποιεῖ γωνίαν πρὸς τὴν Β Γ.

CAPUT XXXII.

Διὰ τί ῥᾷον κινεῖται τὸ κινούμενον ἢ τὸ [illegible], οἷον τὰς ἁμάξας θᾶττον κινουμένας ὑπάγουσιν, ἢ ἀρχομένας; Ἢ ὅτι χαλεπώτατον μὲν τὸ εἰς τοὐναντίον κινούμενον κινῆσαι βάρος; Ἀφαιρεῖται γάρ [illegible] τῆς τοῦ κινοῦντος δυνάμεως, κἂν πολὺ θᾶττον [illegible] Ἀνάγκη γὰρ βραδυτέραν γίνεσθαι τὴν ὦσιν τοῦ [illegible]τωθουμένου. Δεύτερον δὲ, ἐὰν ἠρεμῇ. Ἀντιτείνει γὰρ καὶ τὸ ἠρεμοῦν. Τὸ δὲ κινούμενον ἐπὶ τὸ [illegible] τῷ ὠθοῦντι ὅμοιον ποιεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ αὐξήσας [illegible] τὴν τοῦ κινοῦντος δύναμιν καὶ ταχυτῆτα· ὃ γὰρ [illegible] ἐκείνου ἂν ἔπασχε, τοῦτο αὐτὸ ποιεῖ εἰς τὸ πρ[illegible] κινούμενον.

CAPUT XXXIII.

Διὰ τί παύεται φερόμενα τὰ ῥιφέντα; [illegible] ὅταν λήγῃ ἡ ἰσχὺς ἡ ἀφεῖσα, ἢ διὰ τὸ ἀντισ[illegible] ἢ διὰ τὴν ῥοπὴν, ἐὰν κρείττων ᾖ τῆς ἰσχύος τῆς [illegible]ψάσης; Ἢ ἄτοπον τὸ ταῦτ᾽ ἀπορεῖν, ἀφ[illegible] ἀρχήν;

CAPUT XXXIV.

Διὰ τί φέρεταί τι οὐ τὴν αὐτοῦ φορὰν, [illegible]λουθοῦντος καὶ ὠθοῦντος τοῦ ἀφέντος; Ἢ ὅτι ἐποίησε τοιοῦτον τὸ πρῶτον, ὡς θάτερον [illegible] καὶ τοῦτο ἕτερον; Παύεται δὲ, ὅταν μηκέτι [illegible] ποιεῖν τὸ προωθοῦν τὸ φερόμενον, ὥστε ὠθ[illegible] ὅταν τὸ τοῦ φερομένου βάρος ῥέπῃ μᾶλλον τ[illegible] πρόσθεν δυνάμεως τοῦ ὠθοῦντος.

CAPUT XXXV.

Διά τί οὔτε τὰ ἐλάττονα, οὔτε τὰ μεγάλα πόῤῥω ἐρεται ῥιπτόμενα, ἀλλὰ δεῖ συμμετρίαν τινὰ ἔχειν ρὸς τὸν ῥιπτοῦντα; Πότερον ὅτι ἀνάγκη τὸ ῥιπτού-νον καὶ ὠθούμενον ἀντερείδειν ὅθεν ὠθεῖται. Τὸ μηθὲν ὑπεῖκον διὰ μέγεθος, ἢ μηδὲν ἀντερεῖσαν δι' σθένειαν, οὐ ποιεῖ ῥίψιν, οὐδὲ ὦσιν. Τὸ μὲν οὖν ολὺ ὑπερβάλλον τῆς ἰσχύος τῆς ὠθούσης, οὐθὲν ιείκει· τὸ δὲ πολὺ ἀσθενέστερον, οὐδὲν ἀντερείδει. ὅτι τοσοῦτον φέρεται τὸ φερόμενον, ὅσον ἂν ἀέρα νήσῃ εἰς βάθος; Τὸ δὲ μηθὲν κινούμενον, οὐδ' ἂν νήσειεν οὐδὲν συμβαῖνον, εἰ δὴ ἀμφότερα τούτοις ειν. Τό τε γὰρ σφόδρα μέγα, καὶ τὸ σφόδρα μι-όν, ὥσπερ οὐθὲν κινούμενά ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ αὐ- καθ' ἓν κινεῖ, τὸ δ' οὐθὲν κινεῖται.

CAPUT XXXVI.

Διὰ τί τὰ φερόμενα ἐν τῷ δινουμένῳ ὕδατι, εἰς μέσον τελευτῶντα φέρεται ἅπαντα; Πότερον ὅτι γεθος ἔχει τὸ φερόμενον, ὥστε ἐν δυσὶ κύκλοις εἶ-ι, τὸ μὲν ἐλάττονι, τῷ δὲ μείζονι, ἑκάτερον αὐτοῦ ν ἄκρων. Ὥστε περισπᾷ ὁ μείζων, διὰ τὸ φέρεσθαι ᾶττον, καὶ πλάγιον ἀπωθεῖ αὐτὸν [εἰς τὸν] ἐλάττω. πεὶ δὲ πλάτος ἔχει τὸ φερόμενον, καὶ οὗτος πάλιν αὐτὸ ποιεῖ, καὶ ἀπωθεῖ εἰς τὸν ἐντός, ἕως ἂν εἰς τὸ μέσον ἔλθῃ· [καὶ τότε μὲν εἰ] διὰ τὸ ὁμοίως ἔχειν πρὸς ἅπαντας τοὺς κύκλους τὸ φερόμενον, διὰ τὸ μέσον. Καὶ γὰρ τὸ μέσον, ἴσον ἀπέχει ἐν ἑκάστῳ τῶν κύκλων. Ἢ ὅτι ὅσων μὲν μὴ κρατεῖ ἡ φορὰ τοῦ δινουμένου ὕδατος, διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὑπερέχει τῇ βαρύτητι, τῆς τοῦ κύκλου ταχυτῆτος, ἀνάγκη ὑπολείπεσθαι καὶ βραδύτερον φέρεσθαι. Βραδύτερον δὲ ὁ ἐλάττων κύκλος φέρεται. Τὸ αὐτὸ γὰρ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ὁ μέγας τῷ μικρῷ στρέφεται κύκλῳ, ὅταν ὦσι περὶ τὸ αὐτὸ μέσον. Ὥστε εἰς τὸν ἐλάττονα κύκλον ἀναγκαῖον ἀπολείπεσθαι, ἕως ἂν ἐπὶ τὸ μέσον ἔλθῃ. Ὅσῳ δὲ πρότερον κρατεῖ ἡ φορὰ λήγουσα, ταὐτὸ ποιήσει. Δεῖ γὰρ τὸν μὲν εὐθύ, τὸν δὲ ἕτερον κρατεῖν τῇ ταχύτητι τοῦ βάρους, ὥστε εἰς τὸν ἐντὸς ἀεὶ κύκλον ὑπολείπεσθαι τὸ πᾶν. Ἀνάγκη γὰρ αὐτὸ ἐντὸς ἢ ἐκτὸς κινεῖσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἐν αὐτῷ δὴ τοίνυν, ἐν ᾧ ἐστιν, ἀδύνατον φέρεσθαι τὸ μὴ κρατούμενον. Ἔτι δὲ ἧττον ἐν τῷ ἐκτός. Θᾶττον γὰρ ἡ φορὰ τοῦ ἐκτὸς κύκλου. Λείπεται δὲ εἰς τὸν ἐντὸς τὸ μὴ κρατούμενον μεθίστασθαι. Ἀεὶ δὲ ἕκαστον ἐπιδίδωσιν εἰς τὸ μὴ κρατεῖσθαι. Ἐπεὶ [δὲ] πέρας τοῦ μὴ κινεῖσθαι ποιεῖ τὸ εἰς μέσον ἐλθεῖν, μένει δὲ τὸ κέντρον μόνον, ἅπαντα ἀνάγκη εἰς τοῦτο δὴ ἀθροίζεσθαι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΑΤΟΜΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ.

ARISTOTELIS DE LINEIS INSECABILIBUS.

Ἆρά γε εἰσὶν ἄτομοι γραμμαί, καὶ ὅλως ἐν ἅπασι ῖς ποσοῖς ἐστί τι ἀμερές, ὥσπερ ἔνιοί φασιν; Εἰ γὰρ οίως ὑπάρχει τό τε ὀλίγον καὶ τὸ μικρόν, τὸ δὲ τείρους ἔχον σχεδὸν διαιρέσεις, οὐκ ἔστιν ὀλίγον, λὰ πολὺ καὶ μέγα, τὰ ἀντικείμενα τούτων· τότε νερὸν ὅτι πεπερασμένας ἕξει τὰς διαιρέσεις τὸ ὀλί-ν καὶ τὸ μικρόν. Εἰ δὲ πεπερασμέναι αἱ διαιρέ-ις, ἀνάγκη τὶ εἶναι ἀμερὲς μέγεθος. Ὥστε ἐν ἅπα-ν ἐνυπάρξει τὶ ἀμερές, ἐπείπερ καὶ τὸ ὀλίγον καὶ τὸ ικρόν. Ἔτι, εἰ ἰδέα γραμμῆς, ἡ δὲ ἰδέα πρώτη τῶν υνωνύμων, τὰ δὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα τὴν φύσιν, ιαιρετὴ ἂν εἴη αὐτὴ ἡ γραμμή· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον αὶ τὸ τετράγωνον, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὰ ἄλλα σχή-ατα, καὶ ὅλως ἐπίπεδον αὐτὸ καὶ σῶμα. Συμβήσε-αι γὰρ πρότερα ἄττα εἶναι τούτων. Ἔτι, εἰ σώματα, σται στοιχεῖα· τῶν δὲ στοιχείων μηδὲν πρότερον, τὰ ὲ μέρη, τοῦ ὅλου πρότερα· ἀδιαίρετον ἂν εἴη τὸ ῦρ, καὶ ὅλως τῶν τοῦ σώματος στοιχείων ἕκαστον. Ὥστε οὐ μόνον ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αἰ-σθητοῖς ἐστί τι ἀμερές. Ἔτι δὲ κατὰ τὸν Ζήνωνος όγον, ἀνάγκη τὶ μέγεθος ἀμερὲς εἶναι, εἴπερ ἀδύνατον μὲν ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἀπείρων ἅψασθαι, καθ' ἕκαστον ἁπτόμενον, ἀνάγκη δ' ἐπὶ τὸ ἥμισυ πρότερον ἀφικνεῖσθαι τὸ κινούμενον, τοῦ δὲ μὴ ἀμεροῦς πάντως ἔσται ἥμισυ. Εἰ δὲ καὶ ἅπτεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς φερόμενον, τὸ δὲ θᾶττον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει· ταχίστη δὲ ἡ τῆς διανοίας κίνησις, κἂν ἡ διάνοια τῶν ἀπείρων ἐφάπτοιτο καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ὥστε εἰ τὸ καθ' ἕκαστον ἅπτεσθαι τὴν διάνοιαν, ἀριθμεῖν ἐστιν, ἐνδέχεται ἀριθμεῖν τὰ ἄπειρα ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, εἴη ἂν ἄτομος γραμμή. Ἔτι, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λέγουσιν, εἴη ἄν τις ἄτομος γραμμή, ὥς φασιν, εἰ σύμμετροί εἰσιν αἱ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμεναι· ὅσαι δὲ εἰσι σύμμετροι, πᾶσαί εἰσι μετρούμεναι. Εἴη γὰρ ἄν τι μῆκος ᾧ μετρηθήσονται πᾶσαι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη ἀδιαίρετον εἶναι. Εἰ γὰρ διαιρετόν, καὶ τὰ μέρη τούτου [οὐ]μέτρου τινὸς ἔσται. Σύμμετρα γὰρ τῷ ὅλῳ. Ὥστε μέρους τινὸς εἴη διπλασία τὴν ἡμίσειαν· ἐπειδὴ τοῦτ' ἀδύνατον ἂν εἴη μέτρον. Ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ μετρούμεναι ἅπαξ ὑπ'

αὐτοῦ ὥσπερ πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ μέτρου σύνθετοι γραμμαὶ, ἐξ ἀμερῶν σύγκεινται· τὸ αὐτὸ συμβήσεται κἂν τοῖς ἐπιπέδοις. Πάντα γὰρ τὰ ἀπὸ τῶν ῥητῶν γραμμῶν, σύμμετρα ἀλλήλοις. Ὥστε ἔσται τὸ μέτρον αὐτῶν ἀμερές. Ἀλλὰ μὴν εἴ τι τμηθήσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὡρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ οὔτ' ἄλογος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδεμία ὧν δὴ νῦν εἴρηται, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτοιν· ἀλλὰ καθ' αὐτὰς μὲν, οὐδέ τινας ἕξουσι φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι. Ἢ πρῶτον μὲν, οὐκ ἀνάγκη τὸ ἀπείρους ἔχον διαιρέσεις, μὴ εἶναι μικρὸν καὶ ὀλίγον. Καὶ γὰρ τόπον καὶ μέγεθος καὶ ὅλως τὸ συνεχὲς, μικρὸν μὲν λέγομεν, καὶ ἐφ' ᾧ μὲν ἁρμόττει τὸ ὀλίγον, οὐ μὴν ἀλλ' ἀπείρους διαιρέσεις φαμὲν ἔχειν. Ἔτι δ' εἰ ἐν τῷ συμθέτῳ γραμμαὶ, κατὰ τούτων τῶν ἀτόμων λέγεται τὸ μικρὸν, καὶ ἄπειροι στιγμαὶ ἐνυπάρχουσιν. Ἡι δὲ γραμμὴ, διαίρεσις κατὰ στιγμὴν, καὶ ὁμοίως καθ' ὁποιανοῦν ἀπείρους ἂν ἔχοι διαιρέσεις ἅπασα, ὡς ἡ μὴ ἄτομος. Ἔνιαι δὲ τούτων εἰς μακρὰ καὶ ἄπειροι ὀλίγον. Πᾶσαν δὲ τμηθῆναι τὸν ἐπιταχθέντα λόγον, δυνατὸν τὴν μὴ ἄτομον. Ἔτι εἰ τὸ μέγα ἐκ μικρῶν τινῶν σύγκειται, ἢ οὐθὲν ἔσται τὸ μέγα, ἢ τὸ πεπερασμένας ἔχον διαιρέσεις οὐ μέγα ἔσται. Τὸ γὰρ ὅλον τὰς μεγάλων ἔχει διαιρέσεις ὁμοίως. Εὔλογον δ' ἐστὶ τό τε σμικρὸν πεπερασμένας ἔχειν διαιρέσεις, καὶ τὸ μέγα ἀπείρους, οὕτως ἀξιοῦσιν. Ὥστε φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ λέγοιτο τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, τῷ πεπερασμένας ἔχειν καὶ ἀπείρους διαιρέσεις. Εἰ δ' ὅτι καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ὀλίγον πεπερασμένας ἔχει διαιρέσεις, καὶ ἐν γραμμαῖς τις ἀξιοίη τὸ μικρὸν, εὔηθες. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξ ἀμερῶν τε ἡ γένεσις, καὶ ἔστι τὶ ὃ τῶν ἀριθμῶν ἀρχή ἐστι, καὶ πᾶς ὁ μὴ ἄπειρος ἀριθμὸς πεπερασμένας ἔχει διαιρέσεις. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οὐχ ὁμοίως. Οἱ δ' ἐν τοῖς εἴδεσι τὰς ἀτόμους κατασκευάζοντες, τοὔλαττον ἴσως ἀξίωμα λαμβάνουσι τοῦ προκειμένου, τὸ τιθέναι τούτων ἰδέας· καὶ τρόπον τινὰ ταῦτ' ἀναιροῦσι δι' ὧν δεικνύουσι. Καὶ γὰρ διὰ τούτων τῶν λόγων ἀναιρεῖται τὰ εἴδη. Πάλιν δὲ τῶν σωματικῶν στοιχείων εὔηθες τὸ ἀμερῆ ἀξιοῦν. Εἰ γὰρ αὖ καὶ ἀποφαίνονταί τινες οὕτως, ἀλλὰ πρός γε τὴν ὑποκειμένην σκέψιν αὐτὸ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνουσι· μᾶλλον δὲ ὅσῳ μᾶλλον τὸ ἐξ ἀρχῆς δόξειαν ἀναλαμβάνεσθαι, τόσῳ μᾶλλον δοκεῖ διαιρετὸν εἶναι σῶμα καὶ μῆκος καὶ τοῖς ὄγκοις καὶ τοῖς διαστήμασιν. Ὁ δὲ τοῦ Ζήνωνος λόγος οὐ συμβιβάζει, οὐ συμπεπερασμένῳ χρόνῳ τῶν ἀπείρων ἅπτεσθαι τὸ φερόμενον ὡδὶ τὸν αὐτὸν τρόπον. Ὁ γὰρ χρόνος καὶ τὸ μῆκος, ἄπειρον καὶ πεπερασμένον λέγεται, καὶ τόσας ἔχει διαιρέσεις. Οὐδὲ δὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἅπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν, οὐκ ἔστιν ἀριθμεῖν, εἰ ἄρα τὶς ἐννοήσειεν οὕτως ἐφάπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν. Ὅπερ ἴσως ἀδύνατον. Οὐ γὰρ ἐν συνεχέσι καὶ ὑποκειμένοις ἡ τῆς διανοίας κίνησις, ὥσπερ ἐπὶ τῶν φερομένων. Εἰ δ' οὖν καὶ ἐγχωρεῖ κινεῖσθαι οὕτως, οὐκ ἔστι τοῦτο ἀριθμεῖν. Τὸ γὰρ ἀριθμεῖν ἐστι τὸ μετὰ ἐπιστασίας. Ἀλλ' ἄτοπον ἴσως τὸ μὴ δυναμένους λύειν τὸν λόγον, δουλεύειν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ προσεξαπατᾷν ἑαυτοὺς μείζους ἀπάτας, βοηθοῦντας τῇ ἀδυναμίᾳ. Τὸ δ' ἐπὶ τῶν συμμέτρων γραμμῶν, ὡς ὅτι αἱ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἑνὶ μετροῦνται, κομιδῇ σοφιστικὸν, καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν. Οὔτε γὰρ ὑποτίθενται οὕτως, οὔτε χρήσιμον αὐτοῖς ἐστιν. Ἅμα δὲ

καὶ ἐναντίον, πᾶσαν μὲν γραμμὴν σύμμετρον [illegible]
πασῶν δὲ τῶν συμμέτρων κοινὸν μέτρον εἶναι [illegible]
Ὥστε γελοῖον τὸ κατὰ τὰς ἐκείνων δόξας καὶ [illegible]
τοὶ λέγουσι φάσκοντες δείξειν, εἰς ἐριστικὸν [illegible]
σοφιστικὸν ἐκκλίνειν λόγον, καὶ ταῦτα οὕτως [illegible]
Πολλαχῶς γὰρ ἀσθενής ἐστι, καὶ πάντα τρόπον [illegible]
φυγεῖν καὶ τὰ παράδοξα καὶ ἐλέγχους. Ἔτι δ' [illegible]
πον ἂν εἴη διὰ μὲν τὸν Ζήνωνος λόγον [illegible]
σθαί τινας, ἀτόμους ποιεῖν γραμμάς, τῷ μὴ [illegible]
τειπεῖν· διὰ δὲ τῆς εὐθείας εἰς τὴν ἡμιόλιον [illegible]
ἣν ἀναγκαῖον εὐθὺ τέμνειν, ἀπείρων μεταξὺ [illegible]
σῶν περιφερειῶν καὶ διαστημάτων ὄντων· [illegible]
διὰ τὴν τῶν ἴσων κύκλων εὔπιστον, ὅτι [illegible]
ὅτι κινηθῇ, μεῖζον ἡμικύκλιον κινεῖσθαι· [illegible]
τοιαῦτα τεθεώρηται περὶ τὰς γραμμάς, μὴ [illegible]
δέχεσθαι τοιαύτην δή τινα γενέσθαι κίνησιν, [illegible]
ἐφ' ἑκάστην τῶν μεταξὺ μὴ πίπτειν πρότερον. [illegible]
γὰρ ταῦτα μᾶλλον ὁμολογούμενα ἐκείνων. [illegible]
οὖν ἔκ γε τῶν εἰρημένων λόγων οὔτε ἀναγκαῖον [illegible]
μους εἶναι γραμμάς, οὔτε πιθανὸν, φανερόν. [illegible]
δὲ καὶ ἐκ τῶνδε γένοιτ' ἂν φανερώτερον· [illegible]
ἐκ τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δεικνυμένων καὶ [illegible]
ἃ οὐ δίκαιον ἢ πιστοτέροις λόγοις κινεῖν. [illegible]
ὁ τῆς γραμμῆς, οὔτε ὁ τῆς εὐθείας ὅρος [illegible]
τῇ ἀτόμῳ, διὰ τὸ μήτε μεταξύ τινῶν εἶναι, [illegible]
μέσον. Ἔπειτα πᾶσαι αἱ γραμμαὶ σύμμετροι [illegible]
ται. Πᾶσαι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀτόμων [illegible]
ται, αἵ τε μήκει σύμμετροι, καὶ αἱ [illegible]
δὲ ἄτομοι, σύμμετροι πᾶσαι μήκει· [illegible]
ὥστε καὶ δυνάμει. Εἰ δὲ τοῦτο, διαιρετὸν [illegible]
τετράγωνον. Ἔτι, εἰ ἡ περὶ τὴν μείζω [illegible]
ποιεῖ παραβαλλομένη τὸ ἴσον τῶν ἀπὸ τῆς [illegible]
καὶ τῆς ποδιαίας παραβαλλομένων, περὶ τὴν [illegible]
ἐλάττω ποιήσει τὸ πλάτος τῆς ἀμεροῦς· [illegible]
τὸ περὶ τῆς ἀτόμου. Ἔτι, εἰ ἐκ τριῶν [illegible]
θειῶν συνίσταται τρίγωνον, καὶ ἐκ τῶν [illegible]
σταίη ἄν. Ἐν ἅπαντι δὲ ἰσοπλεύρῳ ἡ [illegible]
μέσην πίπτει· ὥστε καὶ ἐπὶ τὴν ἄτομον. [illegible]
τῶν ἀμερῶν διὰ μέσου μεσούσης καὶ [illegible]
σης, ἡ τοῦ τετραγώνου τὴν κάθετον δύναται [illegible]
ἡμίσειαν τῆς διαμέτρου· ὥστε οὐκ ἐλαχίστη [illegible]
πλάσιον τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου χωρίον ἔσται [illegible]
τῆς ἀτόμου. Ἀφαιρεθέντος γὰρ τοῦ ἴσου, [illegible]
ἔσται ἐλάσσων τῆς ἀμεροῦς. Εἰ γὰρ ἴσως [illegible]
σιον ἀνέγραψεν ἡ διάμετρος. Ἀλλὰ δ' [illegible]
ἕτερα τοιαῦτα συνάγοι. Πᾶσι γὰρ ὡς εἰπεῖν [illegible]
τιοῦται τοῖς τοιούτοις μαθήμασι. Πάλιν [illegible]
ἀμεροῦς, μία ἡ σύναψις, γραμμὴ δὲ δύο. [illegible]
ὅλη ὅλης ἅπτεται, καὶ κατὰ τὸ πέρας ἐξ [illegible]
γραμμὴ προστεθεῖσα, οὐ ποιήσει μείζω τὴν [illegible]
γὰρ ἀμερῆ συντιθέμενα, οὐ ποιήσει μεῖζον [illegible]
ρον. Ἔτι ἐκ δυοῖν ἀμεροῖν μηδὲν γίνεσθαι [illegible]
διὰ τὸ πλείους ἔχειν ἅπαν τὸ συνεχές. [illegible]
γραμμὴ παρὰ τὴν ἄτομον συνεχής, οὐκ ἂν [illegible]
μὴ ἄτομος. Ἔτι, εἰ ἅπασα γραμμὴ περὶ τῆς [illegible]
καὶ εἰς ἴσα καὶ ἄνισα διαιρεῖται, καὶ μὴ [illegible]
μων καὶ ὅλως περιττῶν. Ὥστε ἀδιαίρετος [illegible]
Ὁμοίως δὲ κἂν εἰ διχῇ τέμνηται. Πᾶσα γὰρ [illegible]
περιττῶν. Εἰ δὲ δίχα μὲν μὴ πᾶσα τέμνεται [illegible]
ἡ ἐκ τῶν ἀρτίων, τὴν δὲ δίχα διαιρουμένην [illegible]
δυνατὸν τέμνειν, διαιρεθήσεται καὶ οὕτως [illegible]
ὅταν ἐκ τῶν ἀρτίων εἰς ἄνισα διαιρῆται. [illegible]
τὸ κεκινημένον ἐν ᾧ χρόνῳ κινεῖται τὴν [illegible]

μίσει τὴν ἡμίσειαν κινηθήσεται, καὶ ἐν τῷ ἐλάττονι
αττον ἢ τὴν ἡμίσειαν. Ὥστε εἰ μὲν περιττῶν σύγ-
ειται τῶν ἀτόμων τὸ μῆκος, ἀναιρεθήσεται ἡ μέση
ομὴ τῶν ἀτόμων, εἴπερ ἐν τῷ ἡμίσει χρόνῳ τὸ ἥμισυ
ίεισιν· ὁμοίως γὰρ ὅ τε χρόνος καὶ ἡ γραμμὴ τμη-
ήσεται. Ὥστε οὐδεμία τῶν συγκειμένων τμηθήσε-
αι εἰς ἴσα καὶ ἄνισα, οὐδ᾿ ὁμοίως τοῖς χρόνοις τμη-
ήσονται. Οὐκ ἔσονται ἄτομοι γραμμαί. Τὰ δὲ τοῦ
ὐτοῦ λόγου ἐστὶ, καθάπερ ἐλέχθη, τὸ ταῦτα πάντα
οιεῖν ἐξ ἀμερῶν. Ἔτι ἅπασα ἡ μὴ ἄπειρος δύο ἔχει
έρατα. Γραμμὴ γὰρ ὥρισται τούτων. Ἡ δὲ ἄτομος,
ὐκ ἄπειρος. Ὥστε ἕξει πέρας. Διαιρετὴ ἄρα. Τὸ
ὰρ πέρας ἄλλου καὶ οὐ πέρας. Ἢ ἔσται τὶς οὔτ᾿
πειρος οὔτε πεπερασμένη γραμμὴ παρὰ ταῦτα. Ἔτι
ὐκ ἐν ἁπάσῃ γραμμῇ στιγμὴ ἔσται. Εἰ μὴ γὰρ μά-
ιστα μόνη ὑπάρξει γραμμὴ, εἶτα στιγμή· εἰ δὲ πλεί-
υς; διαιρετὴ ἡ γραμμή. Εἰ μὲν οὖν ἐν τῇ ἀτόμῳ
ὴ ἐνυπάρχει στιγμὴ, οὐδ᾿ ὅλως ἐν γραμμῇ ἔσται.
ἰ γὰρ ἄλλαι ἐκ τῶν ἀτόμων. Ἔτι, εἰ μηθὲν τῶν
τιγμῶν ἔσται μεταξὺ ἡ γραμμή· εἰ δὲ μεταξὺ, ἄρα
ραμμή· ἐν ἁπάσαις δὲ, πλείους στιγμαὶ, οὐκ ἔσται
τομος. Ἔτι, οὐχ ἁπάσης ἔσται γραμμῆς τετράγω-
ον· ἕξει γὰρ μῆκος καὶ πλάτος· ὥστε διαιρετόν· ἐπεὶ
ὸ μὲν, τὸ δέ τι. Εἰ δὲ τὸ τετράγωνον διαιρετὸν, καὶ
γραμμή. Ἄρα ἔτι τὸ πέρας τῆς γραμμῆς στιγμὴ
σται, ἀλλ᾿ οὐ γραμμή. Πέρας μὲν γάρ· τὸ ἔσχατον
ὲ ἡ ἄτομος. Ἡ γὰρ στιγμὴ τὸ πέρας τῇ ἀτόμῳ ἔσται
τιγμή. Καὶ ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμῇ μείζων.
ἰ δὲ ἐνυπάρχει τῇ ἀτόμῳ ἡ στιγμὴ, διὰ τὸ ταὐτὸ πέ-
ας τῶν συνεχουσῶν γραμμῶν, ἔσται τὸ πέρας τῆς ἀμε-
οῦς. Ὅλως τε τί διοίσει στιγμὴ γραμμῆς; Οὐδὲν
ὰρ ἴδιον ἕξει ἡ ἄτομος γραμμὴ παρὰ τὴν στιγμὴν,
λὴν τοὔνομα. Ἔτι ὁμοίως μένει ἐπίπεδον καὶ σῶμά
στιν ἄτομον. Ἑνὸς γὰρ ὄντος ἀδιαιρέτου, καὶ τἄλλα
υνακολουθεῖ, διὰ τὸ θάτερον διῃρῆσθαι κατὰ θά-
ερον. Σῶμα δὲ οὐκ ἔσται ἀδιαίρετον, διὰ τὸ εἶναι
ν τῷ αὐτῷ βάθος καὶ πλάτος. Οὐδὲ γραμμὴ εἴη
ν ἀδιαίρετος. Σῶμα μὲν γὰρ κατ᾿ ἐπίπεδον, αὐτὴ
δὲ κατὰ γραμμήν. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε λόγοι δι᾿ ὧν ἐπι-
χειροῦσι πείθειν, ἀσθενεῖς εἰσι καὶ ψευδεῖς ἐναντίαι
δόξαι πᾶσαι τοῖς ἰσχύουσι πρὸς πίστιν, φανερὸν ὅτι
οὐκ ἂν εἴη γραμμὴ ἄτομος. Δῆλον δ᾿ ὅτι ἐκ στι-
γμῶν εἴη γραμμή. Σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι λόγων οἱ
αὐτοὶ ἁρμόσσουσιν. Ἀνάγκη γὰρ διαιρεῖσθαι τὴν
στιγμὴν, ὅταν ἢ ἐκ περιττῶν τέμνηται ἴσα, ἢ ἐξ ἀρ-
τίων τὰ ἄνισα. Καὶ τὸ τῆς γραμμῆς μέρος μὴ εἶναι
γραμμήν· μηδὲ τὸ τοῦ ἐπιπέδου, ἐπίπεδον, καὶ γραμ-
μὴ δὲ γραμμῆς στιγμῇ εἶναι μείζων. Ἐξ ὧν γὰρ σύγ-
κειται, τούτων καὶ ὑπερέξει. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον ἔκ
τε τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δῆλον, καὶ ἔτι συμβήσεται
τὴν στιγμὴν ἐν χρόνῳ δὴ εἶναι τὸ φερόμενον· εἴπερ
τὴν μείζω μὲν ἐν πλείονι χρόνῳ, τὴν δ᾿ ἴσην, ἐν ἴσῳ·
ἡ δὲ τοῦ χρόνου ὑπεροχὴ, χρόνος. Ἀλλ᾿ ἴσως καὶ ὁ
χρόνος ἐστὶ καὶ ἐκ τῶν νῦν, καὶ τοῦ αὐτοῦ λόγου λέ-
γει ἄμφω. Εἰ δὴ τὸ νῦν ἀρχὴ καὶ πέρας τοῦ χρόνου,
καὶ ἡ γραμμὴ στιγμῆς· μή ἐστι δὲ συνεχὴς, ὥσπερ ἡ
ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, ἀλλ᾿ ἔχουσι τὸ μεταξὺ, οὐκ ἂν εἴη
οὔτε τὰ νῦν οὔτε στιγμαὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. Ἔτι, ἡ
μὲν γραμμὴ, μέγεθός ἐστιν· ἡ δὲ τῶν στιγμῶν σύνθε-
σις, οὐδὲν ποιεῖ μέγεθος, διὰ τὸ μηδ᾿ ἐπιπλείω τόπον
ἔχειν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ γραμμὴν γραμμὴ τεθῇ καὶ
ἐφαρμόσῃ, οὐδὲν γίνεται μεῖζον τὸ πλάτος. Ἐν δὲ
τῇ γραμμῇ, καὶ στιγμαὶ ἐνυπάρχουσι. Οὐδ᾿ ἂν αἱ
στιγμαὶ, πλείω κατέχουσι τόπον. Ὥστε οὐκ ἂν ποιῇ
μέγεθος. Ἔτι, εἰ ἅπαντα ἅπτεται παντὸς, ἢ ὅλον,
ἤ τι τινὸς, ἢ ὅλον τινός· ἡ δὲ στιγμὴ ἀμερὴς ὅλως
ἅπτοιτο. Τὸ δ᾿ ὅλον ὅλου ἁπτόμενον, ἀνάγκη ἓν εἶναι.
Εἰ γάρ τι ἐστὶν, ἢ θάτερον μή ἐστιν, οὐκ ἂν ὅλον
ὅλου ἅπτοιτο. Εἰ δ᾿ ἅμα ἐστὶ τὰ ἀμέσως, τὸν αὐτὸν
κατέχει τόπον πλείων ἂν καὶ πρώην τὸ ἓν, τῶν καὶ
ἅμα ὄντων καὶ μὴ ἐχόντων ἐπέκτασιν, κατὰ ταὐτὰ ὁ
αὐτὸς ἀμφοῖν τόπος. Τὸ δ᾿ ἀμερὲς, οὐκ ἔχει διά-
στασιν. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη μέγεθος συνεχὲς ἐξ ἀμερῶν.
Οὐκ ἄρα οὔθ᾿ ἡ γραμμὴ ἐκ στιγμῶν, οὔθ᾿ ὁ χρόνος
ἐκ τῶν νῦν. Ἔτι, εἰ ἔστιν ἐκ στιγμῶν, ἅψεται στιγμὴ στιγ-
μῆς· ἐὰν ἐκ τοῦ Κ ἐκβληθῇ ἡ Α Β καὶ Γ Δ, ἅψεται
τὸ Κ, καὶ ἡ ἐν τῇ Κ Δ στιγμή. Ὥστε καὶ ἄλλῳ τινί.
Τὸ γὰρ ἀμερὲς τοῦ ἀμεροῦς ὅλον ὅλου ἐφάπτεται.
Ὥστε τὸν αὐτὸν ἐφέξει τοῦ Κ, καὶ ἁπτόμεναι στιγ-
μαὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀλλήλαις. Εἰ δ᾿ ἐν τῷ αὐτῷ,
καὶ ἅπτονται. Τὰ γὰρ ἐν τῷ τόπῳ ὄντα πρῶτα ἅπτε-
σθαι ἀναγκαῖον, εἶθ᾿ οὕτως εὐθείας ἅψεται κατὰ δύο
στιγμάς. Ἡ γὰρ ἐν τῇ Α στιγμὴ καὶ τῇ Κ Γ, καὶ
ἑτέρας ἅπτεται στιγμῆς. Ὥστε ἡ ἐκ τοῦ Γ Δ, κατὰ
πλείους ἅπτεται στιγμάς. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ εἰ
μὴ δι᾿ ἀλλήλων ἀλλ᾿ ὁπωσοῦν ἥψατο γραμμῆς. Ἔτι,
καὶ ἡ τοῦ κύκλου τῆς εὐθείας ἅψεται κατὰ πλείω.
Τῆς γὰρ συναφῆς καὶ ἡ ἐν τῷ κύκλῳ καὶ ἡ ἐν τῇ εὐ-
θείᾳ ἅπτεται καὶ ἀλλήλων. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ δυνα-
τὸν, οὐδὲ τὸ ἅπτεσθαι στιγμὴν στιγμῆς· εἰ δὲ μὴ
ἅπτεσθαι, οὐδ᾿ εἶναι τὴν γραμμὴν στιγμήν· οὐδὲ γὰρ
ἅπτεσθαι ἀναγκαῖον. Ἔτι, πῶς ποτε εὐθεῖα ἔσται
γραμμὴ καὶ περιφέρεια; οὐδὲν γὰρ διοίσει ἡ σύναψις
τῶν στιγμῶν ἐν τῇ εὐθείᾳ καὶ περιφερείᾳ. Τὸ γὰρ
ἀμερὲς τοῦ ἀμεροῦς ὅλον ὅλου ἅπτεται, καὶ οὐκ ἔστιν
ὅλως ἅπτεσθαι. Εἰ οὖν αἱ μὲν γραμμαὶ διάφοροι,
ἡ δὲ σύναψις ἀδιάφορος, οὐκ ἔσται δὴ γραμμὴ ἐκ
τῆς συνάψεως. Ὥστε οὐδὲ ἐκ στιγμῶν. Ἔτι, ἀναγκαῖον ἢ
ἅπτεσθαι, ἢ μὴ ἅπτεσθαι τὰς στιγμὰς ἀλλήλων. Εἰ μὲν
τὸ ἐφεξῆς ἅπτεσθαι ἀνάγκη, ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος· εἰ δὲ
ἐνδέχοιτο τὸ ἐφεξῆς εἶναι μὴ ἁπτόμενον, τὸ δὲ συνεχὲς
οὐδὲν ἄλλο λέγομεν, ἢ τὸ ἐξ ὧν ἐστιν ἁπτομένων·
ὥστε καὶ οὕτως ἀνάγκη τὰς στιγμὰς ἅπτεσθαι ἀλλή-
λων, ἢ εἶναι γραμμὴν συνεχῆ. Ἔτι, εἰ ἄτοπον στιγμὴ
ἐπὶ στιγμῆς, ἵνα ᾖ γραμμὴ καὶ ἐπὶ στιγμῇ· ἐπεὶ ἡ
γραμμὴ ἐπίπεδον, ἀδύνατον τὰ εἰρημένα εἶναι. Εἴ-
τε γὰρ ἐφεξῆς αἱ στιγμαί εἰσι, καὶ κληθήσεται ἡ γραμ-
μὴ κατ᾿ οὐδετέρας τῶν στιγμῶν, ἀλλ᾿ ἀνὰ μέσον· εἶθ᾿
ἅπτονται γραμμὴ, ἔσται τῆς μιᾶς στιγμῆς χώρα.
Τοῦτο δ᾿ ἀδύνατον. Ἔτι, διαιροῖτ᾿ ἂν ἅπαντα καὶ
ἀναλύοιτο εἰς στιγμὰς, καὶ ἡ στιγμὴ μέρος σώμα-
τος· εἴπερ τὸ μὲν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων, τὸ δ᾿ ἐπίπε-
δον ἐκ γραμμῶν, αἱ δὲ γραμμαὶ ἐκ στιγμῶν. Εἰ
δ᾿ ἐξ ὧν πρώτων ἐνυπαρχόντων ἕκαστά ἐστι, στοι-
χεῖά ἐστι ταῦτα, αἱ στιγμαὶ ἂν εἴησαν στοιχεῖα
σωμάτων. Ὥστε συνώνυμα στοιχεῖα, οὐδέτερα τῷ
εἴδει. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι οὐκ ἔστι
γραμμὴ ἐκ στιγμῶν. Ἀλλ᾿ οὐδὲ ἀφαιρεθῆναι οἷόν
τε στιγμὴν ἀπὸ γραμμῆς. Εἰ γὰρ ἐνδέχεται ἀφαι-
ρεθῆναι, καὶ προστεθῆναι δυνατόν· προστεθέντος
δέ τινος, τὸ προστεθὲν, μεῖζον ἔσται τοῦ ἐξ ἀρχῆς,
ἐὰν τοιοῦτον ᾖ τὸ προστιθέμενον, ὥστε ἓν ὅλον ποι-
εῖν, ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμῇ μεῖζον. Τοῦτο
δὲ ἀδύνατον· ἀλλὰ καθ᾿ ἑαυτὴν μὲν, οὐχ οἷόν τε,
κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐνδέχεται στιγμὴν ἀπὸ γραμμῆς
ἀφελεῖν, τῷ ἐνυπάρχειν ἐν τῇ ἀφαιρουμένῃ γραμμῇ.

Εἰ τοῦ ὅλου ἀφαιρεῖται καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, ἀγραμμὴς δ᾽ ἦν ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ πέρας, στιγμὴν καὶ γραμμῆς ἐγχωρεῖ ἀφαιρεῖν καὶ στιγμὴν ἐνδέχοιτο. Αὕτη δὲ ἡ ἀφαίρεσις κατὰ συμβεβηκός. Εἰ δὲ τὸ πέρας ἅπτεται, οὔτε πέρας ἢ αὐτοῦ, ἢ τῶν ἐκείνου τινός. Ἡ δὲ στιγμὴ, ᾗ πέρας γραμμῆς, ἅπτεται. Ἧι μὲν οὖν γραμμῆς ἔσται στιγμὴ μείζων. Ἡ δὲ στιγμὴ ἐκ στιγμῶν τῶν ἁπτομένων, οὐδὲν ἀνὰ μέσον. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ὁ ἐπὶ τῆς τομῆς, εἰ ἡ τομὴ ἐκ στιγμῆς, καὶ ἡ τομὴ ἅπτεταί τινος· καὶ ἐπὶ τοῦ στερεοῦ καὶ ἐπιπέδου· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ στερεὸν ἐξ ἐπιπέδων καὶ γραμμῶν. Οὐκ ἀληθὲς δὲ κατὰ στιγμὴν εἰπεῖν, οὐδ᾽ ὅτι καὶ ἐλαχίστη τῶν ἐκ γραμμῆς εἰς ἐλάχιστον τῶν ἐνυπαρχόντων εἴρηται. Τὸ δὲ ἐλάχιστον, ὧν ἐλάχιστόν ἐστι, καὶ ἔλαττόν ἐστιν. Ἐν δὲ τῇ γραμμῇ οὐδὲν ἄλλο ἢ στιγμαὶ καὶ γραμμαὶ ἐνυπάρχουσιν. Ἡ δὲ γραμμὴ τῆς στιγμῆς οὐκ ἔστι μείζων· οὐδὲ γὰρ τὸ ἐπίπεδον τῆς γραμμῆς. Ὡς οὐκ ἔσται στιγμὴ τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον. Εἰ δὲ συμβλητὸν τῇ γραμμῇ ἡ στιγμὴ, τὸ δὲ ἐλάχιστον ἐν τρισὶ προσώποις, οὐκ ἔσται ἡ στιγμὴ τῶν ἐν τῇ γραμμῇ ἐλάχιστον. Καὶ ἄλλ᾽ ἄττα ἐνυπάρχει παρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς ἐν τῷ μήκει. Οὐ γὰρ ἐκ στιγμῶν. Εἰ δὲ τὸ ἐν τόπῳ ὂν ἡ στιγμὴ μῆκος, ἢ ἐπίπεδον ἢ στερεὸν ἐκ τούτων τί· ἐξ ὧν δ᾽ ἐστὶν ἡ γραμμὴ, ἐκεῖνα ἐν τόπῳ· καὶ γὰρ ἡ γραμμὴ, καὶ μήτε σῶμα μήτ᾽ ἐπίπεδον, μήτε τι ἐκ τούτων ἐνυπάρχῃ [illegible] γραμμῇ, οὐκ ἔσται οὐθὲν ὅλως παρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς ἐν τῷ μήκει. Ἔτι εἰ τοῦ ἐν [illegible] ὄντος τὸ μεῖζον λεγόμενον μῆκος ἢ ἐπιφάνεια [illegible], ἡ δὲ στιγμὴ ἐν τόπῳ, τὸ δ᾽ ἐν τῷ μήκει ὑπάρχον [illegible] ρὰ τὰς στιγμὰς καὶ τὰς γραμμὰς οὐθὲν τῶν [illegible] ρημένων, ὥστ᾽ οὐκ ἔσται ἡ στιγμὴ τῶν ἐνυπαρχόντων ἐλάχιστον. Ἔτι εἰς ὃ ἐλάχιστόν τι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ [illegible] μήτε τῆς οἰκίας συμβαλλομένης πρὸς αὐτὸ [illegible] ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οὐδὲ τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον πρὸς γραμμὴν συγκρινόμενον ἐστι. [illegible] οὐχ ἁρμόσει τὸ ἐλάχιστον ἐπὶ τὸ μὴ ὂν ἐν τῇ οἰκίᾳ [illegible] μὴ ἔστι τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐλάχιστον. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ἐνδέχεται γὰρ αὐτὴν γραμμὴν [illegible] αὐτὴν εἶναι. Οὐκ ἔσται κατὰ ταύτην ἀληθὲς [illegible] ὅτι τὸ ἐν γραμμῇ ἐλάχιστον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ στιγμὴ [illegible] ἄρθρον ἀδιαίρετον. Τὸ μὲν γὰρ ἄρθρον, [illegible] ὅρος· ἡ δὲ στιγμὴ, καὶ μιᾶς γραμμῆς ὅρος [illegible] Ἔτι, ἡ μὲν, πέρας, ἡ δὲ, διαίρεσις μᾶλλον. [illegible] γραμμὴ καὶ τὸ ἐπίπεδον, ἄρθρα ἔσονται· [illegible] γὰρ ἔχουσιν· ὅτι τὸ ἄρθρον διάφορόν πως [illegible] Διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς ἐποίησε, διὸ δεῖ ὀρθῶς. [illegible] στιγμὴ καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀκινήτοις. Ἔτι οὐδὲ [illegible] ἄπειρα ἄρθρα ἐν τῷ σώματι ἢ τῇ χειρὶ, στιγμὰς δὲ ἀπείρους. Ἔτι λίθου ἄρθρον οὐκ ἔστιν, οὐδ᾽ [illegible] στιγμὰς δὲ ἔχει.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΧΥΜΕΡΙΟΥ ΩΣ ΦΑΣΙ ΤΙΝΕΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΑΤΟΜΩΝ ΓΡΑΜΜΩΝ ΠΑΡΑΦΡΑΣΙΣ

INCERTI AUCTORIS IN TRACTATUM DE LINEIS INSECABILIBUS COMMENTARIUS

CAPUT I.

Τοῦ Παρμενίδου λέγοντος ἓν τὸ ὂν, καὶ τὸ παρὰ τὸ ὂν οὐδὲν, ὡς μὴ ὂν, ἵνα μὴ πολλὰ λέγων, εἰσάξῃ καὶ τὸ μὴ ὂν, (πάντα γάρ φησι, τὰ ὄντα, καθὸ ὄντα, ἕν ἐστι· πολλὰ δ᾽ ἂν εἶεν, εἰ καὶ τὸ ἕτερον τοῦ ὄντος, καὶ παρὰ τὸ ὂν, τὸ μὴ ὂν δηλονότι ἐστί. Καὶ ἄλλως δὲ, ἵνα μὴ καὶ τὸ κενὸν εἰσαχθῇ, τὸ τὰ πολλὰ διορίζον, ᾧ δὴ καὶ ἐκτόπως προσώχθιζεν) οἱ ἀμφὶ Ξενοκράτην καὶ Πλάτωνα, ἐνεδίδοσαν τῷ λόγῳ, καὶ τοῖς τὰς διχοτομίας, καὶ τὰς ἐπ᾽ ἄπειρον διαιρέσεις τοῦ ὄντος εἰσάγουσιν, ὡς ἂν τὸ ἓν δειχθείη πολλὰ, καὶ οὐ κυρίως ἓν εἴη τὸ ὂν, εἰ διαιρετὸν εἴη, ὡς Παρμενίδης ἰσχυρίζετο, καὶ σὺν αὐτῷ Ζήνων, ἀναιρῶν τὰ πολλὰ, ὡς ἔστι μαθεῖν ἐκ τοῦ Πλατωνικοῦ Παρμενίδου. Τοῖς τοιούτοις οὖν οἱ ἀμφὶ Ξενοκράτην καὶ Πλάτωνα ἀντιτείνοντες, ἀδιαίρετα ἐποίουν μεγέθη, ὧν καὶ τὸ ὂν ἐκεῖνο ἐτίθουν, ὥστ᾽ εἶναι καὶ ἓν, καὶ ἀδιαίρετον. Ὁ τοίνυν φιλόσοφος, ὅτι οὐ δύναται εἶναι μέγεθος ἀδιαίρετον, ἀλλ᾽ εἰς ἄπειρα διαιρετὸν, πολλάκις [illegible] αὐτοῦ λόγων ὑπέκρουσεν, οὐ χαλεπὸν λέγων [illegible] τὰς ἀτόμους γραμμὰς ἀναιρεῖν· μάλιστα δὲ [illegible] περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, διαφόρως ἐκ τοῦ [illegible] ἐπιχειρήσας, ὕστερον τὴν οἰκείαν γνώμην [illegible] τὴν περὶ τοῦ, μὴ εἶναί ποτε μέγεθος ἀδιαίρετον, [illegible] λὰ διαιρετὸν καὶ εἰς ἄπειρα· καὶ τοῦτο δὴ [illegible] ἄπειρον ἐν τῇ φυσικῇ δυνάμει λέγων τοῦτο, οὐκ [illegible] γείᾳ. Εἰ γὰρ ἐνεργηθείη ἡ τοιαύτη διαίρεσις, [illegible] ται, καὶ λοιπὸν περανθήσεται. Τοῦτο ἄρα καὶ [illegible] ταῦθα ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ ἐκτίθησιν, ἐπιχειρῶν [illegible] τερον τὸν οἰκεῖον διαλεκτικὸν τρόπον ἐκ τῶν [illegible] Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο προὔργου ἐν τῇ [illegible] λεκτικῇ τὸ ἀμφοτέρωθεν δυνάμενον τὸν λέγοντα [illegible] χειρεῖν, τὸ μᾶλλον δοκοῦν θηρᾶσθαι. Ἆρα [illegible] φησὶν, εἰσὶν ἄτομοι γραμμαὶ, καὶ μέγεθός τι, ἢ [illegible] διαστατὸν, ἢ καὶ σῶμα τριχῇ διαστατὸν, καὶ [illegible] ποσὸν ἀμερές τι, ὥσπερ ἔνιοί φασιν. Ἄρχεται [illegible]

ἐπιχειρεῖ, καὶ πρώτως οὕτως εἰσάγει τὸ ἀδιαίρε-
ν μέγεθος. Ὁμοίως ἐστὶν ἐν πᾶσι, τό τε ὀλίγον
τὸ μικρὸν, καὶ τὸ πολὺ καὶ τὸ μέγα. Εἰ γοῦν
ἐν τῳδὶ τῷ ὀλίγῳ καὶ μικρῷ μεγέθει, ἄπειροί εἰσι
αιρέσεις, ὡς ὁ φιλόσοφος ὑποτίθησιν, οὐκ ἔστιν
εῖνο ὀλίγον καὶ μικρὸν, ἀλλὰ πολὺ καὶ μέγα. Πῶς
ὸ ὀλίγον, ὅπερ ἀπείρους ἕξει τὰς διαιρέσεις; Καὶ
ῶς μικρὸν, τὸ τόσας διαιρέσεις δυνάμενον; Ἢ γοῦν
κ ἔσεταί που ὀλίγον καὶ μικρὸν, ἀλλὰ πάντα πολλὰ
ὶ μεγάλα· ἢ εἴπερ ἐστὶ καὶ ὀλίγον καὶ μικρὸν,
ὐτὸν τῷ πολλῷ καὶ μεγάλῳ ἔσεται· ἢ τὸ τρίτον
ται μέγεθος ἀδιαίρετον, ὅσπερ ἕξει τὴν προσηγορίαν
ύτην τὴν τοῦ μικροῦ καὶ ὀλίγου, ὡς μὴ δυνάμενον
ἐλάττω ἑαυτοῦ διαιρεθῆναι, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ πολ-
ς διαιρέσεις παρασχεῖν. Ἄλλως τε δὲ, καὶ εἰ ἀπεί-
υς διαιρέσεις ἕξει καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, καὶ
τε τὸ μέγα πλείους, οὔτε τὸ μικρὸν ἐλάττους τε καὶ
ίγους, τί διοίσει τὸ μέγα τοῦ μικροῦ; Ὥστε διὰ
ῦτα ἀνάγκη εἶναι ἀμερὲς μέγεθος, καθὸ τὸ μὲν μέ-
, πολλὰς διαιρέσεις δέξεται, τὸ δὲ μικρὸν ὀλίγας,
ὶ οὐχ ὅσας τὸ μέγα. Κατὰ τοῦτο γὰρ καὶ διοίσει
μέγα τοῦ μικροῦ. Ἔστι δὲ ἡ δεῖξις δῆθεν δι'
υνάτου. Ἔτι εἰ κατ' ἐκεῖνον τὸν λέγοντα ταῦτα
έαι τῶν ὄντων εἰσὶ, καὶ οὐ μόνον ἀνθρώπου καὶ
ὸς, ἀλλὰ καὶ σώματος, καὶ ἐπιπέδου, καὶ γραμμῆς,
ὶ ἔστι διὰ ταῦτα καὶ γραμμῆς ἰδέα· ἔστι δὲ καὶ
ώτη αὕτη τῶν καθ' ἕκαστα γραμμῶν, καὶ συνωνύ-
ων, κατὰ τοὺς τιθεμένους ἰδέας· τὰ δὲ μέρη τοῦ
ου πρότερα τὴν φύσιν, διαιρετὴ ἂν εἴη καὶ ἡ
αμμὴ ἐκείνη ἡ πρώτη τῶν γραμμῶν· καὶ εἰ μὴ εἰς
ειρα, τέως εἰς πεπερασμένα κατ' ἐκείνους, καὶ ἔσον-
ι τὰ μέρη πρότερα τῆς ὑποκειμένης πρώτης πάν-
ων γραμμῆς. Τὸ γοῦν διαιρεῖσθαι ἐκείνην, κοινὸν
ῖς φιλοσόφοις ὑπόκειται. Μέγεθος γὰρ κἀκείνη·
ᾶν δὲ τὸ μέγεθος διαιρετόν. Τί δὲ τῷ λόγῳ τῷ εἰς
επερασμένα διαιροῦντι, προστήσεται τὸ τοιοῦτον, εἰ
νάγκη διαιρεῖσθαι εἰς πεπερασμένα κατὰ τὸν ἐκείνων
όγον, καὶ οὐκ εἰς ἄπειρα; Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κάλ-
ιον ἀπαλλάξοι ὁ εἰς πεπερασμένα διαιρῶν, ἢ ὁ εἰς
πειρα, ὅσῳ κἀκεῖνος μὲν τὰς ἀρχὰς τῆς γραμμῆς
κείνης, καὶ τὰ μέρη πεπερασμένα ποιήσει, οὗτος δὲ
πειρα. Τῶν δ' ἀπείρων οὔτ' ἐπιστήμη, οὔτε σύν-
εσίς ἐστί τις. Ἢ ῥητέον ὅτι πρὸς τὸ ἁπλῶς εἶναι
δέας, ὁ λόγος μάχεται, ὅτι εἰ εἶεν, ἄρα κἀκεῖναι ὡς
εγέθη διαιρεθήσονται· ὥσπερ ἄρα καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν
ἡ τῶν αὐτογραμμῶν, αὐτοτρίγωνον καὶ αὐτοτετρά-
ωνον, καὶ ὅλως πᾶν ἐπίπεδον, καὶ ἅπαν σῶμα. Ἔστι
ὲ εἰπεῖν καὶ ἄλλο, ὅτι ἐκεῖνοι ἰδέας τιθέμενοι, τὰς
τόμους δι' ἐκείνας κατεσκεύαζον, ὡς ἂν τῆς αὐτο-
ραμμῆς τεθείσης ὡς ἰδέας, μὴ ἀναγκάζοιντο καὶ
αὐτὴν διαιρεῖν, καὶ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀκίνητον ἐκείνης
ναιροῖτο, κατὰ τὴν αὐτῶν δόξαν, ἀλλ' ὡς ἀδιαίρε-
ον δέχοιντο πολλῷ μᾶλλον ἐκείνην τὴν πρώτην γραμ-
ὴν· καὶ διὰ ταῦτ' εὐοδοῦνται τὸ δεύτερον ἐπιχεί-
ημα. Τρίτον, εἰ σώματά εἰσι τὰ στοιχεῖα, τῶν δὲ
τοιχείων οὐδὲν πρότερον, τὰ δὲ μέρη τοῦ ὅλου προ-
ερα, ἀδιαίρετον ἂν εἴη τὸ πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ στοι-
εῖα, ὡς ἂν μὴ πρότερα τῶν πρώτων στοιχείων εὑρε-
θεῖεν τὰ μέρη. Ὥστε οὐ μόνον ἐν τοῖς νοητοῖς τὸ
ἀμερὲς ἔσται, ὡς θεῖον καὶ νοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς
αἰσθητοῖς ἔσται τι ἀμερές, τὸ στοιχεῖον. Καίτοι
τοῦτο φαίη τις ἂν πρὸς τὸν λόγον τὸν εἰς πεπερα-
σμένα διαιροῦντα, καὶ οὐκ εἰς ἄπειρα. Ῥητέον τοί-
νυν, ὡς ἐκεῖνοι μὴ μόνον ἀδιαίρετον τὴν ἰδέαν ἐτίθουν, ἀλλὰ καὶ τὸ στοιχεῖον, οἷον πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ, ἢ μᾶλλον τὸ αὐτοτρίγωνον καὶ αὐτοτετράγωνον· καὶ ἐντεῦθεν παρίστων, ὡς μὴ μόνον οὐ πᾶν σῶμα εἰς ἄπειρον διαιρετὸν, ἀλλ' οὐδὲ ἁπλῶς πᾶν σῶμα διαιρετόν· τὰ γὰρ στοιχεῖα, σώματα ὄντα, ἀδιαίρετά εἰσιν· ἵνα μὴ πρότερα τῶν πρώτων εὑρεθεῖεν. Πρότερα γὰρ τὰ μέρη τοῦ ὅλου, τῶν δὲ στοιχείων οὐδὲν πρότερον. Ἔστι δὲ ὁ συλλογισμὸς δεικτικός· τὰ στοιχεῖα, σώματα ὄντα, οὐ διαιρεθήσονται, ἵνα μὴ τῶν ἀρχῶν ἀρχαὶ εὑρεθεῖεν, πρότερα τὰ μέρη τοῦ ὅλου. Ὥστε τὰ τοιαῦτα σώματα οὐ διαιροῦνται. Τὰ στοιχεῖα ἄρα οὐ διαιρεθήσονται. Καὶ ἔστιν ἡ μείζων πρότασις ἐξ ὑποθέσεως διὰ τοῦ διαζευκτικοῦ. Τὰ τοιαῦτα γὰρ σώματα ἢ διαιροῦνται, ἢ οὐ διαιροῦνται. Ἀλλ' εἰ διαιροῦνται, ἔσονταί τινα πρότερα τῶν πρώτων. Ἐπεὶ γοῦν οὐ πέφυκε διαιρεῖσθαι, ἀδιαίρετα ἄρα, κατὰ τὸν τρίτον τρόπον τῶν ὑποθετικῶν, τὸν τῇ ἀναιρέσει θατέρου κατασκευάζοντα θάτερον. Ἔτι δὲ καὶ ὁ τοῦ Ζήνωνος λόγος τὸ εἰς ἄπειρον τῶν μεγεθῶν διαιρετὸν ἀναιρεῖ, εἴπερ ἀδύνατον, ὡς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ ἀπείρων ἅψασθαι. Δι' ὥρας γὰρ μιᾶς διέλθοι τις στάδιον. Εἰ γοῦν τὸ στάδιον εἰς ἄπειρα διαιρετὸν, ἅψαιτο ἄν τις διερχόμενος τὸ στάδιον, ἀπείρων τῶν τοῦ σταδίου σημείων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, τῇ μιᾷ ὥρᾳ. Καὶ ἄλλως, ὅτι πρότερον δεῖ ἀφικέσθαι ἐπὶ τὸ ἥμισυ τὸν διερχόμενον. Τοῦ δὲ ἀεὶ μὴ ἀμεροῦς, πάντως ἔσται ἀεὶ ἥμισυ. Εἰ δὲ ἅπτεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ τὸ ἐπὶ γραμμῆς φερόμενον, τὸ δὲ θᾶττον ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει. Θᾶττον γὰρ τό τε ἐν ἴσῳ πλεῖον, καὶ τὸ ἐν ἐλάττονι ἴσον, καὶ τὸ ἐν ἐλάττονι πλεῖον, καθὼς ἐν τῇ φυσικῇ ἔλεγε. Ταχίστη δὲ ἡ τῆς διανοίας κίνησις, πάσης διαστατικῆς καὶ σωματικῆς φορᾶς, κἂν ἡ διάνοια τῶν ἀπείρων ἐφάπτοιτο καθ' ἕκαστον ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ὥστε εἰ τὸ καθ' ἕκαστον ἅπτεσθαι τὴν διάνοιαν ἀριθμεῖν ἐστιν, ἐνδέχεται ἀριθμεῖν τὰ ἄπειρα ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, εἴη ἂν ἄτομος γραμμή. Ἔτι ἐξ ὧν αὐτοὶ οἱ ἐν τοῖς μαθήμασι λέγουσιν, εἴη ἄν τις ἄτομος γραμμὴ, ὥς φασιν, εἴπερ σύμμετροί εἰσιν αἱ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμεναι. Ὅσαι δέ εἰσι σύμμετροι, πᾶσαί εἰσι μετρούμεναι. Εἴη γὰρ ἄν τι μῆκος, ᾧ μετρηθήσονται πᾶσαι. Τοῦτο δ' ἀνάγκη ἀδιαίρετον εἶναι. Εἰ γὰρ διαιρετὸν, καὶ τὰ μέρη τούτου οὐ μέτρου τινὸς ἔσονται. Σύμμετρα γὰρ τῷ ὅλῳ. Καὶ ἐπεὶ σύμμετρα ταῦτα τῷ ὅλῳ, ἕξουσι καὶ ταῦτα μέτρου κοινόν. Σύμμετρα γάρ εἰσι, τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα. Ὥστε ἐπεὶ τοῦ μέτρου τὰ μέρη σύμμετρα τῷ ὅλῳ εἰσὶ, κοινὸν μέτρον ἄλλο τοῖς τε μέρεσι τοῦ μέτρου, καὶ τῷ ὅλῳ ἔσται. Καὶ αὖθις ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέτρῳ τὸ τοιοῦτον ζητηθήσεται· καὶ ἂν διαιρετὸν κἀκεῖνο, τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκείνῳ γενήσεται, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. Εἰ οὖν που στήσεται, καὶ ἄτομος εὑρεθήσεται, οὐδὲν κωλύει καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου μέτρου τὸ ἄτομον εἶναι. Ὥστε πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ μέτρου σύνθετοι γραμμαὶ, ἐξ ἀμερῶν συγκείσονται. Τοῦτο δὲ συμβήσεταί φασι, κἀν τοῖς ἐπιπέδοις σχήμασι, μὴ μόνον ἐπὶ ταῖς γραμμαῖς, ἐξ ὧν τὰ σχήματα. Πάντα γὰρ τὰ σχήματα τὰ ἀπὸ τῶν ῥητῶν γραμμῶν (ῥηταὶ δέ εἰσι, πρὸς ἃς αἱ ἄλλαι εὐθεῖαι πλήθει ἄπειροι καὶ σύμμετροι, καὶ ἀσύμμετροι. Πρὸς δ' ἀλλήλας εἰσὶ σύμμετροι, ἢ μήκει καὶ δυνάμει [ἢ

δυνάμει] μόνον) πάντα οὖν τὰ ἀπὸ τῶν τοιούτων ῥητῶν γραμμῶν σχήματα, σύμμετρα ἀλλήλοις. Ὥστε καὶ ταῦτα κοινῷ τινι μέτρῳ ἐπιπέδῳ μετρηθήσονται, καὶ ἀκολούθως ταῖς γραμμαῖς, φασὶν, ἔσται καὶ αὐτὸ τὸ μέτρον ἀμερές. Ὥστε μὴ μόνον ἀνάγκη εἶναι γραμμὴν ἄτομον τὴν τὰς συμμέτρους γραμμὰς μετροῦσαν, ἀλλὰ καὶ σχῆμα ἐπίπεδον ἄτομον, τὸ τὰ ἐπίπεδα σύμμετρα σχήματα μετροῦν. Ὅτι δὲ οὐ παντάπασι σύμμετρα κατά τι κοινὸν μέτρον, δείκνυσιν ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων κατατομὴ, ὡς ἐν τῷ μβ' τοῦ δεκάτου βιβλίου τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου κεῖται, λέγοντος ἐκεῖ τοῦ γεωμέτρου, ὅτι ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων, κατὰ ἓν σημεῖον διαιρεῖται εἰς τὰ ὀνόματα· ὃ δὴ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν διασαφηνίσομεν προϊόντες. Ἀλλὰ μήν φασιν, εἴ τι τμηθήσεται μέτρον τινὰ τεταγμένην καὶ ὡρισμένην γραμμὴν, οὐκ ἔσται οὔτε ῥητὴ, οὔτε ἄλογος, οἷον ἀποτομὴν ἐκ δυοῖν ὀνομάτοιν· ἀλλὰ καθ' αὑτὰς μὲν οὐδέ τινας ἕξουσι φύσεις, πρὸς ἀλλήλας δὲ ἔσονται ῥηταὶ καὶ ἄλογοι.

CAPUT II.

Πρῶτον οὖν σαφηνιστέον ὡς οἷόν τε τὸ θεώρημα, καὶ ληπτέον τί τὸ ῥητὸν, καὶ τί τὸ ἄλογον, καὶ τί τὸ σύμμετρον, καὶ τί τὸ ἀσύμμετρον, καὶ τίνα τὰ ὀνόματα· καὶ εἶθ' οὕτως τὰ τοῦ ἐπιχειρήματος ἐκθησόμεθα. Σύμμετρα μεγέθη λέγονται, τὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρούμενα· καὶ ἄλλως δὲ τὰ ἔχοντα λόγον, ὃν ἀριθμὸς πρὸς ἀριθμόν· οἷον ὁ ις' τῷ κδ' σύμμετρος. Κοινὸν γὰρ μέτρον αὐτῶν ὁ δ'. Ἀσύμμετρα δὲ, ὧν μηδὲν ἐνδέχεται κοινὸν μέτρον γενέσθαι. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν, ἀδύνατον γενέσθαι τὸ ἀσύμμετρον πλατυκῶς. Κἂν γὰρ οὐδεὶς ἄλλος ἀριθμὸς ὁ μετρῶν ᾖ, ἀλλ' οὖν ἡ μονὰς μόνη καθ' ἑαυτὴν μετρήσει καὶ ἀμφοτέρους, ὡς εἶναι καὶ τούτους κατὰ μονάδα, τὸ κοινὸν μέτρον ἁπάντων τῶν ἀριθμῶν, συμμέτρους. Ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν οἱ Πυθαγόρειοι πρῶτοι εὑρήκασι τὸ ἀσύμμετρον, διὰ τὴν ἐπ' ἄπειρον διαίρεσιν αὐτῶν. Εὐθεῖαι δὲ σύμμετροί εἰσιν, ἢ καὶ μήκει καὶ δυνάμει· ἀδύνατον γὰρ μήκει οὔσας συμμέτρους, μὴ καὶ δυνάμει εἶναι· ἢ δυνάμει μόνον, οὐ μὴν δὲ μήκει· οἷον ὡς ἐπὶ παραδείγματος· ἔστω γραμμὴ μονάδων ς', καὶ ἄλλη μονάδων δ'· σύμμετροι αὗται μήκει. Μετρεῖ γὰρ αὐτὰς γραμμὴ μονάδων δύο. Δύνανται γοῦν αὗται καὶ σύμμετρα μεγέθη. τετράκις γὰρ τὰς ς', κδ'· καὶ τετράκις τὰ δ', ις'. Τὰ δὲ κδ', καὶ τὰ ις', καὶ αὐτὰ σύμμετρά εἰσι, τῷ δ' μετρούμενα. Τὰ δὲ δυνάμει μόνον σύμμετρα, οὐ μὴν δὲ καὶ μήκει, ἡ διάμετρος καὶ ἡ πλευρὰ τοῦ αὐτοῦ τετραγώνου δείξει. Ἔστω γοῦν κατὰ τετράγωνον ἀριθμὸν τὸν θ' σχῆμα ἐπίπεδον. Ἔχει γοῦν τὸ τοιοῦτον τετράγωνον σχῆμα διάμετρον. Τὸ δὲ ἀπὸ τῆς διαμέτρου γιγνόμενον τετράγωνον, διπλάσιόν ἐστι τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Ὥστε τὰ μὲν τετράγωνα πρὸς ἄλληλα σύμμετρα, ἐπεὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου, διπλάσιον τοῦ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς. Τὸ διπλάσιον γὰρ πρὸς τὸ ἥμισυ σύμμετρον. Αὗται δὲ αἱ γραμμαὶ αἱ ποιοῦσαι τὰ τετράγωνα, ἥ τε πλευρὰ τοῦ τετραγώνου, καὶ ἡ διάμετρος, ἀσύμμετροι μήκει, εἰ καὶ σύμμετροί εἰσι δυνάμει. Δύνανται γὰρ τὰ σύμμετρα τετράγωνα ταῦτα. Εἰ δὲ τεθείη ἡ πλευρὰ τῇ διαμέτρῳ σύμμετρος καὶ μήκει, ἔσται τὰ περιττὰ, ἤγουν τὰ θ', ἴσα τοῖς ἀρτίοις, ἤγουν τοῖς η'. Τῶν γὰρ ις' τὸ ἥμισυ, ὀκτὼ ὁμολογουμένως. Ἥμισυ δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον, τοῦ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετραγώνου. Ἔστι δὲ τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον θ' μονάδων. Εἰ γοῦν καὶ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετράγωνον, ἀπὸ συμμέτρου τῆς πλευρᾶς τῇ διαμέτρῳ [illegible] τεθήσεται γεγονὸς, ὡς εἶναι τὴν μὲν πλευρὰν τρ[illegible] μονάδων, τὴν δὲ διάμετρον τεττάρων, (οὕτω γὰρ [illegible] εἶεν αἱ γραμμαὶ καὶ μήκει σύμμετροι) γενήσεται [illegible] ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετράγωνον, μονάδων ις'· διπλάσια καὶ τῶν ὀκτὼ κατὰ τὴν κοινὴν δόξαν, διπλάσια καὶ τῶν ἐννέα. Τὸ γὰρ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τετράγωνον, ἐννέα μονάδων ἦν, οὗ τινος τοῦτο δὴ τὸ ἀπὸ τῆς διαμέτρου τετράγωνον, γεωμετρικαῖς ἀποδείξεσι διπλάσιον ἀποδείκνυται. Ἔσται τοίνυν ἴσα τὰ θ' τοῖς η', καὶ τὰ περιττὰ τοῖς ἀρτίοις· ὅπερ ἀδύνατον. Ἡ γὰρ προτεθεῖσα εὐθεῖα ὁποιαδηποτοῦν, πρὸς ἣν παραβαλλόμεναι αἱ λοιπαὶ, ἢ σύμμετροι εὑρίσκονται, [illegible] καὶ μήκει καὶ δυνάμει μόνον, ἢ ἀσύμμετροι· ἡ τοιαύτη εὐθεῖα ῥητὴ παρὰ τοῖς γεωμέτραις καλεῖται, ὥσπέρ τι σημεῖον προκείμενον καὶ ὁμολογούμενον. Τὰ γὰρ ὁμολογούμενα καὶ ὡρισμένα, ῥητά φασιν, ὡς φαμὲν ἐπὶ ῥηταῖς συμφωνίαις. Τοῦτο γοῦν καὶ ῥητὸν τὸ ῥητὸν, καὶ ὡς κύριον ὄνομα οἱ γεωμέτραι λέγουσι. Ῥητὴ γοῦν αὕτη ἡ προστεθεῖσα γραμμα· καὶ αἱ ταύτῃ σύμμετροι, ῥηταὶ, εἴτε δυνάμει μόνον, εἴτε καὶ μήκει καὶ δυνάμει. Αἱ δὲ ταύτῃ ἀσύμμετροι, ἄλογοί, φησι, καλείσθωσαν. Καὶ τὸ ἀπὸ τῆς προτεθείσης ῥητῆς τετράγωνον, ῥητόν· καὶ τὰ τούτῳ σύμμετρα, ῥητά. Τὰ δὲ τούτῳ ἀσύμμετρα, ἄλογά, φησι, καλείσθωσαν. Τὸ τοίνυν ἀσύμμετρον καὶ τὸ σύμμετρον τῶν μεγεθῶν, φύσει ἐστί· τὸ δὲ ῥητὸν καὶ τὸ ἄλογον, θέσει, ὡς εἶναι τῇ προτεθείσῃ γραμμῇ. Ταύτην μὲν φέρε ῥητὴν, ὡς σύμμετρον· ταύτην δὲ ἄλογον, ὡς ἀσύμμετρον· καὶ αὖθις τὴν ῥητὴν ταύτῃ ἑτέρᾳ ἄλογον εἶναι, καὶ τὴν ἄλογον ταύτῃ ἑτέρᾳ ἴσως ῥητήν. Λέγει τοίνυν ὁ γεωμέτρης· ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων συγκειμένη γραμμὴ, εἴτ' οὖν ἡ ἐκ δύο ῥητῶν, κατὰ ἓν μόνον σημεῖον διαιρεῖται εἰς τὰ ὀνόματα. Αὗται γοῦν αἱ ῥηταὶ, δυνάμει εἰσὶ σύμμετροι. Αἱ δὲ δυνάμει σύμμετροι, κοινὸν μέτρον [illegible] ἔχουσιν, εἰ μὴ καὶ μήκει εἰσὶ σύμμετροι. Ἔστι δὲ [illegible] πᾶσα γραμμὴ πάσῃ σύμμετρος· ἀλλ' ἡ μὲν, ταύτῃ καὶ μήκει καὶ δυνάμει σύμμετρος, ὡς γραμμὴ ποδῶν κ', γραμμῇ ποδῶν λ'· τὸ γὰρ κοινὸν μέτρον αὐτῶν ἡ τῶν πέντε ποδῶν γραμμή· ἡ δὲ ἄλλη, τυχὸν, εἰ καὶ μὴ μήκει, ἀλλὰ δυνάμει σύμμετρος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀποτομῶν τῶν ἐκ δύο ὀνομάτων, γίνεται, καὶ ἐπὶ τῆς πλευρᾶς καὶ τῆς διαμέτρου τοῦ αὐτοῦ καὶ ἴσου τετραγώνου. Αὗται γὰρ ἀσύμμετροι μήκει οὖσαι, σύμμετρα τετράγωνα δύνανται· ἓν γὰρ θατέρου διπλάσιον· ἃς δὴ καὶ ῥητὰς λέγει· θατέραν πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν· ἄλλη δὲ ἄλλῃ οὔτε μήκει οὔτε δυνάμει σύμμετρος, ἣν καὶ ἄλογον καλεῖ πρὸς τὴν ἐκτεθεῖσαν. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ἡ ἐκ δύο ὀνομάτων συντεθεῖσα γραμμὴ, κατὰ ἓν σημεῖον δύναται τέμνεσθαι, ὡς εἶναι τὰς ἀποτομὰς ῥητὰς, καὶ δυνάμει συμμέτρους· κατ' ἄλλο [illegible] οὐ δύνανται διαιρεῖσθαι, εἰς τὸ ῥητὰς ποιῆσαι [illegible] ἀποτομάς· ἄρα ἡ τοιαύτη γραμμὴ ἐξ ἀμερῶν σύγκειται, καὶ ἡ διαίρεσις ταύτης μία ἔσται, εἰς τὸ ποιῆσαι γραμμὰς δύο μέτρα, τῶν ἐξ αὐτῶν γινομένων ἐπιπέδων, τῶν καὶ συμμέτρων ὄντων, ὧν τὰ μέτρα ἄτομα, ὡς ἐδείξαμεν. Εἰ γὰρ διαιρεθείη μέτρον, φησὶ, τινὰ τεταγμένην καὶ ὡρισμένην γραμμὴν, [illegible] ῥητὴ ἐκείνη, οὔτε ἄλογος ἔσται καθ' αὐτήν. [illegible] τινὰ γὰρ καθ' αὑτὰς ἕξουσι φύσιν, ἀλλὰ καὶ [illegible]

ἄλογοι πρὸς ἄλλας λέγονται. Συνάγουσι τοίνυν
ῖνοι ἐκ τούτων οὕτω λέγοντες, ὡς ἐπεὶ σύγκειται
γραμμὴ ἐκ δύο ὀνομάτων, καὶ καθ' ἓν μόνον ση-
ον τέμνεται, εἰς τὸ ποιῆσαι ῥητὰς καὶ δυνάμει συμ-
ρους, κατ' ἄλλο δὲ οὔ, ἄρα ἐξ ἀμερῶν ἡ γραμμὴ
ετέθη· ἔστι δὲ ὁ λόγος σοφισματώδης. Οὐ γὰρ εἰ
δύναται γραμμὴ εἰς λόγους τινὰς διαιρεῖσθαι, ἤδη
ἁπλῶς ἀμερὴς καὶ ἄτομος.

CAPUT III.

Ταῦτα ὡς ἐκ τῶν ἀντιθέτων εἰπὼν ὁ φιλόσοφος,
τιλέγειν καὶ θεραπεύειν τὰ προσιστάμενα πειρᾶται,
οἷόν τε, καὶ πρῶτον πρὸς τὸ πρῶτον ἐκείνων ἵστα-
ἐπιχείρημα, ᾗ πρῶτον μὲν λέγων, οὐκ ἀνάγκη τὸ
είρως ἔχον διαιρέσεις, μὴ εἶναι μικρὸν καὶ ὀλίγον,
θὼς ἐκεῖνοι ἔλεγον. Καὶ γάρ φησι καὶ τόπον, καὶ
εθος, καὶ ὅλως τὸ συνεχές, μικρὸν μὲν λέγομεν.
ἐφ' ὧν ἁρμόττει τὸ ὀλίγον· οἷον ὅτε ὡς διωρι-
ένον ποσὸν ἐκλαμβανόμεθα τὸ συνεχές, ὡς ἐπὶ τοῦ
όνου, συνεχοῦς ὄντος, λέγομεν καὶ μικρὸν χρόνον
ἡμιώριον. Φέρε λέγομεν καὶ ὀλίγον χρόνον τὰς
ἡμέρας, ἢ τὰς δύο ὥρας, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον.
μὴν δέ, φησιν, ἀποκλειόμεθα, εἰς τὸ μὴ διαιρεῖν
είρως τὸ συνεχές, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ πράγμα-
. Τὸ γὰρ δύναμιν ἔχειν διαιρεῖσθαι αὐτὸ, ἐνέ-
κε τούτῳ καὶ μικρῷ ὄντι. Ἔτι δὲ εἰ καὶ αἱ σύνθε-
, καθὸ γραμμαὶ κατὰ στιγμὴν διαιρεθήσονται· λέ-
ται δὲ κατὰ τῶν ἀτόμων τὸ μικρόν. Τοῦτο γὰρ
ῖνοι προτείνουσι. Τέως δέ γε καὶ ἄπειροι τούτῳ
γμαὶ ἐνυπάρχουσι δυνάμει. Τοῦτο γὰρ καὶ αὐτοὶ
ολογήσαιεν ἄν, ὡς ἐν πάσῃ γραμμῇ, καὶ αὐτῇ τῇ
τ' αὐτοὺς ἀτόμῳ, ἄπειροι δυνάμει στιγμαὶ ἐνυπάρ-
υσι, καὶ διαιρεθείη ἂν καὶ αὕτη κατὰ στιγμήν, καὶ
είρους ἂν ἔχοι τὰς διαιρέσεις καὶ αὕτη, ὡς ἡ μὴ
ομος. Πᾶσαν δὲ τμηθῆναι δυνατὸν τὸν ἐπιτα-
έντα λόγον, τὴν μὴ ἄτομον. Ἔτι τὸ μέγα ἐκ μι-
ῶν τινων σύγκειται. Ἢ οὖν οὐδὲν ἔσται τὸ μέγα,
ἐκ τῶν μικρῶν σύγκειται· ἄτομα δὲ καὶ ἀμερῆ τὰ
κρὰ, ὡς ἐκεῖνοι λέγουσιν. Ἢ τὸ πεπερασμένας ἔχον
αιρέσεις, ὡς ἐκεῖνοι ἐποίουν, οὐ μέγα ἔσται. Τί γὰρ
εἴη μέγα, εἰ εἰς τόσα ὀλίγα πεπερασμένα διαιροῖ-
, καὶ ταῦτα τοιούτου ὄντος ἀμεροῦς, καὶ ἀτόμου
ῦ ὀλίγου. Τὸ γὰρ ὅλον τὰς τῶς μεγάλων ἔχει
αιρέσεις, ὁμοίως κἂν οἷον ᾖ, μόνον δὲ ὅλον τι ὄν.
ὔλογον δ' ἐστὶ, τό τε μικρὸν πεπερασμένας ἔχειν τὰς
αιρέσεις, καὶ τὸ μέγα ἀπείρους. Οὕτως ἐκεῖνοι
ξεοῦσι. Τὸ γὰρ μέγα, ἐφ' ὅσον ἐγχωρεῖ διαιρούμε-
ν, πολλὰ καὶ ἄπειρα μικρὰ ἔσται. Ὥστε ὃ λέγουσιν
ῦτοι ὡς ἄτομον ὀλίγον διαιρεθήσεται, καὶ ὅτε εἰς πε-
ερασμένα διαιρεθήσεται· ἀλλ' ἕκαστον τῶν τμημά-
ων ἐκείνων κατὰ τὴν τοῦ ὀλίγου φύσιν διαιρεθήσε-
ι, κἂν εἰς πεπερασμένα· καὶ αὖθις ἐπ' ἐκείνοις οὔ-
ω γενήσεται, καὶ αὖθις ἐπ' ἄλλοις. Οὐδὲ γὰρ στή-
εται τὸ ὀλίγον, ὃ ἀεὶ διαιρεῖσθαι πέφυκε κατὰ τὴν
πόθεσιν, καὶ πάλιν ἡ εἰς ἄπειρον ἔσται διαίρεσις.
Ὥστε φανερὸν ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ λέγοιτο τὸ μέγα καὶ
ικρὸν, τῷ πεπερασμένας μὲν τὸ ὀλίγον, ἀπείρους δὲ
ὸ μέγα διαιρέσεις ἔχειν· ὡς ἐκείνους δοκεῖν λέγειν,
κβάλλοντας τὸ ἀμερὲς ἐκεῖνο καὶ ἄτομον εἰς τὸ μηδὲ
ικρὸν λέγεσθαι, εἴπερ ἐστιν, ὡς δείκνυμεν, καὶ τὸ μι-
ρὸν διαιρεῖσθαι. Μικροῦ γὰρ μικρότερον καθ' ὅσον
γχωρεῖ ἔσεσθαι, καὶ εἰ πεπερασμένας τὸ ὀλίγον ἕξει
ὰς διαιρέσεις. Ἀλλ' οὖν τῷ λαμβάνεσθαι μικρότε-
ον, καὶ μικρότερον τοῦ προτέρου, ἄπειροι ἔσονται αἱ
διαιρέσεις. Εἰ δ' ὅτι καὶ ἐν ἀριθμοῖς τὸ ὀλίγον πε-
περασμένας ἔχει διαιρέσεις, καὶ ἐν γραμμαῖς τις ἀξιοίη
τὸ μικρὸν, εὔηθες. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἐξ ἀμερῶν τε, δη-
λαδὴ τῶν μονάδων, ἡ γένεσις, καὶ ἐστί τι ὃ τῶν ἀρι-
θμῶν ἀρχή ἐστι, καὶ τὸ ὀλίγον περιορίζεται. Τρία γάρ·
εἰ μή τις λέγοι τὴν δυάδα, ἢ τὴν μονάδα οὐχ ὡς ἀριθμούς,
ἀλλ' ὡς ἀρχὰς ἀριθμῶν, τὴν μὲν τῶν περιττῶν, τὴν δὲ
δυάδα τῶν ἀρτίων. Καὶ πᾶς ὁ μὴ ἄπειρος ἀριθμὸς πε-
περασμένας ἔχει τὰς διαιρέσεις· ἐπὶ δὲ τῶν μεγεθῶν
οὐχ ὁμοίως. Τὰ γὰρ μεγέθη ἐπὶ τὴν καθαίρεσιν
ἔχει τὴν ἀπειρίαν, ὡς ἐν τῇ φυσικῇ ἔλεγεν· οἱ δὲ ἀρι-
θμοί, ἐπὶ τὴν αὔξησιν. Ὅθεν ἐπὶ μὲν τῶν ἀριθμῶν,
τὸ ὀλίγον ὥρισται, τὸ δὲ πολὺ ἄπειρόν ἐστιν· ἐπὶ δὲ
τῶν μεγεθῶν, τὸ μὲν πολὺ ὥρισται· ἔστι γὰρ ἐφ'
ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων λαβεῖν τὸ τέλειον, καὶ οὐδεὶς
ἂν ἐννοήσειέ τι μέγεθος, φθάνον τῷ μεγέθει τὸν οὐ-
ρανὸν, καὶ ἔξω τοῦ οὐρανοῦ γινόμενον· τὸ δ' ὀλίγον,
ἀόριστόν ἐστιν. Ἄπειρον γὰρ τὸ μέγεθος ἐπὶ τὴν κα-
θαίρεσιν. Καὶ ταῦτα μέν φησιν ὁ φιλόσοφος, πρὸς
τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα ἐνιστάμενος.

CAPUT IV.

Δεύτερον δὲ ἐπιχείρημα ἦν, τὸ ἐκ τῶν ἰδεῶν. Καὶ
ταύτας γὰρ τιθέντες μεγέθη, ἀδιαιρέτους ἐποίουν,
ὡς ἂν μὴ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ πρώτων, πρότερα εἴη
τὰ αὐτῶν μέρη. Φησὶ τοίνυν· οἱ δ' ἐν τοῖς εἴδεσι τὰς
ἀτόμους κατασκευάζοντες, ἔλαττον ἴσως ἀξίωμα λαμ-
βάνουσι τοῦ προκειμένου, τὸ τιθέναι τούτων ἰδέας,
καὶ τρόπον τινὰ ταῦτ' ἀναιροῦσι, δι' ὧν δεικνύουσι.
Καὶ γὰρ διὰ τούτων τῶν λόγων ἀναιρεῖται τὰ εἴδη.
Ἔλαττον ἀξίωμα λέγων, τὸ ἐπὶ πλέον ἀπίθανον. Πι-
θανώτερον γὰρ τὸ λέγειν, ἄτομα εἶναι μεγέθη, ἢ τὸ
ἰδέας εἶναι. Τὸ γοῦν δι' ἐλάττονος ἀξίωμα τὸ πιθα-
νώτερον συνιστᾶν, πάμπαν ἄτοπον. Μᾶλλον μὲν οὖν
καὶ ἐπεὶ διὰ τῶν ποσῶς ἐνδόξων τὸ λίαν ἄδοξον
ἀναιρεῖσθαι πέφυκεν, ἀναιρεθήσονται αἱ ἰδέαι
διὰ τούτων, ὅτι ἐπεὶ καὶ αἱ ἰδέαι μεγέθη· εἰσὶ
δὲ τὰ μεγέθη εἰς ἄπειρον διαιρετὰ, ἢ καὶ διαι-
ρετὰ ὅλως, διαιρεθήσονται [καὶ] αἱ ἰδέαι, εἰ ὅλως
εἶεν· καὶ εἰ διαιρεθεῖεν, ἢ καὶ διαιρεῖσθαι πεφύκασιν,
οὔτε ἀκίνητοι, οὔτε ἀπαθεῖς ἔσονται, ὡς τὸ βούλημα
εἶχε τῶν τιθεμένων ἰδέας.

CAPUT V.

Πρὸς δὲ τὸ τρίτον ἐνιστάμενος ἐπιχείρημα, τὸ λέγον
ὅτι τὰ στοιχεῖα μεγέθη· καὶ εἰ πᾶν μέγεθος διαιρετόν,
διαιρεθῆναι ἂν συμβαίη καὶ ταῦτα, καὶ λοιπὸν ἔσονται
ἀρχαὶ τῶν ἀρχῶν, τὰ μέρη τοῦ ὅλου στοιχείου, οὕτως
ἐνίσταται ὁ φιλόσοφος· πάλιν δὲ τῶν σωματικῶν στοι-
χείων εὔηθες, τὸ ἀμερῆ ἀξιοῦν. Εἰ γὰρ αὖ καὶ ἀπο-
φαίνονταί τινες οὕτως, ἀλλὰ πρός γε τὴν ὑποκειμένην
σκέψιν αὐτὸ τὸ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνουσι. Μᾶλλον δὲ
ὅσῳ μᾶλλον τὸ ἐξ ἀρχῆς δόξαιεν ἀναλαμβάνεσθαι,
τόσῳ μᾶλλον δοκεῖ διαιρετὸν εἶναι σῶμα καὶ μῆκος,
καὶ τοῖς ὄγκοις καὶ τοῖς διαστήμασι. Πῶς δὲ τὸ ἐξ
ἀρχῆς λαμβάνουσιν, ὅτι ζητουμένου τούτου, εἰ ἀδιαί-
ρετον εἴη σῶμα, εἴτε καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετὸν, ἐκεῖνοί
ὡς ὁμολογούμενον ἐλάμβανον τοῦτο ἐπὶ τῶν στοιχείων.
λέγοντες· ἰδοὺ σώματα τὰ στοιχεῖα, καὶ οὐ πέφυκε
διαιρεῖσθαι· καὶ εἰ ταῦτα ἀδιαίρετα, καὶ ἄλλα τινὰ
πέφυκεν ἂν ἀδιαίρετα εἶναι. Ἐπεὶ δὲ οὕτω τὸ ἐξ
ἀρχῆς λαμβάνουσιν, οὐδὲν ἄλλο ἐντεῦθεν κερδαί-
νουσιν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον παρεισάγουσι σώματά τινα
λέγοντες ἄτομα, ἃ δὴ καὶ μᾶλλον περὶ ἑαυτῶν ἔχουσι
δεικνύειν, ὅτι διαιρετά εἰσι· καὶ οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν λοι-

πῶν, καταλελυμένων αὐτῶν, καταλύειν τὸ ἀδιαίρετον. Ὅτι δὲ εὐκατάλυτον ἐπὶ τῶν στοιχείων τὸ ἀδιαίρετον, αἴσθησις μαρτυρεῖ. Τὸ γὰρ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ, ἐφ᾽ ὅσων ἐγχωρεῖ, εἰς μέρη διαιρεῖται. Ἀφέντας οὖν τὴν αἴσθησιν, τῷ λόγῳ μόνῳ δουλεύειν, ἄτοπόν τε καὶ μάταιον. Ἐπεὶ καὶ ἐντεῦθεν πολλοί τινες τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πρέποντος ἐξετράπησαν, ὡς καὶ Παρμενίδης ὁ λέγων ἓν τὸ ὄν· καὶ Ζήνων ὅτι οὐκ ἔστι κίνησις· καὶ ἄλλοι πλεῖστοι.

CAPUT VI.

Τέταρτον ἐπιχείρημα ἦν ἐκείνοις ἐπὶ τῷ εἰς ἄπειρα ἀδιαιρέτῳ τῶν μεγεθῶν, τὸ τοῦ Ζήνωνος, ὅπερ ἐκεῖνος ἰδίως ἐπὶ τῆς κινήσεως ἔλεγεν. Εἰ γὰρ διαιρετὸν ἐπ᾽ ἄπειρον τὸ στάδιον, κινεῖται δέ τις αὐτὸ ἔν τινι ὡρισμένῳ χρόνῳ, ἄρα ἅψεται τῶν ἀπείρων ἐν πεπεπερασμένῳ χρόνῳ· καὶ εἰ τὸ θᾶττον ἐν ἴσῳ χρόνῳ πλεῖον διανύει, ἢ τὸ βραδύτερον. Ταχίστη δὲ ἡ τῆς διανοίας κίνησις, κἂν ἡ διάνοια ἀριθμοίη τὰ ἄπειρα ἔν τινι πεπερασμένῳ χρόνῳ. Ζήνων μὲν οὖν τὸ δυνάμει εἰς τὸ ἐνεργείᾳ ἐκλαμβανόμενος, ταῦτα δὴ τὰ ἄτοπα συνῆγεν. Ἐνταῦθα δὲ ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις ἔλεγεν, ἐνίσταται πρὸς ταῦτα λέγων, καὶ σόφισμα τὸν λόγον ἀποδεικνύς. Οὐδὲ γὰρ ἐν πεπερασμένῳ χρόνῳ, φησὶ, τῶν τοῦ σταδίου ἀπείρων ἅψεται τὸ φερόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπείρῳ αὐτῷ. Ὁ γὰρ χρόνος ὡσαύτως καὶ τὸ μῆκος, ἄπειρον καὶ πεπερασμένον λέγεται· καὶ ὡς ὁ χρόνος πεπερασμένος τοῖς πέρασιν, οὕτω καὶ τὸ μῆκος πεπερασμένον τοῖς ἄκροις. Ὡς δ᾽ αὖθις ὁ χρόνος ἄπειρος τῇ διαιρέσει, οὕτω καὶ τὸ μῆκος ἄπειρον τῇ διαιρέσει. Ζήνων οὖν παραλογιζόμενος, ἄλλως τὸ τοῦ χρόνου πεπερασμένον λαμβάνει, καὶ ἄλλως τὸ τοῦ σταδίου. Τὸν γὰρ ἕωθεν καὶ εἰς ἑσπέραν χρόνον, ἄπειρον ὄντα κατὰ τὴν διαίρεσιν, καθὼς καὶ τὸ μῆκός ἐστι κατὰ τὴν διαίρεσιν ἄπειρον, πεπερασμένον λαμβάνει κατὰ τὰ πέρατα, καὶ οὐ λαμβάνει. Οὕτως καὶ τὸ στάδιον πεπερασμένον, κατὰ τὰ ἄκρα δηλαδὴ, ἀλλ᾽ ὅλως κατὰ τὴν διαίρεσιν. Οὐδ᾽ αὖθίς φησιν ὁ φιλόσοφος, τὸ καθ᾽ ἕκαστον ἅπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν, οὐκ ἔστιν ἀριθμεῖν· εἰ ἄρα τὶς ἐννοήσειεν οὕτως ἐφάπτεσθαι τῶν ἀπείρων τὴν διάνοιαν, καθ᾽ ἕκαστον σημεῖον· ὅπερ ἴσως καὶ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ ἅψεται ἐνεργείᾳ καθ᾽ ἕκαστον τῶν ἀπείρων ἐν τοσῷδε χρόνῳ; Οὐ γάρ ἐστιν ἐν συνεχέσι καὶ ὑποκειμένοις, φησὶν, ἡ τῆς διανοίας κίνησις, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ φερομένου. Εἰ δ᾽ οὖν καὶ ἐγχωρεῖ κινεῖσθαι οὕτως, οὐκ ἔστι τοῦτο ἀριθμεῖν. Τὸ γὰρ ἀριθμεῖν ἐστι τὸ μετ᾽ ἐπιστασίας. Ἀλλ᾽ ἄτοπον ἴσως, τὸ μὴ δυναμένους λύειν τὸν λόγον, δουλεύειν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ προςεξαπατᾷν ἑαυτοὺς μείζους ἀπάτας, βοηθοῦντας τῇ ἀδυναμίᾳ. Τὸ δ᾽ ἐπὶ τῶν συμμέτρων γραμμῶν, ὡς ὅτι αἱ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἑνὶ μετροῦνται, κομιδῇ σοφιστικόν φησι, καὶ ἥκιστα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν. Οὔτε γὰρ ὑποτίθενται οὕτως, οὔτε χρήσιμον αὐτοῖς ἐστιν. Ἅμα δὲ καὶ ἐναντίωσιν ἔχει τὸ, πᾶσαν μὲν γραμμὴν σύμμετρον γίνεσθαι, πασῶν δὲ τῶν συμμέτρων κοινὸν μέτρον εἶναι ἀξιοῦν. Ὥστε γελοῖον τὸ κατὰ τὰς ἐκείνων δόξας, καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ λέγουσι φάσκοντες δείξειν, εἰς ἐριστικὸν ἅμα καὶ σοφιστικὸν ἐκκλίνειν λόγον, καὶ ταῦθ᾽ οὕτως ἀσθενῆ· πολλαχῶς γὰρ ἀσθενής ἐστι· καὶ πάντα τρόπον διαφυγεῖν καὶ τὰ παράδοξα καὶ τοὺς ἐλέγχους. Ὑποτίθενται γὰρ οἱ μαθηματικοὶ κοινὸν μέτρον τῶν συμμέτρων μεγεθῶν, ἀλλ᾽ οὐκ ἄτομον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δυνάμενον πρὸς ἄλλο σύμμετρον εἶναι, κατά τι ἄλλο κοινὸν μέτρον. Καὶ γὰρ ὁ θ′ κοινὸν μέτρον ἐστὶ, τοῦ λϛ′ καὶ τοῦ πα′, τοῦ μὲν κατὰ τὸ τετράκις, τοῦ δὲ κατὰ τὸ ἐννεάκις· ἔτι δὲ καὶ τοῦ με′ κατὰ τὸ πεντάκις. Ἀλλ᾽ ἔστι καὶ αὐτὸς ὁ θ′ τῷ κα′ σύμμετρος. Ὁ γὰρ γ′, κοινὸν μέτρον καὶ ἀμφοτέρων, τοῦ μὲν κατὰ τὸν γ′, τοῦ δὲ κατὰ τὸν ζ′. Καὶ γίνεται πᾶσα γραμμὴ ἑτέρᾳ καὶ ἑτέρᾳ σύμμετρος, ἢ ἑτέρα ἀσύμμετρος, πρὸς τὴν μὲν ἔχουσά τι κοινὸν μέτρον, πρὸς τὴν δὲ μὴ ἔχουσα. Ὥστε οὐ πᾶσαι τῷ αὐτῷ τινι καὶ ἑνὶ μετροῦνται, ἀλλ᾽ ἄλλῳ μὲν τὰ οὕτως σύμμετρα, ἄλλῳ δὲ τὰ ὡς ἐκείνως. Ὅτι μὲν οὖν ἔκ γε τῶν εἰρημένων λόγων, οὔτε ἀναγκαῖον ἀτόμους εἶναι γραμμὰς, οὔτε πιθανὸν, φανερόν.

CAPUT VII.

Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε γένοιτο ἂν φανερώτερον· πρῶτον μὲν, ἐκ τῶν ἐν τοῖς μαθήμασι δεικνυμένων καὶ τιθεμένων, ἃ οὐ δίκαιον ἢ πιστοτέροις λόγοις κινεῖν. Εἰ γὰρ ἡ ἄτομός ἐστι γραμμὴ καὶ εὐθεῖα, ἐφαρμόσειεν ἂν αὐτῇ ὅ τε τῆς γραμμῆς λόγος, καὶ ὁ τῆς εὐθείας. Ἀλλ᾽ οὐκ ἐφαρμόζουσι τῇ ἀτόμῳ οὔτε ὁ τῆς γραμμῆς, οὔτε ὁ τῆς εὐθείας ὅρος. [illegible] τὸ μήτε μεταξύ τινων εἶναι, μήτε ἔχειν μέσον. [illegible] ἄτομος γραμμὴ πῶς ἔσται μῆκος καὶ ἀπλατές, [illegible] ἄτομος οὖσα, μεταξὺ πλάτους οὐκ εἶναι [illegible] γὰρ ἡ στιγμὴ μέση δύο γραμμῶν δυνάμει ἐστὶν, [illegible] ρέτων μὲν οὐσῶν· ὅτε δὲ ἐνεργείᾳ διαιρεθῶσι, [illegible] στιγμὴ τοῖς διχοτομήσασιν ἐνεργεία διαίρεσις [illegible] οὕτω καὶ γραμμὴ μέσον δύο δυνάμει ἐπιφανειῶν [illegible] ἀδιαιρέτου καὶ μιᾶς τῆς ἐπιφανείας οὔσης. [illegible] ἐνεργείᾳ διαιρεθεῖεν, καὶ γένοιντο δύο ἐπιφάνειαι, [illegible] γραμμὴ ἐνεργείᾳ διαίρεσίς ἐστιν. Ἄτομος δ᾽ [illegible] ἐκείνη, καὶ κατὰ τοῦτο ἀδιάστατος, πῶς μέση [illegible] θείη τῶν ἐπιφανειῶν τῶν κατὰ πλάτος διαιρουμένων. Ἀνάγκη οὖν τῶν ἐπιφανειῶν κατὰ θάτερα διαιρουμένων, συνδιαιρεῖσθαι καὶ τὴν ἄτομον γραμμὴν, τὴν κατὰ θάτερα διαιροῦσαν, καὶ μέσον τῶν ἐπιφανειῶν κειμένην. Οὔτε γοῦν τινῶν ἐστι μεταξὺ, [illegible] τὴν φύσιν τῆς γραμμῆς δεικνύναι, οὔτε μέσον [illegible] μος οὖσα. Καί πως ἐφαρμόσει ταύτῃ ὁ τῆς εὐθείας ὅρος· εὐθὺ γάρ ἐστιν, οὗ τὸ μέσον ἐπιπροσθεῖ τοῖς πέρασιν. Ἔτι πᾶσαι αἱ γραμμαὶ σύμμετροι [illegible] Τίς γὰρ ἡ ἀποκλήρωσις, τοῦ τὴν μὲν μετρεῖν, τὴν δὲ μὴ μετρεῖν, τὸ κοινὸν ἐκεῖνο καὶ ἄτομον μέτρον, τὴν ἄτομον δηλαδὴ γραμμήν; Ἄτομος γὰρ οὖσα καὶ [illegible] ρὴς, πάσαις ἐφαρμόσει, καὶ πᾶσαι ὑπὸ τῶν [illegible] μετρηθήσονται, αἵ τε μήκει σύμμετροι, καὶ αἱ [illegible] μει. Ἄτομοι δὲ οὖσαι καὶ αὗται, σύμμετροι [illegible] ἔσονται μήκει· ἴσαι γάρ. Ὥστε καὶ δυνάμει. [illegible] σύμμετρα μήκει, καὶ δυνάμει σύμμετρα· οὐ [illegible] τὸ ἀνάπαλιν, ὡς ἐλέγομεν. Ἔτι εἰ ἐκ τριῶν δοθεισῶν [illegible] θειῶν συνίσταται τρίγωνον, καὶ ἐκ τῶν ἀτόμων [illegible] σταίη ἄν. Ἐν ἅπαντι δὲ ἰσοπλεύρῳ, ἡ κάθετος [illegible] τὴν μέσην πίπτει. Ἰσόπλευρον δὲ παντὸς τὸ [illegible] τῶν ἀτόμων. Ἴσαι γὰρ αἱ ἄτομοι. Ὥστε καὶ ἐπὶ τὴν ἄτομον ἡ κάθετος πεσεῖται, καὶ ἔσται μέση τῆς [illegible] μου· ὅπερ οὐ δύναται εἶναι. Ἡ γὰρ ἄτομος [illegible] οὐχ ἕξει. Ἔτι γραμμὴ προςτεθεῖσα γραμμῇ, ποιήσει μείζω τὴν ὅλην. Τὰ γὰρ ἀμερῆ συντιθέμενα οὐ ποιοῦσι μεῖζον τὸ πρότερον. Ἔτι ἐκ δυοῖν [illegible] ροῖν μηδὲν γίνεσθαι συνεχὲς, διὰ τὸ πλείους [illegible] ἅπαν τὸ συνεχές. Ἅπασα δὲ γραμμὴ παρὰ τὴν ἄτομον [illegible]

ινεχὴς οὐκ ἂν εἴη· ὥστε οὐκ ἄτομος. Ἔτι πᾶσα
ραμμὴ ἢ ἄπειρος, ἢ πέρας ἔχει. Ἡ γοῦν ἄτομος οὐκ
τειρος. Ὥστε πέρας ἕξει. Οὐδὲν δὲ ἄλλό τι τὸ πέρας,
αὐτὴ ἡ ἄτομος. Εἰ δέ γε πέρας ἕξει, καὶ διαιρετὴ
ται. Τὸ γὰρ πέρας ἄλλο, καὶ οὐ πέρας. Ἢ ἔσται
ς γραμμὴ οὔτε ἄπειρος, οὔτε πεπερασμένη. Ἔτι
κ ἐν ἁπάσῃ γραμμῇ στιγμὴ ἔσται. Εἰ γὰρ τῇ ἀτό-
ῳ, οὐκ ἔσται· καὶ εἰ ἐν τῇ ἀτόμῳ οὐχ ὑπάρχει στιγ-
ή, οὐδ᾽ ὅλως ἐν γραμμῇ ἔσται. Αἱ γὰρ ἄλλαι ἐκ τῶν
τόμων κατ᾽ ἐκείνους εἰσίν. Ἔτι εἰ μηθὲν τῶν στιγ-
ῶν ἔσται μεταξὺ, ἢ γραμμή· εἰ μεταξὺ, ἄρα γραμ-
ή· ἐν ἁπάσαις δὲ πλείους στιγμαί· οὐκ ἔσται
τομος. Μόνον γὰρ τὸ ἄτομον τῆς στιγμῆς ἐστιν.
τι οὐχ ἁπάσης ἔσται γραμμῆς τετράγωνον. Πᾶν
ὰρ τετράγωνον ἔχει μῆκος καὶ πλάτος. Ὥστε διαι-
τόν. Πῶς γοῦν τὸ διαιρετὸν ἐξ ἀδιαιρέτων; Εἰ δὲ
τετράγωνον διαιρετὸν, καὶ ἡ γραμμὴ ἄρα. Ἔτι,
πέρας τῆς γραμμῆς στιγμή ἐστιν. Ἡ στιγμὴ δὲ
τομος ὡς πέρας· ἡ γραμμὴ δὲ, ὡς περατουμένη, οὐκ
τομος. Στιγμὴ τοίνυν, ἀλλ᾽ οὐ γραμμὴ τὸ πέρας
ς γραμμῆς. Ἢ ἔσται γραμμὴ γραμμῆς στιγμῇ μεί-
ν, εἰ γραμμὴ ἔσται τὸ πέρας καὶ τὸ ἄτοπον. Γραμ-
ὴ γὰρ πᾶσα γραμμῆς μείζων γραμμῇ. Εἰ δὲ ἐνυ-
άρχει τῇ ὑποτεθείσῃ ἀτόπῳ γραμμῇ καὶ πέρατι ἡ
τιγμὴ, διὰ τὸ ταὐτὸ πέρας τῶν συνεχῶν γραμμῶν,
ται τὸ πέρας οὐκ ἀμερές, ἀλλὰ τῆς ἀμεροῦς, καὶ ἄλ-
ἐκείνης· ἐπειδὴ τὸ πέρας τοῦ περατουμένου ἕτε-
ν. Ὅλως δὲ οὐ διοίσει στιγμὴ γραμμῆς. Οὐδὲν γὰρ
τον ἕξει ἡ ἄτομος γραμμὴ παρὰ τὴν στιγμὴν, πλὴν τοὔ-
μα. Ἔτι ὁμοίως καὶ ἐπίπεδον καὶ σῶμα ἔσται ἄτο-
. Ἑνὸς γὰρ ὄντος ἀδιαιρέτου καὶ τἄλλα συνακο-
υθεῖ, διὰ τὸ θάτερον διῃρῆσθαι κατὰ θάτερον,
αθάπερ σῶμα μὲν κατὰ ἐπιφάνειαν, ἐπιφάνειαν δὲ
ατὰ γραμμήν. Ἀλλὰ μὴν σῶμα ἀδιαίρετον οὐκ
ται, διὰ τὸ εἶναι ἐν αὐτῷ βάθος καὶ πλάτος. Οὐδ᾽
γραμμὴ εἴη ἂν ἀδιαίρετος. Ἔτι εἰ γραμμὴ ἀμε-
ς, καὶ χρόνος ἔσται ἀμερής. Ἀμερῆ δὲ ἐν χρόνῳ τὰ
ν. Ὥστε καὶ ὁ χρόνος ἔσται τὶ ἐκ τῶν νῦν, καὶ τοῦ
ὐτοῦ λόγου λέγειν ἄμφω. Ἀλλ᾽ οὔτε τὰ νῦν ἀλλή-
οις συνεχῆ· ἥπτοντο γὰρ ἄν· ἀλλ᾽ οὐχ ἅπτονται· οὔτε
στιγμαὶ ἀλλήλαις συνεχεῖς. Ὥστε οὐδὲ ἡ σύνθε-
ς τῶν ἀδιαιρέτων, ποιήσει τὶ μέγεθος, διὰ τὸ μὴ
λείω τόπον ἔχειν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ γραμμὴν γραμμὴ
τεθῇ καὶ ἐφαρμόσῃ, οὐδὲν γίνεται μεῖζον τὸ πλάτος,
κἂν ὁπόσαι ἐπιτεθῶσιν. Ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν στιγμῶν τὸ
αὐτὸ γενήσεται· καὶ οὐ πλείω καθέξουσι τόπον, κἂν
ὅσαι προστεθεῖεν, ὅπου γε οὐδὲ τόπος οὐδεὶς ἔσται
στιγμῆς καθ᾽ αὑτήν. Ὥστε οὐκ ἂν εἴη μέγεθος συν-
εχὲς ἐξ ἀμερῶν. Οὐκ ἄρα οὐδ᾽ ἡ γραμμὴ ἐκ στιγ-
μῶν, οὔθ᾽ ὁ χρόνος ἐκ τῶν νῦν. Ἔτι εἰ ἔστι τὶ ἐκ
στιγμῶν, ἅψεται στιγμὴ στιγμῆς. Ἀλλ᾽ ἀμερής ἐστι,
καὶ οὐχ ἅπτεται. Τὸ γὰρ ἁπτόμενον, ἢ ὅλον ὅλου ἅπτε-
ται, ἤ τι μέρος τινὸς μέρους, ἢ ὅλον μέρους· ἡ δὲ στιγμὴ
ἀμερής. Τὸ δ᾽ ὅλον ὅλου ἁπτόμενον, ἀνάγκη ἓν εἶναι.
Ἔτι πῶς ποτε εὐθεῖα ἔσται γραμμὴ, καὶ περιφερής;
Οὐδὲν γὰρ διοίσει ἡ σύναψις, οὔτε τῶν στιγμῶν, οὔτε
τῶν ἀμερῶν ἐν τῇ εὐθείᾳ καὶ τῇ περιφερεῖ. Τὸ γὰρ
ἀμερὲς, τοῦ ἀμεροῦς εἴπερ ἅπτοιτο, ὅλον ὅλου ἅψε-
ται. Μᾶλλον μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὅλως τὰ ἀμερῆ ἀλλή-
λων ἅπτεσθαι. Εἰ γοῦν αἱ μὲν γραμμαὶ διάφοροι,
ἡ δὲ σύναψις ἀδιόφορος, οὐκ ἔσται δὴ γραμμὴ ἐκ τῆς
συνάψεως, εἰς τὸ γενέσθαι μίαν τήν τε εὐθεῖαν καὶ
τὴν περιφερῆ. Ὥστε οὐδὲ ἐκ στιγμῶν. Ἔτι διαιροῖτ᾽
ἂν ἅπαντα καὶ ἀναλύοιτο εἰς στιγμάς. Εἰ [δὲ] ἐκ
στιγμῶν καὶ ἀμερῶν συνετέθησαν, καὶ ἡ στιγμὴ μέρος
σώματος ἔσται, εἴπερ τὸ μὲν σῶμα ἐξ ἐπιπέδων, τὸ
δ᾽ ἐπίπεδον ἐκ γραμμῶν, αἱ δὲ γραμμαὶ ἐκ στιγμῶν.
Εἰ δ᾽, ἐξ ὧν πρώτων ἐνυπαρχόντων ἕκαστά ἐστι, στοι-
χεῖά ἐστι ταῦτα, αἱ στιγμαὶ ἂν εἴησαν στοιχεῖα σωμά-
των. Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐκ ἔστι γραμ-
μὴ ἐκ στιγμῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ γραμμὴ ἄτομος καὶ ἀμερής,
ἀλλὰ πᾶσα διαιρετὴ, καὶ εἰς ἄπειρα διαιρετή. Ἔστι
δὲ στιγμὴ ὡς πέρας τὸ ἐλάχιστον, γραμμὴ δὲ ἐλαχίστη
οὐκ ἔσται, ἀλλ᾽ ἀεὶ ἐλάττων τῆς προτέρας, καὶ ἀεὶ
διαιρετή. Ὥσπερ οὖν ὃ ἐλάχιστόν τι ὂν τῶν ἐν τῇ
οἰκίᾳ, καὶ οὐδὲν συμβαλλόμενον πρὸς αὐτὴν, οὐ λέ-
γεταί τι τῶν τῆς οἰκίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως·
(τί γὰρ πρὸς τὴν σφαῖραν, φέρε, τὸ μέλαν συμβάλ-
λεται· ἢ πρὸς τὸ ἀνδριάντα εἶναι, τὸ ἐπὶ δεξιὰ τῆς
πόλεως ἵστασθαι;) οὕτως οὐδὲ τὸ ἐν τῇ γραμμῇ ἐλά-
χιστον, ὅπερ ἐστὶ τὸ πέρας καὶ ἡ στιγμὴ, πρὸς γραμ-
μὴν συγκρινόμενον ἔσταί τι. Ὥστε οὐχ ἁρμόσει μὲν
ἐπὶ γραμμῆς τὸ ἐλάχιστον. Ἡ στιγμὴ δ᾽ ἐν αὐτῇ
ὡς πέρας ἔσται, καὶ τὸ ἐλάχιστον· ὅπερ οὐκ ἂν εἴη
πρὸς τὴν γραμμὴν συμβαλλόμενον. Οὐκ ἄρα ἔσται
γραμμὴ ἄτομος.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΚΟΥΣΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

DE AUDIBILIBUS FRAGMENTUM.

Τὰς δὲ φωνὰς ἁπάσας συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ
οὺς ψόφους, ἢ τῶν σωμάτων, ἢ τοῦ ἀέρος πρὸς τὰ
ώματα προσπίπτοντος, οὐ τῷ τὸν ἀέρα σχηματίζε-
σθαι, καθάπερ οἴονταί τινες, ἀλλὰ τῷ κινεῖσθαι πα-
ραπλησίως αὐτὸν συστελλόμενον καὶ ἐκτεινόμενον καὶ
καταλαμβανόμενον· ἔτι δὲ συγκρούοντα, διὰ τὰς τοῦ
πνεύματος, καὶ τῶν χορδῶν γιγνομένας πληγάς. Ὅταν
γὰρ τὸν ἐφεξῆς ἀέρα πλήξῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἐμπίπτον
αὐτῷ, ὁ ἀὴρ ἤδη φέρεται βίᾳ, τὸν ἐχόμενον αὐτοῦ
προωθῶν ὁμοίως· ὥστε πάντῃ τὴν φωνὴν διατεί-
νειν τὴν αὐτὴν, ἐφόσον συμβαίνει γίγνεσθαι καὶ τοῦ
ἀέρος τὴν κίνησιν. Διαχεῖται γὰρ ἐπὶ πλέονα ἡ βία

τῆς κινήσεως αὐτοῦ γιγνομένης· ὥσπερ καὶ τὰ πνεύματα ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἀπὸ τῆς χώρας ἀποπνέοντα. Τῶν δὲ φωνῶν, τυφλαὶ μέν εἰσι καὶ νεφώδεις, ὅσαι τυγχάνουσιν αὐτοῦ καταπεπνιγμέναι· λαμπραὶ δὲ οὖσαι, πόῤῥω διατείνουσι, καὶ πάντα πληροῦσι τὸν συνεχῆ τόπον. Ἀναπνέομεν δὲ τὸν μὲν ἀέρα πάντες τὸν αὐτὸν, τὸ δὲ πνεῦμα καὶ τὰς φωνὰς ἐκπέμπομεν ἀλλοίας, διὰ τὰς τῶν ὑποκειμένων ἀγγείων διαφορὰς, δι᾿ ὧν ἑκάστου τὸ πνεῦμα περαιοῦται τὰ πρὸς τὸν ἔξω τόπον. Ταῦτα δέ ἐστιν ἥ τε ἀρτηρία καὶ ὁ πνεύμων καὶ τὸ στόμα. Πλείστην μὲν οὖν διαφορὰν ἀπεργάζονται τῆς φωνῆς αἵ τε τοῦ ἀέρος πληγαὶ, καὶ οἱ τοῦ στόματος σχηματισμοί. Φανερὸν δέ ἐστι. Καὶ γὰρ τῶν φθόγγων αἱ διαφοραὶ πᾶσαι γίγνονται διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· καὶ τοὺς αὐτοὺς ὁρῶμεν μιμουμένους καὶ ἵππων φωνὰς καὶ βατράχων καὶ ἀηδόνων καὶ γεράνων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων σχεδὸν ἁπάντων, τῷ αὐτῷ χρωμένους πνεύματι καὶ ἀρτηρίᾳ, παρὰ τὸ τὸν ἀέρα διαφόρως ἐκπέμπειν αὐτοὺς ἐκ τοῦ στόματος. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ὀρνέων, ὅταν ἀκούσωσι, μιμοῦνται τὰς τῶν ἄλλων φωνὰς, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. Ὁ δὲ πνεύμων, ὅταν ᾖ μικρὸς καὶ πυκνὸς καὶ σκληρὸς, οὔτε δέχεσθαι δύναται τὸν ἀέρα πολὺν εἰς αὑτὸν, οὔτε ἐκπέμπειν πάλιν ἔξω, οὐδὲ τὴν πληγὴν ἰσχυρὰν οὐδὲ εὔρωστον ποιεῖσθαι τὴν τοῦ πνεύματος. Διὰ γὰρ τὸ εἶναι σκληρὸς καὶ πυκνὸς καὶ συνδεδεμένος, οὐ δύναται λαμβάνειν τὴν διαστολὴν ἐπὶ πολὺν τόπον· οὐδὲ πάλιν ἐκ πολλοῦ διαστήματος συνάγων ἑαυτὸν, ἐκθλίβειν βίᾳ τὸ πνεῦμα· καθάπερ οὐθ᾿ ἡμεῖς ταῖς φύσαις, ὅταν ὦσι σκληραὶ, καὶ μήτε διαστέλλεσθαι μήτε πιέζεσθαι δύνωνται ῥᾳδίως. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ποιοῦν τὴν τοῦ πνεύματος πληγὴν εὔρωστον, ὅταν ὁ πνεύμων ἐκ πολλοῦ διαστήματος συνάγων αὑτὸν, ἐκθλίβῃ τὸν ἀέρα βιαίως. Δῆλον δὲ τοῦτ᾿ ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ τῶν ἄλλων μορίων οὐθὲν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως δύναται ποιεῖσθαι τὴν πληγὴν ἰσχυράν. Οὔτε γὰρ τῷ σκέλει δυνατόν ἐστιν, οὔτε τῇ χειρὶ πατάξαι σφοδρῶς, οὔτε ἀποῤῥίψαι πόῤῥω τὸ πληγὲν, ἐὰν μή τις αὐτῶν ἑκατέρῳ ἐκ πολλοῦ λάβῃ τῆς πληγῆς τὴν ἀπόστασιν. Εἰ δὲ μὴ, σκληρὰ μὲν ἡ πληγὴ γίγνεται διὰ τὴν συντονίαν, ἐκβιάζεσθαι δὲ οὐ δύναται πόῤῥω τὸ πληγέν· ἐπεὶ, οὔθ᾿ οἱ καταπέλται μακρὰν δύνανται βάλλειν, οὔθ᾿ ἡ σφενδόνη, οὔτε τόξον, ἂν ᾖ σκληρὸν καὶ μὴ δύνηται κάμπτεσθαι· μηδὲ τὴν ἀναγωγὴν ἡ νευρὰ λαμβάνειν ἐπὶ πολὺν τόπον. Ἐὰν δὲ μέγας ὁ πνεύμων ᾖ καὶ μαλακὸς καὶ εὔτονος, πολὺν τὸν ἀέρα δύναται δέχεσθαι, καὶ τοῦτον ἐκπέμπειν πάλιν, ταμιευόμενος ὡς ἂν βούληται διὰ τὴν μαλακότητα, καὶ διὰ τὸ ῥᾳδίως αὑτὸν συστέλλειν. Ἡ δὲ ἀρτηρία μακρὰ μὲν ὅταν ᾖ καὶ στενὴ, χαλεπῶς ἐκπέμπουσιν ἔξω τὴν φωνὴν καὶ μετὰ βίας πολλῆς, διὰ τὸ μῆκος τῆς τοῦ πνεύματος φορᾶς. Φανερὸν δέ ἐστι. Πάντα γὰρ τὰ τοὺς τραχήλους ἔχοντα μακροὺς, φθέγγεται βιαίως· οἷον οἱ χῆνες καὶ γέρανοι καὶ ἀλεκτρυόνες. Μᾶλλον δὲ τοῦτο καταφανές ἐστιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν· πάντες γὰρ χαλεπῶς πληροῦσι τοὺς βόμβυκας, καὶ μετὰ συντονίας πολλῆς, διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως. Ἔτι δὲ τὸ πνεῦμα διὰ τὴν στενοχωρίαν, ὅταν ἐκτὸς θλιβόμενον εἰς τὸν ἔξω τόπον ἐκπέσῃ, παραχρῆμα διαχεῖται καὶ σκεδάννυται, καθάπερ καὶ τὰ ῥεύματα φερόμενα διὰ τῶν εὐρίπων. Ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν φωνὴν συμβαίνειν, μηδὲ διατείνειν ἐπὶ πολὺν τόπον. Ἅμα δὲ καὶ δυσταμίευτον [illegible] πάντων τῶν τοιούτων εἶναι τὸ πνεῦμα, καὶ μὴ [illegible] ὑπηρετεῖν. Ὅσων δέ ἐστι μέγα τὸ διάστημα τῆς [illegible]τηρίας, τῶν τοιούτων ἔξω μὲν περαιοῦσθαι [illegible]νει τὸ πνεῦμα ῥᾳδίως, ἐντὸς δὲ φερόμενον, [illegible] διὰ τὴν εὐρυχωρίαν, καὶ τὴν φωνὴν γίνεσθαι [illegible] καὶ μὴ συνεστῶσαν· ἔτι δὲ μὴ δύνασθαι [illegible] τῷ πνεύματι τοὺς τοιούτους, διὰ τὸ μὴ [illegible] τὴν ἀρτηρίαν αὐτῶν. Ὅσων δέ ἐστιν ἀνωμάλως [illegible] μὴ πάντοθεν ἔχει τὴν διάστασιν ὁμοίαν, [illegible] ἀναγκαῖον ἁπασῶν μετέχειν τῶν δυσχερειῶν. [illegible] γὰρ ἀνωμάλως αὐτοῖς ἀνάγκη τὸ πνεῦμα [illegible] καὶ θλίβεσθαι, καὶ καθ᾿ ἕτερον τόπον [illegible] πάλιν. Βραχείας δὲ τῆς ἀρτηρίας οὔσης, [illegible] ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ἐκπέμπειν, καὶ τὴν πληγὴν [illegible]ροτέραν γίνεσθαι τὴν τοῦ ἀέρος, πάντας δὲ [illegible] τοιούτους ὀξύτερον φωνεῖν, διὰ τὸ τάχος τῆς [illegible] πνεύματος φορᾶς. Οὐ μόνον δὲ συμβαίνει [illegible] ἀγγείων διαφορὰς, ἀλλὰ καὶ τὰ πάθη πάντας [illegible] φωνὰς ἀλλοιοῦν. Ὅταν μὲν γὰρ ὦσιν ὑγρασίας [illegible]ρη πολλῆς ὅ τε πνεύμων καὶ ἡ ἀρτηρία, [illegible] τὸ πνεῦμα, καὶ οὐ δύναται περαιοῦσθαι [illegible] τόπον συνεχῶς, διὰ τὸ προσκόπτειν, καὶ [illegible] παχὺ καὶ ὑγρὸν καὶ δυσκίνητον· καθάπερ [illegible] τοὺς κατάῤῥους καὶ τὰς μέθας. Ἐὰν δὲ ξηρὸν [illegible] πνεῦμα παντελῶς, σκληροτέρα ἡ φωνὴ γίγνεται [illegible] διεσπασμένη. Συνέχει γὰρ ἡ νοτὶς, ὅταν ᾖ [illegible] τὸν ἀέρα, καὶ ποιεῖ τινα τῆς φωνῆς ἁπλότητα. [illegible] μὲν οὖν ἀγγείων αἱ διαφοραὶ τῶν παθῶν [illegible] αὐτὰ γιγνομένων, τοιαύτας ἕκασται τὰς φωνὰς [illegible]τελοῦσιν. Αἱ δὲ φωναὶ δοκοῦσι μὲν εἶναι [illegible] ἂν ἕκασται γίγνωνται τόπους. Ἀκούομεν δὲ [illegible] αὐτῶν, ὅταν ἡμῖν προσπέσωσι πρὸς τὴν ἀκοήν. [illegible] γὰρ ὠσθεὶς ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀὴρ, μέχρι μὲν [illegible]ρεται συνεχὴς, ἔπειτα κατὰ μικρὸν ἀεὶ [illegible] καὶ τούτῳ γιγνώσκομεν πάντας τοὺς ψόφους [illegible] πόῤῥω γιγνομένους καὶ τοὺς ἐγγύς. Δῆλον δ᾿ ἐστιν. Ὅταν γάρ τις λαβὼν κέραμον ἢ αὐλὸν ἢ [illegible] προσθείς τε ἑτέρῳ πρὸς τὴν ἀκοὴν, διὰ τούτου [illegible]λῇ, πᾶσαι δοκοῦσιν αἱ φωναὶ παντελῶς [illegible] πλησίον τῆς ἀκοῆς, διὰ τὸ μὴ σκεδάννυσθαι [illegible] φερόμενον, ἀλλὰ διατηρεῖσθαι τὴν [illegible] ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ὀργάνου. Καθάπερ [illegible] ἐπὶ τῆς γραφῆς, ὅταν τὶς τοῖς χρώμασι τὸ μὲν, [illegible] ποιήσῃ τῷ πόῤῥω, τὸ δὲ, τῷ πλησίον, τὸ μὲν, [illegible] ἀνακεχωρηκέναι δοκεῖ τῆς γραφῆς, τὸ δὲ, [illegible] ἀμφοτέρων αὐτῶν ὄντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς [illegible] οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ψόφων τῆς φωνῆς, ὅταν ἡ [illegible] διαλελυμένη προσπίπτῃ πρὸς τὴν ἀκοὴν, ἡ δὲ [illegible]εχὴς, ἀμφοτέρων αὐτῶν ἀφικνουμένων πρὸς [illegible] τὸν τόπον, ἡ μὲν ἀφεστηκέναι πόῤῥω δοκεῖ [illegible] δὲ εἶναι σύνεγγυς, διὰ τὸ τὴν μέν τοι πόῤῥωθεν [illegible] εἶναι, τὴν δὲ πλησίον. Σαφεῖς δὲ μάλιστα αἱ [illegible] γίγνονται παρὰ τὴν ἀκρίβειαν τὴν τῶν [illegible] Ἀδύνατον γὰρ, μὴ τελέως τούτων διηρθρωμένων, [illegible] φωνὰς εἶναι σαφεῖς· καθάπερ καὶ τὰς τῶν [illegible] σφραγῖδας, ὅταν μὴ διατυπωθῶσιν ἀκριβῶς. [illegible]περ οὔτε τὰ παιδία δύναται διαλέγεσθαι σαφῶς, [illegible]τε οἱ μεθύοντες, οὔτε οἱ γέροντες, οὔθ᾿ ὅσοι [illegible] τραυλοὶ τυγχάνουσιν ὄντες, οὔθ᾿ ὅλως ὅσων [illegible] γλῶτται καὶ τὰ στόματα δυσκίνητα. Ὥσπερ [illegible] τὰ χαλκεῖα καὶ τὰ κέρατα συνηχοῦντα, [illegible] ἀπὸ τῶν ὀργάνων φθόγγους σαφεστέρους, [illegible]

ὶ τῆς διαλέκτου πολλὴν ἀσάφειαν ἀπεργάζεται τὰ
πίπτοντα τῶν πνευμάτων ἐκ τοῦ στόματος, ὅταν
ῃ διατυπωθῶσιν ὁμοίως. Οὐ μόνον δὲ ἑαυτῶν
να παρεμφαίνουσιν ἀσάφειαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς διηρ-
ρωμένους τῶν φθόγγων ἐμποδίζουσιν, ἀνομοίας
τῶν γιγνομένης τῆς περὶ τὴν ἀκοὴν κινήσεως. Διὸ
ὰ μᾶλλον ἑνὸς ἀκούοντες συνίεμεν, ἢ πολλῶν ἅμα
ὐτὰ λεγόντων· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν· καὶ
λὺ ἧττον, ὅταν προσαυλῇ τις ἅμα καὶ κιθαρίζῃ,
ὰ τὸ συγχεῖσθαι τὰς φωνὰς ὑπὸ τῶν ἑτέρων. Οὐχ
ιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν συμφωνιῶν φανερόν ἐστιν.
μφοτέρους γὰρ ἀποκρύπτεσθαι συμβαίνει τοὺς
ους ὑπ' ἀλλήλων. Ἀσαφεῖς μὲν οὖν φωναὶ γί-
ονται διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Λαμπραὶ δὲ γί-
ονται, καθάπερ ἐπὶ τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ ἐκεῖ τὰ
ἄλιστα δυνάμενα τὰς ὄψεις κινεῖν, ταῦτα εἶναι συμ-
αίνει τῶν χρωμάτων λαμπρότατα. Τὸν αὐτὸν τρό-
ον, τῶν φωνῶν ταύτας ὑποληπτέον εἶναι λαμπρο-
τας, ὅσαι μάλιστα δύνανται προσπίπτουσαι κινεῖν
ν ἀκοήν. Τοιαῦται δέ εἰσιν αἱ σαφεῖς καὶ πυ-
αὶ καὶ καθαραὶ, καὶ πόῤῥω δυνάμεναι διατείνειν.
αὶ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς ἅπασι τὰ ἰσχυρό-
ρα καὶ πυκνότερα καὶ καθαρώτερα, σαφεστέρας
οιεῖ τὰς αἰσθήσεις. Δῆλον δέ. Τὸ γὰρ τελευταῖον
φωναὶ πᾶσαι γίγνονται κωφαὶ, τοῦ ἀέρος, ἤδη
αχεομένου. Δῆλον δέ ἐστι κἀπὶ τῶν αὐλῶν. Τὰ
ὰρ ἔχοντα τῶν δευτέρων τὰς γλώττας πλαγίας, μα-
ακωτέραν μὲν ἀποδίδωσι τὴν φωνὴν, οὐχ ὁμοίως δὲ
αμπράν. Τὸ γὰρ πνεῦμα φερόμενον, εὐθέως εἰς
ὐρυχωρίαν ἐμπίπτει, καὶ οἷον ἔτι φέρεται σύντονον,
ὐδὲ συνεστηκὸς, ἀλλὰ διεσκεδασμένον. Ἐν δὲ ταῖς
κληροτέραις γλώτταις ἡ φωνὴ γίγνεται σκληροτέρα
αὶ λαμπροτέρα, ἂν πιέσῃ τὶς αὐτὰς μᾶλλον τοῖς χεί-
εσι, διὰ τὸ φέρεσθαι τὸ πνεῦμα βιαιότερον. Αἱ
ὲν οὖν λαμπραὶ τῶν φωνῶν γίγνονται διὰ τὰς εἰρη-
ένας αἰτίας· παρὸ καὶ δοκοῦσιν οὐ χείρους εἶναι
ῶν λευκῶν αἱ καλούμεναι φαιαί. Πρὸς γὰρ τὰ πά-
η καὶ τὰς πρεσβυτέρας ἡλικίας μᾶλλον ἁρμόττουσιν
ὶ τραχύτεραι, καὶ μικρὸν ὑποσυγκεχυμέναι, καὶ μὴ
ὰν ἔχουσαι τὸ λαμπρὸν ἐκφανές. Ἅμα δὲ καὶ διὰ
ὴν συντονίαν οὐχ ὁμοίως εἰσὶν εὐπειθεῖς. Τὸ γὰρ
ία φερόμενον, δυσταμίευτον. Οὐδὲ γὰρ ἐπιτεῖναι
ᾴδιον ὡς βούλεταί τις, οὔτε ἀνιέναι. Ἐπὶ δὲ τῶν
ὐλῶν γίγνονται αἱ φωναὶ λαμπραὶ, καὶ τῶν ἄλλων
ργάνων, ὅταν τὸ ἐκπίπτον πνεῦμα, πυκνὸν ᾖ καὶ
ύντονον. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος τοι-
ύτας γίγνεσθαι τὰς πληγὰς, καὶ μάλιστα τὰς φωνὰς
ὕτω διαπέμπεσθαι συνεστώσας πρὸς τὴν ἀκοὴν, ὥσ-
ερ καὶ τὰς ὀσμὰς καὶ τὸ φῶς καὶ τὰς θερμότητας.
Καὶ γὰρ πάντα ταῦτα ἀραιότερα φαινόμενα πρὸς
ὴν αἴσθησιν, ἀσημότερα γίγνεται· καθάπερ καὶ οἱ
υλοὶ κραθέντες τῷ ὕδατι καὶ ἑτέροις χυλοῖς. Τὸ
ὰρ ἑαυτοῦ παρέχον αἴσθησιν, ἀσαφεῖς ἑκάστῳ ποιεῖ
ὰς δυνάμεις. Ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ὀργάνων οἱ τῶν
εράτων ἦχοι πυκνοὶ καὶ συνεχεῖς πρὸς τὸν ἀέρα προσ-
πίπτοντες, ποιοῦσι τὰς φωνὰς ἀμαυράς· διὰ δὴ τὸ
έρας τὴν φύσιν ἔχειν τῆς αὐξήσεως ὁμαλὴν καὶ λείαν
αὶ μὴ ταχέως ἐκδεδραμηκυῖαν. Ἀνάγκη γὰρ μαλα-
ώτερα καὶ χαυνότερα γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν κε-
ράτων· ὥστε τοὺς ἤχους διασπᾶσθαι καὶ μὴ συνεχεῖς
κπίπτειν δι' αὐτῶν, μηδὲ γεγωνεῖν ὁμοίως διὰ τὴν
μαλακότητα καὶ τὴν ἀραιότητα τῶν πόρων, μηδὲ πά-
λιν εἶναι δυσαυξῆ τὴν φύσιν, μηδὲ τὴν σύμφυσιν
ἔχειν πυκνὴν, καὶ σκληρὰν καὶ δύσφορον. Καθ'
ὅ τι γὰρ ἂν προσκόψῃ φερόμενος ὁ ἦχος, αὐτοῦ λαμ-
βάνει τὴν κατάπαυσιν, καὶ οὐκέτι περαιοῦται πρὸς
τὸν ἔξω τόπον· ὥστε κωφοὺς καὶ ἀνωμάλους ἐκπί-
πτειν τοὺς ἤχους ἐκ τῶν τοιούτων κεράτων. Ὅτι δὲ ἡ
φορὰ γίγνεται κατὰ τὴν εὐθυπορίαν, φανερόν ἐστιν
ἐπὶ τῶν ἱστῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ξύλων τῶν μεγάλων,
ὅταν αὐτὰ βασανίζωσιν. Ὅταν γὰρ κρούσωσιν ἐκ
τοῦ ἑτέρου ἄκρου, κατὰ τὸ ἕτερον ὁ ἦχος φέρεται
συνεχὴς, ἐὰν μή τι ἔχῃ σύντριμμα τὸ ξύλον· εἰ δὲ μὴ,
μέχρι τούτου προελθὼν, αὐτοῦ καταπαύεται δια-
σπασθείς. Περικάμπτει δὲ καὶ τοὺς ὄζους, καὶ οὐ
δυνατὸς δι' αὐτῶν εὐθυπορεῖν. Κατάδηλον δὲ τοῦ-
τό ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν χαλκείων, ὅταν ῥινῶσι τὰς ἀπηρ-
τημένας στολίδας τῶν ἀνδριάντων, ἢ τὰ πτερύγια, τῷ
συμμύειν· διὸ ῥοῖζον καὶ πολὺν ἦχον ἀφιᾶσι καὶ ψό-
φον. Ἂν δέ τις αὐτὰ ταινίᾳ διαδήσῃ, παύεσθαι
συμβαίνει τὸν ἦχον. Ἕως γὰρ τούτου προελθὼν ὁ
τρόμος, ὅταν προσκόψῃ πρὸς μαλακὸν, αὐτοῦ ποιεῖ-
ται τὴν κατάπαυσιν. Πολὺ δὲ καὶ ἡ ὄπτησις ἡ τῶν
κεράτων συμβάλλεται καὶ πρὸς εὐφωνίαν. Μᾶλλον
μὲν γὰρ κατοπτηθέντα, παραπλήσιον τὸν ἦχον ἔχου-
σι τῷ κεράμῳ, διὰ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν σύγκαυσιν.
Ἐὰν δέ τις αὐτὰ καταδεέστερον ὀπτήσῃ, ἁπαλώτερον
μὲν ἀφίησι διὰ τὴν μαλακότητα τὸν ἦχον, οὐ δύνα-
ται δὲ γεγωνεῖν ὁμοίως. Διὸ καὶ τὰς ἡλικίας ἐκλέ-
γονται. Τὰ μὲν γὰρ τῶν γερόντων, ἐστὶ ξηρὰ καὶ
πεπωρωμένα καὶ χαῦνα· τὰ δὲ τῶν νέων, ἁπαλὰ παν-
τελῶς, καὶ πολλὴν ἔχοντα ἐν αὐτοῖς ὑγρασίαν. Δεῖ δὲ
εἶναι, καθάπερ εἴρηται, τὸ κέρας ξηρὸν καὶ πυκνὸν
ὁμαλῶς καὶ εὐθύπορον καὶ λεῖον. Οὕτω γὰρ ἂν
μάλιστα συμβαίνοι καὶ τοὺς ἤχους πυκνοὺς καὶ λεί-
ους καὶ ὁμαλοὺς φέρεσθαι δι' αὐτῶν, καὶ τοῦ ἔξωθεν
ἀέρος τὰς πληγὰς γίνεσθαι τοιαύτας· ἐπεὶ καὶ τῶν
χορδῶν εἰσὶν αἱ λειόταται, βέλτισται, καὶ τοῖς πᾶσιν
ὁμαλώταται· καὶ τὴν κατεργασίαν ἔχουσι πάντοθεν
ὁμοίαν, καὶ τὰς συμβολὰς ἀδήλους τὰς τῶν νεύρων.
Οὕτω γὰρ συμβαίνει καὶ ταύτας ποιεῖσθαι τὰς τοῦ
ἀέρος πληγὰς ὁμοιοτάτας. Δεῖ δὲ καὶ τῶν αὐλῶν
εἶναι τὰς γλώττας πυκνὰς καὶ λείας καὶ ὁμαλὰς, ὅπως
ἂν καὶ τὸ πνεῦμα διαπορεύηται δι' αὐτῶν λεῖον καὶ
ὁμαλὸν καὶ μὴ διεσπασμένον. Διὸ καὶ τὰ βεβρεγ-
μένα τῶν ζευγῶν καὶ τὰ πεπωκότα τὸ σίαλον, εὐφω-
νότερα γίγνεται, τὰ δὲ ξηρὰ, κακόφωνα. Ὁ γὰρ ἀὴρ
διὰ ὑγροῦ καὶ λείου φέρεται μαλακὸς καὶ ὁμαλός.
Δῆλον δέ. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, ὅταν ἔχῃ νο-
τίδα, πολὺ ἧττον προσκόπτει πρὸς τὰ ζεύγη καὶ δια-
σπᾶται· τὸ δὲ ξηρὸν, μᾶλλον ἀντιλαμβάνεται, καὶ
τὴν πληγὴν ποιεῖται σκληροτέραν, διὰ τὴν βίαν. Αἱ
μὲν οὖν διαφοραὶ τῶν ἤχων γίγνονται διὰ τὰς εἰρη-
μένας αἰτίας. Σκληραὶ δέ εἰσι τῶν φωνῶν, ὅσαι βι-
αίως πρὸς τὴν ἀκοὴν προσπίπτουσι· διὸ καὶ μάλι-
στα παρέχουσι τὸν τόνον. Τοιαῦται δέ εἰσιν αἱ δυσ-
κινητότεραι καὶ μετὰ πλείστης φερόμεναι βίας. Τὸ
γὰρ ὑπεῖκον ταχέως, οὐ δύναται τὴν πληγὴν ὑπομέ-
νειν, ἀλλ' ἀποπηδᾷ πρότερον. Δῆλον δέ. Τὰ γὰρ
ὑπέρογκα τῶν βελῶν, βιαιοτάτην φέρεται τὴν φορὰν,
καὶ τὰ ῥεύματα φερόμενα διὰ τῶν εὐρίπων· καὶ γὰρ
ταῦτα γίγνεται σφοδρότατα περὶ αὐτὰς τὰς στενοχω-
ρίας, οὐ δυνάμενα ταχέως ὑπείκειν, ἀλλὰ ὑπὸ πολ-
λῆς ὠθούμενα βίας. Ὁμοίως δὲ τοῦτο συμβαίνει
καὶ παρὰ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς ψόφους. Φανερὸν δέ
ἐστι. Πάντες γὰρ οἱ βίαιοι, γίγνονται σκληροί. Κα-

θάπερ καὶ τῶν κιβωτίων καὶ τῶν στροφέων, ὅταν ἀνοίγωνται βιαίως, καὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ἀκμίνων γίγνεται σκληρὸς καὶ μαλακός, ὅταν ἐλαύνωσι κατεψυχμένον καὶ σκληρὸν ἤδη τὸν σίδηρον. Ἔτι δὲ ἀπὸ τῆς ῥίνης, ὅταν ῥινῶσι καὶ χαράττωσι τὰ σιδήρια καὶ τοὺς πρίονας· ἐπεὶ καὶ τῶν βροντῶν αἱ βιαιόταται, γίγνονται σκληρόταται, καὶ τῶν ὑδάτων τὰ καλούμενα ῥαγδαῖα τὴν βίαν. Ἡ μὲν γὰρ ταχυτὴς τοῦ πνεύματος, ποιεῖ τὴν φωνὴν ὀξεῖαν· ἡ δὲ βία, σκληράν. Διόπερ οὐ μόνον συμβαίνει τοὺς αὐτοὺς ὁτὲ μὲν ὀξυτέραν, ὁτὲ δὲ βαρυτέραν, ἀλλὰ καὶ σκληροτέραν καὶ μαλακωτέραν. Καίτοι τινὲς ὑπολαμβάνουσι, διὰ τὴν σκληρότητα τῶν ἀρτηριῶν, τὰς φωνὰς γίγνεσθαι σκληρὰς διαμαρτάνοντες· τοῦτο μὲν γὰρ βραχύ τι συμβάλλεται παντελῶς· ἀλλ' ἡ τοῦ πνεύματος γιγνομένη πληγὴ βιαίως ὑπὸ τοῦ πνεύμονος. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ σώματα, τῶν μὲν ἐστιν ὑγρὰ καὶ μαλακά, τῶν δέ, σκληρὰ καὶ σύντονα· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πνεύμων. Διόπερ τῶν μέν, μαλακὸν ἐκπίπτει τὸ πνεῦμα, τῶν δέ, σκληρὸν καὶ βίαιον· ἐπεί, διότι γε τὴν ἀρτηρίαν αὐτὴν μικράν τινα συμβαίνει παρέχεσθαι δύναμιν, ῥᾴδιον συνιδεῖν. Οὐδεμία γὰρ ἐστιν ἀρτηρία σκληρὰ τοῖς αὐλοῖς ὁμοίως· ἀλλ' οὐθὲν ἧττον δι' αὐτοῦ καὶ διὰ τούτων φερομένου τοῦ πνεύματος, οἱ μὲν μαλακῶς αὐλοῦσιν, οἱ δέ, σκληρῶς. Δῆλον δὲ τοῦτ' ἔστι καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς αἰσθήσεως. Καὶ γάρ, ἂν ἐπιτείνῃ τὶς τὸ πνεῦμα βιαιότερον, εὐθέως ἡ φωνὴ γίγνεται σκληροτέρα διὰ τὴν βίαν, κἂν ᾖ μαλακωτέρα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς σάλπιγγος. Διὸ καὶ πάντες, ὅταν κωμάζωσιν, ἀνιᾶσιν ἐν τῇ σάλπιγγι τὴν τοῦ πνεύματος συντονίαν, ὅπως ἂν ποιῶσιν τὸν ἦχον ὡς μαλακώτατον. Φανερὸν δέ ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν ὀργάνων. Καὶ γὰρ αἱ κατεστραμμέναι χορδαὶ καθάπερ εἴρηται, τὰς φωνὰς ποιοῦσι σκληροτέρας, καὶ τὰ κατωπτημένα τῶν κεράτων. Κἂν τις ἅπτηται τῶν χορδῶν ταῖς χερσὶ βιαίως καὶ μὴ μαλακῶς, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν αὐτὰς οὕτω πάλιν ποιεῖσθαι βιαιοτέραν. Αἱ δὲ ἧττον κατεστραμμέναι, καὶ τὰ ὠμότερα τῶν κεράτων, τὰς φωνὰς ποιεῖ μαλακωτέρας καὶ τὰ μακρότερα τῶν ὀργάνων. Αἱ γὰρ τοῦ ἀέρος πληγαί, καὶ βραδύτεραι καὶ μαλακώτεραι γίγνονται, διὰ τὰ μήκη τῶν τόπων· αἱ δ' ἐπὶ τῶν βαρυτέρων, σκληρόταται, διὰ τὴν κατάστασιν τῶν χορδῶν. Δῆλον δ' ἐστί· καὶ γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀργάνου σκληροτέρας συμβαίνει γίγνεσθαι τὰς φωνάς, ὅταν μὴ κατὰ μέσον τὶς ἅπτηται τῶν χορδῶν, διὰ τὸ μᾶλλον αὐτῶν τὰ πρὸς αὐτῷ τῷ ζυγῷ καὶ τῷ χορδοτόνῳ κατατετάσθαι. Συμβαίνει δὲ καὶ τὰ ναρθήκινα τῶν ὀργάνων τὰς φωνὰς ἔχειν ἁπαλωτέρας. Οἱ γὰρ ἦχοι προσπίπτοντες, οὐχ ὁμοίως ἀποπηδῶσι μετὰ βίας. Τραχύνεσθαι δὲ συμβαίνει τὰς φωνάς, ὅταν ἡ πληγὴ μία γένηται τοῦ ἀέρος παντός, ἀλλὰ πολλαχῇ κατὰ μικρὰ διεσπασμένη. Καθ' αὐτὸ γὰρ ἕκαστον τῶν τοῦ ἀέρος μορίων προσπίπτον πρὸς τὴν ἀκοήν, ὡς ἂν ἀπὸ πληγῆς ἑτέρας, οὐ διεσπασμένην ποιεῖ τὴν αἴσθησιν, ὥστε τὴν μὲν διαλείπειν τὴν φωνήν, τὴν δέ, προσπίπτειν βιαιότερον, καὶ γίγνεσθαι τὴν ἁφὴν τῆς ἀκοῆς ἀνομοίαν· ὥσπερ καὶ ὅταν τι τῶν τραχέων ἡμῖν προσπίπτῃ πρὸς τὸν χρῶτα. Μάλιστα δὲ τοῦτο συμφανές ἐστιν ἐπὶ τῆς ῥίνης. Διὰ γὰρ τὸ τὴν τοῦ ἀέρος πληγὴν ἅμα γίγνεσθαι κατὰ μικρὰ καὶ πολλά, τραχεῖς οἱ ψόφοι προσπίπτουσιν ἀπ' αὐτῶν πρὸς τὴν ἀκοήν· καὶ μᾶλλον, ὅταν πρὸς σκληρόν τι παρατρίβωνται· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἁφῆς· τὰ γὰρ σκληρὰ καὶ τραχέα βιαιότερον ποιεῖται τὴν αἴσθησιν. Δῆλον δὲ ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν ῥευμάτων. Τοῦ γὰρ ἐλαίου γίνεται πολὺ πάντων τῶν ὑγρῶν ὁ ψόφος εὐδηλότερος, διὰ τὴν συνέχειαν τὴν τῶν μορίων. Λεπταὶ δέ εἰσι τῶν φωνῶν, ὅταν ὀλίγον ᾖ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκπῖπτον· διὸ καὶ τῶν παιδίων γίγνονται λεπταί, καὶ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν εὐνούχων· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν διαλελυμένων διὰ νόσον, ἢ πόνον, ἢ ἀτροφίαν. Οὐ δύνανται γὰρ πολὺ πνεῦμα διὰ τὴν ἀσθένειαν ἐκπέμπειν. Δῆλον δὲ ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν· ἀπὸ γὰρ τῶν λεπτῶν καὶ τὰ φώνια γίγνεται λεπτὰ καὶ στενὰ καὶ τριχώδη, διὰ τὸ καὶ τοῦ ἀέρος τὴν πληγὴν γίγνεσθαι κατὰ στενόν. Οἵας γὰρ ἂν τὰς ἀρχὰς ἔχωσι τῆς κινήσεως αἱ τοῦ ἀέρος πληγαί, τοιαύτας καὶ τὰς φωνὰς συμβαίνει γίγνεσθαι προσπιπτούσας πρὸς τὴν ἀκοήν· οἷον, ἀραιὰς ἢ πυκνάς, ἢ μαλακὰς ἢ σκληράς, ἢ λεπτὰς ἢ παχείας. Ἀεὶ γὰρ ὁ ἕτερος ἀὴρ τὸν ἕτερον κινῶν ὡσαύτως, ποιεῖ τὴν φωνὴν ἅπασαν ὁμοίαν· καθάπερ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ὀξύτητος καὶ τῆς βαρύτητος· καὶ γὰρ τὰ τάχη τῆς πληγῆς, τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις συνακολουθοῦντα, διαφυλάττει τὰς φωνὰς ταῖς ἀρχαῖς ὁμοίας. Αἱ δὲ πληγαὶ γίνονται μὲν τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῶν χορδῶν, πολλαὶ καὶ κεχωρισμέναι· διὰ δὲ μικρότητα τοῦ μεταξὺ χρόνου, τῆς ἀκοῆς μὴ δυναμένης συναισθάνεσθαι τὰς διαλείψεις, μία καὶ συνεχὴς ἡμῖν ἡ φωνὴ φαίνεται· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων· καὶ γὰρ τούτων τὰ διεστηκότα, δοκεῖ πολλάκις ἡμῖν συνάπτειν ἀλλήλοις, ὅταν φέρωνται ταχέως. Τὸ δὲ αὐτὸ συμβαίνει τοῦτο καὶ περὶ τὰς συμφωνίας. Διὰ γὰρ τὸ περισυγκαταλαμβάνεσθαι τοὺς ἑτέρους ἤχους ὑπὸ τῶν ἑτέρων, καὶ γίγνεσθαι τὰς καταπαύσεις τῶν ἅμα, λανθάνουσιν ἡμᾶς αἱ μεταξὺ γιγνόμεναι φωναί. Πλεονάκις μὲν γὰρ ἐν πάσαις ταῖς συμφωνίαις ὑπὸ τῶν ὀξυτέρων φθόγγων αἱ τοῦ ἀέρος γίγνονται πληγαὶ διὰ τὸ τάχος τῆς κινήσεως· τὸ δὲ τελευταῖον τῶν ἤχων ἅμα συμβαίνει προσπίπτειν [illegible] πρὸς τὴν ἀκοήν, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς βραδυτέρας γιγνόμενον. Ὥστε τῆς ἀκοῆς οὐ δυναμένης αἰσθάνεσθαι, καθάπερ εἴρηται, τὰς μεταξὺ φωνάς, ἅμα δοκεῖν ἀμφοτέρων τῶν φθόγγων ἀκούειν συνεχῶς. Παχεῖαι δ' εἰσὶ τῶν φωνῶν τοὐναντίον, ὅταν ᾖ τὸ πνεῦμα πολὺ καὶ ἀθρόον ἐκπῖπτον· διὸ καὶ τῶν ἀνδρῶν εἰσι παχύτεραι καὶ τῶν τελείων αὐλῶν, καὶ μᾶλλον ὅταν πληρώσῃ τὶς αὐτοὺς τοῦ πνεύματος. Φανερὸν δὲ ἐστι· καὶ γὰρ ἂν πιέσῃ τὰ ζεύγη, μᾶλλον ὀξυτέρα ἡ φωνὴ γίγνεται καὶ λεπτοτέρα. Κἂν κατασπάσῃ τὶς τὰς σύριγγας, κἂν δὲ ἐπιλάβῃ, παμπλείων ὁ ὄγκος γίγνεται τῆς φωνῆς διὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος· καθάπερ καὶ ἀπὸ τῶν παχυτέρων χορδῶν. Παχεῖαι δὲ γίγνονται καὶ τῶν τραγιζόντων καὶ τῶν βραγχώντων, καὶ μετὰ τοὺς ἐμέτους, διὰ τὴν τῆς ἀρτηρίας [ἀνωμαλότητα,] καὶ διὰ τὸ μὴ ὑπεξάγειν, ἀλλ' αὐτοῦ προσκόπτουσαν ἀνειλεῖσθαι τὴν φωνὴν καὶ λαμβάνειν ὄγκον, μάλιστα διὰ τὴν ὑγρότητα τοῦ σώματος. Λιγυραὶ δέ εἰσι τῶν φωνῶν, αἱ λεπταὶ καὶ πυκναί, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεττίγων καὶ τῶν ἀκρίδων καὶ τῶν ἀηδόνων, καὶ ὅλως ὅσαις λεπταῖς οὔσαις μηδεὶς ἀλλότριος ἦχος παρακολουθεῖ. Ὅλως γὰρ οὐκ ἔστιν οὔτ' ἐν ὄγκῳ φωνῆς τὸ λιγυρόν, οὔτ' ἐν τόνοις ἀνειμένοις καὶ βαρέσιν, οὔτ' ἐν ταῖς τῶν φθόγγων ἁφαῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ὀξύτητι καὶ λεπτότητι καὶ ἀκριβείᾳ. Διὸ καὶ τῶν ὀργάνων

λεπτὰ καὶ σύντονα καὶ μὴ ἔχοντα κέρας, τὰς φω-
ς ἔχει λιγυρωτέρας. Ὁ γὰρ ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἦχος,
ὶ ὅλως ὅταν ἀπό τινος γιγνόμενος παρακολουθῇ,
νέχει τὴν ἀκρίβειαν τὴν τῶν φθόγγων. Σαθραὶ
εἰσι καὶ παρεῤῥυηκυῖαι τῶν φωνῶν, ὅσαι μέχρι τι-
ς φερόμεναι συνεχεῖς, διασπῶνται. Φανερώτατον
τοῦτό ἐστιν ἐπὶ τοῦ κεράμου· πᾶς γὰρ ὁ ἐκ πλη-
ς ῥαγεὶς, ποιεῖ τὸν ἦχον σαθρὸν, διασπωμένης τῆς
ήσεως τὰ κατὰ τὴν πληγὴν, ὥστε μηκέτι γίγνεσθαι
ὺς ἐκπίπτοντας ἤχους συνεχεῖς. Ὁμοίως δὲ τοῦτο
μβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἐῤῥωγότων κεράτων, καὶ ἐπὶ τῶν
ρδῶν τῶν παρανενευρισμένων. Ἐπὶ πάντων γὰρ
ν τοιούτων μέχρι μέν τινος ὁ ἦχος φέρεται συνεχὴς,
ειτα διασπᾶται, καθ' ὅ τι ἂν ᾖ μὴ συνεχὲς τὸ ὑπο-
μενον, ὥστε μὴ μίαν γίγνεσθαι πληγὴν, ἀλλὰ διε-
ασμένην, καὶ φαίνεσθαι τὸν ἦχον σαθρόν. Σχε-
ν γὰρ παραπλήσιαι τυγχάνουσι οὖσαι ταῖς τρα-
ίαις. Πλὴν ἐκεῖναι μέν εἰσιν ἀπ' ἀλλήλων κατὰ
ερὰ μέρη διεσπασμέναι. Τῶν δὲ σαθρῶν αἱ πλεῖ-
αι τὰς μὲν ἀρχὰς ἔχουσι συνεχεῖς, ἔπειτ' εἰς πλείω
ρη τὴν διαίρεσιν λαμβάνουσι. Δασεῖαι δέ εἰσι τῶν
νῶν, ὅσαις ἔσωθεν τὸ πνεῦμα εὐθέως συνεκβάλλο-
ν μετὰ τῶν φθόγγων. Ψιλαὶ δέ εἰσι τοὐναντίον,
αι γίγνονται χωρὶς τῆς τοῦ πνεύματος ἐκβολῆς.
τοῤῥήγνυσθαι δὲ συμβαίνει τὰς φωνὰς, ὅταν μη-
τε δύνωνται τὸν ἀέρα μετὰ πληγῆς ἐκπέμπειν, ἀλλ'
περὶ τὸν πνεύμονα τόπος αὐτῶν ὑπὸ τῆς διαστά-
ως ἐκβληθῇ. Ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ σκεύη καὶ τοὺς
τους ἐκλύεσθαι συμβαίνει τὸ τελευταῖον συντόνως,
οὕτως καὶ τὸν περὶ τὸν πνεύμονα τόπον. Κοῦ-
φον γὰρ ἔξω φέρεσθαι τὸ πνεῦμα, διὰ τὸ μὴ γί-
νεσθαι βίαιον αὐτοῦ τὴν πληγήν· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ
τετραχύνθαι τὴν ἀρτηρίαν αὐτῶν ἰσχυρῶς, οὐ δύνα-
ται τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεσθαι συνεχὲς, ἀλλὰ διεσπα-
σμένον, ὡς ἀπεῤῥωγυίας γίγνεσθαι τὰς φωνὰς αὐτῶν.
Καί τινες οἴονται διὰ τὴν τοῦ πνεύμονος γλισχρότητα
τὸ πνεῦμα οὐ δύνασθαι περαιοῦσθαι περὶ τὸν ἔξω
τόπον· διαμαρτάνοντες· φθέγγονται μὲν γὰρ, ἀλλ'
οὐ δύνανται γεγωνεῖν, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι μετὰ συν-
τονίας τὴν τοῦ ἀέρος πληγὴν, ἀλλὰ μόνον φωνοῦσιν,
ὡς ἂν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φάρυγγος τὸ πνεῦμα βιαζόμε-
νον. Τῶν δ' ἰσχνοφώνων, οὔτε περὶ τὰς φλέβας,
οὔτε περὶ τὰς ἀρτηρίας ἐστὶ τὸ πάθος, ἀλλὰ περὶ τὴν
κίνησιν τῆς γλώττης. Χαλεπῶς γὰρ αὐτὴν μεταφέ-
ρουσιν, ὅταν ἕτερον δέῃ φθόγγον εἰπεῖν. Διὸ καὶ
πολὺν χρόνον τὸ αὐτὸ ῥῆμα λέγουσιν, οὐ δυνάμενοι
τὸ ἑξῆς εἰπεῖν· ἀλλὰ συνεχῶς τῆς κινήσεως καὶ τοῦ
πνεύμονος αὐτῶν ἐπὶ τὴν αὐτὴν ὁρμὴν φερομένου
διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν βίαν τοῦ πνεύματος. Ὥσπερ
γὰρ καὶ τὸ σῶμα ὅλον τῶν τρεχόντων βιαίως, χαλε-
πόν ἐστιν ἐκ τῆς ὁρμῆς εἰς ἄλλην κίνησιν μεταστῆσαι,
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ μέρος. Διὸ καὶ πολλά-
κις τὸ μὲν ἑξῆς εἰπεῖν οὐ δύνανται, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο
λέγουσι ῥᾳδίως, ὅταν ἄλλην ποιήσωνται τῆς κινήσεως
ἀρχήν. Δῆλον δέ ἐστι· καὶ γὰρ τοῖς ὀργιζομένοις
τοῦτο συμβαίνει πολλάκις, διὰ τὸ βίαιον αὐτῶν γί-
γνεσθαι τὴν τοῦ πνεύματος φοράν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΧΡΩΜΑΤΩΝ.

ARISTOTELIS DE COLORIBUS LIBER.

CAPUT I.

Ἁπλᾶ τῶν χρωμάτων ἐστὶν, ὅσα τοῖς στοιχείοις συν-
ακολουθεῖ· οἷον πυρὶ, καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ.
ἀὴρ μὲν γὰρ καὶ ὕδωρ, καθ' ἑαυτὰ τῇ φύσει λευκά·
δὲ πῦρ καὶ ὁ ἥλιος, ξανθά. Καὶ ἡ γῆ δὲ, [ἐστὶ]
ύσει λευκή· παρὰ δὲ τὴν βαφὴν, πολύχρους φαίνε-
ται. Δῆλον δ' ἐπὶ τῆς τέφρας τοῦτ' ἐστίν. Ἐκκαυ-
θέντος γὰρ τοῦ τὴν βαφὴν πεποιηκότος ὑγροῦ, λευκὴ
γίνεται· οὐ παντελῶς δὲ, διὰ τὸ τῷ καπνῷ βεβάφθαι,
μέλανι ὄντι. Διὸ καὶ ἡ κονία ξανθὴ γίνεται, τοῦ
φλογοειδοῦς καὶ μέλανος ἐπιχρώζοντος τὸ ὕδωρ. Τὸ
μέλαν χρῶμα συνακολουθεῖ τοῖς στοιχείοις, εἰς ἄλ-
ληλα μεταβάλλουσι. Τὰ δ' ἄλλα ἐκ τούτων εὐσύνο-
πτα, τῇ μίξει κεραννυμένων ἀλλήλοις γίγνεται. Τὸ
σκότος, ἐκλείποντος τοῦ φωτὸς γίνεται. Τριχῇ
γὰρ τὸ μέλαν ἡμῖν φαίνεται. Ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ
ὁρώμενόν ἐστι τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως
φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. Τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον,
ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλα-
νος. Φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέ-
λανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς.
Διὸ καὶ αἱ σκιαὶ φαίνονται μέλαιναι. Ὁμοίως δὲ καὶ
τὸ ὕδωρ, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης
φρίκη. Διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα, ὀλί-
γων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ
φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται· καὶ τὸ νέφος, ὅταν
ᾖ πυκνὸν ἰσχυρῶς, [μέλαν φαίνεται] διὰ τοῦτο.
Κατὰ τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἀὴρ, ὅταν
ᾖ μὴ παντελῶς διαδύνον τὸ φῶς. Καὶ γὰρ ταῦτα
εἶναι δοκεῖ μέλανα, βάθος ἔχοντα, διὰ τὸ παντελῶς
ἀραιὰς ἀνακλᾶσθαι τὰς ἀκτῖνας. Τὰ γὰρ μεταξὺ
μόρια τοῦ φωτὸς αὐτῶν, ἅπαντα εἶναι δοκεῖ μέλανα,
διὰ τὸ σκότος. Ὅτι δὲ τὸ σκότος οὐ χρῶμα, ἀλλὰ στέ-
ρησίς ἐστι φωτὸς, οὐ χαλεπὸν ἔξ ἄλλων τε πολλῶν κα-
ταμαθεῖν, καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ μηδὲ αἰσθητὸν εἶναι τὸ
πηλίκον καὶ ποῖόν τι τῷ σχήματι τετύχηκεν ὂν τὸ
σκότος, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁρατῶν. Τὸ δὲ φῶς
ὅτι πυρός ἐστι χρῶμα, δῆλον ἐκ τοῦ μηδεμίαν ἄλλην
ἢ ταύτην ἔχον εὑρίσκεσθαι χρόαν, καὶ διὰ τὸ μόνον
τοῦτο δι' ἑαυτοῦ ὁρατὸν γίνεσθαι, τὰ δ' ἄλλα διὰ
τούτου. Ἐπισκεπτέον δὲ τοῦτο. Ἔνια γὰρ οὐκ ὄντα
πῦρ, οὐδὲ πυρὸς εἴδη τὴν φύσιν, φῶς ποιεῖν φαίνεται.

Εἰ μὴ ἄρα τὸ μὲν τοῦ πυρὸς χρῶμα φῶς ἐστι, οὐ μέντοι καὶ τὸ φῶς, πυρός ἐστι χρῶμα μόνον, ἀλλ' ἐνδέχεται μὴ μόνῳ μὲν ὑπάρχειν τῷ πυρὶ τὴν χρόαν ταύτην, εἶναι μέντοι χρῶμα τὸ φῶς αὐτοῦ. Οὐδενὶ γοῦν ἄλλῳ τὴν ὅρασιν αὐτοῦ συμβαίνει γίνεσθαι, πλὴν τῷ φωτί· καθάπερ καὶ τὴν τῶν ἄλλων σωμάτων ἁπάντων, τῇ τοῦ χρώματος φαντασίᾳ. Τὸ δὲ μέλαν χρῶμα συμβαίνει γίνεσθαι, ὅταν ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ· διὸ καὶ πάντα τὰ κᾳόμενα, μελαίνεται, καθάπερ ξύλα καὶ ἄνθρακες, σβεσθέντος τοῦ πυρός· καὶ ὁ ἐκ τοῦ κεράμου καπνὸς, ἐκκρινομένου τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν τῷ κεράμῳ ὑγροῦ, καὶ κᾳομένου. Διὸ καὶ τοῦ καπνοῦ γίνεται μελάντατος, ὁ ἀπὸ τῶν πιόνων καὶ λιπαρῶν, οἷον ἐλαίου, καὶ πίττης, καὶ δᾳδὸς, διὰ τὸ μάλιστα ταῦτα κᾴεσθαι, καὶ συνέχειαν ποιεῖν. Μέλανα δὲ καὶ ταῦτα γίνεται, δι' ὅσων ῥεῖ τὸ ὕδωρ, ὅταν βρυωθέντων, πρῶτον ἀναξηρανθῇ τὸ ὑγρὸν, καθάπερ καὶ τὰ ἐν τοῖς τοίχοις κονιάματα· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ καθ' ὕδατος λίθοι. Καὶ γὰρ οὗτοι βρυωθέντες, ὕστερον ἀποξηρανθέντες, τῷ χρώματι γίνονται μέλανες. Τὰ μὲν οὖν ἁπλᾶ τῶν χρωμάτων, ταῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστι.

CAPUT II.

Τὰ δ' ἄλλα ἐκ τούτων τῇ κράσει, καὶ τῷ μᾶλλον καὶ τῷ ἧττον γιγνόμενα, πολλὰς καὶ ποικίλας ποιεῖ χρωμάτων φαντασίας. Κατὰ μὲν τὸ μᾶλλον καὶ [τὸ] ἧττον, ὥσπερ τὸ φοινικοῦν καὶ τὸ ἁλουργόν· κατὰ δὲ τὴν κρᾶσιν, ὥσπερ τὸ λευκὸν, καὶ τὸ μέλαν, ὅταν μιχθέντα, φαιοῦ ποιήσῃ φαντασίαν. Διὸ τὸ μέλαν καὶ σκιερὸν, τῷ φωτὶ μιγνύμενον, φοινικοῦν. Τὸ γὰρ μέλαν μιγνύμενον τῷ τε ἀπὸ τοῦ ἡλίου, καὶ τῷ ἀπὸ τοῦ πυρὸς φωτὶ, θεωροῦμεν ἀεὶ γιγνόμενον φοινικοῦν· καὶ τὰ μέλανα πυρωθέντα πάντα, εἰς χρῶμα μεταβάλλοντα φοινικοῦν. Αἵ τε γὰρ καπνώδεις φλόγες, καὶ οἱ ἄνθρακες, ὅταν ὦσι διακεκαυμένοι, φαίνονται χρῶμα ἔχοντες φοινικοῦν. Τὸ δ' ἁλουργὲς, εὐανθὲς μὲν γίνεται καὶ λαμπρὸν, ὅταν τῷ μετρίῳ λευκῷ καὶ σκιερῷ κραθῶσιν ἀσθενεῖς αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαί. Διὸ καὶ περὶ ἀνατολὰς καὶ δύσεις, ὁ ἀὴρ πορφυροειδής ἐστιν, ὅτε φαίνεται περὶ ἀνατολὴν καὶ δύσιν ὄντος τοῦ ἡλίου. Ἀσθενεῖς γὰρ οὖσαι τότε μάλιστα, πρὸς σκιερὸν ὄντα τὸν ἀέρα προσβάλλουσιν. Φαίνεται δὲ καὶ ἡ θάλαττα πορφυροειδὴς, ὅταν τὰ κύματα μετεωριζόμενα, κατὰ τὴν ἔγκλισιν σκιασθῇ· πρὸς γὰρ τὸν ταύτης κλισμὸν ἀσθενεῖς αἱ τοῦ ἡλίου αὐγαὶ προσβάλλουσαι, ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ χρῶμα ἁλουργές· ὃ καὶ ἐπὶ τῶν πτερωμάτων θεωρεῖται γιγνόμενον· ἐντεινόμενα γάρ πως πρὸς τὸ φῶς, ἁλουργὲς ἔχει τὸ χρῶμα. Ἐλάττονος δὲ τοῦ φωτὸς προσβάλλοντος, ζοφερὸν, ὃ καλοῦσιν ὄρφνινον, πολὺ δὲ καὶ τῷ πρώτῳ μέλανι κραθὲν, φοινικοῦν. Εὐανθὲς δ' ὂν καὶ στίλβον, εἰς τὸ φλογοειδὲς χρῶμα μεταβάλλει· κατὰ γὰρ τὴν πρὸς ἄλληλα κρᾶσιν, οὕτως ληπτέον, ἐξ ὑποκειμένου τεθεωρημένου χρώματος ποιοῦντας τὴν μίξιν, ἀλλὰ μὴ πάντων ὁμοίαν γένεσιν ποιοῦντας· ἔστι γάρ τινα τῶν χρωμάτων, οὐχ ἁπλᾶ μὲν, λόγον δ' ἔχει πρός τινα τὸν αὐτὸν τῶν συνθέτων, ὅνπερ τὰ ἁπλᾶ πρὸς ἑαυτὰ, διὰ τὸ τὰ ἁπλᾶ πρὸς μίξιν ἑνὸς ἔχειν, καὶ μὴ εὔσημον ἐν τῷ παντὶ, καὶ προτεθεωρημένων κατασκευάζειν ὁμοίως. Τὴν γὰρ τοῦ ἁλουργοῦ ἢ φοινικοῦ κρᾶσιν λέγοντας, ἀνάγκη ὁμοίως τοῖς ἐκ τούτων μιγνυμένοις, καὶ ποιοῦσιν ἄλλην χρόαν, τὴν γένεσιν διηγεῖσθαι, καὶ ὁμοίαν ἔμφασιν ποιεῖν. Διόπερ ἐκ τοῦ προκατεσκευασμένου ληπτέον [illegible] θεωρητέον τὴν κρᾶσιν, οἷον ὅτι τὸ οἰνωπὸν [illegible] γίνεται, ὅταν ἀκράτῳ τῷ μέλανι καὶ στίλβοντι [illegible] σιν αὐγαὶ ἠεροειδεῖς, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν βοτρύων [illegible]. Καὶ γὰρ τούτων οἰνωπὸν φαίνεται τὸ χρῶμα [illegible] πεπαίνεσθαι· μελαινομένων δὲ, τὸ φοινικοῦν [illegible] ἁλουργὸν μεταβάλλει. Κατὰ δὲ τὸν ὑποδεδειγμένον τρόπον, θεωρητέον πάσας τὰς τῶν χρωμάτων διαφοράς, ἐκ κινήσεως τὴν ὁμοιότητα λαμβάνοντας [illegible] αὐτὸ τὸ φαινόμενον, τὴν ἐν ἑκάστῳ μίξιν ὁμοίως [illegible] καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος, ἐν γενέσει τινὶ καὶ [illegible] ποιούντων φαντασίαν, καὶ πίστιν προσφερομένας. Δεῖ δὲ καὶ πάντων τούτων ποιεῖσθαι τὴν θεωρίαν, μὴ καθάπερ οἱ ζωγράφοι τὰ χρώματα ταῦτα κεραννύντας, ἀλλ' ἀπὸ τῶν εἰρημένων τὰς ἀνακλωμένας αὐγὰς, πρὸς ἀλλήλας συμβάλλοντας. Μάλιστα [illegible] δύναιτ' ἄν τις κατὰ φύσιν θεωρῆσαι τὰς τῶν χρωμάτων κράσεις· τὰς δὲ πίστεις καὶ τὰ ὅμοια δεῖ [ἐκ τούτων λαβεῖν] ἐν οἷς ἡ γένεσις ἔσται φανερὰ τῶν χρωμάτων. Ταῦτα δὲ μάλιστά ἐστι, τό τε [illegible] ἡλίου φῶς, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ὕδωρ· κεραννύμενα γὰρ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον, [illegible] μάλιστα πάσας (ὡς εἰπεῖν) τὰς χρόας ἀποτελεῖ. [illegible] ληπτέον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων χρωμάτων τῶν [illegible] κεραννυμένων, τὴν ὁμοιότητα. Οἱ γὰρ ἄνθρακες καὶ ὁ καπνὸς, καὶ ὁ ἰὸς, καὶ τὸ θεῖον, καὶ τὰ πτερώματα κεραννύμενα, τὰ μὲν ταῖς τοῦ ἡλίου [illegible], τὰ δὲ ταῖς τοῦ πυρὸς, πολλὰς καὶ ποικίλας [illegible] μεταβολὰς χρωμάτων. Τὰ δὲ καὶ τῇ πείρᾳ [illegible]τέον, γινόμενα ἐν φυτοῖς, καὶ καρποῖς, καὶ [illegible] καὶ πτερώμασι, καὶ τοῖς τοιούτοις πᾶσι.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν τὸ πολυειδὲς καὶ τὸ [illegible] τῶν χρωμάτων, διὰ πόσα συμβαίνει γίνεσθαι. [illegible]ρήσομεν γὰρ, ἤτοι διὰ τὸ τῷ φωτὶ καὶ ταῖς [illegible]σως καὶ ἀνωμάλως τὰς κράσεις λαμβάνειν· [illegible] γὰρ αἱ σκιαὶ καὶ τὸ φῶς κατὰ τὸ μᾶλλον [illegible] πολὺ διαφέρουσιν αὐτῶν. Ὥστε καὶ καθ' [illegible] μετὰ τῶν χρωμάτων μιγνύμεναι, ποιοῦσι [illegible] χρωμάτων, ἢ τῷ τὰ κεραννύμενα, τῷ πλήθει καὶ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν, ἢ τῷ λόγους ἔχειν μὴ τοὺς [illegible]τούς. Πολλὰς γὰρ καὶ τὸ ἁλουργὲς ἔχει καθ' [illegible] [τὰς] διαφορὰς, καὶ τὸ φοινικοῦν, καὶ τὸ λευκὸν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ [illegible] καὶ κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα μίξιν, καὶ εἰλικρίνειαν [illegible]τῶν. Ποιεῖ δὲ διαφορὰν καὶ τὸ λαμπρὸν ἢ [illegible] εἶναι τὸ μιγνύμενον· ἢ τοὐναντίον, αὐχμηρὸν καὶ ἀλαμπές. Ἔστι δὲ τὸ στίλβον, οὐκ ἄλλο τι, ἢ [illegible]χεια φωτὸς καὶ πυκνότης. Τὸ δὲ χρυσοειδὲς [illegible] ὅταν τὸ ξανθὸν καὶ τὸ ἡλιῶδες πυκνωθὲν [illegible] στίλβῃ. Διὸ καὶ οἱ τῶν περιστερῶν τράχηλοι, [illegible] τῶν ὑδάτων οἱ σταλαγμοὶ, φαίνονται χρυσοειδεῖς, [illegible] φωτὸς ἀνακλωμένου. Ἔστι δὲ ἃ λειούμενα [illegible] καὶ δυνάμεσί τισιν, ἀλλοίας ἴσχει καὶ ποικίλας [illegible] ὥσπερ καὶ ὁ ἄργυρος παρατριβόμενος, καὶ [illegible] καὶ χαλκὸς, καὶ σίδηρος. Καί τινα γένη λίθων [illegible]φόρους ποιεῖ χρόας, [καθάπερ καὶ** μέλαιναι [illegible] λευκὰς γράφουσι γραμμὰς, διὰ τὸ πάντων τῶν [illegible]των, τὰς μὲν ἐξ ἀρχῆς συστάσεις, ἐκ μικρῶν [illegible]ρίων, καὶ πυκνῶν, καὶ μελάνων· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν [illegible]νέσει βαφῆς, ἁπάντων τῶν πόρων κεχρωσμένων, ὧν διελήλυθεν αὐτῶν ἡ βαφὴ, ἄλλην ἐσχηκέναι τοῦ χρώματος φαντασίαν. Ὁ δ' ἀποτριβόμενος [illegible]

ὑτῶν, οὐκέτι γίνεται χρυσοειδής, οὐδὲ χαλκοειδής, ὐδ᾽ ἄλλην οὐδεμίαν [τοιαύτην] ἔχων χροιὰν, ἀλλὰ άντως μέλας, διὰ τὸ τοὺς μὲν πόρους παρατριβομέων αὐτῶν, ἀναῤῥήγνυσθαι, δι᾽ ὧν ἡ βαφὴ διελήλυε, φύσει δὲ καὶ τῶν αὐτῶν εἶναι.] Τοῦ γὰρ προέρου [τούτων] χρώματος οὐκέτι ὄντος ἡμῖν φανεροῦ, ιὰ τὸ διασπᾶσθαι τὴν βαφὴν [ἐν τῇ τρίψει,] τὸ καὰ φύσιν ὑπάρχον αὐτοῖς χρῶμα ὁρῶμεν· διὸ καὶ πάνα φαίνεται μέλανα. Ἐν δὲ τῷ παρατρίβεσθαι πρὸς μαλὲς καὶ λεῖον ἕκαστον τούτων, καθάπερ καὶ πρὸς ὰς βασάνους, ἀποβάλλοντα τὸ ἐνὸν αὐτοῖς χρῶμα, ὸ μέλαν δηλονότι, ἀπολαμβάνει πάλιν τὴν ἀπὸ γενέεως χρόαν, [ἐν τῇ συνάψει καὶ συνεχείᾳ, τὸ τῆς βαῆς διαφαινόμενον·] ἐπὶ δὲ τῶν καυστῶν, καὶ διαυομένων καὶ τηκομένων ἐν τῷ πυρὶ, ταῦτα πλείστας ει χρόας, ὅσων ὁ καπνός ἐστι λεπτὸς καὶ ἀεροειδής, ὰ τὰ χρώματα σκιώδη· ὥσπερ ὅ τε ἀπὸ τοῦ θείου, αὶ τῶν ἰωμένων χαλκείων, καὶ ὅσα ἐστὶ πυκνὰ καὶ εῖα, καθάπερ ὁ ἄργυρος. Ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ὅσα κιώδεις ἔχει τὰς χρόας, [καὶ] λειότητος μετέχει, ὥσερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ νέφη, καὶ τὰ τῶν ὀρνίθων πτεώματα. Καὶ γὰρ ταῦτα διά τε τὰς αὐγὰς τὰς προσιπτούσας, καὶ τὴν λειότητα, ἄλλοτε ἄλλως κεραννυένας, ποιεῖ διαφόρους τὰς χρόας, καθάπερ καὶ τὸ κότος. Τῶν δὲ χρωμάτων οὐδὲν ὁρῶμεν εἰλικρινὲς ἷον ἐστιν, ἀλλὰ πάντα κεκραμένα ἑτέροις. Καὶ γὰρ ν μηδενὶ τῶν ἄλλων, ταῖς γε τοῦ φωτὸς αὐγαῖς καὶ αῖς σκιαῖς κεραννύμενα, ἀλλοῖα, καὶ οὐχ οἷα ἐστὶ, αίνεται. Διὸ καὶ τὰ ἐν σκιᾷ θεωρούμενα, καὶ ἐν ωτὶ καὶ ἡλίῳ, καὶ σκληρᾷ αὐγῇ ἢ μαλακῇ, καὶ κατὰ ὰς ἐγκλίσεις οὕτως ἢ οὕτως ἔχοντα, καὶ κατὰ τὰς λλας διαφορὰς, ἀλλοῖα φαίνεται. Καὶ ταῖς πρὸς τῷ υρὶ καὶ τῇ σελήνῃ, καὶ ταῖς τῶν λύχνων αὐγαῖς, διὰ ὸ καὶ τὸ φῶς ἑκάστου τούτων, ἀλλοιοτέραν ἔχειν ρόαν. Καὶ τῇ πρὸς ἄλληλα δὲ μίξει τῶν χρωμάτων· ι ἀλλήλων γὰρ φερόμενα, χρώζεται. Τὸ γὰρ φῶς, ταν προσπεσὸν ὑπό τινων χρωσθῇ, καὶ γένηται φοιικοῦν, ἢ ποῶδες, καὶ τὸ ἀνακλασθὲν προσπέσῃ ρὸς ἕτερόν τι χρῶμα, πάλιν ὑπ᾽ ἐκείνου κεραννύμεον, ἄλλην τινὰ λαμβάνει τοῦ χρώματος κρᾶσιν. Καὶ οῦτο πάσχον συνεχῶς μὲν, οὐκ αἰσθητῶς δὲ, ἐνίοτε ταραγίνεται πρὸς τὰς ὄψεις, ἐκ πολλῶν μὲν κεκραιένων χρωμάτων, ἑνὸς δέ τινος τῶν μάλιστα ἐπικραούντων ποιοῦν τὴν αἴσθησιν. Διὸ καὶ [τὰ] καθ᾽ δατος ὑδατοειδῆ μᾶλλον φαίνεται· καὶ τὰ ἐν τοῖς ατόπτροις, ὁμοίας ἔχοντα χρόας ταῖς τῶν κατόπτρων. Ὃ καὶ περὶ τὸν ἀέρα οἰητέον συμβαίνειν. Ὥστε ἐκ τριῶν εἶναι τὰς χρόας ἁπάσας μεμιγμένας, οῦ φωτός· καὶ δι᾽ ὧν φαίνεται τὸ φῶς, οἷον τοῦ τε ὕδατος καὶ τοῦ ἀέρος· καὶ τρίτου τῶν ὑποκειμένων χρωμάτων, ἀφ᾽ ὧν ἀνακλᾶσθαι συμβαίνει τὸ φῶς. Τὸ δὲ λευκὸν καὶ διαφανὲς, ὅταν μὲν ἀραιὸν ᾖ σφόδρα, φαίνεται τῷ χρώματι ἀεροειδές· ἐπὶ δὲ τῶν πυκνῶν, ἐπὶ πάντων ἐπιφαίνεταί τις ἀχλὺς, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ὕδατος καὶ ὑέλου, καὶ τοῦ ἀέρος, ὅταν ᾖ παχύς. Τῶν γὰρ αὐγῶν διὰ τὴν πυκνότητα πανταχόθεν ἐκλειπουσῶν, οὐ δυνάμεθα τὰ ἐντὸς αὐτῶν ἀκριβῆ διορᾶν. Ὁ δ᾽ ἀὴρ, ἐγγύθεν μὲν θεωρούμενος, οὐδὲν ἔχειν φαίνεται χρῶμα· διὰ γὰρ τὴν ἀραιότητα, ὑπὸ τῶν αὐγῶν κρατεῖται, χωριζόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν, πυκνοτέρων οὐσῶν [καὶ] διαφαινομένων δι᾽ αὐτοῦ. Ἐν βάθει δὲ θεωρουμένου, ἐγγυτάτω φαίνεται τῷ χρώματι κυανοειδὴς, διὰ τὴν ἀραιότητα. Ἧ γὰρ λείπει τὸ φῶς, ταύτῃ σκότῳ διειλημμένος φαίνεται κυανοειδής. Ἐπιπυκνωθεὶς δὲ, καθάπερ καὶ τὸ ὕδωρ, πάντων λευκότατός ἐστιν.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ βαπτόμενα πάντα τὰς χρόας ἀπὸ τῶν βαπτόντων λαμβάνει. Πολλὰ δὲ καὶ τοῖς ἄνθεσι καὶ τοῖς φυομένοις, καὶ ταῖς ῥίζαις βάπτεται, καὶ φλοιοῖς, καὶ ξύλοις, καὶ φύλλοις, καὶ καρποῖς. Ἔτι δὲ πολλὰ μὲν γῇ, πολλὰ δ᾽ ἀφρῷ, πολλὰ δὲ καὶ μελαντηρίᾳ· τὰ δὲ καὶ τοῖς τῶν ζώων χυλοῖς, καθάπερ καὶ τὸ ἁλουργὲς τῇ πορφύρᾳ· τὰ δὲ, οἴνῳ· τὰ δὲ, καπνῷ· τὰ δὲ, κονίᾳ· τὰ δὲ, θαλάττῃ, ὥσπερ τὰ τριχώματα τῶν θαλαττίων· καὶ γὰρ ταῦτα [πάντα] ὑπὸ τῆς θαλάττης γίγνονται πυῤῥά. Καὶ ὅλως ὅσα χρόας ἰδίας ἔχει. Ἀεὶ γὰρ ἀπὸ πάντων αὐτῶν, ἅμα τῷ τε ὑγρῷ καὶ τῷ θερμῷ, τῶν χρωμάτων συνεισιόντων εἰς τοὺς τῶν βαπτομένων πόρους, ὅταν ἀποξηρανθῇ, τὰς ἀπ᾽ ἐκείνων χρόας ἀπολαμβάνει. Διὸ καὶ πολλάκις αὐτῶν ἐκπλύνεται, τῶν ἀνθῶν ἐκ τῶν πόρων ἐκρυέντων. Πολλὰς δὲ καὶ αἱ στύψεις ἐν τῇ βαφῇ ποιοῦσι διαφορὰς καὶ μίξεις, καὶ τὰ πάθη τῶν βαπτομένων, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς κράσεως εἴρηται πρότερον. Βάπτεται δὲ καὶ τὰ μέλανα τῶν ἐρίων. Οὐ μὴν ὁμοίως γε [καὶ] τῷ χρώματι γίγνεται λαμπρὰ, διὰ τὸ βάπτεσθαι τοὺς πόρους αὐτῶν, εἰς τοὺς τῶν ἀνθῶν εἰσιόντας· τὰ δὲ μεταξὺ διαστήματα τῆς τριχὸς, μηδεμίαν λαμβάνειν βαφήν· λευκὰ μὲν ὄντα, καὶ παράλληλα κείμενα τοῖς χρώμασι, ποιεῖ πάντα φαίνεσθαι τὰ ἄνθη λαμπρότερα· τὰ μέλανα δὲ, τοὐναντίον, σκιερὰ καὶ ζοφώδη· διὸ καὶ τὸ καλούμενον ὄρφνινον, εὐανθέστερον γίνεται τῶν μελάνων ἢ τῶν λευκῶν. Οὕτω γὰρ ἀκρατέστερον αὐτοῖς φαίνεται τὸ ἄνθος, κεραννύμενον ταῖς τοῦ μέλανος αὐγαῖς. Καθ᾽ αὑτὸ [μὲν] γὰρ τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν πόρων, οὐχ ὁρᾶται διὰ σμικρότητα, καθάπερ οὐδὲ καττίτερος τῷ χαλκῷ κραθεὶς, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τῶν τοιούτων. Τῶν δὴ βαπτομένων τὰ χρώματα, ἀλλοιοῦται διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας.

CAPUT V.

Τὰ δὲ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα, καὶ τὰ ἄνθη, καὶ οἱ καρποὶ, καὶ τὰ φυτὰ πάντα, ὅτι μὲν ἅμα τῇ πέψει πάσας τὰς τῶν χρωμάτων λαμβάνει μεταβολὰς, φανερὸν ἐκ πολλῶν. Τίνες δὲ εἰσιν ἑκάστοις τῶν φυομένων ἀρχαὶ τῶν χρωμάτων, καὶ ποίας τὰς μεταβολὰς ἐκ ποίων λαμβάνουσι, καὶ δι᾽ ἃς αἰτίας ταῦτα πάσχει, κᾂν εἴ τινας ἄλλας ἀπορίας αὐτοῖς συμβαίνει παρακολουθεῖν, περὶ πάντων τούτων ἐπισκεπτέον ἐκ τῶν τοιούτων. Ἐν πᾶσι δὴ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ τὸ ποῶδές ἐστι τῶν χρωμάτων. Καὶ γὰρ οἱ βλαστοὶ καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποὶ, γίνονται κατ᾽ ἀρχὰς ποώδεις. Ἴδοι δ᾽ ἄν τις τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ὑομένων ὑδάτων· ὅπου ἂν πλείονα χρόνον συστῇ τὸ ὕδωρ, πάλιν ἀποξηραινόμενον, γίνεται τῷ χρώματι ποῶδες. Κατὰ λόγον δὲ συμβαίνει, καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τοῦτο συνίστασθαι τῶν χρωμάτων. Τὰ γὰρ ὕδατα πάντα χρονιζόμενα, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ, κεραννύμενα ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς· κατὰ μικρὸν δὲ μελαινόμενα, πάλιν τῷ χλωρῷ μιγνύμενα, γίνεται ποώδη. Τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ εἴρηται, καθ᾽ ἑαυτὸ παλαιούμενον καὶ καταξηραινόμενον, μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς δεξαμεναῖς κονιάματα· καὶ γὰρ τούτων ὅσα μέν ἐστιν ἀεὶ καθ᾽ ὕδατος, ταῦτα μὲν ἅπαντα γίγνεται μέλανα,

διὰ τὸ καθ' αὑτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρὸν ὅσον δ' ἀπαντλούμενον ἠλλοίωται, τὸ μὲν, ποώδες γίνεται, διὰ τὸ τὸ ξανθὸν τῷ μέλανι κεράννυσθαι· τὸ δὲ μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ μελαινομένου, τὸ ποώδες γίνεται κατακορὲς ἰσχυρῶς, καὶ πρασοειδές. Διὸ καὶ πάντων οἱ παλαιοὶ βλαστοὶ, πολὺ μᾶλλόν εἰσι τῶν νέων μέλανες· οἱ δὲ, ξανθότεροι, διὰ τὸ μήπω τὸ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς μελαίνεσθαι. Τῆς γὰρ αὐξήσεως αὐτῶν βραδυτέρας γιγνομένης, καὶ τῆς ὑγρασίας πολὺν χρόνον ἐμμενούσης, διὰ τὸ ψυχόμενον ἰσχυρῶς μελαίνεσθαι τὸ ὑγρὸν, γίνεται πρασοειδὲς, ἀκράτῳ τῷ μέλανι κεραννύμενον. Ἐν ὅσοις δὲ τὸ ὑγρὸν μὴ μίγνυται ταῖς τοῦ ἡλίου αὐγαῖς, τούτων διαμένει τὸ χρῶμα λευκὸν, ἐὰν μὴ χρονιζόμενον καὶ καταξηραινόμενον μελανθῇ πρότερον. Διὸ καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ γῆς, χλωρὰ πάντων [τῶν] φυομένων τὸ πρῶτόν ἐστι· τὰ δὲ κατὰ γῆς, [οἷον] καυλοὶ καὶ ῥίζαι, λευκαί. Καὶ οἱ βλαστοὶ κατὰ γῆς μὲν ὄντες, εἰσὶ λευκοί· περιαιρεθείσης δὲ τῆς γῆς, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς (ὥσπερ εἴρηται) πάντες γίγνονται ποώδεις, διὰ τὸ καὶ τὴν ὑγρασίαν τὴν διὰ τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν, καὶ ταχέως αὐτὴν εἰς τὴν αὔξησιν καταναλίσκεσθαι τὴν τῶν καρπῶν. Ὅταν δὲ μηκέτι αὐξάνωνται, διὰ τὸ μὴ κρατεῖν ἤδη τὸ θερμὸν τῆς ἐπιῤῥεούσης τροφῆς, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἀναλύηται τὸ ὑγρὸν ὑπὸ τῆς θερμότητος, καὶ πεπαίνωνται οἱ καρποὶ πάντες, συνεψομένης ὑπό τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ ἀέρος θερμότητος, τῆς ἐν τοῖς καρποῖς ὑγρασίας, ἀπολαμβάνουσι τὰς ἀπὸ τῶν φυτῶν χρόας, καθάπερ καὶ τὰ βαπτόμενα τῶν ἀνθῶν· διὸ κατὰ μικρὸν χρώζονται, καὶ μάλιστα αὐτῶν τὰ πρὸς τὸν ἥλιον ἐστραμμένα, καὶ τὴν ἀλέαν. Ὥστε καὶ τὰς χρόας αὐτῶν ἅμα ταῖς ὥραις μεταβάλλειν. [Φανερὸν δὲ τοῦτο ἐστί.] Οἱ γὰρ τοῦ ποώδους χρώματος ἅπαντες ἤδη πεπαινόμενοι, μεταβάλλουσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν χρῶμα. Καὶ γὰρ λευκοὶ, καὶ μέλανες, καὶ φαιοὶ, καὶ ξανθοὶ, καὶ μελανοειδεῖς, καὶ σκιοειδεῖς, [καὶ φοινίκειοι, καὶ οἰνωποὶ, καὶ κροκοειδεῖς] καὶ σχεδὸν ἁπάσας ἔχοντες γίγνονται τὰς τῶν χρωμάτων διαφοράς· [διὰ τὸ τὴν ὑγρασίαν τῶν βλαστῶν εἰς αὐτοὺς διηθουμένην, τοιαύτην ἔχειν τὴν τοῦ χρώματος φύσιν.] Ἐπεὶ δὲ τὰ πλεῖστα γίνεται τῶν χρωμάτων, πλειόνων κεραννυμένων ἀλλήλοις, φανερὸν ὅτι καὶ τὰς ἐν τοῖς φυτοῖς χρόας ἀνάγκη τὰς αὐτὰς ἔχειν κράσεις· διὰ γὰρ τούτων τὸ ὑγρὸν διηθούμενον, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ συνεκκλύζον, ἁπάσας λαμβάνει τὰς τῶν χρωμάτων δυνάμεις. Καὶ τούτου συνεψομένου, περὶ τὰς τῶν καρπῶν πέψεις, ὑπό τε τοῦ ἡλίου καὶ τῆς τοῦ ἀέρος θερμότητος, ἕκαστα καθ' ἑαυτὰ συνίσταται τῶν χρωμάτων, τὰ μὲν θᾶττον, τὰ δὲ βραδύτερον, καθάπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὴν βαφὴν τὴν τῆς πορφύρας. Καὶ γὰρ ταύτην ὅταν κόψαντες ἅπασαν ἐξ αὐτῆς τὴν ὑγρασίαν ἐκκλύσωσι, καὶ ταύτην ἐκχέαντες, ἕψωσιν ἐν ταῖς χύτραις, τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ὅλως ἐν τῇ βαφῇ τῶν χρωμάτων φανερόν ἐστι, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν ἕκαστον αὐτῶν τοῦ ὑγροῦ συνεψομένου μᾶλλον, καὶ τῶν ἔτι ὑπαρχόντων ἐν αὐτοῖς χρωμάτων μιγνυμένων ἀλλήλοις, πολλὰς καὶ ποικίλας λαμβάνειν διαφοράς. Καὶ γὰρ μέλαν [καὶ λευκὸν,] καὶ ὄρφνινον, καὶ ἀεροειδὲς, [καὶ τότε τελευταῖον ἅπαντα γίνεται πορφυροειδῆ τῶν ἀνθέων ἱκανῶς] συνεψηθέντων· ὥστε διὰ τὴν κρᾶσιν μηκέτι καθ' αὑτὸ μηδὲν τῶν ἄλλων χρωμάτων φανερὸν εἶναι. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν. Ἐν πολλοῖς γὰρ, διὰ τὸ μὴ τὰς αὐτὰς γίνεσθαι τὰς τῶν χρωμάτων πέψεις, ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν συνίστασθαι πρότερον, τὰ δ' ὕστερον, ταχέως εἰς ἕτερα μεταβάλλουσιν, ὥσπερ καὶ οἱ βότρυες καὶ οἱ φοίνικες. Καὶ γὰρ οὗτοι ἐν ἀρχῇ μὲν γίνονται φοινικοῖ· τοῦ δὲ μέλανος ἐν αὑτοῖς συνισταμένου, μεταβάλλουσι [πάλιν] εἰς τὸ οἰνωπόν· τὸ δὲ τελευταῖον γίνονται κυανοειδεῖς, ὅταν ἤδη καὶ τὸ φοινικοῦν πολλῷ καὶ ἀκράτῳ [τῷ] μέλανι μιχθῇ. Τὰ γὰρ ὕστερον ἐπιγινόμενα τῶν χρωμάτων, ὅταν κρατήσῃ, τὰς προτέρας χρόας ἐξαλλάττει. Μάλιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν μελάνων καρπῶν φανερόν ἐστι. Σχεδὸν γὰρ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι, καθάπερ εἴρηται, ἐξ ἀρχῆς μὲν ἐκ τοῦ ποώδους μεταβάλλοντες, μικρὸν ἐπιφοινικίζουσι, καὶ γίνονται πυῤῥοί· ταχὺ δὲ μεθίστανται πάλιν ἐκ τοῦ πυῤῥοῦ καὶ ἀκράτου τοῦ μέλανος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐνυπάρχοντος. Δῆλον δέ· καὶ γὰρ τὰ κλήματα, καὶ τὰ ἔρια, καὶ τὰ φύλλα τούτων ἐστὶ τῶν τοιούτων μέλανα, διὰ τὸ πλείστην αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην χρόαν· ἐπεὶ διότι γε τῶν καρπῶν οἱ μέλανες, καὶ ἀμφοτέρων τῶν χρωμάτων μετέχουσι, φανερόν ἐστι. Πάντων γὰρ ὁ χυλὸς γίνεται τῶν τοιούτων οἰνωπός. Τὰ δὲ χρώματα τῇ γενέσει ὑστεροῖ τὰ φοινίκεια τῶν μελάνων. Δῆλον δέ· καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ τοὺς σταλαγμοὺς εἴδη, καὶ ὅλως ὅπου συμβαίνει γίνεσθαι μετρίᾳ ὕδατι [illegible] σις ἐν τόποις σκιεροῖς, ἅπαντα μεταβάλλει ταῦτα ἐκ τοῦ ποώδους εἰς τὸ φοινικοῦν χρῶμα, καὶ γίνεται [τὸ] ἔδαφος ὡς ἂν αἵματος ἀρτίως ἐκκεχυμένου κατὰ τὸν τόπον τοῦτον, καθ' ὃν ἂν λάβῃ τι τούτων τῶν χρωμάτων τὴν πέψιν. Τὸ δὲ τελευταῖον, καὶ τοῦτο μέλαν ἰσχυρῶς γίνεται καὶ κυανοειδές. Ὅπερ συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν καρπῶν. Ὅτι δὲ χρωμάτων ὑστέρων ἐπιγινομένων, ὅταν κρατήσῃ τι χρῶμα, τὸ χρῶμα τῶν καρπῶν μεταβάλλει, καὶ ἐκ [illegible] τούτων ῥᾴδιον συνιδεῖν. Καὶ γὰρ τῆς ῥοιᾶς ὁ καρπὸς καὶ τὰ τῶν ῥόδων φύλλα, κατ' ἀρχὰς μὲν ἤδη γίνεται λευκά· τὸ δὲ τελευταῖον ἤδη χρονιζομένων ἐν αὐτοῖς τῶν χυλῶν, ὑπὸ τῆς πέψεως ἀποχρώσαντα, καὶ μεταβάλλει [πάλιν] εἰς τὸ τοῦ ἁλουργοῦ χρῶμα καὶ τὸ φοινικοῦν. Τὰ δὲ καὶ πλείους ἐπ' αὐτοῖς ἔχει χρόας, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς μήκωνος ὁ ὀπὸς, καὶ ὁ τῆς ἐλαίας ὁ ἀμόργης. Καὶ γὰρ οὗτος τὸ μὲν πρῶτον γίνεται λευκὸς, καθάπερ καὶ ὁ τῆς ῥοιᾶς καρπός. Λευκανθεὶς δὲ, πάλιν εἰς τὸ φοινικοῦν μεταβάλλει χρῶμα· τὸ δὲ τελευταῖον πολλῷ τῷ μέλανι κραθεὶς γίνεται κυανοειδής. Διὸ καὶ τὰ τῆς μήκωνος φύλλα τὰ μὲν ἄνω, ἔχει φοινικοῦντα, παρὰ τὸ γίνεσθαι ταχεῖαν αὐτῶν τὴν ἔκπεψιν· τὰ δὲ πρὸς ταῖς ῥίζαις μέλανα, ἤδη τούτου τοῦ χρώματος ἐν αὐτοῖς ἐπικρατοῦντος, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ. Καὶ γὰρ τὸ τελευταῖον γίνεται μέλας. Ἐν ὅσοις δ' ὑπάρχει τῶν φυτῶν ἓν χρῶμα μόνον, οἷον τὸ λευκὸν, ἢ τὸ μέλαν, ἢ τὸ φοινικοῦν, ἢ τὸ ἁλουργὸν, τούτων δὲ ἅπαντες οἱ καρποὶ διαμένουσιν ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἔχοντες τοῦ χρώματος φύσιν, ὅταν ἅπαξ ἐκ τοῦ ποώδους εἰς ἄλλην χρόαν μεταβάλλωσι. Τὰ δ' ἄνθη τοῖς καρποῖς ἐπ' ἐνίων μὲν, ὁμόχροα συμβαίνει γίνεσθαι, καθάπερ ἔχει καὶ ἐπὶ τῆς ῥοιᾶς· καὶ γὰρ ὁ καρπὸς αὐτῆς γίνεται φοινικοῦς, καὶ τὸ ἄνθος. Ἐπ' ἐνίων δὲ πολὺ τῷ χρώματι διαφέρει, οἷον ἐπί τε τῆς δάφνης καὶ τοῦ κιττοῦ. Τὸ μὲν γὰρ ἄνθος ἐστὶν αὐτῶν

ν ξανθόν· ὁ δὲ καρπὸς, μέλας. Φοινικοῦς δὲ καὶ
ῆς μηλέας. Καὶ γὰρ ταύτης τὸ μὲν ἄνθος ἐστι
κὸν ἐπιπορφυρίζον· ὁ δὲ καρπὸς, ξανθός. Τῆς
μήκωνος, τὸ μὲν ἄνθος, φοινικοῦν· ὁ δὲ καρπὸς,
ιὲν μέλας, ὁ δὲ λευκὸς, παρὰ τὸ καὶ τὰς πέψεις τῶν
παρχόντων αὐτοῖς χυλῶν, κατ' ἄλλους γίνεσθαι
όνους. Ῥᾴδιον δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν συνιδεῖν. Καὶ
ρ τῶν καρπῶν ἔνιοι, καθάπερ εἴρηται, πολλὰς
ιφορὰς καὶ χρωμάτων καὶ ὀσμῶν, καὶ χυμῶν, ἅμα τῇ
ψει λαμβάνουσι. Διὸ καὶ τὰς ὀσμὰς, καὶ τοὺς
λοὺς πολὺ διαφόρους συμβαίνει τοῖς ἄνθεσι καὶ
ῖς καρποῖς συνακολουθεῖν. Ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτό
ιν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀνθῶν φανερόν. Τοῦ γὰρ αὐ-
ῦ φύλλου, τὸ μὲν, ἐστὶ μέλαν, τὸ δὲ, φοινικοῦν.
ίων δὲ τὸ μὲν, ἐστὶ λευκὸν, τὸ δὲ πορφυροειδές.
ὐχ ἥκιστα δὲ τοῦτο φανερόν ἐστιν ἐπὶ τῆς ἴριδος.
ολλὰς γὰρ ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἄνθος ἐν αὐτῷ ποι-
λίας, παρὰ τὰς τῆς πέψεως διαφορὰς, ὥσπερ καὶ
ν βοτρύων, ὅταν ἤδη πεπαινόμενοι τυγχάνωσι.
ὸ καὶ πάντων μάλιστα συμβαίνει πέττεσθαι τῶν
θῶν τὰ ἄκρα· τὰ δὲ πρὸς ταῖς ἀρχαῖς, ἀχρούστερα
νεται πολλῷ. Σχεδὸν γὰρ ἐνίων ὥσπερ ἐκκάεται
ὑγρὸν πρότερον ἢ λαβεῖν τὴν οἰκείαν πέψιν. Διὸ
ὶ τὰ μὲν ἄνθη, τῷ χρώματι διαμένει· οἱ δὲ καρ-
ὶ, πεττόμενοι μεταβάλλουσι. Τὰ μὲν γὰρ, διὰ μι-
ότητα τῆς τροφῆς ταχέως ἐκπέττεται· οἱ δὲ καρποὶ,
ὶ τὸ πλῆθος τῆς ὑγρασίας, εἰς πάσας ἅμα τῇ πέψει
ς κατὰ φύσιν χρόας μεταβάλλουσι. Φανερὸν δὲ
ῦτο ἐστὶ, καθάπερ εἴρηται πρότερον, καὶ ἐπὶ τῶν
ιπτομένων ἀνθῶν. Τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ὅταν
πτοντες [τὴν πορφύραν] καθιῶσι τὰς αἱματίδας,
φνιαι γίνονται καὶ μέλαιναι, καὶ ἀεροειδεῖς· τοῦ δ'
θους συνεψηθέντος ἱκανῶς, ἁλουργὸν εὐανθὲς
νεται καὶ λαμπρόν. Ὥστ' ἀνάγκη καὶ τῶν ἀνθῶν
οίως πολλὰ τοῖς χρώμασι τῶν καρπῶν διαλλάττειν·
ὶ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, τὰ δὲ ἀπολείπειν τῶν κατὰ
ύσιν χρωμάτων, διὰ τὸ τῶν μὲν ἀτελῆ, τῶν δὲ τε-
ίαν γίνεσθαι τὴν πέψιν. Τὰ μὲν οὖν ἄνθη καὶ
οὺς καρποὺς [διὰ ταύτας τὰς αἰτίας συμβαίνει τοῖς
ρώμασιν] ἀλλήλων διαφέρειν· τὰ δὲ φύλλα τῶν
λείστων δένδρων τὸ τελευταῖον γίνεται ξανθὰ, διὰ
ὸ τῆς τροφῆς ἀπολειπούσης, φθάνειν αὐτὰ καταξη-
αινόμενα πρότερον ἢ μεταβάλλειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν
ρῶμα· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐπιῤῥεόντων καρπῶν ἔνιοι γί-
νονται τῷ χρώματι ξανθοὶ, διὰ τὸ καὶ τούτων τῆς
έψεως πρότερον τὴν τροφὴν ὑπολείπειν. Ἔτι δὲ
τε σῖτος, καὶ τὰ φυόμενα πάντα. Καὶ γὰρ ταῦτα
ὸ τελευταῖον γίνεται ξανθά. Τὸ γὰρ ὑγρὸν ἐν αὐ-
οῖς οὐκ ἔτι μελαινόμενον, διὰ τὸ καταξηραίνεσθαι
αχέως, ποιεῖ τὴν τοῦ χρώματος μεταβολήν. Μελαι-
όμενον γὰρ, καὶ τῷ χλωρῷ κεραννύμενον, γίνεται
καθάπερ εἴρηται) ποώδες. Ἀσθενεστέρου δὲ τοῦ
έλανος ἀεὶ γινομένου, πάλιν κατὰ μικρὸν εἰς τὸ χλω-
ὸν μεταβάλλει χρῶμα, καὶ τὸ τελευταῖον γίνεται ξαν-
θόν· ἐπεὶ τά γε τῆς ἀπίου φύλλα, καὶ τῆς ἀνδρά-
νης, καί τινων ἄλλων πεττόμενα γίνεται φοινίκια.
Πλὴν ὅσα καὶ τούτων καταξηραίνεται ταχέως· ταῦτα
γίνεται ξανθὰ, διὰ τὸ τούτων πρὸ τῆς πέψεως τὴν
τροφὴν ὑπολείπειν. Τὰς μὲν οὖν τῶν φυτῶν διαφο-
ρὰς εὔλογον μάλιστα συμβαίνειν διὰ τὰς εἰρημένας
αἰτίας.

CAPUT VI.

Γίνεται δὲ καὶ τὰ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα
καὶ τὰ δέρματα καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ προβάτων,
καὶ ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἁπάντων, καὶ
λευκὰ καὶ φαιὰ, καὶ πυῤῥὰ καὶ μέλανα, διὰ τὴν αὐτὴν
αἰτίαν. Λευκὰ μὲν, ὅταν ἔτι ὑπὸ τῆς πέψεως τὸ ὑγρὸν
τὸ οἰκεῖον ἔχον χρῶμα, καταξηρανθῇ· μέλανα δὲ τοὐ-
ναντίον, ὅταν αὐτὸ ἐν τῇ γενέσει [τὸ περὶ τὸ τρίχωμα]
ὑγρὸν, καθάπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι, παλαιούμενον
καὶ χρονιζόμενον, διὰ τὸ πλῆθος μελανθῇ. Πάντων
γὰρ τῶν τοιούτων, ὅ τε χρὼς καὶ τὰ δέρματα γίνεται
μέλανα· φαιὰ δὲ καὶ πυῤῥὰ, καὶ ξανθὰ, καὶ τὰς
ἄλλας ἔχοντα χρόας, ὅσα φθάνει καταξηραινόμενα
πρότερον, ἢ τελέως ἐν αὐτοῖς μεταβάλλειν εἰς τὸ μέλαν
χρῶμα τὸ ὑγρόν. Οἷς δ' ἀνωμάλως τοῦτο συμβῇ, καὶ
τὰ χρώματα τοιαῦτα γίνεται ποικίλα. Διὸ καὶ πάν-
τως τοῖς δέρμασι καὶ τὰ τριχώματα συνεπακολουθεῖ·
ἐπεὶ καὶ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐμπύῤῥων καὶ τὰ τριχώ-
ματα λευκόπυῤῥα γίνεται· τῶν δὲ μελάνων, μέλανα·
κἂν κατὰ μέρος τὶ τοῦ σώματος ἐξανθήσῃ λευκὸν, καὶ
τὰς τρίχας ἴσχουσιν ἅπαντες λευκὰς κατὰ τὸν τόπον
τοῦτον, καθάπερ καὶ τὰ ποικίλα τῶν ζώων. Οὕτως
ἅπαντα τὰ τριχώματα καὶ τὰ πτερώματα τοῖς δέρ-
μασι συνακολουθεῖ, καὶ τὰ κατὰ μέρος, καὶ τὰ κατὰ
σῶμα ὅλον. Ὁμοίως δὲ καὶ τούτοις ὁπλαὶ, καὶ χη-
λαὶ, καὶ ῥύγχη, καὶ κέρατα. Καὶ γὰρ ταῦτα, τῶν
μὲν μελάνων γίνεται μέλανα· τῶν δὲ λευκῶν, λευκά,
διὰ τὸ καὶ τούτοις ἅπασι, διὰ τοῦ δέρματος τὴν τρο-
φὴν εἰς τὴν ἐκτὸς περιοχὴν διηθεῖσθαι. Ὅτι δὲ τοῦτό
ἐστιν αἴτιον, οὐ χαλεπὸν ἐκ πολλῶν συνιδεῖν. Τῶν
τε γὰρ παιδίων ἁπάντων αἱ κεφαλαὶ κατ' ἀρχὰς μὲν
γίνονται πυῤῥαὶ, διὰ τὴν τῆς τροφῆς ὀλιγότητα. Φα-
νερὸν δὲ τοῦτό ἐστι. Καὶ γὰρ ἀσθενεῖς αἱ τρίχες
καὶ ἀραιαὶ, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Ἔτι δὲ καὶ βρα-
χεῖαι τὸ πρῶτον ἅπασιν ἐπιγίνονται τοῖς παιδίοις.
Προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, μελαίνονται, πάλιν χρονι-
ζομένοις αὐτοῖς, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐπιῤῥεούσης
τροφῆς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὴν ἥβην καὶ τὸ γένειον,
ὅταν ἄρχωνται τὸ πρῶτον ἡβᾷν καὶ γενειᾷν, καὶ αὗ-
ται γίνονται κατ' ἀρχὰς μὲν πυῤῥαὶ ταχέως, διὰ τὴν
ὀλιγότητα τῆς ὑγρασίας ἐν αὐταῖς καταξηραινομένης·
τῆς τροφῆς δὲ πλέον ἐπὶ τὸν τόπον φερομένης, μελαί-
νονται πάλιν. Αἱ δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος, πλεῖστον
χρόνον πυῤῥαὶ διαμένουσι, διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς τρο-
φῆς· ἐπεὶ καθ' ὃν ἂν χρόνον αὐξηθῶσι, καὶ ταύ-
τας ὁμοίως συμβαίνει μελαίνεσθαι, καθάπερ καὶ τὰς
ἐπὶ τῆς ἥβης, καὶ [τὰς ἐπὶ] τῆς κεφαλῆς. Φανερὸν
δέ ἐστι. Καὶ γὰρ ὅσα μῆκος ἔχει τῶν τριχωμάτων,
ὡς τοπολύ ἐστι, τὰ μὲν πρὸς τῷ σώματι, μελάντεραι,
τὰ δὲ πρὸς τοῖς ἄκροις, ξανθότερα. Καὶ αἱ [μὲν]
τῶν προβάτων καὶ τῶν ἵππων καὶ ἀνθρώπων, διὰ τὸ
τὴν τροφὴν αὐτοῖς ἐλαχίστην ἐπὶ τούτους φέρεσθαι
τοὺς τόπους, καὶ καταξηραίνεσθαι ταχέως. Γίνον-
ται δὲ καὶ τὰ πτερώματα τῶν μελάνων ὀρνίθων, τὰ
μὲν πρὸς τῷ σώματι, μελάντερα πάντων· τὰ δὲ πρὸς
τοῖς ἄκροις, ξανθότερα. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῦτον,
καὶ τὰ περὶ τὸν τράχηλον, καὶ ὅλως ὅσα βραχεῖαν τὴν
τροφὴν λαμβάνει. Δῆλον δέ· καὶ γὰρ ὑπὸ τῆς τελειώ-
σεως ἅπαντα τὰ τριχώματα μεταβάλλει, καὶ γίνεται
πυῤῥὰ, διὰ τὸ πάλιν τὴν τροφὴν ὑπολείπουσαν, κα-
ταξηραίνεσθαι ταχέως. Τὸ δὲ τελευταῖον, λευκὰ, πρό-
τερον ἢ μελανθῆναι τὸ ὑγρὸν, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς
ἐκπεττομένης. Μάλιστα δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων
φανερόν ἐστι. Πάντων γὰρ τὰ τριχώματα γίνεται
λευκά. Τῶν γὰρ τόπων οὐ δυναμένων ὁμοίως ἐπι-

σπᾶσθαι τὴν τροφὴν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν τοῦ θερμοῦ, ταχέως καταξηραινόμενον τὸ ὑγρὸν, γίνεται λευκόν. Καὶ τὰ περὶ τοὺς κροτάφους μάλιστα πάντων πολιοῦνται, καὶ ὅλως [ὡς ἔφαμεν] περὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πεπονηκότας τῶν τόπων. Παρὸ καὶ παρὰ τὰ μάλιστα εἰς τοῦτο τὸ χρῶμα μεταβάλλει, ὅταν τὴν φύσιν παραλλάξῃ τὴν οἰκείαν. Καὶ γὰρ λαγὼς γέγονεν ἤδη λευκὸς, καὶ λευκός δή ποτε πέφηνε καὶ ἔλαφος καὶ ἄρκτος· ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ ὄρτυξ, καὶ πέρδιξ, καὶ χελιδών. Ὅταν γὰρ ἀσθενήσωσι τῇ γενέσει, πάντα τὰ τοιαῦτα, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῆς τροφῆς πρὸ ὥρας ἐκπεττόμενα, γίνεται λευκά. Οὕτως καὶ τὰ τῶν παίδων εὐθὺς καὶ τὰς κεφαλὰς ἔχει λευκὰς, καὶ τὰ βλέφαρα καὶ τὰς ὀφρῦς, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστῳ πρὸς τὸ γῆρας φανερῶς [ἅπασι] δι' ἀσθένειαν καὶ ὀλιγότητα [τῆς τροφῆς] συμβαίνει τοῦτο τὸ πάθος τὸ τῆς πολιώσεως. Διὸ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ζώων ἀσθενέστερα γίνονται τὰ λευκὰ τῶν μελάνων. Πρὸ τοῦ γὰρ τὴν αὔξησιν αὐτῶν τελειωθῆναι, διὰ τὴν ὀλιγότητα τῆς τροφῆς ἐκπεττόμενα, γίνεται λευκὰ, καθάπερ καὶ τῶν καρπῶν ὅσοι νενοσηκότες τυγχάνουσι Καὶ γὰρ οὗτοι πολὺ μᾶλλον δι' ἀσθένειαν ἐκπέττονται. Ὅσα δὲ γίνεται λευκὰ, πολὺ διαφέροντα [ἐκ] τῶν ἄλλων· οἷον ἵπποι καὶ κύνες. Τὰ δὲ τοιαῦτα μεταβάλλει πάντα ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν χρώματος εἰς τὸ λευκὸν, διὰ τὴν εὐτροφίαν. Τὸ γὰρ ὑγρὸν ἐν τοῖς τοιούτοις οὐ χρονιζόμενον, ἀλλ' ἀναλισκόμενον διὰ τὴν αὔξησιν, γίνεται μέλαν. Τὰ πλεῖστα γάρ ἐστι τῶν τοιούτων ὑγρὰ καὶ εὔκαρπα, διὰ τὴν εὐτροφίαν. Διόπερ οὐδὲ μεταβάλλει τὰ λευκὰ τῶν τριχωμάτων. Φανερὸν δὲ τοῦτο ἐστί. Καὶ γὰρ τὰ μέλανα πρότερον τῆς πολιώσεως, γίνεται πυῤῥὰ, ἤδη τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ἀπολειπούσης, καὶ μᾶλλον ἐκπεττομένης· τὸ δὲ τελευταῖον, λευκά. Καί τοι τινὲς ὑπολαμβάνουσι μέλανα γίνεσθαι πάντα, διὰ τὸ συγκάεσθαι τὴν τροφὴν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, καθάπερ καὶ τὸ αἷμα, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον· διαμαρτάνοντες. Ἔνια γὰρ καὶ τῶν ζώων εὐθὺς ἐν ἀρχῇ γίνεται μέλανα, οἷον κύνες, καὶ αἶγες, καὶ βόες, καὶ ὅλως ὅσων τὰ δέρματα καὶ τὰ τριχώματα κατ' ἀρχὰς [μὲν πλείω] ἔχει τροφήν· προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἧττον. Καίτοι γε οὐκ ἐχρῆν· ἀλλὰ πάντως ἔδει τοιαῦτ' εἶναι καὶ τὰ τριχώματα [καὶ] τὴν ἀκμὴν, καθ' ὃν χρόνον μάλιστα αὐτῶν ἂν ἰσχύῃ καὶ τὸ θερμὸν, καὶ μᾶλλον ἅπαντα πολιοῦσθαι κατάρχάς. Πολὺ γὰρ ἁπάντων ἀπὸ πρώτης [συστάσεως] ἀσθενέστερόν τι γίνεται τὸ θερμὸν, ἢ καθ' ὃν χρόνον ἄρχεται τὰ τριχώματα αὐτῶν λευκαίνεσθαι. Φανερὸν δὲ τοῦτο ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῶν λευκῶν. Ἔνια μὲν γὰρ εὐθὺς ἴσχει τὸ χρῶμα λευκότατον, ὅσα καὶ τούτων πλείστην ἔχει κατάρχὰς τὴν τροφὴν, καὶ μὴ πρὸ ὥρας ἐν αὐτῇ καταξηραινομένου τὸ ὑγρόν. Προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ξανθὰ γίνεται, αὐτοῖς ἐλάττονος ὕστερον ἐπιῤῥεούσης. [illegible] ἀρχῇ μὲν, γίνεται ξανθά· κατὰ δὲ τὴν ἀκμὴν, [illegible]τατα· καθάπερ καὶ τῶν ὀρνίθων μεταβάλλει [illegible] χρῶμα πάλιν, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης. Δηλοῖ δέ· πάντα γὰρ αὐτὰ γίνεται ξανθὰ [illegible] τὸν τράχηλον, καὶ ὅλως ὅσα σπανίζει τροφῆς [illegible] αὐτοῖς [ὑγρασίας] ὑπολειπούσης. Δῆλον δέ. [illegible] γὰρ καὶ τὸ πυῤῥὸν, εἰς τὸ λευκὸν μεταβάλλει, [illegible] μέλαν πάλιν εἰς τὸ πυῤῥὸν, οὕτω καὶ τὸ λευκὸν [illegible] τὸ ξανθόν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν φυ[τῶν]. Ἔνια γὰρ ἐκ τῆς ὑστέρας πέψεως, ἀνατρέχει [illegible] ἐπὶ τὴν προτέραν. Μάλιστα δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς ῥοιᾶς φανερόν ἐστι. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς [illegible] γίνονται φοινικοῖ, καὶ τὰ φύλλα, δι' ὀλιγότητα τῆς τροφῆς ἐκπεττομένης· ὕστερον δὲ πάλιν μεταβάλλουσιν εἰς τὸ ποῶδες χρῶμα, πολλῆς τροφῆς ἐπιῤῥεούσης, καὶ τῆς πέψεως οὐ δυναμένης κρατεῖν ὁμοίως· [illegible] τελευταῖον δὲ, πεττομένης ἤδη τῆς τροφῆς, γίνεται τὸ χρῶμα φοινικοῦν. Καθόλου δὲ ἐστὶ [illegible] περὶ τῶν ἄλλων τριχωμάτων καὶ πτερωμάτων, [illegible]τα λαμβάνει τὰς μεταβολὰς, οἷς μὲν, (καθάπερ [illegible]ται) τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης, οἷς δ' ἐναντίον πλεοναζούσης. Διόπερ ἄλλα κατ' ἄλ[λους] χρόνους τῆς ἡλικίας, καὶ λευκότατα καὶ μελάν[τατα] γίνεται τῶν τριχωμάτων· ἐπεὶ καὶ τῶν κοράκων τὰ πτερώματα τὸ τελευταῖον εἰς τὸ ξανθὸν χρῶμα μεταβάλλει, τῆς τροφῆς ἐν αὐτοῖς ὑπολειπούσης. Τῶν δὲ τριχωμάτων οὐδὲν οὔτε φοινικοῦν, οὐδ' ἁλουργὲς [illegible] οὔτε πράσινον, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν ἔχον τοιαύτην γίνεται χρόαν, διὰ τὸ πάντα τὰ τοιαῦτα χρώματα γίνεσθαι, μιγνυμένων αὐτοῖς τῶν τοῦ ἡλίου αὐγῶν. [illegible] δὲ τῶν τριχωμάτων τῶν ὑγρῶν, ἐντὸς τῆς σαρκὸς συμβαίνειν τὰς μεταβολὰς, καὶ μηδεμίαν αὐτοῖς [illegible] μίξιν. Δῆλον δ' ἐστί· καὶ γὰρ τῶν πτερωμάτων τὰ μὲν, ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν γίνεται τῷ χρώματι τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὰ ποικίλα τῶν ὀρνέων, πάνθ' (ὡς εἰπεῖν) μέλανα, οἷον ὅ τε ταὼς, καὶ ἡ περιστερὰ, καὶ ἡ χελιδών· ὕστερον δὲ λαμβάνει πάσας τὰς τοιαύτας ποικιλίας, ἤδη τῆς πέψεως αὐτῶν ἔξω τοῦ σώματος γιγνομένης, ἔν τε τοῖς πτερώμασι καὶ τοῖς καυλοῖς [illegible] συμβαίνει (καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν) καὶ ταύτας ἔξω τοῦ σώματος γίγνεσθαι τὴν [τῶν χρωμάτων] πέψιν. Διὸ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ζώων, τά τε ἔνυδρα καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ κογχύλια, παντοδαπὰς ἴσχει χρωμάτων μορφὰς, πολλῆς γε καὶ τούτοις τῆς [illegible] γινομένης. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὰ χρώματα θε[ωρίαν] μάλιστ' ἄν τις ἐκ τῶν εἰρημένων δύναιτο συνιδεῖν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΚΑ.

ARISTOTELIS PHYSIOGNOMICA.

CAPUT I.

Ὅτι αἱ διάνοιαι ἕπονται τοῖς σώμασι, καὶ οὐκ εἰσὶν αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς οὖσαι τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο [δὲ] δῆλον [πάνυ] γίνεται, ἔν τε ταῖς μέθαις, καὶ [ἐν ταῖς] ἀῤῥωστίαις. Πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος

ϑημάτων. Καὶ τοὐναντίον δὴ τοῖς τῆς ψυχῆς ϑήμασι τὸ σῶμα συμπάσχον, φανερὸν γίνεται περὶ τοὺς ἔρωτας, καὶ τοὺς φόβους [τε] καὶ τὰς λύπας ὶ τὰς ἡδονάς. Ἔτι δὲ ἐν τοῖς φύσει γινομένοις, λλον ἄν τις συνίδοι, ὡς οὕτως ἔχει πρὸς ἄλληλα μά τε καὶ ψυχὴ συμφυῆ, ὥστε τῶν πλείστων ἀλλή- ς αἴτια γίνεσθαι παθημάτων. Οὐδὲν γὰρ πώποτε ον γεγένηται τοιοῦτον, ὃ τὸ μὲν εἶδος ἔσχεν ἑτέρου ου, τὴν δὲ διάνοιαν ἄλλου· ἀλλ' ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ τό σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Ὥστε ἀναγκαῖον ἕπεσθαι τοιῷδε σώματι τοιάνδε διάθεσιν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν λων ζώων, οἱ περὶ ἕκαστον ἐπιστήμονες, ἐκ τῆς ἰδέας νανται θεωρεῖν, ἱππικοί τε ἵππους, καὶ κυνηγέται νας. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ εἴη, (ἀεὶ δὲ ταῦτα ἀλη- ἐστιν) εἴη ἂν φυσιογνωμονεῖν. Οἱ μὲν οὖν προ- γενημένοι φυσιογνώμονες, κατὰ τρεῖς τρόπους ἐπε- ρησαν φυσιογνωμονεῖν, ἕκαστος καθ' ἕνα. Οἱ μὲν ρ, ἐκ τῶν γενῶν τῶν ζώων φυσιογνωμονοῦσι, τιθέ- νοι καθ' ἕκαστον γένος, εἶδός τι ζώου καὶ διάνοιαν. δ' ἐπί τε τῶν τοιούτων σῶμά τι, εἶτα τὸν ὅμοιον τὸ σῶμα ἔχοντι, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοίαν ὑπελάμβα- ν. Ἄλλοι δέ τινες τοῦτο μὲν ἐποίουν, οὐκ ἐξ ἁπάν- ν δὲ τῶν ζώων ἐδοκίμαζον, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῶν θρώπων γένους, διελόμενοι κατὰ τὰ ἔθνη, ὅσα διέ- ρε τὰς ὄψεις καὶ τὰ ἤθη, οἷον Αἰγύπτιοι, καὶ Θρᾷ- , καὶ Σκύθαι, ὁμοίως τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων οιοῦντο. Οἱ δέ τινες ἐκ τῶν ἐπιφαινομένων ἠθῶν, διαθέσει ἕπεται ἕκαστον ἦθος τῷ ὀργιζομένῳ, τῷ βουμένῳ, τῷ ἀφροδισιάζοντι, καὶ τῶν ἄλλων δὴ θημάτων ἑκάστῳ. Ἔστι δὲ κατὰ πάντας τούτους ὺς τρόπους φυσιογνωμονεῖν, καὶ ἔτι κατ' ἄλλους, ὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων ἀνομοίως ποιεῖσθαι. μὲν οὖν κατὰ τὰ ἤθη μόνον φυσιογνωμονοῦντες αρτάνουσιν ἄν, πρῶτον μέν, ὅτι ἔνιοι οὐχ οἱ αὐ- ὶ ὄντες, τὰ ἐπὶ τῶν προσώπων ἤθη τὰ αὐτὰ ἔχουσιν· ν ὅ, τε ἀνδρεῖος καὶ ὁ ἀναιδὴς τὰ αὐτὰ ἔχουσι, ς διανοίας πολὺ κεχωρισμένοι. Δεύτερον δέ, ὅτι τὰ χρόνους τινὰς τὰ ἤθη οὐ τὰ αὐτά, ἀλλὰ ἑτέρων ουσι. Δυσανίοις τε γὰρ οὖσιν, ἐνίοτε συνέβη τὴν ιέραν ἡδέως διαγαγεῖν, καὶ τὸ ἦθος λαβεῖν τὸ τοῦ θύμου· καὶ τοὐναντίον εὔθυμον λυπηθῆναι, ὥστε ἦθος τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου μεταβαλεῖν. Ἔτι πρὸς ύτοις περὶ ὀλίγων ἄν τις τοῖς ἐπιφαινομένοις τεκ- ιραιτο. Οἱ δὲ ἐκ τῶν θηρίων φυσιογνωμονοῦντες, κ ὀρθῶς τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων ποιοῦνται. Οὐ ρ δὴ ἑκάστου τῶν ζώων τὴν ἰδέαν διεξελθόντα ἔστιν πεῖν, ὅτι ὃς ἂν ὅμοιος τούτῳ τὸ σῶμα ᾖ, καὶ τὴν υχὴν ὅμοιος ἔσται· πρῶτον μὲν γὰρ (ὡς ἁπλῶς εἰ- εῖν οὕτως) ὅμοιον θηρίῳ ἄνθρωπον οὐδεὶς ἂν εὕροι, λλὰ προσεοικότα μέν τι. Ἔτι πρὸς τούτοις τὰ ζῶα λίγα μὲν τὰ ἴδια ἔχει σημεῖα, πολλὰ δὲ τὰ κοινά. Ὥστε ἐπειδὰν ὅμοιός τις ᾖ μὴ κατὰ τὸ ἴδιον, ἀλλὰ ατὰ τὸ κοινόν, τί μᾶλλον οὗτος λέοντι ἢ ἐλάφῳ ὁμοιό- ερος; Εἰκὸς γὰρ τὰ μὲν ἴδια τῶν σημείων, ἴδιόν τι ημαίνειν· τὰ δὲ κοινά, κοινόν. Τὰ μὲν οὖν κοινὰ ῶν σημείων, οὐδὲν ἂν διασαφηθείη τῷ φυσιογνωμο- οῦντι. Εἰ δέ τις τὰ ἴδια ἑκάστου τῶν θηρίων ἐκλέ- ειεν, οὐκ ἂν ἔχοι ἀποδοῦναι οὗ ἐστι ταῦτα σημεῖα. Εἰκὸς γὰρ τοῦ ἰδίου. Ἴδιον δὲ οὐδενὸς οὐδ' ἓν τῶν ζώων τῶν φυσιογνωμονουμένων, ἔν γε τῇ διανοίᾳ ἔχοι ἄν τις λαβεῖν. Οὔτε γὰρ ἀνδρεῖον μόνον ὁ λέων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλά· οὔτε δειλὸν ὁ λαγωός, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μυρία. Εἰ οὖν μήτε τὰ κοινὰ σημεῖα ἐκ- λέξαντι σαφὴς γίνεται· μήτε καὶ τὰ ἴδια, οὐκ ἂν εἴη καθ' ἕκαστον τῶν ζώων σκέπτεσθαι· ἀλλ' ἐξ ἀν- θρώπων τὴν ἐκλογὴν ποιητέον τῶν τὸ αὐτὸ πάθος πασχόντων· οἷον, ἂν μὲν ἀνδρείου ἐπισκοπῇ τις τὰ σημεῖα, τὰ ἀνδρεῖα τῶν ζώων εἰς ἓν λαβόντα δεῖ ἐξε- τάσαι, ποῖα παθήματα τούτοις μὲν ἅπασιν ὑπάρχει, τῶν δὲ ἄλλων ζώων οὐδενὶ συμβέβηκεν. Εἰ γὰρ οὕτω τις ἐκλέξειεν, ὅτι ταῦτά ἐστι τὰ σημεῖα ἀνδρείας τοῖς προκριθεῖσι ζώοις, μὴ μόνον ἀνδρείας κοινὸν ὑπάρ- χειν πάθημα τῶν [ἐν] τῇ διανοίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι· οὕτω δ' ἂν ἀπορήσειε, πότερον ἀνδρείας ἢ θατέρου τὰ σημεῖά ἐστιν. Ἀλλὰ δεῖ ἐκ πλείστων τε ἐκλέγε- σθαι ζώων, καὶ μηδὲν πάθος κοινὸν ἐχόντων ἐν τῇ διανοίᾳ ἄλλό τι, οὗ ἂν τὰ σημεῖα σκοπῇ. Ὅσα μὲν οὖν τῶν σημείων μόνιμά ἐστι, μόνιμον ἄν τι καὶ ση- μαίνοι· ὅσα δὲ ἐπιγινόμενα, καὶ ἀπογινόμενά τε καὶ ἀπολείποντα, πῶς ἂν τὸ σημεῖον ἀληθὲς εἴη, τοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ μὴ μένοντος; Εἰ μὲν γὰρ μόνιμον, ἐπιγι- νόμενόν τε καὶ ἀπολεῖπον σημεῖόν τις ὑπολάβοι, ἐν- δέχοιτο μὲν ἂν αὐτὸ ἀληθὲς εἶναι, οὐ μὴν ἐπιεικὲς ἂν εἴη, μὴ ἀεὶ τῷ πράγματι παρεπόμενον· ὅσα δὲ παθήματα ἐγγινόμενα τῇ ψυχῇ μηδέν τι ἐνδιαλλάττει τὰ σημεῖα τὰ ἐν τῷ σώματι, οἷς χρῆται ὁ φυσιογνώ- μων, οὐκ ἂν εἴη τὰ τοιαῦτα γνωρίσματα τῇ τέχνῃ· οἷον τὰ περὶ τὰς δόξας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἰατρὸν ἢ κιθαριστὴν οὐκ ἐνδέχεται γνωρίζειν· ὁ γὰρ μαθὼν ὅ, τι μάθημα, οὐδὲν ἐξήλλαξε τῶν σημείων οἷς χρῆται ὁ φυσιογνώμων.

CAPUT II.

Δεῖ δὲ οὖν ὁρίσαι, περὶ ποῖα ἅττα ἐστὶν ἡ φυσιογνω- μονία, ἐπειδὴ οὐ περὶ πάντα· καὶ ἐκ τίνων ἕκαστα σημεῖα λαμβάνεται· ἔπειτ' ἐφεξῆς καθ' ἓν ἕκαστον περὶ τῶν ἐπιφανεστέρων δηλῶσαι. Ἡ μὲν οὖν φυ- σιογνωμονία ἐστί, καθάπερ καὶ τοὔνομα αὐτῆς λέγει, περὶ τὰ φυσικὰ παθήματα τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ τῶν ἐπικτήτων, ὅσα παραγινόμενα μεθίστησι τῶν ση- μείων τῶν φυσιογνωμονουμένων. Ὁποῖα δὲ ταῦτά ἐστιν, ὕστερον δηλωθήσεται. Ἐξ ὧν δὲ γενῶν τὰ σημεῖα λαμβάνεται, νῦν ἐρῶ, καὶ ἔστιν ἅπαντα. Ἔκ τε γὰρ τῶν κινήσεων φυσιογνωμονοῦσι, καὶ ἐκ τῶν σχημάτων, καὶ ἐκ τῶν χρωμάτων, καὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐμφαινομένων, καὶ ἐκ τῶν τριχωμάτων, καὶ ἐκ τῆς λειότητος, καὶ ἐκ τῆς φωνῆς, καὶ ἐκ τῆς σαρκός, καὶ ἐκ τῶν μερῶν, καὶ τοῦ τύπου ὅλου τοῦ σώματος. Καθόλου μὲν οὖν τοιαῦτά ἐστιν, ἃ λέγουσιν οἱ φυσιογνώμονες περὶ ὅλων τῶν γενῶν σημεῖα. Εἰ μὲν οὖν ἀσαφής, ἢ μὴ εὔσημος ἦν ἡ τοιαύτη διέξοδος, ἀπέχρησεν ἂν τὰ εἰρημένα. Νυνὶ δ' ἴσως βέλτιόν ἐστι καθ' ἕκαστον περὶ πάντων, ὅσα ἐπιφανῆ παρὰ τῶν φυσιογνωμονουμένων, ἀκριβέ- στερον φράσαι, τά τε σημεῖα λέγοντα, οἷά τ' ἐστὶν ἕκαστα [καὶ ἐπὶ τί] ἀναφέρεται, ὅσα μὴ ἐν τοῖς προει- ρημένοις δεδήλωται. Αἱ μὲν οὖν χροιαὶ σημαίνουσιν, αἱ μὲν ὀξεῖαι, θερμὸν καὶ ὕφαιμον· αἱ δὲ λευκέρυ- θροι, εὐφυΐαν, ὅταν ἐπὶ λείου χρωτὸς συμβῇ τοῦτο τὸ χρῶμα. Τὰ δὲ τριχώματα, τὰ μὲν μαλακά, δει- λόν· τὰ δὲ σκληρά, ἀνδρεῖον. Τοῦτο δὲ τὸ σημεῖον εἴληπται ἐξ ἁπάντων τῶν ζώων. Δειλότατον μὲν γάρ ἐστιν ἔλαφος, λαγωός, πρόβατα καὶ τὴν τρίχα μαλακω- τάτην ἔχει· ἀνδρειότατον δὲ ὁ λέων, ὗς ἄγριος, καὶ τρίχα σκληροτάτην φέρει. Ἔστι δὲ καὶ ἐν τοῖς ὄρνισι τὸ αὐτὸ τοῦτο ἰδεῖν. Καθόλου τε γὰρ ὅσοι μὲν σκληρὸν τὸ πτερὸν ἔχουσιν, ἀνδρεῖοι· ὅσοι δὲ μαλα-

κὸν, δειλοί. Καὶ κατὰ μέρη ἐστὶ ταὐτὸ τοῦτο ἰδεῖν, ἔν τε τοῖς ὄρτυξι, καὶ ἐν τοῖς ἀλεκτρυόσιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν γενῶν τῶν ἀνθρώπων ταὐτὸ τοῦτο συμπίπτει. Οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ ταῖς ἄρκτοις οἰκοῦντες, ἀνδρεῖοί τέ εἰσι καὶ σκληρότριχες· οἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν, δειλοί τε, καὶ μαλακὸν τρίχωμα φέρουσιν. Ἡ δὲ δασύτης ἡ περὶ τὴν κοιλίαν, λαλιὰν σημαίνει. Τοῦτο δὲ ἀναφέρεται εἰς τὸ γένος τῶν ὀρνίθων. Ἴδιον γὰρ ὄρνιθος τῶν περὶ τὸ σῶμα, ἡ δασύτης ἡ περὶ τὴν κοιλίαν· τῶν δὲ περὶ διάνοιαν, ἡ λαλιά. Ἡ δὲ σὰρξ, ἡ μὲν σκληρὰ καὶ εὐεκτικὴ φύσει, ἀναίσθητον σημαίνει· ἡ δὲ λεία, καὶ εὐφυέα καὶ ἀβέβαιον, ἐὰν μὴ ἐπὶ ἰσχυροῦ σώματος καὶ τὰ ἀκρωτήρια ἐγκρατῆ ἔχοντος τοῦτο συμβῇ. Αἱ δὲ κινήσεις, αἱ μὲν νωθραὶ, μαλακὴν διάνοιαν· αἱ δὲ ὀξεῖαι, ἔνθερμον. Ἐπὶ δὲ τῆς φωνῆς ἡ μὲν βαρεῖα καὶ ἐπιτεινομένη, ἀνδρεῖον· ἡ δὲ ὀξεῖα καὶ ἀνειμένη, δειλόν. Τὰ δὲ σχήματα, καὶ τὰ παθήματα τὰ ἐπιφαινόμενα ἐπὶ τῶν προσώπων, κατὰ τὰς ὁμοιότητας λαμβάνεται τῷ πάθει. Ὅταν γὰρ πάσχῃ τι, γίνεται οἷον εἰ τοιοῦτον ἔχοι ὅταν τὶς ὀργίζηται, ὀργίλον τὸ σημεῖον τοῦ αὐτοῦ γένους. Τὸ δὲ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος μεῖζον καὶ ἰσχυρότερον. Καὶ τὰ ἀκρωτήρια τοῦ σώματος, ἰσχυρότερα, καὶ λιπαρώτερα, καὶ εὐεκτικώτερα, καὶ βελτίω κατὰ πάσας τὰς ἀρετάς. Ἰσχυρότερα δὲ τῶν ἐπὶ τοῖς μέρεσι σημείων ἐστὶ, τὰ ἐν τοῖς ἤθεσι τοῖς ἐν τοῖς ἐπιφαινομένοις λαμβανόμενα· καὶ [τὰ] κατὰ τὰς κινήσεις καὶ τὰ σχήματα. Ὅλως δὲ τὸ ἑνὶ μὲν πιστεύειν τῶν σημείων, εὔηθες· ὅταν δὲ πλείω συμφωνοῦντα καθ᾽ ἑνὸς λάβῃ, μᾶλλον ἤδη κατὰ τὸ εἰκὸς ἄν τις ὑπολαμβάνοι ἀληθῆ εἶναι τὰ σημεῖα. Ἔστι δὲ ἄλλος τρόπος, καθ᾽ ὃν ἄν τις φυσιογνωμονοίη· οὐδεὶς μέντοι ἐπικεχείρηκεν. Οἷον εἰ ἀνάγκη ἐστὶ τὸν ὀργίλον καὶ τὸν δυσάνιον καὶ μικρὸν τὸ ἦθος, φθονερὸν εἶναι, εἰ καὶ μή ἐστι φθονεροῦ σημεῖα, ἐξ ἐκείνων δὲ τῶν προτέρων ἐνδέχοιτο ἂν τῷ φυσιογνώμονι καὶ τὸν φθονερὸν εὑρίσκειν· μάλιστα μὲν, ὅταν ὁ τοιοῦτος ἴδιος τρόπος εἴη τοῦ πεφιλοσοφηκότος. Τὸ γὰρ δύνασθαι τινῶν ὄντων ἀναγκαῖον εἶναι, ἴδιον ὑπολαμβάνοιμεν φιλοσοφίας· ὅπερ ἐστὶν ὅτε ἐναντιοῦται τούτῳ κατὰ τὰ πάθη φυσιογνωμονεῖν καὶ τὰ κακά. Περὶ φωνῆς κατὰ μὲν τὸ πάθος ἐπισκοπῶν, ὀξεῖαν οἰηθείη ἄν τις δυεῖν ἕνεκεν τιθέναι τοῦ θυμοειδοῦς. Ὁ γὰρ ἀγανακτῶν καὶ ὀργιζόμενος, ἐπιτείνειν εἴωθε τὸν φθόγγον καὶ ὀξὺ φθέγγεσθαι· ὁ δὲ ῥαθύμως διακείμενος, τόν τε τόνον ἀνίησι, καὶ βαρὺ φθέγγεται. Τῶν δ᾽ αὖ ζώων τὰ μὲν ἀνδρεῖα, βαρύφωνά ἐστι· τὰ δὲ δειλὰ, ὀξύφωνα· λέων μὲν καὶ ταῦρος, καὶ κύων ὑλακτικὸς, καὶ τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ εὔψυχοι, βαρύφωνοι φθέγγονται· ἔλαφοι δὲ καὶ λαγωὸς, ὀξύφωνά ἐστιν. Ἀλλ᾽ ἴσως καὶ ἐν τούτοις κρεῖσσόν ἐστι μὴ ἐν τῷ βαρεῖαν ἢ ὀξεῖαν εἶναι τὴν φωνὴν αὐτῶν, ἀνδρεῖον ἢ δειλὸν τιθέναι, ἀλλ᾽ ἐν τῷ τὴν μὲν ἐῤῥωμένην, ἀνδρείου· τὴν δὲ ἀνειμένην καὶ ἀσθενῆ, δειλοῦ ὑποληπτέον εἶναι. Ἔστι δὲ κράτιστον, ὅταν τὰ σημεῖα μὴ ὁμολογούμενα, ἀλλ᾽ ὑπεναντιούμενα, μηδὲν τιθέναι, εἰ μή ἐστι τῶν διῃρημένων ποῖα ποίων πιστότερα· καὶ μάλιστα μὲν εἰς εἴδη, ἀλλὰ μὴ εἰς ὅλα τὰ γένη ἀναφέρειν. Ὁμοιότερα γάρ ἐστι τῷ ζητουμένῳ. Οὐ γὰρ ὅλον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φυσιογνωμονοῦμεν, ἀλλά τινα τῶν ἐν τῷ γένει.

CAPUT III.

Ἀνδρείου σώματος σημεῖα, τρίχωμα σκληρὸν, τὸ σχῆμα τοῦ σώματος ὀρθὸν, ὀστᾶ καὶ πλευρὰ καὶ [illegible]
ἀκρωτήρια τοῦ σώματος ἰσχυρὰ καὶ μεγάλα, [illegible]
λία πλατεῖα καὶ προσεσταλμένη· ὠμοπλάται [illegible]
καὶ διεστηκυῖαι, οὔτε λίαν συνδεδεμέναι, οὔτε [illegible]
πασιν ἀπολελυμέναι· τράχηλος ἐῤῥωμένος, [illegible]
δρα σαρκώδης· τὸ στῆθος σαρκῶδές τι καὶ [illegible]
ἰσχίον προσεσταλμένον· γαστροκνημίαι κάτω [illegible]
σπασμέναι· ὄμμα χαροπὸν, οὔτε λίαν [illegible]
οὔτε παντάπασι συμμῦον· αὐχμηρότερον τι [illegible]
τὸ ἐπὶ τοῦ σώματος· ὀξὺ μέτωπον, εὐθὺ, [illegible]
γένειον οὔτε λεῖον, οὔτε παντάπασι ῥυτιδῶδες. [illegible]
λοῦ σημεῖα, τριχωμάτιον μαλακὸν, τῷ σώματι [illegible]
καθικὸς, οὐκ ἐπισπερχές· αἱ δὲ γαστροκνημίαι [illegible]
ἀνεσπασμέναι· περὶ τὸ πρόσωπον ὕπωχρος· [illegible]
ἀσθενῆ, καὶ [εἰ] σκαρδαμύττει· καὶ τὰ [illegible]
τοῦ σώματος ἀσθενῆ· τὰ σκέλη μικρὰ, καὶ [illegible]
πται καὶ μακραί· ὀσφὺς δὲ μικρὰ καὶ ἄσθενής· [illegible]
σχῆμα σύντονον ἐν ταῖς κινήσεσιν· οὐκ [illegible]
ὕπτιος, καὶ τεθαμβηκὼς τὸ ἦθος· τὸ ἐπὶ τοῦ [illegible]
σώπου εὐμετάβολον, κατηφής. Εὐφυοῦς [illegible]
σὰρξ ὑγροτέρα, καὶ ἁπαλωτέρα, οὐκ εὐεκτική [illegible]
μελώδης σφόδρα· τὰ περὶ τὰς ὠμοπλάτας [illegible]
χηλον, ἰσχνότερα, καὶ τὰ περὶ τὸ πρόσωπον [illegible]
δετα τὰ περὶ τὰς ὠμοπλάτας, καὶ τὰ κάτω [illegible]
εὔλυτα τὰ περὶ τὰς πλευράς· καὶ τὸ [illegible]
κότερον· τὸ σῶμα λευκέρυθρον καὶ καθαρόν· [illegible]
δερμάτιον λεπτόν· τριχωμάτιον μὴ λίαν [illegible]
μηδὲ λίαν μέλαν· ὄμμα χαροπὸν, ὑγρόν. [illegible]
του σημεῖα· τὰ περὶ τὸν αὐχένα καὶ τὰ [illegible]
δη καὶ συμπεπλεγμένα καὶ συνδεδεμένα· [illegible]
στρογγύλη· ὠμοπλάται ἄνω ἀνεσπασμέναι· [illegible]
μέγα, περιφερὲς, σαρκῶδες· ὄμμα χλωρόν, [illegible]
κνῆμαι περὶ σφυρὸν παχεῖαι, σαρκώδεις, [illegible]
σιαγόνες μεγάλαι, σαρκώδεις· ὀσφὺς [illegible]
λη μακρά· τράχηλος παχύς· πρόσωπον [illegible]
ὑπόμακρον ἱκανῶς· τὰς δὲ κινήσεις καὶ τὰ [illegible]
καὶ τὸ ἦθος τὸ ἐπὶ τοῦ προσώπου [illegible]
κατὰ τὰς ὁμοιότητας ἀναλαμβάνει. [illegible]
μεῖα, ὀμμάτιον ἀνεπτυγμένον καὶ λαμπρόν· [illegible]
ὕφαιμα, καὶ παχέα· μικρὸν ἔγκυρτος· [illegible]
ἄνω ἐπηρμέναι· τῷ σχήματι μὴ ὀρθὸς, ἀλλὰ [illegible]
προπετέστερος· ἐν ταῖς κινήσεσιν ὀξύς· [illegible]
τὸ σῶμα· τὸ χρῶμα ὕφαιμον· στρογγυλοπρόσωπος· [illegible]
τὸ στῆθος ἀνεσπασμένον. Κόσμιος, ἐν ταῖς [illegible]
σι βραδὺς καὶ διαλεκτικός· φωνὴ βραδεῖα καὶ [illegible]
τώδης, καὶ ἀσμενής· ὀμμάτιον ἀλαμπὲς, [illegible]
καὶ μήτε λίαν ἀνεπτυγμένον, μήτε παντάπασι [illegible]
μυκὸς, σκαρδαμυκτικὸν βραδέως. Τὰ γὰρ [illegible]
σκαρδαμύττοντα τῶν ὀμμάτων, τὰ μὲν δειλόν, [illegible]
θερμὸν σημαίνει. Εὐθύμου σημεῖα, μέτωπον [illegible]
γεθες, καὶ σαρκῶδες, καὶ λεῖον· τὰ περὶ τὰ [illegible]
ταπεινότερα, καὶ ὑπνωδέστερον τὸ πρόσωπον [illegible]
ται, μήτε δεδορκὸς, μήτε σύννουν. Ἔν τε ταῖς [illegible]
σεσι βραδὺς ἔστω καὶ ἀνειμένος, τῷ σχήματι [illegible]
ἤθει τῷ ἐπὶ τοῦ προσώπου, μὴ ἐπισπερχής, [illegible]
ἀγαθὸς φαινέσθω. Τὰ ῥυτιδώδη τῶν [illegible]
καὶ ἰσχνὰ ὄμματα κατακεκλασμένα, ἅμα δὲ [illegible]
κεκλασμένα τῶν ὀμμάτων, δύο σημαίνει, τὸ μὲν [illegible]
λακὸν καὶ θῆλυ, τὸ δὲ κατηφὲς καὶ ἄθυμον. [illegible]
σχήματι ταπεινὸς, καὶ ταῖς κινήσεσιν [illegible]
Κιναίδου σημεῖα, ὄμμα κατακεκλασμένον· [illegible]
τος· ἐγκλίσεις τῆς κεφαλῆς εἰς τὰ δεξιά· [illegible]
τῶν χειρῶν ὕπτιαι καὶ ἔκλυτοι· καὶ βαδίσεις [illegible]

μὲν περινεύοντος, ἡ δὲ κρατοῦντος τὴν ὀσφύν·
ὶ τῶν ὀμμάτων περιβλέψεις, οἷος ἂν εἴη Διονύσιος
σοφιστής. Πικρὸς, τὸ πρόσωπον σεσηρώς· μελα-
χρως· ἰσχνός· τὰ περὶ τὸ πρόσωπον διεξυσμένος·
πρόσωπον ῥυτιδώδης· ἄσαρκος, εὐθύθριξ, καὶ
λάνθριξ. Θυμώδης, ὀρθὸς τὸ σῶμα· τῷ σχήματι
τλευρος, εὔθυμος, ἐπίπυῤῥος· ὠμοπλάται διεστη-
ίαι, καὶ μεγάλαι, καὶ πλατεῖαι· ἀκρωτήρια μεγά-
, καὶ ἐγκρατῆ· λεῖος καὶ περὶ τὰ στήθη, καὶ περὶ
υβῶνας· εὐπώγων· εὐανθὴς ὁ περίδρομος τῶν τρι-
ν, κάτω κατεληλυθώς. Πραῢς, ἰσχυρὸς τὸ εἶδος,
ιαρκος· ὑγρὰ σὰρξ καὶ πολλή· εὐμεγέθης καὶ
μμετρος, ὕπτιος τῷ σχήματι· ὁ περίδρομος τῶν
χῶν ἀνεσπασμένος. Εἴρων· πίονα τὰ περὶ τὸ
όσωπον, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄμματα ῥυτιδώδη· ὑπνῶδες
πρόσωπον τῷ ἤθει φαίνεται. Μικρόψυχος, μι-
ομελὴς, μικρογλάφυρος, ἰσχνὸς, μικρόμματος, καὶ
ροπρόσωπος· οἷος ἂν εἴη Κορίνθιος ὁ Λευκάδιος.
λόκυβοι, γαλεαγκῶνες καὶ ὀρχησταί. Φιλολοίδο-
, οἷς τὸ ἄνω χεῖλος μετέωρον· καὶ τὰ εἴδη προπε-
ς, ἐπίπυῤῥοι. Ἐλεήμονες, ὅσοι γλαφυροὶ, καὶ
κόχροοι, καὶ λιπαρόμματοι, καὶ τὰ ῥινία ἄνωθεν
ξυσμένοι, καὶ ἀεὶ δακρύουσιν. Αὐτοὶ οὗτοι φιλο-
αιοι, καὶ θηλυγόνοι, καὶ περὶ τὰ ἤθη ἐρωτικοὶ,
ἀειμνήμονες, καὶ εὐφυεῖς, καὶ ἔνθερμοι. Του-
δὲ σημεῖα εἴρηται. Ἐλεήμων, ὁ σοφὸς, καὶ δει-
, καὶ κόσμιος. Ἀνελεήμων, ἀμαθὴς καὶ ἀναιδής.
αθοὶ φαγεῖν, οἷς τὸ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ πρὸς τὸ
ῆθος μεῖζόν ἐστιν, ἢ τὸ ἐντεῦθεν πρὸς τὸν αὐχένα·
γνος, λευκόχρως· καὶ δασὺς εὐθείαις θριξὶ καὶ πα-
αις, καὶ μελαίναις, καὶ οἱ κρόταφοι δασεῖς εὐ-
αις θριξί· λιπαρὸν τὸ ὀμμάτιον καὶ μάργον.
υπνοι, οἱ τὰ ἄνω μείζω ἔχοντες καὶ γυπώδεις, καὶ
μοὶ, εὐεκτικὴν σάρκα ἔχοντες, καὶ γλαφυροὶ τὰ
η, καὶ δασεῖς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν. Μνήμονες, οἱ
ἄνω ἐλάττονα ἔχοντες, καὶ γλαφυρὰ, καὶ σαρκω-
τερα.

CAPUT IV.

Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν
λήλοις· καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιουμένη, συναλ-
οῖ τὴν τοῦ σώματος μορφήν· πάλιν τε ἡ τοῦ σώ-
τος μορφὴ ἀλλοιουμένη, συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυ-
ς ἕξιν. Ἐπειδὴ γάρ ἐστι ψυχῆς, τὸ ἀνιᾶσθαί τε
ὶ εὐφραίνεσθαι, καταφανὲς ὅτι οἱ ἀνιώμενοι σκυ-
ωπότεροί εἰσι, καὶ οἱ εὐφραινόμενοι, ἱλαροί. Εἰ
ν οὖν ἦν τῆς ψυχῆς λελυμένης, ἔτι τὴν ἐπὶ τοῦ σώ-
τος μορφὴν μένειν, ἦν μὲν ἂν καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ
καὶ τὸ σῶμα συμπαθῆ· οὐ μέντοι συνδιατελοῦντα
λήλοις. Νῦν δὲ καταφανὲς ὅτι ἑκάτερον ἑκατέρῳ
εται· μάλιστα μέντοι ἐκ τοῦδε δῆλον γένοιτο. Μα-
ι γὰρ δοκεῖ εἶναι περὶ ψυχήν. Καὶ οἱ ἰατροὶ φαρ-
κοις καθαίροντες τὸ σῶμα, καὶ διαίταις τισὶ πρὸς
τὸ χρησάμενοι, ἀπαλλάττουσι τὴν ψυχὴν τῆς μα-
ς. Ταῖς δὴ τοῦ σώματος θεραπείαις, καὶ ἅμα
τε τοῦ σώματος μορφὴ λέλυται, καὶ ἡ ψυχὴ μανίας
ήλλακται. Ἐπειδὴ οὖν ἅμα ἀμφότερα λύονται,
λον ὅτι συνδιατελοῦσιν ἀλλήλοις. Συμφανὲς δὲ
ὶ ὅτι ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς ὅμοιαι αἱ μορφαὶ
ῖς σώμασιν ἐπιγίνονται. Ὥστέ ἐστιν ἅπαντα ὅμοια
τοῖς ζώοις, τοῦ αὐτοῦ τινος δηλωτικά. Παρά δὲ
ὶ ὧν διαπέπρακται τὰ ζῶα, τὰ μὲν ἴδια ἑκάστου
νους πάθη τῶν ζώων ἐστὶ, τὰ δὲ κοινά. Ἐπὶ μὲν
ν τοῖς ἰδίοις ἔργοις τῆς ψυχῆς, ἴδια τὰ πάθη κα-
τὰ τὸ σῶμα· ἐπὶ δὲ τοῖς κοινοῖς, τὰ κοινά. Κοινὰ μὲν οὖν ἐστιν ὕβρις τε, καὶ ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἔκστασις. Τῶν μὲν οὖν λοφούρων ἢ οὐ λοφούρων, κοινόν ἐστιν ὕβρις· τῶν δὲ ὄνων τε καὶ συῶν, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἕξις. Ἴδιον δ' ἐστὶν ἐπὶ μὲν τῶν κυνῶν, τὸ λοίδορον· ἐπὶ δὲ τῶν ὄνων, τὸ ἄλυπον. Ὡς μὲν οὖν τὸ κοινόν τε καὶ τὸ ἴδιον χρὴ διελέσθαι, εἴρηται. Δεῖ μέντοι πρὸς ἅπαντα πολλῆς συνηθείας, εἰ μέλλοι τὶς αὐτὸς ἔσεσθαι ἱκανὸς περὶ τούτων ἕκαστα λέγειν. Ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὁρώμενα ἐπὶ τῶν σωμάτων λέγεται ἀναφέρεσθαι ἐπὶ τὰς ὁμοιότητας, τάς τε ἀπὸ τῶν ζώων, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν πράξεων γινομένας, καὶ ἰδέαι τινὲς ἄλλαι ἀπὸ θερμοτήτων καὶ ἀπὸ ψυχροτήτων γίνονται. Ἔστι δὲ τούτων ἔνια τῶν ἐπιφαινομένων, ἐπί τε τοῖς σώμασι, μικραῖς διαφοραῖς κεχρημένα, καὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι προσαγορευόμενα, οἷον αἵ τε ἀπὸ φόβων ὠχρότητες, καὶ ἀπὸ πόνων. Αὗται γὰρ ὀνόματί τε τῷ αὐτῷ κέχρηνται, καὶ διαφορὰν μικρὰν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. Μικρᾶς δὲ οὔσης τῆς διαφορᾶς, οὐ ῥᾴδιον γινώσκειν, ἀλλὰ ἢ ἐκ τῆς συνηθείας τῆς μορφῆς τὴν ἐπιπρέπειαν εἰληφότα. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τάχιστος καὶ ἄριστος ὁ ἀπὸ τῆς ἐπιπρεπείας. Καὶ ἔστι γε οὕτως τούτῳ χρώμενον, πολλὰ διαγινώσκειν· καὶ οὐ μόνον καθόλου χρήσιμόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν σημείων ἐκλογήν. Ἕκαστον γὰρ τῶν ἐκλεγομένων, καὶ πρέπειν δεῖ τοιοῦτον, οἷον τὸ ἐκλεγόμενον θέλει. Ἔτι τε καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν σημείων, καὶ τῷ συλλογισμῷ, ᾧ δεῖ χρῆσθαι ὅπου ἄν τι τύχῃ, προστιθέντας τοῖς προσοῦσι, τὰ προσήκοντα· οἷον εἰ ἀναιδής τε εἴη καὶ μικρολόγος, καὶ κλέπτης ἂν εἴη καὶ ἀνελεύθερος· καὶ κλέπτης μὲν ἑπομένως τῇ ἀναιδείᾳ, τῇ δὲ μικρολογίᾳ ἀνελεύθερος. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων ἑκάστου, δεῖ τοῦτον τὸν τρόπον προσαρμόζοντα, τὴν μέθοδον ποιεῖσθαι.

CAPUT V.

Νυνὶ δὲ πρῶτον πειράσομαι τῶν ζώων διελέσθαι, ὁποῖα αὐτῶν προσήκει διαλλάττειν, πρὸς τὸ εἶναι ἀνδρεῖα καὶ δειλὰ, καὶ δίκαια καὶ ἄδικα. Διαιρετέον δὲ τὸ τῶν ζώων γένος εἰς δύο μορφὰς, εἰς ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, προσάπτοντα τὸ πρέπον ἑκατέρᾳ μορφῇ. Ἔστι δὲ ὅμοια. Ἐπιχειροῦμεν οὖν τρέφειν τῶν θηρίων [τὰ] προσηνέστερα· καὶ μαλακώτερα ψυχὰς τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων, ἧττόν τε ῥωμαλεούμενα, τάς τε τροφὰς καὶ τὰς χειροηθείας μᾶλλον προσδεχόμενα. Ὥστε τοιαῦτα ὄντα, εἴη που ἂν ἀθυμότερα τῶν ἀῤῥένων. Καταφανὲς δὲ τοῦτο ἐξ ἡμῶν πού ἐστιν· ὅτι ἐπὰν ὑπὸ θυμοῦ κρατηθῶμεν, δυρπαραπειστότεροί τε, καὶ μάλιστα ἐῤῥώμεθα πρὸς τὸ μηδαμῇ μηδὲν εἶξαι· ἐπὶ τὸ βιάζεσθαι δὲ καὶ πρᾶξαι φερόμεθα, πρὸς ὃ ἂν ὁ θυμὸς ὁρμήσῃ. Δοκεῖ δέ μοι καὶ κακουργότερα γίνεσθαι τὰ θήλεα τῶν ἀῤῥένων, καὶ προπετέστερά τε, καὶ ἀνελεύθερα, καὶ ἀναλκέστερα. Αἱ μὲν οὖν γυναῖκες καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς τρεφόμενα, καὶ πάνυ που φανερὰ ὄντα. Τὰ δὲ περὶ τὴν ὕλην, πάντες ὁμολογοῦσιν οἱ νομεῖς τε καὶ θηρευταὶ, ὅτι τοιαῦτά ἐστιν οἷα προείρηται. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε δῆλον, ὅτι ἕκαστον ἐν ἑκάστῳ γένει θῆλυ, ἄῤῥενος μικροκεφαλώτερόν ἐστι, [καὶ] στενοπροσωπότερον καὶ λεπτοτραχηλότερον, καὶ τὰ στήθη ἀσθενέστερα ἔχει, καὶ ἀπλευρότερά ἐστι, τά τε ἰσχία καὶ τοὺς μηροὺς περισαρκότερα τῶν ἀῤῥένων. Γονύκροτα δὲ, καὶ τὰς κνήμας λεπτὰς ἔχοντα, τούς τε πόδας κομψοτέρους· τήν τε τοῦ σώ-

ματος μορφὴν ἥδιω μάλιστ' ἂν ἢ γενναιοτέραν. Ἀνευρότερα δὲ καὶ μαλακώτερα, ὑγροτέραις σαρξὶ κεχρημένα. Τὰ δὲ ἄρρενα, τούτοις ἅπασιν ἐναντία, τὴν φύσιν ἀνδρειοτέραν καὶ δικαιοτέραν εἶναι γένει, τὴν δὲ τοῦ θήλεος δειλοτέραν καὶ ἀδικωτέραν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, φαίνεται τῶν ζώων ἁπάντων λέων τελεώτατα μετειληφέναι τῆς τοῦ ἄρρενος ἰδέας. Ἔστι γὰρ ἔχων στόμα εὐμέγεθες· τὸ δὲ πρόσωπον τετραγωνότερον, οὐκ ἄγαν ὀστῶδες, τὴν ἄνω τε γένυν οὐ προεξεστηκυῖαν, ἀλλὰ ἰσορροποῦσαν τῇ κάτω· ῥῖνα δὲ παχυτέραν ἢ λεπτοτέραν· χαροποὺς ὀφθαλμοὺς ἐγκοίλους, οὐ σφόδρα περιφερεῖς, οὔτε ἄγαν προμήκεις· μέγεθος δὲ μέτριον, ὀφρῦν εὐμεγέθη· μέτωπον τετράγωνον, ἐκ μέσου ὑποκοιλότερον· πρὸς δὲ τὰς ὀφρῦς καὶ τὴν ῥῖνα ὑπὸ τοῦ μετώπου, οἷον νέφος ἐπανεστηκός. Ἄνωθεν δὲ τοῦ μετώπου κατὰ τὴν ῥῖνα ἔχει τρίχας ἐκκλινεῖς, οἷον ἂν ἄσυλον· κεφαλὴν μετρίαν, τράχηλον εὐμήκη, παχὺν, σύμμετρον, θριξὶ ξανθαῖς κεχρημένον, οὐ φριξαῖς, οὔτε ἄγαν ἀπεστραμμέναις· τὰ περὶ τὰς κλεῖδας, εὐλυτώτερα μᾶλλον, ἢ συμπεφραγμένα· ὤμους ῥωμαλέους, καὶ στῆθος νεανικὸν, καὶ τὸ μετάφρενον πλατὺ, καὶ εὔπλευρον, καὶ εὔνωτον ἐπιεικῶς· ζῶον ἀσαρκότερον τὰ ἰσχία, καὶ τοὺς μηρούς· σκέλη ἐρρωμένα καὶ νευρώδη, βάσιν τε νεανικὴν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα ἀρθρῶδες καὶ νευρῶδες, οὔτε λίαν σκληρὸν, οὔτε λίαν ὑγρόν. Βαδίζον δὲ βραδέως, καὶ μεγάλα διαβαῖνον, καὶ διασαλεῦον ἐν τοῖς ὤμοις, ὅταν πορεύηται. Τὰ μὲν οὖν περὶ τὸ σῶμα τοιοῦτον· τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν, δοτικὸν καὶ ἐλεύθερον, μεγαλόψυχον καὶ φιλόνικον, καὶ πρᾶυ καὶ δίκαιον, καὶ φιλόστοργον πρὸς ἃ ἂν ὁμιλήσῃ. Ἡ δὲ πάρδαλις τῶν ἀνδρείων εἶναι δοκούντων, θηλυμορφότερόν ἐστιν, ὅτι μὴ κατὰ τὰ σκέλη. Τούτοις δὲ συνεργεῖ, καί τι ἔργον ῥώμης ἀπεργάζεται. Ἔστι γὰρ ἔχον πρόσωπον μικρὸν, στόμα μέγα, ὀφθαλμοὺς μικροὺς, ἐκλεύκους, ἐγκοίλους, αὐτοὺς δὲ περιπολαιοτέρους· μέτωπον προμηκέστερον, πρὸς τὰ ὦτα περιφερέστερον, ἢ ἐπιπεδώτερον· τράχηλον μακρὸν ἄγαν, καὶ λεπτόν· στῆθος ἄπλευρον, καὶ μακρὸν νῶτον· ἰσχία σαρκώδη καὶ μηρούς· τὰ δὲ περὶ τὰς λαγόνας καὶ γαστέρα, ὁμαλὰ μᾶλλον· τὸ δὲ χρῶμα ποικίλον, καὶ ὅλον ἄναρθρόν τε καὶ ἀσύμμετρον. Ἡ μὲν οὖν τοῦ σώματος ἰδέα τοιαύτη· τὰ δὲ περὶ τὴν ψυχὴν, μικρὸν καὶ ἐπίκλοπον, καὶ ὅλως εἰπεῖν δολερόν. Τὰ μὲν οὖν ἐκπρεπέστερα μετειληφότα ζῶα, τῶν δοκούντων ἀνδρείων εἶναι, τῆς τε τοῦ ἄρρενος ἰδέας, καὶ τῆς τοῦ θήλεος, εἴρηται. Τὰ δ' ἄλλα ὅσα τυγχάνει, ῥᾴδιον ἤδη μετιέναι. Ὅσα δὲ πρὸς τὸ φυσιογνωμονῆσαι, συνιδεῖν αρμόττει ἀπὸ τῶν ζώων, ἐν τῇ τῶν σημείων ἐκλογῇ ῥηθήσεται.

CAPUT VI.

Ἡ δὲ ἐκλογὴ τῶν σημείων ἡ κατὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὧδε λαμβάνεται. Ὅσοις οἱ πόδες εὐφυεῖς τε καὶ μεγάλοι, διηρθρωμένοι τε καὶ νευρώδεις, ἐρρωμένοι τὰ περὶ τὴν ψυχήν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν γένος. Ὅσοι δὲ τοὺς πόδας μικροὺς, στενοὺς, ἀνάρθρους ἔχουσιν, ἡδίους τε ἰδεῖν ἢ ῥωμαλεωτέρους, μαλακοὶ τὰ περὶ ψυχήν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ γένος. Οἷς τῶν ποδῶν οἱ δάκτυλοι καμπύλοι, ἀναιδεῖς· καὶ ὅσοις ὄνυχες καμπύλαι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνεις τοὺς γαμψώνυχας. Οἷς τῶν ποδῶν τὰ δάκτυλα συμπεφραγμένα ἐστὶ, δειμαλέοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρτυγας τοὺς στενόποδας τῶν λιμναίων. Ὅσοις τὰ περὶ τὰ σφυρὰ νευρώδη τε καὶ διηρθρωμένα, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν γένος. Ὅσοι τὰ σφυρὰ σαρκώδεις καὶ [illegible] μαλακοὶ τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοι τὰς κνήμας ἔχουσιν ἠρθρωμένας τε καὶ [illegible] καὶ ἐρρωμένας, εὔρωστοι τὴν ψυχήν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι δὲ τὰς κνήμας λεπτὰς [illegible] ἔχουσι, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνιθας. [illegible] τὰς κνήμας περιπλέους σφόδρα ἔχουσιν, οἷον [illegible] διαρρηγνυμένας, βδελυροὶ καὶ ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ γονύκροτοι, κίναιδοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ τοὺς μηροὺς [illegible]δεις καὶ νευρώδεις ἔχοντες, εὔρωστοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν· οἱ δὲ τοὺς μηροὺς ὀστώδεις καὶ [illegible] ἔχοντες, μαλακοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. [illegible] πῦγα μὲν ὀξεῖαν ὀστώδη ἔχουσιν, εὔρωστοι· [illegible] σαρκώδη [καὶ] πίονα ἔχουσι, μαλακοί. Ὅσοι [illegible]σιν ὀλίγην σάρκα, οἷον ἀπομοργνυμένην, [illegible] ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς πιθήκους. Οἱ ζωνοί, [illegible]ροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας καὶ [illegible] ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τῶν κυνῶν τοὺς φιλοθήρους ζωνοὺς ἔχοντας. Οἷς τὰ περὶ τὴν κοιλίαν [illegible] εὔρωστοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι δὲ [illegible]παροί, μαλακοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν [illegible] Ὅσοις τὸ νῶτον εὐμέγεθές τε καὶ ἐρρωμένον, [illegible] τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι [illegible]τον στενὸν καὶ ἀσθενὲς ἔχουσι, μαλακοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Οἱ δὲ εὔπλευροι, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Οἱ δὲ ἄπλευροι, [illegible] τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοι δὲ [illegible] πλευρῶν περίογκοί εἰσιν, οἷον πεφυσημένοι, [illegible] μωρολόγοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς, ἢ ἐπὶ τοὺς [illegible]χους. Ὅσοι δὲ [τὸ] ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ πρὸς τὸ [illegible] στήθιον μεῖζον ἔχουσι, ἢ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀκροστηθίου [illegible] τὸν τράχηλον, βοροὶ καὶ ἀναίσθητοι. Βοροὶ μὲν, [illegible] τὸ τεῦχος μέγα ἔχουσιν, ᾧ δέχονται τὴν τροφήν· ἀναίσθητοι δὲ, ὅτι στενότερον τὸν τόπον [illegible] σθήσεις, συνενωμένον τε τῷ τὴν τροφὴν [illegible], ὥστε τὰς αἰσθήσεις βεβαρύνθαι, διὰ τὰς τῶν σιτίων πληρώσεις ἢ ἐνδείας. Ὅσοι δὲ τὰ στηθία ἔχουσι [illegible]γάλα καὶ διηρθρωμένα, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι δὲ τὸ μετάφρενον ἔχουσι μέγα καὶ εὔσαρκον καὶ ἀρθρῶδες, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοι δὲ ἀσθενὲς [illegible] ἄσαρκον καὶ ἄναρθρον, μαλακοὶ τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ὅσοις δὲ τὸ μετάφρενον [illegible] ἐστι σφόδρα, οἵ τε ὦμοι πρὸς τὸ στῆθος [illegible] κακοήθεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, ὅτι [illegible]νίζεται τὰ ἔμπροσθεν προσήκοντα φαίνεσθαι. [illegible] δὲ τὸ μετάφρενον ὕπτιον ἔχουσι, χαῦνοι καὶ [illegible] ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἵππους. Ἐπεὶ δὲ οὔτε [illegible] σφόδρα δεῖ εἶναι, οὔτε κοῖλον, τὸ μέσον ζητητέον [illegible] εὖ πεφυκότος. Ὅσοις αἱ ἐπωμίδες ἐξηρθρωμέναι [illegible] οἱ ὦμοι, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ ἄρρεν. Ὅσοις δὲ οἱ ὦμοι ἀσθενεῖς, ἄναρθροι, [illegible] τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ. Ταῦτα [illegible] καὶ περὶ ποδῶν καὶ μηρῶν. Ὅσοις ὦμοι εὔλυτοι, [illegible] ἐλεύθεροι τὰς ψυχάς· ἀναφέρεται δὲ ἀπὸ τοῦ φαινομένου, ὅτι πρέπει τῇ φαινομένῃ μορφῇ [illegible] Ὅσοις δὲ οἱ ὦμοι δύσλυτοι, συνεσπασμένοι, ἀνελεύθεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἷς τὰ περὶ τὰς κλεῖδας εὔλυτα, αἰσθητικοί. Εὐλύτων γὰρ ὄντων τῶν περὶ τὰς κλεῖδας, εὐκόλως τὴν κίνησιν τῶν αἰσθήσεων δέχονται. Οἷς δὲ τὰ περὶ τὰς [illegible]

ς συμπεριπεφραγμένα ἐστὶν, ἀναίσθητοι. Δυςλύτων
ρ ὄντων τῶν περὶ τὰς κλεῖδας, ἐξαδυνατοῦσι τὴν
ησιν παραδέχεσθαι τῶν αἰσθήσεων. Ὅσοι τὸν
άχηλον παχὺν ἔχουσιν, εὔρωστοι τὰς ψυχάς· ἀνα-
ρεται ἐπὶ τὸ ἄῤῥεν. Ὅσοι δὲ λεπτὸν, ἀσθενεῖς·
αφέρεται ἐπὶ τὸ θῆλυ· οἷς τράχηλος παχὺς καὶ
έως, θυμοειδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς θυμοειδεῖς
ύρους· οἷς δὲ εὐμεγέθης μὴ ἄγαν παχὺς, μεγαλό-
χοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἷς λεπτὸς,
ικρὸς, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἐλάφους. Οἷς
βραχὺς ἄγαν, ἐπίβουλοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λύ-
υς. Οἷς τὰ χείλη λεπτὰ, καὶ ἐπ' ἄκραις ταῖς συγ-
λίαις χαλαρὰ, ὡς ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους πρὸς τὸ κά-
ἐπιβεβλῆσθαι τὸ πρὸς τὰς συγχειλίας, μεγαλόψυ-
ι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Ἴδοι δ' ἄν τις
ῦτο καὶ ἐπὶ τῶν μεγάλων καὶ εὐρώστων κυνῶν. Οἷς
χείλη λεπτὰ σκληρὰ, κατὰ τοὺς κυνόδοντας τὸ
ανεστηκὸς, οἱ οὕτως ἔχοντες, εὐγενεῖς· ἀναφέρεται
ι τοὺς ὗς. Οἱ δὲ τὰ χείλη παχέα ἔχοντες, καὶ τὸ
ω τοῦ κάτω προκρεμάμενον, μωροί· ἀναφέρεται
ι τοὺς ὄνους τε καὶ πιθήκους. Ὅσοι δὲ τὸ ἄνω
ῖλος, καὶ τὰ οὖλα προεστηκότα ἔχουσι, φιλολοίδο-
ι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τὴν ῥῖνα
ραν παχεῖαν ἔχοντες, ῥᾴθυμοι· ἀναφέρεται ἐπὶ
ὺς βοῦς. Οἱ δὲ τὴν ῥῖνα ἀκρόθεν παχεῖαν ἔχον-
ς, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς. Οἱ τὴν
να ἄκραν [ὀξεῖαν] ἔχοντες, δυσόργητοι· ἀναφέρεται
ὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τὴν ῥῖνα περιφερῆ ἔχοντες,
δρὰν μὲν, ἀμβλεῖαν δὲ, μεγαλόψυχοι. Ἀναφέρεται
ὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ τὴν ῥῖνα ἄκραν λεπτὴν ἔχον-
ς, ὀρνιθώδεις. Οἱ ἐπίγρυπον ἀπὸ τοῦ μετώπου
θὺς ἀγομένην, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κό-
ακας· οἱ δὲ γρυπὴν ἔχοντες, καὶ τοῦ μετώπου διηρ-
ρωμένην, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀετούς.
ἱ δὲ τὴν ῥῖνα ἔγκοιλον ἔχοντες, τὰ πρὸ τοῦ μετώπου
ριφερῆ, τὴν δὲ περιφέρειαν ἄνω ἀνεστηκυῖαν, λάγνοι·
ναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας. Οἱ δὲ σιμὴν ἔχον-
ς, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἐλάφους. Οἷς δὲ
ἱ μυκτῆρες ἀναπεπταμένοι, θυμώδεις· ἀναφέρεται
πὶ τὸ πάθος, τὸ ἐν τῷ θυμῷ γινόμενον. Οἱ τὸ πρό-
ωπον σαρκῶδες ἔχοντες, ῥᾴθυμοι· ἀναφέρεται ἐπὶ
οὺς βοῦς. Οἱ τὰ πρόσωπα ἰσχνὰ ἔχοντες, ἐπιμε-
εῖς· οἱ δὲ σαρκώδη, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς
νους, καὶ τοὺς ἐλάφους· οἱ μικρὰ τὰ πρόσωπα ἔχον-
ες, μικρόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ αἴλουρον καὶ πίθη-
ον. Οἷς τὰ πρόσωπα μεγάλα, νωθροί· ἀναφέρεται
πὶ τοὺς ὄνους καὶ βοῦς. Ἐπεὶ δὲ οὔτε μικρὸν οὔτε
έγα δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις εἴη ἂν τούτων ἐπιεικής.
Οἷς δὲ τὸ πρόσωπον φαίνεται μικροπρεπὲς, ἀνελεύθε-
οι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἷς τὸ ἀπὸ
ῶν ὀφθαλμῶν οἷον κύστιδες προκρέμανται, οἰνόφλυ-
γες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Ἐπὶ γὰρ τοῖς σφόδρα
ἐμπεπτωκόσι τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἷον κύστιδες
ἐφεστήκασι, φίλυπνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος· ἐπεὶ
τοῖς ἐξ ὕπνου ἀνεστηκόσιν ἐπικρέμαται τὰ ἐπὶ τοῖς
ὀφθαλμοῖς. Οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς μικροὺς ἔχοντες,
μικρόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, καὶ ἐπὶ
πίθηκον. Οἱ δὲ μεγαλόφθαλμοι, νωθροί· ἀναφέρεται ἐπὶ
τοὺς βοῦς. Τὸν ἄρα εὐφύντα, δεῖ μήτε μικροὺς, μήτε με-
γάλους ἔχειν τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ δὲ κοίλους ἔχοντες, κα-
κοῦργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ πίθηκον. Ὅσοι ἐξόφθαλ-
μοι, ἀβέλτεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειάν τε
καὶ ὄνους. Ἐπεὶ δὲ οὔτε ἐξόφθαλμον, οὔτε κοιλό-
φθαλμον δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις ἂν κρατοίη. Ὅσοις ὀφθαλμοὶ μικρὸν ἐγκοιλότεροι, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας· οἷς δ' ἐπὶ πλεῖον, πραεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς Οἱ τὸ μέτωπον μικρὸν ἔχοντες, ἀμαθεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὗς, οἱ δὲ μέγα ἄγαν ἔχοντες, νωθροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς. Οἱ δὲ περιφερὲς ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους. Οἱ μικρότερον ἐπίπεδον ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ τετράγωνον σύμμετρον τῷ μετώπῳ ἔχοντες, μεγαλόψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ συννεφὲς ἔχοντες, [αὐθάδεις, ἀναφέρεται ἐπὶ ταῦρον καὶ λέοντα. Οἱ δ' ἀτενὲς ἔχοντες] κόλακες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ γιγνόμενον πάθος. Ἴδοι δ' ἄν τις ἐπὶ τῶν κυνῶν, ὅτι οἱ κύνες ἐπειδὰν θωπεύωσι, γαληνὲς τὸ μέτωπον ἔχουσιν. Ἐπειδὴ οὖν ἥ τε συνεφὴς ἕξις αὐθάδειαν ἐμφαίνει, ἥ τε γαληνὴ κολακίαν, ἡ μέση ἂν τούτων ἕξις εὐαρμόστως ἔχοι. Οἱ σκυθρωπὰ μέτωπα ἔχοντες, δυσάνιοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ἀνιώμενοι, σκυθρωποί εἰσιν. Οἱ δὲ κατηφεῖς, ὀδυρται· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ὀδυρόμενοι κατηφεῖς. Οἱ τὴν κεφαλὴν μεγάλην ἔχοντες, ἀναίσθητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους· οἱ δὲ μικρὰν, αἰσθητικοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ τὰς κεφαλὰς φοξοὶ, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς γαμψώνυχας. Οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες, πιθηκώδεις· οἱ δὲ μεγάλα ὀνώδεις. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τῶν κυνῶν τοὺς ἀρίστους μέτρια ὦτα ἔχοντας. Οἱ ἄγαν μέλανες, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, Αἰθίοπας. Οἱ δὲ λευκοὶ ἄγαν, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Τὸ δὲ πρὸς ἀνδρείαν συντελοῦν χρῶμα, μέσον δεῖ τούτων εἶναι. Οἱ ξανθοὶ, εὔψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ πυῤῥοὶ ἄγαν, πανοῦργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς ἀλώπεκας. Οἱ δὲ ἔνωχροι, καὶ τεταραγμένοι τὸ χρῶμα, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, τὸ ἐκ τοῦ φόβου γιγνόμενον. Οἱ δὲ μελίχλωροι, ἀπεψυγμένοι εἰσί· τὰ δὲ ψυχρὰ, δυσκίνητα· δυσκινήτων δὲ ὄντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα, εἶεν ἂν βραδεῖς. Οἷς τὸ χρῶμα ἐρυθρὸν, ὀξεῖς· ὅτι πάντα τὰ κατὰ τὸ σῶμα ὑπὸ κινήσεως ἐκθερμαινόμενα, ἐρυθραίνεται. Οἷς δὲ τὸ χρῶμα φλογοειδὲς, μανικοί· ὅτι τὰ κατὰ τὸ σῶμα σφόδρα ἐκθερμανθέντα, φλογοειδῆ χροιὰν ἴσχει. Οἱ δὲ ἄκρως θερμανθέντες, μανικοὶ ἂν εἴησαν. Οἷς δὲ περὶ τὰ στήθη ἐπιφλεγές ἐστι χρῶμα, δυσόργητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Τοῖς γὰρ ὀργιζομένοις ἐπιφλέγεται τὰ περὶ τὰ στήθη. Οἷς τὰ περὶ τὸν τράχηλον καὶ τοὺς κροτάφους αἱ φλέβες κατατεταμέναι εἰσὶ, δυσόργητοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς ὀργιζομένοις ταῦτα συμβαίνει. Οἷς τὸ πρόσωπον ἐπιφοινίσσον ἐστὶν, αἰσχυντηλοί εἰσιν· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς αἰσχυνομένοις ἐπιφοινίσσεται τὸ πρόσωπον. Οἷς αἱ γνάθοι ἐπιφοινίσσουσιν, οἰνόφλυγες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι τοῖς μεθύουσιν ἐπιφοινίσσουσιν αἱ γνάθοι. Οἷς δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπιφοινίσσουσιν, ἐκστατικοὶ ὑπὸ ὀργῆς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι οἱ ὑπὸ ὀργῆς ἐξεστηκότες, ἐκφοινίσσονται τοὺς ὀφθαλμούς. Οἷς δὲ ὀφθαλμοὶ ἄγαν μέλανες, δειλοί. Ἡ γὰρ ἄγαν μελαίνη χρόα, ἐφάνη δειλίαν σημαίνουσα. Οἱ δὲ μὴ ἄγαν μέλανες, ἀλλὰ κλίνοντες πρὸς τὸ ξανθὸν χρῶμα, εὔψυχοι. Οἷς δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ γλαυκοὶ, ἢ λευκοὶ, δειλοί· ἐφάνη γὰρ τὸ λευκὸν χρῶμα δειλίαν σημαῖνον. Οἱ δὲ μὴ γλαυκοὶ,

ἀλλὰ χαροποὶ, εὔψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ λέοντα καὶ ἀετόν. Οἷς δὲ οἰνωποὶ, μάργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς αἶγας. Οἷς δὲ πυρώδεις, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ ὠχρόμματοι, ἐντεταραγμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος· ὅτι οἱ φοβηθέντες, ἔνωχροι γίνονται χρώματι οὐχ ὁμαλῷ. Οἱ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς στίλπνους ἔχοντες, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας καὶ κόρακας. Οἱ δασείας ἔχοντες τὰς κνήμας, λάγνοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς τράγους. Οἱ δὲ περὶ τὰ στήθη καὶ τὴν κοιλίαν ἄγαν δασέως ἔχοντες, οὐδέποτε πρὸς τοῖς αὐτοῖς διατελοῦσιν· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὀρνίθας, ὅτι ταῦτα τὰ στήθη καὶ τὴν κοιλίαν δασυτάτην ἔχουσιν. Οἱ τὰ στήθη ψιλὰ ἄγαν ἔχοντες, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Ἐπειδὴ οὖν οὐδὲ ἄγαν δασέα δεῖ εἶναι, οὔτε ψιλὰ, ἡ μέση ἕξις κρατίστη. Οἱ τοὺς ὤμους δασεῖς ἔχοντες, οὐδέποτε πρὸς τοῖς αὐτοῖς διατελοῦσι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄρνιθας. Οἱ τὸ νῶτον δασὺ ἔχοντες ἄγαν, ἀναιδεῖς· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰ θηρία. Οἱ δὲ τὸν αὐχένα ὄπισθεν δασὺν ἔχοντες, ἐλεύθεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ ἀκρογένειοι, εὔψυχοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς κύνας. Οἱ δὲ συνόφρυες, δυσάνιοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν τοῦ πάθους ὁμοιότητα. Οἱ δὲ τὰς ὀφρῦς κατεσπασμένοι πρὸς τῆς ῥινὸς, ἀνεσπασμένοι δὲ πρὸς τὸν κρόταφον, εὐήθεις· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς σῦς. Οἱ φριξὰς τὰς τρίχας ἔχοντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, ὅτι καὶ οἱ ἔκφοβοι γιγνόμενοι, φρίσσουσιν. Οἱ τὰς τρίχας σφόδρα οὔλας ἔχοντες, δειλοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. Ἐπειδὴ οὖν αἵ τε φριξαὶ, καὶ αἱ σφόδρα οὖλαι δειλίαν ἀναφέρουσιν, αἱ ἀκρούλοι ἂν εἶεν πρὸς εὐψυχίαν ἄγουσαι· ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐπὶ τὸν λέοντα. Οἱ τοῦ μετώπου τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ ἀναστεῖλον ἔχοντες, ἐλευθέριοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς προσπεφυκυίας ἔχοντες τὰς τριχὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου κατὰ τὴν ῥῖνα, ἀνελεύθεροι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, ὅτι δουλοπρεπὲς τὸ φαινόμενον. Μακροβάμων καὶ βραδυβάμων, εἴη ἂν νωθρεπιθέτης τελεστικός· ὅτι τὸ μακρὰ βαίνειν, ἀνυστικόν· τὸ βραδέως δὲ, μελλητικόν. Βραχυβάμων, βραδυβάμων, νωθρεπιθέτης, οὐ τελεστικός· ὅτι τὸ βραχέα βαίνειν καὶ βραδέως, οὐκ ἀνυστικόν. Μακροβάμων, ταχυβάμων, οὐκ ἐπιθετικὸς, τελεστικός· ὅτι τὸ μὲν τάχος εὐτελεστικόν· ἡ δὲ μακρότης, οὐκ ἀνυστικόν. Βραδυβάμων, ταχυβάμων, ἐπιθετικὸς, οὐ τελεστικός. Περὶ δὲ χειρὸς καὶ πήχεως καὶ βραχίονος φορᾶς, αἱ τοιαῦται ἀναφέρονται. Οἱ δὲ τοῖς ὤμοις ἐπισαλεύοντες ὀρθοῖς ἐκτεταμένοις, γαλεαγκῶνες· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἵππους. Οἱ τοῖς ὤμοις ἐπανασαλεύοντες ἐκκεκυφότες, μεγαλόφρονες· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς λέοντας. Οἱ δὲ τοῖς ποσὶν ἐξεστραμμένοις πορευόμενοι, καὶ ταῖς κνήμαις θηλείαις, ἀναφέρονται ἐπὶ τὰς γυναῖκας. Οἱ δὲ τοῖς σώμασι περικλώμενοι καὶ ἐντριβόμενοι, κόλακες· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος. Οἱ ἐγκλινόμενοι εἰς τὰ δεξιὰ ἐν τῷ πορεύεσθαι, κίναιδοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Οἱ εὐκινήτους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὀξεῖς, ἁρπαστικοί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ἱέρακας. Οἱ σκαρδαμύκται, δειλοί· ὅτι ἐν τοῖς ὄμμασι πρῶτα τρέπονται. Οἱ κατιλλαντιωρίαν τε, καὶ οἷς τὸ ἕτερον βλέφαρον ἐπιβέβηκε τοῖς ὀφθαλμοῖς, κατὰ μέσον τῆς ὄψεως ἑστηκυίας, καὶ οἱ ὑπὸ βλέφαρα τὰ ἄνω τὰς ὀψίας ἀνάγοντες, μαλακόν τε βλέποντες, καὶ οἱ τὰ βλέφαρα ἐπιβεβληκότες, ὅλως τε πάντες οἱ μαλακόν τι καὶ [illegible]μένον βλέποντες, ἀναφέρονται ἐπὶ τὴν [illegible] καὶ τὰς γυναῖκας. Οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς [illegible] χρόνου κινοῦντες, ἔχοντές τε βάμμα λευκ[illegible] τῷ ὀφθαλμῷ, ὡς προσεστηκότας, ἐννοητ[illegible] γὰρ πρός τινι ἐννοίᾳ σφόδρα γένηται ἡ ψυχὴ, [illegible] καὶ ἡ ὄψις. Οἱ μέγα φωνοῦντες βαρύτονοι, ὑβ[illegible] ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς ὄνους. Ὅσοι δὲ φωνοῦσιν [illegible] βαρέος ἀρξάμενοι, τελευτῶσι δὲ εἰς ὀξὺ, δυσθ[illegible] ὀδύρται· ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς βοῦς, καὶ ἐπὶ τ[illegible] πον τῇ φωνῇ. Ὅσοι δὲ ταῖς φωναῖς ὀξείαις, [illegible] καῖς, κεκλασμέναις διαλέγονται, κίναιδοι· [illegible] ἐπὶ τὰς γυναῖκας, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. [illegible] βαρύτονον φωνοῦσι μέγα καὶ πεπλεγμένον, ἀναφέρεται ἐπὶ τοὺς εὐρώστους κύνας, καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν. Ὅσοι μαλακὸν ἄτονον φωνοῦσι, πρᾶοι· [illegible] ἐπὶ τὰς ὄϊς. Ὅσοι δὲ φωνοῦσιν ὀξὺ καὶ [illegible] μάργοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὰς αἶγας. Οἱ μικροὶ [illegible] ὀξεῖς· τῆς γὰρ τοῦ αἵματος φορᾶς μικρὸν τόπον κατεχούσης, καὶ αἱ κινήσεις ταχὺ ἄγαν ἀφικνοῦνται [illegible] τὸ φρονοῦν. Οἱ δὲ ἄγαν μεγάλοι, βραδεῖς· τῆς τοῦ αἵματος φορᾶς μέγαν τόπον κατεχούσης, αἱ κινήσεις βραδέως ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ φρονοῦν. [illegible] τῶν μικρῶν ξηραῖς σαρξὶ κεχρημένοι εἰσὶν, [illegible] μασιν, ἃ διὰ θερμότητα τοῖς σώμασιν ἐπιγίνεται, [illegible]δὲν ἀποτελοῦσιν· οὔσης γὰρ τῆς φορᾶς ἐν μικρῷ [illegible] ταχείας, διὰ τὸ πυρῶδες, οὐδέποτε κατὰ ταὐτὸ [illegible] τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλων, πρὶν τι [illegible] περᾶναι. Ὅσοι δὲ τῶν μεγάλων ὑγραῖς σαρξὶ [illegible]μένοι, ἢ καὶ χρώμασιν ἃ διὰ ψυχρότητα ἐγγίνεται, [illegible]δὲν ἐπιτελοῦσιν. Οὔσης γὰρ τῆς φορᾶς ἐν [illegible] τόπῳ καὶ βραδείας διὰ τὴν ψυχρότητα, [illegible] [τι] ἀφικνουμένη ἐπὶ τὸ φρονοῦν. Ὅσοι δὲ τῶν μικρῶν ὑγραῖς σαρξὶ κεχρημένοι εἰσὶ, καὶ χρώμασι [illegible] ψυχρότητα, γίνονται ἐπιτελεστικοί. Οὔσης γὰρ τῆς κινήσεως ἐν μικρῷ, τὸ δυσκίνητον τῆς κράσεως [illegible] μετρίαν παρέσχε τὸ πρῶτον ἐπιτελεῖν. Ὅσοι δὲ τῶν μεγάλων ξηραῖς σαρξὶ κεχρημένοι εἰσὶ καὶ χρώμασι, διὰ θερμότητα, γίνονται ἐπιτελεστικοὶ καὶ [illegible]κοί. Τὴν γὰρ τοῦ μεγέθους ὑπερβολὴν, σαρκῶν τε καὶ χρώματος, ἡ θερμότης ἠκέσατο· ὥστε σύμμετρον εἶναι πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν. Τὰ μὲν οὖν [illegible] θεσιν ὑπερβάλλοντα τῶν σωμάτων, ἢ συμμετρίας [illegible] λείποντα, ὡς τυχόντα, ἐπιτελεστικά ἐστι, καὶ ὡς [illegible] εἴρηται. Ἡ δὲ τούτων μέση φύσις πρὸς τὰς αἰσθήσεις κρατίστη καὶ τελεστικωτάτη, οἷς ἂν ἐπιθ[illegible] γὰρ κινήσεις οὐ διὰ πολλοῦ οὖσαι, ῥαδίως ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν νοῦν· οὖσαί τε οὐ κατὰ μικρὸν, [illegible] χωροῦσιν. Ὥστε τὸν τελεώτατον πρὸς τὸ [illegible] τε ἃ ἂν προσθῆται, καὶ αἰσθάνεσθαι μάλιστα [illegible]τριον δεῖ εἶναι τὸ μέγεθος. Οἱ ἀσύμμετροι, [illegible]γοι· ἀναφέρεται ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ θῆλυ [illegible] γὰρ οἱ ἀσύμμετροι πανοῦργοι, οἱ σύμμετροι [illegible] ἂν εἴησαν, καὶ ἀνδρεῖοι. Τὴν δὲ τῆς συμμετρίας [illegible] φορὰν, πρὸς τὴν τῶν σωμάτων εὐαγωγίαν καὶ [illegible] φυΐαν ἀνοιστέον, ἀλλ' οὐ πρὸς τὴν τοῦ [illegible] ἰδέαν, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ διῃρέθη. Καλῶς δ' ἔχει [illegible] πάντα τὰ σημεῖα, ὅσα προείρηται, ἀναφέρειν ἐπὶ τὴν ἐπιπρέπειαν, καὶ εἰς ἄῤῥεν, καὶ εἰς θῆλυ. [illegible] γὰρ τελεωτάτην διαίρεσιν διῄρηται, καὶ [illegible] ῥεν θήλεος δικαιότερον, καὶ ἀνδρειότερον, καὶ [illegible] εἰπεῖν, ἄμεινον. Ἐν ἁπάσῃ δὲ τῇ τῶν σημείων [illegible]γῇ, ἕτερα ἑτέρων σημεῖα μᾶλλον δηλοῦσιν [illegible]

ὑποκείμενον. Ἐναργέστερα δὲ τὰ ἐν ἐπικαιροτά-ις τόποις ἐγγινόμενα. Ἐπικαιρότατος δὲ τόπος, περὶ τὰ ὄμματά τε καὶ τὸ μέτωπον, καὶ κεφαλὴν καὶ πρόσωπον· δεύτερος δὲ, ὁ περὶ τὰ στήθη καὶ ὤμους· ἔπειτα, περὶ τὰ σκέλη τε καὶ πόδας· τὰ δὲ περὶ τὴν κοιλίαν, ἥκιστα· ὅλως δὲ εἰπεῖν, οὗτοι οἱ τόποι ἐναργέστατα σημεῖα παρέχονται, ἐφ' ὧν καὶ φρονήσεως πλείστης ἐπιπρέπεια γίνεται.

ΑΝΕΜΩΝ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

VENTORUM NOMINA.

Περὶ σημείων.

-οῤῥᾶς· οὗτος ἐν μὲν Μαλλῷ Παγρεύς· πνεῖ γὰρ -ὸ κρημνῶν μεγάλων, καὶ ὀρῶν διπλῶν, παρ' ἄλ-α κειμένων, ἃ καλεῖται Παγρικά· ἐν δὲ Καύνῳ, -σης· ἐν δὲ Ῥόδῳ, Καυνίας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ Καύ-, ἐνοχλῶν τὸν λιμένα αὐτῶν, τὸν Ἀκανίαν. Ἐν Ὀλβίᾳ τῇ κατὰ Μύγαλον τῆς Παμφυλίας, Γαυ-ς· πνεῖ γὰρ ἀπὸ νήσου ἣ καλεῖται Γαυρίς. Τινὲς -ὐτὸν βοῤῥᾶν οἴονται εἶναι, ἐν οἷς καὶ Λυρναντεῖς -ατὰ Φασηλίδα. Καικίας· οὗτος ἐν μὲν Λέσβῳ -εῖται Θηβάνας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ Θήβης πεδίου τοῦ -ρ τὸν Ἐλαιατικὸν κόλπον τῆς Μυσίας, ἐνοχλεῖ δὲ Μιτυληναίων λιμένα, μάλιστα δὲ τὸν Μαλόεντα· -ιὰ δὲ αἰκαυνίας, ὃν ἄλλοι βοῤῥᾶν οἴονται εἶναι. -ηλιώτης· οὗτος ἐν μὲν Τριπόλει τῆς Φοινίκης, -ταμεὺς καλεῖται· πνεῖ [δὲ] ἐκ πεδίου ὁμοίου ἅλωνι -άλῃ, περιεχομένου ὑπό τε τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ -τύρου ὄρους· παρὸ καὶ Ποταμεὺς καλεῖται· ἐνο- δὲ καὶ Ποσειδώνειον. Ἐν δὲ τῷ Ἰσσικῷ κόλπῳ, περὶ Ῥωσσὸν, Συριάνδος· πνεῖ δὲ ἀπὸ τῶν Συ-ν πυλῶν, ἃς διέστηκεν ὅ τε Ταῦρος καὶ Ταυρόσια -· ἐν δὲ τῷ Τριπολιτικῷ κόλπῳ Μαρσεὺς, ἀπὸ -ρσου κώμης· ἐν δὲ Προκοννήσῳ καὶ ἐν Τήῳ καὶ ἐν -ήτῃ καὶ Εὐβοίᾳ καὶ Κυρήνῃ, Ἑλλησποντίας· μά-τα δὲ ἐνοχλεῖ τόν τε τῆς Εὐβοίας Καφηρέα, καὶ Κυρηναῖον λιμένα, καλούμενον δὲ Ἀπολλωνίαν· -ι δὲ ἀφ' Ἑλλησπόντου. Ἐν δὲ Σινώπῃ, Βερεκυν- ἀπὸ τῶν κατὰ Φρυγίαν τόπων πνέων· ἐν δὲ Σικελίᾳ, Καταπορθμίας, πνέων ἀπὸ τοῦ πορθμοῦ. Τινὲς δὲ αὐτὸν Καικίαν οἴονται εἶναι, Θηβάναν προσαγορεύοντες. Εὖρος· οὗτος ἐν μὲν Αἰγαῖς ταῖς κατὰ Συρίαν Σκοπελεὺς καλεῖται, ἀπὸ τοῦ Ῥωσίων σκοπέλου· ἐν δὲ Κυρήνῃ Κάρβας, ἀπὸ τῶν Καρβανῶν τῶν κατὰ Φοινίκην· διὸ καὶ τὸν αὐτὸν Φοινικίαν καλοῦσί τινες. Εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Ἀπηλιώτην νομίζουσιν εἶναι. Ὀρθόνοτος· τοῦτον οἱ μὲν Εὖρον, οἱ δὲ Ἀμνέα προσαγορεύουσι. Νότος δὲ, ὁμοίως παρὰ πᾶσι καλεῖται· τὸ δὲ ὄνομα, διὰ τὸ νοσώδη εἶναι· ἔξω δὲ κάτομβρον, κατ' ἀμφότερα δὲ νότον. Λευκόνοτος· τὸ δὲ ὄνομα ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος. Λευκαίνεται γὰρ . . . . Λίψ· καὶ οὗτος τὸ ὄνομα ἀπὸ Λιβύης, ὅθεν πνεῖ. Ζέφυρος· καὶ οὗτος τόδε τὸ ὄνομα, διὰ τὸ ἀφ' ἑσπέρας πνεῖν, ἡ δὲ ἑσπέρα . . Ἰάπυξ· οὗτος ἐν Τάραντι Σκυλητῖνος, ἀπὸ χωρίου Σκυλαντίμου καταδεοραλέοντο Φρυγίας· ὑπὸ δέ τινων Φαραγγίτης· πνεῖ γὰρ ἔκ τινος φάραγγος τῶν κατὰ τὸ Πηγαῖον· παρὰ πολλοῖς δὲ Ἀργέστης. Θρακίας κατὰ μὲν Θρᾴκην, Στρυμονίας· πνεῖ γὰρ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Κατὰ δὲ τὴν Μεγαρικὴν Σκίῤῥων, ἀπὸ τῶν Σκιῤῥωνίδων πετρῶν. Ἐν δὲ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Κίρκας, διὰ τὸ πνεῖν ἀπὸ τοῦ Κιρκαίου· ἐν δὲ Εὐβοίᾳ καὶ Λέσβῳ, Ὀλυμπίας. Τὸ δὲ ὄνομα ἀπὸ τοῦ Πιερικοῦ Ὀλύμπου. Ὀχλεῖ δὲ Πυῤῥαίους. Ὑπογέγραφα δέ σοι καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν, ὡς κεῖνται καὶ πνέουσιν, ὑπογράψας τὸν τῆς γῆς κύκλον, ἵνα καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν σοι τεθῶσι.

ΤΑ ΠΕΡΙ ΦΥΤΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

ARISTOTELIS QUI FERUNTUR DE PLANTIS LIBRI DUO.

LIBER I.

CAPUT I.

Ἡ ζωὴ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς εὑρέθη· -λ' ἐν μὲν τοῖς ζώοις φανερὰ καὶ πρόδηλος, ἐν τοῖς τοῖς δὲ κεκρυμμένη καὶ οὐκ ἐμφανής. Εἰς τὴν ταύτης γοῦν βεβαίωσιν, πολλὴν ἀνάγκη ἐστὶ ζήτησιν προηγήσασθαι. Συνίσταται γὰρ, πότερον ἔχουσιν, ἢ οὐχὶ, τὰ φυτὰ ψυχὴν, καὶ δύναμιν ἐπιθυμίας, ὀδύνης τε καὶ ἡδονῆς καὶ διακρίσεως. Ἀναξαγόρας μὲν

οὖν καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ἐπιθυμίᾳ ταῦτα κινεῖσθαι λέγουσιν, αἰσθάνεσθαί τε καὶ λυπεῖσθαι καὶ ἥδεσθαι διαβεβαιοῦνται. Ὧν ὁ μὲν Ἀναξαγόρας, καὶ ζῶα εἶναι, καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι εἶπε, τῇ τε ἀποῤῥοῇ τῶν φύλλων, καὶ τῇ αὐξήσει τοῦτο ἐκλαμβάνων. Ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, γένος ἐν τούτοις κεκραμένον εἶναι ἐδόξασεν, ὡσαύτως καὶ ὁ Πλάτων ἐπιθυμεῖν μόνον αὐτὰ, διὰ τὴν σφοδρὰν τῆς θρεπτικῆς δυνάμεως ἀνάγκην, ἔφησεν. Ὃ ἐὰν συσταίη, ἥδεσθαι ὄντως αὐτὰ καὶ λυπεῖσθαι, αἰσθάνεσθαί τε, σύμφωνον ἔσται. Ἂν δὲ συσταίη τοῦτο, τῷ ἐπιθυμεῖν, εἰ καὶ ἀεὶ τῷ ὕπνῳ ἀνακτῶνται, καὶ ἐγείρονται ταῖς ἐγρηγόρσεσι, σύμφωνον ἔσται. Ὡσαύτως καὶ ἐὰν ζητήσωμεν, εἰ πνοὴν καὶ γένος ἐκ συγκράσεως ἔχουσιν, ἢ τὸ ἐναντίον, πολλὴν ἂν τὴν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, καὶ μακρὰν ποιήσομεν τὴν ζήτησιν. Τὸ δὲ τὰ τοιαῦτα παραλιμπάνειν, καὶ μὴ εὐαναλώτοις περὶ τὰ καθ᾽ ἕκαστον ἐρεύναις ἐνδιατρίβειν, πρέπον ἐστί. Τινὲς δὲ ἔχειν ψυχὰς τὰ φυτὰ εἶπον, ὅτι γεννᾶσθαι, τρέφεσθαι, καὶ αὐξάνεσθαι, νεάζειν καὶ χλοάζειν, γήρᾳ τε διαλύεσθαι τεθεωρήκασιν· ἐπείπερ οὐδὲν ἄψυχον ταῦτα μετὰ τῶν φυτῶν ἔχει κοινά· διότι δὲ ἔχουσι ταῦτα τὰ φυτὰ, καὶ τῇ ἐπιθυμίᾳ ὡσαύτως κατέχεσθαι ἐπίστευον. Ἀλλὰ πρῶτον τοῖς φανεροῖς, εἶτα καὶ τοῖς κεκρυμμένοις ἀκολουθήσωμεν. Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἐὰν εἴ τι τρέφεται, ἤδη καὶ ἐπιθυμεῖ, καὶ ἡδύνεται μὲν τῷ κόρῳ, λυπεῖται δὲ, ὅτε πεινᾷ· καὶ οὐκ ἐμπίπτουσιν αὗται αἱ διαθέσεις, εἰ μὴ κατὰ αἰσθήσεως. Τούτου ἄρα θαυμάσιος μὲν, οὐ μὴν φαῦλος πλανᾶται σκοπὸς, ὃς καὶ τὰ φυτὰ αἰσθάνεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν ἐδόξασεν. Ὁ δὲ Ἀναξαγόρας, καὶ ὁ Δημόκριτος, καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ νοῦν καὶ γνῶσιν ἔχειν εἶπον τὰ φυτά. Ἡμεῖς δὲ, τὰ τοιαῦτα ὡς φαῦλα ἀποτρεπόμενοι, τῷ ὑγιεῖ ἐνστῶμεν λόγῳ. Λέγομεν οὖν, ὅτι τὰ φυτὰ οὔτε ἐπιθυμίαν, οὔτε αἴσθησιν ἔχουσιν. Ἡ γὰρ ἐπιθυμία, οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἐξ αἰσθήσεως· καὶ τὸ τοῦ ἡμετέρου δὲ θελήματος τέλος, πρὸς τὴν αἴσθησιν ἀποστρέφεται. Οὐχ εὑρίσκομεν γοῦν ἐν τοῖς τοιούτοις αἴσθησιν, οὔτε μέλος αἰσθανόμενον, οὔτε ὁμοιότητα αὐτοῦ, οὔτε εἶδος διωρισμένον, οὔτε τι ἀκόλουθον τούτῳ, οὔτε τοπικὴν κίνησιν, οὔτε ὁδὸν πρός τι αἰσθητὸν, οὔτε σημεῖόν τι, δι᾽ οὗ ἂν κρίνωμεν ταῦτα αἴσθησιν ἔχειν, καθὼς καὶ σημεῖα δι᾽ ὧν ἐπιστάμεθα ταῦτα καὶ τρέφεσθαι καὶ αὐξάνεσθαι εὑρίσκομεν. Οὐδὲ συνίσταται παρ᾽ ἡμῶν τοῦτο, εἰ μὴ διότι τὸ θρεπτικὸν καὶ αὐξητικὸν νοοῦμεν μέρη εἶναι τῆς ψυχῆς. Ὁπόταν γοῦν τὸ τοιοῦτο φυτὸν εὑρίσκωμέν τι μέρος ψυχῆς τοιαύτης ἐν ἑαυτῷ ἔχον, ἐξ ἀνάγκης νοοῦμεν καὶ ψυχὴν ἔχειν αὐτό· ὅτε δὲ στερεῖται αἰσθήσεως, τότε αἰσθητικὸν αὐτὸ μὴ εἶναι, μὴ ἐγχωρεῖν οὐ δεῖ· ἡ γὰρ αἴσθησις αἰτία ἐστὶν ἐλλάμψεως ζωῆς. Τὸ δὲ θρεπτικὸν, αἰτία ἐστὶν αὐξήσεως πράγματός τινος ζῶντος. Αὗται δὲ αἱ διαφοραὶ προβαίνουσιν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ὅτι δυσνόητον ἐν ταὐτῷ μεταξὺ ζωῆς καὶ τῆς στερήσεως αὐτῆς μέσον τι καταλαβεῖν. Εἴποι δέ τις ἂν, ὡς ἐπεὶ τὸ φυτὸν ζῶν ἐστὶν, ἤδη τοῦτο καὶ ζῶον εἴποιμεν ἄν. Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ δυσχερές ἐστι τὴν διοίκησιν τοῦ φυτοῦ ἀποδιδόναι τῇ διοικήσει τῆς ψυχῆς τοῦ ζώου. Τὸ γὰρ τὰ φυτὰ τοῦ ζῆν ἀποφάσκον οὕτως, τοῦτο ἐστὶν ὅτι οὐκ αἰσθάνονται. Καὶ γάρ εἰσι καὶ τινὰ ζῶα γνώσεως ἐστερημένα. Ἐπεὶ δὲ ἡ φύσις τὴν τοῦ ζώου ζωὴν ἐν τῷ θανάτῳ φθείρουσα, πάλιν ἐν τῷ ἰδίῳ γένει ταύτην διὰ γενέσεως συντηρεῖ, [illegible] ἀσύμφωνόν ἐστιν, ἵνα μέσον ἐμψύχου τι καὶ [illegible] ἄλλό τι μέσον τιθῶμεν. Ἐπιστάμεθα ὅτι [illegible] χύλια εἰσὶ ζῶα, γνώσεως ἐστερημένα, διότι [illegible] ἐν ταὐτῷ καὶ ζῶα. Μόνη ἄρα ἡ αἴσθησις [illegible] αἰτία, δι᾽ ἣν ταῦτα λέγονται ζῶα. Τὰ γὰρ [illegible] δόασι τοῖς οἰκείοις εἴδεσιν ὀνόματα καὶ ὁρισμοὺς [illegible] δὲ εἴδη τοῖς οἰκείοις ἀτόμοις ὀνόματα. [illegible] γένος ἐκ μιᾶς καὶ κοινῆς αἰτίας εἶναι ἐν τοῖς [illegible] καὶ οὐκ ἐκ πολλῶν. Ὁ λόγος δὲ τῆς αἰτίας, [illegible] βεβαιοῦται τὸ γένος, οὐ τῷ τυχόντι ἐστὶ [illegible] Πάλιν εἰσὶ ζῶα ἅπερ στεροῦνται γένους θήλεος [illegible] ρα ἅπερ οὐ γεννῶσιν· ἕτερα ἅπερ κίνησιν οὐκ ἔχουσιν [illegible] εἰσὶν ἄλλα διαφόρων χρωμάτων· καὶ εἰσί τινα [illegible] τόκον ἑαυτοῖς ἀνόμοιον· εἰσί τε ἄλλα ἃ αὐξάνονται [illegible] γῆς, ἢ ἐκ δένδρων. Τίς οὖν ἐστιν ἡ ἀρχὴ ἡ ἐν τῇ [illegible] ζώου; Τί ἄλλο, εἰ μὴ τὸ εὐγενὲς ζῶον, ὃ τὸν [illegible] νὸν περιοδεύει, τὸν ἥλιον, τὰ ἄστρα, καὶ τοὺς [illegible] νητας, τὰ ἀπὸ τῆς ἐνειρμένης ἐξωτερικὰ [illegible] ας· ἃ δὴ καὶ ἀπαθῆ εἰσιν; Ἡ γὰρ αἴσθησις [illegible] αἰσθανομένων πάθος. Ἰστέον δὲ καὶ ὅτι [illegible] τὰ φυτὰ κίνησιν ἐξ ἑαυτῶν. Τῇ γὰρ γῇ [illegible] γότα· ἡ δὲ γῆ, ἀκίνητός ἐστι. Συλλογισώμεθα [illegible] νυν, πόθεν ἂν ταύτῃ ζωή· ἵνα ποιήσωμεν [illegible] αἰσθητικά. Οὐ γὰρ περιέχει ταῦτα ἐν πράγματι [illegible] Λέγομεν δὲ, ὅτι τῆς ζωῆς τῶν ζώων κοινή [illegible] ἡ αἴσθησις. Αὕτη δὲ ποιεῖ διάκρισιν, [illegible] καὶ θανάτου. Ὁ οὐρανὸς δὲ, ἐπεὶ [illegible] εὐγενεστέραν καὶ ἀξιολογωτέραν τῆς ἡμετέρας [illegible] κήσεως, ἀπεμακρύνθη τούτων. Δεῖ τοίνυν, [illegible] ζῶον τὸ τέλειον καὶ τὸ ἠλαττωμένον ἔχῃ τι [illegible] καὶ τοῦτο ἐστὶν ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς. Τῇ [illegible] γοῦν στερήσει δεῖ, ἵνα περ τὶς ἀποχωρῇ τῶν [illegible] ὀνομάτων, ὅτι οὐκ ἔστι μέσον. Ἡ δὲ ζωὴ, [illegible] σον· τὸ γὰρ ἄψυχον οὐκ ἔχει ψυχὴν, [illegible] μερῶν αὐτῆς. Τὸ δὲ φυτὸν, οὐκ ἔστιν [illegible] ρουμένων ψυχῆς, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐστί [illegible] ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι ζῶον, ὅτι οὐδὲ αἴσθησις [illegible] Ἐξέρχεται δὲ ἐκ ζωῆς εἰς μὴ ζωὴν κατὰ [illegible] τὰ καθ᾽ ἕκαστον. Δυνάμεθα δὲ καὶ ἄλλως [illegible] ὅτι ἔμψυχον τὸ φυτὸν, καὶ οὐ λέγομεν ὅτι [illegible] Εἰ ἔχει δὲ ψυχὴν, οὐ λέγομεν ὅτι καὶ [illegible] αἴσθησιν. Πρᾶγμα γὰρ τὸ τρεφόμενον, [illegible] ἄνευ ψυχῆς. Πᾶν δὲ ζῶον ἔχει ψυχήν. Τὸ δὲ [illegible] τὸν, ἔστιν ἀτελὲς πρᾶγμα. Πάλιν τὸ ζῶον [illegible] διωρισμένα, τὸ φυτὸν ἀδιόριστα. Ἔχει δὲ [illegible] κείαν κινήσεως, ἣν ἔχει ἐν ἑαυτῷ. Πάλιν [illegible] λέγειν τὰ φυτὰ ψυχὴν ἔχειν, ὅτι ψυχή ἐστιν [illegible] σα ἐν αὐτοῖς γεννᾶσθαι τὰς κινήσεις. [illegible] δὲ, καὶ κίνησις ἡ ἐν τόποις, οὐκ ἔστιν εἰ μὴ [illegible] σθήσεως. Πάλιν τὸ ἕλκειν τροφὴν, ἔστιν [illegible] φυσικῆς, καὶ τοῦτ᾽ αὐτό ἐστι τὸ κοινὸν ζώου καὶ [illegible] τοῦ· οὐκ ἔσται δὲ φροντὶς ἐπὶ τῇ ἑλκύσει τῆς [illegible] αἰσθήσεως τὸ παράπαν· ὅτι πᾶν τὸ τρεφόμενον [illegible] ζει ἐν τῇ οἰκείᾳ τροφῇ δύο ποιοτήτων τινῶν, [illegible] τητός φημι, καὶ ψυχρότητος· καὶ διὰ τοῦτο [illegible] τροφῆς ὑγρᾶς ὁμοίως καὶ ξηρᾶς· ἡ δὲ θερμότης [illegible] ἡ ψυχρότης, εὑρίσκεται ἐν βρώμασι ξηροῖς καὶ [illegible] Οὐδεμία δὲ τῶν τοιούτων φύσεων, χωρίζεται τῆς [illegible] μετόχου αὐτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ πρώτως [illegible] τροφὴ τῷ τρέφοντι συνεχὴς, ἕως καὶ εἰς αὐτὴν [illegible] ραν τῆς φθορᾶς· καὶ ὀφείλουσι χρῆσθαι ταύτῃ [illegible] καὶ τὸ φυτὸν τοιαύτῃ, ὁποῖον ἐστὶν ἑκάτερον [illegible]

CAPUT II.

Διερευνήσωμεν οὖν καὶ τοῦτο, ὃ προηγήσατο ἐν τῷ ἡμετέρῳ λόγῳ περὶ ἐπιθυμίας φυτοῦ καὶ κινήσεως αὐτοῦ, καὶ ψυχῆς ἰδίας, καὶ εἴ τι ἀναλύεται ἀπ' αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ, ὅσον εἰς πνοήν. Ἀναξαγόρας γὰρ εἶπε, ταῦτα ἔχειν καὶ πνοήν· καὶ πῶς; εἴπερ εὑρίσκομεν πολλὰ ζῶα μὴ ἔχοντα πνοήν· καὶ πάλιν εὑρίσκομεν ἀκριβῶς, ὅτι τὰ φυτὰ οὔτε ὑπνώττουσιν, οὔτε γρηγοροῦσι. Τὸ γὰρ γρηγορεῖν οὐδέν ἐστιν, εἰ μὴ ἀπὸ δια[...]σεως τῆς αἰσθήσεως· τὸ δὲ ὑπνώττειν οὐδὲν, εἰ μὴ ἀσθένεια αὐτῆς· καὶ οὐχ εὑρίσκεταί τι τούτων ἐν πράγματι, τρεφομένῳ μὲν πάσαις ὥραις κατὰ διοίκησιν μίαν, ἐν τῇ οἰκείᾳ δὲ φύσει μὴ αἰσθανομένῳ. Τὸ γὰρ ζῶον ὅτε τρέφεται, τότε συμβαίνει ἀναβαίνειν ἀναθυμίασιν ἀπὸ τῆς τροφῆς πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπνώττειν ἐντεῦθεν πάντως· καὶ ὅταν καταναλωθῇ ἡ ἀναθυμίασις ἡ ἀναβαίνουσα πρὸς τὴν κεφαλὴν, τότε γρηγορεῖ. Ἔν τισι δὲ τῶν ζώων ἐστὶν αὕτη ἡ ἀναθυμίασις πολλὴ, καὶ τέως ὀλίγον ὑπνώττουσιν. Ὁ δὲ νυσταγμός ἐστι συνοχὴ τῆς κινήσεως· ἡ δὲ συνοχὴ πάλιν ἠρεμία πράγματος κινουμένου. Ὃ δὲ μάλιστα καὶ κυρίως ἐστὶ ζητητέον ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ, τοῦτο ἐστὶν, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ἤγουν εἰ εὑρίσκεται ἐν τοῖς φυτοῖς γένος θῆλυ καὶ γένος ἄῤῥεν, καὶ εἰ ἔστιν εἶδος κεκραμένον ἐκ τούτων τῶν δύο γενῶν. Λέγομεν τοίνυν, ὅτι τὸ ἄῤῥεν, ὅτε γεν[...]ε, εἰς ἄλλο γεννᾷ, καί εἰσιν ἄμφω κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπεὶ γοῦν εὑρίσκεται ἐν τοῖς φυτοῖς, ὅτι [...]ει τὰ φυτὰ γένος ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, καὶ πάντως τὸ μὲν ἄῤῥεν ἐστὶ τραχύτερον καὶ σκληρότερον, καὶ μᾶλλον φρίσσον, τὸ δὲ θῆλυ ἀσθενέστερον, καὶ καρποφόρον πλέον, πάλιν ὀφείλομεν ζητεῖν, πότερον εὑρίσκονται ταῦτα τὰ δύο γένη κεκραμένα ἅμα ἐν τοῖς φυτοῖς, ὡς εἶπεν Ἐμπεδοκλῆς. Ἀλλ' ἐγὼ οὐχ ὑπολαμβάνω τοῦτο τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχειν. Τὰ γὰρ κεκραμένα, ὀφείλουσιν εἶναι πρῶτον ἁπλᾶ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ εἶναι καθ' αὑτὸ μὲν τὸ ἄῤῥεν, καθ' αὑτὸ δὲ τὸ θῆλυ, κἀντεῦθεν κιρνᾶσθαι. Ἡ δὲ κρᾶσις οὐκ ἔσται, εἰ μὴ διὰ τὴν οἰκείαν γένεσιν. Εὑρέθη γοῦν ἐν τοῖς φυτοῖς πρὸ τῆς κράσεως κρᾶσις, ἣ καὶ ὀφείλει εἶναι αἰτία ποιητικὴ καὶ παθητικὴ ἐν μιᾷ ὥρᾳ· ἀλλ' οὐχ εὑρίσκεται ἀῤῥενότης καὶ θηλύτης ἡνωμέναι ἔν τινι τῶν φυτῶν. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἦν, τάχα ἂν τὸ φυτὸν ἦν τελειότερον τοῦ ζώου. Καὶ πῶς, εἴπερ τὸ ζῶον οὐ δεῖται ἐν τῇ οἰκείᾳ γενέσει πράγματός τινος ἐξωτερικοῦ, τὸ δὲ φυτὸν τοῦτο δεῖται ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ ἔτους; Δεῖται γὰρ ἡλίου καὶ εὐκρασίας, καὶ τοῦ ἔαρος πλέον· καὶ τούτων δεῖται μᾶλλον ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐκφύσεως αὐτοῦ. Ἔστι δὲ καί τις ἀρχὴ, τῆς μὲν τροφῆς τῶν φυτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πάλιν ἀρχὴ ἑτέρα ἀπὸ τῆς γενέσεως τοῦ ἡλίου. Εἶπε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας, ὅτι ἡ ὑγρότης τούτων ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς. Καὶ διὰ τοῦτο ἔφη πρὸς Λεχίνεον, ὅτι ἡ γῆ μήτηρ μέν ἐστι τῶν φυτῶν, ὁ δὲ ἥλιος πατήρ. Ἀλλὰ τὴν κρᾶσιν τοῦ ἄῤῥενος τῶν φυτῶν καὶ τοῦ θήλεος, ὀφείλομεν διατυπώσασθαι, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ· οἷον ὅτι τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ ὅμοιόν ἐστιν ἐγκυμονήσει ζώου, ἥ τις ἐστὶ μίξις ἄῤῥενός τε καὶ θήλεος. Καὶ ὥσπερ ἐστὶν ἐν τοῖς ᾠοῖς ὅτε γίνεται νεοσσὸς, ἔστιν ἐντεῦθεν καὶ ἡ τροφὴ αὐτοῦ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ὥρας τῆς συμπληρώσεως, καὶ τῆς οἰκείας ἐξόδου· καὶ τότε τὸ θῆλυ ἐκτίθησι τὸν νεοσσὸν ἐν μιᾷ ὥρᾳ· οὕτω καὶ τὸ σπέρμα τοῦ φυτοῦ. Εἶπε πάλιν Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ φυτὰ, εἰ καὶ νεοσσὸς, οὐ γεννῶσι· διότι τὸ γεννώμενον οὐ γεννᾶται, εἰ μὴ ἐκ τῆς φύσεως τοῦ σπέρματος, καὶ ὅπερ μὲν εἰ ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τροφὴ γίνεται τῆς ῥίζης, καὶ τὸ γεννώμενον κινεῖ αὐτὸ ἑαυτὸ παραυτίκα. Ὅμως οὕτως ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν καὶ ἐν τῇ μίξει τῶν ἀῤῥένων καὶ τῶν θηλέων φυτῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ζώων, ὅτι καὶ ἡ μίξις τῶν φυτῶν ἐστιν ἐν διοικήσει τινί· ἀλλ' ἐν τοῖς ζώοις, ὅτε μίγνυνται, τὰ γένη μίγνυνται, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν γενῶν, αἳ ἦσαν πρότερον κεχωρισμέναι, καὶ προῆλθεν ἐκ τούτων ἀμφοτέρων πρᾶγμά τι ἕν· ὃ δὴ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς φυτοῖς. Οὐ γὰρ ὅτε μίγνυνται τὰ γένη, καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, μετὰ ταῦτα γίνονται κεχωρισμέναι. Εἰ γοῦν ἡ φύσις ἔμιξε τὸ ἄῤῥεν μετὰ τοῦ θήλεος, καλῶς προέβη· ὅτι οὐχ εὑρίσκομεν ἐνέργειάν τινα ἐν τοῖς φυτοῖς παρὰ τὴν γένεσιν τῶν καρπῶν. Οὐδὲ γάρ ἐστι ζῶον κεχωρισμένον τοῦ θήλεος, εἰ μὴ ἐν ὥραις αἷς οὐ συνάπτεται. Τοῦτο δέ ἐστι, διά τε πολλὰς ἐνεργείας αὐτοῦ, καὶ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἐπιστήμας. Εἰσὶ δὲ οἵ τινες τὰ φυτὰ πεπληρωμένα ὑπολαμβάνουσι, καὶ τὴν χάριν τῆς ζωῆς αὐτῶν εἶναι διὰ τὰς δύο δυνάμεις ἃς ἔχει, ἤγουν διὰ τὴν τροφὴν τὴν ἐπιτηδείαν εἰς τὸ τρέφειν αὐτὰ, καὶ διὰ τὴν μακρότητα τῆς οἰκείας ἐπάρξεως, καὶ τοῦ καιροῦ ὁπόταν βλαστάνῃ καὶ καρποφορῇ ἡ ζωὴ αὐτῶν, καὶ στρέφηται πρὸς αὐτὰ ἡ νεότης αὐτῶν, καὶ οὐ γίνεται ἐν αὐτοῖς τι περιττόν. Οὐ δεῖται τὸ φυτὸν ὕπνου, διὰ πολλὰς αἰτίας, ὅτι κεῖται τὸ φυτὸν ἐν τῇ γῇ, καὶ δεσμεῖται ὑπ' αὐτῆς, καὶ οὐκ ἔχει κίνησιν ἐν ἑαυτῷ· οὐδὲ ὅρον διωρισμένον ἐν τοῖς οἰκείοις μέρεσιν, οὔτε αἴσθησιν ἔχει, οὔτε κίνησιν αὐτοπροαίρετον, οὔτε ψυχὴν τελείαν· τοῦτο δὲ ἔχει μᾶλλον μέρος μέρους ψυχῆς· καὶ τὸ φυτὸν οὐκ ἐδημιουργήθη διὰ τὸ φυτόν. Καὶ πάλιν ἐὰν εἴπῃ τις, ὅτι τὸ φυτὸν δεῖται μὲν τροφῆς εὐτελοῦς καὶ μοχθηρᾶς· εἰ καὶ δεῖται δὲ τοιαύτης, ὅμως κατὰ πολὺ σταθηρᾶς καὶ συνεχοῦς, καὶ μὴ ῥᾳδίως διαφθειρομένης· κἀντεῦθεν συνίσταται, ἵνα τὸ φυτὸν ἔχῃ τι κρεῖττον παρὰ τὸ ζῶον· καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη καὶ πράγματα ἄψυχα εἶναι εὐγενέστερα τῶν ἐμψύχων. Ἀλλὰ ἔργον τοῦ ζώου ἐστὶ κρεῖττον παρὰ πᾶν ἔργον τοῦ φυτοῦ. Ἄλλως τε εὑρίσκομεν καὶ ἐν τῷ ζώῳ πάσας τὰς δυνάμεις τὰς ἐν τῷ φυτῷ, καὶ ἄλλας πολλάς· οὐ μὴν καὶ ἔμπαλιν. Εἶπε πάλιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι τὰ φυτὰ ἔχουσι γένεσιν ἐν κόσμῳ ἠλαττωμένῳ, καὶ οὐ τελείῳ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν αὐτοῦ. Ταύτης δὲ συμπληρουμένης, οὐ γεννᾶται ζῶον. Ἀλλ' οὗτος ὁ λόγος ἀνάρμοστός ἐστι· διότι ὁ κόσμος ὁλοτελής ἐστι, καὶ διηνεκὴς, καὶ οὐκ ἔπαυσε πώποτε γεννᾷν ζῶα καὶ φυτὰ, καὶ πάντα ἀλλοῖα εἴδη. Ἐν ἑκάστῳ δὲ εἴδει τῶν φυτῶν, ἔστι θερμότης καὶ ὑγρότης φυσική· ἥ τις ὁπόταν ἀναλωθείη, ἀσθενοῦσι τὰ φυτὰ, καὶ γηράσκουσι, καὶ φθίνουσι, καὶ ξηραίνονται. Καὶ τινὲς μὲν λέγουσι τοῦτο φθορὰν, ἄλλοι δ' οὐχί.

CAPUT III.

Τινὰ τῶν φυτῶν ἔχουσί τι ὑγρὸν ὡς ῥητίνην, ὡς κόμμι, ὡς σμύρναν, ὡς θυμίαμα, καὶ ὡς κόμμι Ἀραβικόν. Πάλιν τινὰ δένδρα ἔχουσι δεσμοὺς, καὶ φλέβας, καὶ κοιλίαν, καὶ φιτροὺς, καὶ φλοιὸν, καὶ μυελὸν ἐντός. Καὶ τινὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, εἰσὶ φλοιός. Καὶ τινῶν μὲν ὁ καρπὸς ὑπὸ τὸν φλοιὸν, ἤγουν ἐντὸς τοῦ φλοιοῦ καὶ τοῦ φιτροῦ. Καὶ τινὰ μὲν μέρη τοῦ δένδρου εἰσὶν ἁπλᾶ, ὡς ὁ χυμὸς ὁ εὑρισκόμενος ἐν αὐτοῖς, καὶ οἱ δεσμοὶ, καὶ αἱ φλέβες· τινὰ δέ εἰσι σύν-

μενος ἐν
τινὰ δέ εἰσι σύν-

θετα ἐκ τούτων, ὡς κλάδοι, καὶ λύγοι, καὶ φύλλα. Ταῦτα δὲ πάντα οὐχ εὑρίσκομεν ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς. Τινὰ γὰρ τῶν φυτῶν ἔχουσι καὶ ταῦτα, καὶ ἄλλα μέρη, λύγους καὶ φύλλα, κλάδους, ἄνθη, καὶ βλαστούς, καὶ φλοιὸν τὸν περικυκλοῦντα τὸν καρπόν. Καὶ καθὼς εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς ζώοις μέρη ὁμοιομερῆ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς. Καὶ ἕκαστα τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ σύνθετα, εἰσὶν ὅμοια μέλεσι ζώου· ὁ δὲ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ, ὅμοιός ἐστι φυσικῶς δέρματι ζώου· οἱ δὲ δεσμοὶ πάλιν ὅμοιοι νεύροις ζώου. Ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ τινὰ μὲν τῶν μερῶν διαιροῦνταί πως διὰ μερῶν ἀνομοίων, τινὰ δι' ὁμοίων, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ γὰρ οὗτος ἑνὶ τρόπῳ διαιρεῖται διὰ τῆς γῆς μόνον, καὶ ἀλλοτρόπως διὰ τῶν στοιχείων. Ὡσαύτως καὶ ὁ πνεύμων, καὶ ἡ σάρξ, διαιροῦνται μὲν πρώτως, καί εἰσι μέρη τούτων, σάρξ καὶ πνεύμων· ἄλλως δὲ διαιροῦνται καὶ διὰ τῶν στοιχείων· ὁμοίως καὶ αἱ τῶν φυτῶν ῥίζαι. Πλὴν οὐ διαιρεῖται καὶ ἡ χεὶρ εἰς ἄλλην χεῖρα, οὐδὲ ἡ ῥίζα εἰς ἄλλην ῥίζαν, οὐδὲ τὰ φύλλα εἰς ἄλλα φύλλα. Ἐν ταύταις γοῦν ταῖς ῥίζαις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς φύλλοις ἔστιν ἡ σύνθεσις. Πάλιν τινὲς μὲν τῶν καρπῶν εἰσιν ἐκ μερῶν ὀλίγων συγκείμενοι, τινὲς δὲ ἐκ μερῶν πολλῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν. Αὗται γὰρ ἔχουσι φλοιὸν σάρκα, καί τι ὀστρακῶδες, καὶ σπέρμα, καὶ καρπόν. Τινά τε ἔχουσι καὶ περικαλύμματα. Πάντα δὲ τὰ σπέρματά εἰσιν ἐκ δύο φλοιῶν. Καὶ μέρη μὲν τῶν φυτῶν εἰσιν ἅπερ εἴπομεν. Ἡ δ' ἀκρότης τοῦ παρόντος λόγου ἐστὶ, διορίσασθαι ταῦτα τὰ μέρη τῶν φυτῶν, τὰ περικαλύμματα αὐτῶν, καὶ τὰς αὐτῶν διαφοράς· ὅπερ ἐστὶ πάνυ δυσχερές· καὶ ἐξαιρέτως, τὸ διορίσασθαι τὴν οὐσίαν αὐτῶν, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸν καιρὸν τῆς διαμονῆς αὐτῶν, καὶ τὰς συνοχὰς τὰς περιπιπτούσας αὐτοῖς· καὶ ὅτι οὐκ ἔχουσι τὰ φυτὰ ἤθη ψυχῆς, οὐδὲ διάθεσιν ἴσην διαθέσει ψυχῆς. Ἐὰν γοῦν κατὰ ἀναλογίαν θῶμεν τὰ μέρη τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν μερῶν τοῦ φυτοῦ, μηκυνθήσεται ὁ λόγος, καὶ τυχὸν οὐδὲ δυνηθείημεν διεξελθεῖν ἂν ταῦτα, μεγάλαις διαφοῖρας ἀπαριθμοῦντες τὰ μέρη τῶν φυτῶν. Καὶ γὰρ μέρος ἑκάστου πράγματος, ἐκ τοῦ ἰδίου γένους ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας. Καὶ ὅταν γεννηθῇ τι εἶδος φυτοῦ, μένει ἐν τῇ οἰκείᾳ διαθέσει, ἂν μή τινι χρονικῇ ἀσθενείᾳ καὶ βαρείᾳ τῆς οἰκείας ἐκπέσῃ τοιᾶσδε διαθέσεως. Τῶν ἀνθέων τοίνυν, καὶ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν φύλλων τῶν ἐν φυτοῖς, τινὰ μὲν ἐν παντὶ ἔτει εἰσὶ, τινὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, οὐδὲ διαμένουσιν ὡς ὁ φλοιός, καίτι σῶμα πίπτον ἀπὸ πράγματος, τοῦ ἀποῤῥίπτοντος τοῦτο διά τινα αἰτίαν. Οὐ μένουσι δὲ ταῦτα ἐν τῷ φυτῷ, ὅτι πολλάκις πίπτουσιν ἐξ αὐτοῦ μέρη τινὰ μὴ διωρισμένα, ὡς τρίχες ἐξ ἀνθρώπων, καὶ ὄνυχες. Πλὴν γεννῶνται τρίχες, ἢ ἐν αὐτοῖς τοῖς μέρεσιν ὅθεν ἐξέπεσον, ἢ ἐκτὸς ἐν ἄλλοις. Καὶ ἤδη φανερὸν γέγονεν, ὅτι τὰ μέρη τοῦ φυτοῦ οὐκ εἰσὶ διωρισμένα, εἴτε καὶ μὴ, ἀλλὰ μόνον ἀδιόριστα. Ἡμῖν δὲ αἰσχρόν ἐστι λέγειν πράγματά τινα, μεθ' ὧν αὐξάνεται τὸ ζῶον καὶ συμπληροῦται μετ' αὐτῶν, μὴ εἶναι μέρη αὐτοῦ, ἀλλ' εἶναι κατὰ τὰ φύλλα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τὰ ἐν τῷ φυτῷ, κἂν καὶ οὐκ ὦσι διωρισμένα τὰ τοιαῦτα μέρη τοῦ ζώου, κἂν καὶ κατὰ μικρὸν ἐκπίπτωσιν, ὡς τὰ κέρατα τῆς ἐλάφου, καὶ κόμαι τινῶν ζώων, καὶ τρίχες ἄλλων, ἃ δὴ κρύπτουσιν ἑαυτὰ κατὰ τὸν χειμερινὸν καιρὸν ἐν ὀπαῖς, καὶ ὑπὸ τὴν γῆν πίπτουσι, κἂν καὶ τὸ τοιοῦτον πάθος παρόμοιον ἔχωσι τῇ πτώσει τῶν φυτῶν. Ὀφείλομεν οὖν εἰπεῖν περὶ τῶν [illegible]μάτων ὧν πρότερον ἱστορήσαμεν, καὶ ἄρξα[illegible]ριθμεῖν τὰ ἴδια μέρη τῶν φυτῶν καὶ τὰ κοιν[illegible] τούτων διαφοράς. Λέγομεν τοίνυν, ὡς ἐν [illegible]ρεσι τῶν φυτῶν ἐστι μεγάλη διαφορά, ἐν τῇ [illegible] καὶ ἐν τῇ ὀλιγότητι, ἐν τῷ μεγέθει καὶ ἐν τῇ [illegible]τητι, ἐν τῇ δυνάμει καὶ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. Τοῦτο [illegible] ὅτι ὁ χυμὸς ὁ ἐν τοῖς μεγάλοις δένδροις, ἔν τισι [illegible] ὡς γάλα, οἷον ἐπὶ τῆς συκῆς· ἔν τισιν ὅμοιος [illegible] ὡς ὁ χυμὸς ὁ στάζων ἐκ τῆς ἀμπέλου· ἔν τισι [illegible] ὡς ἐν τῷ ὀριγάνῳ, καὶ ἐν φυτῷ τῷ λεγομένῳ [illegible] ἐν ἄλλοις. Πάλιν ἔστι φυτὸν τὸ ἔχον μέρη [illegible] ἕτερον ὑγρά, καὶ τὰ τοιαῦτα. Καὶ ἔστι τὸ [illegible]ρη καὶ διακεκριμένα, οὔτε ὅμοια οὔτε ἴσα. [illegible] μὲν ἔχει ὅμοια μέρη, οὐκ ἴσα δέ· τινὰ ἴσα [illegible] ὅμοια δὲ, καὶ ὅτι οὐδέ ἐστι τόπος ἐν τούτοις [illegible]νος. Αἱ διαφοραὶ δὲ τῶν φυτῶν, ἐν τοῖς [illegible] μέρεσι γινώσκονται καλῶς· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ [illegible] αὐτῶν ἐκ τοῦ χρώματος, ἐκ τῆς ἀραιότητος, [illegible] πυκνότητος, ἐκ τῆς τραχύτητος, καὶ ἐκ [illegible] τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς· ἐν ἰσότητι, [illegible] φυσικῇ, ἐν διακρίσει, ἐν μεγέθει, ἐν [illegible] Καί εἰσι μὲν τὰ αὐτὰ τοιούτου τρόπου, ἔχου[illegible] διαφορὰς πολλάς, καθὼς προείπομεν.

CAPUT IV.

Καὶ πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ προάγουσι [illegible] ἐπάνω τῶν ἰδίων φύλλων, τινὰ δὲ ὑποκάτω [illegible]λων. Καὶ τινῶν μὲν ὁ καρπὸς ἀπῃώρηται [illegible] φιτροῦ, τινῶν δὲ ἀπὸ τῆς ῥίζης, ὡς τὰ ἐν [illegible] φυτά, τὰ λεγόμενα μαργαρῖται. Τινῶν δὲ [illegible]ποὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ τινῶν οἱ καρποὶ καὶ τὰ [illegible]λα, καὶ οἱ δεσμοὶ ἀδιάκριτοί εἰσι. Καὶ [illegible] φύλλα πρὸς ἄλληλα ὅμοια, ἄλλων δ' οὔ. Καὶ [illegible] μὲν ἔχουσι κλάδους ἴσους, τινὰ δὲ οὐ τοιούτους. [illegible]σὶ δὲ καὶ μέρη, ἅπερ ὠνομάσαμεν ἐν [illegible]δροις, αὔξησιν πάσχοντα καὶ πρόσθεσιν, [illegible] οἱ λύγοι, οἱ φιτροὶ, καὶ οἱ κλάδοι· καὶ ταῦτα [illegible]μοιοῦνται μέλεσιν ἀνθρώπων τοῖς [illegible] τὰ ἄλλα μέρη. Καὶ ἡ μὲν ῥίζα [illegible] φυτῷ, καὶ τῇ τροφῇ· καὶ καλοῦμεν [illegible] ῥίζαν, ἀλλὰ καὶ αἰτίαν ζωῆς. Αὕτη [illegible] τοῖς προσφέρει. Καὶ φιτρὸς μέν ἐστιν, [illegible]νόμενος ἀπὸ τῆς γῆς, καί ἐστιν ὅμοιος [illegible]που· παραφυάδες δέ εἰσι, τὰ ἀπὸ τῆς ῥίζης [illegible]δρου βλαστάνοντα· κλάδοι δὲ, οἵ τινες [illegible] ἐπάνω τῶν παραφυάδων. Οὐχ εὑρίσκονται δὲ [illegible] ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς. Καὶ πάλιν τῶν κλάδων [illegible]των, τινὰ μέν εἰσι διηνεκῆ, τινὰ δὲ οὐχὶ, [illegible] ἀπὸ ἔτους μετὰ ἔτος. Καὶ πάλιν εἰσὶ φυτὰ [illegible]τα κλάδους, μηδὲ φύλλα, ὡς οἱ μύκητες, καὶ τὰ [illegible] Οἱ κλάδοι δὲ, οἱ γενόμενοι ἐν τοῖς δένδροις, [illegible] φλοιοὶ, καὶ οἱ φιτροὶ, καὶ οἱ μυελοὶ, οὐ γεννῶνται [illegible] ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χυμοῦ τῶν δένδρων. Καί τινες [illegible]λοῦσιν αὐτὸν τὸν μυελὸν τὸν ἐν τοῖς δένδροις, [illegible]τραν, ἄλλοι σπλάγχνα, ἕτεροι δὲ καρδίαν. [illegible] δὲ, καὶ αἱ φλέβες, καὶ ἡ σάρξ ὅλου τοῦ δένδρου, [illegible] τῶν τεσσάρων στοιχείων πεφύκασι. Καὶ [illegible] εὑρίσκονται μέρη τινὰ ἐπιτήδεια εἰς τὸ γεννᾷν [illegible]λα καὶ ἄνθη. Καὶ λύγοι δέ τινες βραχεῖς [illegible] τὸ γεννᾷν ἐπιτήδειοι ἄνθη, ὡς ἐπὶ τῶν ἰτεῶν. [illegible] δὲ καὶ ἄνθη καὶ καρποὺς ἐν τοῖς δένδροις, καὶ [illegible] ὁπόσα γεννῶνται ἐκ σπέρματος, καὶ ὅσα [illegible]πτουσιν αὐτά. Καὶ πάλιν τῶν φυτῶν εἰσι τινὰ [illegible]

..., τίνὰ δὲ μέσον δένδρων καὶ βοτανῶν· καὶ ταῦτα
...μάζονται θάμνοι. Καὶ τινὰ μέν εἰσι βοτάναι,
...ὰ δὲ λάχανα. Σχεδὸν οὖν πάντα τὰ φυτὰ τοῖς
...ούτοις ὑποπίπτουσιν ὀνόμασι. Πάλιν εἰσὶ δέν-
..., ἅπερ ἔχουσιν ἐκ τῆς οἰκείας ῥίζης φιτρὸν, καὶ
...νῶνται ἐν αὐτοῖς κλάδοι πολλοὶ, ὡς συκαῖ, καὶ
...ται· τινὰ δ' οὔ. Πάλιν εἰσὶν ἄλλα φυτὰ, μέσον,
... εἴπομεν, δένδρων καὶ βοτανῶν σμικρῶν, τὰ λεγό-
...α θάμνοι, ἔχοντα ἐν ταῖς ῥίζαις αὐτῶν πολλοὺς
...δους, ὡς τὰ καλούμενα ἄγνοι καὶ βάτοι. Λάχανα
... εἰσι, τὰ ἔχοντα πολλοὺς φιτροὺς ἐκ μιᾶς ῥίζης,
... πολλοὺς κλάδους, ὡς τὸ πήγανον, αἱ κράμβαι,
... τὰ τοιαῦτα. Εἰσὶ δὲ καὶ βοτάναι, αἵ τινες οὐκ
...υσι φιτρὸν ἐκ τῆς οἰκείας ῥίζης, ἀλλὰ παραυτίκα
...ουσι φύλλα. Καὶ τινὰ μὲν κατὰ πᾶν ἔτος γεν-
...ται καὶ ξηραίνονται, ὡς σῖτος, καὶ τὰ παραπλή-
... τινὰ δ' οὔ. Οὐ δυνάμεθα δὲ ταῦτα ἐπίστα-
...αι, εἰ μὴ διὰ συλλογισμῶν καὶ παραδειγμάτων, καὶ
...γραφῶν. Πάλιν εἰσὶ βοτάναι εἰς δύο ἄκρα κλί-
...ται, ὡς τὸ λεγόμενον λάχανον βασιλικόν· εἰσὶ δὲ
...αι, αἱ λεγόμεναι ἐν ταὐτῷ βοτάναι καὶ λάχανα·
... τινες ἄλλαι, αἳ ἐν τῷ γεννᾶσθαι μὲν πρώτως φαί-
...ται ἐν σχήματι στάχυος, μετὰ ταῦτα γίνονται δέν-
..., ὡς οἱ Ἀραβικοὶ βέντελοι, καὶ τὸ φυτὸν τὸ λε-
...ιενον ἡλιοσκόπιον. Μυρσίνη δὲ, καὶ μηλέα, καὶ
...η, καὶ τὰ λοιπὰ ὅμοια δένδρα, εἰς τοῦτο τὸ γένος
...μέχονται, ὧν πολλοὶ καὶ μάταιοί εἰσι κλάδοι, ἐκ
... ῥιζῶν αὐτῶν φυόμενοι. Καὶ διὰ τοῦτο πρέπον
...διορίζειν ταῦτα, ἵνα ὦσιν παράδειγμα καὶ συλ-
...ισμός. Οὐ γὰρ ὀφείλομεν διερευνᾶν ὁρισμοὺς ἐν
...σι. Πάλιν τῶν φυτῶν, τὰ μέν εἰσι κατοικίδια,
... δὲ κηπαῖα, καὶ ἕτερα ἄγρια. Τοιουτοτρόπως δὲ
...ομεν ὄχνας καὶ ἄλλα φυτῶν εἴδη τοιαῦτα ἄγρια,
... οὐκ εἰσὶν ἐξ ἐπιμελείας γεωργικῆς. Πάλιν τῶν
...τῶν τινὰ μὲν ποιοῦσι καρπὸν, τινὰ δ' οὔ, ὡς ἰτέαι,
... τινὰ εἴδη δρυῶν. Καὶ τινὰ μὲν ποιοῦσιν ἔλαιον,
...ὰ δ' οὐχί. Καὶ τινὰ μὲν ποιοῦσι φύλλα, τινὰ δ'
.... Καὶ τινῶν πίπτουσι τὰ φύλλα, τινῶν δ' οὔ. Καὶ
...ὶ μὲν γίνονται κλάδοι, τισὶ δ' οὔ. Περὶ διαφορᾶς
...ῦν τῶν φυτῶν ἐν μεγέθει καὶ σμικρότητι, ἐν ὡραιό-
...τι καὶ ἀμορφίᾳ, ἐν χρηστότητι καρπῶν καὶ κακίᾳ,
...λλά ἐστιν εἰπεῖν. Πάλιν τὰ ἄγρια δένδρα, μᾶλλον
...ρποφοροῦσι παρὰ τὰ κηπαῖα· καὶ οἱ καρποὶ τῶν
...παίων, κρείτονές εἰσι τῶν ἀγρίων. Καὶ τινὰ μὲν
...ν φυτῶν γεννῶνται ἐν τόποις ξηροῖς, τινὰ δὲ ἐν
...αλάσσῃ· καὶ τινὰ μὲν ἐν ποταμοῖς, ἄλλα δὲ ἐν τῇ
...υθρᾷ θαλάσσῃ· καὶ τινὰ ἐν τόποις μὲν ἄλλοις
...γάλα, ἐν ἑτέροις δὲ μικρά. Καὶ τινὰ μὲν γεννῶν-
...α ἐν ὄχθαις ποταμῶν, τινὰ δὲ ἐν λίμναις. Καὶ τῶν
...ννωμένων ἐν τόποις ξηροῖς, τινὰ μὲν γεννῶνται
... ὄρεσι, τινὰ δὲ ἐν πεδιάδι. Καὶ τινὰ ζῶσιν ἐν
...όποις ξηροτάτοις, ὡς τὰ ἐν τῇ γῇ τῶν Αἰθιόπων, καὶ
...εῖσε κρειττόνως αὐξάνουσι, παρὸ ἀλλαχοῦ. Καὶ
...νὰ μὲν ζῶσιν ἐν τόποις ὑψηλοῖς, τινὰ δὲ ἐν χθαμαλοῖς.
...αὶ τινὰ μὲν ζῶσιν ἐν τόποις ὑγροῖς, τινὰ δὲ ξηροῖς,
...νὰ ἐν ἑκατέροις, ὡς ἡ ἰτέα. Τὰ γοῦν φυτὰ κατὰ
...ολὺ ἐναλλάττονται τῇ διαφορᾷ τῶν τόπων, καὶ ἐν-
...εῦθεν χρὴ κατανοεῖν τὰς διαφορὰς αὐτῶν.

CAPUT V.

Πάλιν τῶν φυτῶν τινὰ μὲν τῇ γῇ πεπήγασι, καὶ
...ὐ φιλοῦσι χωρίζεσθαι ἀπ' αὐτῆς· τινὰ δὲ ἐν τόποις
...ρείττοσι μετατίθενται. Ὁμοίως τινὲς τῶν καρπῶν
...ρείττονές εἰσιν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, παρὸ ἐν ἑτέρῳ. Καὶ τινῶν μὲν τὰ φύλλα σκληρά εἰσι, τινῶν δὲ λεῖα· καὶ τινῶν μὲν ἐσχισμένα, ὡς τὰ τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν συκῶν· τινῶν δ' οὔ· ἑτέρων δὲ κατὰ πολὺ ἐσχισμένα, ὡς τὰ τῆς πεύκης. Τινὰ δὲ φυτά εἰσιν ὅλος φλοιὸς μεσιτεύων. Καὶ τινὰ ἔχουσι δεσμοὺς, ὡς οἱ κάλαμοι, τινὰ δ' οὔ. Καὶ τινὰ ἔχουσιν ἀκάνθας, ὡς αἱ ῥάμνοι· τινὰ δὲ ἐστέρηνται ἀκανθῶν. Καὶ τινὰ ἔχουσι πολλοὺς κλάδους, ὡς ἡ ἀγρία μορέα, τινὰ δ' οὔ. Καὶ τινὰ μὲν ἔχουσι διαφορὰς ἄλλας, ἐξ ὧν προβαίνουσι παραφυάδες, καὶ ἐξ ὧν οὐχί. Τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλοθέν ἐστιν, εἰ μὴ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ῥιζῶν. Τινὰ δὲ ἔχουσι μίαν ῥίζαν, ὡς ἡ σκίλλα· αὕτη δὲ γεννᾶται ἐκ τοῦ ἐδάφους, καὶ ἀραιῶς πρόσεισιν, ὅτι ὑποκάτω πλατύνεται, καὶ ἀκολουθοῦσα μᾶλλον διακρίνεται τῷ ἡλίῳ. Ὅταν γὰρ προσβάλῃ αὐτῇ, αὐξάνει. Οὕτος δὲ καὶ τὰς παραφυάδας ταύτης κάτωθεν ἐκμυζᾷ. Πάλιν τῶν χυλῶν τῶν ἐν τοῖς καρποῖς, οἱ μέν εἰσι ποτοὶ, οἱ δὲ οὐ ποτοί. Καὶ ποτοὶ μὲν, οἱ τῶν σταφυλῶν, καὶ τῶν ῥοιῶν, καὶ λοιπῶν ἄλλων πολλῶν· ἄποτοι δὲ, ἄλλων φυτῶν. Καὶ τινῶν μέν εἰσι λιπαροὶ, ὡς οἱ τῆς ἐλαίας, τῶν πεύκης, καὶ τῆς καρύας· τινῶν δ' οὔ. Καὶ τινῶν μὲν γλυκεῖς καὶ μεληδεῖς, ὡς τῶν φοινίκων, καὶ τῶν συκῶν· καὶ τινῶν μὲν θερμοὶ καὶ δριμεῖς, ὡς τοῦ ὀριγάνου, καὶ τοῦ σινήπιος· τινῶν δὲ πικροὶ, ὡς τοῦ ἀψινθίου, καὶ τῆς κενταυρέας. Πάλιν τῶν καρπῶν οἱ μέν εἰσι σύνθετοι, ἐκ σαρκῶν καὶ κόκκων καὶ λεμμάτων, ὡς οἱ σίκυοι· τινὲς δὲ ἐκ χυμοῦ καὶ κόκκων, ὡς αἱ ῥοιαί. Καὶ τινὰ μὲν τοὺς φλοιοὺς ἔχουσιν ἐκτὸς, τὴν δὲ σάρκα ἐντός· τινὰ δὲ τὸ ὀστοῦν ἐντὸς, καὶ τὴν σάρκα ἐκτός. Τινὰ δέ εἰσιν, οἷς παραυτίκα γίνεται τὸ σπέρμα, καὶ τὸ περικάλυμμα ᾧ περικαλύπτεται, ὡς οἱ καρποὶ τῶν φοινίκων καὶ τῶν ἀμυγδάλων· τινῶν δ' οὐχί. Καὶ τινὲς καρποί εἰσι βρώσιμοι, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἄβρωτοι· καὶ τινὲς καρποὶ ἡμῖν μὲν ἄβρωτοι, ἄλλοις δὲ βρώσιμοι· ὡς ὁ ὑοσκύαμος καὶ ὁ ἐλλέβορος, ἀνθρώποις μὲν δηλητήριον, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι· Πάλιν τινὲς τῶν καρπῶν εἰσιν ἐν θήκαις, ὡς οἱ κόκκοι τοῦ κυάμου· τινὲς ἐν περικαλύμματι, καὶ ἐν λέμματι, οἷον ὑφάσματι τινὶ, ὡς ἐν σίτῳ εὑρίσκεται, καὶ τοῖς λοιποῖς. Καὶ τινὲς μὲν ἐν σαρκί εἰσιν, ὡς οἱ τῶν φοινίκων καρποί· τινὲς δὲ οἷον ἐν οἰκίσκοις πολλοῖς, καὶ ἐν λέμμασι, καὶ ἐν ὀστράκοις, ὡς τὰ κάρυα. Καὶ τινὲς μὲν ὀξέως πεπαίνονται, ὡς οἱ καρποὶ τῆς μορέας καὶ τῆς κεράσου· τινὲς δὲ βραδέως, ὡς πάντες οἱ καρποὶ οἱ ἄγριοι, ἢ οἱ πλείονες αὐτῶν. Καὶ τινὰ μὲν τῶν φυτῶν ὀξέως προάγουσι φύλλα καὶ καρποὺς, τινὰ δὲ βραδέως· καὶ τούτων τινὰ τῷ χειμῶνι ἀκολουθοῦσι, πρὶν ἂν πεπανθῶσι. Καὶ πάλιν τὰ χρώματα τῶν φύλλων, καὶ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν οἷον ἐπ' αὐτοῖς ὑφασμάτων, λίαν εἰσὶ διάφορα. Τινὰ γὰρ τῶν φυτῶν ἐν τῇ οἰκείᾳ ὁλότητι εἰσὶ χλοάζοντα. Καὶ τινὰ μὲν ἐκκλίνουσιν εἰς μελανίαν, τινὰ δὲ εἰς λευκότητα, καὶ τινὰ εἰς ἐρυθρότητα, διὰ τὴν θερμότητα τὴν ἐκκαίουσαν τὸν ἀέρα τὸν κεκραμένον μετὰ τοῦ προσγείου. Πάλιν τὰ σχήματα τῶν καρπῶν, [εἰ εἰσὶν ἄγρια, καὶ] διαφόρων εἰσὶ θέσεων. Οὐ γὰρ πάντες οἱ καρποὶ γωνιώδεις, οὐδὲ πάντες διὰ γραμμῆς εὐθείας.

CAPUT VI.

Πάλιν τῶν ἀρωματοφόρων δένδρων, τινῶν μὲν ἡ ῥίζα ἀρωματική ἐστιν, τινῶν ὁ φλοιὸς, τινῶν τὸ ξύλον. Ἄλλων τὰ μέρη ὅλα εἰσὶν ἀρωματικὰ, ὡς τὸ

βάλσαμον. Πάλιν τῶν δένδρων τὰ μὲν γεννῶνται ἐκ σπερμάτων, τὰ δὲ δι' ἑαυτῶν. Καὶ πάλιν τὰ μὲν ἀπὸ ῥιζῶν ἐκσπῶνται καὶ μεταφυτεύονται, τὰ δὲ ἐκ τοῦ φιτροῦ· τὰ δέ, ἐκ τῶν κλάδων, ἢ διὰ τοῦ σπέρματος. Καὶ τινὰ μὲν δι' ἑαυτῶν κατὰ μικρὸν ἐκτείνονται, τινὰ δὲ ἐν τῇ γῇ. Καὶ τινὰ μὲν ἐν τοῖς δένδροις φυτεύονται, ὡς τὰ ἐγκεντριζόμενα. Ἔστι τὲ βελτίων ὁ ἐγκεντρισμὸς ὁμοίων εἰς ὅμοια. Ἔστι δὲ καὶ ἀναλογία ἄλλη τις, δι' ἧς ἀρίστως συμβαίνουσι τὰ ἀνόμοια, ὡς αἱ μηλέαι μετὰ τῶν ὀχνῶν. Ἐν δὲ τοῖς ὁμοίοις, ὡς συκῆ ἐν συκῇ, καὶ ἄμπελος ἐν ἀμπέλῳ, καὶ ἀμυγδαλῆ ἐν ἀμυγδαλῇ. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐμφυλλισμὸς ἐν ἄλλοις διαφόροις γένεσιν, ὡς ἀρτεμισία εἰς ἀγρίαν ἀρτεμισίαν, καὶ καλλιέλαιος εἰς ἀγριέλαιον, καὶ ἡ μορέα εἰς πολλὰ δένδρα. Τῶν δένδρων πάλιν τὰ ἄγρια, καὶ τὰ κηπαῖα, καὶ πᾶν φυτόν, οὐ προάγει σπέρμα ὅμοιον τῷ σπέρματι, ἐξ οὗ ἀνεφύη ἕκαστον. Τινὰ γὰρ κρεῖττον σπέρμα ποιοῦσι, τινὰ χεῖρον. Καὶ ἐκ τινῶν κακῶν σπερμάτων καλὰ δένδρα προβαίνουσιν, ὡς τὰ ἐξ ἀμυγδαλῆς πικρᾶς, καὶ ῥοιᾶς ὀξώδους. Τινῶν δένδρων πάλιν σπέρμα ἂν ἀσθενὲς γένηται, ἐκλείπει τὸ γενέσθαι καλὰ αὐτά, ὡς αἱ πεῦκαι καὶ οἱ φοίνικες. Οὐ προέρχονται δὲ ῥᾳδίως ἐκ σπέρματος κακοῦ καλὰ δένδρα, οὐδὲ ἐκ σπέρματος ἀγαθοῦ κακὰ δένδρα. Τὸ δὲ ἐκ πονηροῦ γενέσθαι ἀγαθόν, καὶ τὸ ἐναντίον, ἐν τοῖς ζώοις πολλάκις εὑρίσκεται. Πάλιν δένδρον τὸ ἔχον σκληρὸν λίαν τὸν φλοιόν, στεῖρον ἀποκαθίσταται· ἐὰν δὲ σχισθῇ ἡ ῥίζα αὐτοῦ, καὶ τῇ σχισμῇ λίθος ἐμβληθῇ, εὔφορον γίνεται. Ἐν δὲ τοῖς φοίνιξιν ἂν φύλλα, ἢ ψῆνες, ἢ φλοιὸς τοῦ ἄῤῥενος φοίνικος τοῖς φύλλοις τοῦ θήλεος συντεθείη, ἵνα πως συναφθῶσι, ταχέως πεπαίνονται οἱ καρποί. Κωλύεται δὲ καὶ ἡ πτῶσις αὐτῶν. Διακρίνεται δὲ ὁ ἄῤῥην ἀπὸ τοῦ θήλεος, ὅτι πρώτως βλαστάνουσι τὰ τούτου φύλλα, ἅ εἰσι παρὰ τὰ τοῦ θήλεος σμικρότερα, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς εὐωδίας. Ἀλλαχοῦ δὲ ἔκ τινος τούτων, ἢ ἐκ πάντων συμβαίνει. Τυχὸν δὲ καὶ εἰ ἐκ τῆς εὐωδίας τοῦ ἄῤῥενος ἐπαγάγῃ τὶ ὁ ἄνεμος πρὸς τὸν θῆλυν, πεπαίνονται καὶ οὕτως οἱ καρποί, ὥσπερ ὁπόταν τὰ φύλλα τοῦ ἄῤῥενος τῷ θήλει ἀπαιωρῶνται. Συκαῖ ὡσαύτως ἄγριαι εἰς τὴν γῆν ἐξαπλωτεῖσαι, συμβάλλονται τὰ πολλὰ ταῖς κηπαίαις συκαῖς· τὰ βαλαύστια ταῖς ἐλαίαις συμβάλλουσιν, ὅταν ὁμοῦ φυτεύονται.

CAPUT VII.

Πάλιν τῶν φυτῶν τινα μεταλλάττονται εἰς ἄλλο εἶδος, ὡς ἡ καρύα, ὅταν γηράσῃ. Λέγουσι πάλιν, ὡς ἡ καλαμίνθη μεταβάλλεται εἰς ἡδύοσμον· καὶ τὸ τράγιον δὲ τμηθὲν καὶ φυτευθὲν παρὰ τὴν θάλασσαν τυχόν, ἔσται σισύμβριον. Φασὶ πάλιν ὡς ὁ σῖτος καὶ τὸ λῖνον μεταβάλλονται εἰς ἕτερον εἶδος. Βελένιον δὲ τὸ δηλητηριῶδες, τὸ γενόμενον ἐν τῇ Περσίδι, μεταφυτευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, γίνεται βρώσιμον. Ὡσαύτως ἀμυγδαλῆ, καὶ ῥοιά, μεταβάλλονται ἀπὸ τῆς ἰδίας κακίας διὰ γεηπονίαν εἰς τὸ χρηστότερον. Ἀλλ' αἱ ῥοιαὶ μέν, χοιρείας κόπρου ἐμβεβλημένης ταῖς ῥίζαις, καὶ δι' ὕδατος ψυχροῦ καὶ γλυκέος ποτιζόμεναι, βελτιοῦνται· ἀμυγδαλαῖ δέ, ἥλων ἐμπηγνυμένων αὐταῖς, καὶ κόμμεως [illegible] πολλοῦ καιροῦ ἐντεῦθεν ἐκβαλλομένου, βελτίονες [illegible]. Πολλὰ δὲ φυτὰ ἄγρια διὰ ταύτης τῆς ἐπιμελείας γίνονται κηπαῖα. Τόπος δὲ καὶ γεηπονία [illegible] τούτοις συμβάλλονται, καὶ μᾶλλον ὁ τοῦ ἔτους [illegible]ρός, οὗ χρήζουσι μᾶλλον οἱ φυτευταί. Πάντων φυτῶν τὰ πλείονα φυτεύονται ἐν ἔαρι, ὀλίγα ἐν χειμῶνι καὶ φθινοπώρῳ, καὶ ὀλίγιστα ἐν θέρει, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ κυνάστρου. Ἐν ὀλίγοις δὲ τόποις γίνεται ἡ τοιαύτη φυτεία. Καὶ οὐδέποτε γίνεται [illegible] μὴ ἀραιῶς ἐν τῇ Ῥώμῃ κατὰ τήνδε τὴν ὥραν. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ οὐ γίνεται ἡ φυτεία, εἰ μὴ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. Πάλιν τινὰ τῶν φυτῶν ἐκ τῶν οἰκείων [illegible] φύλλα προβάλλονται, τινὰ ἐκ τῶν οἰκείων κορμῶν [illegible] ἐκ τῶν οἰκείων ξύλων. Καὶ τινὰ μὲν πλησίον τῆς γῆς, τινὰ δὲ πόῤῥω, τινὰ ἐν μέσῳ. Καὶ τινὰ [illegible] ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ καρποφοροῦσι, τινὰ δὲ πλεονάκις, ἀλλ' οὐ πεπαίνονται οἱ καρποί, ἀπομένουσι δὲ [illegible]. Καὶ τινὰ δένδρα εἰσὶν εὔφορα διὰ πολλῶν χρόνων [illegible] αἱ συκαῖ· τινὰ ἐν ἑνὶ καρποφοροῦσιν ἔτει, ἐν δὲ ἑτέρῳ ἀνακτῶνται ἑαυτάς, ὡς αἱ ἐλαῖαι πολλοὺς [illegible]δους προβαλλόμεναι, οἷς καὶ περικαλύπτονται. [illegible] τινὰ μὲν τῶν φυτῶν εὐφορώτερά εἰσιν ἐν γήρᾳ, τινὰ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου μᾶλλον καρποφοροῦσιν [illegible]τητι, ὡς ἀμυγδαλαῖ, καὶ ὄχναι, καὶ αἴγειροι [illegible] διαφορὰ δὲ τῶν φυτῶν τῶν ἀγρίων καὶ τῶν κηπαίων [illegible] κρίνεται δι' ἀῤῥένων καὶ θηλέων, ὁπόταν [illegible] αὐτῶν γνωρισθείη διὰ τῶν ἰδιωμάτων τῶν [illegible]νων ἐν αὐτοῖς· ὅτι τὸ μὲν ἄῤῥεν ἐστὶ [illegible] σκληρότερον, καὶ πολυκλονώτερον, ἧττον ὑγρόν, καὶ ταχύτερον εἰς πέπανσιν, καὶ φύλλα ἔχει διάφορα [illegible] παραφυάδας. Τὸ δὲ θῆλυ, ἐπ' ἔλαττον [illegible] Δεῖ τοίνυν, ὅταν κατανοήσωμεν ταῦτα, [illegible]χάσασθαι πῶς ἂν γνοίημεν τὰ δένδρα [illegible] καὶ τὰ γένη καθ' αὐτά. Καὶ περὶ τῶν [illegible] ὡσαύτως, πῶς ἂν κατανοήσωμεν ἃ [illegible] πῶς, ἐὰν ἐπιμελῶς σκοπήσωμεν τὰς [illegible] ἔγραψαν, καὶ δυνηθείημεν διερευνῆσαι [illegible] μυελὸν ἐρεύνῃ συνοπτικῇ, καὶ γνωρίσαι [illegible] ἐλαιώδεις, καὶ βοτάνας τὰς σπέρμα [illegible] καὶ τὰς βοήθειαν χορηγούσας, καὶ τὰς [illegible] τὰς φθοροποιούς. Ὡσαύτως καὶ τὰ [illegible] τῶν βοτανῶν. Πρὸς δὲ τὸ μαθεῖν καὶ τὰς [illegible] αὐτῶν, ὀφείλομεν ζητῆσαι τὴν γένεσιν [illegible] τινὰ μὲν γεννῶνται ἐν τισὶ τόποις, ἐν ἄλλοις [illegible] ἔτι δὲ καὶ τὰς φυτείας αὐτῶν, καὶ τὰς ῥίζας, [illegible] διαφορὰς τῶν χυλῶν, καὶ τῶν ὀσμῶν, καὶ τοῦ [illegible]κτος, καὶ τοῦ κόμμεως, καὶ τὴν χρηστότητα [illegible] κακίαν ἑκάστων, καὶ τὰς διαμονάς, πῶς τινῶν [illegible] διαμένουσιν οἱ καρποί, τινῶν δ' οὔ· καὶ [illegible] τινῶν μὲν σήπονται συντόμως, τινῶν δὲ [illegible] ἐρευνῆσαί τε καὶ τὰς ἰδιότητας τῶν φυτῶν, [illegible]λον τῶν ῥιζῶν· καὶ πῶς τινῶν μὲν καρποὶ [illegible]σονται, τινῶν δ' οὔ· καὶ πῶς τινὲς [illegible] καλοῦνται, τινὲς δὲ ὕπνον, τινὲς δὲ καὶ [illegible] καὶ πολλὰς ἄλλας διαφοράς· καὶ πῶς τινῶν [illegible] καρποὶ ποιοῦσι γάλα, τινῶν δ' οὔ.

DE PLANTIS LIBER II.

CAPUT I.

Τὸ δένδρον τρεῖς ἔχει δυνάμεις· πρώτην ἐκ τοῦ γέ-
ους τῆς γῆς, δευτέραν ἐκ τοῦ γένους τοῦ ὕδατος, τρί-
ην ἐκ τοῦ γένους τοῦ πυρός. Ἀπὸ τῆς γῆς γάρ ἐστιν
ἔκφυσις τῆς βοτάνης· ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἡ σύμπηξις·
πὸ τοῦ πυρὸς, ἡ ἕνωσις τῆς συμπήξεως τοῦ φυτοῦ.
λέπομεν δὲ πολλὰ τούτων καὶ ἐν τοῖς ὀστρακώδεσιν.
ισὶ γὰρ ἐν τούτοις τρία· πηλὸς, ἐξ οὗ γίνεται πλίν-
ος ὀστρακώδης· δεύτερον, ὕδωρ, ὅπερ ἐστὶ τὸ στεῤ-
ῦν τὰ ὀστρακώδη· τρίτον, τὸ πῦρ, τὸ συνάγον τὰ
ρη αὐτοῦ, ἕστ' ἂν πληρωθείη δι' αὐτῶν ἡ τούτου
εσις. Ἡ φανέρωσις γοῦν ὅλης τῆς ἑνώσεως τούτων,
τὸ τοῦ πυρός ἐστιν, ὅτι ἀραιότης ἔνεστι τοῖς ὀστρα-
ώδεσι κατὰ τὰ ἴδια μέρη. Καὶ ὁπόταν μίξῃ ταῦτα
πῦρ, τελειοῦται ἡ ὕλη τοῦ ὑγροῦ, καὶ συγκολλῶν-
ι τὰ μέρη τοῦ πηλοῦ, προέρχεταί τε ξηρότης ἐν τῷ
πῳ τοῦ ὑγροῦ. Καὶ διὰ τὴν ἐπικράτειαν ἕπεται πέψις
παντὶ ζώῳ, καὶ φυτῷ, καὶ μετάλλοις. Πέψις γάρ ἐστιν,
ου ὑγρότης καὶ θερμότης ἰδίως πέρατι ἀκολουθεῖ.
στι δὲ τοῦτο ἐν τῇ πέψει τοῦ λίθου καὶ τῶν μετάλ-
ν ἐκφανές· ἐν τῷ ζώῳ δὲ καὶ τῷ φυτῷ, οὐχ οὕτως,
ι τούτων τὰ μέρη οὐκ εἰσὶ συμπεπηγότα εἰς ἕν, ὡς
ῖς λίθοις· καὶ ὅτι ἐκ τούτων καταῤῥοή τις προβαίνει,
δὲ τῶν λίθων καὶ τῶν μετάλλων οὐκ ἔξεισι καταῤ-
ἡ, ἢ τὶς ἱδρώς. Τὰ γὰρ μέρη αὐτοῦ, οὐκ εἰσὶν
αιά· κἀντεῦθεν οὐδέ τινα ἀπ' αὐτῶν ἐξέρχονται,
ἀπὸ τοῦ ζώου καὶ τοῦ φυτοῦ περιττώματα οὐδὲ
εται ἔξοδός τις ἄλλη [ἢ] ἀπὸ τῆς ἀραιότητος. Ἐν
γὰρ ἀραιότης οὐκ ἔστιν, ἀπ' αὐτοῦ παντελῶς οὐδὲν
ἐξέρχεται. Διὰ τοῦτο στερεόν ἐστιν, εἰς ὃ αὐξάνε-
αί τι οὐ πέφυκε. Καὶ γὰρ τὸ αὐξάνεσθαι πεφυ-
ς, δεῖται τόπου, ἐν ᾧ ἂν πλατυνθείη καὶ περατω-
ίη. Λίθοι δὲ καὶ ὄστρακα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀεὶ
ιν ἐν ταὐτῷ, οὔτε αὐξάνουσιν, οὔτε ἐκτείνονται.
άλιν τοῖς φυτοῖς δευτέρῳ τρόπῳ ἔνεστι κίνησις,
στι καὶ ἐφέλκυσις, ἥτις ἐστὶ δύναμις ἐκ τῆς γῆς
ελκομένη τὸ ὑγρόν. Ἔστι τε τῇ ἐφελκύσει κίνησις,
ις ἔρχεται εἰς τόπον, καὶ τελειοῦταί πως ἡ πέψις·
ὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ μικραὶ βοτάναι
ῇ ὥρᾳ μιᾶς ἡμέρας γεννῶνται. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο
ὶ ἐν τοῖς ζώοις. Ἡ γὰρ ὕλη ἐν τοῖς ζώοις ἐστὶ καθ'
υτὴν καὶ διῃρημένη. Οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ ἡ πέψις, εἰ
ἐν χρήσει μάλιστα καὶ αὕτη. Ἡ ὕλη δὲ τοῦ φυτοῦ,
ύτῳ ἐστὶ πλησίον, καὶ διὰ τοῦτο ὀξυτέρα ἐστὶν ἡ
ύτου γένεσις· γεννᾶται δὲ καὶ αὐξάνει, καὶ ὅπερ
ᾶλλον ἐστὶ λεπτὸν ἐν αὐτῷ, παρὰ τὸ πυκνόν. Τὸ
ρ πυκνὸν πολυτρόπων δεῖται δυνάμεων, διά τε τὴν
αφορὰν τοῦ ἰδίου σχήματος, καὶ διὰ τὸ μῆκος τῶν
ρῶν αὐτοῦ πρὸς ἄλληλα. Κἀντεῦθεν ὀξυτέρα καὶ
τοῦ γένεσις, διὰ τὴν λεπτότητα ἑτέρου πρὸς ἕτερον,
ὶ ταχυτέρα ἡ τελείωσις. Τὰ μέρη τῶν φυτῶν, ὡς
ὶ τὸ πλεῖστον, εἰσὶν ἀραιὰ, ὅτι ἡ θερμότης αὐτῶν
ν ὑγρότητα πρὸς τὰ ἄκρα τῶν φυτῶν ἐφέλκεται·
ασπείρεταί τε ἡ ὕλη ἡ θρεπτικὴ εἰς ὅλα τὰ μέρη
τῶν· ὃ δὲ περιττεύει, ἐκχεῖται. Ὥσπερ δὲ ἐν τοῖς
λανείοις ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα ἐφέλκεται, καὶ
ύτην εἰς ἀτμίδα μεταστρέφει· αὕτη δὲ κουφιζομένη,
όταν περιττεύσῃ, μεταβάλλεται εἰς σταγόνας· οὕ-
ς καὶ ἐν τοῖς ζώοις καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς τὰ περιττώ-
ματα ἀναβαίνουσιν ἀπὸ τῶν κατωτέρων ἐπὶ τὰ ἀνώτερα, καὶ καταβαίνουσιν ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων ἐπὶ τὰ κατώτερα. Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ οἱ ποταμοὶ οἱ ὑπὸ τὴν γῆν, γεννῶνται ἀπὸ τῶν ὀρέων. Ὕλη γὰρ αὐτῶν εἰσιν οἱ ὑετοί. Καὶ ὅταν πληθυνθῶσι τὰ ὕδατα, καὶ στενοχωρῶνται ἐντὸς, γίνεται ἐκ τούτων ἀτμὶς περιττὴ, ἥτις διὰ τὸν ἐντὸς συμπιεσμὸν σχίζει τὴν γῆν· καὶ οὕτω φαίνονται πηγαὶ καὶ ποταμοὶ, οἱ πρότερον μὴ φαινόμενοι, ἀλλ' ἐγκεκρυμμένοι τυγχάνοντες.

CAPUT II.

Ἐκτεθήκαμεν δὲ αἰτίας περὶ τῆς γενέσεως τῶν πηγῶν καὶ τῶν ποταμῶν, ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ τῷ περὶ μετεώρων, ἐν ᾧ εἴπομεν καὶ περὶ σεισμῶν, ὅτι πολλάκις δεικνύουσιν οὗτοι πηγὰς καὶ ποταμοὺς, οἳ πρότερον οὐκ ἐφαίνοντο· οἷον ὅτι σχίζεται ἡ γῆ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως· πολλάκις δὲ εὑρίσκομεν, ὅτι καὶ πηγαὶ καὶ ποταμοὶ συζεύγνυνται, ὅτε γίνεται σεισμός. Τοῦτο δὲ τῷ φυτῷ οὐ συμβαίνει, ὅτι ἀὴρ ἐν τῇ ἀραιότητι τῶν μερῶν αὐτοῦ ἐστί. Καὶ τούτου δὲ πάλιν σημεῖον, ὅτι σεισμὸς οὐδὲ ἐν τοῖς τόποις τοῖς ψαμμώδεσι πέφυκε γίνεσθαι, ἀλλ' ἐν τόποις πυκνοῖς καὶ σκληροῖς, ὁποῖοί εἰσιν οἱ τῶν ὑδάτων καὶ τῶν ὀρέων. Καὶ γὰρ συμβαίνει σεισμὸς ἐν τοῖς τόποις τούτοις, ὅτι τὸ ὕδωρ ἐστὶ στεῤῥὸν, καὶ οἱ λίθοι στεῤῥοί· τῇ φύσει δὲ τοῦ ἀέρος τοῦ θερμοῦ καὶ ξηροῦ, ἔνεστι τὸ ἀναβαίνειν ἐκ τῆς κουφότητος. Ὅτε γοῦν συνέλθωσι τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ κατακυριεύωσι, συνωθοῦσι τὸν τόπον, καὶ ἐντεῦθεν ἐξέρχεται ἀπ' αὐτοῦ βιαία ἀναθυμίασις. Ἐὰν δὲ ὁ τόπος ἦν ἀραιὸς, οὐκ ἂν ἐξήρχετο οὕτως, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τῆς ψάμμου συμβαίνει. Ἐξέρχεται γὰρ καὶ ἐντεῦθεν ἀναθυμίασις, ἀλλὰ κατὰ βραχύ· καὶ διὰ τοῦτο οὐ γίνεται σεισμός. Ἁπλῶς οὖν καὶ ἐν τοῖς στερεοῖς πᾶσι τοῦτο οὐ συμβαίνει, λέγω, τὸ κατὰ βραχὺ τὸν ἀέρα ἐξέρχεσθαι. Συναγόμενα γὰρ τὰ μέρη τούτου, δύνανται τὴν γῆν σχίζειν· καὶ τοῦτο ἐστὶν αἰτία τοῦ σεισμοῦ ἐν σώμασι στερεοῖς. Ἐν τοῖς μέρεσι δὲ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, σεισμὸς οὐ γίνεται, ἀλλ' ἐν ἄλλοις πᾶσι, καὶ πλειστάκις, ἔν τε τοῖς ὀστρακώδεσι, καὶ ἐν ὑέλῳ, καὶ λοιποῖς μετάλλοις. Ἐν ᾧ γὰρ σώματί ἐστι πολλὴ ἀραιότης, ἔνθα καὶ τὴν ἀναθυμίασιν ἀναβαίνειν συμβαίνει. Ὑποκουφίζει γὰρ αὐτὴν ὁ ἀήρ. Καὶ συχνάκις τοῦτο βλέπομεν, ὅταν βάλλωμεν χρυσὸν εἰς τὸ ὕδωρ, ἢ ἄλλό τι βαρὺ, καὶ παραυτίκα βυθίζεται· καὶ πάλιν ὅταν βάλλωμεν ξύλον ἀραιὸν ἢ βραχὺ, καὶ ἐπιπλέει, καὶ οὐ βυθίζεται. Ὅθεν οὐ διὰ τὰ φύλλα, οὐ καταδύεται τὸ καταδυόμενον πολλάκις ξύλον, οὐδὲ διὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ βαρὺ, ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν ἐστι στεῤῥὸν καὶ πυκνὸν, τὸ δὲ ἀραιόν· τὸ δὲ ἀραιὸν, παντάπαν οὐ βυθίζεται. Ἔβενος δὲ, καὶ τὰ αὐτῷ παραπλήσια, βυθίζεται, ὅτι μικρά ἐστιν ἐν τούτοις ἡ ἀραιότης· καὶ οὐδὲ ἐστιν ἐν αὐτοῖς ἀὴρ ὁ δυνάμενος ταῦτα κουφίσαι. Καταδύονται δὲ, ὅτι τὰ μέρη αὐτῶν λίαν εἰσὶ πυκνὰ καὶ στεῤῥά. Πᾶν δὲ ἔλαιον, καὶ πάντα τὰ φύλλα, τοῦ ὕδατος ὑπερνήχονται, καὶ τοῦτο ἤδη ἀποδεικνύομεν. Ἔγνωμεν γὰρ ὅτι ἐν τούτοις ἐστὶν ὑγρότης καὶ θερμότης· καὶ ἔθος τοῦ ὑγροῦ ἐστι τοῖς τοῦ ὕδατος μέρεσι συνάπτεσθαι. Ἡ δὲ θερμότης ποιεῖ ἀνάγεσθαι τὸ ὑγρὸν, καθὼς

παρέπεται ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἀέρος. Ἔθος δὲ καὶ τοῦ ὕδατος, τὸ κουφίζειν πάντα πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπιφάνειαν. Ἔθος τῆς τοῦ ἀέρος ἐπιφανείας, ὥστε ποιεῖν αὐτὸν ἀνέρχεσθαι. Τὴν δὲ ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, οὔθ' ὑπερβαίνει τὸ ὕδωρ. Ἡ γὰρ ὅλη ἐπιφάνεια αὐτοῦ, μία ἐστὶ μετὰ τῆς τοῦ ἀέρος. Καὶ διὰ τοῦτο ἄνεισι καὶ τὸ ἔλαιον ὑπεράνω τοῦ ὕδατος. Εἰσὶ δὲ καί τινες λίθοι οἳ τοῦ ὕδατος ὑπερνήχονται, διὰ τὸ κενὸν μόνον τὸ ἐν τούτοις μεῖζον ὂν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, καὶ διὰ τὸν τόπον τοῦ ἀέρος μεῖζον εἶναι τοῦ τόπου τοῦ σώματος τῆς γῆς. Φύσις γάρ ἐστι τοῦ ὕδατος, ὑπεράνω βαίνειν τῆς γῆς· τοῦ δὲ ἀέρος, τὸ ὑπεράνω βαίνειν τοῦ ὕδατος. Ἡ τοῦ ἀέρος τοίνυν φύσις, τοῦ ἐγκλειομένου τῷ λίθῳ, ἀναβαίνει ἐπάνω τοῦ ὕδατος, καὶ τῷ ὅλῳ ἀέρι συνάπτεται. Καὶ γὰρ ἕκαστον τὸ οἰκεῖον ὅμοιον ἐφέλκεται, καὶ συνακολουθεῖ ἡ φύσις τοῦ μέρους τῷ ὅλῳ ᾧ συζεύγνυται. Εἰ τοίνυν ἔσται τὶς ῥαχία κούφη, τὸ μὲν ἥμισυ αὐτῆς καταδύσεται ἐν ὕδασι, τὸ δὲ λοιπὸν ὑπερνήξεται, ὅτι μεῖζον ἐν αὐτῷ ὁ ἀὴρ τοῦ λοιποῦ σώματος τοῦ λίθου. Διὰ τοῦτο πάντα τὰ δένδρα βαρύτερά εἰσι τῶν τοιούτων λίθων. Οἱ ἐν τοῖς ὕδασι δὲ λίθοι, γίνονται ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν ὑδάτων τῆς ἰσχυρᾶς. Γίνεται γὰρ πρῶτον ἀφρὸς, εἶτα συμπήγνυται οὗτος, οἷα γάλα τι λιπαρόν. Καὶ ὅτε τὸ ὕδωρ τῇ ψάμμῳ προστρίβεται, συναθροίζει ἡ ψάμμος τὴν λιπότητά πως τοῦ ἀφροῦ, ξηραίνει τε αὐτὴν ἡ ξηρότης τῆς θαλάσσης μετὰ περιττῆς τῆς ἁλυκότητος· καὶ οὕτω συνάγονται τὰ μέρη τῆς ψάμμου, καὶ τῷ ἐπιμήκει τοῦ χρόνου γίνονται λίθοι. Ἡ δήλωσις δὲ, ὅτι ἡ θάλασσα ποιεῖ καθ' ἑαυτὴν ψάμμον, οὕτως ἐστίν. Ἅπασα γῆ, οὐκ ἔστι γλυκεῖα. Ὅτε γοῦν στῇ ἐν αὐτῇ τι ὕδωρ, κωλύεται ὁ ἀὴρ ἀλλοιῶσαι αὐτό. Εἶτα χρονίζοντος τῷ τόπῳ τοῦ ἐμπεριειλημμένου ὕδατος, ἐπεὶ οὐ δύναται τοῦτο παρομοιῶσαι ἑαυτῷ ὁ ἀὴρ, (κυριεύουσι γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι τὰ μέρη τὰ γεώδη, ἅ εἰσιν ἁλυκά) ἀνάγκη ἐπὶ πλέον θερμανθέντα κατὰ βραχὺ, καὶ ἄμφω ποιῆσαι πηλὸν ἔμφυτον. Τοῦτο δὲ οὐ δύναται γενέσθαι ἐν ὕδασι γλυκεροῖς, ὅτι κυριεύει ἐν τούτοις ἡ ξηρότης τῆς γῆς, καὶ ἢ μεταβάλλει τὸ ὕδωρ εἰς τὸ εἶδος αὐτῆς, ἢ πλησίον αὐτῆς τοῦτο ποιεῖ, καὶ ἑκάτερον ἀλλοιοῦται. Σκληρύνουσα δὲ ἡ σκληρότης τῆς γῆς κατὰ τὴν δύναμιν τῆς συμπήξεως αὐτῆς, τὴν ὑπόστασιν τοῦ ὕδατος, διαιρεῖ τὸν πηλὸν εἰς ἴδια μέρη σμικρά· καὶ διὰ τοῦτο γίνεται ἡ γῆ ἡ τῇ θαλάττῃ πλησιάζουσα, ψαμμώδης. Οὕτως καὶ αἱ πεδιάδες, αἵ τινες οὐκ ἔχουσιν ὅπερ ἂν περικαλύψῃ αὐτὰς ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰσί τε καὶ μεμακρυσμέναι ἀπὸ ὕδατος γλυκεροῦ. Ξηραίνει γὰρ ὁ ἥλιος τὰ μέρη τῆς ὑγρότητος τῆς γλυκείας· ἀπομένει δὲ, ὅ ἐστιν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς. Καὶ διότι ἐνδιατρίβει ὁ ἥλιος ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῷ ἀπερικαλύπτῳ, διαχωρίζονται τὰ μέρη τοῦ πηλοῦ, καὶ γίνεται ἐντεῦθεν ψάμμος. Τούτου δὲ σημεῖον ἐστὶν, ὅτι [εἰ] ἐν τοιούτῳ τόπῳ βαθὺ κοιλαίνομεν, καὶ εὑρίσκομεν πηλὸν ἔμφυτον, καὶ ἔστιν οὗτος ῥίζα ψάμμου, καὶ οὐ γίνεται ψάμμος, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Συμβαίνει δὲ τοῦτο, ὅτι ἔστι διατριβὴ τῆς κινήσεως τοῦ ἡλίου, ὡς ἔφημεν, καὶ μακρυσμὸς ὑπὸ ὕδατος γλυκεροῦ. Τοιουτοτρόπως νοητέον καὶ περὶ τῆς ἁλμυρότητος τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης. Ἡ ῥίζα μὲν γὰρ πάντων τῶν ὑδάτων ἐστὶ γλυκερὰ, καὶ οὐκ ἄλλως συμβαίνει αὐτῇ ἁλμυρότης, εἰ μὴ κατὰ τὸν τρόπον τὸν λεχθέντα. Καὶ τοῦτο σημεῖον ἐστὶν αἰσθητὸν, ὅτι ἡ γῆ αὐ[illegible] ὑποκάτω τοῦ ὕδατος, τὸ δὲ ὕδωρ ὑπεράνω [illegible]κης, καὶ φυσικῶς· κἀντεῦθεν καὶ κυριώτερον [illegible]βηκε τῷ ὕδατι τὸ εἶναι στοιχείῳ, παρὰ τῇ γῇ. [illegible]νησαν δέ τινες στοιχεῖον εἶναι τὸ πάντων τῶν [illegible] πλεῖστον· πλεῖστον δέ ἐστι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης· καὶ διὰ τοῦτο καὶ στοιχεῖον πάντων ἐκρίθη τῶν [illegible]των. Ἔστι δὲ τὸ ὕδωρ φυσικῶς ὑπερέχον τῆς γῆς, καὶ λεπτότερον αὐτῆς. Καὶ διὰ τοῦτο [illegible] ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ πάντως κουφότερόν ἐστι τὸ γλυκὺ τοῦ ἁλμυροῦ. Πλὴν λάβωμεν καὶ ὡς ἐν παραδείγματι δύο σκεύη ἴσα, καὶ θῶμεν ἐν αὐτοῖς ὕδωρ γλυκὺ καὶ ὕδωρ ἁλμυρόν· μετὰ ταῦτα προςλάβωμεν [illegible] δὲ τοῦτο ἐν τῷ ὕδατι τῷ γλυκεῖ, καὶ αὐτίκα [illegible]σεται. Μετὰ ταῦτα θῶμεν αὐτὸ καὶ ἐν τῷ ὕδατι τῷ ἁλμυρῷ, καὶ ὑπερνήξεται, καὶ ἀναβήσεται ἐπάνω τῶν μερῶν τοῦ τοιούτου ὕδατος· διότι τὰ μέρη [illegible] οὐ διαζεύγνυνται, ὡς τὰ μέρη τοῦ ὕδατος τοῦ γλυκεροῦ. Ἐκείνου μὲν γὰρ τὰ μέρη οὐ δύναται [illegible]νειν, διὰ τὴν λεπτότητα, βάρος· τούτου δὲ, [illegible] παχύτητα, δύνανται. Καὶ διὸ τοῦτο οὐ [illegible] τὸ ἐπιτεθὲν αὐτῷ. Οὕτω φυσικῶς ἐν τῇ θαλάσσῃ, οὔτε καταδύεται ζῶον, οὔτε γεννᾶται. [illegible]ριεύει γὰρ ἡ ξηρότης ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν παντὶ [illegible] πλησίον τοῦ σχήματος τῆς γῆς. Φαίνεται [illegible] ἐντεῦθεν, ὅτε τὸ ὕδωρ τὸ παχὺ, ἐστὶν ὑποκάτω [illegible] μὴ παχέος. Τὸ γὰρ παχὺ, ἔστιν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς· τὸ δὲ λεπτὸν καὶ ἀραιὸν, ἐκ τοῦ γένους τοῦ [illegible]ρος. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπερέχει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκὺ πάντων τῶν ὑδάτων. Ἐκεῖνο γάρ ἐστιν ὑπεράνω τῆς γῆς ποῤῥωτέρω. Ἤδη τοιγαροῦν ἔγνωμεν, [illegible] ὕδωρ τὸ ποῤῥωτάτω τῆς γῆς, φυσικόν ἐστι· καὶ γλυκὺ τοῦ θαλαττίου ὑπερκεῖσθαι [illegible] φυσικὸν τοῦτο εἶναι, τῷ ῥηθέντι σημείῳ [illegible] ἀναγκαῖον ἐγένετο. Γεννᾶται δὲ τὸ ἅλας [illegible]νοις ὕδασιν, οἷς τὸ γλυκὺ γίνεται ἁλμυρόν. [illegible]βαίνει δὲ ἡ ἁλμυρότης τῆς γῆς, ἐκείνῃ τῇ [illegible]τητι. Ἀπομένει γὰρ ἐκείνῃ μὲν ἀὴρ [illegible], ταύτῃ δ' οὔ· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν [illegible] τὸ σῶμα, γλυκύτητός τινος κατὰ πάντα [illegible]χον, εἰ καὶ τὸ γένος τοῦτο ἐξ ὕδατός ἐστι, [illegible] ἐξ αὐτῆς τῆς γῆς ὡς ἱδρώς.

CAPUT III.

Πρὸς τούτοις ὀφείλομεν εἰδέναι, ὅτι καὶ [illegible]τάναι καὶ τὰ [τούτων] εἴδη, οὐκ εἰσὶν εἰ μὴ [illegible] θέσεως, καὶ οὐκ ἐξ ὕλης ἁπλῆς, ἀλλ' ὥσπερ [illegible] ἁλυκότης ἀπὸ τοῦ ὕδατος τῆς θαλάσσης, [illegible] οὐσίας τῶν ψάμμων. Αἱ ἀναθυμιάσεις γὰρ [illegible]νουσαι, ὅταν συμπαγῶσι, δύνανται [illegible] τὴν αἰτίαν τῆς τῶν βοτανῶν ὑπάρξεως. [illegible] γὰρ ἀὴρ ἐντεῦθεν, καὶ δροσίζει τὸν τόπον, [illegible] ἔρχονται ἐξ αὐτοῦ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν [illegible] τὰ εἴδη τῶν σπερμάτων. Ὕλη δὲ ἀναγκαία [illegible] ὕδωρ, εἰ καὶ διαφορά ἐστιν ἐν τῷ γένει τοῦ [illegible] Τὸ γὰρ ἀνερχόμενον οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ὕδωρ [illegible] δὲ ἁλμυρὸν, βαρύ ἐστι, καὶ οὐ συναναβαίνει [illegible] τὸ δὲ ὑπερβαῖνον, τοῦτο τὸ λεπτότερόν ἐστι [illegible]τος. Ὃ δὴ ἂν ἐφελκυσθείη ὑπὸ τοῦ ἀέρος, [illegible]ται, καὶ ἐπιπλέον ἀναβαίνει· κἀντεῦθεν γίνονται [illegible]γαὶ καὶ ποταμοὶ ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ εἰς πολὺ [illegible]χουσι. Καὶ σημεῖον τούτου ἐστὶ φλέγμα [illegible] τὸ ἀνερχόμενον εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Ὥσπερ γὰρ [illegible] τῶν τροφῶν μετὰ τῆς ἀναθυμιάσεως ἀνέρχεται, [illegible]

αὶ εἰς πάντα τὰ ὕδατα. Καὶ γὰρ καί τι τοῦ ὕδατος
οῦ ἁλυκοῦ ἄνεισι μετ' ἐκείνου ὃ ἐξήρανεν ἡ θερμό-
ης, εἰς τὸ εἶδος τοῦ ἀέρος, ὅς ἐστιν ἀκριβῶς ὑπερ-
νω παντὸς γλυκέος ὕδατος καὶ ἁλμυροῦ. Παρά-
ειγμα δὲ τοῦ λόγου τούτου εὑρήκαμεν πολλάκις ἐν
οῖς βαλανείοις. Ὅταν γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ἁλμυρὸν κα-
αλάβῃ θερμότης, λεπτύνει τὰ μέρη αὐτοῦ, ἀναβαί-
ει τε ἡ ἀναθυμίασις, ἥτις ἦν ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ βα-
ανείου, καὶ ἀναχωροῦσι τὰ πυκνὰ μέρη τῆς ἁλυκό-
ητος μετὰ τοῦ ὑγροῦ τοῦ φυσικοῦ, (οὐδὲ γάρ εἰσιν
 τοῦ γένους τοῦ ἀέρος) ἵνα ἀκολουθήσωσι τῇ ἀνα-
υμιάσει, ἥτις μία μετὰ τὴν ἄλλην προχωρεῖ ἄνω.
ταν γοῦν προχωρήσωσι πολλαί, καταπιέζεται ὁ
οφος· κἀντεῦθεν συνάγεται, καὶ συμπήγνυται, καὶ
ιστρέφει, καὶ κάτω στάζει τὸ ὕδωρ τὸ γλυκύ. Καὶ
τως ἐν πᾶσι τοῖς βαλανείοις τοῖς ἁλμυροῖς ἐστιν
δωρ γλυκύ. Αἱ τοίνυν βοτάναι αἱ φυόμεναι ἐν τοῖς
δασι τοῖς ἁλυκοῖς, οὐκ ὀφείλουσιν ἔχειν πληθυσμόν,
ὰ τὴν ξηρότητα. Καὶ γὰρ τὸ φυτὸν δύο δεῖται,
ης λέγω καὶ τόπου, τῇ ἰδίᾳ φύσει ἁρμοζόντων.
ταν γοῦν τὰ τοιαῦτα δύο παρῶσιν ὁμοῦ, προκόπτει
 φυτόν. Ὅταν δὲ εὕρωμεν ὕλην πόῤῥωτάτω τῆς
κρασίας, ἐπικενῆς ἐστιν. Ἐμποδὼν γάρ ἐστι τῷ
αι, τὸ ἐν τόπῳ εἶναι μὴ εὐκραεῖ. Ἔτι κοινῶς οὐχ
ρίσκομεν φυτὸν ἐν χιόνι, πλὴν βλέπομεν φυτόν πο-
 φαινόμενον ἐν αὐτῇ, καὶ τινὰ ζῶα, ἐξαιρέτως
μινθας. Οὗτοι γὰρ γεννῶνται ἐν τῇ χιόνι, καὶ φλό-
ς, καὶ πᾶσαι βοτάναι πικραί. Ἀλλ' ἡ χιὼν οὐ ζη-
 τὸ προχωρεῖν ἐπὶ τούτῳ, ἂν μὴ καὶ συζευχθείη
 αἰτία ἐν αὐτῇ. Καὶ αὕτη ἐστίν, ὅτι ἡ χιὼν κατέρ-
ται ποτε ὁμοία καπνῷ, συμπήγνυσί τε ταύτην ἄνε-
ς, καὶ συσφίγγει ἀήρ. Πλὴν γίνεται καὶ ἀραιότης
 ἐν τοῖς μέρεσιν αὐτῆς. Κατέχεται γὰρ ἐν τούτοις
ρμόν τι μέρος, καὶ μένει ἐξ αὐτοῦ ὕδωρ σεσημμένον.
ταν γοῦν ὁ ἀὴρ ὁ ἐγκεκλεισμένος πλείονος γένηται
ατύνσεως, καὶ ὁ ἥλιος παρουσιάσηται, ἀποῤῥήγνυ-
ι ὁ ἀὴρ ὁ συμπιληθεὶς ἐν τῇ χιόνι, καὶ φαίνεται ἡ
ρότης ἡ σεσημμένη, ἥτις καὶ συμπήγνυται μετὰ τῆς
ερμότητος τοῦ ἡλίου· καὶ οὕτω φύονταί τινες βοτάναι.
ὰν δὲ ᾖ ὁ τόπος περικεκαλυμμένος, οὐ γίνονται ἐν αὐτῷ
τάναι, ἀλλ' ἢ ἄνευ φύλλων. Ἀπεχώρησε γὰρ ἀπ' αὐτοῦ
εὐκρασία τῆς γῆς, ἡ ὁμογενὴς αὐτῇ· ὅθεν ἄνθη καὶ
ύλλα ἐν βοτάναις σμικραῖς μεμιγμένα εὑρίσκονται ἐν
ποις κεκραμένοις καθαρῶς δι' ἀέρος καὶ ὕδατος. Ἐν
ροις δὲ μὴ τοιούτοις, σπάνια εἰσὶ τὰ ἄνθη, καὶ τὰ φύλ-
 τῶν φυτῶν τῶν συμβαινόντων ἐν τῇ χιόνι. Ὁμοίως καὶ
 τόποις πολλοῖς ἁλμυροῖς καὶ ξηροῖς, ὡς ἐπιτοπλεῖ-
ον, οὐ φαίνεται φυτόν. Οὗτοι γὰρ οἱ τόποι πόῤ-
 εἰσὶν εὐκρασίας. Ἐλαττονεῖται γὰρ ἡ γῆ, ἐξ ἧς μα-
άν εἰσιν ὑγρότης καὶ θερμότης, ἅπερ εἰσὶ διὰ γλυ-
ος ὕδατος. Γίνεται δέ ποτε ἡ γλυκερὰ γῆ νεκρά,
ὶ τότε οὐ γεννῶνται ἐν αὐτῇ ὀξέως βοτάναι. Ἐν
ποις δὲ θερμοῖς, ὅπου ἔστιν ὕδωρ γλυκὺ, καὶ θερ-
ότης πολλή, προφθάνει πέψις ἐκ τῶν δύο μερῶν, ἐκ
ς διαθέσεως τοῦ τόπου, καὶ μετὰ τοῦ ἀέρος τοῦ ἐν
ὐτῷ ὑπάρχοντος. Ἡ δὲ πέψις τοῦ ἀέρος ἐκ τῆς
ερμότητός ἐστι τοῦ ἡλίου, τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ.
ντεῦθεν καὶ τὰ ὄρη ἐφέλκονται ὑγρότητα, βοηθεῖ
 αὐτοῖς καὶ ἡ θερμότης τοῦ ἀέρος. Ἐπισπεύδει
 καὶ ἡ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο φυτά, ὡς ἐπιτοπολύ,
 τοῖς ὄρεσι φύονται. Ἐν δὲ ταῖς ψάμμοις νικᾷ, ὡς
ροείφημεν, ἡ ἁλμυρότης, καὶ ἀπομένουσιν ἐν τοῖς
έρεσι τῆς ψάμμου ἀραιότητες ὅμοιαι πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ τοίνυν ἥλιος οὐκ ἔχει δύναμιν, ἵνα ἐν αὐταῖς ἀπαρτίσῃ καὶ βεβαιώσῃ συνέχειαν οὐσίας. Τῷ τοι καὶ φυτὰ ἐν αὐταῖς ὡς τὰ πολλὰ οὐ γίνονται· εἰ δὲ καὶ γίνονται, οὐ κατὰ εἴδη ἴδια καὶ διάφορα, ἀλλὰ κατὰ εἴδη ὅμοια πρὸς ἄλληλα.

CAPUT IV.

Τὰ δὲ φυτὰ ἃ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ ὕδατος γεννῶνται, οὐκ ἄλλως γεννῶνται, εἰ μὴ διὰ τὸ πάχος τοῦ ὕδατος. Ὅταν γὰρ θερμότης ἅψηται τοῦ ὕδατος, ἥτις ἄνω που οὐκ ἔχει πῶς ἂν κινηθείη, τότε προέρχεται ἐπ' αὐτῇ παρόμοιόν τι νεφέλῃ, ὀλίγον τε τοῦ ἀέρος κατέχει, καὶ σήπεται τὸ τοιοῦτον ὑγρόν, ἐφέλκεταί τε αὐτὸ ἡ θερμότης, ἥτις ἐκτείνεται εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ὕδατος, καὶ γίνεται ἐντεῦθεν φυτόν. Οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν, ὅτι ἡ ῥίζα ἐν τοῖς μέρεσιν ἑδράζεται τῆς γῆς, ἔχουσα μέρη διῃρημένα. Οὐκ ἔχει δὲ πάλιν οὐδὲ φύλλα, ὅτι μακράν ἐστιν ἀπὸ τῆς εὐκρασίας, καὶ οὐδὲ τὰ μέρη αὐτοῦ εἰσὶ συμπεπηγότα. Τοῦτο δὲ τὸ φυτόν, οἷον εἰς ὁμοιότητα φύλλων γεννᾶται, [καὶ καλεῖται ἐπίπτερον.] Τῶν δὲ λοιπῶν φυτῶν τῶν ἐν τῇ γῇ, ἐπεὶ τὰ τῆς γῆς μέρη εἰσὶ συμπεπηγότα, καὶ τὰ μέρη ἐξ ἀνάγκης τούτων εἰσὶ τοιαῦτα. Τὰ γοῦν φυτά, τὰ ἐν τῇ γῇ συμπεπηγότα, γίνονται ἐκ σήψεων ἐν τόπῳ ὑγρῷ καὶ καπνώδει. Αἱ γὰρ σήψεις κατέχουσιν ἀέρα· καὶ ὅταν πληθύνωνται οἱ ὑετοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι, ὁ ἥλιος φαίνεσθαι ποιεῖ αὐτάς, κατεπείγει τε ξηραίνεσθαι καὶ συμπήγνυσθαι, καὶ ἡ ξηρότης τῆς γῆς τὰς ῥίζας αὐτῶν ποιεῖ· καὶ γίνονται ἐντεῦθεν φυτά, καὶ μύκητες, καὶ ὕδνα, καὶ τὰ ὅμοια. Πάντα δὲ ταῦτα γίνονται ἐν τόποις θερμοῖς κατὰ λόγον, διότι ἡ θερμότης πέττει τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, κατέχει τε ταύτην ὁ ἥλιος, καὶ γίνεται ἀναθυμίασις, καὶ ἐντεῦθεν συμβαίνει ἡ ἀλλοίωσις εἰς φυτόν. Ὁμοίως καὶ ἐν πᾶσι τόποις (ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον) θερμοῖς πληροῦται ἡ τοῦ φυτοῦ ἀπάρτισις. Οἱ δὲ τόποι οἱ ψυχροί, εἰ καὶ οὗτοι τὸ ὅμοιον ποιοῦσι ποτέ, πλὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου. Ὁ γὰρ ψυχρὸς ἀήρ, τὸ θερμὸν συμπιέζει κάτω, συμπήγνυσί τε τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ὁ τόπος ἕψησιν πάσχει μετὰ τῆς παρούσης ὑγρότητος αὐτῷ. Τοῦ γοῦν περισσοῦ ὑγροῦ ξηρανθέντος, σχίζεται ὁ τόπος, καὶ ἐξέρχονται ἐξ αὐτοῦ φυτά. Ἐν τόποις δὲ γλυκεροῖς, ἐν οἷς τὸ ὕδωρ μὴ ἐπιπολὺ συμβαίνει χωρίζεσθαι, ὁπόταν ὁ ἀὴρ τῇ γῇ ἐγκλειόμενος ξηρανθῇ, ἡ ὑγρότης τε τοῦ ὕδατος συμπαγῇ, καὶ ὁ αὐτὸς ἀὴρ μείνῃ ἐν τοῖς ἐνδοτέρω τοῦ ὕδατος, ἐξέρχονται φυτά, ὡς τὸ νοῦφαρ τὸ ἰατρικόν, καὶ εἴδη βοτανῶν ἄλλα πολλῶν καὶ σμικρῶν, ἃ δὴ τουτοτρόπως γεννῶνται. Πλὴν οὐκ εἰσὶν ἐκτεταμένα, διότι αἱ ῥίζαι αὐτῶν εἰσιν ἐπιπολαίως ἐν τῇ γῇ. Ἐν τόποις ὡσαύτως ἐν οἷς ὕδωρ θερμὸν τρέχει, πολλάκις φυτὰ γεννῶνται, διότι ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος ἐφέλκεται ἀναθυμιάσεις προσφάτους ἐπὶ τῆς γῆς, ἡ δὲ ψυχρὰ φύσις τῆς ὑγρότητος τοῦ ὕδατος, ὑποκάτω ἀπομένει, καὶ συμπήγνυται ὁ ἀὴρ ἐν τούτῳ τῷ ὑγρῷ. Καὶ ὅταν πεφθῇ ἡ θερμότης τοῦ ἀέρος, πάλιν ἐν τούτῳ γεννᾶται τὸ φυτόν, οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ ἐν καιρῷ πολλῷ. Αἱ βοτάναι δὲ αἱ μικραί, αἱ φαινόμεναι ἐν τόποις θειώδεσι, γίνονται ὅταν ἄνεμοι ὀξέως πνέωσιν, ἀντίπνοιάν τε ποιῶσι, καὶ ἀντιπλήττωσιν ἀλλήλους, καὶ ἐξεγερθῇ ἀὴρ ὁ ἐν αὐτοῖς, καὶ θερμανθῇ ὁ τόπος, καὶ γένηται ἐντεῦθεν πῦρ, καὶ μετὰ ταῦτα γεννηθῇ ὅπερ ἐστὶν ἐν τῷ βάθει ἀρσενίκιον, ὃ καταβαίνει ἐκ τῆς ἰλύος τοῦ ἀέρος, καὶ ἐφέλκεται πῦρ με-

τὰ σήψεως· (τοῦτο γὰρ τὸ ἀρσενίκιον) τότε γὰρ γίνεται ἐκ τούτου φυτά. Οὐ πολλὰ δὲ ταῦτα προβάλλεται φύλλα, καθὼς προαπεδείξαμεν, ὅτι ἡ εὐκρασία ἐκ τούτων πόῤῥω ἐστίν. Ὅπερ δὲ φέρει, τρόφιμόν ἐστι φυτόν· ἐκεῖνο φύεται ἐν τόποις θερμοῖς, κούφοις καὶ ὑψηλοῖς, καὶ μᾶλλον ἐν τῷ κλίματι τῷ τρίτῳ καὶ τῷ τετάρτῳ. Καὶ πάλιν ὃ δένδρον ποιεῖ τι ἐγγὺς τροφίμου, ἐκεῖνο γεννᾶται ἐν τόποις ὑψηλοῖς καὶ ψυχροῖς· καὶ διὰ τοῦτο πληθύνονται τὰ εἴδη ἐν τόποις τοιούτοις, διὰ τὴν ἐφέλκυσιν τοῦ ὑγροῦ, καὶ τὴν εὐκρασίαν τὴν ἐκ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου, ἐν ἡμέραις χειμεριναῖς. Ὁμοίως καὶ ὁ πηλὸς ὁ ἔμφυτος, ὀξέως προάγει φυτὰ πίονα. Ἡ συμπίλησις γὰρ τῆς ὑγρότητος τούτου ἐν τόποις γλυκεροῖς γίνεται, ὡς προειρήκαμεν.

CAPUT V.

Πάλιν τὸ φυτὸν τὸ ἐν τοῖς λίθοις τοῖς στεῤῥοῖς γενόμενον, μακρῷ χρόνῳ συμβαίνει. Ὁ γὰρ ἀὴρ ὁ ἐμπεριειλημμένος τούτοις, βιάζεται ἀναβῆναι. Ἔξοδον δὲ μὴ εὑρίσκων, διὰ τὴν ἰσχυρότητα τῶν λίθων, ἐπαναστρέφει καὶ θερμαίνει ἑαυτὸν, ἐφέλκεταί τε τὸ ὑγρὸν τὸ ἐναπολειφθὲν τοῖν λίθοις ἄνω, ἐξέρχεταί τε ἀναθυμίασις σὺν ὑγρότητι, μετὰ ἀναλύσεως σμικροτάτων μερῶν τῶν ἐν τοῖς λίθοις. Καὶ γὰρ πολλάκις ἔθος ἐστὶ τοῖς λίθοις, ἵνα βοηθῇ αὐτοῖς ὁ ἥλιος διὰ τῆς ἰδίας πέψεως. Καὶ οὕτω γεννᾶται ἐξ αὐτῶν φυτόν· ὃ δὴ οὐκ ἀναβαίνει, ἐὰν μὴ πλησίον ᾖ γῆς, ἢ ὑγροῦ. Ἡ γὰρ ὑπόστασις τοῦ φυτοῦ δεῖται γῆς, ὕδατος, καὶ ἀέρος. Κατανοείσθω τοιγαροῦν τὸ φυτόν· καὶ εἰ ἔστι πλησίον τοῦ ἡλίου, ταχέως γεννᾶται· εἰ δέ ἐστιν ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς, βραδύνει πάλιν τὸ φυτὸν, ἐν ᾧ κυριεύει ὕδωρ, οὐ παραχωρεῖ τῷ ἀέρι ἀναβαίνειν· καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφεται. Ὁμοίως καὶ ἡ ξηρότης, ὅταν κατακρατήσῃ, ἀναστρέφει ἡ φυσικὴ θερμότης εἰς τὰ ἄκρα, καὶ βύει τοῦ φυτοῦ τὰς ὁδοὺς, δι' ὧν οἱ πόροι· καὶ διὰ τοῦτο οὐ τρέφεται τὸ φυτόν.

CAPUT VI.

Καθολικῷ δὲ λόγῳ, πᾶν φυτὸν τεττάρων τινῶν δεῖται, σπέρματος διωρισμένου, τόπου ἁρμοδίου, ὕδατος συμμέτρου, καὶ ἀέρος ὁμοίου. Ὅταν οὖν ταῦτα πάντα συντελεσθῶσι, γεννᾶται φυτὸν, καὶ αὐξάνει· ὅτε δὲ ταῦτα ἀποχωρήσουσι, ἀσθενεῖ τῇ ἀποχωρήσει καὶ τὸ φυτόν. Πάλιν τὸ φυτὸν τὸ προϊὸν ἐν ὄρεσιν ὑψηλοῖς, εἰ ἔσται εἶδος, ἔσται προχειρότερον καὶ προσφυέστερον εἰς ἰατρείαν· ὁ καρπὸς δὲ ὁ σκληρότερος εἰς πέψιν, οὐχ ὡς ἐπιτοπολὺ τρέφει. Τόποι δὲ ἀπομεμακρυσμένοι τοῦ ἡλίου, οὐκ εἰσὶ πολλῶν βοτανῶν γεννητικοί. Ὁμοίως, ἐὰν ὁ ἥλιος μακρότητα τῇ ἡμέρᾳ προσάγῃ ἐν τῇ κινήσει αὐτοῦ, καὶ κατακυριεύῃ τῆς ὑγρότητος, οὐκ ἔχει τὸ φυτὸν δυνάμεις φύλλα καὶ καρποὺς προάγειν. Τί δὲ καὶ περὶ τῶν φυτῶν χρὴ νοεῖν, ἃ γεννῶνται ἐν ὑδαρώδεσι τόποις; Ἐν τούτοις ὅτε τὸ ὕδωρ ἠρεμεῖ, γίνεται καθάπερ ἰλὺς, καὶ οὐκ ἔστι δύναμις ἐν τῷ ἀέρι, ἵνα ὑποστήσῃ τὰ μέρη τοῦ ὕδατος. Κατέχεται γὰρ αὐτὸς ὁ ἀὴρ ἐν τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, καὶ κωλύει τὴν παχύτητα τοῦ ὕδατος ἀναβαίνειν. Εἰ γοῦν πλημμυρήσῃ ἄνεμος ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, καὶ συσφιγχθῇ ἡ γῆ, συμπιέσῃ τε ἑαυτὸν ὁ ἐμπεριειλημμένος ἀὴρ, καὶ συμπήξῃ ὁ ἄνεμος τὴν ὑγρότητα, προελεύσεται ἐκ ταύτης τῆς ὑγρότητος φυτὰ οὐ πολὺ διαφέροντα ἀλλήλων ἐν εἴδει καὶ σχήματι, διὰ τὴν διαμονὴν καὶ παχύτητα τοῦ ὕδατος, καὶ τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου ἄνωθεν. Πάλιν περὶ τῶν φυτῶν ἃ εἰσὶν ἐν τοῖς ὑγροῖς, καὶ ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν φαίνεται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς γῆς χλοάζουσα, λέγω, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ μικρά ἐστιν ἡ ἀραιότης. Ὅταν οὖν ἐμπεσὼν ὁ ἥλιος κινήσῃ τὴν ἐν ἐκείνῳ ὑγρότητα, καὶ θερμάνῃ τὸν τόπον τῇ συμβαινούσῃ κινήσει, καὶ τῇ θερμότητι τῇ περιειλημμένῃ τοῖς ἐνδοτέροις τῆς γῆς, (ὅτι δὲ συμβαίνει ἐν οἷς οὐκ ἔχει τὸ φυτὸν ὅθεν ἀναβῇ) καὶ ἡ ὑγρότης τῇ ἰδίᾳ ἐκτάσει διαχυθῇ, γίνεται καπνὸς ὑπεράνω τῆς γῆς, ὡς ὕφασμα χλοάζον. Ἐντεῦθεν γεννᾶται φυτὸν, μὴ ἔχον φύλλα, ὑπάρχον ἐκ τοῦ γένους τοῦ φυτοῦ τοῦ φαινομένου εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὕδατος. Ἔστι δὲ μεῖζον ἐκείνου, διότι πλησίον ἐστὶ τῆς γῆς, εἰ καὶ οὐκ ἀναβαίνειν καὶ ἐκτείνεσθαι δύναται. Πολλάκις δὲ καὶ ἐν φυτῷ ἄλλο φυτὸν γεννᾶται, οὐ τοῦ αὐτοῦ εἴδους καὶ τῆς αὐτῆς ὁμοιώσεως, ἄνευ ῥίζης. Κινεῖται δὲ τοῦτο οὕτως· ὁπόταν φυτὸν πολλῶν ἀκανθῶν ἐν τῷ ὕδατι κινήσῃ, ἀνοίγονται τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ἀκμᾶται ὁ ἥλιος τὰς ἐν αὐτῷ σήψεις, πέψιν τι ποιῶν αὐτῷ, καὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει εἰς τὸν τόπον τὸν σύμμετρον βοήθειαν χορηγεῖ μετὰ θερμότητος εὐκράτου, ὅθεν αὐξάνει τὸ φυτὸν, ὡς δοκεῖν νήματα ἐκτείνειν εἰς ὅλον ἑαυτό. Καὶ τοῦτο ἴδιόν ἐστι τοῖς φυτοῖς τοῖς ἔχουσι πολλὰς ἀκάνθας. Τότε γοῦν γεννᾶται ἡ λεγομένη λινόζωστις, καὶ τὰ ταύτῃ ὅμοια. Ὅλως δὲ αἱ βοτάναι, καὶ εἴ τι αὐξάνει ἐπάνω τῆς γῆς, ἢ ἐν τῇ γῇ, πρόεισιν ἔκ τινος τούτων τῶν πέντε, ἐκ σπέρμα, καὶ ὑγρότης ἐξ ὕδατος, τόπος ἐπιτήδειος, ἀὴρ, καὶ φυτεία. Καὶ ταῦτα τὰ πέντε εἰσὶν, ὡς ἂν εἴποι τις, ῥίζαι φυτῶν.

CAPUT VII.

Τριπλῶς δὲ ἡ τῶν δένδρων εὐπορία ἐπιδείκνυται. Ἢ γὰρ προάγουσι τοὺς καρποὺς πρὸ τῶν φύλλων, ἢ συνάμα τοῖς φύλλοις, ἢ μετὰ τὰ φύλλα. Ἔστι τοίνυν φυτὸν ὅπερ οὐκ ἔχει ῥίζαν ἢ φύλλα· ἔστι καὶ ὅπερ φέρει φιτρὸν ἄνευ καρποῦ καὶ φύλλων, ὡς ἡ λεγομένη χρυσοκόμη, ἢ χρυσῖτις. Ἄλλα τὰ φυτὰ τὸν καρπὸν πρὸ τῶν φύλλων προάγουσι, πολλὴν ἔχοντα τὴν πιότητα. Ὅταν γοῦν ἐκταθῇ ἡ θερμότης ἡ οὖσα φυσικῶς τῷ φυτῷ, ταχύνει καὶ ἡ τούτου πέψις, ῥώννυταί τε καὶ ζέει ἐν τοῖς κλάδοις τοῦ φυτοῦ, καὶ λύει τε τὸν χυμὸν, ἵνα μὴ ἀναβαίνῃ ἀπ' αὐτοῦ· κἀντεῦθεν προχωροῦσι καρποὶ καὶ φύλλα. Ἐν δὲ τοῖς φυτοῖς ἃ ταχύτερα τὰ φύλλα προάγουσι, τί γίνεται; Αἱ διαθέσεις τῶν ὑγρῶν εἰσι πολλαί. Ὅτι γὰρ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἄρξηται διασπείρειν τὰ μέρη τοῦ ὕδατος, ἄνω ἐφέλκεται ὁ ἥλιος τὰ μέρη τῆς ὑγρότητος, καὶ βραδύνει ἡ πεπειρότης. Διότι ἡ πέψις τοῦ καρποῦ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἐν συμπήξει, καὶ προάγονται τὰ φύλλα τῶν καρπῶν τῇ προσαγωγῇ τῆς ὑγρότητος. Πολλάκις δὲ συμβαίνει αὐτοῖς καὶ ... της, ὁπόταν ἡ ὑγρότης ἐν τῷ φυτῷ πέψιν λάβῃ, καὶ ἀναβῇ ἐξ αὐτῆς ἀτμὶς πυκνὴ, καὶ ἑλκύσῃ αὐτὴν ὁ ἀὴρ μετὰ τοῦ ἡλίου. Τότε γὰρ ἐξέρχεται ἐκ τῆς ὑγρότητος ἐκείνης καὶ πιότης, καὶ καρπὸς, καὶ φύλλα πάντα ... ἐκθέσει. Οἱ παλαιοὶ δὲ σοφοὶ τὰ φύλλα ... πους εἶναι διεβεβαιοῦντο. Ἰστέον οὖν, ὡς ... ἡ ὑγρότης τόση ἐστὶν, ὥστε μὴ πεπαίνεσθαι, ... συμπήγνυσθαι διὰ τὴν ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπτυξιν, ... τὴν ἄνωθεν σπουδὴν τῆς ἐφελκύσεως τοῦ ἡλίου, ... ἡ ὑγρότης αὕτη, εἰς ἣν οὐκ ἐνηργήθη πέψις ...

ιοῦται εἰς φύλλα· ἃ δὴ οὐκ ἔχουσιν ἄλλον σκοπὸν, μὴ τὴν ἐφέλκυσιν τῆς ὑγρότητος, καὶ ἵνα ὦσι καὶ ρικαλύμματα τῶν καρπῶν ἀπὸ τῆς σφοδρότητος υ ἡλίου· οὐ τοίνυν ὁμοίως δεῖ ἵνα τὰ φύλλα ὦσιν, οἱ καρποί. Ὁ γὰρ χυμὸς ὁ ἀναβαίνων, ἀλλοιωῖς, οὗτος ἐστὶ τὰ φύλλα, ὡς εἴπομεν. Τοιουτοόπως ἐστὶν ἡ κρίσις καὶ ἐν ταῖς ἐλαίαις, αἳ πολλάς στερίσκονται τῶν ἰδίων καρπῶν. Ὁπόταν γὰρ ἡ σις πέψιν ποιήσῃ, ἀναβαίνει πρώτως ἐκ τῆς λεότητος, ὅπερ οὐκ ἐπέφθη ἐκ τῆς θερμότητος. Ἔστιν ν αὕτη ἡ ὑγρότης φύλλα· ἡ δὲ πέψις, ἔστιν ἄνος. Ὅταν δὲ τελειωθῇ τῷ δευτέρῳ ἔτει ἡ πέψις, νῶνται καρποὶ, καὶ ἐκβαίνει εἰς τέλος ἡ ὕλη κατὰ ν τόπον τὸν ἐν αὐταῖς. Αἱ ἄκανθαι ὡσαύτως εἰ ἐκ τοῦ γένους τῶν φυτῶν, οὐ μὴν τῆς αὐτῆς φύως. Λέγω οὖν, ὅτι ἐν τῷ φυτῷ ἐστιν ἀραιότης, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἐστι πέψις, καὶ αβαίνει ὑγρότης ψυχρὰ, καὶ μετ᾽ αὐτῆς βραχεῖα ἔκρισις, διερχομένη ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀραιότητι, ποιεῖ ὺν ταύτην συμπήγνυσθαι ὁ ἥλιος, κἀντεῦθεν εἰσὶν ἄκανθαι. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ εἶδος αὐτῶν ἐστι πυραειδές. Ἔστι γὰρ ἡ βάσις αὐτῶν ἀρχομένη ἀπὸ χέος, καὶ προχωροῦσα εἰς ἰσχνόν. Τοῦτο δὲ γίται, διότι καταβραχὺ ὁ ἀὴρ ἐπεκτεινόμενος τῷ φυτῷ, ξάνει τὰ μέρη αὐτοῦ, μετ᾽ ἐπιτάσεως τῆς ὑλικῆς. ιουτοτρόπως καὶ πᾶν δένδρον ἢ φυτὸν γίνεται, οὗ κεφαλή ἐστι πυραμοειδής.

CAPUT VIII.

Ἡ χλοάζουσα δὲ χροιὰ, ὀφείλει εἶναι πρᾶγμα κοιτατον ἐν τοῖς δένδροις· βλέπομεν γὰρ, ὅτι ὥσπερ ινή ἐστιν ἡ λευκότης ἐντὸς, οὕτως καὶ ἡ χλοερότης τός. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὕλῃ χρῶνται πλησιωα, καὶ μᾶλλον πεπεμμένῃ. Δεῖ τοίνυν ἵνα ᾖ οερότης ἐν πᾶσι τοῖς φυτοῖς, ὅτι αἱ ὗλαι ἕλκουσι ἀραιοῦσι τὸ ξύλον τοῦ δένδρου, βραχεῖάν τε ἡ ρμότης πέψιν ἐργάζεται, καὶ ἀπομένει ἐκεῖ τι ὑγρὸν, φαίνεται ἔξωθεν. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ χλοερότης ἡ τοῖς φυτοῖς, ἐὰν μὴ μείζων ἡ πέψις γένηται. Ὀφείι δὲ εἶναι μέση ἐν τοῖς φύλλοις καὶ ἐν τοῖς ξύλοις δυνάμει. Ἡ δὲ χλοερότης οὐ φθείρεται, ἐὰν ᾖ ρότης ἐν αὐτῇ, ἥτις ἐστὶν ἐκ τοῦ γένους τῆς γῆς. ξ ἀμφοτέρων γοῦν τούτων, ἡ χροιὰ γίνεται ἡ χλοεί. Τούτου σημεῖον, ὅτι οἱ φλοιοὶ τοῦ δένδρου, αν ξηραίνηται αὐτὸ, μελαίνονται, ἐντὸς δέ εἰσι λευί. Ἐν τοῖς δένδροις γοῦν μεταξὺ τῶν δύο χρωμάτων, ῶμα χλοερὸν γίνεται ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτῶν. Τοῦ δὲ ήματος τῶν φυτῶν, τρεῖς εἰσι τρόποι. Τινὰ γὰρ νω προχωροῦσι, τινὰ κάτω, τινὰ μέσον. Τὰ μὲν ν ἄνω ἐκτεινόμενα, ἔχουσιν αἰτίαν, ὅτι ἡ φύσις αὐῶν φαίνεται ἐν τῇ ἐντεριώνῃ, καὶ ἕλκει τὴν θερμότηκ, καὶ συμπιέζει ἐν ἑαυτῇ τὸν ἀέρα τὸν ὄντα ἐν ταῖς ραιότησιν αὐτῆς. Πυραμιδοῦνται δὲ, ὥσπερ πυαμιδοῦται τὸ πῦρ ἐν ταῖς ἰδίαις ὕλαις, καὶ κουφίεται. Ὅσα δὲ κάτω ἐκτείνεται, τούτων οἱ πόροι υμπήγνυνται. Ὅταν γὰρ πέψις γένηται, τότε ἡ λη πυκνοῦται τοῦ ὑγροῦ, ἐν ᾧ ἐστιν ἡ ἐντεριώνη. κἀντεῦθεν ἐκπορεύεται μὲν τὸ λεπτὸν ἄνω, ἐπαναρέφει δὲ τὸ ὑγρὸν πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα κάτω. Κιεῖ γὰρ ταύτην ἡ οἰκεία βαρύτης. Ἃ δὲ φυτὰ μέσον ῶν δύο εἰσὶν, ἔχουσιν οὕτως. Λεπτύνεται τὸ ὑγρὸν, τι ἡ φύσις τῆς εὐκρασίας γειτνιάζει τῇ πέψει, εἰσὶ ε καὶ οἱ πόροι μέσοι, καὶ ἡ ὕλη ἐπεκτείνεται καὶ ἄνω αὶ κάτω. Ἔστι δὲ ἡ μὲν πρώτη πέψις, ὑπὸ τὸ φυτόν· ἡ δὲ δευτέρα, ἐν τῇ ἐντεριώνῃ, ἥτις ἐξέρχεται μὲν ἀπὸ τῆς γῆς, ἔστι δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ φυτοῦ· καὶ μετὰ ταῦτα γίνεται ἡ διαίρεσις, ἥτις συμβαίνει ἀπὸ τῆς δευτέρας, οὐκ ἀπὸ τῆς πρώτης πέψεως. Ἡ δὲ τρίτη πέψις, ἐστὶν ἐν τῷ ζώῳ. Οὐ γὰρ γίνεται αὕτη ἡ πέψις, εἰ μὴ διὰ τὴν διαίρεσιν τῆς φύσεως τῶν μελῶν, καὶ τὴν διάστασιν τῶν φυσικῶν πρὸς ἄλληλα. Τὰ δὲ φυτὰ, γειτονά εἰσι πρὸς ἑαυτὰ, καὶ διὰ τοῦτο πληθύνονται ἐν πολλοῖς τόποις. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ, ἡ ὕλη τῶν φυτῶν κάτω ἐκτείνεται. Τὰ σχήματα τοίνυν τῶν φυτῶν εἰσιν ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ποσότητι τῶν σπερμάτων, τὰ ἄνθη δὲ τῶν φυτῶν, καὶ οἱ καρποὶ, εἰσὶν ἐν ταῖς ὑγρότησι, καὶ ἐν ταῖς ὕλαις. Κεῖται τοίνυν ἡ πρώτη κίνησις καθολικῶς, καὶ ἡ πέψις ἐν πᾶσι τοῖς ζώοις, καὶ οὐκ ἀποχωροῦσιν ἀπ᾽ αὐτῆς πάντα τὰ ζῶα. Ἐν τοῖς φυτοῖς δέ ἐστιν ἡ πρώτη πέψις, εἶτα ἡ πέπανσις κατὰ τὴν τροφὴν αὐτῶν. Ἕκαστον οὖν δένδρον ἀναβαίνει ἀεὶ, ἔστ᾽ ἂν πληρωθείη. Αἰτία δὲ αὕτη ἐστὶν, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ζώων ἑκάστου τὸ μῆκος, πλησίον ἐστὶ τοῦ ἰδίου πλάτους· ἐν τῷ φυτῷ δὲ πόῤῥω, ὅτι ἡ ῥίζα αὐτοῦ, ἤγουν τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, σπεύδουσιν εἰς ἀνάβασιν, ἵνα δημιουργηθῇ τὸ φυτόν. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν φυτῶν ἐν τοῖς κλάδοις, ἐστὶν ἐκ τῆς περιττῆς ἀραιότητος. Ὅταν γὰρ συμπιεσθῶσιν οἱ χυμοὶ, θερμαίνεται ἡ φύσις, καὶ σπεύδει εἰς τὴν πέψιν, κἀντεῦθεν ἐντυποῦνται οἱ κλάδοι, καὶ φαίνεται τὰ φύλλα, ὡς προείπομεν.

CAPUT IX.

Τὰ δὲ τῶν δένδρων φύλλα, πίπτειν ἐστὶ διὰ τὴν ἐπιφορὰν τῆς ὀξείας ἀραιότητος. Ὅταν γὰρ πεφθῇ ἡ ὑγρότης μετὰ τῆς ὕλης, πυραμιδοῦται, καὶ μετὰ ταῦτα κατισχναίνουσι. Καὶ ὅταν φανῇ ἡ ὕλη τῇ πέψει πεπληρωμένη, τότε τελείως βύονται τὰ ἄκρα τῶν πόρων ἄνω. Καὶ διὰ ταῦτα ἐπεὶ τὰ φύλλα οὐκ ἔχουσιν ὕλην, ξηραίνονται καὶ πίπτουσιν. Ἐὰν δὲ συμβῇ τὸ ἐναντίον ὧν εἴπομεν, οὐ πίπτει τὸ φυτὸν εἰς στέρησιν τῶν ἰδίων φύλλων. Ὅταν δὲ πάλιν κινήσῃ τὸ φυτὸν ψυχρότης, θερμαίνει αὐτὸ ἡ ἐγκλειομένη τούτῳ θερμότης, καὶ ἡ φανέρωσις τῆς ψυχρότητος γίνεται ἐκτὸς ἐν τοῖς ἄκροις αὐτοῦ, καὶ ἀποτελοῦνται ἐντεῦθεν φύλλα γλαυκὰ, καὶ οὐδὲ πίπτουσιν, ὡς οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἐλαιῶν καὶ τῶν μυρσινῶν, καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁπόταν δὲ ἔχωσι τὰ δένδρα καὶ τὰ φυτὰ δύναμιν τοῦ ἕλκειν σφοδρῶς, γίνεται καρποφορία ὁμοῦ· ἥτις συμβαίνει, ὅτι χρῆται ἡ φύσις πέψει κατὰ διαδοχὴν συχνῇ, καὶ ἐν ἑκάστῃ πέψει καρπὸν προάγει πολύν. Καὶ διὰ τοῦτο τινὰ φυτὰ καὶ πολλάκις ἐν τῷ χρόνῳ καρποφοροῦσι. Τὸ δὲ φυτὸν ὅπερ ἐστὶν ὡς ἡ φύσις τοῦ ὕδατος, μόλις καρποφορεῖ, διὰ τὴν ἐπικράτειαν τῆς ὑγρότητος αὐτοῦ, καὶ τὸν πλατυσμὸν τῶν ἰδίων πόρων, καὶ τὴν ἀποῤῥοὴν τῶν ἰδίων ῥιζῶν. Ὅτε δὲ ἰσχυροποιηθῇ τὸ θερμὸν, ταχύνεται ἡ τούτου πέψις, καὶ λεπτύνεται ἡ ὑγρότης, καὶ συμπήγνυται· [οὐδ᾽ οὕτως πάλιν γίνεσθαι συμβαίνει·] καὶ τοῦτο εὑρίσκεται ἐν πάσαις ταῖς βοτάναις ταῖς λεπταῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἔν τισι λαχάνοις. Φαιότης δὲ γίνεται ἐν τόποις σφόδρα θερμοῖς, καὶ ἔστιν ἐν τούτοις ὀλίγος καρπὸς ἐκ τῆς ὑγρότητος, διότι εἰσὶ στενοὶ οἱ πόροι. Ὅταν γοῦν θελήσῃ ἡ φύσις πέψιν ποιῆσαι, μὴ ἔχουσαν ὑγρότητα ἀρκοῦσαν τῇ ὕλῃ, τότε γίνονται οἱ πόροι στενότεροι. Ἐπαναστρέφει γοῦν ἡ πέψις, καὶ συνεχῆ ταύτην ποιεῖ ἡ θερμότης, καὶ φαίνεται τότε

τὸ μέσον λευκοῦ καὶ μέλανος ἐν χρώματι. Καὶ ὅτε τοῦτο τοιουτοτρόπως γένηται, τότε τὸ ξύλον φθάνει γίνεσθαι μέλαν, καὶ πᾶν τὸ πλησιάζον τοῦ φαιοῦ· καὶ τοῦτο ἔστιν ἰδεῖν ἀπὸ τοῦ ἐβένου καὶ τῆς πτελέας. Ὁ δὲ ἔβενος καταδύεται ἐν τῷ ὕδατι, ὅτι τὰ μέρη αὐτοῦ εἰσι συμπεπηγότα, καὶ οἱ πόροι στενοὶ, καὶ ἀὴρ οὐκ εἰσέρχεται ἐν αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐκ τῶν ξύλων τῶν λευκῶν βυθίζεται, ἔστι διὰ τὴν στενότητα τῶν πόρων καὶ τὴν περιττότητα τῆς ὑγρότητος, τῆς βυούσης τοὺς πόρους, ὥστε μὴ ἐξέρχεσθαι ἀπ᾽ αὐτῶν ἀέρα. Τὸ δὲ ἄνθος, ἐκ λεπτῆς ὕλης μόνον ἐστὶν, ὅταν ἄρξηται ἡ πέψις· καὶ διὰ τοῦτο προηγεῖται τοῦ φυτοῦ, ὡς ἐδείξαμεν. Ἐντεῦθεν οὖν δεικνύομεν καὶ τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν τὰ φυτὰ ἐκφέρουσι φύλλα πρότερον, εἶτα καρπούς. Ὁ δὲ ἐν τῷ φυτῷ τῷ ἔχοντι στενοὺς πόρους γίνεται χρῶμα, ἔσται ἐν χρώματι σαπφειρίνῳ, καὶ διότι συμπιέζονται αὐτοῦ τὰ μέρη εἰς λευκότητά τινα. Ὅταν δὲ εἰς εὐκρασίαν φθάσῃ, ἔστι γλαυκόν. Διότι δὲ τινὰ φυτὰ ἄνθη οὐκ ἔχουσιν, ἔστιν ἡ αἰτία, ὅτι ὡς ἐπιτοπλεῖστον γίνεται τοῦτο διὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς λεπτότητα καὶ τραχύτητα καὶ παχύτητα. Οὐκ ἔχουσι δὲ ἄνθη φοίνικες, συκαῖ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Τὸ δὲ φυτὸν τὸ παχεῖς ἔχον φλοιοὺς, ἐκτείνεται κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ὑγρότητος, καὶ τὴν συνώθησιν τῆς θερμότητος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐν τῇ πεύκῃ καὶ τῷ φοίνικι. Τὸ δὲ φυτὸν τὸ γάλα ἐκβάλλον, ἔχει τοῦτο ἐν τῷ μέσῳ. Ἔστι τε ἡ θερμότης ὑποκάτω ἰσχυροτέρα, καὶ μένει ἐκεῖ πιότης. Ὁπόταν οὖν ἄρξηται ἡ θερμότης πέττειν, στρέφεται ἡ πιότης ἐς τὴν οἰκείαν ὑγρότητα, καὶ συμπήγνυσι ταύτην συμπήξει βραχείᾳ. Καὶ θερμαινομένου τοῦ τόπου, γίνεται ἡ ὑγρότης λιπαρὰ, ὁμοία γάλακτι, ἐγείρεται τε ἀναθυμίασις ἀπὸ τῆς ὑγρότητος, τῆς ἑλκούσης τὸ γάλα ἐκεῖνο εἰς τὰς ἀκρότητας, καὶ κατέχει ἡ ὑγρότης τὴν θερμότητα τὴν φαινομένην, καὶ οὕτω συμπήγνυται τὸ γάλα· φύσις γάρ ἐστι τῆς θερμότητος, τὸ συμπηγνύειν. Ὁποιονδή τι δὲ γάλα, πολλῆς συμπήξεως τότε γίνεται, ὅταν ἐν τῷ δένδρῳ ψύχος φανῇ. Συμπηγνύμενον γὰρ μετὰ ταῦτα, ἐξέρχεται τοῦ οἰκείου τόπου· καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ κόμμι. Τὸ κόμμι δὲ τὸ θερμὸν, προέρχεται ἐν τῷ στάζεσθαι. Ὁπόταν γοῦν τοῦ ἀέρος ἅψηται, συμπήγνυται καὶ καταῤῥεῖ ἐν τόπῳ εὐκράτῳ, καὶ ἔστιν ὅμοιον ὕδατι. Ἕτερον δὲ χέεται, καὶ συμπήγνυται ὅμοιον λίθοις ἢ κογχυλίοις. Ὅτε δὲ κατὰ στράγγα ῥέον, μένον ἐν τῷ οἰκείῳ εἴδει, γίνεται ὡς τὸ λεγόμενον σμηρίον. Τὸ δὲ ἀλλοιούμενον ὡς λίθος, ἔστι κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν ψυχρόν. Ποιεῖ δὲ τοῦτο ἡ θερμότης τοιοῦτον εἶναι. Ὅταν δὲ ᾖ ψύχος, καὶ καταῤῥῇ, ἀπολιθοῦται. Πάλιν τῶν δένδρων τινὰ ἀλλοιοῦνται ἐν τῷ χειμῶνι, καὶ ποτὲ μὲν γίνονται χλοερὰ, ποτὲ δὲ γλαυκὰ, καὶ οὐ φθείρονται οὔτε τὰ φύλλα αὐτῶν, οὔτε οἱ καρποὶ, ὅτι τὰ φυτὰ ἐν οἷς τοῦτο συμβαίνει, ἔχουσιν ἐπάνω θερμότητα παχεῖαν, καὶ ἐν ταῖς ῥίζαις ὑγρότητα λεπτήν· ὅθεν ἐν τῇ προόδῳ τοῦ ἔτους κατέχει ἡ ὑγρότης ἐκεῖνο τὸ χρῶμα διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ ἀέρος, καὶ ὅτε παραβάλλει ἡ θερμότης πρὸς τὴν ψυχρότητα, ὠθεῖ ἡ θερμότης τὴν ὑγρότητα ἔξωθεν, μετὰ τοῦ οὗπερ ἔβαψε χρώματος τοῦ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ δένδρου, ἀκολουθοῦντος. Ὅτι δὲ στρέφεται πάλιν ἡ ψυχρότης καὶ ἡ ξηρότης εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἡ ὑγρότης κατέχει τὴν θερμότητα, τότε τὸ χρῶμα φαίνεται τὸ γλαυκόν.

CAPUT X.

Πικρὸς δὲ γίνεται καρπὸς, ὅτε ἡ θερμότης καὶ ἡ ὑγρότης οὐκ εἰσὶ πλήρεις ἐν τῇ πέψει. Ἡ ψυχρότης γὰρ καὶ ἡ ξηρότης, ἐμποδίζουσι τὴν τελείωσιν, καὶ οὕτω στρέφεται εἰς πικρίαν ὁ καρπός. Τούτου σημεῖον, ὅτι τὸ πικρὸν εἰς πῦρ ἐμβληθὲν γίνεται [illegible]. Δένδρα δὲ ὅσα γεννῶνται ἐν ὕδατι ὀξώδει, ποιεῖ καρπὸν γλυκύν· διότι τὸ ὀξῶδες ἕλκει μετὰ θερμότητος τοῦ ἡλίου, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἰδίας [illegible]. Καὶ τοῦτο ψυχρότης ἐστὶ, καὶ ξηρότης· κἀντεῦθεν ἀπομένουσιν ὑγρότητές τινες ὀλίγαι ἔνδον [illegible] θερμαίνεταί τε καὶ ἡ κοιλία τοῦ δένδρου, ὅταν [illegible] μένῃ ἐς αὐτὴν ὁ ἥλιος, καὶ οὕτως γίνεται ὁ χυμὸς τοῦ καρποῦ στύφος ὀλίγον. Καὶ ὅς πλέον [illegible] γένηται, διαλύεται κατὰ μικρὸν τὸ ὀξῶδες, ἕως ἂν καταναλωθῇ καὶ φανῇ ἡ γλυκύτης. Ἔσται τοίνυν ὁ καρπὸς γλυκὺς, τὰ δὲ φύλλα αὐτοῦ καὶ αἱ [illegible] ξηροί. Ὅταν δὲ τελειωθῇ ἡ πεπειρότης, [illegible] γίνεται ὁ καρπὸς πικρός. Τοῦτο δὲ ἐστι διὰ τὴν περισσὴν θερμότητα, μετὰ βραχείας ὑγρότητος. Καταναλίσκεται γὰρ ἡ ὑγρότης, ποιεῖ τε ὁ καρπὸς τὴν θερμότητα ἀναβαίνειν, καὶ ἔστι τότε καρπὸς [illegible]. Γίνονται δὲ καὶ οἱ πυρῆνες πυραμοειδεῖς, [illegible] ἐφέλκυσιν τοῦ θερμοῦ, καὶ τὴν περιττὴν [illegible] καὶ ὑγρότητα τὴν ἐντὸς κειμένην, ἃ εἴσω [illegible] τοῦ ὀξώδους ὕδατος. Μένει γὰρ τὸ ὑγρὸν [illegible] καὶ καταπυκνοῦται, καὶ ἰσχναίνουσι τὸ [illegible] δένδρα δὲ τὰ ὄντα ἐν γῇ εὐκράτῳ, ἐπισπεύδουσι τὴν πεπειρότητα, πρὸ τῶν χειμερινῶν ἡμερῶν· ἐπεὶ ἡ θερμότης ὅταν ᾖ πλησίον τῆς εὐκρασίας, γίνεται [illegible] ἡ ὑγρότης φανερὰ, καὶ ὁ ἀὴρ καθαρὸς, [illegible] δεῖται ὁ καρπὸς πολλῆς θερμότητός τε καὶ [illegible] σπεύδει τότε ἡ τοῦδε πεπειρότης, καὶ [illegible] ἡμερῶν χειμερινῶν. Ἐν πᾶσι γοῦν τοῖς δένδροις, [illegible] πρώτως φυτευθῶσιν, ἐπικρατεῖ τὸ [illegible] φνόν· ἐπεὶ [γὰρ] ἡ ὑγρότης, ὅταν ἐν τοῖς [illegible] γένηται αὐτῶν, πέττει τοὺς τόπους τοὺς [illegible] μέσῳ τῶν δένδρων, ἐξ ὧν ἐστι καὶ ἡ ὕλη τῶν καρπῶν, προέρχεται ξηρότης, καὶ ἐπακολουθεῖ τῇ ὑγρότητι· καὶ οὕτω γίνεται ἡ πρώτη πέψις δριμεῖα, ἢ [illegible] στρυφνή. Αἰτία δέ ἐστιν, ὅτι μετὰ θερμότητος καὶ ὑγρότητός ἐστι πέψις. Ὅταν δὲ ἐπικρατήσῃ ψυχρότης καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ, ἔστιν ἐξ αὐτῶν καρπὸς ἐν τῇ ἀρχῇ οὐκ εὔπεπτος, διότι ἡ γέννησις τοῦ καρποῦ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔστι χωρὶς γλυκύτητος. Τῶν [illegible]νων δὲ δένδρων, ἐν τῇ ἀρχῇ, ὅταν φανῶσιν, οἱ καρποὶ εἰσι γλυκεῖς· κοινῶς δέ εἰσι στρυφνοὶ, καὶ ἐν τῇ [illegible] αὐτῶν πικροί. Αἰτία δέ ἐστιν, ὅτι τὸ δένδρον [illegible] ἐστιν ἀραιὸν τοῖς κλάδοις. Ἐν ὥρᾳ δὲ πέψεως [illegible] ὦσιν οἱ πόροι πλατεῖς, ἕπεται θερμότης τῇ ὑγρότητι καὶ πεπειροῦνται οἱ καρποὶ, καὶ εἰσὶν ἐν τῇ ἀρχῇ γλυκεῖς. Πάλιν ἀκολούθως ἕλκει διὰ τὴν [illegible] τοῦτο τὸ δένδρον πόρους, ἐπικρατεῖ τε ψυχρότης καὶ ξηρότης τοῦ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ, κἀντεῦθεν [illegible]ται οἱ καρποὶ εἰς στρυφνότητα. Ἐπικρατεῖ [illegible] ἥλιος μετὰ τῆς θερμότητος, διὰ τῆς [illegible] περιττῆς ξηρότητος ἐν τῷ σπέρματι ἐκείνῳ, [illegible] ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν δένδρων, νικᾷ τε ἡ ψυχρότης [illegible] ξηρότητα, καὶ εἰσὶν οἱ καρποὶ ἰσχυρῶς στρυφνοὶ [illegible]τος. Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ἀναβαίνει θερμότης [illegible] ἄνω, καὶ βοηθεῖ αὐτῇ ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου [illegible] νικᾷ τε ἡ θερμότης καὶ ἡ ξηρότης, καὶ γίνονται οἱ καρποὶ πικροί.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΘΑΥΜΑΣΙΩΝ ΑΚΟΥΣΜΑΤΩΝ.

ARISTOTELIS DE MIRABILIBUS LIBER.

ν τῇ Παιονίᾳ φασὶν ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἡσαίνῳ καλουμέ-
ὃ τὴν Παιονικὴν καὶ τὴν Μηδικὴν ὁρίζει, εἶναί τι
ίον τὸ καλούμενον βόλινθον, ὑπὸ δὲ τῶν Παιόνων
επον τοῦτο λέγεσθαι· τὴν μὲν ὅλην φύσιν παρα-
σιον εἶναι τῷ βοΐ, διαφέρειν δὲ τῷ μεγέθει καὶ τῇ
υστίᾳ, προσέτι δὲ καὶ τῇ χαίτῃ· ἔχει γὰρ ἀπὸ τοῦ
ένος, ὥσπερ ὁ ἵππος, κατατείνουσαν βαθεῖαν σφό-
καὶ ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἕως τῶν ὀφθαλμῶν· τὰ δὲ
τα, οὐχ ὥσπερ οἱ βόες, ἀλλὰ κατεστραμμένα, καὶ τὸ
κάτω παρὰ τὰ ὦτα. Χωρεῖν δὲ αὐτὰ ἡμιχόου
ιον ἑκάτερον αὐτῶν, καὶ μέλαν σφόδρα εἶναι, διαστίλ-
δὲ ὡς εἶναι λελεπισμένα. Ὅταν δὲ ἐκδαρῇ τὸ δέρμα,
έχειν τόπον ὀκτακλίνου. Ἡνίκα δὲ πληγῇ, φεύγει·
ἐξαδυνατῇ, μένει. Ἔστι δὲ ἡδύκρεων. Ἀμύνεται δὲ
τίζον καὶ προσαφοδεῦον ὡς ἐπὶ τέτταρας ὀργυιάς.
ίως δὲ χρῆται τούτῳ πολλάκις τῷ εἴδει· καὶ ἐπικαίει
ὥστε ἀποψήχεσθαι τὰς τρίχας τῶν κυνῶν. Τετα-
μένον μὲν οὖν, τοῦτον ποιεῖν φασι τὸν ἄφοδον· ἀτα-
ου δὲ, μὴ ἐπικαίειν. Ὅταν δὲ τίκτωσι, πλείους γινό-
ι, καὶ συναχθέντες, ἅμα πάντες οἱ μέγιστοι, τίκτου-
καὶ κύκλῳ προσαφοδεύουσι· πολὺ γάρ τι τούτου
περιττώματος τὸ θηρίον προΐεται.

2. Τοὺς ἐν Ἀραβίᾳ φασὶ καμήλους μὴ ἀναβαίνειν
τὰς μητέρας· ἀλλὰ κἂν βιάσηταί τις, οὐ θέλουσι.
ἰ γάρ ποτε λέγεται, ἐπεὶ οὐκ ἦν ὀχεῖον, τὸν ἐπιμε-
ὴν καλύψαντα ἐφεῖναι τὸν πῶλον. Ὡς δ᾽ ὀχεύων
θη, τότε μὲν ὡς ἔοικε συνετέλεσε, μικρῷ δ᾽ ὕστερον
νων τὸν καμηλίτην ἀπέκτεινεν.

3. Τοὺς κόκκυγας φασὶ τοὺς ἐν Ἑλίκῃ, ὅταν μέλλωσι
ειν, μὴ ποιεῖν νεοττίαν, ἀλλ᾽ ἐν ταῖς φαττῶν, ἢ ταῖς
τρυγόνων ἐκτίκτειν, καὶ μήτ᾽ ἐπωάζειν, μήτ᾽ ἐκκο-
πτειν, μήτε τρέφειν αὐτούς· ἀλλ᾽ ὅταν γεννηθῇ ὁ
ττὸς καὶ ἐκτραφῇ, μεθ᾽ ὧν ἂν οὗτος συνῇ, τούτους
τῆς νεοττίας ἐκβάλλειν. Γίνεται δ᾽, ὡς ἔοικε, μέγας
καλός, ὥστε ῥᾳδίως κατακρατεῖν τῶν λοιπῶν. Τούτῳ
χαίρειν φασὶ καὶ τὰς φάττας οὕτως, ὥστε καὶ αὐτὰς
εκβάλλειν ἐκείνῳ τοὺς ἰδίους νεοττούς.

4. Αἱ ἐν Κρήτῃ αἶγες, ὅταν τοξευθῶσι, ζητοῦσιν,
ἔοικε, τὸ δίκταμον τὸ ἐκεῖ φυόμενον. Ὅταν γὰρ
γωσιν, εὐθὺς ἐκβάλλουσι τὰ τοξεύματα.

5. Φασί τινας ἐν Ἀχαΐᾳ τῶν ἐλάφων, ὅταν ἀποβά-
σι τὰ κέρατα, εἰς τούτους τοὺς τόπους ἔρχεσθαι, ὥστε
ῥᾳδίως εὑρεθῆναι. Τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν
ἀμύνωνται, καὶ διὰ τὸ πονεῖν τοὺς τόπους ὅθεν τὰ
ρατα ἀπέβαλον· πολλαῖς δὲ κισσὸν ἐπιπεφυκότα ἐν τῷ
ν κεράτων τόπῳ ὁρᾶσθαι.

6. Ἐν Ἀρμενίᾳ φάρμακόν τι φασὶ φύεσθαι, ὃ κα-
ῖται παρδάλειον. Τοῦτο οὖν, ὅταν ὀφθῇ πάρδαλις,
ίσαντες τὸ ἔριον ἀφιᾶσιν. Ἡ δὲ, ὅταν ἅψηται αὐτοῦ, ζητεῖ, ὡς ἔοικε, τὴν τοῦ ἀνθρώπου κόπρον. Διὸ καὶ οἱ κυνηγοὶ εἰς ἀγγεῖον αὐτὴν ἐμβάλλοντες, ἔκ τινος δένδρου κρεμῶσιν, ἵνα προσαλλομένη καὶ ὑπέρκοπος γενομένη, ὑπ᾽ αὐτῶν παραλυθῇ καὶ ὑποχείριος γένηται.

7. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ τοὺς τροχίλους φασὶν εἰσπετομένους εἰς τὰ στόματα τῶν κροκοδείλων, καθαίρειν αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, τὰ σαρκία τὰ ἐξερχόμενα τοῖς ῥύγχεσιν ἐξέλκοντας· τοὺς δὲ ἥδεσθαι, καὶ μηδὲν βλάπτειν αὐτούς.

8. Τοὺς ἐν Βυζαντίῳ φασὶν ἐχίνους αἰσθάνεσθαι, ὅτι βόρεια καὶ νότια πνεῖ πνεύματα, καὶ μεταβάλλειν εὐθὺς τὰς ὀπάς, καὶ ὅταν μὲν ᾖ νότια, ἐκ τοῦ ἐδάφους τὰς ὀπὰς ποιεῖσθαι, ὅταν δὲ βόρεια, ἐκ τῶν τοιχῶν.

9. Αἱ ἐν Κεφαλληνίᾳ αἶγες οὐ πίνουσιν, ὡς ἔοικεν, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα τετράποδα, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν· ἀλλὰ πρὸς τὸ πνεῦμα ἀντία τὰ πρόσωπα ποιήσασαι, χάσκουσι εἰσδεχόμεναι τὰ πνεύματα.

10. Φασὶν ἐν Συρίᾳ τῶν ἀγρίων ἵππων ἕνα ἀφηγεῖσθαι τῆς ἀγέλης. Ἐπειδὰν δέ τις νεώτερος ὢν τῶν ἄλλων, ἐπὶ τὴν θήλειαν ἀναβῇ, τὸν ἀφηγούμενον θυμοῦσθαι, καὶ διώκειν τέως τούτου, ἕως ἂν καταλάβῃ τὸν πῶλον· καὶ ὑποκύψαντα ἀπὸ τῶν ὀπισθίων σκελῶν τῷ στόματι ἀποσπᾶσθαι τὰ αἰδοῖα.

11. Τὰς χελώνας φασὶν, ὅταν ἔχεως φάγωσιν, ἀπεσθίειν τὸ ὀρίγανον· ἐὰν δὲ μὴ θᾶττον εὕρῃ, ἀποθνήσκειν. Πολλοὺς δ᾽ ἀποπειράζοντας τῶν ἀγραυλούντων, εἰ τοῦτ᾽ ἀληθές ἐστιν, ὅταν ἴδωσιν αὐτὴν τοῦτο πράττουσαν, ἐκτίλλειν τὸ ὀρίγανον· τοῦτο δὲ ὅταν ποιήσωσι, μετὰ μικρὸν αὐτὴν ὁρᾶσθαι ἀποθνήσκουσαν.

12. Τὸ τῆς ἴκτιδος λέγεται αἰδοῖον εἶναι οὐχ ὅμοιον τῇ φύσει τῶν λοιπῶν ζώων, ἀλλὰ στερεὸν διὰ παντὸς οἷον ὀστοῦν, ὅπως ἂν ποτε διακειμένη τύχῃ. Φασὶ δὲ στραγγουρίας αὐτὸ φάρμακον εἶναι ἐν τοῖς ἀρίστοις, καὶ δίδοσθαι ἐπιξυόμενον.

13. Τὸν δρυοκολάπτην τὸ ὄρνεον ἐπὶ τῶν δένδρων βαδίζειν φασὶν, ὥσπερ τοὺς ἀσκαλαβώτας, καὶ ὕπτιον καὶ ἐπὶ τὴν γαστέρα. Νέμεσθαι δὲ λέγεται καὶ τοὺς ἐκ τῶν δένδρων σκώληκας, καὶ οὕτως σφόδρα κατὰ βάθους ὀρύττειν τὰ δένδρα ζητοῦντα τοὺς σκώληκας, ὥστε καὶ καταβάλλειν αὐτά.

14. Φασὶ τοὺς πελεκᾶνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς γενομένας κόγχας ὀρύττοντας κατεσθίειν· ἔπειτα ὅταν πλῆθος εἰσφορήσωσιν αὐτῶν, ἐξεμεῖν· εἶθ᾽ οὕτως τὰ μὲν κρέα ἐσθίειν τῶν κογχῶν, τῶν δ᾽ ὀστράκων μὴ ἅπτεσθαι.

15. Ἐν Κυλλήνῃ φασὶ τῆς Ἀρκαδίας, τοὺς κοσσύφους λευκοὺς τίκτεσθαι, ἄλλοθι δ᾽ οὐδαμῇ· καὶ φωνὰς ποικίλας προΐεσθαι, ἐκπορεύεσθαί τε πρὸς τὴν σελήνην. Τὴν δ᾽ ἡμέραν εἴ τις ἐπιχειρώη, σφόδρα δυσθηράτους εἶναι.

16. *Λέγεται δ' ὑπό τινων μέλι τὸ καλούμενον ἄνθινον περὶ Μῆλον καὶ Κνίδον γίνεσθαι· καὶ εὐῶδες μὲν τῇ ὀσμῇ, ὀλιγοχρόνιον δὲ κατὰ τὴν ἐριθάκην γίνεσθαι.*

17. *Περὶ Καππαδοκίαν ἔν τισι τόποις ἄνευ κηρίου φασὶν ἐργάζεσθαι τὸ μέλι, γίνεσθαι δὲ τὸ πάχος ὅμοιον ἐλαίῳ.*

18. *Ἐν Τραπεζοῦντι τῇ ἐν τῷ Πόντῳ γίνεται τὸ ἀπὸ τῆς πύξου μέλι, βαρύοσμον· καί φασι τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας ἐξιστάναι, τοὺς δ' ἐπιπλήκτους, καὶ τελέως ἀπαλλάττειν.*

19. *Φασὶ δὲ καὶ ἐν Λυδίᾳ ἀπὸ τῶν δένδρων τὸ μέλι γίγνεσθαι πολὺ, καὶ ποιεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς ἐνοικοῦντας ἄνευ κηροῦ τροχίσκους, καὶ ἀποτέμνοντας χρῆσθαι διὰ τρίψεως σφοδροτέρας. Γίνεται μὲν οὖν καὶ ἐν Θράκῃ, οὐχ οὕτω δὲ στερεὸν, ἀλλ' ὡσανεὶ ἀμμῶδες. Ἅπαν δὲ μέλι πηγνύμενον, τὸν ἴσον ὄγκον ἔχειν φασὶν, οὐχ ὥσπερ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ ἄλλα ὑγρά.*

20. *Ἡ Χαλκιδικὴ πόα καὶ τὰ ἀμύγδαλα, χρησιμώτατα πρὸς τὸ μέλι ποιεῖν. Πλεῖστον γὰρ γόνον φασὶν ἐξ αὐτῶν γίνεσθαι.*

21. *Τὰς μελίττας λέγεται ὑπὸ μύρου καροῦσθαι, καὶ οὐκ ἀνέχεσθαι τὴκ ὀσμήν. Ἔνιοι δὲ λέγουσι μελίσσας τοὺς μεμυρισμένους τύπτειν.*

22. *Ἐν Ἰλλυριοῖς φασι τοῖς Ταυλαντίοις καλουμένοις, ἐκ τοῦ μέλιτος ποιεῖν οἶνον. Ὅταν δὲ τὰ κηρία ἐκθλίβωσιν, ὕδωρ ἐπιχέοντες, ἕψουσιν ἐν λέβητι, ἕως ἂν ἐκλίπῃ τὸ ἥμισυ· ἔπειτα εἰς κεράμια ἐκχέαντες καὶ ἥδιστα ποιήσαντες, τιθέασιν εἰς σανίδας. Ἐν ταύταις δέ φασιν ἔχειν πολυχρόνιον, καὶ γίνεσθαι οἰνῶδες, καὶ ἄλλως ἡδὺ καὶ εὔτονον. Ἤδη δέ τινες καὶ ἐν Ἑλλάδι συμβεβηκέναι λέγουσι τοῦτο, ὥστε μηδὲν διαφέρειν οἴνου παλαιοῦ· καὶ ζητοῦντας ὕστερον τὴν κρᾶσιν, μὴ δύνασθαι εὑρεῖν.*

23. *Περὶ Θετταλίαν μνημονεύουσιν ὄφεις ζωογονηθῆναι τοσούτους, ὥστε εἰ μὴ ὑπὸ τῶν πελαργῶν ἀνῃροῦντο, ἐκχωρῆσαι ἂν αὐτούς. Διὸ καὶ τιμῶσι τοὺς πελαργοὺς, καὶ κτείνειν οὐ νόμος· καὶ ἐάν τις κτείνῃ, ἔνοχος τοῖς αὐτοῖς γίνεται οἷςπερ καὶ ὁ ἀνδροφόνος.*

24. *Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν Λακεδαίμονι κατά τινας χρόνους μνημονεύεται γενέσθαι τοσοῦτον πλῆθος ὄφεων, ὥστε διὰ σπανοσιτίαν, καὶ τροφῇ τοὺς Λάκωνας χρῆσθαι αὐτοῖς. Ὅθεν καὶ τὴν Πυθίαν φάναι προσαγορεύεσθαι αὐτοὺς ὀφιοδείρους.*

25. *Ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ λέγεται τοὺς Μέτας τὸν σίδηρον ἐσθίειν.*

26. *Φασὶ δὲ καὶ τοὺς Χάλυβας ἔν τινι ὑπερκειμένῳ αὐτοῖς νησιδίῳ τὸ χρυσίον συμφορεῖσθαι περὶ πλειόνων. Διὸ καὶ ἐν τοῖς μετάλλοις ἀνασχίζουσιν, ὡς ἔοικεν.*

27. *Λέγεται δὲ ἐκ Σούσων εἰς Μηδίαν ἰοῦσιν ἐν δευτέρῳ σταθμῷ σκορπίων ἄπλετόν τι πλῆθος γενέσθαι. Διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Περσῶν ὅτε διοδεύοι, τρεῖς ἡμέρας ἔμενε, τοῖς αὐτοῦ πᾶσι συντάσσων ἐκθηρεύειν· τῷ δὲ πλείστους θηρεύσαντι ἆθλον ἐδίδου.*

28. *Ἐν Κυρήνῃ δέ φασιν οὐχ ἓν εἶναι μυῶν γένος, ἀλλὰ πλείω καὶ διάφορα καὶ ταῖς μορφαῖς καὶ ταῖς χρόαις. Ἐνίους γὰρ πλατυπροσώπους, ὥσπερ αἱ γαλαῖ, γίνεσθαι· τινὰς δὲ ἐχινώδεις, οὓς καλοῦσιν ἐχῖδνας.*

29. *Περὶ Κιλικίαν δέ φασιν εἶναι ὕδατος συστρεμμάτιον, εἰς ὃ τὰ πεπνιγμένα τῶν ὀρνέων καὶ τῶν λοιπῶν ζώων, ὅταν ἀποβαφῇ, πάλιν ἀναβιοῖ.*

30. *Ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς καλουμένοις Γελωνοῖς φασι θηρίον γίνεσθαι, σπάνιον μὲν ὑπερβολῇ, ὃ ὀνομάζεται τάρανδος. Λέγεται δὲ τοῦτο μεταβάλλειν τὰς χρόας τῶν τριχῶν καθ' ὃν ἂν καὶ τόπον ᾖ. Εἶναι δὲ διά τε τοῦτο δυςθήρατον, καὶ διὰ τὴν μεταβολήν. [illegible] δένδρεσι καὶ τόποις, καὶ ὅλως ἐν οἷς ἂν ᾖ, [illegible] χρόᾳ γίνεσθαι. Θαυμασιώτατον δὲ, τὸ τὴν [illegible] ταβάλλειν· τὰ γὰρ λοιπὰ, τὸν χρῶτα, οἷον ὁ [illegible] λέων καὶ ὁ πολύπους· τὸ δὲ μέγεθος ὡσανεὶ [illegible] δὲ προσώπου τὸν τύπον ὅμοιον ἔχει ἐλάφῳ.*

31. *Λέγεται δέ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόπτοντα [illegible] διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον ἐπὶ πολλὰς [illegible] ρας, θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνε[illegible] σθαι· καὶ ὡς κατέστη τῆς παρακοπῆς, ἔφησεν [illegible] αὐτῷ τὸν χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι.*

32. *Καὶ ἐν Τάραντι δέ φασιν οἰνοπώλην τινὰ [illegible] μὲν νύκτα μαίνεσθαι, τὴν ἡμέραν δὲ οἰνοπωλεῖν [illegible] γε τὸ κλειδίον τοῦ οἰκήματος πρὸς τῷ ζωστῆρι [illegible] πολλῶν δε ἐπιχειρούντων [παρελέσθαι καὶ] λαβεῖν [illegible] ποτε ἀπώλεσεν.*

33. *Ἐν Τήνῳ νήσῳ φασὶν εἶναι φιάλιον [illegible] μα ἔχων, ἐξ οὗ πῦρ ἀνάπτουσι πάνυ ῥᾳδίως. [illegible] Βιθυνίᾳ δὲ τῆς Θρᾴκης ἐν τοῖς μετάλλοις γίνεσθαι [illegible] λούμενος σπίσος, ἐξ οὗ φασι πῦρ ἀνάπτεσθαι.*

34. *Ἐν δὲ Λιπάρᾳ τῇ νήσῳ λέγουσιν εἶναι [illegible] εἰς ἣν ἐὰν κρύψωσι χύτραν, ἐμβάλλοντες ὃ [illegible] ἕψουσιν.*

35. *Ἔστι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ καὶ ἐν Ψιττακίνῃ [illegible] Περσίδος πυρὰ καιόμενα, τὰ μὲν ἐν Μηδίᾳ [illegible] δὲ ἐν Ψιττακίνῃ, πολὺ καὶ καθαρὸν τῇ φλογί. [illegible] μαγειρεῖα πρὸς αὐτῷ κατεσκεύασεν ὁ Περσῶν [illegible] Ἄμφω δὲ ἐν ὁμαλοῖς τόποις καὶ οὐκ [ἐν] [illegible] Ἐνταῦθα δὲ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν φανερά [illegible] ἐν Παμφυλίᾳ, νύκτωρ μόνον.*

36. *Φασὶ δὲ καὶ περὶ Ἀτιντανίαν, πρὸς τοῖς [illegible] τῆς Ἀπολλωνιάτιδος εἶναί τινα πέτραν, ἐξ [illegible] ἀνιὸν πῦρ οὐ φανερόν ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ ἔλαιον [illegible] ἐπ' αὐτὴν, ἐκφλογοῦται.*

37. *Λέγεται δὲ καὶ τὰ ἔξω στηλῶν Ἡρακλείων [illegible] εσθαι, τὰ μὲν, διὰ παντός· τὰ δὲ, [illegible] Ἄννωνος περίπλους ἱστορεῖ. Καὶ τὸ ἐν [τῇ] [illegible] δὲ φανερὸν καὶ φλογῶδες, οὐ μὴν ἡμέρας, [illegible] μόνον. Εἶναι δὲ καὶ ἐν Πιθηκούσαις [illegible] καὶ θερμὸν ἐκτόπως, οὐ μὴν καιόμενον.*

38. *Τὸ δ' ἐν τῇ Λιπάρᾳ ποτὲ καὶ [illegible] Ξενοφάνης ἔτη ἑκκαίδεκα, τῷ δὲ ἑβδόμῳ [illegible] Τὸν δ' ἐν τῇ Αἴτνῃ ῥύακα, οὔτε φλογώδη [illegible] συνεχῆ, ἀλλὰ διὰ πολλῶν ἐτῶν γίνεσθαι.*

39. *Λέγεται δὲ καὶ περὶ Λυδίαν [illegible] πάμπληθες, καὶ καίεσθαι ἐφ' ἡμέρας ἑπτά.*

40. *Θαυμαστότατον δὲ τὸ ἐν Σικελίᾳ [illegible] ῥύακα γινόμενον. Τὸ γὰρ πλάτος ἐστὶ τὸ τῆς [illegible] ἀναζέσεως τεσσαράκοντα σταδίων· τὸ δὲ ὕψος [illegible] ται, τριῶν.*

41. *Φασὶ δὲ τὸν ἐν τῇ Θρᾴκῃ λίθον τὸν [illegible] σπῖνον, διακοπέντα καίεσθαι, καὶ συντεθέντα [illegible] ἑαυτὸν, ὥσπερ τὴν σμαρίλην, οὕτως [illegible] τεθέντα καὶ ἐπιῤῥαινόμενον ὕδατι, καίεσθαι. [illegible] αὐτὸ ποιεῖν καὶ τὸν μαριθάν.*

42. *Περὶ Φιλίππους τῆς Μακεδονίας εἶναι [illegible] μέταλλα, ἐξ ὧν τὰ ἐκβαλλόμενα ἀποσύρματα [illegible] φασι καὶ φύειν χρυσίον, καὶ τοῦτο εἶναι φανερόν.*

43. *Φασὶ καὶ ἐν Κύπρῳ περὶ τὸν λεγόμενον [illegible] ῥίαν χαλκὸν ὅμοιον γίγνεσθαι. Κατακόψαντες [illegible] ὡς ἔοικεν, εἰς μικρὰ, σπείρουσιν αὐτόν· [illegible] των ἐπιγενομένων, αὐξάνεται καὶ ἀνίεται, καὶ [illegible] συνάγεται.*

44. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Μήλῳ τῇ νήσῳ ἐν τοῖς ἐξορυσ-μένοις τόποις τῆς γῆς, πάλιν ἀναπληρώματα γίγνεσθαι.

45. Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς οἱ ὄμ-ι γίνωνται, εὑρίσκεσθαι, περιτηκομένης τῆς γῆς, χρυ- τὸν καλούμενον ἄπυρον. Λέγουσι δ' ἐν τῇ Παιο- οὕτω χρυσίζειν τὴν γῆν, ὥστε πολλοὺς εὑρηκέναι καὶ ῥ τὴν μνᾶν χρυσίου ὁλκήν. Τῷ δὲ βασιλεῖ φασιν όντας ἀνενεγκεῖν δύο βώλους, τὸν μὲν, τρεῖς μνᾶς ντα, τὸν δὲ, πέντε. Οὓς φασιν ἐπὶ τῆς τραπέζης ῷ παρακεῖσθαι, καὶ ἐπ' ἐκείνων πρῶτον, εἴ τι ἐσθίει, ρχεσθαι.

46. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Βάκτροις τὸν Ὦξον ποταμὸν αφέρειν βώλια χρύσεια πολλά. Καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ δὲ καλούμενον Θεόδωρον ποταμὸν ἐκβράσσειν τε πολὺ ὶ τὰ χείλη χρυσίον, ὁμοίως δὲ καὶ καταφέρειν.

47. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Πιερίᾳ τῆς Μακεδονίας ἄ-όν τι χρυσίον κατορωρυγμένον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ιλέων, χασμάτων τε τεττάρων ὄντων, ἐξ ἑνὸς αὐτῶν ἀ-ῦναι χρυσίον, τὸ μέγεθος σπιθαμιαῖον.

48. Λέγεται δὲ ἰδιωτάτην εἶναι γένεσιν σιδήρου τοῦ λυβικοῦ καὶ τοῦ Μυσικοῦ. Συμφύεται γὰρ, ὥς γε ουσιν, ἐκ τῆς ἄμμου τῆς καταφερομένης ἐκ τῶν ποτα-. Ταύτην δὲ οἱ μὲν ἁπλῶς φασι πλύναντας καμι-ειν· οἱ δὲ, τὴν ὑπόστασιν τὴν γενομένην ἐκ τῆς πλύ-ς πολλάκις πλυθεῖσαν συγκαίειν· παρεμβάλλειν δὲ πυρίμαχον καλούμενον λίθον. Εἶναι δὲ ἐν τῇ χώρᾳ ύν. Οὗτος δ' ὁ σίδηρος πολὺ τῶν ἄλλων γίνεται λίων. Εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ καμίνῳ ἐκαίετο, οὐδὲν ἂν, ὡς ε, διέφερε τοῦ ἀργυρίου· μόνον δέ φασιν αὐτὸν ἀνί-ν· οὐ πολὺν δὲ γίνεσθαι.

49. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Ἰνδοῖς τὸν χαλκὸν οὕτως εἶναι πρὸν καὶ καθαρὸν καὶ ἀνίωτον, ὡς μὴ διαγινώσκε-ι τῇ χρόᾳ πρὸς τὸν χρυσόν· ἀλλ' ἐν τοῖς Δαρείου ηρίοις βατιακάς εἶναί τινας καὶ πλείους, ἃς εἰ μὴ τῇ ῇ, ἄλλως οὐκ ἦν διαγνῶναι πότερον εἰσὶ χαλκαῖ ἢ σαῖ.

50. Τὸν κασσίτερον τὸν Κελτικὸν τήκεσθαί φασι ὺ τάχιον μολύβδου. Σημεῖον δὲ τῆς εὐτηξίας, ὅτι εσθαι δοκεῖ καὶ ἐν τῷ ὕδατι. Χρώζει γοῦν, ὡς ἔοι-ταχύ. Τήκεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ψύχεσιν, ὅτε γένοιτο ιη, ἐγκατακλειομένου ἐντὸς (ὥς φασι) καὶ συνωθου-ου τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ, διὰ τὴν θένειαν.

51. Ἐν τῷ Πανθείῳ ἐστὶν ἐλαία, καλεῖται δὲ καλλι-φανος· ταύτης δὲ πάντα τὰ φύλλα ταῖς λοιπαῖς ἐλαίαις ντία πέφυκεν. Ἔξω γὰρ [ἀλλ'] οὐκ ἐντὸς τὰ χλωρά· ησί τε τοὺς πτόρθους ὥσπερ ἡ μύρτος εἰς τοὺς στε-νους συμμέτρως. Ἀπὸ ταύτης δὲ φυτὸν λαβὼν ὁ ακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπιάσιν, ἀφ' ἧς οἱ στέφανοι τοῖς ληταῖς δίδονται. Ἔστι δὲ αὕτη παρὰ τὸν Ἰλισσὸν ταμὸν, σταδίους ἑξήκοντα τοῦ ποταμοῦ ἀπέχουσα. ριῳκοδόμηται δὲ, καὶ ζημία μεγάλη τῷ θιγόντι αὐτῆς ιν. Ἀπὸ ταύτης δὲ τὸ φυτὸν λαβόντες ἐφύτευσαν εῖοι ἐν Ὀλυμπίᾳ, καὶ τοὺς στεφάνους ἀπ' αὐτῆς ἔδωκαν.

52. Ἐν τοῖς περὶ Λυδίαν μετάλλοις τοῖς περὶ Πέρ-μον, ἃ δὴ καὶ Κροῖσος εἰργάσατο, πολέμου τινὸς γε-μένου, κατέφυγον οἱ ἐργαζόμενοι ἐπ' αὐτά. Τοῦ δὲ ομίου ἐποικοδομηθέντος, ἀπεπνίγησαν· καὶ ὕστερον όνῳ πολλῷ τῶν μετάλλων ἀνακαθαρθέντων, εὑρέθη ἐχρῶντο ἀγγείοις πρὸς τὰς ὑπὸ χεῖρα χρείας ἀπολε-λωμένα, οἷον ἀμφορεῖς καὶ τὰ τοιουτότροπα. Ταῦτα πεπληρωμένα οὗ τινος ἔτυχον ὑγροῦ ἐλελίθωτο, καὶ οσέτι τὰ ὀστᾶ τῶν ἀνθρώπων.

53. Ἐν τῇ Ἀσκανίᾳ λίμνῃ οὕτω νιτρῶδές ἐστι τὸ ὕδωρ, ὥστε τὰ ἱμάτια οὐδενὸς ἑτέρου ῥύμματος προσ-δεῖσθαι· κἂν πλείω χρόνον ἐν τῷ ὕδατι ἐάσῃ τὶς, δια-πίπτει.

54. Περὶ τὴν Ἀσκανίαν λίμνην Μυθήπολίς ἐστι, κώμη ἀπέχουσα Κίου ὡς σταδίους ἑκατὸν εἴκοσι· ἐν ᾗ τοῦ χειμῶνος ἀναξηραίνεται πάντα τὰ φρέατα, ὥστε μὴ ἐνδέχεσθαι βάψαι τὸ ἀγγεῖον· τοῦ δὲ θέρους πληροῦται ἕως τοῦ στόματος.

55. Ὁ πορθμὸς ὁ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἰταλίας, αὔξεται καὶ φθίνει ἅμα τῷ σεληνίῳ·

56. καὶ διότι ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εἰς Συρακούσας κρήνη ἐστὶν ἐν λειμῶνι οὔτε μεγάλη, οὔτε ὕδωρ ἔχουσα πολύ· συναπαντήσαντος δὲ εἰς τὸν τόπον ὄχλου πολλοῦ, παρέσχεν ὕδωρ ἄφθονον.

57. Ἔστι δὲ καὶ κρήνη τὶς ἐν Παλικοῖς τῆς Σικελίας, ὡς δεκάκλινος· αὕτη δ' ἀναῤῥίπτει ὕδωρ εἰς ὕψος ἓξ πή-χεις, ὥστε ὑπὸ τῶν ἰδόντων νομίζεσθαι κατακλυσθήσε-σθαι τὸ πεδίον. Καὶ πάλιν εἰς ταὐτὸ καθίσταται. Ἔστι δὲ καὶ ὅρκος, ὃς ἅγιος αὐτόθι δοκεῖ εἶναι· ὅσα γὰρ ὄμνυσί τις, γράψας εἰς πινακίδιον, ἐμβάλλει εἰς τὸ ὕδωρ. Ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ, ἐπιπολάζει τὸ πινακίδιον· ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινακίδιον, βαρὺ γενόμενον, ἀφανίζεσθαί φασι, τὸν δ' ἄνθρωπον πίμπρασθαι. Διὸ δὴ λαμβάνειν τὸν ἱερέα παρ' αὐτοῦ ἐγγύαν ὑπὲρ τοῦ καθαίρειν τινὰ τὸ ἱερόν.

58. Δημόνησος ἡ Καρχηδονίων νῆσος, ἀπὸ Δημο-νήσου τοῦ πρώτου ἐργασαμένου τὴν ἐπωνυμίαν εἴληφεν· ἔχει δὲ ὁ τόπος κυανοῦν τὸ μέταλλον, καὶ χρυσοκόλλης. Ταύτης δ' ἡ καλλίστη πρὸς χρυσίον εὑρίσκει τιμήν. Καὶ γὰρ φάρμακον ὀφθαλμῶν ἐστιν. Ἔστι δὲ αὐτό-θι χαλκὸς κολυμβητὴς ἐν δυεῖν ὀργυιαῖς τῆς θαλάσσης· ὅθεν ὁ ἐν Σικυῶνι ἐστὶν ἀνδριὰς ἐν τῷ ἀρχαίῳ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος· καὶ ἐν Φενεῷ οἱ ὀρείχαλκοι καλούμενοι. Ἐπιγέγραπται δὲ αὐτοῖς· Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος Ἦλιν ἑλὼν ἀνέθηκεν. Αἱρεῖ δὲ τὴν Ἦλιν, ἡγουμένης κατὰ χρησμὸν γυναικὸς, ἧς τὸν πατέρα Αὐγείαν ἀπέκτεινεν. Οἱ δὲ τὸν χαλκὸν ὀρύττοντες, ὀξυδερκέστατοι γίνονται, καὶ οἱ βλεφαρίδας μὴ ἔχοντες, φύουσι. Παρὸ καὶ οἱ ἰατροὶ τῷ ἄνθει τοῦ χαλκοῦ καὶ τῇ τέφρᾳ τῇ Φρυγίᾳ χρῶνται πρὸς τοὺς ὀφθαλμούς.

59. Ἔστι [γὰρ] αὐτόθι σπήλαιον ὃ καλεῖται γλα-φυρόν· ἐν δὲ τούτῳ χίονες πεπήγασιν ἀπό τινων στα-λαγμῶν. Ἀποδηλοῖ δὲ τοῦτο ἐν τῇ ἀναγωγῇ τῇ πρὸς τὸ ἔδαφος· ἔστι γὰρ ταύτῃ στεγνότατον.

60. Ἐκ τοῦ ζεύγους δὲ τῶν ἀετῶν θάτερον τῶν ἀγό-νων ἁλιαίετος γίνεται παραλλὰξ, ἕως ἂν σύζυγα γένηται. Ἐκ δὲ ἁλιαιέτων φήνη γίνεται· ἐκ δὲ τούτων, οἱ περ-κνοὶ καὶ γύπες· οὗτοι δὲ οὐκέτι διορίζουσι περὶ τοὺς γύπας, ἀλλὰ γεννῶσι τοὺς μεγάλους γύπας. Οὗτοι δ' εἰσὶν ἄγονοι. Σημεῖον δὲ τοῦτο, διότι νεοττίαν οὐδεὶς ἑώρακε γυπὸς μεγάλου.

61. Θαυμαστὸν δέ τι, φασὶν, ἐν Ἰνδοῖς περὶ τὸν ἐκεῖ μόλυβδον συμβαίνει. Ὅταν γὰρ τακεὶς εἰς ὕδωρ καταχυθῇ ψυχρὸν, ἐκπηδᾷν ἐκ τοῦ ὕδατος.

62. Φασὶ τὸν Μοσσύνοικον χαλκὸν λαμπρότατον καὶ λευκότατον εἶναι, οὐ παραμιγνυμένου αὐτῷ κασσι-τέρου, ἀλλὰ γῆς τινος αὐτοῦ γινομένης καὶ συνεψομένης αὐτῷ. Λέγουσι δὲ τὸν εὑρόντα τὴν κρᾶσιν, μηδένα διδάξαι. Διὸ τὰ προγεγονότα ἐν τοῖς τόποις χαλκώματα, διάφορα· τὰ δ' ἐπιγιγνόμενα, οὐκέτι.

63. Ἐν τῷ Πόντῳ λέγουσι τοῦ χειμῶνος τῶν ὀρνέων τινὰ εὑρίσκεσθαι [φωλεύοντα,] οὔτε δὲ ἀφοδεύοντα,

οὔτε ὅταν τὰ πτερὰ αὐτῶν τίλλωσιν, αἰσθάνεσθαι, οὔτε ὅταν ἐπὶ τὸν ὀβελίσκον ἀναπαρῇ, [οὔτε ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς διακαυθῇ. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἰχθύων λέγουσι περικοπέντας καὶ περιτμηθέντας μὴ αἰσθάνεσθαι,] ἀλλ' ὅταν ὑπὸ τοῦ πυρὸς θερμανθῶσιν.

64. Ἡ μέλιττα δοκεῖ τὰς τροπὰς σημαίνειν τῷ ἐπὶ τὰ ἔργα βαδίζειν· ᾧ καὶ οἱ μελιττοπόλοι σημείῳ χρῶνται. Ἠρεμία γὰρ αὐτῶν γίνεται. Δοκοῦσι δὲ καὶ οἱ τέττιγες ᾄδειν μετὰ τροπάς.

65. Φασὶ δὲ καὶ τὸν ἐχῖνον ἄσιτον διαμένειν ἄχρις ἐνιαυτοῦ.

66. Τὸν δὲ γαλεώτην, ὅταν ἐκδύσηται τὸ δέρμα, καθάπερ οἱ ὄφεις, ἐπιστραφέντα καταπίνειν· τηρεῖται γὰρ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, διὰ τὸ χρήσιμον εἶναι τοῖς ἐπιληπτικοῖς.

67. Λέγουσι δὲ καὶ τὸ τῆς ἄρκτου στέαρ, ὅταν διαπεπηγὸς ᾖ διὰ τὸν χειμῶνα, καθ' ὃν ἂν χρόνον ἐκείνη φωλεύῃ, αὐξάνεσθαι καὶ ὑπεραίρειν τὰ ἀγγεῖα ἐν οἷς ἂν ᾖ.

68. Ἐν Κυρήνῃ φασὶ τοὺς ὄντας βατράχους ἀφώνους τὸ παράπαν εἶναι. Καὶ ἐν Μακεδονίᾳ δὲ ἐν τῇ τῶν Ἠμαδιωτῶν χώρᾳ τοὺς σῦς εἶναι μώνυχας.

69. Ἐν Καππαδοκίᾳ φασὶν ἡμιόνους εἶναι γονίμους· καὶ ἐν Κρήτῃ αἰγείρους παρποφόρους.

70. Φασὶ δὲ καὶ ἐν Σερίφῳ τοὺς βατράχους οὐκ ᾄδειν· ἐὰν δὲ εἰς ἄλλον τόπον μετενεχθῶσιν, ᾄδουσιν.

71. Ἐν Ἰνδοῖς ἐν τῷ Κέρατι καλουμένῳ ἰχθύδια φασὶ γίνεσθαι, ἃ ἐν τῷ ξηρῷ πλανᾶται, καὶ πάλιν ἀποτρέχει εἰς τὸν ποταμόν.

72. Φασὶ δὲ καὶ περὶ Βαβυλῶνα τινὲς ἰχθύδιά τινα μένειν ἐν ταῖς τρώγλαις ταῖς ἐχούσαις ὑγρότητα ξηραινομένου τοῦ ποταμοῦ· τούτους ἐξιόντας ἐπὶ τὰς ἅλως νέμεσθαι, καὶ βαδίζειν ἐπὶ τῶν πτερύγων, καὶ ἀνακινεῖν τὴν οὐράν· καὶ ὅταν διώκωνται, φεύγειν· καὶ εἰσδύντας, ἀντιπροσώπως ἵστασθαι. Πολλάκις γὰρ προσιέναι τινὰς καὶ ἐρεθίζειν. Ἔχουσι δὲ τὴν κεφαλὴν ὁμοίαν βατράχῳ θαλαττίῳ, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα κωβιῷ· βραγχία δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰχθύες.

73. Ἐν Ἡρακλείᾳ δὲ τῇ ἐν τῷ Πόντῳ καὶ ἐν Ῥηγίῳ γίνεσθαί φασιν ὀρυκτοὺς ἰχθύας, τούτους μάλιστα κατὰ τὰ ποτάμια καὶ τὰ ἔνυδρα χωρία. Συμβαίνειν δέ ποτε, ἀναξηραινομένων τῶν χωρίων, κατά τινας χρόνους συστέλλεσθαι κατὰ γῆς· εἶτα μᾶλλον ἀναξηραινομένης, διώκοντας τὴν ὑγρότητα, διΐεσθαι εἰς τὴν ὕλην· εἶτα ξηραινομένης, διαμένειν ἐν τῇ ἰκμάδι, ὥσπερ τὰ ἐν ταῖς φωλεαῖς διαρκοῦντα. Ὅταν δὲ ἀνασκάπτωνται, πρὶν ἢ τὰ ὕδατα ἐπιγενέσθαι, τότε κινεῖσθαι.

74. Φασὶ δὲ καὶ περὶ Παφλαγονίαν τοὺς ὀρυκτοὺς γίνεσθαι ἰχθῦς κατὰ βάθους· τούτους δὲ τῇ ἀρετῇ ἀγαθούς, οὔτε ὑδάτων φανερῶν πλησίον ὄντων, οὔτε ποταμῶν ἐπιῤῥεόντων, ἀλλ' αὐτῆς ζωογονούσης τῆς γῆς.

75. Τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐλάφους κατορύττειν φασὶ τὸ δεξιὸν κέρας, ὅταν ἀποβάλωσι, καὶ εἶναι πρὸς πολλὰ χρήσιμον.

76. Φασὶ δὲ καὶ τὴν φώκην ἐξεμεῖν τὴν πιτύαν, ὅταν ἁλίσκεται· εἶναι δὲ φαρμακῶδες, καὶ τοῖς ἐπιλήπτοις χρήσιμον.

77. Καὶ τὴν λύγκα δέ φασι τὸ οὖρον κατακαλύπτειν, διὰ τὸ πρὸς ἄλλα τε χρήσιμον εἶναι, καὶ τὰς σφραγίδας.

78. Λέγεται δὲ περὶ τὴν Ἰταλίαν ἐν τῷ Κιρκαίῳ ὄρει φάρμακόν τι φύεσθαι θανάσιμον, ὃ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὥστε ἂν προσρανθῇ τινι, παραχρῆμα πίπτειν ποιεῖ, καὶ τὰς τρίχας τὰς ἐν τῷ σώματι ἀπομαδᾷν, καὶ τὸ σύνολον τοῦ σώματος διαῤῥεῖν τὰ μέλη, [illegible] ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος εἶναι τῶν ἀπολλυμένων [illegible]νήν. Τοῦτο δέ φασι μέλλοντας διδόναι Κί[illegible] Σπαρτιάτῃ Παῦλον τὸν Πευκέστιον καὶ Γάιον [illegible]ναι, καὶ ἐξετασθέντας ὑπὸ Ταραντίνων [illegible]

79. Ἐν τῇ Διομηδείᾳ νήσῳ, ἣ κεῖται ἐν τῷ [illegible] φασὶν ἱερόν τι εἶναι τοῦ Διομήδους θαυμαστὸν [illegible] ἅγιον. Περὶ δὲ τὸ ἱερὸν κύκλῳ περικαθῆσθαι [illegible] μεγάλους τοῖς μεγέθεσι, καὶ ῥύγχη ἔχοντας [illegible] σκληρά. Τούτους λέγουσιν, ἐὰν μὲν Ἕλληνες [illegible]νωσιν εἰς τὸν τόπον, ἡσυχίαν ἔχειν· ἐὰν δὲ τῶν [illegible]ρων τινὲς τῶν περιοίκων, ἀνίπτασθαι, καὶ [illegible] καταράσσειν αὐτοὺς εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, [illegible] ῥύγχεσι τιτρώσκοντας ἀποκτείνειν. Μυθεύεται [illegible]τους γενέσθαι ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Διομήδους, [illegible]σάντων μὲν αὐτῶν περὶ τὴν νῆσον, τοῦ δὲ [illegible] δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Αἰνέου τοῦ τότε βασιλέως [illegible] τόπων ἐκείνων γενομένου.

80. Παρὰ τοῖς Ὀμβρικοῖς φασὶ τὰ βοσκήματα [illegible] τίκτειν τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτοῖς [illegible] πολλαπλασίους ἀνίεσθαι τῶν καταβαλλομένων [illegible] δὲ καὶ τὰς γυναῖκας πολυγόνους, καὶ σπανίως [illegible] τὰς δὲ πλείστας δύο καὶ τρία.

81. Ἐν ταῖς Ἠλεκτρίσι νήσοις, αἳ κεῖνται [illegible] τοῦ Ἀδρίου, φασὶν εἶναι δύο ἀνδριάντας [illegible] τὸν μέν, κασσιτέρινον, τὸν δέ, χαλκοῦν, εἰργασμένους [illegible] ἀρχαῖον τρόπον. Λέγεται δὲ τούτους Δαιδάλου [illegible] ἔργα, ὑπόμνημα τῶν πάλαι, ὅτε Μίνω φεύγων [illegible]λίας καὶ Κρήτης, εἰς τούτους τοὺς τόπους [illegible] Ταύτας δὲ τὰς νήσους φασὶ προκεχωκέναι τὸν [illegible] ποταμόν. Ἔτι δὲ λίμνη ἔοικε πλησίον τοῦ [illegible] ὕδωρ ἔχουσα θερμόν· ὀσμὴ δ' ἀπ' αὐτῆς [illegible] χαλεπὸν ἀποπνεῖ· καὶ οὔτε ζῶον οὐδὲν [illegible] οὔτε ὄρνεον ὑπερίπταται, ἀλλὰ πίπτει καὶ [illegible] Ἔχει δὲ τὸν μὲν κύκλον σταδίων διακοσίων, [illegible] ἕως δέκα. Μυθεύουσι δὲ οἱ ἐγχώριοι Φαέθοντα [illegible]θέντα πεσεῖν εἰς ταύτην τὴν λίμνην. Εἶναι [illegible]γείρους πολλάς, ἐξ ὧν ἐκπίπτειν τὸ καλούμενον [illegible] δὲ λέγουσιν ὅμοιον εἶναι κόμμι, διὰ τὸ [illegible] ὡσανεὶ λίθον, καὶ συλλεγόμενον ὑπὸ [illegible] φέρεσθαι εἰς τοὺς Ἕλληνας. Εἰς ταύτας [illegible]σους Δαίδαλόν φασιν ἐλθεῖν, καὶ κατασχόντα [illegible] ἀναθεῖναι ἐν μιᾷ αὐτῶν τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, [illegible] υἱοῦ Ἰκάρου ἐν τῇ ἑτέρᾳ. Ὕστερον δὲ [illegible] Πελασγῶν τῶν ἐκπεσόντων ἐξ Ἄργους, φυγεῖν [illegible]δαλον, καὶ ἀφικέσθαι εἰς Ἴκαρον τὴν νῆσον.

82. Ἐν τῇ Σικελίᾳ τῇ καλουμένῃ Αἴτνῃ, [illegible] λέγεται εἶναι, περὶ ὃ κύκλῳ πεφυκέναι φασὶ τῶν [illegible] ἀνθέων πλῆθος ἀνὰ πᾶσαν ὥραν, πολὺ δὲ [illegible] ἴων ἀπέραντόν τινα τόπον συμπεπληρῶσθαι [illegible]γυς χώραν εὐωδίας πληροῖ· ὥστε τοὺς κυνηγοὺς [illegible] κυνῶν κρατουμένων ὑπὸ τῆς ὀδμῆς, ἐξαδυνατεῖν [illegible] λαγὼς ἰχνεύειν. Διὰ δὲ τούτου τοῦ χάσματος, [illegible] ἐστιν ὑπόνομος· καθ' ὃν φασι τὴν ἁρπαγὴν [illegible] τὸν Πλούτωνα τῆς Κόρης. Εὑρίσκεσθαι δὲ [illegible] τούτῳ τῷ τόπῳ πυρούς, οὔτε τοῖς ἐγχωρίοις [illegible] χρῶνται, οὔτε ἄλλοις ἐπεισάκτοις, ἀλλ' ἰδιότητα [illegible]γάλην ἔχοντας. Καὶ τούτῳ σημειοῦνται τὸ πρῶτον [illegible] αὐτοῖς φανῆναι πύρινον καρπόν· ὅθεν καὶ τῆς [illegible] ἀντιποιοῦνται, φάμενοι παρ' αὐτοῖς τὴν θεὸν [illegible]

83. Ἐν Κρήτῃ λύκους καὶ ἄρκτους, [illegible] ὁμοίως δὲ καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις θηρία [illegible] γίνεσθαι, διὰ τὸ τὸν Δία γενέσθαι ἐν αὐτῇ.

84. Ἐν τῇ θαλάσσῃ τῇ ἔξω Ἡρακλείων στηλῶν, σὶν ὑπὸ Καρχηδονίων νῆσον εὑρεθῆναι ἐρήμην, ἔχουν ὕλην τε παντοδαπὴν, καὶ ποταμοὺς πλωτοὺς, καὶ ς λοιποῖς καρποῖς θαυμαστὴν, ἀπέχουσαν δὲ πλειό- ν ἡμερῶν· ἐν ᾗ ἐπιμισγομένων τῶν Καρχηδονίων εονάκις, διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ἐνίων γε μὴν καὶ οἰκούν- ν, τοὺς προεστῶτας τῶν Καρχηδονίων ἀπείπασθαι νάτῳ ζημιοῦν τοὺς εἰς αὐτὴν πλευσομένους, καὶ τοὺς ικοῦντας πάντας ἀφανίσαι, ἵνα μὴ διαγγέλλωσι, μηδὲ ῆθος συστραφὲν ἐπ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν νῆσον κυρίας τύχῃ, τὴν τῶν Καρχηδονίων εὐδαιμονίαν ἀφέληται.

85. Ἐκ τῆς Ἰταλίας φασὶν ἕως τῆς Κελτικῆς καὶ λτολιγύων καὶ Ἰβήρων εἶναί τινα ὁδὸν Ἡράκλειαν κα- μένην. Δι' ἧς ἐάν τε Ἕλλην, ἐάν τε ἐγχώριός τις ρεύηται, τηρεῖσθαι ὑπὸ τῶν παροικούντων, ὅπως δὲν ἀδικηθῇ. Τὴν γὰρ ζημίαν ἐκτίνειν καθ' οὓς ηται τὸ ἀδίκημα.

86. Φασὶ δὲ παρὰ τοῖς Κελτοῖς φάρμακον ὑπάρχειν καλούμενον ὑπ' αὐτῶν τοξικόν· ὃ λέγουσιν οὕτω τα- χν ποιεῖν τὴν φθορὰν, ὥστε τῶν Κελτῶν τοὺς κυνη- ντας, ὅταν ἔλαφον ἢ ἄλλό τι ζῷον τοξεύσωσιν, ἐπι- χοντας ἐκ σπουδῆς ἐκτέμνειν τῆς σαρκὸς τὸ τετρωμένον, ς τὸ τὸ φάρμακον μὴ διαδοῦναι, ἅμα μὲν τῆς προσφο- ἕνεκα, ἅμα δὲ ὅπως μὴ σαπῇ τὸ ζῷον. Εὑρῆσθαι τούτῳ λέγουσιν ἀντιφάρμακον, τὸν τῆς δρυὸς φλοιόν· ' ἕτερόν τι φύλλον, ὃ καλοῦσι κοράκιον, διὰ τὸ κα- οηθῆναι ὑπ' αὐτῶν κόρακα, γευσάμενον τοῦ φαρμά- , καὶ κακῶς διατιθέμενον, ἐπὶ τὸ φύλλον ὁρμήσαντα το, καὶ καταπιόντα, παύσασθαι τῆς ἀλγηδόνος.

87. Ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ λέγουσι τῶν δρυμῶν ἐμπρησθέν- ὑπό τινων ποιμένων, καὶ τῆς γῆς διαθερμανθεί- ὑπὸ τῆς ὕλης, φανερῶς ἀργύρῳ ῥεῦσαι τὴν χώραν, μετὰ χρόνον σεισμῶν ἐπιγενομένων, καὶ τῶν τόπων έντων, παμπληθὲς συναχθῆναι ἀργύριον. Ὃ δὴ καὶ Μασσαλιώταις πρόσοδον ἐποίησεν οὐ τὴν τυχοῦσαν.

88. Ἐν ταῖς γυμνασίαις ταῖς κειμέναις νήσοις κατὰ Ἰβηρίαν μετὰ τὰς λεγομένας ἑπτὰ, αἳ μέγισται δο- σιν εἶναι, φασὶν ἔλαιον μὴ γίνεσθαι ἐξ ἐλαιῶν, ἐκ δὲ τερμίνθου κομιδῇ πολὺ, καὶ εἰς πάντα ἁρμόττον. νουσι δὲ οὕτω τοὺς οἰκοῦντας αὐτὰς Ἴβηρας κατα- ους εἶναι, ὥστε ἀντὶ ἑνὸς σώματος θηλυκοῦ διδόναι ; ἐμπόροις τέτταρα καὶ πέντε σώματα ἄῤῥενα. ρατευόμενοι δὲ παρὰ Καρχηδονίοις, τοὺς μισθοὺς ν λάβωσιν, ἄλλο μὲν οὐδὲν [ὡς ἔοικεν] ἀγοράζουσι, αῖκας δέ. Οὐ γὰρ χρυσίον οὐδὲ ἀργύριον ἔξεστι ρ' αὐτοῖς οὐδένα ἔχειν. Ἐπιλέγεται οὖν τι τοιοῦτον τῷ κωλύειν χρήματα εἰσάγειν αὐτοὺς, ὅτι τὴν στρα- ν Ἡρακλῆς ἐποιήσατο ἐπὶ τὴν Ἰβηρίαν, διὰ τοὺς τῶν ικούντων πλούτους.

89. Ἐν τῇ τῶν Μασσαλιωτῶν χώρᾳ περὶ τὴν Λι- ικην φασὶν εἶναί τινα λίμνην· ταύτην δὲ ἀναζεῖν ὑπερχεῖσθαι, καὶ τοσούτους ἰχθῦς ἐκβάλλειν τὸ ῆθος, ὥστε μὴ πιστεύειν. Ἐπειδὰν δὲ οἱ ἐτησίαι ύσωσιν, ἐπιχώννυσθαι τὸ ἔδαφος ἐπ' αὐτῆς, καὶ τοι- ον κονιορτὸν γίνεσθαι αὐτόθι, καὶ ἀποστεροῦσθαι ἐπιφάνειαν αὐτῆς ὡσανεὶ ἔδαφος. Τοῖς δὲ τριόδουσι κόπτοντας τοὺς ἐγχωρίους, ἑτοίμως ὅσους ἂν βούλων- ἰχθύας ἐξαίρειν ἐξ αὐτῆς.

90. Λέγεται δέ τινας τῶν Λιγυστίων οὕτως σφεν- ᾶν, ὥστε ὅταν πλείους ἴδωσιν ὄρνιθας, διερίζεσθαι ος ἀλλήλους, ποῖον ἕκαστος παρασκευάζεται βαλεῖν, ἑτοίμως ἁπάντων τευξομένων.

91. Ἴδιον δέ φασι καὶ τοῦτο παρ' αὐτοῖς εἶναι· αἱ γυναῖκες ἅμα ἐργαζόμεναι τίκτουσιν, καὶ τὸ παιδίον ὕδατι περικλύσασαι, παραχρῆμα σκάπτουσι, καὶ σκάλλουσι, καὶ τἄλλα οἰκονομοῦσιν ἃ μὴ τικτούσαις ἦν πρακτέον.

92. Θαῦμα δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τοῖς Λίγυσι· φασὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς ποταμὸν εἶναι, οὗ τὸ ῥεῦμα αἴρεται μετέωρον καὶ ῥεῖ, ὥστε τοὺς πέραν μὴ ὁρᾶσθαι.

93. Ἐν δὲ τῇ Τυῤῥηνίᾳ λέγεταί τις νῆσος Αἰθάλεια ὀνομαζομένη, ἐν ᾗ ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου πρότερον μὲν χαλκὸς ὠρύσσετο, ἐξ οὗ φασι πάντα κεχαλκευμένα παρ' αὐτοῖς εἶναι, ἔπειτα μηκέτι εὑρίσκεσθαι· χρόνου δὲ διελθόντος πολλοῦ φανῆναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μετάλλου σίδηρον ᾧ νῦν ἔτι χρῶνται Τυῤῥηνοὶ, οἱ τὸ καλούμενον Ποπλώνιον οἰκοῦντες.

94. Ἔστι δέ τις ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλις Οἰναρέα καλουμένη, ἣν ὑπερβολῇ φασὶν ὀχυρὰν εἶναι. Ἐν γὰρ μέσῃ αὐτῇ λόφος ἐστὶν ὑψηλὸς τριάκοντα σταδίους ἀνέχων ἄνω, καὶ κάτω ὕλην παντοδαπῆ, καὶ ὕδατα. Φοβουμένους οὖν τοὺς ἐνοικοῦντας λέγουσι, μή τις τύραννος γένηται προΐστασθαι αὐτῶν τοὺς ἐκ τῶν οἰκετῶν ἠλευθερωμένους· καὶ οὗτοι ἄρχουσιν αὐτῶν, κατ' ἐνιαυτὸν δ' ἄλλους ἀντικαθίστανται τοιούτους.

95. Ἐν τῇ Κύμῃ τῇ περὶ τὴν Ἰταλίαν δείκνυταί τις, ὡς ἔοικε, θάλαμος κατάγειος Σιβύλλης τῆς χρησμολόγου· ἣν πολυχρονιωτάτην γενομένην, παρθένον διαμεῖναί φασιν, οὖσαν μὲν Ἐρυθραίαν, ὑπό τινων δὲ τὴν Ἰταλίαν κατοικούντων, Κυμαίαν, ὑπὸ δέ τινων Μελάγκραιναν καλουμένην. Τοῦτον δὲ τὸν τόπον λέγεται κυριεύεσθαι ὑπὸ Λευκαδίων. Εἶναι δὲ λέγουσιν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις περὶ τὴν Κύμην ποταμόν τινα Κετὸν ὀνομαζόμενον· εἰς ὃν φασι τὸ ἐμβληθὲν πρῶτον περιφύεσθαι, καὶ τέλος ἀπολιθοῦσθαι.

96. Ἀλκισθένει τῷ Συβαρίτῃ φασὶ κατασκευασθῆναι ἱμάτιον τοιοῦτον τῇ πολυτελείᾳ, ὥστε προτίθεσθαι αὐτὸ ἐπὶ τῇ ἐν Λακινίῳ πανηγύρει τῆς Ἥρας, εἰς ἣν συμπορεύονται πάντες Ἰταλιῶται· τῶν τε δεικνυμένων μάλιστα πάντων ἐκεῖνο θαυμάζεσθαι. Οὗ φασι κυριεύσαντα Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον ἀποδόσθαι Καρχηδονίοις ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ταλάντων. Ἦν δ' αὐτὸ μὲν ἁλουργὲς, τῷ μεγέθει πεντεκαιδεκάπηχυ, ἑκατέρωθεν δὲ διείληπτο ζωδίοις ἐνυφασμένοις, ἄνωθεν μὲν Σούσοις, κάτωθεν δὲ Πέρσαις· ἀνὰ μέσον δὲ ἦν Ζεὺς, Ἥρα, Θέμις, Ἀθηνᾶ, Ἀπόλλων, Ἀφροδίτη. Παρὰ δὲ ἑκάτερον πέρας Ἀλκισθένης ἦν, ἑκατέρωθεν δὲ Σύβαρις.

97. Περὶ τὴν ἄκραν τὴν Ἰαπυγίαν φασὶν ἔκ τινος τόπου, ἐν ᾧ συνέβη γενέσθαι (ὡς μυθολογοῦσιν) Ἡρακλεῖ πρὸς Γίγαντας μάχην, ῥεῖν ἰχῶρα πολὺν, καὶ τοιοῦτον ὥστε διὰ τὸ βάρος τῆς ὀσμῆς ἄπλουν εἶναι τὴν κατὰ τὸν τόπον θάλασσαν. Λέγουσι δὲ, πολλαχοῦ τῆς Ἰταλίας Ἡρακλέους εἶναι πολλὰ μνημόσυνα, ἐν ταῖς ὁδοῖς ἃς ἐκεῖνος ἐπορεύθη. Περὶ Πανδοσίαν τῆς Ἰαπυγίας ἴχνη τοῦ θεοῦ δείκνυται, ἐφ' ἃ οὐδενὶ ἐπιβατέον.

98. Ἔστι καὶ περὶ ἄκραν Ἰαπυγίαν λίθος ἁμαξιαῖος, ὃν ὑπ' ἐκείνου ἀρθέντα μετατεθῆναί φασιν, ἀφ' ἑνὸς δὲ δακτύλου κινεῖσθαι συμβέβηκεν.

99. Ἐν τῇ τῶν Ὀρχομενίων πόλει τῇ ἐν Βοιωτίᾳ, φανῆναί φασιν ἀλώπεκα, ἣν κυνὸς διώκοντος εἰςδῦναι εἴς τινα ὑπόνομον, καὶ τὸν κύνα συνεισδῦναι αὐτῇ, καὶ ὑλακτοῦντα ἦχον μέγαν ποιεῖν, ὡσανεὶ εὐρυχωρίας τινὸς ὑπαρχούσης αὐτοῖς· τοὺς δὲ κυνηγέτας ἔννοιαν λαβόντας δαιμονίαν, ἀναῤῥήξαντας τὴν εἴσδυσιν, συνῶσαι καὶ αὐτούς. Ἰδόντας δὲ διά τινων ὀπῶν εἰσερχόμενον

οντας
γνῶσαι καὶ
εἰσερχόμενον

ἔσω φῶς, εὐσυνόπτως τὰ λοιπὰ θεάσασθαι, καὶ ἐλθόντας ἀπαγγεῖλαι τοῖς ἄρχουσιν.

100. Ἐν τῇ Σαρδοῖ τῇ νήσῳ κατασκευάσματά φασιν εἶναι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον διακείμενα τῶν ἀρχαίων, ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ, καὶ θόλους περισσοῖς τοῖς ῥυθμοῖς κατεξεσμένους. Τούτους δ' ὑπὸ Ἰολάου τοῦ Ἰφικλέους κατασκευασθῆναι, ὅτε τοὺς Θεσπιάδας τοὺς ἐξ Ἡρακλέους παραλαβὼν, ἔπλευσεν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους ἐποικήσων, ὡς κατὰ συγγένειαν αὐτῷ τὴν Ἡρακλέους προσήκοντας, διὰ τὸ πάσης τῆς πρὸς ἑσπέραν κύριον Ἡρακλέα γενέσθαι. Αὕτη δὲ ἡ νῆσος, ὡς ἔοικεν, ἐκαλεῖτο μὲν πρότερον Ἰχνοῦσα, διὰ τὸ ἐσχηματίσθαι τῇ περιμέτρῳ ὁμοιότατα ἀνθρώπου ἴχνει· εὐδαίμων δὲ καὶ πάμφορος ἔμπροσθεν λέγεται εἶναι. Τὸν γὰρ Ἀρισταῖον, ὅν φασι γεωργικώτατον εἶναι ἐπὶ τῶν ἀρχαίων, τοῦτον αὐτῶν ἄρξασθαι μυθολογοῦσιν, ὑπὸ μεγάλων ὀρνέων ἔμπροσθεν καὶ πολλῶν κατεχομένων. Νῦν μὲν οὖν οὐκέτι φέρει τοιοῦτον οὐδὲν, διὰ τὸ κυριευθεῖσαν ὑπὸ Καρχηδονίων, ἐκκοπῆναι πάντας τοὺς χρησίμους εἰς προσφορὰν καρποὺς, καὶ θάνατον τὴν ζημίαν τοῖς ἐγχωρίοις τετάχθαι, ἐάν τις τῶν τοιούτων τὶ ἀναφυτεύῃ.

101. Ἐν μιᾷ τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων, ἣ καλεῖται Λιπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι, περὶ οὗ καὶ ἄλλα [μὲν] πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι· τοῦτο δὲ, ὅτι οὐκ ἀσφαλές ἐστι προσελθεῖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν τόπον τῆς νυκτὸς, συμφωνοῦσιν. Ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς. Λέγουσι δέ τι τερατωδέστερον γεγονέναι περὶ τὸ σπήλαιον. Πρὸ ἡμέρας γὰρ ἐγκοιμηθῆναί τινα ἐν αὐτῷ οἰνωμένον, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν οἰκετῶν ζητούμενον ἐφ' ἡμέρας τρεῖς διατελέσαι· τῇ δὲ τετάρτῃ εὑρεθέντα ὡς νεκρὸν, ἀποκομισθῆναι ὑπὸ τῶν οἰκείων εἰς τὸν ἴδιον τάφον· καὶ τῶν νομιζομένων τυχόντα πάντων, ἐξαίφνης ἀναστῆναι, καὶ διηγεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν συμβεβηκότα. Τοῦτο μὲν οὖν ἡμῖν φαίνεται μυθωδέστερον· ὅμως μέντοι ἔδει μὴ παραλιπεῖν ἀμνημόνευτον αὐτὸ, [την] περὶ τῶν τόπων ἐκείνων ἀναγραφὴν ποιούμενον.

102. Περὶ τὴν Κύμην τὴν περὶ Ἰταλίαν λίμνη ἐστὶν ἡ προσαγορευομένη ἄορνος· αὕτη μὲν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἔχουσά τι θαυμαστόν· περικεῖσθαι γὰρ λέγουσι περὶ αὐτὴν λόφους κύκλῳ, τὸ ὕψος οὐκ ἔλαττον τριῶν σταδίων, καὶ αὐτὴν εἶναι τῷ σχήματι κυκλοτερῆ, τὸ βάθος ἔχουσαν ἀνυπέρβλητον· ἐκεῖνο δὲ θαυμάσιον φαίνεται. Ὑπερκειμένων γὰρ αὐτῇ πυκνῶν δένδρων, καί τινων ἐν αὐτῇ κατακεκλιμένων, οὐδέν ἐστιν ἰδεῖν ἐπὶ τοῦ ὕδατος φύλλον ἑστηκὸς, ἀλλ' οὕτως καθαρώτατόν ἐστι τὸ ὕδωρ, ὥστε τοὺς θεωμένους θαυμάζειν. Περὶ δὲ τὴν ἀπέχουσαν ἤπειρον αὐτῆς οὐ πολὺ, θερμὸν ὕδωρ πολλαχόθεν ἐκπίπτει, καὶ ὁ τόπος ἅπας καλεῖται Πυριφλεγέθων. Ὅτι δὲ οὐδὲν διίπταται ὄρνεον ἐν αὐτῇ, ψεῦδος. Οἱ γὰρ παραγενόμενοι λέγουσιν κύκνων πλῆθός τι ἐν αὐτῇ γίνεσθαι.

103. Φασὶ τὰς Σειρηνούσας νήσους κεῖσθαι μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ περὶ τὸν πορθμὸν ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας, ὃς κεῖται πρὸ τοῦ πεπτωκότος τόπου, καὶ διακυμαίνοντος τοῖς κόλποις, τόν τε περιέχοντα τὴν Κύμην, καὶ τὸν διειληφότα τὴν καλουμένην Ποσειδωνίαν· ἐν ᾧ καὶ νεὼς αὐτῶν ἵδρυται, καὶ τιμῶνται καθ' ὑπερβολὴν ὑπὸ τῶν περιοίκων θυσίαις ἐπιμελῶς· ὧν καὶ τὰ ὀνόματα μνημονεύοντες, καλοῦσι τὴν μὲν, Παρθενόπην, τὴν δὲ, Λευκοσίαν, τὴν δὲ τρίτην, Λίγειαν.

104. Λέγεται δὲ μεταξὺ τῆς Μεντορικῆς καὶ [τῆς] Ἰστριανῆς ὄρος τὶ εἶναι τὸ καλούμενον [illegible] λόφον ὑψηλόν. Ἐπὶ τοῦτον τὸν λόφον [illegible] νωσιν οἱ Μέντορες οἱ τοῦ Ἀδρίου οἰκοῦντες, [illegible] ροῦσι τὰ εἰς τὸν πόντον εἰσπλέοντα πλοῖα. [illegible] τινα καὶ τόπον ἐν τοῖς ἀνὰ μέσον διαστήμασι [illegible] ἀγορᾶς κοινῆς γενομένης, πωλεῖσθαι παρὰ [illegible] τοῦ πόντου ἐμπόρων ἀναβαινόντων τὰ [illegible] καὶ Θάσια· παρὰ δὲ τῶν ἐκ τοῦ Ἀδρίου, τοὺς [illegible] ραϊκοὺς ἀμφορεῖς.

105. Φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἴστρον ῥέοντα [illegible] κυνίων καλουμένων δρυμῶν, σχίζεσθαι, καὶ τῇ [illegible] τὸν πόντον ῥεῖν, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. [illegible] κεῖνο, οὐ μόνον ἐν τοῖς νῦν καιροῖς ἑωράκαμεν, [illegible] ἐπὶ τῶν παλαιῶν μᾶλλον, οἷον τὰ ἐκεῖ [illegible] καὶ γὰρ Ἰάσονα τὸν μὲν εἴσπλουν κατὰ τὰς [illegible] τὸν δὲ ἐκ τοῦ πόντου ἔκπλουν κατὰ τὸν Ἴστρον [illegible] σασθαί φασι· καὶ φέρουσιν ἄλλα τε τεκμήρια [illegible] καὶ κατὰ μὲν τὴν χώραν βωμοὺς ὑπὸ Ἰάσονος [illegible] νους δεικνύουσι, ἐν δὲ μιᾷ τῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ [illegible] τελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ὑπὸ Μηδείας ἱδρυμένον. [illegible] λέγουσιν ὡς οὐκ ἂν παρέπλευσε τὰς Πλαγκτὰς [illegible] νας, εἰ μὴ ἐκεῖθεν ἀπέπλει. Καὶ ἐν τῇ [illegible] νήσῳ τῇ κειμένῃ ἐπὶ τῷ Τυῤῥηνικῷ πελάγει, [illegible] δεικνύουσι μνημεῖα τῶν ἀριστέων, καὶ τὸ ἐπὶ [illegible] δὲ λεγόμενον. Παρὰ γὰρ τὸν αἰγιαλὸν ψήφους [illegible] εἶναι ποικίλας. Ταύτας δὲ οἱ Ἕλληνες οἱ [illegible] οἰκοῦντες, λέγουσι τὴν χροιὰν λαβεῖν ἀπὸ τῶν [illegible] σμάτων ὧν ἐποιοῦντο ἀλειφόμενοι. Ἀπὸ γὰρ [illegible] τῶν χρόνων, οὔτε πρότερον ἑωρᾶσθαι [illegible] τοιαύτας ψήφους, οὔθ' ὕστερον ἐπιγεγενημένας. [illegible] δὲ τούτων φανερώτατα σημεῖα λέγουσιν, [illegible] Συμπληγάδων ἐγένετο ἔκπλους αὐτοῖς, οἱ [illegible] ἐκείνοις τοῖς τόποις μάρτυρι χρώμενοι. [illegible] χέρειαν τοῦ κινδύνου ἐμφανίζοντα, [illegible] παραπλεῦσαι τὸν τόπον·

> Ἀλλά θ' ὁμοῦ πίνακάς τε νεῶν [illegible]
> τῶν
> Κύμαθ' ἁλὸς φορέουσι, πυρός τ' [illegible]

Περὶ μὲν οὖν τὰς Κυανέας οὐ λέγεται [illegible] περὶ δὲ τὸν πορθμὸν τὸν διαλαμβάνοντα τὴν [illegible] ἐφ' ἑκάτερα κειμένων τῶν τοῦ πυρὸς [illegible] τῆς τε νήσου συνεχῶς καιομένης, καὶ τοῦ περὶ [illegible] ῥεύματος πολλάκις τὴν χώραν ἐπιδεδραμηκότος.

106. Ἐν Τάραντι ἐναγίζειν κατά τινας [illegible] φασὶν Ἀτρείδαις καὶ Τυδείδαις καὶ Αἰακίδαις [illegible] τιάδαις· καὶ Ἀγαμεμνονίδαις δὲ χωρὶς θυσίαν [illegible] ἐν ἄλλῃ ἡμέρᾳ ἰδίᾳ· ἐν ᾗ νόμιμον εἶναι ταῖς [illegible] γεύσασθαι τῶν ἐκείνοις θυομένων. Ἔστι δὲ [illegible] λέως νεὼς παρ' αὐτοῖς. Λέγεται δὲ, μετὰ τὸ [illegible] βεῖν τοὺς Ταραντίνους, Ἡράκλειαν τὸν τόπον [illegible] ὃν νῦν κατοικοῦσιν· ἐν δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις [illegible] κατεχόντων, Πλεῖον· ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν [illegible] πρῶτον κατασχόντων αὐτὴν, Σίγειον ὠνομάσθαι.

107. Παρὰ δὲ τοῖς Συβαρίταις λέγεται [illegible] τιμᾶσθαι. Κατοικῆσαι γὰρ αὐτὸν ἐκ Τροίας [illegible] μισθέντα τὰ καλούμενα μαλακὰ τῆς Κροτωνιάδος [illegible] σιν ἀπέχειν ἑκατὸν εἴκοσι σταδίων, καὶ ἀναθεῖναι [illegible] ροῦσι τὰ τόξα τὰ Ἡράκλεια αὐτὸν εἰς τὸ τοῦ [illegible] τοῦ Ἁλίου. Ἐκεῖθεν δέ φασι τοὺς Κροτωνιάτας [illegible] τὴν ἐπικράτειαν ἀναθεῖναι αὐτὰ εἰς τὸ Ἀπολλώνιον [illegible] παρ' αὐτοῖς. Λέγεται δὲ καὶ τελευτήσαντα [illegible] σθαι αὐτὸν παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν Σύβαριν, [illegible] σαντα Ῥοδίοις τοῖς μετὰ Τληπολέμου εἰς τοὺς [illegible]

Λέγεται

ς ἀπενεχθεῖσι, καὶ μάχην συνάψασι πρὸς τοὺς ἐνοι-
ντας [τῶν βαρβάρων] ἐκείνην τὴν χώραν.

108. Περὶ δὲ τὴν Ἰταλίαν τὴν καλουμένην Καλα-
ιν, ἐγγὺς Μεταπόντου, Ἀθηνᾶς ἱερὸν εἶναί φασιν
ηνίας, ἔνθα τὰ τοῦ Ἐπειοῦ λέγουσιν ὄργανα ἀνακεῖ-
αι, ἃ εἰς τὸν δούριον ἵππον ἐποίησεν, ἐκείνου τὴν
νυμίαν ἐπιθέντος. Φανταζομένην γὰρ αὐτῷ τὴν
ηνᾶν κατὰ τὸν ὕπνον ἀξιοῦν ἀναθεῖναι τὰ ὄργανα,
διὰ τοῦτο βραδυτέρας τυγχάνοντα τῆς ἀναγωγῆς,
ισθαι ἐν τῷ τόπῳ, μὴ δυνάμενον ἐκπλεῦσαι· ὅθεν
ηνίας Ἀθηνᾶς τὸ ἱερὸν ποσαγορεύεται.

109. Λέγεται δὲ περὶ τὸν ὀνομαζόμενον τῆς Δαυ-
τόπον, ἱερὸν εἶναι Ἀθηνᾶς Ἀχαΐας καλούμενον, ἐν
ῇ [καὶ] πελέκεις χαλκοῦς καὶ ὅπλα τῶν Διομήδους
ρων καὶ αὐτοῦ ἀνακεῖσθαι. Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ
τιν εἶναι κύνας οἳ τοὺς ἀφικνουμένους τῶν Ἑλλήνων
ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ σαίνουσιν ὥσπερ τοὺς συνηθεστά-
ς. Πάντες δὲ οἱ Δαύνιοι καὶ πλησιόχωροι αὐτοῖς
ανειμονοῦσι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, διὰ ταύτην
ἔοικε) τὴν αἰτίαν. Τὰς γὰρ Τρῳάδας τὰς ληφθεί-
αἰχμαλώτους, καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους ἀφι-
μένας, εὐλαβηθείσας μὴ πικρᾶς δουλείας τύχωσιν ὑπὸ
ἐν ταῖς πατρίσι προϋπαρχουσῶν τοῖς Ἀχαιοῖς γυ-
κῶν, λέγεται τὰς ναῦς αὐτῶν ἐμπρῆσαι, ἵν' ἅμα μὲν
προσδοκωμένην δουλείαν ἐκφύγωσιν, ἅμα δ' ὅπως
ἐκείνων μένειν ἀναγκασθέντων συναρμοσθεῖσαι,
άσχωσιν αὐτοὺς ἄνδρας. Πάνυ δὲ καὶ τῷ ποιητῇ
ῶς πέφρασται περὶ αὐτῶν. Ἑλκεσιπέπλους γὰρ καὶ
θυκόλπους ἐκείνας, ὡς ἔοικεν, ἰδεῖν ἐστιν.

110. Ἐν δὲ τοῖς Πευκετίνοις εἶναί φασιν Ἀρτέμιδος
όν, ἐν ᾧ τὴν διωνομασμένην ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις
λκῆν ἕλικα ἀνακεῖσθαι λέγουσιν, ἔχουσαν ἐπίγραμμα,
ομήδης Ἀρτέμιδι. Μυθολογεῖται δὲ ἐκεῖνον ἐλάφῳ
ρὶ τὸν τράχηλον περιθεῖναι, τὴν δὲ περιφῦναι· καὶ
ῦτον τὸν τρόπον εὑρισκομένην ὑπὸ Ἀγαθοκλέους
τερον τοῦ βασιλέως Σικελιωτῶν εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν
ατεθῆναί φασιν.

111. Ἐν τῇ ἄκρᾳ τῆς Σικελίας τῇ καλουμένῃ Πελω-
άδι, τοσοῦτον γίνεσθαι κρόκον, ὥστε παρά τισι μὲν
ν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις κατοικούντων Ἑλλήνων, μὴ
ωρίζεσθαι ποῖόν τί ἐστι τὸ ἄνθος· ἐπὶ δὲ τῆς Πε-
ριάδος ἁμάξας κατακομίζειν μεγάλας τοὺς βουλομέ-
νους, καὶ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ὥραν τὰς στρωμνὰς καὶ τὰς
ηνὰς ἐκ κρόκου κατασκευάζειν.

112. Φησὶν εἶναι ὁ Πολύκριτος, ὁ τὰ Σικελικὰ γε-
ραφὼς ἐν ἔπεσιν, ἔν τινι τόπῳ τῆς μεσογείου λίμνιόν
ἔχον ὅσον ἀσπίδος τὸ περίμετρον. Τοῦτο δ' ἔχειν
δωρ διαυγὲς μέν, μικρῷ δὲ θολερώτερον· εἰς τοῦτ' οὖν
ἄν τις εἰσβῇ, λούσασθαι χρείαν ἔχων, αὔξεσθαι εἰς εὖ-
ος· ἐὰν δὲ καὶ δεύτερον, μᾶλλον πλατύνεσθαι· τὸ δὲ πέρας
ως εἰς πεντήκοντα ἀνδρῶν ὑποδοχὴν μεῖζον γενόμενον
ιευρύνεσθαι. Ἐπειδὰν δὲ τοῦτον τὸν ἀριθμὸν λάβῃ,
κ βάθους πάλιν ἀνοιδοῦν, ἐκβάλλειν μετέωρα τὰ σώμα-
α τῶν λουομένων ἔξω ἐπὶ τὸ ἔδαφος. Ὡς δ' ἂν τοῦτο
ένηται, εἰς τὸ ἀρχαῖον πάλιν σχῆμα τῆς περιμέτρου
αθίστασθαι. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ ἀνθρώπων τοῦτο περὶ
ὑτὸ γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐάν τι τετράπουν εἰσβῇ, τὸ
ὐτὸ πάσχειν.

113. Ἐν δὲ τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων φασὶν
ρος εἶναι ὃ καλεῖται Γώνιον, παντοδαπῆς μὲν ὕλης γέ-
ον, πολλοῖς δὲ διαπεποικιλμένον ἄνθεσιν· ὥστε τοὺς
νεχεῖς τόπους ἐπὶ πολὺ μεταλαμβάνοντας τῆς εὐωδίας
τοῦ, ἡδίστην τινὰ τοῖς ὁδοιποροῦσι προσβάλλειν τὴν
ἀναπνοήν. Πρὸς δὴ τοῦτον τὸν τόπον κρήνην ἐλαίου
φασὶν εἶναι, τὴν δὲ ὀσμὴν ἔχειν τοῦ κέδρου τοῖς ἀποπτί-
σμασιν ὁμοίαν. Δεῖν δέ φασι τὸν προσιόντα πρὸς αὐ-
τὴν ἁγνεύειν· καὶ τούτου γινομένου, πλεῖον ἀναβλύζειν
αὐτὴν τὸ ἔλαιον, ὥστε ἀσφαλῶς ἀρύεσθαι.

114. Φασὶ καὶ ταύτης τῆς κρήνης πλησίον εἶναί
τινα πέτραν αὐτοφυᾶ, μεγάλην τῷ μεγέθει. Ταύτης
οὖν λέγουσιν, ἐπειδὰν μὲν ᾖ θέρος, φλόγα ἀναπίπτειν
πυρός· χειμῶνος δὲ γενομένου, ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου κρου-
νὸν ὕδατος ἀναῤῥαίνειν, οὕτω ψυχροῦ ὥστε χιόνι συμ-
βαλλόμενον, μηδὲν διαφέρειν. Καὶ τοῦτό φασιν οὐκ
ἀπόκρυφον οὐδὲ μικρὸν χρόνον φαίνεσθαι, ἀλλὰ τὸ μὲν
πῦρ ἀνιέναι τὴν θερείαν ὅλην, τὸ δὲ ὕδωρ πάντα τὸν
χειμῶνα.

115. Λέγεται δὲ καὶ περὶ τὴν τῶν Σιντῶν καὶ
Μαιδῶν χώραν καλουμένην τῆς Θρᾴκης, ποταμόν τινα
Πόντον προσονομαζόμενον, ἐν ᾧ καταφέρεσθαί τινας
λίθους οἳ καίονται, καὶ τοὐναντίον πάσχουσι τοῖς ἐκ τῶν
ξύλων ἄνθραξι. Ῥιπιζόμενοι γάρ, σβέννυνται ταχέως·
ὕδασι δὲ ῥαινόμενοι, ἀναλάμπουσι καὶ ἀνάπτουσι κάλ-
λιον· παραπλησίαν δὲ ἀσφάλτῳ, ὅταν καίωνται, καὶ πο-
νηρὰν ὀσμὴν οὕτω καὶ δριμεῖαν ἔχουσιν, ὥστε μηδὲν τῶν
ἑρπετῶν ὑπομένειν ἐν τῷ τόπῳ καιομένων αὐτῶν.

116. Εἶναι δέ φασι καὶ τόπον τινὰ παρ' αὐτοῖς οὐ
λίαν μικρόν, ἀλλ' ὡς ἂν εἴκοσί που σταδίων, ὃς φέρει
κριθάς, αἷς οἱ μὲν ἄνθρωποι χρῶνται· οἱ δ' ἵπποι καὶ
βόες οὐκ ἐθέλουσι αὐτὰς ἐσθίειν, οὐδ' ἄλλο οὐδέν.
Ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑῶν οὐδὲ τῶν κυνῶν οὐδεμία τολμᾷ γεύ-
σασθαι τῆς κόπρου τῶν ἀνθρώπων, οἵ τινες ἂν ἐκ τῶν
κριθῶν τούτων μᾶζαν φαγόντες ἢ ἄρτον, ἀφοδεύσωσι,
τῷ θνήσκειν.

117. Ἐν δὲ Σκοτούσαις τῆς Θετταλίας φασὶν εἶναι
κρηνίδιόν τι μικρόν, ἐξ οὗ καὶ ῥεῖ τοιοῦτον ὕδωρ, ὃ τὰ
μὲν ἕλκη καὶ θλάσματα ταχέως ὑγιεινὰ ποιεῖ καὶ τῶν
ἀνθρώπων καὶ τῶν ὑποζυγίων· ἐὰν δέ τις ξύλον μὴ
παντάπασι συντρίψας, ἀλλὰ σχίσας ἐμβάλῃ, συμφύεται,
καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ καθίσταται.

118. Περὶ δὲ τὴν Θρᾴκην τὴν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως
φασὶ γίνεσθαί τι τερατῶδες καὶ ἄπιστον τοῖς μὴ τεθεα-
μένοις. Ἐξιόντες γὰρ οἱ παῖδες ἐκ τῶν κωμῶν καὶ τῶν
ἐγγὺς χωρίων ἐπὶ θήραν τῶν ὀρνιθαρίων, συνθηρεύειν
παραλαμβάνουσι τοὺς ἱέρακας· καὶ τοῦτο ποιοῦσιν οὕ-
τως· ἐπειδὰν προσέλθωσιν εἰς τόπον ἐπιτήδειον, καλοῦ-
σι τοὺς ἱέρακας ὀνομαστὶ κεκραγότες. Οἱ δ', ὅταν
ἀκούσωσι τῶν παίδων τὴν φωνήν, παραγινόμενοι παρα-
σοβοῦσιν εἰς τοὺς θάμνους, ὅπου αὐτοὺς οἱ παῖδες ξύ-
λοις τύπτοντες λαμβάνουσιν. Ὃ δὲ πάντων ἂν μάλιστά
τις θαυμάσειεν· οἱ μὲν γὰρ ἱέρακες, ὅταν αὐτοί τινα
λάβωσι τῶν ὀρνίθων, καταβάλλουσι τοῖς θηρεύουσιν·
οἱ δὲ παῖδες, ἁπάντων τῶν ἁλόντων μέρος τὶ τοῖς ἱέραξιν
ἀποδόντες, ἀπέρχονται.

119. Θαυμαστὸν δέ τι καὶ παρὰ τοῖς Ἑνετοῖς φασὶ
γίνεσθαι. Ἐπὶ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν πολλάκις κολοιῶν
ἀναριθμήτους μυριάδας ἐπιφέρεσθαι, καὶ τὸν σῖτον
αὐτῶν σπειράντων καταναλίσκειν· οἷς τοὺς Ἑνετοὺς πρὸ
τοῦ ἐφίπτασθαι μέλλειν, ἐπὶ τὰ μεθόρια τῆς γῆς προτι-
θέναι δῶρα, παντοδαπῶν καρπῶν καταβάλλοντας σπέρ-
ματα. Ὧν ἐὰν μὲν γεύσωνται οἱ κολοιοί, οὐχ ὑπερβαί-
νουσιν ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ οἴδασιν οἱ Ἕνετοι ὅτι
ἔσονται ἐν εἰρήνῃ· ἐὰν δὲ μὴ γεύσωνται, ὡσεὶ πολεμίων
ἔφοδον αὐτοῖς γινομένην οὕτω προσδοκῶσιν.

120. Ἐν δὲ τῇ Χαλκιδικῇ τῇ ἐπὶ Θρᾴκης πλησίον
Ὀλύνθου, φασὶν εἶναι Κανθαρώλεθρον ὀνομαζόμενον

τόπον, μικρῷ μείζω τὸ μέγεθος ἅλω, εἰς ὃν τῶν μὲν ἄλλων ζώων ὅταν τὶ ἀφίκηται, πάλιν ἀπέρχεται· τῶν δὲ κανθάρων τῶν ἐλθόντων οὐδεὶς, ἀλλὰ κύκλῳ περιϊόντες τὸ χωρίον, λιμῷ τελευτῶσιν.

121. Ἐν δὲ Κύκλωψι τοῖς Θρᾳξὶ, κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανὲς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον· ὅταν δὲ πίῃ τι ζῶον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται.

122 Φασὶ δὲ καὶ ἐν τῇ Κραστωνίᾳ παρὰ τὴν Βισαλτῶν χώραν τοὺς ἁλισκομένους λαγὼς δύο ἥπατα ἔχειν, καὶ τόπον τινὰ εἶναι ὅσον πλεθριαῖον, εἰς ὃν ὅ τι ἂν εἰσέλθῃ ζῶον, ἀποθνήσκειν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο αὐτόθι ἱερὸν Διονύσου μέγα καὶ καλὸν, ἐν ᾧ τῆς ἑορτῆς καὶ τῆς θυσίας οὔσης, λέγεται, ὅταν μὲν ὁ θεὸς εὐετηρίαν μέλλῃ ποιεῖν, ἐπιφαίνεσθαι μέγα σέλας πυρὸς, καὶ τοῦτο πάντας ὁρᾷν τοὺς περὶ τὸ τέμενος διατρίβοντας· ὅταν δ' ἀκαρπίαν, μὴ φαίνεσθαι τοῦτο τὸ φῶς, ἀλλὰ σκότος ἐπέχειν τὸν τόπον ὡς καὶ τὰς ἄλλας νύκτας.

123. Ἐν Ἤλιδι λέγουσιν εἶναί τι οἴκημα σταδίους ἀπέχον ὀκτὼ μάλιστα τῆς πόλεως, εἰς ὃ τιθέασι τοῖς Διονυσίοις λέβητας χαλκοῦς τρεῖς κενούς. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες παρακαλοῦσι τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐπιδημούντων τὸν βουλόμενον ἐξετάσαι τὰ ἀγγεῖα, καὶ τοῦ οἴκου κατασφραγίζεσθαι τὰς θύρας. Καὶ ἐπειδὰν μέλλωσιν ἀνοίγειν, ἐπιδείξαντες τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ξένοις τὰς σφραγῖδας, οὕτως ἀνοίγουσιν. Οἱ δ' εἰσελθόντες, εὑρίσκουσι τοὺς μὲν λέβητας οἴνου πλήρεις, τὸ δὲ ἔδαφος καὶ τοὺς τοίχους ὑγιεῖς, ὥστε μηδεμίαν ὑποψίαν [εἶναι] λαβεῖν ὡς τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν. Εἶναι δὲ φασὶ παρ' αὐτοῖς καὶ ἰκτίνους, οἳ παρὰ μὲν τῶν διὰ τῆς ἀγορᾶς τὰ κρέα φερόντων ἁρπάζουσι, τῶν δὲ ἱεροθύτων οὐχ ἅπτονται.

124. Ἐν Κορωνείᾳ δὲ τῆς Βοιωτίας λέγεται τοὺς ἀσπάλακας τὰ ζῶα μὴ δύνασθαι ζῆν, μηδ' ὀρύσσειν τὴν γῆν, τῆς λοιπῆς Βοιωτίας πολὺ πλῆθος ἐχούσης.

125. Ἐν Λουσοῖς δὲ τῆς Ἀρκαδίας, κρήνην εἶναί τινα φασὶν, ἐν ᾗ χερσαῖοι μῦες γίνονται, καὶ κολυμβῶσι, τὴν δίαιταν ἐν ἐκείνῃ ποιούμενοι. Λέγεται δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν Λαμψάκῳ εἶναι.

126. Ἐν δὲ Κράνωνι τῆς Θετταλίας, φασὶ δύο κόρακας εἶναι μόνους ἐν τῇ πόλει. Οὗτοι ὅταν ἐκνεοττεύσωσιν, ἑαυτοὺς μὲν, ὡς ἔοικεν, ἐκτοπίζουσιν, ἑτέρους δὲ τοσούτους τῶν ἐξ αὐτῶν γενομένων ἀπολείπουσιν.

127. Ἐν δὲ [τῇ] Ἀπολλωνίᾳ τῇ πλησίον κειμένῃ τῆς τῶν Ταυλαντίων χώρας, φασὶ γίγνεσθαι ἄσφαλτον ὀρυκτὴν καὶ πίσσαν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῆς γῆς συναναπηδῶσαν τοῖς ὕδασιν, οὐδὲν διαφέρουσαν τῆς Μακεδονικῆς, μελαντέραν δὲ καὶ παχυτέραν πεφυκέναι ἐκείνης. Οὐ πόῤῥω δὲ τούτου τοῦ χωρίου πῦρ ἐστι καιόμενον πάντα τὸν χρόνον, ὥς φασιν οἱ κατοικοῦντες περὶ τὴν χώραν ἐκείνην. Ὁ δὲ καιόμενος τόπος, ἔστιν οὐ πολὺς, ὡς ἔοικεν, ἀλλ' ὅσον μάλιστα πεντακλίνου τὸ μέγεθος. Ὄζει δὲ θείου καὶ στυπτηρίας, καὶ πέφυκε περὶ αὐτὸν πόα τε βαθεῖα, ὃ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις μάλιστα, καὶ δένδρα μεγάλα, οὐκ ἀπέχοντα τοῦ πυρὸς πήχεις τέσσαρας. Καίεται δὲ συνεχῶς περὶ Λυκίαν καὶ Μεγάλην πόλιν τὴν ἐν Πελοποννήσῳ.

128. Λέγεται δὲ καὶ ἐν Ἰλλυριοῖς τίκτειν τὰ βοσκήματα δὶς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ πλεῖστα διδυμοτοκεῖν, καὶ πολλὰ δὲ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐρίφους τίκτειν, ἔνια δὲ καὶ πέντε καὶ πλείους. Ἔτι δὲ γάλακτος ἀφιέναι ῥᾳδίως τρία ἡμίχοα. Λέγουσι δὲ καὶ τὰς ἀλεκτορίδας, οὐχ ὥσπερ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπαξ τίκτειν, ἀλλὰ δὶς καὶ τρὶς τῆς ἡμέρας.

129. Λέγεται [δὲ] καὶ ἐν τῇ Παιονίᾳ [illegible] τοὺς ἀγρίους πολὺ μεγίστους ἁπάντων τῶν [illegible] ποῖς ἔθνεσι γίγνεσθαι.

130. Περὶ δὲ τοῦ πορθμοῦ τῆς Σικελίας [illegible] μὲν πλείους γεγράφασι, καὶ οὗτος δέ φησι [illegible] τερατῶδες. Ἐκ γὰρ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πελάγους [illegible] ῥοίζῳ φερόμενον τὸν κλύδωνα, προσβάλλειν [illegible] τερα τὰ ἀκρωτήρια, τὸ μὲν τῆς Σικελίας, τὸ δὲ τῆς [illegible] λίας, τὸ προσαγορευόμενον Ῥήγιον, ἐκ μεγάλου [illegible] εἰς στενὸν συγκλείεσθαι· τούτου δὲ γινομένου, [illegible] μετέωρον αἴρειν σὺν πολλῷ βρόμῳ ἐπὶ πάνυ [illegible] τῆς ἄνω φορᾶς, ὥστε τοῖς μακρὰν ἀπέχουσι, [illegible] εἶναι τὸν μετεωρισμὸν, οὐκ ἀνόμοιον φαινόμενον [illegible] σης ἀναφορᾷ, λευκὸν δὲ καὶ ἀφρῶδες· παραπλήσιον τοῖς συρμοῖς τοῖς γινομένοις ἐν τοῖς [illegible] μῶσι· καὶ ποτὲ μὲν ἀλλήλοις συμπίπτειν ἐπ' [illegible] τῶν ἀκρωτηρίων τοὺς κλύδωνας, καὶ ποιεῖν [illegible] ἄπιστον μὲν διηγεῖσθαι, ἀνυπομόνητον δὲ τῇ [illegible] σασθαι· ποτὲ δὲ διϊσταμένους ἐκ τῆς πρὸς [illegible] συῤῥάξεως, οὕτω βαθεῖαν καὶ φρικώδη τὴν [illegible] τοῖς ἐξ ἀνάγκης θεωμένοις, ὥστε πολλοὺς μὲν [illegible] ἑαυτῶν, ἀλλὰ πίπτειν σκοτουμένους ὑπὸ τ[illegible] Ἐπειδὰν δὲ προσπεσὸν τὸ κῦμα πρὸς ὁποτερ[illegible] τόπων, καὶ μετεωρισθὲν ἕως τῶν ἄκρων, [illegible] ὑποῤῥέουσαν θάλασσαν κατενεχθῇ, τότε δὴ [illegible] πολλῷ μὲν βρυχηθμῷ, μεγάλαις δὲ καὶ [illegible] τὴν θάλασσαν ἀναζεῖν καὶ μετεωρίζεσθαι [illegible] βυθῶν, παντοδαπὰς δὲ χρόας μεταλλάσσειν. [illegible] γὰρ ζοφερὰν, ποτὲ δὲ κυανῆν, πολλάκις δὲ [illegible] σαν διαφαίνεσθαι. Τὸν δὲ δρόμον καὶ τὸ μῆκος [illegible] ἔτι δὲ πρὸς τούτοις τὴν ἀνάῤῥοιαν, οὐδὲ [illegible] ἑρπετὸν, οὐθ' ὁρᾷν ὑπομένειν· φεύγειν δὲ [illegible] τὰς ὑποκειμένας ὑπωρείας. Λήγοντος δὲ τοῦ [illegible] τὰς δίνας μετεώρους φέρεσθαι, ποικίλας [illegible] φορὰς ποιουμένας, ὥστε δοκεῖν πρηστῆρ[illegible] μεγάλων ὄφεων σπειράματι παρομοίους [illegible] ἀποτελεῖν.

131. Φασὶν, οἰκοδομούντων Ἀθηναίων [illegible] μητρος ἱερὸν τῆς ἐν Ἐλευσῖνι, περιεχομένην [illegible] τραις εὑρεθῆναι χαλκῆν, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο, [illegible] τόδε σῆμα [Δημήτριος]. Ἣν οἱ μὲν λέγουσι [illegible] εἶναι γυναῖκα, τινὲς δὲ Τριπτολέμου μητέρα [illegible]

132. Ἐν μιᾷ τῶν Αἰόλου προσαγορευομένων [illegible] πλῆθός τι φασὶ γενέσθαι φοινίκων· ὅθεν [illegible] κώδη καλεῖσθαι. Οὐκ ἂν οὖν εἴη τὸ λεγόμενον [illegible] Καλλισθένους ἀληθὲς, ὅτι ἀπὸ Φοινίκων τῆς [illegible] τὴν παραλίαν οἰκούντων, τὸ φυτὸν ἔλαβε τὴν [illegible] ρίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Φοίνικας ὑπὸ τῶν [illegible] φασί τινες προσαγορευθῆναι, διὰ τὸ πρώτους [illegible] τὴν θάλασσαν, ᾗ ἂν ἀποβαίησαν, πάντας [illegible] καὶ φονεύειν. Καὶ κατὰ γλῶσσαν δ' ἐστὶ τὴν [illegible] βῶν, τὸ αἱμάξαι, φοινίξαι.

133. Τῆς καλουμένης Αἰνιακῆς χώρας [illegible] ὀνομαζομένην Ὑπάτην λέγεται παλαιά τις στήλη [illegible] θῆναι, ἣν οἱ Αἰνιᾶνες τίνος ἦν εἰδέναι βουλόμενοι, [illegible] σαν ἐπιγραφὴν ἀρχαίοις γράμμασιν, ἀπέστειλαν [illegible] νας τινὰς κομίζοντας αὐτήν. Πορευομένων δὲ [illegible] Βοιωτίας, καί τισι τῶν ξένων ὑπὲρ τῆς ἀποδημίας [illegible] κοινουμένων, λέγεται αὐτοὺς εἰσαχθῆναι εἰς τὸ [illegible] μενον Ἰσμήνιον ἐν Θήβαις· ἐκεῖθεν μὲν γὰρ [illegible] εὑρεθῆναι τὴν τῶν γραμμάτων ἐπιγραφὴν [illegible] εἶναί τινα ἀναθήματα ὁμοίους ἔχοντα τοὺς [illegible] γραμμάτων ἀρχαῖα. Ὅθεν αὐτοὺς φασιν [illegible]

ριζομένων, τὴν εὕρεσιν ποιησαμένους τῶν ἐπιζητου-
ων, ἀναγράψαι τούσδε τοὺς στίχους·

Ἡρακλέους τεμένει τε Κυθήρᾳ Φερσεφαάσσῃ,
Τῇδ' ἀγέλην ἐλάων, ἠδ' Ἐρύθειαν ἄγων.
Τὰς δ' ἐδάμασσε πόθῳ Πασσιφάεσσα θεά.
Τῇδε δέ μοι τέκνῳ τῷ δ' εὐρύθοντι δάμαρτι
Νυμφογενὴς Ἐρύθη· δὴ τόδ' ἔδωκα πέδον
Μναμόσυνον φιλίας, φηγῷ ὑπὸ σκιερᾷ.

ύτῳ τῷ ἐπιγράμματι ἐπεχώρησε καὶ ὁ τόπος ἐκεῖνος
υθος καλούμενος, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν τοὺς βοῦς, καὶ οὐκ
Ἐρυθείας ἤγαγεν. Οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς κατὰ Λιβύην
Ἰβηρίαν τόποις οὐδαμοῦ τὸ ὄνομα λέγεσθαί φασι
Ἐρυθείας.

134. Τῆς δὲ Λιβύης ἐν Ἰτύκῃ [τῇ] καλουμένῃ (ἣ
αι μέν, ὡς λέγουσιν, ἐν τῷ κόλπῳ τῷ μεταξὺ Ἑρμείας
τῆς ἵππου ἄκρας, ἐπέκεινα δὲ Καρχηδόνος [ὡς] στα-
υς διακοσίους· ἣ καὶ πρότερον κτισθῆναι λέγεται
ῆς τῆς Καρχηδόνος ἔτεσι διακοσίοις ὀγδοήκοντα
ά, ὡς ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Φοινικικαῖς ἱστορίαις)
εσθαί φασιν ἅλας ὀρυκτούς, ἐπὶ τρεῖς ὀργιὰς τὸ βά-
, τῇ ὄψει λευκοὺς καὶ οὐ στερεούς, ἀλλ' ὁμοίους τῷ
σχροτάτῳ γλοιῷ· καὶ ὅταν ἀνενεχθῶσιν εἰς τὸν ἥλιον,
οστερεοῦσθαι, καὶ γίνεσθαι ὁμοίους τῷ Παρίῳ λίθῳ.
ύφεσθαι δὲ ἐξ αὐτῶν λέγουσι ζώδια καὶ ἄλλα σκεύη.

135. Τους πρώτους τῶν Φοινίκων ἐπὶ Ταρτησσὸν
ύσαντας, λέγεται τοσοῦτον ἀργύριον ἀντιφορτίσασθαι,
ιον καὶ ἄλλον ναυτικὸν ῥύπον εἰσαγαγόντας, ὥστε
ἔτι ἔχειν δύνασθαι μήτε ἐπιδέξασθαι τὸν ἄργυρον,
ἀναγκασθῆναι ἀποπλέοντας ἐκ τῶν τόπων, τά τε
α πάντα ἀργυρᾶ οἷς ἐχρῶντο, κατασκευάσασθαι, καὶ
καὶ τὰς ἀγκύρας πάσας.

136. Λέγουσι τοὺς Φοίνικας, τοὺς κατοικοῦντας
Γάδειρα καλούμενα, ἔξω πλέοντας Ἡρακλείων στη-
ἀπηλιώτῃ ἀνέμῳ ἡμέρας τέτταρας, παραγίνεσθαι
τινας τόπους ἐρήμους, θρύου καὶ φύκους πλήρεις·
, ὅταν μὲν ἄμπωτις ᾖ, [μὴ] βαπτίζεσθαι· ὅταν δὲ
ημμύρα, κατακλύζεσθαι· ἐφ' ὧν εὑρίσκεσθαι ὑπερ-
λλον θύννων πλῆθος, καὶ τοῖς μεγέθεσι καὶ τοῖς πά-
τιν ἄπιστον, ὅταν ἐποκείλωσιν· οὓς ταριχεύοντες καὶ
ντιθέντες εἰς ἀγγεῖα, διακομίζουσιν εἰς Καρχηδόνα.
Καρχηδόνιοι μόνον οὐ ποιοῦνται τὴν ἐξαγωγήν,
ὰ διὰ τὴν ἀρετὴν ἣν ἔχουσι κατὰ τὴν βρῶσιν, αὐτοὶ
ταναλίσκουσιν.

137. Ἐν τῇ Πηδασίᾳ τῆς Καρίας θυσία τῷ Διὶ
τελεῖται, ἐν ᾗ πέμπουσιν αἶγά τινα, περὶ ἣν θαυμα-
ὸν τι φασὶ γίνεσθαι. Βαδίζουσα γὰρ ἐκ Πηδάσων
αδίους ἑβδομήκοντα δι' ὄχλου πολλοῦ τοῦ θεωροῦν-
, οὔτε διαταράττεται κατὰ τὴν πορείαν, οὔτ' ἐκτρέπε-
τῆς ὁδοῦ· δεδεμένη δὲ σχοινίῳ, προπορεύεται τοῦ
ἱερωσύνην ἔχοντος. Καὶ τὰ κέρατα αὐτῆς χωρεῖν
σαρας χόας, ἐνίων δὲ καὶ πλεῖον. Θαυμαστὸν δ'
καὶ τὸ δύο κόρακας εἶναι διὰ τέλους περὶ τὸ τοῦ
ς ἱερόν, ἄλλον δὲ μηδένα πέτεσθαι τόπον, καὶ τὸν
ον αὐτῶν ἔχειν τὸ πρόσθεν τοῦ τραχήλου λευκόν.

138. Ἐν Ἰλλυριοῖς δὲ τοῖς Ἀρδιαίοις καλουμένοις,
ὰ τὰ μεθόρια τῶν Αὐταρεατῶν, κἀκεῖνοί φασιν ὄρος
μέγα· τούτου δὲ πλησίον ἄγκος, ὅθεν ὕδωρ ἀνα-
ῖν, οὐ πᾶσαν ὥραν, ἀλλὰ τοῦ ἦρος, πολὺ τῷ πλήθει.
αμβάνοντες, τὰς μὲν ἡμέρας ἐν τῷ στεγνῷ φυλάττουσι,
δὲ νύκτας εἰς τὴν αἰθρίαν τιθέασι. Καὶ πέντε ἢ
μέρας τοῦτο ποιησάντων αὐτῶν, πήγνυται τὸ ὕδωρ,
γίνεται κάλλιστον ἅλας· ὃ ἕνεκεν τῶν βοσκημάτων
ττα διατηροῦσιν. Οὐ γὰρ εἰσάγονται πρὸς αὐτοὺς
ἅλες, διὰ τὸ κατοικεῖν πόῤῥω αὐτοὺς θαλάσσης, καὶ εἶ-
ναι αὐτοὺς ἀμίκτους. Πρὸς οὖν τὰ βοσκήματα πλεί-
στην αὐτοῦ χρείαν ἔχουσιν. Ἁλίζουσι γὰρ αὐτὰ δὶς τοῦ
ἐνιαυτοῦ. Ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσι τοῦτο, συμβαίνει αὐ-
τοῖς ἀπόλλυσθαι τὰ πλεῖστα τῶν βοσκημάτων.

139. Ἐν Ἄργει δέ φασι γίνεσθαι ἀκρίδος τινὸς
γένος, ὃ καλεῖται σκορπιομάχον. Ὅταν γὰρ ἴδῃ [τάχι-
στα] σκορπίον, ἀνθίσταται αὐτῷ· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ
σκορπίος ἐκείνῃ· καὶ κύκλῳ περιϊοῦσα τρύζει περὶ αὐτόν·
τὸν δέ, κέντρον ἐπαίροντα, ἀντιπεριάγειν ἐν τῷ αὐτῷ
τόπῳ, εἶτα κατὰ μικρὸν ἀνιέναι τὸ κέντρον, καὶ τέλος
ὅλον ἐκτείνεσθαι, καὶ τῆς ἀκρίδος κύκλῳ τρεχούσης. Τὰ
τελευταῖα δὲ προσελθοῦσα, κατεσθίει αὐτόν. Ἀγαθὸν
δέ φασιν εἶναι πρὸς τὰς πληγὰς τοῦ σκορπίου ἐπιφαγεῖν
αὐτήν.

140. Τοὺς ἐν Νάξῳ σφῆκάς φασιν, ὅταν φάγωσι
τοῦ ἔχεως, (προσφιλὴς δ' αὐτοῖς ἡ σάρξ, ὡς ἔοικεν,
ἐστὶν) ἐπειδάν τινα κεντήσωσι, περιωδύνους οὕτως ποιεῖν,
ὥστε χαλεπωτέραν φαίνεσθαι τῆς πληγῆς τῶν ἔχεων.

141. Φασὶ τὸ Σκυθικὸν φάρμακον, ᾧ ἀποβάπτουσι
τοὺς ὀϊστούς, συντίθεσθαι ἐξ ἐχίδνης. Τηροῦσι δέ, ὡς
ἔοικεν, οἱ Σκύθαι τὰς ἤδη ζωοτοκούσας, καὶ λαβόντες
αὐτάς, τήκουσιν ἡμέρας τινάς. Ὅταν δὲ ἱκανῶς αὐτοῖς
δοκῇ σεσῆφθαι πᾶν, τὸ τοῦ ἀνθρώπου αἷμα εἰς χυτρί-
διον ἐκχέοντες, εἰς τοὺς κοπρίους κατορύττουσι πωμά-
σαντες. Ὅταν δὲ καὶ τοῦτο σαπῇ, τὸ ὑφιστάμενον ἐπά-
νω τοῦ αἵματος, ὃ δή ἐστιν ὑδατῶδες, μιγνύουσι τῷ τῆς
ἐχίδνης ἰχῶρι, καὶ οὕτω ποιοῦσι θανάσιμον.

142. Ἐν Κουρίῳ τῆς Κύπρου ὄφεών τι γένος εἶναί
φασιν, ὃ τὴν δύναμιν ὁμοίαν ἔχει τῇ ἐν Αἰγύπτῳ ἀσπίδι,
πλὴν ὅτι τοῦ χειμῶνος ἐὰν δάκῃ, οὐδὲν ἐργάζεται, εἴτε
δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, εἴτε διότι τὸ ζῶον δυσκίνητον
γίνεται ὑπὸ τοῦ ψύχους ἀποπηγνύμενον, καὶ τελέως
ἀδύνατον, ἐὰν μὴ θερμανθῇ.

143. Ἐν Κέῳ φασὶν εἶναί τι γένος ἀχέρδου, ὑφ' ἧς
ἐάν τις πληγῇ τῇ ἀκάνθῃ, ἀποθνήσκει.

144. Ἐν Μυσίᾳ φασὶν ἄρκτων τι γένος εἶναι λευ-
κόν, αἳ ὅταν κυνηγῶνται, ἀφιᾶσι τοιαύτην πνοήν, ὥστε
τῶν κυνῶν τὰς σάρκας σήπειν· ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν
λοιπῶν θηρίων ἀβρώτους ποιεῖν. Ἐὰν δέ τις καὶ βιά-
σηται καὶ ἐγγίσῃ, ἀφιᾶσιν ἐκ τοῦ στόματος φλέγμα
πάμπολύ τι, ὡς ἔοικεν· ὃ προσφυσᾷ πρὸς τὰ πρόσωπα
τῶν κυνῶν, ὡσαύτως καὶ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ ἀπο-
πνίγειν καὶ ἀποτυφλοῦν.

145. Ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ ὑαινῶν τι γένος φασὶν εἶναι, ὃ
ἐπειδὰν προΐδῃ τὶ θηρίον, ἢ ἀνθρώπου ἐπίβῃ ἐπὶ τὴν σκιάν,
ἀφωνίαν ἐργάζεται καὶ πῆξιν τοιαύτην, ὥστε μὴ δύνασθαι
κινεῖν τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ ποιεῖν καὶ ἐπὶ τῶν κυνῶν.

146. Κατὰ δὲ Συρίαν εἶναί φασί τι ζῶον ὃ καλεῖ-
ται λεοντοφόνον. Ἀποθνήσκει γὰρ ὁ λέων, ὡς ἔοικεν,
ὅταν αὐτοῦ φάγῃ. Ἑκὼν μὲν τοῦτο οὐ ποιεῖ, ἀλλὰ φεύγει
τὸ ζῶον. Ὅταν δὲ συλλαβόντες αὐτὸ οἱ κυνηγέται, καὶ
ὀπτήσαντες ὥσπερ ἄλφιτα λευκὰ περιπάσσωσιν ἄλλῳ
ζώῳ, τὸ γευσάμενον ἀπόλλυσθαί φασι παραχρῆμα.
Κακοῖ καὶ προσουροῦν τὸν λέοντα τοῦτο τὸ ζῶον.

147. Λέγεται καὶ τοὺς γῦπας ὑπὸ τῆς τῶν μύρων
ὀσμῆς ἀποθνήσκειν, ἐάν τις αὐτοὺς χρίσῃ ἢ δῷ τι μεμυ-
ρισμένον φαγεῖν. Ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς κανθάρους ὑπὸ
τῆς τῶν ῥόδων ὀσμῆς.

148. Καὶ ἐν Σικελίᾳ δέ φασι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς
γαλεώτας θανάσιμον ἔχειν τὸ δῆγμα, καὶ οὐχ ὥσπερ
τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀσθενὲς καὶ μαλακόν. Εἶναι δὲ καὶ
μυῶν γένος ἐφιπτάμενον, ὃ ὅταν δάκῃ, ἀποθνήσκειν ποιεῖ.

149. Ἐν δὲ τῇ Μεσοποταμίᾳ τῆς Συρίας φασὶ καὶ ἐν Ἰστροῦντι ὀφίδιά τινα γίγνεσθαι, ἃ τοὺς ἐγχωρίους οὐ δάκνει, τοὺς ξένους δὲ καὶ ἀδικεῖ σφόδρα.

150. Περὶ δὲ τὸν Εὐφράτην καὶ τελείως φασὶ τοῦτο γίγνεσθαι. Πολλοὺς γὰρ φαίνεσθαι περὶ τὰ χείλη τοῦ ποταμοῦ, καὶ διανέοντας ἐφ᾽ ἑκάτερα· ὥστε τῆς δείλης ἐνταῦθα θεωρουμένους, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπὶ θατέρου μέρους φαίνεσθαι, καὶ τοὺς ἀναπαυομένους τῶν μὲν Σύρων, μὴ δάκνειν· τῶν δὲ Ἑλλήνων μὴ ἀπέχεσθαι.

151. Ἐν Θεσσαλίᾳ φασὶ τὸν ἱερὸν καλούμενον ὄφιν πάντας ἀπολλύειν, οὐ μόνον ἐὰν δάκῃ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν θίγῃ. Διὸ καὶ ὅταν φανῇ, καὶ τὴν φωνὴν ἀκούσωσι, (φαίνεται δὲ σπανίως) φεύγουσι καὶ οἱ ὄφεις καὶ οἱ ἔχεις, καὶ τἄλλα πάντα θηρία. Τῷ δὲ μεγέθει οὐκ ἔστι μέγας, ἀλλὰ μέτριος. Ἐν Τήνῳ δέ ποτε φασὶν αὐτῇ τῇ πόλει κατὰ Θετταλίαν ἀναιρεθῆναι ὑπὸ γυναικός. Γενέσθαι δὲ τὸν θάνατον τοιόνδε· γυναῖκα κύκλον γράψασαν, καὶ τὰ φάρμακα θεῖσαν, εἰσβῆναι εἰς τὸν κύκλον, αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν, εἶτα μιμεῖσθαι τὴν φωνὴν τοῦ θηρίου· τὸ δὲ ἀντᾴδειν καὶ προσιέναι. Ἄιδοντος δὲ καταδαρθεῖν τὴν γυναῖκα, καὶ ἐγγυτέρω προσιόντος, μᾶλλον, ὥστε μὴ δύνασθαι κρατεῖν τοῦ ὕπνου. Τὸν δ᾽ υἱὸν παρακαθήμενον ἐγείρειν τύπτοντα, κελευούσης ἐκείνης, καὶ λέγειν ὅτι ἐὰν μὲν καθυπνώσῃ, ἀπολεῖται καὶ αὐτὴ καὶ ἐκεῖνος· ἐὰν δὲ βιάσηται καὶ προσαγάγηται τὸ θηρίον, σωθήσονται. Ὡς δὲ προσῆλθεν ὁ ὄφις εἰς τὸν κύκλον, αὖον εὐθὺς γενέσθαι αὐτόν.

152. Λέγεται περὶ τὰ Τύανα ὕδωρ εἶναι ὁρκίου Διὸς (καλοῦσι δὲ αὐτὸ Ἀσβαμαῖον) οὗ πηγὴ ἀναδίδοται πάνυ ψυχρὰ, παφλάζει δὲ ὥσπερ οἱ λέβητες. Τοῦτο εὐόρκοις μὲν ἡδύ τε καὶ ἵλεων, ἐπιόρκοις δὲ παρὰ πόδας ἡ δίκη· ἀποσκήπτει γὰρ καὶ εἰς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς χεῖρας καὶ εἰς πόδας, ἁλίσκονταί τε ὑδέροις καὶ φθόαις· καὶ οὐδὲ πρόσθεν ἀπελθεῖν δυνατὸν, ἀλλ᾽ αὐτόθι ἔχονται καὶ ὀλοφύρονται πρὸς τῷ ὕδατι, ὁμολογοῦντες ἃ ἐπιώρκησαν.

153. Ἀθήνησί φασι τὸν ἱερὸν τῆς ἐλαίας θαλλὸν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ βλασθῆναι καὶ πλείονα γενέσθαι, ταχὺ δ᾽ αὖ πάλιν συστέλλεσθαι.

154. Τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων καὶ ἀνὰ τὴν γῆν φερομένων ἔνθα καὶ ἔνθα χειμάῤῥου δίκην, τὸ τῶν εὐσεβῶν γένος ἐτίμησε τὸ δαιμόνιον. Περικαταληφθέντων γὰρ ὑπὸ τοῦ ῥεύματος διὰ τὸ βαστάζειν γέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων γονεῖς, καὶ σώζειν, πλησίον αὐτῶν γενόμενον τὸ τοῦ πυρὸς ῥεῦμα, ἐξεσχίσθη, παρέτρεψέ τε τοῦ φλογμοῦ τὸ μὲν ἔνθα, τὸ δὲ ἔνθα, καὶ ἐτήρησεν ἀβλαβεῖς ἅμα τοῖς γονεῦσι τοὺς νεανίσκους.

155. Λέγεται, τὸν ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν κατασκευάζοντα τὴν ἐν Ἀκροπόλει Ἀθηνᾶν, ἐν μεσότητι ταύτης τῆς ἀσπίδος τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐντυπώσασθαι, καὶ συνδῆσαι τῷ ἀγάλματι διά τινος ἀφανοῦς δημιουργίας, ὥστ᾽ ἐξ ἀνάγκης, εἴ τις βούλοιτο αὐτὸ περιαιρεῖν, τὸ σύμπαν ἄγαλμα λύειν τε καὶ συγχεῖν.

156. Φασὶν, ὡς ἀνδρίας ὁ τοῦ Βίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινε τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Βίτυϊ, θεωροῦντι ἐμπεσών. Ἔοικεν οὖν οὐκ εἰκῇ τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι.

157. Φασὶ, τοὺς κύνας μόνον διώκειν τὰ θηρία πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν Μελάνων καλουμένων ὀρῶν, ἀλλ᾽ ἀναστρέφειν, ὅταν ἄχρι τούτων διώκωσιν.

158. Ἐν τῷ Φάσιδι ποταμῷ γεννᾶσθαι ῥάβδον ὀνομαζομένην λευκόφυλλον, ἣν οἱ ζηλότυποι τῶν ἀνδρῶν δρεπόμενον ῥίπτουσι περὶ τὸν παρθένιον θάλαμον, καὶ ἀνόθευτον τηροῦσι τὸν γάμον.

159. Ἐν δὲ τῷ Τίγριδι γίνεσθαί φασι λίθον [illegible] κεκλημένον βαρβαρικῶς, τῇ χρόᾳ πάνυ λευκόν, [illegible] κατέχῃ τις, ὑπὸ θηρίων οὐδὲν ἀδικεῖται.

160. Ἐν δὲ τῷ Σκαμάνδρῳ γίνεσθαί φασι βοτάνην σίστρον καλουμένην, παραπλησίαν ἐρεβίνθῳ· κόκκους ἔχει σειομένους, ὅθεν τὴν προσηγορίαν ἔλαβε· [illegible] τοὺς κατέχοντας μήτε δαιμόνιον μήτε φαντασίαν [illegible] ναοῦν φοβεῖσθαι.

161. Περὶ Λιβύην ἄμπελός ἐστιν, ἣν καλοῦσι μαινομένην τινές, ἣ τῶν καρπῶν τοὺς μὲν πεπαίνει, τοὺς δ᾽ [illegible] κώδεις ἔχει, τοὺς δ᾽ ἀνθοῦντας καὶ βραχὺν τὸν [illegible]

162. Περὶ τὸ Σίπυλον ὄρος γίνεσθαί φασι λίθον παρόμοιον κυλίνδρῳ, ὃν οἱ εὐσεβεῖς υἱοὶ ὅταν [illegible] ἐν τῷ τεμένει τῆς μητρὸς τῶν θεῶν τιθέασι, καὶ [illegible] χάριν ἀσεβείας ἁμαρτάνουσι, ἀλλ᾽ ἀεί εἰσι φίλ[illegible]

163. Ἐν ὄρει Τηϋγέτῳ γίνεσθαι βοτάνην, [illegible] χαρισίαν, ἣν γυναῖκες ἔαρος ἀρχομένου τοῖς [illegible] περιάπτουσι, καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν συμπαθέστερο[illegible]

164. Ὄθρυς ὄρος ἐστὶ Θετταλίας, ὃ [illegible] τοὺς λεγομένους σῆπας, οἳ οὐκ ἔχουσι μίαν χρόαν [illegible] ἀεὶ ὁμοιοῦνται τῷ χώρῳ, ἐν ᾧ οἰκοῦσι. [illegible] ὅμοιον ἔχουσι τὸ χρῶμα τοῖς κόχλοις τῆς γῆς [illegible] χλοάζουσά ἐστιν ἡ φολίς. Ὅσοι δὲ αὐτῶν [illegible] διατρίβουσι, ταύταις ἐξομοιοῦνται κατὰ [illegible] Δάκνοντες δὲ ἐμποιοῦσι δίψος. Ἔστι δὲ αὐτῶν [illegible] οὐ τραχὺ καὶ ἔμπυρον, ἀλλὰ κακόηθες.

165. Τοῦ περκνοῦ ἔχεως τῇ ἐχίδνῃ [illegible] ἔχιδνα ἐν τῇ συνουσίᾳ τὴν κεφαλὴν ἀποκόπτει [illegible] τοῦτο καὶ τὰ τέκνα, ὥσπερ τὸν θάνατον [illegible] μετερχόμενα, τὴν γαστέρα τῆς μητρὸς διαῤῥήγνυ[illegible]

166. Ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γεννᾶσθαι λίθον [illegible] κυάμῳ παρόμοιον, ὃν ἂν κύνες ἴδωσιν, [illegible] Συντελεῖ δὲ καὶ τοῖς δαιμονί τινι γενομένοις [illegible] γὰρ τῷ προστεθῆναι ταῖς ῥισὶν ἀπέρχεται [illegible]

167. Ἐν δὲ τῷ Μαιάνδρῳ ποταμῷ [illegible] φασὶ, σώφρονα καλούμενον κατ᾽ ἀντίφρασιν [illegible] εἴς τινος ἐμβάλῃ κόλπον, ἐμμανὴς γίνεται, [illegible] τινὰ τῶν συγγενῶν.

168. Ῥῆνος καὶ Ἴστρος οἱ ποταμοὶ [illegible] ῥέουσιν, ὁ μὲν Γερμανοὺς, ὁ δὲ Παίονας [illegible] καὶ θέρους μὲν ναυσίπορον ἔχουσι τὸ ῥεῖθρον, [illegible] χειμῶνος παγέντες ὑπὸ κρύους, ἐν πεδίου [illegible] θιππεύονται.

169. Περὶ τὴν Θούριον πόλιν δύο ποταμοὺς [illegible] εἶναι, Σύβαριν καὶ Κρᾶθιν. Ὁ μὲν οὖν Σύβαρις [illegible] πίνοντας ἀπ᾽ αὐτοῦ πτυρτικοὺς εἶναι ποιεῖ, ὁ [illegible] τοὺς ἀνθρώπους ξανθότριχας λουομένους.

170. Ἐν δὲ Εὐβοίᾳ δύο ποταμούς εἶναι [illegible] οὗ μὲν τὰ πίνοντα πρόβατα λευκὰ γίγνονται· [illegible] ζεται Κέρβης· ὁ δὲ Νηλεὺς, ὃς μέλανα ποιεῖ.

171. Παρὰ Λυκόρμᾳ ποταμῷ γεννᾶσθαι [illegible] λόγχῃ παρόμοιον, συντελοῦσαν πρὸς ἀμβλυωπ[illegible]

172. Τὴν ἐν Συρακούσαις τῆς Σικελίας [illegible] θουσαν διὰ πενταετηρίδος κινεῖσθαι λέγουσι.

173. Ἐν ὄρει Βερεκυνθίῳ γεννᾶσθαι λίθον [illegible] μενον μάχαιραν, ὃν ἐὰν εὕρῃ τις, τῶν [illegible] Ἑκάτης ἐπιτελουμένων ἐμμανὴς γίνεται, ὡς [illegible]

174. Ἐν ὄρει δὲ Τμώλῳ γεννᾶσθαι λίθον [illegible] μοιον κισσήρει, ὃς τετράκις τῆς ἡμέρας [illegible] χρόαν· βλέπεσθαι δὲ ὑπὸ παρθένων τῶν μὴ [illegible] φρονήσεως μετεχουσῶν.

175. Ἐν Ἀρτέμιδος Ὀρθωσίας βωμῷ [illegible] σθαι χρύσειον, ὃς κυνηγῶν εἰσελθόντων φων[illegible]

176. Ἐν Αἰτωλοῖς φασὶν ὁρᾶν τοὺς ἀσπάλακας ἀμυδρῶς, καὶ οὐδὲ σιτεῖσθαι γῆν, ἀλλ' ἀκρίδας.

177. Τοὺς ἐλέφαντάς φασι κύειν ἔτη δύο, οἱ δὲ μῆνας ὀκτωκαίδεκα· ἐν δὲ τῇ ἐκτέξει δυστοκεῖν.

178. Δημάρατον, Τιμαίου τοῦ Λοκροῦ ἀκουστήν, νοσήσαντα ἄφωνόν φασιν ἐπὶ δέκα γενέσθαι ἡμέρας· ἐν δὲ τῇ ἑνδεκάτῃ ἀνανήψας βραδέως ἐκ τῆς παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἥδιστα αὐτῷ βεβιῶσθαι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΞΕΝΟΦΑΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΖΗΝΩΝΟΣ, ΠΕΡΙ ΓΟΡΓΙΟΥ.

ARISTOTELIS
DE XENOPHANE, ZENONE, ET GORGIA.

Περὶ Ξενοφάνους.

CAPUT I.

Ἀΐδιον εἶναί φησιν εἴ τί ἐστιν· εἴπερ μὴ ἐνδέχεται γενέσθαι μηδὲν ἐκ μηδενός. Εἴτε γὰρ ἅπαντα γέγονεν, εἴτε μὴ πάντα δι' ἀμφοτέρων. Ἐξ οὐδενὸς γὰρ ** αὐτῶν ἂν γινόμενα. Ἁπάντων τε γὰρ γινομένων, οὐδὲν προϋπάρχειν. Εἴ τῷ τινων ἀεὶ ἕτερα προσγίνοιτο, πλέον ἂν καὶ μεῖζον τὸ ἓν γεγονέναι. ι δὴ πλέον καὶ μεῖζον, τοῦτο γενέσθαι ἂν ἐξ οὐνός. Τῷ γὰρ ἐλάττονι τὸ πλέον, ἢ δ' ἐν τῷ μικροῳ τὸ μεῖζον οὐχ ὑπάρχειν. Ἀΐδιον δὲ ὄν, ἄπειν εἶναι, ὅτι οὐχ ἔχει ἀρχὴν ὅθεν ἐγένετο, οὐδὲ τευτὴν εἰς ὃ γινόμενον ἐτελεύτησέ ποτε· πᾶν γὰρ πειρον, ἓν εἶναι. Εἰ γὰρ πλέον ἢ δύο εἴη, πέρατα ναι ταῦτα πρὸς ἄλληλα. Ἓν δὲ ὅμοιον εἶναι πάνκ. Εἰ γὰρ ἀνόμοια πλείω ὄντα, οὐκ ἂν ἔτι ἓν θεῖι, ἀλλὰ πολλά. Ἀΐδιον δὲ ὄν, μέτριόν τε καὶ ὅμοιον άντῃ ἀκίνητον εἶναι τὸ ἕν. Οὐ γὰρ ἂν κινηθῆναι, ἢ ἔτι [ὑποχωρῆσαν·] ὑποχωρῆσαν δὲ, ἀνάγκην εἶναι τοι εἰς πλῆρες ὄν, ἢ κενόν. Τούτων δὲ τὸ μὲν οὐκ ν δόξασθαι τὸ πλῆρες, τὸ δὲ οὐκ εἶναι οὐδὲν ἢ τὸ ενόν. Τοιούτων δὲ ὄντων ἀνωδύνων τε καὶ ἀναλγήων, ὑπεστ *** καὶ ἄνοθεν εἶναι, οὔτε μετακοσμούμεον θέσει, οὔτε ἑτεροιούμενον εἴδει, οὔτε μιγνύμεον ἄλλῳ. Κατὰ πάντα γὰρ ταῦτα, πολλά τε τὸ μὴ ν γίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ ὂν τεκνοῦσθαι, καὶ τὸ ὂν θείρεσθαι ἀναγκάζεσθαι. Ταῦτα δὲ ἀδύνατα εἶαι. Καὶ γὰρ εἰ τὸ μεμίχθαι τὶ ἓν ἐκ πλειόνων λέοιτο, καὶ εἴη πολλὰ κινούμενα εἰς ἄλληλα τὰ πράματα, καὶ ἡ μίξις ἢ ὡς ἐν ἑνὶ, σύνθεσις εἴη τῶν πλειόων, ἢ τῇ ἀπαλλάξει, οἷον ἐπιπρόσθεσις γίνοιτο τῶν ιχθέντων, ἐκείνους μὲν ἂν δι' ἀλλήλων χωριζόντων ναι τὰ μιχθέντα. Ἐπιπροσθέσεως δ' οὔσης ἐν τῇ ρίψει, γίνεσθαι ἂν ἕκαστον φανερόν, ἀφαιρουμένων ῶν πρώτων τὸ ὑπ' ἄλληλα τεθέντα τῶν μιχθέντων· ν οὐδέτερον συμβαίνειν. Διὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόον κἂν εἶναι πολλὰ κἂν ἡμῖν, ὡς τὸ φαίνεσθαι μόως. Ὥστε ἐπειδὴ οὐχ οἷόν θ' οὕτως, οὐδὲ πολλὰ υνατὸν εἶναι τὰ ὄντα, ἀλλὰ ταῦτα δοκεῖν· οὐκ ὀρῶς. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα κατὰ τὴν αἴσθησιν φανάζεσθαι ἄπασιν. Λόγον δ' οὔτε ἀναιρεῖ τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, οὔτε πολλὰ εἶναι τὸ ὄν, ἀλλ' ἀΐδιόν τε καὶ ἄπειρον, καὶ πάντῃ ὅμοιον αὐτὸ αὑτῷ. Ἆρ' οὖν δεῖ πρῶτον μὲν μὴ πᾶσαν λαβόντα δόξαν ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀεὶ μάλιστα ὂν βέβαιον. Ὥστε εἰ μὲν ἅπαντα τὰ δοκοῦντα μὴ ὀρθῶς ὑπολαμβάνεται, οὐθὲν ἴσως προσήκει οὐδὲ τούτῳ προχρῆσθαι τῷ δόγματι, οὐκ ἄν ποτε οὐδὲν γένοιτο ἐκ μηδενός. Μία γάρ τίς ἐστι δόξα καὶ αὕτη τῶν οὐκ ὀρθῶν, ἣν ἐκ τοῦ αἰσθάνεσθαί πως ἐπὶ πολλῶν ὄντες ὑπειλήφαμεν. Εἰ δὲ μὴ, πάντα ἡμῖν ψευδῆ τὰ φαινόμενα· ἀλλά τινές εἰσι καὶ τούτων ὀρθαὶ ὑπολήψεις. Ἢ ἐπιδεῖξαι τὰς τοιαύτας ποιότητας μάλιστα δοκούσας ὀρθάς, ταύτας ληπτέον, ἃς ἀεὶ βεβαιοτέρας εἶναι δεῖ, ἢ αἳ μέλλουσιν ἐξ ἐκείνων τῶν λόγων δειχθήσεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ εἶεν δύο δόξαι ὑπεναντίαι ἀλλήλαις, ὥσπερ οἴεται, εἰ μὴ πολλὰ γενέσθαι φησὶν, ἀνάγκη εἶναι ἐκ μὴ ὄντων. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ οἷόν τε, οὐκ εἶναι τὰ ὄντα πολλά. Γένοιτο γὰρ ἂν ὄν, ὅτι ἐστὶν ἄπειρον εἶναι. Εἰ δ' οὕτως, καὶ ἕν. Ὁμοίως μὲν δὴ ἡμῖν ὁ ** ἀμφοτέρων π ** οὐδὲν μᾶλλον τὶ ἕν, ἢ ὅτι πολλὰ δείκνυται. Εἰ δὲ βέβαιος μᾶλλον ἡ ἑτέρα, ἀπὸ ταύτης ξυμπερανθέντα μᾶλλον δέδεικται. Τυγχανόμενα δὲ, ἔχοντος ἀμφοτέρας τὰς ὑπολήψεις ταύτας, καὶ κινούμενα μέν ἐστι τὰ ὄντα. Ἀμφοῖν δὲ πιστὴ μᾶλλον αὕτη, καὶ θᾶττον ἀεὶ προεῖντο πάντες ταύτην ἐκείνης τὴν δόξαν. Ὥστ' εἰ καὶ συμβαίνειεν ἄν τις εἶναι τὰς φύσεις, καὶ ἀδύνατον γενέσθαι τι ἐκ μὴ ὄντος, καὶ μὴ πολλὰ εἶναι τὰ πράγματα, ἐλέγχοιτο μὲν ἂν ὑπ' ἀλλήλων ταῦτα. Ἀλλὰ τί μᾶλλον οὕτως ἂν ἔχοι, ἴσως τε κἂν φαίη τὶς τούτοις τὰ ἐναντία. Οὔτε γὰρ δείξας ὅτι ὀρθὴ δόξα ἀφ' ἧς ἄρχεται, οὔτε μᾶλλον βέβαιον, ἢ περὶ ἧς δείκνυσι, λαβών, διελέχθη. Μᾶλλον γὰρ λαμβάνεται εἰκὸς εἶναι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, ἢ μὴ πολλὰ εἶναι. Λέγεταί τε καὶ σφόδρα ὑπὲρ αὐτῶν γίγνεσθαί τε τὰ μὴ ὄντα, καὶ μὴ γεγονέναι πολλὰ ἐκ μὴ ὄντων, καὶ οὐχ ὅτι οἱ τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ τῶν δοξάντων εἶναι σοφῶν τινες εἰρήκασιν. Αὐτίκα δ' Ἡσίοδος, Πρῶτον μὲν πάντων, φησὶ, χάος ἐγένετ', αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί· Ἠδ' ἔρος, ὃς πάντεσσι μεταπρέπει ἀθανάτοισι. Τὰ δ' ἄλλα φησὶ γενέσθαι, ταῦτα δ' ἐξ οὐδενός. Πολλοὶ δὲ καὶ ἕτεροι εἶναι μὲν οὐδέν φασι,

δ' ἐξ οὐ
μὲν οὐδὲν φασι,

γίγνεσθαι δὲ πάντα· λέγοντες ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τὰ γινόμενα. Ὥστε τοῦτο μὲν δῆλον, ὅτι ἐν οἷς γε δοκεῖ, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων ἂν γενέσθαι.

CAPUT II.

Ἀλλ' ἆρα εἰ μὲν δυνατά ἐστιν ἢ ἀδύνατα ἃ λέγει, ἐατέον. Τὸ δὲ, πότερον συμπεραίνεται αὐτὸ ἐξ ὧν λαμβάνει, ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ ἄλλως ἔχειν, ἱκανῶς σκέψασθαι, ἕτερά γε ἀντὶ τοῦ τὶς ὡς ἐκείνου εἴη, καὶ πρῶτον τεθέντος, ὃ πρῶτον λαμβάνει μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος. Ἆρα ἀνάγκη ἀγέννητα πάντα εἶναι, ἢ οὐδὲν κωλύει γεγονέναι ἕτερα ἐξ ἑτέρων, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον ἰέναι· ἢ καὶ ἀνακάμπτει κύκλῳ, ὥστε τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου γεγονέναι. Ἀεί τε οὕτως ὄντος τινὸς, καὶ ἀπειράκις, ἑκάστου γεγεννημένου ἐξ ἀλλήλων. Ὥστε οὐδὲν ἂν κωλύοιτο ἅπαντα γεγονέναι, κινουμένου τοῦ μηδὲν γενέσθαι ἂν ἐκ μὴ ὄντος, καὶ ἄπειρα ὄντα πρὸς ἐκεῖνον προσαγορεῦσαι, οὐδὲν κωλύει τῶν ἐν τῷ ἑνὶ ἑπομένων ὀνομάτων. Ἅπαντα γὰρ εἶναι καὶ λέγεσθαι, καὶ ἐκεῖνος τῷ ἀπείρῳ προσάπτει. Οὐδέν τε κωλύει, καὶ μὴ ἀπείρων ὄντων, κύκλῳ αὐτῶν εἶναι τὴν γένεσιν. Ἔτι ἅπαντα γίγνεσθαι· ἔστι δὲ οὐδὲν, ὥς τινες λέγουσιν, πρὸς ἓν ἀΐδιον. Ὡς δέον ὑπάρχειν τὸ εἶναι τοῖς πράγμασιν. Ἔτι εἰ καὶ ὅτι μάλιστα μήτε τὸ μὴ ὂν ἐνδέχεται γενέσθαι, μήτε ἀπολέσθαι τὸ μὴ ὂν, ὅμως τί κωλύει τὰ μὲν γενόμενα αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' ἀΐδια, ὡς καὶ Ἐμπεδοκλῆς λέγει; Ἅπαντα γὰρ κἀκεῖνος ταὐτὰ ὁμολογήσας, ὅτι ἔκ τε μὴ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαι, τό τε ὂν ἐξόλλυσθαι ἀνήνυστον καὶ ἄῤῥηκτον. Ἀεὶ γὰρ θήσεσθαι ὅπῃ καί τις αἰέν. Ἐρεῖ δὲ ὅμως. Τῶν ὄντων τὰ μὲν, ἀΐδια εἶναί φησι, πῦρ καὶ ὕδωρ, καὶ γῆν καὶ ἀέρα· τὰ δ' ἄλλα γίνεσθαί τε, καὶ γεγονέναι ἐκ τούτων. Οὐδεμία γὰρ ἑτέρα, ὡς οἴεται, γένεσις ἔστιν τοῖς οὖσιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε, διάλλαξίς τε μιγέντων ἐστί· φύσις δ' ἐπὶ τοῖς ὀνομάζεται ἀνθρώποισιν. Τὴν δὲ γένεσιν προσιοῦσαν τοῖς ἀϊδίοις, καὶ τῷ ὅτι γίνεσθαι λέγει ἐπὶ τοῦτό γε ἀδύνατον. Ὥστε τὸ πῶς γ' ἂν φήσει, καὶ ἔπαρξις ἵετο, παντί τε καὶ ποθὲν ἐλθόν· ἀλλὰ μισγομένων τε καὶ συντιθεμένων πυρὸς, καὶ τῶν μετὰ πυρὸς, γίγνεσθαι τὰ πολλὰ, διαλλαττομένων τε καὶ διακρινομένων φθείρεσθαι. Πλὴν καὶ εἶναι τῇ μὲν μίξει πολλά τε καὶ τῇ διακρίσει· τῇ δὲ φύσει τέτταρ' ἄνευ τῶν αἰτίων, ἢ ἕν· ἢ εἰ καὶ ἄπειρα εὐθὺς εἴη ταῦτα, ἐξ ὧν συντιθεμένων γίγνεται, διακρινομένων δὲ φθείρεται. Ὡς καὶ τὸν Ἀναξαγόραν φασί τινες λέγειν, ἐξ ἀεὶ ὄντων καὶ ἀπείρων, τὰ γινόμενα γίνεσθαι. Κἂν οὕτως, οὐκ ἂν εἴη ἀΐδια πάντα, ἀλλὰ καὶ γιγνόμενα ἅττα καὶ γενόμενά τ' ἐξ ὄντων καὶ φθειρόμενα εἰς οὐσίας τινὰς ἄλλας. Ἔτι οὐδὲν κωλύει μίαν τινὰ οὐσίαν τὸ πᾶν μορφὴν, ὡς καὶ ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξιμένης λέγουσιν· ὁ μὲν, ὕδωρ εἶναι φάμενος τὸ πᾶν· ὁ δὲ, ὁ Ἀναξιμένης, ἀέρα, καὶ ὅσοι ἄλλοι οὕτως εἶναι τὸ πᾶν ἓν ἠξιώκασι. Τοῦτο ἤδη σχήμασί τε καὶ πλήθεσι, καὶ ὀλιγότητι, καὶ τὸ μανὸν ἢ πυκνὸν γίνεσθαι, πολλὰ καὶ ἄπειρα ὄντα τε καὶ γιγνόμενα ἀπεργάζεται τὸ ὅλον. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Δημόκριτος τὸ ὕδωρ τε καὶ τὸν ἀέρα, ἕκαστόν τε τῶν πολλῶν, τοῦτο ὂν, ῥυθμῷ διαφέρειν. Τί δὴ κωλύει καὶ οὕτως τὰ πολλὰ γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι, ἐξ ὄντος ἀεὶ ἐς ὂν μεταβάλλοντος ταῖς εἰρημέναις διαφοραῖς τοῦ ἑνὸς, καὶ οὐδὲν οὔτε πλέονος, οὔτε ἐλάττονος γιγνομένου τοῦ ὅλου; Ἔτι τί κωλύει ποτὲ μὲν ἐξ ἄλλων τὰ σώματα γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι πάλιν; Εἰ δὲ καὶ ταῦτά τις συγχωροίη, καὶ εἴη τι καὶ ἀγέννητον, εἴ τι μᾶλλον ἄπειρον δείκνυται. Ἄπειρον γὰρ εἶναί φησιν, εἰ ἔστι μὲν, μὴ γεγονέναι. Πέρας γὰρ εἶναι, τὴν τῆς γενέσεως ἀρχήν τι καὶ τέλος. Καί τοι τί κωλύει, ἀγέννητον ὂν, ἔχειν πέρας ἐκ τῶν εἰρημένων; Εἰ γὰρ ἐγένετο, ἀρχὴν ἔχειν ἀξιοῖ ταύτην ὅθεν γίγνοιτο, εἰ γιγνόμενα. Τί δὴ κωλύει, καὶ εἰ μὴ ἐγένετο, ἔχειν ἀρχήν; οὐ μέντοι γε ἐξ ἧς γε ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν, καὶ εἶναι περαίνοντα πρὸς ἄλληλα ἀΐδια ὄντα. Ἔτι τί κωλύει τὸ μὲν ὅλον, ἀγέννητον ὂν, ἄπειρον εἶναι, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ γιγνόμενα πεπεράνθαι, ἔχοντα ἀρχὴν καὶ τελευτὴν γενέσεως; Ἔτι καὶ ὡς ὁ Παρμενίδης φησὶ, τί κωλύει καὶ τὸ πᾶν ἓν εἶναι, καὶ ἀγέννητον· ὅμως πεπεράνθαι, καὶ εἶναι Πάντοθεν ἐγκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, Μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. Τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον, οὔτι βεβαιότερον εἶναι μέχρι ὃν ἐστι τῇ ἀρχῇ. Ἔχον δὲ μέσον καὶ ἔσχατα, πέρας ἔχει ἀγέννητον ὄν· ἐπεὶ εἰ καὶ, ὡς αὐτὸς λέγει, ἕν ἐστι, καὶ τοῦτο σῶμα ἔχει τὰ ἑαυτοῦ μέρη, εἰ τάδε ὅμοια πάντα. Καὶ γὰρ ὅμοιον οὕτω λέγει τὸ πᾶν εἶναι οὐ *** ἄλλῳ τινὶ ὃ περαίναι ὁρᾷς, ἐλέγχει εἴτι ὅμοιον τὸ ἄπειρον. Τὸ γὰρ ὅμοιον, ἑτέρῳ ὅμοιον. Ὥστε δύο ἢ πλείω ὄντα, οὐκ ἂν ἓν οὐδ' ἄπειρον εἶναι, ἀλλ' ἴσως τὸ ὅμοιον πρὸς αὐτὸ λέγει, καὶ φησὶν αὐτὸ ὅμοιον εἶναι πᾶν, ὅτι ὁμοιομερὲς ὕδωρ ὂν ἅπαν ἢ γῆν, [ἢ] εἴ τι τοιοῦτον ἄλλο. Δῆλος γὰρ οὕτος ἀξιῶν εἶναι ἓν τῶν δὲ μερῶν ἕκαστον σῶμα ὂν, οὐκ ἄπειρόν ἐστι. Τὸ γὰρ ὅλον ἄπειρον. Ὥστε ταῦτα περαίνει πρὸς ἄλληλα ἀγέννητα ὄντα. Ἔτι εἰ ἀΐδιόν τε καὶ ἄπειρόν ἐστι, πῶς ἂν εἴη ἓν σῶμα ὄν; Εἰ μὲν γὰρ ἀνομοίων ἀμερῶν [illegible] πολλὰ, καὶ αὐτὸς οὕτω γε εἶναι ἀξιοῖ. Εἰ δὲ ἅπαν ὕδωρ, ἢ ἅπασαν γῆν, ἢ ὅ τι δὴ τὸ ὂν τοῦτ' ἐστι, πολλὰ ἂν ἔχοι μέρη, ὡς καὶ Ζήνων ἐπιχειρεῖ ἓν δεικνύναι τὸ οὕτως ὂν ἕν. Εἴη οὖν ἂν καὶ πλείονα αὐτοῦ μέρη ἐλαττόνων τε καὶ μικροτέρων, ἀλλά τε πάντῃ [illegible]τῃ ἀλλοῖον εἴη οὐδενὸς προσγιγνομένου σώματος, οὐδ' ἀπογιγνομένου. Εἰ δὲ μήτε σῶμα, μήτε πλάτος, μήτε μῆκος ἔχον μηδὲν, πῶς ἂν ἄπειρον ἓν εἴη; τί κωλύει, πολλὰ καὶ ἀνάριθμα τοιαῦτα εἶναι; τί κωλύει, καὶ πλείω ὄντα ἑνὸς, μεγέθει ἄπειρα εἶναι; ὡς καὶ Ξενοφάνης απειρον τό τε βάθος τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀέρος φησὶν εἶναι. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς. Ἐπιτιμᾷ γὰρ ὡς λεγόντων τινῶν τοιαῦτα ἀδύνατα ὄντα οὕτως ἐχόντων ξυμβαίνειν αὐτά· Εἴπερ ἀπείρονα γῆς τε βάθη, καὶ δαψιλὸς αἰθὴρ, Ὃς διὰ πολλῶν δὴ βροτέων ῥηθέντα ματαίως Ἐκκέχυται στομάτων, [οὐδὲν] τοῦ παντὸς ἰδόντων. Ἔτι ὂν ἓν, οὐδὲν ἄτοπον, εἰ μὴ πάντῃ ὅμοιόν ἐστιν. Εἰ γάρ ἐστιν ὕδωρ ἅπαν, ἢ πῦρ, ἢ ὅ τι δὴ ἄλλο τοιοῦτον, οὐδὲν κωλύει πλείω εἰπεῖν τοῦ ὄντος ἑνός· εἰ δὴ δι' ἕκαστον ὅμοιον αὐτὸ ἑαυτῷ. Καὶ γὰρ μανὸν, τὸ δὲ πυκνὸν εἶναι, μὴ ὄντος τοῦ τῷ μανῷ κενοῦ. Οὐδὲν κωλύει γὰρ τῷ μανῷ οὐκ ἔστιν ἔν τισι μέρεσι χωρὶς ἀποκεκριμένον τὸ κενόν· ὡς τὸ τοῦ ὅλου, τὸ μὲν εἶναι πυκνὸν, καὶ τουτὶ δέ ἐστι μανὸν τὸ πᾶν οὕτως ἔχον· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν πλῆρες ὂν, ὁμοίως ἧττον πλῆρές ἐστι τοῦ πυκνοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἔστιν, ἀγέννητόν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο δοθείη ἄπειρον εἶναι, καὶ μηδὲ ἐνδέχεσθαι ἄλλο καὶ ἄλλο ἄπειρον εἶναι. Διὰ τοῦτο δ' ἐν τούτῳ ἤδη προσαγορευτέον καὶ ἀδύνατον. Πῶς γὰρ ἂν τὸ ἄπειρον ὅσων; ἢ τί κενὸν μὴ ὅλον ὂν ἅτε εἶναι; Ἀκίνητον δ' εἶναι φησὶν, εἰ κενὸν μὴ ἔστι

παντα γὰρ κινεῖται τῷ ἀλλάττειν τόπον. Πρῶτον ἐν οὖν τοῦτο πολλοῖς οὐ συνδοκεῖ, ἀλλ᾽ εἶναί τι κεόν· οὐ μέντοι τό γέ τι σῶμα εἶναι, ἀλλ᾽ οἷον καὶ ὁ Ἡσίοδος ἐν τῇ γενέσει πρῶτον τὸ χάος φησὶ γενέθαι· ὡς δὲ χώραν πρῶτον ὑπάρχειν τοῖς οὖσιν. Τοιοῦτον δέ τι καὶ τὸ κενὸν, οἷον ἀγγεῖόν τι ἀνὰ μέον εἶναι ζητοῦμεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ μή ἐστι κενὸν, ηδέ τι ἴσως ἂν κινοῖτο, ἐπεὶ καὶ Ἀναξαγόρας τὸ ** * πραγματευθεὶς, καὶ οὐ μόνον ἀποχρῆσαν αὐτῷ ποφήνασθαι ὅτι οὐκ ἔστιν, ὅμως κινεῖσθαι φησὶ τὰ ντα, οὐκ ὄντος κενοῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδολῆς κινεῖσθαι μὲν ἀεί φησι συγκινούμενα τὸν ἅπαντα ἐνδελεχῶς χρόνον, οὐδὲν εἶναι λέγων ὡς τοῦ παντός, οὐδὲ κενεόν. Πόθεν οὖν τί κ᾽ ἐπέλθοι; Ὅταν ὲ εἰς μίαν μορφὴν συγκριθῇ, ὡς ἓν εἶναι, οὐδέν φηι τό γε κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν. Τί γὰρ κωλύει ἰς ἄλληλα φέρεσθαι καὶ περιΐστασθαι ἅμα ὁτιοῦν εἰς λλο, καὶ τούτου εἰς ἕτερον, καὶ εἰς τὸ πρῶτον, ἄλλου εταβάλλοντος ἀεί. Ἔτι καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ μέοντος τοῦ πράγματος τόπῳ τοῦ εἴδους μεταβολὴν, ἀλλοίωσιν, οἵ τ᾽ ἄλλοι κἀκεῖνος λέγει [οὐδὲν] ἐκ ῶν εἰρημένων αὐτῷ κωλύει κινεῖσθαι τὰ πράγματα, ταν ἐκ λευκοῦ μέλαν, ἢ ἐκ πικροῦ γένηται γλυκύ. ὐδὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι κενὸν, ἢ μὴ δέχεσθαι τὸ πλῆες ἀλλοιοῦσθαι κωλύει. Ὥστε οὔτε ἅπαντα ἀΐδια, ὔθ᾽ ἓν, οὔτ᾽ ἄπειρον ἀνάγκη εἶναι, ἀλλ᾽ ἄπειρα ολλά. Οὔτε ἓν θ᾽ ὅμοιον, οὔτ᾽ ἀκίνητον, οὔτ᾽ εἰ ολλ᾽ ἄττα. Τούτων δὲ κειμένων καὶ μετακοσμεῖθαι καὶ ἑτεροιοῦσθαι οὐδένα κωλύει ἐκ τῶν ὑπ᾽ κείνῳ εἰρημένων, καὶ ἑνὸς ὄντος τοῦ παντὸς κινήεως οὔσης, καὶ πλήθει καὶ ὀλιγότητι διαφέροντος, αὶ ἀλλοιουμένου οὐδενὸς προσγιγνομένου. Εἰ δ᾽ ρα τινὸς, οὐ τοῦ σώματος, καὶ εἰ πολλὰ συμμισγοένων καὶ συνδιακρινομένων ἀλλήλοις. Τὴν γὰρ μίξιν, ὔτ᾽ ἐπιπρόσθεσιν τοιαύτην εἶναι οὔτε σύνθεσιν εἰὸς οἵαν λέγειν. Ὥστε ἢ χωρὶς εὐθὺς εἶναι, ἢ καὶ ποστραφέντος ἐπίπροσθεν ἕτερα ἑτέρων φέρεται χωρὶς ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ οὕτω συγκεῖσθαι ταχθέντα, ὥστε ὁτιοῦν μιγνυμένου παρ᾽ ὁτιοῦν ᾧ μίγνυσθαι μέρος, οὕτως ὡς μὴ ἀναληφθῆναι συγκείμενα, ἀλλὰ μεμιγμένα, μηδ᾽ ὁποιαοῦν αὐτῷ μέρη. Ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα τὸ ἐλάχιστον, ἅπαν τὶ μέρος μέμικται ὁμοίως καὶ τὸ ὅλον.

Περὶ Ζήνωνος.

CAPUT III.

Ἀδύνατόν φησιν εἶναι εἴ τί ἐστι, γενέσθαι, τοῦτο λέγων ἐπὶ τοῦ θεοῦ. Ἀνάγκη γὰρ ἤτοι ἐξ ὁμοίων [ἢ ἐξ] ἀνομοίων γενέσθαι τὸ γενόμενον. Δυνατὸν δὲ οὐδέτερον. Οὔτε γὰρ ὅμοιον ὑφ᾽ ὁμοίου προσήκειν τεκνωθῆναι μᾶλλον, ἢ τεκνῶσαι. Ταὐτὰ γὰρ ἅπαντα τοῖς γε ἴσοις ἢ ὁμοίοις ὑπάρχειν πρὸς ἄλληλα, οὔτ᾽ ἂν ἐξ ἀνομοίου οὔτ᾽ ἀνόμοιον γενέσθαι. Εἰ γὰρ γίγνοιτο ἐξ ἀσθενεστέρου τὸ ἰσχυρότερον, ἢ ἐξ ἐλάττονος τὸ μεῖζον, ἢ ἐκ χείρονος τὸ κρεῖττον, ἢ τοὐναντίον τὰ χείρω ἐκ τῶν κρειττόνων, τὸ οὐκ ἐξ ὄντος γενέσθαι· ὅπερ ἀδύνατον. Ἀΐδιον μὲν οὖν διὰ ταῦτ᾽ εἶναι τὸν θεόν. Εἰ δ᾽ ἔστιν ὁ θεὸς ἁπάντων κράτιστον, ἕνα φησὶ προσήκειν αὐτόν. Εἰ γὰρ δύο, ἢ ἔτι πλείους εἶεν, οὐκ ἂν ἔτι κράτιστον καὶ βέλτιστον αὐτὸν εἶναι πάντων. Ἕκαστος γὰρ ἂν θεὸς τῶν πολλῶν ὅμοιος ὂν, τοιοῦτος εἴη. Τοῦτο γὰρ θεὸν καὶ θεοῦ δύναμιν εἶναι, κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι, καὶ πάντα κρατεῖσθαι εἶναι. Ὥστε καθὸ μὴ κρεῖττον, κατὰ τοσοῦτον οὐκ εἶναι θεόν. Πλειόνων οὖν ὄντων, εἰ μὲν εἶεν τὰ μὲν ἀλλήλων κρείττους, τὰ δὲ ἥττους, οὐκ ἂν εἶναι θεούς. Πεφυκέναι γὰρ θεὸν μὴ κρατεῖσθαι. Ἴσων δὲ ὄντων, οὐκ ἂν ἔχειν θεὸν φύσιν δεῖν εἶναι κράτιστον. Τὸ δὲ ἶσον, οὔτε βέλτιον, οὔτε χεῖρον εἶναι τοῦ ἴσου. Ὥστ᾽ εἴπερ εἴη τε, καὶ τοιοῦτον εἴη θεὸς, ἕνα μόνον εἶναι τὸν θεόν. Οὐδὲ γὰρ οὐδέ πάντα δύνασθαι ἂν ἃ βούλοιτο. Οὐδὲ γὰρ ἂν δύνασθαι πλειόνων ὄντων ἕνα μόνον. Ἕνα δ᾽ ὄντα, ὅμοιον εἶναι πάντῃ, ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν, τάς τε ἄλλας αἰσθήσεις ἔχοντα πάντῃ. Εἰ γὰρ μὴ κρατεῖν ἂν καὶ κρατεῖσθαι ὑπ᾽ ἀλλήλων τὰ μέρη θεοῦ ὄντα· ὅπερ ἀδύνατον. Πάντῃ δ᾽ ὅμοιον ὄντα, σφαιροειδῆ εἶναι. Οὐ γὰρ τῇ μέν, τῇ δ᾽ οὐ τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ πάντῃ. Ἀΐδιον δ᾽ ὄντα καὶ ἕνα καὶ σφαιροειδῆ, οὔτ᾽ ἄπειρον, οὔτε πεπεράσθαι. Ἄπειρον [γὰρ] τὸ μὴ εἶναι. Τοῦτο γὰρ οὔτε μέσον, οὔτε ἀρχὴν καὶ τέλος, οὔτε ἄλλο μέρος οὐδὲν ἔχειν. Τοιοῦτον δὲ εἶναι τὸ ἄπειρον. Οἷον δὲ τὸ μὴ ὂν, οὐκ ἂν εἶναι τὸ ὂν, περαίνειν δὲ πρὸς ἄλληλα, εἰ πλείω εἶεν. Τὸ δὲ ἓν οὔτε τῷ οὐκ ὄντι, οὔτε τοῖς πολλοῖς ὁμοιοῦσθαι. Ἓν γὰρ οὐκ ἔχει πρὸς ὅ τι περανεῖ. Τὸ δὴ τοιοῦτον ὂν, ἓν ὂν, τὸν θεὸν εἶναι λέγει, οὔτε κινεῖσθαι, οὔτε κινητὸν εἶναι. Ἀκίνητον μὲν γὰρ εἶναι τὸ μὴ ὄν. Οὔτε γὰρ ἂν εἰς αὐτὸ ἕτερον, οὔτε ἐκεῖνο εἰς ἄλλο ἐλθεῖν. Κινεῖσθαι δὲ τὰ πλείω ὄντα ἑνός. Ἕτερον γὰρ εἰς ἕτερον δεῖν κινεῖσθαι. Εἰ μὲν οὖν τὸ μὴ ὂν, οὐδὲν ἂν κινηθῆναι. Τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδαμῇ εἶναι, εἰ δὲ εἰς ἄλληλα μεταβάλλοι, πλείω αὐτὸν εἶναι ἑνός. Διὰ ταῦτα δὴ κινεῖσθαι μὲν ἂν τὰ δύο ἢ πλείω ἑνός. Ἠρεμεῖν γὰρ ἀκίνητον εἶναι τὸ οὐδέν· τὸ δὲ ἓν οὔτε ἀτρεμεῖν, οὔτε κινεῖσθαι. Οὔτε γὰρ τῷ μὴ ὄντι, οὔτε τοῖς πολλοῖς ὅμοιον εἶναι. Κατὰ πάντα δὲ οὕτως ἔχειν τὸν θεὸν, ἀΐδιόν τε καὶ ἕνα, ὅμοιόν τε καὶ σφαιροειδῆ ὄντα, οὔτε ἄπειρον οὔτε πεπερασμένον, οὔτε ἠρεμεῖν οὔτε ἀκίνητον εἶναι.

CAPUT IV.

Πρῶτον μὲν οὖν λαμβάνει καὶ οὗτος, τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι ἐξ ὄντος, ὥσπερ ὁ Μέλισσος. Καίτοι τί κωλύει μήτ᾽ ἐξ ὁμοίου τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, ἀλλ᾽ ἐκ μὴ ὄντος; Ἔτι οὐδὲν μᾶλλον ὁ θεὸς ἀγέννητος, εἰ καὶ τἆλλα πάντα, εἴπερ ἅπαντα ἐξ ὁμοίου ἢ ἀνομοίου γέγονεν· ὅπερ ἀδύνατον. Ὥστε ἢ οὐδέν ἐστι περὶ τὸν θεὸν, ἢ καὶ τἆλλα ἀΐδια πάντα· εἴπερ ἅπαντα ἐπικράτιστον τὸν θεὸν λαμβάνει· τοῦτο δυνατώτατον καὶ βέλτιστον λέγων. Οὐ δοκεῖ δὲ τοῦτο κατὰ τὸν νόμον, ἀλλὰ πολλὰ κρείττους εἶναι ἀλλήλων οἱ θεοί. Οὐκ οὖν ἐκ τοῦ δοκοῦντος εἴληφε ταύτην κατὰ τοῦ θεοῦ τὴν ὁμολογίαν. Τό τε κράτιστον εἶναι τὸν θεὸν, οὐχ οὕτως ὑπολαμβάνων λέγεται, ὡς πρὸς ἄλλο τι τοιαύτη ἡ τοῦ θεοῦ φύσις, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὑτοῦ διάθεσιν. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ πρὸς ἕτερον, οὐδὲν ἂν κωλύοι μὴ τῇ αὑτοῦ ἐπιεικείᾳ καὶ ῥώμῃ ὑπερέχειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀσθένειαν. Θέλοι δ᾽ ἂν οὐδεὶς οὕτω τὸν θεὸν φάναι κράτιστον εἶναι, ἀλλ᾽ ὅτι αὐτὸς ἔχει ὡς οἷόν τε ἄριστα, καὶ οὐδὲν ἐκλείπει καὶ εὖ καὶ καλῶς ἔχειν αὐτῷ. Ἅμα γὰρ ἴσως ἔχοντι, κἀκεῖνο ἂν συμβαίη. Οὕτω δὲ διακεῖσθαι καὶ πλείους αὐτοὺς ὄντας οὐδὲν κωλύει ἅπαντας, ὡς οἴονται ἄριστα διακειμένους, καὶ κρατίστους τῶν ἄλλων οὐχ αὑτῶν ὄντας. Ἔστι δ᾽ ὡς ἔοικε καὶ ἄλλα. Κράτιστον γὰρ εἶναι τὸν θεόν φησι, τοῦτο δέ τινι εἶναι ἀνάγκη,

ἕνα τὰ πάντα ὁρᾷν καὶ ἀκούειν, οὐδὲν προσήκει. Οὐ γὰρ, εἰ μὴ καὶ τῇδ᾽ ὁρᾷ, χεῖρον ὁρᾷ ταύτῃ· ἀλλ᾽ οὐχ ὁρᾷ ἴσως. Τοῦτο βούλεται τὸ πάντῃ αἰσθάνεσθαι, ὅτι οὕτως ἂν βέλτιστα ἔχοι, ὅμοιος ὢν πάντῃ ἔτι τοιοῦτος ὤν. Διότι σφαιροειδὴς ἂν εἴη, ἀλλ᾽ οὐχ ὅτι ἑτέραν τινὰ μᾶλλον ἴχων ἰδέαν, ὅτι πάντῃ ἀκούει καὶ πάντῃ κρατεῖ. Ὥσπερ γὰρ ὅταν λέγωμεν τὸ ψιμμύθιον, ὅτι πάντα ἐστὶ λευκὸν, οὐδὲν ἄλλό τι σημαίνομεν, ἢ ὅτι ἐν ἅπασιν αὐτοῦ τοῖς μέρεσιν ἐγκέχρωσται ἡ λευκότης· τί δὴ κωλύει οὕτω κᾀκεῖ τὸ πάντῃ ὁρᾷν καὶ ἀκούειν, καὶ κρατεῖν λέγεσθαι, ὅτι ἅπαν ὃ ἄν τις αὐτοῦ λαμβάνοι μέρος, τοῦτ᾽ ἔσται πεπονθός; ὥσπερ [δὲ] οὐδὲ τὸ ψιμμύθιον, οὐδὲ τὸν θεὸν ἀνάγκη διὰ τοῦτο εἶναι σφαιροειδῆ, ἔτι μήτε ἄπειρον, μήτε πεπεράνθαι. Σῶμά γε καὶ ἔχων μέγεθος πῶς οἷόν τε, εἴπερ τοῦτ᾽ ἔστιν ἄπειρον, ὃ ἂν μὴ ἔχοι πέρας δεκτικὸν ὂν πέρατος. Πέρας δ᾽ ἐν μεγέθει καὶ πλήθει ἓν γίνεται, καὶ ἐν ἅπαντι τῷ ποσῷ. Ὥστε ἂν μὴ ἔχῃ πέρας μέγεθος, ὅσον ἄπειρόν ἐστιν. Ἔτι δὲ σφαιροειδῆ ὄντα ἀνάγκη πέρας ἔχειν. Ἔσχατα γὰρ ἔχει, εἴπερ μέσον ἔχει αὐτοῦ τοῦ πλεῖστον ἀπέχειν. Μέσον δ᾽ ἔχει, σφαιροειδὲς ὂν, ἐκ τοῦ μέσου ὁμοίως πυρὸς τὰ ἔσχατα, σῶμα ἔσχατα ἢ πέρατα ἔχειν, οἷον διαφορεῖ. Εἰ γὰρ καὶ τὸ μὴ ὂν ἁπλοῦν, οὐκ ἂν καὶ τὸ ὂν ἄπειρον. Τί γὰρ κωλύει ἔνια ταῦτα λεχθῆναι τοῦ ὄντος καὶ μὴ ὄντος; Τό τε οὐκ ὂν γὰρ οὐδεὶς νῦν αἰσθάνεται, καὶ ὂν δέ τις οὐκ ἂν αἰσθάνοιτο. Ἃ νῦν ἄμφω δὲ λεκτὰ, ὅπῃ διανοητά. Οὐ λευκὸν δὲ τὸ μὴ ὄν. Εἰ οὖν διὰ τοῦτο τὰ ὄντα πάντα λευκὰ, ὅπως μή τι ταὐτὸ κατὰ τοῦ ὄντος σημαίνωμεν, καὶ μὴ ὄντος· ἢ οὐδὲν κωλύει καὶ τῶν ὄντων τὶ μὴ ὂν εἶναι λευκόν; Οὕτω δὲ καὶ ἄλλην οὖν ἀπόφασιν δέξονται τὸ ἄπειρον, εἰ μὴ τὸ πάλαι λεχθέντι μᾶλλον, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἢ μὴ ἔχειν ἐστὶν ἅπαν. Ὥστε καὶ τὸ ὂν ἢ ἄπειρον, ἢ πέρας ἔχον ἐστίν. Ἴσως δὲ ἄτοπον καὶ τὸ προσάπτειν τῷ μὴ ὄντι ἀπειρίαν. Οὐ γὰρ πᾶν, εἰ μὴ ἔχει πέρας, ἄπειρον λέγομεν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἄνισον οὐκ ἂν φαῖμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν. Ἔτι οὐκ ἂν ἔχοι ὁ θεὸς πέρας εἷς ὢν, ἀλλ᾽ οὐ πρὸς θεόν. Εἰ δὲ ἓν μόνον ἐστὶν, ὁ θεὸς ἂν εἴη μόνον, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ μέρη. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτ᾽ ἄτοπον, εἰ τοῖς πολλοῖς συμβέβηκε πεπεράνθαι πρὸς ἄλληλα, διὰ τοῦτο τὸ ἓν μὴ ἔχειν πέρας. Πολλὰ γὰρ τοῖς πολλοῖς, καὶ τῷ ἑνὶ ὑπάρχει ταὐτά· ἐπεὶ καὶ τὸ εἶναι κοινὸν αὐτοῖς ἐστιν. Ἄτοπον οὖν ἴσως ἂν εἴη, εἰ διὰ τοῦτο μὴ φαῖμεν εἶναι τὸν θεόν· εἰ τὰ πολλά ἐστιν, ὅπως μὴ ὅμοιον ἔσται αὐτοῖς ταύτῃ. Ἔτι τί κωλύει πεπεράνθαι καὶ ἔχειν πέρατα ἓν ὄντα τὸν θεόν; ὡς καὶ ὁ Παρμενίδης λέγει, ἓν ὂν εἶναι αὐτόν, Πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ, Μεσσόθεν ἰσοπαλές. Τὸ γὰρ πέρας, τινὸς μὲν ἀνάγκη ἶσον εἶναι, οὐ μέντοι πρός τι γε, οὐδὲ ἀνάγκη τὸ ἔχον πέρας, πρός τι ἔχειν πέρας, ὡς πεπερασμένον, πρὸς τὸ μὴ ἐφεξῆς ἀπείρου, ἀλλ᾽ ἔστι τὸ πεπεράνθαι ἔσχατα ἔχειν. Ἔσχατα δ᾽ ἔχον, οὐκ ἀνάγκη πρός τι σχεῖν. Ἐνίοις μὲν οὐ συμβαίνει πᾶν, καὶ πεπεράνθαι. Πάλιν περὶ τοῦ ἀκίνητον εἶναι τὸ ἕν, καὶ τὸ ὄν, ὅτι καὶ τὸ ὂν κινεῖται, ἴσως ὁμοίως τοῖς ἔμπροσθεν ἄτοπον· καὶ ἔτι· ἆρα γε οὐ ταὐτὸ ἄν τι ὑπολάβοι τὸ μὴ κινεῖσθαι, καὶ τὸ ἀκίνητον εἶναι, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόφασιν κινεῖσθαι, ὥσπερ μὴ τὸ ἶσον, ὥσπερ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ὄντος, εἴπερ ἀληθές. Τὸ δὲ ἀκίνητον τῷ ἔχειν πῶς ἤδη λέγεσθαι, ὥσπερ τὸ ἄνισον. Καὶ ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ τοῦ κινεῖσθαι τὸ ἠρεμεῖν, ὡς καὶ σχεδὸν οἱ ἀπὸ τοῦ α᾽ ἀποφάσεις. Ἔτι ἐναντίοις λέγοντι. [illegible] μὲν οὖν μὴ κινεῖσθαι, ἀληθὲς ἐπὶ τοῦ μὴ ὄντος· [illegible] δὲ ἠρεμεῖν, οὐχ ὑπάρχει τῷ μὴ ὄντι. Ὁμοίως [illegible] ἀκίνητον εἶναι σημαίνει ταὐτὸν, ἀλλ᾽ οὕτως [illegible] ἠρεμεῖν αὐτῷ χρῆται, καί φησιν τὸ μὴ ὂν ἠρεμεῖν, [illegible] οὐκ ἔχει μετάβασιν· ὅπερ καὶ ἐν τοῖς ἄνω [illegible] ἄτοπον ἴσως, εἴ τι τῷ μὴ ὄντι προσάπτομεν, [illegible] ἀληθὲς εἶναι κατὰ τοῦ ὄντος εἰπεῖν, ἄλλως [illegible] ἀπόφασ**η τ** ἐλεγχθέντων, καὶ τὸ μὴ κινεῖσθαι [illegible] μεταλαμβάνειν ἐστί. Πολλὰ γὰρ ἂν καθάπερ [illegible] χθῃ, ἀφαιροῖτο τῶν ὄντων κατηγορεῖν. Οὐδὲ γὰρ [illegible] πολλὰ ἀληθὲς εἰπεῖν εἴη μὴ ἕν, εἴπερ καὶ τὸ [illegible] ἐστὶ μὴ ἕν, εἴτε ἐπ᾽ ἐνίων τἀναντία ξυμβαίνει [illegible] κατὰ τοσαύτας ἀποφάσεις. Ὧν ἀνάγκη ἢ ἶσον ἢ ἄνισον ἄν τι πλῆθος, ἢ καὶ μὴ, ὡς ἢ καὶ ἄρτιον ἢ περιττὸν, ἂν ἀριθμὸς ᾖ. Ὁμοίως δὲ ἕως καὶ τὸ ἠρεμεῖν ἢ κινεῖσθαι, ἀνάγκη ἂν σῶμα, ἢ ἔτι, εἰ καὶ διὰ τοῦ μὴ κινεῖται ἡ θεός τε καὶ τὸ ἕν, ὅτι τὰ πολλὰ κινεῖται τῷ εἰς ἄλληλα ἰέναι, τί κωλύει καὶ τὸν θεὸν κινεῖσθαι εἰς ἄλλο; οὐδα *** τι *** μὸν, ἀλλ᾽ ὅτι εἷς [illegible] θεός. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς, τί κωλύει εἰς ἄλληλα [illegible] μένων τῶν μερῶν τοῦ κύκλωθεν ὄν; Οὐ γὰρ [illegible] τοιοῦτον ἕν, ὥσπερ ὁ Ζήνων πολλὰ εἶναί φησι. [illegible] τὸς γὰρ σῶμα λέγει εἶναι τὸν θεόν· εἴ τε δὲ τὸ [illegible] πᾶν, εἴτε ὅ τι δήποτε αὐτὸς λέγων. Ἀσώματος [illegible] ὤν, πῶς ἂν σφαιροειδὴς εἴη ἐπιμόνως, [illegible] [οὔτ᾽ ἂν κινοῖτο,] οὔτ᾽ ἂν ἠρεμοῖ μηδαμοῦ [illegible] Ἐπεὶ δὲ σῶμά ἐστι, τί ἂν αὐτὸ κωλύει κινεῖσθαι [illegible] ἐλέχθη,

---

Περὶ Γοργίου.

CAPUT V.

Οὐκ εἶναί φησιν οὐδέν· εἰ δ᾽ ἔστιν, ἄγνωστον εἶναι· εἰ δὲ καὶ ἔστι καὶ γνωστὸν, ἀλλ᾽ οὐ δηλωτὸν ἄλλῳ. Καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἔστι, συνθεὶς τὰ ἑτέροις εἰρημένα, ὅσοι περὶ τῶν ὄντων λέγοντες, [illegible] δοκοῦσιν, ἀποφαίνονται αὐτοῖς· οἱ μέν, [illegible] οὐ πολλά· οἱ δὲ αὖ, ὅτι πολλὰ καὶ οὐχ ἕν· [illegible] ἂν ἀγέννητα, οἱ δ᾽ ὡς γενόμενα ἐπιδεικνύντες [illegible] συλλογίζεται κατ᾽ ἀμφοτέρων. Ἀνάγκη γάρ [illegible] εἴ τί ἐστι, μήτε ἕν, μήτε πολλὰ εἶναι, μήτε ἀγέννητα μήτε γενόμενα, οὐδὲν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ μὴ [illegible] τούτων ἂν θάτερα εἴη, ὅτι οὐκ ἔστιν οὔτε ἕν, [illegible] πολλὰ, οὔτε ἀγέννητα, οὔτε γενόμενα. Τὰ μὲν [illegible] Μέλισσος, τὰ δὲ ὡς Ζήνων ἐπιχειρεῖ δεικνύειν [illegible] πρώτην ἴδιον αὐτοῦ ἀπόδειξιν, ἐν ᾗ λέγει ὅτι [illegible] ἔστιν οὔτε εἶναι, οὔτε μὴ εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ τὸ [illegible] εἶναι, ἔστι μὴ εἶναι, οὐδὲν ἂν ἦν ἧττον, τὸ μὴ ὂν [illegible] ὄντος εἴη. Τό τε γὰρ μὴ ὄν, ἔστι μὴ ὄν, καὶ τὸ [illegible] ὄν. Ὥστε οὐδὲν μᾶλλον ἢ εἶναι, ἢ οὐκ εἶναι [illegible] πράγματα. Εἰ δ᾽ ὅμως τὸ μὴ εἶναι ἔστι τὸ εἶναι [illegible] σιν, οὐκ ἔστι τὸ ἀντικείμενον. Εἰ γὰρ τὸ μὴ [illegible] ἐστι, τὸ εἶναι, ἢ μὴ εἶναι προσήκει. Ὥστε οὐκ [illegible] οὕτως φησὶν, οὐδὲν ἂν εἴη, εἰ μὴ ταὐτόν ἐστιν, [illegible] τε καὶ μὴ εἶναι. Ἔστι δὲ ταὐτό. Καὶ οὕτως [illegible] εἴη οὐδέν. Τό τε γὰρ μὴ ὂν, οὐκ ἔστι, καὶ τὸ [illegible] ἐπείπερ ταὐτὸ τῷ μὴ ὄντι. Οὗτος μὲν οὖν ὁ [illegible] λόγος ἐκείνου.

CAPUT VI.

Οὐδαμόθεν δὲ συμβαίνει ἐξ ὧν εἴρηκεν, μηδὲν εἶναι. Ἃ γὰρ ἀποδείκνυσιν, οὕτως διαλέγεται· εἰ [illegible] μὴ ὄν ἐστιν ἢ ἔστιν, ἁπλῶς εἰπεῖν εἴη, καὶ ἔστιν [illegible]

ὄν. Τοῦτο δὲ οὔτε φαίνεται οὕτως, οὔτε ἀνάγκη, λ' ὡς περὶ δυοῖν, ὄντος, τοῦ δ' οὐκ ὄντος, τὰ μὲν τι, τὰ δ' οὐκ ἀληθές, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν μὴ ὄν. Διότι ν οὐκ ἔστιν, οὔτε εἶναι, οὔτε μὴ εἶναι τὰ ἄμφω, θ' ἕτερον οὐκ ἔστιν. Οὐδὲν γάρ φησιν εἴη ἂν τὸ εἶναι, τοῦ εἶναι, εἴπερ εἴη τι καὶ τὸ μὴ εἶναι. Οὐδεὶς σιν εἶναι τὸ μὴ εἶναι οὐδαμῶς. Εἰ δὲ καὶ ἔστι τὸ ὄν, μὴ ὄν, οὐδ' οὕτως ὁμοίως εἴη ἂν τὸ μὴ ὄν, τῷ τι. Τὸ μὲν γάρ ἐστι μὴ ὄν, τὸ δὲ καὶ ἔστιν. Ἔτι δεῖ καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἀληθές, ὡς δὴ θαυμάσιόν τ' εἴη, τὸ μὴ ὂν ἐστιν. Ἀλλ' εἰ δὴ οὕτω, πότερον ᾶλλον ξυμβαίνει τὰ πάντα εἶναι ἢ μὴ εἶναι; Αὐτὸ ρ οὕτω γε τοὐναντίον ἔοικε γίνεσθαι. Εἰ γάρ τό μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν, ὄν ἐστιν, ἅπαντά ἐστι. Καὶ ρ τὰ ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ἐστίν. Οὐκ ἀνάγκη ρ, εἰ τὸ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὂν μὴ εἶναι. Εἰ δὴ καὶ τω τις ξυγχωρεῖ, καὶ τὸ μὲν μὴ ὂν εἴη, τὸ δὲ ὂν μὴ η, ὅμως οὐδὲν ἧττον εἴη ἄν. Τὰ γὰρ μὴ ὄντα, εἴη τὰ τὸν ἐκείνου λόγον. Εἰ δὲ ταὐτόν ἐστι καὶ τὸ ναι, καὶ τὸ μὴ εἶναι, οὐδ' οὕτως μᾶλλον οὐκ εἴη, ἂν εἴη. Ὡς γὰρ κἀκεῖνος λέγει, ὅτι εἰ ταὐτὸν μὴ ὄν, ὂν, τό τε ὂν οὐκ ἔστι, καὶ τὸ μὴ ὄν. Ὥστε οὐδὲν τιν ἀντιστρέψαντι, ἔστιν ὁμοίως φάναι, ὅτι πάντα τί. Τό τε γὰρ μὴ ὄν ἐστι, καὶ τὸ ὄν. Ὥστε πάντα τί. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν λόγον φησίν· εἰ δέ ἐστιν, οι ἀγέννητον, ἢ μὴ γενόμενον εἶναι. Καὶ εἰ μὲν γέννητον, ἄπειρον αὐτὸ τοῖς τοῦ Μελίσσου ἀξιώμασι μβάνει· τὸ δὲ ἄπειρον, οὐκ ἂν εἶναί ποτε. Οὔτε ρ ἐν αὑτῷ, οὔτ' ἂν ἐν ἄλλῳ εἶναι. Δύο γὰρ ἂν τως ἢ πλείω εἶναι, τό τε ἓν ὄν, καὶ τὸ ἐν ᾧ, μηδαῦ· δέον οὐδὲ εἶναι κατὰ τὸν Ζήνωνος λόγον περὶ ς χώρας. Ἀγέννητον μὲν οὖν διὰ ταῦτ' οὐκ εἶναι, μὴν οὐδὲ γενόμενον γενέσθαι τὸν οὐδὲν ἂν οὔτ' ὄντος, οὔτ' ἐκ μὴ ὄντος. Εἰ γὰρ τὸ ὂν μεταπέσοι, κ ἂν ἔτ' εἶναι τὸ ὄν, ὥσπερ γ' εἰ καὶ τὸ μὴ ὂν γένοιτο, οὐκ ἂν ἔτι εἴη μὴ ὄν· οὐδὲ μὴν οὐδ' ἐξ ὄντος ν γενέσθαι. Εἰ μὲν γὰρ μή ἐστι τὸ μὴ ὄν, οὐδὲν ν ἐκ μηδενὸς ἂν γενέσθαι. Εἰ δ' ἔστι τὸ μὴ ὄν, ιόπερ οὐδ' ἐκ τοῦ ὄντος, διὰ ταῦτα οὐδ' ἐκ τοῦ μὴ ντος γενέσθαι. Εἰ οὖν ἀνάγκη μέν, εἴπερ ἐστί τι, τὸ ἀγέννητον εἶναι ἢ γενόμενον. Ταῦτα δὲ ἀδύναον τι καὶ εἶναι. Ἔτι εἴπερ ἐστὶν ἓν ἢ πλείω φησίν τιν, εἴτε μὴ ἕν, μήτε πολλά, οὐδὲν ἂν εἴη· καὶ ἓν ἐν * * * * καὶ ὅτι ἀσώματον ἂν εἴη τὸ ἓν * * * η * * * σχομεν γε τῷ τοῦ Ζήνωνος λόγου· ἑνὸς δὲ ὄντος, ὐδ' ἂν εἶναι οὐδὲ μή, μήτε πολλὰ * * * * εἰ γὰρ μήτε , μήτε πολλά ἐστιν, οὐδ' ἂν κινηθῆναί φησιν. Οὐδενὶ γὰρ κινηθείη, ἢ οὐκ ἂν ἔτι, ἢ ὡσαύτως ἔχον, ἀλλὰ τὸ μὲν οὐκ ἂν εἴη, τὸ δ' οὐκ ὂν γεγονὸς εἴη. Ἔτι δὲ ἢ κινεῖται, καὶ εἰ μεταφέρεται οὐ συνεχὲς ὄν, διῄρηται τὸ ὄν, οὔτέ τι ταύτῃ· ὥστε πάντῃ κινεῖται, πάντῃ διῄρηται. Εἰ δ' οὕτως, πάντα οὐκ ἔστιν, ἐκλιπὲς γὰρ ταύτῃ φησίν, ἢ διῄρηται τοῦ ὄντος· ἀντὶ τοῦ κενοῦ τὸ διῃρῆσθαι λέγων, καθάπερ ἐν τοῖς Λευκίππου καλουμένοις λόγοις γέγραπται. Εἰ μὲν οὖν οὐδέν, τὰς ἀποδείξεις λέγειν ἅπαντα. Δεῖ γὰρ τὰ φρονούμενα εἶναι, καὶ τὸ μὴ ὄν, εἴπερ μή ἐστι, μηδὲ φρονεῖσθαι. Εἰ δ' οὕτως, οὐδὲν ἂν εἶναι ψεῦδος οὐδείς φησιν, οὐδ' εἰ ἐν τῷ πελάγει φαίη ἁμιλλᾶσθαι ἅρματα. Πάντα γὰρ ἂν ταῦτα εἴη. Καὶ γὰρ τὰ ὁρώμενα καὶ ἀκουόμενα διὰ τοῦτό ἐστιν, ὅτι φρονεῖται ἕκαστα αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὥσπερ οὐδὲν μᾶλλον ὁρῶμεν ἐστὶν οὕτω μᾶλλον ἃ ὁρῶμεν ἢ διανοούμεθα. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκεῖνο, πολλοὶ ἂν ταῦτα ἴδοιεν, καὶ ἐνταῦθα πολλοὶ ἂν ταῦτα διανοηθείημεν. Τὸ οὖν μᾶλλον δὴ τοιάδ' ἐστί· ποῖα δὲ τἀληθῆ, ἄδηλον. Ὥστε καὶ εἴ ἐστιν, ἡμῖν γνωστὰ εἶναι τὰ πράγματα. Εἰ δὲ γνωστά, πῶς ἄν τις φασί, δηλώσειεν ἄλλῳ; Ὃ γὰρ εἶδε, πῶς ἄν τις φησὶ τοῦτο εἴποι λόγῳ; ἢ πῶς ἂν ἐκείνῳ δῆλον ἀκούσαντι γίγνοιτο μὴ ἰδόντι; Ὥσπερ γὰρ οὐδὲ ἡ ὄψις τοὺς φθόγγους γιγνώσκει, οὕτως οὐδὲ ἡ ἀκοὴ τὰ χρώματα ἀκούει, ἀλλὰ φθόγγους· καὶ λέγει ὁ λέγων, ἀλλ' οὐ χρῶμα, οὐδὲ πρᾶγμα. Εἰ οὖν τις μετεννόει πῶς αἰτεῖ παρ' ἄλλου λόγῳ ἢ σημείῳ τινὶ ἑτέρου πράγματος ἐννοήσειεν, ἀλλ' ἢ ἐὰν μὲν χρῶμα ἰδών· ἐὰν * * * μος ἀρχὴν γὰρ οὐ * * * λεγε * * * γοειδὲ χρῶμα. Ὥστε οὐδὲ διανοεῖσθαι χρῶμά ἐστιν, ἀλλ' ὁρᾶν· οὐδὲ ψόφον, ἀλλ' ἀκούειν. Εἰ δὲ καὶ ἐνδέχεται, γινώσκει τε καὶ ἀναγινώσκει λέγων. Ἀλλὰ πῶς ὁ ἀκούων τὸ αὐτὸ ἐννοήσει; Οὐ γὰρ οἷόν τε τὸ αὐτὸ ἅμα ἐν πλείοσι καὶ χωρὶς οὖσιν εἶναι. Δύο γὰρ ἂν εἴη τὸ ἕν. Εἰ δὲ καὶ εἴη, φησίν, ἐν πλείοσι καὶ ταὐτόν, οὐδὲν κωλύει μὴ ὅμοιον φαίνεσθαι αὐτοῖς, μὴ πάντῃ ὁμοίοις ἐκείνοις οὖσιν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ, εἴ τι ἐν τοιούτου εἴησαν, ἀλλ' οἱ δύο εἶεν. Φαίνεται δὲ οὐδ' αὐτὸς αὑτῷ ὅμοια αἰσθανόμενος ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἕτερα τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ ὄψει, καὶ νῦν τε καὶ πάλαι διαφόρως. Ὥστε σχολῇ ἄλλο πᾶν ταὐτὸ αἴσθοιτό τις. Οὕτως οὐκ ἔστιν, ἓν ἐστι γνωστόν, οὐδεὶς ἂν αὐτὸ ἑτέρῳ δηλώσειεν, διά τε τὸ μὴ εἶναι τὰ πράγματα λεκτά, καὶ ὅτι οὐδεὶς ἕτερον ἑτέρῳ ταὐτὸ ἐννοεῖ. Ἅπαντες δὲ καὶ οὕτως ἑτέρων ἀρχαιοτέρων εἰσὶν ἀπορίαι. Ὥστε ἐν τῇ περὶ ἐκείνων σκέψει καὶ ταῦτα ἐξεταστέον.

ARISTOTELIS
SCRIPTORUM FRAGMENTA

ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΟΥ ΠΕΠΛΟΥ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΟΜΗΡΙΚΟΥΣ ΗΡΩΑΣ ΕΠΙΤΑΦΙΑ.

Ἐπὶ Πηνελέῳ, κειμένου ἐν Βοιωτίᾳ.

Τόνδ᾽ ἐπὶ Κηφισσῷ ποταμῷ θέσαν ὠκὺ ῥέοντι
παῖδες Βοιωτῶν σώφρονα Πηνέλεων.

Ἐπὶ Ἀσκαλάφου καὶ Ἰαλμένου.

Ἀσκαλάφου Τροίῃ φθιμένου καὶ Ἰαλμένου ἥδε
ὀστέα πληξίππων γῆ Μινυὰς κατέχει.

Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Οἰλέως, κειμένου ἐν Μυκόνῳ τῇ νήσῳ.

Ἐνθάδε τῶν Λοκρῶν ἡγήτορα γαῖα κατέσχεν,
Αἴαντ᾽ Οἰλιάδην, ἐν πελάγει φθίμενον.

Ἐπὶ Ἐλεφήνορος, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Νήσου ἀπ᾽ Εὐβοίης Ἐλεφήνορα, ἀρχὸν Ἀβάντων,
ἐνθάδ᾽ ἐνὶ Τροίῃ μοῖρα κατέσχε βίου.

Ἐπὶ Μενεσθέως, κειμένου ἐν Ἀθήναις.

Ταξίλοχος λαῶν, υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς,
ἐνθάδ᾽ ἐνὶ κλεινῇ πατρίδι μοῖραν ἔχει.

Ἐπὶ Αἴαντος Τελαμωνίου, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Ἅδ᾽ ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ κειραμένα πλοκάμους,
θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, οὕνεκ᾽ Ἀχαιοῖς
ἁ δολόφρων Ἀπάτα κρέσσον ἐμοῦ κέκριται.

Ἐπὶ Τεύκρου, κειμένου ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου.

Ἰῶν ὠκυμόρων ταμίην, Τελαμώνιον ἥδε
Τεῦκρον ἀποφθίμενον γῆ Σαλαμὶς κατέχει.

Ἐπὶ Διομήδους, κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ.

Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδη
ἥδ᾽ ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη.

Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρυάλου, κειμένων ἐν Ἄργει.

Ἀργεῖος Σθένελος Καπανήϊος ὧδε τέθαπται
τύμβῳ, καὶ τούτου πλησίον Εὐρύαλος.

Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος, κειμένου ἐν Μυκήναις.

Λεύσσεις Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὦ ξένε, τύμβον,
ὃς θάν᾽ ὑπ᾽ Αἰγίσθου κ᾽ οὐλομένης ἀλόχου.

Ἕτερον.

Μνῆμα τόδ᾽ Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὅν ῥα κατέκτα
δῖα Κλυταιμνήστρη Τυνδαρὶς οὐχ ὁσίως.

Ἐπὶ Μενελάου.

Ὄλβιος, ὦ Μενέλαε, σύ τ᾽ ἀθάνατος καὶ ἀγήρως,
ἐν μακάρων νήσοις, γαμβρὲ Διὸς μεγάλου.

Ἐπὶ Νέστορος, κειμένου ἐν Πύλῳ.

Τὸν βαθύνουν ψυχήν τε νόημά τε θεῖον ἔχοντα
ἄνδρ᾽ ἀγαθὸν κατέχω, Νέστορα τὸν Πύλιον.

Ἕτερον.

Νέστορα τῶν Πυλίων ἡγήτορα ἥδε θανόντα
γῆ κατέχει, βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων.

Ἐπὶ Ἀντιλόχου, κειμένου ἐν Τροίῃ.

Μνῆμ᾽ ἀρετῆς υἱοῦ τοῦ Νέστορος, Ἀντιλόχοιο,
ὃς θάνεν ἐν Τροίῃ, ῥυσάμενος πατέρα.

Ἐπὶ Ἀγαπήνορος.

Ἀρχὸς ὅδ᾽ ἐκ Τεγέης Ἀγαπήνωρ, Ἀγκαίου υ[illegible]
κεῖθ᾽ ὑπ᾽ ἐμοὶ, Ταφίων πελτοφόρων βασιλ[illegible]

Ἐπὶ Ἀμφιμάχου καὶ Διώρου.

Ἀρχός τ᾽ Ἀμφίμαχος, Κτεάτου παῖς, ἠδὲ Διώ[illegible]
ἐνθάδ᾽ ἐνὶ Τροίῃ μοῖραν ἔχουσι βίου.

Ἐπὶ Θαλπίου καὶ Πολυξένου, κειμένων ἐν Ἤλ[illegible]

Οἵδε Πολύξεινος καὶ Θάλπιος Ἤλιδι δίῃ
δμηθέντες κρυεροῦ δῶμ᾽ Ἀΐδαο ἔβαν.

Ἐπὶ κενοταφίου Μέγητος, ἐν Δουλιχίῳ.

Μνῆμα Μέγητι θοῷ, μεγαθύμου Φυλέος [illegible]
Δουλίχιοι τεῦξαν· σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

Ἐπὶ Ὀδυσσέως, κειμένου ἐν Τυῤῥηνίᾳ.

Ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θα[illegible]
κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασ[illegible]

Ἕτερον.

Οὗτος, Ὀδυσσῆος κείνου τάφος, ὃν διὰ [illegible]
Ἕλληνες πολέμῳ Τρωικῷ εὐτύχεσαν.

Ἐπὶ Θόαντος.

Υἱὸν ὑπερθύμου Ἀνδραίμονος ἠδὲ θυγ[illegible]
Γόργης τῆς Οἰνέως ἥδε κόνις κατέχει

Ἐπὶ Ἰδομενέως καὶ Μηριόνου, κειμένων [illegible]

Κνωσσίου Ἰδομενῆος ὁρᾷς τάφον. [illegible]
πλησίον ἵδρυμαι Μηριόνης ὁ Μόλ[illegible]

Ἐπὶ Τληπολέμου, κειμένου ἐν Ῥ[illegible]

Ἅδ᾽ Ἡρακλείδην ῥηξήνορα θυμολέον[illegible]
Τληπόλεμον κατέχει κυματόεσσα Ῥ[illegible]

Ἐπὶ Δηϊπύλου.

Δηϊπύλου κόρσης εὐειδέος Ὀρμενίοιο
μνῆμα τόδ᾽ εὔκλεινον. Γείνατο [illegible]

Ἐπὶ Νιρέως, κειμένου ἐν Τ[illegible]

Ἐνθάδε τὸν κάλλιστον ἐπιχθονίων ἐ[illegible]
Νιρέα, τὸν Χαρόπου παῖδα καὶ [illegible]

Ἐπὶ Φειδίππου καὶ Ἀντί[illegible]

Φείδιππον Τροίην περσάντ᾽ ἠδ᾽ Ἄ[illegible]
γαῖα πατρὶς κώμη ἥδ᾽ Ἐφύρα κ[illegible]

Ἐπὶ Ἀχιλλέως, κειμένου ἐν [illegible]

Παῖδα θεᾶς Θέτιδος, Πηληϊάδην [illegible]
ἥδ᾽ ἱερὰ προποντὶς ἀμφὶς ἔχει [illegible]

Ἕτερον.

Θεσσαλὸς οὗτος ἀνὴρ Ἀχιλεὺς ἐν [illegible]
τύμβῳ· ἐθρήνησαν δ᾽ ἐννέα Π[illegible]

Ἐπὶ Πατρόκλου, κειμένου μ[illegible]

Πατρόκλου τάφος οὗτος. Ὁμοῦ [illegible]
ὃν κτάνεν ὠκὺς Ἄρης Ἕκτορο[illegible]

Ἐπὶ Ποδάρκους, κειμένου [illegible]

Γῆ μὲν Ἀχαιὶς ἔθρεψε Ποδάρκη[illegible]
ὀστέα δ᾽ αὖ Σικύων γῆ κατέχ[illegible]

Ἐπὶ Φιλοκτήτου.

όξων Ἡρακλέους ταμίην, Ποιάντιον υἱὸν
ἥδε Φιλοκτήτην γῆ Μινυὰς κατέχει.

Ἐπὶ Εὐμήλου.

ιὸς ὅδ' Ἀδμήτοιο, Φερητιάδης Εὔμηλος,
νέρθ' ὑπ' ἐμοὶ κεῖται, μοῖραν ἔχων θανάτου.

Ἐπὶ κενοταφίου Ποδαλειρίου καὶ Μαχάονος ἐν Τρίκκῃ.

ιδ' Ἀσκληπιάδαι Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων,
πρόσθεν μὲν θνητοὶ, νῦν δὲ θεῶν μέτοχοι.

Ἐπὶ Εὐρυπύλου, κειμένου ἐν Ὀρχομενῷ.

άτρῃ ἐν Ὀρχομενῷ Εὐαίμονος ἀγλαὸν υἱὸν
Εὐρύπυλον κρύπτει δακρυόεσσα κόνις.

Ἐπὶ Πολυποίτου καὶ Λεοντέως.

ρχοντες Λαπιθῶν Πολυποίτης ἠδὲ Λεοντεὺς
ἐν γαίῃ Μήδων τέρμ' ἀφίκοντο βίου.

Ἐπὶ Γουνέως.

ῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὁρᾷς· ψυχὴ δὲ θανόντος
ἀέρ' ἐς ὑγρὸν ἔβη· σῶμα δὲ πόντος ἔχει.

Ἐπὶ κενοταφίου Προθόου.

ῦμα μὲν ἐν πόντῳ Προθόου, Τενθρηδόνος υἱοῦ,
κεῖται· ἐνοίκτιστον δ' οὔνομα τύμβος ἔχει.

Ἐπὶ Ταλθυβίου, κειμένου ἐν Μυκήνῃ.

αλθύβιον θεράποντα, θεῶν κήρυκα καὶ ἀνδρῶν,
ὧδε Μυκηναίων δῆμος ἔθαψεν ἅπας.

Ἐπὶ Αὐτομέδοντος, κειμένου ἐν Τροίῃ.

ὐτομέδοντ', Ἀχιλῆϊ ἑὸν καὶ πιστὸν ἑταῖρον,
ἥδε κατεσκίασε Τρωὰς ἄρουρα τάφῳ.

Ἐπὶ Ἕκτορος, κειμένου ἐν Θήβαις.

Ἕκτορι τόνδε μέγαν Βοιώτιοι ἄνδρες ἔτευξαν
τύμβον ὑπὲρ γαίης, σῆμ' ἐπιγιγνομένοις.

Ἐπὶ Πυραίχμου, κειμένου ἐν Τροίᾳ.

Ἐλθὼν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξίου ὧδε Πυραίχμης
ὠκύμορος πάντων νόσφι φίλων ἔθανεν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΑΛΛΟΥΣ.

Ἐπὶ Λαομέδοντος.

Ἐνθάδε Περγαμίδην κεύθει χθὼν Λαομέδοντα,
ἵππων ὠκυπόδων εἵνεκ' ἀποφθίμενον.

Ἐπὶ Αἰήτου κειμένου ἐν Κολχίδι.

Αἰήτην Κόλχοισι πολυχρύσοισιν ἄνακτα
ἐνθάδε πανδαμάτωρ μοῖρα θεῶν κτέρισε.

Ἐπὶ Ζήθου, κειμένου ἐν Θήβαις.

Ἑπταπύλων Θηβῶν βασιλεὺς ὅδε κεῖται ὑπόχθων
Ζῆθος, ὃν Ἀντιόπη γείνατο παῖδ' ἀγαθόν.

Ἐπὶ Ὀρφέως, κειμένου ἐν Κικονίᾳ.

Θρηΐκα χρυσολύρην Οἰάγρου παῖδα θανόντα
Ὀρφέα ἐν χώρῳ τῷδε θέσαν Κίκονες.

Ἐπὶ Πυλάδου, κειμένου ἐν Φωκίδι.

Υἱὸς ὅδε Στροφίου Πυλάδης ἐν Φωκίδι γαίῃ
κεῖται, ἐπεὶ παντὸς μοῖραν ἔπλησε βίου.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΕΡΙ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ.

Ὅλως δὲ περὶ εὐγενείας ἐγὼ ἀπορῶ, τίνας χρὴ λεῖν τοὺς εὐγενεῖς. Εἰκότως γὰρ ἔφην τοῦτο εὐ κπορῶν. Καὶ γὰρ παρὰ τῶν πολλῶν καὶ παρὰ ν σοφῶν, τὰ μὲν ἀμφισβητεῖται, τὰ δ' οὐ λέγεται φῶς εὐθὺς τὰ περὶ τῆς δυνάμεως· λέγω δὲ τοῦτο ιτερον τῶν τιμίων ἐστὶ καὶ σπουδαίων ἢ καθάπερ υκόφρων ὁ σοφιστὴς ἔγραψε, καινόν τι πάμπαν. εεῖνος γὰρ ἀντιπαραβάλλων ἑτέροις ἀγαθοῖς αὐτὴν, γένειαν μὲν οὖν ἧς ἀφανὲς τὸ κάλλος, ἐν λόγῳ δὲ τὸ ινὸν, ὡς πρὸς δόξαν οὖσαν τὴν αἵρεσιν αὐτῆς· κα- δ' ἀλήθειαν, οὐθὲν διαφέροντας τοὺς ἀγεννεῖς τῶν γενῶν.

Ἀμφισβητεῖσθαι δὲ καθάπερ καὶ περὶ τοῦ πηλί- ν ἀγαθόν ἐστι, οὕτω καὶ τίνας δεῖ καλεῖν εὐγενεῖς. ι μὲν γὰρ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν γονέων, εὐγενεῖς εἶναι μίζουσι, καθάπερ καὶ Σωκράτης. Διὰ γὰρ τὴν ριστείδου ἀρετὴν, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ γενναίαν ναι. Σιμωνίδην δὲ φασιν ἀποκρίνασθαι διερωτώ- νον, τίνες εὐγενεῖς, τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων φάναι· ιέ τοι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ὀρθῶς ἐπιτιμῶσι. εογνις δ' ὁ ποιητὴς ὁ ποιήσας,

Ὡς τὴν μὲν εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοὶ,
Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖσι πλουσίοις.

πρὸς Διὸς οὐχ αἱρετώτερος ὁ πλουτῶν αὐτὸς, ἢ οὗ πρόπαππος ἢ τῶν προγόνων τὶς πλούσιος ἦν, αὐ- ς δὲ πένης; Πῶς γὰρ οὐκ εἶπε, καὶ δέοιτ' ἂν κηδεύειν τοῖς πλουσίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς εὐγενέσιν; Εὐγενεῖς γὰρ οἱ παλαιοί· κρείττους δὲ οἱ νῦν· οὐκοῦν ὁμοίως κἂν τις ὑπολαμβάνῃ, οὐ τοὺς εὐγενεῖς εἶναι τοὺς ἐκ πάλαι πλουσίων, ἢ ἀλλὰ τοὺς ἐξ ἀγαθῶν πάλαι. Κρείττων γὰρ ἂν δόξειεν ἀρχαίας ἀρετῆς, πρόσφατος· καὶ μετέχειν μᾶλλον ἕκαστον πατρὸς, ἢ προπάππου. Αἱρετώτερον δ' αὐτοῦ εἶναι σπουδαῖον, ἀλλ' οὐ τὸν πρόπαππον, ἢ τινὰ τῶν ἄλλων προγόνων. Ὀρθῶς ἔφη λέγειν. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐπεὶ ἐν μηδετέρῳ τούτων ὁρῶμεν τὴν εὐγένειαν, σκεπτέον ἄλλον τρόπον; Τίνα τοῦτον ἐνίοτε σκεπτέον δ' ἔφη τὸ εὖ σημαίνει τὶ δήπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον, καὶ τὸ εὐόφθαλμον. Ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Πάνυ γε εἶπεν. Οὐκοῦν εὐπρόσωπον μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου· εὐόφθαλμον δὲ τὸ ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. Οὕτως, εἶπεν. Ἀλλὰ μὴν ἔστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον, ἀλλ' οὐ σπουδαῖον. Πάνυ γε εἶπε σπουδαῖον δέ γε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι· ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. Οὕτως, εἶπε. Δῆλον ἄρ' ἔφην, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια, ἀρετὴ γένους.

Φανερὸν τοίνυν, ἔφην ἐγὼ, περὶ ὧν πάλαι διηπορήσαμεν, διὰ τί ποτε οἱ ἔκπαλαι πλουσίων, ἢ οἱ ἔκπαλαι σπουδαίων εὐγενέστεροι δοκοῦσιν εἶναι μᾶλλον τῶν σύνεγγυς τἀγαθὰ κεκτημένων. Αὐτὸς γὰρ

ἐγγύτερος σπουδαῖος ὢν, ἢ πάππου σπουδαίου τετυχηκώς, ὥστ᾽ εἴη ἂν εὐγενὴς, ὁ ἀγαθὸς ἀνήρ. Καί τινες εἰρήκασιν οὕτως ἐκ τοῦ διελέγχειν προσποιούμενοι τὸν συλλογισμὸν τῆς εὐγενείας, ὥσπερ φησὶ καὶ Εὐριπίδης, οὐχὶ τῶν ἔκπαλαι σπουδαίων, εὐγένειαν φάμενος εἶναι· ἀλλ᾽ οἷς τις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἁπλῶς. Τὸ δ᾽ οὐκ ἔστιν· ἀλλ᾽ ὀρθῶς ζητοῦσιν οἱ τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν προτιθέντες. Τὰ δ᾽ αἴτια εἴπομεν, τουτέστιν, ὅτι ἡ μὲν εὐγένειά ἐστιν ἀρετὴ γένους· ἡ δ᾽ ἀρετὴ σπουδαῖον. Σπουδαῖον δ᾽ ἐστὶ γένος, ἐν ᾧ πολλοὶ σπουδαῖοι πεφύκασιν ἐγγίνεσθαι· συμβαίνει δὲ τὸ τοιοῦτον, ὅταν ἐγγένηται ἀρχὴ σπουδαία ἐν τῷ γένει. Ἡ γὰρ αὐτὴ τοιαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, πολλὰ παρασκευάζειν οἷά περ αὐτή· τοῦτο γὰρ ἐστιν ἀρχῆς ἔργον, ποιῆσαι, οἷον αὐτὴ, ἕτερα πολλά. Ὅταν οὖν ἐγγένηται τοιοῦτος εἷς τις ἐν τῷ γένει, καὶ οὕτω σπουδαῖος, ὥστ᾽ ἔχειν τὸ ἀπ᾽ ἐκείνου ἀγαθὸν πολλὰς γενεὰς, τοῦτο σπουδαῖον ἀνάγκη εἶναι τὸ γένος. Πολλοὶ γὰρ ἔσονται σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἄν τε ἀνθρώπων ᾖ τὸ γένος· ἄν τε ἵππων, ἵπποι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων. Ὥστ᾽ εὐλόγως οὐχ οἱ πλούσιοι, οὐδ᾽ οἱ ἀγαθοὶ, ἀλλ᾽ οἱ ἐκ παλαι πλουσίων, ἢ ἔκπαλαι ἀγαθῶν, εὐγενεῖς εἰσι. Ζητεῖ γὰρ ὁ λόγος τἀληθῆ. Ἀρχὴ γὰρ ἀνωτάτω πάντων· οὐ μὴν ἀλλ᾽ οὐδ᾽ οἱ ἐκ προγόνων ἀγαθῶν, εὐγενεῖς πάντες, ἀλλ᾽ ὅσοι τυγχάνουσιν ἀρχηγοὶ τῶν προγόνων ὄντες. Ὅταν μὲν οὖν αὐτὸς ἀγαθὸς, μὴ ἔχει δὲ τοιαύτην δύναμιν τῆς φύσεως, ὥστε τίκτειν πολλοὺς ὁμοίως, οὐκ ἔχει ἀρχὴν τοιαύτην δύναμιν ἐν τούτοις. Ἀρχὴ τοῦ γένους, καὶ εὐγενεῖς οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ γένους ὄντες, οὐκ ἐὰν ὁ πατὴρ εὐγενὴς ᾖ, ἀλλ᾽ ἐὰν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ γένους. Οὐ γὰρ δι᾽ αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐγέννησεν ἀγαθὸν, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκ τοιούτου γονέως ἦν.

ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΔΗΜΟΥ.

Πλούταρχος ἐν τῷ πρὸς Ἀπολλώνιον παραμυθητικῷ Κεφ. κζ΄.

Τοῦτο δέ φησιν Ἀριστοτέλης καὶ τὸν Σειληνὸν συλληφθέντα τῷ Μίδᾳ ἀποφήνασθαι. . Βέλτιον δ᾽ αὐτὰς τὰς τοῦ φιλοσόφου λέξεις παραθέσθαι. Φησὶ δ᾽ ἐν τῷ Εὐδήμῳ ἐπιγραφομένῳ, ἢ Περὶ ψυχῆς, ταυτί.

Διόπερ, ὦ κράτιστε πάντων καὶ μακαριστότατε, καὶ πρὸς τῷ μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι τοὺς τετελευτηκότας νομίζειν, καὶ τὸ ψεύσασθαί τι κατ᾽ αὐτῶν καὶ τὸ βλασφημεῖν, οὐχ ὅσιον, ὡς κατὰ βελτιόνων, ἡγούμεθα, καὶ κρειττόνων ἤδη γεγονότων. Καὶ ταῦθ᾽ οὕτως ἀρχαῖα καὶ παλαιὰ διατελεῖ νενομισμένα παρ᾽ ἡμῖν, ὥστε τὸ παράπαν οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ τοῦ χρόνου τὴν ἀρχὴν, οὔτε τὸν θέντα πρῶτον, ἀλλὰ τὸν ἄπειρον αἰῶνα τυγχάνουσι διὰ τέλους οὕτω νενομισμένα. Πρὸς δὲ δὴ τούτοις, διὰ στόματος ἐν τοῖς ἀνθρώποις ὁρᾷς, ὡς ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἐκ παλαιοῦ χρόνου περιφέρεται θρυλλούμενον. Τί τοῦτ᾽; ἔφη. Κᾀκεῖνος ὑπολαβὼν, Ὡς ἄρα μὴ γίνεσθαι μὲν, ἔφην, ἄριστον πάντων, τὸ δὲ τεθνᾶναι τοῦ ζῆν ἐστι κρεῖττον. Καὶ πολλοῖς οὕτω παρὰ τοῦ δαιμονίου μεμαρτύρηται. Τοῦτο μὲν ἐκείνῳ τῷ Μίδᾳ λέγουσι δή που μετὰ τὴν θήραν ὡς ἔλαβε τὸν Σειληνὸν, διερωτῶντι καὶ πυνθανομένῳ, τί ποτέ ἐστι τὸ βέλτιον τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τί τὸ πάντων αἱρετώτατον, τὸ μὲν πρῶτον οὐδὲν ἐθέλειν εἰπεῖν, ἀλλὰ σιωπᾷν ἀῤῥήτως. Ἐπειδὴ δέ ποτε μόλις πᾶσαν μηχανὴν μηχανώμενος προσηγάγετο φθέγξασθαί τι πρὸς αὐτὸν, οὕτως ἀναγκαζόμενος εἰπεῖν, Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα, τί με βιάζεσθε λέγειν ἃ ὑμῖν ἄρειον μὴ γνῶναι; Μετ᾽ ἀγνοίας γὰρ τῶν οἰκείων κακῶν, ἀλυπότατος ὁ βίος. Ἀνθρώποις δὲ πάμπαν οὐκ ἔστι γενέσθαι τὸ πάντων ἄριστον, οὐδὲ μετασχεῖν τῆς τοῦ βελτίστου φύσεως. Ἄριστον γὰρ πᾶσι καὶ πάσαις τὸ μὴ γενέσθαι· τὸ μέν τοι μετὰ τοῦτο, καὶ τὸ πρῶτον τῶν ἄλλων ἀνυστὸν, δεύτερον δὲ, τὸ γενομένους ἀποθανεῖν ὡς τάχιστα.

Ἐκ τῶν εἰς τὸν Πλάτωνος Φαίδωνα ὑπομνημάτων.

Ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Εὐδήμῳ οὕτως ἐπιχειρεῖ.

Τῇ ἁρμονίᾳ ἐναντίον ἐστὶν ἡ ἀναρμοστία· τῇ δὲ ψυχῇ οὐδὲν ἐναντίον· οὐσία γάρ· καὶ τὸ συμπέρασμα δῆλον. Ἔτι, εἰ ἡ ἀναρμοστία τῶν στοιχείων τοῦ ζώου νόσος, ἡ ἁρμονία εἴη ὑγεία, ἀλλ᾽ οὐχὶ ψυχή. — Εἶθ᾽ ἑξῆς. Τὸ τρίτον ταὐτὸν τῷ ἐν Εὐδήμῳ δευτέρῳ. Τέταρτον δέ, εἰ μὴ ἁρμονία αἴσθησις, θυμὸς, ἢ ἐπιθυμία, ἢ δόξα, ἢ διάνοια, ἢ νοῦς, ἀλλ᾽ ὅτι ἑκάστη ἑκάστου ἐνέργεια, καὶ τίς ἂν εἴη ταύτης ἁρμονία, οὐκ ἂν ἔχοι τις ἀφορίσαι ῥᾳδίως, οὐκ ἄρα ἡ ὅλη ψυχή.

Ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους πρὸς Εὔδημον Ἐλεγείων.

* * * * *

Ἐλθὼν δ᾽ εἰς κλεινὸν Κεκροπίης δάπεδον,
Εὐσεβέως σεμνῆς φιλίης ἱδρύσατο βωμὸν,
Ἀνδρὸς, ὃν οὐδ᾽ αἰνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις,
Ὃς μόνος ἢ πρῶτος θνητῶν κατέδειξεν ἐναργῶς
Οἰκείῳ τε βίῳ καὶ μεθόδοισι λόγων,
Ὡς ἀγαθός τε καὶ εὐδαίμων ἅμα γίνεται ἀνήρ.
Οὐ νῦν ἔστι λαβεῖν οὐδενὶ ταῦτα ποτέ.

Cicero de Divinatione 1,25.

Quid? singulari vir ingenio Aristoteles et paene divino, ipsene errat, an alios vult errare? cum scribit, Eudemum Cyprium, familiarem suum, iter in Macedoniam facientem Pheras venisse: quae erat urbs in Thessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu premebatur. In eo igitur oppido ita graviter aegrum Eudemum fuisse, ut omnes medici diffiderent: ei visum esse in quiete egregia facie iuvenem dicere, fore ut brevi convalesceret, paucisque diebus interiturum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum esse rediturum. Atque ita quidem prima statim, scribit Aristoteles, consecuta; et convaluisse Eudemum, et ab uxoris fratribus interfectum tyrannum. Quinto autem anno exeunte, cum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, praeliantem eum ad Syracusas occidisse: ex quo ita illud somnium esse interpretatum, ut, cum animus Eudemi ex corpore excesserit, tum domum revertisse videatur.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ.

Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν τῷ τῶν Ἀριστοτέλους βιβλίων καταλόγῳ.

Πολιτεῖαι πόλεων δυοῖν δεούσαιν ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν· καὶ ἰδίᾳ δημοκρατικαὶ, ὀλιγαρχικαὶ, ἀριστοκρατικαὶ, καὶ τυραννικαί.

Ἀμμώνιος ἐν τῷ Ἀριστοτέλους βίῳ.

Ἀμέλει καὶ συνώδευσεν αὐτῷ [Ἀλεξάνδρῳ] μέχρι καὶ ἔσω Βραχμάνων, ἔνθ' ἔστησε τὰς διακοσίας πεντηκονταπέντε πολιτείας.

Ἀριστοτέλης ἐν τῷ τέλει τῶν Νικομαχείων.

Πρῶτον μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων, πειραθῶμεν ἐπελθεῖν· εἶτα ἐκ τῶν συνηγμένων Πολιτειῶν θεωρῆσαι τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις.

Στράβων, Γεωγραφουμένων ζ'.

Ὅτι δὲ πλάνητες, καὶ μετ' ἐκείνων καὶ χωρὶς, καὶ ἐκ παλαιοῦ, καὶ αἱ Ἀριστοτέλους Πολιτεῖαι δηλοῦσιν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ Ἀκαρνάνων φησὶ, τὸ μὲν ἔχειν αὐτῆς Κούρητας, τὸ δὲ προσεσπέριον Λέλεγας, εἶτα Τηλεβόας. Ἐν δὲ τῇ τῶν Αἰτωλῶν, τοὺς νῦν Λοκροὺς, Λέλεγας καλεῖ. Κατασχεῖν δὲ καὶ τὴν Βοιωτίαν αὐτούς φησιν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ὀπουντίων καὶ Μεγαρέων· ἐν δὲ τῇ Λευκαδίων καὶ αὐτόχθονα τινὰ Λέλεγα ὀνομάζει, τούτου δὲ θυγατριδοῦν Τηλεβόαν. Τοῦ δὲ παῖδας δύο καὶ εἴκοσι Τηλεβόας· ὧν τινας οἰκῆσαι τὴν Λευκάδα.

M. T. Cicero de Finibus Lib. V. cap. IV.

Omnium fere civitatum, non Graeciae solum, sed etiam Barbariae ab Aristotele mores, instituta, disciplinas: a Theophrasto etiam leges cognovimus.

Varro de lingua latina Lib. VI.

Hoc factitatum Aristoteles scribit in libro, qui inscribitur Νόμιμα βαρβαρικά.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ.

Ἀθηναίων πολιτεία.

Ἁρποκρατίων ἐν τῷ Στρατεία. Τίς ἦν ἐν τοῖς ἐπωνύμοις στρατεία, δεδήλωκεν Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ, λέγων· Εἰσὶ γὰρ ἐπώνυμοι δέκα μὲν οἱ τῶν φυλῶν· δύο δὲ καὶ τεσσαράκοντα οἱ τῶν ἡλικιῶν. Οἱ δὲ ἔφηβοι ἐγγραφόμενοι, πρότερον μὲν εἰς λελευκωμένα γραμματεῖα ἐνεγράφοντο. Καὶ ἐνεγράφοντο αὐτοῖς ὅ, τε ἄρχων ἐφ' οὗ ἐνεγράφησαν, καὶ ὁ ἐπώνυμος ὁ τῷ προτέρῳ ἔτει δεδιῃτηκώς. Νῦν δὲ εἰς τὴν βουλὴν ἀναγράφονται. Καὶ μετ' ὀλίγα· χρῶνται δὲ τοῖς ἐπωνύμοις καὶ πρὸς τὰς στρατείας· καὶ ὅταν ἡλικίαν ἐκπέμπωσι, προσγράφουσιν ἀπὸ τίνος ἄρχοντος ἐπωνύμου μέχρι τίνος δεῖ στρατεύεσθαι.

Αἰγινητῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος ἐν τῇ ς' τῶν Δειπνοσοφ. Ἀριστοτέλης δ' ἐν Αἰγινητῶν πολιτείᾳ καὶ παρὰ τούτοις φησὶ γενέσθαι ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα μυριάδας δούλων.

Αἰτωλῶν πολιτεία.

Στράβων Γεωγραφουμένων ζ'. Κεῖται ἐν τοῖς πρὸ ὀλίγου.

Ἀκαρνάνων πολιτεία.

Στράβων ἐν τῷ ζ. Καὶ τοῦτο ζήτει ἐν τοῖς πρότερον κειμένοις.

Ἀκραγαντίνων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῷ κδ' τῆς τετάρτης. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ μὲν Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ προειπὼν ὡς ἐζημιοῦντο, πεντήκοντα λίτραις ἐπάγει, ἡ δὲ λίτρα δύναται ὀβολὸν Αἰγιναῖον. Ἐν δὲ Ἱμεραίων πολιτείᾳ φησὶν, ὡς οἱ μὲν Σικελιῶται τοὺς δύο χαλκοῦς ἑξάλιτρα καλοῦσι· τὸν δὲ ἕνα οὐγγίαν· τὸν δὲ ὀβολὸν, λίτραν· τὸν δὲ Κορίνθιον στατῆρα, δεκάλιτρον, ὅτι δέκα ὀβολοὺς δύναται.

Ἀμβρακιωτῶν πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Δεξαμεναί. Τὸ ἐθνικὸν Δεξαμεναῖος, ὡς Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν τῇ Ἀμβρακιωτῶν πολιτείᾳ.

Ἀργείων πολιτεία.

Πολυδεύκης βιβ. ι. κεφ. μς'. Εἴη δ' ἂν καὶ φείδων τι ἀγγεῖον ἐλαιηρὸν, ἀπὸ τῶν Φειδωνίων μέτρων ὠνομασμένον· ὑπὲρ ὧν ἐν Ἀργείων πολιτείᾳ Ἀριστοτέλης λέγει.

Ἀρκάδων πολιτεία.

Ἁρποκρατίων, ἐν τῷ Μυρίοι. Διείλεκται δὲ περὶ αὐτῶν καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ κοινῇ Ἀρκάδων πολιτείᾳ ἀρχόμενος τοῦ βιβλίου.

Βοττιαίων πολιτεία.

Πλούταρχος ἐν Θησεῖ. Ἀριστοτέλης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Βοττιαίων πολιτείᾳ δῆλός ἐστιν οὐ νομίζων ἀναιρεῖσθαι τοὺς παῖδας ὑπὸ Μίνω, ἀλλὰ θητεύοντας ἐν τῇ Κρήτῃ καταγηράσκειν. Καί ποτε Κρῆτας εὐχὴν παλαιὰν ἀποδιδόντας „ἀνθρώπων ἀπαρχὴν εἰς Δελφοὺς ἀποστέλλειν. Τοῖς δὲ πεμπομένοις ἀναμιχθέντας ἐκγόνους ἐκείνων συνεξελθεῖν. Ὡς δὲ οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ τρέφειν ἑαυτοὺς αὐτόθι, πρῶτα μὲν εἰς Ἰταλίαν διαπεράσαι, κἀκεῖ κατοικεῖν περὶ τὴν Ἰαπυγίαν. Ἐκεῖθεν δὲ αὖθις εἰς Θρᾴκην κομισθῆναι, καὶ κληθῆναι Βοττιαίους· διὸ τὰς κόρας τῶν Βοττιαίων θυσίαν τινὰ τελούσας ἐπᾴδειν, Ἴωμεν εἰς Ἀθήνας.

Γελώων πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸν Πίνδαρον σχολίοις, Πυθιονικ. εἰδ. α. Φησὶ γάρ που καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Γελώων πολιτείᾳ, Γέλωνα τὸν τοῦ Ἱέρωνος ἀδελφὸν ὑδέρῳ νοσήματι τὸν βίον τελευτῆσαι· αὐτὸν δὲ τὸν Ἱέρωνα ἐν τῇ τῶν Συρακουσίων πολιτείᾳ δυσουρίᾳ δυστυχῆσαι.

Δηλίων πολιτεία.

Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν τῷ Πυθαγόρᾳ. Ἀμέλει καὶ βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ Κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς καὶ τὰ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδὲν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Δηλίων πολιτείᾳ.

Εὐβοέων πολιτεία.

Στράβων, Γεωγραφουμένων, θ'.

Ἠπειρωτῶν πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν τῷ Ἀμύνται. Ἀμύνται ἔθνος Θεσπρωτικόν — μένος πνείοντες Ἀμύνται. Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν Ἠπειρωτῶν πολιτείᾳ.

Θετταλῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφ. ιδ. Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Θετταλῶν πολιτείᾳ θηλυκῶς λέγεσθαι φησὶν ὑπὸ Θετταλῶν τὴν λάγυνον.

Ἰθακησίων πολιτεία.

Ἰσάκιος ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς εἰς Λυκόφρονα. Ἀριστοτέλης φησὶν ἐν Ἰθακησίων πολιτείᾳ, Εὐρυτᾶνας ἔθνος εἶναι τῆς Αἰτωλίας, ὀνομασθὲν ἀπὸ Εὐρύτου, παρ' οἷς εἶναι μαντεῖον Ὀδυσσέως.

Ἱμεραίων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῷ κδ' τῆς τετάρτης. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ μὲν Ἀκραγαντίνων πολ. Καὶ τὰ ἑξῆς, ὡς κεῖται ἄνωθεν ἐν τῇ Ἀκραγαντίνων πολιτείᾳ.

Κάρων πολιτεία.

Ἀπολλώνιος ἐν Θαυμασίαις ἱστορίαις ια. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν Νομίμοις Βαρβαρικοῖς τῆς Καρίας * σκόρπιοι γίνονται, οἳ τοὺς μὲν ξένους πατάξαντες, οὐ λίαν ἀδικοῦσι· τοὺς δ' ἐπιχωρίους παρ' αὐτὰ ἀποκτείνουσι.

Κερκυραίων πολιτεία.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ δ τῶν τοῦ Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικῶν σχολίων. Ἡ δὲ Κερκύρα πρότερον μὲν Δρεπάνη ἐκαλεῖτο, εἶτα Σχερία. Ἀποδίδωσι δὲ τὴν αἰτίαν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κερκυραίων πολιτείᾳ. Φησὶ γὰρ τὴν Δήμητρα φοβουμένην μὴ οἱ ἐκ τῆς ἠπείρου ἐρχόμενοι ποταμοὶ ἤπειρον αὐτὴν ποιήσωσι, δεηθῆναι Ποσειδῶνος, ἀποστρέψαι τὰ τῶν ποταμῶν ῥεύματα. Ἐπισχεθέντων οὖν τούτων, ἀντὶ Δρεπάνης Σχερίαν ὀνομασθῆναι. Δρεπάνη δὲ ἐκαλεῖτο, διὰ τὸ τὴν Δήμητρα αἰτησαμένην δρέπανον παρ' Ἡφαίστου, τοὺς Τιτᾶνας διδάξαι θεράζειν· εἶτα αὐτὸ κρύψαι εἰς τὸ παραθαλάσσιον μέρος τῆς νήσου. Προσκλυζούσης δὲ τῆς θαλάσσης, ἐξομοιωθῆναι τὴν θέσιν τῆς γῆς δρεπάνῃ.

Κιανῶν πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλώνιον τὸν τῶν Ἀργοναυτικῶν ποιητὴν σχολίοις, α. Ἔστι δὲ [ἡ Κίος] πόλις Μυσίας, ἀπὸ Κίου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων ἀποικίας, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν πολιτείᾳ.

Κολοφωνίων πολιτεία.

Ἀθήναιος ἐν τῇ ιδ. Ἦν δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς ἑώραις τὶς ἐπ' Ἠριγόνῃ, ἣν καὶ αὐλῆτιν λέγουσιν ᾠδήν· Ἀριστοτέλης γοῦν ἐν τῇ Κολοφωνίων πολιτείᾳ φησίν· ἀπέθανε δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ὕστερον βιαίῳ θανάτῳ. Λέγεται δὲ γενέσθαι τρύφων τις, ὡς ἐκ τῆς ποιήσεως δῆλον ἐστίν· ἔτι γὰρ καὶ νῦν αἱ γυναῖκες ᾄδουσιν αὐτοῦ μέλη περὶ τὰς ἑώρας.

Κυθνίων πολιτεία.

Ἁρποκρατίων, ἐν τῷ Κύθνιοι. Κύθνος, μία τῶν Κυκλάδων νήσων. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυθνίων πολιτείᾳ.

Κυμαίων πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸν Σοφοκλέους Οἰδίποδα τύραννον σχολίοις· Ὅτι δὲ νεώτερον τὸ τοῦ τυράννου ὄνομα δῆλον. Οὔτε γὰρ Ὅμηρος, οὔτε Ἡσίοδος, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν παλαιῶν, τύραννον ἐν τοῖς ποιήμασιν ὀνομάζει· ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐν Κυμαίων πολιτείᾳ, τοὺς τυράννους φησὶ τὸ πρότερον αἰσυμνήτας προσαγορεύεσθαι· εὐφημότερόν γ' ἐκεῖνο τοὔνομα.

Κυπρίων πολιτεία.

Ἁρποκρατίων. Ἄνακτες καὶ ἄνασσαι· οἱ μὲν υἱοὶ καὶ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, καλοῦνται ἄνακτες· αἱ δὲ ἀδελφαὶ καὶ γυναῖκες, ἄνασσαι. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Κυπρίων πολιτείᾳ.

Κυρηναίων πολιτεία.

Πολυδεύκης ἐν τῇ θ.

Λακεδαιμονίων πολιτεία.

Ἁρποκρατίων. Μόρων, συντάγματά τινα Λακωνικὰ οὕτω καλεῖται. Διείλεκται δὲ περὶ τούτων Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λακεδαιμονίων πολιτείᾳ. Φησὶ δὲ ὡς εἰσὶ μοῖραι [μόραι] ὠνομασμέναι, καὶ διῄρηνται εἰς τὰς μοίρας Λακεδαιμόνιοι πάντες.

Λευκαδίων πολιτεία.

Στράβων ζ Γεωγραφουμένων. Κεῖται [illegible] τοῦτο.

Λοκρῶν πολιτεία.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματέων α. Χαμαιλέων ὁ Ἡρακλεώτης ἐν τῷ περὶ μέθης, καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Λοκρῶν πολιτείᾳ Ζάλευκον τὸν Λοκρὸν παρὰ τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς νόμους λαμβάνειν ἀπομνημονεύουσι.

Μασσαλιωτῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν ιγ. Τὸ ὅμοιον ἱστορεῖ γενέσθαι καὶ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ, γράφων οὕτως· Φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν Μασσαλίαν. Εὔξενος δὲ ὁ Φωκεὺς Νάνῳ τῷ βασιλεῖ, (τοῦτο δ' ἦν αὐτῷ ὄνομα,) ἦν ξένος· οὗτος ὁ Νάνος ἐπιτελῶν γάμους τῆς θυγατρὸς, κατὰ τύχην παραγενόμενον τὸν Εὔξενον παρακέκληκεν ἐπὶ τὴν θοίνην. Ὁ δὲ γάμος ἐγίγνετο τόνδε τὸν τρόπον. Ἔδει μετὰ τὸ δεῖπνον εἰσελθοῦσαν τὴν παῖδα φιάλην κεκραμένην ᾧ βούλοιτο δοῦναι τῶν παρόντων μνηστήρων· ᾧ δὲ δοίη, τοῦτον εἶναι νυμφίον. Ἡ δὲ παῖς εἰσελθοῦσα δίδωσιν εἴτε ἀπὸ τύχης, εἴτε καὶ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν τῷ Εὐξένῳ· ὄνομα δὲ ἦν τῇ παιδὶ Πέττα. Τούτου δὲ συμβάντος, καὶ τοῦ πατρὸς ἀξιοῦντος,, ὡς κατὰ θεὸν γενομένης τῆς δόσεως, ἔχειν αὐτὴν, ἔλαβεν ὁ Εὔξενος γυναῖκα καὶ συνῴκει, μεταθέμενος τοὔνομα Ἀριστοξένην. Καὶ ἔστι γένος ἐν Μασσαλίᾳ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου, μέχρι νῦν Πρωτιάδαι καλούμενον. Πρῶτις γὰρ ἐγένετο υἱὸς Εὐξένου καὶ Ἀριστοξένης.

Μεγαρέων πολιτεία.

Ἐν τοῖς Σουΐδα.

Μεθωναίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν στ΄. Ἀριστοτέλης δ᾽ τῇ Μεθωναίων πολιτείᾳ, παράσιτοι, φησὶ, τοῖς μὲν ρχουσι δύο καθ᾽ ἕκαστον ἦσαν· τοῖς δὲ πολεμάρ-οις εἷς. Τεταγμένα δὲ ἐλάμβανον παρ᾽ ἄλλων τέ νων καὶ τῶν ἁλιέων ὄψον.

Μηλιέων πολιτεία.

Ἐν τοῖς Σουΐδα.

Ναξίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν η΄. Ἀριστοτέλης ἐν Ναξίων πολιτείᾳ περὶ τῆς παροιμίας οὕτως γρά-ει· Τῶν παρὰ Ναξίοις εὐπόρων οἱ μὲν πολλοὶ τὸ ἄστυ κουν, οἱ δὲ ἄλλοι διεσπαρμένοι κατὰ κώμας. Ἐν οὖν ῇ τινι τῶν κωμῶν, ᾗ ὄνομα ἦν Λυστάδαι, Τελεστα-όρας ᾤκει, πλούσιός τε σφόδρα καὶ εὐδοκιμῶν, καὶ μώμενος παρὰ τῷ δήμῳ τοῖς τ᾽ ἄλλοις ἅπασι, καὶ ῖς καθ᾽ ἡμέραν πεμπομένοις. Καὶ ὅτε καταβάν-ς ἐκ τῆς πόλεως δυσωνοῖντό τι τῶν πωλουμένων, ος ἦν τοῖς πωλοῦσι λέγειν, ὅτι μᾶλλον ἂν προέλοιν- Τελεσταγόρᾳ δοῦναι, ἢ τοσούτου ἀναδόσθαι. Νεα-σκοι οὖν τινες ὠνούμενοι μέγαν ἰχθῦν, εἰπόντος τοῦ ιέως τὰ αὐτὰ, λυπηθέντες τῷ πολλάκις ἀκούειν, τοπιόντες ἐκώμασαν πρὸς αὐτόν. Δεξαμένου δὲ ῦ Τελεσταγόρου φιλοφρόνως αὐτοὺς, οἱ νεανίσκοι ὐτόν τε ὕβρισαν, καὶ δύο θυγατέρας αὐτοῦ ἐπιγά-ους. Ἐφ᾽ οἷς ἀγανακτήσαντες οἱ Νάξιοι, καὶ τὰ λα ἀναλαβόντες ἐπῆλθον τοῖς νεανίσκοις. Καὶ με-στη τότε στάσις ἐγένετο, προστατοῦντος τῶν Να-ων Λυγδάμιδος, ὃς ἀπὸ ταύτης τῆς στρατηγίας ραννος ἀνεφάνη τῆς πατρίδος.

Ὀπουντίων πολιτεία.

Ἡσύχιος. Ἄσπετος, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἠπείρῳ, ς φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ὀπουντίων πολιτείᾳ.

Ὀρχομενίων πολιτεία.

Πολυδεύκης βιβ.ι.κεφ.λη. Καὶ ὅταν μὲν ἐν χαρνεῦσιν εἴπῃ Ἀριστοφάνης, ἀχάρνας χρυσίου, τὸ γγεῖον ἴσως Περσικόν· ἔνιοι δὲ τὴν θεωρικὴν κίστην ὕτω κεκλῆσθαι νομίζουσιν. Ἐν δὲ Ἀριστοτέλους ρχομενίων πολιτείᾳ, μέτρον ἐστὶ τετταράκοντα μεδί-νους χωροῦν Ἀττικούς.

Σαμίων πολιτεία.

Ζηνόβιος ἐν Ἐπιτομῇ τῶν Ταῤῥαίου καὶ Διδύμου παροιμιῶν. Τὸ περὶ δρῦν σκότος· Ἀριστοτέλης φησὶν ν τῇ Σαμίων πολιτείᾳ Πριηνέας πολλοὺς ὑπὸ Σα-ίων ἀναιρεθῆναι περὶ τὴν καλουμένην Δρῦν· ὅθεν αὶ τὰς Πριηνέας γυναῖκας ὀμνῦναι τὸ περὶ δρῦν κότος.

Σαμοθρᾴκης πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὸ πρῶτον τῶν Ἀπολλωνίου Ἀργοναυ-τικῶν. Ἡ δὲ Σαμοθρᾴκη ἐκαλεῖτο πρότερον Λευκο-ία, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Σαμοθρᾴκης πο-λιτείᾳ.

Σικυωνίων πολιτεία.

Πολυδεύκης, ἐννάτῃ. Ἀριστοτέλης δὲ αὐτὰ ταῦ-α λέγων ἐν Σικυωνίων πολιτείᾳ, σμικρόν τι καινοτομεῖ· φελλοὺς γὰρ αὐτοὺς ὀνομάζει, λέγων, τοῦ μὲν ὀφέλλειν δηλοῦντος τὸ αὔξειν, αὐτῶν δὲ διὰ τὸ εἰς μῆκος ηὐξῆσθαι, ὧδε κληθέντων. Ὅθεν καὶ τὸ ὠφελεῖν ὠνομάσθαί φησιν, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως. Ἐπὶ μέντοι τὸν ὀβολὸν ὑπηλλάχθαι τὸ Φ εἰς τὸ Β κατὰ συγγένειαν.

Συρακουσίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφ.ι. Ἀριστοτέλης δ᾽ ἐν τῇ Συρακουσίων πολιτείᾳ καὶ συνεχῶς φησὶν αὐτὸν ἔσθ᾽ ὅτε ἐπὶ ἡμέρας ἐνενήκοντα μεθύειν· διὸ καὶ ἀμβλυωπότερον γενέσθαι τὰς ὄψεις.

Ταραντίνων πολιτεία.

Πολυδεύκης, ἐν τῇ θ΄. Καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ταραντίνων πολιτείᾳ φησὶ καλεῖσθαι νόμισμα παρ᾽ αὐτοῖς νοῦμμον, ἐφ᾽ οὗ ἐντετυπῶσθαι Τάραντα τὸν Ποσειδῶνος, δελφῖνι ἐποχούμενον.

Τεγεατῶν πολιτεία.

Ἐν τοῖς εἰς τὰς Ἀριστοφάνους Νεφέλας σχολίοις. Ἀριστοτέλης δ᾽ ἐν τῇ Τεγεατῶν πολιτείᾳ φησὶν ὅτι βάρβαροι τὴν Ἀρκαδίαν ᾤκησαν· οἵ τινες ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τῶν νῦν Ἀρκάδων πρὸ τοῦ ἐπιτεῖλαι τὴν σελήνην· διὸ καὶ προσωνομάσθησαν Προσέληνοι.

Τενεδίων πολιτεία.

Στέφανος ὁ Βυζάντιος, Τένεδος. Ἔστι καὶ ἑτέρα παροιμία, Τενέδιος πέλεκυς, ἐπὶ τῶν ἤτοι πικρῶς ἢ καὶ μᾶλλον συντόμως ἀποκοπτόντων τὰ ζητήματα, καὶ τὰ ἄλλα πράγματα· καὶ φησὶν Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι, τὸν ἐν Τενέδῳ Ἀπόλλωνα πέλεκυν κρατεῖν διὰ τὰ συμβάντα τοῖς περὶ Τέννην· ἢ μᾶλλον ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Τενεδίων πολιτείᾳ, ὅτι βασιλεύς τις ἐν Τενέδῳ νόμον ἔθηκε, τὸν καταλαμβάνοντα μοιχοὺς ἀναιρεῖν πελέκει ἀμφοτέρους· ἐπειδὴ δὲ συνέβη τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταληφθῆναι μοιχὸν, ἐκύρωσε καὶ περὶ τοῦ ἰδίου παιδὸς τηρηθῆναι τὸν νόμον. Καὶ ἀναιρεθέντος, εἰς παροιμίαν ἐλθεῖν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τῶν ὠμῶς πραττομένων. Διὰ τοῦτο φησὶ, καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τῶν Τενεδίων κεχαράχθαι ἐν μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει πέλεκυν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο κεφαλὰς εἰς ὑπόμνησιν τοῦ περὶ τὸν παῖδα παθήματος.

Τροιζηνίων πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφίστ. α. Ὠνομάζετο δὲ παρὰ Τροιζηνίοις, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτῶν πολιτείᾳ, ἄμπελος Ἀνθηδονιὰς καὶ Ὑπεριὰς ἀπὸ Ἄνθου τινὸς καὶ Ὑπέρου, ὡς Ἀλθηφιὰς ἀπὸ Ἀλθηφίου τινὸς, ἑνὸς τῶν Ἀλφείου ἀπογόνων.

Τυῤῥηνῶν πολιτεία.

Ἀθήναιος Δειπνοσοφιστῶν πρώτῳ. Ἀριστοτέλης ἐν Τυῤῥηνῶν Νομίμοις· Οἱ δὲ Τυῤῥηνοὶ δειπνοῦσι μετὰ τῶν γυναικῶν ἀνακείμενοι ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ.

Φωκέων πολιτεία.

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, Στρωματ. λόγῳ ά. Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διῃσθάνετο τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. Ἀπέθανε δὲ ὅμως δολοφονηθείς· καίτοι προσημήναντος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ· ἀλλὰ καὶ τῶν παρ᾽ Αἰγυπτίοις ἀνθρώπων ποτέ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΙΝΕΣ.

Ἀριστοτέλης Φιλίππῳ.

Οἱ τὰς ἡγεμονίας ἀναλαμβάνοντες πρὸς εὐεργεσίαν τῶν ἀρχομένων, οὐχ ὑπὸ τῆς τύχης, ἀλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῆς φύσεως προηγμένοι [οὐ] ταῖς ἀρχαῖς ἐμπιστεύονται, αἳ μεταπίπτειν εἰώθασιν, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς μέγα φρονοῦσιν, εὖ καὶ σφόδρα σοφῶς πολιτευόμενοι. Οὐδὲν γὰρ τῶν ἐν ἀνθρώποις βέβαιον καὶ ἰσχυρόν * οὐδ' ὁ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἥλιος ταχείᾳ ῥοπῇ συναλλοιοῖ καὶ μεταφέρει, ποικίλλουσα τοὺς βίους ἅπαντος, καθάπερ τραγῳδίας ὑποκρίσει τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἡ φύσις μετασκευάζεται. Ἥπερ μὴ διεψεύσμεθα τῆς ἀληθείας, ὅτι τὸν ἄλλον τρόπον ὥσπερ τῶν ἐκ γῆς φυομένων ἕκαστον, καὶ τοὺς ἄνδρας ἀνθεῖν ποτὲ συμβαίνει, καὶ τὰς ἀκμὰς ἐν χρόνοις τισὶν ἀναλαμβανομένας πολὺ τῶν ἄλλων διαφέρειν. Διὸ πειρῶ μηδὲ τῆς Ἑλλάδος τυραννικώτερον προΐστασθαι, μηδὲ τοῖς λήμασι στιβαρώτερον· τὸ μὲν γὰρ προπετείας ἐστὶ σημεῖον, τὸ δὲ ὁμολογουμένης ἀβουλίας τεκμήριον. Δεῖ γὰρ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν δυναστευόντων, μὴ διὰ τὰς ἀρχάς, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀρχῶν θαυμάζεσθαι· ἵνα τῆς τύχης μεταπεσούσης, τῶν αὐτῶν ἐγκωμίων ἀξιῶνται. Τὰ δ' ἄλλα, εὖ πράττε, ψυχὴν πρὸς φιλοσοφίαν, σῶμα δὲ πρὸς ὑγίειαν ἄγων καὶ ἐπιμελούμενος.

Τῷ αὐτῷ.

Οἱ πολλοὶ τῶν φιλοσόφων τὴν εὐεργεσίαν θεῷ ἰσότιμον παρεσκεύασαν. Ὡς γὰρ ἁπλῶς εἰπεῖν, χάριτος ἀμοιβὴ καὶ δόσις συνέχει τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους, τῶν μὲν διδόντων, τῶν δὲ λαμβανόντων, τῶν δ' αὖ πάλιν ἀνταποδιδόντων. Διὸ καλὸν καὶ δίκαιόν ἐστι, πάντας μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας ἐλεεῖν. Οἶκτος μὲν γὰρ ἡμέρου ψυχῆς ἐστι σημεῖον· χαλεπότης δὲ ἀπαιδεύτου· αἰσχρὸν γὰρ καὶ σχέτλιον ἀρετὴν ἀτυχοῦσαν περιορᾷν. Ὅθεν ἐπαινῶ καὶ τὸν ἡμέτερον γνώριμον Θεόφραστον, λέγοντα τὴν χάριν ἀμεταμέλητον εἶναι, καὶ καλὸν καρπὸν φέρειν, τὸν παρὰ τῶν εὖ παθόντων ἔπαινον. Διόπερ δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας τῶν ἀνθρώπων, εἰς πολλοὺς αὐτὴν κατατίθεσθαι, νομίζοντας χωρὶς τῆς εὐφημίας ἔρανόν τινα τοῦτον αὐτοῖς ὑπάρξειν ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν πραγμάτων, καὶ εἴγε μὴ πάντας, ἀλλ' ἕνα γε τῶν εὐεργετημάτων ἀποδώσειν τὴν χάριν. Ὅθεν πειρῶ πρόθυμος μὲν εἶναι ταῖς εὐεργεσίαις, ἔποχος δὲ τοῖς θυμοῖς· τὸ μὲν γὰρ βασιλικόν τε καὶ ἥμερον· τὸ δὲ βάρβαρόν τε καὶ στυγητόν. Τὰ δ' ἄλλα, καθὼς ἂν δοκιμάζῃς πράττε, μὴ παρορῶν τὰς λυσιτελεῖς ψήφους.

Τῷ αὐτῷ.

Οἱ διάραντες τῶν βασιλέων ἐπὶ φρονήσει, καὶ ταῖς ὑπεροχαῖς τῶν ἄστρων ψαύοντες, εὐεργετοῦσιν, οὐδὲ πρὸς τοὺς αὐτοὺς πολιτευόμενοι καιρούς, ἀλλὰ καὶ θεωροῦντες τὸ τῆς τύχης ἄστατον, θησαυρίζουσι τὴν χάριν πρὸς ἑκάτερα· ἐν μὲν ταῖς εὐπραγίαις τιμῆς βουλόμενοι μεταλαμβάνειν· τιμὴ γὰρ οἰκεῖον ἀρετῆς ἐστίν· ἐν δὲ τοῖς συμπτώμασι βοηθείας. Αἱ γὰρ συμφοραὶ τἀναγκαῖα τῶν καλῶν πρότερον. Σαφέστατος γὰρ εὐνοίας ἔλεγχος ὁ τῆς τύχης καιρός· ἀπαιτεῖ γὰρ οὐ λόγους, ἀλλὰ πράξεις δεόντως. Ἡ γὰρ τῶν εὐνοούντων ὄψις, ὥσπερ ἐν πελάγει χει-ζομένῳ παρεφάνη γῆ. Πᾶσα γὰρ ὡς ἔοικεν ἐν ἐρήμῳ πεσοῦσα τύχη σκοπὸς ἀληθὴς ἔγκειται τοῖς πολεμεῖν ἢ ἀδικεῖν ἢ συκοφαντεῖν αἱρουμένοις· μόνη δ' ἡ τῶν σπουδαίων * δίαιτα τὸ τῆς τύχης [illegible]τον οὐκ ἀπαρνεῖται· φέρουσα δ' εὐλόγως τὸ προσπίπτον [τῶν κατὰ Πλάτωνα κρειττόνων] [illegible]τίθεται. Διὸ καὶ τὴν ταχύτητα τῶν πραγμάτων ὑπολαβοῦ, καὶ τὸν κύκλον τῆς μεταπτώσεως ἡγοῦ, καὶ τὰς ἐν τῷ ζῆν ψήφους λογίζου. Πολλὰ γὰρ ἡ τοῦ αὐτομάτου φορὰ κομίζει τῷ βίῳ, καὶ ῥοπὰς [illegible] ποιεῖ. Τοῖς μὲν ἀγνωμονοῦσι μετάνοιαν δίδου· τοῖς δ' εὐνοοῦσι τὰς χάριτας προχείρους νέμε. Ταῦτα γὰρ πράττων οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ δι' ὅλου συντηρήσεις ἀσφαλέστατα καὶ ἀκίνδυνα τὰ τῆς ἡγεμονίας [illegible]λαθρα. Ὡς μὲν ὑπὲρ μεγάλων, ὀλίγα· ὡς δὲ πρός σε, πάντα σχεδὸν εἴρηται.

Ἀλεξάνδρῳ.

Ἀπορῶ τίνων ἢ ποίων ἀρχή με λάβοι πρός σε· ἐφ' ἃ γὰρ ἐπισκοπῶν ἐπιβάλλω τὴν διάνοιαν, πάντα μοι φαίνεται μεγάλα καὶ θαυμαστά· καὶ λόγου οὐδὲν ἄξιον ὁρῶ· μνήμης δὲ οἰκεῖα καὶ [illegible] ὧν οὐδὲν οὐδεὶς ἀμαυρώσει χρόνος· αἱ γὰρ [illegible] τῶν διδασκάλων παραινέσεις καὶ προτρέψεις, [illegible] ἔχουσι τὸν αἰῶνα. Διὸ πειρῶ τὴν ἀρχὴν μὴ εἰς [illegible] ἀλλ' εἰς εὐεργεσίαν κατατίθεσθαι πρὸς ἀρχήν. [illegible] οὐδὲν μεῖζον τῶν ἐν βίῳ ὑπάρχειν πέφυκε. Διὸ καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως πολλάκις, ὑπὸ τοῦ χρόνου λυόμενον, ἄφθαρτον διὰ τὸ μέγεθος [illegible] μνήμην. Τούτων οὖν ἔννοιαν ἔχε· οὐ γὰρ [illegible]στως ἤχθης ὡς ἔνιοι, οἳ ἀτόπως καὶ τὰς γνώμας [illegible]τέθησαν. Σοὶ καὶ γένος ἔντιμον, καὶ βασιλεία πατρώϊος, καὶ παιδεία βέβαιος, καὶ δόξα [illegible]. Καὶ ὅσον τῇ τύχῃ διαφέρεις, τοσοῦτον καὶ ταῖς ἀρεταῖς, τῶν καλῶν πρωτεύειν σε δεῖ. Τὰ δ' ἄλλα, πράττε τὰ συμφέροντα· ἐπιτέλει δὲ τὰ δόξαντα.

Θεοφράστῳ.

Ἡ πρόχειρος ἀδικία τῆς πολυχρονίου [illegible] λυσιτελέστερον πέφυκεν ὑπάρχειν. Ἡ μὲν γὰρ [illegible]γοχρόνιον ἔχει τὴν μνήμην καὶ τὴν βλάβην· ἡ δὲ [illegible]ράσκει ὡς ἂν πεποιημένη τὴν δυσμένειαν, [illegible]διμον παρασκευάζει· καί τοι πολλάκις [illegible]μενοι γαληνισμὸν εὕρομεν πῃ· καὶ [illegible]κυμίας σάλον καὶ διανοίας εἴδομεν [illegible] φημὶ δεῖν τὴν ἑταιρείαν μάλιστα μὲν μὴ ἀδικεῖν, [illegible] δοκῇ τις εὔλογον ἔχειν πρόφασιν. Εἰ δὲ μή, [illegible] ἀκουσίως τοῦτο πράξαντα, θᾶττον διαλύεσθαι τὴν ἔχθραν. Τὸ γὰρ μηδὲν ἀδικεῖν, ἴσως ὑπὲρ ἄνθρωπον. Τὸ δὲ πλανηθέντα διασώσασθαι ἣν [illegible] μέμψιν, καλῆς καὶ σφόδρα εὐσταθούσης κρίσεως. Τὰ δ' ἄλλα, ἔῤῥωσο.

Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν.

Ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. Πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδός, ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. Ἐλπίζω γὰρ ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα, [illegible] ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροατικοὺς ῶν λόγων. Τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων, καθ' οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; Ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις, ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. Ἔῤῥωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

Ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροατικῶν λόγων, οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀποῤῥήτοις. Ἴσθι οὖν τοὺς καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους. Ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασι. Ἔῤῥωσο.

Δημητρίου Φαληρέως ἐν τῷ Περὶ ἑρμηνείας.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτὴρ δεῖται ἰσχνότος, καὶ περὶ αὐτοῦ λέξομεν. Ἀρτέμων μὲν οὖν ὁ ς Ἀριστοτέλους ἀναγράψας ἐπιστολάς, φησὶν ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράφειν καὶ ἐπιολάς· εἶναι γὰρ τὴν ἐπιστολὴν οἷον τὸ ἕτερον μέ ς τοῦ διαλόγου. Καὶ λέγει μέν τι ἴσως, οὐ μὴν ταν. Δεῖ γὰρ ὑποκατεσκευάσθαι πως μᾶλλον τοῦ διαλόγου τὴν ἐπιστολήν· ὁ μὲν γὰρ μιμεῖται αὐτοσχεδιάζοντα· ἡ δὲ γράφεται, καὶ δῶρον πέμπεται τρόπον τινά. Τίς γοῦν οὕτως ἂν διαλεχθῇ πρὸς φίλον, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς Ἀντίπατρον; Ὑπὲρ τοῦ φυγάδος γὰρ γράφων τοῦ γέροντός φησιν, Εἰ δὲ πρὸς ἁπάσας οἴχεται τὰς φυγὰς οὗτος, ὥστε μὴ κατάγειν, δῆλον ὡς τοῖς γε εἰς ᾅδου κατελθεῖν βουλομένοις, οὐδεὶς φθόνος. Ὁ γὰρ οὕτω διαλεγόμενος, ἐπιδεικνυμένῳ ἔοικε μᾶλλον, οὐ λαλοῦντι. Πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ. Ἀριστοτέλης γοῦν, ὃς μάλιστα ἐπιτετευχέναι δοκεῖ τοῦ τύπου ἐπιστολικοῦ, Τοῦτο δὲ οὐ γράφω σοί, φησιν· οὐ γὰρ ἦν ἐπιστολικόν. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ἀριστοτέλης μέντοι καὶ ἀποδείξεσί που χρῆται ἐπιστολικαῖς· οἷον διδάξαι βουλόμενος, ὅτι ὁμοίως χρὴ εὐεργετεῖν τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰς μικράς, φησίν· Οἱ γὰρ θεοὶ ἐν ἀμφοτέραις ἴσοι. Ὥστ' ἐπεὶ αἱ Χάριτες θεαί, ἴσαι ἀποκείσονταί σοι παρ' ἀμφοτέραις. Καὶ ὑποβάς φησι· Ἐξῃρμένη μέντοι ἔστω ἡ ἐπιστολή, καὶ οὐχ ὥστε σύγγραμμα εἶναι ἀντ' ἐπιστολῆς, ὥσπερ αἱ Ἀριστοτέλους πρὸς Ἀλέξανδρον, καὶ πρὸς τοὺς Δίωνος οἰκείους ἢ Πλάτωνος.

CATALOGUS ANTIQUIORUM COMMENTATORUM
ET INTERPRETUM ARISTOTELIS
EX CASAUBONI EDITIONE.

ORGANUM.

drastum in decem Categorias Aristotel. scripsisse refert Galenus in libello de libris propriis, et forte ille est quem Stephanus de Urbibus discipulum Aristotelis nominat.

gidius de Roma, ordinis fratrum Eremitarum, Bituricensis archiep. Commentarios edidit in Arist. librum praedicamentorum, de interpret., Anal. priorum, posteriorum, elenchorum.

bertus Magnus de praedicamentis lib. 1. de Definitionibus *lib. 1.*

exander Aphrodisaeus scripsit Commentarios in post. Analyt., n librum primum Analyt. prior., in octo lib. Topicos, in Sophisticos Elenchos.

exander de S. Elpidio, Italus, scripsit in Topica Aristoteis libros 4. et in priora ejusdem libros 2.

alidi Rosadis Compendium prior. Analyt. Arist. extat.

nmonius Hermeas scripsit Comment. in Porphyrii Institutionem, in Categorias, de Interpretatione.

draePlaneri quaestionesDialecticae explicantes praedicabilia, praedicamenta, librum de Interpret. et posteriora Analytica *Aristotelis.*

dreas Gratiolus incerti auctoris expositiones compendiarias in 2. librum post. Analyt. Arist. transtulit.

gelus Politianus scripsit in priora Analyt. Arist. praelectionem, cui titulus Lamia, et aliam cui titulus Panepistemon: item Dialecticam in qua organi Arist. praecepta delibantur; *postremo* praelectionem de Dialectica, ubi eam a prima philosophia discernit.

itius Boethius Manlius Severinus, scripsit de Isagoge Porphyrii lib. 2., in Categorias Arist. lib. 2., in lib. de Interp. Arist. lib. 1., in editionem eiusdem secundam lib. 6., de Divisionibus *lib.* 1., de Definitionibus lib. 1., de syllogismo Categorico lib. 2., de Hypothetico lib. 2.

ntonius Coronel scripsit expositionem in 12. Capita primi libri post. Analyt. Arist. et movit dubium unum in primum caput 2. libri posteriorum.

ntonii Democharis Rossonei in 8. libros Topic. Arist. hypo*mnema* extat.

ntonius Faventinus scripsit Commentarios in post. Analyt. Arist. et Epistolas 4. contra Ioan. Picum de Uno et Ente.

ntonius Goveanus integrum Organon convertit: idem respondit ad P. Rami calumnias pro Aristotele.

Antonius Bernhardus Mirandulanus scripsit Institutionem in universam logicam, nempe in libros de Interpret., priora et post. Analyt. Item Commentarium in eandem, quo probat doctrinam praedicam. non Logicam sed Metaph. esse; et Apologiae libros 8. quibus hanc suam sententiam defendens variis respondet.

Antonius Musa Brassavolus medicus, de Laudibus Dialecticae, de ordine librorum Logicae, de utilitate et necessitate eiusdem, de suppositionibus secundum antiquos. Porphyrii Panoplia, in qua defendit autorem ab his, qui illum exprofesso reprehendunt. Eiusdem comment. in praedicam. Arist., in librum de Interpret., in post. Analyt., in libellum Boetii de divisionibus.

Apollinaris scripsit opus in primum posteriorum.

Armandus de Bello visu scripsit declarationem difficilium terminorum Philosophiae, Logicae, de Praedicam. lib. 1., de secundis intentionibus.

Aspasium in 10. Categorias Arist. scripsisse testatur Galenus de libris propriis cap. 11.

Augustinus Niphus Philotheus Suessanus, transtulit et exposuit librum Arist. de interpret., commentatus est in duos libros priorum Analyt. Arist. et Sophist. Elenchos.

Aurelius Augustinus Hipponensis Episcopus tractatum decem Categoriarum ex Arist. et principia Dialecticae edidit.

Averrois expositio in librum Porphyr., in librum praedicam., in librum de Interpr. Media expositio in libros priorum Resolut. Expositio in 8. libros Topic., in libros Elenchor. Epitome in libros logicae Arist. Quaesita varie in logica.

BertrandusPastoris, Augustinianus, scripsit in priora Arist. lib. 2., in Topica lib. 4.

Bernardinus Calellus conscripsit Expositionem intentionis Arist. in 2. lib. posteriorum.

Brikmorus Sophista, Anglus, scripsit in Elenchos Arist. lib. 2., in Topica eiusdem lib. 4., in priora Analytic. lib. 2. et totidem in posteriora.

Burlaeus commentatus est in Aristotelis librum de Interpretatione.

Christoph. Cornerus ex Fagis, rationem inveniendi medium terminum in Syllogismo Categorico ab Arist. traditam edidit.

Christoph. Molhusensis, Dominicanus, scripsit in Arist. Elenchos lib. 2.

Chrysostomus Iavellus edidit compendium Logicae.

Claudius Alberius περὶ ἑρμηνείας seu de Enunciatonibus quas vocant propositiones, in quibus verum et falsum iudicatur. Eiusdem epitome in organum Arist.
Conradus Clauserus scripsit Methodum Analyticam ex Platone, Arist., Hermogene et Cic.
Daniel Barbarus scripsit in quinque voces Porphyrii.
Davidis cuiusdam extant Comment. Graeca in Arist. praedicam. et 5. voces Porphyr.
Dexippus scripsit libros 2. Comment. in praedicam. Arist.
Dominicus de Flandria quaestiones 23. in Elench. Arist. edidit.
Dominicus Sotus commentatus est in Porphyrii Isagogen, Arist. praedicamenta, et libros de Demonstratione.
Emericus Kratzer, edidit assertiones ex universa logica.
Erveo Britoni a multis tribuitur summa Logicae Aristotelis, quae sub Aquinatis nomine impressa est.
Eustratii Commentarii Graeci in secundum librum post. Analyt. Arist. extant.
Fortunatus Crellius elegantem Isagogen in Arist. organum scripsit, et Arist. libros post. Analyt. commentariis illustravit.
Franciscus Toletus universam fere Arist. Logicam commentariis et quaestionibus illustravit, et in eandem Introductionem scripsit.
Franciscus Matronis scripsit super universalia et praedicamenta Arist.
Gaspar Bruschius tabulam praedicamenti Qualitatis prolixam evulgavit.
Georgius Bruxellensis in logicam Arist. expositionem scripsit, per omnes organi partes.
Gerardus Mathisius scripsit προλεγόμενα in universam Arist. Logicam, et in eandem Epitomen Graecolatinam.
Georgius Pachymerius scripsit Expositionem in Logic. Arist. problemata Logica etc.
Georgius Protectius in universum Arist. organum commentarios scripsit.
Georgius Scholarius scripsit in quinque voces Porphyrii.
Georgius Trapezuntius Dialecticam ex Arist. edidit.
Godfridus Cornubiensis in post. Analyt. libros 2. scripsit, et in praedicam. lib. 1. in Gilberti quoque principia.
Gratiadeus Supplementum Thomae Aquin. in 2. librum de Interpret. Arist. conscripsit, et summam totius Logices.
Gualtherus Burleus scripsit in Isagogen Porphyr. librum 1. in Categorias Arist. libros 3. in lib. de Interp. in Logicam Scoti, in Elenchos, in Topica lib. 6.
Guilelmus Slade scripsit super universalia.
Guilelmus Xylander Institutiones Aphoristicas Logices Arist. conscripsit.
Guilelmus Lubbenham scripsit in posteriorum Analytic. Aristot. libros 2.
Guilelmus Mylverlay scripsit in Porphyrii universalia lib. de Propositione lib. 1. in 6. principia.
Guilelmus Breton scripsit in Elenchos Arist. lib. 2. Quaestiones Elenchorum lib. 2. in Porphyr. lib. 1. in praedicam. lib. 3. in libros de Interpretatione lib. 2. in sex principia libr. 1.
Guilelmus Chubbes Introductionem Logicae evulgavit.
Guilelmus Tempellus disputationem de praedicabilibus Porphyrii proposuit.
Hieronymus Cardanus scripsit Contradictiones Arist. et Averrois in logicis.
Hieronymus Gemusanus scripsit in posteriora Analyt. Aristot.
Herminius librum Arist. de Enunciatione interpretatus est.
Hermolaus Barbarus Logicam Arist. universam transtulit.
Hieronymus Bagolinus annotationes et dubitationes in primum lib. Analyticorum Arist. emisit.
Iacobus Carpentarius scripsit Epitomen Categoriarum et de Interpret.
Iacobus Faber scripsit paraphrasin in logicam Arist. et omnes logicos libros Arist. recognovit, et commentariis illustravit cum Isagoge Porph.
Iacobus LodoicusStrebaeus Arist. Analytica, et Categorias transtulit.
Iacobus Schekius scripsit de Demonstratione libros 15. vice Comment. in post. Analyt. Arist. commentarios cum annotat. et repetitionibus in Organi Arist. libros Analyt. de praedicab. praedicam. Interpret. et Commentarios prolixos in octo lib. Topicorum.
Iacobus Zabarella conscripsit Commentarios in Arist. Analytica post. et alios libellos, quibus doctrinam posterioristicam illustrat.
Ioachimus Perionius Porphyrii Isagogen, Arist. praedicam. de interpret. utraque Analytica, Topica et Elenchos transtulit et notis illustravit.
Ioannes Arboreus commentatus est in Isagogen Porph. Categ. Arist. in librum de Interpretatione.
Ioannes Argyropylus Arist. praedicamenta et Analytica post. vertit.
Ioannes Argyropylus iunior Graecus, Arist. librum de Interpr. transtulit.
Ioannes Baconthorpe in universam Arist. Logicam scripsit.
Ioannes Baptista Burana Arist. Analytica priora tr. et in ea commentatus est.
Ioannes Bate scripsit super universalia lib. 1. super praedicam. in sex principia lib. 1.
Ioannes Casus summam veterum interpretum in Arist. Logicam, quam vere falsove Petrus Ramus in Aristotelem ... ostendentem conscripsit.
Ioannes Cuelliacus scripsit in Porphyrii praedicabilia ... Constitutione Logicae.
Ioannes Datus de Imola scripsit in priora Analyt. Arist. lib. 2. et in post. Analyt. libros 2.
Ioannes Duns, Scotus, scripsit Quaestiones universalium ... 2. Quaestiones praedicam lib. 1. in post. Analyt. lib. ...
Ioannes Franciscus Burana Arist. priora Analyt. tr. et commentariis illustravit.
Ioannes Grammaticus scripsit in Elenchos Arist. in 5. voces Porphyrii; hypomnema in 2 libros priorum Analyt. in ...
Ioannes Hospinianus scripsit Quaestionum Dialect. lib. ... illarum Epitomen, Erotemata in organum; quod ... capita distinxit, correxit, et Graece simul et Latine edidit.
Ioannes Hypatus scripsit in 2. 3. et 4. Topicorum libros.
Ioannes Iacobus Wecherus Organum Logicum ex ... aliis in tabulas redegit.
Ioannes de lapide edidit explicationem librorum Logicae Aristotelis.
Iulius Pacius Aristot. organum transtulit, et multis ... illustravit.
Iosephus Rhacendita synopsin scripsit Arist. Logicae.
Ioannes Scholasticus scripsit annotat. in post. Analytica.
Ioannes Wilton August. scripsit in priora et post. Analyt. Aristotelis.
Iodocus Wilichius Erotematum dialect. Lib. 2 emisit.
Ioannes Winchel seu Franciscanus scripsit super Logicam ... lib. 1.
Kareuve vel Karreye commentatus est in Aristotelis post. Analytic. libros 2.
Martinus Borrhaus, alias Cellarius, edidit annotationes in ... libros Topic. Arist.
Michael Calvus edidit Conclusiones in Porphyrium et Apologia pro Arist. praedicamentis.
Martinus de Corbenis commentatus est in priora Analytica et post. Arist. et in Elenchos: et de medio demonstrat. scripsit.
Michael Ephesius in Elenchos Arist. commentatus est.
Matthias Emich scripsit in praedicamenta Arist. lib. 1.
Matthaeus Frigillanus commentatus est in Logicam Arist.
Magentinus Metropolita enarravit librum Arist. de Interpret. ex Ammonio, et in duos libros prior. Analyt. commentatus est ex Ammonio itidem.
Martinus Polichius scripsit Collectanea in omnes Logicales ... Aristotelis.
Maximus Philosophus scripsit in praedicamenta Arist.
Michael Psellus scripsit paraphrasin in Arist. lib. de Interpret.
Nicolaus Brito scripsit in Elenchos Arist.
Nicolaus Gruchius scripsit praeceptiones Dialecticas, et ... organum exceptis prior. Analyt. transtulit.
Nicomedis comm. in priora Analyt. Arist. extare dicuntur.
Olympiodori Commentaria in posteriora Analytica ... extare dicuntur.
Paulus Riccius Conclusiones de triplici ordine, quo Aristotelem exercuisse probat, edidit.
Paulus Soncinas scripsit in praedicab. et praedicamenta.
Paulus Venetus scripsit Logicam duplicem, et in Porphyrium ... praedicamenta.
Philippus Canaius a Fraxinis Organum edidit, quo Aristotelis Organi verba simul et sensus paraphrastice expressit ... lingua Francica, in civium suorum gratiam.
Petri Aquani Institutiones in Categorias Arist. extant.
Petrus Ioannes Olivarius Porphyrii Isag., Arist. praedicamenta, de Interpret., et priora Analytica Graeca castigavit.
Petrus Ramus Animadversiones scripsit in Organum.
Petrus Tartoretus scripsit in totam Logicam Arist.
Porphyrius scripsit Isagogen, de quinque vocibus: et expositionem in Categorias Arist.
Quelpingtonus scripsit Quaestiones in post. Arist. libros 2.
Radulphus Spaldingus scripsit in Arist. Elench. lib. 2.
Robertus Alyngton scripsit Logicales suppositiones lib. 1. in Arist. praedicam. lib. 3. in sex principia lib. 1. in priora ... steriora Analytica Aristot.
Robertus Kilwardy scripsit in totum Arist. Organum, ... Topicis.
Robertus Karrewe, alias Cervinus, scripsit in posteriora Analytica Aristot.
Scholarius Graece scripsit in Porphyrium, praedicam. ... librum de Interpret. et priora.
Severinus Boethius Organon partim vertit, partim commentariis illustravit.
Simon de Evercham scripsit in priora et posteriora ... Analyt.
Simon Grynaeus Arist. libros 2. Elench. transtulit, et in ... vum librum Topic. annotationes conscripsit.
Simplicius scripsit Commentarium in 10. Praedicam. Arist. ... de syllogismis.
Themistius conscripsit paraphrasin in Arist. post Analyt. ... scopo et inscriptione praedicamentorum.
Theodorus Prodromus scripsit interpret. in post. Analyt.
Theobaldi Gerlachii Epitome Dialecticae extat.
Thomas de Aquino scripsit in logicam Aristotelis et ... illius.

homas Erastus scripsit Rationem conficiendorum Syllogismorum, et Epistolam de discrimine Dialecticae, Logicae, et *scientiae* demonstrativae.
homas Suctonius commentatus est in Arist. praedicam., in sex principia, de Interpretat., priora et posteriora.
homas de Vio Caietanus, commentatus est in Porphyr. in Arist. de praedicam. de interpret. et Analytica.
achariae Ursini commentarii eruditissimi per quaestiones in *quinque priores* libros organi extant.

LIBRI PHYSICI,

hoc est, de auscultatione VIII. *de Caelo* IV. *de Mundo ad Alexandrum*, I. *De Generat. et corrupt. lib.* II. *de Meteoris lib.* IV. *de Anima libri* III. *de sensu et sensili lib.* I. *et omnia parva Naturalia dicta.*

lamus Eston, librum 1. Meteor. Arist. ex Graeco transtulit.
egidius de Roma in libros physicorum, et de anima edidit *Comment.*
lbertucius *scripsit* Quaestiones in libros de Caelo.
bertus Magnus in Physicam Aristotelis lib. 8., de Generat. et Corrupt. lib. 2., de Anima lib. 1., de somno et vigilia lib. 1., de Coelo et mundo lib. 4., de scientia Meteororum lib. 4. Commentarios quoque scripsit in parva naturalia, de Somniis *lib. 1.*
lexandri Aphrodisaei de Anima libri duo, problematum libri duo, Quaestiones Naturales, Comment. in Meteorolog. una cum opusculo de mixtione, Comment. in librum de sensu et sensili.
lexander de Alexandria scripsit Comment. in libros 3. de *Anima.*
lexander Piccolomineus ad translationem suam Commentariorum Alex. Aphrodisaei in libros 4. Meteorol Aristotelis addidit Tractatum de Iride, in quo plurima tum Aristotelis, tum Alexandri et Olympiodori dicta dilucidantur.
phonsus Archiep. Toletanus in Arist. libros de Anima quaest. *edidit.*
lphredus Anglicus, cognomento Philosophus, scripsit in Meteora Arist. lib. 4.
nmonii Hermeae Comment. in libros physic. extant.
ndreas Bilius tr. e Graeco Aristotel. de Anima.
ndreae Gerardi Hyperii Compendium physices Aristotelis extat.
ndreae Planeri Analysis libri primi physic. Arist.
ntonius Berga Taurinensis, scripsit paraphrasin et disputationes selectas in libros Arist. de ortu et interitu.
ntonii Musae Brassavoli Medici Comm. in Averrois lib. de *subst.* Orbis, in libros physic. Arist., in libros de Anima.
ntonius Polus Venetus scripsit Lumen Novum in Arist. libros tres de Anima, et Dilucidationem veritatis in prooemium physicorum Arist. cum digressione de Circulo lacteo, in defensionem Arist. contra omnes Peripateticos.
pollinaris Offredi commentarius in librum de Anima extat.
verrois in 8. libros Physicos prooemium, et commentaria in eosdem magna. Item expositio media in omnes 8. Physic., paraphrasis in eosdem. In libros de Coelo Commentarii, et paraphrasis in libros de Coelo. In libros de Gener. et Corrupt. media expositio: in eosdem paraphrasis: in libros Meteorol. expositio media, in libros 3. de Anima commentarii: *commentum* 5. et 6. libror. 3 de Anima media expositio, et paraphrasis in eosdem.
ugustinus Niphus Philotheus Suessanus commentatus est in Arist. lib. de physico auditu, de Coelo, de Mundo, Meteorologica et quartum Meteorol. Physiognomica, parva naturalia, in *tres* libros de Anima.
artolomaeus *Arn*oldus Usingensis parvulus philosophiae naturalis, sive interpretatio per figures et tabulas in epitomen physicae tractatibus absoluta.
rainbanus, Anglus, scripsit super physica Arist. lib. 8.
urleus scripsit in libros Arist. de Natura.
aietanus Vicentinus scripsit in Phys. libros 8., in libros de Anima 3., in librum de Coelo et Mundo, in Meteor. lib. 4.
oelii Calcagnini paraphrasis trium librorum Meteor. Arist. Commentatio quod Coelum stet, terra moveatur, paraphrasis in commentationem Arist. de sensu et sensili.
hristoph. Hegendorphius Arist. libel. de Longit. et Brevit vitae, et *de* Divinatione per somnium transt. et scholiis illustravit.
onradi Gesneri Meditationum physicarum opus exstat: cuius tomo quinto continentur scholia in Meteqrol. et lib. de Anima, et omnia quae vocantur Parva naturalia.
onradus de Summerhart, de Calau, scripsit commentaria in universam *phy*sicam, quae respondent Arist. libris de Physico auditu, de Coelo, de Generat. et corrupt., de Meteoris, de Anima.
amescius Stoicus philosophus, Syrus, scripsit παρεκβολὰς *in primum* librum Arist. de Coelo, dubitationes et solutiones *de primis principiis*, et Commentarium in primum phys.
minicus Bannes edidit Commentaria et Quaestiones in 2. libros Arist. de Generat. et corrupt.
minicus de Flandria emisit quaestiones et annotat. in Arist. libros de Anima.

Dominicus Soto commentatus est in Arist. libros octo Physicorum, et in eosdem Quaestiones edidit.
Diodorus monachus scripsit contra Arist. de corpore Coelesti.
Franciscus Caballus scripsit libros 2. de numero et ordine partium ac librorum Physicae doctrinae Aristotelis.
Franciscus Toletus Arist. libros de Physico auditu, de Generat. et corrupt. et de Anima commentariis et quaestionibus illustravit.
Franciscus Vallesius commentatus est in octo libros Physicorum Aristotelis.
Franciscus Vatablus Aristotelis parva naturalia transtulit.
Franciscus Vicomercatus librum 3. de Anima comment. illustravit, uti libros de Generat. et corrupt., item libros 8. phys. hosque transtulit, itemque Meteorologicos libros transtulit, et in eos commentaria edidit.
Fortunatus Crellius octo libros physicorum Arist. transtulit et commentariis illustravit.
Gerardus Mathisius edidit epitomen in libros 4. Phys. Arist. et in librum 1. de Coelo.
Gerardus de Monte emisit Textualem expositionem in librum Arist. de Coelo et Mundo, de Generat. et Corrupt., in Meteorol., in parva naturalia.
Georgius Lieblerus omnes physicos libros Arist. in elegantem epitomen contraxit.
Georgius Pachymerius scripsit epitomen Physicae tractationis, Commentarios in libros de auscult., paraphrasin de Anima, sensu, memoria, somno, vigilia, insomniis etc.
Godfridus Cornubiensis in Arist. Physica lib. 8.
Guilelmus Budaeus Arist. librum de Mundo transtulit.
Guilelmus Occam edidit Quaestiones Physicorum lib. 8.
Guilelmus Slade emisit quaestiones de Anima lib. 1., in Physic. Arist. lib. 8.
Guilelmus Alnewich in philosophiam naturalem lib. 8. comm.
Gratiadeus edidit quaestiones in magna et parva Physica Arist.
Gualtherus Burleus scripsit in Arist. de Natura libros 4.
Guido Perpinianus in libros Physic. 8. Arist. scripsit.
Henricus de Gandavo scripsit in Physicorum lib. 8.
Henricus Packer edidit lectiones 34. in Meteorol. Arist.
Hermannus Raiianus editionem quandam Arist. physices commentariolis praefixis illustravit.
Hermolaus Barbarus compendium physices ex Arist. conscripsit.
Iacobus Aubertus edidit physicas institutiones instar Commentariorum in Arist. libros de Auscultatione.
Iacobus Faber introductionem et paraphrasin in Physicam Arist. edidit.
Iacobus Martinus edidit disputationem de prima simplicium et concretorum corporum generatione ad Arist. et alios.
Iacobus Schekius scripsit de physicis Arist. Disputationes et Erotemata, additis scholiis in obscuriora loca, et Comment. in Physicam, et parva Naturalia, et in lib. de Anima Graecas interpretationes; et lib. de principatu illius.
Iacobus Tymaeus scripsit Comment. in Arist. libros de Generat. et Corrupt. et in tres lib. Meteor.
Iacobus Zabarella edidit librum de Physica constitutione, qui est isagogicus ad libros omnes physicos Arist.
Ianduni commentaria in Physicam extant.
Ioannes Arboreus commentatus est in tota Physica Arist.
Ioan. Argenterius scripsit de somno et putrefactione contra Aristotelem.
Ioannes Argyropylus physicos lib. 8. de Caelo 4. transtulit.
Ioannes Bacconthorpe in universam Arist. physicam scripsit.
Ioannes Bate scripsit de Anima quaest. lib. 1.
Ioannes Cochleus scripsit commentarios in Meteorolog.
Ioannes Datus scripsit de potentiis animae lib. 1.
Ioannes Duns Scotus, scripsit in Physicam Arist. lib. 8.
Ioannes Eccius commentatus est in universam Arist. Physicam.
Ioannes Edaeus commentatus est in 8. libros Physic. Arist.
Ioannes Ferrerius scripsit contra Arist. auditum visui praestare, de Ideis Platonis, de aeternitate Mundi adversus ipsum.
Ioannes Fleischerus Arist. et Vitellionis doctrinam de Iridibus certa methodo comprehendit, et necessariis demonstrationibus auxit.
Ioannes Fridericus Schroterus, annotationes et commentaria in primum librum physicorum Arist. edidit.
Ioannes Genesius Arist. librum de Mundo, et quosdam ex parvis naturalibus transtulit.
Ioannes Grammaticus in 3. et 4. lib. Meteor. et scholia in primum scripsit, item in 8. libros Physic., in libros 3. de Anima Comment.
Ioannes de Ianduno edidit quaestiones in libros Physic. Arist., in 3. lib. de anima, de Coelo et Mundo.
Ioannes de Lapide scripsit explicationem librorum Physicae Arist. et de Anima.
Ioannes Ludovicus Hauuenrenterus Physicae compendium ex Aristot. concinnavit.
Ioannes Lonicerus epitomen aliquot librorum philosophiae naturalis Arist. emisit: et illius encomium.
Ioan. de Magistris scripsit in Physicam.
Ioannis de Mechlinia commentaria in parva Naturalia Aristot. extant.
Ioannis Polestade Comment. in Physicor. Arist. libros 8 extant.

Ioannes Scharpe scripsit Quaestion. Physicorum lib. 8., de Anima lib. 1.
Ioannis Velcurionis epitome in universam Physicam Arist. libris 4. extat.
Ioannes Versoris Commentum in Arist. libros de Coelo, de Generat., Meteor. et Naturalia edidit.
Ioachimus Perionius libros omnes physicos, de Coelo, ortu et int., anima, Meteorol. et parva naturalia transtulit, et suis annotationibus illustravit.
Iodocus Isenacensis compendium Physicae scripsit.
Iodocus Wilichius Isagogen in Meteora Arist. et aliorum conscripsit.
Iulius Castellanus commentatus est in libros Arist. de humano intellectu.
Lambertus de Monte Domini commentatus est in 8. libros Physic. Arist. et in libros de Anima.
Lucas Bosdenus scripsit in Philosophiam naturalem lib. 8.
Lucillus Philaltheus Arist. librum de Sensu et Sensili transtulit et libros Arist. de Coelo explicavit.
Lucius Apuleius Arist. libellum de Mundo transtulit.
Ludovicus Buccaferreus lectiones in quartum lib. Meteor. Arist. et commentaria in quartum Physic. et libros de Generat. et Corrupt. conscripsit.
Mainetus Maynetius commentatus est in Arist. lib. de Sensu et Sensili.
Marcus Anton. Mareschalcus discursum de Naturalibus principiis, et explanationem prooemii primi Physic. Arist. edidit.
Marcus Antonius Passerus, cognomento Genna commentatus est in 3. libros de Anima.
Marcus Antonius Maioragius paraphrasi Arist. libros 4. de Coelo, et 2. de Generat. et Corrupt. illustravit.
Martinus de Corbenis commentatus est in 8. libros Physic., libros 2. de Generat. et Corrupt., et in parva Naturalia Arist.
Martinus Polichius commentatus est in 8. lib. Physic. et 4 de Coelo Arist.
Michael Ephesius exposuit parva Naturalia Arist.
Michael Psellus scripsit brevem Exposit. in lib. Arist. de auscult.
Michael Scotus scripsit paene in totam physicam Arist.
Michael Sophianus Arist. libros 3. de Anima transtulit.
Michael Stanhusius plenam tractationem de Meteoris libris 2. scripsit.
Nicolaus Dorbellus scripsit in Arist. libros 8. Physic., de Coelo 2., de Generat. et Corrupt. 2., Meteor. 3., de Anima 3.
Nicolaus Gruchius Physica Aristot. transtulit.
Nicolaus Leonicus aliquot argumenta in parva Nat. Arist. praefixit.
Nicolaus Selneccerus Propositiones et Quaestiones in octo libros Physicorum Arist. edidit.
Nicolaï Taurelli libellus de Vita et Morte ex Arist. sententia extat.
Nicolaus Tignosius commentatus est in Arist. lib. de Anima.
Olympiodorus commentatus est in Meteor. Arist.
Paulus Venetus comment. edidit in 8. libros Physic., 2. de Generat. et Corrupt., et 2. de Anima.
Petrus de Aliaco scripsit super libros Meteor.
Petrus de Alvernia scripsit in aliquot libros Physicos Arist.
Petrus Alcyonius aliquot libros Physicae Arist. transtulit.
Petrus Pomponatius scripsit Dubitationes in quartum lib. Meteor. Arist.
Petrus Tartoretus scripsit in totam Physicam Arist.
Philippus Melanthon initia Physices et libellum de Anima conscripsit.
Proclus de Motu scripsit, et in quinque posteriores lib. Auscult. Arist.
Robertus Crouche seu Cruccius Arist. libros 8. Physic. exposuit.
Robertus Kilwerdy scripsit in totam Physicam Aristot. excepto lib. de sensu et sensili.
Rugerus Bakon scripsit in 8. libros Physic. Arist.
Scholarius Graece scripsit in Aristot. libros de Anima.
Simon Brosserius edidit epitomen physices.
Simon de Eversam scripsit quaestiones de Anima lib. 1., de sensu et sensato lib. 1. Quaestiones in Meteor. lib. 4.
Simon Grynaeus Arist. librum de Mundo ad Alexandrum commentariis illustravit.
Simon Simonius edidit Disputationem de Anima, et comment. in Arist. lib. de Sensu et Sensili, et de Memoria.
Simplicius commentatus est in 8. libros Physic., 4. de Coelo, 3. de Anima.
Sophronius scripsit paraphrasin Graecam in Arist. libros de Anima, de Memoria et sequentes.
Stephanus Cyrius commentatus est in Arist. lib. de Anima.
Theodorus Metochita scripsit Physicam Graecam, sive commentarios in Arist. libros de Auscultatione usque ad librum de Memoria.
Themistius edidit paraphrasin in octo lib. Physic. de Anima, Memoria et reminiscentia, de somno et vigilia, de insomniis, de divinatione per somnum.
Theobaldus Gerlachius scripsit Annotationes in Arist. libros Physic. et Meteorologicos.
Theophilus Zimara, Marci Antonii F. commentarios edidit in 3. libros Arist. de Anima.

Thomas de Aquino commentatus est in 8. libro[...] lo, de Generat. et Corrupt., de Anima, in to[...] turalia.
Thomas de Vio Caietanus comment. edidit in[...] Anima.
Thomas Walden scripsit in Physica Aristo[...] Coelo 4. de Generat. et corruptione 1., Mete[...] ma 3.
Vincentii Quintiani Dilucidationes trium li[...] Anima extant.

LIBRI DE ANIMALI[...]

hoc est, De historia lib. X. De parti[...] generatione lib. V. De motu lib. I. De[...]

Asinius Pollio Trallianus, scripsit epitomen[...] Animalibus lib. 10.
Augustinus Niphus Philotheus Suessanus Ar[...] animal. partibus earumq. causis ex Th.[...] ad Graeca exemplaria recognovit, et scholi[...]
Averrois Paraph. in libros 5. de Generat. ani[...] expositio in libros 9. de hist. anim.
Ioannes Grammaticus scripsit in libros Ari[...] animalium.
Ioannes Kenyngale scripsit in Arist. de Ani[...]
Iulius Caesar Scaliger libros De historia an[...] et doctissimis commentariis illustravit.
Michael Ephesius commentatus est in libro[...] animalium.
Nicolaus Leonicenus primum librum Arist.[...] lium transtulit et explanavit.
Nicolaus Leonicenus paraphrasin edidit in[...] animalium.
Petrus Alcyonius Arist. lib. de motu et gre[...] tulit.
Petrus Alcyonius libros 10. Aristotel. De a[...]
Petrus de Alvernia commentatus est in Aris[...] malium.
Paulus Belmisserus libros duos priores D[...] expressit.
Simon de Eversham scripsit in Arist. De a[...]
Theodorus Gaza Arist. De hist. animal. li[...] de generat. anim. lib. 5. item lib. 4. de p[...] que causis.
Theodorus Metochita scripsit paraphrasin[...] de partibus animalium.

Admirandae auscult[...]

Conradus Gesnerus admirandas Arist. nar[...]
Dominicus Montesaurus Comment. Aris[...] audit. transtulit.

Mechanicarum quaesti[...]

Alexander Piccolomineus scripsit librum [...] stotelis, et paraphrasin.
Georgius Pachymerius scripsit paraphr. [...]
Nicolaus Leonicenus Arist. Mechanica tr[...] notationibus illustravit.

Liber de colori[...]

Coelius Calcagninus libellum de coloribu[...]
Simon Portius Arist. libellum de colorib[...] mentariis auxit.

De Insecabilib[...]

Iacobus Schekius Arist. libri de lineis in[...] sin edidit.
Iulius Alexandrinus Rota Arist. libellum[...] bus transtulit.

ETHICA[...]

hoc est, Ethicor. ad Nicomachum[...] Moralium lib. 2. Ad Eudemum lib.[...]

Alexander Aphrodisaeus edidit quaestion[...] multa Aristotelis explicantur.
Andreas Gerardus Hyperius Theol. schol[...] Ethic. scripsit.
Andreas Bilius transtulit Aristotelis libr[...] in Latinum.
Aspasii scholia in Arist. Ethicorum libru[...] putant, una cum Eustratii comment. e[...]
Averrois Expositio in librum 10. Moralin[...]
Bernardus Senensis scripsit comment. in[...]
Burlaeus comment. est in Ethica Arist.
Chrysostomus Iavellus edidit philosoph[...] tionem in libros 5. Ethicorum.
Coelius Calcagninus paraphrasin primi E[...]
Conradus dictus Hensel scripsit et dis[...] Ethica Arist.
Conradus de Susata quaestiones super [...] reliquit.

Dionysius Lambinus Ethic. Arist. Nicom. libros 10. transtulit.
Donatus Acciaiolus scripsit Comment. in Ethic. Arist. ad Nicom.
Felix Figliuccius scripsit de philosophia morali libros 10. et in Aristot. libros totidem Italice.
Georgius Pachymerius scripsit Comment. aut paraphrasin in libros Ethic. Arist.
Gerardus Odonis scripsit in libr. 10. Ethic. Arist.
Georgius Valla transtulit Aristotel. Ethica Magna.
Gualterus Burleus scripsit in Ethic. Arist. lib. 10.
Guilelmus Bechius scripsit in Ethica Arist. lib. 10.
Guilelmus Slade quaestiones Ethic. lib. 10. scripsit.
Heliodori Προυσαέως paraphrasis in Ethica Aristot. servatur in Bibl. H. Memmii.
Henricus de Frimaria scripsit Ethicorum commentum.
Hermolaus Barbarus Ethices compendium ex Arist. descripsit.
Iacobus Faber scripsit in Ethic. paraphrasin.
Iacobus Lodoicus Strebaeus Ethic. lib. aliquot Arist. vertit.
Iacobi Schekii comment. in Ethic. Arist. extant.
Ioachimi Camerarii explicatio accurata Ethic. ad Nicomachum extat.
Ioachimus Perionius Ethica Aristot. ad Nicomach. transtulit, et in ea commentatus est.
Ioannes Argyropylus Ethicorum Arist. libros 10. convertit.
Ioannes Baccontborpe scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
Ioannes Bernardus Felicianus Arist. Ethic. libros 10. transtulit, et utilem praefationem praefixit.
Ioannes Buridanus quaestiones in Ethica Arist. edidit.
Iodocus Clichthoneus fertur in Arist. Ethica scripsisse.
Ioannes Cantacuzenus scripsit Graecam paraphrasin in 5. libros Ethic. Aristotelis.
Ioannes Caselius scripsit prooemium in Interpret. Arist. librorum Ethic.
Ioannes Dedecus scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
Ioannes Erigena in Ethic. Aristot. libros 9.
Ioannes de Fabriano, scripsit in Ethica Arist. libros 10.
Ioannes Wilton August. scripsit in 10. libros Ethic. Arist.
Leonardus Aretinus Ethica Aristot. transtulit.
Marc. Antonius Muretus quintum lib. Ethic. Arist. transtulit et annotationibus illustravit.
Michael Scotus scripsit in Ethicorum Arist. libros 10.
Michael Ephesius commentatus est in librum 5 Ethic. Arist.
Michael Angrianus scripsit in Ethicam Arist. lib. 1.
Nicolaus Gruchius Ethica Aristotel. transtulit.
Nicolaus Cisnerus commentatus est in Ethica Arist.
Nicolaus Dorbellus scripsit in Ethic. lib. 10.
Otho Werdmulerus scripsit de dignitate, usu et methodo philosophiae Moralis explicatae in Ethicis ad Nicomachum.
Overus Guntherus Aristotelis libros 10. Ethic. Thesibus comprehendit.
Petrus de Vena scripsit in Ethica Arist. lib. 10.
Petrus de Spira scripsit in 8. libros Aristot. Ethicorum.
Petrus Martyr Vermilius commentatus est in primum, secundum, et tertii libri Ethic. Arist. initium.
Petrus Tartoretus Ethica Arist. recognovit, ec commentariis illustravit.
Petrus Victorius commentatus est in Arist. libros 10. Ethic.
Philippus Melanthon commentatus est in primum, secundum, tertium et quintum Ethic. et in eadem Ethica Epitomen conscripsit.
Robertus Crouche seu Cruccius Arist. Ethic. libros 10. exposuit.
Rugerus Bakon scripsit in libros 10. Ethic.
Theodorus Zwingerus in Arist. Ethicorum libros 10. Tabulas instar commentariorum scripsit: ipsaque Ethica methodice per capita distribuit, additis in singula capita suis argumentis et numerorum notis, quae tabulis respondeant, postremo scholiis.
Thomas de Aquino scripsit in Ethica Aristotelis.

Libellus de virtutibus.

Alexander Chamaillardus Aristotelis librum de Virtutibus transtulit.
Andreas Lacuna Hisp. transtulit et scholiis illustravit Arist. libellum de Virtutibus.
Conradus Gesnerus libellum Aristotelis de Virtutibus transtulit, et Stobaei collectanea passim inseruit Graece et Latine.
Georgius Valla transtulit libellum de Virtutibus.
Iustus Velsius Haganus medicus commentatus est in Arist. libellum de Virtutibus.
Simon Grynaeus Arist. lib. de Virtutibus transtulit, et exactiorem quandam de virtutibus divisionem adiecit.

Libri politicorum 8.

Antonius Montecanitus edidit progymnasmata in Arist. politica.
Bernardus Senensis edidit Comment. in Politica Aristot.
Coelius Calcagninus conscripsit paraphrasin politicorum Arist.
Cyriacus Strozza Graece et Latine duos Lib. politicos scripsit, quibus ea quae ab Arist. in 8 libris explicata non fuerunt, persequitur.
Dionysius Lambinus Arist. politica transtulit.
Donatus Acciaiolus commentatus est in polit. Aristot.
Guilelmus Gregorius in Politica Arist. edidit libros 8.
Iacobus Faber in Politica Aristot. commentatus est.
Iacobus Lodoicus Strebaeus Politica Aristot. transtulit.
Ioachimi Camerarii explicatio Politicorum Aristotelis extat.
Ioachimus Perionius, politica Arist. transtulit, observationibus et argumentis auxit.
Ioannes Bacconthorpe in Aristot. libros 8 Politic. scripsit.
Ioannes Genesius libros politicorum Arist. transtulit et annotat. adiecit.
Ioannes de Fabriano scripsit in Arist. libros 8 politic.
Ioannes Ludovicus Hauvenrenterus Analysin lib. 3. Pol. Arist. evulgavit.
Ioannes Sturmius scholia edidit in primum lib. Polit. Arist.
Ioannes Versoris commentatus est in Politica Aristot.
Leonardus Aretinus politica Arist. transtulit.
Matthaeus Chantonis scripsit in politicorum Arist. lib. 8.
Michael Toxites scholia edidit in 1. librum politic. Arist.
Petrus Victorius Polit. Arist. correxit.
Philippus Melanthon commentatus est in politica Arist.
Theodorus Zuinggerus scholiis octo libros politicorum Aristotelis illustravit, et tabulas, ad tres priores libros adiecit.
Thomas de Aquino scripsit in Politica Aristot.

Oeconomicorum libri 2.

Albertus Magnus de Oeconomica lib. 4. reliquit.
Bernardinus Donatus Aristot. Oeconom. lib. 2. Latine transtulit.
Conradus dictus Hensel scripsit super Arist. libros Oeconomicos.
Franciscus Robortellus edidit annotat. in Arist. lib. Oeconomicos.
Gilbertus Cognatus Oeconomica Arist. transtulit.
Iacobus Faber Oeconomica Arist. commentario illustravit.
Iacobus Lodoicus Strebaeus Oeconomica Arist. transtulit, et annotationibus illustravit.
Ioachimus Camerarius Oeconomicos libros Arist. transtulit et annotationibus illustravit.
Ioannes Versoris commentatus est in Arist. Oeconomica.
Leonardus Aretinus Oeconomica Arist. transtulit et commentariis illustravit.
Virgilius Wallendorfer Oecologium ex Aristot. Oeconomicis collegit.

RHETORICES

tum ad Theodecten Lib. III. *tum ad Alexandrum Lib.* I.

Aegidius de Roma scripsit Comment. in libros Aristotelis.
Alexander Picolomineus Aristotelis libros 3. Rhetor. ad Theodecten Italice transtulit, et Paraphrasin in eosdem Italicam, atque in secundum librum Latinam scripsit.
Alpharabii declaratio in Rhetoricam Arist. extat.
Averrois Paraphrases in librum 3. Rhetor. extant.
Augustinus Niphus Philotheus Suessanus scripsit Comment. in Rhet. Arist. et ipse edidit Rhetoricam.
Carolus Sigonius libros 3. Rhetoric. Arist. transtulit.
Daniel Barbarus emisit Comment. in 3. lib. Arist. Rhet. ad Theod.
Franciscus Philelphus transtulit Rhet. Arist. ad Alex.
Franciscus Robortellus edidit annotat. in Arist. libros Rhet.
Georgius Trapezuntius Arist. libros 3. Rhet. transtulit.
Hermolaus Barbarus Rhet. Arist. ad Theod. transtulit.
Hermannus de Schildis, Eremita, scripsit in Rhet. Arist. lib. 1.
Herodianus Prussiensis scripsit Comment. in Rhet. Aristotelis.
Iacobus Carpentarius Rhetoricam Arist. transtulit.
Iacobus Brocardus paraphrasin in Rhetor. Arist. edidit: et partitiones oratorias quibus Rhetorica praecepta Arist. explicantur.
Ioannes Sturmius Arist. Rhetoricorum libros 3. transtulit et scholiis explicavit.
Iodocus Wilichius edidit Erotemata Rhetorices ad Alexandrum.
Iosephus Rhacendita synopsin Rhet. Arist. conscripsit.
Marcus Antonius Maioragius Aristotelis libros 3. Rhetor. transtulit, et explanavit.
Petrus Victor commentatus est in 3. libros Arist. Rhet.
Petrus Gemellus scripsit compendium Rhetoricorum Aristotelis.
Raphaelis Cyllenii Tabulae Rhetoricae ex Arist. extant.
Stephanus Cyrius commentatus est in Rhetorica in Theodecten.
Simon Stenius Arist. Rhetoricorum libros 3. paraphrasi explicavit.

Poetices lib. I.

Alexander Paccius, Aristotelis libros de poëtica transtulit.
Antonius Riccobonus poeticam Aristot. transtulit et paraphrasi illustravit.

Averrois Paraphrasis in libros Poëticae Arist. extat.
Bartholomaeus Lombardus, vide Vincentius Madius.
Franciscus Robortellus scripsit annotationes in Arist. poeticam.
Ludovicus Castelvetrus Arist. poeticam in Italicum sermonem transtulit, et emendavit.
Petrus Victorius poeticam Aristot. correxit.
Vincentius Madius, et Bartholomaeus Lombardus communes explicationes scripserunt in poeticam Arist. et ille proprias annotationes.

Problemata.

Ioannes Morisotus Aristotelis Problemata reconcinnavit.
Nicolaus Treveth, vel Trivet, scripsit in Problemata Aristotelis.
Petrus de Apono, Conciliator, Problemata Arist. exposuit.
Theodorus Gaza Arist. problematum sectiones 38. transtulit.

Metaphysicorum libri 14.

Aegidius de Roma edidit Comment. in Arist. libros Metaphysicos.
Adamus Buckfelde Anglus scripsit commentariorum in Metaphysicam libros 12.
Albertus Magnus de Metaphysica libros 13.
Alexander Aphrodisaeus scripsit Comment. in omnes libros de prima Philosoph. Aristotelis qui extant.
Alexander de Alexandria minorita, scripsit Comment. in 2. libros metaph. Aristotelis.
Alexander de Ales, Anglus, edidit comment. in 12. libros Metaph. Aristot.
Antonius Trombette scripsit opus in Arist. Metaphysicam.
Antonius Andreas, Franciscanus, scripsit super 12. libros Metaph. Arist. quaestiones.
Antonius Balduinus disputationem scripsit in primam ac divinam Aristot. philosophiam.
Antonii Scayni paraphrasis in libros 14. Metaphysicos Arist. extat.
Asclepii Tralliani comment. in 6. lib. Metaphys. Arist. Graece extant Romae in Vaticana.
Averrois Commentarii in 14. Metaph. lib: prooemium in 12. Epitome in eosdem. Media expositio in libros 13. Metaphys., paraphrasis in eosdem.
Augustinus Niphus Philotheus Suessanus commentatus est in 12. Metaphysic. Aristot. Metaphysicarum quaestionum dilucidarium edidit.
Bessarion Cardinalis, libros 14. Metaphys. Arist. transtulit.
Chrysostomus Iavellus edidit epitomen in Metaphys. Arist.
Clementis Papae propositiones in Metaphysicam [illegible]
Dominicus de Flandria scripsit quaestiones metaphys. [illegible]
Franciscus Vicomercatus commentatus est in [illegible] 12. metaph., in qua de Deo et divinis mentibus [illegible]
Godfridus Cornubiensis in Metaphysica Arist. lib. 12. [illegible]
Gualterus Burleus scripsit in Metaphys. libros.
Henricus de Gandavo scripsit in Metaphysicam Arist. [illegible]
Iacobus Carpentarius Arist. Metaphys. libros [illegible] et scholiis illustravit.
Iacobus Cheyneus ab Arnage in 14. libros Metaph. [illegible] sin conscripsit.
Iacobus Faber scripsit in 6. libros Arist. Metaph. [illegible] nem et comment.
Ioannes Baptista Cammotius scripsit in Arist. Metaphys. [illegible] mentarios Graecos.
Ioannes Duns, Scotus, edidit Quaestionum Metaphysicarum [illegible] bros 12. Eiusdem Conclusiones [illegible]. ex Arist. Metaphys. [illegible] ceptae.
Ioannes Folsan scripsit Isagogen Metaphysic.
Ioannes de Ianduno commentatus est in 12. libros Metaph.
Ioannes Philoponus edidit breves expositiones in Metaphys. lib. 14.
Ioannes de Lapide conscripsit explicationem [illegible] taph. Arist.
Marcus Antonius Flaminius, paraphrasin edidit in 12. lib. Metaphysic. Arist.
Michael Psellus conscripsit brevem expositionem [illegible] rum Arist.
Nicolaus Dorbellus scripsit in Metaphysic. lib. 12.
Olympiodorus commentatus est in Metaph. Arist.
Petrus Fonseca commentatus est in libros aliquot [illegible] Arist.
Pauli Soncinae Quaestiones Metaphysicales extant.
Paulus Venetus scripsit in Metaphys. Arist.
Syrianus commentatus est Graece in 2. posteriores lib. [illegible] Arist. et Solutiones quaestionum in tertio lib. [illegible] conscripsit.
Thomas de Aquino commentatus est in Metaphysicam [illegible]
Thomas Penketh scripsit in Metaphysicam Arist. lib. 12.

De plantis Lib. 2

Andreas Lacuna Hisp. librum Arist. de Natura [illegible]
Averroes Magna comment. in libros duos de plantis [illegible] scripsit.
Iulius Caesar Scaliger commentatus est in libros 2. Arist. de plantis.
Maximus Planudes ut existimatur ex Arabica lingua in Latinam transtulit libros De plantis Aristoteli [illegible]

INDEX RERUM.

a. *Graeca quae a χ ordiuntur, quaere sub* ch; *quae a κ, sub* c *vel* k, *quae a φ et ψ, sub* ph *et* ps, *et quae ab αἰ, sub* ae.

A.

B.

C.

K.
ctus 267.

D.

E.

F.

N.

30 b sq.

Q.

R.

S.

ur in civi

T.

U.

99, 102 a.
130

V.

X.

Z.

QVI SEMINANT IN LACHRIMIS
IN EXVLTATIONE METENT
CHARLES EAMER KEMPE
Old Place Lindfield Co Svssex